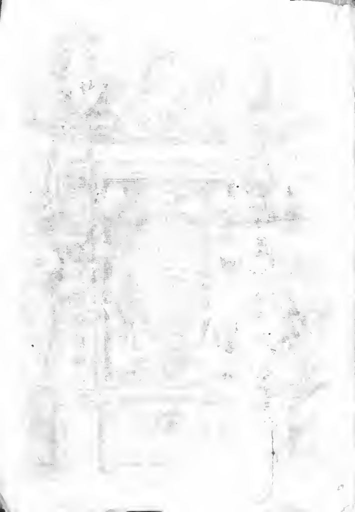

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI ET MEDICI
BONONIENSIS
ORNITHOLOGIAE
TOMVS ALTER
AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM
ALEXANDRVM PERETTVM
S.R.E CARD MONTALTVM
Vicecancellarium & Bononiae
LEGATVM
CVM INDICE

VLYSSES ALDROVANDVS BONONIENSIS ANNO ÆTATIS LXXVIII
TVA, ARISTOTELES, HÆC EST, SED VLYSSIS IMAGO
DISSIMILES VVLTVS, PAR TAMEN INGENIVM
SENSIBVS HÆC IMIS, RES EST NON PARVA, REPONAS
SEVILLA

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI

ALEXANDRO PERETTO,

S. R. E. Cardin. Montalto, Viceccancellario & Bononiæ Legato

VLYSSES ALDROVANDVS. S. P. D.

IX primùm liberalia studia Cardinalis amplissime primoribus labris gustare, atque extremis (vt dicunt) digitis attingere cœperam, cùm antiquissimum illud Græcorum oraculum, οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πᾶν εἰδέναι, mihi tãquam vnicum scopum duxi ante oculos proponendum; non quò omnia vnquam me scire posse mihi persuaderem; neq; enim id humanarum virium est, verùm quò ardentiùs omnes neruos in discendo contenderem. Quare curis negocijsque omnibus alijs posthabitis, totum me studijs dedidi, atq; in primis elaboraui, vt optimos quosq; vetustissimos authores, qui eam doctrinę partem, quæ maiorem mihi laudem atq; animi oblectationem allatura videbatur, pertractarunt, & illustrarunt, non solùm euoluerem, sed in succum & sanguinem meum conuerterem: nullum denique industriæ, nullum impensæ, nullumvè laboris genus prætermisi, quò minus inter alias scientias in illa quæ circa res naturales versatur, quantum maximè possem, proficerem. Huiusmodi enim scientia non honorem tantummodo & gloriam, vti cæteræ aliæ, sed incredibilem insuper voluptatem atque admirationem possessoribus suis impartit. Siquidem quid sublimius, quid viro ingenuo & nobili dignius, quàm naturæ arcana rimari? quàm ea, inquam nosse studere quæ solus cognita habere videtur DEVS Omnipotens, qui ipsius naturæ author est, & cui vel ipse sapientissimus Regum Salomon hanc eandem scientiam acceptam referre solitus erat? Cùm itaque olei & operæ plurimum in hoc studij genere consumpserim, nonnihilq; mihi assecutus videar, nolui quod multi facere solent, id intra proprios parietes abscondere, sed alijs etiam communicare libuit. Et quia plantas potissimùm, animalia & fossilia publicè professus sum, de omnibus ijs licet quàm doctissimè sit pertractatum, multa tameo conscripsi, suo aliquando tempore, si vita suppetat, & concedatur facultas, edenda, quæ ab alijs vel omissa vel perperam tradita fuere: nunc autem alteram Ornithologiæ meæ partem, quæ de ijs potissimum auibus agit, quæ vel in mensæ vsum cedunt, vel propter cantus sui dulcedinem

¶ atque

atq; suauitatem domi passim à multis aluntur, in lucem dare visum est: in quarum conscribenda historia quãtum elaborauerim, quos sumptus fecerim, aliorum esto iudicium: Eam verò Venerem satis feliciter inceptam, & hucusque protractam absoluere animus est, priusquam cætera euulgare cogitem. Neque fortassis ab re id facturus videri possim, nam cùm priorem partem beneuolis Lectoribus acceptam fuisse videam, hanc secundam longè gratiorem fore certo mihi persuadeo: siquidem perfectiora imperfectioribus præferri par est. Atqui ne vel temeritate quadam adductus, vel ingenij confidentia temerè id de opere meo iudicare videar, tuum Illustrissime Cardinalis hac prefatiuncula auxilium imploro. Etenim Amplitudinis tuæ splendor vbiq; terrarum adeo elucet, vt vel solum nomen tuum libro meo præfixum, non à culpa tantummodo me vindicet, verùm etiam contra quotquot fortè insurgere queant, maleuolos tueatur. Cæterùm quemadmodum illud summæ mihi laudi, ac decori duco, ita profectò nihil laudabilius, nihilque in quo magis gloriari queam, accidere mihi potuit, quàm inter eos abs te haberi, quos ingenti liberalitate, benignitateq; tua fouendos augendosque suscipis. Tu nimirum hanc, de qua sermo est, Ornithologiæ meę partem proprio ære monumentis mandari curasti, tu, inquam, qui solus & vnus es, vt iuues omnes, ornatosque reddas. Insignis passim ab omnibus decantatur Alexandri Magni erga Aristotelem liberalitas, sed quę si cum tua comparetur, exigua omnium iudicio æstimatur. Neque enim quis ignorat abs te illum, cui scilicet nomine respondes, animi celsitudine, magnanimitate, reque ipsa longè superari. At quid Alexandrum? cur non potius de SIXTO V. Summo Pontifice auunculo illo tuo magno loquor? Is, vt erat bonorum doctorumque amator beneficentissimus, me, cuius ei vix nomen erat notum, non solùm inter eruditos homines habere dignatus est, verùm etiam mihi in meis commodis augendis perspectam beneuolentiam præstitit. Nam cùm primùm me pro communi studiosorum vtilitate sumptus tenuissimis meis facultatibus impares facere, ab alijs intellexisset, sua sponte Senatui Bonon: me tantoperè commendauit, vt inde non mediocres fructus perceperim. Iam verò de Pontificis huius immensa liberalitate, splendoreq; ac incredibili magnificentia, doctissimorum quorumcunque virorum monumenta tum publica, tum priuata personant, immo vix aliquis est in litteris paullò notior, qui aut verbo aut scriptis non sit conatus testatum relinquere, se vnum SIXTUM QUINTUM admirari, eumq; vnum ob diuinas, inauditasq; propemodum virtutes suspicere. Sed non est quod ego in celebrandis tanti Principis laudibus elaborem, ne dum id præstare coner, rudi hoc stylo & philosophico potiùs quàm oratorio eas obscurem: hoc vnum tamen præterire nequeo Illustriss. Cardinalis, tibi tantum Pontificem obtigisse auunculum, quem omnes adeò augustè sunt venerati, vt etiam S. Rom. Eccl. hostes virtutes eius, cui maxime irascebantur, plurimum prædicarent: quæ sicut vberrimæ ac splendidissimæ fuere, ita in te earundem vbertatem ac splendorem mirificè infuderunt. Optima profectò hæreditas, vt inquit Tullius in eo libro, quem plurimi fecit Augustus, à patribus traditur liberis, omnique patrimonio præstantior, gloria virtutis, rerumque bene gestarum. Vtraque in magno illo tuo auunculo erat maxima, & nunc in te tanquam per hæreditatem illapsa elucescit, adeo vt solus & vnus ætate nostra sis, in cuius celebrandis virtutibus plurimi plurimùm insudent. Alexandro Macedoni, vt testatur vetus historia, cùm aliquãdo in marmoream Orphei statuam sudore plurimo madentem incidisset, sciscitanti quid sudor ille portenderet, respondere arioli plurimùm sudatores omnes, qui illius facta vellent scriptis suis posteritati commendare. De ijs verò qui de te scribendum susceperint, quid modò di-

ctura

clamarent arioli: non sudaturos ipsos tantùm, sed vires illis etiam defuturas. Tot enim, tantæque sunt animi tui dotes, vt non modò non illustrari dicendo: verùm ne enumerando quidem percenseri queant. Ad me quod attinet, ore, cùm scriptis nequeam, collata à te in me beneficia semper prædicabo, vnum tamen quod passim in ore omnium est, hic repetam, te nimirum, qui neque Rex est, neque Pontifex, plusquam Regiam ac Pontificiam liberalitatem exercere; Reges ac Pontifices animi magnitudine, ac præstantia longè vincere. Leo antiquissimum nobilitatis atq; claritatis symbolum est: is tibi felicissimo equidem augurio pro ornamento obtigit. Generosum Græcia prædicat Achillem, non quòd pro insigni haberet Leonem, sed quia cùm aliquando matri eius lac deficeret, leænam infanti adhuc sugendum traderet. Tua verò magnanimitas eò maior est, quoniam te tua mater tam magnanimum absq; tali lacte procreauit, atque in testimonium futuræ indolis generosum illud animal pro signo concesserit. Cùm igitur amplissime Cardinalis tanta tua sit erga liberalia studia ac studiosos beneuolentia & liberalitas, vt etiam mihi naufragium studiorum meorum patienti, & ob id tuam clementiam per patronos meos inuocanti, opem atque auxilium ferre non fueris dedignatus, sed ea in me beneficia contuleris, quę magnitudine sua omnem meam expectationem vicerunt, itaque posthac optimo iure omne id quod & nunc in me est, & olim erit, (quod vt nō leue sit, etiam atq; etiam studebo) tibi vendicare poteris. Ego certè me totum & omnia mea, quæ vel in præsentia possum, aut in posterum potero, tibi sanctè & religiosè dedico. Tuo enim patrocinio & liberalitate, cùm studia mihi mea continuare adhuc licuerit, meritò equidem fructus, qui fortassis aliquando ad Rempub. & Ecclesiam est peruenturus non aspernandus tuæ Amplitudini ascribi debebit. Hæc sunt splendidiss. Cardinalis, quæ me vt alteram Ornithologiæ meæ partem tibi offerrem, impulerunt. Spero etiam me tibi hac ratione grati animi officium præstiturum, teque hoc licet exiguum munusculum clementi ac hilari fronte accepturum. DEVS te Reipubl. Christianæ sanctæque suæ Ecclesiæ quàm diutissimè incolumem seruet.

Ioannes Cornelius VVtervverius Batauus D. M. Candidis Lectoribus. S. P. D.

VAM gloriam, quodque nomen Vlysses Aldrouandus Philosophus & Medicus præ cæteris toto orbe celeberrimus cùm publicè Aristotelem, Theophrastum, Dioscoridem ac Galenum *maximo cum audientium stupore, declarando, tùm in horto publico ac domi suæ priuatim fossilia, animalia ac plantas demonstrando, (his enim omnibus Musæum vberrime instructum habet) & sua cuique nomina atque naturam indicando, sibi acquisiuerit, nulli non notum est. (Legit autem publicè in hoc almo Bonon.* Gymnasio *annis quadraginta octo.) Iam verò non exiguum gloriæ nominique suo adiecit ornamentum, quando vobis auium historiam tam exactè tradit, vt nihil planè possitis amplius desiderare. Etenim præter cuiusque auis synonymiam, & naturam, cætera quoque, quæ ex hac depromi possunt; qualia sunt symbola hieroglyphica, mystica, moralia, apologi, historica, vsus in cibis & medicina, fideliter ex optimis scriptoribus elegantissimo ordine atque methodo adducit: quamobrem quidem Philosophis ea in primis ac Medicis vtilissima est, ac necessaria, necnon Theologis, & iurisperitis, & cuiuscunque etiam alterius facultatis studiosis: quemadmodum ipse author in prolegomenis prioris tomi pulcherrimè demonstrauit. De herbarum viribus multi hactenus egerunt præstantissimi viri, easque iconibus illustrarunt, sed aues Petrus Bellonius & Ornithologus tantùm: ad quas diligentissimus ac indefessus Vlysses Aldrouandus plurimas maximo sumptu comparatas addidit: quas quia simul cum historia vobis non ingratas esse vidit, suo pòst tempore plantarum etiam plurimarum nulli adhuc cognitarum, necnon exāguium, pisciũ, quadrupedum, rerumque inanimatarum icones ac historiam dabit. Vos interim Valete, & tanto Viro Nestoreos mecum annos auguremini, vt quæ omnia ad communem studiosorum vtilitatem parat, tandem possit parturire. Iterum valete. Bononiæ. Die 25. Mensis Iulij. 1600.*

AD

AD ALEXANDRVM PERETTVM

S. R. E. Vicecancellarium, Cardinalem Montaltum, Principem meritiſsimum, Sixti Quinti Pontif. ter max. nepotem, Bononiæq; ſecundò Legatum.

IN HISTORIAM DE AVIBVS VLYSSIS ALDROVANDI Bonon: Philoſophi & Medici in Bonon. Gymnaſio præclariſsimi, præceptoriſque amantiſsimi,

IVLII TASSONI VINEOLENSIS PATRICII, *CIVISQVE ET PHILOSOPHI BONON:*

CARMEN.

MAXIME Alexander, Mecænas ſumme virorum,
Qui ſemper vigilant artibus ingenuis.
Alter Ariſtoteles ecce Aldrouandus Vlyſſes,
Plinius ac alter, par & vtriſque valens:
Hic ortus auium, ſpecies, ſcribitque figuras,
Ingenium, vires, myſtica, ſymbolica,
Signa hieroglyphica, atque arcana altiſsima rerum
Hactenus haud vllis nota & aperta viris.
Queis capi & inſidijs valeant, quæve eſca ſit illis,
Quis medicis vſus: nil cupi in arte poteſt.
Hiſtoria his libris Pauonum traditur, atque
Gallorum; & Scythici Phaſidis alituum:
Tota Columbarum, naturaque Hirundinis, atque
Perdicum his agitur, quæ latuere prius.
Ac vt dulciſonos Philomela emittere cantus
Vel quæuis ſimilis garrula ſueuit auis.
Et quæ quiſque legens ex ſe cognoſcet, Vlyſsi
Et magno magnæ gratiæ habebit onus.
Aſt vt Alexandro magno non dignior vllus
Cui dare. is libros viſus Ariſtoteli:
Sic nunc ter magno te Principe nominis huius
Aptior huic non eſt, cui dicet iſtud opus.
Qui vſque virum meritos gaudes iuuiſſe labores
Et ſplendore fouens, oreque & ære fauens.
Ergo diu viuas Heros Montalte, patronus
Doctis, Mecænas, præſidium, atque decus.

AD VLYSSEM ALDOBRANDVM

Virum Eccellentiss.^{VM} & doctiss.^{VM}

CAMILLI BALDI MEDICI ET PHILOSOPHI BONON:

ODE.

ON solum Zephyri flamina præpetis
Educunt violas mollia pallidas
Nec solum referant lilia, & aureas
Pulchræ delitias rosæ ,
Quas fundit Paphiæ filia roscida
Spinæ, per loca campi . imperiosior,
Et latè Veneris muneribus potens.
Sed promunt etiam comas
Calthæ luteolas: gramina & intyba
Herbarumque genus quodlibet humidi
Aduentum celebrant veris amabilem ,
Et flore & folio nouis ,
Et cum nimbiferis cornibus vberem
Replet Taurus humum; Non Philomela, seu
Sola auditur, Itym quæ gemit impia
Mater, sed minor alitum
Plebs longè omnigenis carminibus sacrum
Ver laudant, & amant, suspiciunt, colunt.
Cum primum omniscij multus honos viri
Virtusque inclyta se extulit
Aldobrandi; homines vnanimi sono
Cœperunt pariter tollere laudibus
In cælum meritis egregium decus
Nomenque inclytum Vlyssei .
Non est quod lateat Cælicolum patrem
Nil non perspicientem intus & incute
Sol lustrat radijs flammiuomentibus
In terris opera omnia .
Mens diuina viri præterit æthera
Et salsi penetrat marmoris intima,
Rimatur nemora & viscera montium
Illam nil penitus fugit .
Iam tandem veterum vincere nobilem
Annorum seriem, inducere lumini
Antiquo tenebras occipiet suis
Aetas nostra coloribus .

Est ut

Eſt ut præteritum iam ſuperet diem
Lux inſtans hodie, cras ſapientius
Surgit, fert aliquid poſterior dies
Ignotum quod erat prius.
Aldobrandi opus, atque Herculeus labor
Tranſacta exuperat; Non perimet dies
Non æqua aduenıens huic referet. Deum
Mortem munera neſciunt.
Arguta ò utinam Di fierem lyra,
Quæ longum reſidens in niueo ſinu
Pulchræ Melpomenes, aut Polyhymniæ
Concordi canerem modo.
Ictum ad dulciſonum pectinis aurei
Laudes non dubias & ſapientiam
Eius, cui Superum ſcire dedit Pater
Quicquid Sol rutilus videt.
Audirent Numidæ, regnaque Perſica
Audirent Rhodope, & Sarmatica niue
Candentes populi, atque Aethiopis vagos
Nili qui latices bibunt.
Aeternis fidibus carmina pangerem
Aeternum memorans, quæ arcitenens virum
Latous docuit; quæ docuit pede
Pallas ſedula dextero
Quantum ſtellifero vertice Olympica
Superſtant alys culmina montibus
Tantum ſupra homines tollit ouans caput
Aldobrandus eburneum.

AD EVNDEM
ROBERTI TITII I.V.D. ET BONARVM LITTERARVM PROFESSORIS PVBLICI CARMEN.

VA valet, aëreos tractus camposque patentes
Alituum generique hominum regna inuia visit
Mente agili satis haud vnquam celebratus Vlysses.
Quid tamen hic mirer magis, ac plaudente Camæna
In cælum extollam, meritis & laudibus ornem?
Magnus Aristoteles famam vocesque secutus
Incertas, primus permulta aspergere chartis
Instituit, dum naturam, moresque ferarum,
Et volucrum exequitur, perque humida regna natantum:
Inde etiam multo tandem pòst tempore primus
Inter Romulidas notissima fama, Secundus
Illo eodem studio captus vestigia magno
Trita sene inuasit pergens non passibus æquis.
Verùm admirandi quid præstitit alter & alter,
In quorum scriptis tot falsa & inania, totque
Incerta, obscura inuenias? vt denique nullum
Sis operæpretium facturus, tempora vitæ
Postquam longa horum consumpseris in monumentis.
Sed sint illa tamen celebri dignissima laude,
Sint cunctis numeris eadem quantumlibet apta,
Ac per me ambobus pariter sua gloria constet,
Aldrouandus eos longè superare feretur,
Cuius ab ingenio nobis arcana patescunt
Naturæ innumera obscuris immersa tenebris
Hactenus, & multum priscis incognita seclis.
Adde etiam scitè varia ornamenta subinde
Aggesta hinc atque hinc, & passim intersita chartis
Nil non iucundum, nil vtile, sepositumque,
Siue penes Graios, seu mauis fortè Latinos,
Siue Arabas, seu Germanos, seu denique Iberos,
Et quascunque vagus collustrat lampade Titan
Ignotas gentes aduerso cardine mundi.
Inuenias, quod non hæc vita digna perenni
Protinus egregiè tibi docta volumina pandant;
Hæc veluti ludens nobis modo præbet Vlysses,
Quæ cito complura, ac longè maiora sequentur.
Sic fera paulatim tentantur prælia, donec
In campo totis concurritur vndique turmis.
Non aliter tenui secum sibi voce canentes
Excursus aliquos meditantur, deinde sonoros
Expromunt subito toto de pectore cantus.
Hoc sperare iubet nos & bene cognita virtus;
Atque amor in cunctos, quo fertur clarus Vlysses,
Additur ingenio, ac studio pulcherrima cura
Egregij iuuenis, sacro qui murice frontem
Euinctus Musas & doctæ Palladis artes
Promouet vsque volens & præmia digna ministrat.
O tibi magne Senex in longum vita supersit,
Et liceat Pylij contingere Nestoris annos.

Ad eundem

Ad eundem
Iulij Signij I. V. D.

ALdobrande, tibi Macedo dux fulget vt alter,
Magnus Alexander præsidium, atque decus.
Auspice iam promas immensa volumina tanto;
Sicq; Stagirites tu quoque magnus eris.

Eiusdem ad eundem.

LEgisti tam multa, tibi, Aldobrande, vacasse
Vt scriptis mandare aliquid miremur, Vlysses.
Scripsisti tam multa, ætas vt postera quenquam
Vix audis tam multa oculis percurrere credat.

Ad eundem
Alexandri Calderonij.

Onginquas peragrasse oras canit inclyta fama,
Quem lentum gemuit Penelopea virum.
Quin maria & latebras omnes: at carcere clausus
Caco, Dædalea nescit abire via:
Cuncta sed hæc miro te perstrinxisse labore,
Aldrouande, tuum nobile monstrat opus.
Quotquot enim volucres spatiosus sustinet aër
Explicat, & tellus, quicquid & vnda ferunt.
Iure igitur tantùm haud priscus diceris Vlysses,
E Stagira penetrat, sed quod & astra iubar.

Eiusdem ad eundem.

Bstrupuit sæclum si priscum in littore Cretæ
Vincula præclarus dum fugit arcta faber;
Dum Laertiades obit orbem, ardentior vsque
Pellæus iuuenis dum petit ima freti;
Quid faceret, si te nunc, Aldrouande, videret
Complexum exculta cuncta fuisse manu?
Aera nimirum, mare, terram, atque æthera, Ditis
Quin loca, fulgentets cælituumq; domos.

Ad eundem

Ad eundem
Io: Corn: VVtervverlj Bataui Medic. Doct.

ON oculos adeo delectat Phasidis ales,
Pauoq́, dum pictæ pandit spectacula caudæ,
Non tam grata gulæ, aut auido sapit esca palato
Attagen, & Turdus, Perdixq́; aut rara Lagopus,
Nec tam dulce sonat, lugubri dum mæsta querela
Concinit umbrosi Philomela in sepibus horti:
Quàm iuuat iste liber, cuius dulcedine captus
Magnus Alexander, sacri spes alta Senatus,
Ne quid ei tetra noceat rubigine liuor,
Esse suo iussit semper sub numine tuas,
Quas ibi Felsineus volucres conclusit Vlysses.
Quare agite, ô tanto Proceri persoluite grates
Turba auium, suaues queis contigit edere voces
Illius & nomen cantu celebrate perenni,
Quà Sol exoritur, quà se demittit in vndas.

Eiusdem ad Cardinalem Montaltum.

MAgne Perette tuas laudes atque inclyta facta
Senserat Eous, senserat Hesperius:
Vt quoque iam fias fama super æthera notus,
Sublimem volucrum cantus ad astra feret.

Ad eundem Carmen
Io: Antonij Confredi Genuensis Phil. & M. D.

Ldobrande volat totum tua fama per orbem,
Et resonat nomen qualibet ora tuum.
Quid mirum? Aeriæ pennas tribuere volucres,
Et memores vario te cecinere sono.
Cætera si dederis, tibi quæ monumenta supersunt,
Ampla quibus vix est bibliotheca satis.
Te pecudes ipsæ pariter, mutiq́; loquentur
Quos æquor pisces, quos lacus omnis alit.
Quin quoque te lapides, ærisq́; auriq́; metalla,
Te prata & campi, te nemus omne canet.
Te celebrem reddet quicquid fert Dedala tellus,
Quidque aër liquidus, quicquid & æquor habet.
Perge age, tuncq́, tua interitura encomia crede,
Exitium rebus cùm feret vna dies.

Eiusdem

Eiuſdem ad librum.

IA agite, ò volucres MONTEM properetis in ALTVM
Sidera qui celſo vertice ſumma ferit.
Illic certa quies fuerit, via tutaq; vobis,
Illic Dij faciles proſpera cuncta dabunt.
Nullus ibi Accipiter, nullus turbabit inertes
Aut Falco, aut dirus Miluius, aut Aquila.
Nulla ibi prætendet male cautis illita viſcum
Arbor, & inſidias retia nulla ſtruent.
Sed Pyrus ingentes quæ tollit in æthera ramos,
Perpetua æterno tempore fronde virens,
Accipiet tutas vmbroſo tegmine, ne vos
Aut ſol, aut pluuiæ, aut querquera lædat hyems.
Veſter erit cuſtos roſtro metuendus & vngue
Effera quem metuit bellua quæque, leo.
Inſuper aſpiciet læto vos lumine ſidus,
Cui mala vis potis eſt pellere cuncta procul.
Sed iam tam celeri vos illuc ferte volatu,
Cur tanta in cœtu pŏnnipotente mora?

Iulij Cæſaris Velij Bononien. dialogus.

Amicus. Vlyſſes:

A. *ERA per liquidum quis te deuexit Vlyſſes*
Per valles, ripas, per nemora, atque domos,
V. *Intima quò noſcas quæq; extera, quæq; volantum?*
Præſtitit ingenium, lectio, ſedulitas.
A. *Quis docuit niuidis iſtæc te intexere chartis*
Tam bene, tam doctè, dic age? V. nempe Deus.
A. *Quis verò finis, quòd tot, quòd tanta tuliſti?*
V. *Et iuuiſſe fuit, & placuiſſe puta.*
A. *Voti compos eris, clamat iam doctus, Vlyſſis*
Omnibus eſt alijs dignior hiſtoria.
Vtque opus à cunctis omni laudabitur æuo,
Sic Aldobrandi fama perennis erit.

In Orni-

In Ornithol. Illust. & Excell. Vlysis Aldrou.

PAVLI LAZARII BON: EPIGRAMMA.

ISA prius fuerat natura effundere summos
Conatus varias alituum in species,
Mirus at Interpres, quin longè victor Vlysses
Naturæ fines quàm bene transilijt?
Nam tractus superans, vel quo prædiues arenas
Ganges agit, vel ubi Nilus inaurat humum,
Internas volucrum causas rimatus & vsum,
Cærula seu puppis flumina more secent,
Præpetibus liquidum seu tranent aera pennis,
Seu campos malint degere per virides,
Atque opus hoc tanta mirabile prodidit arte
In vulgus, tanto prodidit ingenio,
Vt mirata parens hominis natura peracre
Ingenium, hoc vnum laudet Vlyssis opus.

Eiusdem ad Lectorem Exasticon.

VAE miranda opere in tanto miraris, amica
Vis superum humano, lector, ab ore dedit,
Remigio nec enim volucrum sublimis Vlysses
Aetherea, sed ope est raptus ad vsque polum.
Hinc igitur diuina licet perdiscere, miro
Ordine quæ mira cum grauitate micant.

Hannibalis Pagani Regiensis ad Lectorem Carmen.

ORTÈ putas librum te cernere candide lector?
Falleris. Hæc doctis sunt magna aviaria Vlyssis,
Qualia non præsens, non ætas iactet auorum.
Phasidis hic auis, hic depicto corpore Pauo
Mille trahunt varios aduerso Sole colores,
Hic Gallina vagum sequitur lasciua maritum:
Aut fœtus teneros fouet. Hic sublimia vitat,
Dum timet antiqui Perdix discrimina fati.
Hic epulis ornant lautis conuiuia Turdus,
Attagen, & pinguis Coturnix tarda sagina.
Hinc Veneri sacræ, iunctæq; in amore Columbæ
Oscula congeminant: & sicco in stipite Turtur
Coniugis amissi veteres suspirat amores:
Hic manibus Progne pectus signata cruentis,
Nidum ponit Itys lachrymans sua funera: quando
Parte alia scelus incesti flet Thereos, atque
Assidue queritur linguæ Philomela rapinam.
Multaq; præterea colit ampla hæc claustra volucrum
Turba, sed haud nostris leuibus referenda cicutis.

CATALOGVS

VLYSSES ALDROVANDVS
CANDIDIS LECTORIBVS
S. P. D.

Nihil equidem vnquam mihi gratius fuit, quàm rei publicæ litterariæ prodesse, præsertim in dilucidandis ipsius Naturæ arcanis; de quibus cùm plurima cõscripserim, & iconibus etiam illustrauerim cum omnium penè bonorum meorum cùm paternorũ, tùm mea industria acquisitorum dispendio, & eorum quoq; quæ ab Illustrifs. Cardinale Montalto Mœcenate meo, Serenifs. Vrbini Duce, Preclarifs. Senatu nostro, atq; à Reuerendifs. Episcopo Maioricense, Io: Baptista Campegio, mihi liberaliter elargita fuere; cùmq; ad ea in publicum edenda vires desint, quarundam saltem mearum lucubrationum Catalogum hoc loco recensebo, vt quis alius Illustri loco natus, atq; huiusce scientiæ cultor pro suo arbitratu aliquã ex ijs præsertim, quæ iconibus insigniuntur, in quibus maximos feci sumptus, seligat, suisq; sumptibus, postquam ipse non possum, in tutelam suam suscipiat, suisque auspicijs prælo committat. Quod si quis fecerit, vt facturum confido, non mihi tantùm, sed vniuersę reip. litterarię gratificabitur, & non minorem hinc, quàm ex magna aliqua re gloriam & laudem consequetur.

Valete.

CATALOGVS OPERVM VLYSSIS ALDROVANDI

De rebus naturalibus, ac alijs ſcientijs, quorum alia iconibus inſigniuntur, alia non.

CVM ICONIBVS.

Rnithologiæ ſiue de hiſtoria auium tomus primus, editus, & Clementi Octauo Pontifici Maximo dicatus.

Eiuſdem Ornithologiæ tomus ſecundus ad Illuſtriſſimum, ac Reuerendiſſimum Cardinalem Montaltum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarium.

Eiuſdem Ornithologiæ tomus tertius manuſcriptus, in quo agitur de Auibus aquaticis, & quæ prope aquas degunt, item de ignotis, & peregrinis.

Specimen generale omnium rerum animatarum, & inanimatarum, quæ in noſtro Muſeo ad viuum ob oculos ponuntur, pro maiori parte à nullo deſcriptæ, nec in lucem editæ.

De Meteoris ſeu impreſſionibus in aere genitis, de foſſilibus & alijs inanimatis omnis generis tam naturalibus, quàm artificialibus, & quæ habent figuram determinatam, vel luxu naturæ, vel caſu, volumen vnum.

De Animalibus exanguibus hiſtoria in varios libros digeſta. Et primo

De Inſectis apodibus, & pedatis, quæ poſteriora in alata & alis carentia diuiduntur. Alata rurſus in alas detectas habentia, analitra dicta; & in coopertas labentia, quæ culeoptera vocantur, ſeu vaginipenna.

Item de Cruſtaceis ſiue malacoſtracis, vt aſtacis, ſeu gammaris, de cancrorum differentijs, de locuſtis, & ſquillis.

Item de Malachijs ſeu mollibus, vt polypo, ſepia, ſepiola, & huiuſmodi.

Item de Zoophytis, ſiue plantanimalibus, vt lepadibus, patellis dictis, & pyro marino.

De animalibus ſanguineis volumina quinque, quorum primum eſt

De Quadrupedibus viuiparis in plures libros diuiſum, vbi agitur de Digitatis, vt ſunt Leones, Canes, & huiuſmodi, & de Biſulcis, cuiuſmodi ſunt Boues, Capræ, & cætera id genus, & de Solipedibus, vt ſunt equi, aſini, & ſimilia.

Secundum de Quadrupedibus ouiparis, vt ſunt Lacertorum genera, Salamandræ, Crocodili, & Teſtudines.

Tertium de Serpentibus.

Quartum

Quartum de aquatilibus sanguineis, nempe de piscibus squamosis, leui cute contectis, Cartilagineis, id est aspera cute tectis, ut sunt pastinaca marina & rayæ, vel passerinæ species, qui psitodes appellantur, Item de cetaceis, de Cetis, vti de balenis, pistricibus, & Orcis. Item de beluis marinis.

Quintum de Hominis natura, & de monstris, quorum liber primus est de ijs, quæ fiunt ex excessu, & defectu materiæ. Secundus, quæ ex coitu diuersæ speciei. Tertius de ijs, quæ ex imaginatione. Quartus & vltimus de ijs, quorum ratio reddi non potest, sed à causa cœlesti fiunt.

De Plantis volumen vnum in sex libros distinctum quorum

Primus est de arborum generibus.

Secundus de fruticibus.

Tertius de Subfruticibus.

Quartus de Herbis communi nomine dictis.

Quintus de frugibus, nempe de leguminibus, & triticeis.

Sextus de Herbis imperfectis.

Opera varia sine iconibus.

E Admirandis volumen in plures libros distinctum.

Observationes omnium rerum naturalium, nempe fossilium, plantarum, & animalium, prout in diuersis locis nascuntur, opus Principibus doctisq; ac ijs præsertim, qui Musæa sua amplificare student, vtilissimum, distinctum in quatuor libros, quorum primus de ijs agit, quæ in Asia, secundus quæ in Europa, tertius quæ in Africa, quartus & vltimus, quæ in nouo orbe nascuntur.

Dilucidarium omnium rerum naturalium, quarum mentio fit in omnibus Hippocratis Coi libris, nempe plantarum, animalium tam exanguium, quàm sanguineorum, & fossilium, quo in opere sparsæ illius authoris sententiæ ordine alphabetico rediguntur, & scholijs quibusdam illustrantur.

Sylua allegoriarum mysticos totius sacræ scripturæ sensus complectens, præsertim fossilium, plantarum, ac animalium.

Antidotarium omnium medicamentorum, quæ sunt in quotidiano vsu

Elucidarium Theologicum de fossilibus, plantis & animalibus tam exanguibus, quàm sanguineis, quorum mentio fit in sacris Biblijs.

Index omnium rerum, quæ in Musæo suo collecta spectantur.

Lectiones in epitomē redactæ in libros quinque Dioscoridis Anazarbæi publicè quadraginta annis continuis in Gymnasio Bononiensi prælectæ, & in multos libros distributæ.

Epistolæ variæ, partim ipsius, partim aliorum de varijs rebus naturalibus.

De lucentibus noctu tractatus ad eximium & illustrem virum D. Camillum Paleottum Senatorem

Pandechij Epistemonici multa volumina in omni genere scientiarum vtilissima, cùm sint tanquam loci communes omniū rerum ad historias texendas, ex assiduis nostris studijs obseruata, & in ordinem alphabeticum redacta.

Schedarum numerus infinitus assiduis studijs collectus, & in ordinem alphabeticum redactus, in quibus quamplurima variorum authorum loca aduertuntur, & dilucidantur.

Scholia varia in Aristotelem, Theophrastum, Vitruuium, & Plinium.

Petrus Bellonius Cenomanus de historia auium ex Gallico Latinus factus.

Ornithologiæ siue de auibus in genere tomi quatuor.

Commentaria in Dioscor. librum primum.

Index plantarum omnium, quas in sexdecim voluminibus diuersis temporibus exsiccatas agglutinauit.

✠ 2 De

De Acetarijs, quæ veniunt in vsum cibo-rum.

De Plantis odoratis & virosi odoris historia.

Theophrasti sententiæ hinc inde sparsæ in ordinem alphabeticum redactæ, & annotationibus illustratæ.

De Abrotoni verisloquio, æquiuocatione, & synonymis, & de onobrichi, seu ruta capraria, quæ maximis viribus pollet ad necsus pestem, ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum Bononiæ Archiepiscopum vigilantissimum.

De vinorum varietate & natura annotationes & scholia in decimum quartum librum Plinij.

De fermento ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum.

De Monocerote, siue vnicorni liber ad Excellentissimū Iacobum Boncompagnum Ducem Soræ.

Dracologia siue de Draconibus historia ad Illustrissimum & Reuerendiss. Cardinalem S. Sixti Boncompagnum Nepotem Gregorij XIII. Summi Pontificis

Echidnologia siue historia de viperis fœminis, quæ sunt basis totius theriacæ Andromachi, ad Fabium Myrtium Archiepiscopum & Gubernatorem Bononiæ.

De Sturtone liber ad Illustrem virum Camillum Bologninum Senatorem, tunc Oratorem ad Gregorium XIII.

Syntaxis siue methodus vniuersalis & particularis omnium rerum naturalium, tam animatarum, quàm inanimatarum ex innumeris auctoribus collecta ac in multos libros digesta, opus ad scribendum in omni scientiarum genere vtilissimum.

De Differentijs, & figuris partium præcipuarum plantarum, nempe foliorum, florum, cum eorundem coloribus, seminum fructuum, atque radicum, opus valde vtile plantarum studiosis

Synonimia fossilium, plantarum, & animalium, in varijs linguis.

Index plantarum, & animalium depictorum, Item fossilium, quæ habent figuram determinatam, vel casu, vel naturæ luxu.

De scientiarum & artium origine.

Bibliothecarum selectarum thesaurus pernes titulos in duodecim tomos distinctus ordine alphabetico, opus vtilissimum variæ opera componere cupientibus.

De Cruce eiusque miraculis, & in quibus rebus naturalibus, vt fossilibus, plantis, & earum partibus, vt floribus, folijs, fructibus, radicibus, pariter & animalibus naturaliter insculpta reperiatur, libri duo conscripti idiomate Italico.

Moschologia, siue de mosco historia Illustriss. & Reuerendiss. Card. Octauio Bandino dicata, dum Bononiæ esset Vicelegatus.

Moschologia eadem trāslata ex lingua vulgari in Latinam.

Stephanologia seu de coronis historia libri duo, vbi non tantùm de earum diuersitate & materia agitur, verùm etiam de earundem vsu, vtilitate & origine, opus iucundum & vtilissimum omnibus naturæ scrutatoribus, in quo multa poetarum loca, tàm Græcorum, quàm Latinorum clarè enucleantur.

De Exanthematibus seu petechijs libellus ad Collegium Bononiense Philosophorum & Medicorum.

Annotationes in opera Aristotelis, vt in primum posteriorum.

In Prædicabilia Porphyrij commentarius.

Prælectiones in eadem Prædicabilia.

Paraphrasis in librum posteriorum Aristotelis.

Prælectiones publicè habita in primum librum Physicorum.

Prælectiones in prædicamenta Aristotelis.

Prælectiones in librum de sensu & sensato.

Prælectiones in primum librum meteororum eiusdem.

Prælectiones in decem libros Ethicorum.

Prælectiones in primum librum de cælo.

In Logicam Aristotelis Paraphrasis.

Methodus varia de fossilibus, plantis, & animalibus.

Orationum

Orationum variarum volumen in laudem eorum, qui in Collegio nostro Philosophorum & Medicorum, dum ipse fungerer munere Vicearchidiaconi, promoti sunt.

Discorsi varij di diuerse cose naturali mādate in diuersi tempi al Serenisſ. Gran Duca Francesco Medici.

Discorso del Museo, ouer Theatro di natura, & del modo di conoscere i medicamenti incerti, all'Eccellentissimo, & Illustrissimo Signor Giacomo Boncompagno Duca di Sora.

Miscellanea varia & epistolæ de diuersis rebus ad diuersos conscripta, quæ simul in duo volumina redigi possunt, ut

De Causa finali plantarum libellus.

De Hortorum origine atque diuersitate, & vtilitate, adiecta descriptione horti pulcherrimi perillustris olim Dom. Pauli Poetæ Senatoris Bononiensis.

De Mensarum differentijs & triclinio libellus.

De Sycomoro ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum Archiepiscopum Bononiensem.

Quod spongiæ sint plantæ imperfectæ, non autem animalia Zoophyta.

De Papyro, & linguarum, & academiarum diuersitate libri duo.

Plantas inutiles an natura producat ad eximium virum Franciscum Bolognettum Senatorem Bononiensem.

De Farre.

De Nicotiana.

De Sandice.

De Lolio, & eius remedijs.

De Vrsi natura & facultate ad eximium, & Illustrem virum D. Ioannem Aldrouandum.

De Lamia cetacea ad Laurentium Sorgum Epidauriensem.

De Sepa serpente ad perillustrem virum Dom. Camillum Paleottum Senatorem Bononiensem.

De Lacerta Chalcidica ad Fabritium Paduanum Foroliuiensem, Philosophum, & Medicum eximium.

De Capriasino ad Illustrissimum & Reuerendiss. Cardinalem Paleottum Bononiensem Archiepiscopum.

Anemologia siue historia de ventis ad Illustriss. Card. Paleottum.

De Aere corrigendo tempore pestis ad Illustrissimum Senatum Bononiensem.

De Cancris ad Franciscum Calceolarium Pharmacopæum ad insigne Campanæ Veronæ.

Pectinum volantium historia ad Illustrissimum virum Iacobum Sorgum Epidauriensem.

De coloribus tractatus cum suis proprijs picturis à plantarum floribus desumptis ad viuum.

De Gemmis nouem libellus ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum.

De Sulphuris locis, vbi nascitur in varijs terrarum partibus, historia, ad amplissimum Cardinalem Bandinum Picens Legatum.

De Numismatibus historia.

De Talentorum differentijs libellus.

Animaduersiones supra picturas monstrificas & prodigiosas ad Illustriss. Cardinalem Paleottum.

De eculeo, siue equuleo antiquorum, quod erat tormenti genus, quo torquebantur viri sancti, & alij carceribus inclusi.

De Magnete albo ad Reuer. P. Io: Antonium Spadinum Inquisitorem Bononiæ ordinis Prædicatorum.

Adagiorum vulgarium liber explicatus.

Quæstiones Logicæ & Physicæ variæ.

De locis topicis publice, & methodice declaratis.

Proconessij lapidis historia.

De Lapide Bezaar.

De Cerusa.

De Tabidis ceratis.

De Taurobolio, & crioboolio.

Plauti bina loca in Captiuis & Aulularia emēdata ad Illustrem virum D. Vincentium Pinellum.

De Vertigine libellus.

Isette peccati mortali per quali animali si possino esprimere.

Obserua-

Obseruationes in Theriacam Andromachi

Elogia virorum, qui visitarunt Musæum & scripserunt in libro eius.

Catalogus omnium virorū, qui varijs temporibus miserunt varias res naturales, nempe fossilia, plantas & animalia, nostrumq; Musæum ditarunt: de quibus omnibus in varijs historijs, prout occasio offert, mentionem facio, exhortans alios, vt si quid rari ad manus suas peruenerit, mihi communicare non dedignentur, vtilitatis publicæ studiosorum causa.

Oratio habita in Gymnasio Bononiensi coram Illustriss. Gubernatore Cæsio Episcopo Narniensi, & alijs præclaris viris, & studiosis.

Methodus breuissima de materia medica, quam perfecte callere debent medici, & pharmacopæi.

De Regulis mathematicis, littera Dominicali, aureo circulo, & in quo signo sit luna, & quot horis luceat, & de epacta & indictione.

Regula ad inueniendum, in quo gradu sit Sol.

De Rotulo studij Bononiensis, & ordine lecturarum & classium.

De Statuis marmoreis & æreis, quæ diuersis in locis Romæ conspiciuntur cum earundem breui descriptione & historia. edita Romæ anno 1556. Idiomate Italico, dum essem adhuc studiosus.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS

ORNITHOLOGIAE Liber Decimustertius.

QVI EST DE AVIBVS PVLVERATRICIBVS SYLVESTRIBVS.

DE PAVONE Cap. I.

ORDINIS RATIO.

QVI priores Ornithologiæ meæ libros, quos superiori anno in lucem edidi, legerint, quales non paucos fuisse confido, (quis enim vel mediocriter tantummodò eruditus Naturæ arcana, quæ quamplurima ex hac auium cognitione percipiuntur, scrutari, rimariq; non gaudeat?) eos allatas ibi à me rationes, quibus in tota auium familia rapacibus, & in his Aquilę principem locum assignaui, iam sibi optimè perspectas habere mihi persuadeo: sunt enim fermè innumeræ, ac si dicere mihi licet, validissimæ, sed quas repetere modò, ne (quod aiunt) actum agam, planè superuacaneum fore arbitror: hoc duntaxat obiter admonens, me ex communi eas Senatus Populiq; philosophici, oratorij, historici, necnon & poëtici auctoritate & consensu deprompsisse. Spontè hîc quoq; cæterarum auium omnium, quarum quàm exactissimè fieri licuit, historia ibi pertractatur, connexionem, vtpote ab ijsdem præclarissimis viris satis superq; examinatam prætereo. Quæ profectò talis existit, & talem in hocce pariter volumine polliceor, vt si vel vnicam auem suo eximas loco, omnino ordinem interrumpas. Quæ cùm ita sint, ecce aues terrestres (ita appello, quæ neque in aqua, nec circa eam degunt.) nunc sese nobis offerunt, carnium suarum saporis gratiam eximiam attestantes: & reuera vel hac sola, vt innumeras alias, quas adducere possem, rationes sileam, aquaticis citra vllam controuersiam præferendæ sunt. Etenim si aquaticarum vna est ad mensæ vsum celebris, decem ex terrestribus & sapidiores & salubriores ei opponam. Nonne splendidissimæ Pontificum, Cæsarum, Regum, Cardinalium, Ducum, aliorumq; Principum ac magnatum mensæ his exornantur? Nonne etiam prorsus ieiunæ censentur, & frigescunt, nisi Pauonibus, Phasianis, Attagenis, Perdicibus, Gallinis cùm villaticis, tùm Africanis, Columbis, Turdis, Ficedulis, Hortulanis, ac eiuscemodi quam plurimis alijs optimè instructæ fuerint? Aquaticis itaq; in tertium ac postremum Ornithologiæ nostræ tomum reiectis cum bona eorundem venia terrestrium historiam aggrediamur. At cùm triplex potissimùm earum genus sit, granivorum scilicet, baccivorum, & ver-

Aquila cur Ornithologiæ exordium sit.

Cõnexio operis.

Aues terrestres quæ.

Aues terrestres cur aquaticis nobiliores.

Ornithologiæ tertia pars.

Auiũ terrestriũ genus triplex.

Turdi laus

miuorum: graniuoras velut nobiliores alijs anteponimus, (quamuis contrà Epigrammatario inter aues Turdus, qui bacciuorus eſt, gloria prima vocetur, & Horatius nil melius Turdo dicat.) Secundum locum bacciuoris, tertium vermiuoris, canoris quartum ac poſtremum aſsignaturi. Cùm verò rurſus graniuorarum aliæ puluerattrices ſint, aliæ lotrices, aliæ puluerattrices & lotrices ſimul, omneſq; ſimul carnis ſuæ gratia celeberrimæ, Philoſophorum principem & communem preceptorē [a] Ariſtotelem ſecuti, puluerattricibus (nam has primo loco nominat) lotrices poſthabebimus. Sed audiamus præceptorem. *Mos autem eſt*, inquit, *vt aliæ ſe in puluere voluent, aliæ ſeſe lauent; aliæ nec puluere, neq; balneo vtantur. Sunt puluerattrices, quæ non altiuolæ, ſed terræ propinquæ, vt Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phaſiana. Lotrices, nonnullæ rectiungues, quæ circa fluuios, aut paludes, aut mare verſantur. Aliæ vtrumq;, tum lauare, tum puluerare ſolent, vt Columbus & Paſſer.* Hæc ille, in quibus etiamſi inter puluerattrices Gallinam prius nominet, haud tamen id feciſſe putandus eſt, ac ſi nobilior cæteris foret, vt quiſpiam exiſtimare poſſet, at quia alijs notior, vtpote nullibi non obuia, atq; ita Alaudā Phaſianæ præfert, quod alias nemo rationis particeps fecerit.

Graniuorarum genus triplex.

[a] *L. 9. Hiſt. Animal. c. 49.*

Gallinā cur prius inter puluerattrices Ariſto. nominet.

A' puluerattricibus itaq; auſpicaturus, & dignitatis ordini, prout in primo tomo feci, quoad fieri licebit, inhæſurus, in primis de ſylueſtribus, atq; inter has de Pauone agam, ſubinde eodem ſeruato ordine domeſticas ſubnexurus. Cur verò inter ſylueſtres Pauonem cęteris præferam, rationes tot ac tantę ſeſe mihi offerūt, vt penè eas ſuperent, quibus Aquilæ auium reginæ in rapacium genere primas exhibui: quinimo ſi ipſimet Aquilæ anteponere hunc noſtrum Pauonem vellem, equidem neq; ad id mihi vnquam defutura eſſent argumenta. Nam & antiquitas ipſa, quamuis in multis ſuperſtitioſa, in hoc tamen minus ſtolida, vtriuſq; dignitatem inter alias aues cùm ex animi, tùm ex corporis dotibus metiens, ſummum vtrique nobilitatis apicem aſsignauit, Aquilam velut omnium alitum regem Ioui, Pauonem ceu reginam earundē Iunoni coniugi eius & ſorori dedicando. Quare etiam Imperatrices in ſua apotheoſi ſiue conſecratione Pauonem, quemadmodum Aquilam Cæſares, elegerunt. Aquilam Iouis currui ſucceſſiſſe abundè ex veterum monumentis demonſtrauimus: eundem honorem Pauoni Iuno exhibuit, teſte in primis poëtarum facundiſsimo [b] Ouidio, cùm ait:

Cur à Pauone ordiatur autor.

Pauo & Aquila adhibiti in conſecrat. Imperatorum.

[b] *Lib. 11. Metam.*

Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum Pauonibus aëra pictis.

Atq; hinc paſsim à poëtis Iunonia ales nuncupatur, ſicuti in primis ab eodem [c] Ouidio:

[c] *L. 2. Eleg.*

Explicat atq; ſuas ales Iunonia pennas,

Et à [d] Statio,

[d] *L. 2. Syluar.*

Quem non gemmatâ volucris Iunonia caudâ Vinceret.

Item à Claudiano.

Non tales volucris pandit Iunonia pennas.

Et rurſus: *Traduntq; palato*
Sidereas Iunonis aues, &c.

Cur verò nobiliſſima ac regia iſta volucris ei Deę, quæ cæterarum Dearum præſes ac Regina habebatur, ſacra fuerit, pòſt ſuo loco abūdè docebimus, nam hîc alia tractare animus eſt, nimirum cùm animi, tum corporis dotes proſequi, quæ profectò tot ac tantę ſunt, quot & quantæ in quouis alio auium genere, adeo vt ipſa Dea pręſtantiorem digniorémq; ſibi alitem aſciſcere, etiamſi voluiſſet, nequiuerit. Etenim Pauo maieſtatem in primis regiam, cùm graditur, præ ſe fert, haud aliter ac ipſamet Iuno, de cuius ſuperbiſſimo inceſſu vulgata parœmia eſt, *Iunonium ingredi*, pro qua Athenæus habet βαδίζειν ἥρῳον ἐμπεπλεγμένον, id eſt, *incedere complicatum Iunonis ſacrum*, in eos, qui haud vulgarem in eundo modum ſeruant, quem notat [e] Horatius inquiens: *Vt ſi Iunonis ſacra ferret.* Cæterùm noſter Pauo rationis, quam ſolis hominibus Deus immortalis conceſſit, expers quodammodo eſſe non videtur, vtpote qui *laudatus gemmantes* (vt [f] Plinij verbis vtar) *expandit colores, aduerſo maximè Sole, quia ſic fulgentius radiant. Simul vmbra quoſdam repercuſſus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, omneſq; in aceruum contrahit pennarum quos ſpectari gaudet, oculos. Idem cauda annuis vicibus amiſſa cum folijs arborum, donec renaſcatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram.* Adhæc caudam eam gemmatiorem, vt ita dicam, & variam magis, quàm ſunt Medorum Perſarumuè veſtes, quam laudatus iam extenderat, ac velut in rotæ modum verſauerat, mox conſpecta ſemel pedum ſuorum deformitate deponit & in aceruum quendam contrahit, imo verò quod amplius eſt, ſi a tacito, eamq; haud admirante ſpectetur, tunc velut irâ percitus pennas omnes, in quibus pulchritudinem ſuam conſiſtere probè callet, quaſq; ſpectari gaudet, contractis earum oculis prorſus abſcondit, tan-

Pauonis cū animi tum corporis dotes.

Iunonium incedere prouerbium.

[e] *In Sermonibus.*

Pauo rationis particeps.

[f] *L. 10. c. 20*

quam

quam philoſophicis dogmatibus imbutus, beneficium in inuitum non conferendum eſſe cognoſcat. Meminit huiuſce ingenij [g] Ouidius, dum canit:

La idatas oſtendit auis Iunonia pennas,
Si tacitus ſpectes, illa recondit opes.

[g] *Lib. 2. de arte amādi.*

Quod ſi contrà quiſpiam ſtoliditatis eum inſimulet, quòd noctù expergefactus, quando ſeſe intueri in tenebris conſtitutum nequit, pauidè admodum exclamitet, quaſi eximiam illam pulchritudinem ſuam amiſiſſe ſeſe credat: eam ignominiam (ſi ignominia dicenda eſt, quod ego neutiquam conceſſero) facundiſſimus [h] Aelianus facilè eluit, aſſerens non modò non ignorare eum ex auibus ſe formoſiſſimum eſſe, verùm etiam vbi formæ ipſius ſita eſt pulchritudo, præclarè tenere, laudatumq; haud ſecus ac formoſum puellum, aut pulchram mulierem corporis præſtantiam belle oſtētare, anteq; pictorum oculos ad imitandum ſe exponere, & abundè ſui depingendi copiam facere. Non itaq; media nocte vociferatur, quia pennarum ſuarum decorem perdidiſſe ſeſe exiſtimet, quemadmodum vulgus præſagiorum, quæ ab auibus docemur, ignarum ſibi falsò perſuadet, ſed quia, vt ſuo loco dicemus, temporis immutationes, ſerenitatem nempe, pluuias & ventos nobis tunc præſagiat. Neq; pariter ampliſſimam illius dignitatem minuit [i] Ariſtoteles, teterrimi criminis inuidiæ eum accuſans; nam & id Plinius, licet & ipſe parum ſibi conſtans, (qui nempe ceu ſui oblitus [k] alibi Ariſtotelis ſententiæ etiam ſubſcripſit,) diſertiſſimè ſubſequentibus grauiſſimis verbis, [l] vbi ex profeſſo de hac alite agit, negare videtur. *Ab autoribus*, inquit, *non glorioſum tantùm animal hoc traditur, ſed & maleuolum, ſicut Anſer verecundum, quoniam has quoq; quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi.* Si tamen Ariſtoteli, quem vt veridicum præceptorem imitari, modò fidei catholicæ non repugnet, vbiq; omnibus vſq; neruis contendimus, aſſentiendum eſt, ego tunc vitium illud Pauoni in malam partem haud vertendum eſſe dixerim. Is etenim cùm admirandam illam corporis ſui ſpeciem homines, ſicuti diximus, mirari optimè calleat, & pedes ſibi datos admodum deformes, fieri poteſt, vt deformioribus alitibus alijs, quibus tales ad obeunda eadem munera ſatis fuiſſent, pulchriores pedes inuideat: ſed excrementa ſua, ne in hominum vtilitatem cedant recondere, quod Plinius tradit, id ſanè nunquam mihi perſuadere poſſum, quin contrà illud inſigni laude dignum exiſtimo, utpote cum humanis moribus conueniens, ſi modò uerum eſt ea abſcondere. De felibus id paſſim receptum eſt: ea uerò hominibus inuidere quis dicit? omnes ne fœtore eorum humanæ nares offendantur, id facere eos uno ore proclamant. Quis amâbo niſi uecordiſſimus, non eandem in Pauone rationem aſſignet? eòq; maximè cum hęc auis uerum quodammodo nobis munditiarum ornatuſq; ſpecimen ſit atq; exemplar. Sin rurſus quis pertinaciùs potiùs, quàm uerius mecum contendat, Pauonem ab ea maleuolentiæ noxa uerè purgari non poſſe, ille ſaltem inuidiam illam, quæ in hominem magis quàm in aliud quoduis animal cadit, humanum quendam affectum ſapere, ac quaſi cum homine ei communem eſſe conceſſurus fuerit, atq; ita dignitati eius potiùs, quàm ignominiæ aut dedecori aſcribendam. Sed hæc de animi dotibus, quæ equidem longè plures & maiores quàm recenſuimus, exiſtunt, dicta nunc ſufficiant: iam ſi quæ corporis ſint laudes proſequamur. Tanta in primis in hac alite pulcritudo, tanta ſpecies, vt communi autorum conſenſu auium omnium formoſiſſima ſit pronunciata. Depingit inter cæteros admirandam eius ſpeciem facetiſſimus [m] Lucianus his verbis: *Incipiente vêre Pauo ad pratum aliquod accedens, quando & flores prodeunt non amabiliores modò, ſed & (vt ita dixerit quiſpiam) floridiores, & quod ad colores & tincturam attinet, liquidiores: ipſe quoq; extentis pennis, ipſiſq; oſtenſis Soli, & ſublata cauda, eamq; vndiq; circa ſe pandens, ſpectandos exhibet, & illius flores, & ver illud pennarum, perinde vt prato ad huiuſmodi contentionem & certamen ipſum prouocante. Conuertit quippe ſeipſum & circumagit, & quaſi quandam pompam agit pulchritudinis ſuæ, quando videlicet etiam admirabilior apparet ad ſplendorem Solis, variantibus ſe coloribus, & paulatim in alios atq; alios tranſeuntibus, aliamq; ac nouam formoſitatis ſpeciem ſubinde recipientibus. Accidit autem hoc in circulis potiſſimùm, quos in ſummis pennis habet, quorum quemlibet quaſi quædam irides circundant. Nam qui antè æreus viſus fuit, mox inclinante ſe paululum illo, aureus conſpicitur, & rurſum quod ad ſolem cæruleum apparuit, ſi ſub umbra transferatur, viride videtur: adeo ad luminis viciſſitudinem variatur.* Hæc itaq; ille. Qui pariter alibi muſcæ encomia deſcribens, hanc, ſi quis intenſiùs in eam oculos defigat, cùm expanſis ad ſolem alis ſeſe verberat, Pauonum inſtar variegatam eſſe inquit. Poſſim præterea quampluruum aliorum ſcriptorum de lectiſſima noſtri Pauonis ſpecie autoritates hîc recenſere: at ne tanta earum congerie, quæ confuſionem potiùs, quam doctrinam præ ſe fert, delicata legentium ingenia obruam, offendamq;, [n] Oppiani, qui in commendanda illa plurimus me herculè fuit, ſolos hoſce aureos verſus citabo.

Pauo ſtoliditatis arguitur.
[h] *Lib. 5. de Animal. c. 21.*
Pauo libenter depingitur.
Pauo cur media nocte clamet.
[i] *Lib. 1. Hiſt. cap. 1.*
Pauonē nō eſſe inuidū.
[k] *Lib. 29. c. 6.*
[l] *Lib. 10. c. 20.*
Cur excremēta celet. lib. 29. c. 6.
Feles excrementa ſua abſcōdunt, & cur.
Corporis dotes.
Pulchritudo.
[m] *Lib. de domo.*
Muſcæ color.
[n] *Lib. 2.*

Non ſecus ac ſi ales Iunonis Pauo ſuperbus
Cauda verſicolor decorum corpus obumbrat,
Quo nihil ipſa Iouis prudentia & alma voluptas
Pulchrius aſpectu mortalibus ante creauit.
Non quodcunq; animal graditur, non reptile quoduis
Non quæcunque vagis ales ferit aëra pennis,
Non quæ cæruleos verrunt animantia fluctus;
Pauonem forma ſuperant, ſpecieq; venuſta,
Mollia dum flabella rotat, pennaſq; coruſcat,
Ardet enim flamma permixta diſcolor ales
Sidereo glaucis alas radiantibus auro.

[o] *Lib. 3. de Venat.*

Et rurſus [o] alibi:

Quippe feris tanto præſtat forma inclyta Tygris,
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.

[p] *Lib. 2. de nat. rer.*

Addamus obſecro Oppiano comitem, philoſophum ſimul & poetam [p] Lucretium *aurea ſæcla*, hoc eſt, aurea auium genera Pauones appellantem hoc verſu:

Aurea Pauonum ridenti imbuta lepore
Sæcla.

[q] *In Aminta Sc. 2.*

[q] Torquatus Taſſus, quem Homerum Hetruſcum dicere ſoleo, huiuſce alitis pulchritudinem admirans, caudæ illam, quam diximus, verſationem ſeu rotationem, pompam nuncupabat, dum ait:

Quel ch'inſegna à gli augelli il canto, e'l volo
A' peſci il nuoto, & a i montoni il cozzo,
Al toro vſar il corno, & al Pauone
Spiegar la pompa de l'occhiute piume.

Armidę cōptus.

[r] *Hieroſ. liberat. cant. 16.*

[r] Alibi etiam Armidæ ſuæ comptum deſcribēs, admodum doctè atq; eleganter eum pompæ ornatuiq; Pauonis aſſimilat, inquiens:

Torſe in annella i crin minuti, e in eſſe
Quaſi ſmalto sù l'or conſparſe i fiori,
E nel bel ſen le peregrine roſe
Giunſe à i natiui gigli, e'l vel compoſe.
Nè'l ſuperbo Pauon si vago in moſtra
Spiega la pompa de l'occhiute piume,
Nè l'iride sì bella indora, e inoſtra
Il curuo grembo, e rugiadoſo al lume.
Ma bel ſoura ogni fregio il cinto moſtra, &c.

Phaſiani pulchritudo.

Gallopauo

Gallus Gallinaceus.

Speciosus profectò Phaſianus, Gallopauo pulcher, & Gallinaceus Gallus etiam non inuenuſtus eſt, multæq; aliæ forma præſtantes: at ſi cum Pauone noſtro comparentur, vel pulchritudine corporis, vel animi moribus ſaltem illi cedens. Phaſiano nihil quicquam formoſius contemplari poſſumus, aue nempe ſpecioſa, & caudæ decore Pauoni nihil cedente, verùm quæ decorē eum non agnoſcat, & velut in rotā obuerſare, hominibuſq; eum videre ſatagentibus oſtendere ignoret, imo verò quem ingenti hebetudine turpiter contaminet, roſtro in terram abſcondito totum ſe latere exiſtimans. Gallopauo, quem Indicum Pauonem appellant, admodum iactabundus caudam quidem Pauonis more in orbem expandit: at vbi decor ille, vbi floridum illud pennarum ver? vbi inquam, iucundiſſimi illi verſicolores oculi, quæ omnia in Pauone conſpiciuntur? Præterea Pauo ſpecioſa criſta exornatus eſt, ille criſta caret, niſi carnoſam eam pelliculam, quam per nares iratus rubram, ac velut ſanguine tumidam à capite demittit, vt roſtro promineat, & in paſtu ita retrahit, vt vix videri queat, criſtam nuncupes. Gallinaceus Gallus & ipſe ſuâ criſtâ ſuperbire videtur, ferociſſimæ beluæ, regiq; quadrupedum Leoni pauorem ea incutiens. Verùm id occultæ ac nos latenti antipathiæ potiùs quàm illius virtuti atq; induſtriæ tribuendum eſt, quin contra ſi quæ in eo animoſitas atq; audacia, eam continuo cum tot Gallinis coitu, & quæ ſunt vires eneruat. Cum bona itaq; harum auium venia Pauonem noſtrum tanquam pulcherrimum præferemus, quo nimirum non aliam natura elegantiorem fingere potuiſſe videtur, neq; admiratione poſthac dignus nobis Solon eſto, quem de Græciæ ſapientibus maximum Cræſo regi in regali ſolio ſedenti, diademate & purpura auroq; ſuperbo, interrogātū, nunquid ſpecioſius quicquam ſpectaſſet, reſpondiſſe ferunt, Pauones & Phaſianos venuſtiores ſibi videri, quoniam naturali ornamento decorati, non aſcititio fuco ſpe-

Solonis de Pauone & Phaſ dicta.

ſtabiles eſſent.[s] Hieronymus Cardanus de Pauonis cauda loquens, ſingulare Naturę artificium prædicat, quòd in ea tam longa ac denſa plumis, tanta colorũ varietate, tanto nitore, tam ſelectis etiam colorum generibus album ac nigrum, quorum vnus per ſe triſtis eſt, alter reliquos alios obſcurat, colores deuitauerit. Noui hoc doctiſſimo[t] Scaligero improbari, quia ſi & illi colores caudæ immixti extitiſſent, colorum varietas maior fuiſſet. Non audet tamen Naturam, quæ neq; deficit vnquam in paucis, neq; abundat in multis, ob eorundem colorum defectum culpare, & quamuis Sebellinæ pelles, quæ ſparſis albis pilis argentantur, aſpectu ſint elegantiore, vt ille ait, haud tamen earum exemplo Naturæ defectum, quem tacitè obtrudit, in caudæ huiuſce alitis coloribus conſequi exiſtimem. Sed valeant, abeant, quicunq; illi ſunt, Naturam culpantes; tanta equidem eſt varietas & ſplendor illorum in Pauone colorum, vt ne pictores etiam eximij, Praxiteles, Metrodorus, & à quo ſolo depingi magnus ille Alexander voluit, Apelles, ſi reuiuiſcerent, imitari poſſent, tantum abeſt, vt Naturam ſuperarent: quare rectè[u] M. Varro mihi dixiſſe videtur, *Pauoni Naturam formæ è volucribus dediſſe palmam.*[x] Plutarchus libro de repugnantijs Stoicorum de Cryſippo loquens ait: *Idem cum in opere de Natura ſcripſiſſet Naturam multa animalia pulchritudinis cauſa protuliſſe, gaudentem nimirum pulchritudine & varietate: adieciſſetq; alieniſſimũ à ratione dictum, Pauonem ob caudam, eiuſq; pulchritudinem eſſe creatum: rurſum in libro de republica audacter inſectatur eos, qui Pauones alunt, & Luſcinias, tanquam contrarias legibus à conditore legum vniuerſi poſitis leges ſtatuens, at Naturam ſubſannans, quæ ſtudiosè tam elegantia edidiſſet animalia, quibus ſapiens in vrbe locum non concederet.* Sanè tanta fuit in vrbibus Pauonis prerogatiua, ut Athenis tam à viris, quàm a mulieribus ſtudioſis eius elegantię ac pulchritudinis ſtatuto pretio ſpectatus fuerit, multiq; è Lacedæmone ac Theſſalia videndi cauſa eò confluxerint. Admittebantur autem ſpectaturi in nouilunijs tantum, idq; per annos plus quàm triginta factitatum memorant, & maximum ex eo ſpectaculo quæſtum factum fuiſſe: vnde mirum eſt quanti apud priſcos illos Pauo æſtimaretur, mirum etiam quanti venirer.[y] Antiphon mille dragmis marem & fęmellam venditos fuiſſe ſcripſit. Aufidius Lurco HS ſexagena millia nummûm, vt ait[z] Varro, Seſtertiûm, vt Plinius (idem enim eſt teſte[a] Budæo.) quotannis cepiſſe ex illis dicitur. *Pauonum pretia*, inquit Varro, *multi extulerunt, ita vt oua eorum denarijs veneant quinis, ipſi facilè quinquagenis, grex centenarius facilè quadraginta millia ſeſtertia reddat, vt quidam Albutius aiebat, ſi in ſingulos ternos exigeret pullos perfici ſexagena poſſe.* Ad eundem penè ſenſum Anaxandrides apud[b] Athenæum in hæc verba, populi nimium taxãs luxum, prorumpit: *An non furioſum alere domi Pauones, cùm eorum pretio queant emi ſtatuæ?* Reprehendit eundem luxum Strattis quidam in Pauſania, & in quanto honore haberentur, pariter innuit, dum ait: *Tanti ſunt hæc facienda, quanti Pauones, & alia veſtra nugæ: quas domi paſcitis ob pennarum pulchritudinem.* Alexandrum magnum accepimus adeò harum volucrum ſpecie delectatum fuiſſe, vt viſis ijs primùm apud Indos, grauiſſimam in eos, qui illas occiderent, pœnam conſtitueret. Sed & ipſos Indorum Reges, quamuis ibi etiam abundarent, propter eximiam elegantiam, Pauones cùm in ſuburbanis, tùm domi in hortis ſuis aluiſſe[c] Aelianus atteſtatur, & noſtro etiamnum tempore idem factitant. Alexandrum verò, vt ad pœnam illam reuertamur, Tyberius Cęſar non ſolùm imitatus eſſe legitur, uerùm etiã voluntatem eius adimpleuiſſe: ſiquidem qui, ſicuti ex Suetonio tradit[d] Alexander ab Alexandro, prætorianum militem ob ſubtractum è uiridario Pauonem capite multauerit. Narrat item Euſtathius adeò religiosè in Lybia habitum fuiſſe, ut ſi quis lęſiſſet tantummodò, non impunè ferret. Atq; hęc de formę eius elegentia ac dignitate: ſequitur carnis bonitas atq; prærogatiua, quæ ſanè talis ſemper fuit, ac etiamnum exiſtit, ut niſi magnatum, ditiſſimorumq; menſis nata uideatur, & inter delicatiſſima ſumptuoſiſſimaq; edulia à ueterum luxu habita ſit. *Veniat*, inquit[e] Platina, nouus ille Apitius, *ante omnes aues ad patinam Pauo, & quoniam viuus gloria delectatur, mortuus quoq; eiuſdem ſit particeps.* Carnem eius aiunt triginta annos integram incorruptamq; ſeruari, quòd calor compactam, exiccatamq; naturam difficulter admodum diſſoluere queat, neq; rurſus humorem expellere naturalem. Heliogabalus flagitioſiſſimus Imperatorum, qui uitam agebat omni mollitię luxuriæq; genere effęminatiſſimam, cui inquam, nulla uita fuit, niſi in uoluptatis nouæ exquiſitiſſima ratione, Palatinis, vt autor eſt Lampridius, ingentes dapes capitibus Pauonum, & Phaſianorum inſtructas exhibuit, & ad imitationem Apicij eorundem linguas ſæpè abligurijebat. Sed primus Q. Hortenſius augurali cæna Pauonem poſuiſſe dicitur, quod protinus factum teſte[f] M. Varrone tam luxurioſi, quàm ſeueri boni viri laudabant. Quo verò in honore caro huius alitis haberetur, ex[g] Athenæo facilè colligas, qui apud Alexidem Comicum, interlocutorem quendam negare narrat, tantum ſe argenti conſumere potuiſſe, ac ſi Pauones (ceu

[s] *Lib. 10. de ſubtil.*

Natura cur album & nigrũ colorem caudæ Pauonis nõ addidit.

[t] *Exerc. 258.*

Sebellinæ pelles quæ meliores.

[u] *Lib. 3. de re ruſt. c. 6.*

[x] *Lib. de repugn. Stoicorum.*

Pauo publicè ſpectat⁹

Pauo quanti olim venditus.

[y] *In Orat. cõtra Eraſiſtr.*

[z] *Lib. 3. de re ruſt. c. 6.*

[a] *Lib. de Aſſe.*

[b] *Lib. 14. Deipnoſophiſt. c. 25.*

Alex. Magnus quanti fecerit Pauones.

Indi Pauones alunt.

[c] *Lib. 13. de Animal. c. 18.*

Tyberius punit, qui Pauonẽ furatus eſſet.

[d] *Lib. 2. Genial. dier. c. 13.*

Pauo in Lybia cultus.

Carnis præſtantia.

[e] *Lib. 5. de tuenda valetudine.*

Heliogabali luxus.

Pauonem quis prim⁹ ad cibũ occiderit.

[f] *Lib. 3. de re ruſt. c. 6.*

[g] *Lib. 14. Deipnoſ. c. 25.*

longè precioſiſſimas & delicatiſſimas aues) eſitaſſet. Quid? nonne hiſce etiam perditis temporibus in eodem æſtimationis culmine Pauones coluntur? cum nempe niſi in Principum, aliorumq. opulentiſſimorum hominum epulis, iiſq. tātummodò magnis, maximo ſumptu præparati, ſui edendi copiam præbeant? Muleaſſem Tunetanum Regem tradunt noſtri æui hiſtoriæ Pauonem vſq; adeo aromatibus multis infarctum eſitaſſe, vt ſcutatis centum conſtiterit, odorq. fragrantiſſimus viciniam totam repleuerit, in poſterum quoq. diem perdurans. Ob has itaq. adductus rationes inter granivoras & puluer atrices ſyluestres nos principem locum Pauoni attribuimus, eoq. maximè, cùm & ipſaſmet aues ita feciſſe fabulæ (ſub quarum cortice ſemper inſigne aliquod latet myſterium) ſignificent. Etenim pleræq. in eligendo ſibi rege ad hanc partem inclinabant, vt Pauoni rerum ſumma committeretur: huius ſiquidem pulchritudini, ſplendori, ſublimitati, faſtuiq. planè regio regnum deberi exiſtimabant; & omnino omnes vnanimi conſenſu in hanc ſententiam pedibus iuiſſent, niſi paucæ longo rerum vſu callidæ, cuiuſmodi ſunt Cornices & Corui, perpendiſſent, ſi Pauonem rebus præfeciſſent, futurum aliquando, quod ſæpius in monarchis quibuſdam videre contigit, nimirum vt Pauo ſolo nomine ſtrepituq. Regem ageret, Aquila nihilo ſecius, vel ſine populi ſuffragijs regnum gereret: atq; ita Aquila Rex proclamata Pauoni noſtro regni gubernacula eripuit, quę ei cæteræ volucres erant tradituræ, niſi Aquilæ rapacitatem, tyrannidemq; timuiſſent. At relictis modo his fabulis, tandem videndum eſt, nunquid inſtitutus hîc ordo ab aliorum ordine diuerſus exiſtat, an idem: eundem potiùs dixerim, à quo videlicet inter veteres Plinius, Bellonius inter recentiores non videntur deflexiſſe. Ille enim ſubinde poſt traditam rapacium diurnarum, nocturnarumq:, aliarumq. peregrinarum quarundam auium hiſtoriam, mox de Pauone loquitur. *Hic* eidem quidem ordini inhæret, at quia aquaticas omnes, & quæ circa aquas degunt, Pauoni, granivoriſq; cæteris præfert, nobilitatis & dignitatis ordinem, quem nos, quoad fieri licet, ſequimur, inuertit: in hoc tamen nobiſcum conuenit, quòd Pauoni in familia granivorarum ac puluer atricum primas tribuat, quemadmodum pariter Pierius Valerianus facit. Atq; hæc de Pauonis noſtri prærogatiua dicta ſufficiant, nunc ad hiſtoriam Pauonis ſeruato pariter eodem, quem in priori opere habuimus, ordine, nos accingamus.

Muleaſſis Regis luxus.
Aues cur Pauonē pro rege nō elegerint.
Cornicū & Corui prudentia.
Aquila ab auibus in regē electa & cur.
Ordo autoris an ab aliorum ordine diuerſus.
Plinij ordo.
Bellonij ordo.
Pierij ordo.

AE Q V I V O C A.

QVod ut præſtemus, à nominis æquiuocatione inchoandum eſt: qua ſanè ſpecioſiſſimus noſter Pauo minimè caret. Nam in Pyrenęis montibus Tetraonem, etſi Pauoni admodum diſſimilem, de quo nos poſtea, Pauonem teſte [a] Iulio Cæſare Scaligero nuncupant. [b] Philoſtratus piſces quoſdam Pauones dici memorat, qui in Phaſide flumine, nec alibi uſpiam generentur: ita autē vocari, quia ipſis etiam cæruleæ ſint criſtæ, ſquamæ uerſicolores, cauda aurea, & in quamcunq; voluerint, partem uerſatilis. A Diuo Ambroſio atq; Iſidoro Hiſpalenſi etiam Pauo uel Pauus piſcis ille appellatur, quem Romæ ob colorum uarietatem Papagallo, hoc eſt, Pſittacum dicunt, Luſitani Budiam: quem piſcem non ineptè quiſpiam cum Philoſtrati piſcibus eundem eſſe iudicare poſſet, niſi uerſicolores piſces omnes Pauones uocari ab autoribus uideremus. Petrus Bellonius in Gallico ſuo de piſcibus libro Papagallum illum Romanorum, Pauonem, in latino verò Turdum appellat, & Phycin piſcem tincæ perſimilem fluuiatili, quem Maſſilienſes Roguau, Veneti promiſcuè Lambenam, Genuenſes Lagionū, Romani, vt plurimùm Merlinum vocant, Pauonem dici teſtatur. Et Ornithologus Pauonem dici Romę tradit piſcem illum, quem ex Rondoletio ſub nomine Nouaculæ deſcribit. Poſſint item eodem nomine inſigniri, quos Alaudas Rondoletius nominat, nam & uerſicolores ſunt, & criſtam habent cæruleam, qualem Pauonibus Phaſidis Philoſtratus attribuit: in ſumma omnes, in quibus multa colorum diuerſitas conſpicitur, de quibus ſuo aliquando loco abundè dicturi ſumus. Extendit ſeſe præterea Pauonis nomen ad res inanimatas. Nam gemma quędam [c] Plinio Taos, hoc eſt, Pauo uocatur, Hanc Pauoni ſimilem eſſe ſcribit, itē aſpidi, vocariq; etiam Chelidoniam. Eſt & in Hirpinis locus quidam prope Tamarum fluuium, quem vulgò Pauon dicunt, ut atteſtatur Leander Albertus. Pauus ſyluæ nomen in Gallia à Lemonico urbe ferè decem milliaribus diſtans, atq; iſtac æquiuoca ſunt, quę hactenus obſeruaui.

Tetrao vbi Pauo dicatur.
[a] *Exerc. 230*
[b] *Lib. 3. de vita Apollonij.*
Piſces Pauones dicti.
Budia Piſcis.
Pſittacus Piſcis.
Turdus Piſcis.
Phycis Piſcis.
Roguau.
Lambena.
Nouacula piſcis.
Alauda Piſcis.
[c] *Lib. 37. c. 11.*
Taos gēma
Pauon Locus.

Sy-

SYNONYMA.

OMENCLATVRAM Hebraicam, quę exactè & sine vlla ambiguitate Pauoni attribui queat, vix vllam (quod noui) habemus. Synonyma verò, quæ hîc adducimus, passim ex Theologis excerpsimus. רננים nomen auis esse aiunt à clamore sic dictæ, & pulchritudine vocis, aut quia clamat, & exultat in pulchritudine alarum suarum, vt Pauo, & forsan est ipse Pauo, inquit [a] Rabbi Dauid. Legitur ea vox apud Iobum, vbi inquit, Num dedisti כנף רננים נעלסה alam (pro alas) Pauonis (qua) exultauit (vel extensam secundum Rabbi Abraham Aben Hezra) aut, qua (vel potiùs quæ, nam ad pennam refertur verbum) exultat, vel Pauonum, Est enim plurale. Alij putant esse Struthiocamelos a stridore & ouatione, vel à gloria alarum, quas habet crispas, sed Pauones potius credit Sāctes Pagninus, תוכיים Secundum [b] D. Hieronymum & Targhum quoq, Pauones sonat, quemadmodum & תוך Tuk, quam tamen vocem, Simiam alij interpretantur. נעלסה Neelasa quibusdam etiam Pauo est, quibusdam Gallus ferus, quibusdā Struthio. Rabbi Kimhi apud [c] Iobum exponit Ταὼς, quod est Pauo. רנן Ranan quandoq, verbum est, quandoq, nomen; cùm verbum est, cantare & vociferari significat, cùm nomen; tum alij Pauonem, alij Struthiocamelum, alij Lusciniā transferunt. הוכן uel, חבן Hoben, vnde pluralis Hobanim apud Ezechielem varia apud autores denotat, vt tradit R. Kimhi, qui plurimas super huius vocis significatione opiniones recenset, Alij animal esse existimant, ex cuius ossibus tanquam ex ebore varia conficiuntur opera. Alij Elephantem vertunt. Syrus interpres reddit טוסין Tauasin, id est Pauones. Magistri quoq; Thalmundici טוסא Tauasa Pauonem vocant, vti & Arabes teste Kimhi טאוס Tauas. nomine nimirum à Græcis mutuo accepto, quibus Pauo Ταὼς dicitur, vel Ταῶν, vel Ταὼς: Atticis Ταῶς, vel, vt Tryphon apud [d] Athenæum ait, Ταῶς, vltimam syllabam circumflectentibus & aspirantibus, quod tamen [e] Seleucus improbat, quoniam aspiratio simplici nominum prolatione cum prima syllaba pronunciari velit. Dicitur autem Ταὼς eodem Athenæo testante ἀπὸ τῆς τάσεως τῶν πτερῶν, id est, ab alarum extensione. [f] Antiphon Rhetor ὁ Ταῶς duabus syllabis inflectit: Attici verò cùm dicunt Ταῶνι, indicant rectum esse Ταῶν; quare & rectus pluralis etiam variat. Herodianus, vt scribit Eustathius, Ταῶν & Τυφῶν cum ijs enumerat, quæ in ων desinentia circumflectuntur, eaq; sola per ντ declinari negat, quoniam & aliam habeant terminationem, nempe Ταῶς & Τυφῶς. Vulgaribus Græcis hodierno tempore Pauo παγόνι vocatur. Sunt qui apud [g] Aristophanem περσικὸν ὄρνιν, id est, Persicam auem, Pauonem interpretentur, alij lautissimam quamq; ita dici posse volunt, quandoquidem pretiosa omnia, quibus solus Rex vtebatur, Persica dicerentur. Apud Suidam Pauo μηδικὸς ὄρνις appellatur, id est, Medica auis. Latini Pauonem nominant vtrumq. sexum, quemadmodum ex Columella constat, sed cum distinctione harum dictionum, masculus & fæmina. Vtriusq; exemplum ex his verbis habere potes: *Masculus Pauo*, inquit, *Gallinaceam salacitatem habet. atq, ideo quinq, fœminas desiderat:* & paulò pòst: *Fœmina Pauones, quæ non incubant, ter anno ferè partus edunt.* [h] Ausonius masculum Pauum, Pauam verò fæminam vocat hoc disticho:

Fœmineam in speciem se vertit masculus ales
Pauaq; de Pauo constitit ante pedes.

Sed Quoniam Iunoni Pauo sacer habebatur, itaq, passim à poëtis Iunonis auis aut ales appellatur, quemadmodum suprà demonstrauimus. Possit præterea auis picta nuncupari: nam oratio quædam Antiphontis Rhetoris teste [i] Anthenæo de Pauonibus inscripta, Pauones nullibi, sed variegatas aues sæpissimè nominat. Pauonem à voce dici scripsit [k] M. Varro: at [l] Iosephus Scaliger à Græca voce Ταὼς, quæ Aeolice Ταρως dicitur, deriuat, litera nempe T in P mutata, quod etymum fortassis à [m] Scaligero patre suo acceperit, qui alibi hūc gryphum de hac aue conscripsit:

Lethus ignotam tibi dat vox Græca quietem,
Aeolicam tollas: reliquum tibi pascua signat:
Ast obtruncato tibi dat Carthago salutem.

Vox Græca ʒ παύω quietem significat: Aeolicam tollas ʒ παω, πάσχω. Obtruncato ʒ Auo in Pœnulo Plauti.

[a] In lib. rad.
[b] 3. Reg. 10.
Tuk.
Neelasa.
[c] Cap. 39.
Ranan.
Hoben.
[d] Lib. 9. cap. 19.
[e] Lib. 5. Græca cōsuetudinis.
Etymum.
[f] In lib. de Pauonib.
Παγόνι.
[g] In Auibus
Persica auis.
Medica auis.
[h] Sect. 2.
Iunonis auis.
Auis picta.
[i] Lib. 9. cap. 19.
[k] Lib. 4. de Ling. Lat.
[l] In Etymol. verb. Var.
[m] In logogryphis.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Pauo an feræ naturæ. [a] Lib. 2. de rer. diuis. Iustinianus explicatus.

NTEQVAM diuersa Pauonum genera & differentias enodemus, prius operæpretium est scire, nunquid in feris & syluestribus, an potiùs in cicuribus ac domesticis volucribus sint enumerandi. [a] Iustinianus Pauones & Columbas feræ naturæ esse ait, nec ad rem pertinere, quòd ex consuetudine euolare & reuolare soleant, quoniam & apes idem faciant, quarum naturam ferã esse constat. Verùm dictio illa (fera) meo iudicio, & quemadmodum doctissimus Accursius exponit, ita intelligenda est, vt eiusmodi animantia nec prorsus domestica, nec prorsus etiam fera constituamus: fera scilicet, si domesticis, vt sunt Gallinæ, ijs cõparemus. Etenim Pauo, etiamsi difficulter admodum cicuretur, syluas tamen & deserta, vt solitariæ & prorsus syluestres faciunt, omnino spernit, quinimo hominibus conspici, quasi eorum consortio gaudens, sedulò amat. Siquidem & priscos cicures domi aluisse ex Athenæo diximus, & nos quotidiè sic eos enutrimus. Quod ad diuersitatem Pauonum modò attinet, ea à colorum varietate potissimùm accipitur. Nam alios pictos, in quibus plurima colorum diuersitas conspicitur, quales nostrates sunt & Iaponenses, qui fortè illi fuerint, quos Petrus Martyr in nouo orbe à nostratibus dissimiles coloribus reperiri ait, & Lusitanis pacis confirmandæ causa inter alia, quæ obtulerunt, munera incolas ibi donauisse, quorum mox suo loco iconem & descriptionem exhibebimus: alios quorũ vnus vbiq; color est, nõ pictos appellare possumus. Sunt qui mediũ inter vtrosq; locum obtinẽt, quales in terra firma reperiri asserunt, ventre & pectore nigris, cætera flauos: item alios pectore & ventre flauis, cætera nigros. Pauonum verò, quos non pictos vocant, alij syluestres sunt, quales idem [b] Petrus Martyr in Curiana regione per nemora passim vagari, & adeo viles esse prodidit, vt vnico dumtaxat acu vendantur, [c] alibi in Dariensis & aliorum fluminum palustribus inueniri prodidit: alij domestici seu minus feri, cuiusmodi flauos illos & nigros, utrosq; cauda nostratum simili, in terra firma esse crediderim. Hos etiam cristam seu potiùs comam in capite gerere, eamq. in flauis nigram, flauam uerò in nigris esse tradunt. Sunt qui nigros mares, flauos fœmellas esse credant: sunt qui utrosq. specie distinguant. Ad hos albi pariter reducendi sunt, qui sanè nostro æuo, quamuis non adeo obuij, rari saltem esse desierunt. Maximam uerò in omnibus sexus differentiam constituit. Solet enim fæmina mare longè deformior esse, & multò minor, neq; in cauda oculos illos gerere. In Curiana regione tamen, ut testatur [d] Petrus Martyr, fæmina parum à mare differt; item fæmella Iaponensis quatuor oculos in vropygio obtinet.

Pauũ diuersitas. Pauones picti. Pauones nõ picti.

[b] Lib. 8 dec. 1. de rebus Oceani. [c] Lib. 9. de 2. de reb. Oceani. [d] Lib. 8. de reb. Oceani decade 1.

PAVONIS NOSTRATIS
descriptio.

N hoc itaq; genere mas toto (quod aiunt) cælo à fæmina discrepat. Mas capite, collo & pectoris initio coloris est intensè cærulei, vel, vt Albertus ait, saphiri. Caput pro corporis portione exiguum, ac quodammodo, vt annotat idem Albertus, serpeotinum, maculis ornatum duabus oblongis, candidis, quarum vna oculos superequitat, altera breuior, at longè crassior subiacet, quam dein alia nigra excipit, cæterò, vt dixi, cæruleum, & in vertice apicem, non vt in quibusdam alijs auibus integrum, at è nudis quodammodo scapis tenerrimis viridescentibus, in summitate eiusdem coloris veluti liliorum flores ferentibus, conspicuum. De quo pulcherrimo apice loquens Plinius, *Pauonis apicem*, inquit, *crinitæ arbusculæ constituunt*: & reuera non pennæ videntur, sed erumpentia primum plantarum germina. Rostrum candicat, & insigniter hiat, in extremo aliquantulum recuruum, quale ferè est omnibus granìuoris, & in eo nares satis patulę. Collum longiusculum, & pro portione longitudinis, admodum tenue & exile. Dorsum ex albo cinereum est, maculis quamplurimis atris transuersalibus conspersum. Alæ clausæ (apertas videre non datur mihi, qui depictum ad viuum in libris meis describo) superius quà dorsum spectant, nigræ, inferius, quà ventrem atq, intus pariter russæ. Cauda ita disposita est, vt quasi in duas diuidatur, nam quando eam in totam extendit, minores quædam pennæ integram veluti per se caudam constituentes, & alterius etiam coloris, nempe fusci, non vt longio-

Caput. Apex. Rostrum. Collum. Dorsum. Alæ. Cauda.

Pauo mas, cum Persicaria maculata.

Pauo fæmina cum hordeo ſpurio.

longiores rigent, sed vt in reliquis fermè auibus extensæ conspiciuntur, adeo vt longiores indubitanter alij musculo inseri necesse sit, cuius beneficio ac opera ita erigi atq; extendi queant. Hasce longas Petrus Bellonius ex superiori dorso prope podicem oriri, hoc est, ex vropygio tradit, minoresq; alias à Natura factas, vt longiores sustineant. Vropygium intensè viret, quod vnà cum cauda longa erigit: cuius pennæ breues sunt, atq; ita dispositæ, vt tanquam Draconis Aethyopici squamas æmulentur, & partem pennarum caudæ longarum obscurent, ac conspectum eripiant. Pennæ longiores extensæ omnes castanei sunt coloris, lineis aureis elegātissimis sursum repentibus decoratę, in extremitate verò in intensissimi coloris viridis plumas, easq; bifurcatas & Hirundinum caudam ęmulantes desinunt. Orbiculi, vel, vt Plinius vocat, pennarum oculi, vel vt Theoph. Scolasticus, ὀφθαλμοὶ τῶν πτερῶν, ex viridi quasi chrysolithi splendore, & auri & saphiri coloribus distinguuntur. Eiuscemodi oculi quatuor circulis constant, aureo primo, secundo castaneo, tertio viridi, medium locum cæruleus seu saphirinus obtinet, figura quodammodo ac magnitudine phaseoli. Sub oculis rursus alia macula est, modò viridis, modò castanea. Mirum quomodo eiuscemodi colores ad solis splendorem varient circumagente ac seipsam admirante alite, paulatim in alios atq; alios transeuntes. Nam qui antè aureus videbatur, mox inclinante se paulusum Pauone, æreus conspicitur, & rursum quod ad solem cæruleum erat, vbi sub vmbram sese recipit, viride quasi euadit: tantam, inquam, ad luminis vicissitudinem, pennarum ille decor varietatem admittit, de qua ita canebat [a] Lucretius:

Vropygiū.

Oculi caudæ.

[a] Lib. 2.

Caudaq; Pauonis larga cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obuersa colores,
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu
Scire licet sine eo fieri non posse putandum.

Poetæ pro cauda alas quandoq; accipiunt, quemadmodum hoc disticho Martialis:

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc sæuo tradere dure coco.

Coxæ, tibiæ atq; pedes cinerei sunt, maculis nigris conspersi, & calcaribus more Gallinaceorum armati. Venter prope ventriculum ex cæruleo viridis, prope podicem nigrescit aut saltem fuscescit. Atq; hoc modo masculum Pauonem in libris meis ad viuum depictum descripsi. In fœmina pauca admodum colorum conspicitur varietas. Alæ totæ, dorsum, venter, coxæ ac pedes coloris sunt fusci ad cinereum vergentis: capitis vertex & apex eiusdem coloris; in vertice tamen aliquot maculæ exiguę veluti puncta virescentia interseruntur. Maculæ illæ candidæ, quas in mare etiam annotauimus, in fœmina longè sunt maiores. Oculorum iris in mare lutescit, in hac planè plumbea. Mentum totum candidum. Colli pennę vndatim positæ virides, prope pectus in extremitatibus albæ sunt.

Pedes.

Venter.

Fœminę Pauonis forma.

LOCVS.

LOCA edita amant, quare plerunq; tectis domorum insident, pascuntur tamen simul cum Gallinis, earumq; more domi incubant, & sub vesperam simul Gallinariū repetūt. Raros olim in Europa Pauones fuisse multorum autoritate constat. [a] Aelianus alibi ex Barbaris ad Græcos trasportatos esse, & [b] alibi rursus in Indiæ hortis mansuetos ali solitos scripsit. Quod etiamsi antiquissimis Samiorum numismatibus, in quibus Iuno cum Pauone, quasi primùm ibi nato & educato, vt [c] Athenæo Menedoti Samij autoritate nixo placet, depicta erat, refragari apertè videatur, attamen vnius Alexandri Magni exemplo, quem conspectis primùm apud Indos (nempe Orientales, vnde Iosephus Acosta Societ. Iesu Salamoni olim missos fuisse tradit, ac etiamnum abūdare) his auibus, pœnam necis in eos, qui illas occidissent, constituisse antè diximus, necdum in Græcia, cùm ipse imperabat, visos fuisse Pauones palam docemur. Etenim contra omnem rationem heros ille aliàs clementissimus tam graui pœna in proprios milites, qui apud Barbaros ([e] Sabellicus ad flumen Hiarotim fuisse ait) eosq; hostes & tam procul à patria, aues in propria sua patria obuias occiderent, animaduertisset. Sed & ipse Athenæus ex Antiphanis & Eubuli testimonio Pauonem olim raram auem fuisse tradit, suo verò æuo ita Romæ abundasse, vt vel Coturnicibus nihilo rariores essent. Quinimo Theophrastus referente Plinio in Asia fuisse inuectitios prodidit, tantum abest, vt in Samo insula Græciæ primùm visi fuerint. Postremò Varro trāsmarinos esse disertissimis verbis testatur. [f] Athenæus itaq; Menedoti Samij verba

[a] Lib. 5. de animal. c. 21
[b] L. 13. c. 18
[c] L. 14. c. 25

Pauones in Samo non primus visos esse.

[d] Lib. de nat. & moribus Ind. cap. 14.
[e] L. 6. dec. 4.
[f] Lib. 14.

ba peperam, quantum cognoſcere poſſum, intellexit, quæ talia ſunt: *Sunt ibi*, inquit, *Pauones Iunoni ſacri, primi quidem in Samo editi ac educati, indeq; deducti, ac in alias regiones deuecti, veluti Galli è Perſide, & quas Meleagridas vocant ex Aeolia. Quamobrem* [g] *Antiphanes inquit:*

[a] *In Contertaneis.*

In Heliopoli procreari aiunt
Phœnices: Athenis Noctuas: Cyprus habet
Eximias Columbas: Samia verò
Iuno aureum, vt dictitant, auium genus
Formoſos & ſpectabiles Pauones.

Phœnices vbi. Noctuę vbi. Colũbę vbi. Pauones vbi.

Annè ex iis concludat in Samo prius, quàm apud Indos has aues viſas? Primas equidem Samo ex India inuectas, & inde poſtmodum in reliquas Europæ regiones portatas fuiſſe lubens crediderim, (nam & Samios Pauones ceu cæteris præſtantiores [h] Gellius commendat) primùm viſas minimè. Afris verò etiam non incognitos fuiſſe Pauones antiquiſſimus Diodorus Siculus atteſtatur, Babyloniam olim plurimos aluiſſe ſcribens, colore vario diſtinctos, tanquam illic quàm alibi maior pulchriorq; eorum varietas fuerit, ſicuti [i] Cælius interpretatur. Media pariter inſignes aluit, quos à guloſis [k] Clemens celebrari aſſerit. Ex hiſce itaq; regionibus remotioribus ob corporis ſpeciem & carnis præſtantiam per nullas non Europę plagas delati ſunt. Tantum verò Romæ harum auium numerum fuiſſe Athenæus narrat, vt id vaticinatus Comicus Antiphanes dixiſſe videatur:

[h] *Lib. 7. Noct. Attic. c. 16.*
Pauones Babylonij.
[i] *Lec. Ant. lect. c. 10.*
[k] *In Pædagogo.*

Pauonum tantummodo par vnum adduxit quiſpiam, raram tum
Auem: nunc verò plures ſunt quàm Coturnices.
Bonum ſi quis virum quærat, & conſpiciat,
Videbit ex eo ſatos improbos quoq; liberos.

[l] *Lib. 9.*

Antiphon pariter apud eundem [l] Athenæum author eſt populum Athenienſem prænitidos nutriiſſe Pauones, & multos homines, ſicuti ante diximus, è Lacedemone ac Theſſalia ad eos ſpectandos confluxiſſe. Athenienſi enim aëre peculiariter delectatos fuiſſe vel ex eo colligere eſt, quod idem ille atteſtatur, mercatores Athenis in vicinas ciuitates transferentes pennas amputaſſe, ne auolantes loco priſtina repeterent. Inter reliquas etiam Europæ partes in Oſtrogothia & Veſtrogothia ac Suetia plurimos generari Pauones, & maxima diligentia educari [m] Olaus cognomento magnus, qui iis regionibus patriam debet, ſcripſit; & [n] Iohannes Bruyerus Gallus Pauonum greges apud Nortmannos in agro Lexouienſi ab refert, & dominis non exiguum ex iis reditum cedere, quippe quos Gallinariis venditent, qui in amplas eos vrbes deportant ad nuptiarum epulas, & opipara magnatum conuiuia: alioqui in aliis Galliæ locis eodem teſte rariſſimi ſunt.

[m] *In Epiſt. lib 29. c. 18.*
[n] *Lib. 15 de re cib. c. 28.*

COITVS. PARTVS.

Salacitas.
[a] *Lib. 8. de re ruſt. c. 11.*

PAVONES aues ſunt inſigniter ſalaces ac libidinoſæ, adeo vt ſinguli mares quinis ſufficiant coniugibus: *Maſculus Pauo*, inquit [a] Columella, *Gallinaceam ſalacitatem habet, atq; adeo quinque fœminas deſiderat. Nam ſi vnam vel alteram fœtam ſæpius compreſſit, vixdum conceptam in aluo oua vitiat, nec ad partum ſinit perduci, quoniam immatura genitalibus locis excidunt.* Quapropter Plinius diſertiſſimis uerbis author eſt altoribus, ut plures fæmellæ uni maſculo committantur: Cùm enim ſingulæ aut binæ ſunt, (ut eius uerbis utar) corrumpitur ſalacitate fœcunditas. Quod ſi uerum eſt, Pauo Gallinaceam ſalacitatem, ut ait Columella, non habebit, at hac in parte eam ſuperabit: nam Gallus licet uni tantummodo Gallinæ commiſſus, oua tamen eius non uitiat. Quinimo Pauo maſculus eò ſalacitatis quandoq; procedit, ut ni adſit alia, quacum coeat, incubantem fæminam inuadat, ac oua frangat. Coeundi cupiditas agnoſcitur teſte [b] Palladio, quoties circa ſe amictum caudæ gemmantis incuruat, & ſingularum pennarum capita occulta locis ſuis exerit cum ſtridore procurrens: quod Rauiſius Textor hiſce uerſibus expreſſit:

[b] *Lib. 1. de re ruſt. cap. 28.*

Vacat Iunonius ales
Conſortem thalami, & ſpecioſa volumina verſat,
Cauda micat, mediis fulgent ſua ſidera pennis,
Venit amans, cupidis miſcent ſimul oſcula roſtris,
Iungit amor geminos, geminataq; gaudia gliſcunt.

Ales Iunonius.

Ita ille: ſed quo authore oſcula miſcere dicat, ipſius uiderit: id Columbaceo generi, nonnulliſq; aliis cõuenit, Pauonibus nequaquam. [c] Ariſtoteles Pauones uêre coire dixit: id ue-

[c] *L. 6. Hiſt. cap. 9.*

rò non

rò non ita intelligendum est, vt alio etiam tempore coire neget, sed quòd tunc magis libidine pruriant: quo modo pariter [d] Palladius ab idibus Februarijs ad coitum accendi, & [e] Columella ab eodem tempore ad Martium mensem coeũdi cupiditatem exercere, locis ferè apricis, eũm Fauonij spirare cœperunt, & ter quotannis fœtus edere tradunt, quod etiam testatur Albertus, & quotidiana experientia demonstrat. Idem Albertus, qui sine coitu fœminas concipere scribunt, hallucinari ait, sed perperam: Etenim Athenæus haud vulgaris author oua zephyria Gallinarum more, sed non plura tamen duobus parere autho. est: idem testatur [f] Aelianus, sed numerum ouorum non explicat, quinimo ipsemet Aristoteles, & Plinius. Sunt qui Pauones in coitu clamare, & vbi coierint, in posteriora recedere dicunt, at ego nihil tale hactenus obseruaui. Quod si Pauones tui ad libidinem, sicuti quandoq; fit, segniores aut impotentiores fuerint, & maiorem quàm par est, fœminarum numerum illis commiseris, tunc concitantibus libidinem cibis, maximè vltima hyemis parte, ex Columellæ, & Palladij præcepto Venerẽ in ipsis accendere debebis, ad quam maximè facit, si fauilla leui torreas fabam, tepidamq; des ieiunis quinto quoq; die: vetant autem, ne modum excedas sex cyathorum in singulas aues. Huiusmodi cibaria, vt idem Columella addit, non omnibus promiscuè spargenda sunt, sed in singulis septis, portione seruata quinq; fœminarum & vnius maris, nec minus aqua, quæ sit idonea potui, quod vbi factum est, mares sine rixa deducuntur in sua quisq; septa cum fœminis & æqualiter vniuersus grex pascitur. Nam in hoc genere pugnaces inueniuntur masculi, qui & à cibo & à coitu prohibent minus validos, nisi sint hac ratione separati. Quod modò ad partum attinet, is teste [g] Aristotele breui à coitu tempore agitur. Pariunt autem maximè a trimatu, vt idem scribit, & [h] Columella & [i] Aelianus confirmant: Siquidem tenerior ætas, vt Columellæ verbis vtar, aut sterilis, aut parum fœcunda est. Aristoteles oua duodecim, aut paulò pauciora, nec continuatis, sed binis ternisuè interpositis diebus parere ait, primiparas verò octona maximè. Nonnulli primo anno vnum aut alterum ouum, sequenti quaterna, quinauè, cæteris duodena edere volunt, at nunquam hunc numerum transcendere. Attamen Petrus Martyr Indicas Pauones in Temistana terra viginti, immo triginta aliquando parere refert, ideoq; semper ibi multiplicem gregem conspici. Quod verò [k] Aristoteles semel tantùm anno parere inquit, id alijs authoribus omnino repugnat. Columella enim ter, & [l] Constantinus Cæsar bis quotannis pullos edere dixerunt, idq; Albertus atq; ipsa etiam experientia confirmant. Sed eiuscemodi controuersiam idemmet Columella ita composuit, inquiens; *Fœminæ, quæ non incubant, ter anno ferè partus edunt: at quæ fouent oua, totum tempus fœcunditatis aut excludendis, aut etiam educandis pullis consumunt*. De postremis itaq; Aristotelis verba meo iudicio sunt intelligenda. Si namq; totum fœcunditatis tempus in incubatu & educatione pullorum consumunt, quo tempore etiam Gallinæ sibi à Venere temperant, quomodo amplius quàm semel coeant, aut pariant? Si verò non incubent, quid obstat quod rursus non coeant, & alia oua edant? Quæ verò ter pariunt, earum primus partus, vt idem Columella habet, quinq; ferè ouorum est, secundus quatuor, tertius trium aut duorum tantummodò. Idem author, qui profectò in præscribenda educationis Pauonum ratione diligentissimus fuit, monet, vt post admissuræ tempus confestim matrices custodiamus, ne alibi quàm in stabulo oua ædant, sæpiusq; digitis loca fœminarum tentemus, vt cognoscamus, num in promptu gerant oua, quibus iam partus appropinquat, hasce vult clauso includi, ne extra id parientes oua frangant: itaq; etiam plurimis stramentis exaggerandum esse auiarium, quò tutius excipiantur. Nam ferè Pauones cùm ad nocturnã requiem perueniunt, perticis insistentes, oua enituntur, quæ quò propiùs ac molliùs deciderint, illibatam seruant integritatem.

[d] L. 1. c. 28.
[e] L. 8. c. 11.
[f] L. 11. c. 9.
Partus.
[g] 6. Hist. c. 9
[h] L. 5. c. 32.
[i] L. 8. c. 11.
Quot oua pariant.
[k] 8. Hist. c. 9
Aristoteles explicatus.
[l] L. 8. c. 11.

INCVBATVS. EDVCATIO.

Victus:

VA Pauonina Gallinis incubenda subdere ante [a] Aristotelis tempora vsitatissimum fuisse ex ipso habemus, qui eius rei hanc quoq; rationem assignat, quoniam mas, dum fœmina incubat, aduolans oua frangat, incubantis scilicet desiderio flagrans, vel vt alij volunt, quoniam mas suum aliquid in ouis esse velut nõ ignarus, ea pariter incubare velit, vel, vt Albertus sibi relatum asserit, ob zelum, quo vterq; nimio propter futuram prolem afficitur. Quibus rationibus, si placet, adde & hanc [b] Aeliani, qui ouis non continenter, sed duo-

[a] 6. Hist. c. 9
Pauonum oua cur Gallinis supponantur, & quid tunc obseruandum.
[b] L. 5. c. 32.

rum dierum interua'lo fæminam incubare, ait, vnde periculum imminet, ne refrigerata oua, infœcunda reddantur. Quicunq; itaq; oua Pauonum Gallinis suppositurus, is aux a

ᶜ L. 3. de re ruſt. cap 9.

ᶜ Varronis, aliorumq;, qui de re rustica scripserunt, præcepta, Gall nacea subjciet, vbi iam decem dies Pauonina fouere cœperit, Gallinaceis enim excludendis bis deni dies satis sunt, Pauoninis verò ter nouem, vt Plinio, vel, vt Aristoteli placet, treceni requiruntur. Sed

Ouorũ ſupponendorũ numerus.

quod ijdem scriptores vetent plura quam nouem oua Gallinæ ad incubandum dari, quæ ratione id faciant, non video. Quid enim obstaculi est, cur non plura vel Pauonina vel Gallinacea subijci possint, cùm alias viginti plerumq; supponi soleant? Vnde illud etiam quamuis ab

ᵈ 6. Hiſt. c. 9

ᵈ Aristotele philosophorum coryphæo, admodum negligenter scriptum est, maximè bina subijci, quod plura suo incubatu aperire nequeant. Sin quis id ideo faciendum existimet, ne Gallina plures ędens, alere & secum ducere recuset: is Gallinaceæ naturæ

Gallinarũ erga excluſos pullos amor.

prorsus ignarus mihi videtur. Etenim Gallina Anatum, Anserumq;, auium toto genere discrepantium vtpote aquaticarum pullos, modò ex suo incubitu nati sint, ad aquas vsq; tanto amore prosequitur, vt sæpe in medias vndas sese proijciens submergatur, tantum abest, vt Pauones aues sui generis, & eodem victu vtentes alere renuãt, & quorum nutritioni heri causa futuri lucri summam curam adhibent. Vnde & ijdem authores aiunt, imo expressè præcipiunt, vt cùm exclusi sint ad aliam nutricem Gallinacei transferantur, Pauonini verò subinde ad vnam congregentur, donec quinq; & viginti capitum grex efficiatur. Quapropter meo iudicio alia ratio assignanda est, cur veteres quinq; tantùm Pauonina, & quatuor Pauonacea subdi iusserint. Quam si quis rursus in vsum reijciat, quod scilicet eo tempore non plura quàm nouem supponere in more positum esset, is pariter mihi nondum satisfecerit. Dicendum enim foret, cur quinq; Pauonina, Gallinacea verò quatuor, & non omnia Pauonina sint subijcienda, cùm id, vt probauimus, vtroq; modo, numero videlicet pauciori ob Pauoninorum magnitudinem sumpto, fieri possit. Sed istæc aliorum iudicio subijcimus, nobis veterum opinionem indicasse & examinasse sufficiat.

Ouorũ ſupponendorũ qualitas.

Oua quæ supponenda sunt, Columella & Palladius, quò recentiora existunt, eò commodiùs excludi existimant, atq; iccirco quotidiè manè fœturæ temporibus stabula diligenter circumiri iubent, & iacentia oua colligi.

Gallinæ q̃ eligendæ.

Gallinæ Rhodiæ, quia ne suos quidem fœtus commodè nutriunt, huic muneri ineptæ iudicantur. E nostratibus Gallinis veteres maximè com-

Oua quando ſupponẽda.

mendantur: ouaq;, inquit Didymus, supponantur luna ipsa nonaria existente, hoc est, vt Columella & Palladius habent, nouem diebus à primo lunæ incremento. Quod verò decimo deinceps die omnia Gallinacea subtrahi velint, & totidem, quot ablata sunt, recentia eiusdem generis supponi, vt trigesima luna (hoc est, expletis triginta diebus) quæ est ferè noua, cùm Pauoninis excludantur, id profectò obseruandum omnino est, si & Gallinæ & Pauonis pullos desideres: sin Pauonis tantummodo, nequaquam.

Gallinarij cura.

ᵉ 6. Hiſt. c. 9

Prima custodis cura teste ᵉ Philosopho esse debet, vt eibus adsit, ne desiderio eius discedens Gallina intermittat fouendi operam. Columella verò, Didymus & Palladius, ne è nido desiliat, obseruari ab eo iubent, vt sæpe ad cubile incubantis accedat, Pauoninaq; oua, quæ propter magnitudinẽ difficiliùs, quam sua à Gallina mouentur, manu verset, atq; quò id diligentius faciat, vnam partem ouorum atramento notari volunt, quoniam eo signo, an à Gallina conuersa sint, aliàs reuersus, manifestò docebitur. Atq; istæc fermè in suppositu atq; incubatu obseruanda sunt.

Educatio.

Iam verò natis pullis herus ad educationem animum applicare debet, & victus in primis, qui à loco idoneo, & apta cibi ratione dependet, maximè curam habere.

Locus.

ᶠ L. 3 de re. ruſt. c. 6.

ᵍ L. 5. c. 21.

Quod ad locum spectat, poterunt vnà cum alijs degere, qui ᶠ Varronis temporibus in auiarijs Turdorum more stabulabantur, alibi etiam in septis villæ affixis nutriri posse dixit. ᵍ Aelianus duplici cella custodibus & curatoribus vt nutriantur, opus esse scripsit. Didymus & Palladius insulas laudant potissimùm manu factas multisq; herbis & floribus luxuriantes, vt à vulpe communi auiũm hoste, similibusq; noxijs animalibus tuti degant. Quæ sanè insulæ commodissimæ fuerint, sed quia maximos secum ferunt

Inſulæ Pauonũ educationi apta

ʰ L. 8. c. 11.

sumptus, poterunt ex præcepto Columellæ nemorosę ac paruulæ insulæ naturales, quales Italiæ obiacent, eligi. In huiusmodi enim locis nullam extrinsecam noxam incurrent, quinimo omnia sua munia absq; vllo periculo obire poterunt: siquidem vt doctissimi illius ʰ Geoponici verbis vtar, nec sublimiter possunt, nec per longa spacia volare, tum etiam quia furis ac noxiorum animalium rapinæ metus non est: sine custode tutò vagantur, maioremq; pabuli partem sibi acquirunt: fæminæ etiam sua sponte tanquam seruitio liberatæ studiosiùs enutriunt. Nec curator aliud facere debet, quàm vt diei certo tempore signo dato, iuxta villam gregem conuocet, & exiguum hordei concurrentibus obijciat, vt nec auis esuriat, & numerus aduenientium recognoscatur. Cum verò & eiusmo-

dis insularum pro tot regionum diuersitatibus rara admodum sese offerat conditio, itaq; rursus longè alius locus eligendus est, qualem scilicet idem Columella præscribit his verbis: *Mediterraneis locis maior adhibenda cura est, eaq; sic administretur. Herbidus syluestrisq; ager planus sublimis clauditur maceria, cuius tribus lateribus porticus applicantur, & in quarta duæ cellæ, vt sit altera custodis habitatio, atq; altera stabulum Pauonum: sub porticibus deinde per ordinem fiunt arundinea septa in modum cauearum, qualia Columbarij tectis superponuntur. Ea septa distinguuntur velut clatris intercurrentibus calamis, ita vt ab vtroq; latere singulos aditus habeant. Stabulum autem carere debet vligine: cuius in solo per ordinem figuntur breues paxilli, eorumq; partes summa ligulas edolatas habent, quæ transuersis foratis perticis inducantur. Hæ porrò quadratæ perticæ esse debent, quæ paxillis superponuntur, vt auem recipiant adsilientem: sed ideirca sunt exemptiles, vt cum res exigit, a paxillis deducta liberum aditum concurrentibus stabulum præbeant.* Si quis verò tantis sumptibus laboribusq; parcere malit, poterit vel ex arundinibus, vel ex stramentis stabula construere, tecta verò lateritijs regulis operire, ne pluuia noxam Pauonibus inferat. In summa locum requirunt, vt ex Seio [1] M. Varro annotat, quo diebus apricis pastum exeant. Stabulorum magnitudo multitudini auium respondeat: loca omnia pura sint; pastor cum batillo circumeat, stercus tollat, ac in vsum reseruet: paxillos, quibus insiliant, quam possit, alte accommodet, vt à furibus noctù, & à noxijs animalibus tuti sint. Solent enim alioqui hæ volucres plerumq; per agros vagantes & à pastu se domum recipientes, si paxilli desint, altissimas arbores petere: sin verò sponte sua paxillos non petant, tunc à custode illis imponi debent docente Columella, ne noctù humi maneant, ac frigore torpescant. Verum pleraq; istæc prouectioribus & adultis Pauonibus competunt: nam pulli nisi post septimum mensem ex eiusdem præscripto vnà cum illis stabulo ad nocturnam requiem includi debent. Atq; hæc de idoneo loco dicta sunto; de cibo modò dicendum restat, in quo præscribendo ab eiusdem Columellæ, aliorumq; veterum, vt Palladij & Didymi placitis vix nobis recedendum esse temur. Primo die vbi editi sunt pulli, similiter vt Gallinacei solent, minimè amoueri, sed postero cum nutrice in caueam transferri nonnulli volunt: è contrario Didymus primis duobus nihil offerendum esse præcipit. Sed ægrè fortassis biduo ieiunium imbecilli & languidi perferent, quare quem ille in tertium diem præscribit, cibus ille primis diebus non malè conueniet, nempe farina hordei vino subacta & triticum, & zea decorticata, madefactaq; ex aqua. Eundem enim cibum Columella & Palladius concedunt eisdem diebus, nec minus ex quolibet frumento coctam pulticulam & refrigeratam. Post paucos subinde verò dies huic cibo adijci volunt porrum Tarentinum, & caseum mollem, hoc est, recentem vehementer expressum, quoniam serum pullis nocuum esse constet. Laudant insuper locustas, quibus pedes sint amputati. Hisce ita pasci debent vsq; ad sextum mensem: postmodum satis esse inquiunt hordeum de manu præbere. Possunt itidem post quintum & trigesimum à partu diem vnà cum nutrice Gallina in agros satis tutò educi: sequuntur enim ceu matrem singultientem. At hoc ita fieri debet. Cauea clausa fertur in agrum à pastore & emissa ligato pede longa linea Gallina custoditur, ne longiùs abeat, ad quam pulli circumuolant, qui vbi ad satietatem pasti sunt, persequentes, vt dixi, nutricis singultus in villam reducuntur. Atq; si ita pullos a pluribus natos ad vnam transferre iubeat, iuxta Columellam, vna matrix, vt antè quoq; obiter admonuimus, vigintiquinq; pullis sufficit. Palladius verò vni, vt benè educentur, quindecim satis esse existimat: quem hac in parte sequi placet. Solent etenim inter tot alij alijs imbecilliores existere, quorum, dum tot educandis intenta & occupata est matrix, curam quàm aliàs posset, habere nequit: Quinimo vegetiores pulli & validiores languidos & inualidos opprimunt, & cibum eripiunt; quapropter Didymus haud pœnitendus Geoponicus ab inuicem separandos esse monet. Sed caueat præ cæteris altor, ne eodem loco pullos Pauoninos cum Gallinaceis diuersas nutrices sequentibus habeat: nam hæ Pauoniam prolem contemplantes, eius amore inflammantur, pullos suos diligere desistunt, atq; etiamnum immaturos & materna ope adhuc egentes deserunt, perosæ videlicet, quòd nec magnitudine nec specie Pauoninis respondeant. Hinc satis constare puto, quantum curæ ac industriæ prisci educationi Pauonum impenderint, adeo vt vrbanum patrem familias potiùs, quàm tetricum rusticum eam postulare attestetur Columella, sed nec huius alienam esse captantis vndiq; voluptatem acquirere. Siquidem is Pauonum decor est ac nobilitas, vt non dominos solos, sed cæteros etiam oblectet, vt suo antè loco latissimè demonstrauimus, cùm alioqui damni sæpè plus quàm vtilitatis afferant. Maximam enim hortis pestem inferunt, & regulas, tectorumq; culmos euertunt. Sed antequam hoc caput ad coronidem perducamus, prius etiam di-

[1] L. 3. de re rust. c. 6.

Cibus.

Quomodo pulli Pauonini cum Gallina educantur.

Educationis Pauonũ nobilitas.

Pauones damna afferant.

Prouectiorum Pauonū educatio. cendum eſt, quo & quanto cibo prouectos & adultos Pauones alere oporteat. Varro ex [k] Seio his in ſingulos menſes, ſingulos quoq; hordei modios exhibet, hoc interim ſertò ſeduloq; admonens, vt in fœtura vberius atque largiori manu offeratur, necnon antequam ſalire incipiant. Cùm itaq; modius libras viginti ſex cum octonis vncijs capiat, quotidiè circiter decem vncias hordeum offerri poterit. *Modius quot libras accipiat.* Sin fœcundiores reddere placet, tunc iuxta Didymi præceptum ſingulis hyeme ſex cyathos, hoc eſt, ſeſcunciam fabarum torrefactarum ſupra prunas, idq; ante alium cibum, aquamq; puriſſimam potandam exhibebis. Alia ſimiliter Venerem ſtimulantia eandem ob cauſam exhiberi poterunt. *Vt pinguescant.* Sin pinguiores velis, tunc hordeum liberaliter offeras: nam hordeo, quamuis alioqui omni frumento veſcantur, inter cæteragrana, maximè oblectantur. *Hordeo gaudēt Pauones.* Apud Normannos Galliæ populos, quos Pauonibus abundare, indeq; ad alias nationes deferri ſupra ſcripſimus, pyratis (ita quoſdam potus vocant) teſte [l] Io: Bruyero Gallo, præcipuè pingueſcunt: quippe, inquit, pyrorum malorumq; granis ac fæcibus in primis gaudent. Quod verò [m] Athenæus ex Ariſtotele Pauones ποηφάγους, hoc eſt, gramine victitantes uocet, id in ijs, quæ hactenus extant, Ariſtotelicis ſcriptis, neutiquam legitur: herbas tamen in ſumma frumenti inopia deuorare minimè negauerim; herbiuoros uerò inde dicendos nunquam crediderim. *Pauo herbas & ſerpentes uorat.* Albertus ſerpentes à Pauonibus edi dixit: qua in re, ſi modò uerum eſt, quod id faciant, Gallinacei generis naturam, quemadmodum pariter in eo, quod herbis ueſcuntur, egregiè referunt.

[k] L. 3. cap. 6.
[l] L. 15 de re cib. c. 28.
[m] Lib. 9.

VOX. AETAS.

[a] M. VARRO Pauones, ut pleraſq; alias uolucres, à uoce ſua dictos tradit, at Philomelæ author eos pupillare dixit hoc uerſu:

Pupillat Pauo, trinſat Hirundo vaga.

[b] Ariſtoteles & Plinius Pauonibus ætatem tribuunt uigintiquinq; annorum. [c] Aelianus uerò de Indico Pauone loquens ex aliorum relatu centum annos uixiſſe memorat, ſed hunc noſtratibus maiorem fuiſſe, & fortaſſis alterius generis.

[a] Lib. 4. de ling. lat.
[b] 6. Hiſt. c. 9
[c] Lib. 11. de Animal. c. 33.

VOLATVS.

Greſſus.

[a] ARISTOTELES Pauones & Gallinas inter aues enumerat, quæ parum uolatu ualent, & cauſam illius rei aſſignat, quod uropygium ineptum, hoc eſt, non aptum flecti obtineant. *Vropygij vſus.* Vropygium enim ad dirigendos uolatus à Natura datum eſſe ait: quemadmodum temones nauigijs. Verùm cùm Pauo caudam non tantum flectat, ut reliquæ uolucres, uerùm etiam in rotæ modum ſolus excepto Gallopauone, erigat, itaq; Ariſtoteles ueram nobis rationem breuitatis huiuſce uolatus nondum omnino expreſſerat, quare ſubinde longitudinem caudæ & corporis grauitatem adiungit, quorum nempe pondere oppreſſæ alæ, quas breuiuſculas etiam Natura dedit, in altum æthera eleuari, & uolatum protrahere nequeunt. Quod uerò uropygium uolatus, ut temon nauem dirigat, ut ille ait, id quoq; in omni auium genere locum non habet. Siquidem multæ, quales ſunt Ardeæ ac Ciconiæ, cauda omnino deſtitutæ, uelociſſimum tamen uolatum exercent, pedeſq; ſuos retrò rectà extendunt & caudæ loco uolatum illis dirigunt, quemadmodum doctiſſimè ibi Philoſophus docet. *Aues pedibus pro cauda utentes.* [b] Iulius Scaliger ad grauem breuemq; hunc Pauonum volatum alludens, Iouem ait Aquilam ſuam tanta caudæ prolixitate non armaſſe, ne in cælum uolaturæ illi aliquando foret impedimento. Quærit autem doctiſſimus ille in hunc modum:

[a] L. de inceſ. Animal.
[b] In Apicula.

Quorsum
Ignea Pauonis caudam Iouis ales habebit?
Pulchra illa est. fateor: Pauonis pulchra, sed istâ
Vt volet in cælum sit sarcina prorsus inepta.

Legitur eiusdem carmen de Pauonis incessu in eos, qui, vt in communi dicterio est, Iunonium ingrediuntur, hoc est, cum summa superbia Pauonum etenim incessus fastuosus est, superbusq; ac lentus, ac si Iunonis sacra ferret. Canit vero:

Grallantur alte gressibusq; Pauonum.
Timentq; crura commouere subsulsim.
Sed fluctuante femore semper alternant.

MORES. INGENIVM.

QVANTI pulchritudinem suam faciat Pauo, quamq; munditiarum studiosus existat, & contra quam sordium ac labium hostis, cùm ex antea dictis, tùm ex solo eius incessu constare puto, quem eo modo componere nulla alia ratione videtur, quam ne maculetur, imo verò Albertus, penes quem eius fidem esse volo, tradit, si dum adhuc pullus est, madidus fiat, & pollutus, mori, tanquam omnis immunditiæ planè impatientem. [a] Aristoteles equidem Pauones ornatus ac polituræ amantes esse dixit, & inuidiosos: super qua re quid sentiamus, suprà demonstrauimus. Quod ad indolem ingeniumq; eius pertinet, illius minimè expers esse videtur, dum apertè præconem pulchritudinis suæ eiusdemq; calumniatorem agnoscat. Nam si quis in præsentia sua eam, quam alioqui & ipse velut admiratur, laudauerit, tunc floridas & auricomas caudæ pennas expandit, & ceu pratum floribus refertum erigens ostentat, & oculis ipse lustrans in orbem circumducit: sin spectator ille vel reprehenderit, vel non probauerit, tum subinde caudam, ac si calumniatorem illum odio sibi esse testari vellet, recondit, nec amplius illi spectandam præbet, quamdiu formam culpare audeat: quin etiam minari nouit, & pauorem incutere, quod vbi præstare cupit, tunc teste [b] Aeliano, pennas primùm explicat, deinde ad iniiciendum terrorem his tanquam miles quispiam armis suis concrepat, capitisq; elatione, ac superbo supercilio ceu triplicem cristam iactat. Illud insuper, quod ibidem Aelianus scripsit, ingenij Pauonis acumen non mediocriter ostendit, nempe cùm refrigeratione ipsi opus est, tum passis pennis & in anteriorem reflexis, ex sese corpus suum operire, atq; ita caloris vim propulsare, frangereq;: sin retrò atq; à tergo ventus spiret, alas paulatim pandere, vnde ab interspirante, mollesq; & suaues auras ei afflante vento, ipse refrigeretur. Fæmina Pauo priuatim insigni atq; admiranda prorsus sagacitate prudentiaq; vtitur, dum oua sua, quibus incubitura est, sponte recondit, celatq;, ne a coniuge suo conspiciantur. Probè siquidem nouit marem ob nimium, quo flagrat, fouendi desiderium, ea fracturum: probè, inquam, nouit si fortè rumpi ea contigat, de spe futuræ prolis conclamatum fore. Sunt qui præsagiendi peritiam talem Pauonibus tribuant, qualis (si modò verum est ea præditos esse) vtinam nobis contigisset. Longè enim consultiùs meliusq; cum rebus nostris ageretur, talem, inquam, vt non agnoscant tantùm venenosi medicamenti apparatum, verùm ad locum etiam, vbi eiuscemodi insidiæ machinantur, procurrant, clamitent, alasq; quatiant, & medicamina è vasis dispergant, imo quod amplius est, si defossa sint, terrâ eruant, atq; eo modo imminentes insidias manifestent. Quæ peculiaris sanè Pauonibus prærogatiua fuerit, si modò verum est, id facere: nam vt ingenuè loquar, apud me fide caret, alij quibus lubet, fidem adhibeant. [c] Aeliano verò lubentius crediderim *Pauonem fascini eluti naturale amuletum lini radicem inquirere, & sub alarum altera retrusam gestare* scribenti, nam etsi & id admiratione dignum est, veritati tamen omnino consonum est.

Pauonis munditiæ.
[a] L. 1. Hist. cap. 1.
Pauonis ingenium.
[b] Lib. 5 de Animal c. 21.
Quomodo hominem terreat.
Quomodo refrigeretur.
Fæmina in incubando sagacitas.
Præsagiendi peritia.
[c] L. 11. c. 18

SYMPATHIA· ANTIPATHIA.

a L. 10. c. 48. Colũbæ & Pauonis amor. Pauo serpẽtes terret.

PAVONES & Columbæ mutuam inter se amicitiam colunt teste [a] Plinio; qui huius amoris reciproci causam non addit. An quia vtriq; sese hominibus placere agnoscant? Pauo, si authori, quisquis ille est, de natura rerum credimus, serpentes terret, & animantia omnia venenata non pellit tantùm, sed hęc ipsa etiam audita eius voce sponte fugiunt, nec prope morari audent. Quod hisce versibus expressit doctissimus Ioannes Khuenius Breidbachius Coloniensis olim discipulus meus charissimus.

Iunonis volucris, quæ caudâ sidera portat,
Prosequitur Pauo colubros cantuq; repellit,
Omniaq; à colubris latè loca tuta putantur,
Ales vbi fixit Iunonis Pauo penates.

CORPORIS AFFECTVS.

Pennarum defluuium. *a 6. Hist. c. 9.* *b L. 10. c. 20.* Plin. & Aristo. contradictio.

QVAE hanc autem tanta venustate ornauit Natura, eadem morbosis quibusdam affectionibus carere noluit, inter quas celeberrima illa est, qua pennæ, in quibus præcipuè formositas consistit, decidunt: Vulgus hunc affectum, pennarum defluuium appellat. Quamuis autem [a] Aristoteles pennas simpliciter, nulla caudę mentione facta, amittere tradat: [b] Plinius tamen id priuatim de cauda scribit. Rursus Aristoteles cum primis arborum frondibus pennas amittere: recipere cum flore dixit, pudibundum interim Pauonem ac mœrentem latebras quærere. Vt vt est, apertissima de tempore, quo pennas recipit, controuersio est. Germen enim longè floribus præcedit, vt vel omnibus notum est. Verùm nunquid Plinio, an potiùs Aristoteli adhærere debeam, necdum noui, alij qui Pauones studiosè alunt, defectum nostrum supplere poterunt, & liberalia studia promouere. Sunt qui huiusmodi affectui mares in hoc genere tãtùm obnoxios esse velint, quod sanè Plinianæ lectioni non parum fauet. [c] Palladius languores etiam pati asserit, qualibus nempe infantes torqueri solent, quibus primùm dentes erumpunt, esseq; magnum illis periculum, cùm primùm crista produci incipit. Præterea vitia omnia, quibus omne Gallinaceum genus infestari solet, eadem teste [d] Columella, Pauones infestant; quare etiam eadem remedia requirunt. Quod si itaq; pituita & cruditate laborent, victum mutent: aër fiat ex fumo, ex lauro, & sabina herba parato: cibus allium cum farre, aut aqua perfusus, in qua lauerit Noctua, aut cum semine vitis albæ coctus: penna per transuersas nares inseratur, & per omnes dies moueatur. Id enim non parum ad sanitatem recuperandam faciet. Deniq; quod obiter dictum sit, custos diligenter caueat, ne pulli sese plus æquo madefaciant. Etenim ita facilè perire paulò antè ex Alberto diximus.

c L. 1. de re rust. c. 28. Languores. *d L. 8. c. 11.* Pituita & eius cura.

COGNOMINATA.

a L. 3. de re rust. cap. 2.

AVIVM nomina hominibus, ijsq; sępè non vulgaribus apud priscos cùm Græcos, tùm Romanos imposita fuisse, aliàs quoties nobis occasio sese obtulit, demonstrauimus. Quem verò hîc locum ex [a] M. Varrone daturi sumus, licet iam aliquandiu impressum, non tanquam bis coctam crambem obtrudimus, sed quia facetum, iocosumq;. Is autem est de quibusdam, qui ab auibus cognominantur, quos inter Fircellius Pauo Reatinus etiam nominatur. *Imus*, inquit Varro de se & quodam Axio, *venimus in villam. Ibi Appium Claudium augurem sedentem inuenimus in subsellijs, vt consuli, siquid vsus poposcisset, esset præsto. Sedebat ad sinistram ei Cornelius Merula, consulari familia ortus, & Fircellius Pauo Reatinus: ad dexteram Minutius Pica, & M. Petronius Passer. Ad quem cum accessimus, Axius Appio subridens: Recipis nos, inquit, in tuum ornithona, vbi sedes inter aues? Ille, Ego vero, inquit, te præsertim, cuius aues hospitales etiamnunc ructor, quas mihi apposuisti, paucis ante diebus in villa Reatina &c.*

Fircellius Pauo.

Quare

Quare verò Fircellius Pauonis cognomentum obtinuerit, etiamnunc ignoro: iudicauerim autem ita dictum, quoniam has aues studiosè enutriret. Haud me latet tamen Pauones dici etiam posse, qui in vestitu honestam mediocritatem (quam in plerisq; alijs rebus, ita etiam in hoc optimam Cicero rectè dicebat) excedunt, & lecto nimis amœnoq; cultu, & magnifico impendio saturatas induuias affectant, & quales luxu perdita, fluxaq; excogitarunt hominum ingenia, sublustri gratoq; vibrantes splendore, & quod grauius est, diuersas quoq; & coloribus multifarias. Eiuscemodi enim homines minimè effugiunt hoc facetissimi Luciani scomma: *ἔαρ ἤδη, καὶ πόθεν ὁ ταὼς*, quod latinè redditum, sonat, *Iam ver est & vndenam Pauo?* Petrus cognomento Pauo professor medicinæ in celeberrimo Lugdunensium in Batauis gymnasio, vir vt audio eùm in medicina theorica & practica, tùm in cognitione plantarum versatissimus. [Pauones q̃ dicendi.]

DENOMINATA.

ACERIS alterum genus, inquit [a] Plinius, crispo macularum decursu, qui cùm excellentior fuit, à similitudine caudæ Pauonum nomen accepit, in Istria Rhœtiaq; præcipuum. [Acer Pauo dictus.] [a L. 16 c. 15]

Sunt qui hydropiper speculum Pauonium vocent; & Germanicè Pfauuen Krut, vel Pfauuen spiegel, hoc est, Pauoniam herbam, vel Pauonum speculum, quoniam eius folia ita nigris insigniantur maculis ceu speculis oculisue, vt Pauonum caudæ: atq; ideo hanc herbam Pauoni mari appinximus. [Speculũ Pauonis.]

Quoddam fungi genus, seu boleti, globosum, sessile, terræ syluestribus locis hærens, quod initio album vegetumq; reperitur, deinde in aridissimum puluerem nigrum redigitur, membrana tenui, nigricante inclusum, Galli crepitum lupi, Germani Pfauuen fijst seu Pauonis fimum appellant. Huius puluerem chirurgi quidam post sectam venam vulneri ad sistendum sanguinem inspergunt. [Pauoninus fimus fungus dictus]

Pauoniam seu potius Pauonitiam gemmam nuncupant, quæ Pauonis caudam æmulatur partim viridis, partim amethestini coloris. Eiusmodi gemmam apud R. Iulium Mancinellum Societatis Iesu mihi, aliquando videre contigit. [Pauonia gemma.]

Pauoninum dici potest illud marmor, in quo Rauennæ in basilica S. Vitalis, duorum Pauonum sese inuicem mirantium effigies conspiciuntur. [Marmor Pauoniũ.]

Tecta quędam [b] Plinio Pauonacea dicuntur, vbi de scissili quodam lapide loquitur hunc ferè in modum: *In Belgica prouincia candidum lapidem serrá, quá lignum, faciliusq; etiam secant ad tegularum & imbricum vicem, vel si libeat, ad qua vocant, Pauonacea tegendi genera.* Et quamuis complures viri docti hoc loco pro Pauonacea, pauita aut pauimenta, id est, pauimenti modo facta & constructa, legendum esse contendant: mihi nihilominus prior lectio magis arridet, ac simul cum doctissimo [c] Iacobo Delechampio Pauonacea interpretor picturatis lapidum impositorum quadris adinstar pennarum Pauonis fulgentia & splendentia, vt hodiè fit in principum, ditiorumq; ædibus, tegulis magna colorum varietate nitentibus & conspicuis. [d] Scaliger Venetis Pauonaceum colorem dici scribit, qui suis vocatur morellus, nimirum puniceus. Possint item Pauonacea dici lithostrata & musaica omnia tam lignea, quàm lapidea, qualia in multis Italiæ locis & Senis Romæq; in æde D. Virginis, necnon etiam Bononiæ in D. Dominici templo conspiciuntur. Habebant etenim mensas prisci vndulatas, quas Plinius vndulatim crispas vocat, quales [e] Iunius è buxi radicum lignis constructas fuisse optimè iudicat. Has quis Pauonaceas non ineptè etiam nuncupauerit; siquidem [f] Plinius *maiorem gratiam habuisse* tradidit, *cum Pauonum cauda oculos imitarentur*. [Tecta Pauonacea.] [b L. 38. c. 22] [c In cõment. ad Plinium.] [d Exer. 325 13.] [Lithostrata Pauonacea] [Mensæ Pauonaceæ.] [e In nomenclatore.] [f L. 13. c. 15.]

Lecti quoq;, quorum spondæ maximo sumptu ex plurimo colorum pulcherrimorum splendore constructi erant, Pauonij dicebantur, sed an benè, ignoro. Meminit eiuscemodi superbissimorum lectorum [g] Martialis, dum ait: [Lecti Pauonaces.] [g Lib. 14.]

Nomina dant spondæ pictis pulcherrima pennis,
Nunc Iunonis auis, sed prius Argus erat.

Phœniceum colorem siue puniceum Itali Pauonaceum vulgò nominant, quem quamuis nonnulli, vt Antonius Tilesius refert, a Pauone dictum existiment, parum attamen, aut nihil cum Pauone similitudinis genere constat. Flagrat autem velut viola flammea, atq; ita à multis olim purpura vocata fuit violacea. Facile verò fuit puniceũ paonaciũ appellare. [Pauonaceus color q̃s Italis.]

Paoneggiare verbum Itali deniq; a Pauonis superbia transtulerunt, pro eo quod est se-

ipsum

ipsum mirari, aut arroganter ingredi.

PRAESAGIA.

Plu. ∝ præsagium.

a In Ephe. sca. 1. cap. 41.

b lib. 19. c. 19.

Cardani er ror.

c Exercit. 238.

VAMVIS auium genus rationis prorsus expers sit, nihilominus naturæ inductu cęli mutationes agnoscere eas demonstrauimus, ad quem locum lectorem modò ablegamus, ne sępius eadem repetamus. Ea qui legerit, haud temerè nos Pauonibus præsagiendi peritiam attribuere nouerit. Teophrastus Pauones, cùm paucitant, hoc est, cùm plus solito clamant, pluuiam præsagire testatur. Ex quo fortassis a Antonius Mizaldus uocem noctù efferatam & clangosam subindè ingeminantes, pluuiam iamiam imminentem significare tradit, causamq; eius præter eam, quam nos suo loco adduximus, hanc quoq; adfert, quòd nempe vocis illius obstreperæ congeminatio uegetum & acutum intus cum calore uocalem spiritum per arteriam uaporoso aere imbutam erumpere testetur. Atq; hinc fit, ut auis sit admodum clamosa, idq; nocturno potissimùm tempore: quare Eupolis apud b Athenæum, *nunquam*, inquit, *nutriam per Proserpinam Pauonem similem, qui dormientes excitat*. Cardanus verò ita vociferari existimat ob conspectam crurium deformitatem, sed id, ut c Scaligeri uerbis vtar, planè plebeium est, & anicularum fabellas sapit. *Quoties Pauo*, inquit Scaliger, *sibi crura obtuetur, quare non semper, sed aliquando luget inuisum à natura decus? Quoties euenit ei, ut pascatur nec crura conspiciat sua? ubi figat vestigium, nescit, nisi oculis captet locum, in quo ponat pedem. At ei spectaculo cum sit à primis consuetus annis, quid noui pastur in veteri memoria? Quid verò eius pedes obscœnitatis habeant, haud equidem scio*. Hęc ille: & reuera pedes Pauonum turpitudinis nihil prę se ferunt, attamen decori caudæ comparati, longè deformissimi existunt, sed horum deformitatem plorare, luctumq; alto illo clamore testari, ut Cardanus uoluit, haudquaquam mihi unquam persuaserim, quamuis alij etiam nonnulli, cùm noctù magis quàm interdiù vociferari eos uiderent, consimili stoliditati eorum ascribant, nimirum ideo clamare putantes, quòd in tenebris constituti pulchritudinem se suam perdidisse existiment.

Mortis præsagium.

Vt verò ad præsagia reuertamur, pluuiam itidem indicant, si authori de natura rerum credimus, cùm altiùs solito ascendunt. Si extra solitum tempus cantent, mortem alicuius ea in domo, ubi cantauerint, portendere Paracelsus scribit, quoniam, sicuti Vulturi, inquit, à natura insitum est cadaueris trans mare odorem percipere, & ad id aduolare, eodem modo Pauones futurum cadauer odorantur, sed hoc, quæso alijs persuadeat, ego saltem eius rei penes ipsum fidem esse volo.

MYSTICA.

Pauo cur Iunoni sacer.

a lib. 14. cap. 25.

AVONES alij Iunoni Deorum Dearumq; reginæ sacros fuisse volunt, quòd quemadmodum Pauo pulchritudinis suę spectatores admirabūdos detinet, ita pariter diuitiæ, quibus præfuisse illa Dea creditur, ad spectandum expositę, omnium in se oculos conuertant, uel vt alij, quia sicut Pauo domorum tectis locisq; eminentioribus insidere gaudet, eodem modo diues conditiones semper, & dignitates maiores, & eminentiores totis ambit & quærit uiribus: uel quòd Iuno, quæ de corporis specie cum ipsa Venere, ut ex iudicio Paridis constat, contendebat, & Dearum vt erat potentissima, ita etiam formosissima haberi uolebat, à Pauonibus auium omnium formosissimis currum duci iusserit, & tanquam pedissequis vti, vnde in multis numismatibus ante eius pedes depinguntur. a Athenęus verò ideo ei Deę consecratos ait fuisse, quoniam in Samo insula, ubi præcipuè colebatur, prius nati essent, & inde ad alias regiones translati. Ego Aquilam Ioui ob corporis robur, Pauonem Iunoni ob admirandam eius speciem nuncupatum fuisse reor; etiamsi Paulus Iouius se ex ueterum opinione scribere profiteatur, id ideo factum, ut fœminam non sine pudore cum mare congredi innuerent.

MORALIA.

AVONES, qui hominum vtilitati, vt vulgus credit, (id enim antea negauimus) inuident, excrementa sua abscondentes, uiros doctos exprimunt, qui cum eruditione sua alios iuuare possent, eam intra proprios parietes celant; vel quosuis alios æmulos, qui proximis suis, dum sine ullo facultatum suarum dispendio prodesse queunt, destitutis ac fraudatis omni auxilio, ne consilium, quo iuuentur, aperiunt, at veluti Pauo, si quid opis inde nancisci possint, inuident; de quibus D. Iob [a] loquitur dicens: *cum dulce fuerit in ore eius abscondet illud sub lingua sua:* contra verò ait [b] Sapiens: *sine fictione didici, & sine inuidia communicaui* Eleganter Pauo Saluatoris nostri imaginem quandam etiam denotat, sicuti ex D. [c] Antonio Patauino habemus: cuius verba licet stylo illius ætatis conscripta (res hîc, non verba aucupari animus est) apposuisse non piguit. *Pauo, inquit, eyicit pennas suas cum prima arbore eyciente folia sua, & post nascitur ei pluma, cum arbores incipiunt frondescere & fruticare. Prima arbor fuit Christus, quæ plantata fuit in horto voluptatis, id est, in utero B. Virginis. Huius arboris folia, sunt ipsius verba, quæ cùm prædicator in prædicatione eycit, & peccator ipse susceperit, pennas, id est, diuitias abycit. In generali verò resurrectione qua omnes arbores, id est, omnes sancti incipient uirescere, Pauo ille, qui mortalitatis pennas abiecit, immortalitatis recipiet.* Eodem authore temporalis gloriæ contemptus in eisdem auibus designatur, & quemadmodum pulchitudo in eorum pennis, in pedibus deformitas consistit, iisq; conspectis pulchritudo reprimitur ac cōpescitur, *sic*, inquit, *pænitentes huius mundi gloriam abyciunt, per vtilitatis sua, & incinerationis recordationem. Tales mentes ueri pænitentes deferunt de se, & sua quotidie non desinunt explorare.* Hæc ille. Tota uerò auis corporis dispositio mysticum quendam in se sensum habere videtur. Nam veluti caput cristatum, paruum, & vt ait Albertus, serpentinum est, cauda uarijs decorata coloribus, incessus occcultus, vox terribilis & clamosa: vnde vulgo plumis dicitur uestitus Angeli, vocem habere Diaboli, & incessum latronis. Ita quoq; plurimi capite serpentes, id est, ab initio fallaces & impostores, oculatam suam caudam, hoc est, opes, facultatesuè suas ostentant, quò occulto suo incessu alienas faciliùs occupēt, rapinasq; suas exerceant, in inuitos etiam voce sua horribili ceu minarum fulguribus vtentes. Eiuscemodi homines plumis prius pulchris, hoc est, Angelico habitu amicti sese proximos suos amare mētiuntur, mox proditorum latronumuè more sese eorum hæreditatibus immiscent, ac tandem impotentiores opprimunt, ac repellunt. Potest etiam ad Dæmonem tota istæc Pauonis historia extendi, cuius nempe impulsiones licet fraudelentę, à principio tamen leues existunt, & quibus quis facile queat resistere, quare si repulsam patitur, easdem iterum atq; iterum cum omni blanditiarum oblectamētorumq;, quibus fruituros pollicetur, permixtas proponit, donec tandem eiuscemodi vanis promissis delinitos in casses ceu prędam petitā perduxerit: tunc etenim suam exercet tyrannidem. Occultus itaq; Pauonis incessus occultas illius tentationes, oculata cauda caducas hasce facultates, & delicias, uox terrifica tyrannidem significant, duodecim oua quæ parere dicitur, duodecim grauissima peccata, quæ suggerere solet, nempe adulterium, fornicationem, homicidium, furtum, auaritiam, nequitiam, dolum, impudicitiam, luxuriam, blasphemiam, superbiam, stultitiam: de quibus consule [d] D. Marcum. Contrà Pauo voce sua animantia venenata fugare dicitur, adeo vt ne eo loco, vbi illa auditur, perseuerare audeant. Talia animantia sunt Dęmones, eorumq; asseclę heretici omnes, sycophantæ, detrectatores, ac eius farinæ nequam homines omnes, qui vocem Pauonis, hoc est, viri iusti salutares admonitiones, confessiones, conciones non tantùm non audiunt, sed ne loca, vbi celebrantur, frequentare audent, tātum abest, vt aures prębeant. Pauoni masculo, qui fæmellę ouis donec excluduntur, insidiatur, potentiores egregiè comparari possunt: nam pauperes ijs ad omne iniuriarum genus expositi sunt, nisi & ipsi aliquando opulenti euadant. Etenim tunc quemadmodum Pauo iam natos & adultos pullos, eos uerin vel amant, vel saltem amare simulant; de quibus hoc [e] Sapiens dixisse videri potest: *etenim proximo pauper odiosus erit, amici uero diuitum multi.* Vel dicamus, nisi tenuioris fortunæ homines paucula ea, quę maximo sudore sibi compararunt, clam domi suę conseruent, magnos & ditiores positis insidijs cum summa iniuria vel clam vel palam studere, vt eripiant, & in suum vsum, vel luxum potiùs conuertant. Sicuti verò Pauo corporis eximiam speciem cum maxima iactitans superbia, visa pedum suorum deformitate, pennas recondit, ac superbiam deponit, eodem modo homines, qui formæ suę dicore, uel fragilium

Docti inuidi.
[a] *Cap. 20.*
[b] *Cap. 7.*
Saluatoris imago.
[c] *In serm. in Dom. V post Trinit. de arborscensu Christi in naue.*
Gloriæ contemptus.
Pauonis mystica historia.
Fallacium typus.
Dęmon designatus.
[d] *Cap. 7.*
Potentes.
[e] *Prouerb. 14.*
Superbi.

gilium ac caducorum fortunæ bonorum copiam nimis efferuntur, conſpectis pedibus ſuis hoc eſt, mobilis huiuſce vitæ exitu, pallida nempe morte, quæ æquo pede, vt Horatianis verbis vtar, pulſat pauperum tabernas, regumq́; turres, rectiùs ſapere, rebusq́; ſuis meliùs cōſulere admonentur, iuxta illud [f] Eccleſiaſtici, *memorare nouiſſima tua & in æternum non peccabis.* Sed & finem, quem ſortiri diuitiæ, earumq́; cultores ſolent, Pauonis formę egregiè comparare poſſimus. Veluti enim pedum turpitudo, qui extremæ corporis partes exiſtunt, ſpeciē auis contaminat, ſic quoq; diuitiarum exitus in turpitudine plerunq; conſiſtit. Vnde Teophraſtus, cùm in ſpecioſa rerum oſtentatione, etiam alia circumſpicienda eſſe admonere uellet, ſapienter admodum dicebat, τ' ἄλλα περιγυῶν, ac ſi turpia multa & fœda uiſu dictuq; ſub tanta formoſitate deliteſcerent, ſicuti his verſibus, quibus illud Teophraſti dictum expreſſit, Horatius innuit, canens.

[f] Cap. 10. Diuitiarū exitus.

Sed videt hunc omnis domus, & viciňia tota,
Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.

Porrò quemadmodum Pauo, dum vario pennarum ſplendore cōſpicuus ſibi blandiri gaudet, ac ſeipſum admiratur, oculatam caudam explicare, & demonſtrare ſtudens, verecunda ſimul ac pudenda detegit, pari pacto opulentus, dum purpura indutus & diuitijs iactabundus, adulationibus, pompis & vana gloria delectatur, corpus pulchrum & graphicè exornatum oſtentat, animum vilem, ſcurrilem, omni vanitate imbutū detegit. Poſtremò carni Pauonis auari ſimiles dici poſſunt: quemadmodum enim illa duriſſima eſt, & difficulter admodum cōcoquitur, neq; etiam facilè putreſcit, eodem planè modo auarorū natura adeò induruit, ac callum obduxit, vt neq; aliorum calamitatibus infortunijsq́; moueantur, neq; miſerationes ſentiant, ſuæ ſcilicet carnis putredinis prorſus obliti; de quibus D. Iob *Cor eius induruit quaſi lapis.*

Auari.

HIEROGLYPHICA SYMBOLA.

Noctis & diei hieroglyphicum

PAVO ſapientiſſimis illis priſcis Aegyptijs ſacerdotibus, noctis fuit & diei hieroglyphicum, idq; diuerſa quidem ratione. Nam noctem ſignificaturi, auem hanc ita depingebant, ut caudam in orbē ſurrectam teneret, oculosq; ceu aſtra oſtenderet. Etenim per Pauonē, vt in fabulis dicemus, Argum intelligebant, & per hunc ſtellas, ſiue cælum nocturno tempore oculatiſſimū. Ἄργος autem ſplendorem & velocitatem, qu præcipuè æ in aſtris cōſpicitur, denotat. E contrà diem deſignaturi, Pauonem ita exprimebant, ut caudam demitteret, oculosq; illos occultaret, quòd nempè diurno tempore aſtra non apparentia velut ſplendorem ſuum abſcondant. Quoniam verò mira auis ſpecies in ſola cauda eſt collocata, quæ alioqui nihil ad inceſſum, nihil etiam ad velociorem uolatum facit, ut in plerisq; alijs volanlibus ſolet, in quibus vicem, quam in naui temon, obtinet: itaq; pro tali hominum genere depingi Pauo poſſit, qui rem ſuam vniuerſam perditiſſimo luxu dilapidant, quales nempe opibus ſuis non ad iuuandum proximos, ſed ad luxuriam abutuntur. Sin hominis, quibus proprio laus ſordet in ore, ambitioſos videlicet, naſutos, Thraſones, ſua deniq; admirantes vellēt indicare Aegyptij, Pauonem caudam in rotam explicantem depingebant. ſi quidem is tunc plurimùm velut iactabundus oſtentat, cùm plurimos pulchritudinis ſuæ ſpectatores, & admiratores adeſſe videt; ut contrà ubi nullum aduenisse cognouit, ceu indignatus caudam recondit. Iidem teſte [a] Pierio Valeriano hominem denotaturi, qui modò diuitijs efflueret, modò rerum inopia præmeretur, uarioq; euentu fortunę volubilitatem iacturis & donis experiretur, caudam duntaxat Pauonis faciebant, quoniam hic eam quotannis cum primis arborum frondibus amittat, & cum earundem germine, denuò recipiat. Vnde etiam Homerum in Pauonem abijſſe Platonici dixerunt, quia tantam rerum varietatem poëticis coloribus ornatam explicauerit. In ſumma tota colorum varietas in Pauone facultatū humanarum iacturas, multiplices fortunę viciſſitudines ac ludibria, externorum inſidias, deniq; amicorum cariſſimorumq́; miſerias, calamitates & mortes, quæ omnia intimam animi partem eorum, qui alijs felices videntur, infeſtant, deſignare poteſt. Deniq; Pauo vel pennæ eius dono datæ muneris ſymbolum ſunt, ex quo plus detrimenti, quam commodi donatis cedit.

Frugalium typus.
Ambitioſi
Homo fortunæ ludibrio expoſitus.
[a] lib. 24. Hierogl.
Homerus cur in Pauonē abierit.

Etſi enim auis viſu pulcherimá ſit, oculorum tamen voluptas iſta plurimo aurium tędio cōpenſatur, quæ ſæpè tartareæ vocis ſuæ horrore fatigantur; præterea eo donati magnum domi impedimentum nutrient, eſcam vulpibus futurum, ni diligenter cuſtodiant, areę foſſorem deniq; & cuius labore ſuperficies nunquam æqua manet.

Peſſimi muneris ſymbolum.

P R O-

PROVERBIA.

De philauto homine & qui sibi quacunq; tandem in re impensiùs placet, suoq; ingenio indulget, aut qui forma sua delectatur, hoc vulgatum est, *tanquam Pauo circumspectans se*. Adagium ex Synesio est desumptum à Dione Prusæo sophisticis, politicisq; argumentis admodum delectato, loquente: *in illis resupinus gloriatur, in illis decorem ostentat, Pauonis in morem seipsum circumlustrans & quasi superbiens orationis splendore*. Simile est illud Philostrati, *exorsus à Pauone, vt qui laudatus pennas surrigat*. In philautos.

Ab hac aue aliud etiam prouerbium deducitur propter multiplicem pennarum varietatem, vt quicquid mirificè varium sit ποικιλωτέρον ταῶνος, id est, Pauone magis varium dicatur. Legitur id apud Alexim Comicum. Pauone varius.

Ποιησατ' αὐτὸ ποικιλώτερον ταῶ, id est:

Sartaginem instruxit variam quàm Pauo magis.

Prouerbij quoq; faciem habet, quod scripsit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ: In auaros.

Didicit laudator auarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos,
Vt pueri Iunonis auem.

Notior autem est hęc parabola, quàm vt oporteat explicare.

VSVS IN SACRIS. ICONES.

Numismata.

Hadrianvs Romanorum Imperator in eo Iunonis templo, quod quindecim stadijs ad læuam Mycænis distabat, in planiore Eubœæ parte situm, vt *Pausanias testatur, inter cætera memoratu digna, vel vt ille appellat, donaria, quæ ibi videbantur, aureum Pauonem lucidis pretiosissimisq; lapillis decoratum vna cum aurea corona & purpurea, vbi Heraclis & Hebes nuptiæ argenteæ cælatæ erant, dedicauit. Aenei Pauones inaurati Romæ duo ante templum Vaticanum conspiciuntur, quorum pariter memini in libro, quem aliquando edidi, de statuis Romanis. Eodem Pauone, aue quippe Iunonia in consecratione Imperatricum, prout in apotheosi Imperatorum Aquila Iouis alite vtebantur, vt suo loco diximus, quemadmodum ex multis, quæ etiamnum extant, antiquissimis numismatibus videre est. Neq; obstat, quod in quodam Faustinæ Piæ numo, cuius inscriptio est CONSECRATIO, Aquila, non Pauo conspiciatur: neq; hinc meo iudicio Pierius Valerianus rectè infert Pauonem in illius mulieris apotheosi non fuisse. Etenim tametsi id, vnicum illud, quod adducit numisma indicare videatur, plura tamen alia à nobis paulò infrà describenda, in quibus Pauo, non Aquila depingitur, prorsus reclamant: quare vtramq; alitem in Faustinæ consecratione fuisse quispiam non ineptè suspicari queat. Aquila autem huic matronæ virorum more concessa fuit, vt marito suo eam imperium dedisse denotarent, quod pariter suo iure plerisq; in rebus administrabat, non sine M. Antonini coniugis sui uiri undiquaq; probatissimi nota: cui cùm amici authores essent, tantam principis sui ignominiam ferre nolẽtes, vt Faustinam, si nollet occidere, saltem repudiaret, quòd Commodum, ut fama erat, ex adulterio concepisset: Atqui respondit ille, hoc minimè fieri potest, nisi dotem etiam reddiderimus; dos autem erat imperium. In huius itaq; Imperatricis quodam numo Pauo Iunonem tergori suo insidentem, sceptrumq; dextra ferentem per æthera uehit. Circumcirca scriptum erat CONSECRATIO, & a dextro Pauonis latere S: & à sinistro C. nempe Senatus consulto.

Pauo in tẽplo Iunonis. * *In Corynthiacis.* Pauonis vsus in consecratione. Faustinę cõsecratio. Aquila cur í numo Faustinæ.

In argenteo quodam eiusdem Faustinæ numo Pauo caudam in rotam surrectam habẽs conspicitur.

Aliud argenteum numisma est eiusdem Imperatricis, in quo sculptus est Pauo cum circumscriptione CONSECRATIO.

Sunt & bina alia Faustinæ numismata, argenteum unum, alterum æreum, in quibus Pa-

uo

uo caudam extensam monstrat: In argenteo auis supra aram, in æreo ante aram consistit, vtrinque inscriptum est IVNONI REGINAE.

In quodam alio eiusdem Imperatricis numo identidem idolum quoddam, quod Iuno fuerit, videre est, cum lancea & patera, à pedibus verò Pauo consistit: Inscriptio est IVNONI LVCINAE.

Eiusdem denique Faustinæ æreum numisma Iunonem vestibus indutam habet sculptam, sinistrâ sceptrum, pateram dextrâ gestantem, cui prope pedes Pauo Deam intuens assistit; huic numo erat circumscriptum IVNONI REGINAE, a sinistro latere C & à dextro S.

Iuliæ Piæ numisma. In quodam insuper Iuliæ Piæ numismate Iunonis vestitæ effigies conspicitur. Dea dextrâ gerit pateram, sinistrâ sceptrum, & ad pedes Pauo astat, circumcirca scriptum erat IVNO.

Paulinæ numisma. Diuæ etiam Paulinæ numus extat, in quo ab vna parte Pauo mulierem in dorso inter alas sedentem portat, cum inscriptione CONSECRATIO. Ab alia parte caput est mulieris natu grandioris ab occipitio uelatæ.

Aeneas Vicus D. Liuiæ D. Augusti uelatæ quoddam numisma pingit, in cuius altera parte Pauo conspicitur caudam ostentans, cum circũscriptione CONSECRATIO. & ad vtrumque Pauonis latus scriptum erat S. C.

Domitiæ numus. In aduerso cuiusdam Domitiæ Augustæ numi latere Pauonis effigies est cum inscriptione CONCORDIA AVGVST. Sunt qui ideo hanc inscriptionem in hoc numisma te factam velint, quòd Domitianus susceptō ex Domitia filio eam Augustam falutauerit, & mox repudiauerit, repudiatamque mox iterum non solum deperierit, sed in vxorem etiã rursus duxerit. Cùm enim Ioue appellari sese pateretur ille, Domitiam Iunonis, cuius Pauo ales est, honore decorari voluisse verisimile est. * Pierius Valerianus magnam numorum vim in agro Bellunensi vico Plautero suis temporibus erutam tradit, in quibus inscriptum erat DIVAE MAXIMINAE cum muliebri capite, quod Lunæ insidet cornibus sursum versis: ab altera facie solus Pauo cauda in rotam expansa: inscriptio CONSECRATIO. Addit etiam ad huius similitudinem factum & alium numum, quem Romæ apud Colesium, alterumque apud Georgium Anselmum Parmæ se vidisse testatur, in quo pariter Pauonis similis figura, & à cuius pedibus hinc inde S. C. notæ singulæ conspicerentur: circumcirca CONSECRATIO: ab altera parte muliebre caput occipitio velato: literæ DIVAE MARINIANAE.

*L. 24. Hierogl.

Maximinæ numus.

Marinianæ numus.

Antonini Pij numus. In æreo quodam Antonini Pij numo, cuius etiam, aliàs meminimus, ab vna facie Pauo, Aquila & Noctua depictæ sunt, quibus Iuno, Iuppiter & Pallas denotantur. Huic numo inscriptum erat COS. III, infrà S. C. ab altera Antonini principis imago laureo serto decorata cum hac inscriptione ANTONINVS AVG. PIVS PP. TR. P. COS. III.

Magnæ ducis numus. Serenissimi Magni Hetruriæ castissima vxor, vt Paulus Iouius refert, numum excudi iussit, in cuius aduerso latere Pauo pullos suos ab vtraque parte ternos sub alis aliquantulum eleuatis fouet, cum verbis CVM PVDORE LAETA FOECVNDITAS.

Pila antiquissima. Romæ itidem ex antiquissimo marmore excerpta conspicitur pila, in qua Iouem Aquila, Pauo Iunonem comitatur, Neptunus tridentẽ, Mercurius caduceum & galerũ gestat.

Samiorum monetæ, L. 14. c. 15. Samij, quorum insulæ Iuno præcipuè præesse credebatur, monetas suas teste Athenęo Pauone signabant.

VSVS IN EXTERNIS.

VOLFGANGVS Lazius caudam Pauonis galeis impositam Austriæ Principum insigne ornamentum fuisse tradit, atque ad id ᵇ Claudianum hoc carmine allusisse, etiamsi à nullo, inquit, Austriæ Grammaticorum hactenus sit intellectum.

*In præfat. comment. de rep. Rom.

ᵇ In Panag. in sex. Conf. Honory.

Gaudet metuens, & pollice monstrat.
Quod picturatas galea Iunonia cristas
Ornet aues, vel quod rigidos vibrata per annos
Rubra sub aurato crispentur serica dorso.

Verùm vt ingenuè loquar, malim per Iunonis auem eo loco Struthiocamelum, quem aliàs eidem Deæ ex veterum Ethnicorum sententia dicatum fuisse, & ex pennis eius galeas ornari

nari solitas, eumq; vsum ad nostra vsq; tempora perseuerasse, luculenter ostendi. Quare nisi Principibus Austriæ peculiare fuerit Pauonum pennis cassides decorare, quod etiam prius probandum foret, Lazius vir aliàs doctissimus & antiquitatum peritissimus hac in re, quod pace illius dictum esto, hallucinari mihi videtur. Non negauerim tamen eisdem pennis cassides ob colorum pulchritudinem ornari posse, necnon pulchellis puellis pro sertis & alijs ornamentis cedere. Lictores Louteorum eas in pileo gestare legimus, vt ab alijs hominibus dignoscantur. Elegantissima porrò atq; artificiosissima muscaria, seu flabella, quibus muscas abigimus, similiaq; alia volucria insecta, vel etiam vt aerem calidiorem, qualis æstiuo tempore esse assolet, frigidiusculum reddimus, ex caudis Pauonum non nostro tantùm sæculo fiunt, sed veteribus etiam ex vsu fuisse vero verius est. Græci πτέρα σκιάδιον dicunt. Meminit in primis Martialis, cùm canit:

Louteorũ lictores us se ornent.

Muscaria ex Pauonũ pennis.

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Et ante Martialem doctissimus [c] Propertius, inquiens:

[c] Lib. 2.

Et modo Pauonis caudæ flabella superbæ,
Et manibus dura frigus habere pila.

Itẽ Claudianus, eunuchos, vbi eorũ officia enumerat, quæ scilicet mulieribus, quibus inseruiebant, vt nunc ancillæ & pedissequę faciunt, præstabant, etiã huiuscemodi Pauoninis flabellis, vbi incaluerant, eas refrigerare solitos scribit, inquiens:

Et cùm se rapido fessam protexerat æstu
Patritius roseis Pauonum ventilat alis.

Ah huiusmodi muscarijs D. [d] Hieronymus egregiam desumens parabolam sic ait: *Quod autem matronis offertis muscaria, paruis animalibus ventilandis, elegans significatio est, debere luxuriam citò restringere, quia muscæ morituræ oleum suauitatis exterminant.* Eiuscemodi flabellis cùm in alijs regionibus, tùm potissimum in Italia in media æstate prandium aut cænam sumentibus procenibus famuli muscas à cibis pellunt, aeremq; etiam interea frigidiorem reddunt. Qua in re huiuscemodi pennæ alijs præferuntur, non tantùm quia oculorum suorum elegantissima varietate pulchriores existant, verùm etiam quia longiores. Super eisdem muscarijs epistola apud Ornithologum legitur, quam quòd ad propositam rem optimè faciat, simulq; concinnandi artem nobis tradat, hîc non piguit adijcere. Cùm amicus quidam, inquit, mihi olim muscarium ex pennis Pauoninæ caudæ faberrimè concinnatum donasset, ego tum, vt illi gratias agerem, tum vt ingenium in elegantissimi muneris descriptione exercerem, hanc ad ipsum epistolam dedi. Accepi pulcherrimum munus tuum muscarium Pauoninum, pro quò maximas tibi gratias habeo. Video & admiror in illo summam artem & manuum tuarum dexteritatem artificiosissima illa pennarum in capulo implexione, nodis & internodijs elegantissimè confectis. Tu verò non contentus artificio tuo & natiua pennarum pulchritudine, ornamenta etiam alia addidisti, filis distinxisti aureis, sericisq; discoloribus, & villos bombycum textori operis mollissimæ instar, flexęq; comæ puellaris ad basim capuli appendisti. Caput eiusdem instar Gordij nodi pennarum caulibus ita implicasti, vt nec initium vllius, neq; finis appareat. Quod idem in cæteris quoq; nodis capuloq; toto à te præstitum est. Artificiosissimum verò illud est in omni opere, si ars quàm maximè occultetur: neq; ex initio aut fine partium operis, ratio eius & constructio prodatur. Ea enim quorum modum & rationem videmus, admirari desinimus. Iam cùm caules in nodis crassiusculi sint, per internodia verò in subtiles & tenuissimas fibras extensi secundum capuli longitudinem, hoc quoq; admirationem auget. Has strias tanquam stamen in tela, transuersis & obliquis filorum è serico auroq; ductibus veluti subtegmine intertextis, operis Musaici & Phrygiorum, qui acu pingunt, æmulatione felici, rhombis alijsq; figuris, & labyrinthis distinxisti, cancellasti, rotumq; varium & iucundissimum visu opus perfecisti. Hoc scilicet non modò conatus, sed assecutus etiam mihi videris, vt cum ipsa natura contenderes, & (si dicere fas est) superares quoq;. Quod enim in ipso Pauone, & elegantissima eius parte, quam toties tanquam hinc se laudari intelligens, non sine summa ambitione, & ipse in se admiratur, & spectatoribus expandit, ostentatq;: quid in hac inquam, tam pulchrum, splendidum, varium & admirabile est, qui oculi, quæ gemmæ, aut quouis modo appelles, quod in ornatissimo flabro tuo vel par, vel superius spectetur? Fila caudæ plumata in opere tuo, vt ex pennis minutissimè sectis constant, in multam longitudinem promissa, sic leuissimo etiam impulsu auram copiosam citant, nec ventilando tantùm refrigerant, sed muscas, culices & omne volucrium insectorum genus abigunt, gratissimo per æstatem beneficio, vt Hercule musciperda, cuin

[d] Ad Marcellum.

Muscariũ Pauonũ artificiosum.

Hercules muscipeta.

Olympijs olim Græci ſacrificabant, nihil ad hanc rem opus ſit. Sed deſino tecum certare, hoc eſt, verbis exprimere velle ſpecioſiſſimum donum tuum, cuius artificium ne Cicero quidem diſertiſſimus, vt cum Roſcio mimo contendere ſolitus, ipſene verbis rem eandem variare poſſet, an Roſcius hiſtrio geſtibus corporis, ſatis pro merito depinxerit. Cedo itaq; tibi tuæq; arti, & me vinci fateor. Hæc itaq; Ornithologus, quibus ſanè muſcarium inſigni & miro artificio elaboratum deſcribit, quod qui volet, imitari poterit. Hinc Pauonum domini ex eorum pennis ad eiuſcemodi ventilabra concinnanda non vulgarem quæſtum percipiunt. [e] Olaus Magnus cauſam indagans, cur in Oſtrogothia, & Veſtrogothia, necnon in Suetia cæteris auibus diligentiùs Pauones foueantur, cùm pennarum pulchritudinem, tùm aliam quoq; vtilitatem ſtatuit. Pictores enim & textores Aquilonarium terrarum in colorũ varietate diſtinguenda eos imitari tradit, cum magnorum artificum picturæ rarò ob itineris prolixitatem à remotis terris eò perferantur. Ex eiuſcemodi pulcherrimis pennis priſcos coronas feciſſe nos [f] Lucianus docet, vbi omnium hominum certamina deſcribit, atq; inter ea etiam poëtarum: ait autem: *Ex poetis, vt verè dicam, quanquam longè excelleret Homerus, vicit tamen Heſiodus. Præmia autem omnibus erat corona ex Pauonum pennis confecta.* Tartarorum mulieres capita ſua certis vaſculis pedem longis cooperiunt, quæ vel holoſerico exornant vel depictis Pauonum pennis, auroq; & lapidibus pretioſis. Præſtant etiam Pauones alios vſus, eoſq; tam varios, vt ne excrementa vtilitate maxima careant. Varro ſtercus Pauonum ad agriculturam idoneum eſſe, & ad ſubſtramen pullorum, ſcriptum reliquit. Oua ſi credimus Kiranidi, ad aureum colorem rebus inducendum conferunt.

[e] L. 19. c. 18 in Epith.

[f] L. 2. Ver. hiſt.

Stercoris vſus.

Ouorum.

VSVS IN MEDICINA.

RASIS & Auicenna eos, qui ſibi à venenatis animalibus metuunt, Pauones & Muſtelas iubent alere, quòd illi clamore ſuo ea fugent, hæ eadem deuorent; ſed quid hac de re ſentiamus, ſuprà diximus. Ius Pauonis peculiari quadam virtute ac proprietate volunt, maximè ſi pingue fuerit, pleuritidem ſanare, & linguarum eſum à caduco morbo homines præſeruare, ideoq; fortaſſis Heliogabalus his ex Apicij æmulatione, vt Spartianus memoriæ prodidit, ſæpè veſcebatur. Adeps cum ſucco rutæ & melle colicos affectus ab humore frigido dependentes, teſtante Simeone Sethi, optimè adimit. Oſſa Pauonis vſta, & in aceto trita & illita lepras & vitiligines emendant, vt idem ille ſcribit. Hanc poſtremam facultatem nos Naturam docuiſſe ex auis colore ad nigrum vergente & maculatis pennis luculenter demonſtrat [a] Ioan. Bapt. Porta, plantas atras & animantia atra atræ bili & eius morbis mederi, necnon plantas & animantia maculis inſignita ſimiles affectus ſanare docens. Fumum è pennis combuſtis, ſi oculis excipiatur, lippos & rubeſcentes oculos curare Ornithologus in libro Germanico manuſcripto ſeſe legiſſe memorat. Quam pariter uim Natura, vt idem [b] Porta ait, quia oculis ſimiles in cauda maculas dedit, nobis ſignificare voluit. Fimus quoq; Pauoninus medicis inſignes facultates præſtat, ſed quem [c] Plinius reſorberi ab aue tradit, quia hominum vtilitatibus inuideat, vt ſuprà diximus. Eſt autem in morbis oculorum ex omnium medicorum ſententia ſingulare remedium, & vt nonnulli volunt, podagræ feruorem egregiè mitigat. Potus, Sexto & Kiranide referentibus, caducos mirabiliter ſanat; ſed quod idem ille Kiranides fabulas ſæpè veris immiſcere ſolitus eundem fimum & interiora dicat omne malum ſuffitu abigere, veritatis cancellos excedere putem.

Ius Pauonum.

Linguæ.

Adeps.

Oſſa.

[a] L. 3. Phytogn. c. 11. & lib. 5. c. 16.

[b] L. 3. Phytogn. c. 29.

Fimi vſus.

[c] L. 29. c. 6.

VSVS

VSVS IN CIBIS.

[a] MARSILIVS Ficinus carnem Pauonis inter eas enumerat, quæ mediæ naturæ sunt inter humidas & siccas, quales sunt Caponum, Perdicum, Gallinaceorum, similiumq; aliarum auium. Contra [b] Galenus Pauones Phasianis, quorum carnes Gallinis comparat, duriores, fibrosiores, & ad concoquendum difficiliores esse testatur, quinimo [c] alibi Pauones inter aues difficillimę concoctionis recenset. Sunt qui calidos & humidos esse contendunt, concoctionisq; difficultatem, non temperamenti uitio, sed carnis duritiei attribuunt: Ego cum [d] Cardano frigidos & siccos puto: nam calida & humida facile putrescunt, contrà ac Pauonum caro facit, quæ quamdiu incorrupta seruetur, præterquam quod cuiuis notum est, Diuus [e] Augustinus ex proprio periculo hisce uerbis ostendit, atq; attestatur. *Quis nisi Deus creator omnium dedit carni Pauonis mortui, ne putresceret? Quod cum auditu incredibile uideretur, euenit vt apud Carthaginem nobis cocta apponeretur hac auis. De cuius pectore pulparum quantum uisum est seruare iussimus: quod post dierum tantum spatium, quanto alia caro quæcunq; cocta putresceret, prolatum atq; oblatum, nihil nostrum offendit olfactum, Itemq; repositum est post dies amplius quam triginta, idem quod erat, inuentum est. idemq; post annum, nisi quod aliquantulum corpulentiæ siccioris & contractioris fuit*. Hæc ille; & Kiranides non solum Pauonis mortui carnem nec marcescere, nec fœtere dixit, sed tanquam aromatibus conditam usq; perseuerare, addere non est ueritus. Quod uerò non putrescat, id partim temperamento, partim etiam occultæ proprietati tribuit Cardanus: nam de D. [f] Augustini authoritate, inquit, dubitandum non est, neq; de grauissimi ullius uiri: cùm maxime res ea sit, quam liceat rursus experiri. Ergo de proprietate nihil agam, quoniam si quæ est, obscura illius ratio est de natura ipsa dicendum est. Est in Pauono temperies frigida siccaq; ob hoc exhausto exiguo illo humido, quod superest, putredini resistit: nec uero hoc sufficit. Nam Sturnorum caro hoc etiam efficere deberet. Oportet igitur non solum talem esse, sed & densam, ut optimè concoctus humor pinguior putredini resistat. Oportet igitur carnem hanc melancolicam (ut Græci dicunt) & densam esse, & humidū pinguissimum habere. Forsan qui nostra non legerunt, densum idem & terreum existimabant. At non sic est, sed densum ostendimus fore tenuium partium Quamobrem caro Pauonis robustum præbebit alimentum & difficulter concoquetur. Hactenus Cardanus. Circa huiusce carnis soliditatem quid obseruarim ego, huc obiter meminisse non piguit. Antonius Gigas Forosemproniensis utrpius, doctus & poëta non illepidus frustulum eius anno 1592. coctæ, anno post modum 1598. mihi dono dedit, foraminibus quibusdam rotundis cribri modo peruium, ex quibus si leuiter quateretur, puluis excidebat, non aliter ac ex quibusdam arboribus caries: quare nō omnino putredinis culpa carere uidebatur: quamuis alioqui odoris gratiam non amisisset, sed proximè ad fœniculum accederet, Puluis uerò excidens saporis erat salsi & subamari. Vt modò ad carnem reuertamur, inde fortassis [g] Iuuenalis Pauonem crudum uocabat, dum ait:

[a] L. 2. de vita producenda cap. 6.
[b] L. 3. de aliment. facult. cap. 19.
[c] L. de solut. cont.
[d] Lib. 7. de var. rer. c. 35
[e] L. 21. de ciuit. Dei c. 2
Cur nō putrescat Pauonis caro.
[f] L. 7. de rer. variet. c. 36.
Sturnorum caro.

Crudum Pauonem in prandia portas.

nisi hominem crudum dicere noluerit. Nām crudus est, cui cibus incoctus & indigestus in stomacho est, cuius aspectus immitis ferè est, vnde & crudelis dictus: sed cibum crudum vulgò dicimus. Cum itaq; adeo dura & fibrosa Pauonum sit caro, subit mirari, cur tantopere gulæ Romanæ in cibo placuerit. Equidem dicendum est Romanos in carnis nidore summam collocasse voluptatem, id quod [h] Horatius facetissimè simul & prudentissimè hisce versibus innuisse videtur:

[g] Saty. 1.
Crudus qui dicendus.
Rom. gula.
[h] L. 2. Sat. 2.

Vix tamen eripiam posito Pauone, velis quin
Hoc potius, quam Gallina tergere palatum
Corruptus vanis rerum, quia veneat auro
Rara auis, & picta pandat spectacula cauda.
Tanquam ad rem attineat quicquam, num vesceris illa
Quam laudas, pluma? cocto num adest honor idem?
Carne tamen quamuis distat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet, esto.

Ostendit poëta helluonū, luxuriosorumq; cupiditates non esse naturales, neq; rectas, sed opinione, & vitio natas, ac deprauatas: propterea ea obsonia maximè conquirere, vehementissimeq; expetere, quæ vel rarissima sunt & carissima, vel a naturali magnitudine discesserunt.

Luxuriosorum cupiditates.

verbi gratia Pauonibus malunt veſci, quàm Gallinis, quàmuis tamen Gallinarum caro Pauoninæ preferenda potiùs quàm aſſimilanda ſit, vt ex Galeno diximus; Quare eleganter ſimul, & doctè Baptiſta Fiera Mantuanus, philoſophus, medicus, Theologus ac poëta eiuſce modi Pauonis eſum ridet, dum ait:

Cui tam ſeruata nocuit cuſtodia vacca,
Ignea cui flamma eſt, cui caro lenta putret;
Qui licet oblectet, ſitq́; in regalibus aulis
Delicium, pigra eſt nec leuis ille dapis.
Quid tamen Hortenſi te iſthac in prandia traxit
Num gula? num volucris ſauaq́; truxq́; Venus?

Preterea veriſimile eſt, eiuſmodi homines Pauonis formâ magis, quàm Gallinarum, quę pulchritudine longè impares ſunt, captos fuiſſe. Nam & [k] Martialis Pauonis vicem, quòd cùm ita ſpecioſus ſit, etiam occideretur, & in cibum hominibus cederet, dolet, cùm ait:

[k] *Lib. 14. Epig.*

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc ſæuo tradere dure coco?

Nihilominus tanti huiuſce nobiliſſimæ volucris carnem fecerunt, vt alibi [l] Seneca ex [m] Horatio dixerit: *num eſuriens faſtidis omnia præter Pauonem, rhombumue? ambitioſa non eſt fames, contenta deſinere eſt: quo deſinat, non minus curat.* M. Tullius ad Pœtum ſuum ſcribens, *Pauones*, inquit, *etiam plures confeci, quàm tu pullos Columbinos*, tacitans nimirum ſe nobiliores ſępius carnes eſitaſſe, quàm Pœtus, cùm alioqui, & Columbarum eſus, vt ſuo loco aſſeremus, nobiliſſimus eſſet. Eiuſcemodi verò luxus priſcis Romanis, quibus vt [n] Ouidij verbis vtar, præter pennas nihil in Pauone placebat, planè fuit incognitus. Etenim M. Aufidium Lurconem primum circa nouiſſimum Pyraticum bellum Pauones ſaginare inſtituiſſe, & ex eo quæſtu reditus ſextertiûm, vt Plinius habet, vel numorum, vt Varro ſexaginta millia habuiſſe hiſtoriæ tradunt: Hortenſium verò Oratorem aditiali cęna ſacerdotij, vt Plinius ait, Romæ primùm cibi cauſa occidiſſe, quem ob id factum [o] Aelianus χοιθλῶιαι, hoc eſt, in ius vocatum, vel vt alij legunt, κακοπεῖθῆναι, id eſt, condemnatum fuiſſe ait: adeò gulæ luxus priſcis illis diſplicuit. Sed quę Plinio cęna aditialis dicatur, agedum breuiſſimè ex eodem alibi epulum adiiciale vocante, declaremus. Cæna erat opipara, & profluens, nimirum ab adijciendo teſte Feſto appellata. Fiebat inaugurandi gratia, aut in publica, aut in feſta lętitia: ad quē ſenſum [q] Cornelius Tacitus: *Reſcuporis*, inquit, *ſanciendo, vt dictitabant, fœdere conuiuium adijcit, tractaq́; in multam noctem lætitia per epulas & vinolentiam.* Vocatur eadem cæna adipalis, & pontificalis, quia dici, hoc eſt, religioſi, vt vult Macrobius, ſolenniſq́; inſtituti cauſa pontifex in ea epulari diceretur. Verùm vt ad Pauonem reuertamur, Caio Caligulæ [r] Tranquillus etiam vitio vertit, quòd ſibi Pauones, Phaſianos, mactari, immolariq́; iuberet, ſimileſq́; volucres alias ſummo pretio comparādas, in eo nempè Hortenſio prodigioſiori, quòd hic Pauones in cibum exhiberet, ille ſibi tanquam alicui numini immolari vellet. Vt modò ad noſtra ſæcula veniamus, Pauo ſæpè ita coquitur, ut uiuus videatur, in magnis epulis: necatur, inquit Platina, aut penna ſupernè in cerebrum demiſſa, aut iugulatur, vt hœduli ſolent, quo ſanguis exeat. A gutture deinde vſq; ad caudam pellis leniter ſcinditur, ſciſſaq́; cùm proprijs pennis à toto corpore ad caput trahitur, quo abſciſſo cùm pelle reſeruato, cruribuſq́; Pauonem ipſum aromatibus, ac odoriferis herbis refertum veru aſſabis, infixis tamen prius per pectus caryophillis, inuolutoq́; collo linteo albo, continuè aqua humectato, ne omnino deſiccetur. Coctū Pauonem ex veru exemptum propria pelle integes, & vt pedibus ſtare videatur, virgultas ferreas infixas tabulę ad hoc fabrefactas per crura, ne cernantur, per corpus ad caput, & caudam adiges. Sunt qui ad ludum, & riſum camphuram cùm lana ori indant, ignemq́; dum ad menſam fertur, inijciant. Inaurare etiam aſſum, & aromatibus conſperſum bracteis aureis licet ad voluptatem, & magnificentiam. Sunt qui niſi domi enutritum in cibum admitti volunt: at ſalubrior erit teſte Elluchaſi, ſi antequam coquatur, ſuſpenſis à collo per diem, & noctem lapidibus condatur, & uinum generoſum ſuperbibatur. Haliabbas per triduum ſuſpenſos laudat. Hanc controuerſiam, ſi controuerſia eſt, ſoluit Iſaac, ęſtiuo tempore per unum, hyeme per tres, vel ſaltem duos ſuſpendi, iubens: vel potius contradictio ita ſoluetur, dicendo, Elluchaſim de Pauone loqui, qui primùm ętatis annum nondum exceſſerit, cuius ſcilicet caro minus fibroſa eſt, Haliabbatem uerò de prouectiori. Sauanarola decem diebus ſuſpenſos tenet, at ſine pondere. In ſumma, ut caro præſtantiorem, & meliorem ſuccum generet, iugulare oportet, in æſtate per triduum, aut ad minus per biduum antequam coquatur, hyeme uerò ad quatriduum, & ultra, ſimulq́; pedibus onus lapidum appendatur: nam & eo pondere carnis durities mollitur, & diſtractio

ne

[l] *Ad Lucilium.*
[m] *Lib. 2. Sat. 2.*
[n] *Lib. 6. Faſtor.*
Pauonem qui prius ſaginarit, & qui prius edit.
[o] *Lib. 2. de Animal. cap. 5.*
Cæna aditialis quæ.
[p] *Lib. 29. cap. 4.*
[q] *Lib. 2. Annal.*
Cæna adipalis.
[r] *In Caligula cap. 22.*

ne fibræ laxantur, atq; hoc modo coctus à ventriculo conficitur. Cæterùm cum caryophillis alijsq; aromatibus assatus elixo præstat; si tamen cum pipere & saluia elixetur, Platina non insuauem fore asserit: alioqui & ipse assatum laudat. Damnatur tamen & nimis curiosa & exquisita cum aromatis assatio, quòd carnes, quæ aliàs suapte natura nimia siccitate peccant, eo pacto nimis exiccentur. Tacuinus carnes meliores esse credit, si Augusto mense comedantur, sed id de nondum adultis Pauonibus haud dubiò dicendum, cum prouectiores, quia rsicciores & duriores hyeme magis conueniant. Caueant ab earum esu, qui quiete fruuntur; siquidem conueniunt, aut saltem minus nocent multùm se exercentibus, iisq; tantummodò iuniorum Pauonum, vtpotè teneriorum. Hepaticis & spleneticis omnino noxius est eorum esus, & quos hæmorrhoides crebrò vexant: atq; istæc de carne dicta sunto. Iam de ouis aliquid dicendum existit, de quibus certè magna est controuersia. Communis omnium recentiorum opinio est, pessima & humanæ naturæ planè inimica existere. Contra [f] Epenetus & Heraclides Siracusius apud [t] Athenæum primum locum inter oua Pauoninis assignârunt, secundum Vulpanserinis, tertium Gallinaceis. Ego, vt quod sentio, liberè dicam, recentiorum opinioni lubens subscribo, & eiusmodi oua carnis qualitates sequi arbitror: in qua etsi voluptatem proceres collocent, est tamen, vt dixi, suapte natura nidorulenta, dura & fibrosa, & per consequens pessima, si sanitatis ratio habenda est, sin saporis, non ingrata. Fuit & in cerebellis Pauonum haud vulgaris apud Romanos luxuria. Vitellius enim teste [u] Suetonio, patinarius dictus ob plurimas, easq; nefarias comessationes, quas omnes exuperauit dedicatione illius famosæ patinæ, quam ob immensam magnitudinem clypeum Mineruæ vocitabat: in qua scarorum iecinora, Phasianorum & Pauonum cerebella, linguas Phœnicopterûm, & id genus alios prodigiosos cibos exibuisse proditur. Eam patinam C C. sestertijs condidisse illum [x] Plinius tradit, cui faciendæ fornax in campis exædificata erat, quoniam, inquit, eò peruenit luxuria, vt etiam fictilia pluris constent, quàm murrhina.

Oua Pauonum an in cibo conueniant.

[f] In lib. de parandis obsonijs.

[t] L. 2. deipn. cap. 17.

Cerebella Pauonum.

[u] In Vitellio c. 13. & 17.

Patina Vitellij.

[x] L. 33. c. 12.

APOLOGI.

AVES creaturas regem Pauo orabat, vt se ob pulchritudinem eligerent. Eligentibus autem eum omnibus, Monedula suscepto sermone ait: sed si te regnante Aquila nos prosequi aggressa fuerit, quomodo nobis opem feres. Morale significat Principes non modò propter pulchritudinem, sed & fortitudinem & prudentiam eligi oportere. Alius est apologus de eadem Monedula siue Gracculo Pauonis pennis, vt pulcherrimus auium videretur, se exornante. Apologus iste prouerbij vicem obtinet, nam Gracculū Aesopicum vulgò dicimus, qui alienis bonis, quæ sibi vsurparant, exuti, rursus qui erant, Gracculi existunt. de quibus dicebat Horatius: *Moueat Cornicula risum Furtiuis nudata coloribus.* Memini pariter huius apologi in Gracculi historia: vbi elegantissimos, qui sequuntur, versus ex neotericorum poëtarum corypheo etiam citaui, & nunc doctrinæ causa repeto. Inuehitur autem poëta in quendam Strumam, qui scripta sua carpens, ijs tamen sua adornabat; Inquit autem:

Principes q eligendi.

Gracculus Aesopicus.

Rogas, quis is sit in meis scriptis canis,
Quem vocaui Nicticorum, quem voco Aegothelem?
Is Struma quidam est, Gracculusq; Aesopicus,
Turgidus Pauonis aura, gemmeisq; pennis,
Superum, inferumq; saturi odij meta vltima
Qui meum panem vorauit, & latrat farinam.

FABVLOSA.

NOTISSIMA Argi Arctoris filij fabula est, qui πανόπτης à Græcis cognominatus est, quòd totus oculis scateret. Hunc nempè Poëtę à Iunone Iûs Inachi filiæ a Ioue amatore in Iuuencam immutatæ, custodiæ adhibitum fuisse fingunt. nam

Argi fabula.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat
Inde suis vicibus capiebant bina quietem,
Cætera seruabant, atq; in statione manebant,
Constiterat quocunq; loco, spectabat ad Io,

a L. 1. Metamor.

vt [a] Ouidius canit; vnde etiam τηρεὺς Aristophani appellatur, à quærendo, quòd τηρεῖν Græci dicunt. Hic, inquam, dum Io custodiret, a Mercurio Iouis iussu oculis sono fistulæ consopitis interfectus fingitur. Oppianus ex interfecti cadauere terram protulisse vult auem, in qua etiamnum signa centum oculorum, quos habebat Argus, apparent, quasi ante Argi tempora Pauones nondum visi fuissent: alij aiunt eos à Iunone Pauonum pennis impositos, quos Ouidius sequitur, dum canit:

Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaq; lumina somno.
Supprimit extemplo vocem, firmatq; soporem
Languida permulcens medicatâ lumina virgâ.
Nec mora, falcato nutantem vulnerat ense,
Quà collo est confine caput, saxoq; cruentum
Deijcit, & maculat, præruptam sanguine rupem.
Arge iaces: quodq; in tot lumina lumen habebas
Extinctum est, centumq; oculos nox occupat vna.
Excipit hos, volucrisq; suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.

Sol Argiphontes.

b L. 1. Satur. cap. 10.

Ennius in Pauonem.

Mythologici, qui sub fabulæ cortice, veritatis, moralisq; philosophiæ aliquid latere ostendunt, Argum interpretantur sphæram stelliferam innumeris oculis, hoc est, stellis refulgentem: Mercurium verò Solem, qui tunc Argum dicitur occidere, cùm diurno suo lumine stellarum lumen obscurat; vnde Argiphontes teste [b] Macrobio dictus est: Misticè autem Argus est cælum stellarum luce distinctum, quibus inesse quædam species celestium videtur oculorum. Mysticum item sensum procul dubio etiam continet, quod Ennius, quem Horatius patrem poetarum nominat, in principio annalium suorum, in somno se admonitum fuisse animam Homeri secundum Pythagoræ dogma in suum corpus migrasse scribit in eo anateleutico. *Visus Homerus adesse poeta.*

c In Proœmio.

Ad quod [c] Persius quoq; respexit, dum ait:

Nec in bicipiti somniasse Parnasso.

Pythagoræ somnium.

Fingunt namq; Pythagoram somniasse se Pauonem fuisse, deinde ex Pauone animã suam in Euphorbum, ex hoc in Homerum, ex Homero in ipsum, tum demum in Ennium infusam, vt sic accipias Ennium quintum fuisse à Pauone Pythagoræ, in cuius corpore habitauerit anima eius: vnde Persius:

Postquam destitit esse
Mæonides quintus Pauone ex Pythagoræo.

HISTORICA.

Aquilæ in Virginẽ amor.

a L. 13. c. 30.

Virgo à Pauone adamata.

b Lib. 11. de Animal. c. 33.

De Pauone Indico Ioui consecrato miraculum

AQVILAM in Sesto à virgine educatam, eamq; libertate donatam scripsimus illi non solum duplicem beneficij gratiam retulisse, vnam vt aues, alteram vt venatus virgini aggereret, verum etiam post mortem eius diutius superuiuere noluisse, sed se in iam exurendæ rogũ accensum iniecisse ac vna cum illa conflagrasse. Simile omnino apparet, quod de Pauone [a] Athenæus ex Clearcho recenset: *Clearchus, inquit, ait Pauonem in Leucadia virginem sic deperisse, vt mox expirauerit illâ morbo extinctâ.* [b] Aelianus pariter de Indico Pauone insignem, nescio num veram narrat historiam, quæ talis est. Aegyptiorum rex, cùm Indicum Pauonem maximum pulcherrimumq; dono accepisset, noluit cum gregarijs cæteris eum alere, vel cibi gratia vel nutrimenti. Itaq; Ioui vrbis custodi eum consecrauit, dignum hoc Deo munus huiusmodi alitem iudicans. Huius deinde capiendæ desiderio, ventri ac luxui deditus iuuenis quidam locuples, vt splendide epularetur, captus est. Solebat enim ille semper indulgere genio, & varias quærebat dapes, etiam cum periculo, quauis occasione, quouis pretio, lucrum existimans omnia quibus suam delectaret improbitatem, & satiaret ingluuiem. Mercedem igitur huius sacrilegij amplam vni ex ministris Dei largitur, & insuper aliam promittit. Is verò spe vana inductus eum accessit ad locum, vbi morari alitem norat, & capere iuueni adferendam aggressus est. Sed non apparuit Pauo, & loco eius aspis visa est erecta & aduersus ipsum irata. Quare territus retrocessit. Cùm vero gulosus ille vrgeret & instigaret, ad Pauonem venit, qui mox ambabus alis in aerem eleuatus, neq; in sacra aliqua arbore consedit, neq; in alio sublimi & excelso loco, sed in me-

dio

dio quodam inter templum & ipsos, vnde intrepide illos expectans præ se ferre hoc v debatur, se illorum insidijs superiorem ac tutum esse, neq; capi ab eis posse. Itaq; re infecta luxuriosus ille pecuniam expensam repetit: negat ille se redditurum, quod quantum in se esset, nihil non fecisset, rem verò sacram Deo auferre nequiret. Hinc ortam contentionem & clamores multi audiuerunt, & tandem summus quoq; sacerdos superueniens, lites in æde causam sciscitatur: illi se inuicem accusant, & iuuenis ille diues, minis, conuitijs & maledictis affectus discedit, & alterius cuiusdam auis osse deglutito magno cum dolore è vita migrauit. Ministrum verò improbum, vtpotè sacrilegum, ciuitatis princeps puniuit. Auis ab eo tempore neq; viua, neq; mortua visa est, sed cùm annis centum, vt ferunt, vixisset, euanuit. Hæc itaq; Aelianus: quæ, etiamsi fidem aliquatenus illis habere non debeamus, interim quantum Deus immortalis sacrilegos puniat, docere egregiè possunt. *Sacrilegorum pœna.*

DE PAVONE ALBO.

Cap. II.

ALBI Pauones regionibus Septemtrionalibus peculiares fuerunt, vel saltem fuisse credebantur: vbi insuper & aliæ volucres nigerrimæ, vt Corui, Graculi, similesq; aliæ ob immane frigus candidæ reperiuntur: Sunt tamen & in alijs regionibus: Siquidem in insulis, quas Maderas appellant, [a] Aloysius Cadamustus, & [b] Ioannes Laurentius Ananias in parua insula dicta plurimos albos Pauones nasci testantur. Quinimo binos in Gallia [c] Scaliger se vidisse ait, plures Mediolani Gaudentius Merula: & quem ego aliquando ad viuum depinxi, Bononiæ natus erat, & à nullo non visus. [d] Plotinus meo iudicio huiusmodi albos Pauones (loquor de ijs, qui in calidioribus terris nascuntur) ex imaginatione nasci rectè asseruit, licet alioqui Gybertus Longolius hos, cùm primùm ex Noruegia adueherentur, Coloniæ ceu rem raram & insolētem habitos, gentiq; miraculo fuisse, numero deinde per seminium aucto, cùm penitus in frigidiora loca commearent, iamq; matres in ipso vere ouis incubantes niuosa illa montium iuga perpetuò ob oculos viderent, ex ouis iam animatis albos pullos excluderent, vulgatiores factos tradat: id enim in nostris regionibus minimè locum habere uidetur. Quod si uerò & in his albam sobolem procreari uelis, caueas, quibus includuntur, pariunt, incubant, excludunt, susq; deq; & ex omni parte albis uelaminibus obtendes. Artificium hoc Antonius Mizaldus acceptum fert ornithotropho cuiusdam Principis uiri licet etiam à multis, inquit, descriptum fuerit, at nescio, an probatum.

[a] *Cap. de nauigat.*
[b] *In fabrica mūdi tract. 3.*
[c] *Exer. 238*
[d] *L. 3. Aen. 2.*

Sequitur Pauonis albi à me obseruati icon.

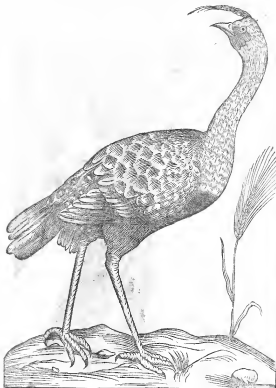
Pauo albus cum tritico ſpica multiplici.

Pauo Iaponensis mas cum locusta.

Pauo Iaponenſis fœmina cum hordeo diſtico.

DE PAVONIBVS IAPONENSIBVS. Cap. III.

Quorum Icones habes duabus præcedentibus paginis.

QVOS modò descripturus sum, marē scilicet ac fæminam, Summo Pontifici ante aliquot annos a Iaponensium Rege ei gratificaturo inter alias aues ad viuum depictas, transmissos, Illustrissimo & Eccellentissimo D. Cæsari Facchinetto Marchioni & Senatori nostræ vrbis amplissimo acceptos refero, cui pariter illi ab Innocentio Nono Pont. Opt. Max. patruo suo donati fuerant. Mas itaq; talis erat: Cum nostrate, vt ex collata vtriusq; descriptione videre est, nullam præterquam in cauda & pedibus, quæ & ipsa admodum exigua & penè nulla est, similitudinem gerebat. Rostrum erat, vt in nostrate cineritium, sed longius & subtilius. Vertex capitis, qui planus erat, & collum superius virescebant, & maculis cæruleis ceu punctis, quæ pariter in medio exiguas lineas albas deorsumq; descendentes habebant, respergebantur. Apex in capite quatuor fermè digitos longus partim viridis, partim cæruleus, figura siliginis spicæ non omnino dissimilis. Oculorum pupilla nigra, iris lutea, hanc ruber circulus ambiebat. Pectus & dorsum veluti ex squamis, sed colore variantibus constabant. Pectoris enim squamæ, si ita vocare licet, ex cæruleo, viridi, & aureo: dorsi ex cæruleo & viridi tantùm tingebantur. Alarum principium eiusdem cum dorso erat coloris, sed squamæ illæ virides haud ita apparebant, cæruleæ verò maiores erant & lucidiores. Pennarum secundi ordinis primæ eiusdem erant cum superioribus coloris; reliquæ in medio virides, vbi lineis nigris transuersalibus notantur: pòst subluteæ similiter nigris lineis notatæ; in extremitatibus deniq; nigræ. Venter, coxæ, & deniq; pedes colore leucophæo & maculis nigris insigniuntur, quarum quæ in ventre sunt, lineas albas habent. Cauda pēnis, quam in nostrate rarioribus, colore magis fusco ad castaneum vergente, calamo candidissimo. Oculi caudæ multò quàm in nostrate maiores, primùm aurei, dein cærulei, postremò virides, vt in nostrate.

Maris descriptio. Rostrum. Caput. Apex. Oculi. Alæ. Cauda.

Fæmina mare quidem minor est, sed capite toto, collo, dorso, pectore & alis simillima. Illud verò in hac admirandum est, suprà vropygium, nempe ad dorsi finem, quid veluti caudam habere, eamq; oculatam, vt in mari: sed oculi, licet quàm in illo sint minores, sunt tamen pro pennarum portione magni. Habebat itidem caudam viridem pennis in ambitu cæruleis, & calamis albis. Postremò in eo etiam à mare differebat, quòd ventrem haberet prorsus nigrum.

Fæminę descriptio.

DE GALLOPAVONE. Cap. IIII.

ORDO. AEQVIVOCA.

HANC eximiam alitem, quamuis ex primo intuitu & moribus & figura corporis è Gallinaceo potiùs, quam Pauonino genere esse appareat, Pauonibus tamen adiunxi, vel hoc solo argumento adductus, quòd communem cum illis caudæ explicationem habens, eam pariter & ipse admiretur, & ab alijs videri gestiat: quare & vulgò Pauo Indicus appellatur. Cùm verò & Gallum Indicum, & feminā eius Gallinam Indicam vocent, operæ pretium est, antequam alia synonyma enucleemus, lectorem prius admonere, alias aues esse quæ eodem nomine gaudent: quales in primis sunt, quarum hisce uerbis Cardanus meminit: *Gallina Indica occidentalis, imo potiùs Vulturis genus (Nam cadauera & res corruptas sequitur) bene olet ob caloris vehementiam & siccitatem temperies.* Alibi etiam ita scribit: *Pauones Indi* (Galopauones) *pulchritudine multum nostro Pauone inferiores sunt, sed caudam suam similiter mirantur in orbem conuersam: at contrà Gallinæ, quas ego vidi, Indicæ, nostris pulchriores sunt: pennisq; Pauonis decorantur: sed cauda ampla carent, quam nec in orbem erigunt. Igitur non à coloribus, sed operationibus ipsis species animalium sunt distinguendæ.* Ab his rursus & a nostro Gallopa-

Gallina Indica, Vulturis genus. Gallinæ Indicæ Pauonis pennis.

uone

[a] In dialogo de Auib.
Gallina Indica cristata.
Attagẽ Syluatici.

none diuersissima etiam est Gallina Indica, quam Philippus Traiectensium Episcopus, ut [a] Gybertus Longolius refert, in delicijs habebat, cristata planè, hoc est, crista speciosa ornata, perq; omnia Gallinæ similis, si colorem, quo Psittaci in morem uirebat, exceptas. Eam, inquit, quanquam uiuam non uiderim, exuuiæ tamen, quæ Batauoduri in arce custodiebantur, indicant Gallinacei generis auem. Ornithologus quærit an hæc auis sit Attagen Syluatici, sed cùm hic Attagenis pennas uario modo coloratas esse scribat, sicut Gallina Indica (fortè Gallopauo) & longolius suam auem omnino uiridem esse dicat, itaq; quis non absurdè diuersas omnino esse iudicet: nisi Syluaticus Attaginem colore uiridi & cælesti aliquando uideri putauerit? Sed hæc alij iudicent: mihi Ornithologi coniectura non prorsus displicet.

SYNONYMA.

Gallopauus.
Pauo gallus.
Gallus Indicus.
Gallus peregrinus.
Gallopauo an ueterib. Rom. notus.

QVEM, de qua institutus est sermo, Ornithologus composito ex Gallo & Pauone nomine perquàm appositè Gallopauum nominauit, quoniam ab utroq; cùm animi, tùm corporis actiones participet: Posset eodem modo non ineptè Pauogallus appellari. Eadem enim etymi ratio est. Recentioribus alijs Gallina Indica, & Gallus Indicus, Petro Gylio Gallus peregrinus dicitur: Italis Gallo & Gallina d'India: Hispanis Pauòn de las Indias: Gallis poulle d'Inde: Germanis Indianisch, aut Calekuttisch, aut Vuelsch hun: hoc est, Indica, aut Calekuttensis, aut Italica Gallina: Anglis a Kok of Inde. Verùm cùm eiusceemodi auis uix ante octaginta ab hinc annos in Europa uisa sit, & ex noua India ad nos delata, haud temere suspicari quispiam possit, nunquid antiquis Romanis & Græcis cognita fuerit. Notum etenim fuisse probare arduum est, & in hoc multi ingenium hactenus exercuerunt. Turnerus & Bellonius uiri undequaq; sanè doctissimi non tantummodo illis notam extitisse credunt, uerùm etiam eorundem Meleagridem esse coniectunt: ad quorum coniecturam Ornithologus quodammodo accedens, nisi easdem aues, congeneres saltem esse arbitratur. Ego uerò diligentissimè ueterum de Meleagride uerba, præsertim exactissimam Clyti peripatetici Aristotelis discipuli descriptionem cum uiuo Gallopauone conferens planè easdem esse subinde ostendere tentabo, prius obiter admonens, Gallinam Africanam & Numidicam, & Afram auem poëtis dictam (ut Horatio:

Gallina Africana.

Non Afra auis, non Attagen Ionicus,

Et Iuuenali:

Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
Nouit Auis noster Tyrunculus.

Et Statio:

Quas udo Numidæ legunt sub Austro)

Numidicæ guttatæ.
[a] L. 3. de Vil la Fausti.
Aues Lybicæ.
[b] L. 8. de re rust. cap. 2.
[c] L. 3. de re rust cap 9.
[d] L. 10. c. 26

eiusdem synonima esse, uti etiam Numidicæ guttatæ [a] Martiali dictæ, & aues Lybicę. Ita quoq; Augustinus Niphus Meleagrides uulgo Tunes appellari tradit, nimirum à Tuneto Africæ urbe: & Eliota Anglus Meleagrides interpretatur Hennes of Genny, necnon quidem alius Hispanicè Gallinam Moriscam. Contra antiquissimus [b] Columella Meleagrides ab Africanis manifestè distinguit, quòd Africanæ siue Numidicæ rutilam galeam & cristam, Meleagris utramq; cæruleam habeat. [c] Varro uerò & [d] Plinius disertissimis uerbis Gallinas Africanas & Meleagrides easdem fecêre. Ille enim Latinè Africanas, Græcè Meleagrides dici scribit: hic, *Meleagrides,* inquit, *pugnat in Bœotia: Africa hoc Gallinarum genus &c.* Cum itaq; carnosam illam cristam in Gallopauone uarij coloris esse obseruamus, adeo ut modo albicans sit, aut cinerea, modò subcærulea, modò adueniente sanguine, cùm nempe uelut ira percitus caudam in rotæ modum expandit, rutula aut rubra euadat, fieri potest, ut Columella eiusceemodi carunculæ colorem non benè distinguens, diuersas aues crediderit, seu potius, quòd magis uerisimile est, pro Aphricanis (est enim Columella Varrone recentior) Gallinas illas Chineas, pro Meleagride Gallopauonem intellexerit: quo modo, doctissimus [e] Bellonius quoq; distinxisse uidetur. Sed uideamus tandem, num notæ omnes, quas Meleagridi suæ seu Gallinæ Aphricanæ antiqui tribuunt, nostro Gallopauoni exactè conueniunt. Clytus Milesius referente [f] Athenęo, circa templum Virginis, inquit, in Oleio Meleagrides aues sunt. Locus vbi aluntur, palustris est. Pullos suos nullo amoris affectu hæc ales prosequitur, & teneros adhuc negligit, quare a sacerdotibus earum curam geri oportet. Magnitudo ei Gallinæ generosæ. Caput pro corporis magnitudine par

Gallinæ Chineæ.
[e] Lib. 5. de Auib. cap. 8 & 9.
[f] L. 14. c. 26.
Meleagridis descrip.
Magnitudo
Caput.

uum

uum & glabrum (ψιλὸν) in quo apex (crista, λόφος) carneus, durus & rotundus spectatur, claui vel paxilli instar eminens, corpus ligneum. Habet longam carnem apud maxillas pro barba, quæ incipit à corpore; eamq; Gallinis magis rubicundam. At eam non habet, quæ ad Gallinarum rostrum nascitur, quam nonnulli barbam appellant: quare hac in re mutilum est animal. Rostrum habet Gallinâ & maius & acutius, Collum est nigrum, Gallinis crassius & breuius. Corpus totum variegatum, atq; cùm totus color sit niger, maculæ sunt albæ, quibus frequentibus, lentibusq; maioribus distinguitur. Sunt autem hi circuli in nigris orbibus totius coloris: atq; orbes idcirco, cùm niger color à multo candidiore habeatur, ipseq; niger rursus multò habeat candidiorem, varietatem iucundam efficiunt. Color verò alarum albo colore, eoq; serratis quibusdam figuris distinguitur, qui vicissim variatur. Crura carent calcaribus, similiaq; sunt Gallinis. Fœminæ maribus sunt simillimæ: quare genus Meleagridum non facilè discernitur. Hæc sunt, quæ scripsit philosophus de Meleagridibus interprete Nicolao de Comitibus Veneto: quę profectò, nisi omnia, pleraq; saltem, si diligenter examinentur, nostro Gallopauoni competunt. Etenim nutritioni pullorum suorum à principio, vt aliquoties ruri obseruaui, negligenter admodum incumbit, adeo vt præ nimia incuria eos pedibus suis calcans occidat. Magnitudo quadrat, si pro generosis Gallinis, maximas intelligamus, quales sunt, quas vulgus Patauinas vocat, sed Gallinarum nomine Gallos potiùs intelligi voluerim. Nam Gallus in hoc auium genere, maior est. Caput pro corporis portione exiguum, glabrumque, & velut tumulos carneos, vel si mauis vocare carneas cristas, λοφιὰς scilicet σαρκίνους obtinet. Sed hîc obiter lectorem admonitum velim Iacobum Dalechampium admodum oscitanter pro κεφαλὴν πίειραν, caput magnum vertisse, quamuis tamen reuera ita euadat, cùm velut iratus caudam in rotam versat. Tunc enim vnà cum collo intumescit. Quod verò Clytus addat καὶ τὸ σῶμα ξυλοειδὲς, hoc est, & corpus ligneum, Hermolaus Barbarus, eumq; secutus Ornithologus pro σῶμα, χρῶμα legendum esse conijciunt, vt scilicet capitis color ligneus sit. Nam, inquiunt, de totius corporis colore postea agit. Ligneum autem colorem Barbarus subflauum exponit. Alij verò, qui σῶμα legunt ξυλοειδὲς, transferunt corporis lignosa duritia. Quod si ξυλοειδὲς pro colore accipiamus, nondum colorem explicamus: nam quamuis Barbarus subflauum conijcit, hic tamen color in Meleagride meo iudicio locum non habet. Quapropter communis lectio τὸ σῶμα ξυλοειδὲς mihi magis placet, & de duritia capitis intelligi debere existimo: & fortassis Clytus sponte colorem capitis tacuit, satis se fecisse credens, si carneos illos tumulos indicasset: siquidem hos cum nulla alia, quod sciam, aue habet communes. Adde quòd colorem eorum pluries variet, adeo vt difficulter exprimi queat. Sunt deniq; qui pro eisdem dictionibus rostrum ligneum verterunt, sed hi, etsi rostrum quidem tale sit, quod toto capiti debebant ascribere, ad rostrum priuatim deduxere. Caput autem huic aui durissimum esse facilè crediderim, ideoq; a sagacissima rerum parente Natura illi largitum esse, ne cùm sibi inuicem, vt fieri quotidiè videmus, grana eripiunt, robustiores debilioribus cranium, quod glabrum est, pertundant. Solent autem id continuè petere, vel ne ab ambientis frigiditate, quam non mediocriter perhorrescunt, natiuus cerebri calor detrimentum accipiat. Deniq; & hoc certò noui caput collo adeo tenaciter adhærescere, vt nisi cum summo labore, cùm occiduntur, ab eo auelli queat. Sed huiusmodi meam coniecturam saniori semper doctiorum iudicio subijcio. Gybertus Longolius eiusmodi, quem dixi, colorem ligneum ad vniuersum auis corpus extendit, cuius viri sententiam, cùm uix è quinquaginta, duas eodem colore præditas reperire sit, amplecti non possum: sed prosequamur. Ad malas Gallopauonis nostri caruncula longa ueluti barba propendet, sicoti de Meleagride Clytus scribit, quamuis pro ἀπὸ τοῦ στόματος, id est, ab ore, ἀπὸ τοῦ σώματος, id est, a corpore in perperam impressis Græcis Athenæi libris legatur, quemadmodum diligentissimus Ornithologus etiam animaduertit: sed quod huiusmodi carunculam rubicundiorem esse dicat, quàm in Gallina, id fortè dicendum & intelligendum est, cum uelut irascitur auis: nam eo potissimùm tempore non sanguineo dumtaxat colore tingitur, & intumescit, sed collum etiam anterius, quod aliàs liuidum & obscurum est. Ad hæc τράχηλον (hoc est, ceruicem) nigrum, crassiorem & breuiorem pro corporis portione, quàm Gallina, obtinet. Palea etiam caret, ut Meleagris. Rostri qualitas ex æquo respondet, necnon & corporis uarietas: siquidem quamuis plerumq; nigri dentur Gallopauones, semper tamen frequentibus maculis albis resperguntur. Nostro æuo cuiusuis propè coloris reperiuntur; at non absq; eisdem maculis. Meleagridum alas maculis etiam albis specie serrata digestis distingui ait Clytus, id pariter, si de maioribus pennis maximè intelligamus, in Gallopauone locum habet. Crura deniq; calcaribus carent,

Barba in Gallinis qd
Rostrum.
Collum.
Color.
Crura.
Gallopauonis natura.
Caput.
Dalechãpij error.
Clytus explicatus.
Ligneus color qui.
Caput Gallopaui durum est.
Ceruix.
Rostrum.
Alæ.
Crura.

D rent,

[a] L. 2. de re rust. c. 9. — *Meleagris an omnib. eadem.* — *[b] L. 8. de re rust. c. 2.* — *Palea quid* — *Clyti Meleagris an cũ Varronis & Plinij Meleagride eadem.*

rent, & fæminæ maribus ſæpè adeo ſimiles ſunt, ut peritos etiam emptores decipiant. Ex quibus omnibus penitus affirmare auſim Clyti Meleagridem noſtrum Gallopauonem eſſe. Quæ cùm ita ſint, uidendum modò eſt, an Meleagris ueteribus omnibus eandem auem ſignificet. Inter Varronem enim & [b] Columellam apertiſſimam contradictionem eſſe paulò antè oſtendi, illum nempe Gallinas Africanas Græcis Meleagrides appellari ſcribere: huncuerò Meleagrides Gallinis Africanis ſimiles quidem dicere, ſed ita diſtinguere: quòd illæ criſtam & galeam cæruleam, hæ rutilam habeant. Ornithologus in uerbis Columellæ mendum eſſe arbitratur, & pro galea palea legendum. Paleam autem uocamus, quæ ceu barba quædam à Gallinarum roſtro dependet. Verùm cùm Clytus, vt ipſemet fatetur Ornithologus, barba ſeu paleis Meleagrides carere clariſſimis verbis ſcripſerit, eius itaq; coniectura nihil, aut parum ad rem facere uideri poteſt. Ego quid de Gallinis Africanis Columellæ ſentiam, ſuprà aperui. Num modo Clyti Meleagris cum Varronis & Plinij notis conueniat, modò dicendum eſt. Manifeſtè enim præcipuam notam, carnoſam nimirum criſtam vterq; omiſit, quod ſanè mirum eſt: at fortaſſis quiſpiam eiuſmodi aues neutri viſas eſſe ſuſpicetur, eoq; magis cùm ipſemet Varro *magna vanire propter penuriam* ſcribat: quod pariter Plinius his uerbis confirmat: *quæ nouiſſima ſunt peregrinarum auium in menſas receptæ*. Nihilominus paucæ illæ, quas vterq; aſcribit, notæ Meleagridi Clyti, & noſtro Gallopauoni egregiè reſpondent. *Gallinæ Africanæ*, inquit Varro, *ſunt magnæ, variæ, gibberæ*, (hoc eſt, vt Beroaldus exponit gibboſæ) *quas Meleagridas appellant Græci. Hæ nouiſſimæ in triclinium ganearium introierunt è culina propter faſtidium hominum*. Hæc ille, quæ ferè Plinius ad vnguẽ mutuatus videtur, cùm ait: *Simili modo* (vt Memnonides circa Memnonis ſepulchrum) *pugnant Meleagrides. Africæ hoc Gallinarum genus, gibberum* (aliàs gilberium, Volaterranus gilbarum legit) *varijs ſparſum plumis, quæ nouiſſima &c.* Quod verò gibberas eſſe dicant, id meo iudicio ita intelligendum eſt, non quòd omnino gibboſæ ſint, ſed quia quodammodo tales propter colli breuitatem appareant, quam Clytus quoq; ſuæ Meleagridi tribuit. Reliqua extra omnem controuerſiam ad vnguem reſpondent: adhæc [i] Ariſtoteles Meleagridum oua punctis ſcribit diſtingui: his quoq; noſtræ Gallopauæ oua maculata ſunt. Atq; hiſce hactenus ſatis dilucide Meleagrides Clyti & Varronis noſtros Gallopauones eſſe probaſſe videor: Quos verò [k] Aelianus alibi Gallinaceos maximos Indicos, vt in Petri Gyllij uerſione habemus, appellat, hi quoq; non aliæ aues fuerint, quàm Gallopauones, vel ſaltem illis congeneres, quemadmodum & Ornithologus iudicat: ſed verba Gyllij aſcribamus: *In India*, inquit, *Gallinacei Maximi naſcuntur, non rubram habent criſtam vt noſtri, ſed in variam & floridam, quemadmodum coronam ex floribus contextam. Pennas poſteriores* (*caudæ ſcilicet* πτερὰ τὰ πυγαῖα) *non inflexas habent, neq; in orbem reuolutas, ſed latas, quas cùm erigunt, vt Pauones, trahunt, eorum pennæ ſmaragdi colorem gerunt.* Hæc ille, quorum ſanè pleraq; in Gallopauone conſpicimus. Et quantumuis criſtam non vt in noſtris rubram, ſed variam ad inſtar coronæ è varijs floribus contextæ eſſe tradat, nos contrà in Gallopauone criſtam carneam nominauerimus, haud interim negauimus multoties colorem illum uariare, imo verò modò ad album, modò ad cæruleum, modò ad liuidum & ſubfuſcum, modo ad purpureum & rutilum, rubicundumq; ſæpius accedere obſeruauimus.

Varro & Plinius explicati. — *Meleagris cur gibbera dicta.* — *[i] L. 6. Hiſt. c. 2.* — *[k] L. 16. Hiſt. de Anim. c. 2.* — *Gallinacei maximi Indici.*

Vrogallos nõ eſſe Gallopauones. — *Kurhẽ Germanis quæ auis.* — *Facies contaminata quid Varroni.*

Adhæc Gallopauo, quem nunc manibus contracto, ſmaragdi colore quidem non eſt, at egregiè, & cum ſummo ſplendore eum emittit. Quibus ita ſe habentibus nonnullos recentiores, qui Gallos Vros (Orhanen Germanis vulgo dictos) Meleagrides eſſe crediderunt, iure merito indoctos Gybertus Longolius vocat, ſed quam benè & ipſe quaſdam aues, quas eiſdem populis Kurhenn, neſcio qua nominis origine dici ait, nidos locis vliginoſis in nemoribus ſtruentes, plumis varijs mirificè fulgentes, vt eminus videnti Phaſiani videantur, criſta purpurea, & cauda minimè longa, & corpore quàm Phaſianus eſt, preſſiore, Gallinas Africanas eſſe credat, prorſus non intelligo. Etſi enim Varro alibi dicat Gallinas Africanas, ruſticis aſpectu ſimiles eſſe: facie tamen incontaminata ruſticas ab Africanis manifeſtè diſtinguit, quaſi Africanæ faciem habeant contaminatam, hoc eſt, vt ego conijcio, varios colores admittentem: quæ ſi vera eſt coniectura, nihil amplius dubitandum eſt, quin Gallina Africana noſter Gallopauo fuerit. Huius ſententiæ etiam Iulius Cæſar Scaliger fuiſſe videtur; cùm ait:

Pauuſq;, Pauoq; æmulus minus pictus
Viſendus orbe nuper è peregrino
Meleagris is putatus e Clyti libris

Gallinam autem Africanam nonnulli Perdicem terræ nouæ vocant, ut in ſcedulis meis annotatum reperi.

GALLO.

Gallopauo mas cum oryza.

Gallina Indica cum ouem eius, & Melampyro luteo perpuſillo.

FORMA. DESCRIPTIO.

GALLOPAVO cùm apud nullas non Europæ gentes iam passim ita obuius sit factus, & exactè satis a Petro Gyllio sub peregrini Galli nomine descriptus, itaq; allata ab illo descriptione acquiescemus: si quid tamen notatu dignum omiserit, id maioris dilucidationis gratia de nostro addemus. Ille autem ita fermè scribit. Is quem ex nouo orbe delatum vidi, eadem est, qua Pauo, proceritate, quod ipsum simul cum capite à plumis omnino nu- [Collum.] dum est: tantùm purpurascente pelle obducitur; & tam valdè crassum est, vt pellem, quę [Caput.] antea laxa & vacua spectabatur, cum vocem mittit, sic contendat & inflet ut ad brachij crassitudinem accedat. Eius capitis vertex colore partim albo, partim cæruleo, partim purpureo distinctus crista caret; quædam rubra appendicula carnea ex eius summo rostro per superiorem rostri accliuitatem, tantoperè eminet, vt digiti longitudine inferius dependeat, quàm rostrum ipsum, quod quidem ea superintegitur, vt hoc nisi è transuerso videri nequeat. Hanc quidem appendiculam cum pastum capit, contrahit, vt quæ antea digito longior, quàm rostrum propendebat, modò contracta ad rostri longitudinem non accedat. Huius plumæ tunc Accipitris speciem similitudinemq; gerunt, tum extremæ albæ visuntur. [Color.] Cruribus est procerissimis, eiusdemq; vngues similiter vt nostratium aduncitatem habent & distinctionem. [Crura.] Illius, quem vidi, corpus & rotundum erat, & Pauonis excelsitatem superabat. Oculorum ambitus cæruleo & purpureo colore efflorescebat, & perinde [Oculi.] vt Accipitres acri atque acuto uidendi sensu uigebat. Cùm quispiam ad Gallinam appropinquat, totis inhorrescit plumis, & gradu superbo exterrere accedentes conatur. Gallina illius alba erat, & Pauonem, cùm is plumas caudæ amisit, referebat. Hæc itaq; Gyllius, in quibus binæ eæq; non parui momenti notæ desiderantur: crura scilicet calcaribus carere, & [Crura.] marem à fæmina, cùm iam ad maturam ætatem peruenerint, setacea barba ante gulam distingui, carunculamq; illam in fæmina admodum exiguam esse. Quod uerò pennas Accipitrinis similes esse dicit, id propter multiplices maculas intelligendum est. Adde denique rationem, cur caruncula illa capitis pro arbitrio suo mutet. Cardanus tradit, & ratio ipsa etiam docet una cum sanguine extendi, quanquam & uiderim simul pallentem & extendentem: [Scroti cutis.] colligi uerò & contrahi, quoniam tenuis est, & laxa: quomodo & scroti cutis quandoq; tota contracta uidetur, quandoq; uerò multum extensa.

LOCVS.

GALLOPAVONES loca calidiora amant, & in frigidioribus Europæ plagis ægrè admodum degunt. Pascuntur una cum Gallinis, sed longius à domo per agros diuagantur. Quod ad regiones spectat, quas habitasse à ueteribus celebrantur, in primis Mnesias referente [a] Plinio Africæ locum in [a L. 37. c. 2.] Crati amne in Oceanum efluente à lacu Meleagrides & Penelopas uiuere scribit, quod profectò omnino non percipio, nisi fortè Meleagrides Mnesię ab alijs diuersę fuerint. Antea enim [b] Plinius disertissimis uerbis *Numidicas Gallinas celebrari in parte Africæ Numidia, nunc etiam in Italia* dixerat. [b L. 10. c. 26] Numidicas autem Gallinas cum Africanis & Meleagridibus easdem esse antè ex Varrone & eodem Plinio probauimus. Penelopas verò aquas colere pulchre noui. Contra [c] Athenæus Aetolos primos Meleagrides habuisse testatur. [c L. 14.] Aetolia autem in Achaia est, Achaia in Peleponneso, Peleponnesus peninsula Græciæ. [d] Diodorus Siculus cum Plinio consentire videtur, vltimam Syriæ partem Meleagrides ferre scribens: [d L. 3. Ant. cap. 12.] item [e] Strabo circa Arabiam degere inquiens, qui pariter alicubi in fronte portus magni sic dicti tres insulas esse refert, quarum vna Meleagrides multas habeat. [e L. 16. Geo.] Clytus verò Mylesius circa templum Virginis in Olero, inquit, Meleagrides sunt: codex Græcus habet αἰϛῷ: Gyllius vertit ad templum æreum: Voloterranus ex Aeliano in Lero Insula. Est autem Leros insula in mari Icario, vel, vt [f] Plinius habet, maris Aegei in ora Cariæ. [f L. 4. c. 12.] Ornithologus in Olero legit, quæ, inquit, vrbs Cretæ in alto loco sita (supra Hierapytnam [g] Ortelius) à qua Minerua (quam & Virginem vocant per excellentiam) Oleria dicta & festum eius Olerium apud Stephanum. [g In thes. Geog.] Conijcit autem has aues Mineruæ sacras fuisse, cùm Athenis etiam in Acropoli olim educari solitę fuerint. Hæc Ornithologus,

fed Acropolis Libię vrbs eft, item Aetholiæ apud Stephanum, & apud Aetholos Meleagrides nafci ex Athenæo dedimus.

INCVBATIO. EDVCATIO.

OLVMELLA & Varro eandem ferè Numidicarum Gallinarum educationem efle volunt, quæ Pauonum, quas cum Gallopauonibus cùm eafdem effe probauerimus, lectorem modò ad peculiare caput de educatione Pauonum remittimus. Sed quamuis non contemnendus ex Gallopauonum nutritione altoribus fructus & emolumentū cedat, fumptus tamen in educando alendoq; & curæ plurimum requiritur. Incubant verno tempore diebus tricenis, quod cum Pauonibus commune habent, fed hîc mas non incubat. Mirum quod [a] Ioannes Bapt: Porta refert, nempe Pauones cum his auibus coire, & pulcherrimos ita pullos procreare: Cùm fimul, inquit, domi cicuratæ effent Gallopauo fæmina, & Pauo mafculus, nata funt oua fœcunda, ex quibus pulli omnium pulcherrimi exclufi funt, pennas habentes nitidiffimo colore fulgentes, qui cum Pauonibus denuò fe commiferent, totus ferè Pauoninus fuit partus.

Incubatus. — *[a] L. 2. Mag natur. c. 14.* — *Pauones cù Gallopauis coeunt.*

V O X.

[a] ELIANVS Meleagrides, vt & Attagenes fcribit fuum ipfas nomen voce fua imitari: quod, vt ingenue fatear, non intelligo. Pollux verò verbum Κακκάζειν ad Meleagridum vocem etiam extendit: quæ fanè vox Gallopauoni quodammodo etiam conuenit. Eandem Hefychius Atticos ait de Gallinaceorum voce circa partum vfurpare. At Gallopauo vocem quandam ædit crocitationi Gallinaceæ Pauoninæq; non diffimilem, cum fragore nempe per collum longè latèq; vagantem, quafi inftar liquoris in dolium infufi obftrepentem.

[a] L. 4. de Animal. c. 42. — *Κακκάζειν.*

D E N O M I N A T A.

ΕΛΕΑΓΡΙΑ & μελέαγρα quædam radices dicuntur tefte Suida, qui hæc innominati autoris verba citat: Ῥίζαις αὐτῆς μελεαγρίων καὶ κασσίαις καλάμων ἐδείξατο. Periti herbæ alicuius fyluestris radices effe exiftimant, eafq; adeo dulces, vt mel fyluestre dici meruerint, quales videntur illæ, quas vulgò dulcichinos vocamus, qui in amœniffimo Veronenfium agro non procul ab vrbe fpontè oriuntur, Trafi ibi vocatæ, & Trafi dolci, & dolzolini. Pena appellat efculentos cyperos, quòd hęc planta prorfus fit è cyperi genere, fiue radices, fiue reliquam plantam fpectes, nec differre videtur, nifi radicum fapore, qui gratus vefcendo eft, fapore caftaneæ, nec minus vtilis. Sunt autem bulbofæ, vt fcribit [b] Matthiolus, fabarum magnitudine, oblongæ, & cùm exiccantur, rugofæ. Sunt qui putant ftirpem iftam effe Theophrafti Cyperum efculentum, cùm cæterorum radices fint amaræ & minimè edules.

Mel fyluestre. — *Dulcichini Veronenfiū Trafi.* — *Cyperus efculentus.* — *[b] In comment. c. 138. lib. 2. Diosc.*

Botanici recentiores plantam quandam flore fpeciofiffimam, bulbofam, è Tuleparum genere defcribunt, quam Lobelius Lilionarciffum purpureum variegatum vocat: alij fritillariam: Dodonæus rectiùs Meleagridem dici poffe arbitratur, quòd Meleagridis auis plumas non coloris quidem fpecie, at varietate, fitu, magnitudineq; macularum referat. Hæc planta a Narciffis differt, Tulipæ fimilior, fed minor. Flos pulcherrimus deorfum vergens è fenis filiolis componitur, violaceo colore purpurafcens, quem dilutè admodum purpureæ ac quafi albicantes, ordine concinno digeftę, ac intertextæ maculę elegantiffima varietate commendant, & foris quidem. Interiore parte nigricantibus fparfim difpofitis lituris, circa bafim maioribus ac frequentioribus exornantur. Stamina hinc quoq; fex, & medius piftillus, colore fublutea. Caulis tenuis, circa quem quina oblonga, angufta foliola, croci, è uirore candicantia. Radix bulbofa, rotunda & candida eft: femen albidum, compreffum, filiquis hæmerocallidis minoribus. Hęc omnia [c] Iacobus Dalechampius: fed hic flos Gallinis Chineis, non Gallopauo ibus aut Meleagridibus ut perperam putabat Dodonæus, nomen inde detorquens, fimilis eft, licet colore diuerfus.

Lilionarciffus purpureus variegatus, — *Fritillaria.* — *Meleagris herba.* — *[c] L. 15. Hift. plant. c. 7.*

VSVS

VSVS IN SACRIS Ethnicorum.

Isidis Tithoreæ nundinæ.

[a] In Phocicis.

ISIDI Tithoreæ binæ quotannis nundinæ celebrabantur referente [a] Pausania, vêre nempe, & autumno. Tertio verò ante vtrasq; die, quibus eius penetralia introire fas erat, incolæ Tithoreenses se arcano quodam ritu lustrabant, & eorum, quæ porrecta fuerant superioribus nundinis, extorum reliquias in eundem locum semper deportatas defodiebant: atq; iste eis solennis diei ritus erat. Postero verò die institores tabernas sibi ex arundine & alia fortuita quauis materia erigebant. Tertio postremùm die, qui ad eas nundinas venerant, mancipia & quoduis genus pecudum, vestem etiam, argentum & aurum vendebant, Pomeridianis verò horis ad sacra animum adijciebant, lautioresq;, hoc est, ditiores, boues & capras, quorum tenuior res familiaris esset, Anseres & Meleagrides aues Deæ immolabant.

EMBLEMA:

[a] L. 2. Embl. 17.

[a] NICOLAI Reusneri de Meleagride emblema cum lemmate HEV CADIT IN QVENQVAM TANTVM SCELVS.

Dum cineres Meleagre tuos ad busta sorores
Collachrymant: syrtas mox abeunt in aues.
Fratris adhuc nomen retinent, planguntq; gemuntq;
Matris & accusant voce querente nefas.
Mens vbi materna est, vbi sunt pia vota parentum?
Vitam cui dederas est scelus eripere.

VSVS IN CIBIS.

[a] L. 3. de re rust. c. 9.

[b] L. 10. c. 26

[c] In Xenijs

CARO Gallopauonum nostrorum in cibo lautissima est, & principum epulis digna, multum, si probè conquocatur, & constans alimentum præbens. Eodem modo Gallinæ Numidicæ veteribus in summo honoris culmine habitæ sunt: vnde Plinius eorum alibi gulam carpit, qui victu simplici & præsentibus non contenti, aues vltra Phasidem amnem & è Numidia peterent. Hæ, inquit, [a] Varro de Meleagridibus loquens, *nouissimæ in triclinium ganearium introierunt e culina propter fastidium hominum*. Idem [b] Plinius repetit: *Quæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ propter ingratum virus. Verum Meleagri tumulus nobiles eas fecit.* Sed quod Varro *propter hominum fastidium*, Plinius *propter ingratum virus* nouissimas inter peregrinas aues in cibis receptas dicant, id sanè in Gallopauone locum non habet: Idem enim propè sapor cum Pauonis nostratis carne est, atq; alimenti facultas eadem, neq; minor ad concoquendum contumacia, nisi maceratorum prius ratione aliqua carnis durities corrigatur: quod ferè vitium paulò maioribus auibus commune est, nisi multis, vt hic etiam vsu venit nouitas & raritas gratiam adderet: atq; hinc [c] Martialis Capis & Gallinis hoc auium genus prætulit hoc disticho:

Si Lybicæ nobis volucres & Phasides essent,
Acciperes: at nunc accipe cortis aues.

[d] Sat. 11.

[d] Iuuenalis quoq;, vbi eos insectatur, qui cænas lautiores parant, quàm modus facultatum suarum ferre possit, Gallinas Afras inter pretiosiores delicatioresq; cibos enumerans canit:

Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
Nouit auis noster Tyrunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ frustis imbutus ofellæ.

[e] In Distich.

Et Petronius Arbiter, *tuo*, inquit, *palato clausus Pauo nascitur, Gallina tibi Numidica*. Quapropter deniq; [e] Martialis miratus Hannibalem Afrum nunquam eiusmodi aues edisse, ita canit:

Ansere

Anſere Romano quamuis ſatur Hannibal eſſet,
Ipſe ſuas nunquam Barbarus edit aues.

Vt teneſior fiat. Vt itaq; carnem hanc, quæ difficulter, vt dixi, venticulo obtemperat, licet palato hominum per ſe grata, teneriorem & per conſequens eius eſum ſalubriorem reddamus, tempeſtiuius auem iugulabimus, & ad pedes, vt in Pauone communi recitauimus, pendentibus pondera adijciemus, aut tale aliquid aliud excogitabimus, vt ſi è ficu pependerint, vel perſtringantur diutius, fricenturuè & vapulent: nam & hæc factura ad diſcutiendam carnis duritiem, & diſſipandam fibrarum tenacitatem plurimum facit. [f] Apitius pullum Numidicum ſic præparat: *Pullum*, inquit, *curato, elixato, lauato, laſere & pipere aſperſum condito atq; aſſato. Teres piper, cuminum, coriandri ſemen, laſeris radicem, rutam, caryotam, & nucleos ſuffundes, piper aſperges & inferes.* Gallopauo cùm elixus, tùm, verò maximè aſſus noſtro guo editur.

[f] L. 6. cap. 6. Pulli Numidici præparatio.

FABVLOSA.

Meleagri fabula. MELEAGRI, quem Oenei Calidoniæ regis filium fuiſſe, perhibent, hiſtoria legitur apud Euſtathium & alios Grammaticos. Huic fingunt, cùm pro regione frugum primitias Dijs offerret, & Dianæ non meminiſſet, iratam Deam immiſiſſe aprum, qui & terram eius deuaſtaret, & multos homines interficeret: Meleagrum verò & Theſtij filios, virtute quoſcunq; præſtantiſſimos è Græcia conduxiſſe, qui aprum interimerent. Qui cùm conuenitſent, ac ferociſſimam illam beſtiam occidiſſent, tunc Meleagrum carnes eius diſtribuiſſe, caput verò, & pellem ſibi ſoli reſeruaſſe: Deam ira ob cædem ſacri apri aucta loco pœnæ rixam inter omnes excitaſſe, vt Theſtij filij & reliqui Curetes pellem peterent, præmij dimidium ad ſe pertinere dicendo, ſed Meleagrum vi eis eam eripuiſſe, Theſtijq; liberos occidiſſe: vnde cùm inter Curetes & Calydonios bellum eſſet exortum, Meleagrum ad id non exijſſe, iratum nempe ob diras, quibus ipſum mater propter fratrum necem deuouerat. Cum itaq; Curetes iam vrbem eſſent inuaſuri, vxorem Cleopatram ei perſuaſiſſe, vt Calydonios tueretur. Egreſſum ergò aduerſus Curetes Meleagrum, cremata à matre ſua face, quam illi Parcæ dederant, dicentes tamdiu victurum, quàm diu fax illa duraret, in prælio occubuiſſe, maximumq; eius necem Calydonijs luctum attuliſſe: Sorores ad ſepulcrum eius continuè eum deplorauiſſe, donec Diana eas virga tactas in aues mutaſſet, & in Lerum Inſulam detuliſſet, impoſito Meleagridum nomine; eaſq; etiamnum certo anni tempore Meleagrum lugere: Duas ſorores, Gorgonem & Deianiram beneficio Bacchi, non transfiguraſſe. Hanc omnem narrationem ex Nicandro [a] Antoninus Liberalis. Eandem fabulam leges apud [b] Ouidium, qui primum Atalantam Schænei filiam aprum ſauciaſſe & formam & pulchritudinem eius miratum Meleagrum apri interfecti exuuias conceſſiſſe fabulatur; reliqua verò cum ſuperioribus ferè conueniunt:

Dianæ ira ob interfectum ſacrũ aprum.

Meleagri mors.

Meleagri ſorores in aues.

[a] L. 3 de mutationibus.

[b] L. 8. Metamor.

Quas poſtquam Oeneia tandem Latonia clade
Exſatiata domus, præter Gorgenq; nurumq;
Nobilis Alcmenæ: natis in corpore pennis
Alleuat, & longas per brachia porrigit alas,
Corneaq; ora facit, verſaſq; per aera mittit.

Lachrymæ in ſuccinũ. Fingebant autem etiam lachrymas eiuſmodi auium in ſuccinum conuerti, de quo [c] Plinius loquens *Alios*, inquit, *putare in Numidia gigni. Super omnes eſt Sophocles Tragicus poeta, quod equidẽ miror, tanta grauitate cothurni, & præterea vitæ fama, aliàs principe loco genitus Athenis, rebus geſtis, exercitu ducto. Hic vltra Indiã fieri dixit è lachrymis Meleagridum defleutiũ auiũ Meleagrum. Quod & credidiſſe eũ, vel ſperaſſe alijs perſuaderi poſſe, quis nõ miretur? quamue pueritiam tam imperitam poſſe reperiri, quæ auium ploratus annuos credat, lachrymaſue tam grandes, aueſq; è Græcia, vbi Meleager perijt, ploratum iſſe ad Indos? Quid ergo? non multa æquè fabuloſa produnt poetæ? Sed hoc ea in re, quæ quotidiè inuehatur, atq; abundet, & hoc mendacium coarguat, ſerio quemquam dixiſſe, ſumma hominum contemptio eſt, & intoleranda mendaciorum impunitas.*

[c] L. 37. c. 2.

[d] Natalis Comes ignarus, vt apparet, alias eſſe Penelopes aues, alias Meleagrides, de Penelope Icarij & Peribeæ Naidis filia, Vlyſſis vxore, quæ prius Arnæa vocabatur, hiſtoriam hanc, neſcio ex quo auctore recitat. Fama eſt Icarium, inquit, quo tempore geſtaret in vtero Peribœa, iuiſſe ad oraculum propter quædam viſa ſibi in ſomnijs, vt ſciſcitaretur, quid vxor eſſet paritura, & reſponſum retuliſſe huiuſmodi.

[d] L. 8. Mytholog. c. 24.

De Penelope hiſtoria. Icarij ſomnium.

Αἶχος ἔχει Περίβοια, κλεοςτ' ἐν γαςρὶ γυναικῶν.

Fœmineum

Fœmineum Peribæa decus, Peribæa pudorem
Fert vtero.

Illud cùm audiuisset Icarius, neq; rectè Dei dictum percepisset, ratus aliquam insignem infamiam in suam familiam ex illa, quæ nasceretur, redundaturam, continuò natam Arnæam in quadam pelui expositam in mare deiecit, fortunæq; ipsius puellæ totum negotium commisit. Hanc puellam Arnæam uocârunt, quòd eam nollent educare, cùm ἀρνεῖσθαι refutare & abnuere significet. Cæterùm peluis, vbi diutius miram quandam maris & ventorum tranquillitatem nacta fuisset, neq; recessisset ab eo loco, vbi primùm deposita fuerat, nisi quantum naturalis marinarum aquarum refluxus illam sensim detulisset, dicuntur aues quædam ad eius vagitum aduolasse, quas Meleagridas vocant. Has aues arculam ad littus appulisse memorant, cùm parum distaret a littore, ac infantem per nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis eius loci deprehensum, ac Icario narratum, ita misericordia puellæ eius animum commouit, adhortante & impellente præcipuè Peribœa, vt ad mare ipse profectus inuentam peluim cum auibus nutricibus domum detulerit. Illę igitur aues cùm Penelopes per illud tempus Græcis dicerentur, nam Penelope est Gallinarum genus, quas nunc Indicas vocant, mox deposito priore Arnæę nomine filiam Penelopen vocauit. &c. Hæc itaq; ille: at mihi Penelope Anatum genus est, Gallinarum minimè. Quomodo enim Gallinæ arculam è mari ad littora perducant, natare non tantùm ignaræ, sed ad id præstandum etiam omnino ineptæ?

Icarius Arnæam filiã fortunę maris commisit.

Aues Arnæam pelui ĩpositã è mari ad littora perducunt.

Penelope q̃ auis.

DE PHASIANO.
Cap. V.

SI à pennarum pulchritudine & carnis pręstantia institutum nobis ordinem metiamur, equidem non minor, aut fortassis etiam maior colorum varietas ac elegantia in pennis Phasiani; nec minor etiam caudę ornamentum in hoc, quàm in Pauonibus conspicitur: vnde sapiẽtissimus olim Solon ab opulentissimo & in regali solio diademate, purpura, auroq; superbiente Crœso interrogatus, nunquid vnquam speciosius quicquam spectasset, fertur respondisse, Phasianos & Pauones uenustiores sibi uideri, quoniam naturali ornamento decorati, non ascititio fuco spectabiles essent. Cùm uerò eximiam cùm totius corporis, tùm maximè caudę speciem ac formam hominibus ostentare, & tanquam in rotę modum uersare ac circumagere ignorẽt, quinimo turpissimo animi uitio nempe stoliditate laborẽt, quantumuis propter carnis etiam bonitatem pręferendos, Pauonibus Iunoni consecratis alitibus postposuimus.

Solonis in Crœsũ scõmma.

AEQVIVOCA.

PHASIANI populi sunt teste Hesychio in Ponto ad Phasidem amnem, à quo pariter hę aues, de quibus in pręsentiarum agendum est, nomen obtinuerunt. Regio horum populorum teste diuino [a] Hippocrate, palustris est, calida, aquosa & densa, imbresq; in eam decidunt omnibus temporibus & magni & impetuosi. Ipsi uerò uitam agunt in paludibus, domosq; ligneas & ex arundinibus in ipsis aquis habent extructas, neq; multum inde prodeunt, ut adeant uel emporia uel urbes: uerùm nauiculis ex uno ligno fabrefactis permeant sursum ac deorsum. Habet enim fossas ac ductus aquarum plurimos. Bibunt autem aquas calidas & stagnantes, quæ & à sole sunt putrefactæ, & ab imbrium casu auctę. Ipseq; fluuius Phasis omnium fluuiorum stagnãtissimus est, & qui lentissimo cursu profluat. Fructus autem, qui illic nascuntur, omnes insalubres, euirati, imperfectiq; pręmultitudine aquarum, neq; unquam maturescunt. Hęc itaq; Hippocrates. Regio uerò, quam Phasis illabitur, Colchis appellatur, non longè, ut [b] Strabo scripsit, a Macrocephalis distans. Habet à Septemtrione Sarmatiam in Asia, ab occasu Pontum Euxinum, à meridie maiorem Armeniam. Flumen, quod centum & uiginti pontes habuit, ortum ducit ex Iberia, &

Phasiani populi, & eorũ regio.

[a] *Lib. de aere, locis & aquis.*

Phasis fluuius.

Colchis regio.

[b] *L. 2. Geogr.*

Glaucum

Phasis vrbs.

Phasianæ Deæ simulacrum.

[c] In Epist. ad Adrianum per.

Phasiani equi.

[d] Lib. 14.

[e] Lib. 2.

Glaucum atq; Hippum è uicinis montibus cadentes in se recipit. Adiacet ipsi urbs eiusdem nominis, Colchorum emporium, quod ex alia parte amne cingitur, ex alia lacu, ex alia mari. Ab eiusdem fluminis sinistra manu Phasianæ Deæ simulacrum conspicitur, ut memorat [c] Arrianus: est autem eadem cum Rhea Dea, ut ex habitu, inquit, agnoscitur. Habet enim cymbalum in manu, & à latere leones, & eodem modo sedet, quo Rhea in templo Athenis. Apud Aristophanem φασιανὸς quidam teste Varino aues, alij equos interpretantur habentes insigne (χαράγματα) Phasiani (in femore, ut Suidas habet, inustum) uel à suprà nominato à nobis flumine Scythię, ubi egregij equi nascuntur. Tetraones quibusdam etiam Phasiani dicuntur, sicuti apud [d] Athenæum Ptolomæus refert: & alibi ab Epinæto idem [e] Athenæus Tatyras dici ait, & à Ptolomæo Euergete τέταρους, sed eisdem locis Tetraones fortè legendum, quemadmodum doctissimus Ornithologus conijcit. Vt uerò ueteribus Tetraones dicebãtur, ita pariter nostri Tetraones, pręsertim minores (Nam Vrogallum Germanorum, Tetraonem maiorem, siue simpliciter Plinij Tetraonem esse subinde suo loco demonstrabimus) à quibusdam uulgò Phasiani montani, & Italicè ab alpium accolis Fasanelle uocantur. [f] Iulius Scaliger eiusmodi Tetraones à Pyrenæis Pauones agrestes, Taurinis Phasianos syluestres, & Gallis deniq; Phasianos quidem appellari tradit, sed addita cognominatione à uocis grauitate, Bruant, uti etiam [g] alibi hisce uersibus attestatur.

Tetrao Plinij.

Phasiani montani. Fasanelle.

[f] Exer. 230.

Phasianus bruant.

[g] In Ata.

Et phasiana lurida nota: namq;
Versicolor ultra terminos trahit caudam.
Ast ater alter vropygio curto
Segusianis montibus frequens præda.
Transferre prudens pedibus oua deprensa
Haud Phasianus iure dicitur vulgo.
Quare Bruantis Francus addidit nomen.
Est Tetrao, sed nominatus antiquis.

Fasiana Pannoniæ vel Norici oppidum, vt ex libro Notitiarum citat Abrahamus Ortelius Antuerpiensis.

SYNONYMA.

Phasianus vox est Hebraica.

Phasiani etymum.

[a] Num. 11. & Psal. 105.

[b] In Xenijs.

HASIANVS, vtpote auis peregrina in plerisq; linguis nomen vnum obtinuit. Cùm verò Hæbreorum lingua omnium antiquissima merito iure habeatur, vt varijs rationibus, ac argumentis in libro, quem aliquando conscripsi de linguarum diuersitatibus, probo, itaq; eiuscemodi vocem ab illis ad alias nationes dimanasse facilè mihi persuadeo. Et quamuis sanctissima D. Hieronymi translatio Phasianos nusquam nominet, ex vocis tamen similitudine sacra biblia eorum meminisse apparet. [a] Vbi enim bis Coturnices traduxit D. Hieronymus, textus Hebraicus habet פסיונין Phasionin, cuius singularis est פסיון Phasion. Licet contrà alij etiam omnes Grammatici Phasianos à Phasi vel Phaside amne apud Colchos (quem à Phaside Colchi patre dictum Eustathius tradidit) quòd illic abundet, vel quòd ab Argonautis inde primum in Græciam aduecti sint, dictos velint; iuxta illud vulgatum [b] Martialis:

Argoâ primùm sum trasportata carinâ,
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

[c] L. 3. Epigr.

Et [c] rursus de villa Faustini:

Et impiorum Phasiana Colchorum.

פיסון Pison. Schelau.

Synonyma Arabica.

Porrò in lexico trilingui פיסון Piscon pro Phasiano etiam legitur; & pro Schelau aliqui etiam Phasianum interpretantur; alij Coturnicem, quod Ornithologus magis probat. Syluaticus Adrungi, Adritigi, Atedemin, barbaras voces Phasianum transfert, vti etiam pro Altedarigi Bellunẽsis: quæ postrema vox, si articulum al demas ad Tetarton, vel Tetraonem nonnihil accedit. Apud Auicennam alibi Alderariz legitur, quo loco idẽ Bellunensis habet Altedarigi, vti etiã alibi pro Atedetaz: & rursus alibi pro Atadrogi, Altedarugi. Altaiugi vel Alteiugi eodem teste, alijs Perdix est, alijs Phasianus, alijs vt Ebenbitar, auis in omnibus Coturnici similis, nisi quòd sub alis quasdam pẽnas nigras & albas habeat. Syluaticus etiam Altamegi, vel Altahiegi, Tueiugiq; Phasianum traducit: alibi etiam Alcubi, inquit, secundum quosdam Perdix, secundum alios est Phasianus. Ego ea voce Altaugi, & similibus solum Perdicem accipio, & non Cubi, sed Cubeth pro eadem scribi suo pòst loco dicam.

Albertus

Albertus, vbi apud [d] Aristotelem Græcè κόρυδος, id est, Alauda, legitur: habet Foradòr, quem nos, inquit, Phasianum dicimus. Alibi quoq; Foraydec, Phasianum transfert. Verum omissis eiusmodi barbaris vocibus, ad notiores accedamus. [e] Aristoteles, & Speusippus apud Athenæum, & alij ferè φασιανὸς absolutè appellant. Alicubi, vt [f] ibidem Pamphilus scribit τετυρας (sic & Hesychius & [g] Varinus habent) & alibi τατυρος appellatur, ut Ptolomæus Euergetes ait: at eiusmodi nomina, vt dixi, Tetraoni potius competunt. Ab Aristophane φασιανικὸς ὄρνις appellatur, & ὄρνις φασιανὸς, & Pollux ὄρνιθες φασιανικοὺς dixit. Latini plerisq; Phasianū vocant, [h] Plinius & [i] Martialis etiam in fœminino Phasianam. Lampridius scribit per F a principio. Galenus in Theriacæ ratione Gallum syluestrem nominat: quem locum interpretatus Auicenna eo nomine teste [l] Cœlio Phasianum marem intelligendum cupit. Quare vbi apud Suidam & Varinū legitur, φασιανοὶ ἀλεκτρύονες, καὶ ὄρνις τινὲς, doctissimus Ornithologus legendum censet, φασιανοὶ ἀλεκτρύονες, ὄρνις τινὲς. id est Phasiani Galli, aues quædam. Licebit enim, inquit, Phasianum Gallum nominare, & fœminam Phasianam Gallinam. Albertus Phasianum etiam Gallum syluestrem alibi nominauit. Phasidem alitem [m] Statius, Phasiacam [n] Titus Vespasianus Strozza, Scythicam volucrem [o] Iuuenalis, Phasidem [p] Martialis periphrasticè pro Phasiano dixerunt. Itys deniq; pro hac quoq; aue ponitur, ut quidam recentior scribit, quoniam eius nominis puer, sicuti in fabulis narratum sumus, in Phasianum immutatus fingatur. Ἴτυξ Varino auis nomen est: quærendum nunquid Itys potiùs legendum sit, ut Phasianus auis intelligatur. Italicè dicitur Fasan, Fasano, & Fagiano. Hispanicè Faisan: Gallicè ung Faisant. Germanicè Fasan: vel, vt alij scribunt, Pasian: apud Flandros, Fasant. Batauis priuatim Fasaen: Anglis a Fesan, vel Fesant: Illyricè Baziant; Polonis Basant: Turcis Surglün.

[d] 6. Hist. c. 16. Forador. Foraydec. [e] 5 Hist. 31. & 6. cap. 2. [f] Lib. 9. Deipn. Tetura. Taturos. [g] In Auibus. [h] Lib. 10. cap. 38. [i] Lib. 3. Epig. Gallus syluestris quæ auis Galeno. [l] Lib. 16. Ant. lect. cap. 13. [m] L. 4. Silu. [n] Lib. 2. Erot. [o] Sat. 5. [p] Lib. 14. Itys. Ἴτυξ.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

PHASIANVM auem puluercatricem esse colligitur ex communi præceptore [a] Aristotele, qui interire illum scribit, nisi se pulueret, propter pediculos. Alibi etiam apertissimis verbis puluercatricem esse tradit: & [b] Theophrastus Eresius apud [c] Athenæum inter huiusmodi aues eū enumerat, inquiēs *Auium illæ, quæ breuis volatus sunt, vt Gallus, Perdix, Phasianus, mox ab ouis exclusæ, & ingredi possunt, & plumis vestiuntur.* A reliquo volucrum genere facillimè dignoscitur, ut ex subnectenda descriptione patebit. Veruntamen non ubiq; terrarum eandem seruant magnitudinem. Etenim Paulus Venetus, alijq; qui de nauigationibus in nouum orbem commentarios ediderunt, in regionibus Ergimul & Cerguth magno Cham stipendiarijs maximos Phasianos reperiri asserunt caudâ tantæ prolixitatis, ut decem & octo palmos excedant. [d] Bellonius duplex Phasianorum, quemadmodum Perdicum genus dari asserit, utrumq; apice præditum, at unum duntaxat depingit.

[a] 5. Hist. c. 31. [b] 9. H. c. 49 [c] Lib. 9. Phasianus ubi uarier. Phasiani lōgissima cauda. [d] Lib. 5. de Auib. cap. 12.

FORMA. DECSRIPTIO.

CORPORIS pulchritudine Phasianus mas nulli volucrum, imo ne Pauoni, quem vt omnium pulcherrimum celebraui, cedit: de qua pulchritudine loquens Gybertus Longolius, Phasianis, inquit, nunquam quicquam speciosius contemplatus sum. Valeant pictores omnes. Ipse Apelles, si rediuiuus foret uarietatem & splendorem pennarum plumarumq; imitari non possit. Et reuera non depictu difficilis tantummodò est Phasianus, sed descriptu etiam. Ex veteribus nemo est, qui in eo elaborarit: ex nuperis verò Albertus, igneis, inquit: & rubentibus pennis, & interdum uiridibus in capite decoratur. Author verò de rerum natura paulò accuratius: Phasianus, inquit, est Gallus syluestris, auis perpulchra pennis coruscis instar ignis. Cæruleus interdum, ac viridis (fortè cæruleis interdum ac viridibus), rubeisq; pennis interscribitur nitor. Hæc ille. Verùm ego Regio Lepidi missum à Dom. Io. Baptista Pagano Hannibalis alumni mei patre Phasianum marem ita descripsi. Ponderatus libras pendebat tres duodecim unciarum, & à rostri extremitate ad caudę finem quatuor, & amplius palmos longus erat. Rostrum coloris ferè cornei, crassiusculum, pollicis transuersi longitudine, eleuatum, & in extremo recuruum, & acutū, membranam habet carnosam, tuberosamq; quà capitis suprà coniungitur

Pondus. Lōgitudo. Rostrum.

Phaſianus mas cum helianthemo.

Phasianus fæmina cum fœno græco.

Caput. tur, ſub qua nares uelut occultantur Inferius roſtrum ſuperiori breuius eſt. Caput ſuprà in vertice eleganti colore cinereo ferè micat: ad latera, nempè ſupra coccineam illam maculã de qua pòſt, & prope roſtrum uiridi, & admodum vel in ſole, vel in umbra varij, qui pa- *Cornicula.* riter elegantiſſimus color totum collum ſuperius occupat. Habet præterea ab vtraq; capitis parte è regione aurium pennas eleuatas: quas Plinius cornicula vocauit, vbi ait; *Phaſianæ in capite cornicula ſunt*. Sub iis caruncula apparet, quę muſculus eſt, cornicula il- *Aures.* la mouens. Aures habet admodum latas, profundasq;, & rotundas. Has, vbi libet, adnatis in inferiori earum angulo pennis cęteris longioribus, ceu tegmine quodam aperit, operitq;: atq; hoc meo iudicio dixiſſe uoluit Plinius bis uerbis: *Phaſianæ in Colchis geminas ex plumis aures ſubmittunt eriguntq;*. Inter aures & roſtrum, ſcilicet ad latera colore eſt coccineo *Oculi.* elegantiſſimo, nigris punctulis variegato. Oculi ferè in medio illius coloris conſiſtunt, eos tamen macula ſubiacet uiridis, vt in collo ſuperiori, ipſi verò ferè cærulei, admodnm pro- *Collum.* fundi. Colli pennæ infrà prope pectus, & pectoris etiam prope collum tribus coloribus variant, fuſco nempè propo radices, dein aureo & viridi, ſed viridis niſi complicatis ſimul pennis nõ conſpicitur, nam ſi vnicã pennã à corpore ablatã examines, niger iam apparet: adeo eiuſcemodi color in hac alite uariat: aureus etiam, ſi pennas inuertas, ſplendorem lucemq; amittit. Eiuſcemodi autem pennę, quò dorſo sũt uiciniores, eò maiores exiſtũt, ſicuti in ipſo quoq; dorſo eſt conſpicere, vbi pariter plumæ prope radices ſuas fuſcę ſunt, & aureus, quem diximus, color, ſed minus micans apparet, & in extremitatibus caſtaneus obſcurus, qui pariter medium locum in iis obtinet, & ad ſolem uerſus viridem ſplendorem edit. Hunc alba macula oualis percurrit, & inſignem etiam decorem aui conciliat. Calami harum, & colli pennarum aurei ſunt, & complicatis ſimul pennis, velut lineas aureas per collum, & tergus (nam in collo inferiori, & in pectore non videntur) percurrentes oſtendunt. *Dorſum.* Quæ ſubſequuntur tergoris pennæ colore, magnitudine, figuraq; à iam dictis differunt. Sunt enim totæ ferè ferrugineæ ad ruffum uergentes, alba illa macula carent, longiores ſunt, & uelut in exigua filamenta deſinunt: hoc tamen cum prædictis commune habent, quòd ad lucem in medio ſui viridem illum colorem edere videantur, cùm alioqui non ſit, præterea quòd caules earum ad aureum accedant, totæq; in radicibus fuſcæ ſint. *Cauda.* Cauda, ſi longiores pennarum, medium occupantes metiaris, duos dodrantes cum duobus palmis explet, eſt autem eius figura ferè organi pneumatici, nam ut in eo cannæ ab vtraq; parte paulatim magnitudine aſcendunt, & maiores medium locum occupant, ita quoq; in hac cauda euenit, nam binas, quas dixi, illas longiſſimas ſedecim aliæ, octo nimirũ, vtrimq; a lateribus cingunt, omnes diuerſæ magnitudinis: ſunt autem coloris cineritij ad latera ferruginei, prope caules nigreſcentibus maculis inuicem in longiſſimis oppoſitis, in minoribus ab vno latere tantummodò, aut minus ſaltem apparentibus decoratæ. *Alæ.* Alæ clauſæ dodrantem longæ ſunt, expanſæ duos dodrantes latæ. Harum pennæ, ubi corpori anne-ctuntur, coloribus eiſdem, quibus dorſi principium, uariegantur: quæ verò has ſequuntur, poſteriora dorſi imitantur: coſtæ tamen, ut in Perdice cinereæ: quarum item colorem pennæ remiges ad ungem fermè exprimunt, ex cinereo nimirum fuſceſcentes, & albicantibus vbiq; maculis diſtinctæ. In colli pennis hoc in primis aduertendum eſt, quod pennæ eius tam igneo colore coruſcantes infrà prope pectus, quàm ſuprà prope dorſum longè ſint breuiores, alioqui ex æquo cętera reſpondent. *Pectus. Venter.* Pectus uterq;, vbi uentriculus eſt, & quam eius partem alæ operiunt, iiſdem quibus collum coloribus, ſed obſcuriùs coruſcant, pennæq; hîc *Tibiæ.* [illegible] maiores ſunt, prope anum, & in femoribus ex ferrugineo fuſceſcunt. *Pedes.* Tibiæ, pedes & digiti, atque ungues coloris cornei, digiti tamen, & unguium color magis fuſceſcit; digitis mẽbrana [illegible]ula, qualis quòd ſciam, in nulla alia puluerat rice reperitur, ad natandum fortè non inepta, intexitur. Tibiæ calcaria habent, quàm in Gallo breuiora quidem, attamen acuta, coloris nigri, quę tamen Albertus, & author de natura rerum in hac aue negauerũt. [illegible] mare, per omnia deformior eſt Coturnicis ferè colore.

LOCVS.

HASIANVS loca pleruñq; paludoſa quærit, & ab hominum conſortio remota; qualia prope Phaſidem amnem, à quo nomẽ obtinuiſſe perhibent, erant; quapropter fortè horridum eum Statius vocabat, dum ait.

Inter quæ ſubito cadunt volatu.
Immenſa uolucrum per aſtra nubes
Quas Nilus ſacer, horriduſq; Phaſis,

Quas

Quas vdo Numidæ legunt sub Austro.

Ab hoc eodẽ amne eidem [a] Statio Phasidis ales, alijsq; poëtis vocatur, vt Martiali hoc versu:

Si Libycæ nobis volucres & Phasides essent.

[a] L. 4. Sylu.

Et alibi;

Et impiorum Phasiana Colchorum.

Titus Vespasianus Strozza inde etiam Phasiacam auem dixit:

Non magni corporis ingens
Phasiacis robur profuit alitibus,

Apud [b] Textorem istæc leguntur epitheta omnia à loco eodem accepta: Phasianus Scyticus, Phasiacus, & Phasius: at dicendum potiùs Phasiaca aut Phasia aut Phasis auis, quanquam [c] Tito Vespasiano Strozzæ Phasis auis longè alia volucris esse videatur, vtpote cui sermonem humanum attribuit: Scyticus verò epitheton est. Athenæus olim hasce volucres ex Media, quasi ibi copiosiores aut meliores essent, accersiri solitas tradit, & [d] Aelianus in Indiæ hortis vnà cũ Pauonibus mansuetas olim enutritas esse. In Curiana regione, ut refert Petrus Martyr, Phasiani tam numerosè capiuntur, ut duabus acicul is singulos Christianis eò uenientibus uendant. Stumpfius in montibus Helueticis quàmplurimos ali scribit. Ornithologo uerò Heluetio nullos ibi unquam obseruare licuit; quamuis etiam plurima loca montana sese penetrasse profiteatur. Neq; ego etiam Stumpfio hac in parte facilè crediderim, quia paludosa, ut dixi, plerumq; quærunt, & in nostris paludibus quandoq; capi intelligo. Fridericum Saxoniæ ducem Phasianos memerant circiter ducentos per Saxoniam emissos capi uetuisse; itaq; etiamnum illic feliciter agere augeriq;. Olaus magnus non solùm Phasianos siue Gallos syluestres in quibusdã Scandinauię locis reperiri scribit, at, quod mirum est, absq; cibo sub niue latitare. Albertus alibi contextum Aristotelis interpretans, apud quem tamen nihil tale legitur, à principio hyemis solum inter aues Phasianum loca mutare, & modò ad hanc, modò ad illam syluam transcurrere, sed id non facere apud suos scribit: sed ibi per syluas distantes uagari, & aliquando in hortis, uillis, & urbibus requiescere, & sæpius Coloniæ in horto suo inter saluiam & rutam latitantem lassum nimirum ex uolatu obseruasse.

[b] In Epithet.
[c] L. 4. Eroticon.
[d] Lib. 13 de Animal. c. 18.
[e] L. 8 dec. 1. rer. Ind.
Fridericus Saxon. dux

COITVS. PARTVS.

OBSCVRVS quidam Aristotelem citans Phasianos author est tempore libidinis tantùm gregatim degere, aliàs solos. Libidinem uerò exercent, ut [a] Palladius restatur, mense Martio uel Aprili, aitq; minus, quàm alias huius generis aues, salaces esse, ideoq; duabus fæmellis unum marem sufficere: uiginti autem ferè ouis pariendi ordinem concludi. Quod ad incubationem spectat, iubet, ut oua Gallinis potiùs incubanda committantur, & quindecim Phasianina oua una matrix coperiat, cætera sui generis. Monet item, ut in supponendo eadem de luna & diebus, quæ ab ipso in alijs, à nobis in Pauone dicta sunt, obseruentur: semel tantùm in anno fœtificare & trigesimo die maturos pullos in lucem emittere: quo loco Ornithologus fortè uigesimo legendum conijcit: sed an rectè, equidem iudicare nõ possum, qui nunquam has aues alui: scio tamen Florentinum istæc oua non aliter quàm Gallinarum ad uigesimam primam diem excludi scribere. De ouis harum uolucrum loquens [b] Aristoteles punctis ea distingui ait, ut Gaza transtulit, & ut Græcus contextus habet: sed [c] Plinius, si modò ita uertit, ut in codicibus nostris legitur, nempe: *Ouorum alia punctis distincta sunt, vt Meleagridum, alia rubri coloris, vt Phasiani, Cenchridis:* Aristotelem inuertit: Quare si placet, locum ita restitue: Oua quædam punctis distincta sunt, ut Meleagridũ & Phasianorum: rubrum Tinnunculi est: nam & de hoc ita Aristoteles scribit. Atq; hoc uelut parergon interiectum esto. Antequam uerò iam exclusos pullos educandi rationem docere aggrediar, dicam prius ex [d] Gyberto Longolio, quomodo ex Phasiano mare & Gallinis Gallinaceis simul coeũtibus Phasiani procreetur. Super qua re ille cum interlocutore Pamphilo hunc in modum disputat. LONG. Noui quosdam, qui singulari artificio ingentem apud nostrates ex educatione & seminio Phasianorũ quæstum faciebãt, quorum sanè ædes rectiùs officinam, quàm uiuarium Phasianorum quispiam appellauerit. PAM. Quæso rationem istam explices. LONG. Phasianum marem, qua poterat diligentia, curabat quidam in domuncula decem pedibus longa lataq;, uiminibus & luto undiq; bene ab aëre tuta, in ea fenestellæ omnes in meridiem spectantes, de summo tecto copiosè satis

[a] Lib. 1. de re rust. cap. 19
Quot diebus incubẽt.
[b] L. 6. Hist. cap. 2.
[c] L. 10. c. 52. Plinius correctus.
[d] In Dialogo de aub.
Officina Phasianorũ

lumen adminiſtrabant, in medio crates vimineæ domunculam diuidebant. Interuallum cratium tantum erat opertum, quantum ſatis fuit auis capiti colloq; tranſmittendo. In altero maceriæ latere Phaſianus ſolus regnabat. PAM. Quid verò altera pars, carebatnè habitatore? LON. Audies. Sub initium veris, villicanas aliquot Gallinas ſibi comparabat: ſed fœcunditatis cognitæ, plumiſq; varijs, vt propemodum fæminam Phaſianum mentiri poſſent. Has aliquot diebus communi pabulo alebat, verùm ita obiecto cibo, vt Phaſianus in Gallinarum conuiuio, treiecto per craticulam collo, lurcaretur. PAM. Qua de cauſa obſecro non admittebatur? LON. Principio hac ratione conſueſcere cum Gallinis diſcunt, deinde moleſti eſſe nequeunt, cùm veluti carcere ab iniuria inferenda prohibeantur. Alioqui ita ferociunt capti, vt ne Pauoni quidem parcant; quin mox ore dilacerent. At vbi iam aliquot dies conſuetudine Gallinarum mitior factus eſt, vna, quam cognouit illi inter reliquas magis familiarem, intromittitur, pabulumq; copioſius ſuggeritur. PAM. Quid de reliquis fiet? LONG. Plerunq; primam iugulare ſolet: ne Gallinarius itaq; cuſtos omni ſpe ſua decolletur, reliquas in ſubſidium alit. PAM. Quid ſi res ad triarios redeat, ſolaq; vna supereſt ſpes gregis? LON. Tum latrone comprehenſo, candente ferro roſtrum illius tangunt, & uino chymico nates illius lauant. PAM. O Apitianam diligentiam. LON. Vbi cognouerint Gallinas ab illo plenas factas, diuortium ſtatim procuratur, admittiturq; noua pellex, quam cupiunt vxoris more ab illo tractari. Vxorem autem ad ouorum partionem alunt. Oua autem, quotquot poſuit, incubantibus alijs ſupponūtur. PAM. Ea fortè ab Gallinaceis reliquis nihil diſtat. LONG. Imo punctis nigris vndiq; ſunt maculata, & longè maiora, ſpecioſioraq;. Vbi autem poſt animationem excluſa ſunt, à Gallina ſeorſim educantur: maximè polenta illius frumenti, quod vulgò non ineptè fagotriticum vocant, quod ſemen fago (id eſt, fagi ſemini) farinæ triticeæ perquàm ſimile ſit: idipſum aqua ex lacubus fabrorum hauſta ſubigunt; apij folia recentia cultellis domita, immiſcent: obijciunt autem baccas, quæ ex hyeme ſuperfuere ijs enim maximè delectantur, & ad incrementa proficiunt. PAM. Non tamen fieri credo, vt per omnia patri ſimiles ſint. LONG. Non ſunt; verùm qui fucum iſtum non nouère, fraudem non facilè ſentiunt. Porrò fæminæ ex hoc ſeminio procreatæ, cùm ad patrem admittuntur, primo aut ſecundo partu genus ad vnguem propagant. PAM. Mirum ergo mihi, non omnia auiaria Phaſianis eſſe plena. LONG. Non dubito magnum prouentum cuiuis etiam polliceri, modò neq; laboris ſit impatiens, & ſumptus magnos ferre poſſit. Cogitur enim paupertinos aliquot alere, qui pro baccis quotidiè in ſyluam excurrant. Nam ſine ijs nihil ab illis boni ſperare licet. Hæc omnia Gybertus Longolius. Palladius vt ad communes Phaſianos regrediatur noſtra oratio, obſeruari iubet, ut nouelli ad procurandos fœtus parentur, id eſt, qui anno præcedenti ſunt editi. Veteres enim fœcundos eſſe negat.

Phaſianorũ feritas.

Feritas quomodo corrigatur.

Fagotriticũ vnde dictũ.

VICTVS. EDVCATIO.

Saginatio.

PHASIANVS carpophagus & ſpermologus eſt, hoc eſt, fructibus, nempe baccis, & granis ſeminibuſq; veſcitur. Auena uero quàm maximè teſte Alberto delectatur. Educatur, vt M. Varro ſcribit, cuius verba leguntur in Geoponicis Græcis, ſicuti Numidicæ, Perdices & Attagenæ, necnon & Pauones. Saginantur optimè incluſi. Prima die nihil offerri præcipit, ſecunda hydromel aut vinum, dein hordei farinã aquæ infuſione ſubactam, eamq; alternatim, paulatimq;, mox lomentum fabaceum, hordeum & milium minimè infectum (Græcus contextus habet κέγχρον ὑγιῆ) poſtremò linoſpermon elixatum, polentæq; hordeaceæ permixtum, atq; ita ex omnibus adiecto etiam oleo pulticulas fieri (μάζας, id eſt, offas,) & ad ſatietatem concedi. Sunt qui ad quintum vſq; aut ſextum diem exhibent fænogræcum, eo nimirum vacuari purgariq; volentes. Pingueſcunt autem vt plurimùm diebus ſexaginta. Atq; hæc ex Varrone. Quam eandem quoq; ſaginandi rationem Palladius aſſeuerat; & modij vnius triticeam farinam in breuiſſimas offulas redactam clauſo Phaſiano per triginta dies exhibitam ſatis eſſe tradit: vel ſi hordeaceam potiùs præbere velimus, vnius & ſemiſſis modij per prædictos dies ſaginam explere, ſed obſeruandum eſſe, vt offulæ ipſæ oleo aſperſo leuigentur, atq; ita faucibus inſerantur, cauendumq; ne ſub lingua

Auena.

Fœnugręcũ

gua mergantur, nam ita statim perire: diligenterq; curandum, ne noua alimenta, nisi a iis digestis subingerantur, quia onus tanti cibi in ventriculo hærentis eos facillimè extinguat. Iubet insuper quindecim dierum interuallo farre hordei decocto & leuiter refrigerato cum asperso vini imbre pasci, dein triticum fractum præberi, & locustas & oua formicæ: Monet deniq; vt ab aquæ accessu prohibeantur, ne pituita eos infestet.

NATVRA. MORES.
Ingenium.

DE Phasiani moribus & ingenio nihil propemodum à classicis scriptoribus reperio exaratum, præterquam quod captum ita ferocire aiunt, vt ne Gallinis, Pauonibusq;, si vnà nutriantur, pareat, quin inuadat, & rostro dilaceret. Obscurus quidam Aristotelem citans, licet alias in illis, quæ nunc extant ab ipso conscripta, non reperiatur, cælo pluuioso, tanquam id ęgrè ferentem in rubetis & syluis sese abscondere asserit, pennasq;, dum nimis pinguescit, illi decidere, easdemq; rursus facili negocio renouari. Quod ad indolem, ingeniumq; spectat, ob stoliditatem malè apud multos audit: ipsum tradentes capite in terram immisso & abscōdito totum se latere existimare. [a] Tertullianus quidem illud de Struthiocamelo tradit, cùm ait: *Struthiocamelum aiunt, cùm delitescendum habet, caput solum planè totum in condensum abscondere, reliquum se in apertum relinquere: ita dum in capite secura est, nuda qua maior est, capitur tota cùm capite.* Alibi quoq; idem de Phasiano scribit referente Ornithologo, qui hæc eius verba citat: *At nos Phasianos auer hoc facere videmus.* Verùm nō in eo dūtaxat ingenij sui stoliditatem manifestat sed in hoc quoq;, quòd dum propriam imaginem, tanquam philautus quispiā Narcissus admiratur, capi se prius sinat, quam aufugere queat. Cuius gnari aucupes imaginem eius in albo quodam linteo depingunt, eaq; ei obiecta in retia pelliciunt. [b] Cardanus huiusce rei rationem reddēs, eam in obtusam oculorū aciem, necnon in auis simplicitatem reijcit.

Stoliditas.

[a] *L. de Virginib. velādis.*

Phasiani philautia. Vt capiat.

[b] *In append. c.36. de varies. rer.*

CORPORIS AFFECTVS.

ARISTOTELES & Plinius Phasianos tradunt pediculis interire, nisi sese puluerent: quem affectum, vt & quosdam alios cum Gallinaceo genere communes obtinent, de quibus sigillatim & eorum curatione pòst in capite de Gallinis abundè sumus dicturi, quoniam eisdem prorsus remedijs curantur. Illud tamen hîc præterire nequeo vulgatissimum vitium nempe pituitam ex [a] Palladij præscripto ita sanari: Allio, inquit, cum pice liquida trito rostra eorum debebis assiduus perfricare, vel vitium, vt in Gallinis fieri dicemus, auferre.

Pediculi.

Pituitæ curatio.

[a] *L. 1. de re rust. c. 29.*

CAPIENDI
Ratio.

ANTEQVAM de ratione capiendi hasce nobilissimas volueres agam, obiter prius admonuisse placuit, nonnullis in locis non cuiuis hanc venationem esse concessam, quin tantam eius esse prærogatiuam, ut Carolus quartus Gallorū rex Christianissimus ciusmodi auibus, nisi a nobilibus habentibus merum imperium, uel eorum permissu intra sua pomeria iurisdictionemq; seoa tendi concedere uoluerit, & nisi barones sint, uiuas capi, uel alio modo, quam prædatorio auium aucupio uetuerit. Inter alia utilissima agriculturæ dogmata, quæ [a] Petrus Crescentiensis Senator olim Bononiensis rusticarum rerum scientissimus, sed quas barbaro illo sæculo natus stylo elegantiori conscribere non potuit, sed rem hîc, non uerba captamus, Phasianos capiendi modum hisce uerbis docuit: Reti, quod

Quib. Phasianos capere concessum.

[a] *L. 10. c. 25*

Rete expe- [illegible]

ex pegatorium vulgò uocatur, ſatis magno capiuntur Phaſiani, Coturnices & Perdices & aliæ quædam aues cum auxilio catuli ad hoc inſtructi, qui aues inquirit, quas cùm uiderit, ſubſiſtit, nec ad eas progreditur, ne depellat: ſed ad aucupem ſuum dominum reſpiciens retrò caudam mouet: unde auceps cognoſcit aues eſſe prope canem, & tunc ipſe ac ſocius rete trahunt, atq; aues vna cum catulo cooperiunt. [c] Et rurſus hoc modo Perdices in agris & Phaſianos ac Coturnices in ſemitis nemorum, per quas trãſeunt, capi tradit: Fiant, inquit, laquei multi de pilis caudæ equinæ, in funiculo eiuſdem materiæ texti, qui tenduntur in ſulcis frumenti, funiculo à terra eleuato ultra altitudinem auis, parum decliuis laqueis & apertis, vt auis tranſiens capite immiſſo capiatur collo. Hactenus ille. Phaſianus etiam ſic capitur, auceps ſcutum ex panno lineo fabricat, & in eius medio panniculum rubeum collocat: quem ruborem in albo auis fatua dum attentiùs contemplatur, inſolitumq; admiratur: auceps hærentem uiſu cernens, in dorſum retrocedere cogit ſcuti conamine, donec in retia eminus parata captiuum deijciat. Aliter: Auceps panno, in quo Phaſianus depictus eſt, coopertus, ſeſe ei oſtendit, hic ſequens coopertum, nec fugientem, nec retrocedentem, tandem a ſocio aucupis in inſidijs latitante reti inuoluitur. Aliter ex Alberto; Auis fatua eſt, inquit, & facilè capitur. Si quis enim pannus albus quadrangulus inter quatuor uirgas uel baculos, inde flexibiliter diſtenſus pictum in ſe Phaſianum rubei coloris præferat, adeo Phaſianus miratur picturam, vt non aduertens venatorem retrorſum in rete contrudatur. Adhuc longè præparatum rete etiam per modum dictum quadrangulum erigitur, & baculo ſuſtentatur, ita quod leui motu cadere poteſt: & in baculo ſuſtẽtante eſt ſub niue chorda uel folijs ad latibulum protenſa aucupis; & ſub illo reti cibus auenæ, qui eſt pabulum Phaſiani poſitus, & ſuper congregatos ibi Phaſianos rete deijcitur. Capitur autem etiam laqueis in uijs, per quas de ſylua uadit ad aquam diſtenſis. Hæc Albertus. Euſcemodi inſidiæ in aurora uel circa ueſperam inſtrui optimè poterunt, nam tunc, ut Obſcurus quidam tanquam ex Ariſtotele ſcribit, de ſyluis egreditur. Curiacenſes orbis nuperrimè reperti populi, apud quos ex Petro Martyre ingentem harum auium copiam dari diximus, [d] eodem tradente callidi uenatores ſunt, Phaſianosq; certis ſagittis facilè interficiunt. Quomodo uerò Accipiter ad aucupium harum auium ſit inſtituendus [e] alibi ex Demetrio Conſtantinopolitano docuimus.

Inſidiæ quando ſtruendæ. Curiacẽſes vt Phaſianos occidãt. [c] Cap. 26. [d] L. 8 dec. 1. rer. Indic. [e] To. 1 [illegible] de Accipit. in genere.

DENOMINATA.

Phaſiana regio. Phaſiani populi. Phaſis auis. [a] In Auibus [b] In Acharnẽſibus. Phaſianarius. Phaſias pro Medea.

PHASIANVS quandoq; adiectiuum & nomen gentile eſt. Nam ut antè etiam diximus, Phaſiana quædam regio dicitur, & eius populi Phaſiani: quo modo Phaſianum alitem, & Phaſianam auem, & canem equumuè Phaſianum dicere poſſimus: & fortè Phaſis aliquando adiectiuè accipitur, ſed tum φασὶς ſcribendum cum acuto in ultima, ut ſcilicet differat a proprio fluuij & ciuitatis φᾶσις, quod penanflexum eſt, ut ſi quis Phaſidem auem, id eſt, auem Phaſianam dicat. [a] Ariſtophanes quendam φασιανικὸν appellat, quaſi ſycophantẽ, uti Scoliaſtes traducit, παρὰ τὸ φαίνειν. Et [b] alibi μετ' ἄλλος ὅστις φασιανὸς ἐσ' ἀνὴρ etiam exponit ſycophantem παρὰ τὴν φάσιν, quod eſt, φαίνειν. Phaſianarius Paulo iuriſconſulto dicitur, qui Phaſianos paſcit. Stephano gentilia ſunt φασιανὸς, φασιανικὸς (fortè φασιανικός) & φασιανὸς, unde fæmininum φασιανή. A Tito Veſpaſiano Strozza Phaſias pro Medea ponitur. Idem Phaſiacas alites dixit pro Phaſianis.

PROVERBIA.

Itys Phaſiana ſignificat. [a] In Capt. Auctoris, Aconcij & Maiouij error.

NON ſi mihi Phaſianos dederis, quos alit Leogoras, Εἰ δόμες γέ μοι τοὺς φασιανοὺς, οὓς τρέφει Λεωγόρας. dictum eſt Ariſtophanis, quod Scholiaſtes tanquam prouerbiale interpretatur, in eos, qui quouis pretio aliquid ſe facturos negant. Sed alij hîc pro Phaſianis equos, alij aues interpretantur.

Itym, quia in Phaſianum, ſicuti ſubinde in fabuloſis dicemus, quandoq; pro ipſa hac aue accipi à poëtis antea annotauimus. Atq; in hoc ſenſu meo iudicio, quamuis alij aliter interpretari conentur, prouerbiali figura [a] Plautus dixit: *I modò venare leporem, nunc Itym tenes* id eſt, hanc cœnã qualemcunq; certam habens, quære alteram, ſi potes, potiorem. Quadrat adagium in eos, quos, ubi commodi quippiam nacti ſunt, iube-

bebimus ad aliud sese accingere. Adagiorum author, eiusq; uerba ad uerbum transcribens Manutius, dum existimant depratum illum esse Plauti locum, nec Itym legendum, ut codices eius habent, nec ichtyn, id est, piscem, ut perperam mutauit quidam, quoniam nec auis nec piscis quicquam faciat ad venationem leporis, sed ictin, id est, Viuerram, quòd huic animali præcipua sit gratia propter venatum leporum & cuniculorum, dictionem leporum [b] Plinio, quem testem citant, de suo addunt, neq; enim in vllis codicibus legitur; siquidem & ratio suadet, & res ipsa monet, longè aliam cuniculos capiendi rationem esse, qui in suos multifores specus statim se abdunt, quò ictides & mustelæ propter corporis paruitatem facile eas sequuntur: aliam verò lepores, quorum sola salutis suæ spes in pedum velocitate consistit, dum quàm longissimè possunt concitatissimo cursu feruntur, vbi vix pernicissimi canes, hiq; soli, qui ab hoc munere leporarij appellantur, insequi possunt, tantum abest, vt mustelæ animantia, si canibus & leporibus comparentur, tardigrada, id, quod illi tradunt, præstent. Itaq; meo iudicio prior lectio potior videtur, ac si diceret facetissimus & disertissimus ille Comicus, cænam habes opiparam ex aue lautissima, sed si potes, uenare tibi ex quadrupedibus meliorem, nempe leporem, nam vt est in vulgatissimo illo Epigrammatarij pentametro;

[b] L. 8. c. 55

Cuniculorũ & leporum capiendi rationẽ diuersã esse

Canes leporarij.

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Scio tamen alios esse, qui pro Ity Cirin, hoc est, Galeritam legant, sed ea cæna parasito illi, (quem gurgitem Plautus, & voraginem, & mare profundum, eleganter ad fundum alludens, vocat, quasi mare quoddam sit, quo omnia sorbeantur, & hauriantur) vtpote nimis tenui famem explere non potuerit: Rursus qui legunt, *nunc i, rem tenes*, nulla prorsus ratione nituntur. Neq; pariter, [c] Adrianus Turnebus, eumq; secutus Dionysius Lambinus pro Ity irim legentes mihi satisfaciunt. Volunt enim, vt aromaticam & condimentariam Catonis radicem intelligamus ad commendandam cibi gratiam: quoniam, inquiunt, Aegio parasitum inuitans promittit condimentariam suam cænam esse, cùm sit hortensis tota ex olusculis & heluellis, unde addit.

Parasitus helluo.

[c] L. 13. Aduers. c. 7. in cõm. in Pla.

Non meus scruposam victus commetat viam;

hoc est, parabilis & facilis est mea cæna, nec scrupea, nec aspera captatur via, vt cæna, in qua venatio est. Sic illi. At quomodo Aegio parasitum illum ad tam vilem & abiectam cænam, qualem ei haud domi suæ defuisse verisimile est, inuitare potuerit, prorsus non video. Quamuis enim Plautus subiungat: *non meus scruposam* &c. & lepus etiam huiusmodi loca incolat, quid obstat, cur non Itys, siue Phasianus exhibitus fuerit, siquidem iam ipsum captum habebat, ac si diceret, si Phasianum asperneris, i, & rursus per aspera loca leporem venare.

VSVS. ICONES.

ORNITHOLOGVS Phasianorum pẽnis nonnullos piscatores nescio quod genus muscarum certis anni temporibus repræsentare scribit, quibus hamo infixis pisces decipiant. Romæ in ædibus M. Curtij à Friapane prope D. Marci templum, Cupidinis simulacrum obseruaui nudum, Phasianum pullum brachijs complectentis: fortè quòd eiusmodi auis illi Deo sacer esset. Ibidem in ædibus D. Francisci de Aragonia post templum D. Mariæ in via fontis simulacrum vidi eum duabus statuis integris, togatisq;, quæ & ipsa Phasianum adhuc pullum brachijs suis comprimebant.

Piscium capiendorum mira ratio.

VSVS IN MEDICINA:

[a] ALEXANDER Trallianus Phasianos non pingues, Perdices, Attagenes, Turdos & alios rurales Passeres purulentis pro cibo decoctos concedit, quòd eorum iura, vlcera magis detergeant, ventremq; humidiorem efficiant, & febres intendant. Marcellus verò Empyricus vinum, in quo extinctus est Phasianus ei, qui torsiones patitur, exhiberi iubet, confestimq; sanitatem inde pollicetur. Ex recentioribus quoq; Leonellus Fauentinus cuidam medicamẽto ad pthisicos restaurandos carnes testitudinis, aut Phasiani, aut cancrorum fluuiatilium adijci præcipit. Medulla arietis non castrati ab authoribus passim inter

[a] L. 7. c. 2.

Medulla arietis.

venena

a L. 1. de do- sib. Theriaca. *c Lib. 7. cap. 17.* Fellis Stercoris. Adipis uſus *d L. de ren. affect. digno tione, & cu- rat. cap. 4.*

venena numeratur, humanæq; naturæ adeò inimica eſſe fertur, vt memoriam aboleat. Culenti ꝛ ius viru [b] Villanouanus carnes Phaſiani reſiſtere affirmat. Quod ſi verum eſt, fortè occulta proprietate fecerit, niſi dicamus omnibus venenis aduerſari, quemadmodum vniuerſaliter de ſanguine huius alitis Kiranides ſcribit. Apud [c] Paulum Aeginetam adeps Phaſiani, & Anſeris miſcetur emplaſtro diapyranu appellato, cuius compoſitionem legere deſiderantes eo ablegamus Eundem adipem tetanicis prodeſſe, & matricis paſſioni: fel uiſum acuere, ſtercus inunctum, vel potum erectionem facere (ita habet) idem Kiranides atteſtatur. [d] Galenus adipem laudat in renum affectibus, dum ait: Poſteaquam autem aluus ſatis excreuit, iniiciendа ſunt, quæ vrinæ uias dilatare, relaxare, caculum deprimere, & morſus mitigare queant. Vtilis ad hęc materia eſt oleum anethinum, in quo elixatus ſit adeps Gallinaceus quàm recens, maximoperè verò Phaſiani adeps, vel buturum recens, &c.

VSVS IN CIBIS.

Phaſiani in cibis laus.

HASIANVM auem, inquit Longolius, omnium libri decantant, quem primum ferè in menſis eſſe iudicant propter carnis bonitatem, à qua medicinæ profeſſores veluti à ſcopo de temperamẽtis ciborum iudicia auſpicatur. Et reuera Galenus Phaſiani eſum multis in locis plurimùm commẽdat, adnumeratq; cibariis laudatis, & quæ neq; tenuem neq; craſſum ſuccum gignunt. Eiuſq; carnem, quod ad concoctionem, & nutrimentum attinet, Gallinarum carni ſimilem, ſuauitate verò in edendo parem eſſe tradit. Et Simeon Sethi Phaſianos probè concoqui ait, boniq; ſucci eſſe, & bonum laudatumq; ſanguinem generare Alij Perdici pręferunt, alij medium inter Perdicem, & Capum, locum tribuunt. Auerroes omni auium generi præfert, quem Petrus Apponenſis, qui vulgò Conciliator dicitur, haud dubio ſecutus, ſic ſcriptum reliquit. *Inter aues ſylueſtres Phaſiani præferuntur ad ſanitatem, pariter & robur & fortè etiam domeſticis, cùm Gallinis proximæ ſint, & eiuſdem ferè ſpeciei: ſintq; illis ſiccioris aëris ac alimenti, & exercitij amplioris: ſequuntur eos Perdices, Starnæ, &c.* Reliqui verò Arabes ferè omnes Perdicibus eos poſtponunt, ut Iſaac, *inter aues*, inquiens, *Starna* (Perdix minor) *eſt ſubtilior* (leuior) *pulliq; Perdicis & pulli Gallinacei: deinde Perdix, Phaſianus, & Gallina.* Elluchaſem quoq; Phaſianos minus ſubtiles facit minuſq; temperatæ naturæ, quàm Perdices. Deniq; & ipſe princeps Auicenna *Alduregi* (Attagenis) inquit, *caro excellit, & Gallinarum eſt ſubtilior ea, & non ſunt cùm nutrimento carnium Alchabegi, & Altaragi, & Alderagi, id eſt, Perdicis maioris & minoris, & Phaſiani.* Alij rurſus carnem Phaſiani magis nutrire, quàm Perdicis, minus verò partes imbecilliores corroborare, reſtaurareq; aſſerunt Verùm Phaſianus meo iudicio nõ ſolùm medium inter Capum, & Perdicem locũ obtinet, ſed omnibus etiam, quas recenſuimus, auibus præferendus eſt, modò fraceſcens, prout expedit, edatur, et dum etiamnum pullus eſt: Nam talis abſq; omni controuerſia, ut guſtu ſaporeq; gratior, ac iucundior, ita pariter ſalubrior exiſtit, quòd mihi non ſolum Galenus, ſed ipſa inſuper experientia perſuadet. Etenim ſapor melior auem conditione potiorem omnino indicat, ſiquidem ex bonitate ea, niſi bonum pręſtare nequit. Saporis enim ſuauitate allectus auidiùs eam amplexatur uentriculus, & facilè conficit: vnde recrementorum paucitas, contrà alimenti copia, ut cuncta non diſſimilia commoda taceam, procedit, hacque gratia Phaſianus non iniuria meliore loco reponitur, nõ autem ob raritatem, quæ nihil facit ad alendi rationem, præſtat, ſi rectè penſetur. Rara enim multa, non ſanè optima in cibis. Sed ideo quoq; bonitate Gallinaceum genus Phaſiani uincũt, quatenus exercitatio cęlumq; liberius (nam ſyluatici plerùnq; exiſtunt, contra Gallinaceum genus domum parietibus includitur,) pluſculum uerę gratiæ conciliat. Nec minus profectò ex caſtratione diſcrimen exiſtit, quę cùm in Phaſiano nulla ſit, non enim Phaſianos Capos audimus, ut Gallinaceos, in Gallo, niſi caſtretur, detegit malitiam carnis, fibroſitatem, duritiem, ſuccum malum, ſalſum, nitroſumq;, non ęquè contingit in Phaſiano, cuius etiam non caſtrati innocuus quin gratus, acceptusq; perpetuò vſus eſt, ſed maximo bonitatis, conſentientisq; nobis alimenti argumento id unum erit, ſcilicet minimè futuri huiuſmodi, niſi temperatiore una per totum, tempuſq; omne carnis ſubſtantia, melioreq; & nutricandi ui potiore quadam conſtaret. Phaſiani itaq; cùm quia rari ſint, tùm quia ſapore iucundiſſimi, & tale, quale diximus, alimentum edentibus præbeant, ditiſſimorum menſis duntaxat nati uidentur: fuerunt etenim ſemper in ſupremo honoris culmine habiti. [a] Philoſtratus aues à Phaſide, Mæoniaq; aduectas inter delicias enumerat. Plinius aues ultra eum amnem petitas veluti ſummã luxuriam

Perdicis minoris caro. Phaſianus quido præſtet. Rara an bona. Phaſiani in cibo meliores, quàm Gallinaceũ genus. Phaſiani non caſtrantur.

a Lib. 8. de vita Apollonij.

riam vituperat. Clemens Alexandrinus gulæ, & uentri deditos uocat, qui ὄρνις τὰς ἀπὸ φασιδος celebrare non desinunt. Ab hisce auibus D. Hieronymus Saluinam, quam à secundis nuptijs temperare sese admonet, tanquam à præcipuis gulę illecebris, sibi caueat, adhortatur, inquiens: *Procul sint à conuiuijs tuis Phasides aues, crassi Turtures, Attagen Ionicus, & omnes aues, quibus amplissima patrimonia auolant. Nec ideo te carnibus vesci non putes, si suum, leporum, & Ceruorū atq; quadrupedum animantium esculentias reprobes. Non enim hæc pedum numero, sed suauitate gustus iudicantur.* Et [d] alibi *Memēto quoq; huius sentētiæ. Habentes victum, & vestitum, his contenti sumus. Vbi uideris fumare patinas, & Phasidas aues lentis vaporibus decoqui, vbi argēti pondus, ubi feruentes Buricos mannos, comatulos pueros, pretiosas vestes pictaq; tapetia, ibi ditior est largitore, cui largiendum est.* Et ante D. Hieronymum [e] Iuuenalis, vbi omnibus in rebus luxum vitandum esse admonet, mediocritatemq; ac temperātiam colendam, Scythicas aues, id est, Phasianos inter epulas luxuriam incitantes etiam nominat, ita canens.

[d] Saluinam de uiduitate seruāda. Ad Pammach. super obitu Paulinæ uxoris.

[e] Saty. 11.

Sed nec structor erit cui cadere debeat omnis
Pergula, discipulus Triphери doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atq; aper & Pygargus,
Vt Scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens
Et getulus Orix, hebeti lautissima ferro
Ceditur. & tota sonat ulmea cœna Saburra.

In eodem planè sensu [f] Martialis pariter ait: [f] In Xenijs.

Si Lybicæ nobis volucres & Phasides essent
Acciperes; at nunc accipe cortis aues.

Lampridius Phasianum à Seuero in maioribus tantùm festis positum, Heliogabalum verò istam habuisse consuetudinem, ut vna die nihil præter Phasianos ederet, alia verò de pullis. Alibi etiam eundem eò prodigalitatis peruenisse testatur, ut Leones, & alia bruta Phasianis & Psittacis pasceret, auibus nimirum peregrinis, & maximi pretij. Contra Pertinax & ipse imperator nimium illiberalis habitus fuit, quia, vt Iulius Capitolinus refert, Phasianum nunquā priuato conuiuio comederet, aut alicui mitteret. Ita pariter rex Ptolomæus lib. 12. operis de palatijs regijs Alexandriæ, & animalibus, quæ in ijs nutriuntur, se nunquam Phasianū degustasse, sed tanquàm quoddam κειμήλιον, id est, rem pretiosam conseruasse gloriatur. Nostrum verò singulis, inquit, Athenæus Dipnosophista, apud Laurentium Romæ conuiuantibus singuli appositi erant Phasiani. Quis amabo hinc non uideat, quo in honore olim esus Phasiani habitus fuerit? Exclamemus itaq; cū doctissimo [g] Petrarcha; quāto melius isti nostri Phasiani, & mensarum decus eximium, & gulæ summa felicitas apud Colchū semper, & Phasidem latuissent, quàm huc ad corrumpendum nostrum orbem, & irritandas illecebras aduolassent. Iulius Scaliger quendam homuncionem, Picatum ei dictum carnem porcinam Phasianę, & Perdicum, atq; id generis lautissimis carnibus pręferentem festiuo hocce epigrammate ludens porcum nominat.

[g] De Remed. dial. 18.

De porcina carne elegans scomma.

Picat⁹ quidam porc⁹ dictus.

Rogabat in conuiuio satis claro
Vbi sederent nobiles magistratus
Cistertiorum flosculus monotarum
Potissimum quæ è carnibus probaretur.
Nil alius moratus, ut decet fortem
Statim Picatus dixit esse porcinam.
Tum Præsul. Ergò quid lepusculis fiet
Perdice, & Attagene, Phasianoq; ?
Hic ille, nare bisq; terq; permuncta
Hoc quod gerebat, unctiore mantili,
Ceruice fluxa, pendulum librans mentum,
Suo canora labra more displodens
Istas alendo ineptiusculas, dixit
Illam simillimam esse carnis humanæ.
Macte, inquit ille. vera si canit vates
Vester Galenus, de Canopicis scribens, Porcinę carnis laus.
Vocansq; asellos à cibis asellinis
Non lædet is, qui uos vocauerit porcos.

Sed quod si quis Picati illius partes tueatur, inquiens solam ex omnibus animantibus carnē porcinam temperamento nostro, vt idem ille Picatus statuebat, simillimam esse, quòd profectò ad alimenti iusti æquatiq; naturam declarandam terminandamq; primum ac necessa

rium

Caro humanę suillę loco hospitibus apposita.

rium semper existit. Reliqua enim omnia non solùm carnes, sed ex quibus tandem alimentum capimus, a iusto illo temperamento recedentia, alimenti puri syncerią; naturam amittunt, & tanquam medicamentosam induunt. Vna itaq; Suilla caro hac culpa caret, videlicet, vt dixi, humano temperamento adæquata: adeo, ut Galenus testetur scelestissimos quosdam caupones hospitio susceptis humanas pro suillis apposuisse, ignarosq; illos pro suillis tanquam eiusdem saporis esitasse, donec detecta fraude prehensi fuissent, ac tanto facinore digna pœna mulctati. Quid iam ad hæc responsurus erat Scaliger? sed hic ludit cũ Piscato illo, non disputat. Vt modo ad Phasiani delicias, unde digressa est, oratio nostra redeat, omnes volucres, seorsim verò Phasianos, Perdices & Coturnices, si ab Accipitre fuerint occisæ, longè sapidiores, ac delicatiores esse multi tradunt, quam si laqueis, aut alia fraude interceptæ fuerint.

Aues ab Accipitre occisę meliores.

Quod ad coquendi modum aut præparationem spectat, ea ferè talis est, qualem in Pauone præscripsimus. Occisi antequam coquantur, hyeme tridui, æstate bidui interuallo suspendi è pedibus debent. Platina primùm iubet assari, additq; si cùm pipere, & saluia elixentur, non insuaues euasuros. Ius consumptum ex Phasiano, & Capo quomodo fiat, in Capi historia ex eodem dicemus: qui item alibi, esitium ex carne abdominis Porcini aut vitulini cocta aut concisa cum casei veteris parte dimidia ad carnem, pauco pingui, herbis odoriferis, & aromatibus parari ait, & quosdam esse, qui etiam pectus Phasiani aut Capi tunsi non incommodè addant. Sunt qui harum auium carnem hyeme minus salubrem asserant. Eo itaq; tempore caro pectoris, quę reliquâ siccior est, tutò concedi potest. Atq; istac de carne Phasiani dicta sunto.

Præparatio & coquendi modus. Ius consumptum.

Oua eius medicis, ac ipsi Galeno maximoperè cõmendantur. Ait enim hæc, & Gallinacea cæteris pręstare, & Auicenna, oua Gallinarum, inquit, sequuntur oua auium, quę cursu pręcedunt, ut Abderagi, id est, Phasiani.

Oua.
[a] Lib. 3. de aliment.

FABVLOSA.

Tereus cur summo supplicio affectus.
Terei, & Philomelæ fabula.

TEREVM Martis & Bistoridis Nymphę filium ob immoderatam libidinem grauissimo supplicio affectum fuisse poëtę fingunt, quippe cum non à patria solùm exulari coactus sit, sed ex homine etiam in auem commutatus. Fabula hoc modo narratur. Tereus iste assiduis prope Prognes uxoris suæ, Pandionis Athenarum Regis & Zeusippes filię precibus impulsus fertur, ut ad Pandionem socerum proficisceretur, rogaretq; ut cum eo Philomelam ad visendam sororem mitteret: quod cùm facilè ille a Pandione impetrasset, utpote qui virum bonum, & temperantem generum suum arbitraretur: tunc ferunt in itinere Tereũ, cùm ad Parnasi urbẽ Daulidem aduenisset, Philomelę amore captũ, eã tandem per vim vitiasse, licet illa diu reluctaretur, ne verò tam turpe facinus, & impurum illa postea sorori aut alij cuipiam manifestaret, linguam pręcidisse, ac in itinere mortuam esse, Progne annunciasse: contrà Philomelam rem clam per nuncios sanguine suo scriptam sorori misisse, vel potius, vt sentit Nicocrates, acu pictam illi deferendam curauisse. Progne itaq; tam atrox facinus non impune oportere esse rata, filium Itym, quem vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri apposuit. Cùm verò hic Itym filium aduocaret, uxor Progne extremas filij partes ostendit, eumq; à patre comesum fuisse demonstrauit: quibus is conspectis stricto gladio ad uindicandam filij cædem accurrit. Quare Deorum consilio Progne in Hirundinem conuersa est, ut celerior ad fugam capessendam fieret: Tereus verò hanc sequens factus est Vpupa, clamans πῶ πῶ, ut solent aliquam rem quærentes. Philomela in Lusciniam versa est, & Itys in Phasianum. An uero Progne in Hirũdinem, & Philomela in Lusciniam, ut nos Ouidium secuti diximus, immutata fuerit, an vero è contra Progne in Lusciniam, ut pleriq; uolunt, quia huius loci non est, alias exactè disputabimus. Etenim hic Itym in Phasianum transformatum fuisse, quod omnibus placet dixisse sufficiat. Hanc eandem fabulã [a] Homerus, sed longè aliter, quàm recentiores narrat. Neq; enim Pandionis (nisi Pãdioni fortè alio nomine etiam Pandareos dictus sit) neq; Prognes, neq; Terei meminit, & Itylum vocat, quem recentiores Itym, eumq; è Pandorei filia, & Zetho procreatum canit his versibus.

Itys Terei filius patri coctus apponitur.
Progne in Hirundinem. Tereus in Vpupam. Philomela ĩ Lusciniã. Itys in Phasianum.
[a] Odyss. T.

Ὥς δ' ὅτε πανδαρέη κούρη χλωρηὶς Ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν.
Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Sicut autem quando Pandarei filia floridula Luscinia,
Benè canit vere recens stante, id est, nouo:
Arborum in folijs sedens densis,
Quæ frequenter versans fundit personantem vocem
Filium autem lugens Itylum dilectum.

Quid verò per hanc fabulam significare voluerint antiqui, id quoq; suo loco declarabimus. Itym autem ideo in Phasianum conuersum fabulantur, propter carnis præstantiam, vt Platina autumat. Quid enim, inquit, decentius Regum ac lautorum mensis apponi queat, quam Phasianus, non satis video; vt eò tandem redeat, vnde digressus. Hoc Tragico igitur scelere caret Pomponij mensa, qui cæpas & allium ascaloniumuè pro Ity conuiuis apponit ^b ille. Ad eundem sensum Bapt. Fiera, & fortè Platinam secutus, canebat:

Phasida iam vehat Argos auem, nec lenta retardet,
Debueras primis decubuisse thoris.
Illa leuis stomacho est; suaues imitata tepores,
Non volet in mensas rustica turba tuas.
Si primi huic intra volucres debentur honores;
Non malè; cùm fuerit regius ante puer.

Itys curdicatur in Phasianũ mutatus.
^b L. 4. de tuẽda valetudine.
Pomponij mensa.

DE VROGALLO,
seu Tetraone. Cap. VI.

DE Vrogallo, quamuis ex Gallinaceo genere sit, hoc tamen loco agere visum est, quia syluestris est; & Phasianus dictus: sed veterum Tetraonẽ esse, quemadmodum ego credo, probare volenti difficillimi extricatu nodi occurrunt propter diuersas doctorum virorum sententias: quibus certè veteres ipsi ansam dederunt, quoniam tam oscitanter, & tam paucis notis hanc auem descripserunt; adeo vt ipsemet alias antiquissimus ^a Athenæus vix eam sese agnoscere scribat. ^b Plinius & ^c Suetonius soli ex veteribus Tetraonas nominant: & Plinius has notas attribuit: *Decet & Tetraonas suus nitor, absolutaq; nigritia, in superciliys cocci rubor*. Cuiusmodi sanè notæ Vrogallo maiori Germanorum, ut postmodum in descriptione apparebit, exactè congruunt. E contrario non ita clarum est, an Vrogallus & Tetrix Aristotelis sint eędem aues, vti Ornithologus putat, & ego pariter approbo. Quamuis enim non nido, sed condenso frutice Vrogallus prolem nutriat, vt de Tetrice ^d Aristoteles scribit, id tamen & aliæ etiam aues factitant. Attamen cùm ob hoc, tùm ob alia, ac maximè propter nominis vicinitatem facilè adducor, vt easdem aues esse credam. Tetricem autem Aristoteles Atheniensibus Vragen nominari tradit: quæ sanè vox non parum ad Vrhaen Germanorum accedit, & fortassis ita Græci illi erant pronunciaturi, si Germanicè loqui calluissent, sed hoc alij asseuerent, qui hos græcisasse olim volunt. Vt modò verisimile videtur Tetricem Aristotelis seu Vragen Vrogallum esse, & per consequens Tetraonem Plinij, ita rursus Tetracem maiorem Athenæi cum illis eãdem esse, vt Ornithologus existimat, vnico dumtaxat, eoq; admodum leui argumento innixus, ob parem nempe magnitudinem, nequaquam mihi persuadere possum. Nam cùm formam ei Porphyrionis ascribat, & ex vtraq; aurium parte paleam, vt in Gallinis dependere dicat, eiusq; admiretur τὸ ὡραῖον, quod est, vt Hermolaus vertit, formam conspicuam, itaq; Tetrao seu Tetrix seu Vrogallus esse nequit, vbi nihil tale reperire est, quemadmodum Politianus quoq; aduertit. Quem cùm Ornithologus validissimis scilicet argumentis fretum, easdem esse constanter negare videret, quas primùm easdem dixerat, iam congeneres saltem esse contendit, vtrasq; videlicet in Gallinaceo genere maximas: sed & in hac determinatione sibi ipsi refragatur; siquidem Otidem Gallinaceo generi ascribit, quę tamen Tetraone seu Vrogallo maior est. Mihi Athenæus Tetraones vel non agnouisse, vel diuersum à nostro descripsisse videtur. ^e Alibi enim Phasianos eos vocat, & in Aegypto etiam reperiri ait, cùm tamen Phasianus à Phasiano Tetraone diuersissimus sit, qui non nisi frigidissimis locis viuit, quales sunt Germaniæ montes: & cælum tepidum, quale est Aegypti, vix tolerat, adeò vt planè regij sumptus & magnificentiæ fuerit, eas aues Alexandriæ nutrire. Rursus Neme-

Tetrao cur incognitus.
^a L. 9. c. 20.
^b L. 10. c. 22
^c In Calig. c. 22.
Tetrix Aristotelis.
^d L. 5. de generat. c. 6.
Vrage.
Tetrax maior Athenęi
Ornithologi error.
Ornithologi alius error.
^e Lib. 14.
Tetrao vbi viuat.
Nemesiani Tetrax.

fiani

[Ornithologi & Lõgolij error.] ſiani poëtę Tetrax ab hiſce omnibus diuerſus eſt; neq; tamen Otis eſt, vt Ornithologus & Longolius rentur. Verba poëtæ ſuo loco apponam, ex quibus colligo eam auem eſſe, quam ante aliquot annos clariſſimus Martinus Foxius Cracouienſis medicus mihi Cracouia dono tranſmiſit cuius mox etiam deſcriptionem dabo, eſtq; illa, quam Ornithologus per onomathopœiam Grygallum maiorem appellat. [Grygallus maior.] Sed prius quid alij præclari doctiq; viri ſentiant, videamus. [f] Hermolaus Barbarus, & Merula Tetraones cum Stardis ſeu Tardis auibus, quas Otidas vocari [g] Plinius diſertiſſimis verbis tradidit, vel confuderunt, vel ſaltem non rectè diſtinxerunt, quod ut probemus, eorum uerba operæprętium eſt apponere, vt quiſq; quod lubet, ex eis iudicet. [f In caſtigat. Plinij. g L. 10 c. 22] [Hermolai & Merulæ error.] Barbarus in caſtigationibus Plinianis ita ſcriptum reliquit: Vbi uulgati, inquit, codices habent, *decet & Tetraones ſuus nitor*, Politianus legit ſimiliter ex [h] Suetonio, qui ait: Phœnicopteri, Pauones, Tetraones, Numidicæ, Meleagrides, Phaſianæ. [h In Calig. c. 21.] Et herculè codices antiqui ferè habent Tetragones: quod & fortaſſis rectius eſt, quam Tetraonas: quoniam Græci eas Tetracas appellant. Tetracis enim meminit Ariſtophanes, & Athenæus; *In Myſia & Paonia*, inquit, *naſcuntur Tetraces Porphyrioni ſimiles, maximis Gallinaceis maiores, criſtis* (barbis) *ab vtraque auricula pendentibus, voce graui, forma conſpicua* (florida) *Struthionis ſapore, Eſt & auicula*, inquit, *puſillæ nomen Tetrax Alexandro Myndio, Epicharmoq;*. Ergo Tetraones, ſiue Tetragones, aut eædem ſunt, quæ Tetraces, aut ualdè ſimiles. Merula non diſſentit quidem penitus, ſed & Erythrotaones quoq; dici eas poſſe credit, ſcripta ad nos epiſtola his uerbis: Peragraui, inquit, fines patrios, ſecus Aemiliam uiam oblatæ mihi ſunt paſcentes aues haud ita multò Anſere maiores: quarum ceruix, quatenus alas contingit, rubro perfunditur. Rubeſcunt item cilia. Rogati de nomine ruſtici, reſpondere Stardas appellari, & nidificare inter maturas ſegetes, præterea caudam in modum Pauonis ſurrigere, quarum carnes qui comedere, non inſuaues aiunt eſſe. Eas contenderim Erythrotaones Plinio uocari. Tu quid ſentias, quando ocium fuerit, perſcribe. Reſpondi ad hanc modum, de Erythrotaone, ſi quæris de nomine, ſubdubito, cùm propter illa Suetonij uerba, qui Tetraonas aues appellat, tùm quòd omnes Pliniani codices manuſcripti Retragones & Tetragones habent, nullus Erythrotaonas: [Retragones.] ſin de re, tecum ſum, ut genus hoc intelligam, quod, ut ſcripſiſti, Ligures Stardas uocant. Nam & Veronæ Aquileiæq; modò Stardas, modò Trapos, eas nominant, Hiſpani Tardas, a tarditate dictas, ut arbitror; quoniam, ut inquit eodem loco Plinius, alterum earum diſcrimen Vulturum magnitudine coloreq; conſpicitur. Nec ulla, inquit, auis excepto Struthiocamelo maius corpore implet pondus, in tantum aucta, ut in terra quoq; immobilis præhendatur; deinde ſequitur; proximæ eis, inquit, ſunt, quas Hiſpania Tardas appellat, Græci Otidas; ut tria uideantur eius alitis faſtigia: ſed uulgus differentias & interſtitia tueri diù neſcit; proindeq; tria earum genera tanquam unum eodem uocabulo ſignificat, Tardas appellando. Hæc itaq; omnia Hermolaus, quæ ſanè tam docto uiro planè indigna exiſtunt. Etenim primò, quod ait Tetraones Plinij, Athenæi Tetraces eſſe, nullum prorſus habet argumentum: nam Athenæus, ut ſuprà monui, longè alias notas Tetraci ſuo attribuit, quàm Tetraoni Plinius; [Tetrao & Otis toto genere diſcrepant.] ſecundò in maiorem errorem impegit, dum Tetraonem Stardam ſeu Trappum eſſe probare nititur, nam euſcemodi aues, ut interim alias clariſſimas differentias prætercam, toto genere diſcrepant; ſiquidem Tetrao digitis pedum quatuor, tribus nempe antè, retrò uno, Otis ſeu Starda tribus dumtaxat ingreditur, unde Tetradactilos dici meruit; [Tetradactilos.] præterea Plinius bina tantùm Tetraonum genera agnouit; unum cui cilia cocci colore rubeant, quod Germanorum Vrogallus eſt: alterum Vulturi colore & magnitudine, & manifeſtò Otidas à Tetraonibus excludit, dum ait: [Plinius expoſitus.] *Proximæ eis ſunt, quas Hiſpania Tardas appellat, Græci Otidas*: ac ſi diceret, Otides proximè ad pondus ac magnitudinem Tetraonum ſecundi generis accedunt, nam ſecundum illud genus, ſi modò uerum eſt, quod Vultures adæquet, ut Plinius ait (mihi enim uidere id hactenus nunquam contigit) Otide multò maius eſt, cùm Vultur, ut in eius hiſtoria ex [i] Bellonij authoritate diximus, qui eos ſæpe obſeruauit, Aquilam, quæ Otidi uix cædit, ſeſquialtera proportione ſuperet. [Vulturis magnitudo. i L. 2. de Auib. cap. 1.] Quodſi uerò ſecus uiam Aemyliam Tetraones ſeu Erythrotaones Stardas uocent, dicendum Merulam Tetraones agnouiſſe, cùm cilia rubeſcere dicat. Id enim in noſtris Stardis ſeu Tardis minimè conſpicitur. Quod uerò caudam Pauonum more ſurrigere dicat, id fortaſſe non ita intelligendum eſt, ut cùm lubet, iactantium Pauonum in morem in orbem eam expandat, ſed ſurrectam Gallinacei inſtar portet. [Turneri & Olai error.] Turnerus & Olaus magnus, dum Erithrotaonem Trappum etiam interpretantur, uterq; in eundem errorem, in quem Hermolaus, impegit. Trappus enim, ſeu Trapgans, ut Belgæ uocant, Otis eſt ſeu Tarda auis: [Longolij errores.] cum qua lapſus ſimiliter Gyb. Longolius, ut Vrogallum Tetracem Athenæi, & Nemeſiani eandem auem

faceret

faceret, hunc ferè in modum differit: Tetracem esse arbitror, quam Aristoteles etiam Tetricem vocat. Athenæus Porphyrionis speciem esse docet. Indicat autem Porphyrionis vox nescio quid purpurascentis, quem tamen colorem in Vro Gallinaceo nondum deprehendi. Certè Athenæus Tetracem ita describit, ut Mysiorum potiùs nomenclaturæ uideatur tribuere, quod asserit, quàm veritati. Refert autem in Mysia sibi in sporta allatum magnitudine maximi Gallinacei, specie Porphirioni perquam similem, vtrinq; ab auribus propendentibus Gallorum instar paleis, voce graui, floridoq; corpore. Certè Vrus noster non paleas, verùm vestigia tantùm palearum habet, neq; Porphyrionis forma conspicitur, cùm non adeo longo sit collo, sed instar Pauonis adducto & gracili, nullaq; rubentium, aut virentium plumarum imagini spectabilis: vt Tetracem tamen appellem, Nemesiani poëtę authoritas, qui de aucupio Latinis versibus conscripsit, me adducit (eos hîc recitat: nos suo loco eosdem recitabimus, quibus allatis, sic iterum infit.) Principio poëta autem istam stultam vocat, quòd laqueum, quem sibi coram parari uidet, non fugit, sed abeunte aucupe, mox accurrens, sese huic inuoluit: deinde caccabanti colore & maculis similem esse ait, hoc est, si quid sentio, Perdici. Etenim me legisse alicubi memini, caccabare Perdicis esse vocem: neq; aliter nunc sonat: deinde de magnitudine quàm bene conuenit, ad Anseris pondus collata. Aristoteles non tecto, sed aperto nido oua ponere scribit; idq; plurimùm in fruncibus: id quod nos etiam obseruauimus, & nidum eius congestum potiùs quàm constructum uidimus. Est sanè Vrus Gallus etiam puluerator, ut omnes propemodum frugilegæ. Nec alius uidetur Tetraon uel Erythrotaon Plinij, quem è Germania uel Septentrione Anseris specie nigricantem, rubro paulò perfusum uenire asserit. Non enim speciem ad similitudinem, sed ad magnitudinem refero. Quod rubro autem perfusum prædicat, id & in Coturnicibus & Perdicibus uidere licet, & in nostro Tetraone eundem colorem animaduertere. Nam & is à Perdice nulla propemodum ratione, præterquam magnitudine, qua uel quatuor prope Gallinaceos uincit, distat. Quin etiam & gregarius est & puluerator & frugilegus. Sub autumnum ad nos gregatim aduolat, agrum quem insidere, ouium grege occupatum diceres, tanta est uolucris magnitudo, sæpiùs mihi conspectæ: nec ullam pestem magis odere olitores. Nam uentrem rapis fulsit, & non mediocri præda contentus esse solet. At non uideo, cur uulgò Anseris nomine ueniat, cùm nulla in tam magno corpore mica sit, quæ Anseris speciem præbeat; nisi quia Anserum modo gregatim uolat. Hæc omnia Longolius, qui ex quatuor diuersis auibus unam eamq; toto genere diuersam, Otidem nempe, componit. In primis enim quòd Tetracem Athenæi esse dicat, nullam prorsus firmam rationem adducit, quin imo Athenæum tanquam mendacem in describendo Tetracem accusare non est ueritus. Quæ uerò Athenæi Tetrax sit, ego, ut ingenuè loquar, omninò ignoro, interim benè perspicio Nemesiani Tetracem ab illo toto quod aiunt, cælo differre: neq; tamen Otis est, ut ille, illumq; secutus Ornithologus arbitrantur. Stultitia enim illa, quam Tetraci suo poëta tribuit, Phasiani naturam sapit, qui ut antè ex Tertulliano diximus, capite recondito totum se latere credit: solæ tamen dorsi maculæ Otidi respondent: magnitudo nempe Anserina aut Gruina, licet non omnino aduersetur, nostræ aui, quam depingemus, magis conuenire mihi videtur, cùm Otis longè maior sit. Quod verò Otidem quia aperto eam nido oua ponere, & vt plurimum in fruticibus obseruârit, idcirco Tetricem Aristotelis, qui id de ea testatur, esse dicat, id leue admodum argumentum est, cùm idem & aliæ multę aues faciant, quas tamen ideo nemo Otides dixerit. Præterea Aristoteli Tetricem & Otidem diuersas aues esse, vel ex eo constat, quod diuersis locis, diuersisq; nominibus de utraq; scribat. Idem Longolius quosdam Grammaticos Tetraonas cum Meleagridibus cõfundere asserit, at quàm benè inde colligat Gallinas Aphricanas à Meleagridibus diuersas esse, ipse viderit. Nos Gallinas Numidicas seu Africanas cum Meleagridibus easdem esse diximus. Hallucinatur etiam egregiè Augustinus Niphus Tetricem Aristotelis Alaudæ speciem esse credens, absq; crista, magnitudine verò & colore cristatæ similem. Etenim id minimè omisisset Aristoteles, cùm aliàs, vbi de cristata sentit, semper *τὸν λόφον ἔχουσαν* addere soleat. Quod si verò Tetricis nomine paruam aliquam auem Aristoteles intellexit, ea non alia quàm Tetrax alter Athenæi, cuius eodem capite meminit ex Alexandro Myndio, fuerit, magnitudine nempe Spermologi. Non possum nec debeo hoc loco insignem Bellonij lapsum præterire, vtpote qui pro hac Alexandri Myndij Tetrace auem Galliæ peculiarem, quam Canne petiere, hoc est, Anatem campestrem dicunt, interpretatur, auem inquam, maximam, tridactylon, & vt ipsemet ille iudicat, Otidis speciem. Iacobus Dalechampius illum haud dubio secutus alibi apud eundem [a] Athenæum, vbi habet: *Tetraces semina humi sparsa legentes*, Tetraces Can-

Caccabare.

Lõgolij audacia.

Nemesiani Tetrax quæ auis.

Tetrix Aristotelis non est Otis.

Bellonij errores.

Canne petiere.

Dalechàbij error.

[a] *Lib.* 2.

nes petieres, id est, Anates terrestres, in margine transferens, in eandem Scyllam incidit. Atheneus enim auem minimam esse ait, nimirum magnitudine Spermologi, id est, Passeris cuiusdam ita dicti, non vt perperam idem Bellonius Gallicè vertit, vn Freux, hoc est, Cornicis frugilegæ, cum qua rursus Græculum, qui & ipse spermologus est, confundit. Sed vt ad Tetricem Aristotelis seu Vrogallum reuertamur, Albertus pro ea dictione habet Radoryz, *& est*, inquit, *Pacorum species Turdo fere similes*, cùm tamen velut sui oblitus ita scribat: *Tetrix minus volat, eoq; non in nido, sed frutice condenso prolem suam edit, nidumq; aura patentem habet*, quemadmodum nimirum Aristoteles scripsit. Rursus alibi errat Vrogallum veterum Ortygometram interpretans, dum ait: *Ortygometra, genus est Gallinæ maximum, Anseris magnitudine, pennis in pectore hyacinthi coloris, in dorso cineres. Vocatur autem Orhan ab incolis alpium, in quibus maxime abundat. Incolit ipsa iuga montium, & ex glacie, quæ illic perpetua est, aliquando crystallos deijcit. & inueniuntur aliquando parui crystallini berilli in gulis* (pappis) *eius.* Hæc ille: cùm alioquin istæc descriptio nec Ortygometræ competat, nec Vrogallo, cui dorsum minimè cinereum est: neque etiam verum est crystallum ex glacie congelari, vt ille vulgus secutus existimat. Atq; istæc de diuersis authorum opinionibus super hac aue dicta sunto. Antequam tamen ad reliqua sermonem conuertam, eorum etiam verba ascribam, qui nostram opinionem adstruunt. Ornithologus in omnibus nobiscum sentit, præterquam quòd Nemesiani Tetracem Otidem esse credat, & Otidem è Gallinarum genere faciat, cùm ego toto genere differre dixerim. *Ego*, inquit, *in Trappis illis, seu Tardis tribus, quas aliquando vidi, cilia vel supercilia, vt Plinius de Tetraone scribit, neutiquam rubere animaduerti: sed in ea aue potiùs, quam nostri Vragallum* (Orhan) *appellant, cui etiam nitor, & absoluta nigritia conueniunt.* In eadem sententia sunt cùm alij quidam viri docti, tùm [f] Georgius Agricola, qui Germanicè Tetraonem interpretatur Birchuner, hoc est, Gallum montanum, & Auerhaen quasi Vrogallum: & alibi etiam, *Pauca*, inquit, *aues hyeme in syluis manent, vt Tetraones, Attagenes.* &c. quòd Vrogallis etiam competit. Paulus Iouius, nescio, nunquid vel ex propria, vel an aliorum potiùs authoritate, ita scribit; *Capitur apud Moscouitas auis subnigra, puniceis superciliis, magnitudine Anseris: quæ pulparum sapore Phasianorum superat dignitatem, Moscouitica lingua Tetrao nuncupata, quæ Plinio Erythrotao vocatur, Alpinis populis cognita, & maxime Rhætis, qui saltus ad Abduæ amnis fontes incolunt.* Est autem hic omnino Vrogallus noster. Verùm quod Moscouitarum idiomate Tetraonem, Plinio Erythrotaonem dici ait; id neutiquam verùm est, cùm Erythrotao in nullis codicibus legatur, vt etiam Hermolaus Barbarus affirmat: sed de hac re in synonymis latiùs agemus. Sigismundus Galenius non ineptè etiam ex similitudine nominis, quo Vrogallus apud Illyricos venit, Tetraonem esse iudicat. Dici autem illis ait Tetrzeuu, & Tetres, quæ quidem voces cùm ad Tetraonem, tùm ad Tetricem non parum accedunt. Denique nostræ sententiæ Bellonium assertorem habemus.

Tetrax minor Athenæi quæ auis. Alberti error. Ortygometra quæ auis Alberto Orhan. Opinio autoris à quibus probata. [f] *L. de subter.* Bichouner. Auerhaen. Pauli Iouij error. Tetrzeuu. Tetres.

SYNONYMA.

IVDAEI quidā recentiores Dukiphat Hebraicam vocem Germanicè interpretantur Vrhaen, hoc est, Vrogallum. Andreæ Bellunensi quædam auis magna, sicut Anser non multum volans, & Damasci venatoribus nota Alharbari vocatur; pro qua voce Auicennæ interpres Tardam vertit: sed cum Otis Ansere longè maior sit, itaq; Otis esse min mè potest. Nam & Auicenna fimum eius ad impetiginem laudat, & oua ad denigrandos capillos: quæ remedia de Otide Græci minimè scripserunt; quare fortè Tetrao fuerit, auis nigra, quales ad capillos nigros reddendos Corui exemplo alibi prohauimus, facultatem habere, Aristoteli τέτριξ dicitur, Athenienfibus, ut idem testatur, ὄρταξ, quæ postrema vox ad Germanorum Vrhaen proximè accedit. Plinio Tetrao, uel ut in manuscriptis codicibus, teste Hermolao Barbaro, legitur Retrago, uel Tetrago, uel ut in uetustissimo Mediceæ bibliothecæ codice Politianus haberi dicit Trao. Mihi prior lectio magis arridet, quia [a] Suetonium Tetraones nominare uideo. Vnde Merulam, & Iouium errare constat, qui Plinio Erythrotaonem dici tradunt. Itali circa Tridentum Cedron uocant, & alibi, ut circa Vincentiam Gallo faluatico, quo nomine, qui circa Tridentum habitant, alterum syluestris Galli genus, domestico simile, aut par appellant. Gallum syluaticū dicunt Sabaudi; Galli, teste [b] Bellonio, un Coc de bois. Circa Rhætiam Stolzo, seu Stolgo, seu Stolco. Cuius uocis etymum Ornithologus Germanicum uideri posse ait. Hi enim, inquit,

Dukiphat. Alharbari fortè Tetrao. τέτριξ. ὄρταξ. Retrago. Tetrago. Trao. [a] *In Caligula.* Cedron. Gallo faluatico. [b] *L. 5. c. 11. de Auib.* coc de bois. Stolzo. Stolgo. Stolco. Stolz.

quit, Stoltz appellant quicquid magnificum, aut superbum est, ut fortè propter magnitudinem, ac pulchritudinem ex adiecto nomine ei proprium factum est, Germanis dicitur Orbaen, Vrhaen, seu Auerhaen. ᶜChristophorus Encelius Vrhaen uocari putat a fenio longissimo, aut cauda, quæ Græcis ura est; Auuerhaen uero ab aura, quam facillimè sen eit propter rarissimum corpus. Verùm nunquid etymologia istæc auis naturæ competat, alijs diiudicandum propono, ne qui Germanicæ linguæ imperitus, de ea iudicans, ceu sutor uidear ultra crepidam procedere. Malim tamen à magnitudine ita dici, ut Ornithologus quoq; existimat. Vnde in syluestrium etiam boum genere maximum, uocant Vrum, Vrochs, Auuerochs. Agricolæ etiam Pirkhuener uocatur, Encelio Birkhuner: sed cùm eiusmodi uoces Gallinæ Betulæ, quam arborem Birck Germani nominant, etiam conueniat, Birghun, id est, Gallina montana, appellari potiùs possit. Sunt item qui Phasianis adnumerent, atq; ita appellent Bergfasan, quasi Phasianum montanum, Illyricè nominatur, ut dixi, Tetrzeuu, & Tetrez.

Vrhaen, & eius etymũ. ᶜL. 3. de lapidib. c. 54. Gallina mõtana. Phasianus montanus.

GENVS. DIFFERENTIAE.

ᵃORNITHOLOGVS eruditos ait Vrogallum Otidi congenerem facere, seseq; illis astipulari. Ego toto genere differre dixi, quòd Vrogallus quatuor digitis incedat, Otis tribus tantummodò. Nemo enim aues tridactilos cum tetradactilis congeneres dixerit. Quod uerò ait ex Gallinaceo genere esse, id uerissimum est, unde etiam Gallus syluestris quibusdam dictus est. Quomodo ab alijs auibus, cum quibus a scriptoribus confunditur, differat, paulò antè monstrauimus. Differt uerò a Tetrace Nemesiani (loquit autem de Vrogallo maiore, seu Plinij primo Tetraone) quòd cacabantis instar maculatus non sit. Per Cacabantem autem Perdicem intelligit poëta, cui Philomelæ author eandem uocem attribuit. ᵇPlinius, qui aliud genus agnouit, sic distinguit, quòd primum genus (id verò est, de quo nunc sermo est) *suum habeat nitorem, absolutamq; nigritiam, & cocci ruborem in superciliis: secundum verò colorem, & magnitudinem Vulturum, nec ulla auis sit, excepto Struthiocamelo, quæ maius corpore impleat pondus, in tantum aucta, ut in terra quoque immobilis prehendatur.* Quod equidem genus nunquam obseruare mihi licuit, nec ab alio visum noui, quicquid interim nonnulli nugentur.

ᵃCap. de Otide. Gallus syluestris. ᵇL. 10. c. 22.

FORMA. DESCRIPTIO.

CVM satis exactè utrumque Tetraonem, maiorem nempe & minorem Ornithologus describat; utriusq; etiam ab illo delineationem mutuari placuit. De maiori autem ita scribit: Vrogallus à me inspectus huiusmodi erat. Collum dodrantale, plumis uestitum nigricantibus, sed cinereo diluto colore sparsim notatis. Alarum longissimæ pennæ palmorum quinque, nigricantes aut fuscæ potiùs: reliquæ in alis, minores dico & minimæ, castaneo ferè colore, nigricantibus punctis distinctæ. Caput nigrum, pars infra rostrum nigrior. Rostrum Gallinæ breue, gibberum, latum, ualidum. Supercilia & pellicula circa oculos rubra. Collum pronum punctis cinereis uarium, quibus pennæ virides succedunt. Pectus & venter colore nigro. In medio thorace, vbi os pectoris maximè prominet, plumę aliquot ab altera parte albæ, altera nigræ sunt. Minores plumæ sub alis albissimæ, præterquam in summo; reliquæ albicantes, fusco admixto splendidæ. Cauda quinque palmos longa, aut paulò plus, pennis nigris condita, maculis paucis albissimis, extremitates minorum pennarum, & punctis uariarum insignientibus. In metaphreno (dorso superiore) plumæ castanearum coloris, punctis asperfæ, ut in alis: in inferiore (dorso) cinereæ, magis uariæ punctis quàm in collo, longè pulcherrimæ. Poplites & femora plumis albis uestiuntur, quæ in cruribus fuscæ usq; ad digitos pedum descendunt, ut in Grygallo quoque, & Vrogallo minore: quibus etiam digitos pedum similes habet, & appendiculas quasdam pectinatim utrinque à digitis, sed breuiter eminentes, & alia ubique toto corpore multa similia, ut congeneres esse aues, magnitudine ferè tantum & colore distinctas, non sit dubitandum. Longitudo Vrogalli à capite extensi ad pedes, dodrantes quatuor cum dimidio. Cauda extensa semicirculum reddebat, trium in circonferentia dodrantum. Ex albis in

Collum. Alæ. Caput. Rostrum. Collum. Pectus Venter. Cauda. Poplites. Femora. Longitudo

Vrogallus seu Tetrao maior cum abiete.

Vrogallus, ſeu Tetrao maior alter quem fœminam eſſe conij- cio, cum tritico ariſtis circunuallato.

cauda maculis ętas conijcitur. Quò .n. maiores sunt, eò pauciores illas habere feruntur. Marem à fæmina, quod ad colorem, nihil differre audio, nisi quòd fæmina minus nigra sit. Hactenus ille. Verùm quem nos secundo loco damus depictum, pennas capitis non ita, ut alter ille primus erigebat, quod nescio quid differentiæ constituit. Vter uerò eorum mas sit, ignoro. Stumpfius quosdam Vrogallos reperiri scribit, qui libras duodecim, aut quatuordecim appendunt: sed id de libris Germanorum intelligendum est, quæ sedecim, uel octodecim unciarum sunt. Siquidem is, quem Tridento mihi ante aliquot annos Reuerendissimus ac Illustrissimus Cardinalis Palæotus, Archiepiscopus, ac Princeps Bononiensis, eo tempore Auditor rotæ, cùm ibi sancta synodus celebrabatur, transmisit, uiginti tres nostrates libras appendebat.

Pondus.

LOCVS. COITVS.

ERSANTVR Vrogalli in altissimis montium iugis, aut altissimis potiùs syluis. Germaniam & Septentrionalia loca amant. De coitu huiuscemodi auium portentosa istæc tradit [a] Christophorus Encelius: Hæc etiam, inquit, de fæmina loquens, coït ore mense Martio, sed multò aliter, quàm Bonasæ. Gallus huius speciei sperma ex ore tempore coitus in vere excreat, & euomit, & voce magna aduocat Gallinas ipsas (sicut domesticus Gallus aduocat Gallinas inuento aliquo grano) quæ cùm aduenerint, sperma eiectum & excreatum à Gallo in terram ore legunt, ac reglutiunt, & tali modo concipiunt. Quas deinde ludens Gallus omnes ordine comprimit, (quasi verò illud comprimere non sit coire) & quasi ratum facit semen comestum. At non coït, quod vidi: sicuti semina quorundam piscium, tantum afflatu masculi, teste Plinio, rata redduntur, vt ita dicam. Nam super quas Gallinas non ascendit, oua illa hypenemia pariunt, vt domesticæ Gallinæ. Quicquid verò fugatis Gallinis, casu aliquo remanet in terra de spermate Galli excreato, hoc operante sole nonnunquam, forsitan rore aut pluuia superueniente, & putrefacta materia mutatur in vermes & serpentes, qui dicuntur à Germanis Vrhanschlägen & Birgschlägen, id est, Vrogallorum serpentes, & montani serpentes. Harum copia est in sylua, quæ à Tangera fluuio nomen habet in veteri Marchia. Quicquid è contrà remanet in terra de spermate excreato istius Galli, pluuia non superueniente aut rore (non) coincidente, mutatur, & coagulatur quasi in vesicam translucidam & candidissimam, & veluti lapidescit, & fit gemma, quæ à pastoribus, & venatoribus colligitur & reperitur in locis, vbi tali modo Galli isti coeunt, auff dem paltz platze, tempore verno, vuan yhr paltz zeit ist. Hæc illa ipsa gemma facta & coagulata ex spermate Galli excreato, mirum in modum facit ad conceptum datum (data) mulieribus sterilibus. Incitat ad Venerem, & auget appetitum prolis. Gemmæ tales magnitudine, & forma, & candore margaritarum apparent. Nonnunquam grana arenæ vna coagulata in his reperiuntur, aut pulueres. Hæc omnia Encelius. Ego cum Ornithologo huic serpentium & gemmarum è genitura Galli generationi non facilè crediderim. Nam si huiusmodi res alienæ prorsus naturæ ex auis semine nasci possent, ex aliorum quoque animalium semine, quod proculdubiò sæpè in terram delabi contingit, multa & varia, cur minus, quàm è Galli semine nascerentur? Sed quis amabò hoc auium genus ore coire credat? Scribere tamen non veretur ipse Encelius ferè omnes Gallinas syluestres, ore coire, sed modo diuerso. Et paulò antè, Multæ aues ore, inquit, concipiunt, & coeunt, vt sunt Corui, exosculatione facta, vt fit in Columbis: licet hoc neget Aristoteles; nec ego admodum affirmo; quia non vidi coeuntes. At si hoc non credit, cur omnes syluestres Gallinas ita coire credit? Equidem mirum est, quomodo vir alias doctissimus & philosophus non aspernandus illud sibi persuadere potuerit, cùm ne pueri id coacti etiam admitterent. Attamen per totam fortè Germaniam mostrosè concipere hasce volucres fama percrebuit. Nam & Ornithologus refert aucupes quosdã Vrogallos coituros aream dicere aliquam puram & planam in terra parare, in qua coeant: fæminam a coitu maris genituram, quæcunque effluxerit, deuorare, atq; ita concipere. Quibus qui uolet fidem adhibeat; mihi id nunquam persuaserint.

[a] L. 3. de lapidib. c. 54.

Vrhãschlãgen. Birgschlangen.

VSVS IN CIBO.

VOD ad carnem huius auis attinet, eam aiunt tam grati saporis esse, vt ne Phasianæ quidem cedat; adeo ut Principum mensis tantummodò nata videatur. Hanc auem etiam sceleratissimus Caligula sibi immolari voluit in templo suo numini propio, vt [a] Suetonius tradit.

Carnis bonitas.

[a] In Caligula cap. 22.

DE VROGALLO MINORE.
Cap. VII.

SYNONYMA.

VEM hanc Vrogallum minorem, uel Tetraonem minorem appello, vulgus Germanicum secutus, quod eandem in alpibus Germanicè sic appellat Kleiner Orhaen. Nonnulli Laubhaen appellant, à frondibus siue folijs arborum & fruticum, quibus uescitur: alij Birgfasan, hoc est, Phasianum montanum: alij Grijgelhaen, quasi Grygallum dicas a uoce: sed alius est Grygallus, cuius historiam iam dabimus, alius etiam Spilhaen Grygallo minor, nec aliter ferè differens. Imperiti quidam & uulgus hominum hæc nomina confundunt: sunt qui sexu tantùm differre putent, sed falluntur, ut Ornithologus ait, qui seipsum singula hæc genera diligenter inspexisse, & a uiris harum rerum peritissimis, præcipuè clarissimo uiro Aegidio Scudo Claronensi, differentias eorum didicisse tradit. Italicè nominatur Fasan negro, uel Fasiano alpestre, à montium incolis, & uicinis. Stumpfius nominat Phasianos quosdam montanos, nigros & fuscos, ueris Phasianis maiores, qui non in summis montium altissimorum, ut Vrogalli maiores, sed medijs plerunq; syluis reperiantur: de his ipsis, ut uideo, Vrogallis minoribus loquens.

Vrogallus, seu Tetrao minor. Kleiner Orhaen. Laubhaen Birgfasan Grygelhaē.

Fasan negro.

GENVS. DIFFERENTIAE.

X Gallinaceo haud dubio genere est, multaq; cum Vrogallo maiore communia habet, & post ipsum inter syluestres Gallinas maximus est. Ornithologus, a quo istæc omnia mutuati sumus, ita magnitudine à maiori, & utroque Grygallo distinguit, comparatis singulis ad Attagenē (sic uoco Francolinum) ut Grygallus minor (Spilhan) sesquialter sit, Vrogallus minor, de quo nunc sermo est, duplus: Grygallus maior omnium maximus, qui etiam Anserem quandoq; excedat.

FORMA. DESCRIPTIO.

DEM Ornithologus hunc Tetraonem minorem sic describit: Vrogallus minor a me, inquit, conspectus multò maiora supercilia è pellicula rubente, (Cærulea quandoque ni fallor) quàm Vrogallus magnus habebat plumas in uertice nigras. Rostrum nigrum, breue, longitudine tantùm transuersi pollicis. Collum quinque aut sex digitorum longitudine, cæruleis uel Indicis plumis uestitum. Infra collum in medio dorso, & alis plumæ nigricant. Alarum tamen mediæ partes candidæ sunt, item interiores. Venter quoque nigris plumis integitur. Post medium dorsi, quod nigricare diximus, iterum caudam uersum plumæ sunt Indicæ, ut in collo: utrobique tamen non totæ plumæ huius coloris sunt, sed margines tantùm earum & extremitates, ferè ut in Pauonibus. Cauda pennis suis nigricat, quæ in medio multæ curtæq; sunt, ita ut latè extendi possint; utrinque uerò tres longiores

Supercilia. Rostrum. Collum. Alæ. Venter. Cauda.

Vrogallus, ſeu Tetrao minor cum glauce vulgari.

giores extrorsum reflexæ, ita'ut lilij figuram, qualis dipingi solet, cauda extensa quodammodo referat. Circa vropygium & poplites plumæ densissimæ, quæ ad digitos vsq; pedum extenduntur, quasi natura ipsos munire voluerit, ne frigoris iniuria læderentur, vt & Grygallum maiorem (nam minorem non vidi) & Vrogallum maiorem, & maxime Lagopodes. Digitis pedum squamatim compactis, vtrinq; squamosæ quædam, vel corticeæ appendices eminent, vt in caudis cancrorum ferè, sicut in alijs etiam Gallorum montanorum generibus. Magnitudo totius alitis, instar Gallinæ villaticæ, vel paulò maior, & oblongior. Plumæ pedũ nigricant, sed maculis albis distinguuntur: & tibiæ anterius tantum, nõ etiam posterius, plumis induũtur. Fæmina in hoc genere mari similis est, sed minus nigra, & magis fusca, ut in Vrogallo maiore. Hæc omnia Ornithologus, quibus exactè respondet auis quam ante aliquot annos Illustris uir, cuius nomen nunc mihi nõ occurrit, Pretorianorum militũ alæ tunc in hac vrbe præfectus ex Heluetia mihi dono transmisit, vir humanus, & mearum rerũ studiosissimus. Aiunt rarò viuam capi. Capitur enim laqueo, ita ut collo astricto suffocetur, & instar furis pendeat. [a] Olaus Magnus in Septentrione (in Noruegia & finitimis regionibus) Vrogallos minores tradit sub niue duobus aut tribus mensibus sine cibo latitare; interim tamen à venatoribus capi. Verum nunquid id nostris Vrogallis minoribus competat, mihi minimè constat: Ornithologus similes aues illis putat, de quibus alibi [b] Aristoteles, aut eius simius, mirabilium scilicet author, ita scribit: *In Ponto, aiunt, per hyemem aues quasdam reperiri, quæ neq; excernant, neq; cùm pennæ eis auelluntur, sentiant, neque cùm veru transfiguntur, sed tum demum cùm ab igne incaluerint.* At quis amabo ita mentis inops, qui istęc credat? horrere membra frigore ita concesserim, ut nihil sentiant, id similiter in gliribus expertus, veru verò transfigi sine læsione nec Cicero, eloquentissimusuè alius mihi vnquam persuaserit.

Pedes. Magnitudo. Plumæ pedum. Natura & capiendi ratio. [a] L. 19. Epit. hist. de gent. Septent. [b] In mirabilib.

DE TETRACE NEMESIANI

Poetæ, seu Grygallo maiore.

Cap. VIII.

DE Tetrace suo, quem perperam Longolium, & Ornithologum cum Otide confundere diximus, Nemesianus ita scribit:

Et Tetracem Romæ, quem nunc vocitare Taracem
Cœperunt, Auium est multo stultissima, nunquam (namq; fortè)
Cum pedicas necti sibi contemplauerit adstans,
Immemor ipse sui, tamen in dispendia currit:
Tu verò adsutos laquei cum senseris orbes,
Appropera, & prædam pennis crepitantibus aufer,
Nam celer oppressi fallacia vincula colli
Excutit, & rauca subsannat voce magistri
Consilium, & læta fruitur iam pace solutus.
Hic prope Pentinum radices Apennini
Nedificat, patulis quà se sol obijcit agris.
Persimilis cineri dorsum, maculosaq; terga
Inficiunt pulla (nigrę, vt in Perdice) *cacabantis imagine notæ.*
Tarpeiæ est custos arcis non corpore maior
Nec qui te volucres docuit Palamede figuras.
Sæpe ego nutantem sub iniquo pondere vidi
Mazonoim (Mazonomi lego) *puerum, portat cùm prandia, circo*
Quæ consul prætorue nouus construxit ouanti.

Hæc Nemesianus, quibus an hæc nostra auis, quam mox exhibebimus, exactè respondeat, iam videndum est. Stultitia in primis, quam Tetraci tribuit, huic potiùs, quàm Otidi, competere videtur; etenim ea Phasiani naturam sapit: at fortassis surditas auis alios imposuerit; vt cum Vrogallis ideo eandem crederent, quòd his, vt aiunt, dum Gallinas voce alliciunt, & inuitant, visus & auditus intercipiatur, atque interim opus esse maxima celeritate

Stultitia.

tate aucupis, vt bombardæ globo feriat, alijs auditum eorum acutiſſimum eſſe. Verùm & ſurditas talis huic noſtræ aui magis congruit, vtpote quam clariſſimus Martinus Foxius Cracouienſis medicus, cui hanc alitem & præclara alia multa accepta refero, mihi ſcripſerit adeo ſurdam eſſe, vt ne bombardæ ſono abigi queat. Quod cum ita ſit, facili modo ab aucupantibus decipietur, atq; ita ſtultam forte poëta dixerit. Secunda nota, quod ſcilicet in radicibus Apennini nidificet, huic nihil aduerſatur, ſi Apennini nomine alios etiam montes intellexeris. Tertia nota, dorſum nempe cinereum, etſi exactè non competat, ita tamen poetæ mens intelligi poteſt, vt cinereus color in dorſo magis, quam alibi ſit conſpicuus; alioquin enim toto corpore maculata eſt, more Perdicum, vt poëta etiam teſtatur. Denique aſcripta magnitudo, Anſerina nempe, optimè quadrat. Eſt itaque iſtæc pulcherrima volucris iam dictæ magnitudinis, roſtro quodammodo adunco, gibboſo, colore ferè nigro: capite plano, à roſtro ad aurium foramina vſq; cinereo, nigris maculis conſperſo; quod reliquum eſt, item & collum, pectus, venter, & coxæ, coloris ruffi, modo nigris, modo albis maculis reſperſi; in colli inferioris extremitate nullæ maculæ exiſtunt. Dorſum & Alæ cinerea, maculis eiuſdem coloris, ſed longè maioribus inſigniuntur, quarum partium etiam quædam pennæ in extremitatibus candicant. Remiges pennæ nigræ ſunt, circumcirca cinereæ. Cauda ruffa, ſed magis quam reliquo corpore ad caſtaneum accedit, & maculis nigris maximis conſpergitur. Tibiæ cinereis plumis & tabellis nigris ornatæ. Digiti cinerei, nudi, quatuor. Oculorum cilia coccineus color ambit, vt in alio Tetraone. Tota auis, ſi roſtrum haberet more rapacium aduncum, & aduncos vngues, & pamo corpore foret, vel Lithofalcus, vel Accipiter Fringillarius videretur. Sed videamus, num hiſce Ornithologi deſcriptio de Grygallo (Dixi enim eaſdem aues eſſe) quadret. Sic itaq; ferè ſcribit: Auis hæc ad viuum depicta, in Helueticis alpibus, circa Claronam præcipuè vocatur ein Grygelhan per onomatopœiam, quam ego ſecutus, Latinè etiam Grygallum dicere malui. Græcè etiam γρυκόκκυξ nominari poterit. A particula gry ad vocis imitationem facta & verbo κοκκύζειν, quod voci Gallinaccorum peculiariter tribuitur: vnde & Orthriococcyx pro Gallinaceo legitur. Quod ſi quis propter mirificam colorum varietatem, qua Attaginem & Gallinaginem etiam ſuperat, Attaginem alpinum nominare voluerit, præſertim cùm delicatiſſimam eſſe in cibo exiſtimem, non ineptè is mihi facere videbitur, etſi magnitudine Attagenes doctis pleriſq; exiſtimatos (Francolinos) vt præcedente capite docui, triplo ferè excedat. A capite ad pedes extenſa auis, quam vnicam in hoc genere vidi, longa erat tres dodrantes & palmum, roſtro vt Vrogallus maior, ſed minore ac nigriore. Toto corpore Perdicis ferè, præſertim ruſticæ, uel Gallinaginis inſtar colorato, & punctis diſtincto vbiq;, maculiſq; nigricantibus: reliquus color ruffus eſt, vel ad caſtaneę colorem vergens. Eſt & cinerei aliquid in collo præcipuè. Sunt & albæ quędam alicubi maculæ. Iris oculorum rubicunda. Colore circa oculos, retrò præſertim, rubente, anguſtius tamen, quàm in alijs Gallis ſylueſtribus, niſi fæmina fortè hæc fuit, quam vidi. Ima colli pars prona rubet, intercedentibus lineis ex cæruleo uirentibus. In uentre plurimum albi eſt. Crura pedeſq; & digiti ſimiliter, ut in Vrogallis. Varietas quidem colorum tam multiplex eſt, ut uarietatem decoremq; eius uerbis exprimere nequeam. Hæc ille, utinam in hac opinione conſtans, nam in appendice operis ſui de auibus, quam pòſt edidit, eandem prorſus, aut cognatam ſibi uideri cum Bellonij Attagine ſcribit, quod profectò nullo argumento nixus facere uidetur. Cùm enim [a] Bellonius Attaginem in foro Venetorum, Bononienſium conſimiliumq; populorum, qui montibus uicini ſunt, quadoq; præſtare tradat, ibiq; Grygalli prorſus incogniti ſint, non uideo qua ratione opinioni eius ſubſcribere debeam. Scio tamen & Attagines in agro Bononienſi, uel non eſſe, uel ſaltem à me hîc nunquam hactenus obſeruatas. Semel uerò mihi Attagen ab Illuſtriſſimo Cardinale Paleoto miſſa Tridento, aliàs Siciliâ Perdicibus erat paulò maior. Præterea eum [b] Bellonius ſuam Attagenem Gallorum Canne petiere ſiue Anate campeſtri, quam Tetracem eſſe alibi contendit, multo minorem, Tetracem uerò Phaſiani corpulentia eſſe ſcribat, quomodo obſecro Grygallus iſte eſſe poterit, cuius magnitudinem ipſemet Ornithologus inter Tetraonem utrumq; mediam coſtituit?

Dorſum.
Magnitudo.
Caput.
Color.
Dorſum.
Alę.
Cauda.
Tibiæ.
Grygelhan
Γρυκόκκυξ
Orthriococcyx.
Grygalli deſcriptio.
Magnitudo.
Roſtrum.
Color.
Collum.
Venter.
Crura.
Pedes.

[a] L. 5. de Auib. c. 6.

[b] L. 45. c. 4.

DE

Grygallus maior, siue Tetrix Nemesiani, cum betula.

DE GRYGALLO MINORE.
Cap. IX.

Grygallus minor. Spilhan. Birkhoun. Gallina Betulę.

ALIAM auem superiori per omnia similem, sed dimidio minorem Ornithologus Grygallum minorem vocat, & vulgò in Helueticis mõtibus, Claronæ præsertim Spilhan, vel Sphillhan nominari ait, sed causã se nominis ignorare: vti etiam an eadem auis sit, quæ circa Coloniã, & alibi Birkhoun id est, Betulę gallina nominatur, quàm Gybertus Longolius Attaginem esse putat. *Perdices*, inquit, *persimilis est, sed maior. Nomen Germanicum habet, non à montibus, sed ab arbore Betula. Densa enim loca, & opaca, ut venatoris insidias, maximè bombardarum minas fugiant, petunt. quamobrem sape in betuleto latent: de quo subinde, si diligenter adsis in fœmilia, & sata callidissimè excurrere videas. At quod nunc non eadem natalia obseruant, in causa est bombardarum frequens usus, qui multis praclaris auibus Germaniam spoliauit. Alioquin ego non tam à montibus, quàm à Betula colore auem nuncupatam reor. Nam supremum à Betula, corticem si detrahas, qui albo subest, in nigroq; ruffescit, pracipuum huius alitis colorem imitatur. Perdice enim paulò magis ruffescit ut de Attagēne Alexander Myndius tradidit. Dorsum quoque instar Perdicis maculosum habet.* Hactenus Longolius. Quærit Ornithologus an hæc vel eadem sit cùm Grygallo minore: vel fortè fęmina in eodem genere, quod Morbennam appellant. Talem enim, inquit, omnino describit Turnerus, & dubitat an sit Attagen, vel Gallina rustica. Marem verò in eo genere totum nigrum facit. Fieri autem potest, ut vel Turnerus deceptus sit (quòd magis puto) talem huius Galli fęminam existimando, vt vtrunque genus diuersum sit, vel Longolius talem huius fæminę marem esse ignorauerit. Ego quidem in nullo animalium genere, fœminam mari colorum uarietate, & pulchritudine anteire puto. Hæc Ornithologus, cuius super hac aue opinionem amplecti malui, quàm de re nunquam mihi visa diuersum quid astruere. Quòd verò in nullo animalium genere fœminas maribus formosiores esse dicat, id profectò non usquequaq; verum est. Secus enim in rapacium auium genere, maximè Accipitrum, & Falconum euenire videmus, in quibus non modò speciosiores fœminę, sed masculis etiam sæpè duplo maiores sunt, & robore etiam superant.

Morhenna.

Ornithologi error. Fœminæ rapacium formosiores maribus.

DE ATTAGENE.
Cap. X.

INSTITVTVM à nobis ordinem neutiquam (nisi fallimur) inuertemus, si modò de Attagene agamus. Nam spermologus est, pulueratrix, & gratissimi saporis. Ad hęc Longolius cùm Gallina Betulæ, ut paulò antè diximus, eundem facit. Quæ itaq; sententia nunquid erronea sit, ut mihi videtur, alijs uiris doctis ex subsequentibus, quæ dicturus sum: dijudicandum relinquo.

AEQVIVOCA.

Attaginus vir. Attagenus piscis. ἀτταγεινός. Francolinus. Gallina Attagen dicta. Attagena herba. * Lib. 4. Phytogn. c. 24.

ATTAGINVS Herodoto nomen proprium viri est Attagenus (Ἀτταγεινός) non Atagenus per T. simplex, ut Hermolaus scribit, Athenæo è genere piscium est, qui & Scepinos dicitur. Attagenem Itali Francolinum, ut dicemus, uocant, sed & id nomen æquiuocum est. Ita enim Zacharias Lilius Lagopen (Lagopodem intelligere puto) in agro Vicentino vocari scribit, & Francolinus Nicolao Massę Columbarum syluestrium genus est, nisi fortè, ut Ornithologus vult, Gallinarum potiùs quàm Columbarum genus esse dicere voluerit. Gallina quędam syluestris, cuius mas niger est, fæmina magnitudine Perdicis, Polonis Attagen dicitur. Attagena item herba est, ex qua fomites ignis laudantur, ut scribit doctissimus Io. Baptista Porta.

SYNO-

SYNONYMA.

ALDVRAGI, inquit [a] Bellunensis, *sunt aues, quæ dicuntur Francolini Latine*, vbi Auicennæ vetus translatio habet Durax. Apud Syluaticum etiam eiusmodi barbaræ voces leguntur, ab Attagene, vt videtur, corruptæ, Actago, Attago, Atage, Atchemigi & Atacuigi. [b] Aristoteles, qui bis tantùm huius auis mentionem facit, vtrobiq; Ἀτταγῆνα nominat: Atticè apud [c] Aristophanem Ἀτταγᾶς legitur, teste Varino, vltima circumflexa, at non rectè ita scribi Athenæus & Eustathius volunt, quoniam quæ in ᾶς desinunt plusquam dissyllaba barytona sint, vt ἀδάμας: dicendum igitur, inquiunt, ἀτταγαῖ & non ἀτταγῆνες, atqui ἀτταγαῖ quoq; à Polluce nominantur. Legitur item ἀτταγᾶς neutro genere apud Hesychium & Varinum hoc modo: ἀτταβυγᾶς εἶδος, καὶ τὸ ἀτταγᾶς: quo loco Ornithologus mauult legendum ὁ καὶ ἀτταγᾶς. Conijcio enim, inquit, eandem auem esse. Inuenio etiam ἀταγᾶς per τ simplex scriptum; & Galenus aliquoties ἀταγὴν appellat. Apud Suidam ταγὴν legitur auis nomen, quæ sanè non alia quàm Attagen esse videtur; nam & ipse ταγωνάριον vocari aliàs scripsit; quod postremum nomen Bizantij, teste [d] Bellonio, retinuit. Latinis dicitur Attagen fæminino. Plinius & Horatius Attagenem Ionicum dixerunt, Varro, Gellius, & Martialis Attagenam, vt Gaza etiam apud Aristotelem transtulit. Italis dicitur Francolino, cuius vocis etymum idem Ornithologus à Franco voce diminutiua, id est, nobili deriuare putat, quòd hęc auis in cibo nobilissima, delicatissimaq; sit. Quod si verum est, exteram vocem necesse est esse, vt ipse etiam admittit, cùm tamen in Germania nullam auem eo nomine insignitam reperiri scribat. Francos autem Germaniæ populos esse omnibus notum est. Cùm verò Germanis, vt ille credit, Haselhun dicatur, mirum videtur, cur Itali, dum Germanicam vocem ei indere voluerunt, non hanc potiùs imitarentur, quàm nouam fingerent. Quare meo iudicio Francolini vox non tantùm Germanica est, sed & Itala. Vtraq; enim lingua Franci liberi dicuntur, seu immunes: quod etymum Attagenis præstantiæ competere videtur, quòd nempe vulgaribus eas venari interdictum, & libertas viuendi à principibus concessa sit. Idem Ornithologus Attagenem Bononiæ Franguellum dici scribit, sed maximo errore, cùm Franguellus Bononiæ sit Fringilla, auicula vel decuplo minor. Vocatur item nonnullis, quemadmodum in scedulis meis annotatum reperi, Perdix Asclepica.

[a] L. 2. c. 224.
Actago. Atage. Atchemigi. Atacuigi.
[b] L. 9. Hist. c. 26. & 49.
[c] In Auib.
Ἀτταγᾶς. Ἀταγὴν. Ταγὴν. Ταγωνάριον.
[d] L. 5. de Auib. c. 6.
Francolinus vnde dicatur.
Haselhun.
Franguellus Bononiæ quid.
Perdix Asclepica.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Descriptio.

ASTRVERE modò, & certò iudicare, quæ veterum Attagen sit, admodum arduum est: siquidem [a] Aristophanes Attagenem subitò post palustres aues, & quæ locis riguis & Marathonijs pratis gaudent, nominans, multis viris doctis occasionem dedit, vt palustrem putarent, quemadmodum apertè eius Scholiastes, eumq;, vt apparet, secutus adagiorum author fecerunt. Contrà philosophorum princeps, & semper veridicus [b] Aristoteles pulueratricem esse scribit: vnde cùm idem philosophus alibi doceat, palustres minimè pulueratrices, sed lotrices esse: itaq; Ornithologus haud ineptè dubitat, an Attagen palustris sit dicendus, licet & ipse interim nihil certi concludat. Ego Aristotelem malui sequi: & reuera Aristophanes Attagenem non inter palustres & campestres, sicuti multi putârunt, at post illas nominat. Nam subinde in singulari addit, *Auisq; variè pennata Attagas Attagas*, & fortassis synechdochicωs speciem pro genere accipiens, auem nempe monticulam pro monticulis omnibus. Etenim paulò pòst eandem auem simul cum Perdice nominat, quam sanè nemo palustrem dixerit: vel dicamus, vt doctissimus [c] Bellonius ad eiuscemodi difficultatem respondet, fieri posse, vt ex montibus ad loca vicina descendat, per aliquod tempus ibi degens, & deinceps inde ad montes iterum reuertatur, vt Gallinago (Beccasse) etiam facere obseruatur: an ne ideo palustris erit dicenda? Ad alium [d] Comici locum, vbi sic habet τὸν πηλὸν ὥσπερ Ἀτταγᾶς τυρβάζων βαδίζων, id est, vt communis interpretatio habet; *cœnum tanquam Attagen turbabis iens*, dici possit, pro τὸν πηλὸν, pul-

[a] In Auibus & in Vespis.
[b] 9. Hist. c. 49.
Aristophanes explicatus.
[c] L. 5. de Aub. c. 6.
Gallinago. Beccasse.
[d] In Vespis.

uerem traduci poſſe, etſi propriè ea dictio cęnum ſignificet. Quomodo enim per cœnum iens, illam excitare poſſit? Solent autē aues puluerātrices, ubi puluerulenta loca frequentāt, puluere ſeſe purgare, quo tempore ceu nubem ex eo faciunt, quòd fortè Comicus dixiſſe uoluit: ſuum tamen interim cuiq; iudicium relinquo. Quòd ſi verò quiſpiam pertinaciùs aſſeueret, paluſtrem eſſe Ariſtophanis Attagenem, ego cùm illo, utpotè nihil certi habens, nō contenderim, ſed diuerſam ergò ab Ariſtotelis Attagene eſſe concedere cogetur. Cum itaq; inter viros doctos nondum conſtet, quæ auis Attagen eſſe poſſit, itaq; aliorum opinionem prius examinabo, deinde quid in tam obſcura re ſentiam, adferam, vt qui iſtæc lecturi ſint, quam malint, opinionem amplectantur. Turnerus ſubolens minimè paluſtrem eſſe, & alterius iudicio ſe ſubijciens, fortè quòd nullam auem uidiſſet, quæ exactè ad Attagenis deſcriptionem accederet: ſi Attagenem, inquit, auē paluſtrem, & varijs maculis diſtinctam eſſe ab adagiorum authore verè ſcribitur, Anglorum Goduuittam, ſiue Feduam Attagenem eſſe, indubitanter affirmare audeo. Eſt autem ipſa Gallinagini ita ſimilis (huic etiam Ariſtoteles Attaginem aſſimilat) ut niſi paulò maior eſſet, & pectoris color magis ad cinereum verteret, altera ab altera difficulter poſſit diſtingui. Viuit in locis paluſtribus, & ad ripas fluminum: roſtrum habet longum: ſed capta triticum, non ſecus atq; Columbi, comedit. Triplo pluris quàm Gallinago apud nos venditur; tantoperè eius caro magnatum palatis arridet. Gallinaginem intelligit, auem illam paluſtrem, & maculis diſtinctam, quàm Belgæ Sneppā vocant, Galli Beccaſſam, Angli Vuodcoccum: de quo idem rurſus: Falluntur, inquit, Britannici ludimagiſtri, qui ſuum Vuodcoccum Attaginem faciunt, qui ſolis veſcitur uermibus, & grana nunquam attingit, quaſi verò Goduuitta ſua Attagen foret: unde etiam Hadrianum Iunium Gallucinari cōſtat, qui Attagenem etiam Scolopacem uocari aſſerit, cum Scolopax Gallinago ſit. Ornithologus Germanorum Haſelhun, ideſt, corylorum Gallinā ſic dictam, quòd inter corylos verſari ſoleat, Attagenem eſſe putat, hoc præcipuè argumento fretus, quòd id in Italia audiuerit, & ex icone Francolini Venetijs dicti, & a doctiſſimo medico Antonio Mūdella ſibi miſſi, citra ullam, ut credit, hæſitationem, cognouerit. Verùm id meo iudicio admodum leue argumentum eſt. Quamuis enim pleriq; viri docti in Italia hanc auem Francolinum uocent ut fecit etiam, doctiſſimus Melchior Guilandinus, qui mihi eam ſub eodem nomine aliquando dono Patauio tranſmiſit: haud tamen inde ſequi puto Attagenem eſſe, ſiquidē iſtæc auis, cuius hîc ſubinde iconem exhibebo, Siculis, apud quos abūdat, etiam Francolinus dicta deſcriptioni Attagenis melius reſpōdet. Qualem etiam apud Leonardum Cognoſciutum nobilem Ferrarienſem inter multa alia volucrum genera, quæ in Ornithone ſuo animi cauſa alebat, mihi videre contigit, unà cum Gallina Germanica, illi admodum ſimili, quę alia non erat, quā Gallina corylorum. Videamus itaq; num noſtra auis cùm veterum Attagene conueniat. [e] Ariſtoteles Gallinaginem (Scolopacem) Attagenis colore deſcribit, Color Gallinaginis magis ad meam auem, quàm ad Gallinam corylorum accedit: nam hæc minus, quam noſtra auis maculata eſt. Alexander Myndius apud [f] Athenæū Attagenem *Perdice paulò maiorem eſſe* ait, *totum circa dorſum κατάγραφον*, id eſt, uerſicoloribus pictum maculis, *figulinæ teſtæ colore, ſed magis ruffum corpore grauis, alis breuibus*. Quæ omnia in meo Attagene exactè reperiūtur: magnitudo in primis, dein dorſi color: & corpus certè ualde graue eſt, & ad uolandū ineptū: alæ deniq; multò quàm in Gallina Corylorū breuiores, vt expreſſa etiā icon demōſtrat. Syluaticus noſtræ deſcriptioni nihil aut ſaltem admodum parum aduerſatur, cùm ait: *Attagen auis optima cornis inuenitur abunde in Rhodo de qua* [g] *Hieronymus ait: Tu Attagénem eructas, & de comeſto Anſere gloriaris. Aliqui Phaſianum, alij Perdicem interpretantur, ſed neutri bene, cùm Galenus ab vtriſq; diſtinguat. Reuera autem eſt auis, quæ ab aliquibus vocatur Francolino, magnitudine Phaſiani* (Ornithologus Gallinam corylorum ad Gallinam accedere ſcribit) *ſed cauda diſſimilis* (breuior nempe in noſtra aue cauda multò prolixior eſt, quam in Gallina corylorum) *pennis uario modo coloratis, ſicut Gallina Indica, interdum tamen colore uiridi, & caleſti conſpicitur: ſapore quidem delicato*. Hæc ille, an verò noſtra auis alibi uiridis, & cærulea reperiatur, planè ignoro. [h] Bellonij deſcriptio, quantum ex uerborum penuria colligere poſſum, noſtro Attageni potiùs quam Gallinæ corylorum reſpondet, ſi per Coturnicem, cuius colore Tetricem ſuam (Canne petiere, hoc eſt, Anatem campeſtrem) eſſe ait, marem intelligamus. Etenim Attagenem ſuum, quoad colorem, Anati campeſtri similē eſſe ſcribit: Anatem campeſtrem verò Coturnicibus bene maculatis: Eodem modò Syluaticus etiam alibi ait Attagena eſſe Coturnicem: *Sunt autem quadam*, inquit alibi, *Coturnices magna ſimiles Columbis, & hæ ſunt Attagenes: aliæ vero paruæ, quæ vulgo dicuntur Qualea*. Sed hîc per Columbas, maiores fortè intelligendæ veniunt; ſiquidem aliàs Phaſianorum magnitudine eſſe dixerat. Porrò quam-

uis

Godunitta Anglorum Fedua.

Gallinago. Sneppa Belgarum. Beccaſſa. Vuodcoccus.

Scolopax.

[e] 9. Hiſt. c. 49.

[f] Lib. 9.

[g] Epiſt. 15. de fict. amic.

[h] Lib. 5. ca. 6. de Auib.

Attagen cum tritico multiplici ſpica.

Attagenum genera.

[i] Lib. 13 ſa- lub cap. 5.

Attagenis noſtratis deſcriptio, Color. Caput.

Collum.

Pedum digiti.

Porrò quamuis Bellonij Attagenis deſcriptio quodammodo cùm noſtra aue conueniat, reuera tamen, vel diuerſa eſt; vel fœminam (modo fœmina a mare in hoc genere diſcrepet, quòd ignoro) deſcripſit. Etenim noſtra velut criſtam in capite gerit, qua Bellonij auis, quemadmodum ex pictura agnoſcitur deſtituta eſt. Vel aliquot ſpecies fuerint; nam Florentiæ apud Sereniſſimum magnum ducem binas diuerſas obſeruaui, vnam noſtræ ſimilem, alteram quam marem credebat, roſtro nigro, ſed in extremo rubeſcente, oculi pupilla nigra, iride cinerea, maculis albis per uentrem, dorſo ferrugineo nigris maculis inſignito, pedibus etiam ferrugineis. Præterea [i] Iulius Alexandrinus diuerſum Attagenum genus ſeſe uidiſſe tradit, magna diligentia ex Hiſpania allatum, paulo noſtrate maius, longiore collo, & cruribus, plumis non eiſdem macularum notis diſtinctis, quòd, ut noſtrum nos, ſic Francolinum uocant Hiſpani ſuum. Quæ notæ equidem noſtræ aui omnino competunt, quæ talis eſt. Magnitudine, & toto habitu ad Phaſianum accedit. Roſtrum habet breue, nigrum & in extremo recuruum. Color toto ferè corpore uariat: Caput in primis aſpectus pulcherrimi criſtam in medio uertice erectam habet ſubluteam nigris & albis maculis uariegatam. Pupilla oculorum nigra eſt: iris lutea: ſupercilia ut in Tetraone ex pellicula coccineo colore rubente. Sub roſtro, & gulæ principio ceu barba ex tenuiſſimis plumis dependet. Collum longiuſculum, & ad corporis habitum aſſimilatum, tenue & exile, cinereum, item maculis nigris & albis conſperſum: quæ in eo differunt, quòd hîc albæ in capite nigræ ſint intenſiores. Pectoris maculæ eiuſdem coloris, eaſq; ferrugineæ etiam aliæ percurrunt. Venter cauda, coxæ, & tibiæ, quæ plumis veſtiuntur, ſubcinerea, ſeu plumbea, & nigris item maculis reſperſa. Pedum digiti anteriores longi, poſterior breuis, ſinguli adunco hamo armati.

LOCVS.

[a] Lib. de Aub. c. 6.

TTAGEN montium incola eſt[a]. Bellonius ad plana deſcendere negat, atq; hinc rarò in Gallia conſpici; niſi aliundè inferatur; proſtare tamen nonnunquam in foro urbium, quæ montibus adiacent, vt Venetijs Bononiæ, Romæ: relatum etiam ſibi eſſe a quibuſdam fide dignis ex Pyrinæis & Auernienſibus montibus allatos Francisco Chriſtianiſſimo Gallorum Regi in cibum ceſſiſſe: quòd poſtremum, quòd nempe in Pyrineis montibus Attagenes degant, etiam [b] Iulius Scaliger hiſce uerſibus atteſtatur.

[b] In Ata.

Et delicatiore qua valens ſucco
Maiore corpulentia Attagen præſto eſt
Oris prouincialibus Pyrinais
Nomen minutiore deferens flexu,
Nam Francolinum turba nuncupat uulgi.

[c] Lib. 10. c. 48.

Bellonij error.

Attagen Ionicus.

[d] Lib. 3. Epigram.

[e] In Gioponicis Græcis.

[f] Lib 8 cap.

[g] Probl 343

Idem fortaſſis quoq; [c] Plinius dixit, cùm ait: *Capitur & in Gallia, Hiſpaniaq; & per alpes etiã.* Verùm qui in Hiſpania naſcitur, ut ex Iulio Alexandrino diximus omnino noſter uidetur. Quòd verò Bellonius ait nunquam ad plana deſcendere, in eo ſibi ipſi contrarius eſt, nam paulò pòſt Ariſtophanem interpretans id non tantùm fieri poſſe admittit, ſed etiam ut aliquo tempore ibi moram trahat: neq; id etiam uerum eſt, quòd in Bononienſi foro Attagen proſtet: quinimo noſtris aucupibus planè ignotus eſt. Auis, cuius nos iconem dedimus, in Siciliæ montibus, ut dixi, ſatis abundè reperitur. Ex Ionia allatus olim in magno pretio erat, unde Plinius ait, *Attagen maximè Ionicus celebratur, quondam exiſtimatus inter raras aues.* Ionicum etiam nominat [d] Martialis, Clemens uerò Aegyptias a guloſis commendari ſcripſit. Frequentes quoq; in Rhodo inſula ſunt teſte Syluatico. In Cypro Inſula etiamnum domi ali Alexander Benedictus refert, ſed cùm ueteres Attagenes captos a cibo abſtinere dicant, dubitandum uidetur, num alias aues Attagenes uocet: niſi forſitan ibi alantur, dum pulli adhuc accipiuntur: nam & [e] Varro docet, qua ratione educentur. Mirum verò videtur, quòd a [f] Plinio proditum memoriæ eſt in Creta ceruos non eſſe preterquam in Cydoniatarum regione, item apros & Attagenes. [g] Ambroſius Leo Nolanus nullos etiam in Campania reperiri ſcribit, quemadmodum neq; Perdices, cùm inquit, alioqui in ea abundent Phaſiani, & Coturnices, quas Qualeas, & Coturnices magnæ, quas Starnas illi nuncupant. Cuius rei cauſam rationemq; inquirens, aconitum negat ea in regione naſci, quo cùm ſe aues iſtæ purgent, ut ille tradit, itaq; mirum non eſſe, ſi ibi non degant. Sed

ipſum

ipſum audiamus: Cur in Cāpania, inquit, nullæ cōperiuntur Perdices, neq; Francolini, cùm in ea abundent & Phaſiani & Coturnices magnæ, quas Starnas uocant Campani, Contra in Sicilia ſunt Perdices & Francolini innumeri: uacatq; ea inſula tū Phaſianis, tum Starnis? An quia Perdices & Francolini maximè purgantur Aconito, aut alia uenenoſa herba; quæ in Cāpania aut non eſt, aut uix, ineptauè naſci creditur: quod phamacum abundè uenit in Sicilia? Eadem ratione non ſunt in Sicilia Phaſiani, neq; Starnæ, quod illic purgationem nullam reperiunt, quæ in Cāpania uulgò optimaq; repentur. Siquidē quæ cibatu harum auium omnium apta ſunt, hæc ipſa in ſingulis memoratis regionibus & abundè oriuntur & comperiuntur. Neq; Campanus ager, qui Siculo eſt parũo Septentrionalior, diuerſus eſt a Siculo cælo, ità earum auium aliquas minus alere & tolerare poſſit. Qua pro re ſi quæ ad alendum & nidificandum omnia in ſingulis apta habentur, ea deficere intelligendum eſt, quæ ad purgationem faciunt. Aues enim illæ non ſolum alimenta, ut nutriantur, ſed etiam medicamenta, ut purgentur, diſquirere dicuntur. Habent enim ſuas medicinas animalia cætera: quippe cùm animalia præter ſtirpes; etiam proprias ægritudines ſentiunt. Hæc uaq; Nolanus. Verùm aconito purgari Attagenes ſiue Francolinos & Perdices, an alicuius authoritate ſcribat, an ex propria experientia planè ignoro, nam nunquam mihi id ab aliquo exaratum uidere contigit: hoc ſaltem ei uix credo, Campanis maiores Coturnices uulgò Starnas nuncupari: nam in tota, niſi ego turpiter fallor, Italia Starnæ, minores Perdices dicuntur, maiores ſiue ruffæ Coturnices. Mirum etiam cur & alij non ſcripſerint Francolinos & Perdices in Campania non prouenire.

Siculi cur Perdicibus, & Francolinis abudēt, & careant Phaſianis, & Starnis. Campania cur quibuſdā auibus deſtituatur. Aues eas regiones ī primis colunt, ubi alimenta, & medicaměta habeant. Coturnices maiores apud Cāpanos Starnæ nuncupantur. Perdices maiores uulgò Italis dicuntur Coturnices.

VOX. EDVCATIO. VICTVS.

RAPHAEL Volaterranus Ἀτταγᾶς tanquam ex Ariſtophane dulce canere interpretatur: atqui apud Comicum, vel vllum alium authorem nunquam huius auis cantum memoratum noui, & planè id ſomniare uidetur Volaterranus: Vereor autem veluti memoria lapſum, quod Aeliano debebat, id [a] Ariſtophani aſcripſiſſe. Ille enim ita ſcribit; *Attagena auis meminit etiam Ariſtophanes Comicus in ſuis auibus. Loquitur hæc nomen ſuum, qua poteſt voce & decantat.* [b] Plinius altàs uocalem, captum obmuteſcere author eſt. Nutritur & educatur eodem modo, quo ex [c] Varrone diximus in Phaſiano; ad quem locum lectorem remitto, ne uelut bis coctam cramben eadem obtrudam. Spermologus eſt teſte Alexandro Myndio apud [d] Athenæum, id eſt, frugibus & granis ueſcitur, ſicut Gallinacei, ut Gillius & Leonicus de ſuo addiderunt. Nonnulli dubitant an dictio iſta σπερμολόγος uertenda ſit frugibus uictitans: an potiùs ſeminibus frugibuſuè erutis atq; effoſſis, ut Spermologus auis dicta, quam ex Athenæo ſcribunt ab eruendis ſeminibus nomen habere. Sed quis non uidet, parum referre, ſiue effoſſis in agro antequam prouenerint, ſiue aliter repertis ueſcatur, modò illa in cibum recipiat.

Ἀτταγᾶν, quid Ariſtophani ſignificet. Volaterrani error. [a] *L. 4. de Anim. c. 42.* [b] *L. 10. c. 48* [c] *In Geopon. Græcis.* [d] *L. 9 Deip.* Spermologus auis unde dicta.

NATVRA. SYMPATHIA.
Antipathia.

ATTAGEN, inquit [a] Ariſtoteles, puluerratrix eſt, ut reliquæ aues non altiuolæ, ſed terræ propinquæ. Idem Alexander Myndius teſtatur, item captos non ſolùm non manſueſcere, ſed ne uocem quidem amplius edere, niſi denuò liberi dimittantur: Et hoc pariter Gillius repetit: qui præterea ab Attagene ceruos amari ex Oppiano ſcribit, & eorum dorſo inſilire. Contrà [b] Aelianus has aues & Gallinaceos inimicos eſſe aſſerit.

Attagē pulueratrix auis eſt. [a] *L. 9. Hiſt. cap. 49.* Ceruos Attagē amat, & Gallinaceos odit. [b] *L. 6. Hiſt. animal. c. 45*

PROVERBIA.

Attagenes qui dicātur

ATTAGEN, Ἀτταγᾶς: Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici ſolere in ſeruos ſtigmaticos, quòd hæc auis plumas habeat varijs colorum notis diſtinctas. Atq; ita ſanè Ariſtophanes eandem uocem accipit, inquiens:

> Εἰ δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστὶ μένος
> Ἀτταγᾶς οὗτος παρ' ὑμῖν ποικίλος καλήσεται,
>
> *Si quis è vobis erit fugitiuus atq; uſtus notis*
> *Attagen is ſanè apud nos varius appellabitur.*

Pauones q. Ad eundem modum ταῶς, id eſt, Pauones appellant Græci nitidiùs cultos, & uerſicoloribus amictos.

Aliud adagium eſt apud eundem Suidam, Ἀτταγᾶς νουμηνία, ἐπὶ τῶν, nec plura; apparet autem locum eſſe mutilum. Adagiorum author traduxit. *Attagena nouilunium*, & *refertur* inquit, *hoc adagium à Suida, nec explicatur, niſi quòd è diuerſis locis haud difficilè conjectura colligi poteſt, dictum fuiſſe in turbam abiectorum & ſeruilium hominum. Siquidem Attagen auis eſt paluſtris, verſicoloribus plumarum maculis diſtincta, vnde ſeruum hominem ſtigmaticum, & cui tergum ob plagarum vibices, varijs punctis eſſet picturatum, Attagenam vocabant. Porrò ad nouam lunam (ſic enim Græci vocant initium menſis, cum calendas non habeant) & ſerui diſtrahebantur apud Athenienſes, & militum delectus agebatur, vt Suidas ſcribit in voce Νουμηνία.* Hæc ille. Sed ignorabat Numenium auem eſſe Attageni ſimilem, de qua plura Deo uolente in propria eius hiſtoria dicam: Itaq; quadrabit prouerbium, ſi duo inter ſe ſimiliter improbi, & uarijs dolis referti, (ut aues iſtæ maculis) conuenerint. Neſciebat etiam idem planè prouerbium eſſe, quod alibi retulit, *Conuenerunt Attabus & Numenius*, Συνῆλθον Ἀτταβᾶς τε (legendum Ἀτταγᾶς τε) καὶ Νουμήνιος. *Quidam*, inquit, *legunt Attagas* (& reuera ita omnino legendum eſt) *Dici ſolitum quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus tradit hos inſigne par furum fuiſſe, Meminit huius Diogenes Laertius in vita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu atteſtante ſenſibus eſſe credendum, cùm ipſe nec rationi nec ſenſibus aſſentiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum eſt, cum Bitho Bacchius.* Hæc idem ille, deceptus, ut apparet, à Diogeniano, qui auium nomina, hominum nomina fuiſſe putauit.

Serui cur Attagenes vocati. Menſis initium Græci vocant. Numenius auis ſimilis Attageni.

Ardea in auem. Attagenæ macularum uarietate ſimilis eſt etiam Ardea ſtellaris, quam ex ſeruo (nimirum ſtigmatia) in auem mutatam fabulantur, eadem ſcilicet ratione, qua ſeruus improbus, uibicibus & liuoribus, aut etiam cauterijs notatus, Attagen dicitur.

Hanc item parœmiam, τρὶς τοῖς κακούργοις κακά, id eſt, *malis ter mala*, hoc eſt, digna dignis eueniunt, aiunt ab huiuſmodi quadam fabula profectam. Narrant Attagenes aues, cum primùm è Lydia in Aegyptum eſſent deportatæ, atq; in ſyluas dimiſſæ, Coturnicis uocem edidiſſe; deinde eueniſſe, ut exiccato Nili fluminis alueo, peſtilentia regionem Aegyptiorum infeſtaret, magnamq; hominum uim abſumeret: Interea Attagenes uocem edere cœpiſſe humanam & articulatam, aliquanto maiorem puerili, dicentes hæc uerba: τοῖς κακοῖς τοὺς κακά, id eſt, *malis ter mala*. *L. 9. c. 22.* Athenæus huius fabulæ authorem citat Socratem in libro de terminis ac locis, tum de igne ac lapidibus, ſic efferens adagium, τρὶς τοῖς κακούργοις κακά:

Circumfertur inter Græcas ſententias & hic uerſus:

> Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ δίδωσι θεός: id eſt:
>
> *Vero bono bona largiuntur cæliтes.*

Referuntur & hi ſenarij ex poëta quopiam in commentarijs de audiendis poëtis:

> Εἰ μαρμαίρει γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων
> Κακὰς ἀμοιβὰς ἐστὶ καρποῦσθαι βροτοῖς, id eſt
>
> *Conſilia ſi quis deſtinârit improba,*
> *Huic neceſſe eſt præmium ferre improbum.*

VSVS IN CIBIS.

APlerisq; medicis, maximè Galeno & Oribasio in ratione alimenti Attagenes cum Perdicibus ferè coniunguntur. Caro earum facillimè excoquitur, & probum succum generat. In hanc, inquit [a] Iulius Alexandrinus, non immeritò omnes congeras alimenti probi laudes; siue laudatus succus sit ex sanguinis optimi generatione, vnde clari maximè illustresq; spiritus gignantur: seu spectanda copia, quæ, vt in auibus expectari hinc potest, idq; paucissimo excremento, multa: seu concoctionis facilitatem sequamur, cum alimenti, vt diximus, non exigua copia coniunctam. Indicio horum omnium fuerit carnis in primis candor totius, & teneritudo, fibris prorsus nullis, quæ manifestò bonitatem nobis alimenti hanc præstent, quam experimur. Hæc ille; & Galenus reuera *succum ex Attagenum carne laudabilem, neq; tenuem, neq; crassum* gigni ait. *Duraz auis*, inquit [b] Auicenna, vt Bellunensis emendat, *præfertur carne Cubigi* (Coturnicem interpretatur Bellunensis, Venetijs dictam hoc est, Perdicem, cuius rostrum & pedes rubent) *& Alfuathat* (hoc genus Turturum est, vel Palumbium colore camelino, aut cinereo, Bellunensis) *eadem temperantior, tenerior q; ac siccior est carne Altedarugi* (hoc est, vt idem Bellunensis vertit, Phasiani, vel Perdicis, vel auis Coturnici similis) *Et minus calida*. Et alibi rursus: *Inter aues melior est caro Aldurags & Gallinarum est subtilior ea, & non sunt cum nutrimento carnium Alchabagi, & Altedarigi* (qui locus est obscurus & haud scio an deprauatus.) Attagênis esus non aliter ac cæterarum præstantissimarum auium semper in maximo honore habitus fuit. Phœnicides apud [c] Athenæum, dum varias se delicias degustasse refert, vtpote myrta, vel propylea (quam vocem pro cibo nusquam inuenio) ischadas, nihil horum cum hocce volucrum genere conferri posse testatur: & Galli, teste [d] Bellonio cibum ad quem à saporis excellentia & maximè pisces commendare volentes, Perdici marino comparant, ita, (inquit) antiqui Attagenem Perdici præferentes, huiusmodi delicatos cibos Attagenes marinos nuncupabant. Non mirum itaq; si [e] D. Hieronymus in luxuriosum & gulæ delicijs deditum inuectus, Attagenem eructare, & de comesto Ansere gloriari obijciat. Veteres ac in primis [f] Plinius Ionicum tanquam ijs, qui & alijs regionibus afferretur, delicatiorem celebrabant. Hinc legimus etiam apud [g] Flaccum:

Caro Attagenum qualis.
[a] L. 12 Salub. c. 5.
[b] L. 2. c. 221
Luxus in esu Attagenum.
[c] L. 14 Deipn.
[d] L. 5 de Aquat. cap 6.
Perdix marinus.
[e] Epist. 14. ad Asellam de fict. amicis.
[f] L. 10. c. 48.
[g] In Epod.

Non Afra auis descendat in ventrem meum
Non Attagen Ionicus
Iucundior quam lecta de pinguissimis
Oliuæ ramis arborum.

Laudat eosdem [h] Martialis:

Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus Attagenarum.

[h] Lib. 3. Epigram.

[i] Aulus Gellius verò Attagenam Phrygiam ex Satyra Varronis, quæ [illegible] inscripta est, id est, de peregrinis ciborum generibus, nominat inter genera & nomina edulium & domicilia omnibus alijs præstantia, quæ profunda ingluuies vestigauit. Scaliger Hibernicum celebrat, inquiens:

[i] L. 7. Noct. Attic. c. 16.
Attagena Phrygia.

Turgensq; nostro sanguine eructet Pagrum
Aut Attagena Hibericum.

Conditurам harum auium leges apud [k] Apitium, *In Perdice*, inquit, *Attagena, & in Turture* (scilicet condimentum) *piper, ligusticum, mentham, rutæ semen, liquamen, merum & oleum calefacies.*

[k] Lib. 6. c. 3.

MEDICA.

GALENVS alibi, quibus Attagenum carnes conueniant, docet, & stomachicis prodesse alias etiam dixit. In libro de renum affectibus, qui eidem Galeno ascribitur, pro nephriticis etiam laudantur. Hinc Alexander Benedictus victus rationem pro calculosis describens: Laudatissimus, inquit, in cibo est Attagen, si domi non educatus fuerit. Cerebrum & intellectum ac genituram auget, teste Auicenna, libidinemq; promouet. Trallianus Attagenes etiam perulentis in cibo concedit.

[a] L. 6. de sanit. tuen. L. 8. de cop. med.

DE GALLINA CORYLORVM. Cap. XI.

QVAMVIS iſtæc etiam auis, quam nunc in manibus aſſumpſimus, fortaſſis cuipiam huc non pertinere videri queat: nobis nihilominus viſum eſt, antequam ad alias ſermonem noſtrum conuertamus, de ea prius aliquid dicere, vel hoc potiſſimùm argumento adductis, quòd pleriq; viri docti veterum Attagenem eſſe credant, præter vnum Gyb. Longolium, ſed qui turpiter cum Otide, aue decuplo fermè maiore, & tridactylo, vt mox patebit, confundit, nominis fortè vicinitate deceptus. Orix enim Alberto & authori de rerum natura, Gallina corylorum dicitur; quam barbaram vocem fortaſſis cum Græca Otis eandem eſſe iudicans, eandem quoque auem eſſe coniecit: & forſan pariter ex Lagodiæ nomine, quo Alexander Myndius apud Athenæum Otidem, hanc ſcilicet cum Oto aue nocturna implicans, dici ſcribit, ad eandem ſententiam impulſus eſt. Mihi Lagodiæ nomen à lepore factum, & non Otidi, ſed Oto Noctuæ ſimili conuenire videtur, eò quòd pedes plumis villoſos & leporis fermè ſimiles habeat: qua ratione etiam Lagopodi, quam Perdicem albam, vel montanam appellant, inditum nomen.

Longolij error.
Orix quid Alberto.
Lagôdia q & vnde dicta.
Lagop[a] vnde dicta.
Perdix alba, vel mõtana.

SYNONYMA.

Haſelhen.
[a] In opere de re metall. l. 3 cap. 54.
Gallina vitium.
Bonaſa & eius etymõ.
Auis bona.
[b] L. 5. de Auib. c. 11.
Otis Lõgolij, ſed perperam.
Perdix ruſtica, vel montana. Bellonij.
Gelinotte ſauuage.
Gallina ſylueſtris.
Perdris de montagne.
Geline de boys.
Tſchaſarmadar.
Cæſaris auis.
Rzierziabek.
Iabantau.

GERMANIS, apud quos hæc auis Alberto teſte, abundat, dicitur ein haſelhun, id eſt, Gallina corylorũ, vel vt [a] Chriſtophorus Encelius ait, Raebhuner, hoc eſt, Gallina vitium, quòd ſub eiuſmodi arboribus degat. A Græcis & Latinis Attagênem appellari pleriq; docti arbitrantur; quibus & Ornithologus aſtipulatur. Ego quid de Attagene ſentiam præcedenti capite expoſui. Albertus & author de natura rerum hanc auem vocant Bonaſam, at qua ratione, ignoro. Ornithologus originem Gallicam eſſe ſuſpicatur, vt ſcilicet Bonaſa dicatur, quaſi auis bona, quòd in cibo laudatiſſima ſit. Idem Albertus etiam Oricem appellat, Longolius Otidem, falſus, vt diximus, nominis vicinitate. Petrus Bellonius Gallinam ruſticam M. Varronis. Et [b] alibi vt Ornithologus annotat, Perdicem montanam, & ſyluaticam dici poſſe ſcribit. Italis pro locorum diuerſitate, diuerſis etiam venit nominibus. In locis non longè ab alpibus diſſitis & circa lacum Verbanum Pernis alpedica, id eſt, Perdix alpina: ab alijs, vt Bellinzonæ Faſanella, alijs deniq; Francolino, vt probat Ornithologus ex doctiſſimi medici Aloyſij Mundellæ epiſtola ex Italia ad eum miſſa vnà cum auis icone, quæ omnino cum Gallina Corylorum eadem erat. Galli vocant Gelinotte, vel gelinette ſauuage, id eſt, Gallinam ſylueſtrem, vt in Burgũdia & Lorhoringia, Perdris de montagne, id eſt, Perdicem montanam: item Geline, vel Gelinote de boys. Angli Morehen, vt quendam ſibi interpretatum fuiſſe Ornithologus memorat; ſed hoc nomine potiùs quædam ſylueſtris Gallina ſignificari videtur. Vngari Tſchaſarmadar, id eſt, Cæſaris auem, fortè ob carnis præſtantiam, quaſi Cæſare digna ſit. Illyrij Gerzabek, vel Rzierziabek: Turcæ Iabantau.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Pernis alpedica.
Faſanella.
Frãcolino.
Gelinette.
Morehen.
Gallinæ corylorum cũ Perdice ſimilitudo.

GALLINA Corylorum prorſus ex Perdicum genere videretur, niſi maior eſſet; vnde dicebat Longolius: Otis (intelligit autem Gallinam coryli) Perdici adeo ſimilis eſt, vt præter hoc indicium (nimirum quòd plumas circa aures non erigit, vt Otus, ſed demittit, vt palearum quandam ſpeciem repreſentet potiùs, quam auricularum) & quòd roſtro paulò longiore eſt, ab illa parum diſtet: corpulentior tamen & cruribus plumoſioribus currit, ut fortaſſis ob hoc ab Alexandro Myndio Lagodias dicta ſit, ob id quòd tanquam villis leporinis hirta videatur. Hæc ille. Cùm itaq; Perdicibus multò maior ſit, & ad Gallinam propè accedat; itaq; ad Gallinarum fortè genus potius referenda videtur: ſuum tamen interim cuiq; iudicium

relinquo

relinquo. Quod verò Longolius palearum quandam speciem repreſentare dicat; id in Gallina corylorum minime videtur habere locum.

FORMA, DESCRIPTIO.

GALLVS Coryli, inquit Ornithologus, quem ipſe conſideraui, talis erat: paulò minor Gallina, roſtro breui, nigro. Palpebra ſuperior croceo aut ferè cocci colore ſplendebat: puto autem in maribus hunc colorem intenſiorem eſſe, in fœminis remiſſum. (Vnde mea, quam mihi doctiſſimus Melchior Guilandinus pro Attagene aliquando Patauio dono miſit, fœmina fuerit; nam in ea talis color admodum remiſſus erat.) Pennæ vndiq; variæ, ſic vt color glaucus ſiue cinereus, niger, caſtaneus & albus in eis ſpectarentur. [Color.] Deniq; tota erat varia & elegans auis. Cauda quam Perdici longior: in extremitate coloris glauci; paulò interius verò linea latiuſcula erat nigra. [Cauda.] In ſupina etiam capitis parte plumæ nigræ. Pedes omnino hirſuti plumis ad principium vſq; digitorum pertinentibus, quæ villos leporinos ferè referebant. [Pedes.] Digiti pedum corticoſi, ſquamoſi, glauci, multis lineis articulati, vt in Gallo ſylueſtri illo, quem Gallum frondium (Laubhan) noſtri vocant. [Laubhan.] Hactenus Ornithologus. Mirum videtur, cur fuſcam eam maculam tacuerit, è qua eiuſdem coloris tenues quædam pennæ ceu villi dependentes tanquam barbam efficiunt. Quam verò lineam nigram in cauda vocat, ea profectò maxima potiùs macula dicenda eſt: in qua etiam aduertendum eſt, quòd ſuperiores pennæ, quæ cæteras tegunt, ea careant. Verùm ſicuti mutila quodammodo hęc Ornithologi deſcriptio eſt, ita contrà exactiorem ex doctiſſimo [a] Petro Bellonio præterire nolo. [a L. 5. de auib. c. 11.] Auis, inquit, quam ſyluaticam Gallinam vocant, Lutetiam Pariſiorum quandoq; ex Hercinia ſylua defertur media potiſſimùm hyeme. [Gallina ſyluatica.] Arbitramur autem hanc eam eſſe, quam veteres Romani Gallinam ruſticam dicebant. [Gallina ruſtica.] Qui has volucres ad nos deferunt, ex Lothoringiæ oris veniunt, & cùm Phaſianis delicatiores eſſe ſciant, duobus etiam aureis nonnunquam eaſdem vendunt: nam Principum œconomi emptas ab ipſis porta oribus ad aulas deducunt, vel priuatis etiam magnatum epulis nuptijsq; ceu aptiſſimas volucres reſeruant. Ratio cur eiuſmodi alites, veterum Gallinas ruſticas eſſe ſuſpicati ſumus, haud deeſt: ſiquidem quæ M. Varro (ubi ait: *Gallinæ ruſticæ ſunt in vrbe raræ, nec ferè manſuetæ ſine cauea Romæ, ſimiles facie non his villaticis Gallinis noſtris, ſed Africanis aſpectu, & facie incontaminata: in ornatibus publicis ſolent poni cum Pſittacis, & Merulis albis: item alijs id genus rebus inuſitatis: neq; fere in villis oua, aut pullos faciunt, (in ſeruitute enim non fœtant) ſed in ſyluis.*) Ruſticæ Galli næ tribuit, ea omnia egregiè admodum huic Gallinæ ſylueſtri conueniunt. Nomen fecit hæc auis inſulæ maris Liguſtici, Gallinariæ inde dictæ, quòd hæc eiuſmodi etiam aues copioſè ſubminiſtraret. [Gallinaria inſula.] Hinc quoq; factum eſt, ut nonnulli exiſtimauerint Perdices, quas incolæ inſulæ Ieræ pingues uocant, eſſe has noſtras Gallinas ſyluaticas. Pennæ ſuperioris dorſi ſimiles ſunt Aſcolopacis, (Beccaſſe,) quæ uerò ſub uentre è regione uentriculi ſunt, albeſcunt, nigro maculatæ, & quæ in collo ſunt, ut Phaſiani. [Deſcriptio. Dorſum.] Caput & roſtrum inſtar Perdicis; rubedinem habet in ſupercilijs, ut Perdix. [Caput.] Cauda etiam, ut in Perdice minore, fulua (griſea) in extremitate alba, & deinde nigra ad pollicis magnitudinem, cætera colore colli Tetraonis. Pennæ, quæ ſunt ſupra oſſa ſacra longæ ac duplices, colore, ut in dicta Perdice. Remiges alarum adinſtar Aluconis maculatæ ſunt. [Alæ.] Tibiæ plumis ad digitos ferè uſq; tectæ. [Tibiæ.] Pedes habet, ut Perdix, quam diximus: qua nota ab Attagene diſtinguuntur, ſicuti etiam corpulentia, quæ Gallinâ minor eſt. Roſtrum obtinet breue, rotundum & nigrum. Habet pariter pennas phœniceas, hoc eſt, colore dactylorum in utroq; latere ſtomachi ſub alis. In ſumma quicunq; imaginatur ſeſe Perdicis conſpicere ſpeciem colore inter rubrum & cinereum medio, quæ præterea aliquid de Phaſiani plumis participet, hic Gallinam hanc ſyluaticam conſpexerit. Hactenus Bellonius.

LOCVS

Gallina Corylorum cum Aegylope, ſiue feſtuca.

LOCVS· VICTVS.

HOCCE auium genus Alberto teste frequenter corylis insidet, & iulis seu nucamentis, quæ piper longum specie referunt, vescitur. Sed cùm eiusmodi iuli toto anni tempore non dentur, itaq; pronunciandum videtur, eos tantùm alijs cibis præferre: Alioqui, vt [a] Georgius Agricola tradit, in condensis & opacis syluis degere solet. Idem ait plurimas in montanis syluis circa radices alpium reperiri, præsertim vbi coryli & rubi abundant, nimirum vt alantur ijs in locis, & ab auium rapacium insidijs tutiores sint, hyeme itidem in syluis manere, at corylis vesci, minimè. Idem ferè Aloysius Mundella in epistola ad Ornithologum scripta asserit: In nostris regionibus, inquiens, (circa Brixiam Venetorum) ea auis capi non consueuit, licet auceps quidam mihi proculdubio affirmauerit, se plurimas per anteactam hyemem venando cepisse, easq; per montes tantùm arboribus consitos, & per syluas videri, nõ per campestria, vt quę rapacium volucrũ insidias magis timeant, quam hominum astus: ac quandoq; in arborũ ramis humilioribus insidere, & velociter, vt Coturnices quoq; assolent, currere. Hæc ille. Sed quo victu vtantur, nemo explicat: vnde omnino crediderim spermologas esse. Pullos vbi educauerunt, vt iam volari possint, aliò abducunt extra locum educationis ipsorum: illi verò bini, mas & fæmina alij aliorsum se conferunt, quod indubitanter ob alimenti inopiam facere coguntur. Ornithologus aucupem narrasse sibi tradit, se captę cuiusdam ingluuiem & ventriculum rescidisse, & cibo, quo aleretur, in eis animaduerso, aliam quandam deinde multo tempore pauisse: sed & is cibum non nominat, cùm alioqui nominare sanè debebat.

[a] L. de subterraneis.

Cur in syluis agat.

COITVS.

NEGANT, inquit author de natura rerum, Gallinas coryli more aliorum animantium coire, sed libidinis tempore marem hiante ore discurrere, donec spuat, seu spumam eijciat, quam fæmina mox deuorat, & concipit. Sed hoc falsum esse Albertus hac ratione affirmat. quod ore, inquit, accipitur, in ventrem fertur, vbi alteratum nutrit, & quod superfluum est, aluo redditur. Vnde meritò omnibus sese ridiculum proponit [a] Christophorus Encelius vir aliàs undiquaq; doctissimus, omnes ferme Gallinas syluestres ore, sed diuerso modo coire pronuncians. Hæ species, inquit, Gallinarum syluestrium, quæ à corylis & ustibus nomen habent; item quæ ab agris requiescentibus nomen inuenêre in Marchia, coloris cyanei. optimi saporis, boni chymi, coeunt ore circa æquinoctium uernum, osculatione facta, ut solent Columbæ. Gallus enim istarum specierum rostrum inserit in os femellæ, & ita sperma infundit, more uiperarum, in fęmellam. Hinc credibile est, quod ferunt aucupes & uenatores, Gallos de syluestribus Gallinis, quæ à corylis nomen inuenêre (quas aliàs, nescio an bene, Bonasas uocant) senio cõfectos oua more fæmellæ ponere, quæ excludãt buffones, & ex illis nasci basiliscos syluestres; sicut ex ouo Galli Gallinacei domestici post nouem annos excluditur Basiliscus per rubetam domesticus: id quod testatur experientia. Sunt enim isti serpentes uerè basilisci syluestres descriptione Nicandri, qui basiliscum syluestrem describit. Neq; est genus per se & rarissimè reperitur. In Marchia & in ditione Abbatis Zinnenzis, prope urbem Luckenuualdam contigit mihi uidere talem serpentem interfectum à pastore, & profectò magna in syluis ibi est copia talium Gallinarum. Serpens erat capitis acuminati, flaui coloris & fermè crocei, longitudine ad tres palmos & ultrà, immensæ crassitudinis, cauda turbinata in latus, multis notulis candidis aluo insignitus, tergore tendente ad colorem cyaneum, oris immensi pro portione corporis. Pastor qui eum interfecerat acuminata securi, narrabat mihi illum uesci ranis, serpentibus & omnium generum animantibus, præter Bonosis, ut de quarum prosapia sit genitus. Habitationem eius esse ad paludes, præcipuè ubi coryli sint, mirum in modum delectari lacte, propterea interficere eam uaccas uenenato ictu & propterea ipsum quoq; eò magis peti à pastoribus & interfici. Retulit idem mihi pastor eius uocem esse ueluti Accipitris defendentis pullos, & hanc uocem Nicander uocat ıvgen. Hæc omnia itaq; ille, quæ cui uolet, credet, ego penes ipsum fidem manere uolo, & profectò nemo unquam etsi disertissimus

[a] In opere de re metall. l. 3 cap. 54.

Encelij inepta.

Basilisci fabulosa generatio.

Tygã quid

mus mihi perſuaſerit animalia ulla ore coire aut concipere, aut ex auium ouis ſerpentes generari. Refert porrò ſimilem ſubinde fabulam de Vrogallorum conceptione, & ſerpentium quorundam ex ſpermate eorum in terram effuſo generatione, ut ſuo loco earum diximus. Baſiliſcos etiam aliquos ſyluestres, alios domeſticos eſſe, & illos a Nicandro deſcribi nullo authore aut teſte, ne ipſo quidem, quo nititur, Nicandro defenderit. Quamobrem ad accuratiorem de hiſce ſerpentibus inquiſitionem, hoc ſcripto noſtro, ſi fortè inciderit, excitari ipſum velim, aut nimis credulos alios homunciones eius aſſeclas, ita quidem ne vulgo, & paſtoribus temere fidem adhibeant.

Baſiliſci ſyl-ueſtres, & domeſtici.

CAPIENDI RATIO.

STVMPFIVS Gallinas corylorum bis quotannis capi aſſerit, menſe nimirum Martio, & Autumno. Capturus eas auceps, inquit, uocem earum diligenter obſeruatam fiſtulâ imitatur in ſylua: illę ſi præſentes fuerint, reſpondent. Tum auceps in Tugurio aliquo humili ſe abſcondit, & rete erectum aliquot paſſuum longitudine ante tugurium extendit. Tum autem fiſtula uocat: aduolat illa, & per terram iuxta tugurium huc illuc diſcurrens reti implicatur & capitur. Et rurſus: Si gallus, inquit, tantùm huius generis capiatur, Gallina relicta, Gallum alterum adducet, ita ut plures Galli unam ſemper fœminam ſequentes deinceps aliquando capiantur. Gallina verò capta, Gallus alteram ſequitur Gallinam, nec amplius ad priſtinę habitationis locum reuertitur.

SYMPATHIA.

Otis equũ amat.

GYBERTVS Longolius, qui ut aliquoties diximus, coryli Gallinam Otidem veterum facit, illã quoq; equis (quod veteres de Otide ſcribunt) gaudere tradit, neſcio ex propriane experientia, an inde tantum, quod autem eandem eſſe perſuaſum habebat. Verba eius in dialogo hęc ſunt. LONG. En tibi Otin (Otidem potius) ut equo delectatur, caudam illius, ut uellicat, ut aſſilit ſternutanti. PAMPH. Nidum parat, quamobrem ſetas equinas colligit. LONG Nihil minus, naturalis eſt amoris: quamobrem ij qui uel uiſco, vel retibus, vel arcu illam fallunt, equum adducunt, ſed eum aucuparium, qui bombardæ, uel ſcorpionis fragorem non exhorreſcit. Nam fictis equis, quibus Perdices illaqueant, rarò prehenditur.

VSVS IN CIBIS.

Carnis qualitas.

NOSTRI, inquit Ornithologus, cibum prorſus nobilem & ferarum auiũ omnium laudatiſſimam hanc auem prędicant: ita ut principibus etiam interdum poſtridie quàm cocta eſt, apponatur: ſola auium, aut omnino animalium fortaſſis. Sunt qui colores quatuor diuerſos in eius carne inueniri dicant. Hæc ille, ſed quales non addit. Albertus carnem foris nigram intus albam eſſe ſcribit, teneram verò & gratiſſimi ſaporis. Author de natura rerum, & Aloyſius Mundella in probitate ſucci Perdici eam comparant, Mundella etiam præfert. Capta, ut Stumpfius ait, per excrementi locum exenterari, ſaliri, condiriq; poteſt, ut cum plumis etiam diu ſeruari aut procul deferri poſſit.

Cibi nobilitas.

VSVS IN MEDICINA.

Bonaſæ facultas.

EDEM Stumpfius Bonaſam epilepticis ſalubrem ex alijs tradit, ſed quorum authoritate nitatur, non nominat. Mulieres audio, inquit Ornithologus, harum auium pennis certo tempore decerptis aduerſus uteri ſuffocationem uti: neſcio ſuffitunè, ut Perdicum Pauonumue pennis, an aliter: ſed tale remedium, ut ille etiam fatetur, ſuperſtitione non caret. Eodem referente Hippiatri quidam recentiores, Bonaſarum tres quatuoruè uentriculos una cum cibo in eis cõtento equis aſthmaticis deuorandos dari præcipiunt.

DE OTIDE SEV TARDA AVE.
Cap. XII.

OTIS siue Tarda auis, quamuis toto genere à præcedentibus auibus differat, nimirum tridactylos à tetradactylis, antequam è manibus excidat, nō ab re fuerit hoc loco de ea pertractare, cùm quòd cum proximè præcedentibus plerisq; ferè confunditur, quemadmodum satis superq; demonstrauimus, tùm etiam quòd pulueratrix est, & frugibus uescitur: siquidem de pulueratricibus & frugiuoris hactenus egimus, agemusq; donec auium natura patietur. Vt uerò quàm breuissimè repetamus, cum quibus auibus Otis implicita sit, dicimus Hermolaum & Longolium perperam existimasse Otidem Tetraonem esse; rursus eundem Longolium & Ornithologum lapsos, dum credunt hanc auem eandem esse cum Tetrice Nemesiani poetæ. Idem Longolius Gallinam corylorum, de qua proximè egimus, auem, inquam, Otide nostra uel quasi decuplo minorem cum Otide eandem esse asserit, errore tam manifesto, ut uel cæcus de eo iudicet, quod ceu in Vrogalli historia omissum hîc addimus. Adhæc Turnerus scribit aliquot Germanorum litteratores, ut Murmellium Pygargum Aquilæ genus interpretari Trappum turpi errore: Siquidē Trappus Germanorum, ut subinde patebit, Otis est, seu Tarda. Postremò [a] Synesius scribit Otidem ab imperito aliquo Pauonem existimari posse. Sed ne diutiùs in recensendis Neotericorum erroribus tempus teramus, amâbo examinemus ueterum monumēta, uideamusq; nunquid & ipsi sibi constent. Equidem Athenæum qui legat, & parum etiam attentè legat, nisi prorsus ἄμουσος sit, indubitanter iudicaturus est omnia, quæ de Otide prodidit, cum Oto aue toto genere diuersa, utpote nocturna, pessimè confudisse. Ridiculosè item Oppianus pro Otis Otides inducit, hisq; cornua affingit. Sed quid & hoc miramur, cùm nec Plinius, immo uerò (si Deo placet) nec ipsemet Aristoteles sibi constare uideantur. Apud [c] illum enim, ubi hunc Aristotelis locum traducit, Lingulaca, Otus, Cenchramus cum Coturnicibus auolant, Otis legitur: sed cùm paulò pòst ipsemet dicat: *Otus Bubone minor est*, citra controuersiam utrāq; auem simul confundit. At fortassis primo loco typographi mendum quispiam suspicari queat, atq; ita Plinium excusari, defendiq; posse, is sanè Aristotelem, qui pariter in similem errorem impegit, nempe ubi rationem adfert, cur Otus commodiùs saltationem (quæ & ipsa Otus dicta est, quemadmodum in huius auis historia scripsimus) perficiat, (nam hoc in loco Otum esse ait planipedem) tueri non poterit, nam nec Otus, nec Otis, cum qua confundit, planipes est: quare suspicandum est neutram agnouisse: atq; iccirco [d] vbi Otum cum Coturnicibus migrare ait, suspecta pariter mihi est lectio, eamq; parum circūspectè Plinius in suam historiam trāstulit. Etenim nocturnas aues migrare mihi nouum atq; prorsus insolens est audire, neq; vnquam aliàs ab ipso Aristotele proditum: neq; etiam Otis migrat, quod ut credam multorum virorum fide dignorum experientia didici: quapropter omnino cōcludo Otum Coturnicibus concomitantē hactenus incognitum esse, eiusq; descriptionem apud authores nondum extare. Veruntamen quamuis omnia tam implicitè de Otide cùm à priscis, tùm à recentioribus scriptoribus sint exarata, nihilominus nos exactissimam hîc, dilucidissimamq; de ea historiam pollicemur, sed prosequamur.

Ordinis ratio.

Otis cū quibus auibus implicita.

Pygargus.

[a] In Epist.

[b] Lib. 9.

Athenęi error.

Oppiani nugæ.

Plinij & Aristotelis lapsus.

[c] L. 10. c. 23.

[d] 8. Hist. c. 10.

SYNONYMA.

VETERES Hebræi אנפה Anapha exponunt, vt Paulus Fagius scribit, genus Milui, Iudæi Heluetiam incolentes Trappum, hoc est, Otidem. Interpres Auicennæ pro Alhabari Tardam vertit, & fortassis non ineptè: nam & Andreas Bellunensis, Alhabari, inquit, est auis sicut Anser, non multùm volans, nota apud venatores Damasci. [a] Galenus Ὀτίδα per omicron legi testatur apud [b] Xenophontem, apud Aristotelem Ὠτίδα per omega; quod & Varinus repetijt. Apud Xenophontem nihilominus per ω legitur, nempe hoc modo, Ἐνῆσαν δὲ καὶ Ὠτίδες καὶ δορκάδες. Ego per omega legerim, vt scilicet Otis dicatur, quia insignes & memorandos aurium meatus anfractusq; habeat. Otum vel Otidem

Anapha.

Alhabari.

[a] In Glossis.

[b] L. 1. Anabas.

[b] *Lib. 9.*
Lagôdia.

[b] Alexander Myndius referente Athenęo omnia confundente, uel aliorum potiùs confundentium verba citante, quoq; Λαγωδίαι uocari tradit. Mihi Ornithologus Lagodiæ nomen rectè à lepore deriuare videtur, coniectireq; Oto, non autem Otidi, de qua nunc agitur: nam Otus pedes habet uillosos, & quodammodo leporinis non abſimiles, qua nimirum ratione Lagopus, id eſt, Perdix alba nomen meruit, ut antè dictum eſt, & pòſt rurſus ſuo loco dicetur.

Lagopus.
[c] *Lib. 10. c. 22.*
Niphi nugę. Etymum.
[d] *Lib. 12. c. 7.*
Gradipes.

Romani proprium nomen olim habuiſſe non uidentur: ſiquidem [c] Plinius, *Hiſpania*, inquit, *aues Tardas appellat, quas Græci Otidas*. Huc pertinet ridiculum prorſus, exibilandumq; Auguſtini Niphi etymum, Otidem uidelicet Tardam dictam fuiſſe exiſtimantis, quia tardè Romę conſpecta ſit. Quis vel mediocriter tantùm in litteris verſatus non uideat amabo ita à corporis tarditate appellatam? Nam & [d] Iſidorus Iſpalenſis Hiſpanus, *Tarda*, inquit, *auis apud nos dicitur, eò quòd tardo, & graui uolatu detenta, nequaquam, ut cætera uolucres velocitate pennarum attollitur. Græcè autem Gradipes appellatur*. Quam poſtremam vocem, quemadmodũ neq; aliam ſimilis ſignificationis reperiri de hac vel aue alia apud Gręcos nõ arbitror. Sed fortaſſe hocce etymum quibuſdam magis adhuc ridiculoſum uideatur, vtpote quod linguam Hiſpanicam cùm Romana confundat: debebat enim, inquiant, ex Hiſpanico idiomate Hiſpanicę dictionis etymum peti.

[e] *Lib. 6. Hermoth.*
Buſtard.
Biſtard.
Tar quid Anglis.
Trappus, & eius etymum.

Sed his ego unà cum doctiſſimo [e] Ioanne Goropio reſponderim Latinorum tardus, & Hiſpanorum tarda ab Anglorum tar dimanaſſe; apud quos, ut in tractatu pòſt patebit, hæc auis abundat, & patria voce à Buſtard, vel à Biſtard appellatur, unde etiam recentiorum Biſtarda, & Starda. His autem populis tar idem eſt, quòd moror, aut pigrè procedo, quòd Otidi proprium eſt. Trappus verò recentiorum a Trapp Germanorum promanauit, ſed hæc per metateſin ſiue litterarum tranſpoſitionem a Tar Anglorum: Ad hæc Trapp ijs idem eſt, quòd gradus, nobis eodem ſenſu ſcalino, quòd pedetentim, hoc eſt, tardè & paulatim conſcendatur. Belgæ addunt gans dicentes Trapgans, hoc eſt, prorſus, ſeu omnino Trap ſiue piger aut tardus. Non enim hîc gans Anſerem ſignificat, ut hactenus totius Germaniæ litteratores credidêre, ſed omnino, quòd ueluti ſubodoratus Gvb. Longolius, non uideo, inquit, cur vulgò Anſeris nomine ueniat, cùm nulla in tam magno corpore mica ſit, quæ Anſeris ſpeciem præbeat, niſi quia Anſerum modò gregatim uolat. Eodem prorſus ſenſu Scoti Guſtardes appellant,

Guſtardes.

licet Ornithologus Gulæ Anſerem Britannis dici ſcribat, cùm alioqui in Anſeris hiſtoria inter ſynonyma Anglica eius mentionem nullam faciat. Neq; etiam aliter Oſtarde, Ouſtarde, vel Outarde, Biſtarde Galli, quàm à tarditatè uocant. Sed ne ego Italus Germanici ſermonis imperitus, tanquam cæcus de colore iudicaſſe uidear, itaq; fateor me ingenioſam hancce etymologiam Ioanni Cornelio VVteruuerio Batauo, Med. doctori, quemadmodum & alia longe præſtantiora debere [f].

[f] *In Lexico Simphono.*
Ῥᾶφος.
Pelecanus cur Ramphos dicatur.
Pica ramphaſtos.
Conciliatoris lapſus.

Sigiſmundus Galenius Trap auem Illirycè Droſa vocari ſcribit, & eam eſſe conijcit, quæ in Lexicis Græcorum Ῥᾶφος appellatur, nempe Heſychij & Varini; ſed cùm nulla præterea Raphi auis mentio aut deſcriptio extet, nos eandem auem eſſe non aſſeremus. Pelecanus quidem Kiranidi alio nomine etiam Ramphos dicitur, à roſtro videlicet, quòd inſigne, & omnium latiſſimum habet. Nos Picam Breſilicam pariter propter miram roſtri magnitudinem Ramphaſton appellauimus. Petrus Apponenſis Patauinus, aliàs Conciliator dictus, ut citat Antonius Gazius Patauinus, nominis uicinitate, uti apparet, deceptus, Starnam cum Starda confundit, inquiens: *Starna à recentioribus dicta, vel eſt Perdix minor, vel eſt auis magna, ut Anſer, griſea*, cinerea, *cuius caro laudatur, maximè cùm iuuenis fuerit*. Hæc enim auis magnitudine Anſeris Starda ſeu Tarda eſt, non Starna, quæ Perdix minor eſt, auis externa Plinio dicta, uti ſuo loco manifeſtabitur.

Starna quæ auis.
Perdices Anſerum magnitudine.

Neq; etiam Perdices Anſerũ magnitudine, quas in India Oneſicritus apud Aelianum reperiri ait, meo iudicio Stardæ ſeu Tardæ ſunt, quamuis id Ornithologus ob conſimilem colorem, & parem magnitudinem exiſtimet. At ut de colore nihil dicamus, qui & ipſe ſcilicet parum reſpondet, nam Perdix ueterum ruffa eſt: pedum diſpoſitio ſaltem Tardas à Perdicum genere diſcernit: illæ namq; tribus duntaxat, hi quatuor digitis pedes inſtructos habent.

GENVS.

GENVS.

QVAE eadem pedum constitutio tantum apud me ponderis obtinet, vt quod alibi a [a] me scriptum est, nunc tanquam exibilandum & spongia dignum iudicem: id autem est, quod neotericos secutus, atq; inter hos maximè Ornithologum, Otidem rectè in Gallinaceo genere recenseri, pronunciauerim: neq; iam ampliùs probare possum cùm eundem [b] Ornithologum, tùm item [c] Petrum Bellonium, quorum ille sese astipulari ait, qui Vrogallum Otidi congenerem faciunt: hic verò apertissimis verbis Tetraonis siue Vrogalli aliud genus nuncupat, vterq; Plinium secutus, sed quantum ego iudico, perperam intellectum. Commodè, inquit Bellonius hoc loco post Struthiocamelum de Otide agemus, quam [d] Plinius alterum Tetraonem vocauit, & quemadmodum eiusdem authoritate nixi Erithrotaonem Tetraonem vocauimus, cùm duas species faciat, ita hîc agere oportet de secunda Tetraonis specie, quam esse arbitramur Otidem. Nam cùm scribat alteram Tetraonis speciem Vulturum colorem referre, & prima specie corpulentiorem esse, nullumq; aliud auium genus, si vnum excipias Struthionem, maius existere. cumq; nulli alij aui hæ notæ conuenire magis videntur, quàm Otidi: quare facilè mihi persuadeo ipsum Otidem intelligere, siquidem præcitato loco ait: *Alterum eorum genus Vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit*: nam exposuerat colorem Vulturum, & pòst subiungit: *nec vlla est auis excepto Struthiocamelo maius corpore implens pondus, in tantum aucta, vt in terra quoq; immobilis prehendatur*. Et quoniam non capiuntur in campestribus Italiæ, idcirco subiungit: *gignunt eas alpes & Septentrionalis regio*. Et ne ijs similes videamur; qui, vt nihil ignorare videantur, etiam peruersè de rebus iudicant, demonstrare volumus hæc non ab re ab illo conscripta: nam subinde ibidem addit: *Proxima eis sunt, quas Hispania aues Tardas appellat, Græcia Otidas damnatas in cibis: emissa enim ossibus medulla, odoris tædium extemplo sequitur*. Intelligit de Oto, id est, Asione; nam inuenimus & Otum Asionem significare. Hæc omnia ille, Plinium, sicuti dixi, malè intellectum secutus: tametsi Plinius proximas Tetraoni Otides faciat, non video tamen, quomodo inde colligat Bellonius, alterum eius genus esse, quare ego arbitror Plinium de magnitudine & pondere loqui, vt videlicet Otides proximè accedant ad magnitudinem atq; pondus alterius Tetraonis, quo ille nullam auem excepto Struthiocamelo maius corpore implere pondus dixit: Otidem autem corpulentam esse, carnosam, ponderosam experientiâ didici, vti postmodum in descriptione patebit, preterea à tarditate motus nomen obtinere iam antè probauimus. Quod si verò quispiam pertinaciùs potiùs, quam iustè mecum contendat Plinium ex mente Bellonij intelligendum, adhuc errabit Bellonius, eritq; Otis tertium, non alterum, vt ille ait, Tetraonis genus. Verùm nunquam mihi aliquis persuaserit Plinium auem tridactylon cum tetradactylis congenerem fecisse: docti iudicent, indocti non intelligunt. Adhæc si eiusdem generis esse credidit Plinius, cur hac voce (*proxima*) vsus est, cur non potiùs tertium eorum genus dixit, quemadmodum paulò antè alterum eorum genus dixerat? Possent tamen ita congeneres simul hæ volucres dici, quia omnes pulueratrices sunt & frugiuoræ: alias profectò nequaquam. Separata itaq; hoc modo aue tridactilo à tetradactylis, antequam ad alias tetradactylos nos accingamus, duas alias aues tridactylos Otidis historiæ, Bellonium imitati subnectemus.

[a] To. 5. de Oto. lib. 8.
[b] Cap. de Vrogallo.
[c] Lib. 5. c. 5.
[d] L. 10. c. 22.

Plinius explicatus.

Otis est ponderosa auis.

DESCRIPTIO.

ELEGANTISSIMAM hanc auem primùm ab Illustrissimo piæ memoriæ Card. Palæoto, cui eo tempore de illa historiam dedicaui, dono datam, deinde rursus visam apud germanum illustris ac excellentissimi D. Aeneæ Vizanij publici in hoc almo gymnasio professoris, & viri ob multiiugam eruditionem longè celeberrimi, & mei amantissimi, non describipsi, quòd ab Ornithologo & Bellonio exactè descriptam reperirem. Ego, inquit Ornithologus, duos ex eis ponderare volui: quorum alter libras nouem, duodecim vnciarum appendebat, alter libras tredecim cum dimidia. Eosdem cùm diligentiùs inspicerem, cõscriptionem feci huiusmodi. Trappi color parte prona (id est, dorso & alis, collo excepto, quod cinereum est) talis est qualis Grygalli, vel Perdicis rusticæ, id est, Beccasse, præsertim minoris, vel etiam Ardeæ Stellaris, sed magis ruffus, nigris maculis

Aeneas Vizanius.

Pondus.

Color.

Otis Ornitholigi cum farre Clufiuo Dalechampij.

Otis mea cum cicere arietino.

Roſtrum. Caput. Pectus. Venter. Cauda. Collum. Alæ. Crura.

vndantibus fere eleganter diſtinctus. Roſtrum Gallinæ: Caput, & collum cinereum: ſed ſupina colli pars ad album vergit: pectus quoq; & venter, & crura quatenus plumis veſtiuntur, ad media uſq; femora, alba ſunt. Cauda digitos quindecim longa, hoc eſt, palmos ferè quatuor: pennis pulchris, ruffis, cùm tænijs quibuſdam & maculis nigris ſuperiore interioreq; parte albis, ut etiam in extremitate, ornata. Collum dodrantale: reliquum corpus à collo ad uropygium, circiter quinq; palmos longum; cauda tres palmos. Alarum pennæ maiores candidæ, circa finem nigræ. Crura fuſca paulo breuiora duobus dodrantibus. Digiti pedum & ungues, ut in Gallina: ſed digiti terni tantùm antrorſum tendunt, nullus retrò. Vola vel pars interior retrò denſa toroſaq; eſt. Hucuſq; Ornithologus.

Bellonius ſibi non cõſtat.

Sed quia auem collo depingit nimis longo, quare miſſam mihi Tridento & hîc uiſam exactiùs delineaui, cùm prius iconem ab eo mutuatus eſſem, quare, & utramq; depictam exhibeo: prior Ornithologi eſt, altera mea. Bellonius verò hanc auem ita deſcribebat. Otides terreſtrium auiũ

Magnitudo.

maximæ ſunt exceptis Struthiocamelis. (Sed hîc Bellonius ſibiipſi contradicit, ut potè qui paulò pòſt ex Plinio probare nititur, Otidem alterum Tetraonis genus eſſe, quòd [a] Plinius Vulturum magnitudinẽ excedere ait, ipſe verò Vulturẽ Aquila ſeſquialtera proportione maiorẽ. Atqui Aquila Otide, niſi maior, ſaltẽ par dici poteſt. Adhæc ego primum Tetraonis genus, quòd Plinius altero minus eſſe innuit, aliquãdo mihi ab illuſtriſſimo Cardin. Palæoto Tridento miſſum ponderaui, inueniq; uiginti duas libras appendere, cùm Otis tantũ tredecim pendeat, ſicuti ex Ornithologo diximus: quot nunc alterum illud genus appendeat? quare vel ſola magnitudo Bellonium erraſſe indicat, Otidemq; cum altero Tetraone cõfudiſſe.) Tetraci (Cãne petiere hoc eſt, Anati terreſtri) adeo ſimiles, ut præter magnitudinem nulla obſeruetur differentia. Otis multò craſſior eſt et ualidior Grue, & corpulentię Cygni comparari poteſt.

[a] L. 2. c. 1. de auib.

Caput. Roſtrum. Collum. Alæ. Tibiæ. Dorſum.

Caput, ſi id ſolum inſpicias, diceres eſſe Vulturis, tam eſt craſſum, atq; inconcinnum. Roſtrum habet robuſtum ualdè, Gallinacei haud diſſimile. Caput & collum coloris ſunt cinerei ad uentriculum uſq; procedentis. Alæ inferius candicant, qua ſola nota a Tetrace (Canne petiere) differt, ſi magnitudinem excipias. Tibię quia longæ ſunt, collum quoq; longum fuiſſe oportuit. Totum dorſum caſtaneis ac ſubnigris maculis reſperſum eſt; cætera candida, exceptis pennis alarum longioribus, quarum extremitates nigræ ſunt.

Meatus auditorij.

Meatus auditorij in hac aue, quàm in ulla alia terreſtrium auium euidentiores, adeoq; patuli, ut extremitatem digiti imponas. Si introſpicias, duo apparent anfractus, unus roſtrum uerſus, alter rectà ad cerebrum uergens. Latent ſub plumis, quas niſi auferas, meatus non uidebis. Pennarum Otidis radices rubræ ſunt, quemadmodum & in Canne petiere.

Femora. Tibiæ. Pedes. Vngues. Cauda. Pectus.

Femora albicant, Tibię craſſæ pollicem, medium pedem longæ, ſquamoſæ ſeu corticoſæ. Crura pennis nuda. Pedes admodum craſſi, ſub quibus callus conſpicitur magnus inſtar muſculi: ungues breues: digiti pedis utriuſq; contra reliquarum auium morem terni tantùm. Cauda inferius, quà podicem ſpectat, alba, ſuperius caſtanei coloris nigris maculis reſperſi. Pectus craſſum eſt, ac rotundum: lingua ſerrata, utrimq; acuta, & in extremo dura. Hactenus Bellonius. Ex ueteribus, qui Otidem deſcripſere, neminem, quod memini, habemus.

Lib. 9.

Athenæus quidem Otidi colorem Coturnicis tribuit tanquam ex Ariſtotele: ex quo hæc etiam citat. *Otis auis fidipes eſt, tribus inſiſtens digitis, magnitudine Gallinacei maioris, capite oblongo, oculis amplis, roſtro acuto, lingua oſſea, gracili collo.* Nos horum in ijs, quæ extant, [b] Ariſtotelis nihil legimus, ſed de internis partibus quædam, item Otidis magnitudine Scythicam quandam auem eſſe: quod pariter Plinius ex eo repetijt.

[b] 9. hiſt. c. 39

Alberti error.

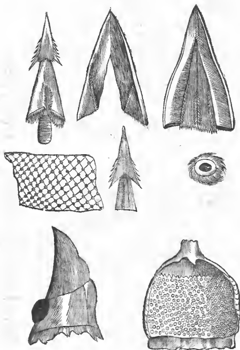
Quę poſteriora Alberto fortaſſis occaſionem præbuerint, ut ex Otide auem rapacem fabricare conatus ſit, hoc modo ſcribens: *Biſtarda auis eſt bis vel ter ſaltum dans, priuſquam de humo eleuetur, unde & ei nomen factum. Magnitudine & ſpecie Aquilam refert: roſtro eſt curuo, unguibus aduncis, alis & cauda alba, reliquo corpore vario. Carnibus veſcitur ut Aquila: volucres tamen non prædatur, ſed cadauera fortè inuenta comedit, vel animal innocens, aut agnum vel lepuſculum occidit: quod quidem ſolo facere non audet, ſed à pluribus ſui generis auibus adiuta. Herbis etiam in fame veſcitur: ciceris, piſi & leguminum herbis præcipuè delectatur: quod rarum eſt in auibus carniuoris. Nidificat non in ſublimi propter tarditatem: ſed in terra parit, cùm matura ſeges eſt.* Hæc ille, quorum quidem quæ de herbis, quibus ueſcitur, & de nidificatione dixit, Otidi noſtræ congruunt, cætera ſpongia digna, exibilationeq; ſcholaſtica.

Niphi error.

Quæ tamen illuſtris ille Ariſtotelis commentator Sueſſanus authoritate ſua confirmare nititur, cùm ſe dubitare dicat, an auis illa Scythica, cuius [c] Ariſtoteles, uti dixi, meminit, quæ oua in leporina aut uulpina pelle deponit, Otidis genus ſit, ſed ab Otide nobis nota diuerſum.

[c] 9. hiſt. c. 33

Otidis quædam partes internæ.

ANATOMICA.

Iulius Cæsar Aurãti⁹. — Vétriculus. — Gula. — [a] 2. *Hist.c.*2. — Intestina. — Rostrum. — Lingua serrata. — Oculus. — Gula. — Caruncula.

SECVIT olim mihi hanc auem clarissimus Iulius Cæsar Aurantius, quo in secandis corporibus nemo vnquam peritior, nemo in explicandis disertior extitit. At quas diligentissimus ille vir diuersas ab alijs auibus partes in hac alite obseruauit, præter paucas, easq; nudas, quas iã exhibuimus, icones in vastissimo litterarum pelago reperire non potui. Secuit eandem auem ex veteribus Aristoteles, ex neotericis Ornithologus, qui, ventriculus, inquit, magnus & herbis quibusdam (auricula muris, genere quodam viciæ syluestris, & dauci vel apij) refertissimus erat, vnà cum duobus calculis albis. Aliàs etiam in ventriculo capti in maximè niue, lapillos tantùm quosdam & cortices arborum inuenimus. In extrema gula ante stomachum, seu os ventriculi pars est capacior ([a] Aristoteles totam gulam amplam habere scripsit, & latam: sed contrà indicant icones gulæ ab Aurantio sectæ) & ex multis rotundis ferè carunculis compacta & intricata quodammodo. (Hasce carunculas etiam in nostris iconibus videas) Intestinis diductis & extensis, id quod à fundo ventriculi ad aluum rectà procedit, dodrantum est septem cum dimidio: appendices verò duæ ab aluo retrocedunt, (atq; hoc est, quod scripsit Aristoteles: *Appendices etiam habet non suprà, sed infrà, quà desinit intestinum*) quarum altera tenuior est, circiter tres dodrantes longa, altera amplior longa dodrantes duos cum dimidio. Tres isti meatus iuxta aluum in unam capacitatem conueniunt. Habes in adiectis, quæ nobis supersunt, iconibus, primùm rostri dentati supinam & pronam partem, secuudùm linguam serratam pariter pronè & supinè depictam: tertiò oculum: quartò gulam duabus iconibus expressam, quarum prima partem ostendit, quà se in uastam illam capacitatem insinuat: item rotundas, quas dixit Ornithologus carunculas: secunda tunicam exteriorem. Habes postremò iecur Otidis, cui lien oliuæ magnitudine insertus cernitur.

LOCVS.

[a] *L.5 de Aniu.c.3.* — [b] *L.3. Geog.* — [c] *L.10.c.22.* — [d] *In Phocicis.* — Cephissi fluuij plures. — Ang'iã Otides habere — [e] *8.hist.c.10* — [f] *L.10.c.23.* — Otis an migret.

OTIS, inquit [a] Bellonius, naturaliter in campis degit spatiosis more Struthionum. Arboribus nunquam insidet, aquas non frequentat, nisi eas quæ post pluuias in camporum foueis relinquuntur, sitis sedendæ causa, quare & paludes amat. Hispania, inquit [b] Strabo, Otides producit, & [c] Plinius tanquam eidem regioni peculiares credens: *Hispania*, inquit, *Tardas appellat, quas Græcia Otidas*. [d] Pausanias circa Cephissum potissimùm nasci prodidit. At cùm Strabone teste plures sint huius nominis fluuij: alius scilicet in Bœotia, qui oritur ex Lilæa, Phocidis urbe: alius in Attica apud Trimenios, ortus, qui circa Athenas in mare emittitur: alius in Salamine: præterea alius in Sicyone: alius in Scyro: postremò Apolloniæ Epidamno uicinæ fons quidam Cephissus Straboni dicitur; itaq; ego de illo fluuio Pausaniam loqui arbitror, qui ex Lilæa ortum ducit: nam de Phocicis ibi agit. Copiam Otidum in Anglia esse audio ab ijs, qui hanc insulam peragrãtunt; quibus quo magis credam, facit Hectoris Boethij uiri grauissimi disertissimiq; historici authoritas, apud quem istæc lego: *In Merchia Scotiæ regione nascũtur aues Gustardes vernaculo sermone dictæ colore plumæ ac carne Perdicibus non dissimiles, sed quæ Olores corporis mole exuperant*. Non minor quoq; in Belgio, maximè in Hollandia Otidum prouentus; ad quos populos sub autumnum gregatim aduolat, & in agris procul ab urbibus dissitis uersatur. Agros, quos obsident, ab ouium grege occupatos, eminus iudicares, tanta est earum magnitudo. Italia nostra has aues, nisi fortè uentorum turbine aduectas, non habet. [e] Aristoteles quemadmodum suprà monui Otum scribit auolare cum Coturnicibus, eundemq; locum a [f] Plinio esse repetitum, sed in huius codicibus & Otus & Otis legi. Ornithologus non Otum Noctuæ similem, quamuis tum Plinius, tum Aristoteles ita interpretentur eodem mox in loco, sed Otidem cum Coturnicibus auolare existimat, sed corporis grauitate impeditam perseuerare non posse, & in locis proximis remanere, ut de Glottide etiam legimus. Ego contrà hoc certò noui, quod ut paulò antè scripsi, sub autumnum ad Hollandos (forte ex Anglia uel Hispania) migrent, populos nimirum Septentrionales & frigidissimam insulam incolentes, tantum abest, ut cum Coturnicibus auolare credam: illas enim ab eo tẽpore nostras oras deseruisse constat. Adhæc

aiunt

aiunt Batavi in media ferè hyeme etiam ibi quandoq; sclopetis peti. Sed hæc Ornithologus ceu sui oblitus scripsit: siquidem ipsemet alibi ita scribit. Est Otus, qui cum Coturnicibus auolat, idem Scops Aristoteli non satis cognitus, vt fatetur, cùm præteruolando tantum per biduum appareat; pinguis & esculentus alioqui. Hic apud Plinium non rectè Otis vocatur: & apud Aristotelem Otus legitur; & in quibusdam Plinij codicibus quamquam Glottis & Otis & Cenchramus legatur, paulò pòst tamen, Otus Bubone minor est, legitur, quod probo, quoad nomen: de re ipsa vero iudicium meum adhuc cohibeo: neq; enim vlla nocturna auis auolare videtur: quod si quæ auis Otus dicta, cum Coturnicibus auolat, illius fortè descriptio apud authores non extat. Nam Otis magna, si ea est, vt docti credunt, quam vulgò Trappum vocant, non auolat, nisi fallor, ex nostris regionibus (etsi Heluetiæ rara est) & hyeme etiam apud nos capitur interdum. Huc vsq; ille.

Ornithologi error & cõtradictio

V O L A T V S.

TIS volatu admodum breui vtitur, nimirum propter corporis sui pondus: vnde fit, vt quandoq; manu capiatur, si quis celerius instet, antequam se ad volandum componere queat, vti [a] Xenophon memoriæ prodidit, & est à Plutarcho comprobatum. Huc spectat Alberti etymum; *Bistarda, inquit, auis est, bis vel ter saltum dans, priusquam de terra eleuetur, vnde & nomen ei factum, nempe quasi bis tardans saltum.*

[a] *Lib. 1. Exped. Cyri.*

MORES. PROPRIETAS.

TIDES timidas esse & pusillanimes aiunt, adeo vt vel leuiter vulneratæ ocyus moriantur. Hector Boethus humanum aspectum plurimùm abhorrere scribit: nuda humo oua parere, quæ si ab homine contrectata, aut eius anhelitu & afflatu vel leuiter imbuta senserit (quod facile naturæ beneficio agnoscere) extemplo veluti in idonea ad pullos procreandos relinquere, alioq; ad oua parienda se conferre. [a] Athenæus cibum ruminare prodidit, atq; id Eustathius repetit, quod nunquid uerum sit, etiamnum subdubito. Non me latet enim, quæ ruminant, animalia, teste [b] Philosopho reticulum, omasum, abomasum & ventrem maiorem habere. Nos gulam prope ventriculum multò capaciorem obseruauimus, an verò ruminet, nequaquam. Esse & piscem nouimus, quem ruminalem dicunt, quia ruminare creditur.

[a] *Lib. 9.*

An Otis ruminet.

[b] *2. Hist. ca. vlt.*

Ruminalis piscis.

NIDVS. INCVBATVS.

LBERTVS, qui, sicuti scripsimus, Otidem cum aue rapace confundit, nidificare dixit, non in sublimi propter tarditatem, sed in terra parere, cùm matura seges est: quòd sanè Otidi competit, quemadmodum etiam paulò antè ex Hectore Boetho diximus: atq; quamuis id de hac aue priuatim non dixerit Aristoteles, nihilhominus eius doctrinæ minimè repugnat. [a] Is enim de Perdice loquens tradit, cui volandi facultas deest, huic nidum non prodesse. Cæterùm [b] idem alibi Otidem ut reliquas aues magnas tricenis diebus incubatum absoluere prodidit.

[a] *9. Hist. c. 8*

[b] *6. Hist. c. 6*

V I C T V S.

ARDA auis granis uiuit, frugumq; maximè, si ad manũ sunt, herbis alioqui famelicum explens uentrem, nec ullam pestem magis, inquit, [a] Gyb. Longolius, odere olitores, nam uentrem rapis fulcit, & non mediocri præda contentus esse solet. [b] Aelianus unam ex Aquilarum genere, quæ Iouis appellatur, carnes non attingere prodidit, sed ad uictum ei herbam satis esse: cùm contra Aquila Iouis, quam Chrysaeton siue Aquilam regalem esse suo loco indicaui, carnibus isq; uiuis tantùm pascatur. Quapropter aliquando dubitaui,

[a] *In Dial. de Auib.*

[b] *L. 9. de Animal. c. 10.*

Aquila Iouis quæ.

taui, nunquid Aelianus, cui aliàs fabuloſa falſaq́; ſæpe veris immiſcere ſolenne eſt, Otidem Aquilæ nomine dignetur, nimirum propter magnitudinem; viri docti iudicent. Albertum ſcribere Bistardam carnibus veſci more Aquilæ, ſuprà, ſi benè memini, ſcriptum eſt, eumq́; hanc auem cum rapace, & fortaſſis Vulture confundere.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

QVEMADMODVM vulpeculę cum paucis admodum auibus amicitia intercedit, ita pariter eius cum Otide cõmunis diſſentio eſt: at ſummo aſtu in huius venatione vtitur, ſi [a] Aeliano credimus, ita tradenti: *Vulpes ſic Otidas venatur, vt & ſeſe auertens, & in terram abyciens, tanquam auis collum, ſic caudam extendat: ea autem hac inſidiarum instructione ſeducta, ad illam, tanquam ad ſuam gregalem accedunt: illa verò ſe vertens nullo negotio capit.* Idem [b] Aelianus, quomodo Otides ſibi à canibus metuant, in hæc verba ſcriptum reliquit: *Canem nulla non auis paruì facit: vnam Otidem excipio, quæ propter corporis ſui grauitatem & tarditatem, canem perhorreſcit. Eam enim ponderoſa corporis mole constructam ala non facilè alleuant; idcircoq́; demiſſo atq́; humili volatu vtitur, quia pondere deprimitur. Ex eo fit, vt nonnunquam à canibus capiatur, itaq́; conſcientia ſuæ humilitatis perculſa, ſimul ac canes latrantes audiuerit, in dumeta aut paludes excurſione ſe impellit, quibus & protegatur, & ab inſtanti periculo ſeruetur.* Otidem verò a cane ſibi metuere, etiam Philes teſtatur. Contrà verò equum amat: nam hoc modo Gillius habet ex Oppiano: *Attagen ceruum amat, Perdix damam, Otis equum.* Et rurſus: *Otides circum pedes equorum concurſant:* idem teſtatur [c] Athenæus, necnon [d] Aelianus inquiens: *Equum vbi aſpexerit, ſtatim gaudio ad ipſum aduolat.* Meminit præterea eiuſdem amicitiæ doctiſſimus [e] Plutarchus, qui, vbi oſtendiſſet, cur hegemon, hoc eſt, dux ſiue ductor cetorum ſemper magno alicui ceto adſit, prænatansq́; eius curſum dirigat, *dignum verò eſt*, inquit, *his ſocietatibus & conſenſui eas amicitias componere, quas Ariſtoteles narrat, vulpium & ſerpentium, quia communem inimicum habeant Aquilam? aut Otidibus cum equis, quibus appropinquare & fimum dyicere gaudent?*

[a] 6. de Animal. c. 24.
Vulpis aſtus in capiẽdis Tardis.
[b] L. 5. c. 24.
Otis cur canem metuat.
Attagen ceruum amat, Perdix damam.
Otis amat equum.
[c] Lib. 9.
[d] 2. de Ani. c. 28.
[e] L. de ſoler. animal.
Hegemon dux cetorũ

CAPIENDI RATIO.

IAM diximus Otides Equorum præſentia delectari; qui ſanè amor ipſis vitæ pernitiem adfert, quando ita eorum opera in retia illiciantur, quemadmodum ſcripſit [a] Oppianus his verbis: *Qui Perdicum in ceruos, idem in equos Otidum amor eſt. quamobrem huiuſmodi induſtria falluntur. Retia aliquis prope fluuium aut ſtagnum idoneo loco erigit, anguſto q́; per medium tranſitu relicto, quo equus vnus tranſire poſſit, equum auibus oſtendit: ſequuntur illa ſtatim pennis omnibus expanſis, donec equus ex loco illo anguſto recedat, ipſa verò incluſa omnes irretiantur.* Capiuntur præterea manibus, antequam ſe ad volandum componere queant, teſte [b] Xenophonte, qui ſic ſcribit: Otides, ſi quis celeriter inſtet, capere poteſt; breui enim volatu vtuntur, ſicut Perdices, & mox fatigantur. Quam Xenophontis ſententiam Plutarchus aſtruit, qui multas huius generis aues in Alexandriam ex adiacente Lybia volare tradit. Intelligit autem meo iudicio Xenophon, ſi corpus maioribus, vt quandoq; fit, pluuijs madeſcat, vt ſcilicet præter natiuam tarditatem pluuiâ quoq; iam degrauante madidæ inſequentes haud longis ſpatijs effugiant, donec breui defatigatione laſſatæ, dum nec prouolare, nec procurrere iam vlterius poſſunt, vltrò ſe capiendas præbeant. Tempus verò capiendi Otides eſt magis opportunum, cùm ventus ceſſauit. Capiunt eaſdem Falcones & Accipitres.

[a] L. 3. de Aucup.
[b] L. 1. Expedit. Cyri.
Capiendi tempus.

HIEROGLYPHICA.

AEGYPTIORVM ſapientes hominem viribus imbecillem ſignificaturi, qui fortiorem inſequentem fugiat, Otidem auem & equum pingebant teſte Oro Apolline. *Volat enim*, inquit, *illa viſa equo*. Sed Otis equum ſubinde viſum ſequitur, tantum abeſt, vt auolet; quare huiuſmodi hieroglyphicum ſignificare mihi videtur hominem, qui ad patronum ſuum fugiens, damnum potius quam auxilium inde reportet. Ad quem ſenſum etiam Paſſerem & Noctuam pingebant.

A ſperato auxilio damnum.
Paſſeris & Noctuæ hieroglyphicũ

gebant. Ille enim ad hanc tanquam ad nutricem confugiens, peiùs ab ea tractatur, quam erat ab illo tractandus, quem fugit, quemadmodum in Noctuæ historia luculenter scriptum est. [a] Pierius Valerianus idem hieroglyphicum repetit sub lemmate IMBECILLVS FORTIORI ASSVRGENS, & contrario etiam quàm Orus, modo interpretatur, inquiens: Aegyptij sacerdotes hanc (Otidem nempe) quoq; hieroglyphicis annumerarunt. Quippe si hominem imbecillum, qui ferociori potentioriq; assurgeret, ac in rebus gerendis, sententijsq; dicendis primas illi partes cederet, significare vellent, aut ita faciendum admonere, Otidem auem & equum adpingebant: illa siquidem simul ac equum aliquem in conspectu habuerit, nihil quicquam cunctata, illum quadã velut venerationis ostentatione excipit, circumq; volitando & subsequendo deducendoq; officium facere quodammodo videtur. Hæc ille, & quidem optimè; sed in hoc hallucinatus, quòd in pictura sui hieroglyphici Otum nobis pro Otide obtrudat.

[a] L. 5. Hierogl.

VSVS IN CIBO.

GALENVS, cui subscripsit Simeon Sethi, Otidum carnem mediam esse ait inter Gruum carnem & Anserum; nimirum minus duram, quàm sit Gruina, duriorem verò Anserina, esseq; excrementitiam, ac proinde ijs vitandam, qui salubri, id est, tenui victus ratione vti volunt. Atqui Xenopbon citante Athenæo, Otidum carnes suaues esse scribit, & Demetrius Constantinopolitanus Accipitribus escas præscribens (quibus nisi lautas epulas concedit) Mergorum & Otidis carnes ad saturitatem vsq; præbendas consulit, quia scilicet suauissimas. Quis modò hinc non videat [b] Plinium Otidas scribentem in cibis damnatas, quòd emissa ossibus medulla, odoris tædium extemplò sequatur, Otidem cum Oto, cuius carnem esui ineptam [c] Aristoteles damnat, confudisse ex malè intellecto philosopho? [d] Bellonius etiam Otidem auem esse ait delicatam & in conuiuijs cæteris auibus præferri. [e] Iulius pariter Alexandrinus appositam potentiorum mensis lautioribus. Otidis carnem sæpe sese degustasse memorat, gustu, vt in aue magna, non pessimo, sed nigram & duriorem, ita vt concoctu peruicax existimari facilè possit, & excrementis redundans, & melancolico humore procreando apta: valenter tamen alere, si rectam atq; exquisitam in ventriculo concoctionem adepta fuerit. Quod vt melius fiat, non statim, vt aut capta, aut iugulata fuerit, culinæ mandandam esse, sed vt præduræ carnis auibus quærendam rationem, qua durities dometur. Id temporis in primis moram efficere, ne nisi veluti marcescentes dierum plusculorum spacio, hyeme, æstate nunquam, pridianas minus in mensas venire sinant.

[a] L. 3. de facult. alimēt. cap. 20.

Otidis caro quibus vitanda.

[b] L. 10. c. 20 Plinij error

[c] 9 hist c. 28

[d] L. 5 de Auib. cap. 3.

[e] L. 13. de salub. c. 5.

VSVS IN MEDICINA.

QVI morbo caduco olim laborabant, Otide aue abstinere iubebantur; teste Medicorum principe [a] Hippocrate. Plinius de adipe Otidis ita scriptum reliquit: *Phryges & Lycaones mammis puerperio vexatis, inuenere Otidum adipem vtilem esse.* Auicenna fimi vsum prædicat contra impetiginem.

[a] L. de morb. sac.

Adipis vsus Fimi.

VSVS IN EXTERNIS.

PENNAS Otidum audio à piscatoribus requiri, vt repræsentatas ex eis muscas pro inescandis piscibus, hamis suis annectant. Eædem vsum scribendi præbent, ut Anserinæ. Alharbari, id est, auis tardæ siue Otidis oua teste [a] Auicenna, sunt tinctura bona capillorum, ut fertur: quod quidem, inquit, experimento apparere aiunt, & laneo eis inserto, & donec nigrescat, relicto. Kiranides Ciconiæ oua, referente Ornithologo, cum vino soluta capillos denigrare scribit; & nos alibi oua Corui canos nigredine occultare [b] diximus; nec de aliarum auium ouis tale quid proditum inuenimus.

Pennarũ vsus.

Oua.

[a] L. 2. cap. de Ouis.

[b] In hist. de Coruo.

DE

DE ANATE CAMPESTRI, Canne Petiere Gallorum, seu Tetrace Bellonij Cap. XIII.

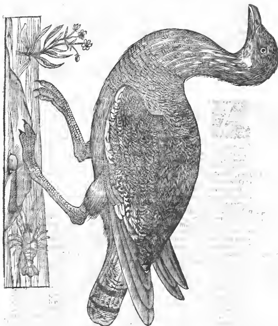

BELLONIVS Otidis historiæ propter consimilem digitorum numerum, auem, quam Galli Canne petiere dicunt, necnon Oedicnemum [a] subiungit: quod & nos illum secuti fecimus, quamuis interim an puluératrices sint, nec ne, ignoremus. Cùm verò auis Cãne petiere vocata mihi nunquam visa sit, nisi fortè ea sit, cuius subinde iconem dabo, nam saltem Tetrax Athenæi non est, vt vel mediocriter versatus in rerum naturæ diuersitatibus facilè colligat, si Athenæum cum [b] Bellonio conferat: itaq; Bellonium audite. La Canne petiere, inquit, id est, Anas terrestris, nobis auis videtur Galliæ peculiaris, vbi vel quilibet rusticus nomine tenus eam nouit; sed pro locorum diuersitate nomen etiam immutat: Sunt quibus Oliua dicitur: & quantum ego iudicare possum, Italia rariùs eam vidit. Nam cùm aliquando Ferrariæ eam Legatis Venetorum & Summi Pontificis monstrarem, nemo omnium agnoscebat: & quia nonnihil Phasianũ referat, nonnulli Phasianum esse audacter etiam contendebant; sed longè aliter se res habet: atq; quantumuis multum elaborauerimus, nullam tamen ab antiquis peritam nomenclaturam accommodare potuimus; suspicamur tamen Tetracem esse: siquidem *Tetrax* (inquit [c] Alexander Myndius) *auis est magnitudine Spermologi, colore figlino, sordidis quibusdam maculis, lineisq; magnis variegata. Frugibus vescitur, & quando peperit, quadruplicem emittit vocem.* Pro Spermologo intelligas Cornicem crassam, quam Galli dicunt vn Freux. Vocatur autem Anas terrestris, non quia auis aquatica sit, sed quòd Anatum Aquaticarum more terræ insideat; quin nullam habet cum auibus aquaticis similitudinem; est enim campestris, Phasiani corpulentia, capite, si crassitiem demas, Coturnicem; rostro pullum Gallinaceum referens: Auis nomine tenus magis quàm formâ nota est: habemus enim vernaculum nobis prouerbium in suspitiosos, dum eos Anatem terrestrem agere dicimus (faire de la Canne petiere) Capitur in campestribus more Perdicum laqueis aut retibus, & a la forme, necnon & Accipitribus: sed summo astu sese nouit defendere, propter humum volatum ducentos aut trecentos passus protrahens, at impetuosum exercens, & cùm in terram dilapsa fuerit, tam velociter currens, vt ne homo quidem valeat insequi. Tres duntaxat in pedibus digiti sunt, vt in Otide & Pluuiali. Radices omnium plumarum rubræ, ac quasi sanguineæ, ita cuti annexæ, ut in Otide; unde & Otidis speciem esse arbitramur: utraq; enim ad instar Cycni, maximè uero Tetrax sub uentre candicat: dorsum uerò tribus aut quatuor coloribus, nimirum flauó tendente ad rubrum, subcinereo, & rubro intermixto uariegatur. Quatuor pennæ alarum in superiori parte in extremitatibus suis nigrescunt: sub rostro ad pectus usq; candicat; pectus alba torquis iuxta ingluuiem, ut in Merulis Sabaudiẽsibus, circundat (sed hæc torquis in adiecta icone non conspicitur.) Color capitis & colli superni, sicuti in dorso & alis supernis. Rostrum nigrum, minus quàm in Attagene Ionico. Tibiæ ad cinericium uergunt. Qui exactam auis descriptionem desiderat, is imaginetur sibi Coturnicem Phasiani magnitudine, at ualdè maculatam: nam talis omnino Anas campestris est. Omnia intus cum granluoris auibus communia. Numeratur inter aues delicatas, nec Phasiano deterior iudicatur. Vescitur granis absq; discrimine omnibus, necnon formicis, scarabeis, & muscis, item frumento, cùm etiamnum herba est. Et quamuis color colli & capitis semper idem non sit, & in hoc maris à fœmina differentia consistat, dorsum tamen & alæ nunquam colorem immutant. Hactenus Bellonius.

- [a] L. 3. de Auib. c. 4.
- [b] Lib. 9.
- Descriptio.
- Oliua.
- De Canne petiere aliorũ iudiciũ.
- Tetrax.
- [c] L. 9. apud Athen.
- Spermologus.
- Freux.
- Anas terrestris & cur sic dictus.
- Descriptio.
- Caput.
- Rostrum.
- Prouerbiũ.
- Capiẽdi ratio.
- Pedes.
- Venter.
- Dorsum.
- Alæ.
- Pectus.
- Caput.
- Collum.
- Rostrum.
- Tibiæ.
- Carnis bonitas.
- Victus.
- Maris a fœmina discrimen.

Stella auis Romæ dicta, cum ranunculo aquatico & gammaro.

DE STELLA AVE DICTA.
Cap. XIIII.

Color. Pedes Rostrum.

POSTREMO depictam autem tribus etiam digitis incedentem piscatores Romani, nescio qua de causa Stellam nuncupant. Arbitrabar cum Belloniano Canne petiere eandem esse, sed ex collata utriusq; discriptione diuersam esse iudicaui. Toto corpore, si uentrē, & caudam & alias maiores, excipias ex albo, luteo et nigro ita variegata est, ut qui color superet, difficile sit iudicare. Venter autē atq; coxæ candicant, ita pariter & cauda, maculis nigris plurimis, quarum binæ transuersales insigni sunt magnitudine, conspersa. Alæ item qua uentrem tangunt, albæ sunt, remiges vero nigræ extra intus cinereæ. Pedes sublutei, digiti tres, crassiusculi, ungues nigri, breuissimi: Rostrum longiusculum, in extremitate parum recuruum, nigricans: sub rostro albicat.

DE OEDICNEMO BELLONII.
Cap. XV.

a Lib. 5. de Auib. c. 5. Charadrius Ornithologi.

AVEM, quam a Bellonius Oedicnemum interpretatur, cùm ex intuitu appositæ iconis, tùm ex collata descriptione hactenus ab ea, quam perperam Ornithologus Charadrium appellat, nihilomnino differre animaduerti. Placuit autem utriusq; dare iconem, ne quis nos temerè iudicasse putet: prior icon ex Bellonio excerpta est, altera ex Ornithologo, quæ magis placet, ille enim rostrum nimis breue depingit, & caudam nimis crassam

Attamen de utraq; hîc, tanquam de eadem aue agemus: & ne temerè Ornithologum reprehendisse videamur, quàm breuissimè quæ auis Aristoteli Charadrius appellatur, aperiemus, sed prius Bellonium audite. Aues, inquit, quarum icones exhibuimus, omnes in potestate nostra fuerunt, & manibus pertractauimus, ut diuersa naturæ indigaremus mysteria, quis est, qui ignoret me plurimas Græciæ Arabięq; oras peragrasse? Beneficentiæ D. Danielis Barbari patritij Veneti, Patriarchæ Aquiliensis ita deuinctus sum, ut ingenuè fateri cogar, multas me ab ipso, cùm Venetorum nomine legatus esset, picturas accepisse. Ille etenim, ut est vir prudentissimus ac diligentissimus mysteriorum diuinorum, operum, inquam, naturæ perscrutator, ne quid intactum relinquat, pictorem secum duxit, vt si quæ pictu existant digna, quàm ocyus depingat. Cùm primò versarer in Anglia, auem obseruaui Otidi, quoad pennas podesq; persimilem, quare etiam Otidis genus paruum esse credebam: at cùm postmodum in nostris etiam regionibus eam reperissem, nonnullisq; monstrassem, à quibus & propriam nomenclaturam expectabam, respondebant, se quidem quàm sæpissimè contrectasse, ac in conuiuijs adhibuisse, sed nomen proprium ignorare. Tardè parit hæc auis: repertæ enim sunt à nobis sub finem mensis Octobris, etiamnum ad uolandum ineptæ. Magnitudo ad Elorium accedit. Peculiarem notam, qua uel sola agnosci queat, obtinet, quæ talis est: Tibiæ infra genu admodum crassæ sunt, nimirum propter os, quod ualdè crassum est: ut itaq; notiorem redderem, eam appellaui Oedicnemum. Digitos habet in pedibus ternos tantùm, ut Anas campestris, Pluuialis, & Otis. Rostrum longiusculum, in extremo nigrum, & flauum quà capiti iungitur, prohibet, cur non paruam Otidem esse iudicem. Nā reueta alis intus albis, extra nigris Otidē refert, dorso uerò Attagitem; est enim coloris fumosi maculis nigris per longitudinem ductis uariegati, qualis uidelicet in multis auibus campestribus conspicitur. Propter tibiarum longitudinem, & maximè femora nuda penè adducebar, ut in aquaticis reponerem: at digitorum breuitas me ab ea opinione abstraxit, coegitq; campestribus annumerare. Hæc itaq; Bellonius, quibus planè atq; exactè descriptio Ornithologi, quam suo Charadrio applicat, respondet: Charadrium, inquit conijcio eam esse auem, cuius imaginem apposui: (Ponit autem eandem, quam nos) Ea Germanicè, ni fallor, Triel vel Griel nominatur, Italis Coruz. Hanc aliquando apud ciuē meū, qui uno aut altero anno domi aluerat, consideraui. Videtur nonnihil ad Accipitris speciem accedere, nisi quòd rostrū nec pedes uncos habet, sed pennis ut Accipiter aut

Danielis Barbari laus.

Oedicnemus Otidi similis.

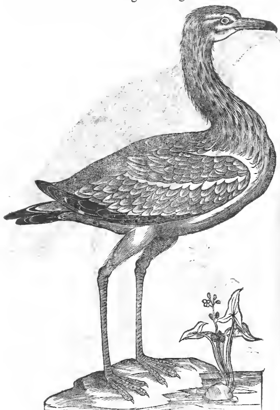
Descriptio. Tibiæ. Pedes Rostrum Color. Tibiæ.

Charadrij Ornithologi descriptio. Triel. Griel Coruz.

Oedienus cum pseudocypera.

Charadrios Ornithologi, cùm ſagittaria minore.

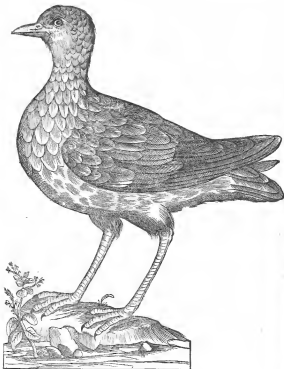

ter aut Tinnunculus subruffus est, collo, capite, pectore, & uentre maculosis, ijsdemq; partibus ex luteo subruffis, nisi quòd colli pars posterior magis ad fuscum tendit. In dorso & alis maculas quasdam ruffas habet, cæterò color fuscus his partibus. Cauda breuis & angusta. Magnitudo ei quæ Gallinæ paruæ aut Columbę. Crura oblonga duos palmos excedunt, colore tota subluteo: in quibus digiti terni breuibus interiore parte membranis iuncti. (Quare non rectè Bellonius campestribus annumerat, nam in hoc potissimum aquaticæ à cæteris differunt, quòd membranam inter digitos obtineant.) Digito posteriore caret, ut Tarda & Struthio. Vngues breuissimi, mutili. Pupillam circulus flauus uel aureus ambit. Rostrum longiusculum anterius nigricat, posterius flauet, extremis partibus, inferiore scilicet, superioreq; leuiter decussatis, quod in pictura non satis apparet. Auis est stolida & stupida, unde homines etiam stolidos nostri uocant Triellappen. Domi inclusa subinde ambulat, aliquando in orbem ad multum tempus, circa columellam aut aliud quippiam: aliquando recto tramite, & si quid impedimento fuerit, transilit potius, quam a uia recta declinet. Oculos etiamsi digitos admoueas, non claudit. Facilè mansuescit: nam etiamnum libera ruri parum sibi timet ab homine. Aquatica est & in pratis palustribus, uel circa paludes degit. Audiui aliquando in lacu nostro glacie astricto, manibus sese capi permisisse. Noctu etiam in domibus mures captat. In Germania inferiore abundare audio, noctu uagari, & uocem tanquam fistulæ edere. Videtur sanè & morbus arquatus siue icterus ei conuenire, cùm crura tota, rostrum & iris oculorum flauo luteoué colore in ea spectentur, & tota pars corporis supina ex ruffo colore pallescat. Hic igitur, ni fallor, Charadrius Aristotelis fuerit. Hactenus Ornithologus, deceptus, ut apparet, auis colore: nam cum uideret nonnullos esse, qui pronunciarent ex Charadrij aspectu icterum sanari, atque hanc ex maiori sui parte luteam Charadrium esse conjecit, sed hi, ut ipsemet fatetur, Charadrium cum Ictero confundunt. Mihi longè alia auis Charadrios uidetur, quemadmodum quoq; longè alia, quàm quæ à [b] Bellonio describitur, Gallis Delphinatibus Harpens dicta, quam & [c] alibi palmipedē esse dicit. Et quo minus auem ab Ornithologo descriptam Charadrium esse credam, facit quòd in palustribus degat: nam ubi ibi hiatus, quos subeat? Attamen si uerum est noctu mures uenari, possit fortè ea ratione Charadrios dici. Charadrios enim noctu apparet, diu aufugit teste Aristotele: quare unicuiq; suum relinquens iudicium, auem quam nos Charadrium putamus, in alium locum ablegamus. Nunc uerò hîc aliam auem colore potissimùm à superiori Oedicnemo diuersam & depingere & describere operæpretium apparet. Quā itaq; statim dilineatā dabimus, si agnouisset Bellonius rectius paruam Otidem, quàm suam Oedicnemum appellare potuisset: siquidem quantum ex nuda icone (auem enim uidere nunquam mihi contigit) conijcere licitum est, Oedicnemo multò corpulentior est, tridactylos item, sed absq; membranis inter digitos, & femora pennis uestita: quæ duæ posteriores notæ campestribus auibus annumerandam esse indicant quemadmodum contrà Oedicnemum Bellonij aquaticis. Auis itaq; crassitie corporis Otidem refert, necnon pedum constitutione: cauda tamen huic, quam Otidi longè breuior est, & rostrum contrà multò longius, si magnitudinis proportio habeatur. Color capitis, ceruicis, dorsi, caudæ, alarumq; ex flauo & castaneo elegantissimè dilutus, maculatusq;. Gula atq; pectus albicantia intercurrentibus, maximè in pectore, ubi maiores sunt, maculis ceu squamulis, deorsum descendentibus, subluteis. Venter totus, femora, cauda & alę intus candida: rostrum pedesq; rutuli: ungues breues, crassi, parum hamati, nigerrimi. Rostrum duorum & amplius digitorum inferius superiusq; ęquè longum, ut in Otide, rictu amplissimo, naribus ualdè patulis, ut in Ansere. Tibiæ si digitos pedum compares, longissimę, & digitos nulla membrana intercurrit.

Cauda. Magnitudo. Crura. Pedes. Vngues. Rostrum. Mores. Triellappē quid. [illegible] Vox. Charadrij aspectus icterum sanat. Charadrius Arist. [b] L. 2. c. 37. [c] L. 3. c. 27. Oedicnemo cōgeneris forma. Cauda. Rostrum. Color. Gula. Pectus. Venter. Femora. Rostrum. Pedes. Tibiæ.

Oedicnemo congener cum anagallide aquatica.

DE PERDICIBVS IN GENERE.
Cap. XVII.

AM ad Gallinaceum genus nostra conuersa foret oratio, nisi nobilissimæ alitum Perdices illatam sibi à nobis iniuriam caccabante sua uoce quererentur, quòd quæ in principum epulis principem etiam locum obtinent, hucusq; intactæ relictæ fuerint. Et reuera generosissimæ hæ aues, splendidissimæ ubiq; terrarum in magnatum potentiumq; mensis deliciæ, utpote sine quibus ignobiles habentur, uulgares & nullius existimationis, carnis suæ prerogatiuâ, a qua multæ quoq; aliæ aues lautissimæ, ut Attagen, Gallina Africana, Gallina corylorum, Lagopodes, similesq; aliæ Perdicis nomenclaturâ gaudere uidentur, superioribus uolucribus haudquaquam cedunt. Veruntamen quoniam series ordinis nostri (ut quiuis, qui superiora iam legerit, uidere potuerit) ita expostulet, haud ab re, quin necessariò in huncusq; locum a nobis reseruatæ sunt, alioqui cum [a] Iulio Cæsare Scaligero Attageni etiam præpositituris, nisi Attagen (ordinis seriem iam obiter in memoriam reuocamus) a Gyb. Longolio, ut dictum est, cum Gallina betulæ, de qua omnino nobis erat loquendũ perperam confusus, ut sui diuersitatem ab ea Gallina ostenderet, sese nobis prius obtulisset. Sed Scaligerum audiamus.

Ordinis ratio.

[a] In Ata.

Iam caccabantes gaudio intimo ludunt
Quæ lautiores etiam expetuntur ad lances,
Rubella Perdix delicata & astuta,
Et nigripes, quam Hetruscus autumat Starnam,
Et quas niuales candidas alunt alpes
Et quam sapore præditam minus firmo
Taurina gens Gallinam vocare iussit,
Et delicatiore qua valens succo
Maiore corpulentia Attagen præsto est
Oris prouincialibus Pyrenais
Nomen minutiore deferens flexu:
Nam Francolinum turba nuncupat vulgi.
Et quæ fluentis Histricis Saua & Draua
Deponit æstum. Paunones feri quondam
Dicunt Coturnum. Sola verò Perdicum
Abit, reditq; & mansuescit in tectis,
Risu Columbi pluma cui pedes vestit e
Scolopaxq; quam Franciloqua lingua Beccadam
Appellat: nam rostra nominat beccos
Et comitiali obnoxia Coturnice.

Maximam equidem clarissimi huius uiri uerba lucem in refutandis multorum super quæstione, quæ ueterum Perdix sit, sententijs, nobis attulere. Sed cur & ipse inter enumeratas aues Beccadam Scolopacem, auem nimirum prope aquas degentem nominet, quispiam admiretur: at idcirco id fecerit fortè, quoniam & [b] Martialis hanc auem Perdicis nomine celebret, inquiens

[b] In xenijs.

Perdix rustica.

Rustica sum Perdix, quid refert, si sapor idem?

Adhæc pulueratrix est, sicuti suo loco fusius demonstraturi sumus, ubi simul etiam docturi Pet. Bellonium diuersam nobis à Scolopace auem pro Perdice rustica depinxisse. Nos interim nunc, quæ ueteribus, maximè Aristoteli & Plinio Perdix sit, diligenter inquiramus. Ardua sanè ea res est, ac propter uarias uariorum scriptorum sententias intricata. Quam difficultatem uidens Marcellus Vergilius Florentinus uir alias doctissimus, dicere solebat: *De Perdice non satis compertum est, quo nomine indicetur nostra ætate hac auis, tam multiplex est diuersis locis earum auium genus & femineum.* Qui Perdicẽ minorem uulgarẽ, ueterum esse contendunt, quorũ ceu dux est Gulielmus Turnerus, his potissimum & sanè non exigui momenti argumentis nituntur. Quæ Aristoteles, inquiunt, & Ouidius de Perdice scribunt, omnia nostræ Perdici uulgari conueniunt, nempe uolandi nidulandiq; ratio, astutia, circa prolem solicitudo, corporis grauitas, & uocis stridor, à quo etiam nomen accepisse uidetur. Veruntamen

Perdix ueterum quæ.

Marcelli dictũ de Perdice.

Perdicem uulgarẽ q & quare ueterum Perdicem esse credunt.

runtamen

Confutatio

rutamen quamuis hæc ita se habere uerum sit, nondum tamen uideo, cur ideo concludendum sit, uulgarem hanc Perdicem esse eam, de qua nobis Aristoteles scripsit. siquidem

c *L. 9. c. 13.*

cum c Athenæus Perdici rostrum tribuit cinnabarino colore, huicq; omnia, quæ Aristoteles suæ, atq; ex ipsomet Aristotele ascribat, Turneri sententiam amplecti non possum, nec

Perdix ueterum quæ ex opinione authoris

debeo, at contrà statuere eam auem ueterum Perdicem esse, quam ineptum uulgus perperam in Italia ac Sicilia uulgò Coturnicem nuncupat, etsi interim huius assertionis protectorem, patronumuè neminem, quod sciam, qui ex professo affirmet, habeam. Neq; me

d *In Corall. ad Diosc.*

Hermolai error.

à proposita sententia mouet d Hermolaus Barbarus, qui Perdices rostro purpureo præstantissimas esse inquiens, at tales Italiam non habere scribens, manifestissimè prodit sese Coturnices nostras uulgò appellatas uel non agnouisse, uel nominis amphibologia deceptum cum Coturnicibus Latinorum eandem esse existimasse. Neq; audiendus Aloysius

Aloysij Mundellę error.

Mundella, dum hanc nobis uocatam Coturnicem, uel Gallinaginis, uel auis Numidicæ speciem esse credit, quam, inquit, quidam deserti Gallinam nuncupant. Nos (ut id interim obiter dicamus) quid de Gallina deserti sentiamus, ueluti etiam de aue Numidica suprà ui-

Grapaldi turpis error.

dere est. Grapaldum, quandoquidem neq; Porphirionem, neq; hanc nostram Coturnicem planè agnouit, simul utramq; turpissimè confundens, pueris explodendum tradimus. Sed audi amâbo hominis ineptientis planè inepta uerba: *Porphyrionem, inquit, crediderim eam auem, quam Siculi & Romani vernacula lingua Coturnicem appellant. Nam aliam esse à Phœnicoptero ex pennis rubentibus nomen adepto, certo certius est.* Hæc ille. Por-

Porphirio.

phirio autem, ut Deo fauente aliquando ostendemus, præterquam quòd quadruplo fortassis maior est, nihil planè cum hac nostra Perdice, quam Coturnicem dicimus, si-

e *In dialogo de Auib.*

Lōgolij de Perdicibus opinio.

f *Lib. 9.*

militudinis gerit. Contrà doctissimus e Gybertus Longolius duplex Perdicum genus delineans, eamq; cui rostrum colore cinnabarino rubet, ijs annumerans, f Athenæi nimirum autoritate fultus, hanc nostram (ni fallimur) Coturnicem intelligit, sed verba eius maioris dilucidationis gratia adscribamus. PAM. Quas nos Perdices vocamus, tu fortassis alio nomine cum istis sciolis, quibus nihil vulgò acceptum, nominabis. Nam in

Germanus quidā Otidem cū Perdicib. confundit.

Agrippina Colonia ante annos aliquot vir magni nominis, cùm Plinij caput de Perdice interpretaretur, Germaniæ ignotam auem non dubitauit asserere, videbaturq; in eam sententiam propensus, vt ex Otide Perdicem faceret. LONG. Certè nimia diligentia, vt dici solet in hisce signis & inditijs ignotarum exquirendis, vt molesta, ita sæpe inutilis, cùm pro regionum varietate, & differentes quoq; non forma modò, verùm etiam sono & moribus aues eiusdem generis videantur, id ipsum sanè in Perdicibus animaduertere maximè licet. Athenæus miratur in Italia Perdices rostris non esse cinnabarinis, cùm in Græcia co colore, quotquot sunt, spectabiles sint. Germania nostra vtrumq; genus habet. Nam & vulgares istas, nemo est qui ignorat, & qui rostro cinnabari colorato sunt, sæpè te vidisse in hac vrbe arbitror. PAM. Nunquam ego has Perdices vidi, nisi tibi speciosæ illæ auiculæ, quas illustrissimus ab Eppestein Comes in delicijs habet, Perdices sint. LONG. istas ipsas dico, quanquā neq; ego credidissem Perdicum genere contineri, donec Athenęus de-

Athenæi laus.

Locus vbi degunt.

litiæ meę me id docuisset. PAM. vnde aduehuntur? LONG. An tu ignoras me paulò antè dixisse Germaniam nobis etiam secundas istas suppeditare. In vinetis ferè victitant, sed ijs, quæ in montibus sita sunt, & arbustum aliquod densum sibi vicinum habent. Ego illos primùm prope arcem nobilem, quam a speciositate situs Chorostephanum vocant, haud ita multum à Regiomago distantem conspexi. Nulla dies erat, qua non ad excelsissima vsq; mœnia gregatim scandebant. Gaudebant enim elutabulo, quo sordes culi-

Lōgolij audacia.

nariæ profluebant. Hucusq; Longolius, at in eo nimis liber, quod Athenæum Perdices in Italia mirari ait, quibus rostra colore cinnabarino non rubent, nam disertissimis verbis,

Longolius qua parte nobis astipuletur.

vt suo loco dicemus, duplex in Italia Perdicum genus agnoscit. Sed in hoc saltem Longolius nostræ opinioni astipulatur, dum auem illam rostro cinnabarino, nimirum nostratem Coturnicem, Perdicem, esse asserit. Idem facit Ornithologus, uocans eam Perdicem ma-

Perdix maior Ornithologi.

iorem: Syluaticus Perdices (simpliciter scilicet ita dictas) magnas etiam Perdices esse ait:

Syluatici inconstantia.

sed hic parum sibi constat, dum alibi Attagenem interpretatur Coturnicem uulgò dictam, quæ nimirum Perdix est rostro, pedibusq; rubris. Bellonius alibi, Coturnix, inquit Italis

Coturno.

Bellonij error.

dicta, in Creta etiam Coturno uocatur, crassitiæ Gallinæ, nam Perdices nostræ Gallis uulgò grises, uel goaches cognominatæ, ibi non reperiuntur: Hæc ille: sed quas Italia Coturnices uulgò dicit, non sunt diuersæ à Perdice maiore russa, quam pariter in Gallia reperiri asseuerat. Quapropter uel ex una alite duas fecerit, cum duobus separatim de ea agat capitibus, uel quod potiùs credendum est, Coturnus Græcorum à Coturnice Italorum diuersus fuerit, statuendumq; Italos id nominis à Græcis potius, quam Græcos ab Italis, ut

ille

ille putat, mutuatos. Iulius Cæsar Scaliger Coturnum à Perdice ruffa (nam hanc eum intelligere m antè allatis uersibus per rubellam Perdicem arbitramur) diuersam facit: & reuera nostra Coturnix tam magna non est, ut ad Gallinæ crassitiem accedat, nisi id de minoribus Gallinis siue pullastris intelligamus. Interim haud credendum est, si magnitudinis differentiam magni faciamus, Coturnum cum Coturnice nostra eundum esse, quando teste eodem Bellonio Coturnus triplo maior est. Ex hisce, ni fallimur, satis constat nostram Coturnicem Perdicis nomine ab alijs etiam celebrari, & sola magnitudine à Coturnio Græcorum differre: At iudicare modo num nostra Coturnix, an uerò Coturnus sit ueterum Perdix, hoc opus, hic labor est. Qua in difficultate, quamuis nihil certi affirmemus, conabimur tamen in tam tenebrosa luce è re dubia ac incerta ueritatem elicere.[g] Bellonius ex hoc quòd [h] Aristoteles Perdicem ait cum alijs auibus, modò magnitudo par sit, coire, Coturnum Græcorum illius Perdicem esse iudicat, quoniam is cum Gallinis rem habere sit uisus, nimirum propter similem magnitudinem; reliqua uerò omnia Perdici ruffæ, quæ est nostra Coturnix, communia esse ait: uerùm & coitus ille non Coturnici modò nostrati, sed minoribus etiam Perdicibus promiscuè, ut in historia apparebit, communis est: quapropter cùm præter solam magnitudinem Coturnix & Coturnus non differant, ideoq; nostra auis, ut diuinamus, uulgò Coturnise, quasi Coturnulus siue Coturnus minor appelletur, utriq; cæ[t]runi speciei soli omnia conuenire arbitramur, quæ suæ Perdici ueteres tribuerunt. Neq; absurdum est statuere in Græcia, quam in Italia maiores esse: tiam & id in hominibus (ne longiùs abeamus) obseruamus. quæ res etiam à [i] Columella quondam considerata est. *Si rerum naturam*, inquit, *uelut acrioribus mentis oculis intueri uelimus, reperiemus parem legem fœcunditatis eam dixisse urentibus, atq; hominibus, cæterisq; animalibus, nec sic alijs nationibus, regionibusue proprias tribuisse dotes, ut alijs in totum similia munera denegaret: quibusdam gentibus generosam prolem dedit, ut Aegyptijs & Afris, quibus gemini partus familiares, ac penè solennes sunt: sed & Italici generis esse uoluit eximiæ fœcunditatis Albanas Curiatiæ familiæ trigeminorũ matres. Germaniam decorauit altissimorum hominum exercitibus, sed & alias gentes non in totum fraudauit præcipuæ staturæ uiris*. Sic [k] Iulius Scaliger in Allobrogibus Perdices esse ait, quas Gallicas vocant, mediocri pullo non minores. Idem de Coturno tradit, quod abeat, redeat, & mansuescat in tectis. Et [m] Hieron. Cardanus Perdicem omnino cicurem, & mansuetum esse iudicandum scribens de Coturno fortè intelligendus fuerit, *quæ*, inquit *in Cypro mansuescens in caueis etiam parit*. Ad eundem quoq; sensum Alexander Benedictus, *in Hydrope ascite*, inquit, *conueniunt Turtures, Perdices, & quæ rostro pedibusq; rubris, phœniceis alis, frequenti in Creta & Cypro insula sobole, domestica etiamnum mansuefactis fœturo Perdices ab incolis uocantur*. Eiusmodi ingenium cicur, mite, mansuetum, atq; domesticum in nostra Coturnice dicta etiam obseruatur, quemadmodum fusius & adducendis quoq; exemplis pòst in historicis demonstrabimus. Et [n] Bellonius vbi de Perdice ruffa agit, quę, ut diximus, nostra Coturnix est, quid nobis inquit, dicendum de Perdicibus superest, quando de ijs copiosè satis veteres scripsere? quasi nimirum ad hanc ea optimè referri queant. Adhæc præter tam parui momenti discrimen, unicam nobis eamq; ruffam depictam exhibuit, & sequenti subinde capite de Perdice cinerea asserere non est ueritus, hanc veteribus incognitam fuisse cùm Græcis, tùm Latinis, quando, inquit, nihil nobis de ea prodiderint. Augustinus Niphus Suessanus Perdices propriè dictas maiores vulgaribus esse rectè quidem censet at quam benè, & quo iure minores vulgares Plinij Rusticulas esse inde concludat, ipse viderit. Nos interim quando iam dilucidè satis constare arbitramur, nostratibus Coturnicem nuncupatam Perdicibus antiquorum potiùs, quàm vulgares illas minores respondere, & [o] Plinio quidem cognitas hasce posteriores fuisse, sed ab [p] Atheneo Perdices minores appellatas, iam probare aggrediemur. Hieronymus Accorombonus haud uulgaris medicus, alijq; nõnulli viri docti, fortè cùm propter carnis præstantiam, tùm uerò maximè, quia tota descriptio Pliniana, ut subinde patebit, hisce minoribus Perdicibus quadrare uiderent, unas easdemq; eùm externis auibus (puto autem ita olim vulgò uocatas esse, Plinium vero nouas nominasse, ut plerumq; viri docti facere solent, ne ijsdem, quibus plebs, uocibus utâtur.) esse affirmant: quorum opinionem non possum non satis approbare; neq; interim mihi ipsi repugnare, uel, ut dici solet, me meo gladio iugulare credo, quòd ex ueteribus Atheneum Perdicibus annumerare, taliq; nomine appellare, Plinio verò nouas siue externas indefinitè vocari scribam. Siquidem Athenæus sub Antonino, Plinius sub Vespesiano uixit inter quos Imperatores anni intercesserunt sexaginta & plures. Sed Plinium audiamus loquentem, ut uel ex illius solis verbis opinionem nostram stabiliamus. *Aduenerunt*, inquit, *bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiam aues nouæ, quæ adhuc nomen retinent, paulo infra Columbas ma-*

Perdix rubella quæ Scaligero. Coturnix Italorũ, ut à Coturno Cretẽsium differat.

[g] L. 5 de Anib. cap. 13

[h] L. 3. de gener. cap. 5.

Omnes Perdices tã magnæ quam paruæ cum alijs auib. coeunt.

Coturnise.

Homines magnitudine uariant p regionis uarietate.

[i] L. 3. de re rust. c. 6.

[k] Exerc. 236. 3.

[l] In Ata Coturnus auis est mãsueta.

[m] Lib de Varrer.

Coturnix Italorum mansueta est.

[n] Lib. 3. ca. 14.

Niphi error.

[o] Lib. 10. c. 49.

[p] Lib. 9.

Aues externæ seu nouę.

Athenæus, & Plinius quo tempore uixerint.

Perdices minores dicti Plinio nouas seu externas aues.

Starna. Athenæi Perdices minores sunt aues nouæ Plinij.

bus magnitudine, Turdorum ſpecie, ſapore grata. Hæc ille. Si autem vel nomenclaturam examines, uel magnitudinem, uel ſpeciem, uel deniq; ſaporem, ne tantillum quidem ex traditis notis, Perdicibus minoribus deeſſe uidebis. Nomen in primis (loquimur autem de nomine, quo olim à vulgo nuncupatas fuiſſe uerisimile eſt) in toties à barbaris, qui barbarum ſuū idioma cum veteri Latino confundentes, multa nomina corruperunt, multa etiam penitus ac radicitus extirparunt, deuaſtata Italia, quamuis non integrum, ſaltem haud ita corruptum obtinent, quin uel idiota quiuis aut duræ ceruicis homo id etiamnum cum Pliniano congruere optimè iudicet, nam Starnas tanquam externas etiamnum uocitant. De magnitudine Lectoris oculos velim iudicare: adhæc maculatæ ſunt, ut quædam Turdorum ſpecies; poſtremò vtinam de ſapore perſæpe mihi cum lectore diiudicare detur: haud enim dubito, quin abſq; vlla hæſitatione, principe, rege, Imperatore dignis ſeſe epulis frui ſit pronunciaturus. Quod ſi vero ſciolus quiſpiam ac naſutus aut ardelio Athenæum tam delicati ſaporis in minori ſua Perdice non meminiſſe, ideoq; diuerſam ab externis auibus Plinij obijciat, is attributas cæteras ab eodem Athenæo notas examinet, nam velit nolit, eas Perdici minori, ac per conſequentiam externis Plinij exactè congruere, admittere cogetur, ſed audi, quid dicat [q] Athenæus: *Perdicum in Italia alterum genus eſt, corpore minus, colore obſcurius, roſtro non cinnabarino.* Hæc ille. Vulgares equidem Perdices rufis minores ſunt; vtpotè paulò infra Columbas magnitudine, uti paulò antè ex Plinio diximus: color obſcurior etiam eſt, unde griſeæ in Gallia teſte [e] Bellonio nuncupantur, hoc eſt, ut ipſe vertit, fuluæ, malim cinereæ, quemadmodum quoq; alibi apud eundem tranſtulit doctiſſimus, mihiq; chariſſimus [f] Carolus Cluſius Atrebas. roſtrum inſuper non eſt cinnabarino colore rubrum. De ſapore verò tacuerit fortaſſis Athenæus, Perdices vocaſſe ſufficere ſibi exiſtimans, ita & nos de cuiuſcunq; carnis bonitate ac præſtantia iudicaturi, Perdici eam aſſimilamus. At rurſus aliquis à me petat, Tu pro Perdicibus nobis Starnas obtrudis, quas nonnulli, ut Ant. Gazius etiam annotat, Anſere maiores aues eſſe ſcribunt? pudet ſanè me horum imperitiæ, qui nimirum nulla in tam clara luce magnitudinis habita ratione Starnam cùm Starda ſiue Tarda, quæ Otis eſt, nominis uicinitate decepti quàm turpiter confundunt, quemadmodum quoq; illi Gallucinantur, ſed minus fœdè, qui Starnas cùm Attagenis eaſdem credunt, quos quidem Volaterranus reprehendit, noſtræ opinioni aſtipulans, nam Starnæ, inquit, aues externę uocantur. Idem facit Syluaticus, & cuius ubiq; maximi facio [t] Iulius Scaliger, canens.

q Lib. 9. Perdicis maioris, & minoris diſcrimen.

e Lib. 5. de aui. c. 19.

f Lib. 1. obſer. cap. 10.

Starna cū Starda cōfunditur, & cum Attagene.

t In Ata.

Et nigripes, quam Hetruſcus autumat Starnam.

u Lib. 13 de ſalub. c. 6.

[u] Iulius pariter Alexandrinus ad eandem ſententiam inclinat, ſed nihil certò audet affirmare, cuius tamen doctiſſimi uiri uerba tanquam plurimum lucis huic opinioni allatura, hîc tranſcribere non piguit. Non admodum, inquit, ceſſerit de alimenti bonitate Perdix huic, (Attageni) ſed maior illa. Rubro roſtro pedibuſq; maior & carnoſior: Cothurnos uocat Italia tota. Nec ualdè hoc loco contenderim, ſitne hæc meliorum authorum Ariſtotelis Pliniique vera Perdix quandò ambigi poſſe video, quæq; ab his Perdicum generi tribuuntur, uulgato frequentiq; magis (Starnas Italiæ magna pars uocat, Perdices multi) conuenire potiùs videntur, nidificandi ratio, ouorum pullorumq; numerus, educatio, atq; etiam eductio (fouent enim, ſecumq; educunt Gallinarum more) illarum captura, ſalacitas, malitia, pullus color, quo ſæpe inter non diſſimilis coloris terræ glebas occultatæ fallunt, a ſuperuenientibus non animaduerſæ, quædamq; præterea cum Coturnicibus communia, tradita ab authoribus de his, & nunc quoq; obſeruata. Eodem namq; modo nidulantur, incubant, excludunt, fœtus ſuos alunt, numeroſiores ſemper, quàm alterius generis, quòd prius diximus, roſtri purpureo colore inſignis, cuius raritas longè maior, nec is unquam pullorum numerus, qui Perdicum minorum. Aucupes ſæpiſſimè audiuimus, nidum ſe confectari Perdicum, dicentes decem, duodecim, aut his etiam interdum plurium ſimul uolantium: quòd in maiori illo genere nunquam uiſum, infrequenti ualdè, nec paulò rigidioris cæli patiente. Importatas fuiſſe nouimus Germaniæ ac Bohemiæ, nec adhibitis licet blandimentis omnibus, ferre tamen diu alieni cœli plagam potuiſſe, iiſdem locis, quibus in media Germania introducti Phaſiani iam feliciter prolem ſuam propagent. Perdicum verò minorum, quas Starnas uocari diximus, ubiq; locorum uberrima copia uiſitur, ut vel hoc unum, peculiare genus quoddam facere Cothurnorum videatur, cùm vnicum tantùm prodiderint authores hi, non tacituri alterum vſq; adeò diuerſum, ut eadem comprehendi ſpecie haud poſſint, ſi quidem duo nouiſſent illarum genera. Quumq; hæc ab eruditis pro maiore Perdicum genere conſtitui animaduerterem, legiſſeq; apud Plinium aliquando meminiſſem, veniſſe in Italiam Bebriacenſibus,

bus bellis ciuilibus nouas aues, easq; etiamnum tum id nominis retinere, ut nouæ uocarentur, Turdorum specie, paulum infra Columbas magnitudine, sapore gratas: suspicabar corrupta voce vernacula Italiæ lingua, sed significato eodem, Starnas dictas, quasi externas aues, pro nouis, aues magnitudine Columbas inter & Turdorum genus maius: quum aliam non haberem Italiæ nunc familiarem, quæ rectè reddi Plinianis nouis auibus illis, referriq; ad eas posset, auem: viderentur autem præterea macularum punctis quibusdam, vt Turdi, distinctæ, & sapore acceptissimæ Starnæ. Quod si reciperetur, iam esse nobis pro ueterum Perdicibus, pedibus rostroq; purpureo insignes illæ possent: & quas nunc Starnas uocamus, pro externis Plinij auibus deputaremus: uel si hoc non placet, sint sanè hæ, primùmq; illud rostri pedumq; rubedine notandum genus, Perdices, itaq; uocentur, quando nihil hîc aliud quærimus, quàm ut alendi ex his uires, potestatemq; tradamus. Hæc omnia itaq; Iulius Alexandrinus, nihil certi affirmare ausus, & in eo, quòd Perdicem ruffam Germaniæ Bohemiæq; loca ferre non posse asserit, Gyb. Longolio contrarius, ex quo suprà circa Coloniam Agrippinam utrumq; Perdicum genus reperiri diximus: neque etiam uerum est Perdices ruffas hîc rariores esse, quin contra abundantiores, & quò ad pretium, etsi corpore maiores, attamen uiliores. Nobis interim unus Scaliger patronus nostræ opinionis sufficere debeat. Sed quid rursus Iacobo Dalechampio atq; Augustino Nipho Suessano respondebimus? quorum hic * Aristotelem, ille Plinium commentans Rusticulas Plinio dictas minores Perdices esse putat, quamuis tamen quibus id faciant, rationes non adferant: Ego Plinij Rusticulam potiùs Gallinaginem illam esse existimo, nimirum Ascolapa siue Scolapacem Aristotelis. Præterea sunt qui adeo insaniant, vt Perdices cum Gallina rustica confundant. Nec denique Pierius Valerianus utrunq; Perdicum genus se satis calluisse paullò infrà ascribendis uerbis demonstrauit, quando quas omnes minores uocant, ille maiores esse affirmet, nobisq; pro minoribus Coturnices Latinorum obtrudat. *Sunt verò*, inquit, *Perdices aliæ nobiles, aliæ rusticæ. Nobiles longè grandiores sunt, syluasq; & saltus plurimum incolunt: rusticæ arua & segetes peruagantur. Grandiores illæ sunt etiam picturatiores, & pleris*q; *Italiæ locis nomen retinent incolume: Romæ tamen Starnas uocant, de quibus fortè Plinius dixit: Misit Hispania externas aues. Rusticæ longè minores, fusciore pluma & quodammodo cineritiæ. Idem utrisq; ingenium, sed dolosiores pugnacioresq; rusticæ, quas nunc Italia à sono vocis Qualeas ferè vbiq; vocat*, Hæc ille. Verùm postquam iam satis, ni fallimur, probauimus Perdices ruffas siue Coturnices vulgò nobis dictas, veterum Perdices, Perdicesq; minores, nouas siue externas aues esse, omnes uerò cùm animi, tùm corporis actiones, quas ueteres Perdicibus generatim tribuerunt, utrisq; communes esse, superest modò, ut consueto nobis ordine historiam aggrediamur, quæ utrumq; genus simul complectatur.

Iulius Alexãdrinus Lõgolio cõtradicit.

*In cõment. lib. 10. c. 38.

Rusticula Plinij quæ.

AEQVIVOCA.

QVOT aues Perdicum nomine celebrentur, cùm ex superioribus satis innotescat, itaq; ea repetere superuacaneum duco. Sunt qui buglossum piscem Perdicem marinam uocent: & ᵃ Gulielmus Rondoletius inter synonyma mulli piscis, hunc quoq; piscem quibusdam Gallis Moil, id est, maris Perdicem uocari scribit. Perdix ab ᵇ Ouidio fingitur Dædali fuisse ex sorore nepos, & serræ usum inuenisse. Hunc Perdicem Fenestella Martialis tradit initio fuisse uenatorem, cui cùm cruentum institutum & solitudinis studiosa meditatio displicere cœpisset, assiduis agitata cursibus, simulq; quòd intueretur eiusdem studiosos Acthona, Adonim, Hippolitum pessimo interijsse exitio, artis pristinæ affectui misisse repudium, atq; eo studio desito agriculturæ totum se mancipasse, quo nomine terram quasi matrem omnium generatricem dici adamasse. Eo labore consumptum ad maciem prolapsum: quod uerò cunctis uenatoribus detraheret, serram ueluti linguæ uirulentiam finginuen sse. Attamen secundum ᶜ Diodorum Talaus, non Perdix, adolescens filius sororis Dædali, qui ab eo erudiebatur, reperta serpẽtis maxilla, paruulum cùm secuisset lignum, irritatus postea dentium serpentis spissitudinem serram ferream primus omnium fecisse perhibetur. Perdix item Aristophani aliquot in locis cuiuspiam claudicantis cauponis nomen est, de quo item prouerbium legitur, Πέρδικος σκέλος, id est, Perdicis tibia; item Πέρδικος πούς, id est, Perdicis pes.

Aues Perdices dictæ.

Buglossum piscis.

Mullus piscis.

ᵃ Lib. 10. de piscib. c. 3.

ᵇ Metam. 8.

Perdix uiri nomẽ & eius historia.

Serræ vsum quid inuenerit.

ᶜ Lib. 5.

Talaus Dædali nepos.

Caupo claudus Perdix dictus.

SYNONYMA.

PERDIX auis Hebraicè vocatur קירא, id est, Kore. Santes Pagninus ita dici putat à vocando: addit tamen rationem sibi esse ignotam. [a] Iosephus verò Scaliger pro Kore, Quore scribit, id est, inquit κλήτης, quod vocet pullos. [b] Kimhi referente Ornithologo פירדיך Gallica voce, id est, Perdicem pro Kore exponit. Chaldæus etiam [c] alibi Korea קירא habet, & [d] alibi etiam Koriath קיריאה. Rabbi Salamon aliàs Perdicem interpretatur, aliàs vulgari lingua Gallica קוקו גלרקנט: coquu autem Gallice Cuculum nuncupant, Nicolaus Lyranus auem vulgo dictam Coquin, quæ insequatur muscas, & alias res viles. [e] Septuaginta quodam loco, quo Hieronymus Perdicem transtulit, Nycticoracem habent, [f] alibi tamen Perdicem: vbi quoq; D. Hieronymus Perdicem vertit, Scriptores Arabici vel eorum interpretes ea de aue Cubeth scribunt, quæ Græci de Perdice. Ornithologus id nominis Perdicibus minoribus competere ait, maioremq; dici Cubigi, uel Cubegi, Cabegi, vel Cabagi, aliquosq; primæ litteræ C aspirare, plerumq; etiam articulum al præponi: sed nos eiuscemodi synonyma maiori Perdici conuenire etiam credimus. Nam *Alchabegi*, inquit Bellunensis, *sunt Coturnices, quarum rostra & pedes rubent, magnitudo par est Perdici, & vulgo à Venetis Perdices appellantur*. Vetus Auicennæ glossographus perperam pro Alcubigi interpretatur Alaudam campestrem. Apud Bellunensem Theiugi quoq; vel Tevuz Perdices sunt, item Altaiugi vel Alteiugi, pro qua voce, alij Phasianum, ut in eius historia, nisi nos memoria fallit, docuimus, transferunt; alij, ut Ebenbitar asserunt auem esse, quæ Coturnici in omnibus sit similis, nisi quòd sub alis habet quasdã pennas nigras & albas. Cubigi, inquit Auicéna (Bellunensis Cabegi legit) est, cui Attuiugi cõmunicat in formis suis. Agens de ouis oua Alchabegi & Altheiugi, id est, vtriusq; Perdicis, comparat ouis Gallinæ. Et alibi, *Inter aues*, inquit, *præstat caro Alduragi* (Attaginis) *& Gallinarum est subtiliorea, & non sunt cum nutrimento carnium Alchabagi & Atheiz* (Bellunensis pro Atheiz legit Altaiugi.) Altei, uel Alteiem, uel Alteiei, est Perdix masculus, ut Syluaticus & uetus Auicennæ glossographus uolunt. Altereze apud eundem Syluaticum, est Perdix mas, & Alcubi Perdix simpliciter, uel Phasianus. Diuersas item barbaras uoces Aduranti, Altinagi, Roselhageli, Bonion, omnes pro Perdice exponi reperio, sed Politicum ipsi priuatim est parua Starna.

Perdix eodem nomine Latinis nominatur ac Græcis: recentioribus uerò περδίκιν, uel πέρδικα. Vtrisq; etiam & masculino, & fæmineo genere effertur. Apud Græcos οἱ πέρδικες passim legitur; & αἱ πέρδικες apud [g] Aristotelem, ubi de fæmineo sexu loquitur. Apud Latinos, ut annotat Nonius, Varro Admirandis, Perdices Bœotios dixit. Nonnulli teste [h] Athenæo nominis ipsius mediam syllabam contrahunt, vt Archilochus: at frequenter apud Atticos producitur, vt Dalechampius transfert, A πέρδιξ fit περδίκιον diminutiuum, id est, paruus Perdix. Vtitur hac dictione [i] Athenæus, inquiens, περιεφέρετο περδίκια καὶ κιχλία ὀπτά. Item rursus [k] alibi ex Philippo Comico: Ἀλεκτρυόνιον, φάττιον, περδίκιον. Aliàs περδίκιον herbæ nomen est, ut in denominatis dicetur. περδικιδεὺς verò est pullus Perdicis. Reperiuntur etiam alia synonyma apud Grammaticos Græcos significantia Perdices, vt apud Hesychium & Varinum Πῆριξ, quo nomine Cretensibus vocari scribit, [l] Bellonius tamen illis populis Coturnum dici scribit, & minores Perdices, ad quos fortè quis id transferre velit, in ea insula non nasci. Σισίλαρος, vt ijdem aiunt, Perdix dicitur Pergæis, apud quos deniq; legitur Κηπίδος σκελὸς, τὰς πέρδικας. Κακκάβα Hesychio Perdix est; vox nimirum ab auis sono conficta, qua ante Hesychium [m] Athenæus Alcmanem quendam vsum fuisse scribit, & à nonnullis etiam dici κακκαβίδας. Apud authorem lexici medici pro κακκάβα Caccabi legitur: sed κακκαβα vel κακκάβη, uel κακκάβος apud eundem Athenæum cacabus est, siue olla testacea; & Carthago pariter, vt ait Eustathius, κακκάβα dicta est. κακάβος verò etiam [n] Dioscoridi linguâ Pœnorum solanum somniferum est. Quod modò ad Perdicis Etymologiam pertinet, ea non vna tantùm statuitur. πέρδιξ, inquiunt Etymologus & Varinus, παρὰ τὸ περιασσῶς ἄδειν, ἢ παρὰ τὸ πηδᾷν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἢ περιασσῶς διωκόμενος καὶ φεύγων, ἢ παρὰ τὸ πέδον, ὃ σημαίνει τὸ χαμαὶ, ἤτοι γῆν. Χαμαιπετὴς γὰρ τὸ ζῶον, καὶ μὴ σφόδρα εἰς ὕψος αἰρόμενον μηδὲ περιοδεῦσθαι ἐν ἀέρι δυναμένον. [o] Iacobus Dalechampius ἀπὸ τοῦ πέρδειν Perdicem dici asserit, quoniam eum sonum edat, aut volando imitetur. Recentiorum nonnulli, ignari, ut apparet, Perdicis nomen Græcum esse, ridiculam nobis etymologiam è latio petitam adferunt, dicentes, Perdices à perdendo

[a] In verbis etymol.
[b] Hier. 17 et
[c] 1. Reg. 26.
[d] Hier. 17.
Coqun.
Coquin.
[e] 1. Reg. 26.
[f] Hier. 17.
Cubeth.
Alchabeni.
Teiugi.
Cubigi.
Cabegi.
Altei.
Altereze.
Alcubi.
Politicum.
[g] 6. hist. c. 1.
[h] Lib. 9. c. 13
περδίκιον.
[i] Lib. 14.
[k] Lib. 8.
Περδίκιον herba.
Πῆριξ.
[l] L. 5. de Anim. cap. 13.
Σισίλαρος.
Κακκάβα.
[m] L. 9. c. 13.
Caccabi.
[n] L. 4. c. 72.
Perdicis etymum.
[o] In cõment. ad Plin. cap. lib. 10.

dendo oua eſſe dictas. Verum quidem eſt Perdices mares, ut pòſt fuſiùs patebit, quando nimia libidine turgent, oua fœmellarum ſuarum perdere, rumpereq́; ſed quàm eleganter Perdice inde nomen meruiſſe concludant, ipſi uiderint. Nos interim reliquarum nationum ſynonyma proſequamur. Circa alpes & in Longobardia Perdix ruffa teſte Ornithologo, Perniſo uel Perniſa appellatur: at non verum eſt Perniſe Italis dici ad differentiam Perdicis minoris, ut ille putat, nam ubiq; Coturniſe dicunt: quare Codornix Luſitanica uox ad maiorem potius, quam minorem pertinere uidetur; Sabaudis hæc Coturnix Perdris gaue, uel galle uocatur, uel ut aliqui ſcribunt, gaule, id eſt, diuerſorum colorum. Quidam circumloquuntur, Perdris aux pieds rouges. Perniſe apud Sedunos, tum illos, qui Sabaudicè, tùm qui Germanicè loquuntur. Gallicè Perdris Franche teſte Bellonio, uel Perdris rouge. Perdiz uocabulum Hiſpanicum, ni fallor, tam maiori, quam minori attribui poteſt. Maior Germanicè ein Pernyſen aut Pernijſle, aut VVelſch raphun, ein Rotbun: circa Coloniam Ein rot raphun. [p] Caſtor Durantes Italicè ita circũſcribit, Perdice & Starna montana, c'ha il becco roſſo. Minor Perdix Gallis ſimpliciter Perdris vel Perdris gringette aut grieſche, vel Perdris des Champs, vel Perdris griſe (à colore) vel Perdris goache teſte Bellonio. Circa Montempeſſulum Raſele per onomatopœiam. Nobis Italis Perdice, vel Pernice; circa lacum Verbanum Pernigona: Starna item, quaſi externa, ſicuti diximus. Germanicè Raphun, Valdhun: Belgicè Perdijs, non autem Pertrijs, vt Ornithologus ait, Anglicè à Pertriſe: Illyricè Kuroptvva: Polonicè Koropathvva: quæ uoces aliquo pacto ad Hebræorum Kore accedunt: Turcicè Zl.

Perniſo. Coturniſe. Codornix. Perdris gaye. Perdris Frãche. Perdiz. [p] *In theſſau.* Perdicis minoris ſynonyma. Raſele.

GENERA. DIFFERENTIAE.

ERDICES [a] Ariſtoteli pulueratrices appellantur: idem ait [b] Aelianus, ſed periphraſticè, inquiens: Non ſe quidem lauant, ſed puluere reſpergentes nitidos efficiunt. Ariſtoteles, Pliniuſq; quorum hic vtrumq; Perdicum, vt oſtendimus, ille vnicum duntaxat genus recenſet, non videntur Indicos illos agnouiſſe, quos Vulture & Anſere maiores eſſe [c] Strabo tradit, niſi ea differentia in ſola conſiſtat magnitudine, ut quiſpiam ſuſpicetur, maximè cùm Strabo nullam aliam differẽrem notam Indicis iſtis attribuat. [d] Bellonius quinq; aues totidem diuerſis capitibus ſub nomine Perdicum deſcribit, nimirum Perdicem Græcam, Perdicem maiorem ruffam, Perdicem griſeam, id eſt, cineream, quamuis ipſe fuluam vertat, Syroperdicem, ſiue Perdicem Damaſcenam & Perdicem albam ſiue Lagopodem. Nos quid de Perdice Græca & ruffa ſentiamus, ſupra indicauimus, ubi diximus ſola magnitudine differre. At quam pro Syroperdice nobis depingit, pedibus penna veſtitis, ea meo iudicio aut Lagopus altera [e] Plinij eſt, de qua hic ita ſcribit: *Eſt & alia eodem nomine* (Lagopus nimirum dicta) *à Coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tinctu, cibis gratiſſima*: aut ſaltem Lagopodi potiùs quam Perdicum generi aſcribenda. Hanc eandem auem [f] Iacobus Dalechampius Alpinis Gelabre vocari ſcribit. [g] Aelianus uerò Syroperdicem uocat auem, quæ circa Antiochiam Piſidiæ lapidem exeſt, & conficit. *Perdice*, inquit, *minor eſt, & niger, excepto roſtro, quod ruffum eſt. Non manſueſcit ut alius Perdix, ſed ſemper perſeuerat ferus eſſe. Eius carnes, & denſiores ſunt, quàm cæterorum, & ſuauiorem cibi uſum præſtant.* Hæc ille: quæ ſanè cum Bellonij Syroperdice, in qua roſtrum non rubet, cuiq; pedes pennis ueſtitos tribuit, mihi conuenire non uidentur. Idem [h] Aelianus quoſdam Perdices Cyrrhæos uocat, qui neq; ad certamina ualent, neq; pulchrè cantare ſciunt, de quibus item prodidit, & eſt ab [i] Athenæo quoq; atteſtatum, allio ueſci, ut eius odore infectæ carnes eſui ineptæ reddantur, atq; ita ab aucupibus contemni tanquam ad menſam inhabiles: uerùm an eiuſcemodi ab alijs diuerſi ſint, non addunt, & ego id ignoro. Qui de recens inuentis regionibus ſcripſere, præter iam dictos Perdices, longe alios dari teſtantur. Andreas Theuetus in America noſtratibus maiores reperiri ait, quos uernacula ſibi uoce Macouacana appellant. [k] Iulius Cæſar Scaliger apud Troglodytas Perdices dari tradit, Gallinacei magnitudine, quorum quibuſdam roſtrum, & crura lutea ſint, quibuſdam fuſca; ſapor uerò qui noſtratibus. Mirum quidem, quod Gonzalus Ouiedus ſcribit, in ea orbis parte, quam continentem appellant, Perdices naſci gratiſſimi ſaporis, magnitudine Hiſpanicarũ Gallinarum, duplici pulpa, alia nimirum alteri ſubſtrata, adeo ut duo carnis diſcrimina habeant, eamq; tãtę molis, ut ne inſignis etiã helluo unicã autem una menſa abſumat.

[a] *9. hiſt. c. 49.* [b] *L. 3. de Animal. c. 16.* Perdices Indici. [c] *L. 17. Geog.* [d] *L. 5. de Auib.* [e] *L. 10. c. 48.* Lagopus altera. Gelabre. [f] *In com. ad locum Plinij.* [g] *L. 17 de Anim. cap. 7.* Syroperdix Aeliani. [h] *L. 4. c. 13.* Perdices Cyrrhæi. [i] *L. 9. cap. 13.* Macouacana. [k] *Exerc. 236. 3.* Perdicũ mirum genus duplici carnis pulpa.

abſumat. Colore ait eſſe in pectore, alis, atq; collo, cinereo: cætera noſtratibus ſimiles. Oua magnitudine ouorum noſtratium Gallinarum, colore lapidem cæruleum æmulante. Teſtatur etiam, idem ſolum alias dare volucres, Perdices ab incolis vocatas propter ſaporis gratiam, ſuperioribus minores, coloris quoq; cinerei, & cætera noſtratibus Perdicibus haud diſſimiles. His auibus ſaporem minus, quàm ſuperioribus gratum tribuit, ſed ægris ſalubriorem, vtpote concoctu faciliorem. Cinereas Perdices mihi aliquando Alexandria Aegypti miſſurum ſeſe pollicitus eſt Io: Paulus Oliua Genuenſis. In Chio Inſula, vt narrat [l] Nicolaus à Nicolais Perdices naſcuntur rubræ, Gallinæ magnitudine, de quarum admiranda natura pòſt dicemus, hoc tantùm hîc obiter admonentes, has forſan eaſdem eſſe cum ruffis Græcorum. Hiſpaniola inſula, referente And. Theueto, exiguas Perdices, diuerſicolores, ſuauiſſimi ſaporis profert, quas ruricolæ domi alunt Gallinarum more. [m] Iohannes verò Boterus Benenſis in hac inſula varia Perdicum genera procreari atteſtatur. Gonzalus Ouiedus in inſula Cuba Perdices inueniri ait exiguas, at colore voceq; Turtures referentes, ſed gratiore ſapore, capi maxima copia, & incolas viuas domum ferre, facileq; trium quatuorue dierum interuallo cicurari, habereq; torquem in collo: ſed fortè Turturum ſpecies fuerint, quarũ item grata palato caro eſt. In Aethiopia in diœceſi Baruæ, quæ ciuitas regni Barnagaſſi emporium eſt, tria aiunt reperiri Perdicum genera noſtratibus haud multum abſimilia, ſed magnitudine, & colore roſtri pedumq; inter ſe diuerſa: alias nimirum magnitudine Caporum, pedibus, & roſtro luteis, cætera noſtratibus ſimiles, alias non maiores Gallinis, pedibus, roſtroq; purpureis, alias deniq; roſtro & pedibus cinereis. [n] Ariſtoteles quoq; albas Perdices dari nobis author eſt: ſed has ita ab inſigni loci vel temporis frigore euadere, alibi à nobis ſcriptum eſt, ubi multas alias aues candeſcere etiam diximus, quæ in alijs locis ita non ſunt.

[l] L. 2. Itin. Orient. c. 8. — Perdices rubræ. — Perdices paruæ. — *[m] In Relat.* — Perdices Turturum uoces edẽtes. — Perdices magnitudine Caporũ. — *[n] L. v. hiſt. [?]* — Perdices albæ.

L O C V S.

NON hîc, quo loco, montano ne, an campeſtri gaudeant Perdices, dicere inſtitui, ſed apud quos populos abundantius reperiantur. Terra ſancta referente [a] Brocardo Monacho Perdicibus & Coturnicibus abundat. Heſander teſte [b] Athenæo tradit Samios, cum Sibarin nauigarent, & ad regionẽ Siritin (Siris & Aciris fontes duo ſunt, inter quos ſita eſt Heraclea, olim etiam dicta Siris Sibari vicina teſte [c] Plinio) appuliſſent, euolaſſe Perdices magno ſtrepitu, qui perterriti, & in fugam verſi, naues conſcenderint, ac inde ſoluerint. Quiſpiam autem non abſurdè ſuſpicetur eiuſmodi populos, quorum portentoſa laſciuia prouerbio locum fecit lautiſſimas has aues ad luxum ſuum enutriſſe, & ex alijs etiam regionibus aduexiſſe. Apud Tarnaſſaros miram quoq; Perdicum fœcunditatem eſſe narrant, necnon & leporum. Abaſſienſes Perdicibus, Anſeribus, Gallinis, Leporibus, & eiuſmodi animalibus alijs teſte [d] Botero eapropter abundant, quòd venari ea nondum ſint edocti. Cyprus & Creta Perdices copioſè gignunt: in Creta tamen minores nullas teſte [e] Bellonio reperire eſt. Io: Rauiſius Textor ex male intellecto [f] Plinio, qui alibi Perdices ſcribit non tranſuolare Bœotiæ fines in Atticam (ſic enim ex Athenæo corrigendus videtur ille locus; nam in vulgaribus exẽplaribus legitur in Attica) Perdices in Bœotia reperiri negat. [g] Athenæus hoc addit miraculum, ſcilicet, ſi quæ fortè illuc migrauerit, voce ab indigenis (Atticæ) dignoſci. Hiſpania noua Perdices, uti diximus, profert plurimas, & diuerſorum colorum. Qui de Sicilia ſcripſere, aiunt in monte Peloro Perdicum Leporumq; magnum prouentum eſſe. In Procyta regni Neapolitani quadam inſula Perdicum ac Phaſianorum copia eſt, inſulamq; propter aucupium reddunt celeberrimam. [h] Leander Albertus Perdices maiores Coturnicesq; cùm a nobis abeunt, ad Capreen inſulam ſe conferre ait, adeoq; ibi pingueſcere, ut adipem eximant incolæ, & in futura conuiuia referuent. Perdicũ utrumq; genus noſtri quoq; montes alunt, ſed maius in Sedunorum, Rhœtorum, & uerſus Longobardiam & Sabaudorum alpibus magis capitur non tam altis, nec tam ſyluestribus locis, vt Lagopôdes. Gallia, Luſitania, Hiſpania Perdicibus minimè carent. Audio in Belgio ruffas vel non eſſe, vel ſaltem admodum raras. Boterus quoq; Hiberniam Perdicibus & Phaſianis carere prodidit. Et [i] Antoninus Liberalis in Lemniorum inſulis, quæ Neæ ſeu Nouæ uocantur, non naſci Perdices dumtaxat negat, ſed illatas etiã mori aſſeuerat, & alij affirmant emori, ſi uel a longè eam terram conſpexerint. Contra [k] Athenæus author eſt, a duabus Perdicibus in Anaphen inſulam immiſſis tantam vim eſſe procreatam, ut iam incolæ de loco deſerendo cogitarent.

[a] In deſcrip terræ ſanctæ. — *[b] Lib. 14.* — *[c] L. 3. c. 11.* — Sibaritarũ laſciuia. — *[d] In relat.* — *[f] L. 10. c. 29* — Plinius correctus. — *[g] L. 9. c. 13.* — *[h] In hiſt. Ita.* — Perdices ruffæ vbi rare. — *[i] In cõg. narrat mirab.* — *[k] L. 9. c. 13.*

ANATO-

ANATOMICA.

THEOPHRASTVS peritissimus philosophorum, ut referunt [b] Plinim, [c] Aelianus, & Aulus Gellius, Perdices omnes in Paphlagonia bina obtinere corda prodidit, quod tamen mihi nunquam persuaserit; è contrario facillimè [d] Aristoteles, qui Perdicibus uentriculo ingluuiem propositam esse scripsit, habereq; appendices non suprà, sed infrà, quà desinit intestinum. Idem [e] alibi inquit earum testes, cùm Venerem exercent, insigni tantisper magnitudine augeri; hybernis verò mensibus nullos quidem in ijs, prout nonnulli credebant, haberi.

[a] L.11.c.37 [b] L.10.c.35 [c] L.16.c.15 [d] 2.hist.c.vl. [e] 3 Hist.c.1.

SENSVS.

IDEM [a] Aristoteles olfactum credi Perdicibus exquisitum esse prodidit.

[a] L.6. Hist. cap. 2.

ASTVS. DOCILITAS.
Ingenium.

HAVD mirabitur aliquis, cur Perdicis astus in prouerbium abierit, ubi, quę hîc tradentur, perlegerit. [a] Aristoteles in primis hanc auem malitiosam uocat, & astutam. *Callida*, inquit D. [b] Basilius Magnus, *volucris, astuta, ac zelotypa Perdix est, malitiosèq; cum venatoribus in præda agit.* Quem astum malitiosum [c] alibi, quamuis Perdicem non nominet, ita prosequitur: *Vide ego iam auis astuta naturam, cùm pullos suos videat adhuc ob debilitatem prædæ periculo expositos, sese aucupi ante illos vt prædam paratam offerre, ita sese vertentem ac gestus dispensantem, vt nec periculo penitus, aut manibus se præbeat, neq; item insidianti spem omnino eripiat. Sic itaq; illum inter vtrumq; versando, occupando, in se retinendo, spatium dat natis ociosè fugiendi, ipsa ad extremum euolat.* Hæc ille: sed astus iste, quem malitiosum uocat, laudabilis potiùs existit, hominibusq; imitandus, vtpote cum fœtus ardenti amore coniunctus. *Cum ad nidum quis accesserit*, inquit [d] Aristoteles, *prouoluit sese ante pedes venantis, quasi iam possit capi, atq; ita allicit ad se capiendum hominem eousq;, donec pulli effugiant; tum ipsa auolat, & reuocat prolem.* Idem astus, a Plinio, Aeliano, Plutarcho, & Athenæo repetitur, quos lector per se adire poterit. [e] Aelianus addit, pullos, ubi à matre appellantur iam è uenatoris faucibus elapsa, maternam uocem agnoscere, atq; ocyus ad illam aduolare. Nolim interim Plinij super hac uersutia, uerba præterire, quia non dilucidiùs solum eandem repetit, uerùm maiorem etiam adiungit. [f] Ait autem: *Si ad nidum is cœperit accedere, procurrit ad pedes fœta prægrauem, aut prælumbem sese simulans, subitoq; in procursu, aut breui aliquo volatu cadit fracta aut ala, aut pedibus: procurrit iterum iam iam prehensurum effugiens, spemq; frustrans, donec in diuersum abducat à nidis. Eadem pauore libera, ac materna vacans cura, in sulco resupina gleba se terræ pedibus apprehensa operit.* Nota quęso ingenij uim, acumenq; in hac alite, quę cùm aliàs pro pullis sese capiendam ante pedes aucupis prouoluit, ut illi, donec ad eam capiendam intentus est auceps, pręsenti periculo sese eripiant, nunc cum nulla prolis cura est, haud opus esse callet, ut se uenatori obijciat, & maiorem pro salute artem excogitans, terræ gleba pedibus prehensa corpus cooperit, idq; in sulco facit, ut ille terræ glebam esse ratus ab insequendo desistat. [g] Cęlius Rhodiginus in simili periculo expositam, nimirum si ad hoc fuerit, ut capiatur, lapidem ait sibi colore correspondentem quærere, & inibi supinam se componere. Verùm quomodo corpus suum eiuscemodi lapidi, subijciant, non ita uideo: quare festucis, alijsq; quisquilijs potiùs tunc se coperire uerisimilius est, ut Scholiastes Aristophanis, necnon Plutarchus tradunt, quin etiam frondibus, ac simili alia in pratis passim obuia materia. Porro fortassis iam enarrata auis astutia minus admiranda uideatur, nisi & eam

[a] 9.hist.c.8. [b] Homil. 8. in Hex. [c] Homil. 13 Exhort. ad baptism. [d] 9 Hist.c.8 [e] L.10.c.23. Nota astū. [g] Lib. 29 Ant lectio. 26.

[h] *Lib. de Solert. animal.*

Perdices pullos quid doceant.

[i] *In Gryllo.*

fœtus suos docere nosceret: nosse autem nobis author est [h] Plutarchus haud uulgaris scriptor, inquiens: *Alium astum cum fœtus amore coniunctum Perdices vsurpant. Adsuefaciunt enim pullos suos, qui nondum volare possunt, vrgente aucupe supinos iacere, & glebam aliquam, aut quisquilias corpori inijcere, ac prætendere, tanquam vmbraculum, aut tegumentum quoddam. Ipsæ persequentem aliorsum abducunt, atq; circumagunt hinc inde volitantes, paulatimq; loco cedentes, donec lactatum spe capiendi longè à pullis auellant.* Et [i] alibi rursum: *Quodsi negas*, inquit, *disce à nobis artes, etiam doceri eas à nobis audi. Perdices suos pullos docent inter fugiendum occultare sese, & glebam pro se obtendere, postquam supini corruerunt.* Hactenus Plutarchus. Nonnulli pullos in pascua educturas, si fortè hominem uiderint, sibilo id illis significare asserunt: hos uerò confestim supinos se collocare, terraq; aut quisquilijs adeo artificiosè corpus tegere, ut ne, si palpitando pericliteris, aduertere quidem queas: mox rursus, ubi uenator quadamtenus est progressus, patrem sibilare, hosq; protinus euolare. Eodem planè astu fæmella teste [k] Aristotele utitur in ouorum conseruatione. Sed hęc hactenus de hoc astu, quo nimirum uenatoribus sese eripiunt, dicta sunto: nunc declaremus, ostendamusq; Perdices animantia esse docilia, uenationisq; artem perquam miro modo addiscere, ac tanto artificio alias sui generis in retia pellicere, ut homines potiùs, quàm aues esse iudices: & quamuis huius loci non sit de aucupio loqui, tamen propter singularem ac penè admirandam ingenij aciem, quam in eo exercent, quæ in hæc uerba scripta sunt ab Aeliano, pręterire minimè possum: *Vtitur vero Perdix*, inquit, *venator illecebris quibusdam ad alliciendas feros; ante retia enim propositus cantum edit eos lacessentem ad pugnam, eosdemq; vt ex insidijs in laqueos inferat, incitantem. Sylvestrium dux contrà cantat, & suum gregem præcurrens obuiam procedit cum hac luctaturus. cicur autem per malitiam semper insidias instruens, pedem refert, se timere simulans: alter vero spe, atq; animo inflatus simul & sibi victoriam iam despondens impetum facit, sed mox captiuus compage tenetur.*

[k] *9. hist. c. 8.*

Perdices esse dociles.

Quo astu vtantur in capiẽdis alijs.

[l] *L. 4. de Anim. c. 16.*

Cur homo Perdicibus Perdices capiat.

Fortassis quispiam ex eiusmodi lucta ingenij hebetudinem potiùs quàm astum colligat, cùm feros ab aucupium edoctis tam facile falli dicamus: is si aduertat animum, omnino opinionem immutabit: nam ideo Perdices Perdicibus decipere homines sciet, quòd hi ab istis auibus decepti, dum uenarentur, nihil proficerent, ideoque nouam capiendi rationem inuestigare coactos fuisse, nimirum Perdices Perdicibus tanquam animalibus plus astu & ingenio pollentibus aucupari. Fęmella Perdix, nisi & ipsa mari suo imponere calleret, actum iam conclamatumq; de toto Perdicum genere foret. Etenim cum quolibet loco, etiam in præsentia maris teste [m] Aristotele parere cogatur, quoniam hic oua, ne illa incubatu ouorum detenta ad coitum non sit parata, frangat, itaq; ut oua seruentur, nouit tantisper ibi remanendum esse sibi, quousq; ille decesserit: tunc enim aliò, inquit [n] Solinus, ea transuehit, neq; in hoc diù perseuerat loco, sed ne quis locum percipiat, longioris temporis mora, vt ait Aristoteles, immutat, necnon teste Solino clanculò reuertitur, ne indicium loci conuersatio frequens faciat; in eo etiam Caco, qui boues Herculis auersos per caudam in antrum suum pertraxisse dicitur, astutior: illum enim auersa uestigia prodiderunt, hęc ne sese prodat, nulla facere nititur ne quandoq; detrimento esse queant. En pręterea quo ingenio sobolis propagationi studeat, non marem dumtaxat suis amplexibus fraudans, sed homini etiam nullam inueniendi oua occasionem præbens. Sed audi quæso qua in nido fabricando versutia vtantur hæ volucres, spinis & fruticibus sic illum munientes, vt contra feras dicente [o] Plinio, abundè vallentur, uel vt ait Solinus, vt animalia, quæ infestant, arceantur à spinis surculorum. Insuper aciem ingenij, qua vigent, prosequi volentibus longè maiora forsitan supersint dicẽda, adeo vt Statius [p] Papinianus grauissimus poëta dociles intellexisse videatur, aptasq; humano sermoni enunciando, cum syluula quadam de Psittaco Melioris ita canat:

Perdix fæmella cur marē fallat.

[m] *9. hist. c. 8.*

[n] *Cap. 12.*

Caci astus.

Nidi fabrica.

[o] *L. 10. c. 23*

[p] *L. 2. Syl.*

Quiq; refert iungens iterata vocabula Perdix,

Scio tamen a nonnullis hunc uersum non ad docilitatem, sed uocem κακκαβίζειν referri: quorum homuncionum assertiones tanquam nugales, & (vt ait ille) Crysippi syllogismis & Platonis legibus frigidiores [q] Cælius aspernatur; & reuera ad hoc confirmandum, quod dociles sunt, nullis vineis aut arietibus opus est, nam id ex verbis poetæ nullo negocio coarguitur: quod quò manifestius pateat, Poëtæ ipsius carmina, quæ ante id, quod iam iam citaui, leguntur, operæpretium est hîc subijcere, quibus nimirum eas tantũmodò aues enumerat, quæ humani sermonis enunciationi sufficiunt: ait autem:

[q] *L. 29. Ant. lect. cap. 29.*

Aues humanum sermonem addiscentes.

Plangat Phœbeius ales
Auditasq; memor penitus dimittere voces
Sturnus, & Aonio versa certamine Picæ,
Quiq; refert iungens iterata vocabula Perdix,

Et qua

Et quæ Bistonio queritur soror orba cubili
Ferre simul gemitus.

Quod si quis penultimo inductus carmine in diuersam sententiam abripiatur, quoniam & Hirundinem poëta ibi nominet, quam humanum sermonem addiscere nemo dixerit: respondeo de Prognes in Hirundinem transformatione expositionem esse quidem à Varrone confirmatam, & à nostris ferè omnibus; cæterùm Græcorum nonnullos, à quibus eiuscemodi fabulę confictæ sunt, in Lusciniam malle: quod inter Latinos [e] Probus non ignorauit, & videtur [f] Ouidius secutus, cùm ita canat

Sola virum non vlta prius mæstissima mater
Concinit Ismarium Daulias ales Ityn.

Et rursus [g] alibi:

Deflet Threicium Daulias ales Ityn.

Philomelæ porro docilitatem siue Lusciniæ quis ignorat? Drusus tunc & Britannicus Claudij filij Luscinias habuere Græco & Latino sermone loquentes? Quod si feras rursus & monticolas, ideoq; ab humano consortio penitus abhorrescere quispiam dicat, atq; ita, quæ diximus, parum vero similia esse, is profectò non satis harum auium naturam perspectam sibi habet. nam facili modo captæ cicurantur; quin immo Aloysius Mundella cum in Burmijs Rhœtorum medicum ageret, refert nostratium se Coturnicum marem & fæmellam habuisse altiles in domo sua, quæ adeo cicures & mansuetæ redditæ sint, ut postmodum cum domesticarum Gallinarum cohorte promiscuè habitarẽt, simulq; sine pauore cibum caperent. Stumpfius etiam scribit, si à prima ætate ab homine alantur, planè cicures & amabiles reddi. Mirum prorsus, quod de Perdicum in Chio insula mansuetudine ac docilitate prodidit [u] Nicolaus à Nicolais hunc ferè in modum: Agricolæ, inquit, huius insulæ maximos Perdicum greges alunt: interdiù adhibitis custodibus ad uicinos montes ad inquirendum sibi uictum dimittunt: custodes eas sub uesperam edito sibilo reuocantes simul omnes domum reducunt: & illæ alias sibilo custodum nondum assuefactas & etiamnum feras comites sibi asciscunt. Similis historia narratur ab Odorico de Foro Iulij his uerbis: In regionibus circa Trapezuntem, quæ Pontus olim dicebatur, uidi hominem ducentem secum supra quatuor millia Perdicum. Is iter faciebat per terram: Perdices per aërem uolabant, quas ducebat ad quoddam castrum nomine Thanega, quòd à Trepezunte distat trium dierum itinere. Hæ Perdices cùm duci ipsarũ homini quiescere aut dormire libebat, omnes quiescebant circa eũ tanquam pulli Gallinarũ; & sic ducebat eas Trapezuntẽ usq; ad palatium Imperatoris. Cùm uerò sic quiescebant circa eũ, capiebat de ipsis quantũ uolebat numerũ, reliquas ad locũ, in quo prius erant, reducebat. His, si placet, adde quod ex [x] Baside quodam recenset [y] Athenęus, nempe pygmæos, qui aduersus Grues bellum gerunt, uti Perdicibus ad bellum iunctis, uel ut Ornithologus legit annotante Dalechampio, Perdicibus inequitare. Quæ res, tametsi planè fabulosa appareat, attamen Perdicũ interim docilitatẽ maximã demonstrat. Eiuscemodi itaq; mansuetudinẽ & ingenij acumẽ si in Perdicibus agnouisset Domitius Papinij interpres, humani sermonis enunciandi rationẽ poëtæ fortassis haud reliquisset excutiendã. Quò minus uerò absurdũ uideatur Perdices humano assuescere posse sermoni, Plinij authoritatẽ adduco, qui & ipse eam à cõmuni præceptore Aristotele mutuò accepit: *Linguam, inquit, omnibus ijs in suo cuiq; genere, quæ humanũ imitantur sermonem, esse latiorem, quanquam id penè in omnibus contingit:* Perdicibus autem linguam latiusculã esse ex sectione didici. Quod si adhuc quispiam non acquiescat, [z] Plutarchum adeat, qui disertissimis uerbis Perdicis loquacitatem nominat, uocalemq; esse ac discere etiam alibi assueuerat. [a] Porphyrius insuper refert se Carthagine Perdicem ita cicurem aluisse, ut non tantùm uocata aduolaret, at temporis progressu adeo familiarem euasisse ut & adulari, colere se & colludere uideretur, suæq; etiam uoci occurrere, & quantum fieri poterat, respondere alio quodam tenore, quàm quo se inuicem Perdices uocare solent. Quibus uerbis quamuis Porphyrius humana uoce usam fuisse non dicat, insignem saltem nobis aptitudinem ad discendum eam ingerit, quando ex familiaritate, qua secum uiuebatur ferinam immutasset, imitatura indubitanter humanam, si is uel docuisset, uel docere calluisset. In Lycaonia Perdices pariter uocales haberi ostendere uidetur doctissimus [b] Athenæus, cùm Aristomonem Atheniensem Adriani libertum scribit a patrono solitum dici Atticoperdica, quòd esset comediæ ueteris histrio. Ita quoq; [c] Plutarchus alibi quendam proscindens ipsum ἀφωνότερον Περδίκος, id est, Perdice magis mutum dicit. Ex quibus omnibus iam sati, liquidò constare arbitramur, Perdices ad humanæ loquelæ imitationem non esse ineptas. Verùm in alijs quoque ingenij sui indolem ostendunt, quemadmodum in primis in eo, quod proprios parentes à falsis, quorum incubatione

Hirũdo sermonem humanũ non discit.

Progne an in Hirundinem, an in Lusciniam mutata.

[f] In Bucol. Virgil.

[g] In Epist.

Ad Liuiã.

Lusciniæ Græcè & Latinè loquentes.

Perdix facile cicuratur.

Mira Perdicum docilitas.

[u] L. 2. nauig. Orient. c. 8.

Alia mirabilis historia de Perdicũ ansuefactione.

[x] Lib. 2. rer. Ind.

[y] L. 9. c. 13.

[z] In Symposiacis.

[a] Lib. 3. de absti. a carne.

[b] Lib. 3.

[c] L. cõtra usuram.

Perdicum pulli parentes proprios agnoſcunt.

exclusi ſunt, dignoſcere norint, quos ne homo ipſe, quem Deus omnium animantium perfectiſſimum procreauit, ſi a parentibus in infantia, quod proh dolor nimis ſæpe contingere videmus, deſeratur, ex alijs diſcernere callet. Tradit hoc de Perdicibus Theodoricus Gotthorum rex referente [d] Caſſiodoro, ad Symmachum ſcribens, Perdicibus nempe hunc eſſe morem, oua perdita per alterius matris damna reſarcire, ut adoptione alienæ ſobolis incommoda ſuæ reparent orbitatis: verùm natos mox vbi fiduciam habere cœperint ambulandi, in cāpos exeuntes cū matre, ut fuerint materna voce cōmoniti, ouorum ſuorum genetricem potiùs petere, quamuis ab alia furtiuis fœtibus educentur. Atq; hoc eſt, quod à veridico propheta [e] Hieremia ſcriptum eſt: *Perdix congregauit, quæ non peperit, faciens diuitias abſq; iudicio: cum media relinquens ætate, & tandem erit inſipiens.* Et D. [f] Hieronimus in commento: *Aiunt*, inquit, *ſcriptores naturalis hiſtoriæ tam beſtiarum & volucrum, quam arborum herbarumq́; quorum principes ſunt apud Græcos Ariſtoteles & Theophraſtus, apud nos Plinius Secundus, hanc eſſe Perdicis naturam, vt oua alterius Perdicis, id eſt, aliena furetur, & eis incubet, foueatq́; cū q; fœtus adoleuerit, auolare ab eo, & alienum parentem relinquere.* Illud præterea in hoc auium

[d] L. 2. Varia.

Perdix aliena oua furto ablata cubat.

[e] Cap. 17.

[f] In cōm. ad Hier. locū citatum.

Perdicis uicti pudor.

genere admirandum, at cum generoſo quouis ac magnanimo viro commune quodammodo eſſe videtur, quod in pugna ſuccumbentes ſeſe alijs riſui ac oſtentui fore non ignorent tantùm, ſed ne in conſpectum amatæ ſuæ, cuius cauſa pugnam cum aduerſario inſtituerant, pudore nimio ſuffuſi denuò venire audeāt, & in latibula ſeſe abdāt. At ne id cōminiſci videamur velut nimis Perdicū naturæ ſtudioſi, itaq; facundiſſimi [g] Aeliani, qui eiuſcemodi uerecundiam ceu ſingulare naturæ donum brutis hiſce ineſſe ait, ampliſſimum teſtimonium, tranſcribere nobis, minimè piguit. *Ex auibus*, inquit, *Perdices, quod ad libidinem Veneris inflammatiſſimi ſint, idcirco cum fœminis aſſiduè verſantur. Homines autem, qui Perdices ad certamen alunt, cùm eos ad pugnam inter ſe incitare volunt, ſuam cuiq; vxorem præſentem eſſe curant. Hac enim machinationis commentatione Perdicum timiditas repellitur, & ignauia vitatur. Nam malè pugnando victus nunquam in conſpectum, nec ad amatam, nec ad coniugem audet venire: ac potiùs morte occumbit, quam pugna turpiter deſerta, ab hoſte ſuo auerſus eam, cui probari tantoperè cupit, intueri ſuſtineat. Tale quiddam Cretenſes etiam de duobus amantibus prædicant. Sic enim audio, amatorem cum alijs rebus præſtantem, tum bellicis ſtrennuum habuiſſe in amore puerum adoleſcentem ſumma indole virtutis, liberali forma, virili animo, & ſummo ad optimas diſciplinas ingenio, ſed ætate nondum militiæ apta. Nomen quidem vtriuſq; aliò loco me dixiſſe memini. Et hunc ipſum aliquando in pugna ſtrennuè verſantem, hoſtium frequenti coborte toto impetu in eum irruente, ad humi ſtrati cadaueris offenſionem collapſum fuiſſe; Iacenti cùm hoſtium proximus quiſpiam gladio ſtricto plagam et auerſam illaturus eſſet; retrò ad hoſtem verſus intuens, nequaquam, inquit, turpe & imbelle vulnus tergo inferas, ſed aduerſo potiùs pectori infligas, cùm vt ne timiditatis me meus amator condemnet, tum ne me turpitudinis notis inuſtum aſpiciat. Atqui hominem rationis participem ad timiditatis & ignauiæ crimen pudore affici, non admodum mirabile videri debet: at Perdicem rationis expertem huiuſmodi verecundiam retinere, ſingulare donum naturæ videtur.* Hactenus itaq; Aelianus, cui ſubſcribens [h] Galenus, Perdices velle vincere dixit. Sed quid ſi Perdicibus noſtris præſagiendi quoq; ſcientiam tribuamus, eamq; cum ſumma generis humani vtilitate coniunctam? ſiquidem apud [i] Aetium ita ſcriptum leges: *Piſo Perdicem, quæ domi noſtræ alitur, vociferari ac clamare, atq; lacerare ipſam cortem, in qua Perdices nutriuntur, vbi ſenſerit medicamentum quippiam lethale, aut aliud venenum intra ædes parari.* Alant itaq; Principes Perdicum greges, nam & bonis & malis ſæpè eiuſcemodi inſidiæ ſtruuntur. Admirandum etiam ac uix ueriſimile eſt, quod de Cirrhæorum Perdicum ingenio priuatim prodidit [k] Aelianus, quòd nempe ſeipſos emacient, quia ita ſe ab aucupantibus ſpretos iri præſagiant: *Ex Perdicibus*, inquit, *qui vocis contentione & cantu valent, & linguæ facultati confidunt, quiq; pugnaces & ad certamina habiles ſunt, ſe minimè dignos credunt, qui ad extruendas menſas capiantur: vnde fit quod parum contra venatores de ſua libertate depugnent, quo minus comprehendantur, ſibi præſidentes, quod à cade ſtudioſè ad cantus & certamina ſeruabantur. Reliqui autem Perdices & potiſſimum qui nuncupantur Cirrhæi, ſibi conſcij, quòd nec ad certamina valent, neq; pulchrè cantare ſciunt, & ſi capiantur, futuros ſe prandium his, qui ceperint, naturali quadam machinationis commentatione ſeipſos maciè conficiunt, nimirum cùm ab omni alia eſca, quæ ad pinguedinem eos perducere queat, ſe ſua ſponte abſtinent, tum vt ne idonei ſint ad hominum menſas, cupidè allijs veſcuntur, cuius rei experientes, his prætermiſſis, aliò venationem conuertunt. Qui verò hoc ipſum ignorant, eos, ſi facultas ſit, capiunt. quicunq; autem ipſos captos decoxerit, eorumq; inſuaues carnes expertus fuerit, ſe iam & tempus & operam cognoſcit in his venandis perdidiſſe.* Hucuſq; ille. Eodem modo, nimirum ab eiuſcemodi auium aſtu, ſumpto exemplo, multi quibus peregrè eundum eſt, latronum in longis itineribus ſæpe obuiorum inſidias veriti, tenuiter ſeſe veſtiunt, fœtoremq; ueſtibus conciliant, ut tanquam in tabidos ac mendicos latrones incidentes, & pecunijs deſtitutos, quarum cauſa

[g] L. 4. de Anim. cap. 1.

Cretēſis militis verecūdia ex auerſo vulnere.

[h] L. 5. de placit. Hipp. & Plat.

[i] Lib. 13.

Perdices venenū agnoſcunt.

[k] L. 4. de Anim. c. 13.

Perdicum Cirrhæorū uafritia.

alios

alios petant, non attingant. Ouidius item longè adhuc maiorem, quàm qualem hactenus recensuimus; ingenij uim celebrare uidetur (quod tamen ut poetæ dictum proponimus) siquidem & condolere amici casum & lætari inimici ac hostis infortunio, desumpro ab Icario filio Dædali, à quò è turri præcipitatus Perdix etiamnum homo dicitur, exemplo scribat his uersibus.

Perdix amici, & inimici casum agnoscit.

Hunc miseri tumulo ponentem corpore nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice Perdix,
Et plausit pennis, testataq; gaudia cantu est.

Postremò, ut huic rubricę tandem finem imponamus, Perdix ijs iure merito annumerari debet animalibus, à quibus res salutares discere homines possunt. Quod fortassis [l] Aristoteles, nō inficiatur, porri facultatem ad sonoram uocem indicans Perdicum exemplo, quòd eo in tali casu utantur pro remedio. *Cur porrum*, inquit, *prodest ad vocem sonoram? nam & Perdici commodum eadem in re nouimus. An quod allium quoq; elixum delinit, & quidem porrum lentitiam quandam obtinet, qua fauces detergere posset.* Nouit & in alijs affectibus sua sibi inuenire remedia, homine & felicior & ingeniosior: Si quæ acceperit uulnera, origanum herbam mansam uulneri imponit, & absq; humana ope sanatur, si [m] Aeliano credimus: qui [n] pariter fascinationem oculorum arcana & mirabili quadam natura cauere Perdicem tradit, arundinis lecta coma, & in nidum imposita, uel ut Philes ait, comesa. Lauri folijs teste Plinio annuum fastidium purgat, quòd his uersibus Ioan. Khuenius expressit.

Quibus animalibus annumerāda.
[l] 11. Probl. 39.
Perdix sua remedia agnoscit.
[m] Lib. 5. de Anim. c. 46.
[n] L. 1. c. 35.

Gracculus, & Merula, Perdices atq; Palumbes
Annua deturbant folijs fastidia Lauri.

[o] Ruellius arundinem nido ingerere putat, ut noxias bestiolas fuget. Vt ut est, in eo saltem Perdicis ingenium admirandum est, quòd & hanc herbam inter alias non dignoscere tantùm, sed in suum, qualiscunq; autem ille sit, usum conuertere noscat. Perdicium etiam herbam ab ipsa denominatam [p] Theophrastus, atq; ex eo [q] Plinius erui tradunt, quod haud dubio ideo fecerit, quia in ea aliquam sibi salutem latere non ignoret. Sed istæc de ingenio huius auis dicta sufficiant, à quo haud temerè Dedala poetis dicitur, hoc est, ingeniosa.

[o] Lib. 1. de Stirp. c. 21.
[p] L. 2. Hist. Plant. c. 3.
[q] Lib. 21. c. 17.
Perdix Dedala dicta.

VOLATVS.

[a] ARISTOTELES causam inquirēs, cur Perdices more cæterarū auium nidum non extruant, eam reijcit in uolandi impotentiam. Parum autem uolare præter quotidianam experientiam [b] Xenophon quoq; innuit, si uerè eius uerba citat [c] Athenæus, quæ hæc sunt; *Otidas si quis repentè ac celeriter in fugam uertat, capere licet; parum enim uolant, ut & Perdices, & citò fatiscunt.* Haud tamen inde statuendum prorsus non uolare Perdices ab illis dici, sed propter corporis grauitatem, in altum aërem, ut aliæ alites pleræq; solent, non eleuari: unde & [d] Ouidius de Talo seu Perdice in auem immutato sic canit.

[a] 9 Hist. c. 8
[b] Lib. 1. Exped Cyri.
[c] L. 9. c. 13.
[d] 8. Metā.

Auemq;
Reddidit, & media uelauit in aere pennis,
Sed uigor ingenij quondam uelocis in alas
Inq; pedes abijt, nomen quod & antè remansit
Non tamen hæc altè uolucris sua corpora tollit
Præter humum uolitat, ponitq; in sepibus oua.

Sic [e] Plinius quoq; currere Perdices & Rusticulas scribens, volatum demere ipsis putandus non est, sed hoc dicere uoluisse, quòd cursu plus quàm uolatu ualeant, & pedum uelocitate magis, quàm pennarum auxilio ab aucupibus se defendant. Certùm interim est, quando se ad uolandum componunt, etsi humilem, uelocem tamen etiam & impetuosum volatum exercere; atq; hoc modò Ouidij paulò antè citatus versus intelligendus venit.

[e] L. 10. c. 38.
Perdices cursu ualēt.
Ouidius explicatus.

Sed uigor ingenij quondam uelocis in alas
Inq; pedes abijt.

Aiunt qui eorum naturam perspectam habent, hyberno tempore gregatim, verno verò cùm proli student, binas tantùm uolare. In Bœotia, nisi fabulam pro uero nobis obtrudat [f] Solinus, præscriptas aeris metas habent, quas uolatu prærerire non audeant. *Perdices*, inquit, *cùm ubiq; liberæ sint, ut aues uniuersæ, in Bœotia non sunt: nec cùm uolant, fui sunt iuris, sed in ipso aere, quas transire non audeant, metas habent. Inde ultra notatos iam terminos nusquam exeunt, nec in Atticum solum transmeant. Hoc Bœotiæ proprium.* [g] Plinius sanè, ex quo pleraq; sua

[f] Cap. 12. Polyhist.
[g] L. 10. c. 19

sua Solinus transcripsit, Bœotiæ fines in Atticam transuolare negat, cæterùm id tantum miraculum non est, ut fabulosum iudicemus.

V O X.

[a] In comm. ad Plinium. [b] L.4. Hist. cap 9. [c] 9. Hist. c.8 [d] 3. Hist. anim. c.35.

ALBERTVS Perdices à sono uocis appellari tradit, cui astipulans [a] Iacobus Dalechampius, addit dici ἀπὸ τοῦ πέρδειν. Sed [b] Aristoteles non omnibus eandem uocem assignat, alios caccabare, alios stridere scribens, & [c] alibi non modò canere, sed stridere etiam, & quasdam alias voces emittere. Quæ omnia astruens [d] Aelianus maiorem etiam uocum varietatem adiungit, inquiens: *Perdicum non eadem uox est, sed uaria & multiplex alia Athenis, alia alibi. Tam uariarum uocum, quæ sint nomina Theophrastus explicat: In Bœotia & Eubœa idem sonant, ac (ut sic dicam) eiusdem sunt linguæ.* Citat eundem Theophrasti locum [e] Athenæus, sed longè aliter, ac maius addit miraculum. *Perdices*, inquiens, *non omnes caccabant* [f]: *Theophrastus scribit Athenis Perdices citra Corydalum pagum, oppidum uersus caccabare, ultra uerò τιττυβίζειν*: pro qua uoce Natalis de Comitibus Venetus uertit garrire, & Ouidius Serenusq; Perdicem garrulam dixerunt. Dalechampius ad marginem Athenæi eiusce modi addit scholiolum: nomen illud, inquit, nempe τιττυβίζειν, stridulam magis uocem ostendit, quàm caccabum & velut τὸν τρισμόν. Sunt præterea qui referente [g] Antigono Liberali ferunt Atticas Perdices uocales esse, Bœotas verò admodum exili uoce uti. Ex his itaq; haud absurdè quispiam statuat non bene dici à sono uocis nuncupatam, nisi dicamus talem sonum, qualem dicit Dalechampius, maxima ex parte edere, cùm verò ad Venerem incitatur, κακκαβίζειν, uti opinatur idem Dalechampius. Sed aues tempore coitus loquaciores esse solent: κακκαβίζειν uerò veteribus non garrulitatem aut loquacitatem, quàm per τιττυβίζειν & τρίζειν indicarunt, sed contrà concentum quendam quodammodo significat, unde Caccabas à quibusdam, ut ab Alcmane dici his verbis prodidit [h] Athenæus: *Inuexit & Alcman cantus, inuentamq; à se & compositam cantionem Caccabidum, uulgari lingua dedit, apertè significans Perdices canendi magistras sibi fuisse. Quamobrem & Chamæleon Ponticus ait, priscis hominibus repertam ac excogitatam musicam ab ijs auibus, quæ in solitudinibus canunt, ad earumq; imitationem institutam fuisse musicis disciplinam.* Ad quem fortè sensum dicebat alibi [i] Aelianus Perdices quasdam uocis contentione & cãtu valere. Atq; fortassis etiam hinc quidam Grammatici Perdicem dictam putant παρὰ τὸ περισσῶς ᾄδειν. Quapropter cùm pro tẽporis locorũq; diuersitate uocem mutent, à solo πέρδειν, ueluti Dalechampius statuit, etymum deduci nequit, sed quàm diuersimodum hoc sit suprà ostendimus. Pro κακκαβίζειν apud Eustathium legitur κικκαβάζειν, unde, inquit, apud Comicum aduerbium κικκαβαῦ habetur: atqui apud [k] Aristophanem (nam hunc intelligit) κικκαβαῦ de voce Noctuę legitur, quare & Eustathij lectionem probare non possum. [l] Cælius tamen apud eundem Comicum κακκαβᾶν de voce Perdicis legi scribit, ego reuera eum locum diu quæsitum reperire non potui, & Latini Alcmanes ante citatam uocem caccabas, non κακκαβᾶν sequuntur, nam

Aues tempore coitus magis garriunt.

Caccabas cur dicant Perdices.

[h] l.9.c.13.

Perdices canendi magistræ.

Musicæ inuentio.

[i] Lib. 4. de Anim c.13.

[k] In Auib.

[l] L.9.c.10. Ant. lect.

Caccabat hinc Perdix, hinc gratitat improbus Anser,

ut ait author Philomelæ, eumq; secutus Thomas Radiuus inquiens: *Sturnus pinsitans, Perdix caccabans.* Hisychius κακκάζειν quoq; habet de sono Perdicum. Scribit enim κακκάζειν ab Atticis dici τὰς ὄρνεις πρὸς τὸ τίκτειν φθεγγομένας, sicuti Gallinæ etiã faciunt. Pollux verò τὸ κακκάζειν Meleagridum esse uult, Perdicum verò τὸ κακκαβίζειν & τιττυβίζειν: quã posteriorem uocem Varinus etiam de Hirundinis uoce usurpari docet. [m] Petrus Bellonius ex Perdicum cantu certissimum iam appropinquantis diei signum colligi asserit, quasi verò non alio tempore, quàm in aurora pulchellam illam suam cantilenam occinant.

κακκάζειν

[m] Lib. 5. de Auib. c.14.

Diei aduenientis signum.

AE T A S.

[a] 9 Hist. c.7 [b] L.9.c.13. [c] L.10.c.33 [d] 6. Hist. c.4

ARISTOTELES Perdicibus quodam in loco suę historiæ uitam extendit ad quintum & vigesimum annum, sed cùm [b] Athenæus annos quindecim tantummodò uiuere eas dicat, eiusq; sententiæ authorem citet Aristotelem, multi viri docti haud temere in libro Aristotelico mendum esse à typographo commissum suspicantur, maximè cùm & [c] Plinius scribat harum auiũ uitam ad sexdecim annos durare existimari, quin & ipsemet [d] Aristoteles alibi de Palumbis scri-

bis scribens: *Vita*, inquit, *Palumbum vel ad quadraginta annos durare existimatur: Perdicum amplius quàm sexdecim*. At rursus hoc loco, quo philosophus de Columbaceo genere agit, Ornithologus uocem περδίκες suspectam esse ait, aliiq; ut Niphus, tradunt in quibusdam codicibus legi πελειάς, hoc est, Columbæ Liuiæ: quod si uerum est, & Athenæo credimus, Perdicum ætas ex Aristotele colligi non poterit, & Athenæus peculiarem, quo nos caremus, librum habuerit, ex quo & hoc fortassis etiam transcripserit, nempè quod fœminę diutius quam quindecim annis uiuant, longiorq; uita sit fœminis auium, quam maribus.

SALACITAS. COITVS.

SALACISSIMIS profectò animalibus etiam Perdices debent annumerari, si quæ de procacitate earum in libidinem cum [a] Aristoteles ac [b] Plinius, tùm cæteri quoq; authores periti tantoperè celebrant, rata faciamus. Cur verò salacitatis libidinisq; symbolum a Perdicibus potiùs, quam a Gallis Gallinaceis detorserint antiqui, (Perdices salacitatis symbolum fuisse testatur Athenæus) non satis capio. Neq; enim id ideo fecisse mihi persuadere possum, quoniam fœminæ in hoc auium genere absq; ullo cum maribus congressu, at sola illorum aura siue afflatu concipiant, nam hoc peculiaris cuiusdam fœcunditatis potiùs, quàm nimiæ libidinis argumentum est. Neq; hactenus suffecerit mihi quamuis longè grauior ratio, uidelicet furor ille, quo in coitu feruntur, dum non hiantes tantùm coeant, ut Aristoteles, & Plinius inquiunt, verum etiam toto coitus tempore lingua exerta volent, ut ex Alexandro Myndio prodidit Athenæus: nam & hoc noster Gallinaceus quotidiani sui coitus frequentia, qua unus reliquas, quotquot sunt, uolucres uincit, sicuti suo loco fusiùs ostendemus, diluere potest, sibiq; idem symbolum vendicare. Sed iam quæ de Perdicum libidine ueteres scripsere, uideamus. Clearchus teste [c] Athenæo Perdices scribit, Passeres, Coturnices & Gallos Gallinaceos non modò cum uidēt fęminas, semen emittere, sed etiam cùm eorum vocem audiunt: causam esse in animo impressionem, quod ipsum tempore coitus cognosci, si contra eos speculum posuerimus, & ante hoc ipsum tendicularum insidias, nam ad imaginem, inquit, suam accurrentes, capiuntur, & semen emittunt, Gallinaceis exceptis, quos imago conspecta ad pugnam tantum excitat [d]. Aelianus hasce uolucres intemperantes esse prodidit, & nata iam oua disperdere, ne circa pullitiem educandam occupatæ fœminæ, marium congressionem negligant. Oua uerò frangi à maribus ob allatam ab Aeliano causam, fidus testis est philosophorum princeps [e] Aristoteles, qui etiam addit, fœminam omnibus neruis elaborare, ne id fiat, diffugientemq; clanculum parere, fieriq; sæpius, ut præ turgore parturiendi quolibet loco edat oua, & in maris quoq; præsentia. Quare cùm alibi [f] Aelianus scribat Perdices, quia ad libidinem Veneris inflammatissimi sint, idcirco cum fœminis semper obseruari, id ita accipere debemus, quousq; nondū fœminæ pepererint, nam tunc uel illę eorum atrocitatem, quam diximus, ueritæ, clam parituræ secedunt, uel amore futuræ prolis etiam incensi mares, relicta libidine simul incubant, quamuis diuerso loco, quemadmodum disertissimè [g] Aristoteles docuit. Idem [h] Aelianus alibi Perdicem intemperantem, & in adulteria pronum esse tradit, itaq; clam ad fœminas, & minimo etiam strepitu accedere. Item [i] Aristoteles, necnon Plinius adeo salaces esse Perdices inquiunt, ut in aucupantes corruant, & capitibus eorum insideant, & facilè capiantur. Quin tanta libidinis titillatione sępe pruriunt, ut cùm fœmellæ desunt nempe quando ad incubandum sese seduxerint, inter se nō uocibus tantùm, & pugna procacitatē testentur, sed promiscuo inter se coitu illo nefario, hominibusq; cum internecionis pœna inderdicto conspurcent: De qua turpitudine ita [k] Aristoteles scriptum reliquit: *Sed cum diffugerit fœmina, ut incubet, mares tumultuantur, clamitant, pugnamq; inter se conserunt, quos cælibes vocant, quis autem victus in pugna fuerit, sequitur victoris Venerem patiens, nec ab alio quam a suo victore subigitur, sed si a comite principis, aut quouis uulgari uincatur, clam à principe, ac furta subigitur: verum hoc non ita fieri semper, sed certo anni tempore, planum est. Perdices mansuefactæ iam & domesticæ subigunt feros, & spernunt, contumeliosèq; tractant*. Hæc ille, quę sic a [l] Plinio repetuntur: *Illa quidem & maritos suos fallunt, quoniam intemperantia libidinis frangunt earum oua, ne incubando detineantur. Tunc inter se dimicant mares desiderio fœminarum. Victum aiunt Venerem pati. Id quidem, & Coturnices Trogus & Gallinaceos aliquando, Perdices uerò à domitis feros & nouos & uictos initi promiscuè.* [m] Aelianus, qui & istæc omnia repetit, addit præterea uictum uictoris Venerem, fœminarum uice tam diu pati, quousq; & ipse alterius etiam uictor

[a] L. 9. Hist. cap. 8.
[b] Lib. 10. c. 33.
Salacitatis symbolum.
Perdices absq; coitu cōcipiunt.
Qui ardore coeant.
Gallinaceus cur salacitatis symbolum esse queat.
[c] L. 9. c. 13.
[d] L. 2. c. 5. de Animal.
Perdix mas cur oua frāgat.
[e] 9 Hi. c. 8.
[f] L. 4. c. 1. de Animal.
Aelianus explicatus.
Mas & fœmella incubant.
[g] 6. Hist. cap. 8.
[h] 7. de animal. cap. 19.
[i] 9. Hist. c. 8
[k] 9. Hist. c. 8.
[l] L. 10. c. 33.
[m] 3. de Animal. c. 16.

Phocilidis, & Grylli ſophiſtę error.
Animalia ſodomiam exercētia.
[n] 10 de Anim.c. 47
[o] In Pantopolio.

factus flagitioſiſſimam illam libidinem exerceat in uictum. Phocilides itaq; animalium naturam haud exactè calluiſſe uidetur, quando in brutorum genere maſculam Venerem reperiri negat, uti Gryllus ſophiſta quoq; apud Plutarchum à Circe in brutum deformatus. nam præter Perdices, Ichneumon quoq; eadem turpitudine ſeſe maculat teſte [n] Aeliano, & nos Gallos quoq; idem facere, necnon etiam Columbas quandoq;, ſuo pòſt loco dicemus. Perdices à nonnullis ob eiuſcemodi crimen Sodomiticæ dicuntur: quo epitheto pariter uſus eſt [o] Georgius Pictorius hoc diſtico.

Huc etiam numeranda uenit Sodomitica Perdix
Quæ uolucris fertur luxurioſa nimis.

Et ad hoc fortaſsis reſpiciens Baptiſta Fiera Perdicem uocat, turpè hoc eſt, turpiter ſalacem hoc uerſu.

Turpe ſalax Perdix caueis occluditur arctis.

Perdices cū proprijs pullis coeunt.

Quemadmodum verò huiuſmodi, quam diximus, libido deteſtabilis, & execranda, grauiſſimaq; qualibet pœna digna: ita iam multò grauius, ac intolerabilius, quin Romanorum culeum, ac taurum Phalaridis & millies ſæuiorem pœnam meretur peccatum, quod in proprios pullos cōmittunt, & hos nempe ſimul fermè ac excluſi ſunt, ſubagitantes: quod præterea eò minus ferendum eſt, quandoquidem cùm non ſemper uictos, ueluti ex Ariſtotele diximus, pullos verò ſemper ineant: quapropter mirum adeo uideri non debet, ſi Marcellus Perdicem ex auibus virili genere appellandam ex Varronis authoritate contendat. Romani quidem pro turpiſſimæ huius notæ puero pullum dicere ſolent: quapropter Q. Fabium, cui Eburno propter candorem nomen fuit, pullum Iouis appellârunt, quod natis eius fulmine icta fuerit, quaſi eam Iupiter appetiſſet, cum potiùs interpretari debuerint, & eius amatores omnes igne perdendos eſſe: qua pœna eò dignior Perdix eſt, quòd non cum victo à ſe, & cum proprijs liberis rem habuiſſe contenta, etiam alijs auibus, quæ ſui generis non ſunt, ſeſe permiſceat. Cuius criminis teſtis nobis eſt [p] Ariſtoteles, alibi cum alijs auibus generatim, alibi præſertim cum Gallinaceo genere coire, ac quid tertium procreare ſcribens. [q] Iulius Cęſar Scaliger huiuſmodi congreſſum ſympathię, ſiue mutuæ inter ſe amicitiæ aſcribendum eſſe exiſtimans, quęrit, nunquid etiam ex Turture & Pſitacco, quarum auium arcta ad inuicem eſt neceſsitudo, quippiam generari queat: ſed ut verum fatear, hanc illius viri opinionem aſtruere nequeo; nam & [r] ipſe velut ſui oblitus, Perdicis cum Gallina copulam inter aliorum animalium congreſſus recenſet, quæ ob ſimilitudinem unà ſe permiſcent, dum canit.

Perdix cur maſculini generis putata.
Pullus qui Romanis dictus.
Q. Fabius Eburno cur pullus Iouis dict'
[p] 2. de generat. cap. 2.
[q] Exerc. 402.1.

Scaligeri incōſtātia.
[r] In Farrag.
[s] Lib. 5. de Auib. c. 13.

Tygris item, vulpeſq; canis, pardusq; Leæna,
Perdicem patitur, quæ parit oua domi.

Nec [s] Bellonius quoq; rem acu tetigit, dum Ariſtotelem priuatim de Gręca Perdice intellexiſſe affirmet, ut ſcilicet conſimilis magnitudo aues ad coitum inuitet, nam ut hoc quidem vero ſimillimum eſt, haud tamen inde concluſerim; id noſtratibus, in quibus omnes illæ libidinis notæ a ueteribus attributæ, pariter obſeruantur, nequaquam competere. Atq; iſtæc hactenus de marium ſalacitate dicta ſunto. De fæmellis nunc dicendum reſtat, quarum ſanè non minus coeundi deſiderium, in hoc tamen temperantiores, quòd incubationem inuitis etiam ſæpe maſculis exerceant. Si aduerſæ maribus ſteterint, uentuſq; inde afflet, [t] Ariſtoteles, [u] Plinius, [x] Aelianus, alijq; omnes, quotquot de Perdicibus ſcripſere, mirabili quadam naturæ ui concipere teſtantur, plerunq; etiam uoce marium utero ingraueſcere, ac libidine turgere; uolatu quoq; ſupernè marium effici idem poſſe, uidelicet dum mas ipſe in fæminam fœtificum ſpiritum demittit. Ephesius fœtificum illum ſpiritum interpretatur uaporem, qui defert calorem eleuatum à genitali ſemine maris: quiq; ſuſceptus per meatus Perdicis penetrat ad menſtrua illius, & ſic conceptio fit, ut recitat Niphus, cuius uerba paulò pòſt citabimus, poſtquam Alberti contrariam opinionem refellerimus, qui ſuper hac re ſic ſcripſit. *Quod Auicenna dicit Perdicem fœminam concipere ex uento flante à mare, & voce maris, & commiſceri eos per linguas in coitu nec Ariſtoteles dixit, nec verum eſt, ſed potius hæc tria (uentus à mare, vox, & lingua exerta) libidinem ante coitum excitant, & poſtea coeunt, ſicut Gallus & Gallina, ut ſæpiſſimè, in Germania uiſum, eſt & nos etiam in domeſticis Perdicibus obſeruauimus.* Et rurſus: *Perdices & alias quaſdam aues quidam falsò concipere autumant ſine coitu. Libidinem quidem ſentientes ad ſe inuicem conuertuntur, & confricando mares ad coeundum excitant, ſicut & Columba: coeunt enim, & ſemen inferius, ſicut aliæ aues, recipiunt, & coitus tempore fœtant.* Hæc ille, a quo illud in primis, quod Ariſtotelem id dicere neget, nimis præcipitanter ſcriptum eſt, nam & ex eodem veluti veritati conſonum [y] Aelianus & [z] Athenæus repetunt. An modò verum ſit, quod ita concipiant, aliorum eſto iudicium, ego Ariſtoteli, maximè

Fęmellarū Perdicū ſalacitas.
[t] 5. Hiſt. c. 5
[u] L. 10. c. 33
[x] L. 17. de Anim. c. 15.
Fœtificus ſpirit' quis

Alberti opinio de cōceptu Perdicū abſq; mare refellitur.
[y] 17. de Anim. c. 15
[z] L. 9. c. 13.

cum

cum veteres omnes id ceu rem miram ex eo repetant, potiùs adhærere malim, quàm cum Alberto idipsum inficiari. Veritatem autem huius rei Augustinus Niphus ita astruere conatus est. Videtur inquit, Ephesius hoc quod Aristoteles dicit de conceptione facta ex aura flante à mare, intelligere de ouis subuentaneis, quibus impleri ait præ nimia libidine. Quam expositionem Albertus probauit, asserens se non credere eam conceptionem posse esse fœcundam, nisi fortasse ad ouum, non ad pullum, quoniam, ut inquit ad pullum, necessaria est receptio seminis corporea. Præterea se obseruasse ait domesticas Perdices coire, ut cæteræ aues faciunt. Insuper euaporatio seminis non habet præfinitum motum, in vultuam fæminæ, cum multiplicetur circulo ab mare Perdice, qui est ueluti centrum circularis euaporationis. Sed Alberti, & Ephesij sententiæ aduersantur uerba Aristotelis (illa nimirum quæ nos supra citauimus) ubi apertissimè Aristoteles exposuit, Perdices non solùm ad oua, sed ad pullos concipere per contrapositionem maris. Si enim Aristoteles intelligeret de conceptione ad ouũ, & non ad pullũ, non solùm Perdix conciperet in contrapositione maris, sed etiam nullo mare inspecto, nec audito. Quare cùm hæc expressè asserat in Perdice, & in nulla aliarum auium, fit ut Perdix sola, ea ratione concipiat, & ad oûum, & ad pullum. Et quanquam Albertus dicat ad conceptionem, quæ est ad pullum necessarium esse corpoream seminis receptionem: negaret tamen hoc Aristoteles, quoniã in solius Perdicis conceptione aliquando præ nimia libidine sufficit spiritalis genituræ receptio. Quin nos etiam obseruauimus Perdicem bifariam cõcipere posse, aliquando receptione seminis corporea, cùm non nimia libidine agitur, aliquando sola spiritali seminis conceptione, cùm furit præ nimio amore: nec obstat, quòd affert de circulari euaporatione, tum quia spirante uento à mare diffunditur uapor seminalis per sphęram cõuersam in rectum, tum etiam quoniam Perdix fæmina tunc concipit spiritalis receptione seminis, cum nimio amore exardet, & inuenitur intra circulum euaporationis. Huc usq; Niphus, pluribus etiam in libris de generatione se hac de re dicturum pollicitus. Et reuera Aristoteles nihil miri erat dicturus, nisi ita pullifera oua concipere intellexisset, nam & multę domesticarum auium absente, & nunquam etiam uiso vel audito mare hypenemia, siue subuentanea concipiunt: præterea non eadem uidetur ratio in domesticis Perdicibus, ac in feris: illæ namq; propter continuam præsentiam, tanta, ut hę, libidine non accenduntur; quemadmodum etiam in nobismetipsis euenire uidemus, qui propter diuturnam carentiam amatarum, vel in somnijs, uel etiam ob repręsentationem earundem imaginis semen effundimus nonnunquam etiam tanta abundantia, ut ne tantum in uero coitu eiaculemur. Velim interim id à grauioribus philosophis examinari. Modò filum orationis nostræ recipientes dicimus huiusmodi conceptionem prolificam, aut non prolificam, non nisi à summa fœcunditate, necnon salacitate oriri [a]. Varro autem, ut id obiter tanquam prætermissum adijciamus, eiuscemodi conceptionis Archelaum quendam, nõ Aristotelem authorem citat. Cęterùm libidinis intemperantia in fæminis ex hoc potissimùm elucescit, quòd ne incubantes quidem, contra aliarum auium morem, à coitu sibi temperare queant. Nam etsi id [b] Plutarchus inficiari ausus sit, id tamen [c] Aristoteles, [d] Plinius, [e] Athenæus, atq; Oppianus attestantur: quin posterior hic scriptor non reijciendus, nonnunquam eò libidinis progredi ait, ut totam pullitiẽ negligant, nimirum ne incubatione detentæ, aut educatione pullorum, quoties lubet, à maribus iniri nequeant. Idem ferè habes in Plinio dicente: *Neq; in alia animali par opus libidinis. Si contra mares steterint fæminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tempus æstuant, concipiuntq; superuolantium afflatu, sæpe uoce tantùm audita masculi. Adeoq; uincit libido etiam fœtus charitatem, ut illa furtim & in occulto incubans, cùm sensit fæminam aucupis accedentem ad marem recanat, reuocetq; & ultrò se præbeat libidini.* Quam Perdicis fœminæ incubantis zelotypiam Plinius ex [f] Aristotele transcripsit, qui sic habet. *Si verò Perdix famella sit* (supra diximus propter libidinem capi, & quomodo id fiat, pòst dicemus) *& dux sylvestriũ ad eius vocem accurrerit, tum uniuersa eum inuadunt, feriunt, fugantq; ab ea fæmina, inuidentes quod non sibi, sed illi accesserit. Vnde hic tacitus sæpe accedit, ne uoce percepta oppugnetur. Nonnunquã marẽ adeuntẽ efficere, ut fæmina obmutescat, ne re cognita pugnare cum cæteris maribus cogatur, periti referunt. Sæpe & fæmina incubans exurgit, cùm marem fæminæ uenatrici attendere senserit, occurrensq; seipsam præbet libidini maris, ut satiatus negligat uenatricem.* Ex his itaq; quæ hactenus diximus, satis superq; liquere existimamus, libidinem Perdicũ ad utrumq; sexum æquè extendi. Nam quamuis mares promiscua se Venere contaminent, crimen hoc quadamtenus eluere student, cùm in fæminis adulteria castigent [g]. Aelianus author est Perdicem captam, si fæmella est, ab omnibus percuti, ut quæ libidine accensa in seruitutem inciderit, si vero mas, cæteros captiuos opem ferre conari. Vt uerò salacitati huic finem imponamus credimus

Niphi opinio de cõceptu Perdicu absq; coitu.

Authoris opinio.

Homo cur sæpe in sõno semen emittat.

[a] *L. 3. de re rust. c. 1.*

Perdices fęminæ dum incubant, etiam coeunt.

[b] *Lib. de solertia animal.*

[c] *9. Hist. c. 8*

[d] *L. 10 c. 33*

[e] *L. 9. c. 13.*

[f] *9. Hist. c. 8*

Perdices masculi, adulteras fęminas castigant.

[g] *L. 4. c. 16. de Anim.*

Heliogabalus cur in ſtratis ex Perdicum pennis cubaret.

credimus Heliogabalum non deliciarum tantùm cauſa Perdicum plumulis in ſtratis, in puluinaribus, necnon etiam accubitis paſſim vſum, quantum naturæ ſimilitudine, cum portentoſus ille Imperaror, ne dicam bellua aut brutum potius, nullum nequitiæ genus, pudore prorſus omni perdito ac profligato, intactum reliquerit.

GENERATIO. PARTVS.

NISI tam effrenæ libidini, qualem recenſuimus, aliquando modum adhiberent Perdices, iam diu totum earum genus foret extinctum. At diuina prouidentia, quæ omnia cùm uniuerſalia, cùm particularia regit, animantia cuncta uelut ſtimulo quodam excitata generis ſui propagationē, quia & ęternitatem quærere uoluit. Vnde neq; ſemper aues hæ adeo in libidinem efferaſcunt, ut non quandoq; ardor ille deferueat, & unanimi concordia mas & fęmina rem familiarem curent: qua in re multis viris prudentiores ſapientioresq́; ſunt, qui adeo ad libidinem procliues ſunt, ut vel uxores ducere nolint, uel ſi duxerint, ijs contenti viuere non poſſint, de quibus iure illud [a] Claudiani dici poteſt.

[a] Lib. 1. in Eutrop.

Sed quia carus ineſt uitijs amor, omne futurum
Deſpicitur, ſuadentq́, breuem præſentia fructum,
Et ruit in vetitum damni ſecura libido.

Rei familiaris concordiæ Hieroglyphicū. Perdix alijs ſublata oua incubat.
[b] Hier. c. 8.
Quoties pariant.
[c] Lib. 10. de Anim. c. 35
[d] 9 Hiſt. c. 8
[e] L. 9. c. 13. Albert[e] cū veteribus conciliatur.
[f] Lib. 9.
Perdicum in Anaphe fertilitas.
Perdicum oua.

Quæ res ſacerdotibus Aegyptiacis anſam prębuit, ut rei familiaris concordiam in conſortibus per duas Perdices incubantes exprimerent. Præterea tanto eas deſiderio incubandi flagrare aiunt, ut cùm propria deſint, aliena oua furto ſublata incubent. Atq; hoc eſt (ni fallor) quod dicebat [b] Propheta. *Perdix incubauit oua, quæ non peperit &c.* de qua re ſuprà abundè diximus. Quòd modo ad partum, & numerum ouorum attinet, Albertus hoc auium genus bis quotannis oua quatuordecim, aut quindecim, uno partu octona & altero totidem aut paulò pauciora parere ſcribit; è contrario [c] Aelianus ad quindecim, [d] Ariſtoteles non pauciora quam decem, ſed ſæpius ſexdecim edere prodiderunt: quę controuerſia ab aucupibus decidenda videretur, niſi ſuſpicarer ueteres illos de Perdice ruffa, Albertum de minore loqui, nam hanc circiter decem parere ſuprà annotauimus, attamen nunquid hoc bis quotannis faciat, rurſus ab aucupibus erit petēdum. Vt ut eſt, utrumq́, genus fœcundiſſimū eſt, cuius rei cùm earum copia teſtis eſt, tum verò maximè, quod narrat de Anaphe inſula [f] Athenæus miraculis penè annumerandum, uel ſaltem in tantæ ſalacitatis auibus, ouaq; præ nimia libidinis titillatione plerunq; rumpentibus prorſum memorandum, nempè cùm quis duas ibi Perdices intuliſſet, tantam poſt exortam fuiſſe harum auium uim, ut incolæ de relinquenda inſula ſæpe conſultarent. Oua Perdicum [g] Ariſtoteles alba eſſe dixit, & quidam ex neotericis Columbæ ouis ſimilia.

NIDVS. INCVBATVS. EXCLVSIO.

[g] 6. Hiſt. c. 2
[a] 9 Hiſt. c. 8
Perdices nidum nō faciūt & cur.

IDEM [a] Ariſtoteles alites, quarum corpus graue eſt, ac ponderoſum, nidū ſibi facere negat, hisq; Perdices quoq; & Coturnices aceenſet: rationem eius rei adiungit huiuſmodi, quia ſcilicet ipſis uolandi poteſtas deſit. Quāobrem loca amant, ſepibus, & arbuſtis conſita, montana nimirum, quæ dum deſerunt, faciliùs capiuntur, quemadmodum ex adiectis Hetruſcorum poëtarum principis uerſibus eſt videre, quibus binę ex hoc auium genere captæ, illuſtriſſimo Cardinali Columnenſi, cui eas poëta dono miſerat, caſum ſuum hoc modo deplorant.

A pie de colli, oue la bella ueſta
 Preſe de la terrene membra pria
 La donna, che colui c'ha te n'inuia
 Speſſo dal ſonno lacrimando deſta.
Libere in pace paſſauan per queſta
 Vita mortal, ch'ogni animal deſia
 Senza ſuſpetto di trouar fra uia
 Coſa ch'al noſtro andar foſſe moleſta.
Ma dal miſero ſtato, oue noi ſemo

Condutte da la vita altra serena
Vn sol conforto de la morte hauemo
Che vendetta è di lui, ch'a ciò ne mena.

Ad eundem sensum Gyb. Longolius circa Coloniam Agrippinam in uinetis montanis versari Perdices dixit. Cur verò Ouidius ilici insidere Perdicem faciat, alia ratio est, nam è terra casum Icari longè prospicere nequibat, quem itaq; vt videret

Garrula ramosa prospexit ab ilice.

Vt verò modò ad nidum reuertatur oratio, dicimus Perdices, quamuis nidum non extruant more cæterarum auium volatu præstantium, nihilominus in aprico, vt [b] Aristotelis à Gaza trāslati verbis vtar, aream facere, eamq; materia quadam, sicuti vepribus aliquibus congestis præmunire. Eiusmodi areā [c] Plinius appellat receptaculum, cùm ait: *Perdices spina, & frutice sic muniunt receptaculum, vt contra feras abunde valletur. Oua stragulum molli puluere contumulant, nec in quo loco peperere, incubant.* Quibus verbis apertè indicare videtur Perdices, easq; tantùm fœmellas quæ oua pariunt, incubare; cùm è cōtrario [d] Aristoteles disertissimis verbis bina ouorum receptacula facere, & in altero fœminam, in altero marē incubare, quin etiam sua vtrumq; excludere atq; educare attestetur. Cur verò nidum siue receptaculū suum mutant, [e] alibi etiam docuit, nimirum vt Aquilarum, Accipitrumq; iniuriam, ac rapinam euitare possint. [f] Aelianus qui & hoc ex philosopho repetit, aliam insuper causam [g] alibi recenset, nēpe ne oua à rore decidente imbribus, omni deniq; aërea humiditate afficiantur. Nam si fortè, inquit, humectentur, nisi mater statim incubitu suo ea denuò concalfaciat, irrita, & infœcunda redduntur. Fuit certè Aelianus apprime diligens in tota Perdicum historia, maximè in ijs, quæ ad generationem spectant, de qua ita scribentis verba hîc præterire nolui. *Perdices, inquit, cùm sint vicinæ ad partum aream, vt vocant, e festucis sibi substernunt. Contextus is cauus est, & ad incubandum accommodatus. Cùm enim puluerem infuderunt, & molle quippiam velut cubile effecerunt, in id ipsum ingrediuntur. Post sese desuper fruticū inuolucris occultantes, contra auium rapacitatem, hominumq; insidias in multa pace incubant. Non vno loco oua committunt, sed quasi migrantes ea in aliū locum important. In magno enim timore sunt, ne quando deprehendantur, si in eodem diu commorentur. Atq; alio loco nidificantes, rursus pullos, etiamnum teneros inuehunt, fouentq;.* Hęc ille, qui pariter [h] alibi Perdicem septem diebus nidum contexere, septē consumere in pariendo, septenis deinde pullos enutrire dixit, adeo vt vnius & viginti dierū spacio omne generationis tempus absoluat: Quæ res, si modò vera est, paucis admodum sanguineis competit. [i] Ouidius simpliciter oua in sepibus ponere dixit. Vt modò ad Aristotelē regrediamur, qui vtramq; Perdicem incubare scripsit, eius rei veritas profectò ab aucupibus esset petēda, nam alias parum verisimilis apparet, si enim uerum est, quod multi testantur, fœminas victori in posterum adhærescere, non video quomodo hic tot nidis sit suffecturus, maximè cùm & victi victores postmodum sequantur, tanquam essent fœminæ, vt Beririus tradit: Adhæc si vterq; incubet, cur [k] Aristoteles mares χήρους (Gaza cælibes transtulit) appellat, quòd fœminis incubationi intentis quasi uidui existant? Quod modò ad exclusionem ouorum pertinet, pullos aiunt tanquam moræ impatientes minimè expectare, vt oua ad tempus incubatione aperiantur, sed occupatis spatijs sponte erumpere, pertusisq; ouis, ubi primùm caput exeruerint, pedesq; protulerint, reliquo verò adhuc adhærescēte corpore procurrere, sibiq; cibum inquirere, vt facundè admodum docet [l] Aelianus, qui etiam [m] alibi scribit pullos, simul ac pedes exeruerunt de tegumento, velocissimos esse ad cursum.

[b] 9. hist. c. 8.
Perdicū nidus.
[c] L. 10. c. 33.
[d] 6. hist. c. 8.
[e] 9. hist. c. 8.
[f] L. 3. de Anim. c. 16.
[g] L. 10. c. 35
Aeliani la.
[h] L. 17. c. 18
[i] 8. Metā.
[k] 9. hist. c. 8.
Exclusio.
[l] L. 4. de Anim. c. 12.
[m] L. 10. var. hist. c. 3.

EDVCATIO.

QVAMVIS iam Perdicum pullos ex Aeliano dixerimus, subinde ac nati sunt, cibum sibi inuestigare, non tamen id per se facere pronunciauimus: nam parens eos more Gallinarum in agros educit. *Mox cum exclusere,* inquit, [a] Aristoteles, *protinus pullos educit propterea quòd nequit suo volatu ijs cibum administrare.* Educit autem per agros, vbi messis steterit; ad quod alludens [b] Baptista Mantuanus canebat:

Cum sobolis parua longo grege Dædala Perdix
Deciduam frugem legit, & matertera Phœbi
Herculeo nunquam morbo afficienda Coturnix.

Et [c] alibi rursus:

Sedula per stipulas tenera cum prole Coturnix
Pascitur, & magno natorum examine Perdix.

[a] 9. hist. c. 8.
[b] L. 5. Alph.
[c] In Villa Refrig.

Hoc verò maximè Perdicum pulli cum pullis Gallinarum commune habent, vt mox nati gradiantur, & plumis obuestiti ſint, & cibum capiant: Matres etiam pullos fouent, vt Gallinæ, ſuis ſcilicet ſub alis tepefacientes, pennisq; tanquam faſciolis, ſicut ait diſertiſſimus [d] Aelianus, quibuſdam inuoluentes.

[d] 3. de Ani. cap. 16.

CIBVS. SAGINATIO.

PRAETER grana, frugesq; & ſemina alijs etiam rebus hoc uolucrum genus veſcitur. [a] Ariſtoteles author eſt, vbi Perdices ſunt, nõ reperiri limaces, quoniam omnes ab ijs abſumantur: & [b] Athenæus ſcribit haſce eaſdem aues in inſula Sciatho cochleis ueſci. Vnde quiſpiã pamphagas eſſe, nõ ineptè ſuſpicetur, niſi eiuſmodi animalibus, vel propter occultam aliquam antipathiam, vel pro remedio ueſci dicamus: nam & [c] Plinius helxinem herbam quibuſdam perdicium uocari dixit, quoniã Perdices ea præcipuè ueſcantur. Arbitror autem huiuſmodi plantam, non ut famem expleãt, depaſcere, ſed quia aliquam in ea ſibi ſalutẽ latere agnoſcãt. Huc pertinet etiã quod de Cirrhæis Perdicibus allio ueſcentibus [d] Aelianus prodidit, ex eius eſu fœtidam, & abominandam carnẽ facturas ſe non ignorantibus. Nec ob aliam pariter cauſam ſabulum comederint: quo ueſci eas ex proprio periculo tradit [e] Iulius Cæſar Scaliger his uerbis: *Nonnulla uorant ſabulum. Quæ in natura uobis mirum narrare poſſum. Perdices in ea parte Vaſconiæ, cuius ager ſabuloſus eſt, eſitaui. Offenſi ſunt dentes inter mandendum, lapillorum duritia. Primum ibi cum miſero coquo putata eſt ratio eius opera, non ſine iurgio. Ille negare. Atq; vt innocentiam ſecuriorem fecerat ſui conſcia ſedulitas, popoſcit alam, ac momordit. Illico tantundem cauſatus, ſectam intus oſtendit lucidiſſimis arenæ granulis differtam. Poſtridie narraui ordine, quaſi miraculum amicis. Quos inter Regulus quidam aucupij ſtudioſus. Quid mirum, inquit, ſi in ſabuletis uictitans auis, ſui ſibi refert primordia? Vbi factæ ſementes ſunt, inops pabuli alio ſe confert Perdix.* Ad ſaginationem modò quod attinet, M. Varro has volucres neq; propter fœcunditatem, neq; propter ſuauitatem ſaginari dixit, ſed ſic paſcendo pingues fieri. Et [f] Plinius eas enumerat inter ea animalia, quæ non pingueſcunt. Quomodo uerò educentur in Phaſiano ex Varrone, alijsq; docuimus. Qui vult, inquit [g] Petrus Creſcentienſis, Perdices, Turdos, Merulas, uel alias, quæ pingues carè uęneunt, habere, locum faciat clauſum, & tegulis, uel rete magno coopertum, magnum ſecundum quantitatem auium, quas includere uolet. In hoc tectum aquam uenire oportet per fiſtulam, & eam per canales anguſtos ſerpere, qui facilè extergi poſſint: nã ſi lata diffuſa eſt aqua, inquinaretur faciliùs & biberetur inutilius, & quæ ſuperat, ad potũ auium per fiſtulã exeat, ne luto aues laborent, oſtiũ habere oportet humile & anguſtũ, quo cuſtos uix intrare queat, feneſtras raras, per quas non uideantur extrinſecæ arbores aut aues. eò quòd earũ aſpectus deſiderium macreſcere facit uolucres incluſas, tantum luminis locũ habere oportet, ut aues uidere poſſint, vbi aſſidant, ubi cibus, ubi aqua ſit: circa oſtia ac feneſtras talis ſit munitio, ne mus uel muſtela, uel alia beſtia intrare poſſit. Circa huius ędificij parietes intrinſecus multi ſint pali, ubi aues aſſidere poſſint, & etiam perticę inclinatę ex humo ad parietes, quibus multæ perticę adnectantur ex trãſuerſo modicis interuallis ad ſpeciem cancellorum, cibatui Turdorum ponantur offę glomeratę ex ficis & farre mixto, cęteris tribuantur grana, quibus uti conſueuerunt, & ea præcipuè auidè ſumunt, diebus uiginti antequam tollere vult Turdos, largius det cibũ, & farre ſubtiliore incipiat alere. Cum opus eſt vt hoc ſumantur armario, excludantur idoneę in minuſculũ armariũ, quod eſt cũ maiore coniunctũ. oſtium lumine illuſtriore ibi ſit, cùm numerum habet excluſum, quẽ ſumere uult, omnes occidit: hoc ideo in ſecluſo iã debet facere, ne reliqui ſi uideant terreantur, & ante tẽpus venditionis vendantur. Vtilitas & delectatio in his eſt, quia multi parui pretij includuntur, & impinguati carè uęneũt, & dominorũ eſui ſatisfaciunt ad uotũ per ſe, & quibuſcunq; uoluerint, quotieſcunq; fuerit opportunũ. Hactenus Creſcentienſis, qui nobis plurima certè agriculturę & ſaginationis animaliũ pręſcripſit pręcepta, at utinã ſtylo paulo latiniore. A noſtri æui ornithotrophis raro admodũ hoc auiũ genus ſaginatur, quin mortuę potiſſimùm & recens captę fermè ſemper uendũtur. In Perù tamen oppidũ quoddam eſt Guachu nomine, cuius incolas tantum Perdicum numerũ alere domi ſuę tradunt neoterici, ut nauigantes ab eiuſcemodi auibus oppido nomen impoſuerint. Et [h] Paulus Venetus affirmat ingentẽ earundẽ abundantiam in quibuſdam caſis iuxta ciuitatẽ Cianiganiorum ali, eaſq; pro Tartarorũ rege illuc diuertente reſeruari: quod ſanè non fecerint, ſi ex ſaginatione deteriores aues euaderent. Locus ubi aluntur, Polluci περδικοτροφεῖον appellatur.

[a] 9 hiſt. c. 37.
[b] L. 9. c. 13.
[c] L. 21. c. 17.
[d] L. 4. de Anim. c. 13.
[e] Cõment. in 1. Ariſt. de plant.
Saginatio.
[f] L. 11. c. 37.
Educatio.
[g] L. 9. c. 93.
Locus ſaginæ aptus.
[h] Cap. 64.

PVGNA

P V G N A.

HOC auium genus pugnax eſt, atque in obtinenda victoria pertinaciſſimum, adeo ut [a] Galenus Perdices velle uincere dixerit. Pugnant autem non ſolùm ſibi inuicem, verum etiam cum alijs animalibus. Pugna inter ſe, niſi ex libidinis nimia turgeſcentia oritur, ad quam uerno tẽpore præcipuè mouentur, & cùm gregatim per nemora paſcentibus fęmina ſeſe ceu futuri certaminis ſpectatrix offert, & niſi uictori copiam ſui faciens; cui ubi ea ceſſerit, ille protinus tanquam pręclarus aliquis bellator auro aut puella, aut alio honorario munere donatus exclamãs teſte [b] Oppiano (Plinius ante inceptam pugnam canere ait) uoce uictoriam teſtatur, in hoc (modò verum ſit id facere) Gallo Gallinaceo ſimilis. Verùm melius profectò cum ipſis ageretur, ſi nunquam inuicẽ pugnarent. Etenim pernitioſa ipſis ea pugna eſt, cuius nimirum cauſa in manus aucupum incidunt: nam captis ad pugnam inſtitutis feras capere docent hoc modo, referente [c] Ariſtotele his uerbis: *Perdicem venatorem dux ſyueſtrium primus inuadit, pugnamq́ obuiam conſerit, quo capto compage, alter occurrit, tum aliud atq́ ita ſinguli dimicatur, ſi mas ſit, qui venatur, ſed ſi fœmina eſt, vbi dux ad eius vocem accurrerit, cætera uniuerſa cum inuadunt, feriunt, fugantq́.* Hinc nimirũ homines, qui has aues ad certamen alunt, quando eas inter ſe ad prælium incitare uolunt, ſuam cuiq; uxorem pręſentem eſſe curant. Hac enim machinationis commentatione earum timiditas repellitur, & ignauia uitatur: nam malè pugnando uictus, nunquam in conſpectum, nec ad amatam, nec ad coniugem, ueluti ex [d] Aeliano antè diximus, redire audet, quin moritur potiùs, quàm pugna turpiter deſerta, ab hoſte ſuo aduerſus eam, cui probari tantummodò cupit, intueri ſuſtineat. Cyprij referente F. [e] Stephano Luſignano Perdices etiamnũ ad eiuſcemodi certamina enutriunt, idq́ tam frequens ipſis exiſtit, ut ne ruſtici & rudis plebecula ab eo uſu abſtineant. Olim uerò cum alijs quoq; animalibus pugnare Perdices inſtituebant. [f] Aelius Lampridius Alex. Seuerum Imp. tradit per dies feſtos Perdicũ & Catulorum certamine ſeſe oblectaſſe, ideoq; id ſæpius inſtituiſſe. Et reuera tam pugnax animal Perdix eſt, ut ſponte ſua abſq; ullo magiſterio cũ diuerſis animalibus dimicet. Refert Ornithologus ſe Perdicẽ aluiſſe olim è Sedunis allatam, quæ præſente etiam aliquo feles mordere auderet, tantum abeſt, ut eam expaueſceret. Hoc uerò lõgè maiori admiratione dignum eſt quod [g] Antigonus Liberalis ſcribit, & cuius authorem facit Ariſtotelem, nimirum pullos harum auium, cùm primùm educuntur ad coitum, pugnare ſua cute armatas quam aſperam reddant, affricando ad arbores, cœnoq; contaminando & reſiccando. Cæterùm creduntur quidem pugnaciores euadere, ſi trichomanes & politricum eis in cibo offerantur.

[a] L. de decre. Hipp. — Cũ quibus pugnent & quare. — Quomodo Venerẽ ſenuant. — [b] L. 11. c. 51. — [c] 9. hiſt. c. 8. — Perdicis uicti uerecundia. — [d] L. 4. de Anim. c. 1. — [e] In Hiſt. de Cypro. — [f] In Alex Seuero. — Perdicũ & catulorum certamen. — [g] In cõg. nar. mirab.

ANTIPATHIA. SYMPATHIA.

PERDICES inimicos paucos, amicos uerò aliquot habent. Aelianus atq; Philes teſtudines ipſis hoſtes eſſe aiunt: & Meneclas referente [a] Athenæo Perdicibus pugnam eſſe ait cum Pygmæis, quamuis Baſilis, ſicuti diximus, Pygmęos dicat Perdicibus inequitare, atq́ ita aduerſus Grues in bellum exire. Amat hoc auium genus quęcunq́ fermè maiora quadrupeda, utpote equos, boues, uaccas, ceruos, dorcadas: Verùm eiuſmodi amor ſæpè ipſis pernitiem adfert, quemadmodum poſtea patebit. Amicitiæ, quam cum dorcadibus exercent, meminit [b] Oppianus, inquiens:

Perdices flammæ collo rutilante decori
Fœdus amicitiaſq; colunt cum dorcade dulces
Floribus aſſueſcunt ijſdem, ſtabulantur eodem,
Atq́ vna virides ſumunt alimenta per herbas.

Et rurſus alibi:

An non prodigium eſt Atagenas terga ſalire
Corni geri cerui, & Perdices verbere leui
Dorcas mulcentes alis haurire vaporem?

Hæc profectò mutua amicitia eſt, cùm & à Dorcadibus Perdices amentur: Ceruos uerò, eodem Oppiano teſte tam mirificè amant, ut non ſolùm, cùm unà paſcuntur, diſcedere ab ipſis nolint, uerùm etiam dorſo ipſorum inſidentes, pilos uellicent.

[a] L. 9. c. 13. — Amor pernitioſus. — [b] L. 2. de venat.

CAPIENDI RATIO.

PERDICVM, ac Phaſianorum non cuiuis ubiq; terrarum conceſſa uenatio eſt, at pleriq; in locis tantùm nobilioribus, tanquam horum menſis natarum auium. Carolus eius nominis quartus Gallorum rex non ab alijs, quam à nobilibus, hiſq; merum habentibus imperium, uel eorum permiſſu, ac tum niſi intra ſua pomeria Perdicibus retia tendi uoluit. Prohibuit etiam nobilibus omnibus, niſi barones eſſent, uiuas capere, uel alio modo quàm prædatorio auium aucupio: immo uerò quod amplius eſt, tanti ſemper harũ auium aucupium Principes feciſſe legimus, vt facinoroſos aliquando & ob alia ſcelera morte pleƈtendos homines, propter huiuſcemodi volucrum aucupium ſe ſuſpendere finxerint, penniſq; earum circumdari iuſſerint, nimirum vt ita ruſticos ab earum venatione deterrerent. Quod pertinet autẽ ad capiendi rationem, mille equidem hodie inſidię Perdicibus ſtruuntur: ſed verò præcipuè cùm propter nimiam ſuam libidinem, tùm propter ſtolidam illam ſympathiam, qua quadrupedes proſequuntur, capiuntur. Etenim cùm viderent homines, quod inuicem propter fęmellas pugnarent, feras poſtmodum ad huiuſmodi certamina inſtituerunt, atq; ita harum opera alias capere docuerunt: quæ venatio antiquiſſima eſt, ipſiq; etiam [a] Ariſtoteli nota, qui ſcilicet nobis eam primùm his uerbis depinxit: *Perdices manſueti iam & domeſtici ſubigunt feros, & ſpernunt, contumelioſeq; tractant. Perdicem venatorem dux ſylueſtrium primus inuadit, pugnamq; obuiam confert. quo capto compage* (ita vertit Gaza inſtrumentum aucupatorium, quod Ariſtoteles πηκτὰς nominat, aliàs πηκτίδας: videtur laqueorum vel tendicularum genus eſſe, nam [b] Aelianus πάγην dixit) *alter accurrit, tum alius, atq; ita ſingulis dimicatur, ſi mas ſit, qui uenatur, ſed ſi fœmina eſt, vbi dux ad eius vocem accurrerit, cætera vniuerſa eum inuadunt* &c. Quapropter quamuis fæmellarum, vt dictum eſt, deſiderio potiſſimùm pugnam committant, allectrix fæmina improbatur: nam & [c] Aelianus ait fæminas, quæ extrà ſunt, marem ex caſu in laqueum propinquo ſeruare ſuo cantu tanquam amatorio retractum; *nam vbi*, inquit, *plures & ſibi conſuetas viderit fæminas, ad illas libentiùs relicta allectatrice accedit*: vnde etiã hodie marem ciccuratum caueæ includunt aucupes, quamuis è contrario [d] Xenophon fæminarum aucupium præferre uideatur. Cæterum ſiue mas ſit, ſiue fæmina, cantu ſuo alios alliciunt, ad quem uelut preces delinientis proci, procæuè geſtientes conuolant: atq; ideo ſaltem mares venatores præferri debeant, nimirum propter maius emolumentum: ſi enim fæminæ ad illum acceſſerint allectæ, has ſubinde matres omnes (niſi ſint qui aucupij fraudem ſubolent) ne cum eo rem habentes, ſuos amplexus Veneremq; ſpernant, ilicò ſubſequuntur, ſimulq; omnes ſuæ libidinis, ſalacitatiſq; pœnas dantes, à uenatore retibus inuoluũtur: Sin uenator tuus fæmina eſt, necdum deſperandum eſt, nam & hæc caueæ incluſa ſi teneatur, cui ſit introitus, exitus uerò nullus, ad conſpectam eminus feri aduolabunt, ſuaq; ſeſe ſponte caueæ includent, ducem ſuum plerumq; cæteri ſubſequentes. Venator omnis è multis eligendus; nam non æquè omnes ad capiendum apti ſunt. [e] Aelianus eligendos arbitratur, qui uocis contentione & cantu valent & linguæ facultati confidunt, quiq; pugnaces & ad certamen habiles ſunt, quoniam tales miro naturæ ductu ſponte ſua ſe in retia præcipitent, quòd non ignorent ſe à cæde ſtudioſè ad cantus & certamina ſeruandas iri. Capiuntur præterea propter eandem libidinem maximè coitus tempore, ſi contra eas ſpeculum poſueris, & ante hoc ipſum tendicularũ inſidias, nam ad imaginem ſuam, quæ in ſpeculo repræſentatur, accurrentes, ſeſe in retia præcipitant. Alter modus, ut diximus, capiendi eſt cum quadrupedibus, quæ naturaliter amant; ſiquidem horum pellibus decipiuntur, nimirũ ſi quis cerui pelle indutus, cornua capiti imponat & furtim accedat illæ uerum ceruum eſſe ratæ, ſuſcipiunt, coluntq; eũ, & accedente gaudet adeo, ut diſcedere ab eo nolint, ac ſi familiarem aliquem & coætaneum adoleſcentem à longa peregrinatione reuerſum cernerent, cum alioqui miſerrimę nihil aliud quàm retia aut laqueos hac beneuolentia ſibi lucrentur. Eodem modo fictis equis nonnulli eas illaqueant. [f] Robertus Stephanus bouis etiam imaginem ex linteis fieri ſcribit, quæ ab aucupe geſtetur, ita ut poſt illam lateat, & ſic decipi Perdices. Et rurſus: Quidam, inquit, ad aucupium Perdicum (a la ronnelle, ou tomberel Galli uocant) utuntur uaccæ effigie è ligno, aut equi, coloribus additis & ſic effigiem ceu animal uiuum paulatim admouent, donec Perdices tendiculis ante effigiem diſpoſitis implicentur. De Dorcadibus & Perdicibus, quarum ut dictum eſt, reciproca, at utriſq; pernicioſa eſt amicitia, ſic canebat [g] Oppianus:

Caroli IV. edictum.

Perdicũ uenationis nobilitas.

Capiẽdi ratio.

Perdicibus Perdices capere.

[a] 9. hiſt. c. 8.

[b] L. 4. de Anim. c. 16.

Mas uenator fæminæ uenatrici præſtat.

[c] L. 4 cap. 16

[d] In Apomneno.

Qui propter uenatore eligẽdæ.

[e] L. 4. c. 1.

Quomodo ſpeculo capiantur.

Quomodo per quadrupeda capiantur.

[f] In append. dict. Gallico latin.

[g] L. 2. de Ve

Nonnunquam

Nonnunquam verò conuectus amarus vtrisq;
Ext iit, insuaues & amicitia, quibus ingens
Fraus hominum insidias occultis comparat armis.
Dorcadibus siquidem tendunt Perdicis amicis
Illecebras dulces, iisdem Perdicibus astu
Dorcadas obyciunt, vt pellicantur vtrinq;
Fraudibus infestis venantûm in retia dira.

Indorum aliqui suas Perdices, quas scripsimus nostratibus longè maiores esse, fistula allectas intercipiunt; quod quomodo faciant, operæpretium est indicare: E cæsarie sua, quam in superiori fronte longiusculam nutriunt, miro modo fistulam conficiunt, qua sonum edunt Perdicũ voci simillimum, ad quem dum accurrunt, in laqueos, quos ex filis hebequen dictis ad hoc institutum præparatos reseruant, incidunt. Eiusmodi autem fila ex quadam herba gladiolo non multum absimili, quã Cabuyam vernacula voce dicunt, conficiuntur, quẽadmodũ qui de India scribunt, testantur. [h] Petrus Crescentiensis Perdices irretiẽdi binos modos præscribit; In ripis, inquit, fluuiorũ ab vtraq; parte figitur arbor altissima, vel duæ simul iũctæ, vt longior sit arbor, habeatq; per totum cuniculos ad ascẽsum, in summitate tirellã, in qua ponitur funis retis, cuius lõgitudo est secundũ fluminis latitudinẽ & arborum distantiã, & eius latitudo est, vt superius eleuata vsq; ad medias dependeat arbores, deinde homines vsq; a remotis veniãt per glareã fluminis, omnes volucres, quas inuenerint expellentes, quę volantes à se, lędore aquę non discedent, donec in retia inciderint; & tunc declinetur rete cũ finibus suis, & volucres capiantur. Et modus iste locũ habet, nisi cùm tẽpus fuerit nubilosum, & aer obscurus, alioqui aues eleuatę facilè a flumine deuitarent. Et alias: Sũt & alia, inquit, retia, quibus capiuntur Perdices, quæ sunt longa & stricta; in medio quandã caudã ad modum sacculi longã habentia. Hoc modo aucupator, qui die venatur, pannũ rubeum cum virgulis ad clypei modũ formatum ante se portat per agrum, pergens foraminibus duobus inspicit, & Perdices inquirit, cum eas viderit, circa ipsas retia tendit, quibusdã palis affixis ad finem retium annexis, & caudam circulis apertam extendit, semper ante se retinens clypeum versus Perdices, quibus extensis, se Perdicibus appropinquat, & in caudam retium paulatim impellit, non solum timore, sed etiam pedibus, si opus erit. Qui autẽ nocte venatur, in sero locum inquirit, vbi nocte morantur, & cum aeris integra obscuritas superuenerit, ad eundẽ locum cum igne reuertitur: est autẽ ignis cum vase sic formato, quod nec ipse videtur, & apertè videt spatia vniuersa prope se, & per vnũ agri sulcum accedit, & per alium reuertitur circa locum, in quo Perdices reliquit, vt cùm eas viderit, ipsas operit cum reti, quod habet apertum in capite perticę formatæ ad modum huic negocio opportunum, vel si habet rete suprà dictũ, potest id extendere circa ipsas & impellere & capere vniuersas. Est & aliud paruum rete in capite perticæ præparatũ, vt apertũ existat, quo vnus solus vtitur aucupator, & ad Qualeas solus cũ quasi latorio, cuius sonus est per omnia similis voce Qualeę generis fęmineæ, ad quẽ ardenter accedũt masculi prope ipsum, quas tunc operit atq; capit. Hęc omnia Crescentiensis. Cęterùm quotquot hactenus capiendi modos recẽsuimus, ij, nisi tibi certò Perdices esse nouimus, exerceri nequeunt; nã si quęrere hasce aues opus est, tũc canibus, iisq; sagacissimis, & ad hoc aucupiũ edoctis opus est. [i] Petrus Bellonius Perdices tãto in conseruandis pullis astu vti testatur, ut uenator sine canis opera eos capere nõ possit. Eiuscemodi enim canes, nõ Perdices dũtaxat ac alias aues, uerum Lepores etiã, in summa omnes feras, quas venari solemus, aduerso uẽto uagantes odoris sagacitate inquirũt, & tã egregiè nonnunquam ad uenationẽ instituuntur, ut in ea nõ tantum intellectu uti uideantur, sed ipsos etiã homines ea in parte superare. Sunt qui has aues proprio marte uiuas capiunt, dominisq; suis, qui sępe nihil tale suspicantur, deferũt. alij quam primum eas conspexêre, tanquã attoniti subsistunt, & tanquam digito heris suis monstrantes, fulminalibus siue scoplettis, uel alijs instrumentis occidẽdas tradunt, quin immo sępius Accipitribus eripiunt, quẽadmodum luculenter doctèq; ut omnia ostẽdit [k] Ludouicus Ariostus Ferrariensis, Hetruscus Homerus, ubi de auaro illo medico loquitur, qui, quòd Philandro Gabrinę perfidissimæ mulieris præcepto, machinauerat uenenum, ab eadem ipsus haurire cogebatur. Versus poetæ adscribere non piguit, qui sic habent:

Come Sparuier che nel piede grifagno
Tenga la Starna, e sia per trarne pasto,
Dal can, che si tenea fido compagno
Ingordamente è sopragiunto e guasto
Cosi il medico intento al rio guadagno

Marginal notes:
Indi quomodo Perdices venẽtur.
Fila hebequen.
Cabuya.
[h] *L. 10 c. 19. & 24. & 25*
Aliter.
Aucupium Perdicũ cũ canibus.
[i] *L. 5 de Aurib. c. 15.*
Canũ sagacitas.
[k] *Cant 21. Stanz. 63.*

Donde speraua aiuto, hebbe contrasto.

Quomodo canis opera retibus capiantur, etiam docet Crescentiensis, inquiens: Est & aliud rete, quòd expegatorium vulgò vocatur, satis magnum, quo capiuntur Perdices, & Qualeæ, & Phasiani, & quædam aliæ aues cum auxilio catuli ad hoc instructi, qui aues inquirit, quas cum viderit, stat, nec ad eas progreditur, vt expellat, sed aucupatorem dominum suum retrò respicit, & caudam mouet taliter, quòd ipse cognoscit aues esse pabulum, ante tamen, & tunc ipse & socius rete trahunt, & aues & catulum operiunt, & sic eas accipiunt. Hæc ille. Atq; hoc ferè pacto canes, altores suos remunerant. [1] Bellonius Turcas scribit Hispanicos canes ad Perdices odoratu persequendas alere, tanquam cæteris præstantiores. Quomodo Accipitribus capiantur, satis superq; in eorum historia scripsimus, vbi quoq; diximus aliquos Perdicotheras vel Perdicarios vocari, quòd sua sponte natureq; ductu Perdices venari oblectentur. Atq; istac de capiendi ratione dicta sunto. Sponte enim tanquam superuacaneum & nullius momenti præceptum Beritij de capiendis Perdicibus prætérijssemus, nisi nobis omnia exactè, quoad fieri licet, scribere animus esset. *Perdices*, inquit, *facilè venaberis, si farinam vino madefactam obieceris. Omnis enim auicula facilè corripitur, si vinum aqua dilutum, vinosius tamen in vasculis apposueris. Vnde enim vel parum inde ebiberint, soporantur & obstupescunt.* Sed quis in libero aere degentibus eiuscemodi potum exhibeat, ubius obuia existente aqua?

[1] Lib. 3. Obs. cap. 3.

Accipitres Perdicarij.

Berit. in Geop.

PRODIGIVM. AVGVRIVM.

NICEPHORVS [a] Callistus inter alia prodigia, quæ Theodosij Imp. temporibus euenerunt, hoc etiam ceu memorandum recenset; duo nimirum hominum corpora tunc quoq; visa fuisse, alterum quidem in Syria supra humanam naturam magnitudine excedens: alterum verò in Aegypto, infra incredibilem staturæ breuitatem consistens: Syrum in longitudinem cubitorum quinq; & vnius palmi excreuisse, quamuis pedes eius reliquae corporis magnitudini proportione non responderent, introrsum nempe intorti & vari: Homini nomen fuisse Antonio. Talem pariter sua ætate sese vidisse, & pro monstro habitum esse, quem breuis admodum staturæ mulier in lucem protulerat. Aegyptium verò tam breuem fuisse narrat, vt Perdici persimilis esset: neq; ingratum spectaculum extitisse, si cum illo in globo (hominum scilicet) conuersaretur, & ad contentionem excitatus colluderet. Porro quod mirabile dictu est, prudentiam in eo fuisse, qualis homini formoso competit; quippe cui corporis exilitas ea de re nihil ademisset; vocem à musis non abhorruisse: sermonem mentis generositatem spectandam exhibuisse: vtrumq; eodem illo tempore viguisse, nec statim vitam finijsse: maximum enim vigintiquinq; expleuisse annos, minimum non multum ab eis abfuisse.

[a] L. 12. Hist. Eccl. c. 37.

Duo hominum corpora prodigiosa, vnū maximū, alterū minimū.

Homuncio Perdicis statura.

Perdices è veteribus nec inter oscines, nec inter præpetes, uel quasuis alias augurium facientes aues recensitas fuisse reperio. Preclarus quidam historiographus Germanus scribit referente [b] Scipione Mazzala Neapolitano quendam ex antiquissima atq; illustrissima Columnensium familia, dum olim Gothi in Italia tyrannidem exercerent, ne in eam incideret, cum toto suo grege sese in Germaniam contulisse, ibiq; in Franconia syluam emisse vagam & amœnam, ac prope eam ædificasse castrum, quod à conspecta ibi Perdice Hennenberg appellauerit. Verùm hæc uox, sicuti à Germanis audiui, illis montem Gallinarum, non Perdicum sonat: quare suspicor syluestrem Gallinam illi heroi visam, locoq; nomen fecisse, quam nimirum indoctiores cum Perdice facilè confundunt, omnes delicati saporis aues Perdices nuncupantes.

[b] L. de nob. fam. Neap.

Hēnenberg castrū unde dictum.

VSVS IN SACRIS.

PERDICES cuidã Deo à Gentilibus dicatas fuisse nunquã, quod memini, hactenus legi. [a] Aelianus tamẽ authores se habere scribit, qui dicant Iouem & Latonam his auibus delectari. Americani vel idolis suis Perdices consecrant, vel saltem admodum religiose eas colere verisimile est, quando earum pennis tam superstitiosam vim tribuunt, referente And. Theueto, vt procellosum mare, ac maxime intempestum sedandum iri credant, si in id eas iniecerint.

[a] L. 10. c. 35.

Americanorum superstitio.

DENO-

DENOMINATA.

VERBVM *ἐκπερδικίσαι* metaphora à Perdicum ingenio sumpta, Græcis dolo & astu effugere significat. Vtitur eo [a] Aristophanes his versibus.

Πέρδιξ γενέσθω τῷ πατρὸς νεόττιον,
Ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστιν ἐκπερδικίσαι.
Perdix & versutus similiter, ut pater fiat,
Decipere enim apud nos nihil turpe est.

[a] *In Auib.*

Loquitur autem de Pisiæ filio portas infantibus prodere volente, unde Scholiastes id verbum profugere & exulare accipi posse putat, ut Pisiæ filius tanquam exilio mulctatus tra ucatur. *nam Perdices*, inquit, *sua vafritie facilè ab aucupibus euadunt, sæpe se resupinantes, & festucis integentes.* Autor adagiorum idem verbum ad omnes aues extendit, quæ nonnunquam è laqueis seu retibus elabuntur. Pro *ἐκπερδικίσαι* apud Varinum & Hesichium legitur quoq; in eodem significato *διαπερδικίσαι*.

Perdiccas Macedo à Perdicibus nomen obtinuerit, neq; id Sophocles videtur inficiari, ita alibi Latinus factus inquiens:

Perdiccas.

Venit in celebres Athenensium vicos
Qui cum aue Perdice nominis societatem habebat.

Fuit autem iste Perdiccas inter comites Alexandri Magni, & in regni etiam partem successit, tantæ uir audaciæ, simul & fortitudinis, ut in Leænæ latibulum ingredi ausus, eaq; non reperta catulos eius per vim auferret, cuius rei testis est [b] Aelianus. Hic etiam Hippocratem ad se vocasse legitur in illius vita.

Perdiccæ fortitudo.
[b] *L. 12. Var. Hist. c. 39.*

A Perdicum venatione quoddam Accipitris Genus Græcis *περδικοθήρας*, Latinis Perdicarium appellatur, quòd naturali quodam instinctu hasce alites insectetur.

Perdicari' Accipiter.

Pruna quædam nigra, duriore carne, sed gratissimo sapore, vulgò Pernicona cognominant, ut scribit doctissimus [c] Andreas Cisalpinus; de quibus pariter, ni fallimur, sed paulò fusiùs Ioan. Bapt Porta loquens. Neapoli, inquit, uocantur prune pernigone, à Perdice deductū nomen, ut credo: quemadmodum.n. inter aues ipsa carnis suauitate excellit; sic hęc inter prunorum genera, a citerioris Hispanię regione nobis allata, ob id nobis etiam pruna Catalonica dicta sunt, sed quibusdam in hortis asseruantur, dulci succo prędita, carne duriore, gustu suaui purpureoq; splendet colore, parte qua solem spectant, ex aduersa candicāt, pressum digitis os internum dimittūt, oblonga, exili nucleo ac longo. Sed ego existimarem Iberica pruna esse, quæ nobis de Frate dicuntur, nam inter cætera facilè principatum obtinent, innoxiè præbentur ægris, ac minus stipticitatis, quàm Damascena obtinent, colore gramineo, ingrato, succo melleo prædita, callosa, oblonga, os intus oblongum compressum, acutumq; Sunt alba nigraq; sed nigra dulciora, maiora, oui magnitudine, ac magis serotina. Hæc ille.

Pruna pernicona.
[c] *Lib. 2. de Plant. c. 15.*
Pruna Catalonica.
Prune de frati.

Perdicium Theophrasti, à perdicio Latinorum nimirum Cornelij Celsi ac Plinij longè diuersum existit. [d] Plinius binas herbas eo nomine, ac utrasq; à Theophrasti perdicio quod tamen etiam illi cognitum fuit, ut mox apparebit, complectitur. [e] Theophrastus de suo perdicio scribebat interprete doctissimo [f] Iacobo Dalechampio: *Et perdicium appellatum. Etenim id crassas & multas habet radices aut folia: vocatur autem perdicium, quod Perdices ad id se volutent, & id effodiant.* Idem [g] Dalechampius Plinium alibi de hoc Theophrasti perdicio loqui existimat, his verbis statim post cichorium vulgare: *Cichorium, & similia circa terram folia habent, germinantibus ab radice post Vergilias. Perdicium & aliæ gentes, quam Aegypty edunt: nomen dedit auis, id maxime eruens.* Quæ sanè ex Theoprasto Plinium conuertisse perspicuum est, nisi quod ab Aegyptijs, aut ab alijs gentibus edi Theophrastus non scripsit. Nonnulli hocce perdicium eam plantam esse credunt, quam Dalechampius cichoriū bulbosum appellat, & Romæ hodie herba hæmorrhoidalis dicitur, atq; ipse etiam Dalechampius pedibus ire in eam sententiam videtur; quoniam huiusmodi cichorium crassas habeat radices, nempe bulbosas, & non solum plurimas, ut ait Plinius, sed & folia, ut scribit Theophrastus, si quis radiculas innumeras ex caulis humi iacentis nodis prodeuntes intelligat. Nonnulli rursus bulbosam aliam plantam, quam [h] Ruellius primus bulbum syluestrē nuncupauit, Theophrasti perdicium esse crediderunt, quod & hæc radices crassas habeat, & plures radices, quam folia, multis in unam aceruatis. Cornelij Celsi uerò perdicium doctissimorum herbariorum consensu est Helxine, officinis parietaria dicta & muralis, quod

Herbę perdicium dictę.
[d] *L. 2. c. 17.*
[e] *L. 1. Hist. c. 11.*
[f] *L. 12. Hist. plant. c. 28.*
[g] *L. 21. c. 17.*
Perdicium Theoph.
Cichorium Bulbosum.
[h] *Lib. 2. de Stirp. c. 100.*
Bulbus syluestris.
Perdicium Celsi.
Helxine.

quòd muros ac parietes natales locos ſibi elegerit[i]. Celſus eandem herbam parthenium dici teſtatur. Hinc Plinius homonymia deceptus, duas herbas diuerſiſſimas in unam confudit, nimirum parthenium Dioſcoridis, & helxinem ſiue parietariam. Sic enim ille [k] Celſum citans: *Parthenium, alij Leucanthemum, alij amaracum uocant. Celſus apud nos Perdicium & muralium &c.* quæ de parthenio Dioſcoridis intelligẽda: nam herba muralis ſiue perdicium à Celſo quidem parthenium dicitur, ſed non hoc, de quo hîc Plinius & [l] Dioſcorides tractant; uerùm id, de quo infrà [m] Dioſcorides & [n] Plinius ipſe his uerbis: *Helxinem aliqui perdicium uocant, quoniam Perdices ea præcipuè veſcantur, alij ſyderitim, nonnulli parthenium* &c. Et mox de ſecundo perdicio: *Perdicium*, inquit, *ſiue parthenium (nam ſideritis alia eſt) a noſtris herba urceolaris vocatur, ab alijs aſteriſcum, folijs ſimilis ocimo, nigrior tantum.* &c. [o] Dalechampius hanc plantam eam eſſe ſuſpicatur, quæ ocimoides minus ſiue album herbarijs dicitur: ſed cùm Plinius hanc urceolarem uocari ſcribat, ac ipſe uerò [p] Dalechampius alibi id nomini parietariæ competere dicat, uel Plinius uel ipſe has herbas ſimul confundunt, quod de Plinio potiùs eſt dicendum, nam parietaria detergendis urceolis aptiſſima eſt. Antequam uerò perdicium è manibus excidat, obiter admonemus, ubi alibi apud [q] Plinium legitur, *Palumbes, Graculi, Merulæ, Perdices lauri folio annuum faſtidium purgant, Columbæ, Turtures & Gallinaces herba, quæ vocatur helxine:* Iacobum Dalechampium rectè uerba hæc tranſponenda cenſere, legendumq́; eſſe; Palumbes, Graculi, Merulæ lauri folio annuum faſtidium purgant, Perdices, Columbæ &c. herba quæ uocatur helxine.

Perdicitim ſiue perdiciatim lapidem ad omnes duritias pollentem requiri inuenio in cõpoſitionem illam, quę à Paulo [r] Aegineta pampletes & diacinnabareos appellatur, ſed ut ingenuè loquar, necdum noui, quis lapis ille eſſe queat: Inquirendum eſſet, num ille ſit, quẽ doctiſſimus [s] Georgius Agricola in tractu Hildeshemio, quà itur uerſus occaſum a foſſa mœniorum urbis Septentrionem ſpectante, ſcribit reperiri, & ſtrijs & colore Perdicum pennas, quas in pectore habent, exprimere.

Templum quoddam Athenis iuxta Acropolim Perdicis dictum fuit, at à Perdice Eupolami filio, non ab aue, ita vocatum, de quo Perdice agemus in fabulis.

[Margin: i L. 2. c. 33. — Parthenium Plinij error. — k L. 21. c. 30 — l L. 3. c. 38. — m L. 4. c. 81. — n L. 22. c. 17. — o L. 5. hiſt. pl. cap. 52. — Ocimoides minus. — Vrceolaris. — p L. 11. c. 14. — Plinij alius error. — Plinij locus correctus. — q L. 8. c. 27. — Perdicitis lapis. — r Lib. 7. — s L. 5. de foſ. — Templum Perdicis.]

MYSTICA.

SANCTAE Rom. Eccleſ. Theologi per Perdicem (quam diuinus vates [a] Hieremias uociferantem, pulloſq́; non quos pepererat, ſed alienos congregantem, atque eo modo familiam ſuam imprudenter augentem, dicebat à pullis ad matris uocem accurrentibus derelictam inſipientiæ ſuæ admoneri) eos interpretantur, qui ex alienis per fas nefaſq́; ereptis diteſcentes, illud duntaxat Horatianum in ore habent:

Vnde habeas quærit nemo, ſed oportet habere,

uel generis humani hoſtes, dæmones nimirum, eorumq́; ſequaces hæreticos: illos, quia Dei fœtus in nido prauitatis ſibi enutrire adulterina ſtudent educatione: hos uerò, genus ſcilicet hominum Perdicis inſtar malignum, fraudulẽtum, callidum, quodque decipiendis alijs plurimum operæ inſumit. Sed age, ipſa Theologorum uerba quouis nectare ſuauiora ſeruato quem ubiq́; inſtituimus, ordine aſcribamus. *Huiuſmodi Perdices*, inquit D. [b] Hieronymus, *diuites ſunt, qui aliena diripiunt, & abſque cogitatione iudicij Dei faciunt diuitias non cum iudicio, quas in medio tempore relinquunt, ſubita morte ſubtracti, quando [c] dicitur eis: Stulte hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem præparaſti, cuius erunt? Nihilq́; inſipientius quàm non prouidere nouiſſima, & breuia putare perpetua.* Hucuſq́; de falsè turpiterq́; diteſcentibus: procedit deinde, docetq́; quomodo Dæmonis typus Perdix eſſe dicatur. *Alij vero*, inquit, *& propter ſuperiorem hiſtoriam & propter alteram, qua dicunt Perdicem eſſe pugnaciſſimum & immũdum, ita vt victum polluat: diabolum ſub eius nomine interpretantur, quòd alienas ſibi diuitias congregârit, [e] dicens ad Dominum: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Quem relinquent diuitiæ ſuæ, quæ malè ab eo fuerunt congregatæ, & per Apoſtolos conuertentur ad dominum. & qui ſibi videbatur prudentiſſimus, erit omnium iudicio inſipiens.* Ad eundem penè ſenſum D. [f] Auguſtinus de uero Paſtore loquens: *Paſcit ille cum iudicio*, inquit, *diſpertiens propria proprijs: huc iſtes, illa illis, debita eis quibus debetur hoc aut illud. In propheta enim Hieremia clamauit quidem Perdix congregauit, quæ non peperit, faciens diuitias ſuas non cum iudicio. Contra iſtum Perdicem facientem diuitias ſuas non cum iudicio, paſcit iſte Paſtor cum iudicio. Quare ille ſine iudicio? quia congregauit, quæ non peperit. Quare iſte cum iudicio? quia fouet, quod peperit: de Paſtore tamen bono loquitur. Paſtores boni autem non ſunt, aut latent.*

[Margin: a Cap. 17. — Iniuſtè diteſcentiũ typus. — Dæmones & hæretici deſignati. — Hæretici quales. — b L. 4. comm. in Hier. c. 17 — c Luc. 12. — Perdix quomodo dæmonem notet. — e Math. 4. — f In ſerm. de paſtorib.]

aut latent. Si non sunt, quid agimus? Si latent, quare de eis tacetur? Perdix quidem ille à quibusdam maioribus, & ante nos scripturas tractatoribus diabolus intellectus est, congregans quæ non peperit. Non enim ille creator, sed deceptor est faciens diuitias suas non cum iudicio. Non enim ad eum pertinet, quis iste aut ille modo erret: omnes errantes vult quibuslibet erroribus. Quam diuersæ sunt hæreses &c. Diuus pariter[g] Ambrosius mellifluam hanc super eodem mysterio protulit sententiam. Perdicem astutam nouimus, quæ aliena oua diripiat, hoc est, Perdicis alterius, & corpore foueat suo, sed fraudis suæ fructum habere non posse, quia cum eduxerit pullos suos, amittit eos: quia vbi vocem eius audierint, quæ oua generauit, relicta ea ad illam se naturali quodam munere & amore conferunt, quam veram sibi matrem ouorum generatione cognouerint, significantes hanc nutricis fungi offitio, illam parientis. Itaque incassum proprios fundit labores, ac fraudis suæ pretio mulctatur: vnde Hieremias ait: *Clamauit Perdix & congregauit, quæ non peperit*, id est, oua congregauit, & clamauit, quasi ouans suæ fraudis effectu: sed ludit operam, quia in impenso labore alij educat, quos ipsa diuturnæ fotu sedulitatis animauerit. Huius imitator est diabolus, qui generationes creatoris æterni rapere contendit, & si quos insipientes, & sensus proprij carentes vigore potuerit congregare, fouens eos illecebris corporalibus, vbi primùm vox Christi paruulis fuerit infusa discedunt, ad eam se conferunt matrem, quæ pullos suos sicut auis materno amore complectitur. Congregauit enim diabolus gentiles, quos non creauerat: sed vbi in Euangelio suam vocem Christus emisit, ad eum se potissimùm contulerunt, quos sub vmbra alarum suarum ipse suscepit, & matri dedit Ecclesiæ nutriendos. Hæc ille: Et rursus[h] alibi in eodem ferme sensu totam auis naturam detorquet in hæc verba: Dicitur itaq; auis, inquit, ista plena fraudis, fallaciæ, quæ decipiendi venatoris vias calleat, atque artes nouerit, vt eum à pullis auertat suis, omniaq; tentamenta versutiæ non prætermittere, quo possit venantem abducere à nido & cubilibus suis. Certè si insistere aduerterit, tam diu soboli fugiendi signum tribuat, & potestatem: Quam vbi eu[a]sisse senserit, tunc se & ipsa subtrahit, & lubrica arte deceptũ insidiantem relinquit. Fertur etiam promiscuæ esse permixtionis, vt in fæminas cum summo certamine mares irruant, & vaga calescant libidine. Vnde impurum, & maleuolum, & fraudulentum animal aduersario, & circumscriptori generis humani, fallacissimoq; & impuritatis auctori conferendum putatur. Clamauit ergò Perdix, qui à perdendo nomen accepit, Satanas ille, qui Latinè contrarius dicitur. Clamauit in Eua primùm, clamauit in Cain, clamauit in Pharaone, Datam, Abiron, Core. Clamauit in Iudæis, quando petierunt fieri sibi Deos, cum Moyses legem acciperet. Clamauit iterum, quando de Saluatore dixerunt; crucifigatur, crucifigatur, &c. Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Clamauit, quando sibi regem fieri postulauerunt, vt recederent à Domino Deo rege. Clamauit in omni vano & perfido. His vocibus congregauit sibi populos, quos nõ creauerat. Deus enim hominem ad imaginem fecit, & diabolus sibi hominem vocis suæ fraude sociauerat. Congregauit sibi nationum populos, faciens diuitias non cum iudicio. At vero Iesus quasi iudex bonus cum iudicio omnia agit, qui uenit, sicut scriptum est,[i] dicens: *Ego loquor iustitiam & iudicium salutaris*. Ea igitur gratia deprædatus est Perdicem illum diabolum, abstulit ei male congregatas diuitias, reuocauit ab errore animas gentium, mentesq; nationum deuiantium. Et quia diaboli voce deceptos sciebat, & ipse, vt vincula nexusq; veteris erroris solueret, &c. Videamus modò, quomodo eiusmodi Perdix eisdem Theologis hæreticos significet aduersarij ministros. Docet id in primis D.[k] Augustinus his verbis: Perdix nimis contentiosum animal, notum est quanta auiditate ipsius contentionis currat in laqueum. Non enim disputare audent hæretici, sed quoquo modo superare impudentissima peruicacia, vt congregent, sicut hic dixit, quæ non pepererunt. Christianos enim quos maximè Christi nomine seducunt, iam per ipsius Christi Euangelium natos inueniunt, & faciunt illos diuitias suas, non sanè cum iudicio, sed cum temeritate inconsiderata, &c. Item in hoc sensu D.[l] Hieronymus: Leones, inquit, intelligamus aduersarias potestates, aut hæreticorum principes, qui terram ecclesiæ desolantes, omnes illius vrbes hæretico incendio vastauerunt, & illo igne, de quo scriptum est: *Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorum*. Illi enim verè dant vocem suam, & in hoc eodem propheta sub Perdicis personæ clamãt. Cõgregant quę non pepererunt, faciuntq; diuitias nõ cum iudicio, &c. Et[m] rursus. Quodq; à Septuaginta dicitur: *Clamauit Perdix*, ad hæreticorum personam referendum videtur: quod Perdix iste diabolus clamauerit per principia hæreticorum, & congregauit quæ non peperit, & deceptorum sibi multitudinem congregãrit, quæ postea dimittat eum, & omnium iudicio stultissimus comprobetur. Est postremò pessimum ac detestabile, perniciosumq; prauorum aliud hominum genus, hypocritæ, quos Perdix etiam designare potest,

Diabolus cur Perdix.

[g] *Lib. 6 Hexam. cap. 3*

[h] *Enarrat in c. 17 Hier.*

Perdicis natura.

Satanas cõtrarius, & Perdix a pdẽdo dictꝰ.

[i] *Esaiæ 63.*

Perdix vt signet hæreticos.

[k] *L. 3. contra Faust. Manich.*

[l] *L. 1. Comment. Hier. cap. 1.*

[m] *L. 3. Com. Hier. c. 17.*

Hypocritas Perdix signat.

atque

atq; huius potiùs, quàm alterius altis typo eos exprimens S. Antoninus Patauinus ita ſcribit: *Perdix eſt auis doloſa, & immunda, & hypocritas habentes, vt dicit Petrus, oculos plenos adulterij & inceſſabilis delicti ſignat.*

MORALIA.

[a] *Homil.* 13.

Exẽplũ ab aucupe Perdices inſequente.

MAGNVS ille cognomento [a] Baſilius ab aucupe Perdicis pullos habentis venationi, vt apparet, intento, & ambiguo vtrum vel ſolos pullos, uel ipſam ſimul matrem, quæ ſeſe pro fœtibus ei ſponte offert, inſequi debeat, & omnes ſimul è manibus abire ſinat, deſumpto argumento, nos pariter cauere admonet, ne ſimilia patiamur, certa pro incertis relinquẽtes, aut ſpem firmam vana commutantes. Sed quid ſi per hunc eundem aucupem Chriſti ſequaces intelligamus, quem Perdix, hoc eſt, huius mundi illecebræ fallacijs ſuis remorans, ab inſtituta venatione, hoc eſt, à bonis operibus facilè auertit, & ad uanitates ſuas allicit, vt relicta priori bona vita, planè ſe irretiendum illis præbeat. Theodoricus verò rex apud [b] Caſſiodorum falſam Perdicis adoptionem deteſtans, & pietatem pullorum adoptatorum erga veros, legitimosq; parentes ſuos collaudans, exaltansq;, nos ad ſimilem pietatem adhortatur inquiens: *Perdicibus etiam mos eſt oua perdita per alterius matris damna ſarcire, vt adoptione aliena ſobolis incommoda ſua reparent orbitatis. Sed mox vt nati fiduciam habere cœperint ambulandi, ad campos exeunt cum nutrice, aut vt fuerint materna voce commoniti, ouorum ſuorum potius genitricem petunt, quamuis ab alijs furtiuis fœtibus educentur. Quid ergò homines facere debebunt, quando & hanc pietatem auibus ineſſe cognoſcunt? Romulum itaq; qui factis ſui acerbitate pollutus, nomen fœdat Romanum, ad veſtrum facite venire iudicium, & ſi eum patri ſuo Martino manus ſuas inieciſſe conſtiterit, protinus legitimam ſentiat vltionem. Quia ideo elegimus mores veſtros, quia crudelibus parcere non poteſtis. Quando genus pietatis eſt in illos diſtringere, qui contra naturæ ordinem ſceleratis ſe docentur actionibus miſcuiſſe.* Hactenus ille.

[b] *Lib.* 2. *Var. Epiſt* 14.

Exẽplũ falſæ adoptionis.

Pullorũ Perdicis erga matrẽ pietas.

Romuli crudelitas.

HIEROGLYPHICA.

[a] *L.* 4 *Hierogl.*

Hominis in euitãdis periculis cauti typus.

Pædicationis ſymbolum.

[b] *L.* 2. *Hierogl.*

Perdicis nimia libido.

PIERIVS [a] Valerianus, vt ab aſtutia Perdicum hieroglyphica exordiamur, hominem in euitandis periculis uaferrimum, aſtuq; maximo pollentem ſignificantes, Perdicem & venatorem depingere ait: Sin impudentiſſimum, ac effrenatæ libidinis virum, qui nec ſexus diſcrimine habito, maſculis, vbi fœminæ deſunt, ſeſe permiſceret, quod peſſimum, ac nequiſſimum genus hominum pædicatores uocant, denotare uellẽt ſacerdotes illi Aegyptiaci, tum geminos Perdices teſte [b] Oro Apolline cælare ſolebant. Hi enim amiſſis fœminis inuicem coeunt, uti ſatis ſuperq; oſtendimus. Addit prætεrea Valerianus nihil ad eneruatiſſimam libidinem & impotentiſſimam ſalacitatem exprimendam Perdice commodius eſſe, quoniam hęc auis tanta plerunq; de coitu efferatur rabie, tantoq; æſtu, & libidinis intemperantia, vt oua fœminæ frangat, ne incubando detineatur. Quia verò hæc eadem auis uelut moræ impatiens neutiquam expectat, vt ouum incubatione ad tempus, quod alioqui breuiſſimum eſt, nempe quod [c] Aelianus ſeptem dierum interuallo abſolui ſcribit, aperiatur, ſed occupatis ſpacijs ſponte erumpat, pertuſoq; ouo, vbi primum caput exeruerit, ac pedes protulerit, reliquo adhuc adhæreſcente cortice procurrat, itaq; idem ille celerem profectum ex eiuſcemodi pullo, quem eo, vt dictum eſt modo, ex ouo erumpentem addita etiam icone depingit, ſignificari poſſe arbitratur. Item aberrantem aliquandiù hominem, falſaq; opinione ductum, ſed uiæ demum redditum, & recta ſentientem oſtendere, inquit, qui uolunt, Perdices duas grandiores faciunt, pullis aliquot inter utramq; pictis. Sed huiuſmodi hieroglyphicum DD. Hieronymi & Ambroſij authoritate nititur, quos Perdicem cùm oua ſua fracta compererit, tanto incubationis ſtudio affici ſcribere diximus, vt aliena ſurripiat & nido refoueat ſuo, quam opinionem, quamuis aliqui refutent, nos aſſeruimus. Aegyptij item per haſce eaſdem volucres contumelioſos intellexerunt, quoniam inquit [d] Cælius iſtiuſmodi aues ſenio confectæ inuicem contumelia afficiant: Verùm an hoc ſit uerum, necdum habeo compertum, & à nemine præterquam ab ipſo Cælio exaratum uideo, quare lubens Valeriano aſſentior, qui ideo ſignificari contumelioſos per has alites credidit, quòd in ſuo genere maximè tumultuari, diſſidere & altercari inuicem aſſiduè conſueuerint, quod ſanè veriſſimum eſſe ex ſuperioribus clarum eſt.

[c] *L.* 2. *de Anim.* c. 7.

Celeris profectus typ⁹.

Homo aberrans, in uiã reuertens.

Cõtumelioſorũ typus.

[d] *Lib.* 19. *Ant. lect.* c. 26.

APO-

APOPHTHEGMATA.

ARISTIPPVS, quem Diogenes canem regium appellabat, quòd Dionysio ac diuitibus ventris gratia adularetur, lautiorem victum nemini ad bene viuendum impedimento esse dicebat, voluptatem bonorum, dolorem malorum finem constituens. Is fertur, vt scribit[a] Diogenes Laërtius iussisse aliquando Perdicem vnam quinquaginta dragmis emi, & tantam luxuriam grauiter ferenti cuidam respondisse: Tu istam obulo non emeres? & cùm annuisset ille: dixisse, mihi quinquaginta dragmæ tantum ualent: significans luxum non ex pretio, sed ex uoluntate existimari.

[a] In Aristippo.

Aristippi dictum.

Fulgosus de B. Ioanne Euangelista elegantissimum recitat apophthegma, quo viuentem hominem innuit in negocijs perpetuò versari non posse, ita ne aliquando ocium attingat. Cum enim sæpè animi recreandi causa sanctissimos ille vir cum Perdice luderet, eamq́; ob rem ab adolescente quodam amatore irrideretur, arbitrante parum conuenire seni homini, qui sanctimoniæ exemplum atq; specimen esset, ut ociosus cum aue animi laxamentum quæreret. Iohannes pendere arcum ab eius humero conspicatus, petijt vt arcum tenderet. Quòd cùm egisset adolescens, sæpiusq; sagittasset, demum à Iohanne dimissus, arcũ remisit. Tum Ioannes remittendi causam quæsiuit. Respondente autem adolescente, arcui funem se detraxisse, ne cùm uti eo necesse fuerit, sagittationi inutile non inueniat. Tunc Iohannes, & ego & cæteri honesto ocio interdum relaxamur, vt maioribus viribus orationi atq; ieiunio sufficiere possimus. Quod fieri non posset, si semper eodem tenore viueremus. Idem de Amasi rege Aegyptio narrat[b] Herodianus.

Aliquando ociandum esse.

D. Ioannis dictum.

[b] Lib. 2.

EPIGRAMMA.

DE Perdice venatore Simmiæ antiqui poëtę epigrãma legere est hoc modo.

Οὐκ ἔτ' ἀν' ὑλᾶεν δρυὸς εὔσκιον ἀγρόπα Πέρδιξ,
Ἠχήεσσαν ἱεῖσα γῆρυν ἀπὸ στόματος
Θηρεύσεις ἀγρίας συννομήλικας ἐν νομῷ ὕλης.
Ὤιχου γὰρ πύματον εἰς Ἀχέροντος ὁδόν.

Non amplius in vmbrosa sylua ô venatrix Perdix
Canis vocem edens ab ore
Captans feras (Perdices) æquales tuas in syluæ pascuis
Namq́; postremum ad Acherontem peregisti.

EMBLEMA.

DE Perdicibus emblema habet Nicolaus Reusnerus sub lemmate, χρῆσις πλούτου μάρτυς.

Surripit oua salax Perdix aliena; fouensq́;
In nido pullos educat, inde nouos.
Pullus at eductus nutricem deserit ultrò.
Cantantis pendens matris ab ore suæ.
Condit auarus opes, defessoq́; incubat auro,
Per fas atq́; nefas condit auarus opes.
Vnde habeat, nihil is curat: sed oportet habere,
Et citò vult fieri diues, inopsq́; manet.
Nam mors aut vilem redigit communis ad assem
Eripit aut partes turpe tribunal opes.
Magnis parta malis, pereunt maiore dolore
Quod dat cuiq́; deus, forsq́; benigna, sat est.

VSVS IN CIBO.

Ariſtippi luxus.

[a] In xenijs. [b] L. 1. Epiſt.

ERDICVM eſum nobiliſſimum apud priſcos fuiſſe inter alios quamplurimos unus teſtis ſufficiat Ariſtippus, qui unam Perdicem quinquaginta aliquando dragmis uelut auem Principe dignã, ac palato maximopere arridentem emere non eſt ueritus. Quare nunquam laudare potui [a] Martialem primam gloriam in tota auium familia Turdo dantem. Et [b] Horatius planè diuerſum ab alijs palatum habuiſſe uidetur, aut nunquam Perdices deguſtaſſe cùm ait: *Cùm ſit obeſa*

Nil melius Turdo, nil uulua pulchrius ampla.

Iecinorum eſus æſtimatio.

[c] In xenijs.

Neq; Cyro deniq; ſatis notæ hæ extiterunt volucres, quando Anſerina iecora (quæ regijs olim menſis fercula erant longè lautiſſima) amicis ſuis integerrimis è menſa ſua mitteret, ut ſimul ſecum tantæ voluptatis, quam ex eorum eſu percipiebat, participes eſſent. Nobis pariter Anſerina iecora, necnon Gallinacea in delicijs habentur, ſed Perdicum caro longè, ac omnibus, quod aiunt, paraſangis præfertur, quemadmodum quoq; apud veteres factum eſſe arbitramur, nam & ipſe [c] Martialis multis in locis non tantum celebrat Perdices, ſed & rariſſimas, hoc eſt, ut nos exponimus, pretioſiſſimas propter carnis præſtantiam, appellat, inquiens;

Ponitur Auſonijs auis hæc rariſſima menſis

Hanc in lautorum mandere ſæpe ſoles.

Iulius Cæſar Scaliger doctiſſimus ac nobiliſſimus heros princepſq; elegantiſſimè inter uolucres Perdicem, inter piſces ſaperdam principem nobilitatis locum (quo ad ſaporem) obtinere tacitè ſubinnuit, quando eiuſmodi muneribus ſeu ſtrenis cauſidicorũ (nos id hominum genus procuratores, Galli & Belgæ aduocatos nominant) animos conciliari ſcribat his verſibus;

Placida Libonis puteal, toral, matella

Ardentis cadi fulgure, Perdice, ſaperda.

Caro Perdicis quibus exhibenda.

Idem Scaliger Picatum quendam quomodo porcinam carnem Perdicibus, Phaſiani atq; Attageni præferentem uocet porcum, in Phaſiano (ni fallimur) diximus. Vt verò medici cognoſcant, quibus eiuſmodi caro exhiberi queat: non enim omnis caro lauta, atq; delicata ægris apta eſt, itaq; uidendum quid Galenus alijq; medici de Perdicibus memoriæ prodiderunt; quæ quamuis non uſq; adeo utriq; cùm maiori, tùm minori generi conueniant, hic tamen recenſere placuit. Elluchaſim Starnas, id eſt, Perdices minores ait eſſe naturæ temperatæ, ſed ad caliditatem declinare, pingueſq; ex ijs humidas fieri. Et rurſus: Starnæ, inquit, Phaſianis natura proximæ ſunt: quod ad temperamentum & ſubtilitatem primo loco Starnæ habentur, deinde Phaſiani, tertio Perdices (maiores, ſcilicet noſtrates Coturnices. Ecce vt id obiter dicamus, quomodo minores Perdices Starnas, maiores ſimpliciter Perdices nominat) propter vim exiccandi earum. Vnde de priori etiam locutus mihi uidetur Raſis, inquiens: *Caro Perdicis maris calida eſt & humida, inflat, Venerem promouet, obeſat, calfacit, & ſanguinem multum auget.* Nam uterq; conualeſcentibus conuenire etiam dixerunt, quorum corpus, ut ait Raſis, refrigeratum & imminutum fuerit: Ventriculo enim frigido, ut Elluchaſim habet, nocent: Quæ noxa emendatur, ſi præparentur cum fermento. De maiori verò intellexit Auerrois, cùm auium laudatiſſimas Perdices eſſe dixit, ſed declinare parum ad frigiditatem, & ſiccitatem. Raſis eaſdem frigidas, & ſiccas eſſe alicubi ſcribit, nimirum maiores, nam alibi ut paulò antè annotauimus, Perdicem marem calidum, & humidum facit, de minori ſcilicet loquens. Sunt qui Phaſiani carnes magis nutrire dicant, quàm Perdicis, ſed minus imbecillas particulas roborare: aiuntq; carnes Phaſiani medias eſſe inter Perdicem, & pullum Gallinaceum. [d] Galenus Perdices cibarijs laudatis, & neq; tenuem, neq; craſſum ſuccũ gignentibus annumerat: & [e] alibi concoctu faciles eſſe, & ſanguinem gignere laudatiſſimum ſcribit. [f] Alibi rurſus boni ſucci eſſe, præſertim iuuenes, ſicuti item [g] aliàs montanas edendas in uictu attenuante: [h] præterea conuenire ſtomachicis. Quibuſcunq; uerò iſtæc à nobis dicta haud ſatis diſtincta uidentur, ij quę forſan diſtinctiùs ſcripſit [i] Iulius Alexandrinus legant, perlegant, ſunt autem iſtæc. Maioru generis caro, diuerſa ſolidior, durior, neque dura tamen. Duriorem diximus minoris generis carnis reſpectu. Tenerior enim omnino hæc, proinde, & tenuioris alimenti, & reſolubilis, difflabiliſq; citiùs, ſimul, & concoctionis facilioris: qua gratia prætuliſſe

[d] Lib. de cib. bon. & mal. ſuc.
[e] L. 3. de alim. fac.
[f] De rem. ſa. par.
[g] De vict. at ten.
[h] Lib. 8. de comp. med. ſec. loc.
[i] L. 13 ſalub. cap. 6.

Iulij Alexãdrini opinio de Perdicis carnis facultate.

Gallinis,

Gallinis, & Phasianis, Perdices Galenum legimus eò loci, quo ephemera febre correptorũ victus rationem instituit, minoris huiusce generis teneritate commodè ad rei, quam tunc tractaret, vsum captata. Cęterùm non ęquè candida hęc caro, vt hac parte, neque absolutam quidē ideo ex toto succi bonitatem, aut certè non qualem quantamq; genus alterum spondeat, nobis promittere possimus, maiorum corpus vt carne plenius solidiore ac densiore: sic vberioris quoque nutrimenti in eo copia maior, eadem ac diuturnior, neque tamen ea in concoquendo carnis peruicatia, ut ventriculo aduersetur nimium, acceptę statim, atq; attractę, arctoq; contentricis undique facultatis amplexu, quo iuuari maximè atque in primis concoctrix facultas solet, fotę, ac mox exquisitè cōcoquendę. Color niuei prorsus candoris irreprehensus optimi laudatissimiq; omni ex parte sanguinis, succiq; spem facit simul, & præstat. Hæc utriusq; generis priuata. Communia illa excrementis multis vacare, pinguescentiam facere, Venereis operatos iuuisse, colorem corporis bonum addidisse, superfluas ventriculi humiditates exuxisse, restitisse putredini, solutiorem aluum cohibuisse, præsertim verò adultas, aut senescentes iam; hoc facere, frigiditatis, ac siccitatis excessu, quanuis paruo, idq; ętate tantùm accersito. Nam adolescentium adhuc, ac nouellarum temperamentum mirum, calorq; potiùs cum humore, sed modici ambo ac frigiditatis tantum, & siccitatis, quę senescentibus insunt, respectu. Vnde recolligentibus se ex morbis ad uirium refectionem præstabilius nihil, ut hoc quoque obiter tollantur Arabum discordia de his dicta, modò frigiditatem, & siccitatem his, calorem modò, atq; humorem tribuentium, ętatum diuersitate considerata. Temperamento namque cùm sint ętatis tempore potiore ęquo, labente ea inclinanteq; se, facilis in frigidum siccumq; excessus, atque is non magnus. Quod si quis tamen est temperamenti in Perdicibus iusti, ętate quoque meliori, lapsus: is sanè minoris solummodò generis fuerit per siccitatis exiguum aliquid, cui tenuitatem simul substantiæ maiorem ascripsimus: unde minus etiam permanens, quam in maiorē alimentum, & ex siccitate suppressio alui, humiditatumq; exuctio, & putredinis resistentia. Hucusque Alexandrinus Iulius. Aloisius Mundella de nostra Coturnice scribens, boni & laudabilis nutrimenti esse, vtile ducit, si postquam interempta fuerit sub dio per aliquot dies ad gelu relinquatur, priusquam eam elixes, aut asses, ut magis tenera, & friabilis reddatur eius caro: quæ paulum quidem, inquit, solida est: accidet enim ut faciliùs deinde à ventriculo concoquatur. Item Simeon Sethi Perdices recentes non esse edendas monet, sed post vnum diem aut alterum, ut amittant, quod est durum. Galenus verò id faciendum scribit in multis volucribus, quæ alas fibrosas, & vniuersam carnem huiusmodi habent, quales sanè Perdices nemo dixerit, si quis tamen eas ultra diem unam, aut alteram mortuas reseruet aëri expositas, haud dubiò teneriores sunt euasurę: uti quoque verissimum est ab Accipitribus captas suauiores, ac delicatiores esse. Sunt qui pullos veteribus præferant, ex quibus forsan etiam Scaliger est, qui nimirum [k] alibi scriptos reliquit hos versiculos.

Aloisij Mūdellæ opinio de Coturnicis nostratis carnis vtilitate.

Perdicis caro quando sit esui apta.

Iam fumat hædus musteusq; pinguisq;
Matrisq; proles iusta cura Perdicis.

[k] *In Hipponem Nat. P.*

Qui verò circa gulam exercitati sunt homines, ij in Perdicibus alas potissimùm prędicant. Isidorus Perdicis pectus cum superioribus perquam sapidum esse ait, inferiorem partem non æquè, sed obseruandũ etiam est Perdices circa Cirrham, propter pabulum carnem minimè esculentam habere. Eiuscemodi enim Perdices sibi quodam modo conscij, ut [l] Aelianus refert, nulli virtuti se esse idoneos, degustatis allijs de industria marcescunt. Quod modò ad coctionis modũ attinet: elixantur Perdices, vel assantur: nostrates plerunq; assant. Ex recentioribus Antonius Gazius, pręstare mihi, inquit, uidetur, Perdices vt elixentur, potiùs quàm, vt cōmuniter fit, assentur, vt ex humiditate aquæ siccitas earũ nonnihil temperetur, nisi corpora sumentium humida sint [m]. Platina quoque assari quidem iubet, sed elixā etiam cum pipere, & saluia non insuauem videri asserit. Nicophon apud Athenæum Perdices elixas etiam celebrat in Cheirogastoribus, aut manuarijs artificibus, qui totius operæ quæstum ventri impendunt, aut quibus venter improbior est. In Perdice, Attagena, & Turture ex Apicio, in elixis: *Piper, ligusticum, Apy semen, mentham, myrrham, & baccas, vel uuam passam, mel, vinum, acetum, liquamen, & oleum: uteris frigido. Perdicem cùm pluma sua elixabis, & coctura madefactam depilabis. Concisa Perdix potest ex iure coqui, dum indurescat, si iterum ferbuerit, elixa, condiri debet.* Aliter in Perdice, Attagena, & Turture. *Piper ligusticum, mentham, rutha semen, merum, & oleum calefacies.* Hæc Apicius. In omni assatione (ut modò de hac aliquid dicamus) maximè uerò Perdicis Arnoldus obseruandum esse asserit, ne nimium siccentur, & torreantur. Patina Catellonica in Perdices ex Platina. *Perdices assæ ac prope* (Ornitholog legit probè) *coctæ alas, & pulpam circunquaque abscindes, indeq;*

Alarũ laus.

[l] *Lib. 4. de An. c. 13.*

[m] *L. 9 Deip. c. 13.*

Patina Catellonica.

in locum modicum ſalis, aromatum caryophillorum contuſorum, ſuccus citri, aut melarantij, quò melius ſimul hæreant, miſceri his debet. Inuoluatur tamen ειιο neceſſe eſt, ac calida deuoretur oportet. Edulium cum pectore Perdicis ab eodem [a] alibi deſcribitur. Item quomodo ex Perdice ius conſumptum paretur, leges in Capo. Artocreas de Perdice ex quodam coquo Gallo. Impone Perdici lardum minutatim inciſum, & inſperge zinziber tritum cum caryophillis. Atque iſtæc hactenus de carne Perdicis dicta ſunto. Fuerunt etiam exta earum, præterea & oua veteribus in delicijs, nam Heliogabalus perditiſsimus princeps, qui in eo totus erat, vt parta omnia dilapidaret, Palatinis, teſte Lampridio, ingentes dapes exhibuit extis illarum refertas, & Perdicum ouis. [b] Auicenna oua Perdicum inter ea recenſet, quæ cor roborant, atq; naturæ eſſe temperatæ, & velociter in ſanguinem cõuerti, parū excrementi relinquere, clarum, & ſubtilem ſanguinem generare, hoc eſt, conformē ſanguini, quo nutritur cor. Alibi etiam eadem oua ouis Gallinaceis comparat. Elluchaſim vero putat his eſſe ſubtiliora, & minoris etiam nutrimenti. Probè autē apparabuntur eiuſcemodi oua, ſi elixentur in aqua bulliente cum ſale, & aceto, ita vt ſuperficies aquæ æquetur extremæ ſuperficiei ouorum. Nec minus laudatur modus præparationis cum oleo, garo, & modico vino in uaſe operto, & ſuſpenſo in caldario continēte aquam calidam. Frixa in oleo mala ſunt: gignunt enim calculos, & faſtidium mouent, & colicam; in aqua verò cocta meliora ſunt.

[Margin: [a] L. 7. 43. — Artocreas de Perdice. — Exta. — [b] L. de Med. cordi. — Oua. — Ouorū præparatio.]

VSVS IN MEDICINA.

INTER cibos elephantiacorum Aretæus Perdices omnes laudat. [a] Hieronymus Cardanus ſcribit, non male illum conſuluiſſe, qui morbum Indicum ſolum Perdicibus aſſatis curauit. Sunt qui Perdicem coctam cum malis cydonijs, & eſitatam, iuſq; potum cum vino ſtyptico cœliacos, & ſtomachicos ſanare tradunt: Sed caro Perdicis per ſe ſola ventrem ſiſtit, & ventriculi humiditatem exiccat, putredinem aufert. [b] Hippocrates Perdicum carnibus aſſis vtendum iubet citra condimenta in alui fluxu. Medici quidam pulpas Caporum aut Perdicum medicamentis quibuſdam miſcent ad reſtaurandas vires ægrorum delectas: ſed id nullus ferè Medicorum eruditorum probat. Iure verò teſte Plinio ſtomachus recreatur: idem ad iecoris dolorem Serenus ſumi tradit, & Plinius ileo reſiſtere, necnon regio morbo, vt quidam citant ex eodem. Sed Simeon Sethi nonius, ſed medullam Perdicis ictericos, ait ſanare, ſi cum vino hauriatur: & Plinius cerebrum Perdicis è vini cyathis tribus potum, eidem morbo ſcribit reſiſtere; cui [c] Sextus, & Conſtantinus ſubſcribunt. Idem [d] Plinius ventriculum Perdicum per ſe contritum atque ex vino nigro potum ad ileum commendat. Iecur item aridum tritumq; potum comitiali morbo laborantibus confert, ſi Haly, & Simeoni Sethi credimus. Sanguis teſte [e] Plinio oculis ſuffuſis eximiè prodeſt: alibi etiam Nyctalopas ſanare dixit. Fellis verò vſus apud medicos maximè celebris, adeo vt id ceu præſtantiſſimum [f] Dioſcorides celebret inquiens: *fel inter aues præſtantiſſimū Perdicis, Aquilæ, & Gallinæ albæ.* Laudat id pariter [g] Galenus ad medicinę uſum prępſtare aſſerens, pręcipuè ad remedia aduerſus hebetudinem uiſus, & incipientes ſuffuſiones. Recipitur in compoſitiones quaſdam ad omnem viſus hebetudinē, & cicatrices & incipiē es ſuffuſiones apud [h] eundē, & [i] Aetiū. Compoſitioni cuidam Antonij Muſę ex acuenti viſum & ad glaucedinē, ut idem [k] Galenus refert, miſcetur fel Perdicis ſyluestris, id eſt, non alilis, ſed alias legitur ſucci herbæ perdicij: Ad quem locum commentans Cornarius; de hac lectionis, inquit, diuerſitate commonefecit rectę vel Antonius Muſa, cui pharmacum inſcribitur, vel ipſe Galenus, cùm valdè diuerſæ res ſint ſuccus herbæ perdicij, & fel Perdicis ſyluestris, & ad præſentem vſum fel longè accommodatius ſit, ac efficacius, (velut etiam alia fellis genera, quorum ſuprà ad ſuffuſos Galenus mētionem fecit,) quam Perdicij ſuccus. Apud Græcos autem facilis fuit occaſio ſubſtituēdi Περδικίου βοτάνιου χυλῷ, pro περδίκος ἀγρίου χολῆς ob ſimilitudinem ſcripturę vocum. Apud nos verò etiamſi perdiciū latinè dicamus cum Celſo, ut Plinius teſtatur, quam Græci Parthenium vocant, tamen fellis, & ſucci non eſt ea ſimilitudo, quæ eſt apud Græcos χολῆς & χυλῷ. Hæc ille. [l] Trallianus Alexander citante Donato Antonio ab Altomari, ex felle Perdicis cum melle, & ſucco fœniculi illinitionem faciendam eſſe pręcipit in ſuffuſione oculorum. Idem Donatus Antonius in cura nyctalopis ait Aetium cōmendare fel Perdicis, capræ aut hirci ex interuallis. Fel Perdicis cum mellis ęquo pondere ad claritatem oculorum laudatur à [m] Plinio, vt quidam citāt, & placet, quanquam apud hunc ita refertur, ac ſi contuſis oculis medeatur. *Ad caliginem, incipientem ſuffuſionem, & leucomata* (glaucoma habet Marcellus) *hæc eſt*, inquit [n] Sextus,

[Margin: [a] In com. 2. Aph. — Carnis vſus. — [b] L. 3. de diæta. — Medulla. — [c] Cap. 3. — Ventriculus. — [d] L. 30. c. 6. — Iecur. — Sanguis. — [e] L. 16. c. 8. — Fel. — [f] L. 2. c. 72. — [g] Lib. 10. de ſimp. — [h] De comp. med ſec. loc. lib 4. c. 4. — [i] L. 7. c. 111. — [k] Lib. 4. de comp. med. ſec. loc. c. 6. — Galenus correctus. — [l] Cap. de ſuf. — [m] L. 29 c. 6. — [n] Cap. 9.]

compoſitio

compositio vera, vehemens, quod ipsi experti sumus. Perdicis fellis vesicula quicquid habuerit, ad hac commiscens opobalsamum cyatho vno, cyprum sydonia (Cyperi sydonij Marcellus) *cyatho dimidio in se commixtum contere diligenter* (ad summam læuitatem Marcellus) *& repone in pyxide stannea siue argentea* (plumbea Marcellus) *& inde inunges, miraberis. Et licet quod prorsus non videat, sed tamen si pupillam integram habet, sine difficultate curabitur. Hoc non ipsi frequenter tentauimus.* Eadem descriptio apud Constantinum Africanum legitur, sed deprauatior. Ad albugines sæpe comprobatum remedium. Perdicis masculi felle ex melle illinito: ex [p] Galeno. Fel Perdicis cum melle, & opobalsamo, & succo Marathri visum acuit: ex Kiranide. Idem fel temporibus illitum ut penetret, semel in mense plurimum aiunt ad memoriam confirmandam prodesse: auctor est Simeon Sethi. Nicolaus Myrepsus fel Perdicis ad difficilem auditum & surditatem calidum instillari iubet. Pennæ etiam harum auium in medicorum usum cedunt, quas nimirum nonnulli aduersus vteri strangulationes crematas in linteolo ad olfaciendum porrigant. Ornithologus ex libro quodam manuscripto Germanico ad Apoplexiæ periculum præcauendum, huiusmodi sese remedium reperisse scribit, nempe si fiat suffitus è cumini syluestris genere, quod consolidam regiam uocant, pennis Perdicis, & thure albo. Oua quoque suas uires habent, easq; celeberrimas, atque utinam multis mulieribus cognitas. Si sorbeantur fæcunditatem facere putantur, & lactis copiam teste [q] Plinio Kiranides soluta cum adipe anserino, mammisq; nutricum inuncta copiam lactis educere ait. Alibi etiam partum accelerare scribit, soluta cum melle, & uisum acuere. Quemadmodum etiam alicubi in cibo sumpta dixit Venerem stimulare, amatoriumq; potum esse. Aetius etiam eis, qui re venerea uti non possunt, inter cætera, ut Perdicum ouis uescantur, consulit, adeo ut oua auium salacitate plurimùm pollentium ad excitandam libidinem in hominibus etiam iuuent, stimulosq; addant. [r] Plinius eorundem ouorum putaminum cinerem cadmiæ mixtum, & ceræ stantes mammas seruare, ne scilicet corrugentur, & flaccescant, putareq; nonnullos scribit, ter circumductas ouo Perdicis mammas non inclinari.

[p] 3. Eupor. a 4.
Pennarũ usus.
Oua.
[q] L. 30. c. 14.
[r] Loco citato.

PROVERBIA.

PERDICIS libidinem, inquit Cælius, usurpari adagio posse scimus, pro efferata, turpi, atq; infami, demumq; perniciosa: & paulò infrà post recitatam Perdicis in auem sui nominis figurati fabulam, cæterùm, inquit, vt à fabulis ad historicam demigremus ueritatem, uidetur auis quoque adagio gradum fecisse, nec enim, ut rerum periti tradunt, in animali alio par opus libidinis. [a] Hadrianus Iunius quoque Pherecratis siue eius, qui Chironem composuit, uersiculum ab [b] Athenæo repetitum prouerbialiter prolatum esse scribit, qui talis est.

Huc inuitus egreditur Perdicis modo.

hoc est uel libidine incitatus, uel astutia subdola.

[a] Cent. 3. adagio 13.
[b] L. 9. c. 3.

Περδίκος πούς, siue Περδίκος σκέλος *Perdicis pes, aut Perdicis tibia.* Prouerbium quod à Suida refertur. Adagiorum author in loripedes quadrare asserit, ac à Perdice caupone claudo ortum esse, conuenireq; in crura gracilia atq; distorta. Sed esto aliquid in significatione claudicationis, natura tamen Perdicis efficit, ut ad dolos, & uafritiem spectare adagium arbitremur, cùm scilicet subdolo quempiam ingenio hac progressum speras, ille tamen è uestigio illac se proripit, atq; ita uacillatione spectantium spem eludit, ut iter eius, aut rerum progressus, euentumq; nunquam possis certa coniectura comprehendere. Nam qui apud Athenæum citatur uersus:

Ἔγχει πιεῖν μοι κᾳὶ τὸ περδίκος σκέλος,

ad huiusmodi pedum inconstantiam, titubationemq; eam, quę oritur ex nimio potu, facere uidetur. Pedes enim tentat uinum luctator dolosus, ut apud Comicum est; Nullum autem inter aues animal Perdice dolosius, neque astutius: unde illud eiusdem Comici ἐκπερδικίσαι, quippe Perdicis more periculum euadere.

Perdicis pes.
Vinum pedes tentat.

Perdix congregat, quæ non peperit, ut est apud Hieremiam, prouerbialiter etiam dici potest in eos, qui hoc unum agunt, & student, ut aliena corradant, & in re augenda cum aliorum dispendio laborant: siue in eos qui opibus malè partis, incubant inhiantq; Tale est. *Tollis quod non posuisti*. Item *metis vbi non seminasti*.

ICONES.

Perdix ubi pictus. a L.14. Geog.

N Rhodo erat pulcher ille Perdix, celebre illud Protogenis parergon, de quo in hunc modum a Strabo. *In Rhodo Iouis Colossus vnum ex septem miraculis fuit. Iuxta columnam Protogenis pictura erant Ialysus, & satyrus. super columna Perdix, ad quam ita homines hiebant, cùm nuper tabula esset posita, vt illam solam admirarentur, satyrum verò cõtemnerent, quanquam perfectissimum opus. Augebant admirationem Perdices mansueta, quæ à nutritoribus allata, & contra pictam apposita canebant ad picturam, & congredi gestiebant. Protogenes videns rem præter opinionem euenisse, adituos rogat, vt se delere permittant, quod & ita factum est.*

FABVLOSA.

Perdicis fabula. a Lib. 5.

ERDIX Dædali nepos fuit, nempe sororis filius, aliàs Talus dictus. Hic reperta serpentis maxilla paruulum cùm secuisset lignum, imitatus postea dentium serpentis spissitudinem ferream serram, teste a Diodoro, primus omnium fecit. Reperit etiam tornum, & rotam figuli. Ita eum pluribus rebus profuisset, magna laude celebratus est. Hunc igitur puerum Dædalus inuidia motus, existimans turpe magistrum ab adolescente gloria vinci, dolo interfecit. Alij Perdicem non Dædali nepotem faciunt, sed sororem, & ambos Eupalami filios. Perdicis verò filium nomine Talum a Dædalo propter inuidiam artis occisum, atque propterea Perdicem seipsam suspendisse. Athenienses verò ei honores decreuisse. Cæterùm b Sophocles Perdicem, non Talum, illum quem Dædalus occidit, vocatum esse scribit. c Ouidius à Dædalo ab excelsa turri præcipitatum fabulatur, Deorumq; misericordia in auem sui nominis transformatum: quæ etiam nunc ruinæ illius memor excelsa vitet, humi nidum construens: At audiamus canentem Ouidium: cuius versus quod ad Perdicis naturam maximè spectent, eamq; explicent, ascribere non piguit.

b In comicis. c Met. 8. Perdix in auem.

Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramoso prospexit ab ilice Perdix:
Et plausit pennis: testataq; gaudia cantu est
Vnica tum volucris, nec visa prioribus annis,
Factaq; nuper auis, longum tibi Dædale crimen.
Nanque huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum: ferroq; incidit acuto
Perpetuos dentes, & serræ repperit vsum
Primus, & ex vno duo ferrea brachia nodo
Iunxit, & æquali spatio distantibus illis
Altera pars staret: pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, sacraq; ex arce Mineruæ
Præcipitem misit, lapsum mentitus: at illum
Quæ fauet ingenijs, excepit Pallas, auemq;
Reddidit, & medio velauit in aëre pennis.
Sed vigor ingenij quondam velocis, in alas
Inq; pedes abijt, nomen quod & antè remansit.
Non tamen hæc alte volucres sua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altoq; cacumine nidos:
Præter humum volitat, ponitq; in sepibus oua,
Antiquiq; memor metuit sublimia casus.

Huius

Huius figmenti (vtor Pierij Valeriani uerbis) talis fertur interpretatio. Impuri homines cùm à sapientiæ arce deciderint, à rectis, honestisq; studijs alieni facti, tametsi astutia freti aliqua suis in rebus excellere uideantur, hisq; tractandis super alias attolli, sordidis tamen, & improbis negociationibus impliciti, sublime nihil sapiunt, sed humi uolitantes, dolisq; & fraudibus omnibus freti, rem quocunque modo facere tantum student, libidinum, & cupiditatum suarum laqueis, & retibus impliciti obuolutiq; eò Perdice deteriores, quod illis vaferrima est ars ad elabendum, capturamq; declinandũ, quod Græci dicunt ἐκπερδίζειν, hi neque capti fugam moliuntur, neque si euadere possint, studium adhibent ullum, ut salui fiant. Astutiæ huiusmodi causa factum puto, ut Eucherius cacodæmonem ex Perdicis imagine significari dixerit eo loco (*Clamauit Perdix, congregauit quæ non peperit.*) In fabulis quoque fertur à quibusdam Perdicem venatorem matris amore deflagrasse, vt antè in æquiuocis annotauimus. Sed & hæc fabula ab aue Perdice orta uidetur, ut scilicet eadem improbitas sit filiorum in matres, quæ in hoc auium genere parentis in filios. Sunt qui eodem figmento historiam, sunt qui Philosophicum sensum explicent: At ipsa auis impudica procacitas argumentum fabulæ suppeditauit. Homerum infantem Aegyptijs parentibus ortum fabulantur, cùm mel aliquando ex Aegyptiæ nutricis uberibus in os eius manasset, ea nocte nouem uoces diuersas ædidisse, Hirundinis Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis &c. uti in Columbę historia a nobis fusius recitabitur. Nunc ad particularium auium descriptionem properamus.

Dæmonem per Perdicē significari.

DE PERDICIBVS IN SPECIE & primum de Perdice Græca Bellonij.

Cap. XVII.

A Gręca Bellonij Perdice cęterarum particularium descriptiones auspicandas esse, uel ea saltem ratione operępretium fore arbitramur, ut nimirum ex à [a] Bellonio attributis similitudinem lector perspiciat, quę ei cum nostrate Coturnice, siue Perdice ruffa intercedit, quam fortè idem uidens Bellonius Gręcę Perdicis nullam nobis iconem exhibuit, exhibiturus proculdubio si peculiaribus notis ab hac differret. [b] Ille uerò à nobis Latinus factus hunc ferè in modum de Perdice Gręca scripsit. Perdix crassa quam Gręci ad imitationem nominis Italici uulgò Coturnum dicunt, nobis cùm à Gallię, tum à Gothię Perdicibus diuersa esse uidetur: nostratibus enim duplo crassior est: rostro, pedibusq; rubris, maculis ad anteriorem uentriculi partem, eisdem quibus nostra respersa, mediocris Gallinę magnitudine. Hocce Perdicis genus in rupibus Colmensibus (Colme) insulisq; Cycladibus, ac maximè in Cretę maritimis ita frequens est, vt cęteras aues sua frequentia superet. Vocem earum quis à nostratum Perdicum uoce distingui existimet: magna siquidem hęc est, sonitumq; faciens, maximè partus tempore, & cùm ad coitum incitatur, hanc uocem (cacabis) exprimit, sępiusq; reiterat. Prosequuntur se inuicem in rupibus. Hinc fit, ut Gręci Latinos docuerint, caccabare esse more Perdicum canere. Hoc Perdicis nomen accepimus ab earum uoce, nam uulgò Perdris dicuntur, aut alio nomine Cacabis. De hoc genere, quantum ego iudico, intelligendus Aristoteles est, cùm ait. *Gallinæ si cum Perdicibus coeant speciem quandam generant diuersam.* Nidificant sub Dio, tempore Maij, in quibusdam herbis quo tempore ex rupibus descēdunt, loca quęrentes, in quibus commodè pullus possint educare: oua edunt in terra sub aliquo magno lapide, quandoque octodecim, quandoque sexdecim, plus, minus, ouis Gallinę similia, minora, & alba, & maculis subrubris, frequentibus exiguis respersa, esui, uti Gallinacea, peridonea, sed quorum uitellus non congeletur. Posteaquam pullos exclusere, eos foras educunt in campestria ad pabulum inquirendum. Quapropter hoc Perdicum genus diuersum omnino esse arbitramur à nostra: nam in quibusdam Italię locis vtraque reperitur, & diuersis nominibus indigitatur, hac nimirum adhibita distinctione, ut una Coturno uulgò uocetur, altera Perdicis nomen referret. Hucusque Bellotius.

[a] *L. 5. c. 13.* [b] *L. 5. de Auib. c. 13.* Coturni descriptio. Magnitudo. Locus. Vox. Caccabare quid. Nidulatio. Oua. Educatio.

DE PERDICE RVFFA siue de Perdice maiori.

Cap. XVIII.

ECESSARIVM profectò fuerit ob allatam superiori capite rationem, hic quoq; inserere, quæ de hac aue idem [a] Bellonius prodidit. Cùm, inquit, iam in Perdicis Græcæ mentionem inciderimus, placuit etiam de nostratibus iam nunc verba facere; nam & moribus, & natura cum illis conueniunt: cumq; Aristoteles in multis locis, maximè libro quinto capite quinto abundè de Perdicibus scripserit, & Plinius ea ad uerbum in suam historiam transtulerit, itaque pauca nobis dicenda supersunt, nisi etiam eadem repetere uelimus, Perdices omnes præter humum uolant, & impetuosè, neque arboribus insident, neque in eisdem nidulantur, at propè terram uersantur, quemadmodum & cæteræ aues corpulentiores. Hyberno tempore gregatim uolant, sunt enim istiusmodi naturæ, ut quindecim, aut sexdecim pullos unico incubatu exclusos educent, hiq; tota hyeme inuicem degant, Sed vêre, cùm mas fæmellę se adiungit, binatim uolant, nam tunc uolatus earũ inuicem separatur. Fæmellam ferunt duobus in locis parere, hanc in vno, in altero masculum incubare. Mas siquidem, vt fæmina incubat, & educat. Vterque suos educit in agros. Victitant granis. Vbi opus est pullos suos sub alis Gallinarum more fouent: quod si quis fortè fortuna ipsam cum pullis reperiat, non auolat, sed huc atque illuc currens pullos conuocat, quibus natura prospexit, ut optimè currant, & sese abscondant, ita ut ex receptis illis in locum munitum, vnum eorum capere arduissimum sit. Quod ad hoc uerò attinet, quod aiunt matrem seipsam pro ijsdem uenatori ceu capiendam sponte offerre, uel alam, uel tibiam læsam habere fingere, ut scilicet interea temporis illi effugiendi tempus habeant, id & verisimillimum est, & cùm in Perdice Græca, tùm in nostrate obseruari potest. Etenim inuentos pullos si quis prosequatur, captetuè, illa continuò modò huc, modò illuc uolitat, atque importunam aucupanti sese præbet, quinimo, nisi etiam ualde sagax catulus sit ad manum, nulla amplius capiendi illã spes superest. Ex cantu Perdicum iam matutinum crepusculum appropinquare signum est longè certissimum. Noctu simul degunt, at suboriente luce inuicem secedunt, hæc huc, illa illuc uictum quæsitura. Voce enim inuicem edita congregare nouerunt. Perdices, & Coturnices teste [b] Aristotele admodum salaces sunt: idem ait [c] alibi mares, dum fæminæ incubant, cœlibes uocari, atque tunc pugnam inter se conserere, victum uictorem sequi, ab eoq; solo subigi, nisi à comite Principis, aut quouis uulgari uincatur, nam tunc clam à principe, ac furtim iniri. Verùm hoc fieri, nisi certo anni tempore planum est mansuetorum exemplo: nam, ut ait Aristoteles: Perdices mansueti, & domestici subigunt feros, & spernunt, contumelioseq; tractant. Perdices semper in delicijs habitos vero simillimum est. Carne enim sunt valdè firma, & quæ saporis prærogatiua cæterarum uolucrum carnem facilè superat, quamuis apud antiquos non tanti, uti nostro æuo æstimata fuerit, Martialis sic canit:

Carior est Perdix, sic sapit illa magis.

Cumq; Perdicis caro delicata admodum sit, palatoq; gratissima, ita pariter maximoperè laudatur, quòd multum nutriat, faciliq; ualdè negocio digeratur, atq; optimum in corpore sanguinem generet: gratior est, si aliquantulum mortua reseruetur. Hippocrates fel Perdicis in argenteo uase seruatum laudauit aduersus affectus oculorum, & ad clariorem uisum. Sanguis Perdicum etiam prodest in recentioribus oculorum ulceribus, ruboresq; aliquoties eorundem curauit. Hæc omnia Bellonius, nullam nobis auis, cuius alioqui iconem exhibet, descriptionem afferens. Quod autem Hippocratem scribat, Perdicis felle uti aduersus oculorum mala: id quidem lapsus memoria fecisse videri potest, quando nihil tale in Hippocratis operibus legitur, cuius ego sparsas sententias, quæ de medicamentis agunt à rebus naturalibus acceptis in ordinem alphabeticum redegi, & fauente Deo aliquando in lucem edere constitui: opus me Hercule medicis omnibus perquam utile, & necessarium: ex cuius enim lectione facilè agnoscant, nullum ferè morbi genus dari, cui suum remedium apud illum uirum non sit assignatum, quando iam a barbaris ferè solis, & ipsi fortassis barbari sua præsidia hauriunt: sed stylum orationis institutæ recipientes, Coturnix nostratibus

Margin notes: [a] L.5. de Anib.c.14. — Volatus. — Partus. — Cursus. — Astus. — Autore signum. — [b] L.1. de hist. cap.2. — [c] 9. Hist.c.8. — Perdices cœlibes quę. — Caro. — Fellis usus. — Sanguis. — Bellonius memoria lapsus.

Perdix ruffa cum gramine ſpicato facie panici.

Coturnicis Italorũ Deſcriptio. ſtratibus appellata ſiue Perdix ruffa, ſiue maior (his etiam potiſſimùm nominibus indigitatur) deſcribenda reſtat. Deſcriptionem autem accuratiſſimam nobis dedit Ornithologus quam, ne quid actum agamus, eamq; aſpernari videamur, libentiſſimè in noſtra hæc commentaria tranſtulimus. *Roſtrum.* Roſtrum, inquit, in hac aue, (vt ipſe manibus tractans obſeruaui) cocci colore; *Pedes.* pedes minus rubent. *Color.* Color cinereus per dorſum, pectus, & caput. *Oculi.* Ab oculis linea nigra retrò per collum tendit; inde reflexa per pectoris partem ſupremam ſemicirculum facit; quod intra eam eſt, albicat. Oculorum quoque palpebræ marginibus rubent. *Venter.* Venter ſubruffus eſt. Vtrinque ad latera pennæ uarijs coloribus diſtinguuntur, albo, ſubruffo, & nigro ſplendente. Magnitudo, & roſtri figura, quæ Columbæ. Hęc ille: & reuera tota auis Columbam ita exprimit, ut niſi caudæ breuitas obſtaret, qui alias eam non vidit, ex Columbarum genere iudicaturus fuerit.

DE PERDICE MINORE, ſiue Cinerea. Cap. XIX.

a L. 5. de Auib. c. 15.

DE hoc Perdicum genere ita ſcribebat ᵃ Bellonius. Minorem hanc Perdicem cineream (ita enim griſe transfero, licet ipſe Gallus fuluam uertat,) Græcis ignotam fuiſſe præſupponendum eſt, quando eius gentis authorum nemo illius meminerit, quemadmodum quoque nemo latinorum, niſi quis ſub primæ nomine illam quoque comprehenſam ab ipſis ſtatuat. *Magnitudo.* Minor eſt ruffa, neque eam præ ſe fert excellentiam quam ruffa, ſed in omnibus maculis inferior eſt, hoc eſt minus colorata: quare etiam minoris venditur. *Color.* Vocata eſt cinerea à pennarum colore, ad quem roſtrum quoque, tibię, pedeſq; vergunt: habet item rubri aliquid in temporibus uti rubra, & Græca, quo pulli niſi iam trimeſtre exceſſerint, careant. *Volatus.* Gregatim volat, vt alię antè dictæ, vêre verò bimatim: ſumma ſummarum eiuſdem naturæ eſt, iiſdem moribus prædita, *Mores.* cæterum vbiuis frequens. Hucuſq; Bellonius haud ſatis perfectè, notam alitem deſcribens: ſi qui accuratiorem deſcriptionem deſiderent, Ornithologi, qui in delineandis animalibus, maximè uerò auibus diligentiſſimus fuit, deſcriptionem legant: quam hoc loco qui nihil in hoc opere quātum fieri poteſt, præterire volo, ponere non piguit. Eſt autem huiuſmodi. Perdici noſtrati color omnino varius, nec facilis deſcriptu. *Roſtrum.* Roſtrum ſubfuſcum eſt. *Crura.* Crura è fuſco albicant. *Caput.* Sinciput, partes circa oculos & prora capitis cum initio colli inferioris ruffo colore ſimplici inſigniuntur. Reliquum caput ſuperius è ruffo fuſcum eſt. Singulæ autem plumæ per medium maculis diſtinguuntur ruffi coloris diluti. *Collum, Pectus.* Collum, & pectus cinerea ſunt, exiguis maculis nigris quaſi per verſus criſpos, & undantes interſtincta, qualis in ſciuris Ponticis color apparet. *Venter.* In medio ventre vtrinq; pennæ quædam ruffi coloris ad fuſcum tendentis ſunt. Inferiora ventris, & crura modicæ ſupra genu plumæ albicantes ſubfuſcæ veſtiunt. *Dorſum, Cauda, Alæ.* Dorſum, cauda, & alæ, varios alternis colores indicant. Nam in dorſo, caudæq; nigricantem, ſubflauum, & ruffum ſaturum colores videas per tranſuerſum alternatim diſpoſitos: minimum autem nigri eſt, & quaſi per puncta uerſuum undantium. In alis pennæ maiores fuſcæ ſunt maculis ruffis maiuſculis per tranſuerſum aſperſæ. In iiſdem minores, ſuperioreſq; pennæ magis variæ, & ſplendidæ ſunt, eodem ferè quo per dorſum colore, ſed ſingulas linea media albicans, elegantiſſimè diſtinguit latera etiam cinereo colore ſunt, vt in collo, & pectore, ſed maculæ aliquot latiuſculæ ruffæ per tranſuerſum intercipiunt. Longitudo caudæ digiti quatuor, & colli ſimiliter, uel paulò minus. Et talis quidem mas erat, ni fallor, mihi hæc condenti inſpectus; fœmina fortè nonnihil differt. *Pondus.* Vncias appendebat duodecim cum dimidia.

DE PERDI-

Perdix cinerea, siue Starna cum Origano Heracleotico.

Perdix Damascena, cum perdicio, siue parietaria.

DE PERDICE DAMASCENA. Cap. XX.

AVIS, cuius hîc modò iconem delineatam exhibui, tota specie, breuitate corporis, crassitieq; ad Perdices accedit, color vero adeo minoribus similis, vt vix ex primo intuitu distinguas: pedes tamen in hac quodammodo lutei sunt: rostrum itẽ prolixius, cum alioqui auis multo sit minor, quamuis contrà expressa hîc icon ostendat: etenim pictor nimis magnam reddidit. Hanc nescio quis mihi transmisit sub titulo Perdicis Damascenæ: verùm nunquid Damasco deportata sit, me etiamnum latet. Syroperdix [a] Aeliani non est, etsi magnitudo respondeat: non enim nigra est nostra auis, neque rostrum habet rufsum, ut de Syroperdice ille tradit, quam pariter in Antiochia Pisidiæ lapides exesse & conficere memorat, necnon & nunquam mansuescere, & semper in feritate perseuerare: carnes item densiores esse, quam cæterorum, & suauiorem cibi vsum præstare. [b] Bellonius, uti antea quoq; annotauimus, Lagopodis quandam speciem pro Perdice Damascena tradit. Quare operæpretium fuerit deinceps de Lagopodibus agere, tum ob hanc, tum ob aliam rationem, nimirum quia propter carnis quoque præstantiam Perdices albæ hodie communiter appellantur.

Color. Pedes. Rostrum. Magnitudo. Syroperdix Aeliani. [a] Lib. 16 de Anim. c. 7. [b] L. 5. c. 16.

DE PERDICE ALBA, siue de Lagopode. Cap. XXI.

AE QVIVOCA.

AVEM, quam [a] Plinius Lagopodem vocauit, [b] Bellonius, nonnulliq; alij Neoterici Perdicem albam nuncupant: at hæc vox vulgaribus Perdicibus albis etiam competit. Albas autem has reperiri, inter alios fidissimus testis est [c] Iulius Cæsar Scaliger, qui eas, uti etiam albos Lepores in Allobrogum alpibus, sese esitasse scribit. Præterea ciuis quidam Curiæ Rhætorum, referente Ornithologo, vir non indoctus Perdices albas in montibus Rhætorum inueniri et affirmauit, nihil à vulgaribus nostris differentes, nisi quòd colorem, quem æstate fuscum, & nostris similem habent, hyeme in candidum mutent, quemadmodum & Lepores in ijsdem montibus, quorum pedes etiam villosos Perdices illæ repræsentent. Aiebat autem totas esse candidas, præter minimas quasdam notas, quæ circa aures nigricent: Lagopodes verò, quamuis eadem magnitudine sint, non tamen esse Perdicum generis: & in frigidissimis montium iugis, vel cacuminibus morari: vbi ne frutices quidem vlli præ frigore nimio crescere possunt. Perdices locis non adeo frigidis reperiri, & maximè inter iuniperos: Hæc ille vir at non satis distinctè, siquidem albæ Perdices non habent villosos pedes, à quibus nimirum Lagopus, teste [d] Plinio, (de Auibus sermo est) nomen meruit. Verùm Lagopoda esse, hoc est, leporinis pedibus, nocturnis quibusdam auibus quodammodo competit, licet alioqui inferius seu sub pedibus villos non habeant, vt Pliniana Lagopus: vnde in hoc parum circum spectus Albertus, alioqui Philosophus eximius, atque utinam Latiniori æuo natus, Lagopoda Plinianam eum nocturna aue confundens hunc in modum scribit. *Lagopus pedes habet leporinos. & villum pro plumis, & male volat: & ideo in specubus subterra viuit: quod si ad prædam aliquando prosilit, mox ea capta ad antrum redit, & comedit.* & mox hoc ex Plinio addit, *non mansuescere, captam mori & citissimè putrescere.* [e] Martialis carmen (vt vulgaria exemplaria habent) Lagopoda auritam nominans:

Si meus aurita gaudet Lagopode Flaccus,

mea quidem sententia de nocturna aue intelligendum, quando Lagopus Pliniana neutiquam aurita est: ad hæc Martiali non de lautis auibus sermo est, at de quodammodo portentosis, quales nocturnæ sunt. Quare satis mirari nequeo, neque Ornithologum, neque

[a] L. 10. c. 48. [b] Lib. 6. de Auib. c. 16. [c] Exer. 591. Perdices albæ. Lepores albi ubi. Lagopodes ubi degãt. [d] L. 10. c. 48. Lagopodes quæ feræ. Alberti error. [e] L. 7. Epig. Lagopus aurita. Martialis explicatus.

Pellonium

f Lib. 4. in coniect.

Bellonium hæc vidisse, quę videns doctissimus, & Cęsare Scaligero patre dignus f Iosephus Scaliger in expositione huius Propertiani versus, *Graucidos & catula uox est mihi grata querentis*, pro Lagopode apud Martialem legendum scribit Glaucopide, aue scilicet nocturna, sed verba clarissimi illius viri ascribere clarioris doctrinę causa non debeat pigere. Graucidos, & catulæ lege, inquit, Glaucidos, ita vocat ab oculis. Glaucos oculos intelligit, quos Galli vulgo vocant Veronos: quales sunt in plerisq; catęllis. Quin & multos catellos vidimus, qui altero rauo, altero glauco erant. Glaucopides, qui vtroque glauco sunt, Gręci vocant. Tales auęs nocturnę: omnęs ęnim vna appellatione γλαυκωπίδων comprehenduntur. Martialis,

Catula glaucis oculis quæ. Glaucopides qui Martialis correctus.

Si meus aurita gaudet Glaucopide Flaccus,

In qua lectione etiam in manu scriptis exemplaribus menda inoleuit, ut pro Glaucopide Lagopode legatur. Atqui tria absurda sequantur necesse est. Primum Lagopodem non esse auritam. Est enim Lagopus, quam Perdicem albam Inalpini vocant. Deinde prima syllaba corripitur. Postremò auis illa pulcherrima est: ideoq; non videtur inter monstra, & deformia portenta naturæ annumeranda: quum tamen hoc agat Martialis, ut ostendat, monstra placuisse illis viris, quos ordine recenset At contra Glaucopis seu Bubo, & aurita, & sanè non inter illa venusta animalia numeranda. Hæc omnia Scaliger filius: è quibus facillimè constare arbitror ignaros rerum naturalium Grammaticos nobis pro Glaucopide auę Lagopodē toto genere, & natura diuersam obtrusisse: quorum quoque alij eò inscitię deuenere, ut Lagopice legerint, & quam vocem quidam omnium ineptissimè ancillę nomen interpretantur. Rursus diuersa à Lagopode nostra Lagodia est. Nam Alexander Myndius, referente g Athenęo, & Otidem cum Oto, qui Lagodia dici potest, confundente, Otidem λαγωδίαν cognominari ait. Quidam viri docti Germani Lagopodem croceam Germanicè interpretantur Emmerling, Goldammer quod est genus Passerum, Ornithologo teste. Lagopus autem crocea apud Plinium secunda species est, sola magnitudine à Coturnicibus differens: quæ mihi longè alia auis est, ut suo postmodum patebit loco. Postremò Lagopus Dioscoridi plantæ genus est, at quod tam paucis perstrinxit, ut ex eius uerbis, quisnam vetus sit Lagopus veterum, intelligere vix quispiam possit: sed de hoc nos suo aliquando volente Deo, agemus loco.

Lagopice. Lagodia. g Lg.c.13. Emmerlig. Goldāmer. Lagopus crocea.

SYNONYMA.

LAGOPVS nomen Græcum est, vel ipsomet a Plinio teste, qui & id in latium transtulit, inquiens, *pedes leporino villo et nomen dedêre*. λαγὸς enim lepus est. Hæc auis Hesychio, & Varino λαγωπὴς meo iudicio dicitur: neque alia fuerit Lagois b Horatio, etsi multi interpretes piscem transferant quemadmodum etiam Calepinus facit, qui tamen aliâs auis genus esse cōcedit, quę leporinas habet carnes: quod ex Acrone Horatij scholiaste trāscripsit, apud quem sic legitur. *Aut Lagois est auis, quæ carnem leporis habere perhibetur aut genus piscis, quod in mari Italo non reperitur* ignarus scilicet & ipse, quid Lagois Horatio significet piscemne, an auē, in eo à Plinio dissentiens quòd carnes leporis habere dicat, quando hic à pedum leporis similitudine nomen, ut dixi, deducat. Verùm videbat Acron Poetam à delicato ad delicatiorem uictum progredi, itaque ceu leporinis carnibus similem carnem celebrare Horatium cogitabat, nam

a li.10.c.58 λαγωπὴς Lagois Horatij. b li.2.ser.2. Calepini, & Acronis error. Leporinæ carnis la . Horatius explicatus.

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Vt inquit ille: neque ita longè à scopo aberrauit, siquidem Poëta postquam nobiliores pisces, vti exempli gratia scaurum, & ostrea nominasset, ab his ad maiora oblectamenta, quæ ex delicatioribus carnibus percipiuntur, transit, quod vel ex subsequenti saltem versu manifestò satis constare cuiquam potest, sed Poetam audiamus canentem, quò melius intelligamur.

Sperne cibum vilem · nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta, foris est promus · & atrum
Defendens pisceis hiemat mare, cum sale panis
Latrantem stomacum bene leniet. Vnde putas, aut
Qui partum? Non in caro nidore uoluptas
Summa, sed in te ipso est. Tu pulmentaria quare
Sudando pinguem vitijs, albumq; nec ostrea,

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.
Vix tamen eripiam, posito Pauone, uelis quin
Hoc potius, quàm Gallina tergere palatum
Corruptus uanis rerum: quia ueneat auro
Rara auis: & picta pandat spectacula cauda.

Veruntamen dictio peregrina morosioribus quibusdam Grammaticorum ingenijs fastidium mouerit, qua Poeta ceu epithero Lagois vtitur, cùm interim ea nostram opinionem non parum astruat, ac confirmet: nam hæc nostra, aut potiùs Pliniana Lagopus rarò, vel nunquam in Italia, nisi in Tridentinis quandoque montibus Germaniæ conterminis delatacapitur. Sed mirum cuipiam videatur, quomodo etymum suum hæc auis Lagopus, vt diui, uel Lagois dicta è Græcia agnoscat, cùm alioqui [c] Aristoteli planè fuerit incognita: qui nempè alibi nobis scriptum reliquit: nullum animal præter vnum leporem pedes villosos habere. Quapropter Aristoteli existimem hocce auium genus prorsus fuisse incognitum, & Plinium ex alio Græco id nominis descripsisse. Sed iam cætera synonyma, si quæ supersunt, prosequamur. [d] Bellonius Gallicè uocat Perdix blanche de Sauoie, id est, Perdicem albam Sabaudicam. Ornithologus in Sabaudia Vallesijs finitima Arbenne vocari sese accepisse scribit: cui inquit proximum nomen est Vrblan, Italis in Lombardia usitatum: sed eiusmodi vox mihi, & Italo, & Lombardo quodammodo, planè inaudita est, neque Italica udetur: Burmij in Rhætis Italicè loquentes appellant Rhoucas, teste eodem Ornithologo, & alibi Herbei: alibi Perdice alpestre: qui circa Tridentum habitant, Pernise bianche della Montagne. id est, Perdicem albam montanam. In quibusdam Italiæ locis audio uocari Perdices petrosas. Ab Heluetijs montium incolis Germanicè nominatur Schneehun, Schneeuogel, ein VVyld Rabhun, ein Vuild VVyszhun steinhun, circa Lucernam schrathun: Quæ uocabula partim à colore candido facta sunt, partim a locis ubi degunt, niuibus scilicet, & scopulis circa montium uertices. Postremæ uocis significationē Ornithologus Heluetius ipse se non assequi scribit, tantùm abest, ut ego eius rationē assignare valeam.

Lagois cur Horatio Peregrina dicatur.
Lagopus Aristoteli incognita.
[c] L. 3. hist. c. 12.
[d] L. 5. de Auib. c. 17.
Perdrix blāche.
Arbenne.
Vrblan.
Rhouca.
Herbey.
Perdix petrosa.

GENERA. DIFFERENTIAE

BINA Lagopodis genera [a] Plinius describit his uerbis: *Alpium peculiaris auis est Lagopus, præcipuo sapore pedes leporino uello insignes et nomen hoc dedêre, cæterò candida, Columbarum magnitudine. Non extra terram, in qua nascitur, ea uesci facile: quando nec uiua mansuescit, & corpus occisa statim marcescit. Est & alia nomine eodem a Coturnicibus magnitudine tantùm differens croceò tinctu, cibis gratissima.* Prima itaq; Pliniana Lagopus ea fuerit quam [b] Iulius Cæsar Scaliger depingit, inquiens, *Est in Pyrenæis Perdicis facie, cuius rubra crura tegit pluma Columbarum more. ipsa tota candida. Hanc equidem puto Lagopoda Plinianam. Vbi locis inferioribus liquantur niues, altiora, & soli auersa loca persequuntur: in quibus nix perennat. Idcirco rarò capitur in campis. Tanti candoris est, ut à venatoribus hoc solo, quod niues superat, visu deprehendatur. Latet enim homine conspecto: eoq; dissimulato, sese motu prodere cauet. Tanta est falli ndi fiducia niuis similitudine: tiua sequuntur.* Quæ profectò descriptio quoad auis colorem, magnitudinem, & locum, in quo degit, absque ulla controuersia Plinianæ ex æquo respondet. Quam enim Ornithologus depingit (binas autem easq; diuersas depingit, unius q; nobis iconem exhibet, alterius quoque in appendice operis iconem daturum pollicitus, sed in fine operis eandem nobis pro diuersa obtrudit, estq, ea, quam & nos depictam damus) & quæ ex Heluetia mihi & ab Illustrissimo, & Reuerendissimo Cardinale Paleoto tunc temporis audimre Rotæ ad sacratissimam Tridentinam synodum à Paulo Quarto Pontifice Optimo Maximo propter multiiugam eius eruditionem misso mihi transmissa fuit, propter aliquot nigras potissimum pennas, quas, ut mox in descriptione patebit, habebat, neutra Plinianæ ex æquo respondet; quemadmodum neq; illa quam aliquando apud serenissimum magnum Hetruriæ Ducem obseruaui, cui prope rostrum, & uropygium macula erat nigra. [c] Olaus magnus in septentrione genus auium niualium esse attestatur, quę in sæuissima hyeme tantum, & magnis niuibus prodeant, Turdi magnitudine, & sapore, totęq; candidę. Has aues Ornithologus Lagopodes esse iudicat, uel eis congeneres: at magnitudo a Plinio Lagopodi albę ascripta non respondet. Quod modò ad secundum Plinianum genus attinet, inter omnes, quotquot hactenus scripserunt, & quotquot rerū naturalium peritiam profitentur, nemo præter unum Ornithologum, qui suspicatur illud genus

[a] L. 10. c. 48.
[b] Exer. 59.
Lagop⁹ Pliniana.
Ornithologi Lagopoda non esse ueram Plinianam.
[c] L. 19. rer. septent. c. 19.
Aues albæ Lagopodes creditę.

Authoris humilitas.
Lagopus alteta Plinij quæ ſit.
d L.2. obſeruat cap. 93. & 5. de Auib. c. 14.
e L.10. c. 38.
Plinius expoſitus.
Lagopus croceis oculis cætera candida.

eſſe, quod primo loco nos exhibebimus, nemo inquam hactenus de eo iudicauit. Quapropter oratos, & exoratos quoſdam homines velim, qui in iudicando nimis ſæpè ſuperſtitioſi tacere omnino malunt, quàm propriam opinionem ſuper aliqua re ambigua in medium afferre, vt ſi ipſis noua iſtæc mea ſuper hac alite minus arrideat, ſaltem æqui boniq; conſulant. Opinor itaque ſicuti quoque in Perdicum hiſtoria annotaui, hoc ſecundum Lagopodis genus eam auem eſſe, quam d Petrus Bellonius nobis deſcripſit, depinxitq; ſub titulo Perdicis Damaſcenæ, vel Syriacę. Conferte obſecro Plinianis verbis Belloniana, & vos etiam, qui nimis ſcrupuloſa cura paruula quæque momenta examinatis, non dubito, non hæſito, quin opinionis meæ ocyus & acceſſores, & patronos habuero. e Plinius ſola magnitudine hanc Lagopodem à Coturnicibus differre dixit, innuẽs interim colore quodammodo ſimiles eſſe, ſed croceo tinctu: circum oculos nimirum, quod Perdicibus omnibus commune eſt, imo & Lagopodi tum noſtræ, tum Ornithologi, & (vt opinor) Plinianæ, & Scaligeranæ. Nam & apud Alphonſum eius nominis ſecundum ſereniſſimum Ferrarienſium Ducem, Lagopodem obſeruaui eiuſmodi oculis, cætera candidam. Bellonij Damaſcena Perdix Coturnicis inſtar diuerſicolor eſt, dorſo, & collo Gallinaginem, ſeu Ruſticulam æmulans: Accedit par vtrique magnitudo: eſt enim rubris, & cinereis Perdicibus minor, hoc eſt media inter Coturnices, & Perdices minores magnitudine: Attamen hoc vnicum duntaxat ſignum obſtat, quod Bellonius Perdici ſuæ torquem in pectore tribuat, cuius ſanè, & Plinius erat facturus mentionem, ſi eo ſua auis decorata fuiſſet. Sed cum & id in icone, quam Bellonius exhibet, & quam mox ex eo nos quoque dabimus, non conſpiciatur, itaque id ceu parui, aut nullius fortaſſis momenti, & tanquam parum conſpicuum à Plinio fuiſſe omiſſum arbitror. Erant enim veteres in deſcriptionibus ſuis vel admodum negligentes, vel ſaltem parũ circumſpecti, quẽadmodum & nos ſępe in rebus triuis delineãdis.

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo. Color. Pedes. Roſtrum. Cilia.

AGOPODA mihi miſſam ita deſcripſi: magnitudo alitis à roſtro ad caudæ vſque extremitatem commenſuratæ reſpondebat magnitudini Columbæ, duos nimirum fermè dodrantes explens. Tota erat candida, ſi caudæ pennas excipias, quarum pleræq; nigræ erant. Pedes, & digiti pẽnis veſtiebantur. Roſtrum nigricabat. Supercilia in mare magis quam in fæmina rubebant: nam in hac erant pallidiora. Aurium foramen ſatis patulum. Mas habebat in collo maculas quaſdam nigricantes, quę in fæmina non erant. Plumarum radices in vtraque erant nigræ. Ex hiſce, niſi turpiter labimur, vel cœco clarum arbitramur

Lagopus varia Ornithologi. Color. Collum. Cilia. Roſtrum. Cauda. Coxæ. Pedes.

hanc eam Lagopoda eſſe, quam Ornithologus variam appellans, ita delineauit. Alterum etiam Lagopodis genus in Heluetiæ montibus reperitur. Auis huius generis, quam deſcripſi, mas erat, ventre candido, & alis quoque albiſſimis. A poſteriore parte tamen pennę aliquæ partim fuſcæ, partim variæ (ςικται) erant. Caput, collum, & dorſum plumis fuſcis, & maculoſis diſtinguebantur. Collum ſupina parte plurimum albi, nigri parum habebat: prona partim varias, partim albas plumas. Pellicula ſupra oculos vtrinque ſemicirculi figurâ rutila eminebat. Roſtrum perbreue, nigrum: cuius pars ſuperior incuruata, inferiorem canaliculatam in ſe recipiebat. Cauda digitos quinque, longa duodecim pennis nigris conſtabat, & duabus in medio candidis, & tribus, aut quatuor varijs. Circa coxas denſæ, & multæ erant albæ plumæ, ad imos vſque digitorum vngues adnatæ, ita vt nihil planè nudum appareret exceptis vnguiculis nigris. Vola pedis tantum, & interna digitorum pars ſine plumis erant: digiti tamen vndiquaque coeuntibus plumis tanquam pilis integi poterant.

Magnitudo. Longitudo. Otorno. Colmeſtre. Steinhun.

Magnitudo Columbæ, aut paulò maior. Longitudo totius circiter palmos quinque. Hanc autem circa Tridentum Italicè puto dici Otorno: circa Verbanum Lacum Colmeſtre. Noſtri priuatim Steinhun, id eſt ſaxatilem Gallinam appellant, vt & præcedẽtem (quam mox deſcribemus, & depingemus) aliqui. Sunt qui, diſtinguendi gratia, magnitudinis differentiam adijciant. Conijcio autem ſecundum hoc genus paulò maius eſſe. De priore quidem genere dubium mihi non eſt, quin ſit Lagopus prima Plinij, candida, &c. Hoc ſecundum verò, etſi dubitari fortè poteſt, an ſecunda Plinij Lagopus ſit, quam a Coturnicibus

Lagopodis Plinianæ deſcriptio.

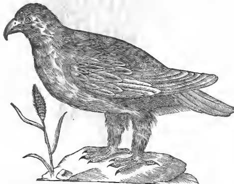
magnitudine tantùm differre ſcribit: omnino tamen ad idẽ genus cũ prima referri debet. Hæc omnia Ornithologus. Mihi neutra Plinianis Lagopodibus reſpondere ex æquo videtur. De Lagopode verò, quã Plinij primam eſſe affirmat, hunc in modũ ſcribit addita icone.

Lagopus auis, oum lagopode herba.

Allata eſt mihi aliquando Lagopus, initio Maij capta magnitudine Columbæ, tota candi-
da, niſi quòd pennæ in cauda vtrinque nigræ erant. (Plinius totam candidam eſſe ait) Pe-
des,& digiti undiquaque hirſuti,vt in lepore, Roſtrum quale Galli Corylorum dicti, quem
Attaginem interpretor, Auriculæ nullæ,nec aliquid aurium inſtar eminens,vt mireris,cur
Auricula. Lagopodem auritam Martialis dixerit. Amplius co pus mari, & a roſtro oculos verſus li-
Supercilia. nea nigra qua fæmina caret. Supercilia etiam,idest,ſemicirculi ſupra oculos in mare magis
rubent, in fœmina pallent. Aeſtate fuſcam eſſe aiunt, non albam: eas vero, quæ non aſce-
dant in montes,ne hyeme quidem albeſcere. (Vel hinc ſaltem quis Plinianam Lagopoda
non eſſe non videat?) Eadem in ijs quæ in Perdicibus, obſeruari, quòd oua humi pariant,
& quòd gregatim volent, nec in ſublime. Vocem edere non diſſimilem ceruinæ. Propè
Vox. Locus. niuem,& glaciem degere in Alpium verticibus tota hyeme. Cauis equorum ueſtigijs per ni-
Capiendi ratio. uem aliquando inſidere, unde, ſi quis fortè accedat, ſubitò euolent. Viatores propè ad-
mittere, minimè ſuſpicaces. Capi interdum pane tantùm obiecto, aliò accedente à tergo
Hactenus ille. Supereſt Belloniana Perdix Damaſcena, ſeu Syroperdix, de qua his ver-
Perdicis Damaſcenę deſcriptio. bis* latinus factus loquitur. Quamuis reperiantur authores, qui Perdicis mentionem fa-
ciunt, quæ latinis Syroperdix appellatur, tota nigra præter roſtrum, quod rubrum eſt, nul-
la ratione manſueſcens, frequens verò in Antiochia,& Piſidia. Veruntamen Damaſci mo-
*L.6. Hiſt. anim. c.16. rantes, aliam auis ſpeciem obſeruauimus, quam, cùm nullum, quod antiquitatem ſaperet,
nomen ei accomodare ſciremus, Perdicem Damaſcenam appellauimus. At ne eadem, quę
Color. de ea ſcripſimus, diuerſimodè repetamus, itaque iſtæc ex capite nonageſimo tertio libri ſe-
Roſtrum. Nomenclatura. cundi noſtrarum obſeruationum excerpſimus, ubi ita ſcripſeramus. Nullæ ſunt Damaſci

Lagopus altera, Perdix Damaſcena Bellonij cum gramine phalaroide.

Magnitudo. (vtimur nunc interpretatione doctiſſimi Caroli Cluſij Atrebatenſis, qui Bellonij obſerua-
tiones ex Gallia in latium tranſtulit) ſylueſtres aues magis inſignes, quam eius regionis Per-
Color. dices: minores eæ ſunt rubris,& cinereis. Dorſi,& colli colore Gallinaginem ſiue Ruſticu-
lam ęmulantur: alis verò alius ineſt color, nam quæ corpori iunguntur, albis, fuſcis,& fuluis
pen-

pennis integuntur: decem verò remiges pennæ cinereę sunt, alarum pars interior, & venter albent, torquē habet in pectore, vt Merula torquata, vel Tetrax, rubro, & fuluo flauoq; coloribus constantem: alioqui capitis, & colli inferiore parte, rostro, & oculis Perdici similes, breuisq; cauda. Eam inter alterius Ortygometræ, seu Perdicis Rusticulæ, aut Pluuier Gallorum genera reposuissemus, nisi crura haberet pennis uestita, ut Allobrogica Perdix alba, quæ Lagopus est, uel Columba plumatis pedibus. Iconem in nostris obseruationibus non expressimus, at sponte in hunc locum exprimendam reseruauimus. Hæc ille.

NATVRA. MORES.

LAgopodes non extra terram, teste [a] Plinio, in qua nascuntur, facilè uescuntur, tantæ nimirum feritatis, atque indomitæ naturæ, ut uiuæ nunquam mansuescāt, & corpus occisarum statim marcescat. Atque hæc tantummodò de natura Lagopodum apud ueteres exarata inuenias. Recentiores autem in eius inuestigatione longè diligentiores extiterunt, sed ex quorum relationibus tamen nihil certi colligas, Perdicumnè naturam sapiant, ut affirmat [b] Bellonius, an contra animalia sint simplicia, ac penitus stolida, ut [c] Scaliger significare uidetur, tantam simplicitatem eis tribuens, ut a uenatoribus dispositam lapidum seriem transilire non audeant, sed secundum illam, quasi secus murum insuperabilem decurrentes in decipulas incidant. Sed Bellonium hoc latuerit, & quod idem Scaliger subdit, tantummodò examinauerit, idq; uafritiei, calliditatiq; ascripserit, potius quam ingenij stoliditati, uidelicet, quòd conspecto homine lateant, corporis candori, quem cum niue, in qua perpetuùm degit, similitudinem gerere nouit, confisę. Sed & hoc tanti momenti non est, ut Perdicum naturam sapere dici mereant. Præterea subinde patebit, quam facile sese capi auis ista sinat.

[a] l.10.c.38.
[b] l.6. de Anib. cap.17.
[c] Exerc 59.
Lagop[9] an stolida auis an callida.
Lagop[9] cōspecto homine ut lateat.

LOCVS. NIDVS.

LAgopus, inquit [a] Plinius, *Alpium peculiaris est*, sed nunquid in Italiæ Alpibus reperiatur, adhuc dubito. Necdum enim hactenus obseruaui. Solus tamen Zaccharias Lilius, Lagopis, inquit, quos Francolinos appellant, ager Vicentinus abundat, qui optimi saporis bonitate Phasianos, & Perdices superant. Sed uerendum est, ne uir iste Francolinos Attagénes (quas ibi reperiri proprio loco diximus) cum Lagopodibus confuderit, falsus scilicet nominis homonymia. Et reuera Horatio Lagois (supra diximus eandem esse forsan auem cum Lagopode) peregrina dicitur. Vera Pliniana prima Lagopus teste [b] Scaligero in Pyrenæis montibus reperitur, & in summis iugis eminentibus (utimur interim eius uerbis) ei ualli, cui Arbusti cognomen est, qua fauces aperiunt iter, inter Tarroconensem frequentissima. Scribit ibidem idem Scaliger, ubi locis inferioribus liquantur niues, altiora, & Soli auersa loca prosequi, in quibus nimirum nix perennat: atque idcirco rarò capi in campis. Ea item auis, quam pro Lagopode ex Ornithologo dedimus depictam, in alpium uerticibus propè niuem, & glaciem tota hyeme degere dicitur. Ex quibus Lagopodem non tantùm frigore gaudere uidemus, sed calorem, quin teporem Solis tanquam naturæ suę hostem aspernari. Sed non semper id facere putandum est. Nam ubi nidulentur? Vbi incubent? Vbi pabula quærant? Ornithologi Lagopodem humi parere inquiunt, addo ego, Perdicum more. Cui enim uolandi facultas deest. (Nam neque in sublime uolare aiunt, & gregatim) huic, teste [c] Aristotele, nidus non prodest.

[a] li.10.c.38
[b] Exerc.59.
Nidus.
[c] l.9.H.c.8.

VOX.

LAgopus depicta ab Ornithologo uocem dicitur ædere non dissimilem ceruinæ. [a] Bellonius uerò, eadem, qua Perdices uti scribit, quare rei ueritas aperienda foret. Ego quid de uoce dicam non habeo.

[a] lib. de Anib.c.17.

CAPIENDI RATIO.

Lagopus facilè capitur.

PERDICVM genus quàm difficulter capiatur, suprà videre est. Contrà hîc euenit in capienda Lagopode propter auis simplicitatem, adeo ut interdum pane tantùm obiecto capiatur alio accedente à tergo. Lagopus, inquit Stumpfius, non procul uolat, & facilè capitur, tanquam simplex, & stolida auis, hoc ferè modo. Lapides oblongo ductu disponuntur, tanquã ad muri extruendi initium. Eò cum peruenerint Lagopodes, non transiliunt, sed iuxta illum subinde ascendunt, descenduntq; : tum auceps funem longum laqueis instructum iuxta eundem extendit, & cùm illic viderit aues, funem tam diu huc illuc trahit, donec illæ collo illaqueantur. Quin & simpliciùs ac minori opera interdum alij capi asserunt, nimirum hoc pacto. Aucupum alter pileum manu rotat, quem dum admiratur auis, alter cum longa arundine, & laqueo accedit.

VSVS IN CIBO.

[a] lib. 10. c. 38.
[b] 2. ser. 2.
[c] Exerc. 59.

PLINIVS[a] Lagopoda præcipuo sapore esse dixit. Et quantum eam prædicet[b] Horatius, habes in superioribus. Ornithologus se assatę Lagopodis carne gustata, subamaram repertisse ait, at gustu non ingrato, & delicijs quæsitam. Mihi missam gustare propter marcorem, quem ex itinere conceperat, non licuit. Aiunt Norici attestante[c] Scaligero, earum carnes esse saluberrimas: quarum esu naturalis calor mirificè roboretur. Addit idem, omnium carnes celerrimè corrumpi.

DE COTVRNICE LATINORVM. Cap. XXII.

Ordinis ratio.

[a] 9. Hist. 8.

Coturnicē pugnacem qui[...] sit August. Erotes Ægypti præfectus cur suspensus.

[b] In Apophtegm.

[c] L. 5. Instit. Orat. c. 9.

Puer Coturnicibus oculos eruens, vt punitus.

Coturnicis æstimatio.

[d] li. 10. c. 23.

PRAETER anni tempus, quod vel solum me ad conscribendam huius auis historiam inuitare debebat, (nunc enim egregiam illam suam cantilenam passim in agris, & in caueis etiam inclusa occinit,) natura eius etiam hunc sibi locum vendicat. Quid enim Coturnix cum Perdicibus præter nimiam illam his attributam versutiam, non habet commune? Cuncta equidem, si[a] Aristoteli credimus. Par et libido, par in libidine improbitas, uictus, volatus, nidus, incubatus idem, eadem pullorum educatio, necnon pugnacitas eadem, ac fortassis etiam maior. Huius item pugnam multi celebrârunt, qui tamen Perdicis non meminerunt. Quo in ludo illa (vt id obiter dicamus) precipue celebratur, quam omnium victricem mirata est Alexandria, Vrbs quippe tota in huius altis præconijs occupata. Hanc tanti fecit Cæsar, qui primus Augusti cognomine vsus est, vt Erotem Aegypti præsidem, cùm nescio qua morositate hanc in ludibrium emisset, assamq; deuorasset, inquisitum super hac re, ceu pessimo, ac detestando scelere fassumq; malo nauis iussent affigi, ac tam abominando mortis genere ducem illum tanquam hominẽ pessimæ indolis affecisse, quo mortem tam celebris in pugna auis cohonestaret, aliosq; postmodum à simili audacia deterreret. Meminit huiusce tam atrocis mulctæ[b] Plutarchus. Refert pariter[c] Fabius Quintil. eloquentissimus scriptor iudicium Areopagitarum, quo damnatus sit puer, quòd inuentus esset Coturnicibus omnibus, quas posset comprehendere, oculos eruere. Hinc nanque euidentissimum sibi capiebant argumentum perniciosissimæ mentis, multisq; malo futuræ, si adoleuisset. Ex quibus exemplis quanti olim ab omnibus, maximè principibus Coturnix æstimata fuerit, quis non videat? At contrà fortè Plinij assecla quispiam, & Coturnicum osor mihi obiecerit dicens, neutiquam Coturnici inter hasce hactenus recensitas lautissimas volucres locum esse assignandum, postquam veratri semine vescatur, & iccircò veterum mensas eã damnasse: simulq; Comitialem propter morbum despui suetam, vt[d] ille memoriæ prodidit, Galenusq; atque Princeps Arabicæ scholæ Auicenna repetunt. Cui, vt modò respondeam, loci istius conditio prohibet, quare deferam responsum ad rubricam de vsu in cibis, vbi dilucidè firmisq; ac validissimis argumentis eiuscemodi opinio-

di opinionem in illis hactenus hominum mentibus radicitus infixam pessundabo. Illud tamen utpote ad hunc locum spectans, silentio inuoluere nec possum, nec debeo, eò insaniæ nonnullos deuenisse, ut Coturnicem Italis vulgò dictam, quæ absque omni controuersia Perdix ruffa est, uti abunde scriptum est a nobis superiùs, veterum Coturnicem esse contendere non vereantur. Quorum me Hercule error crassior est, quam ut nos in eo refellendo, vel tantillum temporis conterere dignemur, eoq; maximè cùm à doctissimo viro [a] Aloisio Mundella satis superq; sit reprehensus. Quicquid autem de Coturnice sua Veteres scripsere, ea ad unguem in nostra Qualea (eo enim nomine nostris aucupibus venit Latinorũ Coturnix) obseruare licet: quinimo sola vox nobis sufficere deberet, à qua nimirum plerisque volatilibus nomina indita sunt. Nam si quis iteratim sonet Co tur nix, ita ut singulas syllabas toni tractu pronunciet, auis uocem liquidè, ac exactè imitatum se agnoscet. Quare non est, ut in profligandis hisce anilibus deliramentis diutius immoremur.

Coturnicẽ Italorũ cũ Coturnice Latinorum aliqui confundunt.
[a] lib. Epist. Med. Ep. 6.

AE Q V I V O C A.

Χεννὸν, id est, ut uertunt, Coturnix parua, de qua sic [a] Athenæus, *Auium, quas Chennia nominant. Sunt autem pusillæ Coturnices: meminit Cleomenes sua ad Alexandrum epistola sic. Phaleridas sale conditas decies mille: Tyladum quinque millia: Chennia salsa decies mille. Hipparchus in Iliade Aegyptia: Non mihi uita placuit quam degunt Aegyptij Chennia uellentes, & salpas comedentes.* Eiusmodi animalia quæ sint, hactenus, ut ingenuè fatear, me latuit: Coturnices tamen esse non credo, nam hæ diminutiua uoce, idem Athenæus ibidem ex Eupoli Ὀρτύγια uocat. [b] Iacobus Dalechampius uir undequaque doctissimus χέννια interpretatur aues Alaudis similes, maiores, corpulentiores, rostro latiore, quas Galli Calendre dicunt. Verùm quo argumento id faciat, omnino non uideo. Suspicari quispiam posset Chennia pisciculorum quoddam genus potiùs esse, quam auium. Vnde enim tanta auium copia, ut decies mille sale condirent? Ad hæc pisces sale condire usitatissimum, non item aues. Hæc subolentes Hesychius, & Varinus, uterq; nimirum dubius auibusne, an piscibus potius χέννια ascriberet, χέννιον, inquiunt, auicula quędam est apud Aegyptios sale asseruari solita, & genus piscis. Hanc meam coniecturam doctis uiris discutiendam relinquo, futurus in hac opinione audacior, & pertinacior, nisi Athenæũ eo loco scirem de auibus agere. Stelephuron herbam nulli non notam [c] Plinius quibusdã Ortyga, id est Coturnicem, & plantaginem uocari etiam scribit. Sed Theophrastus, ex quo id in suam historiam ille transtulit, Plantaginem quibusdam Ὄρτυγα dici ait, non autem Stelephurum, sed utramque herbam dicit esse spicosam: *spicosa,* igitur [d] inquit, *oculus caninus, & cauda vulpina, & Plantago quæ Agnina lingua a quibusdam vocata est, & ab alijs* Ὄρτυξ, (Gaza uertit Coturnix) *huic quodammodo similis bibinella est.* Nec alia fortè quàm Plantago fuerit illa herba, quæ Hesychio, & Varino Ὀρτυξὶς appellatur.

Chennion.
[a] lib. 9.
Chennia qualia animalia.
[b] In marg. Athenæi.
Calendre Gallorum.
[c] li. 21. c. 17.
Plantago.
Stelephuros.
Plin. error.
[d] 7. Hi. Plãt. cap. 10.
Ὀρτυξὶς.

S Y N O N Y M A.

COTVRNIX Hebræis appellatur שלו Schelau, & שלוים Schaluim Coturnices: licet [a] septuaginta alibi Ortygometram, id est, matrem Coturnicum uerterint. Dauid Kimhi autem interpretatur auem præpinguem, quæ dicatur uulgò קוליא Qualea. Idem facit Rabbi Salamon. Iosephus, & D. Hieronymus astipulantur. Miratur Sanctes Pagninus esse, qui ac si per Scin dextrum scribatur, huius etymum afferunt, quòd in abundantia frumenti iuxta apologum ociosa, & secura desideat, pinguedine ingrandescens. Est enim auis præpinguis. Chaldæus interpres סלו Selau habet. In dictionario Syrochaldaico legitur שלוא Scilua. Arabs סרוי Salui. Persa מורג זג Moreg Zag, & [b] alibi Arabs, similiter & Chaldæus שלו Shalu. Persa מורג זהא Moreg Zeha. [c] Alibi ubi Chaldæus פסיני Phasiani, Arabs habet אלשלוי Elschalui cum articulo el. In dictionario trilingui pro Coturnice legitur שלו Schalau, סלוא Salua, & כבכי Kakli, quæ postrema uox etiã in Syrochaldaico dictionario reperitur, quemadmodũ & סילוין Saluain. Dorache Auicennæ interpres exponit ex [d] Aristotele Coturnices. Bellunensis apud eundem Auicennam Seman interpretatur Coturnicem, uel Qualeam: Altedarugi uero (alias Altaiugi) Phasianum uel Perdicem, uel auem Coturnici similem. Græcis Ὄρτυξ appellatur, hodie uero uulgò Ὀρτύκι, uel Ὀρτίκι. Eupolis teste

Schelau.
[a] Exod. 16.
Selau.
Scilua.
[b] Num. 11.
[c] Psal. 105.
Scalau.
Dorache.
[d] 8. H. c. 12.
Ὄρτυξ.
Ὀρτύκι.

[e] Lib. 9. [f] In pace. ὄρτυξ, ut declinetur. Antogos. Hakalokirin. Harcoyz. Guagias. Bedę error. [g] In expoſ. ... κοντιλὸς ἀκόντιας ... τόρτυξ Perdices nanæ. [h] L. 12. c. 7. Ortygię inſulę etymo. Currelius. Quaglia. Qualean. [i] Lib. 2. de morbo Gall. Etymum. Quaquila. Quiſquila.

teſte [e] Athenæo imminuente vocis ſignificato, in Vrbibus Ὀρτύγια tanqam Coturniculas dixit his verbis: *Aliquando Coturnices nonnullas tu aluiſti. Ego vero poſtea μικρὰ ὀρτύγια, id eſt, exiguas Coturniculas. quid inde? Antiphanes in Ruſtico ſic ὀρτύγια dixit. Et quid nam facere potes Coturnicula cum animum habeas?* Porrò idem Athenæus ibi ſcriptum reliquit dictionis ὄρτυγος mediam ſyllabam ab Atticis produci, teſtemq; citat Demetrium Ixionem, qui id ſcribat in libro de conſuetudine loquendi. [f] Ariſtophanes vero verſus ſeu metri cauſa corripuit. Docet item quomodo ὄρτυξ declinandus ſit, inquiens: ὄρτυξ, κόκκυξ declinantur per υγος: nã nomina in υξ maſculina biſſyllaba, ſi conſonantem aliquam immutabilem initio ſecundæ ſyllabæ habent, declinantur per κος, ut κῆρυξ, excipe ὄνυξ: reliqua per γος, ut ὄρτυξ. Pro Coturnice Albertus deprauatas quaſdam voces habet, vt Antogos pro ὄρτυγος, Hakalokirin; & Harcoyz. Alij inquit ipſe, Guagias (forte Qualeas) vocant. Multi, quos inter etiam [g] Beda eſt, perperam Coturnicem Gręcis Ortygometram eſſe dixere, de qua nos ſeparatim agemus. κοντιλὸς Heſychio, & Varino auis genus eſt, aut Coturnix, item ſerpens, iaculus nimirum, qui ἀκόντιας aliâs dicitur, quaſi acontilus. Pro ὄρτυξ apud Varinum τόρτυξ quoque legitur Longolius Coturnices exiſtimat Teophraſto dici Perdices nanas. Quod ad etymum attinet Græcę vocis ὄρτυξ, [h] Iſidorus ait ita vocari, quia in Ortygia inſula priùs viſa ſit hęc volucris: mihi contrà inſula, quę aliâs dicitur Delos, ut ſuo loco dicetur, ab aue potius nomẽ obtinuiſſe videtur, quàm auis ab inſula. Latini nulla vtũtur ſynonymia. Comeſtor tamen vulgò Currelium dici vult a currendo: at id nominis Perdicibus, ſimilibusq; alijs auibus, qui plus pedibus quàm alis ferè valent, attribui poteſt. Italis nobis Quaglia dicitur, quam uocem nonnulli parum Latini in Latium trãſtulère, Qualeam dicentes: Plautus alibi Coturnix dixit in fœminino genere, & nos hac in re ipſum ſequi volumus. Prima ſyllaba corripitur, legitur tamen producta apud Lucretium hoc verſu.

At capris adipes, & Coturnicibus auget

Hac poëtica licentia vſus etiam eſt doctiſſimus [i] Hieronimus Fracaſtorius canens.

Vitetur grauis Coturnix tarda ſagina.

Periti etymum a ſono vocis deducunt, ſonat enim iteratim Co tur nix, uti ſuprà diximus Blondus Qualeam quoque hinc dictam ſcribit: Antonius Gaſius Quaquilas ſcribit communiter appellari. Apud Arnoldum Villanouanum Quiſquila in eodem ſignificato legere eſt, uti pariter apud Albertum, Coturnicem Galli Caille vocant: Hiſpani Cuaderniz. Germani ſuperiores Vuachtel: Belgæ Quartel, non autem Quackel, ut habet Ornithologus: Angli Quayll. Illirij Krziepelka, uel Krzepelka.

GENVS. DIFFERENTIAE.

[a] L. de colorib. [b] L. 1. de Polonia. Coturnices uirentibus pedibus.

VNVM duntaxat hactenus à me Coturnicum genus obſeruatum eſt, neq; aliquem video aliud obſeruaſſe. Nam quamuis [a] Ariſtoteles ſcribat uiſam quandoque Coturnicem albam, ea diuerſam ſpeciem minimè conſtituit. Cur uerò quibuſdam in locis aliquando albeſcant aues, & ipſemet ibi Philoſophus diſputat, & eſt à nobis ſæpiùs indicatum. Veruntamen iam in mentem mihi uenit legiſſe me aliquando apud [b] Martinum Cromerum in campis Ruſſicis, & Podolocis (an forte Polonicis legendum?) reperiri Coturnices uirentibus pedibus, quarum vſus etiam ſpaſmum inducat. Noſtrates pedes virides non habent & nunquid ſpaſmum, & conuulſionem comeſę inducant, alio loco a nobis diſputabitur.

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] L. 10. c. 23. [b] Lib. 9. [c] In Phiſio. Coturnix cur Perdix nana credita.

NOTAE quotquot ſuæ Coturnici ueteres aſcripſerunt, ad unguem omnes in noſtris repertuntur. [a] Plinius paruam auem vocauit: & noſtra parua eſt. [b] Athenęus pedes fiſſos tribuit, eiuſq; teſtem adducit Ariſtotelem, & noſtræ eiuſcemodi pedum conſtitutio conuenit. Rurſus [c] Ariſtoteles, ſi modò uerus Ariſtoteles, Coturnicibus, & Gallinaceis pinnas duras eſſe inquit, quod pariter ſignũ noſtrę Coturnici commune eſt. Verùm huiuſmodi notę omnes multis alijs competunt. Longolius arbitratur Theophraſto fortè Perdices nanas dici, quoniam ita per omnia Perdicem imitantur, ut præter exiguitatem, & preſſitudinem corporis plane nihil diſtent. Cui verò doctiſſimo viro cur hac in re repugnem non video Pictã

Perdi-

Coturnix mas cum adianto.

Coturnix fæmina cum elleboro nigro adulterino.

Perdicem vocabat Martialis, quod epithetum Beroaldus Coturnici attribuit inquiens.

& picta Coturnix

Pressa sub Accipitre fata cruenta gemens.

c Lib. 9.

Fæminæ, et Maris differentiæ.

Fæmina Coturnix, inquit Alexander Myndius apud c Athenæum, quam mas collo est graciliore, parte mento subiecta minimè nigra. Sed & alijs notis distinguuntur. Totus fæminæ color quodammodo testaceus est superius ad ceruicem, dorsum, caudam, & alas, ad mentum, & pectus subluteus, ad ventrē ferè albus. Mas longè ma[illegible]r, caput, ceruicem, dorsum, caudam, & alas ferme nigra albis, oblongis deorsum tendentibus lineis obtinet. A rostro supra oculos, & aures linea insignis longitudinis ad ceruicem usque excurrit. Quod Alexander Myndius sub mento nigrum vocabat: id ad colli inferioris initium desinit, sed supra oculos, sub nempe paulò ante nominata oblonga alba linea circulares aliquot maculas habet, seu mauis appellare lineas, albas nimirum binas, tres nigras alternatim positas: quæ res non parum decoris aui conciliat. Rostrum in mare etiam magis quàm in fæmina nigricat. Mas supra rostrum ceu capillos quosdam habet, qui in fæmina desunt. Collum planè ruffum albis intercurrentibus lineolis. Pectus, & venter, ut fæmina, quasi alba, sed huic ruffæ uersus alas maculæ sunt. Cauda fęminę pro portione maior. Pedes in mare minus quàm in fæmina lutescunt: quorum digiti ita constituti sunt, ut medius primum, & tertio (qui ferè æquè longi sunt) longè maior sit: posterior, nempe quem pro calce habent, admodum exiguus.

A N A T O M E.

Ossa.

Gula.

a 2. Hist. vlt.

b Lib. 9.

Cor.

Iecur.

Fel.

c 2. Hist. c. vlt.

Testes.

COTVRNIX internas quasdam partes obtinet, diuersæ ac in multis alijs auibus constitutionis. Ossa in primis, teste Oro Apolline, dura, & solida, vt pote quæ difficulter afficiantur, qualia nimirum auem pugnacem decebant. a Aristoteles gulam infra ampliorem esse dixit, & paulò pòst, *Coturnici*, inquit, *præ cæteris hæc propria habentur, ut & ingluuiem, & gulam prope ventriculum amplam, & latam habeat*. Alexander verò Myndius apud b Athenæum in fæmina Coturnice dissecta ingluuiem ait amplam non videri: magnum verò cor habere, atque id τρίβολον, (trisulcum uertit Dalechampius) muricis modo, in tres velut cuspides diuisum. Iecur, & fellis conceptaculum intestinis agglutinata: (c Aristoteles simpliciter fel intestinis iungi dixit) fellis ad intestina labentis canalem paruum, & vix aspectabilem: testes iecori subditos, ut Gallus.

L O C V S.

Coturnix migrat, & quomodo.

a 8. Hist. c. 12.

Discedere volentes, ut noscat auceps.

b Lib. 10. c. 23.

Migratio Coturnicū descripta.

LOCA amat campestria, in segetibus viridibus primùm, mox maturis, denique in earum stipulis latitans, nulli non genti nota auis, at migratoria, & quæ quotannis ad nos vère aduolat, & nedum elapsa penè æstate discedit. a Aristoteles autor est hoc auium genus, cùm hæc loca adeunt sine ducibus pergere, ac cùm hinc abeunt, ducibus Lingulaca, Oto, & Matrice (Ortygometra) proficisci, atque etiam Cynchramo, à quo noctu etiam reuocentur. Cuius uocem cùm senserint aucupes intelligere parari discessum. Dixit insuper discedere antequam Grues: alteram enim Augusto, alteram Septembri mense incipere. Sed b Plinius quod hîc Aristoteles de discessu scribit, id ad aduentū transtulit, inquiens. *Coturnices ante, & semper adueniunt quam Grues*. Fuit tamen Plinius in describendo earum discessu, & aduentu diligentior, quàm Aristoteles. Quare neque verba illius ascribere clarioris doctorinæ causa piguit. *Aduolant & hæ*, inquit, *simili modo non sine periculo nauigantium, cum appropinquauere terris. Quippe velis sæpe insidunt & hoc semper noctu, merguntq; nauigia. Iter est his per hospitia certa. Austro non volant, humido scilicet, & grauiore vento. Aura tamen vehi volunt propter pondus corporum, viresq; paruas. Hinc uolantium illa conquestio labore expressa. Aquilone ergò maximè volant Ortygometra duce. Primam earum terræ appropinquantem Accipiter rapit semper hinc remeantes comitatum sollicitant, abeuntq; unà persuasæ Glottis, & Otus* (ita legendum, non autem Otis, vt vulgaria exemplaria habent) *& Cychramus. Glottis prælongam exerit linguam, unde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione auide profectam, pœnitentia in volatu cum labore scilicet subit. Reuerti incomitatam piget, & sequi, nec vnquam plus uno die pergit. In proximo hospitio deserit. Verùm inuenitur alia antecedente anno relicta similimodo in singulos dies: Cychramus perse-*

uerantior

uerant, & festinat etiam peruenire ad expetitas sibi terras. Itaque noctu is eas excitat, admonetq́ itineris. Hęc omnia Plinius.[c] Blondus verò vbi ille velis insidunt habet, incidunt legit, & hanc lectionem Solinus Plinij expilator alias, & simia, quoque secutus est, & ex Oppiano eadem asseri potest.[e] Bellonius tamen priorem lectionem approbare videtur scribens se in itinere obseruasse, cùm ex insula Rhodo Alexandriam peteret, quæ magna numero fessæ quiescendi gratia malis, & velis insiderent. Marcus[f] Varro verò in Pontijs insulis (quæ duę sunt non longè à Palmaria regione Formiarum) Coturnices cùm ad Italiam veniunt, prima volatura requiescendi causa paucos dies morari testatur. Vt ut est, Plinio nõ facilè crediderim tanto numero nauibus insidere vt nauigantibus periculum naufragij adferant. Neque etiã verum est, vel saltem Aristoteles non dicit, Coturnices, vt ille habet, comitatum abituras quærere. Nam hoc modo statuendum esset, Coturnicem potius quàm Otum, Ortygometram, Glottida, & Cychramum, vt Aristoteles vult, ducem itineris esse. Quanuis id à[g] Solino repetitum sit, qui eam etiam rem latius explicat. cuius verba itaque non omittam, ne quid vnquam desiderari hoc in opere possit. *Aduentendi*, inquit, *habent tempora æstate depulsa. Cum maria tranant, impetus differunt, & metu spatij longioris uires suas nutriunt tarditate. Vbi terram persentiscunt, coëunt cateruatim, deinde globata vehementius properant, quæ festinatio plerunque exitium portat nauigantibus. Accidit enim plerunque noctibus, ut vela incidant, & præponderatis sinibus alueos inuertant. Austro nunquam exeunt, nam metuunt vim flatus tumidioris. Plurimum se Aquilonibus credunt, ut corpora pinguiuscula atque eò tarda facilius proueheat siccior, & uehementior spiritus. Ortygometra dicitur quæ gregem ducitat. Eandem terræ proximantem speculatus Accipiter rapit.* (Plinius primam Coturnicem, non Ortygometram ab Accipiter ita rapi dixit. Quę res ab experientia dependet: mihi quanuis nihil habeam certi, Solini lectio probatur: hæc enim ceu dux cæteris præuolat, Coturnices, sequentes cateruatim volitant) *ac propterea opera est uniuersis, ut solicitent ducem generis externi, per quem frustrentur prima discrimina.* Hactenus Solinus.[h] Oppianus verò longè aliam rationem assignat, quare nauibus incidant, nimirum propter aquarum timorem. *Timida interim*, inquit, *ut maris aspectum exhorreant, & oculis conniueant, vnde aliquando velis illisa nauium à nautis capiuntur.* Quod verò volatu ceu auium celerrimas non intermisso mare superare dicat, id non vsque adeo verùm est, uti Bellonius obseruauit, & Marco Varroni aduersatur, quemadmodum ex superioribus videre est: ad hæc sunt qui in Delum etiam insulam e mari deferri scribant, vt non vno continuo volatu mare traijciant. Illud postremò quòd Solinus dicit, quod aduentendi tempora habent æstate depulsa, id cùm experientiæ, tùm Aristotelis authoritati repugnat.[i] Hic autem discedere eo tempore non aduentare scribit inquiens. *Discedunt antequam Grues, altera enim Augusto, altera Septembri mense incipiunt.* Quod modò ad Aquilonem ventum attinet, quo flante has aues mare tranare Plinius, & Solinus dicunt, id verissimum est, etiamsi sacræ paginæ repugnare videatur, cui explosis illis profanis ethnicis credendum est.[k] Hæc enim populo Israëlitico in deserto carnes poscenti Deum arreptas trans mare Coturnices immisurum, Austrum abstulisse de Cęlo tradit, & in virtute sua introduxisse Aphricum, ventum scilicet vehementem, & procellosum, de quo dicebat[l] Virgilius:

[c] In latinis. [d] Cap. 18. Polyhist. [e] L. 5. c. 10. de Anib. [f] L. 3. de re rust. cap. 5. [g] Cap. 18.

Coturnicē an Ortygometrā primā rapiat Accipiter.

[h] In Exeuticis. [i] 8. Hist. c. 12. [k] Psal. 74. [l] Aenid. 1.

Vna Eurus, Notusq́ ruunt, creberq́ procellis
Aphricus.

Sed facilè Plinius & Solinus cum sacra pagina conciliantur. Nam quanuis Aphricus vehemẽtia, vt dixi Aquiloni proximus sit, situ tamen proximus Austro est, nimirũ inter hunc & Zephirum spirans. Accedit situs regionum, nam si Aphricus, qui transuersim flat iuxta Austrum, Coturnices in castra Israëlitarum impulit, ut[m] Psalmographus dixit: Boreas qui est è regione oppositus eas expulisset, tantum abest, vt induxisset: atque ita nulla vis naturæ illata est, sed secundum eius ordinem omnia d[illegible]posita. Cæterùm ex hisce, quæ hactenus dicta sunt, nemo non videat, Coturnices aues esse migratorias: ausus est tamen Albertus id negare, inquiens: *Coturnicem multi credunt trans mare auolare, quod falsum esse conuincitur. quoniam trans mare per hyemem non inuenitur. Latet ergo sicut aues cæteræ quibus superflui, lentiq́ humores concoquendi sunt.* Debebat saltem Albertus hîc mare nominare, trans quod per hyemem Coturnices reperiri inficiatur. Quasdam maria non transuolare verissimum est, quæ nempè ad loca tepidiora, ut nonnullæ quoque aliæ, quæ frigidioris auræ nostrarum regionum sint impatientes, sese recipiunt: at nullas migrare, ut ille contendit, falsissimum est. Cum è Rhodo Alexandriam Aegypti, inquit,[n] Bellonius, nauigaremus, plurimæ Coturnices à Septentrione meridiem versus volantes, in naui nostra captæ sunt: vnde certò persuasus sum cælum mutare. Nam prius etiã cum è Zacyntho insula in Moream seu Nigropontum nauigarem verno tempore, Coturnices contraria profectione à

Cum sacra scriptura Aristoteles, & Plinius Concilian.

[m] Psalm. 77

Aues quæ latent.

[n] Lib. 5. de Auib. c. 17.

Meridie

Meridie ad Septentrionem volantes obſeruâram, vt illic per totam æſtatem degerent: quo tempore etiam permultæ in naui noſtra captæ ſunt cum diuerſis alijs migrantium auium generibus. Obſeruo ego hîc volandi modum: ſiquidem ſi Aquilone ſpirante volantes vtuntur, Auſtroq; à volatu ſeſe contineant, ſicuti ex Plinio, ac Ariſtotele diximus, contrario vento volare dum accedunt ad nos, pronunciandum eſt: quod ſanè rationi, ſenſuiq; noſtro repugnare apparet. Aquilo enim a celerrimo Aquilę volatu nomen habens velociſſimus ventus, item valde impetuoſus: contrâ Coturnices volatum exercent admodum debilem, propter nimiam corporis grauitatem, debilitatem verò, vt Plinius atq; ipſemet, ſi Deo placet, Ariſtoteles teſtantur, querula voce ſignificant. Quomodo itaque hoc flante vento ad nos venerint, planè mihi perſuadere nequeo, nemoq; aliùs facilè perſuaſerit. Quapropter arbitror ego abeuntes à nobis huius venti opera uti, adeuntes nequaquam: quinimo niſi ad diſceſſum Aquilo detur difficulter ad optata loca peruenire: multasq; nimia pinguedine (Autumno nempe quàm vêre ſunt pinguiores, ut dicebat [o] Ariſtoteles) graues niſi ob hanc cauſam apud nos hybernare, ac pro hybernis, hîc loca tepidiora inquirere. Neque hanc meam opinionem Ariſtotelicis dogmatibus prorſus refragari reor. Is enim de migratione harum auium agens, *Hybernare*, inquit, Gaza vertente, *apud nos non patiuntur: niſi pauca locis apricis remanſerint: nimirum grauitate, ponderéq; corporis, & uento apto non aſpirante impedita. Cùm ceciderint, ſi ſerenum ſit, aut Aquilonium tempus ſociantur, & proſpere degunt: ſed ſi Auſtrinum, moleſtè: propterea quòd parùm volant. Humidus enim grauisq; Auſter eſt, quamobrem qui aucupantur, Auſtrum, non Aquilonem obſeruant.* Non negat itaque hîc Ariſtoteles Auſtrino tempore volare Coturnices, vt facit Plinius: ſed moleſtè tunc agere aſſeuerat, ſed quòd moleſtè ſit, tamen ſit aliquando. Ab hac migratione Coturnix peregrina à poetis dici meruit, ut ab Angelo Politiano canente:

Volādi modus dū migrant.

Aquilo uentus qualis & unde dictus.

Quando Aquilone uento utuntur, authoris opinio.

[o] 8. Hiſt. c. 11

Flet viduus Perdix queritur peregrina Coturnix
Incluſi caueis.

Vſus eſt eodem epitheto Antonius cognomento Gigas olim integerrimus noſter amicus hoc verſu.

Non ibi vel Perdix deeſt vel Peregrina Coturnix.

Atque iſtæc de Coturnicum migratione ſeu mutatione cæli dicta ſufficiant. Nam quod nonnulli, qui ſe theologos, & morales iactant, ſcribunt has aues, dum mare tranant, laſſas vna ala volatum promouere, altera verò natare, id fabulis fabuloſius eſt, & omni mendacio falſius & quòd ne pueris quidem in ſcholis perſuadeant. Videamus modò quibus in regionibus magis abundent. Quas inter Delus inſula primam mihi ſeſe obtulit, quam olim Ortygiam fuiſſe dictam tradit [p] Strabo, etſi cauſam eius non aſſignans, ſed Phanodemus apud [q] Athenæum, nec non Aelianus ita nuncupatam volunt, quòd eiuſcemodi volucres gregatim mare tranantes, illic ob acceſſus, & tanquam portus commoditatem ſubſiſtant: [r] Solinus contrà quòd in ea Coturnices primùm viſæ ſint, ſecutus vt videtur fabulam, vel illam, quæ Latonam ex Ioue in Coturnicem mutato Dianam, & Apollinem concepiſſe, eosq; in Delo peperiſſe narratur, uel aliam illam, quæ Aſteriam Iouis concubitum ſugientem ſe ipſam in Coturnicem immutaſſe, & in mare proſilientem factam eſſe inſulam fingit, vnde hęc eadem inſula alio nomine etiam Aſteria appellatur. Neque aliunde Lycophron ſanè inſulam ὀρτυγαπτερωμένην, id eſt, Coturnicē alatam appellauerit. At ego vel à copia Coturnicum ita dictam putauerim, vel quia in ea ſicut, antea annotauimus, ad nos accedentes laſſæ quieſcendi cauſa aliquandiu remorentur. Arabicus ſinus, teſte [s] Flauio Ioſepho, Coturnicibus plurimùm abundant: quæ fortaſſis earum reliquiæ fuerint, quibus Deus Iſraelitas in deſerto cibauit, de quibus nimirum ille ibidem loquitur. Superior Aethiopia abundè Coturnices alit, multaq; alia auium genera: item terra ſancta, nec non Madera inſula, vt Cadamuſtus ſcribit, & plurimæ noui orbis regiones. Circa Tænarion, quę nunc Cercapolis, teſte [t] Procopio, dicitur, tantus Coturnicum numerus eſt, ut hodie mutato ab eis nomine, Porto de Qualeis, vel, ut alius quidam, Porto delle Quaglie nuncupari meruerit. Tanta copia in agrum Neapolitanum ex Africa propelli Coturnices, nonnulli referunt, ut glomeratim ſępè in ædes maritimas incidant, & ſine ulla difficultate capi queant. Ad Capreas Tyrrheni maris inſulam ſub hyemem imminentem ſeſe multæ Coturnices conferunt: neque mirum, ſi id faciunt, nam inſula tantæ amœnitatis eſt, ut Auguſtus, & Tyberius imperatores eam quoque ſæpe animi refocillandi cauſa peterent, quod Tyberij arx, qua [u] Plinius eam fuiſſe nobilem ſcribit, & cuius etiamnum veſtigia extant, locupletiſſimè atteſtatur. Idem etiam contingere [x] Aloiſius Mundella ait ad maritimam circa Piſaurum regionem. Belgas ferunt hoc auium genere plurimum abundare,

Coturnices ubi abūdēt.

[p] Lib. 10. Georg.

[q] Lib. 9.

Delus inſula cur Ortygia dicta.

[r] C. 18. Polyhiſt.

[s] L. 13. c. 2.

[t] Lib. 13. de bell. Vuand.

Coturnicū portus.

Capreatū inſulę amœnitas.

[u] L. 3. c. 6.

[x] In Epiſt. Med.

præci-

præcipuè qui Oceano adiacent, vt Hollandi, Zelandi, Flandri, quos aiunt quotannis maximam earum capturam facere, nauibusq; in Angliam deuehere. Narbonensis item Gallia vim ingentem Coturnicum habet, ideoq; in vnoquoque fermè diuersorio loca instituta sunt, in quibus saginentur. Mediterranei Galliarum verò tractus alunt quidem Coturnices, sed raras admodum. Auerroes, referente [y] Galeoto Martio, author est, Coturnices, & Alaudas in Andalusia insula non reperiri. In conuallibus Alpium Heleuticarum apud Rhætos, Sedunos, & Leopontios non pauciores, quam alibi capiuntur.

[y] L. de promiscua doct.
Coturnices & Alaudæ vbi reperiantur.

INGENIVM.

EX superioribus Coturnices temporis qualitates nosse palam est, quibus tutius abituræ, & venturæ mare traijciant. Sed nec ita id tranare tentant, nisi receptis primùm viribus. Moderandam nempe ipsam in rebus omnibus actionem secundum virium suppetentiam non ignorantes. Atq; ita ab his, vt à plerisq; alijs brutis docetur ignauus homo vires suas metiri. Cum mare transuolant, inquit [a] Oppianus, vt intelligant, superatumne iam ipsis mare sit, nec ne, singulæ ternos ore lapillos ferunt, quorum singulos per interualla demittunt, & diligenter obseruant, vtrum in mare lapillus quisque deciderit, vltre iusq; volandum sit, an in terram, & tempus iam sit quiescendi. Quæ res, nisi veritatis terminos excedat, non mediocrem quidem in hoc auium genere prudentiam indicat. Oppianus id fortè ex [b] Plinio transcripserit, sed qui non semper ipses id facere videtur innuere, at cum ventus, (vt ipsius uerbis utar,) agmen, (traijcientium scilicet mare) aduerso flatu cœperit inhibere, Nam tunc pondusculis lapidum appensis, aut gutture arena repleto, stabilitas volare eas attestatur. Idem Grues factitare nonnulli prodiderunt. Sed cum [c] Aristoteles hoc falsum esse scribat: itaque & Coturnicē hoc facere nō facilè Plinius, uel Oppianus mihi persuaserit. Alij id diligentius inquirere poterunt. Petrus Bellonius vir cùm doctissimus, tum fide dignissimus, uiuas in medio mari in naues incidentes aperuit, milium & hoc fermè recens in ingluuie reperit; lapidum eorum, aut arenæ, si inuenisset, haud dubie mentionem facturus. Seneca referente [d] Andrea Theueto, memorat, Coturnices, & alias aues, necnon quadrupedia aliquādo terrę motu interijsse. Hinc, inquit Theuetus edoctæ hæ alites in posterum circa flumina uersantur, gnaræ scilicet loca fluminibus proxima, & paludosa minus quàm alia terręmotui esse obnoxia. Verùm nunquid & hoc uerum sit Theuetus uiderit. Coturnices inter segetes, & earum stipulas, quæ saltem in paludosis locis pauciores sunt, habitant, quandiu apud nos agunt: adhæc locum illum in Senecæ operibus diu quæsitum reperire non potui. Attamen illud Theueto concedēdum, paludosa loca minus quàm alia terręmotu concuti: exemplo sit celeberrimum illud Dianæ Ephesię templum quod ducentis, & amplius annis integrum perseuerasse dicitur, adhuc diutius ita durandum, nisi Heluidius quidam, ut memorandum de se posteris famam, & celebre nomen relinqueret, ut scribit Herostratus, id incendisset. Ob eandem pariter rationem Romę ad Tyberim Herculi templum ędificarunt.

Vires in omni re examinandæ.
[a] In Ixeut.
Cur lapillos ore ferant.
[b] L. 10. c. 23
[c] 8. hist. c. 12
[d] Lib. 2. hist. Ind.
Terræmotu animalia intereūt
Loca terręmotui minus obnoxia.
Dianę Ephesiæ templū cur à terræmotu tutū.
Heluidij facinus.

VOLATVS.

COTVRNICIBVS, Perdicibusq; uolandi facultatem deesse docuit communis pręceptor [a] Aristoteles, ubi rationem reddit, cur nidum sibi non faciant. Eandem uolandi imbecillitatem innuebat [b] Plinius, inquiens. *Parua auis, & cum ad nos venit, terrestris potius quàm sublimis*. Aquilonio tempore meliùs degunt, contrà Austrino ægrè uolant, quòd huius uenti humiditas corporis grauitatem per se alioqui ad volatum parum idoneam augeat, uelutiex [c] Aristotele diximus, cùm de migratione ageremus. Hinc est, quod Hieronymus Fracastorius Veronensis, medicorum, ac Poetarum nostri temporis coryphęus apposito admodum corporis grauitati epitheto tardam uocet, inquiens:

Vescitur & grauis Coturnix tarda sagina.

Verùm prudentissima Natura, quę nullibi deficit, volatus debilitatem pedum uelocitate recompensauit. Currunt enim satis velociter. Coturnicem, inquit Comestor, Curreltum vulgo dicimus à currendo.

[a] 9 Hist. c. 8
[b] L. 10. c. 23.
Quo tēpore velociores.
[c] 8. hist. c. 12
Coturn. velociter currunt.

VOX. CANTVS.

a 9. Hiſt. c. 9 | Quãdo canere incipiunt | b In Latiis. | c 4. Hiſt. c. 9 | Coturnicis vox an laudanda, aut an vituperanda. | d Lib. 9. | Coturnicis uox quare laudabilis. | Coturnix pro gnomone. | Coturnicis uocis deteſtatio. | e Lib. 9. | Poetá ineptus cur Coturnix dictus, & cur Martialis Pſittacus.

IN nonnullis, inquit, [a] Ariſtoteles, auium generibus cantus maribus tantùm datus eſt, vt Gallinaceis, & Coturnicibus. Albertus verò fœminæ non tantũ vocem attribuit, verumetiam, vt apparet, maiorem, dum ait: *Coturnix mas vocem edit exilem ferè, ſicut Grillus, fœmina craſſam.* Vtraſque canere facilè crediderim. Sed nunquid fœminę vox grauior ſit, ignoro. Vere canere incipiunt, præſertim Aprilis menſis initio: at nunquid ſubitò ac ad nos venerint, ſubdubito: nam ſi verum eſt vt [b] Blondus ex Plinio tradit eas in Campania eo tempore magno numero uideri, priuſquam veniſſe credantur (veniſſe autem ſeſe voce maximè produnt) itaque fuerint iam aliquo tempore, antequam aduenisse ſeſe voce ſignificent ſua. Eadem vox pugnam huius auis, & Perdicis diſtinguit. Nam Perdix antequam dimicare incipit, illa verò, teſte [c] Philoſopho in media dimicatione canit. Qualem autem vocem edant, preter quàm quòd iam antè diximus, nemini non notum eſt: propter quam, licet omnino abſona ſit, & audientium aures offendat potiùs, quàm oblectet, multi tamen non infimæ ſortis homines, quin, & viri ſepę patritij eas domi caueis incluſas enutriunt, & pulchellum illud ſuum Co tur nix quò pluries reiterant, eò nobiliores cenſent. Hanc tamen diſſonam vocem aliò torquere, ac laudare, quemadmodum contrà alij vituperare volenti, neutri ſua ſibi defutura argumenta crediderim. Laudare eam Pratinas in primis apud [d] Athenęum videtur, dum Coturnicem ἀδύφωνον, ideſt, ſuauiſſimam, ſeu iucundiſſimam vocem edentem appellat. Ex eadem voce antiqui illi Reges ſeu ſapientes (nam non niſi taleis reges eligi ſolitos tum temporis ſatis conſtat) non contemnendam hauriebant utilitatem, nam cognita Coturnicis natura, quæ ceu verum cantu ſuo ſignat horoſcopi emerſum, animalis huius opera tanquam gnomone quodam utebantur, & non ocioſè in id intenti certum exortus ipſius punctum deprehendebant. Seruat enim in uoce iſtęc auis certum numerum. Verùm quemadmodum ea ratione laudem meretur iſta vox: ita contrà, quia, vt dixi prorſus inconcinna eſt, & quam non aliter ac ipſe Cuculus ſemper eandem, & uix abſono huius cantu ſuauiorem reſterat. Vnde ab hoc tam ἀμούσῳ cantu elegantiſſimum, quod nunc in omnium ore obuerſatur, ſcomma detorſit faceriſſimus [e] Martialis, quo lepidè admodum clancularium quendam Poetam, hominem ſcilicet illiberalis ingenij, & qui Corniculam Aeſopicam referens ſuos ineptos verſiculos nomine Martialis in vulgus ſpargebat, ratus futurum, ut titulo decepti lectores, Martialis eſſe crederent, Coturnicem appellauit, ſe uerò Pſittacum, quaſi diceret præter Coturnicis morem, & naturam fore, ut cōcinna, atque articulata uoce quali Pſittacus ſolet humanum ſermonem edoctus vteretur: atque ita ut Coturnix ſe ſua uoce prodit, Pſeudopoëta ille ſe ſuis ineptis verſibus. Alij ſcomma hoc ad auis ingenium referunt. Deſtituitur enim Coturnix eo diſcendi ingenio, & aptitudine, quæ in Pſittaco maxima eſt, ut in Pſittacto ſcripſimus. Dicebat autem Martialis.

Credis hoc Priſce
Voce vt loquatur Pſittacus Coturnicis?

SALACITAS, SEV LIBIDO.

a 9. Hiſt. c. 8 | b 9. Hiſt. c. 8 | c Lib. 9. | Athenæus correctus.

ARISTOTELES [a] cùm Perdicum pugnam quam pro fœminis ſuſtinent, deſcripſiſſet, & marium in hoc genere ſalacitatem, dixiſſetq; fœminas ad incubandum aliò diffugientes, clam parere, ne oua à maribus propter ſalacitatem frangantur, & mares interim cælibes inter ſe pugnare, uictumq; victoris Venerem pati, nec ab alio, niſi ſuo victore ſubigi idque non ſemper, ſed certo tempore anni fieri: demum ſubdit: Hoc idem à Coturnicibus quoque agi animaduertimus. Idem ferè Plinius ſcribit ex eo, vt apparet, mutuatus. In ſumma eadem planè Coturnicibus, quæ Perdicibus libidinis procliuitas. Vſque adeo verò vtræque, teſte [b] eodem, copia libidinis gaudent, ut in aucupantes corruant, & ſæpenumerò capitibus eorum reſidant: quã poſtremã ſententiã [c] Athenęus repetit ex Alexandro Myndio, ſed apud hunc pro χαθίζοντας ἐπὶ τῶν κεφαλῶν legendũ ex Ariſtotele χαθί-

ζα. ιω

ζῶον ἐστὶ καὶ κοραλές. Apud eundem Athenæum Clearchus Coturnices etiam inter illas aues recenset, quæ & quando fœminas vident, & cùm earum vocem audiunt, semen emittunt, vti quoque in Perdice scripsimus. Salacitas autem in duobus consistit, nempe ut vnus mas multis fœminis, vt Gallus, sufficiat, vel coitum sæpius reiteret, vt Passeres aliæque quàm plurimæ, quibus ego Perdices, & Coturnices annumero. Nam Coturnicum generi, teste Alberto, proprium est, vt rara inter eas fœmina sit, maresq; multi vnam fœminam quærant. Quare mirum non est, si coitum sæpius repetant, nam semen, vt in homine etiam contingit diu retentum acredinem quandam acquirit, cuius causa, vel sponte, vel coitu excernitur impetuq; erumpit. Vnde etiam Galli, vt scribit [d] Io. Bruyerus Gallus, libidinosum hominem significaturi Qualea, seu Coturnice salaciorem dicunt.

Salacitas in quo consistat.
Coturnix quibus salacibus ascribenda.
[d] L. 5. c. 33. de re cibar.
Salacis hominis typus.

N I D V S.

RISTOTELES [a] Coturnices nunquam in arbore, sed humi semper consistere nidulariq; tradit: nidum verò non facere, vti neque grauiores aues alias, sed facta in aprico area (alibi enim nunquam, inquit, pariunt) atque materia, ut vepribus quibusdam congestis, quoad Accipitrum, & Aquilarum iniuriam deuitare possint, oua ædere, & incubare: sicuti in Perdice quoque scriptum est.

[a] 9. Hist. c. 8
Nidi qualitas.

INCVBATVS. PARTVS. EDVCATIO.

VO loco pariunt, non incubant, teste [a] eodem philosopho, ne quis locum percipiat longioris temporis mora. Pariunt autem oua numero sexdecim Coruinis ouis similia, si [b] Bartholomeo Anglico credimus, sunt qui quotannis quater prolem edere velint, bis nempe in illis regionibus, ad quas à nobis abeuntes migrant, item bis hîc apud nos, & quæ priùs ædita proles est, hanc quoque, antequam discedant, soboli studere, argumento quòd innumerabilis harum auium numerus, licet quotannis infinita earum millia cùm in aduētu, tùm discessu varijs capiantur modis, tamen semper abire conspiciatur, atque redire. Aucupes tantam earum copiam admirantes dicere consueuerunt, incubāti Maio mense Coturnici mortem inferentem, spem centum, & amplius Coturnicum perdere. Neque id à veritate alienum videtur. Illa enim sedecim ouis incubans totidem pullos excludit, ex his verò quæ fœminæ sunt, rursus Augusto mense pariunt ad minus decem: quem numerum si supputemus, non mirabimur, cur tanta Coturnicum copia vbique capiatur. Cum Perdicibus commune habent, quòd pullos alis suis more Gallinarum fouent, eodemq; modo per agros ad pabula educunt, quòd [c] Baptista Mantuanus sic expressit.

Sedula per stipulas tenera cùm prole Coturnix
Pascitur, & magno natorum examine Perdix.

[a] 9. Hist. c. 8
[b] l. 9. c. 103.
Quoties prolē edāt.
Aucupum de Coturnicum fœcunditate dictum.
[c] In villa Refrig.

C I B V S.

LOISIVS [a] Mundella Coturnicem, quòd milio potiùs quā alijs granis vescatur, Miliarem auem esse arbitratur, imo contendit. At nos hoc nomē minori aui suo loco attribuemus. Vescitur porrò præter milium Coturnix, & alijs granis, maximè post demessas segetes, inter quarum stipulas plerunque versatur. Cùm verò omni tempore grana ad manum non sint, quare & alia in cibum ipsis cedere credendum est, nempe dum segetes adhuc virent. In Capreis certè insulis, ubi maximoperè abundare diximus, & multas illuc sub hyemem seu ad hyberna sese conferre, cùm grana nulla producant, vt qui de ea scribunt, attestantur, alio victu vti coguntur, Acinos herbarum comedere certo certius est. Hinc & apud Hollandos Brioniæ acini Quartelsbeyen, idest, Coturnicū acini dicuntur teste [b] Hadriano Iunio Hollando. Ioan. Bapt. Porta sparteis restibus arborem claudi tradit ab alijs scribi, ne Coturnicibus aut Coruis, alijsue auibus malum Pumicum laceretur, ac si Coturnices eo etiam vescantur, quod nullibi lego. Spermophagæ seu seminiuoræ etiam sunt, atque inter alia

[a] In epist. med.
Miliaria auis.
Quartelsbeyen vnde Hollandis dicātur
[b] In Nomēclat.

femina peculiari quadam naturæ ſuæ prærogatiua ellebori ſeminibus, quæ nobis uenenum ſunt, innoxiè veſcuntur. Teſtatur hoc [c] Lucretius, inquiens.

Præterea nobis veratrum eſt acre venenum
Et capris adipes, & Coturnicibus auget.

Idem legere eſt in libro illo de plantis, qui falsò Ariſtoteli aſcribitur, nimirum hoc modo. *Hyoſcyamus, & elleborus noxius homini eſt, cibus Coturnici.* [d] Plinius procul omni dubio de hoc ellebori ſemine intelligendus eſt, quando inquit: *Veneni ſemen gratiſſimus cibus, quam ob cauſam eas damnauère menſæ.* Scio multos eſſe, qui pro dictione veneni legant veratri, atque ego etiam ita eram lecturus, niſi primùm [e] Solinus Plinij expilator, ſeu potius ſimia veneni legeret, eandemq́; lectionem Iulius [f] Cæſar Scaliger confirmaret commentans paulò antè allatum Pſeudoariſtotelis locum: *Meminiſtis*, inquit, è Galeno, *quod reprehendant in Auicennæ codicibus. Plinius in decimo veneni appetentem Coturnicem prodit, neque nominat.* Sed & ipſe Plinius [g] alibi eodem libro interpoſitis aliquot capitibus. *Veneno*, inquit, *capreæ* (Lucretius de capris hoc dicit) *& Coturnices, vt diximus, pingueſcunt, placidiſſima animalia.* Galenus vero, & Auicenna elleborum nominant. *Cicutâ*, inquit, [h] Galenus, *Sturnos nutrit, nos vero interimit, & elleborus Coturnici pro cibo eſt, homini venenum.* Recentiorum nonnulli, inter quos eſt Stephanus Aquæus Bituricenſis Plinij ſcholiaſtes, Coturnicem arbitrantur non cibi cauſâ elleborum comedere, ſed recuperandæ ſalutis. Etenim Plinius, & Galenus tradunt Coturnices Epilepſia tentari, quam elleborus vel ipſo [i] Dioſcoride teſte ſanat. Verùm etiamſi id non inficier, eiuſmodi tamen opinio, cui alias libenter aſſentior, Lucretio, Plinio, Galenoq́; repugnat, qui vno ore Coturnices ex eius uſu pingueſcere dixerũt. Eſtq́; eiuſcemodi eſus, vti paulo ſuperiùs diximus, ipſis peculiaris Fit enim concoctio non modò vi, & ardore caloris, ſed tota etiam ventriculi ſubſtantia, atq; quadam proprietate. Eodem modò fruges aridas, & præduras minutiſſimę auiculæ conficiunt, ac in ſubſtantiam ſui conuertunt, quæ uix homo audeat attingere. Hanc proprietatẽ concoctionis in Coturnice agnouit [k] Alexãder Aphrodiſæus illuſtris ille Peripatheticus inquiẽs. *Quid eſt quod Gallina adito ono feſtuca aliqua ſe, & ouũ luſtrat, quare Coturnices veratro, cicuta Sturni veſcantur, quæ toxica eſſe hominibus certum eſt, &c.* Quæſtionum ratio partim ex ſe certa, manifeſtaq; eſt, partim inexplicabilis, modumq; penitus humani ingenij excedens, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerũ omnium parens, & author eſt. Operis quidem ſolertiſſimi cuiuſpiam rationem artifex, qui extruxit integrè tenet: cęteri verò, qui artis illius ſunt ignari, rationem nullam reddere queunt, ſed tantummodò rem inſpectant, & demirantur. Ita pariter nobis Coturnix, qua ratione ſemen iſtud in naturam ſuam conuertat, miraculo potius habetur, quam veram eius concoctionis rationem aſſignare queamus, niſi, uti diximus, ad occultam eius naturam confugiamus. In quo ſenſu D. [l] Ambroſius, *Elleborum*, inquit, *periti loquũtur eſcam eſſe, et alimoniam Coturnicũ, eo quod naturali quodam temperamento ſui corporis uim pabuli nocentis euitent. Etenim, ſi ratione medicina plerunque ad ſalubritatem humani quoque corporis temperatur, cui videtur eſſe contrarium: quanto magis proprietati naturæ ad cibum proficit, quod medicinali manu conuertitur ad ſalutem?* Magnus etiam ille Baſilius herbarum eiuſmodi venenatarum exemplo probans nullas a Deo fruſtra generatas eſſe, ita in eodem ſenſu ſcribebat. *Illarum autem rerum nullam prorſus exiſtimare oportet, aut ocioſe, aut fruſtra creatam eſſe. Aut enim nonnullis animalibus expertibus rationis ſunt pabulum aut & nobis ipſis ex his in nonnullis morbis depellendis ab arte medendi remedia comperta præſtantur. Nam cicuta quidem Sturni veſcuntur, & tamen propter corporis conſtitutionem a veneno non occupantur. Cùm enim pertenues habeant ad corda penetrantes meatus: fit, ut antea deuoratam cicutam concoquant, quam inde letale gelu ad præcordia peruenerit. Elleborus Coturnicibus eſt cibus, nec ab eo peculiari quadam temperatione detrimenti quicquam percipiunt. Sunt hæc ipſa nonnunquam tempore oportuno etiam utilia nobis, &c.* Multi eam D. Baſilij opinionem approbant, nempe ideo ellebori eſum Coturnicibus, cicutæ Sturnis innoxium eſſe, quòd propter venarum arteriarumq; angustiam ad cor penetrare nequeat: ſed eiuſmodi ſententiam minores aliæ Coturnicibus aues, quæ eius herbæ eſu intereunt, peſſundant velut falſam. Arabum nonnulli Napello paſci Coturnices ſcripſerunt, ſed hi Napellum cum elleboro turpiter confuderunt. Atq; hinc eſt, quod Antonius Gainerius aduerſus Napellum puluerem Coturnicis, vel Turdi utiliter dari poſſe ſuſpicatur, deceptus ſcilicet hac Arabum confuſione. Sed & Turdum perperam pro Sturno hîc nominarunt, qui & ipſe non elleboro, ſed cicuta veſcitur: adeo ut eiuſcemodi Barbari cùm in auium, tum in veneni nominibus intolleranter hallucinati ſint. Atque hinc etiam [m] Arnoldo Villanouano Orobus Coturnicum Auicennæ Napellus eſt.

[c] *Lib. 4 de nat. rer.*
[d] *L. 10. c. 23*
[e] *Cap. 18. Polyhiſt.*
[f] *In cõment. ad l. Ariſt. de Plan.*
[g] *Cap. 72.*
[h] *Ad Piſonem.*
Stephani Aquæi opinio de Veratri eſu in Coturnice refellitur.
[i] *l. 4. c. 146.*
Quomodo innoxie elleborum edant.
Concoctionis proprietas.
[k] *in Proœmio probl.*
[l] *Hexam. lib. 3. cap. 9.*
Nullas herbas à Deo fruſtra creatas eſſe.
Sturni cur cicuta non afficiãtur.
Arabes Napellum cũ elleboro cõfundunt.
[m] *In lib. de venenis.*

SAGI-

SAGINATIO.

NVLLA quiſpiam apud priſcos Coturnicum auiaria fuiſſe arbitretur, quoniam a cibo teſte [a] Plinio damnatæ erant. Veruntamen [b] Marcus Varro Plinio longè antiquior, quoſdam in Ornithone præter Turdos, & Merulas, aliasq; quæ pingues veneunt carè, vt Miliariæ, ac Coturnices, aluiſſe tradit. Quod ad ſaginam ſpectat, milio, & tritico, & lolio, præterea pura aqua nutriendæ ſunt: ita enim [c] Dydimus pingueſcere prodidit. [d] Pet. Creſcentienſis docet, quomodo Coturnices, & aliæ aues incluſæ pingueſcant: uti in Perdice à nobis ſcriptum eſt, ad quem locum lectorem remittimus, ne ſæpius illi eadem ceu Cramben bis coctam obtrudamus. Locus vbi nutriuntur ὀρτυγοτροφεῖον dici poteſt, ſiue cohors ſit ſiue cauea, quemadmodum ὀρτυγοθήρος, qui eas geſtat: Cupedinarij, qui eas in caueis ſaginant, altum locum eis minimè permittunt, quòd ſalientes caput offendant, atque ita minus pingueſcant, quare caueas vetant cubiti altitudinem excedere, at longitudinem non prohibent. Caueas vidi aliquando, quæ trecentas, & plures caperent aues, adeo verò humiles, vt vix Coturnicum altitudinem ſuperarent. Loca in quibus ſaginantur, teporem deſiderant. Cibaria ad ſatietatem eſſe oportet [e]. Io. Bruyeras præter fruges, ſeminibus cannabis maximè, opimari ſcribit. Opimantur autem ocyſſimè, & tantam ſæpe adipis copiam corpori adijciunt, ut adipoſa illa mole mortuas eſſe quamplurimas exploratiſſimum habeamus.

[a] L. 10. c. 23. [b] L. 3. de re ruſt. cap. 5. [c] In Geoponicis. [d] L. 9. c. 93. ὀρτυγοτροφεῖον. ὀρτυγοθήρος. Cauea qualis debeat eſſe. [e] I. de re cib. cap. 33. Quantùm pingueſcãt.

PVGNA.

PERDICES pugnaces eſſe diximus, & id fortaſſis Coturnicibus potiùs competere dicendum eſt, nam Ariſtoteles, vel ſaltem qui-quis ille fuit Phyſiognomicorum author, aues, ait quibus duræ ſunt pennæ fortes eſſe, & pugnaces, quas inter Coturnices, & Gallinaceos nominat. Pugnant autem, vel legitimo [a] Ariſtotele teſte, pro fœminis & inter cælibes etiam mas victus victoris venerem patitur manſuetæq; inter ſe ſpectaculi gratia certaturæ committuntur, vt referemus [b]. Plinius Pergami certamen Gallinaceorum quotannis publicè edi ſolere prodidit. Id & Athenis factitari cæptum, author eſt [c] Aelianus, à Temiſtocle ſuperatis Perſis. Lucianus adijcit & Coturnicum certamina, eaq; ibidem ſpectari conſueuiſſe tanti decoris, ut ad illa tanquam ad gladiatorum munus effuſiſſimo ſtudio omnes conuenirent. Quinimo Solonem narrantem inducit legem Athenienſibus fuiſſe, ut iuuenes Coturnicibus, & Gallis pugnantibus ſpectandis tempus impenderent, vt eiuſcemodi auium roſtris ad extremam uſque virium defectionem pugnantium certamina, intuentes ad fortiter ſubeunda pericula, & contemnenda vulnera, ne auibus ingenerofiores haberentur, inflammarentur. Ita Herodianus Seueri filios ſcribit, diſſidere ſolitos puerili primùm certamine, edendis Coturnicum pugnis, Gallinaceorumq; conflictibus. Eiuſcemodi enim aues in tali ludrico certamine productæ, vel etiam ſua ſponte inuicem dimicant, mutuisq; ictibus collidunt, caput, & ceruicem erigentes. In nonnullis Italiæ vrbibus maximè Neapoli pugnaces etiamnum alunt, & ex earum certaminibus maximam voluptatem, & etiam lucrum ſæpe percipiunt: certaturis primo milium ad ſatietatem offerunt, dein ſuper oblongam aliquam menſam ab vtraque ſcilicet parte vnam collocant: illæ more Gallinaceorum inuicem torue aſpicientes, quaſi minarentur, quid audacter præſtituras, tacitæ ſubſiſtũt, at mox non aliter ac ſi duo fortiſſimi equites in vallo concurrerent, ubi ad aliud milium, quod in media menſa ponitur peruenêre tanto ardore, tantaq; velocitate inuicem aggrediuntur, manuſq; conferunt, ut niſi euulſis ſibi pennis, ac ſanguine ex acceptis vulneribus effluente a pugna diſcedant, atq; tam diu dubio marte dimicant, donec alterutra, tanquã ſe victam faſſa, victori locum cedat, ac pudibunda aufugiat. Tunc vero victoris dominus præmio, de quo certatum eſt, potitur, victricemq; ſuã magni æſtimat, adeo vt ſi ita aliquoties acie uincat, decem, & duodecim ſæpè aureis uendat. Quanti uero apud priſcos fieret eiuſcemodi certamen, cum ex paulo antè dictis, tum uero exemplo potiſſimum Augusti Cæſaris innotuit, qui Erotem Aegypti præfectum, quod uictricem per cõtumeliã edilet, morte, eaq; infami multauit. Et longe ante tempora Cæſaris diuinus [d] Plato eos redarguens, qui nimis illis tribuerent,

Aues quæ fortiores. [a] L. 9. Hiſt. cap. 8. [b] L. 10. c. 21. [c] L. 2. Var. c. 28. In Anacharſide. Athenienſiũ lex in deſidioſos iuuenes. Seueri Imp. filiorũ pugna. Coturnicũ certamen apud Neapolitanos. Coturnicis uictricis precium. [d] In Lyſide.

buerent, quanto in pretio haberentur, innuit, *Potius, inquiens, ego mihi amicum probum optauerim, quam optimam* (ſtrenuiſſimam ſcilicet) *inter homines Coturnicem aut Gallinaceum*. Sed an ſemper ita inuicem diſſideant, ut [a] Ouid. mihi in ſequenti diſticho innuere videtur, dum ſcribit inde facile ſeneſcere, me latet, quamuis id facilè credam.

Ecce Coturnices inter ſua prælia viuunt,
Forſitan & fiunt inde frequenter anus.

Sed nonnulli viri docti pro pręlia prandia legũt, vt ſcilicet ad elleborum, quo Coturnices paſci ſcripſimus, referatur, at qui elleboro veſci dixerunt, non ex huiuſmodi eſu ſeneſcere uoluerunt, ut hîc Ouidius: at contrà pingueſcere; quare non malè meo iudicio pręlia legendum, quemadmodum etiam, quotquot ego vidi exemplaria habent. Porro Ariſtides ſophiſta apud Philoſtratum hanc pugnacitatem innuens cuidam deprecanti, ne Sparta muris cingeretur, reſpondiſſe fertur, *ne capita illi damus mœnibus Coturnicum aſſumpto ingenio*. Huc pariter ſpectat, quòd [f] Ariſtophanes Carcini poetæ filios ὄρτυγας οἰκογενεῖς, ideſt, domeſticas Coturnices, aut potius domi genitas vocauerit, quòd uidelicet domi continuè inter ſe contenderent: quare ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχειν, hoc eſt *Coturniculæ animum habere*, parum rectè, utpotè contra auis naturam, prouerbialiter de formidoloſo, & puſillanimo homine Antiphanes comicus apud Athenæum hoc uerſu protulit.

Σὺ τί ποιεῖν δύνασαι ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχων.
Tu quid facere vales, Coturniculæ animum habens.

Meticuloſi enim homines non pugnant, uel ſi cogantur pugnare, terga, vbi poſſunt, uertunt: è contrario Coturnix ſponte dimicat, & niſi victa, ac plerunque niſi vulneribus acceptis pugnam deſerit. Haud ab re fuerit hîc docere, quomodo Coturnices per ſe alias pugnaces, pugnaciores reddantur [g]. Dioſcorides author eſt Adianti herbæ eſu ad pugnam accendi. Quod ſi itaque pugnantium domini milij uice pugnaturis exhibuerint præliabuntur audacius, aduerſariaſq; facilè ſuperabunt. Id verò inter Coturnicum, Perdicum & Gallorum prælium differentię eſt, quod illæ in pugna cantent, Perdix ante aggreſſam dimicationem, Gallus poſt debellatum hoſtem.

[a] In epitaphio Pſittaci.
[f] In pace. Carcini Poetę filij Coturnices dicti. Coturniculæ animũ habere. Meticuloſorum pugna. Vt pugnaciores reddantur.
[g] l. 4. c. 131.

CORPORIS AFFECTVS.

EPILEPSIA, ſiue Comitiali morbo Coturnices tentari, author eſt [a] Plinius: idq; non pauci, referente Aloiſio Mundella, noſtro tempore obſeruârunt. [b] Ariſtoteles tamen inueſtigans cur ſolis hominibus oculi peruertantur, ſolos eos inter omnia animalia epilepticos eſſe aſſeuerat. Sed Ariſtotelem hallucinatum eſſe non ſola Coturnix teſtatur, ſed multa etiam alia animalia. [c] Hippocrates in primis Capras, & oues eo morbo uexari tradit. De Capra idem profitetur Plutarchus, atque propterea veteres ſacerdotes ea vehementer, ut morbida abſtinuiſſe, quamuis contrà Varro neget eam epilepticam fieri. [d] Iulius Cæſar Scaliger, canes ea lue interijſſe ex ipſa experientia teſtatur, quemadmodum & [e] Cęlius, qui præter canes Feles addit, & arietem; Abſyrtus equos: Brodæus Accipitres, & Gracculos. [f] Aloiſius Mundella ſe ab alijs accepiſſe refert, Capos Gallinaceos, Alaudas, Picas epilepſia torqueri. Ex quibus conſtare arbitror lapſum Ariſtotelis, nec non ipſius Plinij, qui præter homines ſolas Coturnices hoc morbo laborare ſcripſit. Dici tamen poteſt ad defendendum Plinium, non ſolas quidem Coturnices poſt hominem, ſed illas potiſſimum huic morbo obnoxias eſſe. Baptiſta verò Mantuanus id in Coturnice negare non veretur, uti ex hoc uerſu videre eſt.

Herculea nunquam morbo afficienda Coturnix.

Sed huius auctoritas apud me tanti non fit, ut circa eam me exerceam. Nondum tamen vidi aliquem, qui rationem afferat, cur eo morbo Coturnix laboret, præter unũ [g] Galenum qui multos propter Coturnicum eſum in muſculorum diſtentiones incurriſſe ſcribit, quoniam veratrum illæ comedant. Sed niſi aliquis aliã rationem aſſignet, nondum Galeno acquieſcam, quia Veratrum, quemadmodũ paulò antè ex Dioſcoride dixi, epilepticos curat, tantum abeſt, vt Epilepſiam inducat: neque etiam homines crediderim ex harum auium eſu diſtentionibus corripi. Nam has aduerſus morbum illum valere ſuo loco dicam: præterea omnia illa, quę recenſuimus animantia epilepſia afficiuntur, quæ tamen veratro paſci nemo dixerit.

[a] L. 10. c. 23.
[b] Sect. 10. Probl. 49. Ariſtotelis error.
[c] Lib. περὶ τῆς ἱερῆς νόσου. Animalia epileptica.
[d] In Comm. Ariſt. de Plant.
[e] l. 6. antiq. lect. cap. 7.
[f] L. 3. c. 23.
[g] In comm. lib. 6. Hipp. de morbis cõm. tex. 36. Galeni opinio cur Coturnix epilepſiam patiatur, explosa.

SYM-

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

OTVRNICEM tradunt reperto aquæ etiamsi lympidissimæ fonte simul ac biberit, reliquam aquam rostro pedibusq; corrumpere, lutosumq; reddere, puluere etiam in eo ingesto: quod facere eã hactenus multi crediderunt, ne quodpiam aliud animal eius potu fruatur: a qua nimirum auis natura tanquam inuida, improba, ac maligna Aegyptij etiam argumento sumpto malignum hominẽ per eius hyeroglyphicum significârunt. Verùm cùm nonnulla animalia suapte natura puram in potu aspernentur, turbulentamq; & crassam præferant, ut exempli causa Cameli, quos aiunt, qui eorum naturam perspectam habent, non è fluuio prius bibere, antequam pedibus protrita terra aquam eius spissiorem reddiderint. Nec alio Elephanti quoque potu gaudent, quos autem ideo turbidam reddere volunt, ne imaginis suæ toruitate terreantur. Itaque non absurdè, meo iudicio quispiam dixerit, & nostram Coturnicem id ob occultam aliquam cum horum aliquo, vel forsan vtroque amicitiam, vel quia ipsa fortassis tali potu delectetur, non malignitate, aut inuidia aquæ, postquam potauit, puluerem ingerere, si modò verum est quod hoc faciat: nemo enim grauissimorum tradidit. Grauissimos voco Aristotelem, Plinium similesq; alios, qui de animalium natura scripsêre: apud quos illud quoque non reperias, quod de eadem aue, & Luna Orus Apollo referente Pierio Valeriano prodidit, atque hoc docti videant, nunquid sympathiæ an antipathiæ, quam hæc auis cum Luna habet, adscribendum sit. Est autem hoc, atque his verbis a Valeriano traditum. Quotiescunque Luna oritur, Coturnix inauspicatos clamores excitat aduersus eam, non quæ Deam saluere iubeat, aut laudatione prosequatur, ut solent Gallinacei, sed manifestissima det indignationis aduersus eam signa, quod apud ipsos (Aegyptios) magna dabatur impietati: cum summo Lunam cultu prosequerentur. Antè omnia autem terram fodicat (ita intelligendum τοῖς γαρ ἐμπροσθίοις αὐτῆ σκέλεσι ἀνασκάπτει τὴν γῆν) pupillasq; identidem sibi conscribillat, utpote quæ indignè ferat Lunam apparere, quam neque quidem intueri patitur: atque eadem facit in ipsius Solis tam diuini astri exortu: qui mos nonnullis Aethiopum nationibus in Solis ortu, quem velut hostem maximè reformidant, & ne spectent in loca palustria fugientes, vbi non alia fruticum, aut syluarum copia fuerit, ibi delitescunt, Deum omni execratione prosequentes. Hæc ille, ubi etiam annotat, in uulgato codice Græco mendum animaduerti, in quo nimirum Oryx quadrupes animal pro Coturnice positum & ita traductum: neque enim, inquit, hîc quicquam de Oryge apud Orum, apud quem in uetustis codicibus manuscriptis Ὄρτυγα, non Ὄρυγα legas. Et eodem capite vulgati etiam codices habent τοῦτο μόνον τῶν πτηνῶν, quod satis manifestum facit de aue, non de quadrupede hæc dici. Pelicanum, & Coturnicem sibi inuicem dissentire uolunt. *De Coturnicis exitio*, inquit [a] Aelianus, *Pelecanus acerbe, & crudeliter cogitat: rursus Coturnix ab eo vehementer dissentit.*

Coturnix bibẽs cur aquã turbet.

Maligni hominis hieroglyphicũ.

Cameli turbidã bibũt.

Elephanti cur bibituri aquam turbent.

Coturnix cur puluerẽ in aquã purã ingerat, opinio authoris.

Grauissimi authores q̃.

Coturnix an cũ Luna sympathiã habeat.

Aegyptij Lunam honorant.

Coturnix Lunã nõ intuetur.

Aethiopib[us] Sol hostis est.

Pelicanus & Coturnix hostes.

[a] *L. 6. de Animal. c. 49.*

CAPIENDI RATIO.

ATIO capiendi Coturnices diuersimoda admodum est, prout nimirum anni tempus expostulat. Siquidem vbi primùm ad nos accedunt, segetesq; etiamnum virescunt, masculi fæminas propter libidinem prosequuntur, atque ita fæmina inclusa caueæ, uel etiam fistulâ ex osse, & corio confictâ (nostri Quagliarolo, Piceni Truffello, Galli teste [a] Bellonio Cursalet uocant,) illectæ retibus ab Aucupibus irretiuntur: atque hoc de maribus dixi, quia paucæ admodum fæminæ eo modo capiuntur. Sed elaborandum est, ut femellæ uenatrices egregiè canant: canere uerò hoc pacto eas docent: inclusas caueis cystæ includunt, ut planè in tenebris habeantur, manè uerò, & uesperi alternatim apposita candela, aut lucerna milium in cibum exhibent, idq; tandiu continuant, donec iam egregiè pulchrum illud suum Coturnix didicerint: ad hanc siquidem uocẽ allecti mares, ceu ad coeundum inuitati ocyssimè accurrunt, & seipsos in extensa retia præcipitant: tantoq; nonnunquam impetu id facere uisi sunt, ut antequam auceps extendere retia posset, caueam perforare uoluerint, eorum præsentiam minimè expauescentes: quin imo quod amplius est, retia ipsa fregerint. Sed hoc modo paucæ capiuntur; plurimæ uerò, quin innumeræ

Mares ut capiantur.

[a] *L. 5. de Anim. c. 17.*

Quomodo doceant ut canere.

Quando multæ capiantur.

cum primum

cùm primùm mare transuolant, fessæ scilicet, ut Baptista Mantuanus hisce uersibus expressit.

Altilia in cœnas ueniunt, uenit assa Coturnix,
Nam genus hoc auium dum se super aequora magnis
Vere refert turmis volitans in retia fessum
Visa cadit, capiturq́; manu peregrina volucris.

[h] In Latinis

Circa Neptunium Italiæ oppidum (inquit [h] Blondus) aucupium est Coturnicum. Nam cùm ad prima Veris signa Hirundines, & simul cum ipsis Coturnices transmisso mari Infero in Italiam redeunt, omnia Antiatum quondam littorum supercilia passus quinque millia Neptunienses contiguis retibus complent, sedensq; vnusquisque in fundi proprij, & magno pretio comparati loco ad particulam propriam retium venientes noctu Coturnices fistula illectat: & cùm turmatim illæ retibus intricentur, si aliqua de longissimo volatu fessa extra rete in sabulum ceciderit, eam auceps manu percipit, fassiq; audiuimus intra mensem vnum, quo id continuatur aucupium, dies aliquot, in quorum singulo centies huiusmodi auicularum mille sit captum. Hactenus Blondus. Ad cuius narrationis confirmationem placuit referre hoc loco, quæ antè aliquot annos D. Franciscus Arriuabenus Mantuanus à cubiculo illustrissimi, ac reuerendissimi Cardinalis Paleoti super eiusdem loci aucupio ad illustrem D. Camillum nostræ Vrbis quondam Senatorem amplissimum dictiq; Cardinalis germanum scripsit in hæc verba. Quid Neptunij, vbi triduum pernoctauimus, viderim tibi significare non grauabor. Cùm hinc illustrissimus Cardinalis germanus tuus discederet, Asturam (altenus, ni fallor, oppidi nomen est) visitaturus, vix oppido egressi incidimus in Coturnicum aucupium. Retia quatuor millia passuum explebant, & maximus auium numerus capiebatur. Dicebant aucupes eò ferri ex Barbaria, vnicoq; volatu mare tranare, sub vesperam discedere illinc, huc verò summo manè appellere, sese quandoq; semen Basilici auium ingluuie exemptum terræ commisisse, feliciterq; germinasse, quod certè celerrimi itineris inditium est. Præfectus loci interrogatus, quot hoc manè captæ essent, ex aucupum relata fide decem, & amplius millia respondit. Quod verissimum fuisse sequenti die comperi, quin imo multò plures capi, cùm interim aucupes uenti inculparent iniuriam, vtpote qui aliò eas defferret: & reuera ventus flabat vehementior, adeo ut appellens quædam nauis, dum pranderemus, vix portum tenere posset. Aucupes captas Neptunium ferunt, & Ὀρτυγόπωλαις Romanis harum duntaxat auium gratia huc migrantibus vendunt, centunas singulas quindecim Iulijs, hoc est, aureo cum dimidio. Hactenus ille. Iam verò dicendum restat, quomodo capiantur, cum libido cesserit, & nullam iam amplius vocem edunt. Tunc sagaci, venandiq; artem edocto cane opus est, qui eas ceu digito monstret, simulq; in unum locum coire cogat, ut ita ab aucupibus rete ab vtraque agri parte ferentibus, duobus nempe, coopertantur. Galli, teste Bellonio, id genus retis tiraz uocant, nostri tragino. Depingit eleganter admodum hunc cum cane aucupandi Coturnices, & Perdices modum Angelius Bargęus hisce carminibus:

Neptunienses vt Coturnices capiant.

Franciscus Arriuabenus.

Astura.

Retia maxima.

Quomodo capiatur cũ nõ turgent libidine.

Tiraz apud Gallos qd.

Praterea latos quoties contendis in agros
Prædaturus aues, quarum Latona tuetur
Alma genus: seu sit Regum gratissima mensis
Coturnix magno quondam dilecta Tonanti:
Siue sit inuenta primum cui lamina serra
Attulit exitium misera male prouida Perdix:
Ipse tibi aucupij catulus dux, ipse magister
Anteferat celeres gressus, passimq́; pererret.
Cumq́; adeo steterit campis immotus, & ore
Despiciens crebro caudam vibrârit inanes
Rumpe moras omnes subito, & caua retia pande:
Quæ tecum sublata manu comes vnus, & alter
Substollant, raptimq́; tegant volucresq́; canemq́;

Augustinus Gallus inter alios Geoponicos recentiores facilè princeps maximum numerum simul capi scribit Augusto mense cùm iam abitum parant, si Coturnix quæ ab Aprilis initio usque ad Iulij mensis exitum in tenebris reseruata fuit, tribus horis ante exortum solem in medio agro milio consito collocetur. Ad hanc enim, inquit, cantillantem non solum illæ accurrent, quæ in eodem agro existunt, verum etiam omnes aliæ, quotquot cantillantis uocem audierint. Hanc capiendi rationem [c] Oppianus non uidetur ignorasse, inquiens. *Coturnices noctu retibus, quas nubes uocant capiuntur, clamantibus alijs natu maioribus*
(ταλαρίδες,

[c] In Ixeut lib 3.

Retia nubes dicta.

(πανουργότερον, iam olim captis, vnde forsan verbum παλεύειν factum, de quo nos fusiùs in Columbarum tractatu agemus.) *ad quarum vocem dum accurrunt, in sagenas incidunt. Interdum etiam in terra hoc modo capiuntur: Reti extenso aliquis tunicam supra caput erectam calamis vtrinque sustinens mouet paulatim progrediens: metuunt illa sibi, & dum vestes huc illuc nutantes vmbram fugiunt retium laqueis inuoluuntur.* Docet idem Gallus, quomodo alio genere retis, quod strusam vocari ait, item alio, quod piombinã, magna multitudine simul capiantur, quæ omnia lector ipse per se legere poterit. Crescentiensis etiam describit aliqua, quibus capiuntur, retia, de quibus in Perdice egimus. Vbi ex Clearcho quoque descripsimus, quomodo speculo eis insidiemur. Qua ratione verò ab Accipitre capiantur, in huius etiam tractatu luculenter ostendimus.

Strusa.
Piombina.

COGNOMINATA,
& Denominata.

PVD [a] Aristophanem Midias quidam Ὄρτυξ cognominatur his verbis Καὶ γὰρ ἥκει (ἥκει pro ἐοίκει, vt Suidas interpretatur) Ὄρτυγι ὑπὸ συφοκόμπου τὴν κεφαλὴν πεπληγμένῳ, quo loco Scholiastes, *Ammonius*, inquit: *Midiam putauit* Ὄρτυγα cognominatum esse διὰ τὸ κυβευτὴν εἶναι, καὶ ἐν πυρῷ (fortè γυρῷ) τοὺς Ὄρτυγας κόπτειν. *Nam & alibi* μανδίαν Ὀρτυγοκόπον *appellat: & alibi rursum Gallinaceorum studiosum eum fuisse scribit. Traducitur alioqui tanquam vir improbus, & fur publicæ pecuniæ,* πτωχαλαζών. *Habent autem plerique codices* συφοκόπῳ *dictione obscura, quam aliqui interpretantur Coturnicem pugnacem* παρὰ τὸ στερεῶς κόπτειν: *ficto nomine aut* παρὰ τὸ καλύπτειν τὴν κεφαλὴν, ὃ συμβαίνει τοῖς Ὄρτυξι. *Dionysius Zopyrus* ὀρτυγόπομπῳ *legit, & μ litteram, (propter carmen, aut forte de industria, vt simul* κόμπον, *id est, factum hominis notaret) insertam ait.* Hæc ille. Mihi quidem, inquit Ornithologus, in mentem venit posse etiam τυφοκόμπῳ legi apta significatione & hominis, qui notatur, moribus conueniente: sunt enim τῦφος, & κόμπος vocabula synonyma, quibus factum, & superbiam Græci appellant. Erat autem Midias homo fastuosus, & inde πτωχαλαζών etiam cognominatus. Vt sensus sit Midia vocabatur Ὄρτυξ, eò quòd præ nimio fastu Coturnicem capite ictam referret. Videntur enim Coturnices in ludo ab hominibus, vel ipsæ inter se certantes percussæ, præsertim pugnaciores, vt & Gallinacei, caput, & ceruicem magis erigere. Sed vide, nunquid etiam ita cognominatus Midias fuerit propter contentionem, seu contentiosam naturam. Nam eidem [b] Aristophani alibi Carcini Poëtæ Tragici filij, quos tres fuisse Scholiastes eius memorat. Ὄρτυγες etiam dicti sunt ab eadem indole, vti suprà annotauimus, quamuis [c] Cælius arbitretur ita cognominatos à paruitate corporis, *nam*, inquit, *Corpore minutuli, perbreuesq; Ortyges dicuntur.* At hoc nostræ opinioni non repugnat. Solent enim eiuscemodi homunciones admodum contentiosi esse: cuius rei mihi exemplum esto famulus meus monstrosæ (si paruitatem spectes) propemodum staturæ, vix pygmæo maior, tam verò superbus, vt nihil præter rixas, iurgia, blasphemias, & contentionem in ore habeat, etiamsi nemo ei occasionis tantillum præbeat, adeo vt ne mei sæpe rationem habeat. Iam prosequamur. Apud [d] Athenæum etiam vir quidam Ὄρτυγες nominatur. De Ortygia insula supra diximus, hoc modo hîc addentes aliquos esse, inter quos etiam Nicander est, qui ita dictam volunt ab Ortygia oppido. Quod fortè dicere voluit [e] Vergilius, inquiens:

Linquimus Ortygiæ portum.

[a] In Auib.
Midias Ortus dictus.
Στυφοκόμπος.
Midias cur Coturnix dictus.
[b] In pace.
Carcini Poëtæ filij, Coturnic. cur vocati.
[c] L. 26. Ant. lect. c. 25.
Paruuli sũt cõtentiosi.
[d] Lib. 6.
Ortyges uir.
Ortygia insula.
[e] L. 3. Aen.

Fuit & Ortygia alia circa Siciliam ex opposito Plemmyrij Siciliæ amnis, quæ ponte iungitur Syracusis, & fontem habet Arethusam, cuius pariter meminit Vergilius canens.

Sicanio prætenta sinu iacet insula contra
Plemmyrium vndosum: nomen dixere priores
Ortygiam, &c.

Ephesus etiam Ioniæ vrbs olim, ut scribunt Eustathius, & Stephanus Ortygia dicta est. Augustinus Niphus Accipitrem Qualearium appellat, qui Qualeas, hoc est Coturnices capiat. Sed vide nunquid is idem sit cum Perdicario, vel hunc dicere voluerit. Corqualeatum Galli nonnulli mensem Aprilem nominant, eò quòd tunc fermè cantillare Coturnices occipiant. Hollandi, quemadmodum supra diximus, Brioniæ acinos Quartelbeyen dicunt, quod his Coturnices vescantur.

Ephesus.
Accipiter Qualearius.
Aprilis cur Corqualeatus dictus.
Quartelbeijen.

HISTORICA.

Populum Iſraelitic⁹ Coturnicib⁹ ſaturatus.

a Cap. 6.

ISRAELITICVM populum, dum Moyſe duce in deſerto degeret, & terram à Deo promiſſam peteret, in itinere et obmurmuraſſe teſtantur ſacra Biblia, & carnes quibus veſcerentur non ſine alterationibus à Moyſe expoſtulaſſe: Deum verò obmurmurantibus Coturnices immenſa ac innumerabili copia, necnon & Mannam, quibus ceu delicatis cupedijs gulam explerent, immiſiſſe. Legitur hæc ſacra hiſtoria in [a] Exodo his verbis ex traductione, quam ſemper ante oculos quiſque uir Chriſtianus habere debet, vulgata: *& murmurauit omnis congregatio filiorum Iſrael contra Moyſem & Aaron in ſolitudine. dixeruntq́; vtinam mortui eſſemus per manum Domini in terra Aegypti, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate, &c. Locutus eſt Deus ad Moyſen dicens, Audiui murmurationes filiorum Iſrael, loquere ad eos, veſpere comedetis carnes, & manè ſaturabimini panibus: ſcietisq́; quod ego ſum dominus Deus veſter. Factum eſt ergo veſpere & aſcendens Coturnix cooperuit caſtra, mane quoque ros iacuit per circuitum caſtrorum.* [b] Flauius Ioſephus etiam hanc hiſtoriam in ſuos libros tranſtulit velut ſacræ paginæ calcar addens, atque in hæc verba, Sigiſmundo Gelenio interprete, ſcribens. His auditis Moyſes deſcendit ad multitudinem: illi verò animaduertentes promiſſionibus diuinis lætum, & ipſi poſito mœrore vultus hilares ſumpſerunt. Tum ille ſtãs in medio concionis ait ſe præſenti neceſſitati à Deo remediũ afferre, nec ita multò poſt magna uis Coturnicum, quod genus auium præ cæteris Arabicus ſinus alit, ſuperato interiacente mari, longo uolatu feſſarum, qui alioquin etiam non eſt ſublimis, in Hæbreos defertur. Illi verò cibos diuinitùs oblatos certatim comprehendentes, remedium inopiæ quærebant: & Moyſes rurſum ad ſupplicationes vertitur ob auxilium à Deo promiſſum ſimulatq; exhibitum: qui ad hunc modum paſtis, alia mox alimenta demiſit. Nam interim, dum Moyſes palmas deprecabundus attollit, ros de cælo dilabitur: qui cùm manibus eius hærens concreuiſſet, ſuſpicatus ille hanc quoque alimoniam à Deo demitti, deguſtat: lætuſq; re comperta, turbam ignaram, & putantem hyberba tempeſtate ningere, monet opinione falli, nec vulgarem rorem de cælo deſcendere, ſed alimoniam, quæ ope alia deſtitutos periculo famis eximeret, ac mox prægustatum offert, &c. Meminit eiuſdem Dei erga Iſraelitas amoris [c] Pſalmographus inquiens. *Petierunt, & venit Coturnix: & pane cæli ſaturauit eos, Dirupit petram & fluxerunt aquæ* &c. Dirupit petram, nempe Moyſes, à quo rurſum murmurantes potum extorquebant. In hac enim ciborum copia interuenit magna potus inopia, ut interim [d] Philonis Iudæi verbis vtar ex interpretatione eiuſdem Sigiſmundi Gelenij, iamq; deplorata erat ſalus omnium, cùm Moyſes ſumpta illa ſacra uirga, per quam in Aegypto prodigia patrauerat, numine correptus rupem percutit, quæ ceu vena opportuno ictu aperta ſeu aquis tum primùm eò corriuatis per occultos cuniculos erumpentibuſq; præ impetu more fontis tantum profudit, quantum ad ſitis remedium, & ad diuturnam aquationem ſufficeret tot millibus. Vt verò ad Coturnices regrediamur, dubitare quiſpiam poſſit, vnde tanta Coturnicum copia à Deo accerſita ac in tot millia hominum, eorumq; ſtolida carnium fame laborantium immiſſa? Cui vſus eiuſdem Philonis verbis reſponderim, illum non nouiſſe ſcilicet: Deum, nec quærere vt agnoſcat: alioqui certo certius ſciret miracula iſta eſſe Dei ludrica collata cum ſerijs operibus, quale eſt creatio cæli cum fixis, erraticiſq; ſideribus, lucis, diei, Soliſq; productio, itidemq; nocturni Lunaris luminis, terræ fundatio in rerum meditullio, inſularum, & continentis immenſa magnitudo, animalium, ſtirpiumq; in tot ſpecies diuerſa uarietas: ad hæc maris æſtuaria, fluuiorum curſus, preterea tot mutationes aeris, tempora diſcreta annuis horarum uicibus, aliæq; pulcherrimę res innumerę, quibus recenſendis vix tota hominis vita ſufficiat, quę nec ad vnius cuiuſpiam mundi partis miracula ſingulatim excutienda ſatis ſit, etiamſi contingeret longiſſima. Verùm iſta cùm digna ſint admiratione maxima contemnuntur propter conſuetudinem: quæ autem inuſitata ſunt, quamuis minora miramur, indulgentes nouis imaginationibus. At redeamus in uiam, & ne uideamur fruſtrà, aut impiè de hac dubitatione locuti, addemus quę ſuper eodem miraculo ſacra pagina habet, nam & ibi ipſemet uidetur Moſes vix potuiſſe adduci, vt crederet, quomodo Deus tanquam gentem ad nauſeam uſq; ac per multos dies carnium eſu exaturaret, ſed [e] ſacra uerba adducamus, quę ſic habent: *Vnde mihi carnes vt dem tantæ multitudini? Flent contra me,* (inquit Moyſes) *dicentes: Da nobis carnes, vt comedamus. Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia grauis eſt &c. Populo*

quoque dicet,

b L. 3. Ant. Hebr. c. 1.

Mannę deſcriptio.

c Pſal. 104.

d L. 1 de vita Moyſ.

Moſes aquã dat miro modo Iſraelitis.

Dei omnipotentis opera.

Moſis dubitatio.

e Num. c. 11

quoque dices (verba Dei sunt ad Moysen) *Cras sanctificamini, & comedetis carnes. Ego enim audiui vos dicere. Quis dabit nobis escas carnium? Bene erat nobis in Aegypto, Vt det vobis Dominus carnes, & comedatis: non uno die, vel duobus, vel quinque, aut decem, nec viginti quidem, sed ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, & vertatur in nauseam*, &c. *Et ait Moyses ad Dominum, sexcenta millia peditum huius populi sunt: & tu dicis, dabo eis esum carnium mense integro? Nunquid ouium, & boum multitudo cadetur, ut possit sufficere ad cibum? Vel omnes pisces maris in unum congregabuntur, ut eos satient? Cui respondit Dominus. Nunquid manus Domini inualida est? &c. Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare Coturnices detulit, ac demisit in castra itinere quantum uno die confici potest ex omni parte castrorum per circuitum, volabantq; in aëre duobus cubitis altitudine super terram. Surgens autem populus toto die illo, & nocte, ac die altero congregauit Coturnicum multitudinem*. Quam multitudinem exprimere cupientes [f] Psalmographus, & [g] Philo Iudæus, ille eas pulueri, & maris arenis, hic nubibus assimilabat. *Nubes*, inquit hic, *coturnicum aduolabat à mari tota castra inumbrans, terræ tam propinqua, ut facile præberet aucupium*. Ille verò sic habet. *Transtulit austrum de cælo, & induxit in virtute sua Africum. Et pluit super eos sicut puluerem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula eorum, & manducauerunt, & saturati sunt nimis &c.* Meminit ex Christianis doctissimus inter alios Poëtarum [h] Prudentius sub rubrica, Manna in deserto datum, canens:

Panibus Angelicis albent tentoria Patrum
Certa fides facti tenet urceus aureus extra
Seruatum Manna, ingratis venit altera nubes
Atque auidos carnis saturat congesta Coturnix.

[f] *Psal 76.*
[g] *L. 1. de vita Moysis.*
[h] *In Dittocheo.*

MYSTICA.

VIDEAMVS modò quod nobis sacra illa, quam iam recensuimus, historia mysterium doceat. In cuius traditione nihil a nobis afferetur, nisi quæ S. R. E. Doctores, atque Antistites scriptis mandauêre. Attingit in primis hunc locum Diuus [a] Cyrillus Archiepiscopus Alexandrinus explicans illa Saluatoris verba. *Sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. panis enim verus est*, &c. Atque Coturnices illas legem quodam modo denotare hoc pacto docet. Nunquam enim, inquit, auis hæc volatu effertur, sed propè terram semper volat. Nam & disciplina legis, terrestris quodammodo est, animalium oblationes, & purificationes continens Iudaicas, quibus illi non multum è terra leuabantur. Vespere autem traditur, vel quia magna obscuritate figuræ legis inuoluuntur, vel quia mundus tenebrarum offusione tenebatur, luce vera carens, quæ est Christus. *Ego*, [b] inquit, *lux in hunc mundum veni*. Cognituros autem ait, quod Dominus eduxit eos ab Aegypto: quia vniuersalis quædam ac confusior in Mosaicis libris salutis cognitio solummodo est. Nondum enim adestat gratia, quod ipse significauit dicens: *Mane videbitis gloriam Domini, dum det vobis panes in saturitate*. Solutis enim nocturnis legis iam tenebris, & Sole nobis intelligibili orto, præsentis Domini gloriam intuentes, copiosissimè panem cælestem, ipsum rursus Christum assequimur. Factum est ergò vespere, & ascendens Coturnix operuit castra: manè quoque ros iacuit per circuitum castrorum; quumq; operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine album, & minutum quasi coriandrum. Considera rursum spiritalium ordinem sensuum. Nam de Coturnice quidem dicitur, quòd castra operuit: de manna verò quia cessante rore manè de cælo descendit per circuitum castrorum in facie deserti. Legalis enim disciplina, quam per Coturnicem intelleximus, figuris, atque umbris Iudæorum populum contegit. *Latet* enim (ut ait [c] Paulus) *velum in corde ipsorum, & cæcitas ex parte*: sed posteaquam manè factum est, oriente iam sole uero, Euangelica doctrina fulgente, quum etiam ros, id est rudis, & pruinosa legis obseruatio taceat, atque desinat (finis enim legis, & Prophetarum Christus) tunc uerum de cælo descendit manna, tunc Euangelica doctrina rutilauit non in Hæbreorum congregatione, atque Synagoga, sed per circuitum castrorum in facie deserti, & solitudinis. in omnibus uidelicet gentibus, in ecclesia gentium. Hęc, & quæ subsequuntur D. Cyrillus. Cui astipulatur [d] Beda in hunc modum. Potest quidem & uolucrum esca ueteris legis significare eloquia, quæ populum carnalem, tanquam carnalem eleuat, per uerba diuinitus missa. Per uolatilia, unde & uespere dantur, finem habent. A manifesto lumine fidei datur manna populo Dei, id est Christus, qui est panis uiuus. Hoc

[a] *L. 3. Euãg. Ioan. c. 34.*
Lex per Coturnices denotata.
Cur uespere immissæ dicantur.
[b] *Ioan. 12.*
[c] *2. Cor. 3.*
[d] *Expos. in Exod. c. 19.*
Manna est Christus.

uus. Hoc autem volucrum genus apud Hebræos vocatur Coturnix, apud Græcos Ortygometra, auis marina in Latina: (quod poſtremum apud neminem legas, præterea Ortygometra Græcis longè alia auis eſt, quam Coturnix.) Alij dicunt per Coturnicem humanitatem Chriſti poſſe intelligi; per mannã ipſius diuinitatem. Veſpere enim Coturnix percutitur, quando carnis Chriſti occiſionem ſignificat. Manè manna diuinitatem, corpori præcellentiam, nobis myſterium ſapientiæ, & corporis Chriſti notantur (ita habet exemplar Baſilieæ impreſſum.) Alibi rurſus idem *Beda, poſtquam per has volucres, & eſcas niſi prædicationes diuinitùs miſſas intelligi dixiſſet (quæ tranſcurrunt per verba ſonantia, quaſi per aëra volatilia pennata, quibus per fidem paſcantur hi, qui ad patriam regni cæleſtis peruenire contendunt.) ſubiungit: Poteſt quidem & volucrum eſca ſignificare legis eloquia, quæ plebem carnalem tanquam carne alebat, per verba diuinitus miſſa quaſi per volatilia. Vnde & veſpere dantur, quia cuncta, quæ carnaliter illis conceſſa ſunt, finem habitura erant: manifeſtato autem lumine fidei datur manna populo &c. Vt modò de ethnicis aliquid dicamus, habebat & hoc auium genus ſua apud illos myſteria. Namque teſte Solino in Latonæ tutela exiſtimabantur conſtitutæ: quoniam hæc Dea, ut inter fabuloſas transformationes latiùs dicetur, ex Ioue in Coturnicem transformato Dianam, & Apollinem concepiſſe crederetur, eoſq; in Delo inſula, quæ poſt Ortygia dicta eſt peperiſſe, licet alij aliter hanc fabulam recenſeant. A Phœnicibus verò Herculi Coturnices immolari ſolitas Eudoxus Cnidius in libro primo circuitus terræ ſcribit referente ᶠAthenæo, quia Hercules Iouis, & Aſteriæ filius in Lybiam proficiſcens, & interfectus à Typhone, Iolao Coturnicem ei admouente, & præbente olfaciendam, reuixerit. Illum enim cum orbem terrarum ambiret, & peragraret, hoc animali, inquit Athenæus delectatum fuiſſe. Iacob. Dalechampius hoc addit ſcholiolum, vel eius eſu aut ſpecie. Sed quid ſi ob epilepſiam, qua Hercules laborabat, eiq; nomen fecit? vt ſcilicet hanc auem ſecum ferret, vt quotieſcunq; hoc caduco morbo torqueretur, eius opera ceu reuiuiſcens acceſſionem breuiorem redderet. Coturnicem huic morbo opitulari ſuo loco dicemus. Heliodorus Pertinacem refert boum, & Coturnicum greges præmiſiſſe partim, ut ex vnoquoque genere ſacrificaret hecatomben, partim populo inde pararentur epulæ: verùm non addit, cui hecatomben illam ſacrificaret, putarem tamen Herculi. Iuuenalis traducens eos, qui cùm pro amicorum, uel Parentum ægrotantium ſalute ne minimum quidem ſumptum facerent, pro diuitibus orbis, quorum hæreditatem expectabant, magnificè impendebant, canebat,

Coturnix
Nulla vnquam pro patre cadet.

Meſſicani Peruenſes, ac multi alij noui orbis incolæ ſuis idolis etiam Coturnices immolant: idoliq; caput, quod ſiccitatibus, pluuijs, & ſterilitati præerat, Coturnicum pennis exornant.

Chriſti humanitatem Coturnix ſignat.
* 40. 8. in Quæſt. ſup. Exod. c. 23.
Coturnices cur Latonæ ſacræ.
Herculi cur ſacra Coturnix.
ᶠ Lib. 9.
Authoris opinio.
Pertinacis hecatõbe.
Meſſicani Coturnices immolant.

MORALIA.

Migratio Coturnicũ q̃d ſignet.

COTVRNICVM ex noſtris hiſce ad alienas terras migratio, eorum ad unguem conditionem uitæ exprimit, qui proceſſoſum huius mundi pelagus nauigantes toto corde cæleſtes ſedes affectant. Illæ enim gregatim uolant, & ducem eligunt itineris, hi ſimul degere gaudent, & ducem unum ſequuntur: illæ Auſtrum uitant, & Aquilonem quærunt: hi carnales huius mundi proſperitates fugiunt, pœnitentiæ ſe, ſuaq; committentes per hanc ad littora cæli faciliùs pertingunt, nam, ut ait D. Gregorius, *mala, quæ hic nos premunt, citius ad Deum venire compellunt.* Quemadmodum uerò illæ longitudine itineris defeſſæ, quo quieſcant, locum quærunt, ita pariter eiuſmodi bonorum genus hominum durioris iſtius uitæ quam agunt, ſpatia trutinant, & ne longitudine eius deficiant, uires ſuas examinantes, paulatim hunc Oceanum penetrant. Quod contra nonnullos dictum eſto, qui a principio uitam aſperitatibus, ac omni moleſtiarum genere plenam inſtituunt, ac ſi primo impetu ad ſuperos iretur; at uix in medio itinere conſtituti, turpiter deficiunt, tantum abeſt, ut id continuent, aut perficiant. In quos illud D. *Pauli optimè quadrat: *Currebatis benè, quiſquis nos impediuit?* Sed proſequamur. Coturnices occiſo, qui comitabatur, & dux erat gregis, ab Accipitre, alieni generis alium ſibi in ducem adoptant: ita hi mortuo ſuo Paſtore, alterius Principis auxilium implorant, ne in Accipitres, hoc eſt ſæuos, rapaceſq; prædones, bonorum expilatores incidant: Principum enim eſt probos iuſtoſq; contra eiuſcemodi nequam homines, uindicare, tueriq;, maloſq; punire. Vel dic Coturnices ſignificare

*5. ad Gal.
Principum munus.
Chriſtus bonorũ dux.

genus

genus humanum, & patres veteris testamenti, quibus (quia statim ac mare huius mundi nauigauerant, ab Accipitre Diabolo in infernum præcipitabantur) opus erat duce alterius generis, & naturæ videlicet Christo, qui opus ceu Dux præcederet, iuuaret, & ex vnguibus eius eriperet.

SOMNIVM.

OTVRNICES, inquit [a] Artemidorus, his, qui eas libenter alunt, nuncios significant per mare affuturos iniucundos & malos; & per mare quidem: quantum etiamsi ipsæ quidem vernaculæ regionis incolæ sint, tamen per mare accedunt. Iniucundos vero, quòd pugnaces sint, & breuis vitæ, & in sodalitatibus, & amicitijs, & nuptijs, & vitæ commertijs, seditionum, & contentionum significationem habent: & ægrotis, siquidem traijciant, mortem significant propter vitæ breuitatem, non traijcientes, minus periculum. Sed & ad peregrinationem malæ sunt: dolos enim, & insidias, & deprædationem significant. Nam & ipsæ è domibus discedentes, in manus incidunt eorum, qui ipsis insidias struunt.

[a] *L. 3. de som. inter. cap. 5.*

Cur malos nuncios significent.

HIEROGLYPHICA.

RVS Apollo Niliacus narrat, eam fuisse Aegyptijs de Coturnicibus opinionem, vt in hieroglyphicis omnis immunditiei, & nequitiæ signum esse facerent. [a] Valerianus Pierius addit, sacerdotes illos sola hæc animalia ex volatilibus, quæ ciborum vsum præbent, nullo tamen mactationis honore illis habito, comedisse, vt pote quæ contentionem quandam habere viderentur aduersum præcipuum Deum illorum, Lunam videlicet, in cuius exortu Coturnices, aiebant, inauspicatos clangores excitare, quemadmodum sub rubrica de Antipathia, & Sympathia scripsimus. Perditissimæ item malignitatis hieroglyphicum Pierio recensentur Coturnices, quòd postquam bibêre reliquam aquam, puluere et am ingesto, lutosam reddant: sed hoc ad Sympathiam cum quibusdam alijs animalibus non refragante Pierio transtulimus. Orus Apollo item Coturnicis osse pecto stabile, ac tutum quippiam eisdem Aegyptijs significatum fuisse ait, quoniam difficulter admodum huiusce animalis os afficiatur, aut quicquam patiatur.

Nequitiæ signum.

[a] *Lib. 24.*

Aegyp. quomodo Coturnices ederent.

Perditissima malignitas.

Stabilitatis typus.

VSVS IN LVDIS.

OTVRNICVM veteres quàm studiosi fuerint, iam suprà ostendimus, & vel inde constat, quòd eas etiam in ludicris, tùm in serijs ludis alerent. Hinc (nisi fortè propter pugnæ voluptatem) Ὀρτυγομανία [a] Athenæo dicitur, hoc est, insanus Coturnicum amor. Pueros in primis Coturnicibus collusisse ex [b] Plauto habemus, eosq; patritios. *Nam vbi eo aduenis*, inquit, *quasi patritys pueris aut Monedula, aut Anates, aut Coturnices dantur quibuscum lusitent.* Et [c] rursus: *Dic igitur me tuum passerculum, Gallinam, Coturnicem, Agnellam, hædilum.* [d] Plutarchus de Alcibiade scribit, sub veste Coturnicem gestasse, cumq; aliquando plaudente populo in Senatum Atheniensem cooptaretur, præ lætitia auis oblitum fuisse, eaq; territa, & fuga se proripiente, maiorem ab Atheniensibus plausum sublatum, multosq; ad capiendam auem accurrisse: captam ab Antiocho gubernatore, & redditam, ideoq; hunc summoperè adamatum Alcibiadi. At is adolescens sanè, non puer erat, neq; est quod cum aue collusisse putemus. Cur igitur heros ille fortissimus aue ea delectatus? Pierius Valerianus magistram ei extitisse arbitratur, quis scilicet dato Pericli consilio de ratione potiùs non reddenda, tranquillam ciuium suorum quietem perturbaturus esset. Sed huiusmodi ratio nescio num admittenda fuerit. Quid si dicamus ideo Alcibiadem Coturnicem secum portasse, quia auis est libidini plurimum indulgens, vt scilicet ille, qui ad luxum, & cæteras voluptates procliuis esset, auem quoque salacem, & voluptatibus deditam amaret. Nam & Aristophanes amatores pueris, quos deperibant, alios Coturnices, alios Pophyriones, alios Anseres donare solitos scribit. Atque huc spectare videtur, quod M. [e] Antonius scribit, nempe se à

Ὀρτυγομανία.

[a] *Lib. 11.*

Pueri Coturnicib' ludunt.

[b] *In Capt.*

[c] *In Asin.*

[d] *In Alcib.*

Alcibiadis Coturnix.

Alcibiades cur Coturnicem sub veste ferret.

Coturnices amatis donatæ.

[e] *In sua vita.*

Diogneto didiciſſe, ne animi cauſa Coturnices aleret, aut ſimilium rerum (impudicarum) ſtudio, & cupiditate teneretur. Vt verò de alijs ludis, quos Coturnices exhibebant, aliquid dicamus, Iulium Pollucem adeamus: ex quo Cælius Calcagninus tradit his verbis: *In præſcripto circulo Coturnicem ſtatuebant, tum alter eam digito percutiebat: alter in aduerſum nitebatur illam intra circulum continere: quod ni feciſſet, Coturnicis dominus ſuccumbebat.* Hæc ille. Sed Pollux ſimplicius ſic ſcribit, vt vertit doctiſſimus Ornithologus: *Coturnicem in circulo circumſcripto poſitam aliquis digito feriebat: quod ſi illa ictus cedens extra circulum ſe reciperet* (ἀναχωρήσειεν ἔξω τοῦ κύκλου) *tum victus erat Coturnicis dominus*, Hucuſq; Pollux, [d] qui etiam hæc Eupolidis verba citat, Ο᾽υκοῦν περιγράψας ὅζον ὡς ἄριστον κύκλον ἀποκρίνεται. Τί ἐστιν εἰς ἅμιλλαν: ἀποψήσομαι ἤ κοψόμαι τὴν μάζαν, ὥσπερ ὄρτυγα. Vbi pariter paulò pòſt vocabula aliquot ad hoc certamen pertinentia recenſet, vt ſunt Ο᾽ρτυγοκοπεῖν, Ο᾽ρτυγοκοπία, Ο᾽ρτυγοκόποι, qui & συμφοκόποι dicebantur, καὶ τὸ κόπτειν τοὺς Ο᾽ρτυγας, καὶ ἀποσθιζειν, πυξεῖζειν. *Et, hæc*, inquit, *vocabula ſunt* Ο᾽ρτυγοκοπικά. Et rurſus ibidem: *Circulum*, inquit, *deſcribebant in area aliqua* (τηλία) *qualis piſtorum eſt, vel earum, qui panes vendunt, in quo Coturnices* (duas nimirum pariter) *ſiſtebant inter ſe certaturas: quod ſi altera è circo excederet retrò conuerſa, vincebatur & ipſa, & dominus ipſius: præmium victori erat, pro quo certabant, alias ipſa Coturnix, aliàs argentum. Interdum vero alter* (hominum ſcilicet ſic certantium) *Coturnicem ſiſtebat: alter digito indice feriebat, & plumas è capite vellebat, quod ſi Coturnix ſuſtineret, victoria penes illum ſtabat, cuius erat alumna. ſin cederet, & refugeret, penes ferientem, & vellentem. Sic victis Coturnicibus remedium adhibebant, inclamando in aurem, quod* Τρυλλίζειν, uel Ε᾽ντρυλλίζειν *nominabant, vt Coturnicis, quæ victrix extiterat, vox quàm citiſſime è memoria eius tolleretur.* Hæc omnia Pollux, interprete Ornithologo: vnde apparet non rectè ſcripſiſſe Calcagninum, alterum ex iis, qui concertabāt percuſſiſſe Coturnicem, alterum verò in aduerſum intra circulum eam continere conatum, neque enim alter alterius conatus impediebat: ſed Coturnix icta ſibi permittebatur, vt vel maneret intra circulum, vel excederet. At eiuſcemodi luſum parum decuiſſe viros graues, & cordatos colligitur ex [e] Plutarcho, apud quem ſic ſcriptum reperire eſt: Et quibus verbis Achillem in Scyro inter Virgines ſedentem Vlyſſes increpat.

Pugnæ in præſcripto circulo.

[d] Lib. 9. c. de ludis.

Ο᾽ρτυγοκόποι.

[e] ...r. de Audiend. Poet.

Generis illuſtre lumen extinguis tui,
Proles parentis Graiûm præſtantiſſimi,
Lanificium tractas?
Poſſe & prodigo dici, & turpi quæſtui dedito, &
Socordi, & erudita.
Potas parente natus Graiorum optimo,

aut teſſeris ludis, aut Coturnices cadis, aut cauponaris, aut fœnebrem exerces rem, nihil magnum, aut genere dignum cogitans? &c. Alium ludum recenſet idem Pollux, in quo Coturnices in gyrum (γυρον ſimpliciter κύκλον περιγραπτὸν dicit: alioqui γύρος Græcis ſcrobem ſignificat.) collocant, quas feriunt in capite, & is qui Coturnicem in gyro comprehenderit, lucratur ſibi deinceps quotquot poteſt: ſin fruſtretur, alteri Coturnices ferire permittit, idq; alternis fit. Huiuſcemodi ludus eodem Polluce teſte vocabatur Ο᾽ρτυγοκοπία, quemadmodum, qui ludebant Ο᾽ρτυγοκόποι, ad quem ludum etiam alluſit Eupolis in ταξιάρχαις dicens, κόψομαι τὴν μάζαν ὥσπερ Ο᾽ρτυγα. Meminit, & [f] Plato: *Non*, inquit, *cum hominibus abiectæ ſortis nobis certandum eſt, ſed cum præſtantiſſimis: quare non negligenda nobis res eſt, neque tanquam ferendis Coturnicibus ludamus, agendum.*

Alius ludus

Ο᾽ρτυγοκοπία

Ο᾽ρτυγοκόποι

[f] In Alcibiade & Phæ.

PROVERBIA.

Ο᾽ΡΤΥΓΩΝ ἀναπτύσαι φύσιν, id eſt, *Coturnicum induere ingenium*, prouerbium deſumptum ab earum pugnaci, atque contentioſa natura: quadratq; in pugnaces, & ferocis ingenij homines, quiq; uelut re præclara victa criſtas attollunt: quemadmodum Coturnices facere ſcripſimus: vbi etiam oſtendimus perperam ab Antiphane comico puſillanimes dici, & formiduloſos Ο᾽ρτυγος ψυχὴν ἔχειν, id eſt, *Coturniculæ animum habere*. Neque pariter rectè meo iudicio adagiorum author Κιχλίζειν tanquam prouerbiale verbum Coturniſſare tranſtulit: nam κίχλη Græcis Turdum, non Coturnicem ſignificat.

Coturnicū ingeniū induere.

Κιχλίζειν. Coturniſſare.

Ο᾽ρτυξ

Ὄρτυξ ἐσῶσεν Ἡρακλῆα τὸν καρτερόν idest. *Seruauit Herculem Coturnix strenuum.* Senarius est Græcis prouerbij uice celebratus, quem tamen Zenodotus negat apud ullum ueterũ scriptorum inueniri. Cęterùm dici solitum, inquit adagiorum author, de his, qui periculo seruati essent ab his, quibus minimè sperarent. Sed ego Herculem agnouisse crediderim eam in Coturnice virtutem, atque ideò in longis itineribus semper ad manum habuisse, ut quotiescunque Epilepsia corriperetur, ea vteretur ceu remedio pręstantissimo. Nam quod à Tiphone fingunt interfectum Coturnice ab Iolao naribus eius admota reuixisse, id fabulam sapit, sub cuius cortice illud latere arbitror, quod iam pronunciaui. At ne noua, atque insolens, veteribusq́; hęc opinio videatur repugnare, operæpretium fuerit de vsu Coturnicis subinde agere, quem ęgris cùm in cibo data, tum pro remedio præstet.

Sanauit Herculem Coturnix strenuum, Hercules Coturnicũ virtutem gnoscit.

VSVS IN CIBIS.

COTVRNICES, quę inter primas nobis fermè epulas habentur, apud veteres à mensis amouebantur. Plinius causam assignat, quòd ueneno alantur, & comitiali morbo laborent. Vnde veritos eos fuisse putandum est, ab auibus venena edentibus, ac eo morbo laborantibus, si ederent, veneno inficiendos iri, atque in Epilepsiam incursuros. Quinimo [b] Galenus in Doride, Bæotia, & Thessalia plurimos se obseruasse affirmat, qui ex Coturnicum esu musculorum distentionibus corriperentur, quoniam veratro, inquit, vescuntur aues istæ. Huic falsissimæ Galeni, ac Plinij doctrinę, Arabicæ scholæ Princeps Auicenna, nonnulliq́; Arabes alij, necnon et aliqui Græci subscripsêre. *Ex Coturnicum cibo*, inquit Princeps Mauritanus, *timetur tetanus, & spasmus: non quia comedant elleborum tantùm, sed quia in substantia earum hosce producendi affectus facultas inest*, quasi diceret cæca quadam, ac abdita caussa Coturnices eiuscemodi affectus parere, quemadmodum etiam nonnulli peruicaces homines asserere non verentur. Et tam altas radices egit falsissima hæc opinio, ut [c] Dydimus remedium Coturnices edentibus præscripserit his verbis. *Quandoquidem Coturnices, quæ pascuntur ellebero, eos à quibus comestæ fuerint, in tantum vitæ discrimen agunt, vt distendantur, conuellanturq́, ceu correpti vertigine, cum illis milium certe elixandum est. Quod si aliquis priusquam sic prospexerit sibi, ex eis comedens tali corripiatur affectu, is milium decoctum hauriat. Idem etiam faciunt myrti baccæ. Milium quidem naturali quadam facultate venenis resistit. Nam si ex milio panem confectum comederit quispiam à nullo deleterio læditur.* Hæc ille. Galeno in primis, ac Plinio quædam alia animalia repugnant, quæ licet venenis vescantur, bonum tamen, & innocuũ succum generant Exempli gratia Sturni cicuta, vt idem met Galenus author est, aluntur, quibus quis non impunè vescitur? Si ideo à veterum mensis Coturnices reiectę sunt, vt Plinius quoque asserit, quia Epilepsia afficiantur: boues etiam, capræ, arietes, necnon capones erunt reijciendi: quoniam & hæc animalia cuncta eodem morbo laborasse obseruata sunt. Sed fortè argutus, vel nasutus potiùs quispiam, mihi sacrum illum de Coturnicibus locum à Deo opt. Max. populo Israelitico immissis obtruserit, inquiens populum hunc in varios morbos ex earum esu postmodum incidisse. Cui responderim hunc eundem locum nostræ sententiæ non parùm patrocinari, tantùm abest, ut repugnet. Deus enim, vt murmurantes, & incredulos debita mulctaret pœna, eisdem quibus tantoperè inhiauerant, & quibus ad nauseam vsque tam diu se impleuerant, cupedijs punire voluit. Coturnices enim sępius, & largiori manu comesæ humores generant crassos, & pituitosos, viscidosq́; aptos nimirùm Epilepsiam, tetanum, similesq́; morbos alios procreare: quæ etiam causa fuit, cur Hebręi, ut interim pœnas, quas morte luebant (nam Deus adeo se Coturnicibus ingurgitaturos dixerat vt nauseam facturæ essent, & per nares exituræ, & paulo post. *Adhuc carnes*, (inquit sacra pagina) *erant in dentibus, & ecce furor Domini concitatus in populum percussit eum plaga magna nimis, vocatusq́, est ille locus sepulchra concupiscentia: ibi enim sepelierunt populum, qui desideraueras*,) diuersis morbis corriperentur. Nimis enim se his ingurgitauerant. Quod modò ad Auicennam, eiusq; assectas attinet, dicentium scilicet Coturnices propria substantia spasmum, tetanum gignere. vix dignor respondere. Quis enim non dicam in hac urbe, non dicam in tota Italia, sed tota Europa est, (loquor cum diuitioribus, nam à pauperum mensis, ut qui minoris impensæ cibis vesci consueuerunt, & carne bouilla, & pecorina famelicum ventrem exsaturare, ablegatę sunt) qui eas non semel, non bis aut ter, quater uè, imo centies, & amplius intermisso tempore, (nam alioqui pituitosos mor-

[a] L. 10. c. 23

Cur ueteres à Coturnicum esu abstinuerint.

[b] L. 6. Epid. comm. 5.

[c] In Geoponicis.

Milij uis contra venenum.

Refutatio.

Animalia Epilepsiam patientia innoxiè edi.

Israelitæ cur ex Coturnicum esu in varios morbos inciderint.

Coturnices quando noxiæ.

bos, vt dixi, gignere idoneæ sunt) impunè edit? Si itaque Coturnicum esus tam creber est, imo omnimodus, pullorum, adolescentium, adultarum, cur non conuellimur? aut si conuellimur, cur tam rarenter? Aut cur tensiones illas non experimur? Nonne magnes ferrum, cùm appropinquauerit, rapiet? Aut purgatorium Pharmacum nonne ad quem factum est, humorem trahet? Quæ si cuncta rerum proprietate fient, abditaq;, euenire semper, aut perquam rarò cessare oportet: cùm videlicet vel agentis efficacia quoquomodo euanuerit; vel quod perpeti debet, longius quàm par sit, abfuerit; vel impedimenti tandem aliquid medium sese interposuerit. Quorum cùm nullum in Coturnicum esu contingat, parata enim promptaq; omnia; profectò, si peculiaris proprietas aliqua causam præberet conuulsionibus, aut musculorum tensionibus, non tam id rarò videremus contingere. Quapropter opinionibus cùm Galeni, tùm Auicennæ eorumq; asseclarum valere iussis, ex modico Coturnicum esu vobis polliceor sanguinis optimam qualitatem, quemadmodum contrà ex immodico, maximè quando pinguiores sunt, sanguinem omnino putredinalem. Quas quoque damnat Hieronymus [d] Fracastorius hoc versu:

Coturnicis eius modici laus.

[d] Lib. 2. de morbo Gal.

Vtetur q; grauis Coturnix tarda sagina.

[e] 8 hist. c. 12

Sunt autem, teste [e] Aristotele, autumno, quàm vere pinguiores, & vere cùm redeunt ad nos, insipidæ: quare nec nimium pingues, nec macilentas probauerim, maximè à morbis conualescentibus, quibus nostri medici impunè, imo cum summo iuuamine præscribunt, & vix Perdicibus posthabent. Quanti verò Proceribus æstimetur harum auium esus, eleganter, vt omnia, [f] Hetruscus Satyricus his versibus indicat, in animalia istæc propter conuiuia nata inuectus:

[f] Satyr. 5.

Diuenta giotto, & hoggi, Tordi, e Quaglie
Diman Fagiani, vn'altro dì vuol Starne.

[g] Cant. 43. ott. 76.

Et rursus [g] non Satyricus, sed Vergilius Hetruriæ, vbi nimirum Adonium omnia bona sua propter Anselmi vxoris amorem dilapidasse scribit, hasce easdem aues Perdicibus, & Phasianis annumerat, inquiens:

Sola restò, tosto, che fù priuata
Di Starne, di Fagian, di Coturnici.

Baptista Fiera veteres sequutus de Coturnicum esu ita scribebat, & ipse explodendus.

Sint autumnales croceo tibi pabula lumbo
Siue Coturnices, siue voces Qualeas.
Sensibus hæc mala sunt, tenebris q; replentia fuscis,
Ventri inuisa, malis febribus exitium.
Si tamen vlla tuos circumuolitauerit orbes,
Cæna tibi non sit, sed leue prandiolum.

Rectiùs Grapaldus

In pretio nunc sum, olim damnata Coturnix.
Vox nomen, pretium dat sapor ipse mihi.

Eduntur plerunque assæ, atque ita etiam magis probantur, cùm, quòd sapidiores sint, tùm quia salubriores. Gallorum nonnulli, vt audio Coturnices findunt a superiori parte, reliquum corpus sale condiunt, adipem verò liquant, seruantq; in alabastris, condiendis epulis iucundissimum, quod genus geneæ cùm maiores nostri ignorarunt, tum etiamnum tota Italia ignorat, aliàs eiuscemodi gulæ illecebrarum nimium studiosa.

Galli Coturnices sale condiunt.

VSVS IN MEDICINA.

Plantæ, & animalia cum Luna cõsensum habentia.

[a] L. 8 Phytogn. c. 10. 11 12.

Hercules cur Coturnices secum ferret.

PLANTAE noctu lucentes, vel ad Lunæ motum se mouentes, & nonnulla animantia quandam cum hoc nobilissimo sidere occultam amicitiam habere doctissimus [a] Ioannes Baptista Porta Neapolitanus amicus noster quamplurimis adductis exemplis ad morbum Comitialem, & ad cerebri vitia valere audet affirmare: cuius viri sententiam non possum non amplecti, maximè cùm ea opinionem nostram non parum roboret, qua pronunciauimus celeberrimum illum monstrorum domitorem Herculem Coturnices secum vexisse, quocunque iter faceret, vt & earum remedio epilepsiæ suæ mederetur. Sed ad corroborandam magis hanc nostram

Portæq; opinionem, non piguit aliquot exempla, quibus nempe studentium vulgus magis, quàm rationibus credit, adducere. Pæoniam dicit Apuleius, noctu lucere tanquam lucernam, ob id noctu à Pastoribus inueniri, & alio nomine Aglaophotim dici. Quis est amabò tam parum in medicinæ studio progressus, qui huiusce herbæ frequentissimum in Epilepsia vsum ignorat? Si epileptico iacenti imposita fuerit, periodum morbi breuiorem reddit: & si eam secum tulerit, rarò eo afficietur. Simias Luna caua tristes esse, nouam exultatione adorare [b] Plinius & [c] Solinus scribunt Aegyptij pro Luna Cynocephalum pingunt, propterea quod animal hoc consensum quendam, quo ad Lunæ cum Sole coitum afficitur, habet; vbi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congrediens expers luminis permanet, tum mas quidem Cynocephalus, nec quoquam intuetur, nec vescitur quicquam, sed demisso in terram vultu, Lunæ tanquam raptæ vicem dolere, & indignè ferre videtur: fæmina verò præterquam quod nunquam oculos contorquet, eademq; cum mare patitur, insuper è genitali vase sanguinem emittit, idemq; ad hæc usque tempora in sacris ipsis Cynocephali nutriuntur, vt ex ipsis coniunctionis Solis, & Lunæ tempus cognosci possit. Lunam orientem indicare volentes, Cynocephalum pingunt stantem, manusq; in cælum attollentem, quia hoc habitu videatur Cynocephalus Lunæ congratulati, vt prodidit Orus Apollo. Cor simiæ assum, & aridum potum drachmæ pondere cum mellicrato uetere, ualet, teste Rase, cui plurimum fido, quòd centum annis medicinam fecisse, multaq; propria experientia didicisse dicitur, contra comitialem morbum. Nota est Elephantis religio, & veneratio siderum, & Solis quoque, & Lunæ, ab interlunio crescente Luna. Elephantos intelligo quadam naturæ recondita ratione ex sylua primùm, vbi nascuntur, ramos decerpere, eosq; deinde sublimes ferre, tum verò illos ad Lunam suspicere, ac leniter ramos mouere, tanquam supplicationem quandam Lunæ prætendentes. Ebur exhibetur cum mulsa valde insigni facultate in comitialibus. [d] Plinius in eisdem morbis Elephantis iecur commendat. Ex auibus Gallinaceum exoriente Luna quasi diuino quodam spiritu afflatum bacchari, atq; exultare memorant: huiusce auis testes ex aqua cælesti bibendos dant, antecedente quinque dierum abstinentia ad Comitiales, ex [e] Plinio, & [f] Sexto. Nos cùm de Sympathia, & Antipathia ageremus, uiris doctis iudicandum reliquimus, nunquid Coturnices vel Sympathia, vel Antipathia, quam cum Luna habeant, clangores, quos, quotiescunque hoc sidus exoritur, edant, & terram fodicent: nam hoc de illis Orus Apollo scribit. Cæterum vt ut est, Coturnicem animal Lunare esse nemo negauerit, si modò verum est, quod id faciat. Sin lector hoc non accipiat, alia ratio est, quæ Lunarem esse hanc auem demonstrat: nimirum capitis, cerebri potissimum humiditas, quæ lunari potestate augetur, & minuitur: atque hæc potissima causa est, cur hæc auis Epilepsia corripiatur: vnde dicebat Plinius, citante eodem Io: Baptistam Porta: *Caput Coturnicis apertum humidum est, & fætidum, ob id epilepsiæ obnoxium.* In hoc enim morbo cerebrum nimis humidum est: Cognouerit hoc autem quis maximè ex ouibus præsertim, & capris. Hæc enim animalia frequẽtissimè eiuscemodi morbo corripiuntur. Quod si caput autem horum secueris, reperies absque ulla controuersia cerebrum humidum, sudore refertum, & malè olens. Hinc Plutarchus ueteres sacerdotes à capra refert, ut morbida uehementer abstinuisse. Lunari uerò potestate corpora augeri, & minui Horatius meminit Conchiliorum exemplo.

Lubrica nascentes implent conchilia Luna.

Sed, vt rem propositam agamus, dicimus capræ carnes comitialibus prodesse, maximè si in rogo hominis tostæ fuerint. Plinius author est cerebrum capræ traiectum, priusquam lac detur infantibus, distillari contra comitiales morbos: Galenus verò iecur propinat. Dioscorides lac. Ouibus etiam semper humidum cerebrum eidem affectus, vel [h] Galeno teste opitulatur. Ad morbum comitialem, inquit, remedium valde efficax: *Coturnicum cerebrum ex vnguento myrteo tritum stanneo vase repositũ: & cùm quempiam morbo comitiali prolapsum videris, eo faciem illinito. Admiraberis enim huiusce naturalis auxilij efficaciam. Nam statim ægrotus exurget.* Bartholomæus cognomento Anglicus, oua pariter Coturnicum epilepticis ex [i] Plinio valere scribit: sed hoc, quod nouerim Plinius non habet. Kiranides de ouis scribit, si testibus inungantur, voluptatem inducere, & coita libidinem augere, ut scilicet auis libidinosæ oua, libidinem pariter in hominibus excitandi vim habeant. Quidam etiam Ioannes Kuefnerus referente Ornithologo, medicus adipem Coturnicis cum pauco elleboro ad uim ueneris excitandam membro pudendo inungit. Apud [k] Aetium ad promouendum conceptum, eiusmodi pessus describitur. Radicis Alteæ expurgatæ & lotæ ℥ iij. diligenter contusas in olei sextario torrefacito: deinde

Pæonia noctu lucens ad epilepsiam valet.

Simiæ cum Luna amicitia.

[b] *Cap. 40. Polyhist.*

[c] *L. 8. c. 14.*

Cynocephali Lunā adorant.

Cōiunctio Solis, & Lunæ à Cynocephalo significata.

Cordis simiæ facultas cōtra epilepsiam.

Elephantis religio in Lunam.

Eboris vis.

[d] *L. 28. c. 8.*

[e] *L. 30. c. 3.*

[f] *Lib. 2. c. 8.*

Coturnicē animal Lunare esse.

Coturnicis cerebrum. Cur epilepsiā patiatur Coturnix.

Ouiū, & caprarū cerebrum.

[g] *In quæst. rer. Rom.*

Cerebrū capræ, & ouis

[h] *L. de rem. facilè parab.* 155.

[i] *L. 29. c. 10.*

Ouorū Coturnicū uis

[k] *L. 16. c. 24*

to: deinde abiectis radicibus, adipis Coturnicis vncias ſex, ceræ vncias duas admiſceto, ego verò ℥ iij admiſceo. Vnguentum præclarum ad tunicas, vel cicatrices, vngues, & diuerſa vitia oculorum ex libro manuſcripto apud Ornithologum, mellis vnciam, adipis Coturnicis ſemunciam, Myrrhæ, calchanti (albi) vtriuſq; drachmam miſce cola, fiat vnguentum: quo dormiturus bis ſingulo menſe oculos illinat, & nunquam opus habebit alio remedio aduerſus varios oculorum affectus. Sunt qui equorum oculis, cum eiſdem vitijs laborant zinziber tritum cum adipe Coturnicis ſubactum inungant, vel adipe; et ſe inuncto oculos incolumes ſeruari promittant. Tarentinus Coturnicum carnem inueteratam miſcet ad eſcam porcorum piſcium. De oculis Coturnicum Kiranides tradit, ſi cum radice æno-theræ (aliàs alteæ) ſuſpendantur, ophtalmiam ſanare, & tertianam, & quartanam.

Aduerſus o-culorum vitia remedium.

Carnis vſ. ſu Geoponicis.

Quorum.

FABVLOSA.

SCHOLIASTES Pindari Latonam ait ex Ioue in Coturnicem mutato Dianam, & Apollinem concepiſſe, quos peperit in Delo, quæ prius inde Ortygia vocata ſit. Sed hanc fabulam aliter recenſet Perottus. Iupiter, inquit, cùm Latonam compreſſiſſet, ſororem quoque eius nomine Aſterien vitiare conatus eſt, quæ Deorum miſeratione in auem conuerſa eſt, quam nos Coturnicem vocamus: at Iupiter ſeſe in Aquilam, vt eam caperet, vertit. Illa verò rurſus Deorum miſeratione in lapidem tranſmutata eſt, qui diu ſub aquis latuit. Tandem verò precibus Latonæ a Ioue in ſummas aquas deductus eſt.

* In argumẽ to Pythiorũ.

Aſteria in Coturnicẽ.

DE ORTYGOMETRA.
Cap. XXIII.

E Ortygometra, quamuis propter eius in hiſce agris raritatem ignoremus, nunquid præcedentium auium more puluerattrix ſit (quod alias facilè nobis perſuademus) vel ideo ſaltem hic nobis agendum eſt, quòd diſcedentibus hinc Coturnicibus vna cum Glottide, & Cenchramo ſeu Cynchramo duces exercitus ſe ſe præbeant, quemadmodum ex Ariſtotele ſcripſimus, capite antecedenti.

NOMENCLATVRA.

HEBRAICAM vocem Schelau nõnulli Ortygometram interpretantur: ſed magis nos probamus, qui Coturnicem ſimpliciter hac voce ſignificari ſcribunt. Ὀρτυγομήτρα dicitur Ariſtoteli, non quod Coturnices comitetur abeuntes, vt [a] Iſidorus, alijq́; multi credunt, ſed quia maior ſit, & quodammodo earum mater, ſiue matrix. Nam μήτρα vox Græca in compoſitione magnitudinem, & in ſuo genere principatum ſignificat. Ad quem ſenſum Heſychius Ὀρτυγομήτραν prægrandem Coturnicem exponit. Plinius eadem voce Latinè vtitur. Contra Theodorus Gaza, [b] Plinij alias aſſecla, ne dicam ſimia, Matricem tranſtulit. Perottus verò in Ortygometræ aſſignando etymo turpiſſimè hallucinatus eſt, ab Ὄρτυξ & μήτρον id eſt, m nſurâ id detorquens. Producit enim penultimam hæc uox, & Græcè vt diximus per η ſcribitur, non per ε, vt ille exiſtimat. Varinus inſuper, & Etymologus rem acu, quod aiunt, neutiquam tetigerunt, dum Ὀρτυγομήτραν παρὰ τὸ ὄρω τὸ ὁρμῶ deriuant, niſi dicamus locum hunc eſſe corruptum. Alioqui Ὄρτυξ dictio eſt ſimplex, & à verbo ὄρω, quod eſt excito, deriuari poterat: fortè quod facilè ad pugnam animo concitetur; quamuis magis placet per onomatopœiam dici. Albertus Ortygometram, & Ortygem confundit. Facit item alibi Ortygometram Galli ſyluestris genus maximum, quod vulgo Germanis dicatur Orhan: quam eius interpretationem Auguſtinus Niphus repetens non improbat. Plerique populi proprium ignorantes nomen, id circumſcribunt. Atque ita Itali il Re delle Quaglie, Galli le roy e mere de Cailles, Germani quidam Der Wachtelk...

Schelau.

Etymologia

* Lib. 10 c. 7.

* L. 10. c. 23

Matrix.

Perotti error.

Alberti error.

Lib. 23.

Orhan.

Re delle Quaglie.

VVachteln Kijnig, id est, Coturnicum Regem nuncupant. Alijs Germanis dicitur Scrica ein Schrecke, teste Gyb. Longolio, qui solus omnium recentiorum hanc auem agnouit, sed & ipse maximo errori sese inuoluens, dum Ortygometram seu Scricam cum Cenchramo confundit, ex duabus auibus, quas disertissimè communis Præceptor Aristoteles distinxit, unam faciens.

Coturnicū Rex. Scrica. Longolij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

DE forma Ortygometræ pauca admodum maiores nostri, eaq; multis alijs auibus communia prodidere. Quæ sanè causa fuit, cur tot præstantissimi viri alij alias pro hac aue depinxerunt. [a] Petrus Bellonius videns fortassis [b] Aristotelem Ortygometræ formam auium lacustrium attribuere, cùm in obseruationibus, tùm in ipsa auium historia imprudēter admodùm auem, quam Galli Rasle vocant, circa aquas versantem pro legitima Ortygometra Aristotelis nobis obtrudit: quamuis interim, & veram agnouerit, Ortygometram alteram in genistis degentem appellans. Sunt qui eisdem Aristotelis verbis decepti Ortygometram interpretati sunt Germanicè ein Schnepff, quæ est Rusticula: in qua sententia video fuisse Arnoldum Villonouanum, qui pro Ortygometra Ethigometram scribit, & auem interpretatur lautam, Perdici similem, longo rostro. Alij rursus Ortygometram cum Crece, quam Herodotus Ibidis magnitudine esse scripsit, eandem esse credunt, alij cum Cynchramo, uel Cenchramo confundunt. Verùm si ad trutinam (quod aiunt) Aristotelis verba examines, Ortygometram quidem auibus aquaticis forma, id est, corporis specie similem esse dixit, sed non colore, aut aquæ frequentatione. Aquaticarum autem hæc ferè species est, ut crura oblonga habeant, digitum, qui pro calce est, perbreuem, corpus gracile, & plumas plerunque varias, ventrem albicantem, caudam breuem, rostrum longiusculum, modicè flexum. E quibus nobiscum pluribus Ortygometræ compserant, iure Aristoteles, aquaticarum forma esse dixit. Ortygometra enim, vel saltem quam ego Ortygometram existimo, nam & aucupes nostri, qui ecce hæc scribenti mihi ceu rarius hìc apparentem auem adducentes Rè delle Quaglie vocant, licet rostrum quàm aquaticę minus, longè tamen quam Coturnices maius obtinet, & caudam perquàm exiguam ac penè nullam, crura pedesq; pro corporis portione longos, colore inter croceum, & uiridem medio. Totus ferè capitis, colli, dorsiq; necnon maior alarum pars, quà dorsum spectant testaceus, in summa Coturnici potissimùm fœminæ perquam similis, quare rectè Rex Coturnicum, quasi magna Coturnix appellabitur. Alæ, quà uentrem contingunt, ruffescunt. Collum anterius, & pectoris initium prorsus testacea. Venter, & coxę ut in Accipitre stellari. In fęmina omnia pallescunt. Hanc eandem auem albis Illustrissimus, ac Reuerendissimus Cardinalis Paleotus Tridento, cùm ibi synodus haberetur, mihi donò misit. Sed quam nunc viuam emi, caueę inclusa milio, & frumento adeo se replet, ut Gallinam uoracitate superet. Huic nostræ aui, omnia, quę [c] Bellonius de Ortygometra altera in genistis degente prodidit, exactè respondere uidentur: quapropter ascribere hìc illa non piguit, ne quid in hoc auium Oceano quis desiderare amplius possit. Quę uerò de Gallorum Rallo scribit, ut hìc impertinentia sponte pręterimus, & meliori loco reseruamus. Ortygometra, inquit, in genistis degens, Ortygometram nigram, (Rallum nempe) corpulentia aliquantulum excedit. Non omnino rubra est, sed ad ruffum uergit, qualem colorem conspicimus in pennis Vulturis. Pennę, ut in nigra, sed alterius coloris. Differunt & magnitudine cum corporis tùm etiam rostri. Tibię, pedesq; proportione similes. Caput Perdicis cinereę simile, aut parui pulli. Color pręcipuus ruffus, aut subrubens in alarum costis: femora castanei coloris, maculæ albę intercurrunt. Pascitur in nemoribus, ut Rallus, prope riuos aquarum: Vescitur genistrarum seminibus. Romani, meo iudicio, uocant Perdicem Rusticulam. Nam, si uideas, iurares, Perdicem campestrem esse, unde facile credimus, Martialem, cùm ait:

Rustica sum Perdix, quid refert, si sapor idem.
Gratior est Perdix, & sapit illa magis.

de hac Ortygometra in genistis degente intellexisse: quę altera (Rallo) paulò rarior est, & delicatior, ita pariter magis laudatur, quia maior sit. Sed hìc rursus Bellonius in alium errorem incidit, dum hanc Ortygometram cum Perdice Rustica, quę est Scolopax Aristotelis, simul implicat.

[a] L. 4. de Auib. c. 19.
[b] Lib. 8. hist. cap. 2.
Bellonij error.
Rasle Gallorū nō est Ortygometra.
Ortygometra in genistis degēs.
Arnoldi error.
Ethigometra.
Aquaticarū auium forma.
Ortygometrę descriptio.
Rostrum.
Crura.
Color.
Alę.
Collum.
Venter.
[c] L. 4. de Auib. c. 20.
Ortygometra in genistis degens.
Magnitudo.
Color.
Crura.
Victus.
Perdix rusticula.
Bellonij alius error.
Perdix rustica est Scolopax.

DE

Ortygometra cum geniſta.

DE CYNCHRAMO.
Cap. XXIV.

Ordo.

QVAMVIS reuera certò affirmare non ausim, quæ auis Aristoteli Cynchramus sit, aut Cychramus, aut Cenchramus, vt alij legunt, & meo iudicio rectè; attamen de hac nobis vel ideo saltem aliquid hîc dicendum est, quòd non solùm hinc abeuntes Coturnices comitatur, quemadmodum de Ortygometra proximè præcedenti capite diximus: verumetiam voce eius audita, aucupes Coturnicum discessum intelligant: Quin imo [a] Plinius author est, perseuerantiorem esse quàm sit Glottis, (quæ nunquam plus vno die cum eis pergit, & in proximo hospitio eas deserit,) festinareq; etiam, vt cum eis ad expetitas terras perueniat: itaque eum noctu illas excitare, atque itineris admonere. Sed verò neque ego, vt dixi, quæ auis Cenchramus sit necdum certò noui, neque alium recentiorum video, qui se agnouisse eam asseueret, præter Gyb. Longolium, & Bellonium, quorum ille Cenchramum cum Ortygometra, quas vtrasq; [b] Aristoteles, vt diximus, apertissimè distinguit, confundit: [c] hic auiculam quandam Gallis Preier dictam, quòd in campis abundet rostro breui, tuberosoq; pro Cenchramo Aristotelis, & Miliaria Marci Varronis obtrudit, nulla alia ratione nixus, quam quòd milio vescatur. Ornithologus verò ambiguus, cui aui hoc nomen tribueret: Heluetij, inquit, auem quandam Brachuolgel appellant, à mense Iunio, quo capitur, vel in quasdam regiones aduentat: alij Brachammsel, quòd magnitudine corporis Merulam referat (fortè & colore partis pronæ) Reperiri eam audio in pratis palustribus, plerunque rostro oblongo, cruribus longis, auolare Autumno, deinde verno tempore cum Coturnicibus redire. Hæc quidem Ortygometra, an Cenchramus sit (alterutram enim esse suspicor) nondum mihi constat. Sed Cenchramum potiùs esse coniicio, quòd differat ab ea, quam ex Italia accepi (dixerat paulò antè Ortygometram sibi missam fuisse à clarissimo medico Aloysio Mundella, & ego existimo, eandem fuisse, quam ego depinxi, quia ait fuscam fuisse) Ortygometræ effigie. Figuram eius infrà dabimus inter Gallinagines aquaticas. Et rursus vbi de Cenchramo ex professo scribit: Est apud nos, inquit, auis, Brachuolgel dicta, cruribus proceris, & rostro quoque, eodemq; inflexo modicè; altera maior, quam Latinè Arquata nominauit: altera minor inter Gallinulas aquaticas descripta: quarum alterutra, an Cenchramus esse possit, inquirendum: Hæc itaque ille. Cùm verò peritiores apud Aristotelem Cenchramum legant, vti etiam in Plinio manuscripto legitur, non uideo, si Bellonio licuit suam auem Cenchramum appellare, cur non potius id nominis nostris Hortulanis tribuere possim, iudicareq; Miliarias Varronis cum Cenchramis easdem esse, esse uerò nostros Hortulanos. Hæ enim auiculæ mirum quantum pinguedinis ex milij, seu Κεγχρίδος esu corpori adijciant: & quam grati delicatiq; saporis sint, quorum causa carè væniisse Miliarias [d] Varro prodidit. Principes, patritijq; norunt, quibus solis eas edere propter ingentem caritatem concessum est. Etenim Perdicibus, omnibusq; magni pretij, boniq; saporis auibus alijs præferuntur, & apud nobiles magno in pretio habentur, suauissimi quidem saporis sunt, boni succi, facillimæ concoctionis, & valde salubres, atque hyeme altiles fiunt. Has aues ager Bononiensis ac Florentinus alit, patritijq; nostri necnon & aucupes ipsi eas magno numero Romam depilatas ac in farina asseruatas in scatulis recentes & intactas transmittunt; illi vt proceribus gratificentur, hi, vt carè vendant. Ornithologus quidem admittit Hortulanos cum Miliarijs easdem esse aues, sed Cenchramos diuersas ab his existimat, nulla alia ratione ductus, quàm quòd Græcè etiam Cynchramus legatur. Sed textum corruptum esse facilè apparet, nam quàm facilè fuit pro Cenchramo Cynchramum, uel alio, ut dicemus, modo, legi ab hominibus, qui de rebus ignotis scribentes, nomina plerunque vel corrumpunt, uel aliter scribunt, uel cum similibus confundunt. Nam præter quam quod in quibusdam exemplaribus Κεγχραμος legitur, quam lectionem sequuti sunt Theodorus Gaza, & Hesychius, in alijs etiam Κεγραμος absq; γ habetur, quam lectionem Varinus sectatur, in alijs Κεγχραμος reperitur, quam postremam lectionem in manuscripta Plinij historia legere est, quamuis nunc multi corrupto Aristotelis texto decepti Cynchramus legunt, vel Cychramus. Inuenio & Κεγχραμος apud Hesychium, & Varinum. Errat præterea mea opinione, Ornithologus, quòd hanc vocem per onomatopœiam factam videri putat. Nam à milio, quod Græcis κέγχρος est, mea

Cenchramus quæ auis.

[a] L. 10. c. 23.

[b] 8. hist. c. 12.

[c] L. 5. de Aui. c. 20.

Preier Gallorum.

Brachuolgel.

Brachmmsel.

Brachuolgel forma.

Arquata.

Hortulanos Cenchramos esse.

Hortulani vt de pinguescant.

[d] L. 3. de re rust. c. 5.

Locus.

Κεγχράμος.

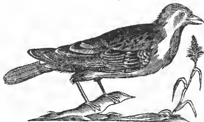
Κεγχραμος.

Κέγχρος.

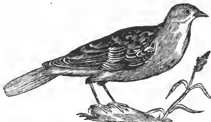
eſt, mea quidem ſententia deriuari videtur, miliariamq́; Latinè traduci poſſe, non adiectiuè, in quo fortè ſenſu doctiſsimus Aloyſius Mandella Coturnicem auem miliarem vocauit, hoc eſt, milio vt plurimum veſcentem: ſed ſubſtantiuè, vt ſcilicet eadem ſit cum Miliaria [e] Varronis: ſiquidem *Miliaria*, inquit, *à cibo dicuntur, quod milio fiant pingues*. [f] Alibi verò, *in Ornithone præter alias aues quidam alunt Miliarias, quæ pingues veneunt caræ*. Quæ, ſicuti paulo ante dixi, mirum quàm Hortulanis noſtris competant. Nec alia Cenchris Aretæo, cæteriſq́; Græcis fuerit, quam ægris præſcribunt. Perperam etiam Ruellius auiculam quandam vulgò dictam linariam Miliariam facit: de qua nos ſuo loco. Diuerſæ item ſunt Miliariæ ſeu Cenchrami a Cenchritis auibus, etſi à milio nomen pariter obtinentibus, quòd & eo pariter pingueſcunt. Cenchritæ enim aues aquaticæ ſunt ex Anſerum genere. Poſtremò alia à miliaribus auis eſt Cenchris, nimirùm a varietate punctorum milij inſtar dicta. Hæc autem Tinnunculus eſt ex Accipitrum genere, de quo nos in primo tomo abundè, & exactè egimus. Supereſt modò vt Hortulanum noſtrum, quem Cenchramum, ſeu

Coturnix miliaris uocata.
[e] L. 4 de lin. lat.
[f] Lib. 3. de re ruſt.
Cenchris.
Ruellij error.
Linaria.
Cenchritæ aues quæ.
Cenchris Tinnunculus eſt.
Hortulani deſcriptio.
Magnitudo.
Color.

Hortulanus mas cum panico ſpica foliata.

Hortulanus fœmina cum panico maiori ſpica herbacea.

Miliariam arbitramur, & describamus, & depictam exhibeamus. Auis est Alaudæ ferè
magnitudine, at paulò minor. Rostrum, crura tota, pedumq; digiti rubescunt. Caput,
collum, & pectus in mare flaua intercurrentibus punctis croceis: in fæmina hæ partes co-
loris sunt partim flaui, partim viridis, discreti scilicet vtriusq;. Mas sub oculis ad latera ma- Sex⁹ distin
culam habet rotundam, intensè luteam, quæ in fæmina non est. Alarum pennæ interco- ctio.
stales in vtraq; ex flauo, & nigro colore constant: remiges verò, item & cauda vtriq; nigræ, Alæ.
in extremitatibus, & ad latera flauæ. Venter croceus cinereis quibusdem maculis distin- Cauda.
ctis. Hæc itaq; cùm maris Hortulani, cùm fæminæ descriptio est, Iconum prior maris est, Venter.
secunda fæmellæ. Verùm cùm in hoc genere alias ab his diuersas obseruârim, ne quid in
hisce nostris commentarijs desiderari possit, itaque & has delineatas exhibere non piguit.
Quæ auis primo post nunc descriptas, delineatasq; loco ponetur, tota flauescebat colore Hortulanus
propemodum paleari, exceptis alarum costis, & remigum pennarum extremitatibus, quæ flauus.
erant albæ. Crura item & rostrum erant rubicunda. Altero loco pingenda, tota erat can- Hortulan⁹
dida, quin ipso fermè Cygno candidior. Tertio loco ponendã Aucupes etiam Hortulanum albus.
nuncupant, & reuera auis est tota Hortulani forma, sed colore non nihil differens. Caput Hortulano
ex subcinereo ad flauum vergit. Collum cinereum nigris maculis punctatim distinctum; congener⁹,
Venter, & crura, pedesq; toti, crocea. Costæ alarum, & remiges albæ, cætera partim cine- & eius de-
reæ, partim nigræ. Cauda tota fusca, ad latera lutescens. Quarto loco collocanda capite, scriptio.
collo erat viridi: rostro rubicundo, cruribus cinereis, cætera nigricans. Habet tamen in Caput.
vertice capitis, necnon in duabus tantùm remigibus maculam albam oblongam. Quinto Color.
loco ponenda Albicillam vocare licet: cauda enim erat alba: cętera vulgaribus Hortulanis Albicilla.
similis, sed in omnibus pallidior. Quam postremo loco dabimus, Aucupum alij Spipolæ, alij
Hortulano congenerem faciebant, & reuera ego Spipolæ potiùs quam Hortulani speciem
fecerim: rostrum enim longiusculum est & tibiæ pedesq; fuscæ, qui in Hortulanis lutesce-
re solent. Toto corpore item fuscescit, pectore & alarum extremitatibus albis. Modo
videamus, quid de suo Cenchramo scribat [g] Bellonius. Le Pruyer, aut Preyer, inquit, auis [g] L. 4. c. 20. de Auib.
est, quo ad pennarum colorem, Alaudæ aut Linariæ similis, quamuis tanta in alis albedo Cenchrami
illi non sit. Arbitramur esse migratoriam, atq; Aristoteli Cenchramum dici, fieriq; potest Belloniani descriptio.

Hortulanus flauus cum malo Punica.

A retæ ma, cæteroſq; Græcos de Cenchride loquentes, quod ægrotis in cibo conueniat, de hac aue intellexiſſe. Veruntamen cum Ariſtotele tantum conuenire volumus: ſunt qui Tinnunculum cum hac Cenchramo confũdere: quod prohibere nequimus. Cenchramus maior eſt Alauda criſtata. Roſtri qualitas tanquam præcipua nobis nota facilè oſtendit, de qua aue loquamur: eſt enim breue, craſſum, tuberculo conſpicuum, necnon & ad inſtar oſsis durum, adhæc inferius cum ſuperiori coniunctum, foueam quandam in medio efformat. Nec a iam cum ſimili roſtri diſpoſitione auem uſquam inuenias. Venter pallet, ſed quibuſdam nigris maculis diſtinctus eſt. Crura pedeſq; inter rubrum, & caſtaneum media,

Magnitudo. Roſtrum. Venter. Crura.

Hortulanus albus, cum malo Aſsyria.

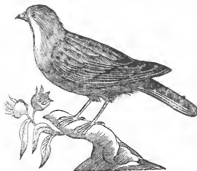

Hortulano congener cum Iaſmino albo.

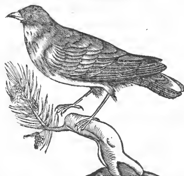

formâ

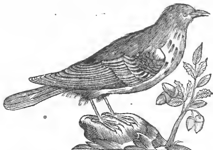
Hortulanus collo viridi, cum meſpilo.

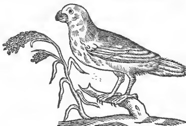
HORTVLANVS CAVDA ALBA, CVM PINO.

formâ verò cruribus pedibuſq; ſimili: poſticum item digitum longum habet, argumento, quod auis ſit terreſtris, & rarò quidem arborum ramis inſidet. In quibuſdam etiam ita Linariæ ſimilis eſt, vt niſi ob ſolam magnitudinem diſtinguas: Verſatur in pratis, vnde Gallicè Prever dici meruit: proſequitur tamen etiam aquas more Gallinaginis, quamuis contra faciê ex roſtri, & pedum conſtitutione iudicares. Mirum eſt quantum hordeo, milioq; delectetur. Digitus poſticus. Locus.

CENCHRAMVS BELLONII CVM MILIO.

delectetur. Reperitur nonnunquam ſepibus inſidere; ſæpius tamen in terra degere: & quia terreſtris auis eſt, idcirco etiam in altis locis non nidulatur, ſed vbi Anates, quæ quandoque in truncis ſalicum nidificant: itaq; plerunque iſtæ aues nidos extruunt in agris auena, hordeo, & milio conſitis, vel in nudis pratis, quinque aut ſex pullos excludentes. Non omnes vbique idem nomen ſortiuntur, ſed pro diuerſitate locorum, diuerſum: ita quoque hæ alibi Teriz appellantur, quòd interdiu palo, aut ſtipiti inſidentes hanc vocem cantillando edant Tirtettirterijz, eamq; ſæpius reiterent. Cùm volant, crura ad ſe, vt cæteræ aues non retrahunt, ſed pendere ſinunt. Frequenter alas motitant, ſeruato tamen quodam ordine. [h] Ariſtoteles auem quandam Cenchtamum vocat, aut Cynchramum, vbi ſcribit, *Coturnices ducibus Oto, & Linguacula, & Ortygometra proficiſcuntur, atque etiam Cenchramo, à quo etiam reuocantur noctu: cuius vocem cum ſenſerint aucupes intelligunt parari diſceſſum*. Dictio Cenchramus, ſi latinè traduceretur, ſonaret miliaris: quare eam eſſe arbitramur, cuius mentio fit apud Varronem. Nam ſi Romæ alerentur vnà cum Coturnicibus, milioq; ſaginarentur pro futuris epulis, veriſimile eſt auem extitiſſe corpulentam: quapropter ferendi non ſunt, qui Miliariam cum Linaria confundunt, ſtatuendumq; Cenchramum eſſe.

Victus. — Nidulatio. — Teriz. — [h] Lib. 8. hiſt. cap. 12.

Finis Libri Decimitertij.

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI, ET MEDICI
BONONIENSIS
ORNITHOLOGIAE
Liber Decimusquartus.

QVI EST

DE PVLVERATRICIBVS DOMESTICIS.

DE GALLO GALLINACEO & Gallina. Cap. I.

CLARAS, ni fallimur, easq; satis efficaces rationes in primordio huiusce operis adduximus, cur à Pauone potius, quàm à Gallinaceo genere exorsi fuerimus, tametsi hoc in omni auium familia, quæ ad mensæ vsum requiruntur, apud omnes fermè authores, quotquot hactenus scripserunt, primas obtinere videatur. Placuit autem, vt id obiter dicamus, Plinium hac in re, tanquam ducem, authoremq; sectari. Hic enim subinde à Pauonibus ad Gallinaceos sermonem conuertit, dum ait: *Proximè gloriam sentiunt, & hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit: nouit sidera &c.* Haud me fugit interim, non defutura cuipiam sua argumenta, quibus Gallinaceum hocce genus in multis, præcedentibus auibus præferat. Veruntamen cùm hæ volucres prorsus domesticæ sint, illæ verò syluestres, quæ domesticis meo iudicio sunt præstantiores, vel saltem ita vulgò habentur, itaq; Gallinaceam hanc familiam in huic librum, qui priuatim de ea tantùm aget, reiecimus. Plurimi sanè has alites veteres fecisse, maximè Gallos, vel ex hoc [a] Ciceronis constat, qui *non minus delinquere eum* dixit, *qui Gallum Gallinaceum, cùm non opus fuerit, occiderit, quàm eum, qui patrem suffocauerit.* Nec ab re ita scripsit Tullius, cùm præcipuè hac aue prisci Græci, & Romani in bello vterentur, & sacris suis adhiberent. Non minorem laudem mereretur eius animositas, splendorq; & amor erga suos, cæteræq; eius dotes, quibus sese verum nobis egregij, laudabilisq; patrisfamilias exemplar præbet. Quantum verò ex hoc Gallo, eiusq; coniugibus, ac liberis emolumenti humano generi, cum ad victum tam sanis, quàm ægrotis suppeditandum, tum etiam ad quoscunque fermè morbos propulsandos cedat, id tam clarum cuiuis esse arbitramur, ut demonstratione prorsus non egeat. Quis etenim tam internus, quàm externus corporis affectus, qui non hinc sua hauriat remedia? Sed de hisce pòst suo loco: iam ad historiam more nostro accedamus: in qua tradenda illud ferè in singulis rubricis obseruabimus: quæ utrique sexui communia sunt, præferemus: hinc quæ mari, ultimò quæ fæminę soli conueniunt adducemus, omnem ubique quoad licuerit, confusionem euitaturi. De Capo uerò separatim agere uisum est, cùm quòd is, etsi ex Gallo factus ueluti utriusque sexum complexus, & ceu hermophroditus factus, medius scilicet inter Gallum, & Gallinam videatur, tum quia ad mensæ uel sanorum, uel ægrorum usum duntaxat natus sit: Gallus uerò, & Gallina soboli studentes genus suum natura duce æternum reddant.

Ordinis ratio.

Gallinacei generis dignitas.

Plinij ordo

[a] Orat. pro L. Murena.

Galli dignitas, & honor.

Animositas

Vtilitas.

Capi historia cur hinc excludatur

AE QVIVOCA.

Alector Epei.
Alector Argeæ.
Alectryon Persarū rex
Gallus auis Persica dictus, & cur.

A'ΛΕ'ΚΤΩΡ, Ἀλεκτρυὼν Græcis, uti etiam Latinis Gallus, vox est æquiuoca, & multa significat. Alector, teste Euthatio filius fuit Epei Regis Elidis. Eiusdem nominis filium dicitur habuisse Argea Pelopis filius, & Hegesandræ filiæ Amiclæ, cuius filia Iphiloche, vel Echemelus Megapenthi filio Meneleai nupta fuit, vt idem Eustathius tradit. Quidam Alectryon nomine tyrannidem quondam gessit, & Persis primus imperasse dicitur, etiam antequam vel Darius, vel Megabyzus: vnde etiam Gallus, vt pòst dicemus, ales Persica appellatur. Alectryon item nomen ducis est Philippi Regis, qui a Chare Atheniensi interemptus fuisse fertur: at num cum superiori idem fuerit, vel, quod magis credo, diuersus, non ausim affirmare: docet autem historia, hunc Charetem sæpius, & nimis arroganter istius facti verba apud populum Atheniensem fecisse, adeo vt hinc pòstmodum natum sit prouerbium Φιλίππου ἀλεκτρυών, id est *Philippi Gallus*: vbi quis de leui quopiam facinore perinde vt maximo se iactaret. Alectryon quoque dicebatur Amphitrionis pater, filius verò Alcei, cuius meminit [a] Hesiodus. Ἀλέκτωρ Eustathio coniugem significat pro ὁμόλεκτρος, quasi ὁμόλεκτωρ, litera alpha significante ὁμοῦ. Eadem vox alpha priuandi vim habens innuptam significat, quare Mineruam ἀλέκτορα dictam legimus apud [b] Atheneum, vbi Pompeianus sophista cum Panathenæa festa celebrarentur, in quibus iudicia cessant dicebat: γενέθλιος ἐστὶ τῆς ἀλέκτορος Ἀθηνᾶς ἡ ἀδίκος, ἡ τήτις ἡμέρα. Apud Ionem αὐλὸς, hoc est, tibia, ἀλέκτωρ vocatur, quòd propter soni dulcedinem auditores à cubili reuocet, vel dormire non sinat. Vnde etiā sol Homero ἠλέκτωρ nuncupatur, quia homines ἀλεκτρεῖς facit, siue a lecto discedere, vel potiùs quòd ipse ἀλέκτρως, id est, peruigil sit, hoc est, nunquam cubet, ac quiescat. Ἀλέκτωρ denique [c] Plinio gemma est, de qua pòst in denominatis: nam alij codices Pliniani legunt ἀλεκτορίας; alij ἀλεκτωρίας. Gallus, vt scriptum reliquit [d] Quintilianus, vox pariter ambigua est, *Vtrum enim*, inquit, *auem, an gentem, an nomen, an fortunam corporis significet incertum est*. Galli in primis vocabantur decantati illi sacerdotes, qui præsto erant sacris Cybeleis. Hos archigallos Iulius Firmicus vocabat teste Brodæo. Romæ epitaphium videre est in Diuo Martino, vbi quoque archigalli dicuntur. Id autem est huiusmodi: D. M. C. CAMERIVS CRESCENS ARCHIGALLVS MARTIS DEVM MAGNAE IDEAE, ET ATTIS PO. RO. &c. Meminit huius epitaphij Grysaldus, qui Tertulliani etiam verba de quodam Archigallo repetit: Cæterùm Galli sacerdotes ita dictos volunt à flumine eiusdem nominis, cuius tam admirandam vim esse commenti sunt prisci, nimirum quòd parcè potus & cerebrum purget, & insaniam tollat: contrà largiori manu haustus lymphaticos, & insanos reddat. [e] Plinius quidem hos sacerdotes ab hoc fluuio nomen traxisse scribit: sed tam admirandæ facultatis minimè meminit. Alij sacerdotes illos mox a potu eiusmodi aquæ furore correptos fuisse memorant, atque se ipsos castrauisse, id uerò citra vitæ dispendium facere non potuisse, nisi Samia testa vterentur Meminit [f] Ouidius:

Prouerbiū.
Alectryon.
a In Aspide.
Minerua innupta.
b L. 5. Deip.
Tibia alector dicta.
Sol alector dictus.
c L. 37 c. 10.
Gallus vox ambigua.
d L. 7. instit. orat. c. 9.
Galli sacerdotes Cybelis.
Archigalli.
Gallus flumius, eiusq; mira uis.
e L. 6. c. vlt.
f L. 4 fastor.

Cur igitur Gallos, qui se excidere vocamus?
Cum tantùm à Phrigia Gallica distet humus?
Inter ait viridem Cybelen, altasq; Selenas
Amnis it insana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde, furit, procul hinc discedite, queis est
Cura bonæ mentis, qui bibit inde furit.

Quidam Gallum puerum putauerunt, qui contracta offensa Deæ se execuerit, & simul fluuio nomen fecerit. Fluuium illum in Sangarium euolui nescius non sum: at minimè credam tam noxiam fluminis vim fuisse, vt homines, uel furibundos redderet, vel enecaret. Quantum verò uirium semper habuerint ad homines dementandos uanæ superstitiones qui nescit, is alienus non modò ab omni historiarum lectione, sed uitę etiam communis usu. Vnde etiam prouerbialiter dicimus γάλλους τέμνεις, id est, Gallos quid execas, pro quid actum agis. A quibus sacerdotibus quam benè Baptista Pius, ut id obiter dicamus, Gallos populos per contunum Romanorum nomen fuisse adeptos colligar, ipse uiderit: quasi scilicet, quod exectorū hominum nomina haberēt. Quis obsecro

Baptistę Pij error.

tam uecors,

tam vecors, tam communis sensus expers, vt sic cogitet Gallos perpetuò Romani nominis hostes nomen sibi, vel accipere, vel retinere voluisse, quod hostium contumelia imposuisset? Quod si tamen quis ita sentiat, ego eum non testiculis profectò, sed cerebro carere dixerim. Neminem interim latere existimo, Gallos Europæ populos à candore dictos a Gala, quæ vox lac Latinis dicitur. Nam montes, & rigor Cæli ab ea parte Solis ardorem excludunt, vt eorum corpora non colerentur. Persarum milites Cares Gallos nuncupabant, ob conos, quibus galeas ornatas habebant, eaq; de causa Artoxerses hominem è Caria, qui Cirum iaculo vulnerasse creditus est, eo cohonestauit præmio, vt Gallũ aureum in lancea præfixum ante aciem ferret. Verùm Athenæus Gallos scribit in Perside primùm ortos, ideoq; fortasse cognomentum id Persæ acceperint, vel ab Alectryone, quem eis primum imperasse paulò antè diximus: Vnde & Aristophanes, ut eius est mos omnes illudere, Gallum ait Persis olim præfuisse, atq; hinc cristatos adhuc gerere cassides: verba Aristophanis alias citabo. Gallus item quidam Centaurus fuit, à quo secundum Pincernam regiũ eximiè amatum fuisse author est Nicander. Nunquid autem Centaurus idem fuerit cum Centoarato, de quo sic meminit [g] Aelianus: Antiochi equus, vt dominum suum vlcisceretur, Gallo nomine Centoarati, qui Antiochum in pugna interfecerat, necem intulit, difficile est iudicare. Est etiam Gallus Imperatoris nomen, cui Constantius magni Constantini filius Cæsaris dignitatem concessit Sed cũ comperisset, hunc regnũ adfectare, ad tyrannidem proruere, nihil non moliri, quo voti compos fieret, omni conatu eius anteuerso, caput ei præcidi curauit: deinde Galli fratrẽ, porcum illum fœtidũ, Iulianum corona Cæsarea cohonestauit, ut narrat [h] Constantius Manasses. Alij uerò Gallum illũ longè antiquiorem faciunt, & simul cum Volusiano Decio in imperio successiste scribunt, imperioq; bienniũ & menses octo potitum fuisse. Quidam cognomento Milo Gallus dicebatur, qui Caroli Calui temporibus floruit, & ad eum ipsum quæ de sobrietate carmina conscripsit, misit. Condidit & Sancti Amandis uitam, cuius cænobij ipse Antistes fuit anno post partum salutiferum 880. Est & Gallus sancti Confessoris nomen, ut refert [i] Beda, cuius uita plena uirtutibus conscripta habeatur. Erat autem beati martyris Ignatij diaconus, qui episcopus factus uiam magistri pius imitator sequutus, pro commendato grege, Christi amato occubuit. Fuit & Gallus alius Columbani abbatis discipulus. Hic & Hildeboldus diaconus pisciculos, quos de flumine reticulo traxerant in solitudine assaturi, ignem concinnabant, cùm interim ursus miręmagnitudinis propius accedens diaconum quidem terruisset, iubente Gallo, ut ligna igni inferret, obediuit, vt [k] Marcus Marulus Spalatensis memorię prodidit. Quod sane hic referendum duximus, ut qui præpositis suis reniti audent, tali exemplo magis confundantur, quando, & syluestres feræ iusta sanctorum reuereantur, & obseruent. Hermolaus iubas, & capillos Græcis alectoridas dici asserit. Et mola matricis Syluatico Gallus matricis dicitur, fortè ob similitudinem. Nam & [l] Amatus Lusitanus meminit cuiusdam mulieris, quę geminos utero gestans quinto mense abortiuit, & tertia a primo abortu die frustum quoddam carnis emisit, Galli cristę cum rostro Gallinaceo simile. Piscis quidam ad oceanum Germanicum Gobij congener, Germanis vt audio Seehan, id est, Gallus marinus dicitur. Verùm & bina alia aquatilia animantia eiusdem nominis reperio, piscem nempe alium, & quoddam genus è crustaceis. Piscis enim [m] Plinio Zeus dictus, & Faber, Hispanis, & Monspeliensibus, teste doctissimo Rondoletio, Gal appellatur, Santonibus, & Baionensibus Iau, id est, Gallus à dorsi pennis surrectis, quemadmodum Gallorum Gallinaceorum cristæ erigi solent. Romani hodie citulam dicunt & piscem Sancti Petri, quia iubente Christo D. Petrus hunc piscem ceperit, & in eius ore numisma pro tributo repererit: vnde digitorum impressorum uestigia in medio corpore relicta fuerint. Recentioribus item Gręcis χριστοφόρος dicitur, aiunt q; D. Christophorum, dum Christum humeris gestans mare traijceret, piscem hunc apprehendisse & impressa digitorum uestigia reliquisse. Est autem piscis iste ex sententia Rondoletij χαλκεύς Athenęi a Chalcide dissidens, vt Deo dante suo loco aliquando docebimus. Donauit mihi nuperrimè hunc piscem exiccatum admodum Reuer. P. Ambr. Morandus Bonon. sacrę Theol. doctor eximius, Congreg. S. Saluatoris Gener. mihiq; amicissimus. Pręterea Gallum marinum idem Rondoletius, & Petrus Bellonius uocari asserunt illud animal crustaceum, quod Aristoteles ἄρκτος, Latini similiter ursum ab actionibus, & moribus, quos exercet, appellant: vt nonnulli existimant: alij uerò à figura ita dici volunt, nimirum, quòd exterior forficis pars Galli Gallinacei figuram referat. Hesychius, & Varinus Voupâ ἀλεκτρυόνα uocarunt, haud dubio ob cristam, quam in capite gerit, ob quam etiam a Liguribus Gallus Martij dicitur, eò quod illo mense apud ipsos primùm appareat.

Galli unde dicti.

Persarũ milites Galli vocati, & quare.

Gallus centaurus.

[g] L. 6. de Anim cap. 44.

Centoarat.

Gallus Imperator.

[h] In annalib.

Gallus Milo, cuiusq; opera.

Gallus confessor.

[i] In Marty.

Gallus Columbani discipulus.

[k] L. 4. de seruanda obed.

Tubæ Alectoridæ dictæ.

Gallus matricis.

[l] L. 1. curat. med.

Gallus piscis Seehan

[m] L. 9. c. 19.

Gal.

Iau.

Citula.

Piscis S. Petri.

χριστοφόρος

χαλκεύς

Crustaceũ Gallus dictũ.

Ἄρκτος,

Vrius.

Vpupa.

Gallus Martij.

Corui Alectoridæ. Galli Coraxi. Artificialia Gallus dicta. Nauis Gallus. Gallus libri nomen.

Et Perſæ, ut Hermolaus neſcio quo authore ſcribit, Coruos Alectoridas dicunt. Ornithologus mendum ſubeſſe exiſtimat. Sed fortè Hermolaus ex Pauſania id decerpſerit, qui Gallos quidem Gallinaceos quoſdam Coraxos, id eſt atro Coruorum colore in Bœotia eſſe dixit. Significat denique Gallus quædam artificialia, ac in primis nauem quandam prętoriam, de qua eiuſmodi ad Miſenū epitaphium legitur. D. M. C. IVLIO QVARTO VET. EX. PR. N. GALLO, M. CECILIVS. FELIX. S. INONIA HERACLIA S. ET. S. Gallus & ſomnium inſcribitur quidam Luciani luculentiſſimi authoris dialogus, quo diuitiarum, atque potentiæ incommoda, moleſtiaſq; proſequitur, oſtendens, quam contrà tranquilla res paupertas ſit, ſi modò ſua ſorte ſit contenta. In poſteriore autem parte Gallus, qui ex Pythagora in auem transformatus cum hero ſuo Micyllo colloquens introducitur, diuitum cum priuatorum, ac ciuium, tùm regum, ac potentum moleſtias, curas, & pericula recenſet, quæ illis & belli, & pacis temporibus, præterea etiam circa ualetudinem, quam luxus iſtæ & crapulæ labefactant, accidere ſolent. Poſtremò, ut & de Gallinis aliquid dicamus, ruſtici Pleiades ſtellas Græcis dictas, & Atlantides, Latinis Vergilias, Gallinas uocant, & plerią; Butrionem, Angli nempe, id eſt, Gallinam habentem pullos uulgò Bruothenn. Hanc conſtellationem Hebræi זגתא Zaghta uocant, & Galli la Pouſſiniere. In dictionario trilingui עיש ayſch, uel עש pro eodem ſidere legitur. Gallina nigra apud chimicos eſt argentum uiuum.

Gallinę ſtellæ. Butrio. Bruothenn. Argentum uiuum. Gallina nigra.

SYNONYMA.

VARIAS quidem nomenclaturas, quibus apud Græcos potiſſimùm, ac Hebræos Gallus Gallinaceus uenit, eſt reperire. שכוי Secheui in primis legitur apud D. [a] Iob. ubi dicitur: *Quis dedit Secheui intelligentiam?* Sanctes Pagninus in biblijs maioribus Ven. anni 1515. לשכוי Laſecheui legi ſcribit, & in noſtris alijs exemplaribus Michel eſſe. Sonat imaginationem in mente cælatum, cogitationem, intellectum. Plerique interpretes traducunt cordi. [b] Rabbi Dauid ab aſpiciendo, & uidendo deriuari aſſerit; & alibi, *Doctores,* inquit, *Hebræorum exponunt etiam Gallo*: quod etiam Rabbi Simeon filius Lakiſch tradidit, teſte Ioanne Reuclino; atque ita D. Hieronymus uertit. Septuaginta uerò, *Quis dedit mulieribus textura ſapientiam, aut uariegatam ſcientiam?* Targhum, *Quis dedit cordi intelligentiam?* Alterum Targhum, *Quis dedit Gallo ſyluestri intelligentiam, ut laudet dominum ſuum?* Rab. Abraham, *Cordi?* Rab Leui, *intellectui?* Rab Moſech, *quis dedit Gallo intelligentiam, ut media nocte ſurgere doceret hominem ad laudandum Deum?* Ita quidem ille hæc profert ex quodam Targhum Ieroſolimitano in hunc locum, atque ſuis Rabbinis, ſed de corde eos magis congruere aſſeuerat. Sunt, inquit, Ornithologus ex quodam alio, apud Hebræos, qui uocem Sekui Tarnegul (hanc uocem Chaldaicam eſſe conijcit) cuius ultima ſyllaba Germanicè Galli nomenclaturę, nempe Gul congruit, id eſt, Gallum interpretantur. Fortè uerò ita Gallus dictus fuerit uel ab animoſitate, quæ in corde ſedem ſuam potiſſimum habet, uel à uiſu, quem ſemper ſimul ſurſum Miluorum, & aliarum auium rapacium euitandarum cauſa, & deorſum ad uictum intentum habet. In lexico trilingui pro Gallo etiam legitur סכוי Sikui, & pro Gallina סכויא Sakuia, quę poſtrema uox in Syrochaldaico dictionario Gallus exponitur, ex Vaic. rab. cap. 26. Pro ברבור barbur in [c] libro Regum, ubi legitur. *Excepta uenatione ceruorum, caprearum, atque bubalorum,* & ברבורים אבוסים barburim auuſim, id eſt, *altilium ſaginatorum in ſtabulis*, hoc eſt, *ſtabulantium*. Dauid Kimhi ex magiſtrorum ſententia, transfert aues, quę afferuntur ex Barbaria. Rab Salamon Gallos pingues, Kimhi addit caſtratos, Ioſephus uolatilia, D. Hieronymus aues altiles, ſeptuaginta ἐκλεκτὸς, id eſt, electus, quaſi legerint barur, Chaldęus autem ſaginatam uel altilem. זרזיר Prouerbiorum 30. uariè exponunt: quidam, ut Dauid Kimhi docet, canem leporarium curſu uelocem: alij nemer, id eſt, pardum, alij ſpeciem auis immundę, D. Hieronymus Gallum, ſeptuaginta interpretes ſecutus, qui ἀλέκτορα reddiderunt. Nam R. Ioſeph dicit nomen animantis eſſe, quod inter Gallinas ambulet. גבר gaber apud Eſaiam D. Hieronymus uertit Gallus Gallinaceus: [d] Septuaginta, & plerique Hebręorum uir, uti & Chaldęus pro גברא Gabera. [e] I. Druſius ita uertendum eſſe & non aliter omnino contendit, hunc in modum ſcribens. Verba ſunt Iſaię ex uerſu ſeptimo, & decimo capitis 22. *Ecce Dominus transportabit te Taltela Gaber*, quę uerba D. Hieronymus edoctus ita, ut ipſemet teſtatur, ab Hebręo pręceptore ſuo, alia ratione quam interpretes, qui ante ipſum, expoſuit. Cum

[a] Cap. 38.

[b] In libro radicum.

Barbur.

[c] 3. cap. 4.

Sarſir.

Gaber.

[d] Cap 22.

[e] L. 10. obſer. cap. 8.

enim

enim alij omnes Gaber virum exposuissent: ipse vnus Gallum interpretatus est, hac sententia: *sicut Gallus Gallinaceus humero portatoris de alto loco suo leniter asportabit*. Ego autem idem verbum eodem modo expositum, pòst offendi a Salamone Iario: neque sanè Camius eam expositionem silentio præterit, quam citat inter alias ex Dras. Ac ne illud quidem pigebit admonere, apud [f] Salomonem, vbi in vulgata lectione latina legitur, *viam viri in adolescentula*, expositum similiter legi in Medras Misle de Gallo Gallinaceo: idq; mihi mirum in primis esse visum. Nam quod sequitur in adolescentula, eam expositionem, nisi animi fallor, planè conuellit. Ego sanè, quòd bona eorum interpretum veniâ dictum sit, id verbum nusquam eam vim habere arbitror: præsertim cùm præcedat verbum Taltela, quod formam habet nominis, vt grammatici loquuntur, absoluti. Iam illud quoque nonnihil est, quod Hebræos peritiores aliter accipere eum locum constat. Dauid certè Camius, qui, quę lingua aliarum linguarum princeps est, eius ipse linguæ princeps inter suos interpretes censetur, in commentarijs ad eum locum, Meo animo, inquit, Gaber est positum in casu uocatiuo, & est ordo, ac sensus: ò vir ecce Dominus transportabit te transportatione. Vocat autem eum virum propter superbiam ac fastum. Hactenus I. Drusius. Verùm præterquam quod ipse fatetur, Salomonem Iarium ita uertisse, & Camium eandem expositionem ex Dras citare, quidam etiam alij תרנגלא tarnegula, id est, Gallum Gallinaceum exponunt, teste Dauid Kimhi, Thargùm Ierosolimitanum pro ויסעו מקציון גבר Vaishu mhesion gaber, id est, *Et profecti sunt de Eszion gaber*, quod legitur Numer. 33 habet מכרך תרנגלא ונטלו Vunetalu micherach tarnegola, id est, *profecti sunt autem ab arce Galli*, ut legere est in dictionario Syrochaldaico Guidonis Fabricij Boderiani: Itaque meo iudicio & Gallus, & vir traduci possit, cùm uir à virtute, seu robore dicatur, & animi uigore, quo Gallus inter sui generis volucres egregiè preditus est. Pro Gallo item in dictionario trilingui legitur חבור habur, & נרגל nergal, quarum uocum prior ad Gaber accedit, posterior ad Tarnegul תרנגול, pro qua voce Syrè legitur תרנגלא Tarnagola Gallus auis: Iob 3. Matth. 26. Marc. 14. & Ioan. 18 & תרנגלא דדהבא Tarnagela dedaua, Gallus aureus, Ester. 1 in Thar. Ierosol. & תרנגלד Tarnegoled Gallina, & תרנגלא ברא Tarnegola bara, Gallus syluestris idem תרנגול ברא tarnegol bara, Iob. 38. & Psal. 50. & תרנגלת תיבר tarnegoled thibur, Gallus Gallinaceus in plurali מקרקרין תרנגלין tarnegolin mecharcherin, Galli crocitantes. דוכיפת duchifad vox Hebraica in dictionario Syrochaldaico, ex quo pleraq; nomina istæc excerpsimus, Gallus syluestris exponitur. אכבא acaua idem est, quod tarnegul, id est Gallus, aut secundum alios est זקן כלב, id est, vetulus canis, siue lelaps canis uenaticus Prouerb. 30 Compluten. אורא aura, quod Aruc דס das exponit bestiæ nomen. נגר טורא nagar tura Gallus syluestris vertitur, uel, ut R. Serira Ghaon ait, Gallus montanus, uel ut alij, Vpupa Saracenis, Gallum, quidam hodie Dic appellari literis prodidit, Gallinam uerò eisdem Tefese dici alicubi legimus. Auicennæ caput 296. lib. 2. inscribitur Giaztuduch, ubi interpres uertit de Gallinis, & Gallo. Aducasugeg Syluatico, uel, ut uetus Auicennæ Glossographus habet, Aduzaruzegi, velut [g] Gentiles legit, Aducarucegi (hinc uel inde enim eam uocem hausisse uidetur) Gallus, vel Gallina est. Furogi uerò, uel Furogigi Gallus tantùm. Sed fortè ea uox mustelæ syluestri, quam Galli furo dicunt potiùs conueniet, quasi furo gigeg (ad quam uocem, quæ eidem Syluatico Gallum, uel Gallinam significat posteriores duæ syllabæ gigi nempe non malè accedunt) id est furans siue insidians Gallinis quod & animali quasi proprium est. Alibi etiã apud eundem legitur Digegi, vt apud Serapionis interpretẽ Digedi. Alfrach Arabicè non est commune ad omnes pullos, & quandoque dicitur de Gallina iuuene, quę nondum oua peperit, teste Andrea Bellunensi, sed absolutè prolatum significat pullum Columbinum, qui nondum uolare potest. Et alibi scribit Alpheti Gallinas esse secundum expositores Arabes, esseq; eas, quę nondum pepererũt oua. Quod ad Gręcam nomenclaturam attinet, ea, vt subinde patebit, varia admodum est, etsi apud uetustissimos Græcos nomen nullum peculiare inueniamus, sed communi ὄρνιθος vocabulo hanc speciem significasse, vnde etiam Myrtilus apud Athenęum solas Gallinas ὄρνιθας, & ὀρνίθια appellat. Quia tamen apud recentiores, qui post Aristotelem floruerunt, multa, ut dixi, synonyma repertãtur, uisum est ea ordine alphabetico prosequi, ut omnis uitetur confusio. Aristoteles, eumq; secuti alij ὄρνιν, uel ὄρνιθα communiter de quauis uolucre dicunt: nonnulli uerò recentiores Gręci priuatim de Gallo, Gallinaq; Aristoteles Gallum ἀλεκτρυόνα, vel ἀλέκτορα uocat, Gallinam ἀλεκτορίδα. Aristophanes ἀλεκτόρας, qui mares sint, ἀλεκτρύαινας, quæ fœminæ, ἀλεκτορίνας utrumque continere ludens in comedia monstrauit. [h] Socrates sanè apud eundem Aristophanem, Strepsiadem reprehendere uidetur

[f] L. Prouerb. cap. 30.
Taltela.
Tarnegula.
Habar.
Nergal.
Tarnegoled.
Duchifad.
Acaua.
Lepaps.
Aura.
Nagar tura.
Dic.
Giaztuduch.
Aducasugeg.
[g] In exposit. verb.
Furogi.
Digegi.
Digedi.
Alfrach.
Synonyma Græca.
ὀρνίθια.
ὄρνις.
Ἀλεκτρυών.
Ἀλέκτωρ.
[h] In nebulis.

Ἀλεκτρύαιναι. detur, quòd ἀλεκτρυόνα in vtroque ſexu proferat, itaque iubet, eum fæminam ἀλεκτρύαιναν
vocare ficto vocabulo, & poetico, vt à λέων fit λέαινα, marem verò ἀλέκτορα. Videtur au-
tem, inquit Scholiaſtes, vulgaris hæc conſuetudo tum fuiſſe, fæminam quoque ἀλεκτρυόνα
[i] In Amphiarao. nominandi, vt patet ex hiſce [i] Ariſtophanis verbis:

Γόνυ τι τὸ φορῆσαι ἐςι; ἡ ἀλεκτρυών
Τὸν κύλικα καταβέβληκε. Ὀιμώξεται γε.

Et in Platonis Dedalo: ἐνίοτε πολλαὶ τῶν ἀλεκτρυόνων Ὑπηνέμια βίᾳ τίκτουσιν ὠὰ πολλάκις
Ὀ᾽δὲ παῖς ἔνδον τὰς ἀλεκτρύονας σοβεῖ. Attici quidem etiā Gallinas ſic vocabant, Et Theo-
pompus: Vocant verò Gallinam etiam ἀλεκτρύαιναν. Hæc Scholiaſtes: ſed locus quo ad au
thorum citationes non rectè diſtinctus emendari poteſt ex Athenæo, apud quem ita legi-
tur. *Cratinus*, inquit, ἀλεκτρυόνα *in fæminino genere dixit*. *Item Strattis* Αἱ δ᾽ ἀλεκτρυόνες
ἅπασαι, καὶ τὰ κορίδια τεθνήκεν. Et *Anaxandrides Rhodius Comicus* Ὀχευομένας τὰς ἀλεκ-
τρυόνας θεωρῶσιν ἀσμένοι. *Et Theopompus*: Ἄχθομαι δ᾽ ἀπολωλεκὼς ἀλεκτρυόνα τίκτουσαν ὠὰ πάγ-
[m] In pace. καλα. *Et* [k] *Ariſtophanes* Ὠὸν μέγιςον τέτοκεν, ὡς ἀλεκτρυών. Thomas magiſter quoque anno-
tat, uocem ἀλεκτρυών ſignificare marem, & fæminam, & Heſychius veteres ἀλεκτρυόνας
Ἀλέκτωρ. Gallinas vocare ſcribit. Gallus etiam dicitur ἀλέκτωρ, à quo fit, ἀλεκτορὶς, Gallina, quam
poſteriorem vocem Varinus, & Thomas Magiſter poëticam eſſe dicunt: ἀλέκτωρ verò vo
[l] lib. 6. Hiſt. cabulum eſſe ἀδόκιμον. Verum cum [l] Ariſtoteles ἀλεκτορίδα etiam nominet, ac [m] Galenus
[m] I. de ſimp. med. ἀλεκτρυόνος καὶ ἀλεκτορίδος αἷμα dicat: itaque ego uocem ἀλεκτρύαινα prorſus ἀδόκιμον,
ἀλέκτωρ verò poëticam tantum contra illos eſſe dixerim; qui cùm ἀλέκτορις poëticum
Ἀλέκτωρ Poeticum eſſe. faciant, poetæ nullius teſtimonium adducunt, & ego quoque nullum ex poëtis hac voce
vſum memini, ἀλέκτορα verò in proſa nemo dixit, ſed poetæ aliquot, Ariſtophanes, Theo-
Ἀλέκτορις critus, Cratinus, aliiq;. Ἀλέκτορις uerò Athenæo non Gallina eſt, ſed Gallus. *Vſus*, inquit,
noſtro tempore obtinuit, ut Gallinæ Ὄρνιθες, & Ὀρνίθια *dicantur*, *Galli verò* ἀλεκτρυόνες, & ἀλεκ-
Ἀλεκτρὶς. τορίδες. Apud Varinū ἀλεκτρὶς pro Gallina legitur, ſed fortè impreſſionis culpa pro ἀλεκ-
Ἀλεκτορίδες. τορὶς, ut uidetur. Reperitur & ἀλεκτόριος pro ἀλεκτρυος. Ἀλέκτωρ uerò Gallus dicitur,
quòd nos, ut apud Athenæum eſt, ἐκ τῶ λέκτρου, id eſt è cubili excitet. Ille, ut uidetur, in-
Nominis ratio. telligit eſſe ex alpha priuatiuo, & λέκτρον, quod nos ἀλέκτρους faciat. Euſtathius uult eſſe
ex alpha priuatiuo, & uerbo λέγω, id eſt cubo, ut uidelicet ſit λέκτωρ, deinde præfixo al-
Ἀλεκτορισμός. pha priuatiuo ἀλέκτωρ: vnde ἀλεκτορίσκος. Cæterùm etiamſi ἀλέκτωρ ex α priuatiuo, &
λέγω deducamus, ἀλεκτρυών, quod idem eſt, quod ἀλέκτωρ, Gallus nempe, & interdum
etiam Gallina, ut mox ex Ariſtophane diximus, & Athenæo, ex α priuatiuo, & λέκτρον po-
[n] Iliad. tius fieri dicendum eſt. Hanc uocem nempe ἀλεκτρυών Homeri ſæculum, teſte Varino
Βοσκὰς ὄρταλις. non agnouit. Vtebantur nimirum antiquitus, vt diximus paulò antè, tantùm uoce ὄρνις de
Gallo in genere maſculino, de Gallina in fæminino. Cùm uerò ἀλεκτρυών nomen uiri eſt,
Βρυτός. cuius [n] Homerus meminit, ſeruat ο magnum in genitiuo, ſecundum Varinum, ſecundum
Ἠϊκανός. uerò Euſtathium mutat. Βοσκὰς ὄρταλις Nicandro gallina eſt domeſtica, ſiue altilis. Βρυ-
Ἱππαλεκτρυών. τὸς apud Heſychium, & Varinum gallus anniculus. Ἠϊκανὸς, gallinaceus, ut iidem inter-
pretantur. Ἱππαλέκτρυων dicitur magnus gallus apud Ariſtophanem. Κίρκος iiſdem He-
Κίρκος. ſychio, & Varino ſcilicet, vel Accipiter eſt, uel Gallinaceus, ſed Accipiter potiùs meo iudi-
Κῆρυξ. cio, iſq; Circus: uti etiam Κῆρυξ, quæ uox Suidę pariter, & Varino Accipitris genus eſt,
Κικίρρος. & Gallinaceus. Κικίρρος Gallinaceus, Heſychius, & Varinus. Κικκὸς oxytonum, Gallina-
Κοκκοβόας ὄρνις. ceus, paroxytonum uerò parua cicada, & Κίκκα paroxytonum, Gallina, Iidem. Videtur
autem uox per onomatopoeiam facta. Κοκκοβόας ὄρνις de Gallinaceo accipiendum uide-
Κοκκύζειν. tur apud Sophoclem, ut uult Euſtathius, nimirum quoque à uoce, de qua uerbum κοκκύ-
Κορυθαι. ζειν Græci uſurpant: uidetur itaq; epitheton eſſe. Κέρχορα, ὄρνις, Pergeis Heſychius, & Vari
Κοττοί. nus. Κορυθων ἀλεκτρυών, αἰ πανίδες. Iidem. Fortè autem ſic nominatus fuerit Gallus, quòd
Κόττος. κορυθα, id eſt, criſtam gerat: & eadem ratione fortaſſis etiam κορυνθεὺς apud eoſdem; ſed
Κοτίκας. quæ uox eis etiam cophinum & calathum ſignificat. Κόσκικοι, οἰκατοπιδίοι Ὄρνιθες. Ii-
dem. Apparet autem priorem uocem à κικκὸς formari. Κοττοὶ, Gallinacei à criſta capi-
tis ſic dicti apud eoſdem in Προκοττα, quod eſt, κεφαλῆς Τρίχωμα. Κόττος ὄρνις, ſed equū
quoque aliqui ſic uocabant. Iidem. Et rurſus Κοττοβολεῖν, τὸ παρατηρεῖν τινὰ ὄρνιν. Κοττα-
λοιοὶ κατοικίδιοι ὄρνεις: ſed Varinus legit κοτταλοὶ per iota in penultima. Heſychius vo-
cem κόττος alibi in dictione κοττη generaliter pro qualibet aue accipi ſcribit, propriè ue-
[o] lib. de Oſir. rò eſſe Gallinaceum. Κοτίκας Gallus. Iidem. Κρεκίας apud [o] Plutarchum Gallus eſt, quem
Κυμβαι. Hermanubidi immolari ſolere tradit. Κυμβαι ὄρνιθες. Iidem. Videntur autem aues ſim-
pliciter intelligendæ, quoniam cymbateutæ etiam Varino ſunt aucupes. Κυνάλον genus
quoddam

quoddam Gallinacei. Iidem.& Κόκαλος Varino quoque proprium nomen est. Μηδικοὶ, aues Medicę, Gallinacei Iidem. Aristophanes μῆδον auem facere uidetur. Scholiastes Gallinaceum accipiendum suspicatur. Alibi quidem dubitat, an ulla auis rectè μῆδος appelletur. ° Cælius à Medis dici asserens, *etiamsi*, inquit, *in latinis literis Medicum de procuratore pronunciari animaduertimus à verbo μήδομαι*, idest *cura*. Sed cùm Gallinaceus ab eodem comico etiam Persica auis dicatur, Medum quoque, vel Medicam auem pro Gallinaceo accipi ab eo verisimile est. Ὀλόφωνος Hesychio Gallinaceus est, sic dictus uel à lopho, id est crista, vel ab eo quòd inter canendum in sublime se erigat, ἀπὸ τοῦ, ἐν τῷ ᾄδειν ὅλον αἴρεσθαι καὶ μετεωρίζεσθαι. Ὄρταλις Nicandro Gallinam significat. Ὄρνιθα casu recto Græcis hodiè vulgò Gallina est. Ὀρθοβόαν Gallum dicebat Alexarchus Cassandri Macedonum Regis frater, qui Vranopolim ædificauit, quiq; peculiares dicendi formas inuexit, nimirum quòd inter canendum se erigat, unde & ὀλόφωνον, dictum quidam conijciunt, ut diximus nisi quasi ὀρθροβόαν potiùs à matutino cantu, sic appellatum placeat. Ὀρτάλιχος vox poëtica tum Gallum ipsum, tum pullum Gallinaceum significat, sed pullum frequentiùs, ut pòst dicemus. Bœoticè tamen ipsi Gallinacei etiam sic dicuntur apud [p] Aristophanem, ut referunt Scholiastes, & Varinus. ὀρθροκόκκυγα Sophocles habet pro Gallina, ni fallor. Περσικὸς ὄρνις Persica auis Gallinaceus dicitur propter cristam. Vnde Aristophanes. *Multos pueros deceperunt amatores, alius Coturnice, alius Persica aue, alià'ue donata*: Vbi Scholiastes *Pretiosa*, inquit, *omnia quibus solus Persarum rex utebatur, Persica uocabātur*, & hoc in loco auis Persica non certam aliquam auem designat. Sunt tamen, qui Gallinaceum, & qui Pauonem interpretantur. [q] Pisthetęrus Gallum auem Persicam dici tradit ab Alectryone olim, ut diximus apud Persas imperante. Vbi etiam Scholiastes, *forte*, inquit, *Alectryana uocat Medum auem*. Nam Persas Medos quoque appellabant. Σέρκος Hesychio, & Varino Gallinaceus est, & Σέλκος Gallina. Χηλῶνες Gallinacei quidam. Iidem. Ψήληκες, τῶν ἀλεκτρυόνων οἱ νεθαγένναι, Suidas, & Hesychius. Ὠιδὸς ὄρνις, pro Gallinaceo legitur apud Pollucem. Cæterùm cùm pullus adhuc est, seu recenter natum, hoc Gallinaceum genus, Græcis, uti etiam latinis, aliter dicitur. Νέοσσος nimirum illis, his pullus: at Nicander ea voce pro Gallinaceo adulto usus est hoc versu. ὄρταλις αἰχμητῆσιν ὑπωλένεσσι νεοσσοῖς. Νεκοάκες Hesych. & Varinus pullos Gallinaceos appellant. Ab [r] Athenæo πωλοὶ ὄρνιθες, & ἵπποι dicuntur, id est, quasi quuli. *Credo*, inquit Hermolaus, *quia pulli propriè sunt equorum*. Νεοττίδες ἀλεκτορίδων καὶ χηνῶν Aristoteli dicuntur fæmellæ iuuencę è Gallinaceo genere, vel Anserino, quæ nuper scilicet parere cœperūt; possunt & sic dici antequam pepererint. Ὀρταλιχοὺς Etymologus, & Varinus pullos vocant, qui nondum uolare possunt. Hinc ὀρταλίζειν, uerbum de auibus uolare incipientibus, uel de ijs, qui pueros in sublime efferunt, citato motu, & impropriè deinde de alijs motibus: [s] Aristophani verò superbire, & efferri significat, haud dubio propter naturam Galli, qui, ut diximus, etiam ὀρτάλιχος dicitur. Quemadmodum uerò ὄρνις apud Græcos, ut dictum est, eodem pariter modò apud latinos auis aliquando pro Gallo, Gallinauè absolutè ponitur. Ita Rhodias aues pro Rhodijs Gallinis Columella dixit, & Græcè ταναγραίους ὄρνιθας, genere masculino pro Gallinaccis Tanagræis legimus. Apud probatissimos authores latinos Gallus dicitur, & cum adiectione Gallinaceus, & simpliciter quoque Gallinaceus. Vnde Albertum, aliosq; latini sermonis imperitiores hallucinari constat, cùm Gallum Gallinaceum, Capum, hoc est Gallum castratum interpretentur. In quem errorem ipsemet Isidorus etiam impegit, Gallum simpliciter Capum appellans, eo, ut videtur, argumento nixus, quòd ueteres Gallos castratos vocarent: cùm tamen contra ueteres classici quiq; Gallos mares in hoc auium genere nuncupent. Haud me latet interim Martialem alibi apertè scribere, Gallum à castratione dici, sed is eo loco iocatur, non seriò agit. Ait autem.

Μηδικοὶ. Μῆδος. ° L.10.c.13 Persica auis. Ὀλόφωνος Ὄρταλις. Ὄρνιθα. Ὀρθοβόας. Ὀρτάλιχος. [p] In Acharnensib. Ὀρθροκόκκυξ. Περσικὸς ὄρνις. [q] In Auib. Aristoph. Σέρκος. Σέλκος. Χηλῶνες. Ψήληκες. Ὠιδὸς ὄρνις. Νέοσσος. Νέκρακες. Ἵπποι. [r] Lib.9. Νεοττίδες. Ὀρτάλιχος. Ὀρταλίζειν. [s] In Equitib. Auis pro Gallinaceo genere. Rhodiæ aues. Alberti error.

Ne nimis exhausto macresceret inguine Gallus,
Amisit testes, nunc mihi Gallus erit.

Gallina, inquit M. Varro, *trium sunt Generum, Villatica, rustica, & Africana. E quibus tribus generibus proprio nomine vocantur fœminæ, quæ sunt villaticæ gallinæ, mares Galli, Capi semimares, quod sunt castrati*. Hinc Gyb. Longolius totū hoc auiū genus, qꝫ de Gallinario deuolat, Gallinaceos vocari scribēs, id quoq; nullo probatu authore fretus fecisse videri potest: Cū Gallinarū sæpius q̄ Gallinaceorū nomen uniuersaliter pro toto genere ab authoribus usurpetur, qm̄ nimirū pluries vt videmus in hoc genere, quàm mares pp utilitatē, alantur Fæminæ.n. vt pòst suo loco patebit, maximā propter partū prębent utilitatē, & unus mas multis sufficit. Gallinaceus à Gallina fieri uidetur, & vel simpliciter pro Gallo ponitur, vel tanquā epitheton ei adiungitur, differentiæ fortassis gratia, ut nimirū amphibologia euitetur. Nam & Galli, vt diximus

Longolij error. Gallinaceus.

populi

populi ſunt, & Cybeles ſacerdotes ſic vocabantur, & alijs quibuſdam idem nomen conuenit. [Etymum] Varro pleraſq; volucrum a vocibus ſuis dictas tradit, atq; inter eas Gallinam, & Anſerem in primis nominat. Ego Gallinam eiuſmodi uocem edere nunquam audiui, nec apud alium legi: quod ſi verò conſimilem vocem ederet hoc auium genus, cur non & ita Grecis dicitur? Quare ſatis non laudare nequeo [t] Ioſephum Scaligerum, qui dictionem Gallus παρὰ τὸ κάλλος deriuat. κάλλος autem palea eſt, quę hiſce auibus quaſi ſolis conuenit. [t In Verbor. etymol.] [Ornithologi error.] Ornithologus Pumiliones ſimpliciter Gallinas alibi interpretatur: mihi contrà illæ diuerſum, ac peculiare genus eſſe videntur, vt pòſt dicam, ſimpliciter verò Gallinas exiſtimò quas Varro villaticas, Plinius uillares, & altiles, Columella cohortales aues appellat. Gallus periphraſticè varijs modis à Poëtis vocatur, vt ales excubitor [u] Virgilio. [u In Moreto.]

Excubitorq; diem cantu patefecerat ales.

Auis lucis Martiali.

Criſtatæq; ſonant undique lucis aues.

Ales criſtati oris [x] Ouidio. [x Met. 11.]

Non vigil ales ibi criſtati cantibus oris, &c.

Eodem modo de Gallinis periphraſticè loquuntur, vnde Ouidio; & Martiali Cortis, ſiue cohortis aues dicuntur: Ouidius,

Abſtulerat multas ille cohortis aues. [y] Martialis [y Li. 13. Epigram.]

Si Lybicæ volucres nobis, & Phaſides eſſent,

Acciperes, at nunc accipe cortis aues.

[Mylacrides.] [Pulli quid.] Comici, teſte Hermolao Gallinas quandoque Mylacridas vocant: quanquam Ariſtophanes ita appellet beſtiolam, quæ inter molas naſcitur. Pullus generale nomen eſt omnium auium, & quadrupedum etiam quorundam fœtus, pulli dicuntur, ut equi, & aſini, ſed precipuè auium, & inter eas Gallinarum maximè per excellentiam. Inuenimus verò pullos pro Gallinaceis abſolutè poni apud Vegetium, alioſq;. Plinius etiam arborum atque plantarum pullos dixit, unde verba, pullulare, pulleſcere, pullulaſcere, & pullatio pro fœtura pullorum apud Columellam. Quidam etiam ex recentioribus fæminino genere pullas efferunt. [Pulla. Pullaſter.] Pullaſter, uel pullaſtra ſignificat Gallum, uel Gallinam adoleſcentes. Ita & a [z] M. Varrone Pullaſtrę dicuntur Gallinæ iuuencæ, dum ait: *Ea quæ ſubijcias potiùs è uetulis, quàm è Pullaſtris.* [z L. 3. de re ruſt.] Quare Grapaldum ſatis mirari nequeo, qui Pullaſtrum, & Pullaſtram neotericè (ut eius dictione vtar) vocari ſcribit. Hermolaus verò, Sipontinus, & Platina, pullaſtræ uocabulo pro parua Gallina utuntur. [Pulleiacius] Auguſtus, ut Tranquillus memorat, Pulleiacium pro Pullo dicere ſolebat. [a] Lampridius Pullicenos appellat paruos pullos, quaſi pullicenus diminutiuum ſit a pullo. [a In Alex. Seuero] [Pullicenus.] Eius verba ſunt. *Seruos habuit uectigales, qui eos ex ouis, & pullicenis & Pipionibus alerent.* Sed fortè potiùs legas pullicinis. Hæc enim vox ad Italorum pulcino, vel pullicino propius accedit, quos eam à veteribus Romanis retinuiſſe probabile eſt. [Coq. Geline. Poule. Genilette.] Gallum Itali Gallo dicunt, Gallinam, Gallina: Galli, Gallum un coq Gau, Gaeu, Gal, Coq, quarum vocum prima, & ultima à Græco κοττὸς deriuatæ videri poſſunt. Gallinam uerò Geline, uel Poule, Sebaudi eiſdem vocibus vtuntur, ſed Gallinam etiam Genilette uocant. [Han. Maluph.] Hiſpanis etiam Gallus Gallo appellatur, & Gallina, Gallina. Hun dictio Germanica tam Gallo, quam Gallinæ quadrat, Gallum verò Han, Hanſhan, Gul, & Guggel, & Gallinam Hen. Angli Gallum Cok, Gallinam Hen. Aegyptij Gallinas pingues appellant Maluph, ut ſcribit [b] Proſper Alpinus præſtantiſſimus medicus, & in celeberrimo Patauino gymnaſio ſimplicium medicamentorum profeſſor. [b Lib. 3. de med. Aeg. c. 26.] [Pollo. Pulcino. Pollaſtro.] Pullus Italis Pollo uocatur, Pollaſtro, & Pulcino, ſed hic tener adhuc, & implumis, Pollaſtro maiuſculus, & iam menſis aptus. Gallis poulſin, pol, pollet, Cochet, & pollaille, de pullaſtra adultiore. Germanis Huonle, Hunckel: Anglis chijk, Flandris kijcken, Hollandis Kuijcken. [Ouorũ ſynonyma] Cùm verò pleraque, quæ de ouis ſcribuntur paſſim ab authoribus, de Gallinarum intelligantur, non ab re, quin operæpretium, ac omnino neceſſarium iudico, non tantùm hic eorum ſynonyma, uerumetiam quomodo ſingulæ partes appellentur, recenſere. [beza. Beia.] Oua itaque Hebraice bezah dici inuenio. In lexico trilingui ביא & ביצא beza, & beia ſcribitur. [Beid. Baid. Naid. Baadh. Barch. Elbair.] Arabes beid, uel baid uocant, ut apud Auicennam videre eſt. Apud Serapionem naid legitur, quod non probo, Syluaticus baadh ſcribit pro Arabica voce, & alibi barch, & elbair, neſcio cuius linguę uocabula oua interpretatur, ſed fortè etiam Arabica fuerint, & corrupta. [Ὠὸς, & eius etymũ.] Latini ouum à Grecorum ᾠὸς deriuaſſe uidentur, interpoſita litera u euphoniæ gratia. [Ὠὸν.] Græci verò ᾠὸν, teſte Etymologo, dixerunt, quaſi οἶον, hoc eſt ſolitarium, quia ſingula pariantur, [Ὠεῖον. Ὤεον.] Poëtarum aliqui ouum ὤεον uocant, uel ὠεῖον, ſi rectè ſcribitur, Euſtathius hoc omittit, ᾠὸν, & ὤεον tantum habet. [Ὠάριον.] Apud Athenæum etiam ὤεον legitur. Alij ᾠάριον, dicunt forma diminutiua. Hodie vulgo

ᾠυγὸ

ἀγὸ nominant. Itali ouo, & vouo, Galli oeuf, Germani ey, Angli an egge. Partium oui quę primùm oculis sese offert, aliqui putamen vocãt, Serenus testam, Plinius calicem quãdoque. Græcis κέλυφος dicitur, quod Suidas interpretatur τὸ λέπυρον τοῦ ᾠοῦ; item λέπος, ut Anatolio, & λέμμα Aristophani, [c] Lycophroni celyphanon, quanquam eo nomine quilibet cortex censeri ualeat. [d] Hippocrati λεπύριον, Aristoteli ὄστρακον. A qua postrema dictione Nicandri Scholiastes ἀνόστρακα oua nominat, quę sine putamine redduntur. Et ostracoderma dicuntur quæ testaceo putamine obducuntur testea, oua Macrobio dicta: malacoderma verò quæ molli cute teguntur. λέκυθος ab Artemidoro etiam pro putamine accipi uidetur, nisi fortè lectio corrupta sit: alij ea voce vitellum significari volunt. Annara, & Amiantus apud Syluaticum pro ouorum testa accipiuntur. Quod autem rupto iam ouo apparet, id Aristoteles τὸ λευκὸν τοῦ ᾠοῦ, Cornelius Celsus oui album, oui candidum Plinius, & albumen, vt quidam citant, (ego plerunque semper oui candidum ab eo nominari inuenio) album liquorem Columella, Palladius alborem oui, Apicius albamentum oui vocabant: eandidam vndam Martialis per periphrasin hoc versu.

Candida si croceos circumfluit unda uitellos.

Recentiores quidam ex Græcis transferentes oui aquatum, & tenuem oui liquorem, indoctiores albuginem, cùm tamen albugo propriè sit in oculo macula, siue cicatrix altiuscula, sicut vtique in summo nubecula, ut probi authores docent. Legimus & oui album succum apud Plinium in ramicosi infantis remedio: ut apud Serenum quoque candidum oui succum. Itali la chiara dell'ouo, Galli de Blanc d'ung Oeuf, aut aubun d'œuf, Germani superiores das Klar oder vvyss im ey, inferiores dat vvit vant ey. Interior oui liquor, qui lutei coloris est, Plinio vitellus, & luteum oui uocatur. Recentiores quidam etiam vitellum genere neutro efferunt, uti & Gaza quoque contra ueterum authoritatem. Vitellus à vita dictus est quòd ex eo viuat pullus, Gręci modò Lecython appellãt, modò χρύσεον, Hippocrates etiam τὸ χλωρὸν, Aristoteles ὠχρὸν, & alibi λέκυθον fæminino genere, uti & Dioscorides τῶν ᾠῶν τὰ χρυσᾶ inuenio apud Athenæum, & ᾠὰ τὸ πυῤῥὸν apud Suidam. Veteres quandoque etiã oui luteum νεοττὸν vocabant, id est, pullum, nimirum quòd pullum ex eo nasci, formariq; existimarent. Itali torlo dell'ouo vocant, Galli le moyen d'un oeuf, le iaulne, Germani todter, uel tutter, forte, ut ait Ornithologus, quia mamillam tutten nuncupant. Alitur autem pullus vitello intra ouum, succo eius attracto, vt infans in lucem editus lacte mamillæ. Belgæ dat geel vant ey. Ozonab Syluaticus exponit pro uitello oui.

Α'γό. Putamen. Testa. Calix. Κέλυφος. λέπος. λέμμα. [c] In Alexandra Celyphanon. λεπύριον. [d] L. de nat. pueri. ὄστρακον. Α'νόστρακα oua. Ostracoderma. Oua testea. Malacoderma. λέκυθος. Annara. Amiantus. Albuminis nomina. Vnda candida. Albugo. Vitellus, & eius nomina. Lecython. Νεοττός. Ozonab.

GENVS. DIFFERENTIAE.

RNITHOLOGVS Gallorum, ac Gallinarum differentias à regionibus, ac locis quibus degunt potissimum desumi, atq; ita non aliter quã magnitudine, aut etiã pugnacitate vult differre. Differũt tamen & in alijs, ut ex subsequentibus patebit. Inter eas, quę à ueteribus celebrantur, Gallinas, Hadrianę, siue, ut vocauit Aristoteles Α'δριανικαὶ, primo loco occurrũt. At quę sint, alios aliter sentire video, & reuera neminem hactenus videre mihi cõtigit, qui exactè hac in parte doctis ingenijs satisfacere potuerit. Albertus magnus Philosophus sui temporis celeberrimus, dum quasdam Gallinas Hadriani Regis vocari dicit, quæ suis magnæ dicantur, apertè Aristoteli refragatur: si modò verum est, quod de Hadrianis Aristotelis intelligat, ut Augustinus Niphus affirmat, in Albertum inuectus, cùm ait: *Gallinæ Hadrianæ non sunt magno corpore, & oblongo, ut somniauit Albertus, sed contra ut Aristoteles, & Ephesius tradiderunt*, Hæc ille. At quam bene ex hoc colligat Hadrianas Gallinas ab Hadriano Imperarore nomen inuenisse, ipse viderit. Equidem Aristorelem longè ante Hadrianum Imperatore uixisse historia docet. Hadrianas vero a loco nomen accepisse, nimirum ab Hadria ciuitate nihilum dubito. Turnerus Africanas ab Hadrianis nihil differre existimans eas triplo, & amplius maiores facit, in tam fœdum errorem impingens, ut redargutione planè non egeat. Nos de Africanis suprà diximus. Qui uerò è contrario id genus Gallinarum nanas interpretantur, siue pumiliones, ab eorum opinione recedere minimè possum, cuius sententiæ fuisse Hispanum quendam amicum suum Ornithologus tradit, ac Hispanicè Gallina enana interpretari asserit, nimirum, quòd corpore nana, & pumila sit, eo, ut uidetur, argumento nixus, quoniam Atistoteles Hadrianas paruo corpore esse scribat. Veruntamen ego nanas hic minimè claudicantes illas, ut Longolius uocat, quæ pariter nanæ sunt, interpretor, sed genus quoddam cæteris minus: claudi-

Hadrianæ Gallinæ, & quæ sint. Alberti error. Niphi error. Turneri error. Gallinæ nanæ. Pumiliones

claudicantes enim illæ licet cæteris fœcundiores sint, in omnibus passim locis reperiuntur, & genus suum non seruant, aut propagant, sed ita nanæ nescio quo casu nascuntur. Præterea verisimile mihi non videtur, quomodo, & cur Aristoteles, qui omnes animalium differentias diligentissime obseruauit, literisq; mandauit, & hanc non annotauerit. [a] Plinius Hadrianas à nanis etiam distinguere non videtur, quamuis diuersis de his agat capitibus. Sed nanas non vocat, verum modò Hadrianas, modo pumiliones. Postquam enim Hadrianis maximam laudem circa fœcunditatem attribuisset, mox sententiam fusius explicans, de eisdem ita infit. *Est & pumilionum genus non sterile in ijs* (nimirum optimis) *quod non alio in genere alitum, sed quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ouis noxia*: quasi dicat: oua illis non supponenda esse, quoniam pullos suos sint interempturæ, ut dixit Aristoteles, qui colorem quoque addidit, varium nempè, quem omisit Plinius, fortè quasi superfluum fuerit eum addere; quod vix crediderim. Philosophus enim nihil frustra dicere solet. Gybertus Longolius quasdam Gallinas Germanicè Leihennen, quasi Gallinas parturientes dicas, appellari ait, & Hadrianas esse conijcit, colore verò varias esse, & rostro longiusculo, pullos uerò columbarum pipiones referre. Quod uerò Aristoteles Hadrianas ferocire dicat, factum esse putat ob patriæ mutationem, cùm in calidiores regiones deuectæ, & ferocioris ingenij redditæ sunt. Has ego (si modò tales ibi dentur) Hadrianas esse prius planè credebam. At cum ferocire eas neget, id verò Aristoteles apertè tradat, nimirum in proprios pullos, quos, vt inquit, sæpè interimunt: & Plinius, ut ostendi, eandem ob causam tanquam incubationi ineptas, reijciat: immutata opinione omnino censeo, nec tales Hadrianas esse. Verùm cùm & ipse interim, quæ certò Hadrianæ dici possint nunquam viderim, itaque suum cuique liberum iudicium relinquo, aliorum opinionem tantùm examinasse contentus. Video tamen plerosq; viros doctos, fortè quia & ipsi alias non haberent, quas Hadrianas dicere possent, Gyberti Longolij sententiam amplecti. Columella etiam quasdam Gallinas pumiliones vocat, quæ nunquid eædem sint cum pumilionibus Plinij, rursus subdubito. Etenim Columella nec propter fœcunditatem, nec propter aliud emolumentum eas nimium probat: hic, vti diximus pro fœcundissimis habet: & inter nostri sæculi scriptores Conradus Heresbachius pumiliones, etsi vetustas cùm ob infœcunditatem, tum ob alias causas improbat; tamen pluribus locis fœcundas reperiri, oua, q; plurima edere asserens, & in Britannia hoc tempore ad cibos delicatos expeti. Quas verò Longolius pumilas vocat, & Germanicè Kriel interpretatur, eæ, vt paulò antè dixi, passim extant, per terram reptant, claudicando potiùs, quàm incedendo, nos etiam nanas appellamus. Flandri, vt audio gekrielde hennens. Aristoteles de suis Hadrianis loquens, cur multa admodum pariant, hanc rationem reddit, *quòd propter corporis exiguitatem, alimentum ad partitionem sumptiterur*. *Has*, vt inquit, Chrysippus apud [b] Athenæū, *Athenienses alere studebant, quanquam nostris inutiliores: Adriatici verò contrà nostras accersire solebant*. Sunt & præterea alia Gallinarum genera ab antiquis magno honore habita: quæ itidem ferè nobis incognitæ sunt. Tales sunt Tanagræ, Lydæ, Rhodiæ, Chalcidicæ, Medicæ, & Alexandrinæ. Ex Tanagræis Gallos potius, quàm Gallinas probabant, eorumq; bina erant genera. Alij enim μάχιμοι, id est, pugnaces vel præliares erant, vt Hermolaus vertit: alij Cossiphi, qui Lydas magnitudine æquabant, quorum [c] Pausanias meminit, & Coruis colore similes esse tradit (hinc nimirum Cossiphi dicti, quòd Merularum instar atri coloris sint) & barbam, & cristam habuisse instar anemones (quo loco Hermolaus habet calcaria, & apex anemone floris macula modo rubent, quod non placet: siquidem in nulla Gallina calcar vnquam rubere visum est.) Candida item signa exigua in rostro supremo, & caudæ extremitate. Mihi eiusmodi Gallorum genus prorsus ignotum est. Veruntamen cùm Græci Tanagricas è Bœotia, item Athenæus, Rhodias Columella, & Martialis, nec minus Chalcidicas, & Medicas, & nonnulli Alexandrinas Aegyptias ad pugillatum, & prælia commendāt: itaque quispiam easdem esse suspicari possit, etsi à doctissimo M. Varrone, & Columella, necnon à Plinio apertissimè distingui uideantur. Nam si diligenter, & ad trutinam, quod aiunt, grauissimorum horum authorum verba examines, nullam fermè inter omnes notabilem differentiam reperies, & alios alijs pugnaciores tantùm dicere videbis. Ita eodem prorsus modo in Europa nostra cernimus aliam gentem alia pugnaciorem esse, cùm tamen interim nulla alia corporis nota discrepent. *Tanagrici, Medici, & Chalcidici*, inquit Varro, *sine dubio sunt pulchri, & ad præliandum inter se maximè idonei, sed ad partus sunt steriliores*. Columella verò nulla pugnacitatis facta mentione, *Tanagrici*, inquit, *plerunque Rhodij, & Medicis amplitudine pares, non multum moribus à vernaculis distant, sicut & Chalcidici*: cum paulò antè dixisset: *Rhodij generis, aut Medici propter grauitatem, neq; Gallos nimis salaces,*

laces,

Margin notes:
[a] C. 53. & C. 56. lib. 10
Leihennen quæ Longolio dicātur.
Pumiliones Columellæ
Pumilæ Longolij.
Hadrianæ cur multa pariant.
[b] Lib. 7.
Tanagræi Galli.
[c] In Bœoticis

laces, neque fœcundas esse Gallinas. Quibus verbis dum non multùm moribus à vernaculis differre tradit, a Varrone, & Plinio dissentire videri possit, nisi aliàs ita scriberet: *Deliaci,* nempè scriptores, *quia procera corpora, & animos ad prælia pertinaces requirebant, præcipue Tanagricum genus, & Rhodiam probabant, nec minus Chalcidicum, & Medicum, quod ab imperito vulgo litera mutata Melicum appellatur.* Et alibi etiam Rhodias aues (intelligit autem Gallinas) fœtus suos non commodè nutrire scripsit. Ita & Plinius, *Ex Gallinaceis,* inquit, *quidam ad bella tantum, & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodum, & Tanagram.* Quos itaque sagacissima parens rerum natura, maiores ac pugnaciores alijs fecit, eosdem contra steriliores cæteris esse voluit. Albertus quasdam Gallinas Hadriani Regis appellat, & apud suos magnas vocari ait, magni scilicet, & oblongi corporis. *Abundant,* inquit, *apud Hollandos, & Zelandos, & vbiq; in Germania superiore.* Harum Galli fortè cum iam dictis similes fuerint. Etsi verò Varro Tanagricos Gallos, Medicos, & Chalcidicos ad partus steriliores, Albertus contra eas Gallinas quotidie parere dicat, non tamen ideo omnino diuersum genus esse crediderim. Fieri enim potest, vt apud Hollandos, & Zelandos, quorum regio ferè in extrema septentrione sita est, fœcundi sint, & apud Græcos steriles in regionibus videlicet calidissimis: vel potius Varro ad partus steriles dixit, quoniam in pullos sæuiant, nam & Albertus de Hollandicis Gallinis prodidit, minimè in suas benignas esse, eosq; sæpe interimere; & Columella Rhodias aues fœtus suos non commodè nutrire tradit. Hermolaus Barbarus, & Longolius, viri alioqui doctissimi, Medicas eas Gallinas esse credunt, quæ vulgò Patauinæ, & Longobardicę vocantur. Quorum ego opinioni neutiquam subscribere nec possum, nec volo. Siquidem tam manifestam differentiam, qua a cæteris omnibus distinguuntur, nempè quòd cauda destitutæ sint, profectò veteres nequaquam erant præterituri. Fuerint itaque genus diuersum, neque etiam credibile est veteres eas, uel Medicas, vel Tanagricas, vel alio quouis peregrino nomine compellaturos fuisse, si Patauij in medio ferè Italiæ sinu eas habebant. Cæterum Patauinas pulueranas à vico cognominari Hermolaus testis est, grandissimas & spectabiles maximè: Pulueranas autem dici intellexi ab Excellentissimo M. Antonio Vlmo Patauino a vico quodam, vbi abundant, & cuius Cælo miro modo gaudent, adeo vt ubi fertilitatis miraculum adæquent, & cùm ad alia loca etiam vicina importantur, nisi sterilescant, saltem maximopere degenerent. Has quidam Germanicè circumscribentes interpretantur grosz vvelsch hennen, id est, grandes Italicas Gallinas. Nos, inquit Longolius tales habemus Gallinaceos, altis cruribus, absque cauda. Grande Genus Gallinaceorum, quod pedibus vsque sublatis incedit, plumis ex auro fuluis, patrum memoria in Germaniam ex proximis prouincijs aduectum est. Videntur autem Medici, quanquam non Media modò, verùm Bœotiæ ciuitas Tanagra, & Rhodus, Chalcisq; insulæ insignes corpore suffecerunt. Vnde istos vel Medicos, vel Tanagricos, uel Rhodios, vel Chalcidicos appellare licebit. Vulgus Longobardicos nuncupat. Pauci à villaticis educantur, quòd parum fœcundi sint. Hæc ille. Nauigationum in Indiam authores in regno Senegæ Gallinas esse referunt, quę Gallinæ Pharaonis dicantur; deferri autem ex Oriente: item apud Tarnasaros Indiæ populos alios Gallos, & Gallinas reperiri nostratibus triplo maiores. Postremò Petrus Martyr in Imatea insula Gallinas reperiri, author est, quæ Pauonibus nec magnitudine, nec sapore cedant. Atque hactenus magnitudine discreparunt. Iam reliquas, si quæ sint, differentias prosequamur. * Aelianus mutos Gallos dari astruere videtur, cùm ait. *Nibas locus est, Thessalonicæ ciuitati Macedoniæ vicinus, in quo Gallinaceorum genus perpetuo mutum silentio nunquam familiari his alitibus cantu vocale auditur: inde adeo natum est prouerbium, & cùm futurum aliquid dicatur, cùm Nibas cecinerit, res impossibilis intelligatur.* Verum nunquid istęc manifesta differentia sit, an potiùs à proprietate aliqua illius loci occulta procedat, quòd Gallinaceus ibi non canat, alijs inquirendum relinquo. Ego autem id mihi facilè persuadeo. Quod uerò * Theophrastus, eodem Aeliano referente, negat in regionibus frigidis, & ubi Cæli constitutio nimium humida est, Gallinaceos canere, id planè credere non possum, secus enim Hollandia, Frisia, Nouergia, & remotiores septemtrionis regiones demonstrant, in quibus etsi frigidæ sint, & humidæ, Galli nihilo remissiùs quàm in quauis calida regione canunt, tantum abest, ut prorsus obmutescant. Manifestam porrò corporis tegumento differentiam constituunt. Non enim omnes pennis teguntur, sed nonnullæ, licet raræ, ceu lanis vestiuntur, unde lanigeræ dictę sunt, nonnullæ pilis, quales in ciuitate Quelim in regno Mangi reperiuntur, pilis more felis nigris uestitę, nostratum more parientes, & bonam edentibus carnem pręstantes. Lanigeras Fuch urbs maxima uersus Orientem, ut Odoricus ex foro Iulij testatur, producit, tanti candoris, ut uix niui cedant. Pennatarum rursus aliæ pedibus sunt nudis, alię hir-

Gallinæ Hadriani Regis quæ.

Patauinæ, & Longobardicæ.

Puluerarię.

Grosz vuelsch hennen

Gallinę pharaonis.

Galli muti.

* L. 15. c. 20.

Prouerbiũ.

* L. 3. de Animal. c. 20.

Differentię a tegumentis.

Lanigeræ Gallinæ.

Piligeræ.

ſutis, quas poſteriores Germani Gehoſsle hennen dicunt, quaſi caligis indutas. Rurſus aliæ criſtam habent ſimplicem, aliæ duplicem, caudam aliæ, & aliæ minimè. In partu præterea maximum diſcrimen eſt. Iuuencæ enim, vt Plinius, & Ariſtoteles ſcribunt primæ pariunt ſtatim vêre ineunte, & plura quàm veteres, at minora: & in eodem fœtu prima, & nouiſſima (ſcilicet minora pariunt) vt Plinius ex ſemetipſo addidit. Contra verò Albertus Gallinas iuuenes æſtate parere, veteres principio vêris aſſerit, & hanc rationem addit, quòd æſtate ſuperfluus humor, iuti, & autumno in iuuenibus excitetur; veterum verò frigiditas caliditate, & humiditate verni temporis temperetur; quæ ſanè ratio omnino philoſophica eſt, & veritati conſona. Rurſus alias bis in die, alias ſemel tantùm oua edere cùm ipſum Ariſtotelem, tùm Plinium authores habemus. *Nonnullæ etiam è cortalibus*, inquit ille, *bis pariunt. Iam aliquæ in tantum captæ prouenerunt, vt effœtæ breui morerentur.* Quam ſententiam indubitanter hunc in modum Plinius ab illo tranſtulit. *Eſt autem*, inquit, *tanta fœcunditas vt aliquæ, & ſexagena pariant, aliquæ quotidie, aliquæ bis, aliquæ in tantum, vt effœtæ moriantur.* [f] Ariſtoteles etiam alibi, ſi modò genuinus Ariſtoteles, author eſt ex aliorum relatione Gallinas in Illyria, non ut alibi ſemel parere, ſed bis, aut ter in die. Item alibi diſertiſſimis verbis tradit, in genere Gallinarum eſſe, quæ pariant oua omnia gemina: in quibus animaduerſum ſit, quod de vitello expoſuit, (dixerat autem oua gemina binis conſtare vitellis, qui ne inuicem confundantur, facere in nonnullis quoddam prætenue ſeptum albuminis medium: alijs verò, vitellos contactu mutuo ſine vllo diſcrimine coniungi). Ait autem quaſdam duodeuiginti peperiſſe gemina, eaque excluſiſſe, præterquam ſi quæ eſſent, vt fit, irrita: Cæteris fœtus prodiiſſe, ſed ita geminos excluſos, vt alter eſſet maior: alter minor: & tandem in monſtrum degeneraſſe, qui minor nouiſſimè proueniſſet. Verùm eiuſmodi partus præter potius quàm ſecundum naturam fieri videri poſſit. Nam & Plinius etiam tradit Cornelij Celſi authoritate nixus Gallinas *quaſdam omnia gemina parere, & geminos interdum excludere, atque alterum pullorum maiorem eſſe; alioquin negare omnino geminos excludi.* Vetus item quidam Ariſtotelis interpres, vt ex recentiori quodam citat Ornithologus, ad eundem ſenſum vertit ex Arabico hoc pacto: *Et in quolibet inueniuntur gemelli, & vnus gemellorum paruus eſt, & alter magnus: & multoties eſt paruus monſtroſus.* Sed Græca Ariſtotelis exemplaria, niſi mendum ſubeſſe iudicemus, ita habent. *Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα γόνιμα, πλὴν ὅσα τὰ μὲν μεῖζον, τὸ δὲ ἔλαττον γίνεται τῶν διδύμων, τὸ δὲ τελευταῖον τερατῶδες*: hoc eſt, vt ego arbitror: *cæteris itaque gemina fœcunda ſunt, niſi quibus hoc contingit, vt alter maior fuerit, alter minor. In iis enim tandem in monſtrum degenerat, qui minor nouiſſimè prouenit.* Quibus verbis apertè habemus, eiuſmodi geminorum ouorum partum minimè ex Ariſtotelis ſententia monſtroſum eſſe, ſed ex minoribus, qui nouiſſimè generatur in monſtrum tantummodò abire. Et videtur certè Plinius vel ex profeſſo cum Ariſtotele, quem alioqui alias vbique ſequi ſolet, hac in re minimè conueniſſe, quando Cornelium Celſum authorem, non Ariſtotelem citet. Vtra autem ſententia fuerit verior monſtrabit experientia. Mihi quidem Ariſtoteli adhærere multorum fide dignorum relationes, & experientia ipſa cogunt, atque eo magis, cùm in quibuſdam Plinianis exemplaribus habeatur, vti rectè annotauit Claymundus, non alioqui, ſed aliqui negant omnino geminos excludi. Ornithologus quærit, an legendum in Ariſtotelis verbis non *πλὴν ὅσα*, ſed *πλὴν ὅτι*: & *γίνεται* præſens loco præteriti *ἐγένετο* accipiendum ſit, vt non ſimpliciter hîc de ouis geminis ſcribat Ariſtoteles, ſed de illius tantùm Gallinę geminis, quorum hiſtoriam hoc in loco recitat hoc ſenſu: Ex ouis octodecim Gallinę cuiuſdam omnibus geminis, pauca quędam irrita fuerunt: cętera uerò omnia ritè fœcunda: niſi quod è geminis pullus alter ſemper minor fuit, & ultimus (alter ſcilicet minor de ouo poſtremo excluſo vel parto) monſtroſus. Vt vt eſt, eiuſmodi partum minimè monſtroſum eſſe cõcludendum eſt: nam & [g] Pierius Valerianus apud Macedones Gallinam repertam aſſerit ex aliorum relatu, quę oua duodeuiginti ſemel ediderit, & incubitu binos pullos ex ouis ſingulis excluſerit. Quod uerò gemina quędam ſingulis diebus edant id Patauij ſeſe obſeruaſſe reſtatur tertio etiam nonnunquam addito, verùm eo abortiuo, Excellentiſſimus M. Antonius Vlmus, cuius paulò antè mentionem feci, experentia monitus Pierium vera narraſſe aſſeuerat, ſed quam ipſe gemina peperiſſe vidit, eam id bis in hebdomada tantùm pręſtitiſſe aiebat, idq; horis matutinis, & veſpertinis, Gallinamq; tandem ob vteri decidentiam obiiſſe, fuiſſe autem Gallinam Patauinam. Verè itaque monſtrificos pullos dicemus, qui gemini ex uno ouo proueniunt ſimul coniuncti. Fit enim ſæpè, vt pullus ſit bicorporeus, vnde apud Albertum legimus. *In ouis quibuſdam gemelli ſunt, ſed alter gemellorum comprimit alium, & aliquando ruptis telis* (tunicis) *bicorporeus generatur.*

A partu.

[f] In mirabilibus.

[g] L. 24. Hierogl.

Pulli monſtrifici qui dicendi.

Ab incu-

Ab incubatione etiam differentiæ capi queunt: siquidem aliæ semel, aliæ bis terue, aliæ multoties incubant. Florentinus author est in Alexandria illa, quæ ad Ægyptum spectat Gallinas quasdam Monosiras dici, ex quibus pugnaces oriantur Galli, quæ bis, aut ter incubent, post absolutionem scilicet pullis ipsis subtractis, seorsumq; enutritis. Ita contingit, ut vna Gallina quadraginta aut etiam sexaginta, & plures vnico incubantu excludat. Differunt denique moribus & ingenio: nam præter quam quòd aliæ domesticæ, aliæ syluestres vocantur, inter ipsas etiam domesticas quædam suapte natura adeo mites, & cicures sunt, vt sine humano consortio vitam transigere quodammodo nequeant: cuius rei oculatus testis sum. Siquidem ante aliquot annos in suburbano meo Gallinam alebam, quæ præterquam quòd tota die sola per domum absque cæteratum comitatu vagaretur, vesperi ad quietem sese receptura nullibi nisi propè me inter libros, eosq; maiores, etsi aliquoties abacta, recubare vellet. Aliæ contrà adeo feræ sunt, vt homines prorsus fugiant, tantum abest, vt eatum familiaritate gaudeant. Aliæ in propriam sobolem sæuiunt; aliæ oua, postquam edidere, absumunt.

Differentiæ ab incubatione. Monosiræ Gallinæ. A Moribus

FORMA, ET DESCRIPTIO
Galli, & Gallinæ in genere.

[a] ARISTOTELES, interprete Gaza *Gallum Gallinaceum Alucone minorem* esse prodidit: sed id olim doctissimi Petri Bellonij authoritate de maiori Alucone intelligendum esse monstrauimus: alioqui reuera Gallus Alucone multò maior est. Quod ad colorem attinet, is in toto Gallinaceo genere ascribi non potest. Huic enim soli fidipedum altilium colores diuersi sunt. Nam alijs huiusce generis altilibus alius, atque alius color est, & in singulis vel color vnus per totum corpus, vel varij: unde Solon à Cresso exquisitissimè omnium ornamentorum genere splendente, sublimique in solio residente interrogatus, an pulchrius vnquam spectaculum uidisset, respondisse fertur, teste Laërtio, Gallos Gallinaceos naturali tutore, & incredibili speciositate vestiri. Et Aelianus in rationis expertibus naturam mari prærogatiuum honorem, atque prestantiam elargitam esse tradit *serpens*, inquit, *cristatus est: Gallus item forma excellentia illustratur*. Verùm etsi eiusmodi propositio ut plurrimùm uera sit, & in Gallo nostro etiam locum habeat, uniuersaliter tamen uera non est, siquidem, ut multis in locis in primo opere ostendimus in rapacium genere fœminæ maribus, & præstantiores sunt, & pulchriores. Gallus cristam in capite gerit, eamque semper exertam, atque rubentem, dummodo integra sanitate fruatur, quare Theocritus eum φοινικόλοφον vocabat per periphrasim. Talem cristam solus, teste [b] Aristotele, sibi peculiarem sortitus est: sic autem institutam, vt nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. *Spectatissimum insigne*, inquit [c] Plinius elegantissimè hanc cristam depingens, Aristotelemque periphrasticos explicans, *Gallinaceis corporeum, serratum, nec carnem id esse nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, verùm peculiare*. Vnde apud Aristophanem κυρβασίαν cristam peculiarem potiùs quàm eandem solus rectam, ut uulgaris interpretatio habet in uersu.

[a] L. 9. Hist. cap. 8. Magnitudo. Color. Crista. [b] Lib. 2. hist. cap. 8. [c] L. 10. c. 17. Κυρβασία.

Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν κυρβασίαν τῶν ὀρνίθων μόνος ὀρθήν

debemus interpretari: quoniam Vpupa, Alauda cristata, similesque cristatæ uolucres alioqui cristam etiam erectam gerunt: quare rectè Hesychius in hoc certè prudens κυρβαβίαν cristam Gallinaceam trastulit: puto autem κυρβασίαν legendum, typographique mendum esse. Facilè enim fuit pro κυρβασίαν κυρβαβίαν legere. [d] Politianus cristam in Gallinaceo genere apicem uocauit. Aliqui barbarè russas appellant, & Syluaticus nescio qua lingua ascilli: Græci plerique λόφον; Aristophanes, ut dixi, κυρβασίαν, quanquam Varinus Cyrbasiam, quoque caput Gallinacei interpretetur. Hesychius κορυφὴν ἀλέκτορος, id est uerticem, uel cristam Galli. Hippocrates Cyrbasiam uocat pileum acutum, ut uidetur, alij tiaram erectam, qua soli Persarum Reges utebantur: unde alibi Suidas: Ὁ Περσικὸς ὄρνις, ὁ ἀλέκτωρ λέγεται διὰ τὴν λοφίαν,

[d] In Rustico. Apex. Ascilli. Λόφος. Tiara Persarum Regum.

hoc eſt, Perſica auis, Gallinaceus dicitur à criſta, in dictionario Syrochaldaico כרבלתא
caruelada legitur pro criſta Galli, & metaphoricè in Arue pro veſte rubea inſtar criſtæ
Galli. Hinc כרבלא Curbalin Cuculli, capitis inuolucra inſtar galearum, vel iuxta alios
pallia. Ab hac nota Galli Theocrito alibi Ὄρνιθες φοινικόλοφοι, hoc eſt, aues rubricriſta-
Volucres criſtatæ. tæ, Latinis criſtatæ volucres appellari meruerunt, & Martialis Gallos criſtatos dixit eo
verſu.

Nondum criſtati rupère ſilentia Galli.

Longolij error. Vt verò Galli criſtam erectam, ita Gallinæ plicabilem obtinuêre, & per medium ca-
put deorſum dependentem; quare neſcio, quid in mentem uenerit Gyberto Longo-
Gallum nō mori ex āputata criſta. lio illas ferè diſertiſſimis verbis carere profitenti. Hac abſciſſa animal non moritur;
nam parum ſanguinis ex inflicto vulnere effluit. Super qua re mira apud Sigiſmun-
dum liberum baronem hiſtoria legitur in deſcriptione itineris ſui per Moſcouiam; quę
Gallus frigore torpēs abſciſſa criſta ad cantum incitatur. talis eſt; Gallum, inquit, Moſcouiticum more Germanorum ſuper currum ſeden-
tem, frigoreque iam iam morientem, famulus criſta, quæ gelu concreta erat, ſubitò ab-
ſciſſa non ſolum hoc modo ſeruauit, verùm etiam ut erecto ſtatim collo cantaret,
nobis admirantibus effecit. Sed iam ad alia transeamus. Oculi harum auium ſplen-
Oculi. didi ſunt, & limpidi. Aiunt quibus tales natura largita eſt, vulgo ſalaces, & libidi-
Salacitatis nota. noſos haberi. Membranoſa illa cutis, quæ ſub mento, & collo vtrinque dependet,
Palea quid. palea dicitur; ſic apud Columellam legimus; *Paleæ ex rutilo albicantes, quæ velut incana barba dependent*. Similiter & in bobus palearia dicimus, quæ à pectore, & collo de-
Palearia. pendent. Hanc membranam, ſi ita appellare placet, Ariſtoteles, κάλλαιον vocat: in
Κάλλαιον. cuius voce traductione Gaza maximopere hallucinatus eſt, criſtam uertens. Hæc e-
Gazę error. nim in uertice erecta eſt; κάλλαια ſiue paleæ vtrinque à malis dependent. Videntur
Κάλλη. autem κάλλαια dicta ob purpureum, floridumque colorem. Nam κάλλη Græci flo-
ridos colores dicunt, τὰ ἄνθη τῶν βαμμάτων, vt Ammonius de differentijs uocum
interpretatur, & ibidem κάλλαια, τοὺς τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνας. Ornithologus Lati-
Κάλλαιος. nam vocem paleæ à Græcis deductam eſſe conijcit, κ nempe in π mutato, & λ
vno exempto. Pro κάλλαια apud Varinum κάλλαιος legitur pro Gallinacei barba, &
* In voce Οὐρά. omni colore purpureo, uel ſecundum alios uario; & * alibi κάλλεα habet pro eadem
barba, & ſecundum Aelium Dionyſium ea vox eodem authore pennas in cauda ea-
Roſtrum. rum ſignificat. Roſtrum omnium auium vulgus Italicum becco vocat vocabulo To-
f In Vitellio. loſano antiquo, quanquam priuatim Gallinacei roſtrum, f Suetonio teſte, ſignifica-
ret; eſt autem utrique ſexui robuſtum, & in ſuperiori parte aduncum, coloris ple-
Κόραξ. runque cornei. Heſychio, & Varino κόραξ modò Coruum, & omnibus Græcis, ſi-
gnificat, modò ſumma Gallinaceorum roſtra, nimirum à nigro colore quem Græci
κορὸν uocant: at noſtris Gallis utraque roſtri pars eiuſdem ferè ſemper coloris eſt: qua-
Mentem. re fortè extremitates intellexerint, quæ quandoque ad nigredinem uergunt. Car-
Gena. nem illam, quæ roſtrum vndique cingit, nonnulli mentum uocant. Columella uerò
etiam genam. Longiores cæteris plumæ aliæ collum in Gallo, & ceruicem undique
Tubæ. ambiunt. Has Columella appoſito quidem vocabulo iubas appellabat. Sunt enim
iubæ crines animalium à collo dependentes, in quibus uidentur aliquod robur cor-
g L.8.c.16. poris ſui agnoſcere; vnde g Plinius *tunc præcipuam Leones generoſitatem ſpectari* tradit,
quam colla, armoſque veſtiunt iubæ. Atque ita eodem modo pugnaturi, & irati etiam
explicant Gallinacei, quaſi & in ſuis aliquid ſit, quod iracundiam, & animoſitatem
h L.6.c.vlt. eorum demonſtret. h Apicius in pullo quandam corporis partem nauim uocat, *pul-*
Nauis in pullo quid. *lum à naui aperire* iubens: putauerim autem omnino pectus ita appellare, ſed nullo in-
terim firmo argumento nixus, niſi quia mox pullum farſilem à pectore aperire iubeat:
Scio tamen Humelbergium partem uentris poſteriorem interpretari, quòd ut nauis
Cauda. cauus, & figura eius non diſſimilis ſit. Cauda in hoc auium genere maribus maior eſt quàm
fœminis: prꝗterea binę illis ſunt pennę longiſſimę propter teneritudinem incurui arcus i-
maginem prę ſe ferentes, quę in fęminis non ſunt: atq; illud eſt, quod Albertus dicere uo-
Ὀρρός. luit hiſce uerbis: *Gallus pennas in cauda inſtar ſemicirculi curuat, & ſimiliter in collo, & dorſo, videlicet cum iraſcitur, aut ad pugnam ſeſe parat*. Plinius etiam caudam falcatam in ſublime erigere
Maſtfaedeten. Gallum dixit. Ὀρρὸν Heſychius, & Varinus peculiariter Gallinacei caudã uocant. Pennas
illas, quas Gallinis, & Capis ſaginãdis ſub cauda euellimus, quidã Germani, teſte Ornitholo
Calcar. go, a tali actione Maſtfaederē, hoc eſt pēnas pinguefactorias priuatim nominarũt. Arman-
tur calcari mares potiſſimũ, ut ſcripſit Ariſtoteles, & fęminę magna ex parte ea nõ habent.
In maribus in magnã molē quandoq; excreſcunt, quale s illi ſunt, quos pòſt depingeremus.

Obſcurus

Obscurus quidã de natura rerum huiusmodi spicula, seu calcaria in Gallinis errore potiùs, quàm opere naturæ quandoq; dari tradit: verùm quamuis mihi rarò Gallinas calcaribus præditas videri contigerit, tamen Aristoteles id affirmat ita scribens: *Gallinæ cum mares vicerint, cucurriunt · cristã q; etiam, caudaque erigitur, ita ne facilè præterea sit, an fœminæ sint, cognoscere: nonnunquam etiam calcaria parua ijs enascuntur*. Et [i] Iulius Alexandrinus, nescio nunquid ex propria obseruatione, an potiùs Aristotelis authoritate super hac re ita scribit: Quid? an non Aristotelem authorem habemus, vidimusq; partim aliquando ipsi idem nos, Gallinas, quæ maris animum induissent, experta semel de Gallis victoria, superuenire mares coitu solitas, irrito quidem conatu, sed solitas tamen: & quod dicta in primis nostra confirmat, atque author idem est, crista, caudaque Gallorum in morem erecta visas, tanta marium similitudine, ut discernere non facilè fuerit. Iisdem obseruatum parua quoq; nata calcaria quędã locis suis. Hęc ille. Aristoteles *naturam* arbitratur *calcaria addidisse in auium genere ijs, quæ ob corporis molem sunt ad volandum minus idonea*. Sed hæc propositio, quod pace tanti viri dixerim, quò minus vera sit, Gallopauo, Otis, ac id genus aues aliæ ostendunt, quæ licet ad volandum æquè ineptæ sint, calcaribus nihilominus carent. Calcaria cùm ab alijs Atticis, tùm potissimum ab Aristotele πλῆκτρα appellantur: Doricè πλᾶκτρα, communiter κέντρα. Cæteras partes cum alijs plerisque auibus communes habent: Siquidem quod [k] Plinius Gallinas probet imparibus digitis, id non de numero dicere voluisse videri posset, sed quòd non debeant æquè longi esse, nisi etiam pòst subiungeret, *aliquando & super quatuor digitos transuerso uno*. nam inde quinque digitos intellexisse, non autem calcar illud quod aliquando eis adnasci ex Aristotele diximus, apertè videmus: & Columella etiam Gallinas probat, quæ quinque digitos habent, ita tamen ne cruribus emineant transuersa calcaria. Quare quid de eiusmodi digitis dicam, planè ignoro: cùm alioqui pedes pentadactili neque in auium hoc genere, nec in alio obseruari, nisi in monstris ex abundantia materiæ videamus: qualis ille pes pentadactilos est, quem mihi olim nescio à quo donatum in musæo meo reseruo. Vt verò modò quoad fieri licet breuiter Gallum nostrum describamus, itaque doctissimi [l] Angeli Politiani elegantissimos hosce versus priùs citabimus.

[i] L. 22. de sa lub. c. 7.
Calcaria quib' data.
Aristotelis error.
πλῆκτρα.
κέντρα.
[k] L. 10. c. 56
Pes Galli quinq; digitis.
[l] In Rustico.

Comes it meritò plebs cætera Regi
Formoso regi, cui vertice purpuras alto
Fastigiatus apex, dulciq; errore corusca
Splendescunt ceruice iubæ, perq; aurea colla,
Perq; humeros it pulcher honos, palea ampla decenter
Albicat ex rutilo, atque torosa in pectora pendet
Barbarum in morem. stat adunca cuspide rostrum,
Exiguum spatij rostrum. Flagrantq; tremendum
Raui oculi, niueasq; caput latè explicat aures.
Crura pilis hirsuta rigent, iuncturaq; nodo
Vix distante sedet, durus vestigia mucro
Armat: in immensum, pinnæq; hirtique lacerti
Protenti excurrunt, duplicìq; horrentia vallo
Falcatæ ad Cœlum tolluntur acumina caudæ.

Hactenus ille. Probus verò, & laudabilis Gallus esto eiusmodi. Corpore sit procero, & elato, quales in primis Varro laudat, in certamine sit pertinax, quin imo qui pugnam ipse non prius auspicetur tantùm, si pugnadum est, & aggredientibus alijs fortiter repugnet, verumetiam acriter sese de illis vlciscatur, & animalia, quæ nocent Gallinis, non modò non pertimescat, sed pro eisdem illa oppugnet: alioqui Columella pugnaces, & rixosæ libidinis Gallos improbat, quòd plerunque cæteros infestent, & non patiantur inire fæminas, cùm ipsi interim pluribus sufficere nequeant. Vnde & alibi dicebat. *Mares autem, quamuis non ad pugnam, neque ad victoriæ laudem præparentur: maximè tamen generosi probantur, vt sint elati, alacres, vigilaces, & ad sæpius canendum prompti, nec qui facilè terreantur. Nam interdum resistere debent, & protegere coniugalem gregem: quin attollentem minas serpentem vel aliud noxium animal interficere*. Florentinus pugnacissimos eligi vult, eosq; cùm usu, atq; experientia, tùm signis quibusdam internosci ait: sed tales ob allatam a Columella rationem potiùs improbantur. Deliaci, qui Gallorum educationem præcipuè celebrauere, Tanagricum genus, & Rhodium probabant, nec minus Calcidicum, & Medicum (quod ab imperito vulgo litera mutata Melicum appellatur) quoniam procera corpora, & animos ad prælia pertinaces requirebant; author est idem [m] Columella.

Delectus Gallorum.
Tanagrici, Medici, & Chalcidici cur laudentur, & vituperentur.
[m] L. 3. c. 9. de re rust.

Hos item M. Varro laudat, quòd pulchri sint, & ad præliandum inter se idonei, sed ad partus damnat, ceu alijs steriliores. Rationem Columella reijcit in corporis grauitatem, additq́; inertes esse ad incubandum, multoq́; magis ad excludendum, & rarò fœtus suos educare, nimirum eorum Gallinas. Et * Plinius eosdem ad bella tantùm, & prælia assidua nasci tradit, ijsq́; etiam patriam nobilitasse Rhodum, ac Tanagram: secundum esse honorem habitum Medicis, ac Chalcidicis. *Quibus itaque cordi est ea genera*, inquit Columella, *propter corporum speciem possidere: cum exceperunt oua generosarum, vulgaribus Gallinis subijciunt, & ab his exclusi pulli nutriuntur*. Et mox omnium horum nothos pullos optimos esse ait, quoniam paternam speciem gerant, & salacitatem, fœcunditatemq́; vernaculam retineant. Sed vt ad vernaculum genus reuertamur, & ut omisso illo Græcorum studio, qui ferocissimum quemque alitem certaminibus, & pugnæ præparabant, industrium patremfamilias doceamus, qui ex eo vectigal suum adaugeat: taq́; ex eiusdẽ Columellæ & Varronis potissimùm præscripto illi omnino authores sumus, vt nisi salacissimos Gallinaceos alat, atque in his quoque, uti etiam in fœminis, quibus idem color, idemq́; unguium numerus est, & status altior. Cristas habeant sublimes, sanguineas, nec oblongas: oculos rauos siue nigros: rostrum breue, & aduncum, non autem acutum, ut Varro præcipit: paleas ex rutilo albicantes, quæ uelut incanæ barbæ dependent: aures maximas, candidissimasq́;: collum uarium, & aureolum: iubas uarias, uel ex auro flauas, per colla, ceruicemq́; in humeros diffusas; pectus latum, musculosum, ac lacertosum: alas procerissimas: caudam duplici ordine singulis utrinq; prominentibus pinnis inflexam: crura robusta, breuiuscula, sed solidis spiculis egregiè armata: ungues longos. Qui eiusmodi Gallum natus fuerit, haud dubio genus suum cohortale insigniter promouebit, eoq́; magis, si Gallinas etiam ad futuram fœcundissimas sibi comparet. Tales autem ferè sunt fuscis, aut rubicundis, flauis, aureisq́;, aut etiam nigris plumis. Sint, si fieri potest, omnes eiusmodi, sin minus, ab his proximè colores eligantur. Improbantur albæ, & damnantur, quod plerunque molles sint, ac minus uiuaces, tàm ne fœcundæ quidem tales facilè reperiuntur. Sunt præterea quia candore suo conspicuæ auium rapacium, Aquilarum, Accipitrum, Miluorumq́; prædis magis, quàm aliæ expositæ. Sint igitur matrices coloris probati, robusto corpore, ac pectore, magnis capitibus, rectis rutilisq́; cristis, & interdum geminis, auribus albis, & sub hac specie quam amplissimæ, unguibus imparibus. *Generosissimæ*, inquit Columella, *habentur, quæ quinos habent digitos, sed ita, ne cruribus emineant transuersa calcaria*. quod Plinius etiam testatur, cuius uerba paulò antè citauimus, ubi nostro æuo eiusmodi Gallinas haud dari diximus: cur uerò tales Gallinæ, quibus nempe calcaria transuersa eminent, uitentur, Columella rationem hanc adiungit, quòd id uirile signum sit, illæ uerò ad concubitum contumaces, dedignentur admittere marem, raroq́; etiam fœcundæ sint, denique cùm incubant, calcis aculeis oua perfrigant. Aristoteles, Pliniusq́; Hadrianas in primis celebrant, quòd multa admodum pariant: qua de re supra satis superq́; disputatum est. Idem * Aristoteles uulgares Gallinas generosis fœcundiores esse scribit: corpora nẽpe illis humidiora, his ficciora haberi, in quibus animus generosus potiùs consistit. Pumiliones Gallinas etsi uetustas cùm propter alias causas improbat Columella, Plinius eas laudat, sed de hac re etiam antè diximus. Si uerò cibi futuri causa eligendæ sint: sunt qui illas suauioris carnis esse existimant, quæ cibo non abundè eis apposito, sed quem ipsę pedibus fodientes eruant, non absque labore, pastæ fuerint. Alij ad saginam aptas potissimùm autumant, quæ in ceruice pingui cute sunt. Vt autem in cæteris animalibus rusticis, ita in hoc auium genere, optimæ seruandæ, & deteriores uendendæ, aut mensę destinandę sunt: quod per autumni tempus quotannis, cùm fructus earum cessat, commodè fiet. Nostrę etiam mulierculę eo tempore numerum minuunt. Antiqui tunc etiam omnes, quę trimatum excedunt, uendi iubent. Addo ego nunquam habendas, quę aut parum fœcunde, aut non bonæ nutrices sunt: atque in primis quę oua uel sua, uel aliena exorbent, neque minus, quę, ut Gallus, cantare, atque calcare incipiunt. Galli uerò quandiu fœminas implent, retineri possunt, Rarior enim in hisce auibus mariti pręstantia est: probantur tamen iuniores: nam & hoc experientia didici, cùm trimatum excedunt, implere quidem Gallinas, sed ad Venerem impotentiores euadere. Sed istęc de externa Gallinacei generis delineatione dicta sufficiant: iam uidendum uidetur, an ne internas aliquas partes peculiares prę cęteris uolucribus obtineat.

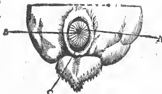
L. 1. c. 9. de re rust. — Pulli optimi qui. — Galli salacissimi alendi. — Cristę laudabiliũ Gallorum. — Rostrum. — Paleæ. — Collum. — Pectus. — Alæ. — Cauda. — Crura. — Vngues. — Gallinæ fœcundæ quæ. — Gallinæ q̃ improbantur. — Hadrianarum laus. — *L. 3. de gẽ. cap. 1.* — Pumiliones improbatę, & laudatæ. — Quę ad cibum probẽtur.

ANATOMICA.

GALENVS[a] Gallinaceos ossium consistentiam, laxam, cauam, & leuem habere testatur. πρόλοβος, ut ait Suidas, auium ingluuies est, quæ ab aliquibus θύλακα dicitur. Hæc autem in his auibus, teste[b] Aristotele ventriculo præposita est. Appendices habet infra, quà desinunt intestina. Atque ita inte ligenda sunt verba[c] Plinij alioqui satis obscura. *Gallinæ vltra ventriculum habent ingluuiem.* Pellicula ceu cortex quidam intra ventriculum Gallinæ stercori destinata, echinus ab asperdine Græcis appellatur. Huius pelliculæ, cùm apud Medicos in primis, tum etiam ad lac coagulandum usus est. Sunt qui magna fraude medicamentarios institores nobis imponere dicant, quia ex uentriculo, quo nihil in alitibus istis carnosius est, panniculos detractos, & exiccatos pro ingluuie vendant: hanc autem esse causam, cur nemo hodie cognoscatur, qui se feliciter in ventriculo roborando pelliculis istis usum profiteatur: inter quos Gyb. Longolius, non ex ventriculo, sed ex primo cibi in Gallinis receptaculo, quòd stomacum, & ingluuiem uocat, hanc membranam decerpendam sentit. Atqui veteres hanc uim non ingluuiei, aut stomacho, id est, ori ventriculi quem κοιλίαν propriè vocant, interiori membranæ tribuerunt. Nam &[d] Dioscorides κοιλίαν nominat de hac membrana agens, &[e] Galenus post κοιλίαν, id est, ventriculum Mergi, statim huius membranæ meminit, intus aduerbium ponens, pro eo, quòd est in ventriculo. Vno tantùm in loco Galli gulam (scribitur autem Græcè etiam γοῦλαν) vnà cum laryngeijs auxiliari, qui strata permingunt, legimus, tertio nempe parabilium libro, sed qui falsò illi ascribitur. Plinius etiam uentris membranam vocauit. Gallicum vulgus, quòd tanquam parergon interiectum esto, inquit[f] Laurentius Ioubertus, Gallinarum ventriculum, si benè memini, periè uocat à petris, quas patria lingua peiras dicunt: quoniam rarò absque lapillis reperitur. Alexander Myndius apud Athenæum Gallinaceis testes sub iecore esse dixit, & reuera mulierculæ nostræ eos castraturæ digitos admodum profundè in inflicto propè anum vulnere infigunt. Albertus fœminis supra caudam esse tradit, & exteriori parte corporis: maribus vero interius, ubi alijs animalibus renes siti sunt. Plinius alibi calculi remedia recensens, inter alia lapillorum quorundam meminit, qui in Gallorũ uesica reperiuntur: quasi uerò aues vesicam habeant. Recentiores quidam teste Ornithologo, non ex Gallo mare, sed castrato (quem Gallinacei nomine imperitè intelligunt) hunc lapidem haberi putant, & Germanicè interpretantur, kapunenstein, hoc est, Capi lapidem, sed qua in parte reperiatur, minimè addit. Fortè tales lapillos Plinius intellexerit, quos semper in harum auium ventriculo reperiri paulò antè diximus. Nos in communem virorum studiosorum, atque maximè eorum, qui naturæ arcana perscrutantur, aliquot Gallinas Excellentiss. M. Antonio Vlmo secandas exhibuimus, ut admirabile naturæ in generandis ouis artificium indagaremus. Is itaque vir præstantissimus diligentissima sectione naturales partes examinans, nouẽ iconibus omnia in ipsa obseruatione digna complexus est: quarum tres subsequenti paginâ pictæ ad uteri conformationem quodammodo, reliquæ ad ouorum generationem pertinent: quas pòst suo etiam loco daturi sumus. Quòd ergo ad vterum spectat, forma eius plurimum a uiuiparorum animalium vtero differt, cùm hic unum duntaxat foramen habeat extrinsecus respiciens, alter verò ouiparorum duplex obtineat foramen, infernum, per quod ouum ad externa respiciens egreditur iam perfectum: alterum internum, & supernum, per quod ouum ingreditur iam sub septo transuerso inchoatum seu conceptum ad formam perfectam suscipiendam: cuius positum, substantiam, figuram, consensum, nunc declarabimus. Vteri itaque totius (intelligimus nunc uterum propriè dictum, & eius extensionem) positus est in parte sinistra ad spinam, cùm intestina ipsa obtineant dextram abdominis regionem, & centrum. Exitus verò est in superna parte ad spinam desinente, cùm inferiorem partem teneat podex ad uentrem positus. Vtraque verò foramina cum intestinorum tùm uteri adeo in proximo sitam membraneam substantiam obtinentia coniunguntur, ut arctissimè conniuentia sensum ipsum fallere quandoque possent, ut ex subiecta icone uidere licet. Quam rem pariter adiunctæ binæ aliæ non parum etiam explicant, ut ex adiectis literis est videre. Podicis itaque atque uteri foramina inuicem ita, ut dictum, est, proxima cute, ac musculo subiecto communiter obteguntur: quod præputium nymphas ex similitudine dicere possumus. Correspondet enim cutis hæc Gallinæ podicem, ac uteri os obtegens, cuti glandem penis uirilis cooperienti,

[a] Lib. 1. de usu part.
Prolobus.
[b] L. 2. Hist. c. vlt.
[c] L. 11. c. 37
Plinij explicatio.
Echinus, & eius usus.
[d] L. 2. c. 43.
[e] Lib. 11. de simpl.
[f] In Apolog. pro paradox. 7.
Pene quid Gallis.
Testium locus in Gallinaceo genere.
Lapilli in Gallorum uesica.
Kapunenstein.
Caponis lapis.
Ouiparorũ & uiuiparorum uteri differentia.
Vteri positus.
Podicis, & uteri foramina.

A. Cutis rugosa circularis extrema.
B. Cutis leuis, tenuis desinens in foramen.
C. Foramen.

AAAA. Podicis Gallinę & uteri commune tegumentū pręputium referens circulare.
BB. Extremitas colli uterin.

D. Rima oblonga exitus communis.

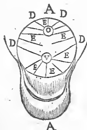

rienti & cutaneis fæminarum Huius cutis, vel præputij foramen unicum existit, quod vulga res podicem Gallinarum credunt. Præputium hoc formam habet sphericam, & musculum subiectum figura etiam sphenca. Nam obtinet maiorem capacitatem, & cum utrumque foramen cooperiri debeat, cutis etiam maximè erat dilatanda, cui maximè extensioni spherica figura est accõmoda: prominet cutis hæc præputium referens, uel ipsius proportionale, turgidum, globosum, instar papillarum apicis. Musculus cutem præputij subuestiens, sphericam, ut diximus, etiam figuram habet, cuius latitudo pollicis existit. Fibras autem obtinuit non parerellas, uel æque distantes, quemadmodum sphincter intestini humani, sed à circumferentia ad centrum conuersas, & diametrales: quemadmodum ex subiecta figura demonstrabitur. Cur verò os uteri ad spinam, uel supernam partem, ponatur, cor-

Præputium in Gallinis

Os Vteri in auibus cur ad spinam.

AA. Gallinæ pudenda.
O Os uteri ad spinam supernè.
DDDD. circumferentia musculi præputium constringentis.
V. Exitus intestinorum, uel podex ad uentrẽ infernè.
EEEEE. Fibræ à circumferentia ad centrum pertinentes.

tum ipsum causam esse opinamur. Nam supergressu hæc animalia coeuntia, instrumenta in proximo habere oportebat, quò facilius, & promptiùs inuicem coniungerentur, Exitus præterea intestinorum deorsum uersus meritò vergit. Nam infra etiam illius est officium, quemadmodum scripsit Aristoteles, quod intelligere debemus ratione ipsorum excrementorum ex elementari portione terrestri ad inferiora tendentium. Substantia uteri membranea, & crassa est (uterum nunc propriè dictum intelligo) Hoc enim corpus maximè omnium dilatatur, ac extenditur, & in ipsum recipitur ouum iam auctum, ac propemodum absolutum. Figura est concaua, oblonga, latior quà ad exitũ pertinet, in longitudinem trium digitorum, cæterùm angusta, rotundiorq; intestini tenuis formam repræsentans Porrigitur enim ab infimo abdomine iuxta exitum ipsorum intestinorum usque ad locum conceptionis ouorum sub septo transuerso, estq; cùm extenditur, longitudine dodrantali, cuius longitudinis ratione membranam obtinuit a spina dorsi proportionalem omnino, ac persimilem intestinorum mesenterio, quam & venæ frequẽtes percurrunt cùm ad nutritionem ipsius uteri, tùm ad oui intrinsecus contenti, dum pertransit à loco sub septo transuerso ad ipsius uteri exitum, altionem. Mambrana autẽ spinæ colligans, & connectens eadem prorsus existit ipsi mesenterio intestinorum, quin imo eadem est, & substantia, & origine: quapropter consensum habet uterus præsertim cum ipsis intestinis. Figura uteri inęqualis, alibi angusta, oblonga, alibi lata, breuis: iuxta hanc uarietatem uaria quoque sortiri nomina debet Nam uteri latitudo, infimo abdomini proxima, & in qua ouum iam absolutum continetur; est ipsemet uterus, reliquum uerò corpus angustum, oblongum, rotundum, quod ad septum transuersum extenditur, uel uteri stomachus, uel uterus productus, extensusuè, uel uteri gula nuncupari posset. Est autem membranea, & tenuis, admodum diuersa à reliquo utero protenso, & a substantia ipsius uteri, qui ad exitum iacet. Nam finis hic membraneus subtilis, & pellucidus existit, ac exanguis. Intestinum quoque vteri ratione figuræ, & quantitatis cùm longitudine rotunditatem cauernosam habeat, meritò diceretur, cui accedit membranæ occasio hanc vteri extensionem, vel productionem spinæ colligantis, quod mesenterium vterinum appellamus. Intermedia pars uteri, quæ est illius portio ab vtero propriè dicto, finem interiacens crassam obtinet substantiam, albam, lacti similem, &

Vteri substantia.

Intestinum uteri.

Mesenteriũ uterinum.

in seme-

in ſemetipſam confidentem, cuius meſereon multiplices venas habet. Huius ſubſtantia co-ĉta oui albuminis guſtu ſaporem exhibet.

S E X V S.

SEXV tam manifeſtè hocce Gallinaceum genus natura diſtinxit, ut prorſus ſuperuacaneum iudicauerim, ſuo loco eiuſmodi differentiam ponere, Quare & Grammatici marem Gallum, fœminam Gallinam nominarunt, & nomen quod ſciam nullum habent, quod vtrumque genus complecti ſimul queat. [Sexus differentia.] Cur uerò ſagaciſsima, ac prudentiſsima in omnibus natura tam manifeſtis ſignis, erecta utpote criſta, iubis à ceruice per collum dependentibus, cauda maiori, inſigni ad præliandum calcari à Gallina ſeparare uoluerit, haud ſatis mihi conſtat. Crediderim tamen id ideo factum eſſe, quòd unus multis fœmellis ſufficere debeat, eaſq; à noxijs quandoque animãtibus tueri. Nam eiuſcemodi partes inſignem, qualis ſtrenuum patremſamilias decet, grauitatem præ ſe ferunt: quare etiam maiorem Gallinis creauit, & grauiorem denique vocem dedit. Sed iſtęc alij altiùs perſcrutari poterunt.

V I S V S. G V S T V S.

TAMETSI rapacium genus, & in ijs maximè Aquila cætera animantia, volucres verò potiſſimùm viſus acie præcellat, adeo ut nomen inde ſibi accepiſſe plurimi uelint, [Aquila unde dicta.] Gallum quidem noſtrum nõ parum oculorum acumine uigere etiam vel inde habemus, quòd rapaces aues, & Miluos maximè à longè à reliquis auibus interſtinguere egregiè cognoſcat. Qua in parte fortaſsis etiam Aquilæ præferri debeat: quę ſanè in hoc parum Aquilinis [Aquilę hebetudo.] oculis fuit, cùm ad Aeſchili celeberrimi poëtæ: eius diei ruinam, ut ferunt, fatis prædictam ſecura Cęli fide cauentis albicantem caluariam ſaxum eſſe rata, teſtudinem deuorandam demittens, miſerum illum occidit, ut vel ob hanc unam cauſam Aquilæ uiſus hebetari aliquando uideri poſſit: Gallum verò noſtrum eò magis uiſu valere conſtat, quòd unico tan- [Galli acies] tùm oculo ſurſum eleuato ſemper rapaces aues infeſtiſſimos hoſtes ſuos obſeruet, ne ex improuiſo, vel pullum aliquem, uel fœmellam, aut ipſummet eripiant è corte, altero diligentiſſimè minutiſſima quæque in locis etiam parum lucidis diſquirat. Guſtum item exquiſitiſ- [Galli guſtus.] ſimum Gallinaceus habet, qua in re ſimiæ, cui alioqui omnes uno ore palmam attribuunt, [Simię guſtus.] nihil mihi cedere videtur. Illi enim, ut de rebus iudicet, neceſſarium eſt, ut dentibus ſuis eas prius confringat: noſter verò Gallinaceus Gallus aridiſſimum quodque, modò id ore recipere queat, ilico dijudicat, ut [a] Iulius Cęſar Scaliger docet.

[a Exer. 266.]

V O X. C A N T V S.

GALLINACEVS Gallus eandem ferè ſemper nobis uocem occinit: ſed qui animoſiores ſunt, grauiorem edunt, teſte [a] Ariſtotele, incipiunt autem cantum, quum inſilere Gallinas incipiunt. [a In Phyſiog.] Gallina verò pro uarijs actionibus uocem immutat. Aliam enim iens, aliam parturiens, aliam pullos enutriens edit: alioqui & illa gracillare dicitur. Gallus cucurire, unde Philomelæ author.

Cucurire ſolet Gallus, Gallina gracillat.

Gaza, quoque apud Ariſtotelem pro *κοκκύζειν*, qua uoce Demoſth. pro Galli uoce etiam [κοκκύζειν.] uſus eſt, cucurire uertit. Pollux, & Scholiaſtes Ariſtophanis Cuculo propriam eam uocem eſſe aſſerunt. Vnde coccyſſare, inquit Cælius, id eſt *κοκκύζειν* uerbum habent Græci fictitium ex Gallinacei voce, & Coccygis. Alibi tamen Scholiaſtes, cùm Ariſtophanes de Gallo di- [Cocyſſare.] xiſſet *ὁπόταν μόνον ὄρθριον ᾄσῃ*, addit, *κοκκύζειν enim tum propriè dicitur Gallus, cùm parta uictoria canit*. & Varinus *κοκκύζω* vertit, *inſtar Gallinacei clamo*. In qua item ſignificatione Theocritus uſus, eſt dum canit: *ὁ δ᾽ ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ κοκκύσδων νάρκαισιν* &c. Item Cratinus apud Euſtathium *κοκκύζειν*, inquit, *τὸν ἀλεκτρυόνα ἠκ ἀνήκονται*: qui & hoc Platonis [Prouerbium.] Comici citat *Σὺ δὲ κοκκύζων ἀλέκτωρ προκαλῆται*. Denique in hoc vulgato prouerbio

ὅταν ἡμᾶς

Ὅταν Νιβας κοκκύσῃ, hoc est, cùm Nibas cocyssauerit: id uerbum de Galli uoce, non autem de Cuculi dicitur. Tradunt enim in Thessalonica Macedoniæ ciuitate, ut supra etiam annotauimus, uicum esse, cui nomen Nibas, ubi Galli nunquam uocem edant. Hinc meritò κοκκοβόας ὄρνις, & ὀρθροκόκκυξ Gallus Hesychio, & Varino dicitur. Haud tamen interim nego Cuculo eam uocem conuenire: siquidem suo loco id alias ostendi. Ἄδειν uerbum de Gallinaceorum uoce priuatim vsurpari scribunt Pollux, & Eustathius. Gallinas gracillare diximus, alij pipare dicunt, Nonius pipare illis proprium esse, Varro Aboriginibus, ut idem Nonius citat, *Bos*, inquit *mugit*, *Gallina pipat*: & rursus: *Varro*, inquit, *pullos pipare dixit*. Sed pullos Gallinaceos, & eiusmodi alios propriè pipire Columella ait, sed pipare fortè prisci dixerint. Nam apud Festum legimus pipationem Oscorum lingua clamorem plorantis uocari. Dum incubant Gallinæ, uocem mutant propter affectum pullorum, Tunc enim acutior euadit. Eas rustici, teste Columella glocientes appellant: Longolius crocitantes, Festus etiam glocire, & glocidare proprium Gallinis esse ait, quæ incubaturæ sunt. Hebrei, ut in syrochaldaico dictionario legere est גלוב ghelogb dicunt. Κακκάζειν uerò dicuntur circa partum teste Hesychio, & Varino, & verbum est Atticum, cui simile est Germanorum gaggsen. Has Politianus, & Longolius singultire aiunt. Pollux uerò hoc uerbũ de Meleagridum uoce in usu esse scribit. Qua de causa quærit Pamphilus in dialogo Gyb. Longolij, cur Gallina canturit, officinam cortalem petens. LONG. Non canturit, sed singultit. Hoc enim uerbo Varro uocem Gallinarum fractum, & intra rostra formatam imitatur. Rusticorum gens Columellæ tempore glocire maluit dicere PAMP. Gallus etiam subinde subgultit. LON. Rectè, sed cùm cantat cucurrire dicitur Latinè, Græce autẽ κακκάζειν. Hęc Lõgolius; sed Columella, ut diximus, rusticos suo tempore glocientes uocasse scribit, quæ incubant, quas, seruato ad huc nomine, rustici Itali Chioccias uocant, nimirũ a uoce, & Belgæ, & auctore Klok hennen. Rectè uerò Gallũ, cũ canit, cucurrire dixit. Gallina etiam, cùm eã est initurus Gallus, uocem format exilẽ, atq; mancã. Hoc suadet experientia, si quis animaduertat, Gallinã a Gallo subsidere ad coitũ patiendũ, tunc enim eam is rostro ferit, quà desinit collum, sed leuiter nonnunquã, quòd mordere uocabat [a] Iuuenalis, qui simul eiusmodi Gallinæ uocem angustam appallat, dum inquit.

Κοκκόβοας. Ὀρθροκόκκυξ. Ἄδειν. Ghelog. Κακκάζειν. Canturire. Singultire. Chioccia. Klok hẽnẽ. Mordere Gallinam quid Iuuenali. [a] Satyr. 3.

Miratur uocem angustam, qua deterius nec
Ille sonat, qua mordetur Gallina marito.

Arbitror ego id generis uocem conformari ab ea Gallina, quotiescunque coitum aut inuita patitur, aut Gallum non æquè redamat: nam hoc exemplo Satyricus masculorum illorum uocem, qui Venerem damnatam patiuntur, de quibus loquitur in 4 superiore oratione. Licet uerò Gallinæ ita pro uarijs actionibus, ut dixi uocem immutent, nulla tamen cantus nomine digna uidetur. Siquidem [b] Aristoteles in hoc autem genere cantum maribus tantum datum esse testatur, *auditur tamen*, inquit, *aliquando fœminæ cantus, & a fœminarũ vulgò pro malo omine accipitur, adeo ut canentem iugulari uelint* & [c] Terentius pro ostento duci testis est, si Gallina cecinerit: inter monstra enim & hoc memorat, *Gallina cecinit, interdixit ariolus*. Quo loco Donatus exponit obstetricum esse obseruationem, in qua domo Gallina canat. Galli uerò cantus ἀλεκτοροφωνία Græcis dicitur, uti & tempus, quo canere incipit. Disputant nonnulli, an eiusmodi cantus inter euphonos, an potius inter dysphonos sit enumerãdus. Angelus Politianus refert Picum Baptistæ Guarini nomine quęsiuisse, cùm Gallus intempestiuùm caneret, quo pacto illud uocis a Græcis diceretur. Etenim Iuuenalis meminit eius, & Quintilianus. Ego certè, inquit, mi Baptista, non aliud puto, quàm quod aliquando reperi apud idoneos ἄπωδον, quanquam mihi authores iam non succurrunt. Est uerò ἀπῳδὸς ea uox etiam, quæ neque choro, neque fidibus concordat. Hęc ille: quibus innuere uidetur, eiusmodi cantum harmoniæ omnis prorsus expertem esse: & reuera cucuritus ille nihil præter molestum strepitum, insuauemq; sonum præ se fert, & uix cantus nomine dignus est. Vide Tragœdi etiam κήρυκας ἀλεκτρύονας, tanquam uocales, & clamosos præcones appellant, teste Eustathio ἀπὸ τοῦ γεγωνεῖν, id est, à uociferando. Nam dum cucurit, altum admodum exclamat, idque non solùm interdiu, sed & noctù, ac rum statutis fermè horis. Vt uerò maiorem, ut apparet, strepitum clamosa sua uoce excitet, itaq; iã iam cucurriturus, alis ad latera collisis, ingentẽ ita sonitũ edit, sepsumq; ferit: quod ideo facere ipsum [d] D. Gregorius scribit, ut se uigilantẽ reddat. Sunt qui profunda nocte ualidius, matutino uerò tẽpore remissius cantare putent, eius rei hanc rationẽ assignãtes, quòd cantus uẽto feratur, uentus autẽ noctu, quàm sub crepusculum matutinũ magis spiret, cuius beneficio lõgiùs audiatur. Vt ut est, media ferè nocte canere, rursumq; summo manè, tam clarũ, ac notum est, ut superuacaneum sit super tali re authoritates uererũ citare. Vt modò de utilitate huius-

[b] Lib. 8. hist. c. 3. [c] In Phormione. Ἀλεκτοροφωνία. Ἄπωδος quæ uox. Præcones uocales. Gallus cur alas cantaturus quatiat. [d] Lib. 10. cap. 12.

Galli cãtus diē, & noctem diſtinguit. Gallicinium. Conticiniũ. Diluculum Manè.

huiuſmodi ſiue cantus, ſiue cucuritus, quam hominibus præſtat, dicamus, ſcire licet, veteres in primiſq; gnomonibus horarijs nondum repertis noctis deliquium, & acceſſum diei eo meritos eſſe: etenim initium a prima mediæ noctis inclinatione ordiebãtur, proximumque tempus Gallicinium vocabant, quod eo tempore lucem multo antè præſentiens incipiat canere. Tertium conticinium, cùm & auis conticeſcat, & homines vna conquieſcant. Quartum diluculum manè, cùm clarus iam dies eſſet ab exorto Sole. Itaque ſecundus Galli cantus multò Solis exortum antecedit, vti Iuuenalis quoque meminit inquiens:

Quod tamen ad Galli cantum facit ille ſecundi
Proximus ante diem Caupo ſciet

& [e] Horatius

Sub Galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat.

[e] L. 1. ſer. 1. Prouerbiũ. [f] In concion.

Ab hac veterum conſuetudine, quod ſcilicet noctis deliquium, & acceſſum diei Galli cantu iudicarent, ſumptum eſt hoc vulgatum prouerbium: *Priuſquam Gallus iterum cantet*, id eſt, admodum manè, & antelucanò. Videtur autem deſumptum ex [f] Ariſtophane

πόθεν
Οὐ δ' ἄμμε διὰ τοῦ ἦλθες, ὅτε τὸ δεύτερον
Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο id eſt:

minimè gentium

Ne ſi quidem te illo appuliſſes tempore,
Cum Gallus iterum caneret.

Gallus cur ἡμερόφωνος dictus. [g] Eidyl. 18.

Quia verò ita diem aduentantem hominibus inclamet, ἡμερόφωνος Græcis vocari meruit, quaſi diem canens. Qua in re equidem maximam mortalibus vtilitatem præſtat: quod tunc ſibi relinquendum lectum ſciant, cùm eos Gallus a profundo ſæpe ſomno excitat, unde ἀλέκτορα, & ἀλεκτρυόνα dictum eſſe antè etiam diximus. Hinc apud [g] Theocritum duodecim puellæ Thebanæ Helenæ pollicentur ſe manè reuerſuras & nouum epithalamion, ſeu carmen nuptiale cantaturas, vbi πρᾶτος ἀοιδὸς, id eſt, primus cantor, nimirum Gallus Gallinaceus è cubili ſuo inſonuerit.

Νεύμεθα κἄμμες ἐς ὄρθρον, ἐπεί κα πρᾶτος ἀοιδὸς
Ἐξ εὐνᾶς κελαδήσῃ ἀνασχὼν εὔτριχα δειράν
Redibimus & nos manè, vbi primus cantor
E cubili ſuo inſonuerit ſuſtollens pulchrè pennatam ceruicem.

Ouidius eleganter ab eiuſmodi officio, nempe quod nos è ſummo excitet, Gallum lucis prænuncium appellat, inquiens.

Iam dederit cantus lucis prænuncius ales.

[h] L. 1. amor.

Sed hoc [h] alibi clariùs indicat, dum ait.

Iamq; pruinoſis molitur lucifer axes,
Inq; ſuum miſeros excitat ales opus.

Pueri frugi ſummò manè ſurgunt.

Et Martialis pueros, qui frugi eſſent, eo tempore olim ſurrexiſſe innuere videtur, dum alios qui tardius ſolito adhuc in lecto deſidioſè recubabant, ſic hortatur.

Surgite, nam pueris vendit ientacula piſtor
Criſtatæq; ſonant undique lucis aues.

Eodem modo ſomniculoſum Pſecam è ſomno excitans Aelius Iulius Crottus, inquit:

Exurgit alma de rutilo mari dies,
Et nox gelatis cedit irrepens equis
Criſtata cecinit pluries Pſecas auis,
Suſtolle tandem ſomno oculos pigro graues.

Huc ſpectat Galli encomium, quod nobis Plinius his verbis exaratum reliquit: *Proximè gloriam ſentiunt & hi noſtri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; ſomno natura genuit. Norunt ſidera, & ternas diſtinguunt horas interdiu cantu, cum ſole eunt cubitum, quartaq; caſtrenſi vigilia ad curas laboremq; reuocant, nec ſolis ortum incautis patiuntur obrepere, diemq; venientem nunciant cantu, ipſum verò cantum plauſu laterum.* Quæ ſanè omnia cantui

Cur milites Galli cantũ ament. Vigiliarum hieroglyphicum, & excubiarũ. Cur manè cantet.

eius potiùs, quam ingenio accepta referre debet humanum genus. Amant hunc cantorem milites, quia in caſtris illo vice pariter horarij gnomonici vtuntur. Nam cùm ſtatis horis vigilias mutare coguntur hoc indice noctis interualla diſcriminant: quare bellicis curribus aliquando ſingulis ſingulos Gallos alligant. Priſci itaque excubiarum, & vigiliarum ſignum indicaturi Gallum potiùs, quàm ullum aliud animal depingebat. Diſputant multi, cur non multùm ante ſolis ortum cantum illum ſuum repetat: ſunt qui cauſam eius ad auis naturam referant, ſunt qui ad ſympathiam eius cum illo ſidere. Qui naturam eius ſeu cauſam effectricem conſtituunt, aiunt, animal hoc à natura calidiſſimum, & in appetendo in

do in primis & nutriendo auidum ob calorem quidem insitum cibum acceptum citiùs concoquere: itaq; ob auiditatem, naturæ appetitum suum significare, quasi pascentem se inuitet, & excitet. Alij, qui rem quamlibet alicui certo sideri dicatam esse uolunt, non aliter ac lotum herbam, solarem esse existimant, indeq; fieri, ut Gallus, sub solis exortum canat, eodem modo, quo lotus, eo exoriente, folia sua pandit, & occidente, contrahit, quasi occulta quadam, & naturali ratione, redeunte ad ortum duce suo, uterq; gaudeat: atq; hęc quidem eorũ est sententia, cuius opinionis etiam Cardanus fuit, quod scilicet Solis robur sequatur. Albertus verò eius fuit sententię, vt Gallum ideo horas cantu suo distinguere crediderit, quòd auræ mutationes ex motibus Solis contingentes facilè sentiat. Alij rursus ad naturam auis referunt, & salacitati eius eiusmodi euentum ascribi oportere contendunt: cantu nempe veneris appetentiam significari: idq; inde probare nitũtur, quòd antequam vsui venereo sufficiat, cõticescat, peracto subinde cucuriat, tùm eò magis opinionem suã astruunt, quòd etiam nonnullæ alię aues procluitatẽ, ac lubentiã ad initum quolibet præeant cantu, quemadmodum alibi attestatur etiam Plinius, tùm verò, vbi ait, *Perdices fœminas concipere superuolantium afflatu, sæpe voce tantum audita masculi*. Contingere autẽ Gallinaceis autumant, quod ferè cæteris usu uenire compertum est, ut peracto cibo, refecto per quietẽ corpore, ac inde maximè vegeto libidinis titillentur pruritu: interuulsus autẽ somnus, ac identidẽ repetitus cantus frequentię causam facilè suggerat. Huius opinionis adagiorũ author ab amico suo Leone acceptã adducit pro miraculo, ut ait [i] Scaliger. Leo uerò ille, quẽ adagiorũ author citat, causam in tria hæc reijcit, quòd scilicet per noctem cibum depellens, eumq; in omne corpus diuidens modificetur, quieteq; plurima satietur, ut Democrito apud Ciceronem uisum esse ait: secundò quòd auis sit salacissima, & intercepti, & frequentis somni: tertiò ut Gallinarum fœtificatio sit plenior & fœcundior. Mihi eorũ sententia plurimũ arridet, qui ad occultã cum Sole amicitiã confugiunt: siquidẽ alimenti desiderio non canere docemur, quod (vt Scaligeri verbis utar) etiã satur canat: nec Gallinę, quoniã canit à coitu: deinde canit prę̃sente illa, quã tunc non init, nec noctu, cùm alioqui multas secum cõfertas habeat iacentes, & immotas, quibuscũ tamen non coit. Rursus non desunt, qui nisi statutis horis canere Gallũ dicant: quinimo [k] Cardanus totũ naturalẽ diem in octo partes diuidere illum, author est, non tamen oriente sole canere, sed cùm accedit ad aurorę terminos, sic & ante meridiẽ. Verũ eiusmodi opinionẽ prorsus erroneã esse Iulius Scaliger tã in excubijs, quàm in lucubrationibus suis expertus testatur: & reuera alios etiã alijs frequentiùs interdiu potissimùm canere obseruamus, nullo seruato tẽpore. Etsi verò veteres eorũ cantu tempora sua diuiderent, haud tamẽ ideo credendũ est, ea tam exactè, & minutim distinxisse, vt horarum pulsus facit, sed circiter idem tẽpus ferè auẽ occinisse. Cùm itaq; ex nocturno Galli cantu tanta hominibus utilitas, qualẽ diximus cedat, haud desunt tamen, qui ob uocẽ eam quoties audiant, Gallo malã crucem imprecentur, pigri nẽmpe, & desidiosi homines, qui somno tantum, & ventri student: quales olim Sybaritę fuere, qui Gallos, ut [l] Athenęus refert, in ciuitate haberi non permittebant. Erant autem gens mollissima, effœminata, ac adeo delicata, vt non solum hanc alitẽ in urbe nutriri prohiberent, sed omnes etiã artes quę strepitum faciunt, ueluti fabrorũ omnium, reijcerent. Vt uerò & delicatis huiusmodi homuncionibus consulamus, ut Gallũ domi alere possint, qui neq; cantet, neq; strepitũ edat, inquimus, duobus id modis pręstari posse, nulla tamen illi illata noxa. [m] Plinius enim circulo è sarmentis addito collo nõ cantaturũ promittit: Albertus capite, & fronte oleo inunctis. Hęc experti, si uera eorũ authorũ pręcepta inuenerint, Gallũ ob futuram prolem nutrire poterunt, ut ea sæpius saturi somno commodiùs indulgere queant. Præterea castratus cãtare desinit: idem uictus facit tanquam pudibundus: deniq; cùm ouis incubat, ut Aelianus testatur, quasi eiusmodi officium uirum dedecere non ignoret.

Lotus herba solaris.

[i] Exerc. 239 Problem. 16

Propria sententia.

[k] Lib. 10. de subtil.

Cardani error.

Gallos non exactè horas distinguere.

[l] Lib. 2. c. 6.

Sybaritæ cur Gallũ in urbe nõ admittebãt

[m] L. 29. c. 4.

SALACITAS. COITVS. PARTVS.
Incubatus. Generatio. Exclusio.

SAlacissimum animal Gallum esse quamuis ut Albertus scribit, ad unum ouum fœcundandum multoties cũ eadẽ Gallina coeat, [a] Oppianus prodidit. Quod sanè, etsi alię item dentur uolucres, quarum libido apud authores magis celebratur, ut in Aquilæ historia diximus, cuius congressu Martis & Veneris adulterium indicabant, & Passer etiam strenuissimus in hac uenerea palestra habeatur athleta, uerum esse uidebimus, si Galli libidinem cum earum libidine conferamus.

[a] In Ixeutic.

Gallũ esse omnium auiũ salacissimum.

Aquila enim, & Paſſer, ſimileſq; ſalaciores alites aliæ ſalacitatẽ ſuam toto anni tempore minimè exercent, vt facit Gallus noſter, qui ſingulis diebus quinquageſies, & amplius vxores ſuas, quas plurimas habet, init, cùm contra vnica illi contenti ſint. Teſtamur verò eius libidinem, non ſolum Gallinarum maxima turba, ſed acerrimæ etiam pugnæ, quas non ob liberos cibumue committit, ſed ut fœminis potiatur ſolùm, quales etiam canes conſerere ſolent, at hi quòd ſimul vnam inire non detur, ille quòd vllam ex ſuis ab aliquo contaminari nolit, qua in re ſapientis patrisfamilias munere fungitur, ac non aliter ac hic honori ſuo conſulere uidetur: quinimo tanto amore ſuas proſequitur, ut ſi mori contingat eas, ipſe contabeſcat mœrore animi. Inſuper non hinc tantùm Galli ſalacitas cognoſcitur, quòd

ᵃ Lib. 4.

Gallũ cum Gallo coire

tanta frequentia cum proprijs vxoribus coeat, ſed in eo magis, quòd vt [b] Aelianus etiã refert, ſi illæ deſint, à maſculino genere minimè ſibi temperet, ſed in media etiam corte, qui recentior aduenerit, eum ineat. Etſi apud Plutarchum Grillus Sophiſta apud Circem deformatus in brutum neget ex brutis vllum maſculam venerem affectare. Nam & Ariſtoteles apud [c] Athenæum ſcribit, ex ijs Gallis, quos Dijs conſecrant, qui prius dicatus eſt, ſubigi à nouitijs, donec offeratur alius, quod ſi nullus donetur, inter ſe præliari, & à victore ſemper iniri victum. Sed locus ille apud [d] Ariſtotelem ſic legitur. *Vbi ſine fœminis munerarij, dicatiq́, verſantur Gallinacei, non temerè eum qui nuper dicatus acceſſerit, omnes ſubigunt:* vbi nihil de pugna meminit, quod Athenæus ex ſe addidit. Ob tam fœdum, & horrendum

ᶜ Lib. 9.

ᵈ Lib. 9. hiſt. cap. 8.

ᵉ In lib. num bruta ratione vtantur.

Lex de Gallo.

Onas cur à Deo punitus.

Galli facinus olim, teſte [e] Plutarcho lex erat, vt Gallus ſi Gallum iniſſet, quamuis etiam Gallina abeſſet, viuus combureretur. Vnde videre licet, qua mulcta eiuſmodi nefarium ſcelus priſci punirent in hominibus, ſi id in brutis faciebant: nec ſanè immeritò, cùm eiuſmodi flagitioſi, & nequam homines, qui tale peccatũ committunt, humanæ naturæ vim inferant, & interitum humano generi procurent, in ſterili ſolo ſemine effuſo, quod in Ona filio Iudæ ſeuerè admodum vindicauit Deus. Quare lege pontificia tales à cœtu hominum arcentur, turpiuſq; adulterio viſum eſt ſtuprum virile. Sed vt vnde digreſſa eſt oratio reuertatur, Gallus noſter in maiorem adhuc longeq; deteſtabiliorẽ libidinis notam incurrit, dum cum alijs etiam volucribus, quæ ſui generis non ſunt, vt cum Phaſianis, & Perdicibus, vt poſtea dicemus, coeat, quod teſtatum etiam reliquit [f] Ariſtoteles. Sed fortè Gallinis magis adhuc vitio vertendum eſt, quod & illæ ab ijſdem volucribus ſeſe iniri permittant, adeo vt multi diuerſas ex ijs cum alijs coeuntibus fœtus excludi promittant. Non parum etiam

ᶠ 2. de Gener. cap. 4.

ᵍ L. 7. c. 46.

Gallorum ſalacitatem arguit, quod Mnaſeas apud [g] Aelianum memorat, nimirum nunquam ad Gallinas, quæ in æde Hebæ, ipſi verò in Herculis paſcerentur, interfluẽte vtramq; ædem riuo perenni, & lympidæ aquæ nunquam tranſuolent, niſi cùm libidine ſtimulentur.

Salacitatis Galli cauſa Seminis copia.

Tantæ in his volucribus libidinis ſalacitatiſq; cauſa eſt genitale ſemẽ, in ijs maximoperè redundans, cuius irritationem perferre nequeuntes, in libidinem proruunt. Tanta uerò ſeminis copia abundant, ut Clearchus apud Athenæum author ſit, eos non ſolùm cùm vident fœminas id emittere, verumetiam cùm uocem earum exaudiunt. Quare quid ſibi velint illa Ariſtotelis uerba: *Gallorum teſtes tempore coitus magis conſpicui ſunt*, a multis non puto intelligi. Nam cùm ſingulis ferè, vt ita dicam, momentis coeat, ſingulis item momentis teſtes conſpectiores euadere oportere, quis inde colligat, quod alioqui abſurdum eſſet aſtruere.

Ariſtoteles explicatus.

Ego uerò hanc philoſophi ſententiam dupliciter exponi poſſe exiſtimo, primo uempe ipſum comparare Gallorum ætatem perfectam ætati imperfectæ, ac iuxta earum differentias magnitudinem, atque paruitatem teſtium æſtimare. Certiſſimum enim eſt his auibus uteunque ſalaciſſimis uel a primo ortu non adeſſe facultatem generatricem. Exemplo ſit ætas puerilis humana, cæterarumque ſpecierum tenella, quæ ad coitum eſt inepta: atque hac ratione Ariſtoteles dixit Gallorum teſtes tempore coitus eſſe magis conſpicuos, ac ſi diceret, ubi ætatem ualidam obtinuerint, & uſui ueneris aptam obtinent, pariter teſtes grandiores, quam habebant in ætate adhuc imperfecta. Secundò liceret forſan eadem uerba hoc modo interpretari ſenſu ipſo duce, & aſſertore, Gallis etſi coeant ſingulis anni temporibus, ſinguliſq; horis, attamen peculiare coeundi tempus eſſe uernum: nam tunc calor innatus uiget in pluribus ſpeciebus uegetalium, & animalium. Itaque ſi Gallorum teſtes conſiderentur, & tempore uerno, autumnali, hyemali, & æſtiuo, & inuicem comparentur, ſenſus docebit ipſos teſtes ineſſe grandiores tempore uerno, minores uerò autumnali, hyemali, & æſtiuo. Vt modò ad ſalacitatis cauſam regrediamur, [h] Scaliger in aſſignanda ea non ſatis ſibi conſtare uidetur. Cùm enim [i] priùs à nimia ſeminis redundantia fieri dixiſſet, mox ceu ſui oblitus pauco humore abundare dicit, omnem uerò in coitum impendere.

ʰ Exerc. 231

ⁱ Exerc. 272 2.

Capi cur podagra afficiãtur, & non Galli.

Quærit autẽ in hunc modũ: *At Capi, qui caſtrati ſunt, quare podagra miris modis afficiuntur: Galli non? Quia Capis puſillus calor, edacitas multa. In Gallo calor multus, cibi abſtinẽtia non minor. Cur ergo*

non Gallinis

tot Gallinis unus sufficit. si nõ multo humore præditus est? Propterea quòd quantũ succi habet eò impẽdit. Hæc ille. Quantum verò ad auis petulantiam attinet, crediderim etiam pullum illum Gallinaceum, quem Liuiam Tyberiũ adhuc in utero gestantem, exclusisse aiunt in manu, cum exploratura an marem esset partura, ouum incubãdi Gallinæ subduxisset, idq; nunc sua, nunc ministratum manu adeo fouisset ut pullus excluderetur, nõ tantùm sexũ in Tyberio portendisse, ut multi volũt, sed salacitatẽ etiam & procacitatẽ eam, qua ille mox famosissimus fuit. Quinimo quicunq; nasum concauũ, & frontẽ habẽt rotundã, & caput sursum eminens rotundũ, ut Galli, luxuriosi vulgò putantur. Verũ haud omnes Gallos æquè salaces esse cõstat, nam quidam eorum à primo naturæ ortu ita, teste [k] Aristotele effæminati nascuntur, ut neq; cucurriant, neque fæminas ineant. Sed venerem eorum, qui tentent superuenire, sponte patiantur. Et Theophrastus author est, referente [l] Athenæo, agrestes cortalibus ad venerẽ procliuiores esse. At cùm nos agrestibus careamus, interest nostra etiã noscere, qui salaciores in iis sint. Siquidem tales ad partus promouendos in primis agricola sibi comparare debet. Eos autem ita internosces. Sunt, teste Varrone, lacertosi, rubenti, erectaque crista, rostro breui, pleno, acuto, oculis rauis, aut nigris, palea rubra, collo vario, feminibus pilosis, unguibus longis, cauda magna, frequentibus pinnis. Gallinæ etiam non æquè libidinosæ sunt. [m] Iulius Cæsar Scaliger Gallum salacem maritum, Gallinam salacem matricem vocabat. Quæ autem veneris appetentior est, eam noctu iuxta Gallũ proximam sedere Albertus tradit, sed hoc inter utriusq; libidinẽ Theophrastus interesse autumat, citante Athenæo, quod mas statim ac à cubili surgit ad venerem concitetur: fæminæ verò magis progresso iã die.

Liuia ouũ exclusit, & quid portendat.
Tyberius fuit salax.
Luxuriosi q putentur.
Galli salaciores qui.
k L. 9. c. 49.
l Lib. 9.
Salacis Galli signa.
Gallinæ salaces.
m In Ara.

Coeundi modus est, ut [n] Aristoteles annotat, Gallina considente humi, Gallo verò superueniente. Inhorrescunt autem, teste eodem, Gallinæ à coitu: & sæpe etiam festuca aliqua se se lustrant, quod idem & edito ouo sæpe faciunt. Plinius auibus omnibus duobus tantùm modis coitum esse ait, fæmina ita, ut dixi, cõsidente humi, aut stãte, ut in Gruibus. Post coitum Gallina sese excutit, ut idem Aristoteles tradit, quod ideo facit, docẽte Alberto quòd per libidinem incitetur in ea vapor, qui membra illius extendit, eodem modo, ut pandiculatione homines corripi videmus, quando coeundi desiderio languent. Quæ ratio naturalis, ac philosophica est, maximè in iis, quæ sponte marem admittunt. Cùm verò nimia salacitas Galli, quæ simul cum nimia rixosa libidine coniuncta a Columella vitio uertatur, quoniam pullificationi noxia est, itaq; eiusmodi procacitas potiùs quam salacitas corrigẽda est, corrigitur autem ampullacco corio, cuius in orbiculum formati media pars rescinditur, & per excisam partem Galli pes inseritur, quo ve'uti compede cohibentur feri mores. Si omnino à coitu abstinere uelis, poteris uerbena uti, quam nõnulli quo quo modo Gallo applicatam efficere tradunt, ut Gallinas superuenire nequeant. Kiranides eandem herbam ad eundem effectum dari ei præcipit in pastum unà cum furfure, & polenta. Idem promittit, si Cinædus lapis cum polẽta exhibeatur, qui ederit, Cinædum futurum, sed penes Kiranidem eius rei fides esto. Videamus modò, quid commodi nobis Gallorum coitus præstet, quod sanè exiguum cuiquam uideri posset, quando Gallinæ absque coitu in opere pariant oua, sed cùm istæc generationi inepta sint, totam pullificationem Gallis acceptã referre debemus. Concipiunt itaque Gallinæ duobus modis, vel ex congressu cum Gallo, vel per sese; Quæ posteriori modo generantur oua, irrita, subuentanea, & hypenemia dicuntur, quoniã è uento concepta credantur. Hoc enim ex veteribus nõ Varro tantùm, sed ipsemet Aristoteles, & inter recentiores Albertus memoriæ prodiderunt. *In Lusitania,* inquit Varro, *ad Oceanum monte Tagro quadam è vento certo tempore concipiunt equæ, ut hìc Gallinæ quoque solent, quarum oua hypenemia appellant.* Aristoteles, & Albertus ea ex peculiari uento, Zephyro nempe, concipi velle videntur. *Sunt qui hypenemia,* inquit ille, *hoc est, subuentaneos illos partus Zephyria nominent, eò quòd verno tempore flatus illos fœcundos ex Fauonio recipere videantur. Zephyria oua concipiunt autumno,* inquit hic, *flante Austrino vento. Hic enim auium corpora aperit & humectat, & fœcundat. Autumno autem abundat in eis sicca ventositas. Alia verò oua uenti concipiunt vere, receptione uenti Austrini.* Hæc Albertus, & alibi, nulla nec tẽporis peculiaris, nec Zephyri mentione facta, causam adducens, cur ita conciperent, hunc ferè in modum ait. *Oua venti in auibus concipiuntur ex vento maximè. Rara enim corpora habent, & aerea, & locum ant, per quem concipiunt, vento expositum, itaque vento ad libidinem mouentur, sicut etiam mulieres Austro matricem aperientes delectantur, unde menstruus sanguis attrahitur. Est autem hoc frequenter in auibus propter volatum, & continuum caudæ motum, propter quem attrahitur semen ad matricem earum.* Hactenus Albertus. Quibus certè vento quidem, sed cuicunque eiusmodi oua accepta ferenda esse innuit, Zephyrum tamen id potius præstare minimè negat. Eum enim præ cæteris poros aperire constat, idque alibi ostenderat. Nec illi aduersatur Aristoteles, eiusmodi conceptum

Coeundi modus.
n Lib. 5. hist. c. 2.
Cur se Gallina post coitum excutiat.
Salacitas nimia ut corrigatur.
Remediũ contra coitum.
Gallinæ quot modis pariant.
Oua subuentanea quæ.
Equæ ex vento concipiunt.
Oua Zephyria.
Zephyrus ad ouorum conceptionem facit.

nulla facta uenti mentione materiæ excrementitiæ acceptum referens, ubi cauſam reddit, quod uiuæ ſubuentanea non pariant; *ſubuentanea*, inquiens, *conceptus in ijs fiunt auibus, quæ non volaces ſunt, ut vnca, ſed multipara* (tales autē Gallinę ſunt) *quod excremento ipſa abundant: vncis in alas, & pennas id vertitur, corpuſq; exiguum calidum, & ſiccum habetur. Deceſſus autem menſtruorum, & genitura excrementum ſunt.* Et paulò pòſt, *Fiunt ſubuentanea oua, quoniam materia ſeminalis in fœmina eſt, nec menſtruorum diſceſſio fit auibus, ut uiuiparis ſanguine prædítis. Volacibus autem non gignuntur, ſcilicet eadem cauſa, qua neque multa ab ijs ipſis generantur. Vncunguibus enim parum excrementi ineſt, & marem deſiderant ad excrementi commotionem.* Etenim cùm ex materiæ abundantia hypenemia oua generari etiam ex propria ſententia hic dicat, nō eſt quòd priùs allata eius uerba nobis negocium faceſſant. Ea enim nominis etymum tantùm teſtantur. Itaque illic cauſam efficientem, hîc materialem aſſignat. Haud improbo etiam Plinij ſententiā, qui mutua inter ſe libidinis imaginatione oua talia concipere dixit. Omnino etenim uerisimile eſt, ſeminalis materiæ redundantiam ingentem pruritum, ac titillationem in partibus genitalibus excitare, unde poſtmodum ſeſe concepiſſe imaginentur, maximè ſi altera fæmella, ut quandoq; fit, alteram ineat. Quod uerò Plinius addit & puluere concipere: id, ut uidetur, ex Græco aliquo authore mutuatus eſt. Græci quidem ἁφὴν tùm puluerem uocant, tùm tactum, tum contrectationem. Cum uerò & Gallinę eiuſmodi oua manu contrectatę, teſte Ariſtotele & * Oppiano pariant, dubitandum uideretur, nūquid Plinius in tranſlatione illius dictionis hallucinatus fuerit. Attamen cum cōtra afferri poteſt, ἁφὴν non ſimpliciter puluerem, ſed illum præcipuè, quo paleſtritę poſt unctionem inſpergebantur, ſignificare, ut Budæus annotauit: & cùm pulueratrices ſint Gallinę, & pulueratio quoq; contrectatio quædam, & affricatio ſit: hoc quoq; modo ſterilia huiuſmodi oua ab eis concipi poſſe ſit uerisimile. Erant Ariſtotelis æuo, qui eiuſmodi oua reliquias partus eſſe crederent, quas coitus fecerit; ſed hos ille hallucinari ex eo oſtendit, quod multæ Gallinæ iuuēcę nunquam Gallum expertæ oua pariant. Eiuſmodi oua, etſi alioqui omnes partes uidentur habere, inanimata eſſe, & ad generationem inepta, & dicit ᵖ Ariſtoteles, & experientia quotidiana obſeruamus, quoniam principio carent, quod à maris ſemine affertur. Reddi tamen fœcunda poſſe alibi docet, ſi Gallina, quæ ea iam concepit, coeat nondum mutato ouo ex luteo in album. At ſi iam candidum acceperint humorem, fieri non poſſe, ut in fœcunda mutentur. Verum eiuſcemodi doctrina ipſi Ariſtoteli uidetur aduerſari: quoniam ſi ex albumine, ut ipſe alibi docet, & experientia comprobat, pullus generetur, cur non pòſt ſuperueniens Gallus id uiuificum reddat, quando ipſum luteum ambit? Faciliùs enim albumini quam luteo commiſceri poſſe quis non uidet? Quod ſi iam membranam utrunq; ambiſſe, ſemenq; iniectum per eam excludi obijcias, id nihil obeſſe ex eodem Ariſtotele rurſus probo, qui oua piſcium iam excluſa etiam, poſt a mare iniecto ſuper ea ſemine fœcunda reddi aſſerit: &, ut de Gallina dicamus, Albertus author eſt, ſemen Galli, quando in matrice ouum uenti reperit, aliqua ex parte, aut etiam omnino præter teſtam, & pellem completum, huic non coniungi tantum, ſed totum ouum etiam fœcundum reddere. Quod fortè pòſt uidens longe aliter docet ᵍ Ariſtoteles, dū auem, quę ouū coitu conceptum gerit, ſi cū alio mare coierit, ſimile eius, quocū poſtea coiuit, omne pullorum genus excludere ſtatuit, ideoq; nonnullos, qui, ut Gallinę generoſę procreentur, operā dant, ita mutatis admiſſarijs facere, *tanquam maris ſemen*, inquit, *ſua facultate materiam contentam in fæmina qualitate tota officiat, non etiam miſceatur, conſtitutionemq; ſubeat.* Quibus uerbis apertè concludit, ex ouis conceptis poſterioris coitus ſpecimen præ ſe ferre, ſed de luteo nō meminit. Nam ſi ſemen uitæ primordia albumini ſubminiſtrare debebat, neceſſariò etiam ei commiſceri neceſſe erat, quod Albertus fæminę ſperma ui matricis, ac teſtium ad oui ſubſtantiam attractum uocare non eſt ueritus. Cęterùm, quę coiuit Gallina, uel alia quęuis uolucris ouum concipit ſuperiùs ad ſeptum tranſuerſum: ubi primo minutum, & candidum cernitur, ut Ariſtoteles alibi tradit, mox rubrum cruentumq;, deinde increſcens luteum, & flauum efficitur totum: iam amplius auctum diſcernitur, ita ut intus pars lutea ſit, foris candida ambiat: ubi perfectum eſt, abſoluitur, atq; exit putamine, dum paritur, molli, ſed protinus dureſcente, quibuſcunque emergit portionibus, niſi uitio uuluæ defecerit. Atq; iſtæc eſt doctrina Ariſtotelica, ſed mirum quod uteri non meminerit, in quo tamen ouum perficitur, etſi extra eum primò proprię ſubſtantię habeat rudimenta, ſed formam abſolutiſſimam in eo recipit. Locus itaque inchoationis, quæ ab Ariſtotelis interprete conceptio dicitur, eſt uentris inferioris ſuperior, ac media pars ad ſeptum tranſuerſum. Dixit enim, *fæminæ concipiunt oua ad ſeptum tranſuerſum*. Hoc autem addimus nos ex anatomica inſpectione eſſe ſupra ipſam ſpinam ad diuaricationem uaſorum, quæ in crura deſcendunt. Locus uerò perfe-

Plinij opinio de ouis ſubuentaneis.

Ἀφὴ Græcis quid.

* In Ixeutic.

Oua ſubuētanea inepta generationi.

ᵖ L. 2. de Generat. c. 3.

Oua ſubuētanea quomodo fœcunda reddantur.

ᵍ L. 1. de Generat. c. 20.

Ouum ubi cōcipiatur.

Conceptio quid Gazæ

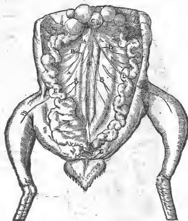
verò perfectionis est ipse vterus, cuius forma, vt diximus, plurimùm differt ab vtero viuiparorum. Seminis situm in albumine potiùs, quã in vitello esse, ex [a] Philosopho etiam manifesto colligitur, cùm principium genitale maris in ouo ea parte secerni scribat, qua ouum vtero adhæret. Nemo enim vitellum vtero adhærere dicat, cùm id ab albumine ambiatur, vt paulo antè ex ipso Aristotele diximus. Cùm verò eiusmodi ouorum conceptio admirandum sanè naturæ artificium demonstret, adeo vt nisi quis ipse speculetur, vix mente id concipere queat, quomodo oua, vt diximus sub septo concepta extra vterum in hunc decidant, augeantur, ac perfecta euadant: itaq; communis studiosorum vtilitatis causa aliquot Gallinas Excellentissimo D. M. Antonio Vlmo secandas exhibui, qui quinq; hisce iconibus totum eiusmodi negocium clarissimè speculandum omnibus proposuit. Prior icon

[a] L. 3. de Generat.

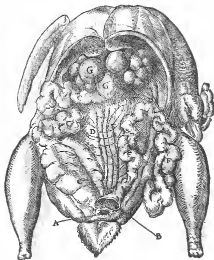
AA Oua septo transuerso subnexa.
BB Princ pũ intestini vterini oua à spina decidua primò excipiens.
CC Primi uteri ipsius extensi loculi, in quib. ouũ paulò pòst magnitudinem suam consequuturũ albuginis à croceo secretionem subit.
DD Secundi, in quo plenè à luteo albumine separato iustam ouum acquirit molem.
EE Tertia vteri cellula, in qua testa oui duritiem acquirit.
HH Orificium vuluæ extremum patulum, per quod ouo perfecto exitus.
F Oris rima.
G Inuersorum orificij labrorũ rugæ ac plicæ in orbem musculi ductæ, qui sphincteris officio funguntur.
H Septum transuersum.
K Ventriculus.

ouorum sub septo conceptorum magnitudinem, & locum, per quem in vterum descendunt, item in quo luteum ab albumine ambitur, necnon etiam vbi testæ duritiem acquirunt, aliosq; demonstrat locos generationi destinatos, quos simul omnes ex appositis literis disces. Alteræ tres subsequentes istæc ferè omnia, sed dilucidiùs ostendunt, nẽpe qua magnitudine oua à septo in matricem descendant, necnõ & vteri protensionem. Vltima solius vteri figura est, demonstratq; vtrunque eius orificium, per quod scilicet oua sub septo contenta recipiat, item per quod ea postremò excludat. Sed vt ad semen Galli reuertamur, principium nempe ouorum generationis, id nostræ mulierculæ gallaturam dicunt, Aristoteles sperma, non autem χάλαζαν, seu χαλάζιον, quasi aquæ guttam dicas in aqua congelatam, pro qua voce Theodorus Gaza grandinem vertit: est autem duplex secundum Aristotelem, vna, quæ parti inferiori oui est iniecta, maior & ad solem obtegente manu apparet extra putamen: altera quæ parte superiori hæret, non cernitur nisi fracto putamine, & iniecta parte lutei infrà. Hanc autem Aristoteles nihil conferre putat ad generationem: quæ res veritati refragari videtur, cùm oua quæ ea carent, omnia infœcunda sint, quare ego eam cum spermate eandem esse credo. Pro cuius conseruatione natura admodum solicita fuit, oui testam ab ea parte, vbi id continetur duriorem generans: ea autem acuta est, & postremò etiam exit. Quod enim adhæret id postremò exire conuenit, vt citato paulò antè Aristoteles loco docet, cùm & alibi monstrasset, luteum mediam oui partem occupasse, *Si quis*, inquiens, *rupto putamine oua plura in patinam excreta excoquit igne molli, & conti-*

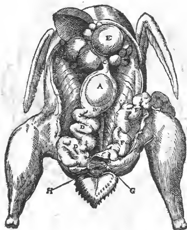
Gallatura. Sperma. Grando.

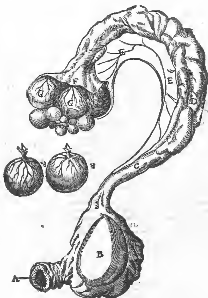
α Initium diuaricatę magnæ venæ, super quam oua concipiuntur ipsa nutrientem.
AA Rami venæ cauæ vtrinque ad crura distributæ.
BB Rami delapsi ad reliquum ventrem inferiorem.
D Intestina.
E Vterus protensus.
F Spina dorsi.
G Exitus intestini.
H Vteri os externum.

A Vuluæ os.
B Exitus intestini.
CCC Vteri capacitas, idemque protensus.
D Mesareon uteri.
E Mesenterium intestini.
FF Intestina.
GG Oua sub septo transuerso concepta.
H Septum transuersum.

A Ouum ad primedium vteri albumine & vitello distinctum cortice necdum indurato.
FF Intestinum.
DDD Vterus protensus.
E Ouum extra uterum sub septo transuerso hærens.
C Vtere suprema pars quo hiat in oua septo transuerso adhærentia.
G Vteri orificium.
H Anus.

A Os uteri.
B Vteri corpus ouum duro putamine tectum habens.
C Vteri protensi pars capacitati eiusdem proxima, substantia albicante, paucioribus uenis referta.
D Vteri pars tertia crassior, rubicundior, uenis plurimis intertexta.
EEE Mæsareon Vteri.
F Pars suprema uteri protensi prætenuis, hians ad loca ouorum sub septo transuerso.
GG Oua sub septo transuerso concepta.
** Oua tenella uenulis distincta.
AA Pedunculus, quo ouum spinæ hæret.

mente, vitelli omnes in medium coeunt: albumina autem circundant, & se in oras constituunt.

Vitellus propria tunica ambitur.

Albertus, atque ipsemet Aristoteles sanè nostram opinionem nō parū tueri uidentur, cùm uitellum ab albumine tunica propria separari tradāt, & uersus partes naturales pulli situm, & a spiritualibus eius remotum, Spiritualia autem ex maris semine sunt. Si ergo a spiritualibus uitellus separatus est, semine expertem esse necesse est.

Vitellus semine caret.

Sunt autem oui tunicæ tres, eisdem authoribus, una uitellum continēs, secunda albumen, quæ est tanquā pia mater: tertia testæ adhærens, tanquam dura meninx.

Oui tunicæ quot, & earum officium.

Prima tunica intra testam oui substantiam à testa defendit: secunda, quæ mollior est, & albumen continet in pulli generatione secundarum loco est, & pullum complectitur: tertia uitellum ambit. Inter primam & secūdam humor quidam crudus nascitur, qui excernitur, dum formatur pullus: Alibi etiā Albertus apertissimis uerbis, seminis situm pertingere scribit per totū albumē, usq; ad uitellum, huicq; uersus partem acutiorē oui infigi, idq; ego in sectione oui unum diem incubati obseruaui. Denique ipsemet iterum Aristoteles incœpta oua, si adhuc paruis coitus desierit, nō accrescere testatur, sed si continuetur, cætera incremento augeri, iustāq; magnitudinē implere. Oua autem dum adhuc parua sunt, lutea esse ex eodem diximus, & in sectione etiā uidemus.

Oua quomodo nutriantur.

Sed quæret forsan aliquis, quomodo cùm cætera animalia per umbilicū cibū capiant, oua nutriantur; non enim uermium modo per se incrementum recipere uerisimile est. Id apertè docet Aristoteles fieri per membranam molē, quæ postea testa efficitur: perfecto enim ouo, durum ac rigidū euadit ita modicè, ut exeat adhuc molle, siquidem dolorem moueret, si ita exiret.

Ouum molle cur exit.

Egressū statim refrigeratū duratur, euaporato humore quàm primùm, qui exiguus est, relictaq; portione terrena. Huius itaque membranæ particula quadam umbilicaris, parte acuta principium continetur, tenditque paruis adhuc uelut fistula: quod in eiectitijs inchoatis ouis patet. Nam si auis madefacta, aut alia causa inalgescens eiecit, cruentus adhuc cernitur conceptus, habensque sibi annexam appendiculam umbilicarē, quæ ouo amplius increscente obtenditur latius, atque minuitur, perfectoque mucro exitum complet, membrana interior sub hoc umbilico est, quæ uitellum, albumenq; ab eo disterminet. Vbi iam ad consummationem uentum est, ouum absoluitur totum, & umbilicus ratione nō insuper apparet: extremū enim ultimū eius est.

Partus ouorum qualis.

Partus ouorum contra atque animal euenit. Animal enim uersū in caput, suumq; principiū nascitur: at ouū quasi in pedes conuersum exit. Cuius rei causa, ut diximus, est, quòd ouū ea parte, quà principiū cōtinetur, adheret. Ex quibus habemus, quomodo ouū incremētū sumit, ac perfectū excluditur; at quod diebus perficiatur, nondum diximus: hoc alibi etiam Philosophus docet, & Plinius confirmat, decima nempe à coitu die magna ex parte.

Oui quot diebus perficiatur.

Sed quærendum est quāto tempore subuentaneum ouum maturescat. Hoc enim, quod sciam, ueterum nemo tradidit. Videtur autem tardius debere perfici propter caloris penuriam, qui in spermate est.

Quāto tempore ouum subuentaneum maturescat.

Sperma autem perficit ouum usque ad exitum, quod inde patet, si frangatur ouum perfectum: inuenitur id triplici differentia distinctum. Colore enim albius est, utpote purioris substantiæ, & substantia densius quàm reliquum albumen, ut firmius retineat calorem formantem, ne facilè exhalet.

Spermatis qualitates.

Cæterùm, ut uerisimile est ouum subuētaneum tardiùs quàm ex coitu factum perfici, ita me nescire fateor temporis quantitatem, ac differentiam, quam alius quispiam obseruare poterit, mihi id quæsiuisse tantum sufficiat.

Pullus ex quo generetur.

Iam uerò circa pulli generationis principium Aristoteles a priscorum Græcorum opinione prorsus recedit. Existimabant autem illi, ut Almæonis Crotoniatis, quem citat ipse Aristoteles, & Hippocratis medicorum principis exemplo probari potest, pullum ex uitello constare, nutriri uerò ex albumine. *In ouo*, inquit [f] Hippocrates, *pellicula ex umbilico tentæ sunt, & reliqua, quæ de puero dicta sunt, sic se habere in ouo uolucris reperies ab initio ad finem* Et rursus: *Volucris in oui luteo nascitur, hoc modo. Incubante matre ouum calescit, & quod in ouo inest, à matre mouetur: Calescens autem id quod in ouo est, spiritum habet, & alterum frigidum ab aëre per ouum attrahit. Ouum enim adeo rarum est: ut spiritum, qui attrahitur sufficientem ei quod intus est, transmittat, & augescit uolucris in ouo, & coarticulatur modo eodem, ac consimili, uelut puer. Nascitur autem ex luteo oui uolucris. alimentum uerò & augmentum habet ex albo, quod in ouo est. Vbi autem deficit alimentum pullo ex ouo, non habens id sufficiens unde uiuat, fortiter mouetur in ouo, uberius alimentum quærens, & pellicula circùm dirumpuntur, & ubi mater sentit pullum uehementer motum, putamen excalpens ipsum excludit, atque fieri solet in uiginti diebus. Vbi enim excussa est uolucris, nullus humor in oui testis inest, qui sanè memorabilis existat. Expressus est enim in pullum.*

[f] *Lib. de Natura pueri.*

Hippocratis opinio de auis generatione.

Hæc omnia Hippocrates, quibus sanè generationis modum egregiè, ut tantum uirum, quem omnes mirantur, decebat, depingit: uerùm, quod ex albumine nutriri, & ex uitello constare dicat, id oscitanter fortassis fecerit: nam alioqui id contra omnium sententiam, ac quotidianā experientiam scripsit. Quòd uerò contrà ex uitello nutrimentum

Hippocratis opinio de generatione auis explosa.

capiat,

capiat, & ex albumine generetur, præterquã quod experientia id docet, luculenter demonstrat [t] Aristoteles, atq; ex hoc potissimum, quòd luteum calore humascat, gelu cõtrà coeat, & indurescat. Etenim si ex eo pullus generari debebat, incubatione indurari oportebat. Incubatio autem calefactio est, sed ne per ignis violentiam durescit, eodem teste, tantum abest, ut id incubatio præstet: quapropter cum uel in terra, uel per incubitũ concoquitur, liquescit. Contra candidum calore induratur, frigore uerò magis, magisque humescit. Quamobrem, cùm ad generationem concoquitur, crassescit. Quare minimè etiam audiendus est Cardanus, qui alas, & crura ex luteo constare affirmat, eo argumento nixus, quòd pulli, ut putat, qui ex ouo, cuius lutea duo sunt, absque sepiente membrana quatuor alis, & totidem pedibus nascantur: quasi in eiusmodi ouis etiam candidum copia non peccet.

Ex uitello nutriri, & ex albumine constare pullos probatur.
[t] *Lib. 3. de generat. c. 2.*
Luteũ oui à calore liquescere, & albumẽ indurari.

Cæterum oui naturalis generatio, autore Philosopho hoc modo euenit, ut incubante, & cõcoquente aue, animal ex parte oui secernatur: natura enim simul & materiam animalis in ouo reponit, & satis sibi ad incrementum. Cùm enim auis intra se perficere nequeat, cibum unã parit in ouo. Nam ijs quæ forma animalis nascuntur, cibus in alia corporis parte paratur, quod lac uocatur. Sed quis mihi obijciat, ipsummet [u] Aristotelẽ in assignanda generationis in Gallo materia sibi contradicere, quando alibi ita scribit. *Iam quale certo tempore tale aliquando prodijt luteum totum, qualis postea pullus est:* Si enim totum luteum est, ex luteo pullus constet necesse est. Verum, ut addit, tale ouum monstrificum est, & pro ostento ab auguribus habetur: innuit tamen interim, meo iudicio, quod idquod album esse debebat, & pulli nascituri materia, a uitello ita tinctum sit, ut non videatur album ouo inesse.

Naturalis pulli generatio.
Lacquid.
[u] *6. Hist. c. 2.*

Quomodo verò, & quando singulæ partes in ouo generentur, & quomodo nutrimentum pullus factus assumat diligentissimè etiam duobus potissimùm locis docet. Primus locus est eodem capite, quem iam postremum citauimus, ubi ita scribit: Principio corde constituto, & vena maiore ab eo distincta, umbilici duo de uena eadem pertendunt, alter ad membranam, quæ luteum continet: alter ad membranam, cui secundarum species est, qua animal obuolutum continetur, quæ circa testæ membranam est. Altero igitur umbilico cibum ex luteo assumit. Efficitur luteum copiosius: quippe quod calescens reddatur humidius. Cibum enim, quoniam corpulentus est humidum esse oportet, qualis plantæ suppeditatur. Viuunt autem principiò, & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur, vita plantæ. Adhærendo enim capiunt primum & incrementum, & alimentum. Alter umbilicus ad secundas tendit. Ita enim in ijs, quæ ouo nascuntur, animalibus, pullum uti luteo existimandum, uti fœtus uiuiparus sua parente utitur, quandiu intra parentem continetur. Cùm enim non intra parentem nutriantur, quæ ouo proueniunt, partem eius accipiunt aliquam, habentque secum in cibo. Membrana verò exteriore nouissima sanguinolenta hæc perinde ut illa utuntur. Simul autem & luteum, & secundas testa oui complectitur uteri proportione, perinde quasi quid unum obductum amplectatur, fœtum, parentemque totum. Quod ita est, quoniam fœtum in utero esse & cum parente necesse est. Itaque uterus in uiuiparis in parente est, in ouiparis è diuerso fit, quasi dixeris parentem esse in utero. Luteum enim est cibus, qui à parente præstatur. Causa est, quòd fœtus nutricatio non intra parentẽ est. Crescentibus umbilicus primùm considet, qui secundis adiungitur. Hac enim pullum excludi conuenit. Reliquum lutei, & umbilicus ad luteum pertinens pòst collabitur. Cibũ enim habeat statim oportet, quod exclusum est. Nec enim a parente nutritur, & per seipsum statim capere cibum non potest: quapropter luteum subit cum umbilico, & caro adnascitur. Talis ortus eorum est, quæ ex ouis perfectis foris generantur.

Quomodo, & quando singulę partes in ouo generẽtur.
Cibus corporis humidus esse debeat.

Hæc ille eo loco, quæ omnia ferè peculiariter in Gallina ut uidetur, facto experimento huncin modum [x] alibi repetit: Gallinis porrò tertia die, ac nocte postquam cœpere incubare, indicium præstare incipiunt. At maiorum autem generi plus prætereat temporis, necesse est: minori autem minus sufficit. Effertur per id tempus luteus humor ad cacumen, quà principium oui est: atqui ouum detegitur ea parte, & cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit: quod punctum salit iam, & mouetur, ut animal. Tendunt ex eo meatus uenales sanguiferi duo tortuosi ad tunicam ambientem utramque dum augetur. Membrana etiam fibris distincta sanguineis, iam album liquorem per id tempus circundat, à meatibus illis venarum oriens. Paulò autem post, & corpus iam pulli discernitur, exiguum admodum primùm, & candidum, conspicuum capite, & maximè oculis inflatis, quibus ita permanet diu: serò enim decrescunt oculi, & se ad ratã cõtrahunt proportionem. Pars autem inferior corporis, nullo membro à superiore distingui inter initia cernitur. Meatuum, quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut vmbilicus. Origo itaque pulli in albumine est,

[x] *Lib. 6. hist. c. 3.*
Cordis generatio.
Oculi.

cibus

cibus per vmbilicum ex luteo petitur. Die iam decimo pullus totus perſpicuus eſt, & membra omnia patent. Caput grandius toto corpore eſt. Oculi capite grandiores hærent: qui fabis maiores per id tempus eminent nigri, nondum cum pupilla. Quibus ſi cutem detrahas, nihil ſolidi videris, ſed humorem candidum rigidumq; admodum refulgentem ad lucem, nec quicquam aliud, ita oculi, & caput. Iam verò, & viſcera eo tempore patent, & alui, inteſtinorumq; natura perſpicua eſt. Venæ etiam illæ à corde proficiſcentes iam ſeſe iuxta vmbilicum conſtituunt. Ab ipſo autem vmbilico vena oritur duplex: altera tendens ad membranam, ambientem eam, qua pullus operitur, & eam, quæ vitellum, humoremq; interiectum continet. Dum enim pullus paulatim increſcit, vitellus ſeorſum in duas partes ſecatur, quarum altera locum tenet ſuperiorem, altera inferiorem: & medius humor candidus continetur. Nec partem inferiorem à vitello liquor deſerit albus, qualis antè habebatur. Decimo die albumen exiguum iam, & lentum, craſſum, pallidulum nouiſſimè ineſt. Sunt enim locata quæque hoc ordine. Prima, poſtremaq; ad teſtam oui membrana poſita eſt, non teſtæ ipſius natiua, ſed altera illi ſubiecta. Liquor in ea. Deinde pullus continetur obuolutus membrana, ne in humore maneat. Mox pullo vitellus ſubiacet, in quem alteram ex venis prorepere dictum eſt, cùm altera albumen ambiens petat. Cuncta autem ambit membrana cum humore ſpecie ſaniei. Tum verò membrana alia circa ipſum fœtum, vt dictum eſt, ducitur arcens humorem: ſub qua vitellus alia obuolutus membrana, in quem vmbelicus à corde, ac vena maiore oriens pertinet, atque ita efficitur, ne fœtus alterutro humore attingatur. Viceſimo die iam pullus, ſi quis putamine ſecto ſolicitet, mouet ſeſe, pipitq; aliquantulum, & iam ab eo die plumeſcit, quoties vltra viceſimum excluſio proferatur. Ita poſitus eſt, vt caput ſupra crus dextrum admotum ilibus, alam ſupra caput poſitam habeat. Quin etiam membrana, quæ pro ſecundis habetur, pòſt vltimam teſtæ membranam, ad quam alter vmbilicus pertendit, euidens per id tempus eſt, pulluſq; in eadem iam intus locatur. Et altera quoque membrana, quæ & ipſa uicem ſecundarum præſtat, uitellumq; ambit, ad quem alter vmbilicus procedit, latius patet. Oritur vmbilicus vterque à corde, & vena maiore, vt dictum eſt. Fit autem per id tempus, vt vmbilicus alter, qui in ſecundas exteriores fertur, compreſſo iam animante abſoluatur: alter, qui adit vitellum, ad pulli tenue inteſtinum annectatur. Iam & pullum ipſum multum humoris lutei ſubit: atque in eius aluo fæcis aliquid ſubſidit luteum. Excrementum etiam album eodem tempore pullus emittit, & in aluo quiddam album conſiſtit. Demum vitellus paulatim abſumitur totus membrorum hauſtu, ita ut ſi pullo decimo die pòſt excluſo reſcindas aluum, nonnihil adhuc vitelli comperias. Vmbilico verò abſoluitur pullus, ne quicquam præterea haurit. Totus enim humor, qui in medio continebatur, abſumptus iam eſt. Tempore autem ſuprà dicto pullus dormit quidem, ſed non perpetuò, quippe qui excitetur interdum, & mouens ſe reſpiciat, atque pipiat. Cor etiam eius cum vmbilico, vt ſpirantis reſtat, & palpitat. Sed auium ortus ad hunc modum ex ouis agitur. Hucuſque ille. Quæ quidem Plinius malè intellexiſſe videri poteſt, dum ſanguineam illam guttam, quam cor eſſe dixit Ariſtoteles, & in albumine conſiſtere, medio vitelli ineſſe ſcribat: Contradicit autem in eo nó Ariſtoteli tantùm ac quotidianæ experientiæ, ſed ſibi ipſi, dum animal ex albumine corporari dicat, principium uerò vitę, nempe cor, in vitello ineſſe ſibi perſuadeat: ſcribit uerò in hunc modum: *Omnibus ouis medio vitelli parua ineſt uelut ſanguinea gutta, quod eſſe cor auium exiſtimant, primum in omni corpore id gigni opinantes in ouo certè gutta ſalit, palpitatq;. Ipſum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo eſt. Omnibus intus caput maius toto corpore: oculi compreſſi capite maiores. Increſcente pullo candor in medium vertitur, luteum circumfunditur. Viceſimo die, ſi moueatur ouum, iam viuentis intra putamen vox auditur. Ab eodem tempore plumeſcit, ita poſitus, vt caput ſupra dextrum pedem habeat, dexteram uerò alam ſupra caput. Vitellus paulatim deficit.* Hactenus Plinius Ariſtoteli in plurimis conſentiens.[7] Contrà Galenus id quod in ouo primum apparet, caput pulli eſſe exiſtimat. Si igitur pueri generatio in utero eodem modo ſeſe habeat, ut in ouo, quod doctiſſimis uerbis docere Hippocratem medicorum coriphæum ſuprà oſtendimus, & ex ſanguinea illa gutta cor generetur, quod ex palpitatione, quæ ſolius cordis paſſio eſt, Ariſtoteles, Pliniuſq; probant, & ego meis oculis vidi, non video, quomodo Galeni doctrina defendi queat, dum iecur primum naſci putat. Quominus enim huius partes agam, mihi obſtat propria obſeruatio. Vt enim triuialis huius controuerſiæ inter medicos, ac philoſophos veritatem indagarem, ex ouis duobus, & viginti, quæ Gallina incubabat quotidiè vnum cum maxima diligentia, ac curioſitate ſecui, & Ariſtotelis doctrinam veriſſimam eſſe reperi: ſed quia iſtæc obſeruatio, præterquam quod ſcitu digniſſima eſt, & ad præteritorum explicationem apprimè idonea, & volup-

tatem

Pullum decima die perfectum eſſe. Caput. Oculi. Viſcera.

Pulli i[n] ouo poſitus.

Vmbelici ortus.

Plinij error.

[7] L. de Ana. uitor.

Galeni doctrina de ſe cons princi pio exploſa.

tatem in se non mediocrem habeat, placuit eam hoc loco, quo breuius fieri possit, inserere. Secundo itaque ab incubatu die, luteum obseruaui deferri ad cacumen, aliquo pacto alteratum, & in medio quasi subalbidum: cuius rei in primis Aristoteles non meminit. In aliqua verò parte albuminis, quæ pariter erat alterata, semen Galli apparebat, quod tres illas videbatur obtinere qualitates, quales iam antè diximus. Tertia die ablato putamine in parte oui obtusa, uidi albumen, & reliquam substantiæ oui partem in superiori putamine separatam. Recesserat autem albumen aliquantulum à putamine, quemadmodum fieri uidemus in ouis omnibus, quæ minus recentia sunt. Hinc Plinius oua schista appellat tota lutea, quę triduo incubatu tolluntur. Vocat autem schista, teste Hermolao, quia diuidantur, & discedat vitellus à candido. Videbam item manifestè admodum membranas illas tres, quas ouis inesse ex Alberto dixi, & ex Aristotele etiam colligitur: neque uerum est, quod secunda earum sit recenter genita. Si enim illud ita esset, minimè in ouis nondum incubatis conspiceretur. Inest autem & his, ut etiam uidi, sed albior in incubatis caloris causa. Eadem die uitellus uidebatur uersus oui partem acutam: atque hoc est, quod dicebat Philosophus. *Effertur per id tempus luteus humor ad cacumen, ubi est oui principium*, nam ibi est maior calor, & uis spermatis. Apparebat etiam in albumine exiguum uelut punctum saliens, estque illud quod Philosophus cor statuit. Ex eo uerò euidenter admodum uidebam enasci venæ trunculum, & ab hoc duos alios ramulos proficisci, qui meatus illi fuerint sanguiferi, quos ad utranque tunicam ambientem uitellum, & albumen protendi ille dixerat. Sum autem omnino eius sententiæ, ut eiusmodi uias credam esse uenosas, ac pulsatiles, sanguinemque in iis contineri puriorem, principalium membrorum generationi, iecoris nempe, & pulmonis, similiumque idoneum: adeo ut rectè dixerit Philosophus, *tertia die signa apparere, an oua fœcunda sint futura*: licet eiusmodi obseruatio in maiorum auium, utpote Cycnorum, Anserum, ac id genus aliarum ouis locum minimè habeat. In eiusmodi enim, ut idem Philosophus testis est, paulò tardiùs ea signa apparent. Quarta die bina uidebantur puncta, & quodlibet eorum sese mouebat: quæ haud dubio cor, & iecur fuerint, quæ uiscera in ouis triduo incubatis [a] idem dixit. Apparebant item duo alia puncta nigricantia, nempe oculi: & iam luteum manifeste ad acutam oui partem, ubi maior calor est, & spermatis uis sese receperat: Trahitur autem à spermate illud pro carnis generatione, ut in omnibus animantibus fit, quæ sibi simile generant. Quinta die non ampliùs punctum illud, quod cor esse diximus, extra uidebatur moueri, sed obtegi, ac cooperiri, & duo illi meatus uenosi euidentiores conspiciebantur, alter uerò maior altero: nec uerum est, quod Albertus scripsit, apparere in tunica illa, quæ albumen includit: nisi fortè id de tertia tunica, seu secundina dixerit, cui euidenter uenę insunt, nam alioqui in illa nullius uenæ uestigium inerat. Harum uenarum insita ui reliqua albuminis portio quasi in palearem colorem immutatur. Videbantur etiam ramuli ad locum tendere, in quo caput formatur, eo scilicet puriorem materiam, a qua caput, ac in eo cerebrum fiat, unà cum uirtute formatrice deferentes. Erat autem capitis fabrica ualde rudis adhuc ac informis: oculi uerò conspectiores, atque erui quasi magnitudine. Sequenti dein die ablato superioris partis obtusæ putamine, eiectisq; duabus prioribus tunicis, tertia euidenter cernebatur uenulis referta: de hac locutum fuisse Philosophum arbitror cùm inquit: *Membrana etiam fibris distincta sanguineis*: atque hæc meo iudicio secundina dici potest. Dein inter hanc, & quartam membranam, quę fœtum inuoluebat, humor erat aquosus: quem autumo serosam albuminis partem esse, quæ post natum fœtum superest, tanquam ad generationem inepta. Eam uerò membranam innuere videtur Aristoteles à meatibus illis uenarum ortum ducere, quatenus scilicet ui fibrarum à uenoso illo meatu ortarum in palearem, uel sanguineum colorem immutatur. Cernebatur deinde totus fœtus moueri, & oculi iam maiores erant, quam in præterita die: at partes inferiores, thorax nempe, uenter, & pedes; erant ualdè imperfectę, nec discerni adhuc poterant, & rostrum erat muccosum: ut rectè dixerit Aristoteles: *pars inferior corporis nullo membro, à superiori distingui inter initia cernitur*. Caput denique tota inferiori corporis parte maius erat. Septima die aperta quarta tunica fœtum conspeximus paruum adhuc, ac indistinctum cum oculis tamē magnis, triplicíq; in illis humore, crystallino nempe, uitreo, & aqueo. Aperto cauitei am cerebrum apertè cernebatur, minus uerò reliquæ partes. Vnde dicebat Philosophus. *Paulo post* (intelligit meo iudicio diem quintam vsq; ad nonam inclusiuè) *& corpus iam pulli discernitur, exiguum admodum primum, & candidum, conspicuū capite, & maxime oculis inflatis, quibus ita permanet diu, ut nos cōspeximus: & sero*, inquit,

Oua schista quæ.

Qua die fœcunditatis signa appareant.

[a] *L. 3. de Generat. c. 4.*

Secundina quæ in ouis dicatur.

decreſcunt oculi, & ſe ad ratam proportionem contrahunt; quod quidem veriſſimum eſt: ſiquidem in quarta decima, aut quintadecima die aliquantum reſident diminuti propter caloris digeſtionem. Octaua rurſus die oculi maiores adhuc videbantur, vtpote ciceris fermè magnitudine. Totum corpus tunc ſeſe velociter mouebat, & iam crura, & alæ diſtinctè cerni incipiebant. Roſtrum tamen interim muccoſum adhuc erat. Sed fortè quiſpiam quærat, cur priùs ſuperiores, quàm inferiores partes in eiuſmodi formatione appareant: cui reſpōſum velim, virtutem, ſeu facultatem formatricem in ſuperioribus magis quam in inferioribus vigere, quòd ſpiritales ſint, & per conſequens plus caloris obtineant. Cæterùm iſtæc omnia, quæ hac die videbam, ſequenti manifeſtiora apparebant. Decima die non amplius caput toto corpore maius erat magnum tamen, ut in infantibus etiam uidemus: magnitudinis autem cauſa eſt humidiſſima cerebri conſtitutio. Quod uerò Ariſtoteles dicit *oculos fabis maiores eſſe*, id profectò minimè uerum eſt, ſi de vulgaribus noſtris fabis locutus fuerit, cum alioqui erui, vel ciceris albi magnitudinem non excederent: atque hinc etiam non abſurdè quiſpiam colligat fabas antiquorum fuiſſe rotundas, quales araci ſunt, quem ideo fabam veterum quidam exiſtimant. Neque etiam uerum eſt quod tradit, *tunc* ſcilicet *oculos pupillis adhuc carere*. Etenim hæ non tantùm hac die apparebant, ſed duabus etiam præcedentibus, unà cum omnibus partibus, ac humoribus. Quod uerò ait *detracta cute nihil ſolidi uideri, ſed humorem tantum candidum, rigidum, & refulgentem ad lucem, nec quicquam aliud*, id de cryſtallino humore mihi dixiſſe uidetur, qui tamen haud ſolus apparebat, ſed uitreus quoque & albugineus, unde non parum hallucinatus uideri poteſt Philoſophus, vti etiam Albertus, qui eo tempore nihil duri, & glanduloſi in iis reperiri exiſtimat, cùm cryſtallinus humor ſolidus ſit, ac quam maximè conſpicuus. Eadem item die vidi omnia viſcera, nempe cor, iecur, pulmonem. Cor autem, & iecur erant albicantis coloris: & cordis motus non ſolùm apparebat, antequam fœtum aperirem, ſed iam ſecto etiam thorace moueri videbatur. Erat autem pullus inuolutus quartæ illi membranæ plurimis uenis refertæ, ne in humore iaceret. Cernebam etiam vaſa umbilicalia propè anum ad umbilicum deferri, ibique inſeri, vt cibum per illum petat fœtus. Vidi denique, quod Ariſtoteles non aduertit, in dorſo propè vropygium pennarum principia nigricantia menti humani cuti non abſimilia, cui pili abraſi ſint. Die ſubſequenti hæc omnia erant manifeſtiora, & in ſuperioris roſtelli extremitate erat quid albidi, cartilagineum, & ſubduriuſculum, quod rurſus die decimatertia magis erat conſpicuum. Erat autem rotundum milij grano haud abſimile. Sagaciſſima rerum parens natura id ibi fabricaſſe uidetur, ut impediat, ne roſtello ſuo uel uenulas, uel membranulas, uel alias quaſcunque tenerrimas particulas pertundat. Aiunt mulierculæ, pullos iam natos cibum capere non poſſe niſi prius id auferatur. Decimaquarta die pullus iam totus plumeſcebat. Decimaquinta in digitis vngues albicantes apparebant. Die uerò decimaſexta ouum aperire placuit in oppoſita parte, ubi natiua tunica, ſed unica tantummodo apparebat, eaque alba. Alteram enim quam in altera parte ſemper uideram, hic obſeruare minimè datum eſt. Itaque dubitabam an ea tantùm pro albuminis tutela nata ſit, cùm ſcilicet ouum non ſit recens, vel ad pulli defenſionem in ouo incubato. Nam indies illa magis magiſque decidere uidetur, & fœtum ſequi, qui ſui grauitate deorſum decidit. Ariſtoteles etiam unicam tantùm eſſe eiuſmodi tunicam his uerbis uidetur innuere. *Sunt*, inquit, *quandoque locata oua hoc ordine, prima, poſtremaque ad teſtam oui membrana poſita eſt, non teſtæ ipſius natiua, ſed altera illi ſubiecta. liquor in ea candidus eſt*, quaſi diceret, omnes partes in ouo locatæ ſunt hoc ordine: nempe prima, poſtremaque ad teſtam oui membrana poſita eſt. Intelligit meo iudicio per primam, & poſtremam membranam, eas membras recens in incubato ouo genitas, eas uidelicet, quas aliquoties appellaui tertiam ſecundinā, & quartam, quam inuoluentem fœtum dixi. Nam cum dicit teſtæ natiuam non eſſe, oſtendit nec primam, nec ſecundam eſſe, quę ab altera oui parte reperitur. Videtur igitur excludere hanc natiuam ſiue primam, uel ſecundam, & intelligere tertiam, quam ſecundinam ſæpè uocaui. Cum uerò dicit, *ſed altera illi ſubiecta*, intelligit eandem, ſecundinam nempe teſtę ſubiectam, quod uel ex hoc maximè liquet, quòd candidum in ea liquorem ineſſe dicat. Is enim, ut ſuprà oſtendi, inter tertiam, & quartam continetur. Hinc manifeſto errore Sueſſanus conuincitur, qui ex Epheſio per primā interpretatur eā, quæ teſtæ adhæret, per poſtremā uero, quę alo ominis. Quę omnia à nobis obſeruata quotidie in ſequentibus diebus euidentiora, utpote in perfectiſſimo pullo apparebāt. Die uero uigeſima pullus putamine à parēte Gallina ablato hora uigeſimaſecunda ſua ſpōte exiuit. Sequens icon oſtēdit ſitū perfectiſſimū pulli in vtero.

Caput cur in infantibus magnū

Pennarum ortus.

Poſt

ro. Post exclusionẽ reperi in putamine tunicas duas albas natiuas vna cum duabus alijs in incubatu genitis, secundina nempe, & quæ fœtum ipsum inuoluerat, in qua excrementum adhuc inerat subalbidum. Euidenter adhuc apparebant in pullo tria illa vasa vmbilicalia, duæ scilicet arterię, & uena una, & orificium umbilici valdè erat contractum. Vena uerò iecori per alium ramum, qui recta ad illud tendebat, inseri uidebatur. Mirum autem erat, quod extra id nihil lutei appareret, cũ tamen in cauitate abdominis, ubi intestina sunt, propè anũ pullus per umbilicum totum ferè id absorbuerat, simul cum quinta tunica, quę id inuoluerat. Tanta autem ibi lutei inerat copia, ut uixduplo plus sit in ouo nondum incubato. Aristoteles etiam scripsit, *decima ab ortu die, si aluus abscindatur aliquid adhuc lutei in ea conspici*. Sed consideratione in primis dignum est, quomodo eiusmodi membrana, quam unà cum uitello à pullo absumi diximus, pòst eijciatur. Videtur autem dicendum, quod per eandem uiam, umbelicum uidelicet, regredi debeat, uel per anum, quod potiùs credo. Tunicę huic duo uasa implantantur, quorum unum arteriã esse, & a corde proficisci pulsus indicat: alterum uena est, deferturq; ad intestina, lutei uidelicet uehiculum: Hepar erat coloris ad modũ lutei, fortè quod ex luteo per uenas attracto nutriatur. Pręterea modo tritam illam, ideoq; otiosam potiùs, quàm curiosam quęstionem, num Gallina prior ouo sit, an contrà. Constat enim Gallinam fuisse priùs ex sacris biblijs, quæ docent animalia ab initio mundi fuisse creata: non igitur ex ouo Gallina, sed ex nihilo. Quod si uerò quis obstinatiùs dicat, omnia, quæ sunt aliquando cœpisse, ideoq; ouũ à natura iure priùs factum uideri, quoniam quod incipit, imperfectũ adhuc, & informe sit, & ad perfectionem sui per procedentis artis, & temporis additamẽta formetur. Ille facilè acquieturus est, dum ouum, cuius est, nec initium, nec finem esse sciat. Nam initium semen est, finis auis ipsa formata, ouum uerò seminis digestio. Cùm igitur semen animalis sit, & ouũ seminis: ouum sanè ante animal esse nõ potuit. Quod si rursus oua autum seminaria esse dicat, ipsum quid semen sit ignorare dicam. Semen autem ex Philosophorum sententia, generatio est ad eius, ex quo est, similitudinem pergens. Quomodo itaq; queat ad similitudinem rei pergi, quę needum est? Sic etiam neque semen ex eo, quod nondum subsistit, emanat. Verùm de hac quæstione [a] Plutarchum, [b] Macrobium lector consulere potent, qui exactè eam tractant. Nobis enim diutius ei immorari & locus, & tempus prohibent. Pariunt Gallinæ, Perdicesq; oua complura, ut Aristoteles tradidit, & Plinius ex eo repetijt, & quotidiana experientia docet: aliæ tamen alijs plura pro ætatis ratione: iuuencæ enim, teste [c] Plinio plura, quàm ueteres, sed minora, & in eodẽ fœtu prima ac nouissima pariũt. Quare Varro anniculas ad partum, aut bimas appositissimas dicebat. Confecta uerò bruma parere ferè incipiunt, atq; earum, quæ sunt fœcundissimæ locis tepidioribus circa calendas Ianuarias, frigidis eodem mense post idus. Coeunt autem, & pariũt omnibus anni temporibus, exceptis brumalibus diebus, teste Aristotele, qui tamen alibi binos brumales menses excipit, quam postremam sententiam Plinius sequutus est, & experientia comprobat. Pariunt tamen nonnullæ & his diebus sed rarò. Sunt quæ tam multa pariant, ut id bis etiam die faciant. Sed tales, teste Aristotele, citò pereunt. Hyperinę enim, id est, exhaustę, effœtęq; & aues, & plantæ fiunt. Optima fœtura est, quæ ante uernũ æquinoctiũ ęditur. Post solstitiũ nata non implent magnitudinem iustã, tantoq; minùs quantò seriùs prouenerẽ. Vnde dicebat M. Varro: Aiunt optimum esse partum æquinoctio uerno, aut autumnali. Itaque quę antè, aut postea nata sunt, & etiam prima eo tempore non supponenda. Sed de differentijs partus suprà diximus. Parituram sese Gallina clamore prodit, eodemq; peperisse se testatur, quod si impediatur, mox tamen sibi relicta cantum absoluit: eiusmodi cantum Columella singultum appellasse uideri potest, dum ait: *Pariturae se Gallinae testantur crebris singultibus intersecta voce acuta*. Sunt qui dolere eas, cùm pariunt, arbitrantur. Ambrosius Nolanus quærens cur solæ Gallinæ parto ouo gracillẽt, siue cãtent: An quia, inquit, tũ maximè dolẽt, nõ eò quòd exiens ouum læsit, sed quoniã locus uacuus factus aërem suscepit frigidum, quo pacto & lotiũ faciẽtibus, dũ uesica inanita est, aerẽ capiens dolorẽ mouet quendã. Verũ nunquid ob ingressũ in uuluã aërem doleant, si modò uerũ est, quod doleant, alijs diiudicandũ relinquo. Profectò parere eas sine dolore ex Aristotele colligitur, dũ, ut antea quoq; diximus, testã mẽbranã mollẽ

An Gallina prior, uel posterior.

Ouum non esse semen. Semẽ quid.

[a] *Sympos. 2.*

[b] *Saturnal. 7*

Quot oua pariãt Gallinæ, & quę plura.

[c] *L. 10. c. 33*

Optima fœtura.

Parituram quomodo cognoscatur.

Singultus Gallinę qd.

An cũ dolore pariant.

fuiſſe ſcribat ante partum. *Teſta*, inquit, *membrana mollis fuit. Id enim quod teſta futurum eſt; perfecto ouo, durum ac rigidum ita modice euadit, vt exeat adhuc molle. Dolorem enim moueret, niſi ita exiret. Egreſſum ſtatim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimum, qui exiguus ineſt, relictaq; portione terrena.*

Oua cruore ſuffuſa quare.

Nec obſtat, quod aliquando viſa fuerint oua cruore ſuffuſa, quale mihi allatum fuit ad XVI. Kal. Maij, domi meæ natum, cuius putamen totum erat punctis, & maculis, & lineolis ſanguineis cruentatum, non enim id ex vteri læſione fieri putârim, ſed potiùs ob diapedeſim, ſeu tranſudationem copioſioris ſanguinis, quo venas vteri plus æquo aliquando turgere contingit.

Vt facilius pariant.

[d] In Ixeutic.

[d] Oppianus ſcribit facilius parere, ſi feſtucam è terra ore apprehenſam dorſo impoſuerint: ſed credere illi ſine ſuperſtitione hac in re non poſſum: ſcio tamen Gallinas parientes eiuſmodi feſtucas ſæpè ore contrectare, pericarphiſmumq; Plutarcho dici, cùm Gallinæ, ut ſcribit Theophraſtus, quod Ariſtoteles etiam poſuit, & eſt à Plinio repetitum, edito ouo, ceu religione quadam ſeſe, & oua luſtrant;

Pericarphiſmus quid.

Cur noctu tenera pariant.

Illud etiam admirandum videtur, cur noctu tenera pariant, eademq; niſi ad magnam vſque diei partem completa, ac dura. Sed hoc rurſus admirabilius, quod quæ aliàs tenera erant edituræ, dura parturiant, ſi aliquas horas antelucanas viderint lucernæ lumen, ita vt ſub ortum Solis cogantur ea parere pauculo ſale ſuppoſito, quo ingenio vtuntur gulæ magiſtri, dũ oua recentiſſima ſorbenda parant.

[e] Embl. 160.

Cauſam huius rei reddere conatur [e] Ambroſius Nolanus hoc modo: quòd ſcilicet lumen ignis viſum, ſenſumq; Gallinarum obtenebret, ac perturbet, quamobrem velut ſtupidæ, & ebriæ nihil cogitant de cibo parando, quærendoq;, ſed potius ſileant, cubentq; ac facillimè ſe & capi, & tractari ſinant. Quod ſi verò eo tempore lumen abſit, tũ antelucanis horis ſurgant, ſedeſq; deſerant, cibum ſibi quæſituræ, vnde velutì relicto officio cõcoquendi ouũ niſi poſt Solis ortũ dureſcere queat. Concoquere verò tũ maximè, cũ nihil uident, aut viſu turbantur, ſignũ eſt, quod obcæcatę acu Gallinæ, Capiq;, ceteræque volucres mirificè pingueſcant.

Cur alueoli in Gallinarijs ponantur.

Vaſcula uiminea.

Gallinarũ cubilia.

Calatha.

Lecticulæ.

Solet in Gallinarijs alueoli lignei, ſiue ciſtulæ vimineę diſponi, in quibus Gallinę ſine ouorum detrimento faciliùs parturiant. Eiuſmodi ciſtulas etiã vaſcula viminea appellant, Varro, & Columella Gallinarũ cubilia, Apuleius calatha, & lecticulas, cùm ait: *Heus puer calathũ fœtui Gallinaceo deſtinatum angulo ſolito collocato. ita vti fuerit iuſſum puero procurante Gallina conſueta lecticula, ſpreto cubili,* &c. Quibus uerbis etiã indicat, ſuo æuo eiuſmodi lectos in angulis Gallinariorũ ſolere locari, vt noſtri agricolæ hodierno tempore adhuc etiam faciunt. Quod uerò apud ueteres etiam ſtramen uaſculis illis imponerent, colligo quoque ex [f] Iuuenale,

[f] Satyr. 11.

Grandia præterea tortoq; calentia fœno
Oua adſunt ipſis cum matribus.

Ouũ cur in nido relinquitur.

Ouũ perfectũ quod.

Monſtra in quibus animalib' maximè naſcãtur.

Libentiùs verò, & commodiùs pariunt, cùm iam priùs ouũ in nido conſpiciunt: quãobrem cũ aliqua oua tã propria quàm aliena exorbent, aliqui marmor, uel ſimilẽ lapidẽ candidum ad oui ſimilitudinẽ efformatũ nido imponunt. Ouũ autẽ cùm perfectum eſt, & monſtrofitatis expers, bicolor eſt, forma tereti, & penè ſphærali. Sed cùm in his animalibus, quorum partus numeroſus eſt, monſtra ſæpe naſcantur, & præcipuè in auiũ genere, earumq; potiſſimùm in Gallinis, vt [g] Ariſtoteles docet, itaq; quã breuiter fieri poterit, de mõſtroſis partubus aliquid dicamus.

[g] L. 4. de generat.

Monſtrorũ cauſa.

Cur Gallinę ſæpe mõſtra pariãt.

Gemini pulli ut naſcantur.

Eorũ cauſam in materia eſſe, & putat, & probat iã citato loco Philoſophus eã autẽ in Gallinis magis, quàm Colũbis, quarũ partus tamen etiã numeroſus eſt, abundare, nõ modò, quod ſępe pariãt, ut illę, verumetiã quòd multos ſimul conceptus intra ſe contineant, & omnibus tẽporibus coeant. Hinc etiã gemina parere plura. Cohęrere enim cõceptus, quoniã in propinquo alter alteri ſit, quomodo interdũ fructus arborũ cõplures. Quod ſi uitelli diſtinguãtur mẽbrana, geminos pullos diſcretos ſine vlla ſuperuacua parte generari. Sin vitelli cõtinuentur, nec vlla interiecta mẽbrana diſterminẽtur, pullos ex his mõſtrificos prodire corpore, & capite vno, cruribus quaternis, alis totidẽ, quoniã ſuperiora ex albumine generẽtur, & priùs, (vitellus enim eis cibus eſt) pars autem inferior poſtea inſtituatur, quanquã cibus idẽ, indiſcretuſq; ſuppeditetur. Albertus etiã propter corruptionẽ uitelli, unde alimentũ ſuppeditandũ erat, pullũ vult imperfectè formari, & quaſdã partes in ipſo nõ abſolutas inueniri, aut ſimul cõiunctas, ut in abortu animalis viuipari ante perfectionẽ lineamentorũ fœtus.

Pullus Gallinaceus quadrupes.

Non debebant itaq; antiqui eiuſmodi monſtra prodigij loco habere, ſi ex nimia materię abũdatia naſci certũ eſt. Iulius Obſequẽs author eſt, C. Claudio, M. Perpẽna Coſs. pullum Gallinaceum quadrupedem natum eſſe, & prodigij loco habitũ. Ego aliquot mõſtrorũ icones ſuo loco exhibiturus ſum.

Oua mollia, & ſine teſta unde.

Ouũ ſphæricũ duplici teſta.

Cæterùm Gallinæ nonnullę, ut idẽ Ariſtoteles alibi author eſt, oua mollia, hoc eſt, ſine teſta pariũt vitio, quę Albertus inter ſubuẽtanea annumerat. Nicander exiſtimat eiuſmodi oua parere propter ictũ, vel propter multitudinẽ ouorũ ſe inuicẽ cõprimentiũ. Pręterea Albertus ouũ ſe obſeruaſſe tradit prorſus ſphæricum

duabus

duabus testis intectum, vna intra alteram, cum albumine aquoso tenui inter vtranque absque vllo vitello, & altero etiam albumine intra interiorem testam. Idem refert, hypenemia dari exteriori testa carentia, sed membranam tantùm habentia, quę testæ subijci solet. Putat autem hoc inde fieri, quoniam talia oua humida sunt, & aquosa, & exiguo calore prædita, maximè si cibo humido Gallinæ nutriantur.

Oua sine testa.

Sunt qui trilecitha, id est, triplicis vitelli oua reperiri dicunt, eaq; in medio testę plerunq; cauitatē habere, ut Elluchasim sese intellexisse scribit. Ornithologus enarrat, se aliquando ouum uidisse, cuius putamen ab altera parte extrema in angustum velut collum instar cucurbitę se colligebat. Mihi multa omnino sphęrica visa, & admodum exigua, quæ ad Columbarum oua vix accederent: vnū etiam quod adhuc in Musęo reseruo, Anserino haud minus, plicis, rugisq; insigne, quod illustris Io. Baptista Barbazza Bononiensis mihi olim donauit.

Oua trilecitha.

Ouū figurę cucurbitæ.

Oua rotunda.

Sed videamus modo, an Gallus etiam ouum pariat. Etsi enim Aristoteles, alijq; ueteres, quod sciā, nullam huius rei mētionem faciant, idq; ex recētioribus Albertus falsum esse scribat, tamen id alios viros doctissimos non credere tantùm, sed ex experientia propria id scribere video: ędere autem id inquiunt, cùm iam decrepitus esse incipit, ac senectute confici, idq; nonnullis septimo, nono, aut ad summū decimoquarto ætatis anno euenire pro virium vel robore, vel imbecillitate, aut etiā concumbendi consuetudine, qua nulli non animantiū naturæ uis deijcitur, atq; eneruatur: tunc scilicet ex putrefacto intus seminis excremento aut humorum colluuie conflari ouū existimant, ędiq; sub Caniculę exortu, quòd tunc maximè ab ambientis calore expultrix lāguida in ale te decrepita iuuetur. Taceo modò mihi bis, teruè a viris etiam non plebeis, sed fide dignissimis ouum allatum, quod è Gallo natum affirmabant.

Gallus an pariat.

Gallus quādo pariat.

Gallorū senium.

Sunt qui eiusmodi oua semper rotunda, ac orbiculata esse tradunt. Mihi tamen relatum est apud Ferrantem Imperatum Pharmacupæum Neapolitanum in celeberrimo eius Musæo oblongum uideri. Ea uerò quæ mihi uisa sunt, erant rotunda, colore modò luteo, buxeo, flauescente, lurido. Item uix ante octiduum nescio quis ruprum ad me attulit, quod uitello omnino carere dixisses. Erat enim totum fermè album: inerat tamen quod media parte aliquo pacto flauesceret: habebat etiam quod iam quasi ad generationem uergeret. Quod uerò nonnulli dicant testa carere, sed adeo duræ pellis esse, ut fortissimis ictibus resistat, id planè fabulosum esse existimo, uti etiam quod uulgus in tota Europa existimat, ex eo basiliscum generari, maximè si a rubeta, uel bufone excludatur. Leuinus Lemnius medicus præstantissimus propria sese experientia comprobatum habere tradit, Gallum non ędere tantùm ouum, sed incubare etiam. Scribit autem in ciuitate Zirizaa, atque insulæ huius ambitu duos annosos Gallos non tantùm ouis suis incubasse, uerùm etiam fustibus ægrè ab illo opere abigi potuisse, atque ita, quoniam ciues eam persuasionem concepissent ex eiusmodi ouo basiliscum emergere, ouum contrisse, & Gallum strangulasse. Verùm quicquid hic, alijq; dicant, ego ne iurantibus quidem crediderim, tantùm abest, ut Gallum id in fimo ponere, ut eius calore fœcundetur, aut ab incubantibus id rubetis basiliscum generari credam, ut nonnulli etiam nugati sunt. Haud interim negarim Gallum quid ouo simile ex conglobata intus putri concretione, maximè in ultimo eius senio, cùm non amplius coit, concipere, ouum integrum una cum testa excludere minimè credam. Hoc enim in matrice perfici ratio dictat. Vt autem a uiro totum fœtum excludi nemo dixerit, ita neque a Gallo, qui cùm Philosophorum, tùm medicorum dogmatibus edoctus loquitur. Vnde relictis eiusmodi nugis, cætera, quæ ad huiusce auium generis procreationem spectant, prosequamur.

Basiliscum nō generari ex ouo Galli.

Supersunt modò, quæ ad incubatum, & exclusionem pertinent. In incubatione tria maximè obseruanda sunt, Gallinarum, ouorumq; qualitas, tempus supponendi, & Gallinarij cura. Quod ad Gallinas attinet Columella non omnibus incubationem permittendā esse asserit, quoniā nouellæ magis ędēdis, quā excubandis ouis idoneę sunt. Et alibi ueteranas ad huiusmodi incubationis munus obeundū eligendas pręcipit, easq; maximè, quę iam sępius id fecerint, conandumq;, ut mores earū maximè pernoscamus, quòd alię melius excubant, alię ęditos pullos commodius educant. Sunt è contrario nonnullę, quę & sua, & aliena oua frāgunt, ac sępè etiā exsorbēt, quas uelut omnino ineptas quāprimū ab ouis submouere cōuenit. Varro etiā illas improbat, quę rostra, & ungues acutas habēt, & tales ad cōcipiendū potius, quā ad incubandū cōmendat. Florentinus illas omnino aspernatur, quę spiculatis calcaribus non secus quā Gallinacei armantur. Itē ijs oua subijci uetat, quę iam ętate florent, quòd tales plerunq; plura, quam aliæ pariāt, quales maximè hime sunt. Est tamē & ijs supponēdū, cū ab incubādi cupiditate, quę, teste Columella ferè, cū primū partū cōsummauerint, ab idibus Ian. incipere solet, prohiberi nequeūt. Nā multa pariens, & non incubās frequēter ęgrotat, & moritur. Inhibetur uerò

In incubatione quid obseruādū.

Gallinæ incubationi ineptæ, & quando tamē eis oua supponēda.

Incubandi cupid. quomodo prohibeatur.

Quid circa oua cōſiderandum.

illa cupiditas pinnula per nares traiecta, & frigidæ aſperſione. Circa oua, quæ ſupponenda ſunt, duo maximè conſiderare oportet, qualitatem nempe, & numerum. Ne ſint itaque ſubuentanea, ſeu hypenemia, ſed Gallum expertarum Gallinarum, atque hæc recentia, plena, quæ aquæ dulci iniecta ſubmerguntur, in quibus ſoli obtentis ſemen Galli apparet, nihil autem vacui, & ſi fieri poteſt, vetularum potius quàm pullaſtrarū. Sed in eiuſmodi ouorum electione inter Plinium, & Columellam inſignis eſt contradictio, cùm ille intra decem dies edita laudet, vetuſtiora, aut recentiora infœcunda exiſtimans: hic verò, etſi quæ decem dierum ſunt, infœcunda non putet, aptiſſima tamen ad excludendum recentiſſima quæq; iudicet. Sed malim ego hac in re Columellæ aſſentiri, eoq; magis cùm hunc ſequi Albertum videam, qui etiam illud addit, oua quatriduana optima eſſe, minus verò probari infra aut ſupra hoc tempus nata: ſed hæc Alberti determinatio quodam modo Columellæ aduerſatur, qui dum recentiſſima, ut dixi, laudat, eò oua incubationi aptiora innuere videtur, quo ortui ſuo proximiora exiſtunt: quin imo obſeruari uult, dum eduntur, ac ſiguo aliquo notari, ut, quantò priùs fieri poſſit, glocientibus ſupponanrur, cæteraq; uel reponantur, vel ære permutentur. Super qua re inquiſitæ à me noſtræ mulierculæ, Alberti potius, quàm Columellæ præceptum ſequendum prædicant, quia inquiunt recent a vnius diei, vel etiam duorum ſuppoſita irrita, & putrida fiunt.

Controuerſia inter Pliniū & Columellam.

Oua fœcūda cur aliquado pullos non ædant.

Verùm etſi quandoque oua omnibus iam dictis bonitatis ſignis prædita ſint, fit tamen vt nonnunquam minimè fœtum excludant, idque vel incubantis, vel quæ ea ædidit Gallinæ culpa, Eorum enim quæ pariunt nonnulla quandoque infœcunda ſunt, quamuis ex coitu conceperint, quod inde colligimus, quia nullus ex iis prouenit fœtus, licet diligentiſſimè incubatu foueantur. Sunt uerò potiſſimùm ſterilia, uel quia ſubuentanea ſunt, vel alias ob cauſas, quas ad quatuor haſce Albertus redigit, Primò propter corruptum albumen, ex quo partes pulli formari debebant, Secundò propter vitelli corruptionem, vnde ſuppeditandum erat alimentum, nam ſic pullus imperfectè formatur, & partes quædam in ipſo abſolutæ non inueniuntur, & non coniunctæ, ſicut in abortu animalis viuipari ante perfectionem lineamentorum fœtus. Albumine verò corrupto, nihil omninò per totam incubationem formatur, ſed ouum totum marcidum euadit, & fœtidum, vti ſanies corrumpitur in apoſtemate. Tertiò contingit ouum vitiari membranarum, & fibrarum, quæ per albumen tendunt, culpa; Nam corrupta tunica, quæ continet vitellum, humor vitellinus effluit, & confunditur cum albumine; itaque impeditur oui fœcunditas. Corruptis uerò fibris, corrumpuntur, & uenæ, & nerui pulli, impeditur eius nutritio, compago deſtructis ligamentis diſſoluitur, & læſis neruis ſenſus amittitur. Quartò propter uetuſtatem, exhalante ſpiritu, in quo eſt uirtus formatiua: unde uitellus pondere ſuo penetrat albumen, & ad teſtam fertur in eam partem, cui incumbit onum. Hiſce igitur quatuor modis oua infœcunda fieri contingit. In ſecundo quidem modo, ut hoc iterum repetamus, aliquando accidit, quod humoribus corruptis partes igneæ combuſtæ ferantur ad putamen, unde ouum in tenebris lucet, quemadmodum truncus arboris putrefactæ, cuiuſmodi ouum ſibi uiſum in regione Coraſcena Auicenna teſtatur. Sunt & alii fortè corruptionis ouorum modi, ſed qui ſub iam dictis facilè comprehendi poſſunt.

Oua cur ſterilia.

Oua vrina quæ.

[k] *Lib. 3. de Gen. c. 2.*

Deprauantur, inquit [k] Ariſtoteles, *oua, & fiunt, quæ vrina appellantur, tempore potius calido, idq; ratione. Vt enim vina temporibus calidis coaleſcunt fæce ſubuerſa. hoc enim cauſa eſt, quod deprauentur: ſic oua pereunt vitello corrupto. Id enim in vtriuſq; terrena portio eſt. Quamobrem & uinum obturbatur fæce permiſta, & ouum vitello diffuſo. Multiparis igitur hoc accidit merito, cum non facilè omnibus calor conueniens reddi poſſit, ſed aliis deficiat, aliis ſuperet, & quaſi putrefaciendo obturbet.*

Vinū ut corrumpitur.

Cynoſura oua quę.

Οὔρια.

Canicularia oua.

Οὖρος quid.

Hæc ille: quæ verò urina uocat, Plinius aliis cynoſura uocari ſcribit, fortè quòd æſtate, ut diximus, & ſub catie magis urina fiant: quia etiam canicularia dicuntur. Cælius οὔρια oua (modò οὔρια eadem ſint, ut uidetur, cum urinis) quaſi fluctuoſa dici putat: nam οὖρον, inquit, uentum dicunt: quo argumento etiam ab Homero multos dici οὔρους connectant periti, & recenſet Euſtathius διὰ τὸ ἄγονον, id eſt, ob inſitam non gignendi proprietatem, uòd eorū ſemen ſit ἀνεμαῖον, id eſt ſpiritoſum, & proinde fœcunditatis neſciū: & rurſus, ubi quærit, unde eiuſmodi oua fluitent? Ratio, inquit, erui illinc poteſt quòd aqueſcant, ac ſpiritus cotitabeſcentia concipiant plurimū: qua ratione colligitur & illud, cur in aqua pereuntes, primò quidem ima petere: mox ubi cōputreſcere cœperint, emergere, ac fluitare ſoleant. Etſi tamen ſpiritu ita intus concepto aquę innatantia putredinē ſuam teſtētur eiuſcemodi oua, ac proinde infœcunditatē, non ergo ſubuentanea ſeu hypenemia ſunt, ut Calepinus perperam exponit, nam hypenemia ſine Galli congreſſu Gallinæ pariunt, ſed ita fiunt iam dictas ob cauſas, quibus demum addere potes, quando ab Incubante Gallina relinquuntur, atq; hinc fortè Florentinus, qua die ſubditurus es oua, non unam tantum Gallinam, ſed tres,

Submerſi primò fundum petūt, ac poſtea natant, & cur.

Calepini error.

quatuorue,

An fœcunda futura.

quatuorue superponi præcipit. Sed quærat modò hic quispiam, qua ratione cognoscatur, si quid ex illis nasciturum sit. Certa quidem illius indicia statuere difficillimum esse puto. Tradit tamen Albertus oua incubationi idonea quarto die sanguineas habere uenas: eo itaque tempore ad solis radios examinari possunt, & in quibus uenæ apparent, rursus supponi, alia minimè. Videat autem, quisquis introspexerit, si eadem die in acutiore parte clara appareant, hoc est, ut Plinius loquitur, *cum purus, & uniusmodi pelluceat color*; nam talia ad generationem inepta sunt; item in quibus Galli semen tunc non apparet, teste Varrone.

Oua quæ abijcienda.

Albertus septimo rursus die inspici iubet, & si quid est, quod Soli obtentum non uideatur alteratum, abijci ceu subuentaneum & inutile. Sed in eiusmodi exploratione ouorum obseruandum maximè est, ut caueat inspector summoperè, ne concutiantur.

Oua incubata non concutienda, & cur.

Concuti enim, ut Plinij uerbis utar, *experimento uetant, quoniam non gignant confusis uitalibus uenis.* Sciendũ etiam tot denuò substitui posse, quot pro infœcundis reiecta fuerint. Rejciantur denique omnino hypenemia, nam quamuis partes uideantur habere omnes, tamen principio carent, quod à maris semine affertur: quapropter animata non sunt, ut dilucidè [a] Aristoteles docet: qui etiam tria potissimùm aliâs indicia adducit, quibus huiusmodi oua ex alijs distinguas.

[a] *Lib. 2. de generat. c. 3.*

Oua hypenemia ut noscantur.

Ait enim alijs minora esse, & plura numero gigni, ob unam eandemque causam. Ratio est, quia cùm imperfecta sint, minus augentur, & quia minus augentur, plura numero existunt. Denique minus esse suauia, quia minus concocta. Nam concoctum in quouis genere suauius est. Ne itaque qui oua suppositurus, à uenditoribus decipiatur, qui sæpe subuentanea pro fœcundis ignaræ plebeculæ uenditant, fugiat parua, & quorum magnam haberi copiam uidet, eligat maiora, eorumque aliquo primò uescatur, ut ex dulci sapore cetera feminis participia diiudicet. Collectis modò ouis fœcundis, eorum numeri etiam ratio habenda est, si ueteribus credimus.

Quo numero oua supponenda.

Quotquot enim de agricultura scripserunt, ferè omnes impari numero subijci iubent, idque hodie nescio quàm uerè mulierculæ nostræ obseruant. Nam reuera res non uidetur superstitione carere, nisi Pythagoræ fortè dogmata sapere dicamus, qui summum bonum in numero impari ponebat.

Pythagoræ dogma.

Numerus ouorũ cur uarietur.

Variant uerò eiusmodi numerum cùm pro uniuscuiusque Gallinæ natura, tum etiam pro diuersitate temporis anni. Si Gallina fœcunda est, Florentinus non plura, quàm uiginti tria supponi iubet, pauciora uerò, cùm talis non est. Varro, & Plinius negant, plus uiginti quinque oportere incubare, quamuis etiam propter fœcunditatem plura pepererit. Columella primo tempore, id quod est mense Ianuario, non plura quàm quindecim subijci uult. Martio nouemdecim, nec pauciora, unum, & uiginti Aprili, & tota æstate usque ad calendas Octobris. Sed nostræ mulieres semper ferè non ultra septemdecim, uel nouemdecim glocientibus incubanda exhibent. Eligendum etiam tempus est incubationi maximè idoneum: siquidem totum anni tempus tale non est.

Tempus incubationi idoneum.

Præfertur autem uelut præstantissimum æquinoctium uernum, hoc est, à uigesima quarta die Martij usque ad nonas Maias: nam quæ post illud tempus incubantur, pullos edunt, qui plerunque, quia tardiùs nati, nullam aliam eo anno utilitatem hero, quàm ad mensæ usum, apportant. Quinimo Columella author est, ab æstiuo solstitio bonam pullationem non haberi, quòd ab eo tempore, etsi facilem educationem habeant, iustum tamen non capiant incrementum, probandam itaque æstiuam educationem. Et Longolius pullos maturos dici posse putat primo uere exclusos: serotinos uerò qui seriùs eduntur, quos patria lingua autumnales uocari asserit, eos ait sub ueris initio necdũ parere, quemadmodum quos maturos uocat; quamobrem, inquit, non ad pullationem, sed ad ueru aluntur.

Pulli autũnales quos Germani dicant.

Alibi etiam Columella post Octobrem superuacuam incubationis curam esse scribit, quoniam frigoribus exclusi pulli plerunque intereunt. [k] Plinius tamen ad Calendas Nouembris usq; tempus extendit, & terna dena etiam supponi iubet, sed ab eo die uetat, donec bruma conficiatur: admittit denique hyemalem incubationem, sed pauciora tunc incubari cupit, non tamen infra nouena.

[k] *L. 18. c. 26*

Incubent itaque Gallinæ quoties glociunt, & Gallinarij sit exclusos frigore pullos loco calidiori enutrire. Porrò & Lunæ ratio habenda est in suppositione.

Luna crescente oua supponuntur.

Nam in defectu illius prohibetur; & dum noua est, ut Plinius monet, uel saltem dum crescit, hoc est, à nouilunio usque ad decimam quartam diem, laudatur. Oua enim ante nouilunium subiecta, Varro, & Plinius non succedere inquiunt, hoc est non producere pullos, Florentinus rabescere, & corrumpi, eo quòd à plenilunio usq; ad nouilunium euanescant, ut in conchilijs etiam obseruamus, & è contrario omnia à nouilunio usque ad plenilunium repleantur, & humectentur. Columella semper quidem considerari uult, ut luna crescente supponantur, uerùm nisi à decima, postquam creuerit, die usque ad quintamdecimam: idque Palladius comprobat. & Tragus à mulierculis in Germania etiamnum obseruari scribit. Ex huiusmodi autem suppositione eam utilitatem dimanare inquit, quòd pulli in cre-

Suppositionis modus optimus.

scente

ſcente iterum luna excludantur: & reuera hic incubādi modus ſatis laudari nequit, dignus ut ab omnibus inſtituatur. Hiſce itaque omnibus ſedulò obſeruatis, Gallinas includere oportet, ut tam interdiu quàm noctu, ac in ſumma ſemper incubent, niſi dum cibus potuſq; exhibendus eſt. Id autem fiat manè, & veſperi. *Cum volumus,* inquit Florentinus, *ut ouis Gallinæ incubent, ſtramen nitidum eſt ſubſternendum, & in eo imponendus ferreus clauus: quod is videatur uim habere quoduis uitium propulſandi.* Erant autem ueteres in ſupponēdis ouis admodum diligentes, ne dicam ſuperſtitioſi, vt ex hoc Columellę cuiuis, ni fallor, conſtet. *Supponendi conſuetudo,* inquit, *tradita eſt ab ijs, qui religioſius hac adminiſtrant, huiuſmodi. Primùm quam ſecretiſſima cubilia eligunt, ne incubantes matrices ab alijs auibus inquietentur: deinde antequàm conſternant ea, diligenter emundāt, paleasq; quas ſubſtraturi ſunt, ſulphure, & bitumine, atque ardente teda perluſtrant, & expiatas cubilibus injiciunt, ita factis concauatis nidis, ne ab aduolantibus, aut etiam deſilientibus euoluta decidant oua.* Caueat Gallinarius, ne oua multùm manibus moueat. Nam venæ, & humores, dum uertuntur facillimè uitiantur, quod vel inde conſtat, quia cùm Gallina in occulto incubat, oua omnia fœcunda fiant: manibus verò hominum tractata plurimùm corrumpantur.[1] Conradus Heresbachius ſibi compertum eſſe tradit, quaſſata claudos produxiſſe pullos. Quare curator, dum ea uertit, cum ſumma dexteritate id facere debet. Debet autem ea neceſſariò uertere ex Varronis, & Columellę præcepto, ut ęqualiter concaleſiant. Subſtramen ſæpius tollat, & recens aliud ſubijciat, alioqui ex acere ueteri pulices oriuntur, & cętera huiuſmodi animalcula, quę Gallinam conquieſcere non patiuntur: ob quam rem oua aut inęqualiter matureſcunt, aut conſeneſcunt. Columella monet, ut cibus iuxta ponatur, ut ſaturę ſtudioſius nidis immorentur, neue longius euagātes oua refrigerent: quare commodè ſeorſim ab alijs recludentur. Curabit etiam omnino, ſi aliquę nolint aſcendere ultrò, ut ad incubandi munus redeant, coactæ etiam, ſi neceſſitas urgebit, item ſi quę unguibus earum læſa, uel pacta ſunt, oua remoueat. Die vndeuigeſimo animaduertat, an pulli roſtellis oua pertuderint, & auſcultet, an pipiant. Nam ſæpè propter craſſitiem putaminum erumpere nequeunt. Itaque hærentes pullos manu eximito, & matri fouendos ſubijcito, idq; non amplius triduo. Nam quæ poſt illum diem ſilent oua animalibus carent, quare & remouenda ſunt, ne Gallina diutius incubans inani ſpe pullorum detenta, effœta reddatur. Mirabile magnum, quia non planè comprehenditur, inquit, Petrus Gregorius uirtus, & omnipotentia Dei, quia pullus intra oui corticem concluſus, antequam putamen effringat, pipiat ales factus intra concluſus poſt undeuigeſimum diem ab incubitu Gallinæ in oua. Porrò ſupponere etiam Gallinis diuerſi generis uolucrū oua non tam noſtro æuo, quàm apud veteres vſitatum fuit. Nam præterquam quòd Plinius id, alijq; Geoponici tradunt, etiam apud Ciceronem legimus: *Anatum,* inquit, *oua Gallinis ſæpe ſupponimus.* Quomodo verò ea, nec non Anſerina ſubijciantur, ſuo aliquando loco, Deo uolente, docebimus, uti etiam abundè de Phaſiano diximus. Quod ſi verò quis, vel mares, ſiue Gallos, ſine fæmellis, & è contra fæmellas ſine maribus naſci uelit, id ita præſtabit. Oua eliget oblonga, & faſtigio acuminata, ſi mares volet: ſin fæminas, quæ rotundiora, & parte ſui acutiore obtuſa, orbiculum habent. Ita enim legendum eſt apud Ariſtotelem, ubi ex correctione Alberti contrà ex rotundioribus mares, ex acuminatis fœminas prodire legitur. Et multi ſanè Ariſtotelis veterem textum, ita verè legi ſolere putant, quòd poſteriores Geoponicos in hac determinatione ab illo nihil recedere uideant. Nam Marcellus Virgilius cùm Columellæ, & Ariſtotelis de ſexu ouorum diſcernendo ſententias cōtrarias, ut credebat, recitaſſet: *Eſt ſane,* inquit, *in natura grauis author Ariſtoteles. Columella tamen villaticam paſtionem ex quotidiana obſeruatione, & experientia docebat: nec noſtrum eſt inter tam graues authores tantas componere lites.* Quaſi verò Columella ab Ariſtotelis ſententia recedat, quod ſanè nequaquam facere quiuis dicturus ſit, qui hæc uerba eius leget. *Cum quis volet,* inquit, *plurimos mares excludere, longiſſima quæque, & acutiſſima oua ſubijciet, & rurſum cùm fæminas, quàm rotundiſſima.* Sed præter Columellam ipſemet Plinius ubique ferè in animalium natura Ariſtotelis interpres ita ſentit, dum ait. *Fæminas edunt quæ rotunda gignuntur, reliqua marem.* Hoc idem ſentire videtur [m] Horatius, ubi oua oblonga gratioris ſaporis eſſe ſcribit, inquiens.

Longa quibus facies ouis erit, illa memento
Vt ſucci melioris, & ut magis alba rotundis
Ponere, namq; marem cohibent calloſa vitellum.

Contrà Albertus, cùm Auicennam ſcribere aliter uideret, propriam nobis experientiam obtrudere non eſt veritus, uereremq; Ariſtotelis textum immutauit, uitiumq; non ex dictis Philoſophi, ſed ex peruerſa ſcriptura fuiſſe arguit. Verùm quicquid ille dicat, vetus illa lectio

Marginal notes:
Incubandi leges.
Claui ferrei uis.
Oua quomodo tractanda.
[1] L. 4. de re ruſt.
Curatoris Gallinarij munus.
Subſtramē cur mutandum.
Quomodo cibandę incubantes.
Quando pulli pipiāt.
Oua aliarū uolucrum Gallinis ſupponi.
Vt Galli ſoli, uel ſolæ Gallinæ naſcantur.
[m] L. 2. ſerm.

la lectio uera est, & genuina Aristotelis, quàm scilicet Horatius, Plinius, & Columella, qui, vt dixi, ex proprio periculo tradebat scriptis, comprobarunt. Nec tanti apud me ponderis Auicennæ patrocinium est, vt non potiùs Aristoteli grauissimo in naturæ arcanis authori adhærere velim: nec denique me mouet ratio illa, quam, citante Cælio Albertus adducit, nimirum virtutis perfectionem in masculinis ouis equaliter ambire, extremaq; continere, in fæmininis verò à centro, in quo sit uitalis calor, materiam longiùs abire. Quin itro contra euenire arbitror. Quis enim non videat in rotundis calorem magis diffundi, in oblõgis ab vna potioriq; parte conglobari? Nec est, quòd experientiam eius magni faciamus, eam enim in multis alijs obtrudit, quæ æquè falsa sunt, & minus uerisimilia. Igitur, ut parerga istæc concludamus, sensit Aristoteles, & scripsit ex rotuodis progenerari fæminas, ex acuminatis mares. Nunc verò in textu Aristotelis tam Græco, quàm Latino legitur, prout Albertus correxit, vel potiùs corrupit. Vetus verò Aristotelica lectio est illa, quàm uitiatam ille dicit. Cæterùm nunquid modò, ex oblongis mares, ut uetus lectio habet, & ex rotundis fæminæ, vel contrà procreentur, Gallinarius super hoc esset consulendus. Ego priorem lectionem, ut dixi, libenter amplector, gaudeoq; me cùm Aristotele in ea hæresi esse, ut ex acutis ouis mares gigni credam, eòq; magis cùm Plinium Aristotelicum, & Columellam omnis villicationis consultissimum comites erroris, si error fuerit, habeam. Mulieres medius fidius nostræ ex acutis mares, & è contrà ex rotundis fæminas procreari asserunt.

Vt omnes pulli fæminę nascãtur.

Ornitholo_us ex suorum relatione tradit, oua, ut ex eorum singulis omnibus fæminę generentur subijci oportere, dum Luna plena est, eaq; ad hoc præferri, quæ in plenilunio etiam nata sunt, item ita obseruandam temporis rationem, ut in plenilunio etiam excludantur. Verùm arduum fuerit oua in plenilunio nata, in plenilunio rursus excludere. Nam si illa aliquot diebus reserues, antequam supponas facilè euanescunt, ut in his, & conchilijs etiam fieri paulò antè diximus: sin mox supponas, in plenilunio non excludes. Solent enim uiginti plerunque diebus incubationis tempus absoluere.

Quãdo pulli citius excludantur.

Excludunt tamen celeriùs, teste Aristotele, æstate, quàm hyeme: æstate nempe duodeuigesimo, (vndeuigesimo habet Plinius) hyeme aliquando vigesimo quinto die. Sed fortè id de locis calidioribus intelligendum est. Nam Albertus hyeme vigesimonono die exire pullos dixit. Discrimen tamen etiam auium est, ut idem Aristoteles author est, quòd aliæ magis fungi officio incubandi possunt.

Vt pulli versicolores nascantur.

Sunt qui asserant, idq; in libello quodam Germanico manuscripto se legisse Ornithologus prodidit, pullos eo colore nasci, quo oua incubanda tincta fuerint. Alij iubent, vt auiaria, seu caueæ, quibus includuntur, congrediuntur, pariunt, incubant, & excludunt, susq; deq; & ex omni parte albis uelaminibus obtendantur, ut in Phasiani historia etiam diximus.

Vt pulchri gignantur.

Si quis verò pullos cupiat excludere uisu iucundissimos, Palumbum marem cùm Gallina coire curabit, aut Perdicem, uel Phasianum. Cuius coitus modum in Phasiano diximus, & hîc sponte omittimus. Perdices copia libidinis gaudent, & cùm diuersis salacioris generis auibus commiscentur, coeuntq; inter se, & sobolem suscipiunt, vt in Gallinis, unde ex Gallina, & Perdice, & primi fœtus communi generis vtriusq; specie generantur, sed tempore procedente, diuersi ex diuersis prouenientes, demum forma fęminæ instituti euadunt. Hæc ex Aristotele scribit [a] Io. Baptista Porta.

[a] L.2. Mag. cap.14.

Ex Colũbo & Gallina pullus commixtus.

Quo loco etiam dicit ex Gallina, & Columbo, si misceantur, pullum procreari commistum ex vtroque. Sit, inquit Columbus iuuenis, Tunc enim temporis feruet in eo ardor coeundi, & seminis superfluitas. Senex enim coire non potest. Omni enim tempore coeunt Columbæ, & fœtant æstate, & hyeme. Erant nobis domi Columbus cælebs, & Gallina uidua: Columbus satis amplo corpore, & salax: Gallina parua, sine nana: unà versabantur, unde tempore veris Columbus Gallinam superuenit, quæ suo tempore oua dedit ab ea incubata exclusa sunt, pullosq; ex vtroque mistos nobis protulit ab vtroque genitore retinentes effigiem. Magnitudo corporis, capitis forma, & rostri erat Columbi, pedes Gallinæ, pluma quã albissima, & crispa, pedes pennis operti, atq; vt Columbus pipiebat, qui maximi nobis fuit oblectamenti, & iucunditatis quiq; non alibi quàm in cubili, aut mulierum sinu quiescebat.

Pullus Gallinaceus vt quaternis alis prouenitat, & totidẽ pedibus

Docet item alibi ex Aristotele, quonam modo pullus Gallinaceus quaternis alis nascatur, quaternisq; pedibus. Oua illi, inquit, seligito, quę bina comperies habere boleta, pellicula quadam nõ tenui intercursante, sed albumina continentia, quæ fœcundiores ferè Gallinæ assolent parere: ex magnitudine cognosces: patetq; intuentibus Soli exponẽdo, exuperante etiam materia productum, & plurium seminum commixtu, semenq; habeat pullorum glocienti Gallinæ iam supponas excubanda, ut suo insessu foueat ea: elapso iam debito tempore tales excludet fœtus, pedibus, alisq; quaternis, curabis vt commodè educentur. Si autem membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens,

& am

pens & animal omne, quod ouo excluditur: si tale euenerit, non mediocris erit admirationis. sæpius enim monstra in prolificis animalibus, & multiparis, quàm in minus fœcundis, & imperfectioribus animalibus nascuntur: in alijs verò facilitas generationis præualet: unde in vilioribus animalibus faciliùs monstra proueniunt, quam in nobilibus. Hæc itaq; omnia Porta,[h] qui etiã docet, quomodo Gallus, vel capus in mortuę, vel educere pullos Gallinę nolentis locũ succedat. Iubet autem illi ostendi pullos, & blandè manibus dorsum pertractãdo præberi cibum, ut manibus edere assuescat, & cicur fiat. Mox pectus deplumando urticis perfricari: atq; ita paucis interiectis horis adeo optimè pullos recepturum promittit, & cibũ eis exhibiturum, vt vix vnquam mater Gallina tale fecerit. Verùm ipsemet[i] Aristoteles Gallos nõnullos visos esse testatur, qui cũ fortè fæmina interijsset, ipsi officio matris fungerentur, pullos ductando, fouendo, educando, ita ne de cætero, uel cucurire, vel coire appeterent. Et [k] Aelianus Galli laudes prosequens; *Matrice Gallina*, inquit, *extincta, ipse incubat, & pullos ex ouis excludit, ac tum silentio utitur*. Idem etiam testatur [l] Plinius, *Narrantur*, inquiens, *& mortua Gallina mariti earum uisi succedentes inuicem, & reliqua fœta more facientes, abstinentesq; se à cantu*. Quæ cùm ita sint, Gallos aliquando absque hominum opera, Gallinarũ officio functos fuisse manifestò constat. Quod si verò nec Gallina nec Gallus excubare oua uelint, nondum desperandũ est; nam pręterquã quod uterque immutari possit: possunt etiam in primis ab homine perfici, teste Plinio, qui Liuiam Augustã ait ouum in sinu fouendo exclusisse, ut posteà dicemus, & antè etiam diximus, indeque fortasse nuper inuentum esse, ut oua in calido loco imposita paleis igne modico fouerentur, homine uersante pariter, ut stato tempore illinc erumperet fœtus. Sed uetus Aristotelis præceptum est, si aut tempus sit bene temperatum, aut locus in quo oua manent, tepidus, non auium tantum oua concoqui sine parentis incubitu, sed quadrupedum ouiparorum etiam. Et alibi ita scribit; *Incubitu auium oua excludi natura ratio est. non tamen ita solum oua aperiuntur, sed etiam spontè in terra, vt in Aegypto obruta fimo pullitiem procreant*. Cuius rei Diodorus Siculus etiam meminit his uerbis: *Quædam suo studio adinuenta sunt, ut qui* (loquitur autem de Aegyptijs) *aues, aut Anseres nutriunt, præter earum, quæ apud alios homines habentur procreandi nomina, ut in numerum dictu mirabilem auium euadant: non enim oua incubant aues, sed ipsi ingenio, & naturali arte educant fœtus*. De eisdem populis ita [m] Paulus Iouius: *Apud Aegyptios magna copia est pullorum Gallinaceorum, Nam apud illos Gallinæ sua oua non incubant: sed ea in clibanis, tepore sensim adhibito, ita fouentur, ut mirabili arte compendioq; pulli intra paucos dies prægignantur, simul & educantur, quos illi non numero, sed mensura venales habent. Modiolum statuunt sine fundo, quem ut compleuerint, tollunt*. Et Tragus denique, *In Aegypto*, inquit, *circa Alcairum oua arte excluduntur: clibanum parant cum multis foraminibus, quibus oua diuersa, Gallinarum, Anserum & aliarum auium imponunt, tum fimo calido integunt clibanum, & si opus fuerit, ignem circumque faciunt, sic oua sua quaque tempore maturescunt*. Verùm in eo Iouius, & Tragus a Diodoro, & Aristotele discrepant, quòd hi nulla clibani facta mentione, oua tantum fimo obruta pullitiem procreare dicant: quare dicendum esset Aegyptios nunc diuerso modo, quàm solebant olim, pullos excludere, cùm tamen talis exclusio celeriter absolueretur, ut uel ex hoc colligo, quòd, ut Aristoteles pariter testis est, quidam potator Syracusis, ouis sub storea in terra positis, tamdiu potaret, donec oua fœtum ederent. Iam uerò, & cùm in uasis quibusdam tepidis essent coniecta spõte sua pullos edidisse, idem [n] Aristoteles author est. *Si Gallina non incubet*, inquit Democritus, *hac industria complures habebis pullos. Qua die incubanti Gallinæ oua subijcis, eadem stercus Gallinaceum accipiens, idipsum contere, cribraq;, ac denique in vasa inijce ventricosa, pennas illis Gallinarum circumpone. Post hæc autem figura recta imponito oua, sic ut pars mucronata supernè tendat, ac dein rursus ex eodem fimo tandiu illis inspergito, donec undique inducta videantur. At vbi duos, aut tres dies primos sic intacta esse oua permiseris, singulis postea diebus illa conuertito, cauens ne contingantur mutuò, ut uidelicet ex æquo incalescant. Post vigesimam autem diem, dum sub Gallina oua excludi incipiunt, inuenies ea, quæ in alueis sunt, circumfracta. Ob quam nimirum causam etiam inscribunt diem, qua supponuntur, ne dierum numerus ignoretur. Vigesima itaque die putamen extrahens, pullos in cophinum conijcito, eos alens delicatissimè. Ascisce etiam Gallinam, quæ moderabitur omnia*. Hæc Democritus, Andrea à Lucana interprete, qui Græcam uocem γάςρας uasa uentricosa interpretatur: Cornarius uentriculos: Hieronymus Cardanus, qui hunc locũ in libros suos de subtilitate transcripsit, puluinaria, his uerbis: Puluinaria duo reple stercore Gallinarum enuissimè trito: inde plumas Gallinarum annecte cõsuendo utrique molles, ac densas. Oua uerò capite tenuiore suprà extante, colloca super alterum puluinar. Deinde reliquum superpone in loco calido, permitteq; immota duobus diebus: pòst uerò ad uigesimam usque diem, illa sic uerte, ut undique æqualiter foueantur: inde stata

die quæ

[h] *L. 4. Mag. Nat. c. 26.*

Vt Gallus, aut capus Gallinę munere fungatur.

[i] *L. 9. Hist. cap. 49.*

[k] *L. 4. c. 29.*

[l] *L. 10. c. 11*

Incubatio absq; Gallina, aut Gallo.

Liuia Augusta ouũ fouens, & excludens.

Oua calore loci excludi.

[m] *L. 18. hist.*

Potator tãdiu potat, donec oua excludãtur.

[n] *In Geoponicis.*

die, quæ iuxta uigesimam primam est, pipillantes iam ex ouo sensim educito. Ego etsi hoc etiam modo oua excludi posse ratio loqui uidetur: uideo tamen aliud sensisse Democritum, uerbis eius Græcis diligentiùs examinatis, & placet gastran uas uentricosum uertere, ut priùs in tale uas intelligamus fimum iniiciendum, tum super fimo imponendas plumas (ut ἐπιβάλλει potiùs quàm περιβάλλει legatur) in plumis oua: postremò rursus fimum addendum donec cõtegantur oua, Sed ut ut est, * Porta hoc à se diligentissimè expertum non successisse scribit, nec quomodo succedere possit, sese conijcere posse. Hoc etiam addens quod qui clibanum laudant, modum non ostendant, quo id fieri possit. Vnde quæ ipsemet fecit, & ab alijs factitata uidit minutissimè demonstrat. Vt paruo labore, & sine Gallinis quiuis oua clibano calido excludere possit, uas fieri uult ligneum, ualde simile dolio, rotundum, cuius diameter tantæ sit longitudinis, quantum capiat brachium intromittendum, ut oua componere, & conuertere possit: altitudo quatuor pedum. Hoc tribus tabulatis intus, in quatuor partes diuidemus. Sit primum sexquipedale, secundum paulò maius pede, tertium pedale, quartum omnium minimum. Habeat unaquęque cellula tabulatis diuisa suum ostiolum latitudinę quantum brachium immitti possit, suaq; opercula, ut aptè claudi, & reserari possint. Primum, & secundum tabulatum ex tenuibus tabellulis, vel uiminibus contexta sint: tertium sit æneum, fornicatum, postremum ligneum, solidumq;. Primùm, & secundùm tabulatum in centro foramen habeat, latitudinis trium digitorum, per quod æneus canalis, vel ferreus, stanno sublitus. Is supra secundum tabulatum ad medium pedem semper emineat, sic & in inferiori, sed in imo patentioris fiat oris ad modum pyramidis, vel infundibuli, ut concinnè calorem, & flammam suppositæ lucernæ excipere possit. In secundo tabulato canalis circa supremum locum perforatus sit, ut inde exhalans calor, locum tepidè foueat, & oua ex superiori parte calescant, ut Gallinæ faciunt. Super hæc tria tabulata spargatur scobs lignea, quæ tibi aptissimo operi videbitur. Scobs circa dolij latera erectior, in medio minus: in imo, ubi canalis, depressior, ut oua supra eam incubantia calorem undique à canali prouenientem excipiant. In tertio tabulato, vbi canalis terminatur, sit circa latera depressa, in medio circa canalem altior: supra scobem linteus extendatur subtilis, si deturpatur, vt denuo lauari possit, & exclusi pulli supra illum ambulare possint. Singulis tabulatis centena oua accommodentur, plus, minus. Retusa oui pars infrà, acuta sursum vergat. Parietes dolij supra scobem extantes intra cellulas, & superna pars tabulati, ouillis pellibus contegantur, vt suo tepore calorem retineant. Inferiori cellulla sub infundibulo lucerna accommodetur accensa, in initio binis ellichnijs, in fine tribus æstatis tempore, sed hyeme initio tribus, postremò quatuor, aut quinque. Feriat lumen in medio infundibuli, vt per canalem ascendens calor, æquè cellulas concalfaciat. Locus in quo hoc uas steterit, sit tepidus, & solitarius. In inferiori parte, vbi accensa lucerna non oportet oua accomodare, quia calorem non habet ad oua excludenda aptum. Sed ubi pulli madidi, quàm primùm ouis excluduntur, hîc claudantur, ut tepido flammæ calore madorem exiccent: bis, teruè singulis diebus animaduertendo, si calor remissus, tepens, aut intensus sit. Quod ita cognoscemus: ouum è cellula extrahemus, & supra oculum ponendo optimè experiemur. Nam si offendit, intensus est: si insensibilis, remissus. Intensus calor excoquit oua, remissus irrita facit. Ob id lucerna lumen addendo, & minuendo exæquatum reddes. Post quartum diem, à quo oua fieri cœperint, extrahito è cella, & nulla facta commotione vehementi, sensim contra splendorem Solis, vel candelæ quispiam speculabitur, si prolificum sit ouum, nec ne. Nam si fibrarum aliquot, cruentumq; discurrere videtur, prolificum est, si contrà perspicuum erit, ceu infœcundum reijciendum: irriti loco substituatur aliud. Fœcunda oportet quotidie ad calorem luminis uertere, atq; circumcirca mouere, vt Gallina solet. Nec verendum nobis ne corrumpantur oua, vel si ab aliquo sensim, & commodè pertractentur. Post decimum nonum, vel uigesimum diem æstatis tempore, aut vigesimum quintum, aut vigesimum octauum hyemis, oua manu capies, ac Soli obuersa inspice, vbi pulli rostrum steterit, ibi crustam rumpito, & per oui foramen manibus rostellum capiendo pulli caput foras extrahe, ac suo loco repone. Nam ex seipso foras progreditur, & ouo egressum in inferiori cellula, vt diximus, pone, sed a pauimento lucerna aliquantulum absit, ne pulli lucis splendore allecti, lumen rostellis feriant, & comburantur. At si quæ diximus diligenter operatus fueris, ex trecentis ouis vix decem, aut viginti perdes. Hactenus itaque Io. Bap. Porta. Petrus Crescentiensis denique scribit, in quadam regione homines reperiri, qui furnos ita temperate calefaciant, ut eorum calor par sit Gallinæ incubantis, & in furno, seu clibamo ponere quamplurimos plumas, & mille Gallinacea oua quæ post uiginti dies nascantur, ac erumpant. Atq; istæc de ijs, quæ ad huiusce auium generis

* L. 4. Mag. cap 26.

Vas ad excludẽda oua sine Gallinæ opera.

Fęcundi, & infœcundi oui signa.

Pullos in forno exclud.

neris

neris procreationem ſpectabant dicta ſint. Antequam tamen ad reliqua me conferam, pauculos hoſce Politiani verſus ceu epilogi loco, nempe de eiſdem agentes adijciam. At autē.

Vocibus interea crebrum ſinguleit acutis
Parturiens coniux, quæ ſcilicet oua ſubinde
Tollit anus, ſignatq́; dies, uigilemq́; lucernam
Conſulit: & Lunæ creſcentis tempora ſeruans
Vt primum Gallina glocit, numero impare ſubdit
Verſatisq́; diu, ſolers auſcultat, an intus
Pipiat inuolucer pullus, tenerumq́; putamen
Pertuderit molli roſtro, atque erumpere tentet.

EDVCATIO, VICTVS.

Custos Gallinarū cur fidus eſſe debeat. Gallinarĳ curator ſeu Custos qui dicendus.

QVAMVIS nulla non mulier Gallinaceum genus ſciat educare: ſunt tamen nonnulla præcepta à diligentiſſimis antiquis Geoponicis præſcripta, quæ illas non tantùm, ſed fortè eruditos etiam latent. Qui itaque fructum ex his auibus percipere volet, fidum in primis aliquem eligat oportet. Niſi enim, qui curam habet Gallinarum, fidem domino ſeruet, nullus ornithonis quæſtus vincet impenſas. Eiuſmodi altor, qui nempè in Gallinariū ſcandit, & oua colligit, & quæ incubantur, manibus uerſat, Gallinarius curator, vel cuſtos rectè dicetur. Cùm verò pulli maiorem quàm adultiores curam requirant, itaque de his prius dicemus: qui iam excluſi ſingulis Gallinarum ſtatim ſubtrahendi ſunt, ſubijciendiq; alij, quę paucioribus incubat, ſed & huius rurſus quæ fouet, oua vel nondum concreta, & formata, alijs quarum oua eiuſdem temporis ſunt, ſupponi debent, vt una cum illis calefacta animentur. Columella ea, qua excluduntur die, ſingulos tollere prohibet, ſed vna die in cubili ſinere iubet cum matre, & aqua ciboq; abſtinere, donec cæteri excludantur, & poſtera die, cùm iam grex fuerit effœtus, hoc modò deponere: Cribro uitiario, vel etiam loliario, quod iam fuerit in vſu, pullos ſuperponi, deinde pulegij ſurculis fumigari, quoniam ea res, pituitam quæ celerrimè teneros interficit, prohibere videatur.

Pulegij uſus.

Poſthac caueę iuxta eundem cum matre includendi ſunt, & farre hordaceo cum incocto, uel adoreo farre vino reſperſo modicè alendi.

Cibus. Cruditas vitanda.

Nam maximè cruditas vitanda eſt, & obhoc tertia die cauea cum matre retinendi ſunt, priusq; quàm emittantur, ad recentem cibum ſinguli tentandi, ne quid habeant in gutture, nam ſi uacua non eſt ingluuies, cruditatem ſignificat; abſtinerĳ; debent, donec concoquant. Dum adhuc teneri ſunt, non eſt permittendum longiùs euagari, ſed circa caueam continendi ſunt, & farina hordacea paſcendi, donec iam robuſtiores euaſerint. Varro quindecim primis diebus mane ſubiecto puluere, ne ſcilicet tenellis roſtris noceat terra dura exhibet polentam, cùm naſturtij ſemine, & aquam prohibet, ne tum deinde in eorum corpore turgeſcat.

Polenta.

Dydimus porri folia tenerrima cum caſeo muſteo contuſa illis exhibet.

Porri folia.

Hordeum verò exactis duobus (ſex vt habet codex Græcus, ſed interpres mendum ſuſpicatur) menſibus offerri iubet. Democritus uermes laudat ex ſtercore aſinino, vel bouino genitos: quare id in capacia vaſa colligi, inijcique vult. Nam decem diebus exactis naſcuntur pullorum nutricationi percommodi.

Vermes è ſtercore Aſini, vel Bouis.

Sunt qui, vt multum, & citò creſcant, teſtas, è quibus emerſerunt, tunica interiore dempta, contritas, cùm ſale, & ouo cocto duro immiſceant, & pullis primi alimenti loco apponant.

Vt citò, & multū creſcant.

Verùm noſtræ mulieres tanta diligentia non vtuntur, & ſimul atque omnes excluſi ſunt, mox vel ſaltem poſt biduum ſimul cum matre euagari ſinũt, obuiumq; quiduis exhibent. Audio tamen apud Belgas primis octo, aut decem diebus caueæ matrem includi, ne pulli longiùs abeant, & ſimul cum illa cibum ſub cauea capiant, habereq; ligneam quoddam uas vix palmum altum, in quo multa, plerunque verò duodecim caua ſunt, & in his aquam pro potu imponi, ne ſi in ea incidant pulli, ſubmergantur.

Belgę quomodo pullos nutriāt.

Quot verò pullos vna Gallina educare debeat, cuiuis notum eſt, dum quæque ſuos tantùm conuocet. Quod ſi autem inter incubantes aliæ plura alijs incubent, pulli aliquot ei ſubijci poterunt, quæ pauciores habet; idq; maximè faciendum, dum quæ futura erat nutrix, nota eſt non benè educare. Columella id omnino faciendum eſſe monet, dum mater ſuos, & alienos propter ſimilitudinē dignoſcere non poteſt, nempe prima die. Cauendum item ne plures quàm triginta uni nutrici committantur. Negant enim omnes ferè Geoponici hoc numero ampliorem gregem poſſe ab una nutriri.

Quot pullos vna Gallina educare debeat.

Sin autem Gallinarum aliqua ſuos deſerat, timeasq; ne ita deſerti

Si Gallina pullos deſerat, quid agendum.

ferti intereat, cura, ut Gallus, vel Capus nutricis munere fungatur. Quod quomodo præstare possis, superiori capite ex Io. Baptista Porta ostendi. Gallinam pullos deserere volentem agnosces inde, quòd non iam amplius hispida sit, nec alas demittat, glocire desinat, & cum ijs euagari nolit. Atque hęc de pullorum cura dicta sint. Iam de parentū educatione aliquid dicendum superest. Eæ si incubent, bis, manè scilicet & vesperi cibus offerendus est. Vagantium verò non alius cultus est, quàm clausarum, nisi quòd hæ non emittantur, sed intra ornithonem ter die maiori mensura pascantur. Nam singulis capitibus, Columella teste, quaterni cyathi diurna cibaria sunt, cùm terni, vel bini vagis prębeantur. Quid verò exhibendū, paulò pòst dicemus. Locus, quo conuersantur, Gallinarium dicitur: Gyb. Longolius officinam cohortalem appellari ait, quòd, vt in nostris officinis cuncta parantur, quæ in usum humanum veniunt, ita istic oua, & pulli, quæ in cibum. Auiaria verò nominantur, vbi cicures atque omnium auiū genera separata farciuntur. Hæc auiaria ὀρνιθοβοσκεῖα Varroni dicūtur. Vnde fortè haud rectè Calepinus ὀρνιθῶνα Gallinariū interpretatur. Nam pręterquā quòd ea vox, teste Varrone, in villa pastionis genus, quale pariter περιστερῶνας dicunt auiariū propriè significat: etsi interim minimè negarim, & pro gallinario accipi. Nam Græci cùm omnem auem, vt diximus, tum Gallū Gallinamuè per excellentiā ὄρνιν & ὄρνιθα nomināt. Grapaldus πέταυρον interpretatur ex Polluce caueam, in qua sese cortis alites cubitum ituræ recipiunt. Aristophanes, inquit Pollux, πέταυρον, nominat ᾧ τὰς ἐνοικιδίους ὄρνιθας ἐγκαθεύδειν συμβέβηκε. Verùm vt Ornithol. conijcit, non Gallinarium totum πέταυρον nominari potest, sed tabula, uel asser, qui Varino dicitur σανὶς, quasi πετηνὸν παρὰ τὸ εὕδειν ἐν αὐτῷ τὰ πετεινά. Sunt verò nostra gallinaria longè diuersa ab illis, quæ Columella, Varroq; commendant. Nostra enim admodum exigua sunt, & uix quandoq; gregem capiētia, cum maximo sæpe eius detrimento, nam cùm bona pars sæpe noctu excludatur, animaliū noxiorum relinquuntur furumq; rapinis. Non mirum itaq; si tanta gallinariorum cura veteres incesserit, ut illa nobis exactè depinxerint. Iubent itaque, ut, ea parte villę, quæ orientē spectat, constituantur, iuncta sint fumo, vel Culinæ, ut ad aues perueniat fumus, qui huic generi præcipuè salutaris est, adeo ut Palladius sufficere dixerit, ut fumo puluere, & cinere utantur. Vnde etiamnum nostro ęuo super furno, vel propè caminū saltem ædificantur. Totius autem officinæ, inquit Columella, tres cōtinuæ extruuntur cellę (sed fortè pro plurimo gregis numero Nā Varro pro ducentis duas caueas coniunctas constituendas monet) quarum perpetua frons orienti sit obuersa. In ea deinde fronte exiguus detur omnino aditus mediæ cellæ, quæ ipsa tribus minima esse debet in altitudinem, & quoq; versus pedes septem: in ea singuli dextro, læuoq; pariete aditus ad utramq; cellā faciendi sunt, iuncti parieti, qui est intrantibus aduersus. Huic autem focus applicetur tam longus, ut nec impediat prædictos aditus, & ab eo fumus perueniat ad vtramq; cellam, eæq; lōgitudinis, & altitudinis duodenos pedes habeant, nec plus latitudinis quàm media sublimitas: diuidantur tabulatis quę supra se quaternos, & infra septenos liberos pedes habeant, quoniam ipsa singulos occupant. Vtraque tabulata Gallinis seruire debent, & ea paruis ab oriente singulis illuminari fenestellis, quæ & ipsæ matutinum præbeant exitum auibus ad cohortem, nec minus ad vespertinum introitum, sed curandum erit, vt semper noctibus claudantur, quò tutiùs aues maneant. Intra tabulata maiores fenestræ aperiantur, & eæ clatris muniantur, ne possint noxia irrepere animalia. Sic tamen ut illustria sint loca, quo commodiùs habitent, auiariusq; subinde debet speculari, aut incubantis, aut parturientis fœtus. Nam etiam in ijs locis ita crassos parietes ædificare conuenit, ut excisa per ordinem Gallinarum cubilia recipiant: in quibus aut oua edantur, aut excludantur pulli. Hoc enim & salubrius, & elegantius est, quàm illud quod faciūt, ut palis in parietes vehementer actis, vimineos qualos super imponant. Sic autem parietibus, ita, ut diximus cauatis, aut qualis uimineis præponēda erūt vestibula, per quæ matrices ad cubilia vel pariendi, vel incubandi causa perueniunt. Neq; enim debent ipsis nidis inuolare, ne dū assiliunt, pedibus oua cōfringāt, ascensus deinde auibus ad tabulata per vtrāq; datur iūctis parieti modicis asserculis, qui paulum formatis gradibus asperantur, ne sint aduolantibus lubrici. Sed ab hac cohorte forinsecus prędictis fenestellis scandulæ similiter inungantur, quibus irrepant aues ad requiem nocturnam. Maximè autem curabimus, ut & hæc auiaria, & cætera, de quibus mox dicturi sumus intrinsecus, & extrinsecus poliantur opere tectorio, ne ad aues feles habeant; aut coluber accessum, & æquè noxiæ prohibeantur pestes. Tabulatis insiste-e dormiētem auem non expedit, ne suo lædatur stercore, quòd cùm pedibus uncis adhæsit, podagram creat. Ea pernicies vt euitetur, perticę dolantur in quadrum, ne teres leuitas earum superfilientem volucrem non recipiat: conquadratæ

V deinde

Gallinę pullos deserere uolentis signa.

Incubantiū victꝰ & vagantium.

Quantum cuiq; offerendum.

Locus. Gallinariū.

Officina cohortalis.

Auiaria.

Ὀρνιθοβοσκεῖον.

Calepini error.

πέταυρον quid.

Nostra Gallinaria diuersa esse à Gallinarijs veterum.

Fumus Gallinaceo generi amicꝰ.

Gallinarij descriptio.

deinde foratis duobus aduerſis parietibus induuntur, ita vt à tabulato pedalis altitudinis, & inter ſe bipedalis latitudinis ſpatio diſtent. Hæc erit cohortalis officinæ diſpoſitio, quam Columellę acceptam ferre debemus, à qua nonnihil diuerſa eſt, quam ponit Varro. Si ducẽtas, inquit, alere velis, locus ſeptus attribuendus, in quo duę caueę coniunctę magnę cõſtituẽdæ, quæ ſpectent ad orientem verſus, vtræq; in longitudine circa decem pedes, latitudine dimidio minores, & altitudine paulò humiliores. Vtriuſq; feneſtræ latitudine bipedali, & vno pede altiores, a viminibus factæ raris, ita vt lumen præbeant multum, neq; per eas quicquã ire intrò poſſit, quod nocere poſſit Gallinis. Inter duas oſtium ſit, qua Gallinarius curator earum ire poſſit. In caueis crebrę perticę trajectę ſint, vt omnes ſuſtinere poſſint Gallinas. Cõtra ſingulas perticas in pariete exculpta ſint cubilia earũ. Ante ſit, ut dixi, veſtibulum ſeptum, in quo diurno tempore eſſe poſſint, atq; in puluere volutari. Pręterea ſit cella grãdis in qua curator habitet, ita vt in parietibus circum omnia poſita ſint cubilia Gallinarum aut exculpta, aut affixa firmiter, motus enim, cum incubant, nocet. Hęc ille, quamuis Florẽtinus

Quot capita uni Gallinario cõmittenda.

non plures, quam quinquaginta in vno auiario nutriri prohibeat, quòd in anguſto arctatæ labefactentur. Quapropter auiariũ magnum ſit, neceſſe eſt. Columella ducenta capita vnius cuſtodis curam requirere etiam ſcripſit, eamq; ſedulam, ne vel ab hominibus, aut inſidioſis animalibus aliqua diripiantur. Quod verò ad cortem attinet, ea ad meridiem pateat, & ſo-

Cohors qualis eſſe debeat.

li obiecta ſit, quò faciliùs hyeme aliquem teporẽ concipiat. Porticus furcis, aſſeribus, & frondeformandi, quæ vel ſcandulis, vel ſi copia ſuppetit, tegulis, vel, ſi facilius, & ſine impenſa plaeuerit, caricibus, aut geniſtis tegendi ut æſtate caloris ſæuitia temperetur, animaliaq; ceu in

Puluis, et cinis cur in corte habẽdi.

vmbra degant. Columella monet, ut puluis ſiccus, & cinis, ubicunq; cohortem porticus, vel tectum protegit, iuxta parietes reponatur, ut ſit, quo aues ſe perfundant. Nam his rebus, inquit plumas, pennasq; emundant, ſi modò credimus Epheſio Heracleto, qui ait, ſues cœno, aues cohortales puluere, uel cinere lauari. Qui itaq; emolumẽti cauſa hocce auiũ genus educare volunt, ædiculam qualem ex Columella, vel ex Varrone deſcripſimus, ædificare poterunt, & quę ſequentur, diligenter obſeruare Nonnulli, teſte Leõtino, domunculos, & nidos purgant, ipſaſq; aues ſulphure, aſphalto, picea luſtrant, ſed & ferri laminam, ac clauorum capita, atq; lauri ſurculos imponunt nidis, ut quæ ad arcenda prodigia (textus Græcus habet tempeſtates) omnia magnam uim habere videntur. Sed eiuſmodi remedia, ut diximus nimiam ſedulitatem veterum declarant. Gallorum etiam ratio habenda eſt ut to-

Cur plures Galli habẽdi.

tius Gallinarum numeri ſexta pars mares ſint, ſed id minimè obſeruatur à noſtris Gallinarijs, cùm alioqui haud ab re ab antiquis Geoponicis ea norma tradita ſit. Quoniam ſi plures Gallinæ fuerint, Gallum nimio coitu eneruant. Si ergo fortè euenerit, quod Gallum uel no-

Gallus nouitius quomodo tractandus.

uiter emeris, vel dono acceperis, eumq; in corte tua cum reliquo grege educare volueris, nõ temerè ſtatim, ac fortuitò ſolutũ dimittes. Sed curabis, ſi alij Galli ibi ſint, ne ab eis fugetur. [a] Aelianus eiuſcemodi Gallum recentem ſpõte fugitiuum ad ſuos familiares, & compaſca-

[a] L.2.c.10.

les, utcunque procul allatus fuerit, ſe recipere tradit, ideoq; cuſtodia ipſum muniendum, & vinculis occultioribus, quàm quibus apud Homerum Vulcanus irretitur, coercendum, idq; hunc in modum effici, ſi ei fidem adhibes, (nam reuera fabulam ſapit) menſam ſuper qua cibum capere ſoles, in medium cortis ſiſte, & Gallum ter circa ipſam circumferto, atque ita cùm cęteris auibus domeſticis liberum dimittito. Sic enim tanquam vinctus nuſquam aufugiet. Sed Gallus ad ſuos non reuertetur, vt ille ait, niſi à vicinis tuis illum emas, nam tunc propter veterem pellicum amorem facilè domum repetit. Quod verò ad reliquam ὁρνιθοτροφίαν, ſeu, vt Columella vertit, rationem cohortalem attinet, ea iam in ſolo uictu, & potu

Victus ratio.

conſiſtere uidetur. Victus autem ratio ob duas potiſſimum cauſas inſtituitur, ut ſcilicet vel oua pariant, & proli incũbant, vel pro hominum futuro paſtu ſaginentur. Sed cùm animantia ſint pamphaga, nihilq; non deuorent, abſumantq; naturæ ſuæ caliditate adiuti, adeo vt non ſolũ pręter omnia ferè granorũ genera, omnium animantium cùm terreſtriũ, tũ aquatiliũ carnibus oblectentur verumetiam nec humanis ſtercoribus, nec ſerpentibus, ſcorpionibus, eiuſmodiq; animalibus, venenatis ſibi temperẽt, quinimo conficiãt ac nonnũquã arenas, lapilloſq; ingluuie ſua deuoratos, teſte Dioſcoride, diſſoluant: nã cum hos in vẽ-

[b] In Apol. pro parad. 7. dec. 2.

triculo aperto tantũ reperire ſit, (vnde & Gallicum vulgus, ut ſcribit [b] Laurẽtius Iobertus Gallus, earũ auiũ uentriculũ perie vocat à petris, quas patria lingua peiras dicunt) nunquã verò in inteſtinis, itaq; non diſſolui tantũ, ſed confici etiã ab illis quiſpiã non ineptè iudicet, quia non priùs deſcendit concluſa ventriculo materia, quã ſit emollita, & in chilũ conuerſa Quinimo auiũ genus, maximè earũ, quæ non ſunt carniuorę, & ſeminibus paſcũtur potiſſimũ, vt Gallinę, uentriculi mẽbranã habet denſiſſimã, in eaq; natiuũ calorẽ valde acrẽ, vt eſt in calybe ignito ob ſubiecti ſoliditatẽ. Atq; vt is calor cõſeruetur, eſt tunicę illi circũdicta ca-

ro

ro multa, densaq; ac crassa: ut non sit mirum aues solidissima quæq; posse conficere. Cùm itaque iam ita omnia deuorent, naturaq; ventriculum largita sit tam mirificè calidum, iure merito de edacibus, helluonibusq; hominibus ac omnia sua ligurientibus natũ est adagiũ *Gallorum incusato ventrem*, quod ex Aristophane desumptum videtur: ait enim: [c]

Prouerbiũ. [c] *In Vespis.*

Mihi dixerat uentrem esse Gallinaces
Velociter enim concoquet hoc argentulum,

Vt modò partum Gallinarum promoueamus, commodumq; ex ijs nobis percipiamus, cibos conuenientes exhibebimus, cauebimusq; ne deuorent, quæ sterilitatem inducant. Columella pro optimis cibarijs præberi scribit hordeum pinsitum, & uiciam, nec non cicerculam, tum etiam milium, aut panicum: sed hæc vbi utilitas annonę permittit: ubi uerò ea est carior, excreta tritici minutè commodè dari: quòd per se id frumentum, etiam quibus locis vilissimum est, nõ utiliter prębeatur. Posse etiam lolium decoctum offerri, nec minus furfures modicè à farina excretos: hos verò si nihil habeant farris, non esse idoneos, nec tantũ appeti. Palladius oua maiora parere tradidit, & sæpius, si hordeum semicoctum exhibeatur. Rasis idem facturas promittit Nasturtij seminibus tritis, cum furfure, & cum vino subactas, ac in cibum oblatis. Item magna oua tibi parient Gallinæ, si testam Laconicam tusam furfuribus, & vino admiscueris, & subactam Gallinis obieceris: item ad eundem effectum rubricam dissolutam cibo earum admiscebis. Sunt qui parere nequeuntibus Gallinis Melanthij semen, quod vulgo gith vocatur exhibeant. [d] Matthiolus experientia sese compertum habere asserit Gallinas, quę hyeme, quo tempore propter algoris sęuitiam rarò oua parere solent, cannabis semine uescuntur, numerosiore ouorum partu gaudere, & Brasauola per totã hyemem oua ędere testatur. Quod certè insigni priuilegio fecerint, cum alioqui, teste Simeone Sethi, cannabis semen in homine genituram instar caphuræ exiccet. Sunt qui furfuribus coctis tanta crassitie, quanta sumi à Gallina poterunt matura Vrticæ semina immiscent, & sic per hyemem incalescere, & fœcundiores fieri promittunt: aliqui etiam urticas exiccant, manibus atterunt, in futuram hyemem seruant, & in aqua pro illarum cibo decoquunt ob eandem scilicet causam. Sed Brasauola ex semine vrticæ idem promittit, quod alij ex cannabis semine. Aliqui item uiscum decoquunt: cuius quidem pabulo fœcunditatem dari cuicunque animali, Plinius alibi author est. Crescentiensis gralegæ, siue rutæ caprarię semen dicere quosdam asseuerat, mirabiliter fœcunditatem Gallinarum augere. Contra uinacea sterilitatem inducunt. Quę res nostras mulieres minimè latet, quando prorsus cauent ne toto eo tempore, quo pariunt, ea degustent. Vnde Andreas à Lacuna non parum hallucinatus uideri potest, γόνιμα quod ex vinaceis acinis cohiberi Florentinus scribit, firmitudinem vertens, cum fęcunditatem transferre debebat: sed, ut uidetur nominis vicinitate falsus μόνιμα legit. Vetus item hactenus opinio inoleuit fabarum esum Gallinis sterilitatem conciliare: inde, vt apparet, nata, quòd [e] Theophrastus earum putamina radicibus arborum apposita uitam penitus tollere scripserit: etsi interim nullam Gallinarum mentionem faciat, tantum abest, vt earum esum illis interdicat, vt postmodum [f] Clemens [g] Apollonius, Auicenna, multiq; recentiores fecerunt. Cùm vero fabas inflare nulli non notum sit, & inflantia omnia venerem ciere, planè videre nequeo, cur ob dictam causam Gallinæ earum usu abstinere debeãt. Quare etiam eorum sententiam probare minimè possum qui Pythagoreos tradũt fabarum esum vetasse, quoniam comesæ mulieres infœcundas reddant. Quinimo contra [h] Plutarchus aliam causam affert, cur Pythagoras à fabis abstineri uoluerit, nempe quòd omnia legumina spiritũ, & humorem impurũ ingenerẽt in corporibus atque hanc ob causam ad venerem incitent. In eadem sententia [i] Cicero fuisse videtur, cùm scribit ad hunc modum. *Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemq; adferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quod habeat inflationem magnam in cibis, tranquillitati mentis quærenti vera contrariam* [k] Hieronymus Mercurialis deniq; medicus nostri æui longè celeberrimus, mihiq; amicissimus non tantum in eadem mecum opinione est, sed de Theophrasti verbis etiam dubitare videtur, & reuera nostri agricolæ, ut vberiorem segetem faciant, fabam priùs seminant, quòd pinguedinem quandam in terra relinquere noscant, unde subsequenti anno frumenti copiam maiorem colligant, tantum abest, vt sterilitatem agris inferre existiment. An verò earũ cortices, ut vult Theophrastus, arbores extinguant, an nõ compertũ minimè habeo & penes illum fidem eius relinquo. Esset verò super hac re diligẽs, prudẽsq; agricola consulendus. Ego itaq; fabas Gallinis minimè interdixerim, sed potiùs laudauerim. Nam & Bauaros audio apud quos fabæ uilis annona est, Columbis dare, ut ad venerem alacriores reddantur, & per consequens citiùs pariant. Vinaceis verò omnino abstinere iusserim,

Quis cibus præscribendus cómodi causa.

Vt oua maiora, & sæpius pariãt.

[d] *In com. l. 3 cap. 148. Diosc.*

Cannabini seminis usus.

Sterilitatẽ cibi inducẽtes.

Andreę à Lacuna error.

An fabę sterilitatem inducant.

[e] *Lib. 5. de caus. Plant. cap. 21.*

[f] *Strom. 3.*

[g] *In Mirab. Hist.*

Pythagoras cur a fabis abstinuerit.

[h] *In Problematib.*

[i] *L. 1. de diuinat.*

[k] *L. 4. Var. lect. cap. 5.*

Fabę cur Columbis dentur.

quòd quantuis tolerabiliter pascant, ex eorum tamen vsu, rarò pariant, & oua exigua faciant. Sint igitur ipsis cibus post autumnum, cùm à partu cessant. Quod etiam Columellę preceptum est. Eo tempore, inquit, quo parere desinent aues, id est, ab idibus Nouembris pretiosores cibi subtrahendi sunt, & vinacea præbenda, quæ satis commodè pascuntadiectis interdum tritici excrementis. Vitentur herbæ amarę, maximè absynthium, siquidem

Herbę amarę uitandę, & cur.

ex eius esu oua amarissima pariunt. Sunt qui ex impura cibaria pascentibus Gallinis putrida plerunque venenataq; oua nasci velint, & excrementosa, si humanas fęces comederint.

Lupini cur interdicti.

Lupinis etiam abstinere debent ob eandem causam, tùm verò quod sub oculis grana gignant, ut Crescentiensis obseruauit, quæ nisi acu, teste Palladio, leuiter apertis pelliculis auferantur, oculos extinguunt.

Vuę cur prohibitæ.

Vuæ, quarum alioqui sapore maximè afficiuntur, propter vinacea prohibentur, quæ steriles reddunt, tum etiam, quòd pituitam generent communem huius auium generis pestem, maximè si immaturæ fuerint.

Ficus incōmoda.

Idem incommodum ficus adferunt, quorum esu non minus gaudent, & perperam Ornithologus aut lectum ab Hermolao, aut malè intellectum hoc Græcum carmen suspicatur.

Ornithologi error.

[l] Coroll.194

Σῦκα φιλ' ὄρνιθες φυτεύειν δ'οὐκ ἐθέλουσιν, id est

Ficus amant aues, plantare verò nolunt.

Cùm ceu prouerbialiter recenseat Gallinaceos amantibus ficus ne serito: quasi verò Barbarus Gallinaceos neget ficus amare. Sed hoc voluit indicare, vt qui eiusmodi aues lucri causa educant, ficus non offerant, quòd, ut dixi, pituitam generent.

Ne ficus, & uuas comedant.

Vt igitur huic malo obuiam eas, caprificum unà cùm cibo decoctam offeres, atque ita, teste Columella, ficus fastidire facies. Item vuarum fastidium inducit vua labrusca de vepribus immatura lecta. Plinius alibi simpliciter cibo incoctam dari iubet, alibi cum farre mistam. Columella cum farre triticeo minuto coctam esurientibus obijci vult, polliceturq; eius sapore offendi ita aues, ut omnem aspernentur vuam.

Oenanthe quid.

Sed videndum est, num eandem plantam intellexerit, quam Plinius. Hic enim alibi etiam vuę florem id præstare scripsit his uerbis: *Vua florem in cibis si edêre Gallenaces, vuas non attingunt.*

Cibus quādo dādus.

Fortassis œnantem è Græco vuæ florem transtulit. A Dioscoride quidem memoratur genus uitis syluestris sterile, quod fructum non profert, sed florem tantùm, quen œnanthen vocant. Sed Labrusca alioqui fructum fert, at exiguum eumq; prius admodum austerum, post mellitum, atque dulcissimum. Cæterùm quæcunq; dabitur esca per cohortem vagantibus, monet Columella, ut die incipiente, & iam in uesperam inclinante bis diuidatur, ne scilicet mane à cubili latius euagentur, & ante crepusculum vespertinum propter cibi spem tempestiuius ad officinam redeant, possitq; numerus capitū sæpius recognosci. Nam omne volatile pecus pastoris custodiam facilè decipit.

Quantum offerendū.

Saginatio.

Quantum autem cuique aui exhibēdum est, difficulter exprimi posse putem. Palladius tamen duobus hordei cyathis, unam, quæ uaga est, Gallinam benè pasci dixit. Qui verò saginare eas, & ad mensæ luxum educare volunt, diligentiùs, & maiori impensa eas nutriunt, ut ea dignam mercedem consequantur. Quæ res antiquissima certè est, & quam Deliaci primi exercuisse perhibentur, de quibus ita Plinius: *Gallinas saginare Deliaci cœpêre: unde pestis exorta optimas aues, & suopte corpore unctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fanny Cos. XI. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur præter unam Gallinam, quæ non esset altilis, quod deinde caput translatum per omnes leges ambulauit.* Meminit eorundem Cicero: *Vides ne inquiens, ut in prouerbio sit, quorum inter se similitudo? tamen hoc accepimus, Delis fuisse complures saluis rebus illis, qui Gallinas alere permultas quæstus causa solerent, Hi cum ouum inspexerant, quæ id Gallina peperisset: dicere solebāt Petronio Arbitro Deliaci, Gallinarū curatores. Molles veteres Deliaci manu recisi* id est castrati, ut Scaliger exponit.

Quo tempore m.lı[?] pinguescāt.

Saginantur autem hyeme meliùs, quàm æstate. Sunt tamen qui asserunt Gallinas potissimū pinguescere, quo tempore arbores florent: maximè, si flores depascantur: oua vero tunc etiam citò corrumpi ac putrescere.

Locus ad saginandū.

[m] Lib.3.

Locus ad saginandum calidissimus deligendus, & modici luminis, quòd motus earum, & lux pinguedini inimica sit, ut Varro tradit, & experientia suffragatur: unde & [m] Maroalis ganeæ nō imperitus fuisse videri potest, cum non tantùm nobis tradiderit, quo loco saginentur, verùm etiam, quo cibo maximè. Ait autem.

Pascitur & dulci facili Gallina farina,

Pascitur & tenebris, ingeniosa gula est.

Farina dulcis.

[n] L.10.c.50

Vocat autem dulcem farinam, quæ ex milio fit mulso lacteue elotam, unde etiam [n] Plinius dicebat: *Inuentumq; diuerticulum est in fraude earum Gallinaceos quoque pascendi lacte madidis cibis, multò ita gratiores approbantur.*

Quot diebus pinguescant.

Pinguescunt ferè viginti quinque diebus, singulæ caueis inclusæ, quæ ab vtraque parte foramina habeant, unum, quo caput alterum, quo caudam exerant, vt scilicet cibum capere, & excrementa deponere queant.

Iluma

Pluma omnis in capite, sub alis, atque clunibus detergatur, illic ne pediculos creet, hîc ne stercore naturalia lædantur. Varro ex alis, & cauda pennas euelli iubet. Florentinus extremas, quare & hæc eximi poterunt. Substernatur mundissima palea, vel molle fœnum. Nam si durè cubent, non facilè pinguescunt. At non obesas tantùm, sed in cibo etiam longè suauiores fore promittunt omnes fermè rei rusticæ scriptores, si farina hordeacea recenti aqua mulsa consperſa exhibeatur. Vnde Columella, postquã, vt videtur, ex Varrone, apud quem eadem leges, nisi quòd simplicem eam aquam dulcē uocet, simplici eam aqua conspergit, & ita offas ex eadem fieri iussit, primisq; diebus dari parciùs, donec plus cõcoquere consuescant: quòd cruditas uitanda sit maximè, tantumq; præbendum, quantum digerere possint: neq; antè recem exhibenda, quàm tentato gutture apparuerit nihil veteris escę remansisse. *Nam illi*, inquit, *qui volunt non solum opimas, sed etiam teneras aues efficere, mulsa recente aqua prædicti generis farinam conspergunt, atque infarciunt.* Nonnulli, teste Varrone, pane triticeo, uino optimo ac odorato madefacto, & aqua prędicta opimant, ita vt viginti diebus pingues reddant, & teneras. Alij, inquit Columella, tribus aquę partibus vnam boni vini miscent, madefactoq; eodē pane obesant: & hoc modò farctam auem, quę prima Luna (quoniam id quoque custodiendũ est) saginari cępta, vigesima pergliscere tradit. Varro turundis hordeaceis partim admistis ex farina hordeacea, aut semine lini ex aqua dulci farciri scribit, idq; facere iubet usque ad dies vigintiquinq; tum deniq; pingues fieri. Laudatur à Florentino etiam milium. Et panicum ad Gallinarum Columbarumq; saginam potiùs datur, quam ad hominum alimentum. Cardanus author est, Gallinas si pingui lacertæ, salnitro cyminoq; farinam tritici miscueris, & hoc cibo eas saginaueris, adeo pinguescere hominesq; qui eis aluntur, ita pinguefieri, vt disrumpantur. ° Io. Iacobus Vveckerus eiusmodi sese secretum ab Hollando quodam accepisse tradit, ut Gallinæ pinguescant. In culina, inquit, facias tibi capsam, pluribus interstinctam capsulis, singulis cum suis foraminibus, per quæ capita extrudere foras possint Gallinę, cibumq; capere. His itaque capsulis, Gallinæ iuuenes, vel pulli incarcerentur, singulę singulis: cibusq; singulis horis offeratur, parum pro uice potu interdicto. Cibus autem sit triticum in aqua modicè elixum. Oportet autem capsulas inferius esse peruias, vt excrementa permeare possint singulis diebus diligenter auferenda. Cæterùm ultra duas hebdõmadas inclusas Gallinas esse non oportet: prę nimia enim pinguedine interirēt. Hęc ille. Audio etiam apud eosdem populos insigniter pinguescere, & citò, si ceruisia eis in potu apponatur pro aqua, item si reliquijs eiusdem ceruisiæ pascantur, sed & oua ita plura, maioraq; parere. Columella, Plinius, & Florentinus, cùm ad partum promouendum, tùm ad saginandum, Cytisum miro modo cõmedant, eamq; propterea in agro haberi plurimùm referre. Paucę enim regiones sunt, è quibus non possit eiusmodi arbuscula haberi. Columella eius folia ieiunis, feminaq; maximè probari ait: & alibi etiam non Gallinis tantùm, sed omni pecudum generi utilissimum prædicat, quòd ex eo citò pinguescat. Plinius Aristomachũ viridem cytisum Gallinis dari iubere scribit, aut si aruerit, madefactum. Denique Florentinus eius semina, & folia arida aqua perfusa offerri præcipit quippe quæ non minus quàm viridia eas nutriant. Eiusmodi Gallinas, quæ hoc modo saginabantur, altiles, & farctas vocant, earumque nutritionem saginationem. Iam uerò non omnes aptas censebant teste ᵖ Plinio, sed eas tantùm, quæ pinguem in ceruice cutem haberent. Sed quia nostra ætas Capos potius, quàm Gallinas saginet, itaq; eiusmodi uictus Capis etiam præscribi poterit, de quibus suo loco pòst fusiùs dicemus. Quod si cibum respuant, fastidiantue, totidem diebus, inquit Varro, minuere oportebit, quot iam farturæ processerint: ita tamen ne tempus omne opimandi quintam, & uigesimam lunam superueniat. Idem Columella, Caro, & reliqui Geoponici bis die cibum offerunt. Parum tamen refert, si pluries dederis: modò id obserues, ut cruditatem uites, quod præstabis, si cùm iterum cibum oblaturus, guttur examines: si enim prior descendit, iterum dandus alius, si non, nequaquam. Qui itaque sæpe offerre uolunt, ut Hollandus ille, de quo diximus, faciebat, parum exhibeant, idq; facilis digestionis. Quòd verò ad potum attinet: si farciantur, Cato meridie tantum dari præcipit, aquamq; non plus, quàm vnam horam ante sinendam. Quæ pariunt, & in corte diuagantur, potum tota die postulant, isq; nequaquam negandus, maximè, si æstus fuerit: sitis enim non aliter ac nobis husce auibus nocet. Aqua autem mundissima sit. Nam stercorosa pituitam concitat: quare cohors per quam vagantur, non tam stercore, quam uligine careat: quę res cùm diligentissimum etiam custodem nimia assiduitate stercus colligendi torqueret, aquam tamen interim mundissimam esse oporreat, vasa in hunc usum fabricata clausa habere debebit. Ea autem talia sint, qualia his uerbis Columella describit. *Sunt*, inquit, *qui aut aqua replentur, aut cibo, plumbei canales, quos magis utiles esse, quam ligneos,*

Vt cibo gratiores fiant

° L. 8 de secretis.

Secretũ ad pinguefaciẽdas Gallinas.

Citisus cur commendetur.

Gallinę altiles, et farctę.

ᵖ L. 10. c. 50.

Gallinę saginationi aptæ.

Si cibum fastidiãt quid agendum.

Quoties dãdus cibus.

Potus.

Sitis auibus nocet.

Aqua qualis esse debeat.

Vasa aquã continentia qualia esse debeãt

aut fictiles compertum eſt. Hi ſuperpoſitis operculis clauduntur, & à lateribus ſuper mediam partem altitudinis per ſpatia palmaria modicis forantur cauis, ita vt auium capita poſſint admittere. Nam niſi operculis muniantur, quantulumcunque aqua, uel ciborum ineſt, pedibus euertitur. Sunt qui à ſuperiore parte foramina ipſis operculis imponant, quod fieri non oportet, nam ſuperſiliens auis proluuie ventris cibos, & aquam conſpurcat. Eiuſmodi uaſa in Hollandia, ſed fictilia, propter minorem impenſam paſſim, cùm in agris ab agricolis, tum in urbibus fiũt, vt audio, ſed aquam tantùm, non autem cibum imponunt, uaſaq; ſingulis hebdõmatibus ad minus ſemel ſetaceo quodam inſtrumento, quod indigete ſermone ab officio de vuaſſer appellant, quaſi lauatorem dicas, abſtergunt, ne aqua intus fundo, marginibusq; adhærens putreſcat; verùm non in Gallinaceo genere tantùm, ſed in Columbaceo etiam, atque ab hoc nomen obtinere, dici autem Duuepotten, id eſt, uaſa Columbacea. Cæterùm cùm uino aſpergi cibum ante ex veteribus ruſticæ artis ſcriptores dixerint, agricolas in primis monitos uelim, ut à vino, aut eius fæcum vapore collecto ui ignis liquore abſtineant. Is enim Gallinis peſtifer, lethaliſq; exiſtimatur, uti etiam ius è carne ſalſa.

Duuepotten.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

GALLINAE teſte [a] Ariſtotele, ut reliquæ aues non altiuolæ, pulueratrices ſunt. Impendiò autem puluere gaudent, Vnde dicebat Epheſius Heraclitus cœno ſues lętari, velut cohortales aues puluere, aut cinere. Id uerò triplicem maximè ob cauſam faciunt, ut ſcilicet ita ſeſe volutando uelut quodammodo ſcabant, plumas, pinnasque emendent, & pulices excutiant. Quæ omnia alio modo ſe præſtare non poſſe optimè norunt natura docente. Cuius ductu etiam quietum ad pariendum requirunt locum, & cubilia ſibi nidosq; conſtruunt, eosq; quàm poſſunt molliſſimè ſubſternunt, quaſi non ignorent oua aliàs facilè collidenda iri, ſi ea in duriori loco ponerent. Sed in eo non tam ingenij ſui acumen produnt, quam cum iam pullos excluſerunt, quos ita tueri norunt, ut & pennis foueant, ne ab ambiente frigore, vel calore lędantur. Hos tanto proſequuntur amore, ut ſi noxium quodpiam animal, vt pote vel Miluum, vel muſtelam, uel maius etiam aliud eis inſidiari viderint, uel aliquatenus cognouerint, receptis eis primùm ſub alarum umbra, ſeu tegumento ſeſe acerrimas tutrices opponant cum maximo clamore hoſtibus pauorem incutientes, roſtroq; alis ſeſe defendentes, adeo ut propriam mortem potiùs obire in pullorum tutelam, quàm illis hoſtibus relictis fuga ſalutem quærere malint. Qua in re egregium nobis ſpecimen exemplarq; filios amandi præbent, tum etiam quando dum illos paſcunt, & cibos ſubinde collectos ore porrigunt ſe ſuamq; famem negligant. Quem amorem [b] Homerus ſub Achillis perſona olim deſcripſit. Hic enim ſuos, quos pro Græcis ſubierat labores, & pericula prę nimia in eos beneuolentia conferens matricis auis (Gallinæ nimirum per excellentiam) in pullos affectui, ita apud illum loquitur.

[a] *L. 9. Hiſt. cap. 49.* Cur ſeſe puluerent.

Gallinarũ erga pullos amor.

[b] *Iliad. I.* Achilles Gallinis cõparatus.

Ὡς δ' ὄρνις ἀπτῆσι νεοσσοῖσι προφέρῃσι
Μάστακ' ἐπὴν λάβῃσι, κακῶς δ' ἄρα οἱ πέλει αὐτῇ.
Sicut autem auis implumibus pullis affert
Eſcam poſtquam acquiſiuerit, male autem eſt ei ipſi.

Citat hæc verba alibi [c] Plutarchus, ybi hæc eius verba leguntur Ὅτι ἡ Ὁμηρικὴ ὄρνις τὰ ἑαυτῆς τρέφει λιμῷ τὰ ἔγγονα καὶ τὴν τροφὴν τῆς γαστρὸς ἀπτομένην, ἀποκρατεῖ καὶ πιέζει τῷ στόματι μὴ λάθῃ καταπιοῦσα. Gybertus Longolius ſic uertit. Homerica auis ſua fame paruulos natos paſcit, & nutrimentum quod ventri ſuo deſtinauerat, ore retinet, ne eo in ventrem delapſo in obliuionem ipſa adducatur. Sed lector, inquit Ornithologus, conſiderabit, an ſic potius reddi debeant verba poſteriora. Ventris ſui alimentum ore tenens, abſtinet tamen, & ne fortè nolens etiam diglutiat mordicùs premit. Vt vt eſt, uerba illa flagrantiſſimum Gallinæ erga pignora amorem teſtantur: de quo alibi idem [d] Plutarchus: *Quid vero Gallinæ,* inquit, *quas obſeruari noſtris oculis quotidie domi conſpicamur, quanta cura, & ſedulitate pullos cuſtodiunt, & gubernant? Alÿs alas, quas ſubeant, remittunt, alÿs dorſum, vt ſcandant, reclinant. neque vlla pars corporis eſt, qua non fouere illos, ſi poſſent, cupiant: neque id ſine gaudio, & alacritate, quod & vocis ſono teſtari videntur. Canes, & angues* (Ornithologus κίρκους, & δράκοντας pro κύνας, & δρακοντίας; vt vulgaris lectio habet fortè legendum, ſummo iudicio conijcit. Canes enim parum expaueſcunt Gallinæ: Circos reliquoſq; Accipitres maximè)

[c] *L. de amor parent. erga liberos.*

[d] *Eodem lib. paulo poſt.*

ximè) *cum de se agitur, solisq; sibi metnunt, fugiunt, tum quidem. Si verò pullorum agmini ab his periculum verentur, vindicare illud ab iniuria nituntur, & supra quam vires patiuntur, sæpe dimicant. Enim verò huiusmodi affectiones opinabimur istis animalibus ingenerasse naturam, de Gallinarum, Canum, Vrsarum propagatione solicitam, nam nobis hoc modo pudorem valuisse incutere? Nimirum reputantes ista naturam sequentibus exemplorum loca esse, duris autem suam exprobare inhumanitatem, propter quos sola hominis incusatur natura, quod amorem gratuitum non ferat, neque nisi vtilitatis causa diligere norit.* Haud minor etiam profectò Galli erga totam Gallinaceam familiam amor est, ipseq; nobis ueri, optimiq; patrisfamilias exemplar est.

Galli amor erga familiam. Diligentia.

Is enim non vigilem tantum sese suorum in primis præbet custodem, & manè, dum tempus est, ad quotidianum inuitat laborem, sed ipse primus exilit non tam voce, quam reapse quid faciendum sit ostendens, ipse omnia verrit, omnia explorat, omnia dispicit, & simulatq; aliquid escæ nactus est, Gallinas, & pullos ad pascendum conuocat, interim ceu pater quidam, & symposiarchus excelsus adstat, & ad epulandum inuitat, hoc vnum semper curæ habens, ut suis sit, quod edant. Interea ipse disquirit, ecquid in proximo reperiat, quo reperto, rursus suam familiam citat alta voce. Accurrunt ilico. Ille sublimen se gerens, & vndique circumspiciens, ecquid hostile vsquam appareat, totam cohortem circumit, & obiter granum aliquando vnum sibi sumit, non citra inuitationem, vt se sui sequantur. Vnde apud Ausonium prouerbialiter legitur, *Gallinaceus Eucleonis*, in eum, qui omnia solet diligentissimè perscrutari, & inuestigare, ne puluisculo quidem relicto, donec id inuenerit, quod exquisita cura conquisiuerat. Gallus verò tum ideo quoque amorem, beniuolentiamque suam illam manifestat, dum se doloris, quo coniuges suas affici credit, consortem cantu longe alio, quam cucuritu, sed Gallinarum cantui simillimo attestatur. Meminit eius [e] Oppianus his verbis: *Galli partus Gallinarum leuare, & doloris participatione solari videntur, dum placida, & exili voce eis accinunt:* dissentiens in eo ab Aristotele, quem Gallinas absque dolore parere, authorem esse suprà diximus. Vnde item [f] Porphyrium falsum ita scripsisse dicendum est: *Maritus etiam inter bruta partus dolores intelligit, & plurimi ex eis, parientibus fœminis condolent, ut Gallinaces: quidam etiam excubanda nuant, vt Columbi.*

[e] In Ixeutic.

[f] L. 3. de abstinent. ab anim.

Verùm visus est aliquando Gallus, teste Aristotele, mortua Gallina, eius munus obire, hoc est, vel incubare oua, vel iam natos pullos educare, insigni sanè beneuolentiæ signo.

Gallus pullos educare visus.

Ingenium Galli.

Quid verò de ingenio eius dicemus, quo certè plurimùm valere quiuis meritò dixerit, qui perspectam huius auis naturam habuerit. *Proximè gloriam sentiunt*, inquit [g] Plinius, *& hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum Sole eunt cubitum quartaq; castrensi vigilia ad curas laboremue reuocant. Nec Solis ortum incautis sinunt obrepere, diemq; venientem nunciant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum. Imperitant suo generi, & regnum, in quacunque sunt domo, exercent. Dimicatione paritur hoc quoque inter ipsos, velut ideo tela agnata cruribus suis intelligentes.*

[g] L. 10. c. 21

[h] Aelianus etiam non Solis tantùm, sed Lunæ etiam ortu lætari Gallinaceos scribit, vbi ait: *Gallinaceum exoriente Luna, quasi diuino quodam spiritu afflatum bacchari, atque exultare ferunt. Oriens autem Sol nunquam ipsum fallit. tum vehementissima voce contendens, se met magis, magisq; cantando vincere conatur.*

[h] L. 4. de Animal. c. 29.

Luna etiã exoriente lætari Gallos.

Res item summa admiratione digna est, Gallum tum silentio uti, & pulchellam illam suam uocem, cucuritum inquam, celare nosse, cùm mortua Gallina coniuge sua, ipse eius officio fungens oua incubat, quòd id mulierem decere, & parum virile esse non ignoret, ut idem Aelianus memoriæ prodidit.

Gallinaceũ genus quo modo sese à pletora liberet.

Illud præterea ingenio harum auium ascribendum est, quòd cum sese copia sanguinis immoderati aggrauari sentiunt, unguibus cristas tam diu scalpant, donec illato vulnere sanguinis fluxum proliciant, atque ita ab imminentibus malis sibi ipsis medici liberent. [i] Plinius similiter herbam, quæ vocatur helxine agnoscere eos tradit, eaque sese dũ indigent remedio, purgare.

[i] L. 8. c. 27.

Helxine herba Gallinaceis. nota.

Haud ab re igitur D. Iob quærebat; *Quis dedit Gallo intelligentiam?* Verùm istæc intelligentia non rerum diuinarum cognitio est, vt quispiam ex Plinij uerbis, quæ paulò antè adduximus, qui nimirum sidera nosse, &c. dixit, arguere possit, sed naturalis, quæ tamen nec ipsa cum deliberatione constet. Quomodo etiam cum summa industria terram unguibus scalpendo uictum quærit. Hoc scalpurire Plautus dixit de sepulta olla loquens: *Vbi erat hæc* (olla) *defossa cæpit ibi scalpurire ungulis circumcirca:* veteres etiam ruspari, atque hinc eo verbo pro sedulò perscrutari vtuntur: unde alibi idem ait: *Corruspare tua consilia in pectore.* [k] Alibi denique facetissimè eiusmodi ruspationi scriptionem amasiæ Callidori comparauit, quia nimirum difficulter ob malè formatas literas legi poterat: ait autem.

[k] In Pseud.

An obsecro Hercle habent quoque Gallinæ manus?
Nam has quidem Gallina scripsit.

Quorum

Henneſcrapſel. Gallinarũ ruſpatio.

Quorum uerborum ſenſum, atque uim, nemo, quod ſciam, omnium quotquot in Plautum commentati ſunt, hactenus aſſequutus eſt. Audio autem apud Hollandos eiuſmodi loquendi modum frequentiſſimum eſſe, ut uidelicet ſcriptionem parum legibilem Henneſcrapſel, hoc eſt, Gallinarum ruſpationem vocent. Hetruſci pro ruſpare dicunt ſparnazzare, & metaphorice vtuntur in prodigos ſua abijcientes inutiliter.

MAGNANIMITAS. PVGNA.

[a] *In Ixeut.*

LAVS item Gallo maxima in animo pluſquam regio, adeo ut [a] Oppianus auium omnium pugnaciſſimum uocare non ſit ueritus: cuius nimirum tam excelſus animus eſt, tanta animi conſtantia, vt non uitæ, quæ omnibus animalibus cariſſima eſt, pericula tantùm ſubire, ſed perdere etiam eam malit, quàm alterius imperium, iugumque uel ad unicum tantummodò temporis momentum pati. Sciuit hoc Themiſtocles, ſciuerũt maiores noſtri, qui

Solennes Gallorũ pugnæ cur inſtitutæ.

anniuerſarijs ſolennibusq́, Gallorum pugnis ſolenni ritu inſtitutis perpetuos nos eſſe uoluerunt Gallorum imitatores. Aiunt uerò non Leonem modò ad eorum cantum, ſed baſiliſcum etiam expaueſcere: quod an uerum ſit, ut parui refert, ita certum eſt nullum animal maiori animo, & excelſiori vel caput criſtatum, & caudam erectam falcatamq́, gerere, uel certamen inire, in quo frequenter antè moritur, quàm aduerſario cedat. Quare iuremerito Marti bellorum, pugnarumque Deo ſacer habitus fuerit, & prouerbialiter Ἄρεως νεοττός, hoc eſt, *Martis pullus* uocatur: quaſi ad bella, pugnaſq́; magnoperè propenſus. Verùm non in pugna tantùm animoſitas maxima eius eluceſcit, ſed in coitu etiam: à quo (taceo modò, quòd ſalaciſſimus ſit, & unus multis uxoribus ſatisfaciens) cùm omne animal triſtari ſoleat, ſolus ipſe exhilareſcit, & cantu alacritatem ſpiritus atteſtatur: & Plato author eſt, Gallum degenerem ignauumq́; antequam uicerit, canere. Nec ferè ob aliam cauſam, quàm propter uxorem pugnam init, ueritus ne alius amplexus earum illi clam ſuffuretur: unde ſcribit Athenæus Gallinaceum alteri mari cum Gallina coitum abſque pugna non permittere: quare Alberto neutiquam crediderim, Gallos ſcribenti, ſi multi ſint, nimio coitu Gallinas enecare. Haud tamen interim inficias iuerim eas à diuerſis Gallis ininiam id furtim fieri putauerim: ſimul uerò degere, uel ſaltem ſimul cum Gallinis coire, quod ille ſupponit, nunquam crediderim: quinimo illud ego ex inſpectione didici Gallum unicum ſemper in uno loco imperium habere, & in alios, ſi fortè clam, ut dixi, cum uxorum ſuarum aliqua coierint, uel coire tentauerint, acriter animaduertere: unde item adagium extat ſatis triuiale, *Gallus in ſuo ſterquilinio plurimum poteſt*, quod ſcriptum eſt in ludicro Senecæ: uidetur autem innuere quemlibet in alieno ſolo timidiorem eſſe, & in ſuo regno ferociorem, & animoſiorem. In quo pariter ſenſu & illud notum eſt: *Domi pugnans more Galli* in illos, qui domi rixantur, quum foris ſint placidiſſimis moribus: unde dicebat [b] Plinius: *Imperitant ſuo generi, & regnum in quacunque domo ſunt, exercent. Dimicatione pariter hoc quoque inter ipſos velut ideo tela agnata cruribus ſuis intelligentes, nec finis ſæpe niſi morientibus.* Quod uerò ait ſapientiſſimus uirorũ Salamon: *Gallus ambulans inter Gallinas latus*: id pariter Eucherius imperij ſignificationem eſſe dicit. Hoc item eeu magnificentiam, animiq́; celſitudinem arguit, quod nunquam ſui ineundi copiam faciat abſque atrociſſimo certamine, ut [c] Athenæus author eſt. Denique & illud quod idem author ibidem teſtatum reliquit, & quotidiana experientia comprobat, quod ſcilicet quaſcunque ædium fores ingreſſurus, criſtam ſubmittat. Quod ab Aeliano fortaſſis mutuatus [d] Athenæus fuerit, quia ita ſcribit: Illud item in eo mirificum, cùm limen intrat, tametſi ſuperum altiſſimum exiſtit, is tamen ſeſe inclinat: quod quidem ipſum ſuperbia inductus facere uidetur, ne ſcilicet criſta uſpiam offendatur. His, ſi placet, adde, quòd pro caris uxoribus, pignoribuſq́; ſuis aduerſus ſerpentes, Miluos, muſtelas, & eiuſcemodi feras alias, utiliter decertet, & nos ad ſimile certamen, ubi ſeſe occaſio offerat, inuitet. Hieronymus [e] Cardanus Gallum ideo decantatiſſimo illi parricidarum culeo, unà cum ſerpente, cane, & ſimia inſeri à Romanis exiſtimabat, quòd ſuperbiſſimus ſit, uel ob gentis ſimilitudinem: quod ipſum [f] Scaliger ex inſcitia hiſtoriarum crediidiſſe tradit, quoniam Gallis nondum notis illa lex ſcripta fuiſſet: ſed nec hic rem acu tetigit. Quomodo enim Gallum includere potuêre Romani nondum notum? Quare ego poſt ſuo loco ueram, ni fallor, eius rationem aſſignabo. Quod uerò ad pugnam Gallorum attinet, ad quam uel imago eorum in ſpeculo tantum conſpecta eos inuitat, teſte Atheneo, ea ſingulari non caret artificio. Dum enim pugnant, naturæ ductu terram feriunt, & plumas circum

Margin notes: Leo, & Baſiliſcus Gallum expaueſcunt. — Gallus cur Marti dicatus. — Gall[9] à coitu cantat. — Quare pro Gallinis pugnet. — Gall[9] adulterũ punit. — [b] *L. 10. c. 21* — Gallus ſtuprũ ſui non admittit. — [c] *Lib. 9.* — Gallus domũ intrans criſtam ſubmittit. — [d] *L. 4. c. 29. de Animal.* — [e] *Lib. 10. de ſubtil.* — [f] *Exerc. 240* — Gallorũ pugna deſcripta.

mas circum collum erigunt, pennasq́, caudæ, quantum possunt, sursum, atque dorsum uibrant, assilientes interim, quo magis calcaribus suis, quæ ob id ceu tela in cruribus agnata, teste Plinio, agnoscunt, hostem feriant: unde legas apud antiquissimum Lucilium hos uel uersus, uel uersuum fragmenta.

Gallinaceus cum uictor se Gallus honeste
Sustulit in digitos, primoresq́, erigit ungues.

Vbi, teste Nonio, primores ungues pro anterioribus dixit: quod non putem, cùm non ijs unguibus, sed calcaribus dimicent, quæ etsi in posterioribus tibiarum partibus ferè sita sint, inter insiliendum tamen, cum scilicet aduersarios feriunt, ijs ita uti norunt, ac si ad anteriora locata forent. Ab eiusmodi certamine uulgare extat adagium: *Gallus insilit*, in eum, qui semel uictus redintegrat certamen: quod sane sæuissimum conspicitur: unde dicebat [g] D. Augustinus: *Cum ecce ante fores aduertimus Gallos Gallinaceos ineuntes pugnam nimis acrem.* Et paulò pòst pugnam ita describit: *Vt in eiusdem ipsis Gallis erat uidere intenta proiectius capita, inflatas comas, uehementes ictus, cautissimas euitationes, & in omni motu animalium rationis expertium nihil non decorum: quippe alia ratione desuper omnia moderante: postremo legem ipsam uictoris, superbum cantum, & membra in unum quasi orbem collecta, uelut in fastum dominationis.* Sed doctissimè idem certamen hisce uersibus quàm breuiter Angelus [h] Politianus complexus est:

[g] In 1 lib. de ordine.
[h] In rustica.

Et regnum sibi Marte parant, quippe obuia rostris
Rostra ferunt, crebrisq́, acuunt assultibus iras.
Ignescunt animis, & calcem calce repulsant
Infesto, aduersumq́, affligunt pectore pectus,
Victor ouans, cantu palmam testatur, & hosti
Insultans uicto, pauidum pede calcat iniquo.
Ille silet, latebrasq́, petit, dominumq́, superbum
Ferre gemit: comes it merito plebs cætera regi.

Quanquam etenim Gallus animal natura pugnax est, ac magnanimum, ut diximus, ubi tamen se sentit imparem in conflictu, mirè deiectus, ac supplex profugit, seseq́; occultat pudore suffusus, risum spectatoribus mouens. Ita apud Theocritum Amyntas Pollucem ad certamen prouocans. Tuus, inquit, ego, tu meus (nimirum uictus) uocabere, quia φοινικολόφων, id est, alitum rubricristatarũ talia sunt certamina. *Signum autem uicti*, inquit D. [i] Augustinus, *elatas a ceruice pennulas, & in uoce, atque motu deforme, totum & eo ipso naturæ legibus, nescio quo concinnum, & pulchrum.* Idem scribunt [k] Plinius, & [l] Aelianus: quorum hic: *Quod si*, inquit, *palma contingit, statim in uictoria canunt, seq́, ipsi principes testantur. Victus occultatur silens, ægreq́, seruitium patitur, & plebs tamen æque superba graditur, ardua ceruice, cristis celsa. Cælumq́, sola uolucrum aspicit, crebro in sublime caudam quoque falcatam erigens.* Ille uerò clariùs: *Quod si*, inquit, *cum altero pugnans uincatur, idcirco non canit, quòd ex illa mala pugna spiritus fracti illi uocem suppriment. Cuius offensionis uerecundia confusus in primam quamque latebram sese occultat. Sed si ex certamine uictoriam reportârit, tum oculorum eminentia, tum ceruice erecta simul & cantus contentione insolenter effertur, & triumphantis similis est.* Hallucinatur igitur alibi Aristophanis interpres, quando a Gallo uicto uictorem insectari scribit. Fugere autem uictum ipsum Aristophanem minimè latuisse, ex prouerbiali istoc, quod [m] alibi protulit, dicto, est manifestum Πτήσσει φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ, id est, *horret Phrynichus, sicut Gallus.* Fuit autem hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniẽsis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis mulctarunt, quòd Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Meminit eiusdem adagij [n] Plutarchus, qui cùm antea fuisset ferox, & insolens ex Socratis familiaritate, cuius singularem integritatem suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è quopiam poëta,

[i] Loco citato
[k] L. 10. c. 20
[l] L. 4. c. 29.
[m] In Vespis. Phrynicus quis.
[n] In Alcib.

Ἔπτηξ' ἀλέκτωρ ὡς, κλίνας πτέρον, id est,
Pauidus refugit more Gallinacei
Cum uictus alas ille submittit suas.

Vsurpatur verò id adagium in male affectum, & commotum, aut etiam pauitantem πτήσσειν enim Græcis fugitare significat, atque expauescere. Peculialiter autem de auibus dicitur. Similiter *superatus es a Gallo quopiam* iocus prouerbialis dicitur in seruos, qui dominos a tergo sequuntur, supplices videlicer, & abiecti, cuiusmodi nimirum solent esse Galli superati in pugna. Non tamen animositate vincuntur hæ alites, sed viribus, & eleganter antiquissimus Ion poëta Tragicus his versibus ostendit.

Nec iam corpore, utroque, & oculo
Ictibus obtuso ille fatiscit,

Nec iam

Robore ſed labente gemiſcit
Et viuus ſeruire recuſat .

Miltiades Athenienſium Imperator Gallorũ pugnantiũ exẽplo ſuos hortatur.

Quod poſtremum, etſi non vſque adeo ſemper verum ſit, niſi viribus tamen uictum cedere certum eſt: contra fit in pleriſque alijs animalibus, quorum fere ſemper alia alijs ante initam pugnam ſua ſponte cedunt. Quod intelligens Miltiades Athenienſium imperator, cùm Rex Perſarum excito Aſiæ robore tam multa millia traiecisſet in Europam, quaſi ad primum clamorem oppresſurus Græciam, conuocatis in Panathenaicum conuentum ſocijs pugnantes oſtendit has alites, vt Philo Iudæus ſcriptum reliquit, ratus hoc ſpectaculum maiorem vim habiturum, ad promouendum eorum animos, quàm orationem. Nec eum fefellit ſua opinio. Spectata enim, inquit Philo, in brutis patientia, pertinaciq; contentione uſque ad necem pugnantibus inuicto pectore, correptis armis eam expeditionem ſuſceperunt, quaſi bellaturi cum ingenti ſtrage hoſtium, contemptis mortibus, & vulneribus, vt ſaltem inſepelirentur libero ſolo patriæ. Nihil enim ad rem gnauiter gerendam excitat, ac deteriorum victoria maior, quam ſperari poterat.

Socrates Iphicrati animũ addit Galli exemplo.

[b] L. de Iuſti.

Gallorũ certamẽ inſtitutum.

Auiũ laniſtæ qui.

[p] L. 10. c. 21

Tradit item Diogenes Laertius, Socratem Iphicrati duci animos adiecisſe, cùm ei oſtendiſſet Gallos Gallinaceos tonſoris Midæ aduerſus eos, qui erant Calliæ, pennis, ac roſtro dimicantes. Quam utilitatem agnouit & [b] Chryſippus, dum Gallorum æmulatione inijci nobis ad fortitudinem ſtimulos, & ſubijci calcaria prodidit. Quinimo fuiſſe apud antiquos hiſtoria docet, qui Gallos ad certamen inſtituerent, quos Columella auium laniſtas vocauit. [p] Plinius author eſt Pergami Gallorum ſpectaculum velut gladiatorum quotannis ędi. Apud Tarnaſaros Indiæ populos, nobiliores pugna eorum, ad quam tantummodo eos nutriunt, non oblectantur tantùm, ſed centum etiam aureos deponũt, quos ille, cuius Gallus in certamine ſuperior euaſit, domum victor reportat. Aiũt uerò qui eas regiones peragrârunt, Gallorum eorum certamen quinque quandoque horas durare, & victum victori niſi morte cedere quàm ſæpiſſimè. Idem certamen colunt Iauæ inſulæ incolæ, necnon qui Pulaoan inſulam habitant. Verùm nunquid id longo tempore fecerint, ut ſaltem veriſimile eſt, mihi nondum cognitum eſt: Græcos id olim obſeruaſſe tum ex allata Plinij authoritate, tum ex Aeliano etiam clarum eſt, qui Themiſtoclem contra barbaros exercitum ducentem duos in itinere Gallos fortè pugnantes vidiſſe prodit, ac imperaſſe, vt miles deſiſteret, acceptaq; de hac pugna occaſione, docuiſſe bonis, & ſtrenuis ciuibus, pluris patriam, liberos, uxores, parentes, Deoſq; penates æſtimandos, quam Gallis ſolam victoriæ opinionem. Qua de re conſule [q] Cælium. Cùm igitur uictor rediſſet, inſtituiſſe, ut quotannis Gallinaceorum pugna Athenis publicè exhiberetur. Quem morem etiamnum apud Bohemos in hunc diem durare audio, ubi primores pręparare Gallos aiunt pugnæ, quaſi gladiatoriæ, fieriq; ſponſiones pretij non parui, dum vnuſquiſque pecuniæ ſummam largam deponit, quam dominus victoris Gallinacei aufert. Et [r] Io. Goropius id Ambiuaritis populis, teſte Cæſare, Galliæ Belgicæ in vſu fuiſſe refert, magna ambitione duabus inter ſe certantibus factionibus, atque id cùm in pagis, tum maxime in ipſa vrbe, cui à Ducis ſylua nomen eſt, (vulgò Tshertighen bos: eſt autem Brabantiæ nobilis vrbs, & regi catholico aduerſus Hollandos ſemper maximis in belli periculis fidem ſeruans) per octo integros dies in ipſa curia Gallos ad pugnam committi, ingenti partium ſtudio, & ſolicita victoriæ expectatione: in hac verò tantùm exardeſcere, vt ipſe uiderit ex Gallinaceorum certamine ad equeſtre duellum aliquem alium prouocaſſe, in eoque alterum uirum in primis ſtrenuum, & ueteranum equitem lanceam fronte ictum occubuiſſe eodem ferè modo, quo Henricus Rex Franciæ, cui per oculi alterius cauitatem pars fractæ lanceæ in cerebri ſedem eſt adacta.

Themiſtocles cur Gallorũ pugnã inſtituerit.

[q] L. 17. lect. antiq. c. 32.

[r] In Gotodanicis lib. 7.

Hẽric⁹ Galliæ Rex quo modo mortuus.

Ferrea calcaria cur Gallis adhibita.

[s] In auibus.

[t] L. 16. c. 13. Ant. lect.

Allium cur Gallis exhibeatur.

Milites, & proficiſcentes cur allio utãtur.

Legimus denique apud Gallos eiuſmodi Gallinaceorum pugnantium ſpectacula in ſcholis edi: quod fortè & ipſi fecerint, ut non alacriores tantùm iuuenum ſuorum ad pugnam animos reddãt, ſed etiam ſperatæ, ac optatæ victoriæ cupidos. Veteres, ut Gallinacei in pugna faciliùs aduerſus hoſtes ſuos tutarentur, ſtimulis ferreis æneiſq;, quos Sipontinus plectra dici aſſerit, illos armabant: unde etiamnum extat adagium *αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον*, id eſt, *tolle calcar ultorium;* in eum nimirum, qui iam ultionem parat: ſumptum autem eſt adagium ex [s] Ariſtophane, cum ait: *αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχῃ*, hoc eſt, *tolle calcar, ſi pugnas*. Iucundum uerò, inquit [t] Cęlius, quod obſeruatum hac parte non reticebimus, Gallinaceis mox compugnaturis allium in cibis obijci ſolitum, quò acriùs decertarent, ex quo facetiſſimè in ueteri comediæ *ἐσκοροδισμένος*, id eſt, allio paſtus, quod ſcorodon uocant, pro uehementi, ac nimis in pugnam procliui quandoque dicitur. Eodem modo proficiſcentes, ijq; qui bella, & caſtra ſequuntur, allium guſtant, quòd eos agiles reddat, uires addat, & animum acuat. Exhibetur etiam equis unà cum pane, & uino, ut ad prælium euntes faciliùs labores futuros ſuſtineant, feroci-

cioreſq;

cioresq́ue fiant. [a] Plinius item Gallinaceos pugnaciores reddi author est, si in cibum eorum politricum, & trichomanes addantur. Idem præstare aiunt adiantum: quod Io. Baptista Porta ideo fieri putat, quia hæc herba Galli cristam quodammodo æmuletur. Cæterùm inter Gallos alij alijs præferebantur. Laudabantur autem in primis, teste Plinio Rhodij, & Tanagræi: secundò Melici (Lego Medici) & Chalcidici. *Iam ex his*, inquit, *ad bella tantùm, & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitárunt Rhodum, ac Tanagram. Secundus est honos habitus Melicis, ac Chalcidicis, vt planè digna aliti tantum honoris præbeat Romana purpura.* Hinc facilè hunc Suidæ locum restituas: ἀλεκτρύονα ἀθλητὴν ταναγραῖον, hoc est *Gallinaceum athletam Tanagræum*. Deest enim copulatiua coniunctio, quæ & alibi apud eundem habetur: Ἀλεκτρύονα καὶ ἀθλητὴν ταναγραῖον, ubi eã prouerbialiter hoc accipi scribit: & siue Gallinaceum Tanagræum, siue athlætam Tanagræum dicas, animosum & strenuum intelligas: elegantius uerò fuerit, si hominem, & athlætam pugnacem, ac fortem Gallinaceum Tanagræum cognomines: quam si athletam Tanagræum simpliciter. Non enim athletas à Tanagra laudatos legere memini, sed Gallos tantùm. Iam uerò ex his, quæ dicta sunt, cuiuis satis liquidò constare arbitror, Gallinaceos Gallos non solùm pugnacissimas alites esse, & à seruitio, iugoque abhorrere, sed ab antiquis, & à multis nostro æuo ob id in summo honore habitos; adeo ut olim [x] Plato illorum stoliditatem ridens, sese amicum bonum potiùs, quàm Gallum ἄριστον, id est optimum, seu pugnacissimum malle dixerit. Contrà Pallas huiusce bellicosissimi alitis imaginem, ut testatur Pausanias, in casside suo pictam tulit, & Mars sibi sacrum voluit, adeo vt vtrimq́ue bellorum Deo gratum fuisse videamus, atque hinc fortè Aristophanes aues hominibus, Persis uerò in primis imperasse per iocum scripsit: ait autem.

[a] *L.22.c.21*

Galli qui pferãtur ad prælia.

Suidas correctus.

Gallinaceus Tanagræus.

Athleta Tanagræus.

[x] *In Lyside.*

Palladis cassis Galli imagine ornata.

Quod autem non Dei igitur hominibus imperarunt antiquitùs,
Sed aues & regnabant. multa sunt signa horum:
Statim autem vobis primum ostendam Gallum quod regnabat
Imperabatq́ue, Persis primùm omnibus, Dario, & Megabizo:
Quare vocatur Persicus auis à dominatione adhuc illa.

Sed uerisimilius fuerit primum Persarum regem Gallum fuisse dictum, vt in æquiuocis diximus. [y] Aristoteles fortitudinis huius uolucris causam in duras eius pennas reijcit: quasi uerò non aliæ darentur aues durioribus pennis, quæ tamen haud æquè fortes sint. Rases, penes quem eius rei fides esto, vinciturum pollicetur causam contra aduersarium, si calcar Galli de crure dextro tecum feras: & Kiranides fabulosissimus scriptor cristam capitis Galli cum grano thuris, & pauco cornu cerui timorem omnem nocturnum, si gestatur, omnemq́ue occursum malum auferre: hominemq́ue gestantem intrepidum reddere: quasi eiusmodi arma, quibus Gallus maximè superbit, crista nempe, & calcar ad hominibus animum addendum polleant: quod cùm non negauerim, minimè tamen affirmauerim, nihil scilicet certi inde habens. Atque hæc de Galli pugnacitate dicta sufficiant.

[y] *In Physia.*

Fortitudinis Galli causa.

Calcaris dextri Galli virtus.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

VIDETVR quidem occulta quædam sympathiæ, seu amicitiæ uis, potentiaq́ue subesse, quod aues cicures, & domesticæ tam audacter equos, asinos, boues, atque id genus iumenta alia contemnant, ac si cum mansuefactis elephantis simul alantur, non modò eos non pertimescant, uerum per eos etiam ipsos gradiantur, & Gallinacei eorumdem dorso insidere audeant. Cauendum tamen Gallinas alentibus, ne ad boum præsepia perrepant, maximè Gallinacei. Nam hoc quod decidit immistum pabulo, teste Columella, necem bubus affert. Gallinis item cum Pauonibus, Anatibus, Anseribus, & Columbis mutua intercedit beneuolentia: maior uerò Gallo cum Porphyrione, si Aeliano credimus, qui Gallum in eodem cum Porphyrione uersantem domicilio, tam insolenti miroq́ue amore illi coniunctumq́ue fuisse ex inspectione testatur, adeo ut tandem Gallo propter epulas occiso, Porphyrio conuictore suo priuatus, tantum doloris animo conceperit, ut postmodum nõ amplius cibum ceperit, sed inedia potiùs sibi mortem accelerare, quam pòst superuiuere maluerit. Sed huius quoque abstrusa uidetur, ac occulta ratio, cur deficiente apibus cibo, si ad fores earum crudas Gallinarum carnes, & uuas passas posueris, inedia non sint perituræ: quod in scedulis meis notatum reperio, sed ex quo authore non memini: & an verum sit, haud scio: curiosus quispiam experiri poterit. Vt verò illud incertum est, ita hoc cùm pueris, tùm se-

Domesticarũ auiu cũ iumentis amicitia.

Gallinacei quomodo bub⁹ mortẽ afferãt.

Galli cum Porphyrione mira amicitia.

Ne apes inedia pereãt

nibus

Galli cum Sole ſympathia.

nibus, & vt dici ſolet, lippis, & tonſoribus notum, & quotidie obſeruatum, nimirum Gallinaceum Gallum cum Sole habere ſympathiam. Hunc enim ad omnes mundi angulos, feſtinantem, exortiuum, occiduum, & meridianum voce admodum uocali, & alarum applauſu congratulantis in morem, ſæpenumerò ſalutat, & reſalutat. Adducant modò alij quas velint manifeſtas rationes.

Gallus animal ſolare.

Gallus Leoni terrori eſt.

[a] L. 22. 23. de animal.

[b] L. 6. Hex.

Ego hinc ſolare animal Gallum uocauerim, uti alij etiam Leonem ferarum generoſiſſimum, qui non cætera animalia tantùm, ſed fortiſſimos quoque viros terret, quem tamen Gallus ne minimi quidem facit; at contra, illi & uiſus, immo auditus tantummodo pauorem incutit, etſi de eiuſmodi antipathia diuerſimodi authores ſcribant. [a] Albertus enim duobus in locis hoc de Gallo albo intelligit. Sed ante ipſum item Diuus [b] Ambroſius tradidit: *Leo*, inquiens, *Gallum, & maximè album veretur.* Cum

An album Gallū ſolū modo Leo timeat.

uerò cæteri omnes, nullius coloris facta mentione, id ſimpliciter de Gallo tradant; itaque, quod cum uenia huius ſanctiſſimi patris dixerim, omnes Gallos a Leone timeri crediderim, ſi modò uerum eſt, quod inter vtroſq; hæc antipathia intercedat. Id enim a me non obſeruatum eſt, nec ab aliquo obſeruatum uideo. Sed ſi Plinio, Aeliano, Solino, Lucretio, Proclo, alijſq; credimus, quemuis Gallum à Leone timeri conſtabit. At hi rurſus

[c] L. 8. c. 16 & l. 10. c. 21

cauſam huius odij non uno modo tradunt. [c] Plinius bis diſertiſſimis uerbis eius mentionem faciens, primò criſtam, & cantum, ſecundò criſtam, & falcatam caudam timeri a Leone aſſerit: cuius uerba maioris fidei cauſa aſcribere placuit. Inquit ergo ibi: *Atque hæc tam ſæuum animal* (Leonem) *rotarum orbes circumacti, curruſq; inanes, & Gallinaceorum criſta, cantuſq; etiam magis terrent, ſed maximè ignes:* hîc uerò ſic habet: *Quod ſi palma contingit ſtatim in victoria canunt, ſeq; ipſi principes teſtantur. Victus occultatur ſilens, ægreq; ſeruitium patitur. Et plebs tamen æquè ſuperba graditur ardua ceruice, criſtis celſa: itaq; terrori ſunt etiam Leonibus ferarum generoſiſſimis.* Vides igitur hîc cantus nullam facere mentionem, cuius rurſus Solinus tantum-

[d] L. 6. de animal. c. 22.

modo meminit, Gallinaceorum cantus timere Leonem aſſerens. Denique [d] Aelianus, Lucretius, & Proclus, alijque Gallinaceum ſimpliciter nominant. Quid ergo dicendum, ſtatuendumq;? Ego ſum eius prorſus opinionis ut (ſi uerum eſt, ut dixi, huiuſmodi innatum

Gallū cur timeat Leo.

[e] L. de ſacrif. & mag.

[f] L. 29. c. 4.

odium; iam enim id præſuppono) Gallum ipſum quatenus tale animal eſt, à Leone pertimeſci putem, nec inde id odium naſci credam, quòd utrumque animal ſolare eſt, ut [e] Proclus exiſtimat, ſed occulti quid latere in Gallo, quo Leonem fuget. Atque hanc meam opinionem, quam ſemper ſaniori doctorum uirorum iudicio ſubijcio, ex ipſomet [f] Plinio depromo. *Qui à Leonibus, & Pantheris homines non attingi* tradit, *qui iure Galli perunćti fuerint, maximè, ſi et allium admiſceatur.* Quæ quidem res innatum Leonis timorem indicat, & hanc

[g] Lib. 4. de nat. rer.

fortè ſemina illa uocauit [g] Lucretius, quæ Leonum oculis incuſſa, illos ceu cæcutire, timereq; faciant: hic autem ita canit:

Quin etiam Gallum noćte explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra conſtare Leones
Inq; tueri: ita continuò meminêre fugai.
Nimirum quia ſunt Gallorum in corpore quædam
Semina, quæ cum ſint oculis immiſſa Leonum
Pupillas interfodiunt acremq; dolorem
Præbent, ut nequeant contra durare feroces:
Cùm tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint:
Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus illis
Exitus ex oculis liber datur, in remeando
Lædere ne poſſint ex ulla lumina parte.

Leo Capū non timet.

Quod ſi uerò quiſpiam contra allatam ſententiam arguat, dicatq; Leones criſta maximè perterreri, idq; inde conſtare, quod Capum non timeat: id huic minimè negauerim, ſed criſtam primarium, atque euidentiſſimum ſignum eſſe dixerim, quo præſens Gallum agnoſcat, uti etiam cucuritus, dum longius abeſt. Vnde is ſolam criſtam, uel cantum duntaxat expaueſcere iure nequaquam concluſerit. Neque etiam mirum fuerit, ſi & nos rem acu

[h] L. 8. c. 28 de animal.

Angui terrori eſt Gallus.

Simia Gallum odit.

Culeus Romanorum.

non tetigerimus. Etenim ipſemet [h] Aelianus cauſam explicare, cur ſcilicet Leo, & baſiliſcus Gallinaceum timeant, utpote abſtruſam, atque abditam ſuum non eſſe tradidit: in quibus, inquiens, exquirendis etſi permulto abundant otio, plurimum temporis conſumunt non tamen optatum aſſequuntur. Angui quoque Gallus terrori eſt: & Simia Gallum odit, ſed cum magno eorum, ac hominum condemnatorum detrimento, ac ignominia: nam ob eiuſmodi odium cum cane omnes ſimul parricidarum culeo includebantur, ut nimirum Simia Gallum perſequeretur, Gallum fugeret anguis, anguis in hominem penetraret, atque

ita uiuus

ita uiuus parricida, viua sepultura fieret: proinde hoc significans Iuuenalis alibi canit.

Claudatur aduersis contraria simia fatis

Item alibi rursus.

Cuius in exitium non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

Verùm illud parum Gallo honoris conciliare uideri possit, quod angui sit pauori, qui à leone ferarum generosissimo timebatur, nisi etiam basiliscus ipsum horreret, insigni sanè immunitatis priuilegio: cuius siquidem locum nulla alioquin ales impunè transuolet, infectū nempe semper spiritu pestilenti: quin etiam, cuius sibilum cæteri serpentes omnes perhorrescant, tantum abest, vt præsentiam eius tolerare queant. Hunc aiunt, mirabile dictu, cùm Gallum uidere fortè contingit, animo tremere, & cum cucurientem audit, tanto terrore concuti, vt emoriatur. Quam rem non ignorantes qui per immensas Cyrenensium solitudines, quæ pestem illam, & singulare in terris malum gignunt, iter faciunt, Gallum itineris comitem sibi adiungunt, qui cantu suo truculentissimam illam bestiam longè abigat: author est huius historiæ[i] Aelianus. Iam verò & Gallus suis hostibus cum apertis, tùm occultis minimè caret. Inter aues in primis non rapacium duntaxat hostilitatem, rapinamq; metuit, sed cum Attagene, teste Aeliano, grauiter etiam dissidet. At maior ab vncunguibus tāquam generis sui prædonibus expauescentia: ideoq; cùm acutissima acie præditus est, oculo vno cibum inquirit, altero sursum ad æthera erecto insidiatores obseruat: quibus a longè conspectis, alta uoce exclamitat, Gallinas suas conuocans, ut si per temporis angustiam liceat, simul cum eo sese in tutum recipiant: sin illi improuisius adsint, tunc quantum potest, sese illis opponit, ac pro liberandis uxoribus, liberisq; ad necem sæpe usque cum eisdem dimicat, unde dicebat[k] Politianus.

Basiliscus Gallum timet.
Basilisci pestilens uis.
Gallus quibus itineris comes.
[i] L. 3. c. 31.
Galli hostes aperti, et occulti.
Gallus Attagenē odit.
Gallus rapaces timet.

Non illum squamea tutò
Aggreditur serpens non raptor ab æthere Miluus.

Hunc etenim a suo in rapacium genere ignauissimum in primis obseruat, tanquam non ignoret, quod præ cæteris alijs incautiorem aliquam è suis e media corte per insidias soleat eripere: vnde dicebat Aelianus. *Qua leones exterret ales, & basiliscos metu exanimat, Miluos expauescit* Verum ut hoc mirum uidetur, quod Gallus tam timidam volucrem horreat, cùm alias si cum eo congrediendum foret, facilè superaret; nam Miluus rapturus uel pullum, uel Gallinam è corte uisus ante rapinam suam non impunè sæpè fert. Quin imo ipsa Gallina ubi vel audierit tantum, aut a longè uiderit hunc pullorum prædonem, eos ocyus sub umbra alarum suarum recipiens, & ipsa sese hosti audacter opponit, rostro, alis & se, & pullos defendens, tantum abest, ut id Gallus præstare non possit, vel quadruplo Gallina robustior, sed occulta quædam, de qua agimus antipathia est. Nam tanto odio Miluum hoc auium genus prosequitur, ut si illius caput collo Gallinaceo alligaueris, omnes celerrimè arrepta fuga salutem quærant; imo quod amplius est, & mirum dictu, Gallum non amplius cantaturum aiunt, si cristam sanguine Miluini capitis inunxeris. Non mirum itaque, si Accipitrem etiam timeant, qui tanto Gallinis præcipue terrori esse dicitur, ut audita tantummodò, dō incubant, eius uoce, oua uitiari credantur, sed & huic etiam propter nimium pullorum amorem resistere non uerentur, quod hisce uersibus[l] Oppianus ostendit.

[k] In rustico.
Gallus cur Miluū metuat.
Gallina se, & pullos cōtra Miluū defendit.
Vt Gallus non amplius canat.
Accipiter Gallinis timori est.
[l] L. 3 de venat.

Quanto Gallina domesticus ales
Nutrit amore suos fœtus lasciua tenellos.
Quæ si labentem uideat pernicibus alis
Accipitrem a tecto, sublata voce gracillans
Arrectis sursum pennis, ceruice recurua
Expandit tumidas pullis glocitantibus alas.
Tum pauidus miles properans se mœnibus altis
Abdit, conglomeratq; parens trepida agmina pennis.
Sic profligat aues audaces sedula mater,
Et caros pullos ex alitis ore rapacis
Liberat, implumesq; fouet, simulatque relinquunt
Fessos & thalamos nitido candore glabrantes.

Ornithologus Heluetijs, Accipitris genus aut Miluum à Gallinarum præda ait appellari den hunerdieb, id est, Gallinarum furem: & Miluum scripsi Belgis à rapiendis pullos Kuijckendief dici, unde eidem aut, Miluo nempe ea nomina competere suspicarer, nisi teste Turnero Rubetarium Accipitrem, Anglis hen harroer, id est Gallinarum occisorem, appellari cernerem. Palumbarium Accipitrem magnitudine superat, & coloris est

Hunerdieb
Kuijckendief.
Harroer.

cinerci. Humi ſedentes aues in agris & Gallinas in oppidis,& pagis repentè adoritur Prę-
da fruſtratus tacitè diſcedit, nec unquam ſecundum facit inſultum. Hic per humum Ac-
cipitrum omnium uolat maximè. Quapropter habere oportet, inquit Columella, clauium
amplum veſtibulum, idq; retibus munitum, ne Aquila, uel Accipiter inuolet: & has impen
ſas, & curas niſi locis, quibus harum rerum uigent pretia, non expedit exhibere. Si itaque
tantum emolumentum non præbeat Gallinacea tua familia, ut totam cortem retibus mu-
nire propter impenſas nequeas, poteris longè cùm minori ſumptu eiuſmodi vncungues fu-
Vt rapaces aues fugentur. gare Plinius uolucres vite nigra (Petrus Creſcentienſis id de uite alba intelligit, quæ paſsim
per Italiam obuia eſt, nimirum cauſtica illa) id præſtari ex aliorum tamen relatu his uerbis
memoriæ prodidit: *Vite nigra*, inquiens, *aiunt ſi quis uillam cinxerit, fugere Accipitres, tutaq́;*
Vitis nigra Accipitres fugat. *fieri uillaticas alites*. Et ſi verò eo modo rapacium auium impetus effugere poſsit Gallina-
ceum genus, ita contra difficiliùs à nox js quadrupedibus ſeſe tueri poteſt, propter locorũ,
Odium in uulpes. quibus ſeſe abdunt, commoditatem. Ex his aſtutiſsimam animalium vulpeculam in primis
non oderunt modò, ſed adeo uerò etiam pertimeſcunt, ut cum ſubdola Gallinaceos
quantumcunque in alto remoto loco intuetur, uel ſaltem oculos lucentes tanquam facu-
las eis oſtendit, caudaque quaſi baculo quodam minatur, præ metu ſeſe deorſum præcipi-
tent, fugereque conantes opprimantur. Rapit autem vulpes ex eis plurimas, adeo ut vna
nocte quadraginta, & amplius pullos ſimul cum matribus partim abſtuliſſe, partim ſemie-
ſos reliquiſſe meo cum malo obſeruauerim. Cùm autem nuſquam non domeſticis hiſce
alitibus infeſtæ ſint vulpes, tum verò id maximè faciunt in locis montanis, non ignaræ nimi
rum, quòd ibi faciliùs latere queant in ſyluis, difficiliusq́; capiantur. Vt itaque noxia iſtæc
animalia fuges, Gallinarumq́; & cortem tuta reddas, placuit hîc etiam remedia docere, qui-
[m] *In deſcrip. regni Scot.* bus id præſtare queas. Tradit [m] Hector Boetus, Scotos maximè monticolas tali conſilio il-
larum belluarum pernitiem anteuertere conſueuiſſe: *Vicis frequentioribus*, inquit, *ſingulæ*
Vulpes quo modo fugẽtur. *ædes ſingulas Vulpeculas nutriunt, casq́; earum carnibus contuſis, coctisq́; animalium cibis miſcere ſo-*
lent. Quæ autem pecudes, & volucres domeſticæ eas deguſtaſſent, duos propè menſes innoxiæ, ſecu-
raq́; paſcentes oberrant, vulpibus à ſui generis eſca tam anxie abſtinentibus: quod ita eſſe comprobant.
Vulpes ſui generis carnibus abſtinent. *Nam ſi qua non deguſtârit, peruagantibus inter Gallinas, Anates, Anſeres, cæterasq́; aues innoxijs uul-*
pibus ea ſola illis præda eſt, quam à genere ſuo abſtinuiſſe ſentiunt ut appareat inferendis iniurijs nõnun
quã iniurias propelli. Hęc ille: quod ſecretũ Plinius ignoraſſe minimè videtur. Nã & hic [n] alibi
[n] *L.28. c.vltimo.* ſcripſit, *Gallinaceos non attingi à vulpibus, quæ iecur animalis eius aridum ederint, vel ſi pellicula ex*
Rutam fugare vulpes *ea collo inducta, Galli inierint*. Rutam ſylueſtrem etiam aduerſus vulpes, & alia animantia
Gallinis infeſta valere legimus, & multo efficaciorẽ fore, ſi vulpis fel cibo admiſtum adhibue
ris, ut Democritus affirmat. Idem de cato ſcribunt [o] Dioſcorides, & Afranius, ſed diuerſi-
Ne catus pullos rapiat. modè. *Tradunt rutæ montanæ*, inquit ille, *ſuccum Gallinaceis pullis inſperſum feles arcere*. *Catus*
ait hic, *non inuadet Gallinam, ſi ruta ſylueſtris ſub eius ala appenſa ſit*. Cum muſtelis magis,
[o] *L.3. c.45.* quam cùm felibus inſitam inimicitiam exercent, nam has non prætereuntes duntaxat hor-
Vt à muſtelis tuti ſint Gallinacei. rent, ſed uoce etiam tantùm audita, teſte Aeliano, ferè exanimantur, cum alioqui mugitus
boum, rugitusq́; aſinorum pręclare contemnant: Ab his quoque Plinius tutos Gallinaceos
pullos fore prodidit, ſi earum cinisq́; in offa iſtis exhibeantur. Salamandræ pariter neſcio
Salamãdra Gallinas enecat. quid ineſſe neceſſe eſt, quod occultè Gallinis noceat, nam & hanc referunt in aceruo tritici
repertam totum id inficere, Gallinaſque inde uiſcentes emori, cùm alias noxias quaſque
ſerpentes impunè ſępius uiſæ ſint deuoraſſe. At Gallinæ eo die, quo ouum pepererint, à
Serpẽs quãdo Gallinas lædere nequeat. ſerpente non lęduntur, quin & caro earum tum à ſerpente morſis remedio eſt. Item ſer-
pentes quoſuis abſque noxa depaſcuntur, cùm alioqui, quod mirum videtur, ab ipſis mor-
ſæ moriantur, ſed magis adhuc admirandum eſt, quod tradit Plinius, nimirum ſuperuentu
A ſerpentibus occidi Gallinas. eorum, qui ſerpentium caniſue rapidi dente aliquando lęſi fuerint, Gallinarum incubitus,
& pecorum fœtus abortu vitiari. Vt ergò non mordeant Gallinas, ſic prouideto: Circa
caueas incendito cornu, cuius odere non fugari tantum, uerumetiam eos interimi refe-
Gallinaceorum antipathia. runt. Cum plantis quibuſdam hæ uolucres antipathiam habere uidentur, ac in primis
cum nobiliſsima arbore, quæ nobis eximium illud Bacchi donum ſubminiſtrat, cum uite
Vt uuis abſtineant Gallinæ. inquam, cuius florem ipſis in cibo exhibitum efficere ferunt, vt poſtmodum matureſcen-
tium vuarum eſu abſtineant. Sunt qui id, ut antea etiam obiter diximus, œnanthi ſyl-
ueſtri aſcribant; eamque cibo incoctam, & illis proiectam faſtidium gignere uuas ap-
petendi: uerum Plinius id de vuæ flore ſimpliciter protulit. Vt ut eſt, utriuſque curio-
ſus quiſpiam poterit cum paruo ſumptu, at cum maximo lucro periculum facere. Nam
vuarum eſus, ut oſtendimus, Gallinis admodum damnoſus eſt. Sed fortè cum omni ui-
[p] *L.29. c.4.* te antipathiam habuerint, nam idem [p] Plinius, *Gallinaceis ipſis circulus è ſarmentis collo additus*

non

non carere tradit, quod si verum est, insigne sanè, & occultum odium demonstrat. Audio denique & aquam vitæ, vt vocant, eis lethalem esse. Ex Sambuco magis canoram buccinam, tubamq; eodem referente, fieri credit pastor, si ibi cædatur, vbi Gallorum cantum frutex ille non exaudiat. Quæ res ad quandam pariter antipathiam referri potest: sunt tamen qui physicam illius rationem talem assignent. Materies, inquiunt, sambuci mitè firma traditur: constat enim ex cute, & ossibus: quare venabula ex ea facta præferunt omnibus. Quondam verò loca syluestria, qualia sunt, in quibus Gallorum cantus non auditur, ficciora sunt, ligna etiam illic ficciora, solidioraq; fiunt, & ex tali materia tibiam magis canoram tornari credibile est, cum vnumquodque corpus eò magis sonorum sit, quò ficcius, simulq; solidius. Eandem etiam rationem [q] Cælius Calcagninus, quosdam assignauisse, scribit, postquam aliorum sententiam examinasset, suamq; diuersimodam attulisset, his verbis. Cur id fiat: (si modò verùm est,) nemo facilè dixerit. Sunt qui hoc non simpliciter, sed *συμβολικῶς* traditum putent, more Pythagoreo, ut multum diuersum, quàm dicitur, intelligatur, sicut proditum est, non ex omni ligno Mercurium debere fieri: Deum non populari ritu, sed electo, ac religioso colendum esse. Sic non vulgari sed remotiori musicæ incumbendum esse admonentes, non ex obuia quaque Sambuco tibiam, sambucamq; coagmentari oportere dixerunt, & expedire ut remotiora petantur, atque inde decerpatur, ubi Galli cantus non obstrepat. Nam sic hodie quoque locum longè sepositum, ad quem nemo adeat significantes, dicunt in eo, ne Gallum quidem unquam exauditum. Aut certè stridula illa, atque admodũ obstrepera vox Galli hebetare, & stridore suo quodammodo diffindere, & conuellere potest penetrabilem ac fungosam sambuci materiem, ut pote qua leo etiam tantæ animal constantiæ consternetur. Alij sunt, qui eo dicto nil præterea ostendi putent, quàm syluestrem sambucum satiuę multò esse præferendam; quòd ea procul locisque abditis, hæc propè intra nostra septa adolescat. Quæ postrema sententia cum priori conformis est, quam a viris doctis examinari ventilariq; velim. Insigne contra immunitatis priuilegium Gallinis (sic enim apud [r] Dioscoridē *ὄρνιθας* trāsfero) accessit, cū impune baccis taxi, quę alioqui reliquis animalibus pestiferę sunt, vescantur. Quæ itaque uenena, non uenena in illis esse voluit prudentissima natura, eadem contrà quæ non venena sunt, pestifera illis esse voluit, sparti semine depasto eas emori cupiens, item hominis excremento, qui Helleborum biberit, ut Auicenna testatur. Albertus quædam vrticarum genera pullis mortifera esse scribit, Gallinamq; earum malignitatis consciam eas euellere conari, Verùm quæ hæ urticæ sint, non explicat. Tradunt item Gallum contra orobanchen herbam circumferri, uel semina terræ mãdanda Gallinaceo sanguine rigari, tanquam & herba leo (nam ita etiam vocatur) non minus, quàm animal a Gallo abhorreat. Oderunt quidem meritò hanc herbam agricolæ, quoniam cannabi, in quam spem omnem lucri ponunt, nutrimentum eripit, & quo minus ad optatam altitudinem excrescat, impedit, ad radices eius enascens. Poterunt ergo eiusmodi remedium experiri. Præterea Gallinæ metallorum regi auro venenum sunt, si [s] Plinio credimus, qui alibi ita scribit. *Auro liquescenti si Gallinarum membra misceantur, consumunt id in se. Ita hoc venenum auri est.* Quod si verum est, inquit [t] Scaliger sanè sic præsentius, & commodius adipiscemur aurum esculentum, quàm ex inani Cardani indicatione, aurum potabile. Falsum verò vanumq; esse medicina posterior innumeris experimentis comperit. Etenim ad deploratos morbos Gallinaceas carnes incoquunt, aurumq; adijciunt, quod tamen absumi non videtur. Sed videndum foret, num periclitantes aurum prius liquidum reddere deberent, quando id de liquescenti auro Plinius prodidit: quinimo sunt, qui eam dictionem (liquescenti) exponunt in oleo per artem chymicam redactum, quasi Plinius huius artis nõ fuerit ignarus: quod al[i]bi mihi nunquam lectum. Vt ut est, inde saltem excogitata medicis ratio est parandi iuscula *ἀναληπτικὰ* cum carne Gallinæ, & auri folijs. Postremò cum tonitru Gallinæ dissident. Quandoquidem si cùm incubant, tonuerit, non modò oua pereũt, ut Aristoteles, & Plinius tradunt uerumetiam, teste Columella, semiformes pulli intermuntur, antequam toti partibus suis consũmentur. Ne itaque tanto detrimento afficiantur agricolę, malo huic obuiam ire debent. Remedium autem contra tonitru, teste Plinio, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Plurimos etiam scribit Columella intra cubilium stramēta, graminis aliquid, & ramulos lauri, nec minus allij capita una cum clauis ferreis subijcere; quod hęc cuncta remedia credantur esse aduersus eadem tonitrua.

Ex Sambuco ubi buccina magis canora.

[q] L. 2. Epist. quæst.

[r] L. 4. c. 75.

Baccis taxi vescuntur impunè Gallinæ.

Sparti semen, & hominis excrementũ, qui Helleborum biberit, Gallinas occidit.

Vrticæ Gallinis infestę.

Gallus contra orobanchen circũfertur.

[s] L. 29. c. 5.

Gallinæ auro venena sunt.

[t] Exerc. 88.

Aurum nõ consumi à membris Gallinarum.

Iuscula *ἀναληπτικὰ*.

Gallinæ tonitru inimicum.

Ne tonitru noceat.

DE AFFECTIBVS CORPORIS Gallinaceorum.

Pituita Gallinarum quid.

Alba pellicula quid.

INTER affectus corporis quibus Gallinaceũ genus infeſtatur, pituita, ſiue coryza, quæ ipſis peculiaris, ac inimiciſſima eſt, & ptiriaſis ſeu pedicularis morbus, peculiares ſunt. De quibus itaque priùs dicendum videtur. Pituita eſt humor è cerebro in nares, nec non in fauces deſtillans, edendi, bibendiq; cupidinem eis auferens, linguæq; officiẽs. Palladius albam pelliculam vocat extremam linguam veſtientem: adeo ut ſæpè periculo non careat id malum, ſed interimat etiam. Signa euidentia admodum ſunt, nam lingua indureſcit, ut pipire, glocire, glacillare, cucurireq; in ſumma vocem emittere nequeant: marceſcunt etiam & cibum capere nolunt. Eſt autem affectus iſte, quem nos vulgò la piuida dicimus, ſuperiores Germani das pſippe, inferiores de pippe.

Piuida. Pſippe. Pippe

Quę nomina, vt videtur, per onomatopœiam ficta ſunt, quoniam hoc auium genus ita affectum conſimilem uocem edat. Oritur a ſordido potu plerunque.

Quo tempore pituita laborẽt.

In aſſignando tempore, quo maximè hoc malo torquetur, a Plinio Columella diſſentit. Plinius enim inimiciſſimam eſſe illi teſtatur, *maxime inter meſſis & vindemiæ tempus*. Contrà Columella, *cùm frigore, & cibi penuria laborant*. Quis autem inter meſſis, & vindemiæ tempus frigore torqueri dicat? ut interim de cibo nihil dicam? Nã & cibum in agris, ubi meſſis fuit, copioſorem habent. Quare fortè dicendum eſt, tam ob exuberantem calorem, qualis inter meſſem, & vindemiam eſſe ſolet, quàm ex immodico frigore in id malum incurrere.

Fic⁹, & vua immatura Gallinaceis inimica.

Addidit porrò, & aliam cauſam Columella, cum ſcilicet ficus, aut vua immatura ad ſatietatem permiſſa eſt. Ita enim textus legi debet, ut Ornithologus etiam exiſtimat, non autem cùm ficus, & vua immatura nec ad ſatietatem uſque permiſſa eſt, vt vulgati codices habent. Nam eo modo ſenſus verborum non cohæreret. Cęterùm vt & alteram cauſam examinemus, quòd ſcilicet ex cibi penuria pituita oriatur, ut ille tradit, iterum Plinio diſſentit, qui alibi diſertiſſimis uerbis eius remedium in fame ponit. Quid igitur dicendum? Putârim ego Columellam de penuria cibi præſtantioris loqui, vt nempe quid præter naturam deuorare coactæ eo malo afficiantur. Plinium verò ex cibi melioris copia, pleoricum habitum nactas ita affici credere, itaque inediam præſcribere.

Pręſeruatio à pituita.

Vt præſeruentur ab eiuſmodi malo, Columella præcipit, ut puriſſimam illis aquam potandam demus. Id autem præſtare non poterimus, niſi cùm aquæ, tum vaſorum etiam curam habeamus, hoc eſt, niſi aquam purã limpidamq; ſemper demus, ſępiusq; ne marceſcat, immutemus, vaſaq; aliquoties intus, & extra abluamus, & immũdirijs detergamus.

Origani vſus.

Leõtinus origanũ in aqua macerat, eamq; ita bibendam offert præſeruareq; à pituita Gallinas arbitratur. Eodem modo alias herbas ita aquę imponere poterimus, ac ſimiliter a tali affectu Gallinas pręſeruare. Vult item Columella Gallinaria fumigari, & ab excrementis aliquoties repurgari.

Cura pituitæ.

Si uerò iam in morbum inciderint, ad alia remedia confugiendum eſt, idq; non ſolummodo, ut vulgus facit, penna per tranſuerſas nares inſerta, ac quotidiè mota; quandoquidem quæ ita curantur, multas ſępius interijſſe compertum eſt: Verùm alia etiam tentanda medicamina: quorum magna copia cùm apud authores, recentiores maximè extet, itaque & nos aliquot adducemus, vt doctiſſimus lector ex ijs ſeligat, quod ſibi accomodatius videbitur. [a] Plinius alibi miſtum far in cibo prodeſſe tradidit & [b] alibi acinos ligustri, [c] alibi denique fumum herbæ ſabinæ eiuſmodi morbum ſanare. [d] Galenus idem pollicetur ex allijs, & cæpis.

a L. 19. c. 6.
b L. 24. c. 10
c L. 21. c. 11
d L. 2. Meth

Allij uſus ad pituitã.

Allia etiam multi alij commendant, ſed diuerſimode exhibent. Etenim quidã, teſte Columella, ſpicas eorum tepido madefactas oleo inſerunt: quod pariter Palladius repetijt, ſed pro ſpica mica habet, corrupto, ut videtur, textu. Paxamus eiſdem minutim conſciſis, & in calidum oleum iniectis, vbi refrixerint, ora Gallinarum colluere iubet, ac, ſi illa vorauerint, efficaciùs reſtitui ait. Nonnulli, eodem referente allia in humano lotio elixant, roſtrumq; Gallinę illis fouent, cauendo quam maximè, ne portio aliqua in oculos influat. Leontinus pariter allio roſtri foramina inungit, aut in aquam conijcit, & potandã exhibet.

Scilla pituitę Gallinaceorum remedium.

Scilla munda in aqua macerata, & exhibita cum farina idem præſtat. Sunt qui ad idem malum origani, hyſſopi, & thymi ſuffitu caput Gallinę fumigent, & mox allio roſtrum eius perfricent. Quidam etiam urina tepida rigant ora, & tam diu teſte Columella comprimunt, donec eas amaritudo per nares emoliri pituitæ nauſeam cogat.

Staphiſagriæ uſus.

Vua quoque quam Græci ſtaphiſagriam vocant, cùm cibo miſta prodeſt, vel eadem cum aqua trita potui data.

Leonti-

Leontinus vrina quoque nostra abluere iubet, quasi ea per se sola pituitam curare apta sit. Verum & membrana ipsa leuiter vnguibus auellitur, ac post allio trito plaga mundata conspergitur. Eiusmodi verò omnia remedia mediocriter laborantibus Gallinis adhibentur. Nam si pituita circumuenit oculos, & iam cibos auis respuit, ad ferrum deueniendum est. Columella genas rescindi iubet, Paxamus partes aperiri, quæ sub gena consistunt, & coactam sub oculis saniem omnem exprimi, atque ita paulum triti salis uulneri infricari. Quo tempore ad vmbram ducendas esse admonet. Quod ad potum attinet, is talis sit, quem diximus, aqua munda nempe, vel in aqua allium, vel eiusmodi remedia, qualia recitauimus, macerata sint. ᵃAndreas Cesalpinus corticē fraxini internū, aquam in qua maduerit, cæruleā reddere, & Gallinis, cùm morbis laborant, apponi scribit, sed ad quos morbos, & cuius authoritate id faciat, non addit. Fas est credere de pituita loqui. Nam etiam antea eius ligni decocto fælici successu Guaiaci loco usurpari dixerat. Secundus morbus, quo Galli, Gallinęque laborant, ptiriasis est, cùm scilicet pediculis, atque pulicibus infestantur, maximè cùm incubant. Hic autem affectus faciliùs, quàm pituita tollitur: quinimo sæpenumero sibi ipsis magistrę eo sese puluerando liberant. Cæterum & hoc malo affectis ueteres cùm Latini, tùm Græci Geoponici remedia præscripsere. Multi illitu olei è lino facilimè curari tradunt, staphisagriam, & torrefactum cuminum pari pondere cum vino contusa Palladius, Paxamusque laudant, si malum leue est, sin pennarum penetrârit secreta, decoctum lupinorum. Sunt qui proprio experimento edocti Gallinas arena littorali, aut, quod præstantius esse aiunt, cineribus saponariorum à lixiuio relictis, cura mulierum sese puluerantes, istoc malo ocyus liberari referunt. Varro ab eisdem animalculis præseruandas iri tradit, si in cubilibus, cùm peperunt, auferatur substramen, & recens aliud subijciatur. Aloisius Murdella Capos epilepsię obnoxios esse prodidit. An verò Gallus, & Gallina eodem morbo laborent, ignoro. Ex oculis autem laborare, utrumque certè scio, nam & eorum aciē parum valere ᵇauthor est Aristoteles. Si itaque ij malè habeant, mulieris lacte, aut portulacæ succo, vel sale ammoniaco, & cumino, & melle, æquis portionibus contusis illinito. Ipsas verò sub umbras deducito. Crescentiensis hęc remedia ita recitat, ac si prodessent etiam ad grana illa, quę sub oculis prouenire solent ex esu Lupinorum amarorum, quod minimè probo, quandoquidem ea, nisi acu leuiter apertis pelliculis auferantur visum extinguūt, tantum abest, ut tam leuibus medicamentis cedant. Deprauatur item huic auium generi appetentia, ac potissimùm Gallinis, hisq. nisi cùm pariunt. Etenim tum quandoque cùm propria tum aliena oua depascuntur. Si ergo ita laborent, ut à tam prauo more desuescant ex ouo albumen effundes, & in luteo ipso humidum gypsum inijcies, ut testæ duritiem contrahat. Volentes quippe in subiecto ouo gulam explere, nec in eo amplius inuenientes quid succi, ouorum aliorum fastidio capiuntur, atque ita tandem appetentia illa deprauata corrigitur. Si diarrhœa infestat illas, ut fit quandoque, farinæ tantum, quantum manu apprehendi possit, tantumdemq; ceræ uino leuigabis, & pastam conficies atque ante alium cibū deuorandum offeres: aut pomorum, Cydoniorumue decoctum bibendum dabis. Quæ mala sub cineribus cocta in eodem casu auxiliantur. Aegrotant præterea Gallinæ, teste Alberto, cùm multa pariunt, & non incubant, eò quòd non abstrahuntur a partu: quoniā ipsis omnis potentia, ac virtus ob nimium partum exhauritur. Quod, ut uidetur, Albertus ab Aristotele mutuatus est, sed quod vniuersaliter de omnibus auibus prodidit. Rursus, quæ incubant ægrotare quibusdam dicuntur, sed tunc animo potiùs, quam corpore languent. Nam nimius erga pignora sua amoris affectus, quem immutata uox acutior nempe facta indicat, morbi istius, si ita appellare placet, causa existit. Eodem tempore furere ᶜAristoteles eas dixit propter inediam. Cum mulieribus verò commune habent, quòd abortiūt. Qui sanè affectus heris maximo detrimento est, quòd oua imperfecta, ac non debito sæpè tempore pariant. His ita medentur: oui candidum assatum, & uuas passas tostas æquo pondere terunt, & ante alium cibum offerunt. Atque hi fermè Gallorum, Gallinarumq; affectus sunt. Quod modo ad pullos spectat, ij quasi primis infantiæ diebus persedulo tractandi sunt, plumulæq, sub cauda clunibus subtrahendæ, ne stercore coinquinatæ durescant, & naturalia præcludant. Sed quamuis id caueatur, sæpè tamen euenit, ut aluus exitū non habeat: itaque pinna pertunditur, & iter digestis cibis præbetur. Cauendum pariter, ne stercus etiam pedibus eorum adhæreat; Nam podagram creat, sed qua Capi magis quam Galli afficiantur, quin imo Capi miris modis, Galli nó, si Scaligero credimus, qui huius quęsiti etiam hanc rationem ᵈassignat: Quia Capis pusillus calor, edacitas multa: in Gallo calor multus, cibi abstinentia non minor.

Quādo ferro medēdū pituitæ.

Gallinarū pituita laborantium potus.

ᵃ Lib. 3. de Plant. c. 15.

Ptiriasis, & eius cura.

Epilepsia capos torquen.

ᵇ L. 2. Hist. c. 2.

Oculorum morbi in Gallinis ut curentur.

Ad deprauatam appetentiam.

Ad diarrhęam.

Gallinæ nimis copiosè parturiētes ægrę fiunt.

Gallinę incubantes cur ægrotent.

ᶜ 10. Probl. 73.

Gallinæ abortiunt.

Ad abortū Gallinarū remedia.

Pulli.

ᵈ Exerc. 277. 2.

CAPIENDI RATIO.

QVANVIS eiusmodi volucres ab aucupibus nec retibus capiantur, nec fallantur laqueis, nec visco deniq; decipiantur, quoniam eas vel in cortibus uagātes vel gallinarijs inclusas habemus, attamen ut vagantes, quæ nobis sępè huc & illuc fugiendo negociū facessunt, absq; molestia ocyus, vbi necessitas vrget, allectæ è media corte vel ex agris etiā ad pręsentē vsum nobis cedant eiusmodi astus possunt excogitari Berytius frumentū lasere, & melle mixtis maceratum, & Gallinis obiectum eas quasi vertigine affici scribit. Quod si verum est, ut multi affirmant, ut allectis Gallinis in pastū exhibere possemus, & ceu temulentas capere. Solus Andreas à Lacuna laseri cōtrariam facultatem tribuit, quod, vt pace eius dixerim, neutiquā approbare possum; cū nec verba Græca sic habeant: neq; talis aliqua laseris vis legatur apud alios scriptores, sed potiùs plerisque animalibus venenosa. Tradunt enim pecora eo assumpto, cùm ægrè habent, aut subinde pristinam sanitatem recuperare, ut plerunque contingit, aut emori. Eodem modo si hyosciami suffitum percipiant, corripiuntur amentia quadam adeo, vt non de sedibus suis duntaxat abire obliuiscantur, sed decidant etiam, & capiendi sui copiam faciant. Quo astu vtuntur illi nebulones Aegyptij, quos vulgò Cinganos appellant Nec verendum est ab eiusmodi Gallinarum esu noxam proficisci. Nam & reliquę quę eodem cibo (loquor autem de frumento, de quo paulò antè) pastæ sunt, mox conualescunt. Si assam fœtidam exhibueris in victu, pennæ omnes decident, & uelut mortuæ sese capiendas tradent. Cardanus eosdem scurras Gallinas, Anates, Anseres, cuniculosq; suffurari scribit, ita autem citò hamo affixos auferre, ut neq; motu alarum, neque voce furtum prodant. Sed huiusmodi furtum nescio quomodo, ut ille putat, bene cedat furi. Etenim esto, quòd hamo in gulam iniecto vocem illis adimant, non uideo, quomodo alarum concussionem impedire queant, & si hoc etiam concedamus, vt nimirum duobus hamis utramque illam actionem, vocem scilicet, & commotionem impediant, sociæ vel Gallinæ, uel Gallus maximè vel Anseres elato clamore, vt in consimili casu facere solent, Gallinarios excitabunt, furtumq; prodent.

Laceris uis venenosam esse.

Pecora laseris esu moriuntur.

Hyosciam' Gallinas dementat.

HISTORICA.

POLYARCHVM referente Aeliano, ferunt, eò mollitiei peruenisse, vt canes etiam, & Gallos, si quibus delectatus fuisset, mortuos efferret publicè, & amicos suos ad funus conuocaret, splendideq; sepeliret, atque, quod maius est, in monumentis eorum columnas erigeret, quibus eorum epitaphia inscriberet. Qui sanè Gallo amoris illius in hominem iustam reddidit talionem. Sed vt ad ueriora sermonem nostrum conuertamus, Laurentius Surius sanctum Germanum Episcopum Antisiodorensem prodidit, cùm in itinere noctis cæcitate compulsus mediocris hominum status successisset hospitio (nam id maximè ambitum fugiens requirebat) & in diuino opere solito pernoctasset officio, lucem ortam esse nullis Gallorum cantibus nunciatam, cùm earum auium copia in eisdem domibus nō deesset. Causam nouitatis explorasse, audisse multum iam tempus esse, quo tristis taciturnitas naturale Gallicinium damnauisset. ab omnibus verò exoratum mercedem mansionis exoluisse. Acceptum namque triticum benedictione conduisse, auesq; eo pastas auditus habitantium vsque ad molestiam frequentatis cantibus fatigasse. Ferunt, & maiorum nostrorum æuo in Hispaniæ nobili quodam oppido, & ob miraculum iam per totum Europam celeberrimo, vulgò S. Domenico della Calzada dicto, Gallum mortuum, coctumque cantu suo illustre quoddam, at potissimum cauponis filiæ facinus prodidisse. Etenim uirū quendam vna cum vxore, & filio haud deformi iuuene Compostellam, ubi D. Iacobi corpus conseruatur, cuius videndi, & adorandi gratia eò se conferebat, vt plurimos quotidie facere videmus, & ego in iuuentute mea eadem etiam pietate ductus feci, iter fecisse, casuque in iam dicto oppido in diuersorio pernoctasse, filiam vero hospitis amore speciosi illius iuuenis captam, ei corpus suum obtulisse: Cum vero ille copiam sui negaret, seq; iam altiora cogitare diceret, cælestibusq; tantùm una cum patre, & matre incumbere, ac in sanctissimo itinere esse, in summa nec posse, nec velle illicitę illius libidini obtemperare, illam, quo maximo sta-

Polyarchi historia.

To. 4. in eius vita l. 1. c. 8.

Galli canūt per miraculum.

Galli miraculū in Hispania.

ximo flagrabat amore in summum conuersô odium, in abeuntis sarcina clam argenteam
patinam celauisse, & cum iam ille aliquot passus ab urbe discessisset, altum exclamauisse, pa-
tinam illam furto ab eo iuuene ablatam fuisse: eauponemq; eius patrem conuocatis lictori-
bus illum persequentem ab incœpto itinere redire coegisse, & reperta in sarcina patina, ma-
nifesti furti illum apud senatum accusauisse, & ad furibus peculiarem mortem, furcam,
nempe condemnatum fuisse. Parentes uerò quamuis tam inopinatam, tamq; infamem ca-
rissimi filij sui necem maximoperè flerent, ab incœpto tamē itinere non destitisse, sed Com-
postellam appulsos D. Iacobum tam obnixe rogauisse, vt dolorum eorum misereretur,
quod se facile sanctus post edito euidentissimo miraculo declarauit. Nam cum domum
reuertentes per eandem uiam iter haberent, filium suum uiuum lætumq; reperisse in eodem
loco, ubi mortem tam turpem subierat. Vnde persolutis primum D. Iacobo gratijs mira- *Miraculũ à D. Iacobo editum.*
culum publicasse, reuixisse filium suum læta uoce proclamantes, etsi tamen id illius loci præ-
fecto persuadere non possent, sed nunciantibus miraculum nihil respondisse aliud, quam
ita uiuere filium eorum, atque Gallus ille, quem iam assum in mensa positum habebat. Quo *Gallus coctus, & in mensa ad manducandum positus miraculosè cantat.*
tempore coctam alitem non cucurisse duntaxat, sed ex patina resumptis pennis etiam exi-
lijsse. Tum tam insolenti spectaculo perculsum incredulum illum loci præfectum corre-
ctam hospitis filiam, & infandum scelus suum confitentem, quæ priùs innocentem iuue-
uenem affecerat, pœna mulctauisse. Gallum autem tanti miraculi testem in eo loco conser-
uari, & a peregrinātibus, qui illius in memoriā plumulam è corpore eius euulsam cum ma-
gna pietate domum reportant, piè ibi colitur. Simile propemodum de Gallo cocto, & in
frusta conciso, mensæq; ad mandendum imposito miraculum doctissimus mihiq; amicissi-
mus * Carolus Sigonius è S. Petro Damiani recenset his uerbis: Verùm me religio aliqua te- **L. 2 de Epi[illegible]*
net, quæ aut sancti, aut pij homines posteritati pro re magna consecranda putârunt, ea dum
se occasio præbet, quasi contemnenda silentio præterire. Quare cum per hos annos, au-
thore S. Petro Damiani huius ætatis (circiter annum 1014.) æquali portentum ingens à
S. Petro Apostolo Bononiensi in ecclesia editum sit, mihi reticendum esse non duxi. Pru-
dentis, inquit, & honorati cuiusdam apud sæculum diaconi didici narratione, quod refe-
ro. In Bononiæ partibus duo quidam uiri, qui & amicitiæ fœdere, & compaternitatis, si
dignè recolo, necessitudine tenebantur, in conuiuio discũbebant: quibus in mensam allatus
est Gallus. Quod uidelicet pulmentũ unus illorũ arrepto cultello, ut mos est, in frusta disse-
cuit, tritũ quoq; piper cum liquamine superfudit: Quo pacto, alter protinus ait: Profectò
compater, sic explicuisti Gallum, ut ipse S. Petrus, etiamsi velit, redintegrare non possit. Cui
mox intulit ille; Planè non modo D. Petrus, sed etsi ipse Christus imperet, hic perpetuo nō
resurget Ad hanc vocem repentè Gallus viuus, & plumis coopertus exiluit, alas percussit, *Gallus mortuus reuiuiscit & comedentes iure aspergit. Blasphemi lepra afficiuntur, eâq; hęredibus suis tradunt.*
& cecinit, totum & liquamen super eos, qui conuescebantur, aspersit. Ilico sacrilegium bla
sphemæ temeritatis digna pœna sequitur ultionis: nam & in aspersione piperis lepra per-
cussi sunt, quam videlicet plagam non modò ipsi usque ad obitum pertulerunt, sed & poste-
ris suis in omnes generationes velut quoddam hęreditarium reliquerunt. Vnde factum est,
vt in famulatum redacti sint sanctæ Bononiensis Ecclesiæ, quæ uidelicet B. Petri Apostoli
est insignita vocabulo. Quorum progenies, ut relator asseruit, hucusque leprosa duræ illa-
tionis canone censita est ut ex operibus manuum suarum inferant Ecclesiæ capisteria. Sic
nimirum duplici pœnæ, lepræ simul, & seruitutis addicti supplicijs, instruunt alios, ut iam
temere de diuina potentia non loquantur. Et Gallus, qui dudum arguerat, Petrum in ter-
ra negantem, tunc probauit Petrum cum eo, quem negauerat, in cælo regnantem. Lau-
rentius Surius diuersam a superioribus historiam de S. Pachomio à cacodæmone in ma-
gnum Gallinaceum immutato, uexato, ac tentato refert his uerbis: Cumq; domum ap-
prehendissent (dæmones) speciem præbuerunt, quod eam concuterent, adeo ut existima *S. Pachomius a Dæmone in Gallum mutato tentatur.*
ret Sanctus moueri domum ex fundamentis. Ipse verò minimè conturbatus, rursus chor
dam pulsauit spiritalem, & cum uoce cecinit, dicens, Deus refugium nostrum, & uirtus,
adiutor ualde in afflictionibus, propterea non timebimus, dum turbabitur terra. Hæc au-
tem cùm is dixisset, repentè fuit quies maxima. Ipsi uero tanquam fumus defecerunt, &
paulò post tanquam canes, qui ambiguntur, recedunt, & rursus impudenter accedunt. Sic
etiam post preces beato illo ad opus sedenti, malignus, suscepta figura maximi Galli, ualde
ante ipsum clamabat, continuas, feruasq; uoces ędens, & simul etiam in eum inuolans, &
acerbè eum feriens unguibus. Is autem cùm rursus in eum sufflasset, & signum crucis in
fronte fecisset, effecit, ut is statim euanesceret &c.

COGNO-

COGNOMINATA.

Comerus Gallus.

ANTIQVISSIMVS ille Italiæ princeps, conditorq; Comerus Galli cognomentum obtinuit. Regnauit hic, teſte Beroſo, & colonias ſuas poſuit in regno, quod pòſt Italia dicta eſt anno Saturni decimo, & regionē ſuam à ſuo nomine cognominauit, docuitq; illos legem, & iuſtitiam. Fuit iſte Comerus primogenitus Iapeti poſt diluuium, & Gallus paterno epitheto dictus Aramcæ, & Hebrææ originis quaſi inundatus: Vnde Ianigenas, qui Vmbros uetuſtiſſimos Italiæ genuerũt, Gallos ueteres progenitores Vmbrorum vocat [a] Cato, & [b] Solinus. *Veterum*, inquit, *Gallorum prolem Vmbros eſſe M. Antonius aſſeuerat*. Hos eoſdem, quia in clade aquoſa imbribus ſuperſtites fuerunt, Græcè ὄμβρους dictos, ſcilicet epitheto paterno veterum Gallorũ Ianigenarum. Comerus locos, ſcilicet ubi Ianus auus antè colonias poſuerat, à ſe cognominauit. Nam in Vetulonienſi agro eſt vallis Comera, & Ry Comerius in Phaliſcis eſt regio Comerſan, à qua oppidum iſola Comerſana. Eluſium quoque antea Comer ſolum dicebatur, ut author eſt [c] Liuius. Docuit autem Tuſcos legem, atq; iura, quæ ſcilicet ante viginti annos, & amplius auus eius Ianus in ſcriptis illis mandauerat, licet breuibus abſoluta. Adæus quidam è Philippi Macedonum regis militibus ἀλεκτρυὼν, id eſt, Gallus cognominabatur. Cuius Heraclides Comicus apud [d] Athenæum his uerſibus meminit.

Ianigenæ Galli dicti.
[a] *In fragmẽ. 2. orig.*
[b] *In collect.*
[c] *Lib. 10.*
Adæus Alectryon.
[d] *Lib. 12.*

Ἀλεκτρυόνα τὸν τοῦ φιλίππου παραλαβὼν
Ἀωρὶ κοκκύζοντα, καὶ πλανώμενον
Κατέκοψεν. οὐ γὰρ εἶχεν οὐδέπω λόφον
Ἕνα κατακόψας μάλα συχνοὺς ἐδείπνισε
Χάρης Ἀθηναίους,

Nam hic Chares, inquit Euſtathius, Athenienſes in foro epulis excepit, cùm ſacrificaret epicenia propter pugnam proſperè contra Philippi peregrinos milites geſtam. Dicit autem intempeſtiuè illum cecinisse, eò quòd pugnam intempeſtiuè aggreſſus ſit, & nondum criſtam habuiſſe, hoc eſt, inermem ſeſe periculo expoſuiſſe. Super qua re vulgata ſatis parœmia circumfertur, φιλίππου ἀλεκτρύων, in eum, qui de leui, & nullius fermè momenti facinore quopiam, perinde ut maximo, laudandoq; ab omnibus ſeſe iactat. Apparet enim Charetem eius facti etiam nimium crebrò, nimiſq; inſolenter apud populum Athenienſem verba feciſſe, quòd Alectryonem Philippi cõfodiſſet. Sulpitius Gallus cognominatus conſul Romanus cum M. Marcello inſignis commemoratur fuiſſe aſtrologus, ut qui in exercitu P. Aemilij contra Perſeum noctu ecclypſim Lunæ mirantibus militibus enarrauit. De eo ita ſcribit Valerius [e] Maximus: *Sulpitij Galli maximum in omni genere literarum recipiẽdo ſtudium plurimum reſp. profuit. Nam cum L. Pauli bellum aduerſum regem Perſen gerentis legatus eſſet, ac ſerena nocte ſubito Luna defeciſſet: eò quod veluti diro quodam monſtro perterritus exercitus noſter manus cum hoſte conſerendi fiduciam amiſiſſet, de Cæli ratione, & ſiderum natura peritiſſimè diſputando, alacrem eum in aciem miſit. Itaque illi inclita Pauliana victoriæ liberales artes Galli aditum dederunt: quia niſi ille metum noſtrorum militum viciſſet, imperator Romanus vincere hoſtes non potuiſſet.* Meminit eiuſdem [f] Plinius his verbis: *Et rationem quidem defectus vtriuſq;* (Solis, & Lunæ) *primus Romani generis in vulgus extulit Sulpitius Gallus, qui Conſul cum M. Marcello fuit: ſed tum tribunus militum, ſolicitudine exercitu liberato, pridie quàm Perſeus Rex ſuperatus à Paulo eſt, in concionem ab Imperatore productus ad prædicandam ecclypſim, mox & compoſito volumine.* Galli cognomine gauiſus eſt Cornelius poetarum laudatiſſimorũ haud infimus, nemini nõ notus, quem adeo adamauit Virgilius, vt quartum Georgicorum librum a medio in finem vſque in illius honorem conſcripſerit, quem poſtea, iubente Auguſto in Ariſtæi fabulam commutauit. Hunc Gallum tantæ procacitatis fuiſſe ferunt, ut Dion hiſtoricus tradat, Proculeiũ cùm illi aliquando occurreret, naſum & os manu compreſſiſſe, id ſcilicet ſignificantem, non alicui tutum eſſe, illo præſente, nec loqui, nec reſpirare, tam petulantis, & parum modeſtæ linguæ erat: quare procaciſſimum eum appellauit Ouidius, & vulgò etiam Anſer dicebatur, Hunc & Virgilius intellexit, dum ait: *Inter ſtrepere Anſer Olores*. Quod mox prouerbij loco vſurpatum eſt, cùm indoctus inter doctos diſputat. De hoc anſere ita etiam Propertius.

Philip. Gallus: prouerbium.
Sulpiti' Gallus Conſul & Aſtrologus.
[e] *L. 8. c. 13.*
Romani cũ Perſeo pugnãt ſuadẽte Sulpitio Gallo.
[f] *L. 2. c. 12.*
Cornelius Gallus Poeta.
Cor. Gallus cur Anſer dictus.

Nec minor his animis, aut ſi minor ore canorus
Anſeris indocto carmine eſſet Olor.

DENO-

DENOMINATA.

GALLO fit Gallina; à Gallina Gallinaceus: quæ postrema vox vel Gallo additur ad differentiam, vt alibi diximus, uel pro eo dicitur, quod ex Gallis, & Gallinis est, ut pullus Gallinaceus, oua Gallinacea Varroni, ὠὰ ἀλεκτόρεια [a] Synesio, Fel Gallinaceum [b] Ciceroni. & Ὀρνίθεια κρέα, Gallinaceæ carnes [c] Xenophonti. A Gallo etiam Gallulo verbum est, pro pubem emitto, vnde rursus Gallulasco Næuio pro pubesco, quòd pubescentes vocem grandiorem ad Galli Gallinacei similitudinem faciant; *Puerum mulieri præstare*, inquit Nonius, *nemo scit, quanto melior sit, cuius vox gallulascit, cuius ramus iam roborascit.* Aristoteles id τραγᾶν appellabat, simili nempe metaphora ab hirco, qui τράγος Græcis dicitur. Gallare item verbum, quod, Nonio teste, Varroni Eudæmonibus insanire est: *Deam Gallantes*, inquit, *vario retinebant studia, eodem namque vetustas hoc est Gallantibus.* An uerò eiusmodi verbum à Gallo deriuetur, Nonius non addidit. Cæterùm à Gallina fit Gallinarius, qua uoce Plinius, & [d] Cicero pro Gallinarum custode vtuntur, qui alias Varroni, & Columellæ Gallinarius curator dicitur; cui etiam Gallinarium locus uocatur, in quo nutriuntur. Idem pro Gallinario officinam dixit. Gyb. Longolius vulgò cohortem dici putat, ut uidetur, ex Varrone, qui ita scribit; *In Vrbana quoque domo cortem facere poterimus, in qua pascere Ciconias, Grues, Pauanes, Gallinas, Anseres, & similia dabitur ad vsus quotidianos*, Sed si Italorum Corte à Latiniore corte, seu cohorte dimanet, locus erit diuersus, attamen Gallinis destinatus, Hi enim la corte dicunt locum, eum nempe, quem aream Latini nuncupant, & in quo frumenta secta teruntur. Quare mea sententia Gallinarium a cohorte plurimùm differt, Etenim Gallinarium vulgus a pullis Gallinaceis, qui simul cum matribus suis noctu illi à Gallinario custode includuntur, pullarium semper vocauit, Italiq; seruato etiamnum eo nomine, pullaro uocant, & Hispani el gallinero donde duormen las Gallinas, hoc est, Gallinarium, ubi Gallinæ dormiunt, In corte uerò dormire nemo dixerit. Quod uerò eiusmodi ædiculam, vbi nempe noctu potissimum habitant, & quò interdiu pariture reuertuntur, ouaque incubant officinam cohortalem siue cortalem ob id appellari inquiat, non possum non laudare. Nam ut omnia in nostris officinis parantur, quæ in usum humanum cedunt, ita ibi oua, & pulli, quæ in cibum. Ἀλεκτρυονοπώλης dicitur Polluci, qui eiusmodi aues uendit, quemq; nos uulgò pollarolum, quasi pullos uenditantem appellamus, Putat autem usurpari posse tale uocabulum, cum [e] Phrynichus vsus sit uoce ἀλεκτρυονοπωλητριῶν, affertq; simul ἀλεκτρυοφόρων ex Aeschinis Acciocho, quos annumerari posse ait τοῖς Ὀρνιθευταῖς, seu ὀρνιθοθήραις. Notanda porrò diuersa scriptura in his tribus compositis, & primum syllaba νο excedere cætera procul dubio, vitio typographi, qui parum fuit attentus, Cæterùm, ut ἀλεκτρυοπώλης, siue ἀλεκτρυονοπώλης is est, qui uenditat Gallinaceos seu Gallinas, ita ἀλεκτρυοπωλήθριον, siue ἀλεκτρυονοπωλήθριον est ipse locus, seu forum, vbi venditantur, & ἀλεκτρυονοφόρος, siue ἀλεκτρυοφόρος is qui baiulat Gallinas, seu Gallinaceos emptos, & uendendos portat. Vnde nos etiã fortè ὀρτυγοφόρον dicere poterimus. Nam ὀρτυγοκόπος non est in usu, teste Polluce. Videtur autẽ significare eos, qui has aues uenales gestant, uel ad ludos potius. Nam ὀρτυγοκόπος dicitur, qui in ludo Coturnicem digito ferit. Porrò Gallicinium ea pars noctis appellatur, in qua Galli cantant, ut scribit [f] Macrobius. Primum diei tempus dicitur, mediæ noctis inclinatio: deinde Gallicinium: inde conticinium cum & Galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Id temporis spatium ἀλεκτοροφωνία Græcis dicitur, ut quidam in lexecon uulgare Græcolatinum retulit, sed apud D. Marcum ἀλεκτοροφωνία scribitur, ubi Saluator noster discipulos admonet sæpiùs, ut uigilarent. Ait autem. *Vigilate ergo (nescitis enim quomodo Dominus domus veniat, serò in media nocte, an Galli cantu, an mane.) Ne cùm venerit repente inueniat uos dormientes.* Danos populos doctissimus Ioannes Goropius a Gallo Gallinaceo ideo sese denominari ait uoluisse, quòd cum belli studijs potissimum oblectarentur, atque in ijs non tàm auaritia, quàm generoso animo ducti, uictoriam, & laudes potiùs quàm diuitias quærerent, Gallinaceus Gallus inter omnia animalia naturæ dotes ad hunc scopum necessarias habere uideretur. Ab hoc igitur, tum bellicæ laudis, & generosissimi animi, tum indolis regalis, & strenui militis, & ad omnia momenta uigilis optimo exemplari nomen non solum mutuari voluisse, uerùm pro symbolo, & synthemate quodam sibi accipere, Vocasse enim se De hanen, & compositè per concisionem Danen, aspiratione in media litera de more

[a] In epistolis. [b] L. 2. de Diuinat. [c] L. 4. Anab. Gallulo. Gallulasco. Exod. Τραγᾶν. [d] L. 4. Quæst. Acad. Pullarium. Pollaro. Officinina cortalis. Ἀλεκτρυονοπώλης. [e] In προσιρ. Ἀλεκτρυοπωλήθριον Ἀλεκτρυοφόρος. Ὀρτυγοφόρος. Ὀρτυγοκόπος. [f] L. 1. Satur. cap 3. Ἀλεκτροφωνία. [g] L. 7. Gotodanicor. Dani à Gallo nomen habent. Danorum symbolum.

more eorum deliteſcente. Ingentes ergo animos, & vigiles cuſtodias, necnon ſummum erga ſuos amorem Dani, qui ſe hoc nomine nuncuparunt, pollicebantur, unde hactenus in uſu ipſis fuiſſe conſtat, Gallos ſemper in militia habere binas maximè ob cauſas, nimirum, vt tum uirtutem eorum imitarentur, tùm ut pro horologijs cantus eorum haberetur. Subiungit autem idem Goropius Gallorum mox nomen alios imitatos eſſe, ſed qui a Danis illis fortaſſe Cimmeriorum ſobole, genus ducerent: illos, ut nonnihil a parentibus diſtinguerentur, Alanen ſe nominaſſe, quaſi dicerent, ſe omnes aut omnino Gallos eſſe. Al enim omnem, Han Gallinaceum notare: hinc Alani appellationem, quæ gens Ptolomeo ſuprema ferè ad ſeptentrionem ponitur, a Suobenis non longè remota, & rurſus in Sarmatia Europæa ſub eiuſdem nominis montibus. Ait denique, & probat ex eodem Galli etymo Albanos, Alonorſos, Roſolanos eiuſdem cum Alanis originis, & linguæ fuiſſe; Albanos verò dictos fuiſſe quaſi montanos Gallos, ex Alb, quo montes ſignificant, & Han, quo Gallinaceus dicitur, Alonorſon, quaſi Alanos degeneres, & ſpurios ab Horſon filium meretricis ſignificante; Roſolanos quaſi equeſtres Alanos, à Ros, quod equum denotat. Et quemadmodum Sacæ Alpini Sacalpini, ita Alanos, ſiue Danos montanos, Albanos eſſe nominatos, atque hinc fieri potuiſſe, ut pòſt omnes ſe Alanos dixerint, eò quòd omnes Gallinacei nomen haberent, & id præſertim, cùm iam Dani è Sarmatia in Cherroneſum Cymbricam, & Norvvegiam, & inſulas vicinas commigraſſent, adeo ut tota ferè Sarmatia & Aſiatica, & Europæa poſterioribus temporibus Alania cœperit dici. Quem Procopius Honoricum uocat (qui Gizerici filius & Vãdalorum imperij hæres, tyrannicè atq; immani ſæuitia per ignes atq; alia ſuppliciorum tormenta ad Arrianam ſectam compuliſſe legitur) alij Hunericum, nonnulli Heinricum, uel potiore ſcriptura Henricum appellant. Hunericus autem teſte [h] Hadriano Iunio Gallinaceorum, Gizericus Anſerum copijs affluentem ſignificat: Heinricus uerò domicilijs diuitem, aut laris & ſanguinis paterni magna progenie clarum. Galeazius apud Italos maximè nomen proprium eſt: ſed haud ſcio, an à Gallo: certè tamen noui Mathiæ Vicecomitis cognomento magni (nobiliſſima hæc Mediolanenſium familia eſt) primogenitum a Gallo Galeazium, ſeu potiùs Gallianum nomen accepiſſe, quòd hæc ales tota nocte, cùm naſceretur, cantaret, quaſi pater ſub felicibus huius uolucris auſpicijs natum ſignificare uellet. Galliciorum familia nunc extincta, olim in hac urbe generis claritate floruit, & turris ab eis fabricata etiamnum nobilitatis eorum extat teſtimonium, hãc autem à Gallis auibus nomẽ habere nonnulli uolunt. Ἱππολεκτρυων [i] Ariſtophani nominatur, id eſt, Equorum Gallus hoc uerſu.

Μεγαλα πραττει κ᾽ ἐςι νυνὶ ξένος, ἱππολεκτρυων.

Magna facit, & eſt nunc Gallorum equus.

Dani cur Gallos in militia ſecũ ferant.
Alanen.
Albani.
Roſolani.
Alonorſi.
[h] In Batau.
Alania regio.
Galeazius.
Gallianum Vicecomitẽ Mediolan à Gallo nomẽ habere.
Ἱππολεκτρύων.
[i] In auibus.

Iam uerò præter plantas, quæ mox ſequuntur, & ab harum auium partium potiſſimùm ſimilitudine nomen habent, etiam proceſſus unus oſſis λιθοειδὴς, ab inferiori eius parte exoriens ſolidus, oblongus, & ſubtilis inſtar ſtyli, uel acus πλῆκτρον, id eſt calcar dicitur. [k] Plinius Alectorolophon uocat herbam, & Romanis criſtam uocari aſſerit, & folia habere ſimilia Gallinaceæ criſtæ, caulem tenuem, ſemen in ſiliquis. Quibus uerbis multi herbarij noſtri plantam quandam, quam [l] Dodonæus depingit ob florum congeriem, multiplici, & denſa Gallinacei criſtæ modo faſtigiatam, ob folia multò magis ad ſimplicis criſtæ figuram accedentia Alectorolophon, ſiue criſtam Gallinaceam, ſiue criſtam Galli appellârunt. Naſcitur paſſim in pratis, & aruis utrobique otioſa, & inutilis. [m] Io. Baptiſta Porta uenerem ciere ea ratione ſcribit, quòd criſtæ Gallinaceæ imaginem repræſentet, eoq; magis cùm & Gallus ſalaciſſima auis ad uenerem inutilis reddatur dempta criſta. Verum quod folia aſpera ferre dicat, hirta, uerrucis, & rugis nonnihil aſpera, uerbaſci pube, & aliquibus ſclaream dici, in eo non parùm mihi hallucinari uidetur. Siquidem id Gallitrico, non alectorolopho Plinij conuenit. Haud me latet tamen recentiores herbarios aliam herbam alectorolophon uocare, ſed quæ nec ipſa Gallitricum ſit, at fiſtularia alijs dicta, quòd ad fiſtulas, & ſinuoſa ulcera proſit, alijs item pthirion, ſiue pedicularis ab effectu, quia in pratis ubi prouenit depaſcentibus iumentis, pecoriq; pediculorum copiam gignit. Flores edit criſtæ Gallinaceæ ſimiles, ſed minores & rubeſcentes. Prouenit in uliginoſis locis ipſis infeſta. Gallitricum uerò longè diuerſa herba eſt, & Horminis haud dubio congener, eſtq; nulli non nota ſub Sclareæ nomine: alij centrum Galli uocant, alij matriſaluiam. Horminum tamen non eſt, quo nomine deſcripſit, & pinxit Fuchſius. Nam folia habet multò maiora, nempe uerbaſci, admodum hirta. Tota planta odorem ſpirat non ingratum, ſed tam uehementem, ut capitis grauitatem faciat. Syluaticus hanc herbam cum Sideritide Heraclea, quam hodie eruditi quidam herbam Iudaicam, uel tethraitt Arabicè & uulgò herbariorum eſſe

πλῆκτρος.
[k] L. 27. c. 5.
Alectorolophos.
[l] Lib. 4. c. 57.
[m] L. 4. Phit. cap. 12.
Criſta Galli herba cur venerem cieat.
Portę error.
Sclarea.
Gallitricũ.
Fiſtularia.
Pthirion.
Gallitricũ.
Centrũ Galli.
Matriſaluia.
Herba Iudaica.

tum esse putant, confundit. Nam cùm alibi sclaream dici dixisset, quòd visus claritatem remoueat, cuius ratione Germanis Scharlach quoque dicitur, mox, *Heraclea*, inquit, *est quæ latine ferraria nigra vocatur, quam recentiores centrum Galli, & Gallitricum syluestre vocant.* Videndum etiam num Τζιτζιγάλη, quæ vox apud Nic. Myrepsum nominatur unguento 62, sit Gallitricum: item num & hoc a Galli crista nomen habeat. Videtur siquidem vocabulum Græcolatinum, qualia barbari multoties efformant. Capillum enim Græci τρίχα appellant. Capilli capitis verticem occupant, uti etiam cristæ. Cum vero Horminis herba similis sit, Gallinaceæque cristæ, Porta, ut dixi, Galli vires referre, venerique prodesse plurimum ait; ὁρμᾶν enim est impetu, instinctuque, ac ingẽti libidine in venerem ferri. Galli crus Apuleio herba dicitur, cuius cacumen instar pedis Galli diuiditur. Herbarij graminis speciem faciunt. Plinius Ischæmũ vocat à sistendo sanguine. Nascitur ubiuis, præsertim in hortorum areis cum alijs inutilibus herbis. Radices habet multas, tenues, candicantes, folia mil j, ut scripsit Plinius, aspera, & lanuginosa: caules multos, rotundos, geniculatos, florem in spicis, colore herbaceis plerunque quinis, aut septenis. Herba trita, & admota efficacissimè fluentem sanguinem sistit. Pueri floris asperis spicis sanguinem è naribus eliciunt, adeo ut pro diuerso utendi modo hæc herba sanguinem cohibeat, & euocet. Exiguum est gramen apud nos, inquit [n] Porta, surgens calamulis geniculatis, surrectis, singulis in quinas, ternasue exiles florum spicatas caudas, digitatim sparsis, sapore astringẽti, & exiccante, unde non vana coniectura Plinianum Ischœmonem possumus existimare, vulgò Galli pes dicitur, quòd in summo frutice trifariam Gallinacei pedis imitationem habeat: ius Gallinaceis dysentericis medetur, sed ueteris uehementius, ex Plinio: ad membranarum cerebri sanguinis profluuium prodesse dicunt sanguinem Galli ex Galeno: ad sanguinis reiectiones ore, & naribus ualere oua assa suadent Medici. Hæc ille. Sed sciendum est hanc herbam Syluatico perperam Gallitricum vocari, vel per errorem tri syllabam antepenultimam à typographo additam, & ex duabus vocibus unam factam. Ait autem: *Gallitricus* (lego Galli crus) *id est sanguinaria, eo quod naribus imposita sanguinem suauiter fluere facit. Nascitur circa vias, & saxosis locis. Habet in summitate veluti pedes Galli.* Pes Gallinaceus [o] Plinio prima Capni species est, vt hisce uerbis apertissimè docet: *Capnos prima, quam pedes Gallinaceos vocant, nascens in parietinis & sepibus, ramis tenuissimis sparsisque flore purpureo viridis.* Dodonæus hanc herbam putat eam esse, quæ multis ramulis fruticat teneris, in quibus folia numerosa incisa, colore, sapore, & quadamtenus forma alteri fumariæ similia. prætenera viticulis, & capreolis: herba ipsa in sepibus prouenit: flosculi eius candidi, cæruleo colore nõnihil distincti, in siliquis paruis semen: radix singularis, longitudine digitali, uere primo, vt & nostra vulgaris, prodit. Maio, & Iunio utraque floret, & carpitur. Hæc Capnos, inquit, Plinij imitatione pied de Geline dici potest. Verùm cùm Plinius Capni primam speciem purpureo flore esse dicat, Dodonæus suæ candidos tribuat, forsan eadem non fuerit; suum tamen interim cuique liberum esto iudicium. Capnos, siue Capnion, inquit [p] Hermolaus, hoc est, fumus, duplex. Alia Dioscoridi descripta nascens in hortis, & segetibus hordeaceis: alia & nomine, & effectu similis, quam pedes Galliuaceos vocant, teste Plinio, in parietibus & sepibus genitam, ramis tenuissimis, sparsisque flore purpureo, ut inquit Plinius, quam nonnulli modò Cymbellarem vulgò dictam, nescio quam rectè interpretantur, folio hederæ prætenui, ut in Cotyledone etiã commonuimus: & mox crassissimum illotum errorem reprehẽdit, qui ex eo quòd Plinius Capnon latinè pedes Gallinaceos uocari scribit, Capnon à Dioscoride monstratum, non aliud genus esse putant, quàm quæ vulgò sanguinaria, & Galli crus, ut antè diximus, appellatur, quæ gramini, inquit, tam similis est, ut ab eo fortè non admodum seiungi possit: nisi quòd folio minore cernitur, & fibris potiùs quàm radici innititur. Id autem quod in summo frutice trifariam Gallinacei pedis imitationem habet, candidius in hac quàm in gramine conspicitur. Et alibi: Cotyledon non est, ut quidam rentur, quæ vulgo Cymbalaris appellatur, etiamsi Cymbalion a Dioscoride uocetur. Est autem Cymbalaris herba folio tenus anguloso, hederaceo, flore paruo, purpureo, in muris terræ nascens, quam quidem nonnulli genus alterum capni dictæ faciunt. Hæc ille. Vulgaris quidem apud nos hæc herba est, & lactis etiam nonnihil habet, flosculo calathiformi ex purpureo ad cæruleum inclinante, radice alba, dulci, ut rapulo syluestri congener uideatur. Oculis a quibusdam utilis creditur, nimirum ut Capnos quoque, ut ab eodem effectu nomen idem contigerit. Foliorum species per ætatem mutatur, ex rotundiori in longam. Quæ uero eius pars pedes Gallinaceos referat, non facilè dixerim, nisi fortè mucrones illi, in quos diuiditur calyx, qui florem sustinet, eos repræsentare dicantur, præsertim cùm flos deciderit, aut aruerit. Tunc enim in diuersa tensi rigentesque apparẽt. [q] Baptista Porta Gallinacei pedis similitudinem capnon habere tradit. ide-

Scharlach. Heraclea.

Τζιτζιγάλη.

Galli crus quæ herba Apuleio. Ischœmum.

[n] L. 4. Phytogn. c. 23.

Galli pes.

Syluatici error.

[o] L. 25. c. 23.

Pes Gallinaceus.

[p] Corol. 724

Cymbellaris.

Sãguinaria. Galli crus.

Cotyledon.

Cymbaliõ.

[q] L. 4. Phytogn. cap. 23.

dit, ideoque eius ſuccum oculis claritatem facere, & aluum ſoluere autumat, ſed qua parte non addit. Caucalis quoque Græcis, & Latinis nominatur herba, quã inter oleracea Theophraſtus, Plinius inter herbas uulgares, & in cibis uſitatas meminère. Gaza in Theophraſto pedem Gallinaceum conuertit, quo nomine Romani, ut [x] Ruellius ſcribit, appellant, quòd extremum folium in Galli, aut Gallinæ pedem conformetur. Ait item apud Dioſcoridem tum eodem nomine, tum etiam pedem pulli ob eandem ſimilitudinem uocari: ſed id mihi nondum lectum eſt, ſcio tamẽ, hunc inter thlaſpios nomenclaturas pedis Gallinacei meminiſſe, & Syluaticus portulacam, Macro pedem pulli nuncupari aſſerit. Ornithopodion ſimiliter à Gallinæ pede denominatum uideri cuipiam poſſit, quoniam Ὄρνις, & ὀρνίθιον Græcis Gallina eſt. Attamen hîc ὀρνίθιον in genere ſumitur, atque herba ita uocatur à ſimilitudine paruæ auiculæ. Denique aduertendum eſt apud [f] Suetonium, quoſdam Gallipedem ineptè pro Callipede legere. Cunila Gallinacea non alia herba eſt, quàm quæ Origanum Heracleoticum Græcis vocatur, teſte [e] Plinio. Ruellius ſic dictam putat, quod eam Gallinæ paſcantur. Meminit eius plantæ Plautus his verbis.

Caucalis pes Gallinaceus dicta.
[x] L.2. de nat. ſtirp. c.62.
Pes pulli.
Ornithopodion.
[f] In Tiberio.
Suetonius correctus.
Cunila Gallinacea.
Origanum Heracleoticum.
[e] L.2.c.17.

In Ponto abſinthium fit, & cunila Gallinacea.

Cur verò cunilam Gallinaceam uocent, à nemine adhuc traditum reperio. Ego ab effectu ita forte appellari exiſtimem, uidelicet quia inſigniter uenerem ſtimulat. Puto enim hoc origanum eiſdem ferè facultatibus præditum, quibus cunila ſimpliciter dicta, quæ ſaturcia, ſeu thymbra aliâs nominatur. Vnde ſatureiæ nonnulli à ſatyris nomẽ impoſitum uolunt, quòd ut hi ſalaciſsimi, libidinoſique paſſim à poëtis depinguntur, ita & hęc herba homines ad ſatyriaſim impelleret, ut eleganter his verbis demonſtrat Martialis.

Cunila Gallinacea cur ita dicta.
Saturegia.
Tymora.

Improba nec proſunt iam ſatureia tibi.

Dodonæus duo elatines genera deſcribit, depingitque. Vnum quod à quibuſdam morſus Gallinæ nuncupatur, & à Germanis Hunerbiſz, à Belgis Hoĉderbeet, hoc eſt, Gallinæ morſus. Alterum quod ab eiſdem Germanis Hunerſerb, à Belgis Hoenderſerue appelletur, hoc eſt, Gallinæ hæreditas. Prior elatine multis cauliculis fruticat, hirſutis, auriculæ muris modo: folijs ſubrotundis, aſperis, & hirſutis, ſæpius parum inciſis: cætera alſinæ non multum diſsimilis: flores purpureos, & cęruleos edit: deinde parua capitula, in quibus ſemen includitur. Hanc Fuchſius nomine Alſines medię depinxit. Morſum Gallinę folio hederulę vocat Lobelius. Altera ſimiles priori cauliculos profert, ſed longiora folia, anguſtiora, toto ambitu crenata: flores cęruleos, ſemen in binis folliculis iunctis, radicem fibratam. Vtraque locis umbroſis, incultis, ſecus uias, & in agrorum marginibus frequens. Maio menſe, & Iunio florent. Hippiam recentiorum quidã vocant herbam vulgatiſsimam, quam Andreas Matthiolus pro alſine depinxit. Hęc quoque vulgò morſus Gallinę dicitur, & Gallis morgeline, quod Gallinis, & auiculis grata ſit, eæque caueis incluſę, & cibum faſtidientes herba iſta recreentur, ut helxine etiam, qua Plinius *Gallinaceos ſcribit annuum faſtidium purgare*, vnde non ineptè quiſpiam dubitet, errore aliquo factum eſſe, ut uel typographus, uel Plinius helxine pro alſine ſcripſerint. Germanis dicitur vogelkraut, id eſt, herba auium. Italis centone, Pizzagallina, graſſagalline, Pauarina, quòd iunioribus Anſeribus, quos Pauaros vocant, gratum ſit pabulum. Anagallis Matthiolo etiam graſſagallina dicitur, ſed quem ob id Dalechampius reprehendat, qui id nominis ſoli alſinę conuenire putat. Ruellius tamen & ipſe pariter Gallus anagallidem Gallicè morgelinam, ſiue Gallinę morſum nuncupat, ubi etiam hallucinari eos ſcribit, qui mouronem uulgò ductum, aut papauerinam florem candidam ferentem, huic anagallidum connubio retulerunt, (diuiſerat autem in marem, & fęminam, hunc flore puniceo, illam cęruleo) illius uirilis, fęmineique ſexus deuortium facientes. Ornithogalum à lacteo Gallinarum colore, ut uult idem Ruellius, nomen accepiſſe uidetur, quòd flores intus lacteo colore niteant, niſi quis ſentiat, inquit Dalechampius, ab oui candidi figura, quam radix pręſe fert, dictum: nam auicularum oua imitatur, intus albiſsima. Arbitratur autem eiuſmodi candorem in alis Gallinarum renitere: quod ſanè non intelligo, quoniam plurimę atrę ſunt totę, multę alterius coloris, in quibus profectò nihil candoris reperias: ſi uerò de candidis loquitur, cur in alis potius, quam in alijs partibus candor ille magis reniteat. Videndum an à candore albuminis oui cocti, pręſertim cùm id lac Gallinę à quibuſdam perit s pute ur, Anaxagorę Alcmęoni Crotoniati, ut Ariſtoteles citat, atque magno Hippocrati; etſi eiuſmodi alioquin opinionem ceu erroneam antea refellerim ex Ariſtotele dum ait: *Animalibus uiuiparis cibus, qui lac vocatur, in mammis parentis paratus eſt. Sed contra quam homines putant, & Alcmæon Crotoniates ait. Non enim albumen oui lac eſt, ſed vitellus. Hic enim pullis pro cibo eſt: illi albumen pro cibo eſſe exiſtimant propter coloris affinitatem.* Ornithologus herbam illam teſtatur, quam pro ariſtolochia rotunda pharmacopolę Germani falſo accepe-

Elatines genera.
Morſus Gallinæ.
Alſine media.
Hippia.
Anagallis Graſſagallina.
L.2.c.109.
Ornithogalum.
L.1.c.30.
Ariſtolochia rotũda

acceperunt, à quibusdam Germanicè Hanen sporn, id est, calcar Gallinacei à floris figura nominari. Quod nomen pariter alsinæ corniculatæ Clusij conuenire posset, vtpote quam cornicula ferre scribit, Gallinaceorum calcarium forma. Alectorias gemma à Gallo Gallinaceo nomen habet, quòd in eius corpore reperiatur. Plinius in ventriculo generari putauit, Agricola non in eo duntaxat, sed & in iecore, & in hoc maiores. *Alectorias*, inquit [y] ille, *vocant in ventriculis Gallinaceorum inuentas crystallina specie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotaniensem vsum in certaminibus inuictum fuisse videri volunt*. Vicit tamen eum Tritormas bubulcus, vt ex Rhodigino citat [z] Dalechampius. *Alectoria*, inquit Agricola, *quanquam rarò in Gallorum Gallinaceorum, & Coporum etiam ventriculo, & iecore gignuntur. Sed in iecore plerunque maiores. Nam nuper in Capo inuentus est longus unciam, latus digitum, altus sescunciam: inferior pars, quæ latior, humiles habet cauernas; superior, quæ strictior, ad dextram extuberat: ad lauam humilis est, & fusca, cùm reliquum eius corpus in fusca candidum sit. At in ventriculo reperti non rarò ferè figura sunt lupini, magnitudine eiusdem, aut fabæ, modò in cinereo candidi: modò fusci coloris, sed diluti: nunc verò crystallina specie, sed coloris obscuri, quæ fibras interdum habent subrubras. Crystalli similis, si politus inter oculum, & palpebram inferiorem interponitur, & ex vna parte od alteram transfertur, oculum non lædit. Quod idem facit Saphirus, vel onyx, vel alia gemma polita interposita, modò parua sit*. His, quæ de hoc lapide ab Agricola tradita fuerunt, statim subijcere libuit descriptionem alterius, cuius nimirum, dum hæc scriberem, mihi copiam fecit perillustris Eques Hercules Butrigarius, vir medius fidius multæ eruditionis, antiquitatisq; & rerum naturalium studiosissimus, quemq; se in Capi trimi ventriculo adinuenisse affirmabat. Estq; mea quidem sententia, uerus, & genuinus alectrias lapis, crystallina uidelicet specie, licet colore subobscuro, figura sphęrica leuiter vtrinque compressa, & vndique læui, nisi quòd in superiori parte, qua strictiusculus cernebatur, aliquantulum extuberaret. Nullæ in eo cauernulæ, quod de suo scribit Agricola: quin ex densa materia compactus, & grauis. Nam cùm cerasi fructu aliquantò minor esset, pendebat octo & uiginti ceratia, quæ caratos vulgò dicimus. Quod autem in Capi ventriculo repertus fuerit, uidetur confirmare recentiorum quorundam sententiam, qui non ex Gallo mare, uti iam ex Plinio, & Agricola diximus, sed castrato, quem Gallinacei nomine imperitè, ut antea etiam docuimus, intelligunt, hunc lapidem haberi putant: & quidã, teste Ornithologo, Germanicè Kapunenstein interpretantur, id est, Caponis lapidem. Albertus, & author de natura rerum quinto uel sexto à castratione anno in iecore alitis inueniri tradunt, quod Syluaticus ex Alberto, quem citat, aliter transcripsit, videlicet extrahi dicens ex uentriculo, postquã castratur supra quartum annum: addit insuper, aliquos post nonum extrahi dicere, meliorem esse de Gallo decrepito, maximum in hoc genere fabam ęquare. Citat denique Dioscoridem testem, quòd in uentribus Gallorum Gallinaceorum crystallo similis, uel aquę limpidę reperiatur, cùm alioqui nihil huiusmodi in nostris exemplaribus Dioscoridis reperiatur. [a] Albertus radaim, seu donatidem lapidem nominat, qui niger sit & luceat. *Ferunt autem*, inquit, *cùm capita Gallorum formicis permittuntur, aliquando post multa tempora in capite maris Galli hunc lapidem inueniri. Conferre pollicentur ad rem quomuis impetrandam*: Qui lapis nunquid idem fuerit cum alectoria difficilè est iudicare. Video tamen utrique eandem virtutem ascribi, quę superstitionis expers non est. Vt enim Albertus ad omnia impetranda radaim lapidem probari tradit, ita etiam alectorias, ut author obscurus quidam de lapidibus ait.

Hic oratorem verbis facit esse disertum,
Constantem reddens, cunctisq; per omnia gratum.
Hic circa veneris facit incentiua vigentes;
Commodus vxori, quæ vult fore grata marito.
Vt bona tot præstet, clausus portetur in orbe.

Syluaticus etiam reges alectoriam gemmam gestantes, & gladiatores inuictos reddere scribit, sitimq; tollere, & mulieres viris conciliare. Cardanus huiusmodi lapidem sarda, uel achate fingi putat, in quo flammea macula appareat. Ad Gallinam villa Cæsarum fuit ad Tyberim, uia Flaminea, quæ ab eo dicta est. quòd Liuiæ Augustę ex alto abiecit in gremiũ Aquila conspicui candoris Gallinam, lauri ramum suis baccis foetum rostro tenẽtem, quam seruari iusserant aruspices, ramum uerò inseri diligenter: quod ad uillam factum est, quæ, vt dixi hac de causa ad Gallinam dicta fuit. Gallinaria à Gallinarũ copia, ut Calepinus vult, uel ut alij a Gallinis feris sic dicta, insula est in mare Thusco, contra montes Ligusticos, ut eã [b] Varro describit, & [c] Sozomenus. Meminit eiusdẽ [d] Sulpitius. Ortelius hodie isola de

Y Arbenga

Hanen sporn.
Alectorias gemma.
[y] L. 37. c. 10.
Milo Crotoniensis in bello inuictus, & cur.
[z] In Comm.
Hercules Butrigarius.
Caponis lapis.
[a] L. 2. de metall. c. 17.
Ad Gallinã locus.
[b] Lib. 3. de re rust. c. 9.
[c] L. 3. Hist. eccl. c. 9.
[d] In vita D. Martini.

[a] Ad 6. Aen.

Arbēga dici putat. Galliuaria ſylua Straboni,& Ciceroni in Cãpania. [a] Pompeio uerò Sabino in Cumano. Sanfelicius dicit hodiè la peneta de patria uocari. Alectoriæ quædam pillulæ aluum purgantes a Nicolao Myrepſo deſcribuntur, quas ſic dictas apparet, eò quòd vi ſua purgandi eos, qui ſumpſerint, a lecto excitent: quo modo Gallum *ἀλέκτορα* etiam dici antea ſcripſimus.

PRAESAGIA.

Pluuiæ,& tempeſtatis præſagium.

[a] L. 7. de Anim. c. 7.

Galli cur raucescant.

Vox Galli, vnde rauca

IMMINENTES pluuias ab his auibus potiùs, quoniam nobiſcum degunt, quàm ab alijs cognoſcimus. Eas autem in primis Gallus præſagit, cùm paulò poſt ſolis occaſum, vel primis noctis horis ſtatim à ueſpertino crepuſculo inſolens in raucisonum cucurritum non ſine alarum motu indefeſſus prorumpit. *Gallinacei*, inquit [a] Aelianus, *cæteræq; domeſticæ aues alarum percuſſione concrepantes. & cucurientes, & ſua quadam voce obſtrepentes tempeſtatem nunciant.* Rationem eius aliàs aſſignauimus, quòd ſcilicet Auſter vna cum vaporoſo aére uocalia inſtrumenta ut ſenſim replet, ita multa pituita infarcit: cuius motum ſentientes Galli per eum cæli, & corporis ſtatum facilè raucescunt. Cæterùm ut grauante hac ſarcinula uocis, & motus præſidio ſeſe exonerent, ad cantum modo inſolito ſtimulantur. Adde, ſi uidebitur, laryngis per humidum aeris ſtatum dilatationem, quæ ut uocem grauiorem, ita raucam, & clangoſam ſolet reddere. Hinc Germani, teſte Ornithologo, Gallum tempeſtatis ein vvetterhan appellant, quaſi cantu ſuo peculiari quadam facultate ad indicandas mutationes præditus uideatur. Aëris etiam mutationem, & uentum prænunciant, ſi noctu, quàm ſolent, citiùs canant. Item ſi Gallinæ cum pullis ſuis in principio pluuiæ domum ſe recipiant, aut manè exire recuſent, pluuiarum copiam indicant futuram. Pediculos quærentes, aut paludes, uel mare alis more Anatis uerberantes, teſte Theophraſto, eaſdem pertendunt. Auienus Arati interpres Latinus etiam inter pluuiæ ſigna ponit.

Pectora cùm curuo purgat Gallinula roſtro.

Serenitatē quādo Gallus pertendat.

Si denique vltra ſolitum ſeſe in arena concutiant, uel ſegregentur plures earum in uno loco ſimul,& in pluuiæ principio quærant locum opertum, ubi a pluuia protegantur, ſignum eſt maximorum imminentium imbrium. Contra Gallum tempore pluuiæ canentem, ſerenitatem inſtantem polliceri plerique credunt. Gallinæ in mutatione pennarum, quando ante hyemem decidunt, ſi a capite incipiunt deplumari, tempeſtiuè ſerendum, ſerotinè uerò ſi à poſterioribus, ſignificant.

VSVS IN SACRIS
Ethnicorum.

Gallus cur Marti ſacer

Alectryon Martis comes,& eius fabula.

[b] In Gallo.

Authoris opinio cur Galli Marti ſit dictus ſacer.

NON parum profectò gloriari debet hoc uoluctum genus, quòd tam uarijs dijs quondam ſacratum fuerit, atque etiamnum apud quoſdam diuino afficiatur honore, ut poſtea probabimus. Suidas ex animatis olim ſacrificia in uſu fuiſſe teſtatur, de oue, ſue, boue, capra, Gallina,& Anſere. Sed Gallinæ nomine Gallum etiam intellexiſſe veriſimillimum eſt. Nam ueteres Gallinaceum Gallum Marti in primis, uti etiam antea, ubi de auis huius pugnacitate, & animoſitate agebamus, oſtendimus, conſecrârunt. Cauſam in eiuſmodi fabulam reijciunt. Alectryonem illius Dei, quem ceu bellorum, militiæq; præſidem colebant, comitem, ac ſatellitem fuiſſe comminiſcuntur, eique tam familiarem, ut dum cum Venere adulterium committeret, foribus eum cuſtodiendis adhibuerit. Sed quia ſomni uiolentia oppreſſus obdormijſſet, in auem ſui nominis fuiſſe immutatum, quæ hactenus ueteris negligentiæ memor ſedulò Solis aduentum prænunciat, ut [b] Lucianus copioſiùs demonſtrat. Auſonius ad hoc illudens cecinit.

Ter clara inſtantis Eoi
Signa canit ſerus deprenſo Marte ſatelles.

Mihi è contrario Gallus eam ob cauſam illi Deo ſacer habitus uidetur, uel quòd pugnans ſummo ſtudio uictor è prælio diſcedere conetur, alteriuſq; ſeruitium omni conamine pati nolit,

nolit, & ad necem uſque pro eo dimicet, auis ſcilicet ad dimicandum nata, & à natura ad id inſtrumentis aptis, roſtro nempe robuſtiſſimo, calcaribuſque inſtructa, ut rhetor quidam, reſte Euſtathio ſcriptum reliquit his verbis *ἀλλὰ τῦτο τις ὕςερον μυθοποιπαῖς κόσμιον ἐςι λάλημα*, vel quòd Gallos, id eſt, milites, ac bellatores homines in vrbibus habendos eſſe ſignificarent, & in contubernio retinendos, non tamen rei ſacræ cauſa, ſeu urbis vigiles, & cuſtodes intelligas, quando ij per Gallos ſignificari videntur. Hinc Romanos, ut milites ſuos vigilantiæ admonerent, Marti Gallum appinxiſſe hiſtoria docet, & apud Plutarchum traditum eſt, Lacedemonios, cùm hoſtes aperto Marte profligaſſent, Gallum Marti ſolitos ſacrificare, ſin aliquo ſtratagemate uictoria potiti eſſent, bouem: id quod ab eis non ſine ratione fiebat, quòd pluris æſtimabant incruentam victoriam, quàm cruentam. Soli, & Lunæ dicatum fuiſſe id indicat, quòd tempori hoc auium genus inſeruit, quod per Lunam, & Solem intelligitur, uel quòd nos Gallus cantu ſuo admoneat, quare magi cognatum Soli faciunt, ac inde fieri, ut eius curſus inflexiones ſentiat, & cantu mortalibus annunciet. Inſitum aurem eſt Gallis, inquit Proclus, numen Apollinis uelut proprijs canticis aduocare. Nos uerò ſacris hymnis canimus Gallicinio Luciferum uenturæ lucis prænuncium excitari, obductum caligine cælum aperiri, dari copiam, ut patefacta iam ma errores ambageſque omnes declinemus, canente Gallo ualetudinarijs, aliquam ſalutis, aut ſaltem alleuationis ſpem affulgere, meticuloſos trepidatione liberari, & multa, quæ per inſidias parabantur, diſſipari, quæ omnia aduenientis lucis beneficia ſunt. [c] Aelianus, Gallum Latonæ quoque ſacrum fuiſſe his uerbis docet: *Latona in amore eſſe aiunt, & quòd ei adfuerit parienti, & quòd etiam nunc parientibus adſit, & felices partus efficiat*, eò quòd Solis ad hæmiſpherium noſtrum regreſſu, calor naturalis augeatur, partum ui ſua promouens: quem quia nunciat Gallus Latonæ meritò gratus eſt. Maiæ, quam & Proſerpinam, & Cererem uocant, etiam Gallinaceum conſecrarunt, [d] Porphyrio teſte, quamobrem initiati huic Deæ auibus cortalibus abſtinebant. Nam & Eleuſine abſtinentia ex his alitibus, & piſcibus fabiſque præcipitur. Romanos quoque nocti Gallos mactaſſe [e] Ouidius docet, quia cantu ſuo diem nocti contrarium prænunciat, atque, ut inquit Plinius, *Solis ortum non patitur incautis obrepere.*

Gallus ſoli, & lunæ ſacer.

[c] *L. 4. c. 29.*

Maiæ ſacer Gallus.

[d] *Lib. 4. de abſt. ab animat.*

[e] *L. 1. Faſt.*

Nocti ſacer.

Nocte Deo noctis criſtatus caditur ales
Quòd tepidum vigili prouocet ore diem.

Mercurio item datus eſt ob diligentiam nunciationis, & uigilem eius curam, uel ob ipſammet mercatorum uigilantiam, quòd omnis negociator lucro ſemper diligentiſſimè inuigilet, ſiue quòd ab eius cantu ſurgant ad peragenda negocia. Erat autem Mercurij forma homo ſedens in throno galeratus, criſtatuſque & pedibus Aquilinis, ſiniſtra Gallum tenens, aut ignem. Erat item Gallus Aeſculapio dicatus, haud aliam ob cauſam, quàm quòd medico uigilantiam, ſedulamque curam neceſſariam eſſe indicarent. Adde, ſi placet, quod ab hoc auium genere (nam, ut dicemus, Gallinas illi etiam nouebant) cum alimenta, tum medicamenta omnibus fermè corporis affectibus conuenientia depromi queant, etſi interim minimè inſcius ſim [f] Plutarchum alibi ſolius uigilantiæ ſignificandæ cauſa id factum eſſe innuere, ubi ait: *Sicut autem qui Gallum ſuper manu Aeſculapij pinxit, matutinum tempus uoluit ſignificare. & Solis ortum appetentem* Socratem Tertullianus, & Lactantius Firmianus ceu nimis ſuperſtitioſum redarguunt, quòd moriens Phædonem admonuiſſet, ut uoto ſe liberans Aeſculapio Gallum perſolueret. *Sanè*, inquit Tertullianus, *Socrates faciliùs diuerſo ſpiritu agebatur. Siquidem aiunt dæmonium illi à puero adhæſiſſe, peſſimum reuera pædagogum, etſi poſt Deos, & cum Deis dæmonia deputantur penes poetas, & philoſophos. Nondum enim Chriſtianæ poteſtatis documenta præceſſerant, quæ uim iſtam pernicioſiſſimam, nec unquam bonam, antiqui erroris artificem, omnis veritatis auocatricem ſola traducit. Quod ſi idcirco ſapientiſſimus Socrates ſecundum Pythij quoque dæmonis ſuffragium, ſcilicet negocium nauantis ſocio ſuo quanto dignior conſtantia Chriſtianæ, atque ſapientiæ aſſertio, cuius afflatus totam uis dæmonum cedit? Hæc ſapientia de ſchola cæli Deos quidem ſæculi negare liberior, quæ nullum Aeſculapio Gallinaceum reddi iubens præuaricetur, nec noua inferens dæmonia, ſed vetera depellens, nec adoleſcentiam uitians, ſed omni bono pudoris informans, ideóque non unius verbis, ſed uniuerſi orbis iniquam ſententiam ſuſtinens pro nomine ueritatis, tanto ſcilicet perofioris, quanto plenioris, ut & mortem non de poculo per habitum iucunditatis abſorbeat, ſed de patibulo, & uiuicomburio per omne ingenium crudelitatis exhauriat, interea in iſto tenebrofiore carcere ſæculi inter ſuos Cebetas, & ſuos Phædonas, ſi quid de anima examinandum eſt, ad Dei regulas*

Mercurio ſacer.

Mercurij forma.

Gallus Aeſculapio dicatus.

[f] *L. de Pyth. orat.*

Socrates ſuperſtitionis arguitur, & cur.

 diriget,

[g] L. 3. de falſa ſap. c. 20.

eſt, diriget, &c. [g] Lactantius in eundem Socratem ob id inuectus ita inſit: *Quis tam ſuperſtitiones Aegyptiorum audeat reprehendere, quas Socrates Athenis authoritate confirmauit ſua? Illud vero nonne ſummæ vanitatis, quod ante mortem familiares ſuos rogauit, vt Aeſculapio Gallum, quem vouerat, pro ſe ſacrarent? Timuit videlicet, ne apud Rhadamanthum recuperatorem voti reus fieret ab Aeſculapio. Dementiſſimum hominem putarem, ſi morbo periſſet. Cùm verò hoc ſanus fecerit, & ipſe inſanus, qui eum putet ſapientem.* Defendit Socratem [h] Cælius Rhodiginus his ferè verbis: Oblitus eſt, inquit, Lactantius ſententiæ illius, Nunquam futurum Platonicum, qui allegoricè non putet Platonem intelligendum. Quid verò illis inuolucris ſibi Plato voluerit, iam nunc ex Platonicorum ſententia promere adoriar. Priſci Aeſculapio medico, Phœbi filio Gallum ſacrificabant, diei, ſoliſque nuncium, id eſt, diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nominatur, cui diem, id eſt, vitæ lumen, ſe debere fatebantur. Eiuſmodi medicum Socrates in ſuperioribus perquiri iuſſerat morborum animi curatorem. Præterea priſcorum oracula tradunt, animas remeantes in cælum pæana, id eſt, triumphalem cantilenam Phœbo canere. Reddit ergò Deo uotum, vt alacer pæana canens cæleſtem repetat patriam. Hactenus Rhodiginus, Poſtremò alios etiam morientes eidem Aeſculapio Gallum uouiſſe legimus. [i] Artemidorum enim, referente Paulo Gyraldo, alterius cuiuſdam ſomnium enarrat, qui Gallum Aeſculapio vouit, ſi ſanus foret. Cæterùm Gallinas etiam eidem Deo vouebant, teſte Feſto, vnde dicebat [k] Iuuenalis.

[h] L. 16. c. 12. lect. ant.

Diuina beneficentia diuinæ prouidentiæ filia.

[i] L. Onirocriticon.

Gallinæ Aeſculapio ſacræ.

[k] Satyra 2.

[l] In Apot.

libet expectare quis ægram
Et claudentem oculos Gallinam impendat amico.
Tam ſterilis, id eſt pauperi. & [l] Prudentius:
Quamuis promittere & ipſi
Gallinam ſoleant, aut Gallum clinicus, vt ſic
Dignetur præſtare Deus morientibus æquum.

Gallinæ qualis in ſacris adhibeatur.

Non admittebantur verò Gallinæ ad eiuſmodi ſacra, niſi, ut Alexander ab Alexandro ſcribit, quæ roſtro eſſent nigro, nigriſque pedibus, & digitis imparibus. Si enim roſtrum pedeſque lutea habuiſſent, velut impuræ ab aruſpicibus credebantur. Plinius huius rei quidem mentionem facit, ſed de imparitate non: inquiens: *Gallinæ luteo roſtro pedibuſque ad rem diuinam pura non videntur: ad opertanea ſacra nigræ.* Sed num iſtæc ſacra ad Aeſculapium pertineant videndum foret. Ea autem ſecluſa uocabantur Græcis μυςήρια. Hoc idem auium genus Herculi, eiuſque vxori [m] Mneſias, referente [n] Aeliano, miro modo ſacras fuiſſe prodidit. Fuiſſe nempe templum quoddam Herculis, & vxoris eius, hanc ceu Iouis filiam in huius templi ambitu cicures aues multas nutriſſe, nempe Gallos, & Gallinas, compauiſſe autem, & gregatim pro ſui generis ſexu degiſſe, & ſumptu alites publico, dijs, quos diximus, conſecratos, Gallinas in æde Hebæ, Gallinaceos in Herculis paſtos. Fluxiſſe autem in medio riuum perennem, & lympidæ aquæ. Gallinarum nullam ad Herculis templum acceſſiſſe, nec vllum Gallorum ad Hebæ: at ſuo tempore mares ſtimulatos libidine riuum tranſuolaſſe, & poſtquam impleuerant fæminas, ad Deum ſuum, & ſuas rediſſe ſedes luſtratos, purgatoſq; interfluenti riuo, quo ſexus vterque diſpeſceretur. Natis deinde tempeſtiuè ouis, & excluſis incubitu pullis, fæminas nouellas matribus, mares genitoribus acceſſiſſe, & altos. Hæc ille. Quæ nunquid uera ſint, alij iudicent. Mihi ſanè vel fabulam ſapere videntur, vel dæmonis arte facta. [o] Plutarchus, Aegyptios ſcribit, Oſiridi Gallum immolare ſolitos, alias album, aliàs nigrum: ſupera ſyncera, & manifeſta, infera mixta, & uaria innuentes. Alibi etiam Hermanubidi immolaſſe tradit, & Anubidi. Eſt autem uocabulum, ut uidetur, Græcæ originis, ὁ ἀναφαίνων τὰ οὐράνια καὶ τῶν ἄνω λόγος, hoc eſt, ratio ſuperiorum, & cæleſtia declarans, uti Hermanubis inferiora, ſacrificabant autem utrique Gallum, illi album, quòd ut diximus, cæleſtia pura, & lucida ſint, huic κροκίαν, hoc eſt, pennis, & iubis croceis præditum, Gyraldus etiam croceum tranſtulit. Sed uidendum nunquid pro κροκίαν, κορακίαν legendum ſit, hoc eſt nigrum, quem etiam Oſiridi diximus ſacrificaſſe. Albos immolare apud Epirotas ex uſu fuiſſe uel inde conſtat, quòd Pyrrhus rex, ut idem Gyraldus teſtatur, ſplene laborantibus medens, albo Gallo ſacrum petageret. Author eſt quoque in citato paulò antè libro Plutarchus Magos Zoroaſtris exemplo Gallinas, & terreſtres echinos Bono Deo attribuiſſe, aquaticos autem Malo. [p] Iuuenalis Gallos Gallinaceos Laribus etiam ſacros habitos

Gallinacei Herculi ſacri.

[m] In lib. de amor. Iouis.

[n] L. 17. c. 46.

[o] L. de Iſide & Oſiride.

Aegyptij Oſiridi Gallũ immolant.

Hermanubis, & Anubis.

Albi Galli immolati à Pyrrho.

Bono Deo, & malo qui Galli immolati.

[p] Satyra 13.

esse his

esse his uersibus nos admonet.

Et laribus cristam promittere Galli
Non audent

De Termini sacrificio [q] Prudentius ita canit.

[q] Cõtra Symmacum.

Et lapis illic
Si stetit antiquus, quem cingere sueuerit error
Fasceolis, vel Gallina pulmone rogare,
Frangitur, & nullis violatur terminus extis.

Methonæ incolæ cur Gallum immolant.

Methonæ vrbis in Trœzeniorum agro incolas legimus Gallum pro vinearum incolumitate mactare solitos, ut Africi uenti, qui eos plurimùm infestat, incursionem uel auerterent, uel saltem emollirent: Cum enim flare institerit, uitium oculos exuri, spemq; vindemiæ falli. Moniti igitur ab aruspicibus, sacri genus hoc instituêre, ut uiri duo Gallum unum, eumq; album, manibus apprehenderent, & in diuersa abeuntes trahendo discerperent, partemq; vterque suam manu præferentes uineta loci omnia perlustrarent, donec ita omnibus expiatis, in eundem conuenirent locum, ubi Gallum dissecuissent, ibique partibus utriusque humi defossis, nullum eius anni incommodum se passuros persuasum habeant: iuuitque sors, ut quandiu sacrum hoc celebrauêre, res illis ex uoto succederet. Vetus etiam Pythagoræ symbolum Gallo albo abstinendum esse admonet. [r] Diogenes Laertius ideo eum interdixisse scribit, quòd mensi sacer sit, & supplex. Quòd autem mensi sacer haberetur etiam Aelianus meminit, inquiens: *Gallum album mensi sacrum, vtpote horarum nuncium credidit Pythagoras.* Iamblicus tamen Pythagoram sectatoribus suis, qui ciuiles, id est, politici dicti sunt, permisisse author est, vt Gallum, agnum, & alia quædam antè nata præter vitulum ritè sacrificarent. Et [s] Plutarchus discipulorum nonnullos eum accusare memorat, ut qui in commentario de iustitia scripsisset de Gallis Gallinaceis utiliter eos esitasse, quòd & somno nos excitent, & scorpios conquirant, & in pugna nobis studium, æmulationemque fortitudinis quandam ingenerent. Vnde non sacrificasse tantùm Gallos solitum, sed esum eorum permisisse videmus. Quod ad sacrificia attinet, Suidas etiam sacrificasse illum Gallos testis est, quin uerò & ipse Diogenes *sacrificijs*, inquit, *vtebatur Pythagoras inanimis, sunt qui dicunt. Gallis Gallinaceis, & hædis, etiam lecteolis, quos teneros dicunt: agnis autem minimè.* Quod uerò ad eorum esum, Aristoxenus apud Gellium cuncta illum animata in cibum permisisse ait, boue aratore, & ariete exceptis. Alij contra Pythagoram, licet præter sua instituta, immolasse tamen quandoque Musis bouem, Ioui uerò Gallum album. Alij tradunt Gallum album adeo ab eo amatum, ut si quando uideret, fratris Germani loco salutaret, & apud se haberet. Vnde apertè constare arbitror Pythagoræ præcepta uel perperam posteritati tradita, uel ipsum in determinatione illorum inconstantem extitisse. Nihil aliud hoc loco quidam Pythagoram intellexisse uolunt, quàm Gallum ipsum. Si quis tamen altiùs hoc considerare uoluerit, ad reliquorum symbolorum rationem, modumque interpretari poterit, ut scilicet nos philosophus moneat Gallos nutrire, ut diuinam animæ nostræ partem diuinarum rerum cognitione quasi solido cibo, & cælesti ambrosia pascamus. Verum ut ad recentiorum superstitionem, seu idolatriam potiùs sermonem nostrum diuertamus. [t] Petrus Bellonius, interprete Carolo Clusio, amœnam nefarij illius Mahumetis, Turcarum pseudoprophetæ in paradisum profectionem, quam nocturno tempore hic se confecisse splendidissimè mentitur, describens insignes de Turcarum paradiso nugas recensei, inter alias uerò, illum comminisci, se in cœlo uariæ formæ angelos uidisse, ut boum, hominum, equorum, auium, inter quas Gallus fuerit, pedibus primum cœlum premens, & capite secundum attingens: interrogantique Mahumeto, quid ista sibi uellent, angelum, à quo se eò conductum finxerat, respondisse, angelos esse, qui pro ijs, qui in mundo sunt, Deum orent, humanæque formæ angelos pro hominibus orare, bubulæ pro bubus, equinæ pro equis, Gallinaceæ pro Gallis, atque cùm ingens ille Gallus caneret, reliquos Gallos cùm cælestes, tùm terrestres canere. Author est Ludouicus Romanus Calecuttenses cacodæmonis sacerdotes sanguine Gallinacei cultello argenteo iugulati carbonibus ignitis aspersi, et sacrum peragere. Abaculum, inquit, habent uice altaris, quem uarijs floribus, ac flagrantibus puluisculis sternunt. Tunc sanguinem Galli in uas argenteum ignitis carbonibus oppletum, imponunt, additis uarijs suffumentis. Gallum deinde mactant cultro argenteo, cruentumque cultellum nonnunquam igni admouere solent. Sanguis Galli totus accensis funalibus crematur circa altare. Quem sacerdos immolaturus

[r] L. 8. de vit. philosoph in vita Pythagoræ.

[s] L. de stoico. repugnat.

Pythagorã Gallos sacrificasse.

Gallum albũ vt amarit Pythagoras.

[t] L. 3. obs. c. 7

Mahumetis profectio in paradisum.

Calecutenses quomodo Gallum immolant.

turus

Indi Gallū adorant.
[u] In libro de Syria Dea.
Ouorū uſus in ſacrificijs.
Ooſcopica.
Oua cur ſacrificata.
Animaliū genera quę oua gignāt.

turus lacertos & pedes exornat argento. Verùm quod maius eſt Indos Gallum adoraſſe Ioſephus Acoſta ſcribit, & [u] Lucianus pro Deo olim cultum fuiſſe. Porrò cum ouorum etiam olim purgandis piaculis, luſtrationibuſque adeo quotidianus uſus fuerit, ut Orpheus, teſte Suida, Ooſcopica, id eſt, de diuinatione ex ouis ſcripſerit, eaque meo iudicio in Gallina magis conſpicua ſint, familiari nobis præ cæteris alite, itaque paucula iſtæc hîc referre libuit. Adhibebantur autem oua in Bacchi orgijs, aliorumque Deorum ſacrificijs, ubi pro homine aliquid Deo ſoluendum eſſet. Omittimus interim quæ in Orphicis, & Bacchi Orgijs, in hac ipſa re obſeruata ab antiquis traduntur. Id ſolum ex eis repetemus, ideo religioni oua inſeruiſſe, & in tanto honore gentibus fuiſſe, quòd capiente omni mundo tot animalium naturas, & genera, nullum ferè eſt, in quo non ex ouo ſpecies aliqua naſcatur. Volucres paſſim ouum gignunt: aquatilia in mari penè infinita. In terreſtribus lucertæ: in ambiguis, & quibus in terra æquè, quàm in aqua victus eſt, crocodili: in bipedibus aues, in carentibus pedibus angues: in multipedibus attelabi; & ne longiores ſimus in pluribus generibus alijs plura alia. Ob quæ totam referre naturam credita fuerunt, & in religione ad placanda, exorandaque numina gratiorem habere poteſtatem. Oua expiationibus apta monſtrat illud Iuuenalis.

Niſi ſe centum luſtrauerit ouis

[x] In arte.

Sed & [x] Ouidius oua hęc luſtralia indicat his verſibus:

Et veniat, quæ luſtret anus, lectumque locumque,
Præferat & tremula ſulphur, & oua manu.

Ouorū Hecatombe.

Oui, quod in Cereali pompa ſolitum fuerit eſſe primum, meminit Varro his verbis: *Nam non modo illud ouum ſublatum eſt, quod ludis Circenſibus nouiſſime curriculi finem facit quadrigis, ſed ne illud quidem ouum videmus, quod in Cereali pompa ſolet eſſe primum.* Ouorum hecatombe ab Ephippo nominatur per iocum apud Athenæum.

AVGVRIA.
Prodigia.

[a] L. 10. c. 21.
Tripudia ſoliſtima fauſta & infauſta.

VOD ad auguria in primis ſpectat, in his hoc auium genus tantum prærogatiuæ obtinuit priuilegium, ut publicè ad ea aleretur. Tantum uerò apud Romanos in nefarijs eiuſmodi ſignificationibus momenti habere credebatur, vt quæ indicaret veriſſima, & ſacroſancta haberentur. Quod [a] Plinius Galli laudes commemorans eleganter demonſtrat: *Vt planè dignæ aliti tantum honores præbeat Romana purpura. Horum ſunt tripudia ſoliſtima* (quæ læta erant cùm prodeuntes è cauea cibum oblatum capere non recuſabant, & inter edendum nihil non in terram ex ore decidebat: quorum alterutrum ſi accideret, triſte, ac pernitioſum cenſebatur, uti alibi abundè docuimus.) *Hi magiſtratus noſtros quotidie regunt, domoſque ipſis ſuas claudunt, ac reſeruant, iubent acies, aut prohibent, victoriarum omnium toto orbe partarum auſpices: hi maximè terrarum imperio imperitant, extis etiam fibriſque haud aliter, quàm optimæ victoriæ Dijs grati.* Varro uerò non ſolùm augures Romanos ex his auibus auguria captaſſe memorat, ſed etiam patresfamiliæ rure. Quadrupliciter uerò maximè auguria faciebant, videlicet per ſoliſtima tripudia, per præpoſteros eorum, veſpertinoſque cantus, ut Plinius tradit, & cùm cibo ſpreto etiam, è caueis auolabant, quod maximi infortunij ſignum habebatur: & per eorum pugnam. Erant prętereà, eodem Plinio teſte, & exta Dijs grata. Qui pullorum curam habet, & qui è paſtu pullorum captat auſpicia, [b] Ciceroni. & [c] Liuio pullarius dicitur: *Attulit è cauea pullos* inquit alibi [d] Cicero, *is qui ex eo nominatur pullarius.* Erat autem moris Romanis ducibus pugnam inituris aduocare eiuſmodi pullarium, ut offam hiſce uolueribus obijceret ad augurium captandum. Pultem verò ijs dabant potiſſimùm, quia ex ea neceſſe erat decidere, quod trepudium, hoc eſt terripuuium faceret. Puuire enim ferire eſt. Bonum enim, ut diximus, augurium eſſe putabant, ſi pulli per quos auſpicabantur comediſſent: præſertim ſi eis edentibus aliquid ab ore decidiſſet. Sin autem omnino non ediſſent, periculum imminere, ut Flaminij exemplo docemur, qui cum terripudio auſpicaretur, pullarius, teſte [e] Cicerone, diem prælij committendi differebat. [f] Valerius etiam, atque [g] Liuius authores ſunt Hoſtilio Mancino conſuli in Hiſpaniam ituro hoc accidiſſe prodigium, cum ſacrificium facere

Quot modis auguria faciebant.
Pullarius qui dictus.
[b] Lib. 10. ad Planc.
[c] Lib. 8.
[d] Lib. 2. de diuinat.
Tripudium quid.
Augurium bonum.
[e] L. 1. de diu.
[f] Lib. 1.
[g] Lib. 45.

facere uellet, pullos cauea emissos in proximam syluam deuolâsse, & summa cura requisitos reperiri nequiuisse. Tradunt verò eiusmodi auspicia tristia fuisse idq; exitu probatũ. Victum.n. fuisse Hostiliũ à Numantinis, & castris exutum, moxq; cũ nulla superesset seruandi exercitus spes, pacẽ cum his fecisse, eamq; adeo ignominiosam, ut ratam eam esse Senatus vetuerit. Contra Themistocli Atheniensiũ clarissimo duci, quem adolescentiam suam in omni luxus, lasciuięq; genere peregrisse, tandẽ verò cũ vir euasisset iuuẽtę suę maculas pręclarissimis gestis deleuisse, historia testis est, priusquã in Xerxem, ad quẽ postmodũ ab ingrata patria pulsus confugit, exercitũ duceret, pridie auditus Gallorũ cantus uictoriã promisit. Ex huiusmodi cantu felix augurium cepisse [h] Iustinũ Sophiamq; Corippus testatur his versibus.

Limen ut augusta sacro pede contingit aula,
Omnia Gallorum strepuerunt culmina cantu.
Exactam noctem primi sensêre volucres,
Et lætum cecinere diem, alarumq; dedere
Plausibus assiduis, & acuta voce fauorem

Themistoclis contrà Xerxem victoria.
[h] L. 1. de Iustini laud.

Insuper Gallos omnes, Paulus Morigia, anno millesimo ducẽtesimo septuagesimo septimo ea nocte, qua Otto Archiepiscopus, & Mediolanensium exercitus pręfectus uictoria aduersus Turrianos potiebatur continuò cecinisse, eademq; nocte Galeatium in Vicecomitum item familia eius nominis primum natum esse, & ab eiusmodi felici Gallorum augurio nomen accepisse. Cantum verò auium harum victoriæ signum habitum: ideo [k] Plinius docet, & [l] Cicero ridet, quòd victæ silere soleant, canere victrices. Vterque verò celebris illius Bœotiorum contra Lacedęmones uictoriæ exemplo comprobat. Totis noctibus, inquit ille *canendo Bœotijs nobilem illam aduersus Lacedemonios præsagiuêre victoriam, ita coniecta interpretatione, quoniam victa ales illa non caneret.* [m] Cicero vero paulo aliter fusiusq; *Lacedæmonij*, ait, *paulo ante Leutricam calamitatem quæ significata est, cum in Herculis fano arma sonuerunt, Herculisq; simulacrum multo sudore manauit: At eodem tempore Thebis, ut ait Callisthenes in templo Herculis valuæ clausæ repagulis, subito se ipsæ aperuerunt armaq; quæ fixa in parietibus fuerant, ea humi sunt inuenta: cumq; eodem tempore apud Lebadiam Throphonio res diuina fieret Gallos Gallinaceos in eo loco sic assidue canere cœpisse, ut nihil intermitterent, tum augures dixisse Bœotios, Thebanorum esse uictoriã, propterea quòd auis illa victa silere soleret, canere si uicisset.* [n] Alibi verò ita eiusmodi vanitates ridet. *Quas autem res tum natura, tum casus affert, in quibus nonnunquam etiam errorem creat similitudo, magna stultitia est earum rerum Deos facere effectores, causas rerum non quærere. Tu uates Bœotios credis Lebadiæ uidisse ex Gallorum Gallinaceorum cantu victoriam esse Thebanorum, quia Galli uicti silere solent canere uictores. Hoc igitur per Gallinas Iuppiter tantæ ciuitati signum dabat? An illæ aues, nisi cum vicerint, canere non solent? At tum canebant, nec vicerant. Id enim, inquies ostentum, magnum vero, quasi pisces, non Galli cecinerint. Quod autem est tempus, quo illi non cantent, vel nocturnum, vel diurnum? Quod si uictores alacritate, & quasi lætitia ad canendum excitantur: potuit accidisse alia quoque lætitia, qua ad cantum mouerentur. Democritus quidem optimis verbis causam explicat, cur ante lucem Galli canant: depulso enim de pectore & in omne corpus diffuso, & modificato cibo, cantus edere quiete satiatos: qui quidem silentio noctis, ut ait Ennius, fauent faucibus, rursus cantu plausuq; premunt alas.* Hæc omnia Cicero, quibus superstitiosas illas Romanorum augurum vanitates & vera dęmonis præstigia apertissimè superstitiosus alioqui & ipse, reijcit, & paruî etiam eiusmodi auguria fecisse Publius Claudius videri potest, qui, ut Valerius annotauit, bello Punico primo cùm prælium nauale committere vellet, auspiciaq; more maiorum petijsset & pullarius vix exire cauea pullos nunciauisset, abijci in mare eos iussit, dicens, si esse nolunt, bibant. Quemadmodum uerò vana antiquitas Galli cantum pro bono augurio habebant, ita contra Gallinarum cantus diri aliquid imminere, aut futurum incommodum ipsis significabat. Sergio Galbæ item auspicanti, teste [o] Tranquillo, pullos euolasse futurę eius cędis signum fuit. Antonius ex pugna Gallorum, & Cornicum, ut [p] Plutarchus meminit, tale hausit augurium ut se Cæsare inferiorem, ac impotentiorem agnosceret, cum penes Cæsarianas aues victoriam esse videret. Inde enim Ariolo Aegyptio eorum uni, qui natalitias prædictiones exercent, ei, inquam, qui liberè aliquando ei dixerat, fortunam eius splendidissimam alioquin, & maximam à Cęsaris fortuna obscurari fidem adhibere cœpit, atque ita rebus suis Cæsari commissis Italia excessit. Triste sanè quoque Vitellio principi Gallinaceus augurium attulit, cui Viennæ, referente [q] Suetonio, pro tribunali iura reddenti supra humerum, ac deinde in capite astitit. Quo ostento significabatur imperium per se retinere non posse, imo verò exitium eius, & clades, quam mox passus est. Gallinaceus enim ille significabat, venturum imperatorem in alicuius Gallicani hominis potestatẽ, uti res ipsa postmodũ successit. Nam ab Antonio primo aduersarũ partium duce oppressus

[i] De nobil. Mediolan.
[k] L. 10. c. 21
[l] L. 2. de diuinat.
Bœotiorũ nobilis victoria.
[m] L. 1. de diuinat.
[n] L. 2. de diuinat.
Cicero Galli augurium ridet.
Publius Claudius auguria ridet.
Gallinæ cãtus inauspicatus.
Sergij Galbę augurium triste.
[o] In Galba.
Antonius ex Galli, & Cornicum pugna augurium percipit.
[p] In Antonio.
Vitellij Augurium.
[q] In Vitellio cap. 9.
Vitelli' occisus à Becco.

pressus

y L.24 Hierogl.
Pierij Valeriani error.
Liuiæ Augurium.

preſſus eſt, qui Tholoſę natus cognominatus fuit Beceus, quod valet, ut diximus, Gallinaceũ roſtrũ. y Pierius hanc locutionẽ a Scythis omnium antiquiſſimis emanaſſe ait quod illi cibũ bech dicãt uocabulo genuino. Sed cur quæſo eam uocẽ potiùs à Belgis, quos Gallos eſſe nemo neſcit, non petijt, qui roſtrum omnium auiũ bec uocãt? Huc quoq; pertinet decantatum illud Liuiæ Auguſtę augurium, quam referunt prima ſua iuuenta Tiberio Cæſare ex Nerone grauidã, cùm parere uirilem ſexum admodum cuperet, tali uſam fuiſſe pullari augurio, ouum iu ſinu fouendo; atque dum deponendum haberet, nutrici per ſinum tradendo, ne intermitteretur tepor. Eidem Liuiæ tale eueniſſe quoque prodigium t Dion, t Suetonius, ac u Plinius tradunt, quòd ei voluptatem, alijs metum attulit; eſt autem tale: Aquila Gallinam albam in gremium eius abiecit, quæ ramum lauri fructum ſuum gerentis geſtabat. Liuia (uerba Dionis ſunt) quòd id oſtentum haud exiguum duceret, Gallinam adſeruauit diligenter: laureum autem ramum ſeuit, atque is radicibus actis adoluit, itaut poſtea temporis frondes triumphantibus diu admodum ſuppeditauerit: ac fututum erat, ut Liuia ſuo in ſinu potentiam Cæſaris, ipſumque omnibus in rebus parentem ſibi haberet. Verba Plinij, & x Suetonij, hìc lubens prætereo, quòd ea alibi citauerim. y Apuleius pro prodigio recitat mirabili, quod Gallina cùm ouum parere ſoleat, eius uice uiuum edidiſſet pullum: Scribit uerò hunc ferè in modum: *Iam his poculis mutuis altercantibus mirabile prorſus euenit oſtentum. Vna de catera cohorte Gallina per mediam curſitans aream, clamore genuino velut ouum parere geſtiens perſonabat. Eam ſuus dominus intuens, ò bona*, inquit, *ancilla, & ſatis fæcunda, quæ multo iam tempore nos quotidianis partubus ſaginaſti, nunc etiam cogitas, vt video, guſtulum præparare, & heus inquit, puer calathum fœtui deſtinatum angulo ſolito collocato, ita vti fuerat iuſſum, procurante puero, Gallina, conſueta lecticula ſpreto cubili, ante ipſos pedes domini præmaturum, ſed magno prorſus futurum ſcrupolo prodidit partum, non enim ouum, quod ſcimus illud, ſed pennis, & unguibus, & oculis, & voce etiam perfectum edidit pullum, qui matrem ſuam continuo cæpit comitari.* Illud etiam prodigioſum eſt, quod in annalibus z Plinius inueniri teſtatur, nempe: M. Lepido, Q. Catulo Coſs. in agro Ariminenſi, in uilla Gallerij locutum Gallinaceum. Quam autem rem ſemel duntaxat eueniſſe credit. Augures etiam, ut ait a Ariſtoteles, pro oſtento habebant, quando oua tota lutea naſcuntur, uel cùm diſciſſa Gallina talia oua ſub ſepto tranſuerſo, quo loco fœminis oua adhærent, inuenta ſunt magnitudine oui perfecti. E quibus diſcimus, ad Iamblichi uſque ætatem inter ſapientię profeſſores, eam fuiſſe opinionem, maximam Apollinaris naturæ facultatem in Gallo Gallinaceo uigere. Sed tempeſtiuum eſt, ut relictis hiſce ſuperſtitioſis gentilitatis uanitatibus, ad alia, eaque ueriora ſermonem noſtrum dirigamus.

t Lib.48.
t In Galba cap. 1.
u L.5.c.vlt.
x To.1.l.2. cap.1.
y L.9.de aſino.
Gallina uiuum partũ edens.
z L.10.c.21
Gallus quãdo locutus.
a L.6 Hiſt. cap. 2.

MYSTICA.

a L. Moral. 30.c.4.& 5 c.38.d.
Prædicatores sãcti p Gallum ſignati?

QVID Gallus miſticè ſignificet, D. a Gregorius exponens illud D. Iobi, *Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam, vel quis dedit Gallo intelligentiam?* hunc fermè in modum exponit: Qui hoc loco alij Galli nomine deſignantur, niſi modo aliò repetiti ijdem prædicatores ſancti, qui inter tenebras uitæ præſentis ſtudent uenturam lucem prædicando, quaſi cantando nunciare. b Dicit enim: Nox præceſſit, dies appropinquauit. Qui uocibus ſuis ſomnum noſtri temporis excutiunt, clamantes: *Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere*. Et rurſum: *Euigilate iuſti, & nolite peccare*. De hoc Gallo rurſum ſcriptum eſt: Tria ſunt, quæ bene gradiuntur, & quartum, quod feliciter incedit. Leo fortiſſimus beſtiarum, qui ad nullius pauebit occurſum. Gallus ſuccinctus lumbos, & aries, nec eſt rex, qui reſiſtat ei. Ipſe qui hoc loco Leo ponitur, de quo ſcriptum eſt: *Vicit Leo de tribu Iuda*: qui fortiſſimus beſtiarum dicitur, quia in illo hoc quòd infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Qui ad nullius pauet occurſum. Dicit enim: *Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam*. Gallus ſuccinctus lumbos, id eſt, prædicatores, inter huius noctis tenebras uerum mane nunciantes. Qui ſuccincti lumbos ſunt, quia à mẽbris ſuis luxuriæ fluxa reſtinguunt. In lumbis quippe luxuria eſt. Vnde & eiſdem a Domino dicitur: *Sint lumbi veſtri præcincti*. Et aries nec rex eſt, qui reſiſtat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus niſi primum intra eccleſiam ordinem ſacerdotum? De quibus ſcriptum eſt: Afferte Domino filios arietum, qui per exempla ſua gradientem populum, quaſi ſubſequentem ouium gregem trahunt. Quibus ſpiritualiter, rectèq; uiuentibus, nullus rex ſufficit omnino reſiſtere, quia quilibet perſequutor obuiet, intentionem eorum non ualet præpedire. Sciunt enim ad eum,

Leo Chriſtus.
Gallus prædicator.
In lumbis luxuria.
Aries ſacerdotum primus ordo.

eam, quem desiderant, & anxiè currere, & anxiè peruenire. Ponitur ergo primus Leo, secundus Gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti prędicatores Apostoli, & tunc demum spiritales pates, ecclesiarum præpositi, uidelicet duces gregum quia doctores sequentiũ. Sed hæc adhuc melius affirmamus. Nã quia post hæc & Antichristus apparebit, hoc illic quartũ subdidit dicens Et qui stultus apparuit, postea quã eleuatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manũ. Ipse quippe in sublime eleuabitur, cũ Deũ sese esse mẽtietur eleuatus in sublime, stultus apparebit, quia in ipsa eleuatione sua per aduẽtũ ueri iudicis deficiet. Quod si intellexisset, ori imposuisset manum, id est, si suppliciũ suum, quum superbire exorsus est, præuidisset, bene aliquando conditus in tantæ iactationem superbiæ non fuisset elatus. De quo nequaquam moueat, quod superiùs dictum est. Quartum, quod incedit feliciter. Tria quippe bene incedere dixit, & quartum feliciter. Non enim omne, quod feliciter, bene, neque in hac vita, omne, quod bene, feliciter. Nam Leo, Gallus, & aries bene incedunt, sed non hic feliciter, quia persecutionum bella patiuntur. Quartum uerò feliciter, & non bene incedit, quia in fallacia sua Antichristus graditur, sed iuxta breue tempus vitæ præsentis ipsa illi fallacia prosperatur, sicut de eo sub Antiochi specie per Danielem dictum est. Robur datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata, & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Quod Salomon ait. Incedit feliciter; hoc Daniel dicit, prosperabitur. Iuxta hoc igitur testimonium, quod per Salomonem dicitur, Gallus succinctus lumbos, aptè etiam hoc loco Gallum sanctos prædicatores accipimus. Ad se ergo cuncta referens Dominus, dicit: Quis posuit in uisceribus hominis sapientiam, vel quis dedit Gallo intelligentiam? Ac si diceret, In cor hominis humana sapientis supernæ sapientiæ gratiam quis infudit, uel ipsis sanctis prædicatoribus quis, nisi ego, intelligentiam dedit, ut sciant quando, uel quibus debeant futurum mane nunciare? Idcirco enim quando, & quid agunt, sentiunt, quia hoc intrinsecus me reuelante cognoscunt. Notandum uerò est, quod sapientia diuinitus inspirata in uisceribus hominis potitur, quia nimirum quantum ad electorum numerum spectat, non in solis uocibus, sed etiam in sensibus datur, & iuxta quod loquitur lingua, uiuat conscientia, ut lux eius tanto clariùs respondeat in superficie, quantò veriùs inardescit in corde. Hæc omnia D. Gregorius. Magni uerò laboris est hoc, quod additur: *Vel quis Gallo dedit intelligentiam*; Subtiliore adhuc expositione discutere. Intelligentia quippe Doctorum tantò subtilior esse debet, quantò se ad penetranda inuisibilia exercet, quantò nil materiale discutit quanto & per uocem corporis loquens, omne quod est corporis transit. Quæ profecto nullatenus summis congrueret, nisi cantanti eam Gallo, id est prædicanti Doctori, ipse summorum conditor ministraret. Intelligentiam quoque Gallus accepit, ut priùs nocturni temporis horas discutiat, & tunc demum voces excitationis emittat, quia uidelicet sanctus quisque prædicator in auditoribus suis priùs qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad erudiendũ congruam vocem prædicationis format. Quasi enim horas noctis discernere, est prædicantium merita diiudicare. Quasi horas noctis discernere est aptiorum tenebras acta increpationis uoce corripere. Gallo itaque intelligentia desuper tribuitur, quia doctori ueritatis virtus discretionis, vt nouerit quibus, quid, quando, uel quomodo inferat, diuinitùs ministratur. Non enim vna eademq; exhortatio cunctis conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit, ut inquit Eucherius. Sępè etiam alijs officiunt, quæ alijs prosunt. Nam & plerunque herbæ, quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt, & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat, & medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires addit, & panis, qui uitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt ad sua singulis congruat, & tamen à communis ædificationis arte, nunquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes audientium, nisi quasi quędam in cithara tensiones stratę chordarum? Quas tangendi artifex, ut nõ sibimetipsis dissimilem cantum faciãt, dissimiliter pulsat. Idcirco chordę consonam modulationem reddunt, quia vno quidẽ plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Vnde, & doctor quisq; vt in una cunctos uirtute charitatis ędificet, ex una doctrina non una eademq; exhortatione tangere corda audientiũ debet. Aliter namq; uiri, aliter admonendæ sunt fœminæ, aliter iuuenes, aliter senes, aliter inopes, aliter locupletes, aliter lęti, aliter tristes, &c. Habemus uerò aliud, quod de Galli huius intelligentia considerare debeamus, quia profundioribus horis noctis ualẽtiores, ac productiores ędere cãtus solet, quũ uerò matutinũ iam tẽpus appropinquat, leniores, & minutiores omnimodo uoces format. In quibus Galli huius intelligentia quid nobis innuat, considerata prædicatorũ discretio demonstrat. Qui cùm iniquis adhuc mentibus prædicant, altis, & magnis uocibus æterni iudicij terrores intimant, quia uidelicet, quasi in profundæ noctis

Antichrist⁹

Gallus prædicator.

Doctorum intelligentia qualis.

Doctorum sermo pro qualitate audientium formandus est.

fundę noctis tenebris clamant. Quum verò eam auditorū ſuorum cordibus veritatis lucem adeſſe cognoſcunt, clamoris ſui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertunt, & non tam illa, quæ ſunt de pęnis terribilia, quam ea, quæ ſunt blanda de præmijs proferunt. Qui etiam minutis tunc vocibus cantant, quia appropinquante mane ſubtilia quæque de myſterijs prędicant, vt ſequaces ſui eò minutiora quæque de cæleſtibus audiant, quò luci ueritatis magis appropinquant, & quos dormientes longus Galli clamor excitauerat, ſuccifor uigilantes delectet. Quatenus correcto cuilibet de regno cognoſcere ſubtiliter dulcia libeat, qui prius aduerſa iudicij formidabat. Eſt adhuc aliud in Gallo ſolerter intuendum, quia cùm iam ędere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens uigilantiorem reddit. Quod patenter cernimus, ſi ſanctorum prædicatorum vitam intuemur. Ipſi quippe, cùm verbum prædicationis monent, priùs ſe in ſanctis actionibus exercent, ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent voce, ſed antè ſe per ſublimia facta excutiunt, & tunc ad bene agendum alios ſolicitos reddunt. Priùs cogitationum alis ſemet ipſos feriunt, quia quicquid in ſe inutiliter torpet, ſolicita inueſtigatione deprehendunt, diſtincta animaduerſione corrigunt. Prius ſua putrire fletibus curant, & tunc quæ aliorum ſunt punienda denunciant. Prius ergo alis inſonant, quam cantus emittant, quia antequam verba exhortationum proferant, omne, quod locuturi ſunt, operibus clamant, & quum perfectè in ſemetipſis vigilant, tunc dormientes alios ad uigilias uocāt. Sed unde tanta doctori hæc intelligentia, vt, & ſibi perfectè vigilet, & dormientes ad uigiliam ſub quibuſdam clamoris profectibus vocet, ut & peccatorum tenebras prius cautè diſcutiat, & diſcretè poſtmodum lucem prædicationis oſtendat, ut ſingulis iuxta modum, & tempora congruat, & ſimul omnibus, quæ illos ſequantur oſtendat? Vnde ad tanta, & tam ſubtiliter tenditur, niſi intrinſecus ab eo, à quo eſt conditus, doceatur? Quia ergo laus tantæ intelligentiæ non prædicatoris virtus eſt, ſed authoris, rectè per eundem authorem dicitur. Vel quis dedit Gallo intelligentiam? Ac ſi diceret, niſi ego, qui doctorum mentes, quas mirè ex nihilo condidi, ad intelligenda, quæ occulta ſunt, mirabiliùs inſtruxi. Et tertia parte Paſtoralis. Ad beatum (inquit) Iob dicitur: Quis dedit Gallo intelligentiam? Prædicator etenim ſanctus, dum caliginoſo hoc clamat in tempore, quaſi Gallus cantat in nocte, dum dicit: Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Et rurſum. Euigilate, iuſti, & nolite peccare. Gallus autem profundioribus horis noctis altos ędere cātus ſolet: quum verò matutinum iam tempus in proximo eſt, minutas, ac tenues voces format, quia nimirum qui rectè prædicat, obſcuris adhuc cordibus aperta clamat, nihil de occultis myſterijs indicat, ut tunc ſubtiliora quæque de cæleſtibus audiant, quum luci veritatis appropinquant. Sed inter hæc ad ea, quæ iam ſuperius diximus, charitatis ſtudia, retorquemur, vt prædicator quiſque plus actibus, quàm vocibus inſonet, & bene viuendo veſtigia ſequacibus imprimat, ut potius agendo, quam loquendo, quò gradiatur, oſtendat, quia & Gallus ipſe, quem pro exprimenda boni prædicatoris ſpecie in locutione ſua Dominus aſſumit, cum iam ędere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens vigilantiorem reddit, quia nimirum neceſſe eſt, vt hi, qui verba ſanctæ prædicationis monent, prius ſtudio bonæ actionis euigilent, ne ſemetipſi torpentes opere, alios excitent uoce. Prius ſe per ſublimia facta excutiant, & tunc ad bene viuendum alios ſolicitos reddant. Prius cogitationum alis ſemet ipſos feriant, & quicquid inutiliter torpet, ſolicita inueſtigatione deprehendāt, diſtricta animaduerſione corrigant, & tunc demum aliorum vitam loquendo componāt. Prius punire propria fletibus curent, & tunc quæ aliorum punienda ſunt denuncient, & antequam verba exhortationis inſonēt omne, quod locuturi ſunt, operibus clament. Vnde rectè dicebat uenerabilis[b] Beda. *Gallum puto eſſe unumquemque ſanctorum, qui in nocte, & tenebris huius mundi acceptunt per fidem intelligentiam, & uirtutis conſtantiam clamandi ad Deum, ut aſpiceret iam dies permanens, & amoueantur vmbra vitæ præſentis, qui urgent etiam ſequenti clamore precum ſuarum, dicentes. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: Quod de Prophetis intelligere poſſumus, qui certatim annunciauerunt diei & Solis aduentum.* Chriſtus ſaluator noſter, quia peccata populi tulit, Gallus ut exponit Iacobus de Vitriaco Cardinalis, etiam dicitur dormientes excitans, & quaſi calcaribus comminationum, ut eis verbis utar, pungens, & ſtimulans. Cum verò de Galli cantu inter Euangeliſtas, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum iam ad ſalutiferam mortem rapiendum D. Petro dixiſſe tradunt eum ter negaturum, antequam Gallus cantaret, quædam uideatur controuerſia, itaque conciliare eos placuit, priuſquam, myſticum eius cantus ſenſum explicemus. Cum enim tres Euangeliſtæ aſſerant, Dominum dixiſſe, Petrum ſe ter negaturum, antequam Gallus cantaret: non autem omnes dicant quoties Gallus cantaret, Marcus hoc ſolus narrauit expreſſius, inquiens: *Antequam Gallus bis vocem dederit*, quod

[b] L. 9. In Expoſ. Tob. c. 7

Gall[us] Chriſtus dicitur

Controuerſia Euangeliſtarum de Gallicātu.

quomodo

quomodo postea sit impletum in sequentibus distinctè enarrauit, ex quo consequitur, Petrum non ter Galli cantu Dominum negasse, ut dicunt tamen tres Euangelistæ. Mathæus enim dixit: *Amen dico tibi quia in hac nocte antequam Gallus cantet, ter me negabis.* Lucas autem, *dico tibi, Petre, non cantabit hodie Gallus, donec ter abneges, nosse me:* Ioannes autem, *Amen, amen dico tibi, non cantabit Gallus donec ter me neges.* Diuus [c] Augustinus hanc tractans difficultatem, sic eam putat dissoluendam, ut dicantur tres Euangelistæ dixisse trinam Petri negationem futuram ante Galli cantum, quia ante illam cœpta fuit, & in ipso etiam animo consummata, ut sic sit dictum: Ter me negabis, quomodo si alicui diceretur; Antequam cantet Gallus ad me scribes epistolam, in qua mihi ter conuitiaberis. Id enim verè quis dixerit, etiamsi epistola non fuerit absoluenda ante omnem cantum Galli, sed antè cantum Galli incœpta. Quò verò dilucidiora hæc uideātur D. Augustini verba ascribere non grauabor, quæ talia sunt. *Diuersis verbis, & verborum ordine eandem explicauerunt sententiam dixisse Dominum, quod antequam Gallus cantaret, ter eum Petrus esset negaturus. Rursus si totam trinam negationem ante peregisset, quam cantare Gallus inciperet superfluo dixisse Marcus deprehenderetur ex persona Domini. Amen dico tibi quia tu hodie in nocte hac prius quam Gallus bis vocem dederit, ter me negaturus es. Quid enim attinebat dicere prius quàm bis, quando si ante primum Galli cantum tota illa trina negatio compleretur simul, & ante secundum, & ante tertium, & ante omnes Galli cantus eiusdem noctis completa inueniretur, quia ante ipsum primum impleta probaretur. Sed quia ante primum Galli cantum cœpta est illa trina negatio, attenderunt illi tres, non quando eam completurus esset Petrus, sed quanta futura esset, & quando cœptura, id est, quia trina, & quia ante Galli cantum, quamquam in animo eius, & ante primum Galli cantum, peracta sit tota illa trina negatio: tamen affectione animi, & timore Petri ante primum tota cœpta est. Nec interest quantis morarum interuallis trina voce enunciata sit, cùm cor eius etiam ante primum Galli cantum tota possederit: tam magna scilicet formidine imbibita ut posset Dominum non solum semel, sed & iterum, & tertio interrogatus negare. Et rectius diligentiusq́; attendentibus, quomodo iam mœchatus est mulierem in corde suo, qui eam viderit ad concupiscendum: sic Petrus quandocunque verbis ederet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, ut perdurare posset usque ad tertiā Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda est, quando eum trina negationis sufficiens timor inuasit. Ex quo etiam, si post primum Galli cantum inciperet pulsatis interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere, nec si absurdè, atque mendaciter ante Galli cantum ter negasse diceretur, quando, & ante Galli cantus timor obsederat mentem, qui eam posset usque ad tertiam negationem perducere. Multominus igitur mouere debet, quia trina negatio etiam trinis negantis uocibus ante Galli cantum cœpta, etsi non ante primum Galli cantum peracta est. Tanquam si alicui diceretur, hac nocte antequam Gallus cantet, ad me scribes epistolam, in qua mihi ter conuiciaberis: non utique si eam ante omnem Galli cantum finiret, ideo dicendum erat, falsum fuisse prædictum. Marcus ergo de ipsarum uocum interuallis planius elocutus est, qui dixit ex persona Domini. Priusquam bis Gallus uocem dederit, ter me negaturus es. Ita gestum esse apparebit, cùm ad eundem locum narrationis Euangelicæ venerimus, ut etiam illic ostendatur Euangelistas sibi congruere. Si autem quærantur ipsa omnina verba, quæ Petro Dominus dixerit, neque inueniri possunt. & superfluo quæruntur, cùm sententia eius, propter quam cognoscendam verba proferuntur, etiam in diuersis Euangelistarum verbis possit esse notissima. Siue ergo diuersis sermonum Domini locis commotus Petrus singillatim ter enunciauerit præsumptionem suam, & ter ei Dominus suam negationem prædixerit, sicut probabilius indicatur: siue aliquo narrandi ordine possint omnium Euangelistarum commemorationes in unum redigi, quibus demonstretur semel Dominum prædixisse Petro præsumenti, quod eum negaturus esset, nulla hîc Euangelistarum repugnantia deprehendi poterit, sicut nulla est.* Hactenus D. Augustinus. Verùm eiusmodi eius solutionem non esse conuenientē ex eo patere vult [d] Cornelius Iansenius Episcopus Gandauensis, quòd tres illi Euangelistæ, qui dicunt Dominum dixisse, Petrum negaturum se ter, antequam Gallus cantaret, postea ostensuri impletam fuisse Domini prædictionem, omnes tres Petri negationes narrent ipso opere impletas prius quàm tradant Gallum cecinisse. Vnde, inquit, patet eos non illo sensu accepisse, quod nunc dicunt, Dominum dixisse Petrum se negaturum ante Galli cantum: quia ante eum trina negatio erat incipienda, sed quia ante eum erat consummanda. Proinde omissis aliis rationibus, quibus quidam student conciliare Euangelistas, dicendum est tres Euangelistas de illo loqui cantu Galli, qui ab hominibus maximè solet obseruari, a quo scilicet ultima noctis pars, quæ quarta olim dicebatur vigilia, dicitur Gallicinium. Duabus enim potissimum uicibus Galli in nocte canere consueuerunt: semel non diu post medium noctis, & secundò, cùm iam adhuc duo, aut tres, uel circiter noctis horæ supersunt: quoniam in cantu perseuerant usque ad tempus, quod conticinium dicitur, a quo secundo cantu quarta noctis uigilia dicitur

[c] *L. 3. de cōsens. Euang. cap. 2.*

[d] *Comment. in concor. Euāg. c. 133*

Euangelistæ conciliātur.

Galli bis noctu canunt.

[e] Satyr. 9.

citur Gallicinium. Marcus itaque rei in Petro geſtæ, ut ab ipſo Petro audierat, accuratam præſcribens hiſtoriam, utriuſque Galli cantus meminit, cuius mentionem facit & [e] Iuuenalis dicens.

Quod tamen ad cantum Galli facit ille ſecundi
Proximus ante diem caupo ſciet.

Per cantum Galli ſecundi intelligens ſecundum cantum Galli, & per hoc deſcribere uolens tempus illud, quod Gallicinium dicitur. Reliqui uerò tres Euangeliſtæ poſteriores tantùm Galli cantus meminerunt, ut qui ſit præcipuus, & à quo pars noctis dicatur Gallicinium: proinde idem ab omnibus eſt ſignificatum, nempe ter Petrum negaturum ante tempus illud noctis, quod Gallicinium dicitur, quod tempus ſecundum communem quidem loquendi modum ſimpliciter notatur per Galli cantum: ſecundum accuratiorem uerò loquendi rationem, notatur per ſecundum Galli cantum. Ex prædictis, & ſequenti Marci narratione patet, quod cùm hîc dicitur apud eum, Priuſquam Gallus bis vocem dederit, illud bis accipiendum eſſe pro duabus diuerſis uicibus, & temporibus, non autem ſimpliciter, ut duplicatum ſignificet ſonum. Cum emphaſi autem apud Marcum dicit Dominus Petro: Tu hodie, tu, inquit, ſingulariter, qui præ alijs te ſingulariter putas conſtantiorem, non quidem poſt aliquot dies, ſed hodie, imo in nocte hac præſenti, idque diu ante finem eius, nimirum ante Gallicinium, præterquam quod cum alijs, me derelicto, fugies, etiam negabis, idque non ſemel tantùm, ſed ter in tam breui temporis ſpatio. Quomodo autem Petrus erat Dominum negaturus, explicatur a Luca, cùm dicit: Donec ter abneges, noſſe me, id eſt. donec abneges, quod noueris me. Hæc itaque ille de eiuſmodi Euangeliſtarum diſcrepantia. Ad eiuſmodi negationis myſticum ſenſum explicandum [f] Iacobus Vitriacenſis Cardinalis ſic ſcribit. Permiſſus eſt Petrus negare, ut in Eccleſiæ principe remedium pœnitentiæ conderetur, & nemo auderet de ſua virtute confidere. Poſt reſurrectionem ſatisfecit, cùm ipſum ſe amare confeſſus eſt. Ante Galli cantum, dum adhuc tenebræ ſunt, in aſcenſu negat Petrus, poſtquam Gallus cantauit, cùm iam tenebræ ſunt, Petrus pœnituit. Gallus, id eſt, prædicator ſomnolentos increpat, dicens. *Euigilate, iuſti, & nolite peccare.* Poſt eius uocem multi prius factis Chriſtum negantes pœnitent, & flent amarè. Quam noxia prauorum colloquia, quæ Petrum negare cogunt, qui inter diſcipulos Chriſtum confeſſus eſt Dei filium, intus autem in ſocietate impiorum pœnitet. Ter autem Chriſtum negauit, primùm ad vocem ancillæ, & cantauit Gallus, ſecundò negat ad uocem alterius ancillæ, & ad uocem calefacientium ſe ad prunas: tertiò ad vocem ſerui principis ſacerdotum, qui erat cognatus Malchi, & tunc Gallus iterum cantauit. Tertia igitur negatio eſt inchoata ante Galli cantum & conſummata eſt, antequam Gallus bis cantaret: primo ſimpliciter negat Petrus, dicens: Non noui hominem, & non ſum diſcipulus eius. Non ſolùm enim negat Chriſtum, ſed ſe negat eſſe Chriſtianum, uel diſcipulum eius: ſecundò cum iuramento negauit: ter iò cœpit anatematizare, quia perſeuerare in peccato dat incrementum ſcelerum, & qui modica ſpernit, cadit in maiora. Spiritualiter autem prima ancilla titubatio eſt: ſecunda conſentio, tertius vir, id eſt, operatio, ſic perficitur trina negatio. Ad uocem ancillæ negat, qui carnis delectatione mortaliter peccat. Ad uocem calefacientium ſe ad prunas negat, qui per auaritiam peccat, qui ſe turpi quæſtu calefieri deſiderat, uel qui exemplo cupiditatis alienæ a uia ueritatis deuiat. Ad uocem cognati Malchi negat, qui uitio elationis contra Deum peccat. Malchus enim rex interpretatur. Potentum enim cognatum eſt uirium elationis. Hucuſque ille. Eundem ſenſum ita Ianſenius interpretatur, & ut uidetur, dilucidiùs. Vt bene, inquit, nocti tribuit ſcandalum diſcipulorum, & Petri negationem, quòd nocti conueniant peccata, & errores, ita bene finem negationum imponit in cantu Galli, quòd per hunc lux annuncietur inſtare, & homines à ſomno excitentur, ut quo ſigno monentur homines ſurgere à ſomno, eodem & Petrus moneretur agnoſcere ſuum errorem. Petrum autem præ alijs Dei prouidentia cadere grauiùs erat permiſſura, iuſto quidem iudicio, nimirum quia de ſe nimis præſumendo alijs prætulerat, ſed tamen propter bonum aliquod, nempe ut diſceret Petrus, & nos in illo, quantæ ſit temeritatis hominem confidere in ſe ipſo, quamque neceſſarium ſit Dei implorare gratiam, ſine qua noſtra dilectio, & propoſitum non poſſit, uel ad breue tempus perſeuerare, &c. In eandem ferè ſententiam ita quærit Franciſcus Georgius Venerus: Cur datus fuit Galli cantus in ſignum negationis Petri? An, ut Chriſtus uaticinaretur tanquam uerus Propheta negotium hoc, ſicut & multa alia, quæ ipſi ſuperuentura erant? Nam mortem, & reſurrectionem ſuam ante prædixerat. An cùm omnia acta, & geſta Chriſti ſint plena ſacramentis, hoc ſignum tradidit, ut indicaret Galli cantum, qui fit in mente omnium peccantium, per ſynderesim, & portionem

[f] Fer. 6. Paras.

Gallus eſt prędicator.

Malchus Regem ſignificat.

ſuperio-

ſuperiorem remurmurantem? Quam portionem Gallũ uocant ſapiẽtes: qui interpretantur dictũ Socratis, quod moriens, teſte Platone dixit, Gallũ Aeſculapio debeo, reddite. Et benè Gallus uocatur lumen illud, quod a ſupramũdano ſole procedit: cùm inter ſolares aues Gallus primũ locũ tenet. Hinc præco eſt lucis, quæ inde uenit: de qua luce Ioannes ait: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quæ ſanè doctrina congruit omnino, ut uidetur, D. [g] Ambroſio, ita ſcribenti: Eſt etiã Galli cantus ſuauis in noctibus nec ſolùm ſuauis, ſed etiã utilis, qui quaſi bonus cohabitator & dormientẽ excitat, & ſollicitum admonet, & viantẽ ſolatur, proceſſum noctis canora ſignificatione proteſtans. Hoc canente, latro ſuas relinquit inſidias, hoc ipſe Lucifer excitatus oritur, cælũq; illuminat, hoc canente mœſtitiã trepidus nauta deponit, omniſq; crebrò veſpertinis flatibus excitata tempeſtas, & procella miteſcit, hoc canente deuotus affectu exilit ad precandum, legendi quoq; munus inſtaurat, hoc poſtremò canente, ipſa eccleſiæ petra culpã ſuã diluit, quã priuſquam Gallus cantaret ter negando contraxerat. Iſtius cantu ſpes omnibus redit, ægris leuatur incõmodũ, minuitur dolor vulnerũ, febriũ flagrantia mitigatur, reuertitur fides lapſis, Ieſus titubantes reſpicit, errantes corrigit. Denique reſpexit Petrũ, & ſtatim error abſceſſit. Quod non fortuitò accidiſſe, ſed ex ſententia Domini, lectio docet. Sic enim ſcriptũ eſt, quia dixit Ieſus ad Simonem: Non cantabit Gallus priùſquã me ter abneges. Bene fortis in die Petrus, nocte turbatur, & ante Galli cantũ labitur, etiã terriò: vt ſcias non inconſulta effuſione ſermonis eſſe prolapſum, ſed mentis quoq; mutatione turbatũ. Idem tamen poſt Galli cantũ fit fortior, & iã dignus, quẽ Chriſtus aſpiciat. Oculi Domini ſuper iuſtos. Agnouit ueniſſe remediũ, poſt quod iam errare non poſſet: & in virtutẽ ab errore mutatus amariſſimè fleuit, vt lachrymis ſuis deleret peccatũ. Ad Galli eiuſmodi cantũ hymnus [h] Prudentij legitur elegantiſſimus, quẽ eò maximè adijcere placuit, quòd totam myſticam hiſtoriam proximè ſuperioribus accommodatam, ac conſentientem complectatur.

[g] L. 5. Hex.
[h] In Cath.

Ales diei nuncius Lucem propinquam cecinit.
Nos excitator mentium Iam Chriſtus ad uitam uocat.
Auferte clamat lectulos Aegros, ſopores, deſides,
Caſtiq; recti, ac ſobrij Vigilate iam ſum proximus.
Poſt Solis ortum fulgidi Serum eſt cubile ſpernere,
Ne parte noctis addita Tempus labori adieceris.
Vox iſta, qua ſtrepunt aues Stantes ſub ipſo culmine
Paulò antè quàm lux emicet Noſtri figura eſt iudicis.
Tectos tenebris horridis Stratiſq; opertos ſegnibus
Suadet quietem linquere Iam iamq; venturo die.
Vt cum coruſcis flatibus Aurora cælum ſparſerit,
Omnes labore exercitos Confirmet ad ſpem luminis.
Hic ſomnus ad tempus datus Eſt forma mortis perpetis,
Peccata ceu nox horrida Cogunt iacere, ac ſtertere.
Sed vox ab alto culmine Chriſti docentis præmonet
Adeſſe iam lucem propè Ne mens ſopori ſeruiat.
Ne ſomnus uſq; ad terminos Vitæ ſocordis opprimat,
Pectus ſepultum crimine, Et lucis oblitum ſuæ.
Ferunt vagantes dæmones Lætos tenebris noctium
Gallo canente exterritos Sparſim timere, & cedere.
Inuiſa nam vicinitas Lucis, ſalutis, numinis,
Rupto tenebrarum ſitu, Noctis fugat ſatellites
Hoc eſſe ſignum præſcij Norunt repromiſſæ ſpei,
Qua nos ſoporis liberi Speramus aduentum Dei.
Quæ uis ſit huius alitis, Saluator oſtendit Petro,
Ter antequam Gallus canat Seſe negandum prædicans.
Fit nanque peccator priùs, Quàm præco lucis proximæ
Illuſtret humanum genus, Finemque precandi ferat.
Fleuit negator denique Ex ore prolapſum nefas
Cum mẽs maneret innocens Animuſq; ſeruaret fidem.
Nec tale quicquam poſtea Linguæ locutus lubrico eſt
Cantuque Galli cognito Peccare iuſtus deſtitit.
Inde eſt, quod omnes credimus Illo quietis tempore
Quo Gallus exultans canit Chriſtum rediſſe ex inferis.
Tunc mortis oppreſſus uigor, Tunc lex ſubacta eſt Tartari.

Tunc uis diei fortior
Noctem coegit cedere.
Iam iam quieſcant improba,
Iam culpa furua obdormiat,
Iam noxa lethalis ſuum
Perpeſſa ſomnum marceat.
Vigil viciſſim ſpiritus
Quodcunque reſtat temporis
Dum meta noctis clauditur,
Stans, ac laborans excubet.
Ieſum clamus uocibus
Flentes, precantes, ſobrij.
Intenta ſupplicatio
Dormire cor mundum uetat.
Stat conuolutis artubus
Senſum profunda obliuio
Preſſit, grauauit, obruit
Vanis uagantem ſomnijs.
Sunt nempe falſa, & friuola
Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus,
Vigilemus, hic eſt ueritas.
Aurum, uoluptas, gaudium,
Opes, honores, proſpera
Quæcunque nos inflant mala
Fit mane, nil ſunt omnia.
Tu Chriſte ſomnum diſijce.
Tu rumpe noctis uincula
Tu ſolue peccatum vetus,
Nouumq. lumen ingere.

Gallus pro libidinoſo.

Sed hactenus Gallus in bonam partem acceptus eſt, poſſit etiam in malam accipi, & ſignificare, ut auis eſt libidini dicata maximè, qui muliebria ſectatur, & uoluptatum magis amator eſt, quam Dei, unde apud Eſaiam dicitur: *Ecce Dominus aſportari te faciet, ſicut aſportatur Gallus Gallinaceus*. Supereſt modò, ut de Gallina etiam dicamus: de qua D.[i] Auguſtinus in expoſitione huius verſus Pſalmiſtæ: *Exurge in occurſum mihi, & vide. Aliquid*, inquit, *me dicere admonet in hoc loco capitis ipſius noſtri ſublimitas, quoniam infirmatus eſt uſq. ad mortem, & aſſumpſit infirmitatis carnem, ut pullos Hieruſalem colligeret ſub alas ſuas, tanquam Gallina infirmata cum paruulis. Non enim in aliqua aue hoc aliquando conſpeximus, earum etiam, quæ nidificant ante oculos noſtros, ſicut parietum Paſſeres, ſicut Hirundines, tanquam annua noſtra hoſpites, ſicut Ciconia, ſicut aliæ aues, quæ ante oculos noſtros nidificant, & ouis inſidunt, pullos alunt, ſicut ipſa Columba, quas cotidie videmus, aliquando auem firmari cum paruulis non agnouimus, non vidimus. Gallina quomodo hoc habet? Certè notam rem dico, quæ in conſpectu noſtro quotidie verſatur, quomodo raucescit vox, quomodo fit hiſpidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur plumæ, & vides circa pullos neſcio quid ægrotum, & ea eſt materna charitas, quæ inuenitur infirmitas. Quare ergo Dominus niſi propter hoc Gallina eſſe voluit in ſancta ſcriptura, dicemus. Hieruſalem, Hieruſalem, quoties volui congregare filios tuos, tanquam Gallina filios ſuos ſub alas, & noluiſti? Congregauit autem omnes gentes tanquam Gallina pullos ſuos, qui infirmatus eſt propter nos, accipiens carnem à nobis, id eſt, à genere humano, crucifixus, cõtemptus, alapis cæſus, flagellatus, ligno ſuſpenſus, lancea vulneratus. Ergo hoc materna infirmitatis eſt, non amiſſa maieſtatis. Quum ergò talis eſſet Chriſtus, & ideo lapis offenſionis, & petra ſcandali, ideo multi offenderunt in eum. Cum talis eſſet Chriſtus, & tamen carnẽ ſine peccato ſuſcepiſſet, factus eſt particeps noſtræ infirmitatis, non iniquitatis, ut ex eo quod nobiſcum communicauit, infirmitatem ſolueret noſtram iniquitatem.* Et[k] rurſus exponens illud Pſalmographi: *Et ſub alis eius ſperabis. Si Gallina*, inquit, *protegit pullos ſuos ſub alis, quãto magis tu ſub alis Dei tutus eris, & aduerſus diabolum, & angelos eius, quæ aëreæ poteſtates, tanquã Accipitres circumuolitant, ut infirmũ pullũ auferant? Neque enim ſine cauſa comparata eſt Gallina ipſi ſapientiæ Dei. Nam ipſe Chriſtus dominus noſter, & ſaluator tanquam Gallinam ſe dixit Hieruſalem, Hieruſalẽ, &c. Noluit illa Hieruſalẽ, velimus nos, illa rapta eſt ab aëris poteſtatibus fugiens alas Gallinæ, præſumens de viribus ſuis quum eſſet infirma, nos cõfitentes infirmitatẽ noſtrã, ſub alas Dei fugiamus. Erit enim nobis tanquam Gallina protegens pullos ſuos. Non eſt enim iniurioſum nomen Gallinæ. Attendite cæteras aues. Multæ aues ante nos fœtant, calefaciunt pullos ſuos, nulla ſic auis infirmatur cum pullis ſuis, quomodo Gallina. Attendat charitas veſtra Hirundines, Paſſeres, & Ciconias videmus extra nidos ſuos, nec cognoſcimus utrũ fœtus habeãt at Gallinã cognoſcimus in infirmitate vocis, & in relaxatione plumarũ, tota mutatur a fœtu pullorũ, quia illi infirmi ſunt, infirmam ſeſe facit. Quia ergo & nos infirmi eramus, infirmam ſe fecit ſapientia Dei, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, ut ſub alis eius ſperemus.* Et rurſus[l] alibi: *Hoc*, inquit, *genus animantis magnum affectum in filios habet, ita ut eorum infirmitate & ipſa infirmitate, & quod difficilius in cæteris animalibus inuenies, alis ſuis filios ſuos protegens contra Miluum pugnat. ſic etiam mater noſtra ſapientia Dei per carnis ſuſceptionem infirmata quodammodo, dicente Apoſtolo: Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus, protegit infirmitatem noſtram, & reſiſtit diabolo, ne nos rapiat. In qua defenſione, quod illa aduerſus Miluum conatur affectu, hæc aduerſus diabolum perficit poteſtate.* Item[m] rurſus in hæc verba: *Nos ouum noſtrum ſub alis illius Gallinæ ponamus*, inquit, *Euangelicæ Gallinæ, quæ clamat Hieruſalem Hieruſalem illi falſæ, & perditæ, quoties volui congregare filios, tanquam Gallina pullos, & noluiſti? Non nobis dicatur, quoties volui, & noluiſti. Illa enim Gallina diuina ſapientia eſt, ſed aſſumpſit carnem, ut pullis congrueret. Videte Gallinam hiſpidam plumis, demiſſis alis, voce fracta, & quaſſa, & laſſa, & languida congruere*

paruulis

Gallinę charitas erga pullos.

Chriſt[9] Gallinæ comparatus.

[i] In enarrat. Pſal. 58.

[k] In enarrat. Pſal. 90.

[l] L. 1. quæſt. Euãg. quæſt. 36.

[m] L. de verb. Dom. in Euãg. ſec. Luc. ſerm. 29.

paruulis suis. Ouum ergo nostrum, id est, spem nostram sub alis illius Gallinæ ponamus. Et alibi [a] iterum: *Nutrit ergo ipse infirmus infirmos, tanquam Gallina pullos suos. Huic enim se similem fecit. Quoties volui, inquit ad Hierusalem, congregare filios tuos sub alas tanquam Gallina pullos suos, & noluisti? Videtis autem, patres, quemadmodum Gallina infirmetur cum pullis suis; Nulla enim alia auis, quod sit mater agnoscitur. Videmus nidificare Passeres quaslibet ante oculos nostros, Hirundines, Ciconias: Columbas quotidie videmus nidificare, quas nisi quando in nidis uidemus parentes esse non agnoscimus. Gallina uero sic infirmatur in pullis suis, ut etiam si pulli ipsi non sequantur, filios, non videas, matrem tamen intelligas, ita fit alis demissis, plumis hispida, uoce rauca, omnibus membris demissa, & abiecta, ut quẽadmodum dixi etiamsi filios non uideas, matrem tamen intelligas.* Postremò illum etiã Psalmistæ locum exponens, ubi Propheta ait: *Si me non protegas, quia pullus sum, Miluus me rapiet. Dicit enim, ait, quodam loco Dominus noster ad Hierusalem quandã ciuitatem illam, ubi crucifixus est. Hierusalem, Hierusalem, quoties uolui filios tuos congregare, tanquam Gallina pullos suos, & noluisti? Paruuli sumus; ergo protegat nos Deus sub umbraculo alarum suarum.* Hæc omnia D. Augustinus. Alloquebatur autẽ Dominus procul dubio sub ciuitatis nomine ipsos ciues (dixerat enim Hierusalẽ, Hierusalẽ, quę occidis Prophetas, &c.) unde postea facta mutatione dicit: Relinquetur domus uestra deserta: sequitur quod insigne est charitatis diuinæ iudicium. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidũ suum sub alis, & noluisti? Magnę charitatis fuit, quod non semel tantùm, sed multoties adeo cupiuerit eius filios, hoc est, inhabitatores, omnesq; Iudæos, qui ad eam tanquam matrem confluebant, ad se cõgregare, idq; ea semper reluctante, sed id adhuc magis Dei charitatem argui, quòd non simpliciter filios eius congregare uoluerit, sed eo modo, quo auis nidum suum, id est, ut interpretes omnes ferè uertunt, pullos suos sub alas, hoc est summo cum desiderio, & solicitudine. Est autem Græcis pro dictione auis, ὄρνις, quam dictionem ancipitem esse diximus ad auem, & Gallinã. Et quidẽ uti paulò antè D. Augustinus dicebat, *mirus est amor omnibus ferè auibus, ad confouendos, & protegendos pullos, sed præcipuè Gallinis:* vnde magis conueniebat uertere Gallinã, quemadmodum D. Matthęi interpres optimè fecit. Porrò quàm aptè Dominus se Gallinę cõparárit, ex eodem D. Augustino partim demonstrauimus, & Hylarius, & D. Chrysostomus etiam innuunt. Ille enim enarrans illum uersum: *Semitam meam,* &c. *Quod autem,* inquit, *per tritam prædicationis semitam ambulauerit, audiamus ipsum dicentem: Hierusalem, Hierusalem,* &c. *quoties volui cõgregare, &c. frequẽtiam numerosæ significationis ostendit. Nihil ergò inius & egit & passus est, cùm per nolentem congregari filios suos Hierusalem, toties & auditus, & inhonoratus est in Prophetis.* D. verò [p] Chrysostomus ad illa D. Matthæi uerba: *Quoties volui congregare,* &c. *Hinc patet,* inquit, *quod semper se ipsos peccando disseminabant, amorem autem suum ab imagine significauit. Feruente nempe amore oues pullos diligunt suos. Crebro autem hac imago auis, & alarum apud Prophetas inuenitur, & in cantico & in Psalmis mirabilem prouidentiam, & eximiam protectionem denotans, sed noluistis ait.* Et [q] rursus secundũ alteram expositionem in Matthęũ: *Quoties,* inquit, *volui congregare,* &c. *Quum te in Aegypto quasi sanguinarius Accipiter persequabatur Pharao, nisi super te Mosen, & Aaron, quasi duas mollissimas pennas misericordia mea, & liberatos uos de unguibus eius rapui in desertum, & noluistis sequi me, facientes uobis uitulum in Horeb ut seruiretis potius idolo mortuo, quam Deo uiuenti. Quoties volui congregare, &c. Percurre si uis Iudicũ librum quoties peccauerunt, & tradidit illos Deus, & iterum liberauit. Gallinam posuit ecclesiæ similitudinẽ. Sicut enim pulli Gallinarũ pastum suum quærentes, per diuersa uagantur, & maternis uocibus congregantur, sic & populus Dei per malam voluptatẽ & mundialem concupiscentiã sequentes, per diuersos uagantur errores, quos Ecclesia mater per sacerdotes modò increpationibus, modò blandimentis, quasi quibusdã uocibus cõgregare & allectare festinat. Et quẽadmodũ Gallina habens pullos uocando illos non cessat ut assidua uoce uagositatẽ corrigat pullorum suorũ: Sic & sacerdotes in doctrina cessare non debent, ut studio, & assiduitate doctrinarũ suarum negligentiam populi errantis emendent. Et quemadmodum Gallina habens pullos non solùm suos calefacit, sed etiam cuiusque uolatilis filios exclusos à se, diligit, quasi suos. ita & Ecclesia non solùm Christianos suos studet vocare, sed siue Gentiles, siue Iudæi si suppositi illi fuerint, omnes fidei sua calore uiuificat, & in baptismo regenerat, & in sermone nutrit, & materna diligit charitate,* & paulò pòst. *Quotiescunque enim, ut diximus inter hæreticos & fideles fidei mouetur certamen, euidenter uult illos Dominus congregare sub veritate alarum suorum, id est, sub duorum testamentorum, quotiescunq; leguntur apud eos uerba prophetarum & Apostolorum: illi autem non quasi domestici pulli Gallinæ, quæ est Ecclesia, sed quasi syluestres pulli sanguinarij Vulturis, aut Accipitris, non solum ad ueritatem duorum testamentorum uenire non acquiescunt, sed adhuc errant super ipsam Gallinam, id est, Ecclesiam, & diripiunt, & dispergunt pullos eius, & euellicant eam: toties vult illos congregare, illi autem nolunt.* Hucusque ille. Prouerbialis igitur istęc allegoria facilè nobis malum diligendi iuuandique nostros ante alios, præscribit. Debemus parentibus in primis, ut pietate illis respondeamus: quod bruta animalia

[a] In Euang. Ioan. tract. 15. cap. 4.

[p] Homil. 75 in Matth.

[q] Homil. 46.

Gallina Ecclesia.

præſtare minimè norunt, præter Ciconias, quæ authore Aeliano parentum ſenectutem nutriunt. Summa hæc eſt, allegoria faciet ad oſtendendam vim pietatis, ac beneuolentiæ cuiuſquã erga ſuos. Nullum enim animal, teſte D. [a] Bernardo, circa pullos ſuos tanta compaſſione mouetur, ſicut Gallina, Fit enim non ſolùm, ut diximus, toto corpore hiſpida, uoce rauca, ſed toto etiam feruens animo, & omnibus membris infirma, & uſque ad ſupremum defectúm perueniens, *Si ergo*, inquit D. Bernardus, *in tantum pullis ſuis Gallina animal irrationale compatitur, quanto putas optimum Ieſum humano generi fuiſſe compaſſum? Ad quantam putas eum debilitatem, & infirmitatem perueniſſe? Quantæ putas ipſum macie confectum fuiſſe, qui pro omnibus cognoſcitur doluiſſe?* Vnde Eſaias: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & peccata noſtra ipſe portauit.*

[a] *Tract. de paſſione Domini c. 5.*

MORALIA.

Gallus paterfamilias deno.at, & frugi eſt.

Pythagoras cur nutriendũ Gallum cenſeret, & non immolandum.

OMNES in primis Galli Gallinacei vitæ actiones veri patrisfamilias, & qui in eo omnem ſuam curã ponit, & ſtudiũ, ut familiæ ſuæ de omnibus neceſſarijs proſpiciat, ſignificare poteſt. Hæc enim ales tota die quicquid virium habet, id totum ad ſuorum confert ſalutem, & nullius rei minus, quam ſui ipſius ſollicita eſt. Vnde ſapientiſſimus Pythagoras tam prouidam animalis, & erga ſuos promptã naturã conſiderans, dixit, nutriendum quidẽ Gallum eſſe: at non immolandum, quod ut alij aliter interpretantur, ita ego inter cætera hoc dico denotare, homini hanc Galli ſolicitudinem ad res corporis curandas eſſe quidẽ neceſſariam verùm non ſic eſſe neceſſariam, ut eã etiam ad ſacrificium, & cultũ diuinũ ferre debeamus ut quẽ omnes ęternę curæ liberũ eſſe decet, nec ulla terreni pabuli ſolicitudine deſtineri. Abſit ergo Gallinaceus a ſacrificijs hac quam dico ratione. Iã & illud moneri uidetur cætera quidẽ animalia immolari poſſe, Gallũ citra piaculũ non poſſe, eò quòd is qui optimum totius uitę exemplar occidit, uideatur indicare ſibi nihil amplius opus eſſe laudatiſſimis huiuſce animalis dotibus, citra quas tamen probo, ſapientiq; uiro nõ fuerit uiuendũ. Alendus igitur Gallus, & perpetuò, dũ viuimus, imitandus, tũ in familia alẽda, & propugnanda, tum in uitę officijs per oportunas tẽporum uices diſtribuendis. Eodẽ pariter modo nobis liberalitatis, ac benignitatis exemplar eſt. Quẽadmodum enim omnia, quę habet, Gallus ſuis impartit, ita uir quiſpiã pius ac liberalis ſua, quę corraſit, non ſibi ſoli ſeruare debet, ſed pauperibus etiã benigniter aliquid erogare, iuxta illud Iob: *Non comedi ex eis ſolus*, &c. Principẽ item eccleſiaſticũ eleganter Gallo cõparaueris, etenim uti hic oculo uno grana, ut diximus familiæ ſuę diuidit: altero Accipitrẽ obſeruat, & contra irruentẽ in eã ſeſe alacris opponit. Ita ille duo ob oculos potiſſimùm ponere debet, curã nẽpe humanarũ mortaliumq;, ac cæleſtium, æternarumq; rerũ. Illas bene adminiſtrare cognoſcitur, ſi alienus ab omni auaritiæ macula pauperibus, ſubditiſq; de neceſſarijs proſpiciat, uel ſaltẽ quæ ſibi ſuperſunt, eis cõmunicet, nihilq; ſibi præter neceſſaria reſeruet. Harũ uerò curã gerere dicetur, ſi contra omnẽ diaboli vim ſe e ſubditoſq; Gallũ imitans defendat. Diabolus autẽ uerus Accipiter eſt, qui nobis futurã æternitatẽ inuidet, noſq; ſuæ pœnæ ſocios perpetuos aſciſcere conatur. Grana uerò, quorũ eſu quotidie fruimur, egregie neceſſaria nobis deſignant. Pręterea tã feruens Galli erga ſuos amor nos etiã admonet ut uxores noſtras, abiectis omnibus ſcortis, quæ mera maritorũ peſtis ſunt, ac pernities, amemus. Quare ueteres inſignis, legitimiq; matrimonij cõiunctionẽ ſignificaturi mortuorũ ſepulchris Gallũ, & Gallinã inſculpebant, ſe inuicẽ deoſculantes. Satis ſuperq; ſupra oſtendimus à nonnullis Theologis Chriſtianis concionatores, & diuinos homines intelligi, qui nobis uerba ſalutis enunciant, quiq; iacentibus in tenebris, & umbra mortis, lucẽ, quę Deus eſt, pręnunciant, & à nobis mentis noſtrę ueternũ, ac torporem ſuo cantu excutiunt. Alius aliã comminiſci poterit expoſitionẽ. Poſſunt autẽ & Thraſones, glorioſiq; ac ſtolidi homines, nimium ſibi arrogantes per Gallos notari. Nam uti hos habendos eſſe quidem Pythagoras dicebat, & non penitus abijciendos, non autem ad ſacra admittendos, ita illi ab arcanis, & ſerijs grauibuſq; ſermonibus reijciendi ſunt. Quod ſecus tamẽ hodie (proh dolor) a Regibus pleriſq; & Principibus fieri uidemus. Alius amantes, & qui continuè amore depereunt, interpretari per Gallum poterit, quo pacto uidentur Athenienſes ſignificaſſe, cùm Anterotis aram conſtituerunt, in qua pueri nudi & formoſi ſignum inerat, in ulnis geminos ſuſtinentis generoſos Gallos, & ſe in caput impellẽtis, quibus Timagoram, & Meletam, ſeu Melitũ (utrunq; enim legimus) qui amore perierũt, ſignificabaut. Hiſtoria notiſſima eſt apud [a] Pauſaniã, & [b] Suidã, quanquã nonnihil inter ſe uarient.

Gallus liberalitatis exemplar.

Princeps eccleſiaſticus Gallo comparatus.

Diabolus Accipiter eſt.

Gallus, & Gallina ſepulchris inſculpti.

Glorioſi per Gallos deſignati.

Libidinoſi per Gallum deſignati.

[a] *In Attica.*
[b] *In dict. Mileto.*

Tota

Tota denique castrensis disciplina Galli imagine denotari potest. Cristam enim pro galea, calcaria pro ense gerit, excubias cantu testatur, pugnat acie aperta, absque insidijs hostem inuadit, caudæ erectione uexilla imitatur, uictoriam cantu, triumphumque ostendit.

HIEROGLYPHICA.

VICTORIAE hieroglyficum erat Gallinaceus Gallus. Hinc Lacedæmonij, ut apud Plutarchum est, cùm hostem uiribus profligassent, Gallum immolabant. [c] Alibi etiam idem Spartanos scribit ante Leutricam cladē Gallum immolasse. Sed quid illud sibi uult, quod Harpocratem silentij Deum Galli Gallinacei uocalissimæ alioquin alitis guttur sinistro cubito prementem depingerent? Id sanè mysterio carere minimè putandum est. Cùm enim Gallus maximum sui usum hominibus præstet, cantu suo quotidianas docens opportunitates, & ea ratione is habeatur ueluti magister quidam operum omnium per horas distribuendorum, sic Harpocrates otium quærere dicebatur, & omnium operum externorum uacationem, itaque non permittit Gallo, ut hoc excitandi ad labores munere fungatur, & ideo quemadmodum digito sua labia compescit, ita huic cubito guttur coercet. Sed interroget quis, si nulla huius auis utilitas sit ad ea uel præstanda, uel iuuanda, quæ Harpocratis symbolo denotantur, cur ad partes uocetur? Cur non potiùs, ut nihil ad rem faciens omittatur, perinde ac Picæ, Corniculæ, Gracculi, Philomelæ, & cætera id genus auiculæ, aut garrulæ, aut canoræ? Et certè si nocturnum quæratur silentium, Luscinia potiùs quàm Gallus compesci debuisset, quòd ea sola totas fere noctes canendo ducat insomnes; hic uix ter stridulam, & minimè durantem uocem exhalet. Est quidem hoc, uerùm ut ante ostendimus, Gallus animal solare est, & inter omnia solaria tenet principatum, adeo ut non frustra uideatur erigere cristas. Igitur diligenter diurni temporis uices obseruans, atq; homines ad agendum incitans, non potuit apud Harpocratem asymbolus manere. Cùm enim maxima cupiditate id quod quiescens agit, agere uideatur, ut Cupidinis arma declarant, quid gratius habere potuisset, quam animal sub cubito tenere, in cuius gutture iam uocem moliente sentiretur tacitum, & internum incitamentum? Quanuis enim uocem edere nequiret, urgebatur tamen ad uocem: & quod exterius prestare non posset, id musculis, & uocalibus instromentis moliebatur: quod facilè erat ei sentire, qui cubito guttur pressum teneret. Gallus igitur hic sic positus est, ut non cantet ille quidem, nec silentium rumpat, sed usum tamen illū præstet, ut tacita corporis molitione solaris cursus det significationē. Quia uerò Gallus, inquit [d] Pierius Valerianus, à prima mediæ noctis inclinatione explādentibus, ut Lucretius ait, alis

Auroram clara consuetus uoce uocare,

matutino crepusculo, matutinis astris Deum item laudantibus quotidie commodulatur, excubiarum, & uigiliarum signum apud antiquos fuit, eaque de causa Mercurio dicatus ferebatur. Et rursus: Neque prætereundum est illud, quòd ex imagine Gallinacei impietas ipsa hieroglyphicè figuratur. Is enim matrem salit, ut Hippopotamus: & patrem etiam inhumaniter incessit: eaque de causa sapientissimi legum latores Gallum una cum uipera, simia, & cane in parricidæ culeum includendum censuerunt, ut qui eius criminis rei sunt eodem supplicio simul afficerentur, & pœnas pares luerent. Notum illud apud Aristophanem, quod Philippides, qui patrem uerberauerat, exemplo Galli factum tuetur suum: patrem enim ille male mulctat. Mulierem tribadem, uel quæ maris officium aggredi nō erubescit, uel etiam, quæ uiro dominari affectat, per Gallinam, quæ cristam, caudamq; erigit, cuiq; etiam parua calcaria prominent, intelligi ueteres tradiderunt. Ea siquidem ubi marem, quod nonnullæ faciunt, pugnādo uicerit, cucurire incipit, & exemplo marium tentat coitu superuenire, Gallinasq; reliquas perinde ac si rem peragere possit, solicitat, at saliendo fatigat, cristā caudamque tollit, ac ea incedit specie, ut non facilè inde sit, utrum mas, an fæmina sit, internoscere. Virū uerò, qui opulentissimas diuitias dilapidauit, &, ut apud Horatiū est, res maternas, atq; paternas fortiter absumpsit, significare uolētes, Gallinā aureos nummos depascentē pingūt: de qua miraculū illud proditur, quòd si auro liquescēti eius membra misceantur, illud in carnes eius consumi deprehendatur, atq; ita fit, ut Gallina sit auri uenenum. Cōiectores autē augurantur eum, qui per somnium Gallinarū gregē ad se uenientē, & domū ingredientē inspexerit, & diuitijs, & honoribus auctū iri: quin etiā addūt, si per quietem ita uisę Gallinę pusillæ admodū apparuerint, earundē rerū tenuitatē præsagiri. Qui fabulas delectabili philosophādi genere commenti sunt, Sirenas confinxere blandiuijs amatorijs, & uoluptuosa nequitia

Victoriæ hieroglyphicum.
[c] In Agesilao.
Harpocrates cur sinistro cubito guttur Galli premat.
[d] Lib. 24. Hierogl.
Vigiliarum signum.
Impietatis typus.
Gallus cur in culeo inclusus.
Mulieris quæ maris
typus.
Prodigi typus.
Diuitiarum augurium.
Sirenū forma, & significatio.

homines ad ſe trahere, illecebriſq; irretire, ita ut apud eas mollitudinis omnifariæ luto inhæſitantes fœde computreſcerent. Harum pedes Gallinaceos fuiſſe tradunt, intellectu à ſuperiore non diſsimili. Scribunt enim eiuſmodi fabularum interpretes, ſignificari ex hoc hominem libidinibus deditum, fortunas ſuas perſeueranti ſtudio diſpergere, inutiliterque prodigere, cuiuſmodi eſſe Gallinarum morem, cùm pleno aceruo paſcuntur, aſpicimus. Sunt qui ratione habita quotidiani fœtus, & geminorum aliquando pullorum, qui ouo ex vnico excluduntur: ouorum etiã, quæ nonnullæ gemina ſingulis diebus ędunt, tertio etiam nonnunquam addito, verùm eo abortiuo, ſola quippe cartil gine conſpicuo, fœcũditatem per Gallinam, & ouum ſignificari velint. Hæc omnia Pierius, qui hoc etiam ex propria ſententia addit inquiens: Atqui ueluti per lauri ſurculum in ore Columbæ, & per platani folium in Ciconiæ nido ſecuritatem ſignificari prodidimus, cur non etiam per Gallinam, ad alam cuius ramuſculus rutæ applicitus ſit, ſecuritatẽ eodem modo pingi, hieroglyphicumq; ſapere fateamur? Siquidem Afranius in ijs, quæ de re agraria Conſtantinus Cæſar colligi mandauit, ait Gallinas à fele tutas fore, ſi rutæ ſylueſtris ramuſculus ſub eius alam applicetur. Quin Democritus etiam tradit, eo præſidio munitas, neque à uulpibus, neque ab infeſto quopiam alio animali contingi.

Fœcunditatis ſignificatio.
Securitatis hieroglyphicum.

SOMNIVM.

GALLI pugnaces in ſomnijs ſeditionum, & contentionum tantummodo ſignificatiui ſunt. Verùm non alia in ſimilem cum Coturnicibus euentum habent. Nos de ijs ſuo loco egimus ex Artemidoro, quem locum lector adire poterit.

EMBLEMATA.

EMBLEMA eſt Andreæ Alciati ſub lemmate VIGILANTIA ET CVSTODIA, quod tale eſt.

Inſtantis quod ſigna canens dat Gallus Eoi,
Et reuocet famulas ad noua penſa manus.
Turribus in ſacris effingitur: area mentem
Ad ſuperos peluis quod reuocet vigilem.
Eſt Leo: ſed cuſtos oculis quia dormit apertis,
Templorum idcirco ponitur ante fores.

Ex Oro Apolline, inquit Franciſcus Sanctius Alciati commentator, ut mox oſtendemus. Addit tamen Alciatus cãpanam, & Gallũ ex communi uſu. Obſcurũ eſt emblema, & male diſpunctum in codicibus, quos mihi hactenus contigit uidere. Dicam tamen quod ſentio, liberum cuiq; interpretandi campum relinquens. Titulus igitur huius epigrãmatis eſt, VIGILANTIA & CVSTODIA. Videamus ergo, quo pacto hæc ex epigrammate eliciantur. Ac primùm duplicem hîc depingit Alciatus uigilantiam alteram corporis, mentis alteram. Corporis uigilantiam Gallus referat, qui homines ad labores ſolet excitare. Campana uerò quia mentẽ ad Deum excitat, ſymbolum interioris uigilantię contineat. Hactenus de uigilantia. Cuſtodiam autem repræſentet Leo, qui apertis oculis ſolet dormire, tunc ſic ſtructuram ordino: Gallus effingitur in ſacris turribus, quòd det ſigna inſtantis Eoi, & quòd reuocet famulas manus ad noua penſa. Aerea peluis ſcilicet effingitur in ſacris turribus, quod reuocet mentem uigilem ad ſuperos. Sed Leo cuſtos eſt, quia dormit oculis apertis. Hoc totum ſumpſit Alciatus ex Oro Apolline Niliaco, qui libellũ de hieroglyphicis notis Gręcè compoſuit, cuius uerba ſubijciam. Vigilantem, uel cuſtodem cum uoluiſſent ſignificare, Leonis caput pingebant. Solet enim, cùm uigilat, oculos habere clauſos Leo, cùm uerò domit, apertos, quod quidem cuſtodiæ ſignum eſt. Hinc ſymbolicè Leones templorum clauſtris ſolent opponi, ueluti cuſtodes. Hæc Orus. Gallus ita depictus, ut ſub pedibus tubam teneat, cum lemmate, PACIS, ET ARMORVM VIGILES, ſignificabit, quantum interſit inter belli, & pacis conditiones. Author eſt Claudius Paradinus. Gallum uerò audacter inuadere, & terrere Leonem, indicat, ſyndereſim præualere contra diabolum, qui dicitur leo, ſi non ſit nimio peccatorum pondere prægrauata. Tale Emblema depinxi in ſuburbano meo cũ titulo: CEDITE FATIS. Gallus, & Cycnus ſimul capientes cibum in uaſe alabaſtrino, in quod deſcendat è cælo manna, nix, & lac: cum uerbis, SIC ANIMVS ſignificat hominem, qui

Vigilantia duplex.
Vigilantia corporis.
Vigilantia mentis.
Leo cuſtodiæ hieroglyphicum.
Gallus in ſacris turribus effingitur.
Vigilantis, vel cuſtodis ſignificatio.
Leones ad templorum clauſtra.
Candoris animi ſignũ.

nẽ, qui ostendat candorẽ animi sui, non posse a quauis externa iniuria turbari, nec offendi. Habet id Emblema Io. Baptista Pittonus. Aesopicus Gallus, qui gemmam inuentam spernit, & uilorem cibum quærit, cùm verbis, PAR IGNORANZE, significat hominem, qui inscius virtutis dulcissimos fructus spernit, vitijs sese immergens, & nutriens. Huius emblematis[b] idem author est. Eadem denique ales cum lauri ramo in rostro, & cum verbo VIGILANDO, hominem denotat, qui in vigilijs. non autem in somno, & otio vitam degat, ut benè operando æternam adipiscatur gloriam.[c] Idem porrò de Gallina ex Alpheo in epigrammatibus Græcis εἰς φιλοσοργίαν hexasticon legitur.

Aesopicus Gallus.
[b] In insigni Frid. Sigis. Fuccari.
[c] In insign. Petri Malnetij.

Χειμερίαις νιφάδεσσι παλυνομένα τιθὰς ὄρνις,
Τέκνοις εὐναίας ἀμφέχεε πτέρυγας,
Μέσφα μιν οὐρανίου κρύος ὤλεσεν, ἦ γὰρ ἔμεινεν
Αἰθέρος οὐρανίων ἀντίπαλος νεφέων.
Πρόκνη καὶ Μήδεια κατ' ἀίδος αἰδέσθητε
Μητέρες ὀρνίθων ἔργα διδασκόμεναι.

Quos versus[d] Franciscus Sanctius à quodam Alphonso Nunio Metylenensi egregiæ indolis iuuene, sibiq; amico ita redditum tradit.

[d] In comm. embl. Alciati.

Gallina hybernis niuibus cooperta, cubili
Compacto ex plumis pignora cara fouet.
Donec eam sæuum frigus male perdidit, atque
Aethereis mansit nuda parens niuibus.
Sit pudor, o Medea ferox, atque improba Progne;
Et matres, uolucrum discite nunc opera.

Vetuste etiã eadem carmina Fernandũ Sãctiũ patrem suum ait, sed velut periphrasticè sic.

Canus December, brumaq; sæuiens
Montes & agros texuerat niue.
Gallina pullos, mitis ales
Frigore non poterat tueri
Nec fata caris filiolis ualet
Auferre, verum nidificat suis
Plumis, & alas ponit, & quam
Perdiderant, reparant salutem.
Ast ipsa vitam perdidit, & tulit
Mortem libenter. Procnem aliter tamen
Cholchisq; fœdare vtra audax
Passa manus proprio cruore

Eiusdem aliter.

Bruma fremebat atrox, pennas Gallina reliquit,
Frigus vt à natis pelleret, atque obijt.
Hinc Medea ferox, hinc Procne discite: namque hæc
Bis uitam pullis præbuit, ac moritur.

Andreas Alciatus uerò longè aliter uertit in emblemate nonagesimo tertio, cui titulus est; AMOR FILIORVM.

Ante diem vernam boreali cana Palumbes
Frigore nidificat, præcoca, & oua fouet.
Mollius, & pulli ut iaceant, sibi vellicat alas;
Queis nuda hyberno deficit ipsa gelu.
Ecquid Cholchi pudet, vel te Procne improba? mortem
Cùm volucris propria prolis amore subit.

Super eodem erga pullos amore Gallinæ eiusmodi emblema habet[a] Nicolaus Reusnerus sub lemmate, NIL CHRISTO TRISTE RECEPTO, [a] L. 2. Embl.

Prædatur pullos, pedibusq; euiscerat uncis
Miluus edax, si quod deuius error agit.
Colligit, & fidis tegit hos Gallina sub alis
Glocitu matrem testificata piam.
Terribilis Sathanas sanctos affligit, & angit,
Et quacunque potest arte nocere, nocet.
Protegis alarum quos Christe potente sub vmbra,
Et sæuo tutos solus ab hoste facis.

AENIGMATA.

POETARVM nostri æui coryphæus Scaliger de Gallina bina hæc condidit ænigmata: quorum primum tale est.

Cui lux ante diem, tenebræ sunt ante tenebras,
Sic vtrunque simul sedula segnis erit.
Quærere posterius, natone, priusue parente
Possumus, hoc quod nunc est quod & ante fuit.
Fit melior peior, generiq́, tuoq́, suoq́:
Sed peior melior post modo vita tibi est.

Explicatio. Etsi in primis Gallo istæc omnia, ac ea in primis, quæ priori disticho dicuntur, competant, maluit tamen poëta id de Gallina dixisse, quòd ea, non autem Gallus ad mensas lautiores saginetur. Est uerò primi distichi sensus: Cùm hoc animal lucem ante diem, & noctem ante noctem agnouit, non tamen ante lucem ad pastum, nec ante noctem ad quietem sese recipit; ad utrumque opus meritò deses dicitur: etsi alias naturaliter sedula, quò enim noctu in tenebris sese recipiat? Cur longè antè noctem uesperi cubitum eat? Secundum ad communem eam tritamq; quæstionem, quam nos etiam antea obiter attigimus, alludit, nempe num Gallina priùs, an ouum extiterit. Tertium mea quidem sententia ita intelligendum: Quæ Gallina pinguior, & esui aptior est, ea tuo, suoq; generi, hoc est, soboli nasciturae, quæ tam tua est, quam eius, peior est alijs, quia scilicet Gallinam occidendo spem futuræ prolis auferas: atque ita hæc suæ, tuæq; proli peior est, & tibi melior postea uita, quoniam scilicet tam lauto cibo nutritus vitæ tuæ incolumitati consulas.

ALIVD

Magnanimam gentem imbellis de pectore promet.
Tantum posteriora piger tibi textor habeto
Quæ tamen vt sapido lucro tibi prima putabit.

Magnanimam ℥ Galli. Posteriora ℥ Lina. Prima ℥ posteriora Gallinę.

EPITAPHIVM.

* L.3.sect.24
IN Gallinaceum * Anytes epitaphium in epigrammatibus Græcis.

Οὐκ ἔτι μ' ὡς τὸ πάρος πυκιναῖς πτερύγεσσιν ἐρέσσων.
Ὄρσεις ἐξ εὐνῆς ὄρθριος ἐγρόμενος.
Ἠ γάρ σ' ὑπνώοντα σίνις λάθρηδὸν ἐπελθὼν
Ἔκτεινεν λαιμῷ ῥίμφα καθεὶς ὄνυχα

APOPHTHEGMATA.

Plato à Diogene cur irridetur.
PLATONEM legimus hominem definiuisse animal biceps sine plumis: Diogenem uerò Cynicum irridendi gratia in academiam eius Gallinaceum deplumatum immisisse, hunc hominem Platonis esse inclamitando, quare postea Platonem πλατυώνυχον, id est latis unguibus præditum, differentiæ causa addidisse.

Diogenes Cynicus citharœdum, qui quoties canebat, ab auditoribus deserebatur, obuium ita salutabat; Salue Galle. Quum ille offensus salutationis nouitate diceret, Quid ita? Quoniam, inquit, cantu tuo excitas omnes. Iocum captauit ex ambiguitate uerbi Græci. ἀνεγείρων enim dicitur, & qui excitat dormientem, quod solent Galli Gallinacei male canentes, & qui sedentem excitat, ut surgat, ut ille solet.

C. Iulius Helio (alij apophthegma hoc Crasso ascribunt) mancipi sæpius obstrepenti sibi dixit; etiam ostendam qualis sis: & Helio instanti, ut ostenderet, qualis esset, Iulius digito demonstrauit Gallum in Mariano scuto Cimbrico depictum, nodis distortum, erecta lingua, buccis fluentibus, cui manceps tunc simillimus est uisus. Taberna autem erat apud forum, ac scutum illud signi gratia positum. Ingens omnium risus consequutus est.

* In lib. de Orac. * Chrysippus scribit, quendam somnium suum, quò oua à lecto suo pendentia viderat; ad diuina-

diuinatorem retulisse: audijsseq; ex illo, inuenturum se ubi foderet, thesaurum. Et cùm, uase, in quo aurum, argentumq; erat inuento ad vatem argenti nonnihil attulisset, dixisse illũ, τοῦ δὲ λεκίθου οὐδὲν μοι δίδως hoc est, *de uitello verò nihil ne mihi dabis?* Author est Suidas. Lusit autem is pulchrè circa somnium ouorum, in quibus candidum, & luteum continentur, illud ad argentum, hoc ad aurum referens, cum in somnij interpretatione, tùm magis argenti parte muneri oblata.

In νεοττῷ.

[b] Cleomenes Cleombroti, ut refert Plutarchus, cùm quidam ei Gallinaceos pugnaces offerret, quos pugnando etiam pro victoria emori dicebat: quin tu de illis potius, dixit mihi dato, à quibus occiduntur. Illi enim præstabunt. Ab Alcibiade Socratem interrogatum, cur tam iurgiosam vxorem domo non exigeret, ferunt respondisse, cur tu Gallinas clamosas alis? Cumq; Alcibiades respondisset, quia sibi oua parerent, dixisse, & uxorem sibi liberos parere.

[b] *In Laconicis.*
Alcibiadis, & Socratis apophthegma.

P R O V E R B I A.

ALIQVOT prouerbiorum in superioribus rubricis, maximè capite de magnanimitate meminimus, qualia in primis sunt, *Gallus insilit.* Ἀλεκτρυὼν ἐπιπηδᾷ. Egregie, apteq; quadrat, ubi quis vel in acie, pugnaue succumbens vel in disputatione resumptis viribus prælium redintegrat. Similis parœmia est, αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον, id est, *tolle calcar ultorium:* cuius etiam mentionem fecimus. Rectè autem dicitur, cùm quis sese ad vindictam præparat. Exstat adagium apud [a] Aristophanem, Αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχῃ, id est, *tolle calcar si pugnas.* Metaphora vt videtur sumpta est à ferreis illis stimulis, qui Gallis pugnaturis a dominis alligantur, quò se in pugna tueantur. Prouerbiali etiam ioco dici diximus ἡττῆθης τινὸς ἀλεκτρυόνος in famulos, qui dominos suos a tergo sequuntur, supplices videlicet, & abiecti, quales scilicet Galli esse solent in pugna superati, quia uicti silere solent, canere victores. Cui finitimum est ἐνδομάχας, ἅτ' ἀλέκτωρ, id est, *domi pugnas ad instar Galli.* Item & illud: *Gallus in suo sterquilinio plurimùm potest.* Nam dicuntur eiuscemodi prouerbia in eos, qui domi viribus præstant, in bello verò, vel alibi cuiuis virtute cedunt, pugnacitateque. Αὐτὸς αὑτὸν αὐλεῖ, idest, *ipsemet canit seu ipse sibimet tibicen.* Prouerbium hoc à Gallis desumptum apparet: nam his præcipuè mos est, cùm se è pugna proripiunt, canere si victores sint, quasi victoriæ suæ tibicines, quare prouerbium conuenit, cum alias, tum in illos, qui semetipsos laudant, Thrasones, nasutulosq;, de quibus [b] Plato fortè dicebat: *Videmur mihi Galli in morem, quum ante uictoriam a sermone resilierimus, canere* [c]. Cicero quoque prouerbialiter scribit, ut in inuidiam adducat hoc modo. *Iste qui diuitias suas iactat, sicut Gallus è Phrygia, aut ariolus quispiam depressus, & oneratus auro clamat & delirat.* Ὅτ' ἂν Νίβας κοκκύσῃ, id est, *cum Nibas coccyssauerit.* Simillimum est adagium illi ad Græcas Kalendas. Tradunt enim, ut annotauimus, in Thessalonica Macedoniæ ciuitate vicum esse, cui nomen Nibas, ubi Galli nunquam vocem ędant. Hesychius addit, Nibades dici capras cristatas, ut ab ijs expectetur τὸ κοκκύζειν, quod est Gallinaceorum. *Socratis Gallus.* Hoc adagij uice Nonius Marcellus è Varrone citat in significationem caluitiei, apud quem se inuenisse quispiam ait, cùm dormire cœpisset tam glaber, quam Socratis Gallus, esse factum ericium cum pilis, & proboscide. Sentit quisquis illic loquitur, se cùm iret cubitum, fuisse leui corpore, nec ullos habuisse pilos toto corpore, in somno transformatum in ericium, qui totus hirsutus est, & suum more proboscidem habet. Scio, inquit author adagiorum locum esse mendosum, & Aldina editio pro Gallo legit caluum: & fortassis non male: nam nostra editio Varronis verba ita recitat. Inuenisse cum dormire cœpisset tam glaber, quàm Socrates, caluum esse factum ericium è pilis albis: Conueniet adagium in nudos, & inopes. *Vesparum examen metuit Phrynichus, uelut Gallinaceus.* Hic Phrynichus Tragicus Mileti captiuitatem agebat: Athenienses verò metuentem, perrhorrescentemq; lachrymantes eum eiecerunt: Author est Aelianus: sed alij aliter. Quadrat in damnum passos. *Indecens est, ut Gallina ante Gallum cantet:* hoc est, non decet, ut mulier pro uiro gubernacula teneat, quod neque animi magnitudo, qua potissimum ciuitatis salus nititur, neque consiliũ, quod ad vrbanarum rerum temperationes maximam vim habet, saos præsidij ad constituendam remp. in ea vigeat. Feliciter natum, *Albæ Gallinæ filium* dicunt, ut [d] Iuuenalis. *quia tu Gallinæ filius albæ:* Vel quòd læta, & auspicata latini alba uocant, vel quòd prouerbium alludit ad fatalem illam Gallinam, de qua antea cùm de augurijs ageremus, ex Suetonio locuti fuimus. Lac

Gallus insilit.
Tolle calcar Vltoriũ
[a] *In auibus.*
Domi pugnas instar Galli.
In Thrasones nasutosq;.
[b] *In Theateto.*
[c] *L.4.ad Herenn.*
Cũ Nybas coccyssauerit.
Galli ubi nunquam vocẽ ędant
Socratis Gallus.
Ex Gallo ericius factus quid significet.
Ericij forma.
Mulieres rerum gubernaculis haud idoneæ sunt.
Albæ Gallinæ filius.
[d] *Satyr 13.*
Lac Gallinaceum

mus. Lac Gallinaceum ὀρνίθων γάλα, dicitur in opulentos, & quibus quiduis rerum ſuppeditat, vt copiæ cornu, aut dicitur de raris inuentu, atque ob id pretioſis, vt ſit hyperbole ſignificans nihil omnino deeſſe. Plinius in præfatione hiſtoriæ mundi, irridens Græcorum delicioſas quaſdam, & magnificas inſcriptiones. *Cerion*, inquit, *inſcripſerunt, quod volebant intelligi fauum*: alij κέρας ἀμαλθείας, quod copiæ cornu, velut lactis Gallinacei ſperare poſſis in volumine hauſtum. Meminit eiuſdem [e] Ariſtophanes.

[e] *In Veſpis.*

Εγὼ γὰρ οὐδ' ἂν ὀρνίθων γάλα
Α'ντὶ τοῦ βίου λάβοιμ' ἂν οὗ με νῦν ἀποστερεῖς, id eſt.
Non lac Hercule Gallinaceum
Hacce pro uita capiam. quam me adimis in præſentia.

[f] Euſtathius citat hoc adagium ex Anaxagoræ fabula, cui titulus Ω'ά. Legitur & aliud apud eundem [g] Ariſtophanem hoc modo:

[f] *In Odyſſ.q*
[g] *In Auibus*

Δώσομεν ὑμῖν αὐτοῖς, παισί, παίδων παισὶν
Πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν,
βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα
χορούς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων.
Ω'στε παρέσται ὑμῖν κοπιᾶν
Υ'πὸ τῶν ἀγαθῶν. id eſt.
Dabimus uobis ipſis filijs, filiorum filijs
Opulentiam bonæ ualetudinis
Felicitatem, facultates, pacem,
Iuuentam, riſum, choros,
Feſta, Lac Gallinarum,
Vt ſitis præ bonorum copia laboraturi.

[h] Strabo Samiorum agros, quòd omnium rerum ampliter feraces eſſent, extollens, illud vulgò de illis iactatum eſſe adducit, quod lac etiam ferrent Gallinaceum, teſtaturq; hoc adagium apud [i] Menandrum Comicum inueniri. Athenæus ex mediæ comœdiæ ſcriptore quodam Mneſimacho Senarios hos adducit.

[h] *Lib. 14.*
[i] *L.9.Deipnoſoph.*

Καὶ τὸ λεγόμενον
Σπανιώτερον παρέστιν ὀρνίθων γάλα
Καὶ φασιανὸς ἀποτετιλμένος καλῶς. id eſt.
Lac ſuppetit res rara Gallinaceum, ac
Plumis reuulſis Phaſianus adprobè.

Et rurſum eodem libro adducit ex Numenio.

Η'δ' ὅπερ ὄρνιθος καλέεται γάλα, id eſt.
Atque quod Gallinæ dicitur Lac.

Alibi etiam [k] Ariſtophanes Piſthetærum Herculi loquentem inducit ita.

[k] *In Auib.*

Καταστήσω σ' ἐγὼ τύραννον, ὀρνίθων παρέξω σοι γάλα.

Vbi Scholiaſtes hoc prouerbium locum habere ait in ijs, qui admodum fortunati ſunt, & nihil non poſſident, ita vt etiam circa res impoſſibiles aliquid lucrentur. Etenim nequit fieri, ut vnquam lac è Gallinis habeatur. At fortunati homines id quoque, ſi voluerint, comparare ſibi poſſunt. Meminit & Suidas βέλοιντο μὲν ἂν τῶν ὀρνίθων γάλα παρασχεῖν.

Cùm verò in harum alitũ ouis magis, quàm in alijs eluceant, quæ paſſim de ouis ab authoribus tradita ſunt, itaque & prouerbia, quæ ab ouis proferuntur, hoc loco ſubijcere placuit ne lector ſtudioſiſsimus ulla re, quæ auium hiſtoriam illuſtrare, amplificare, ac explicare poſſit, defraudetur. Ω'ὸν κολλήσεις (ſi rectè legitur, mallim κολλήσεις) id eſt, *ouum glutino compinges*. Refertur a Diogeniano. Ridiculè laborat, qui fractum oui putamen glutino ſarcire, & coagmentare conetur. Dicetur in eos, qui fruſtra ex impoſſibilibus poſſibilia reddere conantur, quales ſunt, quos vulgus alchymiſtas appellat, qui nimirum ex ijs, quę aurum non ſunt, aurum facere elaborantes, aurum, quòd ante poſſidebant, & oleum, & operam perdunt. Ab ouo uſque ad mala prouerbiali figura dixit [l] Horatius, pro eo, quod eſt, ab initio conuiuij uſque ad finem. Ait autem.

Ouum glutino compingis.

Ab ouo uſque ad mala.

[l] *Serm.Sat.3*

Si collibuiſſet ab ouo
Vſque ad mala citaret, Io Bacche modò ſumma
Voce, modò hac reſonat quæ chordis quatuor ima.

Cæna veterũ ab ouis incępta.

Antiquitùs etenim cænam ab ouis auſpicabantur, malis finiebant. Nos ab acetarijs ordimur, at ſaltem in eo cum illis conuenimus, quòd malis, aut pyris eam finiamus. Erit uenuſtius, ſi longius trahatur, ab ouo uſque ad mala: id eſt, toto colloquio, tota nauigatione,

aut toto

aut toto opere. Qui rem altiùs repetunt, quàm oportet, notantur hoc versu Horatiano. *Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo* Ἐξ ὠοῦ ἐξῆλθεν, *ex ouo prodidit*: aiunt dici solitum de magnoperè formosis, ac nitidis, quasi neges communi hominum more natos, sed ex ouo more Castoris, & Pollucis. Siquidem est in poetarum fabulis, Ledam Tyndaris filiam ex Iouis concubitu duo peperisse oua, è quorum altero prodiêre gemini Castor, & Pollux insigni forma iuuenes: ex altero nata est Helena, cuius species literis omnium est nobilitata. *Ouo prognatus eodem*: hoc fortassis simpliciter dictum ab Horatio. Quandoquidem ad fabulam quoque respicit Ledæ, quę grauida ex Ioue in Cycnum conuersum ouum peperit, unde gemini prognati Castor, & Pollux, vt diximus. Hoc verò ouum [m] Pausanias refert ostendi apud Lacedæmonios suspensum tænijs à testudine templi. Verùm si quis hoc dictum deflectat ad ijsdem natos parentibus, aut ab eodem eruditos præceptore aut ita consimilibus ingenijs, ut eodem ouo nati videri possint, ęquè fuerit prouerbiale, veluti, si dicas, Vultus, ingenium, mores, facta, ac prorsus omnia sic huic cum hoc conueniunt, ut iures eodem prognatos ouo. Aristoteles quidem ostendit iuxta naturam fieri posse, ut ex eodem ouo duo pulli nascantur. Extant apud authores aliquot similitudinis adagia, quorum de numero est. *Non tam ouum ouo simile* de rebus indiscretæ similitudinis. Hinc dicebat [n] Tullius: *Vides ne ut in prouerbio sit ouorum inter se similitudo?* Tamen hoc accepimus Deli fuisse complures, qui Gallinas alere quæstus causa solerent: ouum cùm inspexerant, quæ id Gallina peperisset, discernere nouisse. Idem prouerbium refertur à F. Quintiliano. Vsurpatur & à Seneca in libello, quem in Claudium Imperatorem lusit. Ouorum verò inter se miram, ac prope indiscretam similitudinem sæpenumero apud animum meum non sine stupore perpendi. Alium enim alij si compares, fallitur examen, hebescitque intuentis obtutus: tanta prorsus parilitas est, tantaq; geminitudo, Ὠιῶ πολὺ λευκότερον, id est, *ouo multo candidius*, Sappho dixit Apud Athenæum,

Ex ouo prodidit.
Ledę partus
Ouo prognatus eodem.
[m] *In Laconicis.*
Pullos duos ex vno ouo posse generari.
Non tã ouũ ouo simile.
[n] *L. 2. Acad.*
Ouo candidus.

F A B V L A.

VCIANVS, & ex eo Cælius Rhodoginus, iuuenem quendam nomine Alectryonem uocatum, hoc est, Gallum, Marti adeo familiarem factum fuisse fabulantur, ut cum eo subinde commessaretur, foretq; amorũ illius conscius. Sicubi ergo ad Venerem itaret Mars, adfuisse comitem Alectryonem. Quia vero suspectum præcipuè habebat solem, ne rem conspicatus Vulcano renunciaret, pro foribus excubare adolescentem iussisse, vt vbi comparuisset sol, indicaret. Fortè autem euenisse, ut cùm sopitus excubias proderet adolescens, fieretq; speculatio cæca, ac superueniente clam Sole, Mars Venusque complexi deprehenderentur, in vtramq; quòd dicitur, aurem Alectryonis fiducia decumbentes. Factum itaque certiorem Vulcanum catenis prętenuibus vtrumq; mox illaqueasse, irretisseq;, quas ad eum usum diu antea erat commolitus: sed emissum denique è uinculis eiusmodi Martem, in Alectryonem prorsus factum commotiorem, nec prius irã deferbuisse, quam in eius nominis auem deformasset male fidum custodem, atque ita ut crista videretur celsis, sicuti cùm hominem ageret galeam gestaret. Atque hinc Gallos ex antiqui admissi memoria, ut se Deo expurgent, illatiq; damni formula satisfaciant, morem perpetuo seruare diu antè ut præcinant, vbi mox oriturum præsenserint solem: vnde Ausonius

Ter clara instantis Eos
Signa canit serus, deprenso Marte, satelles.

Alectryonis fabula.
Martis, & Veneris adulteriũ.
Alectryon in Gallum.

A P O L O G I.

ANIS, & Gallus inita societate iter faciebant, vespere autem superueniẽte, Gallus conscensa arbore dormiebat, at canis ad radicem arboris excauatę. Cum Gallus, ut assolet, noctu cantasset, vulpes, ut audiuit, accurrit, & stans inferius, ut ad se descenderet rogabat. quod cuperet, commendabili adeo cantu animal complecti. Cum autem is dixisset, ut ianitorem potius excitaret ad radicem dormientem, ut cùm ille aperuisset, descenderet. Et illa quærente, ut ipsum uocaret, canis statim prosiliens, eam dilacerauit. Fabula significat prudentes homines inimico insultantes ad fortiores astu mittere.

Canis, & Gallus.

Felis,

Felis, & Gallus.

Felis, comprehenſo Gallo, cùm rationabili ipſum cauſa deuorare uellet: accuſabat ipſum, dicendo moleſtum eſſe hominibus, quoniam nocte clamaret, neque ſomno frui permitteret. Eo verò reſpondente ad illorum utilitatem id ſe facere, ut ad conſueta opera excitarentur. Rurſus felis cauſam afferebat, quod impius eſſet erga naturam, cum matre, ac ſororibus coeundo. Eo autem & hoc ad utilitatem dominorum facere dicente, cum multa hinc ipſis oua pariantur, felis præfatus, ſed ſi tu multis abundas euidentibus reſponſionibus, ego tamen ieiunus non perſtabo, ipſum deuorauit. Affabulatio ſignificat prauam naturam peccare volentem, ſi non veriſimili cum prætextu facere id poſſit, apertè tamen malignari.

Gallus, & Perdix.

Gallos quidam habens domi emptam & Perdicem cum illis paſci dimiſit, qui cum illam uerberarent, ac expellerent, illa triſtabatur ualde exiſtimas ut alienigenam hæc ſe pati à Gallis. Cùm verò paulò pòſt & illos uideret pugnare, & ſeipſos cædere, mœrore ſoluta, ait: ſed ego poſthac non triſtabor. Apologus ſignificat, prudentes facilè ferre ab alienis iniurias, cùm ipſos uideant nec a ſuis abſtinere.

Galli duo pugnantes.

Duobus Gallis pugnantibus de Gallinis fæminis, alter alterum in fugam uertit, ac victus in locum obſcurum profectus delituit: ſed qui vicit, in altum eleuatus, ſtanſque ſuper alto pariete magna uoce clamauit, & ſtatim aduolans Aquila eum rapuit. At qui in tenebris delitefcebat, ex illo intrepidè Gallinas conſcendit. Fabula docet, dominum ſuperbis opponi, dare autem humilibus gratiam.

Gallus uerrens ſtercorarium offendit gemmam, cuius cùm uſum ignoraret, ſecum loquebatur, ſi hanc gemmam aurifex quiſpiam reperiſſet, nihil ei gratius accidere potuiſſet. Ego granum hordei pluris facio. Morale ſignificat multos, dum de magnis iudicant, uelut minima, & inutilia ſpernunt. Apologum eundem leges hoc tetraſticho comprehenſum.

Dum rigido fodit ore fimum, dum quæritat eſcam,
Dum ſtupet inuenta iaſpide Gallus, ait:
Res uilis pretioſa loco, nitidique decoris
Hac in ſorde manens, nil mihi meſſis habet.

Gallina, & Hirundo.

Gallina ſerpentis ouis inuentis diligenter calefacta excludit. Hirundo autem cum eam vidiſſet, ait, ô demens, quid hæc nutris? Quæ cum excreuerint, à te prima iniuriam auſpicabuntur. Significat apologus implacabilem eſſe prauitatem, licet afficiatur maximis beneficijs.

Gallina aurea oua pariens.

Gallinam quis habẽs oua aurea parientem, ratus intra ipſam auri maſſam ineſſe, occiſam alijs Gallinis ſimilem reperit. Hic multum ſperans inuenire diuitiarum, & exiguis illis priuatus eſt. Monet apologus, oportere contentum eſſe præſentibus, & fugere inexplebilitatem. De hac tabula tale carmen Gabriæ exſtat authoris Græci.

Ε'τικτε χρυσοῦν ὠὸν ὄρνις, εἰσάπαξ,
Καί τις πλανηθεὶς χρυσομανὴς τὴν φρένα,
Ε'κτεινε ταύτην, χρυσὸν ὡς λαβεῖν θέλων.
Ε'λπὶς δὲ μεῖζον δῶρον ὀλέκει τύχης. id eſt.
Ouum aureum Gallina ſemel peperit,
Quidamque auarus deceptus animo
Eam occidit aurum accepturus.
Sed ſpes perdidit maius fortunæ donum.

Mulier quædam Gallinam habebat, ſingulis diebus ouum ſibi parientẽ, rata verò ſi plus Gallinæ hordei proijceret, bis parituram die, hoc fecit. Sed Gallina pinguefacta ne ſemel quidem die parere potuit. Fabula innuit eos, qui ob auaritiam plurium ſunt appetentes, & quæ adſunt, amittere.

VSVS IN MEDICINA.

TANTAM equidem hoc Gallinaceum genus ad medicinæ uſum hominibus utilitatem præbet, ut nullus propemodum corporis cùm internus, tum externus ſit affectus, qui præterquam quod, teſte Raſe, (qui centum annos medicinam fecit, omniaque ex diuturna experientia nobis ſcripta prodidit) nullus alius cibus eſt, qui in ægritudine alat, & non oneret, excepto eo, qui ab his auibus petitur, hinc ſua non hauriat remedia. Vnde nimirum

Gallinæ cur Aeſculapio immolatæ.

ſapienter, etſi alioqui ſuperſtitioſè ueteres Aeſculapio ſuo Gallinas immolabant tanquam ſalubritatis indicium. Ferunt enim id ſacrificij genus ideo inſtitutum, quòd earum caro ſit leuiſſimæ

leuissimæ digestionis, ac perinde languentibus commoda, tùm verò eò maximè, quoniam nulla fere in ijs particula sit, (nec excrementa excipio) ex qua suam medicus non agnoscat vtilitatem. Quod iam astruere aggredior, à morbis uniuersalibus exorsus. Plurima pręterea remedia ab ouis accipiuntur, quę, quòd de Gallinaceis tantum intelliguntur, non ab re, imo necessarium fuit hîc pertractare. [a] Hippocrates medicorũ omnium coryphęus febrientem ouorum trium, aut quatuor cãdidum, id est, albumẽ bibere iubet in aquę congio cõcussum: idq; ualde frigefacere, atq; ęgrũ ad aluum exonerandam conturbare pollicetur. Quod si verum est ut certè credendum est, ut pote ab Hippocratico oraculo profectum, & à Brasauolo ante aliquot annos expertum, qui reperisse se ait, qui ex sorbili ouo ter, quaterue excernerent, frustra tã pretiosis remedijs medici nostri temporis vtentur. Quod si uerò victum conuenientem præscribere medicus velit, vnde quæso meliorem utilioremque hausturus? [b] Galenus in febri, quæ sincopem coniunctam habet, oua (ouorum uitellos) ante quartam diem exhibuit, & post ea etiam carnem. Sed hæc sit Gallinarum castratarum, etsi Galenus, cæterique ueteres earum non meminerint. Harum enim caro candidior, melior, & friabilior est, & facilè, & citò coquitur, teneraque est, ac grata palato. Sed hîc minimè præterire volo, nec debeo Gelu illud præstantissimum cum expresso Gallinacei pulli succo in Gallia usitatissimum, ut audio, pro febrientibus, & alijs ad uires restaurandas. Carnem pulli, & pedes vituli, aut ueruecis discoques, donec caro incipiat dissolui, tũ percolabis, & exprimes succum, cui adijcies bonam partem sacchari, ac pollinis cinamomi: purificabis cum albuminibus, & testis ouorum, colabis denuo, addesq; crocum, aut aliud quippiam pro colore, quem desideras, viride, rubrum &c. Si acidum placuerit aceti aliquid uel rob, id est, defrutum aliquod eius saporis, ut de ribes, aut berberis addi potest. Perpetuò omnibus hectica febre laborantibus, inquit [c] Trallianus, Gallorum testes commodi sunt, cùm abundè nutrire, & uires augere possint, ubi probè cõcocti fuerint. Quapropter id alimẽtum semper exhibẽdum est, ubi uires non ad extremũ collapsę fuerint. In Epiala febri, in qua exteriora calent, frigẽt interiora, ijs cibis cõmodè uteris, qui hemitritęo phlegmaticę conueniunt. Gallus antiquus post longã cum altero dimicationẽ occidatur, coquaturq; cum hordeo, passulis enucleatis, pulegio, hyssopo, thymo, & violis, tempereturque cũ oxymelite acri. Propinato quantũ uno haustu sorbere potest ęger. Vel pro eadẽ febri, cùm à simplici pituita depẽdet presertim in homine frigidę naturę, senescẽtẽ Gallum predicto modo defatigatũ parato ad hunc modum. Chamomęli sesqui manipulum, ficuum aridarũ, passularum enucleatarũ, singulorum manipulũ, hordei ab uno cortice exuti pugillos tres, coquito sufficienter, & colato. Cum libra huius iuris misceto adipis Anatis recentis uncias tres, aceti albi è pulegio unciã, salis parum. Balliant iterũ donec permisceantur. Dato calidum quantũ uno haustu sorberi possit. Efficacissimũ est ad crassos humores, & lentos febrem generãtes. Idem cum Capo, & pullo efficere possis, sed inefficatiùs. Eiusmodi sorbitio ex adipe Anatis dici potest. Brudus Lusitanus in opere suo de victu febricitantium hęc recenset remedia, multaque alia cum pullis, & Gallinis coquenda pręcipit febribus diuersis salubria, ut cucurbitam, pruna, uuam acerbam, quę breuitatis gratia hîc spontè pręterimus. Sed postquam in iuris Gallinacei, cuius tam frequens apud nostrates medicos usus est, mentionem incidimus, in iuniorum gratiam paulò altiùs, fusiùsque de eo dicendum nobis videtur. Sciant itaque tyronum ingenia ius Galli iunioris, & Gallinæ, diuersa omnino, ac plenè contraria à iure Galli ueteris ui pollere. Iunioris enim Galli, Gallinæue ius, maximè si & ipsa iuuenis fuerit, vitiosos humores temperat quidem, at non educit, & in ardoribus stomachi, authore Dioscoride, etsi ea verba Ruellius uel neglexit, uel illegitima iudicauit (leguntur enim in antiquissimo codice, teste Marcello, & à Serapione etiam referuntur) simpliciter paratum datur: atque ita Plinius intelligendus est, dum Gallinaceorum decoctum acria mollire, id est, mordaces humores temperare dixit. Nam, ut diximus id Gallinarum, earumque iuniorum iuri magis conuenit, Gallinaceorum, nisi planè iuuenes fuerint, minus, & minimè quidem ueterum. Nam & Auerroes ait. *Ius Gallinæ iuuenis, & pinguis temperat complexiones, & est optima medicina leprosis.* Porrò, si [*] Galeno credimus, ius Galli ueteris aluum ducit, Gallinarum astringit, & quod magis admirandum videtur, caro Gallinæ veteris. Ius verò Galli veteris ad multa in actu practico commendatur. Lauat enim, abstergit, aperit, flatus dissipat, prouocat, aluum soluit, atque melancholiam purgat, ut Serapio testatur, sed Antonius Musa Brasauolus, cum id experiretur uerum esse non reperisse se scribit. Lenit enim, inquit, & ea educit, quæ in uentriculo, & intestinis continentur. Senam etiam quandoque se miscuisse ait, atque ita atram bilem eduxisse: aliâs denique turbit pro pituita detrahenda, aliâs mirabolanos citrinos pro bile

[a] *Lib. 3. de morb.*

Ad febres.

[b] *Lib. 12. Method.*

Gallinarũ castratarũ carnis laus.

Gelu laudabile.

[c] *L. 12 c. 5*

Ad epialã febrem.

Sorbitio ex adipe Anatis.

Ius Galli iunioris & Gallinæ nõ laxat.

[*] *Ad Pisonẽ, & de simpl.*

Ius Galli.

[d] L. de ſimpl. c. 23.

flaua: quod penultimum authoritate [d] Meſues feciſſe uideri poteſt, qui non turbit tantùm pro educenda pituita, ſed enicum Gallinaceo iuri miſcet, ac ob id arthriticis doloribus ex hac natis conferre ſcribit; melancoliam verò cum epithymo, & polypodio, & cum iiſdem, atque thymo hyſſopo, anetho, & ſale gemmæ arthriticos iuuare. Serenus febribus chronicis prodeſſe dixit hoc verſu.

Febribus aut longis Galli noua iura vetuſti
Subueniunt etiam tremulis medicantia membris.

[e] L. 29. c. 4.

Iuris Gallinacei præparatio.

Sed [e] Plinius, ex quo Serenus videtur mutuatus fuiſſe, præ cæteris iuris Gallinacei encomia ita egregiè proſequitur ſtatim ubi pennas, & cerebrum aduerſus ſerpentium uenena valere dixiſſet; *Ius quoque ex his potum*, inquit, *præclarè medetur & in multis alijs uſibus mirabile. Pantheræ, leoneſque non attingunt perunctos eo, præcipuè ſi allium fuerit incoctum: aluum ſoluit, validius è veteri Gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris* (ſtupori, tremori, quoniam pituitam educit) *tremuliſque & articularijs morbis & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, faſtidijs, incipienti teneſmo, iocinori, renibus, ueſicæ: contra cruditates, ſuſpiria. Itaque etiam faciendi eius extant præcepta. Efficatius enim coctis cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho. Vtiliſſima autem in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub dio dari tempeſtiuus antecedente uomitione.* Hactenus Plinius. Quæ eius iuris parandi præcepta ex Dioſcoride tranſcripſiſſe videtur, vti etiam Auicenna, & Meſues, ſicuti doctiſſimus [f] Io. Coſtæus Laudenſis in hoc almo noſtro archigymnaſio Bononienſi medicinæ theoricæ profeſſor primarius, mihique amiciſſimus luculenter quoque demonſtrat, licet interim vterque Galenum citet, quando tamen in Galeni, quæ extant monumentis, de hac re nihil legere liceat. [g] Dioſcorides uerò ius Gallinaceum hunc in modum præparat. *Abiectis*, inquit, *interaneis, ſalem conijci oportet, & conſuto ventre decoqui in viginti ſextarijs aquæ, donec ad tres heminas redigatur, totum id refrigeratum ſub dio datur. Aliqui incoquunt olus marinum, mercurialem, cnicum, aut filiculam.* At circa hanc præparationem, illud in primis ſcitu dignum eſt, an integro Galli corpore, ut iam ex Dioſcoride diximus, an, ut alij volunt, decerptas in fruſta carnes præſtet uſurpare; tum etiam ſi integrum illud ſumendum ſit, qualenam ſal inijciendum, craſſumne, an tenue: an item ſtatim ubi repletum eſt ſale, igni committi debeat, an potius tantiſper deſiſtendum, ut in intimas carnes ſal penetret. Et rurſum an ea aquæ menſura, quam præſcribit Dioſcorides oportuna ſit, an uerò potius cotilæ viginti ſatisfaciant, ut iubet ſecundo loco Auicenna, uel non tam certo ſeruato pondere, ut ait Meſue; tandemque quis coctioni præſcribendus ſit modus, an ut ad tres cotilas aqua abſumatur, quod illi præcipiunt, an ut ad tertias, quod Meſue, an quid aliud. Itaque cùm luculenter, & doctè admodum præfatus Io. Coſtæus ſuper eiuſcemodi quæſtionibus diſputet, beneuolum lectorem ad doctiſſima eius in Meſuem commentaria remitto. Illud interim obnixè precabor, ut omnino ea legant: quia egregiè eiuſmodi controuerſias conciliat: Illud etiam obiter admonens, Marcellum Virgilium ad Dioſcoridis uerba de iure ſuſpicari ſextariorum, & heminarum numeros, pro rei neceſſitate maiores, uitiumque in eorum notis fortaſſis eſſe. Meſue ad eiuſmodi ius purgatorium præparandum Gallos eligit ruffos potiſſimum, qui ad motum ſint alacres, ad coitum ardentes, ad dimicandum fortes, inter obeſos, & macilentes medios, & quò vetuſtiores, eò magis eſſe medicamentoſos aſſerit. Quantum autem ad ſoluendam aluum ex hoc iure exhibendum ſit, ex proprio periculo ita docet Antonius Muſa Braſauolus: Veteris Galli iure uſi ſunt frequenter priſci pro medicamento aluum molliente, & ad ichores educendos. Aluum mirè prouitat, ſi ſatis coploſè ſumatur, hoc eſt ad tres, vel quatuor communes pateras (nam una patera nihil efficit, alibi etiam à libra una ad duas bibi iubet) in qua copia potum etiam Capi ius ventrem emollit. Gallinacei verò pulli ius, etiamſi multò copioſius hauriatur, nihil omninò educet. Sed tempeſtiuum eſt, ut reliqua, quæ medico præſtat hoc Gallinaceum genus, remedia proſequamur. Raſis cerebrum Gallinarum aduerſus cerebri tremorem commendauit. Idem ingeniū, memoriamque iuuat adeo, ut nonnullos, qui iam delirare cœperant, reſipiſcere fecerit. Epilepſiam ex uenenati animalis morſu contingere præclariſſimi quiq. medicorū unanimiter tradunt. In quo caſu quamcunq; auem, ſed Gallinam maximè, pullū, aut Pipionem, Columbamue per dorſum ſcindes, & loco morſus calidā impones. Nā ſua caliditate uenenū ad ſe trahit, vel ſic Gallus Gallinaue deplumetur circa anū, & imponatur anus loco morſus, & attrahet ad ſe, ægerque ſanabitur. [h] Sextus Philoſophus Platonicus epilepticis eiuſmodi quoque remedium præſcribit: *Galli*, inquit, *teſticulos contritos cum aqua ieiuno dabis potandos: abſtineant autem à uino diebus decē. debebunt autē teſticuli ſicci ſeruari, & cum fuerint neceſſarij, cōtinuò ſumantur.*

[f] In cōment. ad Meſuē.

[g] L. 2. c. 43.

Qui Galli ad iuris præparationē præferendi.

Ad tremorem.

Ad epilepſiam.

[h] Cap. 8.

De eiſ-

De eiſdem teſticulis, quòd nempe comitialibus, & caducis remedio ſint [i], Plinius ſic refert *Quidam bibendos cenſet teſtes Gallinacei ex aqua, & lacte antecedente quinque dierum abſtinentia vini ob id inueteratos*. Diſſentiunt nimirum parum Sextus, & Plinius, quòd ille ex aqua tantum potandos teſticulos velit, & decem dierum à vino abſtinentiam laudet, hic cum aqua & lacte exhibeat bibendos, & quinque dierum abſtinentiæ vini meminit. Serapio etiam pro epilepticis medicamentum probat è teſtibus Galli Gallinacei confectum: Cælius Aurelianus ut videtur, improbat. Ornithologus in manuſcripto quodam Germanico libro remedium tale ad epilepſiam inueniſſe aſſerit. Fel Gallinacei æger cum aqua mixtum bibat, & diebus decem abſtemius eſto. Amatus Luſitanus catulum, vel Columbum viuum diſſectum per ſpinam ſupra caput mulieris melancolicæ, vel deſipientis imponi conſulit. Similiter Ornithologus quoſdam Gallinam nigram diſſectam in eodem caſu audiſſe ſe refert ad mouere. Quod ſi vel capitis, vel alterius cuiuſq; membri dolorē ſedare velis, noli ab oui Gallinacei albumine recedere. Plinius Gallinaceum capitis dolori remedio eſſe ait, ſi incluſus abſtineat die ac nocte pari inedia eius, qui doleat, euulſis collo plumis circumligatiſq; uel criſtis. Idem ſed paulò aliter Marcellus atteſtatur. Albumen enim, teſte principe Auicenna, dolores, etſi acres magis, quàm vlla alia res eiuſdem etiam facultatis compeſcit, quoniā ſuo glutine dolentibus partibus adhæret, nec facilè recedit, vt lac. Et Kiranides omnes dolores ouum crudum ſanare dixit: vnde etiam ouo (albumine potiſſimum) tanquam ſine morſu exiccante ad anacolle mata, quæ fronti imponuntur, vtimur. Maximoperè ſanè ſemper ſtudent medici, ut moderato ſomno vtantur ægri: id quoq; oui albumen fronti cum linteolo applicatum luculenter præſtat. Pedes etiam Gallinaceos comeſos vulgus ſomnum conciliare exiſtimat. Sunt qui Gallinæ pennam intinctam in aceto ad ſomni profunditatem conferre tradant: quod ſi verum eſt in immoderatis vigilijs, quibus in ardentibus febribus ægri frequēter contorquentur, eiuſmodi viliſſimi pretij remedium laudatiſſimumq; erit. Deſtillationibus, & rheumatiſmis ouum acrochliaron, id eſt, leuiter calefactum ſorptumq; remedio eſſe Dioſcorides ſcripſit, tanquam de albumine priuatim atq; ita Auicenna debet intelligi vbi oua coryzæ conferre prodidit. Albumen enim fronti applicatum fluxiones à capite deſcendere prohibet. Eſt enim inſigni aſtrigendi facultate prēditum adeo, ut Plinius dicat: *Candidum ex ouis admixtum calci viua glutinat vitri fragmenta*: vis verò tanta eſt (oui candido nēpe, ut Hermolaus exponit) ut lignum perfuſum ouo non ardeat, ac ne veſtis quidem contacta aduratur. Vnde nō mirum eſt, ſi Galenus, Auicenna, & Serapio oui albumen medicamentis ſanguinis profluuium ex cerebri inuolucris, ſupprimentibus, quæ citra morſum obſtruere, & aſtringere poſſunt, vtiliter miſceant. Laudat & Auicenna contra ſanguinis fluxū eiuſdemq; mictū ſi ſorbeatur, ouum crudum: quod ob albuminis uim aſtringentē infarcientemq; ſolam dixiſſe videri poſſet, niſi Plinium authorem baberemus, cruenta excreantibus luteum oui prodeſſe. Gallinarum item cerebrum comeſtum cōferre ijs, qui ex percuſſione fluxum ſanguinis nariū patiuntur, legimus, ſed diuerſimodè: *Cerebellum Gallinarum*, inquit Marcellus, *naribus ſanguine fluentibus prodeſt*. Dioſcorides, & Plinius ſic: *Cerebellum Gallinarum ſanguinem à cerebri membrana profluentem ſiſtit*. Auicenna per nares à cerebri velaminibus, Raſis contra fluxus ſanguinis a cerebro. Idem etiam præſtare ſanguinem Gallinæ nonnulli voluerunt, & apud Serenum habemus.

Aut Galli cerebro, vel ſanguine tinge Columbæ
Quod niſi ſupprimitur ſanguis potandus & ipſe eſt.

Sed [k] Galenus eiuſmodi facultatem non agnouit, quando diſſertiſſimis verbis eos reprehendit, qui id aſſerant, inquiens. *Sunt qui ſcribant, ſanguinem Galli, & Gallinæ ad meningum, id eſt, membranarum cerebri ſanguinis profluuium prodeſſe. Quem ego cùm nihil egregium præſtiturum ſperarē, experimentum de eo ſumere nolui, ne vel curioſus, vel ſtolidus eſſe iudicarer, ſi multis probatiſque remedijs ad hunc uſum neglectis, maiorem e ſanguine iſtarum alium non cōpertam hactenus vtilitatem expectarem, præſertim cum ſanguinis ab hac parte profluuium valde periculoſum ſit. Eſt enim omnino experientia huiuſmodi periculoſa, & à ſolis regibus circa facinoroſos homines vſurpanda.* Alibi verò idem [l] Galenus ex Aſclepiade, ad ſanguinis narium eruptionē tale medicamentum præſcribit. Putaminis oui partem vnam, gallæ omphacitidis partem unam, trita linamento torto aqua, aut aceto madefacto excipito, & indito: frontem verò, aut naſum gypſo aut luto figulino integito: aures autem obturare iubero. Sunt qui ad hoc remedium putamine uſto vti malint [m]. Alibi rurſus ad eandē profuſionem hoc medicamentum recenſet: Oui putamen integrum cumburito, & liquorem ex eo extractū cum fiſſili arſenico permiſceto, in nareſq; patientis immittito: ſi arſenicum præſto non fuerit, ſolus oui liquor ſufficiet. *Putaminis cinis* inquit Plinius, *in vino potus ſanguinis eruptioni medetur*, quod Kiranides etiam repetijt; alij tamen etiam non vſto utuntur. Rurſus Plinius, ſi bene memini, ad ſanguinem fluentem

[i] Lib. 30. c. 3.

Ad melancoliam.

Ad dolores

Ad ſomnū conciliādū.

Albuminis vis.

Ad ſanguinis fluxum.

[k] L. 10. de ſimplicib.

[l] De comp. med ſec. loc.

[m] Euporiſt. 3. 77.

è naribus, aliqui, ait, thuris farinam cum calicis oui cinere, & vermiculato gummi ex oui cãdido linamento in nares conijciunt. Ornithologus ex libro Germanico manuſcripto ad ſanguinẽ ſiſtendum tale medicamentũ recenſet: Cortices ouorũ in aceto acri, donec molliãtur, maceratos, in ſole ſiccabis, conteres, & inſperges, ubicunq; ſanguis fluit: vel puluerem ex ouorũ corticibus cum fuligine piſtoria mixtum inſperge, & mox ſiſtetur. Si vero ſanguis

Ad ſanguinis fluxum.

immodicè ex inflicto vulnere fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impoſitus mirè ſiſtit, teſte Plinio, & Sereno, dum ait.

Si vero infrenus manat de vulnere ſanguis
Fimus equi rectè cum teſtis uritur oui.

Sunt qui fimi Gallinæ parte alba dũtaxat intus ſumpta ſanguinẽ concretum reijci tradant. Raucedini uocis a cauſa calida acrochilaron ouum prodeſſe aſſerit Auicenna, quod ex Dioſcoridis libris tranſcripſiſſe videri poteſt, qui tale ouum ad gutturis ſcabritiem commendat.

Ad raucedinem.

Plinius verò luteũ duntaxat inquiens faucium ſcabritiæ illinitur luteum oui. Celſus albumen, Galenus Dioſcoridi ſubſcribit: Oua ſorbilia, ait, in quibus liquidum, id eſt, albumen, coactũ adhuc, denſatumq; non eſt, ad leniendas gutturis aſperitates idonea ſunt: & [m] alibi in inflãmationum arteriæ principijs leniſſima remedia ſunt oua ſorbilia. Et rurſum: Ouũ ſorbile, inquit, miſcetur ijs, quæ contẽtos in thorace, & pulmone humores inſcidunt, & vſurpatur in illis, quorum guttur exaſperatum eſt clamore, vel acrimonia humoris. Tenacitate enim ſua partibus affectis adhęret, & immoratur inſtar cataplaſmatis. & pariter ſubſtãtię ſuę lenitate omnis morſus experti eaſdẽ mitigat, curatq; qua ratione aſperitates etiã circa ſtomachũ, vẽtrem, inteſtina, & veſicam obortas curat. Elluchaſem oua ſorbilia vocem clarificare dixit, & Marcellus, ſi raucus, inquit, oua incocta recentia per triduum ieiunus hauſerit, ſtatim remediabitur: quod pariter in nothis Galeno attributis reperitur. Sed fortè Marcell. incocta oua ad exaſperatam vocem commendat, ut iam ſubitò à partu, dum adhuc naturali calore intus, ac extra calent, ſorbeãtur. [n] Hippocr. ei, cui pulmonis arteria exulcerata eſt Galli carnem aſſam cõferre ſcripſit. & Auicennæ caro Gallinæ vocis claritatem efficit.

[m] De alimẽ. bon. & mal. ſucci.
[n] L. 7. de cõpoſ. med. ſec. Loc.
[n] De affect. inter.

Ad occultas Anginas.

Ad occultas anginas Nicolaus Myrepſus Galli ſtercus album, & ceruſſam colore referens exiccatum reſeruari iubet, & vſu poſtulante cũ aqua, aut mellicrato ſubigi, coclearq; propinari, & deſperatos ſanare pollicetur: quòd ſi verò ęgri nequeant bibere, præcipit vt cum melle ſubactum intimis partibus illinatur. Plinius thoracis deſtillationibus illiniri oui luteum teſtatur. Ius Galli veteris aſthmati prodeſt; & defectum cordis patientibus. Et Auicenna ouũ acrochilaron ad dypſnæam laudat.

Ad aſthma

Edulium in aſthmate, & alijs pectoris affectionibus, cùm ægri admodum infirmi ſunt, tale præſcribit [o] Arnoldus: pullum, vel Gallinam iuuenem pinguẽ cum hordeo puro diſcoquito, donec liquefiat. Tum tere pullum cum pulpa, & oſſibus, & parum ptiſanæ infunde, exprime, cola. Præſtabit quidem pullo, dum teritur, aquam roſaceam affundere, & diligenter miſcere. Idem [p] alibi album ferculũ, inquit, de pullis Gallinarũ frequenter ſumi poterit, modò ne fiat de pulpis effilatis (ſic loquitur) ſed ex tranſuerſo ſubtiliter inſciſis, & poſtea contritis, ac ligatis cum lacte amygdalarum, paucoue amylo, uel polline oryzæ.

[o] L. de aquis
[p] L. de ſanit. conſ.

Ad Pleuritidem.

Pleuritidi, teſte Auicenna ouũ acrochilaron confert, & id Laurentius Ioubertus Medicus præſtantiſsimus ſtatim a Gallina depoſitum, & exhibitum magis conuenire ait, quàm igne calens: ſanguinem verò iam ſpuentibus ægris, idem ouum, ut Dioſcorides, & Auicenna aſſeuerant, leuiter calefactum, vel materno tepore calens proderit, ſed id valentius fortè præſtabit, ſi quid amyli adijciatur. Plinius enim alibi amylon cum ouo his dari refert, qui ſanguinem reiecerint. Si autem exaſperata pectoris loca, vnde ſanguinem plerunque excreamus, læuigare duntaxat velimus, ſola id oua meo iudicio præſtare poterunt: quare alibi dicebat Auicenna: Oua ſorbilia proſunt tuſſi, & pleuritidi, phthiſi, & raucedini vocis ex caliditate, & ſtricturæ anhelitus, & ſputo ſanguinis, præſertim cum ſorbetur vitellus eorum tepidus.

Ad ſanguinis ſputum.

Et Conſtantinus, ac Aeſculapius vitellus ouorum quinque crudos cum vini cyathis tribus hæmoptoicis prodeſſe tradunt. Denique Marcellus vitellos totidem cum vini ueteris aut mulſi cyathis tribus permixtos, & calidè per triduũ potos excreationes cruentas emendare dixit. Sunt qui etiã ad ſanguinis è pectore reiectionem ouorum cinerẽ teſtãte Sereno, prodeſſe putent. Si verò malum iam inueteratum eſt, ac ſimul cũ ſanguine pus expuatur: valẽtioribus remedijs opus fuerit, quę tamẽ & ipſa ab his auibus peti poſſunt.

Ad puris ſputum

Marcellus in tali caſu ad ſanguinis ſcilicet, atq; puris excreationẽ ouũ crudũ cum pari menſura ſucci de porro ſectiuo expreſſi, tantũdemq; optimi (Gręci, Plinius) mellis permixtũ, calefactũ ęgros ieiunos bibere iubet. [q] Hippocr. Galli carnes ad pectus, & dorſũ dirupta commendat, ſed cũ hac cautela, ut probè cũ iuſculo pręparẽtur, & ęger iuſculũ abſorbeat, & ſorbitionibus priuſquã cibo utatur.

[q] L. de inter affect.

Ad uomicas.

Caſtor referente Plin. uomicas rũpere, purgare, perſanare promittens,

promittens, marrubij ſuccum in ouum inane conijcit, ipſumque ouum infundit melle æquis portionibus tepefactam. Idem remedium Serenus repetijt, inquiens:

Ouum defundes in fictile, deinde putamen
Marruby ſucco implebis, poſt melle liquenti
Omnia conſociata tepenti proſpera potu
Sumantur, reſerantque malum, purgantque, leuantque.

Sed clariùs idem medicamentum a Marcello traditur his verbis: *Ouum incoctum, hoc eſt, crudum in calicem effunditur, & teſta eius ſucco marruby impletur, & in ipſum* (eundẽ ſcilicet, in quem ouum depletum eſt) *calicem defunditur, & mellis optimi deſpumati tantundem.* Omnia hæc in ſe permiſcentur, ac tepefacta hauriuntur, miro modo vomicas rumpunt, & ad ſanitatem laborantem ſtomachum perducunt. Verùm huiuſmodi remedium ad hanc hiſtoriam minimè pertinet: ſiquidem oui teſta præter menſuram nullum alium hîc uſum præſtat. Gallinaceum adipem intra corpus empyicis tantùm dari legimus apud eundem Marcellum Empiricum: cuius hæc ſunt verba: *Anethi ſicci veteris puluerem, & reſinæ pityinæ puluerem cum adipe veteri Anſerino aut Gallinaceo edendum mane ieiuno empyico cochlearia tria, & veſpere tantundem dabis, mirè ſubuenies.* Ad phthiſim iam ægro vergenti ſorbilia oua Auicennæ laudantur maximè. Marcellus ad phthiſicos *oua cruda*, inquit, *duo in calicem verguntur, eò adyciuntur olei optimi, gari floris, paſſi Cretici ſingulorum unciæ quinque: cùmque hæc in calicem conteceris axungia vetuſtiſſima tantundem in vaſe igne diſſolues, eundemque liquorem calidum cæteris rebus adycies: omniaque pariter ſuper aquam feruentem remittes, & calida phthiſicis bibenda præbebis.*

Ad phthiſim.

Pro hecticis albos pullos Marſilius præfert, tanquam minus calidos: ſed Gilbertus Anglicus vulgò experimento cognitum eſſe dicit albos pullos in uentriculo nõ facile coqui. Cùm verò in iam dictis pectoris affectibus ægri tuſſiant, itaque videndum nunquid & tuſſis hinc ſua remedia promere queat. Auicenna in primis ouum ſorbile tuſſi prodeſſe ſcribit, ſed Plinius ſolo luteo liquido deuorato, ita ut dentibus non attingatur, eam uim attribuit. Idem etiam alibi tuſſientibus oua cruda cum paſſo, oleique pari modo dari aſſerit. Datur item ouo mel permixtum, aut oua trita cum melle, ut Plinij verbis utar, vnde & Serenus ait

Ad hecticos.

Ad tuſſim.

Ouum melle teres domitum feruentibus vndis,
Et ſumes.

Sed ſi ita non cedat tuſſis, in ouum ſorbile ex Marcelli præcepto maſtichę puluerem immittes: at opus eſſe ait, ut mox coagitatum ſtatim ſorbeas, ne delatione fiat cruſta: quo exhauſto tuſſim facilè ſedandã iri pollicetur, modò id ſæpè reiterauerís. Alibi etiã omnem tuſſim, etſi grauem maiorum natu intra quinq; dies, paruulorum intra triduum ſanare dixit, qui ſulphuris triti quantum tribus digitis prehendere poteſt, in ouo ſemicocto ſorbili per triduum ieiuno, aut per quinq; dies dederit. Plinius verò medicos, refert, propter tuſſim reſina in ouo ferè in larice uti. Marcellus ad humidã tuſſim, uentriculi Gallinacei membranã, qua ſordes aqualiculi continentur, areſactam, diligenterq; tritam, & cum uino potui datam plurimum conferre, quin imo ſanare promittit. Si ſyncope ab humoribus tenuioribus dependeat, uitelli ouorum dandi erunt, iubente Galeno, quòd, cùm facillimè coquantur ſubitò, & multùm, & probè nutriant. Sũt qui Gallinę plumã intinctam in aceto & naribus inditam, ac illitam ſtatim ſyncopem curare referant. Qui pręcordiorũ ardore vexantur, etſi febriant, & lumbrici infeſtentur, hoc remedio, teſte Marcello ſanabuntur: *Ouum crudum inquit, ſummiter apertum, idq; implebis oleo viridi, & defundes, & lotio virginis pueri implebis, & defundes: tum adycies parum mellis, & in unum cum oui ipſius interioribus permiſcebis, & potandum ieiuno dabis. hoc ſtercus vetuſtiſſimum & lumbricos noxios pellit, & febrem acutiſſimam releuat.* Stomachicis Dioſcorides tradit ſubditam uentriculo Galli membranam cornu non abſimilem cuius pellis in decoctionibus detrahi ſolet, ſiccari, terique & in uino utiliſſimè dari in potu ſcripſit: Sed [e] Galenus id eſſe penitus falſum experimento comprobaſſe ſcait. Vnde ſubit admirari, inquit Syluius, nimium Galeno addictus in ea hęreſi falſa medicos omnes etiam hodie permanere. Putant, opinor, eam uim illi eſſe quòd ea ſimilis ſit tunicæ internæ uentriculi noſtri, ſed vi tanta coquendi prædita, ut lapillos conficiat. Sed æquius fuerit eam tunicam ex Struthiocamelo ſumere, quippe cui mira ſit natura coquendi, quæ ſine delectu deuorârit, vt refert [f] Plinius, ut ferrum, & oſſa ueruecum integra. Vnde & pelles eorum cum plurimis mollioribus concinnatas ſtomachicis applicant. Et rurſus: An non vident, inquit, harum pellicularum temperamentum uitiari ſiccatione, & uim illam coquendi uiuis ineſſe, non ſupereſſe mortuis: nec fortaſſe pellibus illis inſitam, ſed potius a carne multa craſſa denſaque pelliculam hanc ambiente? Verùm, quòd pace cùm Galeni, tum

Ad ſyncopem.

Ad pręcordiorum ardores.

Ad ſtomachico.

[e] *Lib. 11 de ſimpl.*

[f] *L. 10. c. 1.*

ſequentis Syluij dixerim, recentior medicina ad hos vſus mirè hanc membranam celebrat. Antonius Guainerius præparatam miſcet medicamento ad confortandum ventriculum: item Leonellus medicamento ad eiuſdem dolorem.

Membranę uentriculi Gallinacei præparatio

Præparatur verò, ut Syluius ex Bartolomæo annotat, hoc modo: lixiuio calido hora vna maceratur, ter lauatur, deinde vino ter maceratur, & ter lauatur: iterum lixiuio, poſt vino, & ſiccatur clibano, ex quo panis extractus eſt. Porrò Plinius diſſolutum ſtomachum pullos ouorum cum gallæ dimidio cõfirmare ait, ita vt ne ante duas horas cibus ſumatur. Sed ſtomachum in primis roborant, & vires reſtaurant oua ſemicocta, ut alibi legimus inter notha Galeno adſcripta, ubi pariter ouum crudum ſitim prohibere dicitur.

Ad Sitim.

Ad uomitũ ſiſtendum.

Ad uomitũ promouendum.

Marcellus verò ſitire ęgrum deſinere tradit, ſi ſorbeat oui vitellum ſemicoctum, oleoq; permixtum. Ad vomitum nimium reprimendum ſulphuris uiui puſillum, & ramenti cornu cerui tantumdem in ouo ſorbili tritum, & permixtũ bili vtile eſt, authore Marcello, qui hoc etiam ſæpe expertum eſſe aſſeuerat, non uomiturum amplius, qui in ouo ſorbili cimicem unum contritum ieiunus ignorans biberit. Ouorum uitelli cum uino, & oleo cocti, adiecta polenta mane ſumpti medentur his, ſi Conſtantino credimus, qui cibos non continent. Quod ſi autem vomitum promouere medicus velit, ſtercus Gallinaceum certò vomitum educit: vnde etiam contra venena propinatur: quod Guainerius quoque teſtatur, ſed miſceri iubet cum lini vrticæue ſemine cum aqua decocto, aut aqua, & butyro: & Villanouanus ſtercoris Gallinacei pulli drachmas duas diſſolutas in multa aqua calida, & petas uomitum protitare memorat.

Ad dolores ſtomachi.

[t] De comp. med. ſec. loc. & Eup. 1. 97.

[u] L. de põd. c. 18.

Dolores ſtomachi lenit oui vitellus toſtus, & in farina comminutus, & cum polenta potus: author eſt Archigenes apud [t] Galenũ. Inter neotericos medicos nunquam ſatis laudandus [u] Guilhelmus Rondoletius cinerem inteſtinorum Gallinæ ad dolorem, & humectationem ventriculi dari ſcribit. Amatus Luſitanus pro muliere quadragenaria, quæ maximo dolore ab ore ſtomachi ad imum pectinẽ cruciabatur, febricitabat, vomebat, nec quicquam aluo reddebat, poſt cætera remedia ius Galli præſcripſit hoc modo. Gallum veterem quatuor ad minimum annorum defatigatũ interfice, & exenterato immitte ſalis gemmæ drachmas tres, ſeminis cnici, polypodij de quercu recentis, & contuſi ana unciam unam, ſeminis Dauci, anethi, ameos ana ſemunciam turbith drachmas tres, miſce & in libris duodecim aquę fiat decoctio ad media. Huius decoctionis, inquit, vncias ſex ieiuna bibebat, & ex eadem interdum clyſter parabatur, quibus aluus ſeceſſit, ac dolor, ex toto leuatus eſt. Trallianus etiam caua iecoris Galli veteris iure purgat.

Ad dolorẽ hepatis

Ad ictерũ.

Dolore hepatis propter flatus contracto, per diem ſanat ęgrum, & ſi uehementer affectum oleum ouorum. In icteris ſulphur cum ouo ſumptum, expurgat, vt legitur in libello de cura icteri, qui Galeno tribuitur. Gallina ſi ſit luteis pedibus, prius aqua purificatis, de in collutis vino quòd bibatur, morbo regio, teſte Plinio reſiſtit. At in eodem libello Galeno aſcripto Galli à cibo ictericorum, tuſi moderatè carnoſi ſuerint, excipiuntur. Ornithologus tamen pelliculam interiorem ventriculi Gallinæ nigræ quoſdam aſſerit è vulgo aduerſus eundem morbum bis, aut ter edendam ſuadere.

Ad hydropem.

[x] L. de intern. affect.

Ad cęliacos.

Ad hydropem, ſi hepatis cauſa ortum habeat; [x] Hippocrates Galli carnem hoc modo præſcribit: *Quum autẽ decem dies præterierint cibos accipiat paucos, & obſonium habeat Galli carnem aſſatam calidam.* Cæliacis oua decoquuntur in aceto, donec dureſcant, & uitelli eorum toſti cum pipere eſui dantur, quod remedium Marcellus plurimùm probat. Serenus eoſdem recreari putat pane, inquiens.

Quem madido farre efficies, ac mollibus ouis.
Quorum teſta fero prius emolleſcat aceto.

Sed Marcellus, & Serenus fortè id remedij ex Plinio tranſcripſerint, qui ſic habet. *Oua in aceto macerata, ut emolliatur putamen, cum farina in pane ſubigunt, quibus cæliaci recreantur.* Quidam ita reſoluta in patinis torreri utilius putant. Aliàs verò Marcellus membranam, quæ eſt in ventriculo Gallinæ ſiccatam, tritam, & cum vino auſtero potui ieiuno datam cæliaco mederi teſtatur, ita ut ipſa Gallina prius biduo abſtineat cibo, & qui potionem accepturus eſt, ante diẽ frugi ſit, & non cænet. Sed & hoc remediũ Plinius habet. *Membrana Gallinarũ*, inquit, *toſta & data in oleo, ac ſale cæliacorum dolores mulcet. Abſtinere autem frugibus ante et Gallinã, & hominem oportet.* Et Conſtantinus: *Pellis* interior, inquit, *de ventriculo Galli, & cum vino pota ventrem abſtringit.* Sed Dioſcorides totam eam vim ventriculo tribuere videtur, dum ait: *Gallorum ventriculus* (Marcellus Virgilius interpres addit in ſenectute, quoniam proximè de veterum Gallinaceorum iure dixerat author) inueteratus, & in umbra ſiccatus pondere trium vnciarum (ὄσσγ , ſic habet codex noſter impreſſus, corrupta, ut apparet, ponderis nota, drachmæ fortaſſis, quæ deſignatur alibi in Dioſcoride inſtar maiuſculi lambda iacentis, hoc modo <) *ſumptus præſenti remedio eſt contra nimias purgationes, quæ à deijcientibus aluum medicamentis fiunt. Quamprimùm enim purgationes eas ſiſtit. In quem vſum terendus eſt, &*

cum aqua

cum aqua bibendus. Ventris fluxiones etiam exiccat ouum, si aceto coctum comedatur: authores sunt Galenus, & Simeon Sethi. Constantinus albumen vel etiá totum ouum combustum, & cum uino, uel aceto potum, uel impositum, omnes fluxiones sistere memorat. Serenus eandem facultatem putamini torrefacto assignat hoc uersu.

Torredus ex vino cortex potabitur oui.

[y]Hippocrates alibi carnibus Gallinaceis assatis citra condiméta in alui fluxu utendum pręcipit. Ius Gallinaceorum, referéte Auicenna, coquitur aliquando cum remedijs astringétibus ad dysenteriam, & cum lacte ad ulcera vesicæ. Aetius oua lacti commixta dysentericis prodesse monet. Talia autem oua oogala nuncupant. Dysentericorum, qui ardorem sentiunt, clysteribus oua cruda adduntur eodem tradente, cum modico, ac largo rosaceo conquassata. Plinius quinque ouorum lutea in vini hemina cruda sorberi dysentericis ait cum iure putaminis sui, & papaueris succo, & vino. Alibi etiam fieri dysentericis remedium prodit singulare ouo effuso in fictili nouo, eiusdemq́; oui mensura, vt paria sint omnia, melle, mox aceto, confusis, crebroq́; permixtis. Quò fuerint ea præstantiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo, & aceto resinam adijciunt rubentem, vinumq́; & alio modo temperant, olei tantum mensura pari, pineq́; corticis duabus sexagesimis denariorum, vnà eius quod rhus dicimus, mellis obolis quinque simul decoctis, ita vt cibus alius post quatuor horas sumatur. Hæc ille. Celsus oua dura aluum astringere scribit, magis uerò si assa sunt: ita Galenus (legitur autem in nothis ei ascriptis) oua assata in cinere sine fumo, mederi ait solutioni ventris, & dysenteriæ, cùm sumuntur cum quibusdam astringentibus, & aqua agrestę: item, vt Auicenna addidit, asperitati (vlcerationi) intestinorum, & uesicæ: quod Galenus scribit de ouis in aceto coctis, vt paulò antè diximus, maximè uerò ita ægros iuueris, quod si etiam admiscueris aliquid eorum, quæ dysentericis, & cœliacis prosunt, deinde super igni mediocri, & minimè fumoso, qualis carbonum est, frixeris, & exhibueris ægris. Conuenienter autem addetur huic remedio omphacium, & rhus, tum ruber dictus, qui obsonijs aspergitur, tum succus ipsius, & galla, & sidia, & cinis cochlearum, quæ integræ tostæ fuerint: necnon uinacea, & fructus myrri, mespili, corni. His medicatiora sunt balaustia, cyrini, & hypocisthis. Nicolaus Myrepsicus dysentericam quandam potionem laudatam describit, in qua membrana ventriculi Gallinacei cum cæteris miscetur. Marcellus uerò uestem, id est, tunicam oui delicatam interiorem siccatam conterit, vino miscet, & colat, & ex aqua dysenterico bibendam exhibet. Et Plinius esse ait, qui dysentericis pullos dent in ipso ouo decoctos, admixta uini austeri hemina, & pari modo olei polentæq́;, sed nescio num pro remedio, an pro cibo: qui certè ab hoc auium genere, si ab ullo alio, maximè in hoc affectu petitur. Alibi etiam ius è Gallinaceo dysentericis mederi asserit, sed ueteris Gallinacei uehementiùs. Verùm ut iunioris Galli ius in hoc affectu conferre facilè dixerim, ut pote quod astringere ex Galeno dixi, ita an ueteris Gallinacei ius dysentericos iuuet, maximè addubito: & verbum uehementiùs ita interpretari uelim, quasi hoc ius vehementius, magisq́; medicamentosum sit, quàm ut dysentericos iuuet: non autem quasi vehementius, aut efficacius illis medeatur. Itaq́; Galli iunioris ius dysentericis utile dixerim, ueteris inutile, salsum, insuper noxium. Quare si torminosi, uel cœliaci propter frequentes desurrectiones uiribus deficiant, Marcellus prudenter eis Gallinæ pinguis in butyro excoctæ ius exhibendum esse admonet. Laudatur item inter cibos dysentericorum ab Aetio edulium quoddam spongiosum ex ouis confectum, quod suo loco describetur. Si iam grauis dysenteria fuerit, intestinaq́; ulcera, & putrefactionem senserint, Auicenna clysterem ex oui albumine cum meliloto iniici iubet. Ad dolorem uentris ab oui testa tale medicamen ponit Serenus:

Præterea niues sterilis testa vritur oui
Quæ postquam in tetram fuerit conuersa farinam,
Et calidis potatur aquis, & pota medetur.

Ileo resistit Gallinaceorum iecur assatum cum uentriculi membrana, quæ abijci solet, inueterara, admixto papaueris succo. Alij recentem torrent ex vino bibendam. Secus Aretæus Iulio Paulo Crasso Patauino interprete, uidetur sentire, qui in iliaco affectu alimenta aluum ducentia exhiberi iubet, & reuera, meo iudicio rectè: at quod iuscula Gallinarum ille præscribit, ego minus ob iam dictas causas probauerim. Vlcera renum, & uesicæ mirificè tollere tradunt oua ex aceto decocta. Alex. Trallianus oua cruda in inflammatione renum sorberi consulit: & Plinius in eorundem rosionibus prodesse oui luteum prodidit. Idem Dioscorides de ouo sorbili. Fimum Gallinaceum album, & frictum aduersus colicam in potu confidenter exhibet Aetius. Clysteris ad omnē colicam apud Ornithologum

descriptio

[Margin notes: y L. 3. de diæ. — Ad dysenteriam. — Oua oogala — Ius Galli ueteris an Dysentericos iuuet. — Ad dolorē ventris. — Ad ileum. — Ad ulcera renum, & vesicæ. — Ad colicam]

deſcriptio ex Ioanne Goueroto Galliarum regis medico talis legitur: Gallus, quem uetuſtiſsimum inueneris, virgis verberatus decolletur, & in ſitulam aquæ iniiciatur: deplumati, exenteratiq; ventri immittantur hæc medicamenta: aniſi, fœniculi, cumini, polypodij, ſeminis cnici, ſingulorum ſemuncia, turpeti, ſenæ, agarici in ſubtili linteo ligati de ſingulis drachmæ binæ. Florum chamæmeli manipulus. Decoquantur vſque ad oſſium ſaparationem. Huius decocti libra cũ oleis de anetho, & de chamęmelo (duabus, uel tribus vncijs vtriuſq;) & duobus oui uitellis miſceatur, fiatq; clyſter, qui tepidus uentriculo vacuo exhibeatur. Ius Galli ueteru cum polypodio, & anetho in colico affectu, teſte Auicenna, ſaluberrimum eſt. Fimus item Gallinaceus aduerſus eiuſdem affectus cruciatus ex aceto, aut vino iuxta Dioſcoridem, cum aqua calida, & molle iuxta Raſem bibitur. Medicus quidam Myſius, ut ſcribit [a] Galenus, hunc fimum potandum exhibebat ijs, qui diutius coli dolore fuiſſent uexati ex oximellite, uel ſi id non aderat, ex aceto, aut uino aqua diluto. Et rurſus [a] alibi ex Aſclepiade. Gallinatum interanea omnia, inquit, exempta, & in uas fictile coniecta aſſato, ac trita reponito: uſus verò tempore cochlearium unum, & dimidium, & ſeminis dauci Cretici tuſi, & cribrati tantundem ex aquæ mulſæ calidæ cyathis tribus exhibeto. Ornithologus in libro quodam manuſcripto Germanico albam tantùm huius fimi partem aduerſum eundem dolorem ſalubriter bibi legiſſe ſeſe ait: ex vini cochleario. Gallinæ tibiæ cum pedibus coctæ, & cum ſale, oleo, acetoq; comeſtæ coli ſanant dolorem: ex Conſtantino, & Aeſculapio: at quidam pro coli hîc colli legunt: ego coli legendum arbitror. Marcellus enim Empiricus ſimile habet medicamentum pro eodem dolore. *Gallinam*, inquit, *per totum diem a cibo abſtineto: dein poſtero die, cùm eam occideris, crura eius cum ſale, & oleo inaſſato, & ieiuno colico, qui ſe pridie cibo abſtinuerit, manducandum dato, mirificè profuerit.* Idẽ Marcellus præſentaneum remedium colicis parat ſic: Oua putidiſſima in Sole poni iubet, ut perſiccentur: cùm aruerint, conteri, & minutiſſimè percribrari, & ad præſidium in doliolo uitreo condi: cùmq; in aliquo auſpicabitur coli dolor, in hemina aquæ calidæ dari bibenda cochlearia tria. [b] Ioannes Guinterius Andernacus clariſſimus medicus potionem ex decocto Gallinacei ueteris, quę ad colicum dolorem, tam ex pituita, quàm ex flatibus contractum efficax eſt, præſcribit, quæ talis eſt: Hyſſopi, calaminthæ ſinguli manipuli, uuarum paſſarum purgatarum ſeſcuncia: aniſi, fœniculi, carui, ſingulorum drachmæ ſex: ſeminis cnici unciæ duæ, polypodij quercini recentis ſeſcuncia: trium florum cordi familiarium ſinguli pugilli, florum chamęmeli pugillus dimidius. Omnia Gallinacei curſu agitati, defatigatiq; & præparati, uti decet, uentri impoſita, ex aquæ ſextarijs quinque ad tertias decoquito. In fine dum adhuc feruent adijcito foliorum ſenæ purgatorum uncias duas, & dimidiam, agarici recenter in paſtillos redacti drachmas decem, finito per noctem macerari, deinde ius colo traijciatur, ſeruetürq; uſui. Cum neceſſitas poſtulat, quatuor uncias ſumito additoq; ſyrupi uiolacei unciam, ac potus exhibeto. Si parum proficere medicina uidebitur, quòd æger fortè aluum haheat difficilem, electuarij diaphœnicon, aut benedictæ ſeſquidrachmæ, aut duarum drachmatum inſtar adijcito. Hæc potio ad morbos tum ex atra bile, tum ex pituita ortos plurimùm ualet. Verum præcipuus eius uſus eſt ad colicos dolores partim ex flatuoſa materia, partim ex pituita creatos. Sed in huiuſmodi potionibus obſeruandum eſſe admonet, quòd quanquam agaricus hiſce addi ſoleat, tamen conſultius in doloribus inteſtinorum omitti: primùm quòd clyſteribus iniectum eſſentiæ ſuæ leuitate adhærens, interanea pungat, ſtimulet, defluxionemq; ad ipſa prouocet, ac frequentiſſimam deſidendi cupiditatem pariat: deinde, quòd uim humoris à longinquis partibus attrahendi obtineat. Chamæmelum autem rectè hiſce decoctis imponi aſſerit, quanquam alias medici hoc in illis uti non ſoleant. Conſtare autem ipſa experientia huius ſolius decoctum omnibus internis doloribus præſertim colicis, & nephriticis præſentiſſimũ eſſe remedium, ut permulti magno ſalutis ſuæ commodo comprobârunt. Aqua ſtillititia chamæmeli idem ferè præſtat, ſed decoctum efficaciùs. Sin autem delicatiores hoc propter amarorem aſſumere recuſent, zaccharo gratius reddere poterunt. Rurſus aliam ex Gallinacei iure potionem ad colicos pariter dolores præſtantiſſimam hanc præſcribit. Gallinaceum ueterem quatuor tuntrum annorum curſu defatigatum interficito, exinatitoq; & repleto ſalis foſſitij drachmis tribus, ſemin s cnici, polypodij quercini recentis, & contuſi, hyſſopi, ſingulorum uncia, ſeminis dauci, anethi, ameos, ſingulorum ſemuncia, turpeti drachmis tribus. Deinde reſarto uentre in duodecim aquæ libris ad dimidias coquito: iuris decocti uncias quatuor, aut ſex potui exhibeto: nonnunquam etiam libram ab inferioribus per clyſterem infundito. Kiranides contra eoſdem, & nephriticos cruciatus oua Gallinarum imparia ex urina aſini elixata, & eſa mirificè laudat: & pelliculam alias interiorem de uentriculo Galli in uino

[a] L. 10 de ſimpl.
[a] De comp. ſec. loc.
[b] To. 2 de vet. & no. med. dial. 7.

Agaricus quare in doloribus inteſtinorum omittatur.

Ad nephriticos dolores.

hin uino mixtam ſiccatam, ac tritam cum ſale potam cum uino, uel condito niphritim ſanare perfectè pollicetur. Calculos terit, teſte Auicenna, cinis putaminum ouorum, a quibus excluſi ſunt pulli. Conſtantinus membranam interiorem nimirum uentriculi cum uino potã non frangere ſolum lapides ſcribit ſed per urinam etiã eijcere. Nam nonnulli etiã, vt refert Alexander Benedictus inter calculi remedia eam membranam celebrant. Sed & ante Plinij tempora hac facultate pollere credebatur, vt disertè ipſe teſtatur, inquiens. *Membrana è ventriculo Gallinacei aridam, vel, ſi recens ſit, toſtam utiliter contra calculos bibi traditur.* Fieri quidem poteſt, ut aliqui huic membranæ vim calculos diſſoluendi ineſſe ſibi perſuaſerint ex eo quod Gallinæ etiam lapillos concoquere vulgò credantur, vt Dioſcorides etiam credidit. Ego quia experientiam huius effectus hactenus nullam audiui, nec rationem aliquam, qua id effici poſſit uideo, aſſertionem meam adhuc cohibeo. Alex. Benedictus inter calculorum remedia a recentioribus authoribus ouorum teſtas celebrari ſcribit: & Plinius ex aliorum relatu calculos oui candido pelli prodidit. Qui in ueſicæ dolore ſemunciam amyli cum ouo, & paſſis tribus ouis (ea nimirum paſſi menſura, quantã tres ouorum teſtæ caperent) ſufferuefacta a balneo probat. Sed Dioſcorides in ueſicæ roſionibus ouum acrochilaron, hoc eſt, leuiter calefactum, ſorptumq; prodeſſe tradidit, & renum exulcerationibus, tanquam priuatim de albumine: uidetur tamen de toto ouo ſorbili rectè eadem uis prædicari poſſe. Sunt qui guttur Gallinæ combuſtum ieiuno in tepida potum incontinentiæ urinę mederi affirmant. [c] Galenus uerò ad ſiſtendam exuperantiam mictionis hoc recenſet remedium. Accipe pelliculas, quæ ſunt in uentre Gallinarum, ex quibus in Sole ſiccatis drachmam miſcebis cum thure maſculo, glande ſicca, balauſtijs, galla ana ʒ iij. trita omnia melle roſato excipies, & ex frigida propinabis ieiuno. Et [d] rurſum ad inuoluntarium mictum in ſtratis: Galli guttur uſtum ligulæ menſura ieiuno ex aqua propinato. Et [e] rurſus: Gallinæ gulam pariter cum gutture ure, & tere diligentiſſimè, ac ex uino uetere propina. Idem remedium Raſis e criſta Gallinæ promittit, inquiens: *Criſtam Gallinæ aridam da in cibo ei, qui mingit in lecto, neſciens, curabitur.* [f] Galenus rurſum ad inuoluntarium urinæ exitum in ſtratis, Galli teſtem uſtum edendum apponi iubet. Quod ſi uerò lotium cum ardore exeat, eiuſmodi ardores oua ex aceto decocta mirificè ſanant. Sin urina eijcienda eſt, ex ouo recente interiora nempe album, & uitellum effundas, & teſtam digitis in calicem uinum continentem confriato, & mox pariter ebibito, urina ſtatim ſequetur. Ornithologus ex quodam obſcuro. Sunt qui ad hoc remedium teſta oui, ex quo pullus excluſus ſit utantur. Suidas aduerſus dyſuriam eiuſmodi carmen recitat;

Ad calculos.
Ad veſicæ dolores.
Ad incontinentiã vrinæ.
[c] Eup. 2. 133
Ad ſiſtendã urinam.
Ad inuolũtarium mictum.
[d] 2 Eup. 78.
[e] 3 Eup 238
[f] 3 Eup 257
Ad ardorẽ vrinæ.
Ad prouocandã vrinam.
Ad dyſuriã.

Gallus bibit, & non mingit, myxus bibit, & mingit.

Sed huiuſmodi cantilenæ credere, quod nimirum contra eiuſmodi malum ualeat, ſuperſtitioſum eſt. Quare in eodem affectu Nicolaum Florentinum ſequere, qui mirificè commendat corticem oui, è quo pullus excluſus eſt, cuius à pellicula ſua repurgati drachmam propinat. Quod remedium ſummum eſſe Gattinaria proprio experimento refert; ſiquidem cùm nobili cuidam fœminæ id exhibuiſſet, duodecim uitrea (uaſa) urina plena reieciſſe aſſerit. Alij ſimpliciter teſtam oui è uino propinant. Eoſdem cortices, à quibus pullus exierit, & eodem pondere Leonellus cum aqua ſaxifragæ bibi conſulit ad prouocandam urinam. Idem remedium beſtijs etiam, & pecoribus prodeſſe reperio. Ornithologus autem in Germanico quodam codice manuſcripto inuenit uentriculi Gallinaceorum membranam utiliter bibi contra ſtranguriam. Si ramex in ſcrotum deſcenderit, ſunt qui locum cinere è teſtis ouorum fęliciter illini uelint, mixto cum uino. Sic enim inteſtina in locum ſuum redire: ex quodam obſcuro. Anum (habet autem extalem) nimis prominentem reprimit uitellus Gallinaceus, teſte Marcello, ſi integer ab ipſo ægro illic calidus contineatur. Et Plinius ad cohibẽdas aluos lutea ouorum per ſe in aceto cocta, donec indureſcant, iterumque cum trito pipere torreri tradit. Et quamuis Auicenna inter cętera oua præcipuè Paſſerum uenerem promouere dicat, Raſis tamen alijq; Gallinę, & Perdicum oua ſemen augere aiunt, & ad coitum homines ſtimulare. Gallinacei dexter teſtis, ut Plinius author eſt, arietina pelle adalligatus, uenerem concitat. Et alibi, *Magi*, inquit, *tradunt inhiberi venerem pugnatoris Galli teſticulis Anſerino adipe illitis, adalligatisq; pelle arietina. Item cuiuſcunq; Gallinacei ſi cum ſanguine Gallinacei lecto ſubijciantur.* Sed hic locus ut poſte ſuperiori, ac ipſi uero contrarius ex Sexto ita corriges. *Galli teſticuli cum adipe Anſerino in arietis pelle brachio ſuſpenſi concubitum excitant: ſuppoſiti lecto cum ipſius ſanguine efficiunt ne concumbat, qui iacent.* At & poſtremum illud, nempe quòd ſanguis Gallinaceus concubitum inhibeat, ut Plinius, & Sextus uolunt, uel proprietati cuidam occultæ aſcribendum eſt, vel alioquin negandum. Nam ſi teſticulos Veneris ſtimulos addere verum eſt, quid

Ad ſtranguriam.
Ad ramicẽ.
Ad procidẽtiam ani.
Ad venerẽ promouendam.
Plinius correctus.

ni &

m & ſanguinem præſtare illud ſtatuendum eſt, quando ex eo ſemen in teſtibus generari debet? Plinius tantam ad generationem promouendam vim hiſce teſtibus tribuit, vt mulierem ſi a conceptu ſubinde eos edat, marem parituram exiſtimet. Et Aetius, qui in hac paleſtra minus ſtrenui ſunt, inter cætera Gallinaceos teſticulos eſitare præcipit. Inter recentiores Alex. Benedictus Gallinaceum pinguem verno tempore, dempta cute, & interraneis, ſale ſarctum in vmbra ſuſpenſum donec areſiat, mox exoſſatum, atque vna cum ſale contritum, & in vitrea hamula ad vſum conſeruatum, ſi obolis duobus bibatur, mirè veneris certamina promouere memorat. Quemadmodum uerò quòd libidinem augeant teſticuli Gallinacei, atque ipſa oua Gallinarum, ita hæc teſticulorum humanorum vitia etiam ſanant: quod Plinius quoque his uerbis memoriæ prodidit: *Infunduntur*, inquit, *oua, ad virilitatis vitia ſingula cum ternis paſſi cyathis, amylíq; ſemúncia*.[g] Galenus pariter ad dolorem, & inflammationem penis, cuminum, & ouorum putamina bene decoqui iubet, ac foueri, indeq; effectum mirabilem promittit. Recentiorũ nonnulli ad genituræ profluuium corticis oui cinerem laudant. Siſtunt non aluum tantùm, ſed & menſes fœminarum oua in aceto macerata, vt emmolliatur putamen, & in patinis toſta, aut, ſi maior ſit impetus, cruda cum farina ex aqua hauſta: ex Plinio. At Sextus ad idem malum Gallinæ ouum totum (cum teſta nimirum) comburi vult, & conteri, & in vino mixtum illini. Kiranides verò, crudum ſi ſorbeatur, eiuſmodi fluxum ſiſtere ſcripſit. Quod ſi alba profluuia fuerint, cineris corticis oui, cineris cornu cerui, farinæ ſuccini, ſeminis anethi ſingulorum drachmas duas miſce, cribra, fiat puluis, vtatur cum aqua. Cinis teſtarum oui, Plinio aſſerente, cum myrrha illitus menſes mulieris ſiſtit. Idem præſtant, eodem authore, lutea ouorum cocta, & ex vino pota. Si quæ mulier menſes ordinato tempore non habuerit, tria oua recentia ad duritiem cocta, putamine ſeparato, & minutatim conciſa lateri ignito infundat, & uaporem (quod per canalem, aut infundibulum fieri poterit,) utero concipiat: ſic fiet, ut paulatim hoc vitium emendetur: Ornithologus ex libro Germanico manuſcripto. Videtur autem, inquit, hoc remedium non prouocandis menſibus, ſed coercendis illis, qui intempeſtiuè fluunt, deſtinatum eſſe. Si ab inflationibus tentetur uulua, cruda ouorum lutea cum oleo ac vino illita Plinius curare ait. Hippocrates nitro cum reſina cocto, & in glandem efformato, adipe Gallinaceo tincto, ac uteri collo impoſito fœtum mortuum educit. Et Kiranides cor Gallinæ adhuc palpitantis coxæ alligatum, partum optimè accelerare refert: ſed Plinio potiùs adhæſerim, partum adiuuare dicenti tota oua cum ruta, & anetho, & cumino pota ex uino. Nicolaus Myrepſus ad ſecũdas mulieris morantes hoc remedium præſcribit: Sapæ cyathos duos, ouum crudum unum, & aquæ calidæ quod ſatis eſt, ſimul mixta bibenda præbeto. Et ſi ſequitur quidem, inquit, confeſtim ipſam ſubuertet, atque ea vomente ſtatim ſecunda eijcietur. Si uerò non exciderit, fœnugræcum cum aqua coquito ad tertias, præbe bibendum. Eſt enim probatum. Si mulieri matrix prociderit, ſunt qui eam ablui cum aqua ſuadeant, & linteo abſtergi, & ungi unguento, quod Martiatum appellãt, & poſtremò inſpergi teſtas ouorũ tritas, è quibus pulli excluſi fuerint. Atque iſti omnes hactenus corporis affectus interni curam ſuam Gallinaceo generi acceptam referunt. Iam dicendum eſt de externis, qui hinc pariter ſua habent remedia. Ad ignem itaque ſacrum Plinius candido ouorum trito cum amilo quoſdam ait uti: & alibi, oua cum oleo trita ignes ſacros lenire, betæ folijs ſuperilligatis aſſerit, quòd Serenus ex eo repetijt, dum canit:

Ouaq; cum betis proſunt ſæpè illita tritis.

Raſis cruſtam ignis Perſici rumpi à ſtercore Gallinæ teſtatur, ſi ex eo cataplaſma fiat cum melle, & illinatur. Vbi feruor fuerit, inquit Sextus, corpus ouo crudo illines, & deſuper folium betę impones, & miraberis ſanitatem. Galenus ambuſtis ouum crudum mox imponit, ſiue totum vnà cum uitello agitatum, ſiue albumen tantùm. Refrigerat enim moderatè, & ſine morſu ſiccat. Quin imo Plinius ouis tantam ad ambuſta facultatem attribuit, ut ſi a feruente aqua uſtio fuerit, & ſtatim ouo ambuſta occupentur, puſtulas non ſentire dixerit: quoſdam uerò admiſcere farinam hordeaceam, & ſalis parum: quod ex Dioſcoridę tranſtulit in ſuam hiſtoriam, qui priuatim id de albumine ſcriptum reliquit: Auicenna tamen, ſi bene memini, uitellum pariter, & albumen humectantis naturę facit, at non nutrimenti magis, ut Ornithologus exiſtimat, quam medicamenti ratione. Nam & Plinium authorem habemus, ouorum uitella durata in aqua, mox ſuper prunas putaminibus exuſtis, prodeſſe ad ambuſta, ſi tum lutea ex roſaceo illinantur: pręterea & ipſe Ornithologus neſcio quo authore, ceu ſui oblitus combuſtionis ueſtigia, & ex alijs leſionibus relicta ſanare aqua ex uitellis, & ex albumine deſtillatis aſſerit. Et Arnoldum dolorem ambuſtorum ab oleo ouorum mitigari ſcribit. Id autem ex uitellis, non ex albuminibus fit.

Ad teſtium vitia.
[g] 3. Sup 279
Ad penis dolorem.
Ad ſeminis profluuium
Ad ſiſtendos mẽſes.
Ad alba profluuia.
Ad inordinatos menſes.
Ad vuluæ inflationes.
Ad fœtum mortuũ educendum
Ad ſecundas.
Ad matricis procidẽtiam.
Ad ignem ſacrum.
Ad ignem Perſicum.
Ad ambuſta.

Haud

Haud interim iuerim inficias ambusta ab albuminibus citiùs tutiusq; sanari. Nam & Serenus ait:

At verò ambustum flammis, qui candidus oui
Succus inest, penna inductus sanare valebit.

Vtéris verò ouis cum lana. Sunt qui lardum, & adipem Gallinaceum adhibitum candelæ lumini super aquam liquent, & collectum ex aquę superficie pingue inungant: Ornithologus ex innominato. Scabiem omnem cutis sanari tradunt aqua ex vitellis ouorum destillata, sed longè efficacius esse oleum eorundem. [Ad scabiē.] Arnoldus ad scabiem dependentem ex bile, eiuscemodi oleo parum sanguinis Gallinæ admiscet. [h] Galenus ad scabiem pruritumque [h 3. Eup. 77.] eiuscemodi remedium recenset: Oua Gallinæ integra in acetum acerrimum demitte per diem, noctemq; quæ si tria fuerint, ipsis cum putaminibus in eodem aceto contritis adijce sulphuris ignem non experti, arsenici scissilis, uuæ taminiæ, (credo intelligere vitis nigræ fructus. [Tannia.] Ea enim nobis hodie adhuc, etsi corruptè tannia dicitur, quasi taminia) cerussæ, spumæ argenti, nerij succi, singulorum unciam unam, olei ueteris quantum satis est, omnibus contritis obline in balneo. Sed Plinius scabiem, ac pruritum oleo, & cedria cum ouo mixtis tolli putat. Aetius ex Gallo Vulturino vino remedium ad elephantiasim præscribit: [Ad elephantiasim.] qualis autem hic Gallus sit, non docet: idem quidem remedium ex Vulture fieri ait: quod cùm in Vulturis historia posuerimus, hîc repetere superuacaneum iudicamus. Sextus furunculos à Galli stercore russo imposito rumpi prodidit, & dolorem tolli. [Ad furunculos.] Est autem furunculus, (ut id obiter dicamus) abscessus cum tumore, quem copiosè Cornelius [i] Celsus describit, [i Lib. 5.] & nascitur passim, ut tradit [k] Plinius, in quacunque parte, ac maximo incommodo mortiferum aliquando malum confectis corporibus. [k L. 26. c. 13] Huic eidem malo eundem fimum [l] Plinius, sed recentem, & ex aceto illitum ait mederi. [l Lib. 30.] Serenus fimum in hoc casu ex albo Gallo eligit:

Prætereaq; fimum ex Gallo, quod legeris albo
Imbribus ex acidis fidens appone dolenti

Plinius rursus alibi eisdem furunculis miricæ semen cum altilium pingui imponi tradidit. Sunt qui ad ossa fracta, sex, aut septem albumina cum thure albo permisceant, & emplastrum inde paratum eis imponant. [Ad ossa fracta] Nicolaus Myrepsus ad eminentias expertum medicamentum eiuscemodi recitat: [Ad eminentias.] Ouum elixato, donec durum fiat, & repurgato, quod in eo testaceum est, abijcito: interiorem autem eius partem cum albo ipsius in carbones conijcito, & tantisper assato, donec totum albescat: dein uitellum eius conijce in mortarium plumbeum cum cerussa, & oleo rosaceo sufficienti, & omnia simul diligēter subigito, quoad glutinis crassitiem nanciscantur. Dein chamæmelum coquito in aqua ad tertias, & locum cum spongia sæpius foueto. Pòst vnctiones desuper cum penna illinito, & siccurato bis die, assiduò obseruando. Vlcera humida in capite oua cyclamino admixta, Plinio teste, tollunt. [Ad ulcera humida in capite.] Ornithologus puluerem è testis ouorum ustis ad ulcus antiquum in crure siccandum componebat, qui talis est: Cortices ouorum, & soleas calceamentorum ueterum ure, quibus addes fimum bubulum de Maio mense arefactum, & tritum. De his mixtis puluerem insperge ulceri, & lanuginem typhæ superinsperge. Oleum ouorum Arnoldus aduersus fistulas, & ulcera melancolica plurimùm commendat. [Ad fistulas.] Medici, inquit Plinius, liquida resina rarò vtuntur, & in ouo ferè è larice, propter tussim, vlceraq; viscerum. Eadem ratione sunt, qui etiam catapotia ex ouo sorbili deglutiant, quod ita facilè, commodèq; deuorentur. Sed hîc ouum nihil aliud confert: ad tussim uerò ulceraq; uiscerum ipsum quoque per se nonnihil iuuat. Auicenna oua laudat ad apostemata circa anum, & pectinem, supponit autē cum licinio infuso in eis, & in oleo rosarū: [Ad apostemata ani.] Et aliàs emplastris apostemata prohibentibus oua miscet: item clysteribus propter ulcera, & apostemata, & erysipelata eisdem utiliter illinuntur cum oleo. Cur uerò oua eiusmodi remedijs permisceantur docet [m] Petrus Aponensis dum ait: [m In proble. Arist.] Oua confracta contusa super tumores apostematum, prohibent ea augeri, & oleum rosarum cum eis mixtum. Rasis uerò stercus Galli citrinum cataplasmatis instar impositum cum oui uitello, & exiguo croco quemuis abscessum purulentum author est aperire. In libro quodam manuscripto Ornithologus reperisse sese memorat pelliculam è uentriculo Capi tritam fistulis priùs mortificatis utiliter inspergi. Albuminis oui in uulneribus glutinandis vsum esse cùm nemo non nesciat, [Ad vulnera glutinanda] itaque nec ego hic repetere uelim, illud tantummodo obiter addens, albumen ad purganda uulnera, & constringenda quæ laxa sunt prodesse. In omnibus quoque sanguinis eruptionibus cinis putaminis oui in uino potus, tradente Plinio, confert. [Ad sanguinis eruptiones.] Cicatrices fœdas a uulneribus relictas, aliarumq; noxarum cutis uestigia emendat frequenti illitu liquor chymicis instrumentis ab albumine

ouorum

ouorum destillatus. In eodem ferè casu ouorum oleum commendatur quibusdam.

Ad lendes.

Si lendes caput infestent, tum ouo Gallinaceo caput illinito, postea aqua, vel succo herbæ cyclaminis lauato: hoc pacto lendes necati vltra non renascentur.

Ad alopeciam.

Plinius fimum Gallinarum recens illitum alopecias celeriter curare scribit. Marcellus id cum utroq; oleo (non explicat quibusnam) ob eandem causam permiscet. Kiranides, & Rases cum aceto imponunt: hic uerò locum priùs fricari uult cum panno, & cepe, donec rubeat.

Ad capillorum generationem.

Capillos regignere oleum ex ouis experientia plurima comprobatum est.

Ad oculorum debilitatem.

Ex felle Gallinaceo optimum fit collyrium contra oculorum debilitatẽ. Acuit enim uisum, & ualet ad maculas eorundẽ. Valentiùs id præstabit, si cum succo chelidoniæ herbæ, & melle oculis illinatur.

Ad dolores oculorum.
[n] 3. Eup. 18.

Ad dolores oculorum, & uigilias, quibus febricitantes frequenter torquentur, [n] Galenus mulsam instillat, & ouum præmaceratum (nimirum in mulsa) ac putamine mundatum, in duas portiones secat, & super oculum deligat, ægrumq; somno fruiturum pollicetur. Et Sextus notissimum esse ait, Gallinarum oua ad dolorem oculorum vim habere, album infusum in oculum punctiones sedare, omnesq; feruores & prurigines, ut addit Constantinus.

[o] De comp. sec. loc.
Ad fluxiones oculorum.

Archigenes apud [o] Galenum agglutinatorium ad fluxionem oculorum præscribens oui tenuis vitellum cum thure fronti imponi iubet, aut cochleam cum testa sua, & oui candido ad strigmentitiam formam redactam in splenio altero ad alterum extendendo imponi, ita sua sponte decidere, vbi restiterit fluxus. Sed idem ferè remedium Dioscorides habet, dum ait; *Candidum oui fronti impositum cum thure fluxiones arcet, auertitq́.* Pro cuius verbis Græcis Ἀνακόλλημά ἐστι ῥευματιζομένων σὺν λιβανωτῷ κατὰ τοῦ μετώπου ἐπιτιθέμενον Barbari translationem cum thuris polline, frontibus perunctis, rheumatismos reclinat, Marcellus Vergilius reprehendit. Ex Plinio enim, inquit, accepto reclinandi verbo voluisse videtur eadem Plinio, non Dioscoridi hoc loco docere: & de reclinandis palpebrarum pilis in hoc scriptore præcipere, cùm non de palpebris reclinandis, compescendis, firmandisue Dioscorides hîc præcipiat, nisi nos fallimur: sed de compescenda omni à superiori parte in oculos destillatione, seu rheumatismo: quam ob causam iubet fronti imponi. Verbum quidem anacollema manifestè indicat vim remedij lentore suo glutinantis, aut naturæ suæ vi fluentia firmantis, ac retinentis. Verùm non eam ob causam, vt videtur, ex ouorum candido fieri anacollema Dioscorides ait: sed quoniam glutinoso lentore fronti adhæreat. Hęc ille. Et ipsius translationem hoc in loco nos etiam potiùs, quam Hermolai probamus. Sed reclinandi uerbum cùm de palpebris sermo est, compescere, aut firmare, ut ipse iterpretatur, non significat. Neque enim veteres Græci medici ἀνακολλᾶσθαι dicunt palpebras (nam de his quoque hoc uerbo utuntur æquè, quàm de fluxione retinenda) quæ effluant, sed quæ retortæ in oculum pungendo molestæ sunt, cùm ad situm, & rigorem naturalem illitis quibusdam (glutinantibus, & rigorem, cùm aruerint præstantibus) reducuntur: quos pilos aliqui forcipe euellunt. Hæc quod ad propriam vocum significationem: quod uerò ad rem ipsam, ipsaq; remedia, pleraq; quæ pilos reclinare possunt glutinoso humore suo, eadem, si fronti illinantur, catharrum etiam ad oculos sistere posse uidentur. Porrò ad oculorum fluxiones Plinius lac muliebre commendat mixto ouorum candido liquore, madidaq; lana fronti impositum.

Ad epiphoras.

Marcellus uerò ad oculorum epiphoras limaces complures in mortario nouo vel nitido teri vult, ouumq; Gallinaceum crudum adijci, & cum lana succida fronti imponi. Idem quoque apud Plinium legas, qui ita habet: *Lanæ habent & cum ouis societatem simul fronti imposita contra epiphoras. Non opus est eas in hoc usu radicula esse curatas, nec aliud quàm candidum ex ouo infundi, ac pollinem thuris.* Et rursus: *Oua per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, vrentesq; refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miscent collyrijs.* Eodem pariter modo inflammationes oculorum oui candidum infusum curat, Dioscoride teste.

Ad phegmones palpebrarum.
[p] Lib 10.

Galenus ad inflammationes circa palpebras, aures, & mamillas, quæ ex ictu istarum partium, vel aliter oboriuntur, toto ouo crudo vtitur: item circa corpora neruosa, ut cubitum, tendines digitorum, uel articulos in manibus, pedibusq;. [p] Alibi uerò priuatim contra oculorum phlegmonas lac cum ouo, & rosaceo approbat.

Ad phegmonas oculorum

Verum oculos in primis refrigerat, & confortat liquor ex ouorum albumine chymicis instrumentis destillatus, & utiliter miscetur collyrijs alijsq; oculorum remedijs.

Ad lippitudines.

Galenus ad lippitudines etiam candido oui utitur, & ante ipsum Plinius: *Contra lippitudines*, inquit, *vix aliud remedium est infantibus, candido scilicet per se infuso oculis, butyro admixto recenti.*

Ad suffusiones.
[q] L. 4. de cõp. sec. loc.
[r] 3. Eup. 16.

Suffusionibus oculorum fel Gallinaceum mederi cùm antiqui tùm recentiores affirmant: at alij id cum melle, & succo fœniculi commendant: alij loco fœniculi succo rutæ, uel eufragiæ, uel chelidonij, uel uerbenæ utuntur: & [q] Galenus medicamento cuidam liquido ad oculos suffusos, alios Galli fel, alios aliud adiecisse scribit. Et [r] alibi ad suffusionem hoc admirabile esse ait, &

illico

ilicò visum restituere. Muris sanguinem, & Galli fel, & muliebre lac æquis ponderibus misce, & bene subactis vtere. Probatū est enim & magnificè profuit. Lusciosis,[f] Plinio teste, fimum quoq; Gallinaceorū rubrū duntaxat illinendū monstrant. Alij stercus albi Galli cum melle, & aceto oculis iniectū eorum lachrimas sistere volunt. Archigenes, referente[t] Galeno, ad cruentos, & sugillatos oculos candidū oui instillatum prodesse asserit, atq; amplius pura lana exceptū & supernè impositū. Et[u] rursus, eodē teste, sugillata in oculis oui uitellus impositus discutit. Sunt qui mel misceant. Et rursus: ad hæmalopes, & hyposphagmata, id est, cruētos, & sugilatos oculos, statim à principio tū ad inflāmationē, tum ad dolorem compescendum prodest oui assi luteum cū vino impositum. Marcellus fellis Gallinacei, uel Vulturini, quod longè magis prodesse putat, scrupulum, & mellis optimi unciā benè trita coniungi iubet, atq; in pyxide cuprea haberi, & opportunè ad inungendum vti: hoc nihil potentiùs caliginem releuare. Serenus verò in simplici lympha macerat: ait enim:

Ad lusciosos.
[f] L. 29. c. 6.
Ad lachrymas sistendas
[t] De comp. med sec. loc.
[u] Lib. 5 de comp. med. sec. loc. c. 1.
Ad caliginem.

Fel quoque de Gallo mollitum simplice lympha
Exacuit puros dempta caligine visus.

In eodē felle, si[x] Plinio fidem adhibemus, alligato vis est ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad suffusiones oculorum, maximè candidi Gallinacei: item alibi fimo similem ferè uim ascribit, dum ait: *Fimum Gallinaceum duntaxat candidum oleo in uetere, corneisq; pyxidibus adseruant ad pupillarum albugines.* Sanguinis Galli præterea ad oculorū vitia vsus est, quando, teste Constantino, eorum leucomata, & cicatrices cum aqua inunctus sanat. Sed Marcellus ad leucomata, & hypophyses Galli Gallinacei fel maximè albi ex aqua dilutum, & in unctione adhibitum laudat, & aciem oculorum confirmare testatur. Et alibi fimum Gallinaceum cum oleo ueteri tenuissimè tritum, & appositum leucomata, & hypophyses curare. Et[y] Galenus oculorum ulcera, & albugines felle Galli inungi iubet. Sanguinem tamen contra oculorum uitia insigniter pollere docemur Valerij Apri exemplo, cui sanguinis Gallinacei beneficio visus quondam restitutus dicitur: uti præ cæteris ex tabella marmorea Romæ in Aesculapij templo in insula Tiberina inuēta, & vsq; ad hanc diem referente Hieronymo Mercuriali medicorum nostri æui celeberrimo, apud Mapheos conseruata intelligere licet,[z] in qua inter alia Græcè leguntur, quæ latina facta sic sonant: Valerio Apro, militi cæco oraculum reddidit Deus, veniret, & acciperet sanguinem ex Gallo albo admiscens mel & collyrium conficeret, & tribus diebus vteretur sopra oculos: & uidit, & uenit, & gratias egit publicè Deo. Plinius cùm fimum ruffum Gallinaceum lusciosis illini dixisset, mox etiam subdit. *Laudant & Gallinæ fel sed præcipue adipem contra pustulas in pupillis.* Verùm haud minorem nobis hæ altes in aurium affectibus utilitatem præstant idq; adipe suo potissimùm, si, teste[a] Galeno, ex aqua recipiatur in usum. Quin imo Marcellus liquefactum, & tepidè instillatum quodlibet aurium uitium sanare testatur. Alibi etiam Galenus adipem Gallinaceum item & Anserinum plurimùm prodesse ait, si aqua auditorium meatū intrauerit, mediocriter calidum infusum. Si purulentæ fuerint aures Plinius Gallinæ adipem calidum infundi utiliter existimat. Sunt qui eundem adipem instillatum tepidum aduersus difficultatem auditus laudent. Apollonius apud[b] Galenū (uti etiā Rasis) dolentibus auribus instillari liquefactū iubet. Quo loco Galenus: *Gallinaceus, inquit, & Anserinus adeps, siquidē euacuatū corpus inuenerint & humorē qui inflāmatam affectionem excitat non amplius influentē, duobus rationibus tum mitigandi, tum curandi profuerint. Si verò influente adhuc causa adhibeantur, affectioni quidem nihil auxiliantur, leniunt tamen doloris accessionē siue symptoma, quemadmodū etiā, si ob humorū acredinem mordacitas contingat.* Kiranides adipem Galli liquefactum cum nardo ad dolores aurium etiam commendat & contra neruorum passiones. Sed ut obiter aliquid de huius adipis qualitate dicamus: scire licet medium esse inter Anserinum, & suillum, ut scriptum reliquit[c] Galenus: ait autem Anserinum ex his valentiorem esse, sed substitui aliquando Gallinaceum, Anserinum, suillum, caprinum adipem, quemuis in alterius absentis uicem: Gallinaceum tamen calidiorem, & sicciorem, quam suum, & teneriorem, & minimum terrestrem, idq; magis etiam si è Gallinis syluestribus fuerit, & tenuitatis ratione profundius penetrare. Eiusmodi adipes quomodo debeant curari, & reponi docetur in uulgaris Nicolai Præpositi codicibus, his ferè uerbis: Animalium recens mactatorum adipes diligenter purga a pelliculis, & ollæ nouæ figulinæ impone, quę non supra dimidium impleatur: hanc opertam in aliud uas calidissimum (vel aqua feruida plenum, secundum alios) impone, & subinde quod liquatum fuerit, in aliud uas infunde, donec nihil amplius liquetur, & colatū in loco frigido repone. Sunt qui reposituri modicū salis adijciant. Prẹter uerò adipē, Gallinaceus alia quoq; subministrat, quibus auribus medearis. Nā Auicenna apostema in aure calidum oui uitellum curare refert: sin abscessus dolorem vehementem efficiant,

[x] L. 29. c. 6.
Ad albugines.
Ad cicatrices.
[y] 2. Eup. 49.
Valerio Apro ut uisus restitutus.
[z] L. 7 Gymnastic. 1.
Ad aurium uitia.
[a] 1. Eup. c. 6.
Ad purulentas aures.
[b] De comp. sec. loc.
Adipis Gallinacei temperies, & vis.
[c] 11. de simp. & de comp. med sec. loc. & 14. Met.
Adipes vt seruentur.
Ad apostemata in aure.

[d] De cõp ſec. loc.

oleum ouorum ſtatim ſedabit, eorumq́; concoctionem promouebit, eoſq́; aperiet. Atq́; [d] Galenus aurium dolores oui candido leniri aſſerit: & rurſus: ad dolorem auris ex inflãmatione obortum, miſceri ait opium muliebri lacti, & oui candido, quæ ipſa etiam per ſe aurium inflãmationibus profuiſſe teſtatur. Et rurſus: *Ad aurium nocumenta ex aqua*, inquit, *oui aquato, modo eodem, quo in oculorum inflammationibus vti ipſi conſueuimus, præparato vtitor*. Item pellis interior è ventriculo Galli Gallinacei arefacta, tritaq́; ex vino, adiecto paululo opij, medicamen auribus vtiliſſimum facit, quod calefactum infuſum ſuppurationem earum expurgat, & ſanat. Idem [e] Plinius atteſtatur, inquiens: Ventris Gallinaceorum membrana, quæ abijci ſolet, inueterata, & in vino trita, auribus purulentis calida infunditur.

[e] L.29.c.6.

Ad linguæ aſperitaté. Ad dolores dentium. [f] 3.Eup.187

Si lingua aſperior reddita fuerit, adipe Gallinę inungere poteris, nam is aſperitatibus egregiè medetur. Dentium dolores mitigat oleum ex ouis illitum cum pinguedine Anſeris. [f] Galenus verò ad eundem dolorem ouorum putamina, ſepiam, & oleum iubet miſceri, & coqui, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore continen. Mirum quod tradit Plinius de ſedando dentium dolore: *Oſſiculis*, inquit, *Gallinarum in pariete ſeruatis, fiſtula ſalua, adacto dente, vel gingiua ſcarificata, proiectoq́; oſſiculo ſtatim dolorem abire tradunt*. Alibi etiã ubi cinerem putaminis in vino potum ſanguinis eruptionibus mederi dixiſſet, mox addit ſic fieri & dentifricum: *Dentifricium*, inquit, *præſtat cinis ex ouis, ſed non ſine vino*. Atqui Plinius in uerbis iam recitatis ſcribens, *ſic fit & dentifricium*, intelligere videtur, non quaſi id quoq́; cum vino fiat, ut medicamentum proximè ab eo memoratum in vino bibendum contra ſanguinis eruptiones, ſed uſto ſimiliter putamine, & abſq́; membrana, ut de proximo remedio dixerat.

Ad dolores gingiuarũ. Ad labiorũ rimas.

Si dentientium puerorum gingiuę doleant, Aegineta adipe Gallinaceorum molliendas conſulit Kiranides cerebro Gallinarum puerorum gingiuas perfricari uult, ut dentes eorum abſq́; dolore naſcantur. Labiorũ rimas, ſi Marcello, & Plinio credimus, adeps Gallinaceus, uel Anſerinus impoſitus egregiè curat. Alias verò vterq́; membranam putaminis detractã ouo ſiue crudo, ſiue decocto ad eadem mala prædicant. Et Nicolaus Myrepſus mirabilem inde curam promittit.

Ad tumoré mamillarũ. Ad tonſillarum inflãmationes. [g] 2.Eup.15 [h] De comp. ſec. loc.

Tumorem mamillæ repelles agitato ouo cum vino quinquies copioſiore, eo liquore madefactum linteum imponens: Ornithologus ex libro Germanico manuſcripto. Ad tonſillarum inflammationes, & anginas [g] Galenus iuſculo Gallinæ hœdiue vtitur. Et rurſus [h] alibi ex Archigene deſcribens fomentum, cuius vapor intra os recipiendus eſt, ad gurguliones inflammatos, & tonſillas: *Origanum*, inquit, *& hyſſopum, cum ſufficienti aceto diligenter in olla feruefacito obturata: operculum autem circa medium habeat foramen. Deinde arundinem ad foramen operculi, ac os ægri adaptato, ac fomentum admittito. Si verò os à feruore arũdinis comburatur, ouum vacuũ vtrinq́; perforatum ægri in ore contineant, & per ipſum arundo inſeratur*.

Ad ani rupturas.

Kiranides ouum crudum ad ani rupturas adhibet ad inflammationes eiuſdem commendat, ſed Dioſcorides, & Plinius, etſi diuerſimodè, ouorum luteis vtuntur. Ille enim ad inflammationem, & condylomata ſedis vitellum oui cum meliloto vtile eſſe ait: hic verò generatim loquens: *Sedis etiam vitijs*, inquit, *vtilia ſunt ouorum lutea indurata igni, vt calore quoq́; proſint*.

Ad doloré matricis.

Adeps Gallinaceus recens laudatur à Raſe, & Dioſcoride ad dolorem matricis, & in eiuſdem apoſtemate inſtar emplaſtri imponitur. Vult autẽ Dioſcorides, vt recens ſit, & ſine ſale cõditus. *Nã ſale*, inquit, *inueteratus, & qui tẽporis ſpatio acrimoniã concepit, vuluæ inimicus eſt*

Ad vlcera vuluæ. Ad arthritidem.

Auicẽna ad vlcera vuluę ſalubre peſſariũ ait fieri ex albumine cum oleo ex alcanna. Mirabile remedium in arthritideà muliere quadam, & adhibetur in quouis loco, vbi iuncturæ exeunt (fortè exiſtunt) Gallina bene habita quadrima, abſinthio referta coquatur in tribus ſitulis aquæ ad duarũ partiũ conſumptionem. Hinc ęger foueatur, (vaporetur, fiat ſtuffa) bis quotidie donec liberetur, fricãdo ſemper ad inferiora.

Ad podagram. Ad vlcera pedum. Ad clauos pedum.

Legitur in additionibus ad practicam Varignanæ Podagras plurimum iuuare fimum recens appoſitũ Marcellus, & Plinius volunt. Kiranides hepar Gallinæ tritum, & cum hordei farina, & aqua emplaſtri modo impoſitũ eiſdẽ prodeſſe ſcribit. Aëtius oua Gallinę quatuor cęrato cuidã adijcit podagrico. Pedũ ulcera Gallinacei, vel Columbini fimi cinis ex oleo impoſitus ſanat, teſte Marcello, ſed Plinius paulò aliter. *Fimi Gallinacei*, inquit, *cinis pedum exulcerationes ſanat: Colũbini fimi cinis ex oleo*. Alibi etiã fimum Gallinaceum cũ oleo, & nitro clauos pedũ ſanare dixit. Atq́; iſtęc tã de internorũ, quam externorum corporis humani affectuũ, qui ab harum auiũ partibus, excretis, & ouis remedia habent, curatione dicta ſunto; videamus modò an nihil aliud præter iam dicta medicis Gallinacea iſtæc familia præſtet, quod facere eam videbimus, ſi diligentiùs cum veterum, tùm recentiorum ſcripta reuoluamus.

Ad potum veneni.

Illis itaque in primis Aëtius pulli Gallinacei pinguis ius abſorbendum dari iubet poſtquam vomuerint, qui toxicum bibére. Quinimo obſcurus quidã hoc annotatum ſeſe reperiſſe ait in margine codicis cuiuſdam Serapionis iuxta caput de vrina, ſi oui albumẽ cum uitello ponatur in matula alicuius, quem veneno infectũ eſſe

ſuſpicio

suspicio est, intra aliquot horas locus ueneni in hepate demonstrabitur. Nã si id in uenis fuerit vltra gibba hepatis, aut in vijs vrinalibus, ouum nigrescet, & fœtebit: sin citra concaua hepatis, ut in orbo (colo, vel alterius intestini nomen legendum apparet) ouum rugas, & colorem citrinum contrahet absq; fœtore. Dioscorides inter aconiti remedia enumerat oua in oleũ euacuata, ita ut totũ hoc cum muria misceatur, & sorbeatur tepidum. Idem etiã uti & Nicander Gallinæ pinguis carnẽ è pectore coctã, uel iusculũ inde potũ contra dorycnium remedio esse scribunt. Lathyridis grana stomacũ ledunt, itaq; teste Plinio, inuentum est, ut cum pisce, aut iure Gallinacei sumerentur. Fungorũ esus hominibus sępè pestilens uisus est, & lethalis. Aduersus hoc stercus Gallinaceũ tam internè, quàm externè utiliter in usum admittitur. Vnde dicebat Dioscorides, Gallinaceũ fimũ priuatim contra fungorũ venena bibi ex aceto, aut uino. Rasis ex oximellite nimirũ ut uomitus subsequatur: quod Rasis à [i] Galeno mutuatus uideri potest; Cùm medicũ quendã, inquit, in Mysia Gallinaceo vtentẽ stercore conspexissem in eis, qui ab esu fungorum suffocabantur, & ipse quoq; sum usus in quibusdã urbem inhabitantibus, qui & ipsi fungos esitauerãt, ipsum uidelicet ad lęuorẽ contritum tribus, quatuorue oxycrati aut oximellitis inspargens cyathis, & palã adiuti sunt, idq; celeriter. Nã qui pręfocabantur paulò pòst uomebant pituitosum humorẽ omnino crassissimum, & exinde plane liberati sunt symptomate. Aëtius verò aduersus eosdẽ noxios fungos, *Philagrius*, inquit, *Gallinaceũ stercus album exhibet, ex posca, aut aceto mulso. Huius enim manifestum habemus experimentũ, quod ad fungorũ strangulationes auxilietur.* Sed longè ante Aëtiũ Plinius, candidũ fimum in byssopo decoctum, aut mulso fungorum, boletorumq; venena astringere dixit itẽ inflãmationes, ac strangulationes, quod miremur (inquit) cũ si aliud animal gustauerit, id fimũ, torminibus, & inflãmationibus afficiatur. Qua uerò quantitate eiusmodi stercus in tali casu exhiberi debeat, docet obiter doctissimus [k] Guilielmus Rondoletius, dum ait. Stercus Gallinarũ aduersus fungos pręscribitur a drachma una ad drachmas duas. Dioscorides item contra fungos Gallinarũ oua cum posca pota conferre ait, addita aristolochiæ drachma. Si quis à cane rabido morsus sit, stercora Gallinarũ cibo permixta rabiẽ imminentem prohibere creduntur, quod ex Plinio transcriptum est, qui alibi ita scribit: *Rabies canum Sirio ardente homini pestifera, quapropter obuiã itur per triginta eos dies Gallinaceo maximè fimo mixto cibis, aut si præuenerit morbus, veratro.* Idẽ etiam, uti & Kiranides cristã Galli contritam efficaciter imponi aiunt. Aëtius uerò ad felis morsum Galli stercus liquidum cum adipe Gallinaceo subigi iubet, atq; imponi. Ad serpentum, aliorumq; uirulentorũ animantium morsus non ipsæ aues tantùm per se calidæ ad affectum locũ impositæ prosunt, sed partes etiam aliquot. Aëtius ad uiperę morsum primò affectã partem scarificat, aut Gallinã dissecat, & internè adhuc calentem morsui imponit, atq; illud frequenter repetit. Paulus Gallinarũ pullos eodem modo dissecat sed uterq;, ut uidetur, id a uetustioribus medicis, ac in primis Dioscoride mutuatus est, qui ita habet: *Dissecta Gallina, & adhuc calentes apposita serpentium morsibus auxiliãtur, sed identidem alias sufficere oportet.* Et alibi: *Dissecti Gallinarum pulli, cum maximè tepent percusso loco applicentur.* Mirum uerò quod scribit Galenus, Gallinæ carnes nouiter occisas ita, ut diximus, morsibus impositas omnibus uenenosis obsistere, atque curare pręter unius aspidis morsum. Contrà sentire videtur Plinius, inquiens: *Cimicum natura contra serpentium morsus, & præcipue aspidum valere dicitur, itẽ contra venena omnia, argumentũ, quod dicunt Gallinas, quo die cimices ederint, non interfici aspide, carnes quoq; earũ percussis plurimũ prodesse.* Nec desunt, qui hisce tanquã discordia naturali quadã pugnantibus utãtur. Verùm huius rationem inire facillimum fuerit. Gallinę enim calida natura prædite sunt; argumento, quòd deuoratum insigne virus conficiunt, & aridissima queq; semina consumunt, item nonnunquã arenas, lapillosq; ingluuie sua deuoratos absoluunt. Itaq; animantis calore adiutus spiritus, ab ista parte impetum capessens, exiliensq; secum uenenum exigit. Obscurus quidã ita ad huiusmodi virulentos morsus, in uiro Gallum, Gallinã uerò in fæmina imponi iubet, & statim cor è uino bibi. Verùm pręterquã, quod eiusmodi opinio anilis est, ita etiam doctiores alij cerebrum, non cor bibendum exhibent: ac in primis [l] Plinius: *Cerebellum*, inquit, *Gallinaceum recentibus plagis prodest* id est, morsibus serpentium: & alibi: *Venena serpentium domantur Gallinaceorum cerebro in vino poto. Parthi Gallinæ malunt cerebrum plagis imponere, quasi præstantius.* Sed alibi etiam non uno, sed uarijs modis administratum cerebrum harum auium serpentium morsibus prodesse tradit, & docet idem [m] Plinius: *Prodest item*, inquit, *Gallinaceum cerebrum recentibus plagis sale viperino in cibo sumptum. Tradunt & vlcera tractabiliora fieri, & sanari celerius.* Item [n] rursus: *Contra omnium morsum remedium est Gallinaceũ cerebrum cum piperis exiguo potum in posca.* Et Sextus id uidetur repetere, dum ait: Galli cerebrum cum posca adiecto pipere his, qui à vipera percussi sunt, uel morsi potui dabis, auxilium maximum experieris.

Contra aconitum.

Contra dorycnium.

Contra lathyridem.

Cõtra fungorũ venenositatem.

[i] *Eup.* 131. *& 10. de simpl.*

[k] *L. de pond. cap.* 10.

Ad morsũ canis rabidi.

Ad felis morsum.

Ad uiperæ morsum

[l] *L.* 29. *c.* 4.

[m] *L.* 30. *c.* -

[n] *L.* 29. *c.* 4.

Alij autem authores bibi, non lini uolunt. Kiranides sanguinẽ Galli erysipelata, & chimetla sanari ait, & ijs qui marinũ leporem comederint, auxiliari. Item si quis alliũ contriuerit, & biberit calidũ sanguinem cũ uino, nullũ reptile ei nociturũ. Oua quoque, teste Plinio cocta, tritaq; adiecto nasturtio aduersus serpentiũ ictus illinuntur: & alibi etiã priuatim contra hęmorrhoidũ morsum illiniri ait luteũ oui, & sorberi. Contra omniũ phalangiorũ, (uel ut ait Rasis, aranearũ) morsus remediũ est quoq; Gallinarũ cerebrũ cum piperis exiguo potũ in posca: ex Plinio, qui alibi etiã fimum Gallinarũ ad ictus scorpionum prodesse ait. Kiranides idẽ aduersus scorpionũ ictus cõmendat. Fel pręterea efficacissimũ creditur scorpij, & callionimi pisciũ, marineq; testudinis, & hyenę vulneribus, maximè uerò Perdicis, Aquilę, & albę Gallinę. Elephantiasi deploratę Gallinę viperis saginatę medetur. Si bubo ortus sit in peste, Gallus depiletur circa anum, & apponatur loco per horam, & in alia hora apponatur alter, & sic fiat per totum diem. Sic uenenum attrahitur a corde Galli, & Gallus subitò moritur. Serenus inter carbunculi remedia inquit:

Ad leporẽ marinum. *Ad morsũ phalangiorum.* *Ad elephantiasin.* *Ad bubones pestiferos.*

Est qui Gallinae perducat stercore corpus

... Quasi etiã stercus id ad carbones ualeat. Ornithologus nescio quo authore eiusmodi remediũ ad morbos desperatos recitat, blandũ alioqui, & ad experiendũ facillimũ: nempè ęgros intra duos ignes ouorũ albuminibus cõquassatis perfricatos diebus aliquot, semel quotidie restitutos iri. Non caret quoq; admiratione quod Marcellus empiricus memoriæ prodidit. Ossiculũ extremũ ex ala Gallinacea cochleario terebratũ, nodisq; septẽ licio ligatũ, atq; ita brachio, uel cruri eius partis, quæ inguina habet suspensum, ijs mirabile remediũ exhiberi. Præterea sunt qui ad phrenesim Gallũ per mediũ fissum adhibeant, & tale leuamentũ inde promittant, ut nisi ita alleuetur æger, de eo prorsus actũ sit. Lucianus postremò author est, etsi nimirũ fabulas sapiat, & anilia deliramenta, lõgissimarũ caudę Gallinaceorũ pennarum quę duæ sunt, si quis dextrã euulsam secũ ferat, tũ a nemine conspectũ iri, tũ quod ianuis reseratis, & foribus quamuis diligenter signatis omnia domus penetralia patescant. Cæterùm, ut ueterinarij, siue ἱππιατρικοὶ hinc etiã aliquod percipiãt emolumentũ, placuit hîc tãquam pro epilogo adiungere aliquot remedia iumentorũ quorundã morbis conuenientia. Equo itaq; ex pituita per nares laboranti, fimũ Gallinaceũ per nares inflabis. Anatolius strophoso equo oua quatuor in os confringit, curatq;, ut cũ putaminibus simul deglutiat. Tussis in equo, inquit * Theomnestus, quã ęstus, aut puluis excitauit bis remedijs abigitur. Oua quinq; cũ suis putaminibus in aceto acri, cum aduesperascere cœperit, macerabis. Diluculo deprehendes exteriorẽ callũ intabuisse, sic ut ea prorsus emollescant: qualia uideri solent, quę intẽpestiuè ponuntur, & pręcoci partu Gallinarũ ęduntur: quorũ folliculus tactui non renitens, in uesicę morẽ liquoris capax remanet. Vbi os diduxeris, linguã educens, integra sigillatim faucibus impelles; singula auri pigmento conuolues. Sed caput sublime teneatur, dũ singula deuorârit. Sub hæc autẽ fœnugræci, aut ptisanę cremor melle dilutus infunditur; ea triduo data uitiũ extenuabunt. Hæc ille. Afficiuntur quandoq; etiã equi inflatione iliũ, & uentris: in quo casu Absyrtus, & Hierocles fimũ Gallinaceũ, aut Colũbinum, quantũ manus capit, in uino dissoluunt cũ nitro, & inde clysterẽ inijciunt. Si equus, vt fit aliquando pennã deuorârit, primo vratur in umbilico, deinde in os eius stercus bouis tepidũ inseratur, tum fiat phlebotomia. Demũ omnia interiora Gallinę sanę in os eius immittes, etsi ne ita quidẽ liberatur, minue diligenter ipsum: ex Rusio. Vt uerò ferocitatẽ deponat, pennã Gallinę, quo uolueris modo ei deglutiendã prębe: Eumelus. Equa si marẽ non patitur, Gallinaceo fimo cum resina teribinthina trito naturalia eius liniri iubet Anatolius, eamq; rẽ libidinẽ in ea accendere pollicetur. Boũ languor, & nausea sæpè discutitur, si integrũ ouũ Gallinaceũ crudũ ieiunis faucibus inferas, ac postero die spicas ulpici, uel allij cũ uino conteras, & in naribus infundas: Columella. Attactio, teste Rusio, dicitur, cũ neruus pedis anterioris in iumento, à posteriore crure (ut fit aliquando pręfestinatione) lęditur. Hoc malũ si recens sit, prima uel secunda die iunctura, & locus scarificetur, ut per scarificationẽ sanguis exeat, postea Gallus per medium scissus superponatur calidus cũ omnibus intestinis. Pelagonius aduersus tussim iumẽti è faucibus, uel gutture prouenientẽ mactatę recẽs Gallinæ uentrẽ una cũ stercore inuolui iubet melle, & iumẽto in fauces immitti adhuc calentẽ. Sunt qui ad ulcera iumentorũ utãtur fimo Gallinaceo arido trito cribratoq; inspergentes manè, & uesperi succũ sambuci immittentes per dies aliquot, ubi ulcera primũ abluerint uino, in quo sambuci folia decocta sint cũ modico sale. Si hordeo malo, aut nimio iumentũ lęditur, remediũ est pelliculã e uẽtre Galli siccatã fumo, deterere, additisq; octo scrupulis piperis, & quatuor cochlearibus mellis, & uncia pollinis ex thure, cũ sextario uini ueteris repefacto per os dare Vegetius. Chirõ Cẽtaurus pro remedio malidis, siue pestilẽtię iumẽtorũ pręcipit catulũ lactãtẽ uiuum in

Ad morbos desperatos. *Ad phrenesin.* *Remedia pro iumentis.* *Ad equum pituita laborantem.* ** In Hippi. Græ.* *Ad iliũ, & uẽtris inflationem.* *Vt equus ferocitatẽ deponat.* *Ad boum nauseam.* *Attactio.* *Contra tussim in iumẽtis.* *Ad ulcera iumentorũ.* *Ad pestilentiã iumentorum.*

aqua

aqua feruenti missum, ac depilatum, ita decoqui, vt ossa separentur à carne, quibus diligenter ablatis, eius caro cum aqua, in qua decocta fuerit, liquamine optimo, uino ueteri, & oleo, & pipere, cum melle condita usq; ad sextarium debere seruari, ac singulis animalibus binas cotylas tepefactas, donec ad sanitatem perueniant, & diebus singulis dari per fauces. Vegetius quoque de Gallo Gallinaceo albo eadem, quæ de catulo obseruanda demonstrat.

NOCVMENTA.

CAELIVS Aurelianus author est, quendam à Gallo pugnante leuiter læsum in rabiē venisse: tanquā pugnans Gallus, dū ira percitus est, etiā furiat. Sunt qui putēt, oua diutissimè elixa, & indurata immodicè homini uenenū fieri. Multis tamen ea placere video. Nū autē venenū fiant, ignoro: bene tamen noui plurimum negocij stomacho facessere. A præsepibus equorū remouebuntur aues domesticæ, atq; altiles, quæ eas propter reliquias pabuli sectari solent, & in his non solū pinnulas excutiunt, sed etiam stercora deijciunt: atq; illæ cū gutturis, hæc cū alui periculo ab equis degluttiuntur. De fimo Gallinaceo à bobus, aut equis deuorato, & remedijs contra eum, plura in quadrupedū istarum historijs, Deo dante, scribemus. Illud tantūmodo iam dicentes, Hieroclem equo aduersus huc fimū deuoratum docere auxiliari ipsum fimum Gallinæ album, & solidum, quem conteri iubet cum drachma seui, & cum duobus polentæ chœnicibus, vinoq; nigro austero in massas redigi, & equo edēdas dari. Cæterùm paulò antè etiam ex Plinio diximus aduersus fungorum, boletorumq; venena dari, item ad inflationes, & strangulationes, cùm sid animal aliud gustauerit, torminibus, & inflationibus afficiatur: quomodo itaq; equum iuuabit, si priùs noxam induxit?

Galli pugnantis rabies.

Ouorū durorū malitia.

Gallinę cur à præsepibus pellendæ.

Contra fimum deuoratum.

VSVS IN CIBO.

GAllinaceum genus in cibi usum cedere quis ignorat? Hoc penè vno in repentino, ac inopinato amicorū hospitumue aduentu iuuamur, huic omnem mensæ lautæ, mediocris, tenuisq; splendorē acceptum referre debemus. Si lautam necessitas postulat, carnes hinc habetis laudatissimas, easq; cùm elixas, tùm assas, prætèrea oua reliquarū auium ouis præstātiora, quę uaria etiā tibi præstabunt fercula: Si mediocrem, ut in diebus, quibus carnium esus lege sacra est interdictus, sola oua tibi suffecerint: sin tenuem, & ægris conuenientem, vnde quæso tutior, iucundiorq; victus queat, quàm hinc peti? Quare meritò iure apud Columellam, & alios, qui de auibus ex professo scripserunt, Gallinaceum genus principem semper locum obtinet. Vnde etiam [a] Horatij commentatores, ubi ita canit:

Quā vtilitatem Gallinaceum genus in cibis præstet

[a] 2. Sat. egl. 5

Accipe, qua ratione queas ditescere, Turdus,
Siue aliud priuum dabitur tibi

priuum exponunt non solùm priuatū quid, & propriū, sed peculiare, & rarū quid ex auium genere quales, inquiunt, apud ueteres erant Gallinæ, & Turdi, quibus (turdis) alibi etiā nil melius esse dixit idem poëta. Lampridius in Alexandri Seueri conuiuijs tradit fuisse Gallinas, & oua, sed festis diebus adhibuisse etiā Anserē: maioribus uerò festis Phasianū ita ut aliquando & duo ponerentur, additis Gallinaceis duobus: Et alibi etiā Heliogabalum vna die non nisi de Phasianis tantùm edisse refert, alia die de pullis. Hinc iā clarum est & perditissimos Imperatores harū auium esu delectatos, sed Gallinas tantùm, aut pullos esitasse: Galli enim, & maximè qui admodum salaces sunt, proli magis, quàm gulę reseruantur. Sin uerò Galli tenelli adhuc sunt, nempe pullastri, eorum caro inter volucrum carnes, qua mediam quandā extenuandi, & crassefaciendi naturā præstant, connumeranda est, à Galeno tantopere prædicatas. Facilè enim concoquitur, laudabilē sanguinem generat, appetitam conciliat, quibuscunque tēperamentis conuenit, præcipuè si moderatè pingues fuerint, & nōdum coierint, aut cucurierint. Coeuntes enim, & canentes iam siccescere incipiūt, exacuiturq; feritate ea calor, ac fit illorum quamprimum dura fibrosaq; caro, vsq; eò ut salsugineum saporem elixatione reddant pro uetustate maiorem semper, etiam leniendæ aluo efficacem. Quare ante id tempus ad castrationem deueniendum erit: alioqui procul dubio præferendæ pullastræ, utpote frigidioris temperamenti: ac idcirco pullastris maribus in febricitantibus prælatæ: in reliquis alimentum idem boni, laudanque succi non excrementij, non morantis diu in progressu, descensuque in intestina: alimentum tamen exhibent, nec

Alexandri Seueri conuiuia.

Gallorum cas qs laudetur.

Galli quando castrantur.

Pullastrarū laus.

multum, nec duraturum multùm quippe ex tenui sanguine constat, ac fluxili, labiliq́, vt & citò inde abire possit, damneturq́; præterea podagricis, vt alia, quæ fluxilis sanguinis generatione facilè affectis, ideoq́; imbecillioribus partibus incurrunt, uel mixta, vel attracta. Sunt qui ad mensæ usum, & pro febricitantibus Gallinas castratas pullastris cum maribus tùm fęminis præferant. Apud nos Gallinas castrare insolens est. Gallo uesci, maximè prouectæ ætatis dedecus, etsi rusticis usurpatum, ut pote ingrato nobilium palatis, nam, vt ait Baptista Fiera medicus, ac Poeta.

Prandia si dederis, Veneris documenta proteruus
Nesciat: hinc sicca est, & malè grata caro.
Sit puer, aut Cybeli pœnas pro nomine falso
Pendat, & excisso sit tibi teste Capus.
Sic propinguis erit, sic iam dormire licebit,
Et pariet rauca fercula larga gulæ.
Sic humens Gallina vices huic cedet honoras
Vel nigra, vel partus sit licet indocilis.
Sic cerebrum, Veneremq́, fouet: minus ignea pullo
Vis est: sub sicco hic sit mihi cœna cane.
Maxima, testiculis positis tibi gloria, Galle,
Somno, aluo, Veneri gratus es, & Cybeli.

Apud veteres inter cæteras, quas saginabant, saginatas Gallinas magni faciebant, ut C. Fannius legem ferre coactus fuerit, qua volucres mensis apponere prohiberet, præter unã Gallinam, eamq́; quæ non esset altilis. Si autem altiles apponebantur, ars culinarum erat, vt ab vno pede laceratæ tota repositoria occuparent: inde illud Satyricum:

Quo gestu Lepores, vel quo Gallina secetur

[b] L. 10. c. 50. Lex verò de altili Gallina ante tertium bellũ Punicum vndecim annis lata fuit, teste [b] Plinio: *Hoc primum*, inquit, *antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fannij vndecim annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur, præter vnam Gallinam, quæ non esset altilis: quod deinde caput translatum per omnes leges ambulauit. Inuentumq́, diuerticulum est in fraudem earum, Gallinaceos quoq́, pascendi lacte madidis cibis, multò ita gratiores approbãtur.* Hæc ille. Erant autem communia præcepta, & adhuc quotidie traduntur, qua ratione tenerescant, ut proprio à nobis allato capite de saginatione monstratum est. Vt tenerescant. Absque verò longa saginatione tenerescet, si Horatio credimus.

Si vespertinus subitò te oppresserit hospes
Ne Gallina malum responset dura palato,
Doctus eris viuam musto mersare falerno
Hoc teneram facies.

Multos vnã partem in Gallinis celebrare. Idem pręstabis imposita in anum ficu, unde Gallum immolatum Herculi recentẽ tenerum & penè friabilẽ cùm quã inter obsonia obtulisset, tã citis teneritudinẽ ficui acceptã retulisse legitur. Etsi tamẽ ita tenerę factę sint Gallinæ, nonnulli eò libidinis deuenerunt, vt uel unam tantummodo partem auis ad esum admitterẽt: unde quoq́; apud Pliniũ legimus, mox cùm de saginatione harũ auium locutus esset, *nec tamen in hoc mangonio quicquam totũ placet, hîc clune, alibi pectore tantũ laudatis.* Haud iustè itaq́; Pertinacem Imp. Capitolinus nimium illiberalem fortè vocauerit, quòd amicis aliquando lumbos Gallinaceos miserit: crediderim enim id gulæ causa factum. Pertinax Imp. cur lũbos Gallinaceos amicis miserit. Etsi autem in dorso carnis parum sit admodum, pellicula tamen ipsa, maximè in altili Gallina, pinguis est, & apprimè delicata: ita & Matron apud [c] Athenęum.

[c] Lib. 14.

Sic factus est, rident alij, moxq́, afferunt
Gallinas altiles in argenteis patinis
Deplumes, ætate pares, dorsa laganis similes,

hoc est, vt ego expono, dorso gratas, non autem ruffescente dorso, ut alij exponunt: siquidẽ lagana non ruffescunt, sed albescunt. Cristarũ coctio, & esus. Testes. Cristæ etiã, & palearia priuatim à quibusdam eduntur ex iure, uel assę super prunas, & dein addito pipere, & succo aurãtij: nos testes etiam adiungimus, maximè die sancto Pellegrino sacro, idest, calẽdis Augusti, quo tẽpore Bononiensibus Galli castrantur. Sũt qui difficulter coqui asserant, parũq́; nutrire, ut pote siccę naturę: attamen [d] Galenus cristas Gallinaceorũ, & paleas medio loco habet, non probandas nimirum, nec improbandas. [d] L. 3. de aliment. In maximis etiã apud Romanos delitijs cristas fuisse historia traditum inuenimus, viri alioqui grauis inuento. Eas Messalinus Cotta Messalæ oratoris filius cum palmis pedum & Ansetibus torrere, atque patinis condire reperit. Et Heliogabalus, cui nulla fuit vita nisi in uoluptatis nouæ exquisita ratione, sæpius ex Apitij æmulatione, ut

Spartanus

Spartanus prodit, cristas Gallinaceis viuentibus uorauit, item camelorum calcanea, Pauonũ linguas, & Lusciniarum. Cerebrum etiam coquitur, editurq; maximè leuiter assum cum pauco sale. Acuit autem priuatim intellectũ. Laudat eiusmodi cerebella Baptista Fiera medicus, ac poëta, sed adiecto pipere humiditatem obtundendam: ait autem:

Heliogabalus cristas Galli uorauit.

Cerebri esus, & coctio.

Quadrupedum præstant oculi, cerebella volucrum:
Vda tamen nimium, ni piper addis erunt.

Iecinora harum auium inter omnia edulia Cardanus celebrat. Rasis verò ex [e] Galeno inter hepata primatum Anserino tribuit, idq; quia humidius, & tenerius, ita etiam sapore suauius esse ait, secundam verò laudem Gallinaceo ascribit. Est tamen, & hoc humidum quòd idem Fiera hoc carmine docet, inquiens.

Iecinora.

[e] *2. Aph. 37*

Colla securq; calent, sed colla fluentibus hument,
Gallina, Anser, Anas mollius hepar habent.

Id super prunas assatum labentes vires breui reparat, superbibito pauco vino albo. Ventriculus si concoquatur vberrimè nutrit, teste [f] Galeno, ac inter omnes Gallinæ, & Anseris præstantissimus ei censetur: & alibi, si bene memini, ita habet: *Ventriculi in cibo laudantur, præ intestinis, præsertim altilium Gallinarum, magisq; etiam Anserum: sunt enim perquam suaues cæterùm crassi, duriq; eoq; ad concoquendum difficiles, sed quibus semel coctis multum alimenti insit.* Et Villanouanus nullos animalium ventriculos in cibo laudari asserit, præter ventriculos Gallinarum, Anserum, & Gruis. Intestina etiam priuatim cum alijs quibusdam rebus incocta edebant, ea gigleria, teste Hermolao, vocant, alij gigeria legunt. Inter reliquas partes testes maximè commendãtur, Galeno maximè, ac omnibus medicis, potissimum si Galli lacte nutriti essent. Hi enim concoctu facillimi sunt, & amplissimi. Cuius rei mentionem facit [g] Alexander Aphrodisiensis. Vropygium Gallorum, Gallinarum, & Caponum cibum militarem esse Galli existimant. Veteranos enim milites vropygiorum voratores appellant: Certum autem est altilium, & præpinguium gulæ mirificè placere: & luxuriosis vulgò exhiberi per iocum solet. Sanguis item Gallinarum non est inferior sanguine suum, sed multò peior leporino. Erant [h] Galeni tempore, qui eum ederent. Nostri dum Gallinas occidunt, eas ex pedibus suspendunt, vt simul collectus ad locum affectum sanguis conglobetur, & postea in cibum cedat. Ex capitibus, & interraneis Caponum, & Gallinarum Platina eiusmodi describit patinam. Gallinarum, atque auium iecuscula, pulmones, pedes, capita, & colla bene lauabis. Lota, & elixa in patinam sine iure transferes. Indes anethum, mentham, petroselinum, inspergesq; piper, aut cinnamomum, ac statim conuiuis appones. Iuscula denique harum auium non ingrata sunt. Quinimo apud Aegyptias mulieres ius pinguium Gallinarum nigrarum arte pinguefactarum in familiarissimo vsu esse legimus in balneis, ut se pinguefaciant. Etenim ipsum totum ex vnica Gallina confectum vnaquæque mulier potat, totamq; Gallinam in balneo deuorat. Alias accipiunt Gallinam nigram probè pinguem, ac carnosam, in cuius ventrem inijciunt auellanarum contusarum, amygdalarum dulcium, pistachiorum, pinearum, pisorum ana drachmas tres: quam hoc pacto paratam in aqua decoquunt, ipsamq; percoctam unica die in balneo mulier vnica totam depascitur, eiusq; ius, in quo etiam Sarcocolla ebulliuit, absorbet, pluribusq; diebus hoc mulier pinguefaciendа continuat. Eodem ferè modo aliam Gallinam decoctam comedunt, & ius eius bibunt: sed prius tritici mundi in aqua decocti librã vnam comedendã exhibent: quod cùm ipsa comederit, Gallinam decapitat, coquit, totamq; in balneo comedit, & totum insuper ius ebibit. Idem quoque factitant aliæ, sed alio modo Gallinam coquendam præparant. Nam pisa, & triticum ad libram semis in aqua decoctum Gallinæ comedendum exhibent, quod vbi totum comederit, decapitatam decoquunt, solamq; comedunt, eiusq; ius potant illa die, quinquiesq; hoc illæ factitare solent. Author horum omnium est [i] Prosper Alpinus. Insuper Antagoras poëta tanti Gallinaceum ius fecit, vt Athenæus scribat, ire noluisse in balneum, cùm aliquando Gallinam elixaret, ne pueri, absente eo, absorberent iusculum. Vt modò de apparatu harum auium cum alijs rebus aliquid dicamus. Apicium in primis, & Platinã sequi placuit. Sunt certè apparatus varij. [k] Apicius cùm conchiclas quasdam (sic dicta edulia à faba conchide, vt puto,) cum faba, & cum pisa descripsisset: aliter, inquit, conchiclam sic facies: *Pullum leuas, exossas, concidis minutatim cepam, coriandrum, cerebella eneruata, mittis in eundem pullum, liquamine, oleo, & vino ferueat: cùm coctus fuerit, concidis minutatim cepam, & coriandrum, colas ibi pisam coctam non conditam, accipies conchiclam pro modo, compones variè: deinde teres piper, cuminum, suffundis ius de suo sibi. Item in mortario oua duo dissolues, temperas, ius de suo sibi suffundis pisæ integræ elixæ, uel nucleis adornabis, & lento igni feruere facies, & inferes.* Alter conchicla farsilis, siue conchiclatus pullus, vel porcellus: *Ex ossas*

Ventriculus.

[f] *L. de cib. bon. & mal. succi.*

Intestina.

Giglería quid.

Testes.

[g] *2. Prob. 73*

Vropygiũ.

Sanguis.

[h] *Lib. 3. de Aliment.*

Panna ex capitibus, & interraneis.

Iura.

Aegyptiæ mulieres quomodo in balneis se pinguefaciant.

[i] *Lib. 3. de Med. Aeg. cap. 16.*

[k] *L. 5. artis coquin.*

Conchicla farsilis.

pullum

pullum à pectore, femora eius iunges in porrectum, ſurculo alligas, & impenſam paras, & facies alter-
nis piſam lotam, cerebella, lucanicas, & cætera: teres piper, liguſticum, origanum, & Zinziber. Liqua-
men ſuffundis, paſſo, & vino temperabis. Facies vt ferueat, & cùm ferbuerit, mittis modicè, & pi-
ſam cum condieris, alternis in pullo compotis, omento tegis, & in operculo depones, & in furnum mit
L.6.c.9. tis, vt coquantur paulatim, & inferes. Apud eundem item [l] alibi iſtos leges apparatus. In pullo
elixo ius crudum. Adijcies in mortarium anethi ſemen, mentham ſiccam, laſeris radicem, ſuffundis
acetum, adijcies caryotam: refundis liquamen, ſinapis modicum, & oleum. defruto temperas, & ſic mit-
tis in pullum anethatum. Aliter pullus. Mellis modicè liquamine temperabis. Lauas pullum co-
Pullus Parthicus. ctum, & ſabano mundo ſiccas, charaxas, piper aſperges, & inferes. Pullus Parthicus. Pullum aperies
à naui (de hac parte alibi noſtram aperuimus ſententiam) & in quadrato ornas: teres piper, li-
guſticum, cari modicum, ſuffundes liquamen, vino temperas, componis in cumana pullum & conditu-
ram ſuper pullum facies: laſer, & vinum inter illas diſſolutis, & in pullum mittis ſimul, & coques, piper
Pullus oxyzomus. aſperges, & inferes. Pullus oxyzomus. Olei acetabulum maiorem ſatis modice, liquaminis acetabulum
minorem, aceti acetabulum perquam minorem, piperis ſcrupulos ſex petroſelinum, porri faſciculum.
Pullus laſeratus. Pullus laſeratus. Aperies à naui, lauabis, ornabis, & in cumana ponis: teres piper, liguſticum, la-
ſer, vinum, ſuffundis liquamen. vino, & liquamine temperabis, & mittis pullum: coctus ſi fuerit pipe-
Pullus elixus cum cucurbitis. re aſperſum inferes. Pullus elixus cum cucurbitis elixis. Iure ſupraſcripto addito ſinapi perfundis,
& inferes. Pullus elixus cum colocaſijs elixis: Supraſcripto iure perfundis, & inferes. Facit &
in elixum cum oliuis colymbadibus non valde (impletum) ita vt laxamentum habeat, nec
Cum colocaſijs. diſſiliat dum coquitur in olla: ſubmiſſum in ſportellam cùm bullierit, frequenter lauas, &
ponis, ne diſſiliat. Pullus Varianus (à Vario Heliogabalo fortaſſis, alias Vardanus) Pullum
Pullus Varianus. coques iure hoc: liquamine, oleo, vino, faſciculum porri, coriandri, ſatureia, cùm concoctus fuerit, te-
res piper, nucleos cyathios duos, & ius de ſuo ſibi ſuffundis, & faſciculos proijcies, lacte temperas & re
exinanies in mortarium ſupra pullum, ut ferueat: obligas cum albamentis ouorum tritis, pones in lance,
Ius candidum. & iure ſupradicto perfundis. Hoc ius candidum appellatur. Pullus Frontonianus. Pullum præ-
dura condies liquamine oleo mixto, cui mittis faſciculum anethi, porri, ſatureia, & coriandri
Pullus Frontonianus. viridis, & coques, vbi coctus fuerit, leuabis eum in lance, de fruto perfundes, piper aſperges,
& inferes. Pullus tractogalatus (à tracte, & lacte, quibus condiebatur, ut Humelbergius ex
Pullus tractogalatus. potuit). Pullum coques liquamine, oleo, vino cui mittis faſciſculum coriandri, capam: deinde cùm co-
ctus fuerit, leuabis eum de iure ſuo, & mittis in cacabum nouum lac, & ſalem modicum: mel, & aquæ
minimum, id eſt tertiam partem, pones ad ignem lentum, vt tepeſcat: tractum confringis, & mittis
paulatim, aſſiduè agitas, ne uratur, pullum illic mittis integrum, vel carptum, verſabis in lance, quem
perfundes iure tali: piper, liguſticum, origanum: ſuffundis mel, & defrutum modicum, & ius de ſuo ſibi
Pullus farſilis. temperat in cacabulo. facies, vt bulliat: cùm bullierit, amylo obligas, & inferes. Pullus farſilis. Pul-
lum ſic, ne aliquid in eo remaneat, à ceruice expedies, teres piper, liguſticum, Zinziber, pulpam caſam, ali-
cam elixam, teres cerebellum ex iure coctum: oua confringis, & commiſces, vt vnum corpus efficias, li-
quamine temperas, & oleum modicè mittis, piper integrum, nucleos abundantes, fac impenſam, ac im-
ples pullum, vel procellum ita vt laxamentum habeat. Similiter & in Capo facies. Accipies pullum, &
Pullus leucozomus. ornas, vt ſuprà: aperis illum à pectore, & omnibus erectis coques. Pullus Leucozomus. Accipias aquam,
& oleum Hiſpanum abundans, agitatur, vt ex ſe ambulet, & humorem conſumat, poſteà cum coctus fue-
rit, quodcunque olei remanſerit, inde leuas, piper aſperges, & inferes. Hæc omnia Apicius, qui etiã
quod omiſeram, primùm hęc ſcripſerat. In Iſicia de pullo. Olei floris libra vna, liquaminis quar-
tarium, piperis ſemuncia. Aliter de pullo. Piperis grana triginta, & vnum conteres, mittis liqua-
minis optimi calicem, carænı tantundem, aquæ XI. mittes, & ad vaporem ignis pones: Iſicia de Pauo pri-
mum locum habent, ita ſi fricta fuerint, vt callum vincant: ſecundum Iſicia de Phaſianis, tertium de
Iſiciũ amilatum. cuniculis, quartum de pullis. Aliter (Iſicium amylatum). Oſſicula de pullis expromas, deinde
mittis in cacabum porros, anethum, ſalem, cùm cocta fuerint, addes piper, apij ſemen, deinde orindam
(fortè oryzam cuius, & paulò antè meminerat in ſimili Iſicio amylato. Sed Humelber-
gius ex Heſychio orindam interpretatur ſemen ſimile ſeſamæ, &c.) infuſam teres: addis li-
L.2. quamen, & paſſum, vel defrutum, omnia miſces, & cum iſicijs inferes. Dipnoſophiſtis apud [m] Athe-
næum Gallus cum oxylipato apponitur. γαλεὼς καὶ βατίδας ὅσα τε τῶν γένων εἰς ὀξυλίπα-
ρον τρίμματι σκευάζεται, inquit ibi Timocles comicus: Eſt autem fortè oxyliparum trimma
Oxyliparũ quid. ſeu condimentum idem, aut ſimile quale ſuprà in pullo oryzomo Apicius deſcripſit, quod
conficitur aceto, liquamine, & oleo, quæ lipara, id eſt, pinguia ſunt. Sed Hermolaus, ſe-
ſe inueniſſe ait, oxyliparon genus eſſe iuris, in quo raiæ, & cæteri eius naturæ piſces mandi
ſoleant. Egregia quædam condimenta pro pullis coctis deſcribit Antonius Gainerius ca-
pite de reſtaurando appetitu. Pullus in agreſta Pullum cum ſalita carne decoquito: vbi ſe
micoctus fuerit grana vuæ, ſublatis è medio uinaceis, in cacabum feruentem indito: pe-
troſelinum,

troselinum, & mentham minutatim concidito, piper, & crocum in puluerem conterito. Hęc omnia in cacabum, ubi pullastra cocta fuerit, conjcito, & patinam statim facito. Hoc obsonio nihil salubrius. Admodum, enim alit facile concoquitur, stomacho, cordi, hepati, renibus conuenit, ac bilem reprim t, ex [n] Platina. Et [o] mox: Pullus assus: Pullum bene depilatum, exinanitum, & lotum assabis. Asso, atque in pannam imposito, antequam refrigeat, aut succum mali medici, aut agrestam cum aqua rosacea, saccaro, ac cinnamomo bene trito infundes conuiuisq; appones. Hoc Bucino non displicet, qui acria (acida) simul ac dulcia appetit, vt bilem reprimat, & corpus obeset. Idem [p] alibi pręscribit quomodo paretur pastillus ex quauis carne animantis c curis, vt uituli, Capi, Gallinæ, & similium. E pullastris pastilli ex libro Germanico Baltasaris Stendelij, vt citat Ornithologus: Pastillo confecto pullastras ritè paratas membris confractis impone: & pro magnitudine pastilli tria, aut quatuor oua, addito salem, & Zinziber satis abundè. Per æstatem conuenit etiam vuas passas corinthiacas addi, ut Caponibus quoque, & aliquid butyri recentis. Operculum etiam facies quale pro pastillo è Capo pręscribitur, & ouis illines: horis duabus coques. Quod si frigidum habere malis, ius per foramen superius effundes, & pingui separato flatu, idem rursus affundito. Cum pulli in olla operti coquuntur, uel assantur ponus in butyro, affuso etiam vino modico cum semiassi sunt, nostri hoc genus cocturæ stoffare vocant, Germani verdempffen, latine forsan suffocare dixeris, quemadmodum oua pnicta, id est, suffocata Græci efferunt. Sunt qui vuarum acinos cùm pullo in olla operta coquant: deinde conterũt exprimunt, & rursus ad pullum affundũt cum butyro: Et rursus: Pullos ritè paratos in ollam inde: vinum. & ius carni a n affunde, cum modico sale, & aromatici pollinis crocei: quod si iusculum crassius desideras, segmenta duo panis albi tosta bullienti iuri inijcito, cùm ferbuerint, extractis una cum iecore tritis exprimito succum colando per aromaticum pollinem, & rursus affundito, & perfectè coqui sinito. Sunt qui limonum segmenta cum pullis elixãt, quæ deinde ijs, cum inferuntur, imponunt. Cibarium contusum: Gallinam, vel Caponem percoquito, donec carnes bene mollescant, & in pila pulpam vna cum ossibus contunde: quod si parum carnis fuerit, licebit etiam segmenta albissimi panis simul conterere. Tum unà cum iure omnia per æneum uas colatorium exprimes, modicum generosi vini & croci, aromatumq; quantum satis videbitur, adijcies, & coques aliquandiu, cum inferre volueris panẽ tostum subijcies, interdum oua extra testã in aqua cocta impones. Reliquias etiã Gallinarum, & Caponum a mensa, carnes scilicet cum ossibus aliqui contundunt, & ferculum parant: cui nonnulli elixum hepar agninum contusum adijciunt. Hic cibus puerperis, & ijs qui venam secuerint, conuenit, ex antedicto Stendelio. In pastillum Gallinaceum ex [q] Platina: Cristas pullorum trifariam, iecuscula quadrifariam diuidito: testiculos integros relinquito, laridum tessellatim concidito, nec tundito: duas aut tres vncias uitulini adipis, medullam bubulam, aut vitulinam addito. Zinziberis, cinnami, sacchari, quantum satis erit sumito. Hæcq; omnia cum cerasis acribus (acidis) ac ficcis ad quadraginta misceto, inditoq; in pastillum ad id aptè ex farina subacta factum. In furno, aut in foco decoqui potest. Semicoctum ubi fuerit, duo vitellos ouorum disfractos, modicum croci, & agrestæ superinfundes. Ius Gallinaceum cũ amygdalis: Cape tibi selibram amygdalarũ, tres ouorum vitellos exiguos, iecuscula Gallinarum, panis è simila ad modum duorum ouorum, cremæ lactis, quantum semiobolo emitur, ius Gallinæ veteris perfectè coctum. Tum amygdalas contusas cum iure percolando exprime, & da. Vel pone prius in iure sic parato pullũ prius coctum, & modicè simul efferuere finito, vt densiusculum fiat, & modicum cinnamomi cariophyllorum, salisq; addito. Baltasar Stendelius. Ex eodem ius viride pro Gallina, aut pullo. Pyretro, samsucho, petroselino minutatim dissectis vinum affunde, simul agita, saccarum, & aromatis aliquid adde, & affunde iuri, in quo Gallina cocta est, nec amplius coquito, ne color uiridis euanescat. Conditura pro Gallinis elixis: Gallinam elixam integram, vel in partes diuisam, bene purgatam in ollam inde, permodicum aquæ affunde cum pauco vino dulci, & butyri modicum adde, & pollinis aromatici nonnihil demacere, cinnamomo, cariophyllis. Cura diligenter ne diutius ad ignem maneat hoc ferculum, fit enim prorsus inutile. Tolles cùm ad ruffum colorem Gallina vergit, & ius mediocre habet. Si dulce placuerit, saccarum per se, vel cum aromatibus adijcies. Aliud edulium de pullis vel Capis cum pane tosto &c. ex eodem. Ipse Germanicè vocat Plutzte huner. Pullos, aut Capos assos frustatim dissectos saccharo cum aromatibus condies, ac vino dulci perfundes, imponesq; segmentis è pane albo tostis eodem vino dulci madentibus: frigidum impones. Condimentum, quo Gallina, vel pullus farcitur. Iecur, & ventriculum è Gallina manu diligenter exímes, ita ne quid frangas. Hæc minutatim concisa cum ouo permisce, & crocum co-

[n] L.6 c.16.
[o] Cap 17.
Pullus assus.
[p] L.6.c.9.
Pastilli ex carne.
Pastillus è pullastris.
Oua pnicta.
Cibarium contusum
Pastil. Gallinaceus.
[q] L.6.c.38.
Ius Gallinaceum cum amygdalis.
Ius viride.
Conditura pro Gallinis elixis.
Plutzte hu ner.

ceum colorem adde, ſi placet: addes & olus viride contuſum, vel vuas paſſas minores, his immiſſis pollinem aromaticum affundes, & ventre Gallinæ religabis, eamq; in olla coques eo genere, quod ſuffocationem vocant. Cæterum pro Gallina aſſanda, condimentum hoc in patella mixtum cum ouo ſubiges, & in ventrem immittes, Idem. Aliqui Gallinam pullam in optimo vino albo deſcoquunt, & diſſolutam coctione diutina exprimunt, colantq; ius, & cum oui vitello ad ignem miſcent. Hac ſorbitione proſtratas ægrorum vires mirificè reſtaurari aiunt. [a] Athenæus meminit porcelli dimidia parte aſſi, & dimidia elixi, fartiq; Turdis, ac uentriculis Gallinaceis. Prandia apud Gallos elixas Gallinas accipiunt, cœnę aſſatas. Proceres ganeę brumalibus diebus edendas iubent. Vulgus à menſe Februario appellat Fe bruannas, quibus nullam aliam eſcam anteponit. Alij toto anno in cibatu eas apponunt. Verùm & in his, vt in cæteris animantibus ratio temporis eſt habenda. Franciſcus Aluarez à Pręsbitero Iano narrat appoſitas Gallinas, quarum caro ſimul cum oſſibus pelle exuta erat, & varijs delicatis aromatibus impleta, & tanto artificio iterum concinnatas, vt nullibi rupturæ locus, aut veſtigium appareret. Admonet Nicolaus Maſſa, vt in omnibus Gallinarũ apparatibus modicum quid ſalis adhibeatur, quoniam ita ſapidiores ſint, & citiùs in ventriculum deſcendant. Illud etiam obiter admotutum velim nucem pullo incluſam illũ longè celeriùs coqui facere, vt Corn. Agrippa memoriæ prodidit: quod ſi verum eſt, (poſſit autem quiſpiam abſque noxa vlla experiri) egregiam ſæpe in inopinato amicorũ aduentu vtilitatem præſtaret. Si vis, ut pullus ſaltet in diſco: Accipe, inquit Albertus Magnus, argentum viuum, & puluerem calaminthæ, & mitte in ampullam vitream ſigillatam, & illam pone intra pullum calidum: cùm enim argentum viuum incaleſcit, mouet ſe, & faciet ipſum ſaltare. Hodie apud Indos quoſdam in Socotera inſula religio eſt Gallinam, aut quamlibet auẽ contingere, ne dum guſtare: & Britannis olim [b] Iulius Cæſar teſtatur, nefas fuiſſe leporem, & Gallinam, & Anſerem guſtare: hæc tamen alere animi voluptatisq; cauſa. [c] Alex. ab Alexandro verò & dijs ea offerre lege vetitum ipſis fuiſſe ſcribit. Et [d] Hippocrates eos olim, qui morbo ſacro laborabant, Galli carnibus abſtinere iuſſos memorat. Sed tempeſtiuum modò eſt etiam aliquid de ouis dicere, quæ quot modis cibos iuuent, nemini nõ notum eſt, adeo vt alibi Plinius dicat nullum alium cibum eſſe, qui in ægritudine alat, neque oneret, ſimulq; vim potus (alij legunt vini vſum) & cibi habeat. Eligimus autem ad cibum oua Gallinarum potiſſimùm. Hæc enim quicquid dicant alij, cæteris omnibus præferuntur, maximè ſi ea ex Gallo Gallinæ conceperint. Nam Zephyria, teſte Ariſtotele, minus ſapiunt minora ſunt, ac magis humida. Recentia veteribus plurimùm præſtant, quippe optima sũt recentiſſima, vetuſtiſſima autem peſſima: quæ verò in horum medio ſunt, proportione receſſus ab extremis bonitate, uel prauitate inter ſe differunt. Recentia à veteribus dignoſcuntur facillimè. Recentia plena ſunt, uetuſta vt plurimum circa partem latiorem inania. Vetuſtatis inſuper ſignum eſt manifeſtiſſimum, ſi dum aperiuntur, uel refringuntur diffluant, præſertim vitello: contrà bonitatis, ſi aperto ouo vitellus integer manſerit, & in medio eius gutta rubicunda, velut ſanguinea apparuerit. Platina ſapidiora putat oua, quæ ex Gallinis pinguibus, non macilentis ſunt nata, & ex depaſtis triticum, bordeum, milium, panicum, potius, quam herbas. Arabes præferunt oblonga, parua, tenuia, ut Tragus citat. Idẽ oua recentia in plenilunio excluſa tanquam præſtantiora, cùm ad cibum ceu durabiliora, tum vt Gallinis ſupponantur, colligi iubet. Elluchaſim oua probat, quæ duos vitellos habent tanquam maiora, & ſubtiliora. Oua recentia nomen ſeruant, uetuſta verò antiquis requieta dicta ſunt, nobis uulgò ſtantia, fortè quoniam leuitate ſua aquis ſupernatent. Hac enim ratione tutò experiere, ſi plena ſunt, & recentia, an è contrario. Inſuper ne ad cibum inepta reddantur oua, ſiue ne requieta fiant, vbi eorum copia eſt, quæ in futurum vſum reſeruare velis, in lomento repones. In eo enim ſeruare oua vtiliſsimum Plinius iudicat, uel vt alibi ait, *hyeme in paleis, æſtate in furfuribus*. Qui oua, inquit Varro, diutius ſeruare volunt, perfricant ſale minuto, aut muria: atque ita ſinunt per tres, aut quatuor horas, eaq; abluta condunt in furfures, & acus. Columella refert, quoſdam trito ſale ſex horis adoperire, deinde eluere, atque ita paleis, aut furfuribus obruere: nonnullos ſolida, multos etiam freſa faba coaggerare, alios ſalibus integris adoperire, alios muria tepefacta durare. Sed ſal omnis quemadmodum non patitur putreſcere, ita oua minuit, nec ſinit plena permanere, quæ res ementem deterret: itaq; ne in muriã quidem qui dimittunt, integritatem ouorum conſeruant: quare Plinij placita ſuper iſtac conſeruatione ſequi placet. Sunt qui, Ornithologo teſte oua recẽtiora ſeruari velint frumenti genere quod ſecale vocãt, noſtri ſegala, Germani roggen, vel cinere, ita ut acutior pars oui inferior ſit, tum rurſus ſecale, aut cinerẽ ſuper infundũt. Tradito conſeruationis modo, coctionis ratio explicanda ſeſe nobis offert. Oua autem

diuerſis

Marginal notes:
[a] Lib. 9.
Salis uſus.
Coctio celerrima.
Vt pullus ſaltet in menſa.
Qui Gallinæ eſu abſtineant.
[b] L. 5. de bell. Gall.
[c] L. 3. c. 12.
[d] L. de mor. ſac.
Ouorũ electio.
Zephyri oua improbantur.
Recentiorum, & uetuſtorũ dignotio.
Oua, quæ bona, & quæ mala.
Requieta oua quæ.
Vt ſeruanda oua, ne requieta fiant.
Oua quomodo coquantur

diuersis modis coqui, & ad cibum parari solent, aut simpliciter, aut cum alijs admistis. Ordo autem expostulare videtur de ijs primum dicere, quæ parantur simpliciter. Coquuntur autem hæc vel in aqua, vel sub cineribus calidis, vel in sartagine. Et quanquam quouis horum modo magis, minusue liquida, & dura fiant pro coctionis modo, de ijs tamen, quæ in aqua elixantur maximè sentiunt authores, cùm sorbilia, mollia, duraue, aut similibus oua nominibus appellant. Licebit autem horum proportione comparationeque de ijs etiam, quæ alio coquendi modo magis, minusue cocta fuerint, quid sentiendum sit iudicare. Coctura ouorum, quæ in aqua fit, melior est cæteris, & quæ in calidis cineribus, melior, quàm quæ in sartagine, nempe si eiusdem generis semper inter se conferas, dura duris, mollia mollibus. Nam mollia in cineribus, duris in aqua coctis oportet præferre. Cur uerò in aqua cocta oua meliora sint ijs, quæ in igne, non leues sunt rationes. Tostum enim ouum, vt Cælij verbis vtar, dissilit facilè, non dissilit aqua concoctum: ignea siquidem vi, quodam ferrumine copulatur, quod inest, humectum, ampliusq; calefactum, exustumq; plures parit spiritus: qui loco nati perangusto, exitum molientes testam rumpunt, demumq; euaporant. Præterea flammę vis tunicam circumsiliens putaminosam amburendo diffringit, quod & fictilibus euenire, dum torrentur, euidens est. Quemadmodum perfundi frigida prius solent oua: calida siquidem aqua mollicie statim humorem effundit, & raritatem relaxat, quibus adde, si placet, quod oua vel sub cineribus calidis, vel super carbones ignotos cocta tetrum odorem spirant, malæ contractæ qualitatis euidentissimo signo. Rursus oua elixa in aqua cum testis suis peiora sunt, quàm fracta in aqua, siquidem crassos, & fumosos halitus testa cohibet: vnde ex frequenti eorum esu inflatio oritur, & stomachi, ventrisq; grauatio. Sine testa verò cocta, naturalem suam humiditatem seruant, & odoris sui grauitatem deponunt, exuuntque; sunt tamen qui magis appetunt in testa sua cocta, quam effusa, ex quorum numero se etiam fuisse scribit Antonius Gazius. Verùm quicquid isti dicant, mihi effusa magis probantur, quæ proprio, eoque cotidiano ferme usu sana, & ad gustum delicata offendi, maximè si quid recentis butyri super affundatur. Ita cocta oua nostræ mulierculæ, & coqui oua disperdute nuncupant, Græci, ut rectè Ornithologus conijcit, ἐξαφητὰ, etsi alioqui doctissimum Hermolaum exapheta cum pnictis eadem facere nouerim, & Brasauolus quandoque absque testa, quandoque cum testa in aqua coqui dicat. Nam reuera Ornithologi coniectura solidis, firmisq; nititur rationibus. Ego inquit, apud Græcos scriptores, reperiri hoc nomen non puto. Lexicorum quidem scriptores, qui vocabula, vel Græcè, uel Latinè exposuerunt, non ponunt. Videntur autem ἐξαφητὰ, syllaba ultima acuta, oua appellari, quæ è testis suis effusa coquuntur integra, siue in aquam calidam, ut sorbilia, vel mollia coquenda, siue aliter, ut pnictà, ut quidam putant. Nam si non integra, sed fracta, ruptaq; liquoribus addendis coquuntur pnictà, non putarim exaphetà vocanda. Quod ad vocabuli originem, certi nihil habeo. His scriptis locum Simeonis Sethi inueni, quem alijs errandi occasionem dedisse video. Sunt autem verba hæc: Ἐπαινοῦνται δὲ τὰ πνικτὰ, ὥσπερ γε καὶ τὰ ὀνομαζόμενα ἐξαφετὰ (Gyraldus legit ἔξεφθα, quasi ἔξω τοῦ ἰδίου κελύφος ἑψόμενα insinuans. Sed hoc nomen apud alios authores non extat. Malim ego ἐξαφετὰ legere, hoc est, emissa, & effusa à verbo ἀφίημι. Talia autem vocabula non vsitata veteribus Græcis, nec analogicè composita non pauca recentiores habent à uulgo sumpta) τὰ ἐπὶ θερμοῦ ὕδατος σκευαζόμενα, hoc est, laudantur, quæ pnicta dicuntur, & exaphetà, quę in aqua calida coquuntur. Quod autē intelligat de ijs, quæ in aquam calidā è testa sua effunduntur, vel hinc patet, quoniam de alijs iam suprà egerat, & quod hæc oua ab alijs etiam, præsertim Arabibus, quos Simeon in multis sequi solet, probantur, & quod Galenus quoque meminit post pnictà, periphrasticè nominans τὰ ἐπιχεόμενα ἄνωθεν ταῖς λοπάσιν, hoc est, patellis (calidam scilicet continentibus) infundi solita. Infundi autem nisi fracta non possunt. [x] Symeon autem cùm cætera ex Galeno mutuatus sit, hanc etiam partem non omissam ab eo credendum est. Nostri hæc uocant in vuasser gefelt, in vvasser geslagen, (hoc est in aquam infusa) & vel per se edenda ægris præsertim afferre solent, vel coctis panis segmentis imposita. In his parandis, inquit Galenus, similiter vt in pnictis curandum est, ne supra mediocrem substantiam incrassentur: sed cùm adhuc succum suum retinent, vas ab igne submouendum. Hactenus ille. Pnicta autem parantur ad hunc modum conspersis, oleo, & garo, & pauco vini ouis (ita vulgaris translatio apud [y] Galenum habet) uas, quo continentur, cacabo aquam calidam habenti inditur, dein ignis substernitur, donec mediocrem nanciscantur substantiam. Quæ enim supra modum crassescunt, elixis, & assis fiunt similia: mediocrem verò crassitiem adepta, & melius, quam dura concoquuntur, & alimentum corpori dant præstantius, sed uerbum

ἀναδόσεως

Ouorum coctura quæ melior.

Oua in aqua cocta optima sūt. Ouorum in igne coctorum qualitas mala.

Oua disperdute.

Ἐξαφητὰ Oua.

[x] L. de alim. c. de ouis.

Oua pnicta quomodo côquantur, & quæ meliora.

[y] L. de aliment. facultatib.

[a] *Lib. 3. de aliment. facult.*
[b] *In annot. in l. Gal. de comp. med. sec. loc.*

ἀναδεύοντες, quo [a] Galenus, & Aegineta vtuntur, non conſpergere, ſed ſubigere, & permiſcere ſignificat: quod miror, nec Hermolaum, nec alios (quod ſciam) præter unum Cornarium animaduertiſſe. [b] Hermolaus enim hæc Aeginetæ uerba ſuper his ouis ἀναδευθέντα ὠμὰ μετὰ γαρὸν καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου, καὶ ἐν διπλώμασι συμμετρίως πηγνύμενα: Sic uertit: *cruda cum garo, vinoq. ac oleo ſubacta.* (Albanus irrigata vertit, & diplomata ineptè vaſa ęnea, teſtaceauè) *in duplici vaſe coquuntur, donec mediocriter condenſentur.* Ἀναδεύειν verò verbum compoſitum permixtionem, quæ per totum fiat, præſertim in humido, uel liquido ſignificare uidetur. Hanc enim vim præpoſitio ἀνὰ in compoſitione quandoque habet, nam & extra compoſitionem ultro citroque ſignificat. Itaque oua cum oleo, & vino ἀναδευόμενα permixta, & agitata vertere licebit: ita vt tale ferè hoc ferculum fuiſſe uideatur, quale apud Germanos Ornithologus ius quoddam eſſe tradit, cui uulgò a vino calido nomen: ait tamen denſius eſſe, neque oua integra permanere, ſed frangi, & agitari.

Oua pnicta quale ferculum.
Hermolai error.
Cælij error
Oua ſuffocare quale cocturæ genus.
Oua ſuffocata, quæ dicantur.

Qui itaque exapheta, & pnicta eadem putant, toto errant cælo, inter quos Hermolaus eſt, vir alioquin nullis non præferendus, qui deinde dum pnicta interpretatur, quæ in aquam calidam mittuntur, immerguntúrque cũ garo, &c. hoc quoque perperam ſcripſit, ut ex Galeni, & Aeginetæ verbis iam recitatis facile percipitur. Nec Cælius quoque rem acu tetigit, pnicta Galeno uocari exiſtimans, quòd præfocari videantur, dum certo genere coquuntur, &c. Nam & hic verbi ἀναδεύειν vim non animaduertit. Germani, teſte Ornithologo, huiuſmodi genus cocturæ appellant Verdempffen, hoc eſt, ut Germanus quidam mihi expoſuit, ſuffocare, quoniam vaſe operto, & incluſo intus vapore velut ſuffocari videatur, quod intus coquitur: unde etiam inquit, non ineptè oua pnicta Germanicè dixeris Verdempffte eyer, hoc eſt, oua ſuffocata. Nobis, ut opinor, rectè affogata dici queant.

[b] *Lib. 3. de aliment.*
Pnictorum ouorũ qualitas.
Sorbilia oua.
[c] *Lib. 3. de Aliment.*
Oua liquida quæ dicenda.
Mollia quę.
Oua da bere.

Quod ad bonitatem ouorum pnictorum attinet, [b] Galenus ea elixis (hephtis, id eſt duris) & aſſis meliora eſſe ſcripſit. Equidem uidentur pnicta tanquam in diplomate cocta, cum ſapidiora eſſe, idque condimentorum quoque ratione, tum magis lenire, ac mitigare, quàm quæ in vaſe ſtatim igni impoſito parantur: nam hæc faciliùs empyreuma aliquod trahunt. Sorbilia oua ῥοφητὰ Græci dicunt: at quæ & hæc ſint, non ſatis inter authores conuenit, vel ob ſynonymorum copiam non conuenire apparet. [c] Galenus quem ſequi placet, oua ῥοφητὰ uocari aſſerit, quæ dum coquuntur, excalfiunt tantummodò. Hęc aliàs quoque liquida appellantur: non enim, ut Cælius, & Hermolaus putant liquida cum tremulis, & mollibus eadem ſunt. Mollibus enim panis intingi ſolet, liquida, hoc eſt, ex calfacta per ſe tantum ebibuntur, unde nobis vulgò oua da bere dicuntur, ſolentq; paulò ante prandium ditioribus exhiberi cum modico ſalis. Ita & Braſauolus rectè ſorbilia interpretatur, quæ coctura ſuâ vix cœperę condenſari. His, inquit, non utimur, niſi cum oua ſint recentiſſima, ut naturalem adhuc Gallinæ calorem ſeruent: & reuera niſi unius diei oua ſint, ſequenti die eiuſmodi coctionem vix admittunt.

Sorbilia oua debẽt eſſe recentiſſima.
Tremula.
Tenera.
Ephta.
Dura.
Oua paſchalia.
Ἀνυγρά.
Oua quę.
Sorbilis oui ſalubritas.

Cùm itaque paulò magis coquũtur, ut è putamine educta tremere videantur, Græcis τρομητά, id eſt, tremula, Dioſcoridi aliquando ἁπαλά dicuntur, Corn. Celſo mollia, nonnullis recentioribus etiam tenera, & tenella. Sin duritiem aliquam acceperint ἑφθά, & ἑψηθέντα abſolutè Galeno, & Simeoni Sethi non ſimpliciter elixa vocantur, quemadmodum quæ omnino induruerint σκληρά, hoc eſt, dura, etiamſi Galenus quãdoq; ephta, & dura pro eiſdem ſumere uideatur. Hęc nos oua paſchalia vulgò dicimus, quod in die paſchatis in tẽplũ ſacerdoti benedicẽda offerãtur. Atque hi ferè ſunt elixorum ouorum coctionis modi, quæ omnia generaliter ἀνυγρὰ ὠὰ Symeon Sethi nominauit, ea inquam omnia, ſiue parum ſiue multùm, modò in aqua cocta forent De quorum omnium, antequam ad alias coctiones procedamus, ſalubritate parum dicendum eſt. *Ouum ſorbile*, inquit [d] Galenus, *cibus eſt leuiſſimus*. Et [e] rurſus, *boni ſucci eſt non calefacit, vteres poteſt reficere acervatim: antiquitus ſumebatur cum garo, lenit gutturis aſperritates*: Et Celſus, *Ouum ſorbile*, inquit, *boni ſucci eſt, pituitam craſſiorem facit, imbecillima materiæ eſt* (id eſt minimùm alit, ut durum validiſſimè) *ouum molle, uel ſorbile eadem minime inflant.*

[d] *L. de Dynamidijs.*
[e] *Lib. de comp. sec. loc.*
Guſtulum quid ueteribus.
[f] *Lib. 9. de Aſin. aur.*
Mollia, & earũ laus.
Dura, & eorum prauitas.

Braſauolus tradit multos ſeſe uidiſſe, qui ex ſorbilius ouis molliorem ventrem habuere, & nonnullos, qui uno etiam exhauſto, quinquies, vel ſexies deijcerent. Hæc olim pro matutino erant ientaculo, & guſtula uocabantur, ut ex [f] Apuleio colligere eſt, dum ait. *Nunc etiam cogitas* (alloquitur Gallinam), *vt uideo, guſtulum præparare*, quo guſtulo nihil, me iudice, eſt iucundius, & nullus alius cibus, qui alat, neque oneret, ſimulque uini uſum, & cibi præbeat. Mollia ſorbilibus plus nutriunt, dura plus mollibus, Dioſcoride, Galenoque teſtibus. Hæc idem Galenus, & Symeon Sethi ad nutriendum omnium præſtantiſſima eſſe uolunt, & Celſus tanquam ſtomacho apta commendat. Dura ad coquendum ſunt difficilia, tardè deſcendunt, craſſiuſque alimentum corpori tribuunt, quin imo &

viscosum: aluum constipant, adeo vt Brasauolus referat, monachum quendam Franciscanum, cùm in festo Paschatis collecta à se eiuscemodi oua alba, & rubra ad saturitatem edisset, astricto ventre, vt neq; clysteribus, neq; medicamentis cederet, obijsse. Nostri eiusmodi oua testis suis exuũt, & in partes aliquot secant, vt alterius vitelli, ac albuminis segmentis lances acetariorũ coronent. Idem Germanos tàm superiores, quàm inferiores factitare audio.

Monachus comesis ouis mortuus

Oua assa, vel tosta, quę nempe in calidis cineribus coquuntur, vel potiùs assantur, Galeno, & alijs ὀπτὰ ἢ ὀπτηθέντα nuncupantur. Cauendũ dũ assantur, ne dissiliant, quãobrem perfundi frigida solent. Ita cocta parũ laudantur: colorẽ enim ab igne acquirunt, & grauem odorem itaq; magis siccant, minusq; refrigerant, & ingratioris lõgè saporis sunt, quam elixa in aqua. Sed cũ duobus modis assentur, in cineribus nẽpe, & inter carbones, Isaac ea quę in cineribus assantur, deteriora esse scribit: quoniã cùm calor ignis circũeat ipsa, fumosos eorũ halitus exire prohibet, quod super carbones nõ contingit. Postremò τηγανιστὰ dicuntur oua in sartagine spissata, oleo scilicet, vel butyro fricta: nã teganon Græcis patellã, vel sartaginẽ significat. Nostri vulgò vocant oua nella teglia. Germani, teste Ornithologo eyer in ancken. Hęc pessimũ omnibus modis nutrimentũ habere Galenus, & Symeon Sethi volunt, quoniã dum concoquuntur in nidorẽ, hoc est, ructus fumosos conuertantur, ideoq; non modò crassum, sed etiã prauũ succũ gignere, atq; excrementiũ: Et rursus alibi Galenus, *Oua frixa*, inquit, *tarde descendunt, mali succi sunt, & corrũpunt etiã secũ admixtos cibos, & inter deterrima earũ rerũ habentur, quæ concoqui nequeunt.* Isaac insuper mox in nidorẽ, & cholericos, seu biliosos humores, ac putredinẽ verti tradit, ideoq; fastidium, & nauseã parere. Eiusmodi ouis vulgus plerunq; vescitur, neq; etiã nobiliores ab ijs abstinent, sed in purũ vas, idq; stanneũ, plerumq; euacuãt, dissoluto in eo priùs butyro, ne fundo adhęreãt, coquũt autẽ, donec albũ cęsari supra uitellos, & albescere cœperit. Hæc meo iudicio Brasauolus perperã oua pnicta vocauit, inquiẽs: Ad oua pnicta coquẽda Galenus oleo utitur, nos butyro; nã hæc pnictà nõ esse ex prædictis patere arbitror. Sed antequã ad apponenda ea in mensa tẽpus, ac rationẽ accedã, superioribus velut pro epilogo hocce Baptistæ Fieræ epigramma adijcere visum est: est autem tale.

Assa vel tosta.

Assatorum quæ meliora.

Tiganista.

Oua nella teglia.

Oua tiganista vt coquantur.

Brasauoli error.

Flent leue cocta, tremuntq; , & vix coeuntia mandi
Nollent, nata modò, si sapis, oua bibe.
Vuidi sunt, celerisq; cibi, flammaq; tepentis,
Sed durata time, nec requieta uelis.
Pectus alunt, tussimq; leuant, sunt prandia rauis.
Insanoq; thoro prandia grata parant.
Demulcent renes, stomachumq; aluumq; dolentem,
Vesicam mira sedulitate fouent.
Sed moneo hæc marcent facilè, & tot commoda perdunt,
Vt nihil ex omni parte beare solet.

Pręter iã dictos simplicis coctionis modos, unus superest, quo Babylonios venatores usos Cęlius testatur: is autẽ est talis: Oua cruda fundę imponebant, & tã diu rotabant, donec ex eiusmodi motu coquerentur. Quod modò ad apponendi oua tẽpus, ac rationẽ attinet. Athenęus scribit, bina secundæ mẽsæ apud priores solita inferri cũ Turdis, &c. Apud Romanos verò, attestãte Porphyrio cœnę initia habeant oua: vnde [f] Horatius: *Ab ouo vsq; ad mala citaret.* Et in eodẽ sensu [g] Tullius, *Integrã famẽ* inquit, *ad ouũ affero, totaq; vsq; ad assum vitulinũ* (aliàs vitellinũ) *opera ista perducitur.* Vbi integrã famẽ ad ouũ afferre iuxta Cæliũ non aliud esse uidetur, quã ad secundã vsq; cibi appetentiã producere. Si itaq; ueteres acetaria in prima mensæ apponebant, oua nondũ locũ mutauerunt, præsertim mollia, & in sartagine cocta, itẽ dura, & assa. Sorbilia, vt diximus, pro ientaculo erant, & nostri paulò antè prandiũ ea accipiũt. Quod si sanitatis rationẽ spectes, oua quoquo modo parata, tũ à sanis, tũ ab ægris priori loco sumi debẽt. A duris quidẽ sanos, & ægros, & bos quoq; magis abstinere prorsus cõuenit, nisi cũ aluus solutior est, quã si duriùs coctis ouis cohibere libuerit, ea quoq; ante alios cibos gestari oportet: ut contra etiã si mollire aluũ sorbilibus exhauriendis statueris, id quoq; initio mensæ faciendũ. Quẽadmodũ autẽ apponendi, ita etiã oua aperiendi modus diuersus est. Iudæi enim ea aperiunt parte acutiore, ut si qua illic gutta sanguinis apparuerit, abstineant; nos obtusiore plerunq;, Germani in latere. Hęc itaq; de diuersis ouorũ cocturis, in aqua, sub cineribus, in sartagine, deq; ouis pnictis dicta breuiter nobis sufficiant: superest modò, ut de varijs eorũ apparatibus aliquid, maximè ex Apicio, & Platina dicamus: *Oua frixa œnogarata obelixa liquamine &c.* [h] Apicius: ubi Hemelbergius sic legit: Oua frixa œnegaro (scilicet affuso interũtur.) Oua elixa liquamine, oleo, mero: vel ex liquamine pipere, lasere; *In ouis hapalis nucleos infusos suffundes mel, acetũ, tẽperibus liquamine.* Oua hapala, inquit Humelbergius vocat Apicius tenera, & mollia, quæque sine cortice, & putamine cocta sunt in aqua: qualia, &

Apponendi oua ratio.

[f] Serm. 1.
[g] In epist. ad Pat.

Famẽ integrã ad ouũ afferre q. d.

Oua sanitatis ergo quo modo accipienda.

Aperiendi modus.

Iudęi vt oua aperiunt.

Oua frixa.

[h] L. 7. c. 17.

[i] *Cōp. Med. 104.*

ſtomachum confortant, authore [i] Sribonio Largo. Sed Scribonius loco iam citato ſimpliciter oua hapala commendat, nec dicit ea ſine putamine in aqua coqui: & Dioſcorides hapalòn ouum molle appellat, hoc eſt medium inter ſorbile, & durum, vt ipſe interpretatur, & nos ſupra quoq; retulimus.

Oua Tyropatina.

Tyropatina. *Accipies lac, aduerſus quod patinam æſtimabis temperabis lac cum melle quaſi ad lactantia*, id eſt, lactaria, vt Humelbergius exponit, *oua quinque ad ſextarium mittis, ſed ad heminam oua tria in lacte diſſolues, ita vt vnum corpus facias in cumana colas, & igne lento coques. cum duxerit ad ſe, piper aſperges & inferes.*

Oua ſphongia.

Oua ſphongia ex lacte: *Oua quatuor lactis heminā, olei vnciā in ſe diſſolues, ita vt vnū corpus facias in patellā ſubtilē adyces olei modicū facies, vt bulliat, & adyces* (oleo bullienti) *impenſam* (mixtionem iam dictam ex ouis, lacte, & oleo) *quam paraſti. Vna parte cùm fuerit coctum, in diſco vertes, melle perfundis. piper aſperges, & inferes.* Hæc omnia Apicius. Humelbergius oua ſphongia interpretatur cibum, qui ouorum formā pre ſe ferat, & ſpongioſum, id eſt, ad modū ſpongię ratū, tenerum, & inflatū. Germani, teſte Ornithologo, hoc, vel ſimile eduliū vocāt ein bratne milch, quaſi dicas, lac aſſatum,

Coppo. Oogala.

condenſatum, vulgus noſtras vn coppo: Græcè, & Latinè oogala dici poteſt, quanquā Cælius pultē ex ouis, & lacte cōcinnatū oogala dici medicæ rei ſtudioſis ſcribat. Laudatur hoc inter cibos dyſentericorū ab Aëtio, ſi bene memini.

Ouorum albor.

[k] *L.6.c.44.*

[l] *L.9. cap 3.*

Ouorū albore, inquit [k] Platina, *vtimur in condituris quorundā edulior ū, ac bellariorū*. Iuſculum ceoccū è vitellis ouorū cum agreſta, iura uituli, aut Capi, pauco croci deſcribitur ab eodē: itē [l] alibi, quomodo frictella fiat ex albamento ouorū, polline, & caſeo recenti.

Oua agitata & fracta

De ouis agitatis, & confractis ex eodē. *Oua cū modico aqua, & lactis bene agitata, & confracta aut tudicula, aut cocleari caſeo trito commiſcebis Mixta ex butyro, & oleo coques. Suauiora erunt, ſi & parum cocta, & dum coquuntur, nunquā voluta fuerint. Herbacei coloris ſi volueris, his beta, aut petroſelini pluſculum, ſucci bugloſſi, menthæ, amaraci, ſaluia parum addes.* Aliter. *Eaſdem herbas conciſas, & frictas modicum in butyro, aut oleo, ſuperiori impenſa admiſcebis, ac coques. Nutriunt hæc, tarde concoquuntur, hepar iuuant, obſtructiones, & calculum generant.*

Oua frictellata.

Oua frictellata: *In patellam feruentem oleo, aut butyro recenta, & integra, abiecto putamine, indes, lentoq; igne decoques, oleo ſemper, præſertim cochleari, aut tudicula ſuffundendo. Vbi alba eſſe cœperint, cocta ſcito. Durioris concoctionis propter fricturam, hæc putant medici.* Hæc autē eadem ſunt cum iis, quę nos cotte nella teglia vulgò appellari diximus, Græcis tiganiſta.

Oua elixa.

Oua elixa: *In ferueñtem aquam oua recentia, abiecto folliculo, indes: concreta vbi erunt, ſtatim eximes. Tenella eſſe debent, ac ſaccharo, aqua roſacea, aromatibus dulcibus, agreſta, aut ſucco mali aurācy ſuffundes. Sunt qui & tritū caſeū inſpergāt; quod nec mihi nec Porphyro placet, qui tali edulio perſæpè veſcimur. Sine caſeo enim optimū, & ſuauiſſimū eſt.* Aliter: *Oua in lacte, aut vino dulci coques eo modo quo antè. Verum de caſeo nulla fiat mentio: plus alit hoc: etſi ad plegmonem ſanguinem ducit.*

Oua fricta.

Oua fricta. *Oua recētia diu coquēdo dura facies. Ablatis putaminibus, oua ipſa ita per medium ſcindes, vt nullibi albamentum cōminuatur. Exemptos vitellos partim cum bono caſeo tum veteri, tum recenti & vua paſſa contundes partim reſeruabis ad pulmentum colorandum. Parum item petroſelini, amaraci, menthæ minutatim cōciſa addes. Sunt qui & duos albores ouorū, aut plures cum aromatibus indant. Hac impenſa albamenta ouorū repleta, & contuſa lento igne in oleo friges. Frictis, moretū ex reliquis vitellis, & vua paſſa ſimul tunſis, ac ex agreſta, & ſapa diſſolutis, addito zinzibere, caryophillo, cinnamo, infundes efferueantq; paululū cū ipſis ouis, facies. Hoc plus mali in ſe habet, quàm boni.*

Oua in craticula.

Oua in craticula. *Oua tunſa in patellā excīdes, & coques, donec cōcreta plicari quadrifariā poſſint. Hæc in quadra modū redacta, in craticulā ad focū poſitam extendes. Oua deinde recentia, ablatis putaminibus, huic indes ſaccharūq;, & cinnamū, dum coquitur, inſperges. Cocta conuiuis appones.*

Oua in veru.

Oua in ueru: *Veru bene calefacto, oua per longū trāsfiges, & ad ignē, ac ſi caro eſſet, torrebis. Calida ſunt edenda. Stolidū inuentū, & coquorū ineptia, ac ludi.* Aliter: *Oua recētia in cinere calido diligenter ad ignē volues, vt æqualiter coquantur. Exudare vbi cœperint, recētia, & cocta putato, ac conuiuis apponito. Optima hæc ſunt, & cuiuis apponi percommodè poſſunt.* Aliter: *Oua recentia in ollam cum recenti aqua impoſita vbi parum ebullierint, eximito, & edito. Optima enim ſunt, & bene alunt.*

Oua fricta.

Oua fricta Florentinorum more: *In feruentem ex oleo patellam, oua recentia, ablatis putaminibus, ſingillatim, indes, tudiculaq; aut cocleari circunquaq; reſtringes, in rotundum redigens. Coloratiora vbi eſſe cœperint, cocta ſcito. Tenella intus ſint neceſſe eſt. Coqui difficilius hæc, quàm quæ ſupra conſueuerunt.* Aliter: *Oua integra in carbones ardentes conyceto, ac calida donec frangantur. fuſte percutito. Cocta, & exēpta petroſelino, & aceto ſuffundito.*

Oua fricta

Oua fricta: *Caſeū pinguē, & tritum, parū menthæ, & petroſelini conciſi, vuæ paſſæ minimū, modicū piperis tunſi, duos vitellos ouorū cruda ſimul miſcebis mixta, in oua more Florentino fricta, vbi inde per tenue foramen vitellum exemeris, indito, ac iterum frigito, donec farcimen coquatur. Conuoluenda ſæpius ſunt, & cocta agreſta, aut ſucco mali aurancy cum zenzibere ſuffundenda ſunt.*

Oua in paſtilli morē.

[m] *L.7.c.29*

Iuſculum verzuzum.

Oua in paſtilli morem: *Farinam ſubactam tenuem admodum facies, extenſæ per tabulam, oua recentia diſtincta ſpatys addes, inſpergendo ſemper vnicuiq; parum ſacchari, aromatum, minimum ſalis. Inuoluta deinde, vt paſtillos ſolemus, aut elixabis, aut friges. Fricta tamen laudabiliora ſunt. Dura fiant, caueto.* Hucuſq; Platina. Idem [m] alibi iuſculum verzuzum deſcribit, quod recipit

ouorum

ouorum vitellos quatuor, sacchari vncias quatuor, succi mali arācij tantūdem, semunciam cinnami, aquę rosaceæ vncias duas. Iubet autem eo modo coqui, quo iusculū croceū coquitur, & quò magis placeat, etiā crocū addere. Hoc genus cibarij, inquit, æstate pręcipuè salubre habetur. Multū enim, ac bene alit: parū refrigerat, & bilē reprimit. *λεκιθίτης* placēta dicebatur, cui vt scribit Eustathius, oui vitellus erat admixtus. Alhagie Andreę Bellunensi cibus est ex vitellis ouorū factus in sartagine ex ouis conquassatis, quē Veneti fritaleam appellant. Sed quē Veneti, & nos etiā fritaleā vocamus, simul cum vitellis albumina conquassata recipit: tardi, & nidorosi nutrimenti causa est. Mutagenat, inquit Syluaticus, id est, cibus, qui fit in aliquo uase cū lacte seminū communiū, & iure Gallinæ, & vitellis ouorū, cum sacchcharo, & miscella aromatica è cinamomo, spica, cubebis, calamo aromatico, & cari semine. Coquitur autē in igne, & apposita supra uas testa calida. Sed alia quoq; innumera panū, placentarū, laganorū, eduliorūq; diuersorū genera ex ouis, aut ei admixtis fiunt, vulgò cognita, quę omnia persequi infinitū foret. Sat fuerit ea quę authores de his tradiderūt, collegisse.

Lecithites placenta. Alhagie. Fritalea.

Mutagenat

VSVS IN VARIIS.

GERMANI milites ad prælium proficiscentes Gallinaceis Gallis vtuntur vigilantię causa, quod alias etiā nationes factitasse antea retulimus.[a] Tarentinus escam ad capiendos pisces magnos, marinaq; omnia velut glaucos, orphos, & quęcunq; sunt eiusmodi ex Gallorum testiculis cum nucibus pineis torrefactis, ac tritis ita committit, vt sint testiculorū drachmæ octo, nucum pinearum drachmæ sedecim. iubet autem omnia teri in farinæ speciem, fieriq; collyria: & eiusmodi esca illectari pisces pollicetur. Ventriculi Gallinaceorum pelliculę coagulandi vim attribuūt: unde legimus apud Palladium: *Maio mense lac coagulabimus syncero lacte, coagulis vel agni, vel hœdi, vel pellicula, quæ solet pullorum (Gallinaceorum scilicet) ventribus adhærere.* Alij eandē coagulandi vim gutturi Gallinæ attribuunt. Sunt qui fabas Gallorū sanguine maceratas, antequā serantur, ab aduersantibus herbis nō infestari promittunt. Sāguis nigrarū Gallinarū, attestante Rase, aufert maculas fœtidas, & lentigines a facie, & huiusmodi, maximè, si misceatur ei lapis vaccinus tritus cū baurach rubeo. Et reddit faciē formosam abstergit, & bonū colorē facit.[b] Ant. Mizaldus verò albæ Gallinę sanguinē in faciē lentiginosam effusum, ibiq; resiccatum, & detersum omnes eius maculas obliterare scribit ex quodā Italo. Fimus hîc quoq; a nonnullis cōmendatur, maximè candidus seruatus in oleo ueteri cornea pyxide, ut Plinij uerbis utar: qui alibi adipē etiā uel Gallinę, vel Anseris cutē in facie dixit custodire: quod ex Dioscoride videri potest descripsisse, qui ita habet: *Adeps Anseris, & Gallinaceus vtilis est εἰς προσώπου ἐπιμέλειαν*, id est, ad nitorē vultus, ut Marcellus Vergilius vertit, ad *mangonizandum faciē*, vt Ruellius: etsi Ornithologus cū Plinio potius malit vertere, *Ad facies custodiā*, scilicet, aduersus ventos, frigora, & solē. Sunt qui ad carnis pulchritudinem, ac iuuentæ florē conseruādos aquā è Gallina arte chymica eliciant hoc modo: Gallinā accipiunt candidā, eā strangulant, vnaq; cū plumis, & ossibus cōtundunt, omnia in aqua fluuiatili decoquunt vna cū hordei cortice nudi manipulo vno, & dimidio, decoctā catino satis amplo imponunt, oua recentissima vnius nēpe diei simul cū testis suis rupta cū Gallina permiscent, & terebinthinę abietinę parū, ac pulueris Myrrhę mediā unciā adijciunt, omniaq; permista destillāt in alēbico, ac dein nouē continuis diebus soli exponūt, postremò boracis, & sacchari parū adijciunt, ac vtuntur. Aliter ad faciē mangonizandā: Accipe Gallinā pinguē, à pennis mundā, contunde vbi interanea exemeris, sanguinem absterseris ac in frusta parua consideris: dein simul cum pulueris gummi eleni, carabes, armoniaci myrrhæ, bdellij, uernicis, thuris, boracis ana uncia vna in alēbico destilla: destillationi moschi grana duo, aut tria adde, & cāphorę octauā: hac aqua mulier faciem abluat, postquā prius aqua pluuiali usa fuerit. Porro ad agros lętificandos Gallinacei fimi maximus usus est, præcipue apud nostros agricolas: etsi enim Varro Turdorū fimo principatū tribuat, non est quod idcirco hūc spreuille arbitremur. Qui imo Columella primis partibus Colūbario datis (id enim nostro æuo præstantissimū est, ac pretiosissimū) secundas mox Gallinaceo concedit. Eiusmodi stercus nos vulgo pulinam dicimus, eoq; non utimur duntaxat, sed pro Columbino nobis etiam ab adulterantibus id sæpè obtruditur, tanquam eos non lateat fælices quoque, atque uberes segetes facere: licet alioquin id vitij in se habeat, vt multas, ac inutiles herbas procreet. Mulieres Germanæ, ut Ornithologus refert, stercus hocce commendant pro betonica altili, quæ colitur in uasis, at non ad alia ob dictam causam. Albuminis ouorum singularis vbique fere terrarum usus est ad agglutinandum, quemadmodum item apud ueteres,

[a] In Geop. Græc.

Esca ad capiendos pisces.

Ad lac coagulandum.

Fabæ vt ab alijs herbis liberentur.

Ad lentigines faciei.

[b] Cent. 3. 23

Ad pulchritudinē conseruādam.

Ad faciem mangonizādam.

Ad agros pinguefaciendos.

Pulina.

Albuminis vsus ad agglutinandū

vti ex Plinio in primis habemus: *Aurum, inquit, marmora, & ijs quæ candefieri non poſſunt, oui candido illinitur.* Et alibi. *Candidum ex ouis admixtum calci viuæ glutinat vitri fragmenta. Vis vero tanta eſt, vt lignum perfuſum ouo non ardeat, ac ne veſtis quidem contacta aduratur.* Et rurſus: *Aurum ouatum ex Grammaticis quidam dictum volunt, quoniam oui albo antea illito, æra ac marmora auri, & argenti laminis decorarentur.* Quinimo Cardanus tradit ad lithoſtrota conficiẽda (qualia vulgò muſaica vocant opera) ex fruſtulis lapidum diuerſorum colorum glutino tenaci inuicem iunctis, fieri maltham (glutinum) perpetuam ex calce, & ſuillo adipe, uel pice, aut oui candido. Pharmacopolæ longe ad alium vſum albuminibus ouorum vtuntur, vt ſcilicet ſerapia, & alias potiones clariores reddãt: quod ita præſtant; albumina ex aqua frigida agitant ſcopulis, donec in ſpumam abeant, quam particulatim ſyrupo, vel alteri decocto feruenti inſpergunt, & vbi ferbuerit, cochleari foraminolento deradunt, nouam inſpergunt, id faciunt, donec ſit ſyrupus clarior. Alij vbi ex bullis clarius decoctum vi ignis factum animaduertunt, in id tepidũ (nam calidius decoctũ albumina coqueret, in frigidiore minus promptè, & parcior ſpuma elicitur) albumina ſingulis libris ſingula, ſed etiam pluribus pauciora inijciunt, ſcopulis agitant, vt ſpumeſcant, ſaccharum in particulas confractũ conijciunt, recoquunt: vbi ſpuma ſubſidit, igni aufertur, per manicã Hippocratis, melius autẽ per pannũ clauis quatuor, angulis quatuor firmatũ. Colatur autẽ ter, quater ſi non ſatis claruerit: ſi ne ſic quidẽ; albumẽ ſeparatũ in aqua agitatum ſcopulis inſpergitur decocto igni reddito, ſi una illa uſta, alia inijcitur, idq; toties donec bullę clarũ ſatis produt. Tunc colatur quoties eſt neceſſe. Antiquitus etiã vina ſua albuminibus ouorũ clarificabãt: Hinc apud Horatiũ legimus:

Muſaica opera.

Decocta quomodo clarificentur.

Surrentina vafer, qui miſcet fæce falerna
Vina, Columbino limum bene colligit ouo,
Quatenus ima petit voluens aliena vitellus.

Vinũ, inquit Nicolaus Myrepſus, vt pellucidũ confeſtim fiat: Alba ouorum conijce in vas, quotquot ſuffecerint, & albumẽ quoad ſpumat, cõcutiatur cũ vino, & modicũ ſalis albi, tenuis, & fit albũ. Cuius rei [c] Albertus hanc rationẽ aſſignat, nẽpe *quoniam vitellus oui naturã habet cognatã cum fæce vini, & albugo cũ vino, ideo fit,* inquit, *quod cum oua immittuntur vino* (turbato per æſtatem propter calorẽ auſtrinũ) *cum arena, & calce clarificatur vinum, nã arena & calx perforant* (penetrant) *vini ſubſtantiã, & vitellus attrahit fæcem.* Verũ verò vitello ea vis ſit, ſubdubito, etſi id Ornithologus alioqui etiã affirmet, ac Albertus rurſum alibi vitellũ panni ſordes abſtergere ſcribat, ſed niſi in plenilunio excluti oui, & non aliter, ſi dijs placet: at quid obſit, quæſo quod vel in creſcente Luna, vel in decreſcente nati oui vitellum præſtare prohibeat? Nunquam enim mihi perſuaſerim veram eſſe rationẽ, quã ex alijs idem Albertus adducit, nẽpe quia media ſaginata (ſic habet codex impreſſus, fortè ſanguinea) gutta in vitello prima quidẽ generatione exiſtens, calorẽ penetrantẽ, & diuidentem maculas ex multo lumine Lunę humidũ mouente tunc cõcipit, quod alio tẽpore facere nequit. Qui colore picturam illuſtrãt, oui candidũ ſpongia frangũt, donec prorſus tenue, & aqueũ fiat: quod ita fractum coloribus ſuis admiſcent, vt vulgares etiã pictores. Olim ad ornandos, criſpandosq; capillos albi liquoris oui vſus erat etiam pro iuuenibus, qui nunc puellis tantum relinquitur.

[c] In comm. 3 de gen. animal. c. 2.

An uitellus oui fęces attrahat.

Ad illuſtrãdũ colores.

Ad criſpandos capillos.

INSIGNIA. ICONES. NVMISMATA.

PAuſanias [a] prodidit in arce Elidis Mineruę fanũ fuiſſe, ſignumq. auro, & ebore fabricatum, idq. Phidię opus extitiſſe: Deę vero caſſidi Gallinaceum Gallum inſiſtere: quod, vt opinor, hęc auis omniũ volucrum pugnaciſſima ſit, vel quòd Mineruę cognomento Erganę ſacra habeatur. Tradit item aliter Idomeneum Minois nepotem a Paſiphae Solis filia oriundum in ſcuto Gallum Gallinaceum pro inſigni vſum fuiſſe. Et quamuis Pauſanias eum id factitaſſe credat, vt originem iactitaret ſuam a Deo Apolline nimirum, cui Gallus quoq., vt docuimus, erat cõſacratus, quòd cantu ſuo Solis ortũ annunciet, quis tamen haud inepte coniecerit, alitis pugnacitatis, & magnanimitatis imitandę cauſa ducẽ illum, cuius præſtantiã in bello decantat Homerus, eiuſmodi inſigne in ſcuto tuliſſe: quod Danos, Alanoſq. non factitaſſe dũtaxat dicimus, ſed ſibi nomen etiã ab ipſo Gallo deſumpſiſſe. Cyrũ inſuper narrat [b] Alex. ab Alexãdro aureũ Gallũ lanceę affixũ militi in acie pro vexillo exibuiſſe, haud dubio, vt alitẽ ſequeretur, cui vnicus ſcopus eſt in prælio victoria potiri, & pro libertate dimicare. Sed [c] Plutarchus Artaxerxẽ Perſarũ regẽ atteſtatur Cyri Iunioris percuſſori ex Caria virtutis tale cõtuliſſe pręmium, ut in prima acie Gallum aureum in haſtę geſtaret apice. Vnde factum eſt, ut Cares omnes

[a] In Eliacis.

Gallus in caſſide Mineruæ.

Idomenei ſcutum.

Danorũ inſignia.

Cyri ſicea.

[b] L. 4. Genial. dier. c. 2.

[c] In Artax.

Cares Gallos habent pro conis.

omnes Gallos pro conis haberent, ut idem Plutarchus ibidem scribit. [d] Herodotus verò eos ait primos galeis cristas imposuisse, & clypeis signa adiunxisse, & lora scutorum excogitasse. Hinc præterea factum est, ut Persæ Caras omnes ἀλεκτρύονας dicerent, id est, Gallos, διὰ τῶς λόφως, id est, à conis, quos in galeis portabant, ad quod lepidissimus fortasse [e] Aristophanes allusit, dum Gallos quandoque imperitasse Persarum gentibus dicat: quo argumento etiã Persica appelletur auis Gallus, atq; eo itẽ nomine cyrbasiam, & tiarã gestat, quod regibus tãtum licebat, tradente [f] Clitarcho. In Apollinis Delphici celeberrimo tẽplo, ut Plutarchus author est, eius Dei imago erat, quæ manu Gallinaceũ tenebat, vt horam matutinã, & tempus instantis ortus designaret. Gallũ in foro Romano depictũ fuisse ex [g] Plinio habemus: *deinde video*, inquit, *& in foro positus vulgò. Hinc enim ille Crassi oratoris lepos agentis sub veteribus, cùm testis* (aliàs reus) *compellatus instaret. Dic ergo, Crasse, qualem me reris? Talem*, inquit, *ostendens in tabula pictum inficetissime* (aliàs infacetissimè) *Gallũ exerentem linguã*. Quod fortè [h] Plinius ex Cicerone transcripsit. Quintilianus tamen id factũ a C. Iulio narrat. Illum enim obstrepenti Heluio, ac sæpius instanti qualẽ se tandẽ ostensurus esset, digito monstrasse imaginẽ Galli pictam in scuto Mariani Cimbrici, cui tunc Heluius simillimus videbatur. Notissima insuper historia est apud [i] Pausaniã, & [k] Suidã (variant tamen nonnihil inter se) Athenienses Anterotis arã constituisse, in qua pueri nudi, & formosi sgnũ erat, in vlnis geminos sustinentis generosos Gallos, & se in caput impellentes, quibus Timagorã, & Meletũ qui amore perierunt, significabant. Gestat autẽ puer Gallinaceos: quòd vna cũ duobus Gallis, quos à Meleto sibi dono datos vlnis gestabat, ex arce Athenis se præcipitasset. Gallinacei icon in excelsarũ turriũ ex apicibus ex orichalco cõflata, & inaurata plerunq; imponi solet, lamina ad ventũ versatili. Monzę in Gallia Transpadana Gallina videtur vnà cũ pullis ex auro à Theodorico rege ibi facta. Paulus Morigia hanc aureã Gallinã cũ duodecim pullis pariter aureis Theogillæ reginę Christianarũ rerũ studiosissimę iussu confectam testatur, eamq; ab illa in tẽplo, quod Monzę D. Io. Baptistę vouerat, inter alia regia dona memoriæ cõsecrasse. Mirũ, quod scribit Georgius Agricola, lapidẽ Eislebanũ aliquãdo Galli effigiem referre. Quod modò ad numismata attinet, in quibus imago Galli Gallinacei conspicitur, statuendũ est ea vel in Galli uel in Deorũ, quibus is consecratus erat, honorẽ, cusa fuisse. In Mamertinorũ in primis numismatibus Gallus figura erecta, ita ut velut cucurrire velle videatur, apparet cũ astro propè eius collũ: inscriptio est talis. ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΑ ΒΡΕΤΤΙΩΝ. Ex altera nũmi parte est figura erecta, pectus, ventrẽq; duntaxat uelata, dextra baculũ cũ flagello, sinistra hastã tenens: humi propè eã à dextra thorax, a sinistra parma iacet. Asis (regio puto sic dicta. Nã & [m] Ouidius, teste Abrahamo Ortelio, ita Asiã uocat) puerũ delphino insidentẽ numis insculpebant: Dardani Gallorũ pugnam: author est [n] Pollux, quod ideo fecisse eos Pierius Valerianus rectè existimat, quoniã magnum pugnacitatis decus sibi antiquitus vsurparent. Hinc honoratum semper apud Maronẽ Dardaniæ nomen, cùm secus Phryges ferè semper ceu imbelles notentur. Hubertus Golzius Selenontinorum numismata, in quibus icon Galli conspicitur, depicta exhibet: in quorum primo uiri nudi in aduersa parte imago est, pateram dextra, sinistra lauri, uel oliuæ ramum tenentis: a dextra eius ara est, supra quam ignis, & ante eam Gallus tanquam festinanter currens, à sinistra cippus, cui insistit taurus, seu bos caput declinans, & cornibus suis incursum minitans: supra tauri tergus folium selini herbæ (quam Latini apium nuncupant) à qua Selinontis urbs nomen obtinuit, item Selinus fluuius, qui haud procul ab eius urbis mœnibus præterlabebatur. Inscriptio numi est ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ. Ab altera numi parte biga est, cui duo insistunt viri nudi, quorum alter qui est à dextra, lora equorum sinistra tenet, dextra sagittam tensi arcus: qui uero à sinistra stat arcum iam dictum dextra retinet, sinistra baculum, quo equos regat, & in hac parte nulla erat inscriptio, contra ac in altero eorundẽ Selenontinorum numo, in quo prædicta inscriptio est a parte bigæ, in aduersa uerò istæc ΣΑΨΤΗ, cætera eodem ferè se habebant modo, nisi quod hic in ara focus non adsit, & taurus in cippo elaborato consistat. Tertium a primo differebat, quod ab vtraque parte numi eadem inscriptio est ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ, item in eo quod ab utraque cippi parte lauri ramus dependet. Quartum numisma ab omnibus diuersum est. Hic enim nuda illa imago, quam Herculis esse remur, dextra pateram, ut in superioribus, sed sinistra clauam gestat aculeis armatam, & a parte dextra altare quidem astat, sed sine foco, ac magis quam in illis elaboratum, præterea ante id serpens est capite erecto: a sinistra parte Gallus, atque demum supra eum Selini folium cum inscriptione ut in secundo, sed transpositis literis, nempe hoc modo ΗΤΨΑΣ. In auersa numi parte eadem imago taurum cornu prehensum retinens, sinistra erecta claua minitans: fuerit autem haud dubio taurus Erictonius, quem Hercules

[d] *Lib. 1.*

[e] *In Auibus*

Persia auis Gallus.

[f] *L. cur Pythia non ans plius carmine respondeat.*

Gallus in foro Romano depict.

[g] *L. 35. c. 4.*

Gallus in scuto pict.

[h] *L. 2. de Or.*

[i] *In Atticis*

[k] *In dict.*

Miletus.

Puer geminos Gallos in vlnis tenens.

Gallus in turriũ apicibus.

Gallina aurea.

[l] *Lib. 1. c. 8. hist. Metal.*

Lapis Galli effigie.

Numismata in quib. Galli icon.

Mamertinorum numisma.

[m] *Met. 1.*

Dardanorũ numus.

[n] *Lib. 9.*

Selinõtinorum numismata.

Selinontis vrbs vnde dicta.

Numisma cum Gallo depictus.

superasse dicitur: inscriptio ΣΙΛΙΝΩΝΤΙΩΝ. In prioribus tribus Vrsinus Herculem Aesculapio ad aram sacrificare putat, dum dextra pateram libatoriam exhibeat: sed fortè eiusmodi iudicium ex quarto numo desumit, in quo, ut diximus, apertissima Herculis imago est, cum tauro dimicantis. Nam ubi ex professo de populorum istorum colonia, & rebus gestis scribit, secus sentire uidetur, dum ab altera numismatum parte in bigis Apollini sagittario Galeoten filium, aut Empedoclem, aut Herculem latus existimat claudere: Scribit autem in hęc uerba: Vrbi stagnum, siue ęstuarium imminebat, quod æstate quum pestilentem ob Solis ardorem aërem exhalaret, ciuitati perniciosissimum erat, cùmq; pestilitas ob eam causam crassando euulgaretur, Empedocles Agrigentinus sapientia clarus, ut Selinotinis remedium afferret, deriuata ex Selinonte, & Hypsa fluminibus, fossa, & unico alueo, ac maximo impetu vtriusq; fluuij aquis in stagnum irrumpētibus quum pigras priùs, limo torpescentes, salsas stagni aquas motu copiaq; dulcium aquarum diluisset, ciuitatem suo ingenio, & sumptibus ab ea lue liberauit; quo beneficio meritus est, ut Selinontini tanquam ciuium liberatori, alteriq; uelut Aesculapio diuinos honores tribuerent. Hinc forsitan in Selinontinorum numismatibus sacra faciente aut Empedocle, aut Hercule Alexicaco Gallus, & Parias serpens ad aras Aesculapij adsculpitur: ad hæc num in altera numismatum parte in curribus Apollini Sagittario, Galeotes filius, aut Empedocles, an denique Hercules latus claudat, liberam cuiq; coniecturam, & opinionem relinquo. Hæc itaque Vrsinus opinionis suæ, ut uides, incertus, Quod si mihi meum interponere liceat iudicium, putarim Empedoclis imaginem esse, & Aesculapij uice cultum illum fuisse ob allatam causam. In Tianensium quodam numo etiam Gallus conspicitur erectæ figuræ ceu cucuritum edens, cui supra cristam granum tritici, & a tergo astrum: ante talis inscriptio. TIANO. Ab altera parte Martis caput galeratum. Credendum ergo Gallum in tali numo expressisse, quoniam Martis ales est, & granum tritici fertilitatis ex agricultura symbolum esse. Quod ad stellam attinet, quæ pariter in aliquot alijs vicinorum populorum numis conspicitur, nonnulli eò referendum putant, quod magna Græcia priùs Hesperia dicta sit: Hesperum itaque siue uesperuginem (quam Venerem non sine ratione quidam opinati sunt) his nummis exprimi. Calenorum item duo visuntur numismata Galli imaginem ferentia, quorum primum, quod æreum est, ab uno latere sex pilas habet sine inscriptione, ab altero Gallum erectum cum inscriptione ΚΑΛΕΝΩ. Alterum pariter æreum ab una parte caput galeratæ Mineruæ, ab altera Gallum cum astro a tergo, & inscriptione ante pectus CΑΛΕΝΩ. Reperitur quoddam Antonini pij Augusti numisma, in quo tribus Gallis totidem simulacra velut abblandiri videntur, quod ad mansuetissimum Antonini ingenium spectare crediderim, ut qui pugnacitatem commitigare procuraret, omnemq; belli ferociam, quanto posset studio emolliret, ut pote qui mallet viuum ciuem seruare, quàm mille hostes interficere, solusq; omnium principum sine ciuili sanguine, & hostili etiam, quantum ad se pertineret, uiueret. Denique in Suessanorum numo, ut inscriptio indicat, Gallus est erectæ staturæ cum Phosphoro à tergo stella addita. Sed quispiam fortassis breuitatis studiosus orationem nostram nimis creuisse accuset, ac nonnulla superfluè a nobis allata historiæ amplificandæ gratia effudisse dicat: cui equidem responsum velim, nihil, quod scimus hîc allatum esse, quod terminos nostros egrediatur, hoc est, quod vel ad Galli, uel Gallinæ historiam non pertineat. Etsi enim nonnulla de ouis dicantur, quę quispiam nimium superstitiosus, aut ardelio non in Gallinæ tantùm, sed in aliarum etiam auium ouis locum habere obijciat, is scito Gallinæ oua in omnibus orbis partibus vt principem locum obtinentia, quotidie in manibus omnium versari, & in usum cedere, non item ita alia. Cùm itaque ab ouis plurimi, ac diuersi cum ad esum, tùm ad medicinam usus percipiantur, cur non hîc potiùs, quàm alibi nobis erat dicendum? Ne tamen posthac legentium beneuolentia, atque humanitate abutamur, itaque hîc nunc vela contrahimus, & ad describendas Gallorum Gallinarumuè diuersas aliquot species nos accingimus. Cùm verò multæ uolucres eæq; exoticę Gallinaceo generi non annumerentur duntaxat, sed eodem etiam nomine fruantur, adiecto solummodo distinctionis gratia patriæ cognomine, itaque in descriptione earum ordinem hunc nobis seruare placuit, ut de eis, quæ cum vulgaribus nostris villaticis maiorem gerunt similitudinem exordiremur, pòst uerò subnecteremus eas, quæ magis ab illis discreparent, ne quid intactum a nobis relinquatur. Maiorem autem similitudinem cum nostratibus babent, quæ calcaribus armantur, quibus exoticarum maior pars caret. Quapropter Turcicas vix in peregrinis habeo. Etenim parum à nostris differunt. Persicæ quoque calcaria habent, sed cauda carent.

Empedocles Agrigentinus vt Selinontinos peste liberauit.

Tianensiū numus.

Stellæ cur in numis multorum populorum magnę Gręciæ.

Calenorū numi.

Antonini pij numus.

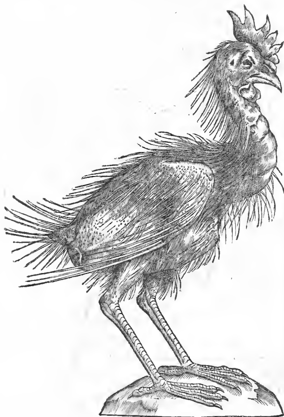
Suessanorū numus.

Author excusat historiæ longitudinem

DIVERSARVM GALLINARVM & Gallorum descriptiones, & primò de alba cristata & alia fermè in lapidem conuersa. Cap. II.

Villaticarum nostrarum Gallinarum, ut pote nulli non cognitarum duas tantum icones damus, quarum una tota candida est, & instar Alaudæ cristata altera intra duos parietes reperta fame extincta, atque eo modo, quo uides, in lapideam fermè substantiam conuersa, cauliculis suis absq; pennis histricis instar horrida, intra arcis uetustissimæ parietes reperta. Eam illustrissimus comes, ac senator nostræ urbis amplissimus D. Io. Pepulus olim mihi tanquam rem miram donauit. Huius iconem sequens pagina dabit. Gallinæ cristatæ appictum est Lobum.

Gallina ferè petrificata.

DE PVMILIONE Cap. III.

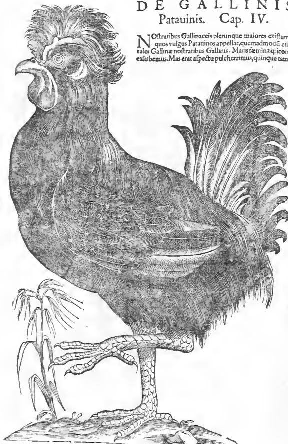
QVamuis communium Gallinarum aliā nos iconem exhibituros negauerimus, Pumilionis tamen, siue nanæ, quam perperam multos pro Hadrianis habere diximus, e si ex earum genere, exhibere placuit, quòd minus frequentes sint. Erat autem hæc

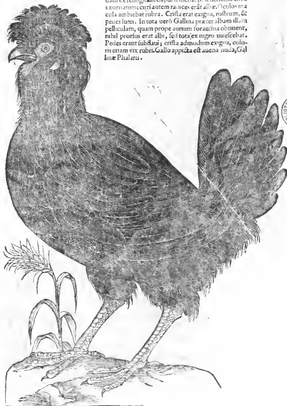
Gallina tota nigra preter alarum maiores pennas, quæ in extremitatibus candicabāt. Hebebat pariter maculas in collo circumcirca candidas mediam lunam ęmulantes, atq; oculos deniq, macula sublutescētis coloris rotūda ambiebat. Caput erat cirrarū. Paleę. & crista quæ admodum erat exigua, intensius rubebant: pedes flauescebant: ungues parui, coloris impensè candidi. Sed quid describere exactius prodest, si plerunq;, imò ferè semper color in his, ut alijs variet?

DE GALLINIS Patauinis. Cap. IV.

NOstratibus Gallinaceis plerunque maiores existunt, quos vulgus Patauinos appellat, quemadmodũ etiã tales Gallinæ nostratibus Gallinis. Maris fœminæq; iconẽ exhibemus. Mas erat aspectu pulcherrimus, quinque tamẽ

coloribus tantummodò exornatos, nigro ſcilicet, albo, viridi, rubro, & luteo. Totũ enim corpus erat atrum. Ceruix candidiſsimis pennis erat cooperta. Alæ uerò, atque dorſum, partim quoq; nigro, partim uiridi conſtabant. Cauda pariter eiuſdem erat coloris, ſed pennarum radices albicabant. Albę erant inſuper quædam ex remigibus. Caput habebat pulcherrimo cirro exornatum: cirri autem radices erãt albæ. Oculos macula ambiebat rubra. Criſta erat exigua, roſtrum, & pedes lutei. In tota uerò Gallina præter albam illam pelliculam, quam prope aurium foramina obtinent, nihil prorſus erat albi, ſed tota ex nigro uireſcebat. Pedes erant ſubflaui; criſta admodum exigua, coloris etiam vix rubri. Gallo appicta eſt auena nuda, Gallinæ Phalaris.

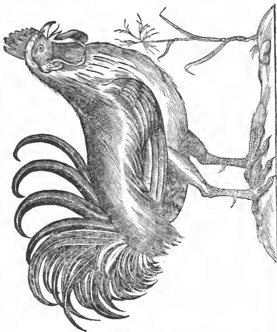
DE GALLO

DE GALLO, ET GALLINA PEDIBVS PENNATIS
Cap. V.

SVNT quoque in hoc auium genere pedibus quandoque hirsutis, quales sunt, quos nunc damus, Gallus, & Gallina, Gallus collo, & dorso erat castanei coloris. Alæ primum nigræ albicantibus maculis decoratæ, dein nigræ erant. remiges candidæ extra, intus nigræ. Mentum, pectus, venter coxæ, tibiæ nigra, albicantibus maculis insignita. Pedes lutei, crista duplex non admodum magna rostrum luteum : paleæ magnæ, cauda partim albis, partim nigris pennis constabat. Gallina tota flauescebat, sed atris vbiq., si solum collum demas, maculis, modo paruis modo magnis, at ubique [illegible] conspersa ; cristam habebat omnium minimam & paleas admodum breues, rostrum, & pedes luteos.

DE GALLO, ET DVABVS Gallinis Turcicis. Cap. VI.

Gallus Turcicus cum Aegylope bromoide. Belgarum.

CVIVS modo damus iconem, Gallum Trucicum dicunt. Totum corpus quodammodo candicabat. Alarum tamen pennæ partim etiam erant nigræ, & nigra quoq; aluus: cauda partim viridibus, partim nigris, necnon pennis semiuiridibus, & seminigris constabat, toto corpore modo argenteis, modo aureis lineis erat perornatus, quæ res mirum, quantum in eo pulchritudinis conciliabat. Tibiæ, & pedes erant subcærulei. Gallina hæc, quam pariter Turcicam vocant, tota erat alba, maculis vbique conspersa nigris, pe-

Gallina Turcica pedibus subcæruleis cum pseudo melanthio.

dibus ſubcæruleis : paleis, ſi maris paleis compares, longè minoribus, eadem iſtæc videretur, niſi ceruix luteſceret, & apicem in vertice gereret, & pedes omnino haberet cæruleos, & caudam immaculatam.

Aliam in hoc genere obſeruaui, cui pedes prorſus erant cærulei, eodem modò, vt prædicta, ex albo & nigro maculata, ſed poſt carneam criſtam, aliam habet ex pennis albis inſtar Alaudæ, & ceruicem ex cinereo luteſcentem quæ in præcedenti nigra eſt. Iconem ſequenti pagina dabimus.

Callina Turcica pedibus cæruleis cum vſtilagine auenæ.

DE GALLO, ET GALLINA ex Persia. Cap. VII.

VEM verò Perſicum Gallum appellant, & quem hîc depinximus, à noſtratibus in eo potiſſimum differt, quod cauda careat, cætera ſimillimus exiſtit. Criſta tamen ueluti caudam obtinet. Erat autem totus niger lineis luteis conſperſus: Alarum remiges principio albæ erant, cætera atræ: pedes cinerei: Gallina quoad formam habitumue noſtratibus erat ſimilis: colore a mare diuerſiſſimo, unde tam in his, quam in illis coloris diuerſitatem uilipendendam arbitror. Erat autem tota coloris ferruginei, tribus pennis remigum exceptis, quæ nigræ erant. Criſta, ſi criſtæ maris compares longe erat quam in illo minor. Gallo appinximus phalaridem, Gallinę calamogroſtim.

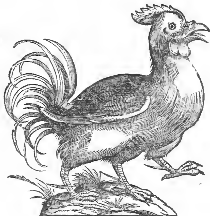
DE MONSTRIS
Cap. VIII.

CVM in hac Gallinacea familia, si in vllo alio animalium genere, monstra generentur, itaque aliquot etiam monstrorum icones, quorum pleraque ipsimet obseruauimus, hoc loco, ne quid in hac auium historia deesse videatur, naturæ miracula admirantibus lectoribus visum est exhibere.

Prior itaque hic Gallus tripes cum multis alijs pullis in Brutijs olim natus dicitur, anno nempe mundi 3767. ante uero natum Christum 196.

Subsequentem Gallum, qui pariter tribus instructus est pedibus, vulgò Gallo Grotesco dicunt. Erat autem a collo ad anum usque coloris aterrimi, sed maculis candidissimis con persus, toto uero dorso ad uropygium usque ferruginei. Alarum maxima pars item ferruginea. Sui tamen principio, & qua uentrem spectant, subfusci, seu albicantibus maculis conspersi oblongis. Remiges pennæ omnes albæ. Cauda semiuiridis, ac semiatra. Oculos macula rubra ambiebat. Icon sequenti pagina exprimetur.

Tres

Gallus tripes alius, Groteſco vulgò, cum gramine alopecuroide minore.

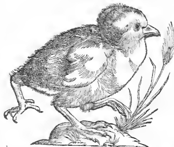
Tres quoque pedes, ſed tertium prope anum enaſcentem habebat hæc Gallina toto ferè corpore flaua. Alæ eius, & dorſum fuſcis vbique maculis conſpergebantur. Fuſcæ etiam a collo quædam pennæ dependebant ſuper alarum principia. Cauda denique tota fuſca. Cætera lutea.

Gallina tripes cum hordeo.

Pullus

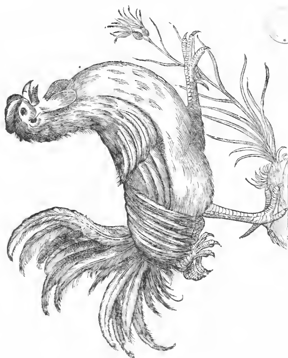
Pullus iste tribus pedibus natus tertium habebat, uelut ex uropygio enatum.

Sceleton hoc pulli monstrifici est, & superiori pullo ferè similis, nisi quod pes e podice natus quinq; digitis sit instructus.

Gallus hic quadrupes pronè erat ad uentrem usque castanei coloris, supinè ad uropygium usq; lutei intercurrentibus pennis castaneis. Alæ albæ, remigibus uiridibus, a tergore prope caudam pennæ dependebant longe admodum, castaneæ; cauda uiridis & nigra, crista duplex, minime crenata: pedes quatuor, quorum anteriores perfecti erant & lutei, anteriores imperfecti & pallidi.

Gallus monstrificus quadrupes cum Aegylope.

Quatuor quoque pedibus erat nata hæc Gallina vnicolor, toto nempe corpore colore quodammodo ferruginei. Pedes autem habebat luteos.

Gallina quadrupes cum Siligine ſpica mutica.

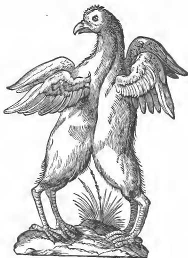

Anno

Anno insuper 1551. in Gallia duplices ex Gallina pulli inuenti sunt, quattuor videlicet alis, vt icon ostendit, totidemq; pedibus, sed unico duntaxat capite.

Pulli gemini vnico capite.

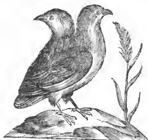

Hic verò Gallus quinquepes anno mundi 38, 8. ante natiuitatem Christi 125. Cerenatus memoratur.

Pullis capite gemino cum Lolio rubro.

Pullus ille capite gemino, alis, pedibusq; binis donatus erat, dorso erat coloris fusci, temporibus, & collo lutescentibus, pectore, & ventre albis pedibus, & tibijs castaneis.

Vnicum

Vnicum item caput hi pulli pariter gemini, & parum a superioribus differentes habebant, sed corpora magis quam in illis coniungebantur. Pulli gemini vnico capite.

Si verò auis vlla monstrifica appellanda est, ea erit Gallus iste, quem viuum ante aliquot annos in aula Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis Francisci Medicei obseruaui: uiris etiam magnanimis aspectu suo terrifico pauorem incutiebat. Caput non crista carnea, ut in vulgarious Gallis ornabatur, nec paleæ quoque erant carneæ, sed vtræque ex plumis constabant militum conos, quibus galeas exornant, æmulantibus. Habebat in fronte duas pennas, seu potius pennarum calamos (erant enim nudæ) surrectos, ceu duo cornua; item binos alios ab vtraque rostri prope nares parte, sed qui in extremitate plumas tenuissimas ad instar setarum ederent. necnon & alium in ceruice, qui a principio fere eiusmodi setis erat exornatus. Color totius corporis fere subfulcus, sed radices pennarum erant albæ, pennæ verò ita erant constitutæ, vt velut squamas toto corpore æmularentur. Prope vropygium, qua cauda exit, tuberculum habebat rotundum, subalbidum. Cauda non autem more ex plumis, sed carnosa ad instar quadrupedum, pilis nuda, sed in extremitate tamen floccum, qualis in illis conspici solet obtinebat. Flocci color erat candicans. Cauda subcærulea. Tibię velut ocreis indutæ erant. Iconem proxima pagina dabit.

Gall⁹ miro modo monstrificus. Caput. Color. Cauda. Tibiæ.

Gallus cauda quadrupedis cum crista Gallinacea.

De hoc Gallo ad me scripsit Pompilius Tagliaferrus Parmensis inter præclaros medicos haud infimus his uerbis: Ad te mitto Galli monstrosi effigiem, etsi tamen in illo delineando pictor haud mihi satisfecerit. Sed scias uelim, duo potissimum in hoc Gallo reperiri admiratione digna, quæ in Gallinaceis, & Gallinis nostris visuntur minimè, Primum, & precipuum est, quod alarum pennæ contrario, quam in alijs modo situantur, nam pars illarum propia, quæ ex naturæ præscripto in alijs interius uergit, in hoc exterior conspicitur, ita ut tota ala, penitus inuersa videatur, Alterum notatu dignum existimo, quòd ceruicis plumulæ caput uersus cirri instar eriguntur; quorsum etiam tota cauda attolli conspicitur. Hæc ille. Quæ tamen de hoc Gallo commemorat, nec eius imago ad me missa, nec nostra icon satis exprimunt: quod pictoris imperitia factum fuisse eius uerba ostendunt.

DE PEREGRINIS QVIBVSDAM Gallinaceis dictis, & primò de Gallo Indico aurito tridactylo.

Cap. IX.

QVAE modò ſubſequuntur, aues ſunt peregrinę, & Gallinaceo nomine gaudét. Cuius primo loco iconem damus Cæſar Facchinettus Marchio & Senator olim Bononienſis, mihi copiam fecit, eum Gallum ego ita deſcripſi Etſi aures in Gallo fictitias quiſpiam iudicet eaſq; ſolis quibuſdam nocturnis volucribus attribuendas, is in Ardeæ cuiuſdam genere, quod quandoq; in Flandria apparet mira ſpecie, de quo nos aliquando Deo dante ſuo loco agemus, eaſdem contemplatus minimè monſtroſas, nedum dicam fictitias in pulcherrimo iſtoc Gallo iudicaturus eſt. Mira quidẽ huius Galli ſpecies eſt, & nulli volucrum generi Rostrum. pulchritudine inferior, vt nunc ex tradenda deſcriptione cuius patebit. Roſtrum reliquo- Capue. rum Gallorum diſſimillimum, ſed Pſittacorum omnino reſpondens. Eſt enim aduncum Venter. in ſuperiori parte, totum uerò rubrum, Caput totum pectus & venter integer colore roſeo diluto, qui in pectore maculis ſubroſeis dilutioribus exiguis, in ventre longè maioribus; Oculi. quas alba linea tranſcurrit, inſignitur. Criſtis inſignitur duabus, primùm carnea more noſtrorum, quæ propè roſtrum eſt, inter quam & roſtrum ſuperiùs macula oblonga cærulea eſt. Criſta uerò alia pennis conſtat luteis propè primam criſtam paruis, mox longè maioribus ſurſum primùm aſcendentibus, mox deorſum per collum deſcendentibus. Oculorum capacitatis forma diuerſa admodum non tantùm à noſtratibus Gallis, verùm etiam à reliquo volucrum genere: præ ſe fert enim eundem ferè ſitum, qualis in homine eſt, oblongum ſcilicet, in cuius medio oculi ſiti ſunt, quorum pupilla nigra eſt, iris lutea, cilia nigra. Aures. Aures magnæ, & erectæ aſininis non abſimiles: ſub mento pennę quędam dependent viri- Collum. des in marginibus nigræ, veluti barbæ figuram præ ſe ferentes, quas palearum, quæ in Alæ. Gallo noſtro dependent, vicem obtinere arbitror. Collo ſuperiori & uropygio quæ viridia ſunt, pennæ cæruleæ, albis calamis ornatæ deorſim dependent. Alæ admodum diuerſi coloris ſunt. Primæ enim earum pennæ obſcuræ virent, ſed ita diſpoſitæ ſunt, ut veluti ſquamulas efficere videantur, harum medium linea alba percurrit. Quæ ſequuntur intensè admodum virent, ſed in extremitate albę ſunt; harum tamen tres inferiores cæruleæ ſunt circumcirca tamen etiam ſubuirides: Hunc ordinem pulcherrimus alius excipit cæruleus, nempè cuius pennæ in fine inſigniter admodum rubent. Extremæ denique remiges luteæ ſunt, omnium coſtæ albæ. Inferior verò alarum pars colore eſt ſubcæruleo ad uiridem ten- Cauda. dens; ſuperior uerò roſeo, & coſtæ omnes itidem albæ. Cauda duplex, prior exigua, & quinque tantùm pennis conſtans, iiſq; ruberrimis, & admodum breuibus, ſi ſecundæ caudæ comparentur. Secunda cauda nouem longiſſimis pennis conſtat, quarum aliæ alijs longiores ſunt, & diuerſum colorem obtinent. Maiores ferrugineæ ſunt, pennulis tenuiſſimis oblongis fuſcis, hinc inde dependentibus conſtantes, In extremitate ceu oculos ouales rubicundos & circumcirca cæruleos obtinent. Virides uerò eiuſdem coloris pennulis con- Pedes. ſtant, & in fine oculos albos circumcirca cæruleos obtinent; cæruleæ quæ ſequuntur eo- Dorſum. dem modo ſeſe habent. Pedes rubei maculis ſubfuſcis diſtincti. Digiti terni Vngues & calcaneus albi. Dorſum uerò totum ſubrubrum maculis nigris ſemilunaribus diſtinctum, quæ in medio linea alba inſigniuntur.

Gallus Indicus cum panico cæruleo Indico.

DE GALLO alio Indico. Cap. X.

QVem modò depingimus, simpliciter Gallum Indicum dicunt. Eum magno Hetruriæ Duci Ferdinando acceptum refero, qui pre eximia sua liberalitate, ut est virorum doctorum studiosissimus, depictũ mihi aliquando dono transmisit. Auis toto corpore coloris erat aterrimi, calcaribus, & cauda carebat, uti etiã crista, cuius loco cirros gerebat. Rostrum erat bicolor, partim enim luteum, nempe caput versus, cætera atrum. Superius rostrum aduncum. Quo loco in alijs Gallis narium foramina sunt, ibi hæc auis rotundum quid magnitudine cerasi luteum habebat. Tibiæ, pedesq; tabellis albicantibus præditi. Pennæ etiam quædam prope anum exiguæ albescebant.

Gallus Indicus alius cũ frumento Turcico.

DE GALLINA INDICA
Cap. XI.

GALLINAM hanc quoque Indicam appellant; colore tamen, & corporis habitu à superiori Gallo dissimilem, similem uerò in eo, quòd capite etiam est cirrato. Color totius fere corporis subfuscus. Rostrum, quàm in iam dictò Gallo crassius, in medio tuberosum, albicans, nigris maculis insignitum. Oculi nigri, iris crocea. Coxæ ex ferrugi co lutescunt. Tibiæ, & pedes lutei. Cauda caret, & vropygium, quod in Gallo superiori plumis operitur, nudum planè simiæ instar obtinet. Apparet autem esse eiusdem cum Gallo illo generis.

Gallina Indica cum frumento saracenico.

DE ALIIS DVABVS Gallinis Indicis.

Cap. XII.

INdicas Gallinas alij, alij Numidicas dicunt etiam has, quas modò damus depictas. Num verò caudata, quam priori loco exhibemus, an uero quæ ſubſequitur, cauda carens mas ſit, ſiue Gallinaceus, planè ignoro. Putauerim tamen caudatum marem eſſe, fœminam alteram. Sit quomodocunq; vtraque ſub Gallinæ nomine mihi communicata eſt, prior a ſereniſſimo magno Hetruriæ Duce, cum titulo Gallinæ Indicæ, altera pro Gallina Numidica. Prior a roſtro ad caudæ extremitatem vſq; (quæ candida eſt, ſed nigris lineis conſperſa,) nigra; quæ tamen nigredo ubiq; ferè ad ſubcæruleum vergebat. Podex, & caudæ principium ſubtus candicabant. Roſtrum robuſtum, recuruum, rubicundum. Tibiæ eiuſdem ferè coloris, ſed pallidioris multò, & in poſtica parte ad

cæruleum vergebant. Vngues erant atri. Tuberculum in fronte gerebat magnum, figura ficus, coloris ferè cærulei. Cauda longa, minimè vt in nostratibus Gallis surrecta, sed vt in Pica extensa. Altera non ita erat atra, sed coloris fusci tantummodo, quique in collo, & alis ad cinereum vergeret. Tuberculum in fronte alterius iam dictæ simillimum. Rostrum eiusdem coloris, sed minimè aduncum. Cætera etiam similia, sed cauda carebat. Planta adiecta est hordeum distichon.

DE GALLINIS GVINEIS.
Cap. XIII.

[Guineæ Gallinæ ex Gallinaceo genere sunt. Galli Mauritani Ornithologi descriptio.]

GALLINACEO generi fortassis rectiùs quàm superiores peregrinæ altes istæ, quas Guinea regio nobis subministrat, annumerandæ sunt, quod in omnibus fermè exceptis crista, & calcaribus cum illo conueniant. Cum verò Ornithologus eas exactissimè nobis describat, descriptioni illius lubenter acquiescemus. Gallus Mauritanus, inquit, pulcherrima auis est, magnitudine corporis, figura, rostro, & pede Phasiano similis, uertice corneo in apicē corneū a posteriori parte præcipitē, in anteriori leniter accliuem, elevato, armatus. Eum natura voluisse videtur inferiori capitis parti tribus veluti lacinijs re promittentibus committere, atque deligare: inter oculū, & aurem utrinque vna, & in frōte media item una omnibus in eiusdem cum uertice coloris: ita ut insideat capiti eo modo, quo ducalis pileus illustrissimo Duci Veneto, si quod iam aduersum est auersum fieret. Rugosus is est inferius per circuitum: qua se attollit in directum in summo collo ad occipitium, nascuntur erecti quidam, atque nigri pili (non plumæ) in contrarium versi.

[Oculi.]

Oculi toti nigri, æquè & in orbem palpebræ, atque cilia. Si maculam in summa, & posteriori parte supercilij vtriusque demas. Imum caput per longitudinem vtrinque caro quædam calosa colore sanguineo occupat, quæ ne propendeat veluti palea, ut replicaretur, natura voluit, & auerso ductu in duos processus acutos a capite liberos finiret. Ex hac carne attollunt se utrinque carunculæ, quibus nares in ambitu vestiuntur, & caput in anteriori parte a cætero rostro pallido separatur. Harum ad rostrum margines inferiores, replicantur etiam leuiter sub vtraque nare. Quod inter verticem, & carnem est a dextra, & sinistra parte, squamosa incisura duplici notatæ: in posteriori nulla, sed læues, & ueluti punctis quibusdam sui coloris resperſæ:

[Color corporis.]

Color illi sub faucibus exquisitè est purpureus: in collo obscurè purpureus: in cætero corpore per summa contuenti qualis consurgit, si album, & nigrum pollinem utcunque tenuiter tritum colori fusco rarius aspergas, nec tamen commisceas. Tali colori maculæ albæ ouales, aut rotundæ per totum corpus inesse visuntur, per summa minores, per ima maiores comprehensæ interuallis linearum, ut apparet in plumarum compositione naturali, qua se mutuò intersecant obliquo hinc inde ductu per summa tantum corporis, non item per ima. Id non ex toto corpore solum deprehendes, sed ex singulis auulsis pennis. Superiores enim, obliquis lineis se mutuò intersecantibus, aut si mauis orbiculis quibusdam ex albo, & nigro ut dixi, polline confectis, & per extremitatem coniunctis, ut in fauis, aut retibus, maculas ouales, aut rotundas in spatijs fuscis comprehendunt: inferiores non item. Vtræque tamen simili lege positæ sunt. Nam in alijs plumis, ordine ita iunctæ sunt, ut ferè triangulos acutos faciant: in alijs, vt oualem figuram repræsentent. Huius generis ordines tres, aut quatuor in singulis plumis sunt, ita ut minores in maiorum complexu reponantur. In extremis alis, & in cauda rectis lineis æquidistantibus procedunt per longitudinem maculæ.

[Maris à fœmina distinctio.]

Inter Gallum, & Gallinam vix discernes, tanta, & similitudo, nisi quod Gallinæ caput totum nigrum est. Vox illi est duplus sibilus, non sonorior, non maior uoce Coturnicis, sed similior voci Perdicis, nisi quod sublimior ea est, nec ita clara. Hęc omnia Caius.

[Ornithologus, vt Guineas Gallinas vocet.]

Ego omnino Meleagridem hanc auem, vel Numidicam Gallinam appellârim, de qua suo loco inter Gallinas scripsimus. Eadem nimirum fuerit Afra auis in versu Horatiano. *Non Afra auis descendat in ventrem meum &c.* Hactenus Ornithologus. Sed eiusmodi opinionem suo loco satis, superq; ni fallimur, redarguimus. Insuper uerum non est Gallinam totum caput nigrum habere, ut Caius ille scripsit, sed quo ad colorem maris capiti simillimum: at obtusius multò est tuberculum. Describit easdem Gallinas [a] Bellonius hunc ferè in modum ex Gallico Latinus factus: Quemadmodum multæ merces, quas è Guinea regione ad nos (Gallos) aduehunt mercatores nobis primum erant incognitæ, ita pariter hæ Gallinæ ante horum ad eam regionem nauigationem nemini nostrum erant notæ: sed nunc in aulis magnatum satis obuiæ, atque uulgares sunt. Aues sunt uisu pulcherrimæ pennis infinitis maculis cādidis in spatijs nigris præditæ. Corpulentia vix nostrates Gallinas superant: tibiæ tamen longiores sunt, quare etiam maiores apparent. Ex solo capitis gibbo quiuis eam internoscat, quem supra frontem habet camelopardalis instar, calli naturam obtinentem, duritie ferè cornu. Eiusmodi Gallinæ perquam fœcundæ sunt, & multiparę. Veteres uidentur eas agnouisse, & [b] Varro earum meminit his uerbis. *Gallinæ Africanæ*

[a] *L. 5. de Auib. c. 9.*

[b] *L. 3. de re rust.*

Gallina Guinea cum panico cæruleo Indico.

Africana, vel Numidica varia eſt, quemadmodum quas Romani Gibberas appellant, quas inter-
pretati ſumus Gallos Indicos: Columella, & Plinius Numidicam dicunt. Omnium do-
meſticarum, ſeu cicuratarum volucrum formoſiſſimæ ſunt, quamuis alias nulla in pennis
alia, quam nigri, & albi coloris ſit diuerſitas: ſed hi ita mixti ſunt, ut albæ maculæ per ni-
gra ſpatia ſparſæ elegantiſſimè, ac ineffabiliter ſuos ordines ſeruent. Aues ſunt quo ad mo-
res cum villaticis Gallinis noſtris ſimiles: terram eodem modo pedibus verrunt. Tibiæ pe-
des, atque vngues item ſimiles, ſed tibias habent longiores. Hæc verò inter eas, & noſtra-
tes differentia eſt, quòd cùm tam Gallis noſtris, quam Gallinis cauda ſit ſurrecta, hæ ſem-
Perdices terræ nouæ. per demiſſam habeant, ut Perdices, ac Coturnices: quare etiam quibuſdam Perdices ter-
ræ nouæ vocitantur. Loco eodem manere neſciunt: in quærendo ſibi victu admodum ſo-
licitæ ac induſtriæ, qua in re noſtratum etiam naturam ſapiunt, vnde huc illuc perpetuò di-
uagantur. Nulla euidens nota eſt, qua marem à fœmina diſtinguas. Vtrique enim eædem
Calloſitas. maculæ ſunt, & albedo eadem circa oculos, ac denique eadem ſupra eoſdem rubedo. Cri-
ſta carent, ſed eius vice calloſitatem in vertice quandam habent coloris cærei, qua parte ca-
melopardalim referre ex primo intuitu videntur, qui ſcilicet dum currit, caput tenet ere-
ctum, & eandem ferè cum iis colorum varietatem habet. Habent verò inſuper peculia-
Peculiaris rem ſibi, ac propriam quandam notam. Nam quemadmodum Galli Indici pilorum quen-
dam aceruum ante ventriculum, ita illæ ſupra caput ſimilem obtinent, ſed qui in anteriori
parte reflectuntur à prima vertebra, aut oſſe colli procedendo per poſteriorem capitis par-
Collum. tem. Cum Pauonibus etiam hoc illis commune eſt, ut colli principium ſit gracile. Plumæ
colli, maximè inferiores relucent, ut Palumbi torquis. Vox ſimilis eſt Gallinis communi-
Caro. bus: nam clamant acriter voce alta, quemadmodum pulli recens excluſi. Perticis inſident,
Oua. vt noſtrates: caro delicata eſt, oua eſui apta. Iam videmus, huius alitis cognitionem vulgò
Guineam Gallinam vocanti acceptam ferre deberi. Nam ſi conſideremus Africam, vide-
bimus appellationem quadrare. Numidia enim, & Guinea Africæ regiones ſunt: prior in
littoribus Oceani, altera maris mediterranei. Antiquiſſimi Romani Mare mediterraneum
potiùs præternauigabant, quàm Gaditano egrederentur, nonnunquam tamen, ſed rarius
transfretabant. Contra Luſitani, & Normandi, aut alij maris mediterranei incolæ Africæ
oras, quæ Guineæ ſunt magis frequentant, quàm fretum Gaditanum. Quapropter miran-
dum non eſt, ſi eiuſmodi Gallinæ in Gallia, quam in Italia frequentiores reperiantur. Ad
nos enim frequentiùs, quàm in Italia naues ex his regionibus appellunt. Tales Gallinæ ap-
prime fæcundæ ſunt, & in nutriendis pullis admodum ſedulæ, vnde etiam facilè multipli-
cantur, ſed frequentiores euaderent, niſi frigus, ut pote ex calidiſſima regione venientes,
perhorreſcerent. Hæc itaque omnia Bellonius: at non video quo argumento Gallinam
Africanam aut Numidicam faciat. Varronis enim uerba, quæ adducit, ipſe inuertit.
Varro enim Gibberas à Meleagride, aut Africana minimè diſtinguit, ſed ita habet. *Galli-
næ Africanæ ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas Meleagrides appellant Græci*, &c. Plinius ita:
ſimili modo pugnant Meleagrides, Africa, hoc eſt Gallinarum genus, Gibberum varijs ſparſum plumis.
Varro in primis Gallinas Africanas grandes vocat. Guineæ, vel ipſo etiam Bellonio
teſte, villaticas magnitudine non vincerent, niſi tibias haberent longiores: qua-
re meo iudicio grandes Africanas Varro dixit, ut a Villaticis diſtin-
gueret. Magnitudo itaque Gallo, Gallinisque Indi-
cis, quos idem etiam Bellonius Melea-
grides eſſe contendit, rectiùs
conueniet. Sed ſuper
hac re aliàs fu-
ſiùs diſputa-
uimus.

DE GALLINA LANIGERA Cap. XIV.

GALLINAE huius lanigeræ icon desumpta est ex carta quadam cosmographica. Fuch ciuitas est maxima versus Orientem, in qua maximi Galli nascuntur. Gallinæ sunt albæ instar niuis, non pennis, sed lanis, ut testatur Odoricus è Foro Iulij, tectæ, ut pecus. Item M. Paulus Venetus scribit in ciuitate Quelinfu in regno Mangi nomine, Gallinas inueniri, quæ loco pennarum pilos habeant, vt cati, nigri scilicet coloris, & oua optima pariant.

Gallina lanigera cum crista Gall. Herbariorum.

DE GALLO SCOTICO syluestri, & de Morenna Anglorum.

Cap. XV.

[a] In descrip. Regni Scotię

Galli Scotorum forma.

Morhenna Anglorum. Gallus ericarum.

REPERITVR in Scotia, tradente [a] Hectore Boëtho quoddam syluestris Galli genus, Phasiano carne, ac magnitudine simillimum: sed nigra pluma, rubentibus admodum palpebris, frumento uictitans. Huius alitis effigiem Ornithologus Henricum a S. Claro clarissimum uirum è Scotia sibi transmittendam curauisse scribit. Scoti in hoc genere marem vocant A ne blak cock, id est, Gallum nigrum: fœminam, quæ magnitudine inferior, & colore dilutior est, a ne grey hen, id est, Gallinam fuscam. Mas collo, pectore, alis, coxisq; punctis rubicundis aspersus est: fœminam leucophæam maculæ nigræ variant. Super cilia, & barbulas in vtroq; sexu membrana rubra insignit. Anglus quidam hac icone uisa, in Anglia etiam capi retulit locis erica plenis. Eandem auem Guil. Turnerus intelligere videretur in descriptione, quam statim subdemus, nisi fœminæ alium colorem tribueret, quam ait magis ruffam esse Perdice, cum fœmina Galli nigri Scotici fusca sit, ut diximus. Gallinaceum syluestre genus apud nos est (inquit Turnerus Anglus, Morhennam vulgo vocant, ni fallor, forte propter colorem maris nigrum, ut in mauris: alij, puto Hethcok, id est, Gallum ericarum) in quo fœmina ita a mare differt, vt duorum generum istiusmodi rerum imperito uideri possint. Mas Gallo domestico paulo minor, totus niger est, excepta ea parte caudæ, quæ podicem tegit. Ea enim alba est. Cæterum nigredo huius nonnihil splendescit, ad eum ferè modum, quo Columborum nigrorum torques circa colla splendescunt. Ad uiriditatem igitur proximè accedit, In capite rubrum quendam habet, sed carneum cirrum, & circa genas duos habet veluti lobos rubros, & eos carneos. Fœmina tota maculis distincta est, & a Perdice, nisi maior esset, & ruffa magis, ægrè dignosci posset. In desertis locis, & planis, erica potissimùm consitis, ambo degunt. Grano uescuntur, & summis ericæ germinibus. Breues habent alas, & breues faciunt uolatus. Hanc auem Attagenem esse conijcerem, sed qui Attagenem describunt, marem a fœmina non separant. Vnde colligo eundem fuisse colorem, & eandem figuram maris, & fœminæ. Quod si Attagen non sit, Gallina esse uidetur Varronis rustica. Hæc ille. Verùm hanc auem non esse Attagenem, ex eius historia apparebit: præsertim cum Attagen sit palustris, hæc non item. Vide an eadem auis sit, quam Longolius Attagenem putauit, cuius uerba recitauimus in Grygallo. Hæc omnia Ornithologus, qui sanè & dum Attagenem palustrem uocat, Attagenem nouisse minimè videtur, est enim montium incola, ut suo loco scripsimus.

Gallus paluſtris cum gramine cyperoide.

DE GALLO PALVSTRI
Cap. XVI.

E Gallo paluſtri Ornithologus ſic ſcribit: & hanc exhibet iconem: Auis, quam Scoti, (& Angli quoque, ut conijcio) vocant Gallum paluſtrem, ane mvvyrcok, Germanicè ſcripſerim ein Murhan, Attagenis hiſtoriæ ſubijcienda videtur. Nam & in ſummis delicijs habetur, & in locis paluſtribus (vnde nomen) paſcitur, & corpus ei ſubruffum, aut ſubflauum, undiq; punctis nigricantibus diſtinguitur. Supercilia, & barbulæ è membrana rubente, ut in reliquis ferè Gallis ſylueſtribus nulla. Effigiem eius ad nos è Scotia mitti doctiſſimus vir Io. Ferrerius Pedemontanus curauit. Haud ſcio, an eædem ſint aues, de quibus Hector Boethius in Scotiæ deſcriptione ſic prodidit: Sunt in Scotia Galli, Gallinæq; Sylueſtres vocati, qui frumento abſtinent, & enaſcentibus tantùm minutiſq; cytiſi folijs veſcuntur, humanæ gulæ perquam ſuaues. Gybertus Longolius Gallinæ ſylueſtris quoddam genus uocat Kurbenn, quaſi Murhenn: quam Meleagridem, ſeu Africanam Gallinam interpretatur: quæ itidem in paluſtribus locis verſatur. Sed Athenæi deſcriptio Meleagridum, Scoticis paluſtribus iam dictis non conuenit. In epitome dubitat, an ſit Lógolij Gallina paluſtris.

DE CAPO
Cap. XVII.

AVD immeritò fortassis separatim de Capo scribemus, quod propter corporis immutatam temperiem, testiculis nempe priuatus nomen immutauerit, pullorum propagationi prorsus inidoneus factus, & ad mensæ vsum duntaxat propter carnis præstantiam seruiat. Ordo.

SYNONYMA.

VNT qui Barbur Hebraicā vocem Capum interpretentur sed hi Capum cum Gallo confuderint, ut alij etiam nonnulli parum Latini fecerunt, ut suo loco admonuimus, cum tamen, teste M. Varrone in Gallinaceo genere villatico Capi semimares dicantur, quod sint castrati. Quare inepte ab Isidoro scriptum est, Gallum a castratione vocari. Nititur autem eo solum argumento, quod ueteres abscissos vocarent Gallos, uel ex male intellecto [a] Martiale, qui alibi ait, sub lemmate Capo: Barbur. [a] Lib. 13.

Ne nimis exhausto macresceret inguine Gallus,
Amisit testes, nunc mihi Gallus erit.

hoc est, castratus, ut erant Cybeles sacerdotes, Galli appellati, unde idem rursus.

Succumbit sterili frustra Gallina marito,
Hanc matris Cybeles esse decebat auem.

Martialis explicatus.

hoc est, hanc potiùs Cybelę dicare debebant, nempe castratum, cuius castrati etiam essent sacerdotes, quam Gallum: non autem, ut Ornithologus exponit, hæc potiùs, & propriè debebat vocari Gallus. Haud me tamen latet, Capum a Petronio Arbitro Poëta antiquissimo Gallum dici, sed cum additione spadonis. Quod modo ad nomenclaturam Græcam attinet, nullam prorsus reperio. Latini Capum dicunt, aut Caponem. Longolius Capum rectiùs dici asserit: En tibi, inquit in dialogo eius Pamphilus interlocutor, Capones, ut euirati neque vocem edunt, neque Gallinis molesti sunt: vbi mox ipse Longolius: Ego illos non Capones, sed cum Varrone, & Columella libentius Capos vocauerim. Ex recentioribus quidam Capum Gallinaceum dixit; at per pleonasmum. Sat est enim Capum dixisse. Apud T. Vespasianum Strozzam eiusmodi periphrasis de Capo legitur. Gallus spado.

Tum Gallinarum pulli, quos villica lapso
Reddidit eunuchos anno, cristasq; recidit

Quod verò Albertus Gallinaceum (intelligit autem Capum) veteribus Paponem dici scribit, id somniasse videri potest, quando apud nullum classicum scriptorem tale reperire sit. Italicè nominatur Cappon, seu Cappone: Gallicè Chappon, Germanicè Kappun, Kapaun, Kaphan; Anglicè Capon: lingua Abissina Capi dicuntur Aroazes. Papo.

GENVS. DIFFERENTIAE.

VOT Gallorum genera sunt, totidem etiam Caponum esse possunt. Etenim omnes castrari queunt. Sola etiam castratione Capi a Gallinaceis differunt. Capis tamen iuba est maior, quàm Gallis, & caudæ pennæ longiores. Vox demissior, & rauca. [b] Scaliger testatur, sese Capum habuisse insigni magnitudine, ac propterea certum conuiuam, qui cùm ater fuisset totus, anno quarto factus fuit candidus, quanquam erant alij, quibus nulla pluma nigra fuerat, An uero Capis pennarum colores immutari quid peculiare sit, an uero id, quod Scaliger scribit de suo Capo, fortuito euenerit, quod magis credo, qui piam dubitare possit.

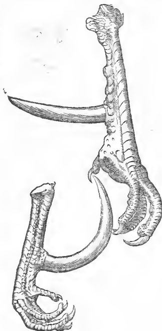
Capi ut a Gallis differat. [b] In cōment. l. 5. Theophr. de Plant. caus.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

FOrma Capis cum Gallis eadem, nisi quòd illis iubæ, & caudæ pennæ maiores sint, & crista careant, & calcar ain maiorem molem excrescant vt in adiectis duabus carcarium iconibus est uidere. Quem hic primo loco depictũ dabimus, capite, collo, dorso toto, pectore, & ventre coloris erat castanei, iubæ pennæ erant nigræ, nigra item cauda, & alæ, sed quarum remiges erant subluteæ: pedes cineréi. Altera pictura Capi monstrifici est, tribus pedibus instructi, qui tamen pes tertius duos tantummodo digitos habebat, at longiores multo quam in alijs. Color superiori fere contrarius. Huic enim color erat totus niger, sed iubæ pennæ duplicis coloris, nam maiores pennæ ferrugineæ, minores erant aureæ. Remiges alarum candidæ. Cauda nigra. pedes lutei. Adijcie mus etiam intestinum cum duabus suis appendicibus, nempe intestinis cęcis, quæ Anatibus & Anseribus, similibusque alijs etiam sunt cómunia, item misenterium seu lactes Columbi Cyprij.

Capi monstrifici descriptio.

CASTRA-

Capus cum gramine alopecuroide.

Capus tripes cum bromo sterili.

CASTRATIO.

Veteres vt Capos castrarent.

APVD antiquos Galli longè alio modo, quàm nunc castrabantur. Nouissimam enim alui partem, aut lumbos, aut calcaria candenti ferro inurebant. Ita enim in primis scribit Aristoteles. *Castrantur Gallinacei parte nouissima suæ alui, qua cùm coeunt, contedit. Hanc enim si duobus, aut tribus ferramentis adusseris Capos facies.* Varro verò, & Columella calcaria inuri solere tradunt. *Gallos castrant*, inquit Varro, *vt sint Capi, candenti ferro inurentes calcaria ad infima crura vsq; dum rumpantur*, (*ignea vi consumantur*, Columella) *atque extet vlcus*. Plinius lumborum, atque imorum crurum meminit, inquiens: *Desinunt canere castrati, quod duobus fit modis, lumbis adustis candente ferro, aut imis cruribus*. Cæterùm eiusmodi inflictum vlcus figulina creta, testibus Varrone, Columella, & Plinio oblinebant. Nostræ verò villicæ testiculos euellunt per posteriora, modico vulnere cultro inflicto. Vulnus autem tantum fit, quantum digito superius ad lumbos sub septo, vbi testes adhærent, immittendo, & singulis extrahendis sufficit: quibus extractis vulnus filo consuunt, & cinerem inspergunt, tum etiam cristam resecant, ut uirilitatem omnem adimant. Sunt qui in cristæ abscissæ locum calcar è crure exectum inferant, idq; coalescente vulnere recrescere dicant: Verùm qui ex hisce castrationis modis præstet, ignoro, video tamen antiquam illam, cuius Varro, Aristoteles, Columella, Plinius, aliiq; meminêre, non amplius obseruari: quare suspicandum multos ex inflicto illo vulnere cum cadente ferro interiisse, vti quandoque ex nostris moriuntur. Si erratum aliquod in castratione contingat: quinimo superiori anno 1597. Gallum obseruaui mox à castratione ita tumuisse, vt pellis pulsata digitis, tympani bellici instar sonum ederet: quod erratum à malè consuto vulnere euenerat. In eiusmodi uerò castratione omnino elaborandum est, ut uterque testiculus auferatur, nam si alter relinquatur, cucurit, canit, & coitum repetit, & minus pinguescit.

Vsitatæ nostræ ut Capos castrēt.

Calcar recrescit.

Quæ castratio optima.

VICTVS. SAGINATIO.

Qui Capos & Gallinas prius saginarint.

Capi ut pinguescant.

Germani vt Capos farciant.

QVAE de victu Galli historia scrpsimus, æquè Capo competunt, atque de saginatione, huic, & Gallinis tantùm, quas volucres saginare Ligurini es ipsi inuenere, quò unctiùs, & lautius, ut Platinæ uerbis utar, deuorarent. Pinguescunt Capi milij farina cum melle præsertim, & turundis in cibo datis. Nam Plinius eo nomine vocat bucceas, quibus farcire, saginareq; Gallinas, Anseres, & Capos solemus. Sunt apud Germanos, qui Capos saginant hoc modo: Includunt eos loco angusto, & è farina milij turundos faciunt, magnitudine ferè, & longitudine articuli digiti medioeris: è quibus ab initio circiter denos eis in fauces inserunt, & per aliquot deinceps dies quotidie plures, paulatim aucto numero, qui postea minuitur etiam paulatim. Dandum est autem eis plus minus prout coquunt: concoctio tactu explorata ingluuie animaduertitur. Turundi mox inferendi priùs in aquam, aut lac immittuntur, nam sic faciliùs descendunt, licet interim leniter digitis per collum premendo deduci debeant. In defectu milij furfur, & parum frumentaceæ farinæ, & milij etiam parum in turundos redigitur. Sic ferè viginti diebus obesantur, sed mero milio quatuordecim. Sunt qui Gallinas, & Capos breui pinguescere scribant, si cereuisia loco aquæ bibenda eis apponatur. De Gallina priuatim farcienda in eius historia scripsimus. Videtur autem ratio eadem farciendis Capis conuenire. Quare eo lectorem ablegamus.

Vt breui pinguescāt.

VSVS IN CIBO.

Gallinaceæ carnis laus.

Carnis temperies.

CAPI quàm sint in cibis grati nemo non nouit, ut pote qui remoto Veneris vsu facti sint pinguiores, & salubrioris nutrimenti: Vnde Platina: *Omnium auium laudes*, inquit, *quantum ad obsonia pertinent vna caro Gallinacea comprehendit. Quid enim popinis afferunt reliquæ altiles quod non vnus Capus in se habeat, siue elixum, siue assum velis? Huius auis patina stomachum iuuat, pectus lenit, vocem sonoram facit, corpus obesat*. Hæc ille: Quòd ad carnis temperiem attinet, sunt in quatuor qualitatibus

litatibus temperati, quare multùm alunt. & venerem augent, teste Isaac, qui alibi etiam Capum auibus omnibus præfert, vt qui melius nutrimentum, & perfectum generet sanguinem. Villanouanus Capos in cibo probat circa ætatem sex, vel septem, vel octo mensium. In Gallinacei historia permulta à nobis recitata sunt, quæ omni harum auium generi, tum salubritatis in cibo, tum apparatus ratione communia sunt: itaque hîc ea tantummodo, quæ ad Capos priuatim pertinent, afferemus. Quod modò ad coquendi, ac apparandi rationem attinet, hæc sanè varia est, & pro cuiusque libitu instituta. Vel autem elixantur, vel assantur. Iulius Alexandrinus inter recentiores scriptores Medicos illustris Capos subsequenti modo elixans medici potiùs, quàm coqui partes agit. Capum priùs per se elixat, huius pulpas, præcipuè verò alarum, ac pectunculorum cum apij unà ac betæ radicibus sumit. addit caseum, & friati panis parum, oua sex circiter, vuarum passularum aliquid, cinnamomum, zinziberis, piperis, caryophillorum quantum satis esse existimat, butyri cochlear magnum: componit omnia simul, comminutis prius, quæ comminui, tritis, quæ teri debeant, in massam, quam deinde in offas diuidit figura, & magnitudine ouali ferè. Rapeolos, inquit multi uocant, quòd ex friatis prius id epuli genus fortè rapis concinnatum fuerit, dein minutim etiam concisis herbulis, demum & animalium carne. Has tenui ex subacta farina, quam pastam vocat aliquoties, folio seorsim singulas inuoluit offulas, eodem Capi iure recoquit: exemptis, patinæq; iniectis caseum infriat, & calidi affundit butyri satis. Est verò talis mistura plurimæ alimoniæ, sed quæ sanguinem, ut ipsemet attestatur, inflammet, vitiosumq; succum generet, meatusq; obstruat. Nostri uerò coqui eiusmodi herbas, ut quæ ingratum potiùs, quam gratum saporem carni concilient, minimè adijciunt, sed uel simpliciter elixant, vel ex caseo recenti pillulas adijciunt, & friatum caseum veterem superinspergunt: qui sanè cibus gratissimus est. Molesta uerò etsi pariter, multiq; laboris assatio est, quam idem Iulius Alexandrinus præscribit paulò pòst, elegans tamen, & laudanda, si herbas eas antè nominatas excipias. Coques, inquit, eadem materia conclusum integrum Capum, excepto quod alæ, pedesq; refracti, & collum retorquentur in corpus, ut angustius iaceat: ouorum, luteis duratis aliquot infarcies, ea configes caryophillis binis, ternisuè, singula salita priùs, tum pruna accipies, & si hæc ad manus non sunt, uuæ passæ aliquid, limonijuè tenuius concisi, aut utriusq; partem, oua sex ferè: tudicula miscentur, agitanturq; hæc: tum butyri benè recentis adijcitur pro Capi pinguedine plus minus, sed quod liquaminis tamen instar efficiat, hoc madescet immersus intus Capus: postremo factum ex eadem farina imponetur vasi operculum. Hoc modo immittitur furno farinacea patella, siue olla, siue testa, siue escarium uas id, ouorum priùs albumine illitum. Si anniculus fuerit Capus, non ante tertiam horam extrahi furno debet. Cautio erit, si quid furni calore agitatius factum effundi visum fuerit, vulgata charta nostra texisse, statim id reprimere efferuescentiam illam solet. Calidum inferre mensæ uult. Nonnulli ante perfectam cocturam vini aliquid affundunt, conuiuisque iam apposituri luteum oui aceto dilutum adijciunt. Hæc ille. Nostris coquis in ueru assare Capones vsitatum est, & cum uel malis aurantijs, uel limonijs in frusta conscissis conuiuis exhibere. Quod si uerò sese offerat occasio, vt neque elixare, neque assare ad ignem Capum queamus, uti fit in longo itinere, vbi sæpè hospitia desunt, tunc domo abeuntes chalybem ignitum nobiscum feremus, eumque in deplumem Capum, ac exenteratum inijciemus, accuratè vno, alteroue mantili obuoluentes, ne calor euanescat: sic enim esui aptum reddemus etiam inter equitandum, modò meminerimus subinde alitem uersare. Verumenimuero tetro inficietur odore, sed ferendo tamen, ac grato famelicis. Iam de præparationis varietate dicendum. Mirause Catellanicum lauti genus cibi est à Platina his uerbis descriptum: *Catellani gens quidem lauta, & quæ ingenio, ac corpore Italicæ solertiæ haud multum dissimilis habetur, obsonium, quod mirause illi vocant, sic condiunt. Capos, aut pullastras, aut Pipiones, bene exenteratos & lotos in veru collocant, voluuntq; ad focum tantisper quoad semicocti fuerint. Inde exemptas, ac tessalatim diuisos in ollam indunt. amygdalas deinde tostas sub cinere calido, abstersasq; lineo panno, terūt. His buccellas aliquot panis subtosti addunt, mixtoq; cum aceto, & iure per cribrum setaceum transmittunt. Postea in ollam hæc omnia, inspersaq; cinnamo, zinzibere, & saccaro multo, tam diu efferuere simul in carbonibus procul a flamma, lento igne permittunt, quo ad iustam cocturam peruenerint, miscendo semper cum cocleari, ne ferta adhæreant. Hoc nihil suauius esse memini. Multi est alimenti. tarde concoquitur, hepar, & renes concalefacit, corpus obesat, uentrem ciet.* Idē [a] alibi cibaria alba, seu leucophaga, delicatissima ex pectore Capi parare docet: *Cibarium albū,* inquit, *quod aptius Leucophagū dicemus, hoc modo pro duodecim conuiuis condies. Amygdalarū libras duas per noctem aqua maceratas, ac depilatas in mortario bene tundes, inspergenda inter-*

Rapeolus quid.

Capus assâ d' tur char te inuolu tus.

Mirause Catellanicum.

[a] L. 6. c. 41 & 42.

Cibarium album ex Capo.

 cum aqua,

cum aqua, ne oleum faciant. Deinde Capi pectus exossatum in eodem mortario conteres, indeſque excanatum panem, agreſta prius, aut iure macro remollitum. Zinziberis præterea unciam, ac ſaccari ſelibram addes, miſcebiſque hæc omnia ſimul, mixtaque per excretorium farinaceum in ollam mundam transmittes. Efferueat deinde in carbonibus lento igne facies, cochlearique ſæpe agitabis, ne fertu adhæreat. Coctum vbi fuerit, aquæ roſaceæ uncias tres infundes. Ad menſam, aut in patinis vbi caro fuerit, aut ſeorſum, aut minoribus mittes. Quod ſi in Capos fundere inſtitueris, quò lautius videatur, mali Punici grana ſuperinſpergito. Idem ſubſequenti capite cibarium album Catellonicum ex pectore Capi deſcribit, hoc modo: Farinam optimi riſi cum duabus metretis lactis caprini in cacabo ad ignem poſito, procul flamma, ne cibum concipiat. Pectus deinde Capi eodem die mortui, ac ſemicocti in quædam quaſi ſubtiliſſima fila diuiſo, inditaque in mortario duobus eo amplius tribus ictibus, paſtillo contundito. Vbi lac dimidium hora efferbuerit, hoc idem pectus in fila redactum cum libra ſaccari indes, efferuereque horas quatuor patieris, agitando ſemper condituram cochleari, cui harebit, vt terebinthina, vbi decoctum fuerit. Aquam poſtremò roſaceam, vt in ſuperiore infundes, patinaſque facies. Nec erit ab're ſi ſaccari aliquid inſpergas: nulli enim cibariorum, vt aiunt, ſaccarum aduerſatur. Cibarium croceum ex [b] eodem: Pro duodecim, inquit, conuiuis libram amygdalarum cum membranulis tundes, his Capi elixi, aut cuiuſuis bonæ altilis pectus, ouorum vitella quatuor, ſaccari ſelibram, Cinnami, Zinziberis parum, croci pluſculum contraria addes, ac iure pingui, ac agreſta diſſolues. Diſſoluta in cacabum per ſetaceum excretorium infundes, factoque procul flamma in carbonibus efferueant, agitando ſemper cochleari. Ad horam ebulliant neceſſe eſt. Sunt qui inter ebulliendum duas uncias liquaminis, aut butyri recentis indant. Patinis aromata inſperges. Alit hoc, etſi tardè concoquitur, obeſat, venerem ciet, hepaticis, & cardiacis prodeſt. Eodem item libro eſitium ex carne præſcribens, Sunt etiam, inquit, qui pectus Capi tunſi non incommode addant. Id verò eſitium tale eſt: Pro decem conuiuis libram abdominis porcini, aut vitulini bene elixato, coctam, ac conciſam cum ſelibra caſei veteris, pauco etiam & pingui addito, cumque herbis odoriferis bene conciſis, pipere, zinzibere, caryophillo miſceta. Hæc omnia farina bene ſubacta, ac in tenuiſſimum folium redacta ad caſtaneæ magnitudinem inuoluito, inuoluta in iure pingui, ac croco decoquito. Parum cocturæ requirunt. In patinas traducta caſeo trito, & aromatibus dulcioribus aſpergito. Fieri, & hoc edulium ex pectore Phaſiani, Perdicis, aliarumue altilium poteſt. Deſcribit denique eſitium ex pelle Caporum. Capum ubi elixaueris, pellem circunquaque abſcindes, & eam maximè, qua collum integitur. Conciſam, ac in fruſta diuiſam rurſum in iure pingui per ſemihoram decoques, addito croco, quo coloratius fiat: in patinam translatum aromatibus, & caſeo trito conſperges. Baltaſar Stendelius ſcriptor Magiricæ Germanicus docet, quomodo paſtillus è Capo fiat, de quo antè egimus. [c] Apicius in minutal Apicianum teſticulos Caponum adijcit, Gallis nimirum, dum caſtrantur exemptos.

Cibarium album Catellonicū.

[b] Lib. 7.

Cibarium croceum.

Eſitium ex carne.

Eſitium ex pelle Caponum.

[c] L.4.c.3.

VSVS IN MEDICINA.

SVNT qui tanquam ex Dioſcoride, alijſque authoribus medicas facultates Capo attribuant, quas illi Gallinaceo aſcripſerant, obſcuri nempe authores, quos per linguæ Latinæ imperitiam pro Gallinaceo Capum interpretari diximus. Et quamuis eiuſmodi uires Capus quodammodo ſubminiſtrare poſſit, tamen ad uictus rationem idoneam tantummodo vulgo à medicis tum caro, tum ius eius in quocunque fermè morborum genere, maximè in quibus uirium ratio habenda eſt, præſcribitur: medici enim quotieſcunque deiectas uires ægrotantium excitare volunt, medicamentum dant, quod ex carnibus Caporum, & Perdicum conficitur. Sunt qui, inter quos eſt Aloyſius Mundella doctiſſimus inter neotericos medicus facilè corrumpi dicant, ſi aliquo notabili tempore moretur, neque ita ægrotos alere, ſed is vel id de extremè laborantibus, qui carnem hanc maſticare nequeunt, dixerit, vel ſibi ipſi aduerſatur, ut qui ſcribat, ſe ægroto cuidam maligno laboranti morbo, cùm iam ſigna concoctionis apparerent, modò Turdum, modò unum, aut alterum oui uitellum modò Caponis carnem contuſam conceſſiſſe potiùs, quam nihil. Idem deſcribens hiſtoriam iuuenis cuiuſdam biliosi febricitantis continuè a ſecurati. Victus ratio, inquit, fuit caro Caponis iuuenis per diem ante mactati cum ſeminibus melonum contuſa, necnon panis in eiuſdem iure optimè incoctus ad uirium, (quæ debiles in eo valde erant) robur conſeruandum. Iuris Caponum in primis plurimus apud medicos vſus eſt, maximè quod conſumptum dicunt, vulgò conſumato, alij deſtillatum

Capus quo in medicina vſum præſtet.

Vires ægrotantium, vt reſtituātur.

Iuuenis febricitantis victus.

ſtillatum, alij aquam carnis. Id enim ad reſtaurandas ocyus ægrorum uires ſatis laudari non poteſt. Obſcurus quidam ex Capi iure mirè uires recreari pollicetur, ſi uel cochlearium paruum inde ægrotus ſorbeat. Capum ueterem, inquit, para, exentera, totum cum oſſibus comminue. Tum in uaſe bene obturato uitreo, aut ſtanneo per ſex horas bulliat, adiecto etiam auro, ut annulo, uel numiſmatibus aureis. *Fieri, inquit Platina, ius conſumptum, aut ex Phaſiano, aut ex Perdice, aut ex capreolo, aut ex Pipionibus, aut ex Columbis ſyluaticis poteſt. Si ex Capo voles, cacabum ſumes, qui aquæ metretas quatuor contineat. Huic Capum fractis & comminutis oſſibus indes cum uncia ſuccidiæ macræ, piperis granis triginta, cinnamo pauco, nec nimium tunſo, tribus, vel quatuor caryophillis, ſaluiæ laceræ trifariam folijs quinque, lauri duobus. Sinito hæc efferueant horis ſeptem, vel donec ad duas ſcutulas, vel minus redigantur. Caue ſalem indas, aut ſalita, ſi ægrotantium cauſa fiat. Parum aromatum nil vetabit, quo minus ægroto etiam apponatur. Senibus hoc, & valetudinarijs detur.* Hæc ille. Noſtræ mulierculæ Capum, uel pullaſtrum ſimul cum oſſibus contundunt, ac tam diu in ſuo iure decoquunt, donec ad exiguam quantitatem ius redigatur, & cremoris albi veluti ſubſtantiam acquirat, idque ægris debilioribus potandum exhibent cum feliciſſimo ſucceſſu. Sed hunc coquendi modum improbat doctiſſimus, & admodum Reuerendus F. *Euangeliſta Quatramius ſereniſſimi piæ memoriæ Herculis Ferrarienſium Ducis horti præfectus, & in arte diſtillatoria verſatiſſimus amicus noſter veteranus. Vult autem Capum integrum decoqui per aliquod tempus, iuſque quod ab eo defluit, dum eximitur, colligi (id enim reliquo alio præſtantius iudicat) Capum uerò fortiter comprimi, vt humiditatem omnem edat: ſi uerò, ut fit, puluerem cordialem admiſcere placeat, eum cum reliquo iure magis aqueo diſſoluere iubet. At licet hunc coctionis modum minimè improbârim, probare tamen non poſſum. Siquidem Caponis integri coctio multum aquæ requirit, quæ ad paruam quantitatem, quæ ægro exiberi debet, redigi quam citò, ac facilè nequit: neque uerum etiam eſſe exiſtimo id ius, quod in exemptione defluit, cætero præſtare. Alij uerò Capum accipiunt, uel Gallinaceum tenerum, vel Gallinam, decoquunt, contundunt, totum id uaſe recondunt, igne ſubiecto per alembicum, uel duplici uaſe deſtillant, qui modus quam maxime paratu facillimus. Quod ſi æger peſtilentia laboret, periti medici ſimul herbas adijciunt Caponis coctioni inſtituto ſuo congruentes, quales ſunt meliſſa, ſcordium, bugloſſa, borrago, carduus benedictus, cicoria, endiuia, acetoſa, ſcabioſa, tormentilla, flores nympheæ, violarum, bugloſſæ, borraginis. Andreas à Lacuna circa finem libri de peſte, Capo generoſus, inquit, in aqua pura diſcoquitur cum folijs borraginis, & bugloſſi ana m. 1. conſeruarum de violis, roſis, boragine, & bugloſſo ana ℥ ij adijciatur etiam nonnihil de illis, quæ cordialia vocant, contritum. Deſtillatum inde liquorem in diplomate (balneo Mariæ) cum puluere diaſantalon mixto propter odoris gratiam, propinabis creberrimè. Sunt qui aurum ſignatum, torques, laminas, ſiue bracteas auri eiuſmodi decoctis adijciant, nec deſunt, qui abſoluta ſublimatione candens ferrum aliquoties extinguant. E quibus quid coctura decerpi poſſit præter ſordes, aut hydrargyrium, non video: ſcitèque dixit Trincauella olim præceptor meus, aurum exhilarare ſpiritus omnes, cùm quis in crumena eo abundauerit. Paradigma hoc Florentinis medicis fuit uſitatum in eodem caſu. Accipe duos pingues Capos, & bene ſaginatos. Vnum coquito ad diſſolutionem propemodum, contunde, & exprime vehementer, expreſſum ius conſerua: poſt accipe ſecundum Capum, hic unica tantum ebullitione bulliat, vt paulum molleſcat, in partes diſſeca, & contundito. Fundo uaſis inijce borraginis manipulos duos, quibus inſterne panis ſimilacei albiſſimi, & leuiſſimi medullam quæ totum Capi primi ius abſorpſerit antè aſſeruatum. Pani ſuperpone ſecundum Caponem in fruſtula diſſectum, & ſic deſtillationi committe. Attamen ſatius fuerit cucurbitam vaſe uitreo figulino conflari, ne aduratur ob liquoris penuriam, guſtuiq; minus voluptans creet. Cauendum quoque, ne extrema deſtillationis eom prioribus confundantur, cum ingratiſſimi ſaporis ſic permixta ſint eua ſura: ſed ſeorſim colligantur. Paradigmata huiuſmodi aquarum paſſim varia apud practicos extant: collecti ſimul reperies parte ſecunda Euonymi Philiatri a Vuolfio publicata, quo lectorem ablegamus. Hac ratione euocatus ſuccus ignea ui concoctionem ſubit haud ita multo magnoque negotio ob partium tenuitatem, qua facile ita carnibus detractæ per ſe concoquantur: Simul ipſe ventriculi calore euictus breui iecoris quoque ſanguificam facultatem promptè ſuſcipit ſuccus, ac per quam cito alens ſuſtentat labentes ſæpè iam vires, idcirco inſigniter debilibus datur in morbis magno plerunque uſu. Nonnulli præterea quibuſuis morbis, capitis

Ius conſumptũ ex quibus anibus fiat.

Iuris cõſumpti coctio

* In proœm. lib. de Theriaca.

Ius conſumptum cõtra peſtem.

Aurum vt ſpiritus recreet.

Paradigma Florentinorum.

præſertim, & frigidis, & cum uirium imbecillitate, deſtillatas eiuſmodi Caporum aquas laudant. Ornithologus ſe colicis affectibus prodeſſe expertum aliquando tradit, iis maximè, qui flatuoſi ſunt. Aqua enim deſtillata aphyſos redditur, ut non amplius inflet, ſi recte parata fuerit. Adiicientur autem medicamenta alia, atque alia a perito medico pro affectuum varietate. Sed hæc de carnis, iuriſq; uſu dicta ſufficiant.

Adipis Capi facultas, & uſus.

Adipis peculiaris quædam in colico affectu uis eſt, ſi Ornithologo credimus, qui ex libro manuſcripto virum quendam nobilem in hoc malo poſt multa remedia fruſtra tentata, liberatum tandem atteſtatur epoto cyatho (duarum, aut trium vnciarum) pinguedinis Capi pinguis decocti in aqua, (ut fit ad cibum) abſque ſale: oportet autem, inquit, pinguedinem iuri innatantem ſeparatam bibere quam calidiſſimam. Marcellus uerò ei, qui patitur uarices, ſeui hircini ſelibram, & adipis è Capo libram ſimul permiſcet, & in linteo die Iouis cæroti more apponi iubet, & potenter ſubuenire pollicetur. Sed tale medicamentum non caret ſuperſtitione: cur enim die Iouis potius, quam alio exhibet? Obſcurus quidam ad fiſtulam, cum emortua eſt (ſic loquitur, hoc eſt, ut mihi uidetur, cùm nullus in ea dolor perſentitur)

Pellicula interior ventriculi Capi.

pelliculam interiorem ventriculi Capi, quæ abiici ſolet, in ſole torrefactam terit, & inſpergit. Sunt qui oſſa crurum compoſitis ad alba mulierum profluuia medicamentis admiſceant.

Sanguinis mira uis.

Græci aſſerunt fabæ ſemina Caporum ſanguine macerata ab aduerſantibus herbis immunia fore, & ſi pridie quam ſeruntur aquæ ſimplici infuſa fuerint, citius naſcituras: ſin nitratæ aquæ, difficilem coctionem non habituras. Sed hæc ad agricolas, non ad medicos pertinent.

Finis Libri Decimiquarti.

VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI, ET MEDICI
BONONIENSIS
ORNITHOLOGIAE
Liber Decimusquintus.

QVI EST
DE AVIBVS, QVAE SIMVL SE PVLVERANT, ET LAVANT.

DE COLVMBIS IN GENERE.
Cap. I.

PRAECLARISSIMVM, vtilissimum, decantatissimumq; genus Columbaceum illatam sibi a nobis iniuriam lamentabili suo murmure conqueritur, quòd qui dignitatis ordinē ubiq; fermè sequentes, Gallinaceis postposuerimus, cum alioqui veteres omnes cum sacros, tum profanos Columbas non minoris, quam Gallinaceos æstimasse abundē constet: sanè & nos quoque priorem illis locum eramus assignaturi, nisi Columbæ præter quam quòd sese puluerent, quemadmodum & Gallinæ, etiam sese, teste Philosopho lauarent. Adhæc, ut cætera prætereamus, quædam quoque sunt, præcipuè ad oua spectantia, quæ licet vtrique generi communia existant, tamen in Gallinarum ouis, quæ semper in hominum manibus uersantur, magis conspicua sunt. Quod autem ad Columbarum encomia pertinet, ea non à corporis duntaxat, sed ab animi dotibus quoque proficiscuntur, undiquaque nobilissima: unde fortassis diuinus propheta [a] Esdras, *ex omnibus creatis volatilibus Deum sibi Columbam vnam nominasse* dixit. Et reuera Spiritus Dei baptizato Saluatori nostro apparere cupiens Columbæ potiùs quam alterius volucris figuram induit. Quanti verò gentiles, ac in primis antiquissimi Romani has volucres fecerint, soluta pro eis vix credenda pretia attestantur. Varronis ætate singula paria ducentis nummis. & cum eximia essent, singulis millibus sestertiorum vendebantur: quemadmodum & Columellæ temporibus sunt inuenti, qui quaternis millibus nummûm binas Columbas mercarentur. [b] Plinius etiam L. Axium equitem Romanum ante bellum ciuile Pompeianum denarijs quad ingentis singula paria venditasse tradit, licet in omnibus exemplaribus, *& L. Axius vendi[t]auit*, legatur, tamen & L. Axius venditauit rectè meo iudicio legit doctissimus [c] Budæus. Nam Varro de pullis earum agens, ita scribit: *Romæ, si sunt formosi, bono colore, integri, boni seminis, paria singula vulgo veneunt ducentis nummis, necnon eximia singulis millibus nummûm, quas nuper cum mercator tanti emere vellet a L. Axio equite Romano, minoris quadringentis denarijs daturum negauit.* Si ergo singula Columbarum paria non semel mille sestertijs nummis vendita sint, & aliquando etiam mille, & sexcentis, id est, quadringentis denarijs ouis Gallinaceo generi eas non præferendas iudicet, cum id nullibi, quod noui, ad tale pretium euectum fuerit? Quinimo Co-

Cur Gallinaceum genus Columbaceo author prætulerit.

Columbarum laus.

[a] *Lib. 4. c. 5.*

Romanorũ luxus in emendis Columbis.

[b] *L. 10 c. 37*

Axi[us] eques quanti Columbas vendiderit.

Plinius correctus.

[c] *In pandect.*

Romani Columbarum amore insanierunt.

lumbas ita celebrauit Romanorum luxus, ut Plinius ibidem multos earum amore insanijsse tradat, nobilitatemque singularum, & originem enarrasse. Quid? e Harum causa Aelianus Carnos, & Illyricos bellum commisisse recitat. Nonne & apud nos nobiles familiæ ferè omnes Columbaria habent, in quibus habitant, educantur, ac nidulantur? Sed etsi nos emolumenti causa eas alamus, Gallos tamen, maximè autem Belgas, ac inter hos Batauos ferunt adeo Columbarum studiosos esse, ut uel quarta saltem eorum pars eas ad animum duntaxat explendum enutriat. Aiunt insuper eosdem, quotquot reperiri queunt Columbarum genera, diligenter inuestigare, magno semper mercari pretio, laudes singularum in publico, priuatoque conuentu, in quo patritios etiam viros pauperioribus sese immiscere minimè pudeat, modò de Columbis sermo sit, enarrare, adeo ut quod Plinius olim de Romanis, id nos etiamnum de Batauis dicere queamus, Columbarum scilicet amore insanire.

Batauorum erga Columbas studiũ.

Quæstus è Columbis vnde petatur.

Quod si modò quæstum, quod iam plerique faciunt, consideremus, profectò Columbarum possessio vndiquaque utilissima est, cùm propter fimi, cuius ad cannabi conciliandum decorem, ac per consequens ingens pretium, apud Bononiensium agricolas magnus usus est, commoditatem, tum maximè propter pullos ijs potissimùm necessarios, qui iam uires a morbo recolligunt. Quamuis vero Columbarum fœcunditas, de qua abundè pòst suo loco agetur, longè minor sit, quàm Gallinarum est, maiorem tamen, teste Columella, quæstum dominis suis referunt: neque magna opus est cura, aut sumptu ad earum nutritionem, quippe quæ per hyemem tantum, ac tunc per paucos menses (loquor modo de saxatilibus, quas pullorum causa duntaxat alimus) videlicet cum diutinę niues agros cooperiunt, impendio domini alantur, cæteris anni temporibus victum ex agris quæritent.

Colũbæ maior quęstus quàm Gallinæ.

Quod modò ad dotes earum cum corporis, tàm animi attinet, eæ profectò tantæ sunt, ut dicturo de eis calamus potius, atque carta, quam verba sint defutura, quare sponte, ne in longum nimis abeat oratio, eas prætereo, solius tantum castitatis earum mentione facta, quòd hæc pręalijs in hoc auium genere tàm à sacris, quam profanis passim concelebretur, sic enim [d] sapiens: *Vna est Columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ*. Talis autem in ijs castitas cõspicitur, vt coniugij fidem nunquam, nisi alterius morte violent. *Communem*, inquit [e] Plinius, *domum seruant, nisi cælebs, aut vidua nidum non relinquit, & impertiosos mares, subinde etiam iniquos ferunt, quippe suspicio est adulterij, cùm natura non sit*. Munditiei corporis quoque maximam curam gerunt, quibus scilicet immunda omnia, ac maculata displicent: vnde pariter apud sapientissimum Regum legimus: *Aperi mihi soror mea, immaculata mea*. Idem etiam nobis fortassis tacitè innuit Ouidius, inquiens:

Columbarũ castitas.
[d] Cant. c. 1.
[e] L. 10. et 34.
Columbarũ munditiles.

Aspicis, vt veniunt ad candida tecta Columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Spiritus Sãctus Columbę specie cur apparuerit.

Adeout, cùm animi, tum corporis mundities in hisce auibus magis, quàm in alijs resplendeat: quare & Spiritus Sanctus in sacro Saluatoris nostri baptismo Columbæ specie apparuit. Quamuis verò insuper simplicissimum vulgo animal Columba habeatur, ingenio tamen minimè caret, ut suo postmodum loco fusius apparebit. Illud modò præterire non possum, quod [f] Plinius de ijsdem prodidit, nempe *inesse quendam eis gloriæ intellectum. Nosse credas*, inquit, *suos colores, varietatemq. dispositam*. Hanc autem tanquã rem pulcherrimam, ac inspectu admirabilem complures celebrauêre. Conspicitur verò in collo earum potissimum: de quo in primis Nero Cæsar disertissimè lusit hoc uersu:

Columbarum ingenium.
[f] L. 10. c. 36.
Columbini colli decus.

Colla Tyberiaca (Rodoginus legit Cytheriacæ) *splendent agitata Columbæ*. Videmus enim in eo colorem vnum, omnium colorum vniformitatem præ se ferentem, neque tamen oculus indagare potest, quis nam præcipuè sit ille color, an cæruleus, an luteus, an niger, an byginus, an fuluus. Varietatis huiusce venustatem visui nostro iucundissimum [g] Apuleius flosculum appellat, inquiens: *Nunc Coruina nigredine cæruleus Columbarum colli flosculus æmulatur, vel cum guttis Arabicis obunctus, & pectinis arguti dente tenui discriminatur*. De eiusdem coloris diuersitate ita cecinit [h] Lucretius:

[g] L. 2. de Asin aureo
[h] L. 2. de nat. rer.

Qualis enim caci poterit color esse tenebris
Lumina qui mutatur in ipso? propterea quod
Recta, aut obliqua percussus luce refulget.
Pluma Columbarum quo pacto in luce videtur
Quæ sita ceruices circum collumq. coronat.
Namque alias fit, vti claro sit rubra pyropo.
Interdum quadam sensu fit, vt videatur
Inter cæruleum virides miscere smaragdos.

Et Lucre-

Et Lucretium imitatus Homerus Italus[i] Torquatus Tassus, puellam illam in omnes sese colores ad instar polypi conuertentem, quam magus Carolo, & Vbaldo itineris ducem promiserat, ut Rinaldum è faucibus Armidæ eriperent, depingens, à Columbino collo similitudinem eleganter admodum deprompsit, canens.

Crinita fronte essa dimostra, e ciglia
Cortesi, e fauoreuoli, e tranquille,
E nel sembiante a gli angioli somiglia,
Tanta luce ui par, ch'arda, e sfauille
La sua gonna hor'azura, & hor uermiglia
Diresti, e si colora in guise mille,
Si c'huom sempre diuersa a se la uede
Quantunque volte a riguardarla riede.

Così piuma talhor, che di gentile
Amorosa Colomba il collo cinge,
Mai non si scorge a se stessi simile,
Ma in diuersi colori al sol si tinge.
Hor d'accesi rubin sembra vn monile,
Hor di verdi smeraldi il lume finge.
Hor'insieme gli mesce, e uaria, e uaga
In cento modi i riguardanti appaga.

[k] Plinius item *Smaragdos Carchedonios ad inclinationem magis, & minus lucidos Columbarum plumis comparat:* [l] Aristoteles uerò Columbarum ceruices ad lucem refractam χρυσοειδεῖς, hoc est, auricolores sese offerre tradit, vt nimirum coloris splendorem, qui in auro pariter ad eandem lucem admodum varius est, nobis indicaret. Meminit quoque eiusdem rei D. Hieronymus: *Columbarum*, inquit, *colla ad singulas conuersiones colorem mutant*. Diuinus uerò [m] Psaltes, quod alij de collo dixêre, id de tergore quoque, & cauda prodidit, cùm ea *adinstar auri rutilare* dixerit. Iucundissima autem hæc colorum varietas tam incertos aspicientes reddit, ut [n] Seneca, *falsi coloris speciem, & ponere & sumere* scripserit. Sed & [o] Martianus, *Arcesilas*, inquit, *collum intuens Columbinum dubitabat, siquidem hic permotus varietatis incertitudine amplius astruere* ἀκαταληψίαν cœpit, id est, *incomprehensibilitatem*. Proinde etiam M.[p] Tullius contrariæ scilicet sectæ, inquit ad Hortensium: *Neque vera hoc loca expectandum, vt de remo inflexo, aut de collo Columbæ respondeam. Non enim is sum, qui quicquid videtur, tale dicam esse quale videatur*, & rursus. *Nam & in remo sentio non esse id, quod videtur, & in Columba plures videre colores, nec esse plus vno*. Quæ sanè colorum ficta uarietas maximam Columbis pulchritudinem conciliat, quamuis tamen nisi illustrante sole vix uideatur, in cuius uidelicet deliquio colorata omnia sua priuantur uenustate. Sunt tamen qui existiment diuersos re ipsa esse inibi colores, diuersasq; superficies ex diuersarum pennularum portionibus radiantes. Plurimi uerò unius coloris esse illam uarietatem, sed uarijs aspectibus uariè illustratam sub differenti specie oculis sese exhibere: rationem eius esse quòd mouendi vim à luce suscipiat, quod uerò amplius ab illa moueatur, amplius & ipse sese moueat. Vt ut est eiusmodi pennarum decor efficit, vt inter pulchellas aues connumerari Columbæ queant, & [q] Cicero plumas versicolores Columbis a natura ad ornatum datas perhibet, & in sacris [r] literis, ut sponsæ pulchritudo denotetur, oculi eius Columbarum oculis comparantur. *Ecce*, inquit sapiens, *tu pulchra es, amica mea, oculi tui Columbarum*. Et [s] mox infra enarrans sponsa sponsi sui pulchritudinem, similiter eius oculos Columbarum oculis comparat: *Oculi eius*, inquit, *sicut Columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lota, & resident iuxta fluenta plenissima*: Et aliàs dixerat idem sapientissimus Rex: *Propera, amica mea, Columba mea, formosa mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam*. Cæterùm si cuncta, quæ de Columbarum laudibus dici possent, hîc adduceremus, in immensam nimis molem nostra abiret oratio, quare hîc uela contrahimus, illud interim admonentes, sub Columbaceo genere, quod [t] Philosophus περιστεροειδεῖς appellat, & domesticas, siue celares, ut uocat Columella, & feras, ut sunt Palumbes, Oenades, Liuiæ, & Turtures comprehendi, de quibus sigillatim postea agemus, a communioribus exorsi, quòd ad has omnia fermè, quæ omni Columbacco generi in uniuersum communia sunt, referri optimè queant.

- [i] Canto 15. Gierus. liber.
- [k] L. 37 c. 5.
- [l] L. de color.
- [m] Psalm. 77.
- [n] Lib. 5. nat. quæst. 5.
- [o] De nupt. Philolog.
- [p] Acade. 2.
- Colorata tantùm in Sole splendent.
- [q] L. de finib.
- [r] Cant. 1. & 4. c.
- [s] Cap. 5.
- [t] L. 5. Hist. cap. 13.

AE Q V I V O C A.

[a] *In Calig.* Columbus gladiator. Venenum Columbinum. Columba martyr. Columbæ ſanctæ alterius nomen & miracula. Monaſteriũ Columbinum. Lithoſpermon Colũba dictum. Balearis inſula maior Coluba dicta. [b] *In Theſ. Geogr.* Columba oppidum. Liber Columba inſcriptus. [c] *Lib. 1.* [d] *Lib. 1.*

SVETONIVS [a] Tranquillus gladiatoris meminit, cui nomen erat Columbus, *cui C. Caligula*, vt eiuſdem Suetonij verbis utar, *victoris leuiter tamen ſaucio venenum in plagam addidit. quod ex eo Columbinum appellauit*. Columba Senonenſis martyris nomen eſt, quæ ad proſtibulum damnata, ſed Dei ope defenſa ſupplicium capitis ſubijt pridie Calendas Ianuarij anno 275. Fuit eiuſdem nominis alia etiam, virgo ſanctitatis plena Reatina ex ordine Sancti Dominici, admirabili innocentia, cunctiſq; uirtutum operibus ornatiſſima, quæ ſpiritu prophetiæ inſignis innumeris ægrotis ſanitatem reſtituit. Panem ſuis deficientem ſepè multiplicauit. Puerum quendam deſperatæ valetudinis, & iam ſemimortuum precibus ſuis ad uitam, ſanitatemq; ſimul confeſtim reuocauit. Defixa in cæleſtium contemplatione ſępius extra omnes ſenſus rapiebatur. Cum moraretur in monaſterio, quod vocatur de nomine eius, nihil aliud unquam comedit, niſi herbas, nihil niſi aquam bibit: pane, vino, carne, piſcibus, lacte, & omnibus, quæ ex illo conficiuntur, ouiſq; abſtinuit. Diuinitùs educta è cubiculo, in quo morabatur, undique obſtructo, Peruſiam peruenit. Obijt anno 1501 mutis multis vſum linguę, cæcis oculorum reddidit. Eius vitam Leander Albertus Bononienſis deſcripſit. Lithoſpermon à Romanis Columbam appellari inter nomenclaturas Dioſcoridi adiectas legitur. Baleares, ut Mela habet, vel Balearides, ut Ptolomęus mediterranei maris inſulæ ſunt iuxta Hiſpaniam, hodie Mallorca, & Menorca Hiſpanis, teſte [b] Abrahamo Ortelio indigitantur, quaſi latinè diceres maior, & minor, quemadmodum eas Pomponius, & Procopius quoque nominant. Sic etiam diſtinguit eas Antoninus, qui maiorem Columbam, & minorem Nuram vocat. Columba Hyberniæ oppidum eſt, teſte Beda, & S. Columbani patria. Columba inſcriptus erat pro titulo liber cuiuſdam Stellæ poetæ dicti Patauini, qui Violantellam Neapolitanam amauit, quæ cum amiſiſſet Columbam, quam habebat in delicijs, & fleret, prębuit argumentum Stellę conficiendi operis de morte Columbæ. Teſtatur hoc Venus, cui Columba, ut dicemus ſacra eſt, apud [c] Papinium de Stella loquentem.

Hic noſtræ defleuit fata Columbæ,

Meminit quoque [d] Martialis.

Stella delicium mea Columba
Verona licet audiente dicam,
Vicit Maxime Paſſerem Catulli,
Tantum Stella meus tuo Catullo,
Quanto Paſſere maior eſt Columba.

[e] *Lib. 7.*

Et rurſus [e] alibi.

Vel Stella cantata meo, quam fleuit, Hiantis
Cuius in Elyſio nigra Columba volat.

Et ex recentioribus Io. Baptiſta Fiera Mantuanus poëta, & medicus de Perhillę ſuę morte ſcribens ad Ianum quendam huius Stellę pariter meminit his verſibus.

Heus Iane, num licentiam hanc temere temem,
Si meo Catulla confero, nec veneror Stellam?
Catullus olim Paſſerem obrutum fleuit:
Et Stella Columbam: utrumque riſeris ſæpè,
Non ipſe Turturem fleo perditum dudum:
Nunc nunc ademptam epiſtatam domus fidam
Fleo Perhillam, &c.

Columba pars nauis. Columbar quid. [f] *Lib. 5.* [g] *In Ruden.*

Columba pariter nauis pars eſt. Audiui, inquit, Lazarus Bayſius de uiro docto, cùm diceret carinam propriè eſſe id, quod vulgò Venetijs dicitur la Columba: ſed eam Columbam puto eſſe quod δρυόχων a Polybio dicitur. Latinum nomen, quod ſciam non habet. Verba Polybij ſunt. Αὖθις ἔγνωσαν ἐκ δρυόχων εἴκοσι, καὶ διακόσια ναυπηγεῖσθαι σκάφη, id eſt, *rurſus decreuerunt à fundamentis ducentas, & uiginti ædificare naues*, quod enim eſt fundamentum in domo, id eſt δρυόχον in naui, ſic dictum opinor, quòd omnem δρῦν, id eſt materiam nauis contineat. Columbulam Hollandi quandam nauem, unam nimirum ex ijs, quibuſcum nuperrimè in Indias nouas nauigarunt, uocauerunt. Columbar, ut docet [f] Priſcianus, vinculi genus eſt, quo collum nectitur, ad quod per iocum alludens [g] Plautus Columbum ita vocat, dum ait:

Illic

Illic in Columbum credo leno vortitur
Nam in Columbari collum haud multò post erit

Sed fortè per duplex l scribendum est.

SYNONYMA.

OLVMBVM Hebreis Ion יון significat, in plurali Ionin, uti apud [a] Eze- Ion.
chielem: Ionah יונה uerò Columbam, uti in [b] Genesi in primis videre est. [a] Cap. 7.
Contra Sanctes Pagninus in singulari masculeum reperiri negat in S. Scri- [b] Cap. 8.
ptura, sed fœmininum tantùm: addit tamen apud Doctores Hebræos in-
ueniri, & antè ita scripserat: Ion cum uau in pronunciatione occultato est
Columbus. Quidam reducunt ad ינה oppressit, quòd omnium præda pa-
teat, & plurale Ionim Columbi, Columbæ. Nomina enim specierum sub quocunque ge-
nere venerint, utrumque sexum comprehendunt. Hæc ille: qui etiam aliquot S. scriptu-
ræ loca adducit, in quibus tamen in nostra translatione semper Columba legitur. Cæte-
rum apud [c] Ieremiam, ubi translatio nostra habet Columba, Hebræi legunt, ut docti qui- [c] Cap. 26. et
dam scribunt, mœror, vel tristitia, ut scilicet sit deriuatum a uerbo Ianah ינה, quod est mœ 46.
rore affecit, afflixit. Ion quidem pro Columbo in scriptis Rabinorum, frequentius est.
Chaldæus interpres in citato Geneseos capite Hebraicam vocem Ionah omisit. Arabs ha-
bet אמלקהא arlekeha, & Gamamah, vel chamamah חמאמה. Persa Kaphtar כפתר. Rur
sus [d] ubi Chaldæus habet Ionetah יונתא, Arabs legit dazamach. Gozal גוזל Hebræis [d] Psal. 55.
pullus auis est, maximè Columbæ: Dauid Kimhi Gozal auiculam paruam interpretatur. Gozal.
Chaldæus in vetere testamento habet Bar Ionah, idest, pullum Columbæ, Arabs Pherak Bar Ionah.
hamas פור חמס; sed melius haman legendum, nam & Auicennæ hamán Columba est, Haman.
pro qua voce Syluaticus hamen habet, ut Hara Hamen, stercus Columbinum, pro quo Hara hamé
etiam alibi apud eundem Laaman, & caficium legitur. Alibi quoque Demen Chame ha- Demen cha
bet pro sanguine Columbæ, uti denique pro eodem Dem Alcamar apud veterem Auicen- me.
næ glossographum legitur. Quidam Hemam Saracenis Columbam esse scripsit. In dictio Hemame.
nario Auicennæ alia etiam nomina pro Colũba leguntur, ut Guarisdem, Alguarisc in (Se-
rapio habet Guarzen, Alguristen) Alursan, Alchata, Knakendin Kebuhai (forte Kaphtar le
gendum, ut supra) bezar בכותר בצר Persę pullus Columbinus est. Alfrac, ut ait And. Alfrach.
Bellunensis, est nomen commune ad omnes pullos, & aliquando usurpatur pro Galli
na iuuene, quę nondum oua peperit, absolutè verò pro pullo Colũbino, imperfectis adhuc
pennis necdũ volante. Alnuaheb, ut scribunt Arabes, significat Columbos, qui iam perfectis Alnuaheb.
pennis volare incipiunt. Inter synonyma Græca vsitatiora in primis est περιστερά, Attici
verò περιστεροὺς genere masculino efferunt, ut Alexis, & Pherecrates, citante Athenęo. Me
minit & Eustathius. Hodie etiam ita vulgò dicitur, vel περιστέρι. A περιστερὰ fit περιστερίδιον, περιστερὰ
& περιστέριον diminutiuum, hoc est Columba parua, seu Columbulus. περιστεριδεῖς Aristo- περιστερί-
phani sunt pulli Columbi, ut annotant Scholiastes, Suidas, & Eustathius. Περιστεριδεὺ etiam, διον.
vel περιστερίδης patronymica forma de Pipione dici potest. περιστερὰ autem, ut Etymolo- περιστερι-
gus, & Varinus volunt apud Græcos dicta videtur a duro, & laborioso volatu, παρὰ τὸ δεύς.
πέτεσθαι στερεῶς, vel a nimio amoris affectu, παρὰ τὸ περισσῶς ἐρᾶν. Quæ posterior ety- περιστερὰ
mologia placet, altera minimè, velocissimo enim, ac leuissimo volatu utitur, tantum ab- unde dica-
est, ut laborioso, est enim feruidissima ad Venerem. Cæterùm περιστερὰ versibus hexame- tur.
tris haud commodè admittitur. Quamobrem poetæ Græcè πέλειαν, & πελειάδα, quod
genus peculiare, & ferum esse dicemus, simpliciter pro Columba ponunt: & τρήρωνα ali-
quando per Antonomasiam, quod nomen Eustathius omnis Columbacei generis propriũ πέλειας
epitheton esse dicit. Inuenies tamen paucis alijs auibus etiam attributum, sed rarissimè. pro περιστε-
Apud [e] Aristophanem hoc versu: Καὶ κέμφοι τρήρωνες ἐλπιδόνοι πεποιθότες. Scholiastes ρά.
eam vocem non Cepphis attribuendam, sed per se accipiendam docet, ac si dicat poëta: τρήρων pro
Vos Cepphi, (id est stolidi, ac leues) & timidi fidem habetis hominibus astutis. Circus Ac- Columba.
cipiter apud [f] Homerum τρήρωνα πέλειαν prosequitur, id est, pauidam Columbam. Τρήρων sim [e] In pace.
pliciter etiam aliquando pro Columba ponitur: vnde apud eundem [g] Homerum dictio [f] Iliad. 22.
composita πολυτρήρωνα. Sic autem Thisben Bœoticam cognominat, ut pòst dicemus, [g] Iliad B.
a copia Columbarum, ut Grammatici interpretantur. πέλειας εἶδος verò uox deriuata à Thisbe. Πο-
primitiuo πέλεια non simpliciter, ut diximus, Columbam, sed genus Columbæ nigrioris λύτρηρον.
significat, vt dictio ipsa indicat. Πελὸς enim vel πελιὸς oxytona nigrum sonant, quamuis
aliquan-

Liuidus color.

Liuias Columbas cur Gaza appellet.

[h] Iliad. φ

πέλλη.

ἔνοπτος.

παλευτρία

Latina synonyma.

aliquantum ab hoc colore diſcrepent. Si quidem liuidum potiùs dicunt. Liuidus autem color cæruleo quodammodo dilui apparet. Quamobrem Theodorus hoc Columbarum genus traducēs apud Ariſtotelem vbique Liuias vertit. Dores vero, vt Sophron apud Athenæum πελειάδα ſimpliciter pro Columba accipiunt, Scholiaſtes [h] Homeri in hoc verſu,

Δακρυόεσσα δ' ὕπαιθα θεὰ φύγεν ὥς τε πέλεια,

pro πελείᾳ etiam ſimpliciter Columbam tranſtulit, & ſic quoque Andræas Diuus Iuſtinopolitanus, & Io. Spondanus, alijq; interpretes ubique apud eundem Homerum transferunt ut ſæpè in hac hiſtoria patebit. Πέλλαι, πελειάδες (Ornithologus legit περιστερα) Heſychio, & Varino etiam Columba eſt, uti ἔνοπτος Gloſſario Columbus. Παλευτρία Columba illex eſt, quæ excæcata, deinde reti impoſita ſubinde ſubſultans cæteras allicit, unde παλεύειν verbum, pro quo Budæus uertit allicere, fallere per allectores. Apud latinos Columbus maſculino, & Columba fœminino genere legitur: in plurali numero tamen fœminino magis utuntur, ut Grammatici obſeruant. Columbulus diminutiuum, cuius rarior uſus eſt: vtitur eo [i] Plinius: *Tu Paſſerculis, & Columbulis noſtris inter Aquilas veſtras dabis pennas*. Et Catullus de Cæſare, cuius mollitiem notat: *Vt albulus Columbulus Dionæus*. De etymo Columbarum alij aliter ſcribunt. [l] Varro a columinibus, (lego autem culminibus) uillæ in quibus degere ſolent, appellatas tradidit. Ex recentioribus Hermolaus Barbatus inſolentis doctrinę uir a Gręco uerbo κολυμβᾶν, quod urinare ſignificat, dictas exiſtimat, inde forſan quod bibentes roſtrum aquæ diutius immergant. Nonnulli, teſte Grapaldo, à uoce primis ſyllabis correſpondente dictas putant, & [m] Varronem, ni fallor, notat, qui alibi ſic habet: *Volucres pleraque à ſuis uocibus nominantur, ut Gallina, Columba*. Quod ſi verò per onomatopœiam ita uocentur, Palumborum quoque nominis rationem eandem eſſe diuinare poſſumus. Albertus cognomento magnus homo me Hercule eruditior, quàm eloquentior, *Columbæ*, inquit, *ab eo appellantur, quod lumbos frequenter colant, contrà Palumbi, quòd lumbis parcant*. Quæ etymologia mihi minimè improbatur, quamuis interim cuique uiro docto ſuum relinquam iudicium: reijciendam uerò & pueris etiam explodendam iudicās, quam [n] Iſidorus adfert, quòd earum colla ad ſingulas conuerſiones colores mutent. [o] Seruius Columbos ludicro Titos dici ſcribit, non quidem latinè, ſed multorum authoritate tanquam Latinè. Quem locum Cælius attingens cum Columbis Palumbes confundit, cùm Palumbes Titos dici arbitratur à Paſſerum ſalacitate, qui ſolent τιτίζειν, id eſt, titiſſare: ſiquidem Palumbes longè minus ſalaces ſunt, quàm Columbæ, & paulo antè ex Alberto diximus, ita dici quòd lumbis parcant. In eundem lapſum alij viri docti impegêre: ut Cornutus [q] Perſij interpres, qui Titos Columbos agreſtes interpretatur, atque ita Seruium intelligendum eſſe Georgius Fabritius Ornithologum admonuit. Errat item Aſcenſius in eundem Perſij locum, Titos, inquiens, eſſe pullos Columbinos, congruereq; vulgari Flandrico, quo ſic pulli Gallinacei uocentur, & de iuuenibus ignauis per irriſionem dici, quòd ſint pulchri Titi. Ego Titos apud Perſium Tatios, ſeu Titios interpretor, vel ſi aues malis, aues Titias, id eſt, Vultures, ut etiam [r] Turnebus conijcit. Pipio quoque Columbarũ pullus eſt apud [s] Lampridium, ut annotat doctiſſimus [t] Barbarus. Videtur autem per onomatopęiam ſic dictus. Italorum Piccione ad hanc uocem quodammodo accedere uidetur quo vocabulo cùm maximè pro pullis Columbinis utuntur, tum quandoque pro Columbis ipſis, quas in villis plerumque alimus. Gallis Pipio appellatur Pigeon. Germani circũſcribunt ein iunge Tub, id eſt, iuuenis Columba: vel utuntur diminutiuo Tuble, id eſt, Columbulus. Poëtis Columbę quandoque dicuntur Chaoniæ alites, Idaliæ, & Gnydiæ uolucres, & aues Dionęę a Dione nympha Oceani, & Tethyos filia, matre Veneris. Italice Columba. Columbo, Colomba, Piuiono, & Palombo etiam apud Scoppam Grammaticum. Sed [u] Hiſpani quoque Columbam Paloma appellant: quæ tamen nomina à Palumbo, id eſt Columbo ſyluestri facta conſtat. Gallicè Coulon, Columbe, Columbe priuee. Germanicè Tub, Taube. Saxonicè, & Belgice Duue. Germani Columbum id eſt, marem priuatim appellant ein Kunter per onomatopœian, & apud quoſdam Taub epicœni generis nomen eſt, Tauber maſculini: uti quoque apud Belgas fæmella dicitur een Duue, ſiue Duyf, maſculus vero een Duffer, ſiue Doffer. Turcis Columba uocatur Iuga, & ygen.

[i] Epiſt 202.

[k] Epig 27.

Columbarum etymũ

[l] L. 3. de re Ruſt.

[m] Lib. 4. de ling. lat.

[n] L. 12. c. 7.

[o] In Bucol.

Colũbi cur Titi dicti.

[p] L. 9. c. 10.

Paſſerũ ſalacitas.

[q] Satyr. 1.

Iuuennes qui pulchri Titi dicti.

Pipio.

[r] L. 3. c. 11.

[s] In uita Alexandri.

[t] In Coroll. in Plin.

Piccione Italis quid.

Kunter.

Tauber.

Duue.

Doffer.

Iuga.

GENE-

GENERA.

RISTOTELES[a] teste[b] Athenęo, tradit vnum Columbarum genus esse, quinq; verò species, quas sic, inquit enumerat, Περιστερά, Οἰνάς, Φάψ, Φάσσα, τρύγων, id est, Colũba, Oenas, Phabs, Phassa, Turtur. Libro verò quinto de Animal. Phaba is non recenset, quanuis[c] Aeschilus sic meminerit,

Cibum quærentem infelicem, & miseram Phaba
Medijs lateribus irretitum obuoluas.

[a] *L. 8. Hist.* [b] *L. 9. Deipnos.* [c] *In Prometheo.*

[d] Idem genitiuo casu, Φαβῶν dixit. Oenas Columbâ maior est, inquit Aristoteles, atque Φάβις, Phassa verò magnitudine Gallinæ, colore cinereo. Turtur omnium minima cineris colore, æstate conspicitur. Hactenus Athenæus. Et reuera in Græco textu Phabs etiam legitur, etsi Gaza eam in sua translatione omiserit. Qua in re non exiguas lectori tenebras offuderit, cum Philosophus apertissime Phattam à Phabe distinguat. Ait autem Philosophus: Alia frugibus uiuunt, ut Phabs, (ita autem loquor, ne latinè simpliciter Palumbem traducens simul cum Phassa unà cum Gaza confundam, qui pro vtraq; uoce, ut mox videbis, Palumbes transtulit) Phassa, Columba, Oenas, & Turtur. Phassa, & Columba semper uisuntur, Turtur æstate tantùm, Oenas autumno potissimum apparet, cui magnitudo maior Columba, minor, quàm Phabis est. Gaza hæc sic uertit. Alia frugibus uiuunt, vt Palumbes, Columbus, Vinago (ita optimè pro Oenas transfert) Turtur. Visuntur semper Columbi, atque Palumbes, sed Turtur æstate tantùm, Vinago Autumno potissimum conspicitur, cui magnitudo maior Columbo, minor quam Palumbi est. Verùm si Phaps rectè (uti experientia docet legi debere) legatur, ipse quoque Athenæus species omnes ita non recenserat, quare pòst addit: Eodẽ opere Aristoteles Columbam a Peleiade differe monet. Peleiadem enim minorem esse: magis Columbam mansuescere: nigram esse Peleiadem, paruam, rubris pedibus, & asperis, ideoq; cellarem neminem domi alere. Verùm & eiusmodi diuisio diuersa longè est ab ea, quam nobis reliquit doctissimus[e] M. Varro, qui duo duntaxat Columbarum genera statuit, atque ex his duobus, si misceantur, natum tertiũ alud, quod miscellũ nuncupat; sed ascribam ipsa Varronis verba: *In villa*, inquit, *introuolant Columbæ, de quibus Merula: Axi, si unquam περιστεροτροφεῖον constituisses, has tuas putares, quanuis feræ essent. Duo enim genera earum in περιστεροτροφείῳ esse solent. Vnum agreste, ut alij dicunt saxatile, quod habetur in turribus, ac columinibus villæ, a quo appellata Columba, quæ propter timorem naturalem summa loca in tectis captant. Quo fit, ut maxime agrestes sequantur turres, in quas ex agris euolant suaptè sponte, ac remeant. Alterum genus Columbarum est clementius, quod cibo domestico contentum intra limina ianuæ solet pasci. Hoc genus maxime est colore albo. Illud alterum agreste sine albo, vario. Ex his duabus stirpibus fit miscellum tertium genus fructus causa atque incedunt in locum unum, quod alij vocant περιστεροτροφεῖον, vel περιστεροτροφεῖον.* Hæc ille. Putandumne igitur Varroni Peleiades, Phattas, Phabes, Oenades, & Turtures, quas Aristoteles, & Athenæus in Columbarum genere recensent, in Columbaceo genere non fuisse habitas? Id tamen ego nunquam mihi persuaserim, sed ideo duo tantum genera posuisse crediderim, quòd ea ceu magis domestica, vulgatiora essent, magis cognita, & ad alendum utiliora, ideoque alia tacuisse, quod cicurari ea minimè queant, & reuera si penitius, & ad trutinam Aristotelis verba examines, videbis tantùm de syluestribus loqui, atq; ex omnibus Columbarum syluestrium speciebus quas enumerat, indicare id genus facilius domari, quod Varro agreste vocabat, idq; ideo Columbæ nomine dignatum, quòd proprius ad domesticarum naturam accedat, domesticasq; tanquam notissimas præteriisse, de earum natura scripsisse contentum. Qui igitur Columbas in domesticas, & syluestres diuiserit, haud malè, nisi fallor, fecerit. Nam &[f] Galenus non parui ponderis author genus unum κατοικίδιον, id est domesticum, alterum νομαδικόν, id est, pascuum, & syluestre appellat. Omnes verò seu placidas, seu agrestes sub uno ferarum nomine iure comprehendere oportuit, quod, quanuis in turribus peristerotrophijs, intraq; domesticos parietes eas babeamus, tamen sępe aufugere soleant apum more, nouasq; sedes, & loca alia quęrere, unde lites poterant suboriri, quibus sanctione obuiam ire necessum fuit. Quanquam & huic determinationi negocium aliquatenus facessit, quod alibi scribitur § Gallinarum. Inquit enim Imperator, Gallinarum, Anserumq; feram esse naturam, neutiquam censet, nosq; id ex eo posse intelligere, quia aliæ sunt Gallinæ, aliq; Anseres, quos feros appellamus. Ad quam normam si rem exigamus, uides admittu dubium, Columbasq; ipsas, quas domi, aut etiam in peristerionibus

[d] *In Philoct.*

Gazæ error.

[e] *L. 3. de re rust. c. 7.*

Columbarum genera secundũ Varronem.

Miscellæ Columbæ quæ.

Varro cur tantùm duplex Colũbarũ genus posuerit.

Columbarũ diuisio.

[f] *Lib. 10 de comp. simp. med.*

Cur ferisponũ omnes Columbas feras vocẽt.

ſtereonibus alimus, pro feris non eſſe habendas, eò quòd aliæ ſunt Columbæ, quas feras vocamus. Verùm dicendum eſt Iuſtiananum, iuriſq; conſultos ſequutos eſſe Varronem. Nam licet Peleias, Phatta, Phabs, Oenas, & Turtur reperiantur, apud latinos tamen Columbæ nomine neutiquam veniunt, ideoq; nulla de ipſis ratio habita eſt. Vnde etiam dicendum eſt rationem illam in prenotato § Gallinarum, poſitam non pro ſolida, perpetuaq; quaſi ei ita animantum placida natura deprehendatur, ſed ſimul Gallinarum, Anſerumque domeſticorum placidam naturam, quæ in fera nunquam, ut omnibus in confeſſo eſt, degenerat, adeo, vt ipſas feras non eſſe, nec pro feris unquam habendas exiſtimarent. Quæ ratio in Columbis apibusq; minimè uiget. Cùm quanuis ferę Columbæ feræq; apes, præter eas, quæ in hominum dominio ſunt, reperiantur, tamen quæ placidæ habentur, maxima impermutabiliq; placiditate, qualem, quantamq; in Gallinis, Anſeribuſq; quondie ſpectamus, prędıtæ non ſint, ſed hac de re ſatis ſuperq. Iam videndum, nunquid tales, quales Ariſtoteles, ac Varro nominant, noſtro æuo adhuc dentur.

Saxatiles Columbæ Varroni quæ.

Quod ad Varronem attinet, nulli dubium eſſe exiſtimo, quin iamnum reperiantur. Primum enim, quas ſaxatiles, & agreſtes uocat, haud dubio illę ſunt, quas nos, noſtriq; agricolæ in turribus, uel in eminentiori domus parte alimus, nam & ille non in turribus tantùm, & culminibus haberi tradidit: verùm etiã inde omnium Columbarum in uniuerſum, uti diximus, deduxit: ex quo facilè, ni fallimur, intelligitur aliud Varroni ſaxatile genus Columbarum eſſe ab eo, quod in agro Bononienſi capitur quandoque, vulgò ſaſſarolo, id eſt, ſaxatile dictum, Columbis ſaxatilibus Varronis maius, & coloris liuidi, roſtro rubicundo, prorſus ferum.

Columba ſaſſaro o vulgo Bononiæ.

Steintube.

An verò idem fuerit cum eo, quod Rhęti, teſte Ornithologo, vulgò Steintube, id eſt, Columbam ſaxatilem appellant, quam pariter prorſus feram refert eſſe? Cum Varronis uerò ſaxatili eadem eſt, ut idem Ornithologus quoque iudicat, quæ Galeno νομὰς, & βοσκὰς dicitur, quoniam liberius in agris, & campis paſcatur (ſic enim & equas νομάδας dicunt, quæ in armento liberè paſcuntur, tanquam paſcuas, & paſcales) & πυργῖτις quibuſdam, ut eruditus quidam docet.

Columba nomas, & boſcas Galeno quæ.

Purgitis Columba.

Creſcentienſis error.

Petrus Creſcentienſis nominis ſimilitudine deceptus ſaxarolos vulgò dictos cum ſaxatilibus Varronis confundit, cùm ait: *Columbi quedam vulgò ſaxaroli dicuntur, hi in Columbarijs melius durant, quam cæteri, &c.* Quos enim vulgus Bononienſe (& ille Bononienſis erat) ſaxarolos uocat, prorſus ferę, & indomitę naturæ exiſtunt.

Perotti grauis error.

Grauior ſanè, ac minus tolerabilis Perotti error eſt, qui Varronis ſaxatiles cum πελιάδαις eaſdem facit, ſed uerba eius clarioris doctrinæ cauſa aſcribam. *Columba agreſtes* inquit, *quæ & ſaxatiles Varroni dicuntur, maxime ſequuntur turres, in quas ex agro euolant ſuapte ſponte, ac remeant. Hoc genus Græci πελιάδας nominant à liuore. Varij enim ſunt colores ac liuidi propter quod è noſtris quidã* (Gazã videtur intelligere) *eas Liuias appellauère. Pauca inter eas alba ſunt colore improbato. Pedes plumis nudos habent, rubidos & ſcabroſos.* Hæc ille, nos πελιάδας ſylueſtres omnino eſſe diximus, & dicemus rurſus ex eodem Ariſtotele, & unius omnes coloris eſſe, nec alii ſolere.

Colũbarũ Varronis ſecundum genus.

Columbe ſotto banche.

Secundũ illud genus, quod Varro domeſtico cibo contentum intra limina paſci tradit, & plerunque cum Gallinis, coloris uarij, & maioris amplitudinis, quàm eæ quæ turres incolunt, id meo iudicio illud eſt, quod nos communiter, Colombe ſotto banche, id eſt Columbas ſub ſcamnis, ſeu ſedibus, ita à loco appellamus. Hoc enim genus præfatas omnes qualitates obtinet.

An ueteres omnes Columbas domeſticas agnorint.

Verùm nunquid M. Varro, Ariſtoteles, aliiq; ueteres domeſticarum Columbarum ſpecies, quas noſtra tempora modò ſuppeditant, agnouerint, non dubito duntaxat, ſed non adducor etiam, ut id credam, etſi antiquos Romanos Columbarum amore inſaniiſſe probè norim, & ex Plinio antè retulerim. Tanta enim iamnum in Europa Columbarum reperitur diuerſitas, maximè, ut audio, apud Belgas, hoſq; inter apud Batauos, ut narranti mihi uiro alioqui fide digniſſimo uix fidem adhibere potuerim.

Batauı Columbarum multa habent genera.

Hos populos ſi quę ulla alia gens, Columbis impenſè delectari, ideoq; quam plurima earum genera alere ſupra quoque memini. Dicebat autem uir ille præter communes domeſticas, & ſaxatiles, quarum inſuper immenſam habeant copiam, genus quoddam eſſe domeſticis vulgaribus duplo ferè maius, pedibus hirſutis, hoc eſt pennatis, quod inter volandum, & dum murmurat, id eſt uocem ſuam ędit, fauces in tumorem ingentem adducit, quem quo maiorem, maximè in uolatu oſtendunt, eò nobiliores cenſeri, dici uero id genus Kroppers Duue, hoc eſt Colũbas gutturoſas, quo nomine pariter nobis uenũt nam quandoque etiam ad nos afferuntur.

Kroppers duue.

Ornithologus ſe Venetijs Columbas obſeruaſſe tradit, quę Gallinaceos ferè magnitudine ęquarent. Verùm quod eas è Palumbarum maximarum cicuratarum genere eſſe credit, prorſus meo iudicio fallitur; Palumbes enim nunquam cicurantur.

Columbæ Campaniæ

Cęterum num illę, quas in Batauia haberi uir ille narrabat, eędem ſint cum Campanis Plinij, qui in Campania maximas naſci ſcribit, non auſim affirmare,

quanuis

quamuis interim id minimè negârim. Bellonius certè eius planè sententiæ est, & hallucinari eos asserit, qui Plinium, absque ueteres eas non agnouisse putant. Christophoro Columbo Indi quoque Columbas obtulerunt inter alia munera nostratibus multò maiores, & gustu pariter suauiores, sed gustus itaque iudicaret, si cùm superioribus eædem sint, an diuersæ. Affirmabat uir ille, reperiri aliud genus hirsutis pariter pedibus, ac magnum, si communibus domesticis compares, paruas uerò, si illis, id nostrates uulgo Tronfo uocant. Alere quoque Cyprias, seu, ut Ornithologus nominat, Rusticas, & Anglicas, & Monachicas, Ferrarienses Sorellas, has appellare Kappers, hoc est, cucullatas, a crista nimirum, quæ cucullum, quem Kappam uocant, propemodum æmulari uidetur, & harum duo habere genera, unum pedibus pennis ornatis, alterum nudis: rursus omnes hasce diuersorum colorum esse. Dari & aliud genus Cyprijs simillimum, sed crista carens, & pedibus semper nudis, rostro nempe admodum exiguo: hoc dicere Cortbecke, id est, breuis rostri: esse ibi & aliud genus, quod indigete uoce a gestu Ouerslagers nuncupent, quoniam in honorem fæmellæ uel suæ, uel aliarum post longa murmura a terra sese eleuet, & ultra illas uolando alas quatiat. Quas verò ut nobilissimas colunt, eas appellare Draijers, quæ non eodem, ut illæ, modo, inter uolandum duntaxat alas quatiant, verùm etiam in orbem circum uolitent, idque maximè supra fæmellas tam fortiter alas quatiendo, ut duorum asserum simul collisorum sonitum superent, unde remiges earum pennæ semper fermè fractę conspiciantur, ac quandoque etiam volare inde nequeant. Hoc genus aiebat in Venerem admodum pronum esse, fæmellas, cùm partui uicinę sunt, alijs etiam sui copiam dare, incolis autem in maximo pretio haberi, utpote quarum unum sæpè par quatuor uendatur aureis, pedibus esse nudis, coloris uarij, hoc est, dari cuiuscunque coloris, capite quandoque exigua crista plumea ornato, quandoque plano, has bollen, id est, planas vocare, illas gecopte, id est, capitatas. Haberi item ibi aliud genus aspectu elegantissimum, quod Helme dicunt, quasi galeatas. Harum enim alias capite, cauda, & alarum remigibus coloris esse albi, cęteras alterius coloris, puta nigri, rubri, lutei, cęrulei: alias uerò ex horum colorum aliquo caput, caudam, & remiges habere, cætera uel ex albo, uel ex alio quouis diuerso, adeo, ut caput, cauda, remiges semper alius coloris sint, quam reliquum corpus. Quod modò ad tertium genus spectat, quod M. Varro miscellum uocat, id non solùm ex Columbo domestico, & agresti fæmina, uel contrà, ut ille innuere uidetur, generatur, sed ex domesticis ipsis diuersę speciei procreari potest, atque id etiam quotidie conspicimus. Sed hęc de domesticis dicta sufficiant. Iam uidendum, quæ Aristoteli Peleias, quæ Phatta, quæ Phabs, quæ Oenas sit, & quæ Trygon; Gaza pro Peleias traduxit Liuia: pro Phatta, & Phabs, ut diximus, Palumbes, pro Oenas Vinago, pro Trigon Turtur. Sed Iacobus Dalechampius eum reprehendit, quòd pro Oenade Vinago transtulerit. Ait autem Oenadem dici a fibrosa carne, & Gallis appellari un Tartagon: sed quærendum esset, quæ auis sit Tarragon: nam Bellonius pariter Gallus eius non meminit. Pręterea Oenas, ut Ornithologus quoque existimat uel à tempore uindemiæ quo apparet, uel a colore corporis, qui uino nigro, uel uuis maturis similis, nomen obtinet, quare Gaza meo iudicio Vinago uertere potuit. [a] Aristoteles cęteras species magnitudine distinxit: alibi enim Liuiam, siue Peleiadem Columba minorem dixit, maximam esse in hoc genere Phassam, Oenadem Columba maiorem, nempe secundum magnitudinis locum obtinentem, Turturem omnium minimam. Sed Philosophus (miror id hactenus à nemine animaduersum) in octauo, ut suprà citauimus, Oenadem Phabe minorem dixit: cur itaque hîc Oenadi secundum magnitudinis locum attribuit? Putauerim ego, qui semper me saniori uirorum doctorum iudicio subijcio, Aristotelem hoc loco Phassam generaliter etiam pro Phabe accipere, vt scilicet in toto Columbaceo genere Phassa maior, & minor primum locum, secundum Oenas obtineat. Neque tantum apud me ualet Eustathij Homeri interpretis, necnon Athenæi testimonium, ut secus quàm feci, sentiam, quorsi ille Phabem media magnitudine esse ait inter Oenadem, & Columbam Phattam verò magnitudine Gallinacei, colore cinereo, hic uerò idem reperit tanquã ex Aristotele, quem citat, quãdo tamen nihil tale apud hunc reperire sit. Hinc itaq; collectus magnitudinis ordo talis sit necesse est, ut Phassa primũ, Phabs secundum, Oenas seu Vinago tertiũ magnitudinis locũ obtineat, quartum Colũba, quintũ Liuia, seu Peleias, sextum, & postremũ Turtur, omniũ scilicet minimus. Notiores ex his sunt Colũba, & Turtur. Mihi Phabs & Peleias ignotæ uisę quare & suo loco Peleiadis iconẽ ab Ornithol. mutuatã exhibiturus sũ. Oenas siue Vinago ea forte fuerit, quã Sassarolo vulgo dici nostris agricolis scripsi. Maior

Tronfo.
Kappers.
CortbecKe
Ouerslagers.
Draijers.
Helme.
Columbæ miscellæ.
Dalechampij error.
Tarragon auis.
Oenas Columba vnde dicta.
[a] L. 5. Hist. c. 13.
Columbarum distinctio Aristotelica.
Oenas siue Vinago quæ.

enim est Columba agresti, coloris uino nigro nam absimilis; & Autumno potissimũ conspicitur. Nam iconẽ quam pro Oenade Ornithologo Rondoletius transmisit, aut Alchati Arabũ est, aut Perdicis potius species, ut suo loco post dicemus. Oenas, inquit Turnerus Anglus, mihi nunquam hactenus visa est, nec quid habeat nominis apud nostros, aut apud Germanos compertum habeo. Vidi tamen Venetijs Columbos his nostratibus sexqui altera proportione maiores. Sed hos non Vinagines fuisse credo, sed Columbos è Campania ad Venetos aduectos, ubi Plinius Columbos scribit esse grandissimos. [h] Niphus dubitat an Vinago sit genus illud, quod in Italia habeatur ex Columbo cellari, & Palumbo nascens, & quoniam Aristoteles hoc in loco Columbarum genera numerans Pesciadem omittit, ut libro quinto Oenadem, dubitat an Oenas, & Peleias eadem auis sit, sed Aristoteles in quinto Oenadem nominat, & Columbã maiorem facit, Peleiadem minorem.

[h] *In Arist. 8. Hist. 3.*

Phassa, & Phabs quomodo differant.

Ex recentioribus etiã quidam uiri docti Phassam, & Phabem sexu tantùm differre existimant, ut Phassa fæmina, sit Phabs verò mas, sed eiusmodi determinationis authorem veterem nullum, quod sciã, habent. Aquitani Galli, ut in libello de nomenclaturis animalium, & stirpium Latinis, Græcis, ac Gallicis innominati authoris legitur, Phaba Græci sermonis uestigium seruantes Phauier appellant: cæteri verò Galli nescio an ipsi quoque Phassam Ramier dicunt. Sed quærendum diligentius diuersam ne auem Aquitani Phauier appellent, an verò eandem, quam cęteri Galli Ramier: in quam sententiam inclinat Ornithologus hoc ductus argumento, quòd Itali quoque Palumbem communem, siue Phattam Fabariam, uulgò nempè Fauaro uocitent. Verùm is sibi contradicit, primum enim Phauier ad Gręcorum Phabs accedere etiam dicit, mox verò ad Italorum Fauaro, cùm alioqui & Latinorum Faba, & Gallorum Fabue ęquè ad eandem uocem accedant. [i] Iacobus Dalechampius pro Phabs quidem Palumbes minor interpretatur, & bene. at quod Gallis vulgò Biset dici ait, in eo non parum hallucinatur, si quidem Palumbes minor, ut ipse etiam scribit, coloris est cærulei, Biset verò, ut [k] Pet. Bellon. pariter Gallus testatuir, liuidum colorem, vel plumbeũ sonat, quare, & idem Bellonius ita Peleiadem, siue Liuiam interpretatur. Quanquam autem Phabs, & Phassa, ut scripsi, differant; idem tamen Accipiter à priore uoce φαβοτύπος appellatur, & φαβοκτόνος, quasi Palumbicida: à posteriore φασσοφόνος. Latinè Palumbarium reddunt: unde ubi apud Varinum, & Hesychium legitur φαβοτύπος, εἶδος ἱέρακος καὶ περιστερᾶς ἀγρίας σπερμολόγου, ita corrigendus locus, φαβοτύπος, εἶδος ἱέρακος, καὶ φὰψ εἶδος περιστερᾶς &c. & rursus vbi habent, φασσοφόνω, τῶ ταῖς φάσσαις φονεύοντι. Ἔστι δὲ εἶδος, περιστερᾶς ὑπὸ τὴν τρυγόνα, lege ἔστι δὲ ἡ φάσσα εἶδος &c. id est, *Phassa autem species est Columbæ sub Turture*, cùm contrà Turtur veriùs sub Columba sit: quærendum an rectiùs legatur κατὰ τὴν τρυγόνα.

Phauier Gallis quæ auis.

Ramier.

Ornithologi error.

Fauaro.

Dalechampij error.

[i] *In annotat. ad Athen. lib. 9.*

Biset Gallis quę auis.

[k] *L. 6. c. 21.*

Palumbarius Accipiter.

Varinus, & Hesychius correcti.

Sed quid Callimacho respondebimus, qui, ut testatur [l] Aelianus, Palumbum, Pyrallidem, Columbam, & Turturem dicebat nihil inter se habere similitudinis? Nam si Palumbus, & Turtur, ut Aristoteles scripsit, Columbæ species sunt haud dubio statuendum est præter similitudinem corporis alia etiam gerere, quæ simul ipsis communia sint, ut apertè in singularum historia apparebit. Pyrallim verò à Columbaceo genere diuersam esse facilè est colligere ex eo, quòd [m] Aristoteles eam cum Turture pugnare scripserit. Sed qua ratione Palumbum, Columbam, & Turturem nihil inter se similitudinis habere dixerit, ipse vel alij uiderint, mihi quidem id oscitanter scriptum uidetur, quare, & ipse Aelianus addidit. Si *Challimacho fides est habenda*, quasi in re friuola, ac incogitata. Atque hæc de Columbacei generis diuersitate dicta sufficiant. De syluestribus singulis priuatim agetur; quæ enim hîc afferam domesticis maximè quadrant, aut ea docent, quibus à syluestribus distinguantur.

[l] *L. 1. Var. Hist. c. 15.*

Pyrallis.

[m] *L. 9. Hist. cap. 1.*

DIFFERENTIAE.

TOTVM Columbaceum genus, ut diximus, vel domesticum, est, uel Syluestre, sed in utroque genere aliquot constitui possunt differentiæ. Syluestres enim Columbę in insula vulgò Capo uerde, & Madera adeo mites sunt, ut nostrarum domesticarum more se manibus capi sinant, Et Aloysius Cadamustus nouas insulas binas sese inuenisse memorat, in quibus item Columbæ ita placidæ essent, ut ab hominibus prætereuntibus caperentur, cùm alias tamen in his insulis nullum fuisset uisum hominis uestigium.

Syluestres Columbæ mites ubi.

Syluestres partu differunt.

Sylue-

syluestres præter positum ante magnitudinis discrimen partus ratione, quoque differunt. [a] Aristoteles enim quæ Columbacea specie continentur omnia bina oua parere prodidit, in quibus Palumbem etiam, & Turturem annumerat, quas tamen complurimum ternas testatur parere. Præterea [b] idem author est Columbas uel decies anno generare, Palumbem verò, Turturem, & Vinaginem semel tantummodò, & parciùs. Syluaticus Alguesim nominat genus Columbarum, quæ semel anno pariunt. Sed & domesticis, si Aristoteli credimus, uti debemus, non est certus pariendi terminus. Nonnullas enim ait decies anno parere, nonnullas undecies, Aegyptias verò duodecies. De magnitudine singularum diximus, & Plinium in Campania grandissimas prouenire asserere: cui adde, si placet & Columellam easdem, & Alexandrinas tanquam peculiare quoddam genus habeat, nominare. De Campanis Perottus etiam repetijt, & in Therapne maximas etiam nasci ait, cùm alioquin, inquit, Spoleti sint perexiguæ. Mirum quidem inter duodecim millia passuum tantam esse differentiam. Marcus [c] Varro Columbarum discrimina ponit a loco habitationis, colore & coitu. Quod verò agreste genus sine albo uarium esse dicat, non usque adeo verum esse cuiquam uideri possit, nisi id dicamus verum esse, ut in pluribus, nam alias quoque albo maculantur, uerum an eiuscemodi spuriæ sint, & ut ipse vocat, miscellę? [d] Athenęus auctor est, Columbas candidas eo tempore in Gręcia primùm fuisse visas, quo exercitus Persicus circa Athon montem interijt, ignotas aliàs prius. Idem [e] Aelianus Charontem Lampsacenum affirmasse prodidit, quem pariter Athenęus nominat. Longolio teste, Columbæ in Noruegia totæ albæ habentur, quod fide omnibus dicat, frigiditati religionis ascribendum, vti aliquoties diximus suis locis, sin de aliquibus ridiculum sese præbuit, eum & Varro ex domesticis plurimas esse albas dixerit, & vbique terrarum vulgatissimę sint, unde [f] Ouidius Columbas albas uocat sine labe, qualem olim Coruum fuisse memorat his uersibus:

Nam fuit hæc quondam niueis argentea pennis
Ales ut æquaret totas sine labe Columbas.

[g] Aelianus in Eriee Siciliæ ingentem Columbarum numerum haberi tradit, at ex his omnibus unam rubram, quam (putabat autem superstitiosa antiquitas eam Venerem esse, uti postea dicetur) reliquæ tanquam ducem sequantur: quod sanè mirum esset, ex tot Columbis unam tantummodò rubram uideri, nisi fortè dęmonem ita superstitiosos illos homines sub eiusmodi Columbæ forma delusisse verisimile foret. Nobis interim rubras Columbas videre minimè insolens est, uti neque luteas, quas ille [h] alibi apud Indos reperiri ex aliorum relatu narrat. [i] Athenęus huius rei authorem adducit Damachum quendam, sed & omnium ferè colorum diuersitas in Columbis hodie conspicitur quare cum Aristotele dicimus colorem non immutare speciem. Differunt etiam partium figura. [k] Scaliger in Persia Columbos raros esse scribit, sed quos habent, oblongo collo esse, & Anserino: cętera naturâ nihil differre a nostratibus. Mihi pariter uix ante quinquennium Columbæ icon ab excellentissi Hieronymo Paduano Praga, nempe ex aula C. M. transmissa est, cui caput planè Anserinũ est, quod genus peregrè ad nos transferri testabatur Nostratibus quoq; nõ omnibus eadem figura: aliæ enim capite plano sunt, cristatæ aliæ, & harum rursus cristam crassam, ut Cypriæ quæ inde. Monachinæ dicuntur, quod monachorum cucullum ęmulentur, aliæ tenuem, quales Batauu Gecopte dici antè memini. Rostrum item alijs exiguum, alijs oblongum. Sunt, quarum etiam ante mentionem fecimus, quæ fauces in tumorem amplissimum attollunt. Andreas Bellunensis Alchata nominat, & pedes eis tribuit nigros, & breues: sed nos pòst, quid de hac aue sentiamus, aperiemus. Pedes alijs nudi, alijs pennæ adnatæ. Postremò coitus ipse etiam differentiam ponit. Iuniores enim nunquam coeunt cum fęmella, nisi prius eam exosculentur, idq; quoties coitum exercent, seniores uerò prima uice tantum oscula pręhent, secunda sine osculo coeunt.

[a] L. 6. Hist. cap. 4.
[b] Ibidem, et cap. 1.
Alguesim.
Domesticarum differētiæ à partu.
A magnitudine.
Columbæ Campanę, & Alexandrinæ.
[c] L. 3. de re rust. c. 7.
[d] L. 9. c. 16.
Columbæ albæ.
[e] L. 1. var. hist. c. 15.
[f] Metam. 2.
[g] L. 4. de animal. c. 2.
Columba rubra reliquarũ dux.
[h] L. 1. Var. hist. c. 15.
[i] L. 9. c. 16.
Differentię a partibus.
[k] Exercit. 231. 7.
Nostratũ Columbarum diuersitas.
A coitu.

DESCRIPTIO COLVMBARVM in genere.

Columbas describi in genere arduum est. [a] L.5. de ge. c.6. Cuculus Columbis similis. [b] Lib.2. de part. c.13. [c] 6 Hist. c.7 Albæ Columbæ damnatæ.

IN genere describi posse quàm arduum sit, ex differentijs paulò antè positis, maximè quę ad partium diuersitatem spectant, satis superq́; cuiuis constare arbitramur, Magnitudo etiam cùm syluestribus, tùm domesticis non eadem. Quæ omnia secum perpendens prudentissimus [a] Philosophus nihil aliud de Columbarum cognitione memorię prodidit, quàm quod uarijs coloris esse dixerit. Habent tamen simul omnes aliquid proprium, nempe quòd utraque palpebra conniueant: & [b] alibi Philosophus Columbas pedibus, & unguibus Cuculum repræsentare dixit: Et reuera Cuculus Columba prorsus appareret, nisi Accipitris pennis vestiretur, auis alias ab Accipitribus planè differens, & innoxia. Quod ad electionem pertinet, albas omnino [c] damnat, quòd ab Accipitre longiùs conspiciantur: quare color albus, ut inquit Perottus, in domesticarum genere non improbatur, quod hę Accipitrum iniurijs minus obnoxiæ sint: nam intra limina ianuę solent pasci.

ANATOMICA.

[a] 3. Hist. c. ult. Ventricul' Columb. [b] 3. de part. c.7. Lien. Fel. [c] In Hierogl. [d] 2. Hist. c [e] L.8. c.8. [f] L. de atra bile.

COLVMBO, inquit [a] Aristoteles, *ingluuies præposita uentriculo, ut Gallinaceo est.* Plinius ita habet, *Columbæ ultra uentriculum habent ingluuiem*: quod alibi ita exponit: *Aues quoque geminos sinus habent: quadam unum, in quo merguntur recentia in guttur: alterum, in quem ex eo demittunt, concoctione maturata, ut Gallinæ, Palumbes, Columbæ.* Albertus eiusmodi ingluuiem paruam esse ait, & fermè rotundam: Ventriculum feruentiorem esse testatur idem [b] Aristoteles: Lienem uerò eius magnitudine deficere, hoc est, ut aliàs etiam ait, tam exiguum esse, ut uisum fugiat. De felle in primis uarię authorum sententię. Alij prorsus carere, alij habere existimant, sed & hi de loco dissentiunt. Qui carere negant, sunt Theologorum non pauci, atque inter hos in primis Beda: negat quoque Orus Apollo. Qui verò fel Columbis tribuunt, sunt Aristoteles, Plinius, Athenęus, & ipsemet, ceu sui oblitus, Orus Apollo. [d] Aristoteles fel habere Columbas differtissimè scripsit, sed non eo loco, quo cętera animantia: verùm & non omnes Columbas eodem loco, alijs enim uentri, alijs intestino iungi: quod postremum [e] Plinius repetijt, uti præcedens [*] Athenæus. Fuère qui fel in uropygio esse tradidêre. Orus alibi in dorso esse scripsit: Mihi nec in dorso, nec in uropygio fel reperiri quispiam persuaserit; uti neque alij Columbas eo carere. [f] Galenus quidem ridiculos eos uocat, qui id asserere audeant, tamen & ipse interim uesicam habere negat, qua fel contineatur: quod quomodo defendi possit, ipse uiderit.

SEXVS.

[a] 9. Hist. c.7 Mas quomodo a fęmina distinguatur. Columbas distingu.

HAVD facile est, inquit [a] Aristoteles, Columbarum sexum dignosci, nisi interiorum aspectu: cùm alioqui ex uoce maximè domesticarum facillimè mas à fęmella distinguatur. Fæmellæ admodum exigua est, maris longè grauior. Taceo interim multas alias actiones, quibus eas uel quiuis etiam dignoscat.

SENSVS.

Columbas perspicaces esse, & cur. Accipitres quomodo Columbas uenentur.

HAE aues quantum forsitan ullum animans aliud cunctis sensibus valent, sed uisu potissimùm, & auditu, gustuque, si non cętera uincant, saltem nulli cedunt. Perspicacissimas esse uel inde in primis constat, quòd a lōgè quodlibet Accipitrum genus agnoscant Cum enim horum alij Columbas humi sedentes rapiant, uolantes non appetant: alij super arborē, aut tale quid cōscendentes uenentur, sin humi considèant, aut uolent, non inuadant: alij rursus neque humi, neque in sublimi manentes aggrediantur, sed uolantes tantummodo

capere

capere conentur: itaque sagacissima rerum parens natura Columbis sese nouercam, atque iniquam exhibuisset, nisi & ipsis, utpote animalibus imbellibus, innocentissimis, & quæ nulla ratione sese tutari aduersus tam sæuos hostes possent, uidendi aciem ingeniumq́; elargita fuisset, quibus singula Accipitrum genera distinguere rectè potuissent. Alioqui enim Accipitrum iniurijs expositæ continuè extitissent. Itaque cùm Accipitrem prouolantem uideant, si sublimipeta est, manent quo constiterint loco, tanquam non nociturum agnoscentes, sin humipeta est, quem prouolantem cernunt, non manent, sed continuò auolant, & fuga saluti suæ consulunt. Author est [a] Aristoteles; Quæ sanè oculorum acies insignis est: siquidem communem hostem a longè uidere paucis datum, uti nullis, quod sciam inter tot Accipitrum genera speciem distinguere. Si authori, quisquis ille fuerit, de natura rerum credimus, nam reuera anile deliramentum sapit, Columba nouies visum recuperat. Idem discernendi iudicium Columbis in auditus sensorio, ac ob eandem rationem, ut scilicet hostes suos agnoscant, natura concessit. Cùm enim omnes Accipitres, ut diximus horreant, nempe suos prædones, Circi tamen, & Aquilæ marinæ rapacitatem magis quàm cæterarum rapacium pertimescere uidentur: vnde alibi dixit [b] Aelianus: *Aquilas marinas, & Circos horrent Columbæ*: itaque voces eorum inter alias discernere a longè norunt, ut si clamantes audiant, ocyus aufugiant. Meminit idem Aelianus: *Clangorem*, inquit, *quidem Aquilarum, & Vulturum Columbæ spernunt, non item Circi, & marinæ Aquilæ*. In gustu quoque non minus iudicium. Amant quidem, ac edunt omnia ferè granorum genera: sed ex his quibusdam ita afficiuntur, ut donec is suppetit, nunquam, quem incolunt, locum deserant, quod alioqui meliorem alibi uictū quærentes sæpius solent facere: sed de hac re fusiùs, ubi de victu earum agemus.

Columbæ Accipitres agnoscunt. [a] *L. 9 Hi. 36.* Columbarum auditus. Columbæ Circum, & Aquilam marinam agnoscunt. [b] *L. 3. de ani mal. c. 45.* Gustus.

LOCA COLVMBIS Abundantia.

APVD Assyrios Columba sacra habebatur, & nefas erat eam occidere, vnde tam immensa ibi creuit harum uolucrum copia, ut accedentium mercatorum ora peruolarent: unde apud [a] Oseam legitur: *Et auolabunt quasi aues ex Aegypto, & quasi Columba de terra Assyriorum*, Hinc pariter [b] Tibullus scripsit.

Quid referam, ut uolucris crebras intacta per urbes
Alba Palestino sancta Columba Syro

[c] Eusebius Pamphilus author est Syriæ maritimam quandam ciuitatem esse, quę Ascalon dicatur, ei cùm applicuisset, (ait autem applicuisse, quando oraturus, atque sacrificaturus Hiero olyma ad patrium templum missus fuisset) magnam sese Columbarum multitunem admiratum fuisse, interrogantiq́; ipsi quamobrem aues illæ omnia penè loca illa occupassent, responsum fuisse lege apud eos Columbarum usum esse prohibitum. [d] Homerus Thisben πολυτρήρωνα vocat, teste [e] Strabone a copia scilicet Columbarum, vt Grammatici exponūt. Erat autem Thisbe Bœotię urbs celeberrima: sed Stephanus portum, & nauale Thisbęorum Columbis plenum fuisse tradit ut ut est, Colūbas poetæ hinc Thisbęas appellant. [f] Ouidius de Dędaliono mutato in auem rapacem, hoc est, Accipitrem secundum Grammaticos.

Quæ nunc Tisbaas agitat mutata Columbas.

Meminit etiam [g] Statius.

Donecisq́; auibus circumsona Thisbe.

[h] Homerus alibi Spartem Nessem pariter uocat multarum Columbarum. Has Chaonias itē poëtę dicunt ab Epiri parte, pro Epiroticas. *Nam*, inquit Seruius Vergilii Scholiastes, *olim in Dodona sylua Epiri oracula reddebant*: Sed malim cum [i] Io. Rauisio Textore dicere ideo Chaonias appellatas, quòd ea Epiri pars Columbis plurimum abundaret. [k] Vergilius.

Chaonias dicunt Aquila ueniente Columbas, &c.

Propertius

Non me Chaoniæ uincant in amore Columbæ.

[m] Ouidius.

Quasq́; colas turres Chaonis ales habet.

Pontanus.

Assyrij cur Columbis abundent. [a] *Cap. 11.* [b] *L. 1.* [c] *L. 8 de præparat. Euāg. cap. 5.* Ascalon urbs Syriæ Columbis abundans. [d] *Iliad. B.* Thysbe polytrhron. [e] *L. 7 Geog.* Columbæ Thysbeæ cur dictæ. [f] *L. 11 metam.* [g] *L. 7. Theb.* Sparte Nesse. [h] *Iliad. B.* Chaoniæ cur dictæ. [i] *In cornucopia.* [k] *Eglog. 9.* [l] *Lib. 1.* [m] *L. 2. de arte am.*

Chaonis & quales oſcula iungit auis.

Inſulæ Veneri ſacræ. *L. 14. c. 15.* Columbæ cypriæ. Currus Veneris a quibus Columbis ductus. *Lib. 14. de animal. c. 2. & 1. Var. c. 15.* Dies profectorij Siculis cur dicti. *P L. 14. c. 30.* Cnidos Veneris ſimulacro nobilis. Gnydię volucres.

Inſulæ veneri, cui Columba etiam ſacræ putabantur, antiquitùs conſecratæ, ut Cyprus, Paphos, Cythera, & Sicilia præcipuè Columbis ſcatebant. Antiphanes apud Athenęum Cyprias Columbas plurimum commendat inquiens. Ἡ Κύπρος ἔχει πελειάδας διαφόρους, id eſt, Cyprus habet Columbas præſtantiſſimas. Celebrantur ſanè etiam hodiè ab omnibus Cyprię Columbæ propter criſtæ uenuſtatem. Lycophronis interpres, ibidem, & in Papho infinitam tradit eſſe copiam Columbarum, ideoq; currum Veneris ab ijs duci putare. In Sicilia etiam abundare Columbas Aelianus prodidit, maximè circa Erycem, ut ipſis feſti dies aguntur, quos Erycini, & Siculi omnes eodem authore, profectorios appellant: cur autem ſic appellentur cauſam alias ex eodem adferemus. Cæterùm Columbas Siculas egregias eſſe ſcribit Philemon apud Athenæũ, qui pariter eaſdem olim laudatas fuiſſe etiam alias refert, ubi hęc Alexidis uerba citat. περιστερὰς ἔνδον τρέφω τῶν Σικελικῶν τούτων πάνυ κομψάς. Nicander denique Siculas Columbas ali iubet. Cnidos, ſeu Gnidos vrbs inſignis in extremo cornu peninſulæ Cariæ adhærentis, Veneris quoque cultrix, cuius imagine à Praxitele facta in primis nobilis celebratur, Columbas habuit plurimas, quæ inde poetis Gnydię uolucres appellantur: ut Pontano, cùm ait:

Atque has Gnydia loca læta Volucres

Peruolitant.

In cornucopia. Leucatæ inſulæ Columbas habent. Madera inſula. Mirus modus capiendi Columbas. *C. 9 Polyh.* Inſula Columbarum. *L. 3. c. 6.* Pelias inſula. *In Theſaur. Geogr.* Columbaria urbs. *In Tab. Geogr. Aſia.* Feſſa urbs Africæ.

Cur Plinius Campanas laudet antè diximus, item cur Collumella Alexandrinas. Tanta verò eſt apud Pœonios, & Illyricos Columbarum multitudo, ut cõtra eas ordine militari in bellum exeant quemadmodum Magneſi, & Epheſij contra locuſtas. Author eſt Io. Rauiſius Textor, neſcio ex quo. Nos ſupra ex Aeliano Illyricos Columbas in bello cõmouiſſe diximus. Franciſcus Lopez Hiſpanus de Leucatę inſulis prodidit, tam abundè ibi Columbas, aliasq; uolucres diuagari, vt circumuicinarum inſularum incolæ eò aucupatum venientes, nauibus quandoque onuſtis domum reuertantur. Aloiſius Cadamuſtus in Madera inſula olim ignota, quã Luſitani nunc obtinent, maximã copiã Columbarũ fuiſſe memorat, eisq; capiendis non alia arte vſos aucupes quam alligato perticę uncino ex arboribus, quibus inſidebant, aues admirabundas (ut quæ inſula deſerta hominem prius non uidiſſent) & nihil pauentes detrahendo. Idem etiam in alia quadam inſula noui orbis Columbas hominũ præſentiam nihil pauentes ſcipionibus cæſas refert. Solinus inſulam quandam appellat Columbariam, auium huius nominis matrem, quæ procul dubio eadem fuerit cum ea, quam Græci πελειοθρέμμονα vocant, id eſt, Columbarum altricem: nam πελείας, ut antè oſtendimus ſępius pro Columba in genere ponitur. Hæc autem inſula, Plinio teſte, in Tyrrheno mari eſt. Pelias Zonaræ item inſula eſt prope Drepanum Siciliæ. VVoltius, teſte Ortelio Columbariam uertit, haud dubio ab auium harum copia. VVitichindus, ut idem refert, Colmar Germaniæ urbem vocat Columbariam. In Regno Pegu, Columbæ pariter abundant, ut Cornelius Iudæus Antuerpianus teſtatur. Feſſa Aphricæ urbs, ut author eſt Io. Leo Aphricanus immenſum harum auium numerum ſuppeditat. Batauia quantum forta ſis quæuis alia etiam decuplo maior regio Columbas numeroſas enutrit, eaſque diuerſorum generum, quoniam, ut narrauimus, plurimi incolarum cuiuſcunque ferè gradus, ac conditionis earum aſpectu plurimum oblectentur. Mirum quod Theopraſtus ſcripſit, referente Plinio, inuectitias eſſe in Aſia Columbas.

VOLATVS.

Volatu præſtare Columbas.

VOLATVS pernicitate Colũbæ uel cum quauis penè alite poſſunt decertare. Domeſticarum auium ſanè nullam conſtat neq; longius domo, neq; diutiùs abuolare, quàm Columbę faciant, quæ tectorum tamen lariumq; ſuorum mox memores, ſumma illa fide repetunt, & manſuetiſſima nobiſcum conſuetudine diuerſantur. Sed non domeſticas aues tantum uolatus celeritate ſuperant, uerũ etiam eadem rapacibus ſępe imponũt, quando ita fuga arrepta, saluti ſuę conſulunt, cuius in ea ſola ſępè ſpes eſt, cùm alioquin rapaces plurimum uelocitate valeant.

Volatu ſe rapacibus eripiant. *Lo. 15 ſerm. de s. Euſeb.*

Sunt qui eas ceu honoris ambitione tactas altiſſimum quandoque uolatum exercere exiſtiment, uti neque deſunt, qui opinentur tantam eis cum aere familiaritatem intercedere, ut tutius ſeſe ibi, quàm humi egere exiſtiment. D. Ambroſius dum cauſam aſſignat, cur celerius, quam cæterę alites uolent, myſticum potiùs, quàm natura-

naturalem rationem videtur adducere: *Vnde*, inquit, *puto etiam in ipsis auibus ideo velocius Columbam pene præ manibus volitare, quod alacritatem, & innocentiam comitetur.* Etenim & aliæ dari possunt aues innocentes, quæ tamen minimè volaces sint, vt Gallinæ. Tanta autem volatus Columbarum est facilitas, vt [b] Maro dicat: [b] *L.5. Aene.*

Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Petrus [c] Bellonius narrat, sese obseruasse, dum in Paphlagonia ageret, Columbas per aëra tam altè volitare, vt conspectum eius effugerent. quæ mox vnà omnes absq; vlla separatione ad Columbaria sua reuerterentur. Etsi verò semper perniciter volitent, celeritatem tamen penè duplicant, cùm ab aue rapace aliqua infectari sese norint, ut eleganter [d] Baptista Fiera ex recentiorum poëtarum numero non contemnendus eleganter his uersibus demonstrat: [c] *L.6. de Anim. c.23.* [d] *In sylvis.*

Non tam pernics, & rapido effugere volatu
Præpetibus pennis, actaq; pauore Columba
Vnca pedes volucris si quando incessit anhelas.

Vtitur eadem comparatione [e] Petrus Angelus Bargæus poëtarum nostri æui decus eximium: [e] *L.9. Syria.*

Non aliter, quàm si sublimis è turre Columbæ
Conspexere procul passis Haliaeton alis
Irruere infestum, & prædam captare volentem,
Densantur, coeuntq; omnes, rapidoq; volatu
Præcipites quacunque viam secat ille, feruntur.
Sic globus Abdaridum furialibus ocyor auris
Infertur &c.

Hunc tam velocem volatum omnes passim poetæ celebrant. [f] Virgilius in primis Columbas inde volucres appellabat inquiens: [f] *Aeneid.5.*

Et volucrem traiecto in fune Columbam

Et hunc imitatus Petrarcha:

Purpureis ornata rosis, volucresq; Columbas.

Hinc pariter [g] Ouidio aëriæ dicuntur: [g] *Lib.3.de Ponto.*

Qualis in aëria tergo solet esse Columba.

Sed & sacræ literę Columbę uolatū ceu rem miram celebrant: *Qui sunt isti*, inquit [h] Esaias, *qui vt nubes volant, & quasi Columbæ ad fenestras suas?* Diuinus [i] Psaltes non alterius animantis, quàm Columbæ alas sibi exoptat, ut sese manibus hostium eripiat: *Vt volem*, inquit, *in tutum, & procul ab hostibus meis: & dixi: quis dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* Quam Dauidis sententiam Petrarcha hisce versibus heroicis Hetruscis ita eleganter expressit. [h] *Cap. 60.* [i] *Psalm. 54.*

Qual gratia, qual'amor', ò qual destino
Mi darà penne à guisa di Colomba,
Ch'io mi riposi, e leuimi da terra?

Chorus quoque apud Sophoclem non aliam ob causam in Columbam immutari desiderat. Ait autem ad hunc modum, interprete Georgio Ratellero in supremo apud Belgas regio senatu Melchliniæ consiliario:

O utinam celerem mutatus
Nunc in Columbam præpete
Scindam æthereas penna nubes
Vt quæ futuri præscia
Præsagit mens, coram medijs
Aspiciam conflictibus.

Apud [k] Pontanum Lepidina idem sibi precatur, inquiens: [k] *Pomp. 2.*

Dum siccas simul ad Solem, pectisq; capillum
Tunc ego, tunc niuea pennas imitata Columba
Sim volucris.

Apud [l] Homerum legitur supra Planctas petras marinas nullas aues transire posse, sed ne Peleiades, id est, Columbas quidem, quæ Ioui patri ambrosiam afferant, quo nomine scilicet maior reuerentia ijs deberetur. Quo loco, *non modo*, inquit Eustathius enarrator, *poeta ne Peleias quidem supra Planctas transire posse canit propter perniciatem harum auium in volatu: sed etiam, vt impudentiam earum argueret, quæ ne ijs quidem auibus parcerent, quæ Ioui patri Ambrosiam afferant.* Idem Homerus passus Iunonis, & Mineruæ ad bellum ocyssimè proficiscentium, [l] *Odyss. 12.* Iuno, & Minerua cur Colubis assimilatæ.

vt velociti-

vt velociſſimè iuiſſe innueret ad opem Græcis tunc laborantibus ferendam (iam enim male tractabantur à Troianis) pauentium Columbarum volatui aſſimilat. Ait autem.

Αἱ δὲ βάδ' ἦν τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι.
Hæ autem iuerunt timidis Columbis paſſus ſimiles.

[m] Aeneid 5. Mneſteus Columbis cur cõparatus.

Pereleganter ſimiliter [m] Vergilius Mneſteum infelici Sergeſti caſu commotum, repentè excitatum, & ſummo impetu mare ſulcantem Columbæ comparat exterritæ, & ad uolandum incitatæ: loquitur autem hunc in modum:

Qualis ſpelunca ſubitò commota Columba,
Cui domus, & dulces latebroſo in pumice nidi
Fertur in arua volans, plauſumq́; exterrita pennis
Dat tecto ingentem, mox aëre lapſa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.
Sic Mneſteus, ſic ipſa fuga ſecat vltima Priſtis
Aequora, &c.

[n] Satyr. 1. Fama laudum Columbarum volatui comparata.

[n] Ludouicus Arioſtus comparatione etiam ab harum alitum perniciſſimo, ac altiſſimo volatu accepta, ſeſe prumittit ita amici laudes, & encomia decantaturum, ut earum fama Columbarum volatum ſit ſuperatura:

Io ſtando, *inquit*, qui farò con chiara tromba
Il ſuo nome ſonar forſi tant'alto,
Che tanto mai non ſi leuò Colomba.

Columbæ nunciæ.

Iam uerò ſi exercitum, aut ab hoc vrbem aliquam obſideri tam arctè contingat, adeo ut nihil inde efferri ad alias urbes poſſit ad implorandum opem, non ne Columbarum ope in hoc caſu uſos cùm ueteres, tùm recentiores bellorum duces hiſtoria docet? Cur uerò hiſce alitibus potiùs epiſtolas collo annexas, vel earũ pedibus deferendas, quam alijs committebant, quam ob uolatus celeritatem? Hoc militari aſtu [o] Plinius Hircium, & Brutum in Mutinenſi obſidione vſos narrat: Hircio Conſule ad Decium Brutum, & Decio Bruto rurſus ad Hircium Columbam mittente, ubi diſpoſito cibo, quibuſdam eminentiſſimis locis, Columbas tenebris prius incluſas, & fame plurima affectas illinc inde volare inſtituerant. *Quid itaque vallum*, ut Plinij uerbis utar, *& vigil obſidio, atque etiam retia amne prætenta profuere Antonio, per cælum eunte nuncio?* Quæ uerba Io. Douſa nobilis Batauus, apud quos Columbas ſimili officio functas in obſidione Leidenſi Lipſius tradit, ita carmine vertit.

[o] L. 10. c. 37. Hircius, & Brutus literas ſuas Columbis cõmittunt.

Quid vigil obſidio, quid arces,
Aut valla proſunt, per ſpatia inuij
Eunte Cæli nuncio?

[p] L. 9. varia.

Mirum, ſed ad rem propoſitam ſanè accommodatum, quod [p] Aelianus tradit his uerbis: *Vno, eodemq́; die victoria Tauroſthenis ex Olympia Aeginam nunciata eſt ipſius parenti, vt alij affirmant, per ſpecturum. Alij vero dicunt Tauroſthenem Columbam à ſuis pullis madidis adhuc, & inuolucribus abſtractam ſecum deportaſſe: cumque viciſſet, purpura amictam eam remiſiſſe, eamque cum ſumma feſtinatione ad pullos properantem eodem die ex Piſa in Aeginam aduolaſſe*: quod ſi verum eſt, nam fidem apud authorem eſſe uolo, quamuis alioqui credi poſſit, velocitatem alarum Columbæ maximam denotat: Et forſan hanc per Columbas miſſionem Iuuenalis innuit, cùm ſcribit:

Tanquam à diuerſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola penna.

Vſus Columbarum in ſpectaculis.

Vnde uerò eiuſcemodi vſus, literas ſcilicet ita per Columbas mittendi, & remittendi ortum habeat, præter unum Iuſtum Lipſium, nemo, quod nouimus, prodidit. Hic autem vir doctiſſimus eius opinionis eſt, ut a theatro illo Brutiæ militiæ exemplum credat. *Olim enim in re ludicra, & in ſpectaculis Saturnalibus vſus*, inquit, *ſimilis fuit Columbarum*. Nam patresfamilias, qui in Theatrum uel Circum ibant, unde non pro arbitrio reditus erat, Columbas ſecũ in ſinu ferebant, eaſq́; immittebant cum tabellis nuncias domum, quid uellent. Huius uerò rei authorem adducit M. [q] Varronem, qui ſic ſcribit: *Columbas redire ſolere ad locum licet animaduertere, quod multi e theatro e ſinu miſſas faciunt, atque ad locum redeunt, quæ niſi reuerterentur, non emitterentur*. Sed fortè aduerſus nos, qui ad hoc officium Columbas potius, quam alias aues propter uolatus celeritatem electas fuiſſe itatuimus, inſurgat inquiens, ideo accipi haſce uolucres tantùm, quia fideliter ſuas ſedes repetant, quemadmodum etiam Hirundines internuncias in rebus magnis fuiſſe quandoque hiſtoria teſtatur, & [r] Aelianus prodidit Marrhem Aegyptiorum regem Cornicem habuiſſe, quæ poſtquam audiuiſſet, quò uolatus dirigendus, & quænam regio tranſeunda, & vbi terrarum requieſcendum

[q] L. 3. de re ruſt. c. 7. Hirũdines nunciæ. [r] L. 6. de animal. c. 7. Cornix literas portat, & quomodo.

scendum esset, eò literas ocyùs quàm quiuis nuncius perferret. Quam tamen alitem Columbis in volatus celeritate longè inferiorem esse constat. Verùm huic responsum esto, Cornicem illam nisi temporis diuturnitate ab hominibus instructam eo munere functam idem Aelianus innuit, dum ualde cicurem extitisse tradat. Hirundinis uerò volatus nostram opinionem confirmat, tantum abest, vt eam diminuat. Hanc enim alitem trans mare etiam aliquando migrare constat, moxq; ad domesticam sedem reuerti. Sed de uolatu eius proprio loco. Astipulatur in primis nobis Pet. Bellonius, qui Aegyptios nautas, Cyprios, atque Cretenses Columbas in nauibus suis alere tradit, non aliam ob causam, quam ut ad terram appropinquantes eas emittant domum lætum allaturas nuncium, aduentare dominum. Insuper [t] Io. Boterus Benensis Cattiæ urbis, quæ inter Gazam antiquissimam ciuitatem, & Cairum interiacet, incolas testatur Columbis ideo pro nuncijs uti, ligatis pariter sub alis literis, quòd hæ velocissimè ad Columbaria reuerti sciant, etsi sex etiam dierum interuallum vtraque vrbs distet. Eundem usum, necnon celeritatem eiuscemodi nunciorum eleganter docet Ludouicus Ariostus de morte Orrili ita canens:

Hirundini cur literæ committãtur.
[s] L. 6. de ani. cap. 25.
Nautæ Aegyptij, & Cretenses cur Columbas in nauib[9] habeant.
[t] L. de relat.

Tosto che il castellan di Damiata
Certificossi, ch'era morto Orrilo,
La Colomba lasciò, ch'hauea legata
Sotto l'ala la lettera col filo.
Quella andò al Cairo, & indi fù lasciata
Vn'altra altroue, come quiui è stilo:
Si che in pochissime hore andò l'auiso
Per tutto Egitto, ch'era Orrilo ucciso.

Sed hæc de celeritate dicta sint. In uolatu quandoque strepitum edunt, ut innuit quoque Vergilius [u] inquiens:

[u] Aeneid. 5.

Fertur in arua volans, plausumq; exterrita pennis
Dat tecto ingentem &c.

Quo tempore sanè minus celeriter volant, atque hoc idem quoque insinuat, dum addit:

Mox aere lapsa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Eiusmodi uerò alarum plausus pro diuersis Columbarum speciebus etiam variat: aliæ enim in aëre sublimi, ut agrestes, quæ nisi dum sese a tectis præcipites dant, vt iam ex Varrone diximus, & genus illud gutturosum, quod iteratis vicibus plaudit magna cum ambitione: aliæ in aere quidem, sed ultra fæmellas volando tantùm, quales sunt illæ, quas Batauí Ouerslagges, & Draeijers vocare prius diximus. [x] Plinius de tempore agens, quo Accipiter Columbas inuadit, hoc tanquam præcipuum nominat: *Qua ostentatione*, inquiens, *vt vincla præbentur Accipitri, implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum numeris eliditur, alioquin soluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit.* Hæc ille: ex quibus duo potissimùm intelligimus, strepitum scilicet pennarum cum ostentatione edere, & eo tempore tardiori volatu uti, sed de qua specie agat, arduum est iudicare. Qui de maximis illis, seu gutturosis dixisse id ipsum existimet, haud ita toto cælo meo iudicio aberrauerit, si modò uerum est, quod tales Campanæ illæ fuerint, ut nonnullos arbitrari diximus: nam de his ita [y] Plinius scribit: *Harum volatus in reputationem cæterarum quoq; volucrum nos impellit:* Sed quò minus id credamus, obstat, quod Accipitrem inuadentem fronde latere scribat: nam Accipiter nisi in agris fronde latere non potest, cum hominum consortia maximè fugiat. An Plinij temporibus magis erant syluestres, & uictum ex agris comparabant? Nam & nunc quoque apud Batauos id quandoq; facere audio.

Alarũ plausus uariat.
[x] L. 10. c. 36.
Plinius explicatus.
[y] L. 10. c. 37

AE T A S.

COLVMBAS, & Turtures octonis annis viuere Plinius scripsit, mutuatus, ut uidetur, ab [a] Aristotele, ex quo tamen nihil certi concludas. Ait enim ad hunc modum: *Columba, & Turtur viuunt vel ad annum octauum, scilicet quæ excæcatæ allectrices aluntur.* Si enim hæ excæcatæ, & tam ingentes dolores passæ id tempus attingunt, quid vetat quod aliæ liberæ id superare nequeant? Neque etiam [b] Pet. Crescentiensis authoritas contrarium astruit, qui in Columbarijs non inueniri tradit, quæ octauum annum supergrediantur. Eiuscemodi enim Columbæ vel in agris intercipiuntur, cum ab hominibus, tum ab Accipitribus,

[a] Lib. 9. de hist. c. 7.
[b] L. 10. c. 93
Columbæ taxatiles cur citiùs, quã aliæ mactãtur.

Columbas duorū, & viginti annorum.

aliiſq; rapacibus, quorum gratiſſima eſca ſunt, vel aliò auolant, veteres ſedes aut ob pabuli inopiam, aut ob aliam quamuis cauſam peroſæ. Quod verò ad domeſticas attinet, retulit mihi vir quidam fide dignus, & rerum naturalium non imperitus, ſe à patre ſuo, qui Columbacei generis, aliarumq; auium ſtudioſiſſimus eſſet, audiuiſſe Columbum habuiſſe viginti, & duobus annis, & ſemper generaſſe, excepto vltimo ſemeſtri, quo cælibem vitam, relicta coniuge, elegerat. Fidem huius rei mihi facit Albertus, qui in indagandis eiuſcemodi naturæ arcanis diligentiſſimus fuit. *Compertum eſt*, inquit, *apud nos Columbam viuere per viginti annos, & rarò suprà*: quaſi vigeſimum annum Columbinæ vitæ terminum conſtituat. Quin & [c] Athenæus poſt enumeratas omnes Columbarum ſpecies, ex iis diutiùs vitam Columbas prorogare ait, ut quæ ad annos triginta quatuor viuant. Verum [d] Ariſtoteles vitæ terminum Palumbis tribuit quadraginta annorum, pro quibus fortè is memoria lapſus Columbas poſuerit. Veriſimile enim eſt Palumbes diutiùs ſuperuiuere, vt pote in venere temperantiores, adeo fructuoſum eſt venerem detrectare.

Columbinæ vitæ terminus. [c] L. 9. c. 16. [d] 6 Hiſt. c. 4. Palumborum ætas. Venus minuit vitam hominum.

V O X.

[a] Li. 4. de ling. lat.

Γογγίζειν. Γογγύζειν. Τονθορίζειν. Τοττίζειν.

M[a] Varro Columbas inter eas aues annumerat, quæ à ſono uocis nomen habent. Verùm Græcorum, aliorumq; Latinorum, ni fallor, præter ipſum, neminem aſtruere videas, quando ſanè longè aliam vocem edant. Itaque Γογγίζειν per iota in penultima, vel γογγύζειν per ypſilon de voce Columbæ dicitur, authore Polluce. Γογγρύζειν γογγύζουσι de uoce porcorum apud Heſychium legitur. τονθορίζειν Græcis murmurare eſt, quod uerbum Varinus de Columbarum voce dixit, dicuntur & τοττίζειν. Eſt autem uox, ut Theodoreti verbis utar, ſuſpirantibus ſimilis. Latini gemere dicunt, murmurare, & meditari. Prius uerbum magis eſt vſitatum. Author Philomelæ:

Gemitus.

Et caſtus Turtur, atque Columba gemunt.

Pontanus.

Quid Aibi
Proſunt, aut gemitus tibi Columba?

Murmur.

Albertus omnia Columbarum genera eiuſmodi gemitu pro cantu vti ſcribit. De earum murmure in elegantiſſimo legitur epithalamio Gallieni Imperatoris:

Non murmura veſtra Columbæ
Brachia non hederæ, non vincant oſcula conchæ.

Et apud Politianum in ruſtico:

Murmure apricantes niues de turre Columbi.

Meditari. [b] Iſaia 38. [c] Cap. 59. Nahum. c. 2. [d] L. 10. c. 31. Ornithologi error.

Quod uerò meditari dicantur Columbæ, legimus in ſacris biblijs: *Sicut pullus Hirundinis*, inquit [b] Ezechias Rex à morbo diuinitùs liberatus, *ſic clamabo, meditabor vt Columba*. Et [c] rurſus: *Rugiemus quaſi vrſi omnes, & quaſi Columbæ meditantes gememus*. Item rurſus: *Et miles captiuus abductus eſt, & ancillæ eius minabantur, gementes ut Columbæ* &c. Eiuſcemodi ſuſpirioſam vocem cantus nomine inſigniuit [d] Plinius, inquiens: *Cantus omnibus ſimilis, atque idem trino conficitur verſu, præterquam in clauſula gemitu, hyeme mutis, vêre vocalibus*. Ornithologus hæc verba ad omne Columbarum genus extendi exiſtimans meo iudicio fallitur. Poſtremum enim illud, quod hyeme obmuteſcere & vêre uocales eſſe tradit, Columbis minimè competit, quæ hyeme non minus, quàm quouis alio anni tempore lamentantur potiùs, quàm canunt. Vnde Hebræorum Ionah, pro qua voce noſtra tranſlatio, ut diximus, Columba habet ab alijs Hebræis mœror vertitur, aut triſtitia, vt ſit deriuatum à verbo Ianah, quod eſt mœrore affecit.

Ionah Hebræis quid.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

[a] L. 9. Hiſt. cap. 7. Bibēdi modus. [b] L. 9. c. 16.

ARISTOTELES [a] proprium Columbis, Palumbis, ac Turturibus eſſe videri ſcribit, ne collum, cum bibunt, reſupinent (eleuent legitur apud ueterem interpretem) niſi ſatis hauſerint. Videtur uero locus ille quibuſdam uiris doctis ſuſpectus, fortaſſis quòd apud [b] Athenæum aliter legatur, hoc modo Ὁ δὲ Μύνδιος Ἀλέξανδρός φησι πίνειν τὰς φάσσας ἀνακύπτουσας, ὥσπερ τὴν τρυγόνα, id eſt, *Alexander Myndius ait Columbas, cum bibunt, collum non reſupinare, quemadmodum*

dam nec Turturem. Verùm ego vnà cum Ornithologo locum Athenæi corruptum esse arbitror, Aristotelis verò integrum, legendumq; apud illum ex Aristotele *ἀνακύπτουσαι, ὥσπερ οὐδὲ τὴν τρυγόνα*. Nam & [c] Plinius quoque sic legit: *Proprium generis eius*, inquit, *& Turturum, cum bibant, collum non resupinare, large bibere iumentorum modo*. Albertus non ita quoque tantummodo legit, verumetiam cur ita bibant, rationem assignare conatur, inquiens: *Omnes vno tractu bibunt demisso capite, & non erigunt in potu sæpe capita, sicut aliæ aues: nam collum earum breue, & amplum est, & multa aqua capax, in alijs auibus non item*. Germani, referente Ornithologo, similitudine ab eiusmodi Columbarum potandi more accepta, hominem qui affatim vno haustu bibat, haustum Columbinum trahare dicunt, Græci *ἀμυστὶ πίνειν*. Aues sunt gregales, teste [d] Aristotele, conspiciuntur tamen & solæ volare. Quod si uerò ignota quædam volantibus sese immisceat, primùm ueluti eam odissent, verberant, & quandoq; etiam erectis pennis horrent, quod [e] Statius ita perleganter demonstrat.

[c] *L. 10. c. 34*

Haustū Columbinū trahere qui dicantur.

[d] *L. 1. hist. c. x*

[e] *Li. 1. Achilleos.*

Qualiter Idaliæ volucres, vbi mollia frangunt
Nubila, tam longum caloq; domoq; gregata,
Si iunxit pennas, diuersoq; hospita tractu
Venit auis, cuncta primum mirantur, & horrent,
Mox propiusq; volant, sociam iamq; aëre in ipso
Paulatim fecere suam, plausuq; secundo
Circumeunt hilares, & ad alta cubilia ducunt.

Plinius Columbam uocat auem multiuagam, quoniam, vt ego conijcio, sæpius volatum ad agros, maximè si pulli alendi sunt, reiteret. [f] Varro propter innatam timiditatem altiora loca amare tradidit, quare & à nobis in eiusmodi domus partibus (loquor modò de agrestibus) enutriuntur. Arbores tamen rariùs petunt, quare minimè laudare [g] Pontanum queo, qui pro re nota, & insolenti scribit Columbas nuces deseruisse.

Columba cur Plinio multiuaga dicta.

[f] *Lib. 3. de re rust.*

[g] *In Acone.*

Neque Vergilius obstat, inquiens:

Tollunt se celeres, liquidumq; per aëra lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

Nam cùm eiuscemodi Columbæ aureum ramum Aeneæ indicare debebant, illeq; in arbore esset, arbori etiam insidentes facere poëta debebat. Adde quod eiuscemodi Columbas Veneris nempe nuncias Accipitris insidias non fuisse veritas tacitè subinnuere voluerit poëta, quas alioquin cæteræ naturaliter exhorrescunt: ille vero sub frondibus latere solet, vt inopinantes inuadat, euasuras facilè, si aperto campo, eum quòd volatus celeritate unguibus illius sese eripiant. Nam, ut inquit [h] Seneca, *fuga Columbas tutat*. Terram etiam nisi pabulum quæsituræ fugiunt. Quare [i] Vergilius alias eas in solo sedere facit, inquiens:

Colūba cur Vergilio insidere arbori dicta.

[h] *L. de ira.*

[i] *L. 6. Aen.*

Gemina cum fortè Columba
Ipsa sub ora viri cælo venêre volantes,
Et viridi sedêre solo. Gaudent pluuijs, quibus sese abluunt à collectis sordibus.

Sed & puluerate solent. Vtrumque etiam [k] Aristoteles eis ascribit. Longolius tamen Columbas inter aues pulueratrices rectè numerari non putat. Sed quid si nec inter lotrices simpliciter reponamus? Lauant enim simul, & puluerant quod hoc modo præstant. Corpus primùm humectant, dein puluere sese conspergunt, atque ita corpora sua à pulicibus, ac omni labe mundant: quam nempe impensè oderunt, vt innuit [l] Ouidius hoc disticho.

[k] *9. hist. c. 49*

Quomodo se lauent.

Mundities Columbarum.

[l] *L. 2. Met.*

Aspicis vt veniant ad candida tecta Columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Alibi etiam Columella *sine labe* dixit, & D. Basilius *omnem fœtorem expellere*. Sed hæc ad mores earum quoque referri queat, cùm aues sint, ut paulo pòst dicemus, castæ, & pudicæ, quæ nunquam connubia semel incœpta violent. Celebratur Gallinacei generis amor erga sobolem, sed his cum Columbarum amore neutiquam comparari potest. Illic enim a sola matre procedit, hic utrique parenti æqualis, ut [m] Plinius testatur, atque experientia comprobat: quinimo [n] Aristoteles, & ex hoc [o] Aelianus, & ipse [p] Plinius referunt fœminas uagantes, & errantes a maribus compelli ad nidum, & cùm pepererint oua, cogi ut incubent dein & ipsos uicissim cum ipsis incubare, pullos fouere, & alere: hæc omnia alternis vicibus præstare: illas noctu, hos interdiu incubare. *Sæpe etiam ex hac causa*, inquit, Plinius, *castigato pigrius intrante fœmina ad pullos*. Et [q] Aristoteles etiam alibi *fœminam in opere sobolis mare acerbiorem esse* testatur: sed & mares, si Porphyrio credimus, exclusis pullis primi cibum in os ingerunt. Haud tamen inde statuendum est fæminas parum de sobole sua solicitas esse. sed in nutritione paulo maribus negligentiores, siquidem alias & ipsæ incubantes, uel fouentes eam non deserunt, nisi iam mares eodem officio functuri sponte uicem suam subeant.

Amor erga prolem.

[m] *L. 10. c. 34*

[n] *9. Hist. 7.*

[o] *3. de anim. 45.*

[p] *10. c. 34.*

Mas erga prolem studiosor.

[q] *6. Hist. 4.*

[a] Cant. 5. de infer.

heant. Ab hoc amore similitudinem sumpsit [a] Dantes, Columbis duas comparans animas: quas, ut ipsum alloquerentur, tam citato cursu visas ait, quali Columbæ solent ad nidos reuersuræ, Ait autem.

Quali Colombe dal desio chiamate
Con l'ali alzate, e ferme al dolce nido
Volan per l'aer dal voler portate
Cotali uscir de la schiera. &c.

Colūbæ se inuicem amant.

[b] 9 Hist. 7.

Continentia libidinis in Colūba.

Porrò non sobolem suam duntaxat amant Columbæ, verùm etiam se inuicem. *Ita magna ex parte*, inquit [b] Philosophus, *Columbæ mutuo degunt amore*. Gregatim enim, ut diximus, volant, simul pabula quærunt, & pastæ simul reuertuntur. Maior uerò amor maris erga fœmellam, & huius erga marem existit, eoq; humanum genus longè superant. Etsi enim plures in eodem loco mixtim degant, mutuoque se omnes amore prosequantur, ac esalioqui salacissimæ procacitatis, lasciuiæq; notam apud omnes gentes contraxerint, incomparabile tamen continentiæ, summæq;, & incredibilis pudicitiæ exemplum de se nobis exhibent, quando neque quis alterius connubia violent, masculo nempe non quęrente nouas nuptias, fœminaq; illi, cui semel nupsit, fidem semper seruante inuiolatam, cuius sanè talis amor est, ut non tantum morosiorem maritum patiatur, nunquam ab ipso deficiens, uerùm etiam officiosa charitate illum sibi reconciliatum in oscula cogit redire: quod eleganter [c] Plinius qui in celebranda istac pudicitia multus fuit, his uerbis scriptum reliquit: *A Perdicibus* (de quarum salacitate memorabili egerat) *Columbarum gesta spectantur maxime simili ratione, mores ijdem, sed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem non violant, communemq; seruant domum. Nisi cælebs, aut vidua, nidum non relinquit, & imperiosos mares, subinde etiam iniquos ferunt: quippe suspicio est adulterij, quamuis natura non sit. Tunc plenum querela guttur, sæuiq; rostro ictus, mox in satisfactione exosculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio.*

[c] L. 10. c. 34.

Nigras Columbas perperam quidam dicūt alijs pudiciores esse.

Hæc ille: cui multi recentiorum ceu calculum adijciunt, quorum uerba breuitatis causa sponte prætereo. Sunt qui nigris Columbis hanc miram naturam tribuant, ut scilicet uita functis maribus fœminæ nullis illecebris adduci queant ad secundas nuptias, quodq; eadem sit maribus erga defunctas fœminas beneuolentia, quasi uerò ea nigrarum Columbarum prærogatiua sit. ut aliorum quorumcunque colorum Columbas castitate præeant: quod sanè, præterquam quod quotidiano experimento repugnat, fabulas sapit, & anilia deliramenta, dignum vt a pueris explodatur. Constat enim Columbas cuiuscunque etiam coloris, si mares defuncti sint, nouas nuptias appetere, quinimo si earum dominus coniugia earum permutet, posteaq; rursus simul ad consuetas habitationes perducat, quibus secundò coniunctæ sunt, posthac semper adhærescere, & cum prioribus maritis, tanquam cum ignotis vitam degere.

Viduæ pudicæ uero glyphicum.

Aegyptij in luctu pulla veste vsi.

Sed anilis ea opinio inde fortassis enata uideri possit, quod Aegyptij sapientes mulierem volentes significare teste Oro Apolline, quæ ad mortem usque in eo statu permaneret, nigram Columbam pingerent. Verùm hi nigram faciebant, non quod cæteris pudicitior sit, sed vt id scilicet indicarent, quod ad secundas nuptias non transijsset, sed atrata uiri prioris desiderium præ se ferret. Ex quo in primis, ut id obiter annotem, docemur antiquissimos illos Aegyptios in luctu pullo etiam colore vsos, uti etiamnum mos ille plurimarum gentium communis est, quamuis apud Romanos in Imperatorum funeribus vestibus albis vtebantur, ut Plutarchus, & Herodianus asserunt. Sed ut ad Columbarum pudicitiam reuertamur, Tertullianus in sua Monogamia Columbam in exemplum trahit, nos ad simplicitatem eius prouocans ea de causa disserens, quod hęc auis non innocua tantum sit, uerum etiam pudica, quam vnam unus tantum masculus nouit. Idem facit [d] Propertius, inquiens:

[d] Lib. 2.

Exemplum iunctæ tibi sint in amore Columbæ
Masculus & totum fæmina coniugium.

Dantes ab hoc mutuo maris, & fœminæ amore eiusmodi metaphoram collegit:

Si come quando'l Colombo si pone
Presso al compagno, l'uno, e l'altro pande
Girando, e mormorando l'affettione.
Così uid'io l'uno da l'altro grande
Prencipe glorioso esser'accolto
Laudando il cibo, che la su si prende.

Huc spectat quod Iuuencus poeta Christianus Columbas proprio, ac peculiari epitheto puras, quasi immaculatas, & ut Ouidij uerbis utar, totas sine labe appellet.

Simplicitate tamen puras superate Columbas.

Sed &

Sed & [x] Martialis de Publij catella eodem epitheto vsus uidetur, inquiens: *Ipsa est purior osculo Columbæ*: [y] Pontanus quoque fidem Columbis matrimonij tribuit immaculatam, dum ait:

[x] Lib. 1.
[y] Lepid. põp. 7.

Turturibus, si certa fides, certusq; Columbis
Est amor, & thalami, sunt uincula certa maritis

Et [z] antè dixerat:

[z] Pomp. 1.

Viximus ex illo gemini sine lite Columbi
Nox socios vidit, socios lux, oscula iunge
Mutua, sic gemini seruant in amore Columbi.

Quapropter mirum apparet, quod ab [a] Artemidoro Daldiano scriptum est, Palumbes, & Columbas in somnis mulieres scortatrices significare, cùm alias pudicas potius notare deberent. Columbarum autem oblationem in sacris, de qua post fusius agemus, Theologi ita accipiunt, vt coniugij tam firmi ratione habita, nos quoque mentem stabili firmitate perseuerantem, Deo ut uerò coniugi, sociemus? Offerebatur autem à muliere post partum par Columbarum pro peccato, uelut piaculum amissæ virginitatis. Mirum fortassis cuipiam uideri poterit, quod cùm ut omnium fermè uolucrum castissimas celebrauerimus Columbas, easdem salaces, & in Venerea palestra non alacres duntaxat appellemus, sed lasciuas etiam ac petulantes. Nam si castitas temperantiæ species est, ut uult D. [b] Thomas, equidem Columbæ castæ ideo dici non poterunt, quod temperantiæ leges, terminosq; non obseruent. Verum eò insignis temperantiæ exemplar sese nobis offerunt, cùm ut aues salacissimæ, & ad coitum semper pronæ sese ab alienis temperent, & nisi cum proprijs uxoribus coëant, nec alios cum ijs coire patiantur, neque denique coniugium iam inde a primo ortu deserant, nisi cælebs, aut uidua, ut Plinius, Aelianus, multique alij attestantur, vti latius demonstrauimus. Contra rursus Aristoteles disertissimis verbis interdum nonnullas ex maritatis cum alijs coire dixit, & apud Aegyptios impij, ac ingrati hieroglyphicum sint, quia masculus validior factus patrem rostro impetit, & à matris consortio tentat abigere. Illud uerò maximè improbam, ac illicitam earum libidinem indicat, quod [c] Aristoteles ibidem tradit, & experientia comprobat, quod scilicet mas adultos pullos, cùm tempus prodeundi ex nido est, subigat, dignus profectò culeo, & duplo maiori supplicio: quæ sanè culpa elui nulla ratione potest. Porrò notissima omnibus earum est salacitas, quam nempe non illi solummodo celebrent, qui de auium natura scripsêre, sed quicunque ferè etiam poetæ hinc in lasciuis amoribus suas deprompsêre similitudines, & Veneri sacras facêre. D. [d] Basilius etiam Columbas copia libidinis gaudere dixit, & non immeritò Albertus Columbarum etymologiam à plurimo earum coitu deducit, ita dictas tradens, quòd lumbos colant, id est, quod Veneri indulgeant. Catullus Columbulum albulum, aut Dionæum tanquam summæ salacitatis volucrem nominat, ubi C. Cæsaris libidinem describens, eam huic aui comparat. Vocat autem Columbulum Dionæum a Dione Veneris matre. Idem facit [e] Pontanus Catullum ut uidetur, imitatus:

[a] De somn. interp. c. 10.
columbarũ lasciuia.
castitas q. d.
[b] 3. Ethic.
[c] 9. Hist. c. 7.
colũbæ cur Veneri sacræ.
[d] In Hexa. hom 8.
columbarũ etymum.
colũbulus albul' Dionæus.
cæsaris libido colũbæ cõparata.
[e] Lib. 1. Baiarum.

Mox vbi iuuenis decens, valensq;
Qui sit, substituam, salaciorq;
Verno Passere, & albulis Columbis.

[f] Homerus, ut annotat alibi [g] Varinus, Turdis, & Columbis comparat ancillas Penelopes, Turdis fortè à cichlismo, id est, inconcinno, & lasciuo risu, quo vtebantur, ut se mutuò exhilararent: Columbis uerò propter libidinem, ad quam hæ aues, inquit, procliues sunt. Ob hanc itaque nimiam salacitatem, licet alias quidem Spiritus Sanctus soleat designari per eam non decuisse uolunt Theologi, teste D. [h] Bernardo, Columbam in sacrificio Domini de quo pòst suo loco, assumi, nisi ea ætate, qua nesciret libidinem. Turturis uerò non designari ætatem, quoniam in quacunque ætate agnoscatur eius castitas. Vnde sunt, qui non omnibus Columbis hanc castitatem attribuant, at eis tantùm, quæ *οἰνάδες* dicuntur, quarum cęlibatum, quem alterutro eorum extincto, coniux alter fideliter seruat, & Coruis, & Cornicibus, & Gracculis communem esse perhibent. Sacrę sanè litterę, ut paulò antè ex D. Bernardo diximus, Turtures maximè celebrant. [i] Aelianus a Palumbis Turtures castitatẽ, ab his rursus Columbas superari innuens, quamuis interim quod tradit, fabulã sapere uideatur, hunc in modum alibi scribit: *Ex auibus castissimi (Palumbi) sunt ab omni stupro. Mas enim, & fœmina in hoc genere tanquam nuptijs alligati mutua consensione adeo ad stabile, & certum connubiũ per summã castimoniam adhærescunt, vt neuter alienũ cubile attingat. Si autem impudico amore capti, ad alienam Venerem libidinis oculos adiecerint, eos reliqui circumsidens mares quidem marem discerpunt, fœminas vero fœminæ disperdunt. Huiusce*

[f] Odyss. X.
[g] In voce Κίχλαις.
Penelopes ancillę Turdis, & columbis assimilatæ.
[h] Serm 59. super cant.
colubę quę castitatem seruent.
[i] L. 3. c. 44.

etiam modi lex ad Turtures pertinet, ſanctaq; & ſyncera permanet. tum etiam ad Columbas albas manat, præterquam quod non vtranq; occidunt. nam marem duntaxat perimunt, fœminam verò illius miſericordia permoti, impunitam, atq; inultam in viduitate reliquam ætatem ducere permittunt. Hæc ille. Cur verò huiuſcemodi caſtitatis decus priuatim ad albas Columbas peruenire dicat, planè non video, niſi albas, ut frigidiori temperie præditas, etiam minus libidinoſas innuere voluerit. Sed quò minus id credam, obſtat eiuſdem authoritas, omnes vniuerſaliter caſtiſſimas nominantis. Sunt præterea Columbæ, ſi quæ animantia alia, innocentia, imbellia, placida, ac mitia, timida, trepidaq; atque ſimpliciſſima. Innocentia earum in primis iam diu in prouerbium abijt, qua alibi vtitur Iuuenalis hoc uerſu.

Columba, animal innocens.

Dat veniam Coruis, vexat cenſura Columbas.

Agnoſcitur autem ex armis ſuis, quæ neq; ad nocendum, neque ad iniurias propellendas idonea gerunt: quare rectè Horatius imbelles appellat, inquiens:

Nec imbellem feroces
Progenerent Aquilæ Columbam.

Colũbæ timiditas.

Varro quoque *nihil timidius Columba* dixit, & Græcis τρήρων, & τρήρων ob eandem cauſam dicitur. Etymologi enim τρήρων patronymum non epitheton ponunt. Deducitur autẽ a τρέω, quod eſt trepido, & poetæ cùm Græci, tum Latini, necnon & Hetruſci paſſim in pauidis hanc uſurpant comparationem, ut Homerus de Pallade & Iunone ad bellum euntibus:

Αἱ δὲ βάδην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι:
Hæ pauida greſſu ſimiles abiere Columbis.

[k] Iliad. 21.
Diana Colũbæ comparata.

[k] Alibi etiam Dianam præ timore arma ſua de manibus cadere ſinentem pauidæ Columbæ comparat.

Δακρυόεσσα δ' ὕπαιθα θεὰ φύγεν, ὥστε πέλεια:
Lachrymabunda autem deinde Dea fugit, velut Columba.

[l] L. 2. Aenei.

Ita [l] Vergilius Hecubam ad aram capto Ilio profugientem, Columbæ aſſimilat, quæ imminentem tempeſtatem ſubterfugere conatur:

Hic Hecuba, & natæ nequicquam altaria circum
Præcipites atra ſeu tempeſtate Columbæ
Condenſæ, & diuum amplexa ſimulacra tenebant.

[m] Cant. 20. ſt. 92.
Marphiſa, Guido, & alij Columbis comparati.

Eodem modo Ludouicus [m] Arioſtus Marphiſam, & Guidonem, alioſq; heroes alioqui inſuperabiles, & fugere neſcientes, timidos Columbas nuncupat, quod Aſtulphi cornu ſonum ferre nequirent.

Ma che direte del già tanto fiero
Cor di Marfiſa, e di Guidon Seluaggio?
De i duo giouani figli d'Oliuiero,
Che già tanto honoraro il lor lignaggio?
Già cento mila hauean ſtimati un zero,
E in fuga hor ſe ne uan ſenza coraggio
Come Conigli, ò timidi Colombi,
A cui uicino alto rumor rimbombi.

[n] Stan. 103.

Et [n] paulò pòſt, ut oſtenderet timidorum eſſe gregatim ire, eandem Marphiſam fortiſſimis quibuſdam ac magnanimis heroibus inducit loquentem:

Dicendo, che lodeuole non era,
Ch'andaſſer tanti Caualieri inſieme,
Che gli Storni, e i Colombi vanno in ſchiera
I dami, e i cerui, e ogn'animal, che teme.
Ma l'audace Falcon, l'Aquila altiera,
Che ne l'aiuto altrui non mette ſpeme,
Orſi, Tigri, Leon, ſoli ne vanno
Che di più forza alcun timor non hanno.

[o] In Auibus
[p] Chil. 12. 433.
Orrhos qd.
Taurus qd.
Nares in timore contremiſcunt.
[q] Cap. 7.

Homerus, teſte [o] Ariſtophane. Iridem timidis Columbis ſimilem eſſe dixit. [p] Ioannes Tzetza in enodatione dictionis ὀρρωδεῖν, quæ ſignificat timere, ſcribit, Columbis, cùm pauore afficiuntur, medias natium partes tremere, atq; hinc eiuſdẽ dictionis etymologiam deducit, vel inde quod orrhos pars corporis, quam & taurum dici ait ijs, qui metuunt, ſudare conſueta ſit, atq; madeſcere, vel deniq; à timore brutorum, quæ in eo caudam in femora ſolent contrahere, quod ſanè uerum eſſe domeſtici canes docẽt, & veriſimile eſt Columbarũ horrentiũ nares tremere, nã & nobis, ubi quid inſolens accidit, quod pauorẽ inducat, ſimiliter nates cõtremiſcunt. Ceterũ Colũbarũ timoris ſacræ literæ quoq; meminerũt, ut apud [q] Ezechielẽ:

Saluabuntur

Saluabuntur, qui fugerint ex eis, & erunt in montibus, quasi Columbæ conuallium omnes trepidi. Quapropter rectè trepidas dixit [e] Ouidius;

Vt solet Accipiter trepidas vrgere Columbas.

[e] Meta. 5.

Et timidas Marullus:

Nec Leporem canis arnathius, timidamue Columbam.

Porrò clementia earum, & mansuetudo tam nota omnibus est, ut comprobationibus opus esse non putem. Communis enim id parœmia satis manifestat: *Columba mitior.* Et cùm Græci aliquam mansuetudinem significare volebant ἡμέρα πελειάς, id est, quieta Columba dicere consueuerunt, & πρᾳότατος περιστερᾶς eodem significato. Chalinus etiam apud [f] Plautum cuidam abblandiens ita loquitur: *Sine amabo te amari meus festus dies, meus pullus Passer, mea Columba, mi Lepus.* [g] Alibi etiam Agyrippus adolescens apud illum dolet sese non amplius à lena ad amasiam admitti, quia iam nummis esset spoliatus: *Sed vbi*, inquit, *quid dederam quasi Columba pulli in ore ambæ* (lena, & amasia) *meo*: hoc est blandientes Columbarum more. Hinc blandæ poëtis dici merentur. Petrarcha:

Ante Aquilam blanda vincent feritate Columbæ.

Clement. Columbæ.

[f] In Chasina

[g] In Asinaria.

Propter innatam itaq; hanc mansuetudinem fortè humana hospitia diligunt. Hominum autem consuetudine gaudere uel inde clarum est, quod in medijs vrbibus, imò domi sub meosis vnà cum Gallinis conuersentur. *In vrbibus*, inquit Aelianus, *Columbæ cum hominibus frequentes habitant, seque ad pedes horum huc, & illac magna consuetudine ac familiaritate versant. In locis autem vbi ab hominum frequentia solitudo est, propinquitatem hominum minimè expectantes aufugiunt. In multitudine enim hominum confidentiores fiunt, seque nihil ibi graue passuras plane sciunt.* Sed quod illas hominum præsentiam expauescere dicat, quæ nunquam eos viderunt, non rationi tantùm, sed experimento etiam repugnat. Si enim paucos metuunt, cur non & multos? Quod si ideo metuere dicas, quòd nunquam homines viderint, pullos omnes, qui in Columbarijs nascuntur, procul aufugere semper ob eandem caussam constituendum foret, qui tamen & in medijs vrbibus in eisdem Columbarijs cum parentibus suis, modò non dominis ad mensam cedant, postmodum quietè viuunt. Quinimo & illæ, quibus nunquam antè uisi homines, non amant illos duntaxat, sed sponte ad ora etiam eorum aduolant, tanquam innatam cum illis amicitiam significaturæ: quod multorum populorum, incolarum Checcæ, & aliorum quorum supra meminimus, Columbas fecisse constat. Celebris deniq; in ipsis simplicitas est, ut quibus, teste D. [h] Chrysostomo *proprium sit vsque ad mortem in simplicitate perseuerare.* Sed laudine, an potiùs vitio ea ipsis vertenda sit, dubium cuiquam videri possit, cùm ea modò in sacris literis damnetur, modò commendetur. Ephraim apud [i] Oseam similitudine à Columba accepta stultitiæ ita accusatur, vbi dicitur: *Et factus est Ephraim quasi Columba seducta, non habens cor*, id est, intelligentiam, quę suos fœtus non potest defendere. Contrà verò saluator noster [k] Iesus Christus disertissimis verbis Apostolos suos monuit, ut simplices essent, ut Columbę, prudentes uerò vt serpentes. Quid itaque dicendum? mihi ea ubiq; damnata videtur. Iesus enim ita eam commendat, vt simul serpentium prudentia adiungatur socia, ut scilicet prudentes essent, ne aliorum insidijs caperentur, simplices, ne alijs nocerent. Prudentia autem sine simplicitate calliditas est: simplicitas sine prudentia stultitia. Ita [l] Prudentius Euam, cùm a peccatis adhuc immaculata esset, Columbam uocat, candidã, cuius simplicitati serpens facilè imponere potuerit.

Eua Columba fuit tum candida, nigra deinde
Facta per anguinum malesuada fraude uenenum.

Simplicitas

[h] Homil. 24 in cap. 10. Matth.

[i] Cap. 6.

[k] Matt. 10

Simplicitas an vitio vertenda.

[l] In Dittoch. Eua Colũba dicta.

Suidæ extat adagium, cuius etiam antè meminimus, ab harum auium simplicitate, nempe ἡμέρα πελειάς, Columba quieta; quod dici solitum indicat de supra modum simplicibus, ac mansuetis. Columbæ enim cùm volant, volatus pernicitate cæteras fallunt, cùm sedent, nihil ipsis mitius, ac quietius. Hinc simulatores, qui simplices apparent, Columbarum vultus gerere dicere possumus: ita Faustus ait:

Exteriora gerit qui simplicis ora Columba.

Columbarũ vultum gerere.

Licet uerò tantæ simplicitatis animalia sint, qualem diximus, suo tamen interim ingenio carere natura noluit, quo in primis simplicitatem ac inermia sua corpora defendere possent. Loca in primis eligunt eminentia, ut à nocentibus bestijs tutæ sint; nã pręter rapaces aues alios quam plurimos hostes habent. Quid aduersus Accipitres, qui ipsis ceu gratissimæ escę obiq; & semper insidias struunt, eas tutatur aliud, quam singularum specierum eorum exacta cognitio? *Contra quos quo astu vtantur audire operæpretium fuerit*, inquit [m] Aelianus, *cum eas Accipiter, qui natura sua in sublime ferri potest, persequatur, ea deorsum versus elabuntur. Cùm ille in inferiori sede aëris volat, illa contra sublime feruntur, & supra Accipitrem, in sublime ineptum facere*

Ingenium Colũbarũ.

Loca alta cur habeãt.

[m] L. 3. c. 45.

non valentem. volantes bene ſperare incipiunt, fiduciaque implentur. Hæc ille. Sed nos an-
ᵃ9 hiſt c 36 tea iſtæc ex ᵃ Ariſtotele clarius ſcripſimus, qui talem ait Accipitrum naturam eſſe, ut
alij Columbam niſi ſedentem, alij niſi uolantem rapiant: Columbas verò ſingulos horum
etiam dignoſcère, ſuperuolare, ſi humipetæ ſint Accipitres, in terram ſe proijcere, ſi subli-
Colũba in aqua Accipitris vmbram agnoſcat. mipetæ. Sed quod amplius eſt, cùm bibendi cauſa flumina petunt, ubi eos ſub frondibus
latentes latrones infeſtare ſolent, ad aquas ſæpius oculos conijcere, ut præuiſa in ea illorum
aduentátium vmbra (nam eminus etiam eos agnoſcunt) fuga ſaluti ſuæ, quæ in ea ſola re-
poſita eſt, conſulant. Inſuper multis alijs auibus ſi non ſapientiores, cautiores ſaltem exiſtunt.
Multæ in caſſides aucupum nullo planè negotio incautæ, ſtolidæq; ſeſe inſinuant, & ſi fortè
ſemel euaſerint, in eaſdem rurſus tanquam mala ſua a bonis diſcernere neſcientes, impin-
gunt. Columbæ uerò non duntaxat aucupum fraudes ignorare minimè videntur, uerum ſi
ſemel fortaſſis in eas incidere illas contigerit, vel ſedes illas mutant, uel ſaltem ſummo cum
ᵒL. 3 c. 15. timore poſtmodum vitam ibi traducunt: quod ᵒ Aelianus quoque alibi ſcriptum reliquit
his uerbis: *In multitudine hominum confidentiores fiunt, ſeq; nihil ibi graue paſſuras planè ſciunt. Vbi vero aucupes, venatoriaq; inſtrumenta verſari vident, non amplius ſine ſumma ibi formidine habitant, vt ita de eis loquar, quemadmodum ante me Euripides*. Haud exiguam etiam prærogati-
uam à natura obtinent, dum & corporis dotes cognoſcunt, inter quas pulchritudo, qua ho-
mines, qui animi gratia eas enutriunt, afficiuntur, primum locum ſibi uendicat: hanc in-
quam non agnoſcunt tantùm, ſed Narciſſi inſtar, eius etiam ſpecie capiuntur, unde ſeſe ſæ-
pè ſoli, ad cuius radios pulchellum illud ſuum collum maiorem, & venuſtiorem colorem
editurum ſcientes, exponunt. Id ſanè Plinius quoq; intellectui earum aſcribit, inquiens: *Columbis ineſt quædam & gloria intellectus. Noſſe credas ſuos colores, varietatemq; diſpoſitam*. Sed hæc
omnia noſcere eas, lectori minus mirum fortè videbitur, ſi memoria pollere etiam dixeri-
mus. Themiſtius autem eximius ſui æui philoſophus, & affirmat illud, & cauſam quoq; aſſi-
ᵖL.10 c.10 gnat purgatiorem in illis imaginem: quod ᵖ Cælius quoq; repetit. Exempla aliquot, quæ
memoriæ Columbarum firmitudinem teſtentur afferre poſſem, ſed cum eadem, & ingenio
earum aſcribi poſſint, quod ſequitur inſtar omnium vnum eſto. Temporis ſui mas, quando
fæminæ in incubatu ſuccedendum eſt, nunquam obliuiſcitur, vti neq; fæmina ſub noctem
ad nidum reuerti, & hæc nimirum incubationis ſuæ temporis optimè memor. Quæ ſubſe-
quuntur; non tantummodo Columbarum ingenij acumen, ſed amorem etiam erga ſuam
ſpeciem oſtendunt. Parturientem fæmellam dolere, auxilioq; egere noſſe mas videtur, dum
ſua ſponte ſolatia, & miniſteria adferat, tanquam obſtetricis vicem obiens: quin & ad
ᑫL.10.c.34 pullos pigrius intrantem caſtigat, teſte ᑫ Plinio, illius pigritiæ in alendis pullis conſcius.
lib 9. Hiſt. Sed Ariſtoteles ad nidum ſimpliciter cogere eam tradit, atque ita Plinij verba quoque
Plinius explicatus. intelligenda ſint, nam alioqui ſibi ipſi contrarius eſſet, qui nempe ante dixerat, *amorem erga pullos ipſis æqualem eſſe*. Tunc enim ad nidum fæmina intrare tardat, cum iam
partus labores inſtant. Sed ut de maris ingenio proſequamur, is pullis ſuis recens na-
tis, ſi Aeliano credimus, neſcio quid in os inſpuit, quod omnem ab ipſis faſcinationis
ʳL.9.c.16. iniuriam repellat, ne ſi id non faciat, aliunde faſcinentur: ʳ Athenæus etiam marem
natis pullis inſpuere ait, ne faſcinentur, ſed quid inſpuat, non addit. Verùm vt id in-
Columbæ cur terram ſalſuginoſã pullis in os ingerant. ce tum eſt, ita hoc in primis uerissimum, quod ueridicus Philoſophus, & rurſus ˢ A-
thenæus ex eo de mare, nempe quod excluſis iam iam pullis terram ſalſuginoſam po-
tiſſimùm præmanducatam in os inſerentes ſuum ingerant, atque ita præparent, ut poſt-
hac commodè cibum recipere poſſint. ᵗ Bernardinus Gomeſius, non ſolùm ſalſugino-
ˢ9.hiſt.c.24. ſam, ut Ariſtoteles dixit, terram, ſed & integra ſalis grana colligere aſſerit, idq; face-
ᵗL.1.comm. de ſale. re, non ad præparationem recipiendi poſtmodum cibi tantùm, ut ille uoluit, uerùm
ut eis tam fœcunditatem, & propagandi vim, quam cibi etiam appetentiam inge-
rant. Quæ ſanè doctiſſimi uiri illius ſententia ceu uerisſima ſummoperè mihi placet,
cùm in ſale tales, quales prædicat uirtutes omnibus eluceant, ut in tractatu, quem ſuo
Plinij locus Ornithologo ſuſpect⁹ tempore edendum conſcripſi, plurimis argumentis comprobaui. Ornithologus, ut id
obiter annotemus, Plinij locum ſuſpectum habet, & pro inſpuunt, inſpuit in ſingulari
ex Ariſtotele legendum arbitratur. Sed non uideo quomodo fæmina pullis id preſtare non
Fæmellã etiam ſalem in os pullis ingerere. poſſit, uel ſi poſſit non uelit. Si enim uerum eſt, quod equaliter ſobolem ament, uti ex ᵘ Plinio
diximus paulò antè, dicẽdum eſſe exiſtimo & ipſam illis eiuſmodi beneficium, a quo totius
fermè uitæ ſalus dependet, nunquam negaturam. Poſſe uero id ipſis præſtare nulli dubitan-
ᵘL.10.c.34 dum eſt, cùm longè diutius incubet, ac foueat, quam mas, & nocte tota, qua ſanè ille nihil
ˣIbidem. ſalſuginoſi reperire, uel ſi iam preparatum habeat (ut ˣ Plinius de vtroque intuere videtur, *gutture collectum gerere* inquiens) ſaltem in ore illorum inſpuere non poterit, quare
meo iudi-

meo iudicio Plinij lectio integra remanere potest, eoque magis, eùm & [y] Aelianus ita legat, Aristotelem citans: *Aristoteles*, inquit, *parentes exclusis iam pullis, ait, primum nutrimentum, ne à cibis abhorreant, terram salsuginosam in os indere: quum id gustauerint, inde facillimè reliquis cibis vesci queant.* Putârim tamen Aristotelem id mari peculiariter tribuisse, quòd hic vel sæpius, vel securiùs id faciat. Vtut est, insignis, & acuti id in primis ingenij aciem in tam simplicibus animantibus demonstrat, quemadmodum & hoc quod salis grana non reperientes, terram salsam quærant, eamque in locis lotio conspergi consuetis, quasi apertè norint lotio salsam inesse acredinem. Corporis mundities impensiùs, vt diximus, ipsis placet, eò quòd ex spurcitie pulices, pediculos, atque execranda id genus insecta alia, quibus infestari, torquerique sua corpora possent, procreari sciant, itaque & ipsę à fimo nidos suos repurgare non ignorant, & pullos etiam, quàm primùm id pręstare posse vident, id edocent, ut postmodum & illi à similibus noxijs animalculis sese rueri queant. Verùm in eo maximè vel hominibus ipsis quamuis ratione vtentibus irrationales ipsæ sapientiores videntur, quod vbi ipsis ægrè est, sibi ipsis medicæ decerptis lauri folijs medeantur. Laurinos etiam ramulos, si Aeliano fidem habemus, tenues primum pro fascinationis amuleto colligunt, ac deinde ad custodiam pullorum in nidos imponunt, & [z] Zoroastres author est, Palumbes, quæ & ipsæ Columbarum species sunt, nidis suis laurum imponere, sed etsi causam non addat, cur id faciant, facilè tamen contra blattas id eas facere conijcere postumus, quoniam proximè ab Hirundinibus eam ob causam apium nidis imponi dixerat. Helxinen herbam quoque inter alias agnoscunt, eaque, teste [a] Plinio, ægrę sese purgaut. Sed quid istæc memoro, quæ naturæ instinctu faciunt, quin potius de ijs loquor, quæ proprio marte præstant. Possunt enim non solum institui, ut ad locum, quem ab eis habitari volumus redeant, verumetiam, quod amplius est, fideliter ad notos aduolent: quare fortassis & literæ ipsis perferendæ ad amicos committi queant, non autem eo modo, quo in obsidionibus fieri diximus, nam tum nesciæ se eas ferre, domum liberæ ad carissima sua pignora reuolabant, sed gnaræ se eas ferre ad antea visum domini amicum. Quid enim Anacreon nobis aliud suo de Columba carmine indicare voluit, quam scribit ita cicuratam fuisse, ut, præterquam quòd literas perferret, panem etiam è manu sumeret, uinumque biberet. Quod si uerò poëticè id ab eo, non historicè scriptum dixerit quispiam, viri mihi familiarissimi, & fide dignissimi experimentum, cui magis, quàm scriptorum authoritatibus credendum est, illi obiecero: narrabat autem uir ille, pullum se Columbinum vix ante octiduum natum, postquam vtrumque eius parentem vendidisset, educasse, atque ita instituisse, ut postmodum è manibus eius cibum caperet, sed nonne impium illum nefariumq́; Mahumetem Columbam habuisse constat, quæ quoties uolebat, ex aure eius cibum capere docta erat? at cur id nequam ille fecerit, suo loco dicetur. Si itaque talia illæ edoceri possunt, cur non & literas perferre, maximè si is cui portantur, gratiorem aliquem cibum offerre consueuerit, ut aliàs libentiùs reuertantur. Sed videamus Anacreontis carmen, quod è Græco Clemens quidam Anglus Thomę Moro & literis, & mortis genere nobilissimo quondam affinis, latinè uertit hoc modo, ut refert [b] Io. Goropius Becanus.

Amabilis Columba Vnde, unde ades uolando?
Quid est rei, quod altum Cælum e tò secando,
Tam copia benigna Spires linquentem odorem?
Tam copia benigna Vnguenta grata stilles?
Quis est? tuane refert? Hæc te ne cura tangit?
Me misit ad puellum Anacreon Bathyllum:
Me misit, inquam ad illum Qui nunc recens potitus
Potentia impotenti Tyrannus est in omnes.
Huic cantione parua Laudem in suam recepta
Me uendidit Cythera. Hinc nunc Anacreonti
In talibus ministro. Tantisque prompta rebus
O qualibus tabellis Nunc seruio ferendis
Mox ilicò futuram Me liberam recepit.
At ego, licet manu me Mittat, tamen manebo
In seruitute eadem, Apud hunc meum patronum.
Nam quid necesse montes Agrosq; peruolare,
Ramis quid insidentem, Agreste quid comesse,
Cum pane delicato Nunc pascar otiosa

[y] L. 3. de animal. c. 45.

Columbæ quo in loco terrã salsã agnoscant.

Cur fimum eijciaant.

Colubæ sibi ipsis medentur.

Lauri ramulos cur quærant.

[z] In Geopon.

Helxinem agnoscunt Columbæ

[a] L. 8. c. 27.

Columbarum docilitas.

Anacreontis Colũba.

Columba cicurata cibum è manu capiens

Mahumetis Colũba.

Rapto ex Anacreontis
Iam quid quod illud offert
Quod ipſemet propinat?
Ducam leues choreas
Alis meis obumbro.
Dormire cogar, ipſa
Nunc cuncta habes, abito
Et me loquaciorem

Manu, rapi ſinentis.
Vinum mihi bibendum
Et ſi deinde pota
Patronum Anacreontem
Si deinde preſſa ſomno
Eſt barbitus cubile.
Tu, qui morare curſum,
Cornice reddidiſti.

Habes etiam ex eodem carmine dulciſſimum poetam ad amores ſuos magis deuinciendos eam miſiſſe auem, quam ab ipſa Venere, cui ſacra eſt, ſe fingit emiſſe: quod dum facit, omnes amabilitatis numeros comprehendiſſe uidetur.

LOCVS HABITATIONIS, Nidus.

Colūbaria cur in altio rib' extruātur.
[a] Aeneid. 5.
Columbæ in petris nidificant.
[b] Cant. 2.
[c] Cap. 48.
An in arboribus nidificent.
[d] Lib. 1. car. ode. 2.

COlumbaccum genus omne propter innatum pauorem loca eminentiora amat: quare & homines docuerunt Columbaria in altioribus ædium partibus extruere. Naturaliter autem ſpecus, & latebras quærunt, ut [a] Vergilius in primis innuit comparatione ab hiſce auibus accepta, cùm ait:

Qualis ſpelunca ſubito commota Columba
Cui domus, & dulces latebroſo in pumice nidi.

Idem colligitur ex [b] Sacris litteris: *Columbas meas*, inquit Sapiēs, *in foraminibus petræ, in cauerna maceriæq́, oſtende mihi faciem tuam.* [c] Hieremias etiam alibi ait. *Relinquite ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & eſtote quaſi Columba nidificans in ſummo ore foraminis.* In arboribus nidificare etiam Columbas [d] Horatius tradere videtur, ubi prodigia enumerat omnia, quæ futuram uindictam poſt mortem Cæſaris à coniuratis in curia viginti tribus vulneribus interempti facta ſunt, inter quæ tantam Tyberis fuiſſe ait inundationem, ut diluuij ſpeciem repræſentaret, atque poſt eius ceſſionem piſces in arboribus relictos fuiſſe, in quibus antea Columbæ nidos extruxerant: ait autem:

Piſcium & ſumma genus hæſit vlmo,
Nota quæ ſedes fuerat Columbis,
Et ſuperiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.

[e] Aeneid. 5.

[e] Vergilius etiam in arboribus, ceu gratiſſimis locis ſedere facit, inquiens:

Tollunt ſe celeres, liquidumq́, per aera lapſæ
Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt.

[f] In Aug. c. 94.
Palmæ arbor omen victoriæ.
Palubi arbores habitant.

Idem diſertiſſimis uerbis ſcribit [f] Suetonius, ubi Cæſarem narrat, cùm apud Mundam Hiſpaniæ oppidum caſtris locum caperet, & ſyluam cæderet, arborem palmæ repertam conſeruari, ut omen uictoriæ, iuſſiſſe. *Ex ea*, inquit, *continuò nata ſoboles adeo in paucis diebus adoleuit, vt non æquaret modo matricem, verumetiam obtegeret, frequentareturq́, Columbarum nidis, quamuis id auium genus duram, & aſperam frondem maximè vitet.* Sed eiuſmodi Columbæ Palumbi meo iudicio fuerint, quorum in arboribus nidulari proprium eſt, cum quibus Columbæ ſæpius ab authoribus, maximè à poëtis confunduntur. Si enim in arboribus nidularentur, facilius, & cum longè minori ſumptu homines nidis duntaxat ex illis ſuſpenſis, vt pro Palumbis faciunt, Columbas alere poſſent. Sed Columbaria antiquiſſima ſunt, & quorum extruendorum rationem [g] Varro, ut pòſt oſteodemus, etiam docet. Fiebant autem & tunc in eiſdem locis, quibus etiam nunc hodie, in eminentiori nempe domus parte, quod euidentiſſimis uerbis [h] Plinius atteſtatur, inquiens: *Et harum amore inſaniunt multi, ſupra tecta exædificant turres ijs, nobilitatemq́, ſingularum, & origines narrant, vetere iam exemplo.* Herodes, referente [i] Flauio Ioſepho hortum habuit, viridarijs ſyluiſq́, amœniſſimis, ac altis euripis, ciſternis, & aquis irriguis, vbi uarias feras, piſces, & aues continebat, & prolixas habebat ambulationes, ac circum latices multas turres domeſticarum Columbarum. In agro pariter Hieroſolymitano [k] Chriſtianus Adrichomius ad meridiem mōtis Oliueti, turrem extitiſſe narrat ſaxeam, rotundam, ſublimem, & concameratam, extrinſecus dealbatam, atque anguſto vno oſtiolo in ſummitate patentem, in qua pariter domeſticæ ſeruabantur Columbæ, incolis autem petram Columbarum nuncuparam fuiſſe. Vnde & Iudæos

Columbariorū antiquitas, & extructio.
[g] L. 3. de re ruſt. c. 7.
[h] L. 10. c. 37.
[i] Herodis hortus.
[i] L. 6. Anti cap. 6.
[k] In Theat terræ ſāctæ

deæos Columbarum studiosissimos fuisse constat, sed mirum est in eiusmodi turri sæpè quinque Columbarum millia contineri solita. Quod M. Varro de Romanorum Columbarijs quoque attestatur. Quod modò ad loci constitutionem attinet, sunt multa poëtarũ monumenta, ex quibus pro Columbis turres, uel saltem habitacula in altioribus ædium locis facta fuisse comprobari potest. [k] Ouidius in primis de re incredibili loquens dixit.

Columbarum 5000 in uno Columbario.

[k] Lib. 1. de Ponto.

Non prius incipient turres habitare Columbæ.

[l] Alibi rursus Accipitres, & lupos hominibus exosos esse scribit, quòd illi semper in armis vitam ducant, hi in persequendo innocenti pecore sint indefessi, Hirundines uero, & Colũbas gratas, quia suapte natura mites sunt, & clementes.

[l] L. 2. de Arte amandi.

Odimus Accipitrem, quia uiuit semper in armis,
Et pauidum solitos in pecus ire lupos.
At caret insidijs hominum, quia mitis Hirundo est,
Quasq; colat turres Chaonis ales habet.

Meminit earundem turrium [m] Martialis animaliũ genera recẽsens, quæ in uilla Faustini memoranda colebantur. Et [n] Iuuenalis docens, quomodo diuites inferiora, & latiora ædium loca habitantes ab incendijs tutiores sint, quàm pauperes, qui in summitatibus ædium sub ipsis tegulis habitare coguntur, si quidem illi bona sua, urgente incendio, auferre queunt his antequam auferant, incendium uiam intercludat, omnia absumens, eleganter pauperes, uel cum Columbis degere, ut quæ hæc loca habitare solent, illos nunc habitare inquit.

[m] L. 3. de uilla Faustini.

[n] Satyr. 3.

Diuites, & pauperes quas ędiũ partes habitent.

Viuendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus, iam poscit aquam, iam friuola transfert
Vcalegon, tabulata tibi iam tertia fumant,
Tu nescis, nam si gradibus trepidatur ab imis,
Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles ubi reddunt oua Columbæ.

Eiusmodi turres, in quibus has alites enutrimus, Italorum vulgus la Colombaia appellat, nomine, ut apparet, vel ab ipsis auibus, uel a Latinorum Columbarium desumpto: quanuis hæc uox Latinis, atque in primis Varroni, & Columellæ proprie loculamentum sit singulis Columbarum paribus destinatum, id scilicet, quod nostri agricolæ appellant un burgotto: Palladio tamen, cęterisq; eius sectatoribus pro toto loco, quem Varro uocabulo Græco usus περιστερεῶνα, & περιστεροτροφεῖον uocat, in quo degunt, extenditur, & a nobis in eadem significatione usurpatur. Perottus Columbarium esse putat, in quo agrestes, peristerecõna, in quo domesticæ Columbę habitant. Ego nihil interesse existimem, & omnino idem Columbarium Latinis significare, quod peristereon Gręcis. Vitruuio Columbaria sunt, per quę aqua tympano excepta effluit. Sed hęc huc non pertinent. Columbariorum siue peristerionum fabricam ueterum non pauci scriptis traditam reliquerunt, ex quibus scilicet plurima hominibus cederet utilitas. Περιστερεών, inquit [o] Varro, *ut testudo, magna camera tectus, uno ostio angusto, fenestris punicanis, aut latioribus, reticulatis utrinque, ut locus omnis sit illustris, neue serpens aliudue animal maleficum, introire queat, intrinsecus quam laeuissime marmorato toti parietes, ac camera oblinuntur, & extrinsecus circum fenestras, ne mus aut lacerta quà adrepere ad Columbaria possit. Nihil enim timidius Columba, singulis paribus fiunt Columbaria rotunda in ordine crebra. Ordines quamplurimi possunt a terra usque ad cameram. Columbaria singula esse oportet, ut os habeant, quo introire, & exire possint. Intus ternorum palmorum ex omnibus partibus sub ordines singulos tabula facta, ut sint bipalmes, quo utantur uestibulo, ac prodeant.* Hactenus ille. Cui consentit prorsus [p] Columella, sed paulo diligentius singula recitat hunc in modum: *Nec in plano villa loco, nec in frigido, sed in edito fieri tabulatum oportet, quod aspiciat hybernum meridiem. Eiusque parietes, ut in ornithone præcepimus, continuis cubilibus excauentur, vel si ita non competit, paxillis adactis tabulæ superponantur, quæ uel loculamenta, quibus nidificent aues uel fictilia Columbaria recipiant, præpositis uestibulis, per quæ ad cubilia perueniant. Totus autem locus, & ipsæ Columbarum cellæ poliri debent albo tectorio, quoniam eo colore præcipue delectatur hoc genus auium. Nec minus extrinsecus læuigare parietes maximè circa fenestram, & ea ita sit posita, ut maiore parte hyberni diei solem admittat, habeatq; appositam satis amplam caueam retibus emunitam, quæ excludat Accipitres, & recipiat egredientes ad apricationem Columbas, nec minus in agros emittant matrices, quæ ouis, uel incubant, ne quasi graui perpetua custodia seruitio contristatæ senescant. Nam cùm paulum circa ædificia uolitauerint, exhilaratæ recreantur, & ad fœtus suos uegetiores redeunt, propterea ne longius euagari quidem, aut fugere conantur.* Hactenus ille. Veterum quidam quoque alij, ut Palladius, Quintilius, alijq; de eadem re scripsère, sed quia cùm Varrone, ac Columella planè fermè conueniunt, itaque uerba eorum, ne lectorem in re satis obuia diutius detineam,

Colõbaia. Columbarium quid Latinis. Burgotto.

Columbarium quid Vitruuio.

Colũbarij descriptio ex Varrone.

[o] L. 2. de re rust.

[p] Ex Columella l. 8. c. 8.

Columbæ albo colore delectãtur.

ᵃ Lib. 8. Columbariũ deſcriptio ex Creſcentienſi. Turris cur lapidea eſſe debeat. Turris qualitas.

neam, nunc ſponte prętereo, ſolummodo illa allaturus, quæ pro maiori parte ᵃ Petrus Creſcentienſis ex propria experientia prodidit: Columbaria duobus potiſſimum poſſunt fieri modis, aut ſuper columnis, & parietibus ligneis muro circumdatis lapideo, aut ſuper turri è craſſis muris conſtructa, & utrumque nidos, ſeu nidorum foramina poteſt habere. Sed præſtat in turri lapidea, quam lignea fieri, & nidos interius conſtrui, qui ſi exterius ſint, fimus perditur, qui maximè utilis eſt, & pulli faciliùs a rapacibus auibus capiuntur. Excitetur ergo turris lapidea ampla, anguſtaue pro domini arbitrio, non admodum alta parietibus leuigatis, & dealbatis cæmento albo, habens a ſingulis quatuor partibus breuiſſimas feneſtellas ſeu foramina, quæ Columbis ſolum ad introitum, exitumque ſufficiant, ſub quibus quàm proximè circumitus lapideus emineat circumquaque, quo muſtelę, aliæq́; nocentes ferę aſcendere prohibeantur.

Feneſtra ſuper tectum.

Super tectum etiam feneſtra ſit, per quam ingrediantur, & exeant Columbi, qui ad ſolem ſuper tectum apricari gaudent. Sit autem cancellata lapidibus, aut lignis, ne per ipſam rapaces volucres alis apertis ingrediantur.

Nidorum qualitas.

Nidi formantur interius, quos quidam faciunt rectos, & mediocriter anguſtos, alij obliquos, quibus incubantes Columbæ ſe contineant. Quidam præterea prouidè faciunt feneſtellas latas, & modicè concauas, ſeu longas. Sunt qui ciſtellos paruos circa parietes, & tectum affigunt, aſſerentes, in his Columbas libentius incubare.

Columbarum in nidificando diuerſitas. Nidorũ diuerſitas cur in Columbario eſſe debeat.

Sed ego experimento didici Columbas quaſdam in muro libentius, quàm ciſtellis nidificare, quaſdam è diuerſo: & rurſus alias eſſe in aperto, & ſuper quacunque re cum nido, uel ſine nido incubare, alias gaudere occultari. Quamobrem non inutile puto in Columbario cuiuſcunque generis nidos habere, ut diuerſis Columbarum affectibus ſatisfiat. Qui in muro ſunt, á fimo, & pediculis purgantur faciliûs, idq; crebrò fieri expedit: nam ab illis cùm augentur, plurimum incubantes Columbæ læduntur. Expedit etiam trabes paſſim per Columbarium ponere, & præcipuè in circuitu, necnon & aſſeres, quibus cùm vel pluuiæ, uel niues, uel nimij ęſtus infeſtant, Columbæ, maximè ſi magna earum multitudo eſt, inſidere, ac quieſcere poſſint. Sic enim loci amore capientur, & non facilè recedent. Purgetur crebrò etiam ipſarum locus, & undique ſit decorus. Nam & ipſæ mundam domum non minus ac homines, amant. Animaduertendum in primis eſt, unumquodq; par tres, vel ſaltem duos nidos requirere, licet aliquando augeantur in tantum, ut nidos omnes, & ſolarium atque trabes, & cætera loca omnia repleant. Atque fermè hoc modo Columbaria extrui iubet Pet. Creſcentienſis, cuius pręcepta, ſi Columbarium ædificaturus obſeruauerit, indubitanter id omnibus numeris abſolutum perficiet.

Cur feneſtra ſupra tectum improbetur. Batauorũ ruſticorum Colũbaria.

Verùm quod in tecti ſummitate feneſtras laudet binas, ut per alteram pariter Columbæ, quæ ad ſolem ibi gaudent apricari, exire, atque ingredi queant, ego cùm propter Accipitrum, tum uerò maximè muſtelarum, atque id genus aliarum nocentium beſtiarum metum ſuadere, & laudare nequeo. Apud Batauos nonnulli tenuioris fortunæ ruſtici exigua in medijs ſępè areis faciũt Columbaria, at in quibus non pęnitendum numerũ Columbarum enutriunt, hoc modo fabricant. Columnam ligneam quindecim circiter pedes altam erigunt, huic rotam imponunt, ac ſuper hanc tria, aut quatuor tabulata (quot nempe rotam ferre poſſe coniJciunt) ex aſſeribus conficiunt, atque ita concinnant, ut horum ſingula uiginti, & amplius nidulamenta capere poſſint: ſed hęc etſi à muſtelis tuta ſint Accipitribus tamen maximè expoſita.

Columbaria in medio aquarũ.

Nonnulli item Columbaria Columnis rotundis, lęuigatisq; ſuper piſcinas mediaſq; aquas collocant, quo ſimul & à noxijs animalibus ſint tutiores, & quia aquis limpidis contemplari gaudent, quoties lubet lauari poſſint, id quod incubantes facere expedit. Et ſane multi uolunt, præcipiuntq;, ut aquam habeant è regione; ſed alij uicinam, alij remotam: qui remotam laudant, collecta grana longinquitate itineris quodammodo inter uolandum alterari exiſtimant, atque ita pullis tradere, qui eò faciliùs illa digerant, & in nutrimentum ſuum conuertant: præterea & hoc etiam commodi inde emanare, quòd redeuntes à potu pedibus ſiccis oua contingant, cùm aliâs humiditate aquæ refrigerantes ſpem prolis ſæpè fallant. Qui uerò uicinam probant, antequam ſecurè domum redeant, ſæpius uel a rapacibus, vel ab inſidiantibus hominibus intercipi, atque ita oua, ſi incubent, irrita fieri, pullosq; teneriores adhuc emori altoribus ſuis priuatos.

Locus Columbarijs aptiſsimus. Altitudo Columbariorũ apta.

Quapropter, ut omnibus ſatisfiat, ego locum eligerem, qui neque ab aqua remotus ſit, neque etiam nimis uicinus. Porrò multi Columbaria uel nimis alta, vel nimis humilia improbant laudantq; quæ mediocrem habent altitudinem, quoniam ad ea defeſſę uolucres ſine ulla moleſtia redeant: & Varro quoque altiora improbare uidetur, ſed ob aliud incommodum, quia ſcilicet deuolantes ad conſpecta per feneſtras aliorum grana capiantur. Hoc enim innuere mihi videtur his uerbis: *Sed id genus minore tutela paſcitur longinquis regionibus, ubi liber egreſſus auibus permittitur, quoniam uel ſummis turribus, uel editiſſimis ædificijs aſſignatas ſedes frequentas,*

quentant, patentibus fenestris, per quas ad requirendos cibos euolitant. Obseruandum etiam est, ut Columbarium intus, ac foris maximè dealbetur. Nam præterquam quòd Columbæ hoc colore delectantur (nam hanc causam tantum ueteres assignant, ut ex superioribus est conspicere) id eminus faciliùs uidere poterunt. Antiquos uerò Columbaria sua dealbasse ex Ouidio in primis habemus dicente. — Columbarium quare dealbetur.

Aspicis ut ueniant ad candida tecta Columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Et ex hoc[t] Martialis. — [t] Lib. 12. de hortis Marcellę uxoris.

Quaę gerit similes candida turris aues.

Quo loco Dominicus Chalderinus poetę interpres, & Scholiastes turrem candidam illum dixisse ait propter calcem, qua ex præcepto Columellæ Columbaria obstruebantur, ne feles possent irrepere; sed Columella, ut diximus, ideo candida fieri præcipit, quoniam Columbæ hoc colore gaudent. Sed eiusmodi Columbaria, de quibus hactenos diximus, agrestibus competunt. Nam domesticis, & cicuribus, quæ intra tecta aluntur, nisi ipsis locum in ędibus priuatum assignes, (nam sic feliciùs soboli incumbunt) sibi ipsis in angulis sub trabibus, alijsq́; locis nidos construunt. Has ueteres, ut ex Iuuenale paulò antè probauimus, in eminentiori domus parte habebant, uti quoque & iam mos est, maximè apud Batauos, qui eiusmodi Columbaria voce indigete appellant een tille, een duueslach, quæ postrema uox eam partem significat, quę extra fenestram prominet, quibus aduenas Colũbas fallere solent. Quod modo ad nidos, seu Columbaria, ut Varro, & Columella uocant seu loculamenta attinet, & hæc uarijs modis fieri possunt. Apud nos ex uiminibus fiunt: Grapaldus ita fictilia Columellę exponit, oualia, atque cooperta: atque his utimur in Columbarijs agrestium. Horum Calphurnius meminisse uidetur inquiens: — Domesticarum Columbarum nidi. — Tille. Duueslach — Nidi unde fiant.

Textilibus nidis ausas prodire Columbas.

Bataui, ut audio, fiscellas faciunt è stramine rotundas, non coopertas, quò faciliùs stercus cùm matrices, tum pulli egerant, sed has loco alligare, aut ita collocare oportet, ne laxatæ, quando insiliunt aues, moueantur, nam sic oua eliduntur, & confringuntur. Domesticæ Columbæ sibi ipsis nidos parant ex collecto stramine: aut stipulis, quod & agrestes facerent, nisi nidi à dominis darentur, aut locus in Colũbario sufficeret Etenim debili nido contentæ sunt, teste Alberto, eò quòd calida earum sint corpora, & non multum indigeant calore nidi. — Bataui ut nidos columbarum faciant. — columbæ debili nido sunt contentæ.

PASTORIS COLVMBARVM Officium.

EXtructo itaque Columbario, & nidis suis instructo, Columbæ imponendæ sunt. At quales, & quot, & quando, & quàm diù includi, & emitti debeat, dein quis cibus exhibendus, postremò quantum diligentiæ custos, uel pastor earum, qui Columbarius Varroni dicitur, eis debeat tribuere, nunc dicendum est. Empturus igitur Columbas pro nouo Columbario, coloris in primis corporis, & ætatis rationem habeat. Albus color in uagis ideo improbatur, quòd eum facillimè speculetur Accipiter, in domesticis, ut alibi etiam diximus non omnino damnandus. Qui uerò in uagis color alijs pręstantior sit, Columella non facile dictu iudicat. Crescentiensis laudat, quæ vulgò turgni uocantur, quod prę reliquis maximè durent; at quales illæ sint, uix dum noui, nisi turchinas, hoc est cæruleas dicere uoluerit. Columella uult, ut sint maximi corporis, hoc est, quæ alias paris ætatis magnitudine uincant: Crescentiensis in assignanda illis ętate a ueteribus Varrone nempe, Columella, & Quintilio dissentit. Quintilius eligi pręcipit, quę iam pullos ædere cœperunt, Columella neque veteres, neque nimium nouellas, Varro ætate bona, Crescentiensis uerò pullos tantum; eosq́; dum uix pennas habent perfectas. Sed cum eiusmodi pulli antequam maritentur, multo adhuc tempore opus habeant, etsi post quindecim dies (illum autem inclusionis terminum ipse constituit) emittantur, ingens periculum est, ne sedium suarum immemores ad alia uicina Columbaria simul cum alijs àuolent. Quare si fieri posset, pullos laudauerim semestres, tunc enim Veneris teningine prurire incipiunt: uerbi causa accipiantur Martio mense editi, & Iulio in Columbarium recipiantur, & non emittantur, nisi iam maritatę pullos habeant, vel saltem incubent. De numero uerò imponendarum nihil dico, is — columbæ quę in columbario imponi debeant, quales esse debeant. — Albę colũbæ quare improbentur, & quę laudentur. — Turgni dicti. — Qua ætate imponendi in columbarijs pulli. — Quando emittendi. — Quot debeât imponi.

cet: is enim ad domini arbitrium relinquitur. Sit tamen ad minus sex, aut octo parium: gaudent enim gregatim uolare, & simul pabula quærere. Quantò plures, inquit Crescentiensis, initio ponentur, tantò ocyus locus implebitur.

Vt citò multiplicentur.

Quintilius citò multiplicaturas pollicetur, si decem paria imponantur. Quando verò, & quandiu Columbario inclusæ seruari debeant, ex ueteribus, quod sciam nemo meminit:

Quandiu includi debeant.

Crescentiensis, ut diximus, quindecim ad minus diebus includi præcipit, quòd sic pinguescant, & ad reuertendum peritiores euadant. Ego integro mense, & amplius ob paulò antè allatam rationem includi laudauerim, ut interea temporis uel pullos educent, uel saltem incubent.

Tempus emissioni aptum.

Non omne quoque tempus emissioni aptum est, ut eleganter etiam Crescentiensis demonstrat, iubens, id præcipuè Augusto fieri, & Septembri mense, uel etiam Iulio; quoniam tunc faciliùs cibum in agris vicinis inueniant, vnde nec longius à Columbario recedant, nec perdantur, uultque & tunc obseruandum esse, vt emittantur, nisi tempore pluuioso, uel saltem nubiloso: nam & sic ad remotiora loca non euolant. Addit etiam mense Martio, Aprili, & Maio ob contrariam rationem ab intromissione, ac emissione abstinendum esse.

Veterũ negligentia.

Sed quid vetat intromitti, si cibus suppetit? Ac reuera mirum videtur, quod hæc à veteribus omissa sint, cùm alioqui tota hinc Columbarij concepta utilitatis spes dependeat.

Vt plures educent.

Curandum insuper Columellæ præcepto, ne pulli, ut exclusi sunt, unquam, si fieri potest, separentur. Nam ferè, inquit, si sic maritatæ sint, plures educant fœtus. Sin id fieri nequit, uetat certè, alieni generis simul coniungi, vt Alexandrinas, & Campanas. Quoniam ita maritatæ prolem suam minus diligunt, & masculi fæmellas non multum ineunt, nec sępius fœtant.

Vt syluestris natura dometur.

Veruntamen agrestes cum suapte natura sint feræ, & sæpius domari nequeant, ita ut impositæ in nouum Columbarium nullis blanditijs retineri possint, multi, ut pòst faciliùs, & securiùs domi suæ assuescant, hoc modo naturam earum temperant: agrestibus domesticas matrimonio iungunt, sed ex his illas tantùm, quæ aliquo tempore in Columbario degerunt; atq; postquam ita agrestes exire, redire didicerunt, domesticas eis auferunt, atque inter sese sua coniugia celebrare permittunt. Hoc uerò astu vti Batauos audio.

[a] Lib. 3. de re rust. c. 7.

Domesticæ Columbæ quomodo alendæ.

Sed idem nobis fortassis [a] Varro significat olim etiam in peristeriône domesticas cum agrestibus ali solitas, his verbis scribens. *Aluntur in peristerône Columbarum clementiores, tum agrestes, tum saxatiles, ex quibus fit miscellum tertium genus fructus causa.*

Columbæ quare curã̄ renerãtur.

Domesticarum sanè etsi longè mitior sit natura, & facilius Columbarijs assuefiant, quia tamen & ipsæ quandoque suas sedes deserere soleant, itaque earum quoque cura Columbario minimè negligenda est.

Cibus Columbarum.

[b] 2. hist. c. 5.

Hæc in debita maximè uictus ratione consistit: primùm offerat, quę gratiora ipsis sunt, & pleniori manu, & non prius emittat, nisi pullos iam ediderint. Nam alias emissæ cum vicini tui Columbis sese permiscent, & quam facillimè seducuntur. Sunt enim Columbæ animalia simplicissima. Si verò alant pullos, tum non longè a Columbario auolant, sed semper eorum recordantur, quorum nempe incredibili amore afficiuntur.

Frugum dimitio.

Victus quo plus delectantur.

Quod modò ad cibum pertinet, fruges offerendę sunt. Frugilegæ enim [b] Aristoteli dicuntur, & Albertus granis tantùm, vel quę ex his conficiuntur, uesci scribit:

Frumẽ um.

Frumẽti excreta.

Cum autem fruges diuidantur vel in triticea, vel in legumina, triticea verò vel in spicata, vel in panniculata, statuendum est, his omnibus illas vesci: alias tamen alijs præferunt, & aliæ alijs magis, prout anni tempus postulat, conueniunt. Ex triticeis frumentum amant, & semper exhiberi potest, nisi id hominibus potiùs natum videretur, ac propter annonam sibi seruarent.

[c] L. 8. c. 8.

Auena.

Hordeum.

[d] 3. de re rust. c. 7.

[e] L. 1. c. 24.

[c] Columella excreta tritici etiam exhibet, sed quę Gallinaceo generi magis conueniunt. Auena Columbę vescuntur quidem, sed & hęc, maximè vbi pullos habeot, propter grani longitudinem, atque extremitatum spicula, quibus teneros lædere visę sunt, improbatur. Similiter de hordeo (quo tamen [d] Varro delectari ait, & [e] Palladius, si torreatur, fœtus frequentare) atque de frumento illo bimestri, quod a tempore, quo seminatur, Marzola appellatur, dicendum: paulò tamen fecundius exhiberi possunt.

Marzuo a-

Lolium.

Milium.

Milium Indicum.

Melega.

Lolium sõmopere laudantur, cùm quòd eo delectantur, ut Florentinus testatur, tùm quia viliori pretio venditur, & homines ab illa peste liberent. Ex panniculatis milium panico carius est, sed illo libentius Varrone, & Columella testibus, uescuntur: utrumq; dari potest, maximè ubi pulli recens nati sunt. Milium Indicum, quod nostri melegam uocant, proprius Columbarum uictus videtur: & sanè pro eis ferè solis in Italia nostra seritur.

[f] L. 18 c. 16.

Cracca.

Vicia, Eruũ

[g] Lib. 8. c. 8.

Lenticula.

Pisa.

[h] 3. de re rust. 7.

Faseoli.

Orobus.

Fabæ.

Inter legumina [f] Plinius gratissimam ipsis craccam nominat, de qua sic alibi scriptum reliquit: *Cracca ex leguminibus degeneras, in tantum Columbis grata, vt pastas ea negent fugitiuas illius loci fieri.* [g] Columella commodissima cibaria putari tradit, viciam, uel eruum, tum etiam lenticulam, & si qua sunt alia legumina, quibus etiam Gallinæ aluntur. [h] Varro pisis, & faseolis delectari etiam asserit. Sunt qui & orobum exhibeant, porcis, quod mirum est, si pascantur, exitialem. Fabæ, quanuis antiqui, quod summoperè admiror,

admiror, earum non meminerint, non improbatur, sed ut à viro quodam Columbarum altore intellexi, cum maxima vtilitate afferuntur. Nam etsi annona quodam modo offerre eas prohibeat, sumptum tamen frequententia pullorum compensant. Præter fruges semina, nucleos, & fructus etiam quærunt. Cannabis semen in primis tam impensè amant, vt sint, qui affirment, quoties id ederint, non fugituras aliò, aliasq; id utilitates præstare, nempe eo pastas citius soboli incumbere. [i] Andreas Cisalpinus tradit pinastri, seu syluestris pini nucleis aliàs inutilibus vberiùs fœtificare & Crescentiensis glandem fagi non conuenire tantum illis, sed carnes illarum, si ea pascantur, concoctu faciliores reddi. Item nostri agricolæ & glandes quercinas in frusta contusas hyemalibus mensibus, cùm nix terram cooperit, eis exhibent, necnon & acinos vuarum, qui sanè omnium ciborum vilissimus existit, gratus tamen in fame. In omnis cibi oblatione obseruari maximè Varro monuit, vt apponatur circa parietes in canalibus, quæ extrinsecus per fistulas supplentur. Verum si Columbarium eiusmodi canalibus careat, vt sæpe vsu venit, tunc circum parietes spargendus est, quoniam ea Columbarij loca carent stercore, quo inquinatum alias, si vbiq; sparseris, tangere recusant. Quantitatem offerendi cibi habemus ex [k] Palladio triginta Columbis sex sextarios dicente sufficere. Crescentiensis quoque pro centum paribus dari vult granorum partem corbis octauam singulis diebus, & duplum cùm nihil per se inueniunt. Quod ad potum attinet, Varro præcipit aquam puram dari, quæ influat, vnde & bibere, & se lauare possint: *Permunda enim*, inquit, *hæ volucres sunt*, quapropter maximè laudauerim, vt quotidie aqua permutetur, & vas lauetur, ne intus ad parietes putrescat. Sunt qui tradant, ex oblato pro potu melicrato prolem non derelicturas. Iam verò si eiusmodi, quem narrauimus, cibo, potuq; pastas retinere non possis, quin ad vicina Columbaria sese recipiant, tunc ad astum ueniendum est. Cumino quidem quod medici, & pharmacopolæ Romanum vulgò nuncupant, mirificè Columbas delectari constat: vnde sunt, qui hæc semina leguminibus, vel frugibus offerendis miscent. Alij linteola quibus inclusum est cuminum sub alis Columbarum alligant, vt allectæ odore alienæ Columbæ eas sequantur. Rem aiunt certam esse. Ornithologus scribit in quibusdam Italiæ locis astum istum legibus esse prohibitum, adeo vt sacerdotes etiam dum confitentes audiunt, inter genera furti super hoc inquirant. Quod etsi mihi nunquam alias auditum, aut lectum sit, tamen admodum verisimile est, nam reuera furti genus est. Ex antiquis [l] Palladius Columbas ait cumino pastas secum alias ducere. Alij non fugituras pollicentur, si cuminum & lens melicrato infusa offerantur, aut passo cocta. Præparant alij Columbis retinendis pharmacum amatorium, quod tale est: Testulam (ostracum) cribratam, & costum cum ueteri, odoratoq; vino miscent simul, eisq; porrigunt exeuntibus ad pasturam. Sunt qui hordeaceam farinam unà cum caricis coquentes, & læuigantes mellis aliqua portione adiecta, Columbis offerant. Peristereon herba Columbis, teste [m] Plinio, admodum grata, vnde, & nomen. Nonnulli hanc in Columbario spargi, & circa nidos suspendi iubent. Salsa quoque tam auidè dicuntur appetere, vt nec hospitia commutent, si argillam parietum sale condias; & iure caseorum delectari, quod à salsis dimanat caseis. Nonnulli milium Indicum ex aqua coquunt, & rursus exiccatum in aëre decoquunt in melle, calidum etiamnum inspargentes Columbarijs, eorumq; fotaminibus, vt euolantes Columbæ alis pedibusq; etiam odorem suscipiant, quo non allici duntaxat alienas promittunt, sed allectas etiam nunquam domum suam repetituras: rem, aiunt, esse experientia comprobatam. Columbas quoque Columbarium nunquam deserere [n] Fallopius affirmat, si pascantur frumento, quod fuerit tribus continuis diebus maceratum aqua, in qua semina anisi ebullierint, donec crepuerint. Idem tradit, allaturas secum alienas, si faseoli, qui priùs in aqua ebullierint, ac dein melle macerati, demũ puluere cumini inspersi ipsis offerantur. Columbæ, inquit, [o] Gaudentius Merula, & ex hoc Cardanus, alliciuntur hoc pastillo: Maizi, seu sorgi lib. 60. cumini lib. vi. mellis x. costi lib. i. seminis vrticæ lib. v. coquantur omnia in aqua ad illius consumptionem: inde additur vini odorati optimi quantum sufficit cum libris quindecim cæmenti uetusti: & fit tumulus in Columbarij medio. Columbæ aliæ cum odorẽ sentiunt, ad locum ueniunt. Sentiunt autem, eum ipsis commiscentur indigenis Columbis, & cùm semel adierint locum, relinquere nequeant, suauitate cibi allectæ. Pharmacopæus quidam Colmariensis Dauid Vezelius nomine eiusmodi escam ad alliciendas alienas Columbas componebat referente [p] Io. Iacobo Vveekero: Recipe argillæ antiquissimæ, & in furno pistoris vsque ad rubedinem combustæ, uel luti antiqui ex furno unciam unam, uerbenæ fœminæ drachmas quatuor, tritici in uino sublimato macerati, & triti drachmas quatuor, cardopaniæ drachmas sex, caphuræ semidrachmam, cymini drachmas tres, vini sublimati sesquiunciam,

mellis

Cannabis.
[i] *L. 3. de plãtis c. 52.*
Pinastri nuces.
Glans fagi.
Acini vuarum.
Victus exhibendus.
Quantitas cibi.
[k] *L. 1. c. 24. lib. 10. c. 89.*
Potus.
Aqua cur sæpe mutãda.
Melicratũ cur dandu.
Cuminum.
Cumino cur interdictum Columbas capere prohibitũ.
[l] *L. 1. c. 24.*
Pharmacũ ad retinendas Columbas.
Hordei farina.
Peristereon herba.
[m] *L. 25. c. 10*
Salsis gaudent Colũbæ.
[n] *Lib. secret. cap. 208.*
[o] *L. 3. memorab. c. 48.*
[p] *L. 8. de secret. c. 4.*

mellis quantum satis ad formandas pilulas ad magnitudinem pisorum, quæ inter Colum-
barum edulia ponantur. Quidam addunt vrinam, & sanguinem humanum: deinde reci-
pe herbæ uerbenæ quantum uolueris, & impendatur in domicilio Columbino. Hæc ille.
Plura eiusmodi secreta adducemus, vbi de sympathia sermo habebitur, sic uidem multa
Obseruatio in cibis. sunt quæ Columbas alliciunt, quæ tamen ad victum inepta sunt, quod sanè sine quadam
occulta, & nos latente facultate facere minimè uidentur. Verùm in eiusmodi, quos posu-
mus, cibis, etiam obseruandum mihi uidetur, ne exhibeantur, ijs maximè, quæ ex agris
Sagina Columbarum. viuunt, dum pullos habent, nam eiusmodi philtris allectæ ad agros euolare desuescerent,
vnde cibum etiam ipsis offerre cogereris. Saginare Columbas rariùs consueuimus, neque
etiam veteribus adeo ex usu fuit, quod in his farciendis tantus reditus non sit, ut Columella
loquitur, quantus in educandis: dixerat tamen eadem ratione, qua Gallinas Palumbos e-
tiam Columbosq; cellares pinguissimos fieri, ac mox subinde addit posse in hoc etiam auia-
rio saginam exerceri. *Nam si quæ*, vt eius verbis vtar, *steriles, aut sordidi coloris interueniunt,*
similiter vt Gallinæ farciuntur. Sed præter album nullum colorem alium improbare uidetur,
dum qui eo excepto ex alijs optimus sit, non facilè dicta scribat: quare Columbarius albos,
ne ab Accipitribus intercipiantur, saginare poterit. Sed sciendum est, quæ domicilia sua
habent in turribus, carcere contabescere, uolatuq; at exercitio exhilarari, atq; ita opimari.
Pullorum saginatio. Quæ verò domi educantur, si claudantur, præpingues fieri. Pullorum saginandorum ma-
ior cura habenda est. *Qui eos*, inquit [q] Varro, *saginare solent, quo pluris vendant, secludunt*
[q] 3. de re rust. c. 7. *eos, cum iam pluma sunt tecti. Deinde manducato* (mollificato, & masticato, uel molli, vt Cro-
scentiensis habet) *candido farciunt pane hyeme hoc bis, æstate ter, mane meridie, & vesperi. Hye-*
me demunt cibum medium. Qui iam pinnas (Crescentiensis *magnas* addit, fortè quod nisi iam
magnas pinnas habentes impares ad sufferendum hunc dolorem existimet.) *habere inceptunt*
in nido relinquunt illisis cruribus, & matribus, vberius vt cibo uti possint, obijciunt. Eo enim totum
diem se, & pullos pascunt. Qui ita educantur celerius, quàm alij pinguiores fiunt, & candidiores.
[r] Lib. 8. c. 8. Eadem ferè leguntur apud [r] Columellam: *Pulli vero facilius sub matricibus pinguescunt, si iam*
firmis, priusquam subuolent, paucas subtrahas pinnas, & obteras crura, & vno loco quiescant, præ-
beasq; copiosum cibum parentibus, quo & se, & eos abundantius alant. Quidam leuiter obligant cru-
ra, quoniam si frangantur dolorem, & ex eo maciem fieri putent. Sed nihil ista res pinguedinis efficit.
Nam cum vincula exercere (exerere fortè, hoc est excutere) *conantur, non conquiescunt, & hac*
quasi exercitatione corpori nihil adijciunt. Fracta crura non plus, quam biduo, aut summum triduo
dolorem afferunt, & spem tollunt euagandi. Hactenus itaq; Columella. Nonnulli cibo earum
salsa immiscent, atque inde pinguiores euasuras affirmant. Cùm iam itaq; Columbarius peri-
stereonem Columbis instructam habet, & quo cibo pascere, quanto, & quando nouit, alia
præterea exteriora nonnulla callere debet, quæ pariter ad propagationem harum auium
Quid in Columbarijs obseruandum. plurimum faciunt. Curet ante alia, & vt mundum sit Columbarium, & à stercore purga-
tum: quanto enim id cultius, & mundius est, tanto etiam & aues lætiores, & meliores ex-
stunt. Sunt enim Columbæ, teste [s] Varrone, uolucres permundæ, quare & quibuscunque
[s] 3. de re rust. c. 7. mensibus a custode crebro id euerri præcipit. Monet etiam, si quid Columbam offende-
rit, vt medeatur, si qua perierit, ut efferat pullos idoneos aduendendum promat, færas re-
Locus disclusus ab alio cur esse debeat. te ab alijs se parcet, ac loco certo discludat (cum scilicet reliquæ ob necessariam causam
domi retinentur) quo transferantur, è quo foras euocare possunt matres. Quod quidem
inquit, faciunt duabus de causis, vna si fastidiunt, aut inclusæ consenescunt, quò libero
aëre, cùm exierint in agros redintegrentur: Altera de causa propter illicium. Ipsæ enim
propter pullos, quos habent, utique redeunt, nisi a Coruo occisæ, aut ab Accipitre inter-
Vas quale esse debeat. ceptæ. Crescentiensis etiam Columbos nimis feros, & pugnaces, alijsq; molestos remo-
ueri, & aliò se poni uult, monetq; custodem, ut quoties ad Columbas accedit, in Colum-
Quæ lauare, & quæ nō debeāt. barium, mediocrem secum semper esse quanistatem ferat, easq; solita uoce conuocet, quo-
niam eo modo facilius mansuescant. Vas in quo aquam semper puram haberi oportet, sæ-
Animalia noxia Columbis. pius lauet, & tale sit, quale in Gallinarum historia descripsimus, quod scilicet colla biben-
tium solummodo admittat, vt cupientes lauare propter foraminum angustias, corpus im-
mergere prohibeat. Quare cum eiuscemodi lorio ipsis salubris sit, laudauerim & aliud vas
[t] In Geopon Græcis. humile, nempe quale nos vulgò tegliam vocamus, custos habeat, sed nunquam nisi ubi la-
uare sese velle videt, apponat. Obseruet item lauantes: nam quæ incubant, vel quæ pul-
Columbarij a noxijs animalibus immunis descriptio. los educant id facere minimè expedit. Animalia, quæ hisce auibus noxia sunt, non cogno-
scere tantum, uerùm & fugare ea scire debet. [t] Quintilius docet, quomodo Columbarium
fieri queat ab eiusmodi animantibus immune, quod cum è re sit omnium Columbas ha-
bere volentium, itaque quæ de eo scribit communis utilitatis causa hic ascribere non piguit.

Ego quidem

Ego quidem, inquit, *expertus sum accessus reptilium volens obsistere, ubi elegi locum selectum, remotumque à contubernio domorum, columnas transtuli illuc pro ratione magnitudinis operis fabricandi. Quibus quidem minime ad rectam lineam, sed ordine circulari dispositis, imponens capita, ac in ipsis postea capitibus dictis columnis admodum generosas trabes* (ἐπιστυλα habet Græcus codex) *confirmans tandem supra columnas in formam orbis domunculas duas extruxi altitudine cubitorum septem. Ingrarum autem parietibus ab occasu quidem gratia splendoris fenestram unam aperiens, ab ortu verò aliam in hac, per quam sunt egressura ad pasturam, pasus dictum casbectem* (nempe quod rennendi Columbas vim possidet) *unde Columbas ad pascua exire oportet. Cæterum à latere meridianali ianuam constitui, ut per eam pateat ingressus ei, qui curandarum auium prouinciam subijt. Hoc enim modo ipsas volucres hactenus illæsas seruaui. Siquidem nec reptilia possunt ascendere per columnas, ut pote bitumine accurate inductas, & leuigatas, neque item catus, neque aliud animal in eas grassari poterit, cùm domus haud quidem consistant propè, e quibus insidiari queant.* [a] Varro etiam, ne mus, aut lacerta adrepat, partes Columbarij circa fenestras læuissimo marmorato oblini scribit, ac similiter totos parietes, ac cameras intrinsecus, ne serpens, aliudue quoduis animal maleficum introire queat: malim extrinsecus dixisset. hinc enim magis ab huiusmodi noxijs animalibus periculum imminet. Quod si Columbarij, siue Columbarum custodis Columbarium tale non fuerit, vel ita oblinat, vel ad alia remedia recurrat. Rutam inprimis semper in promptu habeat. Huius enim ramulos [x] Palladius contra noxia animalia in Columbarijs pluribus locis suspendi præcipit. Auicenna quidam mustelas etiam hac herba tradit fugari, id quod quis haud temere miretur, cùm eandem impugnaturæ serpentes gustare dicantur. Didymus ad feles etiam abigendas rutam poni, suspendiq; iubet passim per Columbarium præcipuè circa fenestras, atq; omnes aditus. *Ruta enim*, inquit, *vim possidet feris aduersantem*. A mustelis, teste Palladio, Columbæ tutæ erunt, si inter eas frutex virgosus sine folijs asper, vel vetus spartea proijciatur. Sed si mustelam semel ceperit Columbarius, cinerem pullis Columbarum exhibeat. Hic enim, teste [y] Plinio in offa eis exhibitus à mustelis defendit. Nos simile quid de vulpeculis in Gallinarum historia scripsimus. Rasis, & Albertus aiunt caput lupi in Colũbario suspensum cati, vel furonis, vel alterius animalis accessum ad Columbas prohibere. At fortè & Columbæ tam truculenti animalis capitis aspectum non ferent, Democritus, & Florentinus serpentes abigi volunt suffimento ex peucedano parato, fenestræq; stillam habeant. Quod deniq; ad aues rapaces attinet, quæ sæpissimè [z] Columbas persequi solent, Columellæ, vt diximus, præceptum est, ut Columbarium habeat appositam satis amplam caueã retibus emunitam, quæ rapacium genus excludant. Sed cum earum aliæ diurnæ sint, aliæ nocturnæ, contra has custos fenestram noctù teneat diligenter clausam, vel si eâ apertâ intrauerit rapax auis, ac ipse strepitum Columbarum audierit, audacter cum lumine intret, auemq; captam occidat, nec curet de exitu Columbarum. Aues verò diurnas visco, vel paruo reticulo capiat, & occidat: fenestrã claudat ita, vt Columbæ ingredi valeant, & exire, non autem auis rapax, quæ non nisi alis apertis intrat. Has diurnas rapaces ita visco capi solitas [a] Varro disertissimis his verbis ostendens, *Coruus*, inquit, *aut Accipitres, qui Columbas interficiunt. Columbarij interficere solent duabus virgis viscatis defixis in terram, inter se curuatis, cùm inter eas posuerint obligatum animal, quod intercipere solent Accipitres, qui ita decipiuntur, cùm se obleuerint visco.* Sed istæc de Columbarum custodis cura dicta sunto; nunc ad auium naturam reuertamur, ab incubatione exorsi, omnibusq; quæ ad generationem spectant.

Colũbarij à noxijs animalibus immunis descriptio.

[a] 3. de re rust. c. 7.

Rutæ usus.

[x] L. 1. c. 24.

Mustelæ quo sese cõtra serpentes muniãt.

Aduersus mustelas remedia.

[y] L. 21. c. 15.

Caput lupi catos fugat.

Suffimentũ ex peucedano.

[z] Lib. 8. c. 8.

Vt tutæ sint Columbæ cõtra rapaces.

Rapaces aues si intrauerint Columbarium qd faciendum.

[a] 3. de re rust. c. 7.

COITVS. PARTVS.

Incubatus.

QVOD ad coitus modum attinet, is in hoc cum humano conuenit, quod plerunque antequam mas fœminam ineat, sese mutuò exosculentur. Sunt qui id ipsis solis ascribant, sed falsò, cum & Coruum id facere constet, qui etiam fellator quibusdam inde dictus, quoniam ita ex osculis concipere illum putabant, & non alio coitu vti: cuius [a] Martialis meminit, inquiens:

Corue salutator, quare fellator haberis?
In caput intrauit mentula nulla tuum.

Oscitanter etiam ab [b] Aeliano & [c] Athenæo scriptũ, quamuis ille si dijs placet, Aristotelem citet, *masculum non prius in fæminam ascendere, quam osculum ei dederit nec fæminas recipere*

Coeũdi modus.

Columbæ nõ solæ se mutuo exosculantur.

Coruus cur fellator dictus.

[a] In Apoph.

[b] L. 1. de var. hist. c. 15.

[c] L. 9. c. 16.

[d] Lib. 6. c. 2.

marium commercium, si uacuum sit osculo. [d] Aristoteles enim *peculiare esse* prodidit *Columbis, ut in coitu, nisi antea sese mutuo exosculentur, marem non ascendere, sed interesse* etiam dixit, *iunior is sit, an senior. si quidem, si senior*, inquit, *est*, primum coitum *ab osculo exorditur, sequentem sine osculo celebrat. Sed iunior, quoties libet coire, toties osculatur.* Sed & hoc quod pace Philosophi sit dictum, non usque adeo perpetuò uerum est. Talem enim in Columbis salacitatem agnoscit experientia, ut fœmina marem sæpè sine osculo admittat: quod si quis uidere uelit, marem fæmellæ eripiat, ac per triduum, aut quatriduum ei restituat, & uidebit illam recognito ocyius mari se submittere osculorum planè immemorem, licet interim credendum sit ex his uoluptatem percipere. Quod mirum est Aristotelem, uel Plinium, uel alium quemuis eorum, qui de animalium natura scripsêre, non annotasse, cùm alioqui ueterum plerique id apertè tradant, cùm in illos, qui satis inter se iuuenantur, ac lasciuiunt, atque iodem in oscula, & amplexus proruunt, Columbari uerbum prouerbialiter soleat iactari, atque Columbatim se inire, atque amplecti, quod Belgis, ut audio duuebecken appellatur, hoc est, Columbarum more uoluptati indulgere. Hoc uerbo usus est [e] Gallus in Iambico carmine, & Seneca in uersibus Mæcenatis: *Quod si quis fœminæ circo crispata labris Columbatur?* Columbatim uerò aduerbium à Musæo factum est:

Osculationis Columborum diuersitas.

Fœminam sine osculo marem admittere côtra Aristotelem.

Voluptas in osculis.

Columbati de quib' dicatur.

Duuebecken.

[e] Epist. 115.

Sinuq; amicam recipio frigidam caldo,
Columbatimq; labra conferens labris.

[f] In mimiâb

Quibus uersibus utitur [f] Martius. Mæcenatis etiam prurriginis plena uerba hæc sunt:

Quid salubrius amne, sylusq; ripa comantibus?
Viden, ut alueum lyntriculus aret, versosq; vado
remittat hortos?
Quod si quis fœmina cirros crispat, & labris
Columbatim?

Et in eiusmodi osculis Columbas uoluptatem agnoscere poëtæ ferè omnes tradidêre, qui de amore agunt, ac in primis Catullus carmine ad Nallium conscripto:

Nec tantum niueo gauisa est ulla Columbo
Compar, seu quicquam dicitur improbius.
Oscula mordenti semper decerpere rostro,
Quantum præcipuè multiuola est mulier.

[g] Amor 2. Eleg. 6.

[g] Ouidius paulò dilucidiùs:

Oscula dat cupido blanda Columba viro.

Idem Martialis innuit, dum basia Phyllidis meretricis Columbarum nuptijs comparat, inquiens:

Amplexa collum, basiiq; tam longo
Blandita, quam sunt nuptæ Columbarum.

[h] Lib. 11.

Idem [h] alibi, ubi cum uxore diuortium faciens iustissimi dissidij causas recenset, inter alias, hoc quoque affert:

Basia me capiunt blandas imitata Columbas.
Tu mihi das auia qualia mane soles.

Vtitur hac similitudine etiam Pontanus aliquoties, ut

Meoq; collo
Pendens in numerum, & modum Columbæ

Et aliàs

Oscula mox iunges cupidas imitata Columbas.

[i] In Rustico.

Item [i] Politianus

Et amicam blanda rogantes
Oscula circumeunt, insertantq; oribus ora.

[k] Cant. 25. st. 68.

Et Ricciardettus apud [k] Ludouicum Ariostum delicias, & voluptates enumerans, quas ex concubitu Florispinæ perceperat, oscula sua Columbinis comparat, cùm ait:

Non rumor di tamburi, ò suon di trombe
Furon principio à l'amoroso assalto,
Mà baci ch'imitauan le Colombe
Dauan segno hor di giù, hor di far'alto.

Horum osculorum etiam Torquatus Tassus meminit, ubi Psittacum introducit de amore loquentem: ait autem.

Radoppian

Radoppian le Colombe i baci loro
Ogn'animal d'amarsi riconsiglia.

Cùm uerò humana oscula sonitum, Columbarum murmur quoddam tantùm ædunt: quod eleganter [l] Ouidius his versibus innuit:

Quæ modo pugnarunt, iungunt sua rostra Columbæ,
Quarum blanditias verbaq; murmur habent.

[l] 2. de arte.

Et hunc imitatus [m] Strozius pater:

Turba Columbarum modò pronolat, & modò miscet
Certatim rauco mutua rostra sono.

[m] Aeolosl. 4

Super hac re elegantissimum [n] Gallieni nubentium manus tenentis carmen extat tale:

Ite, ait, ò pueri, pariter sudate medullas
Omnibus inter vos, non murmura vestra Columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oscula conchæ.

[n] In epithal.

Idem quoque venustè ait [o] Pontanus:

Sic hederæ serpunt, sic iungunt rostra Columbæ
Murmuris & taciti ludit in ore sonus.

[o] 3. Amor.

Et Sannazarius de plenis prurigine, & tentigine amantum osculis:

Sed totam cupio tenere linguam
Insertam humidulis meis labellis,
Hanc & sugere, morsiunculasq;
Molles adijcere, & Columbulorum
In morem teneros inire lusus,
Ac blandum simul excitare murmur.

Verùm cùm in Venerem ruunt, antequam ad oscula prouenia nt, mares fœminis primùm adulantur, quamuis [p] Plinius, vbi marem de fœminę adulterio quandoq; suspicari scribit hoc postponat: *mox, inquit, in satisfactione exosculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio.* Præterea nisi & sic marem fœmella non admittit, tum ille magis ad libidinem accensus caudam flectit, & per terram non sine strepitu protrahit, ac tandem illam primum ad oscula, ab his ad coitum compellit: quæ fortassis ideo coitum tardat, vt ita mas inflammatior alacriùs eam ineat. Sæpè enim mutuò sese exosculari visæ sunt, cùm tamen mas non ascendat. Libido alias, & salacitas vtrique, ni fallor, par est: quinimo Aristoteles tradit, & Aelianus id ex eo repetit, fœminas, si mares desunt, in mutuos amplexus ruere, & supergressu mutuo agere, idque cum osculis, ut mares solent, & quamuis altera nihil emittat in alteram, tamen plura sic oua, quam ex maris coitu parere. Sunt qui dicunt rem experti, ita singulis ferè diebus ouum parere, idque ad octiduum, & amplius quandoque continuare. Verùm nullus, teste Philosopho, ex his pullus nascitur, sed sunt omnia irrita. De hypenemijs ouis abundè scripsimus in tractatu de Gallinis, ad quæ lectorem remittimus, ut pote cum his communia. Ouum Columbæ coeuntis cum mare citiùs perficitur, quam Gallinæ. Huius enim ouum decem à coitu diebus perfici supra ex [q] Aristotele diximus, cum Columbæ eodem testante, paucioribus consistat; sed quota die perficiatur, non addit. Albertus Philosophi scholiastes id septem in utero diebus fieri dicit, à Plinio, vt uideri cuipiam posset, discrepans, ac dissentiens, qui quinta à coitu die Columbas parere prodidit. Sed [r] Athenæus, & Eustathius fœminam, cùm peperit, postridie marem repetere, & concipere aiunt. Si ergo quinta à coitu die, ut Plinius supponit, oua pariant, in medio ferè incubationis tempore eas quoque parere dicendum erit: quod cùm nunquam obseruetur, itaque aut falsum id esse, aut saltem oscitanter à Plinio proditum pronunciandum, nisi potius à veritate alienum esse dicamus, concipere fœminas ex eo coitu, quem postridie à partu repetunt. Hæc cùm aliquando mihi scrupulum facerent, & mox rei veritatem indagarem, ad experientiam confugiendum ratus incidi in virum fide dignum, ac eruditum, qui se ex anoquo Columbario percepisse affirmabat, Columbas non solum postridie à partu, ut Athenæus, & Eustathius inquiunt, marem repetere, sed prima quoque, atque adeo ipsamet die, qua prius ouum ędiderunt, idq; Columbarium ideo eas facere existimare, ut ad partum alterius oui (nam ut [s] Philosophus etiam testatur, cum pepererint primum ouum, interposito die, secundum pariunt) alacriores accederent, quod ot crederet, rationem hanc adduxisse, quia tum illæ mares ad coitum inuitent, cum alias mares illas prouocare soleant. Atque ita Plinius defendi posset, nisi rursus ceu sui oblitus, & propriæ opinionis impugnator alias decima die ouum Colum-

[p] L. 10. c. 34
Fœmella cur coitum tardet.
Ouum Columbæ quãto tempore perficiatur.
[q] 6. hist. c. 2.
[r] L. 9. c. 16.
Plinius defensus.
Fœmina nõ concipit à partu.
Fœmina cur a partu coeat.
[s] 6. Hist. c. 4
Plinij inconstantia & lapsus.

binum in utero perfici ſcriberet, in eo etiam [t] Philoſopho diſſentiens, quem paucioribus diebus ouum Columbinum cõſiſtere ſcripſiſſe diximus, & decem dies Gallinæ ouo tribuere: at uerba [u] Plinij aſcribere placet. *A coitu*, inquit, *decem diebus oua mature ſcunt in utero vexatæ autem Gallina & Columbæ, penna euulſa, aliaue ſimili iniuria, diutius*, id eſt, tardius ſed hæc longè aliter ex ipſo Ariſtotele tranſtulit: Apud hunc enim iſtæc hoc modo legũtur. *Facultas Columbis retinendi oui, etiam tempore parturiendi eſt. Nam ſi ab aliquo vexetur, aut penna in nido euulſa vel quauis alia ſimili re infeſtetur, aut etiã ſponte moroſius habeat, ouum per triſtitiam retinet, partumq́ differt.* Parit autem fæmina oua candida, ut idem [x] Ariſtoteles tradit, & Plinius repetit, *eaque fere bina*, ut [y] Plinij uerbis utar, *ita natura moderante, vt alijs crebrior ſit fœtus, alijs numeroſior.* Hæc paulò obſcurius ab Ariſtotele ſcripta uideri poſſint, vbi ait. *Columbarum genus, vt Palumbes, & Turtur pariunt magna ex parte bina oua, ſed complurimũ terna Palumbes & Turtur.* Nam ſi magna ex parte Columbaceum genus bina parere dicat, & Palumbẽ, & Turturem ei annumeret, dicendum apparet, & has magna ex parte duo ędere: cùm cõtrà ille pòſt ſubiungat *complurimum ædere terna.* Ego, ni fallor, ſemper enim me ſanioribus iudicijs ſubijcio, ita accipiendam illam ſententiam putem, ut dixiſſe voluerit, totum Columbaceum genus bina parere, Turturem verò, & Palumbem terna, licet quandoque reliquarum more duo parturiant. Parere tamen & totum genus terna oua viſum eſt, licet raro, ut author eſt Albertus, qui quoque tertium ſemper corrumpi addit. Sed Ariſtoteles hæc de Palumbis, & Turturibus ſcripſit. Cur uerò tam pauca oua pariant Columbæ, aues alioqui, ut ſuperiùs ſcripſimus, adeo libidinoſæ, ut ſalacitatis ergo Veneri ſacræ putatę ſint, cauſam nobis talẽ [z] Ariſtoteles aſſignat, qualẽ alibi in aduncis auibus ex eodem attulimus. *Columba*, inquit, *pauca parit, ut pote volax, ſicut & aues vncæ materia enim volatu conſumitur, & in alas pennasq́ conuertitur.* Mirum uerò uidetur, at ab [a] Ariſtotele traditum, & a [b] Plinio, ac [c] Aeliano repetitum Columbas, cùm duo, uti dictũ eſt, ędant oua, ex priori marẽ, Fæminã uerò ex poſteriori ędi. Viſę tamen ſunt aliquando binas fæmellas, uti rurſus binos mares vnico partu excluſiſſe. Quod uerò prior mas exeat Paulus à Caſtro, multiq́ philoſophi uirtuti calori tribuendũ eſſe exiſtimant, quanquã in hominibus contrariũ uoluerit Bartolus. Nec huic ſententię deſunt ſcriptores Theologi, inter quos [d] Alexander Ales tradit congruiſſe mulierẽ fieri corpore infirmiorẽ, uirũ autẽ fortiorem, idq́ quatuor potiſſimùm rationibus: primò ex parte actionis, & paſſionis deinde ex regimine, & ſubiectione, pręterea ex parte nutriẽdę prolis: poſtremò ex parte ſpiritalis ſignificationis, quę omnia mẽbratim, & articulatim proſequitur, & longè, lateq́; declarat, quẽ lector plura deſiderans adire poterit. Cęterùm quanuis duo plerunq; pariant, uti diximus: non ideo tamen ſtatuendum eſt infœcunda eſſe animalia: quin contrà fœcundiſſima, quippe quę ſingulis *quadragenis* ut [e] Varro ait, & Florentinus confirmat, *tricenis*, ut [f] Ariſtoteles, diebus concipiant, pariant, incubent, ac pullos enutriant: ſed & hæc, etſi in nullis alijs auibus fœcundis obſeruentur, pauca uiderentur, niſi tantã fœcunditatẽ toto ferè anno continuarent. Quod quanuis [g] Ariſtoteli aduerſari appareat, qui alibi tradat, *tota æſtate fœtificare Columbas*, ipſe tamen aliàs decies anno, & omni fermè tẽpore parere dixit, & alibi [h] rurſus, nõnullas undecies, Aegyptias uerò, quod [i] Plinius ex eo repetit, etiã duodecies, a loco, ac cibo, ut apparet, fœcunditatis laudẽ in ipſis dimetiens. Vnde [k] alibi etiã ſic habet: *Pariunt Columbæ omnibus anni temporibus, pulloſq́ educant, ſi locum apricum habeant & cibum ſin minus æſtate tantũmodò fœtant.* [l] M. Varro ad cibũ tantùm reſpiciens a bruma ad æquinoctium vernum, quo ſcilicet tempore non ſęuiunt ſolum frigora, ſed agri ferè uel niue, uel pluuijs infeſtantur, interuallum facere, & non alijs anni temporibus dixit: quod Florentinus quoq; ex eo repetijt. Cum itaque temporis, lociq́ conditio poſtulat, & uictus ſuppetit, quibuſcunque etiam menſibus fœtare poſſunt, atque ita [m] Aelianus intelligendus, qui alibi *omnibus anni partibus parere Columbas* dixit, & rurſus alibi ex Ariſtotele, quem alioqui, ut uidetur, minimè eſt aſſecutus: *Pariunt*, inquit, *omnibus anni temporibus, unde per annum decies fœtum ædunt.* Quid obſtat autem, ſi duodecies pariant, cur non toties etiam pullos ędant, eùm authore [n] Ariſtotele citra dies triginta, prole expedita ſuperiori pariant, & ut [o] Plinius teſtatur, diebus octodecim, uel ſaltem uiginti totus abſoluatur incubatus? Sed apud illũ, ut apparet manifeſtò, parere, & fœtũ ędere non differunt, quando ſubinde pro miraculo ſubiungit de Columbis Aegyptijs, *quas*, inquit, *in ea regione ferunt duodecies parere.* At hoc fortè dicere voluit Aelianus, aliàs ſcriptor diſertiſſimus communiter Columbas duodecies quidem anno parere, ſed decies ſolummodo fœtum ædere, Aegyptias uerò Columbas utrumque facere, toto anni curſu, nempe propter regionis caliditatem. Sed & hoc rurſus [p] Ariſtoteli refragratur, qui, ut diximus, cùm loci commoditas eſt, & cibus abundè ſuppetit, noſtrates toto anno fœtificare etiam dixit. Qui uerò defendere omnino

Aelianum

[u] L. 10. c. 52.

Colũbę uexatę ouum retinent.

[x] 6. hiſt. c. 2.

[y] L. 10. c. 52.

Oua candida colũbę, & quot pariant Ariſtoteles explicatus.

Cur pauca oua pariãt.

[z] L. 3 de gen. anim c. 1.

[a] 6. hiſt. c. 4.

[b] L. 10 c 48

[c] 1. hiſt. Var. cap 1.

Cur ex uno ouo mas, ex altero fœmina generetur.

[d] in 2. part. ſum quaſt. 88. memb. 4

colũbas fœcũdas eſſe.

[e] 3. de re ruſt. c. 7.

[f] 6 hiſt c. 4.

Quoties pariant.

[g] 5. hiſt. c 13

[h] 6. hiſt. c. 4.

[i] L. 10. c. 53.

[k] 5. hiſt c. 13

[l] 3. de re ruſt. c. 7.

[m] L. 1. Var. cap. 15.

[n] 1. hiſt. c. 1.

[o] L. 10. c. 58

Aelian' explicatus.

[p] 5. hiſt. c. 13.

Aelianum velit, dicat Aristotelem de domesticis loqui, illum de agrestibus, quæ etsi abundantius etiam cibum offeras, nunquam, vel raro brumali tempore pullos ędere solent. De domesticis verò id constat abunde. Longè maior Varroni lapsus est Columbam agrestem, id est, bis parientē vocantis. *Homo*, inquit doctissimus Scaliger pater, *semper generat. Etiam de lepore idem produnt. De Columbis domesticis non est dubium. Singulis mensibus nouos creant, atque educant fœtus.* Sed quæ hactenus diximus, etsi alioqui incredibilem propemodum, si ad alias volucres conferas, fœcunditatem demonstrent, duodecim ad summum pullorum paria ex eis haberi significant. Si autem [c] Plinio credimus, vt certè experientia edocti credere hac in re debemus, quatuordecim, vel saltem tredecim paria subministrare eas videbimus. Si quidem interdum æstate binis mensibus terna ędunt paria. Nam sæpè, vt idem tradit, inter pullos oua inueniuntur, & alij prouolant, alij erumpunt. Hos rursus M. Varro *simul ac creuerunt, & robur habent, cum matribus parere* dixit. Quinimo Florentinus non est ueritus dicere, *ad facere illos, cum primum absoluti sunt*. Sed quamuis [t] Aristoteles longè aliter sensisse videatur, intra annum coire eos scribens, semestresq́; agnoscere incipere Venerem: Nihilominus contrà Plinius quinquemestres fœtificare scribit: eiq́; Albertus non solum subscribit, vere tempestiuè natos ante hyemem eiusdem anni pullos habituros asserens, sed experientia quoque idem approbat. Vt ut est, inter omnes uolucres Columbarum collegium fœcundissimum esse concludendum est. Neque mirum amplius mihi uidetur, quod M. Varronis temporibus quinque millia Columbarum quandoque in uno peristerotrephio colerentur, cùm vel decem paria paucis annis in talem numerum excrescere queant. Quapropter [u] Columella rectè dixit Columbarum fœcunditatem, quamuis longè minor sit, quam Gallinarum, quæ scilicet quotidiè pariunt, maiorem tamen quæstum referre. Tantæ fœcunditatis causam Aristoteles hanc rationem assignat, quòd magno ventris, corporisq́; calore, & facultate concoquendi maxima præditæ sint, & quod cibum facile sibi acquirant. Quod postremò pertinet ad incubationem: hæc cum fæminæ, tùm maris opera perficitur. [x] Athenęus ita omne Columbarum genus facere ait, testemq́; citat Aristotelem. Operam uero hanc ita partiuntur, ut illa noctu, hic interdiu incubet. [y] Plinius uerò eiusmodi incubatum Palumbi alibi priuatim attribuens: *Palumbes*, inquit, *incubat postmeridiana in matutinum, cætero mas*. De tempore perfectionis pullorum in ouis Plinius, Aristoteles, ac Albertus dissentire videntur: sed Plinius & Aristoteles facilè conciliantur, non item Albertus. *Concoquunt*, inquit [z] Aristoteles, *atque aperiunt Columbæ citra diem vicesimum ouum, quod prius ediderant* (masculum scilicet, quod ferè die uno prius, quam fæmineum ędunt) *perferant*, (vt Gaza vertit, sed textus Græcus τιτρώσκει habet in singulari. Ornithologus, de fæmina intelligendum id priuatim putat, ego uerò & marem idem facere existimo) *ouum pridie eius diei quo pullum excludunt. Græce legitur τιτρώσκει δὲ τὸ ᾠὸν τῇ προτέρᾳ* (scilicet ἡμέρᾳ) *ἢ ἐκλέπει*. Vbi Alberti translatio sic habet: *In fissura oui primo Columba paruula in eo existens penetrat testam anteriore parte rostri sui, ita vt testa eleuetur ad magnitudinem grani tritici, & postea diuidit eam in duas partes, & exit pullus.* Plinius primùm [a] Aristoteli subscribens, & ipse uicesimo die Columbas excludere dixit, mox uerò subiungit; *Aestate interdum binis mensibus terna edunt paria, nam quę duodecimo die excludunt.* Quibus uerbis ab Aristotele recedere apparet, qui solum uigesimum diem in genere nominat. Vnde uerisimile est hunc interim non negare id octodecim diebus absolui posse, ut Plinius uult, æstate nimirum celeriorem exclusionem fieri indicans. Albertus uerò dum harum auium oua propter caliditatem quindecim diebus foueri, & excludi, alijs uerò diebus quindecim compleri ad uolandum, scribit, quod [b] Aristoteles alibi priuatim Palumbis, & Turturibus ascribit, id ad Columbas generatim extendit. Idem Albertus alibi etiam, *Ouum*, inquit, *Columbæ in utero completur septem diebus, deinde fouetur per quatuordecim, postea fisso ouo exit pullus.* Sed Aristoteles, ut dixi de Palumbis, & Turturibus hoc scribit, nempe *oua harum auium diebus quatuordecim* non quindecim *in vtero gestare, totidem incubare, totidem denique exclusa perfici ad volatum*. Mirum sanè est Albertum id scripsisse, qui alias ad experientiam confugere solet, quæ uigesimo plerunque die incubatum Columbarum absolui docet. Cæterum quamuis ambo, ut diximus, uicissim incubent, *prolem* tamen *nisi ad certum tempus* teste [c] Aristotele *fouent eodem modo. Fæmina* enim inquit, *in opere sobolis acerbior mare est*, ut cæteris quoque a partu animalibus euenit. [d] Idem author est, cæcos parere pullos, & imperfectos, & causam cæcitatis, & imperfectionis assignat, quòd quia paucipara sunt, copiam alimenti parere una cum prole soleant. [e] Oppianus Columbas ab ortu uersicolores seu depictas fore tradit, si cum Veneris desiderio mouentur, & oscula iam maritis miscent, Columbarius uestes uarietate colorum decoratas, præsertim uero purpureas conspiciendas exhibeat:

[s] Varro. [t] In 1 Theoph. de causis plant. [c] L. 10. c. 58. Columbæ etiam tredecim, aut quatuordecim pullorum paria annuatim edunt. [t] 5 de rerū. cap. 7. Pulli quando incipiant oua edere. [t] 6. Hist. c. 4. Columbas fœcundissimas esse omnium auiū. [u] Lib. 8. c. 8. Incubatio. [x] L. 9. c. 16. [y] L. 10. c. 58. Pulli quando perficiantur in ouis. [z] 6 Hist. c. 4. [a] L. 10. c. 58. [b] 6 Hist. c. 4. Quādiu incubent. [c] 6 Hist. c. 4. [d] 4. de gener. cap. 6. Pulli Columbarū cur cęci, & imperfecti. [e] Li. de uen. Pulli ut uersicolores nascantur.

Hac eadem peragit, nouitq; callidus anceps,
Cui volucres curæ sunt, & lætalis arundo
Atque Columbarum pullis hac arte figurat.
Stragula flammeolis oculis, rubrosq; tapetos,
Et vestes ostro perfusas obijcit anceps.
Sicq; oculos pascens, animos eludit amantes,
Et pullos adit rubeo discrimine misto.

P V G N A.

[f] 9. hist c.7.
Pugna Columbarum vnde.

QVAMVIS Columbæ suaptæ natura nullum animal infestent, sed contrà quia timidissimæ, semper vel minimum quippiā perhorrescunt, has tamen [f] Aristoteles pugnacia animalia nuncupat. Verùm pugna non cū alijs animalibus est, sed inter se maximè propter fæmellas: quāuis & fæmellæ sæpè inter se dimicare visæ sint ob marium pariter cōmerciu m. *Alter*, inquit Aristoteles *alterū infestat, nidumq; alter alterius subit, sed raro. Nam etsi ex longinquo minus, tamen apud ipsum nidum summo certamine dimicatur*. Albertus pugnare quoque scribit, quando nidos habent inuicem nimis vicinos, additq; id pro vxoribus facere. Alibi quoq; marem, & fęminam, postquā semel coiuerunt, non facilè coniuges suas deserere prodidit: sed antequam coiuerint, mares, qui carent coniugibus, suas alijs subtrahere conari, indeq; acerrimam dimicationem oriri. Mirum, quod ab Auicenna, eodem referente, scriptum est, nimirum se vidisse duos Columbos pro fæmina pugnantes, accessisse autem fæminam ad victorem: deinde pugna repetita cùm vinceret, qui antea victus erat, ad eundem, relicto altero, rediſsse. Hic sanè, inquit Idem Albertus, Columborum mos est, ut si mas sine vxore fæminam marito carentem viderit, mox cum ea coeat: hæc statim à coitu illum sequatur, & obediat. Inter filios præterea, & patrem quandoque pugna nascitur propter matris concubitum. Mas enim pullus, vbi robustior euaserit, vt [g] Orus, & Aelianus testantur, ex consortio matrem expellit, eique coniugio iungitur, dignus, si id verum est, culeo Romanorum, aut æneo Phalaridis tauro. Aegyptij sanè sapientes ob hanc impietatem Columbam pingebant, quando hominem ingratum, ac infestum ijs, à quibus beneficio affectus est, significare vellent.

Mares alijs fæmellas eripere.
Fæmina ad victorem accedit.
[g] In Hierog.
Pulli parentibus suis matres eripiūt.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Sympathia cū homine.
[h] 1. hist c.7
[i] 3. hist. anim. cap. 45.

COLVMBIS in primis cum humano genere occulta quædam videtur amicitia intercedere, quanuis [h] Aristoteles illas *cum hominibus degere* simpliciter scripserit. [i] Aelianus non in vrbibus duntaxat frequentes cum hominibus habitare dixit, sed sese quoque ad pedes horū huc, & illuc magna mansuetudine, & facilitate versare, & in multitudine hominum confidentiores fieri, & nihil se ibi graue passuras nosse. At quod aufugere illas, & propinquitatem hominem non expectare subiungit, vbi ab horum frequentia solitudo existit, id vel non verum est, vel ita intelligendum, quòd horum insidias metuant, vt & ipsemet post loquitur: *vbi aucupes, venatoresq; instrumenta versari vident, non amplius sine summa ibi formidine habitant*. Nam alias consortio hominum gaudent, tantum abest, quod eos metuant. [k] Aloysius Cadamustus in historia suorum nauigationum scribit, se in Oceani quadam insula innominata, & incognita prius dierum aliquot vltra Canarias nauigatione, incolas nullos, sed Columbas duntaxat, & varia aliarum genera auium inuenisse. *Columba*, inquit, *capiebantur pro libito manu hominis, Non enim pauebant, ad viri conspectum, vt pote ad rem sibi hactenus inuisam*. Nisi itaque male cederet ipsis hic erga homines amor, quibus ceu esca gratissima in cibum cedunt, indubitanter & apud nos sese manibus capi sinerent, sed ut piscatores icti sapiunt, seq; medijs insidijs, si possunt, eripiunt. Occultam uerò hanc cum hominibus amicitiam hoc in primis attestatur, si modò uerum est, quod ab alio quodam de sanguine humano sese audiuisse Ornithologus narrat: Nonnulli, inquit, humanum sanguinem cum pisis integris in vase figulino per quartam horæ partem circumagunt, deinde sanguine Columbas illinunt, & pisa edenda obijciunt, ut hoc remedio adhibito tum ipsæ in Columbario maneant, tum alias etiam alliciant. Præterea Albertus eandem ferè vim

Aelian' explicatus.
[k] Cap 40
Columbæ manib' capi sese patiuntur.
Cur nos fugiant Columbæ.
Secretum, quo aliqui Columbas seruant, & alliciunt.
Sanguinis humani uis
Cu cranio.

cranio

cranio humano tribuit: *Si*, inquit, *cranium hominis senis in Columbario suspendatur, multiplicabuntur ibi Columbæ, ac quiete viuent*. Verum longe admirabilius est, quod [l] Palladius scribit de loro, quo homo strangulatus est, non abire uidelicet Columbas, neq; locum deserere, si per omnes fenestras aliquid de tali loro suspensum fuerit. Idem facturum lac mulieris puellam a bimatu lactantis Albertus pollicetur si in vitreo vase ibidē suspendatur. Ornithologus hoc idem remedium ex libro Germanico manuscripto accepisse se se tradit, & sic, inquit, augebuntur, & aliæ allicientur, eruntq. mansuetiores. Idem Ornithologus de capite capræ sic scribit: Columbæ amabunt locum, & alias etiam adducent, vt quidam mihi asseruit, si caput capræ excoriatum in aqua coquatur cum copioso (libræ pondere fortassis) cumino Romano, & multo sale (quatuor vnciarum fortasse) quod deinde in Columbario ponatur. Vulgò notum est, Columbas Gallinas, Anseres, Anates, & Pauones quadam inter se mutua beneuolentia conuenire. [m] Plinius alibi *Columbas, & Pauones amicos* esse scribit, & Aelianus eis cum Turture amicitiam intercedere: quod sanè & si mirum esse non videatur, cùm Turtur ex Columbarum genere sit, vt supra ex Aristotele ostendimus. Vir quidam tamen fide dignissimus mihi affirmauit, a Columbis immissum in Columbarium Turturem Indicum candidum fęminam penè interemptam, & nisi eam abstulisset baud dubio omnino occidendam. Ornithologus etiam Gallinas Columbis infestas esse ex aliorum relatu refert: & reuera cùm simul pascuntur, Gallinæ illis cibum eripiunt & corpore & viribus validiores. Cum Tinnunculo, quam auem ex [n] Aristotele in Accipitrum genere reposuimus, non solùm amicitiam colunt apertam, sed occultam etiam, & cum maxima vtilitate coniunctam. Eiusce modi enim auis naturali potentia Accipitres terret, licet viribus impar, atque Columbas contra capitales illos earum inimicos defendit, dum viuit, mortua verò in Columbario in olla sepulta, & in quatuor angulis suspensa facit, vt loci amore capiantur, & nunquam deinceps sedem mutent, adeo amicam etiam post mortem amant. Meminit huius amicitiæ [o] Plinius, vbi Columbas colores suos nosse scribit, & in cęlo ex volatu plaudere. *Quæ*, inquit, *in ostentatione præbentur Accipitri implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur alioquin soluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit. Ob id cum ijs habenda est auis, quæ Tinnunculus vocatur. Defendit enim illas, terretq. Accipitres naturali potentia, in tantum, vt visum, vocemq. eius fugiant. Hac de causa præcipuus Columbis amor eorum. Feruntq. si in quatuor angulis defodiatur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem Columbas.* Idem ferè legere est apud [p] Columellam, vbi de Columbis loquitur, quare Columbaria sua deserant. *Id*, inquit, *ne fiat vetus Democriti præceptum. Genus Accipitris Tinnunculum vocant rustici, qui ferè in ædificijs nidum facit. Eius pulli singuli fictilibus ollis conduntur, spissatisq. opercula superponuntur, & gypso lita vasa in angulis Columbarij suspenduntur, quæ res auibus amorem loci sic conciliat, vt nunquā deserant.* Cum vespertilionibus quoque tacitam quandam intercedere necessitudinem uel inde patet, quòd Columbaria sua, si modò Dydimo credimus, nunquam mutent, si caput Vespertilionis è fastigio Columbarij suspenderimus. Sed fortè Vespertiliones Columbas eodem amore prosequuntur, cum & ipsi sub Columbariorum tegulis habitent, atque ita simul degere gaudeant. Illud quoque sympathiæ videtur ascribendum, quod idem author de testula (ostraco nempe) cribrata scribit, nimirum si cum costo, ac veteri, odoratoq; vino misceamus, ac Columbis ad pasturam exeuntibus porrigamus, ijs retinendis pharmacum amatorium fore. Huius enim meo iudicio ratio naturalis assignari nequit, ut neque illius, quod idem quoque Didymus alibi tradit, mansuras nempe, si quis vitis agrestis ramum, quo florescit tempore decerptum in Columbario reposuerit. Peristerionem herbam Columbis admodum familiarem esse, indeq; nomen habere suprà ex [q] Plinio dixi, eamq. nonnullos in Columbario spargi, ac nidos suspendi suadere, vt Columbæ eius innata vi detineantur in amore loci. Eadem elelisphaco siue saluię facultas inesse putatur. Nam Didymus scribit, si una cum thure in Colūbario comburatur, Colūbas, quæ iam id deseruerint, eo reuocari. Herba item carlina vulgo dicta, quę quibusdā chamęleontis albi species est, Colūbis obijcitur alijs quibusdā mixta, ut euolantes alia secum adducant. Tragus escam Columbarum, qua multas alias uenentur, e radice carlinæ a quibusdam confici narrat hoc modo: radici adiungunt lutum adustum è clibano, mel, urinam, muriamq;, qua haleces conditæ fuerint, & massam inde formatam Columbarijs imponunt. Alij eiusdem herbæ radicem in aqua coquunt, lutumq; ruffum è furno in urina remollitum simul cum salis pugillo in eadem dissolant, & modicum mellis adijciunt. Alij carlinam cum pisis albis melle excipiunt, & ad huius massæ odorem Columbas allici inquiunt. Sunt qui simul subigant carlinam, cannabis semina, coriandrum, & lutum fornacis ueteris cum urina. De Lygi, hoc est, vincis semine

Cranij humani vis ad retinendas Columbas.
Cum loro strangulati hominis.
[l] L. 5. c. 44.
Cum lacte mulieris.
Cum capite capræ.
Cū domesticis auib.
[m] L. 11. c. 74
Cum Pauonibus.
Cum Turture.
Cum Tinnunculo.
[n] 9 hist. c 36
Tinnunculus ut Colūbas amet.
[o] L. 10. c. 37
[p] Lib. 8. c. 8.
Cū Vespertilionibus.
Cū ostraco
Cum uite agresti.
Cū Peristerone herba.
[q] L. 25. c. 10
Cū saluia.
Cum carlina herba.
Esca Columbas alliciēs
Cum semine uincis.

mine tradit Dydimus, ſi triduo in uetere uino maceretur, ac poſtea orobi eodem uino madefacti Columbis offerantur, & mox abigantur, ut primum halitum ſenſerint, extemplo omnes ad Columbarium aduolaturas, idemq; externas etiam facturas.

Cum annulo aureo, & argenteo.

Serapio inquit ab antiquis memoriæ proditum eſſe, Columbas citò, & libenter ad Columbarium ſeſe recipere, ſi earum alæ aureo annulo argenteovè inurantur. [z] Plinius ſanè huius ſympathiæ meminit, quæ illis cum auro intercedit, cùm inquit: *Quod auro inſectis alarum articulis quæſiere aliqui, non aliter innoxys vulneribus, multiuaga alioquin aue.*

[z] Lib 10 37.
Cum odoribus.
[a] L. 1. c. 24.
Cũ ladano.
Cum opobalſamo.

Cum odoribus etiam permulcentur, tanquam re grata. [a] Palladius alienas ad Columbarium ſecum conducturas promittit, ſi alas tuarum ſetoſi hirci alarum balſami liquore (ſic loquitur, ladanum autem videtur intelligere) tetigeris. Et Didymus ianuas, atque feneſtras, necnon angulos Columbarij oleo opibalſami inungi iubet, atque ſic non abituras pollicetur.

Rex Cypri Columbarũ alis ventilatur.

Hanc ſympathiam Columbarum cum delicatis odoribus agnoſcebat quidã Rex Cypri, qui in Papho, referente Athenæo, inter cænandum Columbarum circumuolitantium alis, nec alio flabro ventilabatur. Vngebatur enim vnguento quodam Syriaco, cui fructus quidam cuius cibo Columbæ delectabantur copioſe erat admixtus, cuius odore allectæ tanquam in caput regis erant inceſſuræ, ſed cum proximè erant, à pueris repellebantur: vnde parum auolantes mox reuolabant, regemque ita mediocri, & commodo flatu, quem modò auolando, modò reuolando excitabant, refrigerabant.

Antipathia cum animalibus.

Verum vt occultæ Columbarum cum his omnibus, quæ recenſuimus, amicitiæ naturalis ratio aſſignari non poteſt, ita nec è contra inimicitiæ, quæ ipſis cum ſubſequentibus animalibus intercedit, niſi ideo hæc infeſtare eas dicamus, vt in cibum ſibi cedant. Nam Accipitres, vt ab his exordiamur, Columbas magis, quàm alias aues, quia nimirum gratiſſima ſibi eſca ſunt, perſequuntur. Quin ipſæ *ſtatim a ſuo ortu*, teſte [b] D. Ambroſio, *eos timent, omnibusq; animantibus inſitum eſt, vt etiam quæ nondum nocere ſibi experta ſunt, quaſi noxia reformident.*

[b] L. de para. cap 5.
Cum Accipitribus.
An cũ omnibus Accipitribus.
Palumbarius Accipiter.
* L. 4. de animal c. 14.

Sed num omnes Accipitres, an potiùs peculiares aliquas ſpecies tantum Columbæ oderint, quis dubitare poſſit, cum eorum vnus duntaxat Palumbarius, & Palumbicida, Græcis φαβοτύπος, φαβοκτόνος, & φασσοφόνος dici meruerit; [c] Gyllius Columbarium Accipitrem uocat, & Mercurio ſacrum fuiſſe aſſerit. Præterea Aelianus alibi ſcripſit, *Columbas clangorem Aquilarum, aut Vulturum facile ſpernere, non autem Circi, & marinæ Aquilæ.* Circus autem Accipitris ſpecies eſt, non genus. Contrà uerò poëtæ cùm ueteres tùm recentiores, tum ipſe * Ariſtoteles, qui etiam a Columbis omne Accipitrum genus cognoſci ait, ſcireq; eas, qui ſe uel in ſublime uolando, uel ad terram declinando eripere queant; eiuſmodi odium Accipitribus ſimpliciter attribuunt: quapropter Palumbarium dici autumauerim, quòd is uel alias aues, præter Columbas non capiat, uel ſi capit, id inuitus faciat ad explendam famem, non autem propter odium: ſed eo Columbas ſolas proſequi, nam & cæteri idem odium in quaſcunque obuias exercent.

Columbarius Accipiter.
Circũ odiſſe colũbas.
* 9. hiſt. c. 36
Palumbarius cur ita dictus.
Circos, & Halizet. cur magis horreant.
Ex clãgore agnoſcunt colubæ ſe nõdũ Aquilis uiſas.

Circi uerò, atque Haliæti uocem timere putauerim, quòd hæ uolucres, dum clangunt, Columbas inuadant, ut paulò infra ex Homero probabimus: reliquas uero Aquilas, & Accipitres ex inſidijs, uocemq; cùm uicinæ ſunt cohibere, ne ſe prodant, quamuis interim non me lateat Aquilas, Vultureſq; niſi admodum famelicas clangere. Columbæ tamen meo iudicio ideo clangorem eorum ſpernunt, quòd à clangentibus, ut pote etiamnum remotis nondum uiſas eſſe ſeſe cognoſcunt. Sed ut ad Accipitres reuertamur, ab eorum cum Columbis antipathia, inter poetas in primis [u] Homerus ſæpè ſimilitudines haurit, maximè ubi a Iunone Dianam ad ſingulare certamen uocatam fuiſſe memorat, hanc more Columbæ fugiſſe inquiens, quæ ab Accipitre fugata ſe in cauam petram abſcondit.

Δακρυόεσσα δ' ἔπειτα θεὰ φύγεν, ὥστε πέλεια,
Ἥ ῥά θ' ὑπ' ἴρηκος, κοίλην εἰσέπτατο πέτρην: id eſt:
Lachrymabunda autem deinde Dea fugit velut Columba
Quæ quidem ab Accipitre in cauam volauit petram,

[u] Iliad. φ
Diana colũbæ comparata.
[x] Aen xi.
Pantaſilea colũbę aſſimilata.
[y] Metam 5
Aretuſa ab Alpheo cõpreſſa.

Idem innuit [x] Vergilius Camillæ uictoriam aduerſus Auni filium fugientem hac comparatione amplificans:

Quam facilè Accipiter ſaxo ſacer ales aperto
Conſequitur pennis ſublimem in nube Columbam,
Comprenſamq; tenet, pedibuſq; euiſcerat uncis,
Tunc cruor, & vulſa labuntur ab æthere plumæ.

Eodem modo Q. Calaber Pantaſilæam ab Achille conficiendam Columbæ æquiparat, illum autem Accipitri, quòd in hunc Columba incidens euadere non poſſit. Hoc ſenſu [y] Ouidius loquentem introducit Aretuſam uirginem, enarrantemq; quomodo ab Alpheo fuerit compreſſa:

Sic ego

Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
Vt fugere Accipitrem penna trepidante Columba,
Vt solet Accipiter trepidas vrgere Columbas.

Idem [z] poëta sæpissimè internecini harum auium inter se odij mentionem facit, nempe primùm vbi Dedalionem ab Apolline in Accipitrem conuersum fabulatur:

[z] *Met. 11.* Deda lió in Accipitrem

Quæ nunc Thisbeas agitat mutata Columbas.

Et rursus [a] alibi:

[a] *L. 1. trist.*

Terretur minimo pennæ stridore Columba,
Vnguibus Accipiter saucia facta tuis.

Item [b] alibi denuò, vbi de vitiata à Thereo Philomela agit, elegantissimè à Columba, quæ Accipitrinos vngues euasit, similitudinem deprompsit hoc modo:

[b] *Met. 6.* Philomela à Thereo vitiata Columbæ cóparata.

Illa tremit, velut agna tremens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi nondum sibi tuta videtur.
Vtque Columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, auidosque timet, quibus hæserat vngues.

Alibi denique Arionem sonum edidisse scribit tam suauem, vt animantia inter se irreconciliabili odio diffidentia redderet sibi mutuò amica, adeo ut Accipiter etiam a Columbarum raptu sibi temperaret.

Arionis sonus. *Fast. 2.*

Sedet, & Accipitri iuncta Columba fuit.

Pariter [c] Horatius Augusti contra Cleopatram, & Antonium victoriæ lætitiam describens, Cleopatram fugere facit træpidæ Columbæ more, & Augustum vt Accipitrem illam insequi.

[c] *Lib. 1. car. ode. 37.* Cleopatra fugit more colubæ Accipitrē fugientis.

Redegit in veros timores
Cæsar ab Italia volantem
Remis adurgens, Accipiter velut
Molles Columbas, aut leporem citus
Venator in campis, &c.

Hieronymus [d] Vida Saluatoris nostri discipulos adhuc propter Iudæorum timorem, quoniam nondum à virtute Spiritus sancti erant confirmati, prædicare non audentes, sed sese huc illuc illatebrantes, Columbis comparat, quæ Accipitris vim, atque iniuriam fugientes subinde in domicilia sua recondunt.

[d] *L. 6 Christiad.* Discipuli Domini columbis cóparati.

Non tamen exuerant vanum inter tanta timorem
Gaudia, nondum animi firmati numinis aura
Aetherea, sed adhuc latebras, cauaque antra petebant.
Sicut vbi Accipiter celsa de sede Columbam
Sustulit apprensam, quam rastro euiscerat vnca,
Diffugiunt aliæ huc illuc, mox turribus imis
Condunt se celeres, & inania murmura miscent.
Haud illi secus attoniti post funera regis
Inclusi tecto stabant &c.

[e] Pontanus verò, vt auiditatem Colæ significaret, in efferenda ex profundo maris patera, Accipitris Columbam insequentis celeritate vsum fuisse fingit, quasi dicere velit, non tam auidè simul, ac velociter Accipiter Columbam insequitur, quam Colan pateram, ait autem

[e] *L. 4. de stellis de Cola pisce.*

sesequ sub vndas
Demisit, quautunque acer per inane Columbam
Delapsus cælo Accipiter sequiturque feritque,
Iamque alis, iamque vngue petens tantum ille rotatam
Per fluctus, per saxa secans, imum vsque profundum
Sectatur pateram.

Eleganter coàm [f] Hercules Strozza Titi filius ceruum persequentem Strozziam Accipitri, timidum natura ceruum Columbæ assimilat, inquiens:

[f] *L. de venat.* Ceruus columbę assimilatus.

Deinde per obliquum campo insectatur aperto.
Qualis Hyperboreus celerem de nube Columbam
Accipiter super instat agens, propterque fugaci
Fit magis, atque magis iamque huc, iamque exigit illuc.
Alarum ad sonitum trepidantem, & fama pauentem
Consequitur fugientem, &c.

Ab eadem antipathia carmen Beroaldi tale est.

Quantum cerua pauet fuluum, trepidatq́, leonem;
Accipitrem quantum blanda Columba timet.

Quàm uerò Columbæ eſca afficiatur Accipiter, Lodouicus Arioſtus luculenter admodum oſtendit:

Qual buon'Aſtor, che l'Anitra, ò l'Accheggia
Starna ò Colombo, ò ſimil'altro augello
Venirſi in contro di lontano veggia
Leua la teſta, e ſi fa lieto, e bello.

Cæterùm ut eiuſmodi ſuum odium aduerſum timidiſſimum hoc volucrum genus exerceant implacabiles Accipitres; equidem uiribus illos ſuis ſæpè fruſtrarent Columbæ, ut potè quæ naturam eorum, modumq; uenandi, teſte [g] Ariſtotele, cuius ſuo loco ſuper hoc uerba citauimus, callent, gnaræ ſcilicet num aduentante aliquo uel ſubuolandum, uel humi ſedendum ſibi ſit, niſi & ipſi ad aſtum deuenirent; unde plerunque frondibus latentes Columbas intentas aliò improuidaſq; adoriuntur, ac quandoque ſpeciem ſuarum pennarum, pulchritudinemque admirantes, ut doctiſſimè [h] Plinius his uerbis tradidit: *Columbas noſſe credas ſuos colores, uarietatemq́; diſpoſitam, qui etiam ex uolatu creduntur plaudere in cœlo, uarieq́; ſulcare. Quæ in oſtentatione ut uinctæ præbentur Accipitri implicatis ſtrepitu pennis, qui non niſi ipſis alarum humeris eliditur, alioqui ſoluto uolatu in multum uelociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipſa gloria rapit.* Quamuis uerò Palumbarius, ſeu Columbarius Accipiter, uti dixi, à laniandis uel Palumbis, uel Columbis nomen meruerit, ueterum tamen nemo, quod hucuſque nouerim, ab eo priuatim ſimilitudinem accepit, quod tamen de Circo fecit [i] Homerus, ubi Hectori imminentes ſibi miſerias præuidenti, ac ſecum expendenti Achillem ſuperuentu ſuo pauorem incutere faciens, hunc Accipitri Circo, illum Columbæ aſſimilat his uerbis:

[g] 9. hiſt. c. 36.

Accipitrum aſtus in columbarum venatu.

[h] Li. 10. c. 36.

[i] Iliad. χ.

Circo Accipitri Achilles: Hector columbę ſimilis.

Πηλείδης δ' ἐπόρουσε ποσὶ κραιπνοῖσι πεποιθώς.
Ἠΰτε κίρκος ὄρεσφιν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
Ῥηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν,
Ἡ δέ θ' ὕπαιθα φοβεῖται, ὁ δ' ἐγγύθεν
ὀξὺ λεληκὼς
Ταρφέ' ἐπαΐσσει, ἑλέειν τέ ἑ θυμὸς ἀνώγει, id eſt:
Pelides uerò irruit pedibus celeribus fretus
Veluti Accipiter Circus in montibus leuiſſimus uolucrum
Facilè ruit in timidam Columbam
Hæc autem obliquè fugit: ille uerò propè acutè ſtrepens
Crebrò irruit, capereq́; ipſam animus iubet.

Circus ut columbas capiat.

Ex quibus Homeri uerbis non antipathia duntaxat Circi cum Columbis annotanda eſt, ſed uenandi etiam modus, qualem hanc auem exercere nuperrimè oſtendimus, vbi rationem aſſignabamus, cur eius uocem magis, quam aliorum Accipitrum Columbę perhorreſcerent quæ ea erat, quòd Circus uociferans eas inuaderet, cæteri tacitè. Hoc enim acutè ſtrepens Homero ſignificat. Circus autem, ut in illius hiſtoria abundè diſſeruimus, à uocis aſperitate, quæ uelut acutum ſtrepitum ędere uidetur, nomen apud Græcos obtinuit. Porrò ſimili à Circo, & Columbis comparatione vſus eſt Apollonius:

Circi Accipitris etymum.

Οἱ δ' ἄλλοι εἴξαντες ὑπέτρεσαν, ἠΰτε κίρκους
Ὠκυπέτας ἀγεληδὸν ὑποτρέσσωσι πέλειαι.
Alij uerò cedentes trepidabant, quemadmodum Circos
Celeriuolos gregatim pertimeſcunt Columbæ

Et alibi rurſus Ἠΰτε κίρκοι
Φῦλα πελειάων κλονέουσιν.
ut Circi
Genera Columbarum concutiunt.

Cum Miluis antipathia eſt Columbis.

Miluus cur colũbas capiat.

[k] In epod. libr. ode 16.

Cum Miluis etiam Columbis haud bene conuenit; nam & hi non minus, quàm Accipitres eas inteſtant. Verùm nũ id ex occulto, inſitoq; ipſi odio faciant, an potiùs quia imbelles, & ab Accipitrina indole degeneres, imbelles etiam, & timidiſſimas aues, quales ſanè Columbæ ſunt, proſequuntur, curioſus quiſpiam inquirat. Cui ſi mihi reſpondendum foret, dicerem id ab innata quadam cum illis antipathia facere, cum uel a longè minore ipſis auium quocunque genere, ſi tenerrimos Gallinæ pullos excipias, fugentur. Diſcordiam hanc perquam doctè [k] Horatius, noſtræ, aut apparet, opinionis patronus, & aſſertor his uerſibus detexit:

Mirus

Mirus amor iuuet, vt tigres subsidere ceruis
Adulteretur & Columba Miluo. hoc est per adulterium à Miluo ineatur. Parœmia est ex impossibili desumpta, qua scilicet summam discordiam, & naturalem impotentiam docere intendit, quod aduersum animal, ac inimicissimum Columbæ sit Miluus, adeo ut impossibile sit eos unquam reconciliari, tantum abest, ut mutuo amori indulgeant, & Columba Miluo succumbat, priori odio deposito. Voluit item aliud nobis his uersibus impossibile denotare poëta, quod cum Columba nulli succumbere soleat, nisi cui semel sese iunxit, nunquam contingere possit, ut a Miluo, quem capitaliter alias odit, sese iniri patiatur. Ad eundem sensum Cassandra uirgo cum Palladis exemplo perpetuam virginitatem uouisset, nunc uel ab hoc, nunc ab illo Græcorum duce ad coactas, & violentas nuptias raperetur, apud Lycophronem sic plorabunda loquitur.

Cassandra cur columbæ comparata.

Τῆμος βιαίως πρὸς τόργυ λέχος
Γαμφαῖσιν ἅρπης οἰνὰς ἑλκυσθήσομαι, id est:
Tum violenter Palumba ad Accipitris lectum
Faucibus Harpes Columba raptabor.

Quibus versibus duo potissimùm innuit, Harpes nimirum, quæ, ut suo loco docuimus Milui species est, in Columbas sæuitiam, ac discordiam, tum etiam eiusdem ignauiam, ut pote, quæ captam prædam è faucibus sibi eripi sinat ab Accipitre. Notandum interim interpretem pro τόργυ transferre Accipitris, cùm potius τόργος Vulturem Lycophroni significet, vt Suidas, & Hesychius annotant. Sed interpres meo iudicio Accipitris uoce ita vsus est, ut quamcunque volucrem rapacem significet, quæ Harpen uiribus superet. Accipiter enim ab accipiendo dictus est, hoc est à rapiendo, quod omnibus rapacibus conuenit. Iosephus Scaliger, qui Iambico carmine Cassandram Lycophronis transtulit, Vulturem quidem vertit, sed cùm Harpes non meminerit, sensum authoris vel non assecutus est, vel metri causa omisit, sic autem habet:

Harpes q̃ auis.

Τόργος quã auem Lycophroni significet

Accipiter vnde dict⁹.

At Volturis Columba tunc raptim torum
Exanguis ales vngue pecato trahar.

Denique & hoc etiam in Lycophrone notandum, quod οἰνὰς simpliciter pro quauis Columba accipiat, cùm alioqui Columbæ syluestris species sit, vt supra ostendimus, & infrà etiam proprio de eo facto capite demonstrabimus. Postremò obseruandum est Scaligerum totum hunc uersum omisisse, cum sanè sine eo mens Lycophronis exprimi nequeat. Habet præterea misellum hoc, ac tenellum auium genus Accipitribus ipsis longè validiores, ac sæuiores hostes, & de quibus prius, tanquam maioribus, ac nobilioribus erat dicendum, nimirum Aquilas auium omnium reginas. Neque enim verum est, quod [l] Aelianus prodidit, *cum rapacibus cæteris fædere deuinciri, pacemq́ gerere*, quando etiam (Aquilas nunc etiam excipio) à multis nocturnis, & Corui generis auibus infestentur, ut mox patebit. Inimicitiam uerò Columbarum cum Aquilis, uel potiùs Aquilarum cum Columbis luculenter detegit [m] Ouidius, quando modum describit, quo Romulus utebatur in diripiendis Sabinorum uirginibus. Has enim ait, ita exhorruisse præsentiam Romuli, quemadmodum Columbæ superuenientem Aquilam pertimescunt: ita uerò canit:

Antipathia cũ Aquilis.

[l] L. 3. de animal. c. 45.

[m] L. 1. de arte.

Protinus exiliunt animum clamore fatentes
Virginibus cupidas iniiciuntq́ manus.
Vt fugiunt Aquilas timidissima turba Columbæ
Vtq́ fugit visos agna nouella lupos.
Sic illæ timuere viros sine lege ruentes.

Simili etiam comparatione vsus est alibi:

Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columbæ

Idem fecit Martialis, qui ut neget se Carmenionis fratrem esse, his uersiculis vtriusq́ naturæ disparitatem, ac discordiam aperit, inquiens:

Tam dispar Aquilæ Columba non est
Nec dorcas rigido fugax leoni,
Quare desine me vocare fratrem.

Meminit eiusdem dissidij Prudentius similitudine à contrario sensu accepta:

Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat
Exagitansq́ truces Aquilas
Per vaga nubila, perq́ notas
Sidere lapsa Columba fugat.

Inachi Tendilæ comes.

Et Baptiſta Mantuanus Inachi Tendilæ comitis, Oratoris Hiſpaniarum regis ad Innocentium Octauum Pont. Max. encomia recenſens, cui, inquit:

Cum vehit Hiſpanas animoſa in bella phalanges
Territus incurſu tanti ducis, ora fugaci
Vertit equo, refugitq; ſuam Saracenus in arcem:
Sicut præcipites fugiunt ſtridore volantes
Inſtantem quoties Aquilam vidêre Columbæ.

[b] L. 1. Part. 2.

Et rurſum [b] alibi hac ſimilitudine vſus egregiè Columbarum ingentem pauorem explicat, inquiens:

Sicut vbi mites Aquilam vidêre Columbæ
Nare per aëreos tractus: nec pinguia rura
Nec placidæ retinent epulæ: timor omnia vincit.
Pars latet vmbroſo ſaltu, pars alta volatu
Tecta petit, pars montanis caua ſaxa latebris
Et pennis percuſſa ſonat pernicibus alis.

Exprimit pariter hanc Columbarum formidinem Franciſcus Modeſtus eo in loco, vbi illis comparat virgines in nauali certamine curſu contendentes ob propoſita præmia, ſic canens:

Bradamantis imago columbę ſimilata.

Seu quibus (ſcilicet Columbis) *inſtrepuit cælo Iouis ales aperto*
Et ſuper infrendens roſtrum exertauit, & vngues,
Cum per inane fuga ſeſe facto agmine tradunt,
Certatim cunctas ſocias anteire laborant.
Penna ſtrepit nebulæ excedunt, adſibilat aura.

[p] L. 3. de animal. c. 45.

Aquilas marinas plus quã alias timent.

Ludouicus Arioſtus eandem ſimilitudinem in vſum ſuum conuertit, vbi Bradamantis imaginem ab Atlante e Carena Magico, vt Ruggerio cauſam apud ſe morandi innecteret, abreptam ſcribit:

E ſe l'arreca in ſpalla, e via la porta,
Come lupo talhor parido agnello,
O' l'Aquila portar ne l'vnghia torta
Suole ò Colombo, ò ſimil'altro augello.

Aquila marina eſt Halięetos.

[q] 9. hiſt. c. 32

[r] L. 9. Syria.

Cum rapacibus nocturnis.

Verùm quamuis ex æquo Aquilas omnes metuant Columbæ, priuatim tamen marinas maiori odio proſequuntur: quare alibi [p] Aelianus, *Aquilas marinas*, inquit, *& Circos horrent* & alibi etiam dixit: *Vulturum quidem, & Aquilarum vocem facile Columbæ ferunt, non item Circi, & marina Aquila.* Hanc Aquilam [q] Ariſtoteli Halięeton dici proprio de ipſo capite oſtendimus. Meminit huiuſce diſſidij Petrus Angelius Bargæus:

Cum Bubone.

Cum Noctua.

[s] Lib. 4. de re ruſt.

Non aliter, quam cum ſublimi e turre Columba
Conſpexêre procul paſſis Haliæeton alis
Irruere infeſtum, & prædam captare volentem,
Denſantur, coeuntq; omnes, rapidoq; volatu
Præcipites quacunque viam ſecat ille feruntur.

Noctua idẽ foramẽ intrat quod columba.

[t] L. 9. c. 90.

Cum coruino genere.

[u] 3. de re ruſt. c. 7.

Cum terreſtribus.

Cum vulpe

Cum catis & muſtelis

Cum ſerpẽtib' & quomodo Columbæ ſe cõtra eos defendant.

[x] Cant. 10. Hieroſolÿ.

Rapaces nocturnæ noctu maximè Columbas exagitant. Author de natura rerum priuatim id de Bubone ſcribit, quem tradit illarum oua exorbere. Noctuam teſtatur [s] Conradus Heresbachius ſeſe in Columbario ſuo deprehendiſſe inter medios Columbarum nidos ouis ſuis incubantem: item in propinqua excauata arbore plurimorum pullorum reliquias à Noctuis congeſtorum, quibus pullos nutrierant illæ. Etſi enim, inquit, Noctua maior apparet Columbâ, plumarum videlicet denſitate freta, tamen eodem penetrat, quo Columba, quòd corpore exili ſit, licet plumoſiore. [t] Creſcentienſis contra Nocturnas rapaces Columbis inſidiantes feneſtram de nocte claudi iubet, ut ſupra diximus. Poſtremo ex auibus totum ferè Coruinum genus, vt ſunt Corui, Cornices, & Picæ, videmus Columbarum pullos primum euolantes opprimere. [u] Varro verò & matrices etiam ab illis intercipi ſcribit, præcipitq;, vt cùm fœtæ ſint, certum locum diſcluſum ab alijs rete habeant. Docet etiam quomodo à Columbarijs duabus virgis viſcatis humi inter ſe curuatis capti interimantur. Ex terreſtribus in primis vulpes communis hoſtis eſt Pauonum. Columbarum, ac omnium ferè auium. Cati inſuper, & omnia muſtelarum genera Columbas non ſolum, vt gratum pabulum comedunt, ſed continuè etiam eis inſidias ſtruunt. vnde peculiariter, ſi fieri poteſt, propè Columbaria habitant. Quomodo verò Columbæ ab his defendantur, ante docuimus, vbi quoque ſcripſimus, ut a ſerpentibus infeſtentur, qui & ipſi alijs ijs iniurij eſſe ſolent. Hinc Paganorum Imperator apud [x] Torquatum Taſſum pacem Chriſtianorum

norum

norum aspernatus at agnos priùs cum lupis familiariter in eodem ouili vnà victituros, & cum serpentibus Columbas simul nidificaturas, antequam ille pacis conditiones accipiat. Ait autem.

Gli agni, e i lupi fian giunti in vn'ouile
E le Colombe, e i serpi in vn sol nido,
Prima che mai di non discorde voglia
Noi co'Francesi alcuna Terra accoglia.

Sed ipsemet etiam Columbæ contra serpentes sese tutari noscunt, idq; miro modo, si Kiranidi, & Alberto credimus. *Peridexion*, inquiunt (Albertus hyperdexin habet, Ornithologus fortè peristereon putat legendum esse, verùm meo iudicio perperam, nam peristereon Plinio herba est, peridexion, seu hyperdexion illis arbos) *arbor est in India, cuius fructus dulcis est, & gratus Columbis, cuius gratia in hac arbore diuersari solent. Hanc serpentes timent, adeo etiam vt umbram eius fugiant. Nam si vmbra arboris ad orientem vertatur, serpentes ad Occidentem recedunt, & e diuerso. Itaque vt huius arboris serpentes Columbis nocere non possunt. Si quæ autem forte aberrauerit serpentis flatu attracta deuoratur. Nam si gregatim degant, aut volitent, nec serpens, nec Ocypteros*, id est, *Sparuerius, eas lædere potest vel audet. Huius arboris folia, aut cortex suffitu omne malum* (bestias venenatas) *auertunt*. Vt verò illa arbor Colubis salutifera, ita, teste [y] Serapione lethalis helleborus albus (de nigro autem id non scribit, fortè quia minus validum sit) Antiquitas verò solo fermè ad expurganda hominum corpora vtebatur helleboro, vnde quoque a [z] Persio pro tota medicina sumitur hoc versu:

Helleborum frustra, cùm iam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas, venienti occurrite morbo.

Idem enim poëta dixisse videtur de solo helleboro, quod sic Ouidius de vniuersa medicina.

Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Serapio itaque scribit *ex Masarugie Columbas perimi deuoratis frugibus, aut fabis madefactis aqua, in qua helleborus albus fuerit maceratus*. Sed ut illud minimè mirum est, cùm & debitam quantitatem excedens præsens etiam hominibus venenum sit ita verò huius potissimùm naturalis ratio dari non potest, quod [a] Plinius memoriæ prodidit, hominum nimirum in dentibus quoddam virus inesse, quod & Columbarum fœtus implumes necat, cùm alioqui homines, & Columbę mutuam ferè amicitiam colant. Ornithologus [b] Martialem eiusdem antipathiæ meminisse autumat, ubi ita ille canit:

Nec violes teneras prædura dente Columbas
Tradita sic Gnydiæ sint tibi sacra Deæ.

Peridixion. Hyperdixion. Ornithologi error.

[y] Lib. 4. de med. c. 114. Helleborus albus Colũbis lethalis.

[z] Satyr. 3.

[a] L. 11. c. 37. Dentib' humanis virus inest columbas necans.

[b] In xenijs.

CORPORIS AFFECTVS.

MOLESTATVR genus Columbarum, maximè verò pulli pulicibus, & pediculis, quibus nisi a Columbario mundentur, macilenti fiunt, & sæpè ad debitam magnitudinem non excrescunt. Continuò enim infestati corpori nihil adijciunt, quare sæpè nidos ille debet mutare, vel saltem ab animalculis illis expurgare. [a] Crescentiensis diligentissimus geoponicus Columbis nonnunquam variolos circa oculos nasci tradit, præcipuè mense Augusto. Sed quod amplius est, ob vitiliginem, & lepram albas Columbas a Persis expulsas legimus apud Herodotum: *Si quis*, inquit, *apud Persas è ciuibus lepra, aut vitiligine infectus sit, huic in ciuitatem accedere non conceditur, neque cum alijs Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos, quod in Solem peccauerint. Aeternum vero qui ijsdem correptus fuerit, e regione sua exigunt, atque ob eandem causam albas Columbas expellunt*. Hucusque ille, interprete doctissimo Henrico Stephano, ubi communis interpretatio sic legit, *eandem ob causam Columbas in ciuitatem afferunt*. Vtra vero lectio sincerior sit, ab experientia esset probandum. Mihi Columbas hoc morbo tentari nouum quidem, nihilominus verisimile.

Puliců nocumenta.

[a] L. 9. c. 90. Varioli.

Lepra.

In Elio li. 1. Persarum lex.

Persæ cur colubas expellant.

CAPIENDI MODVS.

Colūbaria qui habere poßint.

LICITVM est quidem cuique etiam in fundo beneficiario qui censualis est alicui domino etiam iuridico Columbarium habere tot Columbarum capax, quot in confinio possessiones habuerit, vt eis cibaria suppeditet, ut placuit iudicio contradictorio Parisiensi senatui xv. Cal. Iunij anno Domini 1549. & vj. Idus Decembris 1565. nec potest superior dominus prohibere, cum Columbaria non sint inter insignia superioris iuris, nisi contrarium suaderet loci consuetudo, vel prædij clientelaris lex in emphyteusi. Sunt enim consuetudines locorum, quæ ex clientibus prohibebnt, & solis permittant dominis, vt Burgundiæ, Armorecæ, Niuernensis. Alioquin ius est cuique liberè habendi, nec vicinus quoq; prohibere potest, cùm victus harum auium sit innocens; nec rerum possessoribus noceat, damno depastionis cum stercore fundis vtilissimo, compensato.

Columbarum aucupium prohibitum.

Sed vti iura gentium Columbaria habere Columbis instructa permittunt, ita contra aucupatum earum prohibent: *Columba*, inquit [b] Iurisconsultus, *ex alieno Columbario accepta furti actionem pariunt*. Quamuis tamen etiam eas capere lex vetet, multi tamen clam eis insidiantur.

[b] *Lib. si quis de arb.*

Colūbę quomodo capiantur.

Capiuntur autem illæ varijs modis: inter quos rete principatum obtinere videtur, quod eo maximè loco extendi debet, quem victum quęsiturę sæpè frequentare solent, potissimum uerò niuis tempore, postquā ibi gratum ipsis aliquod edulium proieceris. Petrus [c] Crescentiensis rete describit, quod ad has volucres capiendas aptissimū sit, quem lector adire poterit. Retibus uerò eas capere vsus est antiquissimus, & ante Homeri sæcula etiā cognitus, & à magnatibus cultus, vt apparet ex hoc, quod scribit Athenæus: Heroes, inquit, apud Homerum, ne aërem quidem volucribus liberum permittebant, sed laqueos, & retia Turdis, & Columbis tendebant. Meminit & [d] Aristophanes facetissimus Comicus:

[c] *L. 10. c. 21.*

[d] *In auib.*

Τὰς περιστερὰς δ' ὁμοίως ξυλλαβὼν εἴρξας, ἔχει
Κἀπαναγκάζει παλεύειν, δεδεμένας ἐν δικτύῳ, id est,

vt Andreas Diuus Iustinopolitanus interpretatur,

Columbasq; similiter colligens impediens habet
Et cogit aucupari ligatas in rete.

Παλευτρίαι vnde.

Paleutriæ q̄ dicantur.

Sed adagiorum author παλεύειν transfert seducere, siue in laqueum deducere indeq; Gręcis παλευτρίαι dici ait, moremq; esse aucupibus exosculatam Columbam in rete ponere, quæ subsultans cæteras Columbas alliciat. Alibi item Aristophanes habet ad eundem sensum δεδεμένοι παλεύσετε, vbi Scholiastes, *Aues*, inquit, *excæcatæ præsertim Columba, & Palumbi in retibus locantur, vt voce alliciant alias sui generis*, quod Glossematici παλεύειν dicunt.

Colūbæ alias seducunt.

Verùm quæcunque Columbæ alias fallunt, & seducunt, paleutriæ dici possunt: in quo sensu Suidas, *Columbæ*, inquit, *quæ euolant, fallunt cæteras paleutriæ dictæ verbo παλεύειν, quod est fallere*. Euolantes uero Columbas arte blandiri alijs, easque corrumpere, furtoq; comitatores reuerti author est [e] Plinius. [f] Aristoteles, cæterique ferè alij paleutrias eas vocant, quæ excæcatæ in retibus positæ alias alliciebant: Gaza allectatrices uertit apud Aristotelem, ubi sic habet. *Turtures, & Columbæ vel ad annum octauum viuunt, scilicet, quæ excæcatæ allectatrices aluntur*. Et [g] rursus de Palumbis: *Palumbum allectricum prius mas, quam fœmina moritur*.

[e] *L. 10. c. 37.*

[f] *9 Hist. c. 7.*

Allectatrices.

[g] *9 hist. cult.*

Allectatrices ex quibus fiant.

Quo loco Augustinus Niphus Italus, *Apud nos etiam*, inquit, *allectatrix, siue hallucinatrix* (hoc fortè dixit, quoniam plerunque, ut diximus, exosculari solent, Attamen aliud est cæcum esse, aliud hallucinari) *fit Palumbes e syluestribus*. Germani, teste Ornithologo Liuias allectatrices faciunt, & vulgo vocant Locktuben, ut sui generis aues in rete pelliciant.

Paleutriæ quare dictæ.

Fuerint autem paleutriæ, ut rectè quidem Oppiani paraphrastes existimat, forsitan dictæ, quasi veteranæ quędam. Sunt enim ueteres, hoc est, olim captæ. Sic meo iudicio Eubulus apud [h] Athenæum meretrices appellat paleutrias, quæ iuuenes suis blanditijs alliciunt: quod etsi iuuenes etiam faciei suæ decore faciant, veteranæ tamen magis id uerborum lenocinijs præstant, quas nos ab officio roffianas, id est, lenas dicimus.

[h] *L. 1 deipn.*

Meretrices paleutriæ dictæ.

[i] *L. 13. c. 29.*

[k] *L. 3 Ixeut.*

Cæterum excęcatarum loco, vbi desunt, Columbarum imagines subrogari possunt. Simplices enim sunt, atque ceu ad viuas aduolant. Imo vero [i] Athenæus alibi author est Columbam pictam conscendere ob similitudinem. [k] Oppianus autem de Palumbis loquens docet, quomodo eiusmodi excęcatæ alias alliciant, in summa quomodo retibus capiendæ, quibus & Colūbas decipi posse adiungit, ut in Palumborū [illegible] ostenderi[illegible] Petrus Crescentiensis quoque ostendit, quomodo laqueis è caudæ equinæ p[illegible]ag[illegible]ntur,

Laquei è cauda equina.

[l] *Lib. 10. ca. 26. 28.*

& alijs

& alijs quibusdam: & deinde quomodo feriantur sagittarum illo genere, quod caput crassum habet, pulzones vocat. Columbas agrestes & αὐτοσίτους, a quibus capi scribit B. [m] Basilius allectas per mansuetam, quam aliquandiu domi aluerint. Hanc alis unguento suauiter fragrante inunctis emitti ad externas, quæ postea ipsam domum reuolantem suauitate odoris inuitatæ comitentur. *Ars quædam est*, inquit, *aucupandi Columbas videlicet talis. Vbi vnam ceperunt, qui capiendis illis student, cicurem illam reddunt, & ad hominum conuictum assuefaciunt. Deinde vnguento alas illius perungunt, sinuntq; coniungi agrestibus: illa verò per vnguenti fragrantiam agrestem illum, ac liberi passus gregem ad possessionem transfert eius, cuius ipsa est domestica. Bene olentes autem sequuntur & reliqua, atque sic in potestatem Columbarij veniunt.* Aloysius Cadamustus in Madera insula olim ignota, quam Lusitani nunc obtinent, tradit maximam fuisse Columbarum copiam, ijsque capiendis aucupes non alia arte usos, quam alligato perticæ vncino ex arboribus, quibus insidebant, aues admirabundas (ut quæ in insula deserta hominem priùs non uidissent) & nihil pauentes detrahendo. Idem etiam in alia quadam insula noui orbis Columbos ab hominibus nihil pauentes, scipionibus cæsos refert. Hollandi, apud quos, ut audio Columbis aliorum insidiari lex minimè prohibet, habent tanquam reticulum quoddam, quo caueas, quas extra Columbaria eminentes habent, claudunt, & aduolantes ad eas uicinorum Columbas intercipiunt. [a] Prudentius quam luculenter omnes modos enumerans, quibus ab aucupibus Columbæ decipiuntur, ostendit totidem ferè illusionibus hominum animas à dæmone in obscura Tartara detrudi:

Pulzones.
[m] Epist. 75 ... [illegible]
Vnguento ... [illegible] columbas.

Vncino perticæ allig... [illegible]
Col... [illegible] scipionibus ... [illegible]
... [illegible] qui mo... columbas capiant.
[a] In Apotheosi.

Haud secus, aut si olim per sudum lactea forma
Lapsa Columbarum nubes descendit in aruum
Ruris frugiferi, laqueos vbi callidus auceps
Prætendit, lentoq; inleuit vimina visco,
Sparsit & insidias siliquis, vel farre doloso
Inliciunt alias fallentia grana, gulamq;
Innectunt auidam tortu retinacula seta.
Molle vel implicitas gluten circumligat alas.
Ast alia quas nullus amor prolectat edendi,
Gressibus innocuis steriles spatiantur in herba,
Suspectamq; cauent oculos conuertere ad escam.
Mox vbi iam cælo reuolandum, pars petit æthram
Libera sideream plaudens super aëra pennis:
Pars captiua iacet laceris, & saucia plumis
Pugnat humi, & volucres nequicquam suspicit auras.
Sic animas cæli de fontibus vnicolores
Infundit natura sola, sed fuaatibus istic
Deuinctæ illecebris retinentur, & æthera pauca
Conscendunt reduces, multas viscosus inescat
Pastus, & ad superas percurrere non sinit auras.

HISTORICA.

NOTISSIMA in primis est sacra historia de Columba à Noe ex arca in famigerato illo cataclismate emissa, quæ primùm uacua reuersa est: iterum uerò post septem dies emissa redijt cum oliuæ ramo, & rursus post totidem dies non redijt. Hæc autem ita leguntur in [a] biblijs: *Cumque transissent quadraginta dies aperiens Noe fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit Coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ super terram. Emisit quoque Columbam post eum, vt iam videret, si cessassent aquæ super faciem terræ. Quæ cum non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam. Aquæ enim erant super vniuersam terram: extenditque manum suam, & apprehensam intulit in arcam. Expectatis autem vltra septem diebus alijs rursum dimisit Columbam ex arca. At illa venit ad eum ad vesperam portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore suo. Intellexit ergo Noe, quod cessassent aquæ super terram. Expectauitque nihilominus septem alios dies, & emisit Columbam, quæ non est reuersa vltra ad eum.* Nonnulli existimant hîc sacram scripturam sibi non

Columbæ à Noë emissæ historia.
[a] Gen. 8.

Scriptura ſacra conciliata.

parum aduerſari exiſtimant, quoniam, ſi prima die menſis decimi poſt [illegible] ter diminutæ fuerant aquæ, vt, teſte Moyſe, apparerent cacumina montium, & [illegible] poſt quadraginta dies Noe aperiens feneſtram arcæ emiſerat Coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, cur Columba, quæ poſt Coruum ex arca emiſſa fuerat, dicitur idcirco reuerſa ad Noe in arcam, quia non inuenerat vbi pes eius quieſceret? Si enim, inquiunt, Coruus prius emiſſus remanſerat, certum eſt, quòd locum inuenerit, vbi pes eius quieſceret. Et reuera ex dictis colligi uidetur terram nudatam fuiſſe, & non nudatam, per Coruum nudatam, non nudatam adhuc per Columbam. Quapropter aliqui credunt ſacram hanc hiſtoriam accipiendam eſſe, vt ea poſterius intelligantur, quæ priùs facta ſunt, vt ſcilicet Columba primum, vltimùm Coruus dimiſſus ſit. Quam opinionem veram eſſe tradit [b] Seraphinus Cumiranus Feltrenſis, qui totius ſacræ ſcripturæ loca, quæ inter ſe pugnare videntur, conciliare enititur. Verùm cum naturales rationes, eæque ſatis euidentes aſſignari queant, meo iudicio ad loquendi ordinis inuerſionem confugere non eſt neceſſarium. Coruus enim ſupernatantibus aquæ cadaueribus inſiſtere, & quieſcere potuit, eorum paſtura ceu gratiſſimo cibo gaudens, a quibus interim carpophagæ Columbæ ſummoperè abhorrent. Vel fieri etiam potuit terram aliquo pacto ſic ab aquis nudatam fuiſſe, vt requieſcere in ea Coruus potuerit, non autem Columba. Ille enim ceu auis immunda immunditijs, & ſpurcitijs delectatur, hæc etiam ſupra terram non deſcendit, niſi ab aquis nudata fuerit. Cùm diluuij aqua, inquit Ioannes Tzetzes noſtræ ſententiæ aſtipulans paulum ceſſaſſet, Noe ex arca Coruum priùs emiſit, qui quidem non eſt reuerſus iterum, cadaueribus ſe paſcens multorum, quæ interierant. Deinde Columbam emiſit, quæ arrepto ramo oliuæ reuerſa eſt, id quod indicium erat manifeſtum, aquas ſubſidiſſe.

[b] To. 1. Con. cap. 359.

Coruus vbi quieſcebat.

Columbæ nunciæ.

[c] L. 9. Hiſt. cap 2.

Victoria Tauroſthenis.

Columbas olim grauioribus rebus nunciorum munere functas fuiſſe, literis uel pedibus, vel collo, uel ſub alis alligatis ſuprà diximus, ubi etiam oſtendimus has uolucres ad id electas fuiſſe propter uolatus pernicitatẽ, quod ex hac [c] Aeliani hiſtoria probauimus, quam hîc repetere placuit: *Vno, eodemq́; die victoria Tauroſthenis*, inquit, *ex Olympia Aeginam nunciata eſt ipſius parenti, vt alij affirmant, perſpecturum. Alij vero dicunt Tauroſthenem Columbam à ſuis pullis madidis adhuc, & implumibus abſtractam ſecum deportaſſe, cumq́; viciſſet, purpura alligata eam remiſiſſe, eamq́; ſumma cum feſtinatione ad pullos properantem eodem die ex Piſa in Aeginam aduolaſſe.*

Ptolæmais à Chriſtianis obſeſſa, & columbæ litteras portantis opera capta.

[d] Ennead. 9. lib. 9.

Oppugnante ante multos annos Chriſtiano exercitu Ptolæmaidem, cùm in hunc modum nunciam Columbam Saladinus deſtinaſſet obſeſſis, hortatus vt firmo animo eſſent, ſperata ſui aduentus feſtinatione, ea a noſtris intercepta eſt miro modo, contrario alligato nuncio demiſſa, unde euenit, ut deſperato illi auxilio, nihil amplius expectarent, ſui deditionem facerent. Quam hiſtoriam ita narrat [d] Sabellicus. Tenebat adhuc obſidio, cùm ex ſpeculis datum eſt ſignũ tabellariã Columbam aduentare, illi qui moris erant huius gnari, totis caſtris iubẽt milites, vbi auis caſtrorum ſpacia ſuperuolare cœpiſſet, clamorẽ quam maximè poſſent, extollere: quo factum eſt, ut Columba uelut telo quodam icta, ſubitò ad terram decideret: literæ quę volucri erant lino alligatę, ſignabant iis, qui obſidione tenebantur, ut bono animo eſſent, fore ut intra paucos dies Dachin Rex cum ingentibus copijs auxilio adeſſet, foreq́; vt ante ipſorum oculos hoſtes ad unum cęderentur, ipſi terra mariq; leuarẽtur obſidione. Mouit ea res Chriſtianorum animos, apparebatq; eo nuncio accepto, Tyrios ſpe auxilij confirmatos, multò obſtinatiùs obſidionem laturos, & quod magis formidoloſum erat, metus inceſſit, ne cum potentiſſimo hoſte inuiti certare cogerentur: commenti itaque dicuntur rem minimè ineptam, ut ſubdititiæ literę pro Damaſcenis eius alitis pedibus obligarentur, quibus Tyrij docebantur, non eſſe cur a Dachine auxilium ullum expectarent, conſulerent ipſi rebus ſuis, quando fortuna belli eò loci ueniſſet, ut aut ultrò ſeditio facienda foret, aut ſi caperentur, omnia extrema ferenda. His literis (quia ubi primum Columba dimiſſa eſt, in urbem abijt) publicè recitatis uicta Tyriorum pertinacia, quinto menſe, quam obſideri cœperant, deditionem fecere. Nunc quia hęc, quę de tabellaria aue a nobis ſunt prodita, non multum á fabula diſtare uidentur, grauiſſimos authores habeo ex Romanis ducibus quoſdam huiuſmodi uolucribus vſos eſſe. [e] Plinius Mutinenſi obſidione Columbam ait literas in caſtra attuliſſe. Fabius Romanorum annalium ſcriptor, & Cecinna Volaterranus Hirundinibus vſos ad hoc ipſum dicunt. Sed confeſſo uſu illud in dubium uenire poteſt, quæ cauſa ſit, ut ſuperuolantes aues, uelut ictę uocibus concidant, quod cùm ſæpè alias, tum in Iſthmiorum conuentu accidiſſe proditum eſt memoriæ, cùm Græciæ urbibus libertas reſtituta eſt. Plutarchus Chæroneus cauſam depreſſionis in auibus arbitratur colliſum uocibus aerem, qui, cùm uox permagna editur, in diſcidas nullam uolucribus relinquat uolandi facultatem, ſed cùm lubricus ſit factus, ſuperuolans

[e] L. 10. c. 37.

Quomodo clamore aues ex alto decidant.

auis,

auis, tanquam ad inane peruenerit, ad terram defluat, aut certè vehementi clamore, tanquam telo icta concidit. Potest præterea & aëris velut aquarum esse uortex quidam, qui aues uiolento quodam turbine ad ima deprimat. Hucusque Sabellicus, apud quem eadem alias repetuntur. [f] Martinus Polonus similiter in expeditione illa sanctissima Hierosolymitana Godefredi Lothoringiæ ducis, antequam nimirum adhuc Hierosolymam obsideret, Cæsaream nempe vsque profecto, author est Columbam nunciam mire in manus Christianorum incidisse, videlicet quam desuper eorum exercitum volantem fortè insequens Accipiter grauiter uulneratam in terram deiecerit. Litteræ hæ talem habebant sententiam. Rex Acheron duci Cæsareæ salutem: generatio canina uenit, gens contentiosa: contra quos per te, & alios legem tuam defendas. Idem annuncia alijs ciuitatibus. Asseuerat huiusce historiæ miraculum Hetruscus Homerus [h] Torquatus Tassus, cuius doctissimos uersus non tam doctrinæ causa, quam quòd dilucidius id enarrent, ascribere non piguit. Canit autem hunc in modum.

[f] Dec. 1 l. 6. In supputationibus.

Accipiter columbam litteras ferentem in terram deiecit.

[h] Cant. 18. Hieros. liue.

Mentre il campo à l'assalto, e la cittade
S'apparecchia in tal modo à le difese
Vna Colomba per l'aeree strade
Vista è passar soura lo stuol francese:
Che non dimena i presti uanni, e rade
Quelle liquide uie con l'ali tese:
E già la messaggiera peregrina
Da l'alte nubi à la città s'inchina.

Quando, di non sò donde esce un Falcone
D'adunco rostro armato, e di grand'ugna
Che fra'l campo, e le mura à lei s'oppone,
Non aspett'ella del crudel la pugna.
Quegli d'alto uolando, al padiglione
Maggior l'incalza, e par ch'omai l'aggiugna,
Et al tenero capo il piede ha soura,
Ella nel grembo al pio Buglion ricoura.

La raccoglie Goffredo, e la difende:
Poi scorge in lei guardando estrania cosa:
Che dal collo ad un filo auinta pende
Rinchiusa carta, e sotto un'ala ascosa:
La disserra, e dispiega, e bene intende
Quella, ch'in se contien non lunga prosa:
Al Signor di Giudea, (dice lo scritto,)
Inuia salute il capitan d'Egitto.

Non sbigottir, Signor, resisti, e dura
Insino al quarto, o insino al gioeno quinto:
Ch'io uengo à liberar coteste mura,
E uedrai tosto il tuo nemico uinto.
Questo il secreto fù, che la scrittura
In barbariche note hauea distinto,
Dato in custodia al portator uolante,
Che tai messi in quei tempi usò il Leuante.

Libera il Prence la Colomba, e quella,
Che de' secreti fù reuelatrice,
Com'esser creda al suo signor rubella,
Non ardì più tornar nuncia infelice.
Ma il sopran Duce i minor Duci appella,
E lor mostra là carta, e così dice:
Vedete come il tutto à noi reueli
La prouidenza de' Signor de Cieli.

Già più di ritardar tempo non parmi, & quæ ſequuntur. Aliam hiſtoriam [i] Sigiſmundus liber baro narrat de Olha Rutenorum principe Igoris vxore, qui mortuo Olech in eo regno ſucceſſerat. Hanc autem non Columbas litterarum allatrices habuiſſe memorat, ſed quæ hoſtium ad quos eas remittebat, caſtra cum annexis ſub alis igneis inſtrumentis incenderent. Mortuo Olech, inquit, Igor ducta ex Pleſcouia vxore Olha imperare cœpit: qui cum exercitu ſuo longius progrediens, Heracleam, & Nicomediam vſque perueniſſet, tandem bello ſuperatus aufugit. Poſt a Malditto Dreuulianorum principe in quodam loco Coreſte nomine, vbi etiam ſepultus eſt, occiditur. Filius autem Suuatoſlaus, quem infantem reliquit, cum per ætatem imperare non poſſet, interim mater Olha regno præfuit, ad quam cum Dreuuliani viginti internuncios miſiſſent, cum mandatis, ut eorum principi nuberet, Olha nuncios Dreuulianorum uiuos obrui iuſſit, ſuoſq; interim legatos ad eos miſit, nimirum ſi ſe principem, & dominam expeterent, vt plures, atque præſtantiores procos mitterent. Mox alios ſelectos quinquaginta viros ad ſe miſſos in balneo combuſſit: alioſque legatos iterum miſit, qui aduentum ſuum nunciarent, iuberentque apparare aquam mulſam, aliaque ex more ad parentandum marito defuncto neceſſaria. Porro ad Dreuulianos cum veniſſet, maritum deplanxit, Dreuulianos inebriauit, quinque millia eorum occidit, Mox Chiovuiam reuerſa, exercitum conſcripſit: contra Dreuuelianos progreſſa victoriam reportauit, fugientes in caſtrum proſequuta, obſidione ad integrum annum preſſit: poſt interpoſitis conditionibus tributum illis de quolibet domo, tres videlicet Columbas, totidemque Paſſeres imperat: acceptaſque in tributum aues, continuò alligatis ſub alis igneis quibuſdam inſtrumentis dimittit. Auolantes Columbæ ad ædes conſuetas redeunt, reuolantque, caſtrum incendunt. [i] Inflaminato iam caſtro diffugientes aut occiduntur, aut capti uendutur. Hactenus ille.

[i] In Moſc. Ruth.
Olha hiſtoria.
Columbæ caſtra incendunt.
Igor occiditur.
Olha legatos occidit.

Argonautis, vt id obiter dicamus, quamuis alióqui poetarum figmentum eſt, Columba, data fuit itineris dux, præcipiente Phineo, Apollonius in Phineum quidem præcepiſſe refert, ſed addit etiam ab Euphemo eam Columbam fuiſſe nutritam, emiſſam autem, ubi Argonautæ ad Cyaneas perueniſſent, hosq; eam ſequutos ſine periculo tranſiuiſſe. Meminit eius apud Latinos in primis [k] Ouidius eo uerſu:

Argonautæ Columbã ſequütur vo la item.

[k] In ibim.

Qualis & ipſa fuit, quoque præcipiente Columba,
Et data Palladia prauia, duxq; rati.

Item [l] Propertius, dum ait:

[l] Lib. 2.

Et qua mouiſti duo littora, cum rudis Argus
Dux erat ignoto miſſa Columba mari.

Notior uerò, & certiſſima ſacra hiſtoria eſt de Spiritu ſancto Columbæ forma baptizato à D. Io Baptiſta in Iordane Saluatore noſtro Ieſu Chriſto apparente vt euangeliſtæ omnes vnanimiter tradunt, quorum ſacra uerba aſcribere non piguit: *Tūnc venit Ieſus*, inquit S.[m] Matthæus, *ex Galilæa in Iordanem vt baptizaretur ab eo. Io. autem prohibebat eum dicens, ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondens autem Ieſus, dixit ei, ſine modo, ſic enim decet, nos implere omnem iuſtitiam. Tunc dimiſit eum. Baptizatus autem Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ei ſunt cœli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut Columbam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cœlis dicens Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Eadem ſcribit D. Marcus, ſed vt uidetur paulò diligentiùs, etſi paucioribus uerbis. Hic enim & ciuitatem nominat, qua baptizandus Saluator noſter ueniebat, nimirum Naſareth, cum S. Matthæus totam tantum regionem, nempe Galilæam. Ait itaque Dn Marcus. *In diebus illis venit Ieſus a Nazareth Galilææ, & baptizatus eſt a Ioanne in Iordane. Et ſtatim deſcendens de aqua vidit Cœlos aperto, & Spiritum ſanctum, tanquam Columbam deſcendentem, & manentem in ipſo, & vox facta eſt de Cœlis, tu es filius meus dilectus, in te complacui.* Sed D. Matthæus D. Io. iſtæc dicere facit, & Spiritum etiam ſuperfuſum, non in ipſo manſiſſe refert, uti D. Marcus ait, cui D.[o] Lucas tamen aſtipulatur. *Factum eſt autem*, inquit, *cum baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato, & orante, apertum eſt Cœlum, & deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut Columba in ipſum, & vox de Cœlo facta eſt. Tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi.* Hæc ille. In eo autem cæteris clarior, & dilucidior, quod Spiritum ſanctum corporali ſpecie deſcendiſſe dicat. Diuus uerò [p] Ioannes, qui & ipſe Apoſtolus fuit in eo cum S. Matthæo conſentit, quod Spiritum ſuper ipſum manſiſſe ſcribat, *Altera die*, inquit, *vidit Io. Ieſum venientem ad ſe, & ait Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic eſt de quo dixi, Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat, & ego neſciebam eum ſed vt manifeſtetur Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Et teſtimoniū perhibuit Io. dicens, Quia vidi Spiritū deſcendentē, quaſi Columbā de Cœlo, & manſit ſuper eū. Et ego neſciebam*

Columba Saluatori baptizato appa uit.
[m] Cap. 3. in fin.
[n] Cap. 1.
[o] Cap. 3.
[p] Cap. 1.

eum ſed

eũ: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quẽ videris Spiritũ descendentẽ & manentẽ super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Hactenus itaque D. Io. Discordiam verborum in sacra istac historia nullam esse luculenter demonstrat [a] Cornelius Iansenius Gandauensis Episcopus, ad cuius commentaria lectorem allegamus, maximè cum huc non pertineant. Vnum verò ex eodem hic ascribere placuit, num scilicet Columba, in cuius specie descendens Spiritus sanctus apparuit, verum fuerit animal, an non. D. enim [b] Augustinus omninò vult fuisse verum animal, non quidem ex communi Columbarum grege acceptum, sed recens à Deo creatum, & post officium suum esse desinens. *Neque hoc ita dicimus*, inquit, *vt Dominum Iesum Christum dicamus solum verum corpus habuisse, Spiritum autem sanctum fallaciter apparuisse in oculis hominum, sed ambo illa corpora, vera esse credimus. Sicut enim non oportebat, vt homines falleret filius Dei, sic etiam non oportebat vt falleret Spiritus sanctus. sed omnipotenti Deo, qui vniuersam creaturam ex nihilo creauit, non erat difficile verum corpus Columbæ sine aliorum Columborum ministerio figurare. Sicut etiam non fuit ei difficile verum corpus in vtero Mariæ sine virili semine fabricare cum creatura corporea, & in visceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipso mundo ad formandam Columbam imperio Domini, voluntatiq. seruiret.* Verum sicut argumentum S. Augustini efficaciter non concludit, inquit Iansenius, ita quoque, & scripturæ, & ipsi rei magis congruit intelligere non fuisse veram Columbam, sed tantum similitudinem eius, ad hoc factam, vt per proprietates Columbæ Spiritum sanctum designaret. Scripturæ quidem, eo quòd dicatur Spiritus descendisse in corporali specie, hoc est, similitudine. Deinde, quod tanquam, vel sicut Columba dicitur descendisse, vbi similitudo potius designatur Columbæ, quàm Columbæ veritas. Rei verò, quia cùm hoc ipsum fieri potuerit per Columbæ similitudinem, quod per veram Columbam, nec Deus quicquam faciat frustra, sicut nec Natura, frustra fuisset hîc de nouo creata vera Columba. Columba enim hæc non aduenit, nisi vt signaret, & mox præteriret, vt etiam [c] S. Augustinus testatur: neque argumenta Augustini concludunt. Nam primum non est simile de corpore in quo Christus apparuit, vt vere dicatur, & sit homo. Spiritus vero non dictus est, nec fuit Columba. Neque per hoc Spiritus veritatis aliquem fefellit, quòd in apparenti, & non in vera Columba apparuit, quæ tamen à plerisque vera Columba sit putata. Non enim fallit, qui sine intentione fallendi aliquid dicit, aut facit, ad quod aliquis sequitur in alio error non perniciosus. Iam Columbæ huius apparitio non ad hoc inducta est, quo homines crederent esse veram Columbam, sed quo per eam Spiritus præsentiam, & proprietates cognoscerent. Sicut ergò in die Pentecostes Spiritus sanctus dicitur descendisse super Apostolos tanquam ignis, cùm tamen secundum omnes non esset verus ignis, sed ignis similitudo, nec ob id fallacia, aut fictione aliqua visus est spiritus Dei: ita & nunc velut i Columba descendisse dicitur, quod non in vera Columba, sed in similitudine eius apparuit, nullam tamen falsitatem admittens. Est enim vtrobique similis loquendi modus ὡσεὶ tanquam, vel veluti. Certè [d] Augustinus in hanc magis inclinat sententiam, docens, non necesse esse, vt Columba hæc dicatur habuisse animam, a qua moueretur, imo nec verum fuisse corpus, quod apparuit. Dicitur autem Spiritus super Christum descendisse corporali specie, sicut Columba, non quòd reuera descenderit, qui vbique existens moueri non potest, neque rursum, quod per descensum speciei Columbæ cœperit Christum per gratiam inhabitare, qui ab initio semper fuit plenus Spiritu sancto, vt in quo inhabitabat diuinitas corporaliter, sed quia per descensum illius Columbæ manentis super Christum, & spiritum repræsentantis, declarata est præsentia Spiritus in eo, in quo prius non declarabatur. Hactenus ergò Iansenius, qui etiam rationes assignat, cur Spiritus sanctus in Columbæ similitudine apparuit, de quibus & nos agemus, vbi de mysticis sermo erit. Hic veritatem historiæ annotasse sufficiat. Compendiose tamen antequam reliquas Columbæ historias prosequamur rationes nonnullas adferemus, cur Columbæ potius, quàm ignis specie Spiritus sanctus apparuerit, super qua re [e] Alphonsus Tostatus disputans, id propter multa, quæ Columbæ conueniunt factum esse hoc ferè modo demonstrat. primò propter dispositionem, quæ requiritur in baptizando, vt non fictus accedat. Columba enim est animal simplex, astus, doliq; expers. Secundo propter septem Spiritus sancti dona per septem Columbarum proprietates, quas, quia nos alibi recensemus, nunc præterimus, designata, quæ baptizandis dantur. Tertio propter proprium baptismi effectum, qui est remissio peccatorum, & reconciliatio ad Deum. Hoc autem in Columba propriè significatur, quia animal est cicur, domesticum & mansuetum, & maximè quoniam ipsa denotauit reconciliationem Dei cum homine, & tranquillitatem seculo redditam. nam in diluuio, per quod seculum delebatur, per Columbam pax & misericordia significabatur, vt scilicet, quod Deus misereretur seculo, & cessaret diluuium. Quartò ad designandum communem baptismi effectum, qui est confirmatio Eccle-

siasticæ

[a] Cap. 12. comment. in concord. euãge.

Columba, quæ apparuit Christo an fuerit verum animal.

[b] Lib. de agone Christi Cap. 22

Columba, quæ apparuit non fuit vera.

Columba cur apparuerit.

[c] Lib. 2. de Trinit.

Spiritus sãctus tãquã ignis.

[d] Epist. 102.

Spiritus cur super Christum descẽdent.

[e] Cap. 53. comment. in cap. 3. Matth.

Cur Spiritus sanctus Columbæ potius, quã ignis specie apparuit.

ſiſticæ vnitatis: quintò propter charitatem, vnicam nimirum virtutem, quæ priuatim baptizandis apparere debet. Quamuis etenim in baptiſmo omnes virtutes, & dona infundantur, charitas tamen omnium eſt excellentior. Eius autem præ omnibus animalibus cultrix eſt Columba. Angelos nec non & Sanctos huius auis figura quandoque hominibus apparuiſſe teſtatur hiſtoria*. Laurentius Surius, ex quo pleraque iſta in noſtram hiſtoriam tranſtulimus Angelum Columbæ ſpecie moribundo iam glorioſo Dei athletæ Allouuino cognomento Bauoni, non tantum apparuiſſe, verum etiam ceu ſuper notæ ſimplicitatis filium tam familiariter requieuiſſe ſcribit, vt videretur dicere: *Super quem requieſcam, niſi ſuper humilem, & trementem ſermones De*? Addit etiam totam cellulam tam miri odoris fragrantia repleſſe, vt raptum ſe Allouuinus exiſtimans paradiſi delicijs intereſſe cogitaret, & quaſi iam laborum ſecurus diceret: *Ecce hæreditas Domini*. Cum vero aliò ſpectet per ſcripturæ prata riuulos ingenij ducere quid innocentiæ, quid ſimplicitatis Columba videatur habere: itaque ad alia feſtinanti hoc ſolum ſufficiat dixiſſe, meritò ſuper eum in Columbam Angelum veniſſe, qui Columbina plenus erat ſimplicitate: meritò illum diuinum odorē hauſiſſe, qui ſecura conſcientia poterat dicere. *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco*. Idem Surius S. Radegundim reginam Columbæ figura in mari periclitantes ab imminenti naufragio liberaſſe ita enarrat. *Porrò clariſsimis regibus, & ſereniſsima regina Brunechilde, quos haud vulgariter dilexit, atque etiam ſacroſanctis eccleſijs, & earum Epiſcopis cum diuina obteſtatione ſuum commendauit monaſterium. Pro caleſti autem hoc munere miſit ſupradictum preſbyterum cum alijs, gratias vt agerent Imperatori. Quibus redeuntibus, mare fluctibus cœpit agitari, ita vt multi illi obiecti periculis, eiuſmodi procellas, & tempeſtates nunquam ſe vidiſſe faterentur. Quadraginta diebus, & noctibus in medio mari in ſummum vitæ diſcrimen conie cti, cùm vitam plane deſperarent, & mors eis ob oculos verſaretur, inter ſe mutuò concitati pelago illos iam iamque abſorbere cupiente, voces in Cælum dabant ita dicentes: Domina Radegundis ſubueni ſeruis tuis, vt qui tibi obediuimus, ſine ſubſidio non pereamus. Libera nos de præſentiſsimo ſubmerſionis periculo. Vbicunque ex fide inuocaris, mi ſereri ſoles adiuua ergo etiã nos, ne pereamus. Ad has voces in medio mari Columba ad hos veniens nauem ter circumuolauit. Cumq; tertiò id faceret in nomine Sanctæ Trinitatis, quam B. Radegundis ſemper in ſuo habuit pectore, famulus eius Beneſarus manum extendens, è cauda eius tres extraxit pennas, quas mari intingens tempeſtatem ſedauit. Ita ad ſui nominis inuocationem B. Radegundis in Columbæ ſpecie apparens, ſuos ex ipſis mortis faucibus reduxit ad vitam. Facta ergo tranquillitate in mari, illi alta voce exclamabant. Adueniſti bona domina, pietate plena, vt tuos captiuos eriperes, ne fluctibus abſorberentur. Nec illi ſoli liberati ſunt, ſed etiam alij omnes meritis beatæ illius. Eas pennas attulere ij ipſi a tanto periculo educti, & in loco ſancta die d... ſtribuerunt.* Idem Surius tradit S. Leonardum cuidam captiuo in ſubterraneũ ſpecum coniecto Columbæ figura apparuiſſe, eumq; inde eduxiſſe, & cum atra nox homini viam, qua iret prorſus abſconderet, Columbam ob oculos eius volitantem eum anteceſsiſſe, atque ad locum optatum perduxiſſe. Verum quemadmodum hi Sancti Columbæ ſpecie alios ab imminenti mortis periculo liberarunt, ita pariter ipſa Columba mirabiliter alijs ſanctis apparens ſanctitatis illorum publice teſtimonium præbuit. Ea in primis D. Io. Chryſoſtomi in archiepiſcopum initiandi capiti inſedit, quod idem quoque Surius recenſet hoc ferè modo. *Cum autem eum ordinaturi eſſent, vt Deus iuſſerat, & dies adeſſet præſtitutus, aderat quidem omnis cœtus fidelium & ſimul etiam ad erat vniuerſus chorus pontificum. Cum ad aram verò ſacram acceſsiſſet, & ipſe quidem, vt fas exigit, caput pontifici ſubmiſiſſet, ipſi autem eius manus fuiſſent impoſitæ, miraculum quoddam hic quoque facit Deus, & oſtendit eum, qui initiabatur, eſſe dignum, & ex ſua ſententia illum dignatum fuiſſe ſacerdotio. Columba enim & colore alba, & ſpecie valde pulchra templum ſuperius conuolans, illico deſcendit, & inſidet capiti eius, qui ordinabatur. Superuacaneum eſſet omnino immorari in interpretandis ijs, quæ ſunt manifeſta. Cui enim non eſt manifeſtum hoc eſſe ſignum Sancti Spiritus è* Columba, referente eodem authore, ſimiliter S. Gregorij Agrigentini in inauguratione eius in paſtorem populi ab altari aduolans capiti inſedit: quamobrem vniuerſus populus ſtupore, vt par erat affectus, gaudio, & admiratione plenus, non amplius orabat exploratum ſibi fieri, vtrum qui deſignatus pontifex fuerat, nunc Deo gratus videretur. Itaque craſtino die pontifex creatur, tradituraq; Agrigentinis: immo verò huic illi, vt probo paſtori rationales oues a pontifice maximo creduntur. Hæc dum Gregorius Romæ moraretur, contigere. Eidem ſimilem Columbam, poſt quam Agrigentum venerat, & templum ingreſſus myſteria peregiſſet, rurſus è cælo deuolantem eum adumbrare conſpexerunt. Idem quoque de S. Fabiano Pontifice maximo memorant, S. Anti, vel vt alij vocant, Anterotis ſucceſſore. Hoc enim poſt menſem vnum in Epiſcopali munere mortuo diuinitus ſacra adminiſtratio ad Fabianũ eſt delata. Aiunt autem poſt Anterotis mortem ex agro Romam veniſſe, atque ibi cum alijs verſatum eſſe. Quum vero Romæ Epiſcopi, & fratres omnes in Eccleſiam ad Epiſcopum creandum conue-

Marginal notes:

* *To. 4 in vita B. uon*

Angelus Columbæ figura apparet S. Allouuino.

S. Radegundis Columbæ figura periclitantes in mari liberat.

Periclitantes S. Rhadegundis auxilium implorant. Columba ter nauem circumuolat. Beneſarus maris tempeſtatem ſedat.

S. Leonardus captiuũ liberat columbæ ſpecie.

Columba apparens ſanctitatis eorum, quibus apparet indicat. Chryſoſtomi capiti columba inſidet.

Columba S. Spiritus ſignum.

S. Gregorij Agrigentini capiti Columba bis inſidet.

S. Gregorius car... in epiſcopum electus.

S. Fabiani capiti Columba inſidet.

conuenissent, atq; suffragia deligentium de multis præclaris, & illustr. viris, quibus eã dignitatem collatam iri hominum opinio erat, variarent, affuit etiam Fabianus: & quamuis de eo nulli episcoporum in mentem veniret, derepentè tamen aliundè aduolans Columba, ac capiti eius insidens, eum designauit, & spiritum in eo acquiescere significauit, in Columbæ specie apparere solitum: quare tam admiranda vniuersus populus delectatus, eadem alacritate, atque eodem simul ore omnes dignum eum esse, & idoneum acclamarunt & continuò in episcopali throno collocarunt. Authores sunt [1] Nicephorus, Calistus, & [2] Eusebius, qui Columbam illam, illius figuram gessisse etiam addit, quæ in Sancti spiritus imagine descenderat super Iesum apud Iordanem. Scribitq; id alios tradere quoque S. Zepherino euenisse, non Fabiano. Sed Platina ad priorem opinionem inclinat. Aliud miraculum de Columba recenset Laurentius Surius, ampullam sancto crismate plenam B. Remigio Remorum archiepiscopo Francorum regem Clodoueum baptizaturo adferente. *Interea eundi*, inquit, *via ad baptisterium a domo regia preparatur, velis, & cortinis depictis ex vtraque parte protenditur, & desuper adumbratur, platea sternuntur, ecclesia componitur baptisterium, balsamo, & ceteris odoramentis conspergitur: talemque gratiam Dominus subministrabat in populo, vt æstimarent, se paradisi odoribus refoueri. Sicque precedentibus sacrosanctis euangelijs, & crucibus cum hymnis, & canticis spiritualibus, atque litanijs, sanctorumq; nominibus acclamatis, sanctus pontifex manum tenens regis, à domo regia pergit ad baptisterium, subsequente regina, & populo. Dum autem simul pergerent, rex interrogauit episcopum, dicens: Patrone est hoc regnum Dei, quod mihi promittis? Cui episcopus, Non est hoc*, inquit, *illud regnum, sed initium viæ, per quam venitur ad illud. Cum vero venissent ad baptisterium, clericus, qui crisma deferebat, a populo est interceptus, vt ad fontem venire nequiret. Sanctificato autem fonte, nutu diuino chrisma defuit. Et quia propter populi pressuram vlli non patebat egressus ecclesiæ, vel ingressus, sanctus pontifex oculis, ac manibus protensis in Cælum cœpit tacitè orare cum lachrymis. Et ecce subito Columba niue candidior attulit in rostro ampullam, chrismate sancto repletam, cuius odore mirifico super omnes odores, quos ante in baptisterio senserant, omnes qui aderant, inæstimabili suauitate repleti sunt. Accipiente autem sancto pontifice ipsam ampullam species Columbæ disparuit. De quo chrismate fudit venerandus episcopus in fontem sacratum. Viso autem Rex tanto miraculo, abnegatis diaboli pompis, & operibus eius petijt à sancto pontifice baptizari.* S. Maria Oegniacensis, eodem referente Surio, vidit quandoque sacerdotem quendem cum lachrymis deuotè sacrificantem & Columbam quandam in eius humerum descendentem ex eoque humero fontem purissimum scaturientem. Non minori miraculo plena est illa historia, quam idem author de Columba refert, quæ sanctæ Marinæ virgini, ac martyri incarceratæ specie S. Trinitatis apparens, non tantùm hunc in sanctissimo suo proposito constantem ad tolerandas futuras pœnas adhortata est, sed iam morienti etiam iterum præsens facta multa hominum millia tanto miraculo stupentium ad fidem Christi conuertit. *Præter opinionem ergo*, inquit ille, *quæ nulli culpæ erat affinis, Martyr Christi Marina à sæuo illo, & pernitioso serpente (cuius specie dæmon paulo ante illam tentauerat) liberata, videt magnam lucem refulsisse in custodia. Crux autem à terra in Cælum vsque peruadens ostendebatur, tanquam fons illius luminis. Supra crucem vero conspecta fuit alba Columba, & pura tota, lucidos emittens splendores, Trinitatis, vt mihi videtur, mysterium aperte ostendente visione. Nam per lucem quidem erat ostendi apertè paternam gloriam: per crucem crucifixum significari vnigenitum: per Columbam vero conspiciebatur sancti Spiritus diuinitas, quæ & ancillam Dei alloquebatur, & consolans animum addebat, dicens. Aue Marina ratione prædita Dei Columba, quod viciste malignum, & bono adhæsisti. Aue, & lætare, & delectare ex toto corde tuo filia superna sion, Quoniam venit dies in qua pro tuis meritis ornata victoriæ coronis, & intelligentem Dei requiem cum prudentibus ingressa apud sponsum, & regem tuum habitabis.* Et paucis interiectis: *Tunc præses iubet, vt et nudata lampadibus pectus vratur, & latera. Cum diu ergo vreretur, & supplex tacitè preces emitteret ad Dominum nostrum Iesum Christum in corde suo, dolores facile sustinuit. Cum eam autem de ligno deposuisset, iussit magnum lebetem afferri in medium, & cum aqua repleri, & Marinam vinctam in aquam immitti, vt in ipsa suffocaretur. Cum id autem celeritate maxima factum esset, sancta Martyr vincta, & in vas aquæ iniecta exclamauit magna voce. Domine Iesu Christe, qui eduxisti vinctos in fortitudine, qui soluisti vincula mortis, & inferorum, & eos, qui habitabant in sepulchris, excitasti tua potestate nutu omnipotenti. Tu Domine altissime aspice ad ancillam tuam, & rumpe vincula mea, & fiat mihi hæc aqua in vitam æternam, & in supplementum babtismatis a me desiderati ad depositionem quidem veteris hominis, & qui corrumpitur secundum desideria deceptionis indumentum vero, & amictum noui, qui secundum Deum creatur in veritate, & iustitia. Sic orans iniecta est sancta illa adolescentula in vas illud plenum aqua. Cum primum*

autem

Fabianus ad summi pontificatus apicê euehitur.

[1] L. 5. Hist. eccl. c. 20.
[2] L. 6. Hist. eccl. c. 21.

Columba ampullam chrismatis sancto plenam B. Remigio portat.

Clodoueus Rex baptizatur.

S. Marinæ apparet columba in carcere.

Colũba supra crucem apparet. Trinitas significata.

Spiritus sanctus S. Marinam consolatur.

S. Marinæ tormenta.

Colūbæ S. Marinæ coronam imponit.

autem ingreſſa fuit lebetem, ecce fit magnus terramotus & rurſus prima Columba coronam ore tenens volauit ipſa hora ſuper aquam, & ingens ignis columna, & crux ſuper eam eadem. quæ prius figura apparuit beata: & Columba quidem cum tetigiſſet ſacrum caput martyris, & repente ſurſum volaſſet, ſedit ſuper ipſam crucem. Quæ etiam athletam placida voce eſt alloquuta, Pax tibi, dicens, ancilla Dei. Nunc confide cæleſtem accipiens coronam à manu altiſſimi. Simul autem atque hoc dixiſſet, ipſa quoque ſoluta à vinculis, & ex aqua emergens, cum, quæ explicari non poteſt, exultatione ſpiritus diuiniſſimi magnificans laudabat Trinitatem, vt citra medium baptizata, & mirandum in modum illuminata. Illic dicitur factum fuiſſe miraculum valde admirabile, nempe alas quidem ſuas expandiſſe, tanquam ijs, quæ fiebant, exultantem diuinam illam Columbam, conſpectam ſuper illam lucidam, quæ apparebat, crucem. Cum in voce autem erupiſſet apud ſanctam martyrem audientibus omnibus, ſic fuiſſe locutam. Huc adſis nunc, o ſponſa Chriſti Marina in ſupernis manſionibus: & accepta corona incorruptionis in dilectis Dei tabernaculis cum primogenitis filijs patris choros ducens, & lætans requieſce in ſæculum. Hanc tanquam Dei vocem, cum totus populus exaudiſſet, & obſtupuiſſet, ſtatim Chriſto crediderunt, viri ſimul, & mulieres in magna multitudine, & ſeipſos quoque eſſe Chriſtianos magna voce exclamauerunt, paratos vero ſe quoque mortem ſubire pro Chriſto. Erant autem virorum quidem, vt aiunt, ad quindecim millia, & multæ mulieres, in quos Olybrius totum exercitum immittens crudeliſſime animaduertit. Illud præterea miraculo adſcribendum eſt, quod [a] idem ille de moribundo iam iam S. Amatore ſcribit, nempe quod Columba huius ſancti viri animam in cælum efferret: *Hoc,* inquit, *dicens præcepit, ſe ad ſanctam eccleſiam prouehi, vt ibi ſpiritum datori redderet, vbi die, ac nocte eidem conſueuerat profiteri. Progreditur cum eo dextra, læuaq; frequens populi multitudo. Præcedit Clericorum chorus, matronarum caterua ſubſequitur. At vbi eccleſiam eſt ingreſſus, pontificalem thronum aſcendens, fere hora diei tertia emiſit ſpiritum. Et continuo chorus ſanctorum, quod eſt ad dicendum admirabile, ſucceſſit, & ſpiritum eius cum hymnis, & laudibus ſpecie Columbæ vehebat ad Cælum, hoc multis cernentibus, & narrantibus eſt confirmatum.*

[a] To. 4. In vita S. Germani c. 5.

Colūba S. Amatoris animā in cælum effert.

Verum num ad imminentis mortis augurium, an potius ad præcedentis vitæ beatæ, ſimpliciterq; tranſactæ ſpecimen demonſtrandum ſit referendum, quod [b] Bernardus Scardionius canonicus Patauinus memoriæ prodidit de B. Beatrice Atheſtina Accij Eſtenſis ex ſecunda vxore filia, alijs iudicandum propono, mihi verba authoris deſcripſiſſe ſufficit. *De ſignis autem,* inquit, *& prodigijs, ac vita, & mortis eius præter cætera, quæ de ea referuntur, hoc omnino reticendum non cenſui. quod paulo ante mortem, dum inter reliquas virgines menſæ accumberet, ut cibum caperet, Columba candidiſſima nunquam illic amplius viſa iuxta manens. vbi quaſi admirans eam aliquandiu fixo oculo fuiſſet intuita, vltro euolauit, nec amplius vnquam viſa eſt. Hoc paulo ante obitum.* Quomodo S. Niuardus, felicibus Columbæ auſpicijs cænobium ædificarit, ita ferè enarrat [c] Surius. *S. Niuardus cum in quodam præſidio ſuo cænobium ædificare vellet cum S. Berchario vicum quendam Spernacum, quem B. Remigius eccleſiæ Remenſi pretio acquiſierat, expetens in ipſo proceſſu itineris graui ſopore deprimitur, ita vt eundi facultate remota omnem illum equeſtrem, qui ſe fortè comitabatur, ordinem ſtare præciperet. Itaque fagus frondoſa eligitur ſub cuius tegmine recubans, Berchary decumbentis gremio vertice compoſito recipitur. Interim eo quieſcente S. Berchartus in Cælum defixis luminibus aſpicit ſubitò niueam Columbam è ſublimibus deſcendere, & arbori, cui ſubſtrati erant, inſidere. Quæ repentè ab arbore proſiliens, & rumpens aëra vacuum futuræ fabricæ ſpacium circumuolans, locum, quo cænobium conſtrui debebat, gyro deſignat, præſentia ſanctificat. Cumq; eoſdem ſui ambitus circulos tertio repetiſſet, aperto Cælo reconditur.* Simile prorſus miraculum in principio ædificationis templi D. Mariæ in monte extra vrbem noſtram Victoris Epiſcopi temporibus eueniſſe Carolus Sigonius, F. Leander Albertus, Pompeius Vizanius, & quotquot alij memorabilia huius vrbis poſteris conſecrarunt, referunt. Sed Sigonij teſtimonium duntaxat hic adducemus. *Quin etiam,* inquit, *vicinis adhibitis epiſcopis oratorium in monte Vrbi imminente paulo ante conditum Victor conſecrauit, idq; Aſſumptioni B. Mariæ Virginis dedicauit. Id autem hac occaſione fuerat factum. Cum Picciola Alberti Gallutij filia, Octauiani Plateſij vxor ſacellum in hoc colle Virgini Dei matri vouiſſet, ac fabri iuſſu eius terram ad fundamenta egerere inſtituiſſent, Columbam de induſtria locum quendam circumuolantem, ac ligneis fruſtulis collectis, orbem ſatis amplum conficientem, vno, atque altero die notarunt. Ac miratam rem religionis pleni ad Victorem Epiſcopum retulerunt. Ille multis comitantibus clericis in collem prouectus, cum Columbam perinde vt acceperat, nouo adhuc intentam operi reperiſſet, cæleſtem eo ſigno ſine dubio portendi voluntatem aſſeruit, atque vt ædem eo in loco, & quidem rotundam faceret, matronam admonuit. Ita ex pia optimi præſulis interpretatione conſtructa ædicula poſt paucos menſes ab eo Item ante diem nonum decimum Cal. Septembris eſt dedicata. Miraculis inde plurimis additis, clarus locus, ac magna conuectarum dona pie deferentium celeber ſatis docuit vere ſedem illam a B. Virgine ſibi adlectam, ac tacito Columbæ officio, atque labore ſignificatam.* S. Ephrem Syrus, (tradente Cæſare [d] Baronio S. R. E. Cardinale) cuius ſummam in ſcribendo fuiſſe auctoritatem

[b] L. 1. claſſ. 6. de ſanct. & præcl. viſig. Pat.

B. Beatrici Heſtenſi Columba apparet.

[c] To. 5. In vita S. Berchary.

S. Niuard' columbæ auſpicio templum cōdidit.

Tēplum D. Mariæ in monte Columbæ auſpicijs conditum.

[d] S... de paſſ domini. [e] D... etc.

Hieronymus

Hieronymus tradit, tunc cùm velum scissum est, nempe cum iam mor[illegible]dus Dominus noster Iesus Christus acetum accepisset, dixissetq; *Consummatum est*, Columbam etiam è templo egredi visam esse. Rursus B. Catherina totis illis duodecim diebus, quibus à Maxentio tyranno carceribus inclusa detinebatur, per Columbam, tradente Surio, alimentum accipiebat à Superis. Quemadmodum S. Auxentius Abbas cubiculo totius hebdomadis spacio inclusus à monachis eius monasterij, in quo sanctus ille vir habitabat. Tale etiam est, etsi fabulosum mihi videatur, quod narrat [f] Diodorus Siculus de Semiramide à matre sua in loca saxosa, & deserta, in quibus aues erant plurimæ, exposita. *Tradunt*, inquit, *rem mirandam, aues infantem alis confouentes nutrisse coagulata lacte ex proximis pastorum mappalibus rapta. Acto anno, cum firmiore egeret alimento, aues caseum eodem ex loca raptum ori infantis admonisse. Quare à Pastoribus ex corrasione casei animaduersa infantem speciosam forma compertam ferunt, nutritamq; apud se, dono postea datam præsidi pastorum regio nomine Simma. Hic liberis carens, vt filiam magna cura nutritam Semiramidem ab auibus (eo enim nomine lingua Syra vocantur) appellauit quas postmodum Syri omnes, vt Deas honorant.* Hæc ille, qui Semiramidem Dercetus Deæ Syræ filiam fuisse tradit, atque hoc modo genitam; Venerem nempe aliquando obuiam factam fuisse Dercetò, amorem cuiusdam adolescentis sibi sacrificantis iniecisse, ex quo cum filiam Dea suscepisset, sui erroris pudore affectam, adolescentem à se amouisse, & filiam in deserta, & saxosa loca, vbi Columbarum erant ingentes turmæ, exposuisse; Columbas verò, ut diximus, infantem enutriuisse. Tradit hæc quoque [g] Ioannes Tzetzes, quem lector plura uidere desiderans adire poterit. Verosimilior historia est, quam de Aspasia Hermotimi Phocensis viri pauperis filia, per mulierem in Columbam mutatam in somnio visam à turpi labiorum tumore liberata, at dæmonis astu, ac impostura illusa, vt credendum est, fuse [h] Aelianus posteritati consecrauit; quæ in compendium redacta sic habent. Aspasia Hermotimi Phocensis tenuioris fortunæ viri filia, cum mentum ei maximo formæ detrimento intumuisset, nec haberet vnde sumptum in medicos faceret, in somno Columbam uidit, quæ in mulierem mutata bono animo ipsam esse iussit, & rosea serta Veneris iam arida contrita tuberi imponeret: quod cùm fecisset, tumor euanuit, ipsaq; rursus inter formosissimas puellas numerata est, aut potiùs omnibus prælata. Tandem inuita relicto patre ad Cyrum Darij filium adducta, una omnium concubinarum carissima illi fuit. Vnde Aspasia insomnij memor, Veneri sacrificia gratificatoria peregit, & ingens idolum in honore eius faciendum curauit, iuxta quod gemmis picturatam Columbam statuit. Eadem de Cyro in prælio contra fratrem occiso, ab Artaxerce quoque similiter amata, & in honore fuit, ut multis ibi scribit Aelianus. Vide obsecro, pie lector, quomodo & dæmon sub Veneris nomine à superstitiosa vanaq; gentilitate cultus, Columbæ figura, qua & Spiritum sanctum in Iordane, multosq; sanctos, vt ex superioribus est uidere, delectatos, non sine grandi mysterio constat, induere non est veritus, & sibi eam sacram nuncupare, ut ita facilius deceptos in laqueos suos irretitos in ima ac obscura Tartara detruderet. Alia est apud eundem [i] Aelianum historia, quæ eundem humani generis hostem sub eiusdem innocentissimæ volucris specie delusisse homines testatur, quamuis interim fabulam quodammodo sapere videatur. Est autem talis: *In Erice Sicilia festi dies aguntur, quas Ericini, & Siculi omnes profectorios appellant. Cur autem sic appellentur, causam afferunt, quod id temporis Venerem inde in Lybiam proficisci dicunt: nam cum longè maximè Columbarum in ijs locis numerus esse soleat, nulla autem tum temporis appareat, conijciunt ipsam abeuntem venerantes Deam cum illa peregre profectas esse. Nam Veneri sacrum esse genus Columbarum omnes existimant. Nonem diebus lapsis vnam forma insignem ex pelago Lybica spectari euolantem, qua non sit quemadmodum reliqua gregales Columba, sed rubra, qualem nobis Anacreon canit esse Venerem, cum eam quodam loca purpuream, & auro similem canit, imitatione nimirum Homeri, qui eandem nobis auream celebrat. Hunc cæterarum Columbarum greges sequuntur, & rursus ex earum reditu Ericini reuersionis dies celebrant.* Et alibi rursus. *In Erice*, inquit idem [k] Aelianus, *Sicilia, vbi templum Veneris est venerandum, & sanctum, cum certa tempore offerunt Anagogia sacrificia Ericini, & Venerem è Sicilia discedere in Lybiam affirmant, euanescunt ex eo loca Columba, quasi comitantes Venerem. Reliquo verò tempore ingentem earundem auium copiã circa Dea templum abundare constat.* Hactenus ille. Et Athenæus scriptor alias clarissimus, referente Nicolao Leoniceno, non solum hęc omnia repetit, sed ueluti etiam calcar historiæ addens, specioso nimirum satis per se mendacio, longè manus adducens, ait *eadie, quo redeunt è Lybia, vniuersum regionis illius tractum butyrum olere, idq; aduenientes Dea certissimum indicium perhibere.*

S. Catherina in carcere à columba enutrita.

[f] *Lib. 3. c. 2.*

Semiramis à Columbis nutrita.

Semiramis Dercetus nata, & quomodo nata.

[g] *Chil. 1. hist. 9. 275.*

[h] *Lib. 2. Var. Hist. à princip.*

Aspasia quomodo à fœdo tumore liberata.

Aspasia Veneri dedicat téplum.

Dæmon Veneris specie incautos decipit.

[i] *L. 4. de ani. cap. 2.*

Profectorij dies qui Siculis dicti.

Columbarum in Sicilia maximus numerus.

Colũbæ Venerẽ abeuntem comitãtur.

Rubra Columba reliquarũ dux.

Ven. rubra.

Ven. aurea.

[k] *Li. 1. Var. hist. c. 15.*

Anagogia sacrificia.

nutrim... Veneri... i... uentu indicat.

COGNO-

.COGNOMINATA.

SEMIRAMIDEM, quam quarto loco Babyloniæ annis quadraginta regnaſſe hiſtoriæ tradunt, militia vero triumphis, diuitijs, victorijs, & imperio omnes mortales ſuperaſſe, atque ipſam Babyloniam ex oppido maximam feciſſe, vt magis dici poſſit illam ædificaſſe, quam ampliaſſe, Aſsyrijs Columbam ex Diodoro Siculo nuncupatam fuiſſe, quod ab his auibus mirabiliter in deſertis, & ſaxoſis locis educata crederetur, paulo ſupra diximus, dicemuſq; poſtea, cum expiraret, in Columbam mutatam ab eis creditam, ideoq; ab eſu Columbarum eos abſtinere, denique & vexilla ſua Columbæ imagine exornaſſe ſolitos: quod, teſte D. Thoma Aquinate, Hieremias Propheta exhortans Hieroſolymitanos, vt fugerent à facie iræ Columbæ, id eſt, inquit, Babyloniorum, quo- Columba, id eſt, Semiramis armorum ferocia magis, quam Ninus inſtruxerat, indicauit. Ter autem Propheta eius meminit. Primo autem [a] loco ſic habet. *Dereliquit quaſi Leo vmbraculum ſuum, quia facta eſt terra eorum in deſolationem à facie iræ Columbæ, & à facie iræ furoris Domini.* [b] Secundo loco ait: *Reuertamur ad populum noſtrum, & ad terram natiuitatis à facie gladij Columbæ.* Poſtremò, *Diſperdite,* inquit *ſatorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore meſsis à facie gladij Columbæ vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur.*

Col[illegible] imagine insigniunt.

[a] Cap. 25

[b] Cap. 46.

Nabuchodonoſor Columba dictus.

Quo loco gloſſa ordinaria per Columbam exponit Nabuchodonoſor Babylonis regem, & optimè, vti etiam in ante allatis duobus prophetæ locis uidere eſt. Sed quod regem illum Columbam interpretari Propheta exiſtimat, quaſi ſtultum, leui admodum argumento nititur, quod tale eſt, *Colũba*, inquit, ſtulta dicitur, quia pullos nutrit alienos, ita Nabuchodonoſor, non pro ſimplicitate Columbã vocat, ſed pro ſtultitia ſuperbiæ.

Gloſſæ ordinariæ error.

Si enim ab amore Columbæ erga alienos pullos propheta ſimilitudinem aſſumeret, vti gloſſa ſupponit, Nabuchodonoſoris benignitatem, ac beneuolentiam erga Hieroſolymitanos etiam inde concludere debebat, quod tamen ſacræ literæ, ac ipſamet gloſſa negant, quin contrà ceu flagellum eorum conſtituunt. Taceo modo euiuſcemodi Columbarum amorem admodum inſolentem eſſe, vt inde ſimilitudo accipi poſſet, vt ab Oſſifraga alij peritiores faciunt.

D. Thomæ opinio probata.

Quare veroſimilior D. Thomæ opinio habẽda eſt, nimirum, quòd Columba Semiramidis, omniumq; eius ſucceſſorũ inſigne eſſet. Sanctus [c] Matthæus Euangeliſta Chriſti Saluatoris noſtri genealogiam recẽſens, in ea etiam Naaſon nominat, quem à Columbina ſimplicitate, & à requie ita dictum Theologi interpretantur, vt diſertiſsimis verbis facundiſſimus D. [d] Chryſoſtomus oſtendit, inquiens. *Aminadab autem, qui erat voluntarius populus, vel gens deſiderata, genuit Naaſon, qui interpretatur refectio,* id eſt, *requies. Verè enim quicunque eſt voluntarius Deo, & prabet ſe deſiderabilem apud Deum, generat ſibi refectionem, & requiem. Congruè autem Naaſon, in cuius tempore filij Iſrael de Aegypto exierunt, qui & princeps factus eſt ſuper tribum Iudæ, refectio, & requies eſt nominatus, quoniam in tempore illius de ſeruitute Aegyptiorum violentorum, & de laborioſis operibus luteis liberati requieuerunt, & refectionem conſequuti ſunt in deſerto, & corporis, & animæ corporis quidem quia ad libertatem venerunt corporalem animæ autem, quia poſt immundas culturas Aegyptiorum ad notitiam perducti ſunt Dei uiuentis. Sed & Columbinus, & ſerpentinus interpretatur Naaſon, forſitan quia prudens erat in bono, ſicut ſerpens: ſimplex autem in malo, ſicut Columba.* Hactenus D. Chryſoſt.

[c] Cap. 1.

Naaſon à Colũbina ſimplicitate dictus.

[d] Hom. 1 in c. 1. Matth.

S. Petrus filius Columbæ dictus.

[e] Cap. 16

Hoc ſenſu, vt opinor, Saluator noſter Ieſus Chriſtus, Sanctum Petrum cariſſimum ſuum diſcipulum apud D. [e] Matthæum Simonem Bariona, id eſt, vt Zacharias Epiſcopus Chryſopolitanus exponit, filium Columbæ, qui triſtitiam ponat, ac mœrorem audiat, appellauit. Hoc enim Simon illud Bar—Iona ſignificat. Verba Saluatoris noſtri ſunt: *Beatus es tu, Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui in cælis eſt. Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram, &c.*

Coluba familia apud Genuẽſes. Chriſtophorus Columbus admirans mare dictus.

Porrò apud Genuenſes originem habuit celeberrima iam familia Columba cognominata, quam ſcilicet Chriſtophorus Columbus toto orbe nominatiſſimus iam ante multos annos maximè illuſtrauit noui orbis inuentione, quare & admirans mare dictus eſt: Cremonæ pariter alia familia eſt, Columba appellata, ex qua Realdus Columbus magnus ille Anatomicus egreſſus maxima ſui laude, ac ſummo audientium commodo, ac progreſſu in almo Romano Gymnaſio rem anatomicam profeſſus eſt, ac de eo doctiſſimos quindecim libros poſteritati diſtinctè ſanè, atque accuratè conſcriptos reliquit, quos poſtmodum Lazarus, & Phœbus Columbi Pio Quarto Pontif. Max. nuncupatos in lucem ediderunt.

Coluba familia Cremonenſis. Reald. Columbus. Lazarus, & Phœb. Columbi.

DENO.

DENOMINATA.

A COLVMBA fit Columbinus, vel Columbaris. Columbinus quod ad Columbas pertinet, Columbaris quod est Columbæ, vel idem significat. [a] Columella *Columbare stercus* dixit: *Pulli Columbini* Varro, & Cicero. [b] Aristoteles aues omnes, quæ sub Columbario genere continentur Περιστερώδεις appellat. Columbina apud aucupes dicta est Merula Torquata fæmina, item & Turdus visciuorus, ob magnitudinem. [c] Plinius alibi uuas Columbinas acinosissimas appellat, cui [d] item, vt supra etiam diximus, planta quædam peristereos vocatur caule alto, foliato cacumine in alios ramos se spargens, Columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habenti negant oblatrare canes. Herbarij recentiores omnes hanc plantam Verbenam, siue verbenacam esse existimant. Sed cum verbenaca Plinio peristereon, non autem peristereos vocetur (vt duobus in locis apud illum vid::emus, primum vbi honores verbenacæ enumerat, quos illi olim Romani detulerunt, [e] vbi verbi gratia, *aliqui*, inquit, *peristereon, nostri verbenacam vocant*, & [f] aliàs *alcea*, inquit, *folia habet verbenaca, quæ & peristereon cognominatur*) quispiam dubitare posset, vtrum diuersæ plantæ sint, an verò eadem; & certe id doctorum virorum animos quandoque, uti uideo, torsit, quin etiam quidam Veronensis nomine Io. [g] Antonius Pantheus prorsus conclu::dit, diuersas esse. Verùm cùm ipsemet Dioscorides peristeriona siue uerbenacam ex eo nominatam videri scribat, quòd Columbæ circa eam perquam libenter uersari soleant, cogor in omnium doctissimorum botanicorum sententiam venire. At cùm rursus Dioscorides duas herbas diuersis capitibus verbenacam nimirum, & hierabotanem peristereona dici tradat, & de verbenaca tantùm dicat, quod a Columbis nomen obtineat, quis denuo putare posset verbenacam ergo [h] Plinij peristereona esse, cùm contra hic hierabotanem peristerona esse, appellari dicat. Vnde meo iudicio vtraque hac herba Columbas delectari statuendum est, ideoque illud nomen accepisse, etsi id de verbenaca priuatim Dioscorides scripserit. Latinis peristereon itaque verbenam, vel verbenacam significat, quibusdam herba segminalis, alijs Columbaria, seu Columbina dicitur, nonnullis etiam ferraria, à ferri duritie. [i] Nicander περιστερεῶντα πέτηλα vocat verbenæ folia. Scholiastes longè nobis aliud, quam Plinius, & Dioscorides faciunt, peristereonis etymum adduxit ex Crateia nimirum dictam scribens, quòd folia diuisa habeat, & pedibus Columbinis similia. [k] Ioannes item Goropius prorsus à Plinio & Dioscoride apertè dissentit, cùm peristereonem dictam putet, quòd ad eos amores conciliandos, ligandosque, in quibus Columbæ omnium gentium iudicio habent principatum. Cuius equidem doctissimi viri sententiam eò libentius amplector, quod in hac herba, nisi ad occultam sympathiam recurramus nihil agnoscam, in quo tantum auibus consistere possit oblectamentum, tum maximè uero etiam, quòd non alia de re, quàm ob conciliandum amorem dicta est Philtrodotes: quod Vergilius sciens loco philtrorum, quæ [l] Theocritus lauris adiunxit, uerbenas carmini suo intexuit, arte ut eximia, ita à nemine, quem legerim, præter vnum hunc virum animaduersa. Porrò inter nomenclaturas fumariæ apud Dioscoridem etiam peristereon legitur, à florum uidelicet specie, quæ Columborum ingluuiem quodammodo repræsentat, vnde à Germanis quoque nominatur Tuben kropfle: vel ad differentiam generis cuiusdam loti syluestris inodori, cui similes, sed lutei flores, quæ similiter eisdem Tuben kropfle vocatur, rote tuben kropfle, hoc est, rubra Columbarum ingluuies. Audio, & chamæbarum rusticis Germanorum alicubi Tuben Kropfle appellari, uel ipsum, vel fructum eius. Pedis Columbini nomine duæ herbæ ueniunt, una nota, & satis vulgaris ex geraniorum genere, altera rara admodum, amomum nempe, de quo [m] Iacobus Dalechampius sic scribit. Garzias aromatum Indicorum author de amomo scribens narrat se percõtatum aliquando a quodam pharmacopœo Hispano, sed religione Iudæo, qui Hierosolymis habitabat, quid esset amomum. Eum respondisse Arabica lingua Hamama nuncupari, quod pedem Columbinum significat, stirpem hanc nouisse, quam tamen apud Indos non uidisset. Postea se euocatum a Nizamoxa rege in Decam potentissimo, medicos eruditos tum Persas, tum Turcas, quos semper magnis stipendijs domi alebat, interrogasse num amomum

Columbin[us]. Colũbaris.
[a] Lib. 8. c. 8.
[b] 5. hist. c. 13.
Merula torquata colũbina dicta.
Turdus visciuorus.
[c] L. 14. c. 3.
Vua columbina.
[d] L. 25. c. 10.
Peristereos.
Verbena, seu verbenaca.
[e] L. 25. c. 9.
[f] Lib. 27.
[g] In discept. 2. diei lib. 4. cap. 55.
Peristereon duabus herbis cõuenit.
[h] L. 25. c. 9.
Segminalis herba.
Colũbaria.
Ferraria.
[i] In theriacis
Etymum.
[k] L. 6. in Saxonicis.
Goropij sententia probata.
Philtrodotes.
[l] Eglog. 8.
Fumaria, peristereon dicta, & cur.
Tubẽ kropfle.
Chamebatos.
Pes Columbinus.
[m] L. 8. Hist. plant. c. 40.
Quid sit amomum.
Hamama.

haberent, dixiſſe illos, iſtic quidem non naſci, ſed inter alia aromata, quæ ad regem ex Aſia, Perſia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferrentur, Amomum etiam aduehi: eiuſque ramulis ſe ab eis donatum. id cum Dioſcoridis deſcriptione contuliſſe, & venuſtiſſimè quadraſſe, ac licet tam ſiccum, pedem Columbinum repræſentaſſe. Sed eius figuram nec prolixiore oratione, nec pictura Garzias expreſſit. Eius verò Scholiaſtes nobis iconem exhibuit, amomi, & amomidis nomine. Neutram tamen cum Plinij, & Dioſcoridis conuenire ille putat, niſi id fortè ſit, quo ſe Garzias donatum, quodque pedem Columbinum referre aſſerit. Nam hæc fragmenta aliquot ſunt ramuli, foliolis quibuſdam adeo frequentibus onuſti, vt ex ſolis folijs conſtare videantur (velut in tithymalo paralio uidere licet) quæ in extremo ita ſunt diſpoſita, vt floſculum, aut roſam efforment. Ramuli iſti ſimul compacti non ineptè pedem Columbinum (qualis Columbarum eſt, quæ pedes, vt ita dicam, plumatos habent) referre videntur, nullo tamen ſingulari odore, aut ſapore præditi ſunt. Cæterùm cùm auctor hic pedem Columbinum memorat, atque etiam Serapio, minimè intelligunt id geranij genus, quod herbarij pedem Columbinum vocant, ſed amomum ipſum, vt ex Serapionis deſcriptione perſpicere licet. Quare ineptiſſimè faciunt, qui pedem Columbinum in vulgarem herbariorum amomo ſubſtituunt. Hucuſque Dalechampius. Quod modo ad geranij genus attinet, pes Columbinus herbarijs dictum, id, teſte Ruellio illud eſt, cui folia maluæ ſunt, rotunda ſed multipliciter diſſecta. Videtur autem de illo geranio loqui, quod Andreas Matthiolus ſecundo loco depinxit, cùm cæteri omnes herbarij illud, quod apud eundem tertio loco depictum eſt, pedem Columbinum nuncupent: quamuis tamen in Italia vtrumque eo nomine celebretur. Quod itaque omnes pedem Columbinum vocant, aiunt ſecundum genus eſſe Dioſcoridi, dicique etiam geranium Columbinum, Gallis pied de pigeon, Germanis Tauber fuſz. Cæterum apud veterem Auicennæ gloſſophagum Seukar pedem Columbinum ſignificat, quo authore, eodem tingitur oculus vel cera. Aquilegiam [a] Dalechampius ait Columbinam dici, quoniam corniculis ſuis ſurſum reflexis, gracilitate ceruicem, & roſtella Columbarum referat. Vult autem id de ſimplicibus aquilegijs intelligi, quod in hortis culta hæc ſtirps multo pluribus denſioribus, & nitidioribus corniculis prædita ſit. Lithoſpermon à Romanis Columbam appellari inter adiectas Dioſcoridi nomenclaturas legitur. Adamus Lonicerus ſcribit, in quibuſdam Germaniæ locis dici tubenrock, nimirum a Columbis. Theophraſtus, & Dioſcorides ciceris genus Columbinum vocant, quod [e] Plinius alijs etiam Venereum dici tradit, eſſeque candidum, rotundum, læue, & arietino minus. Hoc fortè fuerit, quod vulgò piſum album nominatur, interius flaueſcens, foris læue, rotundum, quod & piſis alijs in cibis ferè præfertur: de quo plura leges apud [f] Ruellium, qui id orobiæum, & orobiam Græcis vocari docet, ſub quo genere etiam ſylueſtre contineatur eruo ſimile, ſubamarum, ſecundum alios dulciſſimum. Rhai alhamam, hoc eſt, paſtus Columbarum (aliàs additur & camelorum vt ſcribit [g] Auicenna) eſt herba, quæ fert granum ſimile grano myrti, ſed magis cinereum, cuius medulla colore, & guſtu refert lentem excorticatam cum exigua dulcedine. Apparet autem leguminis quoddam genus eſſe. Mathias Lobelius, atque Pæna ſcabioſam minorem etiam Columbariam nuncupant. Eſt autem etiam Columbaria inſula in mari Thuſco, à qua, ni fallor, à [r] Io. Baptiſta Egnatio Columbarienſes nominantur: verùm [s] Plinio Periſterides inſulæ etiam iuxta Smyrnam dicuntur, quas ſic dictas arbitrandum eſt, quòd Columbarum agminibus abundarent. Periſtere Stephano vrbs Phœnicum eſt, gentile Periſterites. Enſipia maris Lybici inſula Aegypto adiacens, Gerar. Mercatori iſola de' Columbi, hoc eſt Columborum inſula dicitur. Duuelandia Zelandiæ pars eſt frugibus abundantiſſima, ita dicta, quòd totius ferè inſulæ Columbæ eo, etiam trans mare ad paſtum quærendum euolitent. Porro argillam, vel margam quandam [t] Plinius Columbinam nominat, *& Galliam ſuo nomine eglecopalam* (quidam legunt Aeglepeliam, id eſt ſplendidam, & liuidam: ἀγλαὸς lucidus: πελὸς liuidus: ſed hoc modo ea vox Græca fuerit, non Gallica, ut Plinius vult. In vetuſto legitur ſuo nomine a Græco (legit Dalechampius, ſed & Græco) Peltan appellat *appellare ait, & glebis excitari lapidum modo. ſole, & gelatione ita ſolui, vt tenuiſſimas bracteas faciat.* Eadem, inquit Ornithologus, aut ſimilis fuerit argilla nigricans, qua agros alicubi ſtercorari audio: ex qua etiam optima uaſa figlina, & ignis tolerantiſſima fieri puto, qualibus aurifabri utuntur. Et ex eadem nimirum materia, ſed magis indurata, etiam lapis ille niger in tenuiſſimas laminas ſciſſilis, quo ad pugillarem, & ædium tecta utuntur, Ioannes Auguſtinus Pantheus alchymiſta lapidem lebetam uocat fuſcum illum,

Amomum vnde aduehatur.
Amomis.
Amomi delineatio.
Columbinus pes vulgaris non eſt amomum.
Geranium pes columbinus dicatur.
Seukar quid Auicennæ.
[a] L. 7. Hiſt. plant. c. 14.
Aquilegia columbina dicta, & cur.
Lithoſpermon columba dictum.
Tubérock.
Cicer columbinum.
[e] L. 18. c. 12.
Cicer Venereum.
Piſum album.
[f] L. 2. c. 36.
Rhai alhamam quæ herba.
[g] 2. 565.
Scabioſa minor.
Columbaria inſula.
[r] In Hiſtor. princ. Rom.
[s] L. 5. c. 31.
Periſterides inſulæ.
Periſtere Vrbs.
Enſipa.
Iſola de' colombi.
Duuelandia.
Argila columbina.
[t] L. 17. c. 8.
Eglocopola.
Vaſa ignis tolerantiſſima unde fiant.
Lapis ſciſſilis.

illum, qui Plurij prope Clauennam in Rhætia non procul à Lario lacu ex montibus deportatur, & ferro tornatur in vasa ignis apprime patientia. videtur autem eundem appellare petram Columbinam. [u] Isidorus verò Columbinum lapidem *ab auis colore nuncupari* scribit, *& natura gypso vicinum esse, & mollitie simillimam.* Venenum Columbinum Caligula apud Suetonium appellat ex eo, quod Columbo cuidam victori at leuiter saucio in plagam abdidit. [x] Paulus Iouius Antracium quendam refert Pisanis duo inusitatæ magnitudinis vendidisse tormenta rudi ueterum sæculo fabrefacta, quorum vnum ab insculpta aue Columbinum, alterum a terribili ictus violentia Desperatum uocabatur. Plauto Columbare, exponente Festo, locum quendam significat in naui. Verba sunt Plauti in scribam naualem:

Petra Columbina.
[u] L. 16. c. 10.
Venenum Columbinum.
[x] L. 5. Hist.
Columbinũ tormẽtum.
Desperatũ.
Columbar Plauto qd.

Non ego te vidi, naualis scriba Columbari impudens?

Et subdit Festus: Siue quod Columbariorum quæstus temerarius, incertusq; est. Ornithologus hic fortè etiam Columbar legendum putat, genus nimirum vinculi, quod à collo denominatum aliquis coniecerit, & cuius idem [y] Plautus alibi meminit, inquiens: *Illic in Columbar credo, leno vertitur. Nam in Columbari collum haud multo post erit.* Vitruuio verò Columbaria duo significant, vtraque à Plautino Columbari diuersa, vt ex hisce [z] eius uerbis manifestè apparet: Ὀπαὶ, inquit, *Græci tignorum cubilia, & asserum appellant, uti nostra ca Columbaria:* Et [a] alibi ita vocat *foramina, siue canales, secundum singulos axis eclantes, per quæ aqua in tympano haustorio organo concepta effluit.* Quo loco Guil. Philander dicta esse annotat Columbaria ἀπὸ τοῦ κολυμβᾶν, id est, vrinando, quasi Colymbaria, quòd aquæ innatent, immerganturué, à quo, inquit, κολυμβιστὰς Græci vocant, quos Latini vrinatores, quales sunt Anates. Quæ, ut videtur, ab Hermolao mutuatus est, qui alibi sic habet: Cionion, siue cion vasculi genus est, quo nomine in hodiernum vsque diem vtuntur cauponæ. Hoc Columnas à nostris ex interpretatione Græca vocitatum putes: vnde apud iurisconsultos Columnarium: quanquam non Columnarium, sed Columbarium fortasse pronunciandum sit. Instrumenti genus ita nominatur Vitruuio ad aquam hauriendam per tympana, etiamsi à colluuie colluniarium sunt qui legant. In quo illud mihi occurruit, Columbarium non a Columbis, sed a Græco uerbo, quasi colymbarium venisse, quando Græci κολυμβᾶν, & Colymbistas vocant, quod nos vrinare, & vrinatores dicimus. Vrinatorium ergo uas, quo uidelicet, aut vinum promitur, aut aqua, Columbarium a veteribus dictum existimare possumus: alioqui & Columbæ ab hoc ipso verbi Græci significatu appellantur. Quid si columnarium apud iurisperitos pro mensa lapidea, quæ cartibum, & cartibulum quoque dicebatur, accipias? De qua M. Varro, *Altera, inquit, vinaria mensa erat lapidea, quadrata, oblonga vna columella, & vocabatur cartibulum, in qua ponerentur anea.* Hæc omnia [b] Hermolaus. Ornithologus verò, cui libenter hac in re assentior, Columbaria in tympanis, siue rotis haustorijs vasa eadem esse credit, quæ & haustra dicuntur ab usu: & Columbaria a figura dicta, qua referant loculamenta, seu nidos, quæ pro Columbis in cellis Columbarijs fiunt: nil hoc interest, vt uidetur, quòd haustra illa, quæ Columbaria propriè dicuntur, caua sunt, & in ipso tympano: alia uerò ut modioli quadrati foras prominentia, vti etiam figuræ Vitruuio adiectæ declarant. Eodem modo [c] Isidorus Columbaria putat esse loca concaua in summis nauium lateribus, per quæ eminent remi, ita autem dicta, quod sint similia latibulis Columbarum, in quibus nidificant. S. Columbanus, cuius vitam plenam maximis, & memorandis miraculis Beda fusè admodum describit, à Columba quidem nomen meruit, non autem ab aue, at a ciuitate Hyberniæ Columba nuncupata.

[y] In Rudẽte.
Columbaria quid Vitruuio.
[z] Lib. 4. c. 2.
[a] L. 10. c. 9.
Colymbistæ.
Vrinatores.
Cionion vasculi genus.
Columnas.
Columnarium.
Vrinatoriũ vas columbarium dictum.
Mensa lapidea.
Cartibum.
Cartibulũ.
[b] In Corall.
Haustra q̃ vasa dicta.
Columbaria vnde dicta.
[c] L. 19. c. 2.
S. Columbanus vnde dictus.

PRAESAGIA.

OLVMBAS aiunt tardiùs solito ad suum περιστερῶνα redeuntes mox imminentium pluuiarum signa repræsentare, quoniam percepto in pluuias aëris motu, in crastinum prouide expleri satagunt. [d] Hieronymus Vida ab hoc Columbarum præsagio tacta eleganti quadam similitudine innuit Columbas sæpè non prius arua, camposque relinquere, quam vel tonitru audierint, uel ex nebuloso aere certò affuturas pluuias diuinarent: canit autem:

Pluuiæ præsagium.
[d] L. 5. Conflict.

Ac velut in pastus celsa quæ sede Columba
Exierant varios, cum tempestate repente
Vrgenti cæco misceri murmure cælum
Incipit, & nigra cinxerunt æthera nubes,
Continuò linquunt arua vndique, & ardua pinnis
Tecta petunt, celeresq; cauis se turribus abdunt.

Serenitatis signum.

E contrario verò si insolenter cantillauerint, serenitatis signa ædere vulgò creduntur.

AVGVRIA.

DVPLEX ex Columbis erat augurium, lætum scilicet, ac infelix: quamuis nõnulli prosperos successus tantùm prædicere velint: alijq; nullius prorsus auspicij creditas esse, nisi comitatas ab alijs, quod [a] Alexander ab Alexandro quoque ceu ratum repetijt. Homerus felicis (hoc enim inter meas scedulas annotatum reperio) Columbæ augurij meminit: neque etiam semper faustum fuit comitatas videre, quemadmodum vel hoc senario habemus ex Suida:

[a] L. 5. Genia. dier. c. 13.

Πενιστερὰς βλέπειν τὸ πρόξενον βλάβης.
Columbas videre malum aliquod præsagit.

Verùm vt astruamus modò felix, modò infelix augurium fecisse; scire licet, antequam felicia enumeremus, Columbarum, vt etiam reliquarum minorum volucrum auguria à maioribus superuenientibus extingui credita, quod alibi [b] Vergilius ab Aquila sumpto exemplo etiam innuit, dicens:

Magnæ alites paruarũ auguria tollebant.

[b] Aeglog. 9.

Sed carmina tantum
Nostra valent, Lycida, tela inter Martia quantum
Chaonias dicunt, Aquila veniente Columbas.

Quo loco eius Scholiastes Seruius, *minora enim*, inquit, *auguria maioribus cedunt, nec vllarum sunt, virium licet priora sint*. Idem Seruius Columbarum auguria ad reges pertinere dixit, quia nunquam solæ sunt, sicut neque reges: quod postremum falsum esse subsequentia docebunt. Adnumerari verò Columbas inter eas alites, quæ regibus auspicia faciebant verissimum quidem est. Hinc in primis (prosequor autem felicia auspicia) [c] Vergilius Aeneæ Veneris filio, & regi Columbas geminas in auspicium missas narrat, duces nimirum ad inueniendum aureum ramum. Optauerat enim Aeneas in nemore arborem auriferam videre, ut inde ramum refringeret, & statim illi apparent geminæ Columbæ uolantes, quas quia matri Veneri dicatas nouerat, lætus precatur, ut cursum suum dirigant, ubi ramus existit aureus, obseruatoq; earum volatu super arbore considisse animaduertit, quò gradiens, cùm peruenisset, auri fulgorem vidit in arbore, indeq; ilico ramum excerpens, cum Sybillę detulit. Quę omnia poëta sic prosequitur:

Seruius hallucinatur.

[c] Aeneid. 6.

Colũbę geminæ Aeneæ apparent.

Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
Ostendat nemore in tanto, &c.
Vix ea fatus erat, gemina cum fortè Columba
Ipsa sub ora viri Cælo venere volantes,
Et viridi sedere solo, tum maximus heros
Maternas agnoscit aues, lætusq; precatur:
Este duces, ò si qua via est, cursumq; per auras
Dirigite in lucos, vbi pinguem diues opacat
Ramus humum: tuq; ò dubijs ne defice rebus,
Diua parens. sic effatus vestigia pressit,
Obseruans, quæ signa ferant, quo tendere pergant
Pascentes. illæ tantum prodire volando
Quantum acie possent oculi seruare sequentum.
Inde vbi venêre ad fauces graue olentis Auerni
Tollunt se celeres, liquidumq; per aëra lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

Discolor

Discolor vnde auri per ramos aura refulsit.
Quale solet Syluis, &c.
Talis erat species auri frondentis opaca
Ilice, sic lenis crepitabant bractea vento.
Corripit extemplo Aeneas, manibusq; refringit
Cunctantem, & vatis portat sub tecta Sybilla

C. Iulio Cæsari originē ab Aenea trahenti, vel saltem trahere sese iactitāri Columbę prosperō fuerunt ostento, cum palmam eam nidis frequentare cœpissent, quam ipse castris locum capiens inter Syluas, quas cædebat, repertam conseruari vt omnem victoriæ iusserat. Ea enim de causa mirum, & inusitatum videbatur, quòd id auium genus duram, & asperam frondem studiosè soleat euitare. Meminit huius augurij his verbis [d] Suetonius: *Apud Mundam*, inquit, *D. Iulius castris locum capiens, arborem palmæ repertam conseruari, vt omen victoriæ iussit. Ex ea continuo nata soboles, adeo in paucis diebus adoleuit, vt non æquipararet modo matricem, verumetiam obtegeret, frequentareturq; Columbarum nidis. quamuis id auium genus duram, & asperam frondem maximè euitet. Illo præcipue ostento motum Cæsarem ferunt, ne quem alium sibi succedere, quàm sororis nepotem vellet.* [e] Apollonius quoque canit aspectu Columbæ iussos ab augure Mopso heroas illos benè sperare: demonstrarumq; illis esse respondere id signum prædictioni Phinei, qui affirmārat reditum eorum è periculosa illa expeditione, positum esse in Veneris voluntate, ipsius namque Deæ eas sacras esse aues. Idem alibi * Phineum fingit Argonautis suadere, ne per Symphlegades petras nauigent, nisi prius eminus emissa Columba, vt illam viderint incolumem euadere per ipsas, sequantur: sin minus, retrorsum nauigent, tanquam prohibentibus Dijs. Neapolim celeberrimam Italiæ vrbem tali felicissimo auspicio conditam referunt, ut nimirum Parthenope virgo Eumeli filia Columbę augurium secuta post longa itineris interualla agrum Neapolitanum, tanquam ad tantę futuræ vrbis decus elegerit. Meminit eius [f] Velleius Paterculus: *Huius classis*, inquit, *cursum esse directum alij Columba antecedentis volatu ferunt, alij nocturno æris sono, qualis Cerealibus sacris cieri solet.*

C. Cæsaris augurium.

[d] In e Augusto Cæsare cap. 94.

[e] Argon. 3. Argonautarum augurium.

* Lib. 2.

Neapolis colubæ auspicijs condita a Parthenope.

[f] Li. 1 Hist. Rom

Item [g] Statius:

Tenuis nec rara colonis
Parthenope, cui mite solum trans æquora vecta
Ipse Dionæa monstrauit Apollo Columba.

[g] L. 4. Sylu.

Hinc quoque Neapolitani, referente Alexandro Neapolitano, statuam erexēre Apollini, cuius humero Columba insidebat, & muliérculam quandam (quæ Parthenope fuerit) genibus flexis ante statuam procumbentem, quasi Columbam adoraret. Idem quoque Statius attestatur dicens:

Statuæ Apollinis columba insidet.

Dij patrij, quos augurijs super æquora magnis
Littus ad Ausonium deuexit Abantia classis
Tu ductor populi longè emigrantis Apollo.
Cuius adhuc volucrem læua ceruice sedentem
Respiciens blande felix Eumelis adorat.

Lætum etiam Alexandro Seuero, ac imperium portendens augurium fuisse legimus, quod anicula quædam eo, quo natus est die, matri eius Columbas obtulisset. De Diadumeno tradunt Macrini filio eiusmodi portentum: Aquila, qua natus est die Palumbum ei regium paruulum attulit, & in cunis posuit dormienti, recessitq; sine noxa: quod dubio procul eum ab ineunte ætate Imperatorem aliquando futurum indicauit. Præterea etiam de Aretulla scribitur, quod cum sæpius Domitium pro fratre suo, quem in Sardiniam exulatum miserat, frustra rogasset, ut ab exilio illum reuocaret, in eius gremium Columba, quæ cum cęteris auibus in Theatro (nam id spectaculi genus edidit Domitianus, quod [h] Papinius testatur, & olim ediderat Nero) deciderit, neque inde voluerit euolare. Hanc [i] Martialis fratris reuersuri ab exilio nunciam fuisse credidit, cùm canit:

Seueri augurium.

Diadumeni augurium.

Aretullę augurium.

[h] In Saturn.

[i] L. 8. Epig.

Aëra per tacitum delapsa sedentis in ipsas
Fluxit Aretullæ blanda Columba sinus.
Luserat hoc casus, nisi inobseruata maneret
Permissaq; sibi nollet abire fuga.
Si meliora piæ fas est sperare sorori,
Et dominum mundi flectere vota valent,
Hæc a Sardois tibi forsitan exulis oris
Fratre reuersuro nuncia venit auis.

[k] Lib. Hie rogl. Hebræi Columbarum alas tectis affigunt. Auguria in fœlicia. Priami augurium. [l] Lib. 1.

Pierius [k] Valerianus ex Euthymio apud Hebræos ait præditum, ac potentiorum hominum morem fuisse, Columbarum alas gypso illitas in summæ felicitatis signum tectis eorum affigere. Hæc itaque felicia hactenus extiterunt auguria, supersunt modo infelicia, quale in primis illud est, quod Priamus Iouem orans sumit ab Aquila *Columbam etiam respirantem* ungu bus tenente. Inde enim Penthasileam haud reuersuram incolumen ex prælio augurabatur. Meminit Q. [l] Calaber.

> Αἰετὸς ὀξὺ κεκληγὼς
> Ἤδη ἀποπνείουσαν ἔχων ὀνύχεσσι πέλειαν.
> Ἐξαπίνης οἰμῶν ἀριστερός, id est:
> *Aquila acutum clangens*
> *Iam efflantem animam tenens unguibus Columbam*
> *Concitate ruit dextera*

[m] In Ione. Ionis augurium.

Ion quoque apud [m] Euripidem, dum venenum, quod Creusa ei machinauerat, à sene rege acceptum biberet, turmam Columbarum in tentoria irruisse ait, vnam verò etiam ex ipsis pro eodem vino mortem obijsse. Euripides Latinus factus sic ait.

> *Atque dum hæc fierent, subito irruit in tentoria*
> *Turma Columbarum, (nam in delubris Apollinis*
> *Tutò habitans) illicò, vbi vinum effuderant,*
> *Simul rostra, bibendi scilicet cupidæ*
> *Dimiserunt, hauseruntq́; in plumigera guttura*
> *Laticem ac cæteris quidem innoxia Dei libatio*
> *Fuit, quæ autem consedit, vbi nouus puer libauerat,*
> *Potumq́; gustauit, ea mox corpore voluit,*
> *Concusso bacchatur, simulq́; stridula*
> *Vocem edit confusam: vnde omnis obstupuit*
> *Conuiuarum corona labores alitis.*
> *Tandem autem palpitans moritur, purpureos*
> *Et subm tit pedes. At fatidicus puer*
> *Nuda è vestibus supra mensam membra explicuit,*
> *Exclamans, quis hominum mihi machinatus est necem?*

[n] In Persicis. Persici exercitus augurium. [o] Li. 1. Var. cap. 15.

Charon [n] Lampascenus apud Athenæum de Mardonio scribens, & exercitus Persici interitu circa Athon montem, *tum* inquit, *primum Columbæ albæ in Græcia visæ fuere, cum prius non fuissent*. Idem [o] Aelianus narrat, sed tum primùm visas alites, cùm triremes Persarum præterelegentes Athon perirent. Hannibalem sedecim continuis annis Italiam vexaturum, multosq; in ea occisurum, sed tandem & ipsum à Scipione superandum, ac omnem victoriarum gloriam perditurum, hoc, quod Silius Italicus memoriæ prodidit, augurium significabat:

> *Cùm subitum liquida non vllis nubibus æthra*
> *Augurium mentes, oculosq́; ad sidera vertit:*
> *Accipiter medio tendens à limite solis*
> *Dilectas Veneri, notasq́; ab honore Diones*
> *Turbabat violentus aues, atque vnguibus idem*
> *Idem nunc rostro, duris nunc ictibus alæ*
> *Ter quinas dederat sæua inter vulnera letho:*
> *Nec finis, satiesue, noui, sed sanguinis ardor*
> *Cliscere, & vrgebat trepidam iam cæde priorum,*
> *Incertamq́; fuga plumæ labente Columbam;*
> *Donec Phœbeo veniens Iouis ales ab ortu*
> *In tenues tandem nubes dare terga coegit:*
> *Iam victrix lætos signa ad Romana volatus*
> *Conuertit, prolesq́; ducis qua parte decora*
> *Scipio quassabat puerilibus arma lacertis,*
> *Clangorem bis, terq́; dedit, rostroq́; coruscæ*
> *Perstringens conum galeæ, se reddidit astris.*
> *Exclamat Liger, huic superos sentire monentes*
> *Ars fuit ac penna monstrare futura magistra.*
> *Pœne bis octonos Italis in finibus annos*
> *Audaci similis volucri sectabere pubem*
> *Ausoniam, multamq́; feres cum sanguine prædam.*

Sed compesce

Sed compesce minas, renuit tibi Daunia regna
Armiger ecce Iouis nosco te summe Deorum.
Adsis o firme-q; tua pater alitis omen,
Nam tibi seruantur. nec vana cassa volatu
Mentitur, superos prapes postrema subacta
Fata puer Libya & manus Carthagine nomen.
Contra lata Bogus Tyrio canit omina regi
Et faustam Accipitrem, casasq; in nube volucres
Aeneadis cladem, & Veneris portendere gentis.

Macrinus item Romanorum imperator regno exutus legitur Columbæ augurio. [p] Xiphilinus author est, cùm primùm litteræ eius de imperio legerentur, Columbam ad statuam illius, quæ posita erat in curia, circumuolasse, idque futuræ eius timiditatis, propter quam à Pseudo antonino puero adhuc superatus est, superior alias viribus, augurium fuisse. Diogenem orientis Cæsarem antequam imperio caderet, hæc signa præcessisse memorant. Nigra Columba circa triremem volitans, manu comprehensa est, & imperatrici tradita: medium illius tabernaculum confractum, ac ignis, nescitur vnde, lapsus, qui equos imperatorios, & vehicula combussit. Hæc & id genus auguria, felicia, aut infelicia, qualia posteriora fuère diuina putauit antiquitas. Viri autem vita, & doctrina sanctissimi, si aliqua essent, quæ diuina auguria fas esset dicere, ea signa diuina auguria assererent, quæcunque diuinam causam habere possint, qualia sunt, quæ de Columba diximus, quæ discipulis Domini, quæ in multorum Pontificum electione, ac in templorum ædificatione apparuit, nimirum ad futurum bonum: cui etiam felix illud Mediolanensium augurium ascribito. Die vno de tricesimo mensis Maij, anno à salutifero partu 1176 Sisino, Martino, ac Alexandro martyribus sacro tres Columbę candoris niuei, ex horum sanctorum sacello euolasse visæ sunt ad castra Mediolanensium, ac tam diu aureæ cruci rhedæ, qua totus senatorius ordo vehebatur (vulgò carrotium vocant) insedisse, neque equorum fremitu, armorum strepitu, tubarum, ac tympanorum rumoribus ad volatũ compelli potuisse, donec fugato hoste, qui Fridericus erat imperator cognomento Barbarossa, victoria potiti, victoriam alto clamore nominarent. Author est [q] Paulus Morigia.

Macrini augurium. [p] In Macrino. Diogenis Cæsaris augurium. Auguria diuina quæ dici possint. Mediolanensium felix augurium. Fridericus Barbarossa victus. [q] In Histor. Mediol.

VSVS IN VANIS ETHNICORVM Sacris.

SYRI, teste Beroso, Columbis religiosè abstinent. Meminit huius superstitionis Tibullus, inquiens:

Alba Palestino sancta Columba viro.

Et [a] Lucianus, dum ait: *Columba ex auibus Syris videtur res sanctissima esse, & ne tangere quidem ipsam fas habent: quod si quando inuiti etiam attingunt, scelerati, & execrabiles illo tum die habentur: ideo compascuæ ipsis sunt & ad domos ipsorum veniunt, & in terra pascuntur in sacra vrbe.* Vnde apud Hessenos Palestinæ populos tantam earum copiam factam fuisse legimus, vt aduenas, velut cicures peterent. Eiuscemodi populis ideo sacras has alites fuisse Diodorus Siculus tradit, quod Semiramidem Dercerûs Syriæ Deæ filiam ab illis in deserto educatam crederent. Sed [c] Lucianus aliter sentit, nimirum, quòd cùm expirasset in Columbam conuersa putaretur: quod [d] D. Iustinus martyr, & historicus astruere videtur hinc similitudine sumpta multos tyrãnos pro Dijs cultos asserens: *Quod fit*, inquit *quidam execrandi, & Deo inuisi opinionem, quod Dij essent, obtinuère. & Dercetûs filia Semiramis, mulier petulans, & cædibus contaminata Dea Syria existimata est, & ipsius Dercetûs Columbas quoque, & Semiramidem Syri colunt. Nam quod impossibile est fœminam in Columbam mutatam esse, apud Ctesiam fabula est. Quid mirum est, &c.* Alij propter castitatem cultas ab eis Columbas existimant, atque hoc etiam [e] Lucianus alibi retulit. Cur verò Meccæ Mahumen sepulchro illustris urbis incolis religio sit has aues occidere, longè alia ratio est, nam pseudopropheta, ac nefarium illud scelus ei persuaserat sibi cum Spiritusancto Columbæ specie sæpius de rebus serijs interloquia intercedere. Assuefecerat enim Columbam, vt ad aurem suam sæpius aduolaret; atque hinc tanto in ea etiam vrbe harum auium copia facta est, vt Ludouicus Barthema quindecim, & viginti etiam millia ibi simul sese conspexisse memoret: quas omnes miseri illius vrbis ciues sobolem, inquit, illius Columbæ existimant,

Syris Columba sacra. [a] Lib. de Syria Dea. Hesseni Columbis abstinent. [b] Lib. 3. [c] Lib. de Syria Dea. [d] In Orat. Ad Græcos pro Christian. [e] In Ioue Tragœdo. Meccæ incolæ Columbas nõ tangunt.

ſtimant, cum ſceleſto illo colloqui videbatur. *Volabant* inquit, *vbique per dom . vbi granorum omnis generis erat abundantia, n quae erat, ant eas abiger t* Lugdunenſibus Batauorum, ſiue Hollandorum Columbas [f] Iuſtus Lypſius etiam ſacras eſſe tradit, ſed cauſam cur eas colant habere legitimam, quod ſcilicet eis fideliſſimis nuncijs in urbis ſuæ æternùm memoranda, ac annua obſidione vſi fuerint. Sed verba Lypſij adſcribam. *Douſa*, inquit, (clarus poeta celebris, & eques auratus) *Columbas toto vultu renuit. Cum vero Lernutius conuiuy traſes d ceret, Quid ita? Fortaſſe te Columbis non amicum? Amiciſſimus ſum*, inquit Douſa. *Quid an igitur Syrus es? Minimè ait. tamen & nobis Batauis hæ ſacræ. Eæ enim nobis obſeſſis arcanorum apud ſuos interpretes, eæ litterarum fidæ admiratæ, eæ rebus iam deploratis, & tantum non funere noſtro conclamato ſola indices auxily ſalutaris.* Iam verò Columbas Veneri dicatas eſſe, ac ſacrificari ſolitas nemo neſcit, qui vel prioribus tantùm labris poetarum ſcripta guſtarit. [g] Ouidius autem id in primis, vt cæteris ferè fabuloſior iun it inquiens:

[f] Satur. ſerm. c. 6.
Lugdunenſes Batauj colubas honorant.
Columbæ Veneri ſacræ.
[g] L. 1. Faſt.

Tuta diu volucrum proles tum denique caſa eſt,
Inueruntq; Deos indicis exta ſui.
Ergo ſæpe ſuo coniunx abducta marito
Vritur in calidis alba Columba focis.

[h] Lib. 4.
Et [h] Propertius:

Sed cape torquatæ genus ò regina Columbæ
Ob meritum ante tuos guttura ſecta focos.

[i] Lib. 14.
Et [i] Martialis:

Ne violes teneras praduro dente Columbas,
Tradita ſi Gnidiæ ſint tibi ſacra Deæ.

Cu Veneri ſacræ.
Veneris, & Cupidinis fabula.
Periſtera in Colubam.

Lactantius grammaticus cauſam, cur Veneri immolentur, in hanc fabulam reiecit: Cum Venus, & Cupido laſciua contentione certarent, vter plures ſibi flores colligeret, & Cupido alis adiutus Venerem ſuperaret, Periſtera Nympha accurrit, & adiuuando Venerem ſuperiorem effecit, indignatus Cupido nympham in auem ſui nominis immutauit, Venus verò ut honore pœnam minueret, Columbam ſuam in tutelam eſſe mandauit. Verùm quod veriſimilius eſt, bas aues Veneri ideo ſacras exiſtimatas fuiſſe putauerim, quòd laſciuiarum, ac cuiuſuis amoris Deam aues etiam decerent, quæ ſimul in oſculis, ac complexibus laſciuæ eſſent, & in incœpto amore perſeuerarent, ac continuè proli incumberent. Has etiam in uehendo Deæ curru, quem magna arte Vulcanus ei fabricauerat equorum officio functas fabulati ſunt. Meminit in primis [k] Ouidius, vbi Venerem cum Cupidine filio ſuo loquentem ita ferè inducit:

[k] L. 1. amor. eleg. 2.

Necte comam myrto, maternas iunge Columbas
Quis deceant currus vitricus ipſe dabit.
Inque dato curru, populo clamante triumphum,
Stabis & adiunctas arte monebis aues.

[l] In Aſi. aur.
[l] Apuleius verò currus illius fabricæ artificium proſequens, à quatuor vectum Columbis iiſque candidis ait his uerbis: *At venus terrenis remedijs inquiſitionibus abnuens, cœlum petit, iubet conſtrui currum, quem ei Vulcanus ſubtilis fabrica ſtudioſè poliuerat. & ante thalamis rudumentum, nuptiale munus obtulerat, Luna tenuantis detrimento conſpicuum, & ipſius auri damno pretioſum de multis, quæ circa cubiculum dominæ ſtabulant, procedunt quatuor candidæ Columbæ, & hilaribus inceſſibus picta colla torquentes, iugum gemmeum ſubeunt, ſusceptaq; domina lætæ ſubuolant, currum Deæ proſequentes, gannitu conſtrepenti laſciuiunt Paſſeres, &c.* Columbas uero Veneris currum vexiſſe alibi etiam [m] Ouidius ait:

[m] Lib. 14. Metam.

Gaudet, grateſq; ait illa parenti,
Perq; leues auras iunctis inuecta Columbis
Littus adit &c.

Meminit item [n] Claudianus

[n] L. 6. de laudib. ſtilp.

Venus hic inuecta Columbis
Tertia regali iungit connubia nexu.

Dioneæ vnde dictę columbæ.

Quia itaque huic Deæ conſecratæ erant Columbæ, Poëtis Cytheriades, Cytheriacæ, Dioneæ, Cypriæ, Idaliæ, Paphiæ, & Gnydiæ nuncupantur. Dioneæ autem à Dione Veneris matre: reliqua uero nomina, ſiue epitheta a locis, in quibus hæc Dea colebatur, deſumpta ſunt, Catullus albulum Columbulum Dioneum dixit Cæſaris mollitiem notans, ita alibi Silius [o] Italicus:

[o] Lib. 4.

Dilectus Veneri, notaſq; in amore Dionis.

[p] L. 6. Theb.
[p] Statius aues Dioneas vocitat, inquiens:

Dioneiſq; auibus circumſona Thybe.

Aereas

Aeneas verò apud [a] Virgilium aues maternas, Veneris nempe filius: [a] Lib. 5. Aeneid.

Tum maximus heros
Maternas agnoscit aues, &c.

Paphias Columbas [b] Martialis dixit hoc versu:

Spartanus tibi cedet Olor, Paphiæq́, Columba. [b] Lib. 8. Epig.

Idalias volucres [c] Statius. [c] Lib. 5. Theb.

Cæston, & Idalias procul ablegasse volucres
Fertur.

Item [e] rursus. [e] In Achill.

Qualiter Idaliæ volucres, vbi mollia frangunt
Nubila.

Cythereias [u] Sylius: [u] Lib. 3.

Hanc sedem primò Cytherea condidit ales.

Gnydias Pontanus:

Atque hac Gnydia loca læta volucres
Peruolitant.

Item Cyprias:

Vincant murmura Cyprias Columbas.

Præter Venerem Iouem etiam delectatum fuisse Columbis innuere videtur [x] Homerus, cum has ambrosiam illi subministrasse canat his versibus: Iuppiter Columbis delectatus. [x] Odyss. 12.

Τῇ μὲν τ' ὐδὲ ποτητὰ παρέρχεται, ὐδὲ πέλειαι
Τρήρωνες, ταί τ' ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσιν,
Hac neque volucres præteruolant, neque Columbæ
Timidæ, quæ ambrosiam Ioui patri ferunt.

[y] Athenæus tamen multis astruit hic Pleiades stellas intelligi, non Columbas aues, idque auctoritate Mœrus, vel Myrus Bizantiæ in poemate, quod inscribebatur Mnemosyne, quæ prima hunc locum ita sit interpretata, quam inuentionem Crates Criticus sibi arrogauerit. Sed nos, quia reuera Homero de volatu, vt videtur, sermo est, communem interpretationem sequamur. Monet autem ibi Circe Vlyssem, vt Planctas marinas petras vitet, adeo nauigantibus periculosas, vt ne aues quidem tutò prætervolare possent, imo nec Columbæ, quarũ celerrimus volatus sit, & quę Ioui patri ambrosiam afferant, quo nomine saltem maior reuerentia eis deberetur. *Non modo*, inquit Eustathius enarrator, *poeta ne Columbas quidem supra planctas transire posse canit, propter pernicitatem harum auium in volatu, sed etiam vt impudentiam earum argueret, quæ ne ijs quidem auibus parcant, quæ Ioui ambrosiam adferunt.* Columbæ Ioui ambrosiam ministrare. [y] Lib. 11. Circe Vlyssem monet, vt Planctas fugiat.

Docet idem Eustathius quæ illæ Peleiades fuerint, & cur Ioui ambrosiam subministrare Homerus finxerit. Refert enim Alexandrum Paphium tradere Homerum Aegyptijs parẽtibus Dmasagora patre & Aethra matre natum, nutricem habuisse Prophetin quandam filiam Ori Sacerdotis Isidis: ex huius mamillis mel aliquando in os infantis manasse, vnde is noctu voces nouem diuersas ędiderit, Hirundinis, Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis, Porphyrionis, Sturni, Lusciniæ, & Merulæ, & puerum inuentum esse cum nouem Columbis colludentem in lecto, & aliquando Sybillam in conuiuio pueri insania captam carmen effudisse, cuius initium Δμασαγόρα πολυαινε, in quo Dmasagoram etiam μεγαλῶ, & στρατηλὸν appellarit, & templum nouem Pegridarum, hoc est, Musarum condere iusserit. Hoc illum fecisse, & puero iam adulto rem omnem aperuisse. Itaque poeta in honorẽ auium, quibuscum infans collusisset, finxisse eas ipsas Ioui ambrosiam adferre. Athenæus verò, quem ex Mœro Bizantia Pleiades, non Peleiades (ita enim stellas illas per epentesim poëtis dici ex Eustathio suo loco dicemus) ambrosiam Ioui ferre dicere scripsimus, id ita non abre fingi à poëtis ait: quoniam ab hominibus quoque ortu, occasuq; partium anni discrimina, & arationes, messisq, tempora (idest, generationis frugum, & perfectionis) significant. Cęterùm figmentum Mœrus, cuius etiam carmina recitat, huiusmodi est: Cum Iuppiter in specu quodam Cretæ nutriretur, Peleiades τρεφουσαι ambrosiam ei ex Oceano afferebant, nectar vero e saxo quodam hauriens Aquila. Has aues postea Iuppiter, victo patre Saturno, vt gratiam referret, inter sydera collocauit, quæ Aquilam vocant, & Pleiades. Quod sanè figmentum ab auibus, non autem a stellis ambrosiam Ioui subministratam fuisse ostendit, cum ob beneficium stellas ex Columbis factas a Ioue dicat. Columbæ quæ Ioui ambrosiam ferunt. Homeri ortus. Homerus nouẽ animalium voces edidit. Pleiades arationis, & messis tẽpora significant.

HIERO.

HIEROGIYPHICA.

Trepidatio-nis Symbolum
[a] In Hierogly.

IN primis vulgatiſsimum, Columbam pro trepidatione poni. Siquidem quàm trepidum animal ſit, ex ſuperioribus habes [a] Orus author eſt Aegyptios hominem notare volentes natura ipſa nequaquam iracundum, hoc eſt, qui ſuapte natura bile careat, ſed eam ab altero ſuſcipiat, Columbam pinxiſſe erecto dorſo, quaſi hæc auis ibi bilem habeat, ſed nos id negauimus, notum q; nobis eſſe diximus ibi aui bilem eſſe. Indicabant autem eo modo auis manſuetudinem, quam pariter volentes Græci exprimere ἡμέρη πέλειας, hoc eſt, quieta Columba dicere conſueuêre, & πραότερος περιστερᾶς eodem ſignificatu. Cùm vero hæc auis ſit gregalium omnium manſuetiſsima, etiam, teſte Philone, a Moſe puriſsima iudicata eſt: atque illud in primis apud Aegyptios, etſi aliâs, non tam eis, quam alijs quibuſcunq; nationibus plurima alia Columbæ ſignificata eſſent, miraculi loco habebatur, quod, cum ineffabilis laſciuiæ, ac procaciſsimæ ſalacitatis notam vbique ferè ſibi contraxerit, marito ſuo tamen fidem perpetuò ſeruet inuiolatam, nobiſq; tam memorandæ ſuæ continentiæ, ſummæq; ac incomparabilis pudicitiæ ſpecimen edat. Itaque, teſtante Oro, Sacerdotes illi Columbæ nigræ typo mulierem ſignificabant, quæ poſt mariti obitum ad vltimam vitæ horam vidua perſtaret.

Hominis non ſuapte natura iracundi hieroglyphicũ.
Quieta Columba.

Viduæ ad vitæ extra typus.
Color niger quid indicet.
[b] Lib. 22. Hierogl.

Depingebant autem nigram, vt indicarent, ſpretis etiam ſecundis nuptijs priorem maritum velut deplorare, quemadmodum viduæ facere ſolent, quibus etiamnum atris veſtibus vti mos eſt, quoniam huiuſmodi color firmitatis, & perſeuerantiæ ſignum eſt. Alij enim colores quot quot ſunt, ex vno in alium tranſeunt, obſcurioriſq; corporis admiſtione denſiores fiunt, at vbi ad nigrorem eſt peruentum, ibi tunc conſiſtitur. Quod verò, inquit [b] Pierius Valerianus, ijdem Sacerdotes Aegyptij per volucris huius ſimulacrũ illecebras amatorias ſignificarent, duabus vtriuſq; ſexus Columbis ſe inuicem exoſculantibus adpictis, id ea de cauſa factum, quòd illæ nunquam ad Veneris copulam, niſi prius ad oſculationem deuenjant. Idem paulo poſt, ſanè, inquit, quod mutuis ſe oſculis Columbæ ſuauientur, anſam dedit, vt charitatem, amoris quippe pij virtutem hieroglyphicè per Columbam nonnulli interpretarentur. Aeris item indicium, quod vnum quodque volatile animal ſignificat, Columbæ potiùs, quam alterius auis pictura veteres denotarunt, quòd domeſticis alitibus nulla neque longiùs domo, neque diutius abuolet, tecti tamen larium q; memor, ſumma fide reuertatur, & manſuetiſsima hominum conſuetudine diuerſetur.

Charitatis ſymbolum
Aeris indicium, cur Columba potius, quã alia auis.

Vnde Heſychius Columbam, neque non Turturem hieroglyphica ponit hominis, qui mente ſublimia quæque facillimè penetret, & contemplationi ſit egregiè deditus. Aliquem verò remedio quodam conualuiſſe a morbo ſignificare cupientes Aegyptij quod Deorum aliquis præmonſtraſſet, tunc quoque hanc alitem ita exprimebant, vt lauri ramulum, in quo medicinam ſuam, ac per conſequens ſalutem agnoſcit, ore geſtaret. Iidem impium, ac ingratum hominem indicaturi, eumq; qui in eos, qui de ſe bene meriti ſunt, etiam perduellis eſt, Columbam, teſtante Oro aut eius pullum, qui matrem ſolicitaret, facere conſueuerunt Columbis enim, vt ſupra ſcripſimus, hæc peſsima nota inuſta eſt; quod earum mas iam validor factus patrem roſtro impetit, & a matris conſortio tentat abigere, eiuſq; coniugij locum occupare.

Sublimia penetrãtis hieroglyphicum.
A Deo mõſtrato remedio conualeſcentis typus.
Impij, & ingrati ſymbolum.

VSVS IN SACRIFICIIS
Hebræorum.

Hebræi cur Columbas ſacrificarent.
[a] Genes. 15
Abraham Columbas ſacrificare iuſſus eſt, & cur.
[b] Q. 65 in Genes.

PLVRIES à Deo Columbarum ſacrificium inſtitutum fuiſſe ſacræ litteræ teſtantur, at non ſemper ob eandem cauſam, quamuis præcipua ſit ad eluendum peccatum. [a] Abrahamo autem primum ſacrificare ſibi has aues iuſſit vt nouas terras eum poſſeſſurum ſignificaret. Ita enim ex Deo quærit Abraham. *Domine Deus, vnde ſcire poſſum, quod poſſeſſurus ſum eam?* Reſpondens Dominus, inquit *Sume mihi vaccam triennem, & capram trimam & arietẽ annorum trium, Turturem quoque, & Columbam. Qui tollens vniuerſa hæc, diuiſit ea per medium, & vtraſq; partes contra ſe altrinſecus poſuit aues autem non diuiſit. Deſcenderuntq; volucres ſuper cadauera, & abigebat eas Abraham.* Quo loco beatus [b] Theodoretus quærens, quare Deus pre

ceſit

cepit sacrificari sibi vaccam,&c. Hęc erant, inquit illorum ænigmata, quæ familiæ erant obuentura. Siquidem sacrificio peracto subiunxit: *Cognoscens cognosces quod semen tuum peregrinari debeat in terra non sua*, & addidit. *Quarta vero generatione reuertentur huc*. Propterea ex quadrupedibus mundis tria, & vnumquodque eorum sacrificari præcepit, ad significandas tres generationes, quæ in incolatu permansuræ erant. Turtur autem generationem illam denotabat, quæ ex Aegypto egressa, velut auolauit, & habitauit in deserto. Huiusmodi enim auis est amans deserti. Columba autem generationem aliam innuebat, quæ terram promissam accepit. Mansuetum enim est hoc animal, & domesticum. Quamobrem hæc minimè diuisit, vt liberationem à seruitute significantia. Quadrupedes autem partitus est, eò quòd indicarent, quàm malè tractandi erant in Aegypto. Aues autem illæ, quæ supra portiones diuisas volitabant, quas quidem Patriarcha a sacrificijs abigebat, sententiam Aegyptiorum significabant, qua omnes ca dere decreuerant: quam tamen irritam Deus reddidit, volens ea firma, rataq; esse, quæ Abrahæ promiserat. Sicut enim in figura aues illas prædatrices expellebat Abraham: sic Abrahæ honor repressit Aegyprios. Hęc ille. Beda verò Columbam ab Abraha oblatam significare ait, aliquos inter Iudæos spirituales futuros. Explicat obiter eundem locum S. Augustinus, probans, cur volucres spiritales significent: Non frustrà, inquit, dictum est de Abraham, Aues autem non diuisit. Abraham in illo sacrificio satis mystico accepit tria animalia, arietem trimum, vaccam trimam, capram trimam, ac Turturem, & Columbam. Diuisus est aries, & aduersus se inuicem partes constitutę. Diuisa vacca, sic etiam de ipsius carne factum est, & subiecit scriptura: *Aues autem non diuisit*: deinde dicitur, *trimus aries, trima vacca, trima capra*: de auium ętate tacetur. Vnde rogo vos, nisi quia significantur in auibus quidam spiritales, quorum ætas temporalis propterea tacetur, quia ęterna meditantur, & transgrediuntur, desiderio, & intellectu omnia temporalia? Spiritales viri qui de omnibus iudicant, & à nemine iudicantur, itaque ipsi soli non diuiduntur in hęreses, & schismata. In ariete intelliguntur præpositi: ducunt enim greges. In vacca plebs intelligitur Iudęorum, habuit enim iugum legis, sub quo laborabat. In capra intelligitur Ecclesia de gentibus: in quibusdã enim liberis saltibus insultabat, & amaro pascebatur oleastro. Trima sunt dicta animalia, quoniã tertio tẽpore gratia reuelata est. Nã primum fuit ante legem, secundũ ex quo lex data est, tertiũ, quod nunc est, ex quo regnum cęlorum prędicatur. Quid ergo dicimus, quod aries non diuidatur? Nonne Episcopi fuerunt authores schismatum, & hæresum? Porrò autem si plebs ipsa non diuideretur, erubuissent fortassis illi in diuisionibus suis, & ad compagem remeassent, Diuiduntur duces, diuiduntur & plebes, vt cęcus cęcum sequatur, & simul in foueam cadant. Ponuntur aduersus se inuicem. Aues autem non diuisit. Spiritales non habent diuisiones, non cogitant schismata. Pax est in eis, custodiunt eam in cæteris, quantum possunt, vbi in alijs deficiunt, in se tenent, &c. Et [d] alibi rursus. Quid ergo, inquit, significent ista, fratres, breuiter, quantum Dominus dederit charitatis auribus vestrę cupimus intimare. Beatus Abrabam pater multarum gentium a Domino dictus est: Omnes enim gentes, quę in Christum credunt, & crediturę sunt, filij sunt Abrahę imitando fidem non nascendo per carnem. Nam sicut Iudæi per infidelitatem degeneres facti ex filijs Abrahæ filij diaboli, & progenies viperarum sunt in euangelijs appellati, ita è contrario omnes gentes, quę in Christum fideliter credunt, Abrahę filij effici meruerunt. Vacca ergo triennis, & aries annorum trium, & capra triennis, & Turtur, vel Columba figuram omnium gentium prætulerunt. Dicta sunt autem trium annorum, quia omnes gentes in trinitatis erant mysterium crediturę. Et quia tota Ecclesia catholica non solùm habet spiritales, sed habet etiam & carnales, quamuis nonnulli in Trinitatem se credere dicant, carnales tamen sunt, quia crimina, & peccata vitare dissimulant. Quia ergo cum carnalibus sunt, etiam spiritales, ideo Turtur, & Columba sunt additę. In Turture, & Columba spiritales possunt significari, vt in illis tribus animalibus carnales intelligi. Ergo diligenter attendite, quia illa tria animalia diuisisse in duas partes dicitur Abraham, & contra se inuicem posuisse. *Aues*, scriptura inquit, *non diuisit*. Quare hoc patres? Quia in Ecclesia catholica carnales diuiduntur: spiritales omnino non diuiduntur, & sicut dicit scriptura, contra se pręparantur, quare carnales & diuisi & contra se positi sunt? Quia omnes luxuriosi, & amatores mundi contra se inuicem diuisiones, & schandala habere non desinunt. Isti ergo diuiduntur, quia sibi inuicem aduersantur: Aues autẽ, id est, spiritales non diuiduntur. Quare spiritales non diuiduntur? Quia est illis cor vnum, & anima vna in Deum. Est in illis vnum velle, ac nolle. Illis enim quas supra diximus auibus similes sunt, Turturi scilicet, & Columbę. In Turture castitas, in Columba simplicitas designatur. Omnes enim in Ecclesia catholica Deum

timen.es

Turtur quã generationem denotet, & cur.

Columba quam generationẽ denotet, & cur.

Quare Abraham quadrupedes diuisit, & non item aues.

[c] *In Enarrat. in Psal. 103.*

Spiritales per Columbam significati.

Aries quos notet.

Vacca.

Capra.

Cur trima dicta animalia.

Aries cur diuisus.

Aues cur non diuisę.

[d] *De tem. in domen. quin ser. 2.*

Abraham pater multarum gentiu dictus.

Iudæi degeneres vt appellari.

Cur animalia trima dicta.

Cur Colũba, & Turtur in sacrificio Abrahę additę.

Aues cur Abraham non diuiserit.

Spiritales cur non diuidantur.

Turtur, & Columba quid significent.

[d] *Pſal. 54.* [e] *Pſal. 83.*

timentes, & caſti, ſimpliceſq; eſſe ſignantur, & cum [d] Pſalmiſta dicere poſſunt: *Quis dabit mihi pennas ſicut Columbæ, & volabo, & requieſcam?* Et [e] iterum. *Turtur inuenit nidum, vbi reponat pullos ſuos, &c.* Hęc itaque omnia D. Auguſtinus.

Sacrificiũ Columbarũ, ac Turturum Deo gratum.

Alia pręterea ſcripturæ loca ſunt, quę Deo Columbarum, ac Turturum ſacrificium gratum fuiſſe oſtendunt, maximè vbi ſedulo Moyſen admonet, vt id vniuerſum populum Iſrael doceat. At non ſemper eodem modo celebrari voluit, ſed pro occaſionis diuerſitate, vt iam patebit.

Holocauſtũ ad placandum Deum. [f] *Leuit. Cap. 1.*

Nam cum placari vellet, holocauſtum fiebat, vel è pecoribus, vel ex auibus, & ſi ex his, tum hoc modo inſtitui iubebat. *Si autem*, inquit [f] Deus ad Moſem, *de auibus holocauſti oblatio fuerit Domino, de Turturibus, & pullis Columbæ, offeret eam Sacerdos ad Altare, & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet ſanguinem ſuper crepidinem Altaris: veſiculam verò gutturis, & plumas proijciet prope altare ad orientem plagam, in loco, in quo cineres effundi ſolent, confringetq; aſcellas eius, & non ſecabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit ſuper altare, lignis igne ſuppoſito.*

Sacrificandi Columbas, & Turturẽ ritus. Si peccator tandẽ peccati recordaretur quid agendum.

Cùm quis peccauerat, peccatiq; aliquandiu non meminiſſet veruntamen eius tandem recordaretur, tum Deus agnam, aut capram immolare præcipiebat, ſin autem non poſſet pecus offerre, vt offerret duos Turtures, vel duos pullos Columbarum, vnum pro peccato, alterum in holocauſtum, daretq; eos Sacerdoti: qui primum offerens pro peccato retorquebat caput eius ad pennulas, ita vt collo adhæreret, & non penitus abrumperetur, & aſpergebat ſanguine eius parietem altaris: quod autem erat reliquum, faciebat deſtillare ad fundamentum eius. Alterum vero in holocauſtum adolebat, rogabatque pro eo Sacerdos, & pro peccato eius, & dimittebatur ei.

Mulieris poſt menſtruę purgationis tempus ſacrificium.

Voluit item à muliere poſt menſtruam purgationem pro filio, vel filia nata deferri agnum anniculum in holocauſtum, & pullum Columbæ, ſiue Turturem pro peccato ad oſtium tabernaculi teſtimonij, tradique Sacerdoti, qui offerebat illa coram Domino, & orabat pro ea, & ſic mundabatur a profluuio ſanguinis ſui. Cùm verò non poſſet agnum offerre, ſumere licebat ei duos Turtures, vel duos pullos Columbarum, vnum in holocauſtum. alterum pro peccato. Antequam verò ad cætera ſacrificia, in quibus hæ alites celebrabantur ab Hebræis, me conferam, placuit huius de menſtruatis mulieribus ſacrificij myſteria præuertere.

[g] *Lib. 8. in Leuit.*

Dies purgationis eſt quadrageſima.

Qui ſit itaque myſticus huius diuinæ legis ſenſus egregiè ſic [g] Rodulphus Flauiacenſis ordinis S. Benedicti, uir incomparabilis doctrinę, eruditorumq; ſui temporis omnium ſine controuerſia princeps exponit. Dies purgationis mulieris, inquit, huius tunc explentur, cùm præſentis uitæ curſus conſummatur. Hęc eſt enim quadrageſima illa, in qua ſanctum non tangere iubetur, & à ſanctuarij foribus eliminatur. Nam & illa quæ fœminam peperit, etiamſi poſt mortem carnis ſecundam prius quam purgetur, ſuſtineat quadrageſimam, eiuſdem tamen purgationis, quæ mortem ſequitur, modus ante mortem quodammodo completus eſt: quia pondus ſequentis animaduerſionis ex merito pendet præcedentis actionis. Neque enim poſt obitum tempus erit bene operandi, ſed quod egeris, recipiendi. Sciendum eſt, ait B. Gregorius, quia illic ſaltem de minimis nil quiſque purgationis obtinebit, niſi bonis hoc actibus in hac adhuc uita poſitus, ut illic obtineat, promereatur: Purgatio igitur etiam ſequens ante mortem quodammodo expletur, dum menſura illius ex præcedentis actionis merito terminatur. Expletis itaque diebus purgationis, die ſcilicet ultimo iam inſtante, mulier iſta, quæ aut maſculum, aut fœminam peperit, quæ in uia Domini, aut uiriliter, aut remiſſius egit, iubetur offerre agnum anniculum in holocauſtum.

Agnus anniculus ſignificat innocentiam.

In agno intelligitur innocentia, in ſpacio temporis, quod annum ſcilicet explere iubetur, eiuſdem innocentiæ conſummatio deſignatur. Porrò holocauſtum totum incendebatur.

Cur mulier purificanda agnum offerret.

Iubetur itaque mulier iſta completis diebus purgationis ſuæ agnum anniculum offerre in holocauſtum: ut unuſquiſque qui purgare mores ſuos, actuſque ſanctificare aggreditur, magnopere contendat, ut ſaltem in uitæ extremitate ad iuſtitiæ ipſius perfectionem pertingat, ſicut [h] ſcriptum: *Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit uſque ad perfectum diem.*

[h] *Prouerb. 4.*

Cur Colũbæ pullus, & Turtur ſacrificio addantur.

Sed quoniam nec ipſa perfectio humana irreprehenſibilis uſquequaque fieri poteſt, cum agni oblatione iungendus eſt Columbæ pullus, ſiue Turtur pro peccato. Hę namque aues gemere, non cantare ſolent. Nullum ergo ex nobis quamlibet perfectum ſine gemitu exire oportet: etſi enim non ſunt præſentia peccata, quę plangat, ſed ſunt præterita: pręſentia ſi non ſunt magna, ſunt tamen nonnulla: nam & beatus [i] Apoſtolus pro ijs etiam, quæ non intelligebat, timebat: *Nihil*, inquit, *mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Qui autem me iudicat, Dominus eſt.* Et [k] Pſalmiſta: *Si iniquitates obſeruaueris Domine, quis ſuſtinebit?* Si enim abſque miſericordia operum noſtrorum diſcuſſio fiat, nullus erit, qui ſuſtinere queat. Quis namque gloriabitur, caſtum ſe habere cor? Vel quis dicere poterit, purus ſum a peccato? Mulier ergo iſta cum agno ſuo pullum Columbinum, aut Turturem offerat, ut unuſquiſque quanuis Sanctus, quanuis perfectus, magis ſtudeat in

[i] *1. Corynth. 4.* [k] *Pſal. 129.*

illa

illa hora tremenda, ea in quibus ut homo errauit, cum cordis contritione recolere, quàm merita sua stulta præsumptione iactare. Hæc autem omnia ad ostium tabernaculi deferri præcipiuntur, quia uidelicet iam tempus imminet, ut anima, quæ perfectionis culmen attigit, post longam peregrinationem exilij domum cælestis ingrediatur tabernaculi. *Et tradet*, inquit, *sacerdoti, qui offeret illa coram Domino, & rogabit pro ea, & sic mundabitur a profluuio sanguinis sui.* Docemur per præpositorum nostrorum orationem, seu per summum omnium pontificem Christum, si illi defuerint: quicquid boni agimus, uel certè ipsam peccatorum confessionem fieri posse acceptabilem, & paulo post. Simile quid in his, quæ pro peccato offeruntur, iam exposuimus. Agnum quippe manus illius non inuenit, quia ad extrema ueniens, dum uitam suam recolit, uerá se custodisse innocentiam non agnoscit. Offerat ergo duos Turtures, uel duos pullos Columbæ, ut duplicem gemitum assumat, siue quia malum egit, quod iam non potest digna satisfactione abluere: uel quia bonum, quod proposuerat, non uacat explere. Inde est, quod de duobus Turturibus, seu pullis Columbinis dicitur, unum pro peccato, & alium pro holocausto. Turtur quippe, seu pullus Columbæ pro peccato offertur, cum graui cordis contritione criminum reatus defletur. In holocaustum uerò alter cedit, cùm mens, quæ a bonis operibus uacasse se plangit, eorum desiderio, si tempus detur, & spacium, tota se accendit. Hactenus ille. Ad eundem planè sensum [l] Beda ad subsequentia D. Lucæ uerba: *Et ut darent hostiam secundum &c.* Moraliter autem, inquit, siue fortia quis opera, seu creauerit infirma, quæ masculi, ac fœminę uocabulo distinguuntur, ut hæc legitimæ Domino ualeant consecrari, ouem necesse est innocentiæ, & Turturem pariter, siue Columbam compunctionis offerat. Quia enim uolucres hæ pro cantu gemitus habent, non immeritò lachrymas humilium designant, quibus plurimum in ipsis etiam bonis operibus indigemus. Quia etsi bona esse, quę agimus nouerimus, qua tamen districtione a Domino examinanda, qua a nobis perseuerantia sint consummanda, nescimus. Qui uerò diuitias uirtutum non habendo, de quibus ad Corynthios Apostolus ait: *Quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni uerbo, & omni scientia,* agnum uitæ innocuę in actuum suorum grege non inuenerit, duos saltē Turtures, aut duos Columbæ pullos offerat, hoc est, ad lachrymarum fugitanda suspiria confugiat. Et bene duos, unum pro peccato, & alterum in holocaustum. Holocaustum namque totum incensum dicitur, quia duo sunt nimirum genera compunctionis. Deum namque sitiens anima prius timore compungitur, pòst amore. Prius enim sese in lachrymis afficit, quia dum malorum suorum recolit, pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At uerò cum longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione uenię securitas nascitur, & in amore cælestium gaudiorum inflammatur. Contemplatur etenim mens, qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas bonorum spirituum, quæ maiestas æternę uisionis Dei, & amplius plangit, quia a bonis perennibus deest, quam flebat prius, cum mala æterna metuebat. Qui ergo prius flendo non duceretur ad supplicium, Turturem pro peccato offerebat, de altero facit holocaustum, cum postmodum flere amarissimè incipit, quia differtur a regno. Columbam pro peccato offert, qui laborat in gemitu suo, lauat per singulas noctes lectum suum, hoc est, per singulas pulsantis culpæ tenebras opera sua bona, in quibus requiescere debeat, lachrymis abluere non cessat. Columbarum pullos in holocaustum ferunt, qui patriæ cælestis absentiam flentes aiunt: *super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.* Sunt qui binos illos Columbę pullos, qui in templo pro pueris offerebātur, duo etiam Spiritus sancti opera significari uelint, incarnationem uidelicet, & effusionem charitatis, ut unus indicet sponsum ecclesię, qui est Christus, alter ecclesiam, sponsam eius. Eadem lex a Beata Virgine obseruata est, ut testatur D. Lucas, *Et postquam*, inquiens, *impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysis, tulerunt eum in Hierusalem, ut sisterent eum Domino, & ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par Turturum, aut duos pullos Columbarum.* Verùm lex Domini, ut diximus, erat, ut qui diuites essent, agnum offerrent. Cur ergo Dominus Iesus Christus omnium ditissimus, utpote Rex regum par Turturum, & duos pullos Columbarum offerri pro se passus est? Respondēs [m] Beda, Dominus ergo Iesus Christus, inquit, cùm diues esset, pauper factus pro nobis, pauperem pro se hostiam uoluit dari, ut uidelicet una sua paupertate nos & hic diuites in fide, & illic faceret hæredes regni, quod Deus diligentibus se repromisit. Quæ ferè his ita uersibus reddidit [n] Baptista Mantuanus:

Regia post partum Virgo, quæ limina nunquam
Liquerat, & breuibus tectis abscondita, nondum
Venerat ad Solymas arces, altamq́; Sionem.

Cur ad ostium tabernaculi deferentur lacrimanda.

Cur qui agnū non haberet Colūbas, uel Turtures offerret.

Cur unus pullus offeretur pro peccato, alter pro holocausto.

[l] Lib. 2. in euāg. Luc. c. 2

Cōpunctio duplex.

Duo pulli oblati duo S. spirit' dona significant.

B. Virginis sacrificium.

[m] L. 1 in euāg. Luc. c. 4

[n] L. 4. Parth.

Peruigil ante diem petyt cum prole, viroq́,
Et cum pauperibus dones Salmonia templa.
Munus erat veteris gentis de more. pudica
Turturis, aut Paphiæ duo pignora parua Columbæ.
Iſta ſacerdoti ſolymæ paupercula matres
Munera pro natis deferre in templa ſolebant,
Luce quater decima, minor hoc tamen hoſtia, maior
Agnus erat, lex ipſa noui poſt tempora partus
Ante maritales thalamos intrare negabat.

Quamuis vero Deus hanc legem, vti diximus, ad abluendum peccatum inſtituerit, haud tamen idcirco concludendum eſt B. Virginem Deo hoſtiam hanc pro peccato obtuliſſe, ſed. ut D.[a] Bernardi verbis utar, hæc omnia non ex neceſsitate, at ex humilitate impleuiſſe. Abſtinuiſſe ab introitu templi quadraginta diebus, non quia neceſſe habeat purgari, quæ ſine omni delectatione, ſaluo virginitatis ſigillo, de Spiritu ſancto concepit. Obtuliſſe hoſtiam non pro peccato, ſed pro humilitate, ut nimirum oſtenderet etiam in hoc filium Dei Ieſum Chriſtum non ſoluere veniſſe legem, ſed adimplere. [o] Alibi etiam vbi caſtitatem, & viduitatem commendat, Turturem, ait caſtitatis merito dignam fuiſſe dari hoſtiam pro virgineo partu, & licet alias quidem per Columbam Spiritus ſanctus ſoleat deſignari: tamen quia libidinoſa auis eſt, non decuiſſe offerri eam in ſacrificium Domini, niſi ea ſanè ætate, qua neſciret libidinem. At Turturis non deſignari ætatem, quoniam caſtitas in quacunque ætate agnoſcitur. D.[p] Ambroſius pudicitiam referri ad Turturem ait, facta prius eiuſdem hoſtiæ mentione, gratiam verò ad Columbam. [q] Alibi quoque: Qua de cauſa, inquit, cùm dies quadraginta complerentur ex Mariæ Virginis partu, tulerunt Dominum noſtrum in Hieruſalem, ut offerrent Domino ſecundum legem, & ut darent hoſtiam par Turturum, aut duos pullos Columbarum, eò quòd in Columbis ſpiritalis gratia ſit, in Turture incorruptæ generationis natura, vel immaculati corporis caſtimonia. Meritò ergo ad ſacrificium iubentur poſt arietem Turtur, & Columba ſumi, ut uerbo adhærere intelligas incorruptam caſti nominis, & ſpiritalem gratiam. Quamuis uero ſanctiſsimi iſti caſtitatis indicium ad ſolam Turturem referant, [r] Adamantius tamen Origenes ad utramq; illam extendit: Non ſine cauſa, inquiens in ſacrificio aſſumitur par Turturum, aut duo pulli Columbarum. Nam idem ualent, & nunquam dictum eſt ſeparatim, par tantummodò Columbarum, ſed par Turturum, & duos pullos Columbarum. Columba Spiritus ſanctus eſt. Spiritus autem ſanctus, quando de magnis, & occultioribus ſacramentis, & quę multi capere non poſſunt, loquitur, in Turturis appellatione ſignatur, id eſt, in eius auis, quæ ſemper in montibus, & in arborum verticibus uerſatur. In uallibus autem, & his, quę ad homines vſque perueniunt, Columba aſſumitur. Denique Saluator, quia hominem eſt dignatus aſſumere, & venit ad terras, multiq; tunc circa Iordanem peccatores erant, idcirco Spiritus ſanctus non in Turturem uertitur. Inter nos propter hominum multitudinem auis manſuetior conuerſatur, Turtur autem non uidetur. Et exponens illud [s] Canticorum: *Oculi tui Columbæ*. Qui uiderit, inquit, mulierem ad concupiſcendum eam iam mœchatus eſt eam in corde ſuo, oculos non habet Columbæ, &c. [t] Philo uerò diſertiſsimus Iudęorum Moſen ad auium naturam latiſsimè reſpexiſſe innuit, & non ad mores, dum ait: Volucrium cum ſint innumerę ſpecies, duas tãtum legit Moſes legifer, quoniam Columba inter natura manſuetas, & gregatim uolitantes eſt mitiſsima. Turtur vero inter ſolitarias cicuratu facillima. Et rurſus, ubi eius myſterium explicat: Præterea Turturem, & Columbam, diuinam, & humanam ſapiẽtiam ambas quidem uolucres, & in altũ extolli exercitatas, differentes tamen à ſemuicem, quatenus differt genus à ſpecie, aut exemplar ab imagine. Amat enim diuina ſapientia ſolitudinem, propter ſolum Deum, cuius ipſa eſt poſſeſsio, & Turtur figura vocatur. Altera uero manſueta, cicur, & gregatim uolitans ciuitates hominum libenter incolit, gaudens conſuetudine mortalium, & ideo repræſentata per Columbæ ſimilitudinem. Ita pariter [t] Beda: Hoc ſanè, inquit, inter Columbæ ſignificantiam diſtat, quod Columba, quæ gregatim conuerſari, volare, & gemere conſueuit, actiuæ uitæ frequentiam demonſtrat: de qua dicitur. Multitudinis autem credentiũ erat cor, & anima una, nec quiſquam eorum, quę poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis communia omnia. Turtur vero, quæ ſingularitate gaudet, adeo ut ſi coniugem caſu perdiderit, ſolus exinde permaneat, ſpeculatiuæ uitæ culmina denunciat, quia & paucorum eſt ista virtus, & his ſingulariter attributa, &c. Eodem modo [u] Heſychius perfectiorem, & maiorem

[a] Serm. in die purific.
B. Virgo cur Colũbas, & Turtures ſacrificare voluerit.
[o] Serm. 59. ſuper Cant.
Columbæ qua ætate in ſacrificijs adhiberentur.
[p] L. 5. Hex. c. 19.
[q] L. 2. de Abrahã c. 8
Caſtitas nõ ſolũ Turturi tribuitur.
[r] Homil. in Cant.
Spiritus ſanctus cur potius in Columbæ ſpecie quàm Turturis apparuit.
[s] Cant. 1
[t] In lib. de victimis.
[t] Lib. 1 in euãg. Luc. c. 2
[u] ... Leu.

ma[illegible] o[b]latione n esse docens: Volatilia enim, inquit, homines sunt conte[mp]l[illegible] [vol]antes, terrenis omnino non se miscentes negocijs, &c. Et paulo post. Contemplationi ergo uacans, & in superiorum considerationem perfectus homo, si conuersionem, siue uitam suam oblationem offeret, de Turturibus, aut de Columbis offerat munus suum, id est, in scientia, & mansuetudine spiritali, &c. Non frustra autem Turturem, & Columbam: Turtur siquidem, quia cognitionem habet, ita ut eius exemplo Iudæorum exprobaretur populus. [a] Hieremias probat: ait enim: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini*. Columba autem munda, & simplex, adnunciatrixq́ præsentiæ S. spiritus est, quales oportet esse eos, qui circa contemplandas scripturas habent studium. Propter quod & Apostolos simplices uult esse Dominus, ut Columbam &c. Sed & ad meditandum vacare debent, unde Ezechias ait: *Meditabor, ut Columba, &c.* [b] Alphonsus Tostatus duas præcipuas causas esse docet, cur eiuscemodi, & non alias aues Deus sibi offerri uoluerit, primo quia cum in sacrificijs deuotionem omnium populorum tàm diuitum, quam pauperum excitare uellet, non debuit, inquit, constituere oblationem in rebus magni ualoris, nam eo modo pauperes excluderentur, & Deum non colerent: secundo, quia sacrificia, quæ fiebant in testamento ueteri, erant tanquam signa eorum, quę futura erant in nouo, & potissimum Christi in cruce immolandi: cuius Columba, ut pote sine felle, mansuetudinem, Turtur, quia semper gemit, gemitum in cruce significat. Ex Neotericis Franciscus Ribera Societatis Iesu, uir sanè doctissimus Turture putat posci ad holocaustum, & pullos Columbarum non autem pullos Turturum, & Columbas, quoniam in Turturibus plures fiant, & aptiores ad cibos iudicantur grandiores, quam pulli. Contra in Columbis meliores, ac suauiores sunt pulli. Quod ita, inquit præcipiendum fuit, ut rudis, ac carnalis populus ubique doceretur, meliora Deo esse offerenda. Ex his itaque satis constare arbitror ex omnibus auibus Columbas duntaxat, & Turtures aptas fuisse sacrificijs, præterquam tamen in leprosorum purificatione, in qua institui poterat sacrificium de qualibet auium mundarum, seorsum uero Passerum specie. In quo sacrificio, si offerens erat pauper, eiusmodi fiebant ceremoniæ: pro delicto assumebat ad oblationem agnum, ut rogaret pro eo sacerdos, decimamque partem similæ conspersæ oleo sacrificium, & olei sextarium. duosque Turtures, & duos pullos Columbarum, quorum unus erat pro peccato, & alter in holocaustum, offerebatque ea die octauo purificationis suæ sacerdoti ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino: qui suscipiens agnum pro delicto, & sextarium olei. leuabat simul, immolatoque agno, de sanguine eius ponebat super extremum auriculæ dextræ illius, qui mundabatur, & super pollices manus eius, ac pedis dextri: olei uero partem mittebat in manum suam sinistram, in quo tingens digitum dextræ manus aspergebat septies coram Domino: tangebatque extremum dextræ auriculæ illius, qui mundabatur, & pollices manus, ac pedis dextri in loco sanguinis, qui effusus est pro delicto: reliquam autem partem olei, quæ erat in sinistra manu, mittebat supra caput purificati, ut placaret pro eo Dominum, & Turturem siue pullum Columbæ offerebat, unum pro delicto, & alterum in holocaustum pro libamentis suis. Atque hoc erat sacrificium leprosi pauperis. Habebant etiam Hebręi legem pro immoderato seminis in uiris, sanguinis in mulieribus profluuio, pro cuius purgatione duos Turtures tantummodo, aut duos pullos Columbarum, unum scilicet pro peccato, alterum in holocaustum offerebant. Vt uero nemo nesciat, quantum referat hæc quæ de sacrificijs istis dicuntur, mysticè exponere, itaque breuiter, at paulò altius quædam adferam, eorum mysterium perquam apte explicantia. Triplex autem erat hostia, vitulus nimirum, agnus, Turtur, aut pullus Columbinus. Vitulus optima omnium uictimarum erat, quæ in holocaustum offerri poterant, & Deo gratissima. Qui enim uitulum habere non poterat, agnum, aut hœdum offerebat, sicut & hæc qui non habebat, offerebat Turturem, aut pullum Columbæ. Vitulus ergo, ut exponunt Catholicæ Ecclesiæ Doctores, Christi caro est, in ara crucis pro humano genere oblata. Homo qui uitulum offert, ipse Christus est, quia, ut ait [c] Apostolus *tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis* quæ uictima omnium pręstantissima, & Deo gratissima fuit. Masculus uerò est uitulus, ut ait [d] Origenes, quia peccatum, quod est fœmineę fragilitatis, ignorat. Solus ergo ille masculus, solus sine macula est qui peccatum nō fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Secundum dignitate holocaustum erat ex pecoribus, quod offerebant, qui uitulum non habebant. Hoc ergo holocaustum sanctorum martyrum est, qui Christum imitantes semetipsos obtulerunt. Hoc holocaustum agni erat, aut hœdi, masculi, & immaculati. Agnus martyr est pro[p]ter

[a] Cap. 8

[b] In comm. in capite 1. Leuit.

Leprosorū sacrificium

Ceremonię in sacrificio leprosi.

Sacrificium pro seminis profluuio.

Hostia triplex.

Vitulus prima hostia, & quid denotet.

Christi holocaustum.

[c] Ephes. 5.

Vitulus cur masculus in sacrificijs.

[d] Hom. 1 in Leuit.

Secundum holocausta sanctorum ma[rtyrum].

A[gnus] marty[r] [illegible]

[b] Cap. 11.

est propter innocentiam, & mansuetudinem, qua inimicis m... ait [b] Hieremias: *Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam.* Mel... propter fortitudinem, immaculatus propter sanctitatem. Idem in hœdo intelligitur, quia natura filius iræ erat, & ad vitia procliuis, vt virtutes, quibus anima ornatur, & vitia, quibus caruerit, non naturæ bonitati, sed gratiæ Dei tribuat. Natura enim non agnus erat, sed hœdus. Tertium holocaustum erat eorum, qui cum sanguinem pro Christo fundere non possunt, quia deest tyrannus, qui fundat, vltro seipsos per assiduam carnis macerationem, & volutatis suæ abnegationem, quasi viuas hostias Deo mactant, totosq; se illi dedunt: de his D. [c] Paulus ait: *Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationale obsequium vestrum, &c.* Hoc holocaustum de auibus erat: magnum enim est homines uersantes inter cæteros, qui in terra sunt, & terrena sapiunt, & corpori indulgent, & voluptates amant, & suo more viuere volunt, terram relinquere, & quasi volucres grauia corpora pennis charitatis Dei, & sanctarum orationum in altum tollere, & volucres cæli appellari. Nec de omnibus auibus holocaustum fiebat, sed de Columbis, & Turturibus. Columba velocis, ac diuturnioris volatus est, ideoque [d] Dauid, omnes huius sæculi curas effugere cupiens, & ab illis quàm longissimè recedere: *Quis*, inquit, *dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* Fœcunda etiam auis est, & mansueta. Turtur castitatem amat, solitudinem appetit: atque vtraque auis assiduè gemit, sicut est apud [e] poetam.

Hœdus filius iræ.

Holocaustum cõfessorum.

[c] Rom. 12.

Quæ aues ad sacrificia aptæ.

[d] Psal. 54.

[e] Verg. eglo 1.

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes
Nec gemere aëria cessabit Turtur ab vlmo.

Sic iusti uolant celeriter, nec labore defatigantur, & fœcunditatem bonorum operum habent, mansueti sunt, felle carent, vicem iniurijs referre nesciunt, castitatis studiosi sunt, solicitudinem ad orationem, & ad vacandum Deo quærunt, pro cantu gemitum ędunt, quia dum alij lætantur uoluptatibus, ipsi pœnitentiæ gemitibus sua, atque aliorum peccata deflent; de quibus dictum esse docet D. [f] Hieronymus illud: *Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Pulli Columbarum, & Turtures grandiores, qui meliores, ac suauiores putantur, hoc indicant, eos, qui in hoc hominum genere præstantiores sunt, eligi à Deo in holocaustum, id est illos esse, qui verè holocaustum offerunt Domino, cui totos se tradunt, omnia relinquentes, ut nudi nudum Christum sequantur.

Iustorũ typus.

[f] Matt. 5. & Hier. in eadem verba.

MYSTICORVM ALIORVM
Sacræ Scripturæ explicatio.

SVNT præter istæc sacrificiorum mysteria, multa præterea alia sacrarum literarum loca de Columba, quę pariter sua habent mysteria: in quibus explanandis ego, qui philosophum, non mysten ago, ne falcem in messem alienam mittere uidear, nil allaturus sum aliud, quam quæ a sanctis patribus, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ doctoribus conscripta sunt. Primus itaque [g] locus est de Noe, qui quadragesimo vniuersalis diluuij die, emisso Coruo, vt uideret, num cessasset aqua, atque non reuerso emisit Columbam, quæ non inuenta requie pedibus suis redijt ad ipsum in arcam; quę, cum eam rursus post septem dies emisisset, redijt ad ipsum sub uesperam oliuę ramulum secum ore afferens. D. [h] Io. Chrysostomus non absque ratione, neque temere adiunctum esse ait, ad uesperam, sed ut discamus, quòd tota die fuerit pasta, & inuento sibi conuenienti cibo ad uesperam redierit, portans secum folium, uel ramulum oliuæ. Animal, inquit, mite est, & nostra familiaritate gaudens, & idcirco redijt, & sicco oliuę folio multum solatij iusto attulit. Sed dixerit fortasse aliquis: Et ubi inuenit folium oliuę? Totum hoc factum est dispensatione diuina, & quod Columba inuenit, & quod ore receptum ad iustum attulit. Alioquin & arbor semper virens est, & uerisimile est, quod cum aquę redierint, arbor hęc habuerit adhuc foliorũ comam. Mysticum eorundẽ sensum facundus pariter S.[i] Ambrosius, qui de Noe, & arca integrũ conscripsit librũ, eleganter ita prosequitur. Noe illud, inquit, uacuũ (mysterio scilicet) quod postea Colũba dimittitur. Malitiã enim simplicitas, & culpã uirtus resoluit. Malitia igitur amat diluuiũ, consortiũ iustę mẽtis refugit, & quasi desolata, & sine aliqua sta-
tione

[g] Gen. 8. c. 8.

[h] Homil. 26. in c. 8. Gen.

Colũba cur ad uesperã dicatur redijsse in arcam.

Colũba vbi inuenerit oliuę folium.

Oliua arbor perpetuo virens.

[i] L. de Noe. cap. 18.

Corui typ[us].

tione remanet, nullam habens cum virtute communionem. Virtus autē redit, amans iustorum consortia, & largiendæ familiarior vtilitati, quæ conferat salutaria, & cauenda ea, quæ sunt nocitura, commoneat. Sicut Columba dimissa, cum videret cessasse aquam, reuersa est, tanquam plena iustitiæ, ut ei, a quo missa erat, nunciaret, quid adhuc cauere deberet, atque expectando fructu meliore postea potiretur. Quod autem Columba non inueniens requiem suam non regreditur ad eum, manifestum indicium dedit per huiusmodi aues, quantum intersit inter malitiam, & virtutem exprimi. Siquidem Coruus antè dimissus, cum aliquantò videretur amplius exundare diluuium, visus est locum inuenisse residendi. Et certe non est huiusmodi Coruus, vt aliæ aues, quæ in aquis conuersationem habere consueuerunt. Cum ergo Coruus, vbi remaneret, inuenisse videatur: Columba autem non inuenerit, euidens ratio est, altiore interpretatione signari. quia malitia inquietis passionibus, & cupiditatibus, quibus corrumpitur anima, se miscere consueuit, & quasi cognatis, & domesticis delectatur, ibique commorationem suam locat: virtus autem prima statim specie visionis offensa, regredi festinauit ad mentem animamque iusti, quòd illic diuersorium sibi tutissimum sit locatum: eò quòd alibi tanquam Columba, ita huiusmodi virtus stationem tutissimam inuenire non possit. Tardè enim inter astutias istius mundi, & sæcularium fluctus cupiditatum portum solet inuenire simplicitas. Itaque sicut iustitia ueluti visendi gratia progressa paulisper ad mentem optimam redire festinat, nec longius discedit a iusto: ita etiam iustus, & studiosus virtutis, vbi virtutem appropinquare cognouerit, gremium suæ mentis expandit. Quid enim sibi vult, quod vir studiosus virtutis Noe extendens manum suam suscepit eam, & introduxit ad se? Quod etsi secundum literam planum videtur: non tamen facilè colligas, nisi uiri sapientis tibi nota sit consuetudo, qui uelut speculatrice virtute vtitur, & ei explorandorum negociorum, gerendorumque prærogatiuam quandam videtur committere. Ea ergo uirtus expendit naturas, vt si qua earum sibi uidetur committere profectum, ei possit adiungere. Communis enim quædam est bonitas sapientiæ, & liberalis, & largæ utilitatis: ita ut quas morigeras sui cernet, associet: ubi autem proposito suo uiderit aliquorum recalcitrare naturam, uelut ad hospitium familiare sibi reuolat, & recurrit: quam sapiens, & industrius tanquam manu quadam mentis festinat excipere, omne cor aperiens suum, quo etiam eam absentem tenebat. Nunquam enim potest sapiens exors esse propriæ virtutis. Quid præterea sibi uelit, quòd tenuit septem diebus alijs Columbam, & iterum emisit eam, nisi ut aduertas, quòd bonum sapientis, optimumque propositum semper sibi etiam alios adiungere studet, errantes emendare, corrigere uagantes? Si quem in principio resilire conspexit, tamen commutandi eius, & corrigendi non desperet profectum. Sicut enim bonus medicus, etsi tempus medicinæ non sit, tamen visitationis speculam antè præmittit, deinde non negligit iustæ expectationis excubias, & paulisper passionibus cedens, operitur facultatem medendi, quæ cum fuerit oblata, suum non intermittit officium, ita ergo & sapiens verbis, ac disputationibus, tanquam medicus medicamentis contrarias curare desiderat passiones: & quia in omnibus remedio diuini fauoris vtendum est, ideo septem expectauit dies, quibus mundus omnis describitur absolutus, & operatori requies ministrata, ut ex illo authore omnium sumeretur disciplina operationis humanæ. Cur modò uerò Columba dicatur ad uesperam reuersa cum ramo oliuæ in ore: & vnde cognouerit Noë aquas decesisse: & cur Columba tertiò post dies septem emissa non rediret, fusiùs etiam exponit hoc pacto: Non ociosè, inquit, posuit & uesperam, & regressam, & habentem folium oleę & ramum in ore suo, vt non fugitantem virtutem arbitreris profectus futuri, si quos possit acquirere, neque rursus tanquam sine lumine eam fuisse cognoscas, & quibusdam tenebris occultatam, sed diurno candore fulgentem expectasse ad occasum diei, & sic ad eum regressam, apud quem etiam vesperi tenebras habere non posset. Folium quoque quod secum detulit, etsi breue illud folium detulisse videretur, spem eorum, quos sui pœnitet erroris, etsi non magnam, aliquam tamen significauit. Folium enim sine virgulto esse non potuit. Ergo quasi germinantis corruptionis, licet non magnum aliquod, tamen uexit insigne, & folium oleę, in qua arbore oliua generatur, ex qua oleum conficitur, quo materiale hoc lumen fouetur, & tenebrarum fugatur obscuritas. Quid autem magis, quàm lumen familiare virtuti est? Folium ergo, & ramulus insigne est corruptionis. Corruptio autem quasi radicem sui pœnitentiam habet, quæ pœnitentia non potest in turbidis sed in ijs, qui spiritalem tam sermonem acceperint, germinare. In ore quoq; non frustra ramulus oleę uidetur esse delatus, eò quod uirtus, & sapiētia in sermone sui habeat claritatem,

Columba nō inuen ēs requiē quid denotat.

Coruus nō reuertēs qd signet.

Noe Columbā recipiēs quid significet.

Noe septē alijs dieb. columbā retinens quid sibi uelit.

Medici boni opus.

Columba cur ad uesperā reuersa ad arcam.

Columba cur foliū oliuæ secum tulit ad arcam.

Lumē familiare virtuti.

Oliuæ ramulus cur in ore [illegible] delatus.

& ipsa statim speciei lumen eius effulgeat, maximè cùm pacifica loquitur: quoniam hunc quoq; pacem petentes præferre solebant. Tulit ramulum eo quòd simplicitas puritate, & sinceritate semina quædam auribus nostris infundit, & bonæ doctrinam virtutis, aut ad iustitiam prouocat, & inuitat ad præmium bonæ sibi commissum disciplinæ, aut gerendæ pœnitentiæ, & sequendæ conuersationis cupiditatem inijcit peccatori. Vnde & præterea cognouerit Sanctus Noë, quia defecerit aqua à terra, sicut scriptum est, considerandum videtur. Primò omnium secundum literam, quia potuit intelligere, vtrum siccum, aut humidum folium esset allatum. Deinde quia non est huiusmodi Columba, ut possit fructus latentes sub aqua eruere. Sed utrum illud folium ante diluuium fuerit exortum, an tempore diluuij contuendum est tibi. Si ante diluuium uir iustus gauisus est fructum de ueteri semine aliquem reseruatum, & inde collegit misericordiæ insigne diuinæ, quod iam diluuium remouisset, quæ fructum demonstraret, cui non potuissent nocere diluuia. Si diluuij tempore natum est folium, aduertit utique iustus noua semina misericordiæ fructificasse cælestis, vt radices arborum viuerent, & quasi resumpta anima fœtus germinarent vetustos, atque in assuetos partus redirent, quorum indicium præmissa folia demonstrarent. Sed hoc alta potiùs interpretatione collegit, quia Dominus Deus noster, quamuis acerbis iniquitatis nostræ offensus sit erroribus, tamen antiquæ nobis prosapiæ, patriæque virtutis semen aliquod vel exiguum reseruaret, ne penitus operis, & creaturæ suæ omne circa humanum genus amputaretur insigne. Tertiò dimittitur Columba post septem dies, atque eadem non regreditur. Vnde consideremus ne id quod supra diximus, inueniatur esse contrarium. Si verbo quidem Columba, opere autem virtus non reuertitur ad iustum, ergò destitutus est iustus, & defraudatus munere suo? Nequaquam. Nunquam enim vir huiusmodi à virtute disiungitur, nec cùm ex ore emittit iustitiam, disputationemque alterius virtutis inducit, virtute se exuit, & imitanda alijs æquitate despoliat, sed uice solis alios illuminat, cùm radios suæ lucis emittit. Ignis nempe calefacit appropinquantes, ita vt calorem naturæ suæ ipse possideat. Nunquid deficit lux diei, cùm totum mundum illuminat claritate? Habet inoffensum cursum suum, illibatamque naturam, sic & ista & Columbæ specie virtus, cùm adhuc ferueret diluuium, secundum auem tamen in terris, secundum uirtutem in hominum passionibus: reuertitur ad iustum, quia in iniquorum pectoribus virtus, ut posset hærere, non potuerat inuenire. Et ideo in illo secundo diuersorio sui regrediens hæret, atque requiescit. At uerò vbi deferbuerint diluuia passionum, & auditi uerbi, compertęq; doctrinę plurimi studuerint esse consortes, iam non unius patrimonium, sed commune bonum esse incipit disciplina virtutis, & tanquam sapientiæ poculum hauritura plurimis qui antè sitientes bibere noluerunt: sicut nunc feruent diluuia in pectoribus Iudæorum, & cùm aqua cælestis doctrinæ exundet, potiusq; exuberet, non putant esse potandum. Euangelium legitur, uirtus exit de sermone cælesti, tractat sacerdos in ecclesia. Sed ne fortè intra arcam solus positus non possit audiri, interdum & egressus ecclesiam, ubi Iudæus occurrerit, monet, exemplum adfert cælestium scripturarum. Claudunt aures, ne uel inuitos fons abluat, & uerbi dominici humor aspergat. Si qui uerò crediderint, currunt ad fontem, doctrinam experunt, insinuari sibi euangelium concupiscunt, nec satiantur assiduitate potandi. Ita fonte sapientiæ certatim repleri desiderant, quem antè fugere gestiebant. Quem fontem? Audi dicentem: [k] *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat*. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Rursus [l] alibi trinam Columbæ emissionem, & binam reuersionem hoc modo exponit: Tres, inquit, emissiones tria tempora significant. Primum ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. In hoc uero loco Noë Deum, arca autem cælestem Dei habitationem designat. Noë primò Columbam ex arca emisit, quia Deus omnipotens sanctis uiris, qui ante legem fuerunt, gratiam Spiritus sancti dedit, & qui legem non habebant diuina præcepta, quæ postea data sunt, per donum Spiritus sancti impleuerunt. Sed Columba non inuenit, ubi pes eius requiesceret, quia non solum cæteræ gentes, sed & ipsi Iudæi in Aegypto positi in tantum culturam Dei reliquerunt, ut eo tempore, quo Moses natus est, penè nullus inueniretur, in quo Spiritus sanctus habitare dignaretur. Et quodammodo gratia Spiritus sancti ad eum rediit, a quo missa est, cum homines iniquos deseruit. Secundò emisit Noë Columbam ex arca, quia Deus gratia Spiritus sancti hominibus legem puro corde seruantibus dedit. Vespere autem, qua Columba ad Noe rediit, tempus, quo Christus natus est, designat. De hoc tempore Dominus dicit in [m] Euangelio: *Lex, & Prophetæ vsque ad Ioannem*: quia postquam euangelium cœpit prædicari, circumcisio, & multę obseruationes legales nihil profuerunt. Quandiu legis obseruatio Deo placuit, tandiu homines legem seruantes Spiritus

sancti

Noe vnde cognouerit aquam defecisse.

Oleæ ramus allatus à columba quo tẽpore natus.

[k] Tom 7.

[l] Comm. in 6 cap. Apoc.

Tres emissiones, & binæ reuersiones columbæ ad arcam quid notẽt.

Cur vespere redierit.

[m] Matt. 11

ſancti gratia comitauit. Et ſicut Columba ad ueſperam ad Noë rediit, ita & Spiritus ſancti gratia Iudæos infideles deſerens, quodammodo ad eum, a quo fuerat miſſa, reuerſa eſt. Per ramum uerò oliuæ legem poſſumus intelligere, uel accipere: per folia autem uirentia, eos qui per legem ſalui facti ſunt. Columba igitur ramum oliuæ cum uirentibus folijs in ore ſuo detulit, cum Spiritus ſancti gratia eos, quos per legem ſaluauerat, quodammodo obtulit. Tertio Noë Columbam ex arca emiſit, quando fidem euangelij ſeruantibus gratiam Spiritus ſancti dedit. Quæ non eſt reuerſa ultro ad eum, quia fides euangelij tamdiu cum electis manebit, uſque dũ ueniente Domino ad iudicium, electi, qui in hoc mundo inuenientur, rapientur coram Domino in aera, & ſic ſemper cum Domino erunt. Ad eundem ferè ſenſum D. [n] Chryſoſtomus: Dimiſſa eſt autem in figuram Dei à Noe & Columba, ut uideret, ſi ceſſaſſet diluuium, quæ cùm nondum inueniret requiem pedibus, poſt tempus iterum dimiſſa eſt, & rediit ſiccum ramum oliuæ in ore ferens, & poſt dies ſeptem dimiſſa, inuentaq; ſibi requie, confidens, ceſſaſſet diluuium, nidificauit. Columba figura eſt aduentus Spiritus ſancti, quæ ante legem inuiſens creaturam, non inuenit, quomodo ſuper ea requieſceret, ſicut neque Ieſus, ubi inclinaret caput ſuum, ita impietas omnia occuparat. Deinde poſt tempus quoddam iterum Columba dimiſſa eſt, rediit ferens ramulum oliuæ in ore: forte ſignans in lege, ac in ore prophetarum paruum quendam fructum miſericordiæ Spiritum ſanctum ferre. At poſt ſeptem dies omnis cultus ſabbatorum legis emiſit Deus Noë Columbam ſpiritus filij ſui, & inuenta requie apud fideles, & in eis habitauit, & delicatè deambulauit, nidificauit, & manſionem apud nos fecit. Columba enim animal eſt, quod præ omnibus uolatilibus cæli homines amat, & contubernale eſt, & manſuetum, innocensq; & fœcundum, & domeſticum, quod quieſcit, uerſatur, & habitat in domibus noſtris. Sicut & Spiritus ſanctus dicit de nobis: *quia habitabo, & conuerſabor cum eis*. Atq; idcirco in ſpecie Columbæ in Iordanem de Cælo deſcendit. Specta autem hoc admirabile animal: feræ enim, & nigræ cohabitare, & conuerſari non amant, ſed immaculatæ, & fulgidæ, ut & hoc manifeſte, & ſignanter deſcribant in ſeipſis, in nobis habitationem immaculati, puriſſimiq; Spiritus ſancti. S. uero [o] Cyrillus ad eundem modum commentans, Mittuntur, inquit, quippe à Chriſto uiri ſanctiſſimi, qui mundum cosq;, qui eum incolunt, fermè explorarent, qui redeunt, quaſi pacem loquentes. Huc enim ramus ille oleæ, quem Columba in ore ſuo portabat, ut puto, ſignificat. Argumentum enim pacis hanc plantam eſſe accepimus. Igitur qui in fide purgati ſunt, Deum magnoperè diligunt, & ueluti quadam euangelicæ inſtitutionis manſuetudine eruditi, Deo mirificè placent. Quod autem ex ipſis quoque defecturi eſſent, hinc latiſſime patet. Nam tertia Columba, & ultima emittitur, quæ ad Noë reuertatur, haudquaquam curauit. Sed cum aquæ ceſſaſſent, *ſedit*, inquit, *arca ſuper montes Ararat*, quod deſcenſus teſtimonium interpretari poſſumus. Nam qui in Chriſtũ crediderint, ſublimes quidem ob euangelicæ diſciplinę celſitudinem ſunt, & tanquam in altiſſimis montibus ſedentes, unigenitum Dei filium, qui è cęlo deſcenderit, ubiq; orbis terrarum alta efferunt prędicatione. [p] Beda quoque Columbam, quæ oliuę ramum attulit, Chriſtum ſignificare dixit, qui pacem mundo attulit, ut ipſa eſt pax noſtra. Pacis nunciam etiam eſſe ex [q] Prudentio habemus canente:

Nuncia diluuij iam decreſcentis ad arcem
Ore Columba refert ramum uiridantis oliuæ.
Coruus enim ingluuie per fœda cadauera raptus
Hæſerat, illa data reuehit noua gaudia pacis.

Quærens quidam, cur emiſſa ſecundò Columba reuerſa eſt cum ramo oliuę: Nonne cognoſcens pater ille ſapientiſſimus, inquit, ſęuientem adhuc iuſtitię diuinę ſeueritatem per reuerſionem Corui, emiſit Columbam pacis, & clementię nunciam, ut exploraret, an eſſet adhuc terris reſtituta pax? Sed quia pax nondum erat reddita, ſed currebat tempus medium inter bellum, & pacem, hinc dicitur, quod non inueniebat locum, ubi requieſceret planta pedis eius, & ideo reuerſa eſt in arcam. Propterea Noe arcanorum peritiſſimus, expectatis adhuc ſeptem diebus, numero quidem remiſſionis, & placationis, iterum emiſit ipſam Columbam. Quæ cognoſcens remiſſum, & placatum eſſe furorem diuinum in ſignum redditę pacis, tulit ramum oliuæ uirentibus folijs. Quo facto, expectauit nihilominus pater ille prudentiſſimus adhuc ſeptem alios dies, ut alio ſubſequente ſeptenarij curriculo plenius ſubſequeretur, & firmaretur pax. D. uerò Cyprianus emiſſam a Noe Columbam lapſorum imaginem prę ſe ferre commentatur. Et [r] Pierius Valerianus Columbam hanc, nempe quæ ad Noe oleę uirentis ramum attulit, fuſcam poni à prophetis ait, eſſeque indicium perhiberi mentis, quę a perperam factis iam abſtineat, ſeq; quieti det, hoc eſt tranquillitati,

Lex per ramum oliuæ ſignificata.
[n] Homil. de Spir. ſanct.
Columba, quale animal.
[o] L. 3. in Ge.
Ram⁹ oleę quid notet. Olea pacis planta.
Ararat q.d.
[p] In Gen 8. Columba ramum ferens Chriſtũ notat.
[q] In Dittoch.
Lapſ[illegible]
[r] L[illegible]

tranquillitati, quæ non niſi in depurgato à vitijs animo locum habet. Sub ueſperam autem hanc reuerti, deficiente quippe luce, quod tantundem ſit, ac ſi momentaneæ, ac breuis temporis curriculo duraturæ felicitatis diceremus. Sub ueſperam, inquit, aduolat, ne occupetur à nocte, quippe ne intercipiatur à morte, priuſquam infectum eluerit ſcelus, atque ita perpetui carceris ſupplicio addicatur. [f] Iudocus Clichtoueus per hanc eandem Columbam beatiſsimam virginem Mariam interpretatur elegantiſsime hoc modo ſcribens: Secundum gaudium habuit virgo ſanctiſsima hodierno die in oblatione, qua genuflexo filium offerebat Deo patri pro totius mundi pace, & pacatione. Quod ſignificatum eſt in Geneſi per Columbam reuerſam in arcam ad Noë ad ueſperam, quæ portauit ramum oliuæ virentibus folijs: intellexitq; Noe, quòd Deus pacem dediſſet in terra, & quòd ceſſaſſent aquæ. Iſta Columba eſt beata Virgo, felle amaritudinis carens, quæ hodiè ramum oliuæ, ſcilicet Chriſtum pacificum, & pacem populi uirentem gratia, & uirtute obtulit Deo patri. Inſuper intellexit beata Virgo, quod hęc oblatio in tẽplo eſſet quædam repræſentatio oblationis futuræ, qua ſeipſum eſſet oblaturus in cruce pro mundi redemptione, vbi etiam ipſa mater præſens eſſet futura, & in huius myſterij contemplatione gaudebat. Secundus ſacræ paginæ locus eſt apud diuinum [t] Pſalten: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ Columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri*. Vbi [u] Gilb. Genebrardus notandam monet Hebraicam ecclipſin: quaſi propheta dicat, ſi uerſemini in præſentiſſimis, & certiſſimis periculis, ut quando de captiuorum vita, libertate, fortunis, victores ſortem mittunt, tum in illa rerum diſparatione eritis tutiſſimi, ſereniſſimi, lætiſſimi, vultu & colore tam pulchro, ſereno, ac uegeto, quàm Columba, cuius pennæ ſunt veluti deargentatæ inſtar argenti pellucentis, & dorſum, vel cauda dorſi ſplendet, ac rutilat inſtar fului, ſiue pallentis auri. Tam præſens uobis erit numen, ut illic ſitis in tuto, & animi ſecuritate, neque quicquam perdatis de uultus ſpecie, & habitu. Columbæ ſimilitudinem appoſuit, quòd in hac aue pennarum elegantia, & morum forma excellant, quin & capta nitet, eodem eſt colore, ſpecie, ſtatu. Non omittam tamen alios ita uertere, ſi tam ſordidi, & atri ſitis, quàm ij, qui iacent inter nigras ollas, eritis poſthac tam candidi, quàm alæ Columbę argenteæ, & inſtar auri fulgentes: depoſito ſcilicet mœrore poſthac læti eritis, & fortunati. [x] Iacobus Vitriacenſis S. R. E. Cardinalis ex his hunc myſticum ſenſum elicit, argentatæ Columbę ſanctos aſſimilans: Hi ſunt, inquit, velut pennæ Columbę deargentatæ inter medios cleros dormientes, quia duplicem gratiam, ſcilicet actionis, & contemplationis à Deo ſunt ſortiti. Ipſi enim pennati per uolatum contemplationis, Columbini per ſtudium ſimplicitatis, deargentati per puritatem locutionis inter medios cleros dormiunt, dum à mundana cupiditate oculos claudunt. Columba igitur deargentata, id eſt, anima ſancta & pura, duas habet alas, actiuam ſcilicet, & contemplatiuam. Ala autem actiua ſeptem habet pennas, quæ ſunt ſeptem opera miſericordię. Similiter & contemplatiua ſeptem, quę docentur in euangelio, ſcilicet paupertas ſpiritualis, luctus, & alia, quæ ſequuntur. Vnde etiam Iacobus ſeptem annis ſeruiuit pro Lia, & totidem pro Rachele. Hę pennę debent eſſe deargentatę, ut ad imitationem Chriſti informentur, cuius humanitas argento comparatur. Vel argentatæ dicuntur, dum operibus actiuę, & contemplatiuę vtimur ſecundum ſcripturas diuinas. Columba item in ſacris literis pro ſponſa, uel coniuge chariſſima accipitur: quòd in Columbaceo genere pręcipuè coniugij lex firmiſſima, & minus inter coniuges amor ſpectetur. Sic autem regum [y] ſapientiſſimus: *Columba mea, formoſa mea* & paulo pòſt: *Columba mea vna, perfecta mea*. Et [z] rurſus: *Aperi mihi ſoror mea, amica mea, Columba mea, integra mea*. Et [a] alibi: *Ecce tu pulchra es amica mea, oculi tui Columbarum*. Et infra [b] rurſus enarrans ſponſa pulchritudinem ſponſi ſui eius oculos comparat oculis Columbarum. Sed um, & ſententiam talem habet iſta ſimilitudo: nimirum ſignificantur oculi ſimplices, ſine fuco, & dolo: Nam Chriſtus Dominus excellentiam ſimplicitatis præcipuè tribuit Columbis, cum [c] dixit: *Eſtote ſimplices ſicut Columbæ*. An potius oculi Columbini ſignificant oculos minimè uagos, & laſciuos, ſed pudicos, & caſtos? Nam & [d] Adamantius Origenes hæc exponens uerba: Qui uiderit, inquit, mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo, oculos non habet Columbæ. Si quis autem oculos Columbæ non habet, domum fratris ſui ingreditur infelix, non ſeruans illud, quod in [e] prouerbijs eſt pręceptum: *Domum fratris tui ne intres infelix*. Qui autem habet oculos Columbę uidet recta, & miſericordiam promeretur: uidens quippe rectà miſericordiam conſequetur. Porrò quis uidet recta, niſi qui caſto conſpectu, & puris intuetur oculis? Noli igitur mihi de his tantum carnis oculis intelligere, quæ dicta ſunt, licet & de his intellexiſſe, ſed ingrediens ad interiora & ante oculos mente perquirens, qui & à [f] Dei mandato illuminantur, (mandatum quippe Dei illuminans

[s] In Eſt. 3 purif. Mariæ.

Maria virgo per Columbã ſignificata.

Chriſtũ ramus oliuæ ſignificat.

[t] Pſal. 77.

[u] In comm.

In Colũba pennatu elegantia.

[x] D. 7. poſt. oct. Pent.

Sancti Colũbę argentatæ ſimilati.

Duę animę ſanctæ alæ.

Colũba pro ſpõſa accepta.

[y] Cant. 2.

[z] Cap. 5.

[a] Cap. 1.

[b] Cap. 5.

Oculi ſimplices ſine dolo.

[c] Matt. 10.

Oculi Colũbini ſignificant minimè vagos.

[d] Homil. 3.

[e] Prouer. 27.

[f] Pſal. 18

illuminans oculos) illud enitere, labora, contende, vt sanctè intelligas vniuersa, quæ dicta sunt, & similis spiritui, qui in specie descendit Columbæ, audias, quia oculi tui Columbæ sunt. Si intelligis legem spiritualiter, oculi tui Columbæ sunt. Si intelligis Euangelium vt se vult intelligi Euangelium, & prædicari, vides Iesum omnem languorem, & infirmitatem, non solum eo tempore, quo carnaliter facta sunt, fuisse medicatum, seu hodieque medicantem, & non tantum tunc ad homines descendisse, sed hodieque descendere *Ecce enim*[g], inquit, *ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*. Oculi tui Columbæ sunt. Sunt qui per illa[h] verba, *Vna est Columba mea, perfecta mea*, B. Virginem Mariam intelligant, vt perquam etiam eleganter ostendit[i] Rupertus Abbas monasterij Tuitiensis ord. Benedicti, vir & vitæ sanctimonia, & sacrarum literarum peritia præclarus exponens hæc verba *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui Columbarum* Ecce, inquit, tu pulchra es, & iterum dico, ecce tu pulchra es, pulchra decore Virginea, pulchra vnigenito filio. Taliter geminata nullius vnquam fuit, nullius vnquam erit pulchritudo. Adhuc addo istud pulcherrimum *Oculi tui Columbarum*. Quinam sunt oculi Columbarum, nisi dona septem gratiarum, idest septem spirituum super Christum requiescentium? Septem namque oculi, qui iuxta Zachariam prophetam in vno lapide sunt, septem sunt spiritus Dei, qui iuxta Esaiam prophetam super florem Iesse requiescunt: Isti oculi mei (Christi verba sunt, quem loquentem facit) sunt oculi tui, oculi Columbarum, oculi omnium gratiarum. Omnium quippe gratiarum, vel spirituum tu effecta es particeps, ex quo me castis visceribus suscepisti, super quem requiescit, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et[k] rursus in hæc verba (*oculi tui Columbarum absque eo, quod intrinsecus latet*) commentans: Oculi Columbarum, inquit, & oculi Coruorum hoc differunt: quo dulcedo simpliciter diligentium, & multiplex amaritudo inuidentium. Simplicitas Columbarum septem habet insignia virtutum naturalium: hæc namque auicula primum sine felle est, deinde nihil viuum comedit, pullos alienos nutrit, grana semper candidiora colligit, in petris nidificat, gemitum pro cantu habet, libenter iuxta fluenta residet, vt venientem Accipitrem ex vmbra præcognitum effugiat perniciter. Tu maxime, ò misericordiæ mater, sine felle es: nihil enim vnquam habuisti inuidiæ, nihil odij, quod familiare est rapacibus Coruis. Nihil viuum Columba comedit, & tu longè ab illis es, de quibus scriptum est, *Qui deuorant plebem meam, sicut escam panis*. Pullos alienos Columba nutrit, & nos qui eramus alieni secundum carnem à genere tuo, ecce viuimus tuis meritis. Grana candidiora Columba colligit, & tu conferens in corde tuo testimonia de scripturis, creditum tibi conseruabas secretum Dei. Columba in petris nidificat: & tu in solitudine fidei permanens, euasisti serpentis antiqui venena. Columba gemitum pro cantu habet, & tibi gemere dulce fuit, eo quod præ cunctis mortalibus mente vulnerata esses. Columba iuxta fluenta residet: tibi autem vel tuo pectori omne fluentum scripturarum quàm contiguum est? Nunquam aduentus spiritalis Accipitris tibi esse improuisus, aut te consequi, imo nec tibi appropinquare potuit. Igitur oculi tui Columbarum, & hæc vera pulchritudo est, absque eo quod intrinsecus latet, quod solus in te Deus videt: nobis autem quia inexpertum, idcirco ineffabile, imò & incogitabile est &c. Diuus verò[l] Hieronymus per speciosam illam sponsam intelligi vult Christum, vel eius Ecclesiam. Grandis, inquit, in hoc profectus eius ostenditur, vt quæ prius tantùm speciosa in mulieribus dicta est, nunc vt proxima speciosa dicatur, ex ipso sine dubio sponso splendorem decoris accipiens, vt semel ab ipsa sumpta pulchritudine, etiam si accidat ei paululum sponsi absentiam pati, nihil minus pulchra permaneat. Quod autem oculi eius comparantur Columbis, ob hoc profectò contingit, quia diuinas scripturas non iam secundum literam, sed secundum spiritum intelligat, & aspiciat in eis spiritualia mysteria. Columba enim indicium est spiritus sancti. Spirituali ergò sensu intelligere legem, & prophetas, hoc est oculos Columbæ habere. Et hic quidem Columbæ oculi eius appellantur. In[m] psalmis vero huiusmodi anima pennas sibi dari Columbæ desiderat, vt volare possit in intellectum spiritalium mysteriorum, & requiescere in atrijs sapientiæ. Sed etsi dormire quis possit, hoc est collocari, & requiescere in medio sortium, atque intelligere sortium rationem, & cognoscere diuini iudicij causas, non solum pennæ Columbæ quibus in spiritualibus intellectibus volet, promittuntur ei, sed deargentatæ pennæ, id est, verbi, & rationis ornamento decoratæ. Scapulæ quoque eius in specie auri esse dicuntur, vbi constantia fidei, & dogmatum stabilitas indicatur perfectorum. Ergo si caput esse Christus dicitur, nihil puto absurdum videri, si & oculi eorum, qui secundum interiorem hominem spiritualiter intelligunt, & spiritualiter dijudicant, spiritus sancti esse dicantur. Et ob hoc fortassis in lege, sicut agnus positus est, per cuius hostiam populus purificaretur in Paschalita &

Columbæ

[g] Matth. 28.
[h] Cant. 6.
B. Maria significata.
[i] Comm. in Cant. C. 1.
Dona septem gratiarum oculi Columbarum.
[k] Comm l. 3. in c. 3. cant.
Oculi Coruorum, & Columbæ quomodo differant.
[l] Homil. 3. in cant.
Christus vel eius Ecclesia significata.
Oculos Columbæ habere quid.
[m] Psalm. 54. & Psalm. 67.

Columbæ poſitæ ſunt, quibus purificatur homo, ingreſſus hunc mundum. Sed & de eo nunc dicere, & hoſtiarum qualitates diſcutere, longior videtur exceſſus, & propoſito operi minimè conueniens. Poteſt adhuc profundiore fortaſſis ſacramento, quod dixit: *Ecce es ſpecioſa proxima mea*, intelligi de præſenti ſæculo dictum: quia ſpecioſa quidem ſit & hîc eccleſia, cum proxima eſt Chriſto, & cum imitatur Chriſtum. Quod verò iterauit, & dixit. *Ecce es ſpecioſa*. Poteſt ad futurum ſæculum pertinere: vbi iam non ſolum imitatione, ſed ipſa ſui perfectione formoſa eſt, & ſpecioſa, & ibi dicat eſſe oculos eius Columbas, vt duorum oculorum Columbæ duæ intelligantur eſſe filius Dei, & Spiritus ſanctus. Et ne mireris, ſi Columba ſimul dicatur, cùm vterq; ſimiliter aduocatus dicatur, ſicut [n] Ioannes Euangeliſta declarat, ſpiritum quidem ſanctum dicens paracletum, quod eſt aduocatus. Et de Ieſu Chriſto nihilominus in Epiſtola ſua dicit, *quia ipſe ſit aduocatus apud patrem pro peccatis noſtris*. Sed apud Zachariam Prophetam duæ oliuæ ad dextram, & ad ſiniſtram candelabri poſitæ, vnigenitum nihilominus, & Spiritum ſanctum deſignare dicuntur. Inſuper [o] Diuus Gregorius eadem ſapientiſſimi regis verba enarrans, per eandem ſponſam eccleſiam intelligit hoc pacto ſcribens: Pulchram narrat, & pulchram replicat, quia alia eſt pulchritudo morum, in qua nunc cernitur, & alia pulchritudo præmiorũ, in qua tunc per conditoris ſui ſpeciem, videlicet omnes dilecti, qui ad cuncta ſimpliciter incedũt, eius oculi columbarum vocantur, qui magna luce irradiant, quia & ſignorum miraculis coruſcant. Sed quantũ eſt omne hoc miraculum, quod videri poteſt, illud de internis miraculum eſt mirabilius, quod videri non poteſt. De quo illuc apertè ſubditur: Abſque eo quod intrinſecus latet. Magna quippe eſt gloria aperti operis, ſed longè incomparabilis occultæ remunerationis. Item D. Auguſtinus, per Columbam quoque, inquit, vnitas eccleſiæ ſignificatur, de qua [p] dictum eſt, *Vna eſt Columba mea, vna eſt matri ſuæ*. Vnde debuit humilitas niſi per auem ſimplicem, & gementem, non per auem ſuperbam & exultãtem, ſicut Coruus ſignificari? Abbas quoque Ioachim, teſte [q] Theloſphoro ad hæc D. Cyrilli verba, Columba ſuo volatu volatum Aquilæ, vel Accipitris non formidat: Hæc eſt, inquit, Romana Eccleſia, quæ ſi curſu celeri in ſuis aduerſantibus & preſſuris iniquè illatis fideliter, & deuotè ad Chriſtum Dominum recurreret, raptoris inſultum minimè formidaret. [r] Thomas vero Bozius Eugubinus congregationis oratorij preſbyter ob hanc cauſam eccleſiæ in canticis nomen Columbæ aſcribi ait, quòd hic ſit mos Columbis, vt ante cõiunctionem mutuò ſeſe oſculentur. Ore namque nos Euchariſtiam percipimus, ex illa perceptione connectimur in vnum cum Chriſto, & inter nos corpus. Et antiquitus communicaturi per oſculum ſanctum labia labijs iungebant, vt alterius in alterum ſpiritus ipſe corporeus intimè infunderetur. Hinc olim multis in locis Euchariſtia ſeruabatur ſuper altari intra auream, vel argenteam Columbam, vt eſt in geſtis S. Baſilij, quæ nomine Amphilochij ſcripta circumferuntur, & in libello ſupplici, quem quintæ ſynodo aduerſus hæreſiarcham Seuerum clerus & monachi Antiocheni obtulerunt. Tertius locus [s] ſcripturæ eſt: *Et quaſi Columbæ meditantes gememus* quæ verba explicans D. [t] Hieronymus, ſubaudiendum monet, abſque ſenſu, & intelligẽtia ſcripturarum, tanquam verba meditantes, quæ decantant memoriter. Sed quomodo, inquit, Columbæ, de quibus ſcriptum eſt: [u] *Ephraim quaſi Columba non habens ſenſum*. Et quomodo in [x] Euangelio contra ſerpentium malitiam, ſimplicitas ponitur Columbarum: Sic in præſenti loco ſimplicitas abſque prudentia, quæ vicina ſtultitiæ eſt, in ſola verborum meditatione monſtratur. Quartus locus eſt apud [y] Hierem. Proph. quem Nabuchod. Columbam vocare, quod hæc auis Babylonis inſigne olim erat antè dixi. Ad quem locum commentans idem D. [z] Hieronymus, Non mirabitur, inquit, Columbam Domini intelligi Nabuchodonoſor, qui ſupra eum uocari ſeruum Domini legerit: pro quo ſeptuaginta tranſtulerunt gladium magnum. Licet Columbam & in perſona Hieruſalem poſſimus accipere: quod iraſcatur & triſtis ſit ſe leonis ſui perdidiſſe cuſtodiam, & terram ſuã veniſſe in deſolationem. Quintus locus eſt [a] Ezechielis: *Eruntq; in montibus quaſi Columbæ conuallium omnes trepidi, &c.* Theodotio tranſtulit: *ſicut Columba meditantes omnino tacuerunt*. In quorum verborum explicatione noli quoque ab eodem D. Hieronymo recedere, qui ſub metaphora, inquit, Columbarum meditantium ſignificat vnumquenque de populo ſuum flere peccatum, & intelligere, atque ſentire, cur iſta patiatur. Tropologicè vero ſic accipiendum, Columbæ quandiu in vallibus ſunt, trepidant, & ſingula reformidant, quarum imitari [b] præcipitur innocentiam. Et de quibus in [c] Pſalmo dictum eſt: *Si dormiatis inter medios cleros, &c.* In cuius ſpecie [d] deſcendit Spiritus ſanctus, & manſit ſuper Dominum Saluatorem. Pulchreq; iuxta Theodotionem vocabimus Columbam meditantem eum, qui in lege Domini die, ac nocte meditatur, & de quo [e] ſcriptum eſt: Os iuſti meditabitur ſapientiam. Sextus locus eſt [f] Oſeæ:

Filius Dei, & Spiritus ſanctus Colũbæ dicti.
[n] Cap 14. 15. 16.
Oliuæ duæ ad cãdelabrũ poſitæ quid ſignẽt.
[o] L. 1. moral.
Eccleſiæ vnitas.
[p] Cant 6.
[q] Cap. 1.
[r] to 2 de ſig. Eccl. lib. 14. de coniunct. Corp. Eccl. & Chriſti
Veterũ in Cõmunione ceremoniæ.
[s] Eſaiæ 59.
[t] Com l. 16.
[u] Oſeæ 7.
[x] Matt. 10
[y] Cap 25.
Columba Nabuchodonoſor ſignificat.
[z] L. 5. Cõm in Hier.
Columba Hieruſalẽ ſignificat.
[a] Cap 7.
Columba gemens qd notet.
[b] Matt. 10.
[c] Pſal. 67.
[d] Matt. 3.
[e] Pſal. 36.
[f] Oſeæ 7.

Factum eſt

Factus est Ephraim quasi Columba seducta non habens cor. [a] Rupertus Abbas ad hunc locum commentans, in eo, inquit, quod non absolute ait: Factus est quasi Columba, sed addit seducta, bonam Columbæ significationem præsenti loco penitus exterminat. Amplius autem cum apponit adhuc, non habens cor, seductionem eiusdem, & uacuitatem omnis boni miro exprimit modo. Siquidem aduersus id, quod de Columba pro bona similitudine dici, vel scribi solet, non habens fel, hic dicitur, non habens cor. Quanta putas distantia est inter non habentem cor? Quanta, inquam, differentia Columba habens fel & non habens cor a Columba non habente fel, & habente cor seiuncta est? Magna profecto, & omnino contraria. Sic planè & tanta dissimilitudine seiunctus est carnalis Israel à spirituali, qualis tunc erat ille Ephraim, qui seductus est, vt recederet à domo Dauid, & nunc est iste Iudas, qui negauit Christum filium Dei. Columba esse debuit manendo in simplicitate, atque vnitate paternæ fidei, sed & tunc, & nunc seducente diabolo recessit in felle amaritudinis, in inopia cordis. Hæc ille. Et D. [h] Hieronymus eadem prophetæ uerba declarans, significare illa innuit, Ephraim non dolere, quòd ipsius populus non seduceretur in partes, & perderetur: quoniam aues omnes dolent, si ab eis eripiantur pulli, & pro uiribus eos tuentur, sola Columba non dolet ablatos pullos, neque requirit. Sed uerba eius ascribamus. Præcepit, inquit, Dominus in [i] Euangelio, ut simus simplices sicut Columbæ, & astuti quasi serpentes, ut imitantes simplicitatem Columbarum, & serpentis astutiam, nec alijs nocere possimus, nec ab alijs patiamur insidias, sed simplicitate, & prudentia exhibeamus hominem temperatum, quia prudentia absque bonitate malitia est, & simplicitas absque ratione stultitia nominatur. Et pulchrè Columba seducta, siue insipiens appellatur, quia est Columba, & sapiens, quæ dicit in [k] Psalmis. *Quis dabit mihi pennas sicut Columbæ &c. Cuius pennæ deargentatæ sunt &c.* Ephraim autem Columba insipiens, & non habens cor in tantum brutæ mentis ostenditur, vt Aegyptum inuocans ad Assyrios perrexerit. Quæritur cur Ephraim non alijs auibus, sed Columbæ comparatus sit. Aues cæteræ pullos suos, etiam cum periculo uitæ suæ protegere festinant, & cum ad nidum suum, Accipitrem, colubrem, Coruum, siue Cornicem accedere uiderint, huc, illucq; volitant, & immittunt se morsu, & unguibus lacerant, & dolorem parentis querula voce testantur: sola Columba ablatos pullos non dolet, & ideo rectè comparatur Ephraim, quod uastatum per partes populum non sentiat, sed negligens sit salutis. Magistros contrariorum dogmatum, qui Christum reliquere sapientiam, & de ecclesia sunt egressi, rectè insipientem, & excordem Columbam possumus dicere, qui terrena desiderantes, Assyrijs traditi sunt. Septimus locus habetur apud eundem [l] prophetam: *Et auolabant quasi aues ex Aegypto, quasi Columba de terra Assyriorum.* Hæc Columba, teste eodem D. Hieronymo, hominem signat, qui fugit hæreticos. Aegyptus, inquit [m] Rupertus Abbas, siue terra Assyriorum, mundus iste est omnibus errantibus, & principem huius mundi sectantibus, qui intelligitur per Assur. Pulchrè namque quasi auis auolare dicuntur, qui terrenas cupiditates relinquendo cæleste in gratiam sequuntur, & sic euadunt, vt uestigia culpæ nulla in eis inueniat insecutor diabolus, sicut auolatus auium nulla uestigia supersunt, dum liberis per aera pennis feruntur. Nec uero contentus dixisse nomine generali, & auolabunt quasi auis, sed continuò specialiter exprimit eius auis similitudinem, cui competenter assimilatur gratia cælestis, dicendo: *Et quasi Columba de terra Assyriorum.* Columba namque maximè pro eo, quòd in hac specie Spiritus sanctus super Dominum nostrum cùm baptizaretur, apparuit, regenerantem eiusdem Spiritus sancti gratiam significat, cuius itaque sacramentis viuificati, auolauimus ex Aegypto, & de terra Assyriorum, id est, de ignorantiæ tenebris, & de terrenarum affectibus cupiditatum, &c. Octauus locus legitur apud [n] Naum prophetam: *Et ancillæ eius minabuntur, gementes ut Columbæ, murmurantes in cordibus suis.* [o] Rupertus hunc locum sic explicat: Quod protinus, inquit, subiungit, gementes ut Columbæ, murmurantes in cordibus suis tam de milite, quam de ancilla, id est, tam de nobilibus, quam ignobilibus debet intelligi. Quid autem gementes, unde murmurantes? Non utique quod captiui abducti sunt, vel quod minentur ante currum triumphatoris huiusmodi, sed inde gementes, quòd ab isto domino sibi incognito, liberi, & Niniue, hoc est, mundi huius, serui fuerunt, & super hoc murmurantes in cordibus suis, id est, temptores reprehendentes in conscientijs suis. Murmurare namque interdum in bono accipitur. Itaque & hic cum dicitur: *gementes sicut Columbæ, murmurantes in cordibus suis,* sic rectè intelligitur, ac si diceret, conquerentes, ac dolentes de peccatis præteritis, & semetipsos reprehendentes in conscientijs suis. Nam licet statia uictoris, & triumphatoris ducentis eos, non ignorent se esse saluatos, non tamen obliuiscuntur, quales fuerint, & super hoc dolere, & conqueri non desinunt

Ephraim qualis, Iudas Columba seducta.
[h] *In comm.*
[i] *Matt.* 10.
[k] *Ps.* 54. 67.
Columba insipiens, & excors qui dicendus.
[l] *Osea* 11.
Homo hæreticos fugiens Columbæ assimilatur.
[m] *In comm. in Os.*
Aegyptus quid.
[n] *Cap.* 2.
[o] *In comm. in Naum* 2.
Murmurare.

finunt in cordibus suis. Pro huiusmodi rectè dicuntur gementes, non vtcunque, sed gementes, vt Columbæ. Columba namque gemitum pro cantu habet, & istis ita gemere valde dulce est, ita vt quando canunt quippiam in laudem captiuatoris sui &c. Nonus locus est[p] Sophoniæ: *Væ prouocatrix, & redempta ciuitas Columba. non audiuit vocem, & non suscepit disciplinam*. Vbi D. Hieronymus commentans: Multi putant, inquit, propter consequentiam dici aduersus Niniuen, de qua[q] supra. *Et ponet Assyrium, & ponet Niniuen in solitudinem.* Sed nunquam scriptura Niniuen Columbam vocaret, licet in[r] Hieremia à facie gladij Columbæ de Nabuchodonosor dictum putent. Sed sciendum, quod alij è contrario asserãt, pro Columba ibi posse intelligi ἑλλάδα, id est, Græciam, vt sit sensus, a facie gladij Iona, id est, a facie gladij Græciæ. Iona enim tam Columbam, quàm Græciam significat. Vnde & vsque hodie Græci Iones, mare appellatur Ionium, & apud Hebræos permanet eorum vetus vocabulum. Omnis itaque contra Hierusalem sermo est: Væ ciuitas quondam Columba, semper peccans, & captiuitatibus tradita, & rursum redempta a Domino. Væ ciuitas prouocatrix, quod significantius Hebraicè dicitur מראה, id est, παραπικραίνουσα, quod possumus dicere Deum amarum faciens, id est, tuo vitio dulcem Dominum, atque clemẽtem vertens in amaritudinem, vt qui misereri vult, punire cogatur, &c. Et[s] Rupertus, Super quam, inquit, cœpit intentio iudicij dicendo, & extendam manum meam super Iudam, & super omnes habitatores Hierusalem, super eandem ciuitatem, & consummatur dicendo: *Væ prouocatrix, & redempta ciuitas*. Quæ enim alia ciuitas a Deo prouocatrix, quam passim, & ferè vbique sancta scriptura Dominũ prouocasse arguit? Ipsa prouocatrix, ipsa redempta, & tanto damnabilior prouocatrix, quantò pluribus redempta beneficijs. Prouocationes eius magna cum admiratione hîc denarrantur, cum in primis Columba ipsa nominatur, & deinde leonum sæuitiam, luporum ferocitatem vel habuisse, vel habere declamatur. *Columba*, inquit, *non audiuit vocem, & non suscepit disciplinam*, hoc dicere est, mansueta quondam ciuitas, vel gens rebellis facta est, incorrigibilis perseuerat. Quid enim mansuetius Abraham, Isaac, Iacob, cæterisq; patribus, Moyse, & Dauid, cæterisq; sanctis, & prophetis, vel iustis hominibus. Si illos, & vniuersam illius gentis, vel ciuitatis electionem consideres, rectè nimirum ciuitas Columba dicta est. E contra, si illos attendas, qui prophetas, & iustos homines occiderunt, qui Dominum dereliquerunt, & Baal, cæteraq; portenta coluerunt, & alia sacrilegia commiserunt, veraciter dicas, quia non audiuit vocem, & non suscepit disciplinam, in Domino non est confisa, &c. Decimus locus de Columba in sacris literis est de Spiritu sancto, quem omnium Euangelistarũ testimonio huius auis specie in Saluatoris nostri baptismo apparuisse scripsimus, &[t] Prudentius innuit:

[p] Cap. 3.
[q] Cap 2.
[r] Cap. 25.
Græcia per Columbam intelligitur
[s] In Cõmen.
Hierusalẽ prouocatrix dicta.
Spirit[9] sanctus Columbæ specie
[t] In Prospero

Apertis polis perillustribus iugis
Discipulus videt à patre venientem,
Manentemq; spiritum in perpuro verbo,
Profectum vt Columbam indecibili modo
Populisq; ostendit occurrentem Domino.

Quærens quidam recentior, cur Columba tanti habita sit, vt aliquando Spiritum sanctum designauerit? An quia, inquit, pacem, & remissionem, effectum quippe Spiritus sancti nunciauit? An quia est animal simplicissimum, carens omni fraude, & dolo? Iuxta illud[u] Saluatoris: *Estote simplices vt Columbæ*. Hinc & in[x] Canticis dicitur: *Oculi tui Columbarum*. An quia rectè volat, sicut Spiritus sanctus, qui ad nos demissus præbet, vt eodem tramite conuolemus ad superos? Hinc[y] propheta canit. *Quis mihi dabit pennas vt Columbæ, & volabo?* An quia hęc sola inter aues habet pennatos pedes, in hoc significans Spiritum sanctum, qui tãquam interpres patris, & filij volat ad nos affectu, & amore, per pedes denotato? Sicut de Mercurio dicitur, quem interpretẽ dicunt esse Deorũ. Est enim Spiritus sanctus velut interpres docens, & illuminãs, & prophetas, & amicos Dei cõstituens, vt sapiens ait.[z] Adamantius Origenes causam reddens, cur Spiritus sanctus Columbæ, non autem Turturis specie apparuit, Columba, inquit, Spiritus sanctus est. Spiritus autem sanctus, quando de magnis, & occultioribus sacramentis, & quæ multi capere non possunt, loquitur, in Turturis appellatione signatur, id est, in eius auis, quæ semper in montium iugis, & in arborum verticibus commoratur. In vallibus autem, & his, quæ ad homines vsque perueniunt, Columba assumitur. Denique Saluator, quia hominem dignatus est assumere, & venit ad terras, multiq; tunc circa Iordanem peccatores erant, idcirco Spiritus sanctus non in Turturem vertitur. Inter nos propter hominum multitudinem, auis mansuetior conuersatur: Turtur autem non videatur. Et Suidas πτέρυγες περιστερᾶς exponit alæ Columbæ, dona Spiritus sancti. Eius autem alæ, inquit, argento sunt inductæ, tergum verò auro est ornatum. Nam simpliciora,

[u] Matt. 10
[x] Cant. 1.
[y] Psal. 54.
Mercurij officium.
[z] Homil 2. in Cantic.
Cur in Columbæ specie, nõ Turturis apparuit Spirit[9] sanctus.

piiciora, & candidiora simplicioribus, altiora perfectioribus conueniunt. Item D. Cyprianus ideo in Columba venisse Spiritum sanctum scribit, quoniam simplex sit animal, & lætum, non felle amarum, non morsibus sæuum, non vnguium laceratione violentum, cuius ingenium est hospitia humana diligere, vnius domus consortium nosse, cum generant simul filios educare, communi conuersatione vitam suam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, circa omnia demum humanitatis omnem implere legem. Diuus uerò [a] Chrysostomus Columbam tunc ideo apparuisse tradit, ut extenti quodammodo digiti uice, Dei filium Ioanni monstraret, atque ut etiam disceres, quoniam super te quoque, cùm sacro fonte dilueris, Sanctus spiritus veniat: iam uero non uisibili specie, qua vtique non egemus, cum nobis pro cunctis sola fides sufficiat. Nam signa, inquit, non credentibus, sed incredulis dantur. Quærit deinde cur in specie venit Columbæ? Mansuetum, respondet, hoc animal, & mundum est. Quia igitur ipse spiritus mansuetudinis est spiritus, propterea in eius specie apparuit. Simul etiam ueteris videtur nos admonere historiæ. Nam cum uniuersum aliquando orbem naufragium commune mersisset, & omne prorsus hominum genus periclitaretur, istud interim certè animal apparuit, finemq; illius tempestatis ostendit, atque ore ramum portans oliuæ, pacem mundo redditam nunciauit. Quæ omnia erant futurorum signa. Tunc enim multò erat hominum uita deterior, multoq; maiori digna supplicio. Ne igitur ipse desperes, illius te historiæ confirmat admonitu. Nam tum quoque desperatis iam omnino rebus, liberatio facta est, atque correctio: sed tunc utique per pœnam, modò uero per gratiam, atque ineffabilem indulgentiam redemptoris. Propterea & Columba cernitur, nequaquam oliuæ ramum ferens, sed omnium malorum liberatorem nobis euidenter ostendens, speinq; suggerens prosperorum. Non enim ex arca vnum educit hominem; sed postquam apparuit, uniuersum prorsus orbem attollit in cęlum, quæ certè pro oleæ ramo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum. Considerans igitur tanti amplitudinem muneris, nequaquam illius inferiorem existimes dignitatem, qui se in huiusmodi specie demonstrauit. Audio quippe dicentes aliquos, quantum inter hominem Columbamq; discrimen est, tantam Christi, & Spiritus sancti esse distantiam: quia ille quidem in nostra utique natura, hic verò in specie sit uisus Columbæ. Quid igitur ad talia responderi potest? Nisi quod filius quidem Dei naturam hominis profectò susceperit, Spiritus uerò sanctus non assumpserit naturam Columbæ. Idcirco Euangelista non in natura, sed in specie Columbæ dixit: nec unquam omnino postea, sed tunc certè solùm in hac uisus est figura, &c. Et rursus exponens hæc uerba Diui [b] Matthæi, *Et vidit Spiritum descendentem sicut Columbam, & venientem super se*, In quo, inquit, mysterio natus est Christus, in hoc mysterium, & Spiritum sanctum accepit. Etenim filio Dei baptismum recipiente, & spiritu descendente, unus in forma stabat humana, alter in specie descendebat Columbæ, tertius nec in forma stabat humana, nec in specie descendebat Columbæ, sed in uoce tantùm audiebatur, de sursum descendente. Et in hæc uerba: *sicut Columbam*, Ideo, inquit, Spiritus sanctus speciem Columbæ suscepit, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis. Omnes enim species iustitiæ, quas habent serui Dei in ueritate, possunt habere & serui diaboli in simulatione. Habet enim diabolus & mansuetos, & humiles, habet castos, & eleemosinarios, & ieiunos, & omnem speciem boni, quam creauit Deus ad salutem hominum, ipsam speciem & diabolus introduxit ad seductionem, & inter bonum uerum, & bonum simulatum confusio fiat, ut simplices homines, qui boni ueri, & boni simulati differentiam intelligere cautè non possunt, dum quærunt bonos Dei uiros, incurrant in seductores diaboli. Solam autem charitatem Sancti spiritus non potest immundus spiritus imitari. Omnis ergo species iustitiæ de impostoribus inuenitur, sola autem gratia veræ charitatis non inuenitur, nisi in solis seruis Dei. Ideo ergo hanc priuatam speciem charitatis sibi soli seruauit Spiritus sanctus, ut per nullius iustitiam, & testimonium sic cognoscatur, ubi est Spiritus sanctus, quemadmodum per gratiam charitatis. Diuus autem [c] Hieronymus D. Matthæum commentans, triplicem ob causam Saluatorem at à Ioanne baptismum accepisse. Primùm ut quia homo natus omnem iustitiam, & humilitatem legis impleret, secundò ut baptismate suo Ioannis baptisma comprobaret. Tertiò ut Iordanis aquas, per descensionem Columbæ Spiritus sancti in lauacro credentium monstraret aduentum. Et paulo post ad hęc uerba: *Et ecce aperti sunt ei Cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut Columbam & venientem super se &c.* Mysterium, inquit, Trinitatis in baptismate demonstratur. Dominus baptizatur, Spiritus descendit in specie Columbæ, patris vox testimonium filio perhibentis auditur. Aperiuntur autem Cæli non referatione elementorum, sed spiritualibus oculis, quibus & Ezechiel in principio voluminis sui apertos eos esse

Columbarũ benigna natura.

[a] Homil. 12. in 3. Matt.

Cur Sãctus Spiritus nõ videatur in pręsentia nos cũ baptizamur.

Cur in specie Columbæ dixerit Euangelista.

[b] Homil. 4. in idẽ caput Matth.

Diabol' imitatur bona bonorũ opera, Spiritus sancti charitatem non.

[c] Comm. 1. 3. Christ' triplicem ob causam à Io. baptizatus.

Trinitatis mysterium.

[d] Expoſan. Euang. Io. tract. 2. oct. 2.

commemorat. Sedit quoq; Columba ſuper caput Ieſu ne quis putaret vocem patris ad [d] Io. factam, non ad Dominum. Et D. Auguſtinus, quod didicit, inquit, Ioannes per Columbam, diſcamus & nos. Non enim Columba Ioannem docuit, & Eccleſiam non docuit, cui Eccleſiæ dictũ eſt: *Vna eſt Columba mea*. Columba doceat Columbam, nouerit Colũba quid Ioannes didicerit per Columbam. Spiritus ſanctus in ſpecie Columbæ deſcendit. Hoc autem quod dicebat Io. per Colũbã quare in Colũba didicit? Oportebat enim, vt diſceret, ne hoc fortè oportebat, niſi vt per Columbã diſceret. Quid dicã de Colũba fratres mei? Aut quando mihi ſufficit facultas, vel cor, vel lingua, dicere quomodo volo, & fortè non dignè volo quomodo dicendũ eſt, nec ſic tamen poſſum dicere quomodo volo, quanto minus quomodo dicendũ eſt? Ergo a meliore hoc audire vellẽ, non vobis dicere. Diſcit Ioannes eũ, quem nouerat, ſed in eo diſcit, in quo eũ non nouerat, in quo nouerat, non diſcit. Et quid nouerat? Poteſtatẽ dominici baptiſmi in nullũ hominẽ a Domino tranſiturã: ſed miniſteriũ planè tranſiturũ, poteſtatẽ à domino in nemine miniſtrorũ, miniſteriũ & in bonos & in malos. Non exhoreat Colũba miniſteriũ malorũ, reſpiciat Domini poteſtatẽ. Quid tibi faciat miniſter, ubi bonus eſt Dominus? Quid te impedit malitioſus præco, vbi beneuolus eſt iudex? Ioannes didicit per Columbã hoc: Quid eſt quod didicit? Ipſe repetat: *Ipſe mihi dixit* inquit, *ſuper quẽ videris Spiritũ deſcendentẽ ſicut Columbã, & manentẽ ſuper eũ, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto*. Non ergò te decipiat, ô Colũba, ſeductores, qui dicunt. Nos baptizamus. Columba agnoſce, quid docuit Colũba, Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Per Colũbam dicitur, quia hic eſt, & tu eius poteſtate putas te baptizari, cuius miniſterio baptizaris? Si tu hoc putas, nondũ eſſe in corpore Colũbę, non mirandũ, quia ſimplicitatẽ non habes. Simplicitas enim maximè per Columbã denotatur. Quare per ſimplicitatẽ Colũbę dicit Io. Quia hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto, niſi quia Colũbę nõ erãt, qui eccleſiã diſſipauerũt? Accipitres erant, Milui erãt. Non laniat Colũba, & vides illos inuidiã nobis facere, quaſi de perſecutionibus, quas paſſi ſunt. Corporales quidẽ paſſi quaſi perſecutiones, cùm eſſent flagella Domini, &c. Et pòſt rurſus idẽ S. [e] Auguſtinus exponens, quomodo Colũba ſuper Dominum deſcendit: Gemitus, inquit, Colũbæ eſt, gemunt enim Columbę in amore. Audite, quid dicat Apoſtolus, *Nolite mirari, quia in Columbæ ſpecie voluit demonſtrari Spiritus ſanctus*. Quid enim oremus, ſicut oportet, (inquit) neſcimus, ſed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Non in ſemetipſo gemit, ſed in nobis gemit, quia gemere nos facit, inſinuans nobis, quia peregrinamur, & docens nos in patriã ſuſpirare. Præterea Colũba ſine felle ſeuit. De arca miſſus eſt Coruus, & nõ eſt reuerſus. Et ſi arca figurabat Eccleſiã, videtis vtique quia neceſſe eſt, vt in iſto diluuio ſęculi vtrũq; genus cõtineat Eccleſia, & Coruũ, id eſt eos, qui quę ſua ſunt, quęrunt, & Columbã, id eſt, eos, qui ea, quę Chriſti ſunt, quęrunt. Propterea ergò cũ mitteret Spiritum ſanctũ, duobus modis eũ oſtendit viſibiliter. Per Columbã ſuper Dominũ baptizatũ, & per ignẽ ſuper diſcipulos congregatos. Ibi ſimplicitas, hîc feruor oſtenditur. Ergo ne ſpiritu ſanctificati dolũ habeant, in Colũba demonſtratũ eſt, ne ſimplicitas frigida remaneat, in igne demonſtratũ eſt. Sic ſic oportebat demonſtrari Spiritũ ſanctum uenientẽ ſuper Dominũ, vt intelligat vnuſquiſq;, ſi habeat Spiritũ ſanctũ, ſimplicẽ ſe eſſe debere, ſicut Colũba, habere cũ fratribus verã pacẽ, quã ſignificant oſcula Columbarũ. Colũba de fructibus terrę uiuit, innocens eius uictus eſt, quod verè mirandũ eſt in Columba. Sunt Paſſeres breuiſſimi, qui vel muſcas occidunt, nihil horũ Colũba. Non enim de morte paſcitur. Qui laniauerunt Eccleſiã, de mortibus paſcuntur. Per Columbã quoq; vnitas Eccleſię ſignificatur, de qua dictũ eſt, *Vna eſt Columba mea, vna eſt matri ſuæ*. Vnde debuit humilitas, niſi per aue ſimplicẽ, & gementem, & non per auem ſuperbã, & exultantem ſicut Coruus ſignificari? Et infra: Si Colũba eſt ſimplex, innocens, ſine felle, pacata in oſculis, nõ ſæua in vnguibus, quæro vtrum ad huius Columbæ membra pertineant auari, raptores, ſubdoli, ebrioſi, flagitioſi. Membra ſunt Columbæ Spiritus ſanctus in ſpecie Columbæ, & maneret ſuper eum, cùm in aduentu Columbæ, hoc cognoſceret Ioannes, propriam quandam poteſtatem in Domino ad baptizandum, quia per propriam hanc poteſtatem pax Eccleſiæ firmata eſt. Et infra: Columbam vnam uidens ſupra caput Chriſti, linguas vides in toto orbe terrarum. Idem Spiritus per Columbam, idem & per linguas. Si per Columbam idem ſpiritus, & per linguas idem Spiritus ſanctus per totum orbem datus eſt, à quo te præſcidiſti, vt clames cum Coruo, non ut gemas cum Columba. Et infra, Miſſa eſt, inquit, Columba, & primò non inuenit requiem pedibus ſuis, redijt in arcam. Plena enim erant aquis omnia, & maluit redire, quàm rebaptizari. Coruus autem ille emiſſus eſt, antequam ſiccaretur aqua, rebaptizatus redire noluit, mortuus eſt in his aquis. Auertat Deus Corui illius mortem. Nam quare non eſt reuerſus, niſi quia aquis interceptus eſt? At verò Columba non inueniens requiem pedibus ſuis, cum ei vndique

Simplicitas notata.

[e] Tract. Sex.

Coru[9] quos ſignet.

Vnitas Eccleſię ſignificata.

clamaret

clamaret aqua, Veni, Veni, hic tingere. quomodo clamant isti heretici Veni, Veni, hic habes, nō inueniens illa requiem pedibus suis, reuersa est ad arcam. Emisit illam Noe iterum, sicut vos mittit arca, id est, Ecclesia, vt loquamini illis. Et quid fecit postea Columba? Quia erant ligna foris baptizata, reportauit ad arcā ramū de oliua. Ramus ille & folia, & fructum habebat. Non sint in te sola verba, non sint in te sola folia, sit fructus, & redis ad arcam, non per te ipsum, Colūba te reuocat. Oliuæ fructus charitatē significat. Quomodo enim oleum nullo humore premitur, sed diruptis omnibus exilit, & supereminet: sic & charitas, quia non potest premi in ima, necesse est, vt ad superna emineat. Et rursus [f] alibi, vbi manifestā Trinitatis ostensionē factā esse in hoc Domini baptismo demonstrat. Cum ergò, inquit, baptizatus esset, aperti sunt Cęli, & descendit super eū Spiritus sanctus in specie Columbę. Deinde vox desuper consecuta est, Hic est filius meus, in quo bene sensi. Habemus ergo distinctam quodammodo Trinitatem: in voce patrē, in homine filiū, in Colūba Spiritum sanctū. Hoc quidem cōmemorare opus erat. Nā videre facillimum est. Euidenter enim, nec vllo dubitationis scrupulo cōmendatur hæc Trinitas, cum ipse Dominus Christus in forma serui veniens ad Ioannem, vtiq; filius est. Non enim dici potest, quod pater sit, aut dici potest, quod Spiritus sanctus, Venit, inquit, Iesus vtiq; filius Dei. De Colūba quis dubiter? Aut quis dicat, Quid est Columba? Cùm ipsum Euangelium testetur apertissimè; *Descendit super eum Spiritus sanctus in specie Columbæ*. De voce autem illa similiter nulla dubitatio, quod patris sit, cùm dicit; Tu es filius meus. Habemus ergo distinctā Trinitatē, &c. Et [g] rursus alibi ad eundem sensum: Vt autem Ioannis testatio, inquit, etiā cęlesti testimonio cōfirmetur, vidit Spiritum sanctum corporali specie, quasi Columbā descendentem, & manentem super Iesum. Audiuit & Patrem dicentem, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui bene*. Aduertite dilectissimi fratres, quanta nobis in baptismate Domini nostri Iesu Christi patefacta sit gratia, quā subtili sacramento Trinitas se homini reuelauit. Pater enim auditur in voce, filius manifestatur in homine, Spiritus sanctus dignoscitur in Columba &c. Et D. [h] Ambrosius Columbā illā, quam Noe iustus ex arca misit, illius Colūbę speciē fuisse ait, quæ super Dominū descendit, vt typus agnosceretur sacramenti. Et fortasse, inquit, dicas, Cum illa vera Columba fuerit, quę emissa est, hîc quasi Colūba descenderit: quomodo illic speciem esse dicimus, hîc veritatem, cùm secundū Græcos in specie Colūbę spiritum descendisse sit scriptū. Sed quid tàm verum quàm diuinitas, quę manet semper? Creaturæ autem non potest ueritas esse, sed species, quæ facilè soluitur, atq; mutatur. Simul quia eorū, qui baptizantur, non in specie esse debeat, sed vera simplicitas. Vnde & Dominus ait. *Estote astuti sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ*. Meritò ergo sicut Columba descendit, ut admoneret nos simplicitatem Colūbæ habere debere. Speciem autem pro veritate accipiendā legimus & de Christo: *Et specie inuentus vt homo*. Et paulò antè dixerat de eodem baptismatis mysterio loquens: Volens Deus reparare, quod deerat, diluuium fecit, & iustum Noe in arcam iussit ascendere. Qui iam decedente diluuio Coruū dimisit prius, qui non reuertit: dimisit Columbā, quæ cū ramo oleæ legitur reuertisse. Vides aquā? Vides lignum? Columbam aspicis, & dubitas de mysterio? Aqua est ergo, qua caro mergitur, vt omne abluatur peccatum. Sepelitur illic omne vitium. Lignum est, in quo suffixus est Dominus Iesus, cùm pateretur pro nobis. Columba est, in cuius specie descendit Spiritus sanctus, sicuti didicisti in nouo testamento, qui tibi pacem animę, tranquillitatemq; mētis inspirat. Coruus est figura peccati, quod exit, & non reuertitur, si in te quoq; iusti custodia, & forma seruetur. Et [i] rursus explicans illud: *Super quē videris Spiritū descendentē de cælo, & manentē super eū, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto*. Dixit, inquit, hoc Deus pater Ioanni: Ioannes & audiuit, & vidit, & credidit. Audiuit à Deo, vidit à Domino, credidit, quia spiritus erat, qui descendebat de cęlo. Non enim Columba, sed sicut Columba descendit. Sic enim scriptum est, *Et vidit spiritū descendentē de Cælo, sicut Colūbam*. Sicut Ioannes vidisse se dicit, ita scripsit & Marcus. Lucas autē addidit, quod corporali specie descendit Spiritussanctus, sicut Columba, ne incarnationē illam putes fuisse, sed speciē. Ideo autem speciem pretendit, vt per speciem crederet, qui spiritum non uidebat &c. Sed hac de re nos supra fusius egimus. Idem rursus [k] alibi ad eadem verba cōmentans, Nunc, inquit, consideremus mysterium Trinitatis. Vnum Deum dicimus, sed patrem confitemur, & filium confitemur. Nam cum scriptum sit: *Diliges Dominum Deum tuum, & ipsi soli seruies*. Negauit filius esse se solum, dicens: *Sed non sum solus, pater enim mecum est*. Nec nunc solus est: Pater enim se adesse testatur. Adest & Spiritus sanctus. Nunquā enim potest a se Trinitas separari. Denique apertum est Cælū & descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut Colūba. Quomodo au[t] heretici dicūt, quia solus in cęlo est, qui nō est solus in terris? Aduertamus mysterium. Quare sicut Colūba. Simplicitatē enim lauacri requirit gratia, vt simus simplices sicut Co-

Oliuæ ramus charitatem significat

[f] *Serm. 58. in Euang. sec. Ioan.*

[g] *Serm. 51. de tēp. dom. intra oct. Epiph.*

[h] *L. de init. cap. 4.*

[i] *L. 1. de Sp. sancto c. 1.*

[k] *Comm. in Luc. Euang. cap. 3.*

lumbę Pacem lauacri requirit gratia, quam in typo oliuę Colũba cuõdam ad illam arcam, quæ ſola fuit diluuij immunis, aduexit. Docuit me cuius typus Colũba illa fuerit, qui nũc deſcendere dignatus eſt in ſpecie Columbę. Docuit in illo ramo, in illa arca typum fuiſſe pacis Eccleſiæ, quod inter ipſa mundi diluuia Spiritus ſanctus ad Eccleſiam ſuam pacem afferat fructuoſam. Docuit etiam Dauid, qui prophetico ſpiritu cernens baptiſmatis ſacramentum ait: *Quis dabit mihi pennas ſicut Columbæ?* Ad eundem pariter ſenſum doctiſſimus [k] Tertullianus, Tunc ille ſanctiſſimus ſpiritus, inquit, ſuper emundata, & benedicta corpora libans à patre deſcendit, ſuper baptiſmi aquas tanquam priſtinam ſedem recognoſcens conquieſcit Columbę figura delapſus in Dominũ, vt natura Spiritus ſancti declararetur per animal ſimplicitatis, & innocentię; quod etiam corporaliter ipſo felle careat Columba. Ideoq. *Eſtote* (inquit) *ſimplices ſicut Columbæ.* Ne hoc quidẽ ſine argumento præcedentis figurę. Quemadmodum enim poſt aquas diluuij, quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt baptiſmum, vt ita dixerim, mundi pacem cęleſtis irę pręco Columba terris adnunciauit dimiſſa ex arca, & cum olea reuerſa; quod ſignum apud omnes etiam nationes prætenditur. Eadem diſpoſitione ſpiritalis effectus, id eſt, carni noſtræ emergendi de lauacro poſt vetera delicta Columba ſancti Spiritus aduolans, pacem Dei adferens, emiſſa de cælis, ubi eccleſia eſt arca figurata. Et ex recentioribus Theologis [l] Cornelius Ianſenius Epiſcopus Gandauenſis: In Columbæ ſpecie, inquit, apparuit Spiritus ſanctus, primùm quidem ad deſignandũ in Chriſto Columbinã non ſolum innocentiã, mundiciã, & ſimplicitatẽ, ſed ſummã etiã erga ſuos manſuetudinẽ, ſolicitudinẽ, & curam. Manſuetiſſimũ enim animal eſt Columba, vtpote felle carens, flagrantiſſimę quoq; erga pullos ſuos affectionis, quos omnibus rebus poſthabitis ſummo ſtudio fouet. Ita & Chriſtus tanta manſuetudine prędit⁹, vt vnicè à ſe diſcere nos velit, quod mitis ſit, & humilis corde, in omni vita ardentiſſimũ erga nos amorẽ exhibẽs, vt & mortẽ pro nobis obierit. Deinde & ideo factũ eſt, vt veritas figurę reſpõderet. Quoniam enim in diluuio hoc animal apparuit, ramũ ferens oliuę, & communẽ orbis terrarum tranquillitatẽ annuncians ideo & nunc etiam Columbam apparere conueniebat, quę liberationem, & liberatorem nobis in ſalutari baptiſmatis diluuio demonſtraret, & gratiam patris per Chriſtum orbi oblatam annunciaret. Ipſe enim Chriſtus ille erat, de quo Eſaias: *Spiritus Domini ſuper me eo quod vnxerit me &c. vt prædicarem annum placabilem Domino.* Vtrobiq; autem ad annũciandum orbis tranquillitatem, Columba aſſumpta eſt, propter illius animalis manſuetudinem, & charitatem: quę animalis proprietates ſimul cum alijs, quoniam optimè exprimunt nobis proprietates Spiritus ſancti, ob id etiam tertiò conueniebat ipſum in huius animalis ſpecie apparere. Idem legere eſt apud [m] Iacobũ de Vitriaco cardinalem, qui ita ſcribit: In ſpecie autẽ Columbę ſuper Chriſtũ Spiritus ſanctus deſcendit, vt ipſius oſtenderet ſimplicitatem, & manifeſtaret eius manſuetudinẽ, & innocentiã. In ſpecie uerò ignis deſcendit ſuper Apoſtolos, ut peccatorũ in eis rubiginẽ conſumeret, & ipſos calefaceret ad feruorẽ, & illuminaret ad cognitionem. His autẽ omnibus non indiget Chriſtus. Vnde non in ſpecie ignis, ſed in ſpecie Colũbę ſuper eũ Spiritus ſanctus ſe oſtendere uoluit, vt per eam inſtruerentur homines de baptizandi poteſtate, & per Colũbæ proprietates varia charismatũ dona in Chriſto eſſe monſtrarentur. Colũba enim felle caret. Et Chriſtus omni malitia, & felle peccati caruit. Nullũ roſtro, vel vnguibus lędit. Et Chriſtus per omnia innocens fuit. Nec minimas auiculas inuadit, quia Chriſtus nulli vnquã iniuriã fecit, ſed omnibus beneuolus fuit. Puro grano, & nõ cadaueribus paſcitur. Et Chriſtus iuſtis, & nõ peccatoribus delectatur. Alienos pullos nutrit. In quo Chriſti charitas deſignatur, qui nõ quę ſua ſunt ſed quę patris erant, quæſiuit, & gẽtes alienas vocauit ad ſe. Gemitũ habet pro cãtu. Et Chriſtus pro nobis legitur fleuiſſe, nunquã autẽ in hac miſeria legitur riſiſſe. Gregatim volãt Colũbę. Et Chriſtus ſibi multos cõgregauit, pacẽ, & concordiã, quantũ in ipſo fuit, cũ omnibus habuit. Iuxta aquã ſedẽt, vt pręuiſa vmbra Accipitrẽ declinẽt. Et Chriſtus tanquã lignũ, quod plantatũ ſecus decurſus aquarũ, id eſt, ſecus fluẽta gratiarũ, ita a diabolo ſibi cauit, quod princeps huius mũdi in ipſo nõ habuit quidquam, nec aliquid quod ſuũ eſſet, in ipſo reperire potuit, &c. Et [n] rurſus, Et Spiritus ſanctus, inquit, plura gratiarũ dona in ſe continet, & cõprehẽdit. Vnde ad eius mãſuetudinẽ oſtendendã in ſpecie Columbę, Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum apparuit: ſuper Apoſtolos antem in ſpecie ignis. In Chriſto enim manſuetudinem oſtendit, in Apoſtolis peccatorum rubiginem conſumpſit. &c. Super Chriſtum etiam in Columba ſpiritus apparuit, quia homo pro hominibus factus mitem ſe hominibus præbuit. Quis enim iuſtitiã iudicis ferret, ſi priuſquã nos per manſuetudinẽ corrigeret, culpas noſtras per zelũ rectitudinis examinare voluiſſet? Noluit prius peccatores ferire, ſed colligere. In Colũba igitur ſupra illũ apparere voluit Spiritus ſanctus, qui nõ veniebat, vt peccata per zelum

[k] L. de bapt

[l] In comm in cõcor. euãg.

[m] In occ. Ep.

[n] In die 3. p. t. Pent.

Cur Spirit⁹ ſanctus ſpecie Columbæ & ignis apparuit.

iam

iam percuteret, sed adhuc per mansuetudinem toleraret, &c. Et mox, In igne autem, & Columba, potiùsquàm in alia specie Spiritus sanctus monstratur, quia simplices facit, & ardentes. Simplices puritate, ardentes æmulatione. Non enim placet Deo simplicitas sine zelo, vel zelus sine simplicitate. Vnde de B. Iob dicitur, quod erat simplex, & rectus. Cor enim, quod Spiritu sancto tangitur, & mansuetudinis lenitate fit tranquillum, & zelo rectitudinis, & iustitię accensum. Sancti enim prudentes sunt sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ. Vnde Apostolus dicit: *Nolite pueri effici sensibus:* Ecce prudentia serpentis. *Sed malitia paruuli estote:* Ecce simplicitas Columbæ. Habet autem spiritualis Columba septem oculos, qui sunt septem dona Spiritus sancti, de quibus in Canticis: *Oculi tui Columbarum.* Hi autem oculi per septem proprietates, quæ materiali Columbę conueniunt, designantur. Columba enim gemitum habet pro cantu, ecce spiritus timoris: felle caret, & pullos alienos nutrit, ecce spiritus pietatis: super aquas residet, vt percipiat vmbram Accipitris, ecce spiritus scientiæ Gregatim volat: Ecce spiritus fortitudinis. Scriptum est enim: [o] *Væ soli, quoniam si ceciderit, non habebit subleuantem.* Meliora grana eligit, & cadaueribus non pascitur, ecce spiritus consilij. Non requiescit in palude, sed in altum ponit nidum suum, nidificans in summo ore foraminis, sicut [p] Ieremias ait: ecce spiritus intellectus: puro grano vescitur, & per spiritum sapientiæ delectatur bono in grano puro, quod cadens in terram multum attulit fructum. Non solum autem in specie Columbæ apparuit Spiritus sanctus in baptismo, & in specie ignis in die pentecostes, sed & in specie flatus datus est &c. Septem autem hasce Columbæ proprietatum etiam [q] Thomas de Vio meminit, & septem Spiritus sancti dona significare scribit: Et [r] Rupertus Abbas de eisdem, quomodo per singulas illarum singulæ virtutes, vel gratiæ significentur, & quibus modis easdem Columbæ virtutes spiritualiter in suis actibus Christus habeat, hoc pacto demonstrat. Igitur totus, inquit, super illum requieuit septiformis gratiæ spiritus, secundum signum, quo idipsum manifestaretur, id est, secundum Columbæ integrum corpus. Quapropter nec illud prætereundum, quia volucris huiusce, scilicet Columbæ natura fungitur septem suis virtutibus quadam similitudine congruentibus septem huius Spiritus sancti gratijs, quas diximus. Primò, sedet enim super riuos aquarum, vt Accipitrem (conspecta eius vmbra) velociter effugiat. Secundò nihil viuum comedit. Tertiò pullos alienos nutrit. Quartò in foraminibus petrę nidificat. Quintò grana candidiora colligit. Sextò felle caret. Septimò gemitum pro cantu habet. Deinde in eo, quòd iuxta fluenta residens Accipitrem pręcauet, sapientię: in eo, quòd pullos alienos educat consilij: in eo, quòd in foraminibus petræ nidificat, fortitudinis: in eo, quòd grana cãdidiora colligit, sciẽtię: in eo, quòd felle caret, pietatis: in eo, quod gemitum pro cantu habet, timoris quædam imago est. Sedet enim iste Spiritus sanctus, imo is, in quo est Spiritus sanctus, maximè hic totius plenitudinis eius possessor Dominus noster iuxta plenissima sedit fluenta scripturarum, cunctas antiqui hostis præuidens, & potenter præcauens tentationes, quod sapientię est. Nihil viuum comedit, id est, neminem unquam iustum condemnauit, aut certè neminem malè viuũ, id est, concupiscentijs, & vitijs militantem sibimet per acceptionem personarũ concorporauit, quod intellectus est Alienos pullos nutrit, id est, gentes, abactis Iudęis nutriendas recipit, qui eramus alieni à testamento Dei, quod incõprehensibilis, & inuestigabilis consilij est. In petra nidificat, quò serpens accedere non possit, id est, in vulneribus passionis suæ spẽ suorũ collocat. Vnde diabolus rapere non possit, quod fortitudinis est. Grana candidiora, id est, lucidiores, de aceruo scripturarum, in omni sermone suo sententias congerit, quod scientię est. Felle caruit, id est, mala pro bonis, vel maledictum pro maledicto non reddidit, quin etiam pro interfectoribus suis exorauit, [s] dicendo, *Pater dimitte illis, nesciunt enim quid faciunt*, quod pietatis est, gemitum pro cantu habuit, id est, gemitus inenarrabilibus, vt ait [t] Apostolus, cum clamore valido, & multis lachrymis pro nobis exorans, obediens fuit usque ad mortem, quod timoris est. [u] Federicus Nausea Episcopus Viennensis in ipsa quinquagesima post pascha die Christifideles scribit vt plurimùm ad horam diei tertiam vel circiter in templo proinde processionaliter, & vnanimiter conuenire, & in eo loco, vbi nuper ceremonialis habita est ascensio Domini, coram, & super ipsis aliquot in locis demitti imaginem Columbinam, cumq; ea statim ignem, & aquam cũ sonitu nonnunquã bombardico, vel alterius rei crepitu, canẽtibus interim Christifidelibus ipsis responsoriũ, cuius initiũ est: *Apparuerunt Apostolis &c.* Et verba quę Christus dixit post resurrectionẽ ad discipulos: *Accipite Spiritum sanctum, quorum &c.* Hunc verò actũ, & ritũ ceremonialẽ omnino credi repręsentare, quicquid vere gestũ traditur in ipsa Spiritus sancti missione, quã quinquagesima die post pascha factã Lucas attestatur. Deniq; impium quoddã Mahumeti sceleratissimi, ac nequã hominis scelus inserere placuit, nõ incõgruum alias huic loco. Aiũt autẽ Colũbã ipsum adeo circurẽ aluisse, vt cibũ ex aure eius sumere per

Marginal notes: Septẽ oculi spirit. Colũbæ. — [o] Eccl. 4. — [p] Cap. 48. — [q] In summ. D. Thomæ. — [r] L. 1. de ope. Sp. san. c. 22. — [s] Luc. 23. — [t] Hebr. 5. — [u] L. 6. catec. cat. c. 37. — Mahumet Colubę ope ra ubi etiam Spiritu sa- ... [illegible]

didicerit, quod nefarius ille ideo factitabat, ut ſibi cum Spiritu ſancto in Columbæ ſpecie ſecretos in aure ſermones eſſe, qui ad religionis ſuæ amplificationem pertinerent, ignaro vulgo falsò perſuadens faciliùs in caſſes ſuos ſeduceret. Penultimus ſacræ paginæ de Columba eſt locus iſte: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut Columbæ.* Sunt autem

Simplicitas pro qua re accipi ſoleat.

verba Saluatoris noſtri ad diſcipulos. Quæri hîc iure merito queat, cur ſimplices iubeat eſſe Apoſtolos, ſicut Columbæ: cum alioqui ſimplicitas tam pro ignorantia, quàm ruſticitate accipi ſoleat, & ſimplices vulgò inſcij, & imperiti vocentur, quales ſanè diſcipulos ſuos Saluator eſſe non voluerit: dixerat enim, ut eſſent prudentes, ut ſerpentes: præterea, ſi in ea ſignificatione ſimplicitatem accepiſſet, Columbas non nominaſſet, nam ita innueret has aues inter omnia bruta poſtremum ſimplicitatis gradum obtinere, id eſt, inſipientiæ: ſed

[x] Cap. 39.

aſinum, & inter aues Struthionem, qui pullos ſuos enutrire ignorat, ut ait D. [x] Iob, quoniam Deus eum priuauit ſapientia. Columbæ uerò alijs brutis imperitiores non ſunt, quia nihil omittunt, quod ad ſolicitam ſui conſeruationem pertinet: quare de eiuſcemodi ſimplicitate intelligere non potuit. Verùm aliter ſimplicitas etiam accipitur, nimirum ſine dolo, nam ſimplex dicitur ſine plica, id eſt, non ambulans duplici corde, ita ut aliud oſtendat foris, quam intus mente recluſum gerat, de quo dicebat Perſius:

Aſtutam vapido ſeruat ſub pectore vulpem.

Simplices autem ſunt, qui quamuis ſint prudentes, non diſſimulant tamen, nec decipiunt, ſed quod mente gerunt, hoc uerbo, & geſtu exprimunt, quales ſanè debebant eſſe Apoſtoli, nam Columbæ dolum neſciunt. Quare eiuſcemodi ſimplicitas mentis, animique

[y] L. 3. de Deo homine.

quendam candorem ſonat, in quo ſenſu hunc eundem Saluatoris locum tranſtulit [y] Io. Baptiſta Fiera, dum canit:

Vos modo non vincant mentis candore Columbæ,
Quas odium nullum, nec felleus inquinat ardor,
Non aſtu ſuperet ſerpens, quem fallere durum eſt.

Quoniam itaque prudentes, id eſt, habentes aſtutiam ſolent plerunque ea abuti (tunc au-

[z] Ethic. c. 16

tem, teſte [z] Ariſtotele, aſtutia, non prudentia appellatur) Apoſtolos ſimplices iuſſit eſſe, ut ſunt Columbæ, quod ſanè neceſſarium fuit addere; nam cum dixiſſet, Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes, qui non ſolùm à malo ſibi cauent, ſed alijs etiam inferunt, Columbarum ſimplicitate, quæ nemini nocere nouerunt, prudentiam eorum temperare debebat. Atque hoc modo uerba Saluatoris noſtri intelligenda ſunt, ut anteà etiam oſtendi, & ſubſequen-

[a] Chil. 9. c. 163.

tes doctiſſimorum uirorum expoſitiones etiam docent. [a] Io. Tzetzes hoc ſenſu a Domino prolata ait, ſeruate capita ueſtra, quemadmodum ſerpens, qui inſidijs petitus, vapulans uſque ad mortem, omni modo caput ſuum abſcondit: ſic vos à tyrannis, & impijs cruciati caput ſeruate mihi, fidem ueſtram, & ne Deum negetis vſque ad ipſam mortem. Simplices autem ſitis, ſicut Columbæ, ac prudentes pariter, ſicut Columbæ Noë, quæ diluuij tempore dimiſſa ad arcam reuerſa eſt. Omnis ſanè Columba, ſi nata fuerit domi non recedit indè, niſi fuerit ſpuria, & non genita ibi, ſed aliunde adducta. Poterit præterea aliquis Rethoricè hoc dictum illuſtrando ſeruanda iubere capita, hoc eſt, authores, & dominos noſtros, nec illos decipere, aut fallere dolis ſacr legis. Et D. Hieronymus ad eadem uerba. Vt per prudentiam, inquit, deuitent inſidias, per ſimplicitatem non faciant malum. Serpentis aſtutia ponitur in exemplum, quia toto corpore occultat caput, & illud, in quo uita eſt, protegit, ita & nos toto periculo corporis caput noſtrum, qui Chriſtus eſt, cuſtodiamus. Simplicitas Columbarum ex Spiritus ſancti ſpecie demonſtratur: Vnde dicit [b] Apoſtolus: *Ma-*

[b] 1. Cor.
[c] Homil. 24. in Matt. 10.

litia paruuli eſtote. Eſtote, inquit D. [c] Io. Chryſoſtomus, ergo prudentes, ſicut ſerpentes ad intelligendas fraudes. Eſtote ſimplices, ſicut Columbæ, ad ignoſcendas iniurias. Nolo uos eſſe ſemper ſicut Columbas, ne propter ſimplicitatem nimiam per ſeductionem laqueum incurratis. Nolo uos eſſe ſemper ſicut ſerpentes, ne ex corde contra aliquem uenena fundatis, ſed ſecundum tempus, & perſonas mutetis & mores. Eſtote ſerpentes, ne comprehendamini. Si enim comprehenſi fueritis, eſtote Columbæ, ut ne mordeatis. Quandiu enim homo gentilis eſt, ſerpens in illo eſt, quoniam indignatio illius, ſecundum ſimilitudinem eſt illius ſerpentis, qui in paradiſo hominem à Deo ſeparauit, cùm uerò conuertitur ad fidem, recedente ſerpente, ingreditur in illum ſpiritus, qui in ſpecie Columbæ deſcendit de cælo, & fit Columba. Ergo contra infideles eſtote ſerpentes, quia ſerpens ſerpenti non nocet: cum fidelibus autem eſtote Columbæ, Columbis charitatis oſcula porrigatis. Et ut breuiter dicam, eſtote prudentes ſicut ſerpentes, ut malum intelligatis, & caueatis. Et eſtote ſimplices ſicut Columbæ, ut non faciatis ullum malum. Quia intelligere malum, laudabile eſt, facere autem vituperabile. Nec qui intelligit malum, ipſe facit malum, ſed qui facit malum. Et in ſequentia verba Domini: *Attendite vobis ab hominibus, tradent enim vos*

in concilijs

in conciliis. Quoniam, inquit, superius dixit: *Estote prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ*. nunc ad vtrumque causam ostendit, & quare vult esse prudentes sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ. Prudentes quidem sicut serpentes, vt attendant sibi ab hominibus, qui tradent eos in conciliis. Proprium enim est serpentis ab hominibus sibi cautè prospicere. Vnde [d] Apostolus admonet: *In sapientia ambulate, quoniam tempus malignum est.* Quare autem vult eos esse simplices? Vt non aduersus proditores suos malitiæ memores sint, sed diligant inimicos suos, & benefaciant persequentibus se, secundum Dei Christi præceptum: quia non tantùm lædimur ab inimicis iniquis, quando nocemur ab ipsis: sed etiam proficimus, cùm per malitiam eorum constantia bonitatis nostræ a suo proposito victa non recesserit. Quoniam proprium est Columbę vsque ad mortem in simplicitate manere. Vnde & de tolerantia [e] Iob dictum est: *Et adhuc perseuerat in simplicitate*. Elegans pariter, ac docta epistola super hac materia extat S. [f] Isidori Pelusiotæ ad Martinum presbyterum: Prudentia, inquit, simplicitate temperata, diuinam quandam rem, hoc est, numeris omnibus absolutam virtutem parit. At si altera ab altera seiungatur, illa in peruersitatem incidit, hęc in stultitiam desinit. Etenim illa ad malum aliquod patrandum apta est: hæc fraudi, & deceptioni patet. Ac propterea diuinum oraculum per vnam imaginem hoc minimè declarauit (neque enim in iis animantibus, quæ ratione carent prudentia cum simplicitate coniuncta est: verùm alia improbitatem, alia simplicitatem consectantur) verum his verbis est vsus. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ*. Hoc autem non eò spectat, vt serpentis venenum percutiendi libidinem imitemur (vituperantur enim Iudæi, vt serpentes, & genimina viperarum) nec rursus vt versutiam, ac fraudem (neque enim istud exemplum iuxta omnem rationem accipitur, sed ex aliqua duntaxat parte, alioqui exemplum non esset, sed res omnino eadem) verum vt veterem hominem, hoc est, vitium, tanquam serpentis pellem, exuamus, atque fidem quidem, vt ille caput, custodiamus; corporis autem exiguam curam geramus: cætera vero missa faciamus, atquè his Columbæ simplicitatē admisceamus: non vt ipsius stoliditatem exprimamus (traditur enim Ephraim vt stulta Columba, non habens cor) verùm vt ipsius simplicitatem ab omni improbitate remotam imitemur. Hæc ille. Vltimus de Columba in Euangelio locus est: *Et cathedras vendentium Columbas euertit*. Ad hæc D. Hieronymus commentans, qui, inquit, vendunt gratiam spiritus sancti, & omnia faciunt, vt subiectos populos deuorent, de quibus dicitur. *Qui deuorant plebem meam, populum meum sicut escam panis*. Et Origenes, sunt & alij, inquit, in templo vendentes Christi Columbas, & tradentes simplices sicut Columbas, & dicentes: *Quis dabit mihi pennas, sicut Columbæ, & volabo, & requiescam*, tradentes eas principibus, quibus non oportebat. Et arbitror conuenire verbum de venditoribus Columbarum, eis, quibus tradunt Ecclesias, auaris, & tyrannicis, & indisciplinatis, & irreligiosis Episcopis, aut presbyteris. Propter quod & cathedras tantum modo appellauit Euangelista euersas esse à Iesu. Et utinam audirent hæc cum decenti admonitione scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moysi, in quibus sedent, & uendunt omnes Ecclesias Columbarum, & tradunt eas talibus prępositis, ad quos rectè dicatur a Domino per [g] Hieremiam prophetam: *Principes populi mei me non cognouerunt*. Filij enim sunt insipientes, & non intelligentes. Sapientes sunt ad malè faciendum, bene autem facere nesciunt. Et apud [h] Michæam similiter: *Principes populi mei expellentur de domo epulationis suæ*. Si autem audirent, nunquam uenderent Christi Columbas, sed constituerunt principes eorum parentes Columbis, & prouidentes saluti earum, & non despicientes, nec occidentes pingues Columbas. Vnusquisque ergo sedentium super cathedram Ecclesiasticam, & amantium primas cathedras in synagogis, uideant ne fortè sic sedeant in eis, ut ueniens Dominus eas auertat, quasi dignas euersione. Super hac sententia elegantissima legitur epistola S. [i] Isidori Pelusiotæ ad Lucium Pelusij Archidiaconum, hominem auarum, & titulo tenus tantùm Deo addictum. Si uenerandi altaris diaconi, Episcopi oculi sunt, profectò cùm tu Dei permissu ipsis pręsis, totus oculus esse debes, quemadmodum animalia illa plurimis oculis prędita (quoniam etiam propinquitatis ad Deum ratione, ea imitaris, non uita, ut audio, sed sola muneris sacri functione) ac non improbis studijs, atque consilijs, & honorandum illum chorum ac sodalitium, & Episcopum tibi temerè, ac sine iudicio morem gerentem obscurare, diuinumque sacrarium per auaritiam contaminare, dum opes tibi ipsi per nummariam manuum impositionem aggeris. Dominus enim eos, qui Columbas uendebant flagris à templis expulit. Quamobrem ne tu quoque eodem modo submouearis, desine opes ita augere, ac materiam futuro igni parare. D. uerò Ambrosius. cathedras uendentium Columbas, inquit, cur euerterit, secundum scripturam non intelligo. Neque

enim

[d] Colos. 4.
[e] Cap. 2.
[f] Epist. 175.
[g] Cap. 4.
[h] Cap. 2.
[i] Epist. 39.

enim uerò nundinatores auium uendicare ſibi poterant honorati alicuius in nundinis ſolij dignitatem. Nam quę prerogatiua eſt in Columbis? A monet tamen dominica forma baptiſmatis, quando deſcendit ſpiritus ſanctus in Columbæ typo, electorum de templo eiuſmodi mercatorum, in Ecclaſia Dei conſortium eos habere non

[k] *Mat. 10.*

poſſe, qui ſancti ſpiritus gratiam nundinentur. *Gratis*, [k] inquit, *accepiſtis, gratis date*. Denique Simoni, qui ſanctificandi munus pretio in ſe putauit poſſe conferri, reſpondit Petrus: *Pecunia* inquit, *tua tecum ſit in interitum quoniam gratiam Dei putas te pecunia conſequi poſſe: non eſt tibi pars, neque ſors in hac fide*. Venditores quoque ouium, & boum eos puto, qui de labore alieno uel ſimplicitate, fœdi auctionares quaſdam nundinas aucupantur: aut quia oues eijciuntur, & boues, Columbæ iubentur auferri, populus uidetur Iudæus excludi. Ephraim enim ſicut Columba, quòd eorum Dominus, & ſucceſſiones odeiit, & labores, &c. Item [l] alibi, Templum ſuum, ait, Chriſtus ingreditur, & flagellum prehendit, & eijcit de templo nummularios Non patitur enim in ſuo templo pecunię eſſe uernaculos: non patitur in ſuo templo eſſe eos, qui uendant cathedras. Quid ſunt cathedræ, niſi honores? Quid ſunt Columbę, niſi ſimplices mentes, uel animę fidem candidam, & puram ſequentes? Ego ergò inducam in templum, quem Chriſtus excludit? Iubetur enim exire, qui dignitates uendit, & honores. Iubetur enim exire, qui uendere uult ſimplices mentes fidelium. Item [m] Larentius Surius eleganter in quadam D. Gregorij Papæ epiſtola demonſtrat ſacerdotes non eſſe, qui pretio fieri conantur: quia graue facinus ſit Dei donum uel pretio comparare, uel uendere, Euangelica, inquit, authoritas teſtis eſt. Templum enim Dominus, & redemptor noſter ingreſſus cathedras uendentium Columbas euertit. Quid aliud eſt Columbas uendere, niſi pretium de manus impoſitione percipere, & ſanctum ſpiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit uenundare? Quorum ſacerdotium ante Dei oculos, cathedrarum utique patenter euerſione ſignatum eſt &c. Atque hactenus expoſita ſint ſacrę paginæ loca omnia de hac aue.

[l] *Cant. de baſi. ren trad. haret.*

[m] *In vita D. Grego. Papa*

Iuſtum Columba notat.

Cæterùm Columba cùm ſit auis, uti dictum eſt, ſimplex, beneuola, multiſque ac bonis proprietatibus inſignita, miſticè nobis etiam ſignat quemlibet uirum iuſtum, ſimplicem, ac timentem Deum, qui ſuper cęteros homines, mitis, benignus, ac humilis eſſe dicitur, tanquam Columba. Ipſa enim auis non tantùm munda dicitur uictu, ſed inſuper fructu fœcunda, & gemebunda cantu. Quibus pariter & uir iuſtus ornatus eſſe debet, ut ſit uita, & conuerſatione mundus, ac fœcundus operibus bonis, & gemebundus pariter, dum tanquam incolam hunc mundum ſe inhabitare recolit. Et ſicut Columba non comedit de cadaueribus, ſicut Coruus, ſed grana pura, & munda ſibi eligit, in ſignum cuius emiſſa ex arca, & non inueniens ſitum mundum, & ſiccum, ubi pes eius quieſceret, reuertebatur in arcam, ne ſuper huiuſmodi immunditia deſcendens inficeretur. Sic uiri perfecti non debent quieſcere ſuis affectibus, qui hoc in loco per pedes Columbæ figurantur, niſi in bonis operationibus, & in ſocietatibus honeſtis, ac ſanctis, & à cadaueribus putridis, ac fœtidis, id eſt, à uitijs, & à caducis delicijs, quę animam maculant, ſe ſtudioſe cohibere debent. Quibus carnales homines, ut Corui delectantur.

[n] *Hom. in Pſal. 28.*

D. [n] Baſilius ſanctos quoque Columbas dici ſcripſit propter innocentiam. Et D. Chryſoſtomus Iob uirum iuſtum Columbam uocat in medio Accipitrum, ouem in medio luporum, ſtellam in medio nubium, Lilium in medio ſpinarum, & iuſtitiæ germen in oppido iniquitatis. Porrò Columbam ſecus fluenta reſidere, ut Accipitre uiſo fugiat, ſignificat, ſanctos ſecus diuinæ ſcripturæ fluenta reſidere, ut diaboli incurſum euadant, uel ſanctos eligere ſanas ſententias, & non hæreticas. Quod Columba meliora grana eligit, ſignificat etiam ſanctos bona doctrina, & exemplo paſcere eos, qui diaboli fuerunt imitatores. Quod ipſa nutriat pullos alienos, ſignificat etiam, ſanctos carere ira irreuocabili, & refugium ſuum, & ſpem in uulneribus Chriſti Domini ponere, & gemitum, & non cantum de peccatis ſuis edere, quòd ipſa careat felle.

[o] *Cap. 60.*

Catholici Columbę dicti.

Thomas Bozius Eugubinus elegantiſſimè catholicos Columbas uocat, probans illud [o] Eſaiæ. *Qui ſunt iſti, qui ut nubes volant, & quaſi Columbæ ad feneſtras ſuas?* Horum Synceram, & immaculatam religionem remotiſſimis orbis inſulis notam futuram: Hæc ubi, inquit, percunctatus eſt Chriſtum, qui conuerſus ad Eccleſiam reſpondeat, inducit: *Me enim*, ſubijcit, *inſulæ expectant, & naues maris in principio, ut adducam filios tuos de longe, argentum, & aurum eorum, cum eis nomini Domini tui, & ſancto Iſrael, qui glorificauit te*. Hucuſque oraculum Eſaiæ, in quo aduertendum, quod ait: *Qui ſunt iſti, qui ut nubes volant*. Signat enim uelificationem celerrimam, quam ueritas uehementes moderentur: & quod adijcit. *Quaſi Columbæ ad feneſtras ſuas* oſtendit eorum, qui uolant, & nauigant partus. Columbæ nāque ſicut fœcundiſſimæ, ſic in feneſtris foraminum, cubiliumque ſuorū pullos habere ſolent, eodem modo, qui properant ad Indias, ſiue

occiduas

occiduas, siue Eoas, ut Christi doctrinā dissemiment, filios sibi innumeros, ac Christo longè se dare plures, quam prisci gignunt. Et quemadmodū Columbæ, vbi alas explicant, in præceps videntur, sic qui Antipodas petunt, cum sint illi subter pedum nostrorū vestigia, inspicientibus infera loca, in præceps se dare videntur, vel in aërem secantes. Quod subdit: *Adducam filios tuos de longè*, innuit eorum, quos Ecclesia Christi suscipit, ad nostram religionem aduentum. Atque vt aliquam insignem notam proponat, meminit de argento, & auro, quod plurimum ab Indijs aduehitur ad nostras oras. Quod si velis Esaiam prophetam vocabulo illo Columbæ voluisse quodammodo alludere, ad quæ frequens est allusio Hebræis, ad Christophorum Columbum, qui nobis iter primus ad oras illas aperuit, & hoc dici potest. Hæc ille.

MORALIA.

ARS quædam est aucupandi, inquit D.[a] Basilius Magnus, Columbas, videlicet talis. Vbi vnam ceperunt, qui capiendis illis student, cicurem illam reddunt, & ad humanum conuictum assuefaciunt. Deinde unguento alas illius perungunt: sinuntq; coniungi agrestibus: illa verò per vnguenti fragrantiam, agrestem illum, & liberi pastus gregem ad possessionē transfert eius, cuius ipsa est domestica. Benè olentes namque sequuntur & reliquæ, atque ita in potestatem Columbarij veniunt. Quamobrem autem literarum istarum istud exordium esse volui? Quoniam Dionysium filium, aliquando Diomedem, nactus, diuino vnguento animæ illius alas perunxi, & ad honestatis tuæ grauitatem misi, vt & te ipsam illi iungeres, & ad nidum acciperes, quem ipse apud nos cópegit &c. Quemadmodum etiā Columbæ Accipitrem cognoscentes, qui in aere genus earum diripere solet, ei sese eripiunt terram petendo, ita etiam illum, qui eas in terra inuadere solet, illudunt, æthera petendo: ita pariter qui nimia sui confidentia tentantur, timere debent, & ad humilitatis asylum perfugere: ut contra qui de salute sua diffidunt, ac veluti oppressi iacent, caput extollere, & ad charitatis misericordiæq; diuinæ spem confugere, credereq; non tanti fieri pudorem lapsus humani apud Deum, quanti emendatio prioris uitæ, humanumq; esse labi, angelorum vitia commissa corrigere. Hæretici præterea, ut exponit[b] glossa ordinaria, qui ab Ecclesia recedunt, excordi Columbæ comparantur, qui terrena desiderantes Assyrijs traduntur, & cùm profecti fuerint de Ecclesiā, extendet Deus super eos rete, & testimonijs scripturarum, & artifici sermone sapientiæ contextum, vt eleuantes se contra Domini sapientiam ad humilia detrahat, cominando de pœna, vt sic correcti non pereant in æternum.

[a] *Epist 171.* Exēplu a capiēdi ratione.

[b] *In Os. c 6.* Hæretici columbæ comparati.

ALLEGORIA.

SVNT qui per geminas illas Columbas, quas Venus Aeneæ apud Maronem duces ad inueniendum aureum illum ramum cælo dimisit, duas mysticè animæ alas Platonicè designari putent, hoc est, contemplatiuam, moralemq; Esse autem volucres Veneris, quia oportet illas esse ab ardenti amore, neque iniuria matrem inuocare, quoniam tantam difficultatem, nisi rapiat amor, facilè homines fugiant. Columbas verò non semel, aut vno impetu, sed paulatim volando, ad locum vbi aureus ille ramus erat, ducere: quia hominis non sit omnia momento videre, sed ratiocinando gradatim à cognitis ad incognita: sed vide quid sequatur.

Inde vbi venêre ad fauces graue olentis Auerni
Tollunt se celeres, liquidumq; per aëra lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

Nam quæ ad tantarum rerum cognitionem duces se præbēt, eas rerum terrenarum contagionem (id enim est Auerni teter odor) celerrimo volatu fugere oportet. Aureus autem ramus sapientiam nobis indicat, sine qua non est speculatio eligendarum, agendarumque rerum iudex. Neque mireris aurum sapientiæ symbolum apud hunc poetam obtinere, cum plerique idem scriptores fecerint. Vnde illud sapientis: *Aurum, & multitudo gemmarum, & vas pretiosum labia sapientiæ*. Aurum enim est sapientiæ vigor, atque fulgor. Nul

Duæ animæ alæ p duas Colubas designatæ.

Aureus ramus quid notet.

lum ex

lum ex metallis auro pretioſius eſt. Nihil in rebus ſapientia pluris faciendum. Fulget maximè aurum. Nihil ſapientia eſt ſplendidius. Nulla ærugine exeditur aurum. Nulla res imminuit ſapientiam. Nullis ſordibus coinquinatur aurum. Nullis maculis ſapientia deturpatur. Sed latet arbore opaca, multis enim, & uarijs inſcitiæ tenebris ita obruitur: verum & luco (ea enim corporis, vt ita loquor hebetudo eſt) ita tegitur, ut difficilè omnino ſit illud eruere. Scite enim & a Democrito vſurpabatur naturam in profundo veritatem demerſiſſe. Non tamen prius in hanc contemplationem deſcendere valemus, quam aureum ramum decerpſerimus.

Veritas in profundo.

Sagittariorum illud certamen, quod Homerus Achillem in Patrochi obitus honorem, Virgilium Aeneam in mortem patris inſtituiſſe ſcribunt, ſignificat non omnibus contingere, vt Corinthum adeant, hoc eſt, vt ad culmen virtutum aſcendant. Sic enim & illud facundiſſimus ª Lucianus explicat, inquiens: *Neque enim rectè, aut probabiliter fortunam incuſaremus, ſi ſagittando, & iaculando non prorſus aſſecuta ſit veram illam viam, unam nimirum inter tot infinitas falſas, & erroneas exiſtentes. quod nec Homerico quidem ſagittario conceſſum fuit, qui cum debuiſſet Columbam arcu fixam deijcere, linea vincula rupit. Opinor autem fuiſſe Teucrum.*

ª *L. de ſectis.*

E M B L E M A T A.

SACRVM emblema Iacobi Billij S. Michaelis in Eremo cænobiarchæ de hominis peruerſitate inſcriptum tale eſt:

Serpentum nobis dens eſt, mens lana Columba,
Stultitia & pueros, & ſuperamus oues.
Et canis eſt morſus nobis, & equina libido:
Vt Leo nos furimus ſemper, & inſtar apis.
Formica ventris non cura eſt maior alendi,
Fermenti & veteris nos comitatur acor.
Sic innata feris mala nobis cuncta ſuperſunt:
Cum bona deficiant inſita cuncta feris.

Aliud emblema eſt apud Lucam Contilem nobilis cuiuſdam Hieronymi Torti Papienſis, qui binas candidas Columbas ceu duces ſibi ad ſyluam, in qua arbor illa erat cum ramo aureo, vt ſuprà ex Vergilio diximus, præuolantes depingens cum uerbis: VNDE PER RAMOS AVRA REFVLSIT, Aeneæ exemplo, cum ſumma gloria ad ſcientiam, quam per ramum aureum intelligi diximus, pertingere ſignificat.

AE N I G M A.

DE Columbo ænigma tale habet Iulius Cæſar Scaliger:

As, aſſuſq; atque elixus præponitur unctis.
Pars duo ſunt aſſis, non contemnenda trientes.
Namque hæc poſterior, meliorq; priore ſuperbit.

As, aſſuſq; ʒ totus Columbus. Pars duo &c. ʒ duo triëntes, duæ ſyllabæ lumbus. Namq; hæc ʒ lumbus, quam collum.

P R O V E R B I A.

CORVVS nuncius, veluti ſuo loco ſcripſimus, de eo dicitur, qui aliquò terrarum miſſus non reuertitur. Eodem modo Columba nuncia prouerbialiter æquè dici poteſt, qui celeriter reuertitur, vnde miſſus fuerat, prout ea fecit Columba, quæ poſt Coruum de arca exierat. Poteſt item ille vocari Columba nuncia, qui felicem adfert nuncium, facta nempe alluſione ad id, quod ſoleat hoc innoxium animal Spiritus ſancti ſpeciem repræſentare. Vel poteſt denique nuncia Columba dici, qui futuram iam nunc pacem annunciat: ad quem ſenſum ª Prudentius ait:

Coruus nũcius.
Colũba nũcia.
Qui Colũba nuncia dicatur.

Nuncia diluuij iam decreſcentis ad arcam
Ore Columba refert ramum viridantis oliuæ.

ª *In Dittochæo.*

Coruus

Coruus enim ingluuie per fœda cadauera captus
Hæserat, illa data reuehit noua gaudia pacis.

Ἡμένη πέλειας à Suida prouerbij titulo commemoratur, id est, *Columba sedens*. Ait autem id dici solitum de supra modum mansuetis, ac simplicibus. *Nam Columbæ*, inquit, *cum auolant, fallunt cæteras permiscentes volatus, cum sedent, nihil mitius, ac simplitius: neque quicquam habent, quo se tueantur aduersus Miluos, & Accipitres præter alarum velocitatem*. Author uerò adagiorum, Mihi, inquit, videtur dici posse & in eos, qui simplicitatem simulant, quo magis imponant: propterea quòd mos sit aucupibus exoculatam Columbam in reti ponere, quæ subsultans cæteras Columbas alliciat. Sed apud Suidam ἡμμένη per duplex μ legi non posse antè diximus, vt etiam quod Suidas non eandem faciat τὴν ἡμμένην & τὴν παλεύτριαν, id est, exoculatam, vt adagiorum author: sed illam sedentem, & simplicem, hanc astutam, non autem euolantem, ut Ornithologus exponit. [b] Aristoteles enim παλεύτριαν exoculatam vocat. Exoculatas quis euolare dicat? Ad hunc sensum alia adhuc similis parœmia est apud Diogenianum. Πραότερος περιστερᾶς, id est, *mansuetior Columba*. Quo loco Columbina simplicitas, inquit adagiorum author, & mansuetudo laudatur, etiam in diuinis literis. Nam hoc est Columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nulli animantium meditatur noxam, nec aliud e præsidium habet aduersus Miluios, quam à celeritate volandi.

Columba sedens.

[b] 9. hist. c. 7.

Columba mansuetior.

Non ouum ouo tam simile, quàm illud prouerbij speciem præ se fert, quod est apud Iuuenalem, nempe hoc:

Dat ueniam Coruis, vexat censura Columbas:

Hoc est, vt idem author interpretatur, pœna legum exercetur in humiles quospiam, & à quibus ob ingenij mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacibus ignoscitur. Sumpta est parœmia ab apophthegmate illo satis triuiali Anacharsidis, qui hoc dicto elusit studium Solonis in conscribendis legibus, quemadmodum refert [c] Plutarchus his verbis: *leges aranearum telis adsimiles dicebat, propterea quod in illas, si quid leuius, aut imbecillius incurrit, hæret: si maius aliquid, dissecat, ac fugit*. Huc etiam pertinet hoc [d] Terentij:

[c] In Solone.

[d] In Phorm.

Quia non rete Accipitri tenditur, neque Miluio,
Qui male faciunt nobis, illis qui nihil faciunt, tenditur.
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Quod subsequitur à Lyrico poëta etiam prouerbialiter scriptum est, & à nobis in Aquilæ historia explicatum.

Non imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam.

Simili planè forma id Horatius dixit, ac illud Theognis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐδ' ὑάκινθος,
Οὐδέ ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθέριον, id est,
Non etenim è squilla rosa nascitur, aut hyacinthus,
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Admonet autem adagium è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Venustius erit, si ad indocti Doctoris indoctum discipulum referatur, ad improbi nutricij improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam classem. *Mali corui malum ouum, & prolem probam haud pater progignet improbus*. [e] Plato præterea hoc prouerbij loco vtitur. *Si velis, accipias Palumbem pro Columba*. Legitur & in Mormiæ cuiusdam Græci scriptoris epistola ad hunc modum. *Redemptam tibicinam, quam forte amabat, sponsæq; stola amictam mihi induxit Columbæ loco Palumbem, vt aiunt, meretricem pro sponsa*. Conuenit vbi quod deterius est, & adulterinum pro eo, quod est præstantius, ac legitimum supponitur: vt videlicet error sit in re, non in ipsa scientia. Palumbes enim Columbis sunt adsimiles. De re incredibili *Columbæ prius vitabunt turres* dixit [f] Ouidius:

[e] In Theæteto

[f] L. 1 de Ponto.

Nam prius incipient turres vitare Columbæ,
Antra feræ, pecudes gramina, Mergus aquas,
Quàm male se præstet veteri Gracinus amico.

Et nobis Italis commune de Columbis adagium est tale: Tirano alle Colombe delle lor Colombare, hoc est, proprij sui Columbarij Columbas iaculantur. Idem est, quod sibi ipsi damnum inferre. Etenim tales Columbæ maiorem longè utilitatem erant allaturæ fœtus frequentia, quàm ipsæ semel mansæ. Germani quos de re leui, & vili contendere significant, eos, teste Ornithologo de fimo Columbino certare inquiunt: Nobis uerò fimus iste vilis adeo non est, sed in magno pretio, ut postea ostendemus.

De fimo columbino certare.

APOLOGI

APOLOGI.

Colũba & cornix.

COLVMBA siti correpta, vt vidit quodam in loco poculum aquæ depictum, verum rata, atque multo elata impetu, inscia in tabulam offendit, vt & pennis ipsius perfractis in terram decideret, atque a quodam occurrentium caperetur. Apologus significat nonnullos homines ob vehementes alacritates inconsultò res aggredientes, inijcere sese in perniciem. Columba in Columbario quodam nutrita, fœcunditate superbiebat. Cornix verò eâ auditâ, ait: sed, heus tu, desine hac re gloriari: nam quò plures paris, eò plus mœroris accumulas. Signat ex captiuis eos quoque esse infelicissimos, qui in seruitute multos filios procreant:

Formica, & Columba.

Formica sitiens descendit in fontem, ac tracta a fluxu suffocabatur. Columba verò hoc viso, ramum arboris acceptum in fontem proiecit, super quo sedendo formica euasit. Auceps autem quidam post hoc calamis compositis ad Columbam comprehendendam ibat. Hoc autem viso formica aucupis pedem momordit: qui dolens & calamos abiecit, & vt Columba fugeret, author fuit. Indicat fabula, oportere benefactoribus gratiam referre.

Monedula, & Coluba.

Monedula uidens Columbas in quodam Columbario laute, ac abundè enutriri, dealbauit sese, atque ad eas accessit, vt & ipsa eodem pabulo frueretur. Hæ verò albedine deceptæ, ratęq; Columbam esse, donec taceret, admiserunt in societatem. Sed cùm aliquando ceu oblita emisisset vocem, tunc detecta fallacia, ac perspecta eius natura, expulerunt percutiendo: eaq; priuata eo cibo redijt ad Monedulas: quæ ob colorem, cum eam non nossent, à suo pastu abegerunt, vt duorum illa appetens, iam neutro potiri posset. Morale docet oportere, vt quisque nostrum propria, & quam Deus dedit, sorte contentus viuat, simulq; perpendat auaritiam, præterquam quòd nihil prodest, sæpè & quæ adsunt, bona auferre.

F A B V L AE.

De Dodoneo oraculo.
[a] Lib. 1. ant. Rom.
[b] Lib. 2.
Dodona vrbs.

ANTEQVAM de fabulosis poëtarum mutationibus agamus, aliquid prius quid de Dodonæi Iouis oraculo commenti sunt, in medium adducemus. Nam & hoc fabulosum esse, [a] Dionysius Halicarnassæus, necnon Herodotus [b] in historia tradenda aliàs & ipse poeta attestantur, vt mox patebit. Proximum hoc Delphico oraculo fuisse fertur. Dodonam enim Chaoniæ regionis, quæ Epiri pars est, ciuitatem fuisse memorant amplam, satisq; florentem, notam Iouis oraculo, quod Dodonęum appellatum est: in quo duas Columbas fuisse fabulantur totidem quercubus insidentes, & responsa dedisse, exprimentia in mutis animalibus, quid homo adorare uellet: & postea vnam earum transuolasse Delphos, quæ ciuitas fuit Bœotiæ iuxta Parnassum montem eiusdem regionis, ibiq; Delphici Apollinis oracula edidisse: alteram uerò Hammonis Iouis templum tenuisse in Africa. At Aegyptij sacerdotes, authore Herodoto oraculum Dodonæum sic constitutum fuisse asserebant: binas nimirum Columbas nigras ex Thebis Aegyptijs aduolasse, alteram in Molossis ex fago monuisse voce humana illic habendum esse oraculum Iouis, alteram idem fecisse, sed in Lybia, vbi esset Hammonis templum sacratum.

Hammonis templũ vbi.
Querc⁹ Dodonęa & eius oraculum.

Templum id iuxta nemus Ioui sacrum, in quo arbores, quercus nempe vocales responsa dare dicebantur, omnibus circa populis sanctum erat, à Pelasgis constructum, & paludibus circumfusum, quo capti superstitione homines, vt in dubijs rebus responsa acciperent, religiosè accendebant. Qui arboribus hisce famulabantur, ij quoque diuinandi facultatem habebant, solisq; Bœotijs, si quando consultò opus foret, responsa dabant. Hæc, & alia prodigiosiora de hoc oraculo negata est antiquitas, quæ cùm ad rem nostram non pertineant, lubens prætereo, hoc tantum repetens, primam fagum, aut quercum (nam has arbores poetæ confundunt) & Columbam Dodonę vaticinatas fingi, Dodonęasq; Columbas à

[c] Dialogo 2. de Poetis.
[d] L. 3 circa finem.

nonnullis, teste [c] Gyraldo, oracula sua dici carmine heroico conscripsisse. Cæterùm quia poetarum figmenta sunt, non piguit [d] Silij Italici elegantissimi poëtæ versus ea egregie explicantes apponere; ait autem:

Has umbras nemorum, & connexa cacumina cælo,
Calcatasq; Ioui lucos prece Bostar adora.

Nam

Nam cui dona Iouis non diuulgata per orbem,
In gremio Thebes geminas sedisse Columbas?
Quarum Chaonias pennis qua contigit oras,
Implet fatidico Dodona munere quercum.
At quæ Carpathium super æquor vecta per auras,
In Lybien niueis tranauit concolor alis,
Hanc sedem primo Cytherea condidit ales.
Hic vbi nunc aras, lucosq́; videtis opacos,
Ductore electo gregis, mirabile dictu,
Lanigeri capitis media instar cornua per stans,
Marmaricis ales populis responsa canebat

Meminit eius etiam inter recentiores [e] Baptista Mantuanus, quando inquit:

[e] Lib. 3. in querca.

Nec tua quercus erat laus vltima. Tu Iouis arbor
Conscia fatorum: Graijs oracula namque
Ipsa dabas: meminit veteres Dodona Columbas
Entheaq́; illapsu superûm querceta Deorum

Item [f] alibi

[f] L. 3. Agel.

Aspice sacra
Quod tibi in Epiro dudum cecinere Columba.

Et [g] Sannazarius ait ad hunc sensum:

[g] L. 2. Eleg.

Nec mihi Chaonias spes est audire Columbas.

Alludere videtur ad id, quod [h] Solinus scribit, nempe eiuscemodi oraculum desijsse reperiri. Sed & Columbas hinc Chaonias dici Seruius scribit, explicans illud Vergilij.

[h] L. 7. circa finem.

Chaonias dicunt, Aquila veniente, Columbas &c.

Verùm non ineptè quispiam, ni fallor, Columbis id epitheton attribui dicat, quoniam in Chaonia plurimùm abũdauerit hoc auium genus: ideoq́; nonnullos finxisse Theben, quam quoque suprà Homeri testimonio Columbarum cultricem nominauimus, virginem fuisse è cuius gremio geminæ illæ Columbæ oracula reddentes euolauerint, altera nimirum ad Hammonis fontem, altera ad Dodonæ syluam. Ad hæc poetæ sæpius Columbas Chaonias appellant, cùm nihilominus oraculi illius prorsus non meminerint, verbi causa [i] Ouidius:

Colũbæ cur Chaoniæ dictæ.
Thebe Columbarum cultrix dicta.
[i] L. 3 de arte

Quasque colat turres Chaonis ales habet.

Item [k] Propertius:

[k] Lib. 2.

Non me Chaoniæ vincant in amore Columbæ.

Et ex recentioribus Pontanus

Chaonis & qualis oscula iungit auis.

Vt verò ad oraculum Columbarum redeamus, fabula quidem suo non caret mysterio. Seruius Grammaticus id fingi credidit, quia linguâ Thessalâ Peleiades Columbæ & vaticinatrices appellarentur. Alij Columbas illas duas puellas fuisse putant, quæ ob sermonis sui barbariem Columbæ dicerentur, & cùm aliorum more loqui didicissent, deposita barbarie, ita tum lingua humana vsas fuisse, atque eleganter respondisse fingi, quibus astipulari Herodotus videtur, inquiens: *Mulieres Dodonæi oraculi, antistites aiunt geminas ex Aegypto Columbas aduolauisse, veramque nigram, vnam quidem in Africam, alteram verò in Dodonam, quæ fago insidens humana voce elocata sit, eo loci Iouis oraculum condi debere, & se interpretes esse. Eam verò, quæ ad Afros abijsset, Columbam, iussisse Afros, vt Ammonis oraculum conderent, quod oraculum & ipsum Iouis est. Sic illæ referebant, quarum antiquissima nomen erat Promenea, proxima Timareta, minima natu Nicandra. De quibus ita mea fert opinio. Si verè Phœnices ablegauerunt fœminas sacerdotes, & earum alteram in Africa, alteram in Græcia vendiderunt: hanc quæ in Græcia, illa quæ Pelasgia vocabatur, venijt, illam esse, quæ apud Thesprotos venijt, atque deinde ancillantem ibidem condidisse sub fago enata fanum Iouis, quemadmodum mos erat Thebis ministrare in Iouis templo. Et posteaquam illa linguam Græcam accepit, dixisse aiunt, sororem suam in Africa ab eisdem Phœnicibus (vt ipsa fuisset) venundatam. Quod autem mulieres à Dodonæis Columbæ vocatæ sunt, ob id mihi videtur factum, quòd barbaræ essent, quod videlicet simile quid auibus sonarent. Intersecto deinde tempore Columbam humana voce locutam aiunt, postquam more ipsorum Columba locuta est, tandiu volucris more sonare visa, quandiu barbarè loquebatur. Nam Columba quodammodo humanam vocem sonat. Nigram autem Columbam esse dicentes Aegyptiam fœminam significant. Sunt itaque simillima inter se oracula, & illud apud Thebas Aegyptias, & hoc apud Dodonam &c.* Hæc omnia Herodotus. Verùm Ioannes Goropius Becanus vir me Hercule vndiquaque longè doctissimus multò altiùs eiusmodi oraculi mysterium explicare nititur in

Oraculi Dodonæi mysterij explicatio.
Mulieres Dodonæi oraculi.
Sacerdotes fœminæ.
Colũbæ, & humanæ vocis similitudo.
Alia mystica oraculi Dodon. explicatio.

hæc verba. Aueo, inquit, videre antiquissimum illud Dodonæum quercetum, & sciscitari, quæ in illo oraculo reddi consueuerunt, quæque fuerint Chaoniæ glandes, quibus homines primùm victitarunt. De Dodonæo Ioue, deque eius vaticiniorum antiquitate, & fabuloso exordio, cum alijs, tùm Herodotus, & Strabo consulendus. Nos in Gallicis docemus, Chaoniam ab Hercule Chaone, id est, à Nocho nomen accepisse.

Chaonia vnde dicta.

Deucalion idem, qui Noe.

Quo fit, vt illi optimè senserint, qui Dodonem a Deucalione conditam scribunt, quandoquidem is idem sit cum Nocho, vt in Chronijs ostendi. Oraculum autem ex Phœnicia venisse, vti Herodotus prodit, ex eo liquet, quòd Nochus, quem vel Chaonem Herculem, vel Deucalionem voces, è Phœnicia in illam Græciæ partem prius appulerit, quam in Italiam nauigârit.

Dodona à quo condita Ioui cur quercetum consecratum.

Noe instituit homines ad cultum diuinū

Hyginus a Thessalo, quo nomine Deucalionem vocare videtur, Dodonam conditam dicit. Quia igitur extra omnem controuersiam est, lucum hunc omnium esse antiquissimum, probabile est multò Pelasgis esse vetustiorem, & tanto quidem, quanto Gallos veteres Pelasgis fuisse priores ex ijs, quæ de Iapigia, & Epiro tradidi, quiuis colligere potest. Quando igitur omnis Ogeniorum hominum religio ad uitæ lignum referebatur, non potest esse obscurum, cur Nochus, siue Chaon, siue Deucalion, siue Thessalus quercetum Ioui consecrârit. Cùm enim totius orbis Pontifex maximus esset, diligenti studio vbique terrarum curabat, ut uetusta Sethinorum de religione instituta, & sacri ritus diuinitùs accepti docerentur: atque ad eam rem collegia, & diatribas pluribis locis erigebat: quarum nulli Dodonæa, aut venerationis nomine cessisse videntur, aut antiquitatis opinione.

Columbas naues Noe nominat.

Quod autem de Columbis fabulati sunt, quò sit referendum, vt coniectare possum, ita asserere nolim. Appulit fortassis Nochus in Eprum duabus nauibus, quas bono omine Columbas potuit nominare, tùm ob uolatus celeritatem, tùm quò memoriam refricaret eius, quod in magna illa naue acciderat in gemina Columbæ emissione. Ex uera enim historia inanes frequenter fabulæ apud Græcos natæ sunt de rebus uetustis non bene cognitis, vnoquoque sibi somnia comminiscente. Nec aliter hîc accidisse reor, dum Columbæ è Phœnicia dicuntur emissæ: è quibus alij, quod visum fuerit, sibi fingant, mihi certè naues lubet suspicari, idque eo magis, quod hæc auis Veneri dedicetur, ad quam terris omnibus inducendam Nochus potissimum nauigabat.

Mons Veneris nauis dicta.

Holcadi maximę, qua generosissimæ quęque Reginæ Hungariæ ancillæ, & pedisequæ vna cum Oeconomo, & alijs, inter quos & ego fui, in Hispaniam è Belgio vehebantur, nomen erat Mons Veneris, ut & ingens moles, & formosarum mulierum vectura notaretur: cui ego potiùs Columbæ nomen dedissem, maiorem eorum, quorum Columba tesseram habet, quam molis rationem habiturus: tametsi sciam eum, qui nomenclaturam dederat, ab fabulosum Veneris in Apennino montem allusisse. Non fuit itaque falsum Columbas olim oracula reddidisse, si naues pro uectoribus capiātur, eo quod ij, qui cum Deucalione ex Phœnicum littore appulissent, primi sacrorum doctrinam in Epiro plantassent: & quorsum ea tenderet, nobili querceto solertibus ingenijs intelligendum dedissent. Atque hoc quidem primum Dodonæ fuisse videtur institutum, à quo posteri immanibus spatijs digressi, vanissimum aperuerunt mercatum mendaciorum, quæ ceu vera vaticinia protrusa, ingentem quæstum fallacibus sacrificulis attulerunt: qui, vt perpetuus esset, omnem non veritatem modò, sed veritatis etiam memoriam frigidissimis, & execrandis idolomaniæ portentis obruerūt. Hoc est illud præsens omnis pietatis venenum, hoc vsitatum religionis exitium, cùm quæ diligens patrum cura ad frigidos hominum animos accendendos comparauit, ea ad sordidum lucrum detrahuntur. Hoc est illud præcipitium, quo quæ Deo sunt consecrata, & pietatis studijs promouendis inuenta, ea ad mammonam rectissimo lapsu deuoluuntur, ruina sua non raro totam secum trahentia religionem: quod utinam nunquam cogeremur videre.

Idolomania vnde ortum ducat.

Vt vt res nunc habeant, id saltem vnum est de certissimis omnem priscam sacrorum disciplinam hac via sic corruptam quondam fuisse, ut tandem Deus non abusum modò, sed res etiam ipsas ad pium vsum olim institutas, tolli mandauerit. Hactenus itaque Goropius. Sed tempestiuum modò est fabulosas quasdam metamorphoses, quæ & ipsæ poëtarum commenta sunt, describere, inter quas fabulas Semiramidis celeberrimæ mulierum primò succurrit.

Semiramidis fabula.

Semiramis in Columbam.

Syri cur columbas colant.

Hanc enim in solitario, ac inusitato loco ab adultera matre expositam non tantùm à Columbis eo modo, ut antè diximus, enutritam fingunt, sed morientem etiam in Columbam commotam fuisse, ac cum multis huius generis alitibus, quæ in morientis domo conuenerant, auolauisse: ideoq; à Syris Colūbas, vt Deas coli, immortalē Reginā arbitrantes. Alij post maxima bella confecta, Babyloneq; ædificatā, cum insidias sibi a filio strui cōperisset, omni munia illi remissa, præfectis omnibus iussisse ferunt, vt illi, tanquam Regi parerent: è vestigioque eua-

que euanuisse ad Deos translatam. Sed [l] Diodorus Siculus à Nino per eunuchum, non à filio instructas insidias ait. Vt ut est, hoc saltem fabulosum ad Deos translatam, & in Columbam mutatam, vt [m] Ouidius quoque canit his versibus: [l] Lib. 3. c. 5. [m] L. 4. Met.

At magis vt sumptis illius (Dercetis) *filia pennis*
Extremos altis in turribus
(alias montibus, quod magis placet) *egerit annos.*

Idem [n] Ouidius Alcidamantis filiæ meminit, quam & ipsam in Columbam transfiguratam sic inquit: [n] 7. Metã. Alcidamantis filia in Columbã.

Transit, & antiqua Carthaia mœnia Cea.
Quam pater Alcidamas placidam de corpore nata
Miraturus erat nasci potuisse Columbam.

Anij Apollinis Delphici filias ideo in Columbas pariter conuersas fabulatur, quòd quæcunque manibus attingerent, in segetem, vinum & oleum Bacchi beneficio conuertentes Agamemnon abducere conaretur, vt illarum opera exercitum alere facilius posset: sed cum illæ se ituras negarent, ille uerò iam vi cogeret, implorata Bacchi ope in Columbas abiêre. Anius hæc hoc modo apud Ouidium narrat: Anij filię in Columbas. Agamemnon cur Anij filias in exercitu suo esse voluerit.

Dedit altera Liber
Fœmineæ stirpi voto maiora, fideq;
Munera. Nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticemq; meri, baccamq; Mineruæ
Transformabantur, diuesq; erat vsus in illis.
Hac vbi cognouit Troiæ populator Atrides,
Abstulit inuitis gremio genitoris. alantq;
Imperat Argolicam cælesti munere gentem.
Effugiunt quò quæque potest &c. & mox
Iamq; parabantur captiuis vincla lacertis,
Illa attollentes etiam nunc libera cælo
Brachia, Bacche pater, fer opem, dixere: tulitq;
Muneris author opem (*si miro perdere more*
Ferre vocatur opem) *nec qua ratione figuram*
Perdiderint, potui scire, aut nunc dicere possum.
Summa mali: nota est: pennas sumpsêre, tuæq;
Coniugis in volucres niueas abiêre Columbas.

Nonnulli allegoricè fabulam explicantes. Anij filias, aiunt, apprimè fuisse auaras, atque omne studium in mercatura exercuisse, frugumque, vini, ac olei in primis fecisse monopolium, Bacchum verò eo illas donauisse munere dici à Poëta, quoniam ille Deus cornucopiæ, atque abundantiæ præesse antiquitùs crederetur. Cur modò in Columbas potius, quam alias volucres immutatas dicat, significare, vel celerrimè eas aufugisse, vel potius ab Agamemnone opibus exutas postmodum meretriciam vitam agere coactas fuisse. Columbæ enim admodum libidinosæ sunt. Peristeram puellam in Columbam quoque conuersam Lactantius Grammaticus refert, teste Gyraldo: sed alij alter Lactantij verba citant: Etenim Antonius Constantius Fanens in illud [o] Ouidij: Anij filiarũ fabula explicata. Anij filiæ cur in Colũbas mutatæ. Peristera in Columbã. [o] L. 1. Fast.

Vritur in calidis alba Columba focis.

Delectatur, inquit, Venus huius auis holocausto, ut Lactantius Grammaticus tradit hac de causa: Cùm Venus, & Cupido lasciua contentione certarent, vter plures sibi flores colligeret, & Cupido alis adiutus Venerem superaret, Peristera nympha accurrit, & adiuuando Venerem superiorem effecit: indignatusque Cupido mutauit eam in auem, quam Græci περιστερὰν appellant: Venus autem, vt honor pœnam minueret, Columbam in tutelam suam esse mandauit: Hæc ille. Ioanes Baptista Pius verò explicans hoc Plauti: *Meus festus dies, meus pullus Passer, mea Columba, mi lepus*, lepidam, inquit, Lactantij interpretis Papiniani fabellam recensere non insuerum, nec illepidum fuerit. Venus cùm fortè fortuna in pratum admodum versicolorem incidisset, quodam veluti cupidinis floreæ stimulo succensa legere coirantes florulentè mox herbas occœpit: quas dum tenui vngue succisas in sirpiculum reponit, videt suam sibi cosmetam segniter cessare. Eia age, inquit Dea, quam Paphos, & fluctu pulsa Cythera colit, & tu in Venereã æmulationem sedes? Surgit illico Peristera cinaliçe rapinę procingens: dein tũ sedulitate, tũ studio Deã Venerem in floreo certamine reliquit: quod ægre ferens Veneris & Cupidinis contentio.

Venus Periſteram mutauit in Columbam: quæ priſtini obſequij, & in noua fortuna non immemor, curru Venereo ſubiuga felicißima triumphat. Hactenus Pius. Quæ quantum a ſupradictis differant quiſque videt. Iouem quoque Achiui, referente [a] Aeliano commemorant (Athenæus id Autocratem ſcribere tradit) cum Phthiam virginem in Aegio habitantem amaret, in Columbæ figuram conuerſum eſſe. Huc inſuper pertinet, quod de Homero Alexander Paphius ſcribit, & eſt à nobis etiam antea ex eo annotatum, quod ſcilicet cum nouem Columbis puer etiamnum in lecto colluſerit, ac adultus in earum honorem finxerit eas ipſas Ioui ambroſiam afferentes. Poſtremo illud etiam ceu fabuloſum explodimus, quod ex Aeliano de Columbis Erycinis ſupra etiam ſcripſimus.

Iuppiter in Columbam. [a] Li. 1 Var. cap. 15. Homerus cũ nouem Columbis colluſit.

VSVS IN CELEBRATIONE Funeris.

HOMERVS [a] celebrationem funeris Patrocli deſcribens inter reliqua aliorum certamina etiam ſagittarios facit Columbam funiculo a malo ſuſpenſam nauis eminus eam impetentes. Scribit autem & huius certaminis authorem fuiſſe Achillem, præmiaq; ſagittarijs propoſuiſſe huiuſmodi, ut qui Columbam ipſam percuſsiſſet, decem pro præmio bipennes acciperet, qui verò ab illa aberrans rupiſſet funiculum, totidem ſecuriculas. Primus itaque iaculator Teucer funiculum, quòd Apollini nihil vouiſſet, rupit; Meriones verò, facto prius voto, aufugientem Columbam in ſublimi percuſſit. Verſus Homeri Latinè facti ſic ſonant, quorum pleroſque interpres a Vergilio mutuatus eſt.

[a] Iliad. ψ. Patrocli funus. Columba è malo ſuſpenſa. Præmia pro iaculatione Columbæ. Teucer iaculator.

Protinus Aeacides celeri certare ſagitta
Inuitat, qui forte volent, & præmia ponit,
Ingentiq; manu malum de naue reſixum
Erigit, & volucrem traiecto in fune Columbam,
Quò tendant ferro malo ſuſpendit ab alto.
Qui primus volucrem ferro contingat acuto,
Is ferat appoſitum munus, bis quinque ſecures:
Totq; ſecuriculas, qui funem ruperit ictu.
Prodijt his dictis rex Teucer, eumq; ſecutus
Fortis Meriones, magni comes Idomenei:
Aerata inde datas miſcent in caſſide ſortes.
Teucro prima loco ſors contigit: ille reductum
Fortiter emittens telum, nec munera nouit
Debita, primitias agrorum aut ſacra daturum
Vlla ſagittifero regi. Quo crimine Phœbo
Irato, volucrem non attigit: indiſa tantum
Vincula diffregit, quæ cùm ſtridente ſagitta
Lapſa ſolo iacuêre, Columba per aera purum
Tollitur, acclamant totis ſpectacula caſtris.
Meriones properè arrepto fidentior arcu,
Vouit primitias agrorum, & munera Phœbo,
Et vacuo latam cælo ſpeculatus, & alis
Plaudentem nigram figit ſub nube Columbam,
Tranſmittens ala medium, reuoluta ſagitta
Figitur in terram mali, ipſa in culmine ſidens
Protecto demum collo, & ſtridentibus alis
Decidit exanimis, vitamq; reliquit in aſtris.
Spectantes Danai miracula tanta ſtupebant.
Atque ita Meriones retulit bis quinque ſecures,
Ipſe ſecuriculas Teucer.

Hactenus Homerus. Meminit huius certaminis [b] Lucianus. *Neque enim rectè aut probabiliter fortunam incuſaremus, ſi ſagittando, & iaculando non prorſus aſſecutus ſit veram illam viam, vnam nimirum inter tot infinitas, falſas, & erroneas exiſtentem, quod nec Homerico quidem ſagittario conceſſum fuit, qui cum debuiſſet Columbam arcu fixam deijcere, linea vincula rupit*

[b] L. de ſect. Via vna bona inter multas malas.

opinor

opinor iu'em fuisse Teucrum. [c] Athenæus etiam alibi scripsit heroës Homericos se ad aucupia exercuisse, Columbâ è malo nauis suspensâ funiculo. Aenëas apud [d] Vergilium, qui ferè totam hanc historiam ab Homero accepit, quamuis hic duos duntaxat, ille quatuor sagittarios faciat, simile planè sagittariorum certamen instituit, & ex multis quatuor sorte eligit, Hippocoontem nimirum primum, secundum Mnestheum, Eurytionem tertium, quartum Acestem. Hippocoon autem primus telum mittit, & malum figit: Mnestheus funem, quo nexa detinebatur auis ictu sagittæ disrumpit: quam fugientem, ac per aëra uolantem promptus Eurytion, uocato in uota Pandaro fratre transfigit. Acestes etsi nullus superat palmæ locus, tamen sagittam emittere vult, quę in aere accensa, tota igne consumitur. Inquit ergò Vergilius:

c Li. Deip.
d Aeneid 5

Protinus Aeneas celeri certare sagitta
Inuitat, qui forte velint, & præmia ponit,
Ingentiq; manu malum de naue Seresti
Erigit, & volucrem traiecto in fune Columbam,
Quo tendant ferrum, malo suspendit ab alto.
Conuenêre viri, deiectamq; ærea sortem
Accepit galea: & primus clamore secundo
Hyrtacidæ ante omnes exit locus Hippocoontis.
Quem modo nauali Mnestheus certamine victor
Consequitur, viridi Mnestheus euinctus oliua.
Tertius Eurytion, tuus o clarissime frater
Pandare, qui quondam iussus confundere fœdus,
In medios telum torsisti primus Achiuos.
Extremus, galeaq; ima subsedit Acestes,
Ausus & ipse manu iuuenum tentare laborem.
Tum validis flexos incuruant viribus arcus
Pro se quisque viri, & depromunt tela pharetris.
Primaq; per cælum neruo stridente sagitta
Hyrtacidæ iuuenis volucres diuerberat auras,
Et venit, aduersiq; infigitur arbore mali.
Intremuit malus, timuitq; exterrita pennis
Ales, & ingenti sonuerunt omnia plausu.
Post acer Mnestheus, adducto constitit arcu
Alta petens, pariterq; oculos, telumq; tetendit.
Ast ipsam miserandus auem contingere ferro
Non valuit, nodos, & vincula linea rupit,
Queis innexa pedem malo pendebat ab alto.
Illa Notos, atque [illegible] volans in nubila fugit.
Tum rapidus iam dudum arcu contenta parato
Tela tenens, fratrem Eurytion in vota vocauit.
Iam vacuo lætam cælo speculatus, & alis
Plaudentem nigra figit sub nube Columbam.
Decidit exanimis, vitamq; reliquit in astris
Aëreis, fixamq; refert delapsa sagittam.
Amissa solus palma superabat Acestes,
Qui tamen Aethereas telum contorsit in auras

Ad horum veterum exemplum Batam fictitios è ligno Psittacos, vt audio ex altissimis malis deijciunt, sed id non sagittis tantùm faciunt, sed sclopetis etiam.

VSVS IN MEDICINA.

EMPERIEM Columbis calidissimam attribuunt. [a] Aristoteles quidem ventriculo feruentiore esse dixit, neque id [b] Iuuenalem latuit dicentem:

Calidæ pulmone Columba
Tractatu

Temperies
a 3. de part. cap. 7.
b sat. 6.

Author, quisquis ille sit, de natura rerum, propter huiusmodi ventriculi temperiē comesos

[c] L. de varie.

lapillos conficere ait, & [c] Cardanus ita margaritas eis datas breui in ventriculo relictas politi prodidit. Aliqui verò, referente Ornithologo, eas ſic mentiuntur: Conchas paluſtres in forti lixiuio coquunt, donec cortices nigri ſeparari poſſint, reliquum album contundunt, & rore inter pentecoſten, & Auguſtum collecto, deſtillatoque excipiunt, ſubigunt, & globulos minutos formant, quos acicula pertuſos, filoque inſertos ad ſolem indurant: tum Columbis deuorandos obijciunt, ita ut cibi aliud nihil præbeant, in loco puro, & per aluum redditos ſeligunt in cribro, abluunt, & aliquandiu coquunt in aqua calcis clara, & forti: demum ſoli per dies octo exponunt, ut perfectè dealbentur. Alij conchas in forti aceto ad ſolem, vel iuxta fornacem macerant, vt à cruſta nigra purgari poſſint.

Margaritæ quomodo adulterantur.

Verùm tanta harum auium caliditas non eſt, vt Mauritani in cibis eas damnare potuerint. Nam & eſum earum Galenus, maximè, quæ in turribus degunt, non tantum concedit, ſed etiam commendat. Quamobrem qui ſinceras litteras ſequuntur, non dubitant pullos cùm ſanis, tùm etiam ægris ſalubres iudicare: quamuis continuus earum vſus improbetur.

Colũbæ in cibis nõ improbandæ.

Nam Curtium aiunt, quod quotidie Columbas eſitaſſet, vitam breuiorem reddidiſſe. Et reuera longè duriores ſunt ad concoquendum pullis Gallinaceis, & melancolicum generant ſuccum, ſuntque excrementij, maximè ſi a ſenibus edantur, qualis Curtius erat, iam propemodum ſeptuageſimum annum agens, & multis grauibus curis afflictus, ac inter reliquas filij maximè cæde, necnon multis ſtudijs maceratus, demum quòd omnibus maius fuit, uix quinque horas dormiens.

Curtius cõtinuo Colũbarũ eſu vitam reddidit breuiorem.

Ex arcanis Aegyptiorum accepimus eos, qui Columbis aſſiduè in cibo vtuntur, peſtiferis morbis haud corripi: quare ſi peſtis unquam debacchari cœpiſſet, nihil aliud in obſonium regibus comparari ſolitum, quàm ex Columba: quamuis Diodorus Siculus vitulum alioqui, & Anſerem ſimplicem tantum eorum regum cibum fuiſſe contendat. Quamobrem [d] Cardanus laudat in peſte cibum, qui ex Columborum iure, & carne conficitur.

Peſte, qui nõ corripiãtur.
Aegyptiorũ regũ cibus.
[d] In comm. 1. Aph. x.

Villanouanus antiquis Columbis mirabilem tribuit in epilepſia, & paralyſi proprietatem, & ſyluestres Columbos mares comeſtos membrorum tremori, paralyſi, & amiſſioni loquelę prodeſſe ait. Sed per ſylueſtres, ut conijcio, Columbos turrium intelligit. Nam & filius Zor apud R. Moſen his eandem ferè facultatem aſcribit, additq; etiam odorem Columbarum in aërem reſolutum ab affectibus iam dictis præſeruare, & Nicolaus Maſſa, Pulli Columbini, inquit, in cibo ſumpti membra reſoluta roborant, & tremorem vniuerſi corporis ſanant, relaxata crura, & minimè incedere potentia, ac ſenſu, motuq; ferè priuata reparant. Et [e] Cardanus dari præcipit ius Columbinum ijs, qui frigore laborant. Sunt qui Columbum viuum diſſectum per ſpinam, melancolicorum, aut deſipientium capiti affecto admoueant, quod faciendum etiam conſulit [f] Amatus Luſitanus. Sextus Empyricus Columbam inciſam (per uentrem, ut Villanouanus habet) calidamque morſui ſerpentium impoſitam credi ait uenena omnia rapere, & ſanare. Idem fermè [g] Plinius ſcribit, inquiens: *Columbarum caro recens concerpta contra ſerpentes auxiliatur* Præterea pullos Columbinos, necnon & Gallinas ijs, qui ob paucitatem ſpirituum uiſiuorum, imbecillitate viſus laborant, utiliſſimos eſſe Auenzoar ſcriptum reliquit, ſed capita abſcindi iubet, quia eorum cerebella cæcitatem inducendi proprietatem habeant.

[e] In comm. 5 Aph. 22.
[f] Curat. 34.
[g] L. 28. c. 4.

Iidem, ut Raſis atteſtatur occulta proprietate renum dolori conferunt, & corruptum ſanguinem emendant. Sed & ipſe capita truncari prius præcipit. Eodemque authore eorundem carnes teneſmum ſanant, quem, inquit, cucurbita frequenter comeſa generare ſolet. Aliqui ſylueſtres Columbos etiam in arthritide commendant. Florentinus pullos ijs neceſſarios eſſe dicit, qui iam uires a morbo recolligunt.

Capitũ Columbarum noxa.

Præter carnem multa alia Columbæ ſuggerunt ad uſum medicum. Etenim cerebella in primis nonnulli recentiores medicamentis uenerem promouentibus miſcent, ſed Ornithologus id oſtentatione magis, quàm utiliter facere eos aſſerit: quoniam cibi ratione, & copioſius ſumpta magis ad hanc rem conferri queant, quàm medicamentis parcè admixta. Ego uerò huiuſcemodi cerebella cum in eiuſmodi medicamentis, tùm in cibo omnino prohibuerim, ſiquidem uerum eſt, quod ex Raſe, & Auenzoare diximus, nimirum cæcitatem inducere. Nam & in multo coitu ſpiritus viſorij plurimum reſoluuntur: ne ſcilicet noxa duplicetur.

Cerebelli vſus in medicina.

Fabulam ſapere uidetur, mulierem, ut Albertus ſcribit, perdite eum amaturam, à quo Columbini cordis puluerem in potu, uel cibo acceperit. A ratione pariter alienum eſt, uerrucas aboleri, & euaneſcere, ſi quis cor Columbinum ſepeliat. Teſticuli uenerem ciere creduntur: quinimo Kiranides in pluribus plus quàm poëta fabuloſus, ac nugax author eos mulieri à viro exhibitos, amoris poculum fore aſſerit: ſicuti etiam Columbæ matricem viro a muliere prębitam. Sanguinis vis notior, ac celebrior. Peculiariter autem, teſte Dioſcoride, cruorem membranis cerebri emanantem cohibet.

Cordis facultas uana.
Teſticulorum uſus.
Sanguinis facultas, & vius.

Galenus

[h] Galenus tradit Pergamenos, atque adeo per totam ferè Asiam, qui capitis ossa confracta perforant, Columbę sanguinem in crassum cerebri inuolucrum assolere effundere: postea verò quendam cùm haberet Palumbem, nec adesset ad manum Columba, Palumbis sanguine vsum esse, & tamen seruatum esse hominem illum. Aliumque rursus Turturem ad eundem vsum applicantem, nihil hominem læsisse. *Quippe similia*, inquit, *similia efficere posse constat*: se verò ait, sexcentos nouisse eorum, quibus Romæ perforata fuere ossa, nec quicquam ab vsu rosacei citra Columbi sanguinem offensos. Verùm id calidum sit æque, inquit, atque Columbę sanguinis necesse est: ac fortassis ipsa tantum caliditas in contactus moderatione est vtilis, haud quaquam eximia, & incognita facultate. Adest illi quoque bona facultatis temperatura. Sed quid hoc? Nam & hæc rosaceo inest, præter quam quòd leuiter astringat. Itaque melius inuenire nihil possis in capite perforato, quam vt rosaceo probo vtaris. Hæc ille, ex quo Aetius, & Auicenna eadem repetunt. Eodem sanguine, inquit[i] Galenus, ad hyposphagmata, id est, sugillata in oculis consistentia, quidem vtuntur, protinus videlicet sumentes, qui ex animante mactata effluit. Hunc calidum in hyposphagmata affundebat quidam venis ad alarum exortus incisis, quo videlicet ad multos vsus idem animal sufficeret, (vt iterum scilicet, & sępius ex eadem Columba sanguinem oculo sugillato infundere posset, nam ex mactata semel tantùm vti licet). Alter pullorum tenerorum extractis pennis (sunt autem illæ molles, & fistulas humore plenas obtinent) eum ipsum humorem exprimebat, oculis instillans. At alijs medicis controuersia fuit, pullinè sanguinem, an Columbę adultę meningi affundere oporteat. Sed collyria sunt plurima, quę medeantur hyposphagmatis. & maximè quod plurimam recipit myrrham, quale est, quod à Democrate compositum diasmyrnon vocant. Secundò sunt, quę habent multum thuris: post quę sunt, quæ ex croco constant. Quin & fœnugręci succus sanguini Columbino in hoc vtique pręstat. Quid ergò moramur aut Columbos, aut Palumbos, aut Turtures, cùm omnium medicamentorum paratu facillimum habeamus fœnugræcum? Tum memorata collyria in promptu seruemus? [k] Idem alibi Archigenis hęc verba recitat: Ad hæmalopas, & hyposphagmata, id est, ad cruentatos oculos, & sugillatos: Cùm plagę oculis illatę sunt, & oboriuntur ex eis cruentę suffusiones, statim in principio tùm ad inflammationem, tùm ad dolorem compescendum facit Colūbinus sanguis instillatus, & pręsertim is, qui ex teneris pennis exprimitur. Qui locus mihi suspectus est: neque enim sanguis ex pennis exprimitur, sed humor quidam, vt paulò antè ex eodē Galeno recitatum est, & ex subsequentibus patebit. Quocunque ictu lęsus oculus, inquit Marcellus, si sanguinolentus videbitur, Palumbinus ei, vel Perdicis, vel Turturis sanguis: aut si hęc animalia non erunt, Columbinus de pinna sublatus statim, id est, adhuc calens infundatur. At Marcellus, ac eiusdem sententiæ Cornelius Celsus aliâs grauissimus author in eo ab alijs discrepare videntur, quòd Columbinum sanguinem, ceu minus efficacem postponant. *Si ictus oculum lædit*, inquit Celsus, *vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quam sanguine vel Columbæ, vel Palumbi, vel Hirundinis inungere: neque id sine causa fit, cùm horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celeberrimeque* (fortè celerrimè) *Hirundinis*. Eorum ergò sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine, vt sit Hirundinis optimus, deinde Palumbi, minimè efficax Columbę & illi ipsi, & nobis. Verùm reliqui veteres omnes vel Colombinū sanguinem ad eiusmodi mala solum prædicant, vel saltem aliarū auium sanguini præferunt. Dioscorides solius Columbini mentionē faciens. *Columbæ sanguis*, inquit, *in oculis cruore suffusis & recentibus eorum vulneribus illinitur*. Sic Sextus ad sanguinē in oculis ex ictu, Columbę sanguinē recisum, vt illius quoque verbis vtar, deinde infusum, optimè facere asserit. Sic & ipse Marcellus solum Columbæ sanguinē alibi ceu sui oblitus, nominans, eum de loco pinnarum (sic habet) eo momento, quo pinna auellitur, oculis, dum adhuc tepet, infundi pręcipit, qui ictu aliquo vulnerati, aut sanguine suffusi fuerint. Plinius quidē Turturum, Palumbiū, Perdicumque sanguinem ad eundē affectum celebrat, sed Columbinum prius nominans, sic infit. *Columbarum, Turturum, Palumbium, Perdicum sanguis oculis cruore suffusis, eximie prodest*. In Columbis masculi efficaciorē putant. Vena autem sub ala (quæ in ascilla eius est, Sextus) ad hunc vsum inciditur, quoniā suo calore vtilior est. Superimponi oportet splenium è melle decoctum, lanamque succidam ex oleo, aut vino. Porrò idem Plinius ex Dioscoride, vt videtur, apud quem idem est legere, Columbę sanguinem lusciosis illini asseuerat, vt Turturum etiam, & Palumbium: & [l] Galenus instillatum nyctalopa, id est, nocturnam oculorum cæcitatem iuuare author est. E naribus fluentem sanguinem à Columbino sanguine ad id seruato, concretoque sisti, Plinius, Marcellus,

Seuerus,

Lib. 12 de simpl.

Similia similia efficiunt.

[i] *Lib. de simpl. 10. 3.*

Diasmyrnon.

[k] *Lib. 4. c. 8. decom med. sec. loc.*

[l] *Eup 1. 46.*

Seuerus, atque ex his Auicenna ſcripsêre. Idem Auicenna podagræ prodeſſe teſtatur. Hierocles verò medicamento cuidam ad ſtranguriam equi ſanguinem Columbæ admiſcet, ac denique in alijs Hippiatricis Græcis medicamento miſcetur ad leucoma equi cõpoſito.

Adipis vſus.

Adipem harum volucrum Alexander Benedictus ad dyſuriam commendat, inunctum ſcilicet.

Pennarum vſus.

Pinnæ Columbinæ, vt Marcellus eſt author, maximè quæ primum naſcuntur, vſtæ cum vrtica, atquæ impoſitæ podagræ dolores leuant.

Ouorum vſus.

Ouis etiam veteres Medici vſi ſunt. Cornelius Celſus *ad rhagadia, Columbina,* inquit, *oua coquenda ſunt, & vbi induruerunt, purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, ſic vt inuicem vtroque aliquis vtatur.* Et mox de condylomate tuberculo, *Iiſdem etiam ouis rectè tuberculum*, inquit, *id fouetur: ſed deſidere ante homo in aqua debet, in qua verbena decocta ſunt ex reprimentibus.* Et rurſus paulò pòſt etiam hæmorroidum vitium ouis foueri iubet, ſed ſimpliciter, vt Gallinacea intelligamus. Dioſcorides verò Columbinis ouis longè diuerſam facultatem tribuit, nimirum contra ceruſſæ venenum, ſi cum thure, & hordei decocto præbeantur ijs, qui eiuſcemodi venenum hauſere. Aliam rurſus Plinius, ſed luteis eorum duntaxat vim commemorat, inquiens: *Venerem concitant lutea ex ouis quinque Columbarum, ſi admixto adipis ſuilli denarij pondere ſumantur.*

Fimi vſus maximus.

Iam verò fimi, ſeu ſtercoris Columbini, cùm ita ſimpliciter ſumpti, tum etiam vſti, & cum alijs admixti maximus in medicina vſus exiſtit. Quod ad temperiem attinet, ſanè medicamentum eſt calidiſſimum, adeo vt [m] Galenus alibi tradat, ſi manus huic fimo inferatur, manifeſtam perſentiri caliditatem. Profectò & Palladius author eſt, in agro etiam eiuſcemodi ſtercus feruidiſſimum eſſe. Inſolens profectò etiam eſt, quod de ſumma eius caliditate [n] Galenus alibi prodidit, nimirum, quod in ea Myſia, quæ eſt Aſiæ pars, domus hac ratione aliquando conflagrauit.

[m] Li. 5. de med. ſimpl.

[n] Li. 3. de temp.

Domus propter fimum conflagrat.

Erat profectum, inquit, *Columbinum ſtercus, cui iam putri, & excalfacto, ac vaporem edenti, & tangentibus admodum calido, in propinquo feneſtra fuerat, ita vt contingeret eius ligna, quæ longe nuper illita reſina fuerant. Media igitur æſtate cum ſol plurimus incidiſſet, accendit tum reſinam, tum ligna. Hinc autem & fores quædam aliæ, quæ propè fuerant, & feneſtra nuper etiam reſina illita facile ignem conceperant, atque ad tectum vſque ſummiſerant.* Hæc ille, qui item multis alijs in locis Columbarum agreſtium ſtercus maiori tempore perfectè accendi aſſerit. [o] Alibi rurſus, vbi ex profeſſo de eo ſcribit, *Fimo Nomadum*, inquit, *hoc eſt Columbarum agreſtium perſæpe vtor ad multa ceu calfaciente pharmaco, & cum Naſturtij ſemine tuſum, incretumq; aridum pro ſinapi in ijs, quæ phænigmo, ſeu rubrificatione indigent, adhibeo, vt ſunt inueterati affectus, hemicranea, coxendix, ſcotomata, vertigines, & cephalæa; & in lateribus, ſcapulis, ceruice, lumbis dolores inueterati. item nephritides, & affectus cœliaci, & podagrici, arthritides, quando videlicet in articulis eorum nondum conſtiterint tophi, ſiue pori. Atque hoc ſtercus planè fœtidum non eſt, maximè areſactum; quocirca & in vrbibus & variè vtimur, alias alijs miſcentes medicamentis.* Demum rurſus [p] alibi, *Columbarum*, inquit, *in turribus ruſticorum agentium ſtercus acre eſt, quo interim ruri vſus ſum in adoleſcente nerui vulnere affecto: atque hoc agricola loco illi præfectus cum vidiſſet (erat enim non imprudens) imitatus ſemper vſurpat, & neruis vulneratis medetur. Porrò compoſitio & vſus ſimiliter ſe habet, vt in medicamine ex euphorbio, ſic vt cætera nihil diſcrepent ſed euphorbij loco ſtercus indatur. Verum ſtercus hoc ſubtilitate euphorbio cedit, eoq; duris corporibus ruri exerſu eſt. Temperaui idem aliquando cum metallicis experiundi gratia, ſtatim à principio cum eis terens ex aceto ad Solem, ſicut ſuprà docui, multoq; acrius medicamentum euaſit, quemadmodum & cum æruginem non vſtam acceperit.*

[o] Li. 10. de ſimpl.

[p] Lib. 3. de comp. med. ſec genera.

Hæc omnia de ſtercoris Columbini ardore Galenus: quibus uelut in compendium contractis Fernelius doctiſſimus ex recentioribus medicus, Columbinus, inquit, fimus, (cùm eum antea in attrahentibus medicamentis celebraſſet) admodum calfacit, attrahit, & rubificat cum hordeacea farina, & aceto mixtus ſtrumas diſcutit; areſactus, tritusq; cum naſturtij ſemine inueteratos coxendicis, ceruicis, & lumborum dolores, podagras, & arthritides omnes extirpat. Celſus quoque euocare, & educere dixit. Inſignem ſanè prærogatiuam hoc Columbinum ſtercus obtinet, ſi vt Aeſculapius teſtatur, dolores omnes vniuerſaliter ſoluat, & humores deſiccet. Et reuera ex Galeno iam diximus huius fimi vſum ad inueteratos capitis dolores, nimirum hemicraneam, & cephalæam commendari. Apollonius apud eundem Galenum idem ſtercus fomentis ad aurium dolores adhibendis commiſcendum eſſe aliquando ſcribit. Marcellus etiam tritum id cum hordeacea farina, & adipe ſuilla, & ouorum albo permixtum, & coctum, emplaſtri more renibus dolentibus ait imponi. Aliqui cataplaſma ex eo cum farina hordei, & aceto ad omnem tumorem commendant. Aduerſus carbunculos maximoperè celebratur à Dioſcoride, Plinio, alijſque: *Carbunculos emarginat*, inquit Dioſcorides, *tritum cum melle, lini ſemine, & oleo.* Plinius verò ſic habet: *Carbunculus fimo Columbino abolctur per ſe illito, vel cum lini ſemine ex aceto mulſo.*

Idem

Idem legere est apud Serenum:

Carbon medendo
Dul acidum, latexemque cumini semine iunge,
Atque simam pariter Paphiæ compone Columbæ,
Hac line diruptas partes, & clausa venena.

Verùm Orinthologus rectè quidem priorem versum ex Dioscoride, & Plinio sic restituit. *Dulcacidum laticem cum lini semine iunge.* Parotidas tumores etiam sæpius periculosos Plinius hunc fimum vel per se, vel cum farina hordeacea, aut auenacea comprimere testatur. Idque Marcellus repetit, sed paulò aliter. *Tritum*, inquit, *cum farina hordeacea. & melle subactū, calidumque appositum nascentes parotides comprimit.* Idem tradunt, si eo quo postremò dictum est, modo vsurpetur, panos aperire, & aduersus strumas prodesse. Ad nigras cicatrices inalbandas Oribasius apud [q] Aetium idem stercus ex aqua illini iubet, at citò ablui, ne exulceret: aut alijs medicamentis misceri, vt thuri, saponi, cimoliæ, cum aceto. Plinius verò ex melle illitum cicatrices ad colorem reducere ait, vitiligines item albas ex vino. Marcellus tritum cum aceto omnes cicatrices sanare. Clauos pedum sanat, Plinio attestante, si ex aceto coctum applicetur. [r] Andreas Furnerius liquorem quendam stillatitium, qui faciem nitidam, & teneram reddat, præscribit, cui inter cætera (oua recentia, caseum musteum pinguissimum, vinum Maluaticum, poma arantia, oleum tartari, & cerussam, diuersis ponderibus mixta) Pipionem adijcit. Verum fortassis rectius fimum eius adijcere debebat, vtpote quod, teste Aesculapio vtile est ad impetigines, aduersus quas apud Aetium etiā medicamentis admiscetur: nec non stigmata faciei delet, vt Marcellus scribit, ex aceto, ita vt assiduè medicamen superducatur. Si caluescat mulier ex defluuio capillorū, Hippocrates stercus Columbinū imponi præcipit: Marcellus cum aceto tritum capiti impositum alopecias ait, & cicatrices omnes sanare. Medicamentū ad alopeciam Archigenis probatum, etiam Nicol. Myrepsus refert. Fimū Columbinum bene tritum cum aceto irrigato, & nitro prius fricato loco illine: postea subtile linteum imponito: quod vbi abstuleris, locum prius irrigato. Mirum videtur, quod Dioscorides stercus hoc, quod alioqui vrere per se dixit, simpliciter igni ambustis mederi asserat: Plinius autem eandem facultatem cineri eius ascribit, si ex oleo illinatur. Quod sanè quæsitum doctissimis medicis discutiendum relinquo. Magis verisimile est omnes duritias discutere, ad quas Plinius cum hordeo commendari prodidit: Sextus qui eiusdē facultatis testem etiam se præbet, humores exiccare ait cum oleo, aut melle calefacto distemperatum, & super duritias ligatum. Miscetur insuper medicamento oculari non in iumentis solum, vti apud [s] Vegetium, qui id ad cicatrices eorum videtur vsurpare, sed in humanis etiam corporibus: Plinius enim ex aceto (Marcellus addit, si coquatur, & illinatur) ad egilopas, hoc est, fistulas oculorum, similiter ad albugines, & cicatrices, nimirū vt addit Marcellus, qui plerunque sua ex Plinio transcribit, oculorum laudari prodidit: & Archigenes apud Galenū thus cum eodem stercore probè facere. Alibi quoque [t] Galenus, ad ægilopas inquit, fimi Colūbini aridi drachmas quatuor cum masculo thure tere, & insperge, certū est: & in libro de oculis, qui eidem Galeno attribuitur, fimū Columbinum ad pilorum in oculis ablationē etiam adhibetur. Idem denique [u] Galenus ad discutiendas genuum defluxiones, salem & stercus Columbinum teri iubet, atque ex oleo inungi. Morsibus venenatis, si Villanouano credimus, vtiliter imponitur. Tarentinus quidē ad pastinacas marinas, quarum ictus etiā exitialis habetur, Columbinum fimum aqua perfundi iubet, & ex similagine leuigari, & imponi. Sed vt ad internos affectus redeamus, preter diurnos capitis dolores, multis etiam alijs morbis medetur. Quidam in apoplexia Columbum dissectum sincipiti admouent. Si epilepsia fit ex atra bile, stercus Columbinum tritum cum ouis Coruorum nonnulli miscent, & ceu cataplasma spleni imponunt, appositis prius sanguisugis. Hoc enim cataplasma materiā aiunt trahere a capite ad splenem, & febrem inducere, & sic epilepticum liberari, maximè si id per autumnū fiat. Author additionum breuiarij Villanouani antidoto cuidam contra epilepsiam etiam stercus Columbinum admiscet. Inflammatas tonsillas Nicolaus Myrepsus Columbino stercore illini consulit, Plinij nimirum authoritate vsus, qui id cum passo gargarizatum tonsillas, & fauces iuuare scripsit etiam cum fico arido, ac nitro impositum extra: quod posterius remedium Marcellus Pliniomastix asperitatem faucium mollire, destillationemque castigare ait. Sed hæc verba apud Plinium mox subiecta ad sequens ex cochleis remedium pertinent. Ad mouendum pus in angina [x] Aretæus clarissimus medicus Columbinum fimū tenuiter per cribram, id est linteum sacculum instar pulueris transmissum, ac insuper inspersum efficacissimum esse scribit: & [y] Galenus duobus in locis ad anginam.

[q] Lib 13.c. 129.
[r] In Lib. de decorat.
[s] 2 Veter. c. 22.
[t] 3. Eup 41.
[u] 3. Eupor. 131.
[x] Lib.5.c.7.
[y] 2 Eupor. 265.et 266

anginam, & colli dolorem fimum Columbinum ex melle instar cataplaſmatis imponi pręcipit, & Plinius vino, & oleo permixtum, anginis illitum remedio eſſe tradi docet. Ad uomicam, inquit Serenus:

Simplice reſina miſcebimus hordea tuſa,
Et mulſos amnes, & purgamenta Columbæ,
His bene decoctis languentia membra fouentur.

Commendatur item Galeno eiuſcemodi fimus ad cœliacos affectus veteres foris illitus. Plinius verò toſtum, potumque eorundem affectuum dolores mulcere aſſerit, ſed videnũ potius ad colicos dolores dicere voluerit. Nam & Auicenna dolorem colicæ in clyſtere curare aſſerit. Et, vt dictum eſt, Galenus id foris in cœliacis illinit, & Marcellus tritum, & ex melle illitum, alui incontinentiam ſtringere teſtatur. Nec non Hippiatri equi ſtrophoſi collyrijs in anum indendis cùm alia, tùm ſtercus Columbinum miſcent. Abſyrtus, ac Hierocles ad inflammationem ilium & ventris equi, fimum Columbinũ, aut Gallinaceum, quantum manus capit, in vino cum nitro diſſoluunt, & inde clyſterem inijciunt. Plinius cum melle illitum ileo reſiſtere quoque ſcribit. Galenus laudat ad veteres lumborum dolores, item ad nephritides. Ad hydropicos Archigenis remedium apud Galenum tale legitur. Aeris vſti, ſtercoris Columbini ana drachmã vnam, rutæ ramulos tres, ſalis communis parum, cum vino Epheſio, & aqua, ita vt tota mixtura heminæ dimidiæ ſit, præbeto. Apud Nicolaum Myrepſum Columbinum ſtercus adijcitur quoque emplaſtro cuidã ad lienoſos, hydropicos, & cachecticos. Si vrina retineatur propter calculum à renibus delapſum, & in lotij meatu hærentẽ noſtrum electuarium, vel puluerem eius dabis, inquit Marianus Sanctus Barolitanus, cuius eſt hæc deſcriptio: Stercoris murium, Columborũ (ſcilicet ſtercoris) porcellionum (id eſt, aſellorum integrorum) ſingulorum vnciam miſcebis, cum ſeſquilibra mellis deſpumata, & facies electuarium, de quo exhibebis ſemunciã cum iure, vel vino. Vel loco mellis accipe tantundem ſacchari optimi, & morſellos inde para: de quibus itidem ſemunciam præbeas cum iure Gallinaceo, vel vino. Hoc remedim ſi exhibere pergas, intra triduum vrinam promouebit, quanuis etiã prima ſtatim die vtilitas eius ſentiatur: nam lapidem renum comminuet. Quod ſi puluere vti malis, dentur inde ſcrupuli duo cum iure, vel vino. Conſtat aquam fieri poſſe, quæ lapidẽ ueſicæ per cathetêrem immiſſa illico confringat. Ad quod duo ſunt neceſſaria, ut & lapidẽ atterat, & ueſicæ ſit neceſſaria. Primum pręſtabit modus, & materia. Nam extremos uapores è ſcorpionũ cinere, uel Macedonici petroſelini, uel tecolitho, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiã porphyriten comminuat. Porrò innocentiã præſtat, ſi mater a, ex qua aqua excipitur, omnis ſalſedinis expers fuerit; non igitur è ſalis genere aliquo, aut alumine, aut calcantho, aut uini fęce: ſed ex aliquo eorum, quę nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Equidem ſcio ſtercus Columbinum, ac parietariã, hoc, uel illud hac arte in aquam deductum, lapides ueſicæ duriſſimos frangere poſſe. Quod nã autem illud ſit, quod id facturum ſit, & abſque noxa, experientia declarari oportet. Hæc ille. Ornithologus ex libro manuſcripto Fimum Columbinũ, inquit, in aceto per diem, ac noctem macerabis, & colando ſeparabis acetum, propinabiſque calculoſo. In hoc aceto intectum lapidẽ frangi aiunt. Aliqui ſeptem diebus in uaſe uitreato macerari in aceto uolunt, deinde acetum colatum bibi. Alij fimũ Columbinum purgari diligenter iubent, & poſtquam in aceti modo, qui ſufficere uideatur (ſextarijs tribus, aut amplius) diebus ſeptem maceratus fuerit, deſtillant in alembico inſtar aquæ roſaceæ: hoc liquore poto calculũ ueſicæ, & renum pelli aiunt, idque experimentis conſtare.[a] Galenus quoque Turturis ſtercus calculoſis uſtum ex mulſo propinat, ut lapides per urinam exturbentur. Et Serenus eandem aduerſus lapidem ueſicę in hoc fimo facultatẽ agnoſcit, inquiens.

[a] 3. Eupor. 273.

Siue Palumborum capitur fimum acre ferorum
Dulcacidis ſparſum ſuccis, tritumque ſolutum.

Ad urinę difficultatem in equo [a] Theomneſtus quoſdã Columbinum ſtercus cum uini duabus heminis refert infundere. Si mulier ſecundinas retineat, ſtercus Columbinũ ſuffitum per infundibulũ, eas educet. Symphorianus Champegius radicẽ ariſtolochiæ rotundę addit. Sunt qui fœtum uiuum, aut mortuũ, & molam quoque expelli dicunt, ſi fimum Columbinũ per ſe, uel cum alijs, ut caſtoreo, opoponace, myrtha, felle uaccino exceptum ſuffiatur. Et reuera Aſpaſius apud Aëtium eandẽ uim huic fimo aſcribit. Porro Marcellus ſtercus Columbinũ, uel ſolum, uel cum ouo tritum dolentibus articulis illitũ prodeſſe tradidit, & eſt ab Auicenna repetitũ: & nos quoque coxendicẽ, & podagrã, in qua tophi nondũ conſtiterint, hoc fimo iuuari ſupra ex Galeno retulimus. Sed Plinius ſimile quid de

[a] In Geoponicis.

cinere

cinere eiusdem fimi prædicare videtur, dum ait: *Incussi articuli fimi Columbini cinere cum polenta, & vino albo curantur.* Alibi tradit eundem cinerem cum arsenico, & melle, ea quæ erodenda sunt, nimirum in vlceribus, auferre: Nam & alibi omnia pedum vlcera sanare prodidit. Emplastrum de fimo Columbarum vsto, vti legimus in additionibus breuiarij Villanouani, cum aceto forti imponitur super ficus ani, vel hæmorrhoides. Cæterùm notandum erit, quod etiam Galenus sese obseruasse testatur, in Columbis, quarum stercoris tam creber nobis vsus est, multo semper inferius, & imbecillius earum stercus fore, quæ in domibus degunt, quàm earum quæ in montibus. Sed & hoc annota, quod Gallinaceum stercus, vt Dioscorides scribit, omnia quidem quæ Columbinum præstet, sed inefficaciùs. Item pro fimo Palumbi, fimum Columbæ ad remedia adhiberi posse, & rursus pro Gruis fimo Columbinum, vt in Antiballomenis, quæ Galeni, & Pauli libris adijci solent, legitur. Atque hæc de fimo Columbino, & de toto, qui à Columbis petitur, medico vsu dicta sunto.

Fimus quis eligendus.

VSVS IN CIBO.

COLVMBARVM genus omne in cibum cedere extra omnem controuersiam est. Veteres quoque earum esu delectatos fuisse cum magna pro eis soluta pretia, tùm celebrati ab ipsis peristeriones testantur. [a] Ouidius delicias, quas ex Columbarum esu percipiebant, exemplo innuit Polyphemi, quem Galateæ, vt in amorem sui pelliceret, par Columbarum inter alia eiuscemodi gulæ illecebras offerentem introducit. Solent enim amantes amasijs suis ad conciliandum amorem eiusmodi conferre munuscula: ait autem:

Nec tibi deliciæ faciles, vulgataq; tantum
Munera contingent, damæ, leporesq; capræq;
Parq; Columbarum &c.

[a] *Metam.* 13
Polyphem' Galat. par Columbarum donat.

Qui de nouo orbe scripsêre, Pegù incolas adeo harum auium esu affici aiunt, vt appellentibus eò nostratibus vendere nolint, tanquam cibum sibi gratissimum alijs inuidentes. Sed videamus, quibus, & quæ conueniant, & quantum corpus humanum nutrire natæ sint. Eiuscemodi autem differentiæ maximè ab earum ætate, nascendi loco, & tempore accipiuntur, Syluestres domesticis preferuntur, pulli veteribus, & ex ijs vêre quàm autumno nati, teste [b] Aristotele, æstiui improbantur. Albertus autem autumnales etiam laudat, nec immeritò, nam eo tempore melioribus granis uescuntur. Veteres durioris alimenti sunt, & propter nimiam caliditatem, & siccitatem improbandi. Ex pullis optimi, qui euolârunt: si tamen has aues quamplurimis alijs assimiles, optimi succi dici possunt: nam generatim de his loquens [c] Galenus eas auibus annumerat, quę facilè concoquuntur, & inter laudata alimenta, & quæ neque tenuem, neque crassum succum generant. [d] Alibi priuatim de pullis loquens, eos boni chimi, & subtilis esse scripsit. Et Ruffus pullos secundo ordine auium laudabilium recenset, quare laudare minimè possum, quod à Simeone Sethi scriptum est, nimirum eorum carnem multæ superfluitatis excrementitiæ esse; nam quamuis id priuatim de domesticis intelligit, vt subinde facit, etiam minimè uerum erit, nisi facta ad syluestres comparatione: nã hoc modo etiam [e] Galenus turticulas domesticis ad attenuantem victum præfert. Et alibi syluestres nimirum sanguinem calidiorem, & crassiorem temperamento gignere dixit. Psellus easdem inter attenuantia quidem etiam recenset, sed [f] alibi ceu sui oblitus inter ea, quę humores excremẽtitios pariunt. Languentibus hoc auium genus, teste Galeno, exhibebatur. Sed ut ad pullos reuertamur, eos generatim acceptos Auerroes calidos esse iudicat, & humidos, crassiq; succi, idq; animaduerti ex grauitate motus eorum, & quoniam calidi actu sunt, & cibos celeriter percoquant. Quod modo ad nocumenta, & iuuamenta ex eorum esu attinet, *Ex volucrum genere*, inquit [g] Aetius in cura colici affectus frigidi, & phlegmatici, *Gallinæ altiles omnibus præstant, deinde Perdices, & Palumbi debilis nutrementi gratia exhibendi, Turturesq; altiles, atque Columbæ.* Aretæus & ipse illustris medicus in cura cephaleæ inter aues laudat Palumbum, & Columbum, aliasq; quæcunque haud ita pingues sunt. Et [h] Hippocrates diętam pręscribens in morbo epatico quodam Columbas edi iubet. Florentinus pullos Columbarum admodum necessarios ait ajs, qui iam à morbo conualescunt. Iam uerò contrà quia multum alimenti, & plus sanguinis generent, inflammationes, & febres etiam procreari apti sunt. Simeon Sethi caput, & oculos lædere ait, & si nimium eorum esus usurpetur, lepram dici gignere. Cynanchen eandem ob

Incolæ Pegù Columbarũ esu delectantur.

[b] *5. hist. c.* 13

[c] *Lib.* 3 *de alim. & lib. de cib. bo. & ma. suc.*

[d] *Lib. de diss. cont.*

Simeonis Sethi lapsus.

[e] *L. de vict. atten. lib. de diff. cont.*

[f] *L. de. vict. rat. in morb. acut.*

[g] *L.* 9. *c.* 30.
Columbarũ vsus in quib' morbis utilis.

[h] *L. de inter. affect.*
Nocumenta ex esu Colũbarum.

[i] Metam. 8.

Quibus dandæ in cibo.

Quomodo parentur.

dem ob cauſam, teſtante Raſi, inducunt. & quendam Caſſiſam nomine, qui ter vno die ex aſſa Columba comederat, periiſſe memorant. Quapropter quamuis alibi [i] Galenus Columbarum pullos pro calidis, & ſiccis laudet, ego potius Auicennæ, & Raſis exemplo phlegmaticis hoc eſt frigidis, & humidis tutius exhibuerim. Raſis *his rite paratis medici*, inquit, *veſci conſulunt ijs, qui parum ſanguinis habent, & quos calor innatus, ac vires deſtituunt, præſertim ex longo morbo.* Quomodo autem parentur, idem docet, inquiens: *Veteres cum frigidis ſumi præcipiunt, vt cum liquore vuæ acerbæ, citry pomi, portulaca, lactuca, ſcariola, coriandro, & ſimilibus.* Baptiſta Fiera in magno calore labruſca condiri iubet, & acribus pomis:

Sint mihi cellares conuiuia prima Columba,
Cum patrios primum liquerit alta ſinus.
Tunc calidi, humentiſq, cibi eſt, faciliſq; culina,
Obiuſi, atque grauis ante cruoris erat.
Condiat hanc labruſca tamen, cum Syrius ardet,
Aut repleant calidos acria poma viros.

Quomodo occidantur

Quæ aſſandæ, quæ elixandæ.

[k] Aph 4.

[l] In Theſ. 9.

Meſſos quid. Almoſos quid.

Nicolaus Maſſi Columbas aliquando elixari, at plerunque aſſas, aut in ſartagine coctas comedi ſcribit. Sunt qui ſub alis digitis compreſſas circa cor ſuffocent. Alij in collo ſuperius venam incidunt, vt ſanguis omnis effluat, qui ſalubrius facere perhibentur: mulierculæ noſtrates eodem modo, quo Gallinas occidunt, rumpendo ſcilicet colli uertebras. Antonius Gazius vir ſanè illuſtris, aut relinquendas eſſe ait, nimirum quæ domi aluntur, aut aſſandas, deſiccandaſq, cum frigidis, & ſiccis condimentis: Syluestres uerò, uel eas, quæ in turribus degunt, vtpote non admodum pingues, meliùs elixari [k] Raſis, & [l] Auenzoar capita earum truncari volunt, cùm præparantur: quoniam naturali potentia morbos capitis chronicos generent. Ancillæ noſtrates, coquique præceptum illud minimè obſeruant, quin ſi fortè caput auferri ab eis contingat, nobiles è menſa quaſi indignabundi reijciunt ceu cæteris capita ſua habentibus ignobiliores. Apud veterem Auicennæ gloſſographum meſſos cibarij genus eſt (Sylvatico Almoſos dicitur, ni fallor) cum Columba in aceto, uel rhu, vel omphacio, uel ſucco limonum, aut granatorum acidorum coquitur, cuius uentri imponitur menta, vel gelatina. Apicius ſic præparat. *In Palumbis, & Columbis*, inquit, *piper, ligusticum, coriandrum, careum, cepam ſiccam, mentham, oui vitellum, caryotam: mel, acetum, liquamen, oleum, & vinum.* Aliter in elixis: *Piper, careum, apy ſemen, petroſelinum, condimenta moretaria, caryotam, mel, acetum, vinum, oleum, & ſinapi.* Aliter: *Piper, ligusticum, petroſelinum, apy ſemen, rutam, nucleos, caryotam, mel, acetum, liquamen, ſinapi, & oleum modice.* Aliter: *piper, ligusticum, laſer, vinum, ſuffundis liquamen: vino, & liquamine temperabis, & fundis ſuper Columbum, vel Palumbum, pipere aſperſum inferes.* Hæc ille. Columbæ pullus quomodo in paſtillo ad cibum paretur, docuimus in Gallina, uti quoque in Capo ex Platina, quomodo ius conſumptum ex Piptonibus fiat. Innominatus qui Gallicè Magirica ſcripſit, in paſtillum è Pipionibus addi iubet laridum minutatim conciſum, & zinziberis aliquid. *Si cruſtam voles,* inquit [m] Platina, *ex Pipionibus, aut quauis aue, primum facito ebulliant, vbi ad cocturam fere ventum erit, ex lebete eximito, exemptaq; in fruſta conciſa, in ſartagine cum abundanti larido frigito. Inde in patellam, vel teſtam bene vnctam, cruſtaq, inſtratam deuoluito. Huic pulmento non intrita pruna, & ceraſa, vel auſtera addes. Agreſtam deinde, & oua octo, ſi plures conuiuas habebis, vel pauciora ſi paucos, cum modico iure tudicula agitato. Huic petroſelinum, amaracum, mentham, gladio minutatim, quoad fieri poteſt, conciſam admiſceto, ad ignemq, ponito, longè tamen à flamma. Lentè enim ebulliat neceſſe eſt. Cochleari interim tam diu miſceri debet, donec cochleare ob craſſitudinem integat. Fundito poſtremò hoc iuſculum in cruſtam, ad ignemq; ac ſi artocrea eſſet, ponito: coctam conuiuis apponito. Multum alet, tardè concoquetur, pauca recrementa relinquet, bilem reprimet, corpus exaſperabit.*

Columbæ pullus quomodo in paſtillo paretur.

Ius conſumptũ ex Columbis quomodo fiat.

[m] L. 6 c. 10.

Cruſta ex Pipionibus

[n] Cap. 13.

Miraufe Catellonicum

[o] Cap. 40.

[p] Cap. 40.

Vt ex vno Pipione duo fiant.

Iudebot quis cibus.

Rui quis cibus.

[q] Lib. 3 de alim. facul.

[n] Idem mox Mirauſe Catellonicum ex Capis, aut Pipionibus parare docet, ut in Capo diximus. [o] Idem in Pipionem exoſſatum: *Pipionem exinanitum,* inquit, *& bene lotum per diem, ac noctem in aceto acri ſines: lotum deinde, ac repletum aromatibus, & herbis, elixum pro libidine, aut aſſum facies Vtrouis modo ſine oſſibus inuenies.* Et [p] mox quomodo ex uno Pipione duo fiant docens, *Pipionem,* inquit, *ſine aqua ita appoſite deplumato, ne pellem frangas. Exenterato deinde cutem integram, auertes, ac diriges: directam optimo farcimine replebis: integer tum omnino videbitur. Verùm Pipionem hoc modo aſſum, frictum, elixum facies. Aſſum ſemicoctum, ſale, ac trito pane aſperges, inungeſq leniter vitello oui, vt cruſtam pro cute faciat. Vbi incoctus omnino fuerit, vehementi igne ſtatim torreto, quo coloratior fiat: inde conuiuis appones.* Syluaticus Iudebot cibum eſſe ait, diciq. Rui, eſſe autem micas panis, quibus pingue de pullis Columbinis ſuperfunditur. Porrò ſanguine Columbino quoſdam ueſci, nec eſſe illum ſuillo inferiorem [q] Galenus ait, ſed leporino multò peiorem. Elluchaſim verò facilè corrumpi, & morbos ſanguineos pro-

duci

ducere dicitur. Oua quoque, teste Auicenna, percalida habentur, & mali saporis. Albertus haud facile ait indurari, quod quidem uerum esse alius etiam mihi retulit, seu prauum in ijs saporem reperisse negabat.

Oua Columbarum.

VSVS IN EXTERNIS.

IMPOSTORES quidam aromatibus sanguine Columbino exceptis, & ad solem exiccatis, rursusq; tritis, & aqua rosacea moschata aliquoties rigatis, iterumq; exiccatis, tertiam, uel quartam partem moschi ueri admiscent, atque eo modo moschum adulterant. Ouorum Gallinaceorum ad potiones crassas, & turbidas purificandum pharmacopolis hodie usus est, vt in Gallina latiùs exposuimus. Horatius eundem usum in Columbinis ouis celebrat his uersibus:

Moschi adulteratio. Ouorum usus.

Surrentina vafer qui misc et face Falerna
Vina Columbino bene limum colligit ouo,
Quatenus ima petit voluens aliena vitellus.

Frequentissimus uerò fimi usus apud agricolas. Varro non duntaxat ad agriculturam appositum esse tradit, verumetiam aliquot scripsisse optimum haberi, & rursus, *Cassius*, inquit, *stercus optimum esse scribit volucrum, præter palustrium, & nantium: de hisce præstare Columbinum, quòd sit calidissimum, ac fermentare possit terram. Ego arbitror præstare ex autarijs Turdorum, ac Merularum.* Palladius quoque calidissimum esse dixit Columbinum, & Columella Varroni astipulans proximo Turdorum fimo Columbinum constituit. Nonnulli cinerem tenuissimum ut optimum stercus prædicant oleribus, quoniam naturali calore non solum terram recreet, sed & omnia pulicum, uermiumq; genera, ac eiusmodi bestiolas enecet: ijdem ei cinerem, si desit, Columbinum fimum surrogant, quoniam & hoc eadem præstare possit. Porrò Cassius apud Varronem, necnon Columella spargi id per agros, ut semen præcipiunt, & non ut de pecore aceruatim poni. Crescentiensis ex recentioribus, *Fimus Columbinus*, inquit, *optimus est plantis, & seminibus, & potest spargi quocunque tempore anni, quoties aliquid seritur cum ipso semine, ac etiam postea quandocunque, & vnaquaq; corbis huius fimi æquiualet fimi carrum quadrupedum plaustro. Nam ex viginti corbibus satis commodè, ex vigintiquinque bene, ex triginta optimè impinguatur iugerum frumenti, si manibus spargatur per agrum æqualiter, & cum ipso grano tunc sato vertatur. Tria quidem paria Columbarum in anno faciunt corbem fimi si Columbaria nidos intrinsecos habeant, & quo magis cibantur in Columbario, tantò plus fimi recipietur ab eis. Sic enim diutius in eo morantur, nec semper coguntur extrà quærere victum.* Verùm nostri rustici Columbino fimo tantùm ad cannabem vtuntur, quam ex nullo alio stercore maius incrementum sumere obseruarunt; quare etiam carè admodum venditur, sed longè minori quantitate quam scripsit Crescentiensis, agris inspergunt, & lætum cannabis tamen prouentum faciunt, & quatuor, vel quinque corbes sufficere cuiq; iugero existimant. Democritus stercus Columbinũ cum pipere, & oleo ficubus adhibitum præcoces producere fructus tradidit: & Io. Baptista Porta si eo radices arborum oblinantur, fructus copiosiores producturas pollicetur, arboresq; a vermibus non infestari. Plinius denique quosdam scribit Columbino ac suillo fimo plagis arborum mederi. [e] Alibi etiam Indicum eo adulterari ait. Verùm veteres Israelitæ, ut apparet, longè præstantiorem in hoc fimo usum agnouisse uidentur: nam in magna illa Samariæ obsidione, ac celeberrima fame, ut sacra [f] biblia testantur, caput asini octo argenteis, & quarta cabi stercoris Columbarum quinque argenteis venundabatur: quare non immeritò quis miretur in quem vsum tanti fæx illa Columbina emeretur. Nonnulli pro construendo igne tam carè venditam existimant: sed id à peritis non admittitur, quando huiusce modi materia nec ignem foueat, nec tam abundans esse potuerit, vt ciuitati satis esse posset. Alij vt Diodorus Siculus recondita in ea granula nondum digesta à famem perpetientibus empta fuisse credunt, vt in cibum cederent. Sed horum alij aliter stercus illud considerant. Etenim [g] Nicolaus a Lyra, referente Alphonso Tostato non comedisse existimat ex fimo tam excreto de uentre Columbarum, quoniam id esui non est', neque ait, sed quòd etiamnum in œsophago esset, nimirum grana tritici aliarumque segetum, needum à ventriculo concocta, ac in intestina protruta, quæ, ait, stercus quodammodo appellari possunt, quoniam iam in corpore auium existunt mox in excrementum tale abitura. Contrà uerò Andreas antiquissimus bibliorum postillator, homines tradit in magna illa fame industrios factos, excrementaq; Columbarum inquisiuisse, an ijs

Fimi vsus apud agricolas.
Fimus quarum auium ad agriculturam præstet.
Cineris vsus in terræ cultura.
Fimi vtilitas.
Fimi quantitas agris inspergenda.
Cãnabis seritur cũ fimo columbino.
Vt ficus præcoces fructus producat.
[e] L. 35. c. 6.
[f] 4. Reg. 6.
Samariæ obsidio, & fames.
Columbini fimi caræ venditũ, & cur.
[g] Cap. 29. in 4. Reg. c. 5.

humores quoſdam relictos eſſe exiſtimantes, ex quibus quoniam ex granis optimis conſtabant, pulmentum, ſiue ſorbitiuncula alicuius nutritionis parari poſſet. Quam poſteriorem opinionem & ipſe Toſtatus aſtruit, veriſimilius eſſe ſcribens de ſtercore dici propriè ſumpto, quam de granis, quæ repeniuntur in œſophago. Hæc enim in primis ſtercus nondum appellantur, & nomen ſeruant: præterea ſi de his intelligeretur, non tantum de Columbarum fimo, ſed de Gallinarum, aliarumque auium dici poſſe; verùm cum Columbinum tantummodò nominet ſacra pagina, de ſtercore, non de granis locum illum accipiendum eſſe. Cur verò ſtercus hoc potius, quàm aliarum auium in cibi uſum cederet; hanc rationem exiſtere, quia Columbæ mundis ſolummodo granis ueſcantur, nam tanto ſtercus minus malum eſt, quanto de rebus ſit ſimplicioribus: unde humanum omnium eſt peſſimum, & fœtidiſſimum, nimirum ex multa ciborum varietate conſtans: quare & Ezechiel panem ſuum a Deo eo operire iuſſus, hoc magis, quàm quoduis aliud horruit. Verùm nemo clariſſimorum horum virorum (quod pace eorum dictum ſit) rem acu (quod aiunt) tetigit. Nam vnde Samaritanis tanta copia, vt Columbas alerent, cùm vix tres, quatuorue equos nutrire poſſent? Rectius meo iudicio, Flauius Ioſephus obſeſſis ſalis vicem præbuiſſe iudicat: quæ ſanè miſera conditio ſummæ calamitatis ſpecimen dedit.

Stercus q melius, & quod peius

ICONES NVMISMATA.

a L. 10. c. 12. Noct. Att.
Colũba Archytæ lignea volatilis.

OCCVRRIT hoc loco primum Archytæ Columba volatilis, de qua ſic ſcribit [a] Aulus Gellius: *Quod Archytam Pythagoricum commentum eſſe, atque feciſſe traditur, neque minus admirabile, neque tamen vanum æquè videri debet. Nam plerique nobilium Græcorum, & Fauorinus Philoſophus memoriarum veterum exequentiſſimus affirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulacrum Columbæ e ligno ab Archyta ratione quadam, diſciplinaque mechanica factum volaſſe: ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa, atque occulta concitatum.* Hæc ille, qui pariter Fauorini verba fidei conciliandæ cauſa etiam ponit. At [b] Cælius Calcagninus Columbam illam Archytæ, inquit, ligneam certis machinis, ac ponduſculis inſtructam fuiſſe legimus, vt cùm moueri ſemel cœpiſſet, ſemper moueretur, neque deſineret: vi illa ſcilicet priſtina, quæ motus principium dederat, nunquam deſerente impulſam, structura præterea, & artificio adiuuante. Eiuſcemodi ligneæ Columbæ fabricandæ rationem [c] Cardanus his verbis præſcribit: Quæri ſolet, an Columbam ligneam, qualem Archytam Tarentinum ex Gellio alibi annotauimus fab icaſſe, facere liceat, ſcilicet, quæ ſponte uolet, ubi tamen quieuerit, immota maneat? Nam imagines, ſtatuaſque ambulantes ſuper menſam rotarum abditarum vi aliquoties vidimus. Volantem etiam auem, ſed funi inſitam, per ſe, nondum: Ergo quæ ſe ſponte eleuet, uix fieri poteſt: quoniam firma oportet eſſe vincula, quæ moueant: atque ideo grauiora, quam ut agi proprijs poſſint viribus: mota verò ab initio, & impulſa, & maximè vento flante ſecundo, ob alarum magnitudinem, & vim rotarum, quæ illas agat, nihil prohibet. Conueniat igitur leuitas corporis, alarum magnitudo, & robur rotarum, atque venti auxilium, quod & Anſeres, & grauiores aues non negligunt, vt Columba euolet certo ordine, incerto autem ignis ui, quemadmodum, & lampades. Sic enim & ſponte eleuabit, & alas mouebit, quoniam ignis non manet. & materiam citra pondus ſuppeditare non licet. Hactenus ille. At [d] Iulius Cæſar Scaliger, pariter volantis machinam, cuius authorem Archytam tradunt, ſe uel faciliime profiteri audere ſcribens longè alium, quàm Cardanus, parandi modum, innuit: Nauiculam, inquit, ſponte mobilem, ac ſui remigij authorem faciam nullo negocio. Eadem ratio cum volante auicula. Materia ex iunci medulla parabilis, veſiculis amicta, aut pelliculis, quibus auri bracteatores, atque foliatores (ſic enim libet nunc) vtuntur, neruulis obuoluta: vbi ſemicirculus rotam vnam impulerit, motum præſtabit aliarum, quibus alæ agitabantur. Vt ad Archytam reuertamur, eum [e] Diogenes Laërtius primum mechanica mechanicis principijs expoſuiſſe tradit, primumq; organicum motum deſcriptioni geometricę admouiſſe. Nõ diſſimilẽ huic artificẽ [f] Caſſiodorus Boethiũ prędicat. Ad quem enim ſcribens, ut recitat [g] Pet. Crinitus, Tibi, inquit, ardua cognoſſe, & miracula mõſtrare propoſitũ eſt. Tuę artis ingenio metalla mugiũt, Diomedes in ęre grauius buccinatur, ęneus anguis inſibilat: aues ſimulatę ſunt, & quę uocẽ propriã neſciũt habere, dulcedinẽ cãtilenę probant emit-

b Lib. de peren. motu.

c L. 12. Var. cap. 58.
Colũbę ligneæ volatilis fabrica

d Exer. 326.
Nauicula mobilis ſine remigio.

e Lib. 8.
Boethij artificium.
f In Varijs.
g L. 17. c. 12.

emittere. Parua de illo referimus, cui eçlum imitari fas est. Iam verò notum est, & a nobis sępius repetitum Columbam Semiramidis insigne fuisse, ac ideo Babyloniç uexillis appingebatur. Hinc etiam in sacra urbe, ut Lucianus memorat, in Syria, Dea colebatur, cui aurea insidebat Columba, quç Semiramis credebatur. Scribit [h] Atheneęus circa Pyreneam Columbam tanto artificio fuisse depictam, vt ad illius imaginem ceu ad uiuam Columbam viua Columba aduolaret. ingens idolum Aspasiam Hermotimi Phocensis viri pauperis filiam in honorem Veneris fecalle, ac iuxta id geminis picturatam Columbam statuisse, ex [i] Aeliano scripsimus, quod conspecta in insomnijs Venere in Columbam conuersa, & bono animo esse iubente, didicisset quomodo á fœdo faciei tumore, quo laborabat, sanaretur. In ęde Transtyberina magnæ matri dicata, vrna cinerum custos conspicitur, in qua eiusmodi caracteres leguntur antiquitatem redolentes: HOSTIAE C. F. PROPINQVAE VIXIT, AN. VII. M. IX. Huic virgunculę conditorio subscripta est Columbula passis alis velut euolatura, angue mordicus latus dextrum appetente. Columbę icon tenerrimę ętatulę uirginis dulcissimam puritatem denotat, cuius ętas uiolenter moritur vel Vergilio sic astipulante:

Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub vmbras

Anguis nimirum vim, ac uenenum indicat mortis. Subest quoque semilacer canis ceruum mordicus arreptum sitens. Canem furiam, ac parcam, id est, mortem dici ex hoc Lucani habemus.

Stygiasq; canes in luce superna

Destituam

Ceruum symbolum ætatis, ac temporis esse nemo ignorat. Neapolitanos statuam Apollini erexisse, cuius humero Columba insidebat, & mulierculam, nimirum Parthenopen genibus flexis ante statuam procumbentem, quasi Columbam adoraret, collocasse ex Alexandro Neapolitano, item Statio in augurijs recitauimus. Cur uerò Phigalenses in antro quodam Cereris simulacrum, quod manu altera delphinum, altera Columbam sustinebat, consecrârint, [k] Cęlius eiusmodi fabulam recenset: Propè Phigaliam Arcadię urbem, stadijs plus minus triginta mons fuit Elaion nomine, ac in eo Cereri sacrum antrum, quam μελαιναν cognominant, id est, nigram, pullatamue. Deę cum Neptuno congressum sub equina specie celebrant Thelepusęi. Verùm non inde natum Phigalenses equum volunt, sed quam dicunt Arcades δεσποιναν. Quinimo indignatione in Neptunum concepta, prętereaque Proserpinę raptu consternatam, sibi pullam induxisse uestem, ac in speluncam sese insinuantem diu postea non esse uisam. Verùm corruptis frugum pluribus, ac grassante latiùs in homines pestilentię ui tabida, Deorum quidem nulli supererat coniectatio, ubi latitaret Ceres. Vnum Pana, dum uenando hunc, illum montem obit, fortè ingressum specum Deam ibi esse conspicatum, qui & mox Ioui insusurrârit: á quo μοίραι, hoc est, Parcæ illuc è vestigio missę. Ab eis uero demulctam Cererem iram deposuisse, ac tristitiam valere iussisse. Causis quidem hisce astruunt Phigalenses antrum illud uideri sacrum Cereri, atque simulacrum inibi consecrasse, habitu quidem in petra sedentis, ac cętera muliebri persimile, pręter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum, ac ferarum id genus item iconibus. Tunica ad talos demissa. Delphis manu sustinebatur. Columba uerò altera. Cur autem sic effigiem simulacri censuerint efformandam, facilè (opinor) sagax vir, nec imperitus rerum bonusque disseruerit, coniectâritue. Hęc autem hactenus ille. Celebre etiam apud [l] Homerum est prudentissimi Nestoris poculum Columbarum imaginibus decoratum, quod nimirum antiqui enarrationibus suis uariè illustrârunt, ut modò patebit. Homerus uerò sic habet:

Πὰρ δὲ δέπας περικαλλὲς, ὃ οἴκοθεν ἦγ' ὁ γεραιὸς,
Χρυσείοις ἥλοισι πεπαρμένον, οὔατα δ' αὐτοῦ
Τέσσαρ' ἔσαν, δοιαὶ δὲ πελειάδες ἀμφὶς ἕκαστον
Χρύσειαι νεμέθοντο, δύω δ' ὑπὸ πυθμένες ἦσαν.
Ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης,
Πλεῖον ἐόν· Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν. id est.

Iuxta etiam poculum perpulchrum, quod domo tulerat senex
Aureis clauis transfixum: ansa autem ipsius
Quatuor erant, bina autem Columba circum quamlibet
Aurea pascebant duo autem subtus pedes erant
Alius quidem laborans submouisset à mensa
Plenum existens: Nestor autem senex sine labore tollebat.

Marginal notes: Colūba Semiramidis insigne. — Deæ Syriæ aurea insidebat Colūba. — [h] Lib. 3. — Colūbę elegans pictura. — [i] L. 12 uariar. c. 1. — Aspasiæ simulacrum. — Colubula alis passis à virginis sepulchro depicta, quid notet. — Furia canis dicitur. — Ceruus ętatis symbolum. — Statuæ Apollinis humeris Colūba insidēs. — Cereris simulacrum. — [k] L. 15. c. 31 — Cereris fabula. — Cereris, & Neptuni cōgressus. — Ceres latitans pestilētiam immittit & fruges corrumpit. — [l] Iliad. Λ. Nestoris poculum.

Peleiades ſ poculo Neſtoris an Homero aues, an ſtellæ.

Peleiades hic non ſignificant aues ſecundum aliquos, idq́; fuſius probat doctiſſimus Athenæus. Nam cum poculum illud aures, ſiue anſas geminas haberet, vtraque ſcilicet in binas partes verſus poculum rurſus coeuntes diuiſa, ut cum binæ eſſent aures, & circa vtranque (περὶ ἑκάτερον) binæ Peleiades ſpectarentur, & rurſum aliæ duæ ſub fundo poculo, in vniuerſum ſex haberentur, quot ſcilicet in cælo etiam conſpiciuntur, itaque ſtellas, non aues ſignificare Homero exiſtimat. Sed cùm & Martialis Columbas verterit, haud ineptè quis Homerum aues intellexiſſe putet:

Hic duo longæuo cenſentur Neſtore fundi
Pollice de Pylio trita Columba nitet.

ᵐ In comm.

Quo loco ᵐ Domitius Calderinus pro Columba turpiſſimè legit columna, ſenſum authoris planè inuertens. Extat ſuper eodem poculo elegans Alciati emblema SCYPHVS NESTORIS inſcriptum, quod tale eſt.

Neſtoream geminis cratêra hunc accipe fundis,
Quod grauis argenti maſſa profudit opus.
Claui tuli ex auro. Stant circum quattuor anſæ:
Vnamquanque ſuper fulua Columba ſedet.
Solus eum potuit longæuus tollere Neſtor,
Mæonida doceas quid ſibi muſa velit?
Eſt cælum ſcyphus ipſe color argenteus illi eſt:
Aurea ſunt cæli ſydera clauæ culi.
Pleiades eſſe putant, quas dixerit ille Columbas
Vmbilici gemini magna, minorq́; fera eſt.
Hæc Neſtor longo ſapiens intelligit vſu.
Bella gerunt fortes, callidus aſtra tenet.

Allegoria de Neſtoris poculo.

Quam allegoriam Alciatus ex Athenæo tranſtulit, cuius longiſſima diſputatio ſuper ea ceu in compendium redacta ad hunc ferè modum habet: Neſtoris poculum quatuor aures, vt Homerus teſtatur, habebat: quod ita Poëta deſcripſit, vt cæli faciem repræſentaret. Argentum enim, quo tantum poculum conflatum erat, cæli colorem indicat: claui aurei ſtellas: Peliades, quæ circa aures erant, Pleiades referebant, (Peliadas ſiquidem ſæpe Poëtæ pro Pleiades poſuerunt, ut Simonides, & Pindarus teſtantur per tranſmutationem literæ.) Et quando Homerus Peleiadas, id eſt, Columbas inducit Ioui ferentes ambroſiam, de Peleiadibus, non de Columbis eſt intelligendum. Verùm & per has aues intelligi ſupra ſcripſimus. ⁿ Paulus Iouius Antracium quendam Piſanis duo

ⁿ L. 3. Hiſt.

Tormentum bellicū cū Colūbæ imagine

inuſitatæ magnitudinis tormenta rudi veterum ſæculo fabrefacta vendidiſſe narrat, quorum alterum ab inſculpta aue Columbina, alterum à terribili ictus violentia Deſperata vocarentur. Laurentius Surius, aliiq́; permulti ſcribunt Diuum Baſilium Co-

Coluba aurea in qua ſacra Euchariſt. ſeruabatur.

lumbam ex puro auro confeciſſe, in qua ſacratiſſimam cuſtodiebat Euchariſtiam; ſuſpendebat autem eam ſupra ſacram menſam in ſpecie S. Columbæ illius, quæ in Iordano Saluatori noſtro baptizando apparuit. Hinc ᵖ Baronius S. R. E. Card. In altari, inquit, item intra Columbam auream reponi ſolitam legitur in actis D. Baſilij, quæ Amphilochij

ᵖ Annal. t. 1.

nomine inſcripta habentur. Ad idem officium poſitas ſupra altare Columbas aureas, & alias argenteas ſuper baptiſteria ſuſpenſas Seuerus impius hæreticus ſuſtulit, ut quæſti ſunt Clerus, & monachi Antiocheni libello ſupplici, quem quintæ ſynodo obtulerunt. Hęc ille.

Colūba aurea oblata ab Hilario Pontifice.

Et Platina author eſt, Hilarium Pontificem in tēplo trium ſanctorū Columbā auream duarum libratum pondere inter alia aurea muneta obtuliſſe. Item Conſtantinū Imp. in tēplo D. Petri auream patinam cum thure, Columbamq́; hyacinthinis ornatam gēmis, ac margaritis conſtituiſſe. Romani Pontifices ſingulis annis in pręclara natalis D. N. Ieſu Chriſti

Pont. max. enſem ... conſecrat ... Domini.

nocte, priuſquam exordiantur ſacrificia, thure, & aqua luſtrali conſecrant, & ſanctis precibus inaugurant enſem affabre factum, aurea uagina, baltheo, capuloque aureo inſtructum, & eius mucroni impoſitum galerum ex holoſerico molli ianthino conſutum, duplicatumq́; ie exuuiis muſtelarum, vel ut quidam vocant, inalpinorum murium candidiſſimis, faſcia, vel diade nate aureo circumdatum, & margaritis plurimis circumtextum, exornatumque. Quamuis autem nobilis, & optima hæc ſtrena, quam parat ea nocte ſolam Pontifex ſummus magno cuipiam Principi donandam, qui bene de Republica Chriſtiana meritus eſt, vel bene mereri adhuc poteſt, huc pertinere minimè videatur tamen eius obiter mentionem fieri oportuit, quoniam in eo galero candida Columba, & ſolis globus cęlari ſoleant. illa Spiritū ſanctū, hic ſummū omniū conditorē Deum ſignificans. De cęterorum myſterijs aptiſſimis, quorum meminiſſe, & exequi ſignificata Chriſtiam,

ſtiani, ac pij principis intereſt, qui plura deſiderat, is Stephanum Vinandum Pigium adeat, qui fuſe ac docte ea ſingulatim in ſuo Hercule Prodicio omnia proſequitur. Quod modo ad numiſmata ſpectat, pauca equidem, imo bina tantum obſeruaui, in quibus Columbæ imago repræſentatur. In nummo ſanè Cybaritico Columba cuſa eſt. Horatius eius vrbis, & tortæ ſimul nummi meminit, inquiens: Num iſmata cum Columbæ imagine.

Ne Cybaritica, ne Bithinna negocia perdas.

In Cilicia ea eſt vrbs, quamuis & alia ſit minoris Phrygiæ. In nummo autem inſcriptio eſt ΚΥΒΙΡΑ. Signum Columba volans. Pierus Valerianus loci religionem indicare exiſtimat, nimirum vt in ea urbe, quemadmodum in Syria ſacra Columba colatur. Aliud numiſma argenteum eſt Iuliæ Piæ, quod in auerſa parte Iuliæ Pię in habitu viduali effigiem cum inſcriptione IVLIA PIA FELIX AVG. ab aduerſa verò Pudicitiæ Deę eundem veſtitum indutæ, ſed ſedentis, & ab vtroque ſedis latere Columbam, manu verò ſceptrum habentis imaginem repręſentat, cum literis PVDICITIA. Iulię Pię numiſma.

EPIGRAMMA PONTANI INSCRIPTVM: CVI DONATVRVS SIT SVAM COLVMBAM.

Cui veſtrûm niueam meam Columbam
Donabo, ô pueri, tibine Iuli?
An Celſi tibi? An tibi Nearche?
Non vobis dabimus mali cinædi.
Non vos munere tam elegante digni.
Quin item miſeram crucem, diuq;
Conciſis macere mini mariſcis.
Inſulſi, illepidi, & parum venuſti.
Sed cuinam cupis, ô Columba, munus
Deferri? ſcio, nam meam puellam
Amas pluſquam oculos tuos, nec vlla
Viuit mundior, elegantiorq́;.
Hæc te in delicijs habebit, hæc te
Præponet nitidis ſuis ocellis,
Nec tanti faciet ſuam ſororem.
Huius tu in gremio beata ludes.
Et circumſiliens manus, ſinuſq;
Interdum aureolas voles papillas.
Verùm tunc caueas proterua ne ſis.
Nam pœnas dabis, & quidem ſeueras.
Tantillum modo tam venuſta poma
Seces unguibus. Eſt enim Dionis
Tutelæ hortulus ille dedicatus.
Numen lędere tu tuum caueto.
Impunè hoc facies volente Diua,
Vt dum te roſeo ore ſuauiatur,
Roſeum luteolis premens labellis,
Mellitam rapias iocoſa linguam,
Et tot baſia, totq; baſiabis
Donec nectarei fluant liquores.

DOMESTICARVM ALIQVOT Columbarum deſcriptiones, & primum earum, quibus pedes nudi ſunt.

Cap. II.

DOmeſticas Columbas appellamus, vti ſuprà quoque innuimus, quæ intra limina nobiſcum ferè degunt. Harum alias noſtrates, alias peregrinas, ſiue exoticas nominare poſſimus. Noſtratium alię pedes hirſutos habent, alię nudos: rurſus aliæ cirratę ſunt, alię vertice plano, quę vulgatiſsimę ſunt. In peregrinis non eędem tantum

diffe-

Columba domestica varij coloris cum piso.

Colũbę maiores nudis pedib⁹ imago.

differentię reperiuntur, ſed roſtri inſuper quantitate diſcrepant. De colore omnium nihil dico: quod ſi enim & is diuerſitatem ſpecies in eis conſtitueret, potuiſſem quaſuis vbiq; obuias deſcribere, lectoremq; in re trita, ceu ſeria diutiùs remorari: at cùm idem etiamnum mihi ſit, qui ſemper fuit, docendi animus, itaque poſthabita coloris ratione, diuerſiſſimorum generum ſaltem vnam delineabo, vel plures ſi neceſſarium fore exiſtimauero.

Tronſo. Aſturnellato. Color.

Inter notiores, quibus pedes nudi ſunt, cũ duplex genus ſit, maius nimirũ, & minus duas etiam icones exhibere placuit. Prior effigies maioris eſt. Vulgus huiuſmodi Colũbas Tronſos, & Aſturnellatos appellat. Maiore ſui parte nigricabat. Caput maculis albis, quas uirides pennæ percurrebant, erat variegatum. Mentum pariter inſignem maculam albam habebat, ſub qua pennæ prorſus erãt amethiſtinæ Alæ inſuper albis maculis reſpergebantur remiges uero totæ candidę: pedes rubri, albis tabellis diſtincti: cætera, ut dixi, auis erat nigra.

Colũbę variæ pedibus nudis deſcriptio. Magnitudo. Roſtrum. Guttur. Collum. Dorſum. Alæ. Pectus. Venter. Coxæ Cauda.

Quam nunc damus potius, quàm aliam in hoc genere depinximus, quia videlicet inter alias ob colorum diuerſitatem longè pulcherrima exiſtit. Quare variam appellare libuit. Magnitudo, ſi à roſtri extremitate ad caudę finem vſq; demetiaris dodrantem æquat, & palmũm. Roſtrum craſſiunculum eſt, quà capiti coniungitur, album: nares patulę, & nigrę: cętera coloris cornei. Caput ſuperius modò albis, modo amethiſtinis plumis uariegatur. Guttur propè roſtrum, atque oculos primùm liueſcebat, mox prorſus candicabat. Collum coloris caſtanei, ſed in ſummitate pennarum fermè ſanguinei, & propè dorſum vireſcit. Dorſum ipſum, ac vropygium candida, vti etiam coſtę, & alarum remiges, nam cętera omnino ſunt ferruginea. Pectus, uenterq; plumbi colorem æmulantur, quemadmodum item coxę: nihilominus plumulę omnium ſubtiliſſimę ad caſtaneum inclinant. Cauda ex albo cinerea eſt. Tibię digitiq; nudi, coloris ſanguinei, albis tabellis inſignes: Vngues breues, nigri, ac minimè recurui.

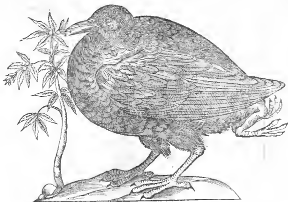
Colũbarũ monſtrifica rũ pedibus nudis imagines.

Verùm antequam ad Columbarum domeſticarum, quibus pedes hirſuti, hoc eſt, pennulis obueſtiti ſunt, deſcriptiones me accingam: monſtrificarum harum Columbarum imagines preponere libuit, quarum prior in Germania prope pagum Rikenſchouen, non procul à Landauio oppido anno 1550. capta eſt, non tantum quatuor pedes, ſed duplicem

etiam naturæ ad eijcienda excrementa aluum habens, quæ Augustam (ubi tunc temporis Romani imperij comitia habebantur) missa, primum a Carolo Cęsare, & principibus imperij, ac a reliqua hominum multitudine miraculi loco conspecta est. Hec altera Bononiæ nata est, duplici aluo, item quadrupes colore tota cinereo ad amethistinum tendente.

Columba monstrifica alia quadrupes cum cannabe.

DE COLVM-

DE COLVMBIS PEDIBVS hirſutis ſiue pennatis. Cap. III.

Columba hirſutis pedibus maior, cum cirere arietino.

Noſtratium

NOstratium domesticarum quæ pedibus sunt hirsutis, aliæ maiores quoque aliæ minores dici queunt, & harum rursus aliæ capite sunt plano, cristato aliæ. Quam pro maiori exhibuimus, auis erat aspectu quidem iucundissima, maxima tamen sui parte albicans. Rostrum habebat ferè luteum, ceruicem viridem, pectoris initium amethistinum, vertex capitis, dorsum, alæq; superius quodammodo liuescebant. Cauda, alarumq; superiorum extremitates, rursus erant nigræ, digiti pedum rubei, cætera candida. Aracum quia quoq; vescatur eo, appinximus.

Ex minoribus, quæ crista carent, hæc est, quam modò delineatam tradimus, omnino candida, sed rostrum luteum, pedum digiti rubri, ac inter eos pennæ, eæq; satis longæ, & candidæ.

Si Picam Plinius, quod nimirum albo, nigroq; variaret, variam appellare potuit, & nos hanc ex posteriorum etiam genere hic iam depictam Columbam variam dicere poterimus. Nam & hæc si sanguineos pedes excipias, duobus etiam tantummodo coloribus constat. Caput enim guttur, pectus, venter, coxæ, & alæ inferius candida: Dorsum totum nigrum. Ceruix, collum, atque alæ superius, necnon podex, & cauda ex albo, nigroq; varia. Appicta est melica.

Columbra noſtras criſtata.

Inter criſtatas noſtrates huius auis icon etiam ſuffecerit. Auis erat tota ſubcęruleo, nigro, ac candido uariegata. Caput, ubi roſtro annectitur, ſubcæruleum, mox album: in ceruice rurſus ſubcæruleum. Gula, pectus, uenter omnino alba: alæ albo, ſubcæruleo, & nigro uariæ. Cauda tota ſubcęrulea: pedes rubri: atque hę icones pro domeſticis noſtratibus poſitę ſufficiant.

DE COLVMBIS PEREGRINIS

Cap. IV.

Columba criſpis pennis cum cicere ſylueſtri.

PEREGRINARVM quia maior diuersitas, plures etiam icones postulare videbantur. Differunt autem non pedum duntaxat ratione, sed rostri quoque quantitate, & capitis crista. Has inter tanquam mirabilior, omnium conspectum in se rapit, præcedenti pagina depicta quam vulgo Colomba riccia, id est, cristam uestitam pennis crispis habentem, appellant. Auis autem prorsus erat candida: præter pedum digitos, qui rubebant.

Columba Cypria cucullata cum orobo.

Superiorem pulcherrimæ excipient Cypriæ, quarum duplex genus est; cristatum vnum, alterum plano capite. Cristatarum, quas cucullatas, seu monachinas, Ferrariæ Sorellas uocant, aliæ pedes nudos, aliæ plumis tectos habent, qualis hæc est, quam hic ponimus, Columbam galeatam quibusdam appellatam, quod nimirum cristam gerat admodum surrectam, magnamq́.

Plurimæ ex hoc genere pedes nudos habent. Sed quoniam eiuſcemodi aues ſpecie ſua dum viuunt, plurimos oblectent, non ab re futurum arbitror, ſi etiam aliquas delineatas exhibuero. Quæ primo loco datur auis eſt ex albo, nigroq; varia, pedibus rubertimis.

Columba Cypria alia cum lente.

Sunt

Sunt qui ob pectoris amplitudinem, hanc, quam nunc depictam tradimus, vulgò etiam Tronfo nuncupent, & gutturosam. Auis est satis speciosa capite ex albo, & cinereo variante, crista omnino cinerea. Rostrum vbi capiti coniungitur, superius album, cætera cinereum. Pectus ab initio, totusque venter alba. Collum elegantissimo colore puniceo nitet, intercursantibus pennulis viridibus. Alarũ vestitricum quatuor primi ordines albi, quintus cattaneus, sextus, ac postremus ater: remiges rursus omnino candidæ. Cauda, ac uropygium ex albo ad cinereum vergentes. Pedes rubri: vngues nigri, exigui, minimè unci.

Columba Cypria alia, cum fumaria lutea.

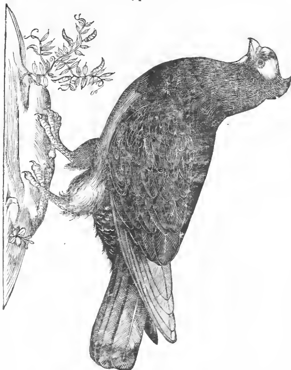
Hæc quoque Cypria quibuſdam dicitur, & criſta decoratur ſatis venuſta: ſed haudita cucullata: quare ad communes noſtrates domeſticas potius, quam ad Cyprias meo iudicio referenda eſt, maxime cum & roſtrum ſit longiuſculum, quod Cyprijs breue eſſe ſolet. Cæterum auis tota coloris erat caſtanei, ſi candidas quaſdam maculas, quæ in collo, ac prope remiges, necnon ad uentrem conſpiciuntur, excipias. Remiges tamen etiam caudaq; intus candidæ ſunt: pedes rubri: ungues nigri, roſtrum luteum.

Columba Cypria alia cum verbenaca.

Posteriores hæ duæ vbique fermè similes. Priorem tamen alba macula, quam retrò oculos, ante cristam habet, facile ab altera distinguit. Vtraque colore cinereo est ad subcæruleum declinante. Collum etiam vtrique elegantissimo ceu torque pollicem lato uiridi ornatur. Priori remiges candidæ, alteri nigræ, quibus tamen binæ etiam candidæ immixtæ sunt. Caudæ extremum utrique nigrum, rubri pedes.

Columba Cypria alia cum araco.

Columba Cypria alia cum lente minore.

Eiuſcemodi Columbarum genus nonnulli Indicas appellant, cùm Cyprijs annumerari optimè, ni fallor, queant. Nanque ſi criſtam, ſiue cucullam addas, planè tales euadent. Quæ priori loco poſita eſt, Columba tota erat nigra præter croceos oculos, & rubros pedes, necnon poſteriorem roſtri partem, quæ lutea eſt.

Columba vulgò Indica dicta cum pede Columbino.

Sunt qui hanc Cretenſem appellant, quando alioqui roſtri breuitas ſuperiori congenerem eſſe demonſtret. Auis eſt capite, dorſo, pectore, ventre, cauda, & coxis cinereis. Roſtrum luteſcit, ſuperiuſq; qua capiti nectitur, album habet tuberculum. Supra oculos retrò prope uerticem, oblonga macula candida erat: ſimiliſq; alia mentum conſtituebat. Collum ad latera uiride, cætera cinereum, pennis intercurrentibus puniceis: prope pectus verò omnino puniceum. Alæ erant verſicolores. Octo enim priores ordines prorſus erant cinerei, dein alius ordo coloris cerei, quem rurſus albus, album rurſus ordo cereus excipiebat. Remigum minores ab initio albæ, à medio ad extremitates vſq; cerei coloris erant, maiores totæ candidæ. Pedes rubri, ungues nigri.

Columba vulgò Cretenſis dicta cum vite vuam ferente.

Huius generis Columbam quidam gutturosam vocant, sed id nominis meo iudicio, magnis illis, quæ in ipso uolatu guttur aere inflantes, tanquam in amplum tumorem adducunt, potius competit. Color huic aut penè unus, nimirum castaneus ad rubedinem uergens. Rostrum breue, crassum, tuberosum, totum album. Macula item alba supra oculos a rostro per frontem ascendit. Oculi rubescunt. Pennę colli ad latera, & in extremitatibus in uiridem colorem desinunt. Alarum remiges, caudaq; extra candicant, intus sunt castanei coloris: pedes rubri, ungues nigri.

Columba perperam gutturosa dicta, Cretensis vel Cypria potius, cum cicere syluestri.

Ex eodem genere eſt, quam nunc exhibeo, etſi monſtrifica. Color ei ex amethiſtino candicans. Auis erat quodammodo bicorpor, ex vno nimirum corpore, alterum par pedum emittens, cum reliqui duo alteri corpori perfecto ineſſent. Capitis colori amethiſtino puniceus alius erat immixtus: pedes pallide rubeſcebant, vngues nigricabant.

Columba Cypria quadrupes cum araco.

Eiusmodi Columbas Persicas & Turcicas appellant, colore toto pullo siue betico, præter oculos, qui miniaceo colore, & pedes, qui pallidè rubent, necnon rostrum, quod lutescit. Nunquid uerò eiusmodi color huic generi proprius sit, planè ignoro.

Colũba Indica rostro Anatis.

Hanc iconem, quam modò dabimus Hieronimus Patauinus medicus clariſsimus Viennæ mihi ex aula ſacræ Cæſareæ Maieſtatis ante aliquot annos tranſmiſit ſub titulo Columbæ Indicæ roſtro Anatis, cum interim præter pedes, & magnitudinem nihil cum Columbis commune habeat. Roſtrum enim, remigum, caudæq; breuitas Anatem potius, quam Columbam conſtituunt. Quid uero de natura eiuſcemodi auis dicam, præter nudam, eamq; propè mutilam deſcriptionem nihil habeo. Columbis tamen adijcere eius iconem propter ita inditum nomen liceat. Lector interim curioſus, ſi dabitur occaſio, reliqua quæ ad naturam eius ſpectant, inquirere poterit, & defectum noſtrum in re tam ſeria ſupplere. Roſtrum primum albicat, dein circa nares rubeſcit, poſtremo ſerpentium inſtar ſubcæruleis, & nigris maculis, quæ per totum fermè verticem producuntur, uariegatum eſt. Sub oculis macula longa alba totum caput tanquam torquis ambit. Collum interius viteſcit,

retrò ſubferrugineum eſt, ſicuti etiam poſtior pars alarum. Pedes tenuiter admodum rubent. In pectore pennæ quinque, a[illegible] ſex in uertice albę totidem eiuſdem coloris maculas conſtituunt, cætera fuſca ſunt.

Antequam

Columba Saxatilis M. Varronis cum cannabe.

Antequam verò ad ferarum Columbarum priuatas historias me accingam, agrestis siue saxatilis, vt Varro nominat, Columbæ imaginem prius exhibere necesse esse iudico, eoque maximè cum agrestium, nimirum, quæ in Columbarijs nostris degunt, natura planè in omnibus eadem sit, si tantum habitationis locum excipias cuius gratia minus humanam consuetudinem ferunt.

Quia verò & in hoc genere etiam variat color, itaque hæc, cuius iconem expreſſimus, non ideo depicta eſt, tanquam eo colore omnes ſint, ſed quia plerunq; ſaltem tales. Color capitis ſupini, colli prope dorſum, & alarum ex cinereo fuſcus. Remiges omnes pennæ cinereæ. Dorſum ex cinereo albicat. Vropygium & cauda cinereæ, hæc uerò in extremo nigra. Pectus ad caſtaneum uergit. Venter totus leucopheus. Pedes rubicundi, tabellis albis ornati. Vngues nigri.

DE PALVMBO maiori ſiue Torquato.

Cap. V.

AEQVIVOCA.

ENARRATIS iam ſatis ſuperq; quæ ad Columbarum generatim conſideratarum hiſtoriam pertinere videbantur, deſcriptiſq; aliquot domeſticis, ſyluestres ſequuntur, in quibus Palumbus Torquatus, nimirum omnium maximus primum locum iure merito obtinet. De quo antequam agamus more noſtro quædam recenſebimus, quæ eodē nomine inſignitur. Gladiator quidam magnæ famæ Palumbus dictus eſt, de quo lepidiſſimum apud Tranquillum apophthegma legitur Claudij principis: nam cùm populus Romanus aliquando obnixè Palumbum illum exhiberi peteret, Claudius alludens ad nominis amphibologiam, daturus ſeſe Palumbum pollicitus eſt, vbi captus foret. [a] Athenæus piſces quoſdam Palumbos nominat ex Epicharmo his uerbis. *Mane ab aurora apuas ex igne comedimus rotūdas, ac porcellos, carnes aſſatas, polypos, quibuſcum vinum dulce bibimus, heu me miſerum ad ſepulchram me vocans, mala dicit præter triglas. tum duæ cintæ mediæ appoſitæ, Palumbiq; (Φάσσαι) tanti ad rant, & ſcorpij.* Paſtinaca marina, cuius radij, ſiue caudæ ictus lætalis eſt, Venetijs vernaculè Peſce Palombo appellatur, quæ nunquid Φάσσα ſit Athenęi, peritiores inquirant: nam quamuis adeo venenoſo armata ſit radio, non ob id tamen à ciborum cenſu prorſus ſubmouetur, abſciſſa ſiquidem cauda vbiq; fermè venalis habetur, & in cibos admittitur, verùm vilis, & plebeia æſtimatur: nobilis tamen, ac delicata, ſi muſtelæ læui comparetur, quæ & ipſa tamen Romæ neſcio quam ob cauſam Peſce Palumbo vulgò dicitur. Caniculam muſtelarum pariter generis in quibuſdam Galliæ locis Palumbum uocari audio.

Palūb⁹ gladiato.

[a] Lib. 7. c. 3. Palūbus piſcis.

Paſtinaca marina.

Muſtela læuis Peſce Palobo dicta.

SYNONYMA.

QVAE Græci Phattis, id eſt, Palumbis, ea aui Guareſcen dictæ aſcribunt Arabes, pro qua voce Bellunenſis habet Alurſan, ſeu Alurafen, ni fallor, nam Columborum ſylueſtrium cæteris maiorum, notorumq; in Syria ſpeciem eſſe aſterit; & alibi Aluers Columbos ſylueſtres magnos exponit. Apud veterem Auicennæ gloſſophagum etiā Algauariſcen legitur. Apud Hebręos hoc nomen non reperitur. Albertus vbi Gaza Ariſtotelem traducens habet, *Oenas maior eſt Columba, minor Palumbe*, legit minor eſt, quam Kyloz, vel Kaloz. A phatta Græca uoce Feita, & vehica etiam detorſit, Auicennæ interpretes, vt apparet, ſecutus. Græci hanc auem, vt ſæpe diximus Φάσσαν, Attici Φάτταν, modo ni Φάσσα dicunt. Gaza Latinè traduxit Palumbes, & rectè quidem, ſed perperam eo nomine Phattam, & Phabē tanquam eaſdem aues comprehendit, Pliniū, ni fallor, ſecutus, qui nuſquam Phabes nominat, ſed Palumbes tantùm ſimpliciter, atq; eā vocē ad omnes forſan ſylueſtres Colūbas extendit. Exempli cauſa, ubi Ariſtoteles ſcribit, *Cuculū in Phabū nido parere*, ille Palūbis habet. Alibi uerò uiſcū naſci negat, niſi per aluū auiū redditum, maxime Palūbis & Turdi, quod Athenæus de Oenade atteſtatur: vnde ſatis liquet, Plinium, ſi non omnes, ſaltem pleraſq; Columbas ſylueſtres, Palumbes vocaſſe. Quamuis tamen eodem in capite modo Palumbū ſimpliciter, modò Palūbū ferū nominet: quare hic ferū fortè dixit nō ſaginatū. Ex recentioribus doctiſſimus Hermolaus, & Perottus Palūbi ſignificationē etiā ad omnes Colūbas ſylueſtres extēderunt,

Guareſcen. Alurſan. Aluers. Algauariſcen.

Kyloz. Kaloz.

Gazę error. Plinij error.

Viſci generatio.

Hermolai, & Perotti error.

runt, Palumborum genus unum cuius fimo viscum nascatur, Athenæum Oenadem appellare scribentes. Veterum enim nemo Oenadem Phattis, aut Phabis annumerauit, sed Columbaceo generi simpliciter, cuius & Phatta siue Palumbes species existit. Nonnunquam etiam Palumbus cum Columbo apud authores confunditur: vnde nonnulli, dũ intelligunt Palumbos maioris distinctionis causa, feros dicunt. Ego, ut omnis uitetur confusio, Phattam transfero Palumbem, siue Palumbum torquatum, vel maiorem, Phabem verò Palumbem minorem: quemadmodum etiam Iulius Cesar Scaliger [a] alibi fecit: quamuis alias Phabem nunquam videre mihi contigerit, nec ab ullo recentiorum descriptum cernam. Sed & ipse Aelianus, quoties Palumborum meminit, Palũbos semper φάττας nominat, nunquam φάβας. Martialis, qui & ipse tamen φάβας (ni fallor) uel nunquam agnouit, uel saltem de eis non meminit, Palumbos torquatos elegantissima distinctione appellat: idem faciunt ex recentioribus Niphus, & Perottus. Quod uero Phabes Palumbs minor uerti queat, vel inde liken constare potest, quia idem Accipiter, quem Latini Palumbarium, vel potius Palumbicidum nuncupant, Græcis modò φασσοφόνος, modò φαβοτύπος, siue φαβοκτόνος indifferenter vocetur, tanquam vtrunque hoc genus peculiari odio indifferentur rapiens. Quæ cum ita sint, superest, ut reliqua synonyma prosequamur Palumbo torquato competentia, in quibus, si quæ sint, quę & Phabi attribui queant, ea utrique accommodabimus. Palumbus in masculino genere passim apud authores legitur: Palumba in fæminino apud Propertium. [b] Vergilius, ut nonnulli putant, Palumbos dixit in fæminino, hoc uersu:

Palũbus cũ Colũbo cõfunditur.
Trans aue propria.
[a] Li. 1 c. 17. in Theoph. de plant.
Accipiter Palumbarius.
[b] In Buccol.

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbs,

Sed fortè hîc Palumbes legendum, nam hęc uox vsitatior est apud omnes Latinos scriptores, quamuis & ipsa non semper in fęminino genere, cùm apud poetas, tũ apud prosa scribentes. [c] Plautus in masculino genere dixit, inquiens: *Quę enim intelliga duo vnum expetitis Palumbem*. Quem locum Nonius quoque adducit. Lucilius pariter, *Palumbes macros* vocasse legitur. *Palumbium ferorum* legimus in Plinio, & alia lectio habet *ferarum*. *Quo Palumbem unum*, inquit Pomponius de uite, vt citat Nonius, *ex ore tollit*. Palumbulus, uti Columbulus diminutiuè etiam dicitur. Palumbula quoque legitur in Cornucopia Perotti, authore non citato. Nobis Italis Palombella dicitur, ut audio, Palumbi genus alterum, & minus, quod Liuiam Niphus, nescio num bene interpretatur: Quapropter ego Palumbulum potiùs Phabem dixerim, quasi Palumbum minorem, nisi Palumborum pullos alij Palumbulos etiam uocarent, quod non ueto. In Marchia Anconitana duo Palumbi genera reperiri intelligo magnitudine differentia maius appellari Palombono, minus simpliciter Palombo: quæ forte Phatta, & Phabs fuerint. Isidorus Palumbes dictas putat a pabulo, eo quòd sint farctę: addit tamen ex moribus appellari, quòd comes sit castitatis, quod postremum magis placet, nam & Albertus, ut scripsimus Palumbem dictam ait, quòd parcat lumbis, sicuti Columbam contrà quòd lumbos colat. Hallucinatur Adrianus Iunius, Palumbem Martiali simpliciter Torquatum dici existimans: nam Martiali hęc uox epitheton, sicuti ex hoc uersu, uel mediocriter doctus uideat: & ex quo etymum Alberti egregiè elucescit.

[c] In Bacch.
Palumbul[9]
Palõbella, quæ auis Italis.
Palumborum genus maius, & minus vbi.
Palõbono.
Palombo.
Etymologia.
Adriani Iunij lapsus.

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi.

Rectius dixisset Iunius quotiescunque Palumbes simpliciter nominatur, de Torquata intelligendum esse. Seruius Palumbes uulgò Titos vocari scribit, idq; Isidorus repetit: quinimo idem Seruius dicere non ueretur, Palumbes non dici Latinè, sed multorum authoritatem Latinum fecisse, ut Ciceronis in elegia, quę Thalemastis inscribitur, vt Vergilius in Bucolicis. Celius Palumbes Titos dici arbitratur ex Passerum salacitate, qui solent, inquit, τιτίζειν, id est, titissare: quanquam, & ψιθυρίζειν de uoce eorum usurpatur: hinc forte Titis deriuatur, ut scribit Dionysius, auiculę species, aut etiam auis quędam minutior. Hæc ille. Et Cornutus in illum Persij locum *Ingentes trepidare Titos*, Columbos agrestes interpretatur: Ascensius uerò qui & ipse Persium commentatus est, pullos Columbinos cong-uere inquiens vulgari Flandrico. quo sic pulli Gallinacei uocentur, & dei mentibus iguaius per irrisionem, quod sint pulchri Titi. Ego Persium per Titos ingentes, aues intelligere nõ puto, sed ut uetus interpres interpretatur Titios principes Romanos, alias Tatios dictos, uel si omnino Titos uelit quis aues esse, ego Titias aues interpretabor, id est, Vultures: etsi similem vocem, nimirum τιτύραν reperio apud [d] Aristotelem, ubi etiam Gaza Palumbium transtulit, quam pariter lectionẽ secutus uidetur doctissimus Turnebus, qui ad hęc Varronis uerba sodales Titij &c. sic scribit: *Tatiæ a Tatio uocantur lib. 4 a Lucano. Titij. Vtranq; verũ puto, cum & Titiensis tribus à prænomine Tatij dicta sit, & Titia curia ab eodem Tatij tamen sodales à Varrone dicuntur non Tatij, argumento Titiarum autum. De his ita scribit* Tacitus.

Palũbes simpliciter de Torquata intelligenda.
Titi quæ.
Palumbes cur Titi dicantur.
Titi q Persio vocẽtur
[d] Sub fi. l. c. 16
Titiẽsis tribus.
Titia curia

Titi, Tatiæ.

Tacitus. Vt quondam Titus Tatius retinendis Sabinorum sacris ſodales Tatios inſtituerat. Varro autem à Titijs auibus appellatos putat. Vetus interpres, Ingentes trepidare Titos, cum ſcēla ait, a Titijs Titos vocatos dicit. Seruius Palumbes dicit vulgo appellari Tetas. An ſint hæ Titia aues lectoris coniiciendum relinquo. Hæc ille. [a] Arnoldus Villanouanus ſubinde poſt Turtures Cadones nominans, non alias aues, quam Palumbes videtur intelligere. Palumbes teſte Auguſtino Nipho vulgo Torquati appellantur, nonnulli Latinum nomen quodammodo ſeruantes Palumbo appellant, aliqui rurſus Colombo Torquato, quemadmodum & Hiſpani Paloma torcaz, circa Ferrariam, & Bononiæ Colombo Fauaro nomine non ad Phaps Græcorum accedente, ut Ornithologus exiſtimat, ſed quod fabis veſcatur: ſed Gallorum Phamier fortè Phabs fuerit, quo nimirum nomine Aquitani genus a Phatta diuerſum appellant: alias Phattas Ramier dicunt, quod in ramis arborum nidificet. Ornithologus dubitat nunquid Græcorum Semiramis a Ramier Græcorum deriuetur, quod etſi propter Gallorum vetuſtatem negare prorſus non auſim, magis tamen placet, Semiramidem eam ſtatui, quæ nobis vulgo Saſſarolo vocatur. Nam Diodorus Semiramidem in loco ſaxoſo, & deſerto nutritam a Columbis tradidit. Nonnulli Galli vt Phattam a Phabe diſtinguant, illam grand Ramier, id eſt, Palumbum magnum, hanc petit Ramier, id eſt, paruam Palumbem nuncupant. Robertus Stephanus Palumbem interpretatur etiam Coulon, ou Pigeon Ramier, ou Manſart: quæ poſterior vox, aut ſaltem conſimilis, nimirum Manſau Brabandis, vt audio, viſitata eſt. Germanicè vocatur Ringeltub, nempe a circulo, ſiue torque circa collum. Alijs, vt in Heluetia, teſte Ornithologo, Schlagtub, Groſz Holtztub. Alijs Plochtub, nomine forſan a Palumbe facto: Flandris Krieſduue, Hollandis Ringduue: Anglicè a Coushot, a Ringgeddoue, ut Gul. Turnerus interpretatur: uel vt Eliota à Vvood Culuer, id eſt, Columba ſylueſtris: vel vt alij, a Blokdoue, à Stokdoue. Illyricè Diuvoky.

[a] L. de ſimpl. med. Cadones qui aues. Palumbi. Paloma torcaz. Colombo Fauaro. Phamier. Semiramis quæ auis. Grand Ramier. Petit Ramier. Coulon ou Pigon, Ramier ou Manzart. Manſau. Ringeltub.

G E N V S.

PHASSAM è Columbarum genere eſſe antea ex [a] Ariſtotele oſtendimus, & maximam in hoc genere. Plinius Palumbum ferum dixit, non quia & domeſtici dentur, ut Ornithologus putat: nam quos hic domeſticos interpretatur, nimirum Palumbos pedibus pennatis ſuis Zam Schlagtuben, hoc eſt, Columbas Italicas appellatas, illi ſunt, qui vulgò tronſo vocantur, quod ipſemet mihi indicare videtur, nam ubi locum Euſtathij & Athenæi ſcribentium, Palumbos magnitudine Gallinacei eſſe interpretatur, tantas fere Columbas ſe Venetijs vidiſſe aduectas profitetur, & fortè, inquit, huius generis Palumbes cicuratæ fuerint: alibi item vbi vocem illam Vvelſchtuben exponit, Columbas pedes plumis indutos habentes eſſe ait, alijſq; Ruſſicas appellari. Huiuſmodi autem aues ex Columbarum, meo iudicio, non ex Palumbium genere ſunt; nec obſtare arbitror, quominus id ſic credam, quod antiqui Palumbes cellares habuerint, nam has propterea pennatis pedibus fuiſſe nemo dixerit. Niphus ex Columba cellari, & Palumbo, quoddam Columbæ genus diuerſum enaſci tradit, quod quamuis nunquam obſeruauerim, inficiari tamen noluerim, maximè ſi Columba mas fuerit, Palumbes fæmina. Nam quam ſalax Columbus ſit, ſatis à me demonſtratum. Sed an ſylueſtrium Palumbium, hoc eſt, Palumbium per ſe conſideratarum genus diuerſitatem admittat nondum mihi conſtat: nam & in communi prouerbio eſt Columbo Palumbus ſemper adſimilis. Lego tamen apud Pet. Martyrem Hiſpanos in quadam inſula noui orbis inueniſſe Palumbos noſtris grandiores, ſapore, & guſtu [b] Perdicibus noſtris meliores, aromaticum quendam odorem ſpirantes, eorumq; ingluuies, cum diſſecuiſſet, odoratis floribus plenas deprehendiſſe.

[a] L. 5. Hiſt. cap. 13. Palūb' cur ferus à Plinio dictus. Ornithologi error. Zā Schlag tuben. Vvelſchtuben. Tronſo. Ruiſsicę columbæ. Palūbes cellares. An in Palūbium genere diuerſitas. *[b] L. 10. dec. 1. Ocea.* Palūbes noſtratib' maiores.

FORMA DESCRIPTIO.

PALVMBES Columbis adſimiles eſſe vel ex communi habemus adagio. Euſtathius, & Athenæus Ariſtotelem citans, apud quem hoc non inuenias, *Phaſſam aiunt magnitudine eſſe Gallinacei, colore cinereo.* Quem locum conſiderans ceu parum verſimilem Nicolaus Leonicenus, *haud,* inquit, *multo minor eſt paruis Gallinaceis* alius item quidam vir doctus, cuius nomen modeſtiæ cauſa ſileo, eundem examinans locum, nonnullis in regionibus Gallinaceos æquare exiſtimat, &

Palūbes columbis adſimiles. Magnitudo. Color.

Palumbus Torquatus cum piso.

mat, & nos iam paulò antè ex Pet. Martyre in quadam noui orbis inſula noſtratibus maiores reperiri diximus. Sed Athenæus vniuerſaliter de Phaſsis loquitur: quare uel non agnouit vel fortaſsis de corporis craſsitie intellexit, nam eo modo ad Gallinas propemodum accedere dici poterit: alias reuera tam magnæ non ſunt. [a] Ariſtoteles quidem Phaſſam in Columborum genere maximam nominat, ſed Gallinacei magnitudine eſſe, vt ille citat, nuſquam in iis, quæ extant eius ſcriptis, legitur. Colore cinereo eſt euerißimum eſt, ſi ad alia Columbarum genera comparetur. Phaſſam quam breuißimè ita Bellonius deſcribebat: Palumbes coloris eſt cinereo, capite ex rubro, & cæruleo mixtis, alis in lateribus maculis albis inſignitis, torque coloris a capitis, dorſiq; colore diuerſi, a qua Palumbos torquatos dixit Martialis, canens.

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi
Non edat hanc volucrem qui cupit eſſe ſalax.

Deſcriptio ex Ornithologo.

Hæc ille. Apud Ornithologum verò exactiſsima Palumbi Torquati deſcriptio legitur, quę talis eſt: Palumbus Torquatus, quem manibus tractaui, dum hæc ſcriberem, longus erat circiter duos dodrantes a roſtro ad pedes retrò extenſos: pondere vnciarum ſedecim cum dimidia. Circulus albus in collo imperfectus, ſupina colli parte deficiens, duorum digitorum interuallo. Is in minoribus ętate non percipitur. Candidæ aliquot pennæ in medijs alis apparent, in Liuijs non item, ut neque circulus colli. Externa pars alarum, quæ longioribus pennis conſtat, colore nigricat, interior magna ex parte fuſca eſt, vt etiam dorſi ſuperior pars: reliquum dorſum, & cauda cinerei planè coloris ſunt. In collo præcipuè prono, & ad latera pennæ (præter albas) uariæ, & pro alio, atque alio ad lucem ſitu poſitæ purpureę, uirides, cæruleæ, cinereæ. Collum pronum cum aliqua parte pectoris purpurei coloris plumas habet, cui cinerei etiam nonnihil confuſum eſt. Cauda extrema nigra, pedes rubicundi, roſtrum ſubflauum, cute vtrinque purpurea inductum. Ventris plumæ partim albæ, partim cinereæ. Alias etiam mihi inſpicienti Torquati venter magis rufus viſus eſt, quam Liuiæ.

Longitudo. Pondus. Collum. Vt a Liuijs differat. Alæ. Dorſum. Cauda. Collum. Cauda. Pedes. Venter.

ANATOMICA.

[a] 2. Partib. [b] Lib. 11. c. 37. [c] 3. Hiſt. c.

HVIC auium generi [a] Ariſtoteles ingluuiem ventriculo præpoſitam haberi memoriæ prodidit. Atque ita iſtęc [b] Plinij verba, *Palumbes vltra ventriculum habere ingluuiem* intelligere oportet, nam & alibi ita ſcribit: *Aues quædam ſinum vnum habent, quo merguntur recentia, vt guttur. alterum in quem ex eo dimittunt concoctione maturata, vt Gallinæ, Palumbes, Columbæ.* Eiſdem auibus cum Venerem exercent, inſigni tantiſper magnitudine teſtes augentur, teſte [c] Philoſopho, *hybernisq; menſibus*, inquit, *ne vllos quidem in ys haberi nonnulli arbitrantur.*

L O C V S.

[a] Lib. 5. c. 37. Palumbarum in regionibus copia. [b] 5. Hiſt. c. Palumbes vt campeſtria loca nasci dicantur. Palumbes non inſident humi. [c] In Acone.

TORQVATI Palumbi nullibi non noti ſunt. Miratur [a] Ioannes Bruyerinus, unde tantus eorum, cùm apud Delphinates, tum apud Veſates Aquitanos prouentus exiſtat: quibus ex verbis facilè colligo in illis Galliæ partibus copioſiores longè, quam apud nos haberi, ubi iam menſe Maio cum hæc ſcriberem bis in foro apud aucupes quęſitum Torquatum reperire non licuit. Sed quid [b] Ariſtoteli reſpondebimus, qui Phattas campeſtres vocat, cùm contra in arboribus degere nemo ignoret? Is meo iudicio hîc per campeſtria loca intelligit, quę in arboribus conſita ſunt, non autem planos campos, quos campeſtres aues incolunt in terra ſ[illegible] nidos conſtruentes. nam Palumbes nunquam, uel admodum raro humi inſidere uiſę ſunt, ſed arboribus, vel ſaltem locis editioribus ſemper. Elegantiſſima deſumpta [illegible] [c] Iouianus Pontanus de re inſolenti:

Leg[illegible] Palumbes

Quercus [illegible] eſt, arbores. Ita Vergilius ab ulmo gemitum earum audiri dixit:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes,
Nec gemere aerea ceſſabit Turtur ab vlmo.

Palumbes [illegible]

Habitant autem [illegible] ſiluis, teſte Ariſtotele, quapropter facetè admodum Nemeſianus Poeta [illegible] aues ſyluarum dona nuncupat, inquiens:

Geminaſq;

Geminasque Palumbes
Nuper quæ posui vicinæ in pramia misi.

[a] Plinius Palumbes migrare scribit, sed quonam eant, incertum esse, idque cum experientiam, tum recentiorum multorum, quinimo ipsius [e] Philosophi testimonio de Torquatis comprobatur. Hic autem non discedere solum Phattas, sed quod maius est, ne hybernare quidem apud nos sese pati asseuerat: attamen cùm Plinio Palumbis nomine etiam Phabs comprehendatur, & si Deo placet, ipsemet [f] Aristoteles alibi scripserit *Semper apparere Phattas*, siue Palumbes apertissime sibi ipsi repugnans, itaque quispiam dubitare possit, nunquid vel Palumbes, siue Phassæ vel Phabes migrent. Difficultatem hanc soluit doctissimus Athenæus, qui posteriorem Aristotelis locum in suos libros transcripsit, & pro Phattis Phabes habet, quare Phassas migrare, Phabes semper apud nos haberi constituendum est, & meo iudicio in modernis Græcis [g] Aristotelis codicibus perperam φατται pro φαβες legitur. Alibi idem Aristoteles Τύβαται aliquas literæ scribit, aliquas non, sed cum Hirundinibus abire: quo loco Gaza nescio, an bene pro Τύβαται Palumbium vertit, alludens, vt videtur, ad nomen Seruij Titi: quod Palumbem significare tradit: at docti inquirant, quæ aues illæ Aristoteli fuerint, quarum neminem adhuc meminisse video, sed ne vocem a Lexicographis acceptam. Agricola Palumbes eis auibus connumerat, quæ in loca vicina tepidiora secedunt, & si ea defuerint, se in angustis montium iugis recondunt: atque ea de causa verno tempore deplumes solere conspici: quod si verum est, Gazæ interpretationem aliquo modo defendit, at non arguit non decedere, nam hoc certissimum est, mirumque quot è mari quotannis in agrum Volaterranum, item Delphinatem aduolent.

[a] *Lib. 10. cap. 24.*
An migret.
[e] *L. 8. Hist. cap. 12.*
[f] *Lib. eodem cap. 3.*
[g] *Lib 8 cap. 16. Hist.*
Palumbes se condunt.

INGENIVM MORES

MIRA de Palumbium castitate recitauimus ex Aeliano in Columbæ tractatu, quæ hic repetere nolumus. [h] Aristoteles tradit, mare vno contentam viuere Palumbem, nec alterum recipere. Vnde Isidorus de etymo huius auis loquens, *Columba est* inquit, *castitatis, cum amissa corporalis consortia solitaria incedat, nec etiam alterius copulam requirat*. Quapropter meo iudicio, quæ de Columbarum in genere castitate referuntur, ad Palumbium genus, Turtures, cæterasque syluestres potius, quam domesticas referenda sunt. De hac admiranda Palumbium castitate loquens [i] Porphyrius: *Mira est*, inquit *Palumbium in coniugio castitas, quæ etiam adulterio corruptæ, alterum et corruptorem, si assequi possint*. Atque hæc de castitate harum auium breuiter dicta sufficiant. Sed vt ea virtute Columbas domesticas vincere videntur, ita par vtrisque est ingenium, nempe simplex, ad hæc hebes, ac obtusum, vt pote quod non hominibus tantum, sed ipsis brutis etiam, iisque stupidissimis nimirum Cuculis perspectum est. Hi enim cum in quarundam stolidarum auium nidis oua pariant, tum id in Palumbium teste [k] Aristotele, maximè nidis faciunt, suosque liberos educandos eis committunt. Ad quam ingenij hebetudinem alludens facetissimus Plautus, hominem soliuagum, ac aliorum consortia fugientem, ideoque bardum, atque stupidum elegantissima similitudine Palumbem nuncupat, aduocatosque homines scilicet vafros improbo Lenoni eum spoliandum tradentes introducit tanquam hominem peregrinum facillimè in aliena vrbe decipiendum: Ait autem.

Nos tibi Palumbem ad aream vsque adduximus,
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.

[h] *7. Hist. c. 6.*
Castitas Columbis ascripta cui generi conueniat.
[i] *Lib. 3 de abstinent. ab animatis*
Ingenium.
Cuculus in Palumbiũ nido parit.
[k] *Lib. 10. cap. 7.*
Homo solidus Palumbus dictus.

Verùm quid si hinc astutiam auis, vafritiamque quis potiùs colligat, quàm stoliditatem, & Plautum dicere voluisse asseuerer, aduocatos illos gloriari se hominem, qui alioqui deceptu difficilis esset, Palumbi assimilasse, aui scilicet, quæ difficulter capiatur, quod acumen potiùs, quam stoliditatem denotat? Quid si præterea ideo Cuculum in eius nido oua sua deponere dicat, quia, teste Oppiano, visis Accipitribus procul aufugiat? Verisimile enim est, & eo viso, qui veteribus propter magnam similitudinem Accipiter creditus est, aufugere, atque ita Cuculum impunè, ac sine vllo obstaculo earum nido parere. Amplius alienum à veritate minime videtur oua Cuculi Palũbinis ita dissimilia nó esse, vt ea a suis distinguere Palumbes queant. Quid igitur concludendum, stolidis ne an potius astutis auibus sunt accensendæ Palumbes? Ego stolidis annumerem, nec obstat, quod difficulter capiantur, nam & Cuculus brutorum fere omnium stupidissimus parata sibi retia vitare nouit. Altera ratio negari non possit, si Cuculus præsentibus illis ad nidum earum accederet, verum is ex-

Palumbes difficulter capiũtur.
Cuculus olim Accipiter creditus.

pectat

pectat, dum longè abſint. Dicamus itaque ingenio eſſe præditas hebeti, nam & idem Comicus in hoc eodem ſenſu Palumbis nomine amatorem uix mentis compotem perſtringit, inquiens: *Quis enim intellige, dux: num expetitis Palumbem*. Quamuis vero ita vituperemus harum auium ingenium: attamen non ideo ſtatuimus ita ſtolidas, & ſtupidas exiſtere, vt omnino eo ſint deſtitutæ, quin contra in quibuſdam ſapientiores hominibus nonnullis eſſe exiſtimamus, nam exempli cauſa inter arbores laurum, origanum inter herbas non tantummodò agnoſcunt, ſed in vſum ſuum, vbi opus eſt conuertunt. Plinius Lauri folio annuum faſtidium purgare eas atteſtatur: Philes contra faſcinationem edere: Apollo Orus in nidum inferre, ubi ægre habent, atque ita conualeſcere, Gaudentius Merula, ut blattas ex nido extrudant, uel, ut noxias beſtiolas fugent, ut habet [c] Ruellius. De origano uero ita ſcriptum reliquit Aelianus: *Perdices, aiunt, & Ciconias, & Palumbes vulnere accepto origanum imponere, & ad ſanitatem redire*, idem reperies ab Antonino Liberali repeti.

V O L A T V S.

[a] L. 8. Hiſt. cap 12.

VES huiuſmodi, cùm è Columbarum genere ſint, ſimilem etiam quem illæ volatum exercere credibile eſt. [a] Philoſophus cùm ad nos accedunt, & cùm ſuo tempore ſecedunt, gregatim uolare eas teſtatur. Vergilius aerias appellat, uidendum nunquid à uolatus pernicitate, uel fortaſſis à loco, nam in aere habitant; dicebat autem:

Nanque notaui
Ipſe locum aeria quo congeſſêre Palumbes.

V O X.

DEM Vergilius Palumbium vocem raucam nuncupat hoc uerſu:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes.

Sed qualis iſtæc uox ſit alij aliter ſcribunt. Proprium uerò earum eſt plauſitare, ut monſtrat author Philomelæ hoc uerſu:

Plauſitare. Minurire.

Plauſitat arborea clamans de fronde Palumbes.

Aelius Spartianus verò minurire Palumbos dixit. Multis etiam vt Columbæ gemere dicuntur, hinc [b] Martialis:

[b] Lib 3.

Gemit hinc Palumbus, inde cereus Turtur.

Eiuſmodi uocem, ſiue gemitum [c] Plinius cantus nomine non dedignatur, eumq́ ſecutus [d] Angelus Politianus; dum canit:

[c] L. 10 c. 30. [d] In Ruſtico.

Dum ſua torquati recinunt dictata Palumbes.

Plinius hyeme tacere ſcribit, & nullam uocem emittere, ubi ait: *Cantus omnibus ſimilis atque idem trino conficitur verſu, præterquam in clauſula gemitu hyeme mutis, vêre vocalibus.* Atqui [e] Ariſtoteles hyeme quidem mutas eſſe tradit, ſed ſi aliquando ex aſperrima hyeme placidum tempus ſucceſſerit, gemitum earum audiri apertiſſimè ſcribit, idq́, inquit, apud peritos in admirationem habitum eſſe. Et Alexander Myndius apud Atheneum ab eis uocem edi negat, niſi ſerenitas fuerit. Quinimo Auguſtinus Niphus ſeſe hyeme tranquilla, & ſerena multis diebus gemitum earum audiuiſſe profitetur, quæ mox aduenientibus imbribus, ſtatim ſilerent. Sed quarum dicet quiſpiam, gemitum, vocemue audire potuit, ſi hinc migrent, ut ex Ariſtotele diximus? Præterea authore eodem [f] Philoſopho, gemere incipiunt vère incipiente; & niſi confecto, peractoq́ ſolſtitio, vt habet [g] Plinius, qui ſolſtitij tempus antea uix indubitatis notis ſignaſſe naturam aſſerit, cum Palumbium utiq́ exauditur gemitus. Quamobrem ſi Niphus gemitum earum in hyeme audiuit, id in loco tepidiſſimo (nam & condere ſeſe ſupra ex Agricola ſcripſimus) contigiſſe rationi conſentaneum eſt, ſed cùm & ipſe eiuſcemodi vocem auditam ruſticis præſentis ueris ſignum haberi, inquiat, principium vêris pro hyeme accipere abundè conſtat.

[e] 9. hiſt. c. 49. Palumbes hyeme aliquando gemunt.

[f] 4. hiſt. c. 49. [g] L. 18. c. 28. Solſtitij indubitatæ notæ.

AETAS

AETAS.

COLVMBAE, vt in earum historia traditum est, vitæ sunt breuioris, quàm Palumbes, quod Venerem sæpius quam hæ exerceant, adeo vtile est, uenerem moderatè colere, ad quam sententiam respicit illud [a] Theocriti:

Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι:

id est, vt hoc uersu transtulit adagiorum author:

Verum quos amor angit, in vna luce senescunt.

Huc spectat aurea illa D. Chrysostomi sententia, quam (nisi me fallit memoria) in ea legi homilia, cui titulus est: Quod nemo læditur, nisi a seipso: *Qui*, inquit, *in libidine vitam ducunt resoluta quidem corpora, & omni cera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta: quibusq; ad cumulum malorum, podagra tremor, & immatura senectus succedit & est eis vita semper cum medicis, & medicamentis.* Atque hæc quidem mala omnibus communia sunt animantibus. Vt uero de Palumbis loquamur, his sanè uita longa, teste [b] Philosopho, *nam ad vigesimum quintum*, inquit, *& ad trigesimum annum protrahitur: nonnullas quadraginta etiam annos complevisse exploratum habetur.* Idem [c] Plinius repetit, & Aristotelem citat. Veruntamen, quamuis hic Palumbium ætatem propter infrequentiorem Veneris vsum, quàm Columbarum longiorem esse scribamus, non ideo innuimus omnino a coitu abstinere; nam reuera & ipsæ salaces sunt, sed hoc dicimus, quia Columbis multò minus, ac rarius lumbos colant, ideo q; diutius superuiuere. Palumbes autem salaces esse uel inde constat, quod mares in hoc genere, tradente [d] Aristotele, prius mori credantur, quemadmodum in Passeribus salacissimo pariter auium genere contingere uolunt, cùm contra in omnibus auibus cæteris feminæ prius, ut ibidem testatur Philosophus, è vita discedant. Quod uerò Palumbium mares feminas morte præuertant, cognoscitur, inquit, documento earum, quæ domi allectrices aluntur.

Colūbæ cur breuioris vitæ quā Palumbes. [a] In Aita. Amor uitæ spacium minuit. Chrysostomi de libidine sententia. Libidinis mala. [b] 9. hist. c. 7. Palumbes quot annos viuant. [c] L. 10. c. 35. Palumbotū salacitas. [d] Loco cit. Cur Palumbes mas citiùs, quàm fæmina moriatur.

COITVS.

PALVMBIVM libidini, si lubet, ascribe, quod trimestres factæ coire, fœtificareq;, ut nonnulli, referente [a] Aristotele tradunt, argumento, quod larga ubique earum copia conspiciatur: hoc uerò continentiæ, quod proditum est a Martiale cauente:

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi
Non edat hanc volucrem, qui cupit esse salax.

Ex quo disticho quispiam has alites non solùm non salaces esse statuat, uerumetiam frequentius aut largiori manu comesas salacitatem, libidinemque extinguere: Verùm poëta meo iudicio, salacitatem ita ipsis non aufert, sed hoc dicere uoluit, ut ij, qui salaciores euadere cupiunt, Columbas potiùs, quam Palumbes edant, nam Columbas Veneri sacras prius dixerat, cum contra Palumbes Proserpinæ sacræ haberentur. Vêre in uenerem accenduntur, seseq; Columbarum more ante initium exosculantur; vnde [b] Oppianus:

Oscula blanda vibrant plaudentes vêre Palumbi.

Et [c] Baptista Mantuanus, sed qui Palumbes cum Columbis confundat:

Geminaq; in fronde Columbæ
Mutua porrecto collibant oscula rostro.

Et [d] rursus:

Iam redijt Progne, iam sunt de prole Palumbes.
Solicitæ Venerem iam meditantur aues.

Mirum quod Alciatus, nescio nunquid ex inspectione an alicuius scriptoris authoritate scribit, nempe Palumbes ante uèris ingressum, magno adhuc frigore existente, nidificare, plumasque sibi euellere, ut pulli calidiori nido fruantur, ipsasq; plumis nudatas frigore aliquando perire.

Palumbes trimestres coeunt. [a] 6. hist. c. 4. Palumbes cur comesas libidinem extinguere Martialis dicat. Palumbes Proserpinæ sacræ. [b] L. de ven. [c] L. 1 de cal. temp. [d] L. 4. Sylu. Palumbes quomodo pullos foueant.

NIDVS

NIDVS. PARTVS.
Incubatus.

[a] Eidil. 8.

IN arboribus degit hoc auium genus, uti dictum est, in iisq; nidulatur: sed nunquid alias alijs præferat, uidendum foret; nam [a] Theocritus disertissimus poeta, quem vnum à Vergilio ne adæquatum quidem fuisse volunt, Palumbum iunipero incubare inducit, sed carmina maioris, dilucidiorisq; doctrinæ gratia non piguit adijcere: Ait autem:

Κἠγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν,
Ἐκ τᾶς ἀρκεύθω καθελών. τηνεὶ γὰρ ἐφίσδει.
Et ego quidem mox puellæ dabo Palumbum
Ex iunipero abreptum: ibi enim incubat.

Virgilius pariter priuatim ab ulmo Palumbes, & Turtures gemere facit, canens:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes
Nec gemere aeria cessabit Turtur ab vlmo.

Hollandi ut nidos à Palumbibus spargant. Partus. [b] L. 10. c. 3. [c] 6 hist. c. 1. [d] 6 hist. c. 4. Quoties, & quot pariant. [e] L. 10. c. 58. Ouum urinum. Incubatus. [f] 6. Hist. c. 4. Incubandi modus. [g] Lib. 4. de Gen. c. 7.

In Hollandia, ut audio, nidos oblongos inter maiores arborum ramos, ut faciliùs ab auibus conspiciantur, collocant, sed qui mihi id narrauit, dicebat se ignorare Palumbinè torquati essent, an Phabes, quod magis credebat, veruntamen certò sese nouisse aues esse ex Columbaceo genere, & in turribus etiam nidulari. Quod pertinet ad partum, & incubatum, [b] Plinius hasce aues, necnon Turtures quotannis bis parere tradidit: [c] Aristoteles verò semel tantum, ouaq; bina: sed [d] Plinius alium Philosophi locum transcripsisse videtur, vbi ille, *Compluribus terna, & bis, at non plures parere* testatur, atque ita, si prior fœtus corruptus fuerit. Vbi & [e] Plinius hoc addidit, & quamuis tria pepererit, nunquam plus duobus educare, tertiumq; irritum esse, uocariq; vrinum. Incubatum citius, quàm Columbæ absoluunt, nam, teste [f] Philosopho decem, & quatuor diebus vterum ferunt, totidem alijs incubant, & totidem rursus alijs fœtus inuolucris euadit, atque perficitur, ut uix possit apprehendi, cùm contrà Columbarum incubatus ratò ante uigesimam diem absoluatur. Seruant eundem, quem Columbæ incubationis uicissitudinem: nam & in hoc genere fæmina à meridie incipiens, totaq; nocte, & usque ad ientaculi tempus perseuerans incubat: reliquo vero tempore munus idem mas subit. Pullos etiam ut Columbæ cæcos, & imperfectos, teste [g] Aristotele, pariunt. Quomodo pullos edant rubeos docet Oppianus, ita scribens.

Dum celeres blando capiuntur amore Palumbes
Oscula dum rostris gemebundis dulcia figunt
Stragula flammeolis oculis, rubeosq; tapetas,
Et vestes ostro perfusas obijcit anceps,
Sicq; oculos pascens, animos eludit amantis,
Vt pullos edat rubeo discrimine tinctos.

VICTVS. SAGINA.

Palumbes ... Palumbes glandiphagi.

INTER alia grana, & legumina fabas preferunt, quare nonnulli Italorum, maximè circa Ferrariam fabatias nuncupant. Bellonius in Gallia stomachum earum glandibus sępius cùm ilicis cocciferę, tum suberis, & ilicum uiridium, necnon & fagorum repletum reperiri tradit, quapropter Columbæ Alberto cauernales dictę non alię, quam Palumbes fuerint, nam & has glandes, & grana comedere scribit, & monachi, qui annotationes in Mesuem dederunt, Palumbes aiunt domesticis maiores à nonnullis glandiphagas nominari a glandibus, quibus libenter vescantur. A nonnullis Torquatas supra a ueteribus diximus cellates altas fuisse, o... attestandum occurrit. Varro Palumbes eodem modo farciri, inpinguariq; ... quo Gallinę, sed eius de Gallinis saginandis uerba retulimus suo loco, quæ lector ... Columella (cuius etiam uerba quomodo pinguissimi reddantur Palumbi ... Columbis ...) ... ex pane in ... Turtures, sicut etiam Palumbos, cæteris optimari, quam cæteris ... scribit. M. Cato priuatim de Palumbo

saginando

saginando hæc scripta reliquit: *Palumbem recentem sic farcito. Vti prehensus erit, ei fabam coctam tostam primam dato: ex ore in eius os inflato item aquam. Hoc dies septem facito. Postea fabam fresam puram, & far purum facito, & faba tertia pars vt inferuescat. Cum feruere incipiet, puriter facito, & coquito bene: id vbi excoxeris, deponito. Bene oleo manum vngito, depositoq; primum pusillum, postea magis depses, oleo tangito, depositoq;, dum poteris facere turundas & eas ex aqua dato, & escam temperato.* Hæc ille. Alica ad hoc negocium plurimum præstat, quod Martialis pariter attestatur, talesq; in primis delicijs habitas fuisse innuit: inuebitur autem Poeta in Cæcilianum, qui inuitatus præ auaritia, & ingluuie delicatiora, ac pretiosiora è mensa surrepta domum mittebat:

Alicæ vsus ad impinguãdas Palumbes.

Cæciliani auaritia, & sordities.

Quicquid ponitur, hinc, & inde verris
Mammas suminis, imbricemq; porci,
Communemq; duobus Attagenam,
Mullum dimidium, lupumq; totum,
Murenaq; latus, femurq; pulli,
Stillantemq; alica sua Palumbum.
Hæc cùm condita sunt, madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda.

CAPIENDI RATIO.

QVEMADMODVM antiqui, sicuti diximus, Palumbos cellares habebant, quas pascendo saginabant, ita etiam alias, vt nostra etiam ætate fit, aucupij duntaxat gratia alebant. Quæ ita habentur, a veteribus (vide in Columba) exæcatæ allectatrices, siue illices vocabantur, quam postremam vocem Palumbo priuatim attribuit [a] Scaliger, inquiens:

Palũbes aluntur vt alias capiat. Allectatrices, siue illices.

[a] In Anacr.

Fert illicem Palumbem
Hic humeris rete habile
Reuocans à tergo prorsum,
Et plagulis faciem texit
Fratribus mormolyssans, &c.

Palumbi, inquit Oppianus, difficillimè capiuntur: statim enim, visis aucupibus, procul auolant: Vincuntur tamen & ipsi dolo. Nam auceps insidentes arbori conspicatus, rete in solo extendit, ac tenues paleas inspergit, ut lateat: & Palumbos etiam captos, atque exæcatos imponit, & pedibus funiculos alligat, quo commoto sese concutere, & strepitum ædere cogit: eo percepto, cæteri pascuis, & arbustis relictis, aduolant. Auceps in attegia conditus, quantum potest, retium funem attrahit, & perticis simul omnibus euersis, Palumbos retium sinibus intricatos capit. Eiusmodi retibus Columbæ etiam comprehenduntur, sed multò faciliùs laqueis. Gallorum nonnulli, maxime uero Delphinates, in quorum agros quotannis plurimo grege aduolant, Palumbos plerunque noctu ignibus accensis capiunt. Aues dum splendorem eorum admirantur, a sagittario telis agitatæ configuntur, nec tamen una, aut altera pluribusq; ex arbore deturbatis, sociæ deuolant, aut mouentur, sed silentio opus est. Alij vero sagittarij, teste Bellonio, pelues secum ferunt, earumq; crepitu aues terrent, tantum abest, vt silentio vtantur. Hunc capiendi modum vernaculo illis vocabulo Chariuari appellant. Et [b] Constantius Robertus molarum sonitu, aut tympanorum maximo strepitu ex arboribus decidere ait, neque sagittariorum meminit. In Antiate, inquit Blondus, agro Italiæ Palumbium aucupium est per autumnum, Palumbi cùm mari transuolato, Italiam relicturi sunt, aliquandiu in nemoribus Antiatum commorantur: quare peritissimi Neptunienses retia quam maxima in id aucupij magno parata impendio suspendunt. Exinde Palumbes quascunque longo tractu viderint congregatas in arboribus considere, iactu lapidis, & clamore territas in aera volare cõpellunt: quinq; aues in magnum coactas numerum aduolando, tensis retium insidijs viderint superuenire, contorta funda paruum lapidem vel naturaliter album, uel gypso delinitum maximo emittunt crepitu: quo territæ bombo Palumbes, vt Accipitres Chiluones a Plinio appellatos, quibus nunc Falchonibus est nomen, quos in lapide, bomboq; fundæ timent, declinando seruentur, terræ, quam possunt volatu rapidiùs appropinquant: sicq; amentes in retia se præcipitant. Hæc ille.

Difficillimè capiuntur. Quomodo capiantur.

Palũbi facilè laqueis capiuntur. Galli Palumbos capiant.

Chariuari quid Gallis.

[b] In supple. ling. lat.

Neptunienses ut Palumbes capiãt.

Accipitres Chiluones [illegible]

CORPORIS AFFECTVS.

Palũbis vngues accreſcut nimiũ. Senectutis mala.

NVLLVM in hiſce auibus affectum hactenus obſeruaui, vno, eoq́ exigui admodum momenti excepto, nempe nimio vnguium incremento, eoq́ in ſenectute tantummodò. Meminit huius affectus Ariſtoteles, ex quo Plinius eundem repetit. *Aetate prouectis*, inquit ille, *vngues accreſcunt, quos recedere ſolent, qui eas alunt. Nil, quo lædantur apertè, alius his ſeneſcentibus accidit*: inſigni ſanè priuilegio, cùm nobis ſeneſcentibus nullum non morbi genus inſidietur, ſed & ipſa ſenectus nobis per ſe morbus eſt.

SYMPATHIA.

CVM Perdicibus, teſte Aeliano, his auibus benè conuenit.

DENOMINATA.

Accipiter Palumbarius. Proſerpina cur Pherephatta dicta. [a] Lib. 4. de abſtinent. ab anim. [b] Lib. 10. Palubarĩũ oppidum. [c] In Abrutio Penna castellum. [d] In Vmbria. Palũbaria crypta, & eius aquæ facultas.

ΦΑΣΣΟΦΟ'ΝΟΝ, hoc eſt, Palumbicidam, ſiue Palumbarium Accipitrem eundem eſſe cum φαβοτύπῳ, ſiue φαβολεόντι antè diximus, de quo Accipitre vide, quæ inſtituto de eo capite ſcripſimus. Proſerpinam multi ex Græcis Theologis Pherephattan dictam exiſtimant παρὰ τὸ φέρβειν τὴν φάτταν, id eſt, a paſcenda Palumbe. Et antiqui huic Deæ Palumbem ſacram fecerunt. Quamobrem etiam mulieres Maiæ ſacerdotes eam ipſi immolant. Maia uerò eadem eſt, quæ Proſerpina, tanquam mæa quædam, id eſt, obſtetrix, & nutrix. Eſt enim Dea terreſtris, & eadem Ceres. Author eſt [a] Porphyrius.

Palumbarij oppidi in Samnio olim a Caruilio capti meminit [b] Liuius. Illud, ni fallor, fuerit, quod Lanciano dextrorſum ad Matellæ radices procul abeſſe ſcribit [c] Blondus, & Pennam caſtellum in montibus ei ſupereminere.

Apud eundem [d] Blondum Palumbaria oppida nominantur Sabellæ familiarum vrbis Romæ & in regione opulentiſsima in Cruſtumerijs annumerantur.

Palumbaria crypta a Palumborum nidis dicta eſt. Huius cryptæ aqua caput, & renes ſanat, urinæ meatus aperit, nebulas ab oculis, & ventos ab auribus fugat, paſsiones ſtomachi etiam quæ ad cor tendunt, expellit, & arthriticis confert, ſed ea vtens a ſalſis, & frigidis caueat, quæ omnia hoc hexaſtico expreſsit Alcadinus Siculus:

Crypta Palumbariæ eſt, fuerit quia grata Palumbis,
Vel quoniam lumbis fertur abeſſe parum.
Vnde ſuo hæc læſos feruens medicamine renes
Sanat, & vrinæ ſumpta recludit iter.
Auxilium nuſquam inuenies præſentius vllum,
Perpetuus capitis, ſi tibi fortè dolor.
Ex oculis nebulas, & ab auribus excutit euros,
Cardiacam tollit, artheticumq́ fugat.
Et maiora facit, ſi ſcis ſeruare diætam,
A ſalſis caueas, frigida quæq́ fuge.
Algentes vitales aquæ conſueſcere potu:
Vtere lymphato, quod parit vua, mero.

Phaſſachates gẽma.

Phaſſachaten gemmam ex achatis genere nominatam à Plinio, Georgius Agricola ita dictam ſcribit, quòd aliquando venarum & macularum diſcurſu exprimat Palumbem.

AVGVRIA.

AVGVSTINVS Niphus de Gallinis, & Palumbibus negat auguria accipi, præterquam ex ouis.

EMBLE-

EMBLEMA.

E Palumbis emblema est apud Alciatum cum lemmate AMOR FILIORVM.

Ante diem vernam boreali cana Palumbes
Frigore nidificat, præcoqua & oua fouet.
Mollius & pulli vt taceant, sibi vellicat alas,
Queis nuda hyberno deficit ipsa gelu.
Ecquid Colchi pudet, vel te Progne improba? Mortem
Cum volucris propria prolis amore subit?

Sed vereor Alciatum hæc perperam Palumbi tribuere: quia præter ipsum nemo id tradit alius.

VSVS IN CIBIS.

ALVMBES tanquam aues humano palato arridentes, ac delicatas, cùm maiores nostri, tùm coætanei passim nominant. Has [a] Athenæus in Carani Macedonis nuptijs fuisse memorat, easdem vnà cum Turturibus, Turdis, Merulis, Anseribus, Leporibus, agnis, hœdis, similibusq; gulæ illecebris in Laconicis conuiuijs celebrat, quemadmodum & sexcentis alijs in locis. Pistoclerus adolescens apud Plautum Bacchides meretrices duas vnum Palumbem expetere, ceu rem acceptissimam, asserit: intelligit autem amantem. Et [b] Theocritus pastorem inducit, qui puellæ suæ Palumbem promittit sese dono daturum, loquit enim:

[a] Lib. 4. c. 1. & 4. Carani Macedonis nuptiæ. Bacchides meretrices Palubē petere quid significet. [b] Eid. 5. Pastor puellæ Palubē promittit.

Κ'ηγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτικα φάσσαν
Ε'κ τᾶς ἀρκεύθω καθελών. τηνεὶ γαρ ἐφίσδει.
Et ego quidem mox puellæ dabo Palumbem
Ex iunipero abreptum. Ibi enim incubat.

Alibi item Lacon apud eundem conqueritur puellam suam basium recusasse, quamuis ei Palumbem donauisset:

Laconpastor puellæ Palubē donat.

Ουκ ἐσεῦ' Ἀλκίππας, ὅτι με πρὰν οὐκ ἐφίλασε
Τῶν ὤτων καθελοῖσ', ὅκα οἱ ταν φάσσαν ἔδωκα.
Non amo Alcippen, quia me nuper non osculata est,
Auribus ad se attrahens, cum ipsi Palumbem donarem.

Quas Theocriti sententias Nemesianum, & Calphurnium elegantissimos poëtas, qui pariter eglogas scripsêre imitatos fuisse, non est dubitandum. Alcon enim pastor apud Nemesianum Donacen puellam, quam ardebat, sic alloquitur:

Alcon pastor puellæ Palumbes mittit.

Præterea tenerum leporem, geminasq; Palumbes
Nuper quæ potui syluarum præmia misi.

Sic quoque [c] Calphurnij Lycidas sese sæpè Phyllidi suæ Palumbes donauisse iactitat, inquiens:

[c] Egl. 3. Lycidas pastor puellæ Palubes donat.

Accipe, ne dubita, meruit manus vtraque pœnas:
His tamen, his inquam manibus tibi sæpe Palumbes
Sæpe etiam Leporem decepta matre pauentem
Misimus.

Horatius verò Nasidieni diuitis cuiusdam cœnam ordine totam describens inter alios cibos Palumbes etiam nominat, easq; sine clune ceu ita lautiores: sed hanc cœnam per totam satyram ridet, eamq; partem, ut Acron uetus Horatij Scholiastes exponit, putrem fuisse indicat, uti quoque alias, quæ cæteris animalibus, quarum meminit, deerant. Innuit tamen interim veteres in aliquibus tantum partibus animalium priuatim delicias agnouisse, ut [d] Plinius disertissimis hisce uerbis testatur: *Postea culinarum artes, vt clunes spectentur, vt diuidantur in tergora, vt à pede vno dilatata, repositoria occupent. Dedere & Parthi coquis suos mores, nec tamen in hoc magonio quicquam totum placet: hic clune, alibi pectore tantum laudatis.* Audiamus nunc [e] Horatium, qui sic canit:

Nasidieni cœna. [d] L. 10. c. 50. [e] Sat. 8. L. 2.

Et Leporem auulsos, vt multo suauius, armos,

Quàm si eum lumbis quis edat: tum pectore adusto
Videmus & Merulas poni, & sine clune Palumbes,
Suaui res, si non causas narraret earum,

Palũbis nuptias parat Popul. Romanus.

Gallus ut Palũbos edat.

Cocturam qualẽ quęque carnes expostulẽt.

Machomæ cæna.

Hoc est, causas naturales, cur partes essent totis sæpè, & integris corporibus, aut aliæ alijs præferendæ. Romanus nostri temporis populus, teste Blondo, ex Palumbium aucupio nuptias, & conuiuia maiori ex parte parat. Apud Gallos quoque eas inter elegantiores epulas hybernis mensibus collocari nouimus. Aliqui eorum cum brassica elixant, parum tamen antè massatas. Alij uero (quorum maior est numerus) semitostas mandunt, hoc est adhuc cruore perfusas, quod quidem nec salutare est, nec humanum: quippe cocturam genus omne carnium moderatam postulat, siquidem hominum vitam alere debeant, & sustinere. Iulius Scaliger & ipse Gallus tamen semicoctam laudare uidetur Machomę cœnam damnans, & sua edulia recitans. Et mox:

Quæris mea quid esitem domi? dicam.
Bis terq; lota dextera, è veru tracta
Fumat Palumbes semicocta: porcellus
Nitore grandis: paruus hædus ætate,
Veruexq; petricorys tener mandris
De corte Capo captus, & saginatus, &c.

f In Hipp.

Et f rursus vbi Rufo Natali, & affini suo conuiuium parat, ait:

Exin Palumbes semicocta fumabit.

g In Tresif.

Item g alibi de Palumbe canebat:

Is, quem scis lauti nomen captare, Palumbum
Integrum vbi posuit, non coctum clamat: & esse
Esse reponendum. Miser ille effertur inanis,
Inde sine exequijs in condum: vt crastinus extet,
Quem tostum apposuit, sed non simel.

h In Apic.

Atque h rursus:

Iussum cœnare Palumbes
Meri saturas porris prius hinc discedere certum est
Quàm me plebeiæ cupiant fastidia cœnæ.

Condimentũ Palũbi Pastillie Palumbis.

Apitij uerba de condimento in coctura Palumbi altilis, recitauimus in Columba. Coquus quidam Gallicus, referente Ornithologo, ad pastillos è Palumbis parandos, Vteris falsa (iure intinctorio) inquit, calida, ut pro bubula carne, & speciebus aromaticis, nisi quod cepa requiritur in liquamine suillo frixa.

VSVS IN MEDICINA.

Palumbiũ carnis qualitas.

a Lib. 1. de morb. mulie.

b Lib. 2. de alim.

c Lib. 1.

VOD modò ad qualitatem carnis Palumbium spectat, perperam nonnulli, meo iudicio, sicuti Psellus inter excrementosas numerant. Nam Hippocrates mulieri, cui menses peruitosi fluebant, Palumbis, & similibus, vesci consulit: alibi etiam in cibo exiccare, & uentrem astringere dicit quod postremum à Celso, & Auicenna repetitum est: sed magis astringunt, teste Celso, si in posca decoquantur. b Galenus pariter Palumbium carnem non improbat, sed Columbina tantùm duriorem esse dicit: *Auium caro minus nutrit, quam quadrupedum, sed facilius concoquitur, præcipue Perdicis, Attagenis, Columbæ, Gallinæ, & Galli. His vero durior est caro Turturis, Palumbis, & Anatis.* Et c Paulus primum locum inter aues Perdici, pullo Columbino, Attagenæ, Gallinæ, Phasiano tribuit, secundum Turdis, Merulis, & Passeribus, tertium Palumbis, & Anati: quartum Pauoni, vltimum Anseri, & Struthioni. Ruffus pariter, referente Elluchasim tres auium ordines statuit, & præfert ex auibus syluestribus Alaudas non cristatas, & fathur (fortè Turdos) deinde Sturnos, Phasianos, Perdices, Turtures, Pipiones, Palumbes syluestres, & Filacotanas. M. Cato Censorius ægrotis ieiunium imperari vetabat, sed saltem oleribus, & modica carne Anatis, aut Palumbis, aut Leporis ali volebat. Libidinem dicuntur inhibere, nam & Martialis ait:

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbes
Non edat hanc volucrem, qui cupit esse salax.

d L. de comp. med. sec. loc.

Venerem autẽ extinguere nonnulli uolunt propter glandiũ esum. Archigenes apud d Galenũ Palũbes pro stomachicis cõmendat. Trallianus pro tympanicis: & elephãtico Aretæus

victum

victū præscribens, Perdices, Colūbas, & Palūbes celebrat: & rursus priuatim torquatas cōmendat in cibo cephalæam patientis. In colico affectu, inquit Aetius, frigido, & plegmatico Gallinæ altiles ad cibū præferuntur: deinde Perdices, & Palūbi debilis nutrimēti gratia, sunt exhibendi, Turturesq; altiles, & Columbæ. Ab Alexādro Benedicto Turtures, & Palumbes tempore pestilentiæ in cibo probantur. [e] Hippocrates Palumbis carnes his, quæ iam conceperunt, dari iubet, item, si uterus laxus fuerit, diæta, inquit, fiat ex alica, carne suilla, aut Palumbis. Alibi etiam in lienteria vtendum esse monet carnibus sale, & aceto inueteratis, caninis assatis, & de Palumbis, ac reliquis huiuscemodi uolucribus. Nonnulli ad corrigendam fortè intemperiem siccam, priusquā coquant Palumbem in aquam frigidam aliquandiu relinquunt. Mirum, quod scribit. [f] Io. Baptista Porta oculos Palumborum confossos renasci, ideoq; nullum remedium ad cicatrices, & vulnera oculorum præstantius reperiri. Hoc uerò omnem admirationem superat, quomodo, referente Plinio, iumentorum verminatio finiatur, ter circumlato verendis Palumbo, & quomodo Palumbus emissus moriatur, iumentumq; liberetur confestim. Idem Plinius carnem Palumbi in aceto decoctam, dysentericis, & cœliacis mederi dixit, item Palumbum ferum ex posca decoctum tormina sanare, necnon in contractione neruorum in cibis prodesse etiamsi inueterata. De sanguinis Columbini, Palumbiniue vsu ad oculos sanguinolentos, uel sanguine suffusos, & sistendum sanguinem multa diximus in generali Columbarum historia. Celsus huiusmodi sanguinem vulnera purgare scribit; Marcellus pedes illitos sanari eo efficaciter, si cum Miluino permixto vrtica intingantur, ad podagram, ni fallor. Fimus Columbinus, teste Celso, adurit. Vires quas Dioscorides Columbarum fimo adscripsit, recentiores quidam indocti Palumbino attribuerunt. Etsi autem Palumbium fimus cadē possit, quæ Columbinus, efficaciorq; etiam sit, conseruanda tamen sunt bona fide authorum verba. De huius item usu in calculo multa diximus in Columba. Celebratur in tali affectu à Sereno canente:

Siue Palumborum capitur fimus acre ferorum
Dulcacidis sparsum succis, tritumq; solutum.

Plinius item in faba fimi aduersus calculos, & alias difficultates vesicæ prodidit, necnon & lapillos in harum auium ventriculo inuentos contritos potioni inspergi contra eosdem: Idem fimus vrinam prouocat, & alijs uesicæ affectibus opitulatur.

[e] L. de morb. mul.
[f] L. 1. Phyt. cap. 14
Palumborum oculi cōfossi renascuntur.
Iumentorū verminatio ut finiatur.
Sanguinis usus.
Fimi usus.
Lapidū in ventriculo Palubiū inuentoru facultas.

DE PHABE, SEV PALVMBE Minori. Cap. VI.

PHABEM, vt diximus, Palumbem minorem interpretamur, sed cùm hæc uolucris, nec mihi unquam obseruata sit, nec alijs notam fuisse videam, itaque relicta eius delineatione ad Oenada, siue Vinaginem, quæ proximè, teste [a] Philosopho ad Phabis magnitudinem accedit, sermonem conuertimus.

Phabs est Palubes minor.
[a] 8. hist. c. 3.

DE OENADE, SEV VINAGINE Cap. VII.

AE Q V I V O C A.

OENAS, inquit [a] Aelianus, auem significat, non ut quidam putant, uitem: ex quibus uerbis facilè est colligere, quod Oenas ueteribus etiā uitem significauerit. Sed & nonnulli Oenada interpretantur locum uitibus consitum. Οἰνάδες, inquit Hesychius, ἀμπελώδεις τόποι. Huic præterea, & Varino Οἰνὰς genus Corui, aut Columba fera est: & alibi οἴναξ habent pro specie Corui. Mihi Οἰνὰς pro Columbæ specie tantummodo nota, & ab Aristotele nominata: scio uerò aliam auiculam Oenanthen Aristoteli, & Plinio dici; sed de hac agam proprio loco. Est postremò Oenas canis nomen, si bene memini apud Xenophontem.

[a] L. 4. de ani. cap. 58.
Oenas antiquis etiam uitē denotabat.
Οἴναξ.
Oenanthe.
Oenas canis.

SYNONYMA.

ª In Caſſandra.
Vinago, cur ſic dicta.
Color Oenadis.
Rondoletij error.
Ἰνὰς auis, & cur ſic dicta.
Inadis caro.
Inas Rondoletij non eſt Oenas Ariſtotelis.
Alchata, & Filacotana quæ auis Arabibus.
Perdix Damaſcena.
ᵇ Comm in Theoph lib. 1. cap 27.
Rupicola.
Turricola.
Saxatilis Columba.
Rhætiæ.
Semiramis quæ auis.
Columba montana.

HANC alitem Tzetzes Οἰνὰ Hebraicè, & Syriacè dici tradit. ª Lycophroni, ni fallor, οἰνοτρωπος φὰψ dicitur: interpres uertit, vinifera auis, Ioſephus Scaliger Vinitorcula, Gaza pro Οἰνὰς apud Ariſtotelem tranſtulit, quemadmodum ſupra diximus, Vinago, quaſi fortaſſe cum vino ago. Nam præterquam quod, teſte Philoſopho, *autumno*, (quo videlicet tempore vindemiæ celebrantur maximè) *& conſpiciatur, & capiatur* Euſtathius etiam colore addit eſſe, quem Græci οἰνωπὸν appellant, qualis nimirum in uuis nigris maturis apparet: adeo vt ab eonè colore, an vindemiæ tempore dicta ſit, meritò quiſpiam dubitet. Qui ſanè color in aue, quam ego Oenadem eſſe puto, optimè reperitur, vt ſubinde in deſcriptione eius patebit. Quapropter Gulielmus Rondoletius vir alias longè doctiſſimus, rerumque naturalium, maximè piſcium, de quibus luculentiſſimos edidit commentarios, peritiſſimus, non rectè ἰνὰς per iota tantum in prima legendum cenſet, ita auem dici credens ἀπὸ τῶν ἰνῶν, hoc eſt, à fibris carnis: ita enim inquit in Epiſtola ad Ornithologum ſcripta, fibroſa, & dura eſt, vt neque edi, neque ad cibum parari, niſi detracto tergore commodè poſſit. Sed auem, quam Rondoletius Ornithologo miſit ab Oenade Ariſtotelis diuerſiſſima exſtit: eſt enim vel Alchata, vel Filacotana Arabum, vel ſaltem congener, non autem Damaſcena Perdix Bellonij, quemadmodum arbitratur Ornithologus: nam pedes huic ſunt pennis obueſtiti, manifeſtiſſimo diuerſitatis indicio. ᵇ Iulius Cæſar Scaliger alibi pro Oenade interpretatur Rupicola, & pro Peleiade, hoc eſt, Liuia, Turricola: ex qua interpretatione auem, quam depingemus, veram Oenadem eſſe inde colligimus, quoniam montium rupes duntaxat habitat, ideoque Bononienſibus aucupibus Saſſarolo nuncupatur, hoc eſt, ſaxatilis, quamuis M. Varroni Columba ſaxatilis inter altiles vocetur. Præterea diuerſa eſt à ſaxatili Rhætiæ, quæ meo iudicio Peleias, ſiue Liuia eſt: nam & hæc aliquando in parietibus templorum, vnde Turricola Scaligero dicitur, & in montium rupibus nidificat, at non ſemper, vt noſtra ſaxatilis, cui etiam magnitudo Oenadi ab Ariſtotele aſcripta optimè reſpondet. Neque alia forte Semiramis fuerit *Heſychio*, & Varino pro hac voce Columbam montanam interpretantibus. Robertus Stephanus quoſdam ait Oenadem Gallicè vertere grand Colomb, vel Biſet: ſed Biſet, teſte Bellonio, Liuia eſt, Oenade multa minor, & diuerſa, vt inſtituto ſuper hac capite Bellonius diſputat.

DESCRIPTIO.

ª 8. Hiſt. c. 3
Magnitudo.
Aeliani error.
Phattæ magnitudo.
Quomodo Ariſtoteles Oenadem Columba maiorē eſſe dixit.
Oenadis authoris magnitudo Color.
ᵇ 8 Hiſt cap. 3.

ARISTOTELES ª Oenadi in Columbaceo genere tertium magnitudinis locum attribuit, inquiens: *Oenas maior quam Columba, minor quam Phabs.* Quem locum repetens Aelianus, non ſolum non aſſequutus eſt Ariſtotelem, ſed planè contextum eius vitiauit, quando ſcribit. *Hanc Ariſtoteles Palumbo (φάττας habet) maiorem, Columba minorem facit.* Ariſtoteles enim Phattam, vt iam ſæpius diximus, in toto Columbaceo genere maiorem, imò maximam appellat, tantum abeſt, vt minorem dixerit. Rectius, opinor, Euſtathius Columba maiorem eſſe dixit Oenadem. & colore, quem Græci οἰνωπὸν appellant, qualis nempe vini nigri eſt, vel qualis in vuis nigris maturis apparet; quod ſi pro Columba, qua Oenadem maiorem eſſe dixit Ariſtoteles, eumque ſequutus Euſtathius, Saxatilem Varronis, hoc eſt, in Columbarijs noſtris agentem intelligas, vt ego intelligendam arbitror: certè auis hæc, quam ego pro Oenade depingã, egregie reſpondebit. eſt etenim domeſticis Columbis nihilo minor Color quem Oenadi tribuit Euſtathius planè etiam in ea conſpicitur, maximè propè pectoris initium. nam quodammodo ex ferrugineo ad fumatum accedit, qualis in vuis nigris, ac illis potiſsimum, quas maiolas apud nos vulgus nuncupat. Præterea Οἰνὰς, teſte ᵇ Philoſopho, *autumno potiſsimum conſpicitur, & capitur:* & hoc quoque meæ aui competit: quapropter vbi Ariſtoteles addit, *ad nos venire, cùm iam prolem fecère*, quis non male interpretetur, ad plana deſcendere. Aucupes interrogati, quoties anno pariat noſtra auis, reſpondebant, ſe neſcire. Scio in Latinis a Gaza factis Ariſtotelis libris, legi ſemel anno tantum parere, quod ſane in Greco textu non habetur: at bonus ipſe Gaza, illud addidit, neſcio quam bene; falſum vero eſt, & experientiæ, & Ariſtotelis

Oenas mas cum vicia.

Oenas fœmina cum orobo.

authoritati repugnans Turturem semel tantùm parere, ut ille adiunger causus est. Cæterum Oenadem Philosophus dixit citato loco, bina parere. [c] Athenæus de Oenade miraculum recitat huiusmodi, Arbores non producturas ixiam, hoc est, viscum, quod alias ἰξὸς, nempe Aristoteli dicitur, nisi super quas auis uentrem deponens deuoratum eius semen exereuerit. Idem in Palumbe de Palumbe scribere Plinium diximus. De Turdo idem communi adagio vulgatissimum, *Turdus malum sibi cacat*. Sed ut fabulam banc anilem prætereamus, quam sola uisci natiuitas per se iugulat, nam uiscum αὐτομάτως in arboribus sine semine oritur, lubet huc insignem Plinij errorem annotare, qui cùm Dioscoridi ixiam videret (huic enim alia planta, quam Theophrasto ixia uocatur, nempe Cameleon niger) in uenenatis radicibus recenseri, ac quodammodo, ab ἰξῷ, id est, visco appellari, vbique pro ixia uenenata radice viscum reddidit intolerabili sanè errore. Restat modo vt auem nostram describamus. De magnitudine eius paulò antè memini, & de colore pectoris, Rostrum planè est cinnabarinum, longum ut in Columba domestica, in extremo acutum. Caput totum, uenter & alarum pennæ sunt cinerea, exceptis remigibus, quæ nigricant, & notabilis sunt magnitudinis, quare etiam uolatu plurimum ualere verisimile est. Ceruix viridis est, intercurrentibus nigris plumis. Cauda uersus vropygium cinerea, cætera nigra, Pedes rubri, ungues nigri. In fæmina, cuius etiam iconem ponimus rostrum minus rubet, & pedes etiam pallidiores.

Gaze audaca

[c] Lo. 9. c. 16.

Ixia, siue viscum venenatum.

ἰξὸς.

Turdus malum sibi cacat.

Plinij maximus error Ixia Dioscoridis quæ Chamæleō niger.

CAPIENDI RATIO.

ARISTOTELES priuatim de Oenade scripsit, ut Gazæ interpretis verbis utar, modum maximè capiendi eam esse, dum se in aquam bibendo propendit.

DE ALCHATA SIVE Filacotona Arabum. Cap. VIII.

ANTEQVAM ad Liuię Columbæ historiam, quemadmodum institutus ordo, magnitudinis nempe, expostulabat, orationem conuertam, operæpretium planè mihi visum est de Alchata, siue Filacotona Arabum prius verba facere, cùm quia Arabes è syluestrium Columbarum genere eam nominent, tum uerò etiam, ut relicto interim vnicuiq; suo iudicio appareat nostram, quam pro Oenade dedimus auem, potius quàm hanc Oenadi respondere. *Alchata*, inquit Bellunensis, *est genus Columbarum syluestrium, quorum alæ oblongæ sunt, penna, & pluma coloris Coturnicum, & cutis extremæ prædura, quamobrem medici in regionibus ad Orientem præcipiunt huiusmodi Columbos excoriare, ut cutis remoueatur. Vulgo visi sunt in Syria pedibus nigris, & valde breuibus*. Hęc ille. Ecce quam exactè huic aui conueniant quę de sua Oenade Rondoletius ad Ornithologum scripsit. Vt enim eam cum Oenade veterum faceret ἰνὰς per iota, uti diximus, non οἰνὰς scribendum esse existimat, ut nimirum ἀπὸ τῶν ἰνῶν, id est, à fibru denominata dicatur: Ita enim, inquit, fibrosa, & dura est, ut neque edi, neque ad cibum nisi detracto tergore parari commodè possit. Auis est gregalis, & circa Monspessulum vulgò Angelus (vn Angel) uocatur: simillima Perdici, sed rostro, & pedibus nigris: plumis ex fusco colore in nigrum uergentibus, & luteis in ruffum. Cætera, magnitudine pręsertim, Perdici persimilis. Sed quis hanc auem ab Alchata diuersam esse non dicat, quoniam Bellunensis pedes perbreues Alchatę tribuit, cum contra quam ille Inadem vocat, cruribus sit satis proceris, sed non impedit, quin saltem (utor modò Ornithologi verbis) eiusdem generis proximi species sint diuersę: & sanè Angelo etiam Monspessuli dicto, ut pictura ostendit pes propriè dictus, hoc est inferior, & digitatus breuis est proportione, & postremus digitus minimus. Alchatę carnem Auicenna etiam duram esse dixit, ijs tamen salubrem, quorum iecur obstructum est, & infirmum, & quorum corruptum est temperamentum, hoc est, cachecticis, & hydropicis. Filacotonę apud Elluchasem,

Ordinis ratio.

Alchata Arabum siue Filacotona

Rondoletij Inadē esse Alchatam Arabum.

Angelus quę auis dicta

Pedum constitutio.

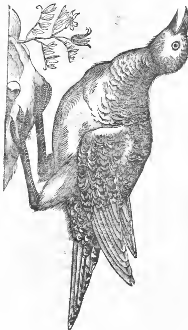
Caro Alchatæ quibus prosit.

Filacotonę caro.

luchaſem, qui Tacuinos Arabicè ſcripſit, cum Columbis, & Turturibus numerantur: unde Ornithologus Palumbium generis eſſe conijcit, & eaſdem fortè, quas Auicenna Alfuachat nominat. Ego cum Alchata potius eaſdem crediderim, maximè cùm idem Elluchaſem paulo antè Palumbos ſyluestres, & Filacotonas ſimul numeret tanquam diuerſas: cuiq; tamen in re parum nota ſuum permitto iudicium.

Alfuachat.

Alchata ſiue Filacotona Arabum cum ſecuridica.

DE COLVMBA LIVIA. Cap. IX.

SYNONYMA.

COLVMBA πελειὰς Aristoteli dicta, à Theodoro Gaza, vt iam sæpe diximus, Liuia traducitur, & apparet sanè πελειάδα, sicut efferunt poëtæ πέλειαν à colore ita appellatam. Nam πελλὸν, & πελιὸν Græci liuidum dicunt. Vnde Eustathius πέλεια, inquit, *non simpliciter Columba est, sed species Columbæ nigrioris, vt vox, seu dictio ipsa subindicat*. Idem Eustathius alibi πέλειαν ait esse genus Columbæ timidum, ideoq; etiam alias τρήρωνα vocari. Contrà rursus alibi docet πελειάδα Doribus Columbam simpliciter sonare, & τρήρωνα commune omnium Columbarum epitheton esse, necnon etiam quandoque per antonomasiam simpliciter pro Columba vsurpari, quemadmodum, (ni fallor) in Columba diximus. Augustinus Niphus Columbas Liuias (vtor enim communi Gazæ interpretatione, atque vtinam is ita vbique virum se præbuisset) scribit Italis vulgò Palumbellas dici. Quod nomen Ornithologus Latinè quoque eis rectè tribui posse existimat, Nam, inquit, maior est, qui simpliciter Palumbus dicitur, uel, ad minoris differentiam, torquatus. Veruntamen eo modo Liuiæ cum Phabe, quæ Palumbus minor est, seu Palumbella confundentur. Albertus Magnus alias Columbas cauernales, aliàs cornipra, ut apparet. Peleia uoce Belez nuncupat: Scaliger aptissima dictione Turriculas: Germani Lochtuben, Kleine Vuilde tuben, Holtztuben.

Etymum. Πελλὸν qd. Τρήρων. Palumbella. Colūbæ cauernales. Belez.

GENVS.

ARISTOTELES Columbarum genera enumerans πελειάδα penultimum magnitudinis locum tribuit, sicut alibi fusius a nobis disputatum est. Nunquid in hoc genere diuersitas reperiatur, planè ignoro. lego tamen apud Aelianum in India Liuias Columbas virides pennas habere, adeo vt primo aspectu, si quis in auium cognitione rudis sit, Psittacum, non Columbam dicat: rostrum illi, & crura Græciæ Perdici esse similia: quas sanè notas in nostratibus Liuijs non reperias.

Liuiæ Colūbæ virides.

DESCRIPTIO.

PELEIAS, inquit [a] Aristoteles, *quàm Columba minor, nigra est* (Gaza vertit, Liuet etiam plumis, & penè nigricat) *& pedibus rubidus, scabrosiq.* Idem Athenæus, & Aelianus repetunt. Quare parum rectè Varrius *Peleian* esse ait *Columbæ genus simile Palumbi*, nam neque color, neque magnitudo respondet. Hinc etiam, ubi Albertus habet, Columbæ Belez similes sunt domesticis griseis, lege fuscis, nam alioqui color griseus incanus, seu cineritius est, & ipsemet alibi nigras esse dixit. Hesychius ob allatam rationem non parum hallucinatur, dum Peleiades Columbas nigras interpretatur θράκας, lego θωάκας. Mihi Peleias, siue Liuia nunquam conspecta, quare descriptionem, atque iconem ab Ornithologo mutuatus sum. Descriptio autem talis est. Vidi ego, inquit, apud nos Liuias captas cum alias, tum Februario etiam, & Augusto mensibus. Auis ea Columbæ domesticæ specie persimilis est, paulo minor; pedibus rubet: rostrum albicat: circa nares tamen purpurei parum habet. Plumæ ubique cinereæ, sed in cauda extrema pennæ nigrescunt, mediæ subruffum aliquid habent. Collum pronum & ad latera partim purpureas, partim subuirides plumas habet pro diuerso ad lucem positu hoc, vel illo colore splendentes. Collum supinum ex cinereo purpureum est. Alarum pennæ quatuor longiores,

[a] 5 hist. c. 13. Varrii error.

nigricant

nigricant cum aliquo ſubruffo colore: minimę cinereæ ſunt: medię partim cinereæ, partim ad extrema nigricant, & earundem vltimæ dorſum uerſus ſubruffæ ſunt. Longitudo a roſtro ad extremam caudam dodrans, & digiti quinque fere. Differt a Palumbe, quod & multò minor eſt, & maculas albas circa collum, & in alis, ut illa non habet.

Liuia ut à Palũbe diſ-ferat.

Columba Liuia cum cumino.

LOCVS. NIDVS.

MONACHI, qui in Mesuem commentarios promulgarunt, *Columbæ*, inquiunt, *syluestres in turribus, & montium rupibus nidificant, domesticæ minores, & a nonnullis Liuia, quasi liuida dicta*. Sed dubito ego num in montium rupibus nidulentur. Nam & Scaliger Turriculas, Oenades verò, hoc est, nostros Saſſarolos rupicolas dixit quàm aptiſſimè. Turnerus in cauis arborum, & templorum muris nidificare ait, item Albertus, ſed hic cauernas arborum, aut ipſas arbores præferre exiſtimat. Aues ſunt migratoriæ, * Ariſtoteles enim diſcedere eas, neque hybernare apud nos teſtatur, preterea minus patientes eſſe, eamq; ob rem a nullo cellares ali. Albertus aliam cauſam cur non alantur adducit, quod ſcilicet quamuis retineantur, non pullificent. Volant gregatim, ut idem Albertus teſtatur.

An in rupibus nidulētur.
* 8. hiſt. c. 12
Cur non alantur.

AE T A S.

ARISTOTELES * Perdicum ætatem non amplius, quàm ad ſedecim annos extendi prodidit, ſi communi textu ſtandum. Sed cùm eo in loco de Columbaceo genere agat, dictio περδίκης multis uiris doctis ſuſpecta eſt, & Niphus annotauit multos in verioribus codicibus πέλειας legi aſſeuerare. Quod ſi πέλειας legendum, hæ ſanè è Palumbium genere non fuerint, quarum videlicet ætas ad quadrageſimum vſque annum extenditur.

* 6. hiſt. c. 4.
Perdicum ætas.
Palūbiū ætas.

V I C T V S.

ORnithologus Columbis Liuijs eadem ferè exhiberi poſſe credit, quæ Palumbi, & Albertus glandibus, & granis Columbas cauernales, quæ Liuiæ ſunt, ueſci ſcribit.

V S V S.

LIVIAE, inquit Ornithologus, apud nos, ut audio, Palumbis, tanquam teneriores in cibo præferuntur, Quod etiam Bap. Fiera dixit canens:

Arridiat ſi te delectat fortè Columba
Liuia, surrita qua tibi ab arce cadit.
Non ſapias torquata minus mihi cara Palumbes,
Si modo fert molles non diuturna dapes,

Hoc eſt non annoſa. Liuiarum fimus, ut tradunt monachi Meſues commentatores, ad ſinapiſmum requiritur.

Liuiarum carnis præſtantia.
Fimi vſus.

DE TVRTVRE. Cap. IX.

AE Q V I V O C A.

TΡΥΓΩ'Ν, vti dicemus Græcis Turtur eſt; Huius nominis mulier quædam fuiſſe legitur, eaq; Aeſculapij nutrix, cuius monumentum * Pauſanias in templo eius Dei prope Ladonem * Arcadæ fluuium, cuius aqua omnibus Græciæ fluminibus pulchritudine antecellebat, extare memorat. Heſychio quoque τρυγὼν eſt ἡ τῶν γυναικῶν μίξις, & συντροφος, quæ verba doctiſſimus Henricus Stephanus mendo non carere exiſtimat. Eidem Heſychio τρυγὼν eſt piſcis marinus centro deleterio, ille nempe quem Latinè paſtinacam marinam dicimus. Hunc piſcem Vlyſſi necem intuliſſe tradunt, ideoq; a Nicandro ἁλιεργὸν τρυγόνα nuncupari.

Trygon.
Aeſculapij nutrix.
* In Arcadicis.
Trygon piſcis.
Paſtinaca marina.

Vv Recentiorum

[a] In Hexa. D. Ambro ſii error. Turtur qui piſcis. Truta. Trocta. Piſcis q tur tur Iuuena li dictus. [c] Lib. de reb. Hiſp.

Recentiorum nonnulli, ut D. [b] Ambroſius, vocis amphibologia decepti pro hoc piſce Turturem verterunt, quod multi non probant, quoniam Τρύγων non à voce dicatur, sed ἀπὸ τοῦ τρύγειν, id eſt, βλάπτειν καὶ κακοῦν, hoc eſt, nocere, & affligere. Turtur tamen etiam piſcis nomen eſt: hunc Robertus Stephanus vocat Trutam, Ornithologus Troctam legit, & authorem habere illum negat. Sed Turtur duos forte diuerſi generis piſces ſignificat. Nam qui a Iuuenale Turtur appellatur, eum nonnulli Trucham, ſeu Troctam eſſe uolunt, quemadmodum [c] Lucius Marineus Siculus hiſtoriographus regius, cuius ſuper hac re uerba adijcere minimè piguit. *Capitur*, inquit, *multis Hiſpaniæ amnibus piſcis aureis maculis inſignitus, qui etſi notiſſimus eſt vbique, quo tamen nomine vocetur ambigitur. Ego vero eum eſſe arbitror, quem Turturem Iuuenalis appellat, quo cariturum dicebat Vrſidium. quandoquidem nomen hoc Turturis multarum gentium vulgari ſermoni maxime conuenit. Nam & Hiſpani Trucham, & Itali, Siculiq; Troctam vocant. Piſcis eſt autem non modo iucundiſsimi ſaporis, ſed optimi quoque nutrimenti, quem medici ſenibus, & etiam ægrotis libentiſſime concedunt: cuius in Hiſpania magna eſt multitudo, & magnitudo ingens. His namque prælarga captura non diuites modo ſed etiam pauperes veſcuntur vilius emptis. Qui etſi in multis Hiſpaniæ fluminibus capiuntur, illi tamen, qui apud legionem fluminis Orbigenis, Benauentum, Burgos, Molenam, Nelam, Manſiliam, Barchum Abulæ & in amne quamuis paruo, cui nomen eſt corpus hominis, multò meliores habentur, quam cæteri. Turturem captum vidimus in ripa Thormis apud Salamanticam librarum viginti.* Hæc itaq; ille. Truttam, vt apparet, intelligens, quam Itali Trottam, non Troctam nuncupant.

Trucha, ſiue Trocta, qui piſcis. Turtur piſcis librarū viginti. Amia Ariſtotelis.

Trocta autem piſcis quidem nomen eſt, at Grecum, & communi doctorum virorum ſententia Amia Ariſtotelis, de qua ſuo loco, Deo dante, agemus. Vt verò ad Truttam reuertamur: hunc piſcem nunquid Iuuenalis Turturem uocaue it viri docti iudicent. Græci veteres, quod nouerim, Truttam non agnouere; Latini alij aliter appellant, at nemo Turturem. Auſonio Gallo haud dubio ſilar neſcio quare appellatur, dum ait:

Silar piſcis.

Purpureisq; Silar stellatus tergora guttis.

Turtur quid Iuuenali. Romanorū gula.

Inter Iuuenalis commentatores Georgius Valla poëtam exiſtimat non de aue, at de piſce loqui, verùm quem piſcem ita vocet, non addit: & re vera Iuuenalis, dicant alij quid uelint, lautiſſimum cibum nominare uoleus, quo Vrſidium cariturum gloriatur, auem ſatis obuiam, quamuis gratiſſimi ſaporis intelligere mihi non uidetur, maxime cum ſequenti ſubinde ve ſu multos recenſeat. Romani, ut hiſtoria teſtis eſt, piſces maxime exoticos ſemper c m in ſi no honore, tu n in præcipuis babebant delicijs: ſed hęc ſunt alterius loci, & negocij. Addemus Iuuenalis uerſus, ut quiſque, quam lubet, amplectatur opinionem:

Sed placet Vrſidio lex Iulia, tollere dulcem
Cogitat heredem cariturus Turture magno,
Mullorum iubis, & captatore Macello.

De Paſtinaca piſce miraculum. Turtur locus.

Quęſita ſint. τρυγών, ſiue Turtur duos piſces ſignificauerit, Truttam nimirum, & Paſtinacam marinam, de qua, vt id obiter ſit dictum, eiuſcemodi tradunt miraculum, nempe ſi quis eius caudam ex arbore quapiam, & præcipuè quercu ſuſpendat, arborem areſcere, ipſumque liberum euadere. Quod per antipathiæ rationem contingere tradit Aetius. Porro Turtur vulgo loci nomen eſt in Calabria multis arundinibus ſaccariferis abundantis.

SYNONYMA.

Thor. Saphinna. Schuphina. Schepnenna. Teraru. Zuzaltha. Alzafanin. Guareſcen. Duram. Duraz. Attagen, Gazius.

THOR תור Hebræis Turturem ſonat, & Thorem תורים Turtures in plurali. Thor tempus quoque ſignificat, & Thorem in Canticis gemmas, aut margaritas coniunctas, uel ordinatas ſecundum ordinem diſpoſitionis, uel lineamenta, aut genus ornamenti, ut ſunt torques, vel monilia. Rabbi Dauid exponit figuras depictas inſtar Turturis. Chaldęus pro Thor habet שפנינא Saphinna. In dictionario Syrochaldaico apud Plantinum impreſſo Schuphnina שפנינא legitur, atque Schepbenina שפנינא & in plurali שפנין Schaphnina. Legitur in eodem dictionario דילפי ſpecies auis, vel Turturis. Perſa pro Turture habet Teraru תררו. Inuenitur item pro hac aue in lexico trilingui zuzaltha צוצלתא, neſcio cuius linguæ. Turtur Auicennæ, ut Bellunenſis interpretatur, præpoſito articulo appellatur Alzafanin. Guareſcen, inquit Syluaticus, Turtur eſt, uel Palumbus ſylueſtris: quorum poſterior ſignificatio verior eſt. Neque etiam Duram, ut ille uult, Turtur eſt, modò Duram illi eadem auis, quę Duraz Auicennę, ut ego conijcio: nam hæc, uti Bellunenſis quoque interpretatur, Attagen, ſiue Francolinus eſt: quare & Antonius Gazius in eundem

in eundem errorem incidisse uidetur, cùm nixus authoritate Auerrois, qui Turturibus admirandam ad acuendum ingenium facultatem tribuit, Duragi, cui hanc uim ascribit Auicenna, Turtures uertit. Apud Albertum, vbi Græcè Aristoteles habet τρυγὼν, semel, atque iterum Targula legitur, quam nonnulli Sturnum esse asserit, sed omnino Turtur est. Alibi quoque Thagore habet pro Turture. Τρυγὼν Græcis recentioribus Τρυγόνι, uel Τρυγόνα appellatur, Latinis Turtur. Vtrisque, tàm Græcis nempe, quam Latinis à sono uocis, nimirum à τρύζειν, non τρίζειν, nam hęc posterior uox Vespertilionum est quod etymum in Gręca dictione dilucidè, minus in Latina apparet, nisi dicamus id per methathesin, siue literarum transpositionem, ut Goropius uult, factum, ut Turtur dicatur, quasi Trutru. Alij uero ab Hebręorum Tor Turturis nomen deriuant. Legitur & Turturis in nominatiuo, ut Vulturis apud Ausonium. Plerunque Turtur in masculino genere, raro in fæminino sumitur. [a] Martialis cæreum, & aureum Turturem dixit, [b] Iuuenalis magnum, sed hic subinde à Turture Mullos nominat, unde fortè, uti antè diximus, piscem Turturem nominat. Turtur auis Italis Tortore, Tortora, Tortole, & Turtura, & Tortorella dicitur, Hispanis Tortola, & Tortolilla, Gallis Tourterelle, Tortorelle, Germanis Turteltub, Turtel, Saxonibus, Anglis, & Belgis communi uocabulo Turtelduue: Vsurpatur & Turtell in Anglia: Illyricè Hrdlicze. [c] Io. Goropius Becanus, qui omnia suæ linguæ origini vocabula accepta ferenda esse contendit, Belgis Turturem non Turtelduue, vti diximus, sed Trouteldvue dici scribit, sed vulgus, vt multa plerunque corrumpit Turtelduue nuncupare: dici uerò Trouteldvue à verbo troutelen, quod, inquit, idem est, quod blandiri, & omnibus modis, & gestibus conari cuipiam placere, & propriè id facere suauijs, & amplexibus, quod à Turturibus docemur. Et mirum est in hac uoce, & sonum quodammodo ipsius auis exprimi, & præterea significari fidei excellentiam, quæ in Turturum coniugio tanta est, ut meritò princeps fidei dici possit. Trou fidem notare ait, & Trout idem esse, quod coniugio copulat. El, siue cum aspiratione Hel excellentiam denotare. Hinc troutel de ijs dici fæminis, quæ blanditijs Columbinis amorem sibi conciliare student: & in masculis Troutelaer eodem modo usurpari.

Duragi. Targula. Thagore. Τρυγών. Τρυγόνα. Etymologia.
[a] L. 3. Epig. [b] Sat. 6.
[c] In Saxon. Trouteldvue. Troutelen qd Belgis. Turturum mira fides in matrimonio. Troutel de quib. fœminis dicatur Troutelaer de quibus masculis dicatur.

GENVS.

ARISTOTELES Columbacei generis volucres ordine recensens, Turturem vltimo loco nominat, & minimam in eo genere existere scribit, & sanè nostrates Turtures tales omnino existunt. Cæterùm Philosophus vnicum duntaxat, ut apparet, Turturum genus agnouit, quod licet in locis frigidioribus, ac niuosis candidum aliquando reperiatur ([a] Scaliger in Va'couia duos eiusmodi sese vidisse narrat & in Polonia eosdem inueniri mihi per literas narrauit Martinus Foxius medicus Cracouiensis) nostro tamen æuo aliud genus obseruatur, cuius fęmella naturaliter candicat, mas uerò coloris est cineręi ad subrussum vergentis, habetque torquem nigram. Eiuseemodi par Turturum mihi misit Io. Michael Rinellus nobilis Placentinus; hoc genus Indicum appellant. [b] Aelianus Turtures sæpe apparere scribens, de posterioribus intelligere mihi non uidetur, at de illis, quas in niuosis locis quandoque conspici diximus. Insula illa, quam Hispaniolam nuncupant, tria, aut quatuor diuersa Turturum genera producere tradunt. Henrico Galliarum regi, teste Ornithologo, coronando Turcarum Imperator inter alia munera par Turturum rari cuiusdam, & peculiaris generis transmisit, & mihi Io. Paulus Oliua Genuensis aliquando alterius, & diuersi, quam sunt nostrates, coloris promisit, quas ex Alexandria Aegypti deferri referebat.

Magnitudo. Turtures cãdidi. [a] Exerc. 19. Turtures Indici. [b] L. 10. c. 33. Hẽrico Galliarum regi Turcarũ imp. Turtures misit.

FORMA DESCRIPTIO.

a 5. hiſt. c. 13. b 9. hiſt. c. 22. Chloreus. Gazę error. Virio. Ortygometræ magnitudo. Color. Dorſum.

VRTVR, quemadmodum ex a Ariſtotele diximus, in toto Columbaceo genere minimus eſt: b alibi quoque Chloreum, pro qua uoce Gaza non rectè Vrionem vertit; nam hanc Turture triplo minorem, Turturis magnitudine eſſe dixit, quemadmodum & Alexander Myndius Ortygometram: ſed Ortygometra Turture noſtrate breuior, & altior, & ut apparet, corpulentior eſt, modo quam pro Ortygometra pinximus noſtris Rè delle Quaglie, hoc eſt Coturnicum Rex uocata vererum Ortygometra ſit, ut opinor. Athenæus ait, Turturem eſſe colore cinereo, eius autborem citat Ariſtotelem; quod etſi quodammodo verum ſit, tamen in Ariſtotelis codicibus non reperitur; dorſo, ut inquit Albertus, color ruffus in ſuperficie pennarum inſpergitur. Turturem itaque cur nigrum vocent

c In Epiſt. Turtur cur niger vocatus. Ori Apollinis nugæ.

c Ouidius, & Pontanus, haud facilè intelligo, cùm præter maiores, ſeu remiges alarum pennas, nihil uel ſaltem parum nigredinis poſſideat. Orus uerò Apollo ridiculosè admodum Turturi (τρύγωνι) ſoli inter omnes uolucres dentes, & mammas tribuit. Ornithologus rectè hunc locum Ori mendo non carere ſuſpicatur, ſed quod pro τρύγων, νυκτερὶς, id eſt, Veſpertilio, Quia, inquit, hic dentes, & mammas habet, legendum arbitretur, mihi vix arridet, quia ea vocabula nihil ſimilitudinis inter ſe obtinent, & fortè vox conſimilis Oro impoſuerit, nam Veſpertilionis vox Gręcis τρίζειν dicitur, Turtur verò τρύζειν: atque eo

Turtur Cercopi ſimilis ut dicatur. Cercope quale animal.

modo Turturem cum Veſpertilione imprudenter confuderit. Neque minus abſurdè Athenæus cuipiam ſcripſiſſe videatur, Turturem Cercopi ſimilem eſſe. cum Cercope cicada ſit, uel ſaltem ei congener: uerùm hoc dicere uoluit Athenęus, quòd Turtur nimia & obſtrepera garrulitate Cercopi ſimilis ſit. Turturem uerò, quem ante aliquot annos ad uiuum depingi curaui, ita deſcripſi: Capite eſt pro corporis portione exiguo, coloris, qui ex cine-

Turturis deſcriptio. Caput. Oculi. Roſtrum. Collum. Dorſum. Pectus. Venter. Pedes. Alæ. Vropygiũ. Cauda. d 9. hiſt. c. 7.

reo ad ſubruffum uergit. Oculi pupilla nigra, iris lutea. Roſtrum longè quàm in ulla alia Columba minus, & tenuius, eiuſdem, cuius caput, coloris. Collum torquis ambit retrò aterrimus, viridibus maculis conſperſus, ante vix conſpicuus: Dorſum, & pectus fermè ferruginea, dilutiùs tamen pectus, dorſum intenſius. Pars prona ſitu uentris candicat. Femora, tibię, pedeſq; ferruginea. Vngues breuiuſculi, nigri parumper adunci. Alę prorſus verſicolores. Primum etenim qua dorſo, & pectori vicinæ ſunt, elegantiſſimo colore ruffeſcunt, intercurrentibus pennis nigris, quarum extrema viridia ſunt, dein ſubuirides ſequuntur, quarum margines ru fi aliquid obtinent, immiſcenturq; his pennæ nonnullę nigrę: ultimę tandem, nempe maiores, ſiue remiges prorſus atræ, at in extremitatibus aliquid albi habentes. Vropygium fuſcum, uel colore, quem fumatum vulgus nuncupat. Cauda ſupina eiuſdem coloris eſt, at prona, & in extremitate candicat. Fæmina teſte d Ariſtotele, niſi interiorum aſpectu, difficulter dignoſcitur. Contra in Turturibus Indicis ſeres habet.

Turturum Indicorum deſcriptio. Quomodo à noſtratibus differant.

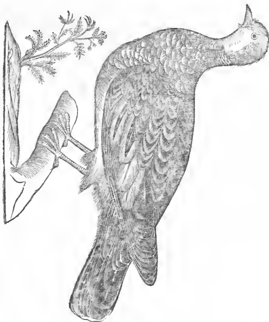
Fæmina enim exceptis pedibus, qui rubri ſunt, & pręter roſtrum quod nigricat, vt in mare, cætera candida eſt. Mas uerò capite, collo, pectore, alis ad remiges uſque, & dorſo vſque ad vropygium ruffeſcit, ſed color longè, quam in noſtrate dilutior eſt, neque ulla macula reſpergitur. Magnitudo fermè eadem, vox eadem. Roſtrum quoque ſimile, at nigricans. In oculis diuerſitas euidentiſſima. Huic iris planè croceo, aut potius miniaceo elegantiſſime reſplendet, quę in noſtrate luteſcit tantùm, Torquis etiã diuerſa figura eſt, nam Indicis tenuis, & nigra eſt, & circumcirca collum ambit, cum in noſtrate digitum, & amplius lata ſit, nec vnicolor, ut diximus. Pennę alarum longiores, uropygium, cauda tota fuſceſcunt, calamos habentes atros, & in marginibus albicant. Venter maximè propè anum luteſcit, pedes rubei tabellis albicantibus ornati, ungues fuſci ad luteum vergentes.

Hiſtoria. Incubatas.

Alui marem, & fęminam domi meæ caueę incluſos, ac milio eos paui. Sępius oua ediderunt, ſed propter caueę motum (erat enim è trabe ſuſpenſa) excludere non poterant. Incubabant autem uiciſſim, donec oua rumperentur: quibus ruptis iterum coibant, & nouiter oua bina ſemper edebant, donec tandem gemebunda earum uoce, maris potiſſimùm, nam fęmina exilem admodum ędit, defeſſus, eas neptibus meis donarem. Nunc noſtratium hiſtoriam proſequamur.

Turtur mas cum ornithopodio.

Turtur Indicus cum latyro altero.

LOCVS. HABITATIO.

VRTVRES notissimæ quidem in nostro orbe aues sunt, & passim habitant. Nihilominus raro admodum quibusdam in locis visuntur: quibusdam verò crebrius apparent. Commorantur ferè semper in montium iugis, & arborum verticibus: quamobrem, teste Origene Turturis appellatione S. Spiritus appellatur, vbi de magnis, & occultioribus mysterijs agitur, quæ multos latere solent. Hinc quoque [a] Cælius arbitratur Turturem Vergilio aëream nuncupari hoc versu.

[a] L. 26. Antiq. lect. c. 5. Turtur cur aerea vocata.

Nec gemere aerea cessabit Turtur ab vlmo.

Sed poëta eo innuere voluit, non solum in montibus agere plerunque Turturem, sed in vlmo, hoc est, arboribus nidulari, tum quoque raritas terram, nisi victus quærendi causa contingere, nam ad agros etiam & hortos propter id descendit. Vnde rectè dicebat doctissimus Aloysius Mundella, Turturem tum monticolam, tum campestrem esse. Platina scribit loca sabulosa libenter ab eo frequentari; in summa loca solitaria, & ab humano consortio remota. Contra verò Psalmographus innuere videtur, dum sese deterioris conditionis esse ait, quàm est Passer, & Turtur, quia his aditus ad altaria Dei pateat, adeo vt apud illa nidulentur.

Dauidis locus explicatus.

Sed Hebraici sermonis periti Hebraicè Hirundinem significari volunt, quę sanè in Ecclesijs, & domibus nidos construit.

Hirundo vbi nidificet.

Gilbertus Genebrardus ad hunc Prophetæ locum commentans existimat esse synedochen pro omnibus auiculis, quæ nidos apud templa fingunt. Imo, inquit, citra synedochen R. Mose Nahmanides eodem loco arbitratur Deror nomen esse commune omnibus auiculis liberè per domos, vrbes, & agros volitantibus, & vagantibus.

Deror quæ aues Hebræis.

Nam Deror libertatem significat Auis nempe libera, non inclusa caueæ, vel domibus. Septuaginta propter mysterium Turturem potuerunt eligere. Amat itaque Turtur loca raro frequentata, sed quæ & ipsa immutat. Migrat enim, vel si locum tepidum repererit, in eo per hyemem latet. Latere Turturem præter alios testatur sæpius in primis ipse [b] Aristoteles. *Turtur*, inquit [c] alibi *æstate tantum apparet, hyeme se condit. Latitat enim suo tempore.* Et rursus alibi: *Turturem hyeme latere maxime omnium constat: nemo enim propè dixerim vidisse per hyemem vsquam Turturem dicitur.*

[b] 8. Hist. c. 3.

Quando lateat

[c] 8. Hist. cap. 16.

Latere autem incipit præpinguis, & quanquam pennas in latebris demittit, tamen pinguedinem seruat. Alibi quoque vbi de toto Columbaceo genere generatim agit, scribit *ad nostra loca venire, cùm iam prolem fecerint*, sed id de Turture, & Oenade solum mihi dicere videtur. Nam & Plinius *trimestres* vocat Turtures, hoc est tribus mensibus nobiscum agentes, *Columbas perennes*.

Cur trimestres dicantur.

Et rursus idem [d] Aristoteles, *Degunt*, inquit, *æstate Turtures locis frigidis, hyeme tepidis.*

[d] 8. Hist. c. 12.

Ex recentioribus qui idem scribunt, sunt Albertus Magnus, & Georgius Agricola, quorum hic. *Turtures*, inquit, *aliquando in angustis montium locis latere consueuerunt, qua de causa verno tempore deplumes conspiciuntur.* Ille verò *sæpe*, inquit, *manent, cum montem habuerint contra Boream, & ab altera parte locum liberum, & patentem, in quo se soli exponant, & regio temperata fuerit.* Atque ita satis probasse me existimo Turtures hyberno tempore in nostris regionibus quoque latere: quare dicendum, asseuerandumque superest hinc migrare, quod superius pronunciauimus.

Turtures migrare.

Tradit id etiam [e] Aristoteles, inquiens. *Turtures non patiuntur apud nos hybernare, sed discedunt, nisi paucæ locis apricis remanserint.* Et rursus ibidem. *Volant gregatim tum Palumbes, tum Turtures, cum aduentunt, & cum suo tempore abeunt.*

[e] 8. Hist. c. 12.

Idem M. [f] Varro refert, dum ait: *Turtures, & Coturnices immani numero suo tempore in Italiam aduolant, & alio tempore reuolant.* Et iterum. *Pontia insula*, inquit, *non longe a Palmaria e regione Formiarum, in quibus Turtures, & Coturnices, cum ad Italiam veniunt, prima volatura requiescendi causa paucos dies morantur.*

[f] L. 3. de re rust. cap. 5.

Addit Ornithologus Turtures in genere Columbaceo apud suos primas aduolare, deinde Liuias, postremo Palumbos torquatos. [g] Cicero quoque Turtures cursu, & peregrinatione gaudere dixit.

[g] L. 2. de fin. bonor. & malor.

Quapropter Plinium haud verè dixisse putauerim, quem alias tamē Platina sequitur, vêre occultari Turturē, & pennas amittere.

Turtur ver nunciat.

Nam si verum est, quod ex Aristotele diximus, ad nos venire, cùm iam prolem fecerit, vt certè constat, dicendum est, dum occultatur proli incumbere quod mihi absurdum omnino videtur. Præterea Turtur ex ijs auibus est, quę sua præsentia ver nunciant. Hinc in sacris [h] Canticis Sponsus sponsæ suæ signa recensens, quibus aduenisse iam ver cognoscitur, vocem Turturis quoque nominat, *Surge*, inquit, *propera, amica mea, Columba mea, formosa mea, & veni. Iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra.*

[h] Cap. 2.

Signa aduentus ueris.

... tempus putationis aduenit: vox Turturis audita eſt in terra noſtra: ficus protulit groſſos ſuos: vineæ florentes dederunt odorem ſuum. Meminit pariter [e] Ieremias propheta diuerſis ... dum *ait: Miluus in cælo cognouit tempus ſuum. Turtur, & Hirundo, & Ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium domini.* Quamuis in nulla non regione Turtures inueniantur, alia tamen alijs locis præferre videntur. Nam in Aethiopia tantam harum auium copiam per aëra volare tradunt, vt cælo velut nebulas offundere videantur, & ſolis radios impediant. Apud Tartaros abundare minus mirum eſt, quia eas nō capiant, eſu nec abominentur. Pera dicta regio numeroſè eas alit. In Germania, teſte Turnero, multo frequentiores ſunt, quam in Anglia.

Turtures in Aethiopia ... abundant.

MORES. INGENIVM.

IN Columbaceo genere caſtiſsimas eſſe Palumbes, ſecundum caſtitatis locum obtinere Turtures, tertium, ac poſtremum Columbas albas ex [a] Aeliano in Columbæ hiſtoria generali tradidimus. Alij in Turturibus hanc continentiæ laudem magis celebrant. [b] Ariſtoteles Turturem, & Palumbem vno mare contentos viuere, nec alterum recipere inquiens, neutram præferre videtur, ſed Turtur, ſi mori alterutrum contingat, à ſecundis nuptijs abſtinet, & quod reliquum eſt vitæ ſine coniuge perpetuo agit, ſoluſq; volat, & quam plurima etiam mœroris plena propter coniugem vita functum exempla edit, omniaque facit, quę ad luctum ſpectare, & ad viduitatem, ac ſolitudinem exprimendam aptiſsima videantur, atque ideo frondenti ramo non amplius inſidere tradunt, nec ex lympido fonte bibere, ne conſpecta in aqua imagine ſua coniugis eſſe ratus eius recordetur, & nouos dolores inde percipiat, ſed ſiccos truncos eligere, & aquam turbare, quod Vergilianus & patria, & cantu [c] Baptiſta ille hiſce verſibus ſic expreſſit:

Turturis castitas.
[a] Li. de an. ca. 44.
[b] 9. hiſt. 7.
Turtur à ſecundis nuptijs abſtinet.

Quare viduus facti non bibat aquam fontis lympidi.
[c] L. 2. Part. Mariæ.

Sicut vbi amiſſo thalami conſorte per agros
Sola volat Turtur, viridis nec potat in vndis
Ne comitis priſcæ triſtetur imagine viſa,
Nec viridi poſthac fertur conſidere trunco.

[d] Alibi quoque matrem D. Virginis propter ſterilitatem ceu viro, qui rus ierat, orbam, Turturi ita aſsimulat:

[d] Li. 9. de ſacr. dieb.
Mater Virginis Turturi cur aſsimilata.

Rus ierat, mater tanquam ſine compare Turtur
Deſolata domi viduas imitata ſedebat.

Ob huiuſmodi igitur pudicitiam Turtur poëtis caſtus nuncupatur, ac in primis Ouidio, ſi is Philomelæ author eſt, dicenti:

Et caſtus Turtur, atque Columba gemunt.

Et Baptiſtæ Mantuano pudicus, dum ait:

Mannus erat veteri gentis de more pudicus
Turtur, &c.

Paſsim vero per hanc hiſtoriam pudicitiam huius auis celebrauimus. Hîc tamen de inuiolabili earum amore ita ſuſcitari vna cum Iouiniano Pontano lubet, cuius hi melitiſsimi ſunt verſus hendecaſyllabi:

Quæ ramo gemino ſedetis vnà,
Atque vna canitis vagæ volucres,
Vno & gutture canitis canoro:
Cum vobis amor vnus: vna cura,
Vnum ſit ſtudium, & fidele amoris,
(Noſtri nam variant ſubinde amores)
Vos blandæ volucres, amoris inſtar
Exemplum fidei iugalis vnum.
Quæ vis, obſecro, dicite, eſt amoris?
Tam conſtans male, diſsidenſq; ſecum?
Nam ſi paſcitur e calore, & igni,
Cur omnes fere ſubinde amantes
Frigeſcunt ſimul & tremunt? geluſq;
Toto pectore ſanguis obrigeſcit?
Sin eſt frigida vis, geluſq; ab ipſo

Horrescit simul omnibus medullis:
Cur ô cur miseri subinde amantes
Vruntur tacito colore, & igni,
Toto & pectore sanguis vstulatur?
Quanam hæc tam varians subinde vis, vt
Alternis calor imperet, geluq́, ?
Vos ô dicite blandulæ volucres,
Exemplum fidei, atque amoris vnum.

Ingenium Turturis Iudæorum sapientiæ præfert [e] Hieremias, dum ait: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Celebrat idem D. [f] Ambrosius, at nescio, an verè; sed audiamus quid dicat: *Vides*, inquit, *quam tam Dominus etiam minusculis infundit prudentiam? Turtur nido suo, ne pullos suos incurset lupus, squilla folia superiacit. Nouit enim, quod huiusmodi folia lupi fugere consueuerint. nouit auicula quomodo posteritatem foueat suam: & tu ignoras, & tu negligis, quomodo aduersum lupum nequitiæ spiritalis posteritatem vitæ huius habeas tutiorem?* Hæc ille. Sed quid Turtur à lupo sibi, pullisq; metuat in arboribus nidulans? Gladiolum, uel ut alij legunt, iridem nidis imponere tradit Aelianus, Philes verò comedere eandem, tanquam fascinationis amuletum, & ad pullorum custodiam. Aristoteles, si modò verus Aristoteles, author nimirum mirabilium, qui sub Aristotelis nomine venditur, tradit Cuculum in Helice pariturum non construere nidum, sed in Palumbium, & Turturum nidis parere.

Ingenium Turturis. [e] Cap. 8. [f] 6. Hex. 4. Turtur vt nidu suum tueatur cōtra Lupū.

PROPRIETAS.

TVRTVRI, & alijs quibusdam auibus, inquit [a] Philosophus proprium est crepitus uentris. Pars etiam nouissima alui earundem vehementer citatur, cùm vocem edunt.

Cuculus in Turturū nidis parit. [a] 9. hist. c. 39

V O X.

TVRTVR, inquit [a] Isidorus, de voce vocatur auis: de qua supra quoque quædam scripsimus. Dicitur autem Græcè τρυζειν, hoc est, vt Cælius vertit, tryssare: quod verbum de inani obstreperoq; verborum multitudine vsurpatur, ob quam Turtur etiam male audit, ut in prouerbijs dicetur. Aliqui Græcorum uerò Turtures στένειν, hoc est, gemere dicunt. Latinam vocem Latini vsurpant. Author philomelæ.

Et cassus Turtur, atque Columba gemunt.

[b] Martialis.

Gemit hinc Palumbus, inde cereus Turtur.

Item Vergilius.

Nec gemere aërea cessabit Turtur ab vlmo.

Huiusmodi gemitum cantus nomine dignatus est Suidas, inquiens: *Cum maximè esurit, cantat maximè.*

[a] L. 12. c. 7. Etymologia. Tryssare quid. [b] L. 3. Epig. Gemitus Turturis cātus dictus.

AE T A S.

COLVMBAE, & Turtur, teste Plinio, octonis annis viuunt, nimirum quæ excæcatæ allectrices aluntur, vt habet Aristoteles, ex quo hoc transcripsisse videri potest. Ego enim aliàs diutius viuere arbitror. [a] Bartholomæus Anglicus nescio an propria obseruatione, an uerò ex alio quopiam scriptore tradit Turtures quindecim annos viuere, ijsdemq; cubare.

[a] Li. 3. de prop. anim. cap. 34.

VOLATVS.

Turtures pedum uelocitate ualent.

ALBERTVS priuatim Turtures cùm volatu, tùm etiam pedibus plurimum valere prodidit. Columbarum sanè volatus velocissimus est, gressus non item: hoc itaque Turturi priuatim in Columbaceo genere competet, modò verum sit pedibus valere, vt ille testatur.

NIDVS COITVS
Incubatus. Partus.

Vbi nidulentur. Coeundi modus. Oppianus correctus. Animas cum maribus coire. [a] 6 Hist. c. 2. [b] In Bacch. act. 1. Pro Machera Turturem captare quid sit. [c] 6. Hist. cap. 1. [d] 6 Hist. cap. 4. [e] 9. Hist. cap. 7.

NIDVLANTVR Turtures iisdem ferè in locis, quibus Palumbes, nempe in arboribus: montana tamen alijs præferunt. Nidum inter densos arborum ramos ex lignis duris, & nodosis construunt. De coitu, vteri gestatione, fœturaque, nonnulla scripsimus in Palumbe, quæ & Turturi communia sunt. Oscula quoque Columbarum more ante initum permiscent, idque inter eas, quæ prouectiores ætate sunt, perpetuum est. Iuniores verò non rarò absque osculis coire visæ sunt. In vulgaribus Oppiani exemplaribus legitur, mares si fæmina desit, præter communem animum legem se inuicem conscendere, & oua, sed infœcunda generare: sed legendum potius fœminas se inuicem conscendere, si mas desit: nam [a] Aristoteles hoc Columbis quoque attribuit, vt in Columba diximus. Ad eiusmodi oscula, quibus Turturem ante coitum vti diximus, allusit fortassis [b] Plautus, Pistoclerum adolescentem loquentem inducens, se pro machera Turturem capturum, hoc est, pro meretrice, quę basijs, & suauijs adolescentes decipiat, amante. Gaza in textu [c] Aristotelico addidit, *Turturem semel tantum anno parere*: nam bis parere constat, sicuti idem ipse alium interpretans Aristotelis locum, scribit. Turtures quidem animalia fuissent infœcunda, nisi benigna parens rerum natura trimestres iam factos generationi idoneos fœtificareque fecisset, vt nonnulli, referente [d] Aristotele prodiderunt, eo argumento nixi, quòd larga eorum vbique reperiatur copia. Turtures illi Indici, quorum supra meminimus plures pariebant, quotiescunque nempe oua rumperentur, non parituri fortassis & ipsi, nisi bis, si oua exclusissent. Incubant autem, teste [e] Aristotele, mas, & fœmina vicissim, quod in omni Columbaceo genere commune esse arbitror.

[a] 8. Hist. cap. 3. [b] Lib. 3. de agricul. ca. 35.

VICTVS. SAGINA

Turtures oliuis uescuntur. Sagina. Turdorū copia Turturum pretiū minuit. Turtur quo cibo pinguescat. Receptacula Turturum. Aqua qualis danda. Stercoris usus. Turtures ad saginam apta.

FRVGIBVS viuere Turturem præter communem experientiam testis est [a] Aristoteles. Albertus præter grana etiam glandibus vesci asserit: quin & [b] Carolus Stephanus oliuarum cultores hortatur, ne Turturibus, Turdis, ac Sturnis accessum ad eas permittant, tanquam summa auiditate eas depascentibus. De sagina Turturum abunde Columella scribit in hanc sententiam. *Turturum educatio superuacua est, quoniam id genus in Ornithone nec parit, nec excludit. Auolatura vt capitur, farturæ destinatur, eoque leuiore cura, quam cæteræ aues saginatur. Verum non omnibus temporibus. Per hyemem, quamuis adhibeatur opera, difficulter gliscit. Et tamen quia maior est Turdi copia, pretium Turturum minuitur. Rursus æstate vel sua sponte, dummodo sit facultas cibi, pinguescit. nihil enim aliud quam obijcitur esca, sed præcipue milium: nec quia tritico, vel alijs frumentis minus crassescant, verum quod semine huius maximè delectentur. Hyeme tamen offa panis vino madefacta, sicut etiam Palumbos celerius opimant, quàm cæteri cibi. Receptacula non tanquam Columbis, loculamenta, vel cellulæ cauatæ efficiuntur, sed ad lineam mutuli per parietes defixi, tegeticulas cannabinas accipiunt, prætentis retibus, quibus prohibeantur volare, quoniam, si id faciant, corpori detrahunt. In his autem assidue pascuntur milio, aut tritico: sed ea semina dari nisi sicca non oportet. Satiatque semodius cibari in dies singulos vicenos, & centenos Turtures. Aqua semper recens, & quam mundissima vasculis, qualibus Columbis, atque Gallinis præbetur. Tegeticulæque mundantur, ne stercus vrat pedes, quod tamen & id ipsum reponi debet ad cultus agrorum, arborumque, sicut & omnium auium, præterquam nantium. Huius autem ætas ad saginam non tam vetus est idonea,*

quam

quam nouella. Itaque circa messem, cum iam confirmata est pullities, eligitur. Varro pariter de Turturum sagina loquens: *In septes,* inquit, *villæ affixis nutriri possunt Turtures.* Et [c] rursus Merula apud eundem, *Turturibus,* inquit, *locus constituendus proinde magnus ac multitudinem alere velis.* Item iubet, vt habeat hostium, ac fenestras, & aquam puram, & parietes ac cameras munitas tectorio: Sed pro Columbarijs in pariete mutulos poni, aut palos in ordine, supra quos tegeticulæ cannabinæ sint impositæ. Infimum ordinem oportere abesse a terra non minus tres pedes, inter reliquos dodrantes, a summo ad cameram ad semipedem, æquè latè mutulos a pariete extare posse, in quibus dies, noctesq; pascuntur. Cibatui quod sit obijci triticum siccum in vicenos, & centenos Turtures ferè semodium, quotidie euerri eorum stabula, a stercore ne offendantur. Sic ferè ille. Palladius verò præcipit, ut Columbarij cellæ duo subiecta cubicula fiant: vnum breue, & propè obscurũ quo Turtures claudi possint: quos, inquit, nutrire facillimum est: nam nihil expetunt, nisi ut æstate, qua sola maximè pinguescunt, triticum, & milium mulsa maceratum semper accipiant. Panico etiam impinguari author est Dydimus, & potu largiore delectari. Aucupes Lombardiæ, tradente Crescentiensi, præcipuè Cremonæ, tota æstate Turtures ferè retibus capiunt, & domunculæ illuminatæ includunt: aquam continuè puram, & milij quantum lubet exhibentes, & usque ad exactum ferè autumnum seruant quingentas, & mille quandoque eo modo congregatos, atque admodum carè vendunt. Tam mirum uerò in modum Turtures pinguescunt, ut, teste [d] Scaligero, pinguedine suffocati intereant, tanquam nimio infarctu elisis faucibus. Ob hunc itaque bonum pinguescendi habitum Turtur fortassis Martiali cæreus appellatur, atque aureus hoc uersu:

Aureus immodicis Turtur de clunibus implet.

[c] *L. 3. c. 8. de re rust.*

Locus in quo nutriendus est Turtur.

Vt maximè pinguescãt.

Aucupes Galliæ Cisalpinæ vt Turtures saginent.

[d] *Lib. 5 in Theoph. c. 20.*

Turtures pinguedine suffocãtur.

SYMPATHIA.

Antipathia.

QVAMVIS Turtur nullam auium suapte natura infestet, ut scribit Albertus, & author de natura rerum, & aliarum iniurias, seu infestationes patientissimè ferat, non caret tamen & ipse suis amicis, quibuscum tacita ei intercedit amicitia, eaq; reciproca, & cum integerrima fide culta, qualis in primis illa est, quam cum Psittaco exercet. Agnouit quidem hanc sympathiam Plinius, dum ait: *Turtures, & Psittaci amici sunt.* Sed quantopere inuiolabilem vterque inuicem fidem seruet, si nouisset, pluribus eam verbis erat celebraturus, quemadmodum nobis præstitit [a] Ouidius poetarum facundissimus, qui reciprocum harum auium amorem talem fuisse canit, qualis olim inter Orestem, & Pyladem (hunc enim per Phocæum intelligit) intercessisse legimus. Quatuor autem amicitiarum mutuarum (vt id obiter dicamus) teste Lactantio Firmiano, exempla celebrantur, Thesei nempe, & Pirithoi; Achillis, & Patrocli: Tydæi, & Polynicis: Orestis, & Pyladis: quos postremos, vt dixi nominat Ouidius. Addita postea sunt à quibusdam & illa duo amicorum paria Scipionis, & Lælij: Damonis, & Pythiæ, de quibus [b] Cicero: sed Ouidium audiamus, qui ita inquit:

Omnes quæ liquido libratis in aëre pennas,
Tu tamen ante alias, Turtur amice dole. (scilicet ob mortem Psittaci)
Plena fuit vobis omni concordia vita,
Et stetit ad finem longa, tenaxq; fides.
Quod fuit Argolico iuuenis Phocæus Oresti,
Hoc tibi dum licuit, Psittace Turtur erat.

Turtur nullam auium infestat.

Turtur cũ Psittaco amicitiã exercet.

[a] *L. 2. amor.*

Orestis, & Pyladis amicitia.

Quatuor amicitiæ mutuæ celebratæ.

[b] *L. 3. de off.*

Hanc eandem Psittaci cum Turture sympathiam, amoremue comprobat apud eundem Ouidium Sappho puella Phaoni persuadere contendens, se quamuis candida non sit, at nigra, posse tamen ab eo adamari, quoniam & aues diuersi coloris, diuersiq; generis naturali quadam iungantur amicitia; inquit autem:

Candida si non sum, placuit Cepheia Perseo
Andromede patriæ fusca colore suæ.
Et varijs albæ iunguntur sæpe Columbæ
Et niger a viridi Turtur amatur aue.

Quem locum interpretatus Domitius Scholiastes omnibus neruis contendit lectoribus

Sappho vt Phaoni persuadeat, vt se amet.

Aues diuersi coloris sæpe se inuicẽ amant. Ouidius explicatus.

persuadere

perſuadere, poëtam pro uarijs Pauones intelligere, aues nempe diuerſi à Columbis generis, eo ſolo argumento nixus, quod ſequens verſus duas diuerſi generis aues nominet, Turturem nempe, & auem viridem, id eſt Pſittacum. Sed quamuis Pauones, & Columbæ, vt nos ex Plinio ſcripſimus, amici ſint, poſſint tamen ita uerſus meo iudicio exponi, vt non ſolum Columbæ candidæ ſeſe cum uarijs, hoc eſt, maculatis, nempe deformibus copulent, matrimoniumq́; contrahant, ſed quod magis eſt, ut aues etiam diuerſæ ſpeciei ſeſe mutuò ament; Sed proſequamur. Idem Domitius arbitratur Plinium pro Merula, cum qua Ariſtoteles Turturi bene conuenire teſtatur; Pſittacum vertiſſe, quod ſanè etiam probare non poſſum, cum ob allatam [c] Ouidij, qui ipſo Plinio antiquior eſt, teſtimonium, tum ob quorundam experimentum. Magna eſt, inquit, Antonius Mizaldus ſcriptor non infimæ claſſis, naturarum familiaritas inter Pſittacum, & Turturem: nam hunc de omnibus amat ille, & contra: quod mihi, & multis exploratum fuit. Aſſeuerat eandem harum auium neceſſitudinem, cui vel ſoli adhæſerim, Iulius [d] Cæſar Scaliger Quapropter & ego auſim aſtruere Turturi præter Pſittacum, Merulam quoque amicam exiſtere. Aelianus, quemadmodum in Columba dictum eſt, Columbæ cum Turture amicitiam intercedere ait: ſed hoc etſi mirum non videatur, quoniam Turtur è Columbarum genere ſit, dixi tamen ex viri fide digni relatione, Columbas immiſſam in Columbarium Turturem penitus occidiſſe, Sed hunc Turturem Indicum fuiſſe, quare fortaſſis id ob coloris diuerſitatem feciſſe videri poſſunt. Hoc uerò etiam ſympathiæ tribuendum uidetur, quod cùm Columbæ helleboro eſu intermantur, Turtures eo impunè veſcantur, nihilq́; inde detrimenti patiantur, author eſt [e] Glyca, id propter peculiare ipſis temperamentum accidere tradens. Contra uerò malo punico trito pereunt, ſi [f] Aeliano credimus, qui pariter eorum hoſtes recenſet occultos Coruum, & Circum, aues certè aduerſus quas ſeſe defendere non poſſunt: eſt tamen odium reciprocum. Occiduntur pariter, teſte [g] Philoſopho à Chloreo, quocum pugnãt: quo loco [h] Gaza pro Chloreo Luteũ vertit, quod placet. Plinius ex Ariſtotele cum Pyrallide pugnare ſcribit, & rationem odij reddit, quòd eodem victu paſcantur, & eodem loco degant. Hic Gaza pro Pyrallide Ignariam tranſtulit. Repetit hanc eandem inimicitiam Philes. Sed quod apud eundem próximè antè legitur, Turtur odit Pyrram, id deprauatè legi apparet: fortè Pyrallidem dicere voluerit. Oderunt & Phralim uolucrem, teſte Rauiſio Textore. Diximus antè ex D. [i] Ambroſio Turturem aduerſus Luporum ad nidum acceſſum ſquillæ folia inducere. Sed hoc Zoroaſtres vulpem, non Turturem facere ſcribit, pro qua fortè D. Ambroſius memoria lapſus Turturem ſubſtituerit.

Pauones Columbas amant. Variæ aues quæ Ouidio? Auis viridis. Merula, & Turtur amici. [c] 9. Hiſt. c. 1. [d] In comm. in l. 3. Theo. de plãt. c. 16. Colũba, & Turtur amici. Turtures impune helleboro veſcuntur. [e] Ann. part. 2. [f] 6. de anim. cap. 46. Turturis hoſtes Coruus & Circus. [g] Cap. 45. Cum Chloreo pugnat. [h] 9 Hiſt. c. 1. Cum Pyrallide. Ignaria. [i] 6 Hex. c. 4. Vulpes cur ſquillæ folia nido importet. D. Ambroſij error.

CAPIENDI RATIO.

ARISTOTELES [a] de Columbis ſcribens Turtures etiam exæcatas allectatrices ali ſolere prodidit. Capiuntur autem diuerſimode: Viſco in primis, teſte [b] Oppiano, & ſub arbore, cuius ramis Turtur alter videlicet allectrix imponitur. Qui capiendi modus longè antiquiſſimus uidetur, ut pote cuius Plautus quoque meminit, ubi Anthemonidem glorioſum militem facit iactare ſeſe ſexaginta hominum millia occidiſſe proprijs manibus, dum ait;

Viſum lepidum dedi
Fundaſq; , eo præſternebam folia farfari.
LVCVS reſpondet.
Cui rei? ANTH. Ne ad fundas viſcus adhæreſceret
In fundas infundebam grandiuſculos globos
Eos volantes iuſſi fundarier.
Quid multa verba? Quemquem viſco offenderant,
Tam crebri ad terram decidebant, quam pyra.
Vt quiſque ceciderat, necabant eum ilicò
Per cerebrum pinna ſua ſibi quaſi Turturem

[a] 9 Hiſt. c. 7. [b] Lib. 3. de aucup. Anthemonidis glorioſi militis iactatio.

Quomodo intricentur Turtures laqueis è pilis caudæ equinæ, & alijs quibuſdam: item quomodo retibus capiantur docet multis Pet. Creſcentienſis, & ante ipſum Aelianus, dum ait: *Ad hanc rationem aucupantur Turtures, qui abſolute, perfecteq́; earum aucupium tenent, nec longè ab experimento aberrant, vt ſaltent, valdeq́; ſuauiter, præclareq́; canant quorum auditu ha delectantur, ſaltationiſq́; conſpectu permulcentur, accedunt́q; propius. Aucupes ſenſim, & pedetentim*

Vt retibus capiantur.

detentim eo ſtcedunt, vbi retium explicatorum poſita ſunt inſidia, in quas incidentes, capiuntur; captæ primum ſaltatione, & cantiunculis, Orus quoque teſtatur Turtures tibia, & ſaltatione capi. Intercipiuntur inſuper, teſte Oppiano, cum ſiticuloſè ad fontem accedunt: venator prope eum arundinem erigit, pennis ad ſummum alligatis: quarum, inquit, motus Turtures admodum terret, fugatque. Sed alias Turtur iam pridem captus in propinquo ponitur, quo conſpecto, cæteri aduolitant, & retis tractu obteguntur. Aliquando etiam contingit Turtures ita viribus labaſcere, vt manu ſeſe capiendas præbeant, vt author de natura rerum prodidit.

Turtures ſaltatione gaudent. Vt prope fôtes capiantur.

Turtures manu capiuntur.

DENOMINATA.

VERBENACA Græcis trygonium appellatur, quòd Turtures ea delectentur, ſeu potiùs, vt doctiſſime diſputat Io. Goropius Becanus, quod ad eos amore conciliandos ligandoſq; valere credatur, in quibus cùm Columbæ, tum Turtures omnium gentium iudicio habent principatum.

Trygoniũ.

AVGVRIA.

Vſus in Sacris.

VETERES, vti hiſtoria teſtatur, quicquid agebant, niſi auſpicatò agebant, maximè in rebus ſerijs. Ita quoque in primo die, vbi deſponſatio futura eſſet, nobiliores familiæ non niſi auſpicatò conueniebant. Optima autem iſtiuſmodi auguria capiebantur a Turture, & Cornice: atque ita ſi par integrum apparuiſſet, boni ominis erat, ſi alter tantum, peſſimi, quemadmodum in Cornice fuſiùs docuimus. In Columba verò Columbam diximus propter ſalacitatem potiſſimum Veneri ab antiquis ſacram habitam fuiſſe: Contrà uerò [a] Aelianus albas Turtures cùm Veneri & Cereri, tùm etiam Parcis ſacras eſſe ſeſe intellexiſſe ſcribit. Belgæ, referente [b] Becano, Turturem Columbarum minimam his amoris, & fidei dotibus excellentiſſimam arbitrati, non nomen tantum ab ijs fecêre, ſed eam præ cæteris Veneri conſacrârunt, adeo ut apud eos, qui externis moribus necdum corrupti, patrios ritus conſeruant, nefas habeatur, Turturem occidiſſe: & ne honos nobili auiculæ à maioribus tributus ob Veneris cultum abolitum periret, dicunt eam D. Virgini ſacram eſſe, attexta etiam neſcio qua fabula ad opinionem apud uulgus confirmandam. Tartaros pariter ferunt Turturum eſum abominari, eoſque minimè capere, neſcio an ob ſimilem cauſam. De uſu uerò Turturum in ſacrificio Hebræorum abundè cùm in Columbæ tractatu egerimus, ſuperuacaneum eſt hic repetere.

Familiæ nobiles antiquorum auſpicatò conueniebant. Duos Turtures vidiſſe bonum, vnũ malũ. Columba cur Veneri ſacra.

[a] *L. 10. c. 33*

[b] *L. 6. Saxo.*

Belgæ Turtures Veneri conſecrarunt.

Turtures occidere vbi nefas ſit. Turtur D. Virgini ſacer dictus.

MYSTICA.

CASTITATI huiuſce auis, qualem prædicauimus, multa ſacroſancta myſteria innituntur, adeo vt Adamantius Origenes ſcripſerit: *Caſtitatis ſermo Turtur eſt in eccleſia conuiuio.* Et alibi [a] D. Hieronymus, *Turtur*, inquit, *auis pudiciſſima ſemper habitans in ſublimibus, typus eſt Saluatoris.* Cui eandem hanc auem ita comparat S. Antonius Patauinus: *Chriſtus*, inquit *facit ſicut Turtur auis, quæ hyemis tempore ad valles deſcendit, & in truncis concauis arborum habitat deplumis. In æſtate vero ad montana reuertitur. Sic Chriſtus in hyeme infidelitatis, & frigore demoniaca perſequutionis deſcendit in uterum humillimæ Virginis, & habitauit in hoc mundo pauper, & abiectus, tanquam plumis potentiæ nudatus. De hac Turture dicitur in Cantico: Vox Turturis audita eſt in terra noſtra. Vox Turturis eſt gemitus, & luctus. Chriſtus deſcendit gemere, & plangere, quem nunquam legimus riſiſſe, vt nos doceret gemere, & plangere. Audita eſt autem vox Turturis in terra noſtra, ſcilicet, Agite pœnitentiam. Cum vero appropinquauerit æſtas, & feruere cœperit Iudaica perſequutionis, & exarſerit calor paſſionis, tunc*

[a] *L. 1. aduerſ. Iouinianum*

Saluatoris typus.

Vox Turturis. Chriſtus nunquã riſit, & quare.

redit ad mentem, id est ad Patrem, &c. Eadem ratione, vt ait Ambrosius Heremita Turtur dicitur sapientia Patris, quoniam imperfectis absconditur, & inter perfectos eam verbi dispensator loquitur. Nam Turtur, vt dictum est; vitam in secretioribus, & a multitudine remotis vitam transigit. Turtur, inquit disertissimus Iacobus de Vitriaco Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Card. sanctos viros significare potest, quorum exemplo reprobi Iudæi temporis visitationis suæ debuerunt agnoscere, & dicere cum Nicodemo: *Nemo potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum illo.* Turtur quandiu maritus eius viuit, nunquam recedit ab eo, quo mortuo nulli alij copulatur, sed solitaria incedens, siccis arborum ramis insidet, gemens, & tristis. Per Turturem igitur sancti, casti, & iusti designantur, qui solitarij incedunt a tumultu mundi remoti, gementes, & dolentes pro morte Christi, & pro peccatis suis, & aliorum, super siccum paupertatis ramum insidentes: absconduntur autem in hyeme: in præsenti enim sæculo propter vanitatem, in æstate autem futura in cælum volabunt. Significat etiam Turtur solivaga prædicationes, & secretas orationum lachrymas, quemadmodum contra Columba gregalis vitam actiuam, & orationes ecclesiæ publicas, vt scribit Thomas de Vio in summa D. Thomæ Doctoris angelici. Apud Psalmographum [b] locus est huiusmodi: *Na tradas Chaiah* (bestijs, vt D. Hieronimus transtulit) *animam eruditam in lege tua.* Vbi septuaginta habent: *Ne tradas bestijs animam confitentem tibi.* F. [c] Hector Pintius Lusitanus Hieronymianus Hebraicismi peritissimus idem vocabulum feram, & bestiam significans, significare etiam congregationem, & vocabulum, pro quo septuaginta vertetunt confitentes, significare ait Turturem, & legem. Vnde Pagninus traduxit: Ne tradas congregationi inimicorum animam Turturis tuæ. Ac si dicat. Ne tradas, Domine, vitam gentis Hebrææ exercitui hostium suorum. Gentem illam appellat Turturem ob imbecillitatem, & mœstitiam, qua opprimebatur, quòd se cunctam ab inimicis intueretur. Et quia populus ille Deum laudibus efferebat, appellant illum septuaginta, confitentem Deo, idem est confiteri, quod laudare, & Hieronymus eruditum in lege Dei. Potest verti. Ne tradas cœtui hominum animam Turturis tuæ: vt sit sensus; Cupio, Domine ab hominum cœtu, & frequentia discedere, meque in solitudinem recipere instar Turturis, loca solitaria quærentis, vt animo possim in diuinam philosophiam incumbere, & cælestia mysteria contemplari. Quapropter te obsecro, & obtestor, ne me Turturi similem tradas turbulentis negotijs, & hominum congregationi, ac frequentiæ. Alius est eiusdem Psalmographi locus, quo antea diximus D. Hieronymum propter mysterium Turturem vertisse. Ait autem [d] Psalmographus: *Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum sibi, vbi reponat pullos suos.* Quem locum commentans D. Hieronymus, Simpliciter, inquit, interpretemur: videte quid dicat (Dauid) Desidero Domine æterna tabernacula tua: concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Sedem aliquam, & nidulum animæ meæ, & corpori meo habere desidero. Aues, quæ liberè huc illuc vagantur, tamen postquam volauerint, habent locos, & nidulos, vbi requiescant: Quantò magis anima mea, & caro mea debet sibi locum præparare, vbi possit requiescere? Non alius ascendamus: In Domino confido: Quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montes sicut Passer? Videte ergo, quia nemo transmigrat in montes, nisi qui Passer est. *Et Turtur nidum sibi.* Iste est Turtur, de quo dicit in Cantico Canticorum. *Vox Turturis audita est in terra nostra. Turtur nidum sibi*: Turtur est animal castitatis. Turtur non habitat in humilibus, sed semper facit nidos sibi in excelsis arboribus. Sicut ergo Passer, & Turtur aues castissimæ nidos sibi in sublimioribus faciunt; sic ergo tabernacula, & atria, & domus non sunt in humili ista terra, sed in excelsis, hoc est in regno cælorum. Exponit eundem textum D. [e] Gregorius, per Passerem intelligendo Christum, qui sibi domum inuenit, quando ascendit in cælum, sed per Turturem fideles accipit, qui ipsum imitantur: Vnde explicans illud [f] Iob: *In nidulo meo moriar*, ait: Quid per nidum exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, puta, qua vnusquisque infirmus nutritur? Nam si ecclesia sancta infirmos quoque filios nunc in nido pacis non enutriret, Psalmographus non diceret: *Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, &c.* Iam quippe domum Passer inuenit, quia in æternum cæli habitaculum Christus intrauit. Et Turtur inuenit nidum, quia sancta ecclesia amore conditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi, id est, pacatissimæ fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. D. vero Augustinus in enarratione eiusdem psalmi per Passerem intelligi ait prophetæ cor, & per Turturem eiusdem carnem. Nam duo, inquit, dixerat, & duo reddidit in similitudinem, animum.

Turtur figuræ sapientiæ patris.

Turtur sanctos viros notat.

Sancti solitarij incedunt.

Prædicationis, & secretarum orationum typus.

[b] Psal. 73.

Caiah quid Hebræis.

[c] Com. in Daniel. c. 2.

Hebraica gens Turtur appellata, & cur.

Idem sunt confiteri, & laudare.

[d] Psal. 83.

Turtur animal castitatis.

[e] L. 19 mor. cap. 24.

Christus Passer dictus.

Fideles per turtures designati.

[f] Cap. 29.

Quies per nidum expressa.

Passer & turtur animus & caro.

Dixerat

Dixerat exultasse cor suum, & carnem suam, & his duobus reddidit Passerem, & Turturem. Cor tanquam Passer, caro tanquam Turtur: inuenit sibi domum, Passer inuenit sibi domum cor meum. Exercet pennas in virtutibus huius temporis in ipsa fide, spe & charitate, quibus volet in domum suam, & cum venerit, permanebit etiam querula vox Passeris, quæ hic est, non erit ibi. Nam ipse est querulus Passer, de quo alio [g] Psalmo: *Sicut Passer solitarius in tecto, de tecto volat ad domum.* Iam sic sit in tecto, calcet domum carnalem, habebit quendam cælestem locum, perpetuam domum. Passer iste finiet querelas suas. Turturi autem dedit & pullos, id est, carni, inuenit nidum Turtur, vbi ponat pullos suos. Passer domum, Turtur nidum: & nidum vtique vbi ponat pullos suos, Domus tanquam ad sempiternum eligitur, nidus ad tempus congeritur. Corde cogitamus Deum, tanquam uolantem Passerem ad suam domum: carne autem agimus opera bona: videtis enim per carnem sanctorum quanta bona fiant: per hanc enim operatur, quæ iussi sumus operari, quibus adiuuamur in hac vita. Frange esurienti panem tuum, & egenum sine tecto induc in domum tuam: si videris nudum, vesti, & cætera talia, quæ nobis præcepta sunt, non operamur nisi per carnem. Passer ergo ille, qui cogitando domum suam, non recedit à Turture querente sibi nidum, vbi eos ponat, &c. Idem [h] alibi, Videamus, inquit, quomodo in Deum & cor simul, & caro hominis exultat. Quomodo nisi vt homo & carne, & corde seruiat. Cor enim exultat in Deum, quando honesta, & sancta cogitat, quando religiosa opera, & Deo placita concupiscit. Caro autem exultat, quando pudica est, quando sobria, quando nulla impuritate polluitur, quando nullis immundis actibus sordidatur. Videte enim è diuerso, & agnoscite, quam vera sint, quæ dico: si viderit aliquis vestrum hominem iniusta dicentem, nunquid dicere potest, quod cor illius exultet in Deum viuum? Aut si quis alium viderit ebriosum, impudicum, fornicatorem, nunquid dicere potest, quod caro eius exultet in Deum viuum? Nulla enim caro exultat in Deum, quæ viuit in vitio. Ideo ergo propheta dicebat: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quia & corde retinebat plenam religionis fidem, & carne seruabat deuotam corporis sanctitatem. Nec sine causa in consequentibus statim Psalmista subdidit dicens: *Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos suos.* In Turture, & Passere Saluator noster significatur. Passer enim, vt scitis, perparua auis est: Turtur enim, vt legimus, pudicissima. Et ideo Saluator noster Passer dicitur, quia docuit primus humilitatem. Turtur dictus est, quia docuit primus castitatem. Vnde etiam in Canticis Canticorum dixit: *Vox Turturis audita est in terra nostra.* Vox Turturis doctrina intelligitur Saluatoris. Audire cœpit, puritatem castitatis adamauit. Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum sibi, vbi reponat pullos suos. Quæ est enim domus Christi, nisi ecclesia. Hanc ergo domum Saluator cum ingenti pietate quæsiuit, &c. D. verò [i] Bernardus in hanc Prophetæ psalmographi sententiam incidens longè aliter eam interpretatur, dum ait: *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum, in quibus Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos suos.* Passer, inquam, naturaliter animal vitiosum, mobile, leue, importunum, garrulum, ac pronum in libidinē. Et Turtur luctus amica, opacæ solitudinis familiaris incola, forma simplicitatis, exemplum castitatis. Ille sibi inuenit domum quietis, & securitatis. Illa nidum sibi, vbi reponat pullos suos. Quæ sunt hæc, nisi iuuenum naturaliter calidus sanguis, & feruidus animus, ætas labilis, curiositas inquieta, & virilis maturitas, seruus animus, castus, sobrius, pertæsus exteriorum quantum potest, & intra semetipsum. Quorum alterum in tabernaculis Domini virtutum, in disciplina cellarum inuenit sibi ab omnibus vitijs quietem, firmamentum stabilitatis, & mansionem securitatis. Alterum uerò in secreto cellæ secretiorem recessum conscientiæ, vbi reponat, & nutriat sanctarum affectionum suarum fructus, & spiritualis sensus contemplationis. Passer solitarius in tecto, hoc est, in altitudine contemplationis calcare amat habitationem carnalis conuersationis. Turtur in inferioribus fœcundatur, & gaudet in fructibus humilitatis. Perfecti enim quique, & spirituales, qui Turturis nomine designantur, cum ad firmamentum, & robur virtutis suæ per virtutem obedientiæ, & subiectionis perueniunt, premunt se semper, & deijciunt in id quod insipientium est: & vnde infra se descendunt, inde ascendunt supra se: & humiliando se magis proficiunt propter fructus solitudinis, qui sunt frequētes, & sublimes excessus contemplationis, non arbitrantes esse negligendum conscientiam voluntariæ subiectionis, vsum socialis vitæ, & dulcedinem fraternæ charitatis, &c. Disertissimus D. [k] Chrysostomus à propheta Passerem appellari ait, designarique hominem, quia ani-

[g] Psal. 101.

[h] Homil. 33

Homo vt Deo corde, & carne seruiat.

Saluator in Passere, & Turture notatur.

Dom. Christi ecclesia.

[i] Epistol. ad frat. de monte Dei.

Passer animal vitiosum.

Turtur amica luctus.

Iuuētus Passeri comparata.

Passer Solitarius in tecto.

Perfecti, & spirituales Turturis nomine designantur.

[k] Homil. de virt.

Homo carne per Paſſerẽ deſignatur. [l] Matth 15. Eccleſia caſta Turturi comparatur. [m] Pſal 44. [n] Cap 8. Ioãnes Hirundo dictus, Paulus Cicada. [o] Geneſ. 15. [p] Cap. 2.

ma noſtra, ſicut Paſſer erepta eſt de laqueo venantium. Quod & Dominus idipſum volens oſtendere diſcipulis ſuis, quantum alios ſanctitate præcellerent, dicit [l] eis: *Nolite timere multis Paſſeribus meliores eſtis vos*. Propterea, & Salamon proclamat, dicens; *Vt euadas ſicut damula ex caſſibus, & ſicut auis à laqueo*. Turturi verò ait comparaſſe omnem caſtam eccleſiam propter multiplicem ſapientiæ gratiam. Et quia, inquit, verum eſt, quod dicimus, audi [m] Dauid loquentem: *Omnis gloria filia regis ab intus in fimbrijs aureis cir umamicta varietate. Etenim Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum ſibi, vbi reponat pullos ſuos*. Hoc in confeſſione trophæi crucis enutriens illuminatos filios ſuos. Huius Turturis [n] Hieremias mentionem facit dicens: *Turtur, & Hirundo, & Cicada agri, Paſſeres cognouerunt tempus aduentus ſui*. Turturem dicit omnem caſtam eccleſiam: Hirundinem verò Ioannem hominum amatorem: Cicadam verò eloquentiſſimum Paulum, eccleſiæ organum. De iſta namque Turture præcepit Abrahæ Deus dicens: [o] *Accipe mihi vaccam trimam, & arietem trimum, & capram trimam, Turturem, & Columbam*. Huius Turturis meminit ſcriptura in Cantico [p] Canticorum, dicens: *Vox Turturis audita eſt in terra noſtra. Vox Turturis huius cæleſtem Christi nobis verni temporis ſignificat aduentum: Vox Turturis audita eſt in terra noſtra. Audiamus igitur huius Turturis vocem melleam decantantem: Nigra ſum, & ſpecioſa filia Hieruſalem* &c. Venerabilis [q] Beda, quomodo per Paſſerem animam, per Turturem carnem intelligendam eſſe ſcribit, nunc audiamus. Duobus, inquit, præmiſſis, duo alia reddit (nempe diuinus Pſalmiſta) in ſimilitudinem auium. Et animam dicit Paſſerem, propterea quia Paſſer querula auis eſt, & cauta à laqueis, & exercet ſe in pennis. Et anima, quæ hic ingemiſcit attendendo triſtitiam, & laborem peregrinationis, & cauet ſibi à deceptionibus diaboli, non acquieſcendo concupiſcentijs carnis. Et quæ exercet ſe in pennis, quibus ad alta tollatur, id eſt, in virtutibus huius vitæ, ſcilicet in fide, ſpe, charitate, Huiuſmodi, inquam, anima auolando de terra, & cæleſtibus conuerſando, inuenit ſibi ibi domum, in qua ſemper maneat, & omnem miſeriam ſuam finiat. Turturem vero comparat carni: quia ſicut Turtur pro cantu gemitum habet: ita ad carnem propter multiplicem & infinitum defectum ſuum pertinet ſemper ingemiſcere. Cui Turturi dat pullos ſuos: quia carnis eſt opera miſericordiæ facere: vt nudum veſtire, eſurientem paſcere, infirmum viſitare, & cætera talia facere. Iſti autem pulli non vſquequaque ſunt ponendi, ne conculcentur, & pereant: ſed in nido, id eſt, in fide, & ſocietate catholicæ eccleſiæ, extra quam veri ſacrificij locus non eſt, quia & pagani ſæpè faciunt opera miſericordiæ: ſed quia non habent nidum; ideo conculcantur, & pereunt opera eorum. Et notandum, quod animæ propter manentem manſionem in cælo domum dat, carni verò dat nidum, qui ad tempus tamen inhabitatur, deinde deſeritur. quia & fides, & opera miſericordiæ, quæ caro facit, temporalia ſunt. Cum enim venerit ſpecies, peribit fides, nec opus erit miſericordia, vbi nulla erit miſeria. Litera autem ſic legitur, quaſi dicat: Verè anima mea, & caro exultauerunt in Deum viuum, quia anima mea exiſtens Paſſer inuenit ſibi domum: & caro mea exiſtens Turtur inuenit ſibi nidum, vbi reponat ſibi pullos ſuos. Sed iſtæc pro huius loci explicatione ſufficiant. Alius eſt ſcripturæ locus in [r] Cantico Canticorum: *Pulchra ſunt genæ tuæ, ſicut Turturis*. Quam ſententiam explicans D. Gregorius, Turtur, inquit, poſtquam parem ſuum perdiderit ſemel, nunquam alteri ſe iungit, ſed ſemper ſolitariè habitans, in gemitu perſeuerat, quia quem diligebat, non inueniens, quærit. Sic anima quæque dum à ſponſo ſuo abſens eſt, ab eius amore non recedit, ſed in eius deſiderium ſemper anhelat, & gemit, & dum illum, quem ualde diligit, non inuenit, quia ab omni alieno amore ſe retrahit, quaſi in genarum verecundia caſtitatem cordis ipſo habitu, & actu exteriori oſtendit. Et D. [x] Bernardus antedicta uerba exponens, hoc pacto ferè ſcribit: Tenera eſt ſponſę verecundia, & per increpationem ſponſi facies eius rubore ſuffuſa eſt, pulchriorque ex eo apparens, ilicò audit, pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut Turturis. Duo quædam in intentione, quam faciem animę eſſe dicimus, neceſſariò requiruntur, res, & cauſa: id eſt, quid intendas, & propter quid. Ex his ſanè duobus animæ uel decor, vel deformitas iudicatur, vt (verbi cauſa) anima, quæ ambo iſta recta, atque pudica habuerit, illi meritò, veraciterque dicatur: *Pulchra ſunt genæ tuæ, ſicut Turturis*. Quæ uerò altero eorum caruerit, non poterit audire, *Pulchra ſunt genæ tuæ, &c.* propter eam, quæ adhuc ex parte erit, deformitatem. Si (verbi gratia) intendat quis animum in quirendæ veritatis, atque id ſolo veritatis amore, nonne is tibi videtur, & rem, & cauſam

[q] In comm. ad Pſal. Paſſer cum animã deſignet. Turtur carni comparatus. Extra eccleſiam catholicam non eſt locus ſacrificij. [r] Cap. 1. Anima Turturi aſsimilata. [x] Serm. 4 ſuper Cant.

habere

habere honestam, meritoque sibi vendicare, quod dicitur. *Pulchræ sunt*, &c. Quippe cui in neutra generum neuus reprehensionis appareat. Quod si minimè quidem veritatis desiderio, sed aut inanis gloriæ, aut commodi temporalis obtentu in veritatem obtenderit, iam etsi vnam genarum videatur habere formosam, non dubitabis ex parte deformem, cuius alteram faciem causæ turpitudo fœdauerit. Si autem videris hominem nullis honestis studijs intendentem, sed carnis illecebris irretitum, ventri, & luxuriæ deditum, quales sunt illi, quorum Deus venter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt, nonne istum ex vtraque parte fœdissimum iudicabis, in cuius vtique intentione res, & causa reproba inuenitur? Ergo solum inquire Deum propter ipsum solum. Hoc planè est, vtranque bipartitæ intentionis faciem habere pulcherrimam, atque id proprium, ac speciale sponsæ, cui merito singulari prærogatiua audire conueniat: *Pulchræ sunt*, &c. Turtur pudica auicula est, & conuersatio eius non cum multis, sed solo degere fertur contenta compare: ita vt, si illum amiserit, alterum non requirat, sed sola deinceps conuersatur. Tu ergo stude ambas speciosas habere has genas tuæ intentionis, vt imitator castissimæ volucris sed eas secundum prophetam solitarius, quoniam leuasti te super te. Omnino supra te est angelorum Domino desponsari, adhærere Deo, atque vnum spiritum esse. Sede itaque solitarius, sicut Turtur, nil tibi, & turbis, nil cum multitudine cæterorum, etiamque ipsum obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum. Secede ergo mente, ostio, ora patrem tuum. [f] Idem præcipiens, ne virgo coniungatur malis hominibus, Sanctimonialis, inquit, fæmina, quæ Christum perfectè diligit, delectabilia, & superflua dona ab omnibus non recipit, quia Christum in omnibus donis anteponit. Vnde in Canticis Canticorum ecclesiæ dicitur, *Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut Turturis*. Turturi assimilatur ecclesia, vel quælibet sancta anima, quia Christum perfectè diligit, & nihil amori eius præponit. Turtur ex quo per occasionem coniugem suum prodidit, nunquam alterum amplius quærit, quia adulterinum amorem non recipit, sic sanctimonialis fæmina, quæ Christum perfectè diligit, amplius adulterinum amorem non recipit, id est, amplius in malo homines non diligit. Religiosa fæmina, quæ plus diligit hominem, quàm Christum non est casta, sed adultera, quia Christum contemnit, cui fuerat desponsata, &c. Antea item eodem in [t] libro dixerat ad eundem termè sensum: Soror in Christo amabilis mihi, audi uocem Iesu Christi sponsi tui dicentis: Surge amica mea, & veni per dilectionem: iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit, flores apparuerunt in terra, tempus putationis aduenit, vox Turturis audita est in terra nostra, hoc est vox prædicantium apostolorum in ecclesia. Turtur est auis castissima, quæ in excelsis, & arboribus semper nidificare, & morari solet: Apostolos, vel cæteros doctores significat, qui possunt dicere: Nostra conuersatio in cælis est, quæ & gemitum habet pro cantu, & significat ploratum sanctorum, qui suos ad lamentum, & fletum hortantur, dicentes: Miseri estote, & lugete. Igitur honesta uirgo, accipe exemplum huius Turturis, & luge propter amorem Iesu Christi sponsi tui, quousque eum videre possis regnantem in solio regni sui. Melius est tibi lugere cum amore Iesu Christi, quàm cum timore inferni. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut Turturis. Natura Turturis est, vt si per occasionem perdiderit alterum amplius non quærit. O sponsa Christi assimilare & tu huic Turturi, & præter Iesum Christum sponsum tuum, amatorem non quæras alterum. O sponsa Christi, esto similis Turturi, & luge die, ac nocte cum desiderio Iesu Christi sponsi tui: quia iam ascendit ad cælos, vt aliquando faciem illius videre merearis in dextera patris. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut Turturis. In genis solet esse verecundia. Soror venerabilis genas habes Turturis, si præ verecundia Iesu Christi sponsi tui: nihil contra voluntatem illius facis. Genas habes Turturis, si cum amore, & reuerentia Christi ea, quæ nihil displicent postponis. Genas habes Turturis, si præter Christum alterum amicum non diligis, &c. Explicat pariter eiusdem sententiæ mysterium D. Hieronymus postquam disertissimè demonstrasset ecclesiam Christi sponsam esse, quæ tanquam pro epilogo repetens, Per hæc, inquit, edocemur, quomodo sponsa Christi, que est ecclesia, etiam sit corpus eius, & membra. Si ergo audias sponsi membra nominari, ecclesiæ membra dici intellige: in quibus sicut sunt aliqui, qui dicuntur oculi, pro intelligentiæ sine dubio, ac scientiæ lumine: & alij aures pro audiendo verbo doctrinæ: alij manus pro bonis operibus religiositatue ministerijs: ita sunt alij & qui genæ eius appellentur. Genæ autem partes vultus

Turtur pudica auis.

[f] Serm. 60. de modo bene viuendi.

Ecclesia Turturi assimilatur.

Sanctimonialis fæmina Turturi comparata.

[t] Serm. 10.

Vox prædicantium vox Turturis est

Genas Turturis quæ habeat.

Ecclesia Christi sponsa.

Xx 3 dicuntur

dicuntur, in quibus honeſtas, & verecundia animæ agnoſcitur: per quod ſine dubio illi in membris eccleſiæ declarantur, qui caſtitatis, & pudicitiæ excolunt honeſtatem. Pro hiſce ergo ad omne corpus ſponſæ dicitur: Quam ſpecioſæ factæ ſunt genæ tuę? Et obſerua, quia non ait, quam ſpecioſæ ſunt genæ tuæ, ſed, quam ſpecioſæ factæ ſunt, vt oſtendat prius quidem non eas ita fuiſſe ſpecioſas, ſed poſtea quam ſuſcepit oſcula ſponſi, & ipſe qui loquebatur per prophetas, prius affuit, & mūdauit ſibi ipſi eccleſiam ſuam lauacro aquę, & fecit eam non habere maculam, aut rugam, & agnitionem ſui præſtitit ei: tunc factæ ſunt ſpecioſæ genæ eius. Tunc enim caſtitas, & pudicitia, & virginitas, quæ prius non fuerat, per eccleſiæ genas ſpecioſa decore diffuſa eſt. Quæ tamen genarum ſpecies, id eſt,

Turturum natura.

pudicitię, & caſtitatis Turturibus comparatur. Turturum ferunt huiuſmodi naturam eſſe, vt neque maſculus præter vnam fæminam adeat aliam: nec fæmina pluſquàm vnum patiatur marem: ita vt ſi accidat altero intercepto ſupereſſe alterum, pariter cum coniuge extinctus ſit ei concubitus amor. Conuenienter ergo ſimilitudo Turturis aptatur eccleſię, quòd vel alterius viri poſt Chriſtum coniugium neſciat, vel quod continentiæ, & pudicitiæ in ea tanquam Turturum volitet multitudo. Reſtat & alius Canticorum locus de voce Turturis enodandus, qui talis eſt: *Surge, veni, proxima mea, ſponſa mea, quoniam ecce hyems tranſijt, pluuia abijt, flores viſi ſunt in terra, tempus putationis aduenit, vox Turturis audita eſt in terra noſtra, &c.* Hæc declarans idem qui ſupra D. Hieronymus; Quod ſit autem, inquit,

Tēpus opportunum quo de terrenis ad cœleſtia euolatur.

tempus opportunum, quo de terrenis, & corporeis locis euolent ad cęleſtia, pennis Sancti Spiritus ſubleuati, conſequenter inſeruit. Quia, ecce hyems perturbationum, ac vitiorum procella diſceſſerit, & vltra iam non fluctuet, & circunferatur omni vento doctrinæ. Vbi ergo ex anima hæc cuncta diſceſſerint, deſideriorumq; ab eadem tempeſtas effugerit, tunc incipient in ea flores vernare virtutum; tunc eius meriti, & tempus putationis adueniet, & ſi quid ſuperfluum, & minus vtile fuerit in eius ſenſibus, vel intellectibus, reſecabitur, & ad gemmas ſpirituales intelligentiæ reuocabitur. Tunc etiam vocem Turturis audiet, illius ſine dubio ſapientiæ, quam diſpenſator verbi loquitur inter perfectos ſapientiæ

Turtur abſcōditā Dei ſapientiam denotat.

Dei altioris, quæ abſcondita eſt in myſterio. Hæc namque indicat appellatio Turturis. Hæc namque auis in ſecretioribus, & remotis a multitudine locis, vitam tranſigit aut deſerta montium diligens, aut ſecreta ſyluarum, procul ſemper a multitudine poſita & a turbis aliena. Quid autem eſt aliud, quod opportunitati temporis huius, amœnitatiq; con-

Eccleſia voce Turturis canentis ueris principio ſignificatur.

ueniat. Et D. Gregorius per vocem huius Turturis veris principio canentis niſi eccleſiam, per terram ſponſi, niſi vitam illam beatam deſignari aſſerit. Vocemq; Turturis in terra ſponſi auditam eſſe dici, quia dum pro deſiderio ſuo ſancta eccleſia deprecatur, à Chriſto in cælo clementiſſimè exauditur. [v] D. Bernardus pariter ad eundem locum commentans, hunc in modum ſcripſit: *Vox Turturis, &c.* Hoc inditium eſt tranſactæ hyemis, tempus nihilominus putationis adeſſe denuncians. Id iuxta literam, inquit. Alias Turturis vox non

[v] Serm. 59

Hyemis transactæ indicium.

dulce admodum ſonat, ſed ſignat dulcia. Ipſa auicula ſi emis, non magni, ſi diſcutis, non parui pretij eſt. Et vox quidem gementi, quàm canenti ſimilior, peregrinationis noſtræ nos admonet. Illius doctoris libenter audio vocem, qui non ſibi plauſum, ſed mihi planctum moueat. Vere Turturem exhibes, ſi gemere doceas, etſi perſuadere vis, gemendo id magis, quàm declamando, ſtudeas, oportebit. Exemplum ſanctum in alijs multis, tum

[x] Pſal. 67.

vel maximè hoc in negocio verbo efficacius eſt: dabis [x] voci tuæ vocē virtutis, ſi quod ſuades, prius tibi illud cognoueris perſuaſiſſe. Validior operis, quam oris vox. Vox Turturis, &c. Vbi regni cælorum promiſſio facta eſt, tunc intellexerunt homines, ſe non habere hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirere tota auiditate cœperunt, & tunc primum

Anima ſancta Turturi comparata.

manifeſtè ſonuit in terra vox Turturis. Nam dum ſancta quæque iam anima Chriſti pręſentiam ſuſpiraret, regni dilationem moleſte ferret, deſideratam patriam gemitibus, & ſuſpirijs a longe ſalutaret, nonne tibi videtur, vice fungi gemebundæ, ac caſtiſſimæ Turturis quæcunque anima in terra ita feciſſet? Hoc quippe eſt, quod ipſe agebat. Nunquid [y] poſſunt, inquit, filij ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus, venient autem dies, cùm auferetur ab ijs ſponſus, & tunc lugebunt. Ac ſi diceret. Et tunc vox Turturis audietur. Ita

[y] Matth. 9.

eſt Ieſu bone. Venerunt illi dies. Nam & ipſa creatura ingemiſcit, & parturit vſque adhuc, reuelationem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis noſtri. Hoc ſcientes, quod quandiu ſumus in corpore hoc, peregrinamur a Domino. Nec vacui gemitus, quibus e cælo tam miſericorditer reſpondetur. Propter miſeriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam dicit Dominus. Et infra: Deniq; compare vno Turtur contenta eſt, quo amiſſo, alterum iam non admittit, numeroſitatem in hominibus redarguens. Nam etſi forſitan culpa propter innocentiam venalis eſt, ipſa tamen incontinentia turpis eſt. Pudet ad

det ad hoc negotium honestatis rationem non posse in homine, quod natura possit in volucre. Cernere enim est Turturem tempore suæ viduitatis sanctæ viduitatis opus strenue, atque infatigabiliter exequentem. Videas vbique singularem, vbique gementem audias, nec vnquam in viridi ramo residentem prospicies, vt tu ab eo discas voluptatum virentia velut virulenta vitare. Adde, quòd in iugis montium, & in summitatibus arborum frequentior illi conuersatio est, vt quod vel maximè propositum pudicitiæ decet, doceat nos, terrena despicere, & amare cęlestia. Ex quibus colligitur, quod vox Turturis sit etiam prędicatio castitatis. Neque enim à principio vox ista in terris audita fuit, sed magis illa,[a] Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Incassum profectò vox illa pudicitiæ sonuisset, necdum prolata resurgentium patria, in qua longè felicius homines neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli Dei in cœlis. Tunc voci illi tempus fuisse dicas, cum maledicto omnis subiacebat sterilis in Israel, cum patriarchæ ipsi plures simul haberent vxores, cùm frater fratris absque liberis defuncti semen suscitare ex lege compellebatur? At ubi insonuit ex ore cælestis Turturis commendatio illa spadonum, qui se castrauerunt propter regnum Dei, & item alterius cuiusdam castissimæ Turturis consilium de virginibus vbique inualuit, tunc primi dici veraciter potuit, quia vox Turturis audita est in terra nostra. Eucherius verò hoc eodem loco, Turtur, ait, intelligentiam, quæ à diuino spiritu est, significari, neque inficiatur idem de Columba dici. Sed Spiritum Sanctum ex Columba tunc intelligi vult, quando quæ de sacris literis disputatio, commentatioq; profertur, ea manifesta est, & adaperta. Tunc verò e Turture, cum res altis, obscurisq; mysterijs agitatur. Franciscus [a] Georgius Venetus Minoritanus quid altius ex hoc mysterio eluere conatur, quærens hoc pacto. Quid significat illud a Salamone decantarum, *Vox Turturis audita est in terra nostra*? An forte quia incipiebat tempus vernale, quando Turtur incipit canere? An (si theologizari velimus per numeros, & arithmeticam, quam Hebræi ghemateriah vocant, quæ est pars secretioris theologiæ) vox Turturis est vox Iesu, & Marię simul? ישו Iesu enim reddit per numeros trecenta, & sexdecim: מרים Miriam verò ducenta, & nonaginta. Qui numeri simul iuncti reddunt sexcenta, & sex. Quo numero gaudet nomen Turturis apud [b] Hebræos, quæ dicitur תור Tur. Alibi verò ita respondet. An Turtur (præter ea quæ supra diximus) est illa gratia, vel diuinitas, quam Hebræi Sachinam vocant? Quæ quidem gratia sacrificia aspiciens, ea inflammabat, orationesq; pariter in Deum ascendere faciebat. Turtur autem dicitur ob fidelitatem, quam exhibet consorti, scilicet filio, qui ait de hac Sachina, quę est Spiritus sanctus. *Ille de meo accipiet, & annunciabit vobis*. Et iterum: *ille suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis*. Omnimoda enim fidelitas, connexio, & vnio Spiritus sancti, est cum Filio: adeo vt alter nunquam ab altero dissentiat. An Turtur est beata Virgo, cuius vox audita fuit in terra nostra, quando dixit: *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum*? Ad quod verbum statim facta est vnio ęterni verbi cum carne humana. Vnde salus, ac redemptio nostra. Iacobus Vitriacensis in explicatione huiusce sententiæ: *Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi*, hunc eundem Salamonis locum adducit, atque hoc modo declarat, dicens: post tristia sabbata felix irradiat dies, qui primatum in diebus tenet. Iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Ficus protulit grossos suos. Vineæ florentes dederunt odorem suum. Hyems transijt, id est, persecutio, quam pro nobis à Iudęis Christus sustinuit. Frigus etiam infidelitatis, & corporis recessit à cordibus Apostolorum: Imber abijt, & recessit, id est, amaræ lachrimæ ab oculis discipulorum. Flores immortalitatis, & impassibilitatis Christi apparuerunt in terra nostra, id est, in humana natura, vel flores, quos produxit æstiua pluuia, id est dulces lachrymæ charitatis, bona, scilicet operum initia, apparuerunt in primitiua ecclesia. Tempus putationis, id est amputationis immortalitatis a Christo aduenit, vel amputationis vineæ Domini, vt sacramenta sterilia amputentur. Vox Turturis, id est, Mariæ Magdalenæ, prius plangentis, & gementis audita est in terra nostra, quæ gaudium nouæ resurrectionis discipulis nunciauit. Vox etiam Turturis, id est, Christi, & sanctorum prædicatorum audita est in vniuersa ecclesia. Ficus protulit grossos suos, id est, sinagoga fructus primitiuos, scilicet Apostolos, qui dulcem cibum credentibus ministrarunt.

Turtur viduitatē seruat.

[a] Genes. 1.

Intelligentiam, quę à diuino Spiritu est Turtur significat.

Columba quādo Spiritū sanctū significet, & quando Turtur.

[a] To. 4. sect. 9 de beat. Virg. quæst. 457.

[b] To 5 sect. 1 quęst 52.

Sachina quid Hebræis.

Beata Virgo Turtur est.

Vox Turturis est Mariæ Magdalenæ.

MORA-

MORALIA.

AB inſigni, qualem hactenus prædicauimus, caſtitate, ſancti patres, aliíque paſſim quædam moraliter ſcripsêre. *Audiant*, inquit D. & magnus Baſilius, *ipſæ mulieres, vt etiam apud animalia ratione non prædita viduitatis honeſtas iterati connubij anteponatur*. Et[a] rurſus alibi, vbi de temperantia, & incontinentia ſcribit: *Audiant idcirco*, inquit, *viri, audiant mulieres caſtimoniam viduitatis etiam apud ea animalia quæ ratione non vtuntur, maiore eſſe pretio, & honore, quàm ſit multarum nuptiarum deformitas. Inimici cum ijs, qui animam agunt, in gratiam redeunt, ac nouercæ mortem demum incipiunt odio habere. Turturem aiunt, ſi quando à coniuge disiunctus fuerit, nunquam in poſterum cum alio inire ſocietatem, ſed calibem ſine coniugio manere, alterius coniunctionem reſpuendo, coniugis ſuperioris nimirum recordatione. Quid igitur nobis miſerius eſſe poteſt? Qui non ſolum non eundem coniugibus noſtris oſtendimus amorem, quem animantia rationis expertia, ſed etiam contra quam eſt præceptum Domini, incedimus collo erecto, oculis micantibus, colorėq́; adulterato, qui vulgo caſtitatem prodere, atque eripere ſolet.* Hanc autem lex Dei, inquit facundiſſimus, & ſanctiſſimus[b] Ambroſius, *velut caſta hoſtia munus elegit. Quæ cum Dominus circumcideretur oblata eſt, quia ſcriptum eſt in lege Domini, vt darent hoſtiam par Turturum, aut duos pullos Columbarum. Hoc eſt enim verum Chriſti ſacrificium, pudicitia corporalis, & gratia ſpiritalis. Pudicitia ad Turturem refertur, ad Columbam gratia. Etenim Turtur, vbi iugalis proprij fuerit amiſſione viduata, pertæſum thalamos, & nomen habet coniugij, eo quod primus amor fefellerit eam dilecti morte deceptam, quoniam & infidelis ad perpetuitatem fuit, & amarus ad gratiam: qui plus doloris ex morte, quàm ſuauitatis ex charitate generauerit. Itaque iterare coniunctionem recuſat, nec pudoris iura, aut complaciti viri reſoluit fœdera: illi ſoli ſuam charitatem reſeruat, illi cuſtodit nomen vxoris. Diſcite mulieres, quanta ſit viduitatis gratia, quæ etiam in auibus prædicatur. Quis igitur has leges Turturi dedit? Si hominem quæro, non inuenio. Homo enim nullus eſt auſus, quando nec* [c] *Paulus auſus eſt leges tenendæ viduitatis præſcribere. Nam ipſe ait: Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe, nullam occaſionem dare aduerſario.* Et[d] alibi: *Bonum eſt illis ſi ſic permaneant, quod ſi ſe non continent, nubant: melius enim eſt nubere, quam vri. Optat Paulus in mulieribus, quod in Turturibus perſeuerat. Et iuniores hortatur, vt nubant, quia mulieres noſtræ Turturum pudicitiam implere vix poſſunt. Ergo Turturibus Deus infudit hunc affectum, hanc virtutem continentiæ dedit, qui ſolus poteſt præſcribere, quod omnes ſequantur. Turtur non vritur flore iuuentutis, non tentatur occaſionis illecebra. Turtur neſcit primam fidem irritam facere, quia nouit caſtimoniam ſeruare primo connubij ſorte promiſſam.* Super eadem Turturis continentia elegans extat Theodorici regis ad Vviltanchum ducem ſcripta epiſtola, quam[e] Caſſiod. varijs ſuis inſeruit, poſteritatiq́; reliquit. Eſt autē talis: *Grauis eſt Patzenis clementiæ noſtræ ſenſibus intimata conqueſtio, qui ſe in expeditione Gallica conſtituto, in eū Brandilā proſiluiſſe teſtatur exceſſum, vt vxorem eius reginam, propriò ſociandam duceret eſſe coniugio, & in iniuriam noſtrorum temporum adulterij ſimulata matrimonij lege commiſſum fuit. Hæc nos, ſi vera ſunt, tranſire nequaquam patimur impunita. Nam quando affectus tutos quis habeat, ſi ſic ſcelere ſubiacebit, cum pro omnium ſalute pugnauerit? Reſpicite impudica, gementium Turturum caſtiſſimum genus. quod ſi à copula ſua fuerit caſu intercedente diuiſum, perpetua ſe abſtinentiæ lege conſtringit. gratiam coniunctionis non repetit. quam reliquit. fidem ſeruat, dum laudem pudoris ignoret. & moribus ſtudere deprehenditur, quod nulla viduitatis conuerſatione glorietur. Mulierum ſe, proh dolor, vota continere nequeunt, quibus caſtitatem ratio perſuadet, pœna legis imponit, terror maritalis extorquet. Peruerſi profectò mores. ſi nec illis comparari poſſunt, quæ ratione carentia temperantur. Et ideo ſublimitas tua emperitos ad ſuum faciat examen occurrere: & rerum veritate diſcuſſa, ſicut iura noſtra præcipiunt, in adulteros maritorum fauore reſecetur. Quia defenſorem Reſp. redire noluerunt, qui ſcelerata præſumptione coniuncti ſunt. Confundi ſine dubio deſiderauerunt amuta, qui tentauerunt legibus inimica. Sed melius eſt paucorum damna malorum corrigatur intentio. Quia omne matrimonium, quod abſit, incertum relinquitur, ſi in cauſa reuerentiæ ſine aliquo terrore peccetur.* D.[f] Auguſtinus verò iubet, vt velut caſtiſſimi Turture diuina verba S. ſpiritus feruore in nidum cordis noſtri fouere contendamus, neue permittamus, vt in nobis ſemen verbi Dei peccatorum frigore congelaſcat: propter illud, quod ſcriptum eſt: *Abundauit iniquitas, refrigeſcit charitas*. Simus magis ſicut dicit Apoſtolus: ſpiritu feruentes. Quomodo enim Columbæ, uel Turtures, poſtquam genuerint oua, ſi illa permiſerint refrigerari, perdent fructum illorum: ita & nos ſi cōceptum verbum Dei per obliuionem refrigerari permittimus, deſiderabilem fructum

habere

[a] Orat. 8.

Caſtimonia uiduitatis laudatur.

[b] Lib. 5. Hexam. c. 19.

Turtur pro caſtæ hoſtiæ munere electa.

[c] 1. Tim. 5.

[d] 1. Cor. 7.

Turtur continentia mulieres uincit.

Theodorici regis epiſtola de continentia Turturis.

[e] Lib. 5. Var. 33.

Brandila adulterij accuſatus.

[f] Serm. de tem.

habere non possumus. Præstamus itaque in nobis nidum sermonibus sanctis, secundum quod scriptum, *Turtur inuenit sibi nidum, vbi reponat pullos suos.*

HIEROGLYPHICA.

VAMVIS pauciſſima, imò penitus nulla apud Orum legantur Turturis hieroglyphica ab Aegyptijs sacerdotibus prodita, verisimile tamen est, & alia præter vnicum, quod ille ponit, idq; falsiſsimum, ab illis posteritati relicta fuisse. Illud autem tale est: Mulierem lactantem, ac bene nutrientem picturâ expressuri Aegyptij Turturem pingebant, quod sola inter omnes volucres hęc dentes habeat, & mammas. Sed hoc nos Vespertilioni conuenire, non Turturi, suprà diximus. Pierius Valerianus aliquot alia addit, quorum primum est continentiſſimæ viduitatis, quam illi exprimere volentes, plerosq; ait Turturem in aliquo ramo insidentem pingere, nimirum quia hæc auis coniuge vita functo non amplius nubat. Alterum pudicitiæ est, quoniam apud Hebræos reperiatur, per Turturem pudicitiam significare, siquidem, inquit, apud D. Basilium habetur in circuncisione par Turturum, aut duos pullos Columbarum offerre mos erat, quod indicium esset pudicitię, & vitæ continentis exemplum. Pudicitia à Romanis velata facie pingi, sculpiq; solebat, & apud alios testudini æquiparata fuit, quod pudicarum sit sese domi continere, & frequentia loca omnia declinare. Atqui Turtur in secretioribus, & remotis à multitudine locis vitam transigit, aut deserta montium diligens, aut secreta syluarum à frequentiore auium aliarum cœtu sequestrata. Tertium, quod ponit, Hieroglyphicum est prouidentia, quoniam oblatio Turturis, & Columbæ in sacris literis significat, vt Hesychius exponit, hominem contemplationi deditum, qui munus offerat suum in scientia, & mansuetudine spiritali: hic enim opus est prudentia, non vt excedat legis consideratio circa res varias occupata. Turturem quidem ponit, quia cognitionem, atque prudentiam habet rerum, quas sibi necessarias fore viderit, ita vt eius exemplo exprobaretur populus Iudæorum, Hieremia dicente: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Apud Philippum, inquit idem Pierius loquens de quarto huiusce auis hieroglyphico, nimirum saltationis, illum, qui sacerdotum Aegyptiorum lemmata quædam Græcè scripta posteritati tradidit, saltatorem hominem, & tibijs deditum, per Turturem significari comperio, neque quicquam aliud: nam eam omnino tibijs mirum in modum affici compertum est, quarum etiam audita æmulatione, dare motus incompositos, & saltationem imitari dicunt: quin etiam eo cantu in insidias allici, atque capi. Ad huiusmodi saltationem addemus, quod Theocritus Idilio, cui Συρακούσιαι titulus est, loquaciores quasdam fæminas Turtures vocat: illæ enim non ore tantùm garrulitatem ostentant, uerum etiam caudæ motu, qua propemodum obstrepere videntur. Hæc ille. Sed eo modo Turtur garrulitatis potiùs, quàm saltationis fuerit symbolum hieroglyphicum, nam & [a] Aelianus si bene memini, *homines*, ait, *Turture loquaciores dici solere. Si quidem Turtur* inquit, *& ore semper garrula est, & postica etiam parte plurimum (vt ferunt) obstrepit. Et hanc quidem parœmiam idem poeta* (Menander nempe) *vsurpat & Detrius in Sicilia fabula.* Quintum hieroglyphicum est, quòd Turtur in sacris literis intelligentiam, quæ à diuino spiritu est, significet, vt, inquit, Eucherius ait eo Cantici Canticorum loco: *Vox Turturis audita est in terra nostra:* neque inficiatur idem de Columba dici. Sed Spiritum sanctum ex Columba tunc intelligi vult, quando quæ de sacris literis disputatio, commentatioq; profertur, ea manifesta est, & adaperta: tunc verò ex Turture, cùm res altis obscurisque mysterijs agitur.

Mulieris lactantis Hieroglyphicū.

Viduitatis continētiſſimæ typus.

Pudicitiæ typus.

Pudicitia quomodo à Rom depicta.

Prouidētiæ hieroglyphicum.

Homo cōtemplationi deditus vt designetur.

Saltationis hieroglyphicum.

Turtur tibiaru cātu, & saltatione gaudet.

Fæminæ loquaces Turtures dictę.

Garrulitatis typus.

[a] L. 12. c. 10.

AENIGMA.

VLIVS Cæsar Scaliger de Turture eiusccemodi habet ænigma:

Quod nomen signare potest, sub tegmine falso
Non colo, quas trepidi fratres, trepidæq; sorores.
Sum minor, at triplex culmen pro corpore porto.

Quod nomen } a turribus. Quas trepidi } Columbi turres. At triplex } Tur apex est turris.

EMBLE-

EMBLEMA.

PVD Iacobum Billium de Columba sacrum legitur emblema sub lemmate PIORVM IN CALAMITATIBVS CONSOLATIO. Ego istud emblema Turturi potius, quam Columbæ ascripserim, nam & ipse in scholijs de Turture, non de Columba explicat. Canit autem:

Ira progenies iram non sentit acerbam:
Ridet at in grauibus perfida turba malis
In lachrymis contra sunt semper corda piorum.
Crescereq; vt virtus, sic dolor ipse solet.
At quid ait mæsta Christi vox blanda Columba
Quæ cupit amisso coniuge morte, necem?
Chara cohors animo ne concide. summa voluptas
Excipiet luctus tempus in omne tuos.

VSVS IN CIBIS.

Carnis lau. VRTVRVM caro tam veteribus, quàm nostri æui hominibus grata in mensis fuit. [a] Plautus sanè Turtures inter lautiores cibos enumerat. Nam Grunnio seruus alibi apud illum a seruo Tranione derisus, quòd allia, cibum nempe agricolarum, & vilem oleret. *Quid tu*, inquit, *vis fieri?*

[a] *In mostell. act 1.*

Grūnio seruus a Tranione seruo derisus.

Non omnes possunt olere vnguenta exotica.
Si tu oles: neque superior, quam herus accumbere,
Neque tam facetis, quàm tu viuis victibus
Tu tibi istos habeas Turtures, pisces, aues,
Sine me alliatum fungi fortunas meas.

Sed & Epigrammatarius Romanos scribit olim Turturibus mensas suas exornasse, dum ait:

Dum pinguis mihi Turtur erit, lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Clunes turturis laudati in cibo. Alibi pariter clunes priuatim laudat huius auis, quòd ea pars præ cæteris magis pinguescat.

Aureus immodicis Turtur te clunibus implet.

Et rursus alibi

Et concubino Turturum nates donas.

[b] *Lib. 7.* Turturibus caput amputabatur. Antiquiùs, seu potius suo æuo idem [b] Martialis Turturibus capita amputari solita innuere mihi videtur, vbi Sanctræ gulositatem improbat, & exprobrat; nam hunc Turturis caput trunci, & alia canum etiam analecta deuorasse dicit, inquiens:

Sed mappa, cum iam mille rumpitur furtis
Rosos tepenti spondylos sinu condit,
Et deuorato capite Turturem truncum
Colligere longa turpe nec putat dextra
Analecta. & quicquid canes reliquerunt.

Inter recentiores, qui Turturis esum celebrant est in primis, quem libenter propter immensam eius doctrinam, etsi Italicè scribentem nomino, est, inquam [c] Ludouicus Ariostus, in principum aulicos inuectus, quorum plerunque venter Deus est:

[c] *In Satyr.*

Hor' vuol Fagiani, hor Tortorelle, hor Starne

[d] *L. 4. serm.* Item [d] Strozius pater amico suo epulas ruri parans, inter primas volucres Turtures nominat, dum canit:

Turturibus verò, quas cepimus alite Martis
Ortygias iungemus aues, foetataq;, necdum
Textilibus nidis ausas prodire Columbas.

[e] *Lib. 4. de abst. ab ani.* Antiquissimos verò Aegyptios, qui plurima curiosè admodum obseruabant, tradit [e] Porphyrius inter cætera Turturibus etiam abstinuisse, non quòd vel noxias, vel praui saporis eas existimarent, sed quia Accipitrum vngues aliquando euaderent. Itaque ne tu talem,

nempe

nempe ab Accipitre sacro sipt alte dimissum Turturem inciderent, vniuersum eorum genus in cibo vetuisse. At relicta modo hac Aegyptiorum superstitione, videamus, num, quos vulgus laudat, nos pariter laudare oporteat. Vulgus autem, quo pinguiores sunt, eò meliores, salubrioresq; existimat. Idem enim in hac aue, quod in Coturnicibus euenit, nimirum, vt pinguedinis infarctu nimio strangulentur. Nec tamen idcirco edendo non esse pato, quippe qui more, vt diximus Coturnicum suffocati tantum pereant, intercluso tantum spiritu, non autem tabifico morbo aliquo, aut senecta confecti. Cauendum tamen edentibus iudico, ne præpingues nimis in mensa veniant: nam si natiuæ eorum humiditati, pinguedinis addatur humor noxius, laxansq;, damnosi procul omni dubio euadent, humiditatis scilicet improba nimietate. Et quamuis Turtures innocentiùs, quàm Coturnices pinguescentiam illam ferre possint, sunt enim Coturnicibus sicciores, & calidiores, & quando etiam eiuscemodi pinguedine siccitas, qua cum calore bene satis à temperamenti iusti mediocritate recedunt, temperatior fiat; quæ duram alioqui reddat eorum carnem, præsertim adultorum, longèq; magis senescentium, tamen quia difficulter concoquatur, concoctaq; crassum, & atrabiliarium alimentum præbeat. Itaque salubriter ijs vesci cupientibus omnino author sum, vt nouellos tantum viui adhibeant, non maiores anniculis, nec nuper iugulatos, aut pridianis recentiores. Etenim hac quoque temporis mora, præter ætatis tenerioris delectum, veluti marcescens tenerescet insita illis durities, siccitasq;; tum & promptius parebunt ventriculi officio, & sanguificationi meliori commodabunt, alimentumq; largientur corpori pro rara parte non exiguum, nec paruum, crassumq; inter, & tenue, exuta partim; partim remanente natiua adhuc durine, quæ diuturnitatis aliquid nutrimento addat. Idem siccitatis, humiditatisq; in medio constituet: nam calore exuperabit aliquantum alimentum id, idcirco generando, augendoq; sanguini laudatum calorē, atque humore, vel certè non multa siccitate gigni, perficique multus solet. Iam quoque ex sanguine multo, præsertim cum humore iusto suo calido, feminis sæpe sperari multum ad obeunda fortius Veneris munia, poterit, & ex non valde crasso, quin modicè potiùs tenui, spiritus animales, peragendis ratiocinationis, & intellectus cogitationibus aptissimi, solidè potius, ac firmiter, quàm euanidè, & inaniter perspicacibus expectari: quare rectè dicebat Nicolaus Massa Turturum carnes cibum esse sapientum.

Vulgus quos Turtures laudet.

Qui uitandi.

Temperamentum.

Qui edēdi.

Vt durities Turturū tenerescat.

Turturū caro cibus sapientum.

VSVS IN MEDICINA.

TVRTVRVM, & Palumbium esus cùm grassatur pestilentia, à nonnullis laudatur. Archigenes apud [a] Galenum has volucres inter cibos stomacho vtiles enumerat. Tralliano tympanicis permittuntur, & colicis; nonnulli etiam nephriticis conuenire tradunt. Dysentericis in cibo mirè prodesse dicuntur, vtpote ventrem sistentes: sed efficacior ad hoc ipsarum sanguis habetur: qui item, teste Plinio, oculis cruore suffusis eximie prodest, de qua re plura in Columba a nobis scripta sunt, tum etiam quomodo ad sistendum sanguinem, qui ex cerebri membranis erumpit, sit utilis. Auicenna calidum istiusmodi sanguinem vtiliter super aurem contritam, & dolentem distillari author est. Fimum, teste Plinio, albugines extenuat. Kiranides cum melle ait albulam curare. *Ad summam leuitatem tritum*, inquit Marcellus, *& cum melle Attico, aut etiam alterius generis, dummodo optimo, & desumpto inunctus leucomata oculorum potenter extenuat.* Alibi rursus ex mulso coctum, & ceroti modo ventri, ac renibus laborantis impositum, efficaciter prodesse ait. Nicolaus Myrepsus difficulter mingentibus auxilium, quod sequitur, admodum probatum esse scribit, nempe, si æger stercoris Turturis drachmam tritam cum melle bibat per triduum. Alibi [b] Galenus fimum hoc vstum ex mulsa præberi iubet calculosis. Lapidem enim, inquit, per vrinam exturbat; qui pariter vsus ex Columbino stercore, quibusdam mirè prædicatur. Plinius pariter eundem fimum in mulso decoctum, vel ipsius Turturis decoctæ ius prodesse contra calculos, & alias difficultates vesicæ testatur. Turturum, quæ domi aluntur saginanturq; stercus, teste Varrone, ad agrum colendum seruatur: sed hoc ad agricolas, non ad medicos spectat. Ex nostri qui medicis [c] Castor Durantes ad facilitandum partum eiuscemodi recenset remedium: Si tres, inquit, Iuniperi baccæ & septem lauri, cum drachma cinnamomi, & drachma vna, & semis corticis casiæ Turturi indantur, & deinde assetur, & illinatur ad ignem pinguedine Gallinæ, & Turtur comedatur vesperi bis in hebdomada à muliere partui vicina, facilè & fine

[a] De compos. sec. loc.

Sanguinis vsus.

Ad dolorē auris.

Fimi Turturis facultas.

[b] 3. Eupor. 273.

[c] Cap. de Iunipero.

le, & ſine faſtidio pariet. Idem Durantes hæc Baptiſtę Fierę carmina de Turturum ſalubritate citat.

Nos rapit in Venerem Turtur, licet ipſe Minerua
Caſta dicata fugit vidua hac conſortia cuncta,
Perpetuo gemit, arentiq; immurmurat vlmo
Non mandenda recens ſiſtit, ventremq; fluentem
Comprimit, aſtringit, dyſentericiſq; medetur.
Poſtremus, meliorq; cibus, ſtomacoq; ſalubris.

Georgius Pictorius etiam ad fluxum ventris commendat Turturum carnem, ſed aſſam:

Si fluxus ventrem nimium infeſtauerit ingens
Turtur combuſtus, terq; quaterq; iuuat.

Quod Pictorius ex Clemente tranſcripſit. Mirum verò quod Mizaldus ait, ſi in corio lupi deferatur cor Turturis, geſtantem non capi illecebroſo rerum venerearum appetitu.

PROVERBIA.

Turture loquacior.

ΤΡΥΓΟ'ΝΟΣ λαλίστερος, hoc eſt, *Turture loquacior*, prouerbium, inquit adagiorum author, in garrulos, & impendiò loquaces homines dici ſolitum, vel, vt Varinus ait, ſcomma eſt in loquaces. Cauſam adagij in hieroglyphicis addidimus, nempe quia non ore tantùm, ſed & poſterioribus partibus obſtrepera ſit. Τρυγονοψάλλιον Heſychius prouerbialiter ſcribi ait ἐπὶ τῶν φαύλως πραττόντων, (fortè ψαλλόντων) nimirum a verbo τρύζειν, quod de Turturum voce in uſu eſt, & ad indecoram, aut nimiam in homine loquacitatem transfertur, vt in illo, μή μοι τρύζητε. Author adagiorum huius prouerbij non meminit.

ICONES. NVMISMATA.

Metapontinorum numiſmata cum Turture.

INTER varia Metapontinorum numiſmata à doctiſſimo Huberto Golzio delineata vnum eſt æreum, in cuius latere aduerſo Martis barbati, & galeati caput conſpicitur, & ſuprà id hæc inſcriptio ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ. ab altera uerò frumenti ariſtata ſpica, cuius folio Turtur inſidet, & ſub eo uidetur ſyllaba iſtæc AN, a dextro ſpicæ latere ſcriptum eſt META.

Heliogabali imp. numus cum Turture.

In Heliogabali perditiſſimi imperatoris quodam numo in vna parte mulieris ſedentis imago conſpicitur, & Turturem vna manu geſtantis, altera militum quoddam inſigne, quale ab altera numi parte pariter expreſſum eſt, cum inſcriptione FIDES MILITVM. Arbitror ego ideo hic Turturem fuiſſe depictam, quod quemadmodum iſtæc auis coniugi fidem ſeruat inuiolatam, ita pariter ad eandem imperatori præſtandam miles per auem admoneatur.

DE PASSERE IN GENERE.
Cap. X.

ORDINIS RATIO.

Author cur poſt Columbas de Paſſeribus agat.

MIRABITVR fortaſſis lector, cur ſubinde à Columbaceo genere de Paſſeribus, utpote auibus quadruplò etiam minoribus, & quarum nomen quibuſuis minutioribus auiculis adaptari poteſt, agere inſtituerim. Id uero non faciam, niſi methodicè. Nam Columbæ, quarum nomine Palumbes, Oenades, Turtureſque etiam intelligo, cum ſeſe & lauent, & puluerent, neceſſarium erat, & alias inueſtigare uolucres, quæ id quoque facerent. Tales autem ſunt Paſſeres, & præter eos, quod ſciam, aliæ nullæ. Hos communis præceptor [a] Ariſtoteles vna cum Columbis etiam nominat. *Mos autem eſt*, inquit, interprete Gaza, *vt alia ſeſe in puluere volutent, alia ſeſe lauent,*

[a] 9. H. A. 49.

alia nec

aliæ nec puluere, nec balneo vtantur. Sunt puluerатrices, quæ non altiuola, sed terra propinqua: Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phasiana. Lotrices, nonnullæ rectiunguеs, quæ circa fluuios, aut paludes, aut mare versantur. Aliæ vtrumque tum lauare, tum puluerare solent: vt Columba, vt Passer. Hæc ille: Verum cum [b] idem præceptor disertissimis verbis, eodem vertente Gaza, *vermiculis pasci* Passeres testetur, nec alterius cibi meminerit, itaque rursus quis vermiuoras aues cum granivoris, quales reuera Columbæ sunt, me confudisse arguat. At verò non ita meo iudicio sunt accipienda Aristotelis uerba, ut Passeres prorsus vermiuoros esse dicere uoluerit, sed quod præter grana etiam insectis uescantur absque discrimine, quemadmodum Gallinas facere quoque obseruamus, quas tamen nemo simpliciter vermiuoras ideo dixerit. Quare age seruato hactenus ordine historiam prosequamur.

Puluerаtrices quæ. Lotrices q. [b] 8. hist. c. 7. Aristoteles explicatus.

AEQVIVOCA.

PASSERIS nomen, vt ab auibus æquiuocationem auspicemur, Latinum, ut Græcum etiam στρουθὸς, cuilibet auiculæ, maximè autem paruæ, competit, priuatim tamen utroque auiculam turrium, domorumq; caua nidis suis occupantem significamus, vocamusq; de qua præcipuè hic scribimus. Sed non ab re fuerit confusionis omnis euitandæ causa alias hac rubrica nominare auiculas, quæ Passeris nomine apud multos audiunt, ac rationem obiter assignare, cur a Passeris priuatim uocati capite excludantur. Passer itaque solitarius dictus, & a multis celebratus Passere (ita nunc semper simpliciter vocabo, de quo institutum est caput) longè maior, colore diuersus, utpote Merularum species inter Merulas describetur. Passer rubi, Prunella quibusdam, & βάτις Aristoteli, pro qua voce Gaza transtulit Rubetra, auicula est vermiculis victitans. Passerem gramineum Germanis Currucam appellari Turnerus tradit, sed cur id faciant, non addit. Curruca autem & ipsa vermiuora est, ut patebit. Passer aquaticus, seu arundinarius an huc pertineat planè ignoro propter diuersas super eo doctorum virorum sententias. Turnerus Anglorum Passerem arundinarium (Anglice a Rede Sparrovv) quandam auiculam vocat, Parum palustrem, ut coniicio, nam ait esse auem paruam, Passere parum minorem, cauda longiuscula, & capite nigro, cætera fuscam. Hanc inter Parorum genera recensebimus. Eberus uero, & Peucerus Passerem aquaticum in arundinetis nidificantem domestico in omnibus similem esse inquiunt, nisi quòd collum albus ambiat torquis: qualis sanè auis ad hanc nostram historiam pertinere uidetur, nidulationis loco tantummodo à Passere diuersa. Sed Gybertus Longolius & ipse Germanus suis quoddam Passeris genus Ringelspatz, id est, torquatum dici asserit, eiusq; collum pennis albis tanquam torque aliqua circundari scribit, & in arborum truncis, qui longo situ foraminosi sunt, nidificare, corporeq; multò minorem esse, & uitæ quam domestici diuturnioris. Atque de hoc fortassis genere intelligendus est Turnerus, dum ait: Passer torquatus non solum torque albo à communi Passere differt, sed & uoce, & modo nidificandi. Hoc genus in Germania frequens est, sed apud Anglos rarum. Hæc ille. Iam vidisti, lector, duo Passeris genera prorsus diuersissima Germanis torquata nuncupari. Bellonius uerò Passerem torquatum non à torque ambiente collum appellar, sed a macula alba, quæ oculos circundat: & Ornithologus Passeris quoddam genus describit circa Argentoratum Rorgytz, uel Rorgeutz uocatum, cui retro oculos, & in parte colli albus est color. Sed ut ad Passerem arundinarium reuertatur oratio, cum eo eadem auis fuerit Calamodytes Aeliano nuncupata, quam cedri folio perire author est. Apparet enim ex etymologia hoc quoque nomen Passeris esse, uel alterius inter arundines degentis auis. Quemadmodum uerò ignorare me dixi, vtrum eiuscemodi Passer arundinarius dicta auis huc sit referenda, ita certò scio Passerem aquaticum Bononiæ appellatum ex hoc genere non esse, rostro nimirum longiusculo, corpore maiorem, pectore albo, cætera fuscum. Passer Troglodytes nuncupatus omnium auium excepto Regulo minimus est, in sepibus potissimùm uiuens, insectis victitat. Græcorum Anthus, siue Florus Latinorum, vt Gaza interpretatur, in Creta, teste [a] Bellonio, Passer Sporgitis dicitur. Passeres simplices quasdam aues Indi dicunt pedibus Anserinis aquaticas. Quos ijdem,

Passer quã priuatim auem significet. Passer solitarius quæ auis. Passer rubi. Rubetra. Passer gramineus. Curruca. Passer arũdinarius. Parus palustris. Passer torquatus. Calamodytes Passer. Aquaticus P. i. e. Bononiensis. Passer Troglodytes. [illegible]

aut qui de iiſdem ſcribunt, ſtultos à contrario effectu, quaſi ſagaciſſimos appellant, noſtratibus, imo Turdis maiores eſse inquiunt, & ferè nigros, pennis quibuſdam albis in collo, de quibus inter ignotas aliquando, ſi Deo placuerit, agam. Bononiæ vero longe aliam auiculam Paſsere matto, hoc eſt, Paſserem ſtultum dicunt, nimirum motacillæ quandam ſpeciem, nonnullis etiam aucupibus Magnaninam vulgò appellatam. Item aliam auiculam, quam inter Paſſeres deſcribemus. India mittit & aliam auiculam, quam qui de ea ſcribunt, Paſſerem muſcatum vocant, aiuntq; qui eam uolantem viderit, tum ob celeritatem, tum ob paruitatem, crabronem, aut ueſpam eſſe iudicare. Agam uero & de hac inter incognitas. Paſſer marinus Plauto, aliiſq; Struthiocamelus eſt, quem Athenæus στρουθὸν μεγάλην vocat: ſed Struthio ſimpliciter acceptus a Suida Paſſer dicitur; nam ubi apud D. [b] Iob legitur, *Frater fui Draconum, & ſocius Struthionum*, ille ita habet, Frater factus ſum ſirenum, & ſodalis Paſſerum. Græcorum στρουθός, ut ſuprà dixi, etiam generaliter pro quauis aue accipitur: in quo, inquit [c] Ludouicus Cælius Rhodoginus, animaduerſione dignum eſt, vbi Theophraſtus στρουθίων πτέρα dixit, ac Theodorus *Struthorum alas* reddidit, *auium* transferre maluit Plinius: tanquam Struthos Græcis quandoque de auium dicatur, ſicuti Latinè Paſſer: unde Cicero omnibus Paſſeribus inſitam ait à natura uoluptatem. Hæc ille. Nicander inter remedia contra aconitum στρουθὸν dixit pro Gallina, & contra fungos πάτον στρουθοῦ κατοικάδος pro fimo Gallinæ: nam & ὄρνις per excellentiam pro Gallina ponitur. Vocatur & στρουθὸς a [d] Theophraſto herba, de papauere Herculeo loquente, quæ aliis Græcis, ut [e] Dioſcoridi στρουθίον appellatur, Plinius radicula tranſtulit, inquiens: *Tingentibus & radicula lanas præparat, quam Struthion à Græcis appellari diximus*. Strutheum uerò per e in penultima non herbam notat, ſed membrum virile, teſte Feſto, a ſalacitate uidelicet Paſſeris. Pſittas Græci uocant piſces planos, Latini Paſſeres, quales ſunt rombi, & Paſſeres priuatim etiam dicti, de quibus conſule doctiſſimum [g] Rondoletium, nam de his agere & locus, & tempus prohibent. Antequam tamen cætera proſequar, lectorem monitum velim alium piſcem [h] Ariſtoteli στρουθὸν, id eſt Paſſerem dici uideri, cum de felle piſcium loquitur: *In aliis*, inquit, *fel inteſtinis hæret, his propius, illis remotius a iecore, ut in rana, ellope, Synagride, murene, gladio, hirundine, Paſſere*. Rondoletius eo loco Hirundinem, & Paſſerem expungi oportere cenſet, tum quia Gaza eos piſces tanquam ad eum locum non pertinentes omiſit, tum uerò maximè ex ſententia, quæ proxime ſequitur. Cur uerò piſces latos Paſſeres dicant, [i] Petrus Bellonius a fuluo per dorſum colore, quasi in Paſſerculo pullato, dum volando alas extendit cernere eſt, factum eſſe tradit. Paſſeris fluctus nomen cuiuſdam loci, cuius meminit Epigrammatarius, dum ait:

> *Non mollis Sinueſſa, feruidiq;*
> *Fluctus Paſſeris, aut ſuperbus Axur.*

Locus eſt non procul a Terracina inter blandiſſimas Italiæ aquas. Inſulę quædam à Columbo repertę, inſulę Paſſerum appellantur. Paſſer Belgis Circinum ſignificat, inſtrumentum nempe, quod ad res accomodandas eſt aptiſſimum, nos id appellamus vn compaſſo.

Paſſer ſtultus Bononienſium. Magnanina. Paſſer muſcatus. Paſſer marinus. [b] Iob cap. 30. Στρουθός pro quauis aue. [c] L. 14 Ant. lect. c. 6. [d] L. 9 Hiſt. plant. c. 13. Στρουθὸς herba. [e] L. 2. c. 193. [f] L. 2. c. 11. Strutheum quid. Paſſeres piſces. [g] L. 11 de Piſcib. c. [h] 2 hiſt. c. 15. Piſces cur Paſſeres dicti. [i] L. 7 de Aquatilibus c. 19. Paſſeris fluctus. Inſulę Paſſerum. Paſſer Belgis quid.

SYNONYMA.

Zipor.

HEBRAEI pariter nomen non habent, quod priuatim duntaxat Paſſerem ſignificat. Zipor צפר, vel cum vau צפור, commune nomen eſt omnibus auibus: capitur tamen interdum pro ſpecie ſpeciali, nimirum pro Paſſere: ut colligitur potiſſimum ex pſalmo octuageſimo tertio ex Hirundinis nomine, quod ſubiicitur. *Paſſer, & Hirundo inuenerunt nidum ſuum* &c. Periti huius ſermonis nomen id deriuant a צפר, quod eſt mane ſurgere, quod auibus, Paſſeribuſq; priuatim competit: alii nominis aliud afferũt etymum, nẽpe quod ſtatim ex ouo excluſa (auis) plumas ſecũ & ungues producat: ſed eo modo neutiquã Paſſerem ſignificare poſſit, utpote qui, teſte communi pręceptore [a] Ariſtotele, *cæcos, & imperfectos pullos pariat*. Pluralis numerus eſt Ziparim. In decimoquarto Deuteronomii accipitur

[a] 4 de gener. cap. 6.

pro omni-

pro omnibus auibus mundi: quo loco Chaldæus habet Zipar, Arabs Taér טייר, Persa Gongescheck [illegible]. Leuitici decimoquarto, vbi de mundatione agitur, Chaldæus pro Passere habet Zepara צפרא, Arabs Abur [illegible]. Persa retinet generale nomen Gongescheck. Septuaginta ὄρνεα, id est, auem, D. Hieronymus Passerem. Pro Agur Hebraica voce nonnulli interpretantur Passerem. D. Hieronymus apud Hieremiam Ciconiam. Doctus quidam Germanus apud Esaiam, vbi D. Hieronymi translatio habet, *sicut pullus hirundinis sic clamabo, meditabor vt Columba*, pro Agur vertit Hirundinem. Hoc autem ex locis iam citatis saltem constare potest, Agur auem esse aduenam, & voce vtentem lugubri. Dauid Kimhi eandem vocem Chaldaicè vertit Senukita, quam dictionem à Thalmudicis vsurpari in R. Hai Arabicè exponit כטאף catuph, vulgò ארונדינא, Arundina, id est Hirundinem. Sunt qui autem credant humana utentem voce, nimirum גאזה gazah vulgò dictam, id est, Picam. Alhassesir Bellunensis Passerem traducit. Ita Lesan alhassafir, alijs alasafir, id est, lingua Passerum, legitur de fructu fraxini, vel orneoglossi arboris apud Arabicos medicos. Ophim, Azbar, fortè Azbur, vt supra. Celegua, Cassarengua, nomina omnia barbara de Passere leguntur, & Passara à Latinorum Passer detortum vocabulum, & Struthion à Græcorum ϛρουθὸς, pro Struthion Syluaticus struption habet. Babebot, inquit idem, est auis quædam omnium calidissima, Venerem stimulans, mihi ignota: videtur autem Passer esse. Στρουθὸς oxytonon est, secundum canonem Eustathio relatum, Atticè verò penanflectitur Herodiano, vt scribit Aristophanis Scholiastes in aues. Eustathius ait esse communis generis, & commune alijs auibus vocabulum, magis verò sibi placere, ut ita vocentur aues Homericæ Struthio (quarum scilicet ille meminit Iliados secundo) congeneres. Ex Philosophi descriptione idem, ni fallor, Eustathius, ϛρουθὸν arbitratur illam auem videri, quæ vulgo πουγλίτης appellatur, alioqui generale nomen esse. Varino Στρουθία omnes auiculæ sunt, sed Στρουθὸς propriè, qui τρωγλοδύτης nominatur. Sed quid si per Στρουθία etiam priuatim Passerculos diminutiuè intelligamus, nam Στρουθάριον Passerculum significat. [b] Galeno Στρουθοὶ πυργῖται, id est, Passeres turriculæ uocantur, quæ in turribus, cum in loco sint excelso, nidulantur: ac si, vt existimo, sine adiectione dictionis πυργῖται, uel alterius, pro quibusuis auibus Στρουθὸς acciperetur: nam alias etiam hoc apertius innuere videtur, vbi ait: *Alaudæ cristatæ aues sunt similes Passerculis, qui pyrgitæ, & troglytæ nominantur in oppidorum muris, & turribus frequentes, extra quam galero, quo illi carent*. Ita pariter Kiranides Xuthros, inquit, alij Struthos, vel pyrgites, alij troglites uocant. Dilucidius iterum [c] Galenus seipsum alibi declarat, inquiens: *In paruorum Passerum* (ad differentiam nimirum τῶν μεγάλων Στρουθῶν, hoc est, Struthiocamelorum) *numero πυργῖται etiam sunt*. Bellonius tradit in Creta Passerculum etiamnum e Sporguitim appellari. Et Ornithologus σπιουγίτας, vel ἀσπουγίτης adhuc Græcorum vulgo dici ibi relatum esse asserit. Troglitæ, siue Pyrgitæ mihi dicti videntur Passeres hi domestici, quia in ædium tegetis, id est, cameris uersari, nidularique soleant, adhibita tamen leui distinctiuncula, quod Pyrgitæ nullibi nisi circa turres, & excelsiora degant, ideoque saluberiores habeantur. Vt modo ad simplicem uocem Στρουθὸς reuertamur, pro ea Hesychius etiam Στροῦς, nescio quam benè, dixit: nam Struys Belgis, ut audio, Struthiocamelus est. Dicitur autem Στρουθὸς secundum Eustathium, quòd cum furore quodam in libidinem feratur, παρὰ τὸ μετὰ οἴςρου θεῖν. [d] Io. Goropius, vt est vir in fingendis etymologijs, usque ex sua lingua, quod sanè mirum est, Στρουθὸς deriuat à Belgarum Strous door, id est, morte connubij: & reuera etymum satis laudare nequeo, eiusque verba propter argutiam, ad subtilitatem adscribere, lectorique trutinanda proponere uisum est. Si quis, inquit, diceret à Græcorum uoce Στρουθὸς Struthion (nimirum pomum, de quo & eius etymo doctissimè, ac ingeniosissimè erat locutus, quæ & nos suo pòst loco recensebimus) deriuari, cum ego interrogabo, unde Struthos nomen acceperit? Ad quam quæstionem scio æquè mutum fore, atque is est, qui Græcis etymologicon scripsit. Nos ex perpetua vocum, rerumque cognitione cernimus, ex eadem causa, & malo, & Passerculo nomen datum esse. Sicut enim pomum, ita & Passer Veneri iugalis symbolum gerit: atque idcirco Strous door, id est, mors connubij uocatur: tum quia vulgus nostras dicit, mortis quoddam genus suauissimum contingere finem Venereæ palestræ, quæ Passere ob immensam salacitatem notatur: tum quo moneamur, nos è connubio celerrimam mortem reportaturos, si auiculam hanc imitemur: quoniam mas in eo genere sic sese frequenti Veneris vsu exhauriat, vt nunquam ad biennium perduret. Hinc etiam illi vocati sunt, qui huius auiculæ genituram sequuntur. Sed illud animaduertendum ϛρουθίον diminuendi formula factum, aliud esse, & ab

Margin notes:
- Zipar.
- Taer.
- Gongeschheck.
- Zepara.
- Azbur.
- Agur.
- Senukita.
- Catuph.
- Alhassesir.
- Babebot.
- Στρουθὸς quæ auis.
- [b] 6. de sanit. tuend.
- Passeres turriculæ.
- Xuthros.
- [c] L. 3. de ali.
- Troglitæ, siue Pyrgitæ Passeres.
- Στροῦς.
- [d] In Vertum. Struthi etymum.
- Passer Veneris iugalis symbolum: Passeris salacitas non … (partly illegible)
- Στρουθία quæ…

alio tempore pronunciandum, quàm στρουθίον pro malo: cum hoc aliunde ſit compoſitum, quam illud, quod mortis vnà adducit mentionem. Herba autem lanaria duplici ratione poteſt videri nomen Struthij accepiſſe, ſemel, vt moneamur, coniugij caſtimoniam tam puram, ſynceramq; eſſe debere, quam eſt lana, radicula fullonia emundata: rurſus, quòd ea ſeip radicula libidinem etiam excitet, vehementi ſuo calore plurimum humoris ad vaſa ſpermatica mandans, præſertim ſi cum flatulentis, & craſſis cibis edatur. Hæc & alia circa Struthi etymologiam Goropius, quæ breuitatis cauſa ſponte prætereo: nunc ad reliqua Synonyma tranſeo.

Lanaria herba cur Struthium dicta.

Ψάκις. Ψάκις inter Martini Rolandi ſynonyma pro Paſſere etiam legitur. *Δίγηνοι.* Heſychius pro Δίγηνοι exponit Paſſeres, ita etiam Varinus facit, ſed dictionem illam penanflectit. Reperitur pariter apud eoſdem Δίγηνοις, Δηγῆνοις, & Δηρηγες pro Paſſeribus: item *Δρῖες.* Δρῖες lingua Macedonum. Elei, teſte [i] Athenæo haſce auiculas uocant Δ...ιτας. Quem locum [k] Cælius, quamuis Athenæum non citet, annotans, Δ...ίαν apud Spartanos conuiuari ſignificare aſſerit, & Δ...ς vocari conuiuatores, Δ...όν verò tumulum eſſe, & locum accliuem. Cypſelos [l] Pſellus Trogletas nuncupat, quia in foraminibus, & cauis ferè latitent: ſed cypſeli, meo iudicio Græcis illæ aues ſunt, Hirundinibus ſimiles, quas Apodes vocat Ariſtoteles. Ornithologus cùm Pſellum eiuſcemodi aues in cibum commendare videret, arbitratur eum de Paſſeribus troglitis, & pyrgitis ſenſiſſe, deceptus quòd Hirundines illas nullis niſi fame coactis in cibum admitti crederet, tum etiam quoniam alias Pſellus inter attenuantes cibos vna cum Perdicibus, & auiculis montanis Trogletas, nominet. Sed nobis Bononienſibus Apodes illæ in delicijs ſunt, tantum abeſt, vt a menſæ vſu reijciamus. Ego non trogletam, neque troglatam (vt Georgius Valla Pſellum interpretans habet) ſed troglitam per iota in penultima ſcribendum cenſeo. Ἐλλόποδες, & ἐλλοὶ (Heſychius habet ἐλλόποδας) Varinus, & Heſychius vertunt Paſſeres, & hinnulos ἀπὸ τοῦ ἐλλιθεῖν, & catulos ſerpentis. Iiſdem *Σμιχόδινον.* Σμικρόδινον, στρουθίον eſt, id eſt, Paſſerculus; vnde σμικρόδινοπτῶλαι: item *Κιλίας.* Κιλίας Paſſer mas. Atque hæc ſunt ſynonyma Græca omnia, quæ hactenus legere, ac notare datum eſt: Latini, quod nouerim, ſynonymia non utuntur, ſed ubique Paſſeres, & diminutiuè Paſſerculi audiunt, à paruitate, vt volunt Grammatici plerique, à patiendo vt nonnulli alij, quòd morbum comitialem ſæpe patiantur. [m] Io. Goropius hoc etymum quoque ſuo ex Idiomate eruere conatur, & hunc in modum ſuper eo nobis ſcribit: Et hæc quidem de Græco Paſſeris nomine, cum ſtrutheo pomo partim conuenienti, partim alio declinanti: cui ſi uelitis, hoc addam corollarium, quo intelligatis, quam eadem auicula apud Latinos habeat nominis ſui rationem: quam non minus, quam ea, quæ modò de Græca uoce dixi, pariter omnes, ni fallor, ignorant. Iap & Paſſic inter ſe ſunt connexa, ut nemo prius præſtare poſſit, quin alterum conſequatur: cum illud idem ſit, quod βρῶ, hoc uerò non aliud, quam ſatisfacio. Quandoquidem igitur eer honor eſt, & decus: Pas-eer decus erit illius ſatiſfactionis, ſiue ſolutionis, quæ id datur, quod coniugi debetur. Qua in uoce non mirum eſt litteram S duplicatam, loco I vocalis, quæ diphthongum in priore compoſiti parte faciebat, ita ut ex Pais-eer fiat Paſſer. Nam ſi in hac arena certamen inter omnia animalia iniretur, nemini dubium eſt, quin huic auiculę ſummum uictoriæ decus iuſto iudice decernendum eſſet. Hactenus ille. Itali Paſſerem vocant Paſſere, in quibuſdam locis, vt audio, Celega, alibi etiam Paſſere caſaringo, nimirum ab ædibus noſtris, in quibus nidulatur, quas caſas appellamus. *Celega.* Celegam uerò uocant, ut Hermolaus, & ex eo Cælius, exiſtimant, quaſi ſpicilegam. Hiſpanicè dicitur Paxaro, Pardal, Gorrion, Gorrion pequeno, & Gorroncello pullus Paſſerinus. Gallice Paſſe, Paſſereau, Paſſera, Paſſetaeu, Moineau, Moucet. Germanis Spar, Spatz, Huſzſpar, Saxonibus Sperck, Sperlinckg, nonnullis alijs Luningk, Belgis Muſche: Anglicè Sparrou. Illyricè vrabecz.

Margin notes: [i] Lib. 3. [k] Lib. 4. antiq. lect. c. 6. [l] Lib. de victu rat. — Cypſelus. Apodes Ornithologus habuit pro Paſſeribus. — Apodes cibi Bononienſibus in delicijs eſſe. — Paſſeris etymum. — [m] In Vert.

GENVS. DIFFERENTIAE.

YRGITIM, & Troglitim dictum Passerem præcedenti rubrica Passerem nostrum domesticum esse asseruimus. Nunc videndum num alia dentur genera Passerum, quemadmodum ex antiquorum quorundam, & recentiorum monumentis colligitur. Omnia quæ generatim communis præceptor Aristoteles de Passere scripta reliquit, nostro Passeri domestico optimè, atque exactè conueniunt, quare alios nouisse non est ver simile. Nam albos, quos aliquando repertos esse scribit, referente [a] Cælio, non pro diuersis habuisse existimo, cùm alibi tradat, colore non variari speciem. Albas se vidisse narrat [b] Scaliger pater, sed pro diuersis non habet, atque ego a me obseruatum album pòst depictum dabo, non quasi diuersum, sed quia rarum. Huiusmodi coloris Passeres, aut etiam Hirundines, si quando apparuissent, [c] Aristoteles, nisi fortasse pseudo Aristoteles ille fuerit, futuræ tempestatis signa esse, author est. Sunt tamen alia Passerum genera. Sunt qui alios foramina parietum frequentare asseuerent. alios roscidas valles quærere, nonnullos montes appetere squalentes. [d] Alexander Myndius apud Athenæum bina tantummodò genera recenset, alterum syluestre, domesticum alterum. Agrestium fæminas & reliquo corpore esse debiliores, & rostri colore magis testaceo, facie, (hoc est, vt exponit Iacobus Dalecampius, anteriore parte) nec nigra, nec valde alba. Quod postremum genus fortassis illud fuerit, quod ab Hollandis patria voce Houtmusche, id est, Passerem lignipetam, quòd in lignorum cauis niduletur, vocari audio. Nam & Albertus duorum generum meminit, quorum alterum in vertice rubeum esse ait, & in cauis arborum nidulari. Præter albos Passeres, & vulgares domesticos, ego mox multos depingam, in quibus alij alio colore sunt. [e] Scaliger in insula D Thomæ Passeres refert esse virides canoros, qui nunquid ex hoc genere sint, me latet. Verendum autem est Passeris voce pro alia parua auicula vti: nam & [f] Auicenna Passeris meminit, qui quindecim diebus continuis in principio veris suauissimè cantillet, & pòst colorem immutet, mutescat, & sese abscondat. Indi præterea aliquot habent auiculas Passeris nomine celebratas à Neotericis: quas quia an huc pertineant, ignoremus, hic recensere visum est. Quasdam itaque nocturnos Passeres nuncupant, noctu volantes, interdiu quiescentes, odioque plus quam Vatiniano Noctuam prosequentes. Has aiunt Hirundinibus volatu, & alis esse similes ex cinereo nigras, nisi quod in medijs alis fasciam habeant albam. Quærendum nunquid hæ eædem cum illis sint auibus, quæ etiam Passeres vocatur, & apud eosdem celebratur, Turdo minores sunt, tantæ velocitatis in volatu, vt velocissimarum auium nomen obtinuerint. Aiunt autem qui de ijs scribunt, aquas sequi, ac quasi natare videri, etenim eleuantibus sese, & rursus descendentibus fluctibus, & eas sese eleuare & descendere. Quærendum item num Passeres syluestres sint, quorum meminit [g] Actuarius, quos à Noctua maximè capi scribit: sed verba eius ascribamus, vt coniectandi cuilibet latior pateat campus. Scribit itaque hunc in modum, vt citat Gyb. Longolius, enumeratis etiam verbis Græcis: *Passeris syluestris* (Ornithologus addit magni ad differentiam alterius syluestris, qui paruus est,) *caro neque redundans, neque concoctu difficilis est, sed si qua alia boni succi. Testatur autem Tragon medicus cerebellum eius proprietate quadam comitialibus auxiliari. Est autem Passer magnus terrestris: neque in arboribus, neque domibus habitat. verum in summis fruticum surculis desidet, voce nimis quàm garriens. pascitur autem in triticum, hordeumque ferentibus agris, & nidum in terra collocat. colore, & magnitudine Alaudæ similis hyeme non visitur, capitur verò maximè Noctua.* Hæc ille. Turnerus hunc magnum Actuarij Passerem suspicatur esse auiculam quandam, quam Angli Buringam, Germani Gersthammer appellant, & in margine etiam adijcit huic Passeri Mollicipitis apud Aristotelem descriptionem magna ex parte conuenire. Ego in ea coniectura nihil certi statuere nec possum, nec debeo, cum in multis differre eiuscemodi aues videam: addam tamen & aliam coniecturam, nam nunc mihi in mentem venit alia auis, [h] Aristoteles Colarem vocat, & ab Vlula, cæterisque aduncis rapi scribit, indeque his bellum oriri. Etenim Albertus licet indocto tempore natus, Colarem Passeris speciem interpretatur. Idem Niphus affirmat. Solus Ornithologus suspicatur esse Collurionem & pro tali voce typographi lapsu Colarem scribi. Passeris magni etiam meminit Aristophanes, sed hic Struthios sine controuersia ita appellat. Nunc ad notiora reuertamur, quos tamen & ipsos nobis India mittit, sed diuerso a nostratibus

[Margin notes: Passeres albi. — [a] L. 27. c. 21. — [b] Exerc. 59. — [c] In secr. secr. — [d] Lib. 9. — Houtmusche. — [e] Exer. 236. 2. — [f] L. 8. de animal. c. 7. — Passer nocturnus. — Aues velocissimæ vocatæ. — Passer syluestris Actuarij. — [g] L. 2. regal. serm. — Buringa Anglorum. — Gersthammer. — Passer Molliceps. — [h] 9 Hist. a. — Colaris auis. — Passeres Indici caudati, & sine cauda.]

Paſſer Illyricus. colore, utpote atros, eorumq; alios longiſſima cauda ornatos, alios ea deſtitutos, de quibus poſt priuatim agemus. Habeo & aliud Paſſeris genus depictum, quod Illyricum dicunt, pronè album, cætera noſtris ſimilem, at maiorem, & bifurcata cauda præditum.

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] L. 4. c. 75.

ASSEREM, cui hæc generalia exactè competunt, deſcribere ſuperuacaneum eſt, ſingulis nimirum horæ momentis cuilibet conſpicuum: iconem tamen exhibemus cum adiecto taxi arboris ramulo. [a] Dioſcorides auiculas tradit, quæ Italici taxi baccas deuorant, denigrari. Vt tamen eiuſcemodi domeſticam, vel potius in tectis noſtris habitantem auiculam, alios etiam viros doctos Paſſerem generali nomine appellaſſe oſtendamus, non ab re fortaſſis fuerit, quæ circa formam eius prodiderunt, obiter adiungere; *Paſſeris pennæ*, inquit Ariſtoteles, *quoties frigora vrgeant acriora, interdum in albas abeunt*; quod noſtro Paſſeri competit. Alexander Myndius, teſte doctiſſimo Athenæo, *fæmellas roſtra* ait eſſe *colore magis* (quàm in maribus) *carnea, facie vero nec admodum alba, neque nigra*. Sed non ita duntaxat fæmella noſtra à mare diſcernitur, verùm menti potiſſimùm colore, qui in mare niger eſt, in fæmina albus, quamuis, ut teſtatum reliquit Ariſtoteles, is in mare in hyeme immutetur, & æſtate tantùm conſpiciatur: præterea mares, tradente Alberto, guttulis nigris, & albis diſtinguuntur. Idem ait, Paſſerem eſſe auem paruam, cineream: item fæminas vbique eſſe coloris cinerei: quæ nunquid Paſſeri noſtro quadrent, cuilibet iudicandum relinquo: quid enim in re tam liquida dubitandum? [b] huiuſmodi color κεράμεος Græcis dicitur, Gybertus Longolius teſtaceum transfert, Paſſeriq; ait, & pleriſque puluerantricibus conuenire. Iacobus Dalechampius Paſſeres ſcribit carere ingluuie, ſed ventrem habere proximum. quod dum legerem, vix percipiebam, nam Ariſtoteles ita ait: [c] *Paſſeri, vt auiculis omnibus non eſt gula, nec ingluuies, ſed ventriculus longior eſt*. Ibidem ad imum inteſtinum paucas appendices habere prodidit, ſed perexiguè. Item alijs ventri, alijs inteſtinis fel iungi.

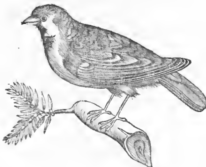
Fæmina vt a mare differat.

Color Paſſerum.

[b] In com. in Plin. lib. 11. cap. 37.

[c] 2. hiſt. c. ult.

Paſſer domeſticus mas cum taxo.

LOCVS. NIDVS.

AELIANVS [a] author est Passeres conscientia vel suæ infirmitati, vel sui corpusculi exiguitatis in ramorum cacuminibus, modò ab ijs sustineri queant, nidos contexere, & sæpenumerò ea machinatione factas a venatoribus insidias declinare, quoniam hi propter rami tenuitatem ascẽdere nequeãt. Verùm hoc loco Aelianus Passerum nomen absque vlla hæsitatione pro alijs quibusdam paruis auiculis accepit, quemadmodum etiam [b] Homerus draconẽ scribens Passeris octo filios in extremis platani ramis nidulantis a dracone deuoratos. Nã Passeres Pyrgitæ, & troglitæ inde dicti, tum circa turres, tum in tectis nostris versari, nidulariq; solent: quare prudenter admodum à D. Hieronymo in psalmo 83. vbi diuinus Psaltes ita habet: *Turtur inuenit sibi domum*, &c. Passer traduxit: nam etiã auicula hæc quandoque templa tum intus (modo minus sint frequentata) tum extrà nidis suis frequẽtat. Cassiodorus eundem Psalmistæ locum declarans: *Passer*, inquit, *est nimia velocitate celerrimus, qui in syluis habitare non patitur: sed domum sibi in parietum foraminibus desideranter exquirit, quam dum inuenerit, nimio gaudio lætus exultat, quia se diuersarum aduersitatem vlterius patere non credit insidijs*. Hic itaque

a L. 4 de ani. cap. 48.

b Iliad. β.

Passeris

Paſſeris nomen pro Paſſere ſimpliciter dicto accipitur à D. Hieronymo, atque, vt dixi, prudenter: at non vbique id ab eo factum eſt: nam in pſalmo decimo in contrarium legitur, nempe, *Transmigra in montes ſicut Paſſer*. Hoc enim in loco Paſſerem montes colere, habitareq; innuere apparet, quare uel Paſſeres monticolas intelligit, uel quaſcunque aues in montibus uerſantes, & propter myſterium Paſſer tranſtulit: nam ubi priorem Pſalmis locum (*& Paſſer inuenit ſibi domum*) explicat, hunc poſtremo citatum etiam adducit, & *vide ta ergo*, inquit, *quia nemo transmigrat in montes niſi qui Paſſer eſt*. De illis autem loquitur, qui ad altiſſima terrarum loca leuiſſima uoluntate rapiuntur, vt his merito ſimiles eſtimentur, qui ad nequiſſimas prædicationes leuitate inconſtantis animi transferuntur. Quod vero D. Hieronymus etiam generaliter pro quauis aue Paſſeris nomine ſit vſus, ex alio etiam pſalmo videlicet 103. colligitur apertiſſimè vbi dicitur: *Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illic Paſſeres nidificabunt. Herodij domus dux eſt eorum*, &c. Nam Aquilis, recte [a] D. Chryſoſtomo hic quoque genericè aues legit. Admonendus præterea hoc in loco lector eſt D. [d] Auguſtinum pro Herodio Fulicam tranſtuliſſe: quod reuera palato meo, imo nec auribus, neutiquam arridet: Fulica enim auis eſt, vel ipſomet D. Auguſtino teſte, aquatica, & in terra non in cedris nidulatur, quemadmodum Herodius. Sed quam auem hic Herodius ſignificat? Nam in hoc multos huiuſce loci expoſitores lapſos cerno, dum Herodium exponunt cæterarum auium, maximè verò Paſſerum, hoc eſt, minutularum ducem id eſt, regem, nimirum Aquilæ illud genus, quòd à robore Herodium appellari ſuo loco ſcripſimus. At ſecus meo iudicio res omnino ſeſe habet, quando Herodius Ardeæ genus quoque ſignificat, quod in cedris, hoc eſt arboribus (ita enim per ſynecdochem loquendum, ac uertendum exiſtimo) nidum ſuum conſtruit. Quomodo enim aues imbelles, quales omnes minutulæ ſunt, ſimul cum Aquila aue rapace earumq; tyranno degere dicamus? Nonne ſi ea ueniente, & arborem, quas illæ antea occupaſſent, eligente ad nidulandum, deſerturas, fugaq; ſaluti ſuæ conſulturas credendum potius exiſtit? Sed de hac re ſatis. Videamus modo nunquid vbiuis locorum æquè Paſſerculi noſtri abundent, vt videtur: nam quæcunque ego frequentaui, vbique Paſſeres ſatis copioſè conſpexi. Audio tamen apud Hollandos, maximè Delphis non illis Apollineo oraculo ſed Cerealis potus, quem cereuiſiam alias vocamus, inclytis, & quidem tanto magis inclytis, quantò illi propter rei friuolæ, mendacis, & vanæ exiſtimationem celebritate hominum magna floruerunt, Paſſerum copiam eſſe tantam, vt in uno cereuiſiariorum, quorum ibi maximus numerus exiſtit, granario, ſæpenumero vna die aliquot centuriæ capiantur. Addebat, qui id mihi narrabat, Io. Cornelius Med. doctor, quiq; ei vrbi patriam ſuam debet, uaſa quædam ventricoſa, ſed longiuſculo collo à figulis quotidie fieri, quæ incolæ emant, & pro Paſſerum nidis ex ædium parietibus clauo ferreo ſuſpendant, & ſine vlla moleſtia, & vitæ periculo, ut apud nos contingit, quando ſuper tecta aſcendendum eſt, pullos eximere: auiculas uerò nidum intus in uaſis eiuſdem fermè figuræ, atque materiæ, atque hic in tectis conſtruere: ego nidi aliquando à me in ſuburbano meo obſeruati iconem exhibui. Iam proſequamur. [e] Diodorus Siculus ingentem in Media numerum harum auium inoleuiſſe ſcribit, adeo ut homines, quia iacta in terram ſemina cuncta ferè illę abſumerent, alia ad loca migrare coacti fuerint. De Paſſeribus erat pauperum oblatio, ut teſtatur ſacra biblia: quod ideo factum tradit gloſſa ordinaria vulgò nuncupata, quoniam magnopere ibi abundarent. Hieremias propheta Paſſeres inter eas aues enumerare uidetur, quæ uel migrare ſub hyemem ad alia loca, uel ſeſe condere ſolent: ait autem, interprete D. Hieronymo: *Turtures, Hirundo, Ciconia, & Paſſeres cognouerunt tempus aduentus ſui* &c. Neque illud ab Ariſtotelicis dogmatibus alienum apparet: nam ſcribit Philoſophus ipſe, citante Athenęo, mares in hoc genere hyeme occultos nuſquam comparere, fœminas autem permanere, probabile id eſſe conijectans ex colore, qui profectò in illis mutatur, vt in Merulis, & Phaleridibus, quæ certis temporum momentis albeſcunt. Verùm in ijs, quæ nobis relicta ſunt, [f] Ariſtotelis ſcriptis, illud minimè reperias: quin è contrario eſſe quoſdam aſſeuerat, qui Paſſeres mares anno diutius durare non poſſe arbitrentur, argumento, quod ueris initio nulli mentum habere nigrum ſpectentur, ſed poſtea, tanquam nullus anni ſuperioris ſeruetur. Si itaque anno diutius non durent, aut nunquam, aut ſaltem ſemel duntaxat migrare eos dicendum foret. Quid itaque ad Hieremiæ locum reſpondendum? Exiſtimo ego me iam huius, & Ariſtotelis ab Athenæo citati loci declaratione lectori vel paucis verbis ſatisfacturum, ni fallor. Credo itaque mares ſine fœminis neutiquam migrare ſed ſimul perſeuerare: illos verò menti illam nigredinem, quando iam libidine non amplius pruriunt, ſed frigore horrent, deponere: atque id dicere voluit ipſe [g] Philoſophus

vbi habet:

[a] In comment.

[d] To. 8. in comment.

D. Auguſti. ni erro.

Herodius q̃ auis Pſalmiſtæ.

Aquila Herodius.

Hollãdi Paſſeribus abundant.

Hollãdi vaſa fictilia p Paſſerũ nidis faciũt.

[e] Lib. 4. c. 3.

Medi ob Paſſer. loca mutarunt.

[f] 9. Hiſt. c. 7.

[g] 5. hiſt. c. 12.

vbi habet: *Passeris* (maris nimirum, & fæminæ) *pennæ, quoties frigora vrgent acriora, interdum in albas transeunt*, ac si diceret, nihil in ipsis nigredinis relinquitur. Prætere remanere vtrunq, imò verò quod amplius est, simul plerunque, vt per æstatem connubio iuncti solent, agere, vasa illa, quæ pro nidis ab Hollandis ex ædibus suspendi supra retuli, testificari queunt, in quibus noctu sæpe par harum auium, & non plures, nec pauciores, si diligens cura adhibeatur, excipitur. Quapropter D. Hieremias ita enodari poterit, vt Passeres inter latentes, vel migrantes nominarit, quia vêre iam accrescente calore cum interno, tum externo, quando iterum menti color accrescit coniuges suas ad sobolis propagationem adhortari incipiant. Scio vero hanc meam expositionem, aut potius coniecturam non omnibus forte satisfacturam: quoniam Passeri minimum vitæ esse dicatur, maresq, vt ait [h] Plinius, diutius anno durare negentur. Nam, inquiant, si mares intra biennium moriantur, reperirentur procul dubio passim cadauera eorum per urbes, agrosq, extinctorum, sed qui sponte moriantur, nunquam, aut saltem fortuitò obseruati sunt; itaque vel ab alijs occidi, vel in alijs regionibus mori credendum est. Ego ante vitæ terminum capi ac occidi, mihi certò persuadeo, & quid de vitæ eorum spatio, siue ætate censeam, iam nunc aperiam. [h] L.10.c.38

AE T A S.

INQVIT igitur [a] Plinius: *Passerum minimum vitæ, cui salacitas par* (vt Columbis videlicet, & Turturibus) *mares negantur anno diutius durare, argumento, quia nulla veris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit, fæminis longiusculum spatium*. Sed Plinius rostri nigredini quod ascribit, id [b] Aristoteles ex aliorum relatu, sed nihil affirmans, de mento scribit, uti præcedenti rubrica ostendimus adductis etiam illius verbis. Cæteri authores, qui breuissimi huius æui mentionem faciunt, cum ueteres, tum recentiores, Aristotelem, non Plinium citant: & reuera mas menti colore a fæmella discernitur, non rostri. Quod uerò ad vitæ spacium attinet, alij aliter Philosophum interpretari conantur. Albertus referente Augustino Nipho Suessano id computat a tempore coitus, inquiens nullum Passerem (marem) a tempore coitus plus vno anno viuere. Niphus Ephesium existimat fortasse magis verba examinare, quia annum illum à tempore natiuitatis computet, asserens nullum viuere à tempore suæ natiuitatis plus vno anno. Cæterum eiuscemodi opinio, nimirum quod in hoc auium genere, non plus uno anno uiuant, ita inoleuit ac radices egit, vt etiamnum mentibus hominum quorumcunque infixa hereat, quamuis meo iudicio falsissima sit, & fabulas, & anilia deliramenta sapiat. Breuis vitæ lubens esse concedo, moltosq, intra annum naturaliter mori, at neminem plus anno viuere nemo hominum persuaserit. Fæminas quam mares diutius viuere certissimum est, nempe propter venerem, quæ maribus plus quam fæminis nocet: vnde dicebat [c] alibi Philosophus. *Mares si salaces fuerint, breuioris vitæ sunt, quam fæminæ, vt in genere Passerum*. Hic sanè locus verissimus est, alter uerò ex aliorum relatu, in quo nihil prorsus Philosophus affirmat. Sed si mares omnes anni spatium non excedunt, unde passim tanta Passerum copia? Noui animalcula esse fœcunda, bis, terue quotannis parere, quatuor, quinque, ac sex quandoque pullos excludere: attamen cum hi antequam auolare possint, tectorum dominis plerunque in cibum cedant, tanta marium copia in subsequenti anno superesse non poterit, vt omnibus fæmellis satisfiat. Vnus enim in hoc genere mas vni fæminę sese connubio iungit. Quęrat itaque a me quispiam dicendo: Quod ergo tu vitæ spatium bis auibus tribuis? Cui quid respondeam, certi nihil habeo: facile tamen mihi persuadeo, quartum annum nonnunquam excedere: nam si verum est quod Plinius scribit parem ipsis, & Columbis salacitatem (quæ mortem accelerat) esse, inde colligi posse existimo, terminum a me constitutum breuem potius quam longum existere: siquidem Columbæ multæ, ut in earum tractatu diximus, decimum sextum, ac vigesimum quandoque vitæ annum explent. Iulius Cæsar Scaliger in determinatione harum auium æui ambiguus, nisi sibi ipsi contradictor est. Nam libros de plantis Aristoteli attributos exponens, in secundo de arborum fœcunditate loquens, eorum sententiam non improbat, qui Passerem nullum excedere bimatum existimant: Cardanum uero ex [d] Aristotele repetentem salacioribus animalibus vitam esse breuiorem, reprehendit, argumento, quod harum auium, quæ hac de causa infames habentur, ca senecta nusquam reperiantur. Nec profectò priori eius opinioni prorsus subscribere possim. Sed videamus quid dicat: *Gallinæ*, inquit *minusculæ quoque* (vt plantæ minusculæ)

[a] Loco citato

[b] 9. Hist. c. 7

[c] In lib. de long. vitæ.

Authoris opinio de Passerum vita.

[d] Exer. 269

sculæ) *sunt fœcundiores. Et in secundo de causis Theophrastus excelsas arbores pusillum fructum ferre prodidit. Multo scilicet opus habere alimento. Insuper undas viuere aiunt ob eandem rationem. Quare putarunt quidam, Passerum nullum excedere bimatum. sane haud contemnendæ opinione. Ex illis parum capiatur, minimum capitur, fœcundissimi sunt. frequentia non magna. Est & proportio quædam secundum quasi gradus, sanitatis, roboris vitæ. Igitur si salaces, morbosi, etiam breuioris vitæ.* Hæc ille colligens, ut apparet breuitatem ætatis harũ auium ex earum paucitate, cùm alioqui fœcundissimæ sint: at si ea de causa bimatum non excedant, cur & Gallinæ quotidie parientes, Columbæq; quæ toto fermè anni tempore soboli incumbunt, non æque moriuntur? Harum profectò auium longe minor, quam Passerum numerus foret, nisi humana in nutriendis ipsis adesset cura, atque custodia: quapropter omnino concludo Passeribus vitam quidem esse breuem, sed intra annum mori, ne iuranti id credo: adeo fructuosum est venere moderata vti: vnde canebat Baptista Fiera poeta pariter, & medicus:

Ardet & in tenera Passer durabitur aluo:
Si vis esse salax, det cerebella tibi.
Heu miserum qui præcipiti sic labitur æuo,
I, Venus, hinc, solas ni modo perdis aues.

Idem hoc tetrasticon in libros suos transtulit Castor Durantes, sed ut suum uideretur, parumper immutauit: quæ res ipsi minimè noua est. Aetas Passerum cognoscitur ex rostro, quia iuuenibus adhuc cinereum est, & circa fauces croceum, senibus nigrum, ac durum. Alexander Myndius, referente Athenæo, ait fæminas maribus esse infirmiores: quam sententiam, si etiam ad coitum extendamus, Aristoteli, cæterisq; quos nominauimus, refragabitur: nam is maribus propter vitam, quam fæminis breuiorem tribuit: & Scaliger, sanitatis, roboris, vitæq; gradus ex salacitate metitur quam elegantissimè: Quare Myndius de coitu minimè intellexisse mihi videtur, sed de cæteris uitæ munijs obeundis, in quibus semper mares fæminis præualent, quæ etiam propter nimium motum vitam eorum abbreuiant: quod innuere etiam uidetur Albertus, dum ait: *Mares parum viuunt propter coitum, & nimium motum, quæ exiccant in eis humidum vitale.*

Aetas Passerum unde cognoscatur.

VOX.

QVI strident, inquit Cælius, potiùs, quàm canant, (hoc est, ut habet Eustathius, ex quo Cælius id mutuauit, cantum uilem ædunt.) στρουθίζειν Græcè dicuntur, quod Latinè enunciare licet Struthissare, ex Passerum uoce, qui Struthi uocantur, uerbo deflexo. Suidas στρουθίζειν exponit τρίζειν, id est, stridere: quare στρουθίζω fuerit Passeris in modum strido. Apud [a] Esaiam dicitur de auium pullis, qui ore hiante & stridente, seu uociferante escam à matre petunt. Vbi Hebraico textui adiuncta versio habet: *Qui aperiret os, & garriret.* Fortassis autem omnibus in genere pullis tribuit, quod Passerum pullis peculiare, stridore nimirum escam petere. Τρίζειν [b] Homerus etiam de Passerculis dixit τετριγῶτας eos nominans: alioqui verbum proprium est de voce Vespertilionum, vt ibi scripsimus. Cælium, aliosq; hallucinari in Columbis diximus, quòd Trios Palumbes interpretentur ex Passerum salacitate, qui solent τρίζειν. Verbum hoc de Passerum uoce dici posse minimè nego, nam idem fere sonus est τρίζειν, στρουθίζειν τρίζειν. Eustathius dici ait de uoce, quam ædunt pulli auium. Passer, inquit, obscurus quidam Aristotelem citans, apud quem tamen nihil eiusmodi extare existimo, uocem sibi peculiarem habet, sicut & Turtur. Author Philomelæ pipere Passeres dixit hoc uersu.

Struthissare.

[a] Cap. 10.

[b] Iliad. β.

Tessitrus at Passer tristia flendo pipit.

Pipere.

Quam uocem Columella Gallinaceis pullis attribuit, sed Passeri potiùs conuenire putem, nam præter, quam quod M. Varro Gallinas pipare scribat, Catullus Passerem de Lesbię suę Passere loquens pipilare dixit, canens:

Sed circumsiliens modo huc, modo illuc
Ad solam dominam usque pipilabat.

Et Catullum imitatus Pontanus dum ait:

Pipilat & Passer, & dulce canit Philomele.

At non opus erat p duplicare, quando & Catullus primam syllabam producat. Suidas, & Varinus πιππίζειν verbum fictum esse scribunt ad imitationem vocis auium. Videtur autem Passeribus præcipuè conuenire, quinimo a Latinorum pipere deductum. [c] Martialis absonam

πιππίζειν.

[c] Lib. 9.

hi absonam harum auium vocem nonnihil dulcedinis in se habere videatur innuere, cum argutas eas appellat hoc dysticho canens:

Nunc Sturnos inopes, Fringillarumq; querelas
Audit, & arguto Passere vernat ager.

Et Thomas Rhadinus cantillare dixit Passerculum.

INGENIVM.

IN quadrupedibus hinnulos, capreas, damas, & pygargos, item lepores, quos Græci poetæ a pauendo πτῶκας appellant, in auium generibus Passeres, in aquatilibus mugiles suapte natura timidos esse tradit [a] Aelianus: & reuera quod ad Passeres nostros attinet, nam de cæteris animalibus hic nobis agendum non est, auiculæ sunt timidissimæ, adeo ut propter continuam formidinem sæpissime inter quiescendum excitentur à somno: quare sunt qui dicant ideo à Psalmographo scriptum: *Vigilaui, & factus sum sicut Passer solitarius in tecto* sed mirum non est, si natura timeant. siquidem corpore sunt exigui, nullisq; armis à natura armati, quibus sese aduersus Accipitres tueri queant: at sagacissima illa omnium parens, quæ nullibi deficit, ingenij sagacitate corporis imbecillitatem compensauit: quam suspiciens Cassiodorus, *Passer*, inquit, *est auis parua, sed nimia sagacitate solicita, quæ nec facile irretitur, nec per illuuiem ventris escarum ambitione decipitur. Hæc propter infirmitatem suam, ne aut ipsa à prædatore capiatur, aut fœtus eius repentinis deuoretur insidijs, inter aues unica cautione munita ad domorum fastigia excelsa concurrit, ut a suspectis casibus reddatur aliena, quæ multis periculis probatur obnoxia.* Hæc ille. Cæterum ob aliam fortassis causam in domorum fastigijs etiam in media urbe nidulantur, nimirum propter amorem, quo homines prosequuntur, vel potius propter spem futuri auxilij contra suos prædones, uidelicet Accipitres, nam & in [b] Aeliani uaria historia legimus Passerculum ab Accipitre vehementius impetitum in Xenocratis sinum deuolasse, & in eo tuendi sui causa hæsisse, quasi non esset ignarus Accipitrem conspecto homine regressurum. Qua quidem in re non canes duntaxat imitabatur, qui dum suis viribus diffidunt, sese inter hominum pedes conijciunt, eisq; se quam possunt arctissime iungunt quo præsens periculum euadant, sed ipsos etiam homines, maximè pueros, qui formidine correpti suos arctissimè parentes, uel eum in quem primum incidunt, apprehendunt, & quantò eis strictius hærent, tantò se existimant tutiores. Et reuera cum hæc ipsius naturæ sit instructio, & institutio, in ipsis etiam brutis vim suam clarissimè demonstrans, vt imbecilliora, dum in periculo versantur, ad fortiora confugiant: turpissimus, & pudendus prorsus hominis error esset, ac fœda degeneris animi nota, si in discrimine magno, vnde se liberare nequeat, constitutus, non è uestigio ad eum properet, a quo solo seruari possit. Nunc ad Passerem reuertamur, quem alij stolidum potius, ac nullo plane ingenio præditum esse dixerint, argumento quod aucupis infestas artes declinare omni conatu studens, ad Noctuam, teste [c] Oro Apolline, ut eius patrocinio periculum euitet, confugiat, & ab ea longe infestius excipiatur. Sed quomodo, & vbi Passer auicula noctu quiescens, interdiu uitæ munita omnibus, Noctuam, quæ nocturna auis est, reperiat, vt ad eam se recipiat? item auceps interdiu potius quam noctu Passeres captat. Quare quantum ego comprehendere possum, Passer hoc argumento frustra, atque inculpanter stultitiæ ab Oro accusatur. Neque etiam ualidum, efficaxue Origenis argumentum est ab Homerico illo Passere desumptum, quo aues, utpote animalia ratione carentia, diuinitatis, sensusq; nihil obtinere, nec futurum præsagire probare conatur, quòd is eo in loco non esset nidulatus, vbi futurum erat, vt draco cum se, tum pullos disperderet. Nam & homines, qui sola ratione potissimum alijs animalibus præstant, quam sæpissime a quibus auxilium potius quam damnum sperant, occiduntur, cum alioqui aduersus intestinos hostes sibi egregie prospexerant. Præterea hoc exemplum ad Passerem non spectat, qui in ramis non nidificat, sed ad alias auiculas. At si eo modo defendantur a nobis, Strabonis geographi luculentissimi, & fide digni scribentis se Passeres vidisse in teterrimum illum puteum circa Hierapolim sese immisisse, & statim mortuos concidisse, testimonio, imprudentes iterum nonnihil detrahat, si quidem nemo sapiens sponte, ac sine urgenti aliqua causa se ipsum occidisse visus est; at nec id ne tantillum quidem sagacitati eorum detrahit, minuitue: nam tam uirulentum, nostrumq; halitum pateas illic pestilentis fimus exhalauit, ut superuolantes fortuito aues enecaret. Quid si itaque maiorem etiam ingenij laudem hisce auiculis tribuentes, dociles esse dicamus, di-

Animalia timida.
[a] L. 7. Hist. cap. 19.
Passerum timiditas.
Ingenij sagacitas.
Cur in urbibus nidificent.
[b] L. 13. c. 31.
Passerem in sinu suo seruat Xenocrates contra Accipitrem.
Imbecilla animalia ad fortiora confugiunt.
[c] L. 2. Hier.
Puteus circa Hierapolim [illegible]
Pa[illegible]

ſcipliuæq; capaces. [d]Ioſephus Acoſta vir fide digniſsimus è ſocietate Ieſu, qui multorum populorum nuperrimè repertorum hiſtoriam conſcripſit, Taprobanenſes nautas, quod vſum magnetis ignorent, in alto mari verſantes, cum terram petituri ſunt, Paſſeres, quos ad id ſecum ferunt, nauibus emittere atteſtatur, vt eorum volatum inſequentes, tuto ad optata loca pertingant. Certè nidis exempti quam facile, citoq; cicurantur. Vidi ſæpe ita domeſticos, vt ad puerorum manus aduolarent vocati, & cibum ex eis acciperent. Nouerunt inuicem inuitare ſe ad epulas, ſignificareq; ſuo garritu, ubi gregatim ſimul omnes abundè epulari queant: quod conſtat illius exemplo Paſſeris, qui ad alios in arbore conſidentes aduolans nunciabat ſe frumentum ſparſim inueniſſe, inuitareque ad id comedendum, quemadmodum fuſius recitabimus in hiſtoricis ex Philoſtrato. Sunt item munditiæ ſtudioſæ hæ uolucres, lauantes ſeſe, & puluerantes, uel uel pulices, vel aliud inſectum noxium infeſtet: ſtercora pullorum non ſolum ipſæ egerunt, uerum etiam pullos id facere docent: ipſæ aut nidos nunquam conſpurcant.

Munditia.

LIBIDO. SALACITAS.

Coitus.

QVAM ſalax animal ſit Paſſer noſter domeſticus neminem latere arbitror. Adeo verò libidinis titilatione prurit, vt non ſolummodo homines ſalaces, & ad Venerem nimium proni metaphoricè, teſte Heſychio στρουθοὶ, id eſt, Paſſeres dicantur, verumetiam Strutheum, ſiue Paſſer, illud membrum, vt ſcriptum reliquit Feſtus. quo coniugium maximè promouetur, & debitis augetur incrementis. Quam ſalacitatem conſiderans, [e]Iulius Cæſar Scaliger, Paſſeres hac de cauſa infames haberi, dicebat: cùm tamen nen Gallum Gallinaceum hac infamia, (ut ad Scaligeri dictionem alludamus) cætera uolatilia ſuperare ſcripſerimus: quod quomodo defendamus, hìc non repetimus, ſed hoc vnum addimus ad opinionis noſtræ corroborationem, quod & Plinius Paſſerum, & Columbarum ſalacitatem comparem eſſe tradat. Clearchus, quemadmodum multoties diximus, aliquot aues ait emittere ſemen, non tantum ſi uiderint fæminas, uerùmetiam ſi uocem ſolummodo earum audierint, inter quas Paſſeres etiam recenſet. Orus ait ſepius in hora fæminam inire, & abundanter ſemen emittere: ego, qui omnia uidere, notareque ſemper ſtudui pluſquam vigeſies longè minori temporis interuallo fæminam compreſsiſſe conſpexi, & pluries coitum adhuc repeniturum, niſi illa locum mutaſſet: quod ne alicui incredibile appareat, clariſsimi etiam [f]Scaligeri obſeruationem hìc adijciam. *Paſſerculum*, inquit, *vidi in cauum quoddam plus decies ad famellam, quam iniret, ex aduerſo muro, puſillis interpoſitis momentis aduolaſſe*.

στρουθοὶ qui homines ſalaces. [e]Exer. 269. Paſſer non ſolum uiſa fœmina ſemen emittit ... [f]Exer. 269.

NIDVS. PARTVS.

QVEM locum pro nidi extructione quærant Paſſeres, ſupra nonnulla ſcripſimus. Nidulantur autem in fæno, & plumis: quod eo faciunt conſilio, ut liberi mollius cubent. Occupant nonnunquam nidos Hirundinum, eaſq; roſtro, quo plus ualent, abigunt. Quod cum uiderent nonnulli, credentes à Paſſeribus eiuſcemodi nidos factos, apud Aegyptios ob limum, quem inuehit Nilus, eos ſimul cum Hirundinibus, artem e luto parietum conſtruendorum monſtrauiſſe ſcribunt, & ad hoc reſpexiſſe [a]Ariſtophanem, ubi quærenti alicui, qui compoſuiſſet equum Durium in arce Palladis reſpondet:

Ὄρνιθες, οὐδεὶς ἄλλος, οὐκ Αἰγύπτιος
Πλινθοφόρος, ὢν λιθουργός. id eſt:
Aues, nec alius vllus, haud Aegyptius
Laterifer, aut faber lapidarius.

Sed Paſſeres niſi Hirundinum nidos occupent, luto in ſuis nidis non utuntur. Hirundines itaque non Paſſeres intellexit Ariſtophanes. Illas artem fabricandi parietes docuiſſe [b]alibi docuimus, & fuſius poſtea in hoc opere docebimus. Iſidorus Cuculos ſcribit oua Paſſeris in nido reperta deuorare, & ſua ſubijcere: hunc poſt illa ſuſcepta fouere, & nutrire.

[a]In Auibus. Equus Durius. [b]In prolegomenis Ornithol. noſtræ. Cuculi an Paſſerũ nidis pariat.

Quod

Quod quomodo fieri possit non video. Etenim Passeres vel sub tegulis tectorum, vel in foraminibus parietum, vel, vt iam postremò diximus, in nidis Hirundinum oua ędunt: quæ deuorare quidem queat Cuculus, sed sua supponere corporis mole prohibetur. Nisi ergo Isidorus Passeris voce abusus sit, defendi in eo minimè potest. Cæterùm parit Passerculus noster, teste philosopho, & communi præceptore [c] Aristotele cæcos, & imperfectos pullos, quia nimirum paruus corpore multos ędat. Sunt autem ij, eodem authore, si modò verè, vt credere fas est, eum citet Athenæus, (nam in ijs, quæ nobis relicta sunt, eius monumentis, non est id reperire) ad summum octo: Albertus vt plurimum septem, ut minimum, quatuor parere, eosq; bis vel ter quotannis, tradit.

Isidori error.

[c] 4. de Gene. cap. 6.

VOLATVS. GRESSVS.

PASSER ita volatum exercet, vt neque tardus, neque etiam velox dici queat. Cùm graditur, sæpiùs salit; ad quod respiciens Aristophanes famulum inducit, qui senem, quod saltitaret Passerem appellat, cùm ait:

Ὁ ἱμα κακοδαίμων, σρυθὸς ἀνὴρ γίνεται,

VICTVS.

COMMVNIS præceptor [a] Aristoteles *Passerem vermiculis victitare* testatur: quæ verba supra declarauimus. Est autem Passer non aliter ac Gallina pamphagus, & nihil non in cibo perplacet, maximè pullos nutrienti, tunc enim magis in quærendo cibo solicitus, atque intentus est. Muscas, papiliones, apes, vespas, crabrones, araneas, formicas, grillos, scarabeos, in summa quodcunque ferè insectum venatur. Attamen graniuora alias auicula est, granarijsq; & agris granis prægnantibus plurimum infesta: quare passim, ubi milium consitum est, laruas, personasq; (vulgus hîc sporracchios, quasi pauorem auibus incutientes appellitat) positas cernere est, vt nimirum ijs conspectis Passeres, homines esse rati, fugiant, nec damnum inferant: vnde etiam rura (Italiæ) teste Hermolao, Passerculum vocant spicilegam detrita modo priori syllaba: verùm non spicis tantùm, sed iactis in terram seminibus, siue granis non minus quàm Graculi, spermologiq; (Cornicis nimirum, de qua nos abunde suo loco egimus) nocent: adeo vt Diodorus Siculus ita ea in Media absumpsisse testetur, ut incolæ ad alias terras nauigare cogerentur. Hordeum, ut ait Albertus, præ cæteris in cibo amant, & corticem celeriter à grano separant: etsi quando nimium auide paleam cum grano deuorauerint, suffocantur. Tragus & acinorum quibusdam granis, & sambuci eos uesci scribit: quod sanè mirum non est: nam nec venenosis seminibus abstinent, sed citra ullum corporis detrimentum hyoscyami semina deuorant: cuius rei rationem reddentes nonnulli ad uenarum exilitatem confugiunt: ego quid in hoc sentiam in Coturnice declaraui.

[a] 8. Hist. c. 3.

Passer cur spicilega dictus.

Passer impunè hyoscyamo vescitur.

MORBVS.

IACOBVS [a] Oliuarius, & Batholomæus cognomento Anglicus morbo comitiali, & lepra affici tradunt, sed absque authoritate, nisi ego fallor: quanquam author de natura in quibusdam regionibus comitialem morbum pati hanc auem scribat: nam & hic, cùm Aristotelem credere ait id accidere, quia hyoscyami semine pascitur, fidem non meretur, quando nihil huiusmodi apud Philosophum legitur: [b] Plinius uero de Coturnice, elleboro eam uesci, & solam præter hominem comitiali obnoxiam esse tradit. Quare si Plinio standum esset, de Passere id neutiquam foret dicendum. Sed Plinio hac in re nos supra contradiximus multorum cùm ueterum, tùm nuperorum authoritate: & Passerem huic malo obnoxium esse facilè credimus, non solùm quia eo semine vescatur, verum etiam propter frequentem coitum: nam & [c] Galenus morbos omnes increscentes, inter quos comitialem etiam recenset, coitu exacerbari scribit.

[a] L. 12. c. 32.

[b] L. 10. c. 23.

[c] In l. Hipp. de morb. vulgar. com. 3 aph. 26.

COGNOMINATA.

Denominata.

[a] Lib. 2. de re r. … *Lib. … hist.*

M. Petronius Passer cognominatur apud [a] Varronem, quemadmodum aliàs etiam Varronis verbis in Parione recitauimus. Στρούθας Satrapæ regi nomen est [b] Xenophonti, vel forsitan cognomen a salacitate. Nam, vt diximus, homo salax στρουθὸς Græcis appellatur.

Στρούθιον, inquit Hesychius, radix herbæ lanis eluendis apta: quasi verò radicis, non herbæ integræ nomen esset, quemadmodum nos suprà ex Theophrasto, Plinioq. scripsimus. A nostris, nimirum a Plinio radicula appellatur: herba spinosa, teste Hermolao, non tamen acanacea: flos eius spectabilis æstatibus, sine odore, caule lanuginoso, semen nullum, radix magna, quæ conciditur purgandis lanis, mirum quantum conferens candore, molliciaq. Smyrnæa mulier Galena florem hunc non Struthium, sed Strythion vocauit. Hæc ille. [c] Iacobus Dalechampius quandam herbam pro polemonio depingit, nimirum, quam Pena, & Lobelius Ocymastrum Valerianthes, alij valerianam rubram vocant. Eandem scribit me saponariam alteram, & Struthium appellare: quod sanè a me scriptum est nullibi, nec me vnquam ita nominasse memini: nam etiamnum saponariam Valerianthes eam voco: possit nihilominus ideo Struthium dici, quatenus radix eius abluendi facultatem habet: nam & στρουθιζόμενα vocantur, quæ eiusmodi herbis repurgantur. Dioscorides lanas ἀστρουθίστους, hoc est, illotas, siue radicula non curatas laudat ad oesypum. Cæterum Struthium, inquit Ornithologus, medicis hodie, & orbi nostro, in quo prouenire etiam non puto, ignoratur. Serebatur olim passim. Sponte verò nascitur in Asia, Syriaq., & trans Euphratem. Hippocrates commendat nascens in Andri insulæ littoribus. Arabes quandam herbam condes, condisum, & aslengi nominant. Hanc Bellunensis radicem esse scribit folijs plantæ spinosæ carduorum more, intus subflauam, nigram foris, eius decocto lanas, laneosq; pannos sordidos abstergi. Damascenos seplasiarios eius decoctum inmiscere confectionibus ex melle, ac sapa paratis, idq; tantum candoris conciliare, vt ex amylo, & sacharo purissimo constare videantur: quin etiam sic durare, vt tenaciores sint, & vix morsu diuellantur. Quantumuis igitur ab hoc struthio, siue Arabum condiso saponaria tum facultatibus, tum notis multis differat, nihilominus Leonardus Fuchsius eam nobis pro Struthio depinxit. Alij peregrinam quandam plantam è Lychnidis generibus longè pulcherrimam (quare etiam passim in hortis seritur florum voluptate arridens,) nimirum Chalcedonicam miniatam, siue Constantinopolitanam, quam alij florem Constantinopolitanum, alij Hierosolymitanum, alij Creticum appellant, Struthium, siue Lanarium esse crediderunt, Arabumq; condisum, sed qui hanc herbam norunt, si cùm superius a nobis exaratis conferant, nequaquam respondere videbunt. Herba autem lanaria (quæcunque autem illa sit) duplici ratione videri potest nomen Struthij accepisse: semel, vt more eius mur coniugij castimoniam tam puram, sinceramque esse, quam est lana radiculâ fullonia emundata: rursus, quod eadem radicula non alter ac στρουθὸς, siue passerculus libidinem etiam excitet vehementi suo calore plurimum humoris ad vasa spermatica mandans, præsertim, si cum flatulentis, & crassis cibis edatur.

[b] … [c] Lib. 10. Hist. plant. c. 58. *Ocymastrum Valerianthes.* *Condes, siue condisum.* *Lychnis Chalcedonica.* *Flos Constantinopolitanus.* *Lanaria herba cur Struthia dicta.*

Μῆλα στρούθια, siue στρουθόμηλα, siue mala Struthia è cotoneorum genere ab omnibus censentur. Ornithologus minori amplitudine, odoratioraq; esse ait, atque serò prouenire, sed [d] Galenus, eumq; sequutus Aëtius maiora, dulciora, & minus acerba esse scribunt. Alio in loco [e] Galenus Cydonia a Struthijs, quæ etiam Struthiocamela nuncupat, apertè distinguens, Cydoniorum succum minus esse suauem asserit, & maximè astringere. Nominat Struthium quoque [f] Macrobius inter malorum genera. [g] Ioannes Goropius postquam optimè, vt solet, Cotoneorum malorum (sic enim Cydonia vulgo audiunt) etymologiam è Cymbrico suo sermone deriuasset, & a facultate Venerem stimulãte denominari demonstrasset, itẽ Struthiorũ (vox autem hæc Græca est) etymũ luculenter admodum, & clare inde eruit, his ferme verbis: Struth a lingue nostre peritis indicant, sese ad connubia promouenda, lætoq; successu augenda pertinere: quod si verum est, vt est verissimum, quid vltra impedimenti a literatur, ut non constanter asseramus in legitimo matrimonio ambiendo

Struthia mala quæ. *[d] Lib. 6. de san. tuend.* *[e] Lib. de alimentis.* *[f] Lib. … c. 19.* *[g] … Vert.* *Struthiorũ malorũ etymologia.*

ambiendo, hoc malorum genus tesseræ loco fuisse? Trou idem est quod connubio iungo: Dien est augeri, promoueri, & ad bonam frugem peruenire. Hinc Strousdien quid aliud erit, quam ipsius matrimonij felix auctio, & promotio? Nolo uos monere à Trou in genitiuo fieri Strous, articulo per syncopen adiecto, loco des trous, formula vt satis nobis vsitatissima, propterea quòd sit aptissima ad sermonis breuitatem, quam perpetuò affectamus, ita ut nihil aliud sit Strousdien, quam ipsius coniugij ad bonam frugem incrementum. Iam ex sibilo, & littera media in compositione concurrentibus, quid mirum si facta sit litera aspirata, quia posita cum terminatione Græca ex Strousdien fit Struthion penultima longa, vt eam Arabius in epigrammate modò recitato dimensus est. Hactenus ille. Epigramma uerò id minimè mihi prætereundum esse arbitror, imò necessarium hîc inserere, nimirum quod eiusmodi mala in matrimonijs quondam loco tesseræ fuisse demonstret, vt iam Goropius dixit. Est autem hoc.

Trou quid Belgis. Dien quid. Strousdien.

Ἕδνα γάμων ἐβέβηττες ἢ ἀμβολίην ταχύτητος
Τοῦτο γέρας, κοῦρη χρύσεον Ἱππομένης:
Ἄμφω μῆλον ἄνυσεν, ἐπεὶ καὶ παρθένον ὁρμῆ
Εἶργε, καὶ ζυγίης σύμβολον ἦν παθίης.
Aurea done tacis, quæ sint sponsalia, an vt sint
Pernicis remora Virginis Hippomenes?
Malum ambo expedijt, prohibens hinc impetum, & inde
Se monstrans Veneris tesserulam esse iugæ,

Sed istæc de hisce malis dicta sufficiant: sunt enim & aliæ plantæ, quæ à Passeribus nostris denominantur, de quibus modo dicendum etiam est aliquid. In auibus Aristophanis, ni fallor, Cleocritus quidam traducitur ὡς στρουθόπους, τουτέστι μεγαλόπους: Scholiastes eum locum explicans, à Struthiocameli pedibus, inquit, fortassis, vel à Passerinis per antiphrasim: ἢ ὡς τὴν ὄψιν στρουθώδης. Ego Struthopoda eum nominauerim, cui pedes, cruraq; habet exigua. Nam & Plinius Eudoxum tradit scripsisse in meridianis Indiæ viris plantas esse cubitales: fœminis uero adeo paruas, ut Struthopodes appellentur. Et Plautus, citante Festo, crufcula todila dixit. Festo verò Todus est genus auis paruæ. Στρουθοκέφαλα authori definitionū medicinalium, quæ Galeno attribuuntur, partus monstrosi sunt, quibus caput pro corporis portione nimis est exiguum. Quod si verò à Struthiocamelo eam uocem potiùs quàm à Passere placeat deriuare, fusq; deq; feram, nam & Struthiocamelus caput, si corpori compares, paruum obtinet. Papaueris alterum genus syluestre [h] Theophrasto Heracleum vocatur, alijs Aphron, teste Plinio, Dioscoridi ἀφρώδης. Hanc herbam [i] Plinius perperam intellecto Theophrasto *folijs esse ait speciem Passerum præsentantibus*, cùm hic folia Struthi, quod Struthium Dioscorides appellat, habere scribat, hoc est, vt vertit Gaza radiculæ: sed non in hoc solummodo lapsus est Plinius, verùm etiam papaueri vim abstergendi tribuit, lauandiq; lanas, quam ille Struto. Passerina nomen herbæ est, at alij alijs id plantis attribuunt. Errant, inquit, Hermolaus, qui Passerinam vulgò dictam florem candidum ferentem anagallida existiment: & ego pariter lithosperma illud minus potius, uel ut alij centumnodiam ita appellauerim. Matthias Lobelius aliam herbam eo nomine dignatur Linariæ folio, quam ob similitudinem linarijs etiam annumerat. Lingua Passerina, inquit [k] Io. Baptista Porta, oblongis folijs, & teretibus à Passeris lingua, quam imitatur, omnium hominum consensu inditum est nomen στρουθόγλωσσον dici potest, Dioscorides Passerum linguas maximè imitari dixit: alij polygonum vocant, uel polycarpum ex seminis abundantia: nam ad Venerem, & conceptionem ualere diximus. Passerina inter Leucoij nomenclaturas apud [l] Dioscoridem quoque legitur. Syluaticus vsnem herbam interpretatur stercus Passerum, uel herbam Kali, &c. albam esse aiunt, & pannos ea lauari, ac dealbari: quærent diligentiores Struthio ne an papaueri spumoso descriptio eius conueniat; mihi ad struthium potiùs accedere uidetur. Poculum quoddam Persicum στρούθιον dictum Athenæo, Eustathius an à quibusdam Struthis (Passeribus) denominatum sit, non constare asserit: sed Hermolaus Struthio herbæ folia oleæ esse ait, & a medicis aureum poculum nominari, & ab hac similitudine vasculum illud potorium Struthion appellari conijcit.

στρουθόπους. Struthopodes qui. Crufcula todila. Todus auis. Papauer heraclium. [h] 9 hist. c. 13. Aphron. Plinij error. [i] L. 20. c. 19. Passerina herba. [k] L. 4. Thyt. cap. 16. Polygonon. [l] Cap. 703. Vsne herba. Poculum Struthium.

Capiendi ratio.

EX hoc auium genere ſyluestres faciliùs capiuntur, difficulter verò domeſtici. Decipiuntur autem vel reti, vel viſco potiſſimum. Petrus Creſcentienſis, capiantur, inquit, Paſſeres, & cæteræ aues paruæ vel magnæ, ſi virgulæ inuiſcatæ ponantur in locis, vbi paſci, vel morari conſueuerunt: ſed de malis magnis id uerum non eſt: nam Coruos viſco non capimus. [a] Oppianus etiam Struthos, hoc eſt, auiculas in genere viſco capi ſcribit, in ramis duobus myrti colligatis annexo funiculo. Pàtheron retis eſt genus, ex eo nomen habens, quod aues omnes includat: hoc reti Galli utuntur ad Paſſeres, & Sturnos capiendos, uocantq; rethe [b] Ballæo, ſaltabundum: cum humi exporrectum eſt, & in oblongum tenuitatem contractum, tegitur quiſquilijs, ne ab auibus prouideri poſſit. Deinde cum opus eſt, a ſtudio magna vi fune, repente expanditur, meſcataſq; aliquot diebus auiculas vno ictu vniuerſas contegit. Aliam in prædictis diuerſiſſimam capiendi rationem ita memorat Pet. Creſcentienſis, dum ait: *Capiuntur Paſſeres præcipuè iuuenes minus ſagaces cum ſaxa, ſeu brecrella, quæ eſt quædam cauea ex iuncis conſtructa, de qua exire non poſſunt, cum ad Paſſeres pullos impoſitos ingreſſi fuerint.* Ego Paſſeres iuuenes ad pullos alios caueę incluſos accedere non puto, ſed parentes tantum, & nutritionis ſocios, ut eſcam eis offerant, ita verò capi poſſe non inficior, quin in Batauia dixi cauea quadam ex uiminibus facta, & feneſtræ impoſita, capi, dum clauſis cæteris ad eam confugiant, & magno impetu ſeſe in illam præcipitent. Coturnices, Perdices, & Paſſeres, quam ſint libidinoſæ aues, & quomodo libidinis tempore ſpeculo præpoſito capiantur, iam ante multoties recitaui. Ornithologus ait e nidis, quos in parietibus habent, muſtelis, & viuerris cicuribus immiſſis extrahi. item aues, quas ego Lanios appellaui, a pueris cicures ali, ut Paſſeres è nidis captent. Multi qui eos reti capiunt, mares habent caueis incluſos, quo præteruolantes alliciant. Qui eos captat, Græcis *ſpoθoθήρας* appellatur.

Quomodo in Hollandia capiantur.

Sympathia.

Antipathia.

Amor in alienos pullos.

Ne milium depopulentur.

PASSERES ſuum genus impenſiùs amant, quod vel inde conſtat, quòd pullos alienos vicinos non ſolum, quando etiamnum ad volandum inepti ſunt in præbendo cibo iuuent, verumetiam poſt euolantes vna cum parentibus concomitentur, auxilium ſi opus fuerit, in uolatu allaturi. Milij eſu, quia maximopere delectantur, itaque etiam agris eo conſitis maximum inferunt damnum, quod ne contingat multi laruis aruo impoſitis, eos, vt diximus, fugant, ſed Plinius, *Peſtem, inquit, a milio atque panico Sturnorum, Paſſerumue agmina ſcio abigi herba, cuius nomen eſt ignotum in quatuor angulis ſegetis defoſſa mirum dictu, vt omnino nulla auis intret.* Multi, [a] eodem referente ad remedia eiuſdem ſegetis *rubetam noctu aruo circumferri iubent, priuſquam ſarriatur, defodiq; in medio incluſam vaſe fictili: ita nec Paſſerem, nec vermem nocere: ſed eruendam priuſquam metatur, alioqui amarum fieri.* Veritatem rei alij experiri poterunt, mihi retuliſſe ſufficit, quia nimirum inſignis antipathiæ auis cum ea planta, (quæcunque tandem illa ſit) & rubeta indicium exiſtit, cuius profectò ratio aſſignari ab homine non poteſt: quemadmodum facile illius odij, quod cum Hirundinibus, teſte Auicenna, cum in vna domo conueniunt, exercent: ſolent enim earum nidos libenter occupare, vnde meo iudicio rixæ, & pugnæ oriuntur, cædes, atque interneciones. Quod uero Vultures timeant, ut Philes ſcribit, & muſtelam, vt ex nuperis [b] Bartholomæus cognomento Anglicus, adeo mirum non eſt, quando non ſolum eiuſcemodi auium genus, ſed plerçq; etiam alias aues rapaces, & muſtelas expaueſcant, [illegible] implacabiles hoſtes, & quorum viribus longè impares exiſtunt. Aelianus, [illegible], Calamodyten, quam auiculam ex Paſſerum genere videri ibi traditi, folio [illegible] prodidit: quærendum, aut potius experiendum eſſet, nunquid & alij Paſſeres idcirco moriantur.

[a] L.18.c.17

Paſſeribus inimicitia eſt cum Hirundinibus.

Vultures cur timeant.

[b] L.12.c.3

HISTO-

HISTORICA.

POLLONIVS [a] Tyanæus referente Philoſtrato, cùm Epheſios doceret, oportere ſeſe mutuo nutrire, atque nutriri, Paſſeres fortè in arbore quadam taciti conſidebant: vnus autem ex ipſis tanquam alicuius rei nuncius vocem emiſit, qua viſus eſt aliquid cæteris prædicere. Eo audito cæteri clamorem tollentes poſt ipſum volarunt. Tunc aliquandiu tacuit Apollonius, ſciens quidem quam ob cauſam Paſſeres volitaſſent, nondum tamen auditoribus id enarrans. Vbi verò omnes in ſe conuerſos, & quaſi portentum aliquod admirantes aſpexit, tunc rupto ſilentio, ſic eſt loquutus. Puer quidam effuſum frumentum in arcam manibus demittens, cum negligenter illud collegiſſet, abijt, multa grana paſſim in angiporto ſparſa relinquens: quæ cum Paſſer ille inueniſſet, cæteris, (vt audiſtis) nuncians, inuentum cibum communicauit. His verbis permulti commoti, ad hoc viſendum cucurrere. Ipſe uero his, qui manſerunt, cœptum ſermonem de communi ſocietate ſeruanda proſequutus eſt. Poſtquam verò qui viſum ierant cum clamore, atque admiratione ſumma reuerſi ſunt. Videtis, inquit Apollonius, quo pacto Paſſeres mutuam de ſe curam habeant, quantumque communi gaudeant ſocietate, nos autem homines eam colere dedignamur. Hæc ille, interprete Beroaldo. Ariſtodicus Heraclidis filius vir inter cæteros Cumæos clarus, quomodo ſurreptis in templo nidulantibus Paſſeribus Deorum gentilium ſocordiam, atque impotentiam deriſerit, narrat [b] Herodotus hunc ferè in modum: Pactyam cùm Cyrus à Cumæis, ad quos confugerat, repoſceret, hi vero Cyri potentiam meruerent, conſilio inito ſtatuerunt ad Deum apud Branchidas referendum, quid facto opus eſſet. Erat enim illic oraculum peruetuſtum, quo Aeoles, Ioneſque communiter vti conſueuerunt. Conſulentibus cùm reſponderetur, Perſis Pactyam eſſe permittendum, Cumæiq; oraculo acquieſcendum fore dicerent, Ariſtodicus ſeu oraculo parum fidens, ſiue ipſos conſultores oraculi reſponſum non rectè perferre exiſtimans, conſtanter obſtabat, quo minus oraculo Cumæi obtemperarent. Vnde factum eſt, ut iterum de Pactya interrogaturi alij mitterentur ſacerdotes conſultores, inter quos ipſe quoque Ariſtodicus erat. Hi cùm ad Branchidas perueniſſent, vnus ex omnibus Ariſtodicus conſulebat oraculum ſciſcitans in hæc uerba. O Rex, venit ad nos ſupplex Pactyas Lydus mortem fugiens violentam: Perſæ eundem repoſcentes iubent Cumæos hominem dimittere. Nos Perſarum potentiam formidantes, tamen ſupplicem nondum reddere auſi ſumus, donec intelligeremus ex te indubitato quid facere nos conueniret. Hunc in modum ſciſcitanti Ariſtodico, idem rurſus reſpondebatur, quod priores tulerant, nempe Pactyam Perſis permittendum. Poſt hæc Ariſtodicus tale quippiam de induſtria aggreditur: Templum circumiens, Paſſeres, aliaſq; auiculas, quæ fortè in templo illic nidulabantur, è nidis eximit. Quæ cùm ille faceret, memorant vocem ex adyto auditam, quæ ad Ariſtodicum ferretur, atque huiuſmodi quædam ſonaret: Hominum ſceleſtiſſime, quæ nam libido te inceſſit, ut auderes meos ſupplices diripere? Ariſtodicum nihil dubitaſſe ad hunc modum reſpondere, Tu nè rex, ſic auxilium fers ſupplicibus, & Cumæos iubes ſupplicem Pactyam tradere Perſis?

[a] *L.1. de vita Apol.* Mutuæ nutritionis adhortatio. Apollonius Paſſerum voces interpretatur.

Paſſerum mutua cura. Ariſtodicus ut furatus è templo Paſſeribus Deos illuſerit. [b] *Lib.1.* Oraculum Aeonum & Ionium. Ariſtodic[?] oracula cõtemnit.

Ariſtodicus Paſſeres è tẽplo Deorum abripit.

PRAESAGIA.

Auguria.

SI præter modum pipillauerint Paſſeres, uentos iam affuturos præſagire nonnulli inquiunt. [a] Theophraſtus author eſt, *matutino cantu imbrem adferre, aut tempeſtatem, veſpertino vero pluuiam tantum modo.* Cui loco Federicus Bonauentura Vrbinas, qui nuperrime librum Theophraſti commentatus eſt, hoc addidit ſcholiolum: Si enim Paſſer manè canat, conſtitutionem prima luce parari monſtrat, iamq; vigere, vnde meritò non ſolum pluuiam, ſed etiam tempeſtatem poteſt nunciare. A validiore enim conſtitutione maiorem afferri mutationem neceſſe eſt. Contraria de cauſa veſpertino cantu imbres tantum portendit. Imbecillior enim conſtitutio minorem iniuriam affert. Multi præterea tradunt

Ventorum præſagium. [a] *L. de ſignis pluuiæ.* Quando pluuia & tempeſtatẽ, & quando pluuiã tantum denotet, o[...]

vnum ex hoc auium genere manè solitariè pipillantem pluuiæ uel tempestatis vestigia in aëre impressa significare. Cum oua, nidosq; deserunt pestis futuræ signa produnt.

Prioris belli ciuilis augurium.

Prioris belli ciuilis, quod nimirum Marius, & Sylla cum maximo urbis detrimento contra se mutuo gesserunt, augurium Passerem fecisse aiunt, cum cicadam discerpsisset, atque partem in æde Bellonæ reliquisset, alteramque partem abstulisset. Meminit eius augurij [b] Plutarchus his uerbis *Cum senatus ariolis hac de re vacaret, inq; ade Bellona consedisset, omnibus inspicientibus Passer cicadam ore gerens intrò aduolauit, partemq; cicada ibi reliquit, cum altera abijt. Itaque consectores seditionem inter agrorum possessores & vrbanam, forensemq; turbam portendi videri responderunt: hanc enim vocalem esse instar cicada, rusticam vero forensem, &c.* Homerus tradit Agamenone post abreptam Helenam Aulide, quæ urbs est Bœonæ exercitum colligente, ac sacrificante, draconem in vicinam arborem ascendisse, octoque pullos Passeris, nonamq; quæ ijs accubabat matrem perdidisse, eoq; ostento Calchantem indicasse, Græcos nouem annis ad Ilium bello gesto, decimo urbem capturos. Homeri carmina conuertit [c] Cicero sub persona Agamennonis, cum debeant citari sub persona Vlyssis, ut annotauit [d] Politianus: Carmina Ciceronis non adscribam, sed alterius poetæ, qui perquam doctè Homerum transtulit. Canit autem;

[b] *In Sylla.*

Græci uerò de cognouerint decimo anno se Troiam capturos.

[c] *L. 2. de diuinitat.*

[d] *In miscell.*

Meminisse potestis tempore ab illa,
Quo nos ad positam Dijs immortalibus aram
Sacra parabamus, densis qua plurima ramis
Vmbrabat platanus, subterquam frigida pura
Vnda resultabat riua. quo tempore visum
Est ingens nobis monstrum, deaca terga cruentis
Distinctus maculis, ara sublapsus ab imo
Prosiluit pede (sic Saturnius ipse volebat)
Ipse vaga lapsu ramos amplexus, in altum
Euasit platanum, tetigitq; cacumina: quarum
Nidus in arce fuit, numero bis quatuor intus
Passeris includens pullos: qui frondibus altis
Harentes exultabant implumibus alis.
Quos omnes matrem vano stridore vocantes
Cum draco pestifero depastus dente fuisset,
Ipsam etiam matrem circum sua pignora frustra
Sollicitas querulis quatientem vocibus alas.
Corripuit, nanamq; auidam demisit in aluum:
Protinus in saxum mutatum Iupiter ipsum
Conspicuum posuit, sed nos horrenda Deorum
Constitimus stupido mirantes omina visu.
Pracipue qua nam ratione ad sacra Deorum
Tam dirum venisset opus, monstrumq; nefandum.
Tum Calchas diuina tenens miracula fatur.
Cur vos tanta nouis subit admiratio monstris,
Crine graues Danai? Prudens nam Iupiter istud
Prodigium immisit, venit qua gloria nobis
Sera, & tarda quidem. sed fama, & laude perenne.
Sicut enim serpens auido crudelis hiatu
Octonos pullos nona cum matre vorauit:
Sic nos fata nouem mittunt in bella per annos
Suos, gerenda manu spatiosa ante inclyta Troia
Mœnia, qua decimo tandem capiemus in anno.

[e] *L. 12. Met.*

Meminit eiusdem augurij [e] Ouidius, qui superiores Homeri versus velut in compendium contraxit, inquiens:

Hic patrio de more Ioui, cùm sacra parassent,
Vt vetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere caruleum Danai videre draconem
In platanum, cœptis qui stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore summa,
Quas simul & matrem, & circum sua damna volãtem
Corripuit serpens, auidaq; recondidit aluo
Obstupuere omnes. at veri prouidus augur

Thestorides

Thestorides, Vincemus, ait: gaudete Pelasgi:
Troia cadet, sed erit nostri mora longa laboris.
Atque nouem volucres in belli digerit annos.
Ille vt erat virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & seruat serpentis imagine saxum.

Scio, imo antea annotaui, Passeres, de quibus hic agitur, non nidulari in arboribus, ideoque eiusmodi augurium huc non uideri pertinere: sed quia priuatim nulli alteri aui id attribuere noui, itaque hic potius, quam alibi id recensendum esse apparebat.

VSVS IN SACRIS Hebræorum.

VEMADMODVM pro mundatione sanguinis menstrui Turtures, aut Columbarum pulli Deus sibi immolari ab Hebræis voluit, ita pariter pro purificatione lepræ duos Passeres postulauit, ut legitur in sacris biblijs, quorum uerba neutiquam nobis prætereunda existunt, quoniam sacrificij ritum optimè explicant. *Hic est ritus leprosi* (verba sunt Dei ad Moysen ex interpretatione D. Hieronymi) *quando mundandus est: adducetur ad sacerdotem qui egressus de castris, cum inuenerit lepram esse mundatam, præcipiet ei, qui purificatur, vt offerat duos Passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopum, & vnum ex Passeribus immolare iubebit in vase fictili super aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino. & cocco & hyssopo tinget in sanguine Passeris immolati, quo asperget illum, qui mundandus est, septies, vt iure purgetur, & dimittet Passerem viuum, vt in agrum auolet*, &c. Neque ab re fore iudico huius sacrificij mysterium, antequam ad cætera mystica accedamus, enodare: Passeres illi duo viui Christum denotant, nempe diuinitatem ipsius, & humanitatem, quia munda eius etiam humanitas, & uiuens est. Munda quidem, vtpote quæ peccatum non habuit: viua autem, vt quæ genita non est ex viri immunditia, & ideo non fuit maledictioni obnoxia. De Passeribus ergo, quos diximus esse Christum, hunc præcepit immolari, uel occidi, & occidi in uase fictili, super aquas uiuentes in nobis, id est pro nobis, siquidem sumus uas fictile, de luto uidelicet facti. Vnigenitus occiditur secundum carnem super aquas viuas, id est, baptismatis. Mors eius quippe nostrum figurat baptisma, quod ostendit [a] Paulus dicens: *Quicunque in Christo baptizati sumus, in morte eius baptizati sumus.* In hoc uiuus Passer, & lignum cedrinum, & coccinum tortum, & hyssopus tingitur: omnia enim hæc comprehenduntur in virtute baptismatis. Sed uiuus Passer, quem in unigeniti necessariò diuinitatem accipimus, in sanguine hîc occisi Passeris, & aqua tingitur, id est, in gratia baptismatis, quia non in hominis passione baptizamur. Deinde post hoc uiuens Passer in agrum, ut auolet, dimittitur. Ergò impassibilis diuinitas, & inseparabilis in sanguine baptizatur, ut impassibilis uiua in agrum auolet. Atque istæc est doctrina Isychij presbyteri Hierosolymorum, qui Leuiticum commentatus est. Theodoretus admodum compendiosè in eodem planè sensu. *Legislator*, ait, *duas puras auiculas prædicat offerri solitas, & alteram sacrificari, & in sacrificatæ sanguine tinctam alteram demitti. Vbi diuinitatis, & humanitatis cernimus typum, dum hæc quidem sacrificatur, illa autem passionem sibi ipsi propriè accommodat.*

Lepræ mundatio.

Sacrificij leprosoru explicatio.

[a] Rom. 6.

VSVS IN VANIS Ethnicorum sacris.

AMETSI apud [a] Vergilium Aeneas Columbas maternas agnoscat aues, ac si illæ tantummodo matri suæ, nimirum Veneri sacræ essent, nihilominus Sappho nobilissima poëtria, & decima a Græcis Musa appellata, cuius versus supra recensui, Deam illam Passeribus vehi solitam finxit. [b] Apuleius verò Columbas Venerem vexisse ait, Passeres uerò eam comitatas fuisse: *Procedunt*, inquit, *quatuor candidæ Columbæ, & hilaribus incessibus picta colla torquente, iugum gemmeum subeunt, susceptaque domina letæ subuolant, currum Deæ prosequentes*

[a] Aeneid. 6.

Passer Veneri consecratus.

[b] Li. 6. de Asino au reo.

Cur Veneri ſacri ſint Paſſeres Aeſculapio cõſecrati.

[a] Lib. 5. c. 17

Aterbes cur morte mulctatus.

quentes, gannitu conſtrepenti laſciuiunt Paſſeras, & cætera, quæ dulce cantitant aues melleis modulis reſonantes, aduentum Deæ pronunciant, cedunt nubes, & cælum filia panditur. & ſummus æther cum gaudio ſuſpicit Deam, nec obuias Aquilas, vel Accipitres rapaces pertimeſcit magna Veneris canora familia. Sic ille, & non immeritò equidem Paſſeres in famulitio Veneris habiti dicuntur, quia ipſos conſtat eſſe libidinoſiſſimos: atque idcirco etiam harum auium cerebellis præeſſe putabatur, quoniam hæc præcipuè Venerem ſtimulent. Cur uerò Aeſculapio ſacrum hoc auicularum genus fuerit, nunquam, quod memini, legi. Sacrum fuiſſe diſertiſſime tradit in hæc verba [a] Aelianus: *Tantam ſuperſtitionem Athenenſes animis conceperant, vt ſi quis vel paruam ilicem excidiſſet e luco Heroum, eum morte mulctarent. ſed & Aterben, quoniam Aeſculapij ſacrum Paſſerem vſque ad necem verberaſſet, non impunè ferre ſinerunt, ſed morti adiudicarunt neque imprudentiæ neque infantæ rationem ducentes, ſed vtriſque his antiquiora habentes ſacra Dei.* Dicebatur etum inuitus id factum deſignaſſe. Alij uerò cum furore percitum feciſſe commemorant.

MYSTICA.

[a] Lib. 1. in Eſaiam.

Diabolum oēs opprimere non poſſe.

D[a] Cyrillus archiepiſcopus Alexandrinus, ſcriptor diſertiſſimus in Satanę ſuperbiam, & cogitationes ſtultas inuectus, luculenter admodum, atque diſertè demonſtrat, communem illum humanæ ſocietatis hoſtem uniuerſaliter omnes opprimere, ac deſtruere non poſſe, etiamſi ad inſtar draconis illius Homerici Paſſeris pullos in platano extinguentis, nonnunquam, permittente Deo, aliquem priuatim opprimat; ſed verba Cyrilli adijciam: *Iactat enim*, inquit, (nimirum diabolus) *ſe vniuerſum orbem terrarum expugnaturum, idq; facillime, & prompte, & citra pugnam ſe facturum decernit, ac conſtituit, quicquid tandem ipſi in mentem venerit. Comprehendam enim totam continentem velut nidum, & velut derelicta oua tollam, & non erit, qui diffugiet, vel qui reſtiterit mihi. O inſignem ſuperbiam, o cogitationes ſtultas: quaſi vnius Paſſerculi nidus eſſet vniuerſa hæc machina, ita eam conſiderat: ouis relictis ab altrice aue, totius terræ incolas confert, vt quaſi draco inuadat, & abſorbeat, adità contradicentes* &c.

[a] In Iſagoge.

Paſſera in malã partẽ accipiatur.

[b] Cap 12.

[a] Sanctes Pagninus ſe nunquam aſſerit legiſſe, quod Paſſer in malam partem accipiatur: idem D. Hieronymus apertè docet explicans illud [b] Eccleſiaſtis: *Et claudent oſtia in platea in humilitate vocis molentis, & conſurget ad vocem volucris, & obmuteſcent omnes filiæ carminis.* Nec mirandum, inquit, ſi angeli tubam Paſſeri comparemus, cum omnis uox ad Chriſtum comparata ſit tenuis. Et quantum ego poſſum animo recordari, nunquam Paſſerem in malam partem me legiſſe noui: attamen Caſſiodorus in declaratione iſtius [c] Dauidici dicti: *Transmigra in montes ſicut Paſſer*; per Paſſeres interpretatur homines leues, & inconſtantes, qui ad nequiſſimas prædicationes hæreticorum leuitate inconſtantis animi transferuntur.

[c] Pſal. 10

Hæretici perſuaſores.

Cum itaque hic loca ſacra, quæ ſunt de Paſſere, enodare ex ſacris ſcriptoribus ſoleam, ab hoc Pſaltis loco exordium ſumam. Caſſiodorus ergo in expoſitione eiuſdem ſic ſcribit: ad perſuaſores hæreticos hic ſermo dirigitur, qui volunt loqui, quod impium eſt, vt contentionibus prauis ſeducant animas innocentes. Hic ergo uir fidelis dicit. Dum ego ſum in religionis fixo cacumine conſtitutus, quemadmodum mihi ſuadetis: Transmigra in montem, id eſt, ad hæreticam prauitatem, mentientes ibi eſſe Chriſtum, vbi ueritas nullum probetur habere ueſtigium? Mons enim in diuinis ſcripturis æquiuocus eſt, quod diſſimilibus rebus pro aliqua comparatione deputetur. Frequenter enim & in bono, & in malo ponitur. Nam cum in bono mons dicitur, firmitas eius conſideratur, & honorabilis altitudo cùm uerò in malo ſtupor mentis, & eleuata ſuperbia.

Mons in bona, & in mala partẽ accipitur.

Paſſerũ differentiæ penes loci habitationẽ

[d] In comm.

Paſſerum quoque plura ſunt genera. Alij gaudent ad foramina parietum, alij valles roſcidas requirunt, nonnulli montes appetunt ſquallentes. Sed nunc de illis dicit, qui ad altiſſima loca terrarum leuiſſima voluntate ra[p]iuntur, vt his merito ſimiles æſtimentur, qui ad nequiſſimas prædicationes leuitate inconſtantis animi transferuntur. Hæc ille. At D. [d] Auguſtinus hoc pacto declarat: Vnum montem teneo, in quo confido, quomodo dicitis, vt ad uos tranſeam, tanquam multi ſint Chriſti? Aut ſi uos montes eſſe dicitis per ſuperbiam oportet quidem eſſe Paſſerem pennatum virtutibus, & præceptis Dei. Sed ea ipſa prohibent uolare in iſtos montes, & in ſuperbis hominibus ſpem collocare. Habeo domum, vbi requieſcam, quia in Domino confido, Nam & Paſſer inuenit ſibi domum.

[e] Pſal. 83.

Alius eſt [e] Pſaltis locus, quo gratulatur ſibi ob domum, quam præparatam ſibi nouit in cœlis: *Etenim*, inquit, *Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos.* Hic oſtendit, quod gloriæ conſideratio hominem e[xti]llat.

nem exultat. Istum textum exponit D. [f] Gregorius, per Passerem intelligens Christum, qui sibi domum inuenit, quando ascendit in cælum, sed per Turturem fideles accipit, qui ipsum imitantur. Vnde exponens illud [g] Iob: *in nidulo meo moriar*, ait. Quid per nidum exprimitur, nisi tranquilla fidei quies? Nam si Ecclesia sancta infirmos quoque filios nunc in nido pacis non enutriret, Psalmista non diceret: *Etenim Passer inuenit sibi domum* &c. Iam quippe domum Passer inuenit, quia in æternum cæli habitaculum Christus intrauit. *Et Turtur inuenit nidum* quia sancta Ecclesia amore conditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi, id est, pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios, quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Et Cassiodorus, cum superiùs, inquit, animam, corpusq; dixerit in Domini exultatione gaudere, hic auium ista duo genera ad quãdam similitudinem commendandam posuisse dignoscitur. Passer est nimia uelocitate celerrimus, qui in syluis habitare non patitur: sed domum sibi desideranter in parietum foraminibus exquirit: quam dum inuenerit, nimio gaudio lætus exultat, quia se diuersarum aduersitatum vlterius patere non credit insidijs: sic anima iocundatur, dum in cælorum regna mansionem suam senserit, esse præparatam, &c. Diuus item Augustinus luculenter hunc locũ declarat, inquiens; Duo dixerat, & duo reddidit, in similitudinem auium. Dixerat, exultasse cor suum, & carnem suam, & his duobus reddidit Passerem, & Turturem, cor tanquam Passer, caro tanquam Turtur. Inuenit sibi domum Passer, inuenit sibi domum cor meum. Exercet pennas in virtutibus huius temporis, in ipsa fide, & spe, & charitate, quibus volet in domum suam, & cùm venerit, permanebit etiam querula vox Passeris, quæ hîc est, non erit ibi. Nam ipse est querulus Passer, de quo in alio [h] psalmo dicit. *Sicut Passer solitarius in tecto*, de tecto volat ad domum. Iam sic fit in tecto, calcet domum carnalem, habebit quandam cælestem locum perpetuam domum. Passer iste finiet querelas suas. Turturi autem dedit pullos, id est, carni. *Inuenit nidum Turtur, vbi ponat pullos suos*. Domus tanquam ad sempiternum eligitur, nidus ad tempus congeritur. Corde cogitamus Deum tanquam volantem Passerem ad suam domum: carne autem agimus opera bona: videtis enim per carnem sanctorum, quanta bona fiant. Per hanc enim operamur, quæ iussi sumus operari, quibus adiuuamur in hac uita. Passer ergò ille, qui cogitat domum suam, non recedit a Turture quærente sibi nidum, vt ponat pullos suos, &c. Et D. [i] Hieronymus ad eundem locum commentans, Videte, inquit, quid dicat. Desidero, Domine, æterna tabernacula tua, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Sedem aliquam, & nidulum animæ meæ, & corpori meo habere desidero. Aues quæ liberè huc, atque illuc vagantur tamen postquam uolauerint, habent locos, & nidulos, ubi requiescant. Quantò magis anima mea, & caro mea debet sibi locum præparare, vbi possit requiescere. Nunc altius aliquid ascendamus. In Domino, inquit, confido, quomodo dicitis animæ meæ transmigra in montem, sicut Passer. Videte ergo, quia nemo transmigrat in montes, nisi qui Passer est. Sæpè Passerem loco prudentiæ poni legimus. Ideo isti dicunt hæretici, Transi ad nos sicut prudens, cùm eorum prudentia sit stulta, &c. Aliter verò per Passerem, & Turturem accipitur quilibet iustus, qui virtutum pennis fultus per contemplationem ad cælestia uolat. *Etenim Passer inuenit sibi domum*, id est, ratio, vel quilibet iustus inuenit sibi domum non manu actam in terris, sed in cælestibus. Vnde & tunc pennas virtutum assumit, scilicet spem, fidem, & charitatem, ut volet Passer in domum, in qua permaneat sine fine. *Et Turtur nidum*, scilicet corporis casti. Et rationabiliter Passer significat iustos propter multa: primò propter prudentiam quo ad partem rationalem. Passer enim nidificat in tectis domorum & non in imo, ne fœtus eius rapiantur a serpentibus: unde alibi dicitur a [k] Psalmista: *Cedri libani quas plantauit*, quæ scilicet sunt altæ, *illic Passeres nidificabunt*. Quantum uerò ad domos habes hic: *Etenim Passer inuenit sibi domum*. Sic & iusti sciunt, quod in terra multi sunt serpentes. Fœtus autem iusti est opus suum. Si igitur in terra pullificaret, à serpentibus deuoraretur. Et ideo Passeres prudenter nolunt habitare in terra, id est, iusti, sed in alto. Secundò iustus Passer dicitur propter temperantiam, quo ad concupiscibilem. Passer enim non facilè laqueis irretitur, nec per ingluuiem ventris escarum ambitione decipitur. Sic iusti uitant hus laqueos, qui cibis superfluis, & escis non indulgent. Tertiò propter patientiam, quo ad irascibilem: ait enim Philosophus rarius inueniri Passerem album, quoniam ei albescere non conueniat, nisi propter infirmitatem. Sic & iusti in suis infirmitatibus patienter albescunt, quia fortitudo patientiæ in hoc magis relucet, secundum illud D. [l] Pauli: *Virtus infirmitate perficitur & quando infirmor, tunc fortior sum, & potens*. Tertius, Dauidis locus est. *Vigilaui, & factus sum sicut Passer solitarius in tecto*. Theodoretus, Multis in[quit],

[f] L. 29. mor. cap. 24.
Passer Christum denotat
[g] Cap. 29.
Passeris natura.
Passer anima.
Passer cor.
[h] Psal. 101.
Domus, & nidi, differentia.
[i] In commẽ. dicti Psalmi.
Passer pro prudentia.
Iustus per Passerẽ, & Turturem.
Passer cur iustos significet.
[k] Psal. 103.
[l] 2. Cor 12.

in quit,

Paſſer pro timore.

inquit, vtitur comparationibus, volens dignè ob oculos ponere calamitates. Per quaslibet autem harum auium, ómorem demonſtrat, gubernatorisq. deſtitutionem. Quandoqoidem Paſſer ob ægritudinem ſomnum abigit, & Nycticorax habitatas domos fugiens, deſertas, derelictasq. præteruolat. Domicilia enim parietinas Symmachus dixit Sic etiam alia auis in ſolitudinibus verſatur. Et Caſſiodorus ait ad hunc eundem locum, Venit ad tertium genus auis, quod idem ſimilitudine Paſſeris indicatur, vt qui mundi crimina lugebat, per omnium ſatisfactionum modos diſcurrere videretur. Paſſer eſt auis parua, ſed nimia ſagacitate ſolicita, quæ nec facilè irretitur, nec per illuuiem ventris eſcarum ambitione decipitur. Hæc propter infirmitatem ſuam, ne aut ipſa à prædatore capiatur, aut fœtus eius ſerpentinis deuoretur inſidijs, inter aues vnica cautione munita ad domorum faſtigia excelſa concurrit, ut a ſuſpectis caſibus reddatur aliena quæ multis periculis probatur obnoxia. Huic meritò comparatur, qui diaboli inſidioſa formidans, ſpecialiter ad eccleſiæ ſepta ſe conferens, in eius faſtigio vigilans tutiſſimè perſeuerat. Vnicum dicit Paſſerem propter charitatem, quæ ex multis vnum facit. In ædificio, ſiue in tecto propter altitudinem fidei, & fortitudinem mentis. Sic ille. At D. Auguſtinus, Ergo dormieras, inquit, in parietinis, & dixeras: Ego dormiui, quia volui, dormiui, noctem amando dormiui; ſed vigilaui, id eſt, exurrexi, & aſcendi in cælum, factus ſum ſicut Paſſer uolando, id eſt, aſcendendo ſingularis in tecto, id eſt in cælo. Ergo Pelicanus ſui naſcendo, Nycticorax moriendo, Paſſer reſurgendo. Ibi in ſolitudine velut ſolus, hîc in parietinis velut ab eis occiſus, qui ſtare non potuerunt in ædificio, hîc verò iam vigilans, & uolans ſingularis in tecto, ibi interpellat pro nobis. Et Turtur nidum ſibi, id eſt, eccleſiam Dei, nidum de ligno crucis ipſius, vbi ponat pullos ſuos, id eſt, paruulos ſuos, &c. Ponit verò hîc diuinus Pſaltes quintum malum, quod erat diuinæ laudis conculcatio. Quia enim in illa perſecutione (de qua loquimur) Iudæi publicè vniti ſtare non poterant, ſed diſperſi erant: ideo laudibus diuinis ſecundum legis præceptum non poterant intendere. Atque hoc inſinuans Pſaltes in perſona illius populi dicit; Vigilaui, ſcilicet mente: ſed non potui voce publica Dei laudes exoluere, *quia factus ſum ſicut Paſſer ſolitarius in tecto*. Paſſer ſolitarius in campis cantat, ſed in tecto ſilet: quo demonſtrare intendit, Chriſtum, qoamuis ad modum Pelicani ſanguine ſuo filios mortuos ipſe moriens viuificauerit: tamen à morte reſurgentem, cælos glorioſè aſcendiſſe. Vnde etiam ad hunc ipſum locum gloſſa ait: Chriſtus vigilans factus eſt Paſſer ſolitarius in tecto.

Chriſt. quô do Paſſer ſolitari. in tecto.

Nam Chriſtus, qui in paſſione dormierat, vigilauit in reſurrectione, & uolando in cælum factus eſt ſicut Paſſer ſolitarius in tecto, id eſt, in cælo, vbi interpellat pro nobis. Poteſt & hunc in modum locus iſte explicari, nimirum quia pœnitentia de peccatoribus iuſtos efficit: idcirco poſtquam oſtendit ſtatum pœnitentiæ dicens, *Similis factus ſum Pelicano ſolitudinis, factus ſum ſicut Nycticorax in domicilio*: nunc oſtendit ſtatum iuſtitiæ acquiſitum per pœnitentiam, dicens: *Vigilaui, & factus ſum ſicut Paſſer ſolitarius in tecto*. Paſſer enim ſignificat iuſtos, quemadmodum ſupra oſtendimus. Vel dicamus etiam in duobus hiſce textibus, ſiue verſiculis tria auium genera poni, & tria loca, quibus diuerſi ſtatus prædicatorum intelliguntur. Atque hoc modo etiam declarat Gloſſarius, Tres. inquiens, aues, & tria loca hic diſtinguuntur. Aues, Pelicanus, Nycticorax, & Paſſer. Loca, ſolitudo, parieona, & tectum. Et dicitur Pelicanus in ſolitudine: Nycticorax in parietinis: Paſſer in tecto.

Nycticorax quæ auis.

Nycticorax eſt auis vigil, & teter Coruus noctis, habitat in parietinis, qoas vulgò dicimus ruinas, nimirum ædificia rupta, & deſerta, Paſſer uerò tecta amat. Vnus autem homo, vel plures poſſunt habere perſonam trium auium. Tria uero loca tria genera hominum. Eſt enim ſolitudo, vbi Chriſtiani non ſunt, neque fuerunt. Parietinæ vbi fuerunt, ſed corruerunt. Tecta uerò, vbi fuerunt, necdum ceciderunt maneotes in domo.

Pelicano quis prædicator ſimilis.

Verus ergò prædicator, ſi venit inter eos, qui Chriſtiani non ſunt, ſimilis eſt Pelicano ſolitudinis: ſi autem venit ad eos, qui Chriſtiani fuerunt, ſed non ſunt, eſt ſicut Nycticorax in domicilio, vel in parietinis: quia nec tenebras eorum deſerit, ſed ad meliora reducere contendit. Poſtremò ſi uenit ad eos, qui crediderunt, & etiamnum perſeuerant in fide, ſed tepidè, ac frigidiuſculè agunt, tunc eſt velut Paſſer in tecto, exhortans eos, qui ſub tecto, id eſt, ſub carne torpent, cum ipſe ſit ſupra carnem. Atque hæc eſt explicatio D.[a] Auguſtini: Vigilare eſt hic Hebræis intentè quippiam obſeruare. Felix tamen exercitatus ſum uertit. Paraphraſtes vero cum noſtro ſic reddit verſum: Præ ſolitudine ſomnum non indulſi oculis meis, & ſimilis mihi videbar Paſſeri mœſto, qui ſolus in foramine deſidet ſub tecto.

[a] In enarr. Pſal. 101.

Paſſer ſolitarius quæ [illegible]

Vulgo enim auem quandam Merulæ ſimilem, ſolitarium Paſſerem appellant, eò qoòd ſola ferè ſemper ſit, & in tectis reſideat meticuloſa garrit: auis alioqui ſuauiſſimo concentu, & raro: nihil ſuauius audiri poteſt. Verùm de Paſſere noſtro uulgatiſſimo hic dici arbitror, qui oagus, &

impudens

impatiens omnibus penè infensus est, & odiosus. Is quidem è paleis, ac stipulis suum componens nidum, sub tectis emittit fœtus: animal tamen est stridulum, atque usque ad fastidium loquax, quod prudentiæ imaginem, vti ex D. Hieronymo diximus, secum habeat. Excusso igitur penitus a calamitosi viri oculis somno, similem se facit Passeri culo mœrenti, suamq; deploranti ærumnam in tecto, cui nihil gratum esse potest, præterquam luctu pasci, & nutriri. Quartus Dauidis locus: *Saturabuntur ligna campi, & cedri libani, quas plantauit: illic Passeres nidificabunt. Herodij domus dux est eorum.* Quamuis verò Passeres, ut plerique ex Hebræo transferunt, quaslibet volucres denotent, nihilominus propter uocis mysterium hic hunc locum, ne quid in hoc nostro opere desiderari vnquam possit, explicare visum est. Cæterùm antequam ad loci mysterium accedamus, lectores admonitos velim, vltimam uersus partem non tantùm subobscuram videri, sed multos, ut supra pariter innui, in eius declaratione labi. Io. Baptista Folengius Mantuanus monachus Casinas ordinis S. Benedicti, qui in omnes Dauidicos psalmos doctissima, ac planè diuina commentaria edidit, eam partem ex Hebræo dilucidiorem esse ait: *Sic ille,* inquit, *Ciconiæ domus abietes:* Solet enim id genus volucrum in æditioribus locis nidum struere, vt sunt abietes, orni, cupressus, fagi, cedriq; immensæ proceritatis arbores. Verùm quid sibi velit, Dux est eorum, vix auguror, uel eo maximè, quod nullus ex Hebræo, quod sciam legit dux, sed abies: ac si dicat: Ciconiæ domicilium abies præbeat. Quod autem pro Herodio, seu Ardea Ciconiam vertunt, non multum interest, quam uocem approbes, modo id non ignores, vtramque auem ædita, ubi nidificet, loca diligere: quanquam haud scio an rupes magis, & saxa eligat, quam arbores Ardea, genus nimirum Accipitris, velocissimi volatus, ac prædæ infestissimi. Putant quidem aucupes illam esse, quam vulgò Falconem appellant. Hæc itaque ille. Sed Ciconia rarò admodum in arboribus nidificare est visa, plerunque verò in excelsiori ædium parte, unde Philomelæ author:

David curte Passeri assimilat.

Ardea, & Ciconia alta loca amant.

Glotterat immensa de turre Ciconia rostro.

Quemadmodum verò ea in parte quodammodo excusari possit ille monachus, ita contra falsissimum est Ardeam, Accipitris genus esse: præterea nemo mortalium vnquam Ardeam in rupibus nidulari obseruauit. Psalmista verò, vt ad mysterium transeamus, demonstrat ex fructibus terræ, hoc est prædicatorum, qui fructus sunt verbi Dei, omnes homines cuiuscunque conditionis, magnos, paruos, nobiles, plebeios saturari. Vnde per ligna campi intelligit subditos, & humiles: per cedros Libani potentes, atque principes: quibus omnibus ad saturitatem panis diuini verbi per sanctos Apostolos datus est. Atque hæc ferè est declaratio glossæ, dum ait: *Saturabuntur ligna campi,* id est, plebs humilis prius: *& cedri Libani,* id est, potentes postea: nam prius electi sunt contempti, & ignobiles, quàm sapientes, & nobiles. Vel in cedris Passeres nidificabunt, quia pauperes, qui per Passeres, nimirum minuta animalia intelliguntur, nidificant in cedris: nam pauperes, qui sua relinquunt, vt nudi sequantur Iesum, quemadmodum Apostoli, qui non solum dimiserunt quicquid possidebant, verumetiam quicquid possidere, atque optare poterant: *In cedris nidificant,* nempe ex bonis, & facultatibus magnatum, & principum uiuunt. Ad quem prorsus sensum Cassiodorus scribit, inquiens: Passer minuta, & cautissima nimis auis monachorum significat paruitatem, qui in cedris Libani, id est, in patrimonijs potentium Christianorum, velut in quibusdam ramis monasteria sibi quasi nidos aliquos ędificare monstrantur, eorumq; robore sustentati velut Passeres, laudes Domini assidua uoce præcinunt. Beda pariter, Passeres, inquit, vocat humiles, qui huic sæculo abrenunciarunt, & ad communem vitam se transferentes, habitant in cænobijs, quæ cedri construxerunt, cauti, & de peccatis semper queruli. Et quamuis spem habeant in cedru illis propter necessitatem temporalem, tamen in domo Herodij est principalis spes eorum. D. * verò Chrysostomus per Passeres animas eas intelligi ait, quæ pietatis causa à Diabolo, ijsq; qui ipsius partibus fauent, exagitantur, ipsiusq; laqueos effugiunt; de quibus, inquit, * David dicebat: *Anima nostra sicut Passer erepta est de laqueo venantium.* Atque hic est quintus Dauidis locus. Est autem anima nostra Passeri admodum similis, dum in ijs, quę agit vtitur exemplo calliditatis. Dum enim anima seipsam considerat, contingit quandoque, vt ex vsu continuæ considerationis animus callidior fiat: vt in via positus inter laqueos, liber euadat. Sunt autem tres laquei. Primus laqueus venantium est fallax suggestio dæmonum: secundus subtilis suggestio hæreticorum: tertius dulcedo huiusce uitæ. Hi laquei ponuntur in semita, in via, & in campo. Semita est arctior vita, via lata, campus spaciosus. Per arctam, & arduam semitam incedunt religiosi: per viam latam, & rectam coniugati; per spaciosam, & deuiam voluptati dediti gradiuntur. Laqueus Passerem captum retinet, dum diabolus mentem possi-

Ardea non est Accipiter.

Prædicatores fructus terræ.

Passeres de no ant pauperes.

* In comm. Passer pro anima.

* Psal. 124.

Anima Passeri similis.

Laquei dæmonis quot & qui.

der · el

det vel dum dulcedo vitæ præsentis placet: seu dom hæreticus blandinijs deceptum fouet. Sed laqueus rumpitur, & Passer liberatur, si abiectis, spretisq; voluptatibus, ad Deum anima conuertitur: quod fit non per nos, nostramq; potentiam, sed per singularem Dei gratiam. Adiutorium enim nostrum in nomine Domini. Per Passerem hîc martyres intelligi possunt, qui nimirum postquā animam suam pro Christo obtulerunt, atq; eo modo laqueos euaserunt, quos hic parat diabolus, securè Deo habentes gratiam, exclamant: *Anima nostra erepta est sicut Passer* &c. Passer enim quamuis auscula sit cauta, & difficulter, vt dixi capiatur, paratas tamen vbique insidias, quæ obiecto cibo parantur, vitare, effugereq; nequit, nisi audito prius aliquo strepitu. Eodem modo sancti martyres prius etiam ad vitę huius delicias, quas quilibet naturaliter amat, alliciebantur, donec audientes strepitum, quem excitat Deus, dum æternas inferni pœnas inculcat, ad modum Passeris laqueos effugêre. In quo planè sensu scribit D. Augustinus, dum ait: *Anima nostra sicut Passer* &c. Quare sicut Passer? Quia anima incauta ceciderat, sicut Passer: Quomodo si videas auem iam cadere in muscipulam, facis strepitum, vt euolet de muscipula. Sic & martyrum iam fortè aliqui tendebant collum in dulcedinem vitæ huius. Sed Dominus, qui erat in illis, fecit strepitum, scilicet ostendens eis pœnam gehennarum, quam mererentur: gloriam Dei, quam perderent, si ad escam delectationis vitæ præsentis intenderent. Et sic isto strepitu ereptus est Passer a laqueo venantium. Et quid semper erit illa muscipula. Muscipula erat delectatio vitæ præsentis. Sed illis occisis, muscipula fracta est. Iam non remansit dulcedo vitæ præsentis, per quam possent iterum capi. Sic illa contrita est, nunquid Passer contritus est, & nos erepti sumus. Ex quibus apparet, quod martyres per mortem de laqueo venantium persequutorum liberantur, quia mortuo corpore, in quo potestatem habent, solum remanet anima, quam violare non possunt. Vnde etsi corpus capi potest laqueo venantium, anima tamen libera effugit. Et postremo alius in biblijs de Passere locus apud D. Matthæum, necnon etiam apud D. Lucam paruin, aut nihil discrepans. Matthæus habet sic: *Nonne duo Passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Vestri autem & capilli capitis numerati sunt. Nolite ergò timere: multis Passeribus meliores estis vos.* Lucas uerò sic: *Nonne quinque Passeres veneunt dipundio, & vnus ex illis non est in oblivione coram Deo? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere; multis Passeribus pluris estis vos.* Quasi dicat: Nolite timere mortem, quia mori non potestis sine nutu, & voluntate Dei patris, quod liquet in minoribus. Si enim Passeres qui parui, & viles sunt in auibus, & minimi pretij sine diuina permissione non possunt mori, quantò magis vos, qui pluris estis, hoc est, apud Deum maioris dignitatis, & pretij: quia rationales, ac empti pretio magno, & redempti sanguine Christi, non moriemini sine voluntate Dei. Non est enim proportio comparatione bonitatis multorum Passerū ad vnicum spiritum, animamoe. Si ergo Passeres, inquit D. [*] Chrysostomus in voluntate Dei positi sunt non in potestate hominis, quos Deus ad vsum hominum fecit, quantò magis uos non estis in potestate hominum, sed in voluntate Dei, quos Deus ad suam gloriam fecit. Si Passer euentu non moritur, nec cadit propter hoc ipsum, quia opus Dei est, quanto magis iustus homo non est in euentu positus, quia imago Dei est, sed aut à Deo traditus, aut a Deo liberatus euadit. Si in Passeribus nihil sine ratione agitur, quorum duorum pretium vnus est assis: quantò magis in nobis sine Deo nihil agitur, quorum pretium est sanguis meus. Si sic habentur Passeres, quomodo habendi sunt filij? Ideoq; non debetis timere homines, quia non est in uobis illorum potestas, sed Dei. Non enim quando uoluit impij, tunc possunt nocere sanctis: sed quando illis nocendi tempus concesserit, ut prouideat sanctis suis coronam. Quæ est ergo sapientia illum non timere, quia accipit? Si ergo non es traditus, sine causa times, & si traditus es, pariter sine causa times. Deo enim liberante homo tibi nocere non potest; Deo autem tradente, homo tibi parcere non potest, etsi vult. Nescitis, quomodo Pilatus volebat dimittere Christum, sed non potuit, quia Deus eum tradebat. Hæc Chrysostomus. Vnde legimus etiam apud Senecam: *vir bonus quicquid illi accidit, æquo animo sustinebit: scit enim id accidisse lege diuinæ, qua vniuersa procedunt.* Hunc eundem locum ita Hilarius mysticè interpretatur: Duo Passeres, scilicet corpus, & anima minimo pretio venduntur, cùm pro minima delectatione diabolo traduntur. Et bene Matthæus, inquit D. [p] Ambrosius, duos Passeres posuit corpus, animamq; significans, quoniam caro quoque, si consentiens Dei legi, & exuens se lege peccati, in naturam animæ sensuum puritate transierit, alis ad cælum spiritualibus eleuatur. Itaque docemur, quia volandi nobis gratiam natura dedit, voluptas abstulit, quæ, malorum escis grauat animam, atque in naturam corporeæ molis inclinat. Meritoq; posuit, quia nemo eorum cadit sine

voluntate

Martyres dicti Passeres.

[*] Homil. 25. op. imp.

[p] In comm. c. 10. Luc.

voluntate Dei. Iam illud dubium non est, animæ Passerem comparari, cùm legeris: [a] *Anima nostra sicut Passer erepta est de laqueo venantium.* Et [e] alibi: *Quomodo dicetis animæ meæ, trasmigra in montem sicut Passer.* Ipsum quoque hominem legimus comparari Passeri, quia scriptum est: *Ego autem quasi Passer solitarius in tecto*, scilicet ex duobus Passeribus in vnum Passerem, hoc est, spiritalis substantiæ subtilitatem concordans, utriusque alæ compage formatus. Ergo Passer bonus est, cui volandi natura suppeditat. Est etiam malus Passer qui volandi vsum terrenæ vitio labis aboleuerit: quales sunt isti Passeres, qui dupondio veneunt. [f] Alibi asse væneunt, alibi dupondio. Quanta vilitas delictorum? Mors enim vilis, sed pretiosa virtus: Etenim aduersarius tanquam captiua mancipia vilioris pretio æstimationis addicit. At verò Dominus tanquam speciosa seruitia, quæ ad imaginem, & similitudinem sui fecit, idoneus sui operis æstimator magno pretio nos redemit, nimirum pretioso suo sanguine. In summa igitur texti sensus est, Si Dominus vilibus auibus, & infidelibus hominibus prospexit, haud esse dubitandum contemplationem apud illud fidelium valituram esse meritorum: quemadmodum his etiam versibus innuit Prudentius canens:

[d] Psal. 123
[e] Psal. 10.
[f] Matt. 10.

Ne te solicitet res crastina, ne cibus aluo
Defuerit, redeunt esca cum sole diurna.
Nonne vides vt nulla auium cras cogitet? ac se
Pascendam, præstante Deo non anxia credat?
Confidunt volucres victum non defore viles,
Passeribusq́; subest modico venalibus asse
Indubitata fides Dominum curare potentem
Ne pereant. Tu cura Dei, facies quoque Christe
An dubitas, ne te tuus vnquam deserat author?

HIEROGLYPHICA.

FILIVM, inquit [a] Cælius Calcagninus, quem pater insectetur, Passer, & Noctua significant. Hieroglyphicum non explicat. Verisimile est autem ex [b] Oro Apolline desumpsisse, qui hominem ad proprium patronum confugientem, neque adiutum Aegyptios tradit significare volentes, Passerem, & Noctuam depinxisse: quoniam Passer, ut arbitratur, aucupem fugiens, ad Noctuam velut suppetias ab illa implorans se conferat, & opprimatur. Sed Aegyptij, quantum ego videre possum, eiusmodi icone (modò verum sit Passerem, & Noctuam hieroglyphicè delineasse, ut Orus testatur) aliud hieroglyphicum denotare videntur. Quomodo enim Passer, dum aucupum venatione petitur, ad Noctuam accurrat? Quomodo auis diurna nocturnam reperiat? Quare vide nunquid Passer ita depictus cum Noctua nos ad vigilias, laboremq́; continuum adhortetur. Passer enim interdiù quemadmodum & noctù Noctua aues sunt in opere admodum solicitæ. Idem Orus Aegyptios author est, quotiescunque vellent hominem denotare libidine nimia prurientem, & semine abundantem, Passerculum Pyrgiten pinxisse: quoniam abundantia spermatis septies in hora coiens, abundanter sperma emittat. [c] Pierius Valerianus in manuscriptis Ori exemplaribus πυῤῥὸν, id est, fuluum, ut interpretatur, & æris instar rubicundum, non pyrgiten legi contendit: quasi verò id genus pyrgites salacitate vincat, quod non puto. Ijdem Aegyptij, referente Pierio, & alio quoque nationes, tempus annuum per Passeris hieroglyphicum intellexere. Nam & Calchas, inquit, in artificioso augurandi genere celeberrimus, ex Passerum numero, quot serpens deuorasset, belli Troiani tempus auguratus est, qui pro Passeribus annos, pro angue tempus intelligeret, vt in serpente Saturnum significari ex huius animalis gestamine demonstratum. Solum enim:

[a] L. 1. Epist. quæst.
[b] L. 2 Hierogl.
Passeris, & Noctuæ hieroglyphicũ quid denotet.
Passer ad Noctuã se nõ cõfert.
Libidinosi hieroglyphicum.
[c] L. 21. Hierogl.
Tẽporis annui hieroglyphicum.

Tempus edax rerum, tuq́; inuidiosa vetustas
Omnia destruitis

Quare iam taceat Epicurus, neque amplius portenta derideat, neque vlterius asseueret, Passerem nihil simile habere cum annis, cùm & Græcorum disciplinæ, & hæc Aegyptiorum oracula testatissimum relinquant, tempus annuum ex figura Passeris non temerè ab Homero, & alijs positum. Hæc ille, qui pariter diuinas literas alias huius

Animæ hieroglyphicum. Voluptatis hieroglyphicum. Sirenæ cur Passeris specie pingerentur. Venereis illicij significatio.

hieroglyphicum nonnunquam pro anima ponere asserit, quæ uoluptatibus, & ſenſui dedita facilè ſeducatur, nequitiæq; laqueis identidem irretiatur. Vnde, inquit, Pſalmographus ille fatidicus plurimùm exultat animam ſuam ereptam eſſe, velut Paſſer de venantium laqueis. Et alibi: Inuenit ſibi Paſſer domum, qui ſcilicet prius erat errancus, & uagabundus modò his, modò illis illecebris auocatus. At ubi ſacras cœpit ædes frequentare, incolereq; domum eſt ſibi uiſus inueniſſe. Quin & Sirenas, quæ ſuauitate cantus & mollibus quibuſdam illecebris illectos homines apud ſe ad mortem vſque feruntur detinuiſſe, Paſſeris effigiem à pectore ſuprà, fœmineam verò infra habuiſſe tradunt quædam Græcorum fabulæ, vt in Suidæ collectaneis habetur: quamuis alij aues eas fœminea tantùm facie fuiſſe prodiderint. Has verò ueneris illitium ſignificare vſitatiſſimo hieroglyphico negat nemo.

EMBLEMA.

*Embl. 131

ANDREAE *Alciati emblema cum lemmate EX ARDVIS PERPETVVM NOMEN.

Credíderat platani ramis ſua pignora Paſſer
Et bene, ni ſaeuo veſa dracone forent.
Glutijt hic pullos omnes, miſeramq; parentem
Saxeus, & tali dignus obire nece.
Hæc, niſi mentitur Calchas, monumenta laboris
Sunt longi, cuius fama perennis erit.

PROVERBIA.

Prandium Paſſerinũ quid. Deſinar Spagnuoleſco. Homo Paſſerini roboris. a *In Adag.* b *Matth. 10* Paſſer uetus nõ illaqueatur.

PASSERINVM prandium dici videtur ſcitiſſimè pro minutis fruſtulis, quare cibus, qui fruſtillatim, & minutatim diſſipatur, veluti Paſſeribus obijciendus ſit, Paſſerinum Prandium dici poteſt, vt à Pomponio, *Et te obiectes fruſtatim Paſſerinum prandium*, quantum ſcilicet Paſſer abſumat. Eiuſcemodi prandium vulgus hîc nuncupat, il deſinar Spagnuoleſco, id eſt, more Hiſpanorum veſci. Germani etiam hominem exigui cibi aiunt comedere inſtar Paſſeris. Belgæ uerò hominem languidum, & imbecillum notatuti robore Paſſeris eſſe dicunt. a Polydorus Vergilius illud b Apoſtoli, *Vnus Paſſer non cadet ſuper terram ſine patre veſtro*, prouerbialem figuram eſſe ſcribit, ac prouidentiam Dei ſignificare, cum tam puſilla auis abſque eius nutu non poſſit perire. Quam rem inculcauit Chriſtus diſcipulorum auribus, quo probè ſcirent, ſoli Deo cuncta eſſe curæ, cui omnia ſua demandare deberent. Apud Italos quoddam prouerbium celebratur, Paſſerem veterem non illaqueati, ut apud Latinos: *Annoſa vulpes non capitur laqueo*, & *Simia non capitur laqueo*, in eum qui, longa ætate, multaq; rerum experientia eſt callidior, quàm ut dolis capi poſſit.

VSVS IN CIBIS.

a *Lib. 5.* Carnis temperies. b *3 de facul. alim. c. 19.* c *L. de ſucc. boni. & vit.* d *Com. 4. de vict. rat. tex. 104.*

ABSIT à patinis noſtris inquit a Platina, Paſſer, qui eſui ſumptus ob nimiam caliditatem malè alit, difficulter concoquitur, & libidinem excitat. Carnem huius auiculæ calidam eſſe aſſerunt vſque ad tertium gradum, & ſiccam vſque ad eundem. Galenus b alibi duriorem eſſe ſcribit, quam eſt caro Perdicum: c alibi Paſſeres enumerat vnà cum Columbis, Perdicibus Phaſianis inter cibos inter attenuantes, & incraſſantes medios: d alibi etiã edi iubet pro uictu attenuante; alibi autumno maximè laudabilem carnem habere teſtatur, quòd tunc optimo cibo utantur. Ellucbaſen verò longè ob aliã cauſam Paſſerũ eſum damnat, nimirũ propter oſſicula, quæ deglutita œſophagum, atq; inteſtina perforare poſſint. Att tamen ſi de pullis

harum

harum auium edulium fiat cum ouis, & cepis, coitum promouere: iura earum ventrem soluere, carnes astringere, maximè, si macræ sint: deteriores esse, quæ domi saginantur. Quamuis verò Passerum esus à medicis damnetur, vtpote temperatis corporibus insalubris, nihilominus cùm nostro æuo, tum quondam etiam non omnino suo honore destitutus fuit: quinimo Suidas Passeres, & Turdos in delicijs præ cæteris cibis haberi testatur; & Ephippus apud [a] Athenæum ait:

Passer in delicijs. [a] Lib. 9. c. 2.

Cur pastea
Corona nulla est ante ianuam sita,
Naresue nidor nullus altus verberat
Amphideomia cùm sint, quibus mos omnibus
Assare frusta cases sit Isthmy,
Vlnisq; latas brassicas lixare aleo:
Prapinguium agnorum ferire pectora
Turdos, Palumbos, vellicare Passeres
Mollire mox cum sepijs loligines

Pastillus ex Passerculis ex Gallico coquo: Cape bubulam, aut vitulinam, & adipem vituli incisum minutatim, & caseum optimum, aromata, & crocum.

Pastillus.

VSVS IN Medicina.

PASSERES à medicis ob allatam paulò antè rationem in febribus prohibentur: in quartana tamen ex melancolia naturali præberi possunt. Pinguiusculos commanducare à salacioribus inuentum est: siquidem hoc auicularum genus salacissimum est, & vescentes in Venerem procliuiores reddit, vt etiam Tersicles apud Athenæum prodidit. Idem testatur [a] Plinius, & Marcellinus: & in libro secretorum, qui Galeno attribuitur, compositio quædam præscribitur ad promouendum coitum: quacum, inquit author, Passeres quandoque decoquuntur. Cerebella uerò, atque oua id præcipuè præstant: vnde Rabbi Mose, vt citat [b] Io. Baptista Porta, cibarium ex capitibus Passerum, & maximè masculorum ad coitum iuuare scribit. Oua idem posse ex Latinis Plinius citato loco, Marcellus, aliiq; ex Arabibus, Princeps Auicenna, Hali, & plerique alij attestantur: quin imò ea facultas excrementis etiam harum auicularum infusa est, vt paulò post apparebit, vbi docuerimus quomodo cerebella istæc in annos pro vsu futuro conseruentur. Cerebella animalium quomodo reponi debeant, docetur ex [c] Bulcasi in vulgari, & barbara æditione Nic. Præpositi, peculiariter verò cerebella auium. *Peculiater verò cerebella auium* (inquit Bulcasis) *quorum ad remedia vsus est, accipi debent de auiculis, quæ nidificant in domibus tempore autumni, aut vêris, quibus decollatis exempta cerebella ponantur in vase mundo, & purgentur à ventriculis (membranis) ambientibus: pro singulis verò cerebellis decem, vitellum oui recentis nati ex Gallina a Gallo compressa addes, & mixta siccabis in patella super cinere calida: deinde insolabis, vt amplius desiccentur, aut iterum ad ignem panes. Sunt qui sine vitellis hoc medicamen faciunt: alij qui cerebellis mox recentibus, vtuntur. Alij cerebellis, & ouis parum mellis admiscent, & ad ignem coagulata reponunt.* Sylutus pariter: *Cerebella Passerum*, inquit, *vere occisorum lauantur, purgantur. Ex his decem cum vitello oui subacta, parum igne friguntur, deinde sole, vel igne siccantur, adiecto, si libet, pauca melle ad venerem incitandum parantur: alij vt adipes, & medullas parant.* Vt modo ad Passeres redeamus: ij epilepticis ritè præscribuntur: etenim caliditate, & siccitate sua humores consumunt, à quibus epilepsia depende. Trallianus tympanicis concedit ex minutis Passerculis illos, qui pingues non fuerint. Laudat eorundem esum [d] Galenus, maximè turricolarum in ijs, qui uel renum calculo, vel articulorum vitio laborare solent. [e] Alibi vbi ex professo super hoc affectu scribit, hos ait in hoc casu naturalem efficaciam obtinere. Passerum adeps ponitur in emplastro [f] Nicolai Myrepsi ad tofos, seu poros. *Fel*, inquit Rasis, *pondere danic in Zambacelao pondere aurei virga tentibus, & inguinibus inungitur, vt vim ad venerem confirmet.* Fimo harum auium, teste [g] Plinio, dolorem dentium abire tradunt cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuso: sed pruritum intolerabilem facere. Archigenes apud [h] Galenum stomacho

Passeres edere à quibus inuentum. [a] L. 30. c. 15. Cerebella. Oua. [b] L. 6. Phys. cap. 5. Cerebella vt seruẽtur. [c] L. 1. c. 13. Cur epilepticis dentur. [d] L. 6. de san. tuen. c. 2. [e] Lib. de ren. affect. Adeps. [f] Num. 70. Fel. Fimus. [g] L. 30. c. 3. [h] Lib. 8. sec. lo. c. 4.

exoluto, & nauseabundo Passerum stercus aridum, velut polentam, siue aquam biberint, siue vinum, inspergi iubet. Kiranides verò idem stercus cum vino potum ad virgæ erectionem facere asserit: cum adipe verò porcino inunctum alopeciam sanare, & carbunculos frangere. Remedijs contra Accipitrum, & Falconum lumbricos aliqui Passeris Indici, vel solitarij, vel sis desit, communis stercus admiscent. Troglitæ fimum, vel carnem cum uino, aut melle Accipitri contra morbum quendam dari iubet incertus author Græcus recentior: εἰς συγχανόμενον ἱέρακα. Idem fimus faciem à lentigine purgat, quam facultatem [i] Io. Baptista Porta ex manibus agnosci ait, quod guttatim albis, & nigris punctulis distinguantur. Extirpat denique varices, si cum sputo hominis illinatur. Cinis Passerum, ut habet [k] Plinius, fermentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulsa (potus) morbo regio resistit. Similiter crematorum Passeris pullorum cinerem [l] eodem citante, ex aceto aduersus dentium dolorem vtiliter infricari tradunt.

[i] L. 5. Phyt. cap. 16.
[k] L. 30. c. 3
[l] L. 30. c. 3.

DE PASSERIBVS IN specie, & primum de Passere Albo. Cap. XI.

ASSERIS albi iconem suprà pollicitus sum: qualem bis mihi videre contigit, semel ante aliquot annos, secundum superiori anno 1598. die vero Septembris decimo, in quibus profectò nullus præter candidum, color reperitur, si rostrum, pedesq; excipias, quæ partes flauæ sunt. Oculorum præterea nigram pupillam lutea iris ambit. Planta adiecta grossularia rubra est, cuius nimirum grana Passeres quandoque depascuntur.

Passerculus totus albus cum grossularia rubra.

DE

DE PASSERE FLAVO. Cap. XII.

Passeris flaui descriptio.

AVICVLAM hanc aliquando nouitatis causa ad me delatam, cuius iconem depictam exhibeo, ex toto corporis habitu, maximè rostro ex Passerum domesticorũ genere esse iudicaui, licet colore prorsus esset diuersa: nam & aucupes, qui eam ceperant, Passerem uocabant. Erat autem tota flaua præter oculos, qui erant nigri. Suprà per dorsum, caput, alas, & caudam ad castaneum color vergebat. Rostrum verò pectus, mentum, venter, atque cauda infra lutei prorsus erant coloris: femora, tibiæ, pedes castanei, vngues longiusculi nigri. Viburno frequenter insidet, & seminibus granisue eius etiam nonnunquam vescitur: vnde plantam appinximus. Alium obseruaui Passerem flauum, sed coloris longè pallidioris, quare fœminam fuisse suspicor.

Color.

Passer flauus cum Viburno.

DE PASSERE MACVLATO, ſiue tricolore. Cap. XIII.

Paſſeris maculati deſcriptio.
Nominis ratio.
Caput,
Alæ,
Roſtrum.
Oculi.

EIVSCEMODI auiculam aucupes noſtri etiam Paſſerem nuncupat: atque ideo hic eam depingere viſum eſt, tum etiam quia reuera toto habitu Paſſeres repræſentet. Maculatum autem, ſiue tricolorem uocaui, quia cùm tribus tantummodo coloribus, albo nimirum, nigro, & ſubflauo conſtet, nullus eorum potior in eo dici poteſt. Caput totum, ac collum alba, intercurrentibus maculis ſubluteis. Alæ tribus nominatis coloribus ornantur, albus tamen, & niger in ijs prædominantur. Roſtrum quale Paſſeribus craſſiuſculum, in extremitate acutum, flaueſcens in ſuperiori parte, in inferiori omnino flauum. Oculorum iris candida, pupilla nigra. Mentum, pectus, & venter, femora, tibiæ, pedeſq; & cauda ſubtus ex albo flaueſcunt; alioqui cauda penè flaua eſt. Planta appicta Thuia eſt Maſſilienſium, quam cedrum lyciam eſſe Bellonius exiſtimauit, Lobelius cedrum Phœnicam alteram Plinij, & Theophraſti. Huius plantæ baccæ amaræ ſunt, & ſubodoratæ, Turdis, & Merulis gratiſſimus cibus, necnon huic noſtro Paſſeri.

Paſſer maculatus cum Thuia Maſsilenſium.

DE PASSERE ALBICILLA.
Cap. XIV.

ARISTOTELES Aquilæ quoddam genus, à caudæ albedine Pygargum, id est, vt interpretatur Varinus & Theodorus Gaza Albicillam nominauit, adeo nos pariter hunc Passerem albicillam dicere poterimus: nam cauda eius, quamuis planè candida non sit, ex cinereo candicat, cùm alioqui cætera colore domestico Passeri ferè similis sit: maculam verò illam nigram sub mento non habet. Rostrum, vt in illo candicat. Oculi nigri sunt. Caput, & omnes inferiores partes ex albo lutescunt. Dorsum uerò maculæ coloris penè ferruginei, satis amplæ percurrunt lineolis admodum exiguis candidissimis decoratæ. Pennę alarum omnes castaneæ, circumcirca luteæ: tibiæ, pedesq; fuscæ. Appictum est acer montanum, non quia eo delectetur eiuscemodi volucris, verum quia fructus eius auicularum plumas, aut grandium muscarum alas imitetur.

Passeris albicillæ descriptio.
Nominis ratio.
Color.
Rostrum.
Oculi.
Caput.
Dorsum.
Alæ.
Pedes.

Passer albicilla cum acere montano.

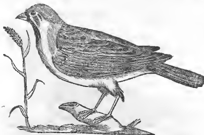
DE

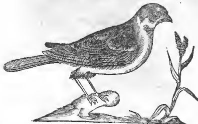
DE PASSERE MONTANO
Cap. XV.

VALE nunc damus Passeris genus, aucupes nostri, & Genuæ pariter, ut audio, vulgò appellant Passere montanino hoc est, Passerem Montanum, aiuntq; in montibus degere. Passerum nostratum omnium longè pulcherrimus est. Magnitudo cum vulgaribus planè eadem, vel forte paulò minor. Rostrum habet acutum, breuiusculum, oculos nigros; capitis verticem coloris, fermè punicei, vel potius castanei, mentum vt vulgares atrum, inter quod & verticem color albus est, eaq; albedo deorsum descendens totum ventrem occupat: ad oculorum latera maculæ sunt binæ, quarum vna alterá maior est, vtraque verò nigra. Dorsum, atque alæ totæ partim flauæ, partim nigræ: Alæ verò quà ventrem contingunt, modò ferrugineæ, modò atræ, modò albæ. Cauda tota ex luteo fuscescit. Tibiæ, & pedes subflaui sunt. Atque hæc est maris in hoc genere descriptio. In fæmina enim omnia pallidiora, & mentum nigram eam maculam non habet: habetq; prope oculos vnicam tantummodo, sed maiorem, & rotundiorem maculam, ac aliam denique sub pectoris initium, quæ in mare non est. Mari appictum est panicum syluestre arista aspera, fæminæ panicum maius, spica bifida, quod mammosum [a] Plinio dicitur.

Passere mõtanino. Passeris mõtani maris forma. Caput. Dorsum. Alæ. Cauda. Pedes. Passer montanus fæmina, vt à mare differat. [a] L. 18. c. 7.

DE

DE PASSERE SYLVESTRI.

Cap. XVI.

EIVSCEMODI auem, cùm aliud nomen non haberem, & aucupes ita pariter appellarent, Passerem syluestrem vocaui. Magnitudo Passeribus communibus optimè respondet. Rostrum ex flauo candicat, & prorsus, vt ita dicam, Passerinum est. Vertex capitis, vt in montano præcedenti ferrugineus, ad cinnabarinum vergens: oculorum ambitus albus est, iris subflaua, pupilla nigra. A mento ad podicem vsque cinereus est, sed plumarum extremitates ad subruffum inclinant. Mentum, & collum inferius lineæ admodum continuæ, transuersales, nigriusculæ percurrunt, cum aliis in omnibus Passeribus maribus totum atrum esse suspicandum, imo statuendum est. Dorsum, cauda, atque pedes ex ferrugineo fuscescunt, nisi quod pennæ in extremitatibus suis omnino luteæ sunt. Alæ eiusdem sunt coloris, sed pennæ primæ, quæ earum costas obtegunt, in notabilem candorem desinunt, quem tamen expressa icon iniuria pictoris non expressit. Staphylodendri ramulum appinximus, licet hunc quoque admodum difficulter pictura expresserit. Eiuscemodi autem arbor è ramis folliculos demittit, quales halicacabus, in quibus fructus conduntur bini terniue esculenti, natura, colore, & sapore pistaciorum. Passerum etenim genus præter grana, baccas, fructusq; etiam depascuntur.

Passeris syluestris descriptio. Rostrum. Caput. Oculi. Collum. Color. Staphylodendron

Passer syluestris cum staphylodendro.

DE PASSERIBVS Congenere. Cap. XVII.

Paſſeribus congeneris deſcriptio. Roſtrum. Color.

HAEC auicula, quamuis mentum nigrum non habeat, neque vlla alia eius veſtigia, quemadmodum in nonnullis fæmellis obſeruamus, ex Paſſerum genere ſeſe eſſe reliquo nihilominus corporis habitu atteſtatur. Roſtrum ſicut in domeſticis candicat. Toto corpore maculis ſubruffis oblongis, deorſum deſcendentibus tingitur: ſed quæ in collo inferiori pectoreq; manifeſtiores exiſtunt, quòd eæ partes candidę ſint, cùm ſuperiores, dorſum nimirum, collum ſuperius, & capitis vertex ruffeſcant, quemadmodum tota pariter cauda, atque alæ, ſed harum pleręque pennæ in finibus ſuis candidæ ſunt. Venter etiam, ac femora albeſcunt. Tibiæ, pedeſq; ſubflaui: ungues longiuſculi nigri. Adiecta eſt amygdalus, non quòd amygdalis auicula hæc ueſcatur, quod ignoro, ſed quòd formicas in ea venetur, quæ ſub ueris initio floret, ideoq; magis, quàm aliæ arbores, quòd tunc non floreant, ab ijs inſectis infeſtatur. Paſſerum genus etenim, teſte [a] Ariſtotele, etiam vermiuorum eſt.

[a] L. 9. Hiſt. cap 7.

Paſſeris ſpecies cum amigdalo.

DE

DE PASSERE TORQVATO. Cap. XVIII.

E Passeribus, qui cæteris neotericis torquati appellantur, præcedenti capite in rubrica de Aequiuocis nonnulla scripsimus, vbi pariter diximus Bellonium à macula candida oculos ambiente suum Passerem torquatum uocare: de quo hunc in modum ferè [a] Latinus factus loquitur: Clarum est Passerem torquatum à superiori (communi nimirum Passere) diuersum esse, cùm quia diuersi coloris est, tùm uerò etiam, quia ubi superiori macula nigra est, ea huic sit lutea. Iure autem optimo torquatum dicimus, nam oculos sub supercilio alba torquis circumambit. Nonnulli, ut legere est, eiuscemodi Passeris speciei meminere, atque, ut coniicimus, etiam torquatum appellauere. Quia uerò non cicuratur, ita etiam in syluis habitat in cauis arborum nidificans, & quia vocem habet dissimilem & diuersum nidificandi modum, aliterq; se, & pullos alit, quam is, qui urbes incolit, ideo peculiari de eo capite egimus. Veruntamen nisi magis quam in illo cinereus hic color esset, & uocem ederet maiorem, magnitudineq; vinceret corporis, & rostri, necnon maculam, quæ in illo nigra est, obtineret luteam, nullam eius iconem exhibuissemus: sed hæc nos monuerunt, ut exculpi iuberemus, demonstrantes potissimum eius guttur. Hæc ille. Eiuscemodi Passeris genus, ni fallor, in libris meis feru [illegible] ad uiuum depictum, sed aucupes nostri non syluestrem, sed marinum Passerem nuncupant, præterea torquis, quam dicit Bellonius oculos non ambit, neque id eius icon demonstrat, sed tantum supra oculos, est velut oblonga macula. Au cula est satis speciosa, Fringillæ speciem potius quam Passeris diceres: quod uero Passere domestico magis cinereum e[illegible]e dicat, id adeo uerum non est, nisi id de dorso, & alis intelligamus, quæ tamen partes & ipsæ magis fuscescunt: nam a macula illa flaua, quæ mentum constituit, in hoc totus uenter ad flauedinem uergit.

[a] L.7 de Auib.c.20.

Descriptio.

Nominis ratio.

Passer marinus.

DE PASSERE PVSILLO in iuglandibus degente. Cap. XIX.

ALLI, tradente eodem [b] Bellonio, tria Passerum genera diuersa habentes, utpote pennarum colore, & corporis magnitudine differentia, diuersa etiam imposuerunt nomina, uolueruntq;, ut omnium minimus diceretur Friguet, id est, Passer pusillus: & reuera signa in eo sunt planè discrepantia: Habet enim maculas omnes, quæ reperiuntur in Celuy de muraille, id est, ni fallor, in Pico murali. Agricolæ pariter uocant Moinieau de noyer, id est, Passerem nucum, seu in nucibus degentem. Sicut enim Passer uulgaris urbes, & pagos incolit, & torquatus syluas, ita pariter pusillus iste nidum non nisi in quadam arbore construit. Rostro est breui admodum, nigro, crasso: pedibus, cruribus, capite, atque alis vt Moinieau de muraille, id est, Passer muralis.

[b] L. 7. c. 21.

Friguet.

Moin eau de noyer.

EE PASSERE STVLTO Bononiensium. Cap. XX.

ONONIENSES Aucupes quandam auiculam, quæ corporis habitu Passeribus similis est licet colore diuersissima, Passere matto, siue Passere ingannolo, hoc est, Passerem stultum nuncupant, quæ descripta talis est. Magnitudine Passeri par est, color totius flauescens, macul s ubique ferrugineis, aut potius ruffis, oblongis, sed per dorsum multò longioribus, ac crassioribus, ubique deorsum descendentibus conspersus. Rostrum ruffum est, crassum, atque curtum. Oculi maiusculi, quorum pupillam lutea iris ambit.

Passeris stulti forma.

Passere matto, siue ingannolo.

Magnitudo.

Color.

Rostrum.

Oculi.

Cauda,

Cauda. Cauda, atque alæ ad nigrum vergunt, extremitates verò pennarum minorum in alu candidæ sunt: pedes toti ex luteo ruffescunt.

DE PASSERE ILLYRICO.
Cap. XXI.

Passeris Illyrici descriptio.

VIVSMODI magnitudinis auem, cum ante aliquot annos essem Venetijs, Tartaglinus eius ciuitatis ciuis, apud quem plurimas aues exoticas inter alia pulcherrima depicta obseruaui, depingendi mihi copiam fecit, vulgoq; Passere Schiauo, id est, Passerem Illyricum appellari asserebat. Nostratibus maior est, colore verò fermè similis. Pronè enim planè candicat: supinè pallidè ruffescit, nullo intercurrente alio colore. Oculi, & rostrum pro corporis portione magni, hoc verò candicat: cauda bifurcata est, pedes lutei, tabellis aut potius lineis transuersalibus colore penè carneo ornati: ungues nigri, satis longi, & acuti.

Color.

DE PASSERE INDICO MACROVRO Rostro miniaceo. Cap. XXII.

SErenissimus Princeps Ferdinandus Medices Magnus Hetruscorum Dux eiuscemodi Indicos Passeres, quales hîc depictos videbis, elegantissimè ab eximio illo suo pictore Iacobo Ligocio depictos suis sumptibus (quæ eius erga bonas litteras, earumq; studiosos, in me verò in primis perpetua, & insignis est liberalitas, & tanto Principe digna munificentia) ante aliquot annos transmitti dono iussit. Quem itaque primo loco depictum, & iuiubino ramo insidentem exhibeo, magnitudine domesticis nostris Passeribus par est, si caudæ lõgiores pennas excipias. Rostrum habet breue, & crassum, coloris miniacei. Caput planum est prope ceruicem eleuatum, subnigrum, intercurrẽte subuiridi ad cæruleum vergente colore: qui pariter deorsum per tergus, & superiorẽ alarum partem vergens conspicitur. Alæ verò tribus potissimũ coloribus cõstant, primò illo, quem dixi; secundò albo, vt in icone apparet; tertiò nigro; quartò lutescente, quem colorem pennæ remiges excipiunt, nigrę itidem, sed intus cinereę. Guttur, collum inferius, pectus, & venter candicant. Cauda duplex, vt in Pauone mare, & duorum etiam colorum: minor, quæ maiorem sustinet, & tanquam eius fulcrum est, albescit, maior quatuor pennis longitudine dodrantali angustissimis constans, aterrima. Tibię, & pedes ex nigro & albo maculati, vngues nigri, & quales rapacibus adunco, & acutissimo hamo armati.

DE PASSERE INDICO
Macrouro alio. Cap. XXIII.

AVIS ficulneo ramo insidens Passeris Indici nomine celebris, profectò longè pulcherrima est, & superiori etiam pulchrior, atque vtinam manibus tractare liceret, nam depictam describere cogor. Magnitudo cum præcedenti huic par est. Rostrum cæruleum. Caput etiam, vt in illo planum, sed in ceruice magis eleuatum, totum nigrum; oculi etiam nigri circulo albo circundante, & iride lutescente. Collum, & pectus coloris sunt coccinei; venter, & coxæ candicant. Alæ, tergus, & cauda nigræ: remigibus tamen alarum quidam pallor permiscetur. Caudæ longiores pennas, quæ sunt binę longissimę, quinque nimirum palmorum, & latissimę, tertia primùm etiam lata, sed in exilia admodum filamenta desinens, minores alię sustinent. Tibię, pedesq́, albescunt: vngues nigri, & ut in pręcedenti insigniter acuti, hamoq́, longiusculo insigniti.

Magnitudo. Rostrum. Caput. Color. Cauda. Pedes.

DE PASSERE INDICO ALIO
Brachyuro. Cap. XXIV.

HABES eidem quoq; ramo ficulneo insidentem Passerculum Indicum alium superioribus duobus omnino dissimilem, minorem nimirum, & pręter rostrum, & pedes totum nigrum, & cauda denique, quam in communi nostro Passere, breuiori, vnde Passerem brachyurum Indicum appellare placuit, id est, breui vropygio præditum. Auicula hæc, ut dixi, tota nigra est. Color tamen nescio quid cærulei, atque amethistini præ se fert, vt in magno atrore vsu venire solet. Rostrum, pedesq; coloris carnei, vngues nigri. Oculos nigros etiã albus circulus cingit.

Passeris Indici brachyuri forma. Color. Rostrum.

DE PASSERCVLO
Brachyuro nostrate. Cap. XXV.

IN Bononiensi agro nonnunquam, quam hîc delineatam cernis, breui admodum cauda instructa auicula, Passerino, id est, Passerculus nuncupata, capitur. Toto corpore vnicolor est, nempe flauescens: pectus tamen, & venter magis albicant. Rostrum intensius luteum est. Planta adiecta ramulus est cerasi auium, quod eiuscemodi fructus auibus grata esca esse soleat.

Passeris Brachyuri nostratis forma. Color.

Passerculus Brachyuros nostras cum cerasо auium.

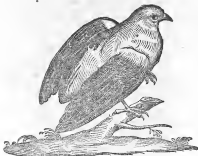
DE PASSERE ERYTROMELANO Indico ſine Vropygio.

Cap. XXVI.

Paſſeris erythromelani Indici ſine cauda, forma.
Nominis ratio.
Color.
Pedes.
Roſtrum.
Opera plumaria.

ANTONIVS Gigas Foroſempronienſis, vir me Hercule pius, doctus, & mei amantiſſimus picturæ huiuſce auiculæ Indicæ, quam inter alia exotica, quibus Muſæum eius admodum abũdè inſtructum erat, copiam mihi fecit. Paſſerem autem erytromelanum vel Porphyromelanum eam nuncupaui, quod præter rubrum, aut potiùs coccineum, ſeu purpureũ, & nigrum colorem nullus alius præterquam in roſtro, quà capiti iungitur, conſpiciatur. Totum etenim corpus pronè, & ſupinè, item alarum principia elegantiſſimo illo coccineo colore ſplendent; reliquum alarum atrum eſt; ſi tamen pennæ earum expandantur ad latera, aliquid candoris præ ſe ferunt. Pedes item nigri ſunt. Habet duas etiam per tergus nigras oblongas, quarum altera longior eſt, maculas admodum contiguas. Roſtrum pro corporis portione (eſt enim auicula pro paruitate craſſiuſcula) exiguum, & minus etiam, quàm in Paſſere vulgari, colore quà capiti iungitur, vt dixi, albo, cætera nigro, acutum, & exile. Vropygio prorſus caret. Indi ex huiuſmodi auis, & quæ ſubſequitur, pennis opera plumaria conficiunt, de quibus nonnulla ſcripſimus in Pſittacorum hiſtoria, quæ beneuolus lector, ſi lubet, adire poterit.

DE

DE PASSERE INDICO SINE vropygio alio cyanerythromelano.
Cap. XXVII.

HVIVSCE pariter auis picturam eidem D. Antonio Giganti acceptam refero. Auis est superiori longior, at minus corpulenta, & tribus potissimùm coloribus, rubro nimirum, cyaneo, seu cæruleo, & nigro, quare κυανερυθρομέλανον appellare visum est. Caput, collum, atque pectus, atque inferiora omnia coloris sunt rubri saturati. Ad colli latera maculæ sunt binæ, contiguæ, semilunares magnæ, cæruleæ. Alæ admodum longæ, nigræ ad latera cæruleæ. Pedes breues, nigri. Rostrum, parum recuruum, nigrum, prope frontem album. Ex huius auis pennis Indi etiam opera sua plumatilia conficiunt.

Passeris cyanerythromelani sine cauda descriptio. Color. Alæ. Pedes.

DE PASSERE INDICO ALIO
Porphyromelano caudato.
Cap. XXVIII.

SVPERIORIBVS ſimiliseſt, cuius nunc imago repræſentatur. Caudam verò habet longam quinquedigitos, & decem pennis conſtantem nigerrimis. Remiges alarum etiam ſunt nigerrimæ. Caput, dorſum, vropygium coloris ſunt purpurei ſaturati; radices tamen plumarum luteſcunt. Roſtrum craſſiuſculum eſt, aliquantulum aduncum, acutum, Collurionis quodam modo æmulans, ſuperiùs nigrum, infrà quo capiti hæret, album. Pedum colorem ignoro, deerant enim communicato mihi exuuio; veriſimile eſt autem nigros habere.

Paſſer Indic. caudatus ſimilis Paſſeri ſine vropygio erithromelano dicto cum panico cæruleo Indico.

DE

DE EMBERIZA ALBA Ornithologi. Cap. XXIX.

RNITHOLOGVS Passerum historiæ quatuor auiculas tanquam Passerini generis applicat, omnesq; Emberizas nuncupat. Sed quia tres earum mihi huc pertinere non uideantur: de alba, quam vocat, utpote de qua quærendum putat, an sit Passer ille magnus, de quo suprà scripsimus, tantummodo agemus. Eam Italis Ciam montaninam vocari arbitratur, quod ego ignoro, imo auem nunquam obseruaui: Ille verò ita scribit: Emberiza alba, quæ mihi demonstrata est media hyeme apud nos capta (ein Vvyſſe Emberitz) maior est superiore (flaua nempe, de qua nos inter canoras) rostro breui latiusculo, flaui nihil habet, colore similis Alaudæ, alioqui dissimilis, ventre albicante, à quo etiam albam cognominauimus. In superiori rostri parte retrò mucronem, tuberculum intus conspicitur Digiti fusci sunt, crura album, & puniceum colores mixtos præ se ferunt. Hæc ille.

Emberizæ albæ descriptio.

Cia montanina.

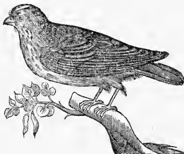
DE EMBERIZA PRATENSI.
Cap. XXX.

Emberiza pratenſis. Color.

IDEM Ornithologus de alia quadam auicula ſcribens ſubinde à præcedenti, Emberizam, inquit, pratenſem voco, quam aucupes noſtri Vviſe Emmeritz à pratis, in quibus verſari ſolet, appellant. Hæc ut pictura indicat, colore eſt teſtaceo, ſeu figlino, cruribus, pectore, ventre, alis, & cauda media. Vtrinque enim in ea nigræ ſunt pennæ. Dorſum quoque nigricat, & in alis ſuperiùs maculæ nigræ ſunt ſubrotundæ: in-

Emberiza pratenſis mas cum arbore Iudæ.

feriùs verò margines pennarum secundum longitudinem nigricant. Rostrum fuscum, vertex niger, infra q iem vtrinque macula albicans retrorsum tendit: tum rursum aliæ duæ nigræ & albicantes per interualla sequuntur. Hanc auem circa lacum verbanum Ceppa vocant. Hæc ille, quæ exactè his auiculis, mari nempe, & fœminæ, quas in agro nostro Bertazinas vocant, conueniunt. Ceppa. Bertazina.

Emberiza pratensis fœmina cum castanea equina.

Turtur albus cuius icon poni debebat pag. 510.

Finis Libri Decimiquinti.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE

Liber Decimus sextus.

QVI EST

DE AVIBVS BACCIVORIS.

DE TVRDIS IN GENERE.

Cap. I.

SVNT præter hactenus enumeratas aliæ auiculæ, quæ pariter se vel aquâ, vel puluere mundant, vt exempli gratiâ Alauda, quæ eodem iure, quo illæ bacciuoris hisce, de quibus nunc agere instituimus præferendæ essent, nisi earum aliç simpliciter vermiuoræ essent, aliç etiam propter vocis suæ, cantusue suauitatem passim ab omnibus maximè à nobilibus, proceribusq; alerentur, nam cum ob hanc, tùm ob aliam causam, quia nimirum corporis magnitudine bacciuoris longis cedunt parasangis, priuatim binis de ijs institutis libris agere decreuimus: simpliciter autẽ vermouoras, (vt id obiter sit dictũ,) appellamus, quæ propter cantum non vt aliæ aluntur. Scripturus itaque de bacciuoris Turdus, & Merula primùm occurrunt, vterque, & vocis, & carnis suæ bonitate celeberrimus: Cùm uerò veteres Turdos magis, quàm Merulas celebrent, Turdos etiam nos Merulis præferemus, & reuera testis est historia Imperatores, atque primates Romanos præter Turdos, & Attagenes non alias aues in conuiuijs suis ita celebrasse, vt nos nunc facimus. Ex veterum enim monumentis obseruare non licet, carnes ab illis tanti fuisse æstimatas, quàm erant pisces, quin his inferiores perpetuò habitas fuisse. Aegyptij sanè monachi toto vitæ cursu piscibus abstinuerunt, quasi inferre vellent, se eiusmodi delicijs priuatos, quemadmodum, qui apud nos carnibus abstinent. Hoc verò carnium ille contemptus, & piscium æstimatio effecit, vt veteres cùm Græci, tùm Latini auium genera minus nouerint, quàm piscium. Cùm itaque luxuria Romanorum in piscibus esset collocata potissimùm, Turdum tamẽ inter aues, vt dixi, plurimi fecere. C. Titius vir doctus, & qui Romanos luxus acerrima oratione lacerauit, inter alios Turdi esum etiam nominat, sicuti Furius Albinus ex oratione illius apud Macrobium recenset. *Vix*, inquit, *præ vino sustinent palpebras, eunt in consilium, ibi hæc oratio, quod mihi negocij est cum istis nugatoribus: potius quàm potamus mulsum mistum vino Græco, edimus Turdum pinguem, bonumq́; piscem, lupum Germanum?* Persius [a] poeta Satyricus, & in mores Romanorum illicitos inuectus, cùm alios auarè nimis cerneret viuere, alios contrà genio indulgere, bonaq; sua dilapidare, sese ait velle mediocritatem colere, negatq; se rhombos ex piscibus, ex auibus Turdos libertis appositurum, inuuens ita euitandam esse auaritiam, vt in prodigalitatem non incurratur. Canit autem:

Solis natalibus est qui
Tingat olus siccum muria vafer in calice empta,
Ipse sacrum irrorans patinæ piper: sic bona dente

Ordinis ratio.

Aues simpliciter vermiuorę quę

Turdorum prærogatiua in mensis Imperatorum.

Pisciũ æstimatio apud antiquos.

Cur Gręci, & Latini aues minus nouerint.

[a] Satyr 6.

Persius cur libertis rõ appositurus Turdos.

Grandia

Grandia magnanimus peragit puer: vtar ego, vtar,
Nec rhombos idea libertis ponere lautus,
Nec tenuem solers Turdorum nosse saluam.
Messe tenus propria viue.

Tenuis saliua quid.

Tenuem saliuam poeta, (vt id obiter dicamus) vocat optimum saporem, qui in deglutienda saliua persentitur. Luxuriosa enim gula, & artis coquinariæ periti, rerum sapores cognoscebant, distinguebantq; an cellarius esset Turdus, an terrarius, an masculus, an fæmina: vnde dicebat ex Catij sententia Horatius:

Nec sibi cœnarum quiuis temerè arroget artem,
Non prius exacta tenui ratione saporum

[b] Epist. 15. Manij voracitas, & Bestij auaritia notatę.

Idem hic [b] Horatius pariter, vbi Manij, similiumq; nepotum, atque helluonum voracitatem, & ingluuiem, qui nempe non sua tantùm, & aliena abligurirent, dilapidarentq; & nemini eam ob causam parcerent, non probis, non improbis, non auaris, non luxu perditis, depingit, & è contrario Bestij nimias sordes, & auaritiam, qui eiuscemodi, quos dixi, ventres lamina dicebat vrendos potiùs candente, quàm in vita tolerandos, taxat, Turdi obesi esum nominat, tanquam cibum, quo patrimonia exhauriuntur:

Scilicet vt ventres lamna candente nepotum
Diceret vrendos correctus Bestius: idem
Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne
Verterat in fumum, & cinerem non Hercule miror
Aiebant, si qui comedunt bona cum sit obeso
Nil melius Turdo, nil vulua pulchrius ampla.

Romani quã Turdi esu delectarentur.

Quã verò Romani Turdorũ esu caperentur, demonstrat Varro, inquiens. *Edones Romã, vt turba intendat annonam, sed propter phagones Ficedulam pinguem, aut Turdum nisi volantem non video.* Quæ quidem verba, vtpote intellectu difficilia Nonius Marcellus hoc modo explicat. Edones Romani, vt turba intendat annonam. Est autem, inquit, Homericum hemistichium. Nemo nescit, Varronem passim interspersisse, ceu emblemata quæpiam Græca ad ornatum, ac præcipuè Homerica. Quare mirari desino, cur hasce delicatissimas aues

Turdi in quo numero à Romanis nutriti.

tam sedulò saginarent. Sed mirabile admodum videtur, cur earum auiaria tam breui in tantam multitudinem accreuerint, vt ex eorum fimo stercorarentur agri, cùm alioqui Cornelius Nepos, qui Diui Augusti temporibus obijt, paulò antè saginari cœptas scribat.

[c] L. 17. c. 9.

Quamobrem non immeritò exclamabat [c] Plinius, cùm Varronem cerneret Turdorum stercori ex auiarijs principatum tribuere. *Bene*, inquit, *sperandum est de moribus nostris, si tanta apud maiores fuere auiaria, vt ex ijs stercorarentur agri*: Cæterùm cui non notæ Luculli deliciæ?

Luculli sũptus. [d] Lib. 4.

Hic, ut refert [d] Athenæus, cùm Romam post expeditionem Ponticam rediisset, ad vitam sumptuosissimam, & elegantem se conuertit: tantas enim opes parauerat, vt ædibus, & prætorijs extruendis, hortis, & cœnationibus amœnissimis, incredibiliq; sumptu paratis, & bibliotheca insigni vtriusque linguæ libris referta, atque omnibus obuia, & patenti, opes bello quęsitas conterere non potuerit, cùm interim quotidiano epularum apparatu in prouerbium penè venerit. Hic, inquam; clarissimus, ac splendidissimus heros, quod miror Athenæum non adnotasse, teste Varrone, in auiarijs suis, quam sedulo Turdos alebat: vnde de eo loquens idem [e] Varro, *Vbi delicate*, inquit, *cœnitaret, & alios videret Turdos, in mazonomo positos coctos, alios volitare circa fenestras captos.*

[e] Lib. 3. de re rust. Turdorum pretia.

Porrò in tanta copia pretia tam memorabilia fuisse harum auium quis non attonitus stupeat? Constat enim ternis denarijs, id est, duodenis nummis vænijsse singulos Turdos Romæ ad epulum adijciale, id est, ære nostro,

[f] L. de Asse. [g] Lib. 3. de re rust. c. 2.

(inquit [f] Budæus) denis solidis Turonicis, & semisse. Ex vno autem ornithone quinque millia Turdorum eodem pretio diuendita fuisse, author locupletissimus [g] Varro attestatur, inquiens. *In villa matertera mea in Sabinis ad quartum, & vigesimum lapidem via Salaria a Roma ornithon est, ex quo vno quinque millia scio vænisse Turdorum denarijs ternis vt HS sexaginta millia ea pars villa reddiderit eo anno, bis tantò, quam tuus* (Axium alloquitur) *fundus ducentorum iugerum Reate reddit.* Et rursus sequenti capite: *Non dissimulabo, quod volo, de Ornithone primum, quod lucri fecerunt hoc nomen Turdi. HS enim sexaginta millia fircellina excandere me fecerunt cupiditate*, Et mox: *Ornithonis alterum genus fructus causa est, quo genere macellarij, & in vrbe quidam habent loca clausa, & rure maxime conducta in Sabinis, quod ibi propter agri naturam frequentes apparent Turdi.*

[h] L. 8 c. 10.

[h] Columella pariter quo in pretio haberentur, meminit his verbis: *Impensa, curaq; (vt par est) adhibita, M. Terentius ternis sæpe denarijs Turdos singulos emptitatos esse significat auorum temporibus, quibus qui triumphabant, populum dabant epulum. At nunc ætatis nostra luxuries quotidiana fecit hæc pretia, propter quæ ne rusticis quidem contemnendus sit hic reditus.*

us. Hæc ille. Sed hic rursus mihi alius suboritur scrupulus, in tot Ornithonum abundantia, Pōpeio aliquando ægrotante Romæ, nullibi potuisse reperiri Turdos (erat enim ęstas) quàm apud Lucullum, vt refert Plutarchus: vnde ferunt, Pompeium respondisse medico, qui eum Turdos comedere iusserat, Si Lucullus delicatus non esset, non viueret Pompeius? Quod verò [i] Plutarchus recitat de Pompeio, id Io. Tzetzes ait de Catone. De Curtio etiā equite Romano delicijs diffluente tradit [k] Macrobius, cùm macrum Turdum sumpsisset, in conuiuio Cęsaris interrogasse, nunquid mittere liceret: & cùm princeps respondisset, quid ni? statim per fenestrā misisse. Heliogabalus perditissimus principum, impurissimusq́; ingentes dapes Palatinis, teste Lampridio, exhibuit extis refertos, & cerebellis Turdorum. * Suetonius etiā Tyberij imperatoris comessationes recensens, eū refert, Asellio Sabino ducenta donasse sestertia pro dialogo, in quo boleti, & Ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Quare nihil mirum est, si præcipui muneris loco aues has nobiliores quiq́, inuicem mitterent; quod in primis docet lepidissimus [l] Martialis, qui cùm Turdos non haberet, quos Caro cognato suo offerret, cortis suæ munera, nēpe Gallinas, similiaq́; altilia ei mittit, at ne subrusticus videatur, causas adducit, cur id faciat, hoc modo.

Pompeius æger Turdos Luculli asperna ur.
[i] *L. 10. Chiliade 347.*
[k] *L. 2. Satur.*
Heliogabali luxus.
* *In Tiberio. cap. 42.*
Tyber. cur Aselbio ducenta sestētia donauerit.
Turdi dono missi.
[l] *L. 9. Epigr.*
Martialis cognato suo Gallinas mittit.

Si mihi Picena Turdus palleret oliua,
Tenderet aut nostras sylua sabina plagas;
Aut crescente vadis traheretur arundine præda,
Pinguis & implicitas virga teneret aues,
Cara daret solemne tibi cognotio munus
Nec frater vobis, nec prior esset auus.
Nunc Sturnos inopes, Fringuillarumq́; querelas,
Audit, & arguto Passere vernat ager.
Inde salutatus Picæ respondet arator,
Hinc prope summa rapax Miluus in astra volat.
Mittimus ergo tibi parua munuscula cortis
Qualia si recipis sæpè propinquus eris.

Et rursus subsequenti ad Flaccum poëtam inscripto epigrammate, cui & Stellæ, qui & ipse erat poëta die propinquorum dum Turdos mittere statuerat, tutius, meliusq́, sibi videri arbitratur ab incœpto abstinere, quàm alios multos amicos, qui eosdem petere possent, offendere, quia nimirum consultius sit omnibus placere, quàm paucis. Canit autem:

Martialis cur Flacco, & Stellæ poetis Turdos nō mitat.

Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Cùm Stella Turdos, cùm tibi Flacce paro.
Succurrit nobis ingens, onerosaq́; turba,
In qua se primum quisque, meumq́, putat.
Demeruisse duos votum est, offendere plures
Vix tutum, multis mittere dona graue est.
Qua possum sola veniam ratione merebor,
Nec Stella Turdos, nec tibi Flacce dabo.

Alibi etiam à Pontia venefica Turdos sibi dono missos scribit hoc tetrasticho.

Pontia venefica Martiali Turdos donat.

Cùm mittis Turdumq́, mihi, quadramve placenta,
Siue femur Leporis, siue quid his similes
Buccellas misisse tuas te Pontia dicis,
Has ego nec mittam, Pontia: sed nec edam.

[m] Horatius pariter, senes vtili amicitia gaudere innuens, quare ad animos eorum conciliandos palmarium esse, munera ipsis grata offerre, inter huiuscemodi dona Turdum auem enumerat, inquiens:

[m] *Satyr. 5.*
Senes vtili amicitia gaudent.

Quando pauperiem missis ambagibus horres:
Accipe qua ratione queas ditescere, Turdus
Siue aliquid priuum dabitur tibi. deuolet illuc
Res, vbi magna nitet domino sene.

[n] Plinius Cæcilius secundus Flacco cuidam nescio an poëte, an Annio Senatori, nam eodem fere tempore vixit vterq́;, gratias agit pro acceptis Turdis', facta super hoc munere epistola, cuius exordium est, Accepi pulcherrimos Turdos: cum quibus parem calculum ponere, nec vllis copijs ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempestatibus possum. Recipies ergo epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiā Diomedis in permutando munere imitantis: sed (quæ facilitas tua) hoc magis dabis veniam, quod se non mereri fatentur. Hæc ille. Apud priscos item Græcos hæ eædem volucres pro mu-

[n] *L. 5. Epist.*

Homero pueri Turdos donãt.

° L. 14. c. 17.

Spõſi Sponſis Turdos donant.

nere amicis dabantur: Nam antiquiſſimum Homerum legimus cùm aliquando quoddam poëma recitaſſet, à pueris Turdos accepiſſe, indeq; eos verſus Epicichlides dici meruiſſe. Alexis etiam apud dipnoſophiſtam ° Athenæum ſpõſos ſponſis ſuis Turdos tanquam bellaria quædam miſiſſe atteſtatur his verbis:

Bellarium cognoſce quod ſponſi ſolent
Vbi petunt ſponſam, refers molles ei
Ametas & Turdos dediſſe, tum Lepores.

ᵖ In Pace.

Turdorum oblatio varia.

ᵠ Lib. 4. c. 1.

Quanti præterea Turdorum eſum ipſi facerent Græci, docet in primis nos Ariſtophanes, vbi per interlocutorem iuſtum ſermonem, quæ à priſcis in cibis pueris interdicta eſſent, recitat: nam & Turdi eſum ipſis illicitum fuiſſe, vtpote pretioſum nimis, ac delicatum, quo molles, & effæminati euadere poſſent. ᵖ Alibi etiam inter lautiſſima cibaria nominat amylos, placentas, & Turdos aues. Teleclides inſuper, de veteri beata vita loquens, *Turdi*, ait, *aſſi vnà cum placentis in fauces eis inuolabant.* Romani, ni fallor, in offerendis pro munere Turdis variant à Græcis: nam in corona ferebant pendentes: hi in lance, eoq; ſæpe magni pretij. ᵠ Athenæus Charini Macedonis conuiuium deſcribens, non mediocres diuitias pro cena illatas, ait, lancem ſcilicet argenteum non mediocriter craſſum, inauratum, quantuſq; Suis valde magni amplitudinem complecteretur, qui intus ſupinus iacebat, atque ventrem multis bonis auibus plenum ſuperius oſtendebat: Inerant autem, inquit, Turdi volua, innumeraq; Ficedularum multitudo. Romanos verò in corona miſiſſe docet ante alios ʳ Ouidius, inquiens:

ʳ L. 2. de arte am.

Quin etiam Turdoq; licet, miſſaq; corona
Te memorem domina, teſtificere tua.

Item Martialis, at longè dilucidiùs:

Texta roſis fortaſſe tibi, vel diuite nardo,
At mihi de Turdis facta corona placet.

Alibi etiam

Illic coronam pinguibus grauem Turdis
Videres.

Turdũ noſtra tempora celebrãt.

Poſſim hîc præter allata hactenus Turdorum encomia, & alia veterum loca in medium afferre, magiſq; præterea eos celebrare, niſi etiam noſtra ſæcula, quæ & ipſa perdito luxu vbique diffluunt, hoc auium genus in ſummo honoris vertice haberent. Vix enim conuiuia celebrantur inter proceres, in quibus non ſuus cuiq; Turdus in ipſo menſæ auſpicio apponatur. Titus Veſpaſianus Strozza Abbatis cuiuſdam ſibi ipſi indulgentis delicias recenſens, inter eas Turdos tanquam præcipuas decantat:

Ille boues macras, & Brigantinia muſta
Odit, nec totos vult vigilare dies:
Illius in Turdis ſermo verſatur, & offis,
Gnoſiaco ſpuman liuida labra mero

Io. Bap. Cãpegij liberalitas.

Ne verò in omni occaſione ſibi deſint, auiaria etiam veteres imitati habent varijs auibus delicatis, ac in primis Turdis referta. Io. Bapt. Campegius, vir ſplendidiſſimus, doctorum virorum, & mei in primis amantiſſimus, & quem ob incredibilem ergo me liberalitatem (donauit autem mihi mille aureos) ſatis laudare non poſſum, in agro Bononienſi Tuſculanum, & in ea auiarium habebat admodum ſuperbum, atque magnificum, quod deſcribens Antonius Gigas quocum, atque vna cum Card. Paleoto necnon D. Camillo eius fratre, alijſq; viris eruditis aliquoties animi cauſa me contuli depingens, auiarij eius meminit, aueſq; & in his Turdos enã nominat, inquiens:

Non ibi vel Perdix deeſt, vel peregrina Coturnix
Et Merulæ, Turdiq; ſuo ſtant tempore obeſi.

Epilogus. Turdus in auibus principatum habet.

Cæterùm vt tandem in hiſce Turdorum laudibus vela contrahamus, ſat fuerit vnà cũ Martiale eis ſolis inter omnia auiũ genera primatũ tribuiſſe: hoc in primis indicat vbi Bæticum quendam ridet, qui ea deuoraret, quæ ſecretos olerent mulierum loculos.

Nec mullus, nec te delectat Bætice Turdus,
Nec lepus eſt vnquam, nec tibi gratus aper.

Apertè, ac diſertiſſimis verò verbis ita canit:

Inter aues Turdus, ſi quis me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

In ſumma, vt vtar etiam diſticho Andreæ Dactij patritij, & Academici Florentini:

Inter aues Turdus guſtu gratiſſimus, olim,
Nunc etiam primos occupat ore locos.

AEQVIVOCA.

Κ'ΙΧΛΗ Græcis, vt Latinis Turdus auem significat, & piscem, qui absque villa hæsitatione à similitudine macularum auis id nominis sibi vsurpauit. Prouincialibus Gallis, teste doctissimo [a] Rondoletio, Italis, & Hispanis vulgò Tordo nuncupatur. Duodecim eius genera depingit, & solo ferè colore differre asserit, sed primi generis à pluribus dici Turdo, quòd notas etiam insigniores habeat, quibus à quouis negocio nullo discerni queat. [b] Hippolitus Saluianus præcauendum esse admonet, ne omnes picturatos pisces, quod ichthyopolæ vbique ferme faciunt, Turdos vocemus, non solùm Turdos ipsos, sed Pereas etiam, Hiatulas, Fucas, Merulas, Pauones, atque reliquos depictos pisces perperam Turdos appellantes. Quem errorem, ait, facilè euitabimus, si veterum testimonio Turdi piscis aluum, Turdi auis instar varium, siue maculosum esse animaduerterimus: quamobrem qui aluum varium non habent, Turdi non sunt.

Turdus piscis cur dictus. [a] *Lib. 6. de piscib. c. 6.* [b] *Hist. 8. de aquat.* Turdi pisces ut cognoscantur

Latinorum Turdus præter auem, & piscem etiam viri nomen est nequam, & infamis, cuius meminit Seneca, citante [c] Iusto Lipsio, vbi hunc Senecæ locum restituit: *Hi qui sectantur, & operosa, atque ardua sursum, deorsum eunt, fortes viri sunt, primoresq; castrorum. Isti quos publica quies alijs laborantibus molliter habet, Turturilla sunt, tuti contumeliæ causa.* Hærere, inquit Lipsius, in hac voce necessum est, qui nusquam hærent. Pincianus vir egregius, & doctrina minimè ventosa legebat, *Tutulina sunt*, allusione ad Deam priscā; *apud gentiles* cui nomen a tutando. Non conuenit. In vitium enim hæc Seneca dixit, non in laudem. Aptiùs fortasse ego, *Turdi illi sunt*. Turdum reperio paulò supra illam ætatem, hominem mollem, & infamis cuiusdam ignauiæ. Quid autem si nomen eius abijt in dictum vulgi? qualia quædam ex ima plebe scriptor hic aliàs vsurpat. Verba [d] Senecæ patris sunt: *Oppressi sunt in templo ab omni multitudine, qua postulabat, vt Romam Sabinus cum Turdo proficisceretur. Cùm Turdus promitteret iturum se, Sabinus, silentio facto ait, Ego ad Cæsarem non sum iturus cum mattea.* Ex quibus clarum de infami mollitie huius Turdi. Fortasse & tota illa cum Sabino actio causam, aut principium huic adagio dedit. Et Hercle tam magis cogito, quam magis probo. Hæc omnia Lipsius.

Turdus viri nomen. [c] *L. 1. Elect. cap. 16.* Tutulinæ. Turdus homo infamis [d] *L. 9. Epis. 4.*

SYNONYMA.

SYLVATICVS pro Alchamari exponit Turdum auem. Alibi etiam Clas habet, alibi Cicla & Clice pro Turdo: quæ uoces à Græcorum κίχλη corruptæ videntur. Interpres Auicennę Alzarazir Turdos conuertit, cùm Sturnos debuisset. Apud [a] Aristotelem alibi Cichlæ leguntur, vbi Alberti translatio habet, Triangel, & Aulones. Græcis Κίχλη Turdus est. Varinus Κίχλα aliquos, & τσιγλα efferre ait, at non rectè: quia fæminina in λα omnia debeant secundum Atticos habere λ duplex, ut κόλλα, σκίλλα, σβίλλα, &c. Quæ verò λ simplex habent per η scribi, vt πύλη, ὀμίχλη. Syracusij κίχλας, teste [b] Athenæo Κιχήλας nominant, qui Epicharmi versum hunc citat:

Quæ oleæ folia comedunt Κιχήλαι.

Varinus verò Κιχήλας dici vult per pleonasmum pro κίχλας: attamen ipsimet, uti etiam Hesychio Κιχῆλαι Turdi sunt: Iisdem Ι'χλα Turdum significat. Ι'χάλη verò vel Turdum auem, vel quendam piscem: Ι'σκλαι Turdos, & melotas, hoc est, pelles caprinas. Varinus vbi Κίχλα scribi deberet, Κίλλα habet, exponitq; animal volucre. Ornithologus esse tradit, qui Turdi nomen Græcis hodie vulgare sibi esse affirmârint Κύχλα, alios Τζίχλα, alios πίσο. Sed [c] Bellonius, qui ipse Græciā peragrauit, nūc Turdos ibi nominari ait Schynopoullos, ac si Lentiscenas aues diceres, & quia myrti baccas etiam deuorant, à nonnullis myrtopoullos. Latini Turdum nuncupant, & *cum sint nomine mares*, inquit M. Varro, *vetera fæminæ quoque sunt*. Nonius verò masculino genere plerunque legi ait, fæmi-

Alchamari. Clas. Cicla. Clice. Alzarazir. [a] *6. hist. c. 1.* Triangel. Aulones. [b] *L. 2. c. 26.* Ι'χλα. Ι'χάλη. Κίλλα. [c] *L. 1. obser. cap. 10.*

Turda.

nini tamen etiam Varronem Quinquatribus. In quibuſdam Perſij exemplaribus Turdarum legitur pro Turdorum. Quin imo P. Pithœus, qui antiqua ad Perſium commentaria ſuperioribus annis in lucem prodidit, abuſiuè id a poëta factum eſſe ſcribit, authoritate Horatij canentis:

Pone macros arſit, dum Turdos verſat in igni

Turdones. Turdulus. [d] In manib. Catulli. Turdi etymum. [e] L. 6. de auibus c. 31. Tordo. Gigenia. Griue. Zorzol. Ziemer.

Apud Arnoldum Villanouanum Turdones legitur pro Turdi. Turdulus diminutiuum eſt à Turdo, qua voce utitur etiam alibi [d] Scaliger. Iſidorus Turdelam exponit, quaſi maiorem Turdum, cuius ſtercore viſcum generari putat. Eiuſdem opinionis aſſertor eſt Hermolaus Barbarus, Ornithologus, & monachi Meſues commentatores. Idem Iſidorus, dum à tarditate Turdos dictos arbitratur, quoniam hyemis confinio ſe ad nos referunt, Ornithologo, & Bellonio aduerſatur, ille enim per onomatopœiam dici ſibi potius uideri ſcribit: [e] Hic, Clarum eſt, inquit, Turdum à colore dici: nam & hodie quando quid cernimus è nigro ad cinereum, aut ſimilem alium colorem vergere, noſtro idiomate choſegraulee nuncupamus. Sic Bellonius, cui an Ornithologo, an Iſidoro ſubſcribere debeam etiamnum hæſito. Turdum piſcem à colore Turdi auis appellatum probè noui, & paulò antè id ſcripſi, auem uerò à colore dici nunquam alias legi: & reuera Ornithologo me potius comitem adiungo; neque interim Iſidori etymum diſplicet. Nunc cæterarum gentiũ nomenclaturas aſcribamus. Italorum Tordo omnibus Turdis attribui poſſit, quamuis priuatim genus, cuius Ariſtoteles non meminit, ſignificet. In monte Plumbitio, ut audio, Gigenia dicitur. Alia eorum ſynonyma in particularibus Turdorum hiſtorijs tradenus. Gallicè Turdus, teſte Roberto Stephano dicitur vne Griue, un Tourd, aui oiſeau de nerte. Bellonius verò Turdos Gallicè exponit Griues, Mauuiz, Traſles, & Touretz, ſed Turdum maiorem propriè Griue dici ait minorem Mauuis, & Pilarem media magnitudine Litorne. Hiſpani uocant Tordo, vel Zorzól. Germani, teſte Ornithologo Ziemer. Flandri priuatim een Cramer, nam alioqui commune Belgarum nomen eſt een Lijſter, ſiue Lijſteruoghel: Angli à Feldefare, vel a Feldfare, vel a Filfar: Illyrij Kuuiczicla: Poloni Glucb, Iemiolucha.

GENVS. DIFFERENTIAE.

[a] 9 hiſt. c. 20 [b] L. 2. c. 26. Ornithologi error. [c] Lib. 6. de auib. c. 31. Drexanos. Brachuogel Collurio Ariſtotelis ſecundũ quoſdam.

GENERA Turdorum tria eſſe prodidit [a] Ariſtoteles. Primum, atque maximum Picæ magnitudine, quod [b] Athenæus ἰξοβόρον, id eſt, uiſciuorum, ſiue uiſcedulum appellari ait, Ariſtoteles, uertente Gaza, niſi uiſco, atque reſina non ueſci ſcribit; Alterum magnitudine Merulæ, quod ſonat acutè, hoc τριχάδα dicunt: Tertium his omnibus minus, minuſq; maculis diſtinctum Iliada, ſiue, ut Gaza vertit, Iliacum dicunt alij, ut refert Alexander Myndius: hoc Athenæus gregatim uolare ſcribit, & Hirundinũ more nidos è luto conſtruere. Recentiores alia præterea genera auium, ut mox patebit, Turdis annumerant. Ornithologus enumeratis tribus Ariſtotelicis generibus: Eſt inſuper, inquit, eiuſdem generis, quam aliqui Turdelam, tanquam Latinè nominant, Germani ein Troſtel, præ cæteris muſica. Sed pòſt, interpoſitis tribus capitibus Troſtel interpretatur Turdum minorem alterum, eum nempe, quem nos ſimpliciter Turdum nuncupamus, cùm alioqui Turdela Turdum maiorem ſignificet, ut paulò antè innui. Ita pariter [c] Bellonius quatuor eadem genera agnoſcit, & quem Ornith. minorem alterum uocat, ſecundo nominat loco, uiſciuorum nimirum minorem, & Hermolaus, Turdela, inquit, genus Turdi eſt alterum, quod in Veneta prouincia Drexanos uulgò uocant: in Liguria priſcum nomen obtinent, maiores ſunt Turdo, penna ſubtus uaria. Turnerus, eumq; ſequuti alij viri docti, Turdi genus minus, & canorum, quod Germanis Troſtel appellari dixi, Turdum pilarem eſſe putârunt. Verum Turnerus pòſt æditum de auibus librum in ſuis ad Ornithologum literis, non hanc amplius auem, ſed Germanorum Krameruogel, mediæ magnitudinis Turdum (quem prius Collurionem eſſe putarat) Turdum pilarem ſe exiſtimare ſcripſit. Idem Turnerus auem Saxonicè dictam Brachuogel ex Turdorum genere eſſe uult, figura, & magnitudine non diſſimilem Merulæ. colore fuſco, terreo obſcuro, vt humi ſedens vix agnoſci, & à terræ colore diſcerni poſſit. Quidam Germani hanc Ariſtotelis Collurionem faciunt. Sed Ornithologus nomen Brachuogel uagum, & incertum eſſe ſcribit, quoniam & Arquatæ, & generi cuidam Gallinaginis attribuatur,

attribuatur, quòd hæ aues in noualibus, & quiescentibus agris immorari soleant. Iidem Germani Turdorum minimum genus arbitrantur esse auem, quæ Saxonicè Ziepdruschel vocatur, figura alioqui, & colore Iliaco Turdo similis. Viuit circa rubos, & versatur, & fructibus eorum, & sambuci baccis delectatur, atque hinc coniiciunt esse Batin Aristotelis, quia βάτος Græcis sit rubus. Alibi quoque auem Merula minorem, maiorem Fringilla, rostro acuto, breuibus pedibus Germanicè Klein Zimmer, id est Turdum paruum nuncupant, & Aristotelis Cyanum, id est, Cæruleum esse arbitrantur: sed nos iudicium nostrum super hac aue hic adhuc cohibemus, suo id tempore allaturi. Apud Heluetios, teste Ornithologo, Turdi genus exiguum, tertia ferè parte Iliacis minus Vualdtrostel, vel Klein Trostel, hoc est, Turdum syluestrem, vel minorem vocant. Apud Carinthios auis nuncupata Leymtrostel cognatam esse audio Turdis minoribus, sed pedibus albis. Saubaudis Griue Turdus pilaris est, & alia Turdi species paulò nigrior vne Tortue, *Aduenerunt*, inquit [d] Plinius, *bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiam aues nouæ* (aliàs externæ) *quæ adhuc nomen retinent, paulum infra Columbas magnitudine, Turdorum specie, sapore gratæ*. Has aues Perdices minores esse primo huius operis libro asserimus. In regionibus ad Septentrionem remotis Turdi albi reperiuntur, vt Olaus magnus refert, Ego Turdi capite albo iconem exhibebo, non tanquam diuersus sit, sed quia mirus, & rarus.

Ziepdruschel. Batis Aristot. Turdus paruus. Cyanus Arist. Vualdtrostel. Leymtrostel. Griue. Tortue quæ auis. [d] L.10.c.39 Aues nouæ quæ dicantur Plinio. Turdi albi.

FORMA. DESCRIPTIO.

GENERA Turdorum, vt ex superioribus liquet, magnitudine potissimùm differunt. Sunt tamen nonnulla, quæ simul omnibus conueniunt. Color cinereus eis quodammodo peculiaris, at huic, quam illi remissior, aut intensior. Omnes per collum inferius, pectus, & uentrem maculis consperguntur: sed non omnibus anni temporibus. Atque hoc dicere voluit [a] Aristoteles, interprete Gaza. *Mutat, inquit, & Turdus colorem. quippe qui æstate varius* (ποικίλος) *hyeme murino distinctus* (ψαρός) *spectetur*. Quam versionem Gillius in transferendo Aeliano etiam sequitur: cuius hæc sunt verba: Κίχλη χ μέσος ἐςι ψαλωτέρα ἰδεῖν, θέρους δὲ τὸν αὐχένα ποικίλον ἐπιδείκνυσι: vbi ex Aristotele pro ψαλωτέρα lego ψαρωτέρα. Sed ex Aristotele cùm dicit simpliciter colorem mutare, dubitare quispiam possit, nunquid in toto corpore, vel in aliqua parte tantummodo: nam & [b] Plinius verba Aristotelis traducens de collo priuatim scribit, inquiens. *Turdis color æstate circa collum varius, hyeme concolor*. Ego Turdum uiscinorum nescio quo anni tempore captum depinxi ad viuum, in quo totius corporis color ita plumbeus euaserat, vt quodammodo ad amethistinum accederet: & videbantur nihilominus in collo maculæ: præterea Turdum nobis vulgò dictum tribus diuersis coloribus, diuersis nimirum temporibus captum, depictum in libris meis asseruo: quare Aristotelem de toto corpore locutum esse certò mihi persuadeo, & Plinium mentem eius non esse assecutum: nunc prosequamur. Rostrum omnibus longiusculum, crassiusculum, rectum: pedes etiam similes figura, at colore non in omnibus eodem. Lingua omnibus lata est, & ad imitandum humanum sermonem non inepta, sicuti omnibus ferè auibus, quas loqui docere solemus: vnde canebat [c] Scaliger:

Turdis quæ simul conueniant. [a] 9.hist.c.49 Vt colorem mutare dicantur. [b] L.10.c.29 Plinij lapsus. Rostrum. Pedes. [c] In Aui.

Nam bruta pecora, garrulaq; aues omnes,
Quæcunque nostros æmulantur accentus,
Linguamq; lingua ductili probam fingunt,
Seu Psittacus, seu Pica, Coruus, aut Turdus,
Merulaq; nigra, quæ ore buxeo pippat,
Sturnusq; teneras strepens enecans aures.

Habent fortassis & alia etiam communia, sed hæc in priuatis eorum descriptionibus aperientur. Intestinum appendices non habet, nec gula versus stomachum dilatatur, nec superius ingluuiem habet.

Intestinum

Turdi uiſciuorus cum uiſco.

LOCVS.

TVRDI aues sunt notissimæ, & nullibi non obuię, Pilares tamen, & Iliaci alijs sunt rariores, vel saltem in minori copia hîc visuntur. Ornithologus pilares ait cęteris ferè in cibis præferri, & magis peregrinos esse, vultq; Varronem per Turdos aduentitios hoc maximè genus intellexisse. [a] Clemens vero Alexandrinus, Daphnios prę cęteris celebratos fuisse innuit his verbis: *Antiphanes autem Delius medicus vel vnam hanc dixit esse morborum causam, ciborum varietatem. cũ qui veritatem ægrè ferant, multiplici nescio qua vana gloria frugalem, & moderatum victum abiurent, & transmarinas escas anxiè perquirunt. Ac mihi quidem venit in mentem eorum morbi misereri: ipsos autem non pudet suas decantare delicias, cumq; in freto sunt Siculo, muranas anxio, & solicito animo perquirant, & i Maandri anguillas & qui in Melo sunt, hados, & qui in Sciatho mugiles, Pelori conchas, & Abidena ostrea, nec Manas, qua sunt in Lipara, pratermittant, nec bolum Mantinicum, nec betas, qua sunt apud Ascraos, & pectines exquirant Mechymnaos, & psettas Atticas, & Turdos Daphnios, & caricas Chelidonias, propter quas in Graciam cum quinquies mille millibus infelix Persa profectus est: Phasides aues praterea coëmant, Attagenas Aegyptias Medicum Pauonem.* Hęc Clemens: quę vel ideo hîc citauimus, vt constaret, quo in precio Turdi Daphnij olim haberentur. Verum quos, vel quare Turdos Daphnios uocet, etiãnum dubito, eoq; maximè cùm neminem veterum eos nominare uideo. Daphnon in primis lauretum est, locus nimirum lauris consitus, & laurorum baccis vesci Turdos verisimile est, sed inde celebrandi meo iudicio non sunt. Quare à Daphne delicioso quodam Syriæ suburbano & nemoris amœnitate, & vico aquis fontanis irriguo, inclyto, dictos esse conijcio: nam in eo nemore bacciferas arbores, & oliuas fuisse credendum est, quibus egregiè pinguescunt Turdi, vt suo loco dicetur fusiùs. Aues aduenas esse, & quotannis transmeare in Italiam scriptum reliquit [b] M. Varro, aduolare uerò circiter æquinoctium autumnale, & eodem reuolare æquinoctio verno. Atque ita meo iudicio intelligunda sunt istęc Plinij verba: *Turdi, & Turtures trimestres sunt*, hoc est, tribus duntaxat mensibus manent. Sed hęc Bononię saltem non usque adeo vera sunt, nunc enim dum hęc scribo, quarto nimirũ idus Maij Turdorum visciuororum pulli in foro prostantes inueni, & quos Turdos vulgò dicimus, Martio etiam mense copiosè satis, quoque vænales habentur. Alias igitur [c] Plinius abire Merulas, & Turdos in vicina censet, sed plumam non amittere, nec occultari, nisi spe cibi, quo hybernum pabulum petant: itaque in Germania hyeme maximè cerni. Ornithologus etiam in Heluetia plerunque pręsertim circa Tigurum per hyemes abundare ait. Aestate etiam visuntur, & nidificant in Gallia, & cerasorum maturitate visco capti eduntur, ut refert [d] Io. Bruynerius Gallus. Platina in nostris montanis locis, autumno in planis, & collibus ait inueniri, hyeme pręterea loca maritima, & iuniperis, & myrtis abundantia etiam apud nos frequentare tradit. [e] D. Ambrosius denique de pluribus auium differentijs differens, Turdos eis accenset, quæ sub hyemis initium ad nos accedunt. Ex quibus iam satis, superq; cõstare arbitror, Turdos toto anni tempore apud nos degere, cerniq; cùm alioqui [f] Aristoteles hyeme latere Turdos scribat, & ut diximus, Marcus Varro discedere, atque id ita fieri probet, quòd in propinquis insulis, Pontia, Palmaria, Pandataria, in prima uolatura cùm veniunt, morentur paucos dies, requiescendi causa, idemq; faciant cùm ex Italia trans mare remeant. [g] Agricola etiam author inter recentiores grauissimus, ad vicina loca, quæ tepidiora sunt, se conferre prodidit. Quapropter meo iudicio dicendum est, quosdam abire, alios non, & horum alios latere, alios semper conspici. Versantur autem, vt inquit Albertus, in glebis agrorum quiescentium.

Turdi aduẽtitij q. Varroni.
[a] *In pædag. l. 2. c. in prin.*
Morborum causa.
Turdi Daphnij I quo pretio sint habiti.
Turdi Daphnij qui.
Daphnon quid.
Daphne Syrię suburbanum.
Turdi aues aduenę.
[b] *Lib. 3. de re rust. c. 5.*
[c] *L. 10. c. 24.*
Turdi hyeme abũdãt.
[d] *Li. 5. de re cib. c. 37.*
[e] *L. 5. Hex. cap. 14.*
[f] *8. Hist. c. 3.*
[g] *L. de subt.*

INGENIVM. CANTVS.

TVRDIS, sicuti anteà annotauimus, lingua lata est, & ad formandum humanum sermonem idonea: Sed ea nihil prodesset, nisi etiam dociles natura effecisset. Antiquitus ab altoribus instruebantur, & cùm loqui didicerant, in magno, ut par erat, habebantur pretio. Claudij principis Agrippinam tradidit [h] Plinius Turdum habuisse, qui omnium sermones imitabatur: quod profectò insignem linguæ promptitudinem demonstrat, quare optimo etiam iure [i] Scaliger Car-

Turdi loqui discunt
[h] *L. 10. c. 42*
[i] *Exerc. 237*

Cardani reprehensus. Aues ad loquendum idoneæ.

ger Cardanum redarguit, quoniam Turdos, inter alias, quas recenſet, aues dociles non numeret: *Secundum Pſittaci docilitatem*, inquit, *Coruum ſtatuiſti: inde Merulam, Turdum, Sturnum, Picum, Picamq́; omiſiſti. Haud tamen omnes vno loquuntur modo. Quam te decuit explicare ſubtilitatem. Coruus lingua, & gutture vtitur: itaque difficillimum elementum optime exprimit. Illud, inquam, quod Demoſthenes ſero protulit: mihi raro fit, vt ſicce annuncietur. Vnum alebant monachi vicini noſtri: qui coquum Conradum nominatim in fame implorabat, adeo exquiſitè, vt ab homine vocatum arbitraremur. Ridiculum adſcribam. Inuentum librum muſicum, quaſi notas legeret, paſſim pertudit. At Merula, & Turdus tanquam è modulis ſermocinatur. Sturnus in ſibilo propius accedit ad loquutionem. Etiam elementum illud caninum vibrat optimè. Pica horum omnium tum plurima, tum creberrima, tum explicatiſſima. Picus minus aptè, & pauciora, & rarius.* Hæc ille.

Turdi, ſurditas.

Verùm cùm peculiaris Turdis aſcribatur ſurditas, adeo vt in prouerbium ceſſerit, mirum quidem videtur, quomodo ita loqui edoceri potuerit. Noſtra autem ætas Turdos, quod nouị, loquaces non habet, vel ſaltem mos ille docendi deſijt; nam propter eorum cantum in caueis aluntur. Græci à Q. Calabro, vt id obiter dicamus, ob dirutum Ilium hilarem victoriam canentes, Turdis propter poſt magnas tempeſtates, natam ſerenitatem canora voce canentibus camparantur, dum ait: *Græci autem in cachinnum ſoluti, ſe ad naues receperunt, illuſtrem cantu victoriam celebrantes, non ſecus ac infinitus Turdorum clangor, vbi poſt exitialem tempeſtatem ſerenitas cælo entteſcere incipit, ac æther nullo ventorum turbine exagitatur. ſic illis apud naues animus gaudio diffundebatur.* &c. Apud Iulium Scaligerum de Turdo optimè canente carmen legitur encomiaſticon, quod hîc minimè præterire volumus: eſt autem tale:

Turdi propter cantum aluntur. Græci Turdis comparati, & cur. Scaligeri carmẽ de Turdo optimè cãtante.

Dulci Turdule docte gutturillo
Aſperas animi leuare curas,
Cantillans modulos minutiores:
Condito mihi pectoris medullas.
Cantiuncula vt inquietiore
Oblitus veterum miſer malorum
Mentis improbus acqueſcat æſtus.
Da mi blandula murmurilla mille,
Mille anfractibus implicata: quæ ſit
Pote eludere vortices Charybdis.
O princeps auium beatiorum,
Quot grato dominum excitant ſuſurro.
Rex noſtræ volucelle vocis almæ
Dulci Turdule docte gutturillo.

V O X.

Trutiſare.

TRVTILANT Turdi, vt inquit Philomelę author:

Dum Turdus trutilat, Sturnus tunc pinſitat ore
Sed quod mane canunt, veſpere non recolunt.

* In Arcad. Piſces Turdi vocem ędentes.

Si verò [a]Pauſaniæ, & Philoſtrato credimus, ea vox Turdis ſolis propria non erit: nam & piſces quoſdam ea vti ſcribunt. *Aroanius*, inquit ille, *piſces educat cùm alios, tùm eos, qui Pœcilia* (credo à coloris varietate) *appellantur. Hos haud abſimilem Turdorum auium voci ſonum fundere aiunt. Vidi ego ſane piſces iam captos, vocem verò eorum nullam audiui, cum tamen ad ſolis vſque occaſum circa Aroanium commoratus eſſem, quod eo maximè tempore vocales eos eſſe piſces dictitant.* Philoſtratus verò Cyrenæus in Aorno fluuio, qui per Pheneum fluit, piſces ait eſſe, qui vocem Turdorum ſimilem edant, vocariq́; varios dici.

Piſces varij.

VICTVS

VICTVS. SAGINATIO.

QVAMVIS etiam præter baccas alia deuorent Turdi, bacciuoros tamen eos appellamus, nam his potissimùm vescuntur, & cæteris præferunt. Lentisci, & myrti baccas in primis appetunt, quare modernis Græcis Schinopoulli, & myrtopoulli, teste Bellonio, nuncupantur. Ornithologus in dissecto Turdi pilaris vẽtriculo se inuenisse scribit baccas iuniperi, & ossa spinæ albæ fruticis, quam oxyacantham interpretantur, & berberi vulgò dicti granorum semina. In sambuci fructu grana, inquit Ruellius, insunt sesemacea, non ingrata Turdis, Sturnisq́; . Hederæ baccis etiam non abstinent: in vuas uerò maximè grassantur. In summa baccis mirum immodum afficiuntur omnibus, at maximè myrti, quod Baptista Fiera pariter innuit, canens:

Turdos cur author bacciuoros uocet.
Schinopoulli.
Myrtopoulli.
Turdi myrti baccis gaudent.

Intra omnes Turdus primos sibi iactat honores
Nec sibi odorata gaudet discumbere bacca
Ridet & epastam ficu, & sordentibus vuis,
Sit licet illa gulæ luxu in maiore petita.

Philes myrti comam edere scribit etiam, sed contra fascinationis noxam, vel potiùs id faciunt, ut vult Zoroastres contra blattarum iniuriam. A visco vnum genus priuatim visciuorum à [a] Philosopho nominatum, quòd nimirum eo tantum, & resina vescatur: sed pilares, & iliacos idem in cibum petere constat: quin imo pilaris, non ille, quem visciuorum vocat Philosophus, in multis Italiæ locis maximè in Lombardia viscada uulgò dicitur. Prętereà uulgatissimum illud, quod quotidie in omnium ore obseruatur, *Turdus malum sibi cacat*, Turdum generatim nominat, non aliquem priuatim, hoc est, vt Plauti uerbis utar, ipsa sibi auis mortem creat, siue cacat, ut adagiorum author corrigit. Cum scilicet viscum serat, quo postmodum ab aucupibus capitur. Erant sanè in ea opinione ueteres, maximè Plinius, & Theophrastus uiscum ex semine à Turdo excreto nasci: & quamuis Theophrastus Turdos in eiuscemodi generatione non nominet, sed κίττας, id est, interprete Gaza, Picas, facilè tamen apparet corruptum esse eum textum, & pro κίχλα à typographo positum esse κίττα: nam [b] Plinius, qui eundem, ut apparet locum in suam historiam transtulit, *Viscum*, inquit, *satum nullo modo nascitur, nisi per aluum auium redditum, maxime Palumbis.* (Athenæus habet Oenadis) *& Turdi. Hæc est natura, vt nisi maturatum in ventre auium non proueniat.* In eadem sententia ex recentioribus multi sunt, Ruellius nimirum, multique alij, qui de plantis nostro æuo scripsêre. Ego, ut ingenuè loquar, cùm à ueteribus, tum à recentioribus, semper hac in parte dissensi. Quot enim in arboribus Turdus stercus excernit, & tamen uiscum non generatur? Quot in regionibus Turdi non sunt, & tamen uisci copia est? Cuscuta alienis nascitur plantis, ab auium excrementis produci quis somniet? Scio disertissimè scribere Theophrastum uiscum non nasci aliqua putredine, nec prouenire nisi semine, ubi aues, quæ fructum deuorarunt, excrementum in arbore egesserunt. Scio unius plantæ ramum innasci sæpe, & succrescere alienæ arbori, & cur id fiat causam eundem afferre Theophrastum, abstrusas rerum naturas perscrutantem, quòd aues arborum fructum comedentes, posteaq́; in arboribus considentes excrementa egerant, semenq́; in cauernas delapsum pluuia irrigatum enascatur, & pullulet. Verùm, ut dixi [d] Theophrastus hac in parte, quod scilicet uiscum nisi ab excretis per aluum auium seminibus prouenire credat, vulgus secutus esse uidetur: mirumq́; est, quomodo id credere potuerit. Ne uerò solus tantis uiris contradicere appaream, [e] Scaligeri uiri grauissimi patrocinium adijciam, qui pariter uiscum ex arborum uitali excremento, quasi ex semine, portione quadam oriri probat, sicut & gallam, non è semine deiecto ab auiculis: quasi uerò, inquit, in Palumbis, & Turdi uentriculo nequeat granum concoqui, cùm tamen labruscarum gigarta longè duriora, & grandiora conficiantur, id quod experti sumus, datis Turdo uuis labruscæ, deinde uisci baccis, nullaque horum specie in auis excrementis reperta. Ad hæc extremo autumno comedunt aues acinos, summis ramis etiam surrectis quibusdam uiscum oritur. Quomodo totas hyemes perdurat, neque tantis tempestatibus proluitur. Non enim statim nasci est uerisimile. Quare caloris interni foru informata uisci principia in succo sibi connaturali, ab externo calore adiuta, atque euocata concrescunt, & in plantam adolescunt, quemadmodum cornua ex ossibus animalium educuntur. Ridiculum quoque adijciam, quod prodidit Tragus, Satyria, & orchides nasci uideri

[a] 9. hist. c. 20.
Viscada, & Turdus dictus.
Turd[9] malum sibi cacat.
Theophrastus correctus.
[b] L. 16. c. 94.
Turdũ non serere uisci.
Cuscutæ gẽneratio.
[c] 2. de caus. plant. c. 23.
Plantæ aliæ alijs innascuntur.
[d] Lib 5. de hist. plant. cap. 4.
[e] In comm. supprad. & exerc. 162.
Turdi acinos, & visci semina in ventriculo conficiunt.
Tragi opinio de satyriorũ ortu explosa.

f L. 5. de tu ſ nit.
Pr. inæ error
βράκανα quid.
Lapſanum.
Lampſana.
Arabum error.
Turdi amāt oliuas.

deri ex genitura Turdorum, & Merularum. Hallucinatur item inſigniter [f] Platina, à Turdis cauendum eſſe ſcribens, vbi lapſanum, quod Græci, inquit, βράκανα noſtri napellum vocant, comedunt. Quid enim ſyluestri huic oleri ineſt, quod comedenti noceat? nam hoc βράκανα Heſychio ſignificat, non napellum, vt ille ſomniat, nec apud alium eam vocem, quod noui, reperire eſt, neque etiam lapſanum, ſiue potius lampſana aliud eſt, quam idem illud olus. Falſum autem ab Arabibus id exaraſſe ipſum apparet, qui Turdum aconito veſci ſcripſerunt, quod napellum etiam dicimus. Sed & ipſi in duplicem errorem inciderunt: nam præterquam quod id falſiſſimum eſt, κώνειον, & ἀκόνιτον Græcis, à quibus hoc hauſerunt, idem eſſe putârunt, κώνειον verò cicuta eſt, Sturnus etiam, non Turdus eam depaſcitur. Nunc ad Turdorum victum reuertamur. Amant præter baccas, oliuas quoque tanquam gratiſſimam eſcam, & ex qua plurimum pinguedinis corpori adijciunt: quod Calphurnius illuſtris poëta indicat, inquiens;

Non ſic destructa macreſcit Turdus oliua
Vt Lycidas domina ſine Phillide turbidus erre.

g Lib. 9. Epi.

Et [g] Martialis, dum canit;

Si mihi Picena Turdus palleret oliua,

Turdi cur oliuarij dicti.
h L. 2. c. 26.
i In Epod.

id eſt, pinguior fieret, & præ pinguedine pallidior, id eſt, magis cæreus euaderet; hinc Turdos ἐλαιοφιλοφάγους Epicharmus dixit, vt rectè legit Varinus, & ex hoc Dalechampius, qui Monſpeſſulanis Turdos, & Sturnos oliuataires, id eſt, oliuarios dici ideo ſcribit: nam [h] Athenæi codices impreſſi non rectè habent ἐλαιοφυλλοφάγους, id eſt, oleæ folijs veſcentes. [i] Horatius in laudibus vitæ ruſticæ Turdis retia olim ſolita tradit tendi, ne oliuas deuorarent.

Aut amite leui rara tendit retia
Turdis edacibus dolos.

Turdi inſecta uorant.
a In bacch.
b In auibus.

Fagi etiam glans, teſte Plinio ab eis expetitur. Ab inſectis etiam non abſtinent, quin inſigniter in ea ſæuiunt [a] Plautus lumbricis inhiare eos innuens, de amatore loquens dicebat;

Nunc ab tranſenna hic Turdus lumbricum petit.

[b] Ariſtophanes, quia culices deuorent, honorandos, laudandosq; eſſe tradit: nam ſic ficus illas non offendere, inquit autem: Si homines colant aues, inter alia ab eis commoda, hoc etiam lucrabuntur.

Ὅτι δὲ κνῖπας καὶ ψῆνας ἀεὶ τὰς συκᾶς ἐκκατέδοντας,
Ἀλλ' ἀναλέξει πάντας κατὰ φῶν αὐτοὺς ἀγέλη μία κιχλῶν.

Veterū diligentia in ſaginādis turdis.
c L. 1. c. 26.
d Lib. 3. de re ruſt. c. 3.
Turdarij deſcriptio.
Cibus.

Ficus eorum non ſemper deuorabunt culicum genera, ſed omnes illos vel vnus Turdorum grex abſumet. In [c] ſaginandis Turdis quantam diligentiam impenderint veteres, pretia pro ijs ſoluta indicant, de quibus ſupra diximus, *Turdi,* inquit Palladius, *ſi alieno tempore ſaginentur,* hoc eſt eo tempore, quo non reperiuntur, vt capi poſſint, *& voluptatem cibi, & reditum maximum præſtant, parcitatis beneficium miniſtrante luxuria.* Nunc quomodo ſaginentur, & de loco ad id apto diſſerendum eſt, qua in re veteres apparet ſequendos eſſe, qui ut erant luxui magis dediti, magis in hoc elaborarunt. *Dicam,* inquit [d] Varro, *quod te malle arbitror Axi, de hoc ornithone, quod* (lego quem) *fructus cauſa faciunt, vnde nonnulli pingues ſumuntur Turdi. Igitur teſtudo* (vt peryſtilum tectum tegulis, aut rete) *fit magna, in qua millia aliquot Turdorum, ac Merularum includere poſſint. Quidam cum eo adijciunt, præter eas aues, alias quoq; quæ pingues veneunt carè, vt Miliaria, ac Coturnices. In hoc tectum aquam venire oportet per fiſtulam, & eam potius per canales anguſtas ſerpere, quæ facilè extergeri poſſint. Si enim latè ibi aqua diffuſa, & inquinatur facilius, & bibitur inutilius, & ex eis caduca, quæ abundat, & exit per fiſtulam, facit, vt luto aues laborent. Oſtium habere humile, & anguſtum, & potiſſimùm eius generis, quod cochleam appellant, vt ſolet eſſe in cauea, in qua tauri pugnare ſolent. Feneſtras raras per quas non videantur, extrinſecus arbores, aut aues, quod earum aſpectus ac deſiderium macreſcere facit volucres incluſas. Tantum luminis habere oportet, vt aues videre poſſint, vbi aſſidant, vbi cibus, vbi aqua ſit. Tectorio tecta eſſe laui circum oſtia, ac feneſtras, ne qua intrare mus, aliaue qua beſtia poſſit. Circum huius ædificij parietes intrinſecus multos eſſe palos, vbi aues aſſidere poſſint. Præterea & perticas inclinatas ex humo ad parietem, & in eis tranſuerſas alias gradatim modicis interuallis annexas ad ſpeciem cancellorum ſcenicorum, ac theatri. Deorſum in terra eſſe aquam, quam bibere poſſint. Cibatus offas poſitas: ea maxime glomerantur ex ficis, & farre miſto. Diebus viginti antequam quis tollere velit Turdos, largius dat cibum, & aqua plus ponit, & farre ſubtiliore incipit alere. In hoc tecto, caueaque tabulata habeant aliquot ad pertica ſupplementum. Contra hoc auiarium eſt aliud minus, in quo quæ mortuæ ibi ſunt aues, vt domino numerum reddat, curator ſeruare ſolet. Cùm opus ſunt, ex hoc auiario, vt ſumantur idonea, excluduntur in minuſculum auiarium, quod eſt coniunctum cum maiore oſtio,*

& lumine

& lumine illustriore, quod seclusorium appellant, Ibi cùm eum numerum habet exclusum, quem sumere vult, omnes occidit. Hoc ideo in seclusorio clam, ne reliqui, si videant, despondeant animum, atque alieno tempore venditori moriantur. Non enim, vt aduenæ volucres faciunt, pullos, vt in agro Ciconiæ, in tecto Hirundines, sic aut hic, aut illic Turdi. De eodem loco ita scribebat [e] Columella hunc in modum. *Turdi locum æque munitum, & apricum, quàm Columbi desiderant, sed in eo transuersæ perticæ perforatis parietibus aduersis aptantur, quibus insidant, cum satiati cibo requiescere volunt. Eæ perticæ non altius à terra debent subleuari, quam hominis statura patiatur, vt a stante contingi possint.* [f] Palladius pariter sub Columbario iubet cubicula duo subijci, vnum, quo Turtures claudantur, aliud uerò, quod Turdos nutriat, vultq; locum esse mundum, & lucidum, & vndique læuigatum: transuersim in eo perticas figi, quibus possint post inclusum volatum sedere: ramos etiam virides sæpe mutare. Collocentur verò circa anglos surculi lauri, alteriusue cuiuspiam arboris, nam hoc iubet [g] Didymus, diligens etiam geoponicus. Præbetur verò hisce maior, quàm alijs auibus opera, & impensa: nam quamuis quidem omni rure, vt Columellæ verbis vtar, pascantur, id tamen salubrius faciunt in eo, in quo capti sunt, & difficulter in aliam regionem transferuntur, quia caueis clausæ plurimæ despondent: quod faciunt etiam, cùm eodem momento temporis à rete in auiaria coniecti sunt. Itaque ne id accidat, veterani debent intermisceri, qui ab aucupibus in hunc vsum nutriti, quasi allectores sint captiuorum, mœstitiamq. eorum mitigant interuolando, sic enim consuescent, & aquã, & cibos appetere feri, si mansuetos id facere viderint. Idẽ habemus apud [h] Palladium. *Claudantur,* inquit, *illæsi, & recenter capti, mistis aliquibus ante nutritis quorum societate ad capiendos cibos pauidam nouæ captiuitatis mæstitudinem consulentur.* Cauendum esse admonet [i] Bellonius, vt cùm aliquem Turdorum pro mensæ usu ex auiario accipimus, reliquos non reddamus feros, quia præter quam, quod ita non pinguescunt, sæpe etiam moriantur. Sed ut de cibis tandem, quò pinguescunt, dicamus, ij, teste Columella, ponuntur ferè partibus his ornithonis, quæ super se perticas non habent, quo mundiores permaneant. Semper autem arida ficus diligenter pinsita, & permista polline, præberi debet, tam largè quidem, ut supersit. Hanc quidam mandunt, & ita obijciunt. Sed ista in maiore numero facere vix expedit: quia nec paruo conducuntur, qui mandant, & ab ijs ipsis aliquantum propter iucunditatem consumitur. Multi uarietatem ciborum, ne vnum fastidiant, præbendam putant. Ea est, cùm obijciuntur myrti, & lentisci semina, item oleastri, & hederaceæ baccæ, nec minus arbuti. Ferè enim etiam in agris ab eiusmodi uolucribus hæc appetuntur: quæ in auiarijs quoque desidentium detergent fastidia, faciuntq; auidiorem volaturam, quod maximè expedit, nam largiore cibo celerius pinguescit. Semper tamen etiam canaliculi milio repleti apponuntur, quæ est firmissima esca: nam illa, quæ suprà diximus, pulmentariorum vice dantur. [k] Didymus tamen illa ferè repetit, sed ficus, siue caricas aqua perfusas prædicat, maceratasq;, immo etiam minutim scissas, farinæq; mistas, aut etiam polentæ hederaceæ: milio uerò, & panico pinguiores reddi. Aqua sit pura, & limpidissima: uasa, quibus præbetur, non dissimilia gallinarijs. Turunda, inquit M. Antonius Flaminius esca solis cognita.

[e] L. 8. c. 10.
[f] Lib. 1. c. 26.
[g] In geopon.
Cura in enutriendis Turdis.
[h] L. 1. c. 26.
[i] Lib. 6. de auib. c. 31.
Cibus quo pinguescũt.
[k] In geopon.
Aqua quæ danda.

NIDVS. PARTVS.

IN fabricandis nidis Hirundinum industria potissimùm ab omnibus commendatur, cum nihilominus Turdi eas hac in parte vincere videantur. Nam si verum est, quod scribit [a] Philosophus, ego enim nidum non vidi, nidum ex luto Hirundinum more in excelsis ædificare arboribus, ita deinceps continuato opere, vt quasi catena quædam nidorum contexta videatur, mirum omnino est, quomodo quod Hirundines ad trabes, vel similia quæque solida faciunt, illi ad arborum ramos, qui plerunq; rotundi sunt, & vento concutiuntur, nidos applicare queant. Meminit huius nidi etiam Plinius his verbis: *In cacuminibus arborum luto nidificantes, penè contextim in successu generant.* [b] Bellonius tradit, morem increbuisse (fortè apud Gallos, nam apud nos id, quod noui, non fit) vt vasa collocentur in arborum cacuminibus, in quibus Turdi nidulentur, alioqui, inquit, syluestres more Merularum nidos ex luto conficiunt. Oua decem à conceptu diebus pariunt, & fouent.

[a] 6. Hist. c. 1.
Nidi artificium.
[b] Lib. 6. de auib. c. 31.

SYMPA-

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

a L.10.c.74
b 9 Hist.c.1.
Turtur à Merula amatur.
Turdi qui noctuam odere.
Accipitres Turdos capiunt.
Troiani Turdis cōparati.
Aiax Aquilæ, & Accipitri similis

PLINIVS[a] Turdos, & Merulas aues amicas esse scribit: sed fortassis ille locus à typographis est corruptus: nam [b] Aristoteles Turturem, non Turdum à Merula amari scripsit. Turdus visciuorus, necnon Iliacus, & fortassis etiam alij Noctuam odêre, & ea clamante aduolant quidem, vt multæ aliæ volucres, sed non proximè illam, nisi arbor aliqua propè sit. Petr.[9] Crescentiensis Accipitres tradit, nescio an ex propria obseruatione, an alicuius veteris scriptoris testimonio, vel authoritate, cùm alias aues, tùm maximè Turdos capere. Quintus Calaber antipathiam fortassis hanc eandem innuēs Troiānos acriter primum circum Achillis ab Apolline occisi corpus dimicantes, ac mox à superueniente Aiace in subitam fugam compulsos Turdis, quos ex inopinato adoritur Accipiter, comparat his verbis; *Sic fatus in hostes abripiebatur, qui adhuc ob Achillis cadauer prælium inibant, quique vt vidissent multos validis manibus animam expirantes, formidarunt, & imbecillibus Vulturibus similes, gradum sistere non audebant, quos in fugā egit Aquila omnium auium præstantissima, cum in montibus greges à Lupis deiectos dilacerant, sic istos alunde, & saxis, & ense, & sua vi dissipauit temerarius Aiax, qui magna percussi formidine bello se turmatim subduxerunt. Turdis haud dissimiles, in quos Accipiter irruit, vt deuastet, hi tum turmatim alij alio, pernici cursu feruntur, fuga magnam perniciem propulsantes, &c.* Et optimè quidem Turdis eos assimilat: amant enim teste [c] Cassiodoro, sui generis desertatem.

c Li.8.c.31.

CAPIENDI RATIO.

Quomodo nunc capiantur.
a In Bacch.

MODIS eisdem, quibus apud veteres nostro etiam æuo Turdi Merulæq; capiuntur: laqueis nimirum, & retibus. *Tempore hac*, inquit Palladius, (nempe mense Decembri) *per humiles syluas, & baccis fœcunda virgulta ad Turdos, & cæteras aues capiendos, laqueos expedire conuenit. Hoc vsque ad Martium mensem tendetur aucupium.* Arcus nunc faciunt exiguos ex vimine, vel alia re flexili, in quorum medio laqueus baccâ aliquâ prægnans depēdet, quem cùm abripere volans cupit Turdus, suspensus ex illo remanet. Quod verò apud vetere retibus caperentur, testis in primis est lepidissimus, & vetustissimus, [a] Plautus, dum ait:

Nunc ab transenna hîc Turdus lumbricum petit,
Pendebat hodiè pulchrè, ita intendi tenus,

Transenna quid.
Tenus qd.
a Lib.5. aduersa.c.9.

Allegoria enim istæc tracta à tendicula, qua Turdi capiuntur, qua scilicet Chrysalus innuit senem iam iam sine dubio litterarum lectione captum iri. Est autem transenna funiculus extensus, & ex eo apta machinula, quæ adhibetur ad Turdos capiendos: tenus verò pertica, seu paxillus, qui tenditur. Turnebus ait, transennam vocari funiculum in auium pedicis, atque adeo pedicam totam: eumq; funiculum Pollucem dicere vocari Græcis σπαρτίον, neque aliud meo iudicio μεσαύριον fuerit Hesychio, & Varino νεφέλη, vt aiunt, à quibusdam dictum, retis nimirum genus, quo Turdi capiuntur. Meminit huius capturę cum retibus nimirum, etiam [b] Horatius, dum ait:

b In Epodo.

Aut amite leui rara tendit retia
Turdis edacibus dolos.

c In Nemesi.

Et [c] Horatium, vt apparet imitatus Scaliger:

Magnum arbitratus esse momentum viri,
Si leporis, aut odora latrantum agmina, aut
Fallentis astu subdolam vulpis fugam
Vrbis relictis munijs sistas miser.
Gruibusve, edacibusvè Turdis retia
Blandi soporis dulce munus auferant.

d L.2.Epigr.

[d] Martialis sæpius etiam retibus Turdos capi scripsit, ac in primis Tongilij cuiusdam hominis, cui Deus erat venter, gulam notaus, qui nimirum, vt bene epularetur, se ægrè habere simulabat: canit autem:

Vri Tongilius male dicitur hemitrithæo,
Nouit hominis fraudes esurit, atque sitit.

Subdola

Subdola tenduntur crassis modo retia Turdis,
Hamus & in mulum mittitur, atque lupum.

Et rursus [e] alibi:

Sed tendit auidis rete subdolum Turdis.

[e] *Lib. 5.*

Item [f] alibi ita habet

Et quæ rara vagos expectant retia Turdos.

[f] *Lib. 10.*

Ludouicus [g] Ariostus pariter agens de Bradamante Atlantem magum cantati annuli virtute a se ligatum dissoluente, à Turdis reti inuolutos, & inde se explicantibus comparationem elicit, inquiens:

Sbrigossi da la Donna il mago alhora
Come fa spesso il Tordo da la ragna

[g] *Cant. 4 st. 39.* Bradamas Atlantẽ magum soluit.

Rursus [h] Rugerij delicias describens, quibus apud Alcinam fruebatur, Turdos etiam ait cepisse vel laqueis, vel visco: sed ipsum audite;

Or per l'ombrose valli, e lieti colli
Vanno cacciando le paurose lepri,
Or con sagaci cani i Fagian folli
Con strepito vscir fan di stoppie, e uepri,
Or'a Tordi lacciuoli, or uischi molli
Tendon tra gli odoriferi ginepri,
Or con hami inescati, & or con reti
Turbano à pesci i grati lor secreti.

[h] *Cãt. 7 st. 32.* Rugerius Turdos capit.

Stumphius, Heluetiorum regionem, vt circa Tigurum quibusdam annis Turdis abundare testatur; & peritos aucupes fundis in sublimi aére longo spacio (ad iter horæ interdum, aut amplius) aues has prosequi, donec ad descensum coactas retibus, non supra hominis staturam erectis cateruatim implicent. Rustici, & multi etiam nobiles in nostro agro autumno maximè, sclopetis petunt in arboribus vuas deuorantes.

DENOMINATA.

IN Heluetia alicubi, referente Ornithologo, ut circa Claronam, Steintrostlen, id est, Turdelas rupium nominari aues, quæ ab alijs, inquit, Steinrotele dicuntur. ab alijs, (ni fallor) Blauvogel, id est cæruleæ aues, de quibus copiosè in cæruleo a nobis dicetur. Ibidem circa Claronam Vvassertrostlen, id est Turdelæ aquaticæ vocantur aues quædam cruribus oblongis, breuibus rostris, fidipedes, quę iuxta aquas degunt: eædem fortè cũ Merulis aquaticis. Merulam item torquatam audio in multis Germaniæ regionibus, ut Misnia Turingia, Hassia, nominari ein Meertzische druessel, id est, Turdum Martium. Menechmus in libro de artificibus author est, ut tradit [a] Athenęus opusculum versibus compositum, & attributum Homero titulo Epicichlides, nomen id sortitum fuisse, quòd cùm aliquando Homerus eos uersus caneret, à pueris munus acceperit Cichlas, id est, Turdos. Κιχλίζειν prouerbio dicebatur, qui pinguibus Coturnicibus, aut Turdis vescerentur, aut qui riderent lasciuè, parumq; decore. [b] Homerus ancillas cichlis, id est Turdis, & Columbis comparat: illud fortè propter immodestum risum, hoc uerò propter libidinem, ad quam Columbarum genus procliue est: nam & κιχλισμὸν risum mollem, & impudicum appellant. Adagiorum author pro Κιχλίζειν Coturnissare vertit, fortè quia & [c] Aristophanis interpres idem verbum traducit pro eo, quod est pingues Coturnices, & Turdos esitare, aut indecorè, & immoderatè ridere, ex quo & Varinus, & Suidas id repetunt. Verùm cùm Cichla Turdum, non Coturnicem significet, Turdari potiùs vertendum fuerat. Varinus κιχλίζειν verbum vertit pro eo, quod est moueri, & agitari: in qua significatione Ornithologus κιγκλίζειν scribendum ait: id enim, inquit, Hesychio est κινεῖν, σαλεύειν, μοχλεύειν, πυράζειν: quanquam κιγλίζειν, & κιγχλίσειν apud illum scribitur, corruptè ut arbitror. Hesychius à Cinclo aue, quę caudam subinde mouet, κιγκλίζειν verbum factum ait, pro eo quod est ὑποσείεσθαι, concuti. Videntur & κιγκλίδες θύραι ab hoc verbo dictæ, quòd circa cardines suos moueantur. Et fortè κιγκλισμὸς, (sic enim rectiùs scribi autumo, quam κιγχλισμὸς, vel γιγγλισμὸς) risus tam vehemens fuerit, qui totum agitet, & concutiat corpus: sed Κιχλισμὸν potiùs dixerim a Turdis, quòd homines saturi cibis præsertim delicatioribus ad risus

Steintrostlẽ. Steinrotele. Blauvogel. Vvassertrostlen. Merula torquata. Meertzische druessel. [a] *L. 2. c. 26.* Epicichlides uersus. Κιχλίζειν. [b] *Hodyss. 4.* Ancillę turdis similes. κιχλισμὸς. Coturnissare. [c] *In nubib.* Turdari. Κιγκλίδες θύραι. Κιγκλισμός.

laſciuos diſſolutiores ſint. Ornithologus Germanos tradit verbum habere non diſſimile Græco Kitzeren nempe, eiuſq; eiuſdem ferè ſignificationis. Κιχλίζειν, quod & καχλάζειν, inquit Varinus, affatim ridere eſt, ἀθρόως γελᾶν, μειδιᾶν, ridere. In ſumma Κιχλισμὸν riſum interpretantur, at non quemuis: alij enim tenuem, id eſt, tenui voce emiſſum, muliebrem, meretricium: alij contrà vehementem, & immoderatum. Sed quoniam alij aliter & interpretantur, & ſcribunt, ſingulorum uerba enarrabo. Κιχλισμὸς, ὁ λεπτὸς καὶ ἀκόλαστος γέλως. Suidas. Varinus ſimiliter ſcribens exponit μικρὸν γέλωτα, ἢ πολὺν καὶ ἄκοσμον: & rurſus muliebrem riſum. Apud eundem, & Heſychium Κιχλησμὸς per η in penultima, riſus vehemens eſt. Item Κικλησμὸς, riſus ſimpliciter, iiſdem. Κιχλισμὸς Clementi Alexandrino riſus muliebris, & meretricius, Κιγχλισμὸς Heſychio, & Varino riſus turpis, & immoderatus, vel laſciuus. Ego ex diuerſis iſtis ſcribendi modis nullum probarim præter vnum Κιχλισμὸς. Onocicle herba compoſito nomine ab aſino, & Turdo, quæ particulatim floreat, memoratur à [c] Theophraſto, & [d] Plinio. Κιχληβῶτις ab Heſychio, & Varino exponitur portulaca herba. A Latinorum Turdus Turdarium eſt, locus, in quo Turdi ſaginantur, *Verba*, inquit Varro, *ex verbis ita declinare ſcribunt, vt verba litteras alia aſſumant, alia mutent, alia commutent (fortè amittant) vt fit in Turdo, & Turdario, Turdelitio.*

Kitzeren. Κιχλίζειν. Καχλάζειν. Κικλησμὸς. Κιχλισμὸς. Κιγχλισμὸς. Onocicle. [c] 7. hiſt plāt. cap 10. [d] L. 7. c. 16. Κιχληβῶτις. Turdariū.

HIEROGLYPHICA.

[a] Lib. 25. in fine. Hominis ꝓpria arte pereuntis ſignum.

HOMINEM, inquit [a] Pierius Valerianus, qui technis, & commentis, conſilijſve, & artibus proprijs eluſus male perierit, & uti dicitur, in laqueos, quos tetenderat, inciderit, oſtendere qui uolunt, Turdum uiſcatæ implicitum virgulæ pingunt: quandoquidem, ut inquit Plautus *ipſa ſibi auis mortem cacat:* viſcum enim non prouenit, ait Plinius, niſi maturatum in uentre, ac redditum per auium aluum, maximè Palumbium & Turdorum. Apud Irenæum legas quid huic rei ſimile de iis, qui in eligendo ſibi malo ſunt procliuiores & aduerſa mox, quæ in ſe ipſi contrahunt, Deo imputant, cum nihil aliud ſit, indurare cor Pharaonis, & excæcare oculos populis apud Deum, quam gratiam ſuam, quæ ſe largè volentibus infundit, a prauè, & inique agentibus auertere. Nam ſimulac quis Deum dereliquit, quæ bona ſunt, aſpernatus, amiſſa ſpiritus gratia, omnibus inde afficitur incommodis, viam rectam non uidet, & contumacem ſe opponit ad admonitiones, nullo pollet animi ſenſu, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Ita dicimus eum à Deo excæcari & obdurari, quemadmodum ſolem occidentem receſſu a nobis facere, cum alioqui nihil a Deo niſi bonum emanet, quemadmodum a ſole ſemper lumen, & calor. Hæc ille. Sed euiuſcemodi hieroglyphicum non probo, nam Turdus, ut ſuprà demonſtraui, uiſcum non ſeminat. Scribit præterea Turdum ſurditatis indicium eſſe: quia omnium auium eo plurimùm incommodo laborare Turdum, manifeſtum habeatur.

Surditatis hieroglyphicum.

APOPHTHEGMA.

CVm aliquando orans Plautius exclamaret in quadam controuerſia, à Ceſtio elatis petebat ſupercilijs: qua de cauſa cyathus vitreus terræ illiſus ſubitò rumpatur: non item ſpongia? Luculenter, & lepidè reſpondit Ceſtius, cur uolant Turdi, non item pepones? Refert hoc apophthegma [a] Ludouicus Guicciardinus.

Ceſtij faceta reſpōſio. [a] L. de dictis & factis.

EMBLEMA.

[a] Embl. 104.

ANDREAE [a] Alciati emblema cum lemmate: QVI ALTA CONTEMPLANTVR CADERE.

Dum Turdos viſco, pedica dum fallit Alaudas
Et iacta altiuolam figit arundo Gruem.
Dipſada non prudens auceps pede perculit: vltrix
Illa mali emiſſum virus ab ore iacit.
Sic obit extento, qui ſidera reſpicit arcu,
Securus fati, quod iacet ante pedes.

Verùm

Verùm eiuscemodi epigramma vix huc pertinet, desumptum autem est ex epigrammatibus Græcis, estq́ [b] Antipatri Sidonij, qui & ipse argumentum sumpsit ex fabulis Aesopi: item Græcè ψᾶρα habet, id est, Sturnum, vt etiam Fernandus Sanctius Francisci, qui ad Andreæ Alciati emblemata commentatus est, frater transtulit; [b] *Lib. 3.*

Qui prius & Sturnum matura messe fugabam,
Pascentemq́, auide semina nostra Gruem,
Excutiens torto saxum de verbere fundæ
Arcebam innumeras Alcimenes volucres.
Cùm me lethalis talos prope dipsas amaram
Inspirans bilem faucibus interimit.
En ego qui summum speculatus sum aëra cladem
Non animaduerti, quæ fuit ante pedes.

PROVERBIA.

ΚΩΦΟΤΕΡΟΣ κίχλης, hoc est, surdior Turdo. Zenodotus ex Eubuli Dionysio citat, adscribens huic aui surditatem peculiarem, cùm sit, inquit author adagiorum, loquacissima vel prouerbio teste, (ego non de Turdi, sed Trygonis id est Turturis loquacitate prouerbium legisse memini) vnde concinnè dici putat in eos, qui perpetuò blaterantes ipsi non auscultant, quid vicissim ab alijs dicatur, quod vitium in multis licet deprehendere. Suidas, & Varinus apud eundem Eubulum aiunt, non surdior legi, sed ἀφωνότερος κίχλης, id est, *magis mutus, quam Turdus*. Aliud est adagium vulgatissimum, *Turdus sibi malum cacat*, in eos dici solitum, [c] *In Barch.*
qui sibi ipsis ministrarent exitium. [c] Plautus, vt tradit [d] Polydorus Vergilius, illud etiam [d] *L. 2. Adag. 254.*
prouerbialiter protulit. *Nunc è transenna hi. Turdus lumbricum petit*. Nam quia Turdus niuali præsertim tempore fame affectus è transenna, hoc est laqueo lumbricum petens facilè capitur, hinc prouerbio locum dedit in valdè auaros, qui immensa habendi cupiditate affecti, nimiumq́, auidi omnis discriminis immemores, ob quamuis paruæ rei acquirendę causam sese ita periculis temere exponunt, vt de ijs eleganter dicamus. Turdus è transenna lumbricum petit. Potest generatim ad omnes torqueri, qui quoduis negotium vtile, sed periculosum tentant: ad quem sensum alibi dicebat idem [e] Plautus: *O Gryppe, Gryppe* [e] *In Rudent.*
in ætate hominum plurima sunt transennæ, vbi decipiuntur dolis, atque edepol in eas plerunque esca imponitur, quam si quis auidus poscit escam, auariter decipitur in transenna auaritia eius.

PRAESAGIA. AVGVRIA.

TVrdorum greges, qui non rari, & sparsi, sed turmatim volitent, aliqui imminentis pestilentiæ pręsagium faciunt.

VSVS IN EXTERNIS.

. VARRO, inquit Plinius, principatum dat ad agros lætificandos Turdorum (& Merularum) fimo ex auiarijs: quod etiam pabulo boum, suumque magnificat, neque alio cibo celeriùs pinguescere asseuerat. Varro autem ita habet. *Ad agrum stercorandum præstare arbitror stercus ex auiarijs Turdorum, & Merularum, quod non solum ad agrum vtile, sed etiam ad cibum ita bubus, & suibus, vt fiant pingues. Itaque qui auiaria conducunt, si caueat dominus stercus vt in fundo maneat, minoris conducunt, quam ij, quibus id accedit.*

Stercoris Turdorum vsus.

MEDICA.

[a] *Lib 6. de auib. c. 31.*
[b] *L. 30 c. 7.*
[c] *L. 30. c. 8.*

ORIS, inquit [a] Bellonius, esse cœpit Turdos myrtorum baccis farcire, assosq́; ita ventris profluuio laborantibus exhibere. Verum antiquissimus ille usus est; nam [b] Plinius etiam attestatur, Turdum inassatum cum myrti baccis dysentericis mederi. Et [c] alibi Turdos edisse scribit cum baccis myrti prodesse vrinæ. Ab Alexandro Benedicto laudantur tempore pestis in cibo macerati aceto. Antonius Gainerius Coturnicis, vel Turdi puluerem aduersus Napellum commendat, deceptus nimirum ab interpretibus Arabum, & ijs, qui Napellum, aconitum, & cicutam ferè confundunt, cùm Sturnos, non Turdos conio, id est, cicuta pasci ueteres testentur.

Antonij Gainerij error.

VSVS IN CIBIS.

[a] *Lib. 3. Var. lect. c. 3.*

IERONYMVS [a] Mercurialis, qui idem est inter doctos, quod Sol inter Sidera, multi, inquit, mirati sunt, in eamq́; venerunt setentiã, vt veteres tanquam gulæ indoctos damnarent: sed si rem hanc exactius considerare volumus, profectò apparebit haudquaquam male eos iudicasse. Nam quantam nutriendis, pinguefaciendisq́; Turdis maiorem operam impenderent, M. Varro, & Columella posteris testatum fecerunt, vbi præter alia innumera circa Turdos studia in cibum illis quotidianum offas ex ficis, & farina alias crassiore, alias subtiliore consarctas, necnon milium cum aqua copiosa, & clara præbuisse monstrant, vt hac ratione persuasum cuiq; esse possit, aues similibus cibis, alijsq́; curis enutritas, iucundissimas euasisse, adeo quod singuli Turdi ternis denarijs iure emptitari potuerint, quemadmodum interdum tempore suo Varro, quotidie ætate sua factum scribit Columella. Atq; temporibus nostris Turdorum saginandorum cùm nullus curam gerat, qualesue capiuntur, in coquinas mittantur, necessum est eam in ipsis mãducandis suauitatẽ minus percipi. Illud sanè de Turdis nõ parua admiratione me affecit, quomodo [b] Galenus eos & Passeculos duriores esse cõcoctu Perdicibus, Attagenis, Columbis, Gallis, Phasianis, & Gallinis dicat, quem locum aliquo mendo scatere posset quis suspicari, nisi eadem uerba apud Oribasiũ, & Aetium notata haberentur. Cur autem hoc admirer, potissimũm in causa est, quod & alibi ex [c] Galeno colligitur, quęcunque magis nutriunt, debere difficilius (datis cæteris paribus) à calore naturali confici: unde si Turdis, & Passeribus magis Perdices, Gallinę, & Phasiani nutriunt, suntq; (ut loquitur [d] Celius) materiæ firmioris, par est quoq́; difficiliùs concoqui: iam verò Phasianos, quos quantum ad coctionem, ac nutriẽdi uim spectat, Gallinis pares, edendi uerò suauitate superiores facit Galenus, solis vaporibus à culinarum magistris ob maiorem gulæ suauitatem coqui consueuisse apud D. [e] Hieronymum obseruaui. Is enim sacerdotis munera typicè enarrans, sic eum depingit debere esse domum suam bene regentem, non ut opes augeat, non ut regias paret epulas, non ut celatas patinas struat; non ut Phasides aues lentis laboribus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnis non dissoluant artifici temperamento. Hoc etiam pacto solere fructus coqui pro ualetudinarijs, [f] ubi examinat scripta Apollonij ad capitis dolorem ex ebrietate, & [g] Alex. Tralianus. Hæc omnia Mercurialis deliciæ nostræ, Turdi esum, ut audiuistis, plurimum commendans, ut profectò quisque sani iudicij vir facere debet: nam & ipse Galenus [h] alibi Turdos laudatis adnumerat cibarijs, & quæ neque tenuem, neque crassum succum gignunt. Baptista Fiera pinguem Merulam Turdo præfert: ambo (inquit) sistunt, sed Turdus calidior est, & grauius redolet: ab aucupe tamen laqueo, vel reti captum non minus, quàm Merulam probat. Ego Turdos semper prætulerim. [i] Alex. ab Alex. Græcis scribit oua cum Turdis, & Leporinis carnibus, ac mellitis placentis secundæ mensæ frequentiùs data esse. Athenæus verò dipsonophista Turdorum, aliarumque auium turmas atque greges in propinationibus (uel, ut habet [k] Dalechampius, propomatibus) hoc est in primis cænæ ferculis fuisse testatur, citatq́; hunc Teleclidis versiculum:

Mercurialis de Turdorum bonitate iudicium.

Cur Turdi nunc ita nõ sint delicati, vt olim.

[b] *Lib 3.*
[c] *L. 7. Met.*
[d] *L. 2. c. 28*
[e] *In epist. ad Ocean. 63.*
[f] *Lib. 2. de comp med.*
[g] *L. 12 c. de tertiana.*
[h] *Lib de cib. boni, & mali succi.*
[i] *L. c. genial. dier. c. 26.*

Quæ mensis exhibiti.

[k] *In marg. Athen.*

Turdi cum amitis farctibus aduolabant

id est, ut interpretatur idem Dalechampius, cum placentulis, quæ & ipsæ prima fercula sunt, quemadmodum etiam oua, quibuscum appositos fuisse ille tradit, quod uel ex

commum

communi dicterio notum est, *ab ouis usque ad mala. Turdos, Merulas,* &c. *assabis*, inquit Platina. Hæ quoque aues, si elixantur cum pipere; & saluia non insuaues videbuntur. Et rursus in Turdo, *Vbi Turdum assaueris eo modo, quo conuenit, amygdalas bene tusas, saleq́ inspersas, cum agresto, & iusculo miscebis, modicumq́ Zinziberis, & cinnami insperges. Mixta hæc omnia per cribrum setaceum in cacabum transmittes. Vbi modicum ebullierint, in ollam, in quam Turdos assos reposueris, infundes. Sunt item, qui satius dicunt in assos Turdos, vel malarantia exprimere, vel aromata dulcia inspergere.* Pectora Turdorum in patinam Apicianam conijciuntur. De pastillis è pullastris verba [l] Baltasaris Stendelij recitauimus (nisi fallimur) in Gallo: similiter autem, inquit, pastillos è Turdis etiam fieri, quos non vltra horam coqui iubet. Apitius [m] alibi titulum habet: Iura in diuersis auibus, Turdis, Ficedulis, Pauo, Phasiano, Ansere; sed in contextu nullius harum auium priuatim mentio fit, præterquam Anseris. Porcellus dimidia parte assus, & dimidia elixus apud [n] Athenæum farctus erat Turdis, & ventriculis Gallinaceis. Item antea dixerat, porcum assum appositum fuisse Turdis, & Ficedulis farctum. Ornithologus iecur ouis integrum ab aliquibus diligenter cum medulla panis ait contundi, & per linteum, vel cilicium transmitti, deinde aromatibus ad saporem, coloremq́; commendandum inspersis modicè feruefieri, & Turdos in iure carnium elixos, ac modicè frixos imponi.

Præparatio

[l] *Lib.4. c.2.*

Pastilli è Turdis.

[m] *L.6.cap.5.*

Porcellus Turdis plenus.

[n] *Lib.4.*

DE TVRDIS IN SPECIE, ET primùm de Turdo Visciuoro.

Cap. II.

COmmunis præceptor [a] Aristoteles Turdorum genera recensens ἰξοβόρον, id est, visciuorum primo nominat loco: quare nos pariter eum alijs præferrimus, multaq́; quæ in genere de Turdis scripsimus, huic priuatim competunt: sed vel propter magnitudinem saltem cæteris præferendus erat. Est enim omnibus maior.

[a] *9.Hist. c.20.*

Ordinis ratio.

SYNONYMA.

HOC Turdi genus, ut dixi, Aristoteles. ἰξοβόρον, Athenæus ἰξοφάγον appellat. Arburabatur enim Philosophus, nam id apertè præcitato loco tradit, nisi uisco, atque resina uesci. Latini Turdum visciuorum dicunt, Græcum nimirum nomen transferentes. [b] Isidorus, nisi fallor, Turdelam; *nam Turdela, ait, quasi maior Turdus dicitur, cuius stercore viscum generari putatur.* Monachi quoque Mesues commentarores Turdelam Turdo maiorem esse scribunt. Item [c] Hermolaus Barbarus, qui hanc dictionem per ll duplicatum scribit. *Turdela*, inquit, *Turdi genus alterum est*, (non alterum Aristotelis, sed simpliciter diuersum) *quod in Venetis prouincia Drexanos vulgò nominant: in Liguria priscum nomen retinent, maiores Turdo sunt, pennis subtus variis.* Ornithologus etiam ab Italis Dreslo nuncupari scribit: nobis verò Bononiensibus Columbina dicitur. Apud Gallos, teste [d] Bellonio vne Grive sed pro diuersitate regionum, & ciuitatum nomen immutat. Apud Sabaudos enim, vt sibi scriptum ab amico suo quodam refert Ornithologus, Griue Sisalle Turdus maior est, colore Columbino, rostro Merulæ, nidum faciens ex musco in pariete, oua quaterna pariens. Parisienses, cùm deberent, inquit Bellonius vocare Turdorum maximum, dicunt Calandram, sed hallucinantur. Lugdunenses dicunt Cisere, eodem teste. Ait denique a Gallis Condalum dici. Germani a visco denominant ein Mistler, in Heluetia Mistelfinck, alibi Ziering. Carinthijs Zerrer, Bauaris Scherrer. [e] Iulius Alexandrinus Germanis, quia plerunque iuniperi baccas vorat, Cronabet appellari ait, Italis vero Gardennam. Gybertus Longolius, qui circa Coloniam in Germania vixit: Primum, inquit, Turdi genus, quod Picæ magnitudine est, nondum, quod sciam, conspexi. Anglicè dicitur à Poluer: Illyricè Prskavvecz, Turcicè Garatauk.

ἰξοβόρος. ἰξοφάγος.

[b] *L.12.c.7.*

[c] *In corollario.*

Drexanos. Dreslo.

Colūbina.

[d] *L.6. c.31.*

Griue Sisalle.

Calandra. Cisere.

[e] *Lib.13. salub.c.8.*

DESCRIPTIO.

Magnitudo.
Color,
Pedes,
*lib.6.de nat.c.31.

VRDVS viſciuorus noſter, inquit Ornithologus, maior eſt cæteris Turdis, pauló infra Columbam: (hinc fortè Bononienſibus Aucupibus Columbina dicitur) capite, alis, & ventre fuſcus, plumis tamen iuxta caudam aliquid flaui admixtum apparet. Cutim intra roſtrum palladus, & ſubruber colores mixti tingunt. Pedes digitiq; flaueſcunt, præſertim poſteriore neruo tibiarum. Vngues, & roſtrum nigricant, Collum parte prona, venterq; totus nigris punctis in albicantibus plumis, & alicubi flauis variant. Plumæ ſub alis candidæ ſunt. *Bellonius breuiter etiam deſcribit hoc modo: Iam ſigna daturi Turdi viſciuori maioris, Turdo pilari maiorem eſſe dicimus. Ariſtoteles aſſimilat eum Picæ, & verum eſt, colorem non ſeruare, vti pariter obſeruauit Ariſtoteles, Plerunque verò in ſuprema capitis parte, & colli magis plumbeo colore maculatur, quam Turdus Pilaris. Extremitates plumarum alarum, & caudæ, quæ longiuſcula eſt, albo colore circumducuntur. Pedes, & crura habet alba ad flauum, ſiue luteum vergentia. Hæc ille. Ego ſemel hunc Turdum obſeruaui, & depingi curaui ad viuum adeo palleſcentem maxime in cauda, & alarum remigibus, vt penè albeſceret, capite verò, & tergore, & alis ſupernis eſſet cinereus omnino, Turdi viſciuori iconem habes folio 582.

LOCVS. NIDVS.

*L. 6.de nat.c.31.

ISCIVOROS Turdos etiamſi Philoſophus diſcedere ſcribat, nullo nihilominus non tempore apud nos viſuntur. *Bellonius arbores magis cauare, nidumq; maiori cum induſtria conficere ſcribit. Nidificat, inquit Ornithologus in noſtris regionibus.

VICTVS.

RISTOTELES niſi viſco, atque reſina veſci ſcribit: conſtat tamen & alias baccas arborum, fruticumq; deuorare, atque in primis Iuniperi. Bellonius præcitato loco æſtate ait viſcum abietis depaſci, hyeme verò ſemina viſci fructiferarum arborum. Vuis quoque, & liguſtri baccis inhiat. Cicuratur etiam, & paſcitur omni genere ciborum, pane, caſeo, &c. Turdos huius generis ſingulos, ſingulas (quod mirum eſt,) viſci feraces arbores occupare aiunt, & ſemper proximè eas verſari, neque admittere alios, ſed perſequi & depellere: quod eorum ingenium etiam in cauſa eſt, vt facilè capiantur.

Turd* alius alium pellit.

PRAESAGIVM.

RNITHOLOGVS ſe à ruſticis quibuſdam accepiſſe tradit, ſi Turdus viſciuorus circa finem hyemis in cacumine alicuius arboris inſidens, & ſupra arborem eminens cantillet, hyemis diutius duraturæ ſignum eſſe; ſi uerò in medio arboris conſidat, ita vt non appareat, aut ægrè, æſtatem propinquam ſignificari.

CAPIENDI RATIO.

VCVPES caueam, cui auis vna huius generis ſit incluſa, & reti obtecta, vt conſpici poſſit è ſublimi, cum decipula ſuperſtructa, ad arborem aliquam viſcum ferentem vnco ligneo pra lungo ſuſpendunt, mox Turdus ferus conſpecto incluſo, impetu in illum delapſus, vt de arbore ſua depellat, decipulæ operculo cadente capitur, & ſic deinceps ad arbores multas caueam ſuſpendunt. Eiuſcemodi capiendi modus in Italia, quod ſciam ex vſu non eſt.

Vtuntur

Vtuntur etiam aucupes hoc Turdo ad capiendos Accipitres in attegia, amiti imposito. Nam cum Accipitrem viderit, exclamat.

VSVS IN CIBIS.

Bellonius [a] hoc Turdi genus cæteros saporis gratia vincere: contrà verò Ornithologus apud suos minoris pretij esse refert, minusq; in cibis lautum haberi, quam soleat pilaris.

[a] L. 6. c. 35.

DE TVRDO PILARI. Cap. III.

SYNONYMA.

ALTERVM Turdi genus Aristoteli, & Athenæo τριχὰς appellatur. Gaza Latinè transtulit pilaris Turdus: sed Grapaldus eiuscemodi nomen vulgare, siue à vulgo confictum existimauit, at sic non est. præfertur, inquit, Turdorum genus quoddam reliquis maiusculum, pectore albo nigricantibus maculis, quod Merulæ magnitudine per hyemem iuniperi baccis enutritum, præsertim montana mittere sub pilaris nomine consueuerunt: sic ille. Ego pilaris nomen non vulgare esse puto, sed Latinum a Gaza confictum, vt Græcum τριχὰς exprimeret. τρίχα enim Græci pilum dicunt. Scribit autem Gaza pilarem per l simplex. Cur verò à pilis hoc Turdi genus nomen habuerit, non video: suspicari autem possimus nomen hoc illi per onomatopœiam a Græcis inditum fuisse. Nunquid verò etiam Grapaldus auem, quam nos pro Turdo pilari depingimus, pro pilari accipiat, subdubito; Turdus enim pilaris pectus album non habet; neque id de eo veteres scripserunt. Augustinus Niphus rusticè apud suos dici scribit Schironem, atque huiusce nominis etymum adducit, quia hoc auis genus corpus, & rostrum acutum habeat: sed multis hoc alijs auibus etiam conuenit, quas tamen nemo, ne ille quidem Schirones nuncupat. In alijs Italiæ locis præcipue in Lombardia Viscada nuncupatur, quod visco vescatur, quamuis reuera à Turdo visciuoro Aristotelis, nimirum de quo præcedenti egimus capite, diuersus existat: vtrumq; autem genus visco delectatur. Gallicè, teste [a] Bellonio dicitur Litorne. Germani, vt scribit Ornithologus appellant Kramervogel, vel, (vt alij scribunt) Kramesztvogel, Kranvvitvogel, Heluetij priuatim Reckolteruogel, alij Vvachbolteruogel, Vvecholbterziemmer; nam Ziemer, teste Ornithologo, Turdorum commune nomen est.

Τριχὰς. Grapaldi error. Etymum. Schiron. Viscada. Litorne. [a] L. 6. c. 34.

DESCRIPTIO.

HOC Turdi genus exactissimè cùm à Bellonio, tùm ab Ornithologo descriptum est, quare & nos eorum allata descriptione, acquiescemus. Nonnulli, inquit [a] Bellonius, hoc Turdi genus confundunt cum eo, quod Calandre cognominatur. (Turdum visciuorum maiorem ita dici ibi scripserat) Turdo visciuoro maiore aliquantulum minus est, maius Iliaco, Merulę compar. Obseruaui nonnunquam pro Merula fæmina venundari: eiq; similis videretur, nisi per pectus flauesceret transcurrentibus maculis nigris, ventreq; candicaret. Crura pedesq; nigrescunt, aliter ac in Turdis maioribus & minoribus, quibus flauescunt, & albescunt. Capite, collo, & sub uropygio cinereus est, dorsum castaneum, cauda subnigra ferè ut in Merula. Sex priores alarum suarum pennæ longæ magis nigricant, quàm reliquæ subsequentes, quæ ad ruffum, aut castaneum accedunt. Rostrum habet diuisum, breuius verò quàm in Merula, in extremitate nigricans. Minus maculatur, quam Griue (Turdus visciuorus maior) præterquam in duabus pectoris partibus, plumisq; laterum: nam sub alis omnino candicat, & quia minor est, ideo etiam rarius venditur, quam visciuorus maior, & minus in cibo etiam commendatur. Hucusque ille. Ornithologus verò sic describebat Turdum,

[a] Lib. 6. de aub. c. 34. Magnitudo. Color. Pedes. Rostrum.

Roſtrum. Os. Collum. Dorſum. Cauda. Collum. Pectus. Alæ. Vngues.

Turdum, inquit, pilarem noſtrum curioſiùs olim conſpectum his verbis deſcripſi. Roſtrum ei ſubflauũ in extremo nigricat. Tota ferè magnitudine & figurâ eſt Merulæ. Os etiã intrinſecus, & linguam flauus color, ſed dilutior, quam in Merulis pingit. Collum pronum cinereum eſt, vt etiam caput, ſed nigris maculis aſperſum. Dorſum charopum, ſeu ruffum obſcurè, & per medias pennulas nigricans. Pars circa uropygium rurſus cinereis plumis obtegitur. Caudam pennæ nigræ conſtituunt. Collum ſupinum, & pectus varia ſunt: nam flaueſcentes in eas plumas nigræ diſtinguunt maculæ. Alæ interiores albæ ſunt. Latera etiam intra alas (ſub alis) in extremitate plumarum albicant, inde lineis rufis diſtinguuntur; intima parte latiùs nigreſcunt. Plumæ uentris albæ. Vngues digitiq; pedum nigricant. Pennę alarum partim nigricant, partim rufo colore, ut dorſi minores præſertim, & breuiores, apparent. Sexus in hoc genere non facilè diſtinguitur.

Turdus Pilaris cum hedera.

LOCVS. VOX. VOLATVS.

TVRNERVS Anglus apud suos Turdum pilarem nunquam, aut rarò uideri scribit in æstate, hyeme verò tantam esse copiam, vt nullius auis sit maior. Apud Heluetios, vt refert Ornithologus postremò aduenit. De hoc priuatim tradit [a] Aristoteles, quod acutè sonet, ac quamuis colorem immutet, uocem non variet. Volat gregatim, & inter volandum obstreperus est. [a] 9.hist.c.20

VICTVS.

HOC Turdi genus baccis oblectatur, præcipuè iuniperi, unde & nomina tur à Germanis, teste Ornithologo, & in vulgari apud illos ænigmate quæritur, quæ sit auis, quæ pabulo trimo pascatur. Iuniperi enim baccæ tertio demum anno maturescere creduntur. Ille in huius Turdi ventriculo dissecto sese reperisse ait iuniperi baccas, & ossa spinæ albæ fruticis, quam oxyacantham uocant, & berberi vulgò dicti granorum semina. Aquifoliæ arboris, sorbi minimæ, similiumq; etiam arborum baccis vescitur. Aenygma de Turdo pilari.

DE TVRDO ILLADE, siue Tylade. Cap. IV.

SYNONYMA.

TERTIVM Turdorum genus [a] Philosophus ἰλλάδα quibusdam dici scribit. Gaza Iliacum uertit, sed ab Hermolao taxatur, quod non Illada, sed iliada legerit, quare, inquit, commodiùs Illadicum conuertisset sed [b] Athenæus etiam ἰλιάδα habet, & Alexandrum Myndium, pro ἰλλας, τυλὰς scribendum arbitrari asserit. Italicè appellatur, ut Nipho placet, Maluiccius, nempe Maluizzo, alibi, ut Ornithologus se audiuisse scribit, Cion, uel Cipper, ut circa lacum Verbanum, Gallicè, teste [b] Bellonio, un Mauuis. Apud Cenomanos verò Touret voce correspondente diminutiuè nomini d'vn Tours. Germanicè ein vvinsel, vel vvintze apud Tigurinos a uoce sua, vt scribit Ornithologus. Claronæ, quæ pariter Heluetiæ vrbs est, Bergtrostel, quasi Turdus montanus, alibi Boemerle, Bomerlin Beemerziemer, vel Behemle, quasi Bohemica auis, vel Turdulus Bohemicus, quod in Bohemia nidificare dicatur. Scribit tamen Ornithologus sese ab aucupe quodam accepisse auem Behemle aliam esse a Vvensola Heluetiorum, sed similem: alibi Vvyntrostel, id est, Turdus vinearum, fortè quòd vuis pascatur, & Rottrostel, id est, Turdus ruber, ad differentiam alterius Turdi minoris, quem illi Trostel simpliciter, alij Vvysztrostel, id est, Turdum album vocant. Circa Coloniam ein Bitter, in Saxonia Vveindruschel, Vveingartuogel. Circa Basileam per onomatopœiam Gixerle.

[a] 9.hist.c.20 Τυλάς. Maluizzo. Mauuis. [b] L.6.c.33. Touret. Vvinsel. Bohemica auis.

DESCRIPTIO.

VVINSELA nostra, inquit Ornithologus, per totum dorsum fusca est. Pectus ei varij coloris: medius venter albicat: rubet utrinque, ut etiam pars sub alis. Interiora oris penitus flauescunt. Denique similis est tum specie, tum magnitudine illi, quam Trostel nominamus. Sic ille. Quæ descriptio exactè meæ aui, quam depictā exhibeo, respondet: sed minus, quàm alij Turdi, ut etiam [a] Aristoteles animaduertit, maculata est, maculæq; longæ sunt minores. Depingit, describitq; eundem hunc Turdum [b] Bellonius his ferè uerbis: Turdus iliacus similis est Turdo visciuoro minori, sed tennior, & magis flauescens,

Color. [a] L.9. Hist. cap.20. [b] Lib.6.de auib.c.34.

flauescens, & parte prona, maximè circa flexiones alarum ad colorem aurantij mali accedens, & per collum maculatus, pennæ capitis, & dorsi è castaneo ad cinereum accedunt: rostrum, crura, pedesq; colore Turdi visciuori maioris: venter, vt in Turdo pilari albus est, contra ac in alijs duobus, quibus is maculis variegatus est. Cauda, atque alæ sunt castaneæ.

Turdus minor cum olea syluestri.

LOCVS. NIDVS.

RNITHOLOGVS aues esse ait peregrinas, neque apud suos nidificare, sed ut se audiuisse tradit, in Bohemia, vel Vngaria. Aduolare verò apud suos initio hyemis per quatuordecim ferè dies ante Turdos pilares: circa Pascha recedere. Racemis victitant, vinetisq́, teste Bellonio, multum damni inferunt. Turdus Iliacus, inquit Gybertus Longolius, qui reliquis minor est, & gregatim plerunque victitat, in dumetis, & inter humiliores syluas, iuniperos, aquifolias degit: cui vulgus Germanicum (circa Coloniam) ab amaritudine nomen indidit ein Bitter. Ornithologus in dissecti ventriculo Nouembri mense reperit baccas spinæ albæ, quam oxyacantham dicimus.

Victus. Better

CAPIENDI RATIO.

DEM Ornithologus laqueis capi scribit, sed difficiliùs, quàm pilares: nam si laqueus, inquit, sit albus, remouent, ut transgrediantur. Quia verò vuis inhiant, plurimi, teste [a] Bellonio, tempore vindemiarum diuersimodè capiuntur, & præcipuè instrumento, quod a suis Bret appellatur. Fit autem id in modum sibili, nam absq; Vlula, inquit, parum præstari: capi verò etiam visco in media æstate, item in ipso volatu, & multis alijs modis, sed quos breuitatis gratia subticet.

[a] Li.6.c.33. Bret, quid Gallis.

DE TVRDO SIMPLICITER dicto. Cap. V.

SYNONYMA.

RISTOTELES einscemodi Turdi genus non videtur agnouisse, nam trium tantummodo meminit, quæ scilicet iam antè descripsimus. Bellonius hunc Turdum primo [a] Aristotelis Turdo annumerat, Turdum visciuorum minorem appellans, nimirum Griue petite. Nos appellamus simpliciter Tordo. Ornithologus Gallis ait dici un Trasle, Germani vocant Trostel, quod nomen ab Italico Turdela factum videri potest, quæ Turdus Visciuorus maior est, Alij aliter Germanicum illud nomen scribunt, & efferunt: Gyb. Longolius, qui Coloniæ scripsit Droessel. Turnerus, qui ibidem Drassel, vel Dursel. Hieronymus Tragus Trossel, Murmellius Trusel: nonnulli Sangdruschel, id est, Turdum musicum, ad differentiam Turdi Iliaci superioris: alij Vvysztrostel, id est, Turdum album, quod non admodum nisi colore quarundam partium differant. Angli à Trosel, aut à Mauuis, teste Turnero, sed nos Maluiccium vocamus Turdum minorem rubrum, de quo postremo loco egimus, & Galli eundem Mauuis, alij a Thrusche, quod nomen tamen primo, & maximo Turdorum generi adscribit, Illyrij, & Poloni Drozd.

[a] L.6.c.32. Grue petite. Trasle. Trostel. Turd[a] musicus.

FORMA. DESCRIPTIO.

RISTOTELES generatim Turdos considerans, eos, tradit, colorem immutare: atque hoc quoque huic Turdo conuenit. Auis est varia, & maculosa: Magnitudo, & species huic generi ex inspectione nostra, inquit Ornithologus, eadem ferè, quæ Turdo minori proximè descripto. Crura albicant, (hîc quoque color uariat, nam ex ijs, quos ego depictos habeo, vni pedes crocei sunt.) Pectus ventrem, & latera puncta nigra insigniunt. Venter alioqui candidus est, & caudæ etiam pars supina in minoribus pennis. Pectus subflauo, &

Colorē mutat. Magnitudo. Crura. Pectus. Venter.

ruffo

ruffo colore, in unum commixtis. Idem ſub alis color merus, & abſque maculis in minoribus pennis eſt. Tota pars prona vno ferè, & ſimplici colore, nempe fuſco. Alæ. Alæ fuſco ruffum miſcuerunt, & maculas ſubflauas habent. Sexus, ut audio, non facilè diſcernitur, niſi cantu. Hucuſque ille. Oculi. Huic generi proprium eſſe apparet, ut circum oculos maculetur: nam quatuor, quos ignarus priùs colorem immutare tanquam diuerſos depinxi, tres erant ita maculati: quarto enim caput totum fere erat candidum, cuius hîc ſeparatim picturam exhibeo. Prior à me in libris meis ad viuum depictus iam allatæ ex Orni-

Turdus ſimpliciter dictus cum olea ſatiua.

thilogo

thologo deſcriptioni ex æquo reſpondet, niſi quod pedes haberet, ut dixi, penè croceos, & alis tergore, & cauda ſupina magis ruffeſceret. Alteri pedes candicabant, roſtrum erat flauum, oculos alba eaq; maximè macula, ſubrotunda ambiebat, cætera magis palleſcebant. Tertio roſtrum erat nigrum, color ex cinereo ad album uergebat, maculæ in collo, pectore, uentreq; vix erant conſpicuæ. Oculos huic macula non circundabat: erant tamen in medio duarum albarum, quarum una prope roſtrum erat, altera ferè in ceruice. Quarto, quem delineatum damus, vertex capitis omnino erat candidus, cætera primo ſimillimus, niſi quod pedes minus luteſcerent.

Turdus Leucocephalos cum iunipero.

DE MERVLIS.
Cap. VI.

Ordinis ratio.

MERVLARVM genus, quia cum Turdis in omnibus fermè conuenit, ijs subiungendum omnino erat. In cantu Turdis nihil cedit: humanum sermonem æquè docetur. Victu eodem ferè vtitur. Ijsdem in stabularijs Romæ alebatur: non minus, quam illi in cibo commendatur: quin sunt qui Merulas præferant, quamuis reuera præferendæ non sint. Quæ hoc capite generatim scribemus, priuatim priori Aristotelis Merularum generi exactè conueniunt.

AEQVIVOCA.

Brenthus. [a] [illegible] [b] 9 hist. [illegible]

BRENTHVS perperam ab Hesychio, & Varino exponitur Cossyphos, id est, Merula: nam aquaticam auem esse ex [a] Aristotele facilè colligitur, qui cum Laro, & Harpa dissidere scribit, quoniam omnes è mari uictum petant: quamuis apud eundem Aristotelem [b] alibi, ubi Græce βρένθος legitur, Gaza Brenthus verterit, quam auem Philosophus montes, & syluas colere scribit, esseq; ei uictum probum, & sonoram uocem. [c] Pausanias [illegible] duo Gallinaceorum genera esse scribit, vnum pugnax, alterum Merulæ nomine [illegible], magnitudine Lydas Gallinas æquans, colore Coruino, a quo nimirum, [illegible], non ex Merulæ obtinuit. Syluatico Sosofigius auis Merula est, verùm ea uox a Græco σεσοβύς, quod Motacillam sonat, corrupta est. Græci ut auem, & piscem κόσσυφον appellant, ita pariter Latinis Merula auem, & piscem significat. Peritiores Galliæ piscatores, teste [d] Rondoletio, hunc piscem Merle uocant, Romai Merlo: nonnulli perperam Turdum. Lippius, & Isidorus Merulum, quod Merulæ auis instar niger appareat. Piscis est saxatilis, & boni, laudatiq; succi. Merula item Plinio Liguriæ fluuius est, Iustiniano, & Leandro Meira dictus, (vnde, ut audio promontorium propè quod allabitur, vulgò Capo delle Meire à Liguribus dicitur,) Nigro Conta teste Abrahamo Hortelio, nisi pro Centa, quod arbitror, Conta errore Typographi legatur. [e] Blondus etiam Liguriam describens, Centam uocari asserit: Ornithologus Centenam, & nominis etymum adferunt, quia centenis amnibus augeatur. *Albinga*, inquit Blondus, *ab vni latus Merula fluuius Centa appellatus, quod Centenis torrentibus augeatur.* Cur uerò eo nomine gaudeat ille amnis, nemo tradit; quid si ab aquæ nigredine dictum conijciamus? Nam & Meruleus, ut pòst dicemus, Plauto color niger est, & alterum Tanagræorum Gallorum ab eodem Merularum colore Costyphos Pausaniæ appellatur, id est, Merula, siue Meruleus. Inuenio etiam apud [f] Sigismundum Baronem alium eiusdem nominis fluuium, de quo is ita meminit. Ab oriente meridiem uersus reflectendo, circa Mœotidis paludes, & Pontum ad fluuium Cupa, qui paludes influit, Aphgasi populi sunt, quo loco vsque ad Merula fluuium, (ita habet) qui Pontum illabitur, montes occurrunt, quos Circassi, seu Ciki incolunt. [g] Vitruuio verò loquenti de ctesibicis machinis, quæ altissimè aquam extollunt, Merulæ sunt de genere hydracularum, quibus reddebantur uoces humanarum imitatrices, & cantus auium effectrices, sicuti exponit Gulielmus Philander Castilionius, Vitruuij Scholiastes. Nobis denique Italis Merula indigite uoce summitatem tectorum, ædiumue significat, eamq; uocem Latinam fecit [h] Sanazarius hoc uersu:

Quaq; rigens Merula nomine gaudet apex.

Margin notes: [illegible] Merula dicta. — Merula piscis. — [d] L.6 de piscib. c.5. — Merula fluuius. — Capo delle Meire unde dictus. — Conta. — Centa. — [e] In Liguria. — Centena Meruleo color. — [f] In cōm. rer. Musco. — [g] L. 10. c. 12. — Merula machina. — Merula pro summitate. — [h] Li. 3. eleg.

SYNO-

SYNONYMA.

A GRAECORVM Cossyphos corrupta videntur hæc Syluatici nomina Merulam ipsi significantia, Cosefos, Cossisos, Kepsos. Pro Archi nescio qua lingua Merulam auem etiam transfert. Hæc quoque barbara sunt, & ex qua lingua ab ipso excerpta sint, ignoro, Alfia, Merulus, Echus, idem, item Edulcus, & Ethida pro Merula; quas posteriores voces corruptas coniicio ab Aethyia Græcorum, quæ Latinè Mergum sonat, non Merulam, vt ille somniat. Apud Albertum Fastozoz, vel Fatrakoz, Cokovlos, Folkynos, Chiricos, & Focoton omnia leguntur pro Merula, quæ Aristoteli, cæterisq. Græcis κόσσυφος dicitur, & κόττυφος, teste Hermolao Barbaro. Κόψιχος Hesychio, & Varino, Suidæ Κόσσιφος per iota in penultima, quod non probo: Alibi etiam Κόψυχος pro aue accipi ait, κόσσυφος vero pro pisce, sed quemadmodum huius nullum habet authorem, ita etiam ipsemet proximè scripserat, κόψυχος pro pisce accipi, quamuis & id verum nō sit: nam ut supra diximus κόσσυφος & piscem, & auem significat. Eustathius etiam Κόψιχος habet, sed communiùs, inquit, dicitur κόσσυφος. Hodie Græcis Merula Κοττιφὸς dicitur. Latini Classici scriptores fæminino genere tantùm efferunt, recentiores, & author Philomelæ, nonnulliq. alij etiam masculino Merulum dicunt, & Itali Merlo. [a] Varro Merulam, quasi meram dici uult, id est uti ipse exponit, solam volantem; quam tamen etymologiam, ut superstitiosam, & plus iusto curiosam ridet [b] Fabius Quintilianus, ita Varronem vellicans: *sed huic tanti fuit vertere quia sola volat, quasi mera volans nominaretur*. Isidorus uero etymum Varronis repetens, id non uidetur improbare, sed antiquitus Merulam Medulā dictam fuisse scribit, eò quod moduletur. Festus pariter Varroni subscribit, inquiens, *Merum solum antiqui. vnde & auis Merula, quod soliuaga est, & solitaria pascitur*. Merulam a nigro colore, quo prædita est, nonnulli, referente Ornithologo Nigrettum appellarunt, sed ea uox, quod sciam, Latina non est. Italis, ut dixi, Merlo dicitur, Hispanis Mierla, Lusitanis Melroa, Gallis Melre, Germanis superioribus Amsel, circa Coloniā Merl, Flandricè in nonnullis locis Merlaer, aut Meerel, Hollandis priuatim, ut ait Ornithologus, een Lyster: Anglicè a Blak osel, a Blak byrd: Illyricè kos, quæ dictio à Gręcorum Cossyphos detorta uideri potest, Turcice Eeluek.

Cosefos. Cossisos. Kepsos. Archi. Aethyia Mergus. Κόψιχος. Κόψυχος. Κοττιφὸς. Etymum. [a] Lib. 4. de ling. Lat. [b] L. 1. c. 10. Nigrettus.

GENVS. DIFFERENTIAE.

ARISTOTELES [a] duo Merularum genera recenset, nigrum vnum, idq; vulgare, candidum alterum, quod circa Cyllenam Arcadię tantū in nascatur. Si itaque peculiaris illius loci natura sit, Merulas producere candidas, quod pro altero genere ponit Aristoteles, diuersum à primo non erit: color enim non uariat speciem, maximè cum & magnitudine, & uoce simile utrunque genus esse dicat. Verùm quod nullibi alias candidas Merulas nasci tradit, idq; [b] Plinius ceu ratum repetit, id meo iudicio vsque adeo uerum non est. In Nouergia enim, teste Gyb. Longolio, etiam candicant, & Io. Carus, eodem referente albas Merulas in nouo orbe, in quem cum Hispanis nauigauit, se uidisse asserit: & ego pariter Merulam aliquando a Cardinale Paleoto mihi Roma missam totam candidam, exceptis rostro, & pedibus, quæ flauescebant, delineatam ob oculos ponam: Sed vt ad ueteres reuertamur, [c] M. Varro non pro diuersa specie, sed pro re quadam noua, aut rara habuisse videtur, inquiens: *Gallinæ rusticæ in ornatibus publicis solent poni cum Psittacis, & Merulis albis, item alijs id genus rebus inusitatis*. Agnouit tamen Aristoteles etiam aliud Merularum genus, siquidem præcitato loco ait: *Est etiam ex hoc genere, quæ similis nigra sit, sed fusca colore, & magnitudine paulo minor. Versari hæc in saxis, & tectis solita est, nec rostrum rutilum, ut Merula habet*. Ornithologus quærit, an hoc genus sit, quod multi Passerem solitarium uocant, uel illud Merulæ genus, quod nonnulli viri docti Germanicè interpretantur, Birckamsel, id est, Merulam montanam: huius ex illo descriptionem pòst suo loco dabimus. Næuius apud Festum Merulæ meminit sandaticino colore: sed huiusmodi color rostro Merulæ tantum competit: quare diuersa species non est. Obseruaui tamen Merulam nescio quo tempore captam, quæ tota ex flauo ad castaneū uergeret, mutato, ut puto, priore colore. Albertus alibi, ubi [d] Aristoteles Capi-

[a] 9. hist. c. 19. Merulæ cādidæ ubi. [b] L. 10. c. 30. [c] L. 3. de re rust. c. 9. Passer solitarius. Birckamsel. [d] 9. hist. c. 30.

mulgum Merulæ quo ad magnitudinem confert, *est*, inquit, *Merularum genus quoddam, quod Caprimulgus vocatur*, cum Caprimulgus alioqui auis sit nocturna, de qua scilicet in libro de nocturnis auibus priuatim egimus.

FORMA. DESCRIPTIO.

RISTOTELES, citante Athenæo, Turdum Trichada, siue pilarem Merulæ æqualem facit: verum in codicibus, quos nunc habemus, Aristotelis, id non reperias: conuenit tamen ea magnitudo Merulæ communi, nempe nigræ, quam primo loco nominat [a] Aristoteles, & nos hîc depingimus. Quod ad colorem pertinet, is quidem niger est, quare nigrum colorem Meruleum

magnitudo [a] 9. hist. c. 19

Merula mas cum myrtacantha.

dicebat

dicebat facetissimus [f] Plautus, sed hyeme, teste Aristotele, Plinioq́; ruffus euadit. Quam hîc depingimus, legitimam Aristotelis Merulam, primo, vt dixi, loco nominatam esse re- mur, nam nigra est, & vulgaris, rostrumq́; habet rutilum, quemadmodum de sua prodidit ille: Albertus Merulæ rostrum & pedes coloris tribuit crocei, mea vero Merula pedes habet aterrimos; quas tamen ex hoc planè genere post fæminam depictas dabo, omnes pedes habebant luteos. Quemadmodum verò plumarum colorem mutant pro temporis diuersitate, ita pariter rostrum colorem eundem non seruat, sed eum pro auium ætate immutant: nam id anniculis, teste Plinio in ebur transfiguratur, at maribus duntaxat. Eodem modo fortè in pedibus euenit: Sexus in hoc genere manifestam differentiam constituit. Fæmina enim vt mas atra non est, sed fusca tantummodo. Rostrum etiam ut in illo rutilum non est, sed inferiùs tantùm lutescit, suprà enim planè fuscescit: præterea gula, pectusq́; totum ex albicante, & fuscescente coloribus maculantur. Prior icon maris est, altera fæminæ.

[f] In pensulo. l. 10. c. 29.

Colorē corporis, & rostri mutant.

Sexus.

Fæminę forma.

Merula fæmina cum ilice aquifolia.

Merula leucocephalos eiusq; forma.

Tertio loco depicta haud dubio ex eodem genere, Merula leococephalos dici poteſt; nam caput præter tres maculas oblongas nigras, quæ retro oculos conſpiciuntur, prorſus candidum eſt, pedes fuſceſcunt, cauda, & venter aterrimo colore, uti pariter pectus, atque alæ, ſed quæ albo maculantur, aliquot etiam ex pennis remigibus prorſus candidæ ſunt; roſtrum, & oculorum iris lutea.

Merula leucocephalos cum phylirea anguſti folca.

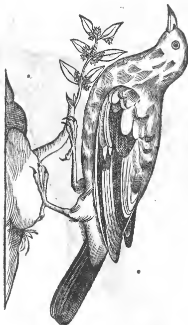

Quas quarto, & quinto loco depingimus, ex albo, & nigro sunt maculatæ, mas minus, fœmina magis, nigredo vero in fœmina longe minus, quam in mare intenditur.

Merula alba & nigra mas cum myrto laurea maxima.

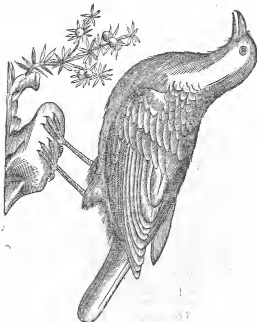
Cauda vtrique tota nigra: mari rostrum, & pedes rutilè intensè admodum; fœminæ pallidè flauescunt.

Merula alba & nigra fæmina cum Phylirea Narbonensi.

Vltimo loco depicta tota candida eſt, excepto roſtro, quod rutilum eſt, & pedibus, qui luteſcunt.

Merula candida cum oxycedro.

LOCVS.

a 9. hist. c. 11
b l. 6. c. 24.
c l. 5 de san.
d 9. hist. c. 36

MERVLA, inquit Albertus, versatur in locis densis consitu arboribus, & spinetis, & in fissuris lapidum. Sed [a] Aristoteles hæc de Trochilo tantum, non de Merula scripsit. Agit certè Merula eisdem in locis, in quibus Turdus, atque eiusdem ferè naturæ est: mutat enim, vtille, locum: *Abeunt, & Merulæ*, inquit [b] Plinius, *Turdiq; & Sturni simili modo in vicina, sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, visi sæpe ibi* (alias nisi spe cibi) *quo hybernum pabulū petunt:* quę apud [c] Platinam sic leguntur. Occultantur hæc animalia sepibus, ibiq; hyberno tempore pabulum quærunt. Aristoteles etiam hyeme latere scripsit has aues, & aliàs de eisdem sic habet: *Quadam cum æstate degant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus secutæ, sicuti Sturni, Turdi, Merulæ.* Idem ferè ait Georgius Agricola in angustis montium angulis quandoque l tere Merulas scribens. Parasitus tamen quidam in Aristophontis Pythagorista apud Athenæum inter alia de se iactitat, si algor sub dio perpetiendum sit, se Copsichon, id est, Merulam esse.

VOX. CANTVS.

a In confab. primæ dict. Merulæ cātu ualent.

IO: [a] Antonius Pantheus Veronensis fringulicire de Merularum voce vsurpat. Apud veteres, quod sciam nullum verbum, quod uocis earum proprium sit, reperire est, nam ceu canoras tantùm eas celebrant, & etiamnum cantui educantur. *Cantu*, inquit Aelianus, *Merulæ valent*. Author uerò de natura rerum non suauiter tantùm canere ait, sed uocis quoque amœnitate se ipsas oblectare. Laudat hunc item cantum Philomelæ author:

Et Merulus modulans, tam pulchris concinit odis,
Nocte ruente tamen carmina nulla canit.

Merulæ mirus cantus.

Vt suauiùs cantet.

b 9. hist. c. 49

Albertus author est, Merulam quandam olim adeo excelluisse in nouem uocum modis, quibus omnis cantilena componitur, exprimendis, ut nullus hominum perfectè illam imitari potuerit, eamq; quasi ostentantem sæpè in præsentia hominum nouem ordine uoces efformasse. Vt uerò diutiùs, & suauiùs cantent, carnibus pascendæ sunt, nam idem Albertus testatur clausas ergastulis propter pinguedinem diutiùs cantare, & tunc contra naturam carnibus uesci, & propter eas libentiùs canere. Verum non semper cantant, sunt enim ex genere earum auium, quæ uocem mutant: imo mutescere Merulas tradit [b] Aristoteles, ita enim in Græco contextu legitur, nempe τὴν φωνὴν ἴσχ. Gaza autem non rectè uertit, uocem reddit diuersam. Aues quædam, inquit Philosophus, per anni tempora tum colorem, tum uocem mutant, ut Merula, quæ ex nigra ruffescit, & uocem cohibet. Canit enim æstate, per hyemem verò strepitat, & tumultuantem edit uocem. Græcè legitur ἐν μὲν γὰρ τῷ θέρει ᾄδει, τοῦ δὲ χειμῶνος πατάγῃ καὶ φθέγγεται θορυβῶδες. Gaza istæc quoque parum rectè transtulit, ita; strepitat enim per hyemem, cum per æstatem tumultuans cantet. Verè verò cantare, ni fallor, incipiunt: nam & hoc indicare videtur Theocritus, dum canit:

Εἰαρινοὶ δὲ λιγυφθόγγοισιν ἀοιδαῖς
Κόσσυφοι ἀχεῦσιν, ποικιλότραυλα μέλη.

Verna autem stridulis cantibus
Merulæ modulantur variè sonora carmina.

INGENIVM MORES.

a L. 7 in vita Apollony.
b Exer. 23 " merula quā Psittac " imperfecti " loquitur.

MERVLAE veluti sibi ipsis medicæ lauri folio, teste Plinio, annum fastidium purgant. Sed ingenij earum acumen ex hoc magis manifest itur, quod humanum sermonem imitentur. [a] Philostratus de quodam adolescente prodidit, quòd Merulas docuerit humanum sermonem imitari. In quo partim ter Turdi naturam sapit: immo [b] Iulius Scaliger author est Merulam, & Turdum tanquam è modulis sermocinari. Neuter verò æque ac Psittacus verba format

consona

consona, quòd & rostrum, & linguã eis formandis minus habeant idonea. Psittaco enim rostrum aduncum, & latum, lingua latissima, & humanæ ferè similis, his rostrum rectum, & angustum, lingua stricta, quare tria hæc elementa d, t, r, rarò, aut fortè nunquam exprimunt, Psittacus optimè, neque id mirum, cùm eadem edentuli homines, nam & in his ad dentes loquelæ formatæ reflectio non fit, vt in Psittaco, cui aduncitas rostri dentium loco est, vel non, uel malè admodum exprimant. Quod ad mores, & naturam Merularum attinet, amant sese lauare, vt scribit author de natura rerum, & plumas rostro purgant. Plinius eas inter eas recenset aues, quæ saliunt. Solas uolare aiunt, unde etymum Varro, & Festus deduxerunt: quare etiam nonnulli hominem solitarium, qui aliorum aduersatur comertia, denotare volentes, Merulam depingunt. Mores. Natura. Hominis solitarij typ⁹.

VICTVS. SAGINA.

TVRDOS in victu quoque Merulæ referunt. Myrtis, Lauro, & Cupresso consitis nemoribus gaudent, teste Oppiano, ut nimirum earum baccis vescantur. Caueis inclusæ, ut ex Alberto suprà diximus, contra naturam carnes comedunt. Pomis sorborum, & orni, sambuciq; acinis etiam uescuntur. In depictis a nobis Merulis aliquot plantæ, quæ ipsis in cibum cedunt adiectæ sunt, nimirum oxycedrus Dalechampij, ilex aquifolia eiusdem, myrtachrâta philirea angustifolia, myrtus laurea maxima, myrtus exotica Plinij, area Theophrasti effigie alni. Aristoteles verò Merulam scribit eisdem uesci, quibus Collurio. Quod sanè verum est, si Collurio, ut Turnerus, & Ornithologus volunt, Turdela (sic Turdum simpliciter dictum vocant, & huius non meminit Aristoteles) est: nos quid de Collurione sentiamus, libro quinto scripsimus. Edunt denique etiam Merulę vermes, & locustas. Quomodo clausæ saginentur, in Turdo fusius, adductis etiam veterum geoponicorum verbis, docuimus. [c] M. Varro ornitrophion accuratissimè depingens, Intra rete, inquit, aues sunt omne genus, maximè cantrices, ut Lusciniæ, ac Merulæ, quibus aqua ministratur per canaliculum, cibus obijcitur sub rete: sed hoc ad saginandi rationem nihil facit. Collurio, quis. [c] Lib. 3. de re rust. c. 5.

NIDVS. PARTVS.

NIDVM lutum, & quasi glutino quodam firmatum construere Merulam scribit Ornithologus. Ego anno superiori, nempe 1598. sub finem Iunij allatum, & in cespitibus spinosis propè terram repertum ab aucupe mihi eiuscemodi nidum diligenter consideraui, atque hunc ferme in modum descripsi. Figura erat hemisphęrica, oblongiuscula tamen, substantia firma, solidaq; circunferentia duorum dodrantum. Cauus erat ad modum scutellæ; & cum summa arte constructus ex surculis, ramulisq; exilibus, & fibrosis radiculis inter se luto, quod glutinis loco erat, connexis. Intus materia mollior, ut nempe mollius cubarent fœtus, luti nihil. Parit Merula, [a] Philosopho teste, bis anno; sed eius primi partus pereunt frigore hyberno: omnium namque auium prima hæc parit: posteriorem autem partum educat, & fęliciter ducit ad finem. Sicille. Oppianus ante exactam hyemem fœtificare scribit, Ornithologus apud suos, id est, Heluetios, ferè Martio, vel Aprili. Sed quot pariat, nemo annotat. In nido mihi ab aucupe allato quinque inerant pulli, quorum alij, ut ex colore vel intenso, vel remisso iudicaui, mares, alij fæminæ erant. [b] Io. Langius Persarum magos tradit ex saluia sub fimo putrefacta, dum Sol, & Luna secundam Solis faciem occupant, auem Merulæ similem procreasse, cuius adustæ cinere lampade insperso domus serpentibus referta videbatur. Idem in suis mirabilibus, recenset [c] Gaudentius Merula, vbi de Leone sidere agit, & modum docet, quomodo auem ita procreemus. In facie leonis, inquit, prima luna constituta saluiam contusam si in vitreum vas indideris, & orificio Hermetis sigillo obtuso in fimo caballino sepelieris, & intra lunarem circulum enatum Merulæ simile animal reperies. Meminit huiusce Merulæ pariter Marsilius Ficinus. Ego uerò eiuscemodi generationi non credo. Nidi descriptio. Partus. [a] Lib. 5. hist. cap 13. [b] In epistol. med. 38. Merulæ similis auis mirus ortus [c] L. 2. c. de Leone.

SYMPATHIA.
Antipathia.

[a] L. 10. c. 74.

Rubecula Merulam amat.

Grex Merulam impugnat.

[b] 9. hist. c. 7.

Merula uolat ad clamorē Noctuæ.

Merula mali punici grano perit.

[c] L. 6. c. 46. de anim. al.

PLINIVS [a] Turdos, & Merulas inuicem amicos esse scribit. Sed locum hunc in Turdo ex Aristotele correximus, qui Turtures cum ijs amicos esse asserit, non Turdos. Rubeculā appellant quandam auiculā a rubente pectore, de qua in hoc opere postea suo agemus loco, hāc se audisse ait Ornithologus Merulā amare, eāq; sequi, & noctu ferè iuxta Merulā, aut in proxima arbore cōquiescere. Verum quēadmodū hasce binas auiculas habet amicas Merula: ita contra inimicas binas alias, aduersus quas illæ Merulā non defendant, Crecem nimirum, quam moribus pugnacibus esse [b] Philosophus author est, & Noctuam. Grex, inquit ille, *Merulam impugnat, nocet enim ipsi, pullisq;*. Noctuæ verò nonnulli ita infensam esse uolunt, vt quotiescunque clamantem audiat, extemplò ad illam velut illatam sibi iniuriam vindicatura, aduolet. Sed fortè hoc postremum non ita mirum videatur, vt occulto odio ascribamus innato. Hoc uero omnino mirandum est, vel saltem nulla eius ratio naturalis assignari potest, scilicet, cur mali punici grano, ut testatur [c] Aelianus, pereat, quo alioqui cætera animantia impunè vescantur, præter Circum, Larum, Turturem, Vultures, & Scopes, ut Gyllus addit. quæ aues eodem deuorato, ut idem Aelianus prodit, intereunt.

CAPIENDI RATIO.

[a] In Ixeut.

MERVLAS, inquit [a] Oppianus, & canoras Luscinias capere licebit laqueo inter densa fruteta collocato, quem bini orbes constituant sub intortis sinibus retis latentes, & marinis retibus, quæ ὑποχὰς vocant, similes. *Intenduntur etiam longissimi nerui bubuli posita in medio virga, à neruis funiculus, & laqueus suspenduntur.* Ad hæc esca imponitur *vermiculus aliquis*, aut lumbricus, qua inescata auis illaqueatur, & omnibus illis, quæ ad capturam destinata erant, circumactis detineatur. Cæterum in Merulas alium etiam captionis modum adolescentes excogitarunt. Scrobem hyeme fodiunt, cùm auis maximè cibi inops est, & oliuæ, aut Lauri baccam inijciunt, ac propè testę fragmentum, vel lateris ponunt: scrobi item paxillum inferunt, quo testas binas intendunt. Apponitur & altera auis laqueo ligata. Sic omnino Merula famelica aduolabit, & scrobem subibit. Hæc ille. Retibus verò etiam olim capi solitas esse vero verius est, & ab eiuscemodi capiendi modo [b] Horatius comparationem detorquet in ambitiosos poëtas, qui scilicet etiam (cùm errant) laudari cupiunt.

[b] In arte poetica.

Comparatio.

Hic dum sublimes versus ructatur, & errat,
Si veluti Merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueamq;

Malus poeta etiam errās vult laudari.

[c] L. 5. c. 40.

Quasi dicat, si intentus auceps Merulis capiendis sursum aspicit, & foueam sibi proximam non attendens, incidit in eam, ita malus poëta dum superbit, & nimis laudari appetit, incidit in foueam reprehensionis publicæ. Apud Normannos Galliæ populos, referente [c] Io. Bruyero, ubi frequens hæc auis est, in sepibus noctu ad ignis splendorem retibus extensis capitur.

COGNOMINATA.

[a] Lib. de re rust. c. 2.

Cornelius Merula, a quib. occisus.

[b] L. 3. annal.

CORNELII cognomento Merulæ memini in Pauone ex [a] M. Varrone adductis etiam eius verbis facetissimis. Erat autem consulari familia ortus. Hic cum flamen dialis esset, Mario, & Cinna priori bello ciuili vrbem hostiliter ingredientibus, & in omnes, qui à Scyllæ partibus stabant sæuientibus, etiam occisus scissarum venarum cruore Iouis oculos aspersisse legitur. [b] Cornelius Tacitus neminem duobus, & septuaginta annis post huius Merulæ cædem in flaminem dialem

nem dialem suffectũ fuisse author est. Quem locum Taciti annotans [c] Iustus Lipsius veteris historiæ peritissimus, Constat, inquit, rato. Nam Merula interfectus anno urbis DCLXVIII. Suffectus flamen nouus ab Augusto, anno vrbis DCCLXIIII. [c] *In comm.*

Nostro æuo Georgius Merula floruit Alexandrinus, vir vtriusq; linguæ doctus: sed in quem Philippus Beroaldus sæpe inuehitur.

DENOMINATA.

VIS quædam, teste Ornithologo Brachuogel, vel Brachamsel appellatur, id est, Merula noualium, quòd in nuualibus agris ferè degat, & circa loca palustria, rostro, & cruribus oblongis, corporis reliqui specie, vel magnitudine non dissimilis, ut arbitratur Merulæ. Est autem, ni fallor Gallinaginis species. Caryocatacten auem Ornithologo dictam Lacus Verbani accolæ Italico sermone Merle alpadie, id est, Merulam Alpinam nominant. Galbula, siue Icterus, siue Picus nidum suspendens, siue, ut recentiores vocant, Oriolus, Brabandis vulgò vt in eius historia scripsi, Goutmeerl, hoc est, aureæ Merulæ, vel Olimeerl, id est, oliuæ Merula appellatur.

Brachuogel Brachãsel. Caryocatacte. Merle alpadie. Goutmeerl.

A Merula Plautus adiectium deduxit Meruleus, quo vtitur, ut dixi, pro colore nigro: nam Anthemonidem adolescentem ita verberaturum amicam suam inducit, vt tota fiat Merulea, nigra:

Olimeerl. Meruleus.

Iam Pol ego illam pugnis totam faciam, vt sit Merulea,
Itaq; replebo atritate, atrior multò vt fiet,
Quam Aegypty, aut qui cortinam ludis per circum ferunt.

PROVERBIA.

ERVLA ad Merulam, vetus prouerbium, & simile ei: *Semper Gracculus assidet Gracculo*. Item ei: *Cicada Cicadæ cara, formica formicæ:* item vulgatissimo illi: *Simile gaudet simili*.

Κίχλης κωφότερος, id est, *Turdo surdior*, imperitiores nonnulli perperam Merula surdior verterunt.

E già di là del rio passato e'l Merlo,

id est, Merula riuum præteruolauit, prouerbialiter à Petrarcha prolatum est, pro eo, qui præsenti se periculo eripuit, & in tutum euasit. Merula enim, cui propè riuum amnemue ab aucupe tendebantur insidiæ, vbi flumen alis tranauit, extra periculum est.

Prouerbiũ Italicum.

VSVS IN CIBIS.

OMANORVM luxuria Merulas vnà cum Turdis saginabat, ut in Turdi historia abundè videre est, & in pectore earum non paruam collocabat voluptatem, quod ex [a] Horatij doctissimis hisce versibus manifestò constat canentis:

Pectoris Merulæ dem. [a] *L. 2. serm.*

Et leporum auulsos, & multò suauius armos
Quàm si cum lumbis quis edat, tum pectore adusto
Vidimus & Merulas poni, & sine clune Palumbes.

Inter popinæ enim professores, & ganeæ studiosos disceptabatur sæpè clunesne præferendi sint tergoribus, ut videre est apud [b] Plinium, cuius verba in Gallina citauimus, & hîc breuitatis gratia præterimus. Apud [c] Philetærum, siue Nicostratum, vt citat Athenæus interroganti cuidam, magnamne impensam facere se uelit, alter respondet, minimè, sed non sordidam, iubetq; emere cuniculos, Anaticulas, Turdos, Merulas. Quod ad carnis præstantiam attinet, Elluchasim nõ infimæ classis medicus Merulas in cibo improbat, eò quòd vermibus, & locustis pascantur: unde, inquit, carnis acrimonia in eis percipitur, & odor ingratus. [d] Platina itẽ Merulas tardè ait concoqui, parumq; alere, & augere melancholiam. Medici verò Salernitani inter aues laudatas eas enumerant: & quamuis [e] Galenus earum carnem inquiat, duriorem esse, quàm Perdicis, Columbæ, Gallinę, &c. tamen vbi de cibis boni,

[b] *L. 10. c. 50.* [c] *Lib. 2.* Carnis bonitas. [d] *L. 5. de sanitaten.* [e] *L. 3. de ali.*

& mali ſucci ex profeſſo agit, eas inter cibaria laudata, & neque tenuem, neque craſſum ſuccum gignentia recenſet. Quinimo ex recentioribus nonnulli, vt Mich. Sauonarola Turdis eas præferunt, uti quoque Baptiſta Fiera hiſce verſibus, quos veluti ſuos Caſtor Durantes in ſuos libros tranſtulit:

Si mihi pinguis erit Merulus, tua gloria cedit
Turde, ſalutiferos vult mea menſa cibos.
Igneus ardor ineſt maior tibi, ſiſtitis ambo,
Tu grauior redolens, ne tibi bacca fauet.
Si tamen aucupijs, laqueo, vel rete latenti
Falleris, inde mihi non minus ipſe places.

Merulæ quæ eligendæ. Vt ſapidiores ſint. f Lib. 9. c. 9.

Ego ſanè Turdos Merulis prætulerim, quemadmodum & Ornithologus, & Volaterranus faciunt. Turdorum, & Merularum carnes calidas eſſe aiunt, & ſiccas in fine primi gradus vſque ad principium ſecundi. Eligi debent ſecundum Baldach pingues, & laqueis, vel retibus captæ. Nonnulli præferunt captas à Noctua. De Merulæ coctura, quædam, ni fallimur, diximus in Pauone. Quomodo ſapidiores euadant, docet f Apicius. *Ad Merulas condiendas*, inquit, *accipies liquamen optimum, porrum conciſum, cuminum, paſſum, ſaturejam, vinum muſtum, facies aquatum ius, in quo Merulas coques.* Sic ille. Ad artocreas è Merulis: Accipe caſeum optimum, & indito in auem medullam bubulam, lardum minutatim inciſum, & gingiber. Ornithologus ex coquo Gallico.

MEDICA.

Cato Merularum quibus conueniat. a L. 3. Phyſ. cap. 11. b Lib. 5. c. 7.

QVIBVS laxior aluus eſt, Merulæ, quarum carnem eam aſtringere Latinus Hippocrates Celſus atteſtatur, non inconſultè præſcribi poſſunt. Plinius inaſſatas cum myrti baccis dyſentericis mederi ſcribit. Alexander Benedictus Merularum eſum peſtilentiæ tempore laudat; Marcellus pro torminа patientibus; Raſis pro ijs, quibus melancholia generari incipit, quem locum Raſis citans a Io. Baptiſta Porta nos id ab auis colore nigro edoceri, multorum aliorum animalium nigrorum exemplo, quæ pariter ad melancholiam proſunt, oſtendit: quemadmodum etiam b alias ſcripturus maculatas herbas, & animantia maculas noſtri corporis abſtergere. Merulæ fimum ex aceto miſtum, teſtimonio Hali lentigines extirpare tradit: ſed Hali addit, ſi oryzam comedat auis. Oleum vetus, in quo Merula cocta diſſoluatur, Kiranides Opiſthotonon, & iſchiadem ſanare aſſerit. Adſcribam pro fine amuletum: Leporis pedes cum capite Merulæ ad brachium ſiniſtrum portari, homines reddere dicuntur audaces, aptosq; multis, grauiſſimisq; negocijs.

DE PASSERE SOLITARIO
Quem tertium Merularum genus, ſecundum Ariſtotelis eſſe remur.
Cap. VII.

a L. 6. c. 26. Bellonij error. Merula torquata non eſt tertia Merula Ariſtotelis.

PETRVS a Bellonius Merulam Torquatam, de qua nos poſt agemus, Tertium Merularum genus ab Ariſtotele recenſitarum eſſe arbitratur, ſed Philoſophus diſertiſſimis verbis roſtrum non luteum habere ſcripſit, & Merula minorem eſſe. Merulæ autem torquatæ roſtrum luteum eſt, & ſi non maior eſt Merula, ei ſaltem compar eſt. Paſſerem verò ſolitarium vulgò dictum tertiam Ariſtotelis Merulam eſſe etiam Niphus & Ornithologus aſſeuerant.

SYNO-

SYNONYMA.

CALEPINVS pro Paſſere ſolitario Græcè habet *Στρουθὸν μονάζοντα*. Ego à recentioribus hanc auiculam Paſſeris ſolitarij nomen accepiſſe putem à Pſalmiſta, apud quem Latinè legitur, *Sicut Paſſer ſolitarius in tecto* &c. Neque enim apud veteres id inuenire eſt. An verò eiuſcemodi nomen ei rectè conueniat, multi, atque inter eos Andreas Placus Maguntini lexici biblici author, dubitant: ſiquidem textus Hebraicus habet Zippor, eaq; vox peritis eius linguæ generaliter Paſſerem, id eſt, quamlibet auiculam ſonat. Itaque Paſſer ſolitarius prophetæ potiùs fuerit Sturnus, is enim, inquiunt, ſuper tecta verſatur maximè. Sed Ariſtoteles hanc quoque Merulam tectis inſidere ſcribit. Poteſt præterea hæc noſtra Merula Paſſer ſolitarius appellari, quia cum nullo ſui generis, ut inquit Albertus, vnquam congregatur, niſi tempore generationis. Circa Tridentum Merulus ſolitarius dicitur. Romanis, teſte Alberto Merulus ſtercoroſus, quia habitat in latrinis antiquis, & rimoſis. Ego hanc auem in huiuſmodi locis habitare non puto. Placentiæ Merula ſaxatilis. Genuæ Merlo chiappa: Gallis, ni fallor, Merle bleu, id eſt, Merula cærulea. Germani, inquit Ornithologus nomen Latinum ſeruant Paſſeris ſolitarij, ab Italis nimirum acceptum. In Germania enim hanc auem naſci non putat, ſed ex Italia tantùm mitti, vel Rhætia nobis tranſalpina, quæ Italiam ſpectat.

Paſſer ſolitarius vnde dictus. Zippor.

Merulus ſolitarius. Merul⁹ ſtercoroſus. Merle bleu

FORMA. DESCRIPTIO.

DESCRIPSIT nobis hanc auem communis præceptor * Ariſtoteles, inquiens, *Eſt etiam ex Merularum genere, quæ ſimilis nigræ ſit, ſed fuſca colore, & magnitudine paulò minor: verſari hæc in ſaxis, & tectis ſolita eſt, nec roſtrum rutilum, ut Merula habet.*

* 9. hiſt. c. 19

Paſſer ſolitarius mas cum populo alba.

Auguſtinus Niphus fuſcum colorem interpretatur album, & nigrum: eiq; aſtipulatur Ornithologus, cùm alioqui nihil albi auis iſta poſſideat. *Forma.* Cur vero fuſcam dixerit Philoſophus vix video, cùm tota nigra ſit, exceptis alis & capite, quæ cæruleo tinguntur. Depingit tamen eandem auem Ornithologus, quam ego. Auis eſt Merula paulò minor, roſtro longiuſculo, parumper arcuato: capite pro corporis portione paruo, ſuperiùs plano, nigroq; *Color.* ad latera nempe circum oculos, aureſq;, & in collo inferiori cæruleo, qui pariter color in alarum principio conſpicitur: cæterò tota auis nigra eſt, at non ita intenſè, ut Merula. *Fœminę deſcriptio.* Fœmina in hoc genere tota fuſca eſt, & nihil cærulei habet, & pectore luteſcentibus maculis variegatur, mariq; planè diſsimilis eſt. Habes vtriuſq; iconem expreſſam, vt differentia appareat.

Paſſer ſolitarius fœmina cum hedera.

LOCVS

LOCVS. NIDVS.

VERSATVR, inquit Albertus, in parietibus, & cum alijs Passeribus coniungitur, & cum eis volat ad pastum, eos qui sui generis sunt, omnino contemnens. Aristoteles quoque, vt citaui suprà, in saxis, & tectis versari dixit. Item Ornithologus in dumosis rupibus nidulari circa Larium lacum testatur, & solitariam degere, neque cum alijs auibus, quod tamen testatur Albertus. Ornithologus, ut quod dixerat, astrueret, nec mirum, inquit, cùm de Merularum genere sit, quibus inde nomen, quod meræ, id est, solæ volitant. *Sola degit.*

CANTVS.

CAnora auis est, hinc Grapaldus admodum imperitè Carduelem putabat esse hanc auem suauiter cantillantem. Mediolani, & Geneuæ in foro has aues vendi audio magno pretio, indubitanter propter cantum. Plura, quæ de hac aue dicam non habeo. *Grapaldi error.*

DE PASSERI SOLITARIO Congenere. Cap. VIII.

EST & alia, inquit Ornithologus, huic (Passeri Solitario, de quò iam proximè egimus) congener auis, de Merularum & ipsa genere, in saxis habitans, vnde Petrocossyphus, id est, Merula saxatilis è Græcis vulgò dicitur, à nostris Steinrotele, similiter propter cantum pretiosa. Alibi de eadem ita disseruerat. Eadem prorsus (nempe cum ea, quam [a] Bellonius cuius verba citauerat, vocat Merulam torquatam,) mihi videtur auis illa, de qua nuper genere. & doctrina super ætatẽ suã ornatissimus iuuenis Augustanus Raphael Seilerus nobilissimi medici Geryonis Seilerij filius his ferè verbis ad me perscripsit. Auis quam a colore cæruleo Germani Blauvogel nominant, Sturni magnitudine est, pectore, lumbis, & ceruice pulchrè cyanea, obscurius tamen, quàm Ispida: dorso, & alis nonnihil nigricat obscuræ interim glaucis, vel cæruleis. Rostrum ei sesquidigiti longitudine, subter nares fuscum, in imo aculeatum, super ore parte adunca, inferiorem, ut plurimum contegente: pedes fissi, ut in cæteris auibus. Degit in altissimis alpibus, neque cacumine montium contenta, in scopulis maximè, & præruptis, & niuosis locis viuit: nec alibi reperiri constat, quàm in montibus circa Athesim fluuium præcipuè Aenipontem urbem. Hanc ob causam apud ipsos inquilinos in magno pretio habetur, aliturq; quibuscunque cibis mensæ hominum familiaribus, istisq; qui Merulis, Turdisq; aucupio destinatis præbentur. Voce articulata, amœna admodum, & uaria est: ipsa tam docilis, tamq; diligenter res obseruat, ut pleraq; vocis articulo aliquo significet, & indicet. Media, & intempesta nocte expergefacta, ad astantis prouocationem, quasi tussa claro spiritu canit, imperata quæ sibi putat iniungi, probè suo officio exequutura, quod uersiculis aliquando vtcunque delineaui: *Cætera auis glauca* (glaucum colorem intelligit cæruleum) *vere sacrata Mineruæ:*

Petrocossyphos. *Steinrotele* *[a] Cap. de cæruleo.* *Blauvogel, & eius descriptio.* *Locus.* *Vox.*

Præ te cui seruit Noctua nulla magis.
Quid sibi vult? Quis te docuit parere volenti?
Instinctu proprio non facis ista tuo?
Non puto, sed Deus est, qui te ciet, vsque monenti
Scilicet vt morem sic homo quisque gerat.

Oculos hominum aliorum alitum more appetit, quod imaginem in ijs suam velut in speculo intuens, cognati desiderio trahitur, ipsiusque consuetudinem desiderat. Ante tempus autumni, quo cæteræ aues incubant, proliq; dant operam, cum colore et am vocem mutat, ac alijs expansis nouos cantus excogitat, secum ipsa continuò murmurans, nec veteris tamen, quem olim didicit, obliuiscitur. Color sub hyemem è cæruleo niger *Quãdo vocẽ mutet.* *Color mutatur.*

euadit, quem mox circa veris initium in proprium rurſus commutat. Adulta, vel è nido materno ſemel egreſſa, volatuq́; paulum adſuefacta non amplius vllis (quod omnes aucupes affirmant) blandimentis, vel aſtutijs, ob innatam ſolertiam capitur.

Nidus. Nidum in præaltas, deuiasq́; ſolitudines deſuper in ſpecus congerit, quando locum ſecuritati idoneum nacta eſt, cui tutò ſe, fœtumq́; ſuum credere auſit, eumq́; ſua quoque fraude altiſſimis iugis ab hominum acceſſu non ſolum abdit, ſed a rupicapris etiam, alijsq́; feris, in cauernas deorſum condit, ibiq́; pullos ternos, aut quaternos vermibus nutrit, dum eos extra nidum productos exponat.

Pulli ut eximantur. Tū prius venatores, ſiue aucupes vel fortuitò, vel ex inſidijs loco animaduerſo, Grallo, ſeu ſparo longo, tereti, læui, cuius ſingulare, & rarum inuentu lignum eſt (qualis rupium ſcanſoribus rupicapraſq́; præcipitātibus ſæpè vitæ periculo ſemper inſcendendis ſcopulis adiumento eſſe ſolet) arrepto, ibi etiam aſcendunt, vbi vni plantæ veſtigium non crederes. Et ne quid prætercam, faciem hi non totam, ſed qua in tranſuerſum proſpiciunt, ac inde caput illis vertigine afficitur, faſciolis obtegunt, partim aduerſus ipſos pullorum parentes, partim & veriore cauſa, ne quoquam latius oculorum radijs, acieue pertingant, quam quo ſolo pede innitendum, vel manus implicanda eſt. Sic illi tandem ad nidum, non abſque extremo periculo, & defatigatione permeant, quam prælonga illa, quam diximus, ſude ſurſum è profundo ad ſeſe attrahentes auferunt, domiq́; fouent, & alunt, deinde vel charè vendunt, vel proceribus notis mares diſtribuunt. Hæc omnia ad nos Raphael Seilerus. Suſpicor autem eandem hanc auem, quæ Blauvogel ab ipſo nomi-

Steinrotele natur, aut certè congenerem a Rhætis circa Curiam, alibiq́; Steinrotele nuncupari. Hactenus ibi Ornithologus, ſed alibi rurſus: Vidi ego iuxta Larium Lacum Paſſerem ſolitarium, vel montanum, ut uocabant, fœminam, ni fallor: quæ eadem cum Merula habebat communia quæ Cyanus auis (ein Steinrotelē) nempe roſtrum, pedes, & magnitudinem: caput cinereum fere: dorſum, ventrem, & pectus cærulea, (verſus ſolem præſertim) alæ,

[b] Lib. 1. obſ. cap 11. & cauda uno colore nigricabant. [b] Bellonius, qui hanc auem Cyanon, ſiue, vt vertit Gaza Cæruleum Ariſtotelis eſſe arbitratur, in hunc ferè modum ſcribit. Auis, quam Cyanon Ariſtoteles, Plinius Cæruleum vocat, quoniam in rupibus altorum montium verſatur & Merulæ ſimilis eſt, nomine mutato, nunc vulgò Græcis Petrocoſſypho vocitatur, hoc eſt, Me-

Forma. rula ſaxatilis. Eſt autem Merula minor, vndiquaque cærulea, & in magno pretio propter

Vox. cantum, & caueis includitur. Vox ei eadem, quæ Merulæ, Gallicum nomen nullum, quoniam in Gallia non reperitur, vt neque in Italia, niſi in caueis apportetur: quandoque enim nido eximitur, ut ſermonem humanũ edoceatur. [c] Alibi vbi ex profeſſo de eadem hac aue

[c] Li. 6. de amb. c. 26. agit appoſita etiam icone. Quamuis, inquit, auem Ariſtoteli Cyanon, Gazæ Cæruleam vocatam Gallicè Merle bleu appellemus, nihilominus hoc nō facimus, ac ſi Galliæ nota eſſet, ſed quia ruſticorum Epidauri, qui diuerſo vtuntur idiomate, alij, qui Italicè loquuntur,

Merlo biauo. Merlo biauo, alij, qui Græcè, Petrocoſſypho, alij qui ſimpliciter loquuntur, Illyricè Merlè

Merle. tantum appellarent. Caueæ incluſa cantillat, ſuauiùs etiam, quam Merula: quamobrem

Locus. ruſtici Illyrici in rupibus degentes nidis eximunt, & ad urbes deferunt, vt vendant. In Gallia non inuenitur, niſi aliunde inferatur. Nidificat in montium ſummitatibus, quēadmodum in Creta, Cytharea, Corcyra, Zacintho, & Eubœa, quæ vulgò Nigroponto dicitur, obſeruauimus. Ariſtoteles eius citato loco mentionem faciens dicebat vulgò in rupibus conſpici in Scyro. Ariſtoteles ſuam Athenis condens de animalibus hiſtoriam, uiros per diuerſas mittebat regiones ad inquirenda quæcunque animalium genera, in Scyro autem mon-

Deſcriptio. tes multis rupibus ſcabroſi ſunt. Vt verò compendioſa, breuiſq́; huius auis fiat deſcriptio, imaginabimur nubis exiguæ ſtaturæ Merulam, coloris cærulei, nam talis omnino hæc auis eſt. Garrula eſt, & raró ad plana deſcendit, quinque plerunque pullos edit, plures nunquam. Idem & præſtantius etiam, ut Merula, nutrimentum præſtat, eamq́; volando vincit, & eodem victu vtitur. Hęc omnia Bellonius, hallucinatus huiuſmodi auem Cyanon,

Bellonij error. ſiue Cæruleum Ariſtotelis eſſe: de quo nempe [d] hîc ita ſcribebat. Nouimus & ſaxatilem

[d] 9 hiſt. c. 21. Cæruleus Ariſtotelis. auiculam quandam, cui nomen Cæruleus (κύανος propataxytonum, quamuis apud Heſychium oxytonum legitur) *qua maxime in Scyro colit, ſaxa amans, magnitudine minor, quàm Merula maior paulo, quam Fringilla, pede magno eſt, ſcanditq́; ſaxa. colore tota cæruleo, roſtro tenui* (ῥύγχος χαλεπὸν Gaza vertit λεπτὸν, cui, aſtipulatur etiam Alberti tranſlatio, quæ habet gracile, vetus interpres anguſtum) *& longo, crure breui ſimiliter, vt Pipo* (ἵππος. Gaza vide-

Pipo. tur πίπρα legiſſe, pro qua voce etiam alibi Pipo tranſtulit) *eſt*. Turnerus Cæruleum co-

Clothurd. Smatche. Arlyng. nijcit eſſe auem, quæ Anglicè vocetur a Clothurd, a Smatche, an Arlyng, a Stenchek, & Germanice ein Brechuogel. Hanc, inquit, in cuniculorum foueis & ſub lapidibus in Anglia nidulari, & hyeme non apparere. Sed Brachuogel apud Germanos, teſte Ornithologo

thologo, aliarum etiam auium nomen est, vt Arquatæ, & auis cuiusdam circa aquas degentis proceris cruribus, quarum neutra Cærulæus esse potest. Ego Turneri Cæruleum non agnosco, ut neque quorundam aliorum Germanorum, qui Cæruleum Germanicè interpretantur Klein Zimmer, id est, Turdum minorem. Nullum enim Turdum cæruleum nouimus. Ornithologus, cui ego astipulor, Cæruleum de genere Picorum esse conijcit, cum & crure similiter breui, ut Pipra sit (Pipra autem, vel, ut Gaza vertit, Pipo Aristoteli non aliam auem esse alias demonstrauimus, quam Picus est) eoq; ad scandendum apto, & rostro etiam ut Picorum genus oblongo. Tradit idem Ornithologus apud suos Pici genus esse Fringilla paulò maius, cæruleo dorso, & rostro tenui, longoq;, vulgò Chlaen appellatum, quod, inquit, an Cæruleus sit inquirendum: quæ sanè coniectura mihi non displicet. Quæ omnia ex Ornithologo dixisse uolui, ne quis sequutus Bellonium Merulæ illud genus cum Aristotelis Cyano, siue Cæruleo confundat.

Arquata. Klein Zimmer. Cæruleꝰ q̃ auis Aristotelt. Pipra quæ auis. Pici genus Fringillæ magnitudine.

DE PASSERE SOLITARIO Bellonij. Cap. IX.

IDEM Bellonius diuersam longè à nostra, & Ornithologi pro Passere Solitario depingit, describitq;, nimirum hanc, quam ab ipso mutuatam hic nos exhibemus, ne quid in hac nostra Ornithologia deesse quispiam dicat. Describimus, inquit Bellonius nunc auem, quam uulgus Passerem Solitarium nuncupat, quod in rupibus solitarijs, ut similium locorum incolæ obseruarunt, nidificet, tum etiam propter locum psalmographi, * vbi dicitur, *Passer solitarius in tecto*. Arbitrabamur, cùm primum eam obseruarêmus, indubitanter esse Charadrium; memores verò eorum, quæ cùm historia Aethiopica, tùm ab Aristophane, & Aristotele scribuntur, apertissimè differre iudicauimus. Monticolæ ubi canentes audiunt, nidos earum obseruant, vt earum pullos in proximis ciuitatibus vendant.

Nominis ratio. *Psal. 193. Charadriꝰ Descriptio.

Passer solitarius Bellonij cùm lauro tino bacca cærulea.

Nos

Nos qui nidis eas ſæpè eximi vidimus, maris, & fæmellę mores obſeruauimus. Similis eſt eiuſçemodi Paſſer ſolitarius Luſciniæ, eiſdem moribus præditus, craſſitie uerò Turdi Iliaci. Qui nomen ignorant, facillimè Turdi genus eſſe iudicarent, maximè cum colore illi ſimillimus ſit. Mas à fæmina pulchritudine coloris diſtinguitur, pulchrior enim ille eſt. Pennæ maximè ſub pectore, & duabus coſtis colore ſunt dactilorum, ſed maculæ colore variant: dorſum cinereum eſt, fuluo maculatum, cauda, vt in Luſcinia, ruffa, quam mox, vt nido eximitur, immutat. Roſtrum rotundum acutum, & ſubalbum, in extremo nigrum, pauloq; robuſtius, quam Turdi, aut Merulæ, quamuis nihilominus carne veſcatur, vtpote qui inſecta ſecus vias deuoret. Pedes Turdo ſimiles: cui etiam colore reſpondet, item oculis, quos albæ plumæ ambiunt. Rarò in plano, aut per valles cernitur: omnibus eſt admirationi. Quodam anni tempore degit ſub tegulis, quas imbrices dicunt, quales plerunque in caſtris obſeruamus, quæ in altis montibus ſita ſunt, ut fit in nonnullis Aluerniæ locis. Olim hi paſſeres in Galliæ noſtræ planis apparebant, nunc in caueis manſueti adferuntur. Franciſcus Gallorum rex curioſus, & ſimilium rerum ſtudioſus tanti huius auis cantum fecit, adeoq; eo afficiebatur, ut nullam præter hanc audire dignaretur: eſt autem ſuauiſſimus, & omnium iudicio admodum delectabilis: noctu æquè ac interdiù canit, maximè ad lumen candelæ. Hæc & quæ ſequuntur Bellonius.

Descriptio. Pectus. Dorſum.

DE MERVLA MONTANA Germanorum. Cap. X.

PRAETER recenſitum proximè præcedenti capite Merulæ genus, aliud in Germania eſt, à quotquot ego obſeruaui diuerſum, ut ex collata cum eo deſcriptione perſpicio, quibuſdam uiris doctis, qui ſuſpicantur tertio id ab Ariſtotelis loco deſcribi inter Merulas, Birchamſel, id eſt Merula montana dictum. Ornithologus ſeſe Ianuario menſe, & initio Februarij hoc genus fuſcum vidiſſe tradit, in ventre ad cinereum colorem inclinans. Mas, inquit, paulò nigrior eſt, & pectore magis ruffo, & maculoſiore quàm fæmina; roſtro color idem in vtroque ſexu. Autumno adueniunt, & ad cibum tanquam lautæ, & optimæ probantur. Noſtri quoque uocant Birgamſzlen, vel Hagamſzlen. Hanc eſſe puto, cuius deſcriptionem olim confeci huiuſmodi. Auis eſt paulò infra Turdum maiorem. Colore nigricat in capite, dorſo, & alis, ruffo quodam modicè admiſto. Cauda eſt atra. Crura ex glauco nigricante, ruffoq; compoſitum colorem habent. Pectus obſcurè maculoſum, ex plumis partim ſubfuluis, partim nigricantibus. Os interius & lingua luteo ſeu melino colore ſunt. Roſtrum nigrum, & concolores digiti. Ventris color ex nigro, cinereoq; mixtus conſtare videtur. Hactenus ille.

Birchãſel. Birgãſzlen. Hagãſzlen. Deſcriptio. Color.

DE MERVLA TORQVATA. Cap. XI.

BELLONIVS, [a] qui, ut diximus, huiuſmodi Merulam exiſtimat tertium Merularum genus eſſe apud Ariſtotelem: Allobroges, inquit, alijq; montium accolæ maximè in valle Ambrunenſi, & proximè D. Io. Morienſem quoddam Merulæ genus vocitant Merle au collier: quo ijs in locis nulla alia auis eſt frequentior. Cum verò rarum, & inſolens id genus nobis videretur, tum ob torquem coloris cinerei, ut in Perdice maiore ruffa, & Tetrace, tum quòd ruſtici nomen ignorarent, operæpretium, neceſſariumq; nobis uidebatur videre nunquid eius uſpiam meminiſſet [b] Ariſtoteles, inuenimusq; agnouiſſe, dicereq; in Græcia reperiri: nam poſt habitum de Merula nigra & alba ſermonem, eſt alia, inquit, quædam Merula ex hoc genere, cui ſimilis eſſet, niſi roſtrum haberet rubrum, habitans in altis montibus, nec colore tam nigra eſt, ſed fuſca: quæ omnia huic Merulæ conueniunt. Roſtrum, pedes, vox, uolatus, nidulandi modus, geſtus, ut in Merula, color etiam qualem dixit Ariſtoteles: quare omnino concludimus eandem eſſe cum tertio Ariſtotelis Merularum genere. In planis nullam reperire eſt, cùm alioqui in montibus ita abundent, ut ijs tantum,

[a] L. 6. c. 24. Merle au Collier. [b] 6. hiſt. c. 29. Deſcriptio & hiſtoria tota. Vſus in ci-

tùm hospites à cauponibus excipiantur. Idem ijs sapor, qui Merulæ nigræ, & ijsdem vescuntur. Hæc ille. Et alibi in obseruationibus, interprete Carolo Clusio, quemadmodum, inquit, 'Aristoteles tres Merulæ species agnouit: sic illi Merulas habent nigras, & albas, quas veteri Græcorum nomine Cossyphos appellant; tertiam præterea speciem, cuius Aristoteles meminit, quam Galli peculiari nomine Merle au Collier, id est, Merulam torquatam dicunt, quoniam torquatam lineam habet sub gutture versus pectus collum omnino cingentem, eius magna frequentia in valle Morionna, & per reliquas Allobrogum valles. Verùm, vt diximus, Merula torquata non est tertium Aristotelicum Merula-

Merula torquata mas cum myrto exotica Plinij.

rum

rum genus, & diuerſam omnino ab ea, quam ponit Ornithologus, iconem exhibet, in qua nimirũ nulla in collo, neſcio an pictoris incuria, an alterius, torquis exprimitur. Sed & Ornithologus depingit fœminam, quæ a mare plurimum differt. Nos vtriuſq, vt differentia appareat, figuram damus. De ſua verò Ornithologus hunc fere in modum ſcribit: Apud nos circa montes reperitur, & vulgò nominatur Ringamſel, hoc eſt Merula torquata, vel Vvaltamſel, id eſt, Merula ſyluatica. Magnitudine ferè, & colore Turdi eſt inter collum, & pectus parte prona habet albas duorum digitorum latitudine plumas: reliqua pars tota

Merulę torquatæ. Ornithologi deſcrip. Ringãſel. Vvaltamſel

Merula torquata fæmina cum Arta Theoph. effigie alni.

nos

inferior varia, & maculosa est, nigris in medio pennis, ambitu albis: rostrum inferiùs subflauum: tota pars superior fusca, alarum pennæ margine extrinseco albicant, præsertim quæ in medio sunt. Auis barbatula est, ut Turdus. Nomina eis apud nostros diuersa: Birgamsel, Steinamsel, hoc est, Merula montana, Merula saxatilis, Roszamsel, quod in syluis vermiculos quærat in fimo equino, Kureramsel fortè quòd circa Curiam Rhætorum in montibus degat. Sed Birgamsel vocatur etiam Merula fusca non canora, de qua supra in A. Italis quibusdam Merlo alpestro. Hactenus Ornithologus. Mas in hoc genere describi longè facilior est, totus nempe colore aterrimo, exceptis rostro, quod luteum est, & torque, quæ candidissima. Fæminam ante annos aliquot ab aucupibus, qui Columbinam nominabant in foro mense Decembri emptam ita descripsi. Est hæc Merula dodrantem, & palmum à rostro ad vltimam caudam vsque longa, corpore toto subnigro, seu fusco intenso, hoc excepto, quod in ultimo gutture, seu pectore principio macula albissima pollicē lata ad humeros vtrinq; pertingēte ornatur velut torque cādida. Pēnæ quoq; remiges alarū, nec non ventris extimis oris nonnihil candicant, cætera nigricantes. Rostrum circa nares, & in apice nigrum est, ad latera flauescit: pediculi fusci, crufcula ex fusco subrubri sunt.

Birgamsel. Steinamsel Roszamsel Kureramsel Merlo alpestro.

Merulæ torquatæ maris descriptio.

Fæmine forma.

Columbina.

DE

DE MERVLA BICOLORE.
Cap. XII.

Merula bicolor.

AVEM, cuius modò hîc icon exprimitur, Merulam bicolorem vocare placuit, quoniam duobus potiſſimum coloribus, fuſco ſcilicet, aut ſubnigro, & luteo rubeſcente, variet tantum. Arbitrabar prius eſſe Merulam fuſcam Ariſtotelis, ſed cum inuicem conferrem, diuerſiſſimas eſſe facilè animaduerti.

Deſcriptio. Roſtrum. Color.

Auis eſt Merula paulò minor, & exilior, capite fuſco, punctulis, ſeu potiùs lineolis candicantibus variegato: roſtro paulò quam in Merula breuiori, ex luteo rubeſcente, qui pariter color intenſior in tergore, & cauda remiſſior in pectore, & ventre conſpicitur.

Cauda. Alæ.

Cauda etiam, quam in Merula breuior eſt: alarum remiges fuſcę in extremis oris albæ pedes breuiuſculi, digiti verò pro portione longi, lutei, vngues rubicundi. Planta appicta eſt i hellodris albus latifolius. Habes iconē auis pagina pręcedenti.

Merulæ congener cum myrtili vulgaris ramo.

DE MERVLAE CONGENERE. Cap. XIII.

NNO à partu salutifero 1597. à fratre Christophori Corialis sculptoris mei picturam huius Merulæ mihi communicatam sic delineaui. Corporis figura, & magnitudine Merulæ similis à rostri initio ad caudæ extremum dodrantalis, rostrum nigrum, nigrum etiam caput, dorsum, & cauda, sed colore dilutiore, & ad subcastaneum vergente extremis oris albicantibus, prope rostrum erat linea rubra: pronè nempe pectore, ventreq; toto, & cauda albicat lineolis quibusdam cinereis per transuersum ductis, & Accipitrinis ferè similibus: pedes erant sublutei, vngues nigri. Magnitudo Color.

DE MERVLAE CONGENERE alia. Cap. XIV.

IVSCEMODI auis, cuius mihi copiam fecit D. Archangelus Graphius, nobilis Bononiensis, Merulis erat minor, Passeribus maior, capite cinereo, oculis nigris aureo circulo circunductis, rostro pro corporis portione robusto, luteo, crassiusculo, in extremitate nigro, & acuto pectore, ventreq; cinereo, ventre tamen magis albicante: cauda alba duabus medijs exceptis, quæ cinereæ sunt, in extremitatibus nigricante, dorso ac caudam castaneo obscuro, pennis alarum, qua dorso iunguntur, albis, qua ventri, nigris, remigibus in extremis oris cinereis. In summa similis quodammodo erat hæc auis Collurioni cinereo. Magnitudo Rostrum Color.

Merulæ congener cum Milio.

DE MERVLA ROSEA.
Cap. XV.

Sturn⁹ marinus. AVEM hanc aucupes noſtri Sturnum marinum nuncupant: apparet quandoque in agris noſtris, & in fimo verſatur: mihi Merulæ potius, quam Sturni genus eſſe videtur. Sturnus enim maculatus eſt, hæc minimè. Merula paulò minor eſt,

Merula Roſea mas, ſeu Sturnus marinus vulgò cum cicutaria latifolia fœtidiſsima.

tergore,

tergore, & pectore, & alis supernis roseo, seu carneo, capite cirrato, alis, & cauda nigris, remigibus ferè subcastaneis, rostro, quà capiti iungitur nigro, cætera carneo, pedibus ferè croceis. Mas in hoc genere coloris vegetioris, & pulchrioris. Fæminæ caput quo ad colorem mari simile, reliqua verò pars colli, alæ, & cauda minus, quàm in mare nigrescunt. Plurimam adipis corpori adijciunt, & in cibo commendantur. Magnitudo Color.

Sturnus Roseus, & niger marinus fæmina cum moly Indico vero.

DE MERVLA BRESILICA.
Cap. XVI.

*Lib 6. de auib. c. 27.

EPINGIT hanc autem * Bellonius inter Merulas ductus hac ſola ratione quòd qui eam in noſtras regiones deferunt è Breſſilio, Merulam Breſſilicam nuncupant: quare & ego cùm de natura auis ille nihil dicat, mihiq; pariter ignota ſit, Merulis eam adiungo, quamuis alioqui roſtri breuitate, vel curuitate potiùs ab illis plurimùm diſcrepet. Qui huiuſce auis ad viuum factæ copiam mihi fecit pariter Merulam Breſſilicam appellabat. Qui in nuper inuentis regionibus inquit Bellonius, mercaturam exercent, ſingularia nonnulla, quæ hîc magno venire credunt, ſecum afferunt. Verùm quia fieri non poteſt, vt aues viuas in caueis portent, itaque detractam, eis quæ cæteris ſunt pulchriores, qualis hæc eſt, pellem nobis afferunt, magnumq; inde quæſtum faciunt, maximè ex hac quam Merulam Breſſilicam vocitant. Magnitudine tamen à Merula differt: color totius corporis, ſi caudam, & alas exci-

Magnitudo. Color. Cauda.

pias, quæ nimirum atræ ſunt, adeo intenſe rubent, vt omnem alium ruborem ſuperet: neq; etiam homo colorem rubeum excogitare queat, quam ille non vincat. Cauda oblonga eſt,

Merula Breſſilica cum oleaſtro.

pedes,

pedes,& crura nigra,rostrum breue,vt in Passere. Pennæ ad radices usque rubent. Hæc ille. Quæ quidem descriptio aui, cuius imago hîc ponitur conuenit,sed quodammodo mutila est. Alæ enim totæ nigræ non sunt, vt ille videtur asserere: sed pennæ superius omnes ad scapulas intensè rubent,dein nigræ quædam succedunt,has rubræ rursus excipiunt,quæ subsequuntur, remiges nimirum omnes nigræ sunt. sicuti quoque cauda. Rostrum etiam tam breue non est,vt Passeribus. crassius item,& insigniter recuruum,coloris extra fusci,intus vt ex rinctu conijcio, lutei. Pedes item nigri non sunt, sed ex cinereo leuiter tantùm fuscescunt. Sunt autem maiusculi pro tibiarum portione,vngues breues,at recurui,eiusdem coloris. Oculi nigri sunt.

Pedes. Rostrum Alæ. Cauda

DE MERVLA APODE INDICA. Cap. XVII.

Iconem huiusce auiculæ R.F.F. Malocchius horti Pisani præfectus iussu Serenissimi Ferdinandi Medices magni Hetruriæ Ducis nuperrime mihi transmisit. Apos est, id est, pedibus prorsus caret,idq; naturaliter,vt ille asseuerat; quare ob reliqui corporis similitudinẽ, quam habet cum Merulis,maximè præcedenti proximè, Merulam apodem appellare non erit inconueniens. Num verò naturaliter, quod ille ait, pedibus careat hæc auis,nõ parum addubito:siquidem cõmunis præceptor Aristoteles animalia cuncta sanguinea non minus, quàm quatuor notis moueri attestatur, quare etiã aues animalia nimirũ talia totidem notis moueri statuendũ erit, alis nempe binis,& totidẽ pedibus,aut quopiã alio, quod horũ vicẽ gerat, vt in Manucodiatis cernere est,quibus sagacissima rerum parens natura,quæ nunquam exuperat, nunquã deficit,neruos pro pedibus dedit,quibus arboribus,cũ opus est, adhæreãt. Vnde planè affirmauerim, aut pedes aui fuisse ablatos, aut prorsus monstrosam ipsam esse: Est autem,quantum ex pictura conijcere queo dodrantem magna, lata digitos tres, binis distincta coloribus, capite, ventre, dorso coloris coccinei intensi, & vegeti; alis & cauda nigris (quare Merula Porphiromelanos dici possit, à prædominio scilicet, nam pectus, & primum dorsum maculis lunatis virescentibus variant) rostro Merulæ, in extremitate recuruo, nigro, infrà tamen, quà capiti coniungitur candicante. In oculis nihil apparebat, utpote qui in animante exanimata conniuebant.

Descriptio.

Manucodiatæ neruos habent pro pedibus.

Descriptio.

Merula Porphyromelanos.

DE MERVLA SAXATILI, SIVE Caryocatacte Ornithologi.

Cap. XVIII.

Turneri, & Ornithologi error

Merula ſaxatilis

Turdilla ſaxatilis.

Rubecula ſaxatilis.

Nucifraga.

Nuſzbrecher.

TVRNERVS, & Ornithologus perperam eiuſcemodi auem ex Graculorum genere faciunt; perperam etiam nonnulli Cygnon Ariſtotelis eſſe arbitrantur. Rectiùs Merula ſaxatilis, aut Turdilla ſaxatilis dici queat. Quidam etiam Rubeculam ſaxatilem nuncupant: Itali Correſolo, circa alpes, & Lacum Verbanum Merle alapadie, id eſt, Merulam alpinam, Galli Caſſenoix, Latinè nucifrugam dicas, etſi Coccothrauſtes eiſdem eodem nomine veniat. Germani eadem ſignificatione Nuſzbrecher. Ornithologus, ut eam vo-

Caryotacte ſeu Merula ſaxatilis Ornithologi cum nuce.

cem

cem exprimeret Caryocatacten; quanquam, inquit, non ignoro Caryocatacten apud Athenæum nominari vel instrumentum, quo nuces frangantur, vel hominem, qui nuces confringat: vt & μυκηρόβατον, τὸν ἀμυγδαλοκατάκτην, μυκήρους enim Lacones amygdalas vocitant. Dicitur eisdem Germanis Nutzbretscher, Nuszbicker, Nuszhaber, Turcis Gargà.

Caryocatacte qd Athenæo.

FORMA. DESCRIPTIO.

AVIS est Merula maior, Sturni ferè instar maculata, suprà nigricans, minus tamen in capite, & dorso, quàm in alis, maculis vbique distincta candidis semilunaribus, quæ pariter per alas, & tergus maiores sunt, quàm per caput. Pronè à rostro ad anum vsque lutea maculis ferrugineis, albisq;, quæ & ipsæ magnitudine variant, percurrentibus. Alarum pennæ maiores nigræ sunt, & in extremis oris candicant. Cauda supinè nigra, pronè ferruginea, pedes fusci. In summa auis vaga est, & propter macularum varietatem non inuenusta.

Magnitudo

Color.

DE STVRNO Cap XIX.

STurni in multis, quemadmodum ex his, quæ dicturi sumus, patebit, cum Turdis, Merulisq; conueniunt, quare eis iuremerito locus iste assignatur, inter bacciuoras nimirum, auibus bacciuoris, inter dociles, auibus docilibus.

Ordinis ratio.

SYNONYMA.

SARSIR Hebraicam vocem nonnulli Sturnum significare volunt, fortè quia quodammodo ad Græcorum ψὰρ accedat: de eadem voce nonnulla diximus in Aquila, nisi nos fallit memoria. Alij Astorgel Latinè exponunt Sturnum, at perperam. Andreas Bellunensis Alzarazir apud Arabes *aues* esse ait, *quæ apud Venetos dicuntur Sturnelli. Aues*, inquit, *sunt Turdorum ferè magnitudine, sed colore diuerso: habent enim plumas, & pennas nigras aliqua insignes albedine*. Auicennas etiam alibi fimi Alzarazir meminit orizam edentium, quo loco vetus interpres non rectè Turdos transtulit. Et Serapio de remedio ex eodem fimo citans Galeni verba pro Sturno Zezir habet: & eadem ex Dioscoride vertens pro Sturno ineptè Turturem posuit. Alzeudeni Bellunensi auis nigra est, rostro luteo secundum aliquos, vt ille credit, Sturnus: verùm Merula potiùs videtur. Quibusdam alijs barbaris Targula Turtur est, alijs, teste Alberto, Sturnus: sed locus, qui ex Aristotele transfertur, Turturem esse ostendit. Græcè ψὰρ, vel ψάρος, vt bis habet Aristoteles, item Galenus, & Varinus. Syluaticus pro Psaros, alibi Paros habet, sed mutilam dictionem. In recto singulari ψάρος effertur, vt λόγος, vel ψὰρ, vt Κὰρ, inde obliqui ψαρὸς ψαρὶ, oxytoni: etsi non meminerim illos apud authores legere: pluralis quidem numerus ψάρες voce paroxytona, & ψαρῶν circumflexa non infrequens est. ψῆρες poeticum, teste Eustathio, quod cum penanflectatur, miror ψάρες etiam non penanflecti, præsertim cùm primam producat Homero, vt in hoc uersu:

Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ Κολοιῶν.

Sarsir.

Astorgel.

Alzarazir.

Zezir.

Zaratro.

Alzeudeni.

Targula.

ψὰρ ψάρος.

Paros.

ψῆρες.

Apud Glossarium ψὴρ, & ψαὰρ etiam Sturnum significant. ψάρες Eustathius dici ait παρὰ τὸ ψαίρειν, hoc est, ab eo, quod terram pedibus radunt, & obuia quæque verrunt, dum alimentum sibi quærunt. Βύτθα, & Βύτθος, item γόλμος Hesychio, & Varino Sturnus dicitur. A quibusdam parum Latinè Sturnellus appellatur, vt Italis vulgò Stornello: nonnunquam Itali etiam Storno dicunt. Lusitani Stornino. Hispani Estornino, Galli Estournaeu, Germani Staar, quod nomen à Latino confictum apparet, alij Stoer, Starn, nonnulli Rinderstaar, teste Ornithologo, quòd circa boum armenta versari soleat. Circa Argentoratum, & Francfordiam ein Spreche, Flandri Spraeuvve, Angli a Stare, à Starll, a Sterling. Illyrici, & Poloni Sfaczíek, vel Spatzek.

ψὴρ ψαὰρ.

Etymum.

Βύτθα.

Βύτθος.

Γόλμος.

Sturnellus.

Stornello.

GENVS

GENVS. DIFFERENTIAE.

Deſcriptio.

a8. hiſt. c. 16

Vt à Merula differat.

Color.

ARISTOTELES [a]præter vulgare illud Sturnorum genus, quod ſuper tecta noſtra quotidie ſuo cantu aures noſtras fatigat, aliud agnouiſſe non videtur. Id verò eodem teſte, Merulæ quidem eſt magnitudine, at quam facilè inuicem diſtinguuntur. Sturnum enim varium eſſe dixit, hoc eſt, vt periphaſticè Gaza tranſtulit, albis diſtinctum maculis, Merulam verò nigram tantummodo. Sed Sturni non albis tantum maculis varij ſunt, ut ille exponit, ſed rubeſcunt quoque, interdum lutei ſunt, neque etiam auis tota nigra eſt, ſed multis in locis virideſcit, maximè in alis ſuis, & propè oculos, necnon etiam in infimo ter-

Sturnus vulgaris cum cicuta.

gore

gore. Alarum pennæ in extremitatibus luteæ sunt, item caudæ, quæ breuis est, & nigræ: rostrum satis robustum, Picorum non absimile, luteum, in fine fuscum, pedes ferè crocei, vngues nigri. In summa elegans aspectu auis est ob colorum uarietatem, & consperſas per

corpus

corpus maculas, quare rectè Sturnum picturatum poetæ vocarunt, vt Ruffus-Festus hoc verſu:

Mox picturati conuertit pectoris artus
Sturnus edax.

Sturnus fæmina cum cicutaria Brancionis.

Habes

Habes hic eiuſdem ſceleton, atque inſuper fœminæ iconem, quæ tam maculata non eſt, item Sturni etiamnum pulli, nullis prorſus maculis conſperſi, fuſci nempe tantummodo, collo verò, capite, & ventre toto cinereo. Præter eiuſcemodi communes Sturnos tres etiam

Sturnus pullus cum cicutaria alba.

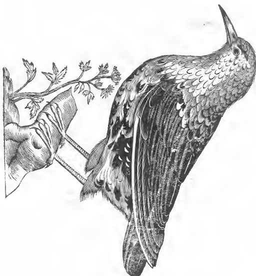
alios depictos ſubinde exhibebo, quorum primum non vt diuerſum, ſed ut rariùs apparentem. Pet. Franciſcus Fabius inter alios captum donauit ante aliquot annos totum album præter roſtrum, quod ex luteo rubeſcit, & pedes, qui leuiter carnei ſunt. Alteri caput,

Sturnus albus cum cicutaria maxima Brancionis.

collum, roſtrumq́; erat album, niſi quod ſupra oculos proximè roſtrum maculæ binæ contiguæ eſſent nigræ: venter candidus pariter, vt etiam alarum principia maculis ſubcæruleis variæ. Remiges alarum, & cauda, vt in Sturno vulgari, niſi quod binæ vltimæ earum

Sturnus capite albo cum Oenanthe cicutæ facie ſucco viroſo.

eſſent albæ. Pedes lutei, ungues nigri. Poſtremus totus ex cinereo ruffeſcebat, vel potiùs luteſcebat, pronè tamen tendebat ad luteum. In pectore erant quædam punctula, pedes erant & roſtrum nigri coloris. Aucupes dicebant ex Sturnorum genere eſſe, mihi tamen

Sturnus cinereus cum cicuta.

alia videbatur, ſed cùm de natura, moribuſq; eius nihil haberem, itaque eos ſecutus Sturnis annumeraui.

Sturnus cinereus alter cum cicuta.

LOCVS.

IN arenis, inquit Albertus, & paludibus, hoc est pratis aquosis assiduè versantur, & cum armentis vaccarum etiam propter pascua, quæ de stercoribus colligunt. nam & lumbricis, vt patebit, vescuntur. Sed non semper hæc loca frequentant, sed per agros etiam grassantur. Habitant autem plerunque turres, & altiora ædificiorum culmina: quare tectis plerunque insident, in nulla non regione obuij. Latent hyeme, teste [b] Philosopho. *Abeunt*, inquit [c] Plinius, *& Merulæ, Turdiq; & Sturni simili modo in vicina, sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, nisi sæpe ibi, quo pabulum hybernum petunt*. Platina legit alio modo. *Abeunt Merulæ*, inquit, *& Turdi similiter ac Sturni: sed in vicina loca. Occultantur hæc animalia sepibus, ibiq; hyberno tempore pabulum quærunt*. Georgius Agricola verò Sturnos ijs accenset, quæ cùm æstate degant in syluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium recessus sequutæ, & rursus: *In angustijs*, inquit, *montium locis latere aliquando consueuerunt*, quod postremum sanè verissimum est: sed syluas habitare Sturnos æstate, ut ille tradit, mihi nouum est audire, aues nimirum, quæ gregatim degunt.

[b] 8.hist.c.16
[c] L.10.c.29

INGENIVM. DOCILITAS.

Sturn⁹ sibi ipsi medetur.

ORNITHOLOGVS hoc experientia deprehensum esse scribit, Sturnum sibi ipsi medicinam facere. Cum enim, inquit, quidam Luscinias simul & Sturnum aleret, & huic pes luxatus esset, oua formicarum quibus vescuntur Lusciniæ, Sturnus rostro minuit, & deposita sub alis, atque calefacta, rostro ad pedem attriuit: qua ratione intra paucos dies integer, ut antea incessit. Idem refert, apud suos esse, qui Sturnum octauo iam anno domi alit, & aucupem, qui septimo: eum autem dicere, valde canorum esse, & aliarum quarumuis auium uoces (quas scilicet in eadem domo subinde audiebat) imitari. Sed hoc eo nobis minus mirum apparet, cum optimè etiam humanum sermonem institutus exprimat: quare non infimam etiam inter alias uolucres laudem meretur, & laudat eum etiam Plutarchus eam ob causam his verbis: *Sturni, Coruiq;, & Psittaci, quoniam loqui discunt, & vocis spiritum tam sequacem, tam æmulum, pensandum, formandumq; docentibus præbent, ea ipsa docilitate adesse, patrocinariq; cæteris animalibus videntur, & tantum non voce testari, etiam cæteris omnibus proferendi sermonis, & vocis articulandæ vim natura concessam*. [a] Plinius sanè testatur Cæsares iuuenes (Drusum nempe, & Britannicum Claudij filios) Sturnum habuisse, item Turdum imitantem sermones hominum. In amplis Galliæ vrbibus, teste Io. [b] Bruyero Gallo Gallicum sermonem eximiè, atque explanatè etiam longiori contextu exprimunt. Albertus latæ linguæ esse dicit, & perfectissimè loqui. [c] Scaliger uerò in sibilo propius accedete ad loquutionem.

Sturnus voces aliarũ auium imitatur.

[a] L.10.c.24
[b] L.15.de re cib.c.42.
[c] Exer. 237.

VOX.

Κιχλίζειν.
Pisitare.

KIχλίζειν dicuntur Turdi, nonnulli id de Sturnorum uoce etiam interpretantur, at perperam. Authori Philomelæ pisitare dicuntur:

Dum Turdus trutilat, Sturnus tunc pisitat ore,
Sed quod mane canunt, vespere non recolunt.

F. Alunno pisistrare, & isitare, nescio quàm bene. Aues sunt admodum obstreperæ, maximè summo mane, nocte verò silent.

VOLATVS.

PLINIVS [a] Sturnorum generi proprium esse ait, cateruatim volare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus, nimirum cum abeunt è nostra regione. Albertus qui compressè, & gregatim eos volare inquit, quasi ad aciei centrum, id facere eos author est propter metum Accipitris: sed cùm Accipitrem semper metuere verò simillimum est, ita quoque semper gregatim volare statuendum esset, & non solùm, cum hinc discedunt, vt vult Plinius: quod verò semper gregatim, siue cateruatim volent, etiam testatur Dantes poëta, & philosophus grauissimus, inquiens;

E come gli Stornei ne portan l'ali
Nel freddo tempo a schiera lunga, e piena

Item Eustathius. Sturni, inquit, vt & Gracculi aues clamosæ, & gregariæ sunt. Et rursus: Sturni aues inuicem amant, & gregatim degunt, sed mutuò se iuuare (propter infirmitatem, contra aues rapaces) non facile possunt. Idem quotidiana attestatur experientia. Vespere potissimum aggregantur, & tanta multitudine, atque impetu quandoque volant, vt nubem facere, & tempestatis modo sonare primo impetu videantur, atque hoc est, quod dicebat [b] Homerus hoc uersu:

Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ κολοιῶν.
Veluti Sturnorum nubes venit, aut Gracculorum &c.

[a] *L. 10 c. 24*
Cur cateruatim volent.
[b] *Iliad. p.*

NIDVS. PARTVS.

STVRNVS iisdem ferè locis, eodemq; penè modo, ut Passeres nidulantur, scilicet vel in latibulis tectorum, vel in domorum, turriumq; foraminibus. Hollandi, ut audio, Sturnis etiam vasa faciunt fictilia, similia iis, de quibus diximus in Passeribus, at maiora, in quibus libenter nidulantur, patria voce Spraeuvve potten dicta, id est, vasa Sturnorum. Ter anno parere dicunt, vno tempore septem, vel octo oua.

Spraeuvve potten.
Partus.

VICTVS.

ANIMANTIA maximè sunt voracia, & nihil non in cibum recipiunt: bacciuoris tamen accensenda, nam baccis magis, quam aliis rebus inhiant, atque inter eas vuis, & oliuis. *Magno*, inquit Volaterranus, *impendentis vindemiæ damno veniunt*. [a] Cardanus non modò vuas appetere testatur, sed earum etiam esu plurimùm pinguescere, & meliores, & suauiores euadere, pabuliq; optimi. [b] Ludouicus Ariostus innatum ad vuarum desiderium in Sturnis, elegantissima, ac luculentissima similitudine a Mauris Lutetiam Parisiorum oppugnantibus accepta ostendit, inquiens:

Come gli Storni à rosseggianti pali
Vanno di mature vue, così quiui
Empiendo il Ciel di grida, e di rumori
Veniano à dar'il fiero assalto i Mori.

Quod verò mirum in modum esu oliuarum afficiantur, simili fermè comparatione author est inter alios Q. [c] Calaber, Græcos scribens tanto ardore, desiderioq; Troiæ excidiũ expetiuisse, tantoq; impetu, tantaq; caterua Troiam inuasisse, quemadmodum Sturni glomerati ad oliuæ fructus, suauis edulii cupidi in oliueta grassantur. Sambuci acinis grana insunt sesemacea, quæ Turdis, Sturnisq; non ingrata esse [d] Ruellius scribit. In agros quoque milio & panico consitos, teste Plinio, inuolant, & quomodo ab harum frugum esu fugentur, ex eodem in Passere scripsimus. Sunt qui Sturnos captos oryza tantum pascant, ut eorũ fimo Crocodileam, ut idem ille memorat, adulterent. Cicutã his auibus alimentũ esse passim ab omnibus scribitur, atq; in primis a [e] Galeno, cùm alioqui homini venenũ sit, cuius rationem alii aliã afferũt, qua de re in Coturnice nostrã scripsimus opinionẽ. Cicuta, inquit [f] Cardanus, eos non modo nõ refrigerat, & enecat, vt nos, sed alit, atq; etiã calfacit proinde manifeste patet amicitias quasdã, pugnantiasq; qualitatũ omnibus rebus inesse, & quod familiare est, expe-

[a] *L. 5. de sanit. c. 21.*
[b] *Cant. 14. stan. 121.*
Mauri Parisios, vt oppugnarent
[c] *L. 8 Paral.* Græci Troiã inuadentes.
[d] *L. 3. de nat. stirp.*
[e] *L. de temp. & lib. de Theriac.*
[f] *Lib. 2. de sanit. c. 1.*

est, expe-

eſt, expedirè aſſimilari, quod verò contrarium, ad internecionem ducere, quas familiaritates a totius ſubſtantiæ proprietate oriri demonſtrauimus in decimo contradicentiũ Medicorum, vbi etiã diſputatur, an quicquid calidã ſubſtantiã alit, eius calorẽ adaugeat, ac tueatur. Arabes hæc confuderunt: Auerrois vel potiùs eius interpres, Helleborum Coturnicibus, cibum eſſe ait, & napellũ Zaratro, id eſt Sturno, vel Sturnello, vt ille habet, dupliciter hallucinatus, nã elleborus Coturnicibus cibus eſt, non venenũ, & cicuta, non napellus Sturnis in cibo quæritur. Antonius Gainerius Arabes ſequutus etiã in maiorem confuſionem impegit, dum ait: Aduerſus napelli venenũ darem puluerem musconum (muſcarum, vel culicum) napelli in depaſcentium, vel puluerem Coturnicis vel Turdi. Arabes enim Coturnices napello, ſiue aconito ali tradiderunt, cum Sturnos, non Turdos conio, id eſt, cicuta non aconito nutriri ſcribere debuiſſent. Sed hac de re ſatis. Hollandos audio a Sturnorum eſu abſtinere, quia carnes humanas hominum ſuſpenſorum depaſcantur. Albertus etiam cum armentis vaccarum verſari ait propter paſcua, quæ de ſtercoribus colligunt, lumbricos nempe, qui cum maiores, tùm in maiori numero in eis procreantur. Ex quibus facilè conſtat, Sturnos animalia dici poſſe pamphaga, quibus ſcilicet nihil diſplicet.

Arabũ confuſio.

Anton. Gainerij error.

Hollandi cur Sturnos non edant.

PRAESAGIA.

Tempeſtatis futuræ ſignum.

GRATAROLVS, referente Ornithologo ex authore quodam barbaro Starnes, inquit, (Ornithologus Sturni conijcit legendum) ſi mane volauerint congregatæ, mane erit tempeſtas; ſi autem tardè, tardè, & multo tempore erit tempeſtas, & ſi tenerentur volantes, tempeſtatem ſignificant.

CAPIENDI RATIO.

[a] In pardet.

Vt viſco capiantur.

[b] L. 10 c. 27

PANTHERON genus retis eſt, quo Galli, teſte [a] Budæo, Sturnos, & Paſſeres capiunt, Quomodo verò viſco captantur ſic docet [b] Creſcentienſis: *Funiculis longis inuiſcatis capiuntur Sturni, qui valde gregatim volant, cum habetur aliquis Sturnus, ad cuius pedem ligatur funiculus inuiſcatus, & manu tenetur, dimittitur autem, cum grex Sturnorum prope videtur, tunc enim cum funiculo dimiſſus ad gregem accedit, & cum ipſo ſtrictè* (hoc eſt quàm proximè, & contiguè) *volitat, multiq́; tangentes funiculum inuiſcantur, & ad terram ſimul cum eo ruunt.* Albertus quoque quia animalia ſint, quæ gregatim degunt, faciliùs ab aucupibus decipi ſcribit: poſitis enim quibuſdam ſui generis auibus, vel earum imaginibus iuxta retia, Statim, inquit, accedunt, & capiuntur. Hyeme, teſte Ornithologo laqueis quibuſdam in pratis aquoſis facilè capiuntur.

ANTIPATHIA.

Canes timeant Sturnos.

CANES animalia aliàs generoſa, & magnanima, quibus quippe contra lupos oues defendimus, Lepores, & Ceruos venamur, & pro domuum noſtrarum, immo corporum noſtrorum cuſtodia vtimur, à Sturnis, ut prodidit Blondus, abhorrere feruntur: quod ſi verum eſt, certè antipathiæ aſcribendum fuerit, quando, quod ſciam, naturalis illius ratio aſſignari non poteſt: quemadmodum fortaſſis huius, Cur Sturni ipſi tantopere odere Accipitrem, communem nempe volucrum, minorum præcipuè, quales ipſi ſunt, aduerſarium, hoſtemq́; quem quomodo metuant declarat in primis [a] Homerus, Troianos ſcribens ab Aiace in fugam conuerſos a ſubuenientibus Hectore, & Aenea animos recepiſſe, vnaq́; cum his cateruatim Græcos inuaſiſſe. Hos uero eos tanquam Accipitrem, Sturni, viſo, fuga ſaluti ſuæ conſuluiſſe.

Sturni Accipitrem timent

[a] Iliad. ρ.

Græci Sturnis comparati.

Τῶν δ' ὥςε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ Κολοιῶν,
Οὖλον κεκλήγοντες, ὅτε προΐδωσιν ἰόντα
Κίρκον, ὅς τε σμικρῇσι φόνον φέρει ὀρνίθεσσι.
Horum ſicut Sturnorum nubes venit, aut Gracculorum,
Acute vociferantes, quando vident accedentem

Circum

Circum (Accipitrem) qui paruis cædem affert auibus.

Item [b] alibi Patroclum scribit id præstitisse Grecis in Troianos, quod Accipiter in Sturnos, & Gracculos, nimirum ita fuisse pauori Troianis, quemadmodum Gracculis, & Sturnis Accipiter, ait autem:

> Ἴθυσε δὲ διὰ προμάχων, ἴρηκι ἐοικὼς
> Ὠκέϊ, ὅς τ' ἐφόβησε κολοιούς τε, ψῆράς τε.
> *Iuit autem recta per propugnatores Accipitri similis*
> *Veloci, qui terruit Gracculosq́; Sturnosq́;.*

[b] *Illyad.* π. Troiani Sturnis similes.

Idem docet [c] Ludouicus Ariostus Homeri priorem, vt apparet, locum imitatus sub exemplo Rolandi, qui relicto rege Manilardo cæteros paganos, ac Christiani nominis inimicos occidebat:

> Come per l'aria, ou'han si larga piazza
> Fuggon gli Storni da l'audace Smerlo,
> Così di quella squadra homai disfatta
> Altri cade, altri fugge, altri s'appiatta.

[c] *Cant. 12. st. 84.* Rolandus paganos fugat.

Eodē prorsus modo apud Q. [d] Calabrum Neoptolemus Achillis filius Græcos pugnam deserentes, Troianisq́; turpiter terga vertentes his verbis alloquitur: *Formedolosi, quo fugitis in morem imbellium Sturnorum, quos metu concitauit Accipiter obuiam factus?* Porrò etiamsi imbelles omnino Sturni sint, nonnunquam tamen Accipitri sese opponunt, vel saltem accedentem repellere student. Hunc enim supernè, vel a latere, testante Alberto, accedentem alis euentant (sic habet, id est, vento alarum repellunt) & subtus volantem stercoribus opprimunt. Et alibi rursus: Ad quemlibet impetum Accipitris, inquit, comprimuntur in aëre, & vento alarum coniunctarum repellunt Accipitrem, qui si infra eos volet, stercoribus eorum incubatur, ita vt appropinquare non possit. Aelianus author est, semen allij Sturno mortiferum esse: quod sanè mirum omnino est, quando certè alijs animantibus innoxium esse constet.

[d] *L. 11. par.* Neoptolemus Græcos ad pugnam hortatur. Sturni vt se contra Accipitres defendant. [e] *L. 6 de anim. c. 46.*

DENOMINATA.

STVRNI Sarmaticæ Europeæ populi sunt, à Sturnis auibus nomen non habent, nam [a] Ptolomæo Στῦρνοι dicuntur. Plinio Sturnini Calabriç sunt populi, cur sic dicti nescio. [b] Aristophanes ἵππον, id est, equum, ψαρὸν vocauit, Scholiastes, & Suidas transferunt celerem ἀπὸ τοῦ ψαίρειν, quod est, accelerare, siue properare, vnde & αἰψηρὸς deducatur, id est, celer, & citus, vel qui colore tali sit, quod magis placet, id est maculis varius vt Sturnus auis Nam & Eustathius à Sturno aue varia, inquit, quæ dicitur ψὰρ, in genitiuo ψαρὸς equus similiter appellatur varius ψάρος. Scribitur autem ψαρὸς adiectiuum oxitonum, pro aue verò paroxitonum. Cæterum ψάρον de Turdi in collo colore Gaza apud [c] Aristotelem vertit murinum, Plinius concolorem: sed neuter mentem Philosophi expressit, mallim ego varium, & maculosum exponere, nã & Aetius de Passerculo Troglodyte loquens, *similis est*, inquit, *Regulo, sed iuxta summum alæ lineamentum* ψαρότερος, id est, magis varius. Similiter pisces quosdam scribit Ornithologus psaros vocari à varietate coloris, ego eiusce modi nominis piscem non inuenio, neque etiam in libro de aquatilibus eorum meminit, possunt tamen pisces maculosi, quales Turdi sunt psari, nuncupari. [d] Plinius authoribus olim curæ fuisse scribit, lapides mortariorum, Ephesiumq́; lapidem in ijs prætulisse cęteris, secundum laudis locum dedisse Thebaico, quem sese alias pyrrhopœcilon vocasse ait, alios vocare psaronium. Cuius mentionem faciens [e] Bellonius, Plinium quodammodo explicans, qualitatem, eius innuit, inquiens: Lapis hic, quem ex Plinio a maculis Sturni psaronium, vel quod ex lapicidinis Thebanis excidatur, Thebaicum nomino, supra omnes lapides duriori corporis callo constat. [f] Polydorus Virgilius authores sese habere scribit, qui Henrici tertij Anglorum regis temporibus dicant percussum esse denarium argenteum, quod genus monetæ vulgò Sterlyng nuncupatur, ab effigie Sturni auis, quæ in altera parte numi esset, nam Sturnus, vt supra dixi Anglicè Sterlyng nuncupatur; sex verò, & viginti denarios fuisse ait pondere vnius vnciæ argenti, & tales ferè, quales hodie sunt: quare etiam omnis Anglica moneta etiamnum Sterlyngorum nomine putetur. Sed & cur denarius sit nota Sturni auis signatus, causam ponere, quod ea auis pars foret insignium, quibus Reges id temporis multarum possessionum, vel extramarinarum domini vti essent, quemadmo-

Sturni populi. [a] *L. 3. c. 11.* [b] *In nubib.* Sturnus equus qui. ψαρὸς quid [c] *9 hist. c. 49* Gazæ, & Plinij error Pisces psari. [d] *L. 36. c. 22* Lapis psaronius quis. [e] *L. de oper. antiq. c. 8.* [f] *L. 6 Hist. Angl.* Numus argenteus cũ impresso Sturno. Monetę Anglorũ cur Sterlyngi dicti. Sturnus regum Anglæ insigne.

Ster Anglis quid.

quemadmodum reges nunc ſolent in inſignibus regijs ſingula ſuorum inſignia adiungere, quò potentia exiſtat quam maxima, vel quòd numulus in altera parte haberet notam Stellæ, quam Angli Ster vocant. Et iſtos denarios etiam hodie reperiri.

HIEROGLYPHICA.

Hominis ingrati hieroglyph.

DE Sturno apud antiquos, vti neque apud recentiores nullū hieroglyphicum hactenus obſeruaui: poſſit nihilominus pro homine ingrato nō incōgruè pingi. Quemadmodū etenim hoc auium genus cateruatim volans tendit in olіueta, eorumq; fructus maxima cum auiditate depopulatur, & nonniſi depaſtis ijs diſcedit, & olіueta deſerit, Similі planè ratione homines ingrati, donec aliorum ope, fauoreq; egent, eos obſeruant, venerenturq; vbi verò auxilio eorum vſi ſunt, vel munera, quorum cauſa eis adulabantur, acceperunt non tantùm beneficij fiunt immemores, verumetiam ſæpè contemnunt.

VSVS IN CIBIS.

[a] Lib. 2.

Sturni non habiti ſunt in delicijs.

STVRNI olim etiam hominibus in cibum ceſſere, nam & Antiphoni, teſte [a] Athenæo, inter cibos recenſentur: ſed in delicijs non habebantur, vt in primis colligo ex Martiale, qui cognato ſuo cum Turdos donare vellet, qui quibus in delicijs haberentur, ſupra abunde demonſtrauimus cur eos non mittat, cauſam reddit, quod ager ſuos Turdos non ferat, ſed Sturnos, aues nimirum ignobiles, ac nullius fere pretij, inquit autem;

Nunc Sturnos inopes Fringillarumq; querelas
Audit, & arguto Paſſere vernat ager.

Sturnorum caro.

[b] Li. 5 de ſanit.

[c] Li. 6 de ſanit. tuend.

Sunt qui prorſus eos a menſis abdicent, ſunt qui aliquo tempore tantùm, nimirum cicutæ tempore. Carnem aiunt duram eſſe, ventriculoq; inobedientem, viroſum quendam etiam ſpirare odorem, maximè cum cicutam depaſcuntur. *Sturni*, inquit [b] Platina, *quos vulgò diabolicam carnem habere dicimus, omnino ab obſonijs lautorum abijciantur. Hos comedat Vacerra noſter, qui marſupio magis, quàm vitæ conſultum velit*. [c] Galenus vero, cui alijs, vt medicorum coryphæo ſtandum foret, inter Perdices, Turdos, Merulas, & huiuſmodi, quæ quidem boni ſucci eſſe ab omnibus putantur ψᾶρας, hoc eſt Sturnos etiam accenſet. Quam controuerſiam examinans [d] Aloyſius Mundella Galenum defendere conatur, obiectionique aliorum ſic occurri poſſe exiſtimat; Galenum in eo libro in calculi renum vitio Sturnos, tanquam tenuis alimenti probaſſe, ſimiliter & Palumbos turritoſue Paſſerculos, vel Sturnos non ita fortaſſis improbi ſucci eſſe, præſertim iuuenculos, vt uulgus putat. Quædam namque animalia in tenella adhuc ætate boni ſucci ſunt, vt vituli, & hœdi, ſi verò annoſi fiant, praui. Hæc enim, vt ait [e] Galenus carent, & concoctionis, & boni ſucci, & nutritionis laude. Et paulo pòſt, Nec obſtiterit, inquit, quo minus boni ſucci ſint, quòd cicuta interdum paſcantur, vt neque Coturnicibus, quòd elleboro. Et rurſus [f] alibi: Galenus, inquit, Sturnos inter attenuantes, optimiq; alimenti cibos connumerat, qui tamen ab omnibus fere, qui de illis tradidere, & praui ſucci, & ſaporis ingrati habiti ſunt. Et fieri quidem poteſt, vt vox illa pſaros, id eſt, Sturnus, alio Galeni contextu, non ab ipſo autore addita fuerit. Vel Galenum ibi de Sturnis iuuenculis locutū fuiſſe dicimus, qui tenelli adhuc ſucci laudibilioris fuerint, quàm adulti: vel potiùs exiſtimabimus illum intellexiſſe de Sturnis, qui in montibus degunt, non autem qui circa paludes, & loca campeſtria verſantur: quos ſanè ſi comedas, cum præſertim nouellæ ſunt ætatis, adeo miram cibi illius ſuauitatem ſenties, vt vix illos a Turdis diſcernere poſſis. Hæc ille. [g] Cardanus Sturnorum eſum vindemię tempore non improbat, tunc enim ſuauiores euadere ſcribit. Idem facit [h] Iulius Alexandrinus, qui de Paſſeribus locutus, Sturnorum, inquit, conditio eadem, extraneus præterea ſapor quidam, unde deterioris inſuper ſucci alicuius ſuſpicio: ipſi ſeipſis tamen, matureſcentibus uuis, ac per vindemiam totam, pabuli melioris copia meliore, & ſapore iucundiores euadunt, vt edi non inſuauiter prorſus poſſint. Nonnulli, ut Cardanus quoque, aiunt, ſi mox, ut capti ſunt, amputetur caput, reliquum corpus ſuauius euadere. Calidi ſunt, & ſicci iuxta Auerroem.

[d] Epiſt. 6. medicinal.

Quomodo Gal. Sturnos laudarit.

[e] Li. 3. de alim. fa.

[f] Dial. 4 medicinal.

Sturnorum ſuauitas.

[g] 3. de ſanit. cap. 21.

[h] L. 13 ſalu. cap. 8.

Cur caput amputandum

MEDICA.

MEDICIS Sturnorum stercus potissimùm seruit: nec is ad medicinam, sed ad faciem exornandum. *Ad alphos*, inquit[a] Aegineta, *crocodilea, & fimus Sturni, cum oryzā comederint.* Plinius verò crocodileam adulterari scribit amylo, aut cymolia, sed maximè Sturnorum fimo, qui oriza tantùm pasti sunt. Plurima de huius fimi vsu ad alphos, pannos, impetiginem, & morpheam leges ex Galeno, Dioscoride, & Serapione; eiusmodi autem vitia sanare hunc fimū à natura docemur, quæ varijs maculis distinctā auem genuit, vt docet[b] Porta. Terrestriū cocodrilorum fimū luxuria fœminarū pretiosum fecit, quæ nō contentæ tot medicamentis, quæ splendidā, extentamq; faciei cutē reddunt, crocodilorum, & Sturnorum etiam fimum eis adijciunt. Constat igitur hæc stercora abstergendi, exiccandiq; vim possidere, vtranque mediocriter: multò moderatius tamen, & infirmius Sturnorum stercus est. *Stercus Zezur*, inquit Serapio citans Galenum, *oryza pasti impetigines efficaciter abstergit*. Sed[c] Galenus fimum Crocodili terrestris cutim abstergere, & siccare scribit, vt & Sturnorum oryza pastorum, qui tamen longè imbecillior sit; crocodili verò terrestris tam efficax, vt ephelides etiam, & alphos, & lichenes tollat. Eiusdem Serapionis interpres ex Dioscoride transferens pro fimo Sturni, imperitè posuit Turturis. Sturnum in cibum sumptum Kiranides iuuare author est eos, qui mortiferum aliquid biberunt, & si quis prægustauerit, omnino non lædi. Contra Arnoldus euitandos esse ait eis, quos hæmorrhoides crebro vexant, & maximè pulsantes.

Stercoris vsus.
[a] *L. 28 c. 8.*
[b] *L. 5. Phytog c. 16.*
Fimi crocodilorū terrestriū honor.
[c] *Lib. 10. de simpl.*
Interpretis Serapionis error.
Sturni esca cui vtilis, cui noxius.

DE COCCOTHRAVSTE Ornithologi. Cap. XX.

SYNONYMA.

HESYCHIVS, & Varinus κοκκοθραύστης, inquiunt, auis quædam est, sed quæ, non explicant. Ornithologus id nominis huic aui, cuius effigiem in sequenti pagina dabimus egregie competere videns, eam eo nomine indigitauit, quòd rostro suo coccos, & interiora grana, siue officula cerasorum confringere soleat. Apud alios Græcos, imo Latinos aliud nomen non reperio, nam Pardalus Aristotelis non est, quamuis id affirmauit[a] Bellonius. Italis Frison, Frusone, vel Grison etiam appellatur, circa Lacum Verbanum Franguel montagno, id est, Fringilla montana. Gallis, teste Bellonio, Grosbec a rostri nimirum crassitie. Cenomannis priuatim Pinson royal: nonnullis, referente Ornithologo, Cnochepiere, & alibi, vt audio Cassenoix, id est, nucifraga, quod nomen Caryocatactæ aui suprà descriptæ magis conuenire existimo. Germani, eodem Ornithologo teste, vocant Steinbysser, Heluetij Klepper, in Austria Kernbeisz: circa Francfordiam Kirszfinck, & alibi Kirseschneller. Audiuisse etiam sese ait alicubi Bollebick vocari, hoc est, gemmiuoram, quòd gemmas arborum comedat. Turcis Giengeu dicitur.

[a] *L. 7. c. 30. de auib.*

FORMA, DESCRIPTIO.

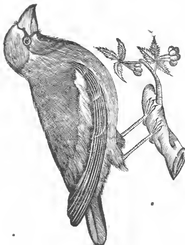
HAVD inconueniens fuerit hic, quæ Bellonius de hac aue scripsit, inserere, eoq; maximè, vt manifestemus, hanc auem Aristotelis Pardalum non esse. Ille verò sic scribit: Nullum autem nomen inuenimus, quod aptius, atque exactius huic aui competat Gallicè, quàm si dicamus Grosbec. Rostrum enim ei pro corporis portione insigniter magnum. In alijs tamen Galliæ locis aliter appellatur; nam Cenomanni dicunt Pinson royal. Colorē, ut potior pars aliarum auium non seruat. Nuper enim in Græcia vnam, cuius detractam pellem nobiscum attulimus, obseruaui, cuius color diuersus est ab alijs, quot propter diuersitatem ætatis contingit.

Grosbec.
Pinson royal.
Colorē mutat.

Deſcriptio. contingit. Sturno paulò minor eſt, roſtrum ei durum, adeo verò inſigne, vt magnitudo eius nobis ſit admirationi. Caput ſuperius eſt colore mali aurantij: cum macula ſub gutture nigra: collum cinereum, dorſum fuluum: alarum extremitates ex viridi luteſcunt, ſicuti torques Palumbis: caudæ extremitas alba, ſubtus fulua, cuius pariter coloris ſunt venter, pectus, & guttur. Quæ [a] Ariſtoteles Pardalo ſuo tribuit, huic aui competunt. *Pardalus*, inquit, *colore tota cinereo eſt, magnitudine proxime ſuperiori* (loquutus erat de Sturno, Collurione, Cæruleo, mollicipite, Galbula) *magna ex parte gregatim volat, nec ſingularem hanc videris, vocem frequentem, nec grauem emittit.* Quæ notæ omnes huic noſtro Grosbec conueniunt. Solam enim volare non obſeruamus, & inſuauiter canit, quare nec in caueis alitur. Hæc omnia ille. Verùm ſi Ariſtoteles hanc auem agnouiſſet, tam diuerſam ab alijs roſtri figuram, ille, qui differentias vbique notare ſolet diligentiſſimè, non erat taciturus: præterea Coccothrauſtes noſtra, ſiue vt ille vocat, Grosbec, tota cinerea non eſt, ſed in collo tantummodo: poſtremò vox non eſt inſuauis, peculiaris tamen Cymbalorum ferè æmulo: caueis tamen includi non ſolet, niſi fortè aucupij cauſa. Sed ad Deſcriptio ex Ornithologo. formam eius reuertamur, depingit, deſcribitq; eandem his verbis Ornithologus: cuius deſcriptionem ne temerè in ea elaboremus, hîc quoque inſerere viſum eſt. Magnitudo ei

[a] 9 hiſt. c. 23

Coccothrauſtes mas cum ceraſi ramulo.

Alaudæ, aut Loxiæ. Rostrum durum, validum, breue, latum, simile ferè rostro auis, quam Rostrum.
Gigger vocamus, magis suscum, (ita vocat quandam aliam auiculam, cui pariter rostrum
crassum est, quam Turnerus Pyrrhulam esse conijcit.) Color capitis (in fœmina) cha- Caput.
ropus, vel ex flauo ruffus; in pectore, & ventre ex cinereo rubicundus. Pennæ alarum su- Venter.
perius nigricant, in medio albent, in imo coloris ferè cærulei, vel Indici sunt. Pennis ni- Alæ.
gris rostrum inferiùs ambitur, & similiter oculi. Collum pronum, & vtrinque ad latera Collum.
plumis vestitur cinereis. Dorsum ex ruffo nigricat. Propius caudam charopæ sunt pen- Dorsum.
næ, extremæ in cauda albicant. Cauda.

LOCVS.

ORNITHOLOGVS in syluis capi scribit, æstate fortè, hoc enim tempore apud nos in montibus agunt, & sub Octobrem ad plana descendunt. In Germania etiam æstate rariùs, hyeme frequentius cernitur. Nidificat, vt ille narratum sibi esse ait, in arborum cauis.

INGENIVM.

ITALI hominem crassi ingenij, & deceptu, persuasuq; facilẽ significantes Coccothraustem crassi rostri appellant, dicentes: Tu sei vn Frison del becco grosso, ac si eiusmodi auis hebetis, & obtusi esset ingenij, & facile caperetur. Audio tamen non facile sese præbere capiendam, sed fortè inde erit natum aduerbium, quod caueæ inclusa non solum raró cantillet, sed ne institutionem admittat.

VICTVS.

TANTA rostro eius durities est, vt cerasorum ossa eo confringat, quorum nucleis inhiat maximè: super qua re hoc ridiculum addit Ornithologus, nam auceps quidam nuper, vt rem ridiculam ostentaret, Turdi genus Bohemicum (vt Germani appellant) in cauea inclusit; idq; cerasis aridis pasci assuefecit. Quæ cùm Turdus integra deuoraret ossicula cerasorum, quæ subinde excernebat, in subiectam caueam, cui inclusus erat Coccothraustes, delapsa illum alebant. Vescitur etiam, vt audio, oliuis, aliasq; baccas vorare credendum est. In cibo cedit, & caro eius non improbatur, & grata est, & suauis.

DE COCCOTHRAVSTE INDICA cristata. Cap. XXI.

EIVSCEMODI auem ad viuum depictam F. Franciscus Malocchius horti Pisani præfectus iussu sereniss. Ferdinandi magni Hetruriæ Ducis ante aliquot dies ad me misit, affirmans in natiuo eius solo, nimirum in insula, quam vocant capitis viridis, appellari vulgò Frusonem nomine simillimo Frisoni nostro proximè præcedenti capite descripto, cui etiam rostro similis est, macula etiam rostrum nigra ambit, & magnitudine, teste Hieronymo Mercuriale, Turdi. Quare etiam Coccothrausten Indicam appellare libuit. Auidè amygdalas, vt Malocchius mihi significauit, deuorat, in quo cum Coccothrauste etiam conuenit, qui huiusmodi fructus rostro frangit, vnde nucifraga dictus est, aliosq; coccos, siue officula: quod facere pariter hanc auem verisimile est, cum rostro valde crasso, &
robusto prædita sit. Lusitanis, Mercurialis Cardinalitium vulgò appellari asserit, fortè Mores. Natura.
quia purpurea est galerumq; purpureum gestare videatur. De natura, moribusq; eius hęc referebat Malocchius: Auium voces, maximè Lusciniæ imitatur, panico inhiat, amygdalisq;, alsinem herbam deuorat, visa in speculo icone sua miserabilibus modis gesticulatur, sibilos edendo, cristam deponendo, caudam more Pauonum erigendo, alas motitando,

in summa

in ſumma ſpeculum roſtro impetit: tempeſtes ei calidiſſima, quod inde innoteſcit, quia ſæpe ſe aquæ immergit. Ingenio eſt manſuetiſſimo, cibum e manibus oblatum accipit. Hęc ille de eius natura. Forma verò hæc eſt. Cirri in capite figura trigona coccinei, quo pariter colore collum, pectus, & venter refulgent. Alarum extremitates non tam intensè purpurascunt, quemadmodum neque cauda, quæ pro corporis portione longiuſcula eſt, palmum ſcilicet, aliquantulum ſurrecta, lata digitum auricularem, vt pictura oſtendit. Tibię breues, & albicantes, vngues robuſti, & nonnihil incurui. Auis tota à capite ad caudæ extremum menſurata duos palmos explet.

Deſcriptio.

Coccothrauſtes Indica cum ceraſo auium:

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE

Liber Decimus septimus.

QVI EST DE AVIBVS VERMIVORIS.

DE REGVLO: Cap. I.

VEMADMODVM apud nos homines primum honoris dignitatisq; locum obtinent, quos in Reges adoptamus; eodem etiam planè modo hæc Auicula quamuis auicularum omnium, quas nostræ regiones producunt, minima, ab auibus ipsis vnanimi consensu in Regem electa, inde Regulus nuncupata, ceteris preferenda videtur, & regius siue primus ei locus in hoc libro tribuendus. Conuenerant aliquando, sicut est in fabulis inter se aues, ut illa pro Rege haberetur, quæ sublimi uolatu cæteras superaret, cumq; id Aquila facilè præstaret, exiliens Regulus, qui sub alis eius latebat, insedit Aquilæ capiti, inde se victricem esse asserens. Fabula inde fortè ortum habet, quia tantæ paruitatis auicula Aquilæ pugnare (quòd testatur philosophorum princeps & communis præceptor [a] Aristoteles) non perhorrescat. Quapropter de vermiuoris auibus locuturus vel solum ob nomen tanquam harum antesignatum prætulimus. Verùm antequam ad Aequiuoca me conferam, operæpretium est admonere, Turnerum & Bellonium Passerem troglodyten nobis pro uerò Regulo obtrudere, & quam nos Regulum putamus, illos Philosopho dici Tyrannum, quasi vero Regulus & Tyrannus non sint synonyma.

Nominis ratio.

Fabula de Reguli electione in Regem.

[a] 9. hist c. 1 1

Turneri & Bellonij error.

AE Q V I V O C A.

EGVLVS noster [a] Aristoteli etiam Trochilus nominatur, ut mox patebit. Sed [b] eidem philosopho alia præterea auis est eiusdem nominis, quam aquas adamare testatur, & [c] alibi Crocodilis hiantibus inuolantes tradit depurgare dentes. Hæc apud illum fortè legens [d] Plinius, Trochilum illum Niliacum cum Regulo nostro implicuit, dum ait: *Trochilos in Aegypto vocatur, rex auium in Italia, parua auis, quæ crocodili in somno hiantis os & dentes repurgat.* Sunt etiam ex amphibijs auibus Trochili dicti. Hi per littora discurrunt, tanta sæpius celeritate, ut cursus eorum uolatu etiam pernicior sit: atq; hinc nomen eis apud

[a] 9. hist c. 1 1
[b] 8. hist c. 3.
[c] 9. hist. c. 6.
[d] L. 8 c. 25.

Plinij error.

Trochili aues dictæ, & earum historia.

Grecos impoſitum. Piſces magnos non aggrediuntur: cancellis & ſi quæ fluctibus ad littora propelluntur, contenti. Mares ſeorſim a fœminis, fęminæ a maribus paſcuntur. Ineunte vêre, priores fœminæ ſolicitant mares ad coitum. Sequuntur enim & prope eos peculiari quodam cantu ſtrident: quo vix tandem allecti mares accedunt, mox iterum fœtu procreato ſeparantur, & ad ſua ſexus vterque paſcua ſeorſim reuertitur. Tunc mares omnem fœturæ & Veneris curam relinquunt: fœminis labor ſolis incumbit: illumque illæ inter ſe partiuntur. Iam alię oua in nidis fouent, aliæ fouentibus cibum congerunt, & ſic alternis oua ſuis plumis concalfacere pergunt. Pullos iam adultos ad litus producunt, vbi mares verſari ſolent: ibi fœmellę etiam ex pullis cum ſuo ſexu remanent, maſculi verò

d Li. 2 de aucup.

ſeparantur. Aurhor eſt [d] Oppianus. Pompeius Feſtus Immuſculum auis genus eſſe dicit, quam alij Regulum, alij Oſſifragam dicunt. Nos plura de Immuſculo in Vulture, ni fallimur, & Aquila ſcripſimus, quæ per ſe Lector adire poterit. Græci Βασιλίσκον ſerpentem quendam vocant, quem Latini Regulum, cuius tam multiplex, tamq; varia apud ferarum ſcriptores hiſtoria eſt, vt fabularis prorſus videatur. Sunt qui dicant tantæ perniciei animal eſſe, ut ſolo oculorum intuitu, uel vt alij volunt, ſibilo tantùm, vel vt alij, morſu, humanum genus ſtatim interimat. Nec deſunt qui vulgi opinionem ſecuti ex ueteris

Baſiliſcus ſerpens & eius natura.

e 7 lib de Theriaca.

Galli ouo hanc truculentiſſimam feram naſci putant, vt abundè in Gallo docuimus. [e] Galenus eius meminit, atq; his uerbis deſcribit: *Baſiliscus bellua ſubflaua & triplici frontis apice munita tantummodò conſpectus, & quando ſibilat, auditus, videntes ſe & audientes necat, atque ſi quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, ſtatim moritur. Hunc aiunt omne aliud reptilium*

f L.8. c. 21.

genus cauere ne baſiliſcum vicinum habitet. Sic ille. Apud [f] Plinium quoque & Aelianum eiuſdem ſerpentis hiſtoriam legimus: ſed Plinius non triplici frontis apice munitum eſſe tradit, vt eſſe ex Galeno diximus, uerum candidam in capite maculam habere aſſerit, ut quodam diademate inſigni. Vulgus hanc beſtiam depingens, coronatam fingit ad nomen alludens: nam uidetur ideo baſiliſcus dici vel a candida illa macula capitis, ut Plinius habet, vel a triplici frontis apice, ut ait Galenus.

SYNONYMA.

a 8
b 9 hist.
c 8 hist. c. 3.
d 9 hist. c. 1.

Orchilum & Trochilum eandem auem eſſe.

LINIVS [a] Trochilum regem auium dici ſcribit, ex [b] Ariſtotele, ut apparet, qui ſic habet. Trochilus uocatur alijs nominibus Senator & Rex. Græca nomina ſunt, Τροχίλος, Πρέσβυς, Βασιλεὺς. [c] Alibi Ariſtoteli Tyrannus dicitur: [d] Alibi etiam Orchilum nominat auem, quam Noctuæ oua exedere memorat. Ornithologus hanc quoque non aliam arbitratur, quam Trochilum, cùm utramq; inquit, legamus paruam auiculam eſſe, & foramina ſubire; vtramq; etiam Noctuæ inimicam. Facile autem vulgus vel negligentia vel ioco (ad ὄρχεις, id eſt, teſtes alludens) Trochili nomen in Orchilum mu-

e 9 hist. c. 1

tauit. Et reuera [e] Ariſtoteles alibi Regem auium cum Noctua diſſidere ſcripſit ibidemque Noctuæ oua excedere Orchilum, & Aratus inter ſigna tempeſtatis etiam refert cum Orchilus & Eritheus caua terræ ſubeant, & Ariſtophanes denique de Carcini poëtæ filijs dicebat: Ὅσον τὸ πλῆθος κατεπτίσω τῶν Ὀρχίλων. Hos enim ceu paruos (vt Orchilus auis parua eſt) & libidinoſos (à teſtibus, quos Græci ὄρχεις nominant) traducit, vel tanquam magna habentes genitalia, vel ſaltationi deditos: nam ὀρχεῖσθαι ſaltare eſt teſte Scholiaſte.

In auibus. Aries Ioui ſacrificatus.

Idem [f] ſi quis, inquit, Ioui ſacrificauerit arietem, rex nunc eſt Orchilus auis, Βασιλεὺς ἐσ' Ὀρχίλος ὄρνις. Solebant autem Ioui κριὸν ἔνορχιν, id eſt, arietem marem non caſtratum ſacrificare. Ioui quidem Orchilus auis facetè aſcribitur, tanquam libidinoſo & adultero, διὰ τοὺς ὄρχεις; id eſt, à teſtibus, à quibus poëta hoc nomen confinxit, vt ſcribit Scholia-

g 9. hist. c. 11

ſtes, & repenrex eo Varinus. Prærerea cum Trochilus auis [g] Ariſtotele teſte, alijs nominibus Rex & Senator, vt dixi, appelletur, nimirum eandem auiculam non immeritò Orchilum Ornithologus feciſſe videri poteſt, quæ hic Ioui Regi, tanquam & ipſa rex attribui-

Σαλπιγκτής.

tur. Ὀρχίλος, inquit Heſychius, auicula vilis, quæ ab aliquibus Σαλπιγκτὴς dicitur. Quemadmodum uerò Regulus Βασιλεὺς primarius, ita diminutiua uoce Βασιλίσκος

Ῥόβιλλος.
Τρίκκος.
Κόρτιλος.

Aetio, Æginetæ & Ariſtophani nuncupatur. Ῥόβιλλος Heſychio & Varino Baſiliſcus auis eſt, & Τρίκκος apud Eleos, vt iidem habent, Auicula quędam eſt, & rex. Item Κόρτιλος ipſis auis eſt, quam ab alijs Βασιλίσκον appellari ſcribunt. In Creta teſte Bellonio Tettigon appellatur, à magnitudine fortè, qua cicadam vix excedit.

Albertus

Albertus alibi, vbi Aristoteles Πρέσβυς habet, legit Basit voce, vt videtur, à Græca corrupta, ut pleraq; apud ipsum. Basit, inquit, Arabicè, apud nos autem Senecta uocatur; Senator fortassis dicere voluerit, ut Gaza vertit. Idem Albertus & author de natura rerum Regulum etiam Parram nominari dicunt [h] Ioan. Saresb. etiam Bitricum dici scribit referente Ornithologo. Cælius Acalanthim nobilissimi canis nomen esse tradit, quosdam tamen eo nomine aues intelligere, quas alij Basilicas nuncupant. Regaliolus item non alius quàm Regulus videtur [i] Suetonio, quamuis nonnulli pro Galgulo accipiant, quemadmodum in Galgulo ostendi. In Hetruria circa Florentiam hęc nobilissima auicula Fior rancio, id est, flos calendulæ appellatur, a rutila aureaq; capitis crista, Veronæ ob eandem causa Capo d'oro, id est, caput aureum: ab alijs Occhio Bouino, id est, oculus bouinus, a magnitudine vt conijcio, Genuæ, ut audio, Boarino della stella (ad differentiam alterius auiculę, cuius iconem suo postmodum loco dabimus, quam simpliciter Boarino dicunt.) Bononię Papazzino, hoc est, paruus Papa, nimirum tanquam Regulus. Quidam item Italicè interpretantur Retino. Scoppa Italus pro Trochilo exponit lo Reillo, & pro Regaliolo aue alibi quoque Reillo, & Scricciola habet. Syluaticus & ipse Italus, auis, inquit, regia est, quam nos uocamus Regilum. Gallicè aliqui nuncupant Rottelet, Roytelet, petit Roy, item vn Poul uel Soucie, uel Sourcicle, à supercilijs, ut Bellonius uult, uel à colore uerticis simili floris calendulæ, quam Galli vulgò Soucie uocant, quasi solsiam, uel solsequiam. Hinc etiam Germanicè Goldhendlin appellari dicit Ornithologus, alibi Ochsenеugle, id est, oculum bouinum. Circa Bernam in Heluetia Strußle, alibi Thannenmeisle, id est, Parum uel Parum abietum, sed impropriè. Flandricè appellatur een Konijnxken: Polonicè Krolik: Anglice Vvren, Turcice Serce. Aduertendum uerò est omnia hæc nomina in diuersis linguis à rege denominata Passeri Troglodyti communiter attribui, quem multi cum Regulo confundunt, sicuti etiam Ornithologus annotat.

Tettig. Basit. Senecta. Parra. [h] In Polycr. Bitricus. Acalanthis Regaliolus [i] In Cæsare. Synonyma Italica & aliaru nationum. Gallica. Germanica.

FORMA. DESCRIPTIO.

INIMA auium, inquit Cardanus, apud nos est Regulus, qui per dumeta volitat, Passereulo dimidio minor: sed hęc magnitudo Passeri Troglodyti etiam conuenit. Rectius [a] Aëtius, Passerculus Troglodytes, inquit, auium omnium minima est Regulo excepto, quo paulò maior est & nigrior. Similis est autem ei in multis, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habet, &c. & iuxta summum alæ lineamentum cinerei amplius coloris (Græcè le-

Magnitudo [a] L.11.c.11

Regulus mas cum iunipero maiori monspeliensium.

Iii 2 gitur

gitur ψαρότεροι, id eſt, magis uarij) Ita & Aegineta Troglodyten Regulo paulò maiorem eſſe ſcribit, ſed quod colore illi ſimilem eſſe dicat inter cinereum & viridem (μεταξὺ τεφρᾶ καὶ χλωρᾶ, pro qua poſteriore uoce quidam ὠχρᾶ legunt) id ſanè uerum non eſt, & ſoli Regulo ille color cōpetit. [b] Ariſtoteles Tyranno corpus non multo amplius tribuit quàm locuſtæ, & criſtam rutilam è pluma elatiuſcula, & cætera elegantem auem eſſe prodidit. Ego Regulum aliquando in foro inuentum ita quam breuiter deſcripſi: Auicula hęc à capite ad extremitatem caudæ menſurata vix palmum exuperat. Roſtrum ei longiuſculum, tenue, teres quodammodo, nigrum & in extremitate nonnihil curuum. Criſtam gerit in fronte ſurſum erectam colore ferè aureo, quę in mortua aue non conſpicitur. Caput, collum, dorſum, & medię alę ex uiridi luteſcunt: nam remiges nigricant, & ad latera flaueſcunt, & prope earum exortum notabilem habent maculam albam. Cauda eiuſdem coloris eſt, quo remiges alarum pennæ. Guttur & pectus ex albo flaueſcunt, uenter candicat: pedes fuſci ſunt, & pro corporis portione robuſti. Fæmellas in hoc auium genere percepi pallidioribus capitis pennis loco coloris aurei conſpicuas eſſe, minores etiam ipſis criſta pennulæ ſunt, quarum caput linea nigra craſſa ſatis velut corona eleganter ambit. In ali etiam duas haber maculas albas, paruam vnam, longam alteram, cum mas hanc ſolam habeat.

[b] 8 hiſt. c. 3.

Magnitudo. Roſtrum. Criſta. Color.

Fæmellæ à mare diſtinctio.

LOCVS. VICTVS.

TROCHILVS ſiue Regulus fruteta incolit & foramina. Niphus Regulum rubrum eſſe ſcribit præparuum, & in ripis riuorum agere, quod uix credo. Inter Iuniperos plurimùm victitat. Ornithologus aucupum ſuorum alios dicere perennare apud ſuos tradit, alios dicere auolare poſt alias aues quæ migrare ſolent. Alij dicunt, cùm bruma eſt gelidiſſima in urbibus, reliquo verò tempore in ſyluis conſpici. Vermiculos edit teſte [a] Ariſtotele, quorum nomine muſcæ, formicæ, coſſi, ſimiliaq; alia inſecta intelliguntur. Sunt qui muſcis adeo ingurgitari dicunt, vt aliquando de vita periclitetur.

Victus.
[a] 8. hiſt. c. 3.

VOX: MORES.
Ingenium.

ALBERTVS Regulum auem muſicam eſſe ſcribit, & præcipuè cantare tempore magni & ſicci frigoris in hyeme. Cæſar etiam Mancinus inter auiculas etiam canoras Regulum recenſet, quod non placet, cùm difficulter admodum cicuretur in caueis. Author Philomelæ Regulum zinzilulare aiens ita canit:

Regulus atq; Merops & picto pectore Progne
Conſimili modulo zinzinlulare ſolent.

Zinzilulare.

Regulus, inquit author de rerum natura, auis minima, ſed quanto minor, tanto uelocior & animoſa, ut etiam contra Aquilam aliquid conari audeat. Homines etiam ludit, nam cum ſe proximè quaſi manu capiendam obtulerit, caſſo hominis conatu & labore impigra profugit. Et rurſus: Trochilus auis eſt omnium minima, quam Regulum vocant, quæ licet paruo ſit corpore, auſu tamen magno contra Aquilam pugnare conatur. Solitaria uolat: pullis fœcunda eſt, nam plurimos uno fœtu producit. Vno ſpecu vel antro in hyeme multi condunrur, ut ad calorem conferente calore, qui paruus eſt, in tam minimis corporibus augeatur. [a] Ariſtoteles uerò ſic habet. *Trochilus fugax atq; infirmis moribus eſt, ſed victus probitate, & ingenij ſolertia præditus. Vocatur idem & Senator, & Rex. Quamobrem Aquilam cum eo pugnare aſſerunt.* Mirum quod ſe expertū ſcribit Albertus, nēpe Regulum ſi deplumatus in veru paruo exponatur, ſeipſum uoluere. Idem ſcribit [b] Scaliger, ubi affirmat inuerſionē eſſe quaſi quendā caſum. Nā quēadmodū, inquit, in Regulo auicula, cū in uerticulo igni apponitur, tametſi nemo uertat, tamen per ſe conuertitur; ita fit & in his: Regulus ubi ea

Regulus homines ludit.

Animoſitas.

Cur ſimul lateant.
[a] 9. hiſt. c. 11.
Regulus ſe ipſum voluit in veru.
[b] Lib. 2. de cauſ. plant. Theoph.

pars

pars quæ igni obuersa fuit, assata est; altera quæ non est assata, quia est grauior descendit, atq; is ita conuertitur. In frondibus idem alia ratione. Nanq; exucta in parte superiore attrahunt ab inferiore, atq; ita inferior inanita leuior fit. Hactenus ille. [c] Aristoteles Regulum scribit difficulter capi. [c] 9.hist.c.11

PARTVS.

REGVLVS, inquit Albertus, bis anno parit, oua circiter nouem vno tempore. Videtur verò is Reguli nomine Passerem Troglodyten intelligere. Cæterùm Regulus, vbi nidificat, sex aut septem oua tam parua, quàm est pisum, ædit. Oua Reguli.

PRAESAGIA.

REGVLVS auicula motu insolito & cantu sed tamen suaui, gestiens, quia aridulus vaporosum aërem plausibiliter excipit, & aduentantem humiditatem, qua refocilletur, implorat, pluuias affuturas denotat. Aratus verò inter futuræ tempestatis signa etiam ponit, si Orchilus & Eritheus terræ caua subeant. Auienus Latinus Arati interpres sic vertit: Tempestatis signum.

Orchilus infestus si floricomis hymenæis
Ima petit terræ, si dentiq; paruus Eritheus.

Conijcit Ornithologus Aratum non alia ratione hymenæis infestam hanc auiculam dixisse, quam quia tempestatem indicat, cùm nuptiæ sereno tranquilloq; cælo gaudeant.

PRODIGIVM.

SVETONIVS [a] C. Iulij Cæsaris fututam cædem euidentibus prodigijs denunciatam esse attestatur, pridieq; Martias idus auem Regaliolum cum Ramulo Laureo Pompeianæ curiæ se inferentem volucres varij generis ex proximo nemore persecutas, ibidem discerpsisse. [a] In Cæsare.

ANTIPATHIA.

Pugna.

TROCHILVM scribit [a] Aristoteles cum Aquila pugnare, quoniam Rex & Senator vocetur, quem locum Plinius in suam transtulit historiam: *Aquila & Trochilus*, inquit, *si credimus, dissident, quoniam Rex appellatur auium.* [b] Aristoteles Regem auium contra Noctuam etiam inimicitias gerere, atq; item Orchilum Noctuæ infensum ait, Orchilum ex Ornithologo eundem cum Trochilo esse ostendimus. [a] 9.hist.c.11 [b] 9.hist.c.1.

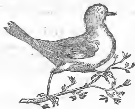
DE REGVLO ALIO non cristato: Cap. II.

IN agro nostro Bononiensi alia quandoq; capitur auicula, quam aucupes hîc vulgò Reatin nuncupant. Latinè Regulus non cristatus dici potest. Est enim Regulo superiori per omnia similis, præterquam quod crista careat. Auicularum omnium excepto Regulo minima est, Passere media magnitudine minor, si nudæ corpulentiam spectes: nullis aureis plumis in vertice coronabatur, in ceteris omnibus Regulũ a Passere Troglody te longè diuersissimũ ad amussim repræsentans. Rostrum ei est gracile, oblongiusculum, acutum, extremo, nonnihil aduncum, saturrimo atro colore resplendens, Interna capacitate & vtraque mandibula Reatin. Rostrum. Color.

Oculi. Alæ. Cauda.

vnà cum lingula rubicundis. Vertex, collum, dorſum, colore betico ad flauum nonnihil vergente. Ocelli nigreſcunt, quos plumulæ ambiunt cinereę. Alæ & cauda exteriori ſuperna ſuperficie ex fuſco ad ſpadiceum vergunt. Pectus, alæ internæ ac ſupremæ caudæq; in-

Regulus ſeu Trochilus non criſtatus.

Pectus. Venter. Pedes.

terioris initium ſunt flaua. Venter albicat, nonnihil tamen ſuperficietenus flaueſcens. Radices plumarum omnium ſunt plumbeæ, ſeu potius nigricantes. Cruſcula ſatis longa nigricant, minus tamen peticuli, quorum poſtici digiti vnguiculus omnium eſt maximus, digituſq; a medio anticorum magnitudine ſecundus. Duo cæteri antici minores & æquales ſunt inter ſe, præter id quod hæc auicula criſta caret, macula illa etiam, quam Regulus criſtatus albam media ala habet, deſtituta eſt.

Vt à Regulo differat.

DE PASSERE TROGLODYTE
Cap. III.

PASSERCVLVM Troglodyten quòd à neotericis pleriſq; præter vnum Ornithologum cum Regulo confundatur, Reguli hiſtoriæ neceſſarium omnino eſt ſubiungere, vt diuerſitas appareat, & ne temerè alios hallucinatos eſſe iudicare videar.

SYNONYMA.

Trogites Paſſer qui. Synonyma Italica. Perchia. Chagia. q̄ auis Siculis. Gallica. Germanica.

ΡΩΓΛΟΔΥΤΗΝ dicunt à ſubeundis troglis, id eſt, cauernis, vti etiam populos Troglodytas. Trogites verò vulgò apud recentiores Græcos dicta auis, Paſſer communis domeſticus eſt. Quia verò huiuſmodi auicula primo aſpectu omnium auium minima videatur, multi populi Regulum nominarunt. Itali in primis Reatino & corruptè Riatino, circa Lacum Verbanum Aryotto. Perchia chagia Siculis auis eſt minor Paſſere, ſæpes perforans, vnde nomen, & non alia, vt puto, quam Troglodytes. Gallis Roy, Roytelet, Boeuf de dieu, & Berichot, alibi Beurichon, alibi Forfonte, Nortmannis Rebetre, quaſi Roybetre, Sabaudis Roi des Ouſaeux, Roytelat, Rezeto, Redoyell, & alibi Conta faſona, quòd ſaltitando videatur numerare faſciculos. Nonnulli Germanicè Trochilum interpretantur ein Zaumkoening,

Sneekoening,

Sneekoening, sed hæ voces nostro Passeri Troglodyti teste Ornithologo Germano, conueniunt. Alijs Germanis Zunschlipff̄le appellatur, in Saxonia Thurnz koening, Schnykuning, Zunkuning: circa Rostochium Nesselzcuning, & Dumeling, id est, pollicaris, à paruitate: Flandrice Koninckxken, Anglis Vuren, Polonis Krolik: Turcis Bibil.

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo. Rostrum. Color.

TROCHILVS, inquit Turnerus, hunc cum Passerculo Troglodyte confundens, omnium auium est minimus, cauda longa & semper erecta, rostro longiusculo, sed tenuissimo, colore ferè fuluo. Quæ omnia Passerculo nostro optimè conueniunt. Quamuis siquidem primo intuitu Regulo multò minor appareat, duplo tamen plus carnis possidet: contrà Regulus pluribus pennis obuestitur, & earum multitudine maior apparet; cùm aliàs longè sit minor, ut testatur [a] Aetius, apud quem solum descriptam hanc auiculam reperias. *Passer Troglodytes*, inquit, *est Passerculus minimus iuxta sepes & muros victum quæritans. Estq; hoc animalculum omnium auicularum minimum, nimirum ea excepta quæ Regulus dicitur. Similis est autem Regulo in multis, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habet. Eodem paulo maior est & nigrior, caudamq; semper subrectam & albo colore retrò interpunctam habet: magis item garrulus quam Regulus est; & sanè iuxta summum alæ lineamentum cineris amplius coloris* (ψαρότερος, id est, magis uarij) ibi enim plurimis maculis seu punctulis nigris, albisq; variegatur, sicuti etiam in cauda.

[a] L.11.c.11

Rostrum. Lingua. Color.

Circa huiusce minimę auiculę in foro emptę descriptionem, ita aliquando me exercui. Auicularum omnium Regulo excepto minima est, rostello longiusculo, tenui & acuto, fusco supernè, albido infernè, quod lingulam continet admodum exilem, bifidam. Venter, collum ac dorsum ex fusco ad spadiceum inclinante colore vestiuntur. Pectus cinereum; Venter infimus, & alarum remiges lineis vicissim nunc nigris, nunc nonnihil albicātibus transuersim interstinguuntur; reliquæ verò minores alarum pennæ, necnon & caudæ fuscis ac castaneis in latum lineis sibi mutuò succedentibus instar Perdicum, seu etiam Gallinaginum variant: quin & in supremis vestientium rectrices plumulis extimo ferè latere ventri proximo notulas albidas quaternas aut quinas est obseruare.

Passer Troglodytes cum malo Armeniaca.

Pedes. Magnitudo.

Radices omnium omnino plumarum plumbeo sunt colore. Petioli nonnihil fusci sunt, calcari maximo omnium vnguiculo armato, cæterùm medio digitulo antiquo æquali. Tota auicula ab extremo rostro ad vltimam caudam palmum & digitum longa est.

MORES. NIDVS.

Partus, Victus.

Cantus.

AVICVLA est soliuaga, nonnunquam tamen gregatim volat, imo quoties aliam sui generis offendit, mox illi bellum indicit & confligatur. Cicuratur difficulter, etiam à teneris annis: Si tamen, ut quandoq; fit, cicuretur, tunc mira in cantu eius est suauitas. Maio præcipuè cantillat, ut ferunt. [a] Bellonius etiam in hyeme cantare asserit.

[a] L.7.c.7.

Anglorum nugæ. Nidus.

Galli fabulantur Troglodyten in festo trium Magorum, omnes quos eo anno educauit, pullos congregare, & cum eis cantillare. Angli hanc auiculam vulgo aiunt esse fæminam & marem eius esse Rubeculam, quod falsum est. Nidum facit iuxta parietes domuum & sæpes ex musco foris, intus ex plumis. Is oui erecti & in altero suo fine consistentis formam habet, in medio veluti latere ostiolum est, per quod ingreditur & regreditur.

Partus.

In posticis ędibus & stabulis stramine tectis interdum nidum construit, sed sæpius in syluis. Albertus Regulum bis anno parere scribit circiter oua nouem vno tempore. Videtur autem Reguli

nomine

nomine Paſſerem hunc Troglodyten intelligere. Victitat vermiculis: & breues volatus exercet.

VSVS IN MEDICINA.

ᵃL. 11. c. 11

Condiendi modus.

Alius exhibendi modus.

ATVRALEM, inquitᵃ Aetius, vim omnino admiratione dignam habet. Itaq; ſale conditus & crudus in cibo acceptus, morbum perfectè ſanat, (calculum ſcilicet renum & veſicæ) & noui adeo quoſdam ob eius vſum nunquam amplius ab affectione vexatos. Conditur autem optimè pennis euulſis, atque inde largo ſale adobrutus, & poſtquam fuerit are factus comeditur, & affectionem perfectè ſedat. Melius autem eſt etiam aliter ipſos edere, ſi plures contigerint, coctos nimirum, eius præſertim generis, quod per hyemem vbiq; apparet. Exhibetur autem & alio modo. Paſſerculus non deplumis in ollulam conijcitur, ac deinde operculo addito vritur, animaduerſione aſſidua habita, ne fallaris, quum in cinerem ſit redactus, & (ne) in aërem exhalans totus conſumatur. Conſueuit enim hoc contingere tum ipſi, tum alijs, quæ vruntur: quapropter præſtat ollę operculum non oblinire, vt per interualla quædam operculo adempto vſtionis modum intueamur. Exhibendus eſt autem ſemel omnis unius Paſſerculi vſti cinis per ſe, aut modico phyllo & pipere admixto, quo ſaporis iucunditate ori commendetur. Vſtus itaq; Paſſerculus peregrè proficiſcentibus commodus eſt, licetq; melle cocto exceptum in promptu habere.

Optimus condiendi modus.

Melior autem mihi videtur condiendi modus, atq; adhuc dictis præſtantior, ſi quis prçuulſis pennis viuum Paſſerculum ſale adobruat: quod & ego facio, inquit Philagrius. Arbitror enim & ſanguinis naturam quiddam in ſe complecti, quod minimè vulgariter proſit: cui amplius ſtercoris efficacia accedit, quam exuſtione debiliorem reddi planè credo. Proderit etiam eis qui abundant, aſſatos edere integros ita ut nihil ex eis præter pennas abijciant. Eadem ſed breuius leges apudᵇ Paulum Aeginetam. Antidotus ad difficultatem & ſtillicidium vrinæ ex Nicolao Myrepſo: Paſſerculum, quem troglodyten nominant, (Græcè Στιλλπεκίδα ſcribitur, voce haud dubiè barbara: Ornithologus videndum monet, an Græcum nomen corruptum ſit pro Σισοπυγίδα, id eſt, Motacillam quam recentiores ad idem remedium pro Troglodyte accipiunt,) integrum cremato & ſumpto cinere ac tenuiter contrito bibendum ex mero dato, quantitate cochlearij (minoris, quod pendet drachmam unam) ſi autem uolueris, admiſceto etiam farinæ prædictarum Cicadarum quartam cochlearij partem, & ieiuno ex vino præbeto. Aëtius cum præſcripſiſſet remedium efficax ciendæ Veneri, nempe ut Paſſer Troglodytes dictus in cibo acciperetur, ſubdit: verùm hi qui frequentiùs & ſupra quam conuenit, inde coeant, vrinam capræ bibendam præbe. Cerebellum Paſſerum in Antidotum diaſatyrion alteram apud Nicolaum Myrepſum recipitur, & rurſus in aliam cerebellum ſimul & oua. Hæc quidem apud Aeginetam etiam in vnguentum Entaticon immiſcetur.

ᵇL. 3. c. 43

Nicolaus Myrepſus correctus.

Cerebelli vſus.

DE PASSERE TROGLODYTE Bellonij. Cap. IV.

ᵃLib. 7. c. 4.

T nihil, quoad fieri per nos licebit, in hoc noſtro opere deſideretur, etiam hîc quæ de Gallorum Fauuette rouſeᵃ Bellonius ſcribit, hanc pro Troglodyte Paſſerculo nobis obtrudens, tradenda fuerint. La Fauuette, inquit, vna eſt ex minimis auiculis, cui operoſum fuit nomenclaturam applicare, quàm nobis reliquere ueteres. Quemadmodum uerò Septentrionalis plagæ incolæ, qui ob nimium frigus, contrà alij qui propter nimios æſtus, Troglodytę nuncupantur, ſic pariter exiguam hanc auiculam quæ foueas ſubintrat, Troglodyten nuncupamus: ſunt tamen qui perperam Fauuette à colore fauue, id eſt fuluo deducant, cùm ſecus alioqui indicet Troglodytis etymum, nimirum dici oportere a foueis. Ruticillæ admodum eſt ſimilis paulò verò minor, corpore oblongiuſculo. Arbitramur autem eam eſſe, cui tantam facultatem aduerſus calculum Paulus & Aetius tribuunt. Mas in hoc genere magis quàm fæmina rubet: victitat vermiculis roſtrum eſt gracile, & oblongiuſculum. Quæ de ſuo Troglodyte ſcripſit Aëtius ea huic noſtræ aui conueniunt.

Troglodytæ vnde dictæ.

Deſcriptio.

Maris à fœmina diſtinctio.

conueniunt: sed in contextu eius scrupulus est; nam cùm dicat similem esse in multis Regulo, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habeat, manifestum est, ea quæ de Regulo scribit, intelligenda esse de Tyranno, quem Galli dicunt una Soucie, de quo agemus paulo infra: quare quoque antea credebamus Regulum esse, quam nunc appellamus Troglodyten: sed cum Troglodytes noster in sepibus & parietibus versetur, uermibusq; vescatur, sitq; excepto Tyranno, Regulo, & Asilo omnium minimus, itaq; facilè animaduertimus Paulum & Aetium pro Troglodyte hanc nostrã Fauuettã accipere. Quinq; plerunque oua ædit, eaq; cinerei coloris nigro maculati. Nidulatur inter herbas, aut dumos hortorum, ut in ramis cicutæ, similisq; alterius herbæ vel retro parietes in urbibus aut pagis: nidum intus ingeniosè ex setis equinis construit. Partus. Nidus. Vix plus carnis obtinet, quàm extremum digiti. Vnus tantùm in eo color, qualis nempe in cauda Lusciniæ; quamobrem longiore descriptione non eget. Hyeme non uidetur, sicuti nec Luscinia & Curruca. Hactenus Bellonius. Color.

Passer Troglodytes Bellonij.

DE ASILO AVE.
Cap. V.

ΟἸΣΤΡΟΣ, id est, ut transtulit Theodorus Gaza, Asilus, ab [a] Aristotele inter aues enumeratur, quæ uermiculis uictitant: quamuis Augustinus Niphus insectum esse existimet, quod uulgò à sono tabanus nuncupatur, & inter aues accenseri mereretur. Mirum autem non est idem aui ac insecto nomen esse: siquidem & alia non pauca animalia in diuersis generibus vnum sæpe nomen homonymum obtinent propter communẽ aliquam in utrisq; similitudinem coloris, ingenij, uocis, magnitudinis, aut quamuis aliam. [b] Bellonius ob paruitatem ita vocari philosopho eiusce modi auiculam profitetur, atque pro ea hanc, quam ab eo mutuati sumus, auiculam depingit, deq; ea sic fermè scribit. Nullam excepto Regulo & Tyranno (quasi uerò Tyrannus & Regulus diuersæ auiculæ sint) auiculam nouimus, quæ hac, de qua nunc dicimus, minor sit. Lotharingis Chosti dicitur, ac si Gallicè dicas un Chanteur. Ob paruitatem corporis eius arbitramur esse Oestrum Aristotelis, licet eiusdem nomine etiam insectũ uolatile sit, quod equos infestat, & uaccas in furorem agit. Quod ut credamus, duo potissimùm nos mouent: quorũ unũ est, quòd & apud Græcos id nomen ob paruitatem suam obtinuerit, alterum, quoniam ut huiusmodi insectum sonitũ seu murmur quoddam alis suis semper excitet; ita pariter hæc auicula raro admodum non canit. Similis esset au Poul, quam nuncupauimus Tyrannum, nisi crista capitis ei esset flaua: lutescit tamen etiam

[a] 8. hist. c. 3. Niphi error. Taban' insectum.

[b] Lib. 7. c. 6. Asilus quæ auis Bellonio.

Chosti.

Color.

Asilus Bellonij.

etiam in alarum plicis, & earum extremitatibus, item caudæ & per tergus. Crura, pedes, vngues & roſtrum nigreſcunt, ſed ambæ roſtri extremitates aliquid lutei obtinent. Eſt autem longiuſculum, debile, aptum verò capiendis vermiculis. Victitat beſtiolis viuis, & grana auerſatur, degitq; in vmbroſis nemorum locis. Eſt præterea etiam piſciculus exiguus, quem Græci Oeſtrum, Aſilum quoque Latini dicunt, de quo in libro de piſcibus ſcripſimus &c.

Roſtrum.
Piſcis Aſilꝰ dictus.

DE HIRVNDINIBVS in genere, & de domeſtica priuatim.

Cap VI.

Ordinis ratio.
Pythagoræ dignitas.

HIRVNDO meo iudicio, quamuis propter obſtreperam moleſtiſſimamque cantus ſui garrulitatem, naturæque feritatem indocilitatemq; vtpote quæ nunquam manſueſcit, aut diſciplinam admittit, necnon ingratitudinem paſſim apud quoſuis ſcriptores malè audiat, & Samius ille Pythagoras, quem tanti fecere veteres, ut domum pro templo, ipſum pro numine haberent, in domo accipi illam vetuerit, inter vermiuoras aues, de quibus liber iſte inſtitutus eſt, iure nihilominus merito primum ſibi locum vendicare videbatur, Vpupæq; etſi maiori & formoſiori, & in quam Tereus Thraciæ rex immutatus à poëtis fingitur præferenda, at non quia notior & nobiſcum agens & ver annunciet, tædijq; hyemis ac frigoris finem eſſe cùm præſentia ſua, tum voce hilari & antelucano cantu atteſtetur, ſed ob ſingulares quaſdam animi dotes, inter quas ingenioſiſſima nidi fabricatio, à qua nimirum homines ædes ſuas conſtruere didicere, & æquiſſima cibi pullis tradendi diſtributio, cæteris prælucent: nos ſingulas proprijs locis diligenter examinabimus. Verum Regulus ſolus ob nominis prærogatiuam tanquam regiæ aliti dignũ locum illũ obtinuit.

Ab Hirundine quid didicere homines.

AEQVIVOCA.

chelidonis ſignificatio
ᵃL.1.c.4.
Equorum impetigo quid.

GRAECORVM χελιδών non ſemper auem, de qua nunc agimus, ſed alia etiam multa ſignificat, vt in primis Heſychio & Suidæ & Xenophonti de re equeſtri ab initio ferè cauitatem vngulæ equorum; ᵃCelſus verò Aurelianus χελιδόνας equorum vocat impetigines: Sic enim apud hunc eſt legere: ſunt autem equorum impetigines, ſquamulæ anteriorum crurum ſub armorum partibus, in ipſis animalibus natæ, has Græci λιχῆνας vocant, ſiue χελιδόνας: nos verò (vt ſupra dictum eſt) impetigines vel Hirundines. In hippiatria in priori quoque ſignificato legitur. Appellant eadem dictione cauitatem in flexu brachij humani circa cubitum. Suidas in canibus χελιδόνα etiam vocari ſcribit, quod χελιδών in equo nominatur; Nuncupatur eodem Suida teſte χελιδών pudendum muliebre. Eſt præterea χελιδών Ariſtoteli piſcis marinus, quem Plinius uolare ait perquam ſimilem Hirundini volucri. Romani peſce Rondine dicunt, Maris Adriatici accolæ Rondela vel Rondola, Monſpeſſulani Arondelle. huius ætatis Græci χελιδόνα addita uoce ψάρο, ad diſtinctionem piſcis ab aue. Eſt & alius piſcis Chelidonias dictus, cuius ᵇAthenęus meminit ex Diphilo, uti etiam Hirundinis piſcis polypo ſimilis. Bellonius alterum exocœti genus circa Byzantium quoſdam tradit Chelidonium vocare. Χελιδόνιαι dicuntur etiam αἱ χελιδόνιοι ἰσχάδες, id eſt Ficus Atticæ, ut uidere eſt apud Pollucem; dicuntur etiam χελιδόνιαι σκληραὶ Epigeni Comico ut uidere eſt apud ᶜAthenæum, nam ut dixi, etiam χελιδόνες nominantur, forſan quòd Hirundines eis delectentur, vel quia tunc primùm maturantur, cùm migrant Hirundines, quod ſentit Plinius, inquiens: *Nouiſſima ſub hyeme maturatur Chelidonia ficus.* Grammatici uerò quidam à Chelidonijs populis in Britannia dictas conijciunt, neſcio quam rectè. ᵈClemens nominat ἰσχάδας χελιδονίας. Commendantur ab ᵉAthenæo, qui eas colore ἐρυθρομελαίνας, id eſt, ex rubro & nigro permixto eſſe ait. Columella verò Chelidonias purpureas inter ficus nominat; de quibus ſuo aliquando loco. Chelidonis præterea nomine fuit teſte Suida nauis ἡ τοῖς εἰς Μασσαλίαν ἀποικίσασα nuncupata, fortaſſis quòd eius παράσημον & inſigne eſſet Hirundo, ut aries & taurus dicta

fuit

Pro cauitate in flexu brachij.
Pro pudendo muliebris.
Pro piſce. Peſce Rondine.
Chelidonias piſcis.
ᵇLib.8.
Ficus Chelidones.
ᶜLib.3.
ᵈIn pædag.
ᵉLib.14.
Nauis Chelidon dicta

fuit arietis ac tauri capite insignita prora. Item Peleponnesiacum quoddam ex argento numisma χελιδὼν vocatum, quoniam Hirundinis figuram, vt conijcio, haberet impressam. Est eandem brachialis ornamenti nomen, de quo sic [f] Pollux, vbi nonnulla mundi muliebris nomina recenset: Ornamenta in brachijs quædam ponebantur circa carpos, ut pericarpia, echini, ὄφεις, χελιδόνες (alias χλιδόνες quibus vtebantur Samij, ut scribit Athenęus) sed ἀμφιδέες & χλιδῶνες (χλιδόνες potius, vel χελιδόνες, vt supra: nisi vtrumq; rectè dicatur, & χελιδόνες, & per sincopen χλιδόνες) tum circa brachia, tum circa carpos nominantur. Postremò χελιδὼν Hesiodo sidus est; scribit enim, cùm sexaginta dies a solstitio brumali abierint, initio noctis Arcturum oriri, post illum verò apparere Hirundinem. Piscem boreum (inter sidera) Hirundinis præferre caput, proptereaq; à Chaldæis piscem nuncupari Chelidoniam Theon scribit citante Cælio.

Chelidonum nu[...] Ornamentu[...] brach[...] [...] [f] L. 5 [...] 7 Chelidon sidus. P[...] boreus.

SYNONYMA.

APVD [a] Hieremiam סוס Sus vel Sis auem quandam significat, quam R. Salamon aliter Corcaia dictam, & Gallicè Gruem videtur interpretari. Sunt autem verba Prophetæ de ijs auibus, vt Ciconia Turture, Hirundine, & Grue, quæ noscunt tempus suum migrandi, & redeundi. [b] *Sicut Grus & Hirundo, sic garriebam, meditabar sicut Columba* &c. Quo loco pro Grue Hebraice Sus legitur: Kimhi equum transtulit, sicut quoq; Ionatham in præcitato Hieremiæ loco: item Aquila: Hieronymus alibi Miluum, alibi Hirundinis pullum: Septuaginta & Symmachus χελιδόνα, id est, Hirundinem. Ornithologus eos sequi videtur, qui sus equum transferunt, nam Susah equam exponi ait, Sus vero equum dici putari quasi שש à gaudio. [c] I. verò Drusius non modò Sis (idem est cum Sus, vt anteà diximus) Hirundinem dici admittit, sed Isidis etymum inde quoque deducit, cuius verba quòd ad propositam rem faciant, hîc adijcio. Fieri potest, inquit, ut fallar, (neq; enim certa scientia harum rerum sciri potest) tamen cum Hebręis authoribus Si Hirundo dicatur, suspicor ab eo esse Isis, id est איסים, præposito Aleph more apud Aegyptios tralatitio. Fortè & sistrum à sono Hirundinis: quod alij appellatum censent ab Iside. Isis enim Inachi filia id genus instrumenti reperisse traditur. Minutius Fælix. Et despicis Isidis ad Hirundinem sistrum, & aspersis membris inanem Serapidis siue Osiridis tumulum: & verum est, nisi me fallit Hieronymus vndecimo commentariorum super Esaiam, ad hunc modum scribens: Pro pullo Hirundinis, siue Hirundine, vt septuaginta transtulerunt, in Hebræo scriptum est Sus agor, quod interpretatus est Aquila, equos agor: Theodotio Sis agor. Media enim vocalis littera Vau, si ponatur inter duas Samech, legitur Sus & appellatur equus, si Ioth, legitur Sis, & Hirundo dicitur. Symmachus autem ita transtulit, sicut Hirundo inclusa. Hactenus Hieronymus. De Iside in Hirundinem, quæ Græcè χελιδὼν, conuersa, vide Plutarchum in Iside. Hæc omnia Drusius. *Turtur & Hirundo & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui* &c. inquit Hieremias interprete D. Hieronymo, qui vocabulum Sus vertit Hirundinem. עגור Agur verò Ciconiam; alij contra pro Agur reddunt Hirundinem, pro Sus Gruem: alijs Agur Pica est, alijs Anser ferus, à stridore ut dicunt, alijs Passer, & plura de hac dictione videre est in Passere. דרור Deror Hebræis libertas est, quo nomine teste Pagnino Hirundo quoque appellatur, quod liberè nidificet in hominum habitaculis absq; timore, ac si homines fecissent eam liberam, nequis eam caperet, ex Rabbi Dauid. Talmudici rationem afferunt, quòd in domo perinde, vt in agro agat: alij quod vaga volandi libertate gaudeat, nec corte includatur. Psalmo 84. ודרור *& Hirundo nidum sibi, vbi quo ponat pullos suos*: Septuaginta & Turtur, Hieronymus & auis. Prouerb. 26 2. כדרור & Passer quolibet vadens: Gilbertus Genebraldus in explicatione iam citati Psalmistæ loci pro Turture Hebraicè Hirundinem haberi ait, verùm esse synecdochen pro omnibus auiculis, quæ nidos apud templa fingunt, imo citra synecdochen R. Mose Nahmanides eodem loco putat Deror nomen esse commune cunctis auiculis liberè per domos, vrbes & agros volitantibus & uagantibus, de qua re vide in Turture. Pro Chauraf Syluaticus vertit Hirundinem, & alibi Chauraf & Algardaione habet in eodem significato. Apud Serapionem legitur Thartaph; apud [d] Auicennam Chatas vel Chataf. Græcè χελιδὼν, vt dixi, & χελιδὼ teste Eustathio, vnde vocatiuo casu ὦ χελιδοῖ, ô Hirundo, & χελιδονιδεῖς Hirundinum pulli: Achæus poeta pullum Hirundinis durius μόσχον χελιδόνος dixit, vt idem Eustathius asserit: Hodie vero Græcis Hirundo χελιδόνι, vel χελιδόνι nuncupatur. Χελιδὼν Arato,

[a] Cap 8. Sus. Sis. [b] Esaiæ 38. [c] L. 11 obser. cap 13. Isidis etymum Sistri, vnde dictum Isis quæ. Agur. Deror. Chauraf. Algardaione. Thartaf. [d] L. 2. c. 356

δών Arato, Theocrito, & Aristophani penultimam producit. Etymologus & Varinus dici volunt παρὰ τὸ τὰ χείλη δονεῖν, ἢ παρὰ τὸ τὰ χείλη οἰδαίνειν, ἢ παρὰ τὸ τοῖς χείλεσιν ᾄδειν. In Synonymis Martini Rolandi pro Hirundine habes, κοτίλλη, χελιδών, κικρόπις tanquam synonyma: Thebani autem, qui nouis rerum nominibus gaudebant, Hirundines teste Athenæo κωτιλάδας vocabant. Κωτίλλος, inquit Varinus, auis sic dicta, à qua etiam loquaces & adulantes, vel decipientes κωτίλοι dicuntur, emponit autem Hirundo. Apud Homerum dicitur alibi ὄρνις δ' ὡς ἀνόπαια διέπτατο, alij πανόπαια legunt, & Hirundinem interpretantur, alij aliter. Ὄρνις καὶ δῶμα συνεστιος ἀνθρώποισι. Oppianus de Hirundine. Et in Epigrammate Græco, [e] ubi dicitur Ἀττὶ κόρα μελιθρεπτὲ, Brodeus Hirundinem aut Lusciniam interpretatur; ego omnino cum Ornithologo eo in loco Hirundinem. Hæc enim, ut patebit, apes capit. Κεὶς Hesychio & Varino est Hirundo. Ἀδωνίς, χελιδών, καὶ ἡ θεῖδαξ, sic habet Etymologus, sed magis placet, ut Hesychius habet, Ἀδωνὶς, ἡ χελιδὼν καὶ ἡ θριδακίνη. Ὀλολυγόνα apud Theocritum aliqui vertunt Hirundinem deflentem Itym, alij aliter: Cicero Acredulam, & eum, vt apparet, secutus I. Hertelius Theocriti quoque interpres. Latini synonymia non utuntur, uel dum utuntur, circumscribunt, præsertim, poetæ, Ouidius uagam uolucrem uocauit, à uolatu, ut conijcio, quo plurimùm ualet. [f] Plutarchus Daulides aues etiamnum vocari ait, nimirum à Daulia oppido, utuntur hoc synonymo idem Ouidius, Vergilius, alijq. passim. Dicitur & ales Bistonis Senecæ, alijs ales Pandionis, seu Pandione nata: sed eiuscemodi periphrases Lusciniç pariter conueniunt, uti ex fabula de Thereo, Progne & Philomela postea patebit. Varro Hirundinem inter eas enumerat, quç a uocibus suis nominantur. Videri verò possit ab hærendo dicta, quoniam tectis ædium, vel trabibus, ubi nidificat, adhæreat. Italicè appellatur Rondine Rondena, Rondinella, alibi Cesila, Zisila, Hispanicè Gelondrina, pullus Hirundinis Gelondrino Andorinha: Gallicè Harondelle, Germanicè Schvvalbe, Schvvalb, apud Heluetios Schvvalm, Husschvvalm, Saxonibus Svvale, Flandris Svvalvve, Brabandis Aronde à Gallica voce: Hollandis Svvalem: Anglis Svvalouvve, Illyricè Vulastovuige.

Etymologia (margin, line 2); [e] L. 1. sec. 60 (margin); [f] L. 8. symp. quæst. 7. (margin); Etymologia (margin, line "niunt, uti ex fabula...")

GENVS. DIFFERENTIAE.

Hirúdinis quot sunt species. ARISTOTELES, inquit Turnerus tria tantùm Hirundinum genera facit, domesticas, Apodes, & Falculas: Plinius autem quatuor genera facere videtur, domesticas, Rusticas, Apodes, & Riparias. Ipse vero Turnerus Apodes diuidit in maiores & minores, Ornithologus tria nobis genera depicta exhibet, domesticum, syluestre, & riparium: syluestes autem illas esse credit, quas Turnerus Apodes minores vocat nullo antiquo nomine imposito, & quas rusticas siue syluestres hic appellat, eas sibi videri quæ in domibus rusticorum semper nidificant, quas à reliquis generibus (inquit Turnerus) duæ sanguinolentæ maculæ, quas vtrinque in pectore videas, distinguunt, quod Ouidius his versibus pulchrè ostendit:

Apodes minores quæ. (margin)

Altera tecta subit, nec adhuc de pectore cædis
Excessere notæ, signataq. sanguine pluma est.

Refert autem Turnerus has Hirundines ad primum genus, hoc est, ad domesticas, quas itidem sanguinolento pectore nobiles dixerat, vt Ouidij versus de pectore sanguinolento ad domesticas simpliciter, vel ad vtrasq; referri possint. Verùm quæ in nostrorum rusticorum casis habitant, eas nos domesticas vocamus, & planè ignoro, quales illæ sint ab his diuersç, quas ille apud suos rusticos nidulari scribit: arbitror verò quas ille Apodes minores vocat, eas esse, quas [a] Plinius agrestes & syluestres: præter hunc enim ex veteribus neminem earum meminisse puto. *Alterum*, inquit, *genus Hirundinum est rusticarum & agrestium, quæ rarò in domibus diuersus figura, sed eadem* (qua domesticæ) *materia confingunt nidos, totos supinos, faucibus porrectis in angustum, vtero capaci* &c. Hoc genus audio in Hollandia vrbibus abundare, & ad vitreas templorum fenestras tanto nidificare numero, vt viginti sæpe & plures nidi in vna tantùm fenestra sit conspicere. Cur verò Apodes minores vocet, non video, siquidē Apodes hoc differunt, vt testatur etiam [b] Georgius Agricola, ab Hirundinibus tam agrestibus quàm domesticis, quòd tibias habeant hirsutas. [c] Iulius Cæsar Scaliger quinq; Hirundinum species diuersas recenset, licet quatuor tantum esse dicat; nam alterius generis duas facit species, vnam quæ in ripis, alteram quæ ad parietes nidum applicat: sed verba eius clarioris doctrinæ causa adijciamus: *Quatuor*, inquit, *Hirundinum summa genera sunt nota nobis. Primum hoc vulgare nigrum. Alterum simile forma, sed subfuluum in ripis nidificans:*

Apodes minores Turnero quæ. (margin)
[a] L. 10. c. 33. (margin)
Apodes vt differāt ab Hirundinibus. (margin)
[b] L. de subt. (margin)
[c] Exerc. 228 (margin)

ficans cuius consimilis species nidos appendit artificio mirabili parietibus. In hac vrbe quotannis operantur & generant, tecti vetusta turris beneficio. Strident hæ quasi sibilo inter volandum. Godalios Vasconia vocat. Nigræ in volatu clamant aliquando breue atque abruptum quoddam. Rarò canunt. Eadem vocis præcisio, tum in metu, tum etiam cum iratæ pellunt ex ædibus peregrinas: nec minus in ijs exhortationibus, quibus e nidis eliciunt tenellos, atque etiamnum imprudentes volandi pullos, ad aëris tentamenta, circumuolitantes. aut cum ipsæmet in nido eos eijciunt, prolapsionis metuentes, instantẽq; veluti conuitijs obiurgatorijs. Rarò aliàs, vt dicebamus, nisi stantes canunt. Canunt verò tempore coitus appetente, iam perfecto nido, quasiq; opere defuncta exhilerantur. Plurimum verò contentissimumq; blaterant mane, si exire nequeunt e cubiculo, aut si altera egressa, altera intus sit. altrinsecus vitreis astantes fenestris mirificas mettitantur quæstiones. Tertium genus est quater tanto grandius, toto corpore atrum, fœdissima facie, cruribus breuissimis, crassissimis, hirtis. Biuit appellantur a Liguribus Taurinis, ab Adriaticis Dardanelli. In cauis lateritiorum parietum nidificant. (Apodes videtur intelligere, at nescio an quater tanto alijs grandiores sint.) *Quarti generis vnum tantùm vidi magnitudine Buteonis, sed facie ab his nullo modo dissimili. Cruribus tamen atque vnguibus ad prædam & pugnam idoneis, nec minus rostri aduncitate. Captum vocabat Rondonem Maurellus Mediolanensis, Galeacij Vicecomitis affinis, nostri aucupio præfectus. Dardanellos humi si sint, non posse sese attollere, compertum habemus experientia.* Hæc omnia ille: sed postrema illa auis meo iudicio ex Hirundinum genere non est. Albertus Apodes inter Hirundines non recenset, sicuti neque Ornithologus, qui priuato de ijs agit capite. Ait tamen Albertus quatuor dari genera, domesticas, quæ in muris exteriùs nidificant, quæ in terra (ripis scilicet) iuxta flumina, & marinas nuncupatas. Ornithologus quia Hirundines marinas nullas agnoscebat, piscem esse ait, non auem, quam Hirundinem marinam veteres appellant. Depingam ego auem toto corporis habitu Hirundinem referentem, quam quod prope mare tantum versetur, Hirundinem marinam dicunt; neque tamen ea est, quam alibi Meropi congenerem fecimus, Germanis vulgò Seesvvalm, id est, Hirundo marina nuncupata, neque etiam Gauia est, nobis Italis etiam dicta Hirundo marina. Putabat autem Ornithologus per marinas Hirundines intelligere fortassis Albertum Apodes, quas nimirum Plinius toto mari cerni & semper naues comitari scribit: de quo tamen dubitat, existimans aues illas non Apodes esse, sed Gauiarum generis, quod, inquit, considerabunt ij, qui propius mare versantur. Si verò id Apodes facere concedamus, necdum inde Albertus marinas Hirundines appellare debebat, quando & domesticas id facere constat, quas tamen nemo inde marinas dicit: quare fortassis Albertum de nostra Hirundine locutum esse suspicandum est. Albæ Hirundines aliquando apparent, sicut scripsit Alexander [c] Myndius teste Aeliano. Sed [d] Aristoteles has pro diuersis non habet, uerùm pennas præ nimio frigore interdum albescere tradit; & [e] alibi etiam aliam causam adfert, cur Hirundo & alia quædam animalia ante tempus albescant, vel canescant, quæ lector per se videre poterit. Quod si uerò albam Hirundinem in Samo visam esse verum sit, quæ non minor esset Perdice, ut Heraclides testatur; ea certè diuersi generis fuerit; neque etiam Heraclidi hac in re facilè crediderim: nam [f] Antigonus eum, qui Samios fines descripsit, ętate eorum qui Herostrati discipuli primi sunt uocati, scribere refert Hirundinem albam esse visam, nulla tantæ magnitudinis facta mentione. Ego sæpius domesticas vidi prorsus candidas. Quod si uerò quis albas desideret, oua earum, dum cubant, oliua illinat.

Godali[*] a-uis qui | Biuit [...] quæ. Dardan[...] | Rondo. | Ornitholo-gi error Hirũdo ma-rina. | Albę Hirun-dines. | [d] 3. hist. c. 1 [?] | [e] L. de colo. | Hirundo al-ba Perdici s magnitudi-ne. | [f] In congr. narrat. m[...] | Vt Hirun-dines albę generētur.

FORMA. DESCRIPTIO.

VIRGILIVS nigram vocauit Hirundinem ad distinctionem Ripariarum, sicuti testatur [a] Scaliger. Domesticæ Hirundinis breuem, attamen sic satis exactam descriptionem nobis reliquit, author ille, quisquis tandem ille sit, de natura rerum, inquiens: Hirundo auis est leuissima, rostro paruo, forma grata, nigredine decentissima, modicam habet carnem, & nigram, plumas multas: sic ille. At mirum est, cur de albedine nihil dixerit, quæ per totum auis conspicitur ventrem, adeo ut ποικίλη id est, varia Aristophani nuncupetur. Tacuit item colorem cæruleum, qui ad latera per caput alasq; refulget, vnde cyanea, id est, cælestis cognominatur Simonidi apud Athenæum. Tacuit præterea rubedi-

[a] L. [...] Ana. | Hirũdo cur varia dicta & cur cya-nea.

Pectus. nem, quæ ſub gutture potiſſimùm & pectore emicat: quam notans Turnerus, Hirundines, inquit, domeſticæ primi Hirundinum generis ſunt, ſanguinolento pectore nobiles. Agnouit in Hirundine eandem rubedinem Ouidius, canens,

Neq; adhuc de pectore cædis
Exceſſere notæ, ſignataq; ſanguine pluma eſt.

[b] 4. Georg. Et [b] Vergilius dum ait:

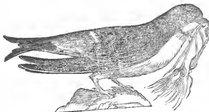
Et manibus Progne pectus ſignata cruentis. Cauda eſt longa & bifurcata: pedes nigri, breues, & debiles; de quibus dicebat [c] Ariſtoteles: *Vt pennis præualere, ſic pedibus degenerare videtur.* Oculi teſte [d] Plinio eruti renaſcuntur. Quod aſſeuerans [e] Aelianus, *Hirundinibus,* inquit, *à natura bonum meo iudicio ſummum tributum eſt, quòd etſi acu eorum oculi puncti excæcentur viſum recipiunt. Quid igitur Tireſiam amplius miramur, tametſi non hîc, ſed apud inferos, Homeri teſtimonio, inter manes ſapientiſſimum?* Aliàs verò idem Aelianus velut ſui obli-

Cauda. [c] 1. hiſt. c. 1. [d] L. 12. c. 37. Oculi. [e] Lib. 2. c. 3.

Hirundo domeſtica cum chelidonia maiori.

Hirundo vropygio albo cum Aegylope.

tus id priuatim Hirundini albæ tribuens, *Ariſtoteles,* inquit, *in Samo ait albam naſci Hirundinem, cuius oculos ſi quis pupigerit, ſtatim quidem excæcatur, poſt verò viſum recipit. & ſicut ille*

dixit,

dicit, sic acutè, quemadmodum à principio videt. [f] Aristoteles verò de Hirundinum pullis sic scribit: *Pullorum Hirundinis adhuc recentium oculi, si quis stimulo eos vexarit, resanescunt & cernendi vim postea planè recipiunt.* Aliud profectò visum recipere est, quam erutos oculos renasci, ut Plinius scribit. Nihilominus & Aristoteles etiam laceratis eorum oculis alios subnasci à nonnullis dici prodidit. Cardanus hæc uidens & non credens, Philosophi, inquit, bos renasci tradunt, quòd imperfecti sint, medici dicerunt, quòd humidiores sint. At si hoc uerum est, cur non omnibus renascuntur, cùm natiua humiditas pullis omnibus maximè abundet? quare magis placet Aristotelis ratio, nam quod læditur antequam perfectum sit, & interim dum crescit, faciliùs resarcitur: aliorum vero pullorum oculi statim perfecti sunt. Adiecta est eiusdem Domesticæ Hirundinis alia icon, vropygium præter morem candidum habentis. Item alterius quæ tota erat candida. [f] 6 hist. c. 5

Hirundo alba cum apio vulgò dicto.

ANATOMICA.

ARISTOTELES, nihil in dissecta Hirundine peculiare obseruasse videtur: Quod enim [a] fel earum alijs veneri, alijs intestino adhærere dicat, quamuis id in humano corpore, si obseruaretur, quid miri foret, de alijs tamen nonnullis auibus ille idem prodidit. [b] Ibi etiam ipsis, ut omnibus auiculis, non gulam ampliorem, nec ingluuiem, sed ventriculum longiorem esse scriptum reliquit. Plinius aliiq; in dissectis Hirundinum pullis lapillos reperiri tradunt. *In ventre*, inquit [c] Plinius, *Hirundinum pullis lapilli candido & rubenti colore. qui Chelidonij vocantur, magicis narrati artibus reperiuntur.* [d] Dioscorides eos offendi scribit luna crescente, & ventre pullorum, qui primo partu exclusi sunt, lapillorumq; aliũ esse colore variũ, alium paruum. [e] Alexander vero Trallianus epilepsiæ remedia enarrans, alterum eorundem lapillorum nigrum esse tradit, alterum album: additq; Hirundines dici primo pullo hos lapillos dare, nec facilè inueniri, nisi vniuersis pullis dissectis. Ego binos eiusmodi lapillos in musæo reseruo, quorum alterum ex ventre Hirundinis extractum, intus albicantem, extrà melinum mihi dono transmisit Alexander Panza Ferrariensis professor publicus alter est subrubens: quare fortè color in ijs variauerit. Reperiuntur etiam fossiles, illis simillimi, vulgò oculi auium nuncupati. Quædam etiam de hisce lapillis dicemus pòst in denominatis.

[a] 2. hist. c. 15 Fel. [b] 2. hist. cult. Ventricul*.
[c] L. 11. c. 17. Chelidonij lapides. [d] L. 2. c. 49. [e] L. 1. c. 15.

LOCVS. HABITATIO.

M. Varro *Hirundines*, inquit, *aues aduenæ in tecto' pullos faciunt*: rectiùs meo iudicio dixisset, sub tecto; nisi tectum accipiat pro domo, sicuti credendum est, nam in domibus nidulantur ad trabes, uel testante [a] Vergilio. Hirũdo vbi nidificet. [a] 4. Georg.

Garrula quæ tignis nidum suspendit Hirundo.

Et Vergilium imitatus Pontanus, qui loquens de sole, cum ait æstate excandescere, tepere sub Athlantidis ortum,

Quo nidum in tignis peregrina reponit Hirundo.

Idem innuit antiquissimus Homerus, ubi Mineruam, postquã ad solitũ robur capescẽdum

 Vlyssem

Vlyſſem eſſet adhortata, inducit more Hirundinis conſidere ad trabem, ut pugnam quę inter ipſum & procos vxoris ſuæ erat futura, ex alto ſpecularetur.

Α'υτὴ δ' αἰθαλόεντος ἀνὰ μεγάροιο μέλαθρον
Ε'ζετ' ἀναΐξασα, χελιδόνι ἰκέλη ἄντην. id eſt
Ipſa autem ſplendidam in domus trabem
Sedit ruens Hirundini ſimilis contra.

b 6. Metam. Ita pariter [b] Ouidius de Philomela in Luſciniā & Progne in Hirundinē mutatis canebat:

Pendebant pennis, quarum petit altera ſyluas,
Altera tecta ſubit.

Tecta addo ego, intra domus hominibus habitatas, vnde apud Anacreontem legimus: Α' δ' ὲ δυσγάμος κατ' οἴκους Μυρόπων θροεῖ χελιδών, id eſt, malenuptaq; cum per ædes hominum ſtrepens Hirundo: quod potiſſimum ſummo mane faciunt, maximè ſi nequeant exire è cubiculo, uel ſi altera intus, altera extra ſit, tum enim plurimum contentiſſimumq; (vt Scaligeri uerbis vtar) blaterant, inſidentes quandoq; feſſæ domibus uel arboribus, quo tempore plerunq; canunt, atq; eo modo [c] Moſcus antiquiſſimus poëta, uel, ut alij volunt, Theocritus, paſtorem quendam Bionem deflere facit Hirundinem altis montibus inſidentem.

Quādo ſtrepant.

c In Epit. Bi.

Οὐδ' ὲ τόσον θρήνησ' αἰ' ὄρεα μακρὰ χελιδών.
Nec tanto cum luctu queſta eſt altis in montibus Hirundo.

d L. 10. c. 24

Cur Thebis non ſint Hirundines.

In nulla non regione Hirundinum copia eſt, negantur tamen teſte [d] Plinio Thebarum tecta ſubire, quoniam urbs illa ſæpius capta ſit, nec Biziæ in Thracia propter ſcelera Therei. Nos in Therei fabulæ explicatione aliam eamq; naturalem cauſam aſſignabimus. Sex potiſſimum menſibus nobiſcum agunt, dein vel latent, uel in alias regiones migrant; quare rectè ſemeſtres eas vocabat Plinius, inquiēs: *Auiū quædā perennes ſunt, vt Colūbæ, aliæ ſemeſtres, vt Hirundines.* In Aegypto teſte [e] Herodoto perennant, ſcilicet illæ quæ ibi naſcuntur, nam alioqui & noſtræ eò in hyberna auolant. Hyematum, inquit Petrus [f] Martyr, Alexandriam Hirundines, Miluos, cæteraſq; uolucres è noſtris regionibus Europæis tranſuolantes tendere cognoui. Diſcedere eas etiam teſtatur [g] Ariſtoteles, ſed quò euolent, non addit, & certe id a nemine ueterum exaratum uideo: D. [h] Irenæus multa arcana recenſens, quæ Deus nos latere uoluit, uolantium etiam animalium habitationem; eorum quæ vêris tempore ſtatim recedunt, cum in hoc mundo hoc ipſum fiat, fugere ait noſtram ſcientiam.

Cur ſemeſtres dictæ.

f L. 2 leg. Ba.

g 8. hiſt. c. 12

h L. 2. cōtra hæreſes c. 47

Quo uerò tempore diſcedant, licet nobis notiſſimum ſit, non rectè ex ueteribus, maximè ex Plinio colligas. Hic enim hybernis menſibus diſcedere tradit; qua in determinatione præterquam quòd experientiæ refragatur, nam Auguſto vel ſaltem initio Septembris abire eas obſeruamus, ſibi ipſi aduerſatur, ſiquidem rectè ſemeſtres eas eſſe dicit, Fauoniumq; quibuſdam, quod Martio menſe flare ſoleat, Chelidoniam uocari ab Hirundinis uiſu. Si itaq; Martio menſe Hirundo cernatur, ut certè cernitur, & ſemeſtres ſint ut ille tradit, hybernis menſibus abire non poterunt. Sed & alibi ſignum orientis Arcturi ſeruandum monet Hirundinis abitum, deprehenſaſq; interire. Arcturus autem oritur in Autumno. Rectiùs dicebat Albertus: *Ciconiæ a nobis prius recedunt, quàm Hirundines, Hirundines quàm Coturnices.* Mirum eſt quam diuerſimodè lateant. Nam quamuis [i] Ariſtoteles ſimpliciter eas hyeme ad loca tepidiora abire, ſi uicina ſunt, at ſi longè diſtent, non mutare ſedem, ſed ſe ibidem condere ſcribat; nihilominus id aliæ aliter faciunt, ut ſubinde oſtendemus. Scribit idem Philoſophus viſas eſſe multas in anguſtijs conuallium nudas, atq; omnino deplumes. Plinius utrumq; locum repetit, inquiens: *In vicina abeunt, apricos (aliàs Africos) ſecutæ montium receſſus, inuentaq; iam ſunt ibi nuda atq; deplumes.* Viſum eſt etiam teſte Alberto Hirundines in arboribus quibuſdam concauis ſeſe abdidiſſe, quod, inquit, accidit in quadam ſylua ſuperioris Germaniæ, ubi inciſa quercus putrida inuēta eſt plena Hirundinibus. Idem hoc ſibi teſtatum eſſe à Pompeio Columbo, uiro maximo, rerum naturæ ſtimatore ſcribit Auguſtinus Niphus. Idem obſeruauit alius quiſpiam, cuius verba recitat Gaſpar Heldelinus citante [k] Ornithologo. [l] Claudianus poeta lepidiſſimus, quam ſit frigoris impatiens Hirundo, ita oſtendit:

Quomodo diſcedant. Plinij error.

Chelidonias uentus Arcturi ortus.

Vt lateant.

i 8. hiſt. c. 16.

k In encom. Ciconiæ.

l L. 9. in ent.

Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis Hirundo.

Mirum autem non eſt mori, ſi arbori inſideat, ut poëta ait, nam in cauis arborum ſeſe ſuo calore glomeratim inuicem adherentes fouent longè mirabilius apparet, quomodo ita ſub aquis idq; in plagis Septentrionalibus, ubi ſępe homines ob frigoris ſęuitiā emori cōſtat, lateāt: quod facere Hirundines teſtatur in primis Olaus Magnus Vpſalēſis Epiſc. ita ſcribens: Etſi multarum naturalium rerum ſcriptores memoriæ prodiderunt Hirundines mutare

Hirūdines ſub glacie in aquis latere.

ſtationes,

stationes, hoc est, exurgente leui hyeme, repetere terras calidiores: attamen in Septentrionalibus sæpius casu piscatoris extrahuntur Hirundines, in modum conglomeratæ massæ, quæ ore ad os, & ala ad alam, & pede ad pedem post principium autumni sese inter cannas descensuræ colligarunt. Notarum enim est, eas eo tempore suauissimo completo cantu taliter descendere, & pacificè post principium vêris inde euolare, atque repetere uetustos nidos, uel nouos naturali solicitudine fabricare. Massa autem illa per imperitos adolescentes (nam antiqui & expertes piscatores eam remittunt) extracta, atq; in æstuaria portata, caloris accessu Hirundines resolutæ volare quidem incipiunt, sed exiguo tempore durant, quia immarura acceleratione non liberæ, sed captiuæ sunt reductæ: Accedit etiam tempore uerno, liberè reuertentes, superueniente horrida hyeme cum denso casu niuium, omnes pariter emori, ut nullæ in tectis, aut fluminum ripu tota ea æstate videantur, præter paucissimas, tardius à profundioribus aquis ascendentes, aut aliunde peregrinantes, quæ naturæ beneficio sobolem reparaturæ, hyeme penitus in Maio soluta, aduolare cernuntur. Agricolæ enim ex earum nidis sublimiùs vel depressiùs ædificatis prognosticum capiunt, an in uallibus, an in montibus vel collibus (propter imbrium incrementum vel decrementum) sint seminaturi. Imo nec bonum omen capiunt incolæ ex rectis, vbi Hirundines habitare perhorrescunt, quia ea culmina casura creduntur. Hæc omnia Olaus. Idem facere Hirundines in Silesia, Bohemia, Polonia, Morauia & vicinis alijs terris Per Antonius Tolentinus nobilis Cremonensis ex multorum uirorum fide dignorum, maximè presbyterorum Societatis Iesu relatu nuper ad me scripsit, hoc uerò addens, tanquam ab Olao omissum, quod & in cisternas, puteosq; passim se præcipitent.

VOLATVS. GRESSVS.

HIRVNDINVM genus omne ad gradiendum propè ineptum est, quin rariùs propter pedum cùm debilitatem, tùm uerò maximè breuitatem incedere visum est: uel enim sedent, uel uolant. Vnde dicebat [a] Aristoteles: *Hirundinum genera vt pennis præualent, sic pedibus degenerare videntur.* Et rectè equidem pennis præualere dixit: siquidem nulli auium volandi pernicitate cedunt, quin superant potiùs, adeo vt mirum uideatur, quomodo tam exigua auicula tam diu uolatum protrahat: quamobrem quàm aptissimè [b] Ouidius uagam uolucrem uocabat, canens de diluuio:

Cur non incedant.

[a] 1. Hist. c. 1

Volãdi pernicitas.

[b] Metam. 1.

Quæsitisq; diu terris vbi sistere possit
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.

Platina [c] tantæ celeritatis in uolatu esse ait, ut cæterarum alitum minus obnoxia sit rapinis: sed hoc ex Plinio accepit Platina, is uerò id non tam celeritati, quam flexionibus eius attribuit. *Volucrum soli*, inquit, *Hirundini flexuosi volatus, velox celeritas, quibus ex causis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia est.* Quamobrem Hirundinibus quoque melius, securiùs, & commodiùs quàm Columbis pro tabellarijs in serijs rebus utemur. Hæ enim licet etiam uolent celerrimè, à rapacibus tamen nonnunquam intercipiuntur & occulta consilia produnt, quod illius Columbæ exemplo, quæ Godefridi castris à Falcone icta decidẽs magno usui fuit, ut in Columbæ historicis retulimus. Hirundinum celeri uolatui poëta Latinus Iuturnæ uelocitatem, in eripiendo patris curru, ne in manus Aeneæ incideret, utebatur, comparat elegantissimè, dum canit:

[c] Lib. 5.

Ab Accipitribus cur liberæ sint.

Hirũdines optimi tabellarij.

Iuturna Hirundini cur similata.

Hoc concussa metu mentem Iuturna virago
Aurigam Turni media inter lora Metiscum
Excutit, & longè lapsum temone reliquit,
Ipsa subit, manibusq; vndantes flectit habenas
Cuncta gerens, vocemq; & corpus & arma Metisci.
Nigra velut magnas domini cum diuitis ædes
Peruolat, & pennis alta atria lustrat Hirundo,
Pabula parua legens, nidisq; loquacibus escas
Et nunc porticibus vacuis, nunc humida circum
Stagna sonat, similis medios Iuturna per hostes
Fertur equis. &c.

Poeta pariter Hetruscus Ludouicus Ariostus nauis, qua uehi cupiebat Orlandus insaniens velocitatem indicaturus, Hirundini uolanti eam assimilat, inquiens:

Per l'aqua illegno uà con quella fretta
Che và per l'aria Irondine che varca.

INGENIVM. MORES.

INTER præcipua, quæ Hirundinis industriæ atq; ingenio attribuuntur, earum in primis nidi fabricatio à nullis non scriptoribus classicis commendatur, quam nimirum homines in fabricandis domibus sint æmulati. Doxius cæli filius lutei ædificij inuentor exemplum teste [a] Plinio sumpsit ab Hirundinis nidis. Et communis præceptor [b] Aristoteles bruta magnam referre vitæ similitudinem humanæ docẽs, magis in minori, quam in maiori testatur videri intelligentiæ rationem, idq; primùm in auium genere ostendere Hirundinem in effigendo constituendoq; nido. Configit enim implicito luto festucis, hoc est, ut habet [c] Plinius, luto construit, strumento roborat, ad normam, scilicet lutariæ paleationis. sin fortè luti sit inopia vt contingit temporibus aridioribus, tunc ingeniosè suo marte id facere aggreditur, nam seipsam madefaciens tã diu in puluere volutat, donec hoc sibi pacto luti vsu inuento ore id vel pedibus auferat, vel si ita non potest, extremitatibus alarũ applicet: Stragulum sibi etiam more hominum facit, duriora primum subijciens, & modicè totũ consterniens pro sui corporis longitudine Disertissimè hanc fabricã descripsit his verbis Plutarchus: *Primùm festucis solidioribus*, inquit, *& fundamento iactis, molliores insuper assigunt. luti quo cemento & veluti glutino nidum ædificandum relinunt, cùm penuria est, ad lacum sinumue proximum aduolantes summis alis sic stringunt aquas, vt humescant liquore tantùm, nihil grauentur autem, mox concepto his puluere, illinunt aspera, hiantia glutinant*. Atque hoc ferè modo Hirundo nidum sibi facit, eumq; mollibus floccis plumisq; substernit tepefaciendis ouis, simul ne durus sit infantibus pullis. Pulchrè enim intelligit, quòd si teneros, ex pennisq; nudos in duris fruticibus pullos requiescere fineret, nõ ferendis doloribus premerẽtur, quamobrem in ouium tergo considens, floccos lanarum teste [d] Aeliano euellit, indeq; pullis suis nidum quam mollissimè substernit. Tantam auis industriam in nidificando admirans magnus ille & D. [e] Basilius, eum cui nihil de patrimonio suo relictum est, ad Hirundinis ingeniosam & solertẽ industriã respicere iubet. Sed quid dicturus erat Basilius, si commodum atq; vtilitatẽ, quæ ex harum auium nidis quandoq; percipitur nouisset? In Heracleotico enim Aegypti ostio, vt [f] Plinius author est, manifestum illius industriæ argumentum præstant vsq; adeo tenellæ auiculæ molem continuatione nidorum ita uaganti Nilo inexpugnabilem opponentes stadij vnius spatio, vt id humano opere perfici vix posse credatur. Et in eadem Aegypto iuxta oppidum Copton insulam esse aiunt sacram Isidi, quam ne laceret amnis idem, munire opere, incipientibus vernis diebus, palea & stramento rostrum eius firmantes, continuatis per triduum noctibus tanto labore, ut multas in opere emori constet Eãq; militiã illis cum anno redire semper. Non minorem profectò ingenij aciem in medendis pullorum oculis demonstrat Hirundo. Hi enim cùm tardiùs visum accipiunt, iam imperfecti & cæci teste [g] Philosopho & Plinio procreantur, uel si ęgrè habent, mater admota herba eis visum adfert. Huius herbæ homines, quamuis summo studio compotes fieri cupiant, nunquam in hac parte ipsis satisfactum esse Aelianus tradidit: quamuis alij plerique authores omnes Chelidoniam siue hirundinariam hanc herbam nuncupent. *Chelidonia*, inquit Plinius, *Hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, vt quidam volunt, etiam erutis oculis*. Et alibi: *Chelidoniam visui saluberrimam Hirundines monstrauere, vexatis pullorum oculis illa medentes*. Et Oppianus: Si quis Hirundinum pullos excæcauerit, hirundinariæ herbæ rostro demorsæ liquorem oculis infundunt, & noxam cæcitatis amoliuntur: quod oculare dicebat [h] Tertullianus. D. [i] Ambrosius cum ex nidificationis industria, tum ex solertia, qua, ut postremò diximus, pullorum oculis medentur, maternæ sedulitatis in filios grande documentum eliciens, Hirundo, inquit, minuscula corpore, sed egregiè pio sublimis affectu, quæ indiga rerum omnium, pretiosiores auro nidos struit, quia sapienter nidificat. Nidus enim sapientiæ pretiosior est auro. Quid enim sapientius, quam vt & volandi uaga libertate potiatur, & hominum domicilijs paruulos suos & tecta commendet, ubi sobolem nullus incurset? Nam & illud est pulchrum, ut à primo ortu pullos suos humanæ vsui conuersationis assuescat, & præstet ab inimicarum auium insidijs tutiores. Tum illud præclarum, qua gratia domos sibi sine vllo adiutore tanquam artis perita componat. Legit enim festucas ore, easq; luto illinit, ut conglutinare possit. Sed quia lutum pe-

Nidi fabricatio.
Doxius ędificij inuentor.
[a] L. 7. c. 56.
[b] 9. Hist. c. 7.
[c] L. 10. c. 33.
Luti præparatio.
Cur floccis & plumis nidum substernat.
[d] L. 3. c. 24.
[e] In Hexam. diuini officij homil. 8.
Vtilitas ex nidis Hirũdinum.
[f] L. 10. c. 33.
Hirũdo pullorum suorum oculis medetur.
[g] 4. de gen. 6.
oculare q̃d
[h] L. de penit.
[i] L. 5. Hex. cap. 17.
Maternę sedulitatis in filios documentum.

dibus non poteſt deferre, ſummitates pennarum aqua infundi, ut facilè his puluis adhæreat, & fiat limus, quo paulatim feſtucas vel minutos ſurculos ſibi colligat, atque adhærere faciat, eo genere nidi totius fabricam ſtruit, vt quaſi pauimenti ſolo pulli eius intra ædes ſuas ſine offenſione verſentur, nec pedem aliquis interſerat per rimulas texturarum, aut teneris frigus irrepat. Sed hoc induſtriæ officium prope commune multis auibus: illud verò ſingulare, in quo eſt præclara cura pietatis, & prudentis intellectus & cognitionis inſigne, tum quædam medicæ artis peritia, quòd ſi qua pulli eius fuerint cæcitate ſuffuſi oculos, ſiue conpuncti, habet quoddam medendi genus, quo poſſit eorum lumina intercepto viſui reformare. Nemo igitur de inopia queratur, quod uacuas pecuniæ proprias ædes reliquerit. Pauperior eſt Hirundo, quæ vacua æris, abundat induſtria. Aedificat, nec impendit, tecta attollit, & nihil aufert proximis: nec indigentia & paupertate ad nocendum alij compellitur, nec in graui filiorum imbecillitate deſperat. Nos verò & paupertas afficit, & inopiæ neceſſitas vexat, & pleroſq; indigentia cogit in flagitium, impellit in crimen. Lucri quoq; ſtudio in fraudes verſamus ingenium, aptamus affectum, atq; in grauiſſimis paſſionibus ſpem deponimus, fractiq; animo reſoluimur, improuidi & inertes iacemus: cùm de diuina miſeratione tunc ſperandum amplius ſit, cum præſidia humana defecerint. Hæc omnia D. Ambroſius: totus vt auditum eſt, in Hirundinis induſtriam laudando, hominiq; maximè deſidioſo imitandam proponendo. Hirundini hoc præterea largita eſt natura, cum blattę quę ouis pulliſq; eius pernitioſæ ſunt, nidum inuaſerint, tunc mater apij folia ante eos proijcit, atque eo modo blattas fugat, nouarumq; acceſſum prohibet, ut teſtatum reliquit Aelianus. Prolem autem non amat duntaxat, vt id obiter dicam, ſed ſummo labore atq; diligentia, licet corpore & robore abiectiſſima continuò pro ea ſolicita eſt, vnde [k] Plutarchus in deſidioſas inuectus mulieres tam ocioſe domi reſidentes, dum mariti abſunt in bello, ut ne auferentibus, quod partum eſt, ſeſe opponant. *Cum tua vxor*, inquit, *te bellu gerante domi ad focum deſideat, & ne tantum quidem, quantum Hirundines, moliatur contra eos, qui ipſam familiamq; oppreſſum eunt.* Quę magis itaque atq; maiore amore filiorum commodis ſtudet? Hęc vel peritura dum aqua perfuſa puluere, ut dictum eſt, volutata, capturæ periculum adit euidentiſſimum, nihilo ſecius ſedem filijs paratura opus perficere conatur, in qua perficienda quantum induſtriæ laboriſq; collocet, iam dictum fuit. Ne verò ſubſequentibus annis fruſtrà tantum ſubeat laborem, cum primùm ad nos vêre redit, priſtinos nidos inueſtigat, inuentiſq; cantu applaudit, ſibique congratulatur mirificè vario & quaſi articulato, ut uerbis etiam quibuſdam gaudium ſuum teſtari videantur, quod his verſibus expreſſit Statius:

Vt blattas fuget.

[k] *In Grillo.*

Hirũdo priſtinos nidos occupat.

Sic Pandionia repetunt vbi fida volucres
Hoſpitia, atq; larem bruma pulſante relictum
Stantq; ſuper nidos, veteriſq; exordia fati
Enarrant tectis & truncum aut flebile murmur
Verba putant, moxq; illa tamen non diſſona verbis.

Clamat ipſe dominus per Hieremiam, *Turtur & Hirundo cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non agnouit iudicium domini.* Nouit, inquit D. [l] Ambroſius, Hirundo quando veniat, quando etiam reuertatur: nouit etiam pia auis annunciare aduentus ſui teſtimonio vêris inditium. Verùm aliæ etiam aues ver annunciant aduentu ſuo, idq; induſtriæ & ingenio earum uix aſcribitur, quod ſanè aliàs in tam parua auicula admirandum prope exiſtit. Thebarum tecta teſte [m] Plinio ſubire negatur, quoniam urbs illa ſæpius capta ſit; quòd ex eo repetens [n] Solinus, *nam inter cætera*, inquit, *habere inter illas quaddam præſcitum indenoſcitur, quod lapſura non petunt culmina, & aſpernantur peritura quoque modo tecta.* Iam verò mirum videtur, quomodo tam induſtria volucris nullam admittat diſciplinam, imo nunquam cicurem ſeſe præbeat, cùm aliàs noſtro magis quàm ulla alia uolucris contubernio fruatur, & nobiſcum fermè conuerſetur, noſtra nempe omnium maximè familiaris, atque domeſtica. Quam ingenij morumq; ruſticitatem, & vt ita dicam, feritatem denotans [o] Plinius: *Non omittendum*, inquit, *eſt cum de ingenijs diſſerimus, è volucribus Hirundines eſſe indociles, è terreſtribus mures, cum elephanti iuſſa faciant, leones iugum ſubeant, in mari vituli, totq; piſcium genera mitteſcant.* [p] Aelianus verò & Plutarchus muſcam cum Hirundine coniungunt: ſed & mus & muſca indociles ſunt. *Ex animalibus duo*, inquit Aelianus, *quæ hominum hoſpitio viuntur muſca & Hirundo nulla arte ad hominum tractationem manſueſcere poſſunt; neq; nobis quicquam offi[?]y cum quapiam animi grati vel minima ſignificatione compenſant. Nam muſca, quod ſibi timeat, negotium exhiberi, prehenſari perhorret. Hirundo verò ſic homini diffidit, vt neq; manſueſieri velit, neque quicquam non periculi plenum ab homine expectare.* Plutarchus paulò aliter: *de his*, inquit, *quæ nobiſcum habitant, ſola Hirundo & muſca non cicurantur homini, ne tangi ſe patiuntur, neque conſuetudinem aut ſocietatem ullius operis ludiue admittunt: quod muſca facit metu incommodi, &* quia

[l] *L.6 Hexa. cap.4.*

Thebarum tecta nõ ſubit.

[m] *L.10.c.23*

[n] *Cap.15.Polyhiſt.*

Hirũdo nõ cicuratur.

[o] *L.10 c.15.*

[p] *8 ſympoſ. queſt. 7.*

Mus & muſca ſunt indociles.

quæ ſubinde abigitur. Hirundo autem quia natura edit homines, & ob infidelitatem ſemper ſuſpicioſa manet, & cicurationis fugax. [q] Ludouicus Arioſtus mori ſcribit Hirundinem, ſi uel unica tantùm die in cauea incluſa teneatur:

[q] *In Satyris.*

Mal può durar il Roſſignol in gabbia
Più ui ſtà il Cardolin e più il Fanetto
La Rondine in un dì ui muor di rabbia.

An verò tam indocilis ſit hæc auicula, adhuc quiſpiam ſubdubitet, quando id non de ea tantùm, ſed de mure etiam verum eſſe neget Albertus, ſeſeq; aſſeueret Hirundines ſæpius vidiſſe manſuefactas, & ad manum, (ut interim eius verbis utar) volantes, ſicut aliæ aues aduolant. Quin ipſe etiam Plinius animalia quædam nec placida nec fera eſſe teſtatur, ſed mediæ inter vtrumq; naturæ, iiſq; Hirundines & apes annumerat. Sed aliud, ni fallor, eſt ferum eſſe, aliud indocile: Albertum tamen mendacij arguere nefas ſit, maximè cùm humano ingenio cuncta tandem obediant. Moſchus Bionis bubulci amatoris mortem deploraturus Luſcinias & Hirundines etiam, quoniam has aues paſtor ille cantu oblectaſſet ſuo, & loqui docuiſſet, eum lugiſſe facit canens:

Hirũdines mediæ naturæ ſunt.

Luſciniæ, omneſq; Hirundines, quas olim cantu oblectauit,
Quas loqui docuit, reſidentes in arborum ramis
Ex aduerſo vlularunt inter ſe.

Quos quiſpiam verſus legens, inde fortè collegerit, Hirundines non modò manſuefactas ab eo paſtore fuiſſe, ſed humanum etiam ſermonem edoctas. Verum hîc loqui (λαλεῖν) etſi ad Luſciniam referri poſſet, (ea enim loqui olim uiſa eſt) canere ſignificat, non articulate ſermocinari: præterea cantus iſte plus garrulitatis, quam ſuauitatis in ſe habet, imo commodi nihil, nihilq; voluptatis, tædij verò ſatis homini adferens. Eſt enim minimè canora auis, ſed moleſto quodam ſtridore obſtrepit, quod in primis oſtendit [r] Lucretius, dum ait:

λαλεῖν etiã canere ſignificat.
Cantus Hirundinis quales.
[r] *L. 3. de rer. natura.*

Quid enim contendat Hirundo Cycnis?

Et Ariſtophani χελιδόνων μουσεῖα dicitur muſa inconcinna, & quæ corrigi non poteſt, nugatio nihili, quæ folijs leuior ſit, in ſumma pro garrulitatis officina. unde Heſiodo, Anacreonti, Simonidi, alijſq; κωτίλας dicitur, id eſt, garrula; κωτίλλειν enim garrire eſt. Hinc χελιδόνες quoque barbari nuncupantur, quoniam ſermo eorum Hirundinum cantui ſit ſimilis, hoc eſt, intelligi nequeat. Heſychius enim annotat τοὺς βαρβάρους χελιδόσιν ἀπεικάζουσι διὰ τὸ ἀσύνθετον λαλεῖν: unde & χελιδονίζειν dicitur τὸ βαρβαρίζειν. Ariſtophanes Cleophontem traducit in hoc ſenſu tanquam peregrinum, imperitum, loquacem, ignobilem, barbarum, & matre Thraſſa natum. Videtur enim hæc omnia Hirundinis appellationis comprehendere. DD. Hieronymus & Cyrillus cum Ariſtotele conſentientes per præceptum illud Pythagoricum ὁμωροφίους χελιδόνας μὴ ἔχειν, abſtinendum a commertio garrulorum & ſuſurronum intelligunt, qua de re pluribus agemus inter prouerbia. Sunt autem qui duos illos ſuper hoc impugnent, atq; alias rationes tanquam grauiores adducere conentur, maximè uerò ex Plutarcho, quas nos quoque ſuo poſt loco citabimus; nunc verò ex Nicoſtrato garrulitatem hanc notatam his iambis demonſtrabimus:

Hirundinis melos.
Barbari χελιδόνες dicti.
Cleophon quis Ariſtophani.

Si funditare verba multa iugiter
Et celeriter, ſignum putas prudentiæ?
Prudentiores homine ſunt Hirundines,

Garrit verò hoc auicularum genus ſummo manè maximè, quare inter ſigna iam ortæ auroræ poëtæ Hirundinis cantum referunt, ut [s] Baptiſta ille re & nomine Mantuanus, dum canit:

Quãdo magis garriat.
[s] *L. 1. Parth. Mar.*

Dumq; ita multiplices dant, accipiuntq; loquelas
Clara per Eoos, fluctus aurora rubebat:
Flammaq; ſurgebat niueis argentea bigis
Luciferi, gelidos ſpargens in gramina rores,
Et cupiens prolem, dulceſq; reuiſere nidos
Garrula ſub lucem modulos iterabat Hirundo.

Et inter Hetruſcos Dantes Florentinus:

Ne l'hora che comincia i triſti lai
La Rondinella preſſo la mattina
Forſe a memoria de'ſuoi triſti guai:

Hinc ὀρθρογόη Heſiodo, id eſt, antelucano tempore lamentans & queritans vocatur, & alijs ὀρθρολάλος, id eſt, matutino tempore, ſeu ſub diluculum garriens; ſed notandum ſcribit

etiam

etiam ὀρθογόη, ὀρθόλαλος apud Hesychium & Suidam, id est, sublata & intenta voce flens atque garriens: quo modo etiam μερόπων [a] Luciano appellatur, id est, strepens, & Vergilio garrula. [a] In Tragop. Georg. 4.

EPITHETA.

POSTQVAM in Epithetum vnum aut alterum Hirundinis incidimus, quibus garrulitas eius denotatur, non inconueniens fortè fuerit reliqua hic peculiari istac rubrica prosequi. Sunt autem δύσγαμος, id est malè nupta, quo vsus est Lucianus precitato loco, alludens videlicet ad Prognem, quæ vulgò in Hirundinem conuersa fingitur. Θρηΐκία Aristophani, id est, Thressa dicitur, idem quoque innuens, quòd in Thracia Tereo esset nupta. Κωτίλη Hesiodo, ut dixi. Oppiano Εἰαρινὴ ζεφύροιο προταγγελος ὄρνις, sicuti nempe [a] Ouidio & Pontano vêris prænuncia. Κεκροπίδης, in Epigrammate, φοιβόληπτος, id est, fatidica, Lycophroni, ποίκιλα Aristophani a colore. ὑπωρόφιος, id est, sub tecto aut camera agens, hoc est, in domibus nidulans; nam Theocritus Hirundinum τέκνα ὑπωρόφια dixit. Vergilio & Auieno dicitur arguta, Sereno vaga, [b] Ouidio etiam mitis, tristis, ignota, brumalis Claudiano per antiphrasim, noua Pontano, & apud Textorem peregrina, trinsans, Daulias, Lasciua, Pandione nata, uocalis: nam agrestis & rustica differentię potiùs sunt, & speciem propriam constituunt. [a] Fast. 2. [b] L. 9 in Eutrop.

VOX. CANTVS.

M. Varro Hirundines & plerasq; volucrum à suis vocibus nominari scripsit. Alibi verò vbi ita habet, *& à frendice, frunde, fritinnis suauiter*, doctissimus Adrianus Turnerus verborum portenta esse ait, seq; eadem in veteribus libris reperisse, & legit hoc modo: *Eius ab Hirundine: Hirundo fritinnit suauiter*. Varro virgula diuina *Et pullos peperit fritinnientes*. Festus quoq; ait sua minurritione Hirundines fritinnire. Annotat eundē locum Scaliger filius, & legit & exponit sic. *Nefrende, fritinnis suauiter (nefrende vocē) sic dicitur vel puer qui per ætatem, vel senex, qui dentibus amissis cibum frangere non potest.* Sic ille. Alij cicadam fritinnire, Hirundines thrinsare, vel drinsare, vt author Philomelæ, volunt. Alias hic zinzilulare canit eas hoc disticho: Fritinnire. Cicadę vox Thrinsare. Zinzilulare

Regulus atq; Merops & picto pectore Progne
Consimili modulo zinzilulare solent.

Apud Sidonium minurizare legitur de voce Hirundinis. *Diluculo autem*, inquit, *Philomela inter frutices silentem Prognen, inter aceres minurizantem, id est, parua voce succinentem, cantillantem, quod & Græci μινυρίζειν dicunt* [d] Homerus laxamentum nerui in arcu tenso. hoc est, sonum, quem laxatus arcus ædere solet, voci Hirundinis assimilauit, dum canit: [d] Odyss. φ.

Δεξιτερῇ δ' ἄρα χειρὶ λαβὼν πειρήσατο νευρῆς
Ἡ δ' ὑπὸ καλὸν ἄεισε, χελιδόνι εἰκέλη αὐδήν
Dextera autem igitur manu capiens tentauit neruum
Hic autem sub bene sonuit Hirundini similis voce.

Qui sonus cum thrinsare seu drinsare fermè congruit. Χελιδόνας ψιτυρίζειν apud Pollucem legimus. Τιτυβίζειν secundum alios de Hirundinibus, secundum alios de Perdicibus dicitur. Τιτυβίζειν, ὡς χελιδὼν φωνεῖ Hesychius & Varinus. Meminit & Suidas, Τιττυβίζεται ποιὸν ἦχον ἀπολελοιπται, καὶ Βάβριος, ἐπὶ χελιδόνος ταύτης ἀκύσας μικρὰ πιττυβιζούσης. Sed Τιτυβίζειν per τ geminatum, ut ex Suida diximus. apud Athenæum dicitur de Perdicibus. Affertur & τιτύζειν in vulgari lexico tanquam idem ualens. Canunt Hirundines stantes & aliquando in uolatu clamant breue atq; abruptum quiddam. Manè & tempore coitus magis strepunt. τιτυβίζειν. Vt canant.

NIDVS.

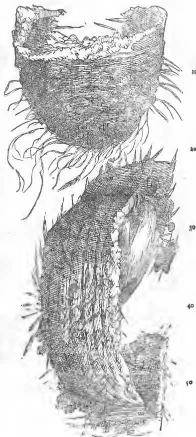
NIDVS.
Partus,

Achyroſis quid.

Lutum aceratum.

Luteū opus ⁽1. Faſt.

DE artificioſa & ingenioſiſſima nidi Hirundinū constructione ſuprà ſatis egimus, vbi præterea demonſtrauimus Hirundines domuum ædificandarum inuētrices extitiſſe: ūde quoque facetiſſimus Comicus Ariſtophanes Hirundines fingit lutū ore conferre ad extruendam auibus ciuitatem; hoc enim faciūt, inquit Scholiaſtes, cùm nidificant. Achyroſis (ἀχύρωσις) Græcis dicitur ratio commiſcendi paleas cum argilla aliove luto, ab Hirundinibus primùm excogitata nomē habēs ἀπὸ τῦ ἀχύρου, id eſt, ab acere, unde & à quibuſdam Latinis lutum aceratum dicitur. In epigrāmatibus ꝑ nido Hirundinis legitur ἀχυρῖτις θάλαμος, & θάλαμος πηλόχυτος, id eſt, thalamus palearis & thalamus lutoſus, ſiue ex luto factus: quo modo eundem nidum luteum opus uocabat ⁽ Ouidius, dum ait:

Tunc blandi soles, ignotaq; prodit Hirundo,
Et luteum celsa sub trabe figit opus.

Luteam casam T.[g] Vespasianus Strozza:

Garrula sed quamuis nondum certarit Hirundo.
Nec luteam solita struxerit arte casam.

Limosam sedem [h] Pontanus:

Vêre autem cum priscus honos hortis venit, & cùm
Garrula limosas sedes molitur Hirundo,
Ac tenuis solitum frustratur voce laborem.

Calphurnius[i] pro construere nidum, dicebat lutare,

Nidosq; reuersa lutabat Hirundo.

Lutea casa. [g] L.7. Erot. Limosa sedes. [h] L.2. Hort. Hesp. [i] Eglog 5. Lutare qd.

Cùm verò omne Hirundinem genus ex luto & paleis nidum fabricet, alia tamen aliam ei figuram inducit. Domestica de qua hîc potissimùm agimus, nidum facit figura semicirculari; nimirum vt sit capacior, cuius iconem hîc habes expressam: agrestis ferè sphæricam sed de eo suo pòst loco. Parit Hirundo non plura quàm quinq;, nec plura etiam utero fert, si credimus Aeliano: sunt autem eius oua, ut obseruaui, magnitudine oliuæ, maculis conspersa ferrugineis. Parit bis anno, idq; teste[k] Aristotele sola ex ijs, quæ carne uescuntur. Physiologus referente Ornithologo primi partus oua quandoq; tradit propter hyemem (frigus, nam omnium prima parit) corrumpi, posteriora uerò pullos proferre, sed[l] Aristoteles hoc de Merula refert: cum qua quidem etiam Hirundinem nominauerat, sed ea tantùm ratione, quod similiter bis pareret.

Domesticæ Hirundinis nidus. Quot pariat. Oua Hirũdinum. [k] 6. hist c. 5. [l] 5. hist. c. 13

PROPRIETAS.

HESIODVS citante Aeliano testatur Lusciniam solam auium somni expertam esse, & assiduam in uigilijs: Hirundinem uero non prorsus semperq; vigilare, sed dimidium tantummodo somnũ perficere. Volucrum etiam soli Hirundi flexuosi sunt volatus, quemadmodum suprà ex Plinij testimonio scriptum est. Coitus deniq; huic auium generi mirus, & cum nulla alia, si Aeliano credimus, communis: nam cum cæteræ aues in coitu à maribus conscendantur; Hirundines non item, sed contrario quàm reliquæ miscentur, hoc est, ut exponit Ornithologus, auersæ, hoc est, ut papilionum genus. Causam cur id faciant Hirundines, Aelianus retrusam esse ait & abditam; multorum tamen sermone in uulgus peruagatum esse, eas sic coire, quoniam Thereum Regem horreant, ne quando latenter irruens nouam tragœdiam excitet. Causa sanè ex fabula dependet, uerendum præterea ita non coire.

Luscinia somni expers. Volatus flexuosus. Coitus mirus. [a] Lib. 2. de anim. c. 3.

VICTVS.

INSECTIS victitat Hirundo, exigua venans animalcula, ut ex Aristotele[a] citat Plutarchus, qui etiam inter causas, cur Pythagoras in ædibus Hirundinem haberi uetabat, hanc recenset, quòd cicadas uenetur, quoniam hæ musis sint sacræ. Sunt autem ipsis faciles captu, ut scribit[b] Aelianus, qui etiam[c] alibi Hirundinem ijs animalibus annumerat, quæ hostilem in modum apibus insidias moliuntur: negat tamen eam ab apiarijs musicæ reuerentia permotis occîdi, cùm alioqui ad necandum sit facilis; satis enim esse eam prope alueos nidificare prohibere: Quod uerò apes populetur, ut ait[d] Plinius, etiam testatur Philosophus, nidos eius alueis propinquos ab apiarijs tolli eam ob causam asserens quare &[e] Virgilius monet:

Absint & picti squallentia terga lacerti
Pinguibus à stabulis, Meropesq; aliaq; volucres
Et manibus Progne pectus signata cruentis.

Quantum uero inhient apibus Hirundines, eleganter docteq; ostendit[f] Ludouicus Ariostus Rugerium & Marfisam multos occidentes, Hirundinibus apum magnæ multitudini superuenientibus comparans dum canit:

[a] 8. symp. q. 7. Cicadæ musis sacræ. [b] Lib. 8 c. 6. [c] Lib. 1. c. 56 [d] 9. hist c. 40 [e] Georg. 4. [f] Cant. 36. st 17. Rugeri & Marfisa Hirundinibus comparati.

Come,

Come, allor che l collegio ſi diſcorda
E vanſi in aria, a far guerra le pecchie
Entri fra lor la Rondinella ingorda
E mangi e veccida e guaſtine parecchie
Douete imaginar che ſimilmente
Ruggier foſſe e Marfiſa in quella gene &c.

Eſca vilis Varroni.

Muſcas & culices, papilioneſq; & ſimilia alia volucria captat, quæ omnia eſcam vilem vocabat Varro, hoc eſt, vt interpretatur Nonius, frequentem, Varro, inquam, in virgula diuina.

Ad quos tam volucres venit puſillos
Vſq; ad limina nidica eſca vilis.

ᵍL. 10. c. 24.

Plinij, & Platinæ error.

Plinius ſolam Hirundinem ex his, quæ aduncos vngues non habet, carne ueſci author eſt. Verum ſi ſola, ut ipſe ᵍ alibi atteſtatur, non niſi in volatu edat, carnis nomine inſecta intellexiſſe videri poteſt, quo modo Platina Plinium intellexit, dum ait. *Ex his auibus quæ aduncos vngues non habent, ſola beſtiolis quibuſdam volando veſcitur.* At neutrum uerum eſt: nam & Meropes, imo Paſſeres etiam inſecta volantia capiunt, & paulò antè ex Virgilio vetauimus, Meropes prope aluearia haberi. Si verò Plinius carnem propriè dictam, hoc eſt animalium ſanguineorum intellexit, adhuc ſibi ipſi refragatur; eam enim in aére habere non poteſt. Carnem tamen veſci facilè credo, atque id quoque atteſtatur communis præceptor ʰ Ariſtoteles, ſed ſolam id eam facere non ait; nos Luſciniam aliquot diebus carne pauimus, hæc autem vncunguis non eſt ſed addam uerba philoſophi, ne quis me falsò Plinium reprehendiſſe putet. *Sunt etiam,* inquit, *in genere non adunco, quæ carne veſcuntur, vt Hirundo.*

ʰ 8. hiſt. c. 3.

An granis veſcatur.

ⁱ L. 3. ſacrif.

Aliquis dubitare poſſit, num grana attingat Hirundo, nam Porphirius Apollonium ⁱ Tyanęum refert, cum audiſſet Hirundinem vnam cum multis vociferantem, ſodalibus ſuis, quorum non paucos ſecum habebat, expoſuiſſe indicare eam cæteris, aſellum onuſtum frumento humi fuſum eſſe, atque ad id colligendum alios inuitare: ſed Philoſtratus, qui exactiùs & ex profeſſo di vita & moribus Apollonij ſcripſit, de Paſſerculo, non de Hirundine illud tradidit. Hanc tamen granis ueſci etiam Martialis innuere uidetur, lupum ridens propter donatum hortum tam exiguum, ut ſegetem, quæ in eo erat naſcitura, vel vnica Hirundo obſumere poſſit.

Et ſublata volantis vngue Prognes
In nido ſeges eſt Hirundinino.

Sed ridet, luditq; poeta, non agit seriò, ego grana, ſi in os ingerantur, ſpernere puto.

EDVCATIO.

Aequitas in diſtribuendo cibo.

NON hîc vt educandæ à nobis ſunt Hirũdines, ſed qua æquitate ſuis illę pullis cibum deſtribuant, dicemus. *In fœtu,* inquit Plinius, *ſumma æquitate alternant cibum:* mas nempe & fæmella, vt ait Ariſtoteles. Impertit uterq; ſingulis cibum, obſeruata conſuetudine quadam, ne qui acceperit, bis accipiat. Dum cibum dare incipit, ab eo incipit, qui primò natus eſt, vt diſertiſſimis iſtis verbis docet Aelianus: *Iuſtitiam mater Hirundo aduerſus filios ſuos ſeruat in diſtributione cibariorum ſuam cuiq; dignitatem. Non enim vnica tantum cibi vectione omnes paſcit, neq; poſſit, cùm ea quæ affert, puſilla, & paxillula ſint, primùm in lucem aditum primò paſcit, deinde ab illo ſecundum, tertium tertio loco partum alit; ſicq; deinceps vſq; ad quintum progreditur.* Addit Oppianus illum, qui cibo accepto locum mutauerit, nihil amplius accipere, donec in priſtinum ſuum locum redierit. Aequalitatis huius adeo ſtudioſus fuiſſe legitur Hadrianus Imperator, vt in victu familiari Homericum hoc obſeruaui ſemper voluerit, ne quis δαιτὸς ἐΐσης indigeret, ac quo obſonatoribus nullum linqueret peccandi locum, ſæpe fercula de menſis aliorum etiam infirmorum apponi ſibi iuſſerit. Nihil enim ad conciliandum ſibi populorum animos æquè principibus prodeſſe putabat, quàm ęqualitatis diſtributio. Nam cum potentia ſuapte natura ſit odioſa, per moderationem maximè omnium euadit amabilis. Meminit autem tam iuſtæ diſtributionis Hirundinum Ouidius:

Hadriani Imp. æqualitas in diſtribuendo cibo.

Potẽtia natura odioſa.

Iam triſtis Hirundo
Argutis redit vſa cibos immittere nidis
Incipit & molli partitos ore miniſtrat.

Et [a] Coryppus: [a] Lib. 4.

Sic bene, quæsitas ut pullis porrigat escas
Mitis Hirundo redit, postquam sua tecta uidendum
Garrula per patulas fuerit delata fenestras,
Matris in euentum nido consurgit ab omni
Turba loquax, flagitansq; cibos, fidaq; parentis
Oribus ora petunt, & apertis faucibus adstant:
Illa sed impendens nidum circumspicit omnem,
Distribuitq; pias, ut cunctos nutriat, escas.

Non verò solùm iustissima est in distributione ciborum Hirundo, sed sedula etiam, atque assidua: quare eam maternæ sedulitatis magnum documentum accipi iubet D. Ambrosius, cuius dulciora nectare verba antea citauimus. Innuit hanc auis diligentiam [b] Theocritus, inde eiusmodi comparationem deducens: Assiduitas in cibando pullos. [b] Eidyl. 14.

Μάστακα δ' οἷα τέκνοισιν ὑπωροφίοισι χελιδὼν
Ἄψορρον ταχινὰ πέτεται βίον ἄλλον ἀγείρειν. &c.
Quemadmodum autem Hirundo, quæ cibum pullis sub tecto fert
Mox cito reuolat, ut alium cibum adferat. &c.

Ita quoque Ludouicus Ariostus Rinaldum post diutinam absentiam domum reuertentem, tam gratum suis fuisse ait, vt est Hirundo, dum paruulis cibum adfert filiolis:

E pare quando egli arriuò tra quelli
Doppo gran fame Irondine ch'arriui
Co'l cibo in bocca a'i pergoletti augelli.

Ostendit præterea Hirundo eundem erga fœtus suos affectum, dum eos volare quodammodo docens, in medio etiam volatu, deficientes iuuet, & uelut humeris ferat. Meminit vtriusq; tum offerendi cibi, tum promouendi volatus amoris Baptista Mantuanus:

Dum parua domus, dum infirma propago
Dum nati implumes tepido fert pabula nido,
Semper & extensis docet ire per aëra pennis
Hæc est cura tenax, studiumq; immobile matri.

SYMPATHIA.
Antipathia.

De amore, quo Hirundo carissima sua pignora prosequitur, multa iam scripsimus, eum uerò tunc maximè demonstrat, cùm coluber nidum eius inuadit, ut pullos suos deuoret: nam tunc primùm auolat lugubriter canens, cum verò eos iam perire animaduerterit, superato metu ad colubrum aduolat, & circa eius maxillas se uoluit, donec & ipsa ab eodem hoste conficiatur, sicuti hisce uersibus testatur [a] Oppianus ex interpretatione Laurentij Lippij Collensis: Hirundo vna cũ pullis à colubro absorbetur. [a] Lib. 5. de piscibus.

Et veluti serpens, qui tigno nactus ab alto
Alitis est verna pullos, sub tecta sonantes
Mactat, & occisos subicit sub dentibus artus.
At mater primo grauiter tristata mouetur
Effundens tristes natorum in funera partus.
Sed postquam laceros pullos, absumptaq; membra
Spectat, non mortem vitans, subit ora draconis,
Voluitur, & dulcis comitatur funera partus.

Q. [b] Calaber Deidamiam Achillis vxorem, filiũ suum ad bellũ proficiscentẽ Hirundini assimilat, quæ pullos a colubro deuoratos deplorat. Sic certè, inquit, præclarum Achillis filium mater quidem continuit, sed pedes ad iter accendebat, at hæc quamuis magno affectu dolore, animos tamen ad suum filium sustulit, qui ubi illam sæpius amplexus esset, solam deseruit, acerbo se luctu afflictantem, in chari sui patris ædibus, non secus ac Hirundo magna indignatione perculsa, in ædibus deplorat suos pullos, quos alibi admodum stridulos perniciosus deuorauit anguis, & in luctum coniecit verecundam matrem. hæc autem orba iam [b] L. 7. Paral. Deidamia cum Hirundini comparata.

circumuolat nidum, iam verò ad expolita veſtibula fertur, graues ob ſuos liberos ploratus ciens ſic quoq; plorabat Deidamia. Sed huius amicitiæ ſeu potiùs amoris occulta ratio non eſt, neq; etiam aliquod animal inuenio, quo cum occultam exerceat vel amicitiam, vel etiam inimicitiam. Nam licet hoſtilem in modum apibus inſidias moliri Aelianus ſcribat; ego id non tanquam occultos hoſtes, ſed cibi gratia tantùm facere puto. Neque occulta pugnæ earum cum Paſſeribus eſt ratio: interficiunt autem inuicem, non ut teſtatur Auicenna, cùm in vna domo conueniunt, ſed cùm Paſſeres initio vêris earum præoccupant nidos. Tum enim Hirundines totis conantur uiribus illos eijcere, quod ſi facere nequeant, tunc ad aſtum procedunt; nam Albertus atteſtatur ſæpius Coloniæ eſſe obſeruatum, Hirundinem cùm non poſſet eijcere Paſſerem, ſtridore ſuo Hirundines multas conuocaſſe, quæ ſimul cum impetu aduolantes, luto quod ore ſingulæ gerebant, nidi foramen (loquitur de ſyluestribus Hirundinibus, quæ nidos ſphæricos conſtruunt, & vnicum tantum pro ingreſſu foramen faciunt) obſtruxerunt, & Paſſerem ita incluſum ſuffocarunt. [c] Solinus Hirundines a cunctis auibus minimè impeti, nec unquam prædę eſſe tradit, quaſi eſſent ſacrę ſed ſupra ex Plinio ſcripſimus, rapacibus ſeſe flexuoſo ſuo uolatu eripere: Cum vero in hominum ædibus ſine noxa nidificet, existimet quiſpiam illam id ob amorem facere, quo homines proſequatur, ideoq; & hos eis nullam inferre iniuriam, & quiete tutoq; nidulari ſinere, nam ut dicebat [d] Ouidius:

Hirũdo nullos amicos & nullos hoſtes habet.

Hirudo Paſſeri pugnat & cur.

[c] C. 13 Poly.

An homines amet Hirundo.

[d] L. 2. de ar.

[e] L. 2. 1. 52.

Caret inſidijs hominum quia mitis Hirundo eſt.

Aelianus [e] ſinè plane eius ſententiæ fuiſſe videtur, dum ait: *Hirundo hominis ſtudioſa eſt, cuius contubernalem ſe eſſe gaudet, cum et rurſus bonum videtur, diſcedit. Cæterum homines Homeri lege hoſpitalitatis eam tecto recipiunt: qui præcipit hoſpitem præſentem eſſe diligendum diſcedere vero volentem dimittendum.* Contra [f] Plutarchus rationem reddens, cur nunquam cicuretur hæc auicula, eam ſcribit naturâ hominem odiſſe, & ob infidelitatem ſuſpitioſam manere. Ego nec homines odiſſe, crediderim, nec amare etiam, ſed ideo nobiſcum conuerſari, quoniam eas non capimus, aut inſidias ponimus: Omnia enim bruta naturali inſtinctu fugiunt loca hominum inſidijs occupata. Equidem non hominibus ſolùm, verum brutis omnibus inſitum eſt, ut ſeſe quoad poſſint, ſalua uelint, quemadmodum luculenter [g] Euſebius docet.

[f] 8. ſym. 7.

[g] L. 8. de præpara. euang. cap. 5.

PRAESAGIA.

Rhodij cur Hirundinem inuiterent.

[a] Hier. 8.

RHODII Hirundines, quia aduentu ſuo ad noſtras regiones, vêris initium annuncient, in fine hyemis teſte Athenæo inuitare ſolent, quod χελιδονίζειν nuncupabant. Nouit enim, ut inquit Dominus apud diuinum [a] Prophetam, *Hirundo tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Ab hoc præſagio vêris pręnuncia poëtis dicitur: atque ad hoc alludebat Horatius, cùm ait:

Cum Zephyris atque Hirundine prima.

Hirũdo iubet chlænã vendere.

Inde Hirundo apud Ariſtophanem chlænam vendere iubet, emereq; themiſtrum ſuadet, præterijſſe quippe hyemem admonens, adeſſe verò præ foribus æſtatem. Alibi quoque quendam per iocum multis Hirundinibus egere ait, ſignificans verno illum indigere tempore, quo multæ ſe proferunt Hirundines. [b] Calphurnius oues præcipit, cùm Hirundo viſa eſt, & nidulari occipit, ab hybernis ſtabulis educi:

[b] Eglog. 5.

Vere nouo cum iam tinnire volucres
Incipient, nidoſq; reuerſa lutabit Hirundo,
Protinus hyberno pecus omne moueb bis ouili.

Putationis vitium exitus.

Heſiodus quoque agricolas adhortatur, ut uites putare abſoluerint, antequam Hirundo appareat:

Τὴν δὲ μετ' ὀρθογόη Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν
Ἐς φάος ἀνθρώποις, ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
Τὴν φθάμενος, οἴνας περιταμνέμεν, ὡς γὰρ ἄμεινον.
Poſt hunc malè lugens Pandionis prorumpit Hirundo
Ad lucem hominibus vêri nuper cœpto
Hanc præuertens vites incidito. Sic enim melius.

Inter verò vêris ſigna Hirundinis aduentus ſignum incertum eſt: ſæpe enim multæ ſuborto

suborto pòst nouo frigore perire visæ sunt, atq; hoc fortè innuebat Ouidius, dum canebat:

Fallimur an veris prænuncia venit Hirundo
An metuit, ne quàm versa recurrat hyems,
Sæpe tamen Progne nimium properante quereris
Virq; tuo Thereus frigore lætus erit

Huc spectat pariter vulgaris illa parœmia *Vna Hirundo non facit ver*, de qua pòst suo loco. Iam hîc dicendum quomodo & quando pluuiam prænunciet Hirundo. Aratus inter signa pluuiæ (licet Theon Scholiastes χειμῶνος signum faciat) ponit Hirundinem circa lacus aquæ tam proximè volitantem, ut etiam ventre contingat; Vt pluuiam prænunciet

Ἠ' λίμνην περὶ δηθὰ (συνεχὲς) χελιδόνες ἀΐσσονται
Γαστέρι τύπτωνται αὔτως εἰλυμένον ὕδωρ.

Auienus & ex hoc Vergilius vnico versu expresserunt, nimirum sic:

Aut arguta lacus circumuolitauit Hirundo.

Plinius itaq; dum hyemem præsagiri ab hac auicula dicat, cùm iuxta aquam volitat, vt penna sæpe percutiat, per hyemem abusiuè tempestatem intellexit. Sed mirari quis possit iusta de causa, quomodo Hirundines sua natura pluuium cælum ac frigidum fugientes, pluuiarum aliquod signum afferre valeant. Cui meo iudicio responderi potest, Hirundinem quamuis naturaliter valdè siccum & calidum sit animal, moderatas interdum pluuias amare: excedentes enim corporis habitus contrariæ maximè temperant qualitates, cùm ergo iam humescere sentiat aërem Hirundo, humiditatis illius cupiditate excitata, lacus petit & amnes, ventreq; aquas verberat, ut plenius illa fruatur. Si hac & illac volitans Hirundo, parietibus subinde hærebit, vel humilis vsq; adeo feretur, vt pedibus humum terrere, seq; puluerare videatur, idem quod antea demonstrabit: ratio est, quòd aduentantem pluuiam, vel tempestatem præsentiens, dum serenum adhuc est, & tempestas percommoda, muscas aliaq; animalcula sibi & pullis humi & in parietibus venatur, vel quod commotam sursum auram perhorrescens (habet enim corpus imbecillum) deorsum pauitat, vel quòd per eam constitutionem calente inferiore aëre, perfrigerium a terra & locis vmbratilibus captat: nam retorrida biliosaq; est auicula, vt dicemus suo loco. In secretis secretorum Aristoteli nuncupatis, pro tempestatis prænuncio habetur Hirundo alba & Passer albus.

Hyems pro tempestate.

Hirũdo moderatas pluuias amat.

Aliud pluuiæ præsagium.

Hirũdo alba quid præsagiat.

AVGVRIA.

HIRVNDINES infausti ominis esse & ancipitem afferre fortunam, multi prodiderunt. [a] Ioannes Rosinus haud vulgaris de Romanorum antiquitatibus scriptor, earum circumuolutiones decubitusue aut incessus infaustos habitos esse asserit: infælix fuisse earum augurium demonstrat Horatius, dum canit:

[a] L. 3. antiq. Rom.

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens
Infælix auis, & Cecropiæ domus
Aeternum approbrium, quod male barbaras
Regum est vlta libidines.

Cyro Regi contra Scytas bellum moliẽti Hirundinum visio teste [b] Xenophonte infaustam fecit expeditionem. Hirundo quæ in Pyrrhi tabernaculo nidum posuit, rerum quas peregrè instituerat, irritum euentum ostendisse perhibetur, qua de re consule Plutarchum. [c] Aelianus verò hoc augurium de Alexandro Pyrri filio refert his uerbis: *in Alexandri Pyrrhi filij tabernaculo nidificans Hirundo rerum actionem, quam susciperet, parum laudabilem non bene neque feliciter euenturam significauit*. De infausto alio augurio quod per Hirundinem Alexandro Magno portendebatur, ita ferè scribit [d] Arrianus:. *Dum Alexander Halicarnassum obsideret, quiescente eo sub meridiem, Hirundo quadam cum garritu maximo super dormientis caput volitare, & modo in hanc, modo in illam lecti partem sese inferre, ac turbulentiores, quam sit earum auium natura garritus edere, conspecta fuerat. Alexandrum tunc, vtpote labore fatigatum somnus oppresserat: sed acutissimo auiculæ garritu tandem excitatus, eam continuò manu repulit. Tantum vero abfuit, vt vel repulsa aufugerit, vt rursus ipsius capiti insidens non prius decesserit, quàm prorsus expergefactus sit. Eam rem Alexan-*

Cyri infausta expeditio.
[b] L. 1 exped.
Pyrrhi augurium.
[c] L. 10. de anim. c. 34.
[d] Lib. 1. rer. gest. Alex.
Alexãdri magni augurium

Ariſtander Telmiſſeus vates. Darij interitus. Antiochus occiſus. Antonij clades. Antonia nauis.

der minimè negligendam arbitratus, cùm Ariſtandrum Telmiſſeum periti ſſimum vatem conſuluiſſet, parari ſibi à domeſticis inſidias, respondit: cæterum fore vt inſidiæ preherderentur: Hirundinem enim cum hominibus conſueſcere, ac cæterarum auium loquaciſſimam eſſe. Eaſdem aues Dario in Scythas proficiſcenti cum exercitu interitum portendere. Antiocho Syriæ regi referente Iulio obſequente, ingenti exercitu dimicanti Hirundines in tabernaculo nidum fecerunt, quo prodigio neglecto prælium commiſit, & a Parthis occiſus eſt. Meminit iſtius augurij quoque Aelianus loco paulò antè citato. Naui Antonij inſidentes, ſuſcepti belli infelicitatem & funeſtas clades portenderunt. Nauis verò Antonij non erat, vt multi tradiderunt, ſed Cleopatræ, quæ illam Antoniam, in Antonij honorem factam cognominabat, vt videre eſt apud Plutarchum qui de hoc augurio ſic memorat in enarratione prodigiorum, quæ pugnam eam naualem, quæ inter Cæſarem & Antonium erat futura; *circa prætoriam etiam* inquit, *Cleopatræ nauem, quæ Antonias appellabatur, graue oſtentum factum eſt. Hirundines enim infra puppim nidificârunt: has aliæ ſuperuenientes expulerunt, & pullos earum interfecerunt.* [e] Dion tamen Hirundines circa Antonij tentorium tradit, ac in prætoria naui ipſius nidificaſſe. Atque hactenus Hirundinum augurium infelicitatem portendit, vnicum portentum fauſtum reperio, idque in eo, qui indignus eo erat, in Dionyſio, inquam, tyranno, cui arcem relinquenti, cùm nidularentur in ea Hirundines, et reditum portendêre, author eſt [f] Aelianus.

[e] Lib 50. Augurium fauſtum. Dionyſio reditus præſagitus.
[f] L 10. c. 34.

CAPIENDI RATIO.

[a] In Bacch.

DOMESTICAE Hirundines, quòd ſciant ſeſe impunè victituras, in domibus noſtris habitant. Apud ueteres capi ſolitas, ex [a] Plauto colligitur dicente, *Duæ vnum expetiis Palumbem, perij, Hirundo alas verberat.* Solent enim aues uiſco implicitæ alas verberare, nimirum aufugere volentes. Lambinus Plauti Scholiaſtes non Hirundo, ſed arundo legit, Plautumq́, eâ voce in allegoria perſeuerare autumat. Arundo, inquit, viſco illita alas mihi verberat; & ita fit, vt viſco contactas alas explicare non poſſim. Significat (Piſtoclerus, quem Plautus Bacchidibus meretricibus colloqui inducit) ſe prope captum eſſe, vt aues propè captæ ſunt, quæ ab arundine viſco illita contactæ aut verberatæ ſunt. Secutus autem ſum codices manuſcriptos, nam vulgati habent, *Hirundo alas verberat:* quam lectionem minus probo, quamuis ſciam quoſdam non indoctos eam ita tueri, vt dicāt Piſtoclerum ſignificare ſe propemodum captum eſſe, quemadmodum parum abeſt, quin capta ſit Hirundo, quæ viſco contacta, alas verberando viſcum excutere conatur. Hactenus Lambinus, Ego communem potiùs contextum ſequi malim.

COGNOMINATA.
Denominata.

Craſſus Hirũdo dict.

CRASSVS, quòd balbutiret, & vltimas ſyllabas mutularet, Hirundo dicebatur, meminit Alciatus his verſibus:

Ad vltimas mutilans Colobotes ſyllabas
Hirundo Craſſus dicitur.
Qui ſurdus alijs, ſolus ipſe vult loqui
Vt Sturnus in prouerbio eſt.

Chelidon cynædus. Chelidoni vates. [a] In auibus. Chelidonius Theologus.

Χελιδὼν teſte Suida vocabatur Cleopatræ cynædus; Seneca Latinè Chelidonium uocat ſeruata vel ſaltem parum immutata Græca dictione & grande patrimonium poſſediſſe tradit. Fuit & vates eiuſdem nominis, ut idem Suidas prodidit: & Minippus quidam olim χελιδὼν cognominatus recenſetur ab [a] Ariſtophane, vbi Scholiaſtes διὰ τὸ ἱπποτροφεῖν εἶναι, καὶ παντοῖα τῦτοι (fortè παντοῖω τύπω, ſcilicet χελιδόνι) χρῆσθαι, ὡς ὁμωνυμῶν. Chelidonium theologus fuiſſe perhibetur, qui obſeruat s prodigijs collegerit rerũ exitus; de quo inter prouerbia.

prouerbia latiùs dicemus. Fuit insuper Chelidō vel Chelidone meretricis nomē, quā Varres deperibat, de quo facetissimum Ciceronis extat scōma: Ea enim cum in vrbana, & in Siciliensi Varris prætura omnia moderaretur, transigeret, decideret, Chelidon verò etiam Hirundinem auem significet, Romani etiam omnia auspicatò & captatis augurijs agerent, augurésque & auspices publicis & priuatis rebus adhiberent, propterea ait: *Nam vt Varres prætor factus est, qui cum auspicato a Chelidone surrexisset, sortem nactus est vrbanæ prouinciæ:* quibus verbis alludit simul & ad auspicium & meretricis concubitum & cubile. (Chelidon meretrix.)

Florentiæ teste [b] Borgæo nobilis familia quædam Rondinella ab his auibus denominatur, quæ in insignibus siue armis suis Hirundines etiam depictas vsurpat. ([b] L. de mone. Rondinella familia.)

Frisij qui maritimam Germaniæ partem habitant, auem de genere Motacillæ Svvalken Vorbott, id est, Hirundinem prænunciam nuncupant teste Ornithologo. (Hirūdo prænuncia.)

Auis quæ caput caprino simile habet, vocatur Latine apud vulgus Caper Hirundinis. Albertus. (Caper Hirundinis.)

Χελιδονίαι λαγωοί, & χελιδόνιος ὁ ἀστύπυς, leguntur apud Athenæum. Eustathius Chelidonias Lepores interpeetatur, qui superiore parte nigri sunt, inferiore subalbi instar Hirundinum. (Chelidoniæ Lepores.)

Aspidum genus est, quas Chelidonias vocant quæ circa ripas fluuiorum, maximè Nili latibula habent. (Chelidonia herba.)

Chelidonia quædam quoque herba est, quæ & Chelidonium dicitur. χελιδόνια βοτάνη Oppiano; Dioscoridi & alijs medicis χελιδόνιον genere neutro profertur. Est autem duorum generum, maius & minus, vtrumque nulli non notum. Recentiores nonnulli Latinè Hirundinariam nominant. Maius inde dictum est authore Dioscoride, quòd Hirundinum aduentu ex terra prodit; discedentibus vero ijsdem marcescat, vel vt alij tradiderunt, si quis ex Hirundinis pullis in nido excæcatus fuerit, mater hanc herbam oculis admoueat, cæcitati eorum medens; vt inde potius quam à tempore nominatum videatur, quam Græci nominis vim ignorantes imperiti quidam, præsertim Chymistæ, non Chelidonium sed cæli donum vocauerunt, ac ea falsa nominis præstantia freti, ex hac herba quandam quintam esse fieri prædicant, non modo ad vanas illas metallorum medicationes accommodatam, sed ad tuendam etiam hominum sanitatem morbósque plurimos profligandos vtilem. Plinius vtrumque genus aduentu Hirundinum florere scribit & discessu earum marcescere. Apud nos quidem Chelidonium minus eo tempore prodit & & statim floret, marcescitque mense Maio. Chelidonium verò maius & serius prodit, & serius etiam floret, vt id non rectè à Plinio videatur scriptum. (Hirundinaria. Cælidonū.)

Hermolaus eam capnon, quæ in sæpibus prouenit, Chelidoniam phragmitem Aetio dici tradit, ad exanitiones partium in iecore curuarum vtilem, dictam, vt putat, quia succo discutit caliginem, vt Chelidonia, & ob id in medicamenta oculorum addi, vt in collyrium Marciani eam Chelidoniam capnitida appellantis. Quod si eadem probetur esse cum cymbalari, vt quidam coniiciunt, etiam illa similitudo, inquit, confluet, quod folium hederæ habuerit, quale Chelidonio minori contegit: propterea considerari cupio, nunquid non similis, sed eadem omnino sit capnos hæc cum Chelidonio minori. Hæc ille. Eruditi quidam Chelidoniam phragmitin, eam esse herbam coniiciunt, qua hactenus pharmacopolæ pro Aristolochia rotunda perperam vsi sunt. Chelidonium paruum inter fumariæ etiam nomenclaturas apud Dioscoridem legitur, & Chelidonion simpliciter inter vitis albæ & anagallidis purpureæ nomina. (Chelidonia phragmites. Cymbalarius. Chelidoniū paruum.)

Apud Germanos testante Ornithologo aliam etiam ab Hirundinibus herba dicta est Svvalmenkraut, quam multi Asclepiadem veterum esse putent: flore lacteo, ligustri ferè odore, folijs binis per genicula, lauri ferè, sed in angustum exeuntibus, radicibus albis, multis implicatis; &c. quas aliqui ad ossa fracta consolidanda facere putant. (Svvalmenkraut.)

Suprà ex Plinio, Dioscoride, & Tralliano lapillos in ventre pullorum Hirundinis reperiri diximus, eos Chelidonias (a recto Chelidonias, ut apparet, ὁ χελιδονίας λίθος) appellant, alij Chelidonios lapides, alij Chelidonias gemmas. Germani Svvalmenstein, id est, Hirundinum calculos: Plinius alibi gemmas Chelidonias, dum ait, *Chelidoniæ* (gemmæ) *duorum sunt generum, Hirundinum colore, & alia parte purpureæ, nigris interpellantibus maculis*. Et [c] rursus *Aspidi similis est gemma, quam vocant Chelidoniam inuenio*. Nominat autem hoc loco gemmas, quæ ab animalibus denominantur: vnde hanc ut aspidi Chelidoniæ, de quo paulò ante, similem, nomē ab ea accepisse conijcit Ornithologus, & ab ea, cui Hirundines nomen fecere, diuersam. Sunt qui distinguēdi gratia malint, vt is qui nomen ab Hirundine habet, Chelidonius lapis, vel Chelidonia gemma dicatur: (Chelidonius lapis. [c] L. 37 c. 1 x. Distinctio nominis.)

catur:

Chelidonij lapilli vnde extrahatur.

catur: alter verò Chelidonias, cui aſpis ſimiliter dicta nomen dedit. Quo tempore & quibus partibus extrahantur hi lapilli, & quomodo eos habere cognoſcantur Hirundines, docet Albertus & author de rerum natura. *Pulli Hirundinum,* inquiunt, *Auguſto menſe lapidem Chelidonium geſtant aliquando in hepate, vel ventriculo, quem ego diuerſorum inueni colorum. Fertur autem quod pulli geſtantes lapidem hoc ſigno cognoſcuntur; quod in nido ſedent conuerſis ad ſe inuicem vultibus. Nam cæteri, qui non habent lapidem, poſteriora ad ſe conuertunt.* Alijs etiam Albertus lapillos eſſe ait exiguos, & tales ſe vidiſſe à ſocijs ſuis extractos è ventriculo Hirundinum menſe Auguſto, tunc enim extractos efficaciores haberi, frequenter duos ſimul in vna Hirundine inueniri.

Chelidonij lapidis deſcriptio.

Deſcribit hos lapillos luculenter (luculenter dico, quia exactè illis competit, quos in muſæo meo reſeruo) Georgius Agricola his verbis: *Chelidonij, qui in Hirundinum ventriculis reperiuntur, figura globi fere dimidiati, ſemperq́; intus caui, qua de cauſa admodum tenues exiſtunt. In eminentia ſunt plerunque rauo, ſed diluto colore, in caua conuexitate purpureo, nigris interdum interpellantibus maculis, atque ob id duæ earum ſpecies videntur eſſe.*

Chelidoniorum lapidis diuerſitas.

Reperiuntur etiam figura lentis, qui nigri & ruffi ſunt, quales ſe Chriſtophorus Encelius obſeruaſſe ſcribit, item qui ruffi tantùm, quales Ornithologus, qui & candidiſſimos obſeruauit, ſed qui perſpicui non eſſent, & in monte quodam Seduitorum reperiri in arena inter excelſas rupes, ſolidos, non cauos. Tales multi pro veris obtrudunt. Iſdem vel ſaltem ſimillimi cum his ſunt, quorum meminit his verbis [d] Strabo: *Aceruus quidam ex tritura lapidum ante pyramides* (in Aegypto) *iacent, in quibus lapilli & forma & magnitudine lentis inueniuntur, quidam vt hordei grana, quæ ſemiexpoliata excurrunt. Dicunt reliquias ciborum, qui operantibus ſupererant, in lapidem induratas, quod quidem ſatis videtur veriſimile, nam & apud nos collis quidam eſt oblongus, in campoſitus, qui tofi calculis in modum lentis plenus eſt.*

[d] *L. 17. Geo.*

Chelidonias ventus qui.

Fauonium ventum quidam teſte [e] Plinio, ad vij. Cal. Martij Chelidoniam vocant ab Hirundinis viſu, ijs enim diebus Hirundines primùm conſpici ſolent.

[e] *L. 2. c. 47.*

Lignea Securicla Galli teſte [f] Gulielmo Philandro, caudas Hirundinis vocant. Ligneis, inquit, ſecuriclis (noſtri Hirundinum caudas vocant) cæra & amurca perfuſis, veteres in alligationibus (lapidum) vſos ipſa opera docent.

[f] *In Vitruui. 2. cap. 8.*

Chelidonius gladius.

Gladij quoddam genus à bifurcata cauda Brodæus Chelidonium appellari aſſerit, nimirum quia & auis Hirundinis talis cauda eſt.

Chelidonia collyria.

Chelidonia collyria, quamuis Plinius à Chelidonia maiore dicta eſſe inquiat his verbis: *Vtuntur & per ſe ſucco* (Chelidoniæ maioris, etſi de vtraq; proximè locutus ſit) *in collyrijs, quæ Chelidonia appellantur ab ea* etiam alia ſunt, in quibus Chelidonia non recipitur, ſed ſimpliciter ad viſum proſunt; quale in primis illud eſt, quod reperitur alibi apud [g] Galenum ab Hirundinibus vt apparet, dictum, quaſi oculis hominum claritatem ita reſtituere poſſit, vt remedio quodam pullis ſuis ademptum reddere creduntur Hirundines.

[g] *4. de comp. ſec. loc. c. 7.*

Chelidonium gens & promontorium.

Chelidonium, χελιδόνιον, Illyrica gens eſt Stephano, Plinio promontorium montis Tauri in Pamphilia, Cedreno & Curopalati caſtellum in præcipiti colle ſitum.

Chelidoniæ inſulæ.

Χελιδόνιαι Ptolomęo ſcopuli ſunt in Pamphilio mari. *Chelidoniæ,* inquit [h] Strabo, *inſulæ ſunt in initio oræ Pamphiliæ.* Et rurſus. *Chelidoniæ inſulæ in Pamphiliæ ac Lyciæ confinio iacent.* Et rurſus in eodem libro. *Prope Hieram promontorium Lyciæ, Chelidoniæ inſulæ tres ſunt, aſperæ ſane, & magnitudine æquales, ad ſtadia quinque inter ſe diſtantes.* Stephanus duas eſſe dicit, earumq; vnam Corydelam, alteram Menalippeam dici, & vtramq; contra promontorium ſimiliter Chelidonium dictum ſitam. Has eaſdem inſulas, Chelidonias petras nuncupat. Caſtaldus Iſole corrente, Pitettus Caproſe. Plinius nauigantibus eas ſcribit eſſe peſtiferas.

[h] *Lib. 12.* [i] *Lib. 14.*

Enechelidō.

Ενεχελιδών. Hippodromus Athenienſium non ab Hirundine, ſed ab Echelo heroë denominatus eſt.

MYSTICA. MORALIA.

Peccatum recrementū ... [illegible]

[a] ... [illegible]

HIRVNDINIS exemplo, quæ pullos ſuos recrementa è nidis egerere docet, ut nitide mundeq; degant, monemur peccata noſtra per confeſſionem expellere: ac quid enim peccatum, niſi fœtidiſſimum recrementum? quid nidus, niſi conſcientia? quæ niſi confeſſis, eorum fœtore inquinata eſt. Totam Hirũdinis naturam myſtice interpretatur [a] Iacobus Vitriacenſis S.R.E. Cardinalis his verbis: Hirundo quæ in collo & pectore rubicunda eſt, ſanctos ſignificat, quibus Chriſti paſſionis fides in corde eſt, & in ore, dum corde credunt ad iuſtitiam, ore

autem

autem confitentur ad salutem. Cuius stercoribus cum Thobia excæcantur, id est, temporalibus quæ sancti tanquam stercora reputant, sicut Apostolus ait. Fugit autem hyemem, & ad calidas regiones transit, id est, gelicidium peccatorum & torporem ignauiæ fugiens ad austrum spiritus sancti tendit, ut habitet in feruore charitatis. In nidis construendis & pullis educandis solicita est Hirundo. In fide enim Christi spem suam vir sanctus ponit, & ibi pullos bonorum operum recondit, & proximis educandis & nutriendis intendit. Hirundo lapsura culmina deserit: & sancti præsentis sæculi ruinam fugiunt, ne cum ruente opprimantur, & ruant. Mare autem transuolat Hirundo; dum sancti mundi huius amaritudinem transeundo extra mundum deo seruiunt. Reuertitur Hirundo post frigus hyemis, ut annunciet initium vêris, ita iustus post tentationes ad temperiem Domino ducente peruenit, & seipso bonæ conuersationis exemplum & virorem virtutum alijs ostendit. Quærit autem vêris initium, dum in se tenet discretionis & temperantiæ modum. Hirundo cibum residens non sumit, sed in aëre quas capit, escas edit; & vir iustus in terrenis cœlestia quærit. Hirundo nec alias infestat aues, nec ipsa ab alijs rapitur; quia viri iusti nec alios, lædunt, nec unquam dæmonibus præda fiunt. Egregie etiam Hirundo verbi diuini præcones significare potest; ad hos enim hæc D.[a] Chrysostomi similitudo potiùs, quam ad alios referatur. *Hirundines*, inquit, *alimenta suis pullis ab ore in os tradunt: nostra autem non, sed ab ore ad aurem: illa quippe in corruptionem, nostra vero in incorruptionem procedunt. Illa corpus, animam autem nostra impinguant.* Accipitur Hirundinum volatus pro inconstantia ac leuitate, quemadmodum docet venerabilis Beda in explicatione horum sacræ paginæ verborum: *Fatigatus à sepultura Thobias, venit ad domum suam, & cum iecisset se iuxta parietem, & obdormisset, ex nido Hirundinum calida stercora deciderunt in oculos eius, & factus est cæcus.* Ne mireris, inquit, lector, quòd aliquando bona typicè malum, aliquando bonum mala hominum facta significant. Quod si non liceret, nunquam nigro atramento, sed auro semper lucido scriberetur semper Deus, quia lux est; sed etsi nomen diaboli in calculo scribas candido, nihilominus tenebras significat profundas. Cæcatus ergo Tobias designat, quia sicut ait[b] Apostolus, *Cæcitas ex parte contingit in Israel.* Fatigatus est, in sepultura & cæcatus; quia qui infatigabilis in operibus persistit, nunquam fidei luce priuatur. Iacet spiritualiter, & dormit fatigatus, qui vigilare & stare in fide, viriliter agere, confortari negligit, cui bene congruit illud Apostolicum: *Surge qui dormis, & exurge a mortuis & illuminabit te Christus.* Hirundines propter leuem uolatum, superbiam, cordisq; leuitatem figurant, quorum immundantia confestim eos, quibus dominatur, excæcat. Quasi enim nido Hirundinum suppositus dormit, qui leuitati, lasciuiæ ac superbiæ mentem incautus subijcit. Hæc autem cæcitas populo Israel, maximè immittente aduentu domini in carne præualuit, cùm & Romanæ seruitutis iugo premerentur, & legis diuinæ præcepta pessimè viuendo violarent. Hæc omnia ille. Hirundo custodiens tempus aduentus sui confundit eos, qui non cognoscunt Deum vocantem, vt pœnitentiam agant, tempore sibi ad hoc concesso. Eadem per suam diligentiam nidificans, & pullis visum reparans, designat in nulla indigentia esse desperandum neq; ab operando cessandum.

Prædicatores significat Hirundo.

[a] Cent 1. dissim

Volatus Hirundinum, pro inconstantia.

[b] Roman. 11

Hirũdo custodiens tẽpus suum, quid significet.

QVIBVS SACRA.

GENVS Hirundinum tradit[a] Aelianus dijs penatibus, & Veneri, quam & ipsam è numero penatium esse ait, charum esse dici apud Gentiles. Opinio inde, ut apparet, orta est, quod Hirundines absq; pauore nostras domos incolant. Similis penè persuasio in nostrarum muliercularum animis infixa est, dum auiculas hasce necari vetant; a quo vt magis terreant pueros, fingunt eas D. Virgini sacras esse. Apud Rhodios quædam fiebant sacrificia, ut[b] Theognis scribit, in quibus canebant; ἦλθε, ἦλθε χελιδὼν, καλὰς ὥρας ἄγουσα, καὶ καλοὺς ἐνιαυτοὺς, id est, *Venit, venit Hirundo pulchras ducens horas, & annos pulchros.* Meminit[c] Atheneus, qui id χελιδονίζειν vocari scribit, quod est τῇ χελιδόνι ἀγείρειν, id est, Hirundini stipem colligere, circumeundo oppidanorum ædes & canendo cantilenam, quam dixi, de aduentu Hirundinis. Similem ferè cantilenam Homerus in Samio hyemans, calendis ad ditiorum fores dicitur cantasse, quę εἰρεσιώνη dicebatur, quam & ipse sic claudit:

Νεῦμαί τοι νεῦμαι ἐνιαύσιος, ὥς τε χελιδὼν
Ἕστηκ' ἐν προθύροις. Κ' εἰ μέν τι δώσεις, εἰ δὲ μὴ
Οὐχ ἑστήξομεν. οὐ γὰρ συνοικήσοντες ἐνθάδ' ἤλθομεν, id est,

[a] L. 12. c. 34. de animal

[b] L. 3. sacrif.

Cantilena de aduentu Hirundinis

[c] Lib. 8.

Ast ego

Ast ego vos repetam, repetam (mihi crede) quotannis,
Non secus atq; redit sub tectum garrula Progne.
Assumus in porta, seu munera ferre placebit,
Seu nihil, est tamen hinc abeundi certa voluntas,
Non etenim hic habitare diu, nec adesse paramus.

Chelidonisma quid. Chelidonismus. [d] Lib. 16. c. 24. [e] Lib. 5. c. 8.

Hinc χελιδόνισμα dicebatur cantilena illa, quam canebant οἱ χελιδονίζοντες, & χελιδονισμός ipsa circuitio & collectio stipis. Apud eosdem Rhodios certamen fuisse Hirundinum & Coturnicum scribunt [d] Cælius Rhodoginus & [e] Alexander ab Alexandro: sed vterq; nullo laudato authore.

HIEROGLYPHICA.

Patrimonij relicti typus. [a] Lib. 2. c. 32.

AEGYPTIORVM sapientes, omnes parentum opes filijs relictas volentes innuere, Hirundinem teste [a] Oro pingebant. *Hæc enim*, inquit, *iam mortis proxima, luto sespsam volutat, & pullis latebras comparat*. Videtur autem intelligere de nido, sed quem non moribunda, sed quandocunq; nidificare cupit, eo modo construit, aqua scilicet se aspergens, & in puluere volutans, cùm luti inopia est.

Hominis ædificationis studiosi hieroglyphicu.

Eodem modo ædificationis studiosum hominem, quiq; ampla ædificia, vel etiam oppida condiderit, [b] Pierius Valerianus per eandem auiculam, nidum facientem à nonnullis intelligi scribit, argumento videlicet sumpto ab auis ingenio, quo in nidulatione vtitur, de quo nos satis superq; supra scripsimus.

Aequalitatis in distribuendo.

Ijdem Aegyptij filijs æquas hæreditatis portiones distribuentem, vel principem, qui se ciuibus æquaret suis, neque vllo vellet ornatu vel apparatu magis quam reliqui, sumptuosiore accipi, significaturi, id per Hirundinis picturam faciebant; qua qua æquitate pullis suis cibum impartiatur, habes ex superioribus.

Institutionis hieroglyphicum.

Plura hieroglyphica finxit Pierius Valerianus libro præcitato, quæ ne quid in hoc opere desit, hîc inseram. Primum itaq; inscriptū est INSTITVTIO. Sunt qui, inquit, calathum cum pullis Hirundineis in aliquot veterum monumentis obseruatum, hieroglyphicum institutionis esse contendant, argumentumq; eiusmodi ad Osiridis & Cereris beneficia in mortales collata referant, quod scilicet ab ijs & viuendi leges & agri colendi præcepta receperimus, & æquo cum reliquis iure vitam degere didicerimus. Legifera enim Ceres est, & apud Diodorum in sacris Aegyptiorum litteris Osiris Iupiter, iustus, pater, dux, & consultor omnium habetur: quæ siue ad institutionem, siue ad æquitatem accommodes, omnia quadrabunt.

Legifera Ceres. Osiris Iupiter.

Implorationis auxilij symbolum.

Aliud est inscriptum IMPLORATIO AVXILII. de quo sic scribit. Inuenias apud Xenophontem (quisquis ille fuerit) eo libello, qui titulo de æquiuocis circumfertur, per aues has in nido ore patente pictas, populos auxilium implorantes hieroglyphicè significari. Nidus enim patriam, os uerò adapertum clamorem & implorationem ostendit. Hinc illud Ezechiæ cantico: *Sicut pullus Hirundinis, sic clamabo*. Vnde admodum eruditè Plautus Hirundines obijcit in somnium Demonæ, quas simia solicitabat qui sit filium statim penes lares suos in phano Veneris opem implorantem inuenturus. Illa enim Hirundinū more transfretauerat, & ad consuetas sibi sedes, domum quidē paternam delata erat.

Demonæ somnium.

Amici inutilis hieroglyphicum. Adulatores notati. [c] L. 4. Rhet.

Nonnulli eodem referente Hirundinem ponunt pro amico inutili, ingrato & perdifficili. Ij enim moribus nostris ac familiaritati, quamuis nobiscum degant, adinstar Hirundinum difficulter assuescunt. Verùm non inconuenienter adulatores fictiq; amici eo modo per Hirundinem notabuntur. Sola enim Hirundo impunè in domibus nostris agit tota æstate, exclusisq; & educatis pullis suis ante frigus abit turpiter ingrata: qua similitudine ad denotandum eiusmodi adulatorum amicitiam, [c] Cicero, vel quisquis ille sit author rhetoricorum ad Herennium vsus est, inquiens: *Ita vt Hirundines æstiuo tempore præsto sunt, frigore pulsæ recedunt: ita falsi amici sereno vitæ tempore præsto sunt, simulatq; hyemem fortunæ viderint, deuolant*. Hac quoque de causa Samius ille Pythagoras eas à tectis ablegauit, id scilicet innuere volens, huiusmodi notæ homines euitandos, ac nullo pacto consuetudinem & amicitiam cum illis habendam esse, ut supra obiter innuimus, & pòst inter prouerbia etiam dicetur. Idem Pierius in hieroglyphico luctus & quærimoniæ alios idem symbolum Pythagoreum interpretantes referre ad tragœdiam ait, quasi triste omen, lugubreque argumentum afferat Hirundo, de qua re fusius agemus in fabulis.

Pythagoras cur Hirūdines à tectis abegerit.

Idem

Idem Pierius in coniecturis habere se Hirundinis caput imaginari, peregrinationẽ tradit significare, quoniam eius auis præcipuè proprium sit, ut neq; apud parentes degere soleant.

Peregrinatio significata.

Sunt qui eodem referente resipiscentiam per Hirundinem acu transfossam oculos indicent: quoniam hæc si vulneratis oculis obcæcata fuerit, oculos tamen & lucem recuperare dicitur. Lumen autem pro sapientia & cognitione poni, perinde ac pro imperitia tenebras vnicuiq; manifestum est,

Resipiscentiæ hieroglyphicum.

Lumen pro sapientia.

Possit non incongruenter etiam Hirundo pro barbaro poni & infante, indiscretoq; alludendo ad tritam illam fabulam, qua in auem Progne, vel, vt alij Philomela, in Thracia, quæ barbara erat regio, mutata fuisse confingitur: in quo sensu Aeschylus barbaros homines dicebat χελιδονίζειν, quoniam sermo eorum intelligi nequeat, vt neque Hirundinum garritus.

Hirundo pro barbaro.

HISTORICA.

BRVTA animantia sanctis quandoq; morem gerere in multis nostræ Ornithologiæ locis ostendimus, & posthac ostendemus, quoties sese nobis offeret occasio. Nunc quomodo S. Francisco, alijsq; huius sanctissimi viri nomine sibi obedire iubentibus, morem gesserint, ex [a] Laurentio Surio dicemus. Exinde prædicando, inquit, per loca vicina procedens, venit ad castrum quoddam nomine Alutanum, vbi congregato populo, & indicto silentio propter Hirundines nidificantes in eodem loco, magnisq; garritibus prostrepentes vix poterat. Quas vir Dei omnibus audientibus allocutus est, dicens: Sorores meæ Hirundines iam tempus est, vt loquar & ego, quia vos vsq; modò satis dixistis: audite verbum Dei tenentes silentium, donec verbum Dei compleatur, & illæ tanquam intellectus capaces subitò tacuerunt, nec fuerunt motæ de loco, donec fuit omnis prædicatio consummata. Omnes igitur, qui viderunt stupore repleti, glorificauerũt Deum. Istius miraculi fama circunquaque diffusa multos ad Sancti reuerentiam & fidei deuotionem accendit. Hæc ille, & rursus: In ciuitate Parisiensi Scholaris quidam indolis bonæ cum socijs alijs studio diligenter intentus, dum importuna garrulitate cuiusdam infestaretur Hirundinis, dicere cœpit ad socios. Hæc Hirundo vna de illis est, quæ virum Dei Franciscum prædicantem aliquando, donec silentium eis imponeret, molestabant, & conuersus ad Hirundinem fiducialiter ait: in nomine serui Dei Francisci præcipio tibi, ut ad me veniens conticescas. At illa Francisci audito nomine, quasi viri Dei disciplinis edocta, & statim conticuit, & ipsius manibus tanquam tutæ custodiæ se commisit, Stupefactus Scolaris statim eam libertati restituit, & eius garritum amplius non audiuit.

S. Francisco Hirudines obediunt.

[a] In vita S. Franc. c. 7.

Studioso vt obediãt Hirundines.

APOPHTHEGMA,

INTER multa, quæ de Cleomene Lacedæmoniorum duce à Plutarcho conscripta sunt, lepidissimum est illud, quo Sophistam quendam comparabat garrienti Hirundini. Illo nempe de fortitudine multa differente risisse tradit Cleomenem. At sophistæ dicenti; quid rides Cleomenes audiens de fortitudine differentem, præsertim cùm sis rex? Quoniam, inquit, ô amice, si Hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerem, quod nunc facio, sin Aquila, magno silentio auscultarem. Visum est ineptum quendam de fortitudine magnificis vti verbis, qui ipse nihil fortiter gessisset unquam, nec aliud posset, quam in Hirundinis morem garrire.

Cleomenis apophthegma.

APOLOGI.

Hirūdo & Cycnus.

E Hirundinibus & Oloribus siue Cycnis apologus legitur in Epistola Gregorij Nazianzeni ad Seleusium principem, quæ ex interpretatione Iacobi Mycræi sic se habet. Quoniam mihi silentium & rusticitatem obijcis ô vir honeste, & vrbane, age tibi etiam fabulam nihil a musis abhorrentem recensebo, si quoquo modo hac te queam dehortari, vt in posterum à nugis abstineas. Hirundines conuitiabātur Cycnis, quod nollent cum hominibus conuersari, neq; musicen publicare, sed circa paludes degerent, & fluuios, solitudinemq; amplecterentur: adhęc paucula quędam canerent, & ea quidem intra se ipsos, quasi musices puderet. Nostræ autem, dixerunt vrbes hominesq; & penates; hominibus loquimur, & nostra ipsis percensemus. Hæc vtiq;, hæc vetera & Attica, Pandionem, Athenas, Therea, Thraciam, peregrinationem, gloriam, ignominiam, linguæ excisionem, litteras, atque ad hæc omnia Ityn. Atque hoc pacto in hominibus factæ sumus aues. Illi verò, Olores videlicet, vix sermone quidem ipsas dignati, garrulitatis osores, hunc in modum responderunt. Nos quidem ô Hirundines si quis ad solitudinem venerit musices audiendæ gratia, cum alas Zephyro permittimus dulce quid & concinnum spirare videmur. Quare si non multa, & in multis canimus, certè id ipsum pulcherrimum est in nobis, quòd mensura cantum moderamur, nec musicen strepitibus permiscemus. Vos autem etiam inhabitantes homines ægrè ferunt, & canentes auersantur, & maximè accusant. Præterea ne priuatæ quidem lingua silentium agere potestis, sed ipsæ taciturnitatem deploratis & affectum vestrum. Deinde loquaciores estis quodam non felici lingua prædito & musico. Intelligis quid velim, ut ait Pindarus, nempe vel optimam meam taciturnitatem tua præstare eloquentia. Desine igitur nugis mihi silentium obijcere, aut tibi adferam parœmiam verissimam quidem illam, sed maximè compendiosam, nempe quod tunc Olores canant, cùm silent Graculi.

Hirundo & Cornix.

Alius sub Aesopi nomine circumfertur apologus de Hirundine & Cornice: Hæc & Hirundo de pulchritudine contendebant, & suam cùm nimis efferret Hirundo, Cornix respondens dicebat; sed tua pulchritudo verno tempore floret, meum verò corpus etiam hyeme perdurat. Morale significat eam pulchritudinem pluris faciendam esse, quæ nullius temporis mutationi est obnoxia, quamuis adeo exquisita non sit.

Gallina & Hirundo.

Alius de Gallina & Hirundine. Gallina serpentis ouis inuentis diligenter calefacta excudit. Hirundo autem cum eam vidisset, ait ô demens, quid hæc nutris? quæ cum excreuerint à te primùm iniuriam auspicabuntur. Fabula indicat implacabilem esse prauitatem, licet afficiatur maximis beneficijs.

Hirūdo & prætorium.

Inter Gabriæ fabulas de Hirundine etiam & prætorio hic legitur apologus. Hirundo cùm in prætorio construxisset nidum, & coluber pullos deuorasset, secum dixit, ô ingemiscendam fortunam, vbi enim vltio est, sola offensa sum. Fabula torquetur ad eos, qui malum a bonis patiuntur.

FABVLOSA.

OTISSIMA fabula est, de Progne, & Philomela, Thereo & Ity in aues commutatis, eamq; communiores authores, eosq; inter potissimum Ouidium secutus in Phasiano recitaui, atq; hîc modo repetere superuacaneum duco. Verum quia alij Prognem in Hirundinem, Philomelam in Lusciniam abijsse velint; alij rursus Prognen Therei vxorem, alij contrà Philomelam faciant, itaq; hoc loco indagabo, quibus potiùs sit adhærendum, quamuis tam confusè omnia impliciteq; enarrentur, ut qui sequendi sint, nihil prorsus affirmare ausim: Græci tamen hac in re sequendi videntur, quòd ab eis alij plerìq; populi fabulis eiusmodi sint mutuati. Qui Prognen Hirundinem factam volunt, præter Ouidium, Virgilium, & Martialem ex veteribus neminem inuenio. Vergilius verò quasi inconstans alias Prognen, alias Philomelam Therei vxorem facit, Prognem hoc versu:

Prognē qui Hirūdinem factam uelint.

Et manibus Progne pectus signata cruentis.

Philomelam istis:

Aut vt mutatos Therei mutauerit artus,
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit.

Ex Martiale quoq; certi nihil solidiq; colligas. Quodam enim disticho, cuius lemma est LVSCINIA, apertè Ouidium sequitur; ait enim:

Flet Philomela nefas incesti Thereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur auis.

Et alibi rursus:

Multisona feruet sacer Atthide lucus.

Nam Atthis ab eo Luscinia intelligitur, quasi Attica auis, quod declarat epitheton multisona, & verbum lucus. In lucis enim multis modis canit Luscinia, cum Hirundo tecta frequentet. Atque hoc à Græcis traxisse videtur, apud quos Tragædia extabat Philochori de Philomela quæ Atthis inscribebatur. Verum nisi eo loco epitheton multisona adderetur, Atthis etiam Hirundo verti possit, nam non solum Martiali Luscinia Atthis dicitur, sed Hirundo etiam, quemadmodum [a] ipse hoc tetrasticho, cuius lemma est, *de Hirundine*, demonstrat.

Atthis quasi Attica auis.

Philochori de Philomela Tragœdia.

[a] L. 5. Epigr.

Hybernos peteret solito cùm more recessus
Atthides, in nidis vna remansit auis
Deprendere nefas ad tempora verna reuersæ
Et profugam volucres diripuêre suæ.
Serò dedit pœnas. discerpi noxia mater
Debuer[at], sed tunc cum lacerauit Ityn.

Quibus versibus Prognem & matrem Itys facit, & in Hirundinem mutatam fuisse innuit. In eadem opinione fuisse videtur author Philomelæ, cuius carmen, etsi Ouidium non sapiat, omnino tamen negligendum non est. Atq; hi sunt qui Prognem in Hirundinem mutatam volunt, nam Seruium his non accenseo, vtpote qui tam diuersarum sententiarum confusione intricatus, modò in Hirundinem, modo in Lusciniam abiisse scribat; sed ne lectori fucum obtrudere videar, verba adiiciam. Explicans itaque, imo implicans potiùs illud [b] Vergilij: *Aut vt mutatos Therei &c. Thereus rex*, inquit, *Thracum Pandionis Athenarum regis filiam Prognem duxit vxorem, & Athenas profectus, vt sororem illi accerseret Philomelam, in itinere illam vitiauit, & linguam abscidit. Illa tamen rem in veste suo cruore descriptam misit sorori. Quare cognita Progne Itym filium interemit, & patri epulandum apposuit. postea omnes in aues mutati sunt, Thereus in Vpupam, Itys in Phasianum, Progne in Hirundinem, Philomela in Lusciniam.* Et mox in illud eiusdem Virgilij: *Quas illi Philomela dapes &c. Atqui*, inquit, *hoc Progne fecit, sed abutitur nomine, aut illi imputat, propter quam factum est.* Hucusq; sibi constat [c] Seruius, cùm verò illud explicare conatur, *Et manibus Progne pectus &c. Nomen*, inquit, *posuit pro nomine. Nam Philomela in Hirundinem versa est, pro qua Prognem vel quasi sororem posuit, vel quasi eam, quæ fuerat illius sceleris causa, nam ipsa miserat Thereum ad adducendam sororem.* Hæc ille, quibus posterioribus, vt vides, Philomelam in Hirundinem conuersam esse ait: adeo vt mireris tam manifestam in vno auctore diuersitatem. Qui modo Philomelam in Hirundinem, Prognē in Lusciniam mutatas volunt, alij Græci sunt, alij Latini. Ex Græcis in primis est Sophocles, qui facto de Thereo poëmate, fabulam eo prorsus modo enarrat, quo paulo antè ex Seruio & in Phasiano recitauimus: sed Philomelam Therei scelus acu, non cruore suo, ut habet Seruius, manifestasse, & in Hirundinem conuersam fabulatur. Idem facit Eustathius, qui vocem Hirundinis hanc ob causam, asperam & cantu insuauem esse tradit, utpote cui lingua mutilata fuerit, & frequenter Therei ceu balbutientis nomen efferre conari. Anacreon quoque Hirundinem accusans garrulitatis, quòd mane somni sui dulcedinem rumperet, Thereum olim linguam ei præcidisse scribit. Sed Eustathius Philomelam Therei vxorem facit, cùm Sophocles eam Prognem faciat, quem sectatus fuisse videtur [d] Varinus, qui alias similiter; ut Eustathius eam fabulam recenset ex Scholijs Aristophanis in aues. *Progne*, inquit, *cum sororis Philomelæ casum intellexisset, mactatum Ityn filium Thereo edendum apposuit, quo ille cognito gladio eas persecutus est, clamans* ποῦ ποῦ *(vt solent quærentes) Philomela vero præ motu Therei nomen efferebat. Progne vero filium lugens Ityn miserabiliter sonabat. Ioue autem miserato Progne in Lusciniam, Philomela in Hirundinem, & Thereus in Vpupam mutati, eas[dem] adhuc voces canunt.* Eustathij verba lector per se videre poterit. Homerum autem aliter hanc fabulam narrantem, vt in Phasiano quoque diximus, latius explicat. Et latinè leges apud Ornithologum & Io. Spondanum. Prognes vero & Philomelæ fabulam similiter narrat Io: Tzetzes Hesiodi Scholiastes, videlicet Prognem Therei vxorem fuisse & in Lusciniam mutatam, Philomelam verò in Hirundinem. Thereum

Seruius confuse de Prognes fabula scripsit.

[b] Egloga 6.

[c] Georg. 4.

Philomelā in Hirundinem versā qui dicant.

[d] In dict. Γέγυς.

reum quoque addit Philomelæ in Aulide Bœotiæ vim intuliſſe, & huius fabulæ Sophoclem meminiſſe. Apud Plutarchum quoque Gorgias Sophiſta cùm Hirundo alui onus in eum emiſiſſet, directo in eam viſu dixit, non rectè ô Philomela: & apud Ioan: Grammaticum in commentarijs in Heſiodum legimus, cum prius Philomela Pandionis eſſet, nunc Hirundo auis, Τηρεὺς φησὶ μὲ ἐβιάζετο, *Thereus*, inquit, *mihi vim intulit*. Ex Latinis in primis eſt [e] Varro, cuius hæc ſunt verba: *Luſciola* (forte Luſciniola ὑποκοριστικῶς legendum) *quod luctuose carere exiſtimetur, atq; eſſe ex Attica Progne facta auis*. Varronem ſecutus eſt Statius poëta, cuius etiam non paruifacienda eſt authoritas. Hic enim Prognen enarrat inter aues, quæ humanum ſermonem edocentur. Hirundinis ingenium an ad id valeat, habes ex ſuperioribus. Statij verſus citauimus in Perdice. Probus etiam, non reprobus, vt [f] Erithræi verbis vtar, Vergilij interpres, prodidit Philomelam in Hirundinem, Prognen in Luſciniam conuerſam: quod mihi, inquit, veroſimilius fit, propter garrulitatem Hirundinis, quam ex amputatione linguæ Philomelæ referat, quum ipſa Luſcinia mille modis cantum variet. Ex quibus modo omnibus ſatis conſtare arbitror, confusè hanc fabulam à veteribus & recentioribus recenſeri, plurimos tamen ex Græcis, à quibus plerunque ſuas Latini fabulas mutuati ſunt, ſcribere Prognen in Luſciniam verſam eſſe. Quare apud poëtas Pandionis ales, & Daulias ales, tàm Hirundini, quàm Luſciniæ attribui poſſit, vt pro Luſcinia apud Catullum:

[e] L. 4. de ori. verb.

Progne humanum ſermonem addicit.

[f] In Indice Virgil.

Pandionis ales.

Qualia ſub denſis ramorum concinit vmbris
Daulias abſumpti fata gemens Ityli.

Et Ouidium:

Deflet Threicium Daulias ales Ityn.

[g] L. 4. ſym. quaſt. 7.

Epitheta Hirũdinis.

Fabulæ explicatio.

[h] In Atticis.

Hirundines vero Daulidas aues etiamnum vocari diſertiſſimè ſcriptum reliquit [g] Plutarchus. Vocantur autem Pandiones aues, quoniam Philomela & Progne Pandionis erant filiæ. Daulię vero à Daulia ſiue Daulide oppido Phocidis ſub ditione Therei regis Thracum. Epitheta Prognes apud Textorem omnia ferè ab hac fabula deprompta ſunt: ſunt autem, Daulias, querula, Impia, Rhodopeia, Pandionia, Getica, Sæua, dura, Attica, cruenta, Iſmaria, garrula, domeſtica, acerba, Cecropis. Eadem etiam aſcribit Philomelæ, & inſuper nonnulla alia. Iam verò alij, vt dixi, Philomelam, non Prognen Therei vxorem fuiſſe tradunt, ex quibus Ariſtophanes ipſe ſub perſona Epopis, Vergilius & Euſtathius: cæteri omnes contrarium ſcripſerunt. Atq; hæc de fabula dicta ſunto. [h] Pauſanias eas mulieres in eiuſmodi aues commutatas fingi putat, non aliam ob cauſam, quam quòd eædem quoq; auiculæ miſerabilem cantum ædant, & lamentis ſimilem. Plinius Hirundinem Biziam in Thracia ingredi negari ſcribit propter ſcelera Therei. Sed hoc vt ad enarratam fabulam alludit, ita quoque prorſus fabuloſum exiſtit. Crediderim ego eum Thraciæ locum Boreæ magis, quam alios eſſe expoſitum, ideoq; eum fugere Hirundines: quod verò boreæ flatum perhorreſcant, colligo ex his Oppiani uerbis. *Hirundines in aues mutatæ ſunt, cum vir adhuc eſſet Thracius ille Thereus, poſtquam vero & illum mutatū viderunt in auem, relicto omnium auium conſortio, ad hominum domicilia confugerunt. Quin etiam neque Borea, neq; ventorum, qui ex Thracia ſpirant, flatus amant, & nidos inde auerſos collocant.* Quod verò de Therei ſceleribus confinxere poëtæ prorſus falſum eſſe ex antiqua hiſtoria comprobat doctiſſimus [i] Io: Goropius: puduiſſe, inquiens, Atticos impudicitiæ duarum ſororum, ideoq; crimen per calumniam impegiſſe, contra quem fuit commiſſum, atque inde fabulam contexuiſſe. Prognen in Hirundinem mutatam finxiſſe, quòd nullæ Hirundines intra Daulidis fines vel pariant, vel ex ouis pullos excludant, vel omnino nidos laquearibus affigant. Quod ſi hoc Pauſaniæ credimus, magna, inquit, fuit occaſio fingendi vxorem in Hirundinem conuerſam fuiſſe. Cauiſſet enim, poſtquam ſemel mariti manus euaſit, rurſus: Daulidem reuerti, niſi vitæ mortem prætuliſſet Deinde ingratus hoſpitæ mulieris, & vxoris animus bene potuit, & rectè Hirundini comparari: quæ aliunde uenientes, domos alienas ſubeunt, & ſummo loco nidos figunt, & ex alto corporis ſpurcitiem in pauimenta & habitatores emittunt, ac deinde dum domum fœdè conſpurcârunt, diſcedunt. Eodem modo Progne in aliena domo ad ſummum faſtigium euecta, & in regium thalamum ſublata, regē ipſum & regiam domum adulterio ſuo turpiſſime fœdauit, atque deinde culpa ſpurciſſima manifeſta, ſe ſubducit citiſſimis alis. Credi etiam poteſt de fabula ſororem ſuauitate ſermonis & cantilenis Thereum in multam noctem crebrò detinuiſſe, quo interea locus adultero daretur. Hæc ille, & rurſus paucis interiectis. Ad hunc igitur aſtum, inquit, ſiquidem Philomelam linguam ſuam vocemq; applicuiſſet, nihil iniuſtum Thereus feciſſet, ſi illam ſcelere deprehenſo, ut fertur, amputaſſet. Nec male nocturna hæc Siren fingitur in auem

Hirũdo cur Biziã non ingrediatur.

Hirũdines boream timent.

[i] L. 8. Ama.

Progne cur Hirũdini ſimiles

Philomela noctur. Siren

commutata,

commutata, quæ totas noctes canendo ducit, vocis suauitate & varietate nulli musicæ conferenda: Quod verò Thereum ipsum in Vpupam transmutârint, ne illud quidem male ad suspicionem meam alludit. Nam hæc auis nidum facit è stercore humano, & pastu vtitur fœdissimo. Quid verò regia Therei aliud erat, spurcissimis his vitijs vxoris inquinata, quam nidus humanis stercoribus, id est, fœdissimis hominum flagitijs constans? Nobis Vpupa in prouerbio est, ad eas significandas, quæ sunt omni spurcitiæ genere contaminatæ. Non tamen minus aptè Thereus Vpupa dicebatur, quòd sicut hæc auis in excrementis alui humani oua ponit, ita Thereus oua & semen suum & se denique, quoad posset, sterquilinio vxoris immergeret. Hæc & alia, quæ præterimus, Goropius. [k] Antoninus Liberalis similem, nisi eandem, diuersimode tamen enarrat fabulam ex Bœo: quam non fuerit inconueniens hic apponere. Pandareus, inquit, vt est apud Bœum in Ornithogonia, in agro Ephesio habitauit, quo loco nunc iuxta vrbem est Prion. Huic Ceres ad largita est beneficij vt venter eius cibis nunquam grauaretur, quantuncunque ingessisset.

Thereus cur dictus mutatus in Vpupam.

De Vpupa prouerbiu.

[k] In Met

Fuit Pandareo filia Aedon: eam duxit Polytechnus faber, Colophone Lidiæ habitans: plurimumque temporis suauiter vnà vixerunt, vnico procreato filio, cui nomen Itys. Fuerunt autem felices, quamdiu Deos debito affecêre honore. At postquam inani voce gloriati sunt, magis se inuicem amare, quàm Iupiter & Iuno mutuo diligant: Iuno offensa eo dicto Eridem ad eos misit, quæ contentionem operum inijceret ipsis. Paululum restabat Polytechno ad curulem sellam conficiendam, & Aedoni ad pertexendam telam. Itaque hanc sponsionem coëunt, vt vter ipsorum celerius suum opus absoluisset, ei alter famulam daret. Citius telam pertexuit Aedon, Iunone opus adiuuante. Cui inuidens victoriam Polytechnus ad socerum proficiscitur, simulans se ab vxore missum ad adducendam sororem Chelidonem: & Pandareus nihil mali suspicatus, filiam ei committit.

Politechni & Aedonis fabula.

Et Polytechnus in sylua virginitatem eripit, tonsoque capite alijs etiam vestibus induit, mortemq; minatus, si quid horum vnquam Aëdoni indicasset, ita domum reuersus, eam vxori loco ancillæ ex pacto tradit. Aliquandiu eam soror operis exigendis attriuit, donec Chelidone cum vrna ad fontem prolixè suam deplorans calamitatem, a sorore exaudita est. Postquam se mutuò agnorunt, & consalutauerunt, malum ilicò Polytechno sunt machinatæ. Filium eius in frusta conciderunt, carnes in ollam coniectas coxerunt: cumque Aëdon vicino suo mandasset, vt Polytechnum eas iuberet edere, ipsa cum sorore ad patrem Pandareum peruenit, indicauitq; in quas deuenisset miserias. Polytechnus cognito se de filij sui carne epulatum fuisse, eas ad patrem vsque insecutus est. At famuli Pandarei eum quod tantùm Pandarei familiæ probrum intulisset, correptum insolubili vinculo constrinxere, corpusq; melle inunctum, in pascuum proiecerunt, vbi cum muscæ adsidentes eum diuexarent, Aëdon ob pristinam miserata amicitiam eas abigebat. Quod cùm deprehendissent parentes & frater odio concitati, eam statuerunt interficere. Sed Iupiter Pandareum miseratus, eas omnes personas in aues conuertit, quæ partim ad mare vsque prouolarunt, partim in aërem subuolarunt.

Chelidone a Polytechno vitiata.

Pandareus mutatus est in Haliaetum, mater Aëdonis in Alcyonem; statimque se in mare uoluere deijcere, sed Iupiter id prohibuit, atque hæ aues nauigantibus sunt secundæ. Polytechnus in Pelecanum transijt, quòd ei Vulcanus fabricanti securim dedisset; atque ea auis fabris visa fausta est. Frater Aëdonis Vpupa extitit, quæ auis terra marique est auspicata, idque magis, si coniungitur Halyaeto aut Alcyoni. Aedon quæ est Luscinia circum fluuios & nemora filium Ityn deplorat. Chelidone Hirundo facta est, hominum contubernalis, Dianæ consilio, quod inuita virginitatem amittens plurimum inuocasset Dianam. Hæc omnia ille.

Pandareus in Haliaetũ Polytechnus in Pelecanũ Aedonis frater in Vpupam. Aedon in Lusciniã Chelidone in Hirundinem.

Isis referente [l] Plutarcho in Byblo Aegypti nutrijsse fertur regium puerum (regis nomen Malcander fertur: reginam alij Astartam, alij Sosin, quidam Nemanûm quasi Mineruiam perhibent) digito ei in os pro mamilla inserto, & noctu quæ in corpore eius mortalia erant, adussisse; ipsamque Hirundinis specie circa columnam lugendo volutasse; donec regina aliquando noctu infantem amburi conspicata, clamore emisso, immortalitatem ei ademit. Homerum infantem Aegyptijs parentibus ortum etiam fabulantur, cum mel aliquando ex Aegyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem auium voces emisisse, Hirundinis, Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis, Porphirionis, Sturni, Lusciniæ & Merulæ, vt sæpe dictum est.

[l] L. de Iside

De Iside regium puerũ nutriẽte fabula.

Homerus nouem auium voces ædit

PROVERBIA.

Vna Hirundo non facit ver.

NOTISSIMVM eſt adagium, Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ: *Vna Hirundo non facit ver*, hoc eſt, inquit adagiorum author, vnus dies non ſat eſt, ad parandam virtutem aut eruditionem; aut nō vnum aliquod benefactum ſufficit ad hoc, vt viri boni, aut boni oratoris cognomen promerearis, plurimis enim virtutibus ea res conſtat. Aut vt certum aliquid cognoſcas, non ſatis eſt vnica coniectura: ſiquidem fieri poteſt, vt vna quæpiam Hirundo caſu maturiùs appareat. In ſumma dicitur de ijs, vt annotat [a] Polydorus Verglius, quæ plurimorum egent teſtimonio, aut pluribus conſtant. Ille hæc addit exempla: non eſt ille doctus, quem duo treſue iudicant doctum. Item non fit tumultus in ciuitate, ſi duo duntaxat rixentur, nec duo milites exercitum faciunt, veluti vna Hirundo, quæ maturiùs appareat, non eſt certa vêris nuncia, ſed cùm plures ſimul adueniant, tunc primùm indicant ver. Sumptum eſt adagium ab Hirundinis natura, quæ vêris eſt nuncia. Legitur apud [b] Ariſtotelem: τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ, οὔτε μία ἡμέρα, id eſt, *Ver enim, nec vna Hirundo facit, nec vnus dies*, & beatum eodem modo, felicemue nec vnus dies, nec breue efficit tempus. Adagium hoc verſu expreſſit Baptiſta Mantuanus:

[a] Adag. 220
[b] L. 1. Mor.

Ver non vna dies, non vna reducit Hirundo.

[c] In Auib.
[d] In Antig.

Author adagiorum illud [c] Ariſtophanis: Δεῖσθαι δ' ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων, id eſt, *multa videtur opus habere Hirundine*, ab interprete indicari vult alluſum eſſe ad prouerbium, quod iam retuli, eiq; affine eſſe hoc [d] Sophocleum: πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ', ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός; etenim, inquit, quemadmodum vna Hirundo non facit ver, ita nec vnus homo facit ciuitatem, nec vnus numus diuitem. Secundum Suidam & Heſychium parœmię ſenſus eſt, vnum diem ſapientem non perficere, nec vnum infauſtum diem eum indoctum facere.

Noua Hirundo.

Νέα χελιδών, id eſt, *noua Hirundo*. Suidas hoc adagium citat ex Auibus Ariſtophanis, fallente, vt apparet, ipſum memoria, cùm apud eundem Comicum extet in Equitibus hoc verſu:

Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶθ', ὥρα; νέα χελιδών.
Spectate pueri, non videtis ver? noua ecce Hirundo.

Interpres admonet prouerbiali figura dictum, ac perinde valere, quaſi dicas initium vêris propterea quòd id temporis appareat hæc auis, quemadmodum & Horatius *Zephyris & Hirundine prima*. Suidas ait dici ſolere, quoties verba darentur alicui. Sumptum à ioco puerili, nam hi data opera nouam Hirundinem adſimilantes videre ſeſe, oſtendunt alijs: deinde contemplantibus illis & intentis, interim quod volunt, ſurripiunt. Proinde quadrabit in eos, qui falſa ſpe quapiam iniecta fallunt, ac nocent. Adagiorum author diſtinguit poſt ὥρα, & νέα χελιδών. Codex noſter ὥρανέα coniungit. Suidas pro ὥρα habet ἆρα interrogandi aduerbium. οὐχ ὁρᾶτ' ἆρα; νέα χελιδών, id quod placet.

Hirūdines ſub eodem tecto ne habeas.
[e] Li. 8. ſymp. quæſt. 7.

Ὁμωροφίους χελιδόνας μὴ ἔχειν: *Hirundines ſub eodem tecto ne habeas*. D. Hieronymus Ariſtotelis authoritatem ſecutus interpretatur abſtinendum a commertio garrulorum & ſuſurronum. Verùm hoc interpretamentum refellitur, inquit, adagiorum author, apud [e] Plutarchum. nam haud æquum videri ait, vt auem domeſticam & humani conuictus citra noxam amantem, perinde vt ſanguinarias & rapaces (nam hoc etiam inter Pythagoræ ſymbola eſt, γαμψώνυχον ὅπως μὴ τρέφειν) propellamus. Quod enim de garrulitate cauſantur, id eſſe friuolum, cùm Gallos, Gracculos, Perdices, Picas, cumq; his alias complures multò magis obſtreparas non arceamus à domeſtico contubernio, imo nihil penè minus in Hirundinem conuenire quàm garrulitatem. Ne id quidem accipiendum videtur, quòd quidam Pythagoricum hoc ſymbolum ad tragœdiam, quæ de Hirundine fertur, referunt, quaſi triſte omen ſecum adferat. Nam hac ratione Philomelam item eijci oportere, vt quæ ad eandem pertineat tragœdiam. Itaque verò propius videtur, ob id improbatam Hirundinem, quòd eidem malo videatur obnoxia, quo infames habentur aues aduncis vnguibus. Siquidem carnibus victitat, & cicadas, animal maximè vocale ac muſis ſacrum venatur; præterea humi volans minutis animalibus inſidiatur, deinde ſola autum in tectis verſatur, nullam adferens vtilitatem. Nam Ciconia cum ne tecto quidem vtatur noſtro, tamen haudquaquam mediocrem contubernij gratiam refert, bufones, ſerpentes, hoſtes hominum è medio tollens. Contra Hirundo poſteaquam ſub noſtro tecto

Cicadæ melis ſacræ.
Ciconię gratitudo.
Hirundinis ingratitudo.

ſuos

hos educauit pullos abit nullâ relatâ gratiâ cõmunicati hospitij: deniq; quod est omnium grauissimum, duo duntaxat animalia domestica sunt, quæ nunquam humano cõuictu mansuescunt, neq; tactum admittunt, neq; consuetudinem, neq; ullius rei aut disciplinæ communionem. Musca semper pauitat, ne quid mali patiatur, & ob hanc causam indocilis & semifera. Hirundo item natura uidetur hominem exosum habere, proinde nec cicuratur, utpote diffidens, semperq; suspicans mali quippiã. His de rebus rectè Pythagoras conuictorem ingratum, parumq; firmum, Hirundinis symbolo monuit ablegandum. Huiusmodi fermè Plutarchus interprete adagiorum authore. Alij sic interpretantur, ut cauendum dicant ab alijs qui infelicitatis tempore recedunt. Talis enim est Hirundinis natura, ut garrula sit, & bono tempore, hoc est, uerno & æstiuo nobiscum sit, malo uerò & turbido hoc est, hyberno, demigret, proculq; à nobis recedat. Alexander quoq; Myndius, & Dionysius Heliopolites Hirundinem in somnis malum significare prodiderunt: contrarium tamen sentit Artemidorus, ubi de Hirundine quædam scitu digna scribit. Meminit eiusdem Pythagoræ dicti [f] Aelianus dum ait: *Hirundo tam diu hominum hospitio utitur, dum pullos ex se pepererit ac aluerit, deinde ingrata in desertos recessus abstrusa latet, quamobrem Pythagoras minime tecto recipiendam censebat:*

Χελιδόνων μουσεῖα. Hirundinum musa. Aristophanes:

> Ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα,
> Χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης.
> *Sunt ista folia & stulta blateramina*
> *Musea Hirundinum, artis ac subuersio.*

Interpres admonet prouerbiũ esse in impendio loquaces & obstreperos. Hirundines enim inepto garritu plus tædij auditoribus adferre quam uoluptatis. Aptè dicetur in poetas indoctos, oratores loquaces magis quam eloquentes, aut in cœtum hominum inepte loquacium. Sic & alibi Aristophanes οὐ περὶ χείλεσι βρέμεται Θρηκία χελιδών. Et Euripides apud Scholiasten.

Πολὺς δ' ἀν' ὕπνον κισσὸς εὐφυὴς κλάδοις Χελιδόνων μουσεῖον.

Suidas Aristophanem Tragicos poetas uocare ait Hirundinum musêa, quòd barbaro & obscuro sermone uterentur: qua de re supra etiam quædam diximus.

Πρόσω τις χελιδὼν ὅλους σχοίνους παρῆκεν, id est, ut uertit author adagiorum, *Hirundo totos schœnos anteibit*. Paulus Manutius sic transfert. *Hirundo quæpiam totos schœnos præteribit.* Dicetur aptè, ubi quis immenso uincit interuallo. Nam σχοῖνος Græcis mensuræ genus, qua sicut existimat Herodotus, sexaginta complectitur stadia. Quemadmodũ etiam docet Hermogenes ostendens esse uerbum Aegyptium quemadmodũ parasanges Persicum: quamuis alibi [h] Plinius quadraginta stadia tribuat schœno, quæ efficiunt passuum quinq; millia. Et antea scripserat schœnum patere stadia triginta, quæ uarietas uidetur accidisse scribarum uitio. Adagiorum author suspicatur hoc loco Chelidonem pro uiro accipiendum, cuius alibi facta est mentio, qui haud scire sese ait, an cursu celeritateq; præcellerit.

Πυτα χελιδόνος, id est, *Aud Chelidonem*, id est, in tempore curato tua negotia. Quidam à superstitioso quodam ortum putant, cui nomen fuerit Chelidoni. Nam aiunt huic fuisse morem, obseruatis prodigijs colligere rerum exitus. Nonnulli malunt ad auem Hirundinem referri, quòd stridula sit auis ac lugubris, siue quòd ueris prænunciet aduentum. Huc & illud facere uidetur, quod annotauit Suidas, Χελιδόνιον μέλος, id est, *Hirundinum carmen.* Est autem uox Hirundinis (inquit) non luctus, sed cantus adhortans & incitans ad opera. Nam hyeme neq; uolant, neq; canunt, sed tempore uêris adueniunt, & summo diluculo ad opera mortales excitant.

VSVS IN MEDICINA.

ANTEA quàm quicquam de remedijs dicam, quæ ab Hirundinibus accipiuntur, hoc prius lectorem admonitum uolo, efficaciores ad omnia secundum Plinium pullos syluestrium esse, & multò adhuc efficacissimos riparıarum. Aduersus quot uerò morbos eiusmodi auium genus remedia præstat, subinde patebit, adeo ut uel eam ob causam Pythagoræ præceptum de reijciendis e domo Hirundinibus non sit obseruandum. Plinius inter

Musca & Hirundo nũquam mansuescit.

De Hirundinib' somnium malũ.

[f] L. 2. Onioc.

Hirundinũ musea.

Tragici poetæ Hirundines dicti.

Hirundo totos schœnos anteibit.

Schœn' qd Græcis.

[g] Lib 2.

[h] Lib 12.

[i] Li 5. c. 10.

Audi Chelidonem.

Hirundinũ carmen.

Hirũdines quæ ad remedia meliores.

Aduerſus quartanas.

remedia à Magis prodita eſſe tradit, qui Hirundines totas eſſe cenſeant deuorandas aduerſus quartanas. Alibi verò corda earum cum melle deuorari à quartanas patientibus eos iubere ait, & alibi rurſus fimum ſcribit à nonnullis eorum drachma una in lactis caprini aut ouilli vel paſſi cyathis tribus ante acceſſiones aduerſus quartanas propinare. Hirundinis ventriculo ſciſſo lapillos inueniri diximus, hi teſte Marcello contra eaſdem febres proſunt, croceo linteo vel panno inuoluti, linoq; ad collum ſuſpenſi.

Ad dolores capitis.

Doloribus capitis caput Hirundinis matutino paſcentis præciſum, maxime luna plena nonnulli adalligant lineo panno, ſicuti habemus apud Plinium. Marcellus quos diximus lapillos, maxime albos, ſi in manu ſinguli teneãtur aut circa caput lino nectãtur, veterrimos & diutinos capitis dolores mulcere, niſi contactu terræ lapillorum potentia minuatur. Ad dolorem capitis & temporum ex [a] Galeno, *Hirundinis ſtercus*, inquit, *priuſquam terram attigerit ſimul cum luto nidi, in vaſculo ligneo, aceto madefac & illine frontem*. Iacobus Oliuarius certiſſimum eſſe ait, idq; ſe ab Hieronymo Montuo medico præſtantiſſimo didiciſſe, corda Hirundinum augere memoriam, ſi cum cinnamo, amomo, & his, quas elephanginas ſpecies nominant, ſumantur. Acuunt item, ſi ita ſumantur, ingenium, quod meminit Ioan: Vrſinus:

[a] Lib. 2. Eup. 32.

Ad memoriam augendam.

Cor mandito amomis

Commixtum, ingenij vis tibi maior erit.

Ad morbũ caducum.

Frequenter comeſas Hirundines Sextus & Kiranides caducos ſanare volunt; Plinius cor earum recens deuoratum. Sanguis etiam cum thure comitialibus medetur, vt idem Plinius & Sextus tradiderunt. Nicolaus Myrepſus eundem ſanguinem quoq; miſcet ſuffimento ad epilepticos experto. Cinis ad eoſdem efficax eſt, maximè ſi cum cinere muſtelæ miſceatur, quare ad comitialem dicebat Serenus.

Aptus muſtelæ cinis eſt, & Hirundinis vna.

Hos eoſdem cineres miſtos comitialibus in potu dari iubet Plinius. Ornithologus pariter quendam ſuum amicum refert remedium contra comitialem a medico quodam in Germania celeberrimo exhiberi his verbis ſibi deſcripſiſſe. Cineri de quatuor Hirundinum pullis combuſtis, drachmas duas caſtorei addebat, & vnciam aceti fortis. Hæc mixta linteolo exprimebat, & expreſſum inde liquorem ægro vel ante, vel poſt paroxiſmum propinabat.

Aqua Hirũdinum.

Aquam Hirundinum à ieiuno potam veram morbi caduci ex quacunque cauſa orti medicinam eſſe inquiunt, & quamuis aliquis hunc morbum quinquennio paſſus fuerit, curari, idq; perfectè, ſi per dies quatuor huius aquæ parum biberit. Aqua autem ſic fit: Hirundines iuuenes tritas miſce cum caſtoreo, & pauco bono aceto, & deſtilla. Lapillos in ventriculo Hirundinis repertos, ad brachia alligatos, caducos perfectè ſanare author eſt Sextus, ex Dioſcoride, vt videtur, qui ſic habet: *Diſſectis creſcente luna pullis Hirundinis, qui primo partu excluſi ſunt, in ventre eorum lapillos offendes, è quibus duos, vnum colore varium, alterum purum eximes: qui priuſquam terram attigerint, in iuuencæ corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & ſæpe prorſus eos recreabunt*. Plinius longè aliter hæc refert, & non lapillis tantùm eam facultatem tribuit, ſed pullo etiam Hirundinis prius nato. *Sanant*, inquit, *vel lapilli è ventre pullorum Hirundinum ſiniſtro lacerto annexi, dicuntur enim excluſo pullo lapillum dare. Quod ſi pullus is detur incipienti in cibo, quem primum peperit, cum quis primum tentatus ſit, liberatur eo malo*. Aliter rurſus Alexander [b] Trallianus; Mirificum, ait, ad comitiales remedium eſt. Duo lapilli in Hirundinum pullis diſſectis inueniuntur, quorum vnus quidem niger, alter verò albus exiſtit. Comitiali collapſo eos imponito, ac ipſum excitabis, nigrum verò cuti adalligato. Author additionum in breuiario Arnoldi antidoto cuidam contra epilepſiam lapidem Hirundinis admiſcet.

[b] L. 1. c. 15.

Ad pilos palpebrarũ

Quin & è nido Hirundinum lapillum impoſitum recreare comitiales confeſtim dici, & alligatum perpetuò tueri Plinius & Serenus ſcribunt. Si pili, vt quandoque fit, in palpebris ſint incommodi, eos ſemel euulſos Plinius cinerem pullorum Hirundinum cum lacte tithymali & ſpuma cochlearum non pati vt renaſcantur prodidit. Idem alibi ſanguinem pſilothrum eſſe ſcripſit.

Ad capillos albos reddendos

Quod ſi capillos albos facere velis, quod non puto, omnes enim albos quia nimios teſtantur annos, fugiunt, Galenus [c] ſtercus Hirundinis tritum cum felle taurino inungere iubet. Oribaſius apud [d] Aetium idem ſtercus ex aqua illini præcipit ad nigras cicatrices inalbandas. Si nigros verò reddere velis, ſtercus id cum felle taurino miſcebis & inunges.

[c] L. 2. Euporiſt. 82

[d] Lib. 3. cap. 129

Ad capillos denigrãdos

Capillis nigrandis infectio optima: Hirundinum ſtercus quantum ſufficiat cum aceti ſextario, mitte in vas fictile, atque in fimo caballino per dies trigintaquinque ſuffoſſum habeto, atque ſic macerato, atque hoc medicamento raſum caput illinito in umbra per penicillum pictoris, ſed ſeuo ceruino faciem prius inunge, ne quid inde deſtillet

dedeſtillet

de destillet & maculet, & dum siccatur infectio, oleum intra os teneto, ne & dentes inficiantur; ac postquam imposueris medicinam, quarto die caput lauato, author est Marcellus. Kiranides oua Hirundinis etiam capillos & albugines denigrare scribit. Pulli Hirundinum vel assi, vel elixi, in cibo sæpius sumpti oculis caligantibus efficaciter prosunt, vt refert Marcellus. Plinius verò Hirundines viuas cremare, & cinere earum cum melle Cretico, inungi ad caligines vtilissimum esse ait. Sextus etiam ad oculorum dolores & lippitudines & caligines pulli Hirundinis cinerem cum melle in oculos immitti iubet. Dioscorides tam pullorum quam matrum in fictili olla (ἐν χύτρᾳ, Auicennæ interpres habet in vitro) crematarum cinerem cum melle oblitum oculis claritatem adferre memorat. Alibi rursus Plinius Hirundinum pullos plena luna excæcari, restitutaq; eorum acie, capita comburi tradit, nonnullosq; hoc cinere vti cum melle ad claritatem & dolores ac lippitudines & ictus. Idem leges apud Marcellum. Sextus ad oculorum dolores, lippitudines & caligines, Hirundinis fel & sanguinem mirè prodesse refert, si inungantur. Eodem sanguine recenti ac tepido inunctum oculum, qui ictu læsus est, & suffusus cruore, Marcellus statim sanari pollicetur. *Extrinsecus interdum*, inquit Corn. Celsus, *si ictus oculum lædit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est quam sanguine Columbæ, vel Palumbi, vel Hirundinis inungere. Neq; id sine causa fit, cum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celeberrimeq;* (celerrimeq;) *Hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus est per parentes id herba restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoq; oculos ab externo casu commodissime tuetur, hoc ordine, vt sit Hirundinis optimus, deinde Palumbi, minime efficax Columbæ & illi ipsi & nobis.* Sic ille, quasi non Hirundinis tantum oculi extrinsecus læsi, sed etiam Columbi, & Palumbi vi interni ipsorum sanguinis per se sanescant, sed tardius quam in Hirundine, quòd sanguis eius ad sanandum efficacior sit, tum sibi ipsi, tum nobis, in illis infirmior. Si quid in oculos inciderit, sunt qui lapillos in ventre Hirundinum repertos imponunt; nam cum minimi & læuissimi sint, nec mole obsunt, nec figura aut angulis; & palpebrarum compressione id quod inciderit, emouere & elidere possunt. vt etiam Alectorolophi semen. Contra visus oculorumque debilitatem ex felle harum auium præstantissimum aiunt fieri collyrium. Cerebrum quoque suffusionibus oculorum multum prodesse aiunt, si cum melle illinatur. Ad oculos sanguine suffusos & staphylomata in equo Eumelus nidum Hirundinis integrum, vt nihil prorsus de eo amittatur, in vase cum aqua miscet, & colat, colatumq; liquorem iumento bibendum propinat, aut etiam per cornu infundit. Kiranides Hirundinis oculos fronti alligatos ophthalmiam sanare ait, omnemq; rigorem febrium auferre. Oculorum albugini stercus Hirundinum mirificè medetur, vt Albertus sese expertum esse refert. Sed videndum esset, an tuto eo in oculis vti queamus, calidum enim si in oculos inciderit, excæcat, eodem Alberto teste: idq; legere est in sacris [e] biblijs de Tobia Nephthaliensi, cui, cùm aliquando fatigatus esset a sepultura, venienti domum & obdormienti iuxta parietem, ex nido Hirundinis stercus calidum in oculos incidit, & eum excæcauit, cæcusq; per quatuor annos mansit oborto argemate, sanatus tandem felle piscis a Raphaele angelo. Sed fortè aliud est iam diu excreto & frigido vti, aliud si id recenter ipsa Hirundo in oculos alicuius excernat. Est nihilominus huiusmodi stercus acre, & magis, quam omnium aliorum animalium digerit, & Celsus inter adurentia recenset. Si os putredine & crustis laboret, [f] Galenus cinerem vstarum Hirundinum ex melle illinit. Si fauces infestētur, earum morbos cor Hirundinis bibitum Aesculapio teste sanat. Ad inflammatas tonsillas, inquit Nicolaus Myrepsus, illini debet stercus Columbæ, & venter (κοιλία) Hirundinis, sed pro κοιλία, καλιά, id est, nidus legi debet: nam & [g] Galenus ad fluxionem gutturis, nidum Hirundinis tritum ex aceto illinit, & Asclepiades alibi apud eundem cuidam medicamento ad laxatas columellas nidum Hirundinum syluestrium aridum admiscet: quo loco Galenus: Nidus syluestrium Hirundinum, inquit, multam discussoriam vim habet. Nonnulli eodem referente alibi Hirundinum cinere melle excepto vsi sunt ad affectiones, quæcunq; circa fauces & vuam cum tumore fiunt. Hirundinum exustarum cinis, inquit, Marcellus, vsq; ad periculum laboranti vuę, cum melle mixtus potenter illinitur. Sic vuæ & tonsillarũ inflammationibus succurri Dioscorides & Plinius scripserunt. Ad gurguliones inflammatos & tonsillas Archigenes apud Galenum, Hirundines integras vna cum pennis vstas ac tritas cũ melle illini iubet. Kiranides uero eundem cinerem eodem modo cum melle inunctũ, vlcera in gutture & lingua & omnia depascentia, & gangrænas perfecte curare author est. Laboranti vuę diuturno labore hęc cura teste Marcello succurrit, Hirundinem unã testa Africanę cochleę includes, eamq; panniculo inuolutam lino circa collum subligabis, intraq; diem nonũ omni molestia liberaberis.

Ad oculos caligantes.
Ad oculorũ dolores.
Ad claritatem oculorum.
Ad oculum suffusum.
Ad oculi ictum.
Si quid in oculos inciderit.
Contra visus debilitatem.
Ad oculos equorũ suffusos.
Ad ophthalmiam.
Ad albuginem.
[e] Tob. 2 et 11
Tobias vt excæcat' & resanatus.
Stercoris Hirundinum qualitas.
Ad oris putredinem.
[f] 1. Eup. 72.
Ad inflammatas tonsillas.
[g] 3 Eup. 183
Ad gurguliones inflãmatos.

liberaberis. Ad gurguliones inflammatos & tonsillas, aliqui vt apud Galenum Archigenes refert, aiunt summe facere Hirundinum pullos teneros valde sine recentes, sue inueteratos, assos & in cibo exhibitos, statim enim, inquit, leuant suffocationem. Hirundines ipsæ & pulli exiccati, si drachmæ pondere ex aqua bibantur, eos iuuare scribit [a] Dioscorides interprete Ruellio, qui anginæ morbo conflictantur; quo loco Marcellus vertit, sale inueterati, Plinius in sale seruati: atque ita ex Dioscoride id repetijt princeps Auicenna: *saliatur*, inquit, *& exiccatur, & bibitur aduersus synanchen*. Sunt multi scribente Plinio, qui cuiuscunque Hirundinis (domesticæ, syluestris aut ripariæ) pullum edendum censent, ne toto anno anginæ metuatur malum. Et ante Plinium Cornelius Celsus: *Vulgo, inquit, audio, si quis pullum Hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari*. Idem præterea leges apud Marcellum, qui insuper ad eundem morbum, ius in quo Hirundinum pulli cocti fuerint, tepens ait accipi, & intra fauces contineri, atque aliquid inde transmitti. Terra nidi Hirundinum cum aqua soluta & inducta colli & faucium tumores & synanchen curat, ex Kiranide. Plinius terram simpliciter non nominat, sed integrum nidum: Ad anginam, inquit Leoncilus Fauentinus, valet emplastrum maturans & resoluens abscessum e nido Hirundinis, quod ab Arculano describitur. Amatus Lusitanus medicos hoc tempore pro angina curanda discutien laue emplastrũ ex nido Hirundinis collo imponere tradit, nõ sine magno & euidenti iuuamine: quanquam non desint alij, qui cum nidum ex terra & paleis compositum animaduertant, rebus, vt apparet stypticis, illius admotionem timent ac metuunt, ne forsan astrictione sua materiam intro repellat, quo fit, vt solo nidi decocto vtantur; in quo cæteræ res anginam discutientes miscentur, sed reuera falluntur, cum omnia in Hirundinis nido contenta, potius discutiendi vim, quam constrictoriam aliquam habeant. Hæc Amatus & [b] rursus, vbi ex professo de anginæ cura agit, nec sunt audiendi, inquit, qui ex nido integro tanquam ex terra frigida emplastrum fieri formidant, cum reuera terra nidi Hirundinis cum paleis & cæteris in eo contentis, discutiendi vires habeat; quanquam prisci Græci nunquam, quod legerim, nido isto in hoc affectu vsi fuerint, sed potius cinere Hirundinum, vt latius commentarijs nostris ad Dioscoridem diximus. Aetius tamen inter Græcos, vbi de erysipelate agit, Hirundinis nidum tritum & cribratum ac melle exceptum contra erysipelata faciei maximè commendat. Cito enim ea discutere tradit. Hucusque ille. Stomaticæ compositioni ex besasa ad anginas aliqui Hirundinum cinerem admiscent, alij nidum vrere iubent ex stercoribus Hirundinum maxime compositum. Cinerem Hirundinum aduersus anginam aliqui in potu propinant, alij illinunt, vel per se contingendo, vel cum melle, alij cum canna tenui inspirant. *Vulgo audio*, inquit Celsus, *si quis pullum Hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari seruatumque eum ex sale cum is morbus vrget, comburi, carbonemque* (cinerem) *eius contritum in aquam mulsam*, (quæ potui datur) *infricari & prodesse. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi possit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inserendum huic operi meo credidi*. Ita Celsus. Anginis, inquit Plinius, succurritur cinere Hirundinis ex aqua calida poto: huius medicinę author est Ouidius poeta; sed efficaciores ad omnia ex Hirundinibus remedia pulli syluestrium sunt; multò tamen efficacissimi ripariarum. Strangulatos cum sanguine comburunt in vase & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustelæ cineres pari modo admiscent: &c. Auicenna palatum vtiliter scribit tangi cinere Hirundinis aduersus synanchen. Amatus Lusitanus cum dixisset crematarum Hirundinum cinerem pro discutienda angina vtilissimum esse, quem deinceps, inquit, vtinam medici in vsum traherent: sed an intra corpus sumi debeat, an foris adhiberi, non exprimit. Asclepiades & Andromachus pullorum cinerem anginis illinunt. Dioscorides verò tam matrum, quam pullorum cinere vtitur, & cum melle commodè inungi scribit, ita quoque & Marcellus Hirundinum combustarum cinerem cum melle Attico mixtum, faucibusque inditum & anginam testatur reprimere, & vlcera, si quæ arterijs inerunt contracta purgare sanareque. Alias etiam sic habet: *Præcipue contra synanchen prodest, si Hirundinis pullos viuos in nido prehendas & viuos incendas, vt puluis ex his fiat, die Iouis. Luna vetere, sed obserua vt impares in nido inuenias, & quanti fuerint, exuras. Horum in calida aqua puluerem bibendum dabis, & de ipso puluere digito locum synanches ab intro continges: miraberis remedium, sed illotis manibus remedium facies*. Idem Marcellus remedium ad anginam describens compositum, Hirundinum pullorum exustorum cinerem adijcit, & rursus alteri Hirundinum syluestrium exustorum cinerem; quod quidem Liuiam Augustam semper compositum habuisse dicit, & reconditum in uasculo vitreo. Facere enim mirifice ad anginam & synanchen. Fandem compositionem paululum uariantem (ubi Galenus habet seminis apij, Marcellus habet opij, quod

[a] L. 2. c. 49.
Ad angina.

Nidi vsus contra anginam.

[b] L. 2. medic. curat. 40.

Vt comburantur pro angina.

quod non placet) Galenus describit; vocat autem stomaticam illinitionem ex besasa, hoc est, semine rutæ syluestris. Celebre est, inquit, & hoc pharmacum ab Andromacho descriptum. Id autem inter alia apud Galenum recipit cinerem Hirundinum recentem: apud Marcellum Hirundinum syluestrium pullorum cinerem. Hoc ipsum pharmacum referente Galeno Heras etiam scripsit, ut parum absit, quo minus penitus idem sit. De hirundinibus quidem ambo obscurè tradiderunt, quanquã alij clarè scripserint, nisi quod inter ipsos non conuenit. Alij enim nidum vrere iubent, ex stercoribus Hirundinum maximè compositum, alij ipsas Hirundines, alij ipsarum pullos. Hi verò obscurius scripserunt; & Andromachus quidem cineris Hirundinum recentis: oportebat autem ipsum apponere vstarum: tale enim quiddam cineris uox significat, nisi nidum ipsum terere ac læuigare iubet. Heras autem Hirundinum recrementi, non apponens vstarum. Fortè igitur neuter vult comburi debere Hirundinum recrementum, quemadmodum alij. In quibusdam tamen exemplaribus sic scriptum est: Hirundinum tenerarum vnciam vnam, quemadmodum in alijs Hirundinum à trabibus. Palam est autem acre & discussorium hoc pharmacum esse ex Hirundinum excrementis constans, quemadmodum etiam alia omnia omnium animalium stercora, aliqua magis, aliqua minus, velut etiam ipsorum animalium cinis. Hactenus Galenus. Aliud stomaticum, quod facit etiam ad anginas, Asclepiadæ: Hirundinum syluestrium vstarum cineris drachmas quatuor, croci drachmam vnam, nardi Indicæ drachmam vnam, melle excipe: Mixtura fit, cum iam sub manibus sint affectiones. Stomaticum ex Hirundinibus ad anginas, vt Harpocras (scripsit, vel usus est) pullorum Hirundinum vstorum numero xj. mellis cyathum vnum, myrrę obolos tres, omnia tere & misce.

[k] Lib. 6 de cõp med sec. locos

Stomatica illinitio ex besasa

Stercus Hirundinis discutit.

Hæc duo præscripta pharmaca, inquit[l] Galenus ex Hirundinibus sunt absq; besasa: alia autem duo stomatica hæc præcedentia ex Hirundinibus cum besasa constant. Est autem & tertia coniugatio pharmacorum eiusdem generis, in qua ea quæ ex besasa citra Hirundines præparantur, continentur. Eandem (nunc recitatam) ad anginas illitionem Nicol. Myrepsus quoque describit in capite de illitionibus, sed variantem nonnihil, & vt iudico, ex parte deprauatam. Pullos, inquit, Hirundinum agrestium numero xj. succi myrti viridis, mellis Attici, ana cyathos duos, seminis myrti sicci (sicci fortè, nam Galenus habet tantum myrrhæ) triobolum, misce. Electuarium diachelidonion Auicenna etiam describit primo quinti, & Mesue in curatione anginæ, & Serapio inter antidota. Leonellus Fauentinus ad anginam, cinerem crematæ Hirundinis cum fimo canis ossibus pasti miscere iubet, huncq; puluerem inspirari in fauces, & locum abscessus cum cannula subtili bis vel ter in die. Cataplasma ex puluere combustarum Hirundinum & nidi earundem efficaciter itaq; prodest discutiendis tumoribus gutturis & curandæ anginę.

[l] L. 6 de cõp. med sec. loc. cap. 1.

Operæpretium fuerit hîc obiter addere quomodo Hirundines ad eiusmodi remedia rectè vtantur. Balcasis pullos, inquit, Hirundinis implumes in olla noua pones, & modicum salis super inijcies, & ollam luto obturatam super prunas, aut in furno collocabis, donec cremati fuerint. Asclepiades apud Galenum sic: Hirundines ad remedium contra anginam vtuntur hoc modo: Pullos sale conspersos vna cum pennis in fictile conijcimus, obturatumq́; prunis imponimus. Cui Asclepiadæ Galenus gratiam habendam esse scribit ob id quod tam diligenter descripsit, quomodo Hirundinum pullos vti iubeat, & quod ipsa animalia, & non eorum recrementa in pharmaci contra anginam compositionem præparanda censeat. Leonellus verò Fauentinus remedia anginæ describens, Hirundines hoc modo comburi vult. Decollentur, inquit, & sanguine euacuato deplumentur, & salian-tur, deinde ponantur in vase vitreato oris angusti, & claudatur os vasis cum luto, & relinquatur in furno, donec præ ariditate facilè teri possit.

Hirundines vt pro angina vrantur.

Plinius ad oculorum remedia viuas Hirundines cremari iubet, alibi verò ad anginam pullos strangulatos cum suo sanguine comburi. Idem cinis cum melicrato, ut ait Kiranides, raucedines sanat. Lapillos in nidis pullorum Hirundinis repertos, appensos Galenus à tussi tutum reddere testatur. Qui vero in ventre eorum inueniuntur, si dextro brachio suspendãtur, hepaticos perfecte sanare promittit Kiranides. Contra calculos Plinius author est prodesse cinerẽ intestinorũ Palumbiũ ferorũ cochlearibus tribus e nido Hirundinũ. Stercus in cibo vel in potu sumptum secundũ Marcellum tribuit colo sanitatẽ. Idem stercus apud Nicolaũ Myrepsum admiscetur medicamento ad difficultatem vrinæ, & calculum & colum. Si partus est accelerandus, Kiranides Hirundines edi iubet, & opem inde pollicetur. Vt modò de exterioribus affectibus aliquid dicamus, supra ex[m] Aetio diximus Hirundinis nidum tritum, & cribratum & cum melle exceptum contra erysipelata faciei commendari tanquam citò discutiens. Fimus potus nascentiam (phyma, id est, furunculum, vel similem tumorem intelligo) sanat,

Ad raucedines.

Ad tussim.

Ad hepaticos.

Ad colum.

Ad partum accelerandu[m].

[m] Serm. 14 cap. 49

Ad erysipelata faciei.

Ad furunculum.

Ad lingu[æ] vlcera

nat, ut ſcribit Kiranides. Linguæ vlcera & labrorum in mulſo, ſicut Plinius ait, in melle vel mulſa, vt Sextus & Conſtantinus, decoctæ ſanant. Vlcus etiam annoſum teſte Sereno coaleſcet, ſi cineres Hirundinis altæ ei inducas. Sanguinem mirifice dolorem podagricum lenire ſcribit Trallianus. Aetius inter vnguenta podagrica hoc quoque recenſet remedium. Vrticæ ſemen & Hirundinis nidum cum ſapa terito & illinito. Si ſpina vel aculeus in pede aliaue parte canem læſerit, extrahet illum, inquit Albertus, impoſitus puluis Hirundinellarũ (cinerem de pullis Hirundinum intelligere puto) in olla noua cũ partibus inteſtinis cũ ipſis inteſtinis) combuſtarũ: quod medicamentum tanquam ſaluberrimum in pyxide reſeruandũ eſſe monet. Ego hunc cineris Hirundinũ vſum apud veteres non reperio: cæterùm arundinis, quã phragmiten cognominat, radicẽ conciſam per ſe, & una cum bulbis illitam ſurculos & cuſpides extrahere Dioſcorides tradit. Ad morſum canis rabidi laudant citante Plinio Hirundinis decoctum epotum. Ad eundem morſum prodeſſe alias ſcribit glebulam ex Hirundinum nido illitam ex aceto, vel pulli Hirundinis combuſti. Alibi etiam tradit, vt quidam citant, ſtercus Hirundinis decoctum & potum canis rabidi morſui aduerſari. Aduerſus verò viperarum morſus Pelagonius nidum Hirundinis cum vino vetere contritum in iumento imponi iubet: atque Eumelus in iumento ad omnem virulentum ictum pulli Hirundinis ventrem, vel eorundem nidum contritum imponi præcipit. Idem Pelagonius contra viperę morſus in iumentis Hirundinis pullos diſſectos adhiberi conſulit. Si Hirundinum pulli tres tribus offis in fauces boum cum vino deijciantur, toto anno valere quidam ſcripſere, vt Plinius & Columella citant. Si quis liberalius bibens ebrius eſſe nolit, Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus, & in vino, quod bibitur, inſperſus, ſecurum teſte Plinio præſtabit à temulentia. Sin iam ebrius factus eſt, cinerem Hirundinum aduſtarum quantitatem ſufficientem exhibebis. Si æger nimis dormiat, vel ſi quenquam nolis dormire, oculus Hirundinis poſitus in lecto, vt ferunt, ſomnum adimet, donec auferatur. Sunt etiam qui nugantur omnes te amaturos, ſi Hirundinis cor tecum habueris.

Ad vlcus annoſum.
Ad podagram.
Ad morſum canis rabidi.
Ad viperæ morſus.
Ad ebrietatem vitandam.
Cõtra ſomnum.

VSVS IN CIBO.

Hirundines niſi à pauperculis quibuſdam in cibum admitti puto. Alimentum ex eis eſt nocuum & feruidum; ideoq; niſi remedij cauſa medici edi iubent.

VSVS IN BELLO.

QVAMVIS alij Hirundines nobis prorſus inutiles eſſe profiteantur, hiſtoria nihilominus teſtatur earum in bellicis negocijs nõ vulgarem vſum fuiſſe. Cecinnam enim equeſtris ordinis virum ſcribit [a] Plinius comprehenſas Hirundines in vrbe, ſecum in expeditionibus adferre ſolitum, & poſtmodum victoriæ nuncias amicis miſiſſe in eundem nidum remeantes illito victoriæ colore. Et a Fabio Pictore idem Plinius traditum ait in annalibus ſuis, cùm obſideretur præſidium Romanum à Liguſtinis, Hirundinem a pullis ad ſe allatam, ut lino ad pedem eius alligato nodis ſignificaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Haddingum Humbli primi Danorum regis à fratre expulſi filium, iniuriam patri illatam vindicare cum uellet, ferunt ſucceſſorem patrui ſui illius qui patrem ſuum interemerat, Dunæ agentem arcta ſtrinxiſſe obſidione, & cum ita adhuc nihil proficeret, igne ſub Hirundinum, quæ in obſeſſa urbe nidulabantur, à peritis aucupibus captarum alis ocultè & artificioſè ligato urbẽ incendiſſe, ciueſq; dum in reſtinguendo incendio ſallaciæ ignari occuparentur, oppreſſiſſe, & regem una cum urbe cepiſſe. Tradit eadem hiſtoria Fridleuum alium Daniæ regem cum numeroſo exercitu cum ad opprimendam Hyberniam contenderet, nec poſſet uoti compos fieri, ad aſtum prænominati Haddingi regis confugiſſe, atq; eodem etiam modo Duflinam quæ terræ caput erat, occupaſſe. Similem ferè hiſtoriam de Olha quadam principe recitauimus in Columba. Atq; hæc de Hirundine in genere dicta ſunt.

Cecinnæ aſtus.
[a] L. 10. c. 24.
Fabij Pictoris aſtus.
Haddingus vi Dunam incendit.
Fridleus vi Duflinam cepit.

D.E

DE HIRVNDINE AGRESTI

siue rustica Plinio dicta.

Cap. VII.

PLINIVS [a] quoddam Hirundinum genus, quod nidos quidem figura diuersos, sed eadem (qua domesticæ) materia confingit, rusticum & agreste nuncupant, vt supra, vbi de diuersis Hirundinum generibus egi, ostendi adductis etiam eius verbis, est id quod Bellonius nobis pro Acantylide Aristotelis perperam obtrudit, & Gazã scilicet secutus, pro Acanthylide Argathylem Latinè transfert. Caret huiusmodi Hirundine Italia, vel saltem hîc mihi nunquam obseruare licuit. Turnerus propter pedum breuitatem Apodem minorem vocat, refertq́ ab Anglis dici Rok martinettes, vel Chirche martinettes, id est, Hirundines templorum, quo pariter significato Germani Kirchschvvalben dicunt, nonnulli verò etiam Murspyren, Mynterspyren, Murschvvalben (vt Georgius Agricola) Bergschvvalben, Vvyslespyren; eò quod in templis & muris & montibus nidificent.

[a] L.10.c.33.

Bellonij error.

Apos minor.

Hirundines templorum

FORMA. DESCRIPTIO.

ORNITHOLOGVS quidem huiusce speciei iconem expressit, estq́; ea quam nos hîc ab eo sumus mutuati, sed nullã apposuit descriptionem: ait tamen aliquos dicere imo ventre ad collum vsq; albicare, reliquo corpore esse nigram. Exactius eam descripsit Bellonius, sed icon quam depingit Ripariæ est siue Drepanidis, cuius dum etiam genus facere contendit, oleum & operam perdit. Eius vero descriptio talis est. Color capitis, colli & dorsi, vt in Hirundine domestica, supra & infra rostrum nihil prorsus rubedinis habet; eius enim loco sub rostro, gutture & toto ventre ad caudam vsq; candicat. Peculiari ab alijs signo dignoscitur, nempe quòd pedes habeat pennis obuestitos. (Hinc forte Turnerus Apodes minores vocabat.) Alia est propria nota, macula videlicet prope caudam alba tantę magnitudinis, vt dum volat, nihil in ea nigredinis præterquam capite, alis & dorso & caudę extremitatibus appareant. Cauda etsi etiam bifurcata est, binis tamen illis longissimis, quas domestica habet, caret.

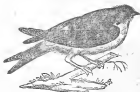
Bellonij alius error.

Color.

Nota propria.

Cauda.

Hirundo agrestis siue rustica Plinij.

NIDVS.

IDEM Bellonius Hirundinis hoc genus solum nidum suum sphæricã figura construere asserit, adeo ut vel hinc saltem lapsus eius manifestetur, nam [a] Plinius etiam de syluestris siue rustica Hirundine scribens dicebat: *nidos diuersos figura* (quam domesticæ) *sed materia eadem confingunt totos supinos, faucibus porrectis in angustum, vtero capaci. mirum qua peritia, & occultandis habiles pullis & substernendis molles.* Dein addit. *In Aegypti Heracleotico ostio molem continuatione euagante Nilo opponunt:* quæ Bellonius de sua Argatyli Plinium intellexisse credit, cum Plinius simpliciter deinde eodem capite dicat, *Argatylis appellatur, eadem*

[a] L.10.c.33.

Argathylis nidus.

dem

Gazæ error. [b] 9 hiſt. c. 13. dem figura (pilæ, nempe) ex lino intextus. Sed Bellonio impoſuit translatio Gazæ, qui apud [b] Ariſtotelem ſcribentem, *Acanthilis ſolerti ingenio nidum construit, texit enim lino in modum pilæ, vt vix ſit aditus*: Plinium hoc de Argatili ſcribere videns, pro Acantili Argatilem poſuit, & è ripariarum genere eſſe de ſuo addidit, nam id apud Ariſtotelem non legitur: neque etiam Argatilem Plinius in ijs enumerat. *In genere Parrarum eſt* inquit, *cui nidus ex muſco arido ita abſoluta perficitur pila, vt inueniri non poſſit aditus. Argatilis appellatur, eadem figura ex lino intexens.* Ornithologus quòd Gazam uideret pro Parrarum legiſſe Ripariarum, prius Gazę lectionem approbat, cùm alioqui, vt ſequenti ſubinde capite oſtendemus, Ripariæ longè aliter nidificent, quod fortè cernens ingenioſè admodum pro Plinius correctus. Parorũ nidus. Parrarum Parorum (quos ſanè eo modo nidum confingere adhibenda etiam icone ſuo poſt loco indicabimus,) & pro Argatilis Aegithalus, hoc eſt, Parus legendum eſſe conijcit. Aegitalus autem & Argatilis nomina facilè permutari poterunt. Vt modo ad Hirundinem noſtram reuertamur, Turnetus etiam in ſcopulis & templorum feneſtris ædificionibus & ſummis turribus nidos figere ſcribit. Hirundinis ſyluestris nidus. *Hirundinum genus tertium*, inquit Albertus, *in parietibus murorum* (in muris) *exterius nidificat, & muſcis eſt infeſtum. Idem cum Paſſeribus pugnat. Paſſer enim domicilium* (nidum) *eius præoccupat initio vèris antequam veniant Hirundines.* Et rurſus: *Hirundines, quæ in muris & lapidibus nidificant, concludunt luto nidum vſq; ad arctum foramen, per quod intrant & exeunt, quod ſi Paſſer intrauerit, & non citò exierit, Hirundinibus collectis pluribus, & luto obturantibus nidum ſuffocatur. Poſtea reparato foramine Hirundo, ad quam pertinebat nidus, Paſſerem mortuum eijcit:* Et rurſus alibi, *Hirundines omnes, quæ in muris nidificant, claudunt nidos præter foramen, per quod intrant.* De hoc item Hirundinis genere intellexit Matthiolus inquiens: in muris veterum ædificiorum & cauernis & ſcopulis montium nidificant. In Hollandia ad vitreas Eccleſiarum, aliorumq; altorum ædificiorum feneſtras in fornicibus earum tantummodo nidulari audio, & nidum ferè ſphæricum confingere eadem prorſus, quæ domeſticæ materia, vt ex Plinio dictum eſt.

DE DREPANIDE SIVE RIPARIA.
Cap. VIII.

[a] 1. Hiſt. c. 1. [b] L. 10 c. 33. Falcula. Abroycayn. Daryachin. Dryacha. AVICVLAM hanc, de qua nunc agimus, & cuius ſubinde pictura dabitur, [a] Ariſtoteles Drepanidem, Plinius Ripariam, Marcellus Empiricus Ripariolam voce diminutiua, Gaza apud Ariſtotelem Falculam aut Ripariam nuncupat. Albertus Græcè dici ait Abroycayn, & aliquos eam vocare Daryachim, quo loco alias legitur Dryacha, qua nimirum voce alibi etiam vtitur, hoc modo: *Dryacha auis eſt Ariſtotelis pedibus carens*, &c. Videtur autem corrupta vox a Græca Drepànis. Matthiolus ab Italis Rondoni vel Tartari dici ſcribit: ſed nobis Bononienſibus Rondoni vocantur Apodes, Ripariæ ſiue Drepanides Dardanelli, Dardanelli. Gallis Martinet, quod nomen Ornithologus etiam ad Apodes ſeu Cypſellos pertinere ſcribit, Sed Bellonius Gallus Martinet omnes Hirundines nominat, cum adiecto magnitudinis epitheto. Ruſticam verò ſiue agreſtem, de qua proximè egimus, ſimpliciter Martinet appellat, & Ripariam Hirondelle de riuage. Hirondelle de riuage. Germani teſte Turnero ein Vberſvvalbe aut Speiren aliqui referente Ornithologo Vvaſſerſchvvalbe, Rynſchvvalbe, hoc eſt, Hirundinem aquaticam, & Rheni Hirundinem, quod prope aquas & Rheni aggeres niduletur: circa Argentoratum eodem ſignificato Rhynuogele, id eſt, Rheni auicula diminutiua formula dicitur. Georgius Agricola & ipſe Germanus ſummo cum & intolerabili errore Apodes cum Riparijs eaſdem facit, & Germanicè interpretatur Speirſchvvalben. Georgij Agricolæ error. Ornithologus diuerſarum Hirundinum nomina in diuerſis Germaniæ locis cõfundi ait, ſuoſq; tradit Spyren vocare Apodes, inferiores verò Germanos ita vocare Riparias: Auem cuius iconem exhibet, & in Rheni riparum cauis nidificare aſſerit, ab alijs Germanicè Teelſchvvalben dici ſcribit.

GENVS. DIFFERENTIAE.

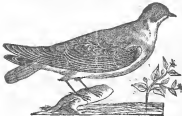

PLINIVS [a] Ripariam tertium genus Hirundinum facit, inquiens: *Tertium Hirundinum genus est, quæ ripas excauant, atque ita internidificant.* [b] Aristoteles, quicquid dicant alij, manifestè distinguit, dum ait: *Drepanis vt pennis præualet, sic pedibus degenerat, vt Hirundo & Apodes: nam hæc tria genera & moribus & volatu* (ὁμοιόπτερα) *& specie* (tum reliqua scilicet, tum paruitate pedum) *proxima inter se conspiciuntur.* Et reuera illud tantùm hæc auicula cum Hirundinibus omnibus commune habet, quòd pedibus sit curtis, multum uolet, & insecta in volatu captet. Contra ab ijs differt nidificandi ratione, quia non semper appareat, sed cùm imber incessit tantùm, & quia caudam, vt reliquæ Hirundines non habeat bifurcatam.

[a] L.10.c.33.
[b] 1. Hist.c.1.

FORMA. DESCRIPTIO.

Hirundo riparia fœmina cum chelidonio minori.

Hirundo riparia mas, siue Drepanis cum Vincetoxico.

ORNI-

Color. Mas vt à fæmella differāt.

ORNITHOLOGVS Ripariæ fæminæ figuram depingens, Ventre, inquit, albicat, ut in collo quoque: pectore fuſca eſt. Deſcendit enim deorſum à dorſi initio ad pectus fuſcus color, ſed qui tamen totum pectus non occupet. Mirum quod rotundam illam maculam eiuſdem coloris, quæ retro oculos eſt, ad aures nimirum, non expreſſerit. Auicula tota (fæmina nempe) pronè præter pectus candicat, ſupinè fuſca eſt: mas verò magis nigricat, item collo toto, præterquam ſub roſtro, vbi macula eſt luteſcens. Alas in mare nimis breues pictor expreſſit: longitudinem earum ex femellæ icone dimetiaris, quam innuens philoſophus dicebat pennis præualere, pedibus verò degenerare, ſcilicet ob breuitatem, de qua etiam Plinius. *Qui negant*, inquit, *volucrem vllam eſſe ſine pedibus, confirmant & Apodes habere, & Drepanin in eis:* ſic ille, quibus perperam intellectis [a] Albertus, *Dryacha*, inquit, *Ariſtatelis auis eſt, pedibus carens* (κακόπους autem, non ἄπους Ariſtoteli eſt) *& cum ad terram ceciderit, cubitis alarum & pectore repit ſicut Veſpertilio.*

[a] Lib. 23. Alberti error.

NIDVS.

DIVERSO, vt dixi, modo quàm Hirundines aliæ nidificant. Ripas enim teſte Plinio excauant, atq; ita intus nidificant. Nidos enim, inquit, non faciunt. Albertus tamen nidos artificioſos ſibi conſtruere aſſerit. Ego in cauis ſimpliciter illatis tantùm plumis & ſtramentis nidulari audio.

PRAESAGIVM.

[a] 1. Hiſt. c. 3.

CVM Drepanis apparet, imbrem præceſſiſſe ex [a] Ariſtotele colligitur, qui ita habet: *Aeſtate tantùm apparet Drepanis cùm imber inceſſit, tunc enim & apparet & capitur: denique rara hæc auis eſt.* Quo loco Albertus ſic habet: *Hirundinis quadam ſpecies non apparet niſi vno tempore anni poſt pluuiam in fine æſtatis menſe Auguſto cùm Sol eſt in Leone. Eſt autem admodum rara, & per totum annum niſi ſemel apparet, menſe vno quo etiam perit: quare generatio eius obſcura eſt.* Alibi contrà ſic: *Non apparet autem niſi poſt pluuiam in principio æſtatis, & eo tempore parit, cumque pulli conualuerint, moritur.* Plinius verò migrare hanc auiculam ſcribit multis diebus antè quàm futurum eſt, vt amnis auctus attingat eius nidum. Inde nimirum cùm fugiſſe eam nouimus, amnes ſubinde iudicare prædicereq; poterimus inundationem aliquam minari.

Inundationis præſagium.

DE HIRVNDINE MARINA AVE. Cap. IX.

Deſcriptio. Color. Alæ. Cauda. Roſtrum. Pedes.

EIVSCEMODI auem aucupes noſtri, apud quos eam deprehendi, Hirundinem marinam nuncupant ob ſimilitudinem, quam cum Hirundinum genere obtinet, licet corpore longè ſit maior, & pedes longiores poſſideat. Ventre toto ad pectus vſq; candicat. Capite, alis & dorſo fuſceſcit. Alæ & cauda, vt in Hirundinibus longiſſimæ ſunt, & colore nigricant, intus verò fuſceſcunt. Cauda bifurcata eſt, vt figura exprimit. Roſtrum eſt robuſtum, nigrum, vt in Laro, rictu, maximo, eoq; coccineo. A roſtro per oculos ad pectus ferè vſq; notabilis linea atra defertur, & velut torquem prope pectus conſtituit. Pedes ſunt aterrimi, & vt Hirundinibus, ut dixi, maiores. Quid præterea ſuper hac volucre dicam, non habeo.

Hirundo marina cum lenticula marina.

DE APODE.
Cap. X.

[a 9 hiſt. c. 30] [Etymologia] [Apes ſeu depes.] [Apodhia.]

OMMVNIS præceptor [a] Ariſtoteles auem hanc quia Hirundini adeo ſimilẽ, vt niſi hirſutis pedibus, & quia paulò maior ſit, ea diſcerni nequeat, Apodem indigitauit, Gaza Latinè Apedem & Depedem reddidit, Plinius verò, quem alias plerunque ſequi ſolet, ſeruata voce Græca Apodem Gaza a paruitate pedum nomen deducit; Plinius quòd careat eorum vſu. Quem ſecutus Syluaticus, *Apodhia* (Apodes rectiùs) *vocantur*, inquit, *aues ſimiles Hirundinibus, maiores tamen, plurimùm volantes, ſic dictæ, quia vſu pedum carent.* [b L. 10. c. 39] [Cypſelus.] Eædem ab alijs teſte [b] Plinio & Ariſtotele Cypſeli vocantur. Κύψελοι etiam Heſychius & Varinus exponunt auem ſimilem Hirundini, nonnulli in hac voce l duplicant, quod non placet. Forſan autem ita dicuntur, quoniam ἐν κυψέλαις ſiue κυψέλαις pariant, ut ſubinde ex Ariſtotele dicemus. Cypſelos, inquit Cælius, Pſellus in libro de uictus ratione Trogletas nuncupat, quia in foraminibus & cauis ferè latitent. Sed Cælius ex tranſlatione Ge. [Vallæ error] Vallæ deceptus eſt, vt ni fallor, in Paſſere etiam annotaui, nam hoc interprete Pſellus commendat in cibo Paſſeres & Trogletas (lego Paſſeres Trogletas) quæ Hirundinibus ſi- [Paſſeres troglytæ.] miles ſunt pedibus curtis (quæ poſteriora verba Valla de ſuo addidit) qui foraminibus [Paſſeres pyrgitæ.] turrium ſolum ſe committunt: vnde nimirum pyrgitæ hi Paſſeres etiam appellantur, quorum pariter idem [c] Pſellus meminit. Vt vero ad Apodes reuertamur, quidam uiri docti [c Lib. 1 de vict. rat. circa finem.] Germani referente Ornithologo χελιδόνας θαλασσίας, id eſt, Hirundines marinas etiam nominant, ſed cur id faciant, authorem, quod ſciam, non habent, niſi fortaſsis Plinij authoritate ita appellaſſe putemus. Hic enim Apodes toto mari cerni ſcribit Hirundinum [Hirũdo marina.] ſpecie. Nos autem hoc nominis proximè præcedenti aui tribuimus nullam aliam ob cauſam, quàm quòd aucupes eam ita appellare videremus. Nonnulli etiam hodie Alcyo- [Alcyon.] nem vulgo Hirundinem marinam dicunt. & Germani, vt Ornithologus ſcribit Meropi, [Meropi cõgener.] aut ei congeneri aui eandem nomenclaturam tribuunt. Albertus cum ſcripſiſſet de Apodibus quorum pedes ſint mali, alæ verò bonæ, pòſt ſubdit: *Dicit autem Auicenna auem minorem quam ſit Veſpertilio* (Hirundo potiùs, inquit Ornithologus, ut uitium ſit interpretis; ſed Apus Hirundine maior eſt: Itaq; legit: Dicit Auicenna Apodem maiorem eſſe, quam ſit Hirundo) *& eſt*, inquit, *de genere Veſpertilionis* (Hirundinis) *quæ in terram cadens ſuper a-* [Abaſi.] *las cadit, & Arabicè vocatur Abaſi* (voce forſan corrupta ab Apode) *& vacillat in motu, ac ſi careat pedibus.* Ariſtoteles ſanè illo in loco nullam Veſpertilionis, ſed Apodis tantum & [Apedes.] Hirundinis mentionem facit. Auguſtinus Niphus pro Apodes Apedes habet, Gazam, vt [Hirundo ſaxatilis, & ſpeluncaria.] apparet, ſecutus, & Hirundines ſaxatiles & ſpeluncarias dici ſcribit. In Venetia prouincia referante Hermolao etiamnunc Cypſeli nuncupantur. Ego id nominis vulgare Italicum eſſe non puto. Perperam etiam Scoppa etiamſi Italus Cypſelum Italicè interpretatur la [Rendina.] Rendina, Rondina vulgò typographi lapſu: nam & uox ſimpliciter Hirundinem ſic reddidit. Perperam item Syluaticus & ipſe Italus apud plures vulgo Dardanos appellari di- [Dardanus.] xit. Itali Meropem ita nuncupant, & Hirundinem ripariam Bononienſes Dardanellum, [Dardanelli.] fortè quòd Meropis adinſtar terræ caua ſubinſtret. Apodes Bononiæ Regijq; & fortaſ- [Rondoni.] ſis in tota Lombardia Rondoni dicuntur, Genuæ, ut audio Barbarotti, voce planè ab Hi- [Barbarotti.] rundinibus diuerſa, Hiſpanis Venceiò, nonnullis Arreaquo: Gallis la gran Hirondelle, [Synonyma aliarum nationum.] grand Martinet, ſeu Martiler, Moutardier. Georg Agricola Apodem, vt ſuperius quoq; a me eſt annotatum, eandem cum Hirundine riparia facit, & Germanicè interpretatur Spirſvvalben, Heluetij teſte Ornithologo Spyren nominant, & Murſpyren & Gerſuualm, uel Geyrſchuualemen: Hollandi, ut audio Steenſuualemen, quod in parietibus nidulentur: Angli Thegreat ſuualouues, hoc eſt, Hirundines magnas, ut refert Turnerus Anglus, qui has aues uel Hirundines ruſticas appellandas putat, uel Apodes maiores: Eliota pariter Anglus Martlettes dici ſcribit:

GENVS

GENVS. DIFFERENTIAE.

PODES, tametſi vulgò vbiq; fermè terrarum Hirundinis nomenclatura celebrentur, inter Hirundines tamen à veteribus, nimirum Ariſtotele & Plinio non recenſentur. Vterq; vero Hirundinibus ſimiles eſſe prodidit: quinimo Ariſtoteles diſcerni poſſe ab Hirundine negat, niſi quòd tibijs ſint hirſutis, quam pariter differentiam in domeſticæ Hirundinis hiſtoria annotauimus. Quam apertè verò Apodes ab Hirundinibus diſtinguat philoſophus, oſtendimus a Drepanide allatis etiam eius verbis: differunt verò etiam magnitudine, nidulandi modo, & digitorum in pede conſtitutione: ſunt enim duo antrorſum & totidem retrorſum tendunt, quamuis id in icone, quam exhibebo, expreſſum non ſit; vſum eius in ſequenti iam rubrica inueſtigabo.

Vt ab Hirũdinibus differant.

FORMA. DESCRIPTIO.

Apos cum tabano.

* 1. *hiſt. c.* 1
Color. Caput. Collum. Os. Palpebræ. Roſtrum. Alæ. Cauda.
Pedes. Pedum vi-

APOS toto corpore plumis egregiè munitus fultuſq; eſt, quemadmodum ſcilicet auibus multùm volacibus conueniebat, maximè vero cum & pedum vſu careat fermè: vnde dicebat * Philoſophus, *Apodes ut pennis præualent, ſic pedibus degenerant*. Natura enim pedum paruitatem, alarum velocitate compenſauit. Toto corpore vnicolor eſt, ſed qualis in murium pilis conſpicitur. Caput habet ſupra admodum latum, collum verò breuiſſimum, rinctum ampliſſimum, adeo ut integros ſcarabeos ac lucanos deglutiat, palpebras more terreſtrium ſupra & infra oculos; roſtrum exiguum, nigrum, prope extremitatem acutum, alas longas. caudam bifurcatam, crura breuiſſima ad digitos vſq; pennis obueſtita, digitos verò utrinq; binos, ut in Picis Martijs, unguibus armatos acutis, quibus quod rapuit adeo conſtringit, ut id perfodiat. Cæterum cùm cæteris auibus pedes cruraq; ad inſiſtendum dederit natura, in hoc auium genere ad rependum potius facti eſſe videntur: ijs enim quando aliquod foramen ſubintrant, vltrà prorepunt, ad quod digiti ab utraq; parte bini plurimum proſunt, ut Picorum exemplo facilè comprobatur, quibus tales ad ſcandendum arbores, rependumq; per caudices & ramos earum natura ſagax conceſſit.

LOCVS. VOLATVS.

Vt quieſcāt.
Volat * Apodum & Hirundinum, vt differat.
* *Li.* 7 *c.* 33
Delphini natatus.
Vt lateant.
Agricolę error.

EIVSCEMODI auium genus, quòd pedum uſu propemodum careant, nunquam ſtant aut ſedent, aut arboribus, ut Hirundines conſiſtunt, & ſi fortè in terram impigerint, cùm propter alarum longitudinem, tùm propter pedum breuitatem eleuare ſeſe nequeunt, quare in continuo volatu verſantur, & niſi in foramine aliquo, vel proprio nido quieſcunt; quod annotauit quoq; Plinius, dum ait: *Plurimum volant Apodes. Hæ ſunt quæ toto mari cernuntur: nec vnquam tam longo naues tamq; continuo curſu recedunt à terra, ut non circumuolitent eas Apodes, Cætera genera reſidunt, & inſiſtunt: his quies niſi in nido nulla, aut pendent aut iacent*. Differt autem Apodum uolatus à uolatu Hirundinum, quòd Apodes plerunq; gregatim uolent, & altiùs etiam illis. Cùm uolant uelut arcus tenſi figuram exprimunt, & ſæpe alas non mouent. * Bellonius affirmat hòc auium genus reliquas aues volatus pernicitate vincere, & delphinum cæteros piſces natando, & ab hoc ſuperari Apodem, ſi volatus natatui conferatur, Apodes ſcribit Ariſtoteles omnibus anni temporibus apparere; cùm alioqui apud nos primæ auium diſcedant, & vltimæ redeant: quamobrem in Græcia ubi degebat Ariſtoteles, ſecus quam hîc fecerint: quod credens Bellonius Ariſtotelem ait id de ſua patria ſcribere, & reuera aliàs Apodibus id non conuenit. Georgius Agricola plures numero hybernis menſibus inter ſe nexas latere tradit in ripis fluminum, paludum & in littoribus & ſcopulis maris, indeq; accidere ut piſcatores interdum ita inter ſe iunctas ex aquis extrahant. Verum dubium eſt, de quibus id ſcribat Agricola; nam Apodes, ut dixi, cum Riparijs confundit: unde ſubdit: *dictæ autem ſunt Ripariæ, quod ſoleant ripas excauare, & in eis nidos conſtruere, ac latere*: quibus ſanè uerbis ſe de Riparijs loqui atteſtatur.

NIDVS.

Nidi figura.

CIRCA turres degunt, & in foraminibus earum nidificant: Plinius in ſcopulis etiam nidulari ſcribit: quæ fortè illæ fuerunt, quas toto mari conſpici ait: Ornithologus in crepidinibus fluuiorum altiſſimè, vel in terra uel in glarea, quod non puto, quamuis & Ariſtoteles intra ſpecus nidum confingere teſtetur. Fingunt autem eodem Ariſtotele teſte ſpecie ciſtellę productæ longius, fictæ ex luto (Græcus textus habet νεοττεύουσι ἐν κυψέλαις ἐκ πηλοῦ) uno aditu dato arctiſſimo, idq; locis anguſtis, ut & beluas deuitare poſſint & homines.

VICTVS.

VICTITANT insectis per aëra uolitantibus, eaq; nisi uolantes capiunt, & nisi uolantes edunt. Obseruaui tamen ego aliquando adhærere parietibus, quod ideo eas facere conijcio, ut araneas muscasue, similiaque insecta præuisa capiant. Bellonius tantum oculorum acie valere scribit, vt per mille passus muscam volantem obseruent, & subitò insequantur.

Quartum visu valeat.

CAPIENDI RATIO.

QVOMODO pueri Apodes primùm redeuntes in Zacintho insula numerosè capiant, ita ferè recenset Bellonius. Zacinthus insula castrum habet in cacumine rupis prope urbem, cuius (castri) incolæ pueri è fenestris ceu piscaturi baculum manu continent, hamoq; plumam pro esca appendunt, quam diripere & in nidum portare uolentes aues, hamo affixæ hærent, atq; ita puer unus septuaginta uno die aues capere usus est. Idem Bellonius quomodo in Creta pueri eas cicadis capient, sic docet. Acicula instar hami curuata cicadam transfigunt, aciculam filo alligant, cuius ipsi extremitatem tenent. Cicada sic transfixa in aerem euolat; eam conspectam Apodes impetu petunt, & deuorata filo hærente capiuntur. Similimodo Regij audio laqueis capi, in quibus cicadæ, uel muscæ sint appensæ.

Pueri ut Apodes capiant in Zacintho insula.

Vt cicadis capiatur in Creta.

COGNOMINATA.

VNni populi Apodes dicti sunt, ut Suidas meminit, quòd nunquam ferè pedites, sed contrà semper equites iter facerent. Cypselus Corynthiorum tyrannus fuit, de quo consule alios.

Vnni populi Apodes dicti.

Cypselus tyrannus.

PROVERBIVM.

CYPSELVS *non generat Aquilam*, prouerbium citatum à G. Heldelino: quod adagiorum author non memorat. Videtur autem simile illi Horatiano, *Et imbellum feroces, Non generant Aquilæ Columbam*. Vel fortè ideo Apos Aquilam non generare dicitur, quia etsi uolandi pernicitate Aquilam nisi superet, saltem adæquet, uiribus longè sit inferior, cùm scilicet Apos insecta deuoret animalcula exigua, Aquila quodcunq; obuium etiam maximum impugnet.

Cypsel⁹ nō generat Aquilam.

VSVS IN CIBO, & Medicina.

GERMANI superiores inferioresque, ut audio, ab Apodum esu tanquam prorsus abominando abstinēt, cùm alioqui in cibo non sint ingrati, maximè pingues. Fœtus earum Bononiæ in præcipuis delicijs habentur, & magno ueneunt. Has aues testatur Plinius ex uino sumptas sanare tormina.

Germani non edunt Apodes.

DE VPVPA.
Cap. XI.

Ordo. Auis paradisi. [a] L. 6. Met.

VPVPAM etsi spurcissimam, ut subinde in historia patebit, auem, vel ob solam fabulam, qua Thereus Thraciæ rex in auem conuersus fingitur, quod Philomelam, id est, Hirundinem, & Prognen id est, Lusciniam gladio persequeretur, Hirundinibus subiungimus; sed forsan & regiam alitem præferre debebamus, regiam autem, non ob iam dictam fabulam, sed propter insignem spectabilemq; corporis decorem, quamobrem quibusdam auis paradisi nuncupari meruit, quam pulchritudinem notans [a] Naso de Thereo in Vpupam conuerso canebat:

Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ,
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum,
Nomen Epops volucri, facies armata videtur.

SYNONYMA.

Dukiphat. [a] Cap. 13. Vpupa Gallus syluestris dicitur. [b] Cap. 14. [c] Cap. 6. [d] In comm. Anapha.

PRO דוכיפת Dukiphat in leuitico Rabbi [a] Salamon exponit Gallum syluestrem duplici crista, unde etiam nomen sit, quasi דו, id est, duas, כפת id est, cristas habens. Eandem expositionem sequitur R. Dauid, Serach Ghaon, & R. Abraham. D. Hieronymus & Septuaginta vertunt Vpupam: quam versionem astruit Sanctes Pagninus, quod Vpupa auis sit cristis à capite exeuntibus galeata. Sed & Rabbinorum versio non displicet: nam Vpupa á quibusdam Græcè etiam ἀλεκτρυὼν ἄγριος, id est, Gallus syluestris dicitur, quemadmodum à nonnullis Italis Gallus Paradisi. Eandem Hebraicam vocem Septuaginta in [b] Deuteronomio traducunt Porphirionem. Vbi apud [c] Zachariam iuxta Hebraicum legitur: *Et habebant alas* החסידה Chasida, Aquila, Theodotio & Symmachus teste D. [d] Hieronimo legunt ἐρωδιόν, id est, Herodionem, soli Septuaginta ἔποπα, id est, Vpupā Hasidā inquit D. Hieron. Hebræi Miluū putant, auē rapacissimā, & semper domesticis auibus insidiantem. In אנפה Anapha Hebraicæ vocis interpretatione variant plurimū interpretes: Hieron. Charadriū nonnulli Vpupā, quod ad Charadriū proximè, ut aiunt, accedat, quia cristam in fronte gestare videtur: quidā Picā, Picū alij, alij Miluū, alij Gracculum esse uolunt, alij Palumbem syluestrem, quidam recentiores Otum, ut in Oto dixi. Ego D. Hieronymi lectionem probauerim, quamuis plurimi Ardeam propriè significare uelint.

Racham. Ataleph. Kaath. Cos. Alhudud. Fitomos. Garesol. Hakocoz. Etymologia. Ε῎ποξις. Ε῎ροψ.

רחם Racham etiam Hebraicæ linguæ periti omnino genus aliquod Aquilæ aut Vulturis esse volunt, quanquā Septuaginta Vpupam transtulerint. עטלף item aliqui Vpupam exponunt, quod quoq; improbant eruditi. קאת Kaath quidam Germanus non indoctus Vpupam exponit, sicuti etiam Iudæi recentiores ferè. כוס, Cos deniq; uariè interpretantur, Bubonem, Noctuam, Vpupam, ut in Bubone fusiùs, nisi memoria fallit, scripsi. Alhudud Bellunensis auem esse tradit, quæ uulgò apud Patauinos Gallus Paradisi vocatur. Fitomos Syluaticus traducit Vpupam, item Garesol. Apud Albertum pro Vpopa reperitur Hakocoz. Græcis ἔποψ, ut Latinis Vpupa dicitur, nomine pro onomatopœiam facto. Nam quamuis Isidorus ita Græcè dictam scribat, eò quòd stercora humana consideret, & fœtenti pascatur fimo, mihi probabilius uidetur à uoce sua dici, ut Varroni etiam in primis placet, ut mox patebit. Pro ἔποψ legitur apud nonnullos quandoq; etiam ἔποξις: apud Hesychium & Varinum ἔροψ auis quædam exponitur. Ornithologus conijcit uocem esse corruptam & legendum uel ἔποψ vel μέροψ. Ijdem etiam Σιπίλω appellari asserunt, & ἀλεκτρύονα, & γέλασον. Aegyptij Cucufam, vel Cucupham vocant, voce nonnihil accedente ad Hebraicam Duchitat: & Kiranides Cucufam pro Vpupa interpretatur, & alijs Phylincopteron vocari scribit. [e] Orus Κουκουφας parentibus senio confectis nidum ait extruere, pennis eorum euulsis: idem alij de Vpupa referunt, pietate eius in parentes celebrata. Sed Orus vel saltē interpres aliquis Græcus Cucuphā ab Vpupa, auē diuersam existimasse videtur, cum hic Cucupham, [f] alibi verò Epopen nominet. Nunc vulgo Græcorum appellatur ἀγριοκοκορος teste Roberto Stephano, id est, Gallus syluestris, & in Creta vt aiunt

Cucufa. Phyloncopteros. [e] Li. 1. Hierogl. 55. [f] Lib. 2.

agriope-

agriopetinon dicunt. Apud Italos per onomatopœiam Buba dicitur, circa Vincentiam Vpega; alibi à crista, qua insignis spectatur, Gallo del Paradiso, vt in Venetia prouincia, apud Ligures Galletto di Marzo, nimirum ob cristam, & quòd circa Martium mensem apparere incipiat; alibi etiam Galletto di Maggio, fortè quòd tunc numerosiùs appareat, Bellinzonæ Puppula, Siculis, ni fallor, Cristella: Hispanis Abubilla Lusitanis Popa: Gallis Huppe, ut nonnulli aiunt, ut Ornithologus, à fœtore, qui postremam eam dictionem per p duplicatum scribit, circa Montepessulanum Lupege. Sabaudis Etpie, ni fallor, in ualle Augusta, Putta: Germanis Vvydhopff. Vvidehupffe, Kathaan, id est, Gallus stercoris, circa Rostochium Vvedehoppe; Flandris Hupetup: Brabantis Huheron, Anglis a Houupe: Illyrijs Dedek, Polonis Dudek, Turcis Ibik. Litteratores pleriq; omnes Britannici Vpupam, inquit Turnerus, eam uocant auem, quam barbari ab alarum strepitu Vannellum, & ipsi sua lingua Lapuuingam.

Buba.

Vannellus. Lapuuinga

FORMA. DESCRIPTIO.

VPVPA inquit Pausanias, magnitudine paululum excedit Coturnicem. In capite autem pennas habet, cristarum instar in sublime elatas. Vnde τριλόφαν eam nominat Aristophanes, quasi triplicem habeat in galea cristam, vt in scholijs legitur, unde etiam μακρισίκρανος, & κορυθαῖος a poetis cognominatur, vt Hesychius & Varinus scribunt. Cristam verò, quia dum lubet, erigit, & rursum submittit, Plinius rectè plicatilem vocauit dum ait: *Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per medium caput à rostro residentem* Et alibi iterum: *Mutat & Vpupa colorem, vt tradit Aeschylus poeta, auis crista visenda plicatili, contrahens eam, surrigensq; per longitudinem capitis.* Vbi apud Albertum legitur: *Vpupa galeam de pelle habet in capite, toto corpore varia & pulchra*; lege de pennis vel plumis, nam ex his crista constat, sicuti etiam ex Pausania dixi, non ex pelle, sed hoc Gallinaceo potiùs conuenit. [a] Aristoteles Vpupam, & cæterarum quoq; syluestrium plurimas tempore æstatis & hyemis mutare prodidit & [b] alibi: *Vpupa, inquit, cùm colore, tum verò specie immutatur, vt Aeschylus poeta satis carmine suo exposuit.* Citat dein eius carmen, sed quia ita deprauatum legitur, vt ne minimùm id quidem interpretari potuerit magnus vir Gaza, hîc id ego, quantum iudicare possum, correctum & emendatum a [c] Iosepho Scaligero apponam.

Magnitudo Caput.

Vpupa cur τριλοφία dicta.

Crista Vpupæ plicabilis vocata.

[a] 9 hist. c. 15

[b] 9 hist. c. 39

Aeschylus correctus.

[c] In comm. Aetna Virg.

Τῦτον δ' ἐπόπτην Ἔποπα τῶν αὐτῦ κακῶν,
Πεποικίλωκε, κἀποδηλώσας ἔχει
Θρασὺν πετραῖον ὄρνιν ἐν παντευχίᾳ.
Ὃς ἦρι μὲν φανὸν τι διαπαλλει πτερὸν
Κίρκου λευκάργου· δύο γὰρ οὖν μορφὰς φανεῖ
Παιδός γε τ' αὐτῦ νηδύος μιᾶς ἄπο.
Νέας δ' ὀπώρας ἡνίκ' αὐξηθῇ στάχυς,
Τίκτει νιν αὖθις. Καὶ μὴν ὠμήσει πτέρυξ,
Ἀεὶ δὲ μίσει τῶνδ' ἀπαλλάξας τόπυ
Δρυμοὺς ἐρήμους, ἢ πάγους ἀποικίσει.

Iacobus Dalechampius sic vertit, Gazam, ut apparet, secutus, nam Circi Accipitris non meminit:

Hunc calamitatis Vpupam testem suæ
Variam facit, tenetq; perculsum metu,
Ferum antea, armatum, petrarum nunc autem
Vere appetente, qua nouo pennas quatit
Ruffas in agris. Nam est figura duplici
Vnus quidem tuuenis color est pectoris:
Autumno at illa flaua cum pepertt seges,
Mutata pennas rursus alias induit.

Citaui eosdem uersus in Cuculo ex Dalechampio, ubi pariter Aeschylum cùm Vpupa Cuculum imprudenter confudisse, ex Scaligeri authoritate scripsi, quod ut manifestius appareat, necessarium est clarissimi istius viri scholia ad eosdem uersus apponere. In quibus versibus, inquit, primùm allusum ad nomen Epopis, tanquam ἐπόπτης fuerit malorum suorum: deinde alium plumarum colorem illi Vere attribuit, alium æstate. Nam ἦρι φανὸν πτερὸν illi dat Κίρκου λευκάργου. Ait habere pennas Accipitris, qui est λευκάργος, hoc est ventre albo.

Aeschyli error.

Aeschyli versus de Vpupa explicati.

Vpupa cum gramine panniculato phalaroide.

F

tre albo, & habet φαιὸν πτερὸν, fuscas pennas. Vbi sanè considerandum est Aeschylum sine dubio Cuculum cum Epope siue Vpupa confudisse. Nam non Epops, sed Cuculus φαιὸν διαπαλλει πτερὸν λευκαργῷ κίρκῳ. In qua sanè animaduersione mirum in modum mihi placeo; cum & mentem Aeschyli planè odoratus sim, & menda ex tam deplorato loco sustulerim. Fefellit Aeschylum, quod Epops eandem ferè vocem cum Cuculo emittit. Propterea eundem Epopem cum Cuculo fecit, qui, vt nemo ignorat, tam similis est Accipitri, vt quidam in genere Accipitrum posuerint, & nescio quid tale tetigerit Aristoteles. Porro ὅταν αὐξηθῇ στάχυς, hoc est, cùm adulta est æstas, κλωτεῖ νιν αὖθις πτέρυξ, rursus renouat, & quasi alium facit penna; hoc est, mutatus pennarum color alium videre facit. Hucusque Scaliger. Ornithologus in corrigendis eisdem versibus elaborauit, at non omnino satisfecit.

Cuculus Accipitri similis.

Non videntur equidem Aristoteles & Plinius Aschylum attentè legisse & oscitanter cum eo, quæ Cuculo debebant, Vpupæ tribuisse, quamuis tamen & hæc colorem mutet, nam & [a] Theophrastus, *Quædam*, inquit, *temporis ratione mutari videntur, vt Accipiter, Vpupa, & similes volucres.* Hisce igitur perperam vel lectis vel perceptis Gaudentius Merula, vt in quibusdam auibus per stata quædam anni tempora miram metamorphosim esse ostenderet, Accipitrem & Vpupam scribit statim quibusdam vicibus alterum alterius capere imaginem.

Aristotelis, & Plinij error.

[a] *L. 2. Hist. plant. c. 6.*

Gaudentij Merulæ error.

Vt modo ad Vpupæ descriptionem reuertamur, auis nimirum perpulchræ, breuiter ita eam descripsit Ornithologus: Color, inquit, in Vpupa reperitur cinereus albus & nigricans. Rostrum ei nigrum, oblongum: pennæ albis & nigris maculis alternatim distinctæ. Crista ruffa, in summo tamen nigra. Paulò exactiùs Turnerus: Vpupa, inquit, est magnitudine Turdi, alis per interualla fuscis albis & nigris pennis distinctis, crista in capite ab ea parte rostri, qua capiti committitur, ad extremum vsque occiput in longitudinem porrigitur, quam pro adfectibus suis & contrahit & dilatat, vt equus aures arrigit, aut dimittit. Tibis est valdè breuibus, alis obtusioribus.

Descriptio.
Color.
Rostrum.
Crista.
Magnitudo
Crista.
Tibiæ.
Alæ.

Sic ille: Ego Vpupā in foro emptam anno a partu salutifero 1589. sub finem Augusti sic descripsi: Magnitudine erat Merulæ, capite acuto, quali Philoclem comicum Suidas fuisse scribit, rostro aliquantulum falcato Certhiæ instar, nigricante, rotondiusculo, parumper tamen depresso a lateribus, crista admirabili, constante ex vigintisex plumis, quarum aliæ alijs longiores, quarumq; extrema nigricant, deinde albicant, quod reliquum est coloris castanei ad flauum vergentis, palpebra, vt in Gallinaceo genere oculum contegebat. Hanc pro libitu nunc arrigere, nunc deprimere dicitur sine dubio musculorum quorundam ope. Hosce aliquando dissecando inuestigatos inueni, quos tamen arduum erat videre, num duo, an vnicus potiùs esset. Inter verticem capitis & rostri initium in valle quadam seu cauo locatus erat totus continuus, nequaquam in plures partes diuiduus, aut musculos diuersos separabilis, vnde vnicum conieceram, nasci q; a verticis extremo & frontis initio carnosiore principio, desinere verò vtrinq; supra nares, medio tamen paulo altius ad rostri initium, qui cranium attingit, infima parte carnosior & rubicundus, extima ac suprema, cui cristæ plumulæ profundè satis implantantur, membranoso magis, ac cutaneus fibrosoq; tanquam panniculus quidam carnosus. Cum versus principium nempe verticis locum traheretur, cristam surrigabat; cùm in contrariam partem, nempe versus rostrum, eandem demittebat.

Magnitudo
Rostrum.
Crista.

Collum qua capiti annexum, aliquantulum ruffescens, tandem in cenericium declinat ad dorsum usq;. A dorso vsq; ad caudā cinereis vestiebatur plumis, per interualla albicantibus distinctis maculis. Caudam habebat sex digitos per transuersum longam, in medio transuersalis erat linea, alba, lata primæ quadratæ ipsius lunæ crescentis figuram referens: cauda tota decem constabat pennis. Crura erant breuia colore plumbeo versus anteriora maximè. Alas habebat nigras lineis latis albis per transuersum distinctis. Harum pennæ aliquæ in extremo nigricant, alias verò albicant. Cauda alas superat. Sub ventre vropygium versus candicabat, pectus verò ruffescebat. Lingua erat parua, in profundo latitans, vnde nimirum inconditus & absonus ille sonus, trigona item, initio lata, extremo acuta instar perfecti & æqualium laterum trianguli. Aspera arteria initio diuaricationū, quibus in pulmones vtrosq; finitur duo veluti oscula extrinsecus laryngis vicem supplentia exhibebat, quibus pellicula tenuissima prætendebatur.

Collum.
Dorsum.
Cauda.
Crura.
Alæ.
Venter.
Pectus.
Lingua.
Nares.

Annuli dimidij seu semicirculi in vtrunq; latus terminati nequaquā interna parte coibant, sed tota interior facies habat, subtilissima membrana obtenta tantummodo cooperta, quę aere ac spiritu copioso vocis efformandæ ac ædendæ gratia concepto in amplum distendi possit.

poſſit. Habes hîc arteriæ linguæq; ei annexæ iconem. Nares erant oblongi, & in palatum deſinebant.

L O C V S.

[a] 9. hiſt. c. 11.

RISTOTELES [a] Vpupam teſtatur montes & ſyluas incolere: quod quamuis non negauerim, nam fieri poteſt, quòd in ijs etiam locis reperiatur Vpupa, exiſtimauerim tamen id Aeſchyli authoritate ſcripſiſſe Ariſtotelem. Is enim apud hunc Gazâ interprete ſic habet:

Vagatur hæc ſemper faſtidiens locos,
Deſerta quærens nemorum & inuias plagas.

Cucul[us] mõtes & ſyluas habitat. Procopii Gazæi error.

At in Græco textu nullus genuinus ſenſus eſt, Aeſchylusq; Cuculum, cui potiſſimùm hoc conuenit, cum Epope ſiue Vpupa confudit, vt paulo antè ex Scaligero oſtendimus. Iſidorus eam in ſepulchris & humano ſtercore commorari ſcribit. Procopius Gazæus citante Ornithologo, Vpupam, neſcio quàm rectè inter aues noctis & tenebrarum amicas numerat cum Erodio, Noctua & Charadrio. Rariùs aiunt inſidere arboribus, plerunq; verò verſari in terra, maximè vbi immundities eſt, quam roſtro continuo verſat, vermem vt puto quæſitura. Latitat hæc auis plurimo anni tempore. Plinius aues quaſdam ait eſſe trimeſtres, hoc eſt, tribus menſibus nobiſcum degere quæ cùm fœtum eduxere, abeunt, quibus quoque Vpupam accenſet. Latent autem, ut ſcribit Georg. Agricola in anguſtis montium locis & in cauis arboribus. *Siue autem in arboribus*, inquit, *ſiue in montibus latuerit, ea de cauſa verno tempore deplumis ſolet conſpici*. Albertus alibi mutam ſcribit latere, alibi dormire, ut Veſpertilio: quando ad Septentrionales campos è regionibus alienis aduenit, uêris tempus indicat, ut Olaus prodidit. Hanc autem Megaris, ubi Thereus ſibi manus attuliſſe dicitur, primùm referente Pauſania apparuiſſe ferunt. Turnerus in tota Britannia nuſquam reperiri poſſe teſtatur Vpupam, apud uerò Germanos eſſe frequentiſſimam.

Aues trimeſtres. Vbi lateat. Vbi pri[mum] apparuit.

N I D V S.

[a] 9. hiſt. c. 15
[b] 6. Hiſt. c. 1
[c] L. 19. c. 21.

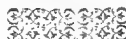
IDVM potiſſimùm è ſtercore hominis facere teſtatur [a] Ariſtoteles eum ſcilicet hoc luti uice circumlinens, ut ait [b] Aelianus: Alibi uerò Ariſtoteles Vpupam in ſuo genere (τῶν καθ' ἑαυτῶν νοττευόντων) non nidificare ſcribit, ſed ſtipites arborum ſubeuntem, parere ſine ullo ſtramento in cauis: cùm tamen Plinius ſolum Picum Martium in cauis arborum nidificare profiteatur. Ornithologus non in ipſis ſtipitibus, ſed ſubtus nidulari putat, atq; ita poſterior ille philoſophi locus emendari poſſit. [c] Olaus magnus in paludum uberibus oua ponere & educare tradit addita etiam icone.

V O X.

Vox Cuculi ſimilis voci Vpupæ.
[a] L. 5. c. 15
Torotinx.
[b] In auibus

PVPA non aliter ac ipſe Cuculus ſemper nobis eandem uocem uêre potiſſimùm occinit, eamq; vt ex Scaligero dixi, Cuculi uoci non abſimilem. Varro equidem Vpupam a voce ſua dictam eſſe teſtatur, & [a] Pollux ποπί-ζειν ſcribit. Poetæ præterea qui Thereum in Vpupam conuerſum fingunt, huius uocem ποῦ ποῦ, fuiſſe aiunt, quod Græcis ſonat, ubi ubi? Torotinx apud [b] Ariſtophanem, alij alterius cuiuſdam auis nomen, alij Vpupæ eſſe aſſerunt. Quidam inquit Albertus, dicunt Vpupam alia uoce per æſtatem ſonare, alia per hyemem. Auicenna tamen (Ariſtoteles hoc quoque ſcribit, quare hunc potiùs quam Auicennam debebat citare Albertus) colorem potius quàm uocem his temporibus ab ea mutari ait.

VOLA-

VOLATVS.

TVRNERVS lentè admodum volare Vpupam author est, & est sanè alis obtusioribus, Ornithologus apud Aelianum, ubi habet Οἱ Ἔποπες ἀσὶν ὀρνίθων ἀπτήλω ἔσχατοι, & Gillius transfert, *Vpupæ auium sunt inimicissimæ*, legit Vpupæ præ cæteris auibus plumis & pennis nudantur (quod nimirum his auibus conuenit, cùm hyeme latent) aut si quis mauult minimè uolacem. Beatus tamen Theodoretus, ubi apud Zachariam legitur. *Et ecce duæ mulieres egredientes, ut spiritus in alis earum sicut alæ sunt Vpupæ*: Vpupa, inquit, maxima uelocitate auis, non corpulenta est, quin gracilis, alas corpore maiores habet. Itaq, inquit, hæ mulieres, ubi mensuram accepissent, per medium aerem ferebantur: Cæterum ego Vpupam auem uelocem esse non putò.

Cur lentè volet.

Mulieres quare à Zacharia Vpupæ comparatæ.

VICTVS.

ARISTOPHANES [a] Vpupam myrti baccas & serphos (Ornithologus exponit vermes quosdam vel formicis similia animalcula) deuorare facit: qui sanè cibus Vpupæ naturæ egregie competit; sed bacciuora tamen ideo dicenda non est: nam plerunq, in locis fœculentis, ubi insecta habere possit, uersatur: Philes apiculas deuorare scribit. Audio eam formicis uesci inter cætera. [b] Olaus magnus cicuratam siue domesticatam, ut eius dictione utar, uenando muscas domum purgare tradit etiam in murium raptu. Vuis tam immodicè uescitur, ut sæpe inde ebria fuisse sit uisa.

[a] *In auibus.*

[b] *L. 19. c. 21*

Vt vuis delectetur.

PARTVS.

TErna fert, ut audio, oua Vpupa parit, quæ ouis Perdicum similia esse scribit [a] Bartholomeus Anglicus, sed minora & duriora & aspectu deformiora, magisq, insipida, & odoratu grauiora.

Oua Vpupæ.

[a] *L. 19. c. 112*

MORES. INGENIVM.

AVEM esse ferunt plenam gemitu & clamore, fortè ob ouorum aut pullorum custodiam. Ingenio tamen non caret. Vt enim homines à nidis & pullis depellat, Aelianus author est nidum suum hominis stercore, loco luti circumlinere atq, ita intolerabili odoris fœditate fugare. Albertus uerò hoc facere Vpupam scribit, quia stercus id uim quandam habere calleat aduersus uenena, ne scilicet uenenata animalia ad nidum accedant. Si ex uuarum nimio esu læsa fuerit, aut uelut ebria facta, tunc teste Oro adiantum herbam ori inserit, atque ita circumambulando sibi medetur: quam pariter herbam Aelianus contra fascinationes nido suo imponere scribit, & in Geoponicis Græcis authore Zeroastre hoc remedium ab ea contra blattas fieri dicitur; sed perperam amianton pro adianto ibi legitur. Philes uerò gramen edere scribit aduersus βασκανίαν, id est, fascinationem, vel nescio quas iniurias. Mirum uerò & fortè fabulosum, quod prodidit Aelianus, quomodo scilicet obstructum ab aliquo nidi foramen admota quadam herba aperiat. Id is sic tradit: Cum aliquando in parietis diruti & deserti rima uetustate acta peperisset Vpupa, idipsumq, parietis curator animaduertisset, luto rimam expleuit, & obstruxit. Vpupa uerò rediens ac uidens recessum ac latebram suam clausam, herbam attulit, qua ad lutum admota, dissolutum est lutum & defluxit. Illa in cauum ad pullos suos ingressa est: & cùm postea ad inquirenda cibaria rursus proficisceretur, homo ille iterum parietis cauernam oblinens obstruxit. Auis uerò eadem ipsa herba rimam aperuit: quod ipsum tertio factum est. Cuius factum parietis curator intelligens, herba illa è luto sublata, non quidem ad eos usus, ad quos Vpupa utebatur, sed ad resignandos thesauros ad eum nihil pertinentes Hęc

Cur nidum stercore circumlinat.

Vt ebrietatem curet.

Zeroastres correctus.

Cur gramẽ edat.

Vt nid̃ m̃ clausum aperiat.

ille quibus qui volet, credet. Albi idem author eſt Picum quoque herba quadam allata foramen ſuum lapide aut ligno immiſſo obturatum aperire, vt in Pico ſcripſimus.

PIETAS IN PARENTES.

Vt parentes inuent.
Vt parentibus viſum reſtituant.
Cucupha diuinor. ſceptrorum ornamẽtũ.

VPVPAE, inquit idem Aelianus, *aduerſus parentes exiſtimantur pia*. De qua pietate mira leguntur apud Albertum & authorem de rerum natura. *Vpupa*, inquiunt, *ſeneſcentes inter pullos iam adultos in nido plumas exuunt, & inter eos a pullis paſcuntur, donec vires plumasq; recuperent. Cùm enim ſenio viſum amiſerint, pulli notam naturaliter herbam colligunt, & excæcatis oculis illitu viſum reſtituunt*. Quæ paulò aliter apud quendam Obſcurum leguntur, nempe ſic: Vpupæ pulli, cum parentes ſenuiſſe viderint, ita vt neq; volare, neq; uidere queant, vetuſtiſsimas eorum plumas euellunt, & oculos eorum illinunt, fouentq; ipſos ſub alis, donec pennæ eis renaſcantur, & oculorum renouetur acies; ſicq; mutuam vicem parentibus reddunt. Celebrat ex antiquis eandem pietatem Orus Apollo hieroglyphicorum Aegyptiacorum interpres his verbis: *Cucupha* (ſic Vpupam uocat) *ſola ex mutis animalibus, poſtquam a parentibus educata fuerit, iiſdem ſenio confectis parem refert gratiam. Quo enim loco ab ipſis enutrita eſt, eodem nidum ipſis extruit, pennis eorum euulſis; cibumq; ſubminiſtrat, donec renatis pullis parentes ſibi ipſis opem ferre queant. Vnde & diuinorum ſceptrorum Cucupha inſigne atq; ornamentum apud Aegyptios eſſe ſolet.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Vpupæ Luſcinia contubernalis. Vpupa cũ Hirundinibus pugnat.

VPVPA, inquit Suidas, contubernalem ſuam appellat Luſciniam, ſed contrà fabula de Thereo in Vpupam commutato innuere videtur, ea enim Thereum, Philomelam, & Prognem gladio perſequi fingit, hoc eſt, Luſciniam & Hirundinem. Nam & Olaus magnus bellum Vpupæ eſſe ſcribit cum Hirundinibus, item cum Picis & Monedulis. Aelianus & Philes Vpupam a dorcadis adipe interfici ſcribunt.

PRAESAGIA.

Vini copiæ & bonitatis præſagium.
[a] L.19.c.21
Pluuiæ præſagium.

ORVS Apollo Vpupam dici refert, ſi canat ante vitium tempus, hoc eſt, antequam vites germinent, inſigne ſimul bonitatem & copiam vini prænunciari. Vulpes in herbis latitare importuno ſuo clamore indicare ſcribit [a] Olaus, atque ita etiam canes ac cæteras beſtias abigendas exclamat. Idem author eſt pluuiam quoque gemitu indicare.

MYSTICA.

Vpupæ quos deſignet.
[a] In captiuis
Vpupa pro meretrice.
[b] L.2.aduerſus Iouin.
[c] L.1.comm. in Zachar. cap.6.
Vpupa hominem vitijs deditum ſignat.

SPVRCISSIMA Vpupa volucris, & in ſtercore humano nidificans, querula inſuper, lugubris atq; luctuoſa, eorum præfert ſpeciem, quos terrenis inhærentes, triſtitia ſæculi grauat, item meretrices & libidinoſos: vnde vrbanè lepideq; Tyndarus apud [a] Plautum Vpupam pro meretrice accipiens: *Itidem*, inquit, *huc mihi aduenienti Vpupa, qua me delectet, data eſt*. Quo in ſenſu [b] D. Hieronymus agens de libidinoſis; *& quia*, inquit, *epulentus es paterfamilias in auiarijs tuis non Turtures, ſed Vpupæ nutriuntur, quæ tota fœtida voluptates luſtra circumuolent*. Et [c] alias explicans hæc Zachariæ verba: *Et ecce duæ mulieres egredientes & ſpiritus in alis earum ſicut alæ ſunt Vpupæ*. poſtquam vocem Haſidam alijs Erodionem, alijs Miluum, alijs Vpupam ſignificare oſtendiſſet. Quamcunq; ex tribus auibus, inquit, intelligere uolueris Haſidam, conuenit iſtis mulieribus Iudæ & Iſraeli; quæ propter peccata parentia traditæ ſunt Dæmonum poteſtati, & ab eis ductæ in captiuitatem. Pierius Valerianus Theologos per huius alitis hieroglyphicum, hominem vitijs deditum ſignificare aſſerit, propterea quod nemo magis querulus magisq; mœſtus aſſidue eſt, quam vnuſquiſq; vir improbus atq; flagitioſus.

HIE-

HIEROGLYPHICA.

QVAM piæ erga parentes sint Vpupæ, paulò antè scriptum est: quare sapientes illi Aegyptiaci Sacerdotes, quotiescunq; gratum vellent indicare animum, teste Oro Apolline Cucupham, hoc est Vpupam depingebant. Iidem Aegyptij eiusdem auis icone depicta præcognitam vindemiæ feracitatem, siue lætum vindemiæ prouentum significabant, lætitiam scilicet af futuram, vt in uite latiùs explicat Pierius: apud quem aliud hieroglyphicũ habemus cum lemmate EBRIETATIS REMEDIVM. Hominem, inquit, ebrietate laborantem, ac sibi remedium comminiscentem significare cum vellent, Vpupam & capillum Veneris herbam pingebant. Vpupa siquidem vuis vescitur immodicè, ita vt plerunq; inde ebria fiat, ac simulac se tentari sentit, capillo Veneris discerpto efficacissimè sibi medetur.

Grati animi typus.
Vindemiæ læti prouẽtus signũ.
Ebrietatis remediũ.

VSVS IN CIBIS.

VPVPA, inquit author Glossæ in Leuiticum, *quocunque nomine Hebraico appelletur, auis impura haberi debet, vel eo nomine, quod in stercore nidificet, & si verum scribit Isidorus, etiam in sepulchris. Procopius inter aues noctis ac tenebrarum amicas, ideoq; abdicãdas mensis eam enumerat. Auis est lugubris, & luctum amans: quamobrem in lege prohibetur; quia sæculi tristitia mentem operatur.* Sed quamuis edicto Dei vetitum sit carnes auium immundarum comedere; non tamen Christiani qui sensum præcepti cognoscimus, ab earum esu non abstinemus, tam & Sues, quas etiam inter immunda quadrupedia Hebræorum lex censebat, comedimus; sed earum tantummodo, quarum caro dura est, fibrosa & excrementitia, inter quas an Vpupa enumerari debeat, adhuc dubito. Sæpè enim in foro venalem offendi, & à multis emi obseruaui, & commendari intellexi, licet non me lateat, Rasim scribere carnem eius esse austeram.

Vpupa cur impura sit habita.
Quibus Christiani abstineãt.

MEDICA.

MARCELLVS Vpupam cum pinnis exustam & cinerem eius ex vino potui datum, colum sanare scribit. Rasis verò, *in puluere Vpupa,* inquit, *est remedium contra morsum canis* (canis) *decollatur autem & scinditur, & fit cataplasma super locum.* Cor Vpupæ Plinius laudari ait in lateris doloribus. Sanguine si illinantur tempora dormituri, Cardanus tradit mirabilia in somnis visurum. Multa de hoc sanguine & corde traduntur, quæ vt nimis superstitiosa & prorsus memoratu indigna sponte prætereo. Pennarum suffitus vermes expellit. Lingua obliuioso suspensa prodest. Corium impositum dolenti caput, dolorem sedat. Oculus pro amuleto suspensus lepram sanat teste Rase. Fertur eodem referente, si suspendatur dens hominis & ala Vpupæ dextra ad caput hominis dormientis, non expergisci, donec auferatur.

Cordis vis.
Sanguinis.
Pennarum suffitus.
Corij vsus.

PROVERBIA.

EPOPA cum Cygnis certat, prouerbium simile illi *Pica certat cum Luscinia,* vel *Vespa cicada obstrepens:* quadrat in illos, qui certant longè impares cum superioribus, desumptum est adagium ex hoc Theocriti:

Οὐ θεμις τον λακων πότ' ἀιδόνα κισσας ἐρισδω,
Οὐ δ' Ε'ποπας κύκνοισι: id est:

Haud fas est Lacon, Philomelam vt prouocet vnquam
Pica nec argutis Epopa obstrepat improba Cygnis.

Illud quoque meo iudicio prouerbialiter ab * Aristophane prolatum est: τὸν ἔποπ' ὄρνιν, ἐγγόνω' ἐκ τῶν ὀρνέων, id est, *Vpupam progenuit auis ex auibus,* similisq; videtur illi: mali Corui, malum ouum, id est pessimi patris, pessimus sæpè filius

Epopa cũ Cygnis certat.
* In auibus.

FABVLÆ.

Therei fabula.

E Thereo Thracum rege, quem in Vpupam mutatum, militaremq; adhuc in capite cristam gerere, & rostro oblongiore ensem referre, quo habitu vxorem (vel Prognen vel Philomelam) insequebatur, & quasi adhuc filium quæreret, sonare πȣ̃ πȣ̃, fabulantur, in Phasiano & Hirundine scripsimus. Aliam fabulam de Indica Vpupa his verbis recitat Aelianus: Indicam Vpupam duplo maiorem nostra, & formosiorẽ Indorum rex amores & delicias suas circumgestat, & eius venustatem summa admiratione frequenter intuẽs, magnam lætitiam voluptatemq; capit. Brachmânes verò fabulam huiusmodi de ea narrant. Regi Indorum, inquiunt, olim filius fuit minimus natu, quem fratres cæteri maiores, cùm plane improbi & iniqui essent, propter ætatem contempserunt. Cùm verò parentes quoque iam senectute graues contumeliosè ab eis tractarentur, vt improbitatem eorum declinarent; assumpto filio minimo discedunt, ac fugiunt, & propter laborem in itinere moriuntur. Defunctos filius in sui capitis vulnere, quod ense sibi inflixerat, sepelit. Insignem hanc eius pietatem conspicatus, admiratusq; Sol, puerum in auem formosam admodum & viuacem conuertit, crista super caput eius erecta, de sepultis ab eo parentibus eadẽ in parte monumento. Talia quædam de Alauda etiam fabulantur Athenienses, vt in Auibus Aristophanis apparet: qui fortè hanc de Vpupa Indorum fabulam, non satis quænam auis esset intelligentes, ad Alaudam (quæ & ipsa cristata est) transtulerunt.

De Vpupa Indica fabula.

Indorum Regis filius minimus in Vpupam. Alauda ut cum Vpupa confundatur.

DE PARIS IN GENERE. Cap. XII.

Ordo.

AROS auibus canoris accensere quidem potuissem, maximè cùm præter vermes seminibus etiam, ac in primis cannabino vesci soleant; sed quia tamen vnum tantum eorum genus, quod cæteris maius est, & pulchrius, pro cantu in caueis seruetur, idq; potissimùm a pueris ferè, vt alios sui generis alliciãt, & capiant, itaque paucula quædam, quæ vel ipse in hisce auibus obseruaui, vel quæ ab alijs exarata hactenus vidi, hic post Hirundines & Vpupam subiungam, eòq; maximè cùm harum in Hirundine riparia, nisi me fallit memoria, mentio facta sit.

Parus qui in caueis teneatur.

AEQVIVOCA.

EGITHALVS Græcis, vt dicemus, Parus est; apud Aristophanem Aegithallus legitur l duplicato: vbi Scholiastes *Aegithalus* inquit, *auis est, de genere Accipitrum. sic dicta quod capram fugat*. Verum quæ capram fugere, vel mulgere dicitur auis nocturna est αἰγοθήλας Græcis dicta, id est, Caprimulgus. Aegithalus verò Parus non à capra dicitur, vt subinde patebit. [a] Oppianus tamen Aegithalum pro Caprimulgo imprudenter accepit, fortè quòd heroicum carmen, quo vsus est, Aegothilæ vocabulum respueret. Suidas & Varinus Αἰγίθαλος exponunt nomen auis, & saltationis genus. Alibi apud Varinum sic legitur Αἰγίθαλος, & αἴγιλος herbæ sunt. Pari piscis meminit [b] Bellonius.

Caprimulgus q̃ auis.

[a] L. 3. de aucup.

[b] L. 1 de piscibus.

SYNONYMA.

EGITHALVS, inquit Hermolaus (Αἰγίθαλος) auis Aristoteli memorata, cuius tres species describit, nos plures agnoscimus, a Gaza vertitur Parus, & a recẽtioribus etiam Parix est Alberto & alijs. In Campania & alijs regionibus Parula vocatur auicula, cuius vertex nigricat coronę specie, quæ an Pari species sit nondum perspexi: Sic ille. Mihi eandem esse dubium non est, etsi tres & fortassis plures vertice nigricent. Aegithalus autem non à capra nomen habet, quando Parum significat (nam cum Aegothela, id est, Caprimulgo, vt dixi, confunditur) sed ab impetu fortassis, quo volando vtitur: nam & αἰγίδα, qui flatus est impetuosus a verbo ἀΐσσειν deriuari coniicio. Augustinus Niphus Italus Parum vulgò Parizuolam dici scribit, & rusticè apud suos Patascium. In alijs Italiæ locis Parruza dicitur, in alijs, vt Ornithologus refert, Zinzin, & Orbesina nominatur, Parus communi pluribus speciebus vocabulo, Bononiæ Poligola; Gallicè Mesange vel Speruoczolo, vt testatur Bellonius Gallus, Iacobus Syluius etiam Mesangam nuncupat: Sabaudicè Mayenche, Germanicè ein Meyse, vel Mayß, Anglicè à Tit Mouse. Illyricè, ni fallor, Sykora.

Parix. Parula quæ auis Căpanis. Etymologia. Parizuola. Patascius. Parruza. Poligola. Mesanga.

GENVS. DIFFERENTIAE.

RISTOTELES [a] tria tantummodo Parorum genera nominat, quorum primum appellat Fringillaginem, & ait esse maiorem, Fringillæ nẽpe parem: alterum monticolam dici, quia in montibus degat, & caudam habere longiorem: Tertium ac postremum cæteris quidem similem, sed magnitudine sui exigui corporis discrepare. Ad hæc tria Parorum genera [b] Bellonius quartum adijcit, qui Parus palustris est Ornithologi: ego quoque quatuor genera obseruaui; Ornithologus septem, ex quo tres icones mutuabimur. Differunt, ut ex Aristotele liquet, magnitudine & habitationis loco, colore item & caudę longitudine. Est præterea genus vnum a cæteris capite cristato differens. Omnibus iuxta oculos maculæ albæ sunt. Vnguibus etiam omnes reptare, & facilè, vbi volunt, adhærere possunt: ita vt ad nucem è filo eis suspensam adhærescentes comedant.

[a] 8 hist. c. 3. Fringillago. Parus monticola. [b] L. 7. c. 27. Parus palustris. Vt differãt. Vngues.

NATVRA. VOX. VOLATVS.

VNT aues animosæ, potissimùm maior, & ad se defendendum strenuæ, pro sua magnitudine; vocales clamosæq;. De voce Pari author Philomelæ ita canebat:

Parus enim quamuis per noctem tinniat (aliàs tinniet) *omnem,*
At sua vox nulli iure placere potest.

tanquam Parus noctù canat, quod forsan Para vel Parra facit. Gregatim volant, & impetuosè.

Vox. Parra noctu canat.

LOCVS. NIDVS. PARTVS.

N arboribus degunt, nunquam vel rarò saltem terram petunt: quandoq; verò humilibus stirpibus propius terram insident. Toto anni tempore in agris nostris & apparent & capiuntur. Ad Belgas, ut audio, & fortassis etiam Anglos statis temporibus accedunt quotannis sub octobris initium, nimirum maior & cæruleus, cæteri, vt aiunt, eis incogniti sunt. Albertus in cauis arborum nidificare scribit, at non omnes id factitant: quædam enim species nidum miro modo ex arbore suspendit, ut post patebit. Oua plurima ædere feruntur teste [a] Aristotele.

Quando apud Belgas accedant. Nidi causa. [a] 9. hist. c. 15

VICTVS.

[a] 9 hiſt. c. 3. [b] 9. hiſt. c. 40. Apiaſtra. *Vt ab Hollandis paſcantur.* *Cur ſemen Paris detur*

PARVS, inquit idem [a] Ariſtoteles, vermibus veſcitur, & [b] aliàs etiam apibus iniuriam inferre prodidit: vnde nonnulli apiaſtram eſſe coniecerunt, quæ nihilominus Merops eſt. Turnerus non ſolum vermibus veſci, ſed & cannabino ſemine, & nucibus delectari aſſerit, easq; roſtris ſuis acutioribus perforare; ſeuo item duo priora genera (Parum magnum & montanum) delectari, atq; eo planè uictu ab Hollandis in caueis paſci intelligo, ſemen autem cannabinum pedibus contentum roſtro dum perforant, ſonum ędere adeo ſonorum ac ſi fabrum agerent, qui malleum in durum aliquem aſſerem adigat; ſecum verò eis exhiberi, vt eius lentore fauces demulceantur, & ſuauiùs canant, cuius gratia incolas ferunt diligentiſſimè illis inſidiari. Ornithologus muribus etiam ueſci ſcribit, cute tantùm detracta obiectis, quod ſanè mirum uidetur.

CAPIENDI RATIO.

Cur facilè capiantur. *Hollãdi vt Paros capiant.* *Meſeslagẽ.* *Vt ab apiarijs capiantur.*

PAROS, inquit Ornithologus, & Luſcinias audio ſtultas eſſe aues, & facilè capi, quod propter curioſitatem mox ad eum locum accedant, à quo aucupes abierunt. Amant verò etiam ſui generis aues, quare pueri aucupantes eos, vnum caueæ includunt, & prope eam uimen uiſco illitum ponunt, ad quem cum alij accedunt, uiſco affixi remanent, & in cibum cedunt. Hollandi pariter eos caueis, vt audio, capiunt, at longè aliter: nam ſingulæ duas habent decipulas ingenioſè admodum fabricatas, in quibus ſemen cannabis imponunt. quod cum uident allecti à Paro incluſo, & aucupe Pari vocem imitante, ſeſe in decipulis pręcipitant, & carè ſæpe uenæunt. Eiuſcemodi caueas vernacula lingua Meſeslagen nuncupant. Quomodo ab apiarijs capiantur, docet his verbis Aelianus: Guſtatu farinæ primum inebriati capite grauantur, deniq; cadunt, & abiecti uolare non queunt, & facilè tolluntur ab apiarijs. Nocent enim apibus.

DENOMINATA.

Meisẽbein le qui Germanis dicti

QVemadmodum Græcis σφηκόποδα, hominem, cuius crurum tenuitatem uotare uoluerint, eodem modo Germani à Pari cruſculis Meiſenbeinle referente Ornithologo nominant.

VSVS IN CIBO.
in Medicina.

PAROS non admodum delicatos in cibo eſſe ſcribit idem Ornithologus, apud ſuos tamen in cibum venire. Hîc ſimul cum Fringillis ſimilibuſq; alijs auiculis venduntur, & nihilo alijs deteriores habentur. Sunt qui Paro eandem facultatem tribuunt, quem veteres Ictero, vel Galgulo, ut ſcilicet regium morbum aſpectu patientis in ſe recipiat, ille ſanetur.

DE PARIS IN SPECIE & primò de Paro maiori. Cap. XIII.

ORDO. SYNONYMA.

AIOREM Parum quia primò nominat Ariſtoteles, nos item primò in manibus aſſumpſimus. Hic a Philoſopho Αἰγίθαλος σπιζίτης, hoc eſt, vt vertit Gaza, Fringillago nuncupatur, quippe quod Fringillam æquet. Ex Aegithalis alter, inquit Athenæus (quaſi verò duo tantum ſint genera) a nonnullis ἐλαῖος, ab alijs πιρίας (vox videtur corrupta: quidam vir doctus legit πυῤῥίας,) & Sicalis, id eſt, Ficedula tempore quo ficus maturæ ſint, aliàs Melancoryphus. Sed & alij Pari, præter Cæruleũ, omnes melancoryphi ſunt. Propriè verò Melancoryphus dicta auicula eſt Atricapilla, tempore tantum à Ficedula differens, à Paris plurimum. Hanc verò Parorum ſpeciem Itali Pariſolam, vel Paruſſolam, vel Pariſolam domeſticam dicunt, item Orbeſinam, quanquam hæc nomina etiam alijs Paris communia ſint, circa alpes Tſchirnabò, circa Bononiam Foligola, Galli Meſange, aut Nonnette, Brabãti Gallis vicini etiam Meſange, alij een Meſe, Hollandi een Maes, aut Coelmaes, Germani ſuperiores Spiegelmeiſz, Kolmeiz; quæ poſtrema vox Heluetijs Parum alium minorem vertice nigrũ ſignificat. Ornithologus Spiegelmeiſz dici ait a colorum pulchritudine, quibus diſtinguitur: Kolmeiſz verò hunc Parum interpretatur Turnerus & Longolius, quaſi Parum carbonarium, ab atro colore capitis, qui vtrinq; etiam à collo deſcendit per pectus & ventrem medium. Nonnulli alij Germani appellant Brandtmeiſz, ſimiliter, vt vult Ornithologus, ab atro colore: aliqui groſſe Meiſz, id eſt, Parum magnum, Sabaudi Maienze, Luſitani Tintilaum, Turcæ Ala.

a 8. Hiſt. c. 3.

Fringillago

Melãcoryphus.

Synonyma Italica & aliaru gentium.

Parus carbonarius.

Par. magn.

DESCRIPTIO.

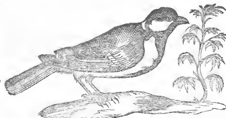
Agnitudine cum Fringilla par eſt, vt rectè Fringillaginem vocauerit Ariſtoteles. Coloribus quinq; elegantiſſimè variat, viridi, luteo, albo, nigro, & cæruleo; quorum luteus, viridis, & cæruleus potiores corporis partes occupant. Roſtrum habet acutum & inſcidentibus ſubtilibuſque lateribus, rotundum, haud ad-

Magnitudo.

Color.

Roſtrum.

Parus maior ſeu Fringillago cum cannabe.

Caput. modum longum. Quæ totum caput integit Vitta, præ intenſo nigrore inſtar Corui reſplendet, qui per latera colli deſcendens ad guttur protenditur, illudq; totum ſimili atro colore tingit. Tempora & oculorum ambitus albent. Inſuper & exiguam albam maculam conſpicere eſt verticis extremo, nempe vbi ater ille color renitens inficere deſinit. Lingua. Lingua extrema in duas partes fiſſa eſt, quarum vtraq; denuo in exigua quaſi capillamenta ſubdiuiditur. Dorſum. Venter. Alæ. Plumæ dorſi ſubuiridis ſunt coloris; pectoris vero & ventris flaui: ventrem tamen medium linea nigra in longum ducta ſecat. Bellonius alarum ſinus vireſcere ſcribit, quod in noſtrate Fringillagine non eſt videre, neq; huiuſce collum cinereæ tegunt plumę, vt de ſua Francica idem tradit, ſed ſubuirides, quarum tamen radices cinereæ ſunt. Dorſum extremum propter vropygium leucopheum ſeu cinereum eſt. Alarum remiges maximæ pennæ extrema extimaq;, quæ uentri obuertitur, parte cyanei ſunt coloris, media ſubnigri, intima albidi, ſed minimæ quę dorſo proximæ ſunt, contrà ubi maximæ cyaneæ ſunt, illæ albent, reliqua totæ nigræ. Quæ rectrices cooperiunt plumulæ ſubcæruleæ ſunt, extremæ uero albam lineam per tranſuerſas alas ducunt. Bellonius pallere hanc lineam ait. Verùm hanc diuerſitatem, in qua ludere luxurians natura ſolet, inducere poteſt aëris ac regionum ſeu cæli ſoli q; diuerſitas. Cauda. Cauda bifida partim cinerea, partim nigra, cuius extremæ vtrinq; pennæ duæ exteriori parte candent.

C A N T V S.

Parus non muteſcat. TVrnerus Parum maximum ineunte ſtatim vêre cantiunculam quandam breuem, nec admodum iucundam exercere, alias mutum eſſe ſcribit, cùm propter cantus ſuauitatem ab alijs multis paſſim alatur, eumq; toto ferè anno continuet.

V S V S I N M E D I C I N A.

Motacilla ad calculu valet. ADVERSVS calculum renum Motacilla ſeu Caudatremula vulgò dicta, furno ſiccata, efficaciſſima creditur. Iacobus Syluius idem præſtare ſcri-tæ vulgo Gallorum Meſangna dicitur, id eſt, Parum. Ant. Mizaldus paulò aliter: Eaſdem, inquit, quas veteres Galeritæ auiculæ vires ad colicos & Pari vis cōtra calculu. niphriticos cruciatus, eaſq; probatiſſimas, tribuunt aliqui pulueri auiculæ, quam vulgus Meſengam uocat.

D E P A R O I N D I C O.
Cap. XIV.

EIVSCEMODI auicula, cuius copiam mihi fecit Eccell. D. Cæſar Facchinettus Marchio, Paro maiori ſiue Fringillagini congener videtur, licet nigram illam maculam prorſus non habeat. Tota tribus potiſſimum coloribus, ſi oculos excipias, conſtat, cæruleo, albo & nigro. Vertex capitis, & collum totum ſunt coloris cærulei, at diluti: Guttur, pectus, atq; totus venter candidi, Alæ principio cærulei ſed admodum diluti, contrà rectrices pennæ erant valdè intenſi, quemadmodum item cauda quæ longitudine totum corpus æquat. Pedes erant nigerrimi, & exigui. Oculorum pupilla nigra, iris lutea, tetro quos maculam habebat nigram.

DE

Parus Indicus cum araneo lauto.

DE PARO CAVDATO seu Monticola. Cap. XV.

PARVM monticolam cognomine, ut uertit Gaza (ὀρεινὸς) appellat secundo loco Aristoteles, quoniam in montibus degat, atq; cauda ait esse longiore quamobrē Parum caudatū vocauit eum Ornithologus, Bellonius philosophi exemplo Monticolam. Hallucinatur Turnerus, dum secundum Aristotelis Parum credit illum, qui cæteris minor est, & cæruleus, nam disertissimè hunc tertio loco nominat Philosophus. Quidam non ineruditi Germani Parum ἀνώνυμον, minimū quidem in Parorum genere esse aiunt, sed longissimam habere caudam. Videntur autem de Paro hoc caudato loqui, nam & Germanicè interpretantur Zagelmeisz, & Pfannen stiglitz à caudæ longitudine, sed Parus caudatus omnium Parorum minimus non est, & nescio quid in mentem ipsis venerit ἀνώνυμον uocandi, cùm Monticolam vocet Aristoteles. Itali appellant hoc etiam genus Paronzino, circa Bononiam Pulzonzino, circa Malalbergum Pendolino, quòd nidum ex arbore suspendat: Galli Mesangue à la longe queue, id est, Parum longæ caudæ, à prolixitate cuius pariter apud Heluetios Schvvantz meiszlin, aut Pfannestil dicitur, Berchmeiszle uerò, quòd loca montana frequentet, quasi Parus monticola.

Etymum. Turneri error. Parus anonymus. Paronzino. Pendolino.

DESCRIPTIO.

NIGER est, inquit Ornithologus parte prona, albus supina, in medijs alis rubet, vt & circa uentrem imum, sed dilutius. Bellonius soli huic inter Paros album esse ait verticem, quem colorem tamen expressa ab illo icon, vti neq; illa etiam quam ponit Ornithologus, exprimat. Rostrum habet fuscum, breuius quam in vllo alio Parorum genere, acutum tamen & robustum. Oculi, vt in alijs Paris, supra quos linea seu macula oblonga ab aurium foraminibus ad rostrum vsq; procurrens conspicua est colore fere castaneo. Col-

Color. Rostrum. Oculi. Collum.

lum

lum ſupinam ad dorſum atrum eſt, pronè à roſtro ad ventrem vſq; candicat intercurrentibus lineolis exiguis deorſum deſcendentibus nigricantibus, venter ad caſtaneum uergit, quamuis Bellonius album eſſe ſcribat. Dorſum eiuſdem eſt coloris ſed intenſioris, ut in alis etiam, ſed quarum remiges nigræ ſunt, & in extremitatibus ſuis albæ. Cauda cum remigibus eiuſdem eſt coloris, ſed tantæ prolixitatis, ut retro per tergus ſuper caput poſita, hoc longitudine ſua vincat. Hanc Bellonius tradit eſſe, vt in Hirundine bifurcatam, quam tamen figuram in icone ab ipſo poſita non uideas, quemadmodum neq; in mea, neque in Ornithologi. Ait idem Bellonius Reguli magnitudine eſſe, quod ſanè verum non eſt, imo longè maior: eſt nihilominus exigua auicula. In fæmina omnia ſunt pallidiora & color ille tergoris caſtaneus, in hac fermè fuſceſcit. Pedes utriq; nigri, ſed quos fortè nimis exiles pictor meus expreſſerit. Habes hic vtriuſq; iconem.

Venter. Dorſum. Alæ. Cauda. Bellonij error. Fæminæ à mare diſcrimen. Pedes.

Parus caudatus ſiue monticola mas cum araneo viridi, & valeriana montana.

Parus caudatus ſiue monticola fæmina cum ape ſylueſtri & ſtyrace.

LOCVS.

LOCVS. MORES. VOLATVS.

MONTES incolit teste [a] Aristotele. Rarò inuenitur, nisi tempore frigido. Eisdem est moribus, quibus Fringillago seu Parus prior, sed syluas rarò deserit, neque ad hortos tempore uernali, vt aliæ duæ species, accedit. Inquieta auis ste, & certo loco residere nescit, at modò hanc, modò illam petit arborem. Volant gregatim deni & duodeni, & inuicem vocant. [a] 7.hist.c.3

V O X.

ALtùm clamant & sonorè magis quàm cætera Parorum genera. Vox verò inconcinna non est, maximè tempore vêris, quamuis Ornithologus eam inconditam esse scribat.

V I C T V S.

VEscuntur vermibus, araneis, similibusq; animalculis, & fortassis etiam seminibus, nam [a] Bellonius acuto suo rostro arborum germina principio vêris amputare tradit. [a] L.7.c.25.

N I D V S. P A R T V S.

IDEM Bellonius cæterarum auium more nidificare scribit, nidumq; construere amplum ex musco & plumis. Ornithologus verò, nidum, inquit, struit duos ferè palmos cum dimidio longum ex musco & filis (araneorum, ut uidetur) compositum, aditu semper angusto, inter frutices. Facit autem oblongum propter caudæ longitudinem. In genere Ripariarum (alias Parrarum, ego cum Ornithologo Parorum lego) [b] Plinio auis est, quæ nidum è musco arido struit, non quidem oblongum, sed pilæ figura tam absoluta, vt

Nidi figura

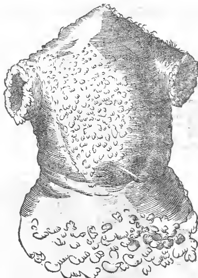
[b] L.10.c.33

inueniri

inueniri non poſſit aditus. Ego quatuor huius auis nidos obſeruaui, earumq́ icones hîc exhibeo. Conſtabant autem intus ex lanugine illa, quæ generatur in ſalice vetica & populo, extra ex lino aut cannabe, quo etiam nidum auis ex arbore ſuſpendit. Sed figuram fortaſsis auis mutat, nam vt plerunque vnus ei ingreſſus eſt, nonnunquam tamen ſunt duo. Prior figuram calcei imitatur, alter thoracem. Audio & Mourier apud Gallos nominari Mourier. quandam Pari ſpeciem, exiguam, atro capite, reliquo corpore ſubcæruleo vel cinereo, quę nidum rotundum aditu gemino ad arboris alicuius truncum ſuſpendat & multa oua pariat, quamobrem ſuſpicor ſecundum illum nidum huius auis eſſe, & non Pari caudati. Co-Vvyntepſker. lonienſibus pariter quædam auicula Vvyntepſker dicitur, ac ſi vini promum diceres, quæ

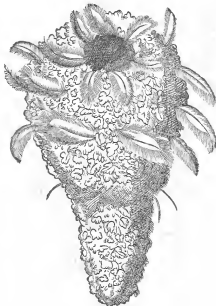
Nidi duo ſimul coniuncti ad formam thoracis.

conſtem

consilem pilæ modo nidum facit & ex arbore suspendit. Huiusmodi nidum Moersiæ sese aliquando reperisse mihi affirmauit D. Vvilhelmus knauffius tunc mihi familiaris, nunc vt intelligo medicus Coloniensis, uir sanè in plantarum cognitione non mediocriter versatus. Nidũ uerò quarto loco depictum detulit ad me R. Barthol. de Bassis presbyter, à se inuentum anno 1592. die vero 15. Aprilis, mirificæ sanè structuræ. Figura erat oblonga mali pinei, longus duos palmos, latus vnicum, rotundus: constructus ex varia admodum materia, nempe musco cùm arboreo, tùm terrestri, erucarum seu bombycum syluestrium folliculis, aliaq; consimili lanosa materia, & Gallinaceis plumulis, eo ordine ac arte, ut præcipua ac media operis formitudo seu parietum textura ex musco illo viridi subluteo, villoso

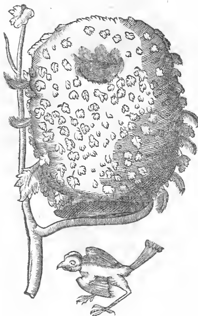
Nidus consimilis nido Pari.

vulgari,

vulgari, & bombycina illa materia, tenacibusq́;, qualia per aërem ſuſpenſa, & ſereni cæli indicia deputantur, filamenta telis aranearum ſimilia volitant connexis implicitisq́. ſibi mutuo ita firmiter, ut uix ui diuelli poſſent: interiori uerò capacitate latera omnia fundumq́; plumis, ut uidebatur, erant obducta, ac ſuffulta, ad molliorem pullorum decubitum. Externa ſuperficies undiquaq́, muſci illius ac folioſi arboribus paſſim adhærentis fragmentis firmiter alligatis, erat munita ac loricata. Situs erat hic nidus inter uitem & maritam huic ulmum hædera circundante ueſtitam, ulmo ipſo, fundo præſertim affixus. Parte anteriore quæ ſolem orientem ſpectabat, eaq́; ſuperna, ubi fornix quæ nidum æquabili ac reliquo nido ſimili coagmentatione concinnata obtegebat, exiguum foramen ſpectabatur, per quod uix parenti Paro ingreſſus patebat. Nouenos in eo pullos reperimus iam penè octiduum natos, capite ſatis magno, alis in medio dorſo pennis tenellis ueſtitos, reliqua implumes, cauda tamen oblongiuſcula.

Nidus Pari caudati arbori affixus.

DE

DE PARO CÆRVLEO Cap. XVII.

ARISTOTELES quidem hunc Parum tertio loco nominat, sed peculiare nomen non tribuit; ex eo tamen, quod magnitudine sui exigui corporis à prioribus duobus discrepare dicat, Ornithologus, Bellonius, aliiq; pleriq; viri docti de hoc loqui asseuerant; quibus ego insuper assentior quàm lubentissimè. Solus verò Turnerus perperam Parorum secundum genus putauit. Latinè Parus cæruleus dici potest, quod solus cæruleo capite sit insignis. Italis appellatur Parussolin, vel Parozolino, Bononiæ Rospedino & Fratino; Hispanis & Lusitanis Chamaris, vel Altonine, vel Milchero, Gallis Marége, vel Mesange bleue, vt Bellonius habet, Sabaudis Moyne, id est, Monialis. Germanis teste Longolio Pimpelmeisz (ita etiam Germani inferiores, vt Hollandi vocant, vt audio) aut Meelmeisz, Heluetiis Blavvmeisz, id est, Parus cæruleus: circa Norimbergam Bymeisse, quod apiculas deuoret, Anglis Thelesś Titmous.

** 8.Hist c.3* — Turneri error.

DESCRIPTIO.

EXIGVA est admodum auicula, & vix Regulo maior. Rostrum ei est teres, breuiusculum, pusillum & acutum. Capitis vertex cæruleo colore, seu azureo decorus, maculatum albo interstitium oculorum, & vtrunque rostri latus. Oculus præterea vterque albo circulo circundatur. Cæruleum verticis colorem alba linea totum caput cingens claudit, ad oculorum canthum minorē seu exteriorem vtrobiq; protensa. Hanc denuò color pulchellus qui verticis, cyaneus excipit colli principio. Collum verò medium alba nota maiuscula tinctum est, Dorsum totum cinereo aduirescente ornatur colore. Pectus supremum flauescit, venter infimus albicat, radicibus plumarū nigris. Pediculi plumbei sunt coloris atque subcæruleo colore fusci. Cauda tota cærulea. Alarum remiges quæ integunt plumæ extremo albentes lineam candidam transuersim ductam constituunt. Apparet circa principium Autumni in Gallia, & tota hyeme conspicitur, nam per æstatem degit in syluis, apud nos verò etiam æstate passim apparet. Parum carnis obtinet, & vix Regulo ipso est carnosior. Oua quamplurima ædit. Turnerus Anglorum Titmoum oua parere circiter sedecim scribit, atque inde etiam paruas mulieres fæcundas eiusdem auiculæ nomine vulgò appellari.

Magnitudo. Rostrum. Caput. Oculi. Collum. Dorsum. Pectus. Venter. Pedes. Cauda. Ic. Partus.

Parus caruleus cum nuce myristica, & vespa.

DE PARO PALVSTRI. Cap. XVII.

Paronzino. Parus Paluſtris.

N vallibus prope Malalbergum in agro Bononienſi huiuſcemodi Pari genus Paronzino vocant. Arbitror autem eum eſſe, quem Ornithologus Parum paluſtrem nuncupat, & Bellonius quartam Parorum ſpeciem. Parus paluſtris, inquit Ornithologus, Germanicè ein Murmeisz aut Rietmeisz, noſtris Kolmeisz, cum alij genus præcedens Parum atrum, de quo ſubinde agam, ſic appellent. Capite prorſus nigro eſt, cùm ſuperior in medio per occipitium maculam albam habeat. Pectus & venter albicant, crura roſea ſunt, vt pictura indicat. Dorſum & cauda fuſca, aut fere cinerea; vnde etiam Aeſchmeiszle à quibuſdam appellatur, ab alijs Kaatmeiszle, fortè quòd circa cœnum & paludes degat. Habet etiam aliquid ruffi in ſupremo dorſo, vt pictura Argentoratenſis præ ſe fert. Ego cùm captum nuper Parum carbonarium, ſiue Atricapillum noſtrum inſpicerem, deprehendi illum paulò minorem eſſe cæruleo Parulo, corpore fuſco ad cinereum vergente; macula nigra continua per totum caput medium inſignem, vtrinque candicantem; ventre è cinereo albicante; cauda magis quam vertex nigricante, cruſculis ad cæruleum inclinantibus. Turnerus hanc auem Iunconem (Schœniclon) Ariſtotelis facere videtur, & a Paſſere arundinario non diſtinguere. Hæc omnia ille.

Caput. Color. Magnitudo. Color. Caput. Iunco auis. Paſſer harūdinarius.

Parus paluſtris cum miryophyllo aquatico.

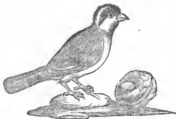

DE PARO ATRO. Cap. XVIII.

PARVM atrum, inquit idem Ornithologus, appello, quem pleriq; Germani Kolmeisz, id est, Parum carbonarium nominant, quanquam etiam Parum maiorem Saxones & alij quidam similiter appellant. Alba macula ei infra oculos est, & alia in occipitio, reliquum caput atrum, venter luteus, crura fusca. Nostri non hoc, sed palustre genus Pari, de quo iam dicetur (de quo nos ultimùm diximus) carbonarium cognominant. Hæc de hac auicula ille.

Parus carbonarius. Capar.

Parus ater Ornithologi, cum nucis fructu aperto.

DE PARO CRISTATO. Cap. XX.

Parus cristatus.

Parus criſtatus.

Kobelmeisz.

EPINGIT idem vir diligentiſſimus auiculam criſtatam, quam Parum criſtatum nuncupat, atq; de ea ſic ſcribit. Parus criſtatus nigro eſt capite cum paucis punctis albis, criſta retrò extenſa, corpore prono fuſco, pectore albo, cruribus cinereis. Germani à criſta vocant Kobelmeisz, Struszmeiszlin, vel Heubelmeisz, & Heidenmeisz, Galli Meſangue Hupée. Minor eſt Paro maiore, montano par magnitudine.

DE SYLVATICO PARO
Cap. XXI.

Caput.

Noméclatura.

E hoc Paro, cuius pariter iconem ab eodem Ornithologo ſumus mutuati, ſic ait: Hic quoque Parus perquam exiguus eſt, macula per medium verticem rubente conſpicuus, partibus vtrinque nigris, cruſculis fuſcis, alis nigricantibus, & cauda quoque extrema; reliquo corpore viridis, dilutiùs in ventre. Noſtri à ſyluis, in quibus degit, præſertim circa abietes & iuniperos, vocant VValdmeiszle, Thannenmeiszle, aliqui minus propriè VValdzinſzle; alij à voce Zilzelperle. Cantillat enim Zul Zil Zalp. Turcæ, vt audio, Agulgulſin. Auceps quidam apud nos aliquando aluit, ſed mutam. Hæc ille.

Parcus ſyluaticus.

DE MOTACILLIS IN GENERE.
Cap. XXII.

VAMVIS teſte M. Varrone Motacilla dicta ſit, quòd ſemper caudam motitet; idq; pluribus etiam præter eas, de quibus hîc agemus, commune ſit (Iunconi nempe, Cinclo & Tringæ, bis enim teſte[a] Philoſopho cauda motitat, & Albicillæ, vt de ſuo addidit Gaza, cùm alioqui in Græco contextu nihil ſit, quod Albicillæ reſpondeat,) itaque Motacillæ etiã dici poſſint, tamen hîc de alba & lutea priuatim, de vtraque in genere, quod vtraque in ſectis, muſciſq; victitet, agemus.

[a] 8. Hiſt. c. 3

AEQVI-

AE Q V I V O C A.

YLVATICVS uidens Aetium laudare Passerculum Troglodyten aduersus calculum renum & uesicæ, eandemq; facultatem attribui Motacillæ, imprudenter admodum hanc cum illo confudit, dum scribit: *Tragulidduntes Arabicè, Græcè Safurion, Latinè Caudatremula, auis est omnium minima, quæ lapidem de renibus & uesica expellit*. Corrupit bonus ille uir, ut apparet nomina, Traguliduntes scribens, cùm Troglodytes scribere debebat, (uetus Auicennæ interpres habet Adruculudidos) & Struthon, uel Struthion, id est, Passerem, in Safurion, uel Safarahun conuertit. Et cum Aetius scribat circa sæpes & muros uersari illum Passerculum, barbari isti & imperiti Arabum sectatores, circa piscinas & parietes reddiderunt, & cum caudam erigere dicere deberent, mouere illam dixerunt.

Sylvatic. error. Traguliduntes. Safurion. Caudatremula. Adruculudidos.

S Y N O N Y M A.

IDEON uel Ijdeoni Rabbi Salamon diuinum intelligit, qui utitur osse animantis, quod Iadu uocatur. Ita Kimhi etiam: Sunt qui Motacillam putent. Kiranides Σισοπυγὶς, inquit, est Passer, qui iuxta riuulos aquarum & torrentes inuenitur, cauda semper mobili. Apud Hesychium & Varinum legitur Κίλλουρος, Σισοπυγὶς. [a] Seruius cillere Latinis mouere esse ait. Quidam Cinclum & Sisopigida accipiunt pro eadē aue, ut apud Hesychium & Suidam legimus. Iyngem quoque aliqui cum Sisopygide implicant. A Sylvatico imperitè Sisofigius scribitur, & multò imperitiùs Merula exponitur. In lexico Græcolatino etiam Σισυκον legitur, idem quod Σισοπυγὶς. Σισερα & κολοτῆσα nomina sunt Græciæ nostro tempore usitata. Italis uulgò Codatremula dicitur, Cotremula, Cotretula, Codacinciola alibi, alibi Coguuanella & Titispisa, quæ synonyma leguntur apud Scoppam Italum. Inuenio etiam Couatremula, Squassacoa, Scussacoa, & Ballarina, quamuis nonnulli postremum illud ad Motacillam albam priuatim referant. Venetijs quædam auis Vceiello di neue uocatur, id est, auis niuis, Pispissa Siculis per onomatopœiam. Hanc eandem esse coniicio cum Motacilla, nam & Hispanicè Aguzza neue, hoc est, auis niuis appellatur, ni fallor, & Petzpitalo. Hyeme autem per uicos apparet, nunquam quiescit, cauda semper tremit, colore uario, æqualis Passeri, aut minor, gracilis. Eandem pariter Nicolaus Massa describere uidetur, cuius uerba mox recitabo inter remedia ex Caudatremula ad calculos. In Gallia Narbonensi Guignecue, & alibi Battemare. Apud Hollandos Quickstaert.

Ijdeon. Sisopygis. [a] In lib. 2. Georg. Cillere q.d. Sisofigius. Synonyma Italica & aliarum nationum. Vceiello di neue. Pispissa.

L O C V S. V I C T V S.

MVscis uesci omnibus Motacillis commune est, quamobrem ubi illæ abundant, ut circa aquas & pecora uersari solent.

M E D I C A.

CAVDAETREMVLAE, id est, Motacillæ cinerem in medicina administrari scribit Nicolaus. Leonellus Fauentinus lapidem educere putat, & alibi, *aduersus lithiasin*, inquit, *prodest auis, quæ Caudatremula dicitur, cuius mira uis in atterēdo calculo. Ea pennas habet circa dorsum colore auri* (imo ut Aetius refert, Passer Troglodytes Regulo similis est in multis, nisi quod in fronte auricolores pennas non habet) *& in cauda puncta alba. Et quidam putant, quod sit Paris. Sed potius uidetur illa quæ vulgò dicitur Caudatremula, & præparatur sic. Auis hæc cum pennis suis, vel vt alij volunt, absq; pennis* (Aetius cū pēnis) *olla obstructa inclusa in furno torretur. Eius pulueris drachma vna vel altera datur cum aqua saxifragia, aut vino albo generoso*. Nicolaus Massa [b] eandem etiam his auibus contra calculum facultatem tribuere uidetur, dum scribit:

Cineris vsus. [b] In Epist.

Inter aues, quæ eduntur, ſunt etiam Caudatremula, quæ frequentiſſimè ad nos (Venetias) per hyemem accedunt. Non ſunt autem illæ, quas lapides in renibus & veſica frangere dicunt. Hæ enim rarò ad nos aduolant. Inueniuntur tamen aliquando, nimirum hyemis tempore, cùm boreales venti vigent, & ſunt paruo corpore, colore cinereo, alis rubro & nigro colore hinc inde diſtinctis. Quare videant, qui has aues ad frangendum lapidem venantur, & ſimilitudine decepti in caſſum laborent. Hæc ille. Ornithologus etiam ex libro Germanico manuſcripto ad calculum veſicæ Motacillæ genus, quod à luteo colore denominatur Germanis Gael Bachſteltzen in olla vri refert cum plumis, tum ſanguinem certuinum ſimiliter in olla toſtum admiſceri, & è vino potente propinari vtiliter. Poſtremò Arnoldus Villanouanus in capite de calculo renum laudat hanc auem, vt citat author Luminaris maioris & ego quoque, inquit, mirabilem eius experientiam vidi. Reperitur autem apud nos frequens æſtate ac hyeme: ſed æſtate non verſatur in ciuitatibus, hyeme verò frequentat ciuitates & piſcinas: Lombardis vulgò Caudatremula, aliquibus Bouerina dicitur. Alexander verò Benedictus exiſtimat hoſce recentiores pro Caudatremula Paſſerem Troglodyten intelligere, quaſi Motacillæ vis lapides frangendi non ſit. Ornithologus parum referre putat, quænam auis comburatur, cùm cineris prope omnium uis eadem uideri poſſit. Prætulerim tamen, inquit, ea auium genera, quæ inſectis veſcuntur, ut muſcis, formicis & ſimilibus. Cinis quidem etiam ex alijs quamplurimis remedijs in animalium & ſtirpium genere, ad lithiaſin commendatur.

Gael Bachtelzen. *Quãdo ad vrbes accedat.* *Bouerina.* *Cinis auiũ omniũ ad calculũ prodeſt.*

DE MOTACILLA COMMVNI quam vulgò albam vocant.

Cap. XXVIII.

THEODORVS Gaza hanc auiculam Albiculam appellare videtur, nam vbi apud [a] Ariſtotelem legitur: *Cinclus, Iunco, & Tringa, quæ inter minores haſce maiuſcula eſt, Turdo enim æquiparatur*, Albiculam etiam nominat cùm alioqui in noſtris exemplaribus Græcis nullum ſit nomen, quod ei voci reſpondeat. Bellonius non ſolum Motacillam uocat, ſeu Cnipologon etiam Ariſtotelis, id eſt, Culicilegam cognomento cineream, ut a ſequente diſtinguat: Addit & Suſurradam uocari, ſed qua dialecto non explicat. Turnerus quoque prius Cnipologon Ariſtotelis eſſe exiſtimabat. Culicilegam, inquit, eſſe iudico auiculam, quam aliqui Motacillam nuncupant. Poſtea in epiſtola ad Ornithologum, Culicilegam Ariſtotelis, inquit, uidi in terra Bergenſi. Tota cinerei coloris eſt, & ſpeciem habet Pici Martij. Illa uerò, quam Culicilegam eſſe putabam, eſt Variola, niſi fallor, Decepti autem fuerunt viri iſti clariſſimi ex Verſione Gazæ, qui alibi apud [b] Ariſtotelem pro Cnipologo Culicilegam vertit nimis curioſè, nam quamuis Cnips vel Snips apud Græcos quandoque culicem uel inſectum uolucre ſignificet, nihilominus certum etiam eſt coſſos, id eſt, uermes, qui ligna erodunt κνιπας dici & Picos, (de quibus ibi agit Ariſtoteles, & minimum inter eos proprio nomine κνιπολογον nominat, & lignipetam, ut cæteros Picos eſſe dicit) coſſis vermiculiſq; magis quàm culicibus victitare. Italicè hæc auicula, ut ad Motacillam reuertamur, Ballarina, quaſi ſaliens dicitur, in agris noſtris Codatremula, circa lacum verbanum Geron; Luſitanicè Aueloa, quamuis alij Motacillam flauam ſic nominari velint. Bellonius Gallis Lauandiere dici ſcribit, quoniam circa aquas iuxta mulieres lotrices verſetur, vel quòd ſimiliter, ut illæ, podicem aſſiduè agitent. Circa Monpeſſulum Enguane paſtre dicitur, fortè quia ad pecora, quæ paſcuntur propius accedit, vt ad hominem quoque vt aiunt; Sabaudicè Colapa, Germanicè ein Vvyſſe aut Gravve Vvaſſerſteltz, id eſt, alba aut cinerea Motacilla, à nonnullis Begeſtertz, uel Vvegeſtertz, alibi Kloſter freuvvle, id eſt, Monialis, ab albi & nigri colorum diſtinctione; Anglicè Vuagtale; Belgicè Quickſtaert.

[a] 8. Hiſt. c. 3. *Albicula.* *Cnipologos.* *Suſurrada.* *Variola.* *[b] 9. Hiſt. c. 3.* *Gazæ error* *Cnips vel Snips quid.* *Cnipologus quæ auis.* *Lauãdiera.* *Monialis.*

FOR-

FORMA. DESCRIPTIO.

AVICVLA est oblonga, vertice, collo superiori, & pectore nigris, dorso cinereo, rostro longiusculo, tenui, nigro, gula candida, uentre toto candido. Alæ primum cinereæ, dein ex albo & nigro uariæ, quemadmodum etiam cauda, quæ oblonga est: Tibiæ & pedes fuscescunt, & longiusculi sunt. Fæmella vertice est cinereo, gula lutescente; cætera mari similis. Figuram fœminæ habes sequenti pagina.

Color. Rostrum. Alæ. Cauda.

Motacilla mas cum alno.

LOCVS. VICTVS.

VERSATVR circa aquas, ut diximus, sicuti ad ripas fluminum, ubi muscas captat, & uermiculos; quin & aratrum uermium causa sequitur, quos uersat & exhibet cum gleba aratrum. Pecora amare quoque existimatur, quod prope ea, fortè propter muscas circumuolitet. Albertus Cuculum scribit aliquando in huius auiculæ nido parere, & Ornithologus refert aucupes apud suos obseruasse Cuculi pullũ ab hac eadem auicula nutriri.

Mota-

Motacilla fœmina cum ramo ambaris.

DE MOTACILLA FLAVA. Cap. XXIV.

[Nomina.] [Florus.]

OTACILLAE, inquit Ornithologus, quam flauam à colore imi uentris appellamus (collum uerò inferius inſuper flauum eſt) nomina conueniunt quæcunque ſuperiori, flauæ tantum differentia adiecta. Priuatim tamẽ a Gallis nominatur Battequeue, nonnullis Pattelleſſue, Battemara. Italis Cotremula, Sabaudis Auſſecue, uel Hauſſecue, Turcis Belbek. Hæc ille, & in Epitome rurſus: Motacilla, inquit, flaua, quam aliqui Florum eſſe putant: huic quoq; nomina conueniunt, quæcunq; ſuperiori, flauæ tantum differentia adiecta, ſed habet etiam peculiaria ſibi nomina. Bellonius Culicilegam uocat alteram Ariſtotelis, ſuperiorem diſtinguendi cauſa cineream uocans. Gallicè dicitur Bergerette uel Bergeronnette iaulne, ut ſcribit Bellonius, quod paſtorum inſtar pecora frequentet, Germanicè Gelbe Vuaſſerſteltz.

DESCRIPTIO.

[Magnitudo] [Cauda.] [Roſtrum.] [Cranium.] [Venter.] [Caput.] [Dorſum.] [Alæ.]

DEM Ornithologus hanc auiculam ſic deſcripſit. Auis eſt magnitudine Pari maioris. Caudam ſemper mouet, quæ ei biſurcata eſt, (contra tamen icon eius, & mea etiam indicant) reliquo corpore multò longior, pennis longioribus octonis condita, quarum duæ extremæ utrinq; tres diſcretos colores habent, plurimum albi, minus nigri, minimum lutei: interiores uerò, itidem utrinq; duæ nigricant cum pauciſſimo luteo: ſunt & paucæ in medio breuiores. Roſtrum longiuſculum, rectum, gracile, nigricat. Cranium molliſſimum. Venter albicat cum pauciſſimo luteo, qui color initio caudæ inferius intenſior eſt, ut & ſuperius prope orrhopygium color ex luteo & uiridi mixtus conſpicitur. Caput & dorſum fuſca ſunt. Pennæ in alis nigricant, in medio per tranſuerſum albicant, præter extremas, quæ totæ nigræ ſunt. Alæ ſunt breues, caput pro portione paruum, cruſcula fuſca.

LOCVS.

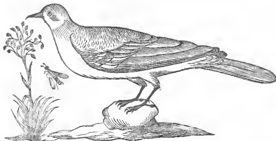
LOCVS. VICTVS. Cantus, Vſus.

DEGIT iiſdem locis, quibus alba Motacilla, quam migrare aiunt, & hanc apud nos manere. Vtraque ſequitur armenta & pecora, nimirum propter muſcas, quibus victitant. Caueis non includuntur; licet tamen apud Germanos in hypocauſto alantur. Ab Accipitre perſequente ſi euaſerint, egregiè cantant, tanquam ſibi de ſalute gratulantes. Aduerſus calculum ad remedium torretur Motacilla ollæ incluſa in furno, vt ſuprà ſcripſimus. Sunt qui flauam in hoc remedio præferant. Contra calculum.

DE MOTACILLA FLAVA ALIA. Cap. XXV.

ALIA eſt Motacilla flaua, quam pariter in agro Bonon. quandoq; capiunt, infra à gula ad podicem vſque intenſiùs, quam præcedens flaua, capite verò, & dorſo fermè ferruginei coloris, qui color etiam principium gulæ tanquam torquis quædam ambit, ſed paulò dilutior, mentum albicans macula velut barba cana veſtit. Alæ quà dorſum tangunt, etiam ferrugineæ, coſtæ earum & plumæ quę rectrices cooperiunt, & ipſæ inſuper rectrices nigræ ſunt, ad latera luteę. Roſtrum eſt gracile, atrum, longiuſculum, in extremo parum recuruum. Caudæ pennæ nigræ ſunt, ad latera leuiter albeſcunt, orrhopygiom flauum eſt, pedes fuſci, vngues longiuſculi, & ſatis recurui. Color. Cauda.

Motacilla flaua altera cum gramine tremulo Tabernamont, item cum muſcæ ſpecie.

DE SPIPOLIS DICTIS
Cap. XXVI.

Spipolæ. Color.

IVSCEMODI auiculas,quas ſubinde deſcribemus, & depictas exhibebimus, aucupes noſtri Spipolas nuncupant,& caudam motitare inquiunt. Prior,quę cęteris in hoc genere maior eſt,capite eſt leucophęo ſiue cinereo. Sub roſtro tamen alba macula ceu barbam conſtituit; pectus et rubicundum eſt; venter ex rubicundo & albo variat. Cauda ſupra nigra eſt, infra candicat; dorſum leucophęum, Alę totę ex nigro, albo & ruffo variant, crura & pedes lutei,vngues nigri,roſtrum longiuſculum,gracile,fuſcum.

Spipola maior cum vitice.

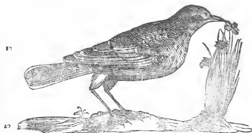

Altera magis quàm ſuperior, ad cinerem vergit. Differt autem ab illa, quòd pectus rubicundum non habeat,ſed maculis fuſcis,deorſum deſcendentibus interſtinctum. Eſt autem pronè minus quàm ſupinè cinerea,quinimò venter ferè albeſcit: retro oculos macula
Alæ. eſt maiuſcula ad ferrugineum quodammodo accedens. Alarum pennę rectrices, & quę eas obueſtiunt,nigrę ſunt, ad latera & in extremitatibus cinereę, Crura & pedes fuſceſcunt: cauda cinerea eſt.

Boarina. Tertiam in hoc ordine alij Spipolam, alij Boarinam nuncupant. Auicula eſt ea qua vides magnitudine, tota ferè ex albo luteſcens, in alis intenſiùs quàm alibi, roſtrum & pedes fuceſcunt.

Spipola altera cum Iunco leui, item cum musca.

Spipola alba, siue Bouarina cum cerro Rouilij, & papilione.

DE STOPAROLIS vulgo dictis. Cap. XXVII.

Stoparola.

VCVPES noſtræ vrbis auiculam, cuius modò pictura exprimitur, neſcio quo ſignificato, niſi fortè à ſtipulis, quas Stoppiam ruſtici vocant, Stoparolam vulgò dicunt. Auicula eſt ex muſcicaparum, ni fallor, genere, pectore & ventre ferè candido: capite, quod maculis nigris conſpergitur in vertice, collo, tergore, atque cauda ſubfuſcis, alarum remigibus nigris, nigris item reliquis earum pennis, ſed ad latera ſubluteis, tibijs ac pedibus nigris, exilibus, roſtro longiuſculo, acuto, nigro.

Stoparola vulgò cum laburno Plinij.

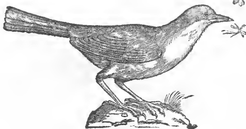

Eiuſcemodi verò auiculam, cùm die 24 Iunij, anno verò 1592. aucupes eam noſtri cepiſſent, nomenq; ignorarent, ego cum nulla omnium auium, quas depictas habeo, maiorem habere ſimilitudinem aduerti, quàm cum iam poſtremò deſcripta ac depicta. Auicula eſt magnitudine Motacillæ, & illius, quam Magnaninam & Paſſerem ſtultum vocari dixi: roſtro oblongo, acuto, recto, ſupra tamen parumper declini, nigro ſuperiùs, inferius corneo, collo, pectore, & ventre pallidis: oculis exiguis, hilaribusq; pupilla nigra, circulo albo, maculaq; circa ipſos obſcurè conſpicua, fuſca, pedibus plumbeis.

DE MV-

Auis consimilis Stupparolæ, & Magnaninæ.

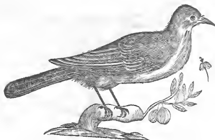
DE MVSCICAPI:
Cap. XXVIII.

MOTACILLIS Muscicapæ siue Muscipetæ auiculæ dictæ à muscarũ uenatu, quia eodem pascuntur uictu, iure merito subnectentur. Oppianus Βουδύτας aues imbecillas uisco capi prodidit. Non ineptè quispiam meo iudicio iudicet eiusemodi aues de * asserum, id est, paruarum auium genere esse, atque ita dictas, quòd circa boues uolitent, quemadmodum uerisimile etiam est hasce auiculas muscis uictitantes, nam prope boues & armenta horum insectorum copia plerunq; extstit. *Ordo. Buditæ aues quæ. *L. ξ...*

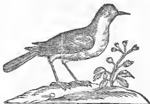
Quam priori loco damus depictam in agro nostro à persequendo boues uulgo Boarolam siue Boarinam nuncupant. Auicula est oblonga, rostro etiam oblongo, ex fusco ruffescente, colore per totum dorsum & caput ex plumbeo, cinereo & subluteo mixto. Gula & uenter totus candicant, pectus uerò nigris maculis distinguitur. Alæ ex nigro, lutescente, alboq; uariæ. Cauda longiuscula, nigra, ad latera alba. Tibiæ & pedes nigricant. *Boarola. Boarina. Color.*

Eiusemodi exiguam auiculam nostri aucupes Chiuin dicunt, Genuenses, ut audio Borin, quasi Boarin, ut conijcio, quòd circa boues degat. Regulo paulò maior est. Rostrum ei gracile & acutum, infigendis muscis perquàm idoneum. Caput superius, sicuti collum quoque, ac dorsum colore cinereo diluto: caput inferius, gula, pectus, & uenter ex albo ad luteum tendunt, dilutiùs tamen in pectore & uentre. Alæ superius leucopheæ, inferius eiusdem coloris, sed dilutioris; uropygium album: cauda, quæ duodenis pennis constat tres digitos longa eiusdem cum alis coloris. Pedes & crura spadicei, vnguiculi oblongiusculi & graciles. *Chiuin. Borin. Rostrum. Color.*

Boarina cum muſca & Carcapolide muſæ ſpecie.

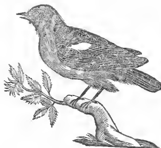
Borin Genuæ cum rubo.

Tertio loco poſitām aucupes noſtri vulgò Pigliamoſche nuncupant, id eſt, muſcipetam, quòd & ipſa muſcas captet. Auicula etiam eſt parua, colore etiam à ſuperioribus diuerſa. Caput, collum ſuperius, dorſum & alæ percurrentibus lineolis, ſeu oblongis punctulis ferrugineis nigricant. In collo macula alba eſt velut torquis, item alia in medio alarum: pectus ex ferrugineo rubet, venter ex luteo albicat; roſtrum gracile, atrum; pedes item nigri, in ſumma pulchra eſt auicula. Icon ſequenti paginâ exprimitur.

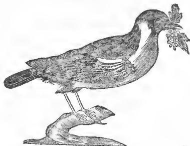
Huic

Muſcipeta cum carpino albo.

Huic poſtremò præcedenti omninò congener, & fortaſſis in hoc genere mas fuerit, quã hîc quarto loco depictam cernis. Pectore enim & ventre egregiè rubet; roſtrum gracile eſt, & nigrum, nigra etiam macula mentum conſtituit. Caput, collum & dorſum ex rubro & nigro varia, ſicuti etiam alarum initium. Pinnulæ quæ rectrices cooperiunt, ad latera rubent, quemadmodum quoque & ipſæ remiges, ſed quæ in extremo candicant. Cauda breuiuſcula, nigra, neruis & lateribus albis. Crura & pedes nigri. Aucupes Montanellum, & Montanarum vocant. Arbitrabar Oenathen eſſe, ſed poſtea melius examinata auis natura, quia inquam muſcas venari audirem, Muſcipetis adiunxi. Color.

Montanellus Bononienſium cum œnanthe, ſiue Labruſca.

Magnanina. Paſſer matto. Color. Magnitudo. Alæ. Cauda.

Muſcipeta etiam eſt, quam quintam in hoc ordine collocamus. Aucupum alij Magnaninam quaſi fabri munus obeuntem, fortè quòd roſtro ſonorè tundat, dum muſcas capit, alij Paſſere matto, id eſt, Paſſerem ſtultum nuncupant, fortè à colore, qui ferè ad ſpadiceum accedit, vel potius quòd facillime ſeſe capiendam præbeat. Auicula eſt magnitudine Paſſeris, roſtro longiuſculo, tenui, acuto, nigro: pronè ad ventrem uſque ex albo cinerea, uentre albicat: retro oculos notabilis macula eſt coloris fermè caſtanei, quo colore uertex quoque conſpicitur. Alarum pennæ maiores nigricant; cauda colore eſt minus quàm dorſum ſpadiceo. Crura & pedes flaueſcunt, unguiculi nigricant.

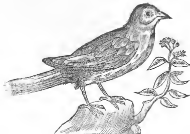
Magnanina vulgo dicta cum macalep, & muſca.

Gickerlin. Guckerlin. Grienuogelin. Glareana. Color. Roſtrum.

Ornithologus eiuſcemodi auiculam muſcis uictitantem Germanis Gickerlin, uel Guckerlin, Grien uogelin nuncupari ſcribit; & in epitome, Latinè inquit, ſi libet, Glareanam uocemus. Eſt.n. Glarea, quod Grien Germanis dicitur, hoc eſt, minutiſſimi lapilli & arenæ in ripis & littoribus. Hãc auiculã quoq; circa pecora & armenta uerſari ait, quoniã muſcarũ genus, ut ſæpe ſignificaui, circa illa abundet. Ante hyemẽ plurimas ſimul collectas auolare: colorem ei eſſe per dorſum fuſcum, partim ex fuſco ſubuiridem, ut in lateribus quoq;, & parte alarum: pectus maculis nigris diſtingui in albo: uentrem ſine maculis albicare: in cauda ſuperiùs & maiores alarum pennas nigricare: crurum colorem roſeum eſſe; roſtrum rectum & reliquam ſpeciem, ut in pictura apparet; quam ſicut ipſe a pictore Argentoraten ſi accepiſſe ſe ſe ſcribit, ego etiam hîc appoſui. Milio quoque pingueſcere ſeſe audiuiſſe teſtatur.

Glareana Ornithologi.

Idem Ornithologus de alia auicula, quæ & ipsa muscis inhiat, sic scribit: Auicula parua aliquando circa vrbem nostram capitur, rostro tenui, recto, acuto, nigricante: Paro minor, colore fusco alis, cauda & cruribus nigricantibus, in alis tamen medijs maculæ transuersæ albæ sunt. Aucupes quidam nostrates nominant eam Todtenuogele; forte quòd imminente pestilentia frequentiores & propius ciuitates appareant; & Flügenstecherlin, id est, muscipetam. Solis enim muscis victitat, vt Hirundines, quibus etiam rostrum simile gerit. Solitaria semper est, & alas subinde motitat, per arbores semper irrequieta volitans, &c. In Epitome arbitratur Bellonium pro Batide Aristotelis pingere, de qua nos mox, icone etiam pictâ agemus.

Rostrum. Magnitudo Color. Todteuogele. Flugenstecherlin. Mores. Batis auis.

Circa Argentoratum eodem Ornithologo referente VVydengückerlin appellatur, quã hic penultimo loco depingimus ab eo etiam mutuatam. Auicula, inquit, est minima, colore partim fusco, vt parte prona, partim subflaua, vt supina, partim albicante, vt per latera, & iuxta collum, crusculis subruffis, cuius figura hæc est, Argentorato ad nos missa. Capitur apud nos etiam interdum, & alijs nominibus vocatur VVyderle a salicibus, quas amat, vt ferunt, quamuis aquatica non sit, & Zilzepfle à frequenti voce Zilzel, vel Tiltapp. Muscis & araneis, alijsq́; circa salices vermiculis vescitur; quibus vt fruatur, alias auiculas abigit. Vidi captam Iulio mense, rostro gracili, recto. Hucusq́; ille; & rursus in epitome Salicariam dici posse putat.

VVydẽguckerlin. Color. VVyderle. Zilzepfle. Tiltapp. Salicaria.

Salicaria Ornithologi.

In agro nostro alia quædam capitur auicula, quam aucupes Grisolam nuncupant, fortè à colore griseo id est, incano, cum tamen incana non sit, sed ex cinereo fuscescens, vel fortè quod solitaria clamitet, nam gridare dicimus pro lamentari quandoq;. Victitat etiam muscis & similibus insectis alijs, sicuti ex rostri figura constitutioneq; coniicio: est enim tenue, graciteq; & longiusculum. Collo & pectore maculis fuscis oblongis deorsum vergentibus interstinguitur. Venter totus candicat; caput, collum superius, dorsum & cauda fuscescunt, sicuti etiam alæ, quarum pennæ ad latera, & in extremitatibus suis albocinereæ sunt. Crura & pedes sunt quoque fusci, vel nigricantes.

Grisola vnde dicta. Rostrum. Color.

Grisola vulgò dicta cum moro candida.

Mouche-rolle. Galli præterea quandam auiculam à capiendis muscis vulgò Moucherolle vocant, de qua Bellonius addita hac, quam ab eo mutuatus sum, icone hunc ferè scribit in modum.
Mouchette Fringillarium Accipitrem marem Mouchette appellari alibi scripsimus: nunc verò de alia agemus auicula magnitudine Curruce, quę in syluis degit, & quia muscis potissimum vescitur, Moucherolle nuncupatur. Sunt & aliæ auiculæ, quæ muscis victitant, vt Lauandria, quam Culicilegam appellauimus, & Apiastra, quæ apes capit: verùm de hac, quæ à muscis
Descriptio. adinuenit nomen, tanquam peculiari specie, & cum iam dictis differenti, hîc separatim agemus. Passeri adeo similis est, vt nisi moribus dum viuit, & rostro cùm mortua est, ab eo distinguatur. Crura pedesq; robustos habet, pedes etiam nigros. Rostrum gracile est, & oblongum, vt Rubeculæ, cauda etiam longiuscula: in summa per omnia similis est Passeri pu-
Volatus. sillo agresti in quercubus degenti, excepto rostro & cantu suauiusculo. Cum volat, in syluis & dumis latitat; quamobrem viri quidam graues & docti, qui mecum retia huic auiculæ
Passer rubi tendebant, videntes adeò Passeri similem esse, Latinè Passerem rubi nuncupârunt, quasi Sæ-
Sæpicola. picolam. Hæc Bellonius. Ornithologus in auium suarum epitome hanc auiculam coniicit
Prunella. esse eandem cum sua Prunella, de qua hic ita. Prunellas aucupes nostri vocant auiculas à
Ornithol. Color. colore, qui obscure ruffus est, vel figulinus saturatus. Quidam Linarijs eas comparant, alij Passeribus, quibus minores sint, colore simili ferè. Canoras esse audio, & cantillare instar Troglodytæ Passerculi, nunquam auolare. Ali a quibusdam in caueis propter cantum. Crura rosea sunt; color circa collum & pectus ad cæruleum inclinans, in ventre dilutior; retro oculos macula figlina, rostrum nigrum. Sic ille.

Passer rubi.

DE RVBETRA.
Cap. XXIX.

RVBETRAM auiculam semel tantùm nominat [a] Aristóteles interprete Gazâ, vermiculis victitare scribens: legitur autem Græcè βατὶς oxytonum genere fæminino. Niphus ait esse auem, quæ vulgò ab Italis Barada nuncupatur. Quidam Germani viri alias docti Rubetram minimum Turdorum genus esse volunt, quoniam rubi fructu & sambuci victitet, cùm tamẽ Aristoteles nihil de ea præterea scribat, quàm quòd vermiuora est. Gybertus Longolius Linariam, siue Miliariam esse putabat, quoniam rubo crebrò insideat: sed cum id alijs auiculis etiam conueniat, alias etiam eo modo Rubetras dicere possimus; quamobrem Turnerus quid vetat, inquit, quo minus & Buntinga Anglorum (hæc autem auis est, quam Alemani vocant Garsthammer, vt alias, ni fallor, dixi) quoque Batis dici possit, cùm in rubis non minus frequens sit? Nihil itaque certi habemus, quod nomen Britannicum aut Germanicum sit huic aui imponendum. Sed cum auium suprà commemoratarum altera (Miliaria) seminibus herbarum vescatur, altera (Buntinga) hordeo & tritico, & Batis Aristotelis vermiuora sit deligenda est auicula quæpiam, quæ solis vermibus pascitur, qualis est auicula Anglis Stonchattera, aut Moretettera dicta, & Germanorum klein Brachuogelkein. Hæc si Batis non sit, mihi prorsus ignota est. Hactenus Turnerus. Petr. Bellonius verò auiculam quandam Gallis Traquet a continuo motu alarum dictam Aristotelis Rubetram esse affirmat, & proprio de ea instituto capite sic ferè scribit. Inuenitur quædam auicula ab alijs in suo genere diuersa. Versatur in dumetis, semper eorum culminibus insidens, continuóq; alas motitat; vnde propter inquietudinem Gallicè dici meruit vng Traquet: aliqui vocant vng Thyon, at causam nominis ignoramus, alij vng Groulard, & quemadmodum tympanum molæ nunquam quiescit, donec hæc vertitur, eodem modo hæc auicula sine intermissione alas motitat. Raro gregatim volat, semper solitaria degens, præterquam dum soboli intenta est, tunc enim mas cum femella coniungitur, nidum tanta construit industria, vt quò intret, vel exeat, difficile sit inuenire. Circa fœtus admodum est fœcunda, eósq; pascit animalculis viuis. Migratoria non est, & in nulla non regione obuia, sed propius pagos & vrbes non accedit. In Creta & Græcia æquè, atque in Gallia, & Italia cernitur. Videntes itaque vbiq; frequenter cõspici iudicamus eam esse, quam Aristoteles βατὶς appellauit, indicans congruè ac cõuenienter dici posse Roncette. Batis enim dem est Græcis, quod Latinè rubus, & Gallis vne rouce. Gaza Latinè transtulit Rubetrã. Coniicimus autem Rubetram circa rubos versari, vermiculis vesci, abstinere fructibus Verisimile est eam esse, cuius meminit Aristoteles, nihil nobis præter conjecturæ locum relinquens.

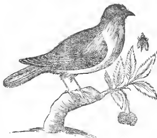
[a] 8 Hist. c. 3
Batis.
Barada.
De Rubetra variæ opiniones.
Buntinga Anglorum Garsthammer.
Stöchettera Moretettera.
Rubecula, quæ Bellonio.
Traquet.
Thyon.
Groulard.
Mores.
Nidus.
Roncette.

Deſcriptio. quens. Vertice capitis nigricat adinſtar Ficedulæ, quamobrem ſuſpicabamur aliquando
Melanocephali. Melancoryphum eſſe, eoq; maximè, cum & vulgo in Creta circa Idam montem vocetur
Melanocephali, quare ſubinde poſt Ficedulam nobis dicendum de ea videbatur. Rubetra
Magnitudo. Color. capite ſupremo nigro eſt, nigris alis & cauda, collo dorſoq́; fere cinereo, propter humum volitat, Fringillâ paulò minor eſt, roſtrum eius, crura, pedes & vngues nigra, ſicut etiam caudæ extremitas & alarum. Mas a fæmina diſcrepat, quoniam ventre candicat, dorſumq́; caput, & collum habet cinereum, albam deniq; per alas lineam. Hæc Bellonius appoſitâ, quam vides, icone, quę cum hæc altera a me adiecta magnam gerit ſimilitudinem. Eſt enim capite nigro, corpore ſupra cinereo ad fuſcum vergente, infra candicante.

Rubetra Bellonij cum rubo.

Batos ſeu Rubetra authoris cum veſpa, & arbuto.

DE ERITHACO, SIVE Rubecula. Cap. XXX.

QVAMVIS communis preceptor Aristoteles, cumq; secutus Plinius Erithacum & Phœnicurum eandem auem esse scribāt, Erithacum scilicet esse hyeme, Phœnicurū æstate: ego tamen separatim de singula agam, vnaq; cū Turnero & Bellon. Philosophum ex aucupum relatibus hallucinatum arbitror. Vtraque enim auicula simul sæpè conspicitur. Erithacus altus in cauea eandem perpetuò formam seruat; quin & eodem tempore nidulantes, modis verò longè diuersis obseruantur, sicuti subindè in historia patebit.

Aristotelis, & Plinij error.

AE Q V I V O C A.

ERITHACVM itaque Aristoteles & Plinius cum Phœnicuro confundunt. Cæterùm hoc quoque animaduertendum est, quosdam etiam Pyrrhulam eandem credere, quæ Phœnicuros, item eandem quæ Erithacus, sed fecus feres habet. Theodorus Gaza pro Erithaco Rubeculam vertit, pro Phœnicuro Ruticellam, pro Pyrrhala Rubicillam, pro Pytalide, cuius semel tantum meminit Aristoteles, cum Turture eam pugnare scribens, eò quod locus pascendi victusq; idem eorum sit, Ignariam, vnde a Pyrrhula diuersam esse constat.

Pyrrhula cum Phœnicuro confunditur.

Ignaria.

S Y N O N Y M A.

PRO Ἐρίθακος apud Hesychiū & Varinum etiam legitur ἐριθεὺς, quam vocem agnoscit quoq; Scholiastes Aristoph. & ab alijs ἐρίθυλον vocari scribit. Thomas Magister etiam ἐρίθεα dici tradit: à nonnullis item Αἴγιθος appellatur, quæ dictio Hesychio etiam ramū lauri significat, quem manu tenentes hymnos Deorum dicebant. Eidem Hesychio, quemadmodum & Varino Δαίδαλος Erithacus auis exponitur. Scribitur autem ipsis Ἐριθακὸς oxytonum, nisi typographorum error sit, Varino proparoxitonum, quod placet. Theodorus Gaza Aristotelis interpres alibi Rubeculam reddidit, nimirum à pectoris rubedine, alibi etiam Syluiam, fortè quòd in syluis degere soleat per æstatem. Italorum vulgò Petto rosso appellatur, & à quibusdam per sincopen Petusso, pro pettorusso, alibi etiam Pecietto vel Pechietto, quasi pectusculum: Gallicè, vt scribit Bellonius, la Gorge rouge, vel Rubeline, alibi Rouge gorge, vel Betee. Eadem fortè fuerit, quæ Sabaudis Rouge bourse appellatur. Germanicè Rotele, VVinterrotele, Rotbrustle, VVald rotele, Rotkropff, Rotkropffitlin; & apud Saxones Rotkelchyn: Anglicè à Robin, à Redbreste, vt Turnerus & Eliota angli scribunt, (quanquam hic alibi Fringillam interpretatur à Ruddocke, or Robin, Redbrest) alibi à Robbyn rock; Illiricè Zier VVencka.

Ἐριθεὺς. Ἐρίθυλος. Αἴγιθος. Δαίδαλος. Rubecula. Syluia. Petto rosso. Pecietto.

FORMA. DESCRIPTIO.

Etymum.

RVBECVLA siue Erithacus à rubro pectore in plerisq; linguis nomen obtinuit, cùm tamen id ad ferrugineum ferè accedat, non ad malum aurātium, vt ait Bellonius, idq; nominis Pyrrhulæ potiùs conueniat, licet Gaza Rubicillam verterit. Erithacum hyeme captum, quo tempore plerunq; conspicitur & capitur, ita aliquando, vt honesto ocio indulgerem, breuiter descripti. Rostrum ei nigrum, exiguum, gracile. Tota auicula magnitudine Carduelem non excedit. Rostri supremam partem & pectus totum pulcherrimus ornat color nō tam ruber, quàm aurantius, sed ad ferrugineum accedens. Venter totus erat albus: Caput, collum, dorsum, superior alarum pars, & cauda colore sunt inter cinereum & beticū medio. Crura aliquatulum rubescunt. Cauda duodecim est pennis instructa; eam sæpe motitat, & plerunq; erectam habet, lingua bifida. Turnerus Phœnicuri fœminam & prolem adeo Rubeculæ pul-

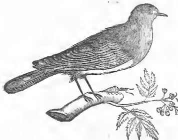
Rostrum. Magnitudo. Pectus.

lis similes

Phœniculos fœmina vt à Rubeculæ pullis distinguat.

lis ſimiles eſte tradit, vt vix ab oculatiſſimo diſcerni poſſint, dignoſci verò caudæ motu Rubeculas enim, licet caudam moueant, poſtquam ſubmiſerint, ſtatim erigere, nec tremere bis aut ter more Ruticillarum, quæ ſimul atque caudam mouere cœperint, non ceſſant, inquit, donec ter aut quater ſimul mouerint, vt alas, iuniores auiculæ cibum a matribus efflagitantes, motitant.

Erithacus ſiue rubecula cum cantharide, & ſorbo ſylueſtri.

LOCVS. VICTVS.

IDEM Turnerus, Rubeculæ, inquit, in æſtate vbi in ſyluis ſatis ſuperq; alimenti ſuppetit, nec vllo infeſtantur frigore (quæ res cogit illas in hyeme ad vrbes, oppida & pagos confugere) cum prole ad deſertiſſima quæq; loca ſecedunt. Quare minus mirandum eſt, in æſtate non paſſim occurrere Rubeculas: Ruticillas quid miri eſt in hyeme non eſſe obuias, cùm toto hoc tempore deliteſcant? Adhæc cùm Rubeculæ pulli, in fine Autumni perfectam ferè in pectoribus rubedinem nacti, ad pagos, & oppida propiùs accedunt: Ruticillæ quæ anteà per totam æſtatem cernebantur, diſparent, nec amplius in proximum vſque ver cernuntur. Quæ cùm ita ſe habeant, quid Ariſtoteli aut illi hoc referentibus errori anſam præbuerit, facilè quiuis poteſt colligere. Hæc omnia Turnerus. Ariſtoteles Erithacum vermiculis paſci ſcribit; quod noſtro Erithaco conuenit.

MORES. INGENIVM. NIDVS.

VARINVS Erithacum ſcribit eſte ὄρνιον μονῆρες, καὶ μονότροπον, id eſt, auem ſolitariam & quæ ſola paſcitur, & nunquam ferè in eodem ſaltu, niſi vnam reperiri. Domi capta, muſcis, micis panis, & nucleis iuglandium conciſis alitur. Porphirius Coruos, Picas, & Erithacos, homines teſtatur imitari, nimirum voce, & meminiſſe eorum, quæ audiuerunt: quod ſanè mirum videtur, cùm lingua, vt dixi, bifida ſit. De nidulationis eius modo Turnerus ex inſpectione ſic prodidit. Rubecula, quæ non ſecus æſtate quam hyeme rubrum habet pectus, quàm poſſit longiſſimè ab oppidis & vrbibus in denſiſſimis vepretis & fructicetis ad hunc modum nidulatur.

*L. 3 de abſtinent. ab animatis.

Lingua.

dulatur. Vbi multa querna reperit folia, nidum construit, & iam constructum, opere veluti topiario folijs contegit. Nec ad nidum ubique patet aditus, sed una tantum uia ad nidum itur. Ea quoque parte qua nidum ingreditur, longum struit ex folijs ante ostium nidi uestibulum, cuius extremam partem pastum exiens, folijs claudit. Hæc quæ nunc scribo, admodum puer obseruaui, non tamen inficias iuerim, quin aliter nidulari possit. Si qui alium nidulandi modum obseruauerint, ædant, & huiusmodi rerum studiosis & mihi cùmprimis non parum gratificabuntur. Ego quod uidi, alijs candidè sum impertitus. Hæc ille. *Nidulatio.*

PROVERBIVM.

NICVM *arbustum non alit duos Erithacos.* Zenodotus author est hoc adagio notari illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi, inquit author adagiorum non intempestiuiter dici posse videtur in illos, quibus parum conuenit, nec in eodem munere concorditer versari queunt. Est autẽ Erithacus auis quædam solitaria, vt eodem in saltu non temerè nisi vnam inuenias.[a] Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium: *Οὐ γὰρ ἄν ποτε τρέφειν δύναιτ' ἂν μία λόχμη κλέπτα δύο*: id est, *non enim fieri potest, fures vt unquam saltus alat unus duos.* Non omninò dissimile est huic, quod dixisse fertur Alexander Magnus, mundum non capere duos soles. Eiusdem sententiæ est illud Germanis quibusdam usitatũ vt Tappius scribit: Duobus Gallis in vno sterquilinio, duobus stultis in vna domo non conuenire. [a] *In Vespis.*

EMBLEMA.

ALCIATI emblema cum lemmate PARVAM CVLINAM DVOBVS GANEONIBVS NON SVFFICERE.

In modicis nihil est quod quis lucretur, & unum.
Arbustum geminos non alit Erithacos.

ALIVD.

In tenui spes nulla lucri est, unoque resident.
Arbusto geminæ non benè Ficedulæ.

Sumptum est adagium ex superius allato Zenodoti prouerbio. Hanc sententiam.[a] Lucanus diuerso quidem sensu, at fortassè multo melius protulit sic. [a] *bello ciuu.*

Nulla fides belli socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

Quò etiam respexit.[b] Cicero inquiens: Quod enim est apud Ennium. *Nulla sancta societas, neque fides regni est.* Id latius patet. Nam quicquid eiusmodi est, in quo non possint plures excellere, in eo fit plerunq; tanta contentio, vt difficillimum sit sanctam seruare societatem. [b] *Lib. 1. Offictor.*

PVGNA. ANTIPATHIA.

Sympathia.

SI domi simul duo aut tres alantur Erithaci, pugnare inuicem solere aiunt: quare in syluis etiam eas pugnaces esse verisimile est, quemadmodum nimirum ex prouerbio allato innotescit. Contra tanto amore Merulam prosequi, ut noctu ferè in proxima arbore propius eam quiescat. *Erithacus pugnax auis est.*

PRÆSAGIA.

ERITHACVS imminentem pluuiam prædicit. Aratus, vt in Regulo diximus, signum futuræ tempestatis facit, si Orchilus, id est, Trochilus siue Regulus, & Erithe-us, hoc est, vt ostendimus Erithacus, caua terræ subierint. *Pluuiæ præsagium.*

COR.

CORPORIS AFFECTVS.

MORBO comitiali interdum hanc auiculam corripi ſunt qui volunt; qui morbus in alijs etiam auiculis incluſis quandoque obſeruatur.

DE PYRRHVLA SIVE RVBICILLA: Cap. XXXI.

Ordo. Victus.

ANTEQVAM ad Phœnicuros ſiue Ruticillas accedam, operæpretium eſſe videtur, de Pyrrhula ſeu Rubicilla prius agere: ſiquidem huic magis quam Rubeculæ, quam tamen ita à pectoris rubedine denominauere, pectus rubet. Vermiuora inſuper auis eſt, quamuis ſecus roſtri figura indicare videatur.

SYNONYMA.

8 Hiſt. c. 3. Rubeccius. Franguello montano. Franguel inverneng. Stuffiatto cur dicatur. Nymphocopos.

GRAECE apud * Ariſtotelem, qui ſemel tantùm huius auiculæ meminit, πυῤῥούλας ſcribitur, Gaza Rubicillam tranſtulit. Hæc auis, inquit Niphus, ruſt cè à noſtris (Italis nimirum) Rubeccius uocatur, licet Rubicilla & Rubecula iuxta uerſionem Gazæ non ſint idem. Auicula quam nos unà cum Turnero & Ornithologo Pyrrhulam Ariſtotelis eſſe conijcimus, in multis Italiæ locis Franguello mõtano appellatur à ſimilitudine cum Fringilla, quaſi Fringilla montana. quamuis & aliæ quædam aues Fringillæ montanæ appellentur. & alibi circa alpes Franguel inuerneng, id eſt, hyberna Fringilla; alibi etiam Suffuleno, Bononienſibus aucupibus Stuffiotto, quòd canendo, vt conijcio, proximè fiſtulam imitetur, nam & Turnerus huic aui ſimilem vocem tribuit. Gallicè Piuoine, quanquam & Ficedulas & Atricapillas ita vocet Bellonius; Lotharingis Pion; Germanicè Blutfinck, id eſt, Fringilla ſanguinea, à rubro colli, pectoris, & uentris ſuperioris colore; alibi Gutfinck, Brommeiſz, Bollenbyſſer, Bollebick, quaſi nymphocopos, nymphas autem uoco arborum germina, Rotuogel, Hail, Goll; Heluetijs teſte Ornithologo Gugger per onomatopœiam, in Auſtria Gympel, in Brabantia Hilart; Roſtochij Thumheri: alibi in Saxonia fortè. Lobfinck, quaſi Fringilla frondium, fortè quia frondium gemmas deuoret, itẽ Thumpfaff, quòd neſcio quomodo ſacerdotis canonici habitum præ ſe ferat, & Gumpel fœmina priuatim Quetſchfinck (Quidam Germani Fringillam ita ſimpliciter nominant) Queeker, Blutfinck; quod penultimum nomen Ornithologus Germanus ſibi ignotum eſſe profitetur, ultimum uerò aui, de qua hic ſcribimus, conuenire, & attribui ſolere. Idem eandem cum hac aue eſſe conijcit, quæ circa Francfordiam ad mœnum Pfaffin dicitur. Aiût

Pfaffin.

enim, inquit, auem eſſe fuſcam, pectore rubro, uertice nigro. Hanc nimirum etiam Thumpfaff dicitur, quòd nigrum habeat circa caput, quaſi cucullum. Illyricum ei nomen eſt Dlask; Anglicum Bulfinche.

FORMA. DESCRIPTIO.

Bulfincam Anglorum eſſe Rubicillam. Magnitud. Roſtrum. Lingua. Cauda. Magnitud.

RVBICILLAM, inquit Turnerus, Ariſtoteles inter eas aues connumerat, quæ vermibus ueſcuntur, ſed pluribus nobis eam non deſcribit. Ego nominis etymologiam ſecutus, Anglorum Bulfincam eſſe conijcio. Nam omnium, quas unquam uidi auium mas in hoc genere, pectore eſt longè rubidiſſimo: fæmina uerò pectore toto eſt cinereo, cætera mari ſimilis. Sed ut facilius omnes intelligant, de qua aue ſcribam. Magnitudine Paſſeris eſt, roſtro breuiſſimo, latiſſimo & nigerrimo. Lingua latiore multò, quam pro corporis magnitudine. Pars ea linguæ, quæ cibi ſapores diiudicans, oris cælum tangit, carnea & nuda eſt, reliquæ partes cornea pellicula obducuntur. Supremam auis partem plumæ cyaneæ contegunt. Cauda nigra eſt, capite etiam nigro. Hæc ille. Ego uerò ſuperiori hyeme in foro emptam, vt me exercerem, ita deſcripſi. Paſſeris ferè magnitudine eſt. Roſtrum habet

bet admodum breue ac latum, splendens instar bituminis, trigonum fermè. Lingua cor- Lingua.
pori comparata reliquo, lata admodum & crassa est, cooperitur cornea quadam pellicula
excepta parte extrema superiore, quæ palatum tangit, & sapores diiudicat: hæc enim tene-
ra ac carnea est. Dorsum plumę coloris leucophei ad cæruleum tendentis integunt. Capite Dorsum.
cauda & extrema remigum alarum parte atro colore tinctis. Vropygij plumulæ candent
radicibus nigris. Albent item plumulæ binæ aut ternæ, quæ rectrices vestiunt extremæ.
Reliqua alarum pars cum tergo in colore conuenit. Gula, pectus & venter colore pulcher
rimo miniaceo seu puniceo decora sunt. Alarum pennæ, quæ ventrem spectant, albę sunt, Alæ.
eæq; magis quæ ventri proximiores. Crura pedesq; gracilia fusca sunt. Fæmina a mare iam Sexus discrimen.
descripto differt, quod pectus ei sit totum castaneo cinereo colore diluto.

Pyrrhula siue Rubicilla cum sambuco aquatico.

LOCVS. NIDVS. VICTVS. MORES.

ESTATE vt audio, in montibus & syluis degit, sub hyemem ad plana de-
scendit, & ad domos sæpe aduolat, & facile capitur. Nidulatur in sępibus &
oua quatuor excludit, vt scribit Turnerus, & plurima quinq;. Addit hic eun
dem colorem per totum annum seruare, & locum non mutare. [a] Aristot. Colorē seruare.
vermiculis vesci author est: libentissimè verò vescitur primis illis gemmis ex
arboribus ante folia & flores erumpentibus, & semine cannabino, gemmis, inquam, pręci [a] 8. Hist. c. 3.
puè florum mali, aut pyri, priusquam se aperiunt: ad quod aptum & benè conformatū ha-
bet rostrum, vnde & Bollenbysser apud nonnullos Germanos nuncupatur, & alibi Bolle-
bick eodem significato. Nuces etiam edit, & acinos quorundam fruticum, rubentes pręci-
puè, vt sambuci aquaticę, & solani perpetui cognominati, siue aliàs etiam, siue per hyemem
tantùm, cum cibos alios non inuenerit. Cicur admodum euadit, ita vt domi etiam pariat,
& interdum etiam fœtus educet. Turnerus auem esse scribit perquam docilem, & fistulam
voce sua proximè imitari. Fœminam audio nō minus quam marem canere, secus ac in ple-
roq; auiū genere. Docetur exprimere omnes cantus auiū ut aiunt, sibilando & quasi canen
do, interdū etiam, sed rarò, humanum sermonē. Capitur sine ulla molestia. Ornith se in deci
pula lignea aliquoties cepisse testatur sparsis in circuitu rubentibus solani perpetui acinis.

DE PHOENICVRO, SIVE Ruticilla. Cap. XXXII.

*9 H c.49 DE Phœnicuro ſiue Ruticilla, vel ideo ſaltem hîc à nobis fuerit agendum, quoniã [a] Ariſtoteles, eiuſq; erroris aſſecla Plinius cum Erithaco, id eſt, Rubicilla, vt dictum eſt, confundunt, inuicem tranſire ſcribentes; eſſe nimirum Erithacum hyberno tempore, Phœnicurum æſtiuo.

SYNONYMA.

Phœnicurgos. Οἰνίκουρος proparoxytonum Græcè ſcribitur rectè, vt cenſet Ornitholohus linguæ Græcæ peritiſſimus, Latinè Phœnicûrus pananflexum. Φοινικουργὸς apud Ariſtotelem alibi non rectè legitur: Gaza latinè Ruticillam reddidit. Italicè Reuezôl quaſi Rubicellus, vel Rubicilla appellatur, alibi Coroſſollo à cauda ruffa; Bononiæ Cul roſſo a ruffo podice; Gallicè Rouſſignol de muraige, id eſt, Luſcinia murorum; Germanicè Huſzrotele, quod eſt, Rubecula domorum, nam circa domos & hortos volitat, vel Summerrotele, id eſt, Rubecula æſtiua, quòd appetente hyeme auolet vel lateat. alibi Rotſvventzel à cauda rubra, ut circa Francfordiam ad Mœnum Rotzagel: nonnulli Germani interpretantur Rotſtertz, ut Murmellius. Audio etiam alicubi apud Germanos VVynuogele nominari, quaſi Ampelidem à vineis, cùm tamen uuis
Ampelis. non veſcatur. Anglicè a Redetale.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Deſcrıptio.

LVRA fortaſſis Phœnicuri genera fuerint, Turnerus enim caput ei ſcribit eſſe nigrum, Ornitgologus macula alba inſigne. Ego quatuor diuerſas obſeruaui, & binas alias ex Ornithologo depictas exhibebo, ſed nullam quod ſciam
Magnitud. capite nigro. Quę priori loco picta ponitur, magnitudine eſt Luſcinię, uel pau-
Color. lò minor, capite, collo, dorſo coloris plumbei, uel ex cinereo fuſci. Roſtrum admodum gra-
Roſtrum. cile eſt, gula & pectus nigricant, uenter circa ſtomachum cinereus fuſcus, podex & cauda ex luteo phœnicei. Crura & pedes graciles nigricant: alarum pennulæ minores etiam ſunt nigræ, rectricum ſuperiores in medio albeſcunt, cæterę totę nigrę.

Phœnicuros ſiue Ruticilla prior cum cerathia.

Congener superiori est, & sextu tantùm ab ea discrepans hæc secundo loco posita. Color enim in hac longè est dilutior & pallidior, magis inquam ad cinereum vergit, & vix nigredo sub rostro conspicitur, alæ etiam vix nigrescunt: pennæ, quas in præcedenti albas dixi, in hac magis conspicuæ. Podex & cauda adeo alteri similes & magnitudine & colore, vt nihil quicquam videas similius. Color.

Phœnicuros fœmina, cum pseudosycomoro.

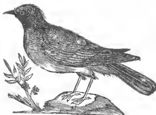
Rutecilla Ornithologi cum Vitalba.

Tertio loco positam Ornithologus ita descripsit. Phœnicurus (vt aliquando considerauí captum in fine Iunij) macula alba insigne habet sinciput, pennæ sub rostro nigræ sunt, caput cum dorso cinerei vel fusci coloris. Alarum pennæ fuscæ modicè ad ruffum inclinant. Ruffus color est in pectore, ventre, & cauda: sed venter imus magis albicat: cauda pennis octonis constat. Magnitudo totius infra Parum maiorem est, Rubeculæ æqualis. Rostrum nigricat, tenue, oblongum, rectum. (Rectitudo & tenuitas in icone, quam ponit, non bene expressæ sunt, optimè verò in mea) Crura nigricant. Phœnicuri Ornithologi descrip. Alæ. Venter. Cauda. Magnitudo. Rostrum.

Huic iam ab Ornithologo deſcriptæ Phœnicũro per omnia ſimillima eſt, quam nunc quarto loco exhibemus, niſi quòd in hac alba illa ſincipitis macula in longam lineam ſit immutata. Tergus etiam magis videtur cinereum, neq; podex albus eſt, cætera ſimilis. Tergus.

Phœnicuros alter cum lentiſco.

Rotſch-vventzel. Color. Circa Argentoratum aliam quandam auiculam Ornithologus Rotſchvventzel, à caudæ rubedine nominari ſcribit, appoſita hac, quam ab eo mutuatam hîc quintam delineauimus, icone. Tranſuerſa etiam, inquit, per alas macula obſcurè rubet. Fuſcus color capitis & dorſi eſt. Maiores alarum pennæ nigricant, vt in dorſo quædam, & roſtrum. Crura fuſca. Superior alarum pars ſubruffi coloris ſordidi eſt. Pectus & venter albent. Pars circa oculos in fuſco albicat, vt pictura demonſtrat, nam auem ipſam nondum vidi. Hæc de hac aue Ornithologus.

PHOENICVROS ALTER ORNITH.

Idem scriptor aliam auiculam, cuius pariter iconem ab eo mutuati sumus, circa eandem vrbem VVegflecklin dictam magnitudine & specie Phœnicurum & Ruticillam referre narrat, collo & pectore coloris cærulei diluti, maculis distincti nigris: capite, cauda superius & maioribus alarum pennis nigricare, reliquam partem pronam fuscam esse, sed circa vropygium, & in cauda supina & ventris superiore parte colorem esse ruffum, reliqua parte albicare; rostrum fuscum, longiusculum, crura rubicunda, vt ex pictura Argentorati expressa, inquit, descripsi, quam hic exhibeo. Deinde sic iterum scribit: Vidi & ipse aliquãdo apud nos (raram alioqui) Septembri mense captam hanc auem, pectore cæruleo, parte inter pectus & ventrem media ex flauo subruffa: qui color etiam in pennis caudæ (supinis) non vsque ad extremum tamen & circa vropygium ei erat. Rostrum paulo breuius, quàm hic exprimitur: venter cinereus, non albus, vt in Argentoratensi pictura: crura fusca, non ruffa, vt in eadem, & plumæ sub rostro statim non cæruleæ, sed fuscæ & variæ. Quærendum autem an hæc differentia ad sexum, aut ætatem, aut speciem fortè eiusdem generis diuersam referenda sit. Germanicum nomen partim à vijs ei impositũ est, nam circa vias itinera & agros versatur; & inde vt coniicimus, vermiculos, & in alia terra obuia (femina) ad cibum legit; partim à cærulea pectoris macula, quantum coniectura assequor. Hucusq; Ornithologus.

VVegflecklin. Color. — Alia descriptio. Color. — Rostrum. — Nominis ratio.

Phœnicuro similis Ornithologi cum cupresso.

LOCVS. VICTVS. NIDVS. Partus. Mores.

HOENICVRVS tota æstate nobiscum degit, in fine verò autumni auolat, aut sese abscondit, & verno tempore ad nos redit: quod si domi alatur, per hyemem non cantillat, sicut Erithacus, sed vêre primùm. Difficilius etiam alitur, & sæpius moritur. Vescitur eisdem, quibus Erithacus siue Rubecula, nempe muscis, micis panis, & nucleis iuglandium concisis; item ouis formicarum, & ni fallor, araneis quoque. Nidulatur in excauatis arboribus; & quod sæpe se expertum esse Turnerus scribit, in rimis & fissuris murorum

Locus. — Victus. — Nidulatio.

Quot pariat. Mores. Cantus.

poſticarum ædium, in medijs vrbibus, ſed vbi hominum minor frequentia concurſat. Bina oua aut terna parit. Nutrit & Cuculi pullum aliquando, quem in eius nido in ripa cuiuſdam riui conſtructo quidam ſibi deprehenſum Ornithologo retulit. Caudam ſubinde motitat, ſed aliter quàm Rubecula, vt ſuprà ex Turnero ſcripſi. Mas ſubinde cantillat, canitq; in ſublimi aliquo ædificio, vt pinnaculis, & ſummis caminis. Primò diluculo præcipuè ſuauiter cantillat. Pullis iam excluſis, vt & Philomela, non canit, ſed inter incubandum. Prætereunte aliquo clamitat.

DE ANTHO, SIVE FLORO. Cap. XXXIII.

a 9. Hiſt. 1. b 8. Hiſt. 3.

ANTHVS inquit[a] Ariſtoteles, *Auis eſt magnitudine Fringillæ.* [b] Alibi ei pulchrum colorem tribuit, adeo vt hinc Anthus, id eſt Floridus vocetur. Gaza Florum reddidit. Fiſſos habet pedes eodem Ariſtotele ſcribente, & vermiculis veſcitur, nec ijs ſolum, ſed herbis quoque, vt Bellonius & nonnulli alij de ſuo addunt, cùm tamen id eò loci apud philoſophum non reperias. Ait autem circa aquas (amnes) & paludes degere, & εὔβιοτον

Flori et Aegithi ſãguis non miſcet. Florũ equ' pellit.

eſſe, id eſt, victum habere facilem; item cum Spino & Aegitho odium exercere, ſanguinemq; eius cum ſanguine Aegithi dici non poſſe permiſceri, quod poſtremum repetijt Plinius: poſtremò equum odio habere. Pelli enim ab equo pabulo herbæ, qua veſcitur; nubeculare, nec valere acie oculorum, vocemq; equi imitari, atque aduolantem equum fugare, ſed interdum excipi, occidiq; ab equo. Plinius hæc breuiùs ex eo repetijt. *Eſt qua*, inquit, *equorum hinnitus, Anthus nomine, herbæ pabulo aduentu eorum pulſa, imitatur, ad hunc modum ſe ulciſcens.*

Philis error. Suidæ error Φλῶρος.

Ineptiſſimè itaque Philes equum & piſcem anthiam inimicos eſſe ſcribit, cum Anthum auem debuiſſet dicere. Circa nomen verò Suidas etiam non parum hallucinatur, inquiens: Φλόρος auis per o breue; Φλῶρος per o longum nomen proprium viri. Debet enim prima produci, cùm verbũ floreo primam ſemper producat. Hoc ſaltem inde docemur,

Flori nomine etiã Græci vtuntur.

quod recentiores Græci Latinorũ imitatione Florũ, non Anthum dixerint, nã & Bellon. Flori nomen de hac aue Græcos hodiè retinere ſcribit. Albertus hanc auem, quæ vocem ſiue hinnitum equi imitatur, ipſumq; fugat, noſtris regionibus ignotam eſſe putabat. Apud eundem & Auicennam corruptè Ybos, Ydos, Ibis, Hyz, Acontis, & Accuris nominatur: quæ duo poſteriora nomina ab Anthos corrupta videntur: cætera ab ἵππῳ, id eſt equo,

Alberti error. Ibis Ciconiæ ſimilis. Bruant. Vox.

cuius vocem imitatur. Alibi imperitè & perperam eandem facit cum Ciconia, vbi Ybos, vel Ibis legerat, nimirum quia Ibis Aegyptia Ciconiæ ſimilis ſit. Bellonius Anthum ſeu Florum Gallicè Bruant nominari vult, deq; ea aue hunc fermè in modum ſcripſit. le Bruant Gallicè à voce nomen habet, cùm cantat enim, vocem exprimit bruire. Eſt illa, quam Ariſtoteles nominauit, vocem equi dicens imitari. Dum volat, ſtrepitum ædit. Ariſtoteli Ἄνθος dicitur, Latini Florum verterunt. recentiores Græci neſcio quo antiquo nomine, etiã

Magnitud. Color. Roſtrum. Crura. Victus. Locus.

Florum dicunt. Fringilla paulò maior eſt, mares ferè luteſcunt: quædam tamen alarum & caudæ pars ad cinereum vergit: maiores tamen earum pennæ elegantiùs flauent: caudæ item pennarum extremæ omnino flauæ ſunt, intrinſecus tamen alterius coloris. Roſtrum grande eſt, & acutum, colorũ pallidi. Crura & pedes nonnihil rubeſcunt. Aluntur in caueis propter cantus ſuauitatem. Veſcitur plerunq; cannabino ſemine, verſaturq; circa altas & proceras arbores procul à pratis diſſitas; ad minimum quinque pullos excludit. Ariſtoteles præcitato loco dicebat Anthum vermibus veſci, & non his tantum, ſed herbis etiam; pedes habere fiſſos, colorem ei pulchrum eſſe, victum facilem, magnitudinem Fringillæ, equum odiſſe pelli ab hoc, pabulo herbæ qua veſcitur; imitari equi vocem, vnde aduolans equum fuget, cæcotire, atque hinc quandoq; ab eo occidi Florum. Hæc ferè de Antho Ariſtot. in quibus nihil eſt, quod noſtræ Bruant non conueniat. Hucuſq; Bellon. Sed hæc auis Chloris Ariſt. potiùs fuerit, de qua nos ſuo loco. Cæterùm ſi ei liceat eam auẽ eandem

Spipola.

cũ Floro iudicare, quid vetat, cur non & ego hanc auiculam, quam aucupes noſtri Spipolã (licet & aliæ ita vocẽtur, quæ tamen huic ſimiles non ſunt) nuncupant, Anthũ ſiue Florum

Anthus authoris. Magnitud. Victus.

uocem? Huic enim ſi non omnia, pleraque ſaltem, quæ de Antho prodidit Ariſtoteles conueniunt, vt audio ex ijs, qui auis naturam ſibi perſpectam habent. De magnitudine in primis non eſt ambigendum, ſicuti ex adiecta icone conſtat, quæ aui noſtræ exactè reſpondet: vermibus victitat, vt illi aiebant, & roſtri figura indicat, circa amnes & paludes, maxi-

mè in

mè in pratis vliginosis degit, & si ab equis ibi pascentibus pellatur, aufugit quodam cum Locus.
garritu, quo hinnitum equi quodammodo imitari uidetur. Nunquid uerò cæcutiat, igno- Vox.
ro, audio tamen difficulter uolare. Quod ad colorem attinet, is pulcher potiùs, quam ali- Color.
ter appellãdus: Supinè per collum & dorsum & alas ex fusco ruffescit, & maculis semiluna-
ribus interstinguitur. Caput superius eiusdem est coloris, sed maculas illas non habet.
Alarum remiges, & quæ eas tegunt, nigræ sunt, ad latera & in extremitatibus suis subfla-
uæ. Rostrum vermibus capiendis aptum, nec gracile, nec crassum, coloris ex albo flaue- Rostrum.
scentis, parte prona à rostro ad podicem usq; idem color est, sed maculis variegatur mo-
dò oblongis, modò rotundis, modò alterius figuræ: pedes nigrescunt. Ornithologus ve-

Spipola vulgò. Anthus seu Florus fortè Arist. cum vitice.

Anthus siue Florus Ornithologi.

Gaulammer. rò in epitome auium eiuſcemodi auiculam, quam circa Argentoratum Gaulammer vocari
aſſerit. Ariſtotelis Anthum ſeu Florum eſſe conijcit. Eam autem ſcripſerat roſtro, colore
Emmeriza. ac reliqua ſpecie a ſua Emmeriza, vel Emmerlinga, nimirum noſtro Paglierizo eſſe diſſi-
mili, natura verò, ut putat ſimili. Volat enim, inquit, cateruatim, auenæ & aliarum ſemi-
nibus paſcitur. Nidificat inter fruteta, & terna & quaterna oua parit. Tota pars ſupina
flauet, ſuperior nigricat, per alas medias & dorſum medium ruffa eſt.

DE HYPOLAIDE SEV CVRRVCA. Cap. XXXIV.

a 8. Hiſt. cap. 3. HYPOLAIDA quia a Ariſtoteles vermibus victitare ſcribit; itaque de
ea hic pertractandum eſt. Cùm uerò Cuculum in eius nido parere teſtetur
& de corporis forma nihil penitus prodiderit, itaque quæ auis ipſi Curru-
ca ſiue Hypolais dicatur, etiamnum certant docti, & adhuc ſub iudice lis
Opiniones author de Curruca. eſt. Quamobrem ego aliorum ſuper ea opiniones ab Ornithologo colle-
ctas hic adducam, vt quam lubet, quiſq; eligat. Currucam (Gaza per um
ſimplex ſcribit) inquit Auguſtinus Niphus, auem paruam, in cuius nido Cuculus pariat, ali-
qui auiculam interpretantur, quæ imitetur cantu & magnitudine Philomelam, (huius ſen
tentiæ etiam Bellonius videtur, qui pro Curruca auiculam depingit, Luſciniæ, vt ait, ſimi-
lem in cantu, Gallicè dictam Fauuette brune) alij Caudatremulam, vtrumque Albertus
Fauuette brune. Auicennæ authoritate probat, alij Alaudam. Sed hi conueniuntur verbo Græco quod eſt
Hippolais. Sartagna. Hippolais: quoniam eſt auis fiſſipes, quæ quia nidificat in oculi concauitate, quæ eſt capi-
tis equi mortui, dicta eſt Hippolais. Hæc ruſticè Sartagna uocatur. Sic ille. Quod verò ad
etymologiam attinet, ea profectò ridicula eſt, & homine docto indigna, ex imperitia nimi
Niphi error. rum linguæ Græcæ. Non enim Hippolais Græcè ſcribitur, tanquam ab equo compoſito
nomine, ſed Hypolais, à præpoſitione ὑπό. Deinde quanquam nonnulli ſcribant in Alau-
dæ, Chloridis, Motacillæ aliarumque auium nidis Cuculum parere; non ideo tamen hu-
iuſmodi aues Currucas vocant, vt Niphus ſomniat. Turnerus Currucam ſiue Hypolaida
Tidinga Anglorum. Ariſtotelis eſſe ſeſe ſuſpicari ſcribit Anglorum Titlingam, quoniam nullam auem in vita
ſua frequentiùs Cuculi pullum ſequentem & pro ſuo educantem obſeruauit. Ait autem eſ-
ſe Luſcinia minorem, ſed eadem corporis figura, colore ſubuiridi, culices & vermiculos in
ramis arborum ſectari. raro humi conſiſtere, hyeme non cerni. Alibi eandem auiculam
Lingetta. Lingettam vocat, & a Germanis Paſſerem gramineum vocari aſſerit, nimirum Graſmu-
ſch, in cuius pariter nido Cuculum parere ſcribit Albertus, & ſimilem eſſe Philomelæ. Lon
golius Aegithum auiculam interpretatur een Graſmuſch, id eſt, Paſſerem gramineum, &
Aegithus. alijs ita Currucam appellari dicit. Ornithologus Germanicam hanc dictionem Graſmuſch
conijcit fortè à Latinorum Curruca factum eſſe per metatheſin, quaſi Paſſerem grami-
Graſmuſchi etymū. neum dicas. Germani enim inferiores, inquit, Paſſerem muſch appellant. Pronunciant
autem noſtri (Heluetij) & ſuperiores Germani Graſmuck; inferiores & Flandri Graſzmuſ
Graſmuſchi ſpecies. ſche. Species, inquit, huius generis plures ſunt, nempe quatuor aut quinque vt aucupes no-
ſtri obſeruârunt. Vermiculos autem edunt omnes. Quædam enim ex eis maiores ſunt, co-
lore fuſco, præ cæteris canoræ. Has Lucarni & circa lacum Verbanum Piccafigas, id eſt, Fi-
Piccafiga. cedulas nominant, quarum figura in præcedenti pagina expreſſa eſt (Eſt autem ea, quam
Atricapilla. hîc ex eo mutuatam exhibemus.) Aliæ Atricapillæ, noſtris Svvartzkopff, Italis capi neri,
vel teſte nere. His audio caput in prima ætate rubere, deinde nigreſcere, maribus duntaxat:
fœminis verò ſemper rubere, auolare eas hyeme. Græcè, ni fallor, hodie vulgò καζογρίτζα
vocitant. Atricapillam, inquit Turnerus, in Anglia nunquam uidi, neque ſæpius in vita
quàm ſemel, Ferrariæ in Italia mihi demonſtratam. Anglorum Lingetiæ (ſupra Titlingã
dixit) & Germanorum Graſmuco, quod ad corporis magnitudinem attinet, ſimilis erat,
ſed caput habebat atrum, & reliquum corpus colorem magis ad cinereum uergentem. For
tè hæc potiùs Ficedula dicenda erit, quam prima, cum Atricapilla a Ficedula Ariſtoteli
tempore tantùm differat, quo capitis colorem mutat. Sed de Ficedula iterum ſuo loco dice
mus. Tertia ſpecies pectore albo conſpicitur, capite cinereo, eadem magnitudine, qua pri-
ma. Hanc nidum aiunt ex lino ſtruere; hinc fortè Lingetta Anglis dicta. Quarta corpore
Lingetta vnde dicta. minor eſt, ventre albo, oculis etiam albicantibus, inter ſæpes fere degit, & hyeme diſcedit,
vt Luſciniæ etiam & Fringillæ, præſertim fœminæ. Nam aliquando hyeme mares tantùm
complures

complures simul apparent sine ulla fæmina. Hæc omnia Ornithologus, sed quam ex ijs Currucam existimet, non addit, & dubitandum est, tot genera diuersa non dari, sed pro tempore colorem in eis mutari. Eliota Anglus Currucam, in cuius nido Cuculus parit, suspicatur esse eam auem, quæ Anglicè Passer sæpium appelletur, an Hedge Sparovve, quo nomine dictam apud Anglos auiculam Turnerus Passerem Troglodytē interpretatur; cui apud Germanos etiam nomen, vt diximus, à sæpibus Zaunschlipfle. Ex quibus omnibus satis constare arbitror, à recentioribus nullam auem pro vera Hypolaide Aristotelica agnosci: neq; ego ullam obseruaui auem, cui propriè illud nomen conuenire existimem. Ad Hypolaidis etymum quod attinet, Ornithol. conijcit dictam, quia ὑπὸ τὰς λᾶας, id est, sub lapidibus vermes quærat: Curucæ uerò nomen per onomatopœiam factum. Apud Hesychiū ὑπολᾶις legitur penanflexum, paroxytonum apud Varinum; malim oxytonum, vt Theophrastus & Aristoteles habent. Scoppa Italus, Curruca, inquit, vulgò Italice lo cornuto, vxoris & similium, obscuriùs certe quam oportebat. Hinc deceptus fortassis Ornithologus, Curriculæ nomen adhuc in Italia in vsu esse ait, cum aliquis de stoliditate notatur, & nomen cornuto à Curruca detortum videri. Ego in media natus Italia neminem vnquam Curriculam nominari audiui, & cornuto à cornibus factum est, nam stolidos maritos, quos adultera vxor fallit, beccocornutos, quasi hirci cornua gestantes, vel simpliciter beccos, vel cornutos nuncupant. Solus ex latinis [b] Iuuenalis Currucam nominat, de viro stolido, fictas improbæ vxoris lachrymas miserante. Canit autem:

Passer sæpiū Anglorum.

Hypolais vnde dicta.

Curruca unde dicta.

Cornuto unde dicatur Italis.

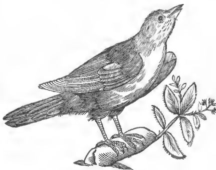
[b] Saty 6.

Currucæ qs dicatur. Iuuenali.

Tu tibi nunc Curruca places, fletumque labellis
Exorbes.

Codices quidam hîc pro Curruca habent eruca; quod non placet. Videtur autem prouerbialiter à poëta prolatum. Meritò enim maritus, qui mœchæ vxoris filios pro suis & legitimis educat, vt Cuculi pullos Curruca, & aliæ quædam aues, Curucæ nomine appellatur, quemadmodum abundè in Cuculo dictum fuit.

Curruca Ornithologi.

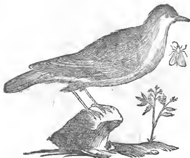
DE CANNEVAROLA Bononienſibus dicta. Cap. XXXV.

AVICVLA hæc, quam hîc depingimus, quamque in agris noſtris vulgò Canneuarolam, quod in viridi creſcenteq; cannabe degat, niduleturq; nuncupant, Germanorũ Graſmuſcho, & Anglorũ Titlingæ per omnia ſimilis eſt. Albertus enim Graſmuſchũ cantu & magnitudine Luſciniã referre ait, & Turnerus Titlingã Luſciniã quidem minorẽ eſſe ſcribit, ſed tota corporis figura eam referre, colore eſſe ſubuiridi. Quæ omnia noſtræ Canneuarolæ tam exactè conueniunt, vt prorſus eandem, vel ſaltem cùm moribus, tum corpore ſimillimam quiſpiam iuret. Tota diem cannabe dulciter cantillat, modò huc, modo illuc

Locus. per cannabem & per ſæpes, & alias humiliores arbores volitat, vermiculos quæritans. *Deſcriptio.* Luſciniam tam exactè exprimit figura corporis, vt niſi paulò eſſet minor, & non tam ruffeſceret, vt illa, prorſus eadem videretur. *Pars prona* Tota parte prona, gula nempe, pectore & ventre ex albo flaueſcit; *Pars ſupina* Supinè capite, collo, dorſo & alis ex luteo fuſceſcit. Roſtrum luteſcens, longiuſculum: caput planum eſt, cauda breuiuſcula infrà luteſcens, ſuprà ad ferrugineum vergit. Prope coſtas alarum nigricat. *Pedes.* Pedes longiuſculi, exiles, pallidè flaueſcunt, ſicuti etiam digiti, qui & ipſi longiuſculi ſunt, & magnitudine ferè pares; vngues atri. Nidum ſtruit inter cannabem, eiuſq; caulibus eum ingenioſè eo quo hîc vides modo adalligat, in quo num Cuculus pariat, nondum obſeruaui.

Canneuarola vulgò cum cannabe ſyluestri, & papilione ſubfuſco.

DE ATRICAPILLA, SEV FICEDVLA: Cap. XXXVI.

Atricapilla eadem eſt, quæ Ficedula.
Alberti error.
Guger.
Erithacus.

ORNITHOLOGVS, quemadmodum paulò antè allatis etiam eius verbis demonſtraui, Graſmuſchi Germanorum alteram ſpeciem fecit Atricapillam; quamobrem & ego hîc mihi de ea agendum eſſe duxi. Cæterùm cum inter veteres communis præceptor Ariſtoteles, Zoroaſtres, & Plinius, & inter recentiores Ornithologus, Bellonius & alij plerique Atricapillam & Ficedulam eandem auem eſſe ſcribant, vna hîc dicemus de Ficedula tanquam de eadem aue. Aduertendum verò eſt, falli eos, qui Albertum Magnū ſecuti, Gallinaginem, id eſt, Beccaſſam Gallorum Ficedulam vocant, vt illos pariter, qui auem rubente pectore Guger Germanis dictam, quoniam capite atro ſit, Atricapillam faciant. Hallucinantur item qui Ficedulam interpretantur auem Phœnicuro adeo ſimilem, vt niſi cauda differrent, quæ illi rubea, huic cinerea eſt, vix poſſent dignoſci. Ego hanc Erithacum potius quàm Ficedulam exiſtimauerim.

SYNONYMA.

* 9. Hiſt. c. 49
Ficedulam & Atricapillam eaſdem eſſe aues.
Ficedula ab Atricapilla diſtincta.
Capo nero.
Piuoine.
Aſprocolos
Melampygos.
Leucopygos.
Oenanthe Græcorum quæ Bellonio.

FICEDVLAE & *Atricapilla*, inquiunt* Ariſtoteles & Zoroaſtres, *vicibus commutantur. Fit enim ineunte autumno Ficedula, ab autumno protinus Atricapilla. Nec inter eos diſcrimen aliquod, niſi coloris & vocis eſt. Auem autem eſſe eandem conſtat: quia dum immutaretur hoc genus, vtrumque conſpectum eſt nondum abſolutum, nec alterutrum adhuc proprium ullum habens appellationis:* Sic illi; Idem ferè ſcribit Plinius, dum ait: *Alia ratio Ficedulis, quàm Luſcinijs, nam formam* (vocem habet Ariſtoteles) *ſimul, coloremque mutant. Hoc nomen niſi autumno habent, poſtea Melancoryphi.* Solus Auguſtinus Niphus ſic diſtinguere nititur. Atricapillam, inquit, aliqui duplicem eſſe volunt, alteram paruam, quæ non mutatur in Ficedulam; nam & hæc tempore Ficedulæ viſa eſt, alteram paululum maiorem, quæ conuertitur in Ficedulam, & hæc nunquam apparet apparente Ficedula. Hæc ille. Aucupes noſtri diuerſas eſſe putant, quos ego ſequi tamen non volui. Ante Ficus itaque nobis Capo nero dicitur, & alibi teſta nera, Gallis Piuoine. Bellonius Gallus in Creta abundare ſcribit, per fruteta volitare, & quoniam cauda, caputque & pars corporis nigricant, à multis vulgò Aſprocolon, id eſt, albicillam per antiphraſim nominari, (Melampygus potiùs eſſet dicenda) nam alia, inquit, quædam auis proprie leucopygos (Gallicè tamen Cu blanc tantùm ſcribit) appellatur, quæ veterum Græcorum Oenanthe eſt. Alij in Creta magis propriè Atricapillam Melanocephalum, eadem qua Latina vox eſt, ſignificatione. Eſt autem eadem quæ Ficedula, Gallis Papafigo, vel Beccafigo dicta. Hactenus Bellonius. Heluetij teſte Ornithologo appellant Schvvartzkopff, id eſt, caput nigrum, & periphraſticè die Graſzmuck mit dem ſchvvartzkopff, id eſt, Graſmuſchum capite nigro. Quidam Saxonicè interpretantur Munchlein, id eſt, paruum monachum, nimirum à macula illa capitis rotunda. Atque hæc ferè ſunt ſinonyma Atricapillæ.

Ficedula vnde dicta.
Ampelis
Alchaugi.
Facetola.
Sophlidas.
Sofada.
Graſmuſchus vnde dictus.

Ficedula dicitur à ficu, quod eâ, vt ait M. Varro, pingueſcat, vel quod ficuum tēpore capiatur, vnde eadem ratione dicitur Συκαλὶς apud Græcos. Hermolaus & Cælius etiam Ampelida uocari illis aſſeuerant. Ego quod de Ampelide ſentiam, alias aperui. Alchaugi Syluaticus interpretatur Ficedulam, & alibi pro Fecetola (lego Ficedula) auem paruam ſaporis grati, quam nominet Dioſcorides, nimirum capite de Hirundinibus. Serapionis interpres eum Dioſcoridis locum transferens pro Sycalide habet Sophlidas, & apud Syluaticum Sofadas legitur & exponitur Facetola. Italis appellatur Beccafico, alibi Beccafigo, Becquefico, circa Lacum Verbanum Piccafyga, quaſi συκοκόπος, id eſt, ficus tundens: Germanis Graſzmugg, uel Graſzmuſch, id eſt, Paſſer gramineus, ut Turnerus interpretatur, Ornithologus a fuſco colore nomen id deriuat, ac ſi Paſſerem fuſcum ſonaret: ſed Atricapilla ante mutationem in alis gramineo ferè colore uireſcit; unde idem Turnerus alibi dicebat Ficedulam Germanorum Graſmuſcho ſimilem eſſe.

FORMA. DESCRIPTIO.

AVICVLAM, cuius primo loco ponitur imago. Itali Capo nero dicunt, id est, Atricapillam. Caput, dorſum, cauda, & alarum remiges pennę nigrę prorſus ſunt. Alę ſuperius virides, venter ſubflauus, podex abbidus; roſtrum nigrum, mediocre, in extremitate nonnihil recuruum, crura, pedesq; & vngues atri. Atricapillę deſcriptio.

Atricapilla cum napo ſatiuo.

Secundo loco poſita ſuperiori erat prorſus ſimilis, quamuis ceu longè maiorem pictura exprimat, vertex verò capitis in ea erat coloris caſtanei: quare vel pullum etiamnum, vel fęminam fuiſſe exiſtimo: nam & Ornithologus caput eis prima ętate rubere ait, deinde nigreſcere, idq; in m aribus duntaxat, fęminis verò ſemper rubere. Caput.

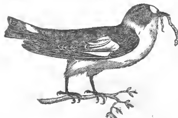
Atricapilla alia caſtaneo vertice cum ramo & fructu fici.

Ficedula nondũ mutata.

Quæ tertio ponitur loco, nec Atricapilla, nec Ficedula dici poteſt: cùm enim eam depingerem, colorem mutare nondum deſierat, ſed in ipſa erat mutatione, vertex tamen capitis erat niger, ſed notabili alba macula ſupra roſtrum in fronte notabatur. Pectus venterq; albicabant, vt figura demonſtrat, collum velut alba torquis cingebat, in alis etiam & cauda aliquid erat albi: cætera erant nigra. Hanc auiculam tanquam obſeruatu dignam mihi miſit Illuſt. D. Ludouicus Gozzadinus patritius Bonon. & iuris vtriuſq; conſultiſſimus.

Ficedula ſiue Atricapilla ſe ſe mutans.

Ficedula mas & fæmina.

Quarto & quinto loco poſitæ mas & fæmina tempore ficuum captę & depictæ colore ſupinè per caput, dorſum, alas & caudam ex fuſco ad caſtaneum vergente. Fæmina pronè tota albicat, mas ex albo ad cinereum vergit. Alarum remiges in mare nigræ ſunt, cum quibuſdam intercurrentibus albis, in fæmina ad caſtaneum vergunt. quemadmodum etiam cauda, quæ in mare etiam eſt nigra. Contrà fit in pedibus, hi namque in mare ſunt ſubcaſtanei, in illa nigri.

Ficedula mas cum ficu Aegyptia.

Quam

Ficedula fæmina cum piſtachio.

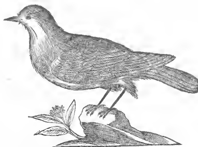
Quam ſexto loco poſuimus, Ficedula varia dici poſſit. Tota enim ex albo & nigro variat, vt pictura oſtendit.

Ficedula varia cum phillirea Narbonenſi.

Septimo & vltimo loco poſitam aucupes noſtri Scatarello, Genuenſes, ut audio, Beccafico nuncupant. Auicula eſt toto corpore Ficedulis ſimilis, tota ferè ex cinereo fuſceſcens, maximè per dorſum & partes ſupinas, nam pectus luteſcit, pedes nigri ſunt.

Scatarello vulgò cum Perſica Anglorum.

LOCVS. VICTVS. PARTVS. Educatio.

Anglia nō habet Ficedulas. *9 H. c. 15.

NGLIA, vt ex Turnero diximus, Ficedulas non habet. Nidificat in arboribus teste * Ariſtotele, in cauis nimirum vt Niphus exponit. Ariſtoteles & Plinius ſanè magnam huic auiculæ tribuunt fœcunditatem, plura quàm viginti parere ſcribentes, ſed numero ſemper impari. Atque Albertus tanta ait pullos alere ſedulitate, vt in nido etiã pinguiſsimi exiſtant, quãdo verò è nido auolant, matrem turmatim ſequi, nec deſeri ab hac, donec ſeipſos nutrire valeant.

Victus. Quod ad victum pertinet, Ariſtoteles Ficedulam & Atricapillam vermiculis nutriri tradidit: qui ſanè victus noſtris etiam Atricapillis conuenit. Sed autumno ficuum eſu plurimum adipem corporibus ſuis adijciunt, & tunc potiſſimùm & viſuntur & capiuntur. Vuis item mirum quàm inhient, quod hoc diſticho Martialis expreſſit.

Cùm me ficus alat, cum paſcar dulcibus vuis
Cur potius nomen non dedit vua mihi?

Hinc etiam Ampelides eaſdem à vineis nominatas Cælius conijcit.

CAPIENDI RATIO.

κυτίδια. Κυτίδας Græci, uti ſcribunt Heſychius & Varinus quidam Ficedulas nominant, & retia, quibus capiuntur, κυτίδια. Noſtri, vt audio, retibus eas non capiunt, ſed uiſco, qui verò retibus capiunt, id noctu applicatis ad arbores, vbi quieſcunt, retibus perficiunt, in quę ędito ſtrepitu eas depellunt.

VSVS IN CIBO.

IRVM quanti in Italia fiant Ficedulæ ob saporis gratiam. In magno etiam olim pretio, vt inuenio, habitæ sunt, idque iure merito; etenim cum duobus præ[b]antissimis pomis, ficubus, inquam, atque vuis vescantur, fit vt cæteris salubriores probioris succi, & facilioris concoctionis sint. Apicius vnà cum Turdis bis terue Ficedulas nominat, tanquam aues æquè delicatas. Macrobius eo die, quo Lentulus Flamen Martialis inauguratus est, Ficedulas & Turdos ante cænam appositos fuisse refert. [a] Gellius dum scribit negari vllam auem præte Ficedulam totam comedi oportere, ostendere videtur, nihil olim in hac alite agnouisse, quod non esset esui. [b] Athenæus in opiparo quodam conuiuio, vt aliàs etiã scripsi, porcum assum appositum tradit Turdis & Ficedulis fartum, qualis etiam Apicij porcus hortulanus est. Platina, quem alterum seu nouum Apicium dicere soleo Ficedularum reliquarumque auium minutarum carnem, si pingues fuerint, & modò non nidificent, boni alimenti esse attestatur. Ego inter reliquas minutiores auiculas Hortulano, seu Cenchridi & Ficedulæ primatum lubens ascribo. [c] Iuuenalis non sine summa indignatione monstraturus parentes filijs sæpè ansam præbere in vitia proruendi, quia prauis suis exemplis teneræ mentes eorum ad vitia facilè formentur, inter gulæ illecebras, quas à parentibus didicere, & à quibus, cum iam adoleuerunt, se se disuescere non possunt, Ficedulas nominat inquiens:

Ficedularũ æstimatio

[a] Lib. 19.

[b] Lib. 4.

Porcus Turdis & Ficedulis fartus

[c] Saty. 14 à principio.

Parentes filiorum vitiorum sæpe causam esse.

Nec de se melius quicquam sperare propinquo
Concedit iuuenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem iure natantes
Mergere Ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula, cùm septimus annus
Transierit puero nondum omni dente renato.
Barbatos licet admoueas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & à magna non degenerare culina.

Ficedulæ ob allatam rationem autumno sunt præstantiores, vtpote pinguiores, quod etiã testatur Galenus, dum ait: *Ficedula optima est autumno, propter alimentum eis tum abundans.* Quod ad coctionis modum attinet, Ficedulas, inquit Platina, implumes & nullubi comminutos aut exenteratas, in folio vitis cum modico salis, feniculi ac laridi inuolues, inuolutaque cinere calido & carbonibus integes. Ante dimidium horæ coquentur. Assas si voles, quaternas simul deuincies circa veru capite & pedibus, ne si transfixę fuerint, nil habeas quod comedas. Sunt qui in extrema coctura laridum illis instillent. Sic ille. Apicius describit ius pro coquendis & condiendis auibus, Turdis & Ficedulis, vt in Pauone etiam diximus. [d] Martialis piper addendum iubet in coctione, dum ait.

Quando sint meliores.

Coctionis modus.

Ius pro coquẽdis auibus

[d] Lib. 6 c. 5.

Carea (id est, pinguis) *quæ patulo lucet Ficedula lumbo.*
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

Cur verò piper addatur, causam reddit Bapt. Fiera poëta simul & medicus.

Si sapis, & calida arescit Ficedula, quæris
Cur piper? vt melius, si bibis, inde coquas?

In Cypro, in sale conduntur, & in futurum vsum conseruantur. Κραπὶς Polluce teste placenta est ex farina & melle, in qua positæ erant aues Ampelides aut Ficedulæ assę, quibus comesis placentam quoque (crustam videtur intelligere) iuri intritam edebant.

Κραπὶς q̃d

VSVS IN MEDICINA.

DIOSCORIDES Ficedulas in cibo (similiter nimirum paratas, vt de Hirundinibus dixerat, non quod Ficedulę oculos iuuent) aciei visus medicamentum præbere scribit.

PROVERBIVM.

CVMMVNE illud aduerbium à Græcis uſurpatum.

Σῦκα φίλ' ὀρνίθεσσι, φυτεύειν δ' οὐκ ἐθέλουσι.

Grata auibus ficus ſunt, ſed plantare recuſant,

à Ficedulis auiculis præcipuè dictum apparet, quanquam & aliæ aues ficubus veſcuntur. Eiuſdem penè ſenſus eſt. *Felis amat piſces, ſed aquas intrare recuſat.*

DE OENANTHE SIVE VITIFLORA. Cap. XXXVIII.

[a] 9. Hiſt. c. 49. [b] Lib. 18. c. 30. [c] Lib. 10. c. 29. — Parra. Oenanthe vnde dicta. Buſtner & eius deſcriptio. — Culo bianco. — Mores. — Vitrec. — Nidulatio. — Deſcriptio. — Educatio. — Mores.

THEODORVS Gaza pro Oenanthe aue, quam [a] Ariſtoteles & Plinius exortu Caniculæ abdi ſcribunt, occaſu verò apparere, tranſtulit Vitifloram. Plinius [b] alibi eadem de Parra & Virione ſcribit, quæ [c] antea de Oenanthe & Chlorione ſcripſerat, adeo vt Oenanthen Parram eum vertiſſe appareat. Auguſtinus Niphus Oenanthen à colore ſimili vuis germinantibus dictam conijcit: verum an potiùs fortè dicta ſit, quòd vini tempore appareat? In occaſu enim Caniculæ incipiunt vindemiæ. Vel an quòd vuis delectetur, vt conijcit etiam Ornithologus? Qui, circa Argentoratum, inquit, auiculam quandam Ficedulæ magnitudine, vt pictura oſtendit, vulgò Buſtner appellant, quam vuis pingueſcere audio. Color ei fuſcus, pars ſupina alba, maculis aliquot aſperſa cineteis, partem etiam ſub cauda albere puto. Longiores alarum pennæ nigricant; roſtrum longiuſculum modicè inflectitur. Sed cùm de occultatione eius nihil cognouerim, Oenanthen eſſe non aſſero. Hæc ille, adiecta etiam auis icone. Bellonius auiculam quandam quam Galli Cul blanc, Itali Culo bianco nuncupant, pro Oenanthe deſcripſit, ſed cur id fecerit, rationem nullam attulit. Le Cul blanc, inquit, auis eſt Sittę magnitudine compar, veſcitur erucis, quę per herbas degũt, & vermibus terræ, quamobrem aratra proſequitur. Moribus eſt eiſdem, quibus Philomela at non verſatur circa nemora, ſed in paruis dumetis, neque in volatu perſeuerat. Niſi in Creta in dumetis eam obſeruaſſemus, non credidiſſemus nomen ei ab antiquis fuiſſe impoſitum. Equidem nomenclaturam non eſt reperire, quæ aptiùs & conuenientiùs huic aui competat, quàm Oenanthe, vel ut Gaza tranſtulit, Vitiflora, quæ poſtrema uox Gallorum Vitrec (ſic hanc auem nominant) conformis eſt admodum. Nidulatur in foraminibus veteris maceriæ, quandoque etiam in terra, vbi bos uel aliud quoduis iumentum veſtigium impreſſit, nec non etiam in lapidicinis. Roſtrum, alæ & crura, & caudæ extremitas nigra ſunt, dorſum cinereum. Roſtrum ſimile eſt eius, quam Galli dicunt vn Pluuier. Lingua etiam eſt oblonga & plana; quinque aut ſex plerunque ædit fœtus. Parui fit, quia nil penitus canit, aut canere nouit; ideoque etiam non educatur: ſi quis nihilominus educare velit, eiſdem alet, quæ Luſciniæ dari ſolent. Admodum manſueta eſt, ſi à paruo nutriatur: celeriter curſitat per terram, ſicut Bergeronetta. (Ita ni fallor, genus quoddam Motacillæ nuncupat). Pedes habet paruos, crura tamen oblongiuſcula: quicquid ſub ventre eſt, & infra & ſupra vropygium, & anteriorem partem caudæ album eſt, vnde vulgò Cul blanc appellatur. Hæc ille, ſed icon, quam exhibet, vix deſcriptioni reſpondet.

Hæc quam ego depingo, & vulgò etiam apud nos Culo bianco nuncupatur, prorſus quidem deſcriptioni Bellonij reſpondet, & exactius expreſſa eſt, vt videre licet. Alæ verò nigræ quidem ſunt, vt ille ſcribit, coſtæ tamen cinereæ ſunt, dein ex nigro & caſtaneo variæ. Capitis vertex ex caſtaneo rubeſcit; tergus ex cinereo ad caſtaneum vergit.

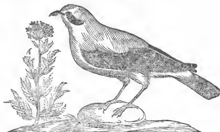
Alia

Oenanthe siue Vitiflora cum platano, & papilione caudato.

Alia est auis in agris nostris quandoq; obuia, quam pariter à podicis albedine Culo bianco nominant. Auis est superiore paulò minor, Passere verò maior, capite, collo, dorso, alarum pennis minoribus, pectore, & ventre ex ruffo flauescens, dorso intensiùs, pectore remissius, oculis nigris, retro quos macula est oblonga etiam nigra, figura quodammodo semilunari, rostro longiusculo, gracili, nigro, nigru alarum remigibus, quarum extremitates latescunt, sicut fit etiam in caudæ pennis.

Oenanthe altera cum Oenanthe herba.

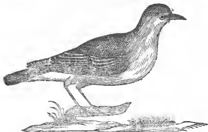
His congenerem iudicaui auiculam quandam, cuius modò hîc exprimitur species, aucupibus nostris anonymon & incognitam, mense Ianuario captam. Rostrum crassiusculum & aures habebat maiusculas, caput colore cinereo fusco, dorsum non absimile, sed nigriusculis notis variegatum. Venter maculis ferrugineis insignitur. Gula, pectus, reliquusq; venter cinerei item sed leucophei coloris instar Alaudæ. Alę item eiusdem coloris, quarum tamen pennæ extremo latere dilutiore colore pallent. Plumulæ quæ duplici ordine remiges operiunt, extremæ albo resperſæ sunt colore. Cauda tres digitos longa pennarum duodecim, quæ singulę in extremitate habent notam albicantem versus partem interiorem vtrinque spectantem, vt ex opposito quodammodo, & quæ in læua & quæ in dextra senæ sunt, sibi respondeant. Plumæ vropygium constituentes, eiusdem quidem cum reliquis sunt coloris, sed extremo candicant. Vngues pro portione sic satis grandes & robustos nacta.

Est & alia auicula in agro Bononiensi, cui pariter podex & cauda fere tota candicant, cuius hîc postremo loco exprimitur icon, capite & dorso luteo ferrugineo, ex pennis alarum seminigris, & semiluteis, rostro longiusculo fuscescente: gula, pectus & venter ex albo leuiter flauescunt. Cauda versus vropygium lutea, cætera nigricat. Aucupes Strapazino vocant.

Oenanthe congener cum Oenanthe siue labrusca.

Strapazino vulgò cum eruca specie.

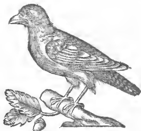

DE LVSCINIOLA. Cap. XXXIX.

VLTI, inquit Bellonius, le petit Mouchet, id est, Passerem rubi, perperam Roussette, id est Lusciniolam nuncupant. Siquidem ut nostrę regionis incolę Luscinias à rubicundo colore Rossignols nominant; eodem planè modo rustici hanc auiculam uoce diminutiua appellant Roussette, id est, Lusciniolam. Magnitudine est d'une Fauuette brune (sic Currucam interpretatur) Luscinia minor. Auis est grandiuscula. Nullum ei nomen siue Græcum, siue Latinum aptè accommodare potuimus, eoq; maximè cùm auis sit non ita obuia, & nisi quibusdam rusticis, qui pagos habitant procul a syluis dissitos, cognita, qui nimirum numerosè eas capiunt, quando ęstus ingrauescit, cum potandi causa in palustria sese conferunt. Diuersa enim nemora, diuersa etiam auium genera habent propter loci situm & populi uarietatem. Solent plerunq; aucupes auibus omnibus, quas capiunt, suas imponere nomenclaturas; quare & hanc a maculis quas multas possidet, coloris inter phęniceum & mali aurantij circa pennarum extremitates medij, Roussette nuncupârunt. Pectore, capite, & dorso, & collo coloris est cinerei, pennę alarum & caudę fuscę: rostrum acutum, subnigrum, gracile, quale uermiuoram decet, in extremo & intus aureum: crura & pedes albescunt.

Petit Mouchet. Roussette. Locus. Nominis ratio.

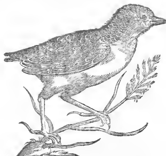
Lusciniola Bellonij cum quercu.

Cum hac auicula nisi eadem, similis saltem fuerit ea quam hic postremò depingimus quamuis tamen non omnes notas in illa expresserit Bellonius, neq; etiam omnes ab illa positę huic exactè respondeant. Pingit enim suam auem cauda oblonga, quę in nostra desideratur, digitum pręterea posticum pedis ita longum minimè expressit. Hanc die Maij ultima anni 1592. in foro nostro emi ab aucupibus, qui eam Giarolam, fortè quòd prope amnes, ubi plerumq; silicum, quas giaras Itali dicunt, copia est, uersetur, nuncupabant, quod nomen alijs quibusdam auibus aquaticis ex Gallinularum genere conuenire quoque scio. Magnitudine erat Alaudę ab extremo rostro ad unguium usq; mucrones longitudo erat duorum palmorum. Rostrum fragile, rubicundum, intus & rictus marginibus lutescens, qui rictus admodum amplus est. Color uerticis, colli, dorsi, & alarum admodum est uarius, adeo ut hoc Coturnicem exactissimè referat, Gallinaginibusq; sit simillima. Nam plumę omnes ex fusco castaneum induunt colorem, margines uerò dilutiori aut albicante nonnihil aut modicè rubescente colore cinguntur. Verticis finis colliuè initium albicantibus plumularum marginibus tanquam corona cingitur. Lingua bifida est; uenter albus; radices pennarum cinereę. Cauda breuis adeo, ut uix ulla appareat, bifida tamen & uaria. etenim extremę utrinq; seu ultimę duæ totę albę sunt, penultimę partim albę, partim castaneę. Tota cauda uix pollicari est longitudine angustissimis plumulis composita, & ipsa angusta. Crura pedesq; sat magni colore carneo ex albido nonnihil rubescente. In pedibus hoc obseruata

Giarola. Magnitudo. Rostrum. Color. Cauda. Pedes.

Vngues. ſeruatu eſt dignum, quòd poſticus digitus admodum longus paris lõgitudinis unguem annexum habet, ita ut ambo pollicem expleant. Vnguis uero hic minimè, ut plerunq; totus incuruus eſt, ſed primùm rectus fere totus, extremo tantùm admodum exiguo unco modicè inflexo armatur. Vnguiculi quoque albeſcunt.

Gearola vulgo cum gramine minori Lobel.

Auiculę hîc poſtremo loco depictæ aucupes noſtri, qui eam in agro noſtro ceperant, nomen ignorabant. Habebat autem caput pro corporis portione magnum, ac craſſum. Aiebant ficubus inhiare, quare etiam ſycomorum appinximus.

Anonymos capite magno cum ſycomoro.

FINIS LIBRI DECIMISEPTIMI.

VLYSSIS ALDROVANDI MEDICI, AC PHILOSOPHI BONONIENSIS ORNITHOLOGIÆ.

Liber Decimusoctauus.

QVI EST DE AVIBVS CANORIS.

DE EISDEM IN GENERE. Cap. I.

PRÆFATIO.

ANORAS aues, quæ deliciarum tantùm causa in caueis aluntur, a reliquis omnibus alijs auibus, quarum historiam in superioribus libris longè, lateq́; prosequuti sumus, non esse ita distinctas, ac si diuersum quoddam genus constituant, nos latet minimè. Quasdam enim quæ granis vescuntur granivoris accenseri posse, alias quæ vermibus inter vermiuoras locum habere, nonnullas deniq; alijs de causis alicui alij ex iam commemoratis generibus annumerari posse ex ipsarum particularis historiæ processu patebit. Verumenimuero quia huiuscemodi argutæ auiculę hoc pręter cæteras peculiare habent, vt cantus sui tantùm gratia, quo inter reliquas volucres celebres, & insignes existunt, educari consueuerint, itaq; de ipsis separatim agere placuit. In hoc igitur libro, qui huius voluminis vltimo loco venit, de illis tantum sermo erit, quæ ob cantus sui dulcedinem dignæ habitæ sunt, vt summa industria, & studium in ipsis enutriendis, & curandis adhibeatur: non vt nobis in cibum aliquando cedant, vel aliquid aliud eiusmodi emolumenti afferāt, sed in aulis, cubiculisq; in suspensis caueis cantillantes cùm nos domi continemus, suauissimis suis cantiunculis oblectent, & animi molestias demulceant. Sed anteqoam ex hisce alicuius particularē historiam aggrediamur, quædam omnibus ferè communia, cuiusmodi sunt ad cibum, educationem, corporisq; affectus & cantum, spectantia, ne eandem cantilenam sæpius canere inuiti cogamur, præmittere necessarium esse duximus.

Canoræ aues diuersum genus non constituunt.

Canoræ aues sub diuersis generibus comprehendi possunt.

Quid peculiare habeant, & cur de ipsis authores agat separatim.

De quibus auib' ī hoc libro agat.

VICTVS.

NTER illa igitur, quę vel omnibus hisce auiculis, vel earum pluribus communia sunt; primo loco victus ratio sese offert. Potus igitur frigida sit munda, & nitida, prorsusq; ab omni immunditie defæcata: Talis enim & cantus suauitati, corporisq; salubritati plurimùm conferet. Cibi autem varij pro naturæ, & palati differentia sunt offerendi. Aliæ namque seminibus aluntur, quibus natura duriusculum rostrum elargita est, cuiusmodi sunt Carduelis, Alaudæ, Linariæ, Fringillæ, & quos Passeres Canarios, seu Canarienses appellant, & id genus reliquæ. Quædam verò omni fermè insectorum genere, carnibus contusis, ouorum

Potus.

Cibus.

Quæ seminibus gaudeant.

Quæ insectis & carne. Phalaridis feminis præstantia. Phalaridis descriptio.

ſis, ouorum vitellis & id genus cibis potiſſimùm gaudent, vt quæ roſtro imbecillo, & tenui à natura donatæ ſint, & ad ſemina frangenda minus idoneo. Primi igitur generis auiculis nullum cibum ſapidiorem, iucundioremq́;, & qui magis ad earum valetudinem faciat, & magis longæuas reddat, & quo paſtæ magis aſſiduos, & ſuauiores modulos meditentur, phalaridis ſemine haud facilè reperias. Eſt autem Phalaris, vt deſcribunt quidam planta, quę tres, quatuorue culmos erigit cubitales, & nonnunquam proceriores, geniculatos, Zeæ, aut tritici culmis non diſſimiles. Folia ex geniculis ſingula exeunt, acuminata, paruæ arundini, aut tritico ſimilia: ex iiſdem geniculis quidam etiam culmi ramulorum vice emergunt, quos folia circum amplectuntur. Spicas in ſummis culmis, & ramulis illis fert rectas digitali craſſitudine, teretes, in ſumma turbinatas, exiguis ſquamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli exigui è breuibus ſtaminibus dependent: ſemen deinde inter ſquamas gignitur, milio non diſſimile ſplendidum, candicans, aut ſubnigrum, oblongum, in mucronem acuminatum, guſtu milio ſimile. Quibuſcunque has aues alere eſt cordi, huius plantæ ſemen non ignorare plurimùm conducit. Peregrinum eſt autem pluribus in locis, & multis incognitum.

Phalaridis ſemẽ vnde afferatur. Frumẽtum Canarienſe.

In Galliam ex Hiſpania affertur, & Canariis inſulis. Maſſiliæ autem, quæ eſt Galliæ Narbonenſis vetuſtiſſima, & præclariſſima vrbs frumentum Canarienſe dicitur, quia eius copiam inſtitores ex Canariis ſecum deferunt, & vnà cum Paſſerculis Canarienſibus vendunt, quòd eo maximè delectentur, ſitq́; eis cibus ſaluberrimus.

Phalaris vbi naſcatur. Cuneno. Sicilia Phalaridis ferax. Genuenses [illegible] ſemine canoras [illegible]. Scagliuola. Milium. Cor veruecinum, & vitulinum, Vermes, ouorum.

Cæterùm in multis etiam aliis locis naſcitur, & magna cum vbertate prouenit. Apud Melitenſes namq́; diligentiſſimè ſeritur, & illius inſulæ incolæ patria lingua Cuneno vocant, & ad conficiendum panem (pauperes fortaſſis, & in annonæ caritate) cum tritico miſcent. Sicilia etiam, huius ſeminis, vt ſi quę vlla regio, ferax eſſe perhibetur, vbi vel ſpontè inter ſegetes triticeas potiſſimum frequens innaſcitur. Illinc magna copia tum tritico admiſtum, tum etiam ſecretum in oras Italicas nauibus onerariis aduehitur, Genuam præcipuè. Quapropter illius vrbis & totius Liguriæ homines nullum aliud hiſce auiculis cibi genus offerunt, & lingua indigete ſcagliuola nuncupant, quaſi ſquamoſam. Sed quia non vbique terrarum ſeminis huius habetur copia, in illius defectu, pro harum auicularũ cibo, milio vti poterimus, ut apud nos Bononienſes uſus obtinuit. Sunt qui etiam panicum, Zeam, tritici recrementa, canabis, & lini ſemina exhibeãt: ſed minus tutò, nec ſine aliqua noxa: ob id enim in quoſdam corporis affectus facile incidunt, vel ſaltem mœſtam, & ferè taciturnam uitam degũt. Non deſunt etiam qui corde ueruecino, aut uitulino paſcant; ſed huiuſmodi ſanè uictus alteri generi, quod molli, imbecilloq́; roſtro præditum eſt, magis conuenit; cui etiam præter id, uermes, muſcas, & id genus inſecta, ouorũ uitellos ad duritiem coctos, carneſq́; tum crudas, tum coctas exhibere licebit. Sed pręter commemorata ex ciceris albi farina, cum nonnullis aliis admiſtis edulii genus quoddam parant, quod omnibus hiſce auiculis apponi poteſt, nulli autem ſalubrius, vtiliuſue, quam iis, quę minus firmo ſunt roſtro.

Edulii pro auibus quę molli ſunt roſtro, deſcriptio.

Cuius deſcriptionem tùm vt paratu facilem, tùm vt maximè vtilem, ne dicam neceſſariam hoc in loco afferre non pinguit. Duabus igitur ciceris albi farinę libris, optimè à furfuribus in cerniculo expurgatę, amygdalarum dulcium optimarum, quales ſunt, quas Ambroſianas appellant, quę ab interiori etiam cortice exquiſitè emundatę fuerint, & in mortario diù contuſę libram unam admiſcent, & in ęneum cacabum ſtanno illinitum ſimul cum butyri recentis vnciis tribus quatuorue indunt: ignem modicum poſtea ex lignis acapnis, ne tetrum ex fumo ſaporem ingeſta concipiant, cacabo ſubdunt, & ſuauiter, & lentè admodum decoquunt: ſed dum coquuntur, cochleari in gyrum aſſiduè agunt, & frequenter uerſant, cùm uerò butyrum iam liquefactum fuerit, duos ouorum uitellos, & croci puſillum adiiciunt: Mel pręterea deſpumatum, & vt dicunt, colatum ex interuallis ſuperinfundunt, aſſiduè, ut dictum eſt, agitantes, & cochleari uerſantes. Queis omnibus quantum ſatis eſt decoctis, per cribri foraminula ampliora, uel anguſtiora, prout auium huiuſmodi edulio paſcendarum, robur, & magnitudo exigunt, miſcellam illam digitis ſubigentes exire compellunt, & buccellulas hoc pacto granorum milii magnitudine plus minus efformatas in ſuarum auium eſum aſſeruant: quod cibi genus ut in longius tempus perduret, ne putreſcat, melle ſæpius aſpergendum erit, & crebrò uerſandum. Sic enim fiet, ut imputre, incorruptumq́; uel ad ſex menſes perſeueret. In caueis item terrę, aut uetuſti ruderis, aut pumicis fruſtulum habeatur, ad hoc enim roſtrum acuere poſſint, quod alioqui ipſis aliquando obtunditur. Ex terra autem aliquid ſæpe uorare conſueuerunt, quò noxios humores per aluum deturbent. Id enim euacuationis genus ad ipſarum incolumitatem non parum conferens natura eas docuit. Atq; hæc de uictu earum in genere. Qui modò ſingulis peculiariter conueniat, in particularibus hiſtoriis edocebimus.

CANTVS.

VES vére, & æstate frequenter canere non est nouum: ijs tamen temporibus illarum cantus hominibus minus gratus, minusque iucundus existit. Nam & caueis inclusæ & quæ liberæ per agros volitant, suo modulamine certatim aures velut offendunt. E contrario autumo & hyeme cantus gratior est, & maximi vbique fieri consueuit, tum ab alijs, tum ab aucupibus, præcipuè, earum, quas in caueis inclusas seruant, vt qui ipsis allectricibus vtuntur ad alias capiendas, quæ ex montibus à frigoribus, & niuibus depulsę ad valles, & tepidiora loca descendunt. Quapropter non ab re, imo fortè operæpretium fuerit, artem aliquam excogitare, qua vernales, æstiuosq; cantus, tanquam inutiles, & importunos, in autumnum, primamque hyemem, velint, nolint, differre cogantur. Calendis itaq; Maij, vel circiter tempore nimirum quo & homines purgare sese solent, quando iam frequentiores modulos ędere meditantur, eas, quæ in dictos vsus sunt asseruandæ, purgare oportet vt scilicet noxijs humoribus, quos hyeme coaceruare solent, penitus expulsis, naturaque inde firmata, commodius, valentiùsque futuri carceris, & tenebrarum incommoda ferant. Prima igitur huius instituti die betæ succum defæcatum cum aquę nitidæ pauculo propinabimus, quem vt exhauriant, per aliquod interuallum aquam nitidam consuetū earum potū auferemus, altera herbam ipsam vellendam edendamque in cauea suspendemus, indito insuper pugillo terræ, & rudere aliquo, qualia ex vetustarum domorum ruinis eruuntur. Si quid enim ex ijs deglutierint, vt tanquam à natura edoctæ factitare cōsueuerunt, non minus, quàm betæ succo, aut folijs purgabuntur. Cùm purgantur, ab intensa luce sunt arcendæ, ideoque eas domo efferre non licet: Sed vt tenebris assuefiant, in dies paulatim in obscuriora loca recondendæ, idque in decimam vsque lucem, ac dein in cubiculum penitus obscurum, & quod ne minimum quidem splendoris, nec per rimulas admittat, includendę. Sic enim importunum garritum vsque in optatum à nobis tempus different. Toto verò clausionis tempore ergastuli ostiolum à nemine aperiatur, præterquam vesperi ab eo, cui illarum cura demandata fuerit; is enim saltem tertio quoque die cum lucerna accensa ingredi debet, & aquā, quā cōspurcare solēt, mutare, scariosque pariter alueolos mundare atque recentem simul cibum priorē iam exhausto, suppeditare. Sed in primis necessum erit, vt munda semper à fæcibus, & ab omni alia immunditie cauea seruetur. Nihil enim ipsas æquè offendit, ac teter stercoris, & aliarum immundarum rerum odor. Profuerit quoque betæ folium quarto, & succum vigesimo quoque die exhibere, præsertim Fringillis, quæ nisi optimè curentur, sæpiusq; ue purgentur, in cæcitatem non raró incurrunt. Sed vt etiam pediculis, à quibus non parum infestatur hoc auium genus, minus obnoxiæ sint, operæpretium fuerit, illas in mundiores caueas vicesimo quoque die transferre: quò etiam fiet, vt à fœtore, qui eas aliquando interficit, vindicentur. Hac igitur ferè ratione vsque ad V. idus Augusti curandæ sunt, quo tempore eodem modo, quo superiùs præcepimus, eas denuò purgare oportet. Ab hinc studendum est, vt paulatim iterum luci assuescant: cauendum tamen interim à Sole, nunquam enim deinceps vsque ad aucupij tempus illi sunt exponendæ, ne splendor radiorum hebetantem earum visum offendat. Quæ omnia si obseruauerimus, uoti nostri abundè compotes fiemus, nimirum ex ipsarum harmonia, atque aucupio vtilitatem, voluptatemque simul percepturi.

Aues canoræ qua arte cantum in autumnum differant.

Cur purgātur.

Quomodo, & quibus purgentur.

Clausionis tempore quomodo pascendæ.

Quousque inclusas esse deceat.

CORPORIS AFFECTVS.

VLTIS affectibus obnoxium est vniuersum hoc auicularum genus, inter quos nullus molestior, magisue perniciosus cæcitate ipsa: quam alioqui facilè incurrunt: & cùm iam radices iecerit, penitusque firmata fuerit, nullam deinde curationem admittit. Quare optimi consilij erit venienti morbo occurrere, ipsamque adorientem consentaneis propulsare remedijs. Id autem facilè præstabimus, si simulac lachrimari cœperint, quod est incipientis ægritudinis indicium, saccharum ex betæ succo alternis diebus ad quatriduū vsque propinauerimus, statimq; virgulam aliquam ficulneam caueæ intromiserimus, vt ad illam oculos perfricent: quod à natura edoctæ factitare solent, indeq; breui admodum con-

Cæcitatis curatio.

Cæcitatis incipientis indicium.

Crurum, & tibiarum fracturæ curatio.

ualeſcere. Crura inſuper nonnunquam franguntur, vel tibiæ, quæ vt coaleſcant, & in priſtinum reducantur, ſumma cura, & ſtudio enitendum erit. Quare ablatis prius virgulis, quibus, dum bene habent, inambulantes inſiſtunt, neceſſe fuerit, cibum in ima cauea apponere, ut ſcilicet in promptu ſemper ſit: neque illum quæritantes, huc & illuc volitare coactæ ægra membra non ſine magno diſpendio doloreq; trahant, vnde vel commorantur, vel penitus claudicantes, & inutiles euadant. Porrò affectum membrum neque deligandũ, neque faſciandum eſt. Ex hoc enim remedij genere, quòd ſine dolore adhiberi nequeat, periculum imminet, ne humor ad partem affectam attractus, phlegmonem excitet. Sed totum negocium, præmiſsis, quæ præcepimus, naturæ eſt committendum, quæ nullo alio artis præſidio eas intra paucos dies ſanitati reſtituet. Caueas autem, quibus incluſæ ſunt remoto procul ab hominum frequentia loco abdere oportet: ne frequenti introeuntium aſpectu territæ, huc illuc volitantes, crura, tibiaſq; clarius earum magis allidant.

Phlegmone quomodo curetur.

Phlegmone etiam non rarò huiuſcemodi auiculæ tentantur, & illę potiſsimùm, quæ calidiore ſunt intemperie, à qua eò in maiorem vitæ diſcrimen adducuntur, quò nobiliorem ea partem, caput nempe inuadit. Eſt autem eiuſcemodi inflammatio à principio cannabino ſemine vix maior, ſed temporis tractu in ciceris magnitudinem excreſcit: In qua ægritudine, quæ non ſine vitæ periculo exiſtit, eas eo quo à nobis dictum eſt modo purgare cõueniet: ſicuti etiã

Morbus ſubtilis, & eius cura. Morbi ſubtilis ſigna.

in morboſa illa conſtitutione, quam morbum ſubtilem appellant, quæ non minus periculoſa eſt, & exitialis. In hac enim totum corpus intumeſcit, vt in hydropicis, & venæ præſertim tumidæ apparent: pectus gracile, & excarne euadit: auis ipſa à pabuli loco non diſcedit: Sed cibũ huc, illuc diſpergit, potiùs quàm comedat. Nec minoribus à podagra, qua cum ſæpe conflictantur, afficiuntur incommodis: nam præ doloris ſæuitia neque ſtare, ne-

Podagrę ſigna. Aſthmatis ſigna.

que per caueam ambulare permittuntur. Hanc adeſſe, pedum, & tibiarum ſcabrities prçter iam commemorata ſymptomata in primis declarat. Aſthma autem, quo affectu etiam eas aliquando diuexari accidit, his notis ſeſe prodit. Auis raucеſcit, aut penitus obmuteſcit, vel, ſi uocem nõ prorſus amittit, imperfectam ſaltem, & aſperam, gemebundamq; ędit adeo ut obſtrepere, & vociferari, lamentariq; uideatur potius, quàm canere. Sin nullam uocem emittat, digitos pectori admouere oportebit: nam ſi uehementi, inſueto motu palpitet, nullum aliud certius, & euidentius huius ægritudinis ſignum exoptare licebit. Ab hiſce itaque iam commemoratis morbis, ſi appoſita, qualia ſunt, quæ recenſuimus, adhibeantur reme-

Epilepſia, & quomodo curanda

dia, nonnunquam uindicari poterunt: ſecus ab epilepſia, qua non ſecus ac homines ueluti diuinitùs perculſæ concidere cernuntur. Ab hac enim uel nunquam, uel rarò admodum liberantur. Si autem à primo inſultu ſaluæ euaſerint, ungues illis ſunt illicò reſcindendi, & ipſæ optimo uino multis uicibus aſpergandæ; cauendum uerò in primis, ne ſub ſole diù moram contrahant.

Oris affectus curatio.

Eſt & aliud morbi genus, aphtis ſimile, quod ipſas uehementer affligit, & inter reliquas corporis partes ori præcipuè incõmodat. Ad quod propulſandum peponis ſemina in aqua diſſolues, & in potum triduum, quatriduumue offeres. Cum autẽ eas iam meliuſculas eſſe, & conualeſcere cognoueris, ſaccharum ſimili modo in aqua diſſolutum exhibebis.

Alui profluuium, quomodo curãdus.

Aluus poſtremò non minus ac hominibus plus æquo hiſce auiculis aliquando profluit, tunc igitur, ut quoad licuerit, huic malo occurratur, caudæ pennas, & quæ podici adiacent reſecabimus, aluumque oleo illinemus: & reiecto ſi fortè eo antè ueſcebantur, cannabino ſemine, eius loco peponis ſemina biduo miniſtrabimus: ſed ſi ex illarum numero fuerint, quæ ſeminibus non ueſcuntur, omnibus alijs edulijs dimiſsis, ouorum tantùm uitellos, qui ex coctione duritiem cõtraxerint, comedendos apponemus.

In plumarũ defluuio quomodo ipſis opitulandum. Plumarum defluuij ſigna.

Præter commemoratos affectus, quibus omnes obnoxiæ nõ ſunt alia eſt ęgritudo omnibus communis, & quam nulla earum deuitare poteſt, nempe plumarum defluuium. Nonnullis enim circiter calendas Iulij, nonnullis circa eiuſdem menſis finem plumę decidunt, & poſtea nouę renaſcuntur. Grauis eſt hęc affectio: mœſtę tunc ſunt, & omnino ſilent, parum comedunt, plumę omnes rigent; ipſę uerò immobiles perſiſtunt, & aliquando etiam uitam cum morte commutant. Quæ ita laborant, ter quaterue in hebdomada uino aſpergendæ ſunt. Sic enim morbo facilius reſiſtunt, & ab illa moleſtia citius ſeſe liberant.

Vt minus morbis obnoxiæ ſint.

Cęterùm quò rarius, hiſce, & alijs ægritudinibus tententur, uel ut, ſi quando tentari contigerit, facilius euadant, eas, pręſertim, quę panico, cannabis ſemine, & alijs mali ſucci cibis uictitant, ſemel in menſe purgare operęprętium fuerit. Hoc commodè præſtabimus peponis ſeminibus à cortice mundatis, lactuca, cichorio, beta, anagallide, & mercuriali, quę poſtrema herba linarię pritanum conuenit. Proderit etiam rudus aliquod ex calce, & terra in caueam inijcere. Peculiares cuiuſque affectus, & ipſorum remedia in particularibus hiſtorijs, quas iam aggrediamur, recenſebimus.

DE LVSCINIA. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

INGRATI animi notam haudquaquam me effugere posse, existimem aut asini auriculas, quod de Mida dictum est, habere videar, nisi inter canoras aues, quæ caueis inclusæ à nobis deliciarum causa aluntur, Luscinię primas detulerim. Hæc enim animum nostrum molestissimis excruciatũ curis, & assiduis studijs fessum toties recreat, refocillatq́, & nunc etiam nobis hæc exarantibus aures cantus sui dulcedine, atq; harmonia, demulcet eamq́, diutius ferè, quam solet, continuat, ac si deprecetur, vt quæ extra controuersiam cæteris cantu præstat, ego etiam primo honore digner. Huiusce verò auiculæ encomia prosequi, & recẽsere superuacaneum existimo: tum quòd ipsa sui met tibicen est, & cuiusmodi sit, cantu suo declarat: tum quòd eius laudes & poëtæ, & qui soluta oratione scribunt, passim vbiq; celebrent. Plinius in primis, vt tam musicę auiculę dignum se præbeat encomiastem, ipsius in canendo assiduitatem, suauitatem, varietatemq́, & studium elegantissimis verbis longè lateq; prosequitur: quæ eius in Lusciniam laudes, ab innumeris postea scriptoribus, vel eædem omninò, vel paucis tantùm immutatis repetitę fuerunt. [a] *Luscinijs*, inquit, *diebus, ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus densante se frondium germine non in nouissimum digna miratu aue. Primùm tanta vox tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in vna perfecta musica scientia modulatus editur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur reuocato, infuscatur ex inopinato interdum secum ipse murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extensus, vbi visum est, vibrãs summus, medius, imus. Breuiterq́, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit. vt non sit dubium hanc suauitatem præmonstratam. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, nec ijdem omnibus, sed sui cuique. Certant inter se, palamque animosa contentio. Victa morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente, quam cantu. Meditantur aliæ iuniores, versusq́, quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibusq́, reticent. Intelligitur emendata correctio, & in docente quædam reprehensio.* Hucusq; Plinius, & paulò inferius. *Visum iam sæpè, iussas canere cæpisse, & cum symphonia alternasse.* Ad Plinij imitationem [b] Bellonius, ne in huius auiculę laudibus recensendis infacundior esse uideretur, quàmplurimis, ijsq́, ornatissimis verbis ipsius cantum exprimere, & laudibus extollere conatus est, qui & statim in ipso proemio uocauerat eam nobilissimam, & cui meritò inter eas, quæ uersantur circa sępes, uirgultos, & dumos, primus locus si ne controuersia deberetur. Hisce Plinij & Bellonij in Lusciniam præconijs, authoris Philomelæ, quisquis ille fuerit, carmina à nobis alibi, prout occasio ferebat recitata, nusquam uerò melius, decentiùsue, quàm nunc, subijcere libuit:

Lusciniæ laudes.
[a] L. 10 c. 29.
Luscinię cãtus laudes.
Iuniores ab adultioribus edišcunt.
[b] De Histor. auium lib. 7. cap. 1.
Luscinia auium nobilissima.

Dulcis amica veni noctis solatia præstans,
Inter aues etenim nulla tibi similis.
Tu Philomela potes vocum discrimina mille
Mille potes varios ipsa referre sonos.
Nam quamuis aliæ volucres modulamina tentent;
Nulla potest modulis æquiualere tuis.
Insuper est auium spacijs garrire diurnis;
Tu cantare simul nocte, dieq́, potes.

Non iniuria igitur auem hanc tanti fecerunt prisci illi Romani, vt quæratur [c] Plinius, *Seruorum illis pretia fuisse, & quidem ampliora, quàm quibus olim armigeri parabantur.* Ex cuius uerbis colligere licet, Lusciniarum magna fuisse pretia. Vinitor enim seruus, ut apud Columellam legere est, octo millibus æstimatus est, & pluris armiger vænire uinitore solitus erat, vt qui præsidium uitæ domino afferre posset. Ex quo satis constare arbitror, id quod statim sequitur apud Plinium deprauatè legi; nempe eam Lusciniam albam, quæ Agrippinæ dono data est, sestertijs sex uenisse, hoc est sex millibus. Cum enim cæteras hac prærogatiua antecelleret, quod candida esset, quod est propè inusitatum, ut ait ibidem Plinius, pluris eã stetisse, non uerò minoris, quàm reliquas proculdubio statuendum est. Sed iam reliqua ad huius auis historiam spectantia prosequamur, adductis tamen prius [d] Iani Gruteri carmi-

[c] L. 10. c. 29.
Vinitoris serui pretiũ.
Plinius deprauatus.
[d] L. 3 Eleg.

Ttt 2 nibus,

nibus, ut quæ eius in canendo ſuauitatem declarent, principemq́; uolucrum appellent: ut quoque hinc pateat, nos principem locum inter canoras aues Luſciniç iuremeritò aſſignaſſe. Canit igitur:

Tu quoque tu volucrum princeps Philomela, latere
Quam ſub remo aliquo querquera cogit hyems,
Prodi age de tenebris, & ſi quid amicius olim
Innumeris numeris es meditata melos,
Id nunc ne magni graue ſit Victory ad urnam
Gutturis omniſidis totum iterare tonis.

Luſcinia homines muſicã docuit. Non immeritò autem à ſcriptoribus celebratur. Nam ſi quę vnquam auis fuit, ex cuius cantilenis homines muſicam excogitauerint; vt quidam arbitrati ſunt, nimirum Luſcinia eſt, quam habuiſſe magiſtram neminem pudere debeat, dummodo uim in hac re alius non ignauiter aſſequatur.

ÆQVIVOCA.

Thachmas. THACHMAS Hebraicam vocem aliqui Luſciniam, alij autem auem immundam, & rapacem exponunt. Thargun vult eſſe genus Accipitris. Communis tráſlatio Larum vertit. Ranan. Sic & Ranan aliqui pro Luſcinia, alij aliter accipiunt. Ἀηδὼν, etſi propria, & vulgata ſignificatione Luſciniam tantum ſignificet, ab authoribus tamen in alijs penitus diuerſis vſurpatur ſignificatis. [a] Lycophron Syrenes propter ſuauem, & demulcentem earum cantum Ἀηδόνας vocat hoc in verſiculo:

[a] In Caſſan. Syrenes Aedones d.

Ἀρπυιογένων ἀηδονιακὰς τ᾽ Ἀηδόνων, id eſt,
Et auiformium ſcopulos Luſciniarum.

Aedones Libiſſæ quæ. Ἀηδόνες Libyſſæ dicebantur etiam olim mulieres illæ, quæ Carthagine Libyæ vrbe filios ſuos, neſcio qua religione Saturno ſacrificabant, alluſione nimirum ad fabulam Aedonis, ſiue Philomelæ, quę filiũ ſuũ mactaſſe, & Thereo pro epulo appoſuiſſe perhibetur. Aëdon præterea epitheton eſt, quod muſicũ, & ſuauiter cantillantem ſignificat, & aliqui volũt eſſe Philomelę epitheton: Ornith. verò potiùs ad ipſius nomen pertinere putat, in cuius ſententiam libenter eo. Quidã autem in epigrammate Gręco cicadam Aedona cognominat, hoc eſt muſicã, & ſuauiter cantillantem: ſicuti Euripides tibias Ἀηδόνας dixit; apud quem alibi Ἀηδὼν pro tibiæ lingua per metaphoram legitur, vt aſſerit Heſyc. qui addit præterea Mineruã in Pamphilia Ἀηδόνα appellari. Ἀηδόνις autẽ, vt teſtatur Varinus Luſciniæ pullũ, & apud Archilochum muliebre pudendum, & locum, in quo canebant, & officinam ſignificat. Ariſtot. corruptus. Nec illud ſilentio inuoluendum, quod vbi apud Ariſtotelem Ἀηδόνων alicubi legitur, Gaza, & Niphus Alcyonum tranſtulere, quaſi ſubolfacientes corruptum eſſe Ariſtotelis contextum, & pro Ἀηδόνων Ἀλκυόνων legẽdum eſſe. Idem autem eſt Ἀηδὼν apud Græcos, quod Philomela apud latinos. Sciendum tamen, Philomelæ nomine omnes ferè Græcos, vt alibi diximus, non Luſciniam, ſed Hirundinem accipere. Etſi enim a latinis ferè omnibus receptum ſit, Prognen in Hirundinem, Philomelam verò in eius nominis auem deformatam fuiſſe: contra tamen Græci ſcriptores hanc Hirundinis, illam vero Philomelæ, ſeu Luſciniæ formam induiſſe volunt: quod alibi fuſiùs, dilucidiuſque demonſtrauimus. Quapropter ſufficiet nunc id [a] Ariſtotelis teſtimonio fulcire, qui laudat Gorgiæ ingenium, qui cùm ambularet in aperto foro, fortèque Hirundo ſupra caput uolitans ipſum ſtercore inquinaſſet, reſpiciens illam inquit; *Turpe tibi hoc ſanè Philomela. Si enim,* inquit, *vt auem ipſum increpuiſſet, locum reprehenſio nõ habuiſſet. Neque enim aui, quamuis commiſerit turpitudinem ullam ea res eſſet: ſed virgini turpe id factum eſt, quo nomine illam vocauit. Forte igitur exprobrauit Gorgias Hirundini flagitium, quod feciſſet, tanquam cum virgine, non aue, ſermonem cum eo habens. E Philomela nanq; illa auis facta fuerat.* Hæc Ariſtoteles: ex cuius verbis, quod aſſeruimus, mirifice confirmatur. Sed neque Luſciniæ nomen amphibologia caret. Narrat enim [b] Bellonius, Paſſerem rubi à quibuſdam Luſciniam vocari ſed perperam. Eſt enim, vt ait ille Paſſer rubi auis colore quidem referens Luſciniam, vnde factum vt à ruſticis Galliæ Rouſſete appelletur; minor tamen eſt ipſa Luſcinia, quod etiam nomen diminutiuum illi a ruſticis inditum denotare videtur. Sed de hac auicula ſuo loco iam egimus. Sunt etiam, teſte Ornithologo, quædam bombardarum genera, vt vocant, quæ neſcio ob quam cauſam Luſciniæ dicũtur. Italorum Roſignuolo, ſiue Vſignuolo quid penitus ab aue diuerſum ſignificat apud Ioan. Bocaccium, quem Hetruriæ Ciceronem appellare libet, illud nimirum in homine, quod

[a] Rethor. l. 3.
[b] De auibus lib. 7 c. 1.
Rouſſette.

ſine

fine rubore ab ingenuo proferri nequit. Hic enim in lepidissima illa fabella, quam de Ricciardi nubili iam filia Lusciniam manè cantillantem audire cupiente recenset, illam in somno Lusciniam manibus habentem à patre deprehensam fuisse commemorat. Græci igitur Latiniq; & Itali eodem vocabulo & auem, de qua sermo est, & alia penitus diuersa significant sine ulla additione. Galli verò cum additione suum Rossignol in alia significatione vsurpant. Phoenicurum enim aliam prorsus auiculam, teste [a] Bellonio, Rossignol de murail le, id est, Lusciniam murorum appellant.

Phoenicur' Rossignol de Murailleà Gallis dictus. [a] De Auib. lib 7 c.8.

SYNONYMA.

THACHMAS & Ranan Hebraicas voces aliquos Lusciniam interpretari diximus. Arabicè dicitur Odorbrion, Enondom: & voce quasi corrupta à Græco Ἀηδών, vt asserit Syluaticus, Audon quoq; legitur apud Auicennæ interpretem. Ἀηδών Græca vox est, Lusciniam vt iam diximus, significans, & facit genitiuum Ἀηδόνος penultima breui. Reperitur & Ἀηδόος contractè, & Ἀηδοῦς poëtice, & vocatiuus Ἀηδοῖ tanquam à recto Ἀηδώ; fit autem Ἀηδών à verbo ἀείδειν mutatione Aeolica ει diphthongi in η impropriam diphthongum. Recentiores quidam deriuant ab ἀεὶ, & ἄδω, quod sine intermissione ferè canat, vbi incœperit. Legitur apud [a] Theocritum Ἀδόνες pro Ἀηδόνες. Ἀβηδόνα, Ἀηδόνα Hesychius & Varinus. Τετράδυσιν Ἀηδόνα. Iidem Ἀτθὶ κόρα μελίθρεπτε, &c. habetur in Græcis epigrammatibus: quo in loco Brodæus Atthidem, vel Hirundinem, vel Lusciniam interpretatur, Ornithologus Hirundinem. Ὀλολυγόνα quidam apud Theocritũ interpretantur Lusciniam, vel Hirundinem. Nos infra de hoc nostram aperiemus sententiam. Ἀηδὼ idem est, quod Ἀηδών, sicuti & Ἀηδονιδεύς, quod postremum in hoc tantùm differt, quod masculina terminatione profertur, ac si dicatur Luscinius, aut Lusciniolus; & videtur esse factum ex Ἀηδονὶς, quod præter alia Lusciniæ pullum significare diximus. Sũt tamen qui velint diminutiui formam, siue terminationem habere, non autem significationem: quibus libenter adhæreo. Daphnis enim hac voce vtens apud [b] Theocritum non paruulæ Lusciniæ, sed adultioris sibi vocem precari censendum est. Canit autem:

Thachmas. Ranam. Odorbriõ. Enondom. Audon. [a] Idyl. 19. Ἀηδονὶς quorũdam sentẽtia diminutiui formam, nõ significatio nẽ habet. [b] Eidyl. 8.

Ἄιπερ ὁμοῖον
Μουσίσδοι Δάφνις ταῖσιν Ἀηδονίσι id est,
Vtinam eodem modo
Caneret Daphnis sicut Luscinia

Latini quoque hoc nomen seruant. Virgilius:

Quodq; leues calami, quod suauis cantat Aëdon.

Vbi non parum hullucinatur interpres, qui pro Aëdone musici cuiusdam nomen interpretatur. Dicitur apud eosdem & Philomela, non autem Philomena, vt admonet Cælius Rhodiginus, suffragante Pausaniæ authoritate. Græci autem, vt in superioribus annotauimus, Philomelæ nomine Hirundinem plerunque accipiunt, sicut Prognes vocabulo Lusciniam, veluti cùm Epops apud [c] Aristophanem Lusciniam alloquens, *Proge*, inquit, *Exi, & te ipsam ostende hospitibus*. Latini Philomelæ, & Lusciniæ vocabulo in eadem passim significatione vtuntur. Poëtę vero videntur Philomelam libentiùs vsurpare, sicut oratores Lusciniam: de cuius posterioris vocis etymologia diuersi diuersa sentiunt. Quidam.n. quòd in lucis canat sic dictam volunt: nonnulli verò quòd canat ante lucem, uel quòd cantu suo significare soleat diei surgentis exortum. Mihi in primis arridet [d] M. Varronis sententia, qui sic dictam autumat quòd lugens canat. Inquit enim: *Lusciola* (hoc nomine ab eo appellatur, quod idem est cum Luscinia) *quod luctuosè canere existimatur, atque ex Attica Progne in luctu facta auis*. Omnes enim ferè scriptores eius cantum per hæc verba lugere, gemere, aut flere, & eiusmodi plerunque exprimunt: ut ex ipsorum authoritatibus mox post adducendis elucescet. Lusciniæ diminutiuum est Lusciniola, qua uoce utitur [e] Plautus:

[c] In Auibus. Lusciniæ etymum. [d] De lingu. lat. lib. 4. Lusciola. Lusciniola. [e] In Bacch.

Pol ego metuo, ne Lusciniolæ defuat oratio

Quo in uersiculo uidetur locũ habere, quod de uoce Ἀηδονὶς superius dictum est, nempe diminuentem formã potiùs, quàm significationẽ obtinere. Atthis præterea, etsi, ut iam diximus, alij aliter interpretentur, à poëtis aliquãdo nuncupatur, quasi Attica, ad fabulam nimirum respicientibus, qua Philomela Pandionis Atheniensis regis filia in hanc auem dicitur esse transformata, Martialis:

Sic vbi multisona feruet sacer Atthide lucus

[f] Hiſt. lib. 9. cap. 49.

Cùm æſtate colorem, vocemque mutauit, in Italia alio nomine appellari ſcribit [f] Ariſtoteles, ſed hoc nomen à nullo fuit traditum, licet Albertus hyeme vniſonum appellari dicat. Ego nec Vniſonum appellari, nec alio quopiam diuerſo nomine apud Italos vnquum eo tempore audiui. De huius autem auiculæ hactenus commemoratis nomenclaturis ſatis apud omnes etſi non omnino conuenit. Quod verò nonnulli Acanthidis etiam ei nomen indiderint, ij me Hercule toto penitus cœlo errant. Nec illi mea ſententia ferendi ſunt, qui auiculis illis, quę menſe Auguſto, & Autumno pingueſcunt, & Ficedulæ indiſcriminatim vocantur, Luſcinas annumerant. Hi enim auiculam quandam Curucam nimirum quibuſdam putatam cum ipſa Luſcinia confundunt. Errant pariter, vt annotat [g] Bellonius, quidam authores Græci Neoterici, qui auem quandam ab ipſis Potamidam dictam inter Luſcinias recenſent. Hanc etenim ait, ſe cùm in Cretam nauigaſſet, ex ipſius nido cognouiſſe eſſe ex Curucarum genere Nonnulli, vt [h] Iſidorus, Aredulam eandem eſſe cum Luſcinia arbitrantur ex illo [i] Ciceronis.

Vniſonum.

Luſcinia nõ eſt Acanthis.

Luſcinia non eſt Curuca.

[g] De Auib. lib. 7 cap 3.

Luſcinia differt a Potamida.

Et matutinis Acredula vocibus inſtat

Sed ibi Cicero Acredulam vertit auem, quæ ab Arato Ὀλολυγὼν dicitur, quamque aliter Feſtus Vlulam vertit. Inquit enim;

[h] Orig. lib. 12.

Si matutinas Vlulæ dant carmine voces

Ex cuius interpretatione fortaſſe quiſpiam Acredulam, & Vlulam eandem auem eſſe conijciet. Sed Philomelæ author diſtinguit eas. De Vlula namque ſic canit.

[i] Lib. 1. de diuinat.

Acredula.

Aſt vlulant Vlulæ lugubre voce canentes.

Et de Acredula iam dixerat:

Vlula.

Vere calente nouos componit Acredula cantus,
Matutinali tempore tunc rutilans

Ex quo etiam apparet, authorem illum Philomelam ab vtraque aue diuerſam ſtatuere, vt de qua ſtatim in ipſis primis carminibus dixerat.

Tu Philomela potes vocum diſcrimina mille
Mille potes varios ipſa referre modos.

Cæterùm vt ego de hac re ſententiam meam aperiam, nihil obſtare video, quin pro vtraque voce tum Græca, tùm Latina Luſciniam rectè interpretari poſſimus. Neque enim tanti eſt apud me Feſti, aut authoris Philomelæ authoritas, vt ab hac me opinione dimoueāt. Nec mihi quis Ciceronem obijciat ſcribentem:

Sæpe etiam pertriſte canit de pectore carmen,
Et matutinis Acredula vocibus inſtat

Videtur enim innuere Acredulam auem eſſe mali ominis. Luſcinia autem boni ſemper habita fuit, vt ſuo dicemus loco. Sed non rectè id ex eius verbis quis inferat; cùm ſolùm matutinum eius, nimium frequentem & peruicacem cantum, imminentem tempeſtatem præmonſtrare dicat. Vt verò nos huic magis ſententiæ firmiter inhæreamus, faciunt cùm tempus, quo canere dicitur, matutinum nimirum, Luſciniæ fere peculiare: tum quòd eius cantus querelæ dicantur, quod vocabulo, aut cõſimili & Philomelæ cantiunculæ à poëtis fere ſemper exprimi ſolent. Vtrunque autem ex illius carminibus liquidò patet:

Philomelæ cantus querelæ dicantur.

Et matutinis Acredula vocibus inſtat,
Vocibus inſtat, & aſſiduas iacit ore querelas,
Cùm primum gelidos rores aurora remittit.

[k] Eid. 7.

Accedit quod de hac eadem aue ſub Ololigonis nomine tradit [k] Theocritus, quod ſcilicet in denſis ruborum ſpinis canat. Luſciniam verò in dumetis libentiſſimè degere nemo eſt, qui ignoret, cuius rei cauſam nos aliàs aſſignabimus. Theocriti Verba ſunt hæc.

Τοὶ δὲ ποτὶ σκιεραῖς ὀροδάμνισιν αἰθαλίωνες
Τέττιγες λαλαγεῦντες ἔχον πόνον. ἁ δ' Ὀλολυγὼν
Τηλόθεν ἐν πυκινῇσι βάτων τρύζεσκεν ἀκάνθαις. i.

Ad opacos verò frutices ardenticulæ
Cicadæ gannientes garriebant & Acredula
Procul in denſis ruborum ſtridebat ſpinis.

Hæc noſtra eſt de Acredula, & Ololygone ſententia. Cęterum haud ab re hîc me facturum exiſtimo, ſi quid de his vocibus alij ſenſerint paucis referam. Quidam igitur apud eundem Aratum in recitatis carminibus Ololygona interpretātur auis ſolitariæ genus. Author quidam innominatus libelli de animalibus, & plantis à Roberto Stephano excuſi cum nomēclaturis Gallicis, ſcribit, Acredulam auem canoram à quibuſdam vulgò credi Rauatinum, alijs Gallorum Tarinum, alijs Luſciniam; & eſſe ex earum genere, ex quibus futura tempeſtas,

Diuerſę de Ololygone ſententię.

Rauatinus Tarinus.

ſtas, aut pluuia prædici poteſt. Acredulam alij interpretãtur auem Germanis (Saxonibus) dictã Grynerlin, quam hoc nomine ſibi incognitam eſſe teſtatur Ornithologus. Scoppa, & Fräciſcus Alumnus Calandram vulgò dictam, quæ ex genere Alaudarum eſt. Theocriti Scholiaſtes Ololygona interpretatur Hirundinem, quæ Ityn deploret, vel Luſciniam. Sed iam præſtiterit, reliqua huic loco deſeruientia pertractare; quod præſtabimus, ſi quomodo ab authoribus periphraſticè circumſcribatur, oſtenderimus. Propertius inprimis vocat illam volucrem Atticam à patria.

Grynerlin. Calandra. Hirundo. Volucris Attica.

Non tam nocturna volucris funeſta querelis
Attica Cæcropys obſtrepit in felys.

Iole apud [l] Senecam vocat alitem Dauliam:

——Qualis natum
Daulias ales ſolet Hiſmaria
Flere ſub umbra

Qua periphraſi vſus fuerat [m] Ouidius:

Talis in vmbroſis mitis nunc denique ſyluis
Deflet Threicium Daulias ales Itin.

[l] In Hercule Oeth. Ales Daulia. [m] Ad Liuiã

Hos imitati ſunt Iulius Cæſar Scaliger, & Iulius Aelius Crottus, vterq; tamen ſine ſubſtantiuo alite: quorum ille ſic canit:

Daulias exigue quaritur dum noctis in vmbra
Dulcibus attonitas queſtibus vrget aues.

Daulias.

[n] Hic verò:

Obſtrepit argutis Daulias in folys.

[n] Hermione li. 1.

Eſt autem Daulias patronymicum à Daulide Phocidis oppido olim ſub ditione Therei regis Thracum, quem Philomelæ virum fuiſſe perhibent. Conſimili forma a Pandione eius patre Pandionia ales, vel volucris dici queat, ſicut etiam Hirundo: vt apud [o] Statium:

Sic Pandionia repetunt vbi fida volucres
Hoſpitia.

Daulis. Ales Pandionia. [o] Thebaid. 8 [p] In Mãto.

Et hunc ſequutum [p] Politianum

Dant Pandionias volucres, ter murmure placant
Liuentes oculos, ter frontem baccare tangunt.

Aliquando per primitiuum circumſcribitur, ſicuti ab [q] Ouidio:

Sic nec Olorines audet Pandionis ales
Parua referre ſonos, nec ſi velit improba poſſit.

[q] Ad Piſonẽ

Et à [r] Luciano: *Et ſi Pandionis natam dixeris, rudis, & inepta eſt, quanquam vocem multiſonam adere ſoleas.* Ab Homero autem Pandarei filia, vt à Græcis alijs Pandaris patronymica forma. Sed fortaſsè idem fuerit Pandareus cum Pandione. [s] Statius eam ſic deſcripſit:

Et quæ Biſtonio queritur ſoror orba cubili

Pandionis nata. [r] In imag. Pandarei filia. Pandaris.

Vocat autem ſororem nempe Hirundinis priuam cubili Biſtonio, id eſt Thracio, quod eſt poſſeſſiuum a Biſtonia regione Thraciæ inter Neſſum, & Hebrum fluuios, ita dicta à vicino lacu, quem Biſtonidem appellant: ſiue vt quibuſdam placet à Biſtone rege. Culrioris idiomatis Itali vocant Luſignuolo, Vſignuolo, Roſcignuolo, & Filomena etiam legitur apud poetas, vt apud Petrarcham:

Hirũdinis ſoror. [s] Sylu. lib. 2

E garrir Progne, e pianger Filomena:

Galli Roſcignol appellant, à quibus ſic dictum Bellonius vult, quia quodammodo rubras habere pennas videatur. Ego tamen ab illis ſic nuncupari arbitror à Latino Luſcinia, vel potiùs à diminutiuo Luſciniola. Hoc eſt enim Gallis familiare, vt L litteram in R mutent. Hiſpanice dicitur Ruiſſenor, vel Ruiſſenol; Germanicè ein Nachtgall; Anglicè à Nyghtyngall, apud Batauos Nachtegael, Illyricis Slauuik.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

LVSCINIAM inter canoras aues reponendam eſſe, & in ipſis primas ferre ex dictis patere arbitror. Scribit [a] Bellonius, Luſciniarum quaſdam vitam agere in ſyluis, & appellari Roſcignol ramage, id eſt, Luſcinias ramorum; has in cãtu diutiùs perſeuerare affirmat: quaſdam verò ſæpes colere, & eſſe alijs minores. Sed neque Ariſtoteles, neque Plinius, neq; alij, huiuſmodi differentias ponunt, quod nouerim. Poſſint tamen afferri nonnullæ accidentariæ differentiæ. Aliæ namque Luſciniæ montanæ, aliæ

[a] De Auib. lib. 7. cap. 1.

[a] In l. 9. Gal de ſimpl. medica. debut.

ne, aliæ paluſtres à locorum, vbi degunt, diuerſitate, dici queant: Alias autem montes, alias paluſtria amare ex cantus diuerſitate obſeruauit [b] Iulius Alexandrinus. *Et obſeruatum*, inquit *Luſcinias paluſtribus in locis, ac planis multo minus ſonorum edere cantum ſolitas, quàm in montanis eandem omnino ob cauſam, vtique humiditatis nimia vocis inſtrumenta velut relaxantis, vt contenta, arguta, atque canora voce eſſe nequeant*. Poſſint præterea huiuſmodi differentiæ ſimiliter ſumi à colore. Nonnullæ enim ſunt viſæ candidæ, cuiuſmodi illa fuit, cuius meminit Plinius, vt à nobis eſt ſuperius annotatum. Ego huiuſcemodi Luſcinias aliquando obſeruaui, depinxi, iconem exhibiturus ſum. Reliquæ differentiæ tanti momenti non ſunt, vt in eis enarrandis diutiùs immoremur.

Luſciniæ candidæ.

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] Hiſt. l. 9. c. 15
[b] L. 10. c. 29
[c] Comm. in Alciat. emb. 70.
Luſcinia ferè ſine lingua.

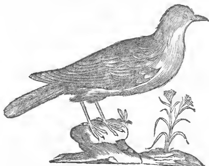
NVLLA ab Ariſtotele, aut à Plinio refertur nota peculiaris, quæ Luſciniã ab alijs auibus diſcriminet, præter vnam, ab vtroq; recenſitam. [a] Ille namque id ei proprium eſſe affirmat *linguæ ſummo acumine carere*. [b] Hic verò (quod ex Ariſtotele ipſo deſumpſit) *Linguæ tenuitatem illam primam non eſſe, et qua cæteris auibus, atque hoc illi cum Atricapilla commune intercedere*. [c] Franciſcus Sanctius, quòd Luſciniam lingua prorſus ferè deſtitutam obſeruaſſet, vt affirmat, Luſcinias prorſus ea carere credit, cùm ſcribit: Auem porrò ipſa Philomelam lingua carere pro certo affirmare poſſum, niſi me oculi fallunt. Nam diebus ab hinc paucis, cum hæc ſcriberem, amicus quidam meus mihi commõſtrauit Philomelã in cauea concluſam, quam cùm inde extraxiſſemus, pertenue veſtigium linguæ vix potuimus reperire: quæ res non paruam mihi præbuit admirationem, tantam ineſſe huic auiculæ ſuauitatem cantilenæ, & vocis criſpationem, nullam tamen linguam, niſi fortè eam in gutture habeat abſconditam: vnde non ab re finxerunt poëtæ, Philomelæ præciſam fuiſſe linguam, Hæc ille. Quod an verum ſit, alijs iudicandum relinquo. Ego quidem quot quot vidi (vidi autem plurimas) Linguam eamque ſatis conſpicuam habere animaduerti. Quod autem aſſerat, linguæ priuationem poëtis occaſionem præbuiſſe, vt Philomelã à Thereo elinguatam fuiſſe confingerent, alij non admitterent, nam fabulæ huic ſatis idoneum erat argumẽtum, quòd linguæ ſummo acumine careat. Cæterùm vt proſequamur, Luſcinia Paſſere paulò minor eſt, licet alioqui longior appareat. Roſtrum oblongiuſculum atque teneriuſculum, & molle, quod cùm aperit, inſignem tum oris, tum faucium hiatum præ ſe fert. Caput, collum, & dorſum ex phœniceo, ſeu ſpadiceo ad cinereum quodammodo vergente colore decorantur. In alis verò & in cauda ſpadiceus ille color vegetior eſt, & magis eluceſcit, quamuis tamen in hac magis, in illis minus. Gula, pectus, venter, & vropygium ſubcinerea aliquantulum albicare videntur. Crura oblonga, vngues ſubtiles, & aliquantulum incurui. Mari fœmina quo ad corporis habitum, ſimilis, licet fortaſſis illa aliquando ad cinereum magis vergit: quo diſcrimine etiam iuniores, ab adultioribus diſtinguuntur. Pulchrè noui Homerum hanc auem χλωρίδα vocaſſe eamq; vocem à quibuſdam exponi luteam, ac ſi luteus torquis, vt putant, collum eius ambiat. Sed quæ torque luteo decoretur, nunquam obſeruaui. Quare viridem potiùs interpretarer: (χλωρὸς enim & viridem & luteum colorem ſignificat:) non quòd viridis ſit auicula, ſed quòd vêre maximè appareat, quando virent omnia, ipſaq; ſedens in viridantibus folijs dulce modulatur melos. Niſi fortè luteam dixerit Poëta, cum iam colorem mutauerit, quod ſanè de ea [d] Ariſtoteles, [e] Plinius, [f] Aelianus, alijque ſcribunt, nimirum æſtate colorem mutare, quare fortè tunc nonnihil lutei, idq; præcipuè circa collũ acquirat. Quo ſenſu fortaſſis etiã Theocritus & Ariſtophanes Luſcinias ξουθὰς, id eſt flauas nuncupant, licet eandem dictionem Euripidis interpres, verterit flauo roſtro. Quare ſuſpicari quis queat poëtas de roſtri interiori parte intelligere: os enim interius nonnihil flauet, vt in canentibus conſpicitur maximè. Alijs Poëtis etiam ποικιλόδειρος, & χλωραύχην cognominatur, id eſt, collo inſignis vario, aut viridi, aut luteo: poſtremum epitheton cum ſuperiori conuenit. Ποικιλόδειρος fortè verò ſynecbdochicè dicta ſit, vt per collum vocem accipiamus, quam nimirum variam, & floridam ędit. Albas aliquando repertas Luſcinias antè monui, vnamque olim Agrippinę dono datam fuiſſe ex [g] Plinio dixi. Ego quoque albam Luſciniam olim obſeruaui, iconemq; hîc illius exhibere non piguit.

Luſcinię deſcriptio.
Magnitudo
Roſtrum.
Caput.
Collum.
Dorſum.
Gula
Pectus.
Venter.
Vropygiũ.
Crura.
Vngues.

[d] Hiſt. l. 9. c. 49.
[e] L. 10. c. 29
[f] De Anim lib. 12. c. 28
[g] L. 10. c. 29

VOX.

Luſcinia cum Tragopogo.

Luſcinia alba cum amygdalo erythromelano.

vox:

VOX. CANTVS.

Lusciniæ nulla vox peculiaris. [a] *In Hecub. actu 2.*

LVSCINIAE nulla vox ascribitur peculiaris. Ipsa enim omnia ferè vocum discrimina ędere potest: vt videtur innuere Hecuba apud [a] Euripidem, hortans Polixenam, vt emittat omnes voces, quemadmodum Luscinia. Inquit enim:

Σὺ δ' ἄτι μείζω δύναμιν ἢ μήτηρ ἔχεις,
Σπούδαζε, πάσας ὥς τ' Ἀηδόνος σόμα
Φθογγὰς ἵσα, μὴ σερηθῶμαι βίου, id est,
Tu verò, si quid plus, quàm mater valeas,
Annitere omnes, ceu os Luscinia
Voces emittens ne vita orberis tua.

Disertè id cecinit Philomelę author:

Tu Philomela potes vocum discrimina mille
Mille potes varios ipsa referre modos.

Et Strozius pater.

Mille licet dulces variet Philomela querelas.

[b] *Aeolost. l. 1*

Similiter & [b] Thomas Radinus, vbi auium voces recenset. *Philomela si quidem*, inquit, *mille vocum discrimina contexebat.* Idem subinde singularum auium voces enumerat, ac si innuere volens, cæteris vnam tantùm vocem datam, Lusciniæ innumeras. Quam in canendo vocum multiplicitatem, plurimi ijque magni nominis scriptores, ac se ipsis cum ipsamet Luscinia de cantu esset certandum, ornatissimis efferunt præconijs: sed quorum verba breuitatis causa omitto. Vnius tamen [c] Ludouici Viuis, quia mira sermonis eius elegantia est, de cantu huius auiculæ, laudes præterire non possum. *Animaduerte*, inquit, *accuratè & annotabis varietatem omnium sonorum: nunc non interquiescit, sed continuo spiritu in longum æquabiliter sine mutatione: nunc inflectitur: iam minutius, & concisius canit: nunc intorquet, & quasi crispat vocem: nunc extendit, iam reuocat. aliàs longos concinit versus quasi heroicos, aliàs breues, vt sapphicos: interdum breuissimos, vt Adonicos. Quin etiam quasi musica ludos, & scholas habent. Meditantur alia iuniores, versusque quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna: vtinam nos præceptores nostros pars, & reddit, vicibusque reticent. Intelligitur emendata correctio, & in docente quædam reprehensio. Sed illas ducit natura recta, nos voluntas praua.* Tanta verò inest in hac vocum varietate suauitas, vt cùm quis alicuius rei iucunditatem, ac dulcedinem ostendere cupit, quæ nimirum cæteras vincat, Lusciniæ eam cantui assimilet: Ita [d] Lucianus, verborum suorum vim longè inferiorem esse cognoscens, quàm vt a cãtus harmonia visus iucunditatem vinci ostendat, Pauonis pulchritudinem Lusciniæ cantui, comparat, inquiens: *At si quis iuxta illum,* (Pauonem) *vel Philomelam, vel Cygnum statuat, ac canere iubeat, inter canendum autem Pauonem tacentem commonstret: fat scio quod ad hunc flexuros sit animus, longum valere iussis illorum canticis. Adeo inexpugnabile quiddam videtur esse ea quæ per visum voluptas capitur.* Sed ut de Luscinia prosequamur. Tantùm ea adhibet in hac varia suauique voce efformanda studium, tantum sibi, & hominibus complicet, vt nihil neque illi neque illis antiquius esse videatur. Illam neque ab hominibus ediscere pudet, immò uerò eorum cantu summopere delectari scribunt Petrus Bellonius, & Petrus Apponensis: hincque forte Φιλῳδὸς .i. amatrix cantorum, vel cantus dicta fuerit. Albertus ait, se experimento cognouisse, Lusciniam ad cantantes aduolare, modò bene cantent, & dũ cantant, tacitè auscultare, & mox quasi vincere enitatur, alternatim canere. Idem ait [e] Pontanus carmine de Philomela Ariadnam imitante:

[c] *Exer. ling. lat. dial. vest.*

[d] *De Domo.*

[e] *In Acon.*

Ad corylos Ariadna canit subtegmina ducens;
Dum canit, assuetas miscet Philomela querelas.
Coniugis absentes hac cum suspirat amores:
Ingeminat memorem nati Philomela dolorem.
Dumque viri barbam meminit, setosaque menta:
Hic Philomela grauem sustollit in aera questum.
Dumq́ torum queritur, fraudataque gaudia lecti;
Moesta silet Philomela, facitque silentia lucus.
Suspirant, redolentque simul, quo carmine capta
Formica tacitum dant lata per agmina plausum.

Alibi

[f] Alibi etiam de suaui cantu Lepidinæ loquens Philomelam, quod Lepidinam vincere nesciret velut irâ percitam ac quasi inuidam illinc discessisse, vbi canebat Lepidina, ac si innuere vellet, Lusciniam quando se victam ab hominibus cantando cognoscat, inuidia contabescere. Canit ergo:

Cum canere inciperet, atro hic dente pilaster
Latrat, & ipsa fuga sepem, insidiasq; reliquit.
Inuidia (sic Nicla refert) Philomela recessit.

Philomelæ verò nullam esse peculiarem vocem, vt antedixi, confirmare videntur Iulius Pollux, & Aelianus. Ille enim suam cuiq; animalium assignans, Ἐυςομῆν, id est cantillare Lusciniarum esse dicit. Hic verò Catreianis vocem acutam, & cõcisam esse, sicut Lusciniæ. Quæ quidem ab vtroque assignatæ voces communes sunt, & omnibus auiculis canoris recto accommodari possunt; nulli autem melius, quàm Lusciniæ, & præsertim, quam affert Pollux: qua vtitur Iulius Cæsar Scaliger in hisce lepidis versiculis:

Hinc gutturillo Luscinilla cantillans,
Hinc murmurante ripa garrens sinu
Grata quietis plena dona ministrabant.

Sed & multæ aliæ communes pariter voces Lusciniæ attribuuntur. Nullæ autem frequentius, quàm quæ luctum significant, cuiusmodi sunt lugere, flere, plorare, & id genus similia. [g] Moschus lugere facit in syluis, inquiens:

Ἀ'δόνες αἱ πυκινοῖσιν ἐδυρόμεναι ποτὶ φύλλοις, id est,
Lusciniæ quæ densis lugetis in folijs,

Et quæ sequuntur. Chorus apud [h] Sophoclem de Electra loquens gemere, & lugere:

Electra prodita duris
Quatitur querelis sola
Semper peremptum querula
In modum Lusciniæ
Luget, gemit peremptum
Misera parentem nullo
Metu mortis perculsa.

[i] Baptista etiam Mantuanus Lusciniæ cantum per hæc verba plorare, & queri exprimit:

Philomela peremptum
Plorat Ityn

item [k] alibi

Mane sub auroram cùm ros matutinus in herbam
Ros pluit, & lingua queritur Philomela rapinam.

Græcos, & Latinos poetas in hoc imitati sunt Itali: & inter alios Torquatus [l] Tassus:

Et di musico Cigno il flebil canto,
E l'Vsignuol, che plora, e gli risponde.

Is tamẽ gemitus, & ploratus. (Quamuis verò gemere, & plorare ea dicatur,) haud insuauis est, sed suauis admodum, & auribus periucundus, vt dixi, & innuit [m] etiam Sophocles, cùm inducit chorum prædicentem Salamim ploraturam ob Aiacis dementiam non in modum Lusciniæ, hoc est non suaui fletu, & dulcibus querelis, quales sunt Lusciniæ, sed miserabili prorsus gemitu, miseroq; vlulatu. Ait autem:

Quando tu iam multo confecta æuo,
Canoq; obsita senio
Illum mater desipientem
Miserrima audies,
Ah quàm miserabiliter
Non in modum querulæ
Lusciniæ plorabis:
Sed manifestos occines
Misera eiulatus.

Disertè admodum Petrarca: vbi ait:

Quel Roscignuol, che sì soaue piagne
Forse i suoi figli, ò sua cara Consorte.

Item alibi:

E'l Roscignuol, che dolcemente à l'ombra
Tutte le notti si lamenta, e piagne,
Di dolcezza empie il cielo, e le campagne,
Con tante note sì soaui, e scorte.

Sunt qui Luscinias sibilare dixerunt, quo verbo etiam vtitur [n] Sidonius Apollinaris ruris sui delicias enarrans. Ait enim: *Hic iam quam volupe est, auribus insonare cicadas meridie concrepantes, ranas crepusculo incumbente blacterantes, Cygnosq; atque Anseres connubia nocte clangentes intempesta, Gallos Gallinaceos concinentes, oscines Coruos voce triplicata puniceam surgentis auroræ facem consalutantes: diluculo autem Philomelā inter frutices sibilantem*, & quæ sequuntur. Sed & Theocritus

Marginal notes: [f] In Lepid. — Ἐυςομῆν; Catrei. — [g] Eidyll. 3. — [h] In Electra. — [i] In villa rust. — [k] Fast. lib. 5. — [l] Hierus. liber. lib. 12. — [m] In Aiace flagel. — [n] Epist. lib. 2.

critus voces Luſciniarum ſibilos dixit, vt in illo verſiculo à nobis ſuperiùs recitato videre [Sibilare quibus propriũ] eſt; ſibila verò hæc ſuauiſſima, & iucundiſſima æſtimari debent, non qualia ædunt dracones, quorum ferè proprium eſt ſibilare, ſed qualis eſt dulcis ille venti ſonitus leniter flantis, & [° In auib.] inter frondes ſuauiter murmurantis. Similiter Cineſias apud ° Ariſtoph. fieri cupit Ἀηδὼν λιγυμύθος, i. canora Luſcinia, non vt quidã exponunt ſtridula, nã ſtridor ingratus & [ᵖ Orat. 47.] [Luſcinia tardiligua.] aſperſonus eſt. Quod verò ᵖ Dion Chriſoſtomus Luſciniam à poëtis tardilinguam appellari dicat, ego me nuſquam id legiſſe, & cauſam, cur ſic appellata fuerit, ignorare ingenuè fateor, auis ſcilicet tam canora, & muſica, quæ omnium vocaliſſima à primi nominis ſcriptoribus dici meruit. Sed huius appellationis cauſam profundioris iudicij viri fortaſſe excogitabunt. [ᵍ Hiſt. li. 9. cap. 49.] Nos interim quæ de ipſius cantu dicenda ſuperſunt, proſequamur. Canere ſolet, vt ᵍ Ariſtoteles, Plinius ac alij docent, aſſiduè diebus ac noctibus quindecim, cùm ſylua fronde incipit opacare: deinde canit quidem, ſed non aſſiduè. Author de natura rerum addit, tũc temporis adeo ſuo cantu delectari, vt rariſſimè comedat, canere verò ſumma cum feſtinatione. Sed & tunc, & alijs temporibus, quo dies tranquillior, ac ſerenior fit, eò canit ſuauius, & in- [ʳ Erot. lib. 1.] ceſſabiliùs: vnde ʳ Strozius pater, vt ſummam amœnitatem diei natalis Anthiæ oſtenderet, ſic canit:

Garrula vicinis carmen Philomela ſub vmbris
Integrat, & ſolito dulciùs orſa queri.

Hallucinantur ergò, qui hanc auem, cùm maiori dolore afficitur, magis canere affirmant, [ˢ In Phæd.] eoſq. meritò redarguit ˢ Plato. *Nec animaduertunt*, inquit, *auem nullam canere cum eſuriit, aut friget, alioq. quopiam doloris genere afficitur: non ipſam Luſciniam, non Hirundinem, non Vpupam, quas* [ᵗ Eidyl. 3.] *aiunt præ dolore canere*. Moſchus tamen vt oſtenderet ᵗ Bionis mortem omnes, immo ipſa etiam bruta fleuiſſe, nunquam ait adeo Luſciniam cecíniſſe in rupibus. Sed is ſicuti & cæteri poëtæ ad fabulam alludunt, qua Philomela Ityn filium à ſe peremptum plorare dici- [ᵘ Odyſſ. T.] tur; Sic & ipſe etiam poëtarum princeps ᵘ Homerus:

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς Ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσι
Ἥ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον ὅν ποτε χαλκῷ,
Κτεῖνε δι' ἀφραδίας, κοῦρον Ζήθοιο ἄνακτος, id eſt,
Sicut autem Pandarei filia florida Luſcinia
Bene canit vere recens ſtante, id eſt, nouo
Arborum in folijs ſedens denſis,
Quæ frequenter verſans fundit perſonantem vocem,
Filium autem lugens Itylum dilectum, quem quondam ferro,
Interfecit per inſanias filium Zethi regis.

[ˣ Epiſt. 23.] Idem annotare videtur ˣ Dion Chryſoſtomus. *Itaque*, inquiens, *tempus eſſet iuxta poëtam nunquam ceſſare a luctu, multò magis, quàm Luſcinias. Illa enim vere dicuntur lamentari Ityn. homines autem par eſſet lamentari vere, & hyeme*. Martialis ob illatum ſibi à Thereo ſtuprum flere dixit hoc diſticho:

Flet Philomela nefas inceſti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur auis.

[ʸ L. 4. Eleg. 4] Alij queri eam volunt propter linguam ſibi abſciſſam, ſicut ʸ Ianus Gruterus ſcribens:

Conqueriturq. iterum linguæ Philomela rapinam.

Nunc poëtarũ figmentis omiſſis reliqua ceu ueriora proſequamur, quæ de eius cantu ab authoribus fide dignis prodita fuere. Tranſactis itaque illis quindecim diebus, quibus canere [ᶻ Hiſt. lib. 9. cap. 49.] dixi aſſiduè noctu, & interdiù, canit quidem adhuc teſte ᶻ Ariſtot. ſed non aſſiduò: mox [ᵃ L. 10. c. 29] enim adulta æſtate vocem mittit diuerſam, non inſuper uariam, aut celerem, modulatamq; ſed ſimplicem. Idem tradunt ᵃ Plinius, & Aelianus. *Sed ea*, inquit ille, *tanta, tam artifices argutiæ à quindecim diebus paulatim deſinunt, nec ut fatigatas poſſis dicere, aut ſatiatas. Mox æſtu aucto in totum alia vox fit, nec modulata, aut varia*. Hic autem, *Colorem*, inquit, *& vocem per æſtatem in aliam ſpeciem immutat. Neque enim ſic cantum variat, diſtinguit, inflectit, acuit, quemadmodum ver-* [ᵇ In Theophr. de Plãtis l. 5. c. 2.] *no tempore*. Addit ᵇ Iulius Cæſar Scaliger, tàm à verno ſuo cantu in diuerſum canere ſub autumnum, ut nulla ratione perſuaderi poſſit agricolis eandem auem eſſe,

INGENIVM

INGENIVM. MORES.

MBITIOSA gloriosaq́; auis est Luscinia, neque tam sibi Pauo ob caudæ pulchritudinem, quàm ipsa propter cantus suauitatem sibimet applaudit. Vnde Charmides Atheniensis, referente [a] Cælio Rhodigino eam nō modò dixit φιλόμουσον, id est, musicæ studiosam esse, sed & φιλόδοξον, id est, gloriam ambitiosiùs captare. [a Lec. antiq. lib. 23.] Siquidem in solitudinibus si concinat, simplicem omninò cantum ædit, apparatu nullo, veluti sibi canens tantùm: sin præsto sint auditores prædulcem in primis, variumq́; multoq́; apparatu compositum, quippe intellectu certo ταχερῶς ἑλίττειν τὸ μέλος. Ipsæ autem non solum hanc gloriam ambitiosius affectant, sed & pullos ad eam quodammodo adhortantur, quod meminit etiam [b] Aristoteles, vbi ait. *Iam vero suos pullos docere, versusq́; quos imitarentur, tradere visa est, vtpote cùm non perinde lacuito, vt vox per naturam proueniret, sed acquiri posset per disciplinam, & studium.* [b H. l. 4. c. 49] Idem asserit Plinius, cuius verba alias attulimus, & hic non repetimus, sicuti neque Aeliani, quod nihil de suo adiungat. Præter id autem addunt quidam experientia compertum esse inconcinniùs nonnullas canere, quoniam matres ob exilitatem vocis earum docere dedignentur, doceri è contra optimè quæ vna cum cæteris degunt. Cæterùm parentibus, vt pulli sui ad perfectum in canendi arte gradum pertingant, adeò cordi est, vt referente Oppiano illos quorum cantus genuinos & legitimos iudicant, omni diligentia curent: mutos autem tanquam spurios & indignam Atticis Luscinijs prolem interimant. Est alioqui incredibilis earum in prolem amor, & quem celebrarunt plurimi. [c] Statius inter alios, vt declararet, quantæ curæ uxori suæ communis esset vtriusque filia iam viro matura, canebat: quod [c Sylu. lib. 4]

Non sic Philomela penates
Circuit amplectens, animumq́; in pignora transfert.

Si fortè fortuna implumes adhuc nido detrahantur, mirum est, quanto ipsa mœrore conficiatur, quosque gemitus, quosue eiulatus effundat. Sic poetæ cùm quem summo dolore affectum indicare volunt, admodum concinnè apteq́; comparationes hinc depromunt. [d] Virgilius in primis de Orpheo ob Euridicis occasum dolente: [d Geor. lib. 4.]

Qualis populea mœrens Philomela sub vmbra
Amissos queritur natos, quos durus arator
Obseruans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramoq́; sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis late loca questibus implet.

Idem pariter [e] Baptista Mantuanus alijs verbis elegantissimè expressit: [e Aeglog. 1.]

Mœrebam vt pastu rediens Philomela, cibumq́;
Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido
Cum sublata videt, rostro cadit esca remisso:
Cor stupet, & contra nidos super arboris alta
Fronde sedet plorans infelices hymeneos.

Eadem cōparatione vsus est Q. [f] Calaber Vxorem Laocoontis deflentem liberos à draconibus deuoratos, Philomelæ ob eandem causam ploranti comparans his verbis: *Mater verò vberes questus fundens ad inanem tumulum obstrepebat, aliud peius sibi metuens: defleuit igitur calamitatem, in quam viri sui inscitia impegerat; nam Deorum iras formidauit: vt quando circa nidum queritatur Philomela: magno enim cruciatu cor exedens in valle arboribus obsita, cuius tenellas adhuc pullos, antequam obstrepero resonarēt cantu, perierunt horrendi draconis maxillis, & matrem in luctum coniecerunt: nam immensum quanta percita indignatione plorat in vacua domo magno edito clangore: sic illa crebros ducebat gemitus ob filiorum exitium plorans ad eorum tumulum.* [f Paral. l. 12] Sed iam reliquæ huius auis dotes enumerandæ veniunt; quas inter nulla eam magis admiratione dignam reddit, quàm summa ipsius docilitas, qua pollere eam experientia ipsa, & clarissimorum virorū authoritates testantur. Non loquor modò de canendi peritia, qua reliquas omnes aues superat, taceo item quòd aliæ alias docent, id. n. paulò ante summorum authorū testimonio cōprobaui. Neq; etiam quam promptè ac lubenti animo discat ab hominibus repeto. De his enim iam feci, & alio in loco verba iterū facturus sum. Loquor autem de tali docilitate, cuius ope Psittaco suum Chære non inuidet. Ipsa inquam vocem hominū efformare etiam docetur. Vocem humanā docuisse eam adolescentem quendam testatur [g] Philostr. & quō doceatur, docet [h] Plinius iubens, vt *doceantur secreto, & vbi nulla alia vox misceatur, assidente, qui crebro dicat quæ condita velis, ac cibis blandiente.* Idem author ibidem narrat, [g In vita Apollon.] [h L. 10. c. 42]

Cæsares iuuenes, nempè Claudij Cæsaris filios, *habuisse Luscinias Græco, atque Latino sermone dociles præterea meditantes in diem, & assidue noua loquentes, longiore etiam contextu*, quare non amplius posthac mirer, quę Ornithologus de tribus Luscinijs ex familiaris sui relatu memorię prodidit; etsi alioquin fidem vix admittant. Quarum historiam, quod non iniucundam legentibus fore existimem, hîc exarare non piguit. Credat interim quisquis, quod sibi visum fuerit: His, inquit, adijcere libuit narrationem, quam amicus vir doctissimus, & fide dignus ad me perscripsit. Quoniam de auibus perscripturus es, dicam tibi de Luscinijs sermones hominum imitantium mirabile quiddam, ac propemodum incredibile: quod tamen & verissimum est, & ipse his meis auribus audiui, atque expertus sum proximis comitijs Ratisbonensibus anni 1546. cùm istic in publico diuersorio ad auream coronam agerem. Habebat hospes tres Luscinias separatim collocatas, ita vt singulæ singulis caueis opacis includerentur. Per id verò tempus vernum, quo alioqui continuè, & indefessæ cantare solent, aduersa valetudine ex calculo ita laborabam, vt quam minimum mihi somno indulgere liceret. Tum circa, & post quidem mediam noctem, cùm nihil vsquam turbatum esset, miras altercationes, & æmulationes duarum Lusciniarum Germanico sermone inter se colloquentium audiuisses planè hominum sermones imitantium, me ob admirationem propemodum obstupescere. Promere enim, ac conferre inter sese nocte silentio hominum facto, quicquid interdiù ab hospitibus colloquentibus inaudierant, ac meditatæ fuerāt. Duæ autem inter eas erant huius artis insignes atque præcipuæ, vix decem pedum spacio disiunctæ: tertia longè remotior aberat, quam non ita lecto decumbens exaudire poteram. Sed duæ illæ mirum dictu, quàm inuicem altera alteram lacessendo, ac respondendo altera alteram inuitabant, nec voces tamen simul confundebant, sed potius alternatim reddebant. Præter autem quotidiana, ac recenter à conuiuis prolata, duas potissimum historias mutuo inter sese prolixè, & à media nocte in auroram vsque, donec nullus hominum strepitus fieret, decantabant, & ea quidem modulatione sua natiua, & vario inflexu vocis, vt nisi intentus nemo hominum facilè ab illis bestiolis expectasset, vel animaduertisset. Et quærenti mihi ex hospite, num linguæ earum fortasse nouacula solutæ essent, aut aliquid eloqui edoctæ, respondebat, minimè: num ita animaduertisset, aut intelligeret, quæ noctù occinerent, similiter negabat. Idem dicebat familia tota. Ego vero qui totas noctes dormire nō poteram, auscultabam bestiolas auidiùs, ac diligentiùs industriam earum, & certamen profectò admiratus. Altera historia, seu colloquutio erat de Pincerna, seu Oikete, eiusq; uxore, quæ postulantem maritum profecturum in bellum sequi noluerat. Conabatur enim maritus vxori, quantum ex auiculis animaduertebam, persuadere spe prædæ, ut diuersorio eo, seruitioq; relicto secum proficisceretur in bellum. Illa verò recusans sequi vel Ratisbonæ mansuram vel Norimbergam abituram se recipiebat. Fuerat vtrinque magna, & longa contentio sed amoris (quantum intelligebam,) arbitris, atque hero inscio, hancq; totam reddebant auiculæ. Si quid enim secretius, tacendumq; magis inter disputandum fortè euomuerant, illæ prodebant, ceu nescientes discrimen inter honestas, & inhonestas voces. Et hanc quidem contentionem, & altercationem bestiolæ sæpè noctù repetebant, vt quæ firmissimè, vt conijciebam, hęrebat, ac probè meditata fuerat. Altera erat tunc imminentis belli Cæsaris contra protestantes historia, & ceu pręcinium quoddam. Rem enim omnem, quæ paulò post accidit, veluti pręsagientes, ac vaticinantes decantare uisę sunt. Tum & immiscebant ea, quæ antea contra Ducem Brunsuicensem gesta erant, sed ut ego puto, auiculas illas habuisse omnia ex nobilium, seu capitaneorum quorundam priuato, & clandestino colloquio, quod eo loci, vbi auiculæ detinebantur, tanquam in publico diuersorio frequens esse potuit. Hęcq; nocte, vt dixi, pręsertim post mediam, cùm profundius esset silentium, faciebant: interdiù uerò magna ex parte silebant, & nihil, quam apud se illa quę fortè in mensa conuiuę, vel deambulando conferebant; meditari uidebantur. Ego profectò nunquam Plinio nostro credidissem multa adeò miranda de auiculis illis scribenti, nisi ipse has bestiolas talia promentes, & oculis vidissem, & hisce auribus audiuissem. Neque satis ex tempore tamen iam ista ad te omnia perscribere possum, & singula comminisci. Hactenus ille. Mirum etiam est, ut herum suum agnoscant, & diligant, quare uisę sępè sunt etiam, quę è cauea dimissę ad eam spontè reuerterentur: qualem Alcon apud* Nemesianum, se Donaci dono dedisse canit:

Herū suum agnoscunt, & diligunt.

* Aeglog. 2.

Cur me Donace formosa reliquit?
Munera nanque dedi, noster quæ non dedit Idas,
Vocalem, longos, quæ ducit Aedona cantus:
Quæ licet interdum contexto vimine clausa
Cum parua patuere fores, ceu libera ferri

Noctis

Nouit & agrestes interuolitare volucres,
Scit rursum remeare domum, tectumq́; subire
Viminis & caueam totis præponere syluis.

Ob eiusmodi amorem in herum visæ sunt etiam aliquæ, quę vel alijs venditæ, vel dono datæ, prioris domini desiderio contabescentes, vitam cum morte commutarint. Sed antequam seruitio assuefiant, plurimum laboris est impendendum, vt mox dicemus. Nam si adultæ capiantur, iam confirmata ætate, & inclusæ asseruentur in cauea, idcircò se & cantu, & cibo abstinent, & pro seruitute venatorem teste Aeliano silentio vlciscuntur, quia prę cæteris auibus vehementissimè libertatem amant, eaq́; amissa sæpè commoriuntur. Atque hoc est quod dicebat [k] Ludouicus Ariostus: [k] *Satyr 3.*

Mal può durare il Roscignuol in gabbia.

Quare iam ætate grandes, altores non accipiunt, sed etiamnum pullos comprehendere student. Qui tamen & ipsi frustrà sæpè instituuntur, etenim matres ipsis, teste Oppiano, tantum libertatis amorem instillant, vt cantum omninò recusent, & elingues sese matrũ exemplo præbeant. Vigilem porrò auem esse Lusciniam ex hoc patet, quòd non solùm interdiu, sed etiam noctù canit, vt Hesiodus testatur, referente [l] Aeliano. Scribit enim illam ex auibus omnibus somni expertem esse, seduloq́; in vigilijs versari, Hirundinem verò non prorsus semper vigilare, sed dimidium tantùm somnum perficere. Has autem pœnas vtramque luere propter facinus in Thracia perpetratum in cænam illam illicitam. Postremò callidane, an stolida auis sit Luscinia in sequenti capite aperiemus. [l] *In Varijs.*

CAPIENDI. RATIO.

VSCINIA, quia stolida auis, & minimè circunspecta est: omni aucupij genere admodum facilè capitur. Sicubi aliquantulum excauatam tellurem viderit, cibi spe ocyùs accurrit, quare aucupes terram leuiter effodiunt, ibiq́; decipulam collocant caueæ modo fabrefactam, sed cuius superior pars tota pateat, vt introeuntibus auiculis aditum præbeat, quæ tamen cauea etiam operculo cooperitur, cùm opus est: quod ne decidat, prohibet virgula quędam, qua in altum erectum fulcitur. Farinarios deinde vermiculos, quibus auidissimè inhiat, vel aliud edulij genus intra, & extra decipulam apponunt. Accurrit illa ilico, deuorataq́; iam foris posita esca, intrò deuolat, eduliumq́; quod aucupes ad filum quoddam ex industria alligarunt, deglutiens filum simul trahit, quo tracto loco suo dimouetur virgula, quam diximus fulcire operculum: quo delabente, decipula clauditur, capiturque misercula, sed frequentius, faciliùsque visco vnde [a] Oppianus: *Lusciniа auis stolida.* [a] *De Acup. lib. 1.*

Decipit & visco versutus Aëdonas auceps.

Nam si aliam auiculam, etsi protinus diuersæ speciei caueę inclusam viderit, velut curiosa & quid illic rerum agat captiua illa, scire cupiens, temerè circunuolitat, donec in virgulas visco illinitas, caueæ affixas vel alis, vel pedibus impingat. Quomodo autem hoc pacto faciliùs capiatur, docet Io: Baptista Porta, iubens, vt fæmina caueę includatur, aucupesq́; vocem Lusciniæ ementiantur, (reperiuntur enim qui illarum sonum exactissimè reddunt, sicuti ego vidi plurimos, & etiam asserit [b] Plinius docens, quomodo id fiat, *addita* scilicet *in transuersas arundines aqua, & foramen inspirando, linguaue parua opposita mora*). Nam mas audita ea voce accurrit, & conspectâ fæminâ circunuolitat, & in insidias incidit. Porta autem id tradit de retibus, sed de visco quoque idem statuendum est, immo verò minori negotio pręstabitur. Quomodo præterea aliter visco capiantur, nimirum propter musices amorem docet [c] Bellonius, eas tantopere musica delectari scribens, vt eius causa se facillimè capi sinant. Nam si quis, inquit locum adeat, ubi numerosè degant, ibiq́; musicum aliquod instrumentum pulset, illę suauem sonum admiratæ, & captę dulcedine, magna frequentia aduolant, & in insidias visco in arboribus illic consitis paratas incidunt. Docet idem alium ab hoc penitus diuersum capiẽdi modum. Sicuti enim harmonicum sonum amant, ita obstreperum, & ingratum prorsus abhorrent, & abominantur. Quapropter si quis felem, aut aliud obstreperum, & stridulum, aut inconcinnę vocis animal arbori alligauerit, & funiculo à longè attractum vociferari cogat; illę tanquam indignabundę, & veluti stridore illo offensæ, quasiq́; increpantes tamdiù circunuolitant, donec iisdem insidijs illaqueantur. De irretitis quibusdam auiculis, & Luscinia retia euadente, & in proximas syluas aufugiente, sic meminit [d] Petrus Angelius Bargæus. [b] *L. 10. c. 29* [c] *De Auib. lib. 7. cap. 1.* [d] *Carm. li. 2.*

Aucupe cùm trepida ſurgunt clamante volucres
Et cæca properant accelerare fugam:
Implicitæ laqueis omnes, & retibus hærent,
Occultoſque dolos, inſidiaſque dolent.
Sola inter cunctas elapſa effugit, & altas
Luſcinia in ſyluas libera facta volat.
Ecquis io vates, ſacrum genus eſſe negabit
His auibus, cum dent retia & ipſa viam.

MIGRATIO. LOCVS.

[Luſciniæ frigoris impatientes.]

VIA Frigoris admodum impatientes ſunt Luſciniæ, in caueis hyeme facilè pereunt: quæ verò eam effugiunt, poſtmodum maximi væneunt. Quæ fui turis ſunt, à nobis diſcedunt, loca calidiora quærentes. *Aeſtate*, inquit[a] Philoſoph. *adulta non diu apparent, & ſeſe abdunt & latent, & ſub autumno vſq; ad vernos dies conduntur*. Plinius etiam *hyeme non cerni* prodidit. Aëris etiã rationem habent, nam alibi magis, alibi minus frequentes viſuntur.[b] Athenis plurimam reperiri earum copiam perhibent: vnde fortaſſis Philomelam poëtæ Atticam fuiſſe confinxerint, dulciterque garrire, quæ ſit Attica. Hinc apud Sophoclem Antigone ſciſcitanti[c] Oedipo patri cæco, quem manu ducebat, quonam terrarum perueniſſent; reſpondet, Athenas & in nemore illo, quod vrbi proximum erat audiri Luſciniarum melos. Inquit autem.

[a Hiſt. lib. 5. cap. 9.]
[b l. 10. c. 29.]
[c In Oedip. Colon.]

Miſerande genitor, arduis quantum eminus
Licet videre, vrbs cincta turribus iacet,
Atque hic, vt ego quidem puto, quem premimus, eſt
Locus Dijs ſacratus, ſed olea plurima,
Viridique denſa germinans laurus coma
Viteſque conſita arguunt, & intima
Parte nemoris ſuaues canoro gutture
Luſciniæ fundunt ſonos.

Qui locus idem fuerit cum illo, vbi Creuſa Erechthei filia ab Apolline vitiata, grauidaque facta fuit: petram[d] Euripides vocat Luſcinijs celebrem, id eſt, à Luſcinijs frequentatam. Cupienti enim Ioni filio noſſe ſuos natales, reſpondet Creuſa, ſe indulſiſſe Veneri furtiuæ:

[d In Ione. Act. 5.]

Πὰρ Ἀηδονίαν πέτραν φοίβω, id eſt,
Iuxta petram Luſcinijs celebrem cum Phœbo.

Prope Ardennam Syluam, vt vocant, Luſcinias abundare teſtatur[e] Bellonius. Contrà Hybernia, vt refert Io. Boterus, Luſcinijs prorſus caret; ſicuti & Batauia, vbi, vt mihi retulit Hollandus quidam fide digniſs. aliunde etiam illatæ mori vulgò creduntur, Daulis pariter oppidum eſt, non procul à Delphis, vbi Luſciniam non parere ſcriptores memoriæ prodiderunt. Et Delphi Batauiæ emporium eſt, quaſi Luſcinia quæ Delphos Græcorum fugiat, prope Batauorum quoque eiuſdem nominis vrbem morari nolit. Hinc autem Philomela prope Delphos à Thereo violata fingitur. Sed et in ijs regionibus, vbi frequẽs earum numerus inuiſitur, paſſim & ſine diſcrimine non degunt. Loca enim alia alijs præferũt. Mane nunc hîc, nunc illic volitant. A meridie ad occaſum ſolis umbroſa quærunt ad opacum frigus canentes, prope fontes, riuulos, & ſæpes: quare meritò cecinit Politianus:

[e De auib. l. 7. cap. 1.]

Non querula ceſſant tenerum tinnire volucres,
Fluctibus Alcyone, querula Philomela ſub vmbra.

Et Bembus.

O Roſcignuol, che in queſte verdi frondi
Soura il fugace rio fermar ti ſuoli,
E forſe a qualche noia hora t'inuole
Dolce cantando al ſuon de le roche onde.

[Cur in dumis lateant.]

In dumis etiam, rubiſque libentiſſime latitant, fortè quia illic ſe à ſerpentibus tutiores fore credunt, ab ijs enim plurimum ſibi timent, vt ſuo dicemus loco. Vnde[f] Iulius Aelius Grottus loquens de Marone Pythagorico, qui ſe in diuerſa corpora migraſſe dicebat, ſcribit illum aliquando fuiſſe Philomelam, & cum reliquis huius generis auibus luxiſſe in rubis:

[f Strom. l. 3.]

Luxit in hamatis quæ Philomela rubis.

Sub quer-

Sub quercuum pariter ramis, sub vitibus, & myrtis non inuitæ delitescunt, quod innuunt quoq; hæc elegantissima [f] Petri Angelij Bargæi carmina, adhortantia vt quercum fugiát, vites verò & myrtos sibi eligant.

Ne cantus Philomela tuos, ne proijce ad auras:
Has quercus, hac tu robora dura fuge.
Nec te decipiat, blandis quod sæpe Napæis
Ornarit varium querna corona caput.
Hîc tibi dum rami fundunt è cortice viscum,
Exitium miseræ, perniciemq; parant.
Sunt virides Bacchi vites, est proxima myrtus,
Intra quos versus dicere tuta potes,
Vitibus aurati pendent hinc inde racemi,
Myrtus odoratas spargit vbiq; comas.
Adde quod & numeros, & dulcia carmina vatum
Et Venus, & toto pectore Bacchus amant.

[f] Carm. l. 2.

Apud [g] Aristophanem verò Luscinia, quam excitare, & alloqui cupiebat Pisteterus, Butomo insidebat. Est autem Butomus planta, fluuios, & loca aquosa amans & in eis fructificans. Non omnibus autem in locis æquè vocales sunt. Montanæ etenim eas, quæ in vallibus, & locis palustribus victitant, harmonia vincunt, vt superiùs annotatum est. Scribit [h] Petrus Martyr in insulis Hispaniola, & Ioanna nunquam à cantu cessare, & mense Nouẽbri canere. Pausanias Luscinias, quæ circa Orphei sepulchrum nidos habent, suauiores, quam cæteras, & vocaliores à Thracis vulgò credi, prodidit.[i] Idem confirmat [k] Philostratus ex Myrsilo, qui lesbiana composuit. Sepulchrum autem id in Antissæa regione conditum, verùm in illo non cadauer totum, sed caput tantùm conditum esse. In Scotia, vt Petrus Apponensis refert, non tam suauiter canunt quàm in Italia.

[g] In auibus. Butomus quæ planta. *[h] Hist. Ind. occid. Bom. 3 in cōpend.* *[i] In Bœot.* *[k] In lib. narrat. mirab.* Orphei sepulchr. vbi. *[l] In problem. Aristot.*

NIDVS. INCVBATVS. PARTVS.

LVSCINIA vêre nidum construit mense Maio, vel etiam prima æstate. Aliquæ humi sub sepibus, & arborum truncis: nonnullæ in ipsis fruticibus viridibus, & densis. Nidum autem ipsum ex folijs arborum, paleis, & musco, oblongiusculum ferè parant. Quos autem ego vidi, folijs quernis erant constructi, figura hemisphærica, quorum alterum in suburbano meo adinuentum, vna cum fœtibus hîc expressum exhibere non piguit. Delitescebat sub herbis illic plurimùm luxuriantibus, quò [a] pertranseuntibus minus conspiceretur, ex folijs quernis haud inconcinnè constructus. Mirum autem quomodo folia illa sine glutino simul connecterentur. Figura erat semisphærica. cuius beneficio a pluuijs, & ab omni alia ambientis iniuria fœtus intus latitant tutiores. Ii verò quinque erant iam plumis obuestiti, præter vnum qui alijs subiacebat, prorsus glaber, & implumis. Plumarum color cinereus, obscurus: rostrum triquetrum quodammodo, & cuius pars illa mollior, & cartilaginea, seu carnea, quam oris labra non ineptè dixeris, quæ in adultis euanescit, coloris lutei albicantis. Oculi parui, nigri, pellucidi, pedes subalbidi. Magnus faucium hiatus. Ore nanque aperto, voce admodũ alta, & obstrepera, quasi cibum peterent, vociferabantur. [a] Aristoteles etiam Lusciniam *æstate quinque aut sex oua parere* scripsit, Plinius *cùm plurimum sena* in hoc ab Aristotile dissentiens, quòd primum ver nidificationis tempus statuat, cùm ille æstate parere dicat. Sed facile conciliatur: vterque præceptor. Luscinias enim vtroque tempore parere compertum est. Numerum ouorum fortè non seruant, nam Albertus, Minores aues, vt sunt Philomela, & Alauda semel anno quatuor, aut quinque oua ædere scribit. *Fœmina* teste [b] Aristotele *cessat à cantu, cum incubat pullosque educat.* Quod negat Albertus, atq; se dum adhuc incubaret, canentem audiuisse. Idem Albertus Lusciniã, cũ incubat, non solum fotu corporis, sed etiam cantu oua viuificare testatur his verbis: *Philomela inter incubandum cantat & dixerunt aliqui Platonicorum oua eius non posse sine cantu viuificari, id quod verum esse videtur. Nam spiritus lenis, & calor eleuans sanguinem in talibus animalibus mouet in eis cantus iucunditatem, & desiderium gaudij. talis vere parentum calor incubando magis vitalis est, quam alius.* Idem legere est apud. D. Ambrosiũ, si modo D. Ambrosij sunt hæc verba, vt nonnulli volunt. *Luscinia, peruigil custos, cum oua quodam sinu corporis, & gremio fouet, insomnem longa noctis laborem cantilenæ suauitate solatur, quæ possit non minus dulcibus modulis (ut mihi videtur)*

Quo tēpor. nidificet, & vbi. Ex quibus nidum conficiant, & quomodo. Nidi cu pullis descript. *[a] Hist. lib. 5 cap. 9.* *[b] Hist. lib. 5. cap. 9.*

Luſciniæ nidus.

videtur) quàm fœtu corporis oua animare. Sed eiuſmodi ouorum viuificatio, quanquam veriſimilem, & Philoſophiæ principijs conſentientem rationem afferat Albertus, Ariſtotelis tamen authoritati repugnat. Luſcinia etiam ex ijs auibus eſſe prædicatur, in quarum nidis Cuculus parit. Eandem cum Phœnicuro auicula illi admodum ſimili aliquando coire, ſunt qui referant.

Cum Phoenicuro aliquãdo coit.

EDVCATIO. CIBVS.

Luſciniæ ãtiquitùs alitoitæ. De ſtoicor repugnan.

LVSCINIAS antiquiſſimis etiam temporibus ali ſolitas ex multis veterũ monumentis colligitur: ſed potiſſimùm ex Chryſippo, qui in libro de Rep. referente Plutarcho, inſectatur eos, qui Pauones alebant, Columbas, Perdices, & Luſcinias. Sed hunc Plutarchus meritò redarguit, tãquã contrarias legibus à conditore legum vniuerſi poſitis leges ſtatuentem, ac naturam ſubſannantem, quæ ad ſolatium tot malorum, quibus tam frequenter premimur, tam elegantia ac ſonora animalia tam ſtudioſè ædidit. Romanos Luſcinijs delectatos in primis fuiſſe ex Plinio apparet; non ſolùm autem viros, ſed etiam fœminas, quę illas deliciarum gratia alebant, vnde [a] Martialis:

Luſcinia tumulum ſi Theleſina dedit.

[a] *Lib. 7.*

Ex hoc enim colligitur non minus hanc Luſciniam fuiſſe delicias Theleſinæ, quàm Lesbiæ decan-

decantatus ille à Catullo Passer, vt pote quam adeo dilexerit, vt sepulchri honore dignata fuerit. Nostra quidem tempestate, quam placeat illarũ cantus, nemo est, qui ignoret. Quomodo autem sint educandæ, iam dicendum est. Mares seruandi sunt, fœminæ reijciendæ quibus autem signis dignoscantur in sequenti capite dicetur. Nunc adultasne, an iuniores educare expediat, considerandum. Scribunt enim aliqui, ut etiam superius est annotatum, si pulli capiantur adhuc & cãtandi rudes, & inter homines alantur, peius canere, quòd ante legitimum tempus à magistris parẽtibus subducti fuerint: contrà si alantur unà cum parentibus, erudiri, & discere optimè. Ita Gryllus apud [b] Plutarchũ, *Luscinia quoque pullos suos*, inquit, *cantare docent: & capti ante tempus, enutritique inter hominum manus deterius canunt quia præproperè à magistro sunt remoti.* Sed iam adultos alere, ut iam dictum est, non parum habet difficultatis. Ob deperditam enim libertatem tanto mœrore afficiuntur, ut cibum detrectãtes contabescant, ac sæpe etiam commoriantur. Quin, ut ex Aeliano diximus, adultæ sæpe canere recusant, ut uenatorem silentio ulciscantur: Crediderim ego, tam diu eiusce modi auiculas uelut elingues perseuerare, donec mœrorem deposuerint, eoque deposito pristinum cantum repetere. Quare adultæ etiam ali meo iudicio poterunt. Quod cùm difficillimũ sit, pullos è nido detractos plurimi præferunt. Hîc itaque quis labor cùm in his, tùm in illis enutriendis sit impendendus, ut omnibus satisfiat, dicetur à pullis exordiendo: Sint uerno tempore nati, nam quò citiùs, & tempestiuiùs haberi possunt, eò minori negocio uoti compotes fiemus: sed & uocaliores euadent, uitamq; in longius tempus producent, ut ambientis iniurijs minus obnoxij. Cum enim plumarum defluuio statò ab ortu tempore laborent, sicuti & aliæ aues, si primo uêre in lucem editi fuerint, tempestiuè ab illa molestia liberabuntur, nec eos borealia frigora, quę autumni initio aliquando vigent plumis nudos excipient: quod illis euenit, qui æstate prognati ob ea in uitæ discrimen adducuntur. Sed neq; è nido sunt eximendi implumes: sed expectãdum dum plumis vestiantur. Exemptos in abditam domus partem procul ab hominum frequentia semouendi, ibique cibus quater, aut quinquies singulis diebus accurata industria offerendus: sit is vel oui recentis & cocti donec indurueri, vitellus, uel cor ueruecinum, aut uitulinum optimè contusum, indeque buccellæ paruulæ tres, quatuorue singulis uicibus exhibeantur. Cùm uerò paulò magis adoleuerint, caueæ includendi sunt, in quâ palea sit aut fœnum, quo mollius cubent, Tandem cùm iam proprio marte cibum capere poterunt (id autem cognoscitur cùm cantum emittere, & garrire incipiunt) muscas, formicas, & harum oua, & ueruecis, vel uituli cor, & aliquando carnes crudas, vel coctas etiam, sed sine sale minutim concisa exhibere conuenit Vermes præterea quos farinarios vocant, auidissimè comedunt, quos uel mortuos, vel uiuos potiùs, ut motu illorum ad cibum alliciantur, præbere licebit; neque enim illos deglutiunt, nisi prius occiderint, Horum apud pistores magna reperitur copia; sed maior apud textores qui pannos è lino, vel cannabe contexunt. Vtuntur enim miscella quadam, è furfuribus, aceto, & axungia, qua destillante, putrescenteque vermes nascuntur & pro Luscinarum esca in furfuribus asseruantur. Suprà cùm de huius generis auium uictu generatim loqueremur, edulium descripsimus, quod omnibus quidem, sed Luscinijs præsertim suauissimum ac sapidissimum est, & earum incolumitati plurimùm conferens: nunc aliud illi simile describere non pigebit, quo Genuenses Luscinias alere consueuerunt, vt retulit mihi Odoardus Turrianus nobilissimus Genuensis ex Comitibus Lauaniæ, herbarumq; cognitionis studiosissimus, & peritissimus. Sumunt ij amygdalarum ab interiori cortice expurgatarum vncias sex optimè contundunt, binos ouorum vitellos, qui coctione indurruerint, addunt, mellisque quod ex Hispania eò aduehitur, vncias duas, quibus omnibus simul in mortario lapideo diligenter commistis, croci pauxillo colorem conciliant, deinde pastillos unius vnciæ ferè pondere efformant, & in furno tepido decoquunt, sed non diù, eos postea extractos aqua roscea leuiter conspergunt, & in Luscinarum cibum asseruant. Cùm vsus exigit, ferreo quodam instrumento, quod Tyrocnestem uocamus, minutim cõminuũt, & epulandos non solum iunioribus, sed iam ætate grandibus, offerunt: Si adultas educare libet, mox vbi sunt captæ, alas deligare profuerit: ne scilicet euolare cupientes se se caueæ clathris allidant, rostrumque proterant eoque facilius mansuescent, & cicurabuntur. Quod cùm factu difficillimum sit, libertate enim priuari admodum molestè ferunt, caueam, etiam vndique carta cooperire oportet, intersepientesque virgulas detrahere. Vt autem ad cibum accipiendum incitentur, muscas, & vermiculos viuos in caueam inijcere proderit, vt illorum motu ad escam illiciantur. Deinde ueruecinum cor, vel bubulum, & alia a nobis commemorata edulia obijcere expediet, quæ tamen si attingere recusauerint, tam diu vermibus sunt pascendæ, donec cibis etiam alijs assuescant. Quidam ut carnibus

assuefiant,

Quomodo educandæ. Mares alendi, fœminæ reijciendæ. Adultæne, an iuniores Luscinię sint alendæ.

[b] *In Gryllo.*

Quomodo pulli sint educandi, & qui.

Quo cognoscatur iam ex se cibũ capere.

Adultarum cura.

Potus.

Quantò citius canũt, eò magis canoræ euadent.

aſſueſiant, fruſtulum carnis & vermem farinarium ſimul vinciunt. Atq; hæc de cibis. Non minori curæ nobis eſſe debet, potus, ut mundus, defæcatuſque ſemper illis in promptu ſit, vt ſitim ſedare, & lauare etiam liceat, quoties libuerit. Hoc modo aliæ Luſciniæ, aliæ tranſactis octo diebus, aliæ quindecim, nonnullæ nõniſi poſt mẽſem canere incipiũt. Quæ vltra hoc tempus non canunt, aut fæminæ ſunt, aut cantui ineptæ. Quantò autem citius cantillare incœperint, eò magis canoras fore arguitur & ſuauiùs cantaturas. Cùm canere incipiũt, charta illa, quæ caueam cooperiebat, paulatim detrahenda, ita ut ſingulis diebus fruſtulum aliquod abſcindatur, eiuſque loco frondes aliquot reponere conducet: donec penitus detracta carta, luci, & ſplendori aſſueſiant. Quæ cautio ſi omittatur, periculũ imminet, ne indignabundæ, aut territæ prorſus obmuteſcant.

S E X V S.

Mas quibus notis a fœmina dignoſcatur.

[a] De anib. l. 7. cap. 1.

Certiſſima ſexus ſigna.

[b] Hiſt lib. 4. cap. 9.

Mares adulti uere capti ſexu ſe ſe produnt.

DIVERSI diuerſas prædicant notas, quibus in hiſce auiculis ſexus cognoſcitur. Ornithologus maſculorum colorem aliquantò obſcuriorem eſſe tradit, cui ſubſcribere videtur [a] Bellonius, plurimique alij. Sunt qui dicant, marem corporis mole fæminam ſuperare, alij oculum dextrum mari eſſe maiorem, quam fæmellæ. Multi caudam illi, quàm huic longiorem. Ego omnia hæc falſa eſſe experientia didici. Nam quæ in mare ſigna memorãt, omnia in fæmina eluceſcere ſæpe animaduerti: Non iuerim tamen inficias plura ex hiſce commemoratis ſignis ad dignoſcendum ſexum plurimùm conferre, ſed ſtabilia, & perpetua eſſe nemo mihi perſuaſerit. Ex cantu vero & motu locali ipſarum certiora ſigna deſumuntur, ut ſunt huiuſmodi. Quæ frequentes, & modulans edit cantus, qui continuo ſpiritu trahantur in longum: quæ vnico ſæpè inſiſtàt pedi, & longum temporis ſpacium immobilis permanet, eam marem aſſerere ne dubitaueris. Fæmina etenim per caueam huc illuc curſitat, ita vt loco ſtare non poſſe videatur; cantum promit breuem, conciſum, & intermiſſum; neque enim in tam longum tempus illum producere valet, vt mas. Nec mihi quis [b] Ariſtotelem, & Plinium obijciat, quorum ille, *Luſcinias mares canere perinde vt ſuas fæminas*, hic verò *auium quarundam maribus eandem vocem eſſe* dixit, *vt Luſciniarum generi*. Non etenim dicere voluerunt hi præclariſſimi authores, vnam eandemque vocem, eodem ſono prolatã vtrique ſexui eſſe in hac auium ſpecie: Sed differentiam afferre voluerunt, quæ inter mares, & fœminas diuerſorum generum animalium intercedit. Nam in quibuſdam quidem mares tantùm canunt, vt in cicadarũ genere, in quibuſdam & mares, & fæminæ, vt in Luſcinijs, ſed diuerſimodè. Hæ igitur ſunt marium, & fæmellarum differentiæ. Cæterùm quas menſis Martius, primumque ver ſuppeditant, hoc peculiare habent, quòd mares, vtpote qui tunc in Venerem ruunt, ſexu etiam ſeſe prodant. Tunc enim temporis genitalia in illis turgent, & prominent; ſecus in fæminis.

CORPORIS AFFECTVS.

Formicarũ ouis ſibi medentur.

CORPORIS affectus curandi methodum docuimus in huius libri principio, cùm de morbis, quæ toti harum auicularum generi accidunt, ageremus. Luſciniæ præterea peculiare hoc habent, vt facilè pingueſcant, immo ſæpe adipis mole obrutæ extinguantur, quare vt minus pingueſcant, carnes crudas ſi quando in cibum exhibere contigerit, diſſectas minutim, vel contuſas prius abluere expediet; ciboſque qui minimè pingues ſint, parumque nutriant, manducandos apponere. Ipſæ verò cum liberæ adhuc volitant, ſi ægrotare contigerit, formicarum ouis ſibi ipſis medicæ medentur, ex eorum enim eſu conualeſcere dicũtur. Quapropter illis etiam, quæ in caueis aſſeruantur huiuſcemodi medicinam facere aliquando profuerit.

SYMPATHIA

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

VM Phœnicûro Lusciniæ amicitiam intercedere ex hoc patet, quòd cum eo coire credatur, vt dictum est: Cum reliquis etiam omnibus fere auiculis præsertim cum ijs quæ molli sunt rostro, illi sat bene conuenit. Ad illas enim caueis inclusas, quæcunque tandem fuerint, euestigiò aduolat, Contra cum Collurionibus ingentes inimicitias, etsi non æquo Marte exercet. Hi nanque omnes paruas auiculas persequuntur, atque occidunt, & præsertim earum cerebella deuorant, vt mihi hæc scribenti narrabat auceps quidam: addens quoque, Collurionem cûm aliquam auiculam visco implicitam viderit, illicò aduolare, & dum capere eas uult, in easdem virgulas visco illinitas sese præcipitare, atq; hoc modo non paucas capere solere. Habent preterea maiores hostes Lusciniæ, omnibus alijs auibus communes, Accipitres inquã: quod innuit & Hesiodi de Accipitre, & Luscinia apologus, mox recitandus. Aquilas verò quantum paueant, declarat inter alios [a] Bapt: Mant: D. Apollonium ita satellites horruisse scribens, vt faciunt Lusciniæ Aquilas, capræ leones, & agnæ lupos.

Lusciniæ sympathia cum Phœnicuro.

Cum Accipitribus Antipathia.

Cũ Aquilis.

[a] *Parth. 6.*

Stat veluti tepidis errans ab ouilibus agna
Inter mille lupos, aut inter mille leones
Caprea, quæ tenera producere cornua fronte
Incipit, aut Aquilas inter Philomela rapaces.

Viperas etiam exhorrescunt ac si occulta quædam inimicitia secum ipsis esset. Neque enim potiore de causa dumeta, & rubos quærunt, quâm ut ab illis tutæ sint. Ad ea enim loca propter spinarũ aculeos non facilis est serpentibus accessus. De hac antipathia meminit [b] Gaudentius Merula, scribens, uulgò credi, Lusciniam à uiperæ suppositæ oculorum fulgore in certissimam perniciẽ trahi. Descendens enim paulatim ab arbore fit, ut in prædã ipsi cedat. Sed de hoc [c] Cardanus, etsi patris sui testimonio sit confirmatum non parum addubitans ait: Maius est, quod de Philomela referunt, paterque meus id testabatur, quod tamen apud me supra fidem est, scilicet, Philomelam deprehensam in arbore a vipera, quæ arborem ambit, paulatim deflentem miserabili voce in illius os, vt deuoretur, descendere. Si itaque hoc contingat, metus, & antipathiæ causa, ac cuiusdam stuporis ingenii ratione fiet. Verùm talibus non subscribam, donec uidero. Hæc Cardanus.

Cũ viperis.

[b] *In mirab.*

[c] *De uariet. rerũ. l. 7. c. 36.*

Lusciniæ & viperæ historia.

COGNOMINATA. DENOMINATA.

EDONES Libyssæ, ut alibi annotatum est, dicebantur olim mulieres illæ quæ liberos suos nescio qua ductæ religione, Carthagine, quæ Libyæ urbs est, immolabant. Natos namque suos interficiebant, sicuti Aëdon, aut Luscinia, quæ liberorũ interfectrix, παιδολέτωρ ab [d] Euripide appellatur. Sirenes præterea Luscinias auiformes uocat [e] Lycophron, Luscinias aũt, quia suauiter canere credebantur, ut Lusciniæ, adeo ut dulci cantu sopitos nautas deuorarent: auiformes quia parte inferiori sicut aues fingerentur. Cassandra igitur prædicens varios Vlyssis, & sociorum errores, diuino afflata numine sic vaticinatur:

Aëdones Libyssæ.

Aedon interfectrix liberorum.

[d] *In Rhes. Act. 3.*

[e] *In Cassãd.*

Τοὺς δ' ἀμφὶ σύρτιν καὶ λιβυστικὰς πλάκας,
Στενήν τε πορθμοῦ συνδρομὴν τυρσηνικοῦ,
Καὶ μιξόθηρος ναυτιλοφθόρους σκοπὰς,
Τῆς πρὶν θανούσης ἐγχέων μηκιστέως
Τοῦ στυφλοπέπλου σκαπανέως βουγαΐδα,
Ἁρπυιογούνους κλωμακούς τ' Ἀηδόνων
Πλαγχθέντας, ὠμόσιτα δαιταλωμένης
Πρόπαντας ἅδης πανδοκεὺς ἀγρεύσεται, id est,
Alios circa Syrtin, & Libya æquora,
Angustumque freti Tyrrheni concursum,
Et semiferæ naufragas speculas,
Prius interfectæ manibus Mecistei
Leoninam induti fossoris bubulci,

Et auiformium ſcopulos Luſciniarum
Vagotes, crudeliter laceratos
Orcus omnes capax capiet.

f In Caſſād. Apud f eundem Caſſandra vocat Laodicen, & Polixenam Luſcinias, quarum illa, cum capta Troia, hoſtium vim timeret, & alioqui ob excidium patriæ magno cruciaretur dolore, vltrò ſe de rupe pręcipitem dedit: hęc verò Achillis vmbris à Pyrrho ſacrificata ad tumulum eius occubuit: Ait autem:

Laodice, & Polixena Luſciniæ dictæ.

Ὤι μοι δυσταίων καὶ διπλᾶς Ἀηδόνας,
Καὶ σὸν τάλαινα πότμον αἰάζω σκύλαξ, id eſt,
Heu mihi miſera duas quoque Luſcinias
Et tuam, infelix canis gemo mortem.

Hecuba canis. Canis dicitur Hecuba, quòd in canem deformata fuerit. Luſcinia Muſarum dictus fuit Palamedes ab Euripide Vlyſsis dolo à Græcis interfectus.

Luſcinia Muſarum Palamedes dictus.

Ἐκάνετ' ἐκάνετε τὸν πάνσοφον ὦ Δαναοὶ,
Τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν Ἀηδόνα μουσᾶν, id eſt,
Necaſtis, necaſtis omniſcium o Danai
Muſarum Luſciniam cunctis innoxiam.

Fuit quippe vir ille in Philoſophia excellens, & ad pangendum carmen factus, quem Iliacum bellum verſibus ceciniſſe perhibent. Pari ratione g Iulius Cęſar Scaliger Catullum vocat Philomelam:

g In manib. Catul.

Catullus Philomela dictus.

Dulcis Vergilius, latina Syren,
Duplex Maeonides, triplex Apollo,
Vnus omnia, quæ ambiunt poëtæ.

O Cygne, ò Philomela, & quę ſequuntur. Quod dicendum reſtat, Romæ olim celebris erat Luſciniorum familia, quos tamen non à Luſcinijs, ſed fortè quòd Luſcioſi eſſent, ſic reor fuiſſe denominatos. Horum meminit h Lambinus, paupertatem, inquiens, maiori laudi, quàm delicias fuiſſe teſtimonio ſunt Fabricij, Curi, Coruncani, Luſcinij, Acidini, Calatini. Huius familię fortè fuerit Fabricius Luſcinus (fortè Luſcinius) de quo meminit i Amianus Marcellinus.

h Comm. in Horat. lib. Carm od. 3.
i Lib. 3.

PRÆSAGIA. AVGVRIA:

OVIS nunciam à Sappho dictam fuiſſe Luſciniam teſtatur Suidas, eò quòd cantu ſuo ver ſignificet. Quapropter poëtę uer deſcripturi Luſcinias iam canere vel mox cantaturas dicunt, ut Baptiſta Mantuanus:

Suos cum iam Philomela pareret
Aedere per villas, & per viridaria cantus:

a L. 1. Her. Et a Iulius Aelius Grottus ver deſcribens:

Attica Cecropijs Philomela receſſerat antris
Acriter Hiſmarij fata gemens Ityli:

Franciſcus quoque Petrarca inter alia vêris ſigna Philomelæ fletum commemorat:

E garrir Progne, e pianger Filomena

b L. 2. epiſt. 7 Sed expreſſius b alibi idem Petrarca eam veris nunciam appellat. Ego, inquit, lites, clamoreſque furentium, & tubas, & tympana: Tu mugitus boum, labentiſque riui murmur, tu querelas volucrum audis, Philomelam primus uêris nunciam auditurus. Ineuntem quoque brumam Luſcinię domeſticę pręſertim mares cantu admodum uocali, & inſolito nunciare ſolent: quod nos in una, atque altera non ſine admiratione experti ſumus; cùm taceant tunc omnes aliæ uolucres. Diem ſimiliter pręnunciare nemo eſt qui ignoret. Diluculò nanque canentem, uernis pręcipue illis quindecim diebus, quiuis audire poteſt. Quod modo ad auguria attinet, ipſam efficaci haberi auſpicio, & felicia decernere teſtatur Alexander ab Alexandro: quod prius à Plinio ſcriptis proditum eſt ſcribente, Suauitatē cantus ipſius pręmonſtratam efficaci auſpicio, cum in ore Steſichori cecinit infantis; quod hoc carmine expreſſit c Baptiſta Fiera.

c In Sylu.

Steſichori Philomelam olim inſediſſe labellis
Et miro auſpicio modulatam carmina, fama eſt.

Pari auſpicio poetarum principem Homerum Luſcinię uocem ędidiſſe memorant, ut alibi à nobis traditum eſt.

MORALIA.

MORALIA.

VICVNQVE huius mundi illecebris allectus, cælestia obliuiscitur, vnde postea interueniente morte opprimitur, iuremerito comparatur viatori illi pigro, qui Philomelæ in arbore, aut rupe aliqua garrientis cantu detinetur, & ab incœpto itinere remoratur, superueniente nocte in tenebras, & labores conijcitur: vt eleganter his versibus Scaliger ostendit:

Qualis scatebrosa piger è rupe viator,
Viridante cui tacito blanditur in vmbra
Arguta ciens modulos Philomela canoros:
Sudore, sitis perditus excipit vndam,
Oblitus iter, celeri nocte deprehensus,
Quem fugerat vltro nouum duplicat laborem.
Cælestia sic qui recolit mente maligna
Hoc melle acido lumine delinitus atro,
Interueniente tenebra opprimetur amens.

Lusciniæ cantus alioqui laudabilis est, vt quæ Deo factori suo gratias assiduè agere videatur. Tota enim peruigil nocte paruulis ouis supersedens, decantat tanta cantilenæ suauitate vt hæc videatur summa eius intentio, quò possit non minus dulcibus modis fœtus animare, quam fotu corporis. Hinc educta progenies vespere, & mane & meridie quodammodo narrabit, & creatoris laudem non ingrata natura enunciabit ei, qui dat escam omni carni, confitebitur, vt erubescere debeat homo rationalis, si vnquam dona creatoris in escam mutus ab eius laude perceperit. Lusciniæ autem, quæ non solùm fouendo, sed etiam canendo oua sua excludere studet, comparat D. [a] Ambrosius mulierem illam pauperculam, quæ vt natis suis victum prouideat, nocturna opera exercet, & cantu longum, & importunum laborem solatur. Quæ quamuis Lusciniæ suauitatem non possit imitari, imitatur eam sedulitate pietatis. Huius auiculæ cantum imitari oportet omnes Christicolas, sicuti scriptum est, *Cane & cane bene.* Quoscunque enim Christum colentes bene canere vt Luscinia, decet. Tunc autem bene canimus, cùm in orationibus persistimus, Deo laudes dicimus, peccata confitemur, gratias pro acceptis beneficijs Deo agimus. Quod autem Luscinia cantu diem prænunciet, in hoc non male assimilatur prophetis. Isti enim ortum solis iustitiæ Christi præsciuerunt, & eum fututum hominibus canticis prædixerunt. Quod vero tempore verno, dum assiduo cantui operam nauat, raro comedere perhibeatur, magnum quidem omnibus Christi fidelibus, sed præcipuè ijs, qui religionem colunt, & religiosi vulgò dicuntur, pietatis documentum præbet. Homines namque Deo addictos, & sacros, dum in eius laudes incumbunt, ab ebrietatibus, & comessationibus prorsus abstinere decet. Et quemadmodum Lusciniæ de suauitate concentus certare dicuntur, ita pariter viros istos, vt alter alteri in commemoratis pijs munijs obeundis precellat, eniti par est. In hisce omnibus igitur Lusciniam imitari quisque debet. Quod autem vere, & æstate tantùm canere feratur, non hyeme, id illi vitio ascribendum est, sicuti & illis, qui vere, & æstate, idest, cum prospera vtuntur fortuna, Deum laudibus extollunt iuxta illud, *Confitebitur tibi, cum benefeceris ei.* hyeme verò, cùm infortunijs premuntur, à diuinis laudibus abstinent. Sed neque in hoc imitanda est, quod præsente maiori hominũ numero ardentiùs canat, sin auditores nõ sint vel pauci, cantum negligit. Quod tamen nonnulli faciunt concionatores, seu prædicatores, qui in magna tantum hominum frequentia ad ostentationem nimirum orationem habere ambitiose cupiunt; paucis auditoribus concionari recusant, cùm potius Christum imitari præstaret, quem vni tãtùm mulierculæ Chananeæ diuina patefacere mysteria nõ piguit. [b] Cælius ex hoc, quod Lusciniarum fæmellæ minus, quam mares canoræ sint, egregium mulieribus documentum elicit. Ipsas nempe decere silentium, ipsisque præcipuè ex silentio adesse ornamentum. In mulieribus autem nostris, secus accidit, quæ (liceat mihi Andreæ Tiraquelli verba vsurpare, sicuti ipse Plautina) sunt loquaculæ, argutulæ, verbosæ, dicaculæ, linguaces, garrulæ, & arcanorum minimè tenaces. Nam vt ait Eunomia ipsa Plautina in Aulularia.

Multum loquaces meritò omnes habemur,
Nec mutam profectò repertam
Hodie dicunt mulierem vllam in sæculo.

[a] *In Hexam lib. 5 c. 24.*

Christicolas lusciniæ cantu oportet imitari.

Religiosos à crapula abstinere decet.

In quibus non imitanda.

[b] *Lect. antiqu. lib 17. cap. 6.*

Inquam

Tres mulieres nundinas faciũt. In quam ſententiam Germanorum eſt prouerbium: Tres mulieres nundinas faciunt; ex loquacitate mulierum ortum, quarum garrulitas nundinis comparatur, vbi maximus eſt mercantium ſtrepitus, ſonituſq; Sed de hac re ſatis.

VSVS IN CIBIS.

*Lib. 15. de lib. cap. 48.

Aeſopi Tragici cẽtenaria patina.

ETSI Luſcinias in cibis ab elegantioribus aſſumi noſtro æuo [a] Ioannes Bruyerinus neget, mihi tamen, qui eas aliquando eſitaui, non inſuauem, nec inſalubrem, quamuis exiguum cibum præſtiterunt. Cæterùm antiquitùs eas ſicut & alias aues vocales in delicijs fuiſſe, teſtatur centenaria illa Aeſopi Tragici patina, quæ ſcilicet conſtabat centum auiculis (inter quas Luſciniam quoque locum habuiſſe cenſendum eſt,) quæ cantu aliquo excellerent, vel humanam vocem imitari valerent: quarũ ſingulæ nummis ſex coemebãtur. Quare vt conijcit Budæus, patina illa quindecim millibus coronatorum ſtetit. Nec mirum tanti Tragœdum cænaſſe, quando Romani Hiſtrionicæ artis ſtudio admodũ capiebantur: vnde ingentis pretij munera hiſtrionibus dediſſe leguntur. Siquidem ciuem quendam Romanũ donatione vnica Aeſopo decem aureorum millia dediſſe legimus, & Roſcium annua mercede ſex, & triginta millibus aureorum meruiſſe. Nulla autem ſuauitate inductus fuit Aeſopus ille, quàm vt hominis imitationem, aut potius hominum linguas cænaret. Heliogabalus verò ille imperatorum perditiſſimus, camelorum calcanea, criſtas Gallinaceis demptas viuentibus, Pauonum linguas, & Luſciniarum eſitaſſe perhibetur: quod ſe factitare affirmabat, quòd qui ijs veſcerentur, epilepſiam non ſentirent. Arrij etiam filios Luſcinias magno coemptas cænare ſolitos fuiſſe ſcribit [b] Horatius ob ſolam dementiam, qua laborabãt.

[b] Serm. lib. 2. ſatyr. 3.

Quinti progenies Arri par nobile fratrum
Nequitia, & nugis, prauorum, & amore gemellum,
Luſcinias ſoliti impenſo prandere coemptas,
Quorſum abeant ſani? An creta, an carbone notandi?

Non etenim, quia ſuauiorem alijs auibus cibum præbeant, illis veſcebantur, ſed quia ob cantum pretioſæ erant; quod magnum eſſe inſaniæ, & ſtultitiæ genus, quis eat inficias?

VSVS IN MEDICINA.

VERVMNE ſcit quod de Luſciniarum linguis aſſerebat Heliogabalus alij dijudicent. Ego quidem præſtantiora, & certiora remedia in epileptico affectu vſurſpanda putarem. Cæterùm harum carnes ad uigiliam facere ex clarorũ virorum monumentis conſtat. Pſellus in primis canes, & Coruos & Gallos, ad vigiliam conferre ſcribit, & Philomelam, & Veſpertilionem & Noctuam, atque ex his maximè caput, cor, & oculos. Quod partim eſt [a] Plinij authoritate cõfirmatum, qui & vtendi modum docet; inquiens, quod *cancrorum oculi cum Luſciniæ carnibus in ceruina pelle alligati vigiliam præſtant fugato ſomno.* [b] Aelianus quoque huic ſubſcribit: quod tamen remedij genus, tanquam ſomno rerum quieti, & Deorũ placidiſſimo aduerſum elegantiſſimis verbis improbat. *Luſcinia*, inquit, *auium argutiſſima, & tranquillæ præ cæteris animo, ſuauiſſima, & canora voce ſolitarijs in locis cantillat. Eius etiam carnes vigiliam fouere aiunt, mihi verò qui cibo veſcantur huiuſmodi, homines nec boni, nec ſapientes videntur. Sed illius etiam Deorum atque hominum regis, vt Homero placet, nempe Somni priuatio, infelix infelicis cibi munus mihi videtur.* Licet autem Aelianus hoc remedij genus deteſtetur, qui tamen aut nocturnis orationibus, aut ſtudijs inuigilant, lubentiſſimè amplectentur: ſicuti & illi, qui ſoporoſo aliquo affectu infeſtantur: quibus quomodo ſit adhibendum docent quidam hoc modo: Accipe cor, vel oculos Philomelæ, & pone ſub ceruicali, vel puluinari vel ſuſpende è collo ægrotantis, & quandiù ibi fuerit, non dormiet. Io. Baptiſta Porta addit, omnium vigilantium, & Nocturnorum, & noctiuagorũ animalium carnes idem præſtare, & quæ noctù vocalia ſunt, valere, vt in uigilijs patrata in ſomnis narrentur, cuiuſmodi eſſe dicit, ranam, Anſerem, Luſciniam, Bubonem. Fel eius cum melle illitum viſum perfectè acuit, ut uult Kiranides. Poſtremo pro cachecticis in cibo laudari Alaudas, & Luſcinias Alexander Benedictus memoriæ prodidit.

[a] Lib. 32. cap. 10.
[b] De anima lib. 1. c. 43.

VSVS

VSVS IN DELICIIS.

VR tam ſedula cura, tantoque ſtudio Luſciniæ à nobis educentur, nemo eſt qui ignoret, vt ſcilicet nos cantu ſuo oblectent, & moleſtiſſimas animi curas adimant. Licet autem omnes aliæ ferè nocturnæ aues, & præcipuè quæ flebiles voces ædunt, nobis ſæpenumero ingratæ ſint, non tamen, ut inquit [a] Franciſcus Petrarca, Philomela, quæ apud Virgilium

[a] De aduerſ. fort.dial.90

Flet noctem, ramoque ſedens miſerabile carmen
Integrat, & mœſtis late loca queſtibus implet.

Dulcis enim eius fletus, & ſuaue carmen, & delectabiles ſunt querelæ. Hinc in Elyſio, vbi nihil eſt, quod moleſtiam afferre poſſit, ſed omnia grata, & iucunda ſunt, antiquitùs felices illæ animæ maximam è Luſcinijs uoluptatem capere dicebantur. Sic [b] Lucianus enumerãs delicias conuiuiorum, quæ illic celebrari fingebantur, ſcribit, Luſcinias, & cæteras canoras volucres cum cantu cõuiuas ſuperuolare, & aſpergere flores, quos è proximis pratis legũt. Et paulò pòſt primas choreas a pueris, & virginibus, quibus præerant, & concinnebant Eunomus Locrus, & Steſichorus, duci fingit, ſecundas a Cygnis, Philomelis, & Hirundinibus. Sic quoque [c] Strozius filius canit, quòd illic

[b] Verar.hiſt. lib. 2.

[c] Amor l 1.

Semper odoratis gemitus Philomela ſub umbris
Integrat.

Aurei quoque ſæculi homines voluptatibus, quæ ex Philomelæ cantu hauriuntur, non caruerunt: nam

Blandaque vicina recinens Philomela ſub orno
Mollibus exciterat dulcia bella modis

Vt ait idem [d] Strozius, aurei ſæculi delicias enarrans. Et noſtro æuo, & in noſtris regionibus quis ex huius auiculæ cantu voluptatem aliquando non percipit? Quàm dulce enim, & quàm ſuaue omnibus vbique eſt eam cantillantem audire? Illis verò potiſſimum, qui verno tempore ruri ſe continent? Hanc vocis ſuauitatem & dulcedinem, ſæpius cùm expertus eſſet Veſpaſianus [e] Strozius, Luſciniæ ſic gratias agit:

[d] ibidem.

[e] Erot.lib.6

Aemula diuini ſuauiſſima carminis ales,
Quæ virides vmbras, & loca ſacra tenes:
Mollibus, & varijs, quæ tot diſcrimina vocum
Flexibus humana dulcius arte refers:
Munere pro tali tibi quid Philomela rependam?
Præmia, quæ tanto digna labore putem?
Dum vagus huc illuc hortis genialibus erro,
Miror, & artificis culta vireta manu,
Hoſpitis officio tu protinus uſa benigno
Fingis in aduentu carmina mille meo.
Nec procul hinc denſis caneis abdita frondibus altæ
Ilicis in ramo, populeiſuè comis.
Verùm hîc iuniperi inſidis mihi proxima trunco,
Non imitabilibus me venerata modis.
Et licet hac perſtem tibi tam vicinus in vmbra,
Deque tua ſuaui garrulitate loquar,
Nil tamen ipſa times, nec gutturis iſta canori
Sedulitas ideo dulce remittit opus.
Grata ſed in longum luco reſonante querela
Ducitur argutis continuata modis.
Nos verò tali quoniam dignaris honore,
Dicimus in laudes hæc tibi pauca tuas:
Humanas autum quæ mulcent cantibus aures
Cedere carminibus carmina cuncta tuis.
Viue diù, ſimiliſque tui generata propago
Finiat extremum non niſi ſera diem.

Profectò huic, vt eius verba indicant, opus non erat cythara, ſicuti neque alijs, qui tunc temporis ruri degunt.

Nam cytharam Philomela feret quam nulla libido
Flexit adhuc, tremulo permulcens gutture syluas.

Verba ſunt Franciſci Petrarcæ Ioannem Columnam Cardinalem, vt ſe rus conferret, hortantis. Quanuis autem Luſciniæ cantus tantam auribus humanis dulcedinem inſibillet: repertus eſt tamen aliquis, neſcio brutum nè an homo dicendus, qui vt narrat [a] idem præclariſſimus author, cùm ruri habitaret, ad fugandas noctè Luſcinias ſaxis armatus, ſudibuſq; conſurgeret: & cùm ſic parum proficeret, circunfuſas arbores detruncaret, vt vel ſic prærepto frondente domicilio, abirent; quibus manentibus cogeretur abire, quaſi importunis earum cantibus pulſus. Is tamen in proximę paludis ripa nocturnos ranarum ſtrepitus veluti modulatiſſimam fidium harmoniã gratis hauriebat auribus. O inhumanum, ferumque, & aſininis auribus hominem, qui quod cæteris maximæ voluptati eſſe ſolet, non tantum aſpernaretur, & prorſus abhorreret, ſed à ſe propellere omnibus viribus ſtuderet: quę verò reliqui iuremerito deteſtantur, ipſi grata eſſent, & periucunda. Similis profectò is dicendus Aſino illi Aeſopico, qui Cuculi cantum Luſciniæ harmoniæ prætuliſſe dicitur.

HIEROGLYPHICA.

VSCINIA quia nulla auis vocalior ſit, nec alia elegantiùs cantet, corporis verò pulchritudine non admodum conſpicua ſit, & præ indignatione, ac nimia excandeſcentia ſæpenumero conficiatur, viri ſtudioſi & virtute præditi, qui leui de cauſa indignantur, & ira celerrimè excandeſcunt, corporiſq; cultum negligit, haud temerè hieroglyphicũ ſtatui poſſit, matrũ verò, Matris filios necantis hieroglyphicum. quæ proprios liberos trucidant, quia tale facinus Philomela patraſſe fuiſſe confingatur. Vnde mulieres illas, quæ Carthagine liberos ſuos Saturno immolabant, ſiue turpiter etiam cremabant, [illegible] Libyſſas dictas fuiſſe ſuprà meminimus. Pierius Valerianus in ſuis hieroglyphicis diuerſas aſſignat huius auis ſignificationes: & primùm Homeri ſimulacrum eſſe dicit, quod confirmat authoritate Aeneæ philoſophi, qui ex Chaldæorũ, Aegyptiorum, & Græcorum opinione defunctorum animas euocari poſſe docens Orphea Cygni ſpecie euocandum eſſe ait, & ſi quis Homerum euocare voluerit, oportere eum Luſciniæ forma indutum apparere. Simili ratione quemlibet poetam egregium Luſcinię ſpecie Poetæ egregij cuiuslibet hieroglyphicum. euocare poterimus, illumque ipſius hieroglyphicum ſtatuere. Erat enim Pythagoricorum perſuaſio aues canoras in poetas, & poëtas in aues canoras renaſci. Vnde apud [a] Platonem Thamyræ animus Luſciniæ vitam deligit. Ad quod alluſiſſe videtur [b] Ianus Gruterus ſcribens ad Petrum Tiaram poetam:

[a] Reip. l. 10.
[b] In epigrã.

Quin Heliconiadum fueris quod verus amator
Post obitus melicam te Deæ auem eſſe dabunt.
Et vel Luſciniam, vel ouantem rore cicadam,
Vel Cycnum fingent, melligenam uel apem.
Mentior. Haud ſatis hoc. monſtrum nouum eris compoſitum
Ex Philomela, & Olore, exque cicada, & ape.

Perfecti oratoris hieroglyphicũ. Non ſolùm autem optimi poetæ, ſed perfecti oratoris hieroglyphicum dici poteſt Luſciniæ: eique aſſimilantur, qui in dicendi arte primas tulere. Quapropter rectè M. Tullium illud Romanæ eloquentiæ decus eximium Luſciniæ non ſolum ob ſummam eius in dicendo facundiam, ſed quia more eius auiculæ pullos ſuos, id eſt, rethoricæ ſtudioſos iucundiſſimis, & ſuauiſſimis cantionibus, præceptis nimirum rethoricis erudire voluerit, comparare poſſimus. Quemadmodum enim Luſciniam, vnam ex auibus maximè admiramur, quòd in tam paruo corpuſculo tam clara, tam ſuauis, tam magna, tam iucunda vox inueniatur: quod verno tempore cum frondeſcere arbores incipiunt, quindecim diebus, ac noctibus continuis & ſine intermiſſione canere ſoleat, ſicuti iam ſatis ſuperque demonſtrauimus: ita pariter in hoc vno viro tam perfecta, atq; abſoluta prorſus omnis dicẽdi ratio eſt, vt in ſuo genere non minori ſit admirationi, atq; haud ſcio, an etiã maiori, qui dono quodã (vt ait Fabius) prouidẽtiæ genitus eſt, in quo tota vires ſuas eloquentia experiretur, clarus, ſuauis, iucũdus, grauis, qui diuina ingenij felicitate quicquid in omnibus alijs authoribus admirabile, politũ, ingenioſum, eximiũ reperitur, id in ſuis Luculenter, ne dicam diuinè operibus totũ effinxit. Sed iam reliqua proſequamur, quorũ Pierius Luſciniam hieroglyphicum eſſe ſtatuit: inter quæ prima ſeſe nobis offert muſica, quam quidem omnibus numeris abſolutam per hanc auem ſignificari ab alijs traditum eſſe aſſeuerat: nec iniuria, ſiue multiplicem vo-

cis

cis varietatem, siue delectabilem suauitatem, siue pertinacem in ea continuationem admiremur. Quod autem cum sylua incipit opacare frondibus, diebus, ac noctibus quindecim assiduè canat, lætitiam testata, quam ex verni temporis aduentu præsentit, hinc germinationis tempus nonnulli per Lusciniam significant, eodem Pierio referente: eademque de causa, quòd scilicet vernis illis diebus per totam ferè noctem dulci eo modulamine delectetur, vigilantiam suo hieroglyphico, nocturnasque lucubrationes denotat. Namque sicut ob mirificam canendi delectationem non piget insomnes noctes ducere, ita hos summæ sapientiæ, & scientiæ desiderio affectos non tædet laboriosis vigilijs insenescere, atque continua mentis agitatione consumi. Horum igitur omnium hieroglyphicum Luscinia meritò statui possit, è contrà in auibus Aristophanis illa denotatur per meretriculam habitu ornatam meretricio, capite verò Lusciniam referentem, ob id fortè, quòd illæ impudicæ mulieres non minus, quam Luscinia linguâ valeant: unde Plautus meretriculam quandam Lusciniolam uocat, vt ex illius iam ante recitato & mox iterum citando carmine apparet. Vigil... hier... phicum

PROVERBIA.

PRO diuersis Lusciniæ proprietatibus diuersa quoque ab illa desumuntur prouerbia. Diximus autem auem esse vigilem, harmonicam, in canendo indefessam, ambitiosam, & cantu se suo delectari, ideoque sibi blandiri, & libertatis amatricem esse. Hinc prouerbia Οὐδ᾽ ὅσον Ἀηδόνες ὑπνώουσι, id est, *nec quantum Lusciniæ dormiunt*: in eos conuenit, qui somni parcissimi sunt, Lusciniæ enim minimum dormire feruntur, vel propter Ityn extinctum, vel ob timiditatem sanè magis, vt arbitratur Adagiorum author. Ἀηδὼν μουσῶν, id est, *Musarum Luscinia*, conuenit in hominem insigniter eruditum, & præcipuè in poetam carmine felicem, quo nomine vocatum fuisse Palamedem alibi diximus. Ἀηδόνων μουσεῖα, id est, *Lusciniarum Musea*, appellari possunt hominum disertorum, & eruditorum orationes, scripta, bibliothecæ, vel etiam ipsorum hominum doctorum conuentus. Sumitur ab ipsius cantu & hæc prouerbialis allegoria, *Lusciniæ deest cantio*, perinde quasi dicas, mulieri desunt verba, poetæ versus, sophistæ cauillum, vnde [a] Plautus: Nec quantum Lusciniæ dormiunt. Luscinia ... uiatum. Lusciniæ deest cantio. [a] In Bacch.

Ego Pol metuo ne Lusciniolæ desuat cantio

In eodem sensu Tappius scribit, Germanis hoc esse prouerbium, Die Nachtgall Kan nit singen, idest, Luscinia nescit canere. [b] Eidyl. 1.

Non sine prouerbiali figura loquutus videtur [b] Theocritus, cùm dixit:

Κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες Ἀηδόσι γαρύσαιντο, id est,

Ex montibus Scôpes cum Lusciniys cantu certent [c] Eidyl. 5.

Et pariter cùm idem [c] alibi cecinit:

Οὐ θεμιτὸν Λάκων ποτ᾽ Ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν, id est,

Non fas ô Lacon Picas certare cum Lusciniys

Eadem prouerbiali figura vsus uidetur Calphurnius.

Vocalem superet si dirus Aedona Bubo

Quæ omnia conuenire possunt in eum, qui cùm infacundus, & ineruditus sit, virum eloquẽtem, & doctũ docere conatur, vel ei se conferre. Sicut autem hoc ineruditos redarguit, ita quod sequitur peritos commonet, ne immodicè suis studijs delectentur. Est autem huiusmodi: Ἀηδόνες λεσχαις ἐγκαθήμεναι, id est, *Lusciniæ nugis insidentes*. Conuenit, vt diximus in eruditos, qui suis studijs magis, quàm par est, delectantur. Quod genus sunt poetæ potissimùm. Sumptum est autem ab incredibili canendi tum studio, tum arte, quæ huic aniculæ tribuitur. *Luscinia vocalior*, vsurpari potest in eos, qui eloquentia conspicui sunt. Ἀηδὼν ἐν οἰκίσκῳ μὴ ᾄδει, id est, *in cauea non canit Luscinia*: quo prouerbio significatur, ingenij libertate nihil esse præstantius ad res agendas. Hoc prouerbio vsus esse dicitur Scopelianus sophista. Hunc enim cùm obsecrarent Clazomenij, vt domi suæ profiteretur, sperantes eius doctrina celebres fore, ille os obstruxit percommodè, dictitans, inclusam caueæ Lusciniam non canere: libertas etenim res inestimabilis, & ingenia libera rebus omnibus agendis sunt accommodatiora. Simile huic est, quod dixit [d] Ludouicus Ariostus: [d] Sat. 4.

Mal puo durar' il Roscignuol in gabbia

Quod quoq;, & melius vsurpari potest in eum, qui seruitium alicuius molestè ferat. Postremo lo Tzetezes cum parœmias duas commemorasset, *Quantum Gracculi de regno curant, &*

Quantum Aquilis leges Platones curæ ſunt, ſubdit. *Hæc quoque ſimilis eſt ſuperioribus, Syllogiſmorum quæ cura eſt Luſciniys? Siue librorum qualiumcunque Ariſtotelis?*

APOPHTHEGMATA.

[a] *In Apophteg. Lacon.* [b] *Ibidem.*

NARRAT [a] Plutarchus Laconem, cùm plumis Luſciniam nudaſſet, ac parum admodum carnis reperiſſet, dixiſſe: *Vox tu es, & nihil præterea*. Simile nos Itali de Cuculo dicimus, in ſimillimo ſignificato: [b] Ageſilaus autem rogatus, vt referet idem Plutarchus, vt audiret quendam, qui vocem Luſciniæ imitabatur, renuit, quòd diceret ſeipſammet ſæpè audiuiſſe Luſciniam, res inanes contemnendas demonſtrans.

EMBLEMA.

[a] *Embl. 70.* Extat [a] Alciati de Luſcinia emblema huiuſmodi:

Quid matutinos, Progne, mihi garrula ſomnos
Rumpis, & obſtrepero Daulias ore canis?
Dignus Epops Thereus, qui maluit enſe putare,
Quam linguam immodicam ſtirpitus eruere?

Hîc autem Luſciniam intelligit, eorum ſequens opinionem, qui Prognem in Luſciniam transformatā fuiſſe volunt, vt rectè exponit Franciſcus Sanctius. Vocat autem illā garrulā.

Quod cantare ſimul nocte dieque poteſt,

Quo epitheto a Martiale etiam donata fuit, vt ex eius diſticho à nobis alibi recitato patet.

FABVLOSA.

PHILOMELA ne, an Progne in Luſciniam mutata fuerit, diuerſas ſuper hac re ſententias alibi recitauimus. Quapropter ne actum agamus, omiſſis, quæ à nobis ibi tractata ſunt, fabellam aliam de Luſcinia referre præſtiterit, quam recenſet Petrus Martyr in hiſtorijs Indiarum occidentalium: ex qua pateat homines illos ſuas etiam ſibi confinxiſſe fabulas, ipſorumque ſicuti noſtros poëtas de Luſcinia, quod ex humana forma in auem deformata fuerit, fabulatos eſſe, etſi diuerſimodè. Ille autem ex inſulæ Hiſpaniolæ incolarum relatu huiuſmodi narrat fabulam. Ad cuiuſdam immenſæ magnitudinis montis radices, quæ ſpeluncæ erant, quarum maior Caxibaxaqua, altera verò, quæ minor erat, Amaiuna illorum lingua dicitur. In hiſce delitescebant homines (neque enim adhuc terras colere cœperant) nec foras egredi audebant, Solem veriti; qui ab eis cerni nolebat: & ne quis pedem extra ferret, Machoelem quendam nomine ad fores cuſtodem collocauerat. Is curioſus nimium, quidque proferret inſula ſciendi cupidus, ſpreto ſolis præcepto, relictaque ſpeluncarum cuſtodia, huc illuc diuagari cœpit, cùm verò iter diutius protraheret, ad commiſſas ſibi ſpeluncas tempeſtiuè non redijt: quare à ſole deprehenſus temeritatis & inobedientiæ pœnas luit, & in lapidem conuerſus illa in inſula in hunc diem ab incolis demonſtratur. Cuſtode autem abſente, qui in ſpeluncis incluſi fuerant, nocte quadam è carcere illo egreſſi cœperunt & ipſi per inſulam deambulare, ſed & hos nimiam contrahantes moram ſol ſuperueniens in arbores quaſdem deformauit, quæque etiamnum paſſim in inſula viſuntur, fructus afferentes prunis haud abſimiles. Hiſpani huiuſcemodi fructus ea pruna eſſe exiſtimāt, quos mirabolanos dicimus. Inter cæteros qui in ſpeluncis latitabant, vnus erat Vanguonione nomine vir pre cæteris conſpicuus. Huic cùm multi eſſent liberi; vnum vt & ipſe inſulam perueſtigaret, foras mittere auſus eſt, quem poſtea ſol in Luſciniam conuertit. Cùm itaque illic, vt dictum eſt, Luſciniæ toto anni tempore canant, Indi aniculam ſuum infortunium, & ærumnam queri, & à parente ſuppetias inceſſabiliter implorare exiſtimant. Vides ergo & Indis ſuas eſſe etiam fabulas? Hanc tamen non pro fabula, ſed pro hiſtoria recenſent. Extat Philippi cuiuſdem de Philomela carmen inter Græca epigrammata, quæ Boream fugiens, cùm per mare volaret, delphini dorſo ſuſcepta, uectaque ſit, & illum nantem carminibus ſuis delectarit, quæ fabula ei, quæ de Arione narratur, perquam ſimilis uideri poſſit.

Luſciniæ fabula.
Caxibaxaqua.
Amaiuna.

Mirabolani.

APOLOGI

APOLOGI.

LVSCINIAE, & Accipitris apologum narrat [a] Hesiodus, cuius hæc est breuis expositio. Accipiter Lusciniam vario cantu argutam in sublimi nubium summitate captam ferebat. Hæc vnguibus transfixa miserè plorabat. Ad hanc raptor horrenda voce sic inquit: Quid exclamas misera, a multò quam tu sis fortiore detenta? Huc adsis, quo ego te protraham. Suaue licet vsque canas; cœna tamen mihi futura es, vbi voluero. Apologus indicat eum desipere, qui potentioribus repugnat. Dicunt autem interpretes, ibi Hesiodum per Lusciniam semetipsum intelligere (poëtarum hieroglyphicum Lusciniam esse iam diximus) qui fuerat a iudicibus vexatus: per Accipitrem verò iudices, ob rapacitatem, qui Persæ fratris largitionibus corrupti iniquè iudicarant. Alij aliter hunc apologum narrant; & aliam quoque affabulationem afferunt. Philomela, inquiunt, super arbore sedens, de more canebat. Accipiter autem videns, ac cibi indigens volando corripuit. Quę cùm occidenda foret, orabat Accipitrem, ne deuoraretur. Neque enim satis esse ad Accipitris ventrem implendum, sed oportere ipsum ad maiores aues conuerti. At Accipiter suspiciens, ait: Sed ego certè demens essem, si qui in manibus paratus est, cibo dimisso, quæ non videntur, persequar. Fabula hæc significat, plerosq; homines eodem modo esse inconsultos, qui spe maiorum incertorum, quæ in manibus habentur, amittant. Cuculi, & Philomelæ apologum in Cuculo recitauimus soluta oratione, eundem nunc ab [b] Achille Bocchio versibus expressum reddimus cum duplici lemmate, ab vno quidem latere IVDEX INEPTVS PESTE PEIOR PESSIMA, ab altero verò cum lemmate OFFENSIO ASPERA EX INEPTO IVDICE.

[a] Lib. 1.
Lusciniæ, & Accipitris apologus.

[b] L. 3 symb. quæst. 90.

Dic, Musa, quæso, cur diutiùs canit
Coràm homine, & accuratiùs Luscinia?
Illa, & Cucullus anni eodem tempore
Olim canendo, vt assolent, in maximam
Contentionem fortè quadam venerant,
De suauitate cantionis, & quia
Lis de sono erat, asellus est aptissimus
Tum creditus iudex, quòd auriculis foret
Præter animantes cæteras maioribus.
Asellus autem repudiata protinus
Luscinia, negare enim harmoniam illius
Se intelligere, palmam Cucullo adiudicat:
Illa ad hominem appellat, quem vbi videt, statim
Causam suam agit, & diligenter cantat, vt
Ei approbet se, ad vindicandam iniuriam
Acceptam ab asino. Hinc discat ergo quilibet,
Vitare peius peste ineptos iudices,
Nec belluinis auribus tam credere,
Præpostera vt fiducia, atque offensio
Nascatur inde, pœnitenda, & aspera.

Idem Bocchius alterum habet hunc de Luscinia apologum, (si ita licet appellare, quod ipse symbolum) cum lemmate LVSCINIAE HAVD DEFIT CANTIO:

Propter limpidum aquæ caput
Illinis Zephyro dum genitabili
Arridens aperit se humus,
Dum se mollia passim viridantium
Densant germina frondium,
Florentis teneræ ramulo ab arboris,
Dulci garrula murmure
Cantabat Philomela. Intereà nemus
Promptis vndiq; voculis
Argutum resonare. Inde sua nitido
Vmbra fontis in æquore
Visa, fortè timens vincier, integrat

Certatim varium, nouum
Mellitum, lepidum cantum animosior.
Porro suspectosula
Paulum constitit. Hinc praecipiti volans
Lapsu falsa ad imaginem
Forma, vndam oppetijt. Naiades interim
Risere. Illa vbi plumulas
Iam tota vuida se denique falliier
Sensit, mox vacuum secat
Euro diffugiens ocyùs aëra.

DE CARDVELE Cap. III.

ORDINIS RATIO.

Carduelis auis pulcherrima.

INTER pulchriores huius generis auiculas pulchra, imo verò pulcherrima ab omnibus ferè Carduelis vbique censetur, & non minus aspectui iucunda, quàm cantu grata, suauisq; auribus habetur, vnde meritò secundum à Luscinia locum, cui nimirum soli cantus suauitate cedit, corporis vero pulchritudine longè antecellit, sibi vindicat. Hæc & venustatis, & cantus nomine magno procul dubio apud omnes honore haberetur, ni, quæ magna illarum vbique reperitur, copia obstaret. Id quippe illi euenit quod plerisque alijs rebus, quæ etsi pretiosæ alioqui, magno tamen præ numero vilescunt, Sed ego qui res, quales sunt, potiùs perpendo, non quales æstimantur, secundum illi inter canoras aues locum omnino tribuendum esse existimo.

SYNONYMA.

Thraupis Aristotelis non est Carduelis nostra.

VBI inter aues, quæ spinas appetunt Aristoteles Thraupidem, Acanthida, & Chrysomitrē annumerat; Gaza pro Thraupide Carduelem interpretatur, cui subscribunt Hermolaus Barbarus, Ornith. & alij, nulli quod nouerim in nixi argumēto. Nemo enim illorum suam probat sententiam. Miror autem cur non potius pro Chrysomitre Carduelem intellexerint, cui multo magis id nominis conuenit. Chrysomitres enim aurea ornatum mitra, ni fallor, significat: quod nulli volucrum æque ac Carduéli nostræ competit: ipsam namque aurea fascia ornatam esse luce clarius cōspicitur. Sed erroris eorum causam subodorari mihi videor. Nam mitram, ni fallor, capitis tantum ornamentum esse existimauerint: & cùm Carduelis vittam illam auream in alis, non in capite habeat, Chrysomitris nomine eam non sunt dignati. Sciāt autem uelim, mitram significare etiam quancunque aliam fasciam, quæ cuilibet corporis parti circunducitur: vnde fasciam quandam in loricæ modum contextam ad latera defendenda mitram appellat[a] Virgilius:

Mitræ significationes variæ.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

[a] Aeneid. lib. 6.

[b] Lect. âtiq. lib. 6. cap. 2.

Simili ratione mitra appellabatur zonæ quoddam genus, quam soluebant primum parientes, & Dianæ consecrabant; de qua [b] Cælius Rhodiginus, *Est*, inquit, *eodem quoque nomine, zona quam soluere narrantur primum parientes, dicantq; Dianæ, nota inde illius cognomento, vt appelletur* λυσίζωνη, *quo nomine etiam Athenis templum visebatur consecratum. Mitram certe incorruptam dicit Apollonius, vbi constant etiamnum pudicitia, virginitasque.* Pulchro igitur nomine pulchra donetur auis, quod à Turnero quidem iuremerito factum est; quem multò meliùs, quàm illos hæc vidisse ex iam dictis patet. Hic enim velut sententiæ nostræ assertor, affirmat, auem illam aureis plumis, hoc est, Carduelem nostram Aristotelis Chrysomitren esse, Thraupidem verò nequaquam. Quæ verò Thraupis sit, suo dicemus loco. Nunc Carduelem Aristotelis Acanthida nō esse dixisse sufficiat. Hæc.n. Philsopho teste uita, & colore ignobilis est: Carduelis uerò, siue Chrysomitres, ut omnibus notum est, uarijs, floridisque coloribus omnium oculos in sui admirationem trahit. Quis color ille sit, quem Aristoteles ignobilem uocitat in Ligurino referemus. Licet autem Aristotelis Acanthidem nostram Carduelem esse nemini assenserim, noui tamen recentiorum Græcorum quibusdam

Acanthidem cum Carduele eandem uideri, sicuti Theocriti interpreti, qui ait, Acanthidē auem esse argutam, & à coloris uarietate ποικιλίδα dici; quo etiam nomine Carduelem nostram neoterici quidam uocari asserunt, nempe à coloris uarietate, ut testatur ille inter quos est [c] Bellonius, qui eodem in loco asserit Acanthidem longe aliam esse auem a Gallorum Chardoneret, id est Carduele, nempe Spinum, aut Ligurinum, quem iidē uocant Serin. [c De amb. l. 7. cap 13.] Nos Ποικιλίδα Picam uariam significare alias diximus. Sed ut ad rem reuertamur, Latinorum quoque plurimi, recentiores potissimum pro Acanthide Carduelem uulgo dictā accipiunt, ut Seruius in illo [d] Virgilij. [d Georg l. 3.]

Littoraque Alcyonem resonant, Acanthida dumi,

Per dumos uerò, inquit, Acanthis, quam alij Lusciniam (fuere etiam huius sententiæ aliqui, qui nimirum Lusciniam, & Acanthidem easdem esse existimarunt, fortè quod in spinis etiam degat, licet illarum seminibus non uictitet) alij uerò Carduelem, quæ spinis, & carduis pascitur. Et sic passim Virgilij interpretes fere omnes, & sexcenti lexicorum authores pro Acanthide Carduelem interpretantur, sicuti etiam pro Acalanthide, quam nimirū eandem esse cum Acanthide volunt: [Acalanthis.] quinimo illo in Virgilij versu modò recitato Acalanthida non pauci legunt, fortassis, quòd Acanthis primam corripiat, cui tamen incongruo aliter & fortè melius occurri posse videtur additione nimirum & copulæ hoc pacto.

Littoraque Alcyonem resonant, & Acanthida dumi,

Baptista Pius Bononiensis ait Acalanthidem à quibusdam credi eandem esse cum ea, quæ vulgò Acalanthula dicatur, & cui vocis omnis amœnitas cum varietate tributa sit. [Acalanthula.] Sed ego qui & ipse Bononiensis sum, nullam auem vulgò Acalanthulam vocari audio: suspicor tamen illum intelligere de Alaudæ quodam genere admodum canoro, quæ non Acalanthula, sed Calandra nuncupatur: de qua suo loco. [Calandra.] Sed vt ad Latinam nomenclaturam deueniamus, non pauca etiam est de Plinij Carduele controuersia: nam non satis constat, quam ex his, quæ Carduorum seminibus vescuntur, pro Carduele intelligendam esse voluerit, Thraupidemne, Spinumne, an Chrysomitren: quæ enim de Carduele scribit, omnibus hisce auiculis vllo sine discrimine competunt; Namque omnes imperata faciunt, nec voce tantùm, sed pedibus, & ore pro maribus. Crediderim tamen hæc de Carduele nostra Plinium intellexisse, per excellentiam. [Plinij Carduelis est eadē cū nostra.] Hæc enim alijs longe pulchrior est & cæteris propter cantum antefertur, atque licet cæteræ illæ carduorum semine quoque vescantur, ab his ipsam peculiariter nomen traxisse; nam & apud Cretenses in hunc diem vt scribit Bellonius Guardelli dicitur, & Stragalino. [Guardelli. Stragalino.] Quare satis admirari nequeo, quid Grapaldo in mentem venerit, vt asseueret Carduelem esse Passerem solitarium, auem toto genere diuersam, & triplo & amplius maiorem, vermibus potissimum victitantem, quos omninò aspernatur Carduelis, vt docuit Aristoteles. [Grapaldi error.] Fallitur quoque Ambrosius Calepinus, dum Anthum esse Carduelem credens, *Anthos*, inquit, *vnus ex filijs Nestoris est, & Latinè flos interpretatur. Hinc Carduelis Anthus dicitur quod flore pascatur.* [Calepini error.] Nos quæ auis Anthus sit, iam diximus. Nonnulli ad hanc eandem auem significandam quædam vocabula commemorant Latinane, an Græca, vel barbara, ignoro, sed barbara certè, vel saltem diuersè significantia. *Zena*, inquit Kiranides, *idest, auis Iouis, quam Græci vocant Astragalinum, nos verò Carduelem, in capite pennas rubeas habet, in alis aureas, & omninò varia est colore.* [Zena. Auis Iouis.] Corydalim, inquit Baptista Pius, nonnulli Carduelem vocitant. [Corydalis.] Matthæus verò Syluaticus pro Astrolino, & Astrogallo Cardellam, vel Carduellum interpretatur: quę voces pro Astragalino, vel Astragallo corruptæ videri possint. [Astrolinus. Astragalli.] Non tamen Oppiani Astragalini Cardueles sunt, vbi scribit celeres Astragalinos visco capi: Astragalini ab astragali magnitudine dictæ videntur. Solent enim authores veteres medici astragali magnitudinem nominare, quasi notam vulgò, vt nos recentiores nucis ferè pronunciare solemus: est autem astragalus os pedis in animalibus quibusdam, supra calcaneum, talus Latinis dictum, vnde astragalus ludi genus, in quo astragalis, idest talis vtebātur. Habet item alias significationes, quæ ad rē nostram non faciunt. Cæterum eiusdē Oppiani Asteres, quas ibidem visco capi prodidit, Cardueles forsitan fuerint. *Quibus*, inquit, *rubicundulus circulus stellæ instar in capite fulget.* De eo tamen addubitare videtur Ornithologus anceps Cardueles ne sint, an aliæ quædam auiculæ admodum canoræ, quæ & ipsæ è spinis, seu carduis victitant, rubente in vertice circulo, Scofferle ab Heluetijs appellatæ, de quibus in Linaria. [Scofferle.] Reperiuntur & quædā alia vocabula barbara prorsus, & corrupta, veluti Acardelentes, Acalantia, & Acltalantia, nomina, vt videtur, corrupta ab Acanthis, uel Acalanthis: quas omnes dictiones recēset Syluaticus, qui alias etiam Lisiniam habet pro Cardella, ut ipse loquitur. [Acardelentes. Acalantia. Acltalantis. Lisinia] Albertus ex Auicenna nimirum Azamicoz habet. [Azamicoz.] Apud Italos latinam ferè uocem seruat, Carduello, seu Cardellino dicta, & apud quosdam etiam, si Augustino [Cardelin.]

Nipho

Chardonneret. Charderaulat. Siſtelfinck. Siſteluogel. Stigelitz. Rotkogelken. Pietter. Truns. Steglick. Szigil. Sirguerito.

Nipho Italo credimus, Raparino, vel Rauarino, nimirum circa Lacum Verbanum. Galli Chardonneret, vel Chardonnet dicunt, quanquam & aliæ aues, quæ ſpinas, & carduos appetunt, eodem nomine ipſis vocentur. Sabaudi Charderaulat: Germani Siſtelfinck, vel Siſteluogel, quod carduis inſideat: quidam quoque Stigelitz imitatione vocis. vt ait Albertus. Roſtochij appellant Rotkogelken, Friſij ein Petter, Hollandi een Pitter, Rhæti, qui Germanicè loquuntur Truns, ni fallor, Illyrij, & Bohemi Steglick, Poloni Szcigil, Hiſpani Sirguerito, Sielecolore, & aliqui etiam, vt opinor, Pintacilgo.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

Ziſich. Finck. Auis lini.

ARDVELIVM plura genera conſtituere videtur Albertus, ſed tria dicit eſſe potiora, Carduelem propriè dictam, de qua impræſentiarum nobis ſermo eſt, Ligurinum & Fringillam, *Carduelis*, inquit, *multorum generum eſt, ſed tria apud nos ſunt notiora. Primum genus dorſo cinereo eſt à lateribus croceum, & ante roſtrum in capite rubet miny inſtar, & hoc nobilius habetur. Alterum eſt croceum paruum, quod vulgo Ziſich* (Ligurinus) *vocatur. Tertium vulgo nominatur Finck* (Fringilla) *cui pectus omnino flammeum rubet. Sunt qui quartum genus adyciant, lino inſidens quare auis lini*, (Linaria) *vocatur, in dorſo fere cinereum eſt, vt primum, & in pectore ad croceum colorem cinereo dilutum vergit.* Hæc ille, volucres omnes carduis inſidentes ſub Carduelis nomine recenſens: & Carduelis propriè dictas meritò reliquis præponẽs, Spinis, ſeu Ligurinis ſecundum locum aſſignans, Fringillis tertium, poſtremum Linarijs inter notiora. Nos de ſingulis, auibus nempe prorſus diuerſis, ſeorſim agemus. Cæterùm aucupes noſtri Cardueles propriè dictas ſic diſtinguunt. Quædam inquiunt in ſpinis, & dumetis naſcuntur, quas aliqui alijs præponunt: quod magnitudine, firmitudine, & cantus pertinacia ſuperent eas, quæ in arboribus naſcuntur. Aliæ mali aurantij colorem referunt, quæ proximè dictis cantus ſuauitate, & peruicacia nil cedunt. Alij verò, quibus ipſe aſſentior, quæ ad nigredinem magis accedunt, cæteris tanquam præſtantiores præferunt, & quò atriores, eò meliores eſſe cenſent. Sed & inter illas, quæ in arboribus nidulantur, in prunis, aut malis aurantijs inuentæ, illis quas oleæ aut aliæ arbores ſuppeditant, vocaliores, & magis habentur harmonicæ.

FORMA. DESCRIPTIO.

Cardueles vbiq; generantur.

VLLA eſt regio, ni fallor, quæ hoc auicularum genus non generet: vnde apud omnes nationes paſſim in caueis alitur: quare in eius deſcriptione, vt auis notiſſimæ, & quæ ante oculos ſemper habeatur, nos nihil elaborauimus. Si tamen quiſpiam (quod vix mihi perſuadere poſſum) Carduelis deſcriptiorem deſideret, Bellonij aliorũq; deſcriptionibus quas hîc afferre non pigebit, ipſi ſatisfiet. Carduelis, inquit,[a] Bellonius, minor eſt Fringilla, magnitudine quodammodò Thraupidis (pro Thraupide intelligit auem eam, quæ Italis Citrinella nuncupatur, & nobis Bononienſibus Vidarino) & eſt pulcherrima auium, quæ in Gallia reperiuntur. Nutritur in cauea propter cantus ſuauitatem. Manifeſtiſſimis notis diſtinguitur à cæteris. Habet enim in anteriore parte capitis, & in gutture ſemper aliquid rubri. Capitis pars ſuperior nigra eſt, tempora alba. Alas habet nigras albo diſtinctas; in quarum remigibus pennis vtrinque lutea faſcia cernitur. Hæc Bellonius, cuius deſcriptione, ſi quis non acquieſcat, quæ alij de Carduelis forma ſcripſere, & nos hîc reperimus, perlegat. Carduelis, inquit author de natura rerum, auis eſt parua, croceo in corpore (alis) rubeo in capite colore decorata. Carduelibus, inquiunt Eberus, & Peucerus, dorſum cinereum, & fuſcum, alæ croceo colore, nigroq; mixtim alternatim variatæ, albiſq; notatæ maculis, vertex nigricans, roſtrum niger ambitus, hunc miniatus, miniatum cæſius circundat. Ex hac colorum varietate Baptiſta Mantuanus pictam nuncupat, dum ait:

[a] *De Auib. lib. 7. c. 13.*

Thraupis quæ auis.

Carduelis deſcriptio.

Miratur Acanthida pictam
Pſittacus.

Hic enim cum Acanthide Carduelem implicat, quod Latinorum recentiorum plerosq; factitare ſupra diximus. Quæ autem de colorum varietate tradunt citati modò authores, non in omnibus æquè conſpicitur. Superiori enim anno aucupem offendi plurimas Car-

Carduelis mas cum carduo tomentoſo.

Carduelis nondum adulta cum paliuro Theoph.

dueles venales habentem, inter quas vna erat, quam aiebat nondum eſſe adultam. Erat autem alis & cauda adultæ ferè ſimilis, ſed in capite nihil prorſus habebat rubedinis, ſed vbiq; vnicolor, nempe ex cinereo ad ruffum tendens, cuius hîc etiam icon exprimitur, vti quoq; alterius, cui niger ille ambitus circa roſtrũ, & cilia, quæ in alijs rubere ſolent, niueo candore refulgent. Reperiuntur præterea, quæ totius ferè corporis colore à reliquis varient, quales in Rhætia aliquando inueniri ſcribit Ornithologus: & in Italia etiam aliquando capi obſeruaui, depinxi, & depictas hoc in loco exhibere non piguit. Harum quidem altera aliquid tantum in anteriori parte capitis, & in mento ſimiliter rubri obtinebat, cæteræ capitis partes, dorſum, venter, & pectus erant ſubalbida: alæ (excepta lutea illa faſcia, quæ coloris erat obſoleti) & cauda ex cinereo fuſcæ. Altera quam ex capitis conformatione conieci marẽ eſſe, tota prorſus erat alba, ſi capitis partem rubram demas, & pennas aliquot luteſcentes in alis. Cuius verò poſt has iconem damus, & quam Ferrariæ captam familiaris quidam meus caueç incluſam ad me miſit, a iam commemoratis plurimum differt, ita vt non ex Carduelum

Carduelis cilijs albis cum berberi.

Carduelis ſubalbida cum carduo ſtellato.

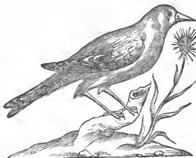

Carduelis alba capite rubro cum ſpina alba.

lium vulgarium numero, ſed eis congener potiùs cenſenda ſit. Nam Carduelem corporis mole ſuperat, vt quæ Fringillam æquet. Roſtrum circundat faſciola crocei coloris admodum vegeti. Oculi, quales Cardueli, ſed maiores. Caput, excepta particula illa crocea, cuius modò meminimus, & dorſum eodem colore, nempe ſubnigro. Pectus in nigro vireſcit, ſicuti etiam plumæ paruulę coſtas alarum contegentes: quarum remiges atræ colore albo multò magis, quàm in alijs euenit, interſtinguuntur: quod in reliquis Carduelibus lutei eſt, in hac ferè palleſcit. Cauda alis atritate non inferior: in duabus vero extremis pennis vtrinque albi aliquid, ſi expandebantur, cernere erat: nam alioqui ipſa contracta recondebatur, nec erat viſui ſatis obuium. Venter totus ex cinereo ad fuſcum vergebat. Nouiſſima autem hæc quadrupes erat, vt ex ſubiecta icone cernere licet.

Carclueli congener cum carduo ſtellato.

Carduelis quadrupes monstrifica cum carduo tomentoso.

VOX. CANTVS. VOLATVS.
Aucupium.

Cardueles valēt vocis amœnitate.

QVANTVM Cardueles valeant amœnitate vocis, nemo est, qui ignoret. Omnes enim cùm quas domi alimus, tum quæ per agros liberæ degunt, semper suauissimè cantillant & non solum cum arborum ramis, & spinis insident, sed cum volitant etiam. Quapropter qui aucupio vel animi, vel vtilitatis gratia operam nauant, duas sibi tantum Cardueles allectrices sufficere existimant: cùm alioqui Fringillæ, & aliæ huiusmodi volucres plures requirantur. *Quãdo magis canant.* Cardueles enim quamuis omni quidem tempore canant, illud tunc maximè pręstant, cùm è suo genere alias aduenire cognoscunt. Tunc enim suprauolantes alta voce compellant, velut opem implorantes earum, & vt se miseras ergastulo inclusas liberent. Aduolant liberę, & vndiq; non minori garritu, quam numero accurrunt. *Gregatim volant.* Gregatim enim volat omne Carduelium genus, & tanto quandoq; numero simul, vt auceps quidam narrauerit mihi, æstate superiori, cùm earum aucupio incumberet, duo millia, & plures etiam simul summo manè ad allectrices suas aduolasse, arboresq; quas ipse visco illinerat, ferè cooperuisse, sed quòd ros viscum madefecisset, liberas ex paratis insidijs abijsse, pauculis tantummodo captis. Narrabat præterea, eas visco facilè capi, sed si semel forte ab illo se explicuerint, nunquam amplius in posterum ita posse capi: Quandam verò affirmabat, quam uisco captam multos annos aluerat, uisci ita recordatam fuisse, ut cùm aliquando vasculum potorium lauans, caueæ ostiolum aperuisset, aufugientem uisco capere nequiuerit, cùm tamen nõ longe a domo recederet, & quotidie in vicinis arboribus cantillaret, & ad socias aduolaret, seminibusq; quæ ex earum caueis decidebant, uictitaret, illeq; cibum, & potum sapè inter uirgulas uisco illitas positum offeret: illam siquidem cùm cibum capere uisco deuitato posset, auidissime comedisse: sin minus inediâ consumi potius maluisse. Vnde se, cùm uideret se oleum, & operam perdere, aliam excogitasse uersutiam; Caueam cibo, potuq; instructam apertam reliquisse, famelicam illam sitibundamq; cum illico intrò ingressa esset, ostiolo clauso cepisse. Hæc ille. *Vt facibus retibus ca piantur.* Cæterũ Cardueles non solum visco, sed & retibus talluntur, qua in re peculiari quodam astu utũtur aucupes, carduos per retis aream,

ut uocant,

ut vocant, (est autem illud spatium, quod inter utrasque *retis alas interiacet*) disponunt auiculasque quæ eorum seminibus mirum in modum inhiant, aduolitantes ad eos capiunt. Refert Albertus non solum has, sed omnia alia Carduelium genera, ita oblectari carduis, vt cum ijs insident, adeo stupidæ sint, vt aucupe per parietis cuiusdam, post quem latet, foramen, multas è suis, vnam nimirum post alteram laqueo in virgæ extremitate ligato per collum attrahi potiùs patiantur quam aufugiant. Similiter, quando fisso ligno capiuntur, vna hærente multas iuuandi animo, accurrere.

NIDVS. PARTVS. EDVCATIO.

Victus Sexus.

Vbi nidificent.

IDVM in spinis, arboribusq; construere Cardueles iam diximus. Nidificant etiam aliquando captæ apud nos, si locus in quo volitare queant, eis concedatur. Ornithologus apud Heluetios in Zetis, siue Hypocaustis, pullitiem etiam educere, licet rariusculè, scribit. De ouorum numero neque Aristoteles, neque Plinius meminerunt, quod nouerim. Ornithologus septem parere asserit, Bellonius octo. Nostri aucupes ter anno nidificare referunt, Maio, Iunio, & Augusto, quo in mense nouissimè commemorato quæ nascuntur, cæteris præstare. Quapropter si qui harum auicularum cantu & corporis specie delectantur, eo mense natas eligãt, & inter has, quæ spinis innascuntur, nam huiusmodi præ reliquis viribus, & cantu pollere dicuntur. Mares vero præstare, nemo est, qui dubitet. In omnibus quippe auium generibus masculi fæmellis loquaciores existunt, contra quàm in hominibus euenit, in quibus fæmina *Vna laborantem possit succurrere lunam.*

Quot oua pariant, & quoties.

Quæ educandę.

Sexus quomodo dignoscẽdus.

Sexum periti ita distinguunt: mari caput, guttur, dorsum nigriora esse volũt, & caput non solum nigrius, sed longius, & compressius. Fæminam alas habre cinereas, guttur album, caput rotundum. His alij alias adijciunt coniecturas: maribus rostrum crassius, & longiusculum, alarum maculam coloris aurei, caudam pluribus maculis albis distinctam tribuunt. Sed eiusmodi signa perpetuò vera non sunt: plerunque tamen. Quæ verò à cantu, & costarum plumis desumuntur, cùm sæpius animaduertissem, perpetua, & minimè fallacia reperi. Fæminis enim uox exilior, cantusque minus diuturnus, & plumæ costas obuestientes cinereæ, aut fuscæ, cùm maribus sint aterrimæ.

Modus educandi.

Mares igitur in spinis mense Augusto natos, educare oportet. si quis autem nidum ipse adinuenerit, pullos in eo relictos parentum curæ committet, donec uolare quodammodo queant: tunc enim caueæ illos includere oportebit, & ibidem ex arbore suspendere, ut sic clausi à consuetis altoribus pascantur, donec cibum, potumq; proprio marte capere nouerint. Quod si uerò a parentibus suis domi tuæ ali eos uelis, ne in agris relicti, furibus cedant in prædam, pullos præsente parentum altero, uel utroque in caueam impones & sensim in conspectu eorum deferes ad domum tuam. Parentes enim liberis se suis orbatos esse dolentes, te non minori perucacia, quàm studio, & pietate sequentur pullos deserere nolentes, quàre cùm domum perueneris, caueã in qua pulli inclusi fuerint è clauo fenestræ infixo suspendebis, illi autem cibum, potumque liberis suis eodem quo antea amore ac pietate offerent: Quod ut commodius faciliusque præstent, caueæ clathros satis amplo inter se interuallo distare oportet. Cum uero iam adoleuerint, & alterius opera ad mandendum bibendumue non amplius indiguerint, parentes ipsos quoque uisco, aut alio decipularum genere capere poteris. Quòd si ad urbem pullos deferre cupias, in nido similiter relinquendi sunt, quò commodiùs ali queant. Cibus eorum sint amygdalæ dulces & nuces auellanæ contusæ, uel dentibus aliquantulum contritæ: & penna gallinacea in os ingerantur: cùm cibi quantum satis est, assumpserint, radio alicui ligneo gossipium inuolues, & ex eo madefacto aquam in os instillabis, tum ut bibant, tum etiam ut de faucibus detergantur cibi reliquiæ, ne scilicet illic retentæ phlegmonẽ, & aphtas excitent: maiores verò natu & sine alicuius adminiculo comedentes cibis à nobis alias proditis pascantur, si cannabis semen exhibetur, illud leuiter conteres & quotiduè mutabis. Nam sic contusum alias acre linem quandam, & putredinem breui contrahit, & uelut uenenũ aues enecat. Cæterùm si adultas alere placuerit, minori id fiet labore. Tales etenim breui admodum tempore mansuescunt, & cicurantur, & statim comedunt, & potant; nisi fortè, cùm incubant, aut fœtus alunt, captæ fuerint. Nam tunc non propter captiuitatẽ, seu nidi, & liberorum desiderium mœrore confectæ, facilè moriuntur.

Cibus.

Quod ad Carduelium victum attinet, de eo sic meminit[a] Aristoteles: *Spinum appetunt illa, Spinus, seu Ligurinus,*

[a] H. 8 c. 3.

nus, Thraupis, item quæ Auriuittis appellatur. Hæc enim omnia victitant in ſpinis. Vermes autem, & quoduis aliud animal aſpernantur. Dormiunt, & paſcuntur eodem in loco. Sic ille: Quod autem ſcribat ſpinis victitare, id de ſeminibus eorum intelligendum: quamuis & herbam ipſam, imo etiam ſpinarũ aculeos deuorare dicat author de natura rerũ. *Mirum videtur*, inquit, *quod hæc auicula carduorum acutis, & aculeis paſcitur.* Sed id negat Albertus his verbis: *Quod Carduelis dicatur paſci acutis ſpinarum, & aculeis, experimento nouimus falſum eſſe. Paſcitur enim ſeminibus lapparum, & virgæ paſtoris* (dipſaci) *& ſimilium. Edit etiam ſemen papaueris, & rutæ. & cãnabis, & quæcunque ſemina edit, roſtro decorticat, vt pura medulla veſcatur.* Hæc Albertus, qui etiam alibi harum auium cibos hoc modo recenſet. *Genera Vinconum ex ſpinis victitant, vt auis Zeysle Germanis dicta, & Vinco cardui* (Carduelis) *& Vinco rubens pectore, & auis Gurſe dicta.* Confirmat id Creſcentienſis, *Virga paſtoris*, inquiens, *id eſt dipſaci ſemina, & vermiculos, qui ſunt in carduis ſuper radices ſiccatis, quærunt auiculæ, & cantant, cum dantur eis.* Cannabis ſemen alias in harum auium victu improbauimus, quòd non ſolum cantui, ſed ſanitati etiam officiat. Scribit autem * Ioan. Baptiſta Porta eas hoc ſemen adeo pinguefacere, vt cantillandi alacritatem adimat. Crediderim tamen ego non inde pingues fieri, ſed potiùs in malum corporis habitum, & cachexiam incurrere, ita vt pingues appareant, cùm tamen pingues non ſint.

Quibus veſcantur. Zeysle. Vinco cardui. Vinco rubẽs pectore Gurſe.

* De vill. l. 1

MORES. INGENIVM. DOCILITAS.

Carduelis mite ingenium.

MITI, placidoq; ingenio ſunt, quòd vel ex hoc conſtat, quod ſtatim captæ, nullá curá adhibitá, potum, cibumq; ſumant, neque ita hominum præſentiam exhorreſcant, vt roſtrum, alasq; caueæ clatris allidant, vti aliæ pleræq; aues facere conſueuerunt. Captiuitatem non valde ægrè ferunt. Quinimo ſi aliquandiu in cauea permanſerint, ne dimiſſæ quidem auolant, vt ipſe etiam obſeruaui, Imo verò mihi narrauit vir quidam fide dignus, cùm aliquando Carduelẽ fœminã pro mare aluiſſet, ſexu poſtea cognito, inuitam abegiſſe, quæ poſtridie reuerteretur, & velut gemens & plorabunda caueæ aliarum volucrũ inſideret, & per clathrorum foramina in caueam aliquã aditum ſibi parere ſtuderet, ideoq; beſtiolæ peruicaciam, & in priſtinas ædiculas amorem miratus, caueæ è qua dimiſſa fuerat, oſtium aperiens, ingreſſum præbuit, eamq; vnà cum maribus poſt modum per multos annos pauit, donec tandem ſenio deficeret. Viuunt autem hæ aues in ſeruitute quantum quæcunque aliæ diu. Quod innuit Arioſtus his verſibus:

Mal può durare il Roſcignuol' in gabbia
Piu vi ſtá il Cardellino, & il Fanello

Cur diù apud nos viuant.

Propter enim manſuetudinem hominum ſeruitium libenter ferunt, nec ulla ob id excruciãtur cura, Qua de re ſic meminit etiã Ornithologus: Carduelеs domi in caueis aluntur multis annis: donec tam ſeneсta ætate deficiant: & in menſas aliquando emiſſæ cicures admodũ ſe præbent. Hæc ille. Tantæ illarum placiditati, & animi tranquillitati ſummam docilitatem natura coniunxit. Nam, vt ſcribit Plinius, *imperata faciunt, nec voce tantum, ſed pedibus, & ore pro manibus.* Quæ autem ſint hæc imperata, ad quæ faceſſenda pedibus, & ore vtũtur pro manibus, declarat author de natura rerum, inquiens: *Carduelis ergaſtulo clauſa ſuppoſitam aquam ab imo per filum vaſculo ſuſpenſo, ad ſe roſtro trahit, pedeq; filo interdum ſuppoſito, cum attigerit vaſculum, ſitim potu ſedat.* Quod præſtare eas uerisſimum eſt, & omnibus notum, & paſſim reperiuntur, venduntur q; quæ talia faciunt. Quare non tam mirari debuit * Platina illam, quæ in cubiculo Franciſci Gonziaci Cardinalis cibum ac potum duobus uaſculis æquilibribus funiculo ad ſeſe traheret & eò minus mirari debebat, cùm non ſolum Carduelеs propriè dictæ id agant, ſed & omnia alia Carduelium genera. *Carduelium genera*, inquit Albertus, *cornu* (uaſculum potorium) *à caueis, vbi includuntur dependens roſtro trahunt, vt bibant, ſed cùm biberint, temerè decidere ſinunt.* Turnerus, *Præter auiculam*, inquit, *Spiniuoram illam aurea vitta redimitam, aliam noui ſpiniuoram, colore viridem, quæ non ſecus ac Auriuittis roſtro e duabus ſitulis viciſſim aſcendentibus, & deſcendentibus cibum ex vna & potum ex altera deſumit. Quin & hoc facit Miliaria, quam Linottam noſtrates* (Angli) *appellant. Eadem quoque hominem quibuis cantãtem voce imitatur. Quare non ſola illa, quæ Græcè θραυπὶς, & Latinè Theodoro Carduelis dicitur, imperata facit, & roſtro, & pedibus pro manu vtitur.* Hactenus ille. Quæ omnia veriſſima eſſe quotidiana experientia docet. Nam & Spinum quoque id præſtare pluries obſeruaſſe meminimus. Sunt etiam ſibi ipſis medicæ eiuſcemodi auiculæ. Etenim vbi oculos hebetare ſuos agnoſcunt, euphragiam, ſi Antonio Mizaldo credimus, deuorant, viſumque reparant.

* De tuend. valet. lib. 5.

Linotta.

ÆTAS.

ÆTAS.

CARDVELES in vigesimum, plus minus, vsque annum vitam producunt, prout nimirum magis, minusue firmam valetudinem nactæ fuerint, & maiori, minoriue cura educatæ. Super qua re sic à necessario suo sibi scriptum fuisse memorat Ornithologus. Carduelis auicula etiam vltra vigesimum annum viuit. Maguntiæ enim puer Carduelẽ vidi egressam viginti tres annos, cui singulis septimanis rostrum, ac vngues præcidebantur, vt papauer, cibum, potumque capere, & suo loco consistere posset. Cauea verò, & carceribus suis exuta, quo locabatur vel prona, vel supina iacebat immota prorsus præ ætate, & ad uolandum inepta, & iam propemodum pennis geminis immutatis cana effecta. Quandiũ uiuant.

CORPORIS AFFECTVS.

CAVEIS inclusæ aliquando morbo comitiali laborant, phlegmone etiam, & morbo, quem subtilem vocant, corripiuntur; præsertim si prauis pascantur cibis. Quẽ affectum si incurrant, eo modo sunt curandę, quo à nobis alias dictum est.

MORALIA.

CARDVELIS auis paruula est, ad canendum in caueis enutriri solita: quæ vt diximus mirabili modo potum funiculo ad se attrahit, vt bibat. Sic qui in cauea Christi sunt, hoc est, qui relicto hoc terreno sæculo, se in cœnobiorum claustra religionis gratia includunt vt Deo noctù, & interdiu laudes canant, vas plenum aquæ, idest, sacram paginam attrahere, idest, frequenter legere tenentur vt bibant aquam scientiæ, & sapientiæ Dei.

VSVS IN CIBIS, ET IN MEDICINA.

NOLLEM *Cardueles deuorari*, inquit[a] Platina: *plus enim voce, quàm patina hominem delectarit.* Aliàs tamen eas non improbat, quin de eisdem sic scribit. *Ficedularum, & Carduelium, & reliquarum auium minutarũ caro, si pingues sint, modo non nidificent, boni alimenti est*, Alij verò eas à cibo reijciunt, vti in primis[b] Io. Iacobus Vueckerus sic scribẽs: *Carduellorum* (sic habet) *Pardellorum, Passerculorum viridium caro succum prauum generãt*. Cæterũ assæ, & in cibo sumptæ iliacos, & colicos perfectè curant. Si Kiranidi fides est adhibẽda. Cardueliũ caro qualis

[a] De tuend. valet. lib. 5.

[b] In Syntax med.

DE SPINO, SEV LIGVRINO. Cap IIII.

ORDINIS RATIO.

SPINVS, seu Ligurinus in hoc Carduelium genere post Carduelem per excellentiam dictam, & colorum elegantia (licet Aristoteli sit aliter visum) & vocis amœnitate cæteris præfertur, sed quia & ipse magno capitur numero flocci etiam fere ab omnibus penditur, & vili admodum a nostris aucupibus pretio venundatur. Tantum tamen non ei ea vilitas detrahit, quominus inter canoras aues tertium ei nimirum post Carduelem, locum assignemus. Hunc autem locum quia in multis cum Carduele conueniat iuremerito sibi vendicat. Vtrique enim à spinis, siue carduis nomen est inditum vterque eodem ciborum genere victitat, idem vtrique ingenium, ijdem mores, eadem mansuetudo eadem docilitas. Tam illa, quam hic imperata facit, & pedibus & ore pro manibus vtitur, Quidẽ Nonne vtramq; tũ a Græcis, tum à Latinis Acãthides dici diximus? Visi sæpe sunt, & quotidie videntur Ligurini, qui apprimè adeo Carduelũ voces imitentur, vt si quis non videat, sed tantùm cantantes audiat, easdem prorsus aues esse iudicet. Quare profectò magna quidem reprehensione dignus videbar, si tam vniformes aues ab inuicem disiunxissem.

ÆQVIVOCA.

ACANTHIS præter auem herbæ quoque genus quoddam Callimacho ſignificat, quæ Græcis erigeron, Latinis ſenecio dicitur, quod uere caneſcat: vnde etiam aliqui pappum nominant. Acanthis item apud Ariſtophanem Dianæ nomen eſt.

Καὶ ἀρτέμιδι Ἀκανθίδι.
Οὐκέτι κολαινὶς, ἀλλ' Ἀκανθὶς Ἀρτέμις, id eſt,
Et Dianæ Acalanthidi
Non amplius Colanis, ſed Acanthis Diana.

[a] In Pace.

Videtur autem Ariſtophanes in auium honorem id nominis confinxiſſe. Eſt itẽ [a] apud eundem Poetam Acalanthis cuiuſdam inſignis catus nomen, nam alibi obſcurum quoddam oraculum referens, ait:

Χ' ἡκώδων Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει, id eſt,
Et tintinabulum Acalanthis feſtinans cæcos parit.

Acalanthis canis nomẽ

Vbi Scoliaſtes de ſolo cane, inquit, memoratur in prouerbio, quòd cæcos pariat: meminit quoque Cælius, Acalãthidem nobiliſſimi canis nomen eſſe tradens παρὰ τὸ ἀκαλλεῖν, id eſt, ab adulando, fortaſſis quòd familiaribus aduletur, peregrinis allatret. Cæterùm cùm vocabula hæc auem ſignificant, eandem ſemper non denotant. Veteres enim tum Græci, tùm Latini pro Acanthide Spinum ſeu Ligurinum accipiunt, de quo nobis modò eſt ſermo: iuniores verò vtriuſque linguæ ſcriptores Carduelem per excellentiam dictam. Acalanthides præterea dicuntur aues baſilicæ, id eſt, regiæ, vt aliàs ex Cœlio annotauimus, & Ariſtophanis quoque ſcholiaſtes memoriæ prodidit. Spinus etiam & auem, & aliud longè diuerſum ſignificat. Seruius etenim in illo [b] Virgilij:

[b] Geor. l. 4.

Eduramque pyrum, & ſpinos iam pruna ferentes,

Prunorum ſylueſtrium, inquit, *arbor ſpinus vacatur genere maſculino, nam ſentes has ſpinas dicimus.* Ex quibus verbis patet, Seruium huius eſſe ſententiæ, ſpinum, cùm eſt generis maſculini, arborem ſignificare. Quem quia multi poſtea ſecuti ſint, illi refragari non liceat. Eſt autem ſpinus frutex, non arbor, vt inquit Seruius, vix in arborem magnam adoloſcens, radice lenta, lignoſa, longè, lateque ſerpente, ex qua multos producit ramos, pungentibus aculeis horrentes: folia ſatiuæ pruno ſimilia, ſed multò minora: fructus rotundus, prunis ſatiuis minor, guſtus acerbi, & plurimũ adſtringentis. Ligurini nomen poſtremò & ipſum æquiuocum eſt: Nam præter auem puerum quẽdam, ſeu adoleſcentulum denotat apud [c] Horatium, de quo ſi rectè memini, duobus in locis mentionem facit. Auicula quædam rubente capitis vertice inſignis ex Parorum genere, quę vulgò apud Heluetios Thanmeiſle, id eſt, Parulus abietum (uolitat enim in ſyluis circa abietes) appellata, à nonnullis apud Heluetios etiam Maldzinsle, ideſt, Acanthis Syluatica nuncupatur.

[c] Carm. lib. 4. od. 1. et 10

SYNONYMA.

LICET tum Carduelis per excellentiam dicta, tum Spinus, ſeu Ligurinus Acanthophagæ aues æquè ſint, & dici poſſint, Ariſtotelem tamen pro Acãthide Spinum, ſeu Ligurinum accipere in ſuperioribus demõſtraui. Vtrũque nomen ei a ſpinis, quarum ſeminibus veſcitur, eſt inditum. Ἄκανθον enim Gręci ſpinam vocãt. Non defuere qui pro Acanthide, & Spino alias aues interpretentur. Gyb. Longolius Acanthidem Chloridem eſſe putauit quam nos potiùs aliam auiculam cum Ornithologo eſſe remur, nimirum totam χλωρὰν, id eſt, viridem, vnde nomen ei apud Italos alioſq; populos eſt inditũ. Turnerus tamen Anglus cum Longolio conſentiens, ſic de Spino ſcribit: Spinum Ariſtotelis Grenefincã noſtram eſſe arbitror. Nam illa inter ſpinas plurimùm degit, & ex herbarum ſeminibus victitat. Auis quam Spinum eſſe iudico, magnitudine Paſſerem æquat, tota viridis eſt, præſertim mas, in hoc genere, fœmina ferè pallida eſt. Veſcitur carduorum ſemine, & Lapparum, vt Auriuittis minorum, nidulatur in ramis ſalicum, aut prunorum ſylueſtrium; cantat amœnè, & cibum, & potum è ſitulis haurire non recuſat. Hactenus ille: Alias Acanthidem ſeu Spinum noſtrũ imprudẽter Luteolã vocat, & Ariſt. Chloridẽ eſſe autumat, vt ex eius verbis liquet. χλωρὶς, inquit, Luteola Anglicè Siskin, Germanicè ein Zeyſich, quibuſdam ein Engelchẽ.

Spini, & Acanthidis etymum.
Longolij error.
Chloris quæ auis.
Turneri error.
Grenefinca
Siskin.

Luteola Luteo superiùs descripta multò minor est, & colore ad viriditatẽ tẽdẽte, pectore luteo est, & rostro longiusculo, tenui, & acuto, Auriuittis simili. Duas habet maculas nigras, alteram in fronte, alteram sub mento, cantillat non insuauiter. Rara apud Anglos hæc est, nec vspiam ferè alibi, quàm in caueis cernitur. Semel tamen in Cantabrigianis agris vidisse recordor. Huius generis sunt, quas Anglia Canarias vocat. Hæc ille, cuius super hisce auibus sententiam cuilibet, qui sano iudicio sit, falsam esse satis constare arbitror, nec nos cogere, vt in illa refellenda diutius immoremur, eoque magis, quòd alibi de hoc sermo sit habendus: quare iam reliqua prosequamur. Pro Acanthis apud nonnullos Acanthyllis legitur ego Acanthyllis per L simplex scribendum esse arbitror. Lacones, vt testantur Hesychius, & Varinus ἀκαλανθιν dicunt. Ἀκαλανθίλις apud Theocriti scholiastẽ legitur per iota in penultima, plerique tamen per η malunt. Ab Acanthylis per metathesin, siue literarum transpositionem videtur facta Acalanthis, ab Acalanthide Acardelentes, Acalantia, & Actalantia, nomina corrupta, de quibus alias meminimus. Albertus quoque vbi Acanthis apud Aristotelem legitur, corruptissimas voces habet, ut Fatalyz, Afslauados, Amastorochoz. Spinus autem non solum apud Latinos, sed Græcos etiam auem significat; nam in illo Aristophanis.

Acãthyllis. Acalanthis. Fatalyz. Afslauados. Amastorochoz. Spinus.

Ὅτι συλλαβὼν τοῦ σπίνους πωλεῖ καὶ ἑπτὰ τῷ ὀβολῷ, id est,

Fascem è septenis spinnis contextam obolo vendit.

Interpres nihil aliud interpretatur, quàm Spinum genus auis, vt ex eo Varinus. Videtur autem Aristophanes litteram geminasse ratione metri, vt scilicet produceret penultimam: nam alioqui corripitur, sicuti apud Aratum: Καὶ σπῖνος ἠῷα σπίζων, id est, Et *spinus in auroras sibilans.* Sed & idem Aristophanes penultima breui alibi usurpat. Eubulus etiam penultima correpta apud Athenæum in hoc senario:

Τίλλων τε φάττας, καὶ κίχλας ὁμοῦ σπίνους.

Idem σπίνια, & ἀκανθυλλίδας nominat: sed dubitant nonnulli, an Græcorum Spinus idem sit cum Acanthide, quam voce latina Gaza Spinum vertit. Plerique diuersum esse volunt, esseq; auẽ, quæ per onomatopœiã sic appelletur. Quippe Festus Auienus in hoc Arati versu:

Σπινδία ἦδος ὀρνιθαρίων σπῖνοι,

Fringillam vertit hoc pacto:

Si matutina Fringilla resultat ab ore.

Σπῖνος nomẽ lapidis.

σπῖνος verò penanflexum nomen est lapidis Aristoteli in mirabilibus. Quod ad Ligurini etymum attinet, super eo diuersæ sunt sententiæ. Quidam etenim Græcam illi originem tribuunt, διὰ τὸ λιγυρὸν τῆς φωνῆς, à vocis argutie: quidam vero inter quos est Bellonius à Gaza ex lingua vernacula suæ genti formatum esse existimant. Idem [a] Bellonius Chrysomitren Ligurinum esse, se aliquando existimasse asserit, ac super ea opinione sua sic ferè scribit. Est & alia quædam auicula Græcè Chrysomitris, quam Gaza vertit Auriuittem, qua si gestantem vittam auream, quam aliquando putauimus esse Ligurinum. Sed M. Antonius Martinellus Flander huiusmodi auiculam exiccatam, & salitam, antequam illinc discederem, mihi ostendit: quod nos in sententia nostra confirmauit: ad quod accessit etiam nomen (dixerat paulò antè, nunc in Græcia Ligurinum appellari Spinum, & Spinidiam) quo in hunc diẽ adhuc venit. Hæc Bellonius, qui Ligurinum quidem nõ esse Chrysomitrẽ rectè iudicat: sed quod aui illi exiccatæ sibi a Martinello ostensæ id nominis tribuat, non satis firmis innititur argumentis. Habuerit fortassis & illa auream vittam, ut Carduelis nostra, sed id non conficit fuisse Aristotelis Chrysomitrin, nisi cætera quoque de ea à Philosopho tradita respondeant, quæ in Carduele nostra penitus reperiuntur, ita vt hæc extra omnem controuersiam Auriuittis sit statuenda. Quod superest. Itali vulgo Lugarino & Lugaro dicunt, quam posteriorem vocem quasi latinitate donare cupiens Augustinus Niphus, Leucarum vulgò dici scribit. Quibusdam minus culti idiomatis dicitur etiam Legorin, Luganello: Siculis Legora. Galli, vt audio, appellant Scenicle, Cinit, alibi etiam Cerisin, vel Serin. Cuius postremi vocabuli etymologiam reddere conatur [b] Bellonius his verbis: Auis vocata Gallis Serin à cantus præstantia nomẽ habuit. Dicitur autem Serin, quasi Syren; sicuti enim Syrenes vario cantu aerem mulcere dicuntur, vocisq; dulcedine soporem nautis inducere: sic etiam hæc auicula Regulo vix maior, quòd cantus in primis suauitate valet, meritò à Gallis hoc nomine appellata fuit; qui autem aliquã bene canere denotare volentes, Ligurini modulos ædere asserunt. Hæc Bellonius. Germanis dicitur Zinzle, vel Zeisel, vel Zizele, vel Zyschen, Louaniensibus Galuogel, Frisijs Sisgen, Belgis alijs Cijsken, geel Voghelken, Polonis Czizek. Illyrijs Czisz. Turcis Vdugán.

[a] De auib. l. 7. cap. 14.

Spinidia. Lugero. Lugarino. Legorin. Luganello. Legora. Scenicle. Cinit. Cerisin. Serini etymum.

[b] De auib. l. 7. cap. 14.

Zinzle. Galuogel. Sisgen. Cijsken geel Voghelken. Czizek. Czisz. Vdugán.

FORMA. DESCRIPTIO.

ᵃ De Auib. lib. 7. c. 14.

Ligurini deſcriptio ex Bellonio.

Roſtrum.

Color.

DE Ligurini forma ex Turnero ſub Luteolę nomine ſuperiùs quædam diximus. Sed ſi quis ijs non acquieſcat, Bellonij etiam deſcriptionem adijcere non pinguit.ᵃ Ligurinus, inquit, multum ſimilitudinis habet cum Thraupide (Thraupis illi & nobis auis eſt, quam Citrinellam dici teſtatur Ornithologus) ſed plus lutei coloris habet, & corpore paulò minor eſt. Roſtrum illi breue, colore pallido, caput dorſumque non tam luteſcunt, vt in Floro (pro Floro Vireonem, ſeu Chloridem Ariſtotelis intelligit) Guttur & pectus lutea ſunt, ſed nonnullis maculis pullis interſtincta. Ita etiam cauda, & plumæ ſupra alas, & vropygiū ex luteo palleſcunt. Extremitates alarum nigræ ſunt. Hæc Bellonius, ſed in hoc à Turnero diſſidens, quòd hic roſtrum longum, ipſe verò breue Ligurino tribuat. Ego in omnibus quot quot hactenus vidi, roſtrum nō tam longum habere, vt in Auriuitte, quod aſtruere videtur Turnerus, nec adeo breue, vt Bellonius, obſeruaui, ſed corporis magnitudini egregiè reſpondere. Mas à fœmina in hoc auicularum genere non parum differt. Mari etenim capitis macula multò nigrior, & toto corpore multò magis luteſcit, quàm fœmina. Quæ etiam differentiæ in vtroque ſexu iuniores ab adultioribus diſcriminant. Quò etenim adultiores fuerint, eò magis luteſcunt, & capite magis ſunt atro, vt à me ſæpius fuit obſeruatum, quare neque piguit alterius, qui iam erat prouectioris ætatis, iconem hîc exprimere. Vidi præterea aliquando Ligurinum fœminam, capite prorſus albo, quam pariter depingere libuit, ne quid vnquam in hoc opere deſiderari queat.

Maris, & fœminæ differentiæ.

Ligurinus leucocephalos.

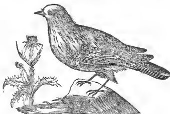
Ligurinus mas cum acanthio ſatiuo.

Ligurinus mas ætate prouecta cum iuiubis.

Ligurinus fæmina leucocephalos cum acanthio Illyrico.

VOX. CANTVS.

IGVRINI *& vita, & colore ignobiles sunt*, inquit Aristoteles, *sed valent vocis amœnitate*. Quod postremum verissimum esse aliorum scriptorum testimonio, & experientia ipsa est confirmatum. Albertus inter quatuor Carduelium genera, quæ recenset, secundum a Carduele per excellentiam dicto locum propter cantus suauitatem Ligurino assignat. Bellonius item, cuius verba supra attulimus, eandem cælo laudibus attollens, scribit Gallos, quando alitis alicuius

*Hist lib 9. cap 17.
Ligurini valent vocis amœnitate.

cantum

cantum laudare volunt, eam Ligurini instar canere dicere. Multi præterea non obscuri nominis authores huiusce auis amœnitatem summis laudibus celebrant, quorum tamen verba breuitati consulentes hic adducere superfluum existimauimus, eoque maxime cum in caueis nostris continuò cantillás, quid voce sua valeat, ipsa sui ipsius præco esse possit. Hoc interim à nemine, quod noui, traditum libenter adiicio; auium scilicet quarumcunque vocem imitari, & præcipuè Carduelis. Alebam ego aliquando Ligurinum qui ex longo cum Carduele conuictu, & consuetudine, proprij & natiui cantus omnino oblitus, Carduelis vocem ita exprimeret, vt quicunque eum non videret, sed cantillantem tantum audiret, Carduelem, non Ligurinum esse iudicaret, at quod magis ad hæc est mirabile ex interuallis etiam Hirundines per aulam, & thalamos volitantes, Passeres tecto insidentes, & quascunque alias ei volucres audire contingeret, adamussim imitabatur. Vnde cum ruri me aliquando continerem, caueamque in qua inclusus erat, ab arbore suspenderem, omnis generis auiculæ, tanquam ad suæ speciei auem, vocis nimirum similitudine deceptæ, magna frequentia vndique aduolabant.

Ligurinus aliarũ auiũ voces reddit.

INGENIVM. VOLATVS. LOCVS.
Aucupium.

IDEM ferè ingenium Ligurinis, quod Carduelí, sed mitiores, & minus sagaces eos quis forte iudicauerit his argumentis, quòd Carduceles, si plures in eandem caueam congerantur, non raro inter se rixentur, Ligurini verò neque cum suo, neque cum alio quoquam genere altercari unquam visi sint, quin alijs quibuslibet auibus, etsi imbecillioribus, si insultent, miro mansuetudinis exemplo cedant. Quod ad aucupium attinet, multò faciliùs, quam Carduceles capiuntur, nec tam tenaciter insidiarum, quas aliquando euaserint, memores sunt: imo verò centies visco si se explicuerint, nondum tamen illud deinceps deuitant. Aduolant ocyus ad generis sui allectrices, & in quascunque insidias sese præcipites dant, nec illinc prius discedunt, quàm in manus aucupum deuenerint. Et si quis fortasse eorum volatum aliorsum dirigat, illicò vel ad vnam vocem captiui reuocantur. Vnde fit, vt totum agmen aliquando capiatur, volant etenim & ipsi gregatim, sicut cætera Carduelium genera. Tempus autem ad eos capiendos idoneum, est autumnus. Cùm enim aues migratoriæ sint, primis frigoribus, & niuibus è montibus pulsi ad nos aduolant, & hinc ante hyemis aduentum in densa nemora sese abdunt, tepidiora loca quærentes teste [a] Aeliano his verbis: *Spini aues in posterum longissimè prouidentes, hominibus ad futurarum rerum consecturam sapientiores sunt: etenim hyemem futuram præsentiunt, & niuem prænoscunt, & multa cautione obseruant, ne ijs opprimantur. Itaque eorum acerbitates metuentes, tanquam ad perfugia, sic ad loca nemoribus frequentia confugiunt.* Hæc Aelianus. Cæterùm quod de autumnali eorum aduentu diximus, id singulis ferè annis in Italia contingit. In frigidioribus verò regionibus vel nunquam, vel rarò apparent, vt in Gallia, & in Anglia, vt meminerunt Bellonius, & alij. Quin neque apud nos quotannis cernuntur. Obseruarunt namque aucupes nostri plerunque magnum eorum esse numerum; aliquando verò etiam ne vnum quidem toto anno vspiam apparere.

Ligurini mitiores, & minus sagaces Carduelibus.

Multò faciliùs, quam Carduceles capiuntur.

Gregatim volant.

[a] De animal. lib. 4. c. 60.

NIDVS. PARTVS. EDVCATIO. CIBVS.

QVID de Spini nido dicam, non habeo, nam & aucupes nostri, quòd in regionibus hisce non nidificet, nidum nunquam sese obseruasse inquiunt. In montium verò syluis nidulari consentaneum est, vbi scilicet nidificationis tempore degit. De numero ouorum, meminit [b] Plinius, vbi omnia animalia, quò maiora sunt eò infœcundiora esse probat, ideoque elephantos, camelos, equos, singulos tantùm gignere. Eo enim in loco statim de Acanthide subijcit, quod cùm auis minima sit, duodenos pariat: Cum tamen, Albertus, tum de Acanthide, tum de reliquis alitibus paruulis diuersimodè tradat. *Aues*, inquit, *parua, vt Philomela, Alauda, Scefcendula* (Ligurinum intelligere videtur) *& huiusmodi semel anno partũt quatuor, aut quinque oua.* Sic ille, cui ne, an potius Plinio eam re credendum sit, illi iudicabunt, qui nidum huius auiculæ

[b] Lib. 10. c. 36

culæ reperient, aut antè reperierunt. Quod modò ad educationem attinet, ea ſanè facilis eſt, ſtatim enim capti cicurantur, & cibum vel è porrigentium manibus capiunt. Eiſdem veſcuntur, quibus Carduueles, eodemque proſus modo educandi ſunt. Apud Gallos napi ſemine teſte [a] Bellonio enutriri cõſueuerunt. Obſeruarunt etiam noſtri aucupes conizæ ſemine oblectari: & reuera huic plantæ inſidere ſæpius cernuntur, cùm liberæ volant, & gaudere ea planta ipſe in iis, qui in caueis aluntur, pluries ſum expertus.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

AEGITHI, & Flori ſanguinem credi commiſceri non poſſe à Philoſopho proditum eſt. Idem de Spino, & Salo ſcribit Aelianus, *Spini, inquiens, & Sali ſanguinem, ſi quis in eodem vaſe permiſceat, coire, & permiſceri negant.* Idẽ diſsidium [a] Antigonus Apeitho aſcribit. Ego quæ auis Apeithus ſit, me ignorare ingenuè fateor: ſuſpicor tamen eandem eſſe, quæ Aegithus, vel pro Apeitho Aegithum eſſe legendum. Tanti autem diſſidij inter comme moratas auiculas cauſa ignoratur. Cur autem Corydalis, id eſt, Alauda Acanthidem odio habeat, vt teſtantur Philes, & Aelianus, cauſam referunt, quòd oua ſibi inuicem frangant. Ligurinus aſinum etiam odio proſequitur, & cur, docet [b] Ariſtoteles, *Spinus, inquit, & aſinus inimici inter ſe ſunt. Victus enim Spino à vepribus, quas aſinus tenellas adhuc paſcit.* Idem Plinius ex Ariſtotele tranſcripſiſſe uidetur. Bellonius paulùm diuerſam cauſam comminiſcitur: nam, *Spinus*, inquit, *eſt aſino inimicus. Hic etenim teneras adhuc ſpinas tempore verno deuorans, nidum Spini in terram deijcit, vnde orta lites.* Hæc ille. Quod reliquum eſt, cum alijs omnibus auibus, & animalibus, quæ ex rapacium genere non ſint, Ligurino noſtro bene conuenit.

Spini, & Sali ſanguis non coit.
[a] In mirab. narrat. conger.
Cur aſinũ oderit.
[b] Hiſt. lib. 9. cap. 1.
[c] De auib. l. 7. c. 14.

F A B V L O S A.

ANTONINVS Liberalis fabellas duas de Acãthide ſcilicet, & de Acalanthide, tanquam de auibus diuerſis recenſet. Nos autem quòd eædem aues putentur, vtramque hîc referre non pigebit. Autonous, inquit, Melanei filius ex Hippodamia filios nactus eſt, Erodium, Anthum, Schœneum, Acanthum, & filiam Acanthidem, quam forma pulcherrimam Dij fecerunt. Habuit is Autonous equorum armenta plurima, eaque paſcebantur ab Hippodamia vxore, & filijs eius. Cæterùm Autonoi plurimum agri poſſidenti nullus cùm fructus perciperetur, ob culturæ neglectum: ſed iuncos ei ſolum, ſpinaſque ferret: inde nomina filijs Acantho, & Schœneo, filiæque Acanthidi impoſuit: maximumque natu Erodium appellauit, quòd ipſum deſtituiſſet terra. Is Erodius armentorum equarum ſtudioſiſſimus ea paſtum in prata compulerat: vnde cum ea Anthus expuliſſet, equæ à pabulo excluſæ in furorem verſæ ſunt: nactæque Anthum deuorarunt, multa Deos opem flagitantem. Et pater quidem Autonous præ dolore attonitus equas abigere cunctatus eſt, itemque adoleſcentis famulus. Mater verò cum duabus depugnans ob corporis imbecillitatem peſtem filijs depellere non potuit. Cùm autem hoc modo extinctum Anthum deflerent, Iupiter, & Apollo miſericordia ducti vniuerſos in aues mutauerunt: Autonoum in Ocnum, quòd pater ad ferendum filio auxilium ſegnis fuiſſet, matrem in Corydum, quod ſe aduerſus equas armaſſet, pro filio propugnans: ipſum autem Anthum, Erodium, Schœneum, Acanthum, & Acanthyllida in aues priſtinis ſuis nominibus inſignes, famulum Anthi comitem itidem in Erodium, ſed Pello longè minorem. Atque inde Erodius nuſpiam Antho adſidet, neque Anthus Epipha, quòd ab equis peſſimè fuiſſet tractatus, atque etiamnum Anthus equi vocem audiens fugit, ſimul eam imitans. Hactenus Liberalis, qui & de Acalãthide paulo inferius fabulatur in hunc modum. Iuppiter in Pieria cum Mnemoſina congreſſus Muſas genuit. Regnabat eo tempore in Emathia Pierius indigena, eique nouem erant filiæ, quæ chorum ſuum Muſis oppoſuerant: certamenque muſicum eſt in Helicone commiſſum. Quando autem filiæ Pierij canebant, omnia caligine obſcurabantur, nihilque ad choream obtemperabat. At Muſarum cantu ſiſtebatur cælum, aſtra, mare, flumina: & Helico voluptate delinitus ad cælum uſq. creſcebat: donec eum conſilio Neptuni Pegaſus inhibuit, verticem pede percutiens. Quoniam autẽ certamen inierant mortales cum Deabus, Muſæ eas in aues transformârunt numero nouem, quo etiamnum inter homines nominantur, Colymbas, Iynx, Cenchris, Ciſſa, Chloris, Acalanthis, Neſſa, Pipo, Dracontis.

Acãthidis fabula.
Autonous in Ocnum Hippodamia in Corydum.
Acalãthidis fabula.

DE

DE PASSERIBVS CANARIIS. Cap. V.

Canaria insula. [a] L.6.c.32.

CANARIA insula est Atlantici Oceani ad læuam Mauritaniæ, vna ex his quas veteres ob insignem aeris temperiem Fortunatas vocauere, sic dicta à multitudine canum ingentis magnitudinis, vt ex Iuba tradit [a] Plinius. Hodie omnes illæ insulæ, quas veteres Fortunatas dixêre, vno nomine Canariæ appellantur. Ex his solent afferri nostro æuo aues quædam ex canorarum genere, quas a loco vnde afferuntur, Passeres Canarienses vocant,

Passer Canariensis seu Canarius.

vel Canarios, aliqui Canarios simpliciter, alij quoque aues sacchari, quod illinc quoque optimum aduehatur saccharum, quod Canarium nuncupant. De hac autem aue subinde post

Ordinis ratio.

Ligurinum agendum nobis esse iudicauimus, quòd Ligurini speciem esse quidam existimauerint, vt Turnerus, & reuera colore, & aspectu ei admodum similis est. Hanc Ornithologus ex amico suo sic describit. Auis est vulgaris Pari magnitudine, rostro albo paruo, & in acutum tendente: alarum, & caudæ pennis totis viridi colore: exiguo sanè discrimine ab auiculis illis, quas nostri Citrinas nuncupant: aut ijs, quas Ziselas nostri, Itali Ligurinos, nisi quod paulo maior est, quam vtraque illarum, huic aspectu similior, illa non nihil viridior. Hæc Ornithologus. Inter marem, & fœminam hoc interesse animaduerti, quod illi pectus, & venter, & capitis pars superior quæ rostro adiacet magis lutea sunt, quam fœminæ. Hoc vtrique commune est, vt carnosi sint non pingues. De eius cantu idem Ornithologus

Cantus.

sic meminit: Concentu valde amœno est, & acuto, quem spiritu diù non interrupto nunc in longum, nunc in altum varia vocis inflexione, & musica propè, sane lepida, & artificiosa melodia extendit. Sonus emissus omnino gracilis, tamque vibrans est, vt cùm paruos faucium aliquando neruos intenderit, auscultantium aures tereti quasi clangore percellat, & obtundat. Huiusmodi illius cantu, qualem nobis describit Ornithologus multi delectantur

Pretium.

multi etiam offenduntur, obtundi se ab illo dicentes. Carè admodum vbique venditur, tum ob cātus suauitatem, tum quod è remotissimis locis summa cura, & diligentia non nisi raræ asportetur, vnde à nobilibus tantùm ali consueuit. Si quis autem harum auium modulis capitur, eas emat, quæ longiore cauda sunt præditæ, & quæ minorem corporis magnitudinē

Quæ eligendæ.

obtinent. Nam quò minores sunt, eò magis canoras esse experimento compertū est. Quæ verò magnæ sunt caueis inclusæ caput circa, & retrò versant, neque genuini Passeres canarij sunt æstimandi. Huiusmodi ex insula Palma, & Viridi afferuntur, & stultos ab eo capitis

Quibus vescantur.

motu, qui stultis conuenit, vocitant. Pascuntur vt alibi est a nobis traditum, Phalaridis semine, eoque multùm delectantur, ideoque simul cum illis ex eisdem insulis ad nos deferre solet, nunc verò non pauca aliunde copia suppeditatur. Ornithologus ex amici sui relatu eisdem cibis vesci scribit, quibus Ligurini, & aues Citrinæ nuncupatæ, Lini scilicet, aut papaueris semine, vel etiam interdum milio: priuatim verò Saccharo, eiusque arundine summopere gaudere vti etiam alsine, siue auricula muris, quam vulgò morsum Gallinæ vocant.

Corporis affectus. Tubercula in capite. Pediculi.

Hæc enim ad cantum statim excitari affirmat. Eiuscemodi aues tuberculis quibusdam in capite infestari solent, quæ ex atheromatum genere existimo: butyro, ea aut Gallinaceo adipe sunt inungenda donec maturescant: deinde pus ex eis accurata dexteritate resectis extrahendū, & postea iterum inungenda donec omnino sanescant. Quandoq; etiam pediculis eos affici contingit: in quo casu vino eos sæpius aspergere conducet. Ita.n. animalcula illa perimentur & ipsæ ad eam molestiam superandam firmiores euadent. In reliquis affectibus eisdē remedijs curantur, quibus reliquæ. Plura, quæ de hac aue dicam non habeo, cuius nimirum veteres nullam mentionem fecerunt: Quare reliqua iam prosequi certum est, recitato tamen prius periti Germani cuiusdam in hanc auem epigrammate.

Quid miror digitis quando rudis organa pulso
Suaue tot e cannis ire, redire melos?
Plures vna sonos auis hac nil Passere maior
Gramineis herbis æqua colore dedit.
Illa tonos aptè medios, quos maxima moles,
Nec calami poterant mille sonare, canit.
Ergo chelys, cytharaque fides vos, dicite nostram
Vel mutam, si fas est, vel ἄμουσον auem.

DE FRIN-

Canaria mas cum panico foliata pannicula.

DE FRINGILLA. Cap. VI.

ORDINIS RATIO.

POST aues Canarias, quas Ligurinorum quandam speciem aliqui existimant, Fringillæ sequi videntur. His enim Albertus inter quatuor Carduelium genera, quæ recenset, tertium locum assignat. Et quamuis minus quam Carduelis propriè dicta, aut Ligurinus cantum continuet, nihilominus multò æditiorem, & pleniorem, auribusq; non insuauem vocem ædit. Quare etiam eorum more in caueis passim alitur, nec infima inter cęteras canoras habetur: quin aucupes illam maioris, quam reliquas faciunt, libétiusq; paucas ex his capiunt, quàm ex alijs multas, & maiorem semper ipsarum numerum, quàm cæterarum enutriunt; cuius rei causam aliàs, cùm locus exiget, reddemus.

Ordinis ratio.

Fringillę altior, & plenior vox, quam Carduelí, aut Ligurino.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

PRAETER communem Fringillã aliud quoddam genus est, quod Montifringillam nominant, à montibus nimirum, in quibus degit, vulgari non dissimile, & magnitudine proximum: vt verò differant, dicemus postea. Cæterùm quemadmodum Albertus Carduelis nomen, vt diximus, tribus, aut quatuor auicularum generibus, quæ omnes canoræ sunt, & carduorum seminibus vescuntur, commune facit: ita etiam Germanicè omnes Vincones nũcupat, nimirum Carduelem vulgò dictam Vinconem Carduorum, Spinum, vel Ligurinum alias in Vinconum genere numerat, aliàs simpliciter Vinconem nominat, rubeum vero Vinconem à colore pectoris, Fringillam vulgarem. In Heluetia Fringillarum quoddam genus esse narrat Ornithologus, quas nescio an à communibus illius regionis differentes, aucupes Fringillas Italicas appellant.

Montifringillæ.

Vico apud Albertum, quas aues significet.

Vinco cardui.

Vinco simpliciter.

Vinco rubeus.

AE Q V I V O C A.

FRINGILLAE, & Vinconis nomen, alijs etiam auiculis, cùm in Gallia tùm potissimùm in Germania attribuitur. Ornithologus trium auicularum meminit, quarum primam ex Chloridum genere existimat, à Gallis Pinson verdier, id est, Fringillam viridem nuncupatã; alteram dicit esse Fringillã minorẽ, pectore luteo, cauda oblonga iuxta aquas

Gielfincke.

ta aquas degentem à Friſijs Gielfincke, id eſt, Fringillam luteam cognominari. Hancque illius regionis aniculas Chriſto oculos in cruce erui ſſe nugari. Tertiam verò ab ipſo deſcriptam, capite atro, pectore omnium maxime rubro, lingua ſine acumine, ab Heluetijs Gipger, à Germanis aliquibus Goloñnck, & Lobfinck, ab alijs Blutfinck, a Germanis inferioribus quibuſdam Goutuinck, id eſt, Fringillam auream indigitari teſtatur. Iynga verò, quæ Torquilla eſt, a Gaza Fringillam vulgò dici traditum eſſe ſcribit [a] Pierius.

Gipger. Goloñnck. Lobfinck. Blutfinck. Goutuinck. Iynx. [a] Hierogl. lib. 25.

SYNONYMA.

PINAM appetunt illa Spinus, ſiue Ligurinus, Carduelis, & quæ Aurinittis appellatur. Hæc enim omnia victitant in ſpinis. Vermem, autẽ, & quoduis aliud animal aſpernantur. Verba ſunt [a] Ariſtotelis, quæ non aſſequẽs Ornithologus credit hic Philoſophum innuere omnes alias aues acantophagas, id eſt, ſpinarum ſeminibus victitantes, neque vermem, neque animal vllum attingere, & in ſumma quod de tribus illis acantophagis auibus tradit, idem etiam de reliquis illius generis omnibus intelligere. Quapropter dubitat, nunquid Fringilla noſtra [b] Ariſtotelis Spiza ſit, Spizam enim hic inter vermiuoras recenſet: & idcirco ille, quæ Græci de Spiza prodiderunt, ſeparatim tanquam de aue diuerſa conſcribit. Quantum verò hallucinetur, ſi rectè Ariſtotelis verba perpendantur, nemo non viderit. Putauit autem, vt ſuſpicor, verba illa (*Hæc enim omnia victitant in ſpinis*) inferre, omnes aues in ſpinis victitantes vermes & quodlibet animal non attingere, cùm potiùs demonſtrent, illas tres commemoratas auiculas ideo in ſpinis victitare, quia ſpinam appetunt. quod ex verbis etiam, quæ ſtatim ſubijciuntur, ſatis conſtat. Nam, *Dormiunt*, inquit ſtatim Philoſophus, *& paſcuntur eodẽ in loco*. Si itaque nihil aliud obſtiterit, quàm quod vult Ornithologus, Fringillam noſtram eſſe Ariſtotelis Spizam, nemo dubitet. Nam licet & ipſa carduorum ſeminibus veſcatur, vermiculos tamen, & locuſtas libenter deuorat. imò verò Aucupes noſtri, vt ipſi mihi retulerunt, locuſtam aliquam, ſeu vermiculum cùm ſuauius illam canere volunt, mandendum apponunt. Affirmare autem auem aliquam partim ex vermibus, partim ex alijs cibis victũ ſibi quærere, non eſt inconueniens, vt ibidem Philoſophus de eadem Fringilla, Paſſere, Rubetra, Luteola, & alijs prodidit. Sed & ipſe pòſt Ornithologus, cum melius rei veritatem perſpexiſſet, palinodiam in paralipomenis canit his verbis: In capite de Fringilla, & mox in ſequente de Fringillis diuerſis, dixi, me dubitare an Fringilla ſit eadem auis, quæ noſtris vulgò Finck, Gallis Pinſon dicitur: quòd Spizam Ariſtoteles, Gaza Fringillam vertit, inter vermiuoras aues numeret, Finca vero noſtra ſeminibus victitet. Sed poſtea intellexi præter ſemina vermiculis quoque eam veſci: & Cuculi etiam pullum (qui vermiculis tantum veſcitur) in eius nido quandoque reperiri. Quare iam minus dubito Fincam noſtram eſſe Fringillam, præſertim cùm Bellonio quoque, & alijs eruditis viris ſic videatur. Hæc ille.

[a] H. 8. c. 3. [b] Hiſt. lib. 8. cap. 3.

Dicitur autem Spiza à σπίζω per onomatopœiam. Hodierni Græci, vt refert Petrus Bellonius, Fringillaro appellant, vocabulo Latinorum Fringillæ non abſimili: Fringillam a frigore dictam volunt, eò quòd in frigore plures conuolantes cernantur, Alij quòd frigus prænunciet, ad quod alludit [c] Alciatus:

Adueniſſe hyemem Fringilla renunciat ales.

Nonnulli etiam ſic dictam volunt, quòd frigore canat, exhilareturq́. Italis Franguello nomine, vti apparet, à Latinorum Fringilla deriuato dicitur, Gallis Pinſon a pungendo, quòd roſtro pungens etiam vulneret. Sabaudis Quinſon: Sed dubitatur, Fringillamne, an Coccothrauſtem per hãc vocem intelligant, Germanicè Finck: apud Heluetios Buchfinck, Belgis, & circa Coloniam, vbi viuebat Albertus, Vinck, Anglis Schaffinche (vel Finck, vt alij) a Sheld appel, à Spinck, Eliota Anglus interpretatur Rudocke, Robin, Redbreſt, ſed ea nomina Turnerus & ipſe Anglus Erithaco tribuit. Illyricis Pinkauua, Polonis Slouuick.

Spizæ etymum. Fringillaro. Fringillæ etymum. [c] Embl. 100. Franguello. Pinſon Gallis vnde dictus. Quinſon. Finck. Buchfinck. Vinche. Vinco. Schaffinche. Pinkauua. Slouuick.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

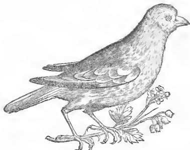
RINGILLA mas, quam hęc ſcribentes pręoculis habemus, magnitudine ferè Paſſerem ęquat. Roſtrum ei craſſiuſculum, & ualidum, carneiq; coloris, ſed in extremo ſubnigrum. Capitis, & colli pars prona ad ſubcęruleum uergit: quod hinc ad uropygium uſque interiacet, caſtanearum colorem refert: ipſum uerò uropygium ſubuireſcit. Pectus, & uenter inter rubrum, & ſpadiceum ambigunt. Alas geminę albę maculę, ueluti faſciæ interſecant, quas inter faſcia alia nigri coloris intercurrit: quod à ſecunda macula alba ad extremum uſque ſupereſt, totum nigrum eſt. Cauda longiuſcula duodecim pennis conſtat, ex quibus geminę utrinque totę fere albę ſunt, reliquę nigrę. Fęmina uerò, quam etiam nunc manibus tractamus, eiſdem ferè coloribus ornatur, ſed minus uegetis: & pectus, uenterq; ex ruffo palleſcunt. Teſtatur Ornithologus Fringillam toto corpore candidam aliquando uiſam eſſe: Ego quoque Fringillam ab aucupibus noſtris emi aliquando, corpore toto ex albido nonnihil flaueſcente, pręſertim dorſo: nam collum, & pectus aliquantulum erant ferruginea, uenter magis cinereus. Alarum tegetes plumulę ſuis extremitatibus duas lineas albas tranſuerſim conſtituebant. Remiges ſuperficietenus nonnihil lutei oſtendebant, cęterę albę, interiori latere ad cinereũ accedentes. Radices omnium pennarum plumbeę erant. Pedes eodem, quo roſtrum colore, nimirũ carneo: Caudę plumulę bętico, extremo albę. Cuius loco poſtremo effigiem exhibemus, duobus ab hinc annis, ſi rectè memini aucupes noſtri, ut inuſitatum quiddam ad me attulerunt. Ei autem caput ferè totum, dorſumq; & pennę ueſtientes alas ex albo luteſcebant: plumę circa roſtrum, guttur, pectusq; & uentrem ſubnigrę erant. Alę uerò, caudaq; ex ſubnigro, & albo mixtę.

Magnitudo. Roſtrum. Caput. Collum. Vropygiũ. Pectus. Venter. Alæ. Cauda. Fæminę deſcriptio.

Fringilla mas cum roſa.

Fringilla albicans cum oxyacantha.

Fringilla ſublutea & ſubnigra, cum papauere albo ſatiuo.

VOX. CANTVS. EDVCATIO. CIBVS.

NON vno, eodemque modo Fringillæ canunt: Quædam etenim concisos tantummodo cantus ædunt, quædam trahunt in longum, nonnullæ vtrunque præstare dicuntur: à quibus cantus differentijs, diuersa quoq; nomina accipiunt, vt quisque à suæ regionis aucupibus sciscitari poterit. Maribus omnibus tamen vox alta est, & plena, fæminis aliquanto exilior, & submissior. Fringutire aliqui volunt esse Fringillarum & interpretantur adgarrire, [a] Plautum citantes. Apud nunc enim Cleostrata marito suo seni nimis obnixè contendenti, vt Cassina ancilla nuptui detur seruo, quocum de primo concubitu conuenerat, respondet: *Tu quid Fringutis?* hoc est, Quid adgarris? Alij verò frigere exponunt, & præ frigore contremiscere: quasi senex ille frigore subsilire dicatur, vt illis euenire, solet, qui spem inter metumq; alicuius rei, quæ illos solicitet, euentum expectant: verbum interim illud à Fringilla deductum non inficiantur, quòd frigore cantet, & vigeat. Ob quas diuersas sententias illud [b] Ennij pariter diuersimodè exponunt. *Hæc anus admodum fringutit, nimirum sauciauit se flore Liberi.* Quæ verba vtrique, ni fallor, sententiæ accommodari possunt. Temulenti namq; & garrire, & contremiscere aliquando consueuerunt. Porro, vt vnde digressa erat, reuertatur oratio, Fringillæ quando concisè canunt, queri quodammodo videntur, vel rixari: vnde Martialis Fringillarum cantus quærelas vocat:

Nunc Sturnos inopes, Fringillarumque querelas

Audit. Qui verò cantus ab ipsis in longum protrahitur, gratus admodum auribus est, non minus harmoniâ, quàm sonora voce mirabilis: ideoque in caueis non minus ac Carduele, & Ligurini passim enutriuntur. Quod modò ad nutritionem pertinet, eadem cura, & ijsdem ferè cibis ac præcedentes aues enutriuntur, præterquam quòd locustas etiam, & vermes deuorent. His tamen non pascuntur, nisi ad cantum excitare volumus. Quicunq; autem aucupio operá nauant, maiorẽ ex ipsis, quàm ex alijs auibus numerũ enutriunt: quòd minus garrulæ sint: & si molestia aliqua afficiantur, cantum omnino dimittant: quin imo cum ventus spirat, plæræque obmurescere solent: Vt itaque vnam, & alteram saltem tunc cantillantes habeant, vel ut plures per interualla canentes, vnius, & alterius continuè cantantium vicem suppleant, plurimas alere illis necesse est. Huc accedit, quòd cum aues callidæ sint, & vapidæ, nullibi consistunt, vbi paratas sibi insidias suspicentur, nisi frequentibus admodum allectricum vocibus allectæ. Vt autem crebriùs, & modulatius canãt autumno, & hyeme, aucupes per totam æstatem loco obscuro includunt, & sub autumnum canoras extrahunt. Canere autem incipiunt, cùm ad lucem redeunt, alioquin mutæ & ad illiciendas reliquas ineptæ. Quomodo recondendæ, & quæ reconditarum cura sit habenda tum ipsarum, tum aliarum huius generis volucrum, quæ cantus gratia aluntur, alias satis superque docuimus.

Fringillarũ vox.
Fringutire quid.
[a] In Cassin.
[b] In Alcest.
Quando non canant
Aues callidæ sunt.
Vt autũno canant.

INGENIVM. MORES. AVCVPIVM.

HOC quoque auicularum genus vt cæteri Carduelis impetata faciunt pedibus, & rostro vtentes pro manibus cùm vasculũ pomrium, & escarium ad se filo trahant, vt bibant, comedantque: Quod tamen vt præstent longiore tempore opus est, quam in alijs. Nam captæ feras admodum sese præbent, neque adeo citò cicures fiunt, aut mansuescũt: quin primis captiuitatis diebus, tanquam se eam ægrè ferre indicent, rostrum, alasque caueæ clathris continuè allidunt, & sape etiam vulnerant. Visæ sunt quæ præ mœrore cibum omnino respuerent, & mortem potiùs, quàm seruitium ferre eligerent. Visæ inquam non rarò sunt, quæ nunquam mansuescerent. Omnes autem primis suæ captiuitatis mensibus præ mœstitia obmutescũt, & nisi adhibitis blanditijs, aut tẽporis diuturnitate exhilarantur, vocemq; nullam proferunt, nisi fortè gemitum quendam, aut eiulatum, si quempiam accedentem cernunt: idq; vel timore vel indignatione facere existimo. Cum itaq; libertatis valde studiosæ sint, insidias, quibus se illa priuãdas iri norunt; deuitare probè callent & in hoc Ligurinis & Carduelibus ipsis multò astutiores, & cautiores sese præstant: quare pariter maiori astu in ipsis capiendis aucupes vtuntur, ita enim viscum in arborum ramis disponunt,

ut à ſuperuolitantibus videri nequeat. Nam cùm illud apertè vident, non minori celeritate quàm timore alio aufugiunt, nec ſemel digreſſæ, vllis amplius allectricum vocibus reuocantur, vt Cardueles, & Ligurini ſolent, qui ad alteram tantum reuocantium vocem reuertuntur. Quare plures allectrices canoras aucupij tempore habere conuenit, quæ ver ferè totū, & æſtatem in loco obſcuro incluſæ manſerint. Alioqui canunt quidem vêre, & æſtate; ſed autumno, & hyeme, cùm illas canere magis expedit, mutæ omnino fiunt. Quomodo verò facilius capiantur, docent Robertus Stephanus, & Petrus Bellonius Galli, iubentq; in loco plano procul ab omnibus alijs arboribus, & dumis, qua Fringillæ præteruolare ſolent, tres arbores refectas erigi, parum inter ſe diſtantes, & ita diſponi, vt triangulum efforment, & illas frondibus inferius cingi præcipiunt, vt aues eis libentius inſideant. Per medium, inquit Stephanus, funis extenditur perticæ alligatus, ab altera parte ſuſtinetur furca, & è longin. quo tenetur ab aliquo. Funi duæ, aut tres Fringillæ annexæ ſunt. Virgulæ etiam viſco illitæ per arbores diſponuntur; & non procul hinc duabus, vel tribus caueis incluſæ Fringillæ collocantur, quæ præteruolantes voce alliciant. Illectæ illæ dum curioſiùs Fringillas à fune pendentes, vel caueis incluſas inſpicerunt, viſco capiuntur. Hæc illi: Obſeruarunt præterea aucupes plures capi flante Zephiro, quam alijs ventis, & multò etiam plures ſi ventus omnino non ſpiret. Nam tunc & dimiſſiùs volant, & melius allectricum voces audiunt. Cæterùm non modò viſco, ſed retibus etiam, imò multò plures his, quam illo capi ſolent.

NIDVS. PARTVS. VOLATVS. LOCVS.

Vbi nidulétur.

Ex quibus nidum conficiant.

EQVE terram proximè, neque nimis ab ea diſtanter nidum conſtruunt. Cum etenim in fruticibus, & in arboribus nidulentur, vt mediocritatem ſeruent, in illis ſummos ramos, in his infimos eligunt. Ipſum autem nidum intus ex lana, quam ex lanigeris arboribus excerpere crediderim, & ex aranearum telis conficiunt, foris ex muſco. Quinque, aut ſex oua parere referunt aucupes noſtri, qui earum nidos æſtate in noſtris regionibus reperiêre. Etſi paucæ admodum tamen apud nos nidificent. Nam aues migratoriæ ſunt, & perpaucis exceptis, ſub hyemis finem recedunt, autumno turmatim reuerſuræ. In Heluetia, ſi Ornithologo credimus, per hyemem recedunt, fæminæ præſertim. Mares enim illic aliquando complures apparent ſine vlla fæmina. Videntur autem diuerſa ab alijs auibus natura donatæ; plæræque enim hyeme loca amant calida, ſeu tepida, æſtate frigida. hæ verò hyeme frigida, æſtate tepida quærunt, ſi [a] Bellonio, & [b] Ariſtoteli credimus. Ego frigus quidem diligere eas exiſtimem, ſed moderatum, ab immoderato lædi. Nam cùm magis glacie niuibuſque hyems ſæuit, adeo offenduntur, vt volare nequeant, vnde etiam in pluribus Italiæ locis tunc temporis manibus capi ſeſe permittunt.

Aues migratoriæ ſunt.

[a] *De auib. l. 7. cap. 28.* [b] *Hiſt. lib. 9. cap. 7.*

PRÆSAGIVM.

Mane canens quid prænūciet.

THEOPHRASTVS inter reliqua tempeſtatis ſigna, duobus in locis, ſi rectè memini, Fringillam manè canentem recenſet: quod præſagium efficacius fuerit, ſi id facere ſuper tectis audietur.

CORPORIS AFFECTVS.

Cui morbo magis ſit obnoxia.

ISDEM affectibus obnoxia eſt Fringilla, quibus aliæ aues: tamen illi quodammomo peculiare eſſe videtur, quod facilè obcæcetur. Cui affectui medebimur eiſdem remedijs à nobis aliàs commemoratis: quæ ſi nihil profecerint: non eſt, vt in illa enutriēda, in poſterum operam perdamus.

DE MON-

DE MONTIFRINGILLA. Cap. VII.

ORDINIS RATIO.

TSI Montifringilla in caueis ali propter cantũ non consueuerit, quod no uerim, nisi fortè aucupij causa, ideoq; hunc locum illi non conuenire quis existimauerit: tamen quia Fringillæ species a plerisq; non temerè censetur, cuius nimirum & nomen retinet, addita tantum loci differentia, itaq; haud incongruum fore puto, aliquid de illa post Fringillam simpliciter dictam subinde hic subijcere.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

I quis vocabulorum æquiuocatione decipiatur, scire licet, Montifringillę nomine nonnullos Italorum nõ solùm auem hanc, de qua modò est nobis sermo, accipere, & patria lingua Frenguello M tanino appellare, sed Coccothraustẽ etiã, & Rubicillam, de quibus iam suo loco egimus. Ὀρόσπιζος, inquit Aristoteles, *nomen accepit à montibus, in quibus degit*. Oros enim Græcè montem, Spiza Fringillam significat. Cui voci omnino respondet nomen Latinum Montifringilla, item Italicum nostrum Frenguello Montanino, & Gallorũ Pinson Montain; licet ex his aliqui Pinton d'Ardaine nominent, quod fortè in illa sylua frequens admodum videatur, Heluetij pariter Maldfinck, idest, Fringillam montanam vocitant, & Thanfinck, idest, Fringillam abietum. Cæteris vel saltem plerisque Germanis dicitur ein Rouuert, vel Schneefinck, VVinterfinck, idest, Fringilla hyberna, aut niualis, a tempore scilicet, quo aduenit:

Oryspizæ etymum.
Montifringilla.
Frenguello mõtanino.
Pinson Mõtain.
Pinsõ d'Ardaine.
Maldfinck
Thanfinck
Rouuert.
Schneefinck.
VVinterfinck.

FORMA. DESCRIPTIO.

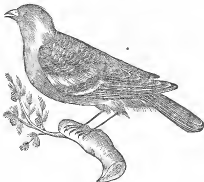
ONTIFRINGILLA mas, quam hîc describimus, & depingimus, media hyeme cùm magis frigora sæuiunt, in agro Bononiensi capta, magnitudine æmulatur Passerem simpliciter dictum. Rostrum habet crassum, & acutum, coloris lutei, nisi quod in extremo nigricat. Linguam crassiusculam, & acutam. Vertex, & collum, dorsumq; ex nigro, & ferrugineo variegantur. In vropygio nonnihil albi conspicitur. Cauda pennis duodenis constat, quarum geminæ vtrinque albo, & nigro distinguuntur. Alas intersecant fasciolæ duæ, quas nigra alia ab inuicem separat. Illarum superior, quæ multò maior est, duplex quodammodo apparet. Nam in parte superiori ex ruffo lutescit, infra candicat. Gutturis pars, quæ rostro subiacet, nigra est; quod ex eo superest, & pectus inter ruffum, & luteum ambigunt. Venter verò candicat. Pedes, quàm Fringillæ simpliciter dictæ paulò robustiores. Quæ omnia ab illa, quam describit Ornithologus parum discrepare videntur. Alæ, inquit, duabus transuersis lineis ex ruffo flauescentibus distinguuntur, media linea intericcta. Sunt & lineæ duæ angustiores albæ sub luteis statim. Magnitudine Fringillam excedit. Color in capite dorso, & cauda nigrior, quam Fringillæ: supina pars albicat. Pectus cum gutture nonnihil ruboris habet. Hæc ille. Cæterùm Montifringilla mas a nobis descripta collum non habet cæruleum, quod de Montifringillis tradidit Aristoteles, nisi fortasse ad solis conuersionem color huiusmodi in ea acquiratur. Qui tamen, vt aliquoties obseruaui, in vtroq; colli latere liquido conspicitur in fæmina. Quæ præterea in alijs, quoq; a masculo differt. Nam vertex, ceruix, & dorsum plus habent ferruginei, & minus nigri, quàm in mare. Pars capitis, quæ oculis, & auribus subiacet, & guttur totum, pectusq; coloris sunt magis obsoleti. Alarum linea superior adeo angusta est, & breuis, vt ferè delitescat: nihilq; præter aliquid albici in ea conspicitur. In reliquis nihil, aut parum admodum à mare differre conspicitur. Non ignoro quosdam diuersam à nostra de auis huius colli colore protulisse sententiam, mas inquiunt, in collo plumas habet cæruleas, quas non æquè promptè in fæmina deprehendas. Sed quicquid dicant illi, contrario modo rem se habere conspeximus. Quæ secundo loco ponitur, colore est palliaiori, & capite prorsus albo. Tertia & postrema priori omnino similis, nisi quòd sub rostro nihil haberet nigri: præterea secunda illa fascia lutea, quam diximus esse in alijs, in hac longè erat magis conspicua.

Magnitudo
Rostrum.
Lingua.
Color.
Cauda.
Alæ.
Guttur.
Pectus.
Pedes.
Fæminę descriptio.

Montifringilla mas, cum rubo ideo.

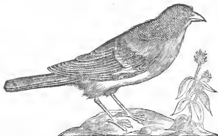

Montifringilla leucocephalos cum larice cõmuni.

vox.

Montifrigillæ congener cum cannabe Spuria facie vrticæ.

VOX. INGENIVM. AVCVPIVM. Volatus.

NON adeo suauis est Montifringillarum cantus, vt Fringillarum simpliciter dictarum; ideoq; in caueis non aluntur, nisi ab aucupibus, vt eis allectricibus vtantur. Abruptam aliquãdo, aut vnicam tantum vocẽ ex interuallis emittentes audiuntur; feles vociferantes diceres. Habent tamen & aliũ diuersum ab hoc cantum, sed insuauem quoque. Referunt aucupes, qui eas aliquandiu aluerunt, in caueis inclusas, voces aliarum alitum, quas frequenter audiuerint, imitari, præsertim Passerum, quos temporis tractu penitus imitantur. Cæterùm etsi Bellonius eiusdem esse ingenij, & naturæ cum Fringillis scribat, tamen vt partim vidimus, partim ex fide dignorum aucupum relatu didicimus, multò mitiores sese præbent, multoq; faciliùs mansuescunt, & cicurantur, minusq; prouidæ, minusq; callidæ videntur. Nam facillimè tum visco, tum retibus capiuntur: pauciores tamen, quod minori numero ad nos aduentant, licet & ipsæ gregales sint, & nonnisi multæ simul conspiciantur. Apparent autem admodum serò, & tunc præcipue cùm agri niuibus, & glacie obsidentur. Plura quæ de hoc auium genere scribam, non habeo, nisi quod eisdem seminibus pascitur, quibus aliæ Fringillæ: Vescitur & vermibus teste [a] Aristotele.

Mõtifringillarũ cantus duplex, & vterq; insuauis.

Cur pauciores capiantur.

[a] H.l.8.c.3.

DE LINARIA. Cap. VIII.

INTER Carduelium genera aliquos Linarias etiam annumerare superius ex Alberto diximus: quapropter ne ipsas ab illis disiungeremus, post Fringillas subinde de eis agere voluimus. Ornithologus eiuscemodi auicularum genus imitatione Gallorum, qui Linote vocant, quod Lini seminibus potissimum vescatur, Linariam appellat; etsi Ruellius Miliariam interpretetur inquiens: Vulgus Gallicum Linotas, vel melius Linarias appellitat: quia cum rarior apud nos milij vsus sit, ad linum, & cannabem aduolant, sicut Cardueles

Ordinis ratio.

dueles ad carduos: inde nomen adhuc vulgò remansit. Nos quid de Miliaria censeamus, in Cenchramo aperuimus. Bellonius vero & ipse Gallus Aegithum Aristotelis esse asseuerat, & Latinè Salum dici; sic nempe Gaza transtulit, sed Plinius seruata Græca dictione Aegithus habet. Vtrum vero quæ de hoc scribit Aristoteles, Linariæ nostræ conueniant sanè omnino addubito. Gybertus Longolius Linariam, siue Miliariam Rubetram, (Batin Aristotelis) putabat esse, quòd rubis crebrò insideat. Nos de Bati scripsimus supra ex mente Bellonij. Linariam nostri vulgò vocant Fanello, alibi Faonello, alibi Fanetto, vt Genuæ, non autem Caneuarola, vt perperam scribit Ornithologus. Nam ea prorsus alia est: nimirum illa, de qua, ni fallor, subinde à Curruca mentio facta est: Gallis Linotte, Sabaudis Lynnette, Germanis Lynfinck, Schosszlin, Henffling, Flacszfinck, Brabantis Vlasuinck, Hollandis Knoe, vel Knue, Frisijs Rubin. Nonnulli Germani Eleam, siue Veliam auem scribunt esse paruam, colore pulchro, infernè croceo, quæ voce valeat, quæ æstate vmbrosa, hyeme aprica loca petat. Germanice interpretantur Zigelhempfling, & alteram eius speciem, cineream cognominantes, Heidenhempflin: quæ nomina pro Linaria Ornithologus Germanus sibi ignota esse scribit: Eleamq; vel potiùs Heliam à paludibus, quas ab aruncinibus summis conijcit dictam, neque Linariam, neque aliquam eius speciem esse arbitratur.

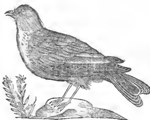
Fanello. Ornithologi error. Linfinck. Scoiszlin. Flachszfinck. Vlasuinck. Knoe. Elea. Zigelhempfling.

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo. Color.

AGNITVDINE Passeris est, vel paulò minor, specie verò admodū similis, colore testaceo, siue ferrugineo ad cinereum vergente, eoq; in mare intensiore, idest, magis ad ruffum tendente. Mas item in pectore maculis respergitur ruffis, fæmina fuscis, & maioribus. Alarum rectrices pennæ nigricant, sed ad latera, & in extremitatibus suis candicant, quemadmodum etiam in cauda est conspicere, quæ duodecim pennis constat, venter, & vropygium albescunt. Pediculi breues, graciles, vnguiculi etiam graciles.

Linaria mas cum lino syluestri.

CANTVS. VICTVS. INGENIVM. Morbus. Aucupium.

Cibus.

LINARIA suauissimi cantus sui gratia alitur. Cibus apponitur phalaridis semen, lini, & cannabis, panicum, auena fracta, inuicem permixta plærunque. In Hollandia semine raparum, caulium, & cannabis pasci audio. Adeo hyeme ex esu cannabini seminis pinguescere eam tradit Porta, vt præ pinguedine pereat, vel saltem ei cantandi alacritas adimatur. Dum in caueis alitur, corripitur quandoque morbo comitiali, vt scriptum reliquit Ornithologus. Laborat præterea aliquoties morbo illo, quem subtilem dicunt, qui his notis dignoscitur. Ipsa mœsta silet, pennæ obrigent, venter solito tumidior venis rubris conspergitur, pectus excarne apparet. Accidit ei id morbi genus ex cannabino seminis esu: quapropter alijs cibis esset pascenda. Asthmate etiam aliquando affligitur, & uocis raucedine; qui affectus remedijs à nobis alibi dictis sunt profligandi. Tradit Antonius Mizaldus exoriente canicula obmutescere, necnon ægrotare, ac plumas vellicando excutere: idque contingere circa medium Iulij; sicuti toto decennio in vna, & altera sese ait esse expertum, atque hinc certum canicularis syderis exortum multis indicasse. Albertus Linariã etiam eis auiculis accenset, quæ cornu suspensum rostro trahunt, sed postquam bibere, temerè delabi sinunt. Nos utrumque vasculum potorium scilicet, & escarium ad se rostro trahentẽ vidimus; quæ cùm essent æquilibria, alterum alterũ ne decideret, prohibebat Auis admodum astuta est, vnde vulgus nostrum cùm aliquem callidum, & versutũ esse ostẽdere volunt, solent dicere egli è vn Fanello: hac de causa perpaucæ admodũ capiuntur; nam & viscum agnoscunt, & vbi retia parata sunt, facilè subolfaciunt, neque vt consistant, vllis allectricum vocibus, aut blanditijs persuaderi possunt.

Asthma. Vocis raucedo. *Astuta est.*

DE LINARIA RVBRA. Cap. IX.

Linaria rubra. Schosserle Stockhenfling. Finett.

ALIAM auiculam Ornithologus Linariam rubram nuncupat, à coccineo verticis colore, vt apparet. Aucupibus suis Schosserle appellari ait; aliquibus vt circa Francfordiam ad Mœnum Stockhenfling, Italis circa lacum Verbanum Finett. Considerandum an fortè sit Aster Oppiani, an potiùs Carduelis, vt in eius historia diximus. Circa Norimbergã Tschutscherle dici asserit: & aduolare aliquando turmatim, & ferè pestilentiam breui sequuturam indicare putari: cantu autem non adeo probari, vt superior. Ego pariter bina Linariæ genera obseruaui, atque hîc depicta, & descripta cuiuis ob oculos pono, quibus vertex crocei coloris est: sed in hoc ab Ornithologi aue differunt, quòd in pectore, & in gutture, & in vltimis dorsi pennis eius coloris nihil prorsus habeant; sicuti de sua ille scribit. Prior toto corporis habitu ad Carduelem accedit, per collum, & dorsum, ex luteo fusca est, sicuti quoque per initia alarum, quarum aliæ pennæ, quæ rectrices cooperiunt, nigræ sunt, & in extremitatibus albæ, sicuti icon demonstrat; rectrices etiam fuscæ, in extremo cinereæ. Cauda quoque fusca, ad latera candicans; Rostrum lutescit, infrà, & suprà macula conspicitur nigra. Vertex miniaceus Pectus, & venter candicant. Aucupes nostri Fanello marino, idest, Linariam marinam nuncupant. Altera, cui color ille miniaceus magis splendet, per tergus, & superiora prorsus ferè leucophea est, percurrentibus strijs deorsum vergentibus, & alæ, quam in superiori longè pallidiores, retro oculos maculam habet fuscam. rotundam, quæ in præcedenti etiã non est. Gula, & pectus leuiter lutescunt. Venter prorsus albus est. Alia est auicula, quæ circa Argentinam Gyntel nominatur, referente Ornithologo, & seminibus vescitur, vt Linaria, papaueris, alijsque. Gregatim volat. Oua tertia, aut quaterna parit, eo colore, quo Linaria. Per dorsum, caput, & caudam fusca est; cruribus rubicundis: pectore ruffo, fuscis distincto maculis: ventre inferiore albicat, vt pictura præsefert.

Fanello marino. *Gyntel. Cibus. Descriptio.*

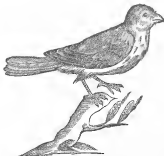
Linaria rubra cum lino maximo.

Linaria marina cum linaria cærulea.

Gyntel Germanorum cum visco Indico.

DE ALAVDA Cap. X.

ORDINIS RATIO.

LAVDAE quòd hunc locum inter canoras aues assignauerim, aliquis me fortassis redarguat. Nam quibusdam, quarum iam historiam pertractauimus haud inferior existimari possit, imo fortè superior, si suauitatem eius, & dulcedinem in canendo, si nominis celebritatem cùm apud poëtas, tùm eos, qui soluta oratione scribunt, si denique antiquitatem; vt quæ antiquorũ authoritate antiquissima esse comprobatur, vt quæ inquam ante omnes alias aues, imo ante terrã ipsam nata fuisse perhibetur, spectemus. Verùm descriptæ hactenus auiculæ inuicem aut genere consimili, aut alio quopiam nexu coniunctæ, nequaquam seiungi poterant. Quare age hic Alaudæ historiam pertractemus.

Alaudæ antiquitas.

ÆQVIVOCA.

Κορυδαλλὸς auis, & vicus Atticæ est, Hesych. & Varino, λ duplicato licẽtiâ poëtica, nam alioqui apud soluta oratione scribentes, simplici legitur, nonnunquam tamen & apud hos, vt apud Aeginetam, & alios eadem litera geminatur in eadem significatione. Corydalis etiam præter auem quoddam fumariæ genus significat, quam alijs nominibus inter nomenclaturas Dioscoridi attributas Corydalion, vel Corydalion agrion, vel Corion appellari quandoque legimus: alijs Splith Illyrica flore luteo, Chelidonium phragmites, & Fumaria lutea montana dicitur. Corydalis autem hæc herba vocatur, vel quòd vt auis ipsa doloribus coli medeatur, vel quod florum veluti calcaria longiuscula Alaudarum digitis pedum, aut posteriori saltem comparari possint. Alauda Latinum, quo hanc auem significamus, nomen proprium viri est apud [a] Martialem, ad quem tanquam ad sordidæ libidinis hominem sic scribit:

Κορυδαλλὸς quid.

Splith Illyrica.

[a] Epigr. l. 12.

Ancillariolum tua te vocat vxor, & ipsa
Lecticariola est: estis Alauda pares.

Alauda

Alauda militis nomen.

[a] Syriad.l.5.

Alauda rurſus nomen eſt militis, Indonis Hiſpaniæ regis filij, qui ſub Godefredo duce in celeberrima illa Hieroſolymitana expeditione militans occubuit, ſi [a] Petro Angelio Bargæo credimus, qui ſic de eo meminit:

Cumque Accone Clephis, proleſque Indonis Alauda;
Indonis, qui quondam inter regnauit Iberos.

[b] In vita Iulij Cæſaris.

Alauda præterea dicta Romana quædam legio, de qua [b] Suetonius, *Quæ*, inquit, *ad legiones, quas à rep. acceperat, alias publico, alias priuato ſumptu addidit: vnam etiam ex Tranſalpinis vocabulo quoque Gallico: Alauda enim appellabatur, quam diſciplina, cultuque Romano inſtructam, & ornatam poſtea vniuerſam ciuitate donauit.* De hac etiam Cicero ad Atticum ſic ſcribit: *Antonius cum legione Alaudarum ad vrbem pergere, pecuniam municipijs imperare.* Ex cuius verbis apparet non ſolùm legionem ipſam, ſed & milites Alaudas fuiſſe dictos. Alaudam verò nomen eſſe Gallicũ ex Suetonij iam recitatis, & [c] Plinij mox recitandis verbis liquidò cõſtat. Hic enim *In capite*, inquit, *paucis animalium, nec niſi volucribus apices, diuerſi quidem generis: Phœnici plumarum ſerie, e medio eo exeunte alio: Pauonibus crinitis arbuſculis, Stymphalidis cirro, Phaſianæ corniculis. præterea paruæ, quæ ab illo Galerita appellata quondam, poſtea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat Alauda.* Ornithologus oſtendere aggrediens, cui legio illa ſic dicta fuerit, Et quoniam, inquit, Alauda vocabulum Gallicum fuiſſe perhibetur, noſtram ſuper eo coniecturam qualemcunque explicabo. Veteres Gallos magna ex parte lingua Germanica vſos eſſe conſtat, & cum Cicero, vt modò recitaui, Alaudas, cæteroſque veteranos dicat, Alaudas quoque de veteranorum conditione fuiſſe conijcio, præſertim ex natione Germanica, ſiue Gallica oriundos. Nam veteranos, & homines quoſuis ætate progreſſos lingua noſtra vocamus die alten, vel alden. Nam inferiores Germani olden pronunciant. Hanc tamen Ornithologi cõiecturam [d] Io. Goropius Becanus, aliam ipſe afferens in multis reprehendit: vt ex eius verbis, quæ hîc ſubijcere non piguit, cuilibet palam eſſe poterit. Quibus, inquit, cùm Plinium, & Suetonium citaſſet, cum nihil clarius eſſe poſſit ad docendum, Alaudæ nomen Gallicum eſſe, nihil amplius aliorum teſtimonia morati, exponamus, quid Alaudæ nomen ad veram rationem vocatum deſignet. Al omne eſſe, & Aut, vel Aud antiquum ne balbutientibus quidem de plebe noſtra pueris ignotum: è quibus vocibus ſi nomen componas, quid aliud dices, quam omne antiquum, quaſi diceretur, hanc aciem apud omnes in omni re habẽdam antiquiſſimam? Iam ſi Al--auden dicas, in plurium numero locutus intelligeris, nihilque aliud notaſſe, quàm omnes antiquos eſſe. Quoniam autem & auiculæ, & legioni nomen idem tributum videmus, prius id examinemus, quod faciliorem habet approbationem. Galli ergo in Romanam militiam Iulij Cæſaris adſciti, Gallicum ſibi nomen ſumpſerunt, non Romanum: infami hominum noſtratium huius temporis nota, qui quauis vel corruptiſſima lingua, quàm ſua ipſorum, quam puriſſimam hactenus habemus, vocari malunt. Quale verò nomen ſibi indiderunt? Nempe tam nobile, & honorificum, vt vix nobilius, aut honorificentius legioni dari poſſet. Quanti fuerint apud Romanos veterani qui neſcit, is in eorum hiſtoria ſe perparum, vel nihil legiſſe fateatur. Cùm igitur hos in ſummo honore cum apud cæteras nationes, tùm apud Romanos eſſe Galli ſcirent, ſic legionem ſuam nuncuparunt, vt ſe omnes veteranos eſſe ipſo nomine iactarent. Quid enim aliud ſignificat Al--auden, quàm omnes veteranos eſſe in plurium numero voce pronũciata? Quod licet cæteri fortaſſe Latini ſermonis ſcriptores ignorarint, a Cicerone tamen diligenter obſeruatum videmus, vt legionis nomen in hoc numero ponat. Sic dixit, *Alaudas ab Antonio iudices lectos*, & iterum, *Antonium cum legione Alaudarum in vrbem pergere.* Quid? Quod idem videtur ſatis perſpexiſſe hanc vocis ſignificationem, cùm dixit: *Huc accedunt Alaudæ, cæteriq́ veterani.* Sunt ergo Al--auden in lingua noſtra, qua hactenus vtimur, iidem qui Latinis ad verbum, omnes veterani dicerentur. Ornithologus, dum Alaudas ab Alten, ſeu Alden dici ſcribit, addens veteres Gallos lingua Germanica magna ex parte uſos eſſe, nec id de Germanis inferioribus capi volens, quos dicit Olden, non Alden ſonare, tria vna in re peccat. Neque enim Alaudæ ab Alden, ſed ab Al--auden dicũtur, neque Germani inferiores Olden ſolùm, ſed Alden etiam dicunt: tametſi hæ voces ad ſuperiores potius ſpectent. Propria enim ipſis pronunciatio Auden habet. Neque verum eſt Gallos olim Germanica lingua ſuperiore vſos eſſe, cum clarum ſit Cimbrorum ſobolem fuiſſe, quorum ſermo hactenus apud Brabantos Campanos integerrimus extat: quem Gallos olim loqui ſolere, ſi non ex ijs, quæ in Gallicis originibus tradidi: at certè ex hoc Alaudarum nomine clarè docetur: in quo ne vnus quidem apex eſſet immutatus, niſi Latini more ſuo ipſum terminaſſent. Porrò quo clariſſimo nomini, quo omnes ſe veteranos eſſe ſignificabant, Symbolum reſponderet, eiuſdem rei habens notationem, auiculam ſibi ſumpſerunt,

Milites Alaudæ dicti.

[c] L.11.c.37

[d] Hieroglyph lib.8.

Al, & Aut, vel Aud quid Cimbris.

Alaudarũ militũ ſymbolum.

runt, quæ non voce tantùm, & nomenclatura conueniret, sed omnium gentis suæ hominum confessione vetustissima etiam haberetur. De signo igitur Alaudam non male dicas: sed si primum nomen spectes, Alaudas melius vocaris. Crediderim equidem, nec est etiam cur dubitem, Alaudas dum à Romanis nominis sui causam rogarentur, respondisse ab auicula sibi nomen contigisse, atque inde Plinium sic literis prodidisse. Videmus itaque nunc fabulam eam, quam antiquissimi Græci Aesopo acceptam referunt, ad vnguem quadrare cum Cimbrica Galeritæ nomenclatura. Hæc omnia Goropius: cui si credimus, omnes veterani milites Alaudę dici possunt: Quidam etiam scribunt recentiores milites qui galeis vterentur, dictos fuisse Alaudas, hac de causa nimirum, quòd aues ipsæ Alaudæ dictæ, galeatæ esse videntur. Possent etiam Alaudæ dici, vt Ornithologo placet, milites illi, qui vt excellentiores videantur, Struthionum, alijsue pennis pileos, aut galeas suas fastigiare tolent. Alauda postremò apud Rondeletium nomen est piscis, sicuti etiam Galerita, quo posteriori etiam nomine auis nostra significatur: qui duo pisces sic appellati fuerunt, vt videtur, ob similitudinem quandam quam cum hac auicula gerunt: Ornithol. his tertiũ addit, quem Venetijs Gutturosam, vel diminutiua voce Gutturosulam vocant, la Gottorosola, vt vulgus effert: à prominente opinor, sub faucibus tumore. Gallus quidam Gallinam maris mihi nominabat à crista nimirum. Germanicè & hunc, & priores Alaudas communi nomine seeleychen, hoc est, Galeritas marinas nuncupari posse ait. ᵃ Bellonius denique auem quandam circa aquas degentem Alaudæ colore & magnitudine similem Gallis Alaudam marinam dici testatur. Atque hæc de huius auis nominum æquiuocatione dicta sufficiunt.

Alaudę qui dici possit.
Alauda piscis.
Calerita piscis.
Gottorosola.
Gallina maris.
Seelychen.
ᵃ De auibus lib. 4. c. 2 2.
Alauda marina.

S Y N O N Y M A.

CVM plures sint Alaudarum species magnitudine, forma, & alijs quoque notis ab inuicem distinctæ, illas nomenclaturas primum afferemus, quæ omnibus simul adaptari possunt, sed quarum plæraque cristatis præcipuè conueniunt, peculiares cuique speciei, cum de illis priuatim agemus, assignaturi. Κόρις igitur, Κορυδαλος, & Κορυδαλλὸς, & Κορυδαλλις apud Theocritum duplici λ, & Κορύδος propter galeam, quæ Græcis dicitur κόρις, Alaudam significare creduntur. Hermolaus Barbarus Scordalon addit; sed Ornithologus Corydalon legendum esse ducit; cui ego libenter hac in re assentior: & reuera apud neminem huiusmodi dictio legitur. Ex hisce Κορυδος apud Galenum, Paulũ Aeginetam, Theocritum, & alios proparoxitonum legitur. In auibus verò Aristophanis in textu, & in scholijs, oxytonum duobus in locis, vt apud Varinum quoque. Apud Athenæum Ἐκράτις ὁ Κορύδος paroxitonum habetur, sed perperam, vt conijcit Ornithologus. Aristophanes in auibus Κορυδον genere fœminino protulit: Plato comicus masculino. Κορύδων apud Aristotelem alicubi legitur, vt cum ait, ποικιλίδες, & Κορυδῶνες inter se pugnant. Quapropter dubitant Varinus, & Aristophanis scholiastes, nunquid ibi Philosophus aliam ab Alauda auem intelligat. Nos eandem intelligere credimus, licet terminatio variet. Κορύφαλος genus auis, Suidæ, & Varino, Alauda forte, sed cùm apud authores nusquam, quod nouerim, vox hęc repetiatur, Κορυδαλος fortassis legendum fuerit: nisi quis, vt ait Ornithologus, pro eodẽ Κορυφὼ, & Κόρυδα accipiat, & ab hoc Corydalon, ab illo Coryphalon deriuet. πιφιγξ Hesychio Alauda est, πίφιξ verò Varino est auis longè alia, vt quam velit sic dictam παρὰ τὸ πιω, id est, a potu: quòd aquis gaudeat. πιφαλλὶς, πιφιγξ ijdem etiam habent. Eadem autem auis fortè fuerit, de qua Aristoteles, *Piphex*, inquit, *Harpa, & Miluus amici sunt*, vbi Græcè πίφιξ scribitur. Ornithologus auem esse conijcit, quam barbari Vanellum, Heluetij Gitfitz per onomatopœiam appellant. Gaudet enim & hæc quoque aquis. Alauda a Græcis hodiè vulgò Cuzula dicitur, Hermolao Barbaro teste, & τρουλιτις, vt refert Ornithologus. In Creta vero, si Bellonio credimus, Chamochilados nuncupatur. Quod modo ad Alaudæ etymologiam attinet, superiùs, rationem adferentes, cur Transalpinam illam legionem à Cæsare conscriptam Alaudã dicerent, verum, ni fallor, illius etymum ex Goropio adduximus: quapropter de reliquis eius nomenclaturis disserere expediet. Sed prius cum Ornithologo recentiores illos ridere libet, qui Alaudam a laude nominatam aiunt, quòd nimirũ Deum laudare videatur cãtu suo, vel quòd ipsa digna sit laude, mira alacritate pennis in aëre exertis musicã, & canorã se declarãs, velut a laudato cãtu sic dictã innuẽtes. Quomodo enim Gallicæ, & Germanicæ voci origo Latina quadraret? Quod modo ad Galeritam, & Cassitam attinet, hæc vocabula, licet Alaudæ cristatæ potissimum conueniãt

Κόρις.
κορυδαλός
κόρυδος.
κορις Græcis quid.
κορυδὼς.
κορυφαλος
πιφιξ.
Vanellus.
Gitfitz.
Cuzela.
Τρουλίτις.
Chamochilados.

attribuuntur tamen abuſiuè etiam minoribus, quarũ vertex planus eſt, & non criſtatus, & à galea, quæ caſſis etiam dicitur, deducta fuiſſe quis haud ineptè exiſtimet: niſi tamen Galeritam à galero dici quis malit cuius ſententiæ eſt omnino [b] Goropius, illud inſuper addens, ſi aliunde non conſtaret, quæ galeri quondam fuerit forma, ex hac ſola auiculæ nomenclatura deprehẽderetur. Cæterum licet apud Latinos fæminino genere plerunq; efferatur, Varro tamen Galeritum maſculina terminatione dixit. In Caſſita verò eſt annotandum, penultimam produci, cùm in Caſſide, à qua deriuatur, vt diximus, corripiatur, vt apud Propertium:

[b] *Hierogly. lib 8.*

Galeritus.

Aurea cui poſtquam nudauit caſſida frontem,

Et [c] Virgilium:

[c] *Aene. l. 11.*

Aureus ex humero ſonat arcus, aurea vati
Caſſida.

Vbi Seruius, ex accuſatiuo, inquit, Græco facit nominatiuum Latinum. Sunt qui aliam Caſſitæ originem tribuant, & ab Haſſida nomen eſſe corruptum putẽt: de qua re ſic apud [d] Pierium legitur: Memini vero, & illud diſputaſſe te, Latinorum aliquot per Haſſidam Caſſitam interpretatos, fabuloſeq; Gellium fabulam commentum de nidificatione in agris, & ſegetibus, ſed eum apologum, nõ hiſtoriam ſcripſiſſe, dicebaſq; Latinos noſtros vna cum Græcis, quippe qui ſint ad diuinos ſonos ſoli barbari, cùm ſacris litteris careant, aſpirationem grauẽ in c literam mutare ſolitos, & pro filio Noa Ham ſcriptitare Cham: pro Ahab Achab; pro Onozia Ochozia Et Blondum in aſportando D. Marc. corpore, Suum tergis operto exclamatum ſcribere Cancir, Cancir ab iis, qui Alexandriæ cuſtodes erant, cum Hazir Arabum lingua enunciaſſent, quæ vox ſuem ſonat. Eſſe verò Arabum linguam Hebræorum linguæ non abſimilem, & hos, & illos a què ſuillam abominari manifeſtum eſt. Qui quidem error a quodam noſtri temporis nouo interprete omnibus diuinarum inſtitutionum ex hiſtoriæ tam vetere, quàm nouæ libris ſupra quàm dici poſſit, auctus eſt. Hæc apud Pierium, quę omnia hic adducere non piguit, vt modus magis dilucidè innoteſceret, quo Caſſitæ nomen ab Haſſida corruptum fuiſſe ille exiſtimet. Pro Ciri pariter viri doctiſſimi non pauci Alaudam interpretãtur, & in hanc Scyllam Niſi regis filiam, cùm patrem fatali crine ſpoliatũ Minoi prodidiſſet, mutatam fuiſſe volunt: cuius nominis etymum [e] Ouidius deducit a verbo Græco κείρω, quod eſt tondeo, alludens nimirum ad fabulam, qua Scylla purpureum Niſi patris crinem fertur totondiſſe. Sic enim ait:

[d] *Hierog. 17*

Hazir quid Arabis.

Ciris an Alauda ſit.

[e] *Metamor. lib 7.*

Plumis in auem mutata vocatur Ciris, & à tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.

Apud [f] Oppianum Cirris geminato r legitur, atque ita etiam ſcribit Iulius Cæſar Scaliger, nomen hoc à cirris deductum eſſe innuens: qui tamen omnino negat Cirrim eſſe Alaudã, ſed potiùs Phœnicopodem, ſeu Hæmatopodem auem cruribus rubris, & cirris in capite, duobus, vt videtur, potiſſimùm niſus argumentis: Nam Alaudæ, vt ille opinatur, cirri non inſunt, ſed plumarum ſeparatarum ſeries criſtam efficiens, vbi ſuſtollitur. Cirri autem, vt ille exiſtimat, pinnulæ ſunt oblongæ pulcherrimæ, quas in Phœnicopode ſua reperiri affirmat, ſicuti etiam pedes rubros, qui in Alauda non ſunt, quod Cirim non eſſe ſatis clarè arguere videtur. Nam Virgilius Cirim, de qua opuſculum compoſuit, quod etiam Cirim nominauit, tradidit eſſe pedibus rubris. Sed [g] Scaligeri verba clarioris doctrinæ gratia hîc inſerere non pigeat. *Albo* (Ardearum generi, de quibus ſuprà egerat,) *ſimillima*, inquit, *Phœnicopus, maior, minorq́; Taurini vtranque Garzam, Aremonici minores Egrettas nuncupant. Crurum tantum rubore vnde & nomen, ab Ardea differt. Quo loco doctiſſimorum virorum lapſus notandus eſt, qui Cirrim Virgilianam putarunt eſſe Galeritam: ſolius apicis ducti ſpecie: quæ vtriq; quidem generi communis, haud parum tamen differt. In Alauda plumarum ſeries ſeparatarum criſtam efficit, vbi ſuſtollun tur. Cirri pinnulæ oblongæ pulcherrimæ, quibus addebamus pileolis decus iuuenes, infant, ventoſiq; ingenij teſtimonium ſicut ederam cuppæ, atque œnopolio. Neque verò ſolus error eſt. Eſt comes alter illi. Cùm Haliætum Falconem pingit Albertus: cuius pes alter vncis vnguibus armetur ad auium prædam: alter ſit Anſerino ſimilis ad natandum. Idem Falco, Niſus, Haliætus e Virgilij poëmate. Niſus enim in Haliætum, eo canente mutatus eſt. Falco noſter Phœnicopoda prædatur ad victum. Niſus apud Maronem Cirrim. Tertia itaque multorum culpa, qui Niſum Sparuertum exiſtimarũt, quia Cirrim pro Alauda capiebant, ſaltem Smerilum dixiſſent. Sparuertum aliquando à Græco deduxiſſem παρὰ τὸ σπαράττειν aues: quam vocem in Italiam ſimul Hexarchatus cum Græcula ſuperbia importaſſent, niſi Germanicè ſic eum appellaremus. Ceterum quæ de Cirri opinio ad Alaudam translata eſt, cum tam altè inſederit in animis hominum, vix vt vllo pacto auelli poſſe videatur (quippe etiam, dum hæc ſcriberemus, amicus meus ſummus, idemq́; doctiſſimus, pertinacia ſua huic ſententiæ imminebat) teſtimonio doctiſſimi poetæ labes hæc eluenda eſt. Ille in eodem poematio ſic:*

[f] *De aucup. lib 1.*

[g] *Exer. 233.*

Phœnicopus.

Gaza.

Cirri quid.

Niſus non eſt Sparuerius.

Inde alias partes, minioq́; infecta rubente
Crura.

Hæc omnia

Hæc omnia Scaliger. Quibus sanè argumentis Cirrim non esse Alaudam omnino cõficere videtur. Quod autem dicat; multos, quia Cirrim pro Alauda capiebant; Nisum Sparuerium existimasse, posset è contra dici, multos quia Nisum pro Sparuerio capiebant, Cirrim Alaudam existimasse. Nam Sparuerius Alaudis maximè insidiatur, & infensus est: quod Virgilius de Niso, seu Haliæto in Cirrim testatur. Sed iam reliqua synonyma prosequamur. *Alcanabiri*, inquit Bellunensis, (alias Alcanabir, Canaberi) *est auis nota Damasci, cuius meminit Auicenna in curatione colici affectus, & creditur esse auis illa, quæ Venetijs Lodola* (Alauda) *alias Capellata* (Alauda cristata) *dicitur.* Idem Bellunensis apud Auicennam legit Cambura, Canaberi, vel Camberi, & Lodolam interpretatur. Apud Serapionem pro Hanabroc interpres Vpupam ineptè interpretatur, quem tamen sequitur Syluaticus. Rectiùs mea sentẽtia Aggregator ibidem Kambrah legit, & Capellutam interpretatur. *Alcubigi*, inquit vetus Auicennæ glossographus, *est auis, quæ dicitur Alauda Capellata*, sed Bellunẽsis interpretatur auem Perdici similem, aut ipsam Perdicem secundum aliquos. Galeritę cristatæ, inquit Albertus nimirum ex Auicenna Græceid vocantur. Idem alibi Auicennam, & eius interpretem sequutus pro Græca voce Corydos ineptè scribit Kocoroz, & alibi Coratoz, & Forodoz. Apud Rasim Finore nominantur aues, quibus easdem vires attribuit, quas Alaudis. Quanquam autem plurima ex iam commemoratis nomenclaturis, vt diximus, Alaudæ cristatæ tantùm conuenire videantur, tamen aliquando ad omne genus Alaudarum abusiuè vsurpantur: vnde [h] Aristoteles differentiæ gratia cristatam, λόφον ἔχουσαν periphrasticè vocauit. Quapropter haud rectè sensisse videtur, qui Corydalis omnibus cristam inesse affirmauit. Italicè vocatur Lodola, Allodola, Allodetta. Gallis Alouette, Hispanis Cuguiada; Germanis Lerch, Anglis Lerck, vel Larck, vel Lauerock, Illiricis Skrziuuan, Saxonibus & Flandris Leeuuerck, & inter hos Batauis Leeurick, quæ duo postrema vocabula admodum similia videntur Cimbrorum Leeuvvere: cuius nominis etymum reddere conatur [i] Goropius inquiens in illo v consonantem pro f littera duriore ad compositionis mollitudinem fuisse aduocatam. Integrè enim ait, & extra compositionem Leefuuerc diceretur: qua voce idẽ significatur, quod Romanus vitæ opus ad verbum verteret: siue malis Latinius totius vitæ officium, atque munus. Mirificum me Hercules (addit Goropius) & portentosum nomen. Quid enim vel tantum, vel tanti in hac pusilla auicula esse potest, vt in eo vitæ opus consistere meritò dici possit. Ego sanè quodnam hoc opus sit, siue munus, quod totius vitę summam ipsi complecti visum est, qui hoc nomen exiguæ huic aliti dederunt, non ex libris vllis, sed ex maiorum accepi traditione, qui mihi adhuc puero frequenter narrarunt, hanc auiculam quotidie septies in altum euolare, quo hymnos cantet suo creatori: vnde factum, vt postea in adolescentia mirarer, dum viderem Psalmistam cecinisse, *Septies in die laudem dixi tibi*. Ex hac re fortè quidam arripuerunt occasionem, vt Alaudam à laudando nominari docerent, cum tamen nihil sit putidius, quàm vocabulo Gallico Latinam ascribere significationis causam, & ipsa adeo vocum causa, tanquam ex summo tribunali sententiam ferat, cuiuis sermonis nomina statuenda sint. Quando itaque nullum aliud præcipuũ Alaudæ opus commemoratur, quam quod septies, id est perfectissimè omnibus modis, & semper Deum laudet, atque demulceat, in hanc cogimur descendere sententiam, vt hoc ipsum, Deum nimirum assiduè adorare, & laudare, dicamus ipsum ipsissimæ vitæ opus apud maiores nostros iudicatum fuisse. Hactenus Goropius de Leeuvverc etymo, quo nomine apud Cimbros Alauda appellatur. Qui item paulo inferiùs alteram affert huius nominis rationẽ quã cùm ex eodẽ de Alaudæ apice disputabimus, adducere non pigebit. Et hæc de nomenclaturis omnium Alaudarum generatim, quarũ tamen pleraq; cristatis pręcipuè cõueniũt, dicta sunto. Reliqua, quæ singulis Alaudarum speciebus propria sunt, suo loco referemus.

Alcanabiri. Canaberi. Cambura. Hanabroc. kambrah. Alcubigi. kocoroz. Coratoz. Forodoz. Finore. [h] H. l. 9. c. 25. Corydalis nõ omnib' crista inest. Lodola. Alouette. Cuguiada. Lerch. Lerk. Skrzivvan. Leeuerck. Leurick. Leeuvvere etymum. [i] Hierogl. l. 8.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

ALaudarum duo genera sunt inquit [a] Aristoteles, *alterum nempe cristatum, quæ propriè Galerita à crista appellatur alterum gregale, nec singulare more alterius, verùm colore simile, quanquam magnitudine minus, & crista carens, cibo verò idoneũ*. Cæterùm præter hæc duo commemorata à Philosopho genera, alia etiam agnoscit nostra ætas nõ parum diuersa: cuiusmodi sunt Alaudæ illæ, quę supradictis magnitudine cedunt, & crista insigniuntur; quapropter eas aliqui non ineptè cristatas minores vocitant. His admodum similes sunt quæ syluestres appellantur, eadem nimirum magnitudine, quæ & ipsæ crista decorantur, sed albicantiores sunt, præsertim parte supina, nẽpe ventre, & circa collum, & oculos. Annumerant etiã Alaudis, nec iniuria auem illã, quæ Italis Calandra dicitur, quę nõ nisi magnitudine ab illis differt, vnde nos de ipsa inter Alaudas agemus. Addit postremo [b] Bel-

[a] H. l. 9. c. 25. Calandra. [b] De Auib. lib. 5. c. 25.

Farlouse. Fallope. Alouette de pre.

lonius aliam Auiculam quandam Alaudæ valde similem, sed minorem, Gallicè Farlouse, siue Fallope, seu Alouette de pre i. Alaudã pratorũ nominatã. De quibus singulis priuatim suo agemus loco, si prius quæ oĩbus, aut saltẽ pluribus adaptari possunt, prius percurrerimus.

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] H.l.9.c.13

Lauda magnitudine est lutea auis, inquit [a] Aristot. Galenus verò & Aetius adsimilem esse dicunt Passerculis, qui Pyrgitæ, & Troglytæ nominantur. Passer qui syluestris, & maior cognominatur, vt ait Actuarius, Alaudam magnitudine refert. Suidas, & Varinus eas Coturnicibus similes esse dicunt: quod de colore accipiendum est. Color etenim κεραμεώς, id est, testaceus, teste Gyb. Longolio, communis est ferè pulueratricibus, vt Alaudæ, Perdici, Coturnici. Quidam ἐπιτυμβιδίας à colore fuisse dictas coniiciunt, à verbo nimirum τύφω, quod est uro; quòd ad flammeum colorem accedũt. Sed magis placet huius nominis causam ad fabulam referre, quæ à nobis suo loco explicabitur. *Alauda*, inquit Albertus, est *coloris cinerei* (Ornith. lectionem corruptam esse coniicit, & terrei legendum existimat, cui libenter assentior, nam præterquam quod author de natura rerum terrei coloris esse scribit, in Alaudis, quas quotidie ferè videmus, ille color, non cinereus cõspicitur) *paulo maior Passere* (id solum cristatæ maiori conuenire videtur) *& in posteriore digito pedis longissimum habet vnguem*. Scaliger vngues rectos illi assignat, & longissimos.

MORES. INGENIVM. VICTVS.

Aues sunt puluerattrices.

[a] H.l.9.c.50

ALaudæ ex illarum auium numero sunt, quæ se puluerare consueuerunt. Sic enim de eis, inquit [a] Aristoteles: *Sũt puluerattrices, quæ non altiuolæ, sed terræ propinquæ, vt Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phasiana*. Cæterùm quòd terræ propinquis annumeret, id sano modo intelligendum: Non etenim semper id faciunt: sed sæpè in summum aërem alis sese attollunt; & quoties altiùs tendunt, eò suauiores, frequentioresq́; cantus ædũt, ad quod Bapt. Mant. hisce versibus allusit; *Prole noua exultans galeaq́, insignis Alauda*
Cantat, & ascendit, ductoq́, in aera gyro *Se leuat in nubes, & carmine sydera mulcet*.

Quod ad animi dotes attinet, illis natura sicut permultis alijs animalibus quandam naturalem perspicacitatem ingenuit, qua noxia cognoscerẽt, & cognita subsidijs quibusdam subterfugerent. Cõtra fascinationis metum gramine (in nidũ ingesto) se tueri tradit Aelianus, & folia quercus comedũt, vt ait [b] Philes: qui lauri etiam folijs vesci scribit, sed valetudinis, an cibi gratia, an alia de causa non satis est manifestum, alij id diligentiùs inquirant: ego interea hic aliquid de earum victu dicam. Est autem idem ferè, ac plerisq; carnoris commemoratis auibus, quibus durum est rostrum. Vermes etiam deglutiunt, & attelaborum ex locustarum genere, oua diligenter perquirunt, & conficiunt. Quod postremũ est a [c] Plutarcho traditum, addente, eas idcircò a Lemnijs coli: cuius rei quoq; meminit Cælius Rhodiginus his verbis: Sanè constat, bouem, atque ouem, & ichneumonem vtilitatis, ac beneficij gratia in cultu fuisse. Sicuti Lemnij colunt Corydos, id est, Alaudas, quod oua locustarum scrutentur, & perfringant.

[b] De Anim lib.1.c.35.

[c] L.de Isid.

LOCVS. MIGRATIO.

[a] Hist.l.9.c.8

EX his (humi, scilicet nidulantibus) inquit [a] Philosophus, *Alauda & Gallinago, & Coturnix nunquam in arbore consistunt*. Quod quidẽ vt plurimùm est verum. Tamen ego aliquando Alaudas, etiam cristatas nudis arboribus insidere obseruaui, præsertim, quæ rugoso, & minimè læui sunt cortice. Quòd autem eas alibi idẽ [b] Aristot. inter aues latere solitas recenseat: id non omnino verum est, licet illi astipulari videatur [c] Georgius Agricola, qui de eis, alijsq; auibus ita scribit. At Hirundines tam domesticæ, quàm agrestes in loca vicina, quę sunt tepidiora secedunt: quę si defuerint eis, se in angustis montium locis condunt, in quibus aliquando etiam Sturni, Palumbes. Turtures, Merulæ, Turdi, Alaudę, Vpupę latere consueuerunt. Siue autem in arboribus, siue in montibus latuerint, eo tempore deplumes conspici solent. Hæc ille, id tamen aliquando tantum euenire pronuncians. Quippe in Italia omni tempore conspiciuntur, sicuti & in Gallia; quod scribit Bellonius, quiq; mendum in [d] Aristotelis cõtextu suspicatur. Semper enim, vt ille inquit, & Galen. scripserat, in vijs obuię nobis sunt, pręsertim hyeme. Et licet illi de cristatis id pronunciasse videantur, tamen reliquas quoq; idẽ facere experientia didici: Sicut contra, quòd Turnerus non cristatis attribuit, quod scilicet ad ripas lacuum magna ex parte degant, cristatis esse magis ex vsu: neq; interim, inficias iuerim id ab illis, quę crista carent, nõ esse alienum. Mirum Alaudas, neque Coturnices in Andalusia non conspici, quod [e] Auerr. tradit.

[b] H.l.8.c.16

[c] L.de Animãt. subter.

[d] De auibus l.5.c.22.

NIDVS.

NIDVS. PARTVS

IDVM Alaudæ humi construunt, ex siccarum herbarum radicibus. Sunt qui ex siccis stercoribus illum conficere dicant, Alaudam cum Vpupa turpiter confundentes, nominis æquiuocatione decepti. Nam Hanabroc aliqui Alaudam non male, licet aliter sit legendum, aliqui Vpupam perperam interpetantur. Ter anno nidificant, ut est ab aucupibus obseruatum, nempe circiter calendas Maij, & Iunij, & paulò post Idus Iulias. Sed hoc perpetuum, & stabile non est. Nam pro temporum constitutionibus id aut tardiùs, aut citiùs euenit. Oua pariunt quinque, plus, minus. Quod autem vulgò receptum est, oua illarum a bufonibus foueri, & excludi, id quidem ut ridiculum est, ita potius ab eisdem, reptilibus, & mustelis oua deuorari crediderim. Sed, (quod suspicor, huius deliramenti imperitis occasionem præbuisse,) raro à parentibus fouentur. Nam, ut inquit Albertus, modico calore egent, ut excludantur. Quod ideo fortè euenit, quia *nidum suum aura patere cupiunt*, teste [a] Philosopho, & superincidentes solis radij parentum defectum supplent. Etsi uerò nidum auræ patere cupiunt, eum tamen ita recondunt, ut prætereuntium, & Accipitrum oculis minus obuius sit. Quod innuit [b] Aristoteles, cùm inquit. *Quæ autem minus volant, ut Perdices, & Coturnices non nidis, sed condenso, frutice prolem muniunt: sicut Alauda, & Tetrix.* Cæterùm in segetibus quoque, & in gramine eum sæpe occulere consueuerunt: Quorũ prius innuit apologus, qui de Alauda in segetibus nidificante apud multos legitur, posterius confirmat hoc [c] Alciati distichon.

Quot oua pariant.

[a] Lib. 6. c. 1.

[b] Hist. l. 6.

[c] Embl. 26.

Occulit inflexo nidum sibi gramine Alauda,
Vulgo atuntq; pullos sic fouet illa suos.

Postquam oua exclusa sunt, matres de pullis admodum solicitæ sunt, quæ prius oua negligere putabantur, & eos ferè implumes adhuc è nido in agros ad pastum educunt, fortassis, vt eos prædantium iniurijs citò eripiant. Quæ præpropera pullorum eductio me puerum adhuc sæpius fefellit. Cùm etenim illos recens exclusos, & nudos ferè plumis obseruassem, post triduum ad nidum reuertens euolasse iam reperi. Quod in Perdicibus quoque, & Coturnicibus, alijsque id generis alitibus à me & ab alijs est obseruatum. Cuculus in huius alitis nido libenter nidificat, ut ex [d] Aristotele patet *Cuculus*, inquit, *vt antea dictum est, non nidificat, sed in nidis parit alienis, & præcipuè in Palumbium, & Curruca, & Alauda humi.*

[d] Hist. lib. 9. cap. 29.

CANTVS. VOLATVS.

LAVDIS peculiare uidetur esse, cùm uolant, dulciùs, & sine intercessione canere, quàm cum cursitant. Nam cùm humi quiescunt, aut nunquam, aut raro cantant. Hunc canendi, & uolandi morem annotat Albertus. *Cantat*, inquit, *ascendendo per circuitum volans & cum descendit, primo quidem paulatim id facit, & tandem alas ad se conuertens* (contrahens) *in modum lapidis subitò decidit, & in illo casu cantum emittit.* Hæc Albertus. Quæ verò in caueis captiuæ asseruantur, hunc sibi à natura ingenitum morem, quoad licet seruare conantur. Nam quoties cantillãt alas motitantes volatum quodammodo altum exercete velle videntur. Porrò non omni tempore æquè suas cantilenas ędunt: quod alijs alibi auibus euenire diximus Matutino nãque potissimùm audiuntur, meridiano silent. Vnde scribit [e] Theocritus messores consueta munia incipere debere, cùm Alauda excitatur, à labore cessare cùm dormit:

[e] Idyl. 7.

Ἄρχεσθαι δ᾽ ἀμῶντας ἐγειρομένω Κορυδαλλῶ,
Καὶ λήγειν εὕδοντος, ἐλινῦσαι δὲ τὸ καῦμα, id est,
Messores incipere oportet, cum Galerita excitatur:
Et desinere cum illa dormit, & sine sensu tolerare æstum.

Sed & cùm cælũ sudũ est, incessanter canit, pluuio, aut nubilo obmutescit. Cuius rei meminit author de natura rerũ, *Alauda*, inquit, *mira alacritate pennis exertis suaue vocis modulatione læta serenitati temporis quasi applaudit. Nam nubilo, pluuioue cœlo vix, aut vnquam canit, vt neque humi, sed inter ascendẽdũ. Ascẽdit autẽ paulatim, subito vero, & instar lapidis descẽdes cãtillat.* Hæc ille In cãtu autẽ quodammodo sibi applaudere videtur, vt innuit Dãtes his versibus:

Quãdo nõ canat.

Qual' Alodetta, che'n aere si spatia
Prima cantando, e poi tace contenta
Del vltima dolcezza, che la saua

CAPIENDI RATIO

a In Ixeut.

QVOMODO capiantur viſco Alaudæ, docet a Oppianus, *Auceps*, inquiens *Noctua expoſita in aſpide aliqua area, ſubinde funiculum attrahit, & virgulas vndique circumpoſitas viſco illinit. Tum Alaudæ ad Noctuam capiendam properantes inuiſcantur.* Sed hoc modo, vt referunt aucupes, nullæ, aut ſaltem perpaucæ prehenduntur. Non enim in ramis, ſed humi quieſcere ferè ſemper conſueuerunt, vt iam annotauimus: iſque modus auibus, quæ molli ſunt roſtro & in dumetis degunt, capiendis magis idoneus videtur. Frequentiùs autem, & maiori numero retibus capiuntur, vt innuere videtur b Alciatus, dum canit.

b Emb 104.

Dum Turdos viſco pedica, dum fallit Alaudas

c Lib 20. c. 19 & 20.

d Annot. in Pand.

Quomodo verò ita fallantur, abunde docet c Creſcentienſis: quem Lector per ſe, cùm otiũ eſt, adire poterit. Retis etiam genus, ad has, & reliquas aues capiendas, quo etiam noſtri paſſim vtuntur aucupes, deſcribit d Gulielmus Budæus. Genus eſt, inquit, retis bimembre, quod duabus alis conſtat, humique deuolantibus auibus, adducto fune contrahitur, expanditurque. Robertus Stephanus Gallus Alaudas noctu capi ſolitas eſſe tradit, modumque ſic docet. Alaudæ, inquit, Perdices, Ruſticulæ, & aues aquaticæ capiuntur noctu ad ignem tintinabulo, & retis genere quodam. Ignis hoc modo fit. Ellichnium facito ex linteis veteribus ſiccis in ſeuo liquato madefactis, eaque cõtorqueto ad craſſitudinẽ brachij, & craſſitudinẽ pedis Sicilie. In quibuſdam verò Italiæ locis nonnulli noctu per campos faces ex cannis aridis conficiunt: alibi, vbi reſinæ pineæ adeſt copia, ei igni lento liquatæ pannos lineos veteres contortos intingunt, & inſtar candelarum efformant: quibus noctu ad aues capiendas vtantur. Sed vt ad Alaudas redeamus, hyeme maximè capiuntur, & tum præcipue, cùm nix alta iacet, gelatue.

CORPORIS AFFECTVS.

a Art. med ſect. 1. l. 2.

MORBO comitiali laborare dicũtur, & ideo qui huic affectui obnoxij ſunt, ab Alaudarum eſu abſtinere iubentur. *Abſtineant*, inquit a Dominicus Leonus de epilepticis loquens, *ab auibus epilepſiam patientibus, vt ſunt, ſecundũ aliquos Perdices, & Coturnices, & Alauda.* Afficiuntur & alterius oculi cæcitate, cùm diu in caueis vitã ducant, ſi Alberto credimus, qui addit, hoc eis nono ferè anno accidere, vt ſe aliquoties expertum eſſe ait. Sed quæ à nobis aluntur, vix tã diu viuunt priuſque moriuntur, quàm obcæcentur. Poſtremò morbo illo, quem ſubtilem vulgò appellari diximus, ſæpe etiam infeſtantur.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

a Hiſt. lib. 9. cap. 1.
b ibidem.
c ibidem.

AMICI *ſunt*, vt ſcribit a Ariſtoteles, *Iunco, & Alauda.* b Idem, *Auium*, inquit, *Varia dicta cum Alaudis diſſident.* Alaudæ item cum Pella ex Ardearum genere, inimicitias exercent, & illius oua diripiunt, eodem c Philoſopho teſte. Acanthyllidem quoque odiſſe teſtantur Philes, & Aelianus Coruos quoque eis eſſe infenſos, arguit ille Alberti Coruus, qui eo præſente Alaudam deuorauit. Sed omnium maximè in eas ſæuire dicuntur Accipitres, & illi præcipuè, qui inde Alaudarij nominantur, quos adeo expaueſcunt, Alberto, & Matthæolo teſtibus, vt in hominum potiùs ſinus confugiant, vel loco manentes, vel in terra ſedentes, capi ſe ab hominibus permittant. Sed magis eſt mirum, quod Antonius Mizaldus de occulta earum cum Arcturo ſidere inimicitia refert, inquiens Alauda in exortu Arcturi cum ſole, obmuteſcere incipit, nec non ægrotare, ac plumas vellicando excutere. Nã aues, & animantes ſuum habent quæque peculiare ſidus, à quo mouentur ad cantum, taciturnitatem, mœſtitiam, & hilaritatem. Poſtremò ipſas ſinapis ſemen nulli non aliàs innoxium enecat: vt meminit d Aelianus, cùm ait: *Alaudam ſinapis ſemen, Gruem hauſta vitis lachryma conficit.*

COGNO-

COGNOMINATA. DENOMINATA.

HOMINES olim, inquit [a] Aristophanes, auium cognomina vsurparunt. Vnde & Philocles Corydus nominabatur. Scholiastes causam reddit, quòd capite superius acutiore esset, καὶ Ὀρνιθώδης τὴν κεφαλήν. Deformem verò illum fuisse in Thesmophoriazusis etiam indicat Poeta. Vnde dicebant Hesychius, & Varinus Κορυδεὺς (Ornithologus legit Κορυδὸς) & filij eius tanquam deformes in comœdijs traducuntur: indeq́; natum est prouerbium, *Corydeo deformior*. Corydones appellãtur pastores duo, alter apud Theocritum, apud Maronem alter, vterque fortè à Corydo, idest, Alauda, quæ suauiter canit, id nominis sumpserint: quod scilicet auis amœnitatem in cantu imitarentur: ad quod etiam alludit Virgilius, cùm cecinit:

Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

[a] *In auib.*

Corydeo deformior.

Intelligens verè Corydonem dici ex argumento dulcedinis. Cur autem apud Athenæum parasitus quidam hoc sibi nomen vindicauerit, non satis est manifestum Corydalla vrbs Rhodiorum est; & Corydela insula pestifera contra Tauri promontorium, quæ vocabula à Corydali deducta esse videntur, sicuti etiam Corydelis, qui salsamentarius piscis est, quem aliqui Cordyllam appellant, quorum nominum rationem assignare difficile est. Alaudium, inquit Budæus, appellatum esse videtur, à laudando, idest, nominando authore, & à priuatiuo, quòd qui prædia eo iure habeant, laudare authorem suum nemini teneantur, vt qui nullum soli dominum cognoscant, nec patronum. Sed forsan, vt optimè censet Ornithologus, ab Alaudis, id est, veteranis militibus dictum fuerit: quòd illis huiusmodi prædia ab initio tanquam bene meritis diuisa, & donata sint. Alaudarium Accipitrem à capiendis Alaudis quoddam Aquilæ genus quidam vocant, de quo nos sub Pygargi secundi generis nomine in primo opere egimus. Heluetij, teste Ornithologo Alaudarum flosculos appellant, qui nascũtur cærulei in pratis humidioribus, quibusdam è genere paruo herbæ arthriticæ, quam & primulam veris nominant, rari inuentu, cum lutei passim vulgares sint. Galli Pied d'Alouette id est, Alaudæ pedem, Germani Ritter spron, Bononienses nostri consimili nomine spron di caualiero, id est, equitis calcar appellant herbam, caule simplici ramulis multis brachiato, tenuibus, longis, diuisis, syluestris nigellæ modo. Floribus, purpureis, nigræ violæ æmulis, ex quorum altera parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ calcaris veterum formam, aut Alaudæ pedem referre videntur. Paulum Morigiam non possum non ridere, vt qui nobilem alias Gallaratorum familiam, & Gallaratam oppidum à legione Alaudæ sic denominari existimat: cùm alioqui nemo legionem illam Galeritam appellatam fuisse inquiat.

Corydalla. Corydela. Corydelis.

Alaudium vnde dictũ.

Alaudarius Accipiter.

Alaudarũ flosculi.

Pied d'Alouette.

Ritter sprõ

Spron di caualiero.

AVGVRIVM. PRÆSAGIA.

COLAENVS quidam Colonidas vrbem colonia Athenis deducta condidit, Corydo, id est, Alauda duce vsus ex oraculo: vt ex verbis [a] Pausaniæ cognoscere licet, quæ sunt eiusmodi: *Coronæorum vrbi finitimæ sunt Colonides. Negant vero qui illic habitant, se Messenios esse, sed ex Attica se terra huc à Coleno deductos aiunt. ipsum Colanũ Galeritam ex oraculo secutum in ea loca venisse.* Hæc ille. Aduenientem diem, & ineuntem æstatem ex Alaudæ cantu præsagire licet. Mas; inquit Albertus, in hoc genere valde musicus est, & multæ modulationis. Aestatem primus inter aues prænunciat, & cantu suo diem antelucano prænunciat.

[a] *In Mess.*

MORALIA. ET MYSTICA.

PLVRIMA ex Alauda ad mores, & mysticũ sensum facientia elicit [a] Goropius: quæ omnia si hic insererentur, nimis in longum nostra abiret oratio: quapropter quosdam veluti flosculos, ordine quodam singula, quæ diffuse tradit, percurrentes, decerpere tentabimus. Cum igitur Leeuwerc, quæ Cimbris est Alauda, etymum doctè admodum, & acutè enucleasset, causam affert, ob quam Alauda omnibus

[a] *Hierogl. lib 8.*

Diuina adoratio terra vetustior.

bus terrenis, atque ipsa etiam terra antiquior perhibeatur: quòd nimirum, septies quotidie in alto aere hymnos Deo canat. Diuina verò laus, & adoratio ipsi terrâ vetustior inuenitur. Ideoque, quòd nimirum Alauda septies in die laudes Deo canere creditur, in Aegyptiaca quadam tabula eius caput non semel quidem, sed septies pictum fuit, vt innueretur, septies quotidie Deo laudes canere Galeritas. Atque hoc solerti artificio doceremur, septies in singulos dies, id est, semper & assiduè Deo preces, & hymnos fundere oportere. Atque iam sese offert occasio, vt quod alibi polliciti sumus, alteram nominis rationem, quo apud Cimbros appellatur, ex eodem referamus. Antiquissimum est Alaudæ symbolum, & multis ante Crœsum, & septem Græciæ sapientes ætatibus in vsum vocatum, ad hoc denotandum, nihil esse precibus, & laudibus diuinis antiquius habendum.

Alterum Leeuvverc etymum.

Quòd autem caput eius ad huius rei notationem potissimum adhibuerint, causa fuit, vt ipse censet, quod id, quòd in re quaque summum est, & caput totius, id concinnissimè capite notatur. Deinde in Alaudæ capite ea cernuntur, quæ imaginem eius gerunt, quod altero Cimbrico nomine denotatur, nempe conus, siue apex.

Con° quid significet.

Conus enim, vt idem in Aleph figura declarat, verum vitæ opus designat, quod est, mentem nostram à multis ad ipsum vnum referre. Sicut enim omnes lineæ a basi ipsius coni ad vnum supremum punctum tendunt, ita omnium humanarũ actionum ratio ad eum modum instituenda, vt perpetuo mens nostra ad ipsum vnum, sũmum omnium rerum apicem recta dirigatur. Conus igitur aptissimum est symbolum, quo viuere denotamur: sed id nullo alio sermone, quam Cimbrico declaratur.

Leef Cimbris quid.

Leef enim apud illos viuo denotans, duas habet significandi causas, alteram quòd nihil aliud sit Leef, quam membra leuo, siue porto, altera quoniam eadem vox indicat in altum cælum id se leuare, quod viuit, de natura Lambda, & Hef ducta notatione. Quia vero nec vlli quæ oculis cernuntur, maior in altum tollendi vis est, quàm igni, nec alia ei, quàm conoides propria figura sit, vt ignis ignisq; figura, quæ in Alaudæ cono, seu apice optimè cõspicitur, apud vetustissimos vitalis tesseræ cõsecuta sit nobilitatem.

Ignis præ alijs in altũ tollit.

Duabus igitur rationibus, licet eodẽ tendentibus Galerita Leeuvverc, siue Leeueuuerc dicitur: altera quia conum, vitæ signum in capite gerat: altera, quia altissimè sese ad cælum attollat, vt Deum laudet, quod vt ipsissimum veræ vitæ opus est, ita vox Leef ex hoc ipso rationem habet suæ significationis. Ea est auiculæ natura, vt nihil magis obiter videatur agere, quam pabulum in terra accipere: idq; sibi primarium semper opus putare, vt terra, & terrenis omnibus relictis, quam altissimè in cælum subuolet ad preces, & laudes Deo canendas. Quid quod ne altissima quidem arborum cacumina digna putat, vt in ijs sedens Deum vel oret, vel hymnis extollat: propterea nimirum, quòd quantumuis eæ sint excelsę, vitę tamen suę pabulum è terra capiant, & radices sic in ea habeant fixas, vt nunquam ab ea se viuæ liberare possint. Quocirca Alaudæ omnia terrena spernentes, vt cælestibus indigna, & se quàm longissimè possunt ab illis dimouentes, sursum contendunt, quò propius ad patrem accedant, quem cantu suo demulcere moliuntur. Sic animi nostri quicquid terreni est, relinquãt necesse est, si digni velint haberi, qui sese orationibus, & laudibus diuinis dedant. Facessant omnes curæ, omnes libidines, omnes liuores, omnia odia, omnes simultates, omnis superbia, omnis auaritia, omnis ambitio, omnis fastus, omnia denique, quæ nos ad terram detrahunt, & terrenis affigunt, si tales euadere velimus, vt digni habeamur, quorum preces à patre cælesti exaudiantur.

Alas quãdo perdiderimus.

Sumantur Galeritarum alæ, sumantur, inquam, alæ illæ, quas Socrates dixit nos perdidisse, cùm terrenarum rerum, & caducarum cupiditate à cælo descenderemus. His vna cum Alaudis subuolemus nullis nixi terrenorum adminiculis, aut potius retentis impedimentis, cogitemusque tantò nos minus à patre, & vera vita abesse, quantò longius terrena omnia reliquerimus: atque adeo ne posse quidẽ nos Dei fores ita pulsare, vt audiamur, nisi prorsus à terrenis omnibus recedamus. Sed dicas, estne corpus alendũ? Sunt ne quærẽda quibus

Panis ematur, olus, vini sextarius, adde
Queis humana sibi doleat natura negatis?

Sit sanè hoc ita: sed hæc si quærantur, tanquam aliud agas: & interim dum corpore laboras, & discurris, animus vel apud superos versetur, vel si qua mora iniiciatur, ea mox reiecta, eo, vnde auocatus erat, reuertatur. Nihil in hac vita est tam graue, tam acerbum tam violentum, tam multis vel occupationibus, vel tormentis distractum, quod animum a superis detrahere possit, modò nos nolimus. Nec Alauda corpore caret, nec vento pascitur, nec cælibem vitam, agit, nec nunquam sobolem cogitur educare: & hæc tamen quicquid terrenum est, ita obiter agere cernitur, vt hoc vnum sibi opus habere videatur, quo semper creatori suo suaues cantiunculas frequentet. Hanc pariter si omnino imitari voluerimus, ita ut nihil amplius terrenorum memores simul cum ipsa in cælum subuehamur, nec esse

fuerit,

fuerit, vt alas nobis comparemus, quibus id præstare possimus. Oportet igitur, vt cælum, eiusque pulchritudinem intueamur. Nam ex admiratione tantæ machinæ, tam splendidæ, tam ornatæ, tam denique omnibus modis admirandæ in eius cogitationem veniemus, qui eam construxit, & cuius causa construxerit, inuestigabimus. Primum igitur ex summa pulchritudine hoc consequemur, vt hæc terrena perinde atque Alauda contemnamus: deinde vbi ratiocinando eò fuerimus deducti, vt illud tam pulchrum opus hominis causa a creatore factum intelligamus: tum verò ingenti primùm stupore corripiemur, ingenio nostro tantam bonitatem non capiente: at dum paulatim vires resumemus, & accuratius tantum beneficium animo reuoluemus: tum tandem tanto amore accendemur, vt hic internus ignis alas producat, & in dies magis, atque magis confirmet. Hic itaque alatus amor nos cum Alaudis in cælum attollet, & terrenorum oblitos, & totis ijs inhiantes gaudijs, quæ ex tam mirifico spectaculo oculis nostris vltrò exhibito consequuturos nos speramus. Tum demum firma fide patrem orabimus, vt nos ad vitam illam admittat, quam apud priscos Galerita denotabat. Sed iam videamus, quid Alaudæ caput septies in Aegyptiaca Bembi tabula depictum in suprema scipionum parte denotet. Hoc nihil aliud signat, quam caput scipionis nostri, Alaudæ caput esse debere. Sed quid est scipio? An non id, quo gressum nostrum sustinemus, atque firmamus? Sicut autem baculo hominum corpora firmantur, ita D. Paulus Colossenses hortatus est, *vt fide fundati, & stabiles essent*, & eosdem alloquens *fide firmatos* dixit, Idem ad Corinthios, *Vigilate*, inquit, *& state in fide*. Et ad eosdem epistola secunda: *Per fidem enim ambulamus*. Et prius: *Nam fide statis*. Ad Romanos dixit, *Ramos Iudaicæ oliuæ fractos esse propter incredulitatem*: & idcirco Romanos monet quorum oleaster successit in locum oliuæ, *vt dum starent fide, nollent altum sapere, sed timerent*. Ecclesiasticus vaticinatus est, *in sæculum staturam fidem*: quod si sic habet, hoc fidei scipione nos firmemus, qui vt perpetuò stabit, ita nobis quoque firmamentum præbebit æternum. Quomodo igitur scipionem eum vocabimus, cuius suprema pars in Galeritæ caput desinit? Galeritæ baculum? Bene quidem: sed cùm hoc dicis, quid aliud dicis, quàm baculum fidei. En quo venimus rerum. Fidei baculum, quo solo si charitate sit firmata, vita nostra stare potest, inuenimus in hieroglyphicis signis, quem si de sermone Cimbrico ab auicula, qua est insignitus nominaremus, Leeuvverc staf diceremus, id est, firmum viuifici operis scipionem. Nunc opus vitæ est ipsa fides: nihil vt intersit vtrius nota baculum designes. Qui Christophorum depinxerunt, diligentissimè obseruarunt, vt in periculosissimo humanæ vitæ freto, hinc Charybdi, hinc Scylla, hinc alijs monstris præsens exitium intentátibus firmo baculo niteretur. At quo quæso baculo? Quo alio, quàm baculo fidei? Cui si toti incumbamus, nihil est tam horridum, tam efferum, tam multis mortis periculis obnoxium, quod non securi penetrare possimus.

Scipio quid significet.

Firma enim, & inconcussa fides omnia firmat, & stabilia reddit: tamersi vel totus Oceanus quicquid habet vndarum, quicquid habet monstrorum, immittat ad ruinam. Cæterùm quia fides sine operibus mortua est, & nihil, nisi viuat per caritatem roboris suppeditat: non otiosè id in Christophori baculo considerandum eum semper à pictoribus frondentem nobis proponi: quò demonstretur in sola viua fide, & charitatis operibus animata totum scipionis Christiani consistere firmamentum.

Fides omnia firmat, & stabilia reddit.

Iam quia primum, & antiquissimum viuæ fidei opus est Deum perpetuis precibus orare, & laudibus efferre, in summo virentis scipionis apice Alaudam pictam videmus, in ijs præsertim tabulis, quæ genuinam olent antiquitatem. Hic ait Goropius meminisse se puerum frequenter parentes, quibuscum templum frequentabat, interrogasse, qui fieret, vt auicula ea quæ frondibus baculi insideret, non auolasset, dum S. Christophorus arborem, qua baculi uice utebatur, euelleret. Mirum enim id sibi videbatur, propterea quod dum studiosè Passerculos sectaretur, nullus unquam tam quietus consedisset, verùm se ad arborem, super qua sederet, propius accedentem, confestim quantum alis possint, aufugissent. Ad quam puerilem quæstionem sic respondere solebant, auiculam eam non metuere, eò quod creatorem suum humeris S. Christophori insidentem videret, cuius præsidio freta laudes Deo suo cantillaret. Quæ si conferantur, cum uetustis, admirabilis quædam sese offert consensio sæculorũ. Ex quo hoc saltem venit in lucem S. Christophori baculum & fidei baculum esse, & in eo cum scipionibus Aegyptiacis conuenire, quod supernè etiam Alauda sit insignitus. Cum itaque Alaudæ caput, quæ Leeuvvere, idest opus uitæ uocatur, scipioni imponitur, denotatur eum demum firmum fidei baculum esse, qui uitæ operibus coronatur. Nec rursus uitæ opus esse potest, quod fidei baculo non sustineatur: quoniam nimirum ea sola opera ad vitam conducant, quæ fidei innituntur. Quamobrem non vulgaris, aut leuis causa est, ob quam Alaudæ caput scipionibus impositum videmus. Hæc omnia ex Goropio, quibus ad

D. Christophori baculus quid denotet.

damus, Alaudas, tunc suauissimas cantiunculas modulari, cùm sudum, & serenum est: quapropter & nos tunc optimè canemus Deo laudes, cùm conscientia nostra nullis nubibus, nullis peccatorum tenebris obducetur. Nihil ergo nobis esse debet antiquius, quam vt conscientiæ serenitatem procuremus. Nam, ut est apud Ecclesiasten: *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* Alauda præterea si se ab Accipitre inlectari sentiat in hominis sinum refugit. Ad huius exemplum quisquis à diabolo omnium Accipitrum ferocissimo, & sæuissimo tutus euadere cupit, Christum, qui uerus homo est, & uerus Deus, omni cum fiducia adeat, & eum aduersus hostis infensissimi uires, & fraudes defensorem præsentissimum adhibeat.

VSVS IN INSIGNIBVS.

ALAVDAE tres aureæ olim insignia fuere Austriç, & serenissimę Imperialis familię Austriacę, quas Lupoldus eiusdem familię Marchio nonus in fasciam albam, in rubeo, ut dicunt, campo, primus commutauit. Ab Alauda legione insigne hoc originem habuisse docet [a] Vuolfangus Lazius, his uerbis: Quę eò prolixiùs adduximus, ut insignia uetustiora Austrię trium Alaudarum aurearum, unde, aut quo euentu picta primùm omnium extiterint, manifestum faceremus. Siquidem decimam Alaudam posteriùs abductam fuisse ab Antonino Marco in Pannoniam superiorem, ubi nunc Austria inferior excurrit, mox cùm de decima Pannonica (legione) loquemur, ostendemus. Quemadmodum enim duobus locis hæc legio Alauda statiua quondam habuerat, ad Arenatium uidelicet Rheni, & ad Vindobonam Danubij; ita vtrobique Austria fuit, cui Alaudarum insignia picta sunt à Franconibus constituta, quanquam prior illa ad Rhenum esse iam desierit, vbi hodie Hunesruken in Bestrichem extenditur. Hæc ille: qui etsi Austriacæ familiæ non meminerit, tamen ea insignia eadem de causa vsurpare uerisimillimum est:

[a] Comment. Resp. Rom. lib. 5.

VSVS IN CIBIS, ET IN MEDICINA.

PLVRA hic de Alaudis, tum ad rem medicam, tum ad culinam attinentia, dicenda essent; sed quia non omnibus Alaudis omnia ex æquo conueniunt: alię enim gulæ, aliæ magis medicinę deseruiunt, itaque quę unicuique generi peculiaria sunt, in proprias uniuscuiusq; historias reijcam, eaq; hîc tantum referam, quę omnibus indifferenter attribui possunt aut saltē ab alijs indifferenter ascripta videntur: [a] Castor Durantes Alaudas esse ait sine excessu calidas, & humidas, & tunc præcipuè esui esse, cùm pingues sunt, quales plurimę capiuntur autumno, & hyeme: boni esse alimenti; assas appetentiam conciliare; facilè concoqui, pręsertim si cum saluia, & larido assentur, aut uarijs condimentis elixentur: Sed quę sint hęc condimenta, non explicat. Necessum uerò esse, ut pingues, & iuniores sint, & in primis optimè coquantur: autumno præsertim, & hyeme comedi ab omnibus absq; ulla noxa posse. Adultas uerò difficilè concoqui, quare non nisi recens occisas, & optimis condimentis pręparatas comedere pręcipit. Qua in re tamen non temerè quis ab illo dissentiat, nam quę duriore carne sunt animalia, ut teneriora fiant, & esui magis idonea, mortua diù solent asseruari. Asseruari autem plumis exutas diutiùs in farina testatur. Quod uerò temperatè calidas, & humidas dicat, id quoque de non cristatis tantummodo verum fuerit, nam Cristatis id conuenire non existimo, quas nempe calidiorem, & sicciorem temperiem nactas esse non dubito. Cardanus utrunque genus calidum, & siccum esse pronunciauit. Michael quoque Sauonarola secundum caliditatis, & siccitatis recessum attingere. Sed fortè de cristatis tantùm hic intellexerit, vti pariter Io: Iacobus Vueckerus, Alaudarū carnem difficilè cōcoqui, & prauum succum pręstare dicēs, quod tamen nec in cristatis hisce maioribus omnino verum est, nisi admodum senes, aut nimis macilentæ fuerint, quales sanè aliquando reperiuntur, æstate nimirum potissimum. Nam autumno, & hyeme pinguiusculæ sunt, quod alioqui multi mirantur. Nam cum æstate maiorem habeant nutrimenti copiam, pinguiores etiam esse debere videtur, & tamen tunc macerrimæ sunt. Contrà hyeme, cùm nihil fere agri suppeditant, obæsulæ euadunt: ratio est quòd rari corporis habitus sint, qui propter æstum magis rarescit, ideoque quicquid inest humidi, diffluit, & consumitur. Præterea æstate Veneri indulgent, ut quæ ter in ea pariant, vt iam à nobis est annotatum,

[a] De sanit. tuend.

Alaudæ à temperies.
Quando pingues sint.
Assæ appetentiam conciliant.
Quomodo assandæ.

annotatum,& de sobole valdè sollicitæ sunt, & quicquid ferè naneiscuntur, illud ei suppeditant. Hyeme verò sui tantùm curam gerunt. Quod ad contra colicis, & alios affectus vim attinet, in quo summam prærogatiuam habere perhibentur, quia hac vi cristatas maiores tantum pollere credimus, nihil in præsentiarum dicemus, suo ea de re acturi loco.

PROVERBIA.

Καὶ πάντεσσι κορυδαλλοῖσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι, id est, *Omnibus Galeritis oportet cristam inesse*. Citatur ex Simonide, & vsurpatur aliquoties a Plutarcho, nominatim in vita Timoleontis in hunc sensum: Nullum esse mortalis ingenium, cui non sit aliquod vitium admistum, perinde ac si secũdum hominis naturam sit non carere vitio, vt Galeritæ naturale est habere cristam. Plutarchi verba subscribamus. *Quoniam autem oportet, vt videtur, non solum omnibus Galeritis cristam inesse, quemadmodum dixit Simonides, verùm etiam omni democratiæ Sycophantam*. Congruit huic dictum Cratetis, quod refertur apud Laertium, vix esse quenquam, qui prorsus omni vitio careat: *sed omnibus malis punicis aliquod inesse granum putre*. Hæc ex Adagiorum authore. Verum simile de Corydali prouerbium in alio sensu ab Eunapio Sardiano vsurpatum fuisse videtur, qui de * Oribasio loquens, *Verum*, inquit, *vt sine crista non est Alauda, ita non caruit inuidia Oribasius*, ac si diceret, quemadmodum non reperitur Alauda, quæ crista destituta sit, ita virtuti semper comes est inuidia. Cæterùm minus aptè hæc prouerbia vsurpari videntur. Nam non omnes Alaudæ cristam habent. Et Corydalis eas etiam Alaudas, quæ crista carent, significat, vt ostensum est. Credebatur Laurus aduersus venena valere, unde qui se tutum significare vellet, δαφνίνην dicebat φορῶ βακτηρίαν, idest, *laureum gesto baculum*. Cui ferè consimile prouerbium est de Corydo, gramen nido aduersus animalia noxia ingerente Ἐν κορυδοῦ κοίτῃ σκολιὴ κατακρύπτεται ἄγρωστις. Refert autem hoc prouerbium Cælius ex Zoroastre: quod hoc carmine exprimitur:

Omnibus malis punicis inest aliquod granum putre.

* De vit philos. in vit. Orib.

In Corydi nido interta occultatur agrostis,

Adagij vsus est, vt inquit Alexander Brassicanus, quando nobis non deesse præsidia tacita quædam, & paucis cognita innuimus. quemadmodum Corydus auicula agrosti, id est, gramine occulto quodam aduersus ea, quæ nocere possunt, amuleto vtitur. Simillimum illi, vt ait Eberhardus Tappius, quod Germani vulgò iactitant. Erist im Vvie ein spiesz hinder der thure. *Inter indoctos* (amusos) *etiam Corydus sonat*, Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται, quadrabit in eos, qui apud idiotas se se velut eruditos venditant, inter doctos alioqui prorsus elingues: Corydum autem auem minimè canoram esse testatur & Græcum epigramma, Licer Ἀδήλου,

Ἔστ' ἐνέπειν κύκνοισι κόρυδος παραπλήσιον ᾄδειν
Τολμῶν δ' ἐρίσαι σκῶπες ἀηδόσιν.
Εἰ κόκκυξ τέττιγος ἔφη λιγυρώτερος, ἦσαι,
Ἶσα ποιεῖν καὶ ἐγὼ Παλλαδίῳ δύναται.

Nos omnia Alaudarum genera vocis amœnitate valere nouimus, tertio excepto, quod absonum, & ineptæ vocis esse ostendemus. Quapropter ea prouerbia de hoc dicta fuerint. quod vt libentiùs credamus facit, quòd & ipsum etiam cristam habeat: vnde Corydis nomen ei propriè conuenit. *Aquilæ senecta, Corydi iuuenta*. Ἀετοῦ γῆρας, κορυδοῦ νεότης de viuida, viridique senecta, quæ præstantior sit aliquorum iuuenta Nam anus Aquila præstat Corydo auiculæ etiam ætate integra. Vulgò Italis dar l'Allodola est irridere, seu vt dixit Horatius naso adunco suspendere: quod ijdem aliter dicimus dar eacaboldole, moine, rosellin, la quadra, la traue, & id genus reliqua.

FABVLA. ET APOLOGI.

APVD * Aristophanem Pisistratus auium chorum imperitiæ taxans, hanc fabulam narrat: Galeritam omnium auium primam, antè fuisse, quàm terra esset, ac deinde patrem eius obijsse, nec terram fuisse, in qua sepeliretur. Cum igitur hic iam quintum diem iaceret, illam consilij impotem, patris tumulũ in capite eolocasse. Atque hic quidem apologus est ab Aristophane ad Aesopum relatus, Cuius fabellæ sensum antè explicuimus, ostendimusque inde ortam, quod

* In auib.

Alauda

Alauda ipſa terrā omnium non earum modò, quæ animalis habent naturam, ſed inanimorum etiam matre, & nutrice vetuſtior diceretur. Quod vero ad tumulum illum attinet[b] Theocriti verſus, hinc non parum lucis accipiunt, qui ſic meridianum tempus deſcribit.

[b] Eidyll. 7.

Σιμιχίδα πᾷ δὴ τὺ μεσαμέριος πόδας ἕλκεις;
Ἁνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ' αἱμασιαῖσι καθεύδει,
Οὐδ' ἐπιτυμβίδιοι Κορυδαλλίδες ἠλαίνοντι, id eſt,
Simichida, quo tu nunc in meridie pedes trahis?
Quum & lacertus ſub ſepibus dormit,
Neque criſtatæ Caſsitæ vagantur.

Alaudæ cur ἐπιτυμβίδιαι dictæ.

Inde etenim ἐπιτυμβίδιοι dictæ putantur, quoniam in vertice ſuo patris tumulum geſtent, erectum ea forma, qua in Aegypto pyramides videntur: ex quo, vt id obiter dicamus, quiuis intelligit, veterum tumbas in metam fuiſſe ſublatas, vnde multis in locis tumuli ad hāc effigiem è terra aggeſti etiamnum cernuntur: & a nobis non ſolum quæ hanc figurā gerūt, ſed omnia alia ſepulchrorū genera tōbe ſæpe dicūtur, & præcipuè a poetis, vt a Petrarca:

Giunto Aleſſandro a la famoſa tomba

Sed de hoc ſatis. De Alauda Aeſopus luſit alterum apologum, qui à multis authoribus paſſim refertur: Caſsita itura cibum pullis quæſitum, monet eos, vt ſi quid audiant, id cum redierit ſibi referant. Interim aduentat dominus ſegetis illius: & filio, matura, inquit, hæc operas poſtulant. Idcirco in craſtinum amicos adibis, & roga, veniant, operam mutuam daturi, vt meſſis peragatur. Vbi rediit mater, renunciant omnia, & trepidi orant, vt ſeſe auferat. Iubet illos Caſsita bono animo eſſe: nam ſi dominus, ait, ad amicos meſſem reiicit, craſtino ſeges non metetur. Die igitur poſtero Caſsita ad pabulū euolat, dominus fruſtrà amicos præſtolatur. Tum ille rurſum ad filium: Amici nulli veniunt: quin potius imus, & cognatos, affineſque noſtros oramus, vt adſint diluculò ad metendum. Nunciant hoc itidem pulli pauidi Caſsitæ. Ea hortatur, ne timeant futurum, vt neceſſarii fermè nulli obſequtales ſint, aduertant modò, ſi quid denuo dicetur. Orta luce proxima, & auicula in paſtum profecta, affines opellam non præſtant. Hinc dominus filio: Valeant, inquit, beneuoli cum propinquis, noſmetipſi cras metemus. Id quod vbi à pullis mater accepit, Hora, inquit, iam eſt abeundi: nunc dubio procul meſſis peragetur: in ipſo enim iam vertitur, cuius eſt negocium, non in alio, à quo petitur. Atque ita Caſsita cum pullis receſſit. Significat apologus, vt notat[c] Gellius, leuem plærumque, & inanem eſſe amicorum, & propinquorum fiduciam. Vnde audenter dicere poſſumus, ò amici, amicus nemo, ò propinqui, propinqui nulli: & illud ex oraculo quaſi Delphico exiiſſe, Ne quid expectes amicos, ne quid cognatos, quod tu per te agere poſſis. Habet idē Aeſopus aliunde Caſsita, & aucupe apologū, qui eſt huiuſmodi: Auceps auibus ſtruxerat laqueos. Alauda vero hunc procul vidēs rogauit, quidnam operaretur, eo vrbem condere dicente, deinde procul regreſſo, & abſcondito, Galerita viri verbis credendo, acceſſit ad caſſem, & capta eſt. At aucupe accurrente, illa dixit, heus tu, ſi talem vrbem condis, non multos inuenies incolentes. Fabula ſignificat, tunc maximè domos, & vrbes deſolari, cùm præfecti moleſti ſunt. Non minus lepidum de hac volucre[d] Iulius Cæſar Scaliger narrat apologum ex Aeno:

[c] L. 2. c. 29.

[d] Epidorp. lib. 3.

Immiſſulus vncis pedibus gerens Alaudam,
Arcebat. Auis fundere miſerabile carmen
Orare prius parceret odicæ volucri.
Contra ille: Modis, & numeris ſatura cicada eſt;
Icirco perit cum numeris ſuis, modiſque
Aſt ego Iouis ales tepida carne paſcor,
Sic frendet, & euiſcerat, & vorat precantem
Nil tetra calet bellua virtute Procuſtes

Hic Scaliger Immiſſulum accipit pro Aquila, cùm aliàs propriè ſit Vulturis pullus, licet aliqui etiam Aquilæ pullum eſſe velint, antequam cauda albicet: ſed de hoc alibi egimus. Cæterum hoc apologo nihil aliud denotari arbitramur, quam tyrannos virtutem minimi facere, & in ſtudioſos & eos, qui virtute excellunt non minus ac in alios truculentos, & ſæuos ſe præbere. Poſtremò narratur huiuſmodi de Alauda apologus: Caſsita laqueo capta plorans dicebat: Hei mihi miſeræ, & infelici volucri, non aurum ſurripui alicui uſquā, non argentum, non aliud quicquam precioſum. Granum autem tritici paruum mortis mihi cauſa fuit. Fabula in eos, qui ob vile lucrum magnum ſubeunt periculum.

DE ALAVDIS IN SPECIE, ET primùm de Alauda cristata, Cap. XI.

SYNONYMA.

PLVRIMAS nomenclaturas superiùs attulimus, quę etsi Alaudę cristatæ potissimum conueniant, tamen ad alias quoque aliquoties vsurpantur. Quare hîc eas tantùm referemus, quæ propriè hanc à reliquis discriminant. Apud Græcos nomen peculiare non habet: Aristoteles λόφον ἔχουσαν periphrasticè vocat: Author quidam obscurus libri de natura rerum, Gosturdum, cuius dictionis ratio obscura est, nisi a similitudine Coturnicum sic dici quis suspicetur: vel ex Arabibus eam detorsisse, nam Elluchasem, vel eius fortassè interpres Cuzardos habet. Italicè dicitur Lodola capelluta, vel Capelluta simpliciter, alicubi etiam Capellina, seu Cipperina, item Couarella. Gallis Cocheuis, quòd similitudinem quandam ob cristam cum Gallis Gallinaceis gerat, Germanis Beubellerch, Saxonibus pręsertim, Heluetijs Maglerch, id est, Alauda viarum, sæpe enim in vijs nobis occurrit, quod de ea etiam scripsit Galenus, Anglis propriè Lerca. In libro Rasis de remedijs ex sexaginta animalibus de Alaudis fit mentio, & paulò inferiùs de Finoris, quibus ipse easdem vires attribuit, quas alij authores Alaudis cristatis.

Gosturdi. Cuzardi. Lodola capelluta. Beubellerch. Maglerch. Lerca. Finoræ.

FORMA. DESCRIPTIO.

ALAVDA cristata, inquit[a] Bellonius, rostrum habet longiusculum, acutum, aliquantulum cauum, & recuruum. Crista, cuius radices inter vtrunque oculum situantur, aliquantulum nigricat: & quatuor tantùm eius plumæ aliquam magnitu-

[a] De auib. l. 5. cap. 22. Rostrum. Crista.

Alauda cristata cum fumaria lutea montana.

Dorſum. Cauda. Venter. Lingua. Vngues. Pectus. Color. Pedes. Magnitud. Alaudæ cristatæ ſenis deſcriptio.

dinem nactæ videntur; dorſum cinereum albo maculatur. Venter, & pars alarum interior albicant. Caudæ plumæ nigræ ſunt, ſi geminas vtrinque excipias, quæ alarum colorem referunt. Lingua exigua, fere furcata: & quia ramis raro inſidet, vngues habet longiuſculos. Hæc Bellonius, quibus adde, pectus cinereum pullis maculis conſpergi, in reliquo vero corpore color ferè teſtaceus. Sed non ſolum vngues ſunt et longi, ſed etiam pedes. Poſtremo Paſſerem aliquantò magnitudine excedit, vt prior hæc figura indicat. Poſterior icon eſt Alaudæ criſtatæ ſenis, cuius roſtrum, qua capiti coniungitur album erat, dorſum ad cinereum vergebat: pectus, venterque albicabant, ſed pectus punctulis exiguis coloris terrei diſtinguebatur. Alæ ferè totæ omnino albæ, præter paucas remiges, cauda verò nigra.

Alauda criſtata ſenex.

CANTVS. VOLATVS. LOCVS.

VAECVNQVE de Alaudis generatim diximus, ea omnia ferè huic generi conueniunt: quare pauca admodum hic dicenda ſuperſunt. Quod ad earum cantum attinet, [a] Bellonius non criſtatis melius, & ſuauius canere ait & eùm homines accedentes videt, cantum incipere. Contra alij non criſtatas præferunt. Sed mirum videri non debet, quibuſdam huius, alijs verò illius magis cantus arridere: nam quot capita, tot ſententiæ. Omniũ verò iudicio criſtata ſecundo generi, quod criſta caret, volatu cedit. Nam non tam frequẽter euolat, & euecta alis paucam in aere moram trahit, & ferè ſtatim procumbit, præterea gregatim non volitat, vt illæ De ipſarum volatu ſic ſcribit author de natura rerum: *Goſturdi non volant alterum auium more, ſed vento cogente nunc alta, nunc ima petunt.* Nemini autem dubium ſit, quin hoc illud Alaudarũ genus ſit, de quibus dixit Albertus: *Alauda in agris habitat non in ſyluis:* de quibus item Galenus; *In vijs ſæpe obuia eſt*, & Aëtius: *circa vias hyemis præſertim tempore.* Poſtremò ad ripas lacuum, & fluminum vt ipſe obſeruaui, frequentes conſpiciuntur, licet Turnerus id non criſtatis tribuat.

[a] De auib. l. 5. cap. 20.

Volandi modus.

Vbi degãt.

VSVS IN MEDICINA, ET IN CIBIS.

COLICVS affectus inter eos, qui humanum genus contorquent, haud infrequens, miseris modis excruciat, & sæuissima inducit symptomata. Nam dolor vehementissimus perforanti similis percipitur, perinde ac mucro ventri infixus inhæreat, quem præter alia sæpe frigidi sudores, creber singultus, neruorum distentio, extremorum frigus, animi deliquium, & tandē mors ipsa subsequitur. Aduersus immanem hunc tortorem nullum præstantius præsidium, quam quod ex Alauda cristata desumitur: sed diuersimode vsurpari consueuit. [a] Galenus alibi assam mandi vult, elixam alibi. *Galerita*, inquit, *auis illa pusilla nobis plerunque obuia in iure elixa colicos adiuuat. Verum assidue eam edere simul cum iure necesse est*, & quæ sequuntur. De eadem vero [b] alibi sic scriptum reliquit. *Galerita postquam tosta fuerit, comesta coli dolores aufert cum omnium admiratione.* Assam pariter laudat [c] Dioscorides, inquiens, *Galerita auicula est parua apicem in vertice Pauonis modo gestans. Hæc assa, & in cibo sumpta colicos iuuat*, vt restituit Marcellus Virgilius, non autem *Caliacos*, vt Ruellius transtulit, & vulgares codices habent. Sic autem legendum esse ex pluribus authorum testimonijs, quæ subijciemus, facilè patebit. *Finora*, inquit Rasis, *decoctæ cum aqua soluunt ventrem, & colo medentur.* [d] Serenus pariter afferens colici affectus remedia, canit: *Cum colus insuisum morbi genus intima carpit. Mande Caleritam volucrem, quam nomine dicunt. Quidam* inquit Plinius secundus, *cor Alaudæ* (aduersus colicum affectum) *adalligari femini iubent. alij recens, tepensque deuorari: Consularis Asprenaturi domus est, in qua alter e fratribus colo liberatus est, aue hac in cibo sumpta, & corde eius armilla aurea incluso, alter sacrificio quodam facto crudis laterculis* (fortè incluso corde) *ad formam camini, atque vt sacrum peractum erat, obstructo sacello.* Marcellus verò Virgilius de hoc sic scribit: *Hoc iam præscriptum remedium, colo, & omnibus intestinorum doloribus, & tam hominibus, quā iumentis ex hac re laborantibus efficacissimè subuenit.* Et rursus: *Alauda cum sua pluma in vase fictili gypsato in furno posito ita comburitur, vt teri possit. Contrita autem tenuissimus puluis reponitur, & cum opus fuerit, ex eo cochlearia duo, vel tria cum aqua calida per triduum, aut quatriduum dantur. Incredibile hoc colicis remedium, quod adeo prodest, vt omnia medicamenta meritis superare videatur.* Hæc ille. Comburendi modum docet Plinius secundus his verbis: *Porrò cinerem auium, vel aliorum animalium desideratū sic fieri oportet. In ollam nouam mittitur auis, aut quodlibet aliud animal, quod putaueris exurendum, quod addito operculo, circumlitoque argilla in furno feruenti torrebitur, spiramento permodico facto.* Postremò ad eundem affectum scribit Alexander Trallianus, Thraces viuente adhuc Alauda, cor eximentes, alligatorium facere, & femori sinistro ipsum circundare. Neotericorum etiam sexcenta afferre possem testimonia, qui vno ore summam in colico affectu curando Alaudæ prærogatiuam prædicant: sed ex iam adductis patere arbitror, Colicis, & non cœliacis ipsius carnes conferre. Porrò vnde hæc illi vis insit, docere conatur [e] Io. Baptista Porta. Loquacia animalia, inquit, colicæ passioni non obnoxia, vt etiam loquaces homines. Nimia enim garrulitate flatus, ex quo sæpe morbus exoritur, eximitur. Nobis igitur eorum imprimentes qualitatem eiusmodi morbum tollunt, & post cōnumeratas aliquot garrulas auiculas, Alauda, subdit, vocis modulatione mirificè delectat, caueis inclusa captiuitatis oblita vix diei horam sine cantu præterit. Alaudam ad colicos valere ex Dioscoride, Galeno, Aetio, & omnibus diximus. Hæc ille, qui supra docuerat, vnde cognosceremus Corydalim herbam ad eundem affectum valere; a similitudine nimirū, quam cum Alauda gerit, quòd eius flores cristati, turbinatique Alaudæ capitis galericulatum verticem æmulentur. Sed huius rei hæc potest afferri ratio: quia nempe eius succus aluum soluit, quâ solutâ flatibus etiam via patet. Conueniunt autem colicis non vehementia, sed leuia tantum medicamenta, quæ aluum modice ducant. Hic lectores monitos velim, Medicos cum Alaudas ad colicos facere scribunt, de cristatis intelligere, quarum ius & carnes idem in hac valetudine præstare ex dictis liquido constat. Quidam tamen ex Rasi scribunt, carnes earum ventrē constringere, ius vero soluere. Sic enim is [f] alicubi scribit: *Alaudæ cristatæ in cibo calefaciunt, & astringunt.* Huic astipulatur Elluchasem, dum scribit: *Cucardi sistunt ventrem, & ius eorum colicis salubre est.* Sed hoc Dioscoridi, Galeno, & alijs aduersatur. Miror autem Michaelem Sauonarolam, Galenum dicere, carnes earum scripsisse ventrem astringere, ius vero soluere, cum vtrunque ius nempe, & carnem colicis conferre doceat, vt supra citauimus. Porro colus ventris solutione, non astrictione curatur. Cæterum, vt scribit Elluchasem, *Cuzardi magis conueniunt medicinæ, quam cibo.* Nam caro earum

Colicus affectus.

[a] *De Simpl. medic facul. lib. 11.*

[b] *De Theriac. ad Pisonem cap. 9.*

[c] *L. 2. c. 48.*

[d] *De Med.*

[e] *Phytogn. lib. 6. c. 31.*

[f] *L. 60. Animal.*

calida est, & sicca, adeo vt scribat Rasis, calidiores, & ficciores esse Passere domestico; Michael verò Sauonarola vltimum secundi ordinis recessum in caliditate, & siccitate attingere. Nos de hoc alibi sententiam nostram diximus. Elluchasem inter aues syluestres præfert Calandrellas, & Sachar, (alias Sathur) pingues. Secundum locum tribuit Sturnis, Phasianis Perdicibus, tertium Coturnicibus, & Cuzardis. Si eis vero aliquando vesci quis velit, eligi debent iuuenes, & pingues, quibus ex Rasis præcepto conducet addere condimentũ ex aceto, coriandro, & succo sinapis. [f] Cardanus vtrunque genus saluia, laridoque massari solere dicit, & diuersis condimentis elixari, & facilè concoqui, si iuuenes, pingues, & benè coctæ fuerint, optimumque generare succum.

(f De tuend. valet. lib. 3. cap. 22.)

DE ALAVDA NON CRISTATA. Cap. XII.

SYNONYMA.

LTERVM Alaudarum genus gregale, nec singulare more alterius, Niphus suspicatur esse Tetricem Aristotelis, non alio argumento ductus, quàm quòd Philosophus, *Alaudam, & Tetricem condenso frutice nidũ munire* scribat: Verum hallucinatur. Nam Aristoteles, vbi de Alaudis ex professo agit, nullam illius, quæ crista caret, peculiare nomen affert, tantum abest, vt Tetricem nominet. Cæterum hoc secundum genus Terraneolam vocare videntur Hermolaus, Spótinus, & Grapaldus. Dicunt enim Terraneolam esse similem Alaudæ (cristatæ) nisi quod apicem non habet: & sic dictam, quoniam in terra, non in arboribus diuersetur, nidificetque: quanquam alioqui altiùs volet, quam cristata, quam Aristoteles terrenam esse ait. Verùm hoc nomen apud classicos nusquam legitur, quod nouerim, vnde cum Ornithologo existimo à recentioribus tantùm Italis vulgi imitatione sic dictam. Apud eosdem Italos nostros Lodola campestre appellatur, alicubi Petronella, in Gallia Cisalpina Fartagnia: apud Parmenses Regio, vt testatur Grapaldus. Quidam existimarunt in quibusdam Italiæ locis Calandrã dici, seu Calandrellam, sed ij tota aberrant via. Est quidem Calandra ex Alaudarum genere, sed ab hoc diuersa, vt quæ omnes alias magnitudine superat, vt suo ostendemus loco. Alauda non cristata, inquit Turnerus, à nostris fera Alauda à Vuilde, vel a hathlerck: à Germanis eiu Bleidlerch effertur. Sunt & alia Germanica eius nomina Sanglerch, idest, Alauda canora, quod cristatæ cantu ferè præferatur, & Himmellerch, idest, Alauda cælipeta. Volatu enim alta petit, idque sæpius, quàm cristata factitat, & longiorem moram in aere trahit, longioraq; spacia conficit. Item Boltzlerch, vt Gyb. Longolius interpretatur. Dubitat Ornithologus, nunquid eædem sint, quæ circa Basileam Lurlen dicuntur, an potius Calandræ. Sunt enim, vt ille testatur, ex Alaudarum quoque genere, & inter Alaudas volare constat. Galli tandem hoc secundum genus Alouette propriè appellant.

(Lodola cãpestre. Petronella. Fartagnia. Regio. A Calandra differt. A Vuilde. Bleidlerch. Sanglerch quid. Himmellerch quid. Boltzlerch. Lurlen. Alouette.)

FORMA. DESCRIPTIO.

LAVDA *non cristata*, inquit [a] Aristoteles, *colore similis est cristatæ, sed magnitudine minor, & galero carens:* [b] Petrus Bellonius sic eam describit: Alauda non cristata rostrum habet breuius quàm cristata. Postici eius digiti, & vngues eadem sunt magnitudine, qua anteriores. Venter subalbidus est. Pectus pluribus maculis distinguitur, quam cristatę. Caput nigrius habet, quàm illa, fuluo colore intermixto. In dorso color spadiceus, cinereus, & subniger permiscentur. Geminæ vtrinque in alis, & cauda pennæ in parte extrinseca diuersi sunt coloris ab eis, quæ in parte intrinseca reconduntur. Nostra, cuius iconem damus, descriptioni à Bellonio allatæ respondet, nisi quod posticos vngues multo longiores, quam anteriores, mas nigredinis plus habet, quam fœmina.

(a Hist. lib. 9 cap. 25. b De auib. l. 5 cap. 23. Rostrum. Digiti. Vngues. Venter. Pectus. Color. Alæ. Caudæ)

CANTVS

Alauda non cristata cum capno fabacea.

CANTVS. LOCVS. VOLATVS.

Aucupium.

ALET plurimùm amœnitate vocis hoc secundum [a]Alaudarum genus, quare multi eius cantũ cristatæ præferũt: quocirca a Germanis Sanglerch, id est Alauda canora dicitur. Eadem loca amat, quæ primum genus. Turnerus in planis, & locis erica consitis magna ex parte degere prodidit. Longolius inter iuniperos, & vepres, præsertim vbi frequens myrica (fortasse erica) gregatim cursitare scripsit. Est enim gregalis vt [a] Philosophus tradit. [b] Bellonius ait, eas hyeme quidem gregatim volare, sed æstate binas tantùm. Item in Gallia plurimas capi, adeo vt nullarum maior capiatur auium copia. Idem in quibusdam Italiæ locis accidit, vt Genuæ, sicuti audio, hyeme media, cùm iam Fringillarũ aliarũq; auiũ numerus diminuitur. Capiuntur autem retibus, vt quæ humi plærunque consistant.

Vbi degat.

[a] Hist. lib. 9 cap. 25.

[b] De auib. l. 5. cap. 23.

Retibus capiuntur.

VSVS IN CIBIS.

IBO peridoneæ sunt vel ipso [a] Philosopho teste, idq; pariter multi alij magni nominis authores affirmant. Elluchasem non solum cristatis, sed alijs etiam syluestribus auibus præfert. Turnerus carne longè suauissima quibusdam videri dixit. De hac intellexit [b] Polydorus Virgilius, cum inquit. Syluestrium delicatissimæ Perdices, Phasianæ, Coturnices, Merulæ, Turdi, Alaudæ. Hæc auicula hyeme minus rigida mirificè pinguescit, tumq; innumerabilis capitur numerus, ac maximè omnium mensas exornat. Quod hyeme admodũ pinguescat, testatur pariter Bellonius, illius quoque causam reddens. Nam frigus, inquit, calorem intrò cogit, ne effluat, aut dissipetur. Ait autem, Gallicum vulgus sibi persuadere hanc auem ex vno in alterum temperamentum facilè transire, & pro ventorum diuersitate, diuersimodè etiam immutari. Nam flante Austro macrescit, contrà, dum viget Aquilo, valde pinguis euadit: cuius rei quoque ipse eandem causam affert. Quomodo verò apud Gallos in cibũ concinnētur, docet [c] Io Bruyerynus. Alaudarũ, inquit, duo genera nouimus, vnũ gregale, nec singulare more alterius: verũ colore simile, amplitudine tamen minus, cibo

[a] Hist. lib. 9. cap. 25.

[b] Hist. Angl. lib. 1.

[c] De re cib. l. 15. c. 43.

perdonetum, & in Gallia frequentissimum: proinde captura fit largissima, hybernis potissimum, quo tempore obææ admodum spectantur, nisi niues diuturnæ fuerint, & nimia frigoris sit inclementia, quibus plærumque ob corporum imbecillitatem, & cibi penuriam tum hæ, tum aliæ huius modi aues solent perire. Vulgatissimus est cibus Lutetiæ. Has culinæ senas, aut duodenas, ligneo transfixas bacillo, saluia, lardoque interpositis assant. Elixantur etiam pipere, caryophyllis, aliisq; id genus conditæ. Quin & pistorio opere includuntur madentes cinamomite condimento: Hippocraticum vulgus nuncupat. Verum id genus epularum locupletum est, & ventri obedientium: quippe Alauda satis suo corpore vngitur. Hæc ille.

DE CALANDRA, SEV ALAVDA Maxima. Cap. XIII.

SYNONYMA.

Calandra est ex Alaudarum genere.

ALANDRAM etiam ex Alaudarum genere esse vel ex hoc patet, quòd alicubi Κορυδαλὸς vocatur, id est, Alauda: sicuti Venetijs etiã, vt aliquando sibi ab Antonio Eparcho Corcyrio, viro erudito audisse, testatur Ornithologus. Bellonius Corydalum Græcè appellari scribit. Alius Græcis χαλάνδοι, & χαλανδὸν dici quis haud inepte coniiciat. Hæc enim nomina habet * Oppianus. Ne vero hanc coniecturam falsam esse quis existimet, hic paraphrastæ verba adscribere non pigebit *Chalandram*, inquit, *nemo facile ceperit, ni si rete iuxta aquam extenso ab aucupe iuxta in tugurio latitante qui auem ad potum hauriendum accedentem funiculo retis attracto innoluat.* Nos Alaudas versari circa lacus, & amnes iam diximus: quapropter id quoque Calandram facere, vt quæ ex Alaudarum genere sit, verisimile est. Idem eius etymum confirmare videtur, quod fortasse fuerit, ni fallor ἀπὸ τοῦ καλῶς ᾄδειν, id est a suauitate cantus. Suauissimum autem Calandræ nostræ cantum esse nemo est, qui ignoret. Syluaticus pro Calandra perperam Galeritam interpretatur & pro Chamæzelo Calandrum auem. Chamæzelos autem humilem, vel humi, soliq; amantem significat. Vnde χαμαίζηλος, quod Alaudæ conuenit: nam & primam speciem terrenam esse tradit Aristoteles, & alteram aliquos Terraneolam vocare diximus: & cætera quoque Alaudarum genera terrena esse, id est, humi considere docebimus. Hinc fortè corrupta est vox Chamochilados, qua Alaudam vulgò in Creta nuncupari Bellonius scribit. Intolerabili errore Franciscus Alumnus, pro Calandra interpretatur Acredulam, & Aedona. Aëdon enim procul dubio Luscinia est. Sed multo magis etiam reprehendendus Aggregator, dum vocis affinitate deceptus, Chalandriam pro Charadrio accipit. Turpiter etiam errant, qui pro Gurgulione Chalandram intelligunt. Gurgulio enim Latinis nunquã auẽ, sed quoddã insecti genus significat, quod in frumento in saccis, aut in horreis incalescente innascitur, illi valde infestũ. Quare Albertus fortassis, & ipse vbi Gurgulum auem nominat, de Calandra loquitur. Italicè dicitur Calandra, cuius nominis etymologiam deducunt aliqui à verbo Italico Calare, quod significat descendere: quia vox eius ascendat quidem, sed plurimùm descendat. Germani Kalander proferunt, alij Galander. Hispani & Angli Chalandram, seu Chalandriam dicunt. Galli Calandre, quod nomen Bellonius à Græco Corydalo deductum fuisse putat, & quosdam fuisse scribit, qui pro ipsa Turdũ Visciuorũ acciperẽt, quos ibidem iuremerito reprehendit.

[margin:] *Calandræ etymum.* — * *In Ixeut.* — *Chamæzelus quid.* — *Chamochilados.* — *Alumni error.* — *Gurgulio quid.* — *Gurgulus.* — *Kalander.* — *Quorundã error.*

FORMA. DESCRIPTIO.

[margin:] * *De anib. l. 5 cap. 24.* — *Cui similis.* — *Magnitudo.* — *Vox.*

VIVS volucris descriptionem, & effigiem, quòd in Bononiensi agro nõ capiatur, ideoque à nobis nunquam visa sit vel si visa, non obseruata, à * Petro Bellonio mutuati sumus. Calandra, inquit, Alaudæ species est. Quam si quis cognoscere cupiat, Alaudam non cristatam se videre fingat ad Sturni magnitudinem accedentem. Quapropter qui eam Alaudam magnam dixerit, is haud inepte fecisse videri poterit: nam & vox eius Alaudæ voci omnino similis, licet altior, idem plumarum color, idem caput, eædem alæ, cauda eadem, idemque etiam mores. Pedes, tibiæ, digitique omnino similes, & in hisce postici, sicuti & Alaudis

Alaudis longiusculi. Collum gracile est quà eius iubæ capiti connectuntur, quod etiam de Pauone diximus, quodq; Coturnicibus est pariter cõmune. Quia verò nõ nisi magnitudine ab Alauda non cristata differt, & hac Galeritam esse maiorem diximus, & apice insigniri quo cristata, & Calandra carent, has alitum species Alaudas dici posse facilè concesserim & sub Alaudæ genere comprehendi. Calandra reliquas magnitudine superat, ideo crassiori rostro eguit, quo à natura donatã fuisse credimus, vt duriuscula grana, quibus victitat, cominuere posset: etsi quæ in caueis inclusæ asseruantur, auena, & panis albi micis enutriri soleant Hæc omnia Bellonius, ex quo etiam iconem modò expressam exhibemus. Licet fortassis nimis exiguam. Collum. Rostrum. Cibus.

Calandra cum Phalaride.

CANTVS. VOLATVS.

ALANDRIS, inquit author de natura rerum, auis est parua, similis ferè Alaudæ, colore fusca, plumis despecta, sed vocis modulatione audientes mirificè oblectat, ac omnes auium voces expressissimè imitatur. Quin etiam capta inclusaque captiuitatis suæ oblita vix vnam diei horam sine cãtu præterit, adeoque per diuersos auium cantus euagari gaudet, vt de cibo solicita non sit. [a] Bellonius etiam ei vocem valde harmonicam attribuit: ideoq; in Gallia, quo aliunde in caueis inclusæ afferantur, magno pretio venundari. Nos si quem rectè canere ostendere volumus, eum vt Calandra canere dicimus. Conijcit Petrus Bellonius, eam more Alaudæ non cristatæ gregatim volare. Postremò quod ad eius vsum in cibis attinet; Elluchasem interpres carnes eius inter cibos laudatissimi succi recenset.

[a] De anib. lib. 5. c. 24. In Gallia care vẽdũtur.

DE ALAVDA CRISTATA MINORE, & illi congenere. Cap. XIIII.

EQVITVR modò Alauda quam cristatam minorem appellant, Aristoteli planè incongnita nostris Lodola campagnola vulgò dicta, Germanis teste Turnero Coper a longissima, vt arbitratur, crista: Heluetij Robellerch Steinlerch, Baumlerch appellant, Angli a Vvolderck, Idem Turnerus, cui libenter assentior, hanc recentiorum Græcorum Corydon esse credit, nimirum illam, cuius in adagio supra citato Robellerch Vvolae. cx.

pra citato

prà citato fit mentio, *inter indoctos, id eſt, amuſos, etiam Corydus ſonat*: hoc autem nixus argumento, quòd Colonienſes aucupes vnanimiter nullam habere peculiarem cantiunculam affirment, ſed ineptè aliarum, quibuſcum victitat, vocem referre. Gyb. Longolius, etiam non cantillare eas expertus ait; nam cum ſæpe in auiario carceri incluſiſſet, & educaſſet, nihil planè profecit, cùm nihil præter eam vocem, quam ſubinde iterabant, & a qua apud Germanos nomen eas habere ſcribit, loquerentur. Idem aſſerunt Heluetij aucupes, Ornithologo teſte. Item ego in aëre tantùm cantare obſeruaui, & vocem inconcinnam, & conciſam efformare. Quare etiam in caueis non aluntur; huc tamen à nobis, quòd ex Alaudarum genere ſint, de iis eſt pertractandum, Quod autem prius Ariſtotelis genus non ſit, patet ex his Philoſophi verbis: *Alterum gregale genus criſtatâ magnitudine minus eſt*, hæc verò non ſolum criſtatâ ipſâ, ſed non criſtatâ eiuſdem Ariſtotelis longè minor eſt. Quam poſteriorem nemo etiam ſanæ mẽtis eſſe dixerit, cùm illa criſtâ careat, hæc longiſſimam habeat. Ceterùm hæc de qua ſermo eſt, quam criſtatam minorem appellare libet, criſtatis maioribus ſimilis eſt, ſed longè minor & apicem pro corporis paruitate longiuſculum habet, pe-

Deſcriptio.
Apex.
Color.

deſque rubros; & totius ferè corporis color ad ſubfuſcum magis, quam in illis vergere videtur. Eam Gyb. Longolius, cùm frigus intenſum eſt, & nix agros paſſim tegit, in ſterquilinijs, & prope horrea verſari ſcribit. Ego per agros gregatim curſitare obſeruaui. Eſt enim & ipſa gregalis, In vijs quoque ſæpe mihi conſpecta. Tradit idem Longolius, eas hyeme nobiſcum viuere, per æquinoctium auolare, nidos non conſtruere in ſegetibus, verùm in foſſis ſenticoſis, non aliter ac Paſſeres maiores. Meminit Ornithologus alterius cuiuſdã Alaudarum generis, quod huic proximè dicto fortaſſe congener fuerit. Ait autem. Eſt poſtremò aliud ſylueſtre genus Alaudæ criſtatum albicãtius proximè dicto (criſtato minori) præſertim parte prona, id eſt, uentre, & circa collum, & oculos, ut pictura a perito aucupe, eodemque pictore nobis communicata indicat: nam auem ipſam nondũ uidi. Nomen ei Germanicũ Maldlerch, id eſt Alauda Syluatica: quod Angli etiam proximè dictæ tribuũt.

Vbi degãt.
Gregales ſunt.
Vbi nidificent.
Maldlerch.

Alauda criſtata minor cum mycone Rouilij, ſeu fumariæ ſpecie.

DE ALAVDA

DE ALAVDA PRATORVM. Bellonij. Cap. XV.

COGNOSCIMVS, inquit* Bellonius, auē Alaudæ non cristatæ admodum similem, nisi quòd corpore valde sit paruo, Galliæ rustici Farlouse, aut Fallope nominant. nonnulli Alaudam pratorum. Ab Alaudis magnitudine & colore aliquantulum differt. Est enim paulò subflauior: quò fit vt vulgari non sit omnino similis: quinimo specie videatur esse diuersa. Coloris subrufi, & subflaui, nigroque magis, quàm Alauda maculatur. Hæc magni vbique fit: & ob miram cantus amœnitatem in caueis alitur. Sed quia difficulter admodum educatur, paucis in locis conspicitur. Si verò eam aliquando educari contigerit, suauissimè canit. Posticos digitos habet, quantos Alaudæ reliquæ. Caudæ plumæ in extremo albicant. Rostrũ tenue, & longiusculum est, vt in Alaudis. Plumæ cutem contegentes omnino nigræ sunt. Ramis non insident, sed humi dormiunt. Quodam anni tempore pennis in aëre erectis vicina loca suauissimis & diuersis cantibus replent. Cum Accipitrem super aduenientem conspiciunt, se se in vicinarum arborum ramis abdunt, ibique latitant: præter cæteratum Alaudarum morem. Alaudam pratorum vocitant, quòd in pratis nidificet. Omnibus Alaudis corporis magnitudine cedit. Hæc omnia Bellonius, qui solus de hoc Alaudarum genere meminit: Cum qua hîc expressam eandem esse existimamus. Alaudæ cristatæ minori est magnitudine similis, vel paulò maior: Color subflauus, vt meminit Bellonius, in ventre potissimum Geminæ hinc, atque hinc maculæ albæ perexiguæ alæ vtrique insunt. Plura, quæ de hoc genere dicam, non habeo.

* De auib. lib. 5. c. 24.
Farlouse
Alauda pratorum.
Descriptio.
Color.
Postici digiti.
Cauda.
Rostrum.
Magnitud.

Alauda pratorum cum bellide cærulea.

DE ALAVDÆ CONGENERE EX quorundam sententia. Cap. XVI.

ALAVDIS postremò quidam auem hanc, cuius hæc icon est, annumerant. De qua etsi alioqui ab Alaudis diuersam existimem, cùm nulla alibi de ea loquēdi se obtulerit occasio, aliquid breuiter dicere placuit. Bononiæ Petrone dicitur; Genuæ Petronello, & Chiapparrone. Alaudæ cristatæ maioris magnitudinem æquat, vel fortè paulum superat, eidem colore ferè similis est, & eisdem maculis per caput, dorsum, & pectus conspergitur. Differt verò, quod pectoris, & totius ventris color ad subflauum magis vergere videtur: & rostrum, & collum multò magis quam in Alauda crassiora, & breuiora sint. Vngues etiam

in tantam

Petrone.
Petronello.
Chiapparrone.
Descriptio.
Magnitud.
Color.

Caruis qualis. Volatus. Vbi conſidat. Cantus.

in tantam longitudinem non excreſcunt: tibiæ verò, & pedes albicantiora ſunt. Caro optimum præbet alimentum, & in cibis valdè expetitur. Turmatim volitat, & in arboribus, aut fruticibus, & humi etiam conſidit. In arboribus, & fruticibus ſumma ſemper cacumina petit, quibus diu immobilis planè inſidens, haud inſuaues cantilenas modulatur. Humi etiã ſæpe quieſcit, vel curſitat, & in pratis præſertim, & herboſis fluuiorũ alueis libẽtiſſimè verſatur

Alaudæ congener cum loto Æthiopica.

DE CHLORIDE. Cap. XVIII.

Verdon. [a] Hiſt. lib. 9. cap. 13. Zaranto. Frinſon. Verdelhã. Verdeyre. Verdier. Aſarandos. Grunfinck. Tutter. Rappfinck cur dicta. Zegolka. Kirſzfincke. Hirſzfinck. Hirtzuogel.

MVLTI viri docti, quòd Gazam apud Ariſtotelem modo pro Chlori, vel Chloride Luteam, modò Luteolam, & pro Chloreo Luteum, vel Luteam vertere viderent, Chloreum cum Cloride vel confuderunt, vel non rectè diſtinxerunt; cùm alioqui Chloris auicula ſatis vulgaris ſit, & a viriditate ſua (nam χλωρὸς etiam viridis eſt, quemadmodum abundè in Chloreo oſtendimus) vulgò Verdon appelletur, alibi Verderro, alibi Verdmontan. Potuit tamen Luteam Gaza vertere. Nam & [a] Ariſtoteles Chloridem à colore partis ſuæ inferioris pallido (ochros) dictam ſcribit. Ochros autem eſt luteus, ut in noſtra aue conſpicitur. Alicubi, vt Ornithologus tradit, dicitur Zaranto, Caranto, aut Taranto: circa Tridentum Frinſon, Luſitanis Verdelham, Sabaudis Verdeyre, Gallis Verdier, in Græcia nunc vulgò Aſarandos, teſte Bellonio, Germanis Grunfinck, id eſt Fringilla viridis, Grunling, alibi Kuttuogel, & circa Francfordiam ad Mœnum Tutter: alibi Rappfinck, quia ſemen raporum edit, Illyrijs Zeglolka. Turnerus, vt in Acanthide diximus, hanc autem Acanthidem facit, & Germanicè interpretatur Kirſzfincke, melius ſcripturus Hirſzfinck, id eſt, Miliariam: non enim cerasis, ſed milio veſcitur, vnde etiam apud aliquos Hirſzuogel appellatur. Idem Turnerus in epiſtola ad Ornithologum ſcripta Kirſfincam iſtam, id eſt, Chloridem noſtram putat eſſe Thraupin.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

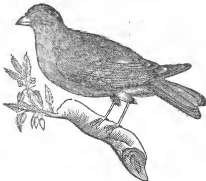

[a] RISTOTELES Chloridem magnitudine esse scripsit Alaudæ; quod nostræ Chloridi conuenit, non autem Ligurino: Color item in pectore Ochros est, sicuti de Chloride prodidit Philosophus. Turnerus Anglorũ, Grenefincam magnitudine Passerem æquare scribit, totamque viridem esse, præsertim marem, fœminam pallidam. Nostra Chloris fœmina quidem pallida est, quinimo nihil ferè in ea viride conspicitur: mas etiam totus viridis non est, quem aliquando in foro emptum sic delineaui. Paro aliquantò maior, rostrum habet breuiusculum, rotundum, extremo acutum, sed crassum, quale ferè Coccothrausti, sed minus, colore supernè corneo, infernè carneo, Ceruice, dorso, & superiore alarum parte ex cinereo superficietenus luteo diluto, qui color ad viride vergere videtur, vestitur. Verùm gula, ventre, & pectore, & caudæ principio, seu vropygio quaternis vtrinq; caudæ pennulis, alarũ suprema ora, & remigũ maximis octonis pulcherrimo, & saturo ochræ colore flauescit: Quod reliquũ est alarũ, ac bifurcatæ caudæ ex cinereo partim, partim verò castaneo nigrescit. Vltimo ventre nonnihil albescit. Pedes, & crura mollicula, carnea ferè substantia, & colore. Digitulorum maximus est medius anticus. A mare in hoc differt fœmina, quòd hæc partim spadiceo, partim cinereo vbique coloratur, minusque multò lutei coloris imo modicum admodum habet. Marem audio aliquando totum viridem esse, aliquando valde luteum.

[a] Hist. lib. 9 cap. 11. Magnitudo Pectus.

Chloridis maris descriptio. Magnitudo Rostrum. Color.

Chloris mas cum pruno syluestri.

VICTVS. MORES.

* Hiſt. lib. 8 cap 3. Quibus victitet.

ARISTOTELES vermiculis victitare ſcribit: Viridiam verò ſuam, ſiue Anglorum Grenefincam Turnerus inter ſpinas degere plurimum, & ex herbarum ſeminibus victitare, præcipuè carduorum maiorum. & Lapparum, vt Auriuittis minorum. Raporum etiam ſemina edit, vnde à Germanis quibuſdam Rappfinck appellatur. Cæterùm Phalaridis ſemine, vbi illius copia eſt, paſci conſueuit, quo non minus ac aliæ canoræ auidiſſimè, & ſaluberrimè veſcitur. Volaterranus eam præ cæteris manſueſcere ait: quod veriſſimũ eſſe ſępius ſum expertus: nam adeo aliquoties cicuratur, vt ſi quis eam altera manu teneat, altera cibum porrigat, ipſum capere non recuſet. Carduelium more uaſcula, potoria, & eſcaria roſtro ad ſe trahere docetur, immo id multò citiùs, faciliùſque quàm vlla alia auis, docetur. Sunt qui eam filo longiſſimo alligantes, digito ſuper quod conſidere volunt, oſtenſo a longè aduolare docent: vti ſæpenumero non ſine admiratione conſpeximus.

Docilitas. Situlis ad ſe trahit.

NIDVS. PARTVS.

a Hiſt. lib. 9 cap. 13. Ex quibus nidum conficiat.

CHLORIS, inquit* Ariſtoteles, *nidum ſibi ex ſymphyto* (quod magna difficultate reperiri, & effodi vult Aelianus) *ſtirpitus eruiſſo facit, ſed ſtragulum ſubycit ex lana, & uillo. Parit autem quatuor, aut quinque.* Alibi Cuculum in eius nido parere prodidit.

DE CHLORIDE INDICA.
Cap. XVIII.

EIVSCEMODI auiculam ab Illuſt. Marchione Cæſare Facchinetto mihi communicatam ſi cognouiſſet Ariſtoteles, Chloridem, licet ſuprà tantùm vireat, minorque ſit ſuperiori; & roſtrum & pedes ita craſſos non habeat, erat appellaturus. Pronè ventre nimirũ & pectore eſt cãdidiſſima, roſtro ex ſubuiridi ad fuſcum vergente, capite toto, dorſo & vropygio viridibus, pennis, alarum remigibus & tota cauda cæruleis, ſcapis albis, pedibus nigris. Auiculæ huius picturam Iaponenſium reguli in Italiam ſecum detulerunt.

Virioni congener.

DE CITRI-

DE CITRINELLA ORNITHOLOGI, siue thraupide Bellonij, & alijs quibusdam luteis. Cap. XIX.

ITRINELLA, inquit Ornithologus, in quibusdam Italiæ locis, vt Tridenti, nominatur auicula Chloridi nostræ, vel Ligurino congener, pectore luteo, seu citrino, capite cinereo. In caueis alitur propter cantum, quo mirè excellit præ omnibus huius generis, Serino tantum excepto. Papaueris nigri seminibus vescitur. Galli vocant Tarin, & alibi, vt circa Auinionem Titin, Neapolitani Lequila, Turci Sarè. Hanc si quis Chloridem esse malit à flauo, citrinoue colore partis inferiores, concedam. Capitur in altis Heluetiæ montibus, & alpibus, vt retrò Thermas Fabarias. Hactenus Ornithologus. Bellonius verò, qui Thraupidem Aristotelis esse putat, in cuius sententiam libenter imus, breuiter etiam de ea ferè sic scribit. Tarin quandam nuncupamus auiculam per onomatopœiam, quia nimirum cantillando eiusmodi vocem efformat; inter suauissimè cantillantes secundum locum obtinet à Ligurino, cui etiam similis existit. Vescitur seminibus carduorum, & aliarum plantarum. Vermes non attingit, sicuti neque Carduelis. Græcis non ignota fuisse videtur, imo similiter fermè, quo Galli nomine eam appellant, Thraupidem dicentes, cuius meminit [a] Aristoteles, & quæ de ea prodidit, nulli aui rectius, quam huic conuenire nouimus. Vbiuis magis obuia est, quàm Ligurinus, quo etiam paulò maior est, suamque ob flauedinem magis fulca videtur, hoc est, color capitis, dorsi, caudæ, nonnullarumque maiorum alarum pennarum intensior est, quàm in Ligurino, itaque communiùs etiam alitur, & minoris venditur ab aucupibus. Loco seminis napi, quo Ligurinum alimus, huic libentius semen cannabis exhibemus: pauciores etiam, quàm ille procreat, siquidem rarò plures, quam septem, aut octo vno incubitu excludit. Hæc itaque Bellonius, cuius sane descriptio auiculæ à nobis depictæ non malè congruit. Mas autem plus flaui coloris in toto corpore, & præsertim in pectore, & circa nates habet, quam fœmina. Cæterum quod scribat Bellonius hanc auiculam magis esse obuiam, quàm Ligurinum, & communius ali id, quamuis in Gallia verum esse possit, apud nos verum non est. Illam autem eisdem cibis enutrimus, quibus alias canoras auiculas enutriri diximus, præsertim phalaride, vbi eius est copia, qua non secus ac aliæ libentissime vescitur. Hæc auicula in quibusdam Italiæ locis dicitur Serino, aut Searino, vt Genuæ, Bononienses nostri Vidarino appellant.

Citrinella. Cantu excellit. Tarin. Lequila. Sare. Suauiter canit. [a] 8 Hist. c. 3. Magnitudo. Color. Cibus. Serino. Vidarino.

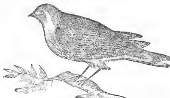
Ornithologus auiculam quandam Italis ab aureo colore pectoris vccello d'oro, id est auem auream dici tradit, auiculamq; esse paruam instar Citrinellæ, & admodum canoram, & aureolam posse dici, deniq; ex Italia ad suos deferri.

Vccello d'oro.

Citrinellis etiam comparatur, vt ibidem refert Ornithologus, aut Ligurinis magnitudine, & parum colore, auicula in quibusdam Germaniæ regionibus, vt Alsatia Gyrola nomine (Gyrle) per onomatopœiam, vt conijcit, cantu laudatissima.

Magnitudo. Cantus.

Citrinella siue Thraupis cum paltura.

DE SERINO ORNITHOLOGI.
Cap. XX.

ITRINELLAM de qua proximè egimus, in quibuſdam Italiæ locis Serino appellari diximus. Ornithologus aliam auiculam Italis Serino dici aſſerit, & à Citrinella diuerſam facit. Ego præter Citrinellam, aliam auem Serinum dici planè ignoro. Quare nihil de ea aſſerere hîc poſſum, niſi quod eſt ab Ornithologo traditum. Inquit autem; Auicula, cuius hæc icon eſt, cantu egregiè muſico omnibus huius generis (etiam Citrinellæ) prælata, Italicè, vt audio *[Eius deſcriptio.]* Serin uocatur, unde etiam Serinum diximus: Gallicè Cedrin, haud ſcio, an à colore citrino. *[Cui aui ſimilis.]* Nam Ligurinum auiculam refert & magnitudine, & colore partim, pectore, & uentre ſcilicet ex uiridi flaueſcens: parte ſuperiore partim eiuſdem coloris, partim fuſca. *[Ingenium.]* In primis manſueſcit, & ad multos annos (tredecim, aut quatuordecim) caueis incluſa alitur. *[Ætas.]* Væneunt apud nos, quæ cantu præſtãt, ſingulæ ſtatêre duplici, aliæ ſeſquiſtatêre, aut tetradrachmo. *[Serini apud Heluetios pretium.]* Germanicum ei nomen eſt Fademle: *[Fademle.]* & in Heluetia alicubi Schvvadelle (quanquam *[Schvvaderle.]* aliqui diuerſam hanc eſſe auiculam volunt) circa Frãcfordiam ad Mœnum Girlitz: *[Girlitz.]* vt alia quædam parua auicula huius generis in Alſatia Gyrola. Non aliæ ſunt, vt audio, Scartzerini dictæ auiculæ, *[Scartzerini.]* circa Tridentum capi, & ad Germanos deferri ſolitæ, à quibus Hirngryllen appellantur. *[Hirngryllẽ.]* Suauiter cantillant, & forſitan nomen eis à continuo cantu factum. Nam vt grylli in agris apricis, & circa balnea, ac fornaces cantu ſuo continenter, vtuntur: aut fortè quòd vocem mirificè flectant, & varient ad ſuauitatem modulationis, quaſi vi quadam intellectus, & phantaſiæ id faciant. Nam & homines εὐφαντασιώτους, hoc eſt, qui phantaſia valent, gryllos cerebro continere vulgus dicit. Eſt autem hir Germanis cerebrũ. Aut potius, quòd ſumma, & argutiſſima vocis acutie cerebrum penetrare videantur. *[Gryllen. Gryllus.]* Circa Francfordiam ſimpliciter Gryllen appellant. Itaque Latinè etiam Gryllum, aut Gryllodũ, & Græcè ſimiliter γρύλλον ἢ γρυλλωδόν, hanc auem appellemus licet. Capiuntur & in Germania apud Carinthios. *[Pretium.]* Auguſtæ Vindelicorum ſimul vterque ſexus (canit enim vterque) trium ſtatêrum, ſiue drachmarũ duodecim pretio vænit, vt audio. Magnitudine ſunt qua Ligurini, vel paulò minores, ſed minus lutei. Capiuntur etiam in Heluetiæ noſtræ montibus, ac ſyluis quibuſdam, & circa Vocetium montem, & circa Bellinzonam. Auceps quidam apud nos cum vtrumque ſexum domi incluſum aleret, ita vt aliqua volandi libertas eſſet, pullos etiam ex eis habuit. Sed aliquando cum pro mare Gryllo marem Ligurinum adhibuiſſet, oua quidem nata ſunt, ſed ex quibus foris nihil prouenit. Hæc itaque Ornithologus.

Serinus Ornithologi.

DE LVTEIS

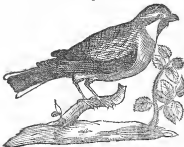
DE LVTEIS DICTIS, ET ILLI congenere. Cap. XXI.

HISCE auiculis, quibus omnibus color luteus communis est, præsertim in pectore, duo alia lutea pariter genera adijcere libuit, quæ etiam a quibusdam in caueis cantus gratia aluntur. Hæc in plærisque Italiæ locis communi nomine Cię appellantur, per onomatopœiam nimirum, nam, & volantes & consistentes, hanc vocem ci ci frequentissime repetere audiuntur. Differentiæ autem gratia alterum genus Cia pagliarina, seu pagliariccia appellant à colore paleari, qui in illa valde vegetus est, cùm alterum Ciam simpliciter nuncupent: quæ quidem alio nomine nobis Bononiensibus dicitur Rapparino, quibusdam Cirlo, In nonnullis Italiæ locis Triofagolo. Auis est Passeris magnitudine, rostrum habet crassum, & breue, cuius pars superior inferiori longiuscula est. Pectus, & venter subflaua sunt, maculis fuscis conspersa. Caput, dorsum, alæ, caudaq; ex testaceo ad fuscum colorē vergunt: sed in cauda geminæ vtrinque pennæ partim albæ sunt, partim eundem cum reliquis colorem seruant. Inter marem, & fœminam hoc interest, quod mas plus lutei nactus sit, quàm fœmina. præsertim in superiori circa oculos parte, & sub gutture, & in collo ad latera vbi maculæ satis amplæ coloris lutei conspiciuntur, quæ in fæmina desiderantur. Sed licet cùm plurimùm in hisce auiculis colores dicti conspiciantur, aliquoties tamen euariant, vt in mare hoc, quem vnà cum fæmella expressum damus, est videre: in quo pectoris pars, quæ maculis illis flauis guttur & collum ornantibus immediatè subiacet, ad viride obscurū vergit: pectus inferius inter ferrugineum, & flauum ambigit: dorsum ferrugineū est, obscuris maculis distinctum. Quod ad eius mores, & ingenium attinet, non admodum cautam esse, hinc conijcere licet, quod facillimè omni aucupij genere capiatur: & si semel visco adhæserit, nullo modo se explicare nouerit, multæ aliæ faciunt, nisi fortè pennis quæ illi facilè euelluntur, in visco relictis, nuda ferè in terram decidat. Sed & retibus etiam nullo negocio frequenter inuoluitur. Est enim ex illarum volucrum genere, quæ humi magna ex parte degunt, sibi illic victum petentes, ex seminibus, & alijs: quapropter cum recens capta est, rostrum semper ferè lutosum habere solet. Quæ in caueis inclusæ asseruantur, eisdem victitant, quibus reliquę aliæ canorę auiculæ. Captæ breui quidem cicurantur, sed

Cię vnde dictæ.
Rapparino
Cirlo.
Triofagolo
Descriptio.
Magnitudo
Rostrum.
Color.
Ingenium.
Victus.
Breui cicurantur.

Cirlus mas vulgò cum rubo.

Lutea ſeu Cirlus fæmina cum populo lybica.

cantiunculam ſuam pulcherrimam, quam liberæ nobis inculcare ſolent, per duos, aut tres menſes plus, minus intermittunt, & nihil aliud, quam ci ci ſemper quidem, ſed præcipuè cùm aliquem accedentẽ vident, ingeminant: deinde captiuitatis oblitæ ſua priſtina modulamina reſumũt. In caueis ſæpe morbo comitiali affliguntur: Vidi ipſe quæ ſingulis ferè diebus veluti cæco ictu perculſa ſtatim concideret, quod non rarò etiam in alijs euenire referunt aucupes. Eiſdem ferè moribus, præditum eſt, eodemq; modo cantat alterum Luteæ genus, quam apud nos Ciam pagliariceiam, id eſt palearem appellari diximus, licet colore euariet. Hanc eam eſſe conijcio, quam Ornithologus Emberizam flauam vocitat, & Italicè varijs nominibus appellari ait nempe Cia, Megliarina, Verzerot. Paglericcio, & circa Bellinzonam Spaiarda; Gallicè Bruyan, Verdun, Verdrier, Verdereule, verdere, Illyricè Strnad. Heluetijs Embritz, vel Emmeritz quibuſdam Emmering, vel Emmerling: circa Roſtochium Galgenſiken; in Brabantia Iaſine à colore flauo, qui Gallis eſt iaune; alibi Gilbling, vt in Briſgoia Heluetiæ Gilberſchen, vel Giluuertſch ab eodem colore, circa Claronam koruogel, quòd granis frumenti veſcitur: alicubi Geelgorſt (in Germania inferiore, vt ipſe putat, ſed vt audio, Geel Vinch ibi dicitur, id eſt, Fringilla lutea) Et hæc omnia nomina fortaſſe priori à nobis deſcriptæ etiam adaptari poſſunt. Fuerunt tamen qui pro Germanorum Emmerling Galgulum interpretarentur, vt Georgius Agricola, qui cum aſpiratione ſcribit Hemmerling; quidam pro eadem voce Lagopodem accipiunt. Gyb. Longolius Germanicum quoque Geelgorſt, quod inter huius auis modò nomẽclaturas retulimus pro Chloreo exponit. Turnerus Geelgorſt Anglice vocari ſcribit à Velouuham, à Vovvlring; eandemque Ariſtotelis Chloreum, vel Luteum, Luteamue eſſe ſuſpicatur. Eam verò ſic deſcribit, Gelgorſta auicula Paſſere paulò maior eſt: maris pectus, & venter lutea ſunt: fæminæ verò pectus luteum, & vẽter pallidus eſt. In capite, dorſo, & alis, pennis fuſcis luteæ intermiſcentur. Roſtrum vtique firmum, & breue, in quo tuberculum quoddam dentem mentiens, reperias. Cauda huius auiculæ longiuſcula eſt, & frequenter motitans. Hanc Turneri deſcriptionem Emmerizæ ſuæ conuenire dicit Ornithologus, nec ab aue noſtra diſcrepat, niſi quòd ad eam magnitudinem non attingat: Paſſere enim videri quidem poſſit magnitudine æqualis, maior nequaquam. Sed hoc parum refert. Illam eodem eſſe cantu, &

Morbo quo laborent.
Alteru Lutearũ gen⁹.
Eius mores
Cia pagliariccia.
Emberiza flaua.
Bruyan.
Verdun.
Embritz.
Galgẽſikẽ
Iaſine.
Gilbling.
Gilberſchẽ.
Koruogel.
Geelgorſt.
A Velouvvham.
Deſcriptio.
Magnitudo
Color.
Roſtrum.
Cauda.

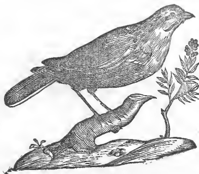
ingenio

Lutea mas cum alaterno primo Clusij.

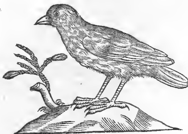

ingenio præditam,quibus proximè à nobis descriptã auiculã,suprà diximus. Quod ad eius victum spectat eisdem etiam, quibus illa,enutritur. [*Victus.*] Scribit Ornithologus granis hordei, tritici, pane, & eiusmodi vesci, hyeme verò in stercoribus equinis alimentum quęrere. Turnerus addit eam etiam vermibus victitare. quare non omnino eam esse affirmem, quam Gursam, & Ameringam dici prodidit Albertus; de qua sic loquitur. [*Gursa. Ameringa.*] *Apud nos plærunque inueniuntur Cuculi in nidis auicularum, Grasemuscha* (idest Curucæ) *& Citrinæ cuiusdam auis, quam alij Gursam; alij Ameringam vocant.* Nam de hac alibi idem Albertus sic scribit. *Genera Vincorum* (Carduelium.) *& auis Gurse dicta, animal nullum attingunt: edunt verò semina spinarum albarum, & rosarum, & herbarum, & maximè semen papaueris, & lappa, & huiusmodi.* Auis verò nostra, vt prodidit Turnerus, & experientia docet, præter reliqua vermes, & alia animalcula deglutit: Apud nos media hyeme apparet tam frequenti numero, vt nullæ aliæ aues numerosiores conspiciantur. Cum plurimùm autem per agros cursitant, qui recens aratro scissi fuerint: [*Vbi degãt.*] sed & in pratis libenter degunt,in quibus ingentes earũ cateruæ sæpe cernuntur diebus pluuijs præsertim. His duobus Lutearum generibus, auiculam quandã aliã adducere libuit; licet nihil prorsus lutei coloris habeat,& in caueis,quod nouerim, non alatur: nam illis esse congenerem ex his perspicitur; quod eadem sit magnitudine, eodem corporis habitu, eademque prorsus figura, & forma (licet colore variet) quòd ad illas caueis inclusas libentissimè,tanquam ad sui generis auiculas aduolet, [*Vox.*] quòd tandem vocem illam ci ci non minus quàm illę, tum volans, tum quiescens continuè ingeminet: vnde meritò etiam quibusdam in locis, vt Genuæ, Cia appellatur, seu differentiæ gratia Cia Seluatica, siue Cia montanina, [*Cia Seluatica, seu Mõtanina.*] Bononiensibus nostris Cirlo matto, id est Cirlus stultus; [*Cirlo Matto*] Cirlo autem, vt diximus, vocant etiam primo loco à nobis commemoratum genus. Capitis nouissima pars superior, & dorsum totum colore ferrugineo decoratur,nigris maculis satis amplis interstincto. [*Descriptio. Color.*] Supra oculos macula cinerea ad album tendens, a rostro ad extremum collum percurrit; pectus, & ventrem omnem ferrugineus prorsus occupat. Remiges alarum pennæ, & caudæ subnigra sunt, quorum tamen extremæ oræ in ferrugineum colorem desinũt. Alis præterea nonnullæ albæ maculæ insunt: in cauda, vna, aut altera vtrinque penna partim subnigra, partim alba. Hæc sunt, quæ de hisce tribus auicularum generibus nobis dicẽda occurrerunt.

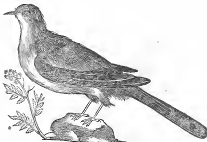
Cirlus ſtultus vulgò cum liguſtro.

Cyanus Bellonij, cuius deſcriptio habetur.fol.618.

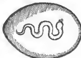
Motacilla flaua, cuius descriptionem habes. fol. 728

Vesica, cuiuis hîc icon ponitur, in Gallopauone fœmina reperta circa lumbos satis grauis, pellucida, ac quodammodo peritoneo adnexa, figura erat cucurbitæ lagenariæ venis resperia plurimis, ad tactum instar glaciei frigida.

Petrus VVittēdellius Alcmarianus Batauus, Philosophus ac Medicus iconem huiusce oui, in cuius testa serpentis imago cernitur, anno 1594. die verò Februarij duodecimo Pisis à se conspecti mihi transmisit, ratus Gallinam ita enixam vel quòd serpentes timuisset, vel potius quòd auidius eum prius deuorasset, vel deuorare cupiuisset; nimirum ex imaginatione. Quam generationem quamuis non inficier, scio tamen à nonnullis arte oua eo modo elaborata passim venundari.

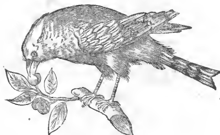

Sex iſtæ, quæ ſubinde ſequuntur icones ad me ſub auium Indicarum nomine miſſæ ſunt, quas cum paruæ ſint, noſtræ de Paſſeribus hiſtoriæ addi poſſunt.

Auis Indica Ochrocephalos cum arbore thuris.

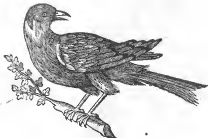
Auis Indica alia Chlorocephalos cum palmæ ſanctæ ſimili arbore.

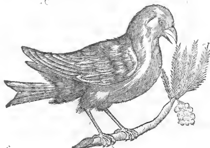
Auis Indica alia cum malabatro.

Auis Indica alia cum ſaſſafras.

Auis Indica alia cum fauſel.

Auis Indica alia cum caryophillo aromatico.

F I N I S.

INDEX X.
ENVMERATIO AVIVM, QVARVM HISTORIA PERTRACTATVR
IN HOC SECVNDO ORNITHOLOGIAE TOMO, EO ORDINE, QVO DESCRIBVNTVR.

Capita Libri Decimitertij, qui est de pulueratricibus syluestribus.

Capita Libri Decimiquarti, qui est de pulueratricibus domesticis.

Capita Libri Decimiquinti, qui est de Auibus, quae simul se puluerant, & lauant.

INDEX.

Capita Libri Decimisexti, qui est de Auibus bacciuoris.

Capita Libri Decimiseptimi, qui est de Auibus vermiuoris.

Capita Libri Decimioctaui, qui est de Auibus Canoris.

INDEX

INDEX
HORVM SEX LIBRORVM ORNITHOLOGIAE COPIOSISSIMVS

Latinus, Græcus, Hebraicus, Chaldaicus, Arabicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Anglicus, Scoticus, Polonicus, Illyricus, Turcicus, Indicus, & aliarum linguarum.

I N D E X.

cibaria

B

C

Cacca-

INDEX.

cur inter

INDEX.

Cucupha

INDEX.

D

E

G

INDEX.

INDEX.

INDEX.

H

cur.

I N D E X.

I

INDEX.

L

Locustae

M

Merulæ

N

O

quid

P

ris vis

I N D E X.

Peregri-

I N D E X.

pierij

gnis

Q

R

S

de eo

I N D E X.

T

I N D E X.

V

INDEX.

X

Z

Græca.

B

Γ

Δ

E

H

Θ

I

K

Κῆρυξ

INDEX.

Λ

M

N

O

Π

Πέρδικα

INDEX.

I N D E X.

Hebraica.

Chaldaica.

Arabica.

Alderaria

INDEX.

Paroz

I N D E X.

P

R

S

T

V

X

Y

Z

Italica.

B

C

D

F

G

H

I

Gallica.

Barto-

I N D E X.

Hispanica.

Germanica.

Buch-

I N D E X.

Hhhh 3 Pfipp-

INDEX.

Zuny

Belgica.

Anglica.

Hath-

INDEX.

Pag. 4.2 [illegible] l. cedent p. 14 15 reuicant l. reuicat p. 14. 17. Pauon. [illegible] p. 26. 16 depictis l. depictis p. 26. 19 Ki [illegible] p. 35. 31. mari l. mare p. 36. 14. qua l. quo p. 40. 1 ouem l. ouo p. 41 23 carunculaillis l. carunculam illam p. 47. 20 Pasian l. Fasian p. 50 53 rorte l. forte p. 55 2. depratum l. deprauatum pag. 56 12. culentia ius viru l. cuius virulentia p. 56 48 Pandioni l. Pandion p. 74 23. Gallucinari l. hallucinari p. 76. 28 Francolitum l. Francolinum p. 83 18 volari l. volare p. 92. maximè l. maxima p. 99 Oedicnus cum pleudocypera l. Oedicnemus cum pseudocypero p. 106. 26 Gallucinantur l. hallucinantur p. 109 44 Pelicanus l. Aelianus p. 106 48 Pndreas l. Andreas p. 109. 49. Pmerica l. America p. 113 10 Trebiuum l. Threitium p. 119 16. necessarium l. necessarium p. 125. 31. feminee l. feminei p. 127 31. Splendet l. splendent p. 135 5 non l. nos p. 145 4. vaneat l. veneat p. 155. 5. magna l. magno p. 156 42. abundaw l. abundat p. 162 12. illi damus l. illidamus p. 165. 29. Midia l. Midias p. 167. 1 sanctificamini l. Sanctificabimini p. 169. 53. Pophyriones l. Porphyriones p. 169 52 Antonius l. Antonius p. 171. 55. qua erue l. quaterue p. 173. 34. Baptistam l. Baptista. 175. 35 alibi l. alias p. 186. 24. celatum l. celatam p. 189 28. quuli l. equuli p. 191. 48 imperatore l. imperatorem p. 198 20 natus l. nactus p. 201. 34. clementi l. elementari p. 294. 36 pictor l. pistor p. 230. 32. cum l. cum p. 23 . 9. vtilitas l. vilitas p. 233. 3 bac l. hac p. 239 18 vtrimque l. vtrique p. 240 vertetur l. veretur p. 250 46 berbam l. beroam p. 251 19 Gallinaceis l. Gallinacei p. 257. 28. lecteolis l. lacteolis p. 274 50 lo l. io p. 280. 2 mares lege nares 44. vitellus lege vitellos p. 293. 42. vna l. vna p. 294. 35 quam l. quis p. 312. 1. exornatos l. exornatus p. 323. 5 anteriores l. posteriores p. 326 30 pullis l. pullus p. 336 25 & l. est p. 341. palustris l. scoticus p. 362 2 Alchati l. Alchata p. 363 20 religioni l. regioni p. 364 10. varys l. vary p. 378 23 Columbas meas l. Columba mea p. 382 10 vultuque l. vultque p. 383 2 afferuntur l. offeruntur p. 384 15 dicta l. dictu p. 384 17 at l. ac p. 384 23 illis is l. illisis p. 384. 38 se parcet l. separet p. 384. 40 consercescunt l. consenescunt p. 384 45 esse l. escæ p. 386. 38 soles l. solent p. 392 52 Pantasilaam l. Pentesilaam p. 395. 16 trahat l. trahar p. 397. 7 ipsemet l. ipsamet p. 398 42 exosculari l. exoculari p. 402. 43 aperio l. aperios p. 404. 47 insidet l. insedit p. 408 12 quo l. quos p. 414 14 sit l. sic 414 5 temora l. tentorio p. 415 51 ei l. eis p. 442 56 oixi orc p. 454 51 myrtha l. myrrha p. 513. 3 colore l. calore p. 523 11 maledicto l. maledictio p. 531. 43 ad l. atque p. 533 11 albus l. albos p. 332. 33 vocatur l. vocantur p. 540 24 non l. nos p. 559. 10 adeo l. ideo p. 580. 20 am l. aut p. 588 31 vetere l. veteres p. 589 7 inuolutos l. inuolutis p. 589 40 pinuiguibus l. pinguibus p. 630. 16 Caryotacte l. Caryocatacte p. 649 39 antesignatum lege antesignanum p. 652 21 Crochilus lege Trochilus p. 662. 5 saginata l. signata p. 663. 54 reponi l. reponit p. 673 50. affectu l. affecta p. 693. 10 nuncupāt l. nuncupat p. 698 39 vox l. mox p. 709. 24 non l. nos p. 721 31 comedant l. comeant p. 712 11 secum l. scuum p. 724 20 Parius l. Parus p. 740 7 haec l. hac p. 749 12 statium l. statim p. 752. 16 vm l. r p. 761. 33 comminutos l. comminutas p. 769 30 scarios l. escarios p. 774 12 Aredulam candem l. Acredulam eandem p. 774. 55 Ranatinus l. Rauarinus p. 807 54 dignus l. dignus p. 809. 10 per l. per H. p. 812. 4 sim l. sui p. 814 39 bac l. hac p. 844. 7 sinapis l. sinapi.

Errata in marginibus.

P. 8. 15. Panum l. Pauonum p. 19. 20 fimus l. fimum p. 40. 36 Veronencum l. Veronensium p. 157. 38 faciunt l. facinus p. 263. 31 nostis l. hostis p. 166. 6 populum l. populus p. 185. 31 & 196 38 Tuba l. iubæ p. 204 55 aantet l. cantet p. 240. 55 muleus Rocanorum l. culeus Romanorum p. 275. 4 partis l. partus p. 275. 32 candidus l. candidius p. 300. 52 carum l. eorum p. 448 56 maas l. malas p. 455. 56 nocument l. nocumentum p. 506. 48 incubatas l. incubatus p. 545. 43 Palygonum l. Polygonum p. 752. 16 author l. authorum p. 772. 21 syenes l. syrenes 35. correptus l. correctus p. 830. 22 Arabis l. Arabibus.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina 7. versu 26. τάσεως των πτέρων lege τασεως των πτέρων 28. 26. χοιβλιῶαι l. κριβλιῶαι & versu sequente κακονεβλιῶαι l. κακοκοσβλιῶαι 47. 1 κορυδος l. κορυδαλος, & versu 6 τετυρας l. τατυρας & 7. φασινεοῦς l. φασιανὸς 58. 51 χλωονὶ l. χλωρὶς 78. 9 ἐσίμἐνος l. ἐσίγυδνος & 24. Νυμηνιος l. Νουμηνιος & 47 βυλευμάτων l. βουλευμάτων 107. 52 πέρδικος l. περδικὸν & vlt. τοὺς l. τοῦς 108. 37 κλωια l. χλώια 116 19 τὸ l. τον 131. 31 ακέροντος l. αχέροντος 144. 32 Λαγος l. Λαγωὸς 161. 13 ὀρτυγοφέρος l. ὀρτυγοφορος 165. 1 παλαιοτέρων l. παλαιοτέρων 174. 47. διεγειρω l. διεγειρω 177 37 κεγχολδι l. κέγχρου, & vet. vlt. κέγχρος l. κέγχρος 187. Αλέκτωυον in margine l. Αλεκτρυὼν 188 5 ψοφῆσαι l. ψ φῆσαι, & 12 κορίδαλ l. κορίδαλ 191. 23 χρυσου l. χρυσοῦν 195. 45 ορτίων l. ορθίων, & 48. κυζαστιαν l. κυρβασίαν 196. 4 ὀρνιτες φοινικομοτος l. ὄρνιθες φοινικολοφοι. 202 47 κοκκυζειν l. κοκκυζειν, & 52 κοκκυσδων l. κοκκυζων 203. 1. Νισας κοχχυσι l. Νίβας κοκκυσι 204. 19 ἡμερόφωνος l. ἡμερόφωνος, & 25. πράῦλος l. τοῦλος 232. 4. ἐδέχουσιν l. ἐθέλουσιν 238. 49 αἶρα l. αἶρε 248 22 εἴχειν l. εἶχεν 249. 30 Αλεκτρυονόπωλες l. Αλεκτρυονοπωλης 271. 10 ἀμφίχεε l. ἀμφίχεε, & seq. ὤλεσεν l. ὤλεσεν 272. 35. Ε͗κλεινεν λαιμῷ ῥεμφα καθεὶς ὄνυκα l. Εκλεινεν λαιμῷ ῥίμφα καθεὶς ὄνυχα 274. 35 σ ἐγο l. σ᾽ ἐγὼ & 39. παραχεῖν l. παραχεῖν 276. 33 εἰὸν l. ὠὸν 398. 25 σῖχει l. ἔχει 414. 7 εἰμισεν l. εἴμησεν 432. 13 παραπικραινισα l. παραπικραινουσα 445. 35. ελευτέριος l. ελευθέριος 485. 13 φασοφονος l. φασοφωνος 491. 7 ποθεῦσες l. ποθεωῦσες 492. 12. ἀρχέυθο l. αρχίυθος 485. 3 ἔφλασε l. ἔφλασε 530. 9 σρυθον l. στρουθὸν 610. 36 φωνιῶ l. φωνίω 615. 1 μονάσον l. μονάζον 658. 46. Αι l. Αι 670 39 πιλοχυτος l. πυλοχυτος 673. 13 μασρακα l. μασακα, & seq. πέτεσθαι l. πέτεσθαι 674. 49 ἰσευδεοιο l. ἰσαυδεοιο, & seq. πλαιδρος l. φαιδιμος 676. 33 ἆναι l. εἶναι, & seq. χρῆσθαι l. χρῆσθαι 679. 49 ὥρας l. ὥρας 687. 37 τυξου l. πυθου 703. 31 καπεδηλωσας l. κακοδηλωσας 35. αυτου l. αυτοῦ, & 38. Δαὶ l. αἰ 709. 47 αειδονα l. αηδονα 772. 23. Αρυισγωωων l. Α᾽σκυγγωων 773. 70 μυσίοδυ l. μυσιοδυ 776. 39 χκωρὸς l. χλωρὸς 779. 18 φολλοις l. φυλλοις 780. 29 κῦυρο l. κουρον 799. 14 ταυ l. ταν 809. 22. χίκλας l. κιχλας 840. 5 ταδρος l. ταυρος.

REGISTRVM.

REGISTRVM.

¶ ✣ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq
Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn
Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh.

Omnes ſunt Terniones præter ¶ qui eſt Quaternio, & ✣ quæ eſt Duernio.

Hæc omnia & ſingula à me dicta & ſcripta dicendaq; & ſcribenda cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

BONONIÆ.

Apud Ioannem Baptiſtam Bellagambam.
M D C.

SVPERIORVM PERMISSV.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæſareæ Maieſtatis cautum eſt, ne quis Vlyſſis Aldrouandi Bononienſis primam aut ſecundam Ornithologiæ partem in toto, ſiue in parte abſque voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum conſenſu intra decennium recudat, aut alibi recuſam vendat, ſub pœna, quotieſcunque deprehenſus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latius patet in dyplilomate Cęſareo dato in arce regia Pragæ, die prima menſis Aprilis, anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ maieſtatis proprium.

Io. Barnitius.

Edicto Ferdinandi Medices Sereniſſimi Magni Hetruriæ Ducis cautum eſt, ne quis in toto eius Dominio Ornithologiam Vlyſſis Aldrouandi Bononienſis tribus Tomis diſtinctam ſine authoris proprio conſenſu intra decennium proxime futurum imprimat, aut impreſſam venalem habeat ſub pœna quinquaginta aureorum, & amiſſionis librorum cuicunq; contrafacienti imponenda, ſicut latius patet in litteris datis in Villa ſua Cafaggioli. Die 29 Septemb. 1599.

Ferdinandus Magnus Hetruriæ Dux.

Io. Baptiſta Concinus.

Franciſci Mariæ Sereniſſimi Vrbinatium Ducis Priuilegio cautum eſt, ne quis Vlyſſis Aldrouandi Bononienſis Hiſtoriam de Auibus in toto eius Dominio recudat, aut recuſam vendat intra decennium abſq; conſenſu authoris ſub pœna quinquaginta aureorum, & amiſſionis librorum, quotieſcunque contrafaciens fuerit deprehenſus, prout latius patet in litteris datis Piſauri. Die 2. Ianuarij. 1599.

Franciſcus Maria.

Locus ſigilli.

Iulius Giordanus Secretarius.

Aldrouandi Ornithologia, tom 2